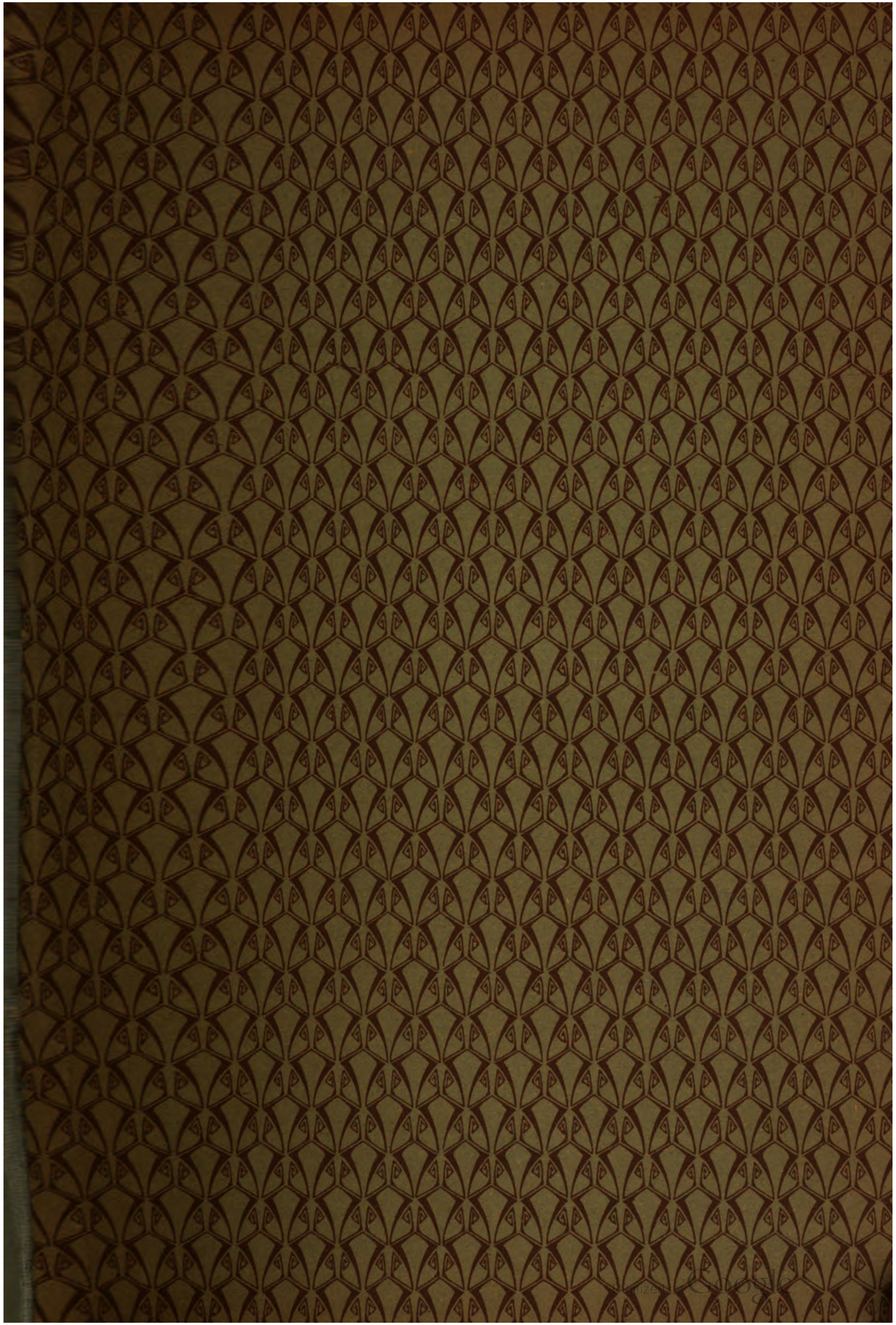

VE
RI
TAS

SEBRANÉ SPISY

JOSEFA KAJETÁNA TYLA.

DÍL III.

(SPISY DRAMATICKÉ.)

KNIHOVNA ČESKÝCH KLASSIKŮ BELLETRISTŮ

SVAZEK V.

JOSEF KAJETÁN TYL.

DÍL III.

(SPISY DRAMATICKÉ.)

DLE PRVOTISKŮ A SPISOVATELOVÝCH RUKOPISŮ

SRŮVNAL

FRANTIŠEK SEKANINA.

NAKLADATEL B. KOČÍ V PRAZE.

SEBRANÉ SPISY

JOS. KAJ. TYLA.

DÍL III.

(SPISY DRAMATICKÉ.)

DLE PRVOTISKŮ A SPISOVATELOVÝCH RUKOPISŮ

SROVNAL

FRANTIŠEK SEKANINA.

NAKLADATEL B KOČÍ V PRAZE.

1907.

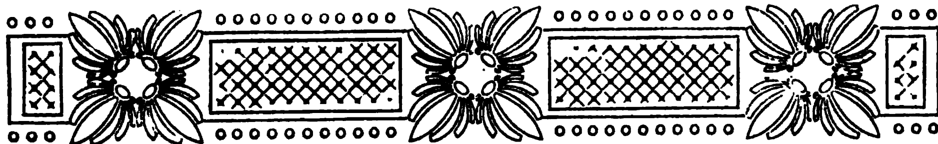

Tiskem E. Beauforta v Praze.

I.

SPISY DRAMATICKÉ.

MASOPUST.

Kukátko, postavené v hluku a tísni Pražského života.

Psáno roku 1838. — »Květy« z r. 1839. — Samostatně r. 1844.

PODÍVÁNÍ 1.

Ulice. Nárožní dům. V neděli o desáté hodině zrána. Houf lidu.

Cedulář (s balíkem cedulí pod paždí, přilepuje řadu loketních a půlsáhových návěští).

Bože, nedopusť,
By nás po celý rok trápil masopust!

Dva tovaryši (jdou kolem).

První.
Hle, hle! Jeden, dva, tři, čtyry — osm bálů
Jedním dnem — a každý v prechtik sálu!

Aj, toť aby člověk čtyry nohy měl,
Kdyby všude umlsnouti chtěl.

Druhý.
Abych se ti přímo vyznal, brachu, —
Masopust mi nadělá jen strachu.
Člověk musí k tanci — holka pokouší;
Jednou tedy za týden se vejská,
Šest dní na to huba osouší.

První.
Tužůr, lustik! Ať-i kapsa stejská!

Pekař a sládek.

Pekař.
Co pak nám dnes na divadle uklohnili?
(Čte:) „Masopustní žert.“ Nu, to je bon!

Sládek.
Jestli jenom hodných špásů zavařili! —
K tomu benefice! Nu, to bude shon!

Pekař.
My se ale u nás uhlídáme?

Sládek.
To se ví.

Pekař. Tam jinou komedii máme!
Pro nás plný žbán a koláče;
Mláď se při muzice vyskáče.

Dvě děvečky (se potkají).

První.
Odkud, holka nevyspalá?

Druhá. Z chrámu Páně.

První.
Jak pak večer?

Druhá. Ach, já o to nedbám tuze!
Můj mně arci pořád štěmra —

První. Ó ty skoupá!

Druhá.
Ledakams mne mrzí chůze.

První.
Zvol si místo, vždyť mu platíš, hloupá!

Druhá (po krátkém přemejšlení).
Tedy se snad sejdem — v slepé bráně.

Praktikant a kupecký mládenec.

Praktikant.
Die Mess ist aus; jetzt werden sie bald kommen.

Mládenec.
Die bleiben lank — keheren zu die Frommen.

Praktikant.
Ob wir sie heute in die Tanzschul bringen?

Mládenec.
Kain Zwaifel; uns muss Alles fesch kelingen.

Mladé švadlenky (zdaleka již se usmívají).

Praktikant.
Guten Morgen, slečny ve spolku!
Smím se těšiti dnes na polku?

1*

Švadlenka.
Já si právě hlavu lámala,
Jakbych matku chytře zklamala.

Druhá.
Řekni, že tě pozvala má teta;
Masopust je — každý ho rád okusí.

Praktikant.
Tak! A staří o všem vědět nemusí.

Mládenec (chtěje vtipem zablesknouti, dá se do chechtu).
Siceby mi hnáty ztloukli na kusy;
Pakby po všem unterholtu bylo veta.

Cedulář (mrazem se otřásaje dále utíká).
Hůře Pánbůh lidi trestat nemůže,
Jako že je vodí v masopustní kaluže!

PODÍVÁNÍ 2.

Zástavní ouřad. Hodina ouřední chýlí se ku konci. Donašečky, dohazovačky, služky a šejdíři stojí ještě trojí řadou skrze všechny pokoje až ke schodům: jedni s hodinkami a prsteny, druzí s letními obleky, jiní s prádlem a t. d.

Švihák a baba nejzadnější.

Švihák (dává jí draze vykládaný obrázek, portrét otce svého).
Peníze dnes míti musím — stůj co stůj!
Osmý díl z nich bude tvůj!

Baba.
Žádná starost, nejsem roční kůže;
Učiním, co lidská síla může.
(Dá se do hlasitého pláče, a dere se před jiné.)
Pro matičku boží! spaste duši,
Propusťte mě ke předu!

Dohazovač.
Hubu drž — anebo ti ji přejedu!

Baba (k ouředníkům, plny ruce díla majícím).
Vzácní páni! Čiňte, co se sluší —
Hodné matky dítě stůně —

Dohazovačka.
Nevěřte té staré kůně!

Baba (nedbajíc na štilce plove pořád ke předu).
Peněz doma není —

Všickni (uzlíků svých pozvedajíce).
My jich také nemáme,
A jak na dar na ně čekáme;
Dříví drahé, hlady velké,
Činže perná, kapsy mělké —

Mladý ouředník (lítostí a ouzkostí ruce spíná).
Ubohý lid! jaké to má kříže!

Zkušený ouřední posluha (zamumlá).
Lárifári! Masopust je hryže!

PODÍVÁNÍ 3.

Sál na Žofínském ostrůvku. Společenský bál. Po stěnách skvostné draperie, kolem drahá oranžerie. Z náramných lustrů denní zář. Dva tisíce hostů. Podivné hemžení. Lesknoucí-se atlas, lehýnký gas; briliantů lesk po šíjích a na hlavách, květinové sady ve vlasech a po šatech. Šumot hovořících a hlahol padesáti hudebníků.

Nalíčená dáma se třemi dcerami.
Mon Dieu, Jen zrovna, Míno! hlavu napni,
Okem střílej — lákej — lapni!
Rozo — Líno! poslechněte rady!
Čí jste zapomněly, proč jsme tady?

Mína.
Já mám uloviti ouředníka.

Rosa.
Já bych ráda doktora.

Lína.
Já důstojníka —

Hejskové (se potkají.

První.
Servo! Jak je?

Druhý.
Jako v ráji,
Třetí tůru zamluvil jsem s Ninou.

První.
Dá ji?

Druhý.
Bože! a jak ráda! Všecka hoří!

První.
Šťastný chlape! děvče jako poupátko,
Vtipná též —

Druhý.
I třeba byla housátko!
Srdce mé se půlce milionu koří.
Tou-li nebude mým dluhům opravy,
Nic mi nezbyde, než kulka do hlavy

On a ona.

On.
Bůh mě slyší! tonu v rozkoši!

Ona.
I jděte!

On.

S vámi chtěl bych, mina zemi, lítati
Tam, kde slunci od východu svítati —

Ona.

He, he!

On.

Blažen, když se usmějete!

Ona.

He, he!

On (stranou).

Probůh, co jsem to vzal do ruky!
Toť je loutka, ze soustruhu hříčka,
Šité tílko, malovaná líčka,
Nástroj z dřeva, celý bezzvuký!
Šťastný, kdo si dívku zamiluje,
Jenž mu aspoň dobře zatancuje.
(Nahlas.) Půjdem k tanci?

Ona.

Třeba.

On.

Nebo posedíme?

Ona.

Také!

On.

Tedy jděm, ať — nemluvíme.

Výbor pánů bál pořádajících.

První.

Hezky se to naplnilo; všude husto.

Druhý.

Jenom v kapse pusto!
Zdarma pozvaný se vždycky dostaví —
Outraty ať výbor sám pak zapraví!

Třetí.

Za to se mu slávou nahražuje,
Co snad měšec uškoduje.

Švihák (letí kolem).

Bravo, páni! Co je Praha Prahou,
Nevyvedla se vší snahou
Bálu, jak jste vy ho spořádali!

Výbor.

Vždyť jsme dvanáct roků študovali!

Host (napořád v koutě stoje, bedlivým okem to peřesté kolotání pozoruje, a brzo hořce, brzo útrpně se usmívá. Něco ovšem cítí — něco si myslí, posavad ale neví, jak to pověděti).

Dva výborové (mimo jdouce).

První.

Kdo to tamhle s tváří zamračenou?

Druhý.

Nech ho, blázna s myslí zakalenou;
Darmoby nás třeba zatrudil,
An si vždy jen na mudrce hrává.

První.

Kdo pak je?

Druhý.

Eh — České verše psává!

První.

Herr Gott! jak pak ten sem zabloudil?!

Host.

Jak se točí, vrtí — jako vírem,
Jako uštípnuti vlaským štírem!
Veselte se; jeť vám toho přáno!
Jinák byste nevěděli,
Proč vám živobytí dáno.
Bál — to je to velké podniknutí,
K němužto se vaše síla nutí;
K jiné věci — napadá mi chudina,
Láska, umění a otčina —
K těm byste již menší chuti měli!
Také jsem rád vesel — ale tolik ryku,
Tolik pompy k vůli dlouhé chvíli!
Ne, ne! to jsem přítel jiných zvyků.
Chce-li se mi — s přátely se sejdeme,
S holkou známou do kolečka vejdeme;
Sklenka vína, moudré slovo, trochu smíchu,
Bez pretensí, beze všeho pychu —
To dá ducha, to dá síly!

(Na cestě domů.)

Ale ovšem! Kdo jen České verše psává,
Osamělý v hluku světském stává —

PODÍVÁNÍ 4.

Ples domácí. Tančírna, to jest: pokojík, čtyry lokte široký, půl páta dlouhý, na každé stěně skleněný svícen, na svícně papírová růže a dvougrošová svíčka. Po levé straně ještě jeden, ale ještě menší pokojíček — v něm řada sesli a staré kanape. Po pravé straně také jeden ale také menší pokojíček — v něm stůl, sklenice a mísa. V tančírně ve výklenku u okna, celí tři muzikanti: dvě skřípavé housle a falešná flétna. Pět párů litá, vulgo: tancuje; pět jiných oddychuje, a patnácte jich okolo stěn čeká.

Dva hosté (přicházejí.

První.

Neměj starost — za pětku to stojí:
Jídla, pití dost, i tanečnic.
Všecko se tu s veselostí pojí.

(Přistoupí k domácímu pánu.)

Tuhle, pane, ještě hosta vedu.

Domácí.

Těším se!

Host druhý.

I já se těším.

Domácí.

Dobře tak;
U mne přejde pánu radováním zrak.
Strojím bál ten bez ohledu,
K vůli známým; a co z toho? Nic!
(Tajně k hostu prvnímu.)
Podíl váš rád tratím.

Host.
Však já beztoho nic nezaplatím!
Za to jsem vám jiných pět
Do té pasti sveď'.
(Hudba přestala.)

Tanečnice (se fofruje).
Pane, to je horko — k zalknutí!

Domácí dcera.
Líbí-li se — máme pro příhodu
Cukroví a čerstvou vodu.

Tanečník (jinému).
Zůstaneme aspoň při chuti.

Druhý.
Jábych hladem hřeby polykal.

První.
Já se dosyta již prachu nalykal.

Tanečnice.
Žádné kafe? žádnou limonádu?

Druhá.
Já jsem dala punč a čokoládu.

Třetí.
Já poslala krůtu — bažanta —

Čtvrtá.
Já sto koblih za sebe i amanta.

Pátá.
Já šest kuřat —

Domácí syn (s talířem, na němžto krajíčky venkovského chleba).
Slečny! páni! prosím —
Něco k zakousnutí — již to nosím.
Jako doma — žádné zdráhání!
Máme toho, věru, k plejtvání!

Host první (nosí za ním mísu s tenkými odřízky tvrdé uzeniny.)

Domácí pán a paní (opodál.

Ona (jemu tajně).
Na pět neděl máme jídla dosti!

On (posvědčí radostně, a rukama tleskaje běží mezi společnost).
Alou, páni! jenom do té veselosti!

PODÍVÁNÍ 5.

Reduta. Plno světla, plno hudby — ale málo hostí, a ještě míň maškar. Několik kalenderů, v každém koutě dvoje domino, zde onde některá zahradnice a zahradník, Turek, citronářka, Tyrolan, Harklekín a Kolumbina. Kolem na lavicích vyšperkované dámy, jako loutky na prodej — jen že časem zívají; uprostřed sálu pánové kolem zevlujíce. Jedni by to všecko rádi haněli, druzí chválili.

Harlekín (mezi ně vejde).
Hola, škrobenáci! hněte oudy,
Sice dostanete s Harlekínem soudy!
Na redutě nejste na postání,
K výsměchu a pro cuchání;
Nechte moudrosti své před vraty —
Sic vás střelím do paty!
(Některé plácačkou lehýnce udeří.)

Host.
Dummer Spass!

Jiný.
Jemeiner Wicht

Harlekín (se obrátí).
Du bist ooch keen Samet nicht.

Mladý Pražan se svým strýcem z venku.

Strýc (když se byl as hodinu díval).
Hezké je to — ale smutné trochu.
Mělbysi být u nás, hochu,
Když se jednou přestrojíme!
To je křiku, smíchu, kutění,
Škádlení a vrtění;
Čertby neobstál, když rozpustíme:
Slovem, jak se na maškary sluší.
Ty zde, jako zmoklé, klopí uši.

Pražan.
V Praze, strejčku, na bon tón je dbáti.

Strýc.
I jdi! Chce-li člověk na blázna již hráti,
Nesmí na tóny se ptáti,
Nechť se to má venku nebo v Praze státi.

Citronářka (s košíkem plným vlaského ovoce a rozličných kornoutků, kolem houfu študentů).
Kupte, páni! — Kdo mé zboží jídá,
Moudře večeří a chytře snídá.
Kupte, vám je toho třeba,
Jako káznice a všedenního chleba.
(Rozdává jim kornoutky; študenti je otvírají — všude psáno:)
Seďte a přec po světě se ohlížejte,
Mnoho mimo školu v něm se děje;
Aneb smutek na klobouk si dejte,
Nevíte-li, než co školní trychtýř vleje.

Dáma (v domino), švihák (ji provádí). Kolumbina (kolem tancuje).
Nevěř, o čem mladý galan kváče —
Doma čtyrnedělní děcko pláče;
Nech tu, ženo věrná, všeho státi —
Do dne se ti s cesty manžel vrátí!

Harlekín (obskakuje kolem hosta v černých šatech — člověka vyzáblého, jemužto z každé vrásky kovaný präceptor vykukuje).

Salve asine!

Host.

Jak víš, kdo jsem?!

Harlekín.

O jistě!
Dosti dlouho činil jsi mně muky,
Než-lis' velkou věc mi vtloukl do paruky —
Kde je „autem" a kde „vero" na svém místě.

Dvě skvostné Turkyně (vejdou do sálu).

Hejskové (je hned houfně obklopí — takže jednu dav lidstva na pravo, druhou na levo zanese).

Panáček (novomódní vousiska si hladě).

Schöne Maske, darf ich's wagen,
Mein Geleit' dir anzutragen?

Turkyně (se lekne toho množství opovážlivých dotěračů, neví hned co odpověditi a — mlčí).

Šedivý mládenec.
Posýlá tě z ráje Mohamed,
By nám v Praze hlavy splet?

Turkyně (chce odpovědít:)
„Tobě se to stalo, nežli jsem přišla —"
(neví ale, jestliby nepohoršila, a opět mlčí).

Švihák (s opeřenou bradou — někdy také německé básně dělává).
Škoda figury, že nemá řeči!
Snad ji na cestě i s vtipem ztratila.
Kdyby jenom o vlas byla větší,
Dobřeby se vedle Turka na most hodila.

Turkyně (se dere z houfu těch mučitelů ven).

Někdo.
Wer wird's auch sein? Ein Kammerkätzchen
Mit Biegelstahl-verbrannten Tätzchen.

Turkyně (šťastně vyklouzne, u dveří druhou zastihne, a obě nato pospíchají domů).

Host (o sloup nejzáze podepřen dívá se tomu počínání hostů).
Bravo! do toho jen tónu dále!
Brzo bude po maškarním bále.
Jaká lichotivost, jaké vtipy —
Jako sladké Amorovy šípy!
Takto musí reduta se dařit,
Kapsa podnikatelova — zmařit.

Druhý (k němu).
Hle, jáť myslil, že tě v larvě uvidím!

První.
Zde se za svou přirozenou nestydím.
V jiné bych rád potrkával —
Musel bych být ale bezrohý;
Rád bych všude poběhával —
Musel bych být ale beznohý.
Já rád mluvím o pravdě, a za tu —
Nežli bych se nadál — na odplatu
Muselbych se z larvy svleci,
Ano spatřilbych se třeba v klecí.

Dva recensenti (postaví se do prostřed sálu a vyhrnují pysky).

První.
Co jsem řekl? jenom žádné hádky!
Praha není pro redutu
Praha nemá ducha, nemá smělosti
K této všeobčanské slavnosti,
Myslíť hnedle na pokutu;
Jednou skočí — a hned má dech krátký.

Druhý (potají).
Aj, což abychom se sami převlekli?
A jak patří vtipem zablýskali,
Až by se ti tupci ulekli,
A „kdo, co to?" vespolek se ptali?

První (s pánovitou lhostejností, aby ukryl, že nemá peněz a že i vchodní kartu zadarmo dostal).
A bah! dnes mi není do kuráže;
K čemu také blázny dělat pro jiné?
Buďme rádi, když to všecko pokulhává;
Aspoň se nám o tom ostřej psává.
Pak i bez nás maškaráda nezhyne —

Harlekín (strčí mezi ně hlavu, a a plácačkou zařehtá).
— a vy zůstanete bez blamáže!
(Skočí blízkému Tyrolanu na hřbet, i sedne mu na týlo.)
Podrž, brachu! Široké tvé záda
Budou mojí katedrou;
Máť je také vrchnost tvoje ráda,
Neboť ví, že mnoho unesou.
(Maškary všeho druhu staví se houfem okolo něho — načež on tónem kazatelským spustí a časem řehtačkou si poklepává).
Paničky a páni — uši do rukou,
Ať se vám má slova k srdci dotlukou! —
Do reduty Pražské mnoho není!
My to víme — takéť právo máme
K jadrnému pohanění,
Neb je naše vlastní rozmazlené dítko,

Z našich sadů stobarevné kvítko,
Pro něž my si hodnou práci dáme.
Že se nám vždy nepovede?
Božínku! I maškary jsou křehké;
Snadněj také bez larvy se na bál jede.

Naše dílo není příliš lehké;
Víměť, kde a jakou hanu tady dáti,
Žádný se jí také nebude z nás báti;
Jsou tu ale slintáci,
Holobradí panáci,
Kteří všecko očmuchují,
Prošťuchují, ofrkují,
A kde čouhá chybička,
Jako povzteklí se ženou;
Sami ale ani slovíčka
Nedovedou podat na zlepšenou.
Znáte je? O, to je divná třída lidí! —
Zač se hodný člověk stydí
Za potupu, hanbu, za týrání,
Zlomyslné posmívání,
Veřejně, ba potají a z koutku —
To vše mají oni za pochoutku.
Škrábnouti a pošplychnouti,
Zkáleti a utrknouti —
To jim voní, to jim lahodí!
Já řku ale —
(přitom začne plácačkou na dlaň poklepávat)
harlekín se táže,
Nežli někoho svým kordem uhodí —
Já řku, co zde rozum káže?
Máme hryzu
Takového hmyzu
Na svém kvítku trpěti?
Pánové, mě začíná již dlaně svrběti!
Uhodím-li —

Recensenti (byli se davem prodrali a nyní ze sálu vyklouznou).

Harlekín (je zahlídne, a zvolá na sbor pozdřimujících hudebníků).
Hrajte, muzikanti!
Trubte, trubači! Kritikanti —
Jakby nic — se uklidili;
Zahrajte jim v provody!
Prázno po nich, bez škody —
Leda že tu trochu zasmradili!

Maškary.
Bravo, bravo, masopustní plampači!
(Hudba začne Labického nejnovější galopadu.)

PODÍVÁNÍ 6.

Skvostná komnata. Večer. Argantická lampa na stolku. Líbý zápach vodiček a kadidla. Na věšáku, po seslích, na stole drahé šaty a přípravy na bál.

Slečna (bledá, pokašlávajíc na lehátku odpočívá, v ruce drží lístek — a chvílkami do něho mdlým okem hodí). Dvě komorné (opodál).

První (potichu k druhé).
Dneska nebude snad bláznit?
Poslechni, jak těžce dýchá!
Teď se kroutí — jak ji to as píchá!

Druhá.
I co z toho! Ta již nepopustí,
Až se jí krev ústy, nosem spustí.
Vždyť jsem musela zas povyprázdnit,
Kde co šperků zastrkáno.

První.
Bodejž bylo raději už ráno!
Na mne padá ňáký stracn —
Slyšelas to hrozné „ach“?

Slečna (byla se, těžko povzdychnouc, poněkud vzchopila a začne list, který jí byla nejlepší přítelka jako na výstrahu poslala, po páté čísti).
„Nade všecky dámy v Praze
Aurora se dnes tam zaskvěje.
Bůh ví, jestli při vší naší snaze
Někdo na nás ostatní se usměje.
Také Fridolín, to ptáče peletavé,
Ježto tebe opustilo,
Na dnešek se přihlásilo,
Jako tobě na pohromu —“
(Vyskočí.) Nikoli!
(Bolestně ji to však popadne u srdce, ona se musí lehátka držeti.)
O nešťastný můj stave!
(Zatnouc zuby všemožně se vztýčí.)
Nic však naplat — já dnes musím z domu!
Uvidíme, kdo mne přezáří,
Až jim kouknu do tváří!
Nademnou se nesmí triumfovat,
Jako nad zmoženou pokřikovat!
(Pokyne komorným.)
Honem, vlasy do pořádku!
Pozor ale, ať zas nemám hádku!
(Sedne si; komorná jí začne hlavu strojit.)
Kde je diadem? kde kytka? kde je růž?

Komorná (postaví před ní zrcadlo).

Slečna (se líčí).
Nademne se nesmí žádná skvíti,
Byť i pravá Aurora to měla býti!
Všechněm na vzdor budu veselá —
Veselá — (třesoucíma se rtoma) oh, veselá! —
Šněrovačku! — Tůže stáhni — tůž!

K o m o r n á (vidouc, že slečna sotva dechu popadá).

Nebude to škodit, paní moje?

S l e č n a.

Nech si pro sebe ty strachy svoje!
Čiň, co tobě poručíno.
Šaty — šaty! honem oblíkejte!

O b ě k o m o r n é (mají s ní plny ruce díla).

S l e č n a (v ouplném šperku).

Nyní zazvoň, ať je zapřažíno!

(Komorná odejde.)

Tady zatím všecko zodmykejte —

(Krev se jí žene k hlavě, a pot na ní vyvstává.)

Horko je tu, mdlo až k padnutí!
Ledu, ledu — čerstvé vody!

K o m o r n á (běží ven — k sobě).

Tohle bude hezký ples a hody!

S l e č n a (nemůže déle na nohou se udržeti — pronikavě zkřikne, sáhne k srdci, a pozadu na širokou sesli se zkácí.

(Mrtvé ticho v celé komnatě; toliko jednozvuký klepot velikých hodin slyšeti; po chvílce začnou **h o d i n y** novomodní quodlibet z českých národních písní: „Nic nedbám, jen když mám —" „Adie, falešný světe!")

O b ě k o m o r n é (se vracejí, a zahlédnouce k tanci vystrojenou slečnu bez hlasu a bez pohnutí na sesli seděti, nevědí co začíti).

P r v n í.

Milost slečno! — To je leknutí!
Kočár čeká! (K druhé.) Snad nám neomdlela?

D r u h á.

Tu je voda! — Nebo snad jen dřímnout chtěla?

P r v n í.

Zbuďme ji, ať není nevrlá!

D r u h á (vezme ji za ruku).

Ježíš Maria! vždyť je umrlá!

(**H o d i n y** hrají: „Z věže smutná hrana zvučí.")

PODÍVÁNÍ 7.

Ulice. Nárožní dům. Zjitra. Pošmourno. — Popeleční středa.

C e d u l á ř (tenkráte jedinou ceduli přilepuje, totiž: Pražského oznamovatele. Štětka jeho rychle a radostně po zdi tancuje.)

Chvála Bohu, že to přestalo!
Vždyť pak by to poctivého
Ceduláře bylo ztrhalo.

Z d á r n ý s y n e k (po včerejšku ještě nevyspalý, oči opuchlé, na čele a po tváři hodnou modřinu. Zpívá:)

„Pozdrav Pánbůh otce mého!"

(Zastaví se u ceduláře.)

Aj, aj, škrobe! co to mažeš od rána?

C e d u l á ř (si ho prohlídne a na „Oznamovatele" ukáže).

Tuhle něco pro pána!

S y n e k (slabikuje).

„Rakve všelijaké velikosti —"
I jdi!

(Dále se potáceje mumlá:)

Také tisknou hlouposti!

(Zpívá:) „Nenaříkej, Lori!
Děj se co chce na světě,
Nám přec štěstí vykvete —"

Š e v c o v s k ý u č e d n í k (běží kolem a zahlídne jeho modřinu).

Hle, hle! ten má poctivé memento mori!

K u c h a ř k a (v hedbávném pláštíku a klobouku) — **p a n s k á** (v burnusu a závoji).

P a n s k á.

Dobré jitro! Jak se vede?

K u c h a ř k a. Mrzutě.

Právě jsem se s paní vyvadila,
Také hned i ze služby se uklidila.

P a n s k á.

Proč pak?

K u c h a ř k a.

I toť víš! Ty baby chtějí,
Aby holka, jako slípka na prutě,
Celé noci doma chrněla.
Hrozné věci se to s námi dějí!

P a n s k á.

Snad ses u muziky trochu zdržela?

K u c h a ř k a.

Co pak je to — čtyry noci, páté půl!

P a n s k á.

Toť se ví!

K u c h a ř k a.

Jen aby člověk jako kůl
Z dubového dřeva
Trpěl, mořil se a vláčel,
Přitom do vody si kůrky smáčel,
Jako pravá nejzadnější pleva!
Raději prodám s těla všechny klocy,
Nežlibych se vzdala ledajaké moci.
Proč pak bych si poroučeti dala:
Tohle dělej, tohle nic?

P a n s k á. To se ví!

Čím pak nám kdy paní také uleví?
Sama bych již nohy na ramena vzala,

Památky by po mně nezbylo —
Kdyby pána nebylo!

Několik studiosů.

Primus.
Ecce! Adalbertus klopí čelo!
Co je, brachu?

Alter (se směje).
Plná duše strachu.

Tertius (najednou se rozkřikne).
Bodejž do něho sto hromů bilo!

Primus.
Do čeho pak?

Tertius. Do masopustu!
Dni se prováleły, noci zmařily —
Karban, tanec, holky —
Čert si vem' ty zatracené spolky!

Alter.
Lente! lente! To je křiku, to je šustu,
Že jsme trochu hejřili!
Nevídáno,
Že dnes examinováno!

Tertius (z hněvu a lítosti až plačtivě).
Ale já nic neumím!

Alter. To věřím!
Já své „scimus" také snadno změřím.
Secunda ti ale hlavu nesrazí.

Tertius.
Jedna ovšem; ale třetí všecko pokazí!
Nešťastný jsem na věky!

Alter (plným hrdlem se chechtá).
To snad abys skočil do řeky!

Český spisovatel (respektive spoludělník na jistém — parole d'honeur! velmi známém časopise, vulgo: Květy nazvaném, jde za nimi a pilně poslouchá; v tom ho dohoní a pozadu pozdravuje).

Poslíček redaktorův.
Prosím — pán se ptáti dává, pane!
Co prý se s tím rukopisem stane,
Jejž jste odeslal mu bez konce?

Spisovatel.
Řekněte mu, zpropadený půhonče,
Že jsem, jako masopust, již u konce;
A než hlásný znamení dá v půldne na zvonce,
Poslední že udělám v něm čáru.
Jen ať přichystá pán honoráru!

(Běží domů.)

FIDLOVAČKA, NEB: ŽÁDNÝ HNĚV A ŽÁDNÁ RVAČKA.

Obrazy života pražského se zpěvy ve čtyřech odděleních.

Psáno roku 1834. — Ukázky z oddělení 1. a 2. uveřejněny ve »Květech« z roku 1834.*) — Dáváno prvně 21. prosince 1834.

OSOBY.

Paní Mastílková, pražská máselnice.
Lidunka, její neť a chovanka.
Kreutil, švec.
Jeník, jeho syn, mlynářský chasník.
Chevalier Dudéc, vlastně Dudek, švihák.
Slečna Cibulčini, vlastně **Cibulková**, zpěvačka.
Pan Hvězdoleský, literát.
Paní Klinkáčková, vdova po sládkovi.
Hubínek, uzenář.
Kozelka, dohazovač.
Ondřej Jammerweil, } v domě Mastílkové.
Markyta, stará panna, hospodyně, } v domě Mastílkové.
Jiřík, sluha. } v domě Mastílkové.
Jan, sluha. } v domě Mastílkové.
Pavelka, } dřevoštěpové
Šebelka, } dřevoštěpové
Žid Šiveles.
Dráb.
Dorotka, } děvečky.
Madla, } děvečky.
Slepý Mareš, starý hudebník.
Bětuška, jeho vnučka.
Dvě písničkářky.

Lid městský i venkovský, kejklíři, prodavači, chasa mlynářská.**)

---

*) Tyl přičinil k ukázkám ve „Květech" tuto poznámku: „Divadelní této hry, kteráž v měsíci prosinci r. b. na divadle pražském provozovati se bude, podávám tuto malé zlomky na ukázku. Obecenstvo naše proto jen bych rád na tento první pokus o lokální frašku pozorným učinil, poněvadž dílo to pouhými obrazy jmenuji, a dle téhož i posuzovati je prosím. Okolnosti divadla našeho přinutily mne, že jsem se při práci hrubě uchýliti musil od plánu, dle něhož jsem z počátku byl pracoval. V podobě prvopůvodní okáže se snad „Fidlovačka", až jestli tiskem světla božího uvidí." —

Dle původního rozvrhu kusu, jak z podpisu ve „Květech" vidno, mělo býti obrazů pět.

**) Při knižním vydání vyšla tato poznámka:

Zdar neb zmar „Fidlovačky" spočívá hlavně na souhře a zevnější úpravě kusu. Režisér hlediž tedy píli ku zkouškám míti, přiměřenými skupeními osob, tancem a zpěvem výjevy oživiti a vůbec vše na zřeteli míti, čeho třeba ku provedení hry tak zvané výpravné. Poslední obraz může skončiti na místě tance nějakým kupletem neb sborem.

OBRAZ PRVNÍ.

Ulice. Po pravé krám paní Mastílkové, po levé ševce Kroutila. Na zad viděti mlíkařku, k nížto po celý první výstup kupující docházejí — jakož i do krámu k máselnici. — Z obou stran, při domech, kupy drvoštěpů, sedících po zemi; Pavelka po pravé, Šebelka po levé. — Jitro.

Výjev první.

Drvoštěpové (ostřejí a poklepávají pily). Později Kozelka.*)

Zbor drvoštěpů.

Bruste, hoši, bruste pilu,
sekeru si strojte k dílu;
celý den
žerou zuby do polen,
sekera
odpočine z večera.
Mnoho práce, málo chladu,
mnoho žízně, málo sladu —
bodejž kozel pilu vzal,
pilu, pilu, pilu!

Kozelka (přihání se, pod paží a v kapsách maje plno uzlíčků). A to je hezky — to je česky. Zpěvem boží den přivítejme, zpěvem mu dejme dobrou noc!

Šebelka. Dobrýtro, Kozelko!

Kozelka. Dejž to Pán Bůh, Šebelko!

Pavelka. Co pak ti tak z rána nohy zapálilo, že jim nedáš pokoje?

Kozelka. Nejsou boží nástroje? — Jeden leží, druhý běží, jeden spává, druhý vstává! — A já si toho vážím — ať mne psotník skroutí jako suchou obruč! — nevážím-li si toho žejdlík slivovice, že jsem vás tu napad' pohromadě.

Drvoštěpové (se vzchopí). Je co na práci?

Kozelka. Až hanba — pila se vám strmácí! — Patnáct, hoši! — Hoši, patnáct tvrdých! Dřevo jako síra — štěpina jako štěpina.

Drvoštěpové. Kde? kde?

Kozelka. Zde, zde!

Šebelka. Plácale!

Kozelka. Žvástale! — To je pila, bratře můj? A to jsem já; že nejsem? Chyť mě za hlavu, a pilou mě polehtej na obou kyčlích, není-li na Perštýně patnáct tvrdých.

Šebelka. Tedy pojďme!

Pavelka. Ouha! — Nás Kozelka najímal.

Šebelka. Co že, ořízku?

Pavelka. Že tě oříznu — ani tě vlastní postel nepozná!

Kozelka. Hoj, hoši, hoj!

Šebelka. I ty ochmatané topůrko — ty bezzubáku — (jde naň).

Druzí (za ním). Zlam ho!

Pavelka. O jen sekni, sukovitý berane!

Druzí (po něm). Potlučte jim zadky!

Kozelka (skočí mezi ně a uzlíky vtěsnav mezi rozkrok, s rukama roztaženýma uprostřed obou sborů státi zůstane.) Zpátky! Čert si vás vezmi na oprátky! Pozbyli jste rozumu? — Ať mi ruce uschnou jako zimovaná louč, jestli se mi hnete z místa! Pražští drvoštěpové! — Aj, milí páni, víte-li pak, co to znamená? S pilou a sekerou celý den po ulici. Smím já chodit se zbraní? — A jsem přece člověk, co? — Nejsem ale drvoštěp!

Šebelka. Nelam si hubu, pletichaři! Neškleblil jsi na nás zuby, když jsi řekl, že ti milo, že nás pohromadě nalézáš? — neškleblil?

Kozelka. Škleblil, hochu!

Pavelka. Netočil jsi po nás levým okem, když jsi o patnácti povídal? — Že netočil?

Kozelka. Točil, hochu!

Šebelka. }
Pavelka. } Nu tak tedy, pane Kozelko?

Kozelka. Nechte si ale jen říci, vzácný pane Pavelko — poslechni mne, kmochu Šebelko! Já vás miluju oba — naše jména jsou jako naštemované varhany: Pavelka, Šebelka, Kozelka! Já vás najímal oba — dokud kůrka na bochánku chrustí, bratr bratra neopustí! Oba musíte do těch patnácti — oba; jinak se po upřímnějších ohlídnu.

Šebelka. Nechej ohlížení, dohazovači! Jestli jsi nás oba najal, oba potáhnem.

Kozelka. A ramena k přátelskému svazku rozpřáhnem! Tak se mi líbíte, páni drvoštěpové. Pěkně svorně, jednosvorně — to dělá vašim pilám čest. Rozumíte, vašim pilám? Vy ani nevíte, jak vážená zvířata ty vaše pily jsou. O své zuby proti zubům vašich pil se vsadím, že to nevíte. Když se tak na ty zubáky dívám, sám bych si přál býti takovým hovádkem; celý den bych měl co pilovat.

---

*) V prvotisku „Květů“ nazván je Vocelkou, dohazovačem.

Píseň.

Za Emauzi, na kopečku,
Vadne jarní růže —
Mladá Běta, ubožátko,
Starého má muže.
Hoeček má bílé vlásky,
Žínce pak se chtívá lásky —
O pomoz, hochu můj,
Pouta přepiluj!

Na Petříně, pod jabloní,
Stůně mladé ptáče —
Pro dukáty vzdal se Jeník
Kopuleté Káče.
Zlato došlo, baba zbyla,
V lásce baba nestačila —
I čert si babu vzal,
Pouta zpiloval!

U Štvanice, na topolu,
Škádlí se dvě kavky —
Hošík Němec, holka Češka,
To jsou pěkné vdavky.
Holka zpívá, hošík řádí,
Ona lká — on bitvu svádí —
I kozel hocha vem,
Pouta zpilujem!

Pod skalinou Vyšehradskou
To jsou pražská města,
A v nich krásný český jazyk,
Pěkná všudy cesta.
Na to hoch i holka dbejte,
Český mluvte, nehafejte —
Pak s pilou z Prahy pryč,
Někam za Poříč!

(Hrne se k Mastílkové, potutelně se ale za zborem drvoštěpů ohlíží, do zadu v pravo odcházejícím).

Výjev druhý.

Lidunka (v klobouku a pláštíku — ze zadu levou stranou). Byla jsem v kostele — ale ach! ani tam, zdá se, že jsem pomoci nedošla. Chtěla jsem orodovati za Jeníka, ale myšlénky moje točily se jen okolo jeho obrazu, ústa mu posílala tiché pozdravení. — Jedovatá bylina to zamilování! Zasaď si dost malý kořínek, a neměj na zalívání přízně rodičů, palčivým dechem ti uvadne srdéčko. Hloupá Praho! Přála bych si, abych tě byla nikdy neviděla. Pro venkovské kvítí nevane tu větříček. (Obrátí se k protějšímu krámu.) Milý pane Kroutile — vám se zajisté tak nestýská po synovi, jako mně po Jeníkovi. Ale — kdo to? Pro Bůh —!

Výjev třetí.

Jeník (co mlynářský chasník na cestách). Lidunka.

Lidunka. Spím-li čili koukám —? Jeníku!

Jeník (běží jí v ústrety). Liduško!

Lidunka (spěchajíc mu v náručí). Jeníku! — O můj Bože! Tys to věru? Kdyby nás byl někdo zahlíd' — ach, podívej se, až se mi oči zalily. O můj Jeníku, kde pak jsi se tady vzal?

Jeník. Ty se tomu divíš? Tebe to arci za mnou netáhlo — za sprostým, českým hochem, za mlynářským chasníkem —

Lidunka. Nedělej mi křivdu, Jeníku! Já bych si byla přála býti tou nejmenší vlnkou naší Vltavy, aby mě donesl proud až ku mlýnu, kde snad můj Jeník na mne zpomínal.

Jeník. A jak zpomínal! S větérkem jsem si přával, abych uměl lítat, abych k tobě zaletěl, ježto's mi všude scházela.

Lidunka. O má dobrá duše!

Jeník. Máš mě ráda, Liduško!

Lidunka. Ty! — Aj, hleďme! Já se natoužím, radost mi z očí kouká, an se navrací — a on tu stojí zamračený jako bubák, a ptá se: „máš mě ráda?“ — Tak jsi se mohl před rokem ptát — — nyní to není hezké.

Jeník. O, kdybys věděla, jaký kámen mi tvou řečí ze srdce spad'!

Lidunka. Ale na mne upad! Může-li ti moje řeč pomoci, budu mluvit, že s tebe spadne celá skála. Pověz mi ale jen dříve, co ta tvoje mračna znamenají?

Jeník. Otec mi předešlý týden psal —

Lidunka. Abys přišel domů?

Jeník. I ba! Abych vzal nohy na ramena, myslil si, až dočtu psaní, a táhnul až tam, kde Labe český břeh líbat přestává.

Lidunka. I totě bylo hrozné psaní!

Jeník. Ba hrozné. — Víš, co je nevěra?

Lidunka. Ty!

Jeník. A co je zoufalství?

Lidunka. I ty bohaprázdný člověče!

Jeník. Hleď, když jsi před dvěma lety do Prahy přišla, poznal jsem tě, a myslil jsem od té doby, že i život prostého člověka něco platívá, Znalť jsem mnoho pražských holek, hezkých i bohatých — srdce ale na tebe čekalo.

Lidunka. A moje nikdy nelitovalo, že mne vzala teta do Prahy.

Jeník. Ach, ta nešťastná teta! Ona jediná ti bránila, zadati se člověku, jemužto mravy české milejší jsou, nežli způsoby cizozemské. Otec můj se domníval, že se mi láska spláchne, když se na cizí potoky podívám — museli jsme se rozloučit.

Lidunka. Ach, nezpomínej mi na tu smutnou chvíli!

Jeník. S nadějí bral jsem se do světa, neboť šli se mnou tvoji slibové. S mukou jsem hodlal v cizině dočkati času, až by se obměkčila mysl tvé tetky. Tu mi ondyno psal otec —

Lidunka. I totě bylo zlopověstné psaní!

Jeník. Bylo, bylo! Teta tvá, psal mi, že pořáde v pošetilostech hlouběji klesá, ty — ach, odpusť, že to opakovati mám — ty že také ryzí zlato nejsi, že k tobě soustruhovaný panák dobíhá, ba že se i cosi o vdavkách povídá. Liduško! Tys byla proudem, který až dosaváde nesl života mého loď, a v tebe jsem skládal naději; jak jsem ale otcovo psaní přečetl — byl jsem si s ním zašel ku splavu — jasná voda se na mne koukala jako tichý hrob — mně nebylo jinak, než jako bych skočiti musel do hloubky! (Pláče.)

Lidunka (slzy přemáhajíc nutí se k smíchu). Aj, ty lehkověrný blázínku! Tak jsi se slabě na mou věrnost spolehal?

Jeník. O, já bych byl na ní celý náš pražský zámek vystavěl — ale, myslil jsem si, přemluvení, donucení —

Lidunka. Upřímná láska se přemluvit nedá, bloudku! K nám se arci omrzelé fintidlo dotírá — já jsem ale už tetě úmysl svůj zjevila. Doufej a setrvej — já se ti neztratím.

Píseň.

Vane větřík po lučinách,
Kvítka polibá;
A ti naši mladí páni
Po hubinkách jen se shání:
České děvče se jim ale
Z cesty uhýbá!

České děvče, věrné děvče,
Lásku neruší;
Ať si blázni po ní fantí,
Perou, derou, melou, rantí:
České děvče hochu svému
Zadalo duši!

Jeník. Ach, kdož by nedoufal a nesetrval, když tebe takto poslouchá! O, nespouštěj se mne, Lidunko, kdykoli mě malomyslnost pojme; — srdce moj upřímně to cítí — ale rozum, ach, tý to víš — to je slabé děcko, to potřebuje ruku pomocnou. Podáš mi svou vždycky, Liduško?

Lidunka. Vždycky — navždycky, můj Jeníku!

Jeník. O, moje nebe na zemi! (Obejmutí).

Výjev čtvrtý.

Ondřej vyprovází Kozelku z krámu. Lidunka. Jeník.

Ondřej (zahlídna Lidunku v náručí Jeníkově, bolestně zkřikne). Ha! — O mordiánský!

Kozelka. Ha —? Co se stalo?

Ondřej. Dorthin schauen sie, pane Kozelka — tamtočky!

Kozelka. Tamtočky? — potočky — aj, Bůh se rač na vás dobrým jitrem usmáti, slečinko Lidinko, spanilá hubinko — a z oka vašeho rač na mne blesk milosti padnouti. Je-li to řeč, co?

Lidunka. Jako byste komedie psával. Dobré jitro, pane Kozelko! Uvítejte pak také starého známého!

Kozelka. Je-li možná —? a proč by nebylo, když vám tak dobře ruku dát mohu, jako sobě šňupku? — Vítejtę nám do Prahy, pane Kroutile! Zkroutil jste si cestu? Jde voda zpáteční?

Lidunka (se zatím přiblížila k Ondřejovi). Neprozraďte mne, Ondříšku!

Ondřej (stoje až dosavád na jednom místě). Ich? O mein gutes Fräulein, wie schlecht kennen sie den Andreas Jammerweil! Ich ein Verräther! Die Treue kennt keine grössere Treue, wenn sie Treue schwört, als meine Treue ist! Ich und die Treue sind zwei Randeln einer Nath — zusammengefadelt von der Hand der Liebe!

Lidunka. O jestli jste tedy miloval —

Ondřej. Esli —?! Daher schauen sie, mein Fräulein! Hier ein Knochen — da ein Knochen — lauter Knochen — das ist die Reitschul' meiner Liebe. O ich könnte ihnen povidačky machen — sie müssten sich verplempern, wenn sie nicht schon im Marast sitzen thäteten.

Jeník. Uhod' jste; srdce mě sem táhlo.

Kozelka. Celé práhlo! — ale jaký div, že ne? Po ní se to všecko žene! Ale jak, máte naději? Anebo chcete zase mlít na prázdno?

Jeník. Poraďte mi, Kozelko!

Lidunka. Promluvte s paní tetou — ona vás ráda poslouchá.

Ondřej. Ano!

Lidunka. Smím se na vás spolehnout?

Ondřej. Ano!

Lidunka. Zůstanu vaší dlužnicí.

Ondřej. Ano!

Lidunka. A budu-li vám moci posloužit u panny Markytky —

Ondřej. Ano, ano! bei der panny Markytky! O warum mir diesen Stich ohne Blut? Nicht dieser Tyranei Bild vor mein Gedächtniss — mir wird übel! — O mor-di-án-ský!

Kozelka. Nevídáno — u Mastílkové jsem pečený vařený.

Jeník. Ach, to vím.

Kozelka. A s vaším tatíkem —? toho taky seknu jazykem.

Jeník. I to vím.

Ondřej. Aber du sollst meine Fürsprache haben, liebegeknacktes Mädchenbild! du sollst nich zusammenschrumpfen wie eine saftige Zwetschke! Ich will vor die Tyranei treten, ihr meine Knochen zeigen, und sagen: Já řku — willst du auch so ein Rippenmuster zur Nichte haben? Sie aber wird mir sagen süsslichen Mundes: Sie mag ihn haben — er nimm sie hin! (Běží k Jeníkovi, v tom se ale Kozelka obrátí po Lidunce, tak že oba silně do sebe vrazí a zkřiknou.)

Ondřej. Ano — o mordiánsky! (stále si bolestí tvář ohmatávaje.) Tentono — sind sie singerlichen Muthes, Jammergeselle — o verflucht! — sie sollen sie haben!

Mir zwar hat die Lieb keine Kranzel gewindet —
O mordi —! Aber ihr zum Trutz thue ich den Schwur:
Ich will verbinden, was sich Liebendes findet,
Und sei's allen tetičko und strejčku zur Schur!

(Odbíhaje, zase takořka do Kozelky vrazí.) Pryč —! Auf die Seiten — o Schickesal!! (velkým krokem do domu.)

Kozelka. Aj, ty suchopárný milouši — ty! — div že mi nerozpáral žaludek — co? A jak že to cinkalo? Že vás ubožátka chce ten luňák vzít pod křídla? — Nu, to budou pěkná bydla.

Lidunka. Ach, milý pane Kozelko! Láska musí vyhledávati všelijaké pomoci.

Kozelka. Až si pomůže k nemoci! Inu, pro mne, co? Vyvolte si pana Ondřeje za ochrance — on bude vzdychat, míchat — to já neumím! On je moudrý, pan Ondřej, já sprostý Kozelka, že ne?

Lidunka. Aj, mně se zdá, že horlíte, pane Kozelko, že jsme se k vám jedinému neutekli?

Kozelka. Byli byste se třeba lekli — což já můžu, špatná osoba!

Jeník. Nebuďte bláhový!

Kozelka. Ne.

Jeník. Připověděl jste mi, že namluvíte otci —

Kozelka. Co bude v mé moci!

Lidunka. Představte paní tetě moje neštěstí, kdybych se za jiného dostati měla.

Kozelka. Lítostí byste zarezavěla. — Představím a promluvím, (u předu pro sebe) že na to pamatovat budete! Inu takový kostlivec je při nich — já proti nim; — šašky, frašky — trochu smíchu, není hříchu — co? (opět k oběma) To je levice, že ne? a to je pravice. Ať dostanu tipec, jako starý kapoun, nesedí-li tuhle upřímnost a tady poctivost. Ty dvě osobičky se nás ujmou — otce, tetu zajmou — a nepřestanou, až budete svoji, že vás žádný nerozdvojí. (Zpívaje: „Na Bílé Hoře sedláček oře," běží ku Kroutilovi do krámu.)

(Lidunka a Jeník si podávají ruce na rozchodnou, v tom je ale vítá —)

Výjev pátý.

Zbor mlynářských krajánků s oškrty a sekerami po levé — a zbor švadlenek se škatulemi po pravé straně. — Lidunka. Jeník.

Zbor krajánků.
Aj, hochu, hochu, vítej nám!

Zbor švadlenek.
Aj, panno, panno, pojďte k nám!

Zbor krajánků.
Pod lub zahoď péče;
dokud voda teče —
Meli, meli, mel!

Zbor švadlenek.

Čepce, nové krajky,
Záhy budou vdavky —
Kup si, kup si, kup!

Výjev šestý.

Mastílková v ranním domácím, ozdobou až poněkud směšném oděvu rychle z domu s Ondřejem. — Kroutil, jak u díla sedá, z krámu vyletí; za ním Kozelka. — Předešlí.

Mastílková. Ist die Meklichkait —

Kroutil. Aby do něho tisíc šídel. (potkají se u prostřed jeviště — zarazí — a za hodnou chvíli na sebe hledí).

Kroutil (spustiv konečně). Dobré jitro Františku!

Mastílková. Tienerin, Herr Schustermáster! Is wos die Wille Ihriges?

Kroutil. Aby tě — (odvrátiv se zahlídne syna.) Ký ďábel tebe tady vytrousil? Je to na moje psaní odpověď?

Kozelka (stranou jemu do ucha). Jen mu svěť!

Mastílková. Nestydíš se, mluvit na ewentlich ulici s člověkem, který nestojí ani na první štafli bildunku?

Ondřej (podle ní prosebně). Nicht so heftiglich!

Kroutil (uši si zandavaje). Čechové —! zasmolte jí hrdlo! Skály se pukají — to je čeština!

Lidunka. Drahá paní teto; hněv by vám uškodil. Náhoda mne svedla s hochem, jemužto jsem srdce zadala.

Jeník. Nekažte si, otče, snídaní — daremnou žlučí. Vaše psaní mne sem přitáhlo; musil jsem se pravdy dovědět.

Lidunka. Staráte prý se o mé štěstí —

Jeník. Nechcete jistě, abych se utrápil?

Lidunka. Nerozcházejte se více ve hněvu s panem sousedem — popřejte mi hocha.

Jeník. Podejte ruku paní sousedce — dejte mi Lidunku.

Mastílková. Ani slova —

Kroutil. — anebo tě za jazyk na verpánek přibiju!

Mastílková. Pan Schustermáster ví dobře, jak daleko by se krev jeho opovážila.

Kroutil. To ne, Františku! Nerad bych ale, aby se kluk můj dostal na nečeské okrajky.

Mastílková. Okrajky? I on infám člověče! Ještě jednu takovou impertilenc — a budem spolu do jiného tonu rozprávět.

Kroutil. Bruč třeba do dis, děravá bassetl!

Mastílková. Kdo je bassetl? — Vy jste to slyšeli, že bassetl! — o počkej, já ti zabassetluju! (Sype se naň.) On je dodis — jeho kluci dodisata —

Kroutil. Tu jsou dvě pěstě, Františku!

Lidunka. Paní teta! na ulici —

Mastílková. Tak tě — furt! (Opět na Kroutila.) On smolivare, škopíčkáři —

Kroutil. Ha, ha, ha!

Ondřej (aby ji uchlácholil, se ustavičně snaží).

Mastílková (se naň utrhne). Holt maul! (Zas na Kroutila.) Šídlovrte, kopytáři —

Kroutil. Homolkářko, ha, ha, ha!

Mastílková. Mizero, Čecháčku!

Kroutil (divoce sebou trhne). Millione —! Jak že, Františku? Já tě zadávím — ty z cizích flíčků sešívaná kopertěko! O kopytách mluv si, co chceš, ale na mně si hubu nepal. — Čecháčku! — Já bych se smrštil jako bota za pecí! Co pak ty jsi — ty chmoure v očích poctivého Pražana? — Ani voda, ani oheň — jsem-li Čecháček, je to můj peníz, moje důstojenství! — Já ti dám Čecháčka!

Kozelka (mezi tím ho pořád pošťuchoval). Kš, kš!

Mastílková. (Lidunku za ruku chopí.) Pryč, pryč! Ať mi na kluka více nezpomeneš! Budu se ti dívat na myšlénky, a poletí-li za ním některá, poletíš ty za ní z domu.

Lidunka. O milá paní teto!

Kroutil (synovi). Sem pojď, Františku! A jestli se mi o té holce jen zmíníš —

Jeník. Milý otče —

Kroutil. Ani cek! — I ty hrome, Františku! Já Čecháček! (semotam přebíhá.)

Mastílková. Tomu tě nedám, a kdybych měla na stará kolena jídat šlupky z bramborů — tomu ne — furt! (odchází.)

Kroutil (za ní skočí a chopí ji za ruku).

Kozelka (Kroutila po zadu chytí,

a Mastílkovou drží z druhé strany Ondřej. Tak sebou několikráte ve předu po jevišti cloumají).

Kroutil. A slyšela ona mne! Dřív musí na mne Bůh takovou mizerii poslat, že mi v celém domě nádoby nezbyde, nežli škopíček, a z toho teprve si přihnu o svatbě mého kluka s její holčicí. Rozuměla?

(Hned na počátku této řeči začal piano

zbor mlynářských.)

Pod lub zahoď péče —
dokud voda teče —
Meli, meli, meli

Kroutil (zároveň se zborem dokončiv svou řeč, nyní se na krajánky utrhne). Držte hubu!

Zbor mlynářských (opakuje). Meli, meli, meli! (dají se do hlasitého smíchu.)

Hlas (v dálce v levo). Písek, písek, písek!

Mastílková (zatím se mu vymkla). O, jeho mizerie se mi dá Bůh dočkat — o to není starosti — on mizerabl, undelikat člověče! Ale svatby bude syn jeho někde na hnojišti —

(Na začátku této řeči, začal opět piano)

zbor švadlenek:

Čepce, nové krajky
záhy budou vdavky —
kup si, kup si, kup!

Mastílková (taktéž zároveň se zborem řeč svou dokončila, nyní se zlostí kypíc na švadleny osopí). To si vyprosím!

Zbor švadlenek (opakuje). Kup si, kup si, kup!

(Počnou se chechtati.)

Hlas (v dálce v pravo). Panímaminky, mají-li nějaký popel!!

Ukončení.

Oba zbory. Mně se, mně se, mně se — mně se všecko zdá,

Švadlenky. Že paní teta namaštěno má —

Oba zbory. Mně se, mně se, mně se— mně se všecko zdá,

Mlynáři. Že starý tatík překrouceno má —

Mastílková a Kroutil. Mně se, mně se atd.

Mastílková. Že se panenka vůli mé podá —

Kroutil. Že se synáček vůli mé podá —

Ondřej a Kozelka. Mně se, mně se atd.

Ondřej. Že se Lidunka tetě nepodá —

Kozelka. Že se krajánek otci nepodá —

Všickni. Mně se, mně se atd.
Že každý svou vůli má.

Mastílková. Já mu ji nedám.

Kroutil. Vaz mu přelomím!

Mastílková. Zlomit si ho dám.

Kroutil. Jí ho nalomím.

Všickni. Mně se, mně se atd.
Že se žádný nepodá!

Lidunka. Ani vy to sobě rodičové moji nemyslete,
Abych já si vzala, co se mi nelíbí, co vy chcete —

Mastílková. Táhni mi domů —
Rychle do domu,
Sic tě poženu.

Kroutil. Hajdy mi domů atd.

Mastílková. Nechci nepros, neříkej,

Kroutil. Hni se, ztrať se, utíkej —

Kozelka (stranou).
Ať si prosí, naříká,
Však se ztratí, utíká —

Ondřej (se rozkřikne).
Utíkej, Káčo, utíkej,
Honí tě kocour divokej —

Mastílková (se rychle naň osopí — tak že rázem zpěv umlkne).

Všickni. Mně se, mně se atd.
Že se žádný nepodá.

Lidunka. Není na světě
Tolik těžkostí,
Byste zbavili
Holku milosti;
Není a nebude,
Co svět světem bude,
Tolik těžkostí!

Zbor švadlenek.
Není a nebude atd.

Mastílková. Táhni mi domů,
Rychle do domu,
Sic tě poženu!

Kroutil. Hajdy mi domů atd.

Mastílková. Nechci, nepros, neříkej!

Kroutil. Hni se, ztrať se, utíkej —

Kozelka (stranou). Ať si prosí, naříká — však se ztratí, utíká —

Ondřej (se opět rozkřikne).
O du lieber Augustin,
d'Lieb soll weg —

Mastílková (obořením se rázem ho zarazí).

Mastílková.
Já se, já se, já se, já se nepodám,
Nóbl ženicha holce vyhledám —
Kroutil. Já se, já se, já se atd.
Češku děvečku hochu vyhledám —
Lidunka. Já se, já se, já se atd.
Hocha jiného vnutit si nedám —
Kozelka. On se, on se, on se, on se nepodá,
Zbor mlynářských.
Češku děvečku hochu vyhledá —
Ondřej. Ona, ona, ona — ona se nedá —
Zbor švadlenek. Nóbl ženicha holce vyhledá —
Všickni. Já se — on se — ona atd.
Mastílková. Fraili sprostému nedám.
Kroutil. Radš' ho kluka rozsekám.
Lidunka. Jednoho jen ráda mám.
Kozelka a zbor mlynářských. Radš' ho kluka rozseká.
Ondřej a zbor švadlenek. Fraili sprostému nedá.
Mastílková. Darmo se čeká —
Kroutil. Jen se opovaž!
Mastílková. Touží a heká!
Kroutil. Za jinou se plaš!
Všickni. Já se — on se — ona atd.

Mastílková (se svými domů pospíchá).

Kroutil (se svými do krámu se hrne).

Zbory (na zad po obou stranách se rozcházejí).

(Opona rychle spadne.)

OBRAZ DRUHÝ.

Skvostný pokoj u Mastílkové. V předu velké zrcadlo. Kolem pěkné sesle. Po levé a pravé postranní pokoje.

Výjev první.

Ondřej stojí u předu, na obou rukou nesa košíky s knihami a muzikaliemi.

Da steh' ich — tu stojí! Ich weiss nicht, ob diese Schönkleisterei mit mir — oder ich mit ihr gekommen bin. Wenn ich ein Paar unglücklichen Liebsleute sehe — weiss ich überhaupt nichts anders, als dass ich selbst ein aus 50jährigen Blut und Knochen zusammengekleistertes Futteral bin, in mitten bergend ein theuers Kleinod, das man sonsten benennet — das Herz! (odkládá košíky a knihy některé na stůl klade.) Wär' ich ein Buch: wäre ich kein geplagter Andreas, und die Jammergeschichte eines unglücklichen Junggesellen läge offen vor dem leselustigen Publikum — — jako na míse. Ein Buch zu sein — ein Liebesbuch, so recht voll Schwärmer-und Tändelei; das war der Gipfel meiner heissesten Wünsche. Aber die Natur hatte sich verschworen — o mordiansky! — Ich durfte nicht über die Hecke des A B C. Mein Geist musste an den selbstigen Lauten die Nase zerschlagen — und warum sollte er nicht die Naše zerschlagen? — war doch in dem a, e, i, o, u mein fünfzigjähriger Schnelllauf durch dieses Jammerthal enthalten. O ich habe geleidet! Ich bin weise geworden, ich kann davon ein Liedchen singen! — Já vím, co to je: Učil se Andrezl nazpamět!

Slyšte, junci,
Nekoukejte po holkách,
Jsou to mamy,
Zrady, klamy —
Netlučte se po spolkách.
Až tu pravou uhlídáte,
Oči, hubu zotvíráte —
A — a — a! — a, a, a, a, a!

Znáte lásku?
Ta vás lapne do sklopce,
Nebo žene
Poblázněné
Za děvečkou do kopce!
Až k ní ale dospěcháte,
Leknutím se zakoktáte,
E — e — e! — e, e, e, e, e!

Holka šelma,
Dravý sokol, žravý drak;
Uškubuje,
Ucufuje —
Upejpavě klopí zrak;
„Nevím, pane, co to máte —
Snad mi předce pokoj dáte?
I — i —i! — I, i, i, i, i! —“

Bodejž do ní!
Hochu srdce usedá,
Holka ale
V jeho žale
Úšklebně naň pohlédá;
Jak i s holkou točit znáte,
Darmo se jí navzdycháte:
O — o — o! — O, o, o, o, o!

Vale lásko!
Ty's mi zmátla mladý věk;
Pro tě teužím,
Ducha soužím —
Ty's mi dala vejlupek!
Kde jste kdo, ať slzy máte,
Žalně se mnou zavoláte:
U — u — u! — U, u, u, u, u!

Výjev druhý.

Markytka a Ondřej.

Markytka (již pozdálí ji slyšet). Fort — fort! Oder ihr sollt mir in eine Traufe kommen, die euch den Pelz durch und durch waschen wird.

Ondřej. O mordiansky — Regenwolken kommen! Ich muss ihr Herz zu treffen suchen (svěsí hlavu a stojí celý skormoucený).

Markytka (přišla zatím, a zahlídnuvši Ondřeje, diví se). Nun, was soll den das bedeuten, Herr Andreas Jammerweil?

Ondřej. O, nicht dieses zermalmende Wortegetön, huldreiche Figur!

Markytka. Jetzt hören's auf mit den Dummheiten.

Ondřej. Dummheiten? Ist meine Huldigung eine Dummheit? O Margaretha, wo sind die Zeiten, wo ich für meine Liebe Gänsenblümlein gepflücket?

Markytka. Die sind weg.

Ondřej. Weg! Die Zeiten sind weg, die Freuden sind weg — nur meine Liebe ist geblieben.

Markytka. Zu meiner Sekatur.

Ondřej. O Barbarei! Hab' ich das um dich —

Markytka. Herr Andreas!

Ondřej. — um sie verdient! Fünfundzwanzig Jahre bin ich ihrer durch Stadt und Land nachgewandert — fünfundwanzig Jahre ausgehalten, Jungfrau Margaretha! Das ist keine Spielerei! Ich weiss nicht, ob ich das an meinem Sohne erleben werde.

Markytka. Wollen sie gegen des Himmels Fügung protestiren?

Ondřej. O nein!

Markytka. Machen sie lieber, dass sie uns heute keine Schande einlegen. Es ist das erste Soupper —

Ondřej. Suppe oder Fleisch — was sie wollen! Nur recht freundlich, Jungfer Margarethe!

Markytka. U bin ich etwa nicht freundlich?

Ondřej. Ach, ja!

Markytka. Soll ich mit ihnen blinde Kuh oder Versteckens spielen?

Ondřej. Ach ja, Versteckens! O Markyto!

Markyta. Der Herr Andreas sind auch einer von den Ungestümen — wenn man ihnen nun einen Finger zeigt —

Ondřej. Einen Finger?! Jungfrau Margaretha! Ich frage sie auf ihr Gewissen — haben sie mir in den 25 Jahren nur einen Finger gezeigt? Grete, wo ist dein Herz — wo ist dein Gedächtniss geblieben? Rufe sie zurück, Barbarei! — nimm mich endlich auf in Gnaden! (klekne, sahaje po její ruce.)

Markytka (zdráhá se — jako stará panna). Was wollen sie den immer — und ewig —

Ondřej. Deine Hand, Margaretha — sie halten — und selig sein (líbá jí ruku). O, Skärkerei! O, Labesal! — O, dobroto!

Výjev třetí.

Dudéc nové mody tintidlo. Předešlí.

Dudek (pitvorně zatrhuje). Ah bon jour — ma donna! Co dělá má jemnostpaní! Co jeho krásný sera? Comment se máte, moje krásnej Margarita?

Ondřej (stranou). O jemináčku!

Markytka. Es ist mir — eine unmenschliche Freude, das der gnädige Herr Baron nach meinem unbedeutenden Befinden fragen thun — Herr Andreas, melden sie den Herrn Baron Düdek —

Dudek (obrátiv se). Ah, můj zlatý pan Andrea! — Hrom vám sedí na čele —

Ondřej. Ať neuhodí, musie!

Dudek. Ha, ha — pan André je vtipná hlavička! Aber wie ist auch anders die — Möglichkeit? Dona Margaritta okolo — ah, on šťastnej, vás mít — svou ami — svou přítelinku! Kdybych já měl na vůli — parrole d'honneur — vás jenom mezi mnoho — comment tomu říkat? — mezi mnoho tisíc tisíců!

Markytka. O, o — co pak vám napadá, jemnostpane?

Ondřej (stranou). Co že fouká ten větrník?

Dudek. Ale arci — vaše ser — ce — ten je už to tam! Sie nix mehr haben zu wählen! (hodí sebou na sesli, zpívá.) Es wehen frische Morgenlüfte —

Markytka (u podivném zmatku). O, mich fesseln noch keine Bande — mein Herz ist frei — mit meiner Hand kann ich zu jeder Stunde disponiren — (mezi tím se obrátivši, krokem zpátečním, neustále se skláníc, až k Ondřejovi se dostala).

Ondřej. Halten zu Gnaden —

Markytka (ústa mu zacpává). Werden sie still sein — schickt sich das? — Ich habe auch ein hübsch Kapitälchen ins Trockene gebracht — (potajmo Ondřejovi) — sie lass ich verhungern, wenn sie nicht schweigen! — Mein Herz konnte einen edelgesinnten Jüngling —

Ondřej. Ins Spital bringen!

Markytka (dá mu štilec). Wie meinen sie das, Herr Andreas?

Ondřej. Ja nun — ich meine — der Grad ihrer Reizungen ist von solcher Beschaffenheit — (tře si rámě).

Markytka. Hören der gnädige Herr nicht auf sein Geschwätz —

Dudek. O — ma Doña! — jen se vyvaďte! — Jak jsem vás viděl — ve — ve — comment tomu říkáš? — (ukazuje, že spal) — ach — ve snách — in die Traum! Ach, die Traum ist ein söner Sack!

Markytka. Der gnädige Herr haben von mir geträumt?

Ondřej. O mordi —

Markytka. Still —

Dudek. Podejte mi ruku! (Rychle k ní přiskočiv.)

Markytka (sebou trhne). Wie — wo? —

Ondřej. Herr, er geschieht ein Unglück!

Dudek. Ha, ha! pan André je — k pomilování — hubičku! Nebezpečnej jé to arci, dávat ruku — von donna Margaritta — ale jen sem s ní! (vezme ji za ruku, ana se náramně upejpá. — Ondřej ve smrtelných úzkostech.) Tak jsem vás — in die Traum — držel za ruku. Parrolle d'honneur! Tisíc tisíců holek stojíš vedle nás — zlaté vlasy, nebe oči — já nic nekoukat než vás. — Nic než vás — a vás! (bere ji za bradu.)

Ondřej. Die gnädige Frau ruft, Jungfrau Margareth!

Dudek. Rufen sie? — O süsse Ruferei! mich rufen, du in Himmel — ich folge dir! Pojďte, donna Margarita —

Markytka. O — o —

Dudek. Pojď, můj angelo!

Markytka. O — o —

Dudek. Můj — má — (zpívaje.) Komm holde Söne — komm, o komm! (Zajdou do postranního pokoje.)

Ondřej (po chvíli z blbé omámenosti se protáhne). Mordi — was war das? — Andreas Jammerweil, setz' scharfe Brillen auf! —Alter Praktikus! — das hiess: „Adie, Herzensmann!“ — es war das Lied von Weibertreu! — O mordiansky! Ich werde zu Strick — ich schlinge mich zu Knoten — ich hänge mich auf! Fünf und zwanzig Jahre — und jetzt das Gebäude zusammengeworfen vom leeren Echo einer hohlen Nussschale? Ale počkej — ich will aufpassen! Ich will ein Groschenlicht der gnädigen Frau maselnice anstecken —

Výjev čtvrtý.

Jirka. Honza. Ondřej.

Jirka. }
Honza. } Pane Ondřeji!

Ondřej. Was gibts? Co cete?

Jirka (věčný smíšek). Paní maminka —

Honza (ho šťouchne).

Jirka. Já řku — paní máselnice —

Ondřej (po nich). Pany maminka — maselnice — die gnädige Frau, Esel!

Jirka. Ty knetkyfrau že vezl? — Honzíčku! Co je to: Ty knetkyfrau?

Honza (váhavý, hlavu stále klopí ku předu). Ty knetky — frau? Inu, to jsou ňáké ty německé pletky — já je nevezl.

Ondřej. O armer Andreas! — Co cete?

Jirka. He, he! Paní máselnice —

Ondřej. Jemnostpany — šikáš —

Jirka. Jemnostpaní paní máselnice povídala, abyste nám okázal, jak se tu máme otáčet.

Ondřej. Geduld, dein Name ist Jammerweil!

Honza. To bych vás ale prosil, abyste nás neučil hulána. U nás jde jen cvrček, šupák, dupák, a na mladé posvícení talián.

Ondřej (po něm). Vrcek — subák — dalian! — Der Kerl ist von Sinnen. — Glaubst du, ich bin ein Tanzmeister?

Honzík (naň vyvalí oči — pak hlavou zakroutí).

Ondřej (po něm taktéž).

Jirka. Ha, ha, ha! To je komedie! — Potom povídala jemnostpaní paní máselnice, abyste nám trochu té němčiny do hlavy nalil; ha, ha, ha!

Ondřej. Ein wahres Holzspalten! — Wunden im Herzen — und ein Sprachmeister! Pojďte sem — da stellt euch her — tu se štelovat. — Pozor! Wann's in der Fruh — ráno — už dost (dělá, jako by chrápal ve spaní) schlafovat — rozumíš?

Jirka. I rozumím, ha, ha! Když prý se ráno vyspím — chcete říci.

Ondřej. Ano — vyspím; tak winschovat jemnostpany — pozor! — Ich habe die Ehre einen guten Morgen zu wünschen.

Jirka (vyšlebiv zuby). Trrrrrčinčigin-či! Co je to?

Honza. Jako by trakařem po nové silnici rachotil.

Ondřej. O Sprache — Nation! — Ich habe — pozor — šikat voba! — Ich habe —

Oba. Ich hobe —

Ondřej. — die Ehre —

Oba. — diere —

Ondřej. — einen guten Morgen —

(Oba mlčí — Jirka se šklebí a Honza zevluje.)

Ondřej. — einen — guten — Morgen —

Jirka. — aigen — morten — gugen —

Ondřej. — zu wünschen.

Oba. — zuvinči!

Jirka. Ha, ha, ha! cuvinči! Aigen — ere — gurden — já už umím německy!

Honza. I toť bych raději oblásky louskal, nežli tu němčinu.

Ondřej. Pozor! — Wann ihr was bekommt — dyž neco dostat — ty und ty — tak telat ruku — küssovat (líbá si ruce) — rozumíš?

Jirka (líbá si ruku též). I arci, ha, ha! —

Ondřej. A šikat: Küss die Hand. — Küss die Hand.

Jirka. Kistihont — ha, ha, ha!

Honza. Co je to?

Ondřej. Hand ist ruka — küss die — ist — (ukazuje hubičkování).

Jirka. He, he! To je, jak se u nás říká: Poníženě ručičku líbám —

Honza. — vzácný pane. Dejž to Pánbůh!

Jirka (proti Honzovi ruku si líbaje). Kistihnát.

Honza (taktéž). Kistihnát!

Jirka. He, he! Kistihnát!

Ondřej. O Spiel des Schickesals! Der Lehrer schwimmt im Todesschweiss — — die Schüler üben sich in Zwerchfellerschütterungsaufgabe. Fort aus meinem Angesicht — o Schicksalsspielerei! (Utíká.)

(Oba za ním a za šosy ho chytají.)

Jirka. A — pane Ondřeji! Povězte nám ještě něco k oblomení jazyku, he, he!

Honza. Tak něco libáňského, jako na Jidáše klapačka.

Ondřej. Stille — čív lernovat — čív učíš, co už povídal.

Jirka. A ještě něco, pane Ondřeji! Mně se — he, he! — zalíbila ta Němkyňka — tu v kuchyni. Já bych jí rád něco pošeptal.

Ondřej. Pošeptal? O zärtlich instruktirte Seele. Auch dich hat schon die Liebe beim Kragen gepacket? O, glaube mir, dem jammerlichen Jammerweil, es wäre nicht schlechter, du wärest niemals geboren!

Jirka (se chechtá).

Ondřej. O, nic — chechechel — nic lachovačka! Ty brzo budeš — ehmehm! — weinovačka! Aber ich will dein Schutzpatron werden — já tebe učit jemecky — ja tebe — führovat — kuchařka! Hans — ty košík a — kniha pryč — ty Görgel kommst mit mir — mit mir den Weg zur Liebe! Freue dich, Andreas Jammerweil! Dein schönes Leben — es war kein leerer Wahn! (S Jirkou pod paží odchází.)

Jirka (odcházeje). He, he — činči ginči! (K Honzovi.) Kistihnát!

Honza. Kistihnát! — činči ginči!

(Jde za nimi s košíky na rukou — knih několik nechav na stole — do postranního pokoje v levo.)

Výjev pátý.

Kozelka (v oděvu svátečním).

Nikdo tady? — Divné rady! — Já se na to těším, jako holka na pomlásku — a netěším-li se, ať se rozsypu jako přeschlý marcipán. — Což to škodí, že se jiný trochu zlobí? Jen se vyfikněte, pane Jeníku, a přijďte k námluvám, já to u paní Mastílkové zatím obstarám — a že pan Jeník přiklopýtá — o výdělek celého týdnu bych se založil. Láska to je páska, jako železo! (Z okna.) Na mou milou duši — to jsou uši! Tamto už stojí — a jak se mu šosy houpají! He, he, he! Mnoho chuti, mladý pane! Dříve se trochu poškádlíte — nežli zvíte — co se s vaší „Amalií, krásou světa“ stane.

Výjev šestý.

Mastilková. Lidunka. Dudéc. Kozelka.

Kozelka. Nejponíženější — u vašich nohou moje poklona — na mně očí vašich záclona. Slečinko — pane barone —

Dudek. Je suy votre serviteur.

Kozelka (se klaní). Hm, hm — levitér!

Mastílková. Ich bin inne — dejte si pokoj s tím zu moc šmajchlováním. To je stará melodie —

Lidunka. Starý dvougroš — nic víc neplatí.

Kozelka. To mne utratí. Ty má milá hubo! Jáť jsem se dnešního odpůldne sotva dočkal.

Výjev sedmý.

Cibulčini. Pak Hvězdoleský — na to vdova Klinkáčková a Hubínek. Ondřej s Jirkou a Honzou.

Cibulčini (černý flíček na tváři — psíka na ruce — klaní se již u dveří). Paničky a pánové — drahocenná paní sousedko, vy jste dovolily —

Mastílková (taktéž naproti ní s poklonami). O ich bitt inne, mamzel Cibulkova — nedělejte velky umštonty —

Cibulčini (se klaní). O — já jsem celá bez sebe —

Mastílková (taktéž). Ich bitt inne — jako doma, jako doma —

Cibulčini. Dovolte, drahá paní — já jsem si také mého Amorka přinesla.

Kozelka. Roztomilá familie.

Hvězdoleský (nahrbatělý — přiskáče). Hvězdy a sluncata — klaním se vám vespolek. (Dámám líbá ruce — Mastílkové.) Jsem vám životem zavázán —

Mastílková. Bitt inne — jako doma.

Hvězdoleský (k Lidunce). Topím se v rozkoších.

Lidunka. Jen se neutopte. Co by řekly pražské čtenářky?

Hvězdoleský (Klinkáčkové). Jsem celý pryč — (po zadu Kozelkovi na nohu šlápne). Prosím o dovolení —

Kozelka (sebou cukne). Rádo se stalo — i bez potěšení.

Klinkáčková (ráda se utrhuje). I pozdrav tě Bůh! — respekt cu melden!

Mastílková (běží jí naproti). I kris ti Gott! No, to si se s dobrou potázala, že jsi paty z domu vytáhla.

Klinkáčková. Také jsem ti ještě někoho přivedla — milá Tondo!

Hubínek (lenivý břicháč, stojí na prahu). Jsme už na místě? — Bodejž do kýty! Nechce mi to nijak ubývat. — Pozdrav Bůh!

Kozelka. Dejž to Pánbůh!

(Ondřej s Jirkou a Honza se vrací.)

Mastílková. Ich bitt inne — ist mir olemol cu fraidikait — ale jako doma — jako doma! (Točí se mezi ostatními.) Moje Lidi je jim už bekont —

Všickni (se klońí). O — o!

Mastílková. To je pan Dudéc — nastávající pán mojí slečny tetinky —

Všickni (se klońí). A — a!

Lidunka. Paní teta je veselého rozmaru, o pánovi ani já — a zajisté ani jemnostpán neví.

Dudek. O Selmereil!

Mastílková. — tuto panna z Cibulky —

Cibulčini. — Cibulčini, první zpěvačka u zdejšího divadla.

Kozelka. Před dvaceti lety.

Mastílková. A tady pan z Hvězdolesku —

Hvězdoleský. — literator, spisovatel, divadelní recensent, humorista —

Kozelka. A tak dále, a tak dále!

Hubínek. Ale snad abychom si sedli, selátka!

Všickni. Ano, ano — sedněme si.

Kozelka (Jiřkovi a Honzovi). Sesle, sesle! Nemyslete, že to jsou jesle, a vy u nich zvířátka.

(Ondřej ukazuje Jirkovi a Honzovi, jak sesle — do půl kola totiž — postaviti mají.)

Mastílková. Bitt inne — nedělaj' žádné kumplementy — jako doma — pane z Hvězdolesku —

(Všickni se zatím po mnohých poklonách usadí.)

Kozelka. Tak — moji nejlaskavější — a nyní, když se takto v bázni boží sedí a do očí hledí — dovolte se zeptať, co je nového?

(Rychle po sobě):

Cibulčini. Dnes máme novou operu.
Klinkáčková. Ječmenu přiráží.
Lidunka. Dnes prý je veliký sněm v blázinci.
Kozelka. Ale ne?
Hvězdoleský. A já bych o tom nevěděl?
Hubínek. Vepřovině přiskočilo.

Klinkáčková. Ale což pak, Tondo, ani pánům nepovíš, kdo já jsem — Respekt zu melden?

Mastílková. Ist wor! — To je paní z Klinkáčků, moje nejupřímnější přítelkyně — bohatá nákladnice —

Kozelka. Respekt zu melden.

Klinkáčková (se mu ukloní). Pěkně děkuju.

Hubínek. A což já nic?

Klinkáčková (vstane). Můj ženich — pan z Hubínků — nejprvnější pražský uzenář. — Respekt zu melden.

Hubínek. To je pravda.

Hvězdoleský. Viděl jste již naši novou tanečnici, pane barone?

Dudek. Oui, oui — a už taky telat (ukazuje, že rukama tleskal) — bravissima!

Lidunka. Má hezké oči — pěkné zoubky; není-li pravda?

Mastílková. Ha, ha, pozorujte je, pane barone. To je pure Eifersucht.

Dudek. Vous etez tres bien — cher mama!

Kozelka. Prosím — o čem to je řeč? O té nové tanečnici? — o té zámečnici? — Což pak je to tanec? Ať mi hnáty ztuhnou jako zmrzlá košile, nemeteli nohama jako postřelený zajíc. — Je to skok? (Byl vstal a po tanečnici se pitvoří.)

Hvězdoleský. Bravo, pane Kozelko! Vy jste silný kritikus.

Kozelka. Nerad se pletu do řemesla.

Mastílková. A, was is wor — is wor! Diwertilovat umí pan Kozelka.

Kozelka. Oh!

Hubínek. Ale nemáte tu nic k propláchnutí?

Klinkáčková. Aby se nedočkali — voda!

Mastílková. Bitt inne — snad budu aufwortovat. (Dá znamení Ondřejovi, který s hochy odchází.)

Hubínek. Ha!! ha, ha, ha!

Všickni (se leknou). Co je? co se stalo?

Hubínek. Domácí paní bude prý aufwortovat!

Klinkáčková (šťouchne ho). I daj' jazyk na petlici.

Cibulčini. Pan z Hubínků to zle nysleí — he, he!

Lidunka. Snad abyste nám něco četl, pane Hvězdoleský?

Všickni. Ano, ano! Něco veselého!

Klinkáčková. O mordýřích!

Kozelka (běží ke stolku). Kněh tu máme dost.

Všickni. Bravo, bravo!

Hubínek. Bude to dlouho trvat?

Výjev osmý.

Markyta s Jirkou, Ondřej s Honzou (se vracejí. Oba hoši na velkých tácích jídla a pití přinášejí, kteréž ihned — jeden po pravé, druhý po levé — roznášeti začínají.)

Mastílková. Ich bitt inne — dříve abychom tedy snad něco zažili?

Všickni (se vzchopí). O — o!

Mastílková. Ale, jako doma — jako doma.

(Všickni se posadí.)

Kozelka (vezme šálek kávy). Já vám nedám košem.

Markytka. Ists gefällig, meine Herrschaften?

Mastílková. Jako doma.

Ondřej. Machen's keine Flausen!

Kozelka (byl se zatím k oknu podíval). Jestli dovolíte, drahá jemnostpaní — (popijí)) když jsme tu tak přátelsky pohromadě — já jsem si pozval dobrého přítele — ale to je pravda, káva jako olej —

Hubínek (plnými ústy). A ten zajíc, jako pírko!

Kozelka. Rád by se ještě dobrým spůsobům přiučil —

Lidunka. Ten zajíc?

Všickni. Ha, ha, ha!

Cibulčini. No, papej, Amorku! (krmí psíka) papej!

Kozelka. Ano, ha, ha! však vy ho znáte, slečinko Lidunko — toho zajouce!

Výjev devátý.

Jeník čistě oblečen. Předešlí.

Kozelka. Tu ho máte!

(Všickni vstanou a vítají.)

Lidunka. Milý bože — co to?

Hubínek. Pěkně se vítáme, pane zajíčku!

Mastílková. Oslepla jsem — anebo? — fluchtes — toť je —

Kozelka. Mladý pan Kroutil — ano. Činí nám svou úctu. (Jeníkovi.) Naštemujte si!

Jeník. Nehněvejte se, paní Mastílková, že se bez pozvání vašeho opovažuju — ale pan Kozelka mi za to stál, že se již utišila vaše nevrlost.

Mastílková. To vám bulíka na nos pověsil.

(Jirka se směje — Ondřej ho zakřikuje i s Markytou.)

Lidunka. Paní tetinko!

Jeník. Učinil-li to, ať i zodpoví, co z toho pojde. Avšak i hlasu srdce mého jsem při této návštěvě poslouchal. Že společnost u sebe máte, věděl jsem, i nadál jsem se, že hodnou společnost —

(Všickni se kloní.)

Jeník. — buď jak buď — před ní hodlal jsem se ucházeti o vaši přízeň a Lidunčinu ruku.

Všickni. Co že?

Dudek. Comment — co šikat?

Mastílková. Chcete hrát se mnou na blázny?

Jeník. Cizí ať mezi námi rozhodne! Rodem, stavem jsme si s tetinkou vaší rovni — srdce jsou si dobrá, nouze nebydlí v domech našich rodičů. — Proč bych se o domácí blaženost nestaral? Ptám se vás před touto vzácnou společností —

Mastílková. Co se vy mě máte co ptát? Jsem já na ptaní? — Čí pak jste, můj krajánku?

Jeník. Nic proti mému rodu a stavu, paní! Nečiňte, pro bůh! abych se zapomněl, že jste Liduščina teta. Co máte proti mně?

Mastílková. Všecko. Nejste syn mého nepřítele? A kurcum — tuhle sedí ženich slečny tetinky.

Jeník. Tento tady?

Kozelka (jemu do uší). Naštemujte ještě výš!

Mastílková. Otvíráte oči, není-liž pravda? Tu se nic nesmolí, pane Kroutile — ani mouka nepřesýpá, milý krajánku, ha, ha, ha! Žluč by mi pukla samou radostí!

Jeník. Tento tady?

Kozelka (do uší). Dejte se do něho!

Dudek (se vzpříčí). Je vám něco do toho, monsieur?

Jeník. O pak mi arci žádná naděje nezbývá, musí-li býti ženich tvůj, Liduško, novomodní tintidlo!

(Všecko sebou trhne.)

Markyta (Ondřejovi). Ich bitt' sie —!

Ondřej. Ich bitt' sie!

Jeník. Ach, že jsem se domýšleti mohl, že by mě v tomto domě přijali! Jsem-li pak to v obydlí pražské máselnice? Hodí-li pak se tyto stěny, tato skvostnost v život pouhé měšťanky? Patří-li pak takováto společnost —

Všickni (vyskočí). Co že, jak že?

Mastílková. I bitt inne — držte mi ruce! Já mu vletím do vlasů!

Liduška. Jeníku — zpamatuj se!

Jeník. O mlč, mlč, ty jediná čistá v tomto zboru poskvrněných! S bolestí jsem přišel — poslední to bylo odvážení zoufanlivé lásky; s bolestí dvojnásobnou odcházím! Měj se dobře, hvězdo moje! byť i rozloučeni — světlo tvoje bude vždycky na mých cestách svítati!

Lidunka. Pro bůh — drahá paní tetinko! nepouštějte ho takto od sebe!

Jeník (až k pláči pohnutý). Nepřimlouvej se u hluchého, nezahazuj drahá slova! — Potápějte se tu v bláznovství, až pověst jména vašeho v ústech dobrého člověka utone; nahrnujte míru pošetilostí — hledejte si, paní teto, ženicha mezi knížaty. Já vás více obtěžovat nebudu, dokud sama neuznáte, že jedno prosté srdce české více váživá, nežli deset jiných — pokažených duchem světa převráceného. — S Bohem — s Bohem, duše moje! Doufej, shledáme se, je-li láska tvoje ryzí jako má! (Odběhne.)

(Hudba v to rychle padne — ostatní stojí u velikém tableau. Kozelka s potutelným úsměvem v předu kávu pije — Jirka a Honza otvírají za Jeníkem ústa — Lidunka rukama lomí, Dudek podle ní libství provádí — Markyta s Ondřejem atd. atd.)

(Opona spadne.)

OBRAZ TŘETÍ.

V Bubenči — v oboře — prostranné stromořadí.

(Opona se vytáhne již ke konci ouvertury.)

Výjev první.

Dudek utíká — Šiveles se žene za ním s dvěma kluky. Jiní dva kluci proti němu z druhé strany — jiní a jiní ze všech stran, kamkoli se Dudek uhne.

Zbor kluků žiďátek.

Vaj — vaj —
Pomalinku kroky,
Nedélejte skoky —
Vaj — vaj —
Neutíkat, milej pán,
Až byl s tátem porovnán!

Dudek. To si budu vyprosit —

Šiveles. Co si budu vyprosit, pan Jean? — Co?

Dudek. Mne na veřejném místě zastavovat —

Šiveles. Proč není pan Jean k zastavení doma? Soll ich leben — fünfhundertmal bin ich gelaufen zu sie — warum? (foukne na dlaň.) Darum! dokud měl pan Jean co zastavit — byl doma k zastavení — pan Jean!

Dudek. Pošli zítra ke mně —

Šiveles. Pošli? Soll ich leben — hab ich geschickt den Mauschl, hab' ich geshickt den Wolfl! hab ich geschickt mich selbst — Warum?

Dudek. Zde mne zadržovati nemáš právo. Já si na tebe stížnost povedu.

Šiveles. Ajajaj!

Kluci. Ajajaj!

Šiveles. Já nemám práfo? — Soll ich leben — was ist das? Sind sie mir schuldig 1500 Gulden — hab ich mir lassen geben ein Zettelchen — vidíte ten cedulíček — vy budete tak dobrej špacírovat do arrestu.

Dudek (se lekne — pak se nutí k smíchu). Vy jste blázen, pane Mojžíši! (odchází.)

Šiveles Still gehalten — oder ich mache einen Schrei — einen Schrei, dass si werden sollen taub! Já vás nepustím — musíte mně zaplatit.

Dudek. Myslíš, ty živá pokladnice lichvy, že nosím tolik peněz v kapse?

Šiveles. Nenadávejte, pan Jean! doma také mnoho nemáte. Dejte sem hodinky — das hübsche Ringelchen —

Dudek (zahlídne Markytu). Drž hubu, a buď spokojen, co ti zatím do zástavy dám — sice nedostaneš nic!

Výjev druhý.

Markyta vyfintěná. Předešlí.

Dudek (k ní jen letí). O moje hvězdo! Je vuis — toujour — jak se říká — tak rád, še vás nacházet. Srdce — le coeur moje po vás volalo!

Markyta. Der gnädige Herr sind immer guter Laune —

Dudek. Ich swöre sie — comment to říkat? — na krásu vašich líčených tváří, že jsem vás akkurát vyhledat chtěl. All' die Welten weiss von meine Klück! Eben gratulire mir diese gute Freund zu meine Vermählunk!

Markyta. Aj — o — auch ich statte meine Wünsche ab —

Dudek. Vinse? — Znáte moje vinse? Když vás vemu — sa ruky — když von die Vermählunk — o svatbách mluvit; ahnet nicht das Herz von Sie?

Markyta (dřevění). Nichts — was soll es denn ahnen?

Dudek. Ein Jubelfest von die zwei Seelen! — Ich und du — du und ich —

Markyta. Mein — wie? ach Herr —! das ist ein dicker Scherz, gnädiger Herr! Mein junges Herz —

Šiveles (stranou). Waj! was soll das heissen? — Není to panna Markyta? — Ta stará rohožka?

Markyta. Sie haben meine Unerfahrenheit so überrascht — so —

Dudek. O ich werden sie noch überrahen!

Markyta. Werden sie? (tlačí se k němu.)

Dudek. Nemáte u sebe žádnej penyze?

Markyta. Penyze! Wenn vom Herzen — und seinen süssen Schmerzen gesprochen wird —

Kluci (se dají do hlasitého smíchu).

Šiveles. Vaj! Nedělej žádnej křič!

Kluk. Thátele! Je to komedi?

Šiveles. Soll ich leben — veselej komedý — a nemusíš platit pět a dvacet krejcar!

Dudek (vzal od Markyty zatím plný měšec). O, nechat upejpavej Liduško! — Nur zu sauen sie, donna Margarita — chodit já do dům od Madam Mastílek.

Markyta. Ach, das Herz springt mir aus dem Leibe — o kommen sie, — Theuerster! — und lassen sie mich mein Glück der Welt verkünden!

Dudek. O, nock nicht reissen die Schleier von mein Geheimniss! — Po tichu se milovačka!

Markyta Po tichu? — Sie böser — Schäcker!

Dudek. Unbelaust —!

Markyta. A pfui — wo denken sie denn hin! (tlačí se k němu.)

Dudek. Ale na znamení — jak se serce naše — comment to říkat? — spojily; dávala mi krásnej brazoletty — můj pštítel náš jména do nich udělat!

Markyta. O Seligkeit! O Hochgefühl! (spočívá mu na srdci, mezi čímž jí on náramky odepíná, potom pak je pozadu židovi podává.)

Dudek. Teď táhni — a zejtra se dej u mne vidět.

Šiveles. Waj — befehlen Herr Baron — werde ich laufen — werd ich schwittzen — aus Christenlieb — soll ich leben! — aus wahrer Lieb! Schöne gnädige Frau! — když budete počebovat Etwas rares — na svatby — a do kolíbek — — soll ich leben! — bude jen poctivě posloužit — der alte ehrliche Šiveles. (odejde i s kluky.)

Markyta. Haben sie es gehört, gnädige Herr?

Dudek. Nein! Ich habe nichts von Ohr — als nur für die Wort von Munde von — Du! (zajdou.)

Výje tetí.

Kroutil vleče Jeníka.

Kroutil. Domů půjdeš — krk ti zakroutím! Sluší se to na poctivého Kroutila? — Co tu máš?

Jeník. Co pak vy tu máte, otče?

Kroutil. Tebe tady mám! — nezdárného kluka! Milione, aby za ním člověk lezl jako za vrtohlavým beranem!

Jeník. Já se neztratím.

Kroutil. Neztratím — ale zahodím. Františku — na štrozok jít — z českého lože krev, a na štrozok! Jestli pak tu jenom kus poctivé české písničky uslyšíš? (zpívá známou Štrausovou.) A zas — nic jiného! Vždyť pak ani nevím, jestli by mi zákolanskou zahráli, a kdybych jim boty celý rok zdarma podrážel.

Jeník. Nu vždyť je tady dosti pěkná společnost.

Kroutil. Čemu ty říkáš pěkná společnost? Je tu slavná Češka Mastílková, drtinami vycpaný Hubínek — a na sta jiných nedolidů. Všecko jako na másle — jeden nezná druhého „bitt inne — khorssamer — i milione! Podívej se zejtra na nás, Čechu! To je život, to je česká veselost!

Jeník. Ach, já se málo hodím k veselosti.

Kroutil. Kluku — nezlob mne! Ty se musíš hodit k veselosti! — Nech tu Lidku, Františku —

Jeník. Ach, milý otče!

Kroutil. Nu, nu — je tu ještě jiných holek —

Jeník. Nechme toho, pantáto! Je to těžká věc, a nyní se nedá o ní dobře mluvit. Pojďme raděj — pojďme dál!

Kroutil. Což pak ti tak nenadále —

Jeník. Nerad bych se s Mastílkovou sešel — tamto tuším jdou.

Kroutil. Bojíš se jich? — Františku — proč pak před nimi utíkat? Sem pojď, milione! Já ti tedy teprve okázat musím, z jakého plemene jsi. Jestli se nám oni nevyhnou — my ne — my jsme Čechové!

Jeník. Pro Bůh! (vyvinuje se mu.) Dejte si pokoj.

Kroutil (pevně ho drží). Larifari — Friško! (zpívá si a veda Jeníka, mezi přicházející rejduje.) „Na Bílé Hoře, sedláček“ atd.

Výjev čtvrtý.

Mastílková s Cibulčíni a Klinkáčkovou na procházce. Za nimi Hvězdoleský s Liduškou. V zadu Hubínek, psíka vede na pentli. Nejzáze Jirka.

Kroutil (zpívaje, se synem se mezi nimi proplítá — až odejde).

Lidunka (se snaží, aby Jeníkovi znamení dala nebo mu něco pošeptala).

Mastílková. Fui taibl! nebyl to šustrmástr Kroutil? Proč tu dnes takovým lidem dvéře před hubou nezavřou?

Cibulčíni. Ani to kročit neumí! (dělá po něm.) Jedna — dvě — jedna — dvě! Ha, ha, ha! Jako tanečník za časů Žižkových.

Klinkáčková. A tuším, že se chtěl o vás otírat? Ten by mi přišel — rešpekt zu melden.

Hubínek. I to je proklaté obveselenîčko, moje selátka! Hejbejme pak, ať si zase někam sedneme.

Klinkáčková (vyjede si). Je jim to už zase cu moc, že mají dělat trochu komocí? Vždyť by se v tom sádle utopili, kdyby nebylo mne —· rešpekt zu melden.

Mastílková. Jakž pak to bude zejtra v Nuslích, pane Hubínku? Doma zůstat nesmíte; toť je pragr Vulksfest — ta slavná Fidlovačka.

Hvězdoleský. Ta slavná — ano, ha, ha, ha!

Mastílková. Trochu tance na blátivé louce — komedie na provaze — klení — fule Stosserei a Drukerei — o Schönhait Fidlovačka!

Hvězdoleský. Výborně, ha, ha, ha!

Klinkáčková. Tak pak se taky zasmějte!

Hubínek. Ho, ho, ho!

(Všickni odcházejí.)

Hubínek (najednou se zastaví). Ale proč pak jsem se vlastně zasmál, moje selátko?

Klinkáčková. Proto že jste — Respekt zu melden! — Své chytrosti jste se zasmál a své čipernosti!

Hubínek. Divná věc — Ho, ho, ho! (zajdou.)

Liduška (již dříve se k Jirkovi přitočivši). A kdybys měl něco pozorovat — zahvízdni anebo rukama zatleskej!

Jirka. Zatleskám, he, he!

Lidunka. Dostaneš na večer o sklenici piva víc, milý Jiříčku!

Jirka. I což pak myslíte, že mi jde o sklenici piva? To vaše „milý Jiříčku" je mi milejší, než celý máz — a kus vepřoviny k tomu, he, he! (jde za ostatními.)

Výjev pátý.

Jeník. Lidunka.

(Celý ten výjev velmi na kvap, a jen jako na rozběhnutí.)

Jeník. Liduško!

Lidunka. O můj Jeníku! Jak se máš?

Jeník. Aj, teď arci dobře — jindy bych si ale zoufal.

Lidunka. Nabuď mysli.

Jeník. Setrváš?

Lidunka. Tvoje na věky.

Jeník. Mám jít zase z Prahy.

Lidunka. Nechoď — nechoď! Vyčkej času, snad nám náhoda pomoc přinese.

Jeník. Ach, jen kdybych tě častěji vidívat mohl! Síly se mi nedostává, když s tebou nemluvím.

Lidunka. Přijdeš zase do Nuslí?

Jeník. Musím, k vůli otci.

Lidunka. A mně k vůli nic? — I hleďme!

Jeník. Uvidím tě?

Lidunka. Teta se tam strojí —

Jeník. K posměchu — že ne?

Lidunka. Ach, vždyť ji znáš.

Jeník. Kdybych ji neznal, bylo by pe. Co pak dělá tvůj pan baron?

Lidunka. Můj? — Nemluv mi tak svolně!

Jeník. Není tvým prohlášeným ženichem?

Lidunka. Prohlásila jsem ho já? (Za scenou je slyšeti rukama tleskati.)

Lidunka. Buď s Bohem! Musíme od sebe.

Jeník. Pamatuj na mne, nebe moje!

Lidunka. Lehajíc, vstávajíc — duše má! (obejmou se.) — Bůh tě provázej —

Jeník. I tebe! (rozcházejí se — do náručí si opět letí — načež kvapně odběhnou.)

Výjev šestý.

Ondřej táhne za sebou **Šivelesa. Kozelka.**

Ondřej. Sprich, sag es noch einmal — du herzzerfleischende Tiegerseele! Hast du sie geschaut — so was man sagt — geschaut?

Šiveles. Wai — machen sie kein Spass! Hab ich sie geschaut — so hab ich sie geschaut. Tuhle stála panna Markytka — tuhle stál pan baron — tu mu —

Ondřej. Oh!

Šiveles. Tu mu padla okolo krku —

Ondřej. Schweige — halte ein! — Hrom uhodil!

Kozelka. A div mě nezabil! To je ukrutné!

Šiveles. Co je ukrutné? Hab ich gedacht, že vám budu pěknou novinu o dobrej známej povídat — a vy mne cucháte, jako žok vlny.

Kozelka. Smetí plný! Celé nebe jste panu Ondřejovi pokazil.

Šiveles (dívá se po nebi). Was soll das heissen — pokházil? — A na nebi ani mráčku!

Kozelka. O vy chytrý ptáčku! — Panna Markyta je pětadvacet let páně Ondřejovou nevěstou.

Šiveles. Wai geschrien! Das war dumm! — (blíží se k Ondřejovi.) Pane Ondžeje! ne tak hlavu sklopovat. Snad jsem dobře nekoukal — a jestli jsem dobře koukal — nebyl panna Markytka hodna. Wiessen sie, was ich würde thun an ihrem Fleck? Singen würde ich — la la, la la! — Nichts für ungut — soll ich leben! (odejde.)

Kozelka. Ondřeji — pane Ondřeji!

Ondřej (dá se rázem do hořkého pláče). Das also ist die Frucht vom 25-jährigen Baume treuer Liebe? — O hruško červivá! — Sie ist dahin — unwiederbringlich!

Kozelka. Zpropadená věc to je —

ale co dělat? — Zapomenout na ni, bude nejlepší!

Ondřej. O mein bester Herr Kozelka, was können sie sagen von zapomenout? Was man 25 Jahre, so zu sagen — o! lassen sie mich an ihrem Herzen Trostung finden! (vrhne se mu na prsa.)

Kozelka. Vyplačte se — vytlačte to! Moje srdce je útrpné dobrotisko, to snese hodnou záplavu.

Ondřej. Aber — ich will keine Gesichter schneiden; ich will singen — lala, lala! — und sie den Qualerein ihres Gewissens überlassen! — Freund, Bruder Kozelka! willst du mein Helfershelfer sein?

Kozelka. Nepůjde-li o krk?

Ondřej. Was ist ein krk? — Ich werfe ihn weg, hab ich doch sie verloren! — Vor Allem müssen wir aber dahin arbeiten, das die Lidunka den Baron heirathet.

Kozelka. Což pak jste ji Jeníkovi neslíbil?

Ondřej. Mein Schmerz ist mir der nächste. Bekommt sie der Baron — das falschgezüngelte Thier! — geht die schlimme Sieben mit leeren Händen aus — und mein Triumph ist fertig!

Kozelka. Fertig! — (stranou.) Ta historie se mi začíná líbit. Bude-li vyšeptalý milouš proti Jeníkovi — budu já pro Jeníka — tím dříve mu k ženě pomůžu. Děj se jak děj! — piluiky pro smích budou to vždycky.

Ondřej. Nun — Freund Kozelka? — Haben sie — hast du überlegt?

Kozelka. Unterflek — já jsem váš, tělem i duší!

Ondřej. Freue dich, verkannte Tugend — du hast ein Terno gemacht! — Komm an meinen Busen!

Kozelka (mu padne do náručí).

Dvouzpěv.

Ondřej. Podáš mi ruku k pomoci?
Podáš mi léků v nemoci?
Kozelka. Podám ti obě k pomoci,
Podám doktora v nemoci.
Ondřej. Gib her die Hand!
Kozelka. I tu ji máš!
Ondřej. Und halte fest!
Kozelka. To uhlídáš!
Oba. Uhlídám! Uhlídám!
Věrnost je náš ouvazek!
Lásky naší podvazek.
V ten se pevně spoleháme,
A že strvá, víru máme!

Ondřej. Glaube nicht, du falsche
Seele,
Dass ich fürder weine;
Ob ich mich auch innen
quäle,
Ich doch lustig scheine —
(polotajeným pláčem.) Ha, ha ha, —
ach —
Kozelka (stranou). Nemejli se, starý
blázne,
Že to k vůli tobě;
Ať to s tebou kde chce vázne,
Jen když hovím sobě.
(s utlumeným smíchem.) Hi, hi, ise —
hem!
Oba. Hej, hopsa, jucnhe!
My si spolu zazpíváme,
A té lásce kvinde dáme.
Natoč, holka, piva džbánek —
A to bude radovánek! —
Tobě, lásko, kvinde dáme.
Spolu věčně vytrváme!

(V objetí odejdou.)

SCENA NOVÁ.

Náměstí. V prostředku na zad kašna, okolo níž děvečky*) se soudky. V předu po obou stranách na domě lucerna. K večeru — smráká se.

Výjev sedmý.

Zbor děveček.

Honem, honem, hoch už touží!
Paní čeká,
Laje, seká
Zoubkem jako meč —
Honem, honem, hoch se souží!
Honem, honem, hoch už brouká!
Nechte paní,
Na kukaní
Kvočnu vadivou —
Honem, honem, hoch už kouká!
Honem, honem, hoch už práhne!
Nalívejte,
Zalívejte
Lásky plameny —
Honem, honem, láska táhne!

*) Děvečky musí se obleci tak, aby co možná děvečkám podobny byly. Totéž platí také o tovaryších ve zboru následujícím — jakož vůbec o všechněch osobách, v jichžto rukou zdar a zmar Fidlovačky, co pouhých života pražského obrazů, spočívá.

Zbor tovaryšů (v dálce).
Horo, horo, vysoká jsi!
Má panenko, vzdálená jsi!
Vzdálená jsi za horama,
Vadne láska mezi náma!
Zbor děveček.
Vadne, vadne, až uvadne;
Není v světě pro mne žádné —
Není v světě potěšení —
Není pro mne k nalezení!

Výjev osmý.

Tovaryšové přijdou.

Arie.
Měl jsem tě holka rád,
Už tě má kamarád,
Měl jsem tě holka rád —
Už tě nechci!
Sbor tovaryšů.
Takovou opici
Najdu na ulici —
Měl jsem tě holka rád,
Už tě nechci!
Děvečka.
Kdybys ty měl, můj holečku, sto dvorů —
A já jenom roztrhanou stodolu —
Nebudu tvá,
Není možná;
To ti ani darebáku, pán bůh nedá!
Zbor děveček. Nebudu tvá —
Zbor tovaryšů. Že budeš má —
Zbor děveček. Není možná —
Zbor tovaryšů. Že je možná —
Zbor děveček. To ti ani, darebáku, pán Bůh nedá!
Zbor tovaryšů. Že mi toho, má beruško, pán Bůh již dá!
(Smích — každý tovaryš děvečku si vyhledá, ku kašně ji provází a nalévati pomáhá. — Zatím se docela setmělo.)

Výjev devátý.

Ondřej napitím poněkud rozčilen.

Platz gemacht — die Herrschaften kommen! Die Lustigkeit — hoch! Die Lustigkeit — das ist eine schöne Tugend — und ich habe eine schöne Tugend — die Lustigkeit! — Die Lieb? — Nevídáno! Co je láska? — To je špatnej nájemnice — místo činže — domácímu barák rozbourá! — Meine Liebe ist aus der Unterkammer des Herzens in die Oberstube der Vernunft gezogen — und hat sich mit der Lustigkeit kopuliren lassen. Periat das Weibergeschlecht! — Die holzöhlige Jungfrau Margaretha? — Die falsche soll erbleichen! — Ich will nicht mehr an ihrem Joche ziehen — ich will flattern, gaukeln — ein Schmetterling sein. Ha ha! Die Lustigkeit — Mordiansky! Da kommt ein Weiberrock!

Výjev desátý.

Markyta. Ondřej.

Markyta. O süsse — süsse Liebe! Deine Macht ist gross. — Aber mein weiches Herz hat es geahnt, dass es noch Jemanden Andern beglücken wird, als den jammervollen Jammerweil. Aha! das steht schon eine Mannsperson! Ob ihn die Liebe schon her getrieben? —

Ondřej. Was Geier! Brumt die Figur? Hat sie Absichten?

Markyta. Wie vorsichtig der süsse Junge ist! — Ich muss ihm doch das verabdredete Schlagwort bringen. — Hm, hm — (zjinačeným hlasem). Le coeur palpit — mon ami!

Ondřej. O mordi — já jsem půjít do Paris! — Hh, hm — (taktéž). Voutez vous — Voutez vous — vous —

Markyta. Bist du es, Geliebter?

Ondřej. Teufel — die ist angebrennt! — Ja, ich bin es, meine Geliebte. O Lustigkeit! Spanne dein Flügelwerk aus, holder Andreas!

Dvojzpěv:

Ondřej. Du meine Zwanzige, die ich erwählet,
Du meines Lebens Freund und Lust!
Markyta. Für dich, mein Zwanziger, den ich erwählet,
Erduld' ich gerne Hitz und Durst!
Oba. Ach, ich bebe,
Schwanke, schwebe,
Ob es pure Wirklichkeit!
Tief im Herzen
Süsse Schmerzen —
Ach, das ist 'ne Seligkeit!
Markyta. Zucker-Hoffnung! Renovirter Muth!
Oba. Alle meine Pulse schlagen,
Und das Herz klopft voll Ungestüm!
Liebe, Liebe, Liebe!
Ach, wanns ewig bliebe,
Ach, wanns ewig wäre —
Wie das schöne wäre —
Schön!

Ondřej. Ein Kuss von deinem Munde,
Ach, welche Seligkeit!

Markyta. Da hast, nimm ihn zur Stunde —

(Zatím se byli oba hodně přiblížili — Markyta se k němu pro hubičku dychtivě shýbá — v tom z obou stran lampáři lucerny rozsvítí — světlo se rozletí, a — Ondřej s Markytou se poznavše, ulekaní od sebe odskočí.)

Oba (stranou). Ha! Was seh' ich? — O Täuschung! —
Das ist kein Drachen,
U das ist kein Dunst!
Schwer ist zu Lachen,
Zu lügen ist Kunst!

Markyta. Ei, mein werther Bräutigam,
Das sind schöne Streiche.

Ondřej. Schweig sie, Jungfer Margareth,
Eh' ich ihr Eins reiche!

Oba. Wie? was?
Ist das Lieb',
Wie ein Dieb
Nachts auf der Gasse streifen?
Pfui, o Schand!
Meine Hand
Wird nie nach deiner greifen!

Markyta. Ein harter Schlag!

Ondřej. 'Ne grosse Plag!

Oba. Ha, ha, ha, ha!
Juchhe!
Dudeldum — dudeldum — dudeldum — de!
Nein, nein, nein!
Du sollst die Untreu büssen,
Und nie die (der) Meine sein;
Ja lägst du mir zu Füssen —
Nein, nein, nein!

(Markyta odbíhá, Ondřej za ní — v tom)

Výjev jedenáctý.

Dráb se potácí. Předešlí.

Dráb. Aha mám tě! (chopí ho za ruku.) Hubičku!

Ondřej. O Verrucktheit!

Dráb. Stille!

Výjev dvanáctý.

Kozelka se přihání. Předešlí.

Kozelka. Koho pak tu kozel bere — kdo se pere?

Dráb. Hubičku!

Ondřej. (násilně se mu vyvinuje). Ich bin verrathen! Bruder! vom Himmel gesandter Kozelka —

Dráb. Hubičku!

Ondřej. Rette mich aus dem Höllenrachen!

Dráb. Mlčíš, kamizolo!

Ondřej. Man traktirt mich wie eine Weibsperson!

Kozelka. Jak že? Ha ha —

Dráb. Hubičku!

Ondřej (začíná se zlobit). Pohlavičku — wenn sie wollen!

Kozelka. A proč byste mu ji, panno, nedala — je-li to váš amant —

Ondřej. Amant? — Herr, ich werde zum reissenden Thier! Seh' ich denn aus, wie Jemand, der einen Amanten braucht?!

Dráb. Stille.

(Zbor děveček a tovaryšů se zatím až ku předu přiblíží.)

Výjev třináctý.

Mastílková s Jirkou a Honzou, kteří oba lucerny nesou. Předešlí.

Ondřej (vyškubne se drábovi a běží naproti Mastílkové). O gnädige Frau! Es ist ein Weltenjubel, dass sie kommen — werden sie mein Rettungsengel!

Dráb (potácí se za ním). Ideš sem, strakapoune! (pomalu do náručí Jirkovi a Honzovi klesne, kteří jej až ku konci, každý s jedné strany, podporují.)

Mastílková. Was ist den, na ewentlich strase?

Ondřej. Sehen sie mich an — recht an, gnädige Frau! Kennen sie mich annoch?

Mastílková. Kdož pak by tě neznal, starý blázne?

Dráb. Hubičku!

Ondřej. Bin ich ein Weibsgebild?

Mastílková. Ochlasta jsi!

Ondřej. Ich dank' ihnen: sie haben meine Seele von Verzweiflung gerettet! Triumph! Die Welt soll's erfahren, dass ich kein Weibsgebild bin!

Mastílková. Tak pak vy mi povězte, pane Kozelko, co se to tu stalo?

Kozelková. Nevídáno — za řeč to nestojí —

Ondřej. Nestojí? — Ein Verrath ist geschehen. (žvatlavě.) Der gnädige Herr Baron hat der Mamsell Margareth auf dem Strohsack seine Liebe angetragen —

die treulose hat die Waare angenommen — beide —

Mastilková. Wos? Pamatujte se, že nesedíte více u žbánu.

Kozelka. Tuhle u Pánů. Je ale pravda, co pan Ondřej povídá.

Mastílková. Jste také opilej? Nevíte, že pan baron mé Lidi kuru dělá?

Ondřej. Hier auf diesem Fleck hab ich ja aber die Ehrvergessene ertappt. Zu einem Randesfu hat sie sich eingefunden.

Dráb (zpívá). Pojďte domů, pojďte, holky —

Mastílková. I to je zlořečená historie! Kdybych to jistotně věděla —

Kozelka. Já bych se na to z kabátu svlek'.

Ondřej. Glauben sie mir, gnädige Frau, der Herr Baron sind ein liederlicher Vogel. Machen sie, dass ihn die slečinko Lidi recht bald bekommt.

Ukončení.

Mastílková. Bude vojna, bude,
Zle to na ní půjde;
Je-li ten panáček
Markyty miláček,
Naříkat si bude.

Zbor: Je-li ten panáček atd.

Ondřej. Vyrostla mi bílá růže,
Já ji —

Mastílková. — trhat nebudu — trhejte si nebo netrhejte — tu pivoňku si ale pan baron také neutrhne — ani ona jeho — za to já jsem štond!
Já před ním zavřu
dvéře — zavřu dvéře,
Že za ní nepoleze —
nepoleze,
Ať je baron nebo ne,
Pomsta má ho nemine!

Zbor. Ať je baron nebo ne atd.

Kozelka. Počkej, Johanes,
Však ty dostaneš —

Mastílková. Kozla starého dostane! Myslíte, můj milý pane náhončí, že se nechá Mastílková ohnout? — Sie irn's inen — to se mejlíte!
A kdyby měl pan Johanes tisíce — tisíce;
A má holka zpravované
kytlice — kytlice;
Darmo práhne,
Nedosáhne —
Za ní ho to, filutáře,
darmo táhne!

1. Kozelka. Provdáte slečinku —?
Mastílková. — provdám.
2. Ondřej. Dáte jí Jeníka?
Mastílková. Nedám.
3. Koz. Ond. Darmo všecko namlouvání,
4. Mastílk. Nedá holce Jeníka;
5. Po jiném se teta shání,
6. Nóbl dá jí chlapíka.
[Dráb zároveň s nimi nápěvem „Zapfenstreichu".]
1. Pojďte domů, pojďte holky,
2. Nechte rejdů, nechte spolky;
3. Pojďte domů, pojďte, páni,
4. Už je dávno po klekání;
5. Pojďte domů, noc se blíží,
6. Ať vás varta nezaklíží!

Zbory. } Pojďte domů, pojďte,
Dráb. } holky — atd.
Kozel. Provdáte slečinku? atd.

(Po ukončení se všecko rozchází; leč znění bubnů ještě slyšeti jest — vždy temněji a temněji — když opona pomalu spadne.)

OBRAZ ČTVRTÝ.

Na louce u Nuslí. Nazad stojí tyčka s fidlovačkou, hezky velkou a fábory okrášlenou.

Výjev první.

Rozmanitý zbor řemeslníků — děveček — lidu městského i selského. Rohlíčkáři — jablečnice atd. atd. *)

Zbor.

Fidlo — fidlo — fidlovačka —
Povídačka,
Vády, pračka,
Naše veselost —
Zdarma všeho dost.

Výjev druhý.

Kroutil všecek rozjařený — za ním kluci učedníci s fidlovačkou malou na bidle.

Kroutil. Čechové — Františku — fidlovačka jede! (rukama tleskaje.) Trará, trará.

---

*) Smíšenina tato, myslil bych, aby se v menší, větší houfy rozdělila, nestojíc napořád jako slitina. Mimo to nebude radno, aby mluvily osoby (třebas i nazad), jimž mluviti není určeno.

Zbor. Hejchuchu! Fidlovačka jede!

Kroutil. Sem s ní, Pražané! Semhle postav ten náš praporec, Františku! drž ho —! A teď hejsa, Čechové! Kolem do kola, trará, trará!

Kroutil (zpívá).

Píseň.

Staří Pražané
Fidlovačku slavívali —
Slavívali,
Z korbele si nahýbali —
Nahýbali —
Statní Pražané!

Zbor (opakuje).
Staří Pražané
Fousy měli, kordy měli —
Kordy měli,
Nad ženami plně bděli —
Plně bděli —
Chytří Pražané!

Staří Pražané
Český jazyk milovali —
Milovali,
Staré zvyky slavívali —
Slavívali —
Hodní Pražané!

Zbor. Hejchuchu! Fidlovačka jede!

Kroutil. Trará, trará!

Výjev třetí.

Dvě ženy písničkářky. — Předešlí.

1. žena. Nová píseň! Za krejcar, za dva! Kdo dá tři, nepůjde k rychtáři!

Kroutil. Hejsa, tu jde naše opera! Honem, Čechové, pěkně do kola!

2. žena. Nejnovější o tom pražském šviháku!

1. žena. Za krejcar, za dva! Kdo dá tři, nepůjde k rychtáři!

Kroutil. Sem s ní, Františku! Natáhněte uši, Čechové! — Začni, opero! — Trará, trará!

(Ženy zpívají — lid po nich.)

Jede panák, jede —
Pannu s sebou veze,
S patou jede — s patou roztrhanou,
Pannu veze — pannu oškubanou —
Jede!

Zbor. Jede, jede, jede!

Kroutil. Jede! — Bravo! — Trará, trará! Jede!

Ženy. Ptá se panák žida,
Zač je hadrů míra?
Že by prodal kabát, sukni, vestu,
Aby našel s pannou k pivu cestu —
K pivu!

Zbor. K pivu, pivu, pivu!

Kroutil. K pivu — Hejchuchu, Františku! sem s tou melodií, opero! — (pobere ženám písně a mezi lid je rozdá) Zpívejte! — trará, trará!

Ženy. To je láska — to je,
Srdce tvé a moje;
Břicho prázdné a ty kapsy mělké,
To je, ha, ha! potěšení velké —
To je!

Zbor. To je! To je! To je!

Kroutil. To je! Ha, ha, ha!
(Všecko se chechtá.)

Hlas (v zadu). Chyťte ho! Držte ho!

Všickni (v úplném zmatku a hluku ženou se do zadu — a po stranách pryč, volajíce:) Chyťte ho! Dejte mu! — Františku! — Zloděj, zloděj atd.

Výjev čtvrtý.

Kozelka vede pod paží Jeníka.

Kozelka. Třesky plesky — to je česky! Vy se mi tu nešklebte! — Nešklebte se, pane Johanes! — Víte, co je šklebení?

Jeník. Tak promrzelá věc není dozajista, jako vaše dotíravost, milý pane Kozelko! Vy tuším dobře víte, že vám sotva co dobrého děkovati mám.

Kozelka. Já vám ale dobré dám! A nedám-li — ať se mi kapsy potrhají! — Liduška je tady, pane Johanes.

Jeník. To vím také, slavný proroku!

Kozelka. Ne proroku! — Víte, na čí domluvu zde jest? — Já, já — pán! — Já paní tetu i pannu tetinku přivedl!

Jeník. Abyste mne pokoušel?

Kozelka. Osoušel? — abych vám k ní pomohl! Tu je moje ruka, pane Johanes! Chyťte se jí — držte se jí — dnes je holka vaše!

Jeník. Ach, milý Kozelko!

Kozelka. Ach, jak to hned cukruje! Nadejte mi omrzálků, jestliže tenkráte slovo nesplním. Teď jenom s Pánembohem zůstaňte hezky na blízku — tamto jdou dva pánové — já jim to na nose vidím,

že by se rádi se mnou seprali. (Odvede Jeníka do zadu.)

Výjev pátý.

Šebelka. Pavelka. Kozelka.

Kozelka. Aj, to jede sláva na fidlovačku!

Šebelka. Výprask jede; strkej se mi z cesty!

Pavelka (plivne na ruku). Mne to svrbí na dlani!

Kozelka. Dej jí snídaní.

Šebelka. Patnáct tvrdých — ne?

Pavelka. Dříví jako sirka —

Kozelka. Na Perštýně — ha, ha! to je ona dirka! Nezlobte se. Já byl tenkrát lala mysli — šest dvacetníků padlo hned po ránu, krev mi hrála — a na neštěstí jsem vás od té doby neviděl — znáš ho, Šebelko?

Šebelka. To je dvaciáš.

Kozelka. A co to?

Pavelka. Nu, také dvaciáš!

Kozelka. Tu ho máš! Propijte a vypijte! Jsou ještě čtyry v kapse; chcete je?

Pavelka. Čert by nechtěl!

Šebelka. Sem s nimi!

Kozelka. Jen pomalu. Znáte Mastílkovou?

Pavelka. To českým máslem vykrmené nedočíše?

Šebelka. Ten švábovitý vývařek?

Kozelka. Jak by sek'. Dovedli byste o ni zavadit?

Šebelka. Z čista jasna?

Kozelka. Spusť se do ní!

Pavelka. Jako blesk.

Kozelka. Beztoho tu bude nosík vypínat — my jí budeme žílu zatínat — ha ha!

Šebelka. Ano, ha, ha! zatínat!

Pavelka. Já jí dám, ha, ha! vypínat!

Kozelka. Ha, ha, vypínat — za čtyry dvacetníky zatínat! (Pod paží je veda na zad zachází.)

Výjev šestý.

Cibulčini psíka nesouc na ruce. Hvězdoleský — z naprotější strany.

Hvězdoleský. Ejhle! naše hvězda!

Cibulčini. Hvězda se sklání před sluncem!

Hvězdoleský. Výborně! Oko moje se otáčí, kde by duši nalezlo schopnou pojmouti obraz bláznivé fidlovačky — našl paní Mastílkovou jsem ještě nenapadl.

Cibulčini. Veliké neštěstí, ha, ha, Měl byste jinak zrcadlo moudrosti po ruce.

Hvězdoleský. Ha, ha, výborně! Vám žíla satirická ještě nedošla. Mastílková zrcadlo moudrosti!

Cibulčini. Chcete ji nádobou hlouposti nazývati?

Hvězdoleský. Schránkou poctivosti, ha, ha! — Těším se, slyšet ji zase zvučeti. Zatím ale jsem fortuně povděčen —

Cibulčini. — že jste dopadl mne; není-liž pravda?

Hvězdoleský. Výborně!

Cibulčini. Odkud pak ale najednou tolik lesku z vaší hvězdoleskosti na mou osobu? Připravujete se na zýtřejší recensi? Před dvaceti lety jste o mně jinak zpíval —

Hvězdoleský. Nechte, pro Bůh, starých upomínek, slunce moje! Recensent každým večerem rozumu nabývá. Co dnes napíše, zítra oželí! — Jestli se líbí — hvězdo moje — ? (Podav jí ruku, mezi lid ji odvádí.)

Výjev sedmý.

Šedivý, slepý Mareš, houslista; veden Bětuškou, ježto si na druhé ruce lesní roh nese. — Hned po nich z předu dráb a ze zadu jiní posluchači, kteří se okolo Mareše zastaví.

Mareš. Hleď, abychom se někde usadili.

Bětuška. Tamto je pěkný kámen, dědečku. Pojďte! Já vedle vás postojím. (Vede ho ku předu.)

Dráb. Nu, tak tedy, starý! měj se k tomu! Zadělej něco řádného!

Mareš (posadí se). Mnoho neumím neumím — co ale dám, jde ze srdce. (Zpívá.)

Píseň.

Kde domov můj?!
Hučí voda po lučinách,
Bory šumí po skalinách,
V sadě skví se jara květ,
Zemský ráj to na pohled!
A to jest ta krásná země —
Česká země — — domov můj!

(Dohrávka — Bětunka na roh — Mareš na housle.)

Kde domov můj!?
Znáte v kraji bohumilém
Tiché duše v těle čilém,
Jasnou mysl, znik a zdar,
A tu sílu, vzdoru zmar:
To je Čechů slavné plémě —
Mezi Čechy — — domov můj!

Dráb. Dobře tak, starý, dobře! (Oči si utírá.) Až mě to pod klapkama zašimralo. Já si tě vezmu do paměti.

Výjev osmý.

Hvězdoleský a Cibulčini se byli zatím vrátili.

Hvězdoleský. Prosím vás, hvězdo! Nyní mi nenaříkejte na neschopnost našeho lidu. Jak se ubožátka rozpalují písničkou plesnivého šumaře!

Cibulčini. Až k pláči, hahaha!

Bětuška (s partyskou zatím mezi hostmi peníze vybírá — nyní k Hvězdoleskému. Mám slepého dědečka —

Cibulčini. Vzala bych punčochu do ruky, milá panenko — netoulala bych se.

Dráb. I bodejž — co vám — madamko anebo mamzelko do toho, jsem-li já s tím spokojen? Hleďte nepozvaných tupičů!

Lid. Zažeňte je! — Táhněte!

Hvězdoleský. Dovolte, pánové! Víte-li, s kým rozprávíte?

Dráb. I fluchtes! — čert se na to ptá. Nekažte nám radost.

Lid. Zacpete jim ústa!

Mareš (byl vstal). Prosím, drazí — nechte vády. Pojď sem, Bětuško! Nemohu za to, jestli se komu píseň moje nelíbí. Nezpívámť já jiným pro radost, nýbrž jen sobě samému pro odlevení — pro obživení. (Zvolna se dále ubírá).

Výjev devátý.

Ondřej směšně přistrojen za šumaře klarinetistu, přikulhá se. Předešlí.

(Ondřeje z daleka už jest slyšeti, an bídně píská.)

Zbor kluků (se za ním žene), zpívajících). Jen ty nám, hochu, zadudej — (a dotírají naň).

Dráb. Tuhle máte něco pro potěšení! — Hej, bříškale! (volá na Ondřeje.)

Cibulčini. Ale prosím vás, jasnosti moje — nestůjte tu na temnosti úsměchu.

Hvězdoleský. Líbí-li se —

Cibulčini. Mně ten posměch? Vaše recense se mi od jakživa líbily. (Zajdou.)

Lid. Šťastnou cestu!

Výjev desátý.

Kroutil vede harfenistu. Kluci s fidlovačkou. Zbor tanečníků a tanečnic za ním. Mastílková, Liduška, Dudéc, Klinkáčková a Hubínek později.

Kroutil. Stůjte, Češi — muziku sem! Počkej, vřeštidlo! (Ondřejovi) — a ty — he — šedivá hlavo, Františku! zastav! — Hezky do kola! Trará, trará! — Naši hoši nám zatancují! Fidlovačka jede! (Zpívá melodii tance.) Tu mi zadělejte — bratře šedivý — fidlovačka jede! A ty boubelatá trubičko — trub, až ti trubka praskne. Trará, trará!

(Ondřej, Mareš a Bětuška s harfenistou postaví se stranou podle sebe, a hrají.)

Tanec

(poněkud aspoň i nápěvem, i kroky, budiž jako národní — třeba kratinký a prostinký — jen komický).

(Když se k tanci chystají, vystoupí první kulisou v pravo Mastílková, Liduška a za nimi Dudéc — a co možná ku předu se postaví, aby tanečníkům nezacláněli. Z druhé strany týmž způsobem Klinkáčková s Hubínkem vystoupí. — Rozmluva jich děje se mezi krátkými přestávkami, aneb na jiném příležitém místě — a hned po sobě.)

Dudéc. Ich swöre ihnen — urozená paní —

Mastílková. Ich bitt inne — nešverujte bláznovstvím — urozený pane! před pannou Markytou se pravda okáže.

Hubínek (žvýká jitrničku). I toť jsou raráškovým sádlem špikované holky.

Klinkáčková. Co je jim do holek, pane uzenáři? Pro nich není na světě jiného stvoření ženského, nežli mne — Respekt zu meiden!

Dudéc. Byla to malinky — comment to říkat? — malinky špás jenom —

Lidunka. U mne se nevymlouvejte. Já vás dávno znala, pane barone! Jestli vám paní teta uvěří —

Hubínek. A umějí to tak samy od sebe?

Klinkáčková. Vyrostlo to s nimi.

Hubínek. Hloupý vzrůst! Já vím, že bych se překotil. (Staví se nemotorně na zadní nohu.)

(Po skončeném tanci začnou diváci nazad někomu tleskati a volati: Bravo! Bravo!)

Výjev jedenáctý.

Markytka již dříve byla se nepokojně po baronu ohlížela, nyní ku předu přikvapí. Předešlí.

Markytka (popadne Dudka za ruku a do prostředka ho vtáhne). Herr Baron, ich platze —

Dudéc. Nicht plassen, ma —

Ondřej (kterýmžto již dávno trhalo, zapomněv, že kulhá, letí do předu). Mordy se staly! Držte je!

Lid. Chyťte šelmu! (Žene se ku předu — Mareš do zadu se ztratí.)

Ondřej. Ha, schändliche Verrathfabrikantin! Trete ich dir auf die Fersen!

Mastílková. (najednou) Wos is?
Hubínek. (najednou) Kýho výra?
Klinkáčková. (najednou) I Respekt —!

Markytka. Hilf Himmel — Numero Eins ist los!!

Kroutil (se prodere). Milione, jaký to povyk? Čechu!

Dráb (taktéž). Fluchtes! — wos is, Kedl?

Ondřej. Drei Schritte vom Leibe — ich kenne mich nicht mehr! (Padne na kolena.) Hochgeborene Frau — mein Rettungsengel — ah ihr Herz appelire ich — erkennen sie mich, den jammerwürdigen Andreas Jammerweil!

Mastílková. Je-li možná?

Hubínek. Ha, ha! To je čertová komedie.

Klinkáčková. Nevyživikujte!

Dráb (Mastílkové). Znáte toho člověka, vzácná paní?

Ondřej. So weit hat mich der Liebe Arm geschleudert!

Mastílková. Tedy je to všecko pravda?

Ondřej. Šecko!

Mastílková. Hezké, hezké věci, jemnostpane barone — to je dobrá rekomandace — poděkuj se, slečno nevěsto!

Dudéc. Vy mi nerozumíte.

Kroutil. Milion aby tomu rozuměl!

Mastílková (pustí se do Markytky.) A vy se nestydíte, stará vrbo, prouti otáčet okolo mladého javoru? Vy — vy —

Markytka. Co „vy — vy?" — Hab' ich etwas gethan, was nicht nach ihrem Kopfe pfeifen hiess, habe ich es für meine Haut gethan.

Ondřej. Wie wollt' ich sie gerben!

Mastílková. Co haut ketán? co faifen? Nevěděla jste, že je slečny Lidi ženich?

Markytka. Meine liebe Madam, kann der Mensch für die geheimen Wunder der Natur? Gestehen sie es, Herr Baron, vor dieser honorablen Gesellschaft — haben sie mir nicht —?

Ondřej. Halt ein! kein derlei Wort aus einem derlei Munde.

Hubínek (nemoha ze všeho nic vyrozuměti). Řekněte mi ale, moje selátko —

Klinkáčková (všecka v poslouchání zabraná). Jděte do pece, i s tím vaším selátkem!

Mastílková. Slíbil jste něco mé hospodyni, pane barone?

Dudèc. Myslela jsem —

Mastílková. Že se dáme za nos tahat?

Markytka. Mich mit tauben Nüssen abzuspeisen?

Mastílková. Chyba lávky!

Markytka. Fehlgeschossen!

Lidunka. Nezlobte se, drahá tetinko.

Ondřej. Die hat sich tüchtig eingebissen.

Mastílková. Ale my se na to podíváme, pane barone! ano, podíváme se. Žalovat vás budu — donutím vás, že budete muset splniti, co jste přislíbil.

Markytka. Aber ich lasse mich nicht hinters Licht führen, hochschätzbarster Herr Baron! Ich werde Hilfe zu suchen wissen — verstehen sie, Hilfe? Der Herr Baron werden schon halten, was sie zugeschworen.

Dráb. Stille!

Mastílková. Kdo mi má co poroučet? Louka jako louka — člověk jako člověk — a já jsem pražská měšťanka! Aby štráchů nebylo!

Markytka. Hab' ich mit ihnen gesprochen? Seht mir den grossen Herrn — wie ihn sein „Stille" kleidet! Stille selbst!

Výjev dvanáctý.

Šiveles s dvěma dráby. Předešlí.

Šiveles. Soll ich leben — vemte koukadla do rukou! Tamto stojí!

Dudéc. Živý blesku! Já jsem ztracen.
Markytka. Was soll denn das?
Mastílková. Co pak je to zas?

Hubínek. To je honba, he, he!

Klinkáčková. A vaše radost, není-liž pravda?

Šiveles. Znáte tyto pány? (na dráby ukáže.)

Dudéc. Co vám to napadá?

Šiveles. Napadá? Dnes ráno byl můj Mauši u pana Jeana — a pan Jean mého Maušla se shodů shodil — že upadá! Soll ich leben — tito páni vás doprovodí do Prahy.

Ondřej. O mordiansky — den Bräutigam in Schlingengefahr!

Markyta. Ist denn das nicht ihr guter Freund, der Goldarbeiter von gestern?

Šiveles. Es ist wahr — vergülden hab' ich den Musie Jean oft gemüsst — Já jsem poctivej Šiveles.

Mastílková. A pan baron je vám dlužen, — není?

Šiveles. Pan baron? Dudéc! — Nai! Pan Dudek? je mi dlužen 1500.

Hubínek. No, ten se nadudal!

Markyta. Und meine Bracoletts?

Mastílková. Žádnej baron?

Lidunka. Buď Bohu chvála — byla bych hned řekla.

Mastílková. A vy jste se, mizerábl člověče, opovážil, jako baron do mého domu chodit?

Lidunka (se směje.)

Dráb. Do pastě s ním! Držte se, hoši!

Šiveles. Waj — držte jeho!

Dudéc (poněkud se sebrav.) Mejlení — co tady povídat — Parolle d'honneur! Ale já půjdu — abych jednou zas přijít — comment to říkat? se slávou. Adio, má zlatá donna —

Markyta. Gehen sie zum —

Dudéc. Má krásná slečinko — nedělejte si z toho nic — pane Andrea! (zpívá.) Es wehen frische Morgenlüfte! (Odchází, hopkuje, Šiveles a drábové za ním.)

Výjev třináctý.

Šebelka a Pavelka ze zadu.

Mastílková. O světe — falssikait! A to byl tvůj ženich, holka!

Dráb. A to byl váš ženich!

Markyta. Das war ein harter Schlag!

Mastílková. Jedu bych mu dala, břichopásku!

Lid. Ha, ha, ha!

Mastílková. To si vyprosím — co je tady k smíchu?

Lid (ještě silněji se směje).

Lidunka. Pojďme domů, tetinko!

Mastílková. Já řku — co je tady k smíchu?

Šebelka. (Tře se okolo ní a strčí ji do Pavelky.) Já řku — co je tady k smíchu?

Pavelka. (Z druhé strany taktéž.) A co je tady k smíchu — já řku?

Dráb. Smějte se!

Lid. Ha, ha, ha!

Mastílková. I vy stříškometové! Vy se opovažujete —

Hubínek. Teď bude čas, abychom hybaj uďáli! (Tratí se s Klinkáčkovou.)

Šebelka. Nenadávejte, urozená máselnice!

Pavelka. Sice budu myslit, že jste másnice —

Lid. Ha, ha, ha!

Pavelka. A rozštípnu vás!

Mastílková. Na to bych se podívala! (Drábovi.) Do díry je strčte —

Výjev čtrnáctý.

Jeník s Kozelkou, který již několikráte před tím se tu byl ohlížel, jak co stojí.

Jeník. Jaký tu křik?

Lidunka. Ach, pane Kroutile! Ujmete se nás; nehodně tu mou tetu škádlí!

Jeník. Kdo se opovažuje? Co vám udělala, paní Mastílková?

Lid. Proč nadává?!

Jeník. Nedali jste příčinu? Ctíte takto sami sebe? Budu si pamatovat, a na jiném místě o tom promluvíme! Nebojte se, drahá paní Mastílková; líbí-li se, dovedu vás —

Mastílková. (zlostí div nepláče). I což pak mne už všecko opustilo? Klinkáčková, tlustej ženich — a ten Ondřej — ten Ondříšek — jak tu stojí! O furt, furt! fluchte Fidlovačka! (Odchází.)

Jeník a Lidunka (za ní).

Šebelka. Šťastnou cestu!

Pavelka. Brzké navrácení!

Lid. Paní másnice z podmáslova! Ha, ha, ha!

(Rozchází se s drábem.)

Kozelka (nyní teprve ku předu se dostav). Jak náleží, dobře, moudrý dvouliste! Tu ho máš, ten dvaciáš!

Šebelka. Ouha, kozle! nemrečel jsi o čtyrech dvacítníkách?

Kozelka. Někde ve snách.

Pavelka. Vyklop, kozo! anebo půjdu za máselnicí — a sám jí všecko vyklopím.

Kozelka. Pst! Hnedle ti ji zasmolím! Tu je máte, stříbrojedi — zlatožroutí! Ale ani muk!

Šebelka. Jeden by ještě neškodil —

Kozelka. Aby tě uhodil? (vezme je pod paží.) Málo je málo — a mnoho je mnoho — čtyry dvacítníky jsou ta pravá míra — moje víra — vaše naděje — a hospodského láska. (Zajde s nimi.)

Ondřej. (V blbé a žalostné omámenosti až dosavad nepohnutelně stál, nyní se protrhne.) Ach! Frau Baronin!

Markytka. (Stojí na druhé straně, zády k němu.) Was wünschen sie, Herr Andreas?

Ondřej. Werden sie bald Hochzeit machen? Frau Baronin!

Markytka. (O krok blíže.) Es liegt nur an ihnen, lieber Herr Andreas.

Ondřej. An mir?! — O Heuchelei! — Halte fest, mein wundgeschlagenes Herz!

Markytka. Was meinen sie, theuerster Herr Andreas?

Ondřej (nuceně). Heute ist Fidlovačka — ein schöner Tag, ein lustiger Tag — und warum sollte er nich ein lustiger Tag sein? Ha, ha! — Ich möchte die ganze Welt umarmen!

Markytka. Ich gehöre auch zur ganzen Welt!

Ondřej. Hätte nicht gedacht.

Markytka. Verzeihung!

Ondřej. Halte fest —!

Markytka. Es war ein Jugendstreich.

Ondřej. Denken sie noch viele Jugendstreiche zu machen? Was bleibt für den Altersteich?

Markytka. Mein Herz — für dich auf ewig!

Ondřej. Ha, das ist zu viel! — Meis Herzens Ringel brich nicht auf — muss der Versuchung widerstehen! dchází.)

Markytka. Herr Andreas!

Ondřej (obrátí se.) Frau Baronin?

Markytka. Andresel! kennst du ht mehr der Liebe Stimme?

Ondřej. Niemalen! —

Markytka. Ich habe mich erniedrigt —

Ondřej. War nicht nothwendig!

Markytka. Nicht? Nun, so gehen sie, Herr Jammerweil! Sie werden gerne wiederkommen — werden jammern, aber da wird's gute Weile haben. Gehen sie. (Rozhorlená odchází.)

Ondřej (nevěda co dělati, rozběhne se za ní.) Jungfer Margareth! — Margaretha! Grete! — So höre mich doch, Alte!

NOVÁ SCENA.

V Kravíně. Na zad stoly, plno hostů. Stranou šumaři. Sklepnice se mezi davem prohání.

Zbor. (Náramně hřmotný.)
Kde je sládek, tam je atd.

Výjev patnáctý.

Kozelka vede **Kroutila** nastříknutého.

Kroutil. Drž hubu, Františku! — já bych ti dal milion — půl milionu —

Kozelka (po něm.) Dej ho synu Čechovi, Františku! Dej mu ženu — pěknou, bohatou.

Kroutil. Má chutě, Frantík?

Kozelka. Jako rtutě — plné hutě.

Kroutil. Ať si ji vezme, kamaráde — já bych mu dal dvoje panství —

Kozelka. Matka říká ano — je hodná —

Kroutil. Já si ji vezmu, Františku! Hej — Kuhstoll —

Jirka. {Pane Kozlínku!} Jemnostpaní
Honza. {Pane Kozlíčku!} se na vás ptá.

Kozelka. Co pak dá? Počkejte tu zatím, ať se mi neztratí. (Běží do zadu.)

Kroutil. (Obejme Jirku.) Já si ji vezmu — na mou duši, Františku! Vdovství je psovství, Františku.

Jirka. Mně říkaj Jirka — kistihnát.

Kroutil. I ty milion — (Obrátí se na druhou stranu.) Čechu!

Honza. Já jsem Brousilovic Honza!

Kroutil. My jsme naši, hoši, naši, Františku! — Čí pak jste?

Výjev šestnáctý.

Jeník s **Lidunkou**. Později **Kozelka** s **Mastílkovou**.

Jeník. Milý otče! je-li možná? Pan Kozelka mi povídal —

Kroutil. Že je tatík blázen — podívej se! — Je to ta tvoje, Františku?

Lidunka. Vaše dcera, jestli jí tu milost prokážete —

Kroutil. O, já jsem po čertech milostivý — a co se kázání dotýče — kázání je kázání.

Kozelka (vede Mastílkovou, která se slabě zpouzí). Svým výdělkem vám za to ručím — tu ti vedu Češku, Čechu Kroutile!

Kroutil. Pozdrav tě Bůh Češko, Čechu Kozelko! Podejme si ruce, Františku! — — i ty milion — toť je — toť je —

Mastílková. Vaše sousedka — a chcete-li udělat dva lidi šťastné — vašeho syna nastávající teta.

Kroutil (se směje).

Jeník. Ustrňte se, milý otče!

Kroutil. Dal jsi se tedy na pokání — ztracený beránku? dal? — Jak že stojí psáno? —

Kozelka. Holce hocha dej,
A hoch ženu měj!

Kroutil. Ano, ha, ha! — dej a měj! Tu je Fidlovačka — žádný hněv a žádná rvačka! (Podá Mastílkové ruku.) Čech se nehněvá!

Kozelka. Svatby budou, trubte!

Kroutil. Ženich s nevěstou! trará!

Kozelka. A tuto máme druhý párek — tuto třetí! — všeho dobrého do třetice!

Kroutil. Ano, do čepice! Trará, trará!

Výstup sedmnáctý.

Klinkáčková s Hubínkem. Ondřej s Markytou. Předešlí.

Ondřej. Frohe Nachricht, meine Freunde und Herrschaften! In drei Wochen bin ich der glückliche Ehemann eines treuliebenden Weibes.

Klinkáčková. Dělejme, abychom tu mrzutost — Respekt zu melden — jedním dnem odbyli! Do třetice všeho dobrého!

Kroutil. Ano — trará, trará a ještě jednou trará! Žeňte se, Čechové — a pomyslete, když se oženíte — jakž já to myslím „žeňte se“ — hoši Čechové! Ať jsou Češata — hodná, upřímná Češata — jak já myslím, Češata! Synové a bratříčkové — jedné matky — hodné — dobré matky — naší matky — dobré země české! Hejchuchu!

Hosté (v zadu). Hejchuchu! (Vstanou a k předu přicházejí.)

Kozelka. A teď do tance! Dosti jsme se nastrkali, nežli jsme se k cíli přistrkali — což abychom teď slavnost vystrkali a k radosti se dostrkali? A jaká radost bez tance? Hrajte, muzikanti! Tanec je radost, a radost je život! Hrajte!

Ukončení.

(Podle rejdováku nebo jiné veselé.)

Lidunka.
Živobytí bez tanečku —
To je smutný živůtek;
S hochem ale v kole bejvat,
To je život jako med!

Zbor. (Po ní.)

(Tanec, při němž okolo stojící tleskají.)

Ondřej s Markytou:
Glücklich ohne Liebessorgen,
Glücklich ohne Bürgerhass,
Glücklich in der Prager Mitte:
Das ist unser rechtes Mass.

Zbor (po nich).

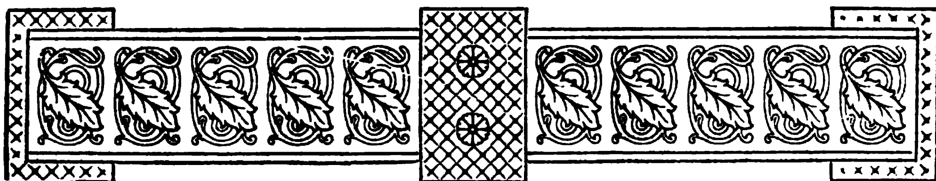
(Tanec jako prvé.)

Kozelka.
Fidlovačka dodělala,
Teď jí honem vyzvoňte,
Nebude-li umíráčkem —
(Napovědovi.) Jednou ještě zazvoňte!

Zbor. (Po něm.)

(Tanec, na němžto dle příslušejícího charakteru všickni v úplné veselosti se účastní.)

(Opona spadne.)

NALEZENEC.

Veselohra ve dvou jednáních.

Psáno roku 1886. — »Česká Thalia« sv. I. z roku 1887.

OSOBY.

Šlechtic Rimini, bývalý plukovník ve vojsku císařském.
Leopold, synovec jeho.
Paní Záleská, vdova.
Karolinka, Hynek, } vnoučata její.
Paní Trubičková, hokyně.
Pan Pekárek, dohazovač.
Panna Veronička, švadlena.
Pavel, komorník, Vrátný, Sloužící } ve službě u Rīminiho.

Děj se koná v Praze.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Sprostinká světnice u vdovy Záleské. Vpředu po pravé straně stolek s prací Karolinčinou. Vzadu po levé stolek s papíry, na nich dlouhý lineál a několik per. Vzadu po pravé stojí šatník. Hlavní dvéře jsou u prostřed — jiné po pravé straně do vedlejší komory.

Výstup první.

Záleská. Karolinka. Pekárek pod paždím drží uzlík; na zádech mu roztažen veliký strakatý šátek visí, dvěma koncema pod bradou zavázaný. Veronička stojí vedlé velké otevřené papírové škatule.

Záleská (semotam přecházejíc rukama lomí). I to je kluk nezvedený!

Pekárek. Koruna všech nezbedníků! (Na Veroničku okáže.) Tak vypranou čepčářku pocákat! — Tedy vás, jak říkáme, celou pocákal?

Veronička. I s vaším hloupým ptáním! — Dost na tom, že mi zboží pocákal. Bláto mi žádný nekoupí.

Pekárek. Boží pravda; máme ho až po krk zadarmo.

Karolinka. Já vám ty límce zase vyperu.

Veronička. To bych si také vyprosila; nebo jen k vůli vám, panno Karolinko, jsem se žalobou hned ke komisaru neběžela.

Pekárek. Ó milosrdná čepčářko!

Karolinka. On to zajisté nerád učinil.

Veronička. I co nerád? — Není ulice dost široká? A kdo mu poroučel do vody skákati? — Nebo jsem tak nepatrná, že mě neviděl?

Pekárek. Ó, ten vidí dobře! — Mne viděl on také!

Záleská. Jak to?

Veronička (všetečně). Pocákal vás také?

Pekárek. Mne? — Nu, to bych mu neradil, aby se mnou co na mokro začínal! — Ale co kozel na sucho nekuje? — Sejdu se na příkopech s kmotrem Hnilíčkou — dlouho jsme se neviděli — a začneme brzy o Španělích, brzy o Turcích. I přižene se tu také pan Hyneček. „Jak

se vede, pane Pekárku?" — Servus! — Já na to, a začnu s kmotrem dále o Americe. — „Pan Pekárek se někde zaprášil" — zpustil zase mladý panáček a začne mi vzadu kabát oklepávati. Já na to jakoby nic od kmotra — a honem přes Můstek. Ale tu jste měli ten smích poslouchati! — Všecko se zastavovalo. Já se dívám, já se otáčím — u všech všudy! — smíchu pořád přibývalo. — Já co to? A ono to! (Šátek s ramen si ztrhna, zádami ku předu se obrátí, na nichž ohyzdná hlava křídou namalována.)

Veronička. Ha ha ha! — Ha ha ha!

Pekárek. Tu to máme! — Ta se směje také.

Karolinka (smíchu se sotva ubráníc). Ale co pak to znamená?

Pekárek. Nu, tak mě pan Hynek oklepal!

Veronička. Ha ha ha!

Záleská. Nešťastné dítě!

Pekárek. Nešťastné — ano, to je pravé slovo! A vám to, mamsel Veroničko, nesluší, že se smějete! — Smáti se — ha ha ha! to já také dovedu; ale já vás litoval, když jste o svém pocákaném zboží mluvila.

Veronička (se smíchem). I já vám houby za vaše litování dám, drahý pane Pekárku! A abyste to věděl: — teď si teprva ze všeho nic nedělám, a sama si všecko zas vyperu. Je to zpropadený kousek — ha ha ha! Prosím vás, okažte nám pak ještě jednou ten obrázek! (Otočí jej.)

Pekárek. Ó lehkomyslná švadleno!

Veronička. Ha ha — jakoby vám z oka vypadl! — Panno Karolinko — až budu něco potřebovati, na udobřenou mi to k vůli uděláte — dnes na všecko zapomeneme. (Škatuli zatím zavřela, a šňůrou ji otočivši, na ruce jí nyní drží.) Mějte se dobře, paní Záleská — a toho čtveráka dnes nehubujte. Ten kousek s panem Pekárkem stojí za několik pošpiněných límců — ha ha ha! Musím to hned za tepla roznesti. (Zběžně se pokloní a rychle odejde.)

Pekárek (za ní se dívaje). O tempora, o mores — světe zkažený! — Podívejme se na tu ouštěpačnou osobu!

Karolinka (vezme kartáč a kabát mu otírá).

Záleská. Nestarejte se, pane sousede — však já mu to neprominu. Potrestám ho, že na to nezapomene.

Pekárek. Slušná věc! Nebo — prosím vás, co pak by konečně z toho jádra všeho uličnictví pošlo? Mně takovou larvu na záda! Člověk má s tou jednou po předu co dělat; k čemu pak ještě jednu po zadu?

Karolinka. Teď již ani památky po ní nemáte.

Pekárek (dvořivě jí prstem vyhrožuje). Doufám, panno Karolinko — že jste mě líp nežli pan bratr oklepala! Já si nerád na někoho stejskám — a (ruku jí líbá) kdybych na tak hebounké prstíčky naříkati musel, srdce by mi puklo. (Rozkřikne se.) Ten uličník — odpusťte, paní sousedko! ale já vám schválně důkaz jeho vtipných kousků na zádech přinesl, abyste neřekla, že vám chci pana Hynka nařknouti — ten ať mi na oči nechodí! My proto předce přátelé zůstaneme. Mějte se rádi — a nezapomeňte na tu larvu na zadku. (Odejde.)

Záleská. Ne, s tím klukem to již není k vydržení!

Karolinka. I kdož ví, co na něj svádějí, a jakou mu sami příčinu dali?

Záleská. Arci, arci! — Ty jsi vždycky jen jeho orodovnice. Ale ta rozpustilost nedá se již omluviti, a nyní musím se vší přísností —

Výstup druhý.

Hynek. Předešlí.

Hynek (ještě venku). Babičko — Karolinko!

Karolinka. Tu se vrací.

Hynek (přiběhne zmáčený). Čistou košili — ah, zima, zima! (Z nohy na nohu přeskakuje, aby se zahřál.) Čistou košili!

Záleská (chce se doň pustit). Uličníku —

Hynek (skáče okolo ní). Zima, babičko, zima — čistou košili!

Karolinka (běží k šatníku). Tu máš, Hynku!

Záleská. Nic mu nedávej!

Hynek. Ale zima, babičko, zima! — Vyndej mi také punčochy a bílé pantalony, Karolinko! — Já se musím celý převlíknouti. Tak — jen sem s tím — hned mě tu zase máte! — Adie, babičko! (S prádlem v ruce do postranní komory veběhne.)

Záleská. Ne — co svět světem stojí, něco takového ještě neviděl!

Karolinka. Jsem žádostiva, čeho se teď dovíme. (Sedne si ke stolku a šije.)

Záleská. Čeho se dovíme! — Rozpustilosti a uličnických kousků se dovíš — jako obyčejně. Ale tomu se musí konec udělati. Kam pak by to došlo? — Kluk musí na řemeslo.

Karolinka. U toho nevím, jak obstojí. Jeho živá krev se k řemeslu nehodí, a radost jeho — toť víte sama — je malířství.

Záleská. Bože mi hříchy odpusť! — Malířství! — Barvičky a malování je pěkná věc, to připouštím; ale pěkné věci se nenajíš — k tomu se hodí jen užitečná věc. Zpomeň si jenom na nebožtíka otce.

Karolinka. On si nikdy nestěžoval, že ho nedůstatek trápí.

Záleská. Před vámi si nestěžoval — proto že by si byl nadarmo srdce jen ještě více ztížil, kdybyste byli jeho potřebu seznali. Ale přede mnou se to ukrýti nedalo!

Hynek (vrátí se převlečen). Nu, tu mě máte babičko! — Co děláš, Karolinko?

Záleská. Lépe bys udělal, kdybys mi ani na oči nechodil — ty rozpustilče! — Co jsi to zas dokázal?

Hynek. Slyšela jste již? — I ne tak škaredě, babičko! — To vám ani neslušî. — Co pak je? Nevídáno — skok do vody!

Záleská. Prádlo kaziti — šaty trhati —

Hynek. I milá babičko, kdybych se byl chtěl teprva vyslíknout, bylby skok můj byl nadarmo. — Vidíte, měl jsem čtyry krejcary v kapse — sluníčko se tak přívětivě smálo — já tedy za dva krejcary třešní — dva krejcary semotam od přívozu — a honem na střelecký ostrov. Tam jsem se proběhl — a zase nazpátek. Na lodi byl starý pán — asi tři mladí — já — a několik jiných — potom také chůva, nevím čí; ale na rukou vám měla holčinku — vidíte, asi takhle velikou — bylo to děťátko jako malý andělíček! Tvářičky mělo červené a buclaté — modrounké očičky — a pořád se smálo. Když jsem mu třešně okázal, tleskalo ručičkama: (po dítěti dělaje) Tata — tata! A o bylo dobře. Tu jsme ale přijeli ku břeu; loď se nám mimo nadání silně zara- — milá chůva sebou trhne, lekne se - a andělíček ji vyletí z rukou — zrovna o řeky. — Ten křik jste měli slyšeti! bohé děťátko se na vodě ještě otočilo — rzo ale jen šátečky po vrchu plavaly — proud milou holčinku zanášel. Ale já za ní už — houp! — (ukazuje jak plaval) jedna — dvě — tři — šťastně ji popadnu, a zase ven s ní na břeh, kde zatím s chůvou co dělati měli, aby jim samou lítostí také do vody neskočila — a tu bych byl sotva vytáhl, nebo svých dvanáct kamenů vážila. Ale vidět jste měli tu osobu, když jsem jí holčinku zas do rukou položil! — To byl pláč — a smích, všecko najednou; již jsem myslil, že ubohého červíčka samým líbáním umačká. Věru, za to jediné okamžení byl bych ještě desetkrát do Vltavy skočil — a kdybych si byl i prádlo na dobro pokazil — pro něž mě teď babička hubuje! (Z kapsy míč vytáhne a hráti si s ním začne.)

Karolinka (byla pozorně poslouchala — Hynkovi teď ruku podává). Ach, ty milý, hodný bratře!

Záleská (srdečné pohnutí přemáhajíc, k domluvám se nutí). To je všecko dobře — ale proč pak jsi pannu Veroničku pomáčel?

Hynek. Ach — to je ta s tou škatulí? ha ha ha! Proč lezla do cesty, když ze mne teklo jako z okapu!

Karolinka. Jáť jsem si to hned pomyslila — že se to schválně nestalo.

Záleská. Je-li možná? A panu Pekárkovi se to také schválně nestalo?

Hynek. Byl tu ten uzlíčkář tedy opravdu? Teď mi právě vyhrožoval — stál na rohu u hokyně; ten ale na mne zpomene!

Záleská. Jak? ty si z něho ještě žerty děláš?

Hynek. I co pak, babičko, myslíte —? On si na mne ráno na příkopech začne: Jak se vede tajtrlíku? Co pak jsem já jeho tajtrlík? — Počkej já ti dám tajtrlíka! — a vlepil jsem mu ho na záda. Pak ho měl — tajtrlíka! (Pohazuje si míčem.)

Záleská. Ale to je způsob uličnický! A k tomu jsi už velký dost, abysi poznal, že mi takovými kousky jen života ukracuješ. Já tě až dosavad co upřímná matka napomínala — teď ale musím jinák začíti. — Slyšíš, nezbedníku?

Hynek (s míčem pořád hraje). Voláte někoho —?

Karolinka. Hynku! nehněvej babičku!

Hynek (rychle se k ní otočí). Babička se hněvá?

Záleská. Ano — a bude se věčně hněvati; na to tvoje běhání a lenošení

nebude se déle dívati. A jestli že se mi hned sám na něco moudrého neodáš, abys někdy hlady nepošel — půjdeš na řemeslo.

Hynek. Já? Ha ha ha! No, to bych se rád viděl. Snad na krejčovinu? (Vyskočí na sesli a nohy pod sebe vztáhna, po krejčích jakoby šil se pitvoří.) Pět kozlů! pět kozlů! — (Totéž po ševcích dělá.) Smůla, dratev, švec — (Skočí dolů.) Ne, ne, babičko! Řemeslo je krásná, poctivá věc — ale já jsem za řemeslníka pokažen. Mně nechte býti, čím otec byl — malířem! Zdrávo buď krásné umění!

Záleská. Ale na mne při tom krásném umění nenaříkej, až budeš nouzi třít; — já vás měla oba vždycky k dobrému a užitečnému. .. .. ..

Hynek (zrovna u ní opět míčem hází). Zaplať vám to Pánbůh!

Karolinka. A my se přičiníme, abyste se na nás radosti dočkala.

Záleská. Tak pak jen postůj, kluku! — Jak to zas vypadá! Šátek jako provázek! (Šat na něm urovnává.) Tys jen pro kříž na světě! — Vestu nezapnutou — a (kolem se ohlíží) kam pak jsi dal čepici?

Hynek. Ta se teď někde u Libně koupá.

Záleská. Jakže — nová čepice? I ty dítě bohaprázdné — tak se tedy hospodaří se šatem?

Hynek. I kdo pak za to může, že mi k hlavě nepřirostla, když jsem do vody skočil? — A nevídáno čepice! (Běží na zad ke stolku a z archu papíru dvourohý klobouk složí, jakož děti dělávají, a pak zaň i brk zastrčí.)

Záleská. Tak? — Tedy ti čepice po ulicích rostou? Dva a třidcet grošů jsem za ni předešlý tejden dala. Abys to věděl — dva a třidcet grošů!

Hynek (s čepicí papírovou na hlavě, uchopiv lineál na židli vyskočí, a s ním jako s kordem před Záleskou vojenské cvičení provádí).

Záleská. Žes do vody skočil, byla ovšem hezká věc; ale člověk nemá sebe kaziti, když jiným pomáhá. — Eh, nedělej hlouposti! Ty mě ještě tak rozhněváš, že se na tebe již ani nekouknu. (Odvrátí se od něho.)

Hynek (odhodiv čepici a lineál skočí dolů, na kolena padne, a s rukama sepiatýma za ní se šoupá). Babičko, babičko! — Ale babičko! (Vyskočí a za ruku ji chopí.) Hynek vás prosí, váš poslušný chlapeček — jenom se tak neškareďte! Ode dneška ani jeden hloupý kousek neudělám; poslouchati budu jako beránek; ale jenom se na mne zasmějte. I vždyť já bez toho vím, že se jen tak děláte — vy mě máte ráda jako já vás, a ráda byste se také zasmála —

Karolinka (vstanouc od práce, k Záleské přistoupí a také ji chlácholí).

Hynek. Vidíte — vidíte! již to jde!

Záleská. Dej pokoj, pokušiteli — to ti povídám!

Hynek. I pokoje, co chcete; vždyť jste moje zlatá babička! — Trará — trará — (Začne s ní zpívaje kolem tancovati a pak ji na židli posadí. Potom se Karolinky chopí a také s ní se točí.)

Záleská (udýchaná polo v hněvu, polo v smíchu). Ne — to je čertův uličník!

Hynek (zpívaje pořád s Karolinkou tancuje, kteráž mu se jen lehce zpouzí).

Záleská (ještě sotva oddychuje). Ale Hynku — Hynku! Přestaň pak již nezbedníku! — sem pojď!

Hynek (ochotně si vedle ní poklekne). Nu, co pak by ráda babička?

Záleská. Abysi vzal rozum do ruky — to by ráda — ty věčný větrníku. — (Laskavě.) Poslechni, Hynku, a nermuť mě! — Já den po dni stárnu — to vidíš — jak brzo může se státi, že mě Bůh povolá, a pak bych s tou žalostnou myšlénkou od vás loučiti se musela, že tě bez všeho zaopatření na světě nechávám. Pomysli již tedy na něco moudrého —

Hynek (byl zatím zase míč vytáhl, a kleče si pohrává).

Záleská. A chceš-li se opravdu malířství oddati — (ruce sepnouc) Ale dítě — dítě! takž pak jenom poseď!

Hynek (hodí míč daleko za sebe — zrovna ke dveřím, an se právě odvírají).

Výstup třetí.

Trubičková. Předešlí.

Trubičková (kterouž byl míč do tváře uhodil — již mezi dveřmi). I pramilionský — (kejchne).

Hynek. Dejž nám pánbůh stálé zdraví —! (Ohlídne se a vstane.) Ah, paní Trubičková! —

Trubičková. Nezvedený — (kejchne).

Hynek. Pozdrav pánbůh — že je pravda!

Trubičková (dupne si). Darebáku! (Kejchne.)

Hynek. Všeho dobrého do třetice — (kejchá po ní).

Záleská. Dáš-li pak pokoj, rozpustilče —?

Karolinka (Trubičkové). Odpusťte, paničko, míč bratrovi náhodou vyletěl —

Trubičková. Ó, známe my takovou náhodu! Ten na mne už dobře číhal — ten věděl, že přiběhnu! A teď ještě takovou šňupku na přivítanou? I pramilionský — (kejchne).

Záleská (Karolince). Podej pak židličku!

Trubičková (rozlítěná). Ale já si vezmu satisfakcí, že na to do smrti nezapomenete! (Karolince, jenžto stolici přináší.) Ó netrmácejte se, panenko; však já to také stojíc odbudu. — Já řku, nejsem já poctivá měšťka? Co? Nedělám já svou povinnost? Čí-li jsem tu proto, aby se mnou (na Hynka ukáže) lecjaký paňáco šašky prováděl?

Záleská. To mu teď, věřte, nenapadlo. Jenom náhoda —

Trubičková. Nic náhoda! U toho neplatí náhoda — ten má své kousky dobře vypočítané! Či byla to také náhoda, že mi za osm — devět zlatých škody nadělal?

Hynek. Já?

Trubičková. Já? — Ty ne, ale šotek v tvé kazajce!

Záleská. Náš Hynek že vám škody nadělal?

Karolinka (diví se — pak hrozí Hynkovi).

Trubičková. Ano, váš Hyneček! — Váš Hynek je vejlupek vší potutelnosti! — Asi před půl hodinou zastaví se u mého krámu pan Pekárek a začne se mnou, jak obyčejně, ve vší počestnosti rozprávku; — tu se také váš Hyneček přižene, jako myš celý umoklý, a začne se točit okolo milého pana Pekárka; pořád cosi žvatlá, až i zas jako rtuť odrejdí. Žádný na nic zlého nepomyslí — pan Pekárek se poroučí — já se poroučím — ale — ten škandál! — najednou se zamotá a brkne, stůl mi podtrhne, a housky, vejce, jablka, semenec i tvaroh — všecko na zem a na milého Pekárka!

Hynek. Ha ha ha! Ten v tom asi plaval! Já ho vidím!

Záleská. Pane Bože na nebi! A to Hynek dokázal?

Trubičková. To dokázal. Špagátem panu Pekárkovi nohu k mému stolu uvázal —

Hynek. Toho jsem se ale nenadál, že i stůl podtrhne. Měl si jen koleno narazit.

Záleská. Mlč, lehkomyslný kluku!

Hynek. Proč nadával.

Trubičková (jedovatě). A abyste to jen věděli — mé zboží se mi musí zaplatit. Já nesmítám housky po ulici — a peníze mi také z nebe neprší. Člověk se má co ohánět, nechce-li zůstat na hřebíčku. Měla jsem tam za půl páté kopy housek — polovic jich v blátě leží —.

Karolinka. Nestarejte se, paničko! Já vám to sama čas po čase —

Trubičková. Vajec bylo za půl šesta zlatého — ze žloutků mi ani na svítek nezbylo.

Záleská. Jdi mi s očí, nezbedníku! Na tobě se nedočkám než lítosti a žalosti. — S očí mi jdi!

Trubičková. To jste mu měla dávno zazpívat — a hůl ani z ruky nepouštět. Ale ne; to je pořád jen Hyneček sem — Hyneček tam — a Hyneček je bidlo, že by jím ze staroměstské věže vlaštovky vyšťoural. Měli jste příčinu tak se s ním mazliti, aby poctivých lidí pokoušel. — Nevídáno nalezence!

Záleská (se lekne). Paní Trubičková!

Hynek. Co že jste řekla, paní Trubice?

Trubičková. Nalezence, ještě jednou! Či je panáček něco jiného? (Záleské.) Zapřete to, že ho vaše nebožka dcera nenalezla! Je to váš vtělený — pravý vnuk?

Záleská (chtíc ho jen odstraniti). Jdi ven, Hynku, podívej se —

Hynek (třesa se jako u vyjevení na Záleskou hledí). Babičko!

Záleská (rozhorlená Trubičkové). To není hezké od vás, paničko, takové věci roztrušovati — do těch vám nic není —

Hynek (na ní se žene). Já ji uškrtím — neřekne-li, že v hrdlo lhala!

Trubičková (ucouvne sic, ale pěstě naň zatne). Stane se krveprolití! — Nemluvím já pravdu? — Nezůstávala jsem tenkráte zrovna vedlé vašeho zetě? Neviděla jsem na tyto své oči, jak vaše nebožka dcera dítě v košíku u dveří nalezla?

Karolinka. Pro Bůh! — babičko — Hynek že není můj bratr?

Záleská. Nu — když to tedy zlý jazyk již déle zamlčeti nemůže — není!

Hynek (jako zoufanlivě sebou na zem uvrhne, tak že kleče tělem na židli spočívá, a tváře na ni schovává). O můj Bože! — O můj Bože!

Karolinka. Hynku! Hynku!

Hynek (s hroznou bolestí). Ani bratrem, ani synem? — A co jsem kdy o matce a otci slýchal, byla pouhá pohádka, jen sladká lež — já nevím komu náležím!

Karolinka (kloní se k němu). Upokoj se, Hynku!

Hynek (vstává). Lidé cizí starali se o mne — a já to od nich jako právem žádal — já je hněval, já jim starost působil — o můj Bože! o můj Bože!

Záleská. Milý hochu!

Hynek. Prstem budou na mne okazovati — nebudou ani vědět, jak mě pojmenovati; a když jiní o rodičích rozprávěti budou — musím já s pláčem stranou zalezti. Já nemám žádného, kdoby mi bratře, nebo synu řekl, a — (s hlasitým štkáním) jiného slova teď neuslyším, než: To je nalezenec — to je uličník! (Běží do postranné komory.)

Záleská. Dítě — dítě!

Karolinka. Hynku — Hynku!

Trubičková. Vem tě kozel!

Výstup čtvrtý.

Leopold. Předešlí.

Záleská (u dveří Leopolda potká). Ach drahý pane, vás nebe poslalo! Vy mu moudře domluvíte; vás on poslechne! (Jde za Hynkem.)

Leopold (Karolince ruku podávaje). Co pak se přihodilo?

Karolinka. Hynek z obyčejné své nepředloženosti škodu této paní učinil —

Trubičková. A to, pane, hodnou škodu! Podívám se, jak přijdu k náhradě.

Leopold. Musí to být škoda hrozná, že vás všechny tak pobouřila.

Trubičková. Hrozná nebo nehrozná! Co tomu panáček rozumí? Jedenáct, dvanáct zlatých není pro poctivou ženu žádná maličkost, a člověk musí mnoho kroků udělat, než-li se vídeňský k vídeňskému shledá. — Hrozná škoda! vida! — a justament je třinácte zlatých, hrozná škoda!

Leopold (byl sáček vytáhl a nyní jí peníze dává). Tu je máte, paničko, a déle tu ty dobré lidi neobtěžujte.

Trubičková (plna radosti). Ah — ah!

Karolinka. Jak, drahý příteli? Snad byste nechtěl —?

Trubičková. I proč pak by nechtěl, panenko? — Přejte pak tu radost — drahému příteli! Ah — to je zlatý přítelíček! (Dívá se na peníze.) Tři tolárky — a jako smetánka! (Líbá je, a pak si zástěrou slze utírá.) O moje drahé hlavičky! — Odpusťte, milost panáčku, že jsem se o své hlásila; ale potřeba je těžká věc —

Leopold. Vždyť je dobře!

Trubičková. Já jsem osoba — že mě může o malíček ovinouti; a jestli mi někdy nějaké slovíčko vyklouzne — můj Božínku! slabounké jsme všecky, a svou kůži si musí každý brániti; ale (směje se) krájeti se zas nechám, jak mile peníze uvidím. (Poroučí se.) Nemějte mi za zlé — (Leopoldovi) na dodání nemám u sebe; ale až půjde panna Karolinka okolo, mám tam dvě liberky čerstvého máselka (mlaskne si) — jako mandličky. Ponížená služebnice! (S mnohými poklonami odchází.) Nezapomeňte si na tu liberku máselka!

Leopold. Protivná žvatlalka!

Karolinka. Ach, a v naší tiché domácnosti zlého semene dnes nasila! Vyzradila, že Hynek dítě nalezené jest a za vlastní u nás toliko přijaté.

Leopold. Jest-li možná?

Karolinka. Můžete si pomysliti, jak ubohému při té zprávě bylo — vždyť jeho měkké, dobré srdce znáte; a žalost, ježto se hocha zmocnila, padla také na mne. Pozbylať jsem bratra, a tak, až Bůh letitou naši babičku k sobě povolá, říkajíc bez ochránce na dalekém světě zůstanu. ..

Leopold. Bez ochránce? Karolinko —!

Karolinka. Odpusť, drahý Leopolde — a však mluv sám, může-liž nám z naší známosti pro budoucnost něco jiného vykvésti než bolestné upamatování!

Leopold. Což pak se tu dnes všecko převrátilo? Nejsi-li již dívkou — tou jedinou, jížto jsem lásku svou obětovati se osmělil, sám pokladu největšího v milosti tvé nalezna? Čili se někdo šťastnější o tebe uchází —

Karolinka. O nikdo; na to nemysli!

Tys jediný, jemuž se mladé srdce moje s celou vroucností oddalo.

Leopold. A zapomněla na krásné sny, jimiž jsme se v utěšených hodinách své lásky na celou budoucnost těšili?

Karolinka. O jakž bych mohla na ně zapomenouti! Ale právě, že to pouhé sny byly, musím činiti, abych je z paměti pustila. Tvoje příbuzní tvé bohatství —

Leopold. Karolinko, dnes nejsi k poznání! Proč jen láska tvoje najednou tolik překážek spatřuje? Jáť dosavád síly mám, naše doufání v opravdivost uvesti. Jen ve mne doufej, a mně samému důvěru v blaženost života nepokaz. (Obejme ji.) Já se ti svatě zaklínám —

Výstup pátý.

Záleská. Hynek. Předešlí.

Záleská (vedouc Hynka). I pojď jen, pojď jen! — Pane Leopolde!

Hynek (zahlídna Leopolda spěchá k němu). Slyšel jste již, pane Leopolde? Slyšel jste již?

Leopold. Slyšel.

Hynek. O není-liž pravda, že jsem k politování? — Každý se mne štítit bude — také vy snad —

Leopold. Nebuďte bláhový! — Člověk se jenom vinou zošklivuje; nešťastného bez viny se moudrý neštítí.

Hynek. Ach, vy jste všickni tak dobří — oči vaše dosavad tak laskavě na mne se dívají, jako když jsem ještě vaším byl. Jakž vám to jen kdy nahradím!

Leopold. Uznáváte-li v skutku, že co nahraditi máte, z dnešního objevení pravdy radovati se musíte. Až dosavad byl jste, milý Hynku, živ jako pták v povětří, mysl vaše na nic vážného upoutati se nedala; zmužte se již jednou — pomyslete, že lidé cizí od mladosti o vás pečovali, a že tedy veliký dluh spláceti máte. Chopte se něčeho užitečného — a při své živosti, při schopnostech svých jednou ještě dobu žehnati budete, ježto vám věc na první pohled tak trpkou na jevo uvedla.

Hynek. Ano — dobře máte — já se zjinačím — já se polepším! Byltʼ jsem až dosavad — ničema; ale máte se na mně radosti dočkati. Jen mi všickni odpusťte. Odpusťte mi — babičko — babičko! ach, já vás nemohu jinak jmenovati — (padne jí okolo krku).

Záleská I ty milý Bože — kdož pak ti to zapovídá? Tys náš — jako dosavad, toť se rozumí.

Hynek. A ty milá Karolinko — tys mě vždycky tak ráda měla —

Karolinka. Spolu jsme co bratr a sestra vyrostli — bratrem a sestrou zůstaneme, dokud se tvé srdce nezmění.

Hynek. To je věčně vaše! A teď hned na to pomyslím, abych svůj nejšpatnější kousek — — (ohlíží se) ale kam pak se poděla žalobnice?

Karolinka. Poděkuj se panu Leopoldovi. S tou jest již všecko v pořádku.

Záleská. Jakže? Vy byste si byl takovou škodu učinil? Ach, jak pak mám to jenom —

Hynek (ruku mu podávaje). Děkuji vám, pane Leopolde! — ale nebuďte na mne ode dneška jenom laskavým, buďte také přísným, a já vás budu zajisté poslouchati jako staršího a rozumnějšího.

Leopold. Považuj mě za svého bratra, Hynku; pečlivá tvoje pěstounka dovolí, abych si toho práva osobil. Jestiť to bez toho moje nejvroucnější žádost, abych i já synem jejím se nazývati směl, i budeť to života mého nejšťastnější hodina, až k ní jednou řeknu: „Přijměte mě — já jsem váš!“ — Zachovejte mi svou přízeň, paní Záleská — Karolinko, nezapomeňte na přísahu mou — bratře Hynku, měj se dobře! (Odejde.)

Záleská (s podivením brzo za Leopoldem, brzo na Karolinku se dívá). I ty Pane na nebi! Jak že to pan Leopold povídal?

Karolinka (na rozpacích). Jeho upřímné srdce rádo by všude pomohlo —

Záleská. Upřímné srdce! — Karolinko, znáš ty jeho srdce? — Podívej se mi do očí — znáš ty jeho srdce?

Karolinka (oka nepozdvihnouc). Mně se zdá, že znám, babičko!

Záleská. Dítě, dítě! — snad ho miluješ?

Karolinka (padne jí okolo krku). Ach, babičko!

Hynek (jenž byl Leopolda ke dveřím provázel, potom cosi na stolku urovnával, nyní všetečně ke předu přiběhne). Koho to — koho to?

Záleská. Dítě, dítě! — Mělabych se zlobit, že jsi mě starou tak dlouho podváděla; ale vidíš — radostí bych zaplakala, kdyby to pravda bylo — kdyby tě pan Leopold —

Karolinka. Důvěřuji se, že se mnou upřímně smejšlí.

Záleská. Vidíš — to byla ještě má jediná starost na světě, abych tě zaopatřenu viděla, a kdyby tě pan Leopold — ale jakž pak, znáš ho již také zoupina? z čeho pak vlastně tráví? A čím jest?

Hynek. Poctivý človíček je pan Leopold — to mi věřte!

Záleská. I mlč, ty prostořeký! — U nás tu dosaváde o sobě mnoho řečí nevedli; ale vždycky mi jsou lidé milejší, kteří míň, nežli kteří tuze mnoho mluví — pamatuj si to Hynku!

Hynek. Já si to zapíši. (Hraje míčem.)

Záleská. Proto si tedy tak často práci zamlouvat přicházel — brzy něco pro sestru, brzy pro sestřenici! I ty milé nebe! a kde pak jsem oči měla! Ale jakž pak, Karolinko, slíbil ti už — tak jak říkáme — slušně a řádně — řekl ti už něco o svatbě?

Hynek. Kdo? pan Leopold? Bude míti svatbu pan Leopold? — a snad si vezme naši Karolinku? Ha ha ha! (Kolem hopkuje.)

Záleská. Nu, co je při tom do smíchu?

Hynek (rukama tleskaje). Naše Karolinka svatbu! I to je hodný — ten pan Leopold! A to bude tabule! — Mnoho štěstí, panno Karolinko — paní Leopoldová, ha ha ha! Ale to ti povídám, já budu družičkou — ne, to jest mládencem — však já dovedu také rozprávěti. — „Panno nevěsto! Jak se ráčíme po všechen čas míti?“ — Ha ha ha! Karolinka nevěstou!

Záleská. Teď se na toho blázna podívej!

Karolinka. Přejte mu té radosti! Játť bych za to mnoho dala, kdybych se také tak radovati mohla.

Výstup šestý.

Trubičková. Předešlí.

Trubičková (ještě mezi dveřmi). S dovolením, paní kmotra!

Hynek (se jí lekne). Zůstaňte za prahem; sic ještě dokážete, že ani na světě nejsem.

Záleská. Co dobrého, paničko?

Trubičková. Dobrého — to máte pravdu; a že jsem tu prvé trochu rozpustila — můj Bože! toť víte — každý chce ke svému. Teď mám ale něco jiného za lubem, a to se vás týká, panno Karolinko!

Karolinka. Mne?

Trubičková. Abyste neřekly — že bych jen sama všecko ráda! Já také na dobré lidi pomejšlím. Můj Lenoušek je panskou u hraběnky Dolinské — to víte! Teď mi právě povídá, že se vrchnost její po osobě shání, na níž by se při šití a pěkném prádle spolehnouti mohla; neboť má před svatbou — a můžete si pomyslit, co si toho taková osobička chystá.

Hynek. Ehm — to si můžeme pomyslit.

Trubičková (se naň podívá — pak mu prstem vyhrožuje). Nu, panu Hynkovi třeba jen slovíčko nadhodit, on má vždycky svých pět pohromadě! — A vidíte, tu jsem si hned na vás, panno Karolinko, zpomněla. Můj Lenoušek nepotřebuje než promluvit, a hraběnka vám všecku práci svěří. — Nebude to malý vejdělek.

Karolinka. Jsem vám, drahá paničko, velmi povděčna.

Trubičková. Svatba to bude — mi něco krásného! Ženich pochází tuším z Italie a je strejček bohatého bývalého vojenského pána — nedávno se tu teprv usadil, a jmenuje se, tak jakoby řekl: řemeny — ah! Rimini —

Karolinka (zkříkne). Rimini?

Trubičková. Ano — Rimini. Snad ho znáte?

Karolinka. Neznám.

Trubičková. Já také ne; ale je prý to něco krásný pán, povídá můj Lenoušek, a ta má oči na pravém místě — to víte! Hraběnka prý se také těch vdavek už ani dočkati nemůže.

Karolinka (bolestí přemožená klesne na sesli).

Záleská. Co pak je ti, děvče?

Karolinka. Slabost nenadálá — mžitky se mi dělají —

Trubičková. Někdo vás uhranul — to mi věřte, panno; ó to já znám! To nemáte lepší pomoci —

Záleská. Snad abysi na čerstvé povětří vyběhla.

Karolinka (s pláčem). O nechte — nechte! Přejde to samo od sebe.

Trubičková. A nebo máte snad něco v žaludku. — Počkejte, panno, to vám pro tinkturu doskočím. To je tinktura! — to se podivíte — já ji sama nakládám. Výstřelky, jalovec, hřebíček, cukr, citronová kůra — čtrnáct dní na slunci — dvě lžičky do sebe — a máte po bolesti —! hned mě tu zas máte, jako na větru. (Odběhne.)

Karolinka. O zavřete, ať sem více nevejde! S každým krokem té ženy neštěstí k nám přichází.

Záleská. Ale pane na nebi; co pak jest ti najednou?

Karolinka (vrhne se jí na prsa). Ach, já toho trestu zasluhuji, že jsem k vám upřímnější nebyla, a slepě se podtají nerozumné lásce oddala. Ženich hraběnky Dolinské — šlechtic Rimini, jak žena povídá — jest Leopold.

Záleská. Nedopouštěj Bože!

Hynek. Náš pan Leopold? I u všech — co pak chce dvě najednou?

Záleská. Děvče! pan Leopold — tedy šlechticem? Nešťastná, a tys to věděla?

Karolinka. O já se takového konce vždycky bála! A však než jsem se o stavu jeho přesvědčila, byla moje láska tak veliká, a prosby a sliby jeho zdály se býti tak upřímné, že slabé srdce mé rozumu poslechnouti nechtělo! — Ale že by mě takto zklamati mohl — toho jsem se nenadála.

Záleská. Upokoj se, milá! — Snad omyl nějaký —

Hynek. To také povídám — mejlka je to; ale hned se jí na stopu dostaneme!

Záleská. Arci; jak mile nás Leopold navštíví, zeptám se ho —

Hynek. I co navštíví — já ho sám navštívím. Já se ho sám zeptám —

Karolinka. Co chceš počíti?

Hynek. Co mi přísluší. Abych se něčeho moudrého uchopil — povídal mi prvé pan Leopold? Já se Jeho uchopím, a nepustím ho, až nám dokáže, že to lži jsou, co se o svatbě jeho s hraběnkou povídá. Já mu okáži —

Karolinka. Nic mu neokážeš!

Záleská. Mlč!

Hynek. A nemlčím! Vy jste slabé ženské — vy se bojíte. Ale já jsem mužský, já se vás musím zastati.

Karolinka. Aby svět řekl, že se chci muži vtírati? — Toho se Leopold nedočká! Na věky ho z krvácejícího srdce vyhostím, jestli že mě oklamal. — Svědomí ať ho odsoudí.

Hynek. A on ať se ti vysměje — ne? Ale Karolince Záleské nesmí se nikdo vysmáti — to netrpím, a třeba bych tvým bratrem nebyl — to netrpím. Neboj se, že budu pro tebe žebrati! — Pravdu mu povím — a v tom vím, co bude potřeba.

Karolinka. Nepřekvap se; možná, že ho nutí strejc — ledaco se o něm zmínil —

Hynek. Pak promluvím také se strejcem. — Že je šlechtic ten pan Rimini? Nevídáno! — Však já se naň doptám! Musíme vědět na čem stojíme!

Záleská. Neuveď nás v mrzutosti — já ti poroučím —

Hynek. A já si tu poroučeti nedám! Já mám starší poručení — nebožtíka otce — mého dobrodince! Řekni ty sama, Karolinko — neklečeli jsme oba vedlé jeho postele, když umíral? On v té chvíli nezpomněl, že jsem jen dítě přijaté, ale jako k svému vlastnímu řekl hlasem umírajícím: „Tys mladý ještě sice, Hynku — ale jednou vyrosteš — a pak se zastaň Karolinky, kdyby ji mělo něco zlého potkati — kdyby jí někdo ubližiti chtěl!“ — Pak nám oběma své požehnání dal — a — (dusí v sobě pláč) tys to všecko slyšela — a na mou duši! — já bych byl hoden, abyste mě z domu vyhnali, kdybych teď neučinil, co mi na smrtelné posteli otec přikázal. (Popadne svou domácí čepici.)

Záleská (v ouzkosti). Ty zůstaneš doma! Chceš-li na nás takové pány popudit?

Karolinka (žalostně k stolku sedne a hlavu si o ruku podpírá).

Hynek. Popudit? I u všech — co pak nemáme na své straně právo? — A jaké pány? — Pan Leopold je mi čistý pán — mne jen mrzí, že za mne zaplatil! Ale to udělal jenom na oko. A jeho pan strejc —? Ať si nevyvádí! Chce-li koho nutit ke svatbě, mohl mu doma, v Italii, nevěstu vybrati — my tu máme holky pro sebe. A myslíte-li, babičko, že s těmi pány mluvit nedovedu — to se mejlíte. Několik komplimentů také dovedu — a co na srdci, to na jazyku. Není-li to panu Vlachu dobře — ať si zacpe uši. Já se hc nebojím! Já mu povím, takové žerty že se s námi nevyvádějí a že — že Čechové jsme, a také se ozvati umíme! (Odběhne.)

Záleská. Dítě — dítě — poslyš!

Karolinka. Hynku — Hynku!

Záleská. (chtěla za Hynkem, pak se ale obrátí a ke Karolince pospíší).

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Ozdobná předsíň v domě šlechtice Riminiho.

Výstup první.

Rimini. Pavel.

Pavel (prostředním vchodem do zadu mluvě). I to je kluk nezvedený!

Rimini (o hůl se podpíraje s ním zároveň z postranného pokoje vystoupil). Co jest?

Pavel. I něco k zlosti a k smíchu, pane plukovníku! — Stál jsem dole u vrátného — tu se klučina přižene celý divoký, a zrovna do domu. My, co chce? — K panu baronu! — Ouha! tak se k němu nechodí! — On by ale byl vrátného mermomocí porazil, kdybych já se mu nebyl v cestu postavil.

Rimini. Ha ha! — A tebe nezmohl?

Pavel. Přede mnou se zastavil. — Stáří máš v uctivosti míti, učíval mne nebožtík otec — řekl na to — a já před vašimi šedinami ustoupím. Ale vy tu vždycky nestáváte, a já přijdu zas — a zas; a kdyby mi pak deset hranatých vrátných cestu zastoupilo, k vaší vrchnosti se předce dostanu.

Rimini. Přijde-li ještě jednou, ať ho žádný nezdržuje. Mám to na mládeži za dobré znamení, když stáří uctívá. — Jinak žádné zprávy?

Pavel (pokrčí ramenama). Až dosavad —

Rimini (prudce). Ty si dosti na práci nedáváš — ty jazykem tolik tepeš; ale abysi pána svého v skutku potěšil — to ti nenapadne.

Pavel. Pane plukovníku!

Rimini. Či jsem ti dosti prostředků do rukou nedal? — Půl druhého léta na tu hodinu čekám, až ke mně se slovy přistoupíš: Vím o nich, pane — radujte se! Ale což ty! — jen když ty sám ve svých Čechách potěšení nalézáš. (Mrzutě sebou na sesli vrhne.)

Pavel. Pro živý Bůh, pane plukovníku — tak bolestnou křivdu mi nečiňte. Pravda jest, po Čechách se mi starému stejskalo; krásná je ta vaše Italie, ale já byl v přezrálém věku v půdu cizí přesazen a touhou po zemi domácí jsem usýchal. Avšak přece bych raději byl v cizině mlčky uschnul, kdybych i na vás nebyl poznal, že vás něco do Čech táhne, kdežto jste byl v běhu válečném, jak se mi zdálo, blažených hodin užil. Tu nyní jsme, blaženost hledáme — a na omylu jste, pane plukovníku, myslíte-li, že tu jen na vlastní potěšení pomejšlím. Že v stáří vysokém o sebe starati se nemusím, vy jste učinil; a mně jiného nic nezbývá, nežli vám starostí ubírati; že se to ale vždycky nepodaří — Bůhtě můj svědek! — to není vina má! (Stranou si slze utírá.)

Rimini. Nu — nu — tak zle jsem to nemyslil. Pan Pavel mi nesmí každé slovo za hřích pokládati! — Jsem někdy podivín — ale kdož by se nezlobil! — Nu, jen se zas udobři. (Ruku mu podává.)

Pavel (ruku mu líbaje). Ach můj drahý, milostivý pane!

Výstup druhý.

Hynek, za ním vrátný a jiní sloužící. Předešlí.

Hynek (se jim brání). I to si dělejte — co dělejte — víc mě odtud nedostanete.

Rimini. Co jest?

Pavel. Nu, tu ho již opět máme!

Hynek (ku předu běže). Ano, tu mě máte!

Rimini. Je to snad onen — ?

Pavel (svědčí).

Rimini. Toho jsem kdes viděl —! (Hřmotně.) Co tu hledáš?

Hynek (poněkud se zarazí). Já — šlechtice Riminiho —

Rimini. Co bys mu rád?

Pavel. Mluv s uctivostí, kluku! — Tu stojí pan plukovník, šlechtic Rimini.

Hynek. To je on? — Nu dobrá! — Ten právě dle mého gusta vypadá! — (S poklonkováním se blíží.) Tedy pane plukovníku — (na vrátného). Jděte ven — (Pavlovi) — vy jděte také, staroušku! — Já mám s panem plukovníkem co mluviti, co se pro každé ucho nehodí.

Rimini. I u všech všudy — ten kluk tu vede kommando, jako by byl ve svém! Co chceš? Mluv, nežli já tobě poručím, abys odešel.

Hynek. To neuděláte! — Já s vámi musím mluviti — ale nerád bych, aby to jiní slyšeli — sám toho dostanete, až vás uši zabrnějí.

Rimini. Ten kluk ještě dokáže, že se mu při vší zlosti budu muset zasmáti! — Co chceš?

Hynek. Pošlete ty pryč — udělejte mi to aspoň ze staré známosti!

Rimini. Ze staré známosti?

Hynek. Nu, vždyť jsme se už dnes na lodi viděli.

Rimini. Ah — tys to tedy? — Nu vítej mi, čacký jonáku! (Služebníkům.) Odejděte!

Pavel (s vrátným a se služebníky odejde, když se byli všickni ještě s podivením po Hynkovi ohlídli).

Rimini (srdečně). Tys tedy —

Hynek (rychle). Ano já jsem ten — ale toho teď nechme, pane plukovníku! Mně leží něco jiného na srdci.

Rimini (sedne si proti němu). Nu, a co je to? — Sval to tedy ze srdce.

Hynek (čepicí sem tam otáčeje). Pane plukovníku — vy máte strejčka — není-li pravda?

Rimini. Mám. Chceš mu něco?

Hynek. Pana Leopolda?

Rimini. Ano — ano! záleží ti na tom?

Hynek. A — s dovolením, pane plukovníku — ten strejček má nevěstu?

Rimini. I bodejž —

Hynek. Nezlobte se, pane plukovníku! — má nebo nemá nevěstu?

Rimini. A co kdyby měl?

Hynek (zprudka vyrazí). Pak bych vám — nu, přišlo by ještě na to, zda-li si ji sám oblíbil — anebo mu ji někdo vyhledal. On je sice — jak bychme po sprostu řekli — v té i oné případnosti darebák —

Rimini (vzchopí se). Co že pravíš?

Hynek. Prosím vás, pane plukovníku — zůstaňte ještě sedět — ještě nejsem hotov — a může být, žebyste se nastál, až by vás nohy bolely.

Rimini (sedne si). Totě jsem žádostiv, co z toho kluka vyleze!

Hynek. Za první, řekněte mi ještě, pane plukovníku, zdali si pan Leopold tu nevěstu sám vyvolil?

Rimini (holí o podlahu zatluče). Ale co je tobě, kluku, do toho?

Hynek. Já bych se ho rád zeptal, je-li to něco hezkého, dvěma holkám najednou vdavky slibovati. — Prosím vás, pane plukovníku, dejte mi ho jenom na chvilku zavolati. Jednou tady jsem — ať si tedy odlehčím.

Rimini. Dvěma holkám najednou? Co to mluvíš o dvou holkách?

Hynek. Viďte, to je něco čistého? — Ó, zeptejte se jen pana strejčínka! — on vám poví, jak se ke dvěma chodí, dvěma láska slibuje — a pak se obě snad podvádějí! — Ale přijď mi na oči — ty dvoumiláčku!

Rimini. A to by můj synovec byl dokázal?

Hynek. Myslíte, že lhu? Ó pojďte se mnou, pane plukovníku, a podívejte se, jak nyní jedna z těch holek pláče, jak jí srdce puká —

Rimini (nevrle). Nějaká podvodnice — chytrá fiflena!

Hynek (rozkřikne se — a sotva se přemáhá). Pane plukovníku —! To — to si vyprosím! — Karolinka Záleská není žádná fiflena, o Karolince Záleské jsem zvykl jen pěkné věci slyšeti — a zpáchal-li kdo tady podvod, zpáchal ho pan Leopold. My jsme se neprosili, aby se k nám dotíral. Pod cizím jménem k nám přicházel — za studenta, za doktora — Bůh ví, zač se vydával. Jeho srdce ho k nám táhlo — jak říkával. Čisté srdce takového pána! Vidíte, my jsme jen sprostí lidé — ale s takovým srdcem — mohl pán doma zůstati!

Rimini (stranou). Zpropadený kluk to! — Jsem žádostiv, co mi ještě řekne. A ten nepozorný, nemoudrý Leopold! — (Hynkovi). Ale co je tobě do holky, že se jí tak ujímáš?

Hynek. I u všech — kdybyste Turkovi ubližovali, já se ho zastanu; a Karolinka je má sestra — to jest — ona byla — ona je — nu, Karolinka je má sestra!

Rimini. Ale nezkušené, nerozumné děvče; — pouhé žerty hezkého mladíka měla za pravdu.

Hynek. Žerty — nerozumné děvče? — Ó můj drahý pane plukovníku! Karolinka má tuhle (na čelo ukazuje), čeho jen holka potřebuje, a postavte ji vedle desíti, které vy snad mezi sebou rozumnými nazýváte — uhlídáme, kdo více dovede. A co se těch žertů dotýče — můj milý pane plukovníku! my nejsme pro takové panské žerty na světě. Počestnou, hezkou holku láskou mámiti, svatbu jí slibovati a míti zatím jinou nevěstu: to — to nejsou žádné žerty, a já bych se styděl, něco takového jen z huby vypustit, kdybych vypadal jako pan šlechtic Rimini — a měl plukovnický kabát na těle!

Rimini (stranou). Čertův kluk — ten mluví jako jenerální auditor! Člověk mu ani odseknouti nemůže! Ale pravdu má; — nesmím se přenáhliti! — (Hynkovi). Nu, nebuď bláhovým, hochu. Co se stalo, nedá se napraviti; a je-li sestra

moudrá, uzná sama, že z té známosti nic býti nemůže — v světě to jinak nejde — a byla-li lehkověrná, řekni jí, ať se potěší. Dáme jí něco peněz —

Hynek. Peněz? — Karolince peněz? — Pane plukovníku, když se mi dnes poštěstilo, že jsem toho červíčka z vody vynesl, zdálo se mi, jakobych slzu v oku vašem viděl — a to mne více těšilo, než kdybych byl za každou kapku dukát dostal, co jich z mé modré kazajky vyteklo. Mně se zdálo, že lidské srdce máte — ale šeredně jsem se omejlil. Peníze naší Karolince? Myslíte, že se sklamané srdce a uplakané oči penězi napraví? Ó můj drahý pane plukovníku, já jsem žebrat nepřišel — my nechceme ničeho z milosti. Našeho práva jsem tu chtěl jenom hájiti; vidím ale, že by tu všecka další řeč byla nadarmo. Nechte si své peníze, pane plukovníku — Karolinka teď teprva snadněji na nehodného zapomene; a co její budoucnosti dotýče — má ještě mne; — a třeba bych se panu plukovníkovi na první pohled jenom pouhým — uličníkem býti zdál: předc ji budoucně před takovými pány ochrániti dovedu! (Odchází.)

Rimini (za ním). Stůj, stůj, hochu! — Pojď sem! — (Obejme ho.) Tys hodný jonák, a člověk poctivý se nesmí stydět tebe obejmouti. — Bůhtě živ, ten chlapík ze mne mrzutého plukovníka veselé děcko udělá! — Ale teď pojď sem — (vede ho ke předu) a mluv, čí jsi?

Hynek. Já —? (Obrátí se k němu zády.)

Rimini. Nu, ven s barvou —

Hynek. Já — ale ven s tím! lháti nesmím, a pravda se ukrýti nedá — (Obrátí se k němu.) Já ani otce ani matky neznám.

Rimini. Sirotek?

Hynek. Něco takového — a něco ještě míň. Jáť ani nevím, kdo moji rodičové byli.

Rimini. Jak?

Hynek. Malíř Novotný — či vlastně manželka jeho mě asi půlletého před svým obydlím na prahu nalezla.

Rimini. Vždyť jsi mluvil o sestře?

Hynek. To je dcera mého pěstouna, s kterou nyní po smrti otce i matky již na pátý rok u babičky její zůstávám. Ta je vdova po učiteli, a s Karolinkou dosti pracně jehlou živobytí hájí.

Rimini. Nu, a ty? — Co ty děláš?

Hynek (odvrátí se opět, na rozpacích pro sebe). U všech všudy — tenkrát věru nevím, co odpověditi! — Styď se, Hynku — ale pamatuj si to!

Rimini. Nu, nedělal jsi dosavade nic? —

Hynek. Něco takového to as je!

Rimini. I fi, hanba! tak statný jonák — a pouhý zahaleč! —

Hynek. Nu, já se naučil ledačemu —

Rimini. Ale ničemu pořádně? — Neměl bysi chuti býti vojákem?

Hynek (ohnivě). Vojákem? Proč ne? Až bude potřeba — krev a život pro krále a vlast! — Ale teď nebudu vojákem, teď umělcem — malířem jako nebožtík pěstoun. —

Rimini. Také dobře — budeš-li se dobře chovati, pošlu tě do Italie! Postarám se o tebe co otec.

Hynek (radostně). Vy mě do Italie? — Vy byste —? Pane plukovníku — já — zlobte se, nebo nezlobte — ale já vám nevěřím. Možná, že někdy dobrou chvíli máte — ale víc jich máte asi špatnějších. Peníze dávati za sklamanou lásku! A slovem, kdo Karolince ublíží, od toho nechci nic dobrého.

Rimini. Aj, ty tvrdohlavče! dej si jen povědíti! Pojď sem a poslechni! (Sedne si.) Vidíš, nevěstu jsem Leopoldu vyhledal sám —

Hynek. Vy sám, pane plukovníku?

Rimini (s rozmarem). Nu, dej se do mne, dej se!

Hynek. Chuti bych měl — to máte dobře, pane plukovníku; ale darmo hrách na stěnu házet! Kozla vy na srdce dbáte; u vás všecko peníze dovedou. A pan Leopold — ten se jak náleží po vás vydařil; začal si dnes také takovou! Ale počkej, však já tě dostanu! Že mu pan strejček nevěstu vyhledal, umenšuje arci jeho vinu — ale proto on předce neměl Karolinku podváděť; o vaší vůli dozajista věděl.

Rimini. To věděl — to máš dobře!

Hynek. Vidíte! — U všech všudy — Jen kdyby nebyl dnes za mne zaplatil! Ale já mu to dlužen nezůstanu, na to se může spolehnouti — a kdybych i jedinou památku po rodičích prodati měl — tenhle prsten, kterýž mi babička dnes poprvé na prst strčila, jen aby dobrá duše bolest mou ukonejšila — pro Karolinku páně Leopoldovým dlužníkem nezůstanu. Prsten je krásný (ukazuje mu ho), křížem dvě ruce a uvnitř nápis: Leonardo Paoli.

Rimini. Co že pravíš? (Vzchopí se

a za ruku ho popadna, dychtivě na prsten hleďí.) Jaký nápis?

H y n e k. Leonardo Paoli!

R i m i n i. A ten tobě náleží — ? Mluv — odkud — kdes ho vzal?

H y n e k. Na krku mi visel na hedbávné šňůrce, když mě pěstounka našla na prahu, a v plenách lísteček ležel: „Smilujte se nad opuštěným — sirotkem, dítětem vojenským. Matka je s krvácejícím srdcem opouští, aby se na cestu vydala za otcem; a dokud Bůh se nad ní nesmiluje, smilujte se vy nad dítětem, na křestu Hynek Paoli nazvaným.“

R i m i n i. Spravedlivé nebe! (U velikém pohnutí k sedadlu se potácí.)

H y n e k. Co pak je vám, pane plukovníku?

R i m i n i (za obě ruce jej uchopí a horoucně se naň dívá). Hochu, dítě — netrop se mnou šalbu! — Co je ti dále povědomo o tvých rodičích?

H y n e k. Nic nežli co mi právě dnes babička svěřila. Lístek psán byl rukou ženskou, a podpis na něm: Emilie.

R i m i n i. Emilie! (Rukama si zastře tváře.)

H y n e k. U všech všudy — mně počíná býti ouzko! — Co pak je vám, pane plukovníku?

R i m i n i (k srdci ho vina). Hynku Paoli — já otce tvého znám!

H y n e k. Nebeské hvězdy — co že povídáte?

R i m i n i. Jak je tomu dávno, cos byl nalezen?

H y n e k. Minulo patnácte let.

R i m i n i (velmi rychle). Toho času vlaský pluk tu ležel — při něm důstojník; ten se s tvou matkou seznámil — ale válka jej od ní odtrhla, a okolnosti nedovolily mu navrátit se dříve do země, kdež byl truchlící nevěstu zanechal, až po čtrnácti letech! Vrátil se — celý rok se po ní shání — ale nadarmo, bezpochyby že umřela. Tu dnes teprva věčným vedením místo choti **s y n a** svého nachází, **t e b e** nachází, Hynku Paoli! Ó pospěš k srdci mému — tebe otec volá, Leonardo Paoli! (Náruč prostře.)

H y n e k (celý se třesa — v smíchu i pláči — opodál ruce proti němu napíná). Leonardo? Vy, pane plukovníku — ty — vy můj otec?

R i m i n i. Synu — otec volá!

H y n e k. Staň se, co staň — Otče! (Vrhne se mu na srdce.)

(Krátká přestávka.)

H y n e k. Otče — otče můj — otče! — mně jde hlava kolem — já nevidím! (Na kolena padne — s rukama sepiatýma — výrazem nejvroucnějšího vděku a radosti.) Bože, tys mě dnes viděl, když jsem plakal, že rodičů nemám, a já myslil, že jsem nejbídnější na světě — ale já jím nejsem! Tys ubohého vyslyšel a otce jsi mu dal. (Vyskočí a Riminimu opět okolo krku padne.) — Otče, otče!

R i m i n i. Synu můj!

H y n e k. Ó pojď a sedni si, tatínku! (Vede ho k sedadlu.) Já ti budu povídati — a budu poslouchati — jak jen okem mrkneš, jako můj nebožtík otec dělával — a Karolinka (kolem se toče, rukama tleská) — ha ha ha! ta bude míti radost, že jsem našel tatínka! A babička —!

R i m i n i (směje se). Ale bláznivý kluku — posaď pak se!

H y n e k (klekne si vedle něho). Ale to ti povídám, ať Karolinku také do domu vezmeš, a strejčka Leopolda nenuť k svatbě s hraběnkou. (Se směšnou výhrůžkou.) Vidíš, to mně z pokuty musíš udělati, že jsi se tak dlouho ke mně nehlásil. A teď se mi také zdá, že pan strejček Karolinku předce rád má — ach, mně se teď zdá, že se věecko v celém světě miluje — a hezčejší, pořádnější, rozumnější, nežli je Karolinka, nedostane Leopold žádnou —

R i m i n i. I bodejž do tě — zpropadený domlouvači! Co pak se domníváš, žebych na tvé druhé rodiče zapomněl?

H y n e k. Já pro ně hned doskočím — ano? Nebo pošleme pro ně kočár — tyť pak předce máš kočár, bohatý tatínku? — A já si sednu na kozlík, aby mě celé město vidělo!

R i m i n i (zazvoní).

Výstup třetí.

Pavel. Předešlí.

R i m i n i. Pojď sem, Pavle! — Dáš si zapřáhnouti, a pojedeš pro hosti. Kam — poví ti tuhle mladý pán. (Urovnává si list k psaní.) Nu, to ty koukáš — je-li pravda? Toho jste se nenadáli, když jste mladíka do domu pustit nechtěli, že **s y n o v i** cestu k otci zamezujete?

P a v e l. Jak že, pane plukovníku? Vy jste hochu takové milosrdenství prokázal —?

R i m i n i. Milosrdenství, jakéž otec **v l a s t n í m u** synu povinen jest. Ano,

ano starče — naše pátrání přestane, tu stojí syn mé Emilie.

Pavel. Pane na nebi!

Rimini. Těší tě to?

Pavel. Zdá se mi něco ve snách — to že jest —?

Rimini. Syn můj — veřejně, co nevidět, uznaný.

Pavel (sáhne Hynkovi rychle po ruce). Ó můj drahý —

Hynek. Snad mi chceš ruku políbiti? Aj, staroušku — hubičku mi dej! (Políbí ho.)

Pavel. Ale tak pak mi jen řekněte, pane plukovníku —

Rimini. Všeho se dovíš. Teď mu, Hynku, pověz, kde pěstounka tvoje zůstává.

Hynek. (mluví potichu s Pavlem).

Rimini (píše). „Vážená paní! Maje s vámi co důležitého stranu vychovance vašeho, Hynka, a vlastních rodičů jeho vyjednávati, co nejuctivěji vás těmito řádky k sobě zvu. Učiňte mi to potěšení, a na půl hodiny i s Karolinkou svojí mě navštivte!“ (Skládá a pečetí.) Pavle!

Pavel. Poroučejte, pane plukovníku!

Rimini. Ten lísteček odevzdáš paní, u níž můj Hynek dosavad se zdržoval. Kdo tě posílá — jí zamlčíš, jakož i kam s ní pojedeš. Spolehnu se na tebe, že všecko moudře vyvedeš. — Je Leopold doma?

Pavel. Právě šel do svého pokoje.

Rimini. Pošli mi ho sem — ale (prst na ústa položí) ani jemu, ani lidem, pro něž tě posílám, ať slova nevyzradíš! — Pospěš!

Hynek. A co pak já s ním nepojedu?

Rimini. Ty zůstaneš zatím u mne — nechci, aby se dobroditelka tvoje čeho dříve dověděla, než já s ní promluvím; a ty bysi sotva jazyk za zuby udržel.

Hynek. Já si dám na práci —

Rimini. Zůstaneš u mne. Budeš bez práce.

Hynek. Já se tak těšil seděti na kozlíku.

Rimini. Ještě se dost navozíš! — Honem, Pavle!

Pavel (odejde).

Rimini. A ty jdi zatím tu do mého pokoje. Z oken vidíš na ulici, a můžeš pozor dávati, až babička pojede!

Hynek. To je dobrá — ó to já oči vyvalím! — Ale co budeš ty zatím dělati, tatínku?

Rimini. Mám s Leopoldem co mluviti.

Hynek. Máš? Ó tak s ním jen moudře promluv — rozumíš, tatínku! — To mi věř, on by byl nešťastný, kdyby Karolinku nedostal — a Karolinka by se soužila — a já bych naříkal, a nic by mě netěšilo. Ó věř mi, že se ti Karolinka samému zalíbí! Co pak je do hraběnky — ta ať si vybere jiného —

Rimini. Vždyť je dobře — vždyť je dobře — (zprudka) teď ale jdi a poslechni!

Hynek (lekne se a odchází). Nu — vždyť já již jdu! (Vrátí se.) Ale viď, že —

Rimini. Půjdeš-li pak? (Žene se za ním po síni, an onen pořád mluvě před ním couvá.)

Hynek. Babičku a Karolinku musíš do domu vzíti, to dělej, co dělej; a strejčka Leopolda také nepustím, zlob se, nebo nezlob —

Rimini (rozkřikna se dupne a holí o podlahu udeří). Tak jsi se naučil poslouchati?

Hynek (uskočí a pozpátky zdlouhavě odchází; mezi dveřmi se na otce zasměje). Vidíš, já poslouchám. — (Sepne ruce.)

Rimini (hůl pozdvihne).

Hynek. Adie! (Vklouzne do dveří.)

Rimini. Ha ha! Bůh tě živ — jakoby mi z oka vypadl, když jsem v tom bezstarostném věku byl! — I budiž mi tím milejší! — Emilie, drahá, nešťastná Emilie! hledíš-li již na mne s jasných výsostí — okem smířenlivým na mne pohlédni! Stonásobně nahradím dítěti tvému — co jsem na tobě bezděky provinil. Ošklivilo by se mi náhodou nabyté bohatství, kdybych proň i jediné oko uslzené uviděl. — Aha, pan strejčínek! Teď tomu do svědomí sáhneme.

Výstup čtvrtý.

Leopold. Předešlí.

Leopold. Poroučíte něco, milý ujče?

Rimini (s přetvářenou přísností). Poroučím. Jsem s tebou nespokojen. Kde vězíš pořád? Odpovídej! — Býváš u nevěsty?

Leopold. Milý ujče —

Rimini. Vidím, že ti již jednou jenerální rozkaz přečísti musím. Poslechni! (Sedne si.) Že jsem byl chudákem — vyjmu-li kord a pensí — nežli strejc po mat-

činé straně ten chytrý kousek vyvedl, že umřel a mne plnomocným dědicem učinil — to víš. Že jsem však i jeho jméno převzíti musel — to se mu za takové statky již k vůli udělati mohlo. Teď jsem šlechticem — a tys na místě syna u šlechtice Riminiho — to také víš. Ale člověk nesmí na jednom přestávati, musí po vyšším toužiti. Větev rodu našeho musí se ještě na hraběcí kmen vštípiti. Já jsem k tomu starý; proto jsem tobě nevěstu hraběnku vyhledal.

Leopold. Já to až posavad za pouhý žert považoval, milý ujče!

Rimini. I bodejž — já ti povím žert! — Za čtyry neděle bude svatba.

Leopold. Hraběnčina — možná; moje nebude. Toho se do laskavosti vaší naditi nemohu, abyste mě nutil k neštěstí. Vaše navržení nedá se vyvesti.

Rimini. Chceš, abych ti pomohl?

Leopold. Až dosavade jsem mlčel, příznivé doby očekávaje, abych vám tajemství srdce svého objevil: bohužel, že se to v nepříznivé hodině státi musí. — Já již miluji.

Rimini. Hraběnku Dolinskou — to se rozumí.

Leopold. Žádnou hraběnku rodem, ale krásou a šlechetností jako kněžnu zářící mezi dívkami stavu městského.

Rimini. Ty se's opovážil —?

Leopold. Ta cena stojí za odvážlivost.

Rimini. Můj hněv bude cena tvého nerozumného chování! — Ať mi ty hlouposti z mysli pustíš!

Leopold. Ujče — vy jste nikdy nemiloval, že takovýmto jmenem jinochovu první, vroucí lásku zhanobujete.

Rimini. Ty ji z mysli pustíš — anebo já ruku vztáhnu od tebe.

Leopold. Ujče!

Rimini. Či-li myslíš, že jsem proto tak krásnými plány se zanášel, o tebe se staral — Italii opustil, abys mi tu nyní s lecjakou —

Leopold. Probůh, ujče, ustaňte! — Mírně snesu i nespravedlivé výčitky, dokud se toliko mne týkají; ale mlčeti bych nemohl ani před vlastním otcem, kdyby mi skvělé jméno mé Karolinky jediným slovem zatemnil. Onať se ctností svou stala dennicí mého života — a já se jí zpustit nemohu, nechci-li zrušiti přísahu.

Rimini (rozběhne se naň). Aj, ty nezdárníku!

Leopold. Ve mně vře jen městská krev, a já se nezapomněl jako nezdařilec, an jsem ruku svou šlechetné dívce rodu stejného přislíbil. Čí-li se vám najednou stav zprotivil, v němžto jste předce tak zdárně vyrostl?

Rimini (radost již pořáde přemáhaje, holí o zem tluče). Ale co pak chceš, nerozumný, počíti? vždyť nemáš vlastního jmění, coby padlo do oka?

Leopold. Co počnu, to vám v tomto okamžení říci nemohu — ale já se něčemu naučil, i vycvičil se zápasiti s potřebou, a lásky mé anjel mě na dobrou cestu přivede. Podržte si jméno i statky svoje, ujče! Mně je milejší při chudobě život vésti mezi tvářemi spokojenými, nežli jako boháč bledé obličeje potkávati, na nichž by psáno stálo: Tys našich slzí příčina.

Rimini (přemožen jej obejme). Poctivá duše! (Zpamatovav se.) Ale teď si jdi ke všem čertům — já nechci o tobě nic slyšeti!

Leopold (po malé přestávce). Milý ujče — vy jste as nikdy lásku nepoznal, že nevíte, jaké důvěry mi moje dodává. Mějte se dobře — a budeme-li se muset rozejíti, že každý jinak o štěstí pozemském soudíme — já nikdy nezapomenu, že jsem vaším dlužníkem, a manželku svou budu učiti, aby milovala dobrodince mého. (Odejde.)

Rimini (za ním se dívaje). Bůh dej, aby tě to děvče zasloužilo, šlechetný jinichu! — Že jsem lásku nepoznal, pravíš? O, já i bolesti její okusil; ale — Bůh mě slyší! — ty nemáš o jich trní zavadit

Výstup pátý.

Hynek, hned na to Záleská, Karolinka, Pavel. Předešlí.

Hynek. Již jedou — již jedou!

Rimini. Jen se nepoblázni! Chovej se moudře — a nemluv, až ti dovolím.

Hynek. I ty se, tatínku, podivíš, jak já se budu moudře chovati.

Pavel (uvádí ženské). Paní Záleská!

Rimini (jde jim vstříc). Buďte mi vítána, paničko!

Hynek (dělá poklony). Buďte nám vítána.

Rimini (naň pohledne — pak opět k Záleské). Je tato vaše vnučka?

Záleská. Jak jste napsati ráčili — vzala jsem ji s sebou.

Rimini (pokyne oběma ku předu — pak na Pavla, aby sesle podal — a sám s patrným zalíbením Karolinku pozoruje). Líbí-li se —?

Ženské (si sednou).

Rimini (stranou k Pavlovi). Dojdi pro Leopolda!

Pavel (odejde).

Rimini (posadí se také). Těší mě, paničko, že jste na prosbu mou tak ochotnými se proukázaly.

Záleská. Jednáť se o synu mém, jak milostpán v lístku podotknouti ráčil; a tuť jsme, ačkoliv ani nevědouce, kam nás cesta povede, s věcí odkládati nesměly; neboť jsme ve strachu byly, že nemoudrý hoch něco pošetilého dokázal.

Rimini. O nestarejte se o hocha — ten má rozumu!

Hynek. Pamatujte si to, babičko!

Rimini. Bez něho bych se byl ani nedověděl, že se jakémus mladému pánu u vás tak tuze líbívá —

Záleská. Milost pane, psal jste mi strany Hynka našeho —

Karolinka (užasne a vstává).

Rimini. Zůstaňte sedět, panno — Karolinka vám tuším říkají? — Zůstaňte sedět, panno Karolinko, a citlivůstku na uzdě zadržte. Strejc vašeho Leopolda má právo k nějaké otázce.

Karolinka (překvapena klesne na sedadlo). Šlechtic Rimini!

Rimini. Jak slyším — jméno mé znáte.

Záleská. Nepokládejte nám za vinu, jestli Hynek z dětinské horlivosti pověděl —

Rimini. Že si panna Karolinka ženicha přilákala?

Karolinka (vzchopí se). Pane plukovníku! — já jsem druhou matku svou v dům váš doprovodila, že se to člověka týkalo, jehož jako vlastního bratra miluji, a pro něhož bych nebyla ani ostýchala přijíti, byť bych i byla věděla, kam to obeslány jsme; neboť čistým okem pohleděti mohu i ve tvář otci mého Leopolda — jakž jste synovce svého nazvati ráčili. A však nepřišla jsem poslouchati řeč o věcech, ježto za ztracené i zapomenuté považuji — a není-li vám možno, dále bez nich promluviti, dovolte, abych vás s babičkou o samotě nechala. (Pokloní se jako k odchodu).

Hynek (nevěda na koho se dřív obrátit — Karolinku zdržuje). Ale jen pak měj rozum —

Rimini (jej zakřikne). Mlč! — Panna Karolinka mluví velmi pyšně a určitě. Tedy nezapíráte známost svou s mým synovcem?

Karolinka. Když jsem mu nezkušené srdce zadala, měla jsem jej za jinocha, pro něhož se dcera malířova hodí, nevědouc, že je synovci šlechtice Riminiho zadávám.

Rimini. Ale potom jste to zvěděla — a předce jste i potom sítě své okolo něho otáčela!

Karolinka (s panenskou hrdostí, kteráž zpovolna v bolest přechází). Pane plukovníku — panuje-li řeč takováto se ženskými ve stavu vojenském anebo v společnostech panských, tam si jí také užívejte: my jí posud nejsme zvyklé. — Vímť, že jsem chybila, láskou mladého srdce muži se oddavši, jejž úplně jsem neznala a jenž nikdy mým býti nemůže. A však jsem za to sladké omámení již také trpěla. Z nejhlubší duše své vymýtila jsem obraz vašeho synovce! On je prost všech slibů upřímně nebo neupřímně učiněných — (pro slze dále nemůže). Ó pojďte, pojďte, babičko! Zde bydlí srdce kamenná! zde si z bolestí našich jen posměchy dělají.

Hynek. Ne, u všech všudy — pane plukovníku — aneb kdo jste, tak jsme si neřekli! Neplač Karolinko — to je špatný kousek, pane Rimini!

Karolinka. Mlč, bratře, mlč! Toho vítězství nesmějí se páni dočkati, že nás v hněvu viděli. My na ně zapomeneme — jiného nezasluhují. (Hynka a Záleskou odvádí.)

Hynek. Ale Karolinko!

Rimini. Mlč! — (Za Karolinkou.) Děvče, stůj!

Karolinka. Co se líbí, pane plukovníku?

Rimini. Tedy již Leopolda nemiluješ?

Karolinka (s trpkostí). Což pak se ptá pan šlechtic na lásku! Smáti se raněnému srdci jeť mu milejší a snadnější.

Výstup šestý.

Leopold. Předešlí.

Rimini. Nuže, tedy tomu povězte, zdali Leopolda milujete nebo nic.

Karolinka (ukrývá se na prsou Záleské). Ó Bože!

Leopold (spěchaje k ní). Karolinko!

R i m i n i (zadržuje ho). Stůj — tam není místa pro tebe — ta tě nemiluje!

L e o p o l d. Milý ujče —!

H y n e k. Ne — to déle nevydržím! To je lež!

R i m i n i. Budeš mlčeti!

H y n e k. A nebudu! Karolinka miluje Leopolda; — proč pak by teď plakala? A pan Leopold má také Karolinku rád — proč pak by se mu tak oči svítily? — Ale vy, pane, vy žádného nemilujete —

R i m i n i (silně ho zakřikne). Mlč! Tak jsi se naučil poslouchati? — Miluje-li ho Karolinka — ať si ji vezme, ale pak ví, co já mu učiním!

L e o p o l d. Dědictví mne zbavíte! Ale kdo mi dívku milovanou odepře, blaženosti života mne pozbaví. Já jdu s tebou, choti moje — srdce našeho svazek nerozdvojí světské předsudky.

K a r o l i n k a (se mu vyvine). Nikoli; — vás, pane, světa pořádek váže k stavu, k němuž já nepatřím; vy máte starší povinnosti, nežli šťastnou učiniti nepatrnou dívku. Mějte se dobře, více ji neuhlídáte. (Odchází se Záleskou.)

R i m i n i (radostně). Zastav ji, Hynku! (Leopoldovi.) Tedy nechceš nevěstu, kterou jsem ti vyhledal?

L e o p o l d. Raději smrt!

R i m i n i. Na hotovosti 20,000 dukátů dostane.

L e o p o l d. Bez lásky zlato neblaží.

R i m i n i. Ale ona jest lásky hodna, já ji sám miluji — já v ní seznal mysl dobrou, šlechetnou, a chceš-li toho upírati, upři jí to do očí. (Karolinku mu přivádí.)

L e o p o l d. Ujče! — Je-li možná? — Karolinko!

K a r o l i n k a. Ó můj Leopolde! — (Obejmou se.)

H y n e k. Victoria! Victoria! (Hopkuje a tleská rukama.)

R i m i n i (slzu si utíraje). Bůh vás požehnej! — Věno tvé nevěstě syn můj vyplatí.

V š i c k n i. Váš syn? Kdo je to?

R i m i n i (náruč rozprostře). Otec ho volá — ať se k němu přihlásí!

H y n e k. Nuže, tedy se radujte, kde jste kdo chudého nalezence milovali, a ztrpení mívali s mladým rozpustilcem. Nalezenec zbohatnul — rozpustilec se polepší — našelť otce svého, a ten jej miluje! (Běží mu v náruč.)

VDOVEC.

Veselohra v jednom jednání. (Dle Deinhardsteina).

Psáno roku 1882. — »Květy« z r. 1885. — »Divadelní bibliotéka« z roku 18.9.

OSOBY.

Běta, } obyvatelé rozličných vesnic.
Vít, }
Jeník, syn Vítův, deset let starý.
Děj na vesnici, kde Běta bydlí, nedaleko hlavního města.

Příjemná venkovská krajina. V levo Bětuščin domek, za ním plotem ohražená zahrádka, v pravo drnové sedátko.

Výstup první.

Vít přichází ve svátečním oděvu.

Vít. Zde stojím tedy, v drahém šatě,
kde rozkoš moje přebývá,
pro niž mi celý svět se zlatě
a život nově usmívá!
Ba arci — kde se láska zrodí,
tu srdce rychle okřeje,
a po kom Bětka očkem hodí,
v tom blaženost se rozhřeje.
I Lidka byla na obstání,
však Běta řádnější se zdá;
nu — Lidě dej Bůh věčné spaní,
teď Běta náhradu mi dá. —
Však, věc to věru zpropadená,
Že nechce Běta vdovce mít!
I ať — přec bude ošizena,
neb chytře umím před ní skrýt,
že dříve již, než my se známe,
byl zpřažený jsem s Ludmilou;
ač trochu snad se pohněváme,
proto přec jenom bude mou. —
I kluka ještě neviděla,
znal jsem ho dobře schovati,
a dnes, by o něm nezvěděla,
mi doma musel zůstati. —
Než, hle! jak sluníčko již pálí,
já myslil, že dost času mám;
nač bychom tedy dél tu stáli?
Hned raději Bětu zavolám. —
Bětuško!

Výstup druhý.

Vít. Běta.

Běta (v domě). **Kdo to?**
Vít. **Jak staví**
se nevinnou! — (Hlasitě.) **Tvůj Vít!**
Běta (v domě). **A tak!**
Vít (šat na sobě urovnávaje).
Teď vezmu na se panské mravy
a šatem zaslepím jí zrak.
Běta (vystoupí z domu). **Zde —**
(Zůstane s podivením státi.)

Vít (stranou). To je koukání! (Nahlas) Jen blíže!
Běta. Tyťs vymydlen a vyčistěn,
a vyfintěn jak mladé kníže!
Vít. Viď? stal-li pak se ze mne pán?
Běta. A proč?
Vít. Nu, to přec k uhodnutí!
Což ti to v mysl nepadá,
že do měst bych s velkou chutí
šel, an se tam dnes leccos uhlídá?
Běta. A k tomu to tvé vystrojení?
Vít. Aj, seč kdo jest, to vykoná!
A chceš-li v městě vyražení,
vždy musíš býti zdobená,
sic na tě žádný nepohledí.
Dnes tam však bude lidu roj,
a mnozí tak se šňořit vědí,
že podle nich je sprostácký můj kroj.
Běta (sahá Vítovi po oděvu).
Nu, v lepším sukně spatřím sotva koho,
i hezčí barvy nelze mít!
Zde žlutá — bílá — zelená — ty, z toho
by musel hezký čepec být.
Vít. Mám ještě doma co mi zbylo.
Běta (stydlivě). Ne — tak to Víte nemyslím.
Vít. I mlč — vím, že by tě to potěšilo,
a sám se z toho veselím,
co tobě může rozkoš dáti.
Pak — vždyť to sama také víš —
věrně se musím z toho znáti,
že v zeleném se vždy mi znovu zlíbíš;
neb červená a boubelatá tváře
když pod zeleným čepcem vyhlédá,
strom třešňový, an porozkvete v jaře,
vždy na mysl mi připadá.
Běta. Chceš, abych se snad zastyděla?
Vít. Ne, ne, toť moje přímé smýšlení.
Běta (oddechne si).
Nu, tedy bych ten zbytek ráda měla,
však dnes už nebude mne k spatření.
Vít. A proč?
Běta. Jak může tak být ptáno?
Vždyť do města jdu na slavnost.
Vít. Jdeš samotna?
Běta. I nevídáno!
Proč nedbá žádný o mou společnost.
Vít. Ty bloudku! proto já zde k zvaní stojím!
Běta. Jdi sám.
Vít. Ty, na blázny si nechtěj hrát!
Běta. Nu, za ten zbytek — dnes tě upokojím
a půjdu s tebou.
Vít. Ještě bych něco rád.
Běta. Snad hubičku?
Vít. Ach, copak po tom cukrování!
My se už tuším známe blíž.
Běta. A co?
Vít. Že pocítím jen radování,
až budeš Běto mou, to víš.
I měl jsem ti věc krásně vymyšlenou,
a lepší čas se pro ni nehodí;
i protož bych tě švarně vystrojenou —
než jiného se něco přihodí —
dnes vedl s chutí do kostela,
a vydobyl tak rozkoš svou,
v sňatku se ti dostav za manžela.
Jakmile budeš mou,
hned na pouť do města si pospíšíme
a — že v nás každá žilka blahem hrá —
všady se lidem protlačíme,
až na nás všecko pozor dá.
Neb jsou ti také v městě páni,
co, jsme-li šťastni, radost mívají,
a ti, že nám nic více k přání,
okamžitě poznají.
I protož by se, Bětuško, mi zdálo,
by pro pokoj a dobrý vděk
to potěšení se těm pánům stalo.
Teď promluv ty — já mínění své řek'.
Běta (rozpačitě). Ty tedy myslíš —
Vít Že by slušno bylo,
se nám i oněm pánům zavděčit,
a proto — by už jednou přivolilo —
nech srdéčko své obměkčit.
Běta (váhavě). Nu — staň se tedy —
Vít Tak to rozum káže;
co musí být, buď rychle skončeno.
Běta. Jen jestli, až kněz ruce naše sváže,
tvé srdce nebude mi nevěrno!
Vít (se usměje).
Dokud se ňáká hezčí nenahodí — —
Běta. Ty!
Vít To se můžeš pevně spolehnout;
neb kamkoli mne cesta vodí,
krásnější děvče nelze naleznout.
Běta. A dříve za žádnou jsi nechodil?
Vít. Chraň Bůh! — Jen nebuď bláhová.
Co před tebou jsem znal a míval,
to škodu tobě nechová.
Běta. Aj? mezi námi uzavřeno,
že musím první tvoje být;
a bude-li co na tě prozrazeno,
zle odemne se budeš mít.
Já muže, co již holku míval,
neb vdovce — až jde po mně strach!
Kdo u těch s důvěrností dlíval,
ten sám byl svého štěstí vrah.

Vít (stranou). Jen počkej! (Hlasitě). Jakéž marné zdání!
tys první holka, kterou znám,
tak jako že — věř mému slibování! —
že vdovec nejsem, to ti přisahám

Běta (se otřese). Brrr!

Vít. Věříš?

Běta. Vdovec!

Vít. Nezahnalo
to dušování nedůvěru tvou?

Běta. Ba všecku; toť by děcko rozeznalo,
že — hezčí jako tys, být vdovci nemohou;
a stranu lásky tvé — nu, buď jen stálým!
Mne v okamžení záse uvidíš —
jen pro nějaký šat se vzdálím.
Ať ale za mnou neslídíš!
Dnes, chvála Bohu, ještě v moci mojí,
že rozkazy mé vyplníš;
však také za poslušnost svoji
mne v zelenavém čepci uvidíš.

(Poklepá mu na rameno a odběhne do domku.)

Výstup třetí.

Vít chvilku se za ní dívá.

V zeleném čepci bude k ulíbání!
Již stojí v duchu předemnou.
Jaké to bude radování,
až docela ji nazvu svou; —
Jen strany vdovce — zda to k smíchu není,
an jinak srdce dobré má?
Nu, ta bude as u vidění,
až po veselce kluka uhlídá.
I třeba! — kdybych měl i dvacet dětí,
přec musí Běta mojí být;
čím více u stolu těch smětí,
tím radš bych musel matku mít. —
Nu, ta si dává na čas! — Mluvívá se,
že město na šperk hledívá;
ba u nás také strojívá se,
když děvče hocha rádo má.
O kýž by mi to štěstí přáno,
bych Bětu před zrcádkem uviděl!
(Obchází kolem domku.)
Ač zdá se všecko zavíráno,
přec bych tam vrazit chuti měl,
a právě proto, že mi zakázala,
se do domečku podívám,
až, jak si čepec uvázala,
okénkem někde uhlídám.

(Vleze přes plot do zahrádky.)

Výstup čtvrtý.

Jeník čistě oblečen, ohlíží se kolem a stírá si pot.

Ty milý Bože! toť je hnání,
až se mi valí s čela pot. —
Jak vůkol krásné podívání!
Zde sedátko je — právě vhod.
(Posadí se.)
Mne arci tatík uzavíral,
a myslí snad, že doma spím;
já pak si okna zotevíral,
a teď se venku proháním. —
V den sváteční mne uzavírat!
to věru není k snešení;
vždyť se mi musí srdce svírat,
a pojít všecko ztrpení.
On chce se v městě ohlédnouti,
než já prý jsem jen ještě kluk
a neumím nic rozhodnouti.
Což jsem, můj Bože! z dřeva suk?
Tu nosívá mi pány na papíru
a říká: to jsou lidé z měst!
Tím však jen upevnívá víru,
že, co tam živo, ještě hezčí jest.
To, tatínku, ti nelze prominouti!
Já láskou bych se proň div nezabil,
on však mě stále jenom rmoutí
a jedná, jako bych jen děcko byl.
(Vstane.)
Teď musím zase pospíchati k městu,
neb hodný je tam ještě kus;
vím beztoho, že neujdu již trestu,
i ať to stojí tedy za pardus!
Já s chutí dál se budu bráti;
„kde jaký muž, jde na slavnost!“
sám otec řekl. Nač se tedy báti?
Já vykonal jen povinnost!

(Odchází; jak se k domku přibližuje, spatří Víta, an právě přes plot lézti hodlá. Oba se uleknou a zůstanou státi.)

Výstup pátý.

Jeník před a Vít za plotem.

Jeník (sejme po malé přestávce klobouk). I dobré jitro, tatíčku!

Vít. Toť na mou víru —
Jak's, kluku, z dveří zavřených se vytočil?

Jeník. Zavřených?

Vít. Nezavřel jsem každou díru?

Jeník. Okno ne, neb jsem z něho vyskočil.

Vít (přeleze plot).
Nu, počkej, za své nezdárnosti
se na notný teď vejprask těš!
(Chopí se ho.)

Jeník (vyvine se mu).
Ach, na bití máš času dosti,
teď raděj se mnou k městu běž!
Běta (v domě). Víte!
Vít (stranou). Ouvé! ouvé!
(Rychle k Jeníkovi.) Vše ti odpuštěno,
jen domů hned ať pospícháš,
sic naložím ti, co máš zaslouženo.
Jeník (lichotivě). A proč mě u sebe tu nenecháš?
Vít. Jdi pryč!
Jeník. Ach, zůstaňme jen oba tady;
mě všecko mrzí, jak mne opustíš,
a rád jsem, že jsme přišli dohromady;
než, radši budu, když mi odpustíš.
Vít. Nic neodpustím!
Běta (v domě). Víte!
Vít (lekne se). To jest — odpustím ti,
jenom, že umíš poslouchati, zkus.
Jeník (s plačky, hlasitě).
Ach, tatínek mě nemá rád!
Vít (zadrží mu hubu). Zakroutím ti
hnedle chřtán! (Stranou). Totě zpropadený kus!
(Rychle ho políbí). I mám tě rád —
(utírá si pot — stranou) a strachy se mi čelo potí!
(Nahlas). Ty — vylez tamto na jabloň
zdá se — že by se mi jablek chtělo.
Jeník (běží pryč).
Vít (chce hbitě přes plot, v tom však Jeník opět přiběhne).
Jeník. Tu jedno právě spadlo proň!
Vít (zmaten).
Tak Jeníčku — teď abysi jen spěchal —
To jablko se s chutí ohrýže —
(Kousne doň a zahodí je.)
Doma jsem šátek ležet nechal —
jdi, skoč mi tam.
Jeník. Pro šátek?
Vít. Arci že!
Tu vezmi klíč! (Strká mu jej.)
Jeník. Pro ten, co žlutě prokvétává?
Vít. Nu, ovšem.
Jeník. Tu jest; já ho s sebou vzal.
(Vytáhne šátek z kapsy.)
Vít (stranou).
Toť hrůza, co se to dnes se mnou stává!
(Hlasitě a sápavě.) Nyní ti radím, by ses domů bral!
Jeník (se ho zachytí).
Nech mě zde!
Běta (v domě hlasitě). Víte!
Jeník. Slyš pak!
Vít. Ani slova!
Teď poslední můj rozkaz slyš,
a budešli tu neposlušen znova,
na věky se mi z domu uklidíš.
(To všecko spěšně a potají.)
Mne za to špatné poslouchání
dnes nikde otcem nejmenuj;
co s kmotrem buď tvé rozmlouvání,
neb raděj mlč a tuto stůj!
(Strčí ním stranou.)

Výstup šestý.

Vít. Jeník. Běta.

Vít (stojí s druhé strany a ve velikém zmatku s kloboukem si hraje, nebo na oděvu poškubává).
Jeník (stojí s druhé strany, drží si šátek před očima a usedavě pláče).
Běta (ve svátečních šatech — k Vítovi).
Což neslyšíš?
Vít. I slyším — jděme tedy.
Běta (postaví se před Víta).
Koukni pak, zdali mi nic neschází.
Jeník (si naříká).
Vít (stranou). Ouzkostí jsem již celý bledý.
Ten kluk svým řvaním všecko pokazí.
Běta (znamená Vítovu rozpačitost).
Co je ti, Víte?
Vít. Nic, jen pojďme dále —
pojď, Bětuško, jen rychle již!
(Chce ji odvésti.)
Jeník (hlasitě zaškytne).
Běta (se ohlídne). Jaký to nářek tady neustále?
Vít (Jeníkovi tajně vyhrožuje). Nářek?
Běta (zahlídne Jeníka).
Což tamto chlapce nevidíš?
Co je ti, milý hochu?
Vít (stranou). Veta po mně!
Běta (k Jeníkovi). Kdo ti co zlého způsobil?
Jeník. I jděte — co pak je vám do mne?
Chcete bych tajnosti své vyzradil?
Běta. Ten klouček se mi líbí.
Vít (rozpačitě). Ó mně taky —
Však není času — protož jděm!
Běta (k Vítovi).
Čí je to hošík s ohnivými zraky?
Vít. Sousedův Jeník to — já jeho kmotr jsem.
Jeník (zvlykaje). Ach, ach!
Běta. Co je ti?
Jeník. Divné přání!
Slyšíte, že se kmotrem nazývá!
Běta. Což není tím?
Jeník. Ach, já jí nesmím ani
říci, že on můj otec je.
Vít (zlostně). Hrome! nu, počkej, kluku!
Běta (s podivením). To věc možná není!
Jeník (k Bětě). Snad nemyslíte, že to lež?

Běta. Syn — jeho syn! I totě k pomatení!
(k Vítovi.) Ty okamžitě ať mi z očí jdeš!

Jeník (chce k Vítovi).

Běta (jej zadrží).
Ty zůstaň, s tebou mám co vyjednati.
(K Vítovi.) Ty pak se mžikem dále kliď;
za šidbu tvou tě musím potrestati,
a protož jdi, a dle toho se řiď.

Vít. Jen poslyš, Běto.

Běta. Nic tu k poslouchání.

Jeník. Jdi, tatínku, já přijdu za tebou.

Vít. Něco ti povím —

Běta. Nic tu k povídání;
jít máš — či neznáš vůli mou?

Vít (odpůrně). Já nepůjdu!

Běta. Co, ty se protivuješ?
(Postaví se před něho.)
Teď poroučím, bys pryč se bral.

Vít (uleknut, hodlá do Bětuščina domku).

Běta (přísně).
Jen zpátky — tam ať více nevstupuješ!

Vít (se ukloní a rychle odejde).

Výstup sedmý.

Běta. Jeník.

Běta. Teď, Jeníku, sem poď a řekni,
co všecko o té historii znáš;
jen ještě víc mě neulekni.

Jeník. Vždyť ani nevím, nač se ptáš.

Běta. Jak se to všecko přihodilo?

Jeník. Co všecko?

Běta. Znáš co otce Víta?

Jeník. Znám;
však, bych to smlčel, se mi poručilo.

Běta (stranou). Kýž toho šelmu tady mám!
(Nahlas.) Kdepak je matka tvá?

Jeník. Ta hnije v hrobě.

Běta (rychle).
Tak dobře — do toho mi není sice nic.
Což o ostatních dětech známo tobě?

Jeník. Můj otec nemá žádných dětí víc.

Běta. Co byla matka zač?

Jeník. Ta z dvorce byla.

Běta. Lída? Ta měla oči skroucené.

Jeník. Co na tom, že snad vám se nelíbila?

Běta (stranou). To byly jistě vdávky nucené.

Jeník. Co máte na maminku tak se ptáti?

Běta. Nu, velké nemám po ní toužení —
Nedal ti otec nikdy znáti,
že by snad chuť měl zase k ženění?

Jeník. I ondy přišel plný veselosti,
Ač jindy smutně domů chodívá,
a obejmul mne se vší upřímností
a zvolal: „Smutek náš teď konce má;
zas matku dostaneš, můj milý kluku;
a jakou matku! — Nu vždyť uhlídáš;
já nejsem hoden, že mi podá ruku,
tak dobrou jí a hezkou máš!“ —
Však později zřídka o tom zmínka byla;
já sám však neznám nevěstu.
Ať splní jen, co otci přislíbila. —
Nu, s Bohem — dám se zatím na cestu.
(Chce odejíti.)

Běta (ho zadrží).
Ty — chtěl bys tedy matku míti?

Jeník. Že bych ji rád měl, upřímně se znám,
neb smutné bez ženských je živobytí,
a matka vhod by byla nám.

Běta (ho políbí).
Ty nesmíš trpět za otcovu vinu;
pojď, nech se, Jeníku můj, políbit. —
Teď ale za otcem běž, synu,
a hleď mu oumysl můj vyjevit.
Ať nechá prosby a vše naříkání;
chci jedenkrát již pokoj mít,
a marno tedy namahání;
to vůle má, a ta se musí dít.

Jeník. Nu dobře, chci mu všecko pověditi,
protože hezká jste, že rád vás mám.
Mohla byste nás jednou navštíviti,
já s otcem potom k vám se podívám.
(Odběhne.)

Běta (dívá se za ním).
Jaký to kluk, pln živobytí,
jak čiperně si počínal —
pro něj — — ne, nemůže to býti —
sám by mne třeba zlobíval.
Již pevně u mne uzavřeno,
že nechci sobě vdovce vzít;
sousedky by zlehčily mé jmeno,
by měla vybíravá s vdovcem jít.
Ne, ne — ten klouček arci — mám ho radši —
než Víta? — Ne — ač byl mé lásky nehoden,
jenž byla nade všecko sladší.
(Kolem se ohlíží.)
Jsem velmi ráda, že šel ze vsi ven.
Však do města se sama nepoženu,
mě bolí hlava, k chůzi nemám chuť,
a domov má dnes pro mne větší cenu.

(Pomalu se domů ubírá, kolem se ohlížejíc.)

Vít ještě nejde (Vzdychne si.) Chvála Bohu buď!

(Jak se ke dveřím přibližší, vkročí jí Vít vstříc a padne před ní na kolena.)

Výstup osmý.

Vít. Běta.

Vít. Ach, odpusť!
Běta (chce odejíti).
Vít (ji zdržuje). Běto!
Běta (upýpavě.) Nech mne na pokoji.
Vít. Ach Běto, promiň chybu mou.
Běta. Jen vstaň.
Vít. Ne dříve, až mi podáš ruku svoji,
sic umru z lásky před tebou.
Běta (poroučí). Vstaneš!
Vít (spěšně se vzchopí). Hned; vždyť bych za neposlušnost se styděl.
Běta (polohlasitě). Odejdi!
Vít. Dej mi dříve odpověd.
Běta (se ohlíží, uštěpačně). Kde pak máš Jeníka?
Vít. Tam jsem na lukách ho viděl. (Hledí na ni; přestávka.)
Běta (také s něho oči nespouští). Nu?
Vít. Jenom se neškareď;
toť ani nesluší k tvé kráse.
Běta. Což tobě po krásných a šeredách?
Či nelíbila Lída šilhavá se
tobě? — a nebyl jsi s ní vesel o vdavkách?
Vít. Ach, Lídu jsem si musel vzíti,
než lásku mou ty jenom máš.
Běta. I ať si; nemohu přec jista býti,
že hezká jsem, an ty mne chvállváš.
Vít. Nu, Lída šilhala jen jedným okem,
to druhé bylo rovné dost.
Běta. Já obě rovné mám, a protož ani krokem
již za mnou nechoď — nevítaný's host.
Vít. Což nevidíš, že lituju svou chybu?
I že jsem trestu hoden, uznávám;
jen odpusť mi a uvěř mému slibu,
sic — do služby se někde dám.
(Přestávka.)
Běta (zahrává si zástěrkou).
Vít. Jen považ — kdybych s tebou byl měl svatbu míti,
a umřel, zachovej Bůh! před tebou,
a tebe teď si nechtěl žádný vzíti?
Vidíš, tak právě nakládáš ty mnou!
(Přestávka.)
Běta (urovnává si šaty).
Vít (poněkud nakvašen).
Teď pravím, bys mě více nezlobila!
Běta. Tys tedy vdovec?
Vít. A co víc?
Což bysi vskutku vdovce nezvolila?
Běta (chladně). Já nechci vdovce.
Vít. Proč pak, chceš-li to říci?
Běta (se smíchem). Proč? —
Vít (vždy horlivěji). Ano; nechci více zapírati,
že vdovec jsem, a Jeníček je můj;
však pro ten stav mne odbývati,
to lze jen hloupý rozum tvůj!
Běta (pohoršena). Ty!
Vít (zprudka). Nech mě mluviti, když huba jede,
beztoho z naší lásky nebude již nic;
mne moje zas tak slepě nezavede,
a k tobě ani nepřikročím víc.
Kdo lásku vdovci odepírá,
ten tropí pouhé hlouposti.
Ať první tedy neumírá,
nejsem-li druhé k libosti.
Kdo pro ženu se uvaluje v bídu,
rozumu nemá — na mou čest!
Já pak jsem neměl šilhavou kdy Lídu —
ta měla oči krásné.
Běta (se rozkřikne). Lež to jest!
Vít. Jen kdybys o Lidě mi nemluvila,
kterou jsem z lásky vyvolil;
neb každý ví, že hezká byla —
ba hezčí nežli ty.
Běta (pro sebe). To v zlosti promluvil.
Vít (mírněji). Teď očekávám rozhodnutí,
zda na oumyslu postojíš
a mne si nevezmeš.
Běta. Nemáš více k řeči chuti?
Vít. Již hotov jsem.
Běta. Hleď tedy, ať se odstraníš!
Vít. Již jdu — jdu — (pomalu odchází) jdu — (vrátí se) než pro tenkráte
ti odpustím, když hned se rozmyslíš.
Běta (hněvivě). Jen jdi; mne neuvidíš víckráte,
an se mi víc a více protivíš.
Vít. To tedy tvoje vůle nezkrocená?
Běta. Tvou ženou byla bych jen bezděky.
Vít. Nu, s Bohem; — budiž tedy opuštěna.
Běta (neodpovídá).
Vít (k ní přistoupí).
Je vskutku lásce konec?
Běta. Na věky.
Vít (si povzdychne). Ba na věky!
(Pomalu odchází.).
Běta (po chvilce se pokradmu ohlídne).
On jde? — Já zle s ním hrála;
a muže nerada bych ztratila.
(Ouzkostně.) Vždy kráčí dál — již bych se o něj skoro bála —
a hned se raději s ním smířila.
Vít (an se také po očku ohlížel, zůstane vzadu státi).
Běta (radostně). Teď zůstal stát!
(Zůstane stát aniž se více obrátí).

Vít (pro sebe). **Přec musí dobré srdce míti —**
stále po očku sem se ohlíží. —
(Pomlčení.)
Tak dlouho neměla by v mukách býti.

Běta (stranou). **Smíření se mi jistě neztíží;**
však Bětuška se sama nezahodí,
à k udobření první nekročí.

Vít (neustále se po ní ohlíží — po chvilce.)
Zdá se mi, že již hněv se sebe shodí,
neb se tak škaredě víc nemračí.
(Několik kroků popojde.)
By odpustila, budu prosby vzdávat,
neb již to ve zvyku! — nu, buď to zkušené.
(Zase popojde.)
Však stůj — zde radš ji budu očekávat,
an říci by mohla — že ne!

Běta (stranou).
Než bych mu měla první slovo dáti,
co živa raději se neprovdám.

Vít (stranou).
A kdybych zde měl dvacet roků státi,
nehnu se, až prvních slov se dočekám.
(Zůstanou bez pohnutí státi, Běta v předu, Vít v zadu.)

Výstup devátý.

Vít. Běta. Jeník.

Jeník (žádného nepozoruje, pro sebe).
Tatínek řekl, že jde do zahrady,
a Bětu mi co matku přivede;
i toť bych musel čekat dlouho tady,
než on to do pořádku uvede.
Mě arci brzkou naději tu kojí,
přec však se za hodinu nevrací.
(Zahlídne ostatní).
I hle! co to! zde tatínek můj stojí,
a zde se paní matka odvrací!
Jak oba stojí bez pohnutí,
jako když pevně přikováni jsou.
(Usměje se.)
Nu, jestli já jim nedodám teď chuti,
na věky se snad s místa nepohnou.
(Jde od jednoho k druhému a svede je do prostřed.)
Nu, matko! — Otče! jenom blíže! nechte zlosti!
(Když oba tak blízko sebe stojí, že jich může dosáhnouti, pojme je za ruce a do sebe vloží.)
Ještě blíže! (Stranou.) **Jak se směje tatíček!**
(Vít a Běta na sebe pohledí a obejmou se.)
(Stranou.) **Nu, nyní jsou si blízko dosti.**
(Nahlas.) **Vyvedl to tak dobře Jeníček?**

Vít. **I pojď sem kluku — dej mi políbení —**
(Stranou.) **Svůj život za něho bych dal.**

Jeník. **Což pak ti dávno povědomo není,**
že pro tebe, co možného, bych udělal?

Běta (obejme Jeníka).
I ke mně pojď — tak, bych tě políbila,
neb za milého syna tebe mám.

Jeník (podá jí ruku).
Teď, paní Běto, jste se přesvědčila,
že vás rád matkou nazývám.

Vít (podává jí ruku).
Nu, paní Běto!

Běta (zakryje si tváře zástěrkou).

Vít. **Jsi teď spokojena?**

Běta. **Až na věc jednu, pro níž se mi nelíbíš.**

Vít. **Mluv tedy, a věc bude napravena.**

Běta. **Že místo „Bětuško" již „paní Běto" díš;**
„Bětuško" říkal jsi mi, co se známe.

Vít. **I chceš-li, Bětuškou jsi věčně.**

Běta. **S radostí!**

Vít (vezme ji za ruku a druhou se chopí Jeníka).
A tak i hnedle oddati se dáme,
pak pospíšíme k městské slavnosti.

Jeník (se mu hbitě vytrhne).
Ale toť nadarmo se pozdržíme!
(K Bětě.) **Ach, paní —** (zpamatuje se)
Bětuško, nedej slovo své,
vždyť beztoho již málo uvidíme
(s rozmarem) **pro dlouhé upejpání tvé.**
(Víta jednou a Běty druhou rukou se uchopí.)
Dnes nesmíte už nic mi odepříti!
Jakmile po městě se ohlídneme,
hned s vámi půjdu na svatbu a ples;
nyní se rychle ke slavnosti hněme —
či jsem si toho nezasloužil dnes?
(Táhne oba za sebou.)

(Opona spadne. *)

---

*) Vydání ve „Květech" provázela tato poznámka: K provozeni stran divadla nevelkých příprav potřebí — z nouze i tak nazvané španělské stěny pomohou; a že se hra líbiti bude, toho jsou takořka všecka divadla důkazy. Naději se tedy, že pracička — an v časopise vychází — vlídně přijata bude, a neoctnuli se na bolestném omylu, opět po čase něco podobného poskytnu. Též k tomu se hodí časopis zábavy, jelikož zvláštních zbírek dramatických nemáme, a vydání jich, jakož i rozprodání by snad s velikými obtížemi spojeno bylo.

Týl Hornik.

PAŠEROVÉ.

Veselohra ve čtveru jednáních dle Raupacha pro divadlo České vzdělána.

(Poprvé provozována na stavovském divádle Pražském r. 1834 na den sv. tří Králů.)

Osoby.

Slečna Juliána z Bzinkova, paní venkovského statku.
Mína, její neť.
Celní dozorce Janovský z Janovic, před lety ve vojenské službě.
Julinka, dcera jeho.
Vilím, důstojník, syn jeho.
Dubský z Dubiny, polesný.
Lebeda, písař u celního ouřadu.
Zvonek, lazebník.
Johanka, panská u slečny z Bzinkova.
Šebesta, kočí Janovského.
První, **Druhý**, pašér.
První, **Druhý**, pohraniční myslivec.
Více myslivců.

Děj se koná ve vsi na hranicích, kdežto se celní ouřad nachází, a v blízkém lese.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Prostranná světnice v domě Janovského.

Výstup první.

Janovský a Lebeda vstupují; za nimi Šebesta, jejž hraničák přivádí.

Lebeda. Jen sem s ním!

Janovský. Co pak to tu máte?

Lebeda. Chycený paš, pane dozorce! — Kontrabant!

Janovský. Hrome —

Lebeda. — a peklo! Také to povídám.

Janovský. Nechte mě —

Lebeda. Mluviti? O s radostí! — toť je má povinnost. Chcete se bezpochyby tázati: Kdo, jak a co? — (Podá mu kornoutek.) Tuhle máte c o; (ukáže na Šebestu) tamhle stojí k d o; a j a k? — to ať vinník sám vysvětlí.

Janovský. Tabák? (Šňupne z kornoutku.) Cizí — zahraniční tabák? Šebesto, pověz mi pak pro —

Lebeda. — Bůh a všecky světice! Jak pak jsi —

Janovský. Tisíc kulí —

Lebeda. — a granátů!

Janovský. Nedáte mi —

Lebeda. — domluviti? O, s radostí!

Janovský. Šebesto! Jak se ti dostal tento tabák do rukou?

Šebesta. Jak se mi do rukou dostal, vzácný pane? — Inu, jako se mi jiná věc do rukou dostává. Za peníze.

Janovský. Ale v cizině — za hranicemi —

Šebesta. Inu arci; vždyť jste mě tam sám poslal, jemnost pane!

Janovský. Abys mou dceru přivezl, ne ale abys tabák kupoval.

Šebesta. Já si zapomněl doma pikslu, a bez tabáku jsem jako valach bez ovsa. Koupil jsem si ho tam tedy za dva české — polovičku jsem ho ale již pochoval.

Janovský. Proč jsi ale ten tabák —

Lebeda. — neohlásil a neudal —? táže se pan dozorce.

Šebesta. I co pak vám napadá! Nevídáno trochu chamradí.

Janovský. Chamradí!

Lebeda. Na mejtě a u slavných celních ouřadů není ani to nejtenčí stebélko chamradí.

Janovský. Dost toho! Tento kornout se ti mocí ouřadu odejme a veřejně prodá. (Podá jej hraničákovi; na to zas k Šebestovi.) Podruhé ať svědomitě udáš, cokoliv u sebe celného míti budeš.

Šebesta. I toby se mi chtělo! Ne, ne, vzácný pane; to neudělám.

Janovský a Lebeda. Že neuděláš?

Šebesta. Takový malý užitek není žádný hřích.

Lebeda. Aj, ty tvrdohlavý pohane!

Janovský. Slyš mě, Šebesto! Toť bysi ošidil zeměpána — clo náleží zeměpánu!

Šebesta (chechtá se). I, i — jemnost pane — tomu nevěřte!

Lebeda. Chceš panu inšpektoru poroučeti, co věřiti má?

Šebesta. I co! — Jemnostpán tomu bez toho sám nevěří. On se jenom tak dělá — jakoby.

Janovský. I ty utrhači, ty jedovatý hade! Tak jsem tě ještě nepoznal. Ale nynčko ti poroučím — tvůj pán ti poroučí, abys podruhé, kdykoli přes hranice půjdeš, oznámil a udal, cokoli vědomky a nevědomky celného poneseš nebo povezeš.

Šebesta. Ne, to nejde, milostpane inšpektore! Neradbych, aby se mi lidé vysmáli a v hospodě trulantů nadali. Nedbám, abych měl něco zvláštního.

Janovský. Ty ale máš míti něco zvláštního — protože z panského chleba jídáš; a o slavném celním ouřadě máš poctivě smejšleti a počestně mluviti.

Šebesta. To mi není dáno, jemnost pantatínku! Nechci, aby mně osle říkali.

Janovský. Ať říkají; anebo tě ze služby vyženu.

Šebesta. I vyžeňte si! Službu najdu leckde; ale oslovských uší je těžko pozbejvat.

Janovský. Pryč! — pryč mi jdi s očí, zatvrzený zlosyne! — Ani slova nechci již o tobě slyšeti. Ven s ním, ven!

(Šebesta s hraničákem odejde.)

Lebeda. O hanebné smejšlení!

Janovský. Ba proklaté! — To však pochází —

Lebeda. Arciže, pane dozorce — to pochází ze špatného cvičení mládeže. Celní zákonové měliby státi hned na slabikáři.

Janovský. Ach, ba arci! Potom by lidé pochopili —

Lebeda. V kolébce by již pochopili, že —

Janovský. Nechte mě mluviti!

Lebeda. O, s radostí.

Janovský. Pochopili by — povídám, jak užitečný ústav —

Lebeda. — clo a mejto jest — povídáte. A ba věru! nad míru spasitelný ústav.

Janovský. Ústav, kterýžto —

Lebeda. — říkáte školou a příkladem všeho lidumilství a žádoucí svobody jest. O, zajisté! Neboť i to nejdražší, cokoli člověk má, a čeho se bez velké škody ani odříci nemůže — tělo své totiž a všecky jeho přívažky malých a velikých oudů může člověk beze cla a bez platu přes hranice přenesti — ano! —

Janovský (hlasem plačtivým). Nechte mě mluviti!

Lebeda. O, s radostí! Povídám toliko, že člověk ani za pokrmy a nápoje v žaludku, ani za obuv na těle, ani za moudré a hloupé myšlénky v kotrbě na mejtech ničeho neplatí — a to je zajisté mnoho — přemnoho!

Janovský. Ukrutníče, vrahu, lidojede! Já mám srdce plné žalosti — a on mi ani promluviti nepřeje, abych si odlehčil. Do hrobu mě svezete — a to v květu nejkrásnějších let!

Výstup druhý.

Vilím. Julinka. Předešlí.

Julinka. Tu nás opět máte, pantáto!

Janovský (posud plačtivě). Dobře, milé děti — dobře!

Julinka. Co pak je vám, tatínku? Jste nějak zarmoucen.

Janovský. I nic, holka, nic! (Mluví s ní po tichu.)

Lebeda (potají k Vilímovi). Papínek je právě pro náš plán v tom nejpříhodnějším rozmaru. Což abychom naň hned outok učinili?

Vilím (tajně). Já vám to dovolím.

Julinka (otci). Nebylo mi sice dosavad možno, abych se po vůkolí hodně ohlídla; tuším ale, že tady v rozkošnější krajině bydlíte, než byla ve službě předešlé.

Janovský. V rozkošnější krajině? — O nerozumné děvče!

Julinka. Jakže? Ty krásné, prastarými duby a buky ověnčené hory, jenž dozajista i líbezných oudolí uzavírají —

Janovský. Jsou mi v očích sůl a v srdci meč! Nic, nežli pokoutní skrejše a tajné stezky pro podloudníky, Jsem tu rok — a po celý ten čas proklínám hory a doly, buky a duby. Jsem tu obklopen, zrazen a zaprodán proklatým plemenem pašerů — ano i ve vlastním domě —

Lebeda. Ba, bohužel! — i sám pan syn —

Janovský. Cože? Jakže?

Vilím. Co tím hodláte, pane Lebedo?

Lebeda. Nu, což není tajné milkování také obcházení mejta — podloudnictví — paš?

Vilím. Pane — to sem nepatří!

Janovský. Pane — to sem patří! Z pošetilosti musí člověk často kárati.

Julinka. Co to slyším? Bratříčka chytila láska do sítí?

Janovský. Ba, milá holka! Zas nový hřebík na rakev tvého nešťastného tatíka.

Julinka. Ach, milý otče, z toho si nedělejte starostí! U vojáků netrvá láska déle, než u děvčat pár tenoučkých rukaviček.

Vilím. Nikoli, sestro — an se již jednou o věci té dosti neslušným způsobem zmínka stala, tedy věz, že náklonnost moje opravdivá jest a života mého štěstí nebo neštěstí rozhodne.

Julinka. Inu arci; čtyry neděle náležejí také k životu. A kdo pak je ta tvoje bohyně? Doufám, že se poněkud tvé sestře podobá.

Lebeda. Naše sousedka to je — slečinka Lipenská.

Vilím. Dívka spanilá, nevinná — outlého srdce, vzdělaného ducha —

Janovský. Chudá jako myš v prázdné stodole, a tetkuje se s mou nejouhlavnější nepřítelkyní.

Julinka. Tomu nevěřím! Jak by mohl náš dobrý tatínek něčím nepřítelem býti?

Janovský. Staré slečny z Bzinkova nepřítelem býti, není hřích! Onať jako na vzdory všem lidským a božským zákonům miluje spolky s tuláky a cikány, s pytláky a loupežníky — ano i s pašery!

Julinka. Jak temu mám rozuměti?

Lebeda. Slečna z Bzinkova nahlídla tuze hluboko — ne sice do sklenice, ale do kněh — zvláště pak do páně Skottových románů.

Julinka. Je-li možná?

Janovský. Více než možná! Na mne uvrhla krutou nenávist, protože dokládám, žeby takovému čtení právo přítrž učiniti a knihy pobrati mělo, kde se navedení k podloudnictví a k pytláctví nachází.

Vilím. A byť i teta někdy bláznovství tropila — ačkoliv to sám dosvědčiti nemohu, ježto jsem ji sotva jednou viděl, neřku-li, abych s ní byl rozprávěl —

Janovský. Horší věci tropívá než pouhé bláznovství.

Vilím. Dejmež tomu, otče! Kdybych se vás ale tázal, jakého vztahu má bláznění tetino na synovkyni — co byste mi na to řekl?

Janovský. Cože bych ti na to řekl? O — o! Cože bych ti řekl? — O, mohl bych říci —

Lebeda. Ano — pan inšpektor mohl by říci, že dle starého přísloví „s jabloně jablíko nepadne daleko“ — aneb „jak staří hvízdají, tak i mladí pískají“ — bláznivou tetou vychovaná synovkyně žádné zrcadlo moudrosti nebude —

Janovský. Mohl bych říci —

Lebeda. O zajisté — mohl byste říci, že v tom pražádné příjemnosti není, přijíti s někým do příbuzenství, jejž takořka ex officio — mocí svého ouřadu myslím — nenáviděti a pronásledovati máme; a žeby samo nejvyšší ministerium přátelení celního dozorce s veřejnou příznivkyní podloudníků čili pašerů nijak sobě nelibovalo — ba žeby —

Janovský. Nechte mé —

Lebeda. Mluviti? O, s radostí! Ale vy byste jen předce musel — a také byste řekl, že nelze věděti, jestli se letitá slečna

svým blázněním někdy tak daleko zavesti nedá, že sama pašování se uchytí — z čeho by pak ovšem hana a potupa na celou rodinu —

Janovský (celý bez sebe — rovnýma nohama se sesle vyskočí). Pane — vy jste první a poslední hřebík do mé rakve, Lebedo! (s plačky.) Ničeho nechci z vašich nesmyslů — ničeho, praničeho! Já řku — ať si holku vezme, dostane-li ji — ať si ji vezme staré tetě na vzdor; ať s ní uteče, nedá-li mu ji — ať se ožení, jak a kde a kdy jen chce! Já pak seberu, kde co mám, a co důstojník potřebuje, aby ženu uživil. Rozuměl jste, pane Lebedo? To řku, pane, to! (U velikém pohnutí v pravo odběhne.)

Vilím. Děkuji, milý Lebedo — děkuji! To se nám podařilo.

Lebeda. Ano — to se nám podařilo.

Julinka (se diví). Ale což pak tu provozujeme komedii?

Lebeda. Ne jinák, drahá slečinko! Jsme ale teprv na začátku — u exposice — a má-li se nám hra zdařiti, musíte i vy osobu k hraní na se vzíti. Jáť se také již v milost vaši spoléhal.

Julinka. Ačkoli jste mě neznal?

Lebeda. Mě jsem dobré rukojemství, věda, že jste ženská.

Julinka. Jak? Což pak jsme my ženské nějaké herečky?

Lebeda. To věřím; herečky na cestách — a u mužů hledáte engagement.

Julinka. V tom jsme si věru samy na škodu. Šelmy direktoři vyplácejí nebernými penězi.

Lebeda. Za to se pro náhradu leckde po hostinsku na hru pozvete.

Vilím. Pozbyli jste rozumu, že drahý čas jalovým tlacháním maříte, ježto bychom pomejšleti měli —

Julinka. I podívejme se — jak nedočkavý pán s tou osmidenní láskou!

Vilím. Osmidenní má láska není, milá sestro! Moje Mína trávila předešlou zimu u příbuzných v hlavním městě, kdež i já se zdržoval. Tam jsem ji poznal — miloval a velebil. Ale jaro, jenžto všemu stvoření rozkoše přináší, nám bolestné rozloučení přineslo. Teta povolala totiž Mínu domů, mne však poutala v městě povinnost, a teprva nedávno bylo mi lze vypraviti se na dovolenou. Toužebně sem letím, osm dní tu již trávím — a teprva dvakrát jsem ji spatřil, jenom jednou několik slov s ní promluvil, ale ani jedenkrát ji ještě nepolíbil; a láska je bujné děcko, plno nedočkavosti — toť sama víš.

Julinka. Já? — Odkud bych já to věděla?

Lebeda. Pane důstojníku, neračte zapomenouti, že se pokolení ženské vždy naopak mudrcům staví, kteří dělají, jakoby věděli, o čem nevědí.

Julinka. Tím způsobem jsou tedy všickni mužští mudrcové.

Vilím. Pro živý Bůh, jenom zas nezačínejte! Raději o našem plánu přemejšlejme.

Lebeda. Skoro máte pravdu. Tedy o tom našem plánu čili návrhu. — Nu, první kročej k neštěstí jest udělán.

Julinka. K neštěstí? A což jest ten, kdo bližnímu k neštěstí pomáhá?

Lebeda. Hodný člověk, slečinko! Neboť máme napořád jeden druhému k neštěstí pomáhati a v nehody se uváděti; poněvadž toliko neštěstí a nehoda lidi napravuje.

Vilím. Ale náš plán —

Lebeda. Dobře pravíno! Začněme tedy o našem plánu jednati; a když považíme, jak rychle čas nad námi a pod námi utíká, a jak veliká ta pravda jest, že co v minutě promeškáme, všecky všude věky nenavrátí —

Vilím. Člověče, mně pukne žluč!

Lebeda. Pak, drahý důstojníče, nebude o našem plánu již ani řeč. Neboť jakýžkoli člověk s puklou žlučí, s puklou kapsou, s puklým rozumem — buď si to všecko již puklé, nebo se pukati začínej —

Vilím (Lebedu i Julinku za ruce chopiv, oběma trhne). Hade, štíre, ledový zlobohu! — o našem plánu —

Julinka. I pusť pak mou ruku, bratříčku!

Lebeda. Celý posedlý jest po rukách — a dřív ho z té nemoci neuzdravíme, dokud mu do rukou důkaz nedáme, že ruka ruku v ruce —

Vilím (obou ruce odhodí). Tedy sobě sám pomohu! (Odchází.)

Lebeda. Postůjte, pane důstojníku, postůjte! Cokoliv činím, jsou toliko přípravy k stavu manželskému. A jak povídám — první krok jest udělán. Dovolení páně otcovo máte, a byť je byl i ve hněvu dal, přece je nezruší.

Vilím. Nezruší. V tom otce znám.

Lebeda. Protož nyní druhý kročej udělati musíme. Hleďte, abyste se, pane, k své nastávající nějak přitočil. Mezi a po mnohém jiném a zbytečném žvatlání

prokiepejte se posléze i k otázce — „jakbyste otcovského svolení použiti, cobyste náhodě zůstaviti měli a co nic: anebo jakby se náklonnost obstaralé slečny získala“, jelikož tetičiny peníze vnadám synovkyně dlouhého panování dobudou. Aby pak se tato schůzka i úmluva vaše povedla, musíme vás, pane, do domu, starou Julianu z Bzinkova ale z domu připraviti.

Julinka. Ale což pakby se nenašlo jiné snadnější a jistější pomoci? Na venku řekla bych, že —

Vilím. Neříkej, sestro; neboť nejen teta ale i šereda hospodyně na ubohou Mínu tisícerým okem pase. Abych se však předce, na vzdory všem těm očím, do domu dostal, to jsme s panem Lebedou již umluvili; abychom ale tetu na několik hodin z domu vyvábili, k tomu ty, sestro, přispěti musíš.

Julinka. S radostí, bude-li v mé moci.

Lebeda. Nedovedla byste, slečinko, cikánku představiti?

Julinka. Pročbych nedovedla? Dosti často jsem o cikánech čítala — a Preciosu na německém i na českém divadle viděla.

Lebeda. A mohla byste ze svých šatů pro cikánku slušný šat způsobiti?

Julinka. Způsobím.

Lebeda. Nuž, tedy to učiňte v nejrychlejší kvapnosti a nejkvapnější rychlosti.

Julinka. K čemu však — a jaká bude moje úloha?

Lebeda. To se dovíte. Teď jenom jděte — jděte oba, i oba se o šat postarejte, jehož vám k naši veselohře potřebí. To víte sami, že je šatstvo za našich dnů jediná podpora hereckého umění, a že se nám oděv časem lépe líbí, nežli hra i herec. Nuž, tedy se jen pod ochranou lásky na cestu dáti račte.

Julinka. Učiním, co bude možného. Jen ať nás paní teta nepozná.

Lebeda. To není možná, slečinko! Vás nijak nezná, a pana důstojníka jen asi dvakrát zběžně viděla. Ostatně pak je na hru již připravena; neboť jsem ji dnes ráno o pověstném pašeru namluvil, jenž tu na hranicích zle hospodařiti začíná — i o zboru cikánském. kterýž se za pomezí uhostil.

Vilím. Podaří-li se nám to, milý Lebedo, zůstanu věčně vaším dlužníkem. (Se sestrou prostředními dveřmi odejde).

Lebeda. Snad se nezdá panáčkovi, že to vše jemu k vůli podnikám? — Chyba lásky, holečku! Až dosavad jsem pro žádného na světě nic neučinil, než pro sebe; neboť nechci hanebnou nepravost nevděku nadarmo krmiti. — Nit jsem ke hře šťastně navlíknul, i může z toho notný šev pojíti; přitom si také ještě jiný žertík na vlastní outraty udělám. (Vytáhne z kapsy lístek.) Ve jménu slečny Bzinkové napsal jsem tento zamilovaný lísteček potrhlému Zvonkovi — písmo vypadá, jakoby je stará byla škrábala, a pečeť je také, jakoby ji ona sama byla přitiskla. Žebravý kluk mi bude poslíčkem, a snad již někde za domem číhá. Ach, to bude hodinka k nezaplacení a na dlouhé časy sladké upamatování! Věru, skorobych radostí zaplakal, kdybych věděl, jak slzičku umořiti.

Výstup třetí.

Zvonek nářadí své pod paží nesa, prostředními dveřmi přiběhne. Lebeda.

Zvonek. Dobré jitro, přítelinku — dobré jitro! (Žene se do pokoje k inšpektorovi.)

Lebeda. Dobré jitro, pane Zvonku! — Jakobych ho byl zavolal! Nu, do toho troudu musím hned křísnouti.

Zvonek (opět se z pokoje vyhrne). Pan inšpektor není doma? — Co to, přítelinku? Vždyť je dnes den k holení!

Lebeda. Pozlobil se trochu — a na to si vyšel pod širé nebe, jak obyčejně dělává.

Zvonek. Ale neholený — já řku, neholený! Z toho mám hanbu — a nemám-li z toho hanbu, poručte mi, abych v letu komárovi cink strhnul.

Lebeda. I což pak vám na tom záleží! Vy nás tu již bez toho brzy holiti přestanete.

Zvonek. Že přestanu? Co pak se stalo? Stalo se něco? Přítelinku, nelekejte mne — neděste mne, příteli!

Lebeda. Ó vy okáči! — jen se netvařte, jakobyste o ničem nevěděl.

Zvonek. Inu — inu — (číhaje na slova, dělá jakoby rozuměl, co Lebeda myslí.)

Lebeda. Plná míra zlaté naděje. Nu, jakže — ne?

Zvonek. Ó — ó! leda bylo, leda bylo!

Lebeda. I nu arci, komu štěstí dáno —

Zvonek (mne si ruce). Arci, arci — komu dáno —

Lebeda. Tam naproti — hm? — jakže — co?

Zvonek. Ehm — ehm! tam naproti! (Kejvá hlavou na dosvědčení.)

Lebeda. A plamen a plápol — hm?

Zvonek. (jako dřív). Ehm — ehm!

Lebeda. Šťastný chlapíku! (Rukou mu potřásá a odchází.)

Zvonek. Ha, ha!

Lebeda (se zastaví, opět se vrací a ironickým okem Zvonka měří). Zvonku! — Zvone — Zvonečku! Vaši přízeň — pane — vy — vy — okáči! (Odejde.)

Zvonek (sám). Plná míra zlaté naděje — a štěstí tam naproti — a plamen, plápol — přízeň — i ať tedy zajíce v běhu oholím, jestli jsem tomu bohaprázdnému publikánovi co rozuměl! To jest — jelikož mi připadá, jakobych věděl, co asi in genero myslí, mohu říci, že jsem mu rozuměl; jelikož mi se však nevyjasnilo, co as in specia obmejšlí, musím se přiznati, že až dosavad v temnostech vězím. — Ať si, ať si! Dnes mám ještě patero pánům posloužiti, snad se mi u nich něco jistějšího o mém štěstí donese. — Míra zlaté naděje — a štěstí — naproti — a plamen, plápol — přízeň — — zpropadený publikán!! (Prostředními dveřmi odběhne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Hájek nedaleko příbytku slečny z Bzinkova. Po pravé ruce drnové sedátko pod stromem.

Výstup první.

Slečna z Bzdinkova a Mína sedí na sedátku. Mína s knihou v ruce.

Slečna. Nuže tedy, kde jsme přestaly?

Mína (čte). „V tom okamžení otevřely se dvéře, a stará čarodějnice vstoupila do síně.“

Slečna. Ó slavná ta čarodějnice!

Mína. Ach ne, ne; to jsem již dříve četla. Tuhle jsme zůstaly. (Čte.) „A na odpověď ani nečekajíc, takto začala.“

Slečna. Kdo že začal?

Mína. Ta čarodějnice.

Slečna. Slovútná kouzedlnice!

Mína (čte). — takto začala:

Jetel, vlčí mák a kapradí
Kouzlům všecku sílu zahradí;
A kdo půst má na svatého Ondřeje,
S tím se věky věků dobře poděje.
Brigita nás před ourazem chraň,
Svatý Martin proti nouzi braň;
I ty s mečem statný reku, Míchali —
Hleďte všickni, byste nám dům hlídali!

I zpívala čarodějnickou tuto průpověď nápěvem divokým, hlasem vysokým a vřískavým, i učinila přitom tři skoky tak rychle a obratně, že se skoro stropu dotknula. — I nechtěl byste mi, vzáctný pane, dáti nalít skleničku kořalky? — dožila na to —

Slečna. Ale, děvče — jaké pak jest to čtení? Beze všeho podílu, bez všeho citu —

Mína. Drahá paní tetinko — když knihu již po páté čtu —

Slečna. A kdybys tak znamenité dílo, jako každý román Waltera Skotta jest, pět a padesátkráte čísti měla, musí se duch v tobě roznítiti.

Mína. Tomu neodpírám; při čtení není ale potřeba kázání nebo komedie dělati.

Slečna. Ba, toho jest právě potřeba. Mluví-li někdo v knize, musí se čísti, jakoby ta osoba sama mluvila. Čtenář má vypodobniti hlasy starců, dětí a žen, ano i duchů a strašidel — tak aby se zdálo, že s nimi ku předu a do zadu postupuje, byť i pevně na sesli seděl.

Mína. Ne, ne — to by bylo k smíchu.

Slečna (vstane). Nerozumné děcko! — Dej sem knihu — a poslechni! (Postaví se do prostřed jeviště a svrchu řečené verše pronikavým hlasem a směšným důrazem čte.)

Mína (když byla slečna dočtla). Krásně, paní tetinko — překrásně! Teď byste ale také tři skoky udělati a o skleničku kořalky prositi měla —

Slečna. Je-li možná, aby kdo tak pošetile rozprávěl! Škoda, že se Mína jmenuješ! Mína — Mína! S jakým to citem, s jakou líbezností dá se to jméno vysloviti! — ale majitelka jeho nemá ani za mák podobných ctností do sebe. Ó, hanba, hanba! Známť já čtení o jiné Míně — ta byla srdcem a hlavou oddána všemu vznešenému a romantickému. Takovou bys měla býti!

Mína. Takovou? A míti také známosti s čarodějníky? — anebo se zamilovati do loupežníka?

Slečna. Ustaň bláhová! Nám trpa-

slíkům ani nelze, ani nesluší, abychom činili, co velikáni dávných věků činívali. Oni toliko mysl naši obdivem naplniti a srdce rozpáliti mají. Než — jak pak ty, děcko, sotva žes metle odrostla, již o zamilování mluviti smíš? Ať více takových řečí neslyším! Jdi domů a vezmi knihu s sebou. (Podá jí knihu.) Všecka chuť mi zašla ke čtení. Podívám se zatím po háji, a napiji se z medosladké číše, kterouž matka příroda citelnému srdci podává. (Z předu po pravé straně odejde.)

M í n a (vzadu po levé odejde.)

Výstup druhý.

Lebeda s Julinkou, jenž za cikánku přestrojena jest, v pravo ze zadu přichází.

Lebeda. Jen honem, slečinko! Posaďte se tuhle na drnovku. Slovůtná ctitelkyně cikánů a ochranitelka pašerů se jistě zase brzo navrátí.

Julinka. Nepadne-li ale do pasti?

Lebeda. Cokoliv živo, padá do pasti, jen když do ní pravé vnadidlo dáme. Na myši ale nesmíme bezinky nalíknouti, a na kvíčaly lůj. — Ostatně se pouze na vaši hru spoléhám.

Julinka. Přičiním se, abych tak výbornému učiteli čest učinila.

Lebeda. Toho se rád naději; neboť jsem ještě nikdy tak učelivou žačku neměl.

Julinka. Jest to pochvala nebo ousměšek?

Lebeda. Cokoliv si z toho urobiti ráčíte — jest to měnivé barvy jako ženská mysl. Jen abyste na nic nezapomněla!

Julinka. Nemějte starosti. Nejpotřebnější jsem si tuto poznamenala — (ukáže mu list papíru) a cokoliv ostatně potřebí, k tomu pomůže trocha vtipu zděděného po matce.

Lebeda. Blaze nám, že jste nedědila po otci!

Julinka. Vy jste koruna všech bezbožníků!

Lebeda. Aj, to tedy nohy pozdvihnu, abych vás bezbožného spolku zprostil a s vaší pobožnosti o samotě zanechal. Šťastné pořízení, slečno na zapřenou a z brusu nová cikánko! (Odejde, kady byl přišel.)

Julinka (posadí se na drňové sedátko a přečítá si, co na papíru zaznamenáno má). I ano, půjde to; a dosti šeredně vypadám také, abych se za cikánku vydati mohla. — Nic bych si ale teď nepřála, než aby zde Dubský byl a mě viděl; jistě by se co živ ponejprv zasmál. A však ne — jest předc líp, že teprva zejtra přijede, sicbych si nebyla směla tento žert udělati. — Divná věc, jakého zalíbení v tom láska nachází, staré přísloví: „stejný k stejnému se mívá“ ve lži stíhati! Můj divoký, vášnivý pan bratr miluje Mínu, dívku — jak se praví — tichou a outlinkou; já pak, jenžto se i ve spaní hlasitě chechtám, já si oblibuji vážného Dubského, jemužto se pouhé usmání již polovičním hříchem zdá. A předce ho miluji! — Jen kdyby si tu nesmírnou žárlivost odvyknul — ta věru všecky meze přebíhá. A předce ho miluji! Podivno, ale pravda. Nejlépe, když to osudem nazveme! — Ticho však — někdo přichází! Snad slavná přítelkyně cikánů. Nuže tedy, seber všech pět smyslů, herečko! (Schová papír za ňádra.)

Výstup třetí.

Julinka, Slečna z Bzinkova v pravo ze sadu vystoupí.

Slečna (pro sebe). Ano, vyptám se, kde vlastně onen zbor cikánů svůj tábor má. — Ach, jaká by to byla pochoutka, kdybych as hodinu mezi tím lidem pobyti mohla!

Julinka (po zadu se blíží, temným hlasem a s přeplatou důstojností po celý výstup). Nebesa stůjtež při vás, paní šlechetná, i ostřihejtež vás před zuřivostí živlů a zlcčinností lidskou!

Slečna. Děkuji, milá ženo, za vaše pozdravení. Povězte ale, koho v tom oděvu spatřuji?

Julinka. Chudobná žena jsem, a po lidech se ohlédám, jichžto pravice ještě cestu do plných kapsářů zná, ohebná jsouc k dávání.

Slečna. Jakže? — Vy jste pouhá žebračka?

Julinka. Nazývejtež mě tak, vzáctná paničko!

Slečna. To není možná! Vy jste cikánka.

Julinka. Nejsem — nejsem! Či byste ze mne ráda zvěř pro vaše střelce učinila?

Slečna. Nemějte starosti! Přeje-li vám někdo, přeji zajisté já. (Vytáhne sáček a peníze jí dává.) To mějte za důkaz.

Julinka. Zaplatiž vám ruka Svrchovaného! Nikdy ať se nezasmuší jasná

obloha štěstí vašeho — nikdy ať si neustelou zajícové doupata svoje na vašem ohništi!

Slečna. To nedejž Bůh! Srdce moje nezavírá se před volajícími o pomoc.

Julinka. Dobročinná jste a plná milosti — a za tou příčinou vězte, že k oněm náležím, jichžto kouř nevystupuje z komínů, alebrž z vrcholků borovic, a kteří s liškami a tetřevem spávají —

Slečna. S liškami a tetřevem! — ach, ta krása! Jistě tedy k zboru náležíte, kterýž se za hranicemi uhostil? Ó, přiznejte se a doveďte mě tam; přítelkyni na mně seznáte.

Julinka. To mi nelze, paní šlechetná! Bystří jsou tady zrakové a ruce pohotovu natáhnouti kohoutek.

Slečna. Ba, bohužel! Naši policejní ouřadové nemají toho nejmenšího zalíbení na romantice! — Popište mi tedy aspoň místo vašeho táboru; vydám se k němu sama a sama, a nepřijdu s prázdnýma rukama.

Julinka. Ach, toťby nás opovržené ovšem milost navštívila, i uvítána bylaby jako královna Saba u dvoru Šalomounova. Museloby se to však ještě dnes v noci státi, neboť zejtra nás povede cesta dál. Mohlaťbyste při tom také slavnost okrásiti, kterouž právě dnes konáme.

Slečna. Slavnost! — Ó výborně! A jakou to slavnost?

Julinka. Až sobě dnešek a zejtřek ruce na rozloučenou podají nad hlubokým půlnoci příkopem —

Slečna. Nad hlubokým půlnoci příkopem — ó kráso!

Julinka. — zasnoubí se vůdce našeho dcera s Gamarilou Duránem, vůdcem cikánů po březích černého moře. I sejdou se hosté ze všech čtyř úhlů světa, a dary budou přinešeny od veškerého pokolení našeho.

Slečna. Ó výborně, výborně! — Ano, i já přijdu, i já přinesu dary a pobudu při vaší slavnosti. Řekněte ale, kudy a kam?

Julinka. Poslyšte hlasu mého, paní šlechetná. Znáte-li v lese skalinu — as půl hodiny odtud — lid ji kočičí horou nazývá —?

Slečna. Znám.

Julinka. A nebojíte se nočních kouzlů?

Slečna. Nebojím.

Julinka. Nuže tedy! Až jazyk času po deváté políbí železné rty, rozloučí se vaše pata s prahem domu vašeho. Po tichu, jako stín, kráčejte ku kočičí hoře. Nikdo ale ať nejde před vámi, nikdo za vámi; nikdo vám nekráčej po pravici, nikdo po levici — nikdo nevěz, kam vás vede cesta.

Slečna. Nemějte starosti. Samotná půjdu, a žádný se nedoví, kam se ubírám.

Julinka. U skaliny mě najdete, anebo na místě mém někoho z našinců; a řekne-li vám: „Sova vyletěla, královna přijela“ — důvěrně za ním kráčejte.

Slečna. Buďte jista, že se shledáme.

Julinka. Nuže tedy vás, velkomyslná paní, Bůh provázej! Odejděte; neboť nesmíte viděti, kam svých kroků obrátím.

Slečna. Bojíte se zrády?

Julinka. Nebojím. Kdyby se vás ale tázali — musela byste s dobrým svědomím přisáhati, že nevíte, kam se obrátila noha má.

Slečna. Dobře. Tedy až jazyk času po deváté políbí železné rty —

Julinka. Ano — tak jest. Nebesa vás provázejte, požehnejtež i nahraďte dobrotivosti vaší.

Slečna (odcházeje po levé straně). Ó, kráso — kráso!

Julinka (sama). Viktoria — vítězství! — Kéž tu jenom někdo stojí, aby mi trochu potleskal; neboť jsem — bez chlouby to řečeno budiž — hrála výborně. Ale s moudrou potázala se letitá slečna, že odešla; neboťbych nyní v tomto oděvu přes širé pole sama jíti nesměla. (Svléká povrchní šat i sejme čepici.) Snadnoby mě mohl někdo napadnouti a zadržeti. (Svinuje šaty svlečené a vytrousí při tom nadřečený lístek.) Slyš! Neozývá se na blízku lidský krok? Honem na outěk, předělaná cikánko! (V pravo z předu odběhne.)

Výstup čtvrtý.

Dubský (jakoby se procházel, po levé ze zadu přijde). Věru! dneska se čas tak zdlouha vleče jako postřelená zvěř, a slunce stojí na obloze přibito jako terč. Jaká toho příčina? Ne jiná, než moje bláznivá, proklatá nedočkavost. Musel-li pak jsem již dnes přijeti, a ne zejtra, jak tomu Julie chtěla? Neměla-li ona k tomu dobré příčiny? — Uvidí-li mě tu dnes někdo, bude si mysliti, že jsem ji provázel. A příliš neslušné bylo by,

abych již dnes, an Julie sama sotva přijela, otce jejího navštívil, a o dceřinu ruku ho požádal. Nikoli — až do zejtřka musím již počkati, a z trestu za své bláznění muka nedočkavosti snášeti. (Všimna si papíru, jejž byla Julinka upustila, zdvihne jej.) Co to? Nepsala-li to Julie? (Čte.) „Až jazyk času po deváté políbí železné rty — u kočičí hory v lese —“ Hrom a peklo! Toť jest umluvená schůzka! — Ha, nevěrnice! hanebná podvodnice! (Lístek prohlíží.) To jest vnitřní lístek zamilovaného psaníčka; svrchní list i s nápisem jest utržen. A zde také bez pochyby slaďounké psaníčko panu rytíři doručeno bylo, a zde je samou rozkoší pomámený opět vytrousil. (Čte.) S liškami a tetřevem spáti.“ — Ha, ďáble! To bije na mne — na myslivce — na polesného! Já že mohu s liškami spáti, ježto zatím ona spočívati bude ve svodníkově náruči. Proklatý posměch! — (Čte dále.) „Heslo jest: Sova vyletěla, královna přijela — dcera vůdcova s Gamarilou Duránem“ — zlosynovo nepravé jméno! Nic, než přetržené sady a slova, aby jim třetí nerozuměl. Ale chyba lávky, chyba lávky, věrná milenko! — Že dcera vůdcova? — Dcera pekelného ducha i se všemi jeho ctnostmi — s nevěrou, podvodem a zradou! — A však nikdy zde nebyla; jakby tu mohla známost najíti? — — Ó, jaké nemožnosti! Milána si přivedla; on ji provázel, a proto jsem i já teprva zejtra — nebo-li ještě později přijíti měl. Jasno, jasno — všecko jasno, jako bílý, jarní, jasný den! Půjdu ale k ní; důkaz hanby jí k nohám hodím, řeknu, že ji pohrdám, že ji nenávidím, že hodinu proklínám — a však nikoli! Tamto — tam na místě svého hříchu ať mě najde — vždyť se snad o cestě na kočičí horu dovím. Tam ji vyděsím ze snů hanebné lásky, jako smrt vyděšuje hříšníka z jisté brlohy. A ba věru! Po blaženosti upřímně milovánu býti, není na zemi sladší rozkoše, nežli nevěrnici ponížiti, zahanbiti — roztlápnouti v niveč. (Běží v předu pravou stranou pryč, kdež mu Lebeda tak rychle do cesty vstoupí, že oba silně do sebe vrazí.)

Výstup pátý.

Lebeda. Dubský.

Dubský. Odpusťte, pane!

Lebeda. Prosím poníženě — račte jen svého pohodlí užívati.

Dubský (stranou). To je blb — tohe se mohu zeptati. — Dovoltež, pane — jste odtud?

Lebeda. Tuhle z roští? — Prosím poníženě —! Jsem synek poctivých rodičů.

Dubský. Táži se, pane — zda-li tu v místě bydlíte?

Lebeda. Beru si tu smělost — od večera do rána.

Dubský. Bez pochyby — jinák-li mě zdání neklame — pan pastor —

Lebeda. Bene dixisti — dobře jste řekl, pane. Pastor minorum gentium — pastýř malého dobytka, jemuž obyčejně „pan kantor“ říkají.

Dubský. Nechtěl byste mi dobrotivě na otázku odpověditi? Jest prý tu na blízku místo, jež vůbec kočičí horou nazývají?

Lebeda. Kočičí horou?

Dubský. Kočičí horou.

Lebeda. Aha, tedy kočičí horou? — Inu, proč asi vlastně tu skalinu kočičí horou nazývají, je dosavad nejisto; já sám o té věci veliké pojednání rozepsal —

Dubský. Nechtělbyste mi nyní cestu k ní popsati?

Lebeda. Ó, sradostí! Na konci tohoto lesíku přirazíte na ouvoz; tím se pusťte polo k východu a polední — a polo k polední a západu, až se na ušlapanou pěšinku dostanete, která vás opět v stranu polední — mezi západem a půlnocí — zrovna k východu a do lesa až ke kočičí hoře dovede.

Dubský. (stranou). Promrzelý tlachač! — Jsem vám velice povděčen, milý pane! Poroučím se vám. (Odejde.)

Lebeda. (Samoten). Tak tedy, tak! Cizí panáček, jenžto se tu po polích a po lesích potloukati a na kočičí horu dotazovati ráčí — to jest věc trochu podezřelá. Dobře, že jsem se přetvářil. Kočičí hora stojí v lese, sotva několik set kroků od hranic — i vsadilbych se, že ten cizí ptáček ke kupeckému pořádku náleží, který si v romantickém řemesle podloudnickém čili pašerském libuje. Musímť předce našim myslivcům naostřiti, aby dnes oči do rukou vzali. Jen aby mi žádný z nich mou zamilovanou schůzku nepokazil — nebesa! jen to ne! Toť bude žert nade všechny žerty! Slečna již do pasti padla; lazebník také snad psaníčko dostal — a že na udici půjde, o hlavu bych se založil.

Výstup šestý.

Zvonek letí vzadu od levé strany k pravé. Lebeda.

Lebeda. Ouha, příteli, Zvonku! kam pak, kam?

Zvonek (do předu se přihrne). Ze světa, ze světa!

Lebeda. I co pak vám napadá! Toť jest tuze daleko, a večer máme na krku.

Zvonek. Nic nedělá! Já třeba do ledvin země zalezu, nebo do povětří vyletím — já všecko — všecko udělám!

Lebeda. Co pak se vám stalo?

Zvonek. Všecko — všecko — celý nový svět se stal. Já se zblázním radostí! Moje síla nestačí ani ke štěstí, ani k neštěstí — a já předce štěstí mám — ano, přítelinku, mám je, mám! — Štěstí jako obr, jako věž!

Lebeda. Jaké štěstí?

Zvonek. O kterém jste dnes ráno zmínku učinil — tam naproti. Mám je — a darebák jsem, že se zbláznit nemohu. — Ó, kdybych jen mlčeti nemusel; po domech bych lítal a volal: Mám je, mám!

Lebeda. Tedy to již přišlo k řeči? Nu, mnoho štěstí, pane Zvonku! Holka jest hezká, a umře-li otec —

Zvonek. Otec? O kom pak mluvíte, přítelinku?

Lebeda. O té — o které jsem ráno mluvil. O dceři hospodského.

Zvonek. Hospodského? Něco hospodského pro mne? Holečku, tam si můžete vy bejt hospodským. O té jste tedy rozprávěl?

Lebeda. Nu ovšem. Vždyť jste ji onehdy kuří oka vyřezal, a vděčnost vede k lásce.

Zvonek. Oho, přítelinku! Tenkrát musíte výše vylezti.

Lebeda. Ne snad kantorova sestra?

Zvonek. Kantorova —? Smetí — smetiště! Výše vylezte.

Lebeda. Toby se mi chtělo — abych zlomil vaz? — S Bohem, pane Zvonku! (Odchází.)

Zvonek (chopí se ho). Zůstaňte a vyslechněte mě! Já vás nepustím. Já s vámi poběhnu — posadím se s vámi — lehnu si s vámi — všecko s vámi — dokud mě nevyslechnete. Jiného nemám, komu bych to povídal — a smlčeti věc takovou nelze — člověčí žaludek to nesnese.

Lebeda (se mu vyvinuje). Ale cožpak jste si sedl na rozum? Nu, tedy povídejte.

Zvonek. Byl jsem ještě jednou u vás, pana inšpektora jsem oholil — a s miskou pod páždí vracím se ledabylo domů. Když přijdu na roh k vaší zahradě — hoj! tu vyskočí z bezu žebravý kluk jako ještěrka — zrovna ke mně — strčí mi do ruky psaníčko — řekne: To je pro vás, hezký panáčku! — a jakoby bleskio, zase do bezu zarejdí. Já vám zůstal se svým rozumem jako kamenný! Ale jenom na chvilku! Zpamatuji se, řeknu: Nelekej se, Zvonku! — a psaníčko otevru. Čtu a — (Lístek mu podávaje.) — Tu je máte, čtěte také — čtěte sám! Ale pro všecky světice, nepřeskočte ani slovíčka!

Lebeda (čte). „Drahý pane Matěji!“

Zvonek. To jsem já! Mně říkají Matěji. Vždyť sám víte, že mi Matěji říkají. Mohu vám třeba křestící list —

Lebeda. I vždyť já vím! — „Můj rozum vedl dlouhý a přetěžký boj s čarokrásným obrazem tvým“ —

Zvonek. S čarokrásným —

Lebeda. — „kterýžto si stánek svůj v srdci mém vyvolil. S obrazem tvým byla však i síla tvoje ve spolku — a tito spojenci přemohli ubohou ženu a přikázali jí, tebe vroucně milovati“ —

Zvonek. Tebe milovati —

Lebeda. — „až na meze tmavého hrobu. — A však ještě nesmí oko člověčí, ba ani oko jasného dne hleděti na mne, co na přemoženou.“

Zvonek. Na přemoženou —

Lebeda. „Až tedy tichá noc temné své roucho nad zesnulou zemí rozprostře — až odbije devátá: nalezneš mě v lese u dutého dubu, na kočičí hoře.“

Zvonek. Na kočičí hoře!

Lebeda. „Kojím se tou sladkou nadějí, že nejsou ňádra tvoje prázdná, jako onen vydutý dub, ale že v nich citedlné srdce tluče —“

Zvonek. Srdce tluče —

Lebeda. — „a že tedy nadarmo čekati nenecháš upřímně milující — Juliánu z Bzinkova.“

Zvonek (nad míru pohnutý). Juliánu z Bzinkova!

Lebeda (čte ještě). „Post scriptum.“ — Pravý ženský přívěsek!

Zvonek. Nebeský je — nebeský!

Lebeda (čte). „Heslo naše, abychom se po tmě poznali, buď: Sova vyletěla, královna přijela“. — Mne popadá závrat!

Zvonek. Ve mně se všecko zdvihalo. — Nu, co říkáte?

Lebeda. Přeji vám štěstí. Ona jest arci již v dospělých letech, ale dobře zachovalá, rozumná a bohatá.

Zvonek. Mluvte tedy, neměl bych se zbláznit?

Lebeda. Inu, když to jak náleží povážím — nevěděl bych proč? Toť není věc tak neobyčejná. Vy jste — nemyslete ale, žebych vám co přítel pochleboval —

Zvonek. Jest-li to myslím — ať se ze mne dudek udělá!

Lebeda. Vy jste sice již také při letech, ale předce ještě jádrný a hezký mužíček.

Zvonek (pokukuje do své mosazné misky). Ehm — arciže — chvála Bohu — jsem spokojen.

Lebeda. A vtipná hlavička jste také — to vám žádný nezapře.

Zvonek. To nezapře! Již od dětinství byl vtip moje slabost. I co pak myslíte? Vtip je boží dar. Jako na kluka na mne jináč nevolali, nežli „kuliferdo!“ A když jsem se v hospodě jenom zablejsknul, začali hned všickni: Hle, hle, tu jde kuliferda! — Hle, hle! řekl jsem já na to — tu jde kuliferda! — Ahá, řekli oni, teď něco prasknel Ahá, řekl jsem já, teď něco praskne — a tak vám to šlo ráz na ráz — vtip za vtipem.

Lebeda. To rád věřím! A při tom také něco statečného, rekovského — anebo abych řekl: hrdinského máte! Za mladých let jste býval asi pravý satanáš.

Zvonek. Ha ha — a jaký satanáš! A nebyl-li jsem satanáš — ať jsem byl skopová palice. Když jsem v Praze študoval —

Lebeda. Cože? Vy jste také študoval?

Zvonek. To jest — jen mi, holečku, rozumějte! — Pokud jsem v Praze v učení byl a u Turků ležák píval, mohu říct, že jsem v Praze študoval. A na to se vám mohu zadušovati — byla-li kde pranice, nebyl jsem jistě ani na tisíc kroků od toho.

Lebeda. O, hrdino! A jak jste si as ubohé holky naháněl!

Zvonek. Ha, ha! to jste mě teprv na koně posadil! O, kde jsem já se vrtnul, tam si o tom ženské ještě povídají. Ty věděly dobře, že se mnou nic nesvedou. Ano i toho jsem se dočkal, že mě jedna po tmě na hřbitově potkala, a jak mile hlas můj zaslechla, na kolena padla a křičeti začala: Chval každý duch Hospodina! Takové jsem jim dělal naháňky.

Lebeda. A při tom všem se divíte, ba i zblázniti se chcete, že se slečna Juliána do vás zamilovala?

Zvonek. Ho, ho, přítelinku! — chybeno! Nezbláznime se!

Lebeda. Kdybych byl vámi, činil bych, jakobych si z celé té lásky ani za mák nedělal — jakoby se mi taková psaníčka denně přinášela. Čím déle ženskou mořiti se necháme, tím více její láska roste — a jábych slečnu Juliánku dříve nevyslyšel, až by mě na kolenou prosila.

Zvonek. A jestliže já ji dříve vyslyším — nadejte mi trulantů. Na kolena musí padnouti; jinák neudělám, ani coby za nehet padlo.

Lebeda. Tak! tak! — Ale já musím nyní domů. Půjdete se mnou?

Zvonek. Nepůjdu, ne! Dneska se nemohu mezi čtyry stěny zabednit; dnes potřebuji místa — širého místa — po lesích a polích.

Lebeda. Rád věřím, pane Zvonku! V takové případnosti — člověk má lidské srdce, horkou krev — a mozek se horem dolem otáčí. Nu, večerní povětří vás ochladí. A potom ta dnešní noc — ta noc — šlaku ta noc! Rozumíte mi? — Nu tedy, jak náleží, dobrou noc! (V zadu po levé odejde.)

Zvonek (samoten). Dobrou noc? — He, he; já si z toho ze všeho nic nedělám — pranic! Předce však nevím, svítí-li na nebi moje miska, a držím-li pod paží sluníčko — anebo na opak!

Výstup sedmý.

Slečna z Bzinkova. Zvonek.

Slečna. Ano, bude to sladká, medu-plná noc!

Zvonek (pro sebe). Že bude? (Pitvorně se postaví a zakašle.)

Slečna. Ah, pan Zvonek! — Dobrý večer!

Zvonek (zhruba). Dobrý večer!

Slečna (diví se — po chvíli). Na podzimek máme dnes veliké parno.

Zvonek. Parno? Že máme parno? Inu, arci, arci — hm, hm — jsouť jakési plameny a plápoly, z kterých veliké parno povstává. Našinec ale — nevídáno! — našinec je tomu zvyklý — našinec zůstane chladný.

Slečna. Dost možná! teplo nepůsobí na každého stejně. Tuším ale, že v noci bouřku dostaneme.

Zvonek. To by byla ovšem mrzutá věc — velmi mrzutá; ale nebe dnes hrom a blesky odloží, až na podruhé. A kdyby předce i dnes — ať si — co je víc? To by byl věru jen plamínek ze slámy a z třížtěk, aby ho lijavec uhasil. A — to jakési milující srdce může se na to jakési — hrdinské srdce spolehnouti; neříkám, že jistotně spolehnouti, předc ale — spolehnouti.

Slečna. Vám jest dnes velmi do žertů; škoda jen, že jim nerozumím. — Bouřky se sice nebojím, mohlo by ale předc uhoditi.

Zvonek. Uhodit? Že by mohlo? He, he, tuším, že již uhodilo — i že zapálilo — he, he,he! Ale arciť, byla by to hrůza. kdyby ještě jednou uhodilo — v jistou hodinu — do jistého dubu.

Slečna (užasnouc). Do jistého dubu?

Zvonek. Ano, ano! Inu pro mne — ať si uhodí! Jakýsi drahý pán si z toho nic nedělá — a coby si z toho ten drahý pán dělal? Vždyť se ani dosavad neví, jestli se ten drahý pán o jistý dub starati bude. A kdoby se také o to hádal? — Dnes je to dub — zejtra borovice, pozejtří osyka nebo smrk — a člověk by se také rád prospal — neboť každý den má své plahočení. (Několik kroků před ní pánovitě se postaví.) Ale když na kolenou — (dává slečně znamení, aby poklekla.)

Oba (několik okamžení neodvráceně na sebe hledí — Slečna u velkém podivení, Zvonek pln očekávání.)

Zvonek. Jinák z toho nebude nic!

Slečna (pro sebe). Opilý!

Zvonek (sem tam přecházeje, pořád jí znamení dává, aby poklekla). Jinák z toho nebude nic! — Nic — jinák nic!

Slečna. Fi, hanba! (V pravo odejde.)

Zvonek. Že hanba? — Ó, falši! — tvé jméno je Bzinková! (Levou stranou odchází.)

Jednání třetí.

V domě u slečny z Bzinkova. Pokoj se dveřmi u prostřed a po obou stranách. Večer.

Výstup první.

Slečna, Mína a Lebeda sedí u stolu a pijí čáj (thee).

Slečna (Lebedovi). Aj, vy nevěřilče! Mým slovům předce uvěříte —

Lebeda. Račte, drahá slečno, dovoliti, že se osměluji odpírati — tu jest víra těžká věc. Jakže? Nesmrtelné zpěvy Ossianovy byli by do češtiny přeložili? A dílo — pravíte — že se jim povedlo? — Ó, drahá slečno! to jest vrch, na nějž rozum sprostého písálka u celního ouřadu sotva vyleze.

Slečna. Jest-li pak ale svým zrakům uvěříte?

Lebeda. Ó, kdybyste mi, vašnosti, na ten vrch pomoci chtěly —

Slečna. Nuže, tedy si přichystejte nohy, pane Lebedo! (Do postranního pokoje odejde.)

Lebeda. Honem, zpanilá slečinko — poslyšte! Jak mile odtud odejdu — přijde sem pan důstojník Janovský za pašera přestrojen. Neračte se ho tedy uleknouti a se prozraditi.

Mína. Pro Bůh — celá se třesu a trnu!

Lebeda. Trňte a třeste se, až bude kdy.

Mína. Bez mého přivolení! Jaká odvážlivost! To není hezky!

Slečna (s knihou v ruce přijdouc poslední slova zaslechne). Co že není hezky?

Lebeda. Slečinka myslí, že není hezky, že u nás tak mnoho z cizích jazyků překládají, a že tedy vlastně dosavad žádných spisovatelů, nýbrž jen plný koš překladatelů máme.

Slečna. Osměluje se panenka soudy vynášeti o věcech a cestách, ježto si duch mužský k nabytí slávy obírá?

Lebeda (Míně). Ano, rozmilá slečinko — nemějte mi za zlé — ale tak daleko žila vašeho mudrctví ještě nedosahuje. Kdožkoli sebe za krásného anebo vůbec v nějaké věci za výborného má, sluje dle dobrého práva bláznem — to mi nezapřete, slečinko. My Čechové bychom tedy pouzí blázni byli, kdybychom o sobě soudili, že sami něco krásného a výborného napsati dovedeme: protož také jen překlady z cizích jazyků robíme. A jaké štěstí pro nás, že na světě ještě jiných jazyků jest, nežli náš Český! (Pije.)

Slečna. Ba věru štěstí! Sice byste pak neslyšel: (Otevře knihu a počne čísti.)

„Tudy jako tmavý, sivý oblak,
Obrouben blesky žhavými nebes,
Kdy jde na západ“ — —

Lebeda (vzchopí se). Ha, co slyším? To jest Fingalova harfa — to jest Ossianův hlas! Prosím, račte dovoliti, drahá slečno! (Knihu jí z ruky vzav, několik řádkův s přepiatou roznícenosti čte.)

„„— na západ od paprsku původního, Král Selmský povstal!“

Ó, kráso! (Na název knihy se dívaje.) Ossianovy básně! — Ó, šťastná Češtino! — Ha, co to? Neslyšely jste?

Slečna (vstanie i s Minou). Já neslyšela nic.

Lebeda. Ó zajisté — byla to rána z ručnice. (Míně.) Není-li pravda, slečinko, že jste ji také slyšela?

Mína (na rozpacích). Ano. — tuším —

Slečna. Ale kdož pakby nyní střílel? Již jest noc.

Lebeda (jde si pro čepici). Snad se naši myslivci a pašeři do sebe dostali —

Slečna. Ah — toby byla krása!

Lebeda. A jaký děj k romantické povídce!

Slečna. Tmavá noc —

Lebeda. Ohnivé zraky myslivců —

Slečna. Sbor pašerů se loudí —

Lebeda. Myslivci na ně vypadnou —

Slečna. Slyšeti ránu —

Lebeda. Pašer zkřikne —

Slečna. Zase ránu —

Lebeda. V krvi se válí myslivec —

Slečna. Ó, krása — krása!

Lebeda. Našim spisovatelům nezbývá bez toho původních myšlének; potkám-li se s některým, těchto několik mu povím. Zatím vám, drahá moje velitelko, úctu svou k nohoum kladu — (Míně.) Spanilá slečinko, přeji libého pospání! (Oběma ruce políbiv, odejde.)

Slečna. Výborný to muž — pln vroucího citu pro všechno , cokoliv krásného a romantického jest.

Mína. Trochu méně ousměšků a kyselosti by mu však lépe slušelo.

Slečna. Cože myslíš, panenko?

Mína. Já jsem Češka — a to jest moje chlouba. Kdo mi národ anebo jazyk český zlehčuje — a byťby to jen v žertu b lo, jako pan Lebeda dělává — s tím s nikdy neshodnu.

Slečna. I hleďme panenku! Nechtě- l bys rozumné muže kárati? — Jdi si l nout; já se ještě trochu po zahradě p jdu.

Mína. Tak pozdě, milá tetinko? Jest t n veliká tma.

Slečna. O to se nestarej. Jdi a lehni si. Dobrou noc! (Ruku jí políbiti podává.)

Mína (ji políbí a v levo do pokoje odejde).

Slečna. Brzo jazyk času po deváté políbí železné rty — musím se vydati na cestu k romantické svatbě. Ó, jak se potěším, až ten cikánský zbor uvidím!

Výstup druhý.

Johanka — pak Vilím. Slečna.

Johanka. Milost slečno! — ach, běda nám! Loupežník se dobyl do domu!

Slečna. Pozbyla jsi rozumu?

Johanka. Ach, nepozbyla, ne! Sotva jsem pana Lebedu ze dveří pustila, přiběhl ten vrah. Ó, běda, běda —! On se ptá po vás, milost slečno!

Slečna. Pošetilá! Ptá-li se po mně, tedy není žádný loupežník.

Johanka. Ach, ach — tu ho již máme!

Vilím (kvapně vstoupí. V podivném šatu, pro vousy a líčidlo není ho poznati; po boku má kord, na rameně ručnici. Jest u velikém pohnutí). Jste domácí paní?

Slečna. Jsem.

Vilím (padne jí k nohám). Ochraňte mě, spaste mě! Udělte mi ve svém domě outočiště!

Slečna. Kdo pak jste?

Vilím. Nešťastník — a protivníci moji v patách za mnou!

Slečna (radostně). Pane Bože! Snad jste pašer?

Vilím. Jsem! Velikomyslnost vysvítá z celé vaší postavy — není možná, abyste mě zradila — ano, jsem, jak jste pravila.

Johanka (nad míru se divíc a ruce spínajíc, prostředními dveřmi opět odejde).

Slečna. Vstaňte! Upokojte se — v mém domě jste bezpečen.

Vilím (vstane). Ó, šlechetná moje ochranitelko!

Slečna. Co pak se vám ale přihodilo, že se pod mou ochranu utíkáte?

Mína (u dveří se okáže a poslouchá).

Vilím. Mne a tři mé soudruhy přepadl v lese zbor pohraničních myslivců. Hodnou chvíli jsme se jim šťastně bránili; konečně nás ale v divé zmatenici od sebe odtrhli, a já samojediný musel asi s pěti nebo šesti hraničáky se potýkati. Dva jsem šťastně porazil —

Slečna. Výborně! Ó, výborně!

Vilím. Tu se však zoufanlivě bojujíce z lesa pod šíré nebe dostaneme. Myslivci na mne doráželi ze všech stran — i nebylo mi již možno zvítěziti. Dal jsem se tedy na outěk — zástup se hnal za mnou — kulky okolo mne fičely —

Slečna. Ó, krása — krása! I my jsme tady střelbu zaslechly.

Vilím. Zde za vsí skočím do hájku, dostanu se k vaší zahradě, přeskočím zeď —

Slečna. Jak? Tři sáhy vysokou?

Vilím. Ó, my jsme zvykli přes propasti a skaliny skákati! U prostřed vaší zahrady poznám, kde jsem se octnul — a hned jsem uzavřel pomoci u vás hledati.

Slečna. A tu jste nalezl! Jak dlouho potřebí bude, poskytne vám střecha má jistého outočiště. (Bije devět hodin.) Nyní však musím ještě nemocnou sousedku navštíviti; vy tedy zatím tuhle v pokoji počkejte, a trochu si oddechněte. (Vede jej ke dveřím na pravo.) V domě strany vás také hned potřebných rozkazů dám. Mějte se dobře!

Vilím. Za všelikou vaši péči již nyní moje nejvroucnější díky. (Ruku jí políbiv, do pokoje odejde.)

Slečna. Nyní musím z domu, již jest svrchovaný čas. Ach, jaká to hojnost romantických příběhů shrnuje se na jedinou dnešní noc! Bohu díky, že veškera krása za našich dnů ještě nepošla a všecka romantika z vezdejšího života nevyhynula! (Prostředními dveřmi odejde.)

Výstup třetí.

Mína. Na to Vilím.

Mína. Chvála Bohu, že ho nepoznala! Arci že bych ho byla sama nepoznala, kdybych o tom již nebyla věděla; ale jak snadno mohla náhoda pravdu na jevo přivesti! Jakých ouzkostí jsem to zakusila!

Vilím (vykoukne, a spatřiv Mínu, spěchá k ní). Ó, moje drahá — vroucně milovaná Míno! (K nohoum se jí vrhne a ruku její k ústům tiskne.)

Mína (mu zbraňuje). Pryč odtud — pryč! Vstaňte! Já vaší drahou Mínou již nejsem; sice byste mě do takových nesnází a smrtelných ouzkostí nepřiváděl.

Vilím. Může-liž láska haněti, co láska podniká? (Vstane.)

Mína. Vzdalte se — rychle! Hleďte alespoň, abyste svou odvážlivost kvapným odchodem poněkud napravil.

Vilím. Nikoli — odtud mě jenom násilí zažene. Čeho pak se máme strachovati?

Mína. Možná, že se má paní teta v okamžení navrátí.

Vilím. Ta se nevrátí; neboť šla do lesa, podívat se na cikánskou svatbu.

Mína. Chcete mě báchorkou uchlácholiti?

Vilím. Svou láskou se vám zaklínám, že to není báchorka. Lebeda to tak navlekl, a vaše paní teta se ani za půl druhé hodiny nevrátí.

Mína. Pro dobrý Bůh — samojediná — v noci, v lese — aby ji neštěstí potkalo! Jak jste tomu přivoliti mohl!

Vilím. Ó, nekárejte mě, drahá Míno! Jakž pak jsem měl ty muka déle snášeti? Býti vám na blízku — a neviděti vás, nemluviti s vámi a neříci vám: Míno, já tě miluji!

Mína (pro sebe slova opakuje). Já tě miluji! — Ach často, tuze často jsem na vás myslívala. Kdykoli mi času k procházce zbývalo, chodila jsem s místečka na místečko, kamž bych vás byla ráda nejdříve uvedla, ačkoliv jsem věděla, že to nikdy možno nebude.

Vilím. Vaše slova jsou beze vší útěchy, ježto já nyní větší naději mám, nežli kdy jindy. Otec můj přivolil k sňatku našemu, a dovolíte-li, abych s vaší paní tetou promluvil —

Mína. A co to pomůže? Nepřátelství otce vašeho a mé tetinky —

Vilím. Pouhá pošetilost!

Mína. Ale zatvrzelá.

Vilím. Slyšte, drahá Míno! Že se mi první odvážlivý kousek podařil, nabývám chuti ještě k odvážlivějšímu. Nemohli bychom odtud do zahrady se dostati, aby nás žádný neviděl?

Mína. Můžeme, z mého pokoje.

Vilím. A máte klíč od zahradních dveří?

Mína. Mám. Ale nač to?

Vilím. Nuže tedy se mnou prchněte.

Mína. Jak? Chcete mě touto domněnkou za mou slabost potrestati?

Vilím. Poslyšte. Já vás dovedu k své sestře. U ní se zdržíte, dokud se nedovíme, že se paní teta z lesa vrátila. Pak vás k ní zase dovedu.

Mína. A co to pomůže?

Vilím. Řekneme, že vás pašer, jejž

paní teta dosti nepozorně do domu přijala, z domu odvedl. Já — právě odněkud z návštěvy domu se vraceje, loupežníku vás jako vytrhnu a starostlivé příbuzné opět přivedu. To jest krásné — po rytířsku — po romanticku — tedy se tomu rádo uvěří. Mně se dovolí docházeti do domu; já pak povděčnou paní tetu samou romantikou brzo tak sobě nakloním, že k našim prosbám přivolí.

Mína. Možná věc to jest — ale nepůjde to. Mně se nedostává smělosti.

Vilím. Poslechněte hlasu lásky, ten vám smělosti dodá. V jaké pak nebezpečenství se při tom vydáte?

Mína. Jest to lež a lehkomyslnost.

Vilím. Nám ale pomůže, a na tom nejvíce záleží. Míno — drahá Míno! Nezpouzejte se. Věřte, že se tou cestou k blaženému cíli dostaneme — a kdež pak tu na zemi cesta bez trní? Svolujete? Svoluje láska vaše? — Ona svoluje — a přisáháno jí buď, že raději sám za oběť klesnu, nežli bych cti drahé milenky se dotknul! (V levo ji odvádí, ana se jemně zpouzí.)

V lese. V pravo vysoká skalina; v levo veliký dub.

Výstup čtvrtý.

Dva pašerové nesouce balíky a svazky.

První pašer. Hle, tenkrát jsme se opět šťastně protloukli. Tuhle stojí vyhnilý dub. Honem zboží do něho!

Druhý pašer. Dřív ale svazky dobře spočítejme, aby nám sousedovic, až pro ně půjdou, jeden zas neupřeli.

První pašer. Ano, spočítáme je.

Druhý pašer. Nu, kolik jich tedy máš?

První pašer. Sedm kusů.

Druhý pašer. A já osm — to dělá dohromady patnáct kusů.

První pašer. Arciže; osm a sedm dělá patnáct — dvakrát sedm je čtrnáct, a jedna k tomu je patnáct. Nyní pojďme.

Druhý pašer. Ale slyš, brachu! Nám se řemeslo daří. Na vzdor té síle hraničáků nám ještě ani jednou nesklaplo.

První pašer. I co hraničáci! Dokud nebudou dnem i nocí muž vedlé muže na hranicích státi — anebo dokud nevystaví zeď asi sto loket vysokou, dotud se bude řádně pašovati. (Tou stranou opět odcházejí, kudy byli přišli.)

Výstup pátý.

Z druhé strany přichází Zvonek, a 4—5 kroků za ním Dubský.

Zvonek (zastaví se a poslouchá).

Dubský (také se zastaví).

Zvonek. To ví milý Bůh — co jdu lesem, jest mi, jakoby něco za mnou lezlo; a jak mile se zastavím, zase nic neslyším. (Opět několik kroků učiní — Dubský za ním; opět se zastaví — Dubský také. Nyní s velikou bázní.) Tu to bylo zas! (Nastrkuje ucho.) Pomoz, Bože! Slyším dýchání! Divoké zvíře — lesní šelma — nikoli — nic to nebylo — leda ozvěna mého vlastního dechu časem na záduěnost trpívám. Ach, nyní teprva poznávám, do jakých nebezpečí mě má nevazaná opovážlivcst uvrhla! Raději se, Zvonečku, obrať — ale obrácení bude snad také tak nebezpečné jako postání — a stojí-li skutku něco za mnou, vběhnu tomu při obrácení rovnou cestou do chřtánu. — Ó, já nešťastný lazebník — já bídácký cpovážlivec!

Dubský (mírně). Dobrý večer!

Zvonek. Achich, achich — ouvej! Po mně je veta! (Chce utéci.)

Dubský (ho chytí). Počkejte!

Zvonek. Pro milosrdenství boží — nezabíjejte mě, pánové! U mne nic nenajdete, nežli staré tumpachové hodinky se zlámanou ručičkou — a několik českých v koženém pytlíčku.

Dubský. Neblázněte, pane! Vždyť vás nechce žádný oloupiti.

Zvonek. Že nechce? Nu, to je křesťansky. Ale proč pak jste mě tak polekal?

Dubský. Proč se lekáte dobrého večera!

Zvonek. Nu, na mou milou! Takový dobrý večer — když je jako v pytli tma, a když to v lese mezi horami zahučí jako hrom — takový dobrý večer stojí předce za uleknutí. (Pomalu k sobě přicházeje.) — A však smím-li se ptáti — kdo jste, pane?

Dubský. Člověk, jako vy.

Zvonek. Člověk? A nic víc?

Dubský. Zdá se vám to býti málo?

Zvonek. Já vás měl za celou rotu loupežníků — a pokud jsem vás měl za celou rotu, bylo snadno se uleknouti; nebo celá rota — to je sto na jednoho. Kdyby jich bylo deset, nedělal bych si z toho nic!

Dubský. Rád věřím. Statečnost vaše jest patrna.

Zvonek (stranou). Ahá — ten tě nekousne. (Hlasitě.) Co pak na mně chcete?

Dubský. Abyste mi znamenitou službu prokázal.

Zvonek. Teď k tomu není čas.

Dubský. Právě teď! Nečekáte-li zde na slečnu Julii?

Zvonek. Je vám něco do toho?

Dubský (z ostra). Pane, přestaňte mi s takovými slovy —

Zvonek. Přestanu, přestanu! I můj spasiteli! což pak jsem já člověk s nějakými slovy? Jáť jsem odjakživa bez slova — a teď ani muk!

Dubský (napořád prudčeji). Ještě jednou — vy zde čekáte na Julii?

Zvonek. Arci, milostpane — čekám!

Dubský. A heslo jest?

Zvonek. Sova vyletěla, královna přijela.

Dubský. Věru-li pak? Je-li možná? — Rozum jsem si rozdrobil, abych jen důvodů k pochybnosti nalezl —

Zvonek (pořád větší strach dostávaje). To je mi věru líto!

Dubský. A nyní předce hanebnou pravdu před sebou mám. — Pochybovati déle nemohu. Moje vroucí, věrná láska jest zrazena — posměch z ní udělán. (Zvonka se chopí.) Bídníče — ty jsi mě o blaženost života oloupil —

Zvonek. Nejmilostivější pane — smilujte se! Já jsem neloupil — ona mi sama všecko darovala. Srdce moje na lásku ani nepomyslilo; ale ona mi poslala psaníčko — ona se mi nabídla — ona mi svou lásku vyznala — ona se mi pověsila na krk!

Dubský. Bídníče! — a pro takového bázlivce státi se mi nevěrnou! To není možná!

Zvonek. Ani k víře podobno.

Dubský. A předce pravda! Dobře však, že takto zvolila — to jest má útěcha! Tím dokázala nejlépe, že opovržení hodna jest.

Zvonek. Nejopovrženějšího opovržení —

Dubský. Ty pak, hanebníku — kdo mi zabrání, abych tě nezastřelil jako pytláka?

Zvonek. Nejmilostivější pane — vždyť já nejsem pytlák, a všecko udělám, co jen poroučeti ráčíte. Ach jenom poroučejte! V tu chvíli se navrátím domů, zalezu do peřin a nepomyslím již na tu hanebnou osobu; neboť to volá o pomstu do nebe, že k vůli mně tak velkomyslnému a statečnému pánovi košem dala.

Dubský. Ticho! Vy tady zůstanete, počkáte na slečnu, a všecko vynaložíte, abyste ji k hlasitému vyznaní lásky přinutil.

Zvonek. To mi nedá mnoho práce.

Dubský (popuzen). Že nedá?

Zvonek. Či poroučíte, aby mi to dalo mnoho práce?

Dubský. Mnoho nebo málo; jen když to hanebné vyznání z úst jejích uslyším. Já ustoupím na stranu. Nemyslete však dáti se na útěk; kulka z mé ručnice vás dostihne. Ať také jí žádného znamení nedáte, že tu ještě někdo třetí jest; sice vám i na to má kulka odpoví.

Zvonek. Ó, můj drahý Bože! Tenť má kulek plné kapsy.

Dubský. Slyším nějaké šustění — bezpochyby již ona. Učiňte, co jsem řekl, a nezapomeňte, že jest za vámi natažený kohoutek. (V pravo stranou se uchýlí.)

Zvonek. Ó, kéž mohu tomu zatrolenému kohoutu krk podříznouti! — Ach, proč jsem, posedlý odvážlivec, do takových zamilovaných pletek se pouštěl? Ale kdopak si mohl pomysliti, že se na vyhaslém uhlí ještě takový plamen rozdejmá!

Výstup šestý.

Slečna Juliána. Zvonek. Dubský.

Slečna (byla již mezi poslední řečí Zvoňkovou vystoupila, a několik kroků popošla). Tuto jest lidská postava. Zdá se býti mužský. (Pokašlává.)

Zvonek. Pane na nebi — teď začne mela! (Kašle též.)

Slečna. Heslo naše?

Zvonek. Sova vyletěla, královna přijela.

Slečna. Jste vy to, pane Zvonku?

Zvonek. Kéž by jen Pán Bůh dal, aby tu nebyl ještě jiný zvon!

Dubský. Ničema! předc jí dal znamení. Ona přetvařuje hlas — ať si! Vím předce, kdo jest.

Slečna. Nuže, tedy pojďme!

Zvonek. Pojďme? — a kam?

Slečna. Kam? Nu, na svatbu.

Zvonek (stranou). Hrome, ta je zbouchnuta!

Dubský. Ó hanebnice!

Zvonek. Už na svatbu? A kde pak bude ta samá svatba?

Slečna. Za hranicemi. Což pak jste to zapomněl?

Zvonek. I chraň Pán Bůh! Ale copak to má tak na spěch? Toť můžeme zejtra — nebo pozejtří — nebo po pozejtří —

Slečna. Co to znamená? Nevíte-li, že rota zítra již odtáhne? Vždyť snad není odtud daleko?

Zvonek. Rota? Ahá — ta čuje, že je tu někdo třetí, a chce mu strachy nahnati — to jí musím pomoct! Že rota? — I arciť: a není daleko, ta rota, ani tisíc kroků — a veliká je, hrozitánská rota, se šavlemi, s pistolemi — asi tisíc mužů —

Slečna. Je-li možná?

Dubský. Rádi by mě oklamali — jakoby zde byli za jinou příčinou. To se jim ale nepovede! (Počíná se k nim od zadu blížiti.)

Slečna. Pojďme jen tedy dál. (Odchází.)

Zvonek (ji zdržuje). Dál? Nikoli — na mou duši plnou strachu — ani kroku dál! — Hleďme, hleďme — dál! Aby tu za mnou něco zpustilo? Takovému olověnému ptáku neuteče ani zajíc se čtyrmi, neřku-li člověk s dvěma nohama. Ne, ne, slečno! Z toho mračna nebude žádný déšť! A k čemu také těch okolků? Vy jste mi svou lásku zjevila, já ji přijal — jinák bych tu sice nestál. Vy mě milujete z celé mysli a z celé duše své — a já vás miluji tak, že mi srdce drkotá. K čemu se tedy po lesích potloukati? S místa se mi nehýbejte — a ven s tím, že mě milujete; sice to z vás vynutím!

Slečna. Nebesa! Kdo mě zbaví toho šílence?

Dubský (mezi ně vkročí). Nevítaný host!

Slečna (se lekne). Ha!

Dubský. Shoďte jen všecku přetvářku, slečno — zde jest nadarmo. Znám vás dobře, nevěrná!

Slečna. Spravedlivý Bože! ještě jeden blázen.

Dubský. Ano, býval jsem blázen, dokud jsem na srdce plné lsti a úskoků spoléhal.

Zvonek. Já také — na srdce plné žab a ještěrů.

Dubský. Nyní jsem uzdraven. Nemějte strachu přede mnou. Já vámi opovrhuji!

Zvonek. Arciže — a já vámi pohrdám! (V zadu se okáží čtyři pohraniční myslivci — po dvou z každé strany.) Zboží, které do člověka nutí, není nic zvláštního — není zboží pro mne — je staré, přeležele zboží!

Slečna. Pryč ode mne! Ustupte — pomatenci!

Výstup sedmý.

Dva myslivci přistupují z levé strany. Předešlí.

První myslivec. Ahá! Chytili jsme ptáčky!

Slečna. Spravedlivý Bože!

Zvonek (chce po pravé straně uklouznouti, zahlídne ale i tam hraničáky a zaleze do dutého dubu).

Dubský. Zpátky — sice zpustím!

První myslivec. Nechte zbraně! My jsme v královské službě. Čas i místo dokazují, že jste pašeři. Musíte s námi na ouřad.

Slečna. Já jsem slečna z Bzinkova.

Dubský. Jaká to mejlka! — Já jsem polcený z Doubravic.

Druhý myslivec. I co je nám do toho! Na ouřadě se okáže, jací ptáčkové jste. (Mezi tím byl hraničák z pravé strany — Zvonka zpozorovav — k dubu se přiblížil, do něho sáhl a Zvonka za hlavu chopil.)

Zvonek. (křiče). A — a — ah! Milosrdenství!

První myslivec. Oho tu ještě někdo vězí! Ven s ním — ven! (Vleče ho z dubu a zahlídne schované zboží.) Kýho ďábla! Uzlíčky a svazky! Kontrabant — kontrabant!

(Myslivci mu běží ze zadu na pomoc, vybírají zboží a srovnávají uzlíky do koše.)

Zvonek. Ah — mnohovážení páni myslivci — to nepatří mně!

Druhý myslivec. Kýho šlaka! Není to pan Zvonek?

Zvonek. Achich — achich — pusťte mě! Já vás budu ode dneška za polovičku holiti!

Dubský. Opětuji vám, že jsem na nic takového nepomyslil. Budete toho litovati!

První myslivec. O to se postaráme.

Druhý myslivec. Pane Zvonku! Vy nám to pomůžete nésti. (Začíná naň

zboží nakládati — ostatní potom sami nesou.)

První myslivec. Konec řeči! My činíme svou povinnost; vy pak půjdete s námi na ouřad.

Slečna. Nic romantického se již nedaří — to jest kletba našeho století!

Druhý myslivec. (Zvonkovi). Alou — hybaj!

Zvonek. Ó pramilionská historie! Nejdříve láska — potom strach a natáhnutý kohoutek — teď být oslovským nosičem — a kdo ví, co ještě k posledu! Ó hrůza! Tolik toho nesnesu. (Myslivci Dubského a slečnu mezi sebou vedouce, Zvonka mezi tím postrkují a v levo odcházejí.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Hostinský pokoj v domě dozorcově; u prostřed a v pravo jsou dvéře. Večer.

Výstup první.

Mína. Julinka.

Mína. Ach, vy jste velmi laskavá — nedávná moje, ale již předrahá přítelkyně! Ráda byste mě sama z překvapení mého očistila, a ráda bych i já slovům vašim věřila; ale srdce mi nepokojným tlukotem praví, že jsem toho činiti neměla.

Julinka. Ó, moje drahounká! Srdce jest velmi podivné a nejisté rukojemství. Srdce nás často šálívá.

Mína. Ne, ne! Srdce jest pouhá pravda.

Julinka. Nu, a což pak vás donutilo, že jste s mým bratrem k nám přišla? Zdaliž to také srdce nebylo?

Mína. Ba bohužel! Mé pošetilé srdce.

Julinka. Snad by vám nechtělo nyní výčitky dělati! I toť jest nestálé srdéčko. Skoro abychom je tlouci nechaly, až se utluče.

Výstup druhý.

Lebeda. Předešlé.

Lebeda. Honem slečinko Míno, — honem odtud. Co nevidět bude zde vaše paní tetinka.

Mína. Pane na nebesích! Jsem prozrazena?

Lebeda. Vy nejste; ale vaše paní tetinka, náš panáček lazebník a ještě kdosi „Neznášho" byli jsou co pašeři v lese od hraničáků lapeni, kteří je právě přivádějí. Jeden z vojáků si pospíšil, aby nám tak neobyčejných hostů opověděl, a pan inšpektor poručil, aby se milost paní teta, jakmile ji přivedou, do tohoto pokoje uvedla.

Julinka. Pravdu, pane Lebedo — vydejte pravdu!

Lebeda. I což pak jest pravda na tomto světě plném lží a podvodů?

Mína. Co si počnu?

Lebeda. Nic, leda se skryjete. Panu důstojníkovi dal jsem již také potřebného návěští; až bude čas, můžete si tady poslední scenu zahráti.

Julinka. Ba věru, milá Míno — byť by také všecko pravda bylo, a vaše paní teta sem přišla; tím se v našem plánu předce nic nezmate. Vejděte tuhle do mé ložnice a buďte bez starosti.

Mína. Ó, kéž bych byla k ničemu nesvolila! (Odejde.)

Julinka. Já vám nevěřím, pane Lebedo. Vy jste nás jen báchorkou polekal.

Lebeda. Báchorkou? I chraniž Bůh! Báchorky jest potřeba vymýšleti, a vymýšlení patří jen básníkům — já pak si raději prosté a srozumitelné řeči nevázané hledívám.

Julinka. A je-li to všecko pravda, tedy nás navržení vaše s příhodou zapletlo, že vám veliké cti nedělá.

Lebeda. I kam pak myslíte, velemoudrá slečinko? Buď si kdo buď — člověk nikdy svobodnou vůli nemívá. Začne-li něco velikého — tragického, pletou se mu osudové do díla; začne-li něco malého — komického, provádí s ním šašky náhoda. A však tuším, že nám tenkráte náhoda konec vyvedla, jaký bych já sám nebyl vyvedl.

Julinka. Jak se teď ale věci chopíte, abyste opět napravil, co jste pokazil?

Lebeda. Já že pokazil? I chraniž nebe, slečinko! Cokoliv se stalo, stalo se velikou, neviditelnou mocí osudův, a s tou nesluší člověku jíti do boje — té se musí hra volná nechati. Nyní bych ale přál, abyste i vy mně volnou hru nechala. Až vaše hra zde zase nastane, dám vám znamení.

Julinka. To bych vám sama radila; sice pověst chytrosti vaší oškubám, že ani tak daleko nedolítne, jako ve vejci kuřátko. (V pravo odejde.)

Lebeda. (mne si ruce.) I toť jest přerozkošná zmatenice — a já v prostřed ní, jako veselý klučík ve sněhu. (Staví stůl skoro do prostřed jeviště a dvě židličky k němu.) Jest to věru k popukání,

že jsem říkaje sám hraničáky ke kočičí hoře poslal a na cizince pozor míti nařídil. — A však toť jest právě to velké, to tajné, to nevyzpytatelné cosi ve světě, že člověk neví, jestli běh světských událostí, zvířata v povětří a ve vodě, učené vrabce a blbé kapříky, i všeliké jiné známé a neznámé tvory ve zmatek neuvede — když si noční čepičku na ruby obrátí!

Výstup třetí.

Janovský. Slečna z Bzinkova. Zvonek. Lebeda.

Janovský (dvéře otvíraje). Račte jen — milost slečinko!

Slečna (vejde do pokoje.)

Lebeda (ji vítá — načež po tichu s ní rozmlouvati začne).

Zvonek (za Janovským až ke dveřím se prodral.)

Janovský (Zvonkovi). Však já vás dám zavolati. Zůstaňte venku —

Zvonek. Nic venku, mnohovážený pane inšpektore — nic venku! Hraničáci tu dělají šavlemi tak náramný hluk, jakoby půlnoční strašidla řetězi řehtala. A což pak jsem také neviňátko zavinil?

Janovský. Co že jste zavinil? Nepašoval jste? — Ó hanba — styďte se! Vy jste mi čistý chlap!

Zvonek. Nikoli, nejmilostivější pane inšpektore — žádný chlap — všecko na světě — jenom žádný chlap.

Lebeda. A věru pane dozorce — jakožto chycený, jest pan Zvonek spíše „lap“ anebo „chňap.“

Zvonek. Ano, pane inšpektore — ano! Lap anebo chňap! — Ó má sladká Lebedo! vy jste mé outočiště v těžkostech!

Lebeda (Janovskému). Milost slečna prosí, aby se u ní doma věděti dalo, kde se nachází.

Janovský. Pošlete tam.

Lebeda (jde ven.)

Janovský. Slečno — nebylo by libo — (Ukáže na sesli.)

Slečna (se posadí po levé straně.)

Janovský sedne za stůl, na kterýž přinešené s sebou papíry položí.)

Lebeda (se vrátí a po pravé straně k stolu se posadí.)

Janovský (Lebedovi). Tuhle máte udání myslivců — a tuto zaznamenejte vyznání ostatních. — Ano, slečno — musíte se ve vší laskavosti vyznati, jak jste se v tuto dobu na místo dostala, kteréž sotva čtvrt hodiny od hranic leží, a kde se pašované zboží nalezlo.

Slečna. Zalíbení v procházce —

Janovský. Za tmavé noci?

Slečna. To jest romanticky.

Janovský. Celní úřad nevěří na žádnou romantiku, a nemůžete-li udati lepší výmluvu, uváznete v podezření, že se obíráte podloudnictvím.

Slečna. Za pomezím jest zbor cikánů, rozložených táborem —

Janovský. Ani před — ani za pomezím není cikánů.

Slečna. Pan Lebeda mi to dosvědčí.

Lebeda. Pocestný tovaryš mi to povídal; je-li to pravda, zaručiti nemohu.

Slečna. Jest to pravda. Potkalať jsem za dne ženu z toho zboru, a žebych byla ráda život cikánský na blízku poznala: umluvila jsem se s ní, že mi u večer někoho ke kočičí hoře pošle, jenžby mě do táboru k nim dovedl — proto že zejtra ráno již odtud odejdou.

Zvonek (stranou). Lhát umějí ženské — jako když bičem mrská!

Janovský. Jak pak jste se ale s přítomným lazebníkem sešla?

Slečna. Našla jsem ho v lese, a byla jsem na počátku toho domnění, že on mým průvodčím bude; neboť věděl o hesle, a zdálo se mi, že tu rotu dobře zná.

Janovský. Rotu pašerů!?

Zvonek. Já že ji dobře znám? Já neznám praničeho nic na světě — neřku-li nějakou rotu!

Slečna. Neřekl jste mi, že se na blízku zdržuje, a že má šavle a pistole?

Janovský. Hrůza! hrůza!

Zvonek. Myslil jsem, že mému soku strachy nahnati chcete, a proto jsem vám ve lži pomáhal. Teď ale již vidím, kam to všecko bije! Vy jste mě zavedla do pasti a pletek — sama byste se ráda vypletla a mne v pasti nechala. Ale chyba lávky! Raději se ke všemu přiznám! Ano, zbloudil jsem; a však já toho nejsem vinen — ona mne zavedla!

Janovský. Ahá! Pašování ve spolku. Přiznejte se!

Zvonek. Slečna Juliána z Bzinkova se do mne — jak říkáme — zbouchla a beze vší mé naháňky nelidsky zbláznila. Poslala mi psaníčko a zjednala mě ke kočičí hoře; já pak byl outrpný mezek a šel jsem o půlnoci na sklouzačku.

Slečna. Pane dozorce, již jest to dnes podruhé, co patrné známky pomatenosti na tomto člověku pozoruji —

Zvonek. Člověku!? Cože jsem já člověk? Ha, ha, Nynčko tedy jen člověk, a k tomu ještě pomatený? Ano — byl jsem pomatený, když jsem se vašimi medovými slovy ošáliti dal. Toť jsem předc věděti mohl, že se ženská teprva narodí, kteráby jednoho mužského dost měla! (Janovskému.) I byl tu také hned druhý po ruce, a chtěl mě na všeliký způsob zastřeliti, proto že prej mu slečna k vůli mně košem dala.

Slečna (vstane). Pane Janovský, nezapovíte-li tomu bláznu mluviti, musím se odstraniti.

Janovský. Prosím, slečno! — Držte hubu, Zvonku! — Vždyť pak nevím, kde mi hlava stojí!

Lebeda (z kapsy pikslu vyndává). Já svou právě v kapse našel.

Janovský. Zvonku, nemluvte o ničem, nežli o pašování — o ničem jiném! Myslivci udali, že jste mluvil o zboží — o starém, přeleželém zboží.

Zvonek. Ano, mluvil; to jsem ale myslil na slečnu.

Lebeda. Aj, aj, Zvonečku! copak to mluvíte? Vy, jindy tak zdvořilý, dvorný panáček —

Zvonek. Ano, já jsem zdvořilý panáček; nesmí ale za zády ďábel s nataženým kohoutkem státi.

Janovský. Za zády — a opět jenom za zády! Nevíte nic jiného?

Zvonek. Nic — na mou duši — nic! Vždyť pak tu mám důkazy — (hledaje v kapse) tu kdesi v kapse. (Vytáhne list a podá ho Janovskému.) Tu máte psaníčko, co mi slečna poslala. Tuším, že jest zřetedlné dost. Žebravý kluk mi je přinesl — a já bych mu byl dal dvougrošák od cesty — kdyby nebyl utekl.

Janovský (byl spodivením četl). Mám-li pak svému zraku věřiti?

Zvonek. Věřte, milost pane — věřte!

Janovský. Slečno, jest to psaní od vás? (Podá jí list.)

Zvonek. Od koho pak jiného? — Tuhle pan Lebeda ví také, že jest od ní, a že jsem toliko na její vyzvání do lesa šel.

Lebeda. Já nevím o ničem, leda co jste mi sám povídal, a vlastní udání jest neplatné svědectví.

Zvonek. Ó, Jidáši — ó, Jidáši!

Slečna. K smíchu i zlosti! (Vrátí lístek Janovskému.) Písmo jest arci mému podobné; já však ten ohyzdný lístek nepsala.

Zvonek. Není to vaše ruka i vaše pečeť?

Janovský (lístek prohlížeje). Zvonek má pravdu.

Slečna. V tom vězí podvod! Pane dozorce — vy nejste můj přítel, ale vší cty hodný muž, i zajisté neuvěříte, žeby ženská, majíc jen poněkud sama sebe u vážnosti, někomu takové psaní poslala, neřku-li muži — (s opovržeností na Zvonkovu pošetilost narážejíc) jakýž jest tento — bolehlav!

Zvonek (vztekle). Cože? Bolehlav!? Tisíc láter — jsem já bolehlav!? — A proč jsem bolehlav? — Ó, bohaprázdný světe! Zprvu můj drahý Matěji — můj čarokrásný obraze — a teďka bolehlav?! Ženské jsou bolehlav — a ne — ani bolehlav — ani to! Ženské jsou blín a panenské okurky!

Slečna (Janovskému). Tu slyšte, že jest smysly minulý.

Janovský. Ticho, Zvonku, ticho!

Zvonek Čert si vem ticho — já nechci ticho — teď mi trpělivost pukla! S bázní a strachem šel jsem do lesa, krvechtivý sok mě chtěl jako pytláka zastřelit; zuby mně ouzkostí drkotaly, a já musel předc o lásce žvatlati jako hrdlička — jako zloděje mě chytili, jako na osla pašované zboží na mne naložili — nevyspal jsem se — a k tomu ke všemu teď ještě bolehlav!

Lebeda. Upokojte se, Zvonečku; bolehlav jest vzácná bylina. Její šťávou otrávili Sokratesa.

Zvonek. Co jest mi do Sokratesa? Jest mi něco do Sokratesa? — Ať si otrávili — já se nedám otráviti. Já bolehlav! A v lese chtěla, abych s ní šel na svatbu. Tam se jí chtělo s bolehlavem ženidla.

Slečna. Takové šílenosti déle poslouchati nemohu. (Odchází.)

Janovský. Prosím, slečno — Zvonku! držte jazyk za zuby, anebo dám zavolati vojáky. He, vojáku! (Myslivec přijde.)

Zvonek. Milostpane inšpektore — nechte vojáků — mně jest nanic, jak jen vojenský kabát zahlídnu.

Janovský. Mluvte tedy moudře — mluvte o paši; kontrabant jest tady!

Zvonek. Já nevím o ničem — a kdyby přišla celá armáda!

Janovský (myslivci). Přiveďte cizince. (Myslivec odejde.) Ty proklaté spády musí na jevo!

Výstup čtvrtý.

Dubský. Předešlí.

Dubský. Pane dozorce — jest mi velice líto, že jsme se neseznámili příjemnějším způsobem.

Janovský. Taktéž pane! — Jste podloudník?

Dubský. Nejsem.

Janovský. Však jest dobře! Vy jste podloudník. Teď ale tu není o tom řeč. — Jak jste přišel s těmato dvěma osobama do lesa?

Dubský. Setkaly se podivné události. Náhodou měl jsem tuto dámu za jinou, mně nade všecko drahou, a tohoto pána za svého soka.

Janovský. Dámu — soka? Jakpak naležejí tyto věci na celní ouřad?

Lebeda. Jelikož na světě nic o samotě obstáti nemůže, alebrž veškerý světa obor ve spojení —

Janovský. Pominul jste se také? (Dubskému.) Dále, pane!

Dubský. I vyslechl jsem jejich rozprávku —

Janovský. Byla řeč o paši anebo o lásce?

Dubský. To si rozhodnouti netroufám. Zdálo se mi, že si oba nerozuměli, anebo rozuměti nechtěli. Byla řeč —

Slečna. O cikánech — a ne o hanebné lásce.

Zvonek. O hanebné lásce — a ne o paši!

Dubský. Možná, že i o vší trojí věci řeč byla. Já jí nerozuměl.

Janovský (hbitě se vzchopí). I bodejž do toho —

Lebeda (taktéž). Tisíc hromů udeřilo!

Janovský (Lebedovi.) Nechte mě, pane, ať si sám zaklejl! Události — náhoda — láska — cikáni — sok — zamilované pletky — chycený paš — i toť aby tomu satanáš rozuměl! Nic více nebudu poslouchati! Se stolem na stranu! — (Lebeda odstaví stůl stranou.) Protokol zašlu do města — ať si tam nejvyšší ouřad rozsoudí —

Zvonek. Ach, mnohovážený — převážený pane inšpektore! Račte to všecko až k poslednímu soudu nechati!

Dubský. S dovolením, pane dozorce — ale což pak byste nemohl pravdu mírnějším způsobem —

Janovský. Že mírnějším? A kdo jste, pane?

Dubský. Polesný z Doubravic.

Janovský. Čím se můžete vykázati?

Dubský. Štěstí mi přálo, že se s vaší dcerou, slečnou Julií, znám.

Janovský. Cože? Jakže? — Lebedo, honem pro mou dceru — pro Julii — honem!

Lebeda (stranou.) Ó, šelmo náhodo! (Do postranního pokoje odejde.)

Slečna. Doufám, pane Janovský, že vám vskutku nenapadne, toto hanebné nařknutí u práva udati. Či-li byste rád jméno mé veřejným ousměškům zadal?

Janovský. Musím konati svou povinnost. Zapovězené zboží se našlo —

Výstup pátý.

Julinka s Lebedou. Předešlí.

Janovský (běží Julince vstříc a chvatem ji za ruku chopí). Sem pojď! (Vede ji k Dubskému.) Znáš-li pak —

Julinka. (Dubského se náramně lekne). Dubský — ó Bože! (Sklesne na sesli.)

Lebeda (stranou). Kýho ďasa, ještě jeden páreček! (K Julii.) Honem, slečinko, honem trochu vtipu!

Janovský. Julie, co to znamená? (Dubskému.) Pane, v jakém spolčení vězíte s mou dcerou?

Dubský. V žádném, pane dozorce, z něhož bych se hanbiti musel. Milovalť jsem slečnu, oddávaje se naději, že také milován jsem; ale marná byla moje naděje — slečna miluje jiného. I myslil jsem — a považím-li všechny udalosti v lese, myslím až dosavad, že tento hrdina (ukazuje na Zvonka) mým sokem jest.

Zvonek. Já? I což pak mě jedna láska dost nenamořila? Chtěli byste mi ještě druhou na krk hodit? Mám-liž jak osel pod břemenem klesnouti?

Julinka (vzchopí se). Pane Dubino! vaše urážka —

Janovský. Ticho, dcero, ticho! Já to s tím pánem sám vyjednám! (Dubskému.) Ano, pane — že jste mou dceru takto pohaněl, musíte mi učiniti zadost.

Julinka. Nikoli, drahý můj otče — nikoli! Dovolte jenom, abych s tím pánem několik slov potají promluvila.

Lebeda (stranou). Ach, ty milý Božínku — toť jest až k pláči! Jak pak jsem si toho zasloužil!

Janovský. Ani slova! On ti co nejhanebněji na cti utrhal, že tě s tímto bradydřičem —

Zvonek (celý rozvzteklený). Bradydřičem? Pane — jaký jsem já dříč? Abyste věděl: já jsem chirurgus! Může býti, že jsem vás někdy postříhal a pořezal — neboť není hodina jako hodina, a den jako den; ale ani kousku cti byste v těle neměl, kdybyste řekl, že jsem vás kdy odřel. Škrábnuto není odřeno! Kočky a ženy také škrábou — ale publikáni dřou! Rozumíte, pane? — Publikáni dřou! (Letí jako posedlý ke dveřím. Johanka v tom přikvapuje do náručí mu padne.) Ó, satanáši!

Lebeda. Všeho dobrého do třetice! (Mezi tím přikročila Julinka k Dubskému a nyní vedlé něho po pravé straně u samého předu stojíc, potichu s ním rozmlouvá. Dubský si hněvivě počíná.)

Výstup šestý.

Johanka. Předešlí.

Johanka. Ach, milostslečno! Pospěšte, — pomozte! Ach, to je neštěstí — to je rána!

Slečna. Pro Bůh, co pak se stalo?

Johanka. Ach, po mně je veta! Slečinka je přes hory a doly!

Slečna. Cože? moje neť — ?

Johanka. Jest ta tam! Pokoje jsou prázdné — dvířka u zahrádky otevřena. Slečinku odvedli — a to jistě ten proklatý pašer.

Slečna. Jdi, pošetilá!

Janovský (skočí k Johance a za ruku ji chytí — hlasem jako hrom). Stůj! Co to povídáš o pašerovi! Běda tobě — přiznej se!

Johanka. Ach, milostpane, jen mě nezabte! Já za to nemohu, že moje vrchnost pašera do domu přijala.

Janovský (zkamenělý). Pašera — do domu?!

Slečna. Nezapírám to. Vzala jsem nešťastného pod ochranu, jejž vaši myslivcové stíhali.

Janovský (rukama lomě). Pašer a — nešťastný! (Lebedu za rameno uchytiv.) Lebedo! — pašer — a nešťastný!

Lebeda (též ho pochytiv). Pane inšpektore! — Pašer — a nešťastný!

Julinka (prohlídne papír s úsměchem). A nic více? (Dále s Dubským rozpráví a ukazujíc na Lebedu i slečnu, příhodu s lístkem vysvětluje.)

Janovský. To jest spolčení — ohavné spiknutí! Lebedo, honem! Žebřinový vůz — a celou rotu i s vozem do vězení — do města!

Lebeda (stranou). Teď bude čas, aby se hra zkončila. (Janovskému.) Mám tedy vůz objednati?

Janovský. (rázně a hněvivě). Objednejte!

(Lebeda odejde.)

Dubský (ještě stranou). Odpuštění drahá Julie!

Julinka. Odpuštěno i zapomenuto! (Ruku mu podává.)

Janovský. Všecko — vraždu a loupež — buď co buď — jenom žádné pašování!

Johanka. Ale řekněte mi, pane Zvonku, co to všecko znamená?

Zvonek. Táhni! Nejsi přestrojený kluk?

Johanka. I styďte se!

Zvonek. Tedy ode mne odstup a mlč! Já jsem se zařekl, že nebudu již nikdy se ženskou mluviti, a promluvím-li s některou, ať musím každý den pluk vojáků zdarma holiti!

Výstup sedmý.

Vilím a Mína, jejíž vlasy a šaty poněkud pocuchány jsou. Hned za nimi Lebeda. Předešlí.

Johanka. I buď Bohu chvála — naše slečinka! (Běží jí vstříc a vede ji k sesli.)

Janovský. Tys to, synu?

Slečna. Pro Bůh, milá Míno! Co se to s tebou dělo?

Mína. Ach, dobře, že vás nacházím, drahá tetinko! — Dva zlosynové se vedrali do mého pokoje, přepadli mě, zavázali mi ústa i oči, odvlékli mě do zahrady, hodili na kůň — a potom ouprkem ujížděli. Ale najednou se začal kůň jednoho z těch loupežníků plašiti — on jej musel chlácholiti; já dostala mezi tím na okamžení trochu vůle — strhnu si šátek a volám o pomoc.

Vilím. To bylo právě na začátku lesa, z něhož jsem vyjížděl, vraceje se z návštěvy. S věrným služebníkem vrhnu se tedy na loupežníky — ti se leknou — a po krátkém boji slečnu opustivše do lesa zajedou.

Janovský (u prostřed jeviště na sesli klesne). To jest mnoho — tuze mnoho! (Skoro plačtivě.) Spravedlivé nebe! Patří-li pak takový den k životu celního dozorce?

Lebeda (stoje za ním). Také celní ouřadové jsou podrobeni změnám lidských osudů.

Slečna (Vilímovi). Šlechetný náš ochránce! jak se vám poděkovati mám?

Vilím. Milostivá slečno — mně se již poděkovalo štěstí, jenž mému činu šťastného konce popřálo.

Lebeda. Ah — velmi pěkně řečeno!

Slečna. Hanebný pašer! — a však předce ho nesmím zatracovati! Jistě ho jen láska k tomu ohavnému podniknutí zavedla; a kdožby tuto romantickou vášeň bez milosrdenství zatratil?

Lebeda. Ba dozajista žádný! Neboť láska jest pravý Všudybyl, a také tady mezi námi přebývá. Ó, arciže! Víměť předobře, jak udatný a šlechetný pan Vilím Janovský z Janovic miluje —

Vilím. Ticho, Lebedo — ticho!

Lebeda. Ó pryč s tichem, velevážený důstojníče — pryč i s malichernou ostýchavostí v tak veliké a znamenité době! Vím, že mladý pan Janovský v mužných prsou velikánskou lásku k slečince Míně přechovává, a jestližeby také — což arci nevím — slečinka Mína mladému pánovi srdéčko svoje odevříti chtěla: tedy bych radil, aby se na důkaz všeobecného smíření ruce jejich spojily v jediný, věčný, nerozlučný svazek.

(Přepiatým tonem kazatelským, hlasem plačtivým.)

Ano, moji laskaví přátelé! Zapuďme z ňader svých všeliké různice a vády — vyžeňme zlého ducha nenávisti, a vesele budeme hopkovati jako nevinná jehňátka po lukách. A když pak jednou ta poslední — ta nejposlednější — ta strašlivá hodinka padne: a můžeť ona zejtra, nebo pozejtří padnouti — padnouti věrným plnitelům celních zákonů —

(Janovský vytáhne svůj bílý kapesní šátek a slze si utírá.)

outlocitným přátelům všeho krásného a romantického —

(Slečna činí jako Janovský.)

znamenitým, ačkoli nařknutým umělcům v lékařství —

(Zvonek činí jako Slečna.)

neznamenitým písákům u celních ouřadů —

(Činí sám jako Zvonek.)

ano i kvetoucí mládeži, kteráž ještě na sto let samých růží před sebou viděti se domnívá.

(Johanka činí jako ostatní.)

Protož tedy smíření!

(Ruce nad nimi roztáhne.)

Janovský (plačtivě). Milá slečno — já nemohu — s místa!

(Ruku po ní vztáhne.)

Lebeda (k němu rychle sesli pošoupne, a slečnu, aby se posadila, pobízí.)

Slečna (se posadí.)

Janovský (jí podá ruku). Smíření!

Slečna (s pláčem ruku mu podávajíc). Z celého srdce!

(Na dané Lebedou znamení pokleknou Vilím a Mína vedlé slečny.)

Vilím. A nám vaše požehnání!

Dubský (s Julinkou taktéž vedlé Janovského učiní). Také nám! Julie mi odpustila.

Janovský a slečna. Budiž tomu — staň se!

Lebeda (stoje za oběma seslema, oči k hořejším závěskám pozdvihne). Vy pak tu nad námi, kdožkoli jste — aneb dělníci, aneb tesaři*) — podívejte se radostným okem na nás blažené!

Janovský (kvapně se vzchopí — ostatní po něm). Jakpak ale s kontrabantem?

Lebeda. Ten se mocí zákonů zadrží a rozprodá. (Potají.) Všickni přítomní jsou nevinni; mohu to dokázati.

Janovský (taktéž). Na svou čest?

Lebeda (taktéž). Na mou čest!

Janovský (na hlas). Inu, když jest to takové, tedy jest —

Lebeda. — po komedii.

Janovský. Nechtě mě —

Lebeda. Mluviti? I zachovej Bůh! Šestá již odbila, a dole jest jich mnoho, jenž daleko zůstávají a již domů pospíchají. Budeme-li zde ještě dlouho mluviti — odejdou, a nedají nám ani celného.

(Znamení potlesku udělá.)

(Opona spadne.)

---

*) Na menších divadlech mohlo by se říci (s obráceným očima k posluchačům): Vy pak tamto dole rozsazení — a vy tamto vzadu i nejzáze rozstavení —

SLEPÝ MLÁDENEC.

Romantická činohra ve 3 odděleních. — Provozeno ponejprv na stav. divadle Pražském roku 1836.

FR LAD. RIEGER VI,
doktoru veškerých práv,
milému příteli svému
jakožto skrovnou připomínku na blahé naše zámysly o divadle národním
připisuje

Jos. K. Tyl.

Oddělení první.

Outěk z domu otcovského.

OSOBY.

Božepor Žďárský, Český pán.
Vít, syn jeho.
Rytíř Paběnický.
Adleta z Kamenného hrádku, nevěsta jeho.
Záruba, hradní na hradě Žďárském.
Milina, dcera jeho.
Libín, mladý rolník.
Beneš, zbrojnoš Božeporův.
Zbrojnoši z hradu Žďárského.
Chasa Vítova.
Čeleď Paběnického.
Svatební hosté obojího pohlaví.
Několik čeledínů z krčmy.

Hra děje se na hradě Žďárském a u krčmy Zárubovy.

Síň na hradě Žďárském.

VÝSTUP 1.

Božepor. Vít. Záruba.

Božepor (u stolu sedě list přečítá). „A takž poveze mladý Paběnický mou dceru Adletu jakož nevěstu svou zejtra na otcovský hrad a u tebe se pohostinsku zastaví. I připravíž tedy svatebčanům veselý den, starý příteli, na památku i obnovení radostných časů, ježto jsme druhdy my dva spolu ztrávili. Mne poutá neduh na lůžku, sice bys musel častovati také svého Oldřicha z Kamenného hrádku.“

Vít (jenž byl mezi čtením netrpělivě přecházel.)

Včera slyšeli jsme již, co napsal
Otec nevěstin, a ucho moje
Není tupé, smysl nejapný, by
Nepojalo, žeby růžemi rád
Mladé choti cestu vystlal z domu
Otcovského až tam pod střechu, kde
Příští dnové její téci mají
Jako skvělé vinky po čalouně
Lučním. Slyšel jsem a pevná ve mně
Vůle povstala, že skvostné hostů
Uvítání sám tu obstarám co
Hradu pán a hospodář.

Starých kořenů má touha moje,
Bych již domem vládnul, vlastní čeledí;
Neokusiť jinoch blaha zdroje,
Dokud po rodiči statek nezdědí.
Já chci vládnouti, a příčina je
Vhod, bys práva svého aspoň v tomto
Hradě s beder starých složil na má
Ramena a v ruku dal mi soudní
Meč i váhu.

Božepor.
Dítě bláhové!

Vít.
Nic
Dítě; pánem slovu ode dneška,
Sic mě okem nezastihne ženich
Host, jejž pánem zvou již dědiny.

Božepor.
Milý hochu!

Vít.
Pánem slouti chci! dej
Meč i váhu v ruku mou.

Božepor.
Jeť ostrá
Hříčka meč, a váha těžká ruce
Jinošské, a nezkušenost vládne
Jimi jen k své nehodě.

Vít.
Já pevně
Chopím oboje i pevně udržím.
Neníť křehké proutí, slabá peruť
Moje rameno, a byť i věkem
Nedozralé, duchem přece zralé jest.
Sám to víš, a dávno bys i synu
Jedinému, statků svých a jména
Svého dědici, byl právo slušné
Postoupil, jen kdyby ďábel šeptat
Neuměl.
(Ukáže na Zárubu, kterýž posud vedle Božepora stojí.)

Božepor.
Aj, Víte! Na věrného
Sluhu nevřeš?

Vít.
Na věrného? Věru!
Věrným svého zisku pomocníkem
Vždycky byl. Jen viz! Onť sám se stydí
Za svou služebnost a před mým slovem
Spravedlivým usta zavírá.

Záruba.
Mejlíte se, mladý pane! Úcta
K šlechetnému otci ústa moje
Váže, ne stud před synem.

Vít.
Mlč a
Nepopichuj zpurným slovem hněv můj,
Šedý pokrytče! i vrch i tmavé
Dno tvé zrádné duše znám!
Jako ptáčník vazby křídlům kuje,
Jako chlapec brouka uvazuje —
Jako hříčku, péro, mlhu, dech
Cenil jsi mě posud v mladých dnech;
Mezi přízeň otce a mé prosby
Třely se tvé potměšilé hrozby,
A co jsem kdy odporného zkusil,
Na tvou radu zkoušeti jsem musil;
Ještě nyní otci v kroku bráníš,
By mi práva svého nepostoupil;
Hleď jen, ať se hněvu mého chráníš,
Z trestu mého těžko by ses koupil;
Pánem chci a musím nyní slouti,
Byť i svět měl zlobou vyhynouti!
(Jde ven.)

Božepor.
Víte! Vítku!
(S úsměvem) Prchlá hlava!
(k Zárubovi) Odpusť
Slovo prudké hochovi! Jen děcká
Nedočkavost hoří v něm, a dobře
Vím, že mysl vlídnou, mírumilou
Z plamenů těch vynese, až rozum
Usedlejší naň, že hoří, zavolá.

Záruba.
Do té doby zprahnou, pane, prsa
Jeho, a jen truska bez vší ceny
Zůstane, kde citné, mužné srdce
Tlouci má. Již tedy, pane, has!

Božepor.
Aj ty věčný proroku! Jen „haste"
Voláš, „has" a nepomyslíš přitom,
Že bych proudem chladným i svou lásku
Musel zalíti, co moje stará
Léta přelibostně zahřívá i
Mladí. Nevíš-li, že dítě svoje
Miluji?

Záruba.
To vím, a denně Boha
Prosím: Odpusť otci hřích, jenž láskou
K synu jmenuje!

Božepor.
Co, starý muži,
Povídáš?

Záruba.
Co denně opáčím dle
Povinnosti sluhy věrného. Ty,
Pane, hřešíš láskou slepou k synovi!
Všemu světu mezník postaven;
V jisté míře běží noc i den,
A tak shodně celý svět se daří.
Běda, srdce-li svých mezí zmaří;
Nechť je vede plazivost neb pych —
Kročej přes meze jest vina, hřích.

Božepor.
Hřích má láska k jedinému synu?
Chceš, bych na milosti boží zoufal? —
Dlouhá byla řada roků mých, a
Stál jsem posud bez dětí, jen s bázní
V temnou dálku budoucnosti hledě,

Rovně jako s lítostí a bolem.
Od věků se Žďárských jméno skvělo
Vlasti k oslavě a spasení;
A však náhle větví jeho mřelo,
Jediný jsem stál již k zmaření.

Záruba.
Bůh tak soudil, neprotiv se člověk.

Božepor.
S vroucí modlitbou v těch dobách žalných
Zdvihnu k nebes králi zraků kalných,
Slibuji, že podle slov a vůle
Jeho v pouhé lásce dítě svoje
Vychovám — a prosba moje vzešla.
(S blahým zpomínáním.)
Bůh mi syna daroval!
Tajná dnů mých pohádka i cena
Všeho života mi vyjasnila se,
Když mi v náruč drahé poupě vložili.
Slze radosti mi z očí proudily,
Ulíbal jsem novorozence, a
V blahu tom i slib svůj obnovil, že
V pouhé lásce dítě vyroste. Já
Ke cti boží slib ten učinil a
Věrně podle síly naplnil. I
Proč by nyní, bloude starý, proč by
Hříchem sloul?

Záruba. Že vydal špatné ovoce.
Láska tvoje v slabost zakrněla,
V slepé shovívání prostopášných
Kousků: zlosti, zneuctění stáří,
Přebujného hýření —

Božepor. Aj, Zárubo,
Zárubo, ty ostrým šípem po mé
Přízni střílíš! — Vít je mladý; mysl
Neustálá z věci k věci točí
Se, a stáří naše závratu se
Strachuje, kde jinoch snadno přeletí.
(Velmi laskavě.)
Není divu, chce-li pánem slouti
Před dnešními hostmi; marnost
Jest to přirozena mladosti a
Prominouti snadná. Učiním dle
Vůle neškodné. Již jdi a zvěstuj
Vítu, že mu s dneškem otcovského
Hradu postoupím.

Záruba (hlavou starostlivě třesa odejde).

Božepor.
Blud a klam zde lidskou myslí zmítá,
Vášeň lidské srdce zchvacuje;
Blaze, komu stálá hvězda svítá,
Ten tu z vlnobití vypluje!
A ta hvězda sluje láskou světu,
Požehnanou setbou rajských květů;
Láska k pobloužení nevodí,
Láska hřích a vinu nerodí!

Vít je láska má, a ruka boží
Milým synem radosti mé zmnoží.

VÝSTUP 2.

Záruba, za ním Vít s obnaženým mečem, Beneš a jiná čeleď hradní, Božepor.

Záruba (vyděšen přiběhne a Božeporu k nohoum se vrhne).
Pane, spas mě!

Božepor. Co se děje? Vítku,
Nač ten vytasený meč?
(Vzchopiv se mezi oběma stojí).

Vít. Jeť soudní
Meč, dle práva mého poprv obnažen!
Pomstě vydej letitého zrádce;
Odbujně se pánu svému zpouzel.

Záruba.
Lžeš to, panáčku! Játť vím, co pánu
Dáti mám, a tebe učiti bych
Měl, cos dáti sluze povinen.

Vít.
Vzteklý pse!
Záruba. O, zab jen psa, jenž léta
Dlouhá dům tvých otců střeže! Z bázně
Před tvým vztekem neprchal jsem;
Ale abych otci tvému, jehož
Sám a se mnou celý kraj co otce
Ctí, a jejž ty dosti časně hořem
Sklátíš do hrobu, bych jemu žalu
Umenšil, jsem utíkal — jen proto,
Panáčku!

Božepor. Již ustaň, Zárubo! Z vás
Obou páchne překypělá žluč; ty
Beneši, mi pověz, co se stalo.

Beneš.
Mladý pán stál na předhradí, rozkaz
K uvítání dnešních hostů dávaje;
V tom se tady hradní vyskytne a
Zvěstuje, že odedneška jinoch
Na otcovském hradě pánem sluje.
Potěšil se pan Vít novinou, a
V té své radosti nám, čeledi své,
Zbrojnošům i panošům, kvas chtěje
Ustrojiti na začatou: káže
Hojný počet ovcí ze Žďárského
Dvorce pobíti. Však tomu s hněvem
Protiví se hradní. — Mnohých peněz
Dal váš otec za to stádo pěkných
Ovcí! — Aj, co třeba Žďárským pánům
Býti ovčáky! zas na to pán, a
Znovu stádo velí pobíti. Leč
Hradní z urputnosti se mu ještě
Opíral, i marnotratou nazval
Pána, až jej tento mečem pohnal
K útěku; — my sotva ubránili
Vraždě.

Božepor. Zárubo, dí Beneš pravdu?
Záruba.
Pravdu.
Božepor. Aj, proč do pořádku mého
Domu s neslušnou ty přísností se
Mísíš? Vít je pánem statků; jedním
Kvasem nezchudne pak Žďárský. Vít je
Pánem — ještě jednou všem to dím, a
Všickni jeho rozkazů se držte!
Ty pak synu, promiň horlivosti
Poctivého hradního, onť dobře
Myslí s pánem svým.
Vít. Já ale s ním to
Dobře nemyslím! On jest mi v oku
Trn a v srdci meč a na jazyku
Pelyněk, i nebudu s ním déle
Pod jednou zde střechou bydleti. Já
Pán jej z hradu svého vyháním!
Božepor.
Synu, synu!
(Pohnutí mezi všemi přítomnými.)
Vít. Vyháním! Již jako
Jedu musel bych se dechu jeho
Báti, kroku jeho jako rány
Morové. Co strašidlo by skučel
Při mých radostech a činů mých by
Dral se býti počtářem. I pryč s ním!
Neber odbojníka pod ochranu,
Aneb mezi mnou a ním si vol;
Zůstane-li on, já nezůstanu —
Zkus, kde větší z loučení máš bol,
Neb to vyřknouti dej zákonníkům!
(K čeledi.)
A teď vzhůru — proti svatebníkům;
Ať je s poctou, s plesem uvítáme,
První důkaz nové vlády dáme!
(Odejde s čeledí.)
Božepor (v hlubokých myšlénkách).
Zůstane-li on, já nezůstanu!
Záruba.
O, jen přímo, pane, mluv — mne sluhy
Starého se neštiť! Arciť že mne
Vyženeš; své dítě musíš podržet.
Božepor.
Dokud jeho krev se neutiší —
Záruba.
Bodejž by se utišila!
Božepor. Neměj
Starosti!
Záruba. Já o sebe je nemám,
Ale o tebe. Mně domov kyne
Pokojný; leč tobě nepokojní
Dnové nastanou, a tuťby oči
Staré žalem zplakaly, že nemá
Věrný sluha nésti s tebou trudu
Tíž, jak radost lehkou nosíval. Nu,
Nebe jinák určilo!

Božepor.
Nenaříkej, starče — neobtěžuj
Také srdce mé. Vždyť na věky se
Nerozcházíme; já sám tě časem
Pod tvou střechou ponavštívím;
Tam se spolu potěšíme —
Záruba. O můj
Dobrý pane! (Ruku mu líbá.)
Božepor (obejme ho velice pohnut).
Dobrý jsem, to mohu
Říci o sobě — a dobrota snad
Chyba moje jediná.
K všechněm vám se láskou srdce kloní,
S vámi pleše, s vámi slze roní,
Všechny pásá vděku silný pruh.
Odpusť, že tě pouštím bez viny;
Věrnýs přítel, dnů mých stálý druh,
Ale Vít je — syn můj jediný! (Odejde.)
Záruba (po bolestném zamlčení.
Z domu tedy! — Po třiceti letech
Věrné služby, uprchlé co ranní dým!
Krásný čas! — A nyní všecko náhle
Zůstaviti, nač tu starce poutal
Obyčej, a pořádati staré
Dny své v neobvyklý řád! — Nu, Bůh tak
Od věčnosti moudře rozsoudil, i
Nadál jsem se takového konce,
Připravený vše zlé očekávaje.
O nevděku nemluvím; mne jistý
Domov uvítá, a tady sama
Hrob si kopá slabost otcovská.
Bleskem moudrosti jej osviť, pane,
Nežli se mu synem žalost stane;
Já, co krev a život postačí,
Než mi dcera oči zatlačí,
Vždy jsem k slovu jeho uchystán;
Věrný sluha já — on dobrý pán!
(Odejde.)

Zahrada, vzadu zdí obehnaná. V pravo stranou viděti zadní částku Zárubovy krčmy a sice se dveřmi do zahrady vedoucími.

VÝSTUP 3.

Milína.
Aj, ten Libín také všude slídí!
Doví-li se o něm otec, bude zle.
Tolik mil se pustit za mnou z domova!
Dotíravý jest až hrůza! — Libín?
Ne, to bych mu křivdu činila.
Bázliv jest a tichý jako beránek,
Jako holoubátko bez žluče; to

Jest pan Vítek jako blesk a bouř. — Proč
Není Libín také vzácným jonákem!
Má to vina není, že se mi již
Nelíbí; kdož může srdci velet:
Rádo měj! když vidí oči něco
Lepšího? — Ty milý Bože, tu je zas!

VÝSTUP 4.

Libín z domu. Milina.

Libín.
Odpusť, Milino, že ještě jednou
Přicházím; jdu s prosbou poslední.
Milina.
Co chceš?
Libín. Jen se nemrač! Tvář i čílko
Vyjasni, ať z něho naděje mi
Svitne.
Milina. Však to není mračno k bouři,
Neboj se, že uhodí. — Co chceš?
Libín.
Milino, smím promluviti s otcem?
Milina.
S otcem mým? I proč bys nesměl? Střecha
Jeho krčmou pro každého jest, a
Přijde-li dnes domů hospodář, i
Proč bys nemluvil? Toť může každý.
Libín.
Každý? — To je nelaskavý žert, a
Srdci tvému na ujmu. Jen jeden
Mluviti má s otcem, jako já chci,
A ten jeden —
Milina.
Ty jsi — ne?
Libín.
Jsem! Ano
Já! Ta myšlénka mě dlouhé časy
Kojila; tys nechala mě v zlatých
Snách, a teď, an jsem jim zvyknul jako
Pouhé pravdě, slovem nevlídným mě
Probouzíš.
Milina (blíže pokročí — zkrátka).
Jsem povinna tě ze sna
Budit jako nemluvňátko sladkou
Písničkou?
Libín (poněkud zaražen).
To nejsi povinna; leč
Povážím-li, jak jsme spolu vyrostli —
Milina.
Také jiných dětí bylo v sousedstvu.
Libín.
Ne však jako my v té chýši jedné,
Co dva strůmky v jedné zahradě.
Jeden s druhým hraje, běhá, sedne,
Oběma věk plyne při vnadě;
Tobě zalíbit se mládec hleděl,
Že tě miluje, to sotva věděl;
Teprva když na otcova slova
Loučiti ses měla s dědinou,
Poznal, žes mu slastí jedinou.
V paměti mu zjevila se znova
Všecka rozkoš s tebou zažitá;
Bolest lásky, náhle probuzené,
Pro tvou ztrátu byla dvojitá,
Touhou mřelo srdce zkrvácené!
Milina (soucitně před sebe hledíc).
Lituji tě, ubohý!
Libín.
Jsem věru
K politování! Neb dívka, ježto
Při loučení na mém srdci plakala,
Ona jediná, kterou jsem ctíti
V duchu vyvolil: ač políbením,
Ruky tisknutím a vroucím zřením
Sama slib své lásky upevnila,
Brzo mysl vratkou proměnila.
Milino, čím jsem tě rozhněval, žes
Jméno moje vymazala z duše
Své?
Milina (nejistě).
To bylo věčné řízení, a
Tomu srdce lidské protivit se
Nemůže.
Libín.
O nevěř klamným leskům!
Snadnoť srdce v tajné sítě padne,
A jen v chýši ubráníš je bleskům,
Na výsostech ale jistě zvadne.
O pojď, vrať se k prosté domácnosti,
Tam ti kynou věnce blaženosti.
Milina.
Ach, můj Libíne!
Libín.
Má Milino! Ty
Novou sílu vléváš v duši mou tím
Slovem jediným: Můj Libíne! O
Ještě jednou mě tak pojmenuj!
(Za scénou ozve se lovčí trubka).
Milina.
Ha, můj Vítek! Honem vstříc mu!
Libín.
Milino!
Milina.
Nezdržuj mě!
Libín.
Milino, ta chvíle
Nad blahostí dnů mých rozhodne.
Milina.
Pusť mne!
Libín.
Nuže, tedy dospěj cíle
Svého! Štěstí mé je neshodné.
S Bohem buď! tys mého srdce ránu
Viděla; mé stesky v dálce zahynou.

K mému ráji zastoupilas bránu,
Hleď jen, ať ji kroky tvoje neminou!
Bůh tě veď! — i mne snad povede,
Jestli zoufalství mě nesvede. (Odejde.)

Vít (za scénou.
Milino!

Milina.
Již letím, miláčku!
(Běží k zahradním dvířkám a otevře.)

VÝSTUP 5.

Vít. Milina.

Vít.
Zlato moje! že již nepřijdu, snads
Myslila? Tím ohnivěji nech ať
Medoplnou číši k ústům přitisknu —
(políbí ji)
Rád bych nahradil, co zmeškáno.

Milina.
Nepokojný — postůj trochu! — Jak mu
Tváře pálí! — Jel jsi rychle, viď?

Vít.
Jako blesk mě švihlá brůna nesla,
O závod s ní touha kvapila;
Hnalť ji ohlas milostného hesla,
O cestě jí láska věstila.
Přiletím — a v tvé mi náruči
Símě sterých slastí vypučí;
Oči tvé mi jasně k blahu svítí,
V srdci tvém se moje srdce znítí!

Milina.
Tak se vede také mně, můj Víte!
Jáť se sama neznám již, a když tě
Nevidím, jsem pro všechen svět ztracena.
Mnohých radostí jsem u pěstounky měla,
Byly dary, svátky, štědrý den;
Tebou však jsem teprv blaho zřela,
Všecko jiné bylo pouhý sen;
Srdce o to nyní málo dbá,
Jen když tys můj, Vítku —

Vít (obejme ji).
A ty má!

Milina.
Pověz mi jen, kdy se otci svěříš?

Vít (snadně).
K čemu to? Jáť na toho se ještě
Ani neptal. Tebe miluji, a
Tobě jsem se svěřil již.

Milina.
Ach, netrop
Žertv! Čili upřímně to semnou
Nesmejšlíš? Já dosud na tvůj stav se
Neptala, a posléze jsi něco
Pro mne tuze vzácného. Dnes šaty
Máš co rytíř bohaté. Již promluv
S otcem, to ti povídám.

Vít.
Kdo jest tvůj
Otec? Dosaváde jen o tetě a
O své lásce mluvila.

Milina.
Protože
Otec o mé lásce neví. Ale
Teta semnou nese tajný kříž,
Neboť znala také lásky tíž.
Otce od dětinství neviděla
Jsem, a co mě domů povolal — jsou
Tomu teď tři neděle — jen dvakrát
U nás byl; (s úsměvem) to tys byl desetkrát!
Přísného je pohledu, to však nic
Líbeznosti srdce nebrání; vždyť uvidíš!
Já ho v první chvíli zamilovala.

VÝSTUP 6.

Záruba. Milina. Vít.

Záruba (z domu).
Milino!

Milina (běží mu v oustrety).
Ach, otče! otče!

Vít.
Tedy
Pravda, čeho jsem se nyní domyslil?
Hradní jejím otcem?!

Záruba (obejmuv dceru Víta si lépe všimne).
Jakže? Vy tu,
Pane Žďárský? Co tu hledáte? My
Spolu nemáme co jednati, a
To je půda má. Jeť moudrý sluha,
Kdo si vlastní zjedná hnízdo, než ho
Milostivé panstvo z tepla vyžene.
Co tu hledáte?

Vít.
Slov ušetři a
Ptej se dcery.

Záruba.
Co tu děláš, Milino?

Milina.
Co tu dělám? Ach to divná věc! Nic
Vlastně nedělám, a přec mi z toho
Sladký plyne zisk. — Nu, tedy mluv jen
Vítku!

Záruba.
Vítku? Zhola Vítku? Děvče!
Pouze Vítku?

Vít.
Láska zapomene
Na pána. Mne tvoje dcera — je-li
V skutku tvou — vždy takto jmenuje, i
„Milý Vítku“ někdy. To ti milo
Nebude.

Záruba. To nebude. Mne tresci
Bůh! Pryč, dítě nešťastné! Či jsem tě
Proto patnácte let jako poupě
Skrýval před všetečným prstem chlapce
Nezvedeného, bys v rukou jeho
Posléz uvadla co růže rozkvětlá?
Domů pojď a podvodníků chraň se!

Vít.
Nezapomeň, že tě slyším, abych
Pro zvuk řeči tvojí nezapomněl
Já, žes otec Miliny.
Záruba.
Dbám já na tvé zapomenutí? Tys
Na mne zapomněl již; netřeba ti,
Abys tížil pamět myšlénkou, že
Otec dívky jsem, již více nespatříš.
Milina.
Otče! já mu věrnou lásku slíbila.
Záruba.
A já tobě kletbu dám, aneb tě
Na veřejné místo postavím, kde
Celý svět jda kolem, do tváří ti
Naplije, žes obcovala z hejskem
Rytířským!
Milina (rukama lomíc).
O Bože! Bože!
Vít (po meči sáhne). Jedno
Slovo ještě —!
Záruba. Tisíc slov — anebo
Zacpej uši — jdi! Zde já jsem pán, a
Poctivě jsem toho práva dobyl
Věrnou, spravedlivou úsluhou; zde
Mohu velet, a kdo po dobrém tu
Neposlechne, toho po zlém vyhodím!
Vít.
Ha, ty schránko zrádné smělosti! ty
Pána — svého pána vyhodit? Nu,
Bůhtě živ! těch práv tě v domě tomto
Brzy sprostím! (Do zadu.) Hola, čeledi!
Milina. Co
Počínáte, pane — Vítku?
Záruba. Mlč a
Tiše postůj!

VÝSTUP 7.

Chasa lovecká, mezi ní Beneš, hrne se dvířkami. Předešlí.

Vít. Toho zlosyna se
Chopte, k stromu přivažte to
Tělo nenávistí vyzáblé, a
Jeden po druhém pak napínejte
Luk! Svůj zlatý řetěz tomu darem
Dám, kdo v srdce jeho zatkne šíp, v to
Hněvem krmené a napájené
Závistí! — Již honem!
Záruba. Spas mne, Bože!
(Čeleď se ho chápe.)
Milina (vrhne se mezi ně).
Zpátky! Ustaňte! Ach, Vítku, odvolej!
Pryč! jeť mejlka v rozkazu!
Vít. Jen čiňte,
Co jsem kázal!
(Chasa opět Záruby se chápe.)
Záruba (držán z obou stran za ruce):
Nuže tedy, Pane nad oblohou,
Nad hvězdami, nad tou knihou a tím
Rukojemstvím věčné spravedlnosti —
K tobě volám! — pošli žhavé blesky,
Větrem nešťastníka rozmetej,
A než vzniknou nad ním otce stesky,
Všechnu památku zde po něm smej!
Milina (plna smrtelného strachu zkřikne a Vítovi k nohoum padne).
Pomoc! Pane, pro spasení duše,
V něž snad věříte — a pro tu lásku,
V níž jsem se vám oddala — neplňte
Rozkaz ukrutný!
Také vy snad otce máte — sestru,
Matku máte — pro strach smrtedlný,
V němž i oni zahynouti mohou — Vítku!
Slyš mne, slyš! a otce nevinného —
(Lovci byli již Zárubu na zad v levo odvedli, někteří pak v pravo u předu stojíce, luky napínají a po něm míří, což Milina, po otci se ohlížejíc, nyní zahlídne a zoufanlivě zkřiknouc k ochraně otcově pospíchá.)
Pomoc! pomoc! Stůjte! Zadržte! Můj
—Otče — otče!
(Bez sebe u prostřed klesne.)

VÝSTUP 8.

Božepor z domu. Za ním několik zbrojnošů, pak domácí dvě služky, jenž Milině ku pomoci spěchají. Předešlí.

(Lovci od Záruby upustí.)

Božepor
Kdo zde volá o pomoc, že mimojdoucí leknutím se staví? Ty zde,
Vítku? Tamto hradní? — Co se děje?
Beneš.
Pán ho kázal trestat.
Záruba. Terč chtěl
Udělati z prsou mých!
Milina (síly nabyvši nyní otci okolo krku padne; oba se drží v objetí).
Božepor (ruce sepna).
Z tvých prsou?!
Vít.
Ni těch šípů hodna nebyla by
Zrady plná tato nádoba!
Podrž ji teď, soudce vlídnější! tyť
Neomylně ryzí zlato najdeš
V jejích útrobách. Než hledej, dokud
Se mi ještě jednou v cestu nevstaví;
Rozšlápnutou bys pak v prachu nalezl.
Milino!
Milina (ani se naň neohlížejíc, tužeji se k otci vine).

Vít. Ty pod dravcova křídla
Hlavu skrejváš, hrdličko? — Jen směle
Vzhůru pohledni a srdce vřelé
Vítku zachovej! Jeť věru blaze,
Děvo, dokud Pán sám prosívá,
Nežli símě pomsty rozsívá;
Oceň tedy lásku jeho draze. —
Vzhůru, dál! Čas k plesu ubíhá!
(S chasou zadními dvířkami odkvapí.)

Božepor (jako z vidění se protrhna).
Jaký obraz mě to poděsil?
Byl to Vít, mé dítě, napájené
Láskou srdce vřelého? — jen láskou
Pěstované a přec v ukrutenství
S rozkoší se kochající? — Ach, kdo
Udrží mé smysly v kruhu silném,
Aby zděšeně se nerozprchly
Větrem? — Zárubo! tys krutý věštec —
(nazad se obrátiv)
Zárubo! mluv, co se stalo? Čí ta
Dívka?

Záruba (přiblíživ se).
Dcera moje, pane!

Božepor Dcera?
Nepravil jsi jednou, že ti zemřela?

Záruba.
Já tě, pane, oklamal a klam ten
Nyní k škodě se mi obrací.
Cizina mi pěstovala poupě,
Kteréž bázeň moje před tvým synem
Z domu poslala a od otcova
Srdce v dálce držela, až v Pánu
Zešla její pěstounka. Leč
Sotva doma na prahu se ohlídla, již
Mladý Žďárský pán mi kvítko vyslídil —

Božepor (kvapně).
Nedej Bože, aby se byl zapomněl!

Záruba.
Já se mu zde protivil, jak péči
Otcovské a právu hospodáře
Slušelo — on ale krutý žert si
Vymyslil —

Božepor.
To vím a boží prst v tom
Vidím, že jsem dosti časně přikvapil.
Prudce vzniká v hochu první plápol
Milosti a zchvacuje ho k činu
Prchlému. I není věru divu!
Dcera tvá je spanilá — pojď ke mně
Dítě medové! — Již prominouti
Hochu musíte, co tropí mladá,
Pobouřená krev — onť na zlé jinak
Nepomyslí nikdy. Věřte mi — ach,
Otec musí syna omlouvati,
Nemá-li se spustit naděje,
Že krev jeho k cnosti dospěje —
Nemá-li svou lásku proklínati!
Odpusťte mu — otec o to žádá,
Přízeň moje splatí vám dluh ráda!
(Odchází domem, Záruba s Milinou a zbrojnoši za ním.)

Velká předsíň, sklenutá na sloupích, mezi nimiž do jiných komnat se chodí. Vzadu zní hudba. Zpočátku je slyšeti vytrubování a připíjení.

VÝSTUP 9.

Adleta. Vít (plesem a vínem rozčilen stranou s ní přichází).

Adleta.
Jděmež k tanci, pane Žďárský; jeť to
Hudba výborná, i spolek veselý, jejž
Ke cti nám jste pozval ke kvasu.

Vít.
Ajta! nechmež hudby, ženo krásná —
Hudby v síni taneční; mně vaše
Slova nad hudbu jsou skvostnější;
Vám pak zahudu sám píseň mnohem
Líbeznější, nežli zbor všech pištců.

Adleta.
Budíte mou zvědavost.

Vít.
Srdce moje o lásce vám zazpívá!

Adleta.
Píseň o lásce vždy chváliti má
Nevěsta. Tož o své lásce snad mi
Povíte?

Vít. Ba o své!
O tom kruhu čarodějném, jenž mě
K tobě víže, kouzelnice krásná!

Adleta.
Jakže, pane?

Vít. O tom ohni, jenž mě
Sžírá, o tom toku, jenž mě ztápí —
O těch sladkých mukách promluvím, co
Tebou, koruno žen, v duši mě se
Zmáhají.

Adleta
Jeť svatba má, i ráda
Vidím, když mi den se zdobí žertem;
Musí žert však točiti se v mezích,
A ne drzým skokem poškáditi
Slušnost.

Vít. Žert? Mé oko viz, ten jasný
Průhled na dno srdce horoucího —
Žil mých vřelé klokotání slyš —

Adleta.
Pane Žďárský, vás tu omámilo
Víno! (Odchází.)

Vít (do cesty jí vstoupí).
Tys mě omámila, ženo
Kouzelná! I popřej léku mysli
Zmatené, co na rtech tvojích roste.

Adleta.
Odstup, pomatenče! hostinského
Práva hříšný rušiteli, v klamném
Rouše přátelení živá zrado,
Vilné zvíře v lidské podobě! — Pryč
Odemne!

VÝSTUP 10.

Paběnický. Předešlí.

Paběnický.
Co se děje? Nezněl tady hlas tvůj,
Adleto má, v ouzkostlivém volání?

Vít.
Ha, ha! Upejpavé třepetání
Hrdličky nic více!

Adleta. Honem kaž, ať
Sedá čeleď na koně; hned ze zdí
Těchto vesměs vykročiti musíme.

Paběnický.
Hrozí nebezpečí?

Adleta. Naší cti.

Paběnický. Co
Pravíš, choti?

Vít (se smíchem).
Nelekej se, šťastný
Manželi! jeť po žertu a cnostnou
Zůstala tvá choť.

Paběnický. Co to?

Adleta. Již jděme,
Drahý jděme!
(k Vítu) Z úcty k šlechetnému
Otci vašemu ten žert váš, pane,
Zahalíme rouškou zapomenutí.
Vězte však, že pomsta pod ní čihá,
Drzým-li ji prstem ještě jednou
Odhalíte.

Paběnický.
Já však nechtě oči
Míti rouškou zahaleny v jasno
Vojím pohlednouti. Na vás, pane,
Vysvětlení žádám.

Vít. A co, kdybych
Vám je nedal, pane?

Paběnický. Věděl bych, že
Věci nepravé jste páchal tu, a
Zapomenuv, že jsem u vás hostem,
Rukavicí bych vás mrštil do tváří.

Vít.
Mrštil?! Mne — zde pána? Ha, tys mrštil
Mne již slovem tím, tou myšlénkou, a
Krev mi kypí, rána pálí — tu máš
Půjčku nazpět!
(Hodí mu rukavici do tváří.)

Paběnický.
Hrom a peklo!
(Vytasí meč.)
Obnaž!
Obnaž, nezbedníku, obnaž, práva
Domácího prostopášný zhoubce!
Obnaž — krví tvou den svatební si
V paměť zapíšu!

Vít. Jen pojď; má ocel
Prahne po brodu!
(Šermují a do zadu se tisknouce v pravo mezi sloupením zmizejí.)

Adleta. O ustaňte! Můj
Manželi! O běda! pomoc! pomoc!
O dni nešťastný!
(Spěchá za nimi.)

VÝSTUP 11.

Božepor — něco hostů — Beneš.

Božepor.
Ký to nářek svatebčanům kazí
Veselí? a jakýž mečů řinkot?
(Beneš odejde za Vítem.)
Kdo se opovážil, dnes tu v pěkný
Věnec radovánek tnouti mečem
Obnaženým? — Kdože?

Adleta (za scenou).
Běda! Běda!

Beneš (se vrátí).
Vražda! vražda! Ženich tone v krvi!
S mladým pánem setkali se mečmi.
(Někteří hosté hrnou se ven — hudba, jenž byla dosavád zněla, utichne.)

Božepor.
Co žes pravil?

Beneš. Mladý pán že zabil
Ženicha a sám prý k boji podal
Příčinu!

Božepor.
O zboř se, obloho! a
Zhasínejte světla nebeská!
Tmo, jenž před věčností zem jsi kryla,
Rozpni peruť nad mou dědinou,
Abys před hanbou ji zahalila,
Nemohouc ji chránit před vinou!
V domě vražda, vrahem vlastní dítě —
Svodlivé jsou chytrých pekel sítě;
Otec, v nebe skládaje své doufání,
Nad hrobem tu nyní stojí v zoufání!
O Zárubo, ty strašný proroku!

VÝSTUP 12.

Vít (s mečem v ruce). Předešlí.

Vít.
Zpátky, zpátky! aneb všechněm stane
Se touž mírou, ježto drze hněvu
Pánovu se staví na odpor!

Božepor.
Vrahu! vrahu! Nešťastníku —
Je to plod mé lásky, péče mé?
Vzešlo takto símě mého učení?
Láska byla dnů tvých pěstitelkou,
Láska družkou, láska učitelkou,
A tys lidstvu nevítaný strach,
Pouhý rozbrojník a zlostný vrah!

Vít.
Mlč! — a nepokládej za vinu, co
Ztrestala krev šlechtická! Či mám snad
Hanu snášeti a vlídnou dáti
Odpověď: „Já pána miluji", — když
Hněv mi pěstě okáže?

Božepor. To pověz
Před soudem, já na výmluvu nedbám;
Zkamenělo srdce, odvrátil se
Sluch — pryč odemne!

VÝSTUP 13.

Předešlí. Adleta rukama lomíc, za ní komorné a čeleď; hostmi naplní se nazad celá síň.

Adleta.
Mrtev! mrtev! Hvězda moje zhaslá,
Berla zlomená a vysušený
Blaha zdroj! Pryč, pryč! vy květy,
věnce,
(odjímá je s hlavy a ňader i odhazuje se šperkem.)
Zdobící jen šťastnou nevěstu; mně
Zhynul manžel! — O bys nebyl statný
Býval, šlechetný a spanilý, by
Pro tě nářek růsti nemusel a
Slzy mé řinouti! O sladká
Moje usta manželská, teď ztuhlý
Led!!

Božepor (rukama lomě).
O běda! běda! Z hostinského
Domu peleš vražedníků, z kvasu
Svatebního stesky pohřební — a
Dítě mé — má krev!
(Tváře si zastírá.)

Adleta.
Kletba jí, té krvi zkažené! Jeť
Na tvém rodu, štěpu mnoholetém,
Hnusný výrůstek tvé dítě, houba
Plná jedu. Kletba jí a boží
Blesk ji popal!

Božepor. Synu! synu!

Adleta (k své čeledi).
Vzhůru, věrní! ježto se mnou hoře
Stejné rozněcuje — pomsta volá!
Vrah tu stojí mileného pána!
Nešetři ho vašich mečů rána;
Zlořečím mu, vy ho nectěte —
Zoufající vdovu pomstěte!!
(Odejde s komornicemi.)

Čeleď Paběnického (tasí meče).

Božepor (zděšen z bolesti své se protrhne).
Víte! Víte!
(Uchvátí jej, mocně ku předu ho táhne a tu k němu tajně a velmi rychle mluví.)
Světský soud ti hrozí —
Hanba domu našemu a právo
Čihá již i — měl bych tebe trestu
Vydati co spravedlivý otec —
(s pláčem)
Ale já tě miluji, tys kořen
Mého života, můj dech a duše
Má, a svadneš-li i svadnu já!
Vzdálený je, nepřístupný kolem
Hrad můj na Sázavě — prchni tam, já
Zatím svět a právo smířím — prchni —
Prchni — prchni!!

Vít.
Posléz tedy z pout a vazeb moci!
K světlu vzejdou teď mé tmavé noci!!
(S mečem pozdviženým nazad se obrátí.)

Čeleď Paběnického (řítí se mu v cestu).
Vzdej se, vrahu!

Vít. Zpátky!

Božepor (na svůj lid).
Chraňte mi ho!
(Čeleď domácí tasí meče — všeobecné pohnutí a setkání — meče břinčí.)

Božepor (u předu s rozpiatýma k nebi rukama).
Na mne, pane, neupadniž vina,
Chrániť otec jediného syna!!

(Opona sletí.)

Oddělení druhé.

Pomsta a kletba.

OSOBY.

Oldřich z Kamenného Hrádku, královský hejtman.
Černý Vít, hlava loupežníků.
Hořín, Beneš, Matík, } z jeho čeledi.
Markyta, stará klíčnice na Sázavském hradě.
Božepor Žďárský.
Záruba.
Milina, jeho dcera.
Ryvec, zbrojnoš na Žďárech.
Oděncové královští. Chasa Vítova.
Děj na Žďárech a na hradě Sázavském o dvě leta později než v oddělení prvním.

Komnata Božeporova.

VÝSTUP 1.

Božepor uprostřed sedě. Záruba a Milina z obou stran podle něho stojíce.

Božepor.
Nestřásejte rosu déle z květů
Útěchy, by ochlazujíc padla
V prsa má. Krev těla mého páchne,
Větev stromu mého usychá i
Láme se — můj sýn je loupežníkem!
Milina.
Divné bývají prý cesty Boží,
Učili mě děvče, a co člověk
Nazve zlým, je často dobrého prý
Konce počátek.
Božepor. Ty, dítě zlaté,
Ovšemť pravých srdce mého strun se
Dotýkáš, jenž znějí: Omluva! Leč
Tuto stojí srdce přísnější a
Nemá pro mne starce sladkých slov.
Záruba.
Mám je, pane; ale pravdu zapřít
Nemohu. Já v činech syna tvého
Jiné vidím cesty Boží.
Mělť se dům tvůj ve prach seřinouti —
Co tu vzniká, vše i pojde zas;
Ty však osudným chtěls kolem hnouti,
O syna jsi žebral dlouhý čas.
Bůh tě slyšel, ale soud svůj vodě
Od věčnosti slyšel tě k tvé škodě.
Božepor.
Ach, tys trpký karatel! a přece
Pravda hořká snesti dá se lehčej
Nežli v starých letech samota — a
Tu vy na mne nedopustíte, co
Věrní, drazí strážci k útěše mě
Provázejíce. (Ruce jim podává.).
Jak vaší lásce
Odměním?
(Na hradě se troubí.)
Hle, kdo to o hrad vadí,
Jemuž, jak zlé kolébce, již dráhně
Časů host se vyhýbá.

VÝSTUP 2.

Ryvec, hned za ním Oldřich. Předešlí.

Ryvec.
Královský to vůdce, Oldřich z Hrádku,
Ptá se po vás, milostivý pane!
Božepor.
Oldřich z Hrádku?! — Nebesa, proč toho
Věřitele na mne posíláte?
Ryvec.
Tuto jest již! (Odejde.)
Božepor (bezděky zvolá).
Otec vdovy Adlety!
Oldřich (letitý sice ale silný muž, napořád chladný a zasmušilý).
Vidím, že jste na Oldřicha ještě
Nezapomněl, pane Žďárský! Snadná
Tedy bude naše umluva.
Božepor. Ach,
Jakým hlasem, Oldřichu, to mluvíš!
Kam ses děla, důvěrnosti přátelská!
Dlouho jsme se neviděli — od těch
Časů, co nás oba zarmoutila
Příhoda —
Oldřich. Nemluvte o ní! Stojím
Nyní z jiných příčin před vámi, než
Abych s pláčem, nebo hněvem na čas

Uplynulý zpomínal. Co vůdce
Královský jsem přišel.

Božepor. A co hledá
U mne vůdce pluků královských?

Oldřich.
Milost královská že o mír země
Péči vede otcovskou, snad víte,
I že loupežím se v tuhý odpor
Staví, zbytkům doby surové a
Škvrnám rodu panského. Takž bere
Nyní meč i oheň k pomoci, by
Zlotnou hlavu hadového klubka
Potřela, jenž vůbec sluje Černý Vít!

Božepor.
Pane na nebi! (Zklesne na židli.)

Milina. Ach, pane šetřte
Otce!

Oldřich.
Znáte Černého? — On zetě
Mého zavraždil a prchnuv pomstě
Na oslavu jména rytířského
Páše nyní loupež po krajích.

Božepor.
Ustaňte! to nemůž býti důvod
Vaší návštěvy, můj pane vůdce
Královský — ta věc je dávno srovnána,
Drahou pokutou jsem vinu zaplatil.
Mluvte jinák!

Oldřich. Král mi velel, abych
Po rytířstvu hojné pluky sebral,
A pak jimi loupežníka potřel
Na Sázavské skále!

Božepor Mého Víta?

Záruba.
Metla páně dlouho shovívala!

Oldřich.
Nyní dopadne! — I vy mně, pane
Žďárský, svěříte své zbory. Znáte
Hrad, kde loupež páchá se, a protož
Povíte nám o snadnějším přístupu.

Božepor.
Já své zbory na vlastního syna?
Ruce, pamět proti svému domu?

Oldřich.
Syna — domu? Král vám velí, aby
Loupežník se jal, a národ oupí:
Zbav nás outisků! a jste-li proti
Vůli královské a prosbě národů,
Jste-li vraždy hajitel: jen slovo
Vyřkněte, a šlechta po vůli jsouc
Prosby rozmyšlené vyvrhne vás
Nehodného z řadů svých a štít a
Meč vám zlomí biřic na popravišti!

Božepor (se vzchopí).
Zadržte! Ta hanba padni na tebe,
Přišel-li jsi hanobiti starce,
Šlechtice a otce slovy jedem
Napuštěnými! Jeť jméno Žďárských
V dobré u národu paměti — Bůh
Sám to řídil, že zlou větev stromu
Tohe jenom „Vítem" jmenují — a
Šelma lže, kdo rce, že Božepor kdy
Nešlechetnost miloval!

Oldřich. Nuž tedy
Ozbrojíte zbory?

Božepor. Ozbrojím!
O mou krev se přísným právem hraje,
Sám i meč mám na krk napnouti,
Jako tygr z palčivého kraje
Zuby ve své mládě zatnouti;
Ale cnost tu volá na rytíře,
A hlas otcův bolně umlká!
Zmužiť se i stáří v plné míře,
Povinnost mu mladé síly dá!
Pukni srdce, rámě se přec zbrojí,
Otec na syna se s pluky pojí!
(Na odchodu — náhle se zastaví.)
Slovo ještě, vůdce královský!
Jaký bude osud syna — — Víta
Lupiče řku, padne-li vám v ruce?

Oldřich.
Král mi úplné dal nad ním právo,
Já ho k smrti odsoudím.

Božepor. Že k smrti?

Milina.
Mějte smilování!

Záruba. Bůh ho soudí!

Božepor.
K smrti na popravišti? Kat vztáhne
Ruce krví zapáchavé na to
Tělo, jež jsem líbával? A dům můj
Zpustne, že se poutník z dálky uhne
Strachem trna: Zbav nás Bůh, tam straší
Dítě ztracené?! — Můj pane vůdce,
Jednu prosbu odepřít mi nesmíte,
Stojíte-li na královu místě!

Oldřich.
Jakou prosbu?

Božepor. Vrahu nejhoršímu
Ulevuje právo trestu, když se
Podá na milost.

Oldřich. A mníte, že se
Podá?

Božepor.
Posla k němu pošlete!

Oldřich.
Nemám člověka, bych život jeho
Obětoval za to poselství. Onť
V rukou Víta zhynul by!

Božepor. Já půjdu sám!

Oldřich.
Vy?

Božepor.
Mou krví ruce nezprzní!
Co mi slov jen láska na rty vloží,

Aby cestu k srdci klestily,
Všechny moje péče vynaloží,
By se mého syna zmocnily.
Neodoláť! chopím se ho pevně,
A pak rychle k nohoum královým;
Milost ocení mu vinu levně —
Pobloudilce k cnosti navrátím!
(Odejde s Oldřichem.)

Milina.
Otče, co ti zdá se o pánově
Cestě k synovi?

Záruba. Jsouť marné kroky,

Milina.
Mne se bázeň chápe tajná; zlý je
Spolek, v němžto brodí Vít, a kdo ví,
Ubrání-li ruka jeho škodě,
Byť i v srdci dětský hlas byl cele
Nevymřel.

Záruba Kdo v proudě hříchů tone,
Všechny břehy potrhá.

Milina. O tedy
Mne nech jíti s pánem! — Nelekej se!
Mocnější jest milost ženy, nežli
Otce zoufalost, a slova má jím
Pohnou.
Blaho lásky v obět jsem mu dala,
Nechci zoufat, že jí zcela nehoden!
Přivolám mu zpět ten sladký, zlatý sen,
Jímž mě svobodná slova jeho spiala;
Dívčí prosbě s otcem spojené
Odoláť jen srdce kamenné!

Záruba.
Mlč a Bohu v cesty věčné nevstupuj!

Milina.
Bůh dal rozkaz: Miluj bližního jak
Sebe samého.

Záruba. Ty v slepé vášni
Ještě postonáváš.

Milina. Srdce mého
Jizva zacelena jest, a dotkneš-
li se jí, jen tichá zpomínka v něm
Zniká; nemoc žádná. Nebraň pánu
Přispěti. Či nechceš, aby syn se
K cnosti vrátil? Je ti pomsta dražší
Nežli úcta božích rozkazů?

Záruba (dlouho se na ni přísně dívá).
Zaslepená! Jmenuješ ty bázeň
Před řízením božím pomstu? — Jdi si,
Kam tě ono vede; život služný
Všelikou je pánům obět dlužný!

Milina (mu ruku líbá).

Záruba (jí pravici na hlavu vloží).
Bůh tě veď!

Milina. To povede! mé kroky
Nejsou marné — to mi srdce praví,
V nežto dívka ráda víru staví.
(Odejde s otcem.)

Síň na hradě Sázavském.

VÝSTUP 3.

U dvou stolů — v pravo v levo — sedí podivná směsice čeledi Vítkovy a hoduje. Více ku předu klečí a polo sedí Hořín s Benešem, mezi sebou židli majíce, na níž kostkami metají.

Hořín (hodí).
Deset!

Beneš (hází).
Jedenáct!

Hořín To neplatí!
Křivěs kostkou zatočil. Hoď ještě
Jednou!

Beneš Tobě pěstí do tváři, ty
Skoupý šibale! Již myslíš opět
Na šejdy!

Hořín. Ty šidíš mne, a já ti
Výhru nedám!

Beneš (uhodí ho).
Tu máš tedy také
Sázku!

Hořín. Aj ty lotře kostkovaný!
(Vyskočí a tasí meč.)

Beneš (taktéž učiní — obou mečové se se potkají).

Hlasy u stolů.
Ticho! U všech všudy! od sebe!

VÝSTUP 4.

Vít z postranní komnaty, celý v černém oděvu, brzo po něm Markyta. Předešlí.

Vít.
Jaký hluk to? — Meče z pochvy? Ďáble,
Je to přátelení, jakéž vám tu
Poroučím? A je to úcta mého
Rozkazu, v mé službě platná poslušnost?
Proto vás tu vínem napájím? Kdo
Podal příčinu?

Beneš Tu podal Hořín,
Pane!

Hořín. Lžeš to pse! My, pane, hráli
V kostky, on mne podváděl.

Vít. A proto
Meče z pochvy? Máte krve nazbyt?
Nuže chopte se těch kostek ještě
Jednou, vrhněte — kde padne míň, tam
Padla smrt! Nic — žádná odmluva!
(Vše od stolu se vzchopilo a nyní polekáno kolem zvědavě se staví.)

Markyta (zdlouhavě se prostředkem až k předu přiblíží).

Beneš (urputně se zamračí a hodí — kostky se valí se židle až na zem).

Vít.
Platí, jak ti padlo!
Hořín (jediný zvědavě po kostkách se žene).
Vít. Pět — šest — jedenáct!
Jedenáct? Teď hodíš ty!
Hořín (se třese, že sotva kostky z nádoby na židli vyklopí).
Dvě — čtyry — šest!!
(Zůstane bez sebe.)
Markyta.
Šest? Hihihi! Ty máš méně. Oč pak šlo?
Vít (se ohlídne).
O tebe!! A jak se mu již bázní,
Že tě vyhrál, krátí dech! Hoj — chlape!
Styď se! za ten strach i smrti's nehoden a
Nezasloužils místa v sboru mém!
Hanba tebe cestou mužů poslat
Ze světa!
Markyta. I jen ho pošli; ďábel
Na něj dávno čeká.
Vít. Že již čeká?
(se zasměje)
Máš ho mít! (k Hořínu) Tu místo smrti vezmeš
Markytu si za ženu!
(Celý zbor se dá do hlasitého smíchu.)
Hořín (padne na kolena).
Ne, všecko
Na světě i smrt i muka — jen to
Živé peklo na mne nevypusť!
Sbor (chopiv se číší, zvolá).
Zdráv buď ženich, zdráva nevěsta!
Markyta.
Vroucí smolu do hrdel vám — žhavé
Uhlí do srdce! Z mých let si žerty
Tropíte?
Vít. Nic žerty! Co jsem řekl,
Stane se. I budeť tobě věnec
Z rozmariny pěkně slušeti.
Markyta. Mně
Sluší ještě! Nenávidím vás, a
Léta ve cti dokonám! Buď kletba
Tobě za posměch z mých šedých vlasů!
Vít.
Ty mě kleješ?
Markyta. Mohuť ještě víc! O
Jen mě rozzlob, sestaralou v těchto
Stěnách klíčnici, mě domácího
Ducha, jen mě rozzlobte, jež hříchu
Dech sem z cizích končin zavál — dlouho
Nebudu se již těm prostopášným
Kouskům dívati — mámť do polivek jed,
Ostrý jed!
Vít. Ha pominulá saně!
(Meč vytrhne — řítí se na ni — jiní za ním. Markyta v postranní komnatu odběhne. V tom ale silně a rychle po sobě na věži troubiti se začne.)
Vít a ostatní (se zarazí.
Co to troubení?

VÝSTUP 5.

Matík. Předešlí.

Matík (na kvap).
Hlásník, pane, dává znamení, že
V oudolí se hemží na sta oštěpů,
Přílbice se blýskají a meče.
Vít.
Co že pravíš?
Matík. Zdá se, jakby náhle
S nebe byly spadly, jestli nám je
Peklo neposlalo na postrach.
Nepřátelské jsou, neb nad nimi se
Vznáší prápor královský!
Vít (hodí meč do pochvy).
Již honem
Ke zbroji! Ty pospěš na baštu a
Každé hnutí oštěpů mi oznam!
(Matík odběhne.)
Koše, kámen, svály připravte, ať
S hlavou zakrvácenou se vrátí,
Kdo se o mé hradby pokusí. Ty,
Hoříne, slav svatbu později, Ty ,
Beneši, mi odedneška prvním
Po boku jsi; rád mám, komu štěstí
Přeje!
(Strhne z hrdla řetěz — hodí mu jej.)
Toto na památku dnešních
Kostek! A kdo pěst svou nejlépe dnes
Přičiní, v to skvělé nádobí mu
Sáhnout dovolím.
Na číše po stole stojící ukáže.)
Teď ven, a na hradby!
Čeleď.
Zdráv buď Černý Vít! Zdráv! Zdráv!
(Zvenku slyšet opět rázné troubení.)
Matík (přijde).
Hlasatel to, stojí před hradbou, a
Žádá, pane, s tebou mluvit jménem
Královským!
Vít.
Já s ním ale mluvit nežádám!
Zvěstovatel milosti to bude,
O níž neprosím — i zpáteční mu
Cesty ušetřím, by jiným chuti
Zašlo semnou rokovati. Sem s ním
Do hradu, a tělo jeho na kůl
Zabodněte vysoký, ať křiky
Jeho, smrtedlné řvaní, vítr
K pánům jeho z výše donese, a
Poví jim, že tady v blahu stálém
Vít je vlastním pánem svým a králem!
Čeleď (se hrne ven).

Vít (sám).
Smělý duch se neptá na zákony,
Ať se jinde, jak chce, vladaří;
Darmoť myslí právo na ouhony,
Dokud sílu jeho nezmaří.
Já dle svých práv zemské blaho líbím,
K poslušenství po smrti se slíbím.

Milina (z venku pronikavě).
Víte! Pane Žďárský!

Vít. Ha! co to?
(Běží ke dveřím.)

VÝSTUP 6.

Milina mu v oustrety přiběhne vyděšená, prchajíc před Benešem. Vít.

Vít (ucouvna).
Milino!

Milina (na okamžení před ním ustrnouc).
Ach Víte!

Vít (chce ji obejmouti).
Aj, ký Bůh mi
Tebe posílá?

Milina
(z náruče mu k nohoum sklouzne).
O spěšte ku pomoci!
Dole, pane, posel — svázán, vlečen
K smrti otec váš!

Vít. Můj otec?! — Otec?

Milina.
Darmo dokazuje, že je pánem —
Smějí se a podvodníků spílají!
Spěšte — zachovejte hlavu stříbrnou!

Vít (běží k oknu).
Ustaňte! Krev černou z toho krůpěj
Za krůpějí vycedím, kdo
Prstem sáhne na posla! Mně k srdci
Starce poveďte — pryč, svalte kůl! Sem
Nahoru! — Pryč, Beneši! Či neznáš
Bývalého pána?
(Beneš odběhne.)
Povstaň, Milino!
Pověz, co tě na Sázavu přivedlo?

Milina.
O teď nechte ptaní, pane — otci
Spěšte v oustrety!

VÝSTUP 7.

Čeleď provází Božepora, pak opět ustoupí. Předešlí.

Vít (pustí Milinu a ruce proti otci rozprostře.)
Ach, otče!

Božepor (též proti synu ruce rozepne).
Synu!

(Oba na okamžik takto státi zůstanou, pak si rychle do náručí padnou.)

Vít.
Otče!

Božepor.
Synu!

Vít.
Neklamou mě smysly —
Pouzí snové?

Božepor (v těžkém boji — mocně se mu vyvinuje.)
Klamou, klamou! Lež je,
Vidíš-li zde otce podobu, tu
Vždycky laskavou, tu schránku outlých
Slabostí! Zde stojí hněv a prchá
Z loktů tvých, kde číhá smrt! O hlavo
má!

Vít.
Rozkaz můj se týkal posla, s otcem
Potkati se neočekával.

Milina.
Umírněte hněvu, drahý pane,
Promluvte, co otec laskavý.

Božepor (velmi mírně).
Ach,
Mohu-li pak jináč? Když se naň tu
Dívám — na to tělo sesílené,
Na ty zraky ohněm žhoucí, na to
Čelo odvážlivé, pro něž jsem tak
Dlouhé doby tesknil: zastaralé
Sny se v prsou probuzují, zlostná
Slova se rtů prchají, a pomnímli, co jest, co býti mohlo: vedu
Nářek: Synu, synu, cos mi učinil?

Vít.
Co jsem učiniti musel. Soudu
Nebes nedáť prý se vyhnouti!
Veďme slova, otče, k jiné věci,
Jež mě nepopudí; aby nelhal
Svět, že neznám přikázání čtvrtého.
Co tě vede na Sázavu s Milinou?
Myslilť jsem, že schromly nohy tvé, bys
Byl kdy přišel za synem.

Božepor. Když hrozil
Ouraz, nikdy noha nechorala,
Neváhala k pomoci.

Vít. A nyní
Hrozí?

Božepor.
Hrozí. Popuzenť je činy
Tvými král, a pluky jeho stojí
Před hradem, by loupežníka ztrestali.
Já pak, otec, jakož posel před mstou
Přicházím s tou prosbou: Vrať se, synu!
K pořádku, a král ti promine.

Milina.
Navraťte se, pane Víte! hněv je
Po plucích a strojí se vám zkáza.

Vít.
Mně? — To dětem hrozte strašidly a

Mlsným hejnům bojácného ptactva,
Ne však Vítu s čeledí! Jáť sílu mám,
Zlostným výhrůžkám se hrdě posmívám.

Božepor.
Posměch k smrti přivede!

Vít.
Je smrt muži strašlivá? Já denně
Zhlížím v její tvář a oko vpadlé;
Zkázu lidskou vidím v jedné ceně
S poklesnutím kytky parnem svadlé;
A kdo časem na vejsluní stál,
Snadnou myslí se pak smrti smál.

Božepor.
Ty však ve tmách stojíš, v chladném stínu,
Na tebe se světů tváře škaredí;
Smrt tě skryje v nepočestném klínu —
Na mne ouškleбně pak pohledí!
„Kde je květ, kde sen tvůj, starý blázne?
Tyťs měl syna, sladkou zábavu!"
A když o tobě se zmíním, nazve
Mi tě človĕčenstva ohavu!
Pojď však semnou! doby uprchlé již
Temná rouška zakryje, a v nové
Záři se ti šťastné slunce objeví.

Milina.
Navraťte se, pane! dnové noví,
Šťastnější vám život okrásí,
A vždy o vás vřelá úcta poví,
Kde se jméno vaše ohlásí.

Vít.
Ale u všech pekel! kdo vám praví,
Že jsem nešťastný? Mně slunce svítí,
Jasněji než vám; mně roste kvítí,
Ptactvo pěje, víno lahodí,
Všecko samo, jak jen srdce ráčí;
A kdo v cestu kámen nahodí,
V tohož krvi se i meč můj smáčí.
Nad zlato a milou příhodu,
Miluji svou pěknou svobodu
V té jsem blažen — (s rozmarem) leda bych si tebe
Přál, bych míru doplnil.

Milina (pokorně).
Panstvu věrně sloužiti mě otec
Naučil, jen vy se vraťte k pořádku.

Božepor.
On to učiní! Ach, nedej se tak
Dlouho prositi! Ty ruce, jenž tě
Chovaly, teď před tebou se spínají;
Ústa, jenž tě líbala, teď prosí:
Pojď a vrať se k milosti! pojď a
(náhle se vší odvážlivostí milujícího otce)
Neb tě mocí vyrvu z bludiště, a
V náruč upnu, jako ve kruh železný,
Mocně tebe nesa ze zkázy. Ty
Musíš — musíš semnou k milosti!

Vít. Že
Musím! Jen to ne „musiti!" Nás
Rozloučilo věčné řízení, tys
V západě, já na východ, a každý
Pánem svým. Proč sobě kazit proto
Radosti? I nejmenuj mě synem,
Mnou-li se ti hoře působí; já
Tebe tu co otce uvítal — jeť
Srdce dětská věc, i někdy muže
Ztužilého jemně poleká — však
Dálších práv, tak zvaných otcovských, ty
Věčné žaloby a stesky, déle
Nesnesu. Jdi s Bohem, navždy třeba!
Vrať se sám k té milosti!

Božepor
(jako u vidění poslouchaje — nyní k Milině).
Dcero, dcero! slyšela jsi? Mluví
K otci takto vlastní krev? A je to
Syna podoba, jejž otec v lásce
Vychoval? Aj, plode znetvořený,
Nevděčnosti černé plná skořápko.
Nejsi můj — a na skalinách pustých
Zahyň jako krkavec — ty nejsi
Dítě Žďárského! A řekneš-li kdy,
Žes měl otce, každé slovo se ti
Proměň v jedovatou pěnu, v dravý
Zub a žhoucí žihadlo, a za tu
Lež tě strastiplnou smrtí zahubiž!
Pojď, má dcero, tady bydlí hřích — hřích!

(Kvapí s Milinou ke dveřím.)

Vít.
Ajta postůj, postůj, pane Žďárský!
Líbíš se mi, a já bych tě s chutí
Nazval otcem, (se smíchem) kdybych se tě pěny
Nebál! Však i statnou odporu mi
Podáváš a já bych, že věc nová,
Skoro s tebou zápasil. Což abych
Řekl: Nech zde Milinu?

Božepor (sevře dívku v náruč).
Svůj hněv ti
Tady nechám, kletbu svou, jen slovem
Ještě proti těmto šedinám se
Osměl!

Vít. Mně se líbí Milina, a
Starý plamen zňal se jejím pohledem.

Božepor.
Chceš ji bojem dobýti?
(Vytrhne meč.
Tu jesti
Meč i ruka k posluze, i zroste
Tvoje sláva, ten-li meč tu přelomíš —
Tu-li ruku pochromíš! A chceš-li
Vítězství mít ještě slavnější, i
Meče sprostím se a ruku zavážil!

(Meč odhodí — v tom se ozve troubení válečné v dálce i na baště hradní.)
Ha, co to? (Spěchá k oknu.)
Božepor. Toť anděl pomsty zavolal!

VÝSTUP 8.

Matík a několik oděnců. **Předešlí.**

Matík.
Zbory královské se hnuli ke hradu,
Po svém poslu táží se a hrozí
Outokem.
Vít. Ať do nich peklo se svým
Strachem, zdrží-li se ještě déle!
Povězte jim o mém zasmání.
(Matík mu přílbu se stěny podává.)
Posel v hradě jest — a vyčká tady,
Až se na boj syna podívá;
Dávalť on mu druhdy dobré rady —
Viz, jak učedník teď prospívá!
(Vytrhne meč.)
Bitva volá, muž tu spěchá k cíli,
Jistota ho žene na cestu!
Ty tu, starče, dočkej blahou chvíli,
Až mi v náruč vložíš nevěstu!
Hudba zavzní, v kapli světla svítí,
Na věnec dost vítězova kvítí!
(Kvapí ven — čeleď za ním.)
Božepor.
Bůh tě zatrať, nezvedenče!!
Milina.
Boha k pomstě nevolejte na svou krev,
Zléť to pokušení jeho milosti!
Božepor.
Zlé — ba zlé, a vyplníť se snadno!
Proklínati nesmím vlastní dítě —
Krev to moje, částka těla mého,
Větev duše mé!
Milina.
Snad ho Bůh až podnes v bludu slepém
Nechal, a ten outok pluků zbrojných,
Obecné to proti němu spojení-se
Z mrákoty jej k světlu vytrhne a
K poznání!
Božepor. Ty milá těšitelko!
Bůh ho veď a provoď k milosti!
Já ho nesmím proklínati! Metla
Boží bývá rychlá; můžeť ona
Dnes ho uchvátit — a dítě mé by
Pošlo v hříchu. Bůh mu osvěť cestu!
(Hluk bojovný na hradbách, troubení, volání a mečů břinčení.)
Nebesa, již outok nastává!
Milina (běží k oknu).
Hradby plné mužů — Vít je mezi
Nimi všude, jako vítr — jeho
Meč se blesku podobá —
Božepor. Bodejž ho byl
Krví Českou nezprznil!
Milina. Lid nosí
Koše na hradby — ach, je to divé
Vztekání!
Božepor. A Víta nevidíš?
Milina. Ach!
Teď se řada trhá, a z venku do nich
Tepou mečové — o běda! pluky
Královské se derou přes hradby!
Božepor.
Zachraň Bože!
Milina. Vít jim statný odpor
Činí — tu však také ze zadu se
Řítí pluk!
Božepor. A Vít —? již klesá? Ach já
Příliš rychlý byl jsem s kletbou! Klesá?
Milina.
Neklesá!
Božepor. O bodejž klesl — klesl,
Než naň ruce vztáhnou vítězné!
Smrt mu přáti mohu — jen když padne
S mečem v ruce — aspoň zdání jména
Udatného, ducha hrdinského,
Uchrání! O slyšte, slyšte prosbu
Nebesa, tu otcovskou — a nemám-li již dítě uvest k milosti, jen
Zajetí ho chraňte — zajetí — těch
Rukou **katových**!!
Milina.
Zástup Víta obklopuje!
Božepor (běží k oknu).
Zmuž se, synu! Krvi Žďárská, zmuž se!
Běda! jako dravci trhají se
O něho! O stůjte — stůjte! Pane, slyš —
Slyš! a nevrhni ho v zajetí —
Tělo své rád podám k oběti!
Stůjte — stůjte!
(Ven se potácí — Milina za ním — lomoz venku se množí — mezi tím stane se proměna.)

Před hradem Sázavským — semotam skaliny a stromy — vzadu zbořeniny — ještě v plamenu a kouři — obloha mraky potažena — vítr počíná skučeti a hrom s blesky hučeti — stmívá se k večeru.

VÝSTUP 9.

Oldřich se zástupem bojovníků.

Oldřich (k jednomu z nich).
Kohožkoli ruka vaše v hradě
Nebo z hradu postihla, jest vinen
Smrti; tak zní rozkaz královský — a

Hned i soud se na nich vyplní; zde
Kolem pobořené hrobky hříchů jejich,
Vplete kat jim hnáty do kola.
Ať se k dílu chystá s pacholky.
(Když bojovník odejde — jenž po chvíli pak mezi zástup opět se vrátí — k jinému bojovníku.)
S pluky na noc pod listnatou střechu
V blízké lesy uchýlíme se. Vy
Spěšte, ať se snosí jídel zásoba!
(Druhý bojovník odejde.)

VÝSTUP 10.

Božepor. Oldřich.

Božepor (již v dálce).
Zpátky! Ustupte! Kde máte vůdce?
Oldřich.
Kdo se na mne táže?
Božepor (přiběhne). Oldřichu — buď
Bohu díka, že tě nalézám!
Důvěrné mi slovo dovol, příteli!
Oldřich
(k předu pokročí, načež oděnci jeho vzadu pod stromy se rozloží.
Co se líbí?
Božepor. Oldřichu, je Vít můj
Jat?
Oldřich.
Jat — v ruce zbujné se zbraní.
Božepor. Mne
Starost otce pohání k tě otázce —
Co se stane s ním?
Oldřich. Co jsem již pověděl.
Zajde rukou katovou!
Božepor. A já vám
Radím, pane vůdce, byste činu
Varoval se přenáhleného! I
Můj hlas kraje uslyší, i já se
Mohu silou chlubiti a škůdce
K soudu pohnati! Kde máte rozkaz
Královský, jenž kvapně káže trestati?
Chraňte se, ať veškerá mě šlechta
Na vás hůře nepomstí, než jak se
Vy tu na mé krvi mstíte nehodně.
Oldřich.
Zkuste toho! Hlas váš zajde mezi
Rytířstvem. Co já zde činím, činím
Z potřeby, a oučty klásti dlužen
Nejsem žádnému než králi, mému
Pánu. Vy pak dříve měl jste synka,
Hříčku svoji, z uzdy nepouštět a
Slepou láskou jemu nekopat i
Sobě hrob.
Božepor.
Mně lásku nepředstírejte!
Jediná to byla hvězda mého
Života.
Oldřich.
Ne hvězda — bludička to
Byla, na bažinách světýlko, jenž
Lehkověrně zavádí.
Božepor. Mou lásku
Nezatracujte! ta syna mého
Musí zachovati, sic bych v bázni
Musel zajíti, že onde boží
Nenaleznu milosrdenství! Jáť
Syna musím zachovat; co člověk
V stavu podniknouti, musím učinit.
Oldřichu, tys také člověk křehký,
Brzo státi můžeš nad hrobem — o
Pomoz dítěti! Já věrný přítel
Býval, v srdci mém jsi utěšení
Nalezal — o pomoz dítěti! Sám
Dceru máš, tu jedinou, a kdyby
Bůh ji povolal... o pomoz dítěti!
Oldřich.
Nerozumně zpomínáš mi, starče,
Na dceru tvým synem nešťastnou!
Vadneť ona ve zdích klášterních, a
S ní též počal života mi kořen
Vadnouti. Mne trápí věčný trud, a
Žalu dceřinu jsem slíbil náhradu.
Božepor.
Já jí nahradím — svou lásku, statky
Své jí v oběť přinesu — jen promluv,
Člověče, a vyřkni slovo milosti —
Neděs otce mlčením! Já všecko
Z hojnosti svých statků nahradím, kde
Škodu syn můj učinil — i dvojí,
Trojí mírou dám, a sám pak s holí
Žebráckou se pustím z domova, jen
Syna svého cestou veda k věčné
Milosti — jen pomoz mému dítěti!
Oldřichu! — Já koleno své skláním
Jenom před Bohem a hlavu před
králem —
(klekne)
Tobě nohy zobjímám a prach ti
Slibám s obuvi — jen pomoz dítěti!
Oldřich.
Vstaňte, pane Žďárský! — Kat mu pomůže!
Božepor (vzchopí se).
Nuže, tedy Bůh své ucho odvrať
Od tebe, až budeš k němu ruce
Spínat ve smrtelných ouzkostech! Tys
Pošlý z nevděku — a peklo tě pak
Vyplilo, co poskvrnu svých vnitřností!
Oldřich.
Pane Žďárský!
Božepor. Chceš mne učit mírnosti?
Z palčivé mé rány tobě jiskru
Hodím do prsou, by studem se ti
Pamět zňala, že jsem dceru tvou, co

Outlé děcko, z hořícího hradu
Vynesl a dům tvůj vystavěl!

Oldřich (po malé přestávce).
Tos
Učinil! dům vystavěls — leč dluh ten
Zapravil jsem již. Mé dceři život
Zachovals — já synu tvému též jej
Zachovám.

Božepor.
Můj Oldřichu!

Oldřich. V tom plesu
Nepřekvap se velmi. Život synu
Tvému zachovám; leč jakož neduh
Dcery mojí, mysli pomatenost,
Vyléčiti nelze: také neduh
Syna tvého zhojiti se nezdaří.

(Pokyne na prvního bojovníka a potichu mu rozkazy dává.)

Božepor (v plesu).
Lásce otcovské se všecko podaří!
Jako děcko, novorozeňátko,
Budu Víta chovati, a usty
Medovými o dnech budoucích mu
Žvatlati, až zlaté sny ho libě
Ukonejšejí.

Oldřich (bojovníku potají).
Již rozuměl jsi?
Rozpáleným železem kat rychle
Zraky vůdci loupežníků vysuší!
(Bojovník odejde.)
K náhradě se tedy uvolíte,
Pane Žďárský, jakoukoli škodu
Syn váš učinil?

Božepor. I ke všemu!
(Ruku mu podáva.)

Oldřich.
Staň se tedy! co tu pro vás volím
Učiniti, před králem si zodpovím.
Počkejte zde, já vám syna pošlu.
Bůh vás ostříhej a dodej síly,
Byste dalších protivenství s mužnou
Mysli unesl.

(Odejde — někteří bojovníci jej provázejí.)

Božepor.
Bůh ti odplať, muži milosrdný,
Co jsi pro otcovskou lásku učinil!
Já ti nevím jaké dáti odplaty;
Zchudlý teď snad, prostý zemských
statků,
A jen milujícím srdcem bohatý!

(Zatím se docela setmělo — bouře zmahati se počíná.)

VÝSTUP 11.

Vít, za ním dva oděnci s hořícími pochodněmi. **Předešlí.**

Vít (zoufanlivě jim z rukou se vymknuv, pásku s očí si nyní trhá a ku předu klopýtá).

Tma — tma!! Černá, věčná tma a
noc a
Strašné vězení! Ten živý kolem
Hrob — to peklo po zemi — o slepoto!
Slepoto! slepoto!! —
Květ se na mne směje — já ho nevidím;
Rozkoš kolem těká — já ji nevidím! —
Nic — nic nevidím, než věčný žalář
Před sebou a v černém lůně jeho
Proklatého zoufanlivce — sebe sám!

(Vrže se na zemi. Oděnci byli se až k němu přiblížili a nyní z obou stran za ním stojí.)

Božepor (jenž ho byl s bolestí poslouchal).
Synu, Víte! pozdvihni se — oželi
Ztrátu statků; zbylať láska otcovská,
Synu, dítě — slyš!

Vít. Pryč odemne! Já
Nechci slyšet o lásce — je klam a
Podvod všechna láska; heslo moje
Kletba jest — a kletba — kletba! —
Pryč!
Odemne!

(Rychle vyskočí, jakoby se mu uhnouti chtěl.)

Já směju se tvé lásce!
Světlo navrať! světlo!
(Zář pochodní ve tvář jeho padá.)

Božepor (blíže pohledna nazpět zavrávorá).
Oslepen!?

Vít.
Nesměj se mi! Dechnutí mé jesti
Jed — a hnutí moje štknutí štíra —
Hněv můj nenasytných vlků hlad. Pryč
Odemne!

Božepor.
O běda, světe plný
Podvodu! Mé dítě zraků zbaveno!
Syn můj, pro něhož jsem plakal, žebral,
Klečel, statky rozdal — oslepen! O
Kletba tobě, Oldřichu!

Vít. A kletba všem,
Co kdy na mne pomyslili! Kletba
Hodině, když matka poprvé mě
Otci v lokte vložila, i kletba
Hodině, když otec o mne začal
Boha prositi — i kletba jemu — —
(Bouře se vzteká.)

Božepor.
Zadrž, nešťastníku! neprobouzej
K pomstě nebesa —

Vít. I kletba tobě!..
Kletba vře mi v srdci, vře mi v žilách,
Vře mi v drápech —

(Padne naň a chopí se jednou rukou starce za prsa, druhou mu do vousů vjede.)

Kletba!

Božepor. Ha,
Vrahu zlořečený! Pomoc, pomoc!

(Hrom udeří — blesk letí přes jeviště — Vít bez sebe na zemi padne.)

VÝSTUP 12.

Záruba s pochodní. **Milina.** **Předešlí.**

Záruba.
Pane, pane!

Božepor.
Vrah — vrah — vrah!

(s hrůzou vrávorá jim vstříc a klesne oběma v náruč.)

Oba oděnci pospíchají s pochodněmi do zadu, kdež královské zástupy na pochodu táhnou — trouby vojenské zní — po spadnutí opony ještě dál a dál zanikajíce.

Oddělení třetí.

Vítězství lásky.

OSOBY.

Slepý mládenec.
Bohulib, mladý řeholník.
Hovora, průvodce po horách.
Božepor Žďárský.
Záruba.
Milina.

Lid venkovský obojího pohlaví.

Děj v horách blíže stavení řeholnického, o tři leta později než v oddělení druhém.

Příjemné, skalinami obroubené oudolí. Nejzáze viděti na hory. U předu v pravo stavení řeholnické. Nazad v levo vede stezička ke kapli a do hor. Vpředu košatý strom a pod ním kamenné nízké sedátko.

VÝSTUP 1.

Slepý mládenec — v dlouhém černém řeholnickém rouchu, oči maje páskou ovázané, tváře pěknými vousy porostlé — rozmlouvá vzadu se zástupem rolnického lidu, mužů, žen a dětí, z nichž napotom jeden po druhém na rozličné strany do hor se rozchází. Ženy mu ruce líbají. V levo stranou v hlubokém zamyšlení **Bohulib.** — Vpředu okolo domu přichází **Milina** v oděvu poutnickém, s ní **Hovora.**

Hovora.
Nu, tu jsme; zde máme, panno, domov
Mládence a tamhle stojí sám.
Teď si vyberme, co srdce ráčí.

Milina (jako do sebe).
Bude-li co platna cesta moje?

Hovora.
K slepému? To věřím, panenko! Či
Měla bysi neduh větší, než kam
Sáhne lidský rozum s božím vnuknutím?
Tam hle! všecko u mládence pomoc
Hledá i též najde!

Milina (jako prvé).
V srdci nesouc
Pevnou důvěru jsem vydala se
Na pout z kraje vzdáleného, jdoucí
Za pověstí mládence, jenž světla
Denního jsa zbaven přece dál prý
Zrakem dosáhá, než dáno vidět
Jiným zrakům smrtelným.

Hovora. To opravdu
Díš a pověst o mládenci neklame.

Milina.
Tak jsem doma také doufala; však
Blížící se k cíli padám v trapnou
Pochybnost, zda útěchy zde dojdu.

Hovora.
A což vlastně hledáš, panenko?
Chřadne ti snad matka? Zemřel bratr?
Či tě bolí srdéčko? — Nu, jen se
Zardi zardi! V panenské té barvě
Se mi ještě více líbíš; starec
Ti to může říci navzdor rouchu
Poutnickému. Doufej, panenko!
Musil by v tom čas být zašlý, by
Mládenec ti rady nevěděl. Jen
Jak tu čeládku tam odbude, hned
K němu kročíme.

Milina. Tak pevná je tvá
Důvěra, že úlevy dá mládenec?

Hovora.
Moje důvěra? — Ty milý Pane!
Nedíš sama, že jsi po všech krajích
O mládenci povídati slyšela?
Tedy věř; a kdyby hory mluvit
Uměly — ty tu by divných věcí
Napovídaly! Ne těla neduh —
To je hříčka mnohých kořínkářů —
On však boží v těle duši napraví. To
Nemáš nemocí by léku nevěděl.

Milina.
Jakého pak rodu jest?

Hovora. I to ví
Pánbůh sám, jenž nám ho do hor poslal!
As dvě léta tomu, výskytnul se,
Žádný neví jak se jmenuje, co
Dříve byl, a co ho mezi zbožné
Řeholníky přivedlo, ba
Sami bratři v poustevnách tu v jeho
Tajemství se nedrali. My sprostí
Uvykli jsme jmenovat ho jenom
Mládencem. Že ale odjakživa
Hrubé roucho nenosil, již jemná
Řeč a outlé ruce jeví hned.

Milina.
Děkuji ti, muži dobrý, žes mě
K němu provodil!

Hovora. I zpátky půjdem
Spolu. Jakž pak bych tě samu nechal
Slabou na nohy? Toť moje dílo
Provázeti příchozí a trochu
S nimi hovořiti — he, he! protoť
Slovu Hovora —

(velmi důvěrně)

— a z tebe musí
Také ještě ven, co vězí —v srdéčku.
Nu, teď pojď! Ti tam jej obklopili
Jako zeď; kdo ví, kdy hotov bude
S ponaučením a těšením.
My si zatím v domě u nábožných
Bratrů odpočineme; jeť vůle
Jejich upřímná i hostinská, a
Člověk nesmí, řekne ti sám mládenec.
Tělo zanedbat, když myslí na duši.

(Jde s Milinou do domu.)

(Lid se vzadu rozešel a nechal mládence samotna.)

Mládenec.
Bohulibe!

Bohulib (z myšlének se protrhne, jde k němu a ruku mu podav vede jej ke předu pod strom).

Mládenec. Sedni vedle mne.
Bratře! proč tak tichý? — Tajná bolest
Na tvém srdci hryže; na zbouřené
Krvi tvé to cítím, ježto proudem
Trhavým ti žíly probíhá.
Proč ty vzdechy hluboké? Či nesmím
O tom věděti?

Bohulib. O smíš — ty jediný!
Tobě dávno měl jsem se již svěřiti;
Ano bolest hryže na mém srdci,
Aniž vím, kde vzíti odlevy.

Mládenec.
Aj, co pravíš? Jsi ty zbožný bratr
Můj? Co může tak strašlivého býti,
Aby zbožná mysl zoufala?

Bohulib.
Ústa má se štítí muku vyřknout
Bolestnou i sladkou, a však z těchto
Šatů navždy vyloučenou — tobě
Nepovědomou.

Mládenec. A jak se jmenuje?

Bohulib.
Je to slovo kratičké, však obsah
Jeho neobsáhlý, význam jeho
Nevyznamenaný posud řečí
Lidskou. Je to, bratře, láska.

Mládenec. Láska?
Láska k dívce?

Bohulib. Tys to vyřknul; a však
Bolest ta již dávno srdce trápí,
Nyní nevznikla. Co pacholeti
Zaslíbila se mi dívka, a však
Nechala se oslepiti leskem
Stavu vzácnějšího nežli jaký
Já jí mohl podati. Mne potom
V krutém žalu hnala zoufanlivost
V cizí kraj, kde válka zuřila; i
Doufal jsem, že bitvou krvavou, buď
V hrobě nebo v unavení pokoj
Naleznu, však nadarmo; vždy šťastně
Z bojiště jsem bez ran vyváznul, jen
V srdci nesa věčnou ránu, po níž
Chřadla duše má. I umínil jsem
O samotě Boha vzývat o mír,
Bez něhož jsem jako ztracen bloudil
V končinách a k vám jsem přišel
V outočiště posvátné.

Mládenec. I slyším
Tebe ještě, jak jsi vroucně prosil,
Abychom tě v tichý spolek přijali.

Bohulib.
O jak blaze vedlo se mi zpočátku!
Bohulibem jste mě nazvali a
Mně i bylo, jak bych
Bohulibý krok byl učinil.
Podzimek i zima uplynuly
V modlení a zbožné samotě,
Muky v srdci mladém umlknuly;
Touha dlela však jen v dřímotě,
A když jaro na horách se budí,
Květ se rdí a nebe zaleskne:
Znova mě to do světa zas pudí,
Duše starým želem zasteskne!

Mládenec.
Netrap se tím toužením; jeť muže
Nehodno své srdce upoutati
Na dívku, jenž hříčku svou s ním
tropila.
Či-li není pro tě ztracena?

Bohulib.
O tom právě jistotu si žádám!
Opustiv ji zoufanlivě, neslyšel jsem
O ní ještě, ale myšlénka se
Ve mně ujala, ta svodně kojná,
Že snad kroku svého dosti časně
Litujíc ten náhlý plamen vášně
Oslepující zas zdusila a
Kořen první, panenský své lásky
Novou touhou zmladila. A tato
Naděje, že snad teď po mně touží
Jako já — ta množí bolest mou. Jen
Jistotu, že šťastna je, byť pro mne
Ztracená, již potom samo sebou
Umoří se ve mně živé toužení.

Mládenec.
Víš ty jistě, že ji miluješ?

Bohulib.
V duši mé se nerodí teď jiná
Myšlénka.

Mládenec. A byla dívka tobě
Rovna?

Bohulib. Snad že rodem nademnou.
Otec její býval hradním v službě
Bohatého pána na Žďárech.

Mládenec.
Božepora? — starý Záruba?

Bohulib.
Znáš je, bratře?

Mládenec. Milovals ty Milinu?

Bohulib.
Znals ji také?

Mládenec (pro sebe).
Divné řízení! —
(k němu)
Doufej, bratře! — Srdce dívky tvé se
Časně navrátilo od svůdníka,
Jenž tě na chvíli byl z duše mladé
Vypudil; a kdybys pomatený
V dálku nebyl zoufanlivě zaběhnul,
Dávnos mohl v blahu lásky dny své
Tráviti.

Bohulib. Co pravíš, bratře Bohem
Vyvolený? v blahu lásky dny své
Tráviti? A srdce odvrátila
Od panského svůdníka? O světlo
Od věčnosti! nedej zaniknouti
Nadějnému poblesku, jenž náhle
Temnost dnů mých osvěcuje blahostí!

Mládenec.
Co chceš počíti?

Bohulib. O raď mi, bratře!
Poslechnu co otce a dle rady
Zbavím duši zlé a těžké vady.

Mládenec.
Učiň, co ti srdce radí, v Bohu
Víru skládaje, že touze tvojí
Podá ulevení.

Bohulib (vrhne se mu na prsa).
Bratře! bratře!

Mládenec (velmi laskavě).
Svrhni roucho, pod nímž oupí srdce,
Dobrá jenom vůle nás tu váže
Vespolek.

Bohulib. A směl bych bratře?

Mládenec. Jdi a
Oznam to mým jménem bratrstvu.

Bohulib.
Bratře — bratře! Proudem sladkých řečí
Svoje díky tobě nepovím,
Krásnějšíť má nyní srdce péči,
A tě láskou, bohdá, vyhovím!
Ano, bratře, sprostím se té tíže
Stavu, jenž měl dáti odlevu
A jen duši v tuhé vazby víže.
S Bohem! rozejdemť se bez hněvu!
Obraz tvůj mne v kraje doprovodí,
V kteréž znovu láska pokyne,
A tvým jménem zpomínka se zrodí,
Jejíž blaho věčně nezhyne!
(Odejde do domu.)

Mládenec (sám).
Bůh tě provoď! Divný tvor je člověk,
Srdce jeho těsná schránka věčně
Střídavého plamene a moku.
A ten Bohulib? —
Divuplné jsou to cesty tajné
Moudrosti a člověk s rozumem svým
Ztrne nad jich nenadálým setkáním.
Jinoch, nešťastný mým pohráváním
S nezkušenou dívkou — nyní vůdcem
Mým, a já zas rádcem k jeho štěstí.

A tak denně v hlubokosti pádu
Člověk poznává, že spravedlivá
Ruka skutky lidské vesměs klade
Na váhu, a za každý pak měří
Odplatu. (Hlavu na ruku podpíraje.)
Ach, jeho slovy živě
Vzniklo v srdci pomnění a jako
V záři slunce hasnoucího táhnou
Postavy teď dávno oželené
Předemnou! — Můj otec — věrný sluha!
Vy dva hledíte snad s jasných nebes
Na mne kajícího hříšníka!
(Zamyslí se.)

VÝSTUP 2.

Hovora. Milina. Předešlý.

Hovora.
Teď jen chutě, zlatá panenko,
Jakobysi s bratrem mluvila. —
Zdař Bůh, bohabojný mládenče!

Mládenec.
Ah — jsi ty to, milý Hovoro?
Co mi neseš?

Hovora. Vlastně vedu někoho.
Je tu poutnice, a na srdci má
Něco, jehož by se před vašima
Ušima tu ráda zprostila.
(Jako s péčí otcovskou, poněkud potají.)
Je to panna nábožná i slušných
Mravů, zdá se býti z domu hodného.
Já se zatím odstraním.
(Dávaje Milině potěšitelné znamení vrátí se do domu.)

Mládenec (povstane).
Přistup bez starosti, panno! Směle
Pověz, co tě ke mně vede?

Milina (jenžto se byla s bázní a hlavou sklopenou blížila — hned po prvním slovu Vítovu, jako nenadálým pomněním líbezně projata s podivením naň hleděla).
Ach, vždyť jenom zaslechnouti třeba
Hlasu líbezného, jakýmž, muži
Bohumilý, cizích vítáte, a
Všechna bázeň ostýchavá zmizí,
Důvěra se zmuží, zrozená již
Vaší pověstí. Jsem v starostech. Mne
Starec zove dcerou jedinou, a
Stoje nohou nad hrobem, již přísně
Mluví o mém zaopatření; i
Mnohý ženich poctivě se ohlásil.
Ale srdce mé se posud zdráhá
Poslechnouti proseb námluvních.

Mládenec.
Zadala jsi snad již srdce mládenci,
Jemuž otec nepřeje?

Milina. Ach, to své
Srdce právě strach mám komu zadati!
Milovalať jsem již jednou, ale
Srdce vrtkavé — ta mysl dívky
Nerozumné po marnostech bažíc
Nevěrně své sliby zrušila, ač
Brzo chybu poznala. I bojím
Se teď lásky nové, abych v novou
Vinu křehkosti snad neklesla; a
Jindy opět doufám, že mi hvězda
První lásky ještě zasvitne, an
Po ní toužebně i vzdychám.

Mládenec. A cos
Posléz ustanovila?

Milina. Já v rouše
Putujících před obrazem Matky
Boží chtěla v Praze osvícení
Mysli hledati; však okřídlená
Pověst vaší moudrosti mě tady
Radu hledat pohnula.

Mládenec. Tys moudře,
Panno, učinila k pramenům se
Božím obracejíc po světle, a
Jakž mé znání postačí, rád radu
Poskytnu. Leč promluv o svém rodu
Jasněji.

Milina. Můj otec hradním býval
Pána bohatého, Božepora
Žďárského, a —

Mládenec. Co že pravíš, panno?

Milina.
Sám slcul Záruba, mne nazval Milinou.

Mládenec.
Milinou? — Tys Milina? —
(pro sebe)
Ó krvi
Vřelá, neprozraď se, a v to divné
Boha řízení se neder nevčasně! —
(Pohnutí synovské v sobě ukrývaje.)
Otce tedy na živu máš ještě?
A co Žďárský pán — již ve snu leží
Věčném?

Milina. Živ je posavád.

Mládenec (zkříkne). Je živ?
(mírněji). Živ?
Bůh ho posilni! — Onť přestál mnohé
Trpkosti!

Milina. A znal jste vy ho, muži
Nábožný?

Mládenec.
Mně pověst o něm pravila. —
Co však ty tu nyní očekáváš,
Milino?

Milina. Mně mnoho praveno, že
Okem jasným pohlížíte v doby
Minulé i příští. Objevte mi
Tedy, čeho se mám držet v naději.

První lásku, pramen dívčí slasti,
Marná mysl moje zkalila;
Hoch mě opustil a z milé vlasti
Zoufalost jej v dálku pudila.
Darmo z klamů procitnulá toužím,
Léta provzdychám a srdce soužím;
Jej snad hrob — neb nová láska baví,
Touha má si darmo hrady staví:
Ach, jen jistotu, že jemu blaze,
Odřeknuť se vroucí po něm snaze,
A své příští v ruku boží postavím.

Mládenec.
Doufej, panno! očistilať se tvé
Lásky vina dlouhým toužením. O,
Jako bych tě viděl — v lůně lásky
Státi budeš brzo blažená,
Okolo tě ovine své pásky
Krásných dnů to řada nečtená.
Na cestu ti jistého dám vůdce,
Nestrachuj se, že kde zbloudíte;
Víť on dobře, jak tě chránit škůdce —
Kýž jen dlouho spolu chodíte!
A když vaši dnové v zasnoubení
Splítati se budou krásný u věnec:
Zaberte se v tiché uzpomnění,
Že se za vás modlí slepý mládenec!

(Ruku vztáhne jako po vůdci, načež Milina se jí uchopí a líbá, on ale tomu bráně jen k domu dovesti se dá.)

Milina (samotna).
Marné tedy nebylo mé doufání —
Pověst o nábožném muži neklame!
Ach, kde slov je, jako krásných květů
Nasbírati v lidském jazyku,
Abych v radosti své k všemu světu
Promluvila vroucně o díku!
Blaze lásce! onať v setrvání
Palmu svou i k prošlé vině sklání!

(S rukama sepnutýma a k nebi pozdviženýma očima u předu státi zůstane.)

VÝSTUP 3.

Libín v oděvu světském — po boku meč — **Hovora. Předešlá**

Hovora (již mezi dveřmi).
Aj, aj! kýho divu, Bohulibe
Milý! Co vám napadá? Ten světský šat!

Libín (v živém pohnutí).
Mlč, o mlč! ty tělo práchnivějící,
Ach, ty neznáš touhu milosti,
Nevíš, jak je duši létající
Z pevných vazeb v blahé volnosti.
Ven — jen ven tu z těsna v dálku, kde mi
V jednou obejmut lze celou zemi!
Já bych s větrem letěl, k nebi měřil,
Mořem ploul bych láskou nešený,
Aby celý svět mým slovům věřil,
Že jsem šťastný, že jsem blažený!

(S radostným usilzením Hovorovi na prsa se vrhne.)

Milina (plesem Libínovým pozornou učiněna jsouc — jako u radostném vidění naň hleděla, nyní třesoucím se hlasem).
Libíne!

Libín.
Jaký to hlas mou duši
Projímá? —
Ha, Milino!
(V plamenné nejistotě na ni pohlíží).

Milina. Můj Libíne!

Libín.
Milino!

(Oba si letí v náruč i drží se v objetí.)

Hovora (po malé přestávce).
I kýho kovářika!
Naučil se tomu Bohulibek
Na poušti? — A jí ten vězel v srdéčku?
Děti! děti!

Libín. Milino! ty hvězdo
Mladosti mé! cíle vzdechů mých a
Stezků! — Jsi to v skutku, nebo je mé
Toužení tak ohnivé, že v cizím
Šatě vidí známou tvář?

Milina. Já jsem to,
Libíne, ta dívka pykající,
Jenž se nyní se studem a bázní
K srdci tvému vine!

Libín.
V plesu přivin se! Jeť doba naší
Trpké zkoušky uběhlá, a věčně
Bude nyní zářiti nám slunce
Milosti!

Milina.
Ach, věčně! věčně!
(Přitulí se k němu.)

Hovora (slzy si utíraje). Ať mi
Oči vypadají, viděl-li jsem
Kdy co takového na horách!
Nám tu zřídka zacukrují hrdličky.
Bohulibe — nebo jak tě nyní
Tyto živé růže zovou — Libíne!
Protos tedy nohy sotva vlekl
V hábitu? — To věřím rád! I já bych
Raděj měsíci se na roh pověsil,
Než bych se kdy zpustil poutnic
takových.
(Vida, že na jeho slova nedbají.)
Ale, děti, děti! nechte nyní
Medu! Pomyslete, kdo jej dal!
Zpomněly jste již na Boha?

Libín.
Dobře máš! teď k tomu vděčné zraky,
Jenž tu sehnal s nebes našich mraky!

Milina.
Od věkův on milostivý Pán,
Život náš mu budiž věnován!

(Všickni tři jdou vzhůru do kaple. Mezi tím)

VÝSTUP 4.

Božepor a Záruba pravou stranou přicházejí.

Záruba (vede Božepora, nyní starce sklíčeného, sesláblého, skoro slepého a jako již nad hrobem stojícího).
Jsme již u cíle. Jáť vejdu k bratrům
Nábožným; ty, milý pane, tuto
Zatím na sedátku pohov oudům
Zemdleným.

Božepor Ne, nikoli! to nejde.
Chceš mě učiniti křivopřísežníkem?
Neslíbil jsem hlavu nepřikrýti —
Větrům, dešti, parnu dáti v obět
Lebku tvrdou, až by změkla jako
Srdce žalostného hříšníka? — Jen
Jdi a poptej se — já stoje počkám.
(Záruba odejde do domu.)
Ach, tu dýchá líbé povětří, a
Líbá hlavu šedivou — a kvapem
Prchají z ní černé, hnusné sny, jenž
Nepokojí kajícího hříšníka!
Vějte, vějte, větříčkové — a mé
Srdce ku pokání otužte!

VÝSTUP 5.

Mládenec. Záruba. Božepor.

Mládenec (Zárubu skoro za sebou vleče).
Kde jest, kde jest pán tvůj?

Záruba. Tamto s hlavou
Obnaženou čeká na vás, muži
Nábožný.
O dovediž mě k němu!
Posvátné jsou šediny, ty hořem
Vybledlé — nech ať je políbím a
Boha vzývám, že se mi dal dneška
Dočkati.

Záruba.
Jak, mládenče? Snad pána
Mého znáte?

Mládenec.
Ne —! to neznám — ale
Stáří jest mi božství obrazem, a
Vždy mu úctu skládám. Stupmež pod strom.
Ať si starec odpočine.

Záruba (ho vede k sedátku).

Božepor, (jehož povaha již dětinská, pozorně hned zpočátku a se zalíbením Víta poslouchal).
Kam se děl ten líbý hlas? Onť jako
Znění z blaženějších časů srdce
Projímá — že pláč i smích v něm zniká.

Mládenec (pod stromem).
Jen mě tenkrát nebe mužnou silou
Opásej, bych nevčas nezbudil snad
Kletbu otcovskou.

Záruba (přiváděje Božepora blíže).
Jeť lítost v srdci
Starcovu, a vaše rada, zbožný
Muži, prý i štíru pomáhá, jenž
Slove míruprázdné svědomí; a
Tudíž nedal pán mi oddechu, až
K této pouti jsem se uvolil.

Božepor (sahá Vítovi po rukou a líbá mu je).
Já jsem velký hříšník — a zlý to
Červ mi v srdci hlode: Jdi — jdi, hříšníče!
Muže Bohem zvoleného ptej se
Na potkání — na kolena stará
Před ním padni — (klekά).

Mládenec (poznávaje ho — zachytí jej a k srdci přivine.)
Ustaň, pane šlechetný!
Nesplítej sám na sebe bič železný.
Pověst mluví o tvých cnostech — hříchy
Nezná! (Posadí se s ním.)

Božepor.
Zná, ach zná je, muži nábožný!
Jeden zvláště — ten však je tak velký,
Že se vyslovit jej stydí. Znáš jej?
Slove láska k dítěti! A já tím
Hříchem člověka jsem zkazil, obraz
Boha, toho, kterýž mi byl dítě
Svěřil k chování až na věčnost. Ach,
Já jsem hříšně miloval — a v duchu
Slepostí jsem myslil cnosti sloužiti.

Mládenec.
Upokoj se, pane! snad se dítě
Ještě uchrániti dá.

Božepor.
Ach, nedá —
Nedá! Těmato jsem očima, teď
Pláčem slepnoucíma, viděl
Syna, an ho schvátil boží blesk — že
V hříších dokonal. (Pláče.)
A já ho přec tak
Miloval, z té lásky myslil jsem že
Nemůž' kletba na mou vlastní hlavu
Padnouti. A já jsem zchudnul, zchřadnul
Pro něho — a přece kletba!

Mládenec.

Ustaň,
Pane, v hoři! Potěš mysl. Syn tvůj
V hříších neskonal!

Božepor.

Že neskonal? — ne
V hříších?

Mládenec.

Za mrtva jste nešťastného
Ležet nechali, až v bolestech, ba
Skoro beze smyslů, putující
Mnich ho našel, světla zbaveného
S sebou vzal a ducha jeho k světlu
Věčnému pak obrátil. Co předtím
Mládci divokému tma jen kryla,
Teď mu slova zbožná odhalila;
Znělať v nich i přísnost věčných trestů —
A ta vedla na zjasněnou cestu.
Světa odřeknuv se, o samotě
S bratry nábožnými vésti začal
Nový život.

Božepor.

A jak dokonal?

Mládenec (třesa se).

On
Ještě nedokonal!

Božepor a Záruba.

Nedokonal?

Mládenec.

Bůh ho osvítil, že mnohou vinu
Ze dnů dávných napravil a k činu
Nábožnému lid i bratry povzbudil.

Božepor.

A jak slove nyní?

Mládenec.

Slepý mládenec.

Božepor (zkřikne a omdlí).

Záruba (jej zachytí).

Mládenec (nohy mu objímá).

Otče, otče! zlořečený syn tvůj
V prachu před tebou a volá: Odpusť,
Odpusť, aby Bůh i odpustil!

Záruba.

Pomoz Bože! Překvapení starce
Usmrtilo!

Mládenec.

To Bůh nedopustí,
Abych tuto dobu měl kdy oplakat!
Otče! otče, uslyš!
(Vine se k němu a líbá jej.)

Božepor (oči otevře).

Voláš k soudu,
Anděli? — tu jest má hlava — vezmi!
Čí to ústa líbají mé tváře?

Mládenec.

Otče, otče! syn se navrací!

Božepor.

Můj
Syn? — můj syn? — či zněla jinák ona
Hudba nebeská? Můj Vít — mé dítě
Na živu — a jméno jeho slavné
Po vlastech! — O synu — synu — drahý
Synu — nech ať v náručí tvé zemru!

Mládenec.

Nedej Bože, bych tě oželet měl,
Sotva že vím, že mi odpouštíš.

Božepor (v náručí mu leže, velmi slabě).

Bůh až posud určil dnů mých pouť, bych
S vírou na věčné to smilování —
Před tvář jeho vstoupil! — Vidíš, Zárubo!
Hříšná že mě slepost k synu baví,
Říkals, ty zlý proroku !— však láska
Nikdy není odvážlivá sázka —
V mládenci — hle! — vítězství své slaví!
(Umře.)

Mládenec (tvář mu na prsou schovává).

(Nahoře z kaple vystoupí Libín, Milina a Hovora; — v tom počne večerní zvonek líbezně zníti, a po horách zapadající slunce zlatě se rdí. Libín, Milina i Hovora pohledem tím překvapeni vedle sebe v nábožné modlitbě pokleknou.)

Záruba (s obnaženou hlavou vedle mrtvoly stoje— po malé přestávce).

Křehkýť člověk a tys věčný, Pane!
Ne dle nás — dle tvých slov ať se stane;
A co láska tady provinila,
Tam — o dejž, by láska ocenila!
(Opona se zvolna spouští.)

ZEMAN ZE STARÉHO ČASU, ANEB: COP A FRAK.

Komický obraz ze života společenského ve čtyrech jednáních.

(Na cizí motiv).

Psáno roku 1843 — »Divadelní ochotník« z roku 1871.

OSOBY:

Zeman Prokop Podivín Černohorský, majitel několika panství.
Podivín, jeho syn.
Dorotka, jeho dcera.
Eliška, jeho schovanka.
Paní Vaňková, pěstounka v domě zemanovu.
Baron Slatinský ze Slatinova.
Aurelie, jeho choť.
Adolf, Flora, jeho děti z prvního manželství.
Fanny, panská u baronky.
August, zeman Chvalínský, rytmistr.
Proutek, myslivec ve službě barona Slatinského.
Ondřej, starý lokaj zemanův.
Růžička, zahradník.
Šebesta, Míchal, čeledínové.
Hosté u barona Slatinského. Služebnictvo zemana i barona. Lid venkovský.

Hra se děje na venkově, dílem na statku zemanovu, dílem v zámku baronovu.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Divoromantická krajina. V dáli na návrší starý zámek u prostřed zahrady, kteráž se táhne až ku předu, jsouc ohražená vysokou zdí. Vchod do ní jest ozdoben polorezavými mřížkami, a s obou stran kamennými sochami na pilířích. Nahoře na mříži jest tabule s nápisem: „Každý člověk se varuje, aby sem nevcházel; kdo by se vedral násilím, pozbyl by života." To vše jest v levo. V pravo dekorace lesní. — Když se vytáhne opona, padne střelná rána a veliký pták slítne do zahrady.

1. Adolf (kvapně z lesa). Proutek (za ním). (Oba v mysliveckém oděvu, pán dle nejnovějšího kroje, sloužící v pěkné myslivecké livreji.)

Adolf. Já ho trefil, to vím.

Proutek. Já ho viděl padnouti.

Adolf. On jest dozajista, ten samý dravec, který ondyno sestřiny holuby pohubil, a musí teď svědectví o mé střelecké zběhlosti vydati. Hledej ho!

Proutek. Ano, hledej ho! On padl tuhle za tu zeď, a ta mi stojí nynčko před nosem a nepustí mne dál.

Adolf. Tedy se ohlédneme po nějakém vchodu. (Zahne se okolo zdi a spatří mříže.) Ah, tu jest něco takového. Zazvoň, a požádej mého jestřába.

Proutek. (se ohlíží). Tu není žádný zvonec. (Spatří tabuli). Kýho šlaka jest to zde napsáno? (Čte.) „Každý člověk se varuje, aby sem nevcházel; kdoby se vedral násilím, pozbyl by života." — Ah, po-

nížený služebník! Tam se nebudeme dobývati.

Adolf. Tak? Právě nyní se tam musiš dostati. Přes tu mříž jest snadno přelézti. Honem! Já musím dostati, co jsem zastřelil.

Proutek. Ale, milostpane, mějte pak rozum. Ono tam může býti půl tuctu hafanů, a ti by mne přivítali šeredně.

Adolf. Vezmi s sebou ručnici a zastřel, co ti bude překážeti, a nebezpečím hroziti. (Hledí skrze mříže.) Až tam budeš, tedy odšoupneš tuhle velkou závoru a pak se bezpochyby celé mříže otevřou. Já vejdu za tebou, a pomohu ti hledati. Potom uhlídáme, kdo nám co udělá.

Proutek. Nu, tedy ve jménu páně. (Přeleze mříž, skočí do zahrady, odstrčí závoru a otevře.)

Adolf (vejde do zahrady). Aj, zde to vypadá, jakoby tu živá duše nezůstávala.

Proutek. Kdyby to nebylo za dne, na mou věru, já bych dostal strachy.

Adolf. Podívej se, jaké jsou to dráty tuhle po zemi.

Proutek. U samé mříže jest také jeden, já přes něj skočil. Milostpane, pojďme pryč. Tady straší.

Adolf. Až budu míti jestřába. Tamhle v křovině leží. Přines ho!

Proutek. Ach, já už vidím, že se tu jedná o mé mladé živobytí. Milostpane, příjměte alespoň mou budoucí manželku a moje budoucí děti pod svou ochranu. (Zmizí).

Adolf. Navzdor všem těm podivnostem je tu jak náleží hezky — tak divoromanticky, ticho. Člověku se zdá, že jest před několika sty lety na světě. — Ah, tuhle je zas nějaký drát, a tuhle stojí dokonce půl tuctu naliknutých ručnic — věru, koho mrzí život, ten by ho mohl zde nejkrásnějším spůsobem pozbýti. Zde vězí něco podezřelého a já se musím dostati tomu na klouby.

2. Proutek. Předešlí.

Proutek (se vrací polekaný s jestřábem, kteréhož hodí na stranu, ale mimo zahradu). Milostpane, já jsem více mrtvý, nežli živý. Zde to straší za bílého dne. Já jsem celý pomáčený, a přece jsem ani kousek studně neviděl. Skoro při každém kročeji jsem brknul, nebo uváznul; celá zahrada jest plná pastí, železa všelijakých osidel. Podívejte se, že kulhám. Najednou zaslechnu něco spustit — já se ohlédnu a tu přichází něco bílého. —

Adolf. Ženská?

Proutek. Nebo strašidlo. Vida, vida! Tamhle jde zas!

Adolf. Ustupme stranou, ať si to lépe prohlédnem.

Proutek. Ale —

Adolf. Ticho! (Schovají se za zeď na pravo.)

3. Dorotka (celá bílá v staromódním šatě a pod závojem). Předešlí.

Dorotka. Jest-li pak asi dostal moje psaní! Alžběta mu psala také a mimo to mu poslala opis otcovského kšaftu. Teď jest osm hodin, jindy tu byl na minutu. (Odhalí závoj.) Co jest to? Kdopak otevřel dvéře? Byl tu snad již August? Nemožno! Já musím někoho zavolati. (Sáhá na zeď po šňůře od zvonce.)

Adolf (přistoupí). Pro živé mocnosti, to nedělejte!

Dorotka (se lekne). Kdo to? (Ustoupí). Pomozte, pomozte!

Adolf. Nebudete-li mlčet, tedy se před vámi zastřelím.

Proutek (sahá trochu bojácně po lovčím noži). A já se probodnu.

Dorotka. Co chcete, pánové?

Adolf. Náhoda mne sem přivedla. A myslil jsem, že tu přebývají zlí duchové, poněvadž ale najednou anděla před sebóu vidím, tedy si dodávám zmužilosti a táži se: Nač jsou tady všechny ty zkázonosné přípravy?

Dorotka. Já vám nemohu dáti žádného vysvětlení, a musím vás jen žádati, abyste rychle odešli.

Adolf. Snad proto, že na někoho čekáte? Na jistého Augusta? Kdybyste chtěla vzít za vděk s nějakým Adolfem, mohl bych vám hned posloužit. Prosím, neostýchejte se!

Dorotka. Pane, já udělám povyk —

Adolf. A já vyzradím vaše tajemství.

Dorotka. Vy jste velmi opovážlivý.

Adolf. A vy máte zpropadené strachy! Povězte mi, co to zde všecko znamená, kdo zde přebývá a tak dále — a já hned odejdu.

Dorotka. To mohu já také učinit. (Chce odejít.)

Proutek (jí vstoupí do cesty).

Dorotka. Jestli přijde můj otec!

Adolf. Ať si! Já mám také otce.

Dorotka. Vy jste nejdotíravější člověk na světě.

Adolf. Já nebyl jaktěživ při dámách nespůsobný, zde ale musím zvěděti, co

všechny ty podivné věci znamenají, a kdybych měl na místě umříti. (Blíží se k ní.)

4. August (byl mezi tím přišel, lokaj nese za ním žebřík, po němž pak August na zeď vyleze a právě nahoru vystoupí, když se Adolf k Dorotce blíží). Předešlí.

Dorotka. Pomozte, pomozte! loupežníci, vrahové!

August (nahoře). Co se to zde děje? (Vytáhne žebřík za sebou a spustí se do zahrady.) Jaký je to hanebník? — Ha, co vidím! Tys to, Adolfe?

Adolf. Ty jsi ten August, kterého zde očekávají?

Dorotka (uprchne).

August. Jak jsi se dostal do této zahrady, kde za každým stromem nebezpečenství číhá? Pojď ven — a ty, (svému lokajovi) zavři mříže, aby z toho žádné podezření nepošlo. Veta bylo by po tobě, kdyby tě domácí pán zastihl.

Lokaj zavře mříž a vyleze po žebříku nahoru, vytáhne jej za sebou a sleze konečně dolů).

Adolf. Co pak jsem se octnul ve zlodějském pelechu?

August. I chraň bůh! — Ale přišel jsi na půdu nejukrutnějšího nelidy na světě — do zahrady zemana Černohorského, kterýž každý pokrok našich časů nenávidí, protože sám pozadu zůstal; kterýž nic nemiluje, co není, jako před sto lety bývalo — a celému nynějšímu světu tak se vyhýbá, že by nechal cizého člověka na svém práhu zahynout, nežli by ho pustil pod střechu.

Adolf. Ah, o tom jsem již slyšel. To jest blázen!

August. Možná — ale k tomu prý mu také láska pomohla. Chtěl se podruhé oženit, ale na svatební den utekla mu nevěsta.

Adolf. Ah, proto se nemusí člověk na celý svět rozhněvat. Ale copak ty zde děláš?

August. Já miluji domácí dceru. Zemanův doktor mi o ní pověděl, když jsem se mu svěřil, že bych si rád nevinnou dívku vyhlídnul; s nebezpečenstvím života jsem ji na to poznal — ale cíl mých žádostí jest posud vzdálený. Nemohu se žádným spůsobem k otci přiblížit.

Adolf. Ah, proto jsi byl celý čas tak zamyšlený — haha! Nu, jenom nezoufej. Já dostávám deset chutí, abych ti pomohl k nevěstě.

August. O železnou lebku starého zemana odrazí se tvoje důvtipnost.

Adolf. Ty jsi celou věc hned špatně započal. Pokud jsem slyšel, tedy záleží hlavní zalíbení zemana Černohorského v tom, že má celý svůj dům, všechno služebnictvo, šat, nábytek a všeliké potřeby dle starodávna zřízeny; k němu se člověk nedostane, když nemá na sobě kabát, jak se před sto lety nosíval; jak jsi se mohl tedy ty k němu dostati, jakožto švihák, od poslední doby? Ty jsi se zpropadeně omýlil! Měl jsi přijít jako staročech.

August. Ach, ty nevíš —

Adolf. Všecko vím. Zeman Černohorský není žádný chladný nepříznivec našeho věku; on je přepiatý pošetilec, blázen, kterýž na vzdor svým sedmdesáti letům ještě velmi zamilovanou krev má, oženit se chce, a svou schovanku zavírá, aby jej samotného za vzor a příklad všech mužských držela. Ale nech mne jenom jednati, a brzy uvidíš, že tě ten poloviční blázen sepnutýma rukama poprosí, abysi sobě jeho dceru vzal. Zde panuje slabost, a tu může lest nebo vtip snadno svojí hru vyváděti. Ty si hleď své zamilované schůzky, já učiním přípravy k početí svého velikého díla.

August. Zeman se může každé okamžení vrátit — čekají ho s dnešní poštou — já svou milenku dnes již neuvidím. (Slyšeti troubení poštovního.) Tuto máme! Zeman je již tady!

Adolf (k Proutkovi). Leží jestřáb ještě v zahradě?

Proutek. Ach ovšem; já jsem ze samého strachu na něj zapoměl.

Adolf. Tím líp; ten jestřáb musí mne se zemanem seznámit.

August. Snad bysi nechtěl? —

Adolf. Ano, chci! Ty ale vezmi nohy na ramena.

August. Ty všecko pokazíš —

Adolf. Naopak! jen kdybych mohl také tebe napravit. (Strká jej pryč.)

August. Jenom ještě jedno. Zemanova schovanka poslala mi skrze mou milenku opis kšaftu, abych jí nějakou radu udělil. Snad bys mohl ty místo mne —

Adolf. I jdi mi ke všem —! Chceš-li mluvit o kšaftu, to mluv hned o svém. (Zažene jej.) A ty, pane Proutku! Ať mi teď hraješ do barvy! Starý je už tady. (Čte nápis na mříži.) Ale to je přec hanebný nápis!

Proutek. To je zrovna proti zákonům. Cožpak by se to nemohlo udat?

5. Zeman celý po starověku, jako venkovský šlechtic, s lovčím nožem, malým premovaným kloboukem a t. d. Ondřej také po staré módě. Předešlí.

Zeman (vyjde, užasne a ustoupí, kývaje na Ondřeje, aby nemluvil, nýbrž poslouchal).

Adolf. I co udat! Zde si musí člověk sám pomoct. Kdož mi zabrání, abych tam nevešel? To není žádný dům, žádný pokoj — to je zahrada, vylez na zeď, nabij ručnici a zastřel všechno, co ti bude překážet. Uvidíme, kde je větší nebezpečenství, tam nebo zde.

Proutek (činí podle rozkazu a leze na zeď).

Zeman (zuřivě). Stůj člověče!

Ondřej (strhne Proutka se žebříku).

Zeman. Stůj! — anebo bude veta po tvém životě!

Adolf. Lez nahoru, povídám! Co máte vy zde co poroučet?

Zeman. Já? Já jsem tu na své půdě. Tahle zahrada je moje, a na to bych se podíval, kdoby se mi tam vedral.

Adolf. Ah, ponížený služebník! Dal jste vy tedy tento hloupý nápis udělat?

Ondřej (spráskne ruce nad hlavou).

Zeman. Dejte si pozor na řeč! Zde si dám napsat, co se mi líbí.

Adolf. Uvnitř, v samé zahradě, co chcete; ale zvenku ne. Zde je veřejná cesta; zde padne váš nesmysl mimojdoucím do očí — dělá pohoršení, a to je zapověženo.

Zeman. Jaké jsou to řeči? Ondřeji, pusť na ně naše psy.

Adolf. Chcete-li, aby je můj myslivec postřílel, jen sem s nimi! Ale nač mnoho slov! Otevřte, já musím do zahrady. Padl mi tam jestřáb, kterého jsem zastřelil. Toho musím dostat, a pak si vezmi ďas vaší zahradu i se zámkem.

Zeman. Můj lokaj hodí vám toho ptáka přes zeď.

Adolf. Ať se opováží! Tomu ptáku se nesmí ani pírko zkřiviti. —

Zeman. Vždyť je zabitý.

Adolf. Všecko jedno; ani vlásek se mu nesmí ohnout — sice ohnu vás!

Zeman (rozvzteklen). Víte s kým to mluvíte?

Adolf. Tuze dobře; se zemanem Černohorským, kterýžby se měl také z Tupohlav nazývat, a kterému se celý svět posmívá.

Zeman. Mně?

Ondřej. Já ještě nic neslyšel.

Zeman. Drž hubu! „

Adolf. A kteréhož navzdor vší jeho opatrnosti přec na všech stranách podvádějí. Proutku, pověz, koho poděsila naše střelba, když jsme sem prvé přišli?

Proutek (se přibližuje). Dva mladé šviháky — „

Adolf. Vždyť byli tři.

Proutek. Ano, se služebníkem —

Adolf. A jeden z nich volal:

Proutek. Já ji musím dostat!

Adolf. A druhý:

Proutek. A já musím tu druhou dostat, a kdyby to stálo nevím co.

Zeman. Že ji musí dostat?

Adolf. Jedna z nich je vaše dcera.

Zeman. Kýho ďábla! A ta druhá?

Adolf. Je vaše nevěsta!

Zeman. Hlouposti! Moje nevěsta mimo mne neviděla ještě žádného mužského.

Adolf. Hahaha! O vy nešťastný člověče! Což nechodí vaše nevěsta nikdy do zahrady?

Zeman. Chodí, do zadního stromořadí.

Adolf. A nemáme povětrných balonů? Nemáme plyno- drobnohledů?

Zeman. Plyno- drobno — co je to zase za proklatý vynález?

Adolf. Vidíte, tak se vede člověku, když se za živa pochová a časových pokroků si nehledí. Když se mi zalíbí, vyletím v balonu zrovna nad vaší hlavou, otevřu plyno-drobnohled, kouknu se vám skrze něj na čelo, a tu se mi ukáže váš mozek tak veliký, že mohu na čtyry měsíce napřed ustanovit, co si budete myslit.

Zeman. Larifary! Já to ještě ani sám nevím.

Adolf. Protož vám radím, mějte se na pozoru. Jedna z vašich dám měla zde zamilovanou schůzku, a byla zde přestrojena.

Zeman. Moje nevěsta?

Adolf. To jsem nemohl rozeznat.

Ondřej. Nebo moje žena?

Adolf. Jak je stará?

Ondřej. Na svatého Martina jí bude pětašedesát.

Adolf. Ta to byla. Ona stála už na žebříku.

Ondřej. Není možná!

Adolf. Já střelil —

Proutek. Ono se lekla —

Adolf. Milovníci utekli. — Chcete ještě víc důkazů?

Zeman. Tisíc ďáblů!

Ondřej. Moje Voršila! O moje Voršila!

Zeman. Drž hubu!

Adolf. Teď si vyprosím svého jestřába.

Zeman. Kdo jste, šlechetný muži?

Adolf. Stavitel všelikých strojů z Londýna a syn majitele statku ve vašem sousedství.

Zeman. Ne snad toho, co se tu teprv letošního roku zakoupil.

Adolf. K službám.

Zeman. A myslíte, že mi všechna opatrnost nic nepomůže?

Adolf. Vaše bláhové dráty, podzemní průchody, osidla, železa —

Zeman. Vy to víte?

Adolf. Skrze ptačí dalekohled, kterýž měl ten zastřelený jestřáb na krku.

Zeman. Ptačí dalekohled? Co je to zas?

Adolf. Také nová myšlénka. Takový dalekohled se pověsí dravému ptáku na krk a koukne se ním třeba až do ložnice vaší nevěsty.

Zeman. Dejte si pokoj! To by byla moje smrt!

Adolf. Tu není žádné pomoci!

Zeman. Zlořečená historie! Ale — vy se mi, pane, líbíte — to pro svou upřímnost; to je aspoň památka starých dobrých časů; i mám skoro chuť — ačkoli jsem to ještě žádnému neučinil — mám skoro chuť vás pozvat, abyste mne navštívil, abyste mi vysvětlil — jen kdybyste nebyl tak mladý! A jaký to máte oděv na sobě! Totě kabátek jakoby ho měl dřevěný panáček nosit! Ne, ne, to nejde, pozvat vás nemohu —

Adolf. Já bych vaše pozvání také nepřijal. Vy máte ženské na zámku.

Zeman. Nu, ovšem.

Adolf. Těch já se straním, jak jen mohu. Ženské jsou rokoko.

Zeman. Cože jsou, rokoko? Nesměl bych prosit o vysvětlení?

Adolf. To je tolik, jako že přicházejí z módy.

Zeman. Ženské nepřijdou nikdy z módy.

Adolf. Myslíte? Já řku ale, nejsou ženské citelné? Dozajista. Nemají ženské více srdečnosti nežli rozumu? Dozajista. Nechtějí ženské, aby se jim dané slovo splnilo? Dozajista. Není ale citelnost, srdečnost a plnění slova za našich časů rokoko? Dozajista. Ergo jsou také ženské rokoko, a já nejsem přítel staromódního nábytku.

Ondřej. Ach, teď vím, proč mi byla moje stará už tak protivná. Ona je rokoko!

Zeman. Drž hubu!

Adolf. Dovoltež tedy, abych se poroučel.

Zeman. Tedy alespoň vejděte a vezměte si toho dravce. (Otevře mříž.)

Proutek (jde pro jestřába).

Zeman. A podívejte se tamhle na tu věž, z té je pěkná vyhlídka.

Adolf. Já znám každé stéblo, každý lupen ve vaší zahradě. Co jsem tady, letím každý den okolo ní ve svém jednospřežním větrovoze.

Zeman. V jednospřežním? — Mně se točí hlava!

Adolf. Je to vozík pro jednu osobu, jako na zemi kabriolet; míváme však na takovém letounu také vzadu veslo, a na tom sedá sloužící.

Zeman. Pro živé rány! Kampak se poděju se svou opatrností, bude-li se pořád něco nového vymejšlet?

Adolf. Daleko nepřijdete, to je jistá věc. A chce-li se někdo před zlým, zkaženým světem ochránit, tedy ho musí o padesát let předbíhat. Pak se musí zbavit všeho citu, všech náruživostí, přátelství a lásky — pak musí být pouhý samolibec, chladný, železný, ledový samolibec. Při tom musí ale vydělávat peníze a musí bažit po důstojenství, aby skrze ně zase peníze vyzískal; neboť a poněvadž se dá na světě všecko koupit. Železné pruty, petlice, zámky, silné fošny a tlusté trámy opatrují arci naše dvéře, truhlice a pokladnice — ale jenom na čas, neboť když se přiblíží člověk se zlatým klíčem, tu se otevřou ty nejsilnější brány.

Ondřej. Každé slovo jako perle k nezaplacení.

Zeman. Drž hubu!

Adolf. Vašemu lokajovi, ku příkladu, když ho napadnu o samotě, tomu strčím 20—30 dukátů do ruky.

Ondřej (bezděky otevře a zavře dlaň).

Adolf. Vašemu portýrovi koš chutného vína — a to budu dělat šest neděl po sobě; přitom neřeknu ještě ani slova, co bych rád; ale po šesti nedělích se vytasím se svou žádostí! takový člověk má ještě kus vděčnosti — a já si myslím, že je vaše služebnictvo skrz na skrz rokoko — a tu se vám dá takový chlapík samým pohnutím do pláče.

Ondřej (pláče).

Adolf. Taková měká duše bude se ještě sama ptát: „Co poroučíte? Čím mohu posloužit?“ A já vytáhnu psaníčko, nejdříve od svého přítele, vaší dceři — potom od sebe vaší nevěstě. (Obrátí se rychle k

Ondřejovi.) Řekni mi, poctivý Ondřeji — kdybych ti dal plnou hrst dukátů, mohl by si mi to odepřít, a ty dvě psaníčka neodevzdat?

Ondřej (s pohnutím). I to bych musel být pravý darebák!

Zeman (prudce). Cože? A jakpak, když svého pána zradíš, to nejsi darebák?

Ondřej. To řeknu: rokoko!

Zeman. I bodejž do vás do všech živý ďábel! Jak povídám, čím dál, tím hůř, a konečně to přijde všecko na mizinu. Za tři leta vytáhl jsem zase jednou paty z domů, a při každém kroku jsem zrazen, ošizen. Já se odtud vystěhuju, nevěstu si přeschovám, dceru zavřu, syna ukreju. Již není žádná jistota, žádný pořádek, žádná ctnost. Ondřeji, pojď! zavřeme bránu, vytáhneme most a příkopy napustíme — pak si lehneme a umřeme!

Adolf. Nežli umřete, ještě slovíčko! Já si to rozmyslil — a jestli dovolíte, tedy vás navštívím.

Zeman. Ne, ne, pane, z toho nebude nic! Já vám nahlídnul do srdce — vy jste nebezpečný svůdce. Jako jste tuhle poctivou duši (na Ondřeje) očaroval, mohl byste i mé ženské poplést. Já dám děla na hradby vyvézti, a jak se přiblížíte, rozstřílím vás na kusy. Pojď, Ondřeji!

Adolf. Milý pane zemane, já vás dozajista navštívím.

Zeman. Je-li možná? Nu, to musím být také při tom!

Adolf. Nežli se nadějete, budu v zámku.

Zeman. Leda byste uměl čarovat.

Adolf. To se ví, to umím.

Zeman. Ondřeji, ku dveřím položíš pumy, a na schodech naházíš granátů! O krk můžete přijít — o proč ne! — Ale ke mně se nedostanete. (Odběhne.)

Adolf. A já se tam předce dostanu. (Směje se.)

(Opona spadne.).

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Předsíň v zámku baronově. Všecko je starožitné.

1. Dorotka (sedí u okna a vyšívá). Pěstounka (krmí ptáka). Eliška (čte knihu). Všechny jsou v starodávných šatech.

Eliška. Náš tryznitel se tedy navrátil?

Pěstounka. Jen kdyby tu byl již také Podivín! Jestli ho otec pohřeší, utrpíme všechny.

Dorotka. V zahradě není.

Eliška. Mně se všecko zdá, že našel nějaký tajný průchod — tím že se vykrádá — (vzdychne) krásného světa užívá!

Pěstounka. Nu, nu, však my ho ještě uvidíme.

Dorotka. Ale já si nemohu takový bál nebo divadlo ani představit. A ti lidé mají tam tedy docela jiné šaty?

Pěstounka. I ba. Tam je každých 14 dní jiná móda. A jakého vyražení. V hlavním městě máte každý den něco nového — dnes koncert, zítra besedu, potom procházku — ach, milé děti! Vám by šla hlava kolem.

Dorotka. Oh, já bych už něco snesla. V novinách, které nám Podivín přinesl —

Pěstounka. Pro všechno na světě, jenom to slovo z úst nevypouštějte! Noviny u nás — kdyby to slyšel pán, to víte, on pořád poslouchá.

Eliška. Ono by mu to nebylo nic platné! Já je dobře schovala.

2. Podivín (zahřatý). Předešlí.

Podivín (také v starém kroji). Ptal se pantáta již po mně?

Dorotka. Ještě tu nebyl.

Pěstonka. Panáčku, panáčku! však vy se jednou opozdíte!

Podivín. Já nedělám nic zlého.

Pěstounka. Tak? A kdepak celý ten čas vězíte, když jde pan otec po tabuli spát? Kam to zabíháte, když jde na honbu? A co byl v hlavním městě neviděli jsme vás, leda u stolu.

Podivín. Já pořád spím.

Pěstonka. Tak? A nezdá se vám o lásce?

Eliška. Jak, mladý pán je zamilován?

Podivín (dobromyslně). Do vás ne, to mi věřte, Alžbětinko! Do mé sestry také ne, to nesmí být, a do staré pěstounky — to zas nemůže být. Do koho bych byl tedy zamilován?

Pěstounka. Do nějaké čtvrté osoby. (Bystře se na něho dívá.) A ta musí být v našem sousedství. (Sáhne mu na nos.) Řekněte, že ne, jestli můžete? Proč pak červenáte?

Podivín. Protože je mi horko.

Pěstounka. Nu, jestli vám přijde

pan otec na stopu, to vám bude ještě víc horko.

Eliška. Až se budete chtít zase vykrást, tedy mě vezměte s sebou.

Dorotka. A mě také, bratře, slyšíš?

Eliška. Ale já se více nevrátím.

Pěstounka. Ticho! náš domácí tyran hrabe se již po schodech nahoru.

3. Zeman. Předešlí.

Zeman. No, tu mne zase máte! Jak že? Nepadne mi nikdo okolo krku?

Podivín a Dorotka (jej srdečně obejmou).

Eliška (se ani nehne).

Zeman. To je pěkné přivítání. (Pěstounka se k němu blíží.) Prosím, prosím, vy zůstaňte pozadu. Ale co pak je to s mou nevěstou? Oslepla ohluchla a oněměla najednou? Nezasluhuji laskavého očka?

Eliška. Má se holubice radovat, když přiletí ostříž?

Zeman. Ostříž? Alžbětinko! mně takové jméno před dětmi? —

Eliška. Na své děti jste pravý jestřáb!

Zeman Jestřáb? Co víte vy o jestřábu? Aha, to má býti narážka.

Dorotka. I uchovej!

Podivín. Pantáta je hodný, — on mívá jen vrtochy.

Eliška. A to šeredné!

Zeman. Žádné vrtochy — ale příčiny. Já nenávidím svět, protože jsou na něm daremní lidi, a proto se ho střežím. To je s rozumem. Měli jste vidět, čeho jsem se dočkal!

Eliška. Bylo by to hrozné, že nás přejde mráz?

Zeman. Bylo, bylo, milá všetečko! — A abychom toho jestřába nezamluvili, byli zde dva hejskové, chlapíci, jako paliči.

Dorotka. Pro pána!

Zeman (kvapně). Proč se lekáš?

Dorotka. Nu, když byli jako paliči.

Zeman. Chtěli vlézt do zahrady, měli s sebou žebřík!

Eliška. Pane na nebi!

Zeman. Proč se lekáte vy? Aha, tedy je to přece pravda!

Eliška. Copak?

Zeman. Jedna z vás je s níma ve spolku! Která se to přestrojila?

Eliška. My nevyšli ani z pokoje.

Zeman. Celá zakuklená!

Pěstounka. Copak jste neměl klíč od šatnice s sebou?

Zeman. Naposled jste to byla vy! Měla prý asi 60 let —

Pěstounka. Prosím, mně je teprv padesát.

Zeman. Přetvařování, však my víme! Ale já těm chlapíkům posvítil, já jim nahnal takové strachy, a po celém zámku jsem udělal takové přípravy, že mi sem ani kočka nepáchne.

Eliška (naivně). I copak je do koček! Ty my nechceme.

Podivín. Psi by je také potrhali.

Zeman. Ale nyní — basta! Budou se jiné věci vyjednávat. Nu, spanilá nevěsto! tak pak se na mne koukněte!

Eliška. Nevím, cobych si na vás vykoukala!

Zeman. Však vy uhlídáte! Já nakoupil hromadu věcí.

Eliška. Chcete je zas prodávat?

Zeman. Jen dávat, Alžbětinko! Zítra máme námluvy, všecko je v pořádku.

Eliška. Je-li možná!? A kdopak je ta šťastná osoba?

Zeman. O jen mě dopalujte. Mám vám tisíckrát povídat, že jste to vy?

Eliška. O já jsem se ještě nerozmyslela!

Dorotka. A vezmete nás potom s sebou do světa, papínku?

Zeman (stranou, se rozmýšleje). Slíbit jim to mohu. (Nahlas.) To se rozumí. Hned pojedeme všickni do hlavního města. —

Dorotka. O, roztomilá Alžbětinko, to vás tedy prosím, vezměte si tatínka.

Podivín. Ano, vezměte si ho, a budete mít zaplať pánbůh!

Eliška (mlčí; v tom vyletí pták z klece).

Pěstounka (křičí). Ach, můj kanárek!

Zeman. Co je?

Pěstounka. Uletěl mi!

Zeman. Já vám chytím jiného. Domluvte jen mé nevěstě. K čemu pak jste také pěstounkou, když nemůžete srdce a rozum děvčete ohnout, jak je potřeba?

Pěstounka. Jakmile se děvče provdá tedy je sama pěstounkou. Slečna Eliška má ženicha, můj úřad dochází.

Zeman. Tedy jděte!

Pěstounka. O, však půjdu, a budu hledat svobodu, jako můj kanárek!

Zeman. Prožluklé průpovídky! Za ty jsem vás neplatil. — Já řku, Alžběto!

Eliška. Tak jsem vlastně křtěna — ano, co se líbí, pane poručníku?

Zeman. Nemáte pro mne jiného jména?

Eliška. Co se líbí, ukrutníku?

Zeman. Alžběto, nepřivádějte mne k zoufalství.

Eliška. Dost nerada, ale sama se nenechám k němu přivésti. —

Zeman. Rozpomeňte se, a dejte mi řádnou odpověď, Eliško!

Eliška. Tu jsem vám dala již tolikrát, že by jich na každý váš rok několik připadlo — jestli ji ale ještě nevíte, tedy se mi podívejte do očí.

Zeman. Ach, ano, do těch očí!

Eliška. Mám v nich slze.

Zeman. Zas ty zpropadené slze? Nevíte, co stojí v poslední vůli vašeho otce? Že svoje jmění ztratíte, nevezmete-li si manžela, kterého já vám vyhledám.

Eliška. Tu poslední vůli musíte mi teprv ukázat, abych se přesvědčila, že mi nesmíte jiného manžela nežli právě sebe vyhledat. Stojí-li to vskutku napsáno, nu, s pánem bohem! — Poslušnost je krásná ctnost, jestli to tam ale nestojí — tedy se můžete stokrát za ženicha nabízet, se mnou se nepovedete k oltáři. (Odejde.)

Zeman. I bodejž do toho! ale toho jste jenom vy příčina. To je pořáde řeč jen o svobodě, a já vám za ní nedám, co by padlo za nehet. Kdo ví, co mezi sebou žvatláte, a od koho ty nápady dostává. (Zahlédne knihy na Eliščině stole.) Zase knihy. Kde jste je vzaly?

Pěstounka. Můj bratr je poslal z hlavního města. Jsou dobré. —

Zeman. Dobré? (Otevře jednu.) Agata — průvodce životem". Co potřebuje Eliška průvodce? Já ji budu dost dobře provádět. — „Slávy dcera" — a k tomu verše. Hloupostí! — ať si vezme domácí kuchařku do ruky a učí se dělat omáčku na zvěřinu, kterou zastřelím. Tu máš, Podivíne, hoď to do ohně !— „Kusy mého srdce" — láryfári, to budou teprva strašidla. Kusy srdce! potom mám u ní nějaké nalézt, když je má v samých kusech. Do ohně s tím se vším! A co pak je tohle? Modní obrázek. Hejsek v komediantské haleně a dáma v svatebních šatech. I tisíc ďáblů, jak to sem přichází? Knihy do ohně — a obrázek schovám k hrdelnímu vyšetřování. Já vás naučím! (Ku pěstounce.) Vás dám zavřít, vašeho bratra, kněhkupce, dám zavřít, zapovězené knihy a ohavné obrazy dám zavřít, všecko dám zavřít. Oh, však vy budete na mě pamatovat! (Odběhne.)

Pěstounka. Nelíbí se trochu do zahrady?

Dorotka. Ach ano, tam se posadím do loubí a budu plakat. (Obě odejdou.)

Podivín (drže knihy v náručí). Tak, teď mám hned vyražení! Tuhle držím Agatu, na ní Slávy dceru, několik kusů srdce a kdo ví co všecko; bude to hezký plamínek! Ale pro mne, ať si hoří Agata, jen když mi někdo jiný neshoří. A o ty kusy srdce také nedbám; to já najdu jiné srdečko — hehe! celé srdéčko a ne takové tištěné! — Ach, jen kdybych tam už byl! (Odejde.)

PROMĚNA.

Pokoj v domě barona Slatinského.

4. **Flora** vejde, rozmlouvajíc s **Adolfem.**

Adolf. I podívejme se, co se to všecko dozvídám!

Flora. Za to mi přispěj v nesnázi, jako jsi Augustovi učiniti přislíbil.

Adolf. A kdepak jsi toho nevinného beránka poznala?

Flora. Jednou, když jsem se projížděla po háji. Poněkud jsem zbloudila, a když k němu přijedu, začervenal se a chtěl utíkat. Mně to bylo divné, i zastavím koně, a ptám se ho na cestu. On ti na mne kouká, potom teprv pozdraví a praví, že tady sám žádnou cestu nezná, že také zbloudil, a že se dostal z otcovského zámku podzemním průchodem do lesa. Mladý člověk, který za bílého dne bloudí a před mladou dámou ze samé stydlivosti se pýří, podzemní průchod to vše zbudilo mou zvědavost. Viděla jsem ho potom na tom místě častěji. Tím jsme se blíže poznali, a láska je výborný učitel, on ti není už ani polovic tak nejapný jako byl na začátku. Já pečuju o jeho vzdělání. Teď ho cvičím v hudbě.

Adolf. A to všecko v lese?

Flora. Ah, tady u mně.

Adolf (potutelně). On sem již tedy dochází?

Flora. Ovšemť; ale ono jest to posud tajemství, a přikrade se ke mně jenom jistý čas.

Adolf. Pod zemí?

Flora. To se rozumí. Vždyť nemá da-

leko a je při tom šťastný, jakoby lítal nad zemí.

Adolf. Ten průchod je mi právě vhod.

Flora. Nedělej žerty. Chceš ho vidět?

Adolf. Koho, průchod?

Flora. Ah!

Adolf. Tedy toho z průchodu? Je zde nyní také?

Flora. Mně se zdá, že ho slyším.

Adolf. Tak; a může se člověk na něj podívat?

Flora. Jestli mi ho nezastrašíš?

Adolf. Copak je jako zajíc?

Flora. A nebudeš-li ho pokoušet, tedy ho zavolám.

Adolf. Nu, vždyť si švakra schválně nerozhněvám.

Flora. Ach, kdybychme byli už tak daleko. (Jde k pobočním dveřím.) Podivíne, jste tady? Pojďte sem na chvíli!

5. Podivín. Předešlí.

Podivín (vystoupí, spatřiv ale Adolfa, zděsí se a chce prchnout).

Flora (ho zdržuje). I vždyť je to můj bratr, Adolf. On všecko ví, a chce nám býti nápomocen.

Podivín (se pokloní a hluboce si vzdychne).

Adolf. Jenom se mne bázlivě neostychejte! Podejte mi ruku. Budeme přátele. (Podává mu ruku.)

Podivín (táhne svou nazpět).

Adolf. Nevěříte mi? (K sestře.) Či je to nějaký hluchoněmý z divadelní hry?

Flora. Nemějte strachy, Podivíne. Můj bratr je nejlepší člověk na světě; miluje mne a tedy také vás.

Podivín. O, kdybych to směl doufat!

Adolf (stranou). Bohu díky, již rozvazuje. (Nahlas.) Jen doufejte!

Podivín. Paní z Květinova dotvrzuje, že pravou lásku odměna nemine; já se tedy na to spoléhám.

Adolf (se hlasitě směje).

Podivín (se lekne).

Adolf. Byla to první nebo poslední lekce?

Flora (mrzutě). Nebuď tak dětinský! Podivín je u vychování tak zanedbán, že neumí tak ostrovtipná slova vybírat, jako nynější mladí pánové. O světě mnoho neví, a poněvadž nemůže svět bez lásky obstát —

Adolf. Tedy jsi přišla také na tu kapitolu!

Flora. Na sto jiných také; my jednali ku příkladu o přátelství —

Podivín. Ale jen tak povrchně. Paní z Květinova myslela, že není více zapotřebí.

Adolf (se pořád směje). Ale o lásce?

Podivín. U té jsme se zdrželi už dýl.

Adolf. Já ti také přeji štěstí, že jsi takového žáka dostala. Bravo! milý mládenče. Kdo se něčemu naučil, nestrachuje se zkoušky. A poněvadž jste již hezky daleko, tedy vám musím svou pomoc přislíbit. Ale, milý pane švakře, ve vašem zámku to musí vypadat jako v hrobě.

Podivín. Ba, teď se mi to také zdá; dřív se mi tam líbilo.

Adolf. A což ten podzemní průchod, ví o něm pan otec?

Podivín. I uchovej! ten by ho dal hned zazdít. Já přišel na to maně. My máme při zemi klenuté lázně — jednou prý to býval hradní žalář, tam je výklenek a v tom stojí obraz, je to nějaký rytíř, ale ten rytíř vypadá jakoby měl místo malovaných, zasazené oči, a kouká níma tak na člověka, že jsem se jednou rozmrzel a chtěl jsem mu je vypíchnout. Vezmu tedy dlouhou tyčku a šťouchnu mu do levého; v tom se obraz otočí, a přede mnou leží tmavá chodba. Já do ní vejdu, a kráčím pomalu dále; zde onde byla jako schválně udělaná skulina a tou padalo světlo — i jdu a jdu a pospíchám až přijdu konečně k hustým křovinám, těmi prolezu, stojím pod širým nebem a vidím před sebou tohoto anděla. (Políbí Floře ruku.)

Adolf. A nemohl bych se tou chodbou do vašeho zámku dostat?

Podivín. I ovšem.

Adolf. Dobrá. Tedy toho použijem.

Podivín. Pro pána boha, jenom to ne! Můj otec je velmi prchlivý —

Adolf. O, já ho již znám, nemějte starosti.

Podivín. Pak bude moje tajemnství prozrazeno.

Adolf. To se nestane; za to vám ručím.

Flora. Důvěřujte mu.

Adolf. Apropos! řekla jsi již něco o tom rodičům?

Flora. Ani pomyšlení! Co pak neznáš jejich dovádivou mysl? A podívej se na mého milovníka — jak vypadá! Jako švihák, když se moje babička vdávala. Kdyby se mu otec usmál, dala by se matka do hlasitého smíchu — a pro vysmání nemám žádného ženicha.

A d o l f. Já mu opatřím jiné šaty.

F l o r a. Na několik minut, dlouho se tu nemůže beztoho zdržet. —

A d o l f. Tedy zjednám (přemýšleje) — ano, tak to půjde. Apropos, Podivíne! Nestojí na konci vašeho podzemního průchodu stará, otlučená socha? Já se pamatuju, že je v lese kdesi nějaká prohlubeň — myslíval jsem, že je to stará cisterna.

P o d i v í n. Ano, odtamtud vede cesta do našeho zámku.

A d o l f. Snad se uvidíme dříve, nežli byste si pomyslil.

F l o r a. Co hodláš začíti?

A d o l f. Když mne ale u pana otce uvidíte, musíte dělat, jakobyste mne neznal — musíte se přetvařovat.

P o d i v í n. To neumím.

A d o l f. A chcete být zamilovaným? Nedokáže láska všecko? (Odcházeje k sestře.) Toho musíš ještě mnohému přiučit. (K Podivínovi.) Zůstane přitom — vy mne neznáte, jakživ jste mne neviděl. (Odejde.)

F l o r a. Mně padl kámen se srdce; když nám bude bratr pomáhat, nemáme se čeho bát. Kdypak se zase uvidíme?

P o d i v í n. Ještě dnes; ach, já bych přišel třeba v noci.

6. F a n y. P ř e d e š l í.

F a n y. Milostpán a milostpaní přicházejí zrovna sem.

F l o r a. Tedy honem pryč, milý Podivíne: Za půl hodinky máte na obyčejném místě psaníčko. Jen rychle pryč!

P o d i v í n (vběhne vedle do pokoje, přinese si klobouk, oblékne rukavičky, vyndá z kapsy šátek, dá si ho na ruku, a vezme ní pak Flořinu ruku a líbá ji). Tedy se mějte dobře, milovaná Floro! — Moje vysoce urozená panovnice! Láska ochraňuj vás i mne!

F l o r a. Láska vás honem odveď — neboť rodiče jsou již v předsíni.

P o d i v í n (odejde).

F a n y. Ale, milostpaní, já vám nerozumím! Mladý pán se neumí pohnout ani v šatech, v kterých přece vyrost; až obélkne nynější modu na sebe, tedy se převalí, jakoby byl ze dřeva. —

F l o r a. Já si zapovídám každé poznámky. Mně se právě tak líbí. Žádný mladý člověk, co jich k nám přichází, nevrovná se mu dobrotou srdce, upřímností a věrností.

F a n y. To je všecko možné — ale podle toho, jak vypadá, jak se chová, myslil by člověk, že nemá krůpěj teplé krve, a za takového milovníka bych se poděkovala.

F l o r a. O, ten má vřelou krev, a miluje vroucněji, nežli vaši panáčkové podle mody. Já jsem živa v jeho snech, já se vznáším okolo něho při každém kročeji. Já mu řekla, že jsem se musela ponejprv proti své náklonnosti provdat, že jsem mnoho trpěla — on se dal soucitem do pláče a zaříkal se, že mi pokladem své lásky všechno utrpení nahradí. To slibují teď arci také jiní mužové, ale je jim vidět na očích, že nevědí, co mluví. A proto se nemohu ani okamžení rozmýšlet, nýbrž musím radu srdce svého poslechnout.

7. B a r o n. A u r e l i e. P ř e d e š l í.

B a r o n (vede baronku pod pažím, sloužící jim otvírá). Bon jour, paní dcero!

A u r e l i e. Víš-li pak, co nás k tobě přivádí?

B a r o n. Excelentní žert!

A u r e l i e. Minulou zimu zůstali jsme dlužni bál; pro mou stálou churavost nemohli jsme přislíbení ještě vyplnit; teď jsem ale zdráva, a k tomu na venkově, a přátele na nás doléhají, abychme ten bál již jedenkráte dali.

B a r o n. A tu jsme si usmyslili, aby to vyražení předce za to stálo —

A u r e l i e. Že musejí pánové i dámy přijít v šatech a la roroko. —

B a r o n. Je to rozkošná myšlénka! A v nejprvnějších domech mají teď rokoko za módu.

A u r e l i e. Musejí mít ale také tolik jmění, jako my, aby mohli takovou myšlenku v skutek uvésti.

B a r o n. Při tom, paní dcero, čeká na tebe ještě jiné překvapení. Hrabě Miletinský přijel z Paříže, a uchází se o tvou ruku. Má skoro milion důchodů.

A u r e l i e. Jeť arci již asi šedesátník — ale (potahmo na manžela) to žádá nyní tón, brát si raději milování hodné šedesátníky, nežli divoké panáčky s třicítkou. Slyšela jsem kdysi podobenství o víně: „Mladé víno je trpké, prudké, nepříjemné, omamuje smysly; starší víno je už lepší, ale ještě trpké, nelahodné — staré ale jemné, delikátní, pravá medicina. A takovou medicinu předpisujem také tobě. Adie! (Chce odejít.)

B a r o n. Pověz pak jí něco stran obleku.

A u r e l i e. To jsou nejmenší starosti. Máme tu ještě z pozůstalosti hraběnky

Viktoriny věci, že bude v nich jako anjel vypadat. Přijď jen potom ke mně. V sedm hodin bude začátek.

Baron. A copak jsem chtěl — je Adolf doma?

Flora. Právě tu byl.

Baron. Až se vrátí, musí do sousedství s pozváním. Je to čtvrt hodinky odtud — k zemanovi Černohorskému; on je sice tak o samotě živ, že nikdo ani neví, jak vypadá, musíme ale přece slušnost zachovat, a protož ho také pozveme.

Aurelie. S celou rodinou; Adolf je musí osobně zvát.

Flora (se raduje).

Baron. A když se zemanovi řekne, že si tu dnes jeho dobré, staré časy připstrojíme, tedy dozajista přijde; jak doslýcháme je prý skrz na skrz rokoko. Tedy bude u nás ve svém živlu. My budeme také: rokoko! (Odejde s paní.)

Flora. Ach, já mám radost jako dítě. Jen kdyby zde byl Adolf, aby šel Černohorského rychle pozvat.

Fany. Jen se, milostpaní, tuze neradujte. Neslyšela jste, jakého ženicha vám zase nabízejí?

Flora. Raději umru, nežlibych si vzala starce za manžela.

Fany. Ale skoro milion důchodů!

Flora. Čím více bohatství, tím méně půvabu. Či si mám nechat podruhé před světem na čelo napsat, že jsem srdce a svobodu k vůli zlatu zadala? Já jsem mladá a mladý muž mne musí šťastnou učinit. Já mám teď vlastní jmění; ale kdybych neměla ani krejcaru, tedy bych si přec žádného starého nevzala. Šedivá hlava starcova zbuzuje pouze úctivost, nikdy ale lásku. K lásce — aj, to musí býti ještě černé, hnědé neb rusé kadeře. Pojď, pojď! Já slíbila mému Podivínovi písemní zprávu. Ty mi to psaníčko obstaráš. Pojď, a nekruť mi podruhé hlavou, když nemůžeš pochopit, co lidé z lásky dělají — to ti povídám. (Odejdou.)

PROMĚNA.

Sál u Černohorského. Všecko staromódní, ale v tom nejlepším stavu.

8. Zeman. Ondřej.

Zeman. Když mi rozumíš, tedy řekni ano, a nenechávej mne nadarmo mluvit.

Ondřej. Já si umínil, že už ani neceknu, když budete, milostpane, mluvit, nebo řeknu-li jen dvě slova, hned mám na mise: Drž hubu.

Zeman. Eh, drž hubu!

Ondřej. Tu to máme!

Zeman. Já se tě ptám, jestli jsi mně rozuměl?

Ondřej. Úplně.

Zeman. Jak tedy?

Ondřej. Šperk položím slečně nevěstě na stoleček, slečně Dorotce strčím ty naušnice pod podušku, a mladý panáček dostane nový oblek. Ten najde, když se ráno probudí. Samé překvapení.

Zeman. Dále!

Ondřej. Svatba se odbyde jednoduše. Zejtra na večer v sedm hodin je kopulace; ve čtyry se pošle pro pana faráře.

Zeman. Pročpak ve čtyry?

Ondřej. Protože potřebujou naše kobyly tři hodiny, když mají pět minut jít.

Zeman. Hlouposti!

Ondřej. V tom přijdou muzikanti a ty museji hrát samé minety, po chvíly nějakou zakolánskou!

Zeman. Ano, ano, jen hezky povolně.

Ondřej. Potom se půjde k tabuli.

Zeman. Tam to všecko obživne.

Ondřej. To budou samá stará jídla.

Zeman. Cože?

Ondřej. Nuž, což nemá být všecko starožitné a ctihodné? Já objednal jen ohřívaného zelí za dvacet zlatých, aby to bylo rokoko!

Zeman. O ty koníku s dlouhýma ušima! Zde se nejedná o ohřívaném zelí, nebo o tvrdých buchtách; jenom o jídlech dle starého kuchaření byla řeč. Já nechci mít dorty a la Lind, paštiky a la Písek, a piškoty a la kdo ví kdo — jako jsem to včera v městě viděl, když jsem sedl k tabuli.

Ondřej. Ach, teď vím. Tedy knedlíky a la Šveryn, a míchané vejce a la Žižka. Ale vidíte, milostpane, v tom ohledu byste si neměl vybírat; žaludek se na to neptá, podle jaké módy jí. Já to vím podle sebe; jednou jsem jedl v městě svíčkovou pečeni a la Cicero, hned na to husí játra a la Hanibal — a žaludek ani neceknul.

Zeman. Ty musíš mít čistý žaludek!

Ondřej. Neutrální; on jí na všech stranách, a pije s každou barvou.

Zeman. Poslouchej, ty mi mluvíš pro můj zámek tuze vysoce a světle, já tě vyženu.

Ondřej. Já jsem tu beztoho nerad. Člověk je tu beztoho jako v žaláři. Ale u

pána, kterého jsme dnes ráno poznali, jsou dukáty.

Zeman. Jen si to myslí! To je tlučhuba. Já si to všecko rozmyslil, a vidím, že neumí nic, než hodně prášit.

Ondřej. I pro mne! Ale já povídám, že umí víc, nežli pecky louskat.

Zeman. Ať sem tedy přijde! Naše psi běhají okolo celého zámku. Ať se ve svém jednospřežním letounu spustí.

9. Adolf. Předešlí.

Adolf (vystoupí zrovna za zemanem).

Ondřej (ho spatří a celý zkamení).

Zeman. On se chtěl přede mnou vypínat, ale teď jsem chladnější krve, teď jsme tak chladný, že bych ho chtěl požádat, aby nás navštívil, a vsadil bych se o nevím co, že sem nepřijde. Naše psy by ho krásně uvítali.

Ondřej (začne ho poškubávat). Ale, milostpane! posvěťte pak si na rozum. On tu stojí už půl hodiny.

Zeman (ho zhlédne a zděšením div neklesne). Chval každý duch hospodina!

Adolf. Vy jste mne vyzval, abych vás navštívil — tady mne máte. Vaší psové si mne ani nevšímli; proti tomu sc vynašel prostředek.

Zeman. Zas něco nového?

Adolf. Ten zkrotí nejvzteklejšího hafana.

Ondřej. Ve vsi dělá řezník jitrnice, ty mají také velký účinek.

Adolf. Pro mne nejsou žádné závory a zámky. Já vejdu všude bez klíče, všude. Teď mi uveďte slečnu nevěstu, a slečnu dceru.

Zeman (skočí v pravo ku dveřím). Ani za poklad celého světa. —

Ondřej. Šlechetný cizinče, tu bych vás prosil, abyste dále nepátral, to jest milostpánova nejslabší stránka.

Adolf. Chcete mne popudit? Nevíte, co umím. (V levo se otevřou dvéře a on zhlédne dvě dámy, které se zvědavě dívají.)

Zeman. Copak tu není žádná pomoc na toho zlořečeného člověka?

Adolf. Nuže tedy! Zůstaňte tam u dveří, já si dojdu tuhle pro dámy. (Otevře pokoj po levé straně a vyvede dívky.)

10. Eliška. Dorotka. Předešlí.

Zeman. Tisíc živých ďáblů!

Ondřej. Ten umí čarovat! (Blíží se k němu.) Jak náleží hezky! Vy šanžírujete slečinky, jako Bosko mladé králíky. Čurymury — frňk — a tu jsou dvě dámy ve škrobených sukních. Já to povídal, milostpane, ten umí víc než pecky louskat. Porovnejte se dobrovolně, sice bude po nás všech veta. (Odejde.)

Adolf. Moje dámy, já jsem velmi potěšen, že vás konečně poznávám. Pan zeman je přec hrozný ukrutník, že své poklady tak nelidsky ukládá. (K Elišce.) Vás mohu bezpochyby jakožto jeho nevěstu pozdravit?

Eliška. Ach, vysvoboďte mne před ním, drahý pane, já si ho jaktěživa za manžela nezvolím. Smilujte se nad mou opuštěností; já jsem tu beze vší ochrany, proto mne chce mermomocí k oltáři vléct.

Zeman (celý bez sebe). Pryč, panno! Do vašeho pokoje — pryč!

Eliška. Já se nehnu, dokud nenajdu pomoc.

Zeman (zvoní).

11. Služebnictvo (vejde). Ondřej. Předešlí.

Zeman. Vyprovoďte mi tohoto člověka trochu zhurta se schodů — a tuhle panenku odveďte do jejího pokoje. (K dceři.) A ty, půjdeš také v okamžení!

Adolf. Na to se podíváme! (Zatleská rukama, v tom vejde:)

12. August (v uniformě a několik husarů). Předešlí.

Zeman. Pomoz, bože? Což pak jsem ve svém vlastním zámku obležen? (Zvoní).

13. Ondřej (s čeledí). Předešlí.

Ondřej (se lekne). Vojáci. Tady v záloze? Naposledy přijdou ještě kanonýři!

Zeman. Vy proklatá čeládko, mluvte — jak sem přicházejí tyto lidé?

Šebestian. My sem nepustili ani živou duši.

Kuba. Vždyť máte, milostpane, klíče pořád u sebe!

Zeman (sáhne si na kapsu). Na mou věru! Tedy museli ty lidé ze země vylezt!

Adolf. Upokojte se, a podejte se osudu. Uzavírání za našich časů nic neprospěje. Osvěta se prodere skrze nejmenší skulinu. Stáří má nyní s mládím svazek uzavírati, stáří se svou zkušeností a uschráněnou majetností — mládí se svou silou a podnikavostí.

Ondřej. Poslechněte, milostpane! To je teď hlavní věc, aby staří lidé poslouchali.

Zeman. Drž hubu! (K Elišce.) A vy jste také ve spolku? Vy jste tak nevděčná, že mi, bez obalu, před cizím člověkem říkáte, že mne nemilujete?

Eliška. Já se natrpěla dost ve svém vězení; ale tu chvíli, když mají moje pouta spadnouti, volám o pomoc a vysvobození.

Dorotka. A já, milý otče, prosím, nenechávejte mne v této pustině svadnout. Pohleďte na mé slze!

14. Podivín. Předešlí.

Podivín (vrhne se otci k nohoum). A co bude ze mne, otče! Budu-li muset za živého těla spráchnivět?

Zeman. Tedy spiknutí? Všecko proti mně? Nevěsta, děti, čeládka, psi, závory a zámky — já to všecko vyženu, a tady se pochovám.

Adolf. Ne, ne! přitulte se raději ke svým přátelům a upravte srdce svoje pro radost. Svět není tak zlý, jak někteří zakrnělci dokazují. Uveďte své děti do světa, nevěstu mezi lidi, získejte si vděčnost, a láska přijde sama od sebe.

Ondřej. Věru to by mohlo kámen obměkčit!

Zeman. Nu, dobře tedy — ať si — já se pustím jinou cestou. Uvedu své děti do světa, ale nevěstu —

Adolf. Uvedu já do společnosti.

Zeman. Není možná!

Adolf. Já mám opis jisté poslední vůle, kteráž vám docela jiné poručnické povinnosti ukládá. Nechtějte si tedy zbytečné mrzutosti udělat. Tuhle pan rytmistr má velké známosti a přichází, aby to s vámi vyrovnal.

Zeman. Ondřeji — podej mi křeslo!

Ondřej (jde pro ně). Konečně se kácí!

Zeman (sedne). Dobře tedy — také nevěstu uvedu do světa, ale jenom na pět minut, aby ji novomódní duch neotrávil.

Ondřej. I však ona to vydrží také dýl.

Zeman. A moje děti se mohou zasnoubit.

Podivín. Ano, pantáto? Já si už něco vybral.

Zeman. Tak? a kdepak, smím-li vědět? Naší starou Voršilu?

Ondřej. Panáčku! Nechte mou manželku na pokoji!

Podivín. Ach, já miluji anděla! Však uvidíte, papínku!

Dorotka. A já miluju tohoto muže, papínku — a prosím o vaše požehnání!

Zeman (hledí na oba). Copak jsem ve snách s otevřenýma očima?

Ondřej. Nynčko to jde všechno parou a po železnicích!

Zeman. Drž hubu! (Vyskočí, stranou.) Zpropadený kšaft má také — teď musím povolit. (K Adolfovi.) Pane, já se podávám. Máte pravdu, člověk musí s časem pokračovat — vlastní krev nám vypovídá válku. Tak hořkých zkušeností jsem se nenadál — uveďtež mě tedy do světa, ať dohoním, co jsem zameškal. (K Ondřejovi.) Ondřeji, otevři bránu, strhni tabuli, pochytej psy, a pusť celý svět na zámek. (K Adolfovi.) Já se budu teď jenom vás přidržovat — co řeknete, to učiním — (žalně) jenom o kšaftě mi nemluvte — s tím jsem se trochu zapoměl.

15. Proutek. Předešlí.

Proutek. Tohle psaní mám panu zemanovi Černohorskému odevzdat.

Adolf (je vezme a čte). Sousední baron Slatinský zve pana zemana Černohorského i s jeho rodinou na ples. — (K Proutkovi.) Pan zeman Černohorský se dává poroučet, a přijde.

Zeman. Ba nepřijde.

Adolf. Neřekl jste, abych vás uvedl do světa?

Zeman. Ale u všech všudy — já tam živou duši neznám.

Adolf. Vždyť znáte mne! Já jsem syn vašeho souseda.

Zeman (stranou). Tomu není možná uklouznout! Dobře, tedy — že přijdu! (Jeho děti a Eliška jej lichotivě obstoupí.) Že přijdeme všickni. Uvidíme, kam to povede.

Podivín. K našemu štěstí!

Zeman. Ale držte, podporujte mne, abych to štěstí také snesl. — Je to tuze mnoho najednou; vám tluče srdce radostí — mne to tísní prsa a žádná soucitná duše tu nestojí, kterážby mne těšila.

Eliška. Přijměte ode mně první políbení — nelíčené úcty; kdo si umí srdce dobýt, nestojí samoten.

Zeman (se rozplývá).

Všickni (jeví účastenství).

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Veliký sál; z popředí sloupořadím přepaženého je vidět do tančírny. Slyšeti ještě hudbu. Lokajové a la rokoko přebíhají.

1. Baron a zeman (v pěkném staromódním oděvu z minulého století).

Zeman. Vašnostina milostpaní dcera převyšuje všechno svou spanilostí. Jaktěživ jsem neviděl ženské stvoření, kteréžby mne tak bylo okouzlilo.

Baron. Aj, to musím požádat, aby vám ve jmenu mém jistou žádost přednesla, kterou jste mi již, ani nevěda, několikráte odepřel.

Zeman. Vám? Vždyť vás vidím dnes ponejprv.

Baron. Později o tom více. Teď se blíží poloneza.

2. Hraje se poloneza. V prvním páru Aurelie s Adolfem, pak Dorotka s Augustem, Eliška s cizím hostem, Flora s Podivínem.

Zeman (hledí se zanícením na Floru, posýlá jí hubičky). Ať mi někdo řekne, že není tento kroj mnohem onačejší, nežli ty novomódní|trety! A copak je to za pána, co s tou ozdobou celého bálu tancuje? Ten je zpropadeně nemotorný.

Baron (se směje).

Zeman. I na mou věru! Toť Podivín! (Páry jdou okolo on vstoupí mezi Floru a syna.) S dovolením, pane synu, to je velmi velké štěstí pro člověka, kterýž poprvé do světa přichází. Milostpaní! otci musíte také laskavého oka dopřát.

Flora. S tisícerou radostí! Jak milování hoden musí býti teprva otec, když je syn tak ctihodný!

Zeman. Tu to máme! Teď jsem najednou milování hoden! Jen kdyby to byla moje nevěsta slyšela.

Flora. Vy máte nevěstu?

Zeman. Nelekejte se. Či jsem už tak zpropadeně starý?

Flora. Starý? Muž nebývá nikdy starý. Můj otec ku příkladu mohl by být mým starším bratrem.

Zeman. A já vaším dědem.

Flora. Pozoruju, že chcete, abych vám lichotila. Papínku, necháte-li mne s panem zemanem na chvíli o samotě, a vezmete-li si mezi tím mého tanečníka na starost, tedy na to všecko své lichocení vynaložím.

Baron. Pojďte, mladý pane!

Podivín. Ale, milostpaní, s kým pak budu tancovat?

Zeman. Nu, nu, jenom neplač! však ty svou tanečnici zase dostaneš; ale já se chci také trochu potěšit, a nevíš to, všetečko, že má otec přednost před synem?

Baron. Pojďte, pojďte! Zatím budete s mou paní tancovat. Právě začínají kotilion. (Odvádí jej.)

Podivín. Ale, milostpaní! já jsem tu zas hned. (Pořád se ohlíží.)

Zeman. Nezůstaneš-li tam alespoň dvě hodiny, tedy ti zakroutím krk!

Flora. Přede vším vám musím dělat výčitky, že jste nejen svoje děti a svou nevěstu, ale i sám sebe tak dlouho před světem ukrýval.

Zeman. Svět mi podle toho ublížil.

Flora. Byl jste tedy nepřátelsky přepaden, a dal jste se bojácně na útěk, styďte se, to se na muže nesluší.

Zeman. Já byl oklamán.

Flora. Tedy jste mohl také oklamat.

Zeman. To by bylo pěkné mravné naučení.

Flora. Naučení vynucené obrany.

Zeman. Odvedli mi nevěstu.

Flora. O nevěstu, která se dá odvést, není žádná škoda.

Zeman. Já si skoro zoufal.

Flora. Anebo jinak, chtěl jste učinit, abysi vaši domácí a přátelé zoufali.

Zeman. Přece jsem se ale zpamatoval.

Flora. Paměť jste měl pořád podržet.

Zeman. Tu mi zemřel přítel, zanechal dvanáctiletou dceru a mne ustanovil za poručníka. Tu mi napadlo: Vida, tu bysis mohl pro sebe vychovat, nyní je tovaryška tvých dětí, později by mohla tovaryšit s tebou. Aby se mi ta květina jedovatým dechem světa nezkazila, vypudil jsem všecko z domu, co pošetilostmi nynějšího světa zavánělo — a vedl jsem život, jako poustevník. Dnes je moje nevěsta plnoletá — dnes může, dle poslední otcovské vůle, sama nad svou rukou rozhodnout. I bylbych se o nevím co založil, že si mne vyvolí — a opět jsem oklamán, oklamán pod zámkem a závorou.

Flora. Protože jste celou historii nepravě započal. Jak jste starý?

Zeman. Musím to říct?

Flora. Mnoho na tom sice nezáleží, ale chci to vědět.

Zeman. Bude tomu 20 let, co mi bylo 30 a 18 let.

Flora. Co vám bylo padesát. — No, to není tak vysoké stáří, abyste neměl mladické zpomínky.

Zeman. O, já vím ještě, jak mne matka jako holčičku šatila, chodil jsem v sukynkách.

Flora. To je mi líto, že jsem vás neviděla.

Zeman. Ano, já prý byl jako dítě roztomilý. Jednou jsem hrál na domácím divadle bůžka lásky.

Flora. Buďte nyní bůžkem svých dětí, to budete hrát lepší úlohu.

Zeman. Ach, svět je daremný!

Flora. Já vám pravím: svět je výborný.

Zeman. Za mých časů panovala ještě poctivost a správnost.

Flora. Ty panují posavád.

Zeman. O ne, teď se lže a podvádí a říká se tomu chytrost a vybroušenost ducha.

Flora. Když se nosili pudrované vlasy, byl živ také lecjaký loupežník.

Zeman. Já půjčil příteli deset tisíc zlatých a schoval jsem upsání, až mělo býti vyplaceno; tu je vyndám a držím v ruce čistý, bílý papír. Bylo to psáno nově nalezeným inkoustem.

Flora. O, takový inkoust měli již za starších časů. Paracelsus udává na něj celý recept.

Zeman. Ach, což Paracelsus, ten dělal zlato; to umění se ztratilo. Ono se vůbec v nových časech mnoho podniká — ale mnohdy se vyhazují peníze jen oknem.

Flora. Ovšem, tisíce se vyhazují, aby se stotisíce vydělali; teď se lichví časem, který se nedá zaplatit, ani nahradit. Či nejsou naše parovozy a železné dráhy pravé prostředky k prodloužení života?

Zeman. To bych nemyslil!

Flora. Tak? Kolik let jste dříve potřeboval, když jste chtěl vidět svět?

Zeman. Nu, když byl člověk takhle deset let na cestách mohl vědět, jak to v něm vypadá.

Flora. Teď může tu samou cestu za deset měsíců vykonat, při tom má stokrát menší útraty a stokrát větší vyražení. I skrze vaši zahradu budem stavět dráhu.

Zeman. To si nemyslete! Já nepostoupím ani píď země takovým novým vynálezům.

Flora. Za to obdržíte sumu, při nížto se vaším dětem lépe povede, nežli kdyby jezdili v staromódních kočárech. Na jednom z vašich vrchů postavíme telegraf a za několik hodin budeme vědět, kam podvodník uprchnul, co vám dal falešné upsání; a lesy vaše dáme pokácet na uhlí do parního stroje u tiskařských lisů, jimižto vaši slávu rozhlašovati budeme.

Zeman. Slyšte, milostpaní — nynější věk se vám může poděkovat, neboť nemohl lepšího zástupce nalézti. Ano, kdyby byla na tom vašem světě samá taková stvoření, jako jste vy — věru, člověk by si mohl ten svět ještě oblíbit; ale bohužel, jiní tu své úlohy kazívají; vy samojediná jste vtělená veselohra, ostatní jsou samé truchlohry.

Flora. Hrajte s námi; pak se musí kus zalíbiti, který provozujeme. Já se obírám myšlenkou, starý věk s novým smířiti a ty dvě protivy zasnoubit.

Zeman. Nerad bych sice o sobě řekl, že jsem protiva, ale vaši ruku bych přijal okamžitě.

Flora. To spojení by vás mnoho nestálo; já bych si nedala nic jiného upsat, nežli vaši zahradu, aby mohl otec skrze ni dráhu ku svým hutím vystavět.

Zeman. Ah! to byl tedy váš pan otec, co chtěl už několikrát mou zahradu koupit?

Flora. Ano, to byl můj otec. Nu chcete?

Zeman. To zasnoubení?

Flora. Starého věku s mladým.

Zeman. Milostpaní — nedělejte žerty — mne by mohla samou radostí mrtvice ranit, a proti té není žádných prostředků.

Flora. Tu máte mou ruku. Jakožto representantka nového věku zasnoubím se, když mou prosbu vyplníte — se starým.

Zeman (celý v rozkoši). A já, jakožto representant starého věku skládám svou úctu vám, jakožto representantce nového. (Padne jí k nohoum.) Vezměte si moje hory, vystavte na nich telegrafy, popalte mé lesy, vezměte si mou zahradu i mé srdce — a udělejte přes ně železnou silnici; jenom nezapomeňte, že mne musíte s sebou brát, až budete po ní jezdit.

3. Baron. Podivín. Eliška. Augustin. Adolf.

Podivín. I pane božínku, papínek klečí!

Baron. Jsi čarodějnice, milá dcero!

Eliška (rychle k němu přistoupí).

Pane poručníku, patří to také k puntíkům poslední vůle?

Zeman (vyskočí). Tu to máme, tu se podívejte! (K Floře.) Co jste to ze mne udělala!

Adolf (se směje). Pan zeman nebude již dlouho živ, sestra jej očarovala.

Flora. S dovolením, on bude nyní teprva živ, a sice vesele a rozkošně živ. Teď, milý Podivíne, buďme od dnešního bálu teprva hodně veselí. Pojďte, nyní se vás již ani nespustím a budu pořád s vámi tancovat. Otče, stran dráhy je všechno v pořádku! Rozhodněte nad zahradou, rozhodněte —

Zeman. Nade mnou, a nade vším, cokoli mně náleží. (U vytržení.) O, vy sladká nebesa, co to máte za dceru! Milá nevěsto! milá bývalá nevěsto, jděte si kam chcete. Vezměte si svého husara, a sekejte se s ním do starého věku, do nového věku, jak se vám líbí; já uzavřel mír; tuhle váš anděl s olivovou ratolestí mne obrátil na pravou cestu. Jen dělejte veselou muziku, já si teď sám ještě poskočím — budu se přebíhat, pamlskovat a budu skrz na skrz mladým člověkem. No, pane synu, tancoval bych tůru napřed, potom přijdu ale já, a tu shledá, že to umím líp, a nejen minuety, polonezi — oh! také galopy a polky — oh! (Hraje se galop.) Slyšíte! Jakobych si to byl poručil! Tralala! (Vezme Floru a galopuje s ní pryč.) Slečno nevěsto — pane synu, když mne dohoníte, ať přijdu o lásku tohoto anděla (Všickni za ním se smíchem.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Sa[illegible] u zemana s vyhlídkou do zahrady.

1. Zeman. Ondřej (s obrazem). Zahradník a dva tovaryši.

Zeman. To vám povídám, v celém zámku nesmí být ani památky, že tu bylo nastraženo; dráty pryč, pastě pryč, všecko pryč — nebo vás vyženu. Všechny dvéře musejí být do kořán, a na hlavních vratech udělají se dva velké věnce ze samých poměnek. Jeden bude vyznamenávat, že já na ni zpomínám, a druhý —

Ondřej. Že by měla ona na milostpána zpomínat.

Zeman. Drž hubu! Potom uděláte od zámku až k pavilonu na zahradě špalír ze samých růží.

Zahradník. Tolik růží tady nemáme.

Zeman. Musíte je mít, musíte je sehnat.

Zahradník. V naší hornaté kra[illegible] máme leto o celých šest neděl později.

Ondřej. Ba; v loni připadlo první máje zrovna na patnáctého července.

Zeman. Tím líp; teď máme na začátku srpna, tedy musejí růže teprva rozkvítat.

Ondřej (k zahradníkovi). Přimícháme do toho trochu makovic — pro samou radost to nepozná.

Zeman. V pavilonu se postaví tenhle obraz, nu, kde je, kde je? Probůh, on ho vleče po zemi — a ta nebešťanka má se vznášet po vysostech. (Vytrhne mu obraz.) Cos mi to přinesl za maškaru?

Ondřej. To není žádná maškara — to jste vy sám, milostpane! Chcete-li si ale nadávat —

Zeman. Drž hubu a přines mi ten druhý obraz.

Ondřej (odejde).

Zeman. Ach, já nevím, kde mi hlava stojí!

Ondřej (se vrátí). Tuhle máte ten pravý.

Zeman. Její bratr mne ním laskavě překvapil. Bůh ho za to požehnej! Tenhle obraz dáte do pavilonu.

Ondřej (stranou). Ne, když láska starého trkne, to kluk je proti němu jako mudrc.

Zeman. Všechno, co teď květe, nastaví se do pavilonu.

Ondřej. Milostpán tam zajisté ani nevstoupí.

Zeman. Vstoupím, a sice po boku té nebešťanky. Na malém stolečku bude ležet svatební smlouva — a jakmile ji ona podepíše — pozor! v tom okamžení začnou všechny vodomety stříkat.

Ondřej. To by milostpána tůze ochladilo.

Zeman. Mne nic neochladí! Potom začne hudba na rohy.

Ondřej. Milostpane, rohů bych se varoval.

Zeman. Drž hubu! A když podepíšu já — pozor! Tu chvíli ozve se za pavilonem intrada — rozumíme? Třikrát po sobě!

Ondřej. To nejde, milostpane! za pavilonem máme nasázené zelí.

Zeman. Postavte muzikanty na několik sudů — musí to jít jak poroučím.

Ondřej. Ah, tak!

Zeman. A ty mi za všecko stojíš. Teď ale honem do práce. Hosté zde budou co nevidět, ať je všecko přichystáno. Pryč — ty počkej, Ondřeji!

Zahradník (s tovaryši odejde).

Zeman. Co myslíš, bude krejčí slovo držet?

Ondřej. To si myslím. Vy jste mi poručil, abych mu dal 100 zlatých závdavku; ale já mu nedal nic; tím jistěji bude pospíchat, aby dostal celou sumu najednou.

Zeman. Tos vyvedl hloupě. Krejčí mne nezná.

Ondřej. I zná, a jak! On mi povídal, že si na tom všechnu svou pýchu založí, aby z milostpána nového člověka udělal — aby okázal, že záleží všecko na šatě, ten že může ze starého parukáře lehounkého ženicha vytvořit.

Zeman. Ach, kdyby to bylo pravda! Kdyby mohl krejčí drsnatou vlnu stáří zkartáčovat a hebounký aksamit mladosti místo něho nasadit; kdyby mohl čelo vyhladit, a celého člověka obrátit —

Ondřej. Nebo alespoň semtam nějakou záplatu přišít; co je velmi obnošené vystříhnout a vysadit; dalo by to arci mnoho práce a milostpán by dostal velké konto; ale já znám jeho velkomyslnost, an by zaplatil na halíř.

Zeman. Ovšem, ovšem; ale nechme toho.

Ondřej. Ano, nechme toho.

Zeman. Co dělá moje ex-nevěsta?

Ondřej. Slečna Eliška? Tu vyráží nastávající pan švakr.

Zeman. Tak? Ten je tedy už tady?

Ondřej. Mně se zdá, že tu byl již před vámi. Ten dělá vůbec, jako byste si chtěl jeho vzít a ne sestru. Byl také v maštali, dal si koně vyvést a nadal našim ryzkám, že jsou staré herky; o vašem jízdeckém povídal, že je to kočka s oslovskýma ušima; kravám přezdíval, div že se býk nerozzlobil — že prý je to samá smeť a chamradí.

Zeman. Ničemu nerozumí.

Ondřej. O ne, tomu rozumí. Potom šel do kůlny a tu se mohl smíchem popukat. O vašem svátečním kočáře povídal, že je jako kára — potom přidal, že to musí být všecko jináč a staré hamparátí prý musí z domu. Milostpane, my dva tu nejsme jistí.

Zeman. Hlouposti, jen až budu mít jeho setru, pak bude muset sám pryč.

Ondřej. Ano, to bych mu sám dopřál.

Zeman. Teď ho nechme mluvit, jen mluvit; jedním uchem to jde tam a druhým ven. Pamatuj si to: tímhle to pustíš tam, a tímhle ven.

Ondřej. On vás arci také chválil, milostpane, velmi vás chválil, kočího to skoro rozplakalo — ale u mne to jde tuhle tam a tuhle ven. Jak ráčíte poroučet — tuhle tam a tuhle ven. (Odejde.)

Zeman. Floro, Floro! k vůli tobě zavrhuju starodávný obyčej, vysvlékám bývalého člověka a oblékám nového! Jak se mi při tom povede! Jestli pak to vydržím? Ano, je k tomu velké odhodlanosti a železné vůle potřebí. O Floro, Floro! k vůli tobě udělá se ze mne dítě a zase muž — jak sama poručíš. Já jsem celý bez vůle! (Odejde.)

2. Eliška. Adolf.

Adolf. Kde jste jenom nabyla tak výtečného vzdělání? Jak se mohl váš duch tak bohatě vyvinout? Být i dvanáct let jako v klášteře zavřená, bez obcování s širším světem, bez čtení, bez rozmluvy s důmyslnou duší.

Eliška. Jestli vskutku tuto chválu zasluhuji, tedy mám za ni toliko důvtipu naší pěstounky co děkovat. Neboť ačkoli zeman ani mně, ani své dceři dobrou knihu nedopřál, četli jsme přece všechno, co může mravně vzdělávat a duševně povznášet.

Adolf. A to potají? Nočního času?

Eliška. I uchovej! docela veřejně. Bratr naší pěstounky je knëhkupec a skrze jeho dobrý nápad mohly jsme dostat všechny knihy do ruky. On z nich vyřezál totiž titule a nalepil tam jiné, jako by to byly samé gramatiky, navedení k dobropísemnost, kuchařské knihy, hospodářské naučení a t. d. A tak jsme přečtly, kde bylo co pěkného.

Adolf. Hahaha! A nevlídník to nepozoroval?

Eliška. On nemá žádného smyslu pro knihy. Básníci jsou u něho daremní zahaleči a počátek všeho zlého na světě.

Adolf. To mu přeji tedy zahanbení, ježto mu vaše touha po vzdělání připravila — i raduju se nad vítězstvím, kterého jste dobyla.

Eliška. Vy jste můj vysvoboditel.

Adolf. Mé dílo není ještě skončeno,

i bojím se, až zeman pozná, že s ním sestra jenom komedii hraje — že se pak jeho zapálené srdce zase k vám obrátí, i je to na pováženou, že si nemůžete manžela bez jeho přivolení vzít, i kdybyste byla plnoletá.

Eliška. Tedy uteču k vašim rodičům a vy musíte být mým ochrancem.

Adolf. To skládáte ve mne velkou důvěru.

Eliška. Všechnu. Vy jste pomohl již mé přítelkyni, ona dostane svého Augusta — a ona má přec ještě otce, který se o ní stará; já nemám žádného a vy mne tedy dozajista při mé žalosti neopustíte.

Adolf. Jen kdybychme měli pro vás také nějakého ženicha — aby tu byl hned při ruce. Ještě dnes byste ho musela dostat; dokáže-li Flora tak přepodivné věci, dokázala by také, že byste dostala svou úplnou vůli a celé svoje jmění.

Eliška. Ach, moje jmění je bohužel tak nepatrné, že kdybych je i celé dostala, přece ním žádného ženicha nezískám. Asi tisíc zlatých úroků.

Adolf. Ty mu nechte. Svoboda je více než milion.

Eliška. Od čeho pak budu živa?

Adolf. Je pravda. Na holou prósu života jsem nezpoměl! Ale copak nemáte žádného milence? — Žádného, jenž by vás vzýval a velebil?

Eliška. Nežli může někdo dívku velebit, musí ji dříve alespoň spatřit.

Adolf. Anebo ještě lépe: musí ji dříve slyšet, dříve s ní mluvit. Musí ji slyšet mluviti jako já vás; musí u ní srdce a ducha shledati, jako já u vás — milá, dobrá Eliško! za svého rytíře jste mne již beztoho vyvolila — jak pak by to bylo, abyste ze mne také svého ženicha učinila?

Eliška. Netropíte se mnou žerty?

Adolf. Ach, ovšem! Zdá se vám, že jsem pošetilý a že si mnoho domýšlím?

Eliška. Což pak by to nebylo také ode mne velké domýšlení, že byste mohl takové děvče milovat — vy?

Adolf. Aj, to vás tedy musím co nejrychleji do velkého světa uvést, abyste ze sterých úst zaslechla, jakými vlastnostmi se lesknete.

Eliška. Veliký svět není upřímný.

Adolf. I věřte co jiného. Ať si náš věk pomlouvají jak se komu líbí. O věřte mně, svět není tak zlý, jakby ho mnozí rádi vykřičeli.

Eliška. Já důvěřuji vám a vašim domácím.

Adolf. Zde přichází naše Flora — aby svou novou sestru poznala. —

3. **Flora. Podivín. Předešlí.**

Flora. Já přicházím dřív, nežli otec a matka a sice z dvojí příčiny; první je tento pán — který je vstavu všecko pokazit.

Adolf. Bezpochyby je na svého papínka žárlivý? Ba, když někdy člověk pozoruje první lásku takového mládence, tedy zrovna myslí, že má blázna před sebou.

Flora. To vězí v krvi. Papínek je také tak střelený.

Podivín. Ach, ty můj božínku! Moje štěstí stojí ještě na písku. —

Flora. Tedy ním tak nevyklejte, sice se vám sboří! Za druhé sem přicházím, abych dala svatební smlouvy napsat. Zemanova právního přítele jsem uplatila, ten se musel honem roznemoct, a zde se bude psát, co budu sama diktovat.

Podivín. A kdybyste něco zapomněla, tedy vám to napovím. —

Flora. Myslíte, že bych mohla něco zapomenout? Myslíte, že by mohl žák již svou učitelku kantorovat? Vy malouninký pane všeho tvorstva, domýšlíte si již také něco na svou zkušenost —

Podivín. Já jen myslil —

Flora. Myslete až budete deset let mým manželem, a potom přijde ještě na to, jestli dohlídnete na dno srdce ženského. —

Adolf. Ba, milý mládenče! to nahlídnete spíše na dno mořské.

Flora. Plané vtipy, pane bratře! To právě přece nevíte.

Adolf. Mně se zdá, že vím, a ty mne nebudeš déle nepřítelem manželského stavu nazývat. Já nahlídl alespoň do jednoho srdce ženského a tuhle je moje nevěsta.

Flora. Opravdu?

Adolf. Tak opravdu, že tě prosím, bys ve svatebním smlouvě vymínila, že může slečna Eliška ruku svou dle libosti zadati. —

Flora. Aj, toť přijdeme najednou k žádanému cíli.

Podivín. Ach, mně se to zdá ještě daleko!

Flora. Panáčku, nevěste mi hlavu. Oděv můžete mít rokoko, ale mysl vaše budiž jasná, mládím kypící, jako dnešní den. (Obejme Elišku.) Vítejte mi, jakožto drahý klenot naší rodiny, jakožto milá, dobrá sestra! Mějte bratra mého poručena

— on má dobré srdce, tedy docela jiné nežli nynější mužský svět.

E l i š k a (přitulí se k Adolfovi). Pojď, můj Adolfe! Jakož tě nyní květem a kvítím povedu, tak tě budu celým životem provázet, a přijdeme-li někde na cestu kamenitou —

A d o l f. Tedy tě uchopím a přenesu přes skály a propasti! (Odejdou.)

F l o r a. A nyní, mladý pane, honem pryč! Starý pán může přijít každé okamžení!

P o d i v í n. Ach, ti šťastní! Ti jdou spolu po lukách a hájích — a já mám jít samoten.

F l o r a. Ještě krátký čas a pak zůstanem vždy pospolu. —

P o d i v í n. Arci — to je možná — vy jste moudrá — vy to už nějak navlíknete — ale —

F l o r a. Co znamená to ale?

P o d i v í n. Otec bude s vámi o samotě — bude prosit o hubičku —

F l o r a. Podle čeho to soudíte?

P o d i v í n. Já ho prvé potkal; on špoulil pořád ústa — to jindy nedělával.

F l o r a. On je pánem svých úst a může s nimi dělat, co chce. Já také.

P o d i v í n. Ale nežli se nadějete může vám dát hubičku, že se to po našich horách rozlehne. Jestli to zaslechnu, bude po mně.

F l o r a. Nebuďte tak nepřející. Jedno políbení můžete přec otci dopřát.

P o d i v í n (vzdychne). Jedno — což je o to — (na rozpacích) — ale — (sklopí oči) — první —

F l o r a (se směje). I vida, jak důvtipně! Ale nemáte-li jinou starost — první můžete dostat vy.

P o d i v í n (radostně). Hned?

F l o r a. Ono nebude jiné pomoci, poněvadž nemůžeme vědět, co se ještě přihodí. Pojďtež tedy a vezmete si co vám přísluší.

P o d i v í n. Ach, já se ostýchám, já si jaktěživ ještě nic nevzal — poskytněte mi sama co myslíte, jen abych nepřišel k zkrácení.

F l o r a. Aj, vy jste roztomile naivní! (Obejme jej — on zůstane chladným — ona jej políbí.)

P o d i v í n (celý zanícen). Ach bože, ach bože! Toť je neslýchané!

F l o r a. Také to nebylo pro vaše uši!

P o d i v í n. A jak mi srdce tluče! Pro pána krále, pomozte mi!

F l o r a. Copak je vám?

P o d i v í n. Já jsem celý churavý!

F l o r a. Ale jen radostí?

P o d i v í n. A vy mne musíte zase uzdravit. Jak se jmenuje ten spůsob léčení, kde se jedno zlé druhým zahání?

F l o r a. Homaeopatie.

P o d i v í n (žalostně). Prosím, pomozte mi homaeopaticky.

F l o r a (políbí jej). Vy jste chytrá liška! Vida — vida! Tu si tedy máte, jen abych se vás zbavila.

P o d i v í n (smutně odchází). Ach, to bude ještě dlouho trvat, nežli se docela uzdravím.

F l o r a. Podívejme se! A to je muž, který ještě ani na krok z tohoto údolí nepřišel! Teď si představme teprva pány, kteří za horama bydlejí.

4. Z e m a n (s věncem). O n d ř e j (za ním). P ř e d e š l á.

Z e m a n (rychle vběhne, zahlédna Floru ucouvne a dává věnec Ondřejovi). Již tady, milostpaní? Nebeská mocnosti! ani živá duše mi neřekla —

F l o r a. Protože mne ani živá duše neviděla. Vaše služebnictvo běhá, tluče a klepá —

O n d ř e j. Ano, připravujeme. (Hlasitě) Tajné radosti.

Z e m a n. Drž hubu!

F l o r a. Proč pak jste tak překvapen?

Z e m a n. Tak časně, tak časně!

F l o r a. Časně já?

Z e m a n. Já jsem ještě tak po domácku —

F l o r a. Tak se budeme teď častěji vídati.

Z e m a n. Oh — oh — velmi mnoho milosti, ale já jsem přece v zoufání.

O n d ř e j. Milostpán myslí skrze paruku. Kožešník ji ještě nepřinesl.

F l o r a. Kdo?

Z e m a n. Eh, hlouposti! Tak se jmenuje člověk — co mi trochu vlasy narovnává.

F l o r a (se směje). I ať si vás urovnává kdo a jak chce, více mne již beztoho dojmout nemůžete, nežli jak jste mne dojal při prvním shlédnutí.

Z e m a n. Oh! (K Ondřejovi.) Slyšel jsi to?

O n d ř e j. To je až hrůza!

F l o r a. Nyní máme ještě ledaco umlouvat —

Z e m a n. Arciže — a právní přítel nejde.

F l o r a. Ten se rozstonal.

Zeman. Zpropadeně!

Flora. Především odbyďte sloužícího.

Zeman. Táhni!

Ondřej. Aha! o já čuju pečení. (Odejde.)

Flora. To víte, já jsem vdova po doktoru práv — a pokusím se smlouvu zhotovit.

Zeman. Sama!

Flora. Já budu diktovat — a vy budete psát. Zde je papír, inkoust a péro.

Zeman. Už jsem připraven.

Flora (přecházeje diktujíc). In nominae Fortunae et voluptatis uzavřela se dnešního dne mezi —

Zeman. Mezi —

Flora. Podivínem Zemanem —

Zeman. Prosím, mezi Prokopem Podivínem —

Flora. Já nepotřebuji žádného Prokopa — já se již k svému prokopala. Jen pište.

Zeman. Račte.

Flora. Zemanem Černohorským, držitelem panství — pojmenujte je.

Zeman. Už to učiním.

Flora. Jakožto ženichem —

Zeman (usmívavě). Ženichem!

Flora. S jedné strany a urozenou —

Zeman. Spanile urozenou!

Flora. Jen co diktuji! — Paní Florou, ovdovělou z Květinova, rozenou baronkou Slatinskou, jakožto nevěstou s druhé strany následující svatební smlouva —

Zeman (rozkošně). Svatební smlouva.

Flora. Předně slibuje Prokop Podivín —

Zeman. Ah!

Flora. Jakož otec dvou milovaných dětí a poručník —

Zeman. Ručník —

Flora. Že se nebude ani svatbě svého syna, ani své dcery, ani své schovanky protivovat.

Zeman. Copak se to chce všecko ženit a vdávat?

Flora. A což mají zůstat věčně svobodní? Nebo je to pro mladou paní radost, když jsou doma zrostlé děti?

Zeman. Arci, arci, malé děti jsou milejší.

Flora. Pište. Za druhé upisuje paní nevěstě v hlavním městě dům, kdyby měla ovdovět, začež paní nevěsta svému ženichovi — to podtrhněte —

Zeman. Oh — a pak!

Flora. Svoje celé jmění, totiž panství Miloklasy a třicet tisíc zlatých za věno přináší.

Zeman. O krásné věno!

Flora. K většímu pojištění a t. d. závěrek k tomuto spisu udělejte sám.

Zeman. To ustanoví Prokop Podivín ještě něco na jehly, několik kufrů svatebních darů a t. d.

Flora. Co učiní Prokop, aby mne překvapil, to příjmu s radostí a připravím mu za to rozkoš, kteráž jen v pravých otcovských radostech spočívá.

Zeman. V otcovských? (Vyskočí.) Na to patří políbení.

Flora. Dříve podepište!

Zeman (píše letem). Tak, teď jsem hotov. Péro odpočívá — ústa se chystají k sladkému dílu (Dává jí papír.) Tuhle podepište — a tuhle (na svá ústa) zapečeťte!

Flora. Kde je vaše jmeno?

Zeman. Tuhle stojí Prokop s plamenýma očima.

Flora (podepíše). Stalo se!

Zeman. Ještě ne! (Špoulí ještě ústa.)

Flora. A conto těch otcovských radostí! (Políbí jej.)

Zeman (jí obejme a chce políbení opakovati).

5. Ondřej. Předešlí.

Ondřej. Tu to máme!

Zeman (mrzutě). Co chceš, trulante?

Ondřej. Krejčí je tu, kabát je tu, hosté jsou tu. Kožešník čeká s parukou.

Zeman. I bodejž — račte odpustit, drahá nevěsto! Teď se musím převléknout. (K Ondřejovi.) A ty potáhneš z domu! Dlouho jsem si nechával tvou hubu líbit, ale teď toho mám dost. Prvč mi z očí. (Odejde.)

Ondřej (stojí zarmoucen). Je-li pak to možná, milostpaní? — Pryč?

Flora. Jestli tě zeman propustí, vezmu já tě do služby. Jsi spokojen?

Ondřej. I ty milý božínku, copak bych si mohl ještě lepšího přát! Mohu se na to, milostpaní, bezpečit?

Flora. Dozajista.

Ondřej. O, pak se mi nic nestane; pán vaší milosti nic neodřekne — a také by nemohl beze mne obstát. Kdož pak zná všechny jeho křehkosti tak jako já? A kdo by měl s ním takovou trpělivost, když má suché loupání?

Flora. Tak, suché loupání má také? A ten člověk se chce ženit?

Ondřej. Snad si myslí, že to pomůže.

Flora. Já nejsem žádný doktor.

6. Baron. Aurelie. Adolf. Eliška. August. Dorotka. Hosté (ale ne, aby vešli všecky najednou). Předešlí.

Flora. Pojďte — pojďte, Podivíne, podepište — a vy, pánové, přidejte svá jména jakožto svědkové. Já jsem hotová.

Baron. Floro, Floro, já nechci o tom nic vědět.

Flora (k Ondřejovi). Pomoz pak pána oblékat.

Ondřej. Je pravda!

Flora. A řekni, že je svatební smlouva též od svědků již podepsána.

Ondřej. Všecko podepsáno, vždyť jsem to viděl vlastníma očima. (Odejde.)

Baron. Až pozná klam — co mu řekneš?

Flora. Okážu mu jeho podpis.

Adolf. A bude-li se zlobit?

Flora. Já ho udobřím.

Aurelie. A jestli smlouvu roztrhne?

Flora (na Adolfa a Augusta). Pak vystoupí tito bojovníci a budou mne chránit.

7. Ondřej. Předešlí.

Ondřej. Milostpán dává prosit, aby se ráčilo trochu sečkati. On se učí sice ještě nějaké verše nazpamět — ale nemůže si nic pamatovat.

Všickni (odejdou).

Proměna.

Zahrada. Na zad chrám. Pyramida z květin, na ní obraz Flory. Mnoho růží. V levo vodomet. Vše pěkně urovnáno. Dvanáct bíle oblečených děvčat v pravo. V levo venkovský lid. Popředu loubí, okolo něhož děvčata z květinami, každá košíček s kvítím v ruce. Společnost přichází.

8. Podivín, za ním August a Dorotka, pak Adolf a Eliška a dva páry hostů. Na to Flora, za ní baron s Aurelií. Tři páry hostů. — Ondřej dá znamení — intráda. — Flora vystoupí v levo ku předu proti loubí, děti ustoupnou a zeman se vyhrne, vystrojen dle nejnovější módy, s velkou kytkou v ruce.

Zeman. Příjmi, drahá, úctu mojí,
povyš tímto krásu svojí,
já to sbíral — sbíral — aby —

Lid. Vivat! Ženich s nevěstou!

Zeman. Já se to naučil tak pěkně nazpamět — a ti mi teď do toho vřískají.

Flora. Teď žádnou poesii — prostomluva zní srdečněji. Především požehnejte své děti.

Zeman. Já požehnám všechno, celý svět.

Flora. Slečnu Dorotku a pana rytmistra zemana Chvalinského.

Dorotka a August (kleknou před zemanem).

Zeman. Já vás žehnám, buďte šťastni.

Flora. Mého bratra Adolfa a slečnu Elišku.

Zeman. Kýho šlaka! Totě překvapení!

Flora. Hlavní překvapení teprva přijde.

Zeman (k blížícím se). Moje nejlepší požehnání, slečno schovanko! Vidíte já jsem dnes milování hoden a propouštím vás ze všech povinností.

Flora (vezme Podivína za ruku a klekne). Konečně svého syna Podivína a Floru ovdovělou —

Zeman (se zarazí). Já žehnám — žehnám — ale koho pak? — Proč pak mám svého syna a vás k tomu žehnat? A kdo pak požehná mne?

Všichni (se k němu vinou). Vaše děti!

Ostatní. Vaši přátelé!

Zeman. Všecko dobře, já mám radost — těší mne to — ale, milý synu, mou nevěstu bysi mohl teď už pustit!

Podivín. O ne, tu nepustím.

Zeman. Co je to?

Flora. Vy jste nás požehnal, on je můj, sám jste napsal smlouvu s Podivínem Černohorským — také jste ji podepsal; a jestli jste kdy jenom jiskru lásky ke mně pocítil, tedy se nebudete proti mému štěstí zpouzeti.

Zeman. Tedy — oklamán? Od vás oklamán, od vlastního syna zrazen, podveden a ošizen?

Flora. K vašemu vlastnímu štěstí. Scházelť vám otcovské radosti a nyní se má štěstí vašich dětí založit, mohl byste mít z něčeho větší radosti?

Zeman. Pryč mi z očí — já svůj zámek zase zavřu.

Flora. Učiňte to — já se od vás nehnu. Až vás bude trápit suché loupání, budu vám lépe sloužit nežli prostořeký Ondřej — až budete mít v cizině dlouhou chvíli, budu vám zahánět vrtochy; až vás

bude nový čas pokoušet, vykouzlím okolo vás bývalý starý, v němžto si tak libujete. Vždycky bude po boku vašem láska, věrnost, úcta a dětinská povinnost.

Ondřej (vzlíká). Ach milostpane — to je anděl.

Zeman. Drž hubu!

Baron. Pane bratře, štěstí našich dětí —

Adolf. Kmen vašnostina rodu —

Zeman. Nezahyne, nevymře — za to vám stojím.

Podivín. Otče, milý otče, copak jsem vám udělal, že mám být k vůli vám nešťastný!

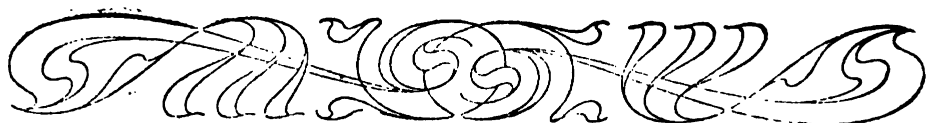
Zeman. Jakže jste pravila? Nevěsty, která může být nevěrnou, že není škoda? A vás — vás by nebylo také škoda? Když vy můj dům opustíte, nebudu mít žádných radostí.

Flora. I vždyť já zde zůstanu. Kdo pak vám řekl, že chci odejít?

Zeman. Že zůstanete, že mne neopustíte? Nuže tedy, jak se líbí nebesům; já se už nemám oženit, sice by mne nebyly podruhé takovou zkoušku uložily. Ale paní dcero! ani z místa — to vám povídám, a toho musí vzít sám rarášek, kdo by vás nechtěl poslouchat. A teď jsem pojďte všichni — já vás požehnám ještě jednou. — A poněvadž jsem cop odložil a frak obléknul, tedy budu také novomódní tance provádět. Hbitě, páni muzikanti, spusťte nějakou polku. (Hudba zavzní.)

(Skupení.

(Opona spadne.)

MATKA A DCERA.

Veselohra ve čtyrech jednáních. (Dle Dr. Karla Töpfera.)

OSOBY.

Pan Libenský z Libenic, bohatý zeman.
Paní Libenská, vdova po jeho bratrovi.
Klára, Otilie, dcery její.
Baron Milovský.
Pan Čejka z Čejkova, boháč.
Sobotka, ve službě u paní Libenské.
Paní Sobotková, manželka jeho.
Vojtěch, domácí posluha.

Děj se koná v hlavním městě.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Pěkný zahradní salon, dvéře po stranách i u prostřed.

Výstup první.

Klára sedí u rámce a vyšívá. Paní Libenská stojí s Otilií u velikého zrcadla a semotam na ní šat urovnává.

Paní Libenská. Dnes vypadáš jako andílek, dceruško! Není-li pravda, Kláro?

Klára. Ó, jistotně. Otilka je vždy jako anděl.

Otilie. Ponížená služebnice, slečinko — málem bych byla řekla panáčku! — tak lichotivě zněla slova tvá.

Paní Libenská. Jsem žádostiva, jestli dnes někoho potkáme, aby se tak roztomilou dceruškou honositi mohl, jako ty jsi, má panenko!

Otilie. Ach, milá matinko — takových na obstání vystrojených panenek, jako já jsem, běhá dost na všech procházkách; ačkoliv nezapírám, že se někdy víc než jiné líbíme, že se po nás všecko dívá! a t. d., a t. d. — Nu? — a což ty, Klárko — ty s námi nepůjdeš?

Klára. Já zůstanu doma — ráda bych tuhle práci dokončila.

Otilie. Ten smutný, šedivý náhrobek — tu popelnici s umrlčí květinou? To je arci hrozné vyražení!

Paní Libenská. Nenuť ji, toť víš — ona jinák není.

Klára (vstávaje). Jestliže poroučíte — tedy s vámi půjdu.

Paní Libenská. Ne, ne — milá dcero; čiň, co se tobě líbí. Zůstaň doma. Já tě nenutím.

Výstup druhý.

Paní Sobotková. Předešlí.

Paní Sobotková. Pan baron Milovský čeká.

Klára (sebou poněkud trhne).

Paní Libenská. Je tady? Pojď tedy, pojď, panenko! On Milovský nás povede.

Otilie (ku Klárce). Tedy nepůjdeš?

Klára. Jdi, sestro, jdi — baron čeká.

Otilie. Nepůjdeš?

Klára (potají). Nech mne, Otilko — má to své příčiny.

Otilie (vezme ji za bradu a srdečně ji políbí). Ty ošklivá — ty ukrutnice!

(Podívá se v běhu ještě do zrcadla a pak s matkou odejde, kteráž na Kláru ani nepohledne.)

Klára. Milá sestro! — ty pořád veselé mysli a šťastná! Matka tě však také miluje.

(V těžkých myšlénkách do zahrady zajde.)

Paní Sobotková (sama). Pořád jen o samotě, a pořád jen v myšlénkách! Já s ní o tom již ani nemluvím — ráda by, aby to na ní žádný nepoznal; ale ty milá dušinko! já to předce vím.

(Pan Libenský za scénou: I u všech všudy! jděte mi z cesty. Já tu nepotřebuji žádného vodiče.)

Pane na nebi! toť je milost pan švagr! — He, muži! Manželi! Sobotko! Slyšíš?

Výstup třetí.

Sobotka — hned na to pan Libenský.

Sobotka (vystrčí hlavu z postranních dveří). Co se stalo, manželko?

Paní Sobotková. Skoč do panské zahrady — aby milost paní domů přišla. Milost pan švagr je tady.

Sobotka. Stane se, manželko!

(Odejde.)

Paní Sobotková (šla zatím panu Libenskému vstříc). Ach, jste-li pak to vskutku, milost pane —? I ty milý Bože, to je dobře.

Libenský. Ano — jsem to, s tělem a duší — a s veselou myslí, jako vždycky. Vybrala si tedy tu nejveselejší tvář, kde jakou má — to jí povídám, a řekla mi —

Paní Sobotková. Ach, jak se bude ta dobrá slečinka radovat?

Libenský. Jaká slečinka? Nejsou tady dvě?

Paní Sobotková. Inu arci; teď jsem ale myslila jenom na Kláru.

Libenský. Ach, však ona se Otilka také zaraduje! Ta ť je právě podlé mého srdce. Živá, veselá, plná smíchu — a uplakané oči jsou jí právě tak protivné, jako mně. Pamatovala si to, paničko! Dokud zde budu — ať nevidím slzí, lomení rukama, a tak dále; sic bude zle.

Paní Sobotková. Jen kdyby nebylo věcí na světě, na které se člověk bez slzí ani podívat nemůže!

Libenský. Pak se musí pomáhat, ne ale pláčem šátek máčet.

Paní Sobotková. Jen kdyby se dalo pomáhat Ty milý Bože — když byla milost paní tenkráte tak těžce nemocná, a Kláru ke mně na venkovské povětří poslala — neměla jsem o toho červíčka starost, jakoby můj vlastní byl? A teď bych s měla na to bez bolesti koukat, jak to děvče očihledě vadne? To nemohu! Já jí mám raději nežli vlastní matka — a srdce pukne, nebude-li — (Pláče.)

Libenský (hněvivě). I bodejž do toho! — co pak jsem přijel, abych tu pláč a nářek poslouchal? Šla s Pánem Bohem, vtělená slzo! Dala mi pokoj!

Paní Sobotková (odchází).

Libenský. Ona je nemoudrá!

Paní Sobotková (zastaví se a řekne bez pláče). To je možná — ale dobrá jsem.

Libenský. To je pravda — a já mám Kláru tak rád, jako ona. Švagrová nedělá také žádného rozdílu mezi dcerami — sicebych s ní o tom slovíčko promluvil. Proto může ona všech lamentací nechat — rozumí? Klára je v domě dcerou, jako Otilie; o to se postarám.

Paní Sobotková (velmi přívětivě se usměje). Ach, náš milost pán je předce hodný pán!

Libenský. Vida — tak se mi líbí! Teď má zase lidskou podobu. Ale jak povídám — ona má daremné strachy.

Paní Sobotková. Nemám. Milost paní chce slečinku provdat —

Libenský. Kláru?

Paní Sobotková. Je to hanba povídat! Kláru — za starého, šedivého člověka, jako je milost pán.

Libenský (se smíchem). Jako já? A to je hanba? — Nu, to se mi líbí — tomu se může člověk aspoň zasmát.

Paní Sobotková. Nemějte mi za zlé. Nastavající pan zeť ochránil jednou milost paní, když se s ní koně u kočáru zplašili.

Libenský. A to má teď Klára nahradit? Podivné pretenzí! Holku za zplašené koně. A jak pak se jmenuje ten koněkrotný ženich?

Paní Sobotková. Vašnosti ho dobře znáte. Starý pán z Čejkova.

Libenský. Co že? Můj starý Čejka? Co pak se ten chlap zbláznil — — nu, nu, nechme toho! Je to jinák hodný, poctivý muž. Nechme toho, milá paničko! — Kde pak jsou domácí?

Paní Sobotková. Milost paní je s mladší slečinkou a s panem baronem Milovským na procházce. Můj muž ale již pro ně běžel.

Libenský. Co pak je to za pana barona?

Paní Sobotková. Ó, to je mladý, hodný, bohatý panáček, ženich slečinky Otilie; ale mně se všecko zdá —

Libenský. Co se zdá, je sen — podržela to zatím u sebe. Kde pak je Klára?

Paní Sobotková. Ta je doma, někde v zahradě — já ji sem hned pošlu, milost pane! Ach, já bych měla tolik co povídat — tolik! Nu, vždyť nejste, vašnosti, na rozum padlý a sám brzo poznáte, kde by se dalo pomoci. Já jsem blázen samou radostí, že vás tu zase máme.

Libenský. Nu, nu — jen se mi nedala zas do pláče!

Paní Sobotková. Ne, ne, milost pane — do samého smíchu! Ode dneška neuvidíte na mé tváři nic jiného, nežli smích — samý smích! (Jde do zahrady.)

Libenský (samoten). Jáť jí to nedal na sobě ani vidět, jak mi Klára milá — ačkoli trochu vážné mysli bývá. Pošetilá myšlénka, že by matka takového anděla — však ticho! tamhle přichází! Jen kdyby hodně veselá byla, až mě uhlídá — jen aby se nedala do pláče!

Výstup čtvrtý.

Klára. Libenský.

Klára (rychle přichází). Můj drahý — milý ujče!

(Objímá jej.)

Libenský. No, tu mě zas máš!

(Políbí ji.)

Klára. Můj drahý otče!

Libenský. Jak se vede? Co děláš? — Hodně jsi vyrostla, jak vidím; — hezká jsi — ale trochu bledá —

Klára (odpovědi se vyhýbajíc). Bože — jak je to již dávno, co jste u nás nebyl!

Libenský. Chtěl jsem se ovšem dříve navrátit — ale člověk míní, Pán Bůh mění — a toť víš, ten tam nad námi nehledí na lidské úmysly a rozmary; proto však předce všecko tak pořádá, že může člověk obstáti, chce-li jen setrvati do konce.

Klára. Do konce —? Ba ovšem.

Libenský. Ale jak pak? Neukážeš mi veselou tvářinku, mé zlaté dítě?

Klára (se nutí). I toť víte — tu nejveselejší.

Libenský. Zdá se mi - ale, že jsi utrápená — co pak je ti? Schází ti něco?

Klára. Nic, nic — drahý ujče — a zvláště v tomto okamžení! (Přivine se k srdci jeho.)

Libenský (lichotivě). Čelo — jako by ti hořelo — děvče, mluv se svým druhým otcem upřímně. Co ti schází?

Klára. Nic, drahý ujče — nemějte starosti. Co by mně scházelo? Chcete-li abych se zasmála? — podívejte se! (Usmívá se.) Vaší Klárce neschází nic! Jste spokojen?

Libenský. Směje-li se tvoje srdce, jako tvoje tvář — tedy jsem spokojen. Nevím ale — nevím; to tvoje smání je jako zimní slunce — leskne se, ale nic nehřeje.

*

Výstup pátý.

Otilie. Předešlí.

Otilie rychle přiběhne, jakoby Libenského obejmouti chtěla, najednou se ale zastaví a udělá hlubokou poklonu). Mnohovážený pane strejčku, pokládám si za čest —

Libenský. I dej si pokoj, a pojď sem, děvče!

Otilie. Nejdříve uvítání, jak to učitel zdvořilosti žádá; potom ale dvojí srdečné obejmutí bez učitele. (Obejme ho.) Zvolna, zvolna — pane strejčku! vždyť mám nový klobouk na hlavě. Nezmačkejte mi ho! (Běží k zrcadlu a klobouk si tam narovnává.)

Libenský (hledí jí přes ramena). Na nový klobouk musí se ovšem více dbáti, nežli na starého strýce. Ale pravda, je pravda; hezky ti sluší.

Otilie (honem se k němu obrátí). Myslíte?

Libenský. A jak to děvče roste — jako z vody. Na mou věru — člověk sám omládne, když se na to bujné mládí podívá. Tobě se vede dobře — na to se netřeba ani ptát — že ne?

Otilie. To je tím, že nejsem jako Klára. Já se žádného nestraním, ráda se strojím, ráda se procházím — ráda tančím — ach, strejčku! tanec je můj život! (Udělá několik kroků.) Kdybyste jen

mohl sestru pohnout, aby si také jednou — jenom jednou zatancovala.

Klára. Já se hned unavím.

Otilie. Bylaby veselá, a dostala by červené tváře, jako já. Člověk se nemusí pořád po domácí zahradě toulat, botaniku studovat, vzdychat a kvíleť, — potom blednou tváře a kazí se pleť.

Klára. Já — mám květiny ráda.

Otilie. I — já je mám také ráda — ale jen tak mimo.

Libenský. Ty panenko podle módy — mně se zdá, tobě jsou tyto květiny ty nejmilejší. (Ukáže na její klobouk a dotkne se ho při tom.)

Otilie (uskočí). Pryč ode mne se všedníma rukama! Ta kytka je mistrovský kus! (Bére klobouk s hlavy.) Naše moudrá Klára si teď asi myslí: To je blázen, to je pošetilá světačka, že má tyto kytky ráda; ale vidíš, milá sestřinko, já za to nemohu. Já mám ráda! co je pořád červené, živé a veselé — ty miluješ smutek a slze.

Libenský. Slze? Klárko, to si vyprosím — tomu se odnauč, sic nebudem přátelé.

Klára. Ona mě jenom tak pokouší; zle to ale nemyslí.

Otilie. Pokouší — proto že tě chci přejinačit, abys byla veselá. (K Libenskému.) Ostatně je mnohem lepší nežli já; má víc rozumu, více schopnosti, více citů; já mám jen více veselosti. Ty milý Božínku! Něco musím také mít.

Libenský (vezme je obě do náručí a políbí je na čelo). Vy jste obě hodné, dobré holky — buď Bohu chvála!

Otilie. Ale vy jste nehodný, nedobrý strejček, buď Bohu žel!

Libenský. Jak to, rozpustilče?

Otilie. Celý rok se neukázat —

Výstup šestý.

Paní Libenskou přivádí Milovský. Předešlí.

Paní Libenská (poslední slova zaslechla). Ano, celý rok ani slova nezkázat, ani slova nenapsat. Měla bych se hněvati, pane švagře bez paměti! (Podává mu ruku.) Buďte nám vítán. (Obejmou se.) Jak se vede, milý švagře?

Libenský. Dobře — jako všem pocestným.

Klára. Já zatím, pane ujče, vaše pokoje uchystám —

Libenský. Udělej to, udělej! Vždyť mne znáš.

Klára (odejde).

Otilie. A já si k vůli panu strejčkovi takový domácí šat vyberu, že se mu ještě jednou tak zalíbím, jako v novém klobouce.

Libenský. K vůli strejčkovi? (Okem hodí na barona.) Jen k vůli strejčkovi? No, jen tedy jdi a vyfintí se, co možná — k vůli strejčkovi!

Otilie (zpívajíc veselou melodii odchází).

Paní Libenská. Nechtěl byste, pane, dnes ještě tu novou sonátu s Otilií přehráti?

Milovský (ruku jí líbaje). Smím-li vašnostina dovolení použiti — (Odchází okolo Libenského, a dí k němu potají.) Potom budu, pane, o několik slov prositi.

Libenský. S radostí, pane! (Pokloní se. Milovský odejde za Otilií.)

Paní Libenská. Nu, pane švagře, co říkáte mým děvčatům?

Libenský. Radostí mi srdce pleše, když se na ně podívám.

Paní Libenská. A přišel jste právě jako na zavolání. Ráda bych je provdala.

Libenský. Je-li možná? No, to je hezky — hezky. A za koho pak?

Paní Libenská. Otilie má dostati mladého muže, kterého jste tu právě viděl.

Libenský. Miluje on děvče?

Paní Libenská. Celý je okouzlen! Statek jeho leží vedlé mého, ale teprva nedávno se známe. Na začátku přicházel k nám málo kdy, potom častěji, a konečně každý den. Lidé začali o tom rozprávět — já se ho musela tedy zeptat, s jakým oumyslem k nám dochází? — a tu mi svěřil se vší vroucností, že by se za šťastného pokládal, kdyby se k naší rodině počísti mohl.

Libenský. Jmenoval při tom Otilii?

Paní Libenská. Aj, co pak myslíte, že jsem tak krátkozraká, abych nebyla poznala, co obmejšlí?

Libenský. Tak, tak! Nu — líp to musíte arci vědět nežli já, proto že jsem do domu teprva vstoupil. A koho pak dostane Klára?

Paní Libenská (poněkud na rozpacích). Tuším, že jsem jí něco velmi dobrého vybrala.

Libenský. Rád věřím — rád. To ale víte, že někdy také rád odmlouvám.

Paní Libenská. Její nastávající není sice již tuze mladý —

Libenský. Ale hodně starý.

Paní Libenská. Není právě také tuze hezký —

Libenský. Ale hodně šeredný.

Paní Libenská. Je hodný, počestný muž — o jeho bohatství ani nemluvím.

Libenský. To by ještě scházelo! Starý a šeredný je bez toho; kdyby byl také dareba a nuzák — dostala by pravého draka.

Paní Libenská. On je rozšafný — a to platí mnoho.

Libenský. Platí, platí, švagrová! Já jsem ale také rozšafný člověk — co myslíte, paní sestro?

Paní Libenská. Jaká otázka!

Libenský. Nu — jenom ven s barvou! Odpovězte.

Paní Libenská. Nu, jste — jste; kdož pak o tom pochybuje?

Libenský. A vidíte — předce ta moje rozšafnost posaváde žádnému děvčeti laskominy na vdavky neučinila. Je to stará, šedivá rozšafnost; holky mají rády mladou, černohlavou.

Paní Libenská. Vy žertujete,

Libenský. Jak je to jen možná, aby starý Čejka —

Paní Libenská. Víte již o tom? Tedy vám také bude povědomo, jakou službu mi proukázal?

Libenský. Vám? Nu, tedy si ho vezměte sama.

Paní Libenská. On miluje ale Kláru.

Libenský. Že ji miluje!? On? ten starý — i dejte mi svatý pokoj!

Paní Libenská. On mi o ní říkal.

Libenský. Tím hůř! Tedy mu ji nesmíte na žádný způsob dáti.

Paní Libenská. Proč pak?

Libenský. Proto že se zbláznil; a vy snad nedáte Kláru bláznovi? Ne, ne, paní sestro — nechte toho všeho bejt.

Paní Libenská. Není možná. Věc je umluvená. On má moje svolení, a Klára nemá co namítati.

Libenský. Proto že nechce odpírati — že se obětuje. Ale pomyslila jste, paní sestro, jaké to bude míti následky? Pomyslila jste?

Paní Libenská (usmívavě, ale odhodlaně). Ta svatba se líbí matce, líbí se ženichovi — bude se líbiti nevěstě — a posléz také panu švagrovi.

Libenský. Velmi zkrátka a srozumitelně. Musím již tedy jinák zatočiti — paní sestro! Vy mne znáte — jsem člověk jako vosk — rád se poddám, je-li rozum při věci; jsem ale —

Paní Libenská. Také tvrdohlavý.

Libenský. Chce-li se mi nerozum prodávati.

Paní Libenská. Pane švagře!

Libenský. Klára je dítě po mém bratrovi. Ona dostane jednu polovičku mého jmění, Otilie druhou. To mi dává právo, že mohu slovíčko prohodit, kde se jedná o Klářino štěstí celého života. Vy, paní švagrová — jste jak náleží hodná, výborná panička; bratra mého jste upřímně milovala, srdce vaše je měkké, outrpné.

Paní Libenská. Dostávám strachy, pane švagře! Nebo kdykoli s chválou začínáte —

Libenský. Aha, již to znamenáte? Nu, to mě těší; aspoň se toho tak nelekněte.

Paní Libenská. Co pak tedy uslyším?

Libenský (velmi důrazně). Že Kláru nemilujete, jak toho děvče zasluhuje.

Paní Libenská (se odvrátí.)

Libenský. Ta věc mi leží na srdci od té chvíle, co bratr oči zavřel. Teď jsem vám ji pověděl — můžete-li, kárejte mne — řekněte, že jsem na omylu. Vy to však nemůžete, paní sestro! Na tváři vám to vidím, že mám pravdu.

Paní Libenská. Bratře manžela mého — nesuďte o mně, jako jiní lidé, ježto mě jen povrchu znají. Já se vám vyznám upřímně — nežalujte, neodsuzujte — ale politujte mne!

Libenský. Mluvte, paní sestro — mluvte!

Paní Libenská. Já bych ráda srdce stejným dílem mezi dcery své rozdělila nejsem ale v stavu. Klára se mi snad odcizila dlouhou nemocí, pro kterou jsem ji v outlinkém věku na venkov poslati musela. Dvě léta byla ode mne vzdálena — právě v tom čase, když povinnosti mateřské obtížné, ale také nevýslovně sladké bývají — a z této vzdálenosti zrostla snad mezi námi ta smutná studenost. Otilie byla pořád u mne — jiné matky neměla — to mne k ní tak pevně poutá. A však nikdý jsem proto nejednala nespravedlivě. Nikdý jsem Kláře neublížila! (pohnutá) Přede tváří boží vám přisáhám — pokud síla moje stačila, vždy jsem s ní jako s dcerou jednala.

Libenský. To rád věřím! Jsouť ale jakési **malé** důkazy lásky — a dáváme-li je všechny jednomu, kdežto jimi dva podělit máme — vrážíme tomu, kteréhož zanedbáváme, dýku do prsou.

Paní Libenská (u velikém pohnutí). To jsem sama sobě stokrát řekla. Nepokojná — trápená svědomím, nutila jsem se, abych Kláru zamilovala, před sestrou jsem ji lichotila, brala jsem ji na klín, vinula k srdci — ale nadarmo! (Bolest ji přemáhá.) To rozumné děvče jsem neoklamala! Bolestně mi pohlížela při tom do očí, jakoby říci chtěla: „Nenuť se, matko — láska se nedá vynutit!“ a zůstala v srdci studená, jako jsem — ó ty Pane na nebi! — já sama byla — (Pláče.)

Libenský (velmi nevrle). Pro Boha vás prosím, paní švagrová — nechte pláče a kvílení. (Obrátí se mumlaje.) Co pak jsem dnes očarován, že všecko pláče, co se na mne podívá? (Neohlédaje se.) Utřete si oči, paní sestro — a nebo se zapomenu, a nebudu zdvořilým, jako s dámou býti sluší. — Jste hotova? Mohu se obrátit?

Paní Libenská. Již neslzím.

Libenský (podívá se na ni). No, buď Bohu věčná chvála — teď můžeme zas rozumně rozprávěti. Vy jste hodná, dobrá paní — a proti té vaší bezděčné odvrácenosti nedá se mnohem více namítati, nežli proti snu — člověk ho má, aniž kdy na něj pomyslil. Ale ta svatba, paní sestro — ta je následek rozumu; na tu jste se rozmyslila, ta se nedá jako nevědomky uzavřená omluviti.

Paní Libenská. Projeví-li Klára tu nejmenší nespokojenost — nebudu jí domlouvati. — Což ale řekne z Čejkova?

Libenský. To zanechte mojí starosti. S Čejkou promluvím, a to upřímně — hezky po Česku.

Paní Libenská. A nebudete se teď na mne hněvat, švagře?

Libenský. Stran vašich dětí —? ani za mák, paní švagrová! Proto se ale na vás hněvám, že jste mi tady plakala.

Paní Libenská. Dejž Bůh, abych se jednou i na Kláru tak z celého srdce usmála, jako se teď na vás, drahý příteli usmáti mohu. (S úsměchem rukou mu potřásá.)

Libenský. Tak, zlatoušku, tak! (obejme ji.) Pán Bůh všecko nejlíp zařídí.

Paní Libenská (odchází za dcerama).

Libenský (samoten). Výborná to ženuška! Ale něco mě u ní předce rozmrzelo — ty uplakané oči. Bodejž do nich — he! slyšte! Co pak tu není živé duše?

Výstup sedmý.

Sobotka. Předešlý.

Sobotka (vyjde zvolna z postranního pokoje). Co se ráčí líbit, milostpane Libenský?

Libenský. Řekněte mladému panu baronovi, že může teď se mnou rozprávět.

Sobotka. Račte poroučet, milostpane Libenský.

Libenský. Potom dojděte k panu z Čejkova —

Sobotka. Račte poroučet, milostpane Libenský.

Libenský. Že ho prosím, aby mě trochu navštívil.

Sobotka. Hned, hned; račte jen poroučet, milostpane Libenský.

Libenský. Ale co pak je to za způsob? Já vím, jak mi říkají. K čemu ty přívěsky, když máte dát krátkou odpověď?

Sobotka. To je tak můj hloupý zvyk, milostpane Libenský.

Libenský (dá se do smíchu). To se mi líbí! — Ten člověk je zvláštní figura.

Sobotka. Však já si to ještě odvyknu. Račte jen poroučet, milostpane Libenský! (Odejde.)

Libenský (ještě se chechtá). Buď Bohu chvála — teď mi bude jídlo jak náleží chutnat. Ten chlap je mi milejší, než půl mandele plačtivých žen! (Odchází.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Výstup první.

Libenský postrannými — **Sobotka** prostředními dveřmi.

Libenský. Nu, jak je?

Sobotka. Pan z Čejkova bude tu hned, milostpane Libenský.

Libenský. Řekl jste již také baronovi?

Sobotka. Ještě neřekl, milostpane Libenský.

Libenský. A proč pak neřekl, vzácný pane Sobotko?

Sobotka. Proto že sedí se slečinkou

Otilií u fortepiana — a tu je nesmím vytrhovat, milostpane Libenský.

Libenský. Tedy potom, vzácný pane Sobotko!

Sobotka. Račte se spolehnout, milostpane Libenský. (Odchází, v tom.)

Výstup druhý.

Vejde Čejka. Předešlí.

Čejka (vrazí do Sobotky). Eh! que diable — nemůžeme oči otevřít?

Sobotka. Prosím tisíckrát — milostpane z Čejkova —

Čejka. Není zde pan Libenský?

Sobotka. Támhle stojí milostpán Libenský — milostpane Čejko! (Odejde.)

Čejka. Ah, bon jour, můj zlatý Libenský, bon jour! Já jsem radostí bez sebe, že jsi k nám zase jednou přišel.

Libenský. Znáš tedy ještě své staré přátele? Zpomínáš ještě na všechny, co se roku sedmistého osmdesátého narodili? I toť je pravý div!

Čejka. Co pak je ti? Co to mluvíš? Ty jsi se divně zjinačil!

Libenský. Ty také příteli!

Čejka. Ale, tuším, k svému prospěchu!

Libenský. To bych neřekl, starý brachu!

Čejka. Ale co pak to máš pořád: starý — starý — a sedmistého osmdesátého?

Libenský. No, jsi snad mlaďoučký?

Čejka. Jaktě živ jsem nebyl tak zdráv a vesel — tak do života, jako právě teď. Ve mně to jen hoří — a sílu mám —

Libenský. Ovšem, ovšem; sice bys nebyl splašené koně udržel.

Čejka. Již ti povídali? Byl to kousek těžké práce; ale pro krásné pohlaví odváží se člověk na všecko, a to se líbí, drahý přítelíčku — to pohne srdečkem. Já k tomu přišel dost lacino — ránu do hlavy —

Libenský. Až do mozku.

Čejka. Ne, ne — jenom tuhle do čela — nevídáno, již tu není po ničem ani památky.

Libenský. Předce, milý Čejko — předce!

Čejka. Povídám — ani památky tu po ničem není.

Libenský. Rána vězí u vnitř. Měli ti pustit žilou. Mozek se ti zapálil.

Čejka. Mně? — mozek?

Libenský. Mluvme upřímně, starý brachu!

Čejka. Zase starý! — samé špičky!

Libenský. Řekni mi, Čejko, co pak zde vlastně hledáš? — co tu hodláš?

Čejka (trochu stydlivě).Za 14 dní — doufám — budu ti říkat strejčku.

Libenský. Mně? — Tedy již nechceš, abych se jmenoval tvým přítelem?

Čejka. Ale ty podivíne! — co pak nemůžeš být strejčkem a přítelem najednou?

Libenský. Tedy je to pravda, že hledáš manželku?

Čejka. Již jsem ji našel, přítelinku! již jsem ji našel.

Libenský. Ve tvém stáří?

Čejka. Já nejsem starší, nežli ty.

Libenský. Ale copak se chci já ženit? Pohodil jsem tak vším rozumem, že chci, aby s mou šedivou lebkou Amor zahrával? Pro Boha tě prosím, stará duše — ký ďábel tě posedl?

Čejka. Žádný ďábel — pražádný, ty — mrzuto! Nemysli si, že budu teprva bláznit, zamilovaně vzdychat, očima mhouřit — to nebudu! Klára se mi líbí, doma není šťastna — darmo se trápí — a zasluhuje, aby se jí pomohlo. Jak? Člověk se ožení — pomoc je tady.

Libenský. Proto jsi se tedy prohlásil?

Čejka. Na začátku — proto. Potom ale začalo se také něco jiného ve mně ozývat — par bleu! proč bych to neřekl? Já se mohu tak dobře zamilovat, jako jiný člověk — a líp je tuším pozdě, než-li nikdy. A však předce bych se nebyl tak dalece odvážil, kdybych nevěděl, že je Klára nešťastná.

Libenský. Ty jsi šlechetná duše, příteli! — Ale nepřijde-li pak u tebe holka z deště pod okap?

Čejka. U mne? — i bodejž do toho! Já jsem vždycky ještě mužíček pro radost.

Libenský. Pro radost — to věřím; ale ne pro mladou paničku! Pro Boha tě prosím — jen se na nás, na oba, dobře podívej! — S námi nebude již mnoho radosti!

Čejka. To musí každý sám o sobě nejlíp vědět! Ostatně mám dost peněz — má paní dostane, co se jí bude líbit — všecko dostane!

Libenský. Všecko, starý Čejko? — To je veliké slovo.

Čejka. O to se já postarám. Nepokoušej!

Libenský. No, a co pak tomu říká děvče?

Čejka. To se dovím ještě dnes. Zeptám se jí.

Libenský. A co jest-li se na tebe podívá jako na jídlo, po kterém by dostala bolení?

Čejka. Jaký to nápad!

Libenský. Jestli se ale tak na tebe podívá?

Čejka. Nu — nu — pak zůstanu mládencem — to se rozumí. Podívá-li se ale na mne, jako na dobrou domácí stravu, která — když je hlad — jak náleží chutná — co potom? he?

Libenský. Potom řeknu: Dobré chutnání!

Čejka (ruku mu podávaje). Má služba, pane strejčku! Již vím, jak to vypadne.

Výstup třetí.

Milovský. Předešlí.

Čejka. Ah, tu přichází také jeden synovec — můj drahý pane barone — má služba!

Milovský (chladně). Služba, pane z Čejkova!

Čejka (pro sebe). Co mám tolik štěstí u ženských, škaredí se na mne muži. Nu — ať si — ať si! však já si to jinde nahradím. (Odejde do postranního pokoje.)

Libenský. Co mi chcete říci, pane barone?

Milovský. Prosím, nemějte se ke mně tak studeně. Bez pochyby jste již o mně slyšel, a víte s jakou žádostí do domu chodím; proto bych si co nejvroucněji přál, abyste se mnou jako otec rozprávěl.

Libenský. Hezky řečeno — a také ze srdce — já vám to vidím na očích — (podává mu ruku.) Jakožto nastávající ženich mé synovkyně budete mi také milým synovcem.

Milovský (ohnivě). Budu jím? — budu?

Libenský. Nemám také pochybnosti, že si mou přízeň získáte — až vás jenom poznám.

Milovský. Máte mě poznati — a sice hned. Upřímně se vám svěřím, pane Libenský; nezapomeňte při tom ale, že se z lásky člověk ledačeho dopustí.

Libenský. Milý mladý pane, o tom nevím již co povídati. S láskou se mi vedlo jako s latinou; sotva jsem od ní utekl — již mi vyšla z paměti, a teď bych musel začíti u abecedy. To ale vím, že jste se o naši Otilii ucházel. —

Milovský (v nesnázi). To jest —

Libenský. Že jste jí všecku zdvořilost prokazoval —

Milovský. To jsem činil.

Libenský. Že jste ji vodil na procházku, že jste s ní tancoval.

Milovský. To jsem činil —

Libenský. Slovem, že jste se do ní zamiloval.

Milovský. To jsem neučinil. —

Libenský. Jak? — a chcete si ji předce vzít?

Milovský. Dle srdce svého nechci.

Libenský. I bodejž do — nu, to se mi líbí! A proč tedy chcete, jak mi švagrová řekla, k naší rodině se připočísti?

Milovský. Což nemáte ještě jednu synovkyni, pane Libenský?

Libenský. Kláru?

Milovský. Ano — Kláru miluji a jako anděla svého vzývám!

Libenský (příjemně překvapen). Kláru?! — Ale vaše chování —

Milovský. Když jsem tady známost učinil, nebyla Klára přítomna. Otilčina srdečná veselost a dobrá mysl se mi líbila — i zdáloť se mi, žebych mohl takovou dívku za manželku pojmouti; myslil jsem na to ale bez vášně, neboť jsem lásku ještě neznal. Tu se navrátila Klára! Ach, kde naberu slov, abych vypsal, jak ta mnou pohnula? Mně nezbylo času k rozmýšlení — já ji miloval — ji jedinou, a na vždycky!

Libenský. Proč pak jste se ale o Otilii ucházel?

Milovský. Nikdy, ani slovem.

Libenský. A nežvatlal jste s holkou o lásce?

Milovský. Nikdy! Má jediná vina je ta, že jsem se pořád s ní obíral. A však nemusel-li jsem matčinu miláčku lichotit, chtěl-li jsem zůstati blízko u Kláry? Kdybych byl Otilii zanedbal, byly by se přede mnou dvéře zavřely.

Libenský. A co nyní začnete?

Milovský. Raďte — pomozte mi vy, drahý pane! Vás tady všecko miluje, ctí —

Libenský. Proto nejsem předce pánem v domě. A jak pak se chová při tom Klára? Miluje vás, pane?

Milovský. Smím-li hlasu vnitřnímu věřit —

Libenský. Mluvte bez okolku! — Miluje vás?

Milovský. V oku jejím, zdá mi se, čítám, co srdce moje přeje.

Libenský. Tak — tak! Ale co pak začnete s Otilií? Ta vám své srdce také dala, panáčku.

Milovský. Ta nedala.

Libenský. Tedy vás nemiluje?

Milovský. Na mou čest — nemiluje! Ona by si mě vzala, proto že se to tak hodilo. Sama mi to řekla.

Libenský. Nu, tady není ještě všecko ztraceno.

Milovský. Že není? (objímá jej.) Ó můj drahý pane — milý, dobrotivý ujče! Nový život ve mne zbuzujete! Já vás budu ctít, jako druhého otce!

Libenský (pohnut). Nu, nu — jen zvolna! U cíle ještě nejsme — ještě tu máme starého Čejku. Jestli toho zmůžeme —

Milovský (objímá ho zase). Ó, vy zmůžete všecko! Vy jste mi nebem vyslaný ochránce! Radost moje nezná již mezí! Jen se podívejte — slze mi v očích stojí —

Libenský (vytrhne se mu a couvne). I dejte mi svatý pokoj se slzami! Co pak vám to napadá? Muž a slze v očích! I bodejž do toho — pane, to si vyprosím! Máte-li radost, — k čemu pláč? Styďte se.

Milovský. Ach, dokažte jen. aby matka k mým žádostem přivolila — a já se vám budu smát, že se budou stěny třást.

Libenský (ještě mrzutý). Dříve se smějte — o přivolení se postaráme.

Milovský. Postaráte se? ha, ha, ha! Ó vy dobrý, podivný strejčku — ha, ha, ha! Jáť se vám z celého srdce zasměji, ha, ha, ha! — o to se nestarejte —

Libenský. Ha, ha, ha! Tak je to dobře — tak se mi líbíte ha, ha, ha! Někdo však přichází — pojďme do zahrady — tam se vysmějem — ha, ha, ha!

Oba. Ha, ha, ha! (Odejdou.)

Výstup čtvrtý.

Paní Libenská. Klára.

Paní Libenská. Milá dcero! pán z Čejkova by rád s tebou promluvil — a sice mezi čtyrma očima. Tys rozumná — a snadno uhodneš, co zamejšlí.

Klára (poněkud se lekne). Něco podobného jsem očekávala, — ale žeby tak na kvap —

Paní Libenská. Neboj se, Kláro, že budu mateřského práva užívat, a k něčemu tě nutit. To jediné nemohu ti zamlčeti, že jsem pánu z Čejkova slovo své dala, — a žeby mne to bolelo — ano mrzelo, kdybych ho nyní odbyt měla. Jednej dle moudrého pováženi — nechám ti ještě čtvrt hodinky na rozmyšlenou, milé dítě! (Podá jí ruku — Klára se třese). Teď bysi mohla mého díku zasloužiti, Kláro! — mého srdečného díku . . . pamatuj na to! (Odejde.)

Klára (samotná). Žebych mohla? — Mohlabych jediného slova lásky ze rtů těchto zasloužiti — a srdečného obejmutí? Nuže, tedy je zasloužím! Utichni, srdce tlukoucí, utichni! Jakžby tobě jiný rozuměl, ježto ani v prsou mateřských ohlasu nenalézáš? V nich ale chci místa svého dobytí — a dobudu je! Dcera bez lásky matčiny — květina bez jasna a vlahy — uvadlá. „Mohla bys díku mého zasloužit!“ (S pohledem zaníceným.) Zasloužím si ho, matko má! —

Výstup pátý.

Milovský. Předešlá.

Milovský (u velikém pohnutí a kvapu). Slečno — Kláro — vy tady? O, dopřejte mi tedy jediného okamžiku!

Klára (nutí se k lehkému a rozmarnému tónu). Aj, aj — to zní velmi důležitě!

Milovský. Jediné, malé chvilky o samotě!

Klára. Víte-li pak ale, že se každá tajná rozmluva, kterou s cizí dámou — a třebas to já byla — máte, malou nevěrností nazývati může?

Milovský. Mám s vámi něco vážného co mluviti, Kláro!

Klára. Chcete snad, abych zas mezi vámi a sestrou nějaké mrzutosti vyrovnávala? V tom případu vám dnešní nevěru odpouštím.

Milovský. Já nemohu býti Otilii nevěrným.

Klára. I vždyť já vím — byl to jen žert.

Milovský. Vy mi nerozumíte —

Klára. Tuším, že rozumím.

Milovský. Otilii nemohu býti nevěrným — proto že ji nemiluji.

Klára (v radostném překvapení celá

se zapomene). Nemilujete? (Rychle se zpamatuje — jako s podivením.) Že ji nemilujete?

Milovský. Jen proto jsem okolo ní dlíval, abych si matku naklonil — abych užil toho nevyslovného štěstí, na blízku jiné osoby pobývati, jížto jsem potají srdce své věnoval.

Klára. Otilii — a matku mou jste tedy — oklamal?

Milovský. Vím, že jsem se do těžké, odvážlivé hry pustil — vidím také, že jsem cíl toužení svého jen oddálil — cítím i hněv matky, až mé tajemství propukne: a však nemohl jsem jinák jednati. Oslepen příjemnou blažeností, nedbal jsem na budoucí nehodu.

Klára. Vy jste mne poděsil, pane barone!

Milovský. Kláro! tato chvíle ať rozhodne. Ujec váš mne k tomu sám nabídnul. Srdce mé leží před vámi — odhalte mi svoje. Kláro — povězte mi pravdu. Tajení byloby při stavu našem záhubné. Kláro — já miluji toliko vás, a věčně.

Klára (chytí se sesle — pro sebe). Milostivý pane na nebi, uděl mi síly!

Milovský. Odpovězte mi — čeho se mám nadíti? čeho se báti? Co ve mně bouřilo, musila jste již dávno pozorovati.

Klára. Matka moje vám nikdy neodpustí —

Milovský. Ale vy, drahá Kláro — vy?

Klára. Já miluji matku svou — (sebe sama posilňujíc, důrazně.) a zasloužím-li si matčin vděk, matčinu lásku — vykonám svou nejkrásnější povinnost.

Milovský. A pro mne tedy ani utěšujícího slova? — ani paprsku naděje nemáte?

Klára (ustanoví se na mysli). Pane barone —

Milovský. Mně se zdávalo, že se oko vaše laskavě s mým potkává — zdálo se mi —

Klára. Zdání klame, pane barone — a samolibost si ráda všecko jen k svému prospěchu vykládá.

Milovský. Kláro!

Klára. Za vaši vroucí náklonnost nelze mi však nic jiného dáti, než lásku sestřenskou. Bylať to jen radost nad vaším a Otilčiným štěstím, co se v oku mém jevívalo. Živějšího citu nemohu vám věnovati. (Hledí upřenýma očima k zemi.)

Milovský. Tedy — milujete jiného?

Klára (temným hlasem zoufalství). Ano — jiného.

Milovský. To však nemůže býti starý Čejka?

Klára. On je matčin ochrance a přítel.

Milovský. A toho zvolíte?

Klára. Zvolím.

Milovský. Bez nucení?

Klára. Bez nucení.

Milovský. A doufáte, že po boku jeho štěstí dojdete?

Klára (s pohledem k nebi). Toho štěstí, jaké já hledám, po boku jeho dojdu.

Milovský (poraněn). Pak je to — ovšem něco jiného. Pak nemám ničeho k namítání — pak mi nic více nezbývá. Nechtěje vší úcty hodnou rodinu vaši uraziti, nemohu slova svého nazpět vzíti. Povím to vašemu panu ujci — a požádám o ruku Otilie.

Klára (s náramným přemáháním). Za to si vás budu tím více vážiti, a láska moje — ta tichá, míruplná láska sestřenská — kterouž vám darovati mohu — ta vytrvá až do hrobu!

Milovský (prosebně). Kláro! ..

Výstup šestý.

Sobotka. Předešlí.

Sobotka. Milost paní se po vás ptá, pane barone Milovský!

Milovský (u veliké ouzkosti ke Klárce pokročiv, ruce prosebně sepnuté pozdvihne).

Klára (pohlednouc naň, oko násilím k zemi sklopí a se dvorně ukloní).

Milovský (z hluboka vzdychne, k nebi pohledne, a pokloniv se k dámám odejde).

Sobotka. Pan z Čejkova prosí o dovolení, slečinko Kláro —

Klára (drží se sesle). Stane se mi potěšení —

Sobotka. Potěšení, slečinko Kláro —

Klára. A to hned.

Sobotka. Hned, slečinko Kláro. (Zas odejde.)

Klára (samotná — vrhne se přemožená na sesli — oběma rukama si tváře zakryje, a takto chvíli setrvá: pak si zvolna čelo dlaní přejedouc, hledí před se-

be jako člověk, ze sna probuzený). Sen to byl! Strašlivě krásný sen! — On mne miluje! (Vstane.) A já — — — a já? (S nadšením.) Já se ho odříkám — s úsměchem se lásky své odříkám! O matko, matko! více nemůže dítě tvé pro tebe učiniti — za to snad zasloužím, abys mne k srdci svému přitiskla! K srdci mateřskému! (S prudkostí duše nemocné.) Nyní musíš mne, matko, milovati — musíš, matko má! (Čejka otvírá dvéře.) Ah! (Nutí se k mírnosti a úsměchu.)

Výstup sedmý.

Čejka. Klára.

Čejka (poněkud mladým se dělaje — na rozpacích). Má spanilá slečinko Kláro — račte —

Klára (přívětivě). Ah vida — pan z Čejkova!

Čejka (pro sebe). Ona se usmála — kámen mi padl se srdce! (Hlasitě.) Mluvila s vámi již paní matka, rozkošná slečinko?

Klára. O čem, pane z Čejkova?

Čejka. Ach ty Božínku — o nepatrné věci — nestojí ani za řeč — o mně!

Klára. O vás mluvila.

Čejka. Nebude to opovážlivost — zeptám-li se, co jste paní matince za odpověď dáti ráčila?

Klára. Že neznám krásnější povinnosti, než-li zachovati se podlé její vůle.

Čejka. Zachovati se podlé její vůle. — tak, tak! A kdyby vám poroučela, abyste do propasti skočila — zachovala byste vůli její také?

Klára (hbitě). Také, pane!

Čejka. Tak tak! — Tedy jsem já propast, a vaše svatba je ten skok?

Klára. Jaké to podobenství! Vy jste ctihodný muž, pane z Čejkova — přítel mého ujce — já si to za čest pokládám, že se o mne ucházíte — a ráda k žádosti vaší přivolím.

Čejka. Ráda? — a beze vší (stranou) zpropadený Libenský, teď mi to jeho jídlo napadá! — (hlasitě) beze vší — aversí?

Klára. Jste sice skromný, pane z Čejkova.

Čejka. A nebudu vám — jakpak bych řekl? — nebudu vám — Klárčinko! nestojí vás to tuze velkého přemáhání — že máte být mou milovanou chotí?

Klára. Žádného přemáhání.

Čejka. Ale trochu ráda mě nemáte, Klárčinko?

Klára. Já budu vaší z dobré vůle a ráda.

Čejka. Ach, ty Božínku — toť zní jako nejkrásnější harmonie — škoda jenom, že mám při tom oči otevřené! „Ráda“ pravíte — ale vypadáte při tom —

Klára. Trochu bledá? Na to se neohlížejte. Jsem od některých časů poněkud churavá.

Čejka. Mluvte upřímně, drahá Klárčinko! Pro všecko na světě bych nerád, abyste snad proti své náklonnosti — mluvte upřímně a beze všech obalů — mne uděláte ovšem nejšťastnějším člověkem na světě — budete-li pak ale také sama šťastnou?

Klára. Budu zajisté.

Čejka. Vy jste moje první láska, drahá slečinko — je to arci trochu pozdě — ale já za to nemohu. Tedy se vám — jak mě tady máte — líbím? Bože! mně to ani do hlavy nejde!

Klára. Já jsem svolila — a slibu svému dostojím.

Čejka (několikrát jí ruku políbí). Ach, moje andělská Klárčinko — samou radostí bych o 30 let zmládnul (zacpe si ústa) já říku — samou radostí bych tancoval! Smím tedy oumysl váš paní matce oznámiti? A vašemu ujci — ha, ten bude oči otvírat, až uslyší — že si krásná Klára starého Čejku — (zacpe si ústa.)

Klára — vůbec váženého matčina přítele —

Čejka. — za manžela pojme? (Opět jí ruce líbá). Děkuji milionkrát! Teď jsem hrdý — teď jsem blažený! Dejte pozor, jak čerstvě poběhnu! Láska mi vjela do všech oudů jako rtuť! — S tím nejmladším tanečníkem od balletu poletím o závod. (Odběhne.)

Klára (hledí za ním — pak z hluboka a těžce si oddychne). Trpím — těžce trpím! Nebudu však dlouho trpěti — dlouho ne — ty otče na nebi! — a když mě povoláš, bude mne matčino požehnání následovati. Slza matky mé ukápne na studené tváře mé — a tato slza ovlaží též kvítka, ježto na mém hrobě vyrostou! Byla dobrá, poslušná dcera, řekne při tom — milovala jsem ji! A tak již netrpím! (Na tváři jeví se jí křečovité přívětivé usmívání — takto stojíc očekává příchozích.)

Výstup osmý.

Libenský — Čejka, Předešlá.

Čejka. Pojď, jen pojď, nevěřící Tomáši — a přesvědč se! — Prosím vás, drahá slečinko — řekněte mu to sama. On se mi směje do očí a říká, že prý mě máte za blázna?

Libenský. Mluv, Kláro! — Přivolila jsi? Je to pravda? Je to možná?

Klára (s nuceným usmáním). Pan z Čejkova má moje slovo. Co je při tom tak divného?

Čejka. Ba — při tom není pranic divného!

Libenský. Zvolilas ho — sama?

Klára. Zvolila.

Čejka. Sama — tu to máš!

Libenský. A podáš mu ruku s radostí?

Klára. Z celého srdce.

Čejka. Z celého srdce — Tomáši!

Libenský. Tedy ho — miluješ?

Klára. Já mu přeji — dozajista.

Čejka. Ona mi přeje! No, jest-li ještě nevěříš —

Libenský. Teď musím — arci! A jestli jsi tedy v skutku se odhodlala — nemohu nic jiného říci, nežli: Děj se vůle tvá! Ty pak, pane synovče! udělej mi holku šťastnou — to ti povídám!

Čejka. Co bude možná, pane strejčinku!

Výstup devátý.

Paní Libenská. Milovský. Otilie. Předešlí.

Paní Libenská (v dobrém rozmaru). Tedy je všecko v pořádku? Buď Bohu chvála! — Teď se posadíme vesele ke stolu. (Jde ke Kláře a ruku jí stiskne.) Jsem s tebou spokojena, milá dcero!

Klára (líbá jí ruku vášnivě). O drahá matko!

Paní Libenská. Také tuhle stojí dva lidé, pánové, jimžto gratulovat můžete.

Klára (bledne, a nohy se pod ní třesou).

Paní Libenská. Pán baron Milovský bude míti ztrpení s mou dovádivou dceruškou — že ne? (obrátí se k němu.) To mi věřte — třeba vás Otilka jakožto nevěsta trochu pokoušela, jakožto panička bude povolná — jako naše Klára.

Milovský (zničen stojí — hledě před sebe, jako bez citu).

Paní Libenská. Snad se nebudete horšit, že vám právě z pouhého žertu —

Otilie. I co pak myslíte? — vždyť se já mám co horšit, matinko! Nebyl pan baron tak roztržitý a zamyšlený, jakoby mu nějaká truchlohra v hlavě vězela — a jakoby ho byla Muza tak opoutala, že si mne, ubohé pozemšťanky ani všimnout nemohl? A co sázíme, že všecka má krásná slova teď zase neslyšel?

Paní Libenská. Potrestejte pak tu posměvačku, a podejte jí ruku.

Milovský (v myšlénkách pohřížen neslyší).

Paní Libenská. Žádala jsem, abyste Otilku ku stolu dovedl.

Milovský (potrhnuv se podává Otilii ruku dvorně a uvádí ji).

Čejka. A což vy, rozkošná Klárčinko? (také se k provázení nabízí.)

Klára (byla bolestí oči zamhouřila, a nyní omdlívajíc ujcí do náručí klesne.)

Libenský. Tu to máme! Klára omdlívá! Vodu, vodu! (posadí ji na sesli.)

Všickni (k ní spěchají).

Čejka. Doktora! pro Bůh — doktora! (utíká.)

Paní Libenská. Co se jí stalo?

Otilie. Sestro — sestro! — Má ubohá sestro! Paní Sobotková!

Paní Sobotková (rychle přichází).

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Výstup první.

Sobotka přináší prášky a láhvičku medicíny. Paní Sobotková. Oba prostředními dveřmi.

Paní Sobotková. Dej sem, dej! Jeden prášek jí hnedle dám — ale ten jí nepomůže.

Sobotka. A co pak, manželko?

Paní Sobotková. Co jsem ti včera večer povídala?

Sobotka. Já nevím ani slova, manželko!

Paní Sobotková. Já řku — vezme-li si baron Otilku — tedy to bude Klárčina smrt.

Sobotka. Ale jdi? Pro cizí svatbu? Jáť myslil, že jen vlastní člověka utrápí, manželko!

Paní Sobotková. Ty se také o nic nestaráš. Co pak mi nerozumíš? Nedělal bysis z toho nic, kdyby nám Kláru na svaté pole odnesli?

Sobotka. Vždyť není mrtva, manželko.

Paní Sobotková (mrzutě). Kdyby byla již mrtva — pak by nebylo arci nic platno, nežli nábožná modlitba. Dokud je ale na živu, musíme se přičinit, aby svého zdraví zase nabyla.

Sobotka. No, já byl již v apatyce a přinesl jsem prášky, manželko!

Paní Sobotková. Ach, ty předepsal doktor, jen aby něco předepsal!

Sobotka. Aha! ty tedy nejsou ani teplé, ani studené, manželko?

Paní Sobotková. Co by Klárce pomohlo, nekoupí se v apatice. Ať ji milostpaní trochu pomiluje — trochu polichotí — toby byla nejlepší medicina.

Sobotka. To věřím, manželko! To bych já se sám rozstonal.

Paní Sobotková. A té svatby s panem Čejkou ať zanechá.

Sobotka. Ba! Ze svatby nenabyl člověk ještě nikdy velikého zdraví.

Paní Sobotková. Eh, jdi! tys jako kus kamene — beze všeho citu! Jen když se najíš, napiješ a vyspíš.

Sobotka. Tak, tak, manželko! (Uhodí se na břicho.) A při tom se mám dobře —

Paní Sobotková. Táhni — tamhle přichází Klára — a ty nám bez toho nic nepomůžeš.

Sobotka. To ne — manželko! (Váhavě odchází.)

Výstup druhý.

Klára v bílém, skvostném šatě. Předešlá.

Paní Sobotková. Nu, můj zlatoušku — chceš-li pak vzít prášek? Ten ti ulehčí.

Klára (zvolna jako duch, při každém pohnutí je na ní viděti, jak se přemáhá). Nech jen, matičko, nech! Mně nic neschází.

Paní Sobotková. To říkáš pořád —

Klára. Nu, tedy se podívej! Co pak jsem se k zasnoubení svému dost hezky nevystrojila?

Paní Sobotková. To není první svatební šat, pod nímžto srdce puká; a mně snad, staré pěstounce, nebudeš chtít namluvit, že ti nic neschází?

Klára (ruku jí na rameno kladouc). Věrná, upřímná duše! — ty mně bez toho nemůžeš pomoci. —

Paní Sobotková. Mohu ale radit — jen mluv! — mohu na tvé žalosti vzít podílu, panenko! a to je mnoho — mnoho, mé děťátko! Pověz jenom, máš-li co na srdci; — mluv! Ať je to i těžké — dvě to snad předce sneseme — a snad i se svým prostým rozumem nějakou pomoc naleznu, a prstem okáži, kdeby kvetla naděje.

Klára (vážně k nebi okáže). Tamto!

Paní Sobotková. Tam? — I zachovej Pán Bůh! Má-li pak mladá, osmnáctiletá holka naději svou na smrt zakládat? Radosti tohoto světa ještě nepoznala, začíná teprv živa být — a mysli již na sm — — I ty milá dušinko! zde na zemi se náhle mnoho měnívá; dobrý člověk nemá nikdy zoufat, nýbrž důvěrně k Bohu s modlitbou se obracet — nikoliv ale na smrt, Kláro — nikoliv na smrt pomýšlet; to je hřích — a zarmucuje všechny, kteří nás milují — to bolí — (pláče.)

Klára (ji obejme).

Paní Sobotková. Dítě, dítě! — Nabuď mysli — doufej, Kláro, doufej!

Klára (vrtí hlavou).

Paní Sobotková. Dceruško — — já tě mohu ještě tak jmenovat, ještě nejsi s tím starým oddána — a svatba Otilčina s baronem je na osm neděl odložena — to ti mohu povědít.

Klára (překvapena se usměje).

Paní Sobotková. Tohle usmání ti hezky sluší, panenko — to jde ze srdce! Trefila to zkušená pěstounka? Za osm neděl uteče mnoho vody — a to můžeš do ní ještě mnoho žalosti hodit, že daleko odplave, daleko! — Matka přichází. Teď musíme s tou kapitolou o naději přestat; ale spolehni se na svou starou pěstounku! Bude-li ti moct něco dobrého povědít, hned to přinese. O smrti ale nesmíš nikdy začínat — rozumíš? — nikdý, panenko — nikdý —

Klára (jí tiskne ruku).

Paní Sobotková (odejde).

Výstup třetí.

Paní Libenská. Předešlí.

Paní Libenská (je poněkud mrzuta). Jak je ti, Kláro? Ta nešťastná příhoda mi celý den pokazila. Těšila jsem se na večer, že našim přátelům to dvoje

zasnoubení ohlásím — všecko je pozváno — — jen kdyby ses tomu tak nepodávala! snad by to šlo ještě?

Klára (klesne závratem na kanapé, u něhož stála). Ano, milá matko!

Paní Libenská. „Ano" povídáš, a sotva se na nohou držíš. Co pak je ti opravdu tak zle?

Klára. Jsem jenom trochu umdlena. Chvilku si odpočinu — a pak bude zas dobře.

Paní Libenská. Dodej si chuti, dcero! Zkus to — nemysli, že jsi slaba — potom to půjde. Já ti pomohu. Pojď! (Vezme ji pod pažím.) Zkus to!

Klára. Ano — ano, milá matko! (Poněkud povstane, zas ale sklesne.)

Paní Libenská. Ale milý Bože! — Nemůžeš — anebo nechceš? Je ti tak opravdu zle?

Klára (tónem bolesti a předhůzky). Hrozně, milá matko!

Paní Libenská. Pak nebude z dnešního večera ovšem nic! Ach, mně se také žádná radost nedaří!

Výstup čtvrtý.

Libenský. Předešlí.

Libenský. No — jak pak to děvče zas vypadá?

Klára (se usmívá).

Libenský. I co! nuť ty se do smíchu, jak chceš — oko je předce mdlé a tvář bledá. Paní sestro — toho zasnoubení dnes necháme. —

Paní Libenská. Nebude-li Kláře do osmi hodin líp —

Libenský. A kdyby do osmi hodin o jedné noze skákala — žádné zasnoubení. Já vím proč —

Paní Libenská. Bylaby to věc mrzutá —

Libenský. Či chcete snad tento obraz bolesti jakožto nevěstu představit? Chcete, aby vás krkavčí matkou nazvali, kteráž dítě své mermomocí do hrobu přivádí?

Klára (s uzavřenýma očima). Ujče, ujče!

Paní Libenská (popuzena). Mé svědomí je čisté. Tu je Klára! Ať řekne, jestli jsem ji dost málo nutila — nebo hrozila. —

Klára. Ne, ne!

Paní Libenská. Musím však výčitkám přivykat, kterých jsem nezasloužila.

Libenský. Já vám nic nevyčítám, paní sestro! Rádbych ale zabránil, aby se vám nevyčítalo, kdybyste dnes večer —

Paní Libenská. Nebude žádné zasnoubení! — Co byste ještě rád?

Libenský. Nic.

Paní Libenská. Tedy byly vaše urážlivá slova zbytečna. Působí darmo hořkost a nelaskavě se vykládají. Buď bez starosti dcero má! — O zasnoubení nebudeme dříve mluvit, až ty sama o něm začneš! (Vidět na ní, že je pohoršena, když odchází.)

Libenský (velice popuzen chce za ní ještě něco volat — v tom ale padne oko jeho na Kláru. Přemůže se — několikrát semotam přejde, potom k ní přistoupí). Jak je ti Kláro?

Klára (teprva teď oči otvírá). Bolí mne to, že vám dělám mrzutost.

Libenský. Děláš — arci, ale jiným způsobem, nežli se domníváš. Jsi tuze dobrá — tuze povolná — a to mne mrzí — to mne soužî.

Klára. Nejsem-li já nešťastné stvoření? Všem lidem, které miluji, působím samý zármutek.

Libenský (lichotivě). Za to nemůžeš, bláhová! Upokoj se — však já pomohu, kde bude potřeba. — Nu, je ti trochu líp? Nechtěla bys trochu do svého pokoje, a tam si odpočinout?

Klára. Já bych ráda — jen kdybych mohla.

Libenský. Paní Sobotková! — Zkus toho, budou-li nožky poslouchat — (pomáhá jí, aby povstala.)

Klára (s úsměchem povstane).

Libenský. No — to jsi hodná! Vidíš — půjde to! Stojíš jako voják.

Klára (klesá).

Libenský. Hola — stůjte! (rovně ji drží.) Jde to! Jen zvolna. Pozor! — Dále!

Klára (učiní s velikou těžkostí krok).

Výstup pátý.

Paní Sobotková. Předešlí.

Paní Sobotková (myslí, že se Kláře zas něco přihodilo — hlasem plačtivým). Ty milý Bože! Co pak se zas —

Libenský. No, no, jenom se mi nedala do pláče! Všecko je v pořádku; Klára

si čtvrt hodinky dřímne — odvedla ji do pokoje.

Paní Sobotková (přívětivě). S tisícerou radostí! Pojď, Klárčinko, pojď!

Libenský. Ona je hodná žena, paničko!

Paní Sobotková (vzala Kláru pod paží, a jde s ní pomalu do postranního pokoje. Při tom na ni hřdí — až ji slze polejí).

Klára (odcházejíc podává ujci ruku). Vy dobrý, dobrý ujče!

Libenský. Jen se drž, Kláro! (V tom zahlídne, že si paní Sobotková oči utírá.) Paní Sobotková! dá-li pak pokoj? I aby do ní —

Paní Sobotková (přívětivě naň koukne).

Libenský. Tak, tak! Teď je zas hodná žena — a při tom zůstanem!

Paní Sobotková (s Klárou odejde).

Libenský (samoten). Je to, je — jak jsem si myslil. Ona miluje barona — on miluje holku — ona se obětuje, aby si matčinu lásku získala. Ošklivá osoba! — Kdyby nebyla tak nemocna, tedy bych jí pověděl — té tvrdohlavé! Ale při tom je předc vtělený anděl! I postarám se, aby nám ji nebe tak brzy nevzalo. Ono má andělů dost — a my jenom jednu Kláru.

Výstup šestý.

Otilie. Milovský. Předešlý.

Libenský. Ah, právě dobře! (Jde jim vstříc vezme oba za ruku, a přivede je ku předu.) Pojďte pak sem, dětí! — Otilko, ty jsi děvče veselé, bez ouhonu, a zle nemyslíš. My dva (k Milovskému) — my se známe. — Poslyš, Otilko! — S pravdou dojdeme nejdál — při tvé veselé mysli tobě ani nenapadá, že bys ji mohla na vždy pozbýt; nebo provdáš-li se za barona, utrápí se tu v domě jedno ženské srdce.

Otilie. Jak to, pane strejčku?

Libenský. Dokonalé, výborné srdce panenské — a panu baronovi neuděláš také veliký vděk.

Milovský (se lekne). Pro Bůh! Mé tajemství —

Otilie. Tajemství? Tedy je to pravda? Já vám neudělám žádný vděk, když vám ruku svou podám? Ale co pravím — žádný vděk? Osobičku, jako já jsem, musí muž jako milostivý dárek s nebe přijmout. Ne, vy jste mě krásně podvedli a prodali.

Libenský. Víš-li co? Pomsti se — a řekni to panu baronovi bez obalu, že ho také nemiluješ — nedělej žádných okolků; on je mužský — on toho porci snese.

Otilie (s úsměchem). Dle toho, co jsem právě s hrůzou zaslechla —

Libenský. Tedy ho nemiluješ — co?

Otilie. Ani mi nenapadlo, strejčku! Já mu to již také několikrát řekla — on ale stál na svém, že si mě vezme — co jsem měla dělat?

Libenský. A byla by sis ho vzala?

Otilie. Proč ne? Já si ho prohlídla a potom přemejšlela, jestli by as — kdybychme spolu po ulici šli — lidé řekli: „Hle, to je krásný páreček!“ I zdálo se mi, žeby to byli řekli — a poněvadž nám to již jako usouzeno jest, že se my, outlé bylinky, k nějakému proutku — obyčejně pan manžel nazvanému, připnouti dát musíme, aby nás vítr nezkácel a neodnesl: tedy jsem si myslila: „Inu, ten proutek ještě projde — nech se k němu připnout.“

Libenský. A nic víc?

Otilie. Pán Bůh ví — nic víc!

Libenský. Slyš, Otilko — já ti zaopatřím ženicha, který si bude s větší nádherou vedle tebe vyšlapovat. (K Milovskému.) S dovolením! Mám strejčka, rytmistra u hulánů — tři křížky na prsou, 26 roků a jako by ho vymaloval. — Pusť pana barona!

Otilie. Já ho nedržím — a nemá-li nic proti tomu —

Libenský. Nu, tedy mluvte, barone — mluvte!

Milovský. Pokládal bych si to arci za veliké štěstí, kdybych s vámi — po boku vašem, slečno —

Libenský. Jen mu nevěř! Počkej teprv, co přijde.

Milovský. Mám-li pravdu povědít, srdce mé náleží jiné —

Libenský. Kláře!

Otilie. Kláře? (Velmi potěšena.) I toť je výborné! Naší dobré tiché Klárce? Ai, teď vás mám teprva jak náleží ráda, pane barone — — no, no, jen se nelekejte! však já si vás nevezmu! Tu máte na to mou ruku a mé slovo. Parole de soeur, já si vás nevezmu. Já mám jen radost, že naše Klára — ach strejčinku (popadne ho okolo krku) to jste moudře vyvedl.

Milovský. Ó má drahá slečno —

vy jste tak dobrotiva — tak laskava — a milování hodna —

O t i l i e. Že děkujete pánu Bohu, že jste mne s krku zbyl? Ha, ha, ha! Teď ale honem k sestře poběhnu, a povím jí celou tu historii. Co sázíme, že ji přivedu k smíchu až jí začnu vypravovat, že si teď najednou majora s devíti křížky vezmu —

L i b e n s k ý. Ouha, ouha! jenom rytmistra a tři křížky, větrnice!

O t i l i e. I — na tom tak mnoho nezáleží! Potom jí řeknu, aby to honem se starým Čejkou — sans comparaison — tak udělala, jako pan baron se mnou učinil — aby ho poslala o dům dál — a bez rozmejšlení paní baronkou Milovskou se stala. O svatbě si zatancuji s panem švagrem polonés, k tomu se přistrojím — strejčinku! to bude šat, že musí pan ženich v duchu zvolat: „Svou Kláru sice mám — ale tomu okřížkovanému panu rytmistrovi předce ten diamantový křížek — domácí křížek, Otilku Libenskou — ten mu závidím.“ A to bude moje pomsta — (chce odběhnout.)

L i b e n s k ý. Stůj, stůj, neposedo; — matka nesmí o tom ještě nic vědět.

O t i l i e (se zastaví). Co pak jsem dnešní? O zamilovaných pletkách nemusejí matinky vědět až naposled — matinky a strejčkové — vyjmouce takových, jako tuhle jeden stojí! — (Políbí ho.) Takových milovaných, hodných strejčků, kteří mají synovce u hulánů rytmistrem, a jakoby ho vymaloval! (Odběhne.)

L i b e n s k ý. Druhý to andílek v tomto domě! — Tamhle přichází ale Čejka. Podejte mu hned nápoje s pelunkou. Horší díl nepřátelského vojska — totiž matku — vezmu já na sebe.

M i l o v s k ý. Ó můj drahý pane! Jak vám to kdy nahradím?

L i b e n s k ý. Jak? Učiňte Kláru šťastnou — nahradíte víc, nežli slíbit můžete. (Odejde.)

V ý s t u p s e d m ý.

Č e j k a. D o m á c í p o s l u h a nese dvě papírové škatule. P ř e d e š l ý.

Č e j k a. Tak, tak — příteli! tu má od cesty — a dal sem. (Vezme škatule od něho.)

P o s l u h a (odejde).

M i l o v s k ý (blíží se k němu poněkud nesnází). Pane! —

Č e j k a. Ach vida! Služebník pane švagře! Ale co pak se vám přihodilo? Jste jaksi — na rozpacích! Jak? Či vás něco rmoutí? He? — To se k sobě nehodíme! Dítě nemůže být tak veselo, když má svátek — jako mne tu vidíte. Nemějte mi za zlé — neboť miluji a jsem milován — a to je mi něco nového. Nemyslete si také, že jsem starý bláhovec! Podlé tepla v srdci a nikoli podlé let mělo by se ustanovit stáří; a moje srdce tak — vem si to kozel (postaví kartánky na stůl).

M i l o v s k ý. Tím hůře, milý pane —

Č e j k a. Jakže? Chcete snad raději, abych měl suché lámání?

M i l o v s k ý. To nikoli. Mám ale vašnostem něco říci — a nevím věru, jak začít —

Č e j k a. Pane Bože — co pak se něco přihodilo?

M i l o v s k ý. Připravte se na věc nejhorší —

Č e j k a. Klára je nemocna? — mluvte!

M i l o v s k ý. Mám, pane? bez ušetření? —

Č e j k a. Nemučte mě! — Klára je —

M i l o v s k ý. Mrtva!

Č e j k a (bez sebe). Mrtva?

M i l o v s k ý. Bude-li vašnostinou chotí? —

Č e j k a. Bude-li mou chotí? Teď se na to podívejme!

M i l o v s k ý. Doktor ten úsudek pronesl. —

Č e j k a. I co pak ten tomu rozumí — doktor!

M i l o v s k ý. Je při tom ještě jedna okolnost! —

Č e j k a. Ještě něco? — Jaká pak okolnost?

M i l o v s k ý. Chcete-li všecko vědět? — Já miluji Kláru.

Č e j k a. Vy?

M i l o v s k ý. Již dávno.

Č e j k a. A doktor myslí, žeby vašnostina osoba Kláře neuškodila? To je pěkný doktor!

M i l o v s k ý. Myslí, že i Klára mne miluje — že to ale k vůli matce tají a zapírá — a tímto násilným přemáháním citu svého životu svému škodí.

Č e j k a. Toť by byla hrůza!

M i l o v s k ý (vřele). Vy jste šlechetný muž, pane z Čejkova, z těchto slov to poznávám. Cítím jako vy, že se v bolestném stavu nacházíte.

Č e j k a. Ba ve zlém stavu — ve zlém! Parbleu — já jsem již té myšlénce tak při-

vyknul, také jsem již k zasnoubení všelijakých prezentů nakoupil — co živ ponejprv jsem s láskou se obíral — — v duchu spanilou ženušku viděl — (ohnivě) okolo srdce milé — (chce říci „dítky“ a vyjádřuje to pantonií; zastydí se ale před baronem a pozvedne ruku hodně vysoko) —milé a drahé přátelé — — a teď bych se toho všeho měl odříci?

Milovský. Chcete se odříci, pane z Čejkova?

Čejka. I šlaka chci — nerád bych — ale musím. Je-li tomu tak — já bych si ji byl vzal, abych ji šťastnou učinil, ne aby umřela — je-li tomu ale, jak povídáte, pane barone — račte dovolit, ještě trochu pochybuji — je-li tomu ale tak, — (pokrčí ramenama) nu tedy s pánem Bohem! Radší uvidím Kláru šťastnou u jiného, — nežli mrtvou u sebe.

Milovský. Račte se přesvědčit —

Čejka (chápá se kartánků).Ty hezké prezenty schováme někam do koutka — a prosím vás, mladý pane — dělejte, abyste do toho stavu manželského brzo přišel; nebo starý mládenec je všude páté kolo u vozu.

Milovský. Prosím o vašnostino přátelství, pane z Čejkova, — mou nejvřelejší úctu jste si získal.

Čejka (zarmoucen dává mu ruku). Tu je máte — to moje přátelství! Vy za to nemůžete! — Já tou výměnou — tím dobytím vašeho přátelství zpropadeně prodělám. Přítele za mladou, krásnou paničku — sklenici dobré léčivé vody za kypění šampaňské! No, budiž tomu — prožluklý vodníku. (Potřásají si rukama a odcházejí.)

Výstup osmý.

Libenský. Klára.

Klára (u velikém pohnutí). Nikdy, nikdy ujče! — Milovského nemiluji — a slib svůj vyplním. Čili mám příčinou býti, aby se veškerá naděje matky mé zrušila? Mám se dáti nazvat nezdárnou dcerou?

Libenský. Kláro — nabuď rozumu — nebo mě rozhněváš, a překypí-li u mne žluč — to víš — pak se dlouho nerozmejšlím. Seberu své švestky a odtáhnu!

Klára. Vy byste mě chtěl opustit? (Skloní hlavu na rameno jeho) pak budu docela opuštěna.

Libenský. To nebudeš, Kláro! Mně něco napadá! Já tě vezmu s sebou. Odpověz mi jednou upřímně — tak jako bys před Bohem srdce své odhalit měla. Nebylo by ti prospěšné, kdybys odtud se mnou odešla? Ruka má tě povede — ruka otcovská! —

Klára. Ujče!

Libenský. Mluv bez obalu — šla bysi ráda?

Klára. Ráda; nepůjdu ale, proto že vás miluji.

Libenský. Jak to?

Klára. Netažte se dále, ujče —

Libenský. Ne tak, dítě, ne! Mluv — ve jménu tvého nebožtíka otce tobě poroučím: Mluv!

Klára. Proto, že vám nechci tu žalost způsobit, abyste mi na cestě — oči zatlačil.

Libenský. Kláro!

Klára (s chladnou zoufalostí). Ano ujče — já to cítím, že umru (ukazuje na srdce). Tuto hlodá bolest, ježto se den po dni množí. Nevýslovně trpěla jsem zas předešlé noci. K ránu bylo mi tak zle, že jsem již myslila, že se jasného dne nedočkám. A když jsem se ho předce dočkala — nemohla jsem Bohu za to děkovati.

Libenský. Chceš tedy umřít, nešťastné dítě?

Klára. Já umru, milý ujče!

Libenský. A co otravuje tvé mladé živobytí — co? —

Klára. Mám-li s vámi mluvit upřímně, jako s Bohem, tedy vězte — matčina nelaskavost mě usmrtí.

Libenský. To se ti něco zdá, milé děvče!

Klára. Ne, ne, ujče — mne neoklamete. Matka mě nemiluje. Jako dítě jsem to nepozorovala; dosáhncuc ale rozumu, shledala jsem, že jsem odstrčena. Leta moje, ty nejkrásnější, co kdy dívkám uplynou, byly plny žalosti a pláče. Nevčasná outrpnost cizích lidí mě ještě víc ponižovala — stav můj byl nesnesitelný. Já skoumala srdce své, kde bych as matku byla rozhněvala, jak bych asi lásku její byla ztratila: ale srdce moje bylo bez viny a svědomí moje čisto.

Libenský. To rád věřím!

Klára. Dobře jsem také pozorovala, že matka s nelaskavostí svou často těžce bojovala. Svým nuceným milkováním bodala mi ale dýku do prsou — a její objímání mě děsilo. I vyhýbala jsem se tomu — a trpěla potají — ale bolestně. Ach

ujče, vy nevíte, co to je, když matka své dítě nemiluje — matka! zoufalství se mne chápalo — Ale tenkrát jsem mohla ještě spát; — a ve spaní snášíval se ke mně anděl s utěšeným snem, i utíral slzy mé. Zdávalo se mi o matce, že umřela, a že mě požehnala. Brzo mě zas objímala, sladkými slovy volávala — i byla jsem takto šťastna! — Teď ale (s upřeným k zemi okem a s hořkostí) i tento anděl ode mne vzdálil — spaní a snové zmizeli. Jasný den nemá pro mne žádných radostí — tmavá noc chová v sobě divoké podoby — na zemi nemám nic více na práci — nežli umřít! (sklesne na sesli a chvilku tak bez pohnutí setrvá.)

Libenský (jda stranou, sám k sobě). Teď je tu doba rozhodující — bude ale prudkého léku potřebí; jednáť se o život a smrt. (Přistoupí ke Kláře, a podepřev se rukou o sesli mluví k ní důtklivě) Kláro, snad od mé švagrové tuze mnoho požaduješ — snad jsi na omylu; pamatuji se na podobný příběh — povím ti ho — poslouchej trochu, Kláro.

Klára. Poslouchám, ujče!

Libenský. Jistý mladý člověk měl známost s chudým, sprostým děvčetem — dříve ještě, nežli na opravdivé spojení manželské pomyslil. Následek této známosti byla dceruška, a brzy na to matčina smrt. Mladík trápen výčitkami zlého svědomí, uložil si za svatou povinnost, o nevinné dítě jako pravý otec pečovati, a zařekl se, žádnou manželku nepojmouti, kteráby mu svatě neslíbila, že o jeho dítě jako matka péči povede a tajemství to nikdy nevyzradí. Po dvou letech nalezl takovou osobu. Ona jej milovala, a nedbajíc na předsudky slíbila mu, co žádal — i stala se jeho manželkou.

Klára. To bylo šlechetné!

Libenský. Stalo se ale, čeho se dříve nadít měl. — Choť jeho mu porodila také dcerušku, a dítě přijaté muselo ustoupiti do zadu. Matka se přichýlila s veškerou laskavostí k vlastnímu dítěti — ačkoli skutkem dívku přijatou nikdy nezanedbala. Otce toto postrkování své nejstarší dcery trápilo. I umřel na to a svěřiv bratru své tajemství, odevzdal mu opuštěného sirotka na starost.

Klára. To je smutné! A vyplnil ujec tuto poslední vůli bratrovu?

Libenský. Vyplnil ji, mé dítě — aspoň svou synovkyni jako vlastní otec miloval.

Klára. Byl tedy tak hodný, jako vy ujče.

Libenský. I bude ji milovat — dokud sám také oči nezavře.

Klára. Je to děvče posud živo?

Libenský. Živo — chce ale ujci v posledních dnech žalost a hoře způsobit — neboť si žádá smrt.

Klára (vstane). Bože!

Libenský. Rozumíš mi Kláro?

Klára. To nešťastné dítě —

Libenský. Jsi ty!!

Klára (se chvěje). A paní Libenská —

Libenský. Není matka tvá!

Klára (padnouc na kolena ruce k nebi rozpíná). Otče na nebesích! — Děkuji tobě!

Libenský (po krátké přestávce). Poznáváš nyní, že jsi své pěstounce křivdu činila?

Klára (u vytržení). Já měla matku milující — tamto na vysostech — laskavě na mě hledí — ona byla andělem mých snů! Já zůstanu živa — budu šťastna!

Libenský (laskavě ji pozvedá). Budeš, Kláro? Budeš? Chvála Pánu Bohu!

Klára. Teď půjdu s vámi na cesty, teď budu vesela, teď vám život ještě osladím. Vy mně budete o matce mé povídat — hodně často a hodně mnoho — jak mně milovala! Mně je volno, jako by skála s prsou mých byla spadla; pojďte ujče — pojďte; půjdeme do zahrady; povím to všem květinám, že jsem nalezla matku — i otce — vás! — Ven, ven — ujče! Dal jste mi nového života! Nejsem osiřelá — nalezla jsem rodiče! (klesne mu na prsa.)

Libenský. Budiž Bohu dík — jenžto mi vštípil tuto myšlénku. (odejdou.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Výstup první.

Paní Sobotková, Klára plna jasného rozmaru.

Klára. Slyšela jsi, milá matičko! Půjdu s ujcem na cesty do Švejcar — polezu na hory — do Italie — ach to bude život!

Paní Sobotková. I ty milý Božínku. Co pak tě potkalo, má panenko? Tyť jsi celá jiná. Radost je na tebe se podívat!

Klára. Celá se zase uzdravím — cesta mě posilní — budu zase červená! Teď mi jen slož mé věci, abych byla pohotově; nebo toť víš — jak ujec jednou řekne „na cestu“ — musí to jít jako kurírem.

Výstup druhý.

Čejka otevře dvéře a nahlédá do sálu.

Paní Sobotková. Již jdu, již jdu — bude mě to sice bolet, až odjedeš; předce to však s radostným srdcem snesu, proto že ti to svědčí, a proto že snad s plnýma tvářičkama a s jasnýma očkama zase domů přijdeš. Hned všecko obstarám — hned — hned! (odejde.)

Klara. Nyní dám ještě mým květinkám s Pánem Bohem — laskavé sestře a její matce! Ach Bože; té jsem činila křivdu a musím to dříve napravit — dříve neodjedu! — Také s nímť se rozloučím — onť je dobrý — tak srdečný! A kdo ví, jestli ho zas kdy uvidím! Obraz jeho půjde arci za mnou na všech cestách — a já budu na něj pořád mysliti. On se domejšlí — že mi na něm nic nezáleží — jen květinám to pošeptám, že ho miluji! (jde do zahrady).

Čejka (vejde s kartánky). Že ho miluji? — Koho? — Ach, kdo mi poví koho! Já to mohu tak dobře být, jako Milovský! Já se dal své srdečnosti tuze kvapně přemoci! — Parbleu! vždyť pak ani tak starý nevypadám! Jako čtyřicítník — na nejvejš! (chce si vlasy urovnat a pošoupne si vlásenku) Zpropadená pařížská tura — pořád se mi šoupá. (Odloží kartánky a pořádá si hlavu.) To je ale věc jistá, že Klára nevypadá; a jsem-li milován — milován! — ach jak to lahodně zní; jsem-li, na něhož ona právě myslila — pak se jim všem ještě vysměji! (Vezme kartánky a dívá se do zahrady.) Aha! tamto běhá od květiny ku květině — já se postavím za keř, a počíhám si na příhodnou chvílku (učiní jak pravil.)

Výstup třetí.

Libenský. Milovský.

Libenský. Upokojte se, mladý pane! Cesta nebude dlouho trvat. Dřív se musí Klára uzdravit — a potom pomyslíme na svatbu.

Milovský. Já se budu trápit, když tady nebude —

Libenský. Může vám psát.

Milovský. Papír místo andělského pohledu!

Libenský. Tedy vám nebude psát.

Milovský. To rozloučení nepřečkám!

Libenský. Ó však vy nejste tak slabý!

Milovský. Nevidíte-li, že mám oči plné slzí.

Libenský (hněvivě). U všech všudy — pozbyl jste rozumu? Chcete, abych dal starého Čejku zavolat?

Milovský. Ne, ne — to se budu raději smát, drahý pane Libenský! ha — ha — ha! Vidíte? — již se směji! Neberte mi svou přízeň a nikdy již u mne slzu neuvidíte! Odpusťte!

Libenský. Tak, to hned jinák zní! Teď se ale seberte, Klára přichází.

Výstup čtvrtý.

Klára se vrací ze zahrady; u dveří chce na ni v nesnázích postavený Čejka promluvit; ona si ho však nevšimne. Čejka zahlídne mužské, schová se zas honem za keř, kdežto číhaje poslouchá.

Libenský (vezme Kláru, jež se před Milovským uklonila, za ruku). Kláro! tuhle vidíš mladého muže, kterýž ti svou lásku vyznal. Když jde člověk na cesty, nemusí dělat velké preambula. Pověz, co o něm soudíš?

Milovský (prosebně na ni pohlíží).

Klára. Dle toho co mi Otilie svěřila, nemohu zapřít, že mně srdečná úcta — k němu vábí.

Libenský. Nu, mladý pane — jste spokojen?

Čejka (se na zad celý ukáže).

Milovský. Slečinka mluvila jen o srdečné úctě —

Libenský. I co! v panenském slovníku je srdečná úcta a láska všecko jedno. Mluv Kláro, přeješ mu trochu?

Milovský. Kláro — nejdražší Kláro! Jen jedinké slovíčko! — Přejete mi?

Klára. Můj ujec jest mým otcem — a jestli on —

Libenský. Nedělej si daremnou práci — on tě nepustí. Ven s pravdou!

Klára. Já —

Libenský. Tedy nepřeješ.

Klára. To neříkám.

Libenský. Tedy přeješ?

Klára (oči sklopíc podává Milovskému ruku). Ach — ano —

Milovský (se jí chopí a líbá ji).

Čejka (se toho lekne a pustí kartánky).

Libenský. Nejsme tu samotni!

Čejka (skočí za keř).

Libenský. Pojďte, děti — pojďte! Švagrová by mohla být někde na blízku. O tom ostatním promluvíme v Klárčině pokoji.

Milovský. Ach, kdo vysloví mé štěstí! Kláro, až budeš mou chotí — (kvapně k Libenskému.) Kdy bude mou chotí?

Libenský. Až kněz řekne: „Amen!" Já ti vybral hodného muže, Kláro! Srdce mu kouká z očí.

Klára (se zapomenouc) Ó to vím! (sklopí oči.)

Libenský. Tak? No, ty to musíš arci vědět.

Milovský (vine Kláru k srdci).

Libenský (kročí mezi ně). Teď ale dost toho prokazování srdečné úcty! Smát se na sebe ještě můžete — to mám nejraději. To jsou předce lidské tváře — a to vám povídám — jiných ať ve stavu manželském nevidím. Tam nesmí být po slzách ani památky! (přivine je k srdci a odejde s nimi.)

Čejka (přijde pln zoufalosti s kartánky). Teď vím, jak to stojí! Musel bych být hrozně hloupý, kdybych měl ještě nějakou pochybnost. Jen kdybych mohl na tu celou historii honem zapomenouti — ale tak mi na ty mé zpropadené námluvy všecko ještě zpomíná. Byl jsem tak rád — tak vesel — tak —! To prožluklé „ano" vjelo mi ale do nohou jako dna — zkazilo mi apetit a způsobilo bolení hlavy. Co si počnu s těmi presenty? — Zaplaceny jsou, a dokud je mám u sebe, posmívá se mi v nich šotek. „Ei — starý mládenče — Ty a Klára!" — Do ohně to hodím! Ne! Některá duše lidská může se s tím ještě potěšit — ale stará musí být ta duše — s mladou si již ničehož nezačnu. Prvnímu starému člověku, jehož potkám, všecko to zboží daruji!

Výstup pátý.

Sobotka nese starý kufřík a staví ho na zem.

Čejka. Ah vida starý Sobotka! Co pak to tady dělá?

Sobotka. Přinesl jsem kufr slečny Kláry, milostpane z Čejkova.

Čejka. A co teď?

Sobotka. Teď si odpočívám milostpane z Čejkova.

Čejka. Sobotko, já mu udělám radost —

Sobotka. Jen do toho, milost pane z Čejkova.

Čejka. Nesmí za to ale žádného při svých odpovědích jmenovat — pak mu dám tohle darmo.

Sobotka (otevře kartánky). Ah, ženské šaty — hedvábné! — krajky! A to má být snad pro mou manželku? No za to milostpána již nikdy nepojmenuji — milostpane z Čejkova.

Čejka. Vzal si to a udělal si u své paní dobrou hodinku.

Sobotka. Jak pak ale k tomu daru přicházím? milostpane — hm — hm!

Čejka. Já mu to dávám ze zlosti.

Sobotka. Ze zlosti, milostpa —? hm, hm.

Čejka. Že nemohu žádnou paní dostat.

Sobotka. A kdybyste nějakou dostal, měl byste ještě větší zlost. Hm, hm! — No poníženě ruku líbám, milostpane z Čejkova, hm, hm! (odejde s kufrem a s kartánky.)

Výstup šestý.

Libenský. Čejka.

Libenský. No, jsi tady, starý brachu? — Musím se ti vyznat, že jsem s tebou jak náleží spokojen.

Čejka. Služebník. Já to nemohu říci.

Libenský. I jen řekni — a jednej jako poctivý člověk, pak zůstaneme staří.

Čejka. To zůstaneme něco čistého! Libenský, já byl opravdu do Kláry zamilován. —

Libenský. Krásnějšího důkazu o své lásce nemůžeš jí dát, nežli když si ji nevezmeš.

Čejka. Já bych plakal, když si pomyslím —

Libenský. Opovaž se, dělej nějaké hlouposti!

Čejka. Kdyby se to jen pro zdravého a silného člověka slušelo.

Libenský. Tak stařečku — tak! Já ti povím, coby se slušelo.

Čejka. Nu?

Libenský. Abis šel k mé švagrové a orodoval za Milovského a za Kláru.

Čejka. Za takového holobrádka? Vždyť pak nemá ani —

Libenský. Šedivé vlasy —

Čejka. No, já —

Libenský. Ty je máš, to se ví. On je mladý, hodný a milován; ty jsi starý a nemilován — ale také hodný — upřímný můj přítel — a protož pujdeš.

Čejka. Ale Klára —

Libenský. Skládá v tebe svou důvěru.

Čejka. Bude to kus perné práce.

Libenský. Buď si, (vezme ho za ruku.) Bude to kus práce, která se ti tamto nahoře na nebesích zapíše.

Čejka. Tys chytrý satanáš! — a víš, jak se mé dobrosrdečnosti uchopit. No — abysi neřekl — (podává mu ruku) abysi viděl, že mne nejen láska, nýbrž i přátelství přemůže — půjdu tedy a učiním Kláru šťastnou.

Libenský (jej obejme.) Mne, mne, řekni, bratře! Neboť Klára je můj život.

Čejka. Byl bych ji mohl sice také jiným způsobem šťastnou učiniti.

Libenský. Tímto způsobem, tímto příteli — do jiného nic není. Jdi, staroušku, jdi! (zvolna jej do pokoje strká.)

Výstup sedmý.

Otilie (z Klárčina pokoje). Předešlí.

Otilie. Ale, vy ošklivý strejčínku! Co pak to děláte za zmatek? Že chcete na cesty, a Klára s vámi? Co pak vám kdo udělal?

Libenský. Nikdo, mé dítě. Ale potřeba to velí —

Otilie (mrzutě). Tak? Je to poděkování? Já se odřeknu hezkého ženicha — udělám panu ujci k vůli co jen mohu — a za to se k nám sotva do domu podíváte, hned zas odcházíte, a berete nám ještě sestřičku s sebou. Strejčku, já vám nedám již jaktěživa žádnou hubičku.

Libenský. Však ty dáš, holoubku! Později se dovíš příčinu.

Otilie. Já jsem ale zpropadeně vševědivá! Čeho se mám dovědět. Prosím, prosím. Co pak se přihodilo? Sestra se dělá všem veselou — ale však ona nás jistě pohřeší — a já ji pohřeším také; jáť ji mám, Bůh milý ví, z celého srdce ráda.

Libenský. A potom? —

Otilie. Házíte Klárinčiny krásné šaty tak ledabylo do kufru a do škatul — všecko se to zmačká, pokazí — až to vyndá, budou krajky potrhané, šaty zohyzděné; na cestu se musí člověk připravovat, rozmejšlet. (Poroučí.) Strejčínku! vy zůstanete doma.

Libenský. Nemohu, dítě, neptej se a mič!

Otilie. Strejčínku — vy zůstanete doma a Klárka s vámi.

Libenský. Já ti ale povídám, že nezůstanu — a ne a ne! Nerozzlob mne.

Otilie. Já vás ale chci rozzlobit, a půjdete-li od nás, tedy začnu plakat a nepřestanu, abyste aspoň hodně mrzutý do kočáru vlezl.

Libenský. Já na tebe ani nekouknu, a odjedu.

Otilie. A já se budu okolo vás točit a napláču vám toho plné uši.

Libenský. Já si uši zacpám a odjedu.

Otilie. Tedy si vezmu Milovského sama, jestli se nepoddáte.

Libenský (vezme ji za ruku a řekne potaji důrazně). Chceš mít v domě pohřeb?

Otilie. Ujče!

Libenský. Chceš-li, aby se Klára pozdravila — tedy nech, ať se mnou odejde.

Otilie. Je Klára — nemocna?

Libenský. Zahyne — jestli jí horské povětří nepomůže.

Otilie (pohnutá ujce obejme). Vydejte se tedy s Pánem Bohem na cestu! — Já jsem vás chtěla zlobit slzami — teď ale půjdu, abych vás pláčem nezarmoutila.

Libenský (vezme ji za hlavu a políbí ji na čelo). Ty milé, hodné děvče!

Otilie (smutně odchází).

Výstup osmý.

Paní Sobotková (s několika ženskými šaty).

Paní Sobotková (nechala dvéře do Klárčina pokoje otevřené). Račte se tam podívat, milostpane! Jak hopkuje — jak se jí ty nožky hýbají! A pomyslete jen, milostpane — také si zpívala — ovšem po tichu: „Na horách tam na vysokých“ — ale já ji slyšela; a to se mi již deset let nestalo

Libenský. Dobře, dobře — nesla jen ty věci, kam patří —

Paní Sobotková. Milostpane — já bych radostí splakala —

Libenský. I šla mi ke všem — To pokolení nemůže být bez pláče. Nemají-li

co naříkat ze žalosti, dají se do toho z radosti. U všech všudy! — má-li radost, tedy se zasmála jako rozumný člověk.

Paní Sobotková. Milostpán ráčí jen přece ten nejlepší pán na celém světě být — třebas i na mne někdy vyjel. (Usmívá se.)

Libenský. Vždyť jest dobře. Však my víme, co o sobě soudíme.

Paní Sobotková (odejde).

Výstup devátý.

Paní Libenská. Libenský.

Paní Libenská. Pane švagře, jáť nemohu podivením ani slova najít.

Libenský (jde a pozorně dvéře u Klárčina pokoje na zámek zavře).

Paní Libenská. Klára miluje Milovského — Otilie to ví — pan bratr to ví — chystá se na cestu — a co je mi nejdivnějšího — chce i dceru z matčina domu odvest, a neohlíží se, zdali matka s tím spokojena bude.

Libenský. Drahá paní sestro! kde hrozí nebezpečenství, musíme neobyčejných kroků činit. Ostatně nemějte starosti, že všechno jen k vašemu prospěchu.

Paní Libenská. Ráda věřím, i nemohu vám zabraňovat, chcete-li dům náš opustit — ačkoli víte, jak rádi vás tu vidíme — ale Klára je mé dítě!

Libenský. To je.

Paní Libenská. Klára zůstane u mne.

Libenský. Nezůstane, paní sestro! — Klára půjde se mnou.

Paní Libenská. A kdo vám dává právo k takové určité řeči?

Libenský. Můj nebožtík bratr mi je dal. Nežádejte dalšího vysvětlování.

Paní Libenská. A kdybych je žádala?

Libenský. Prosím — sama k vůli sobě — neptejte se dále.

Paní Libenská. Já se nemám čeho strachovati.

Libenský (tajně, aby ho Klára neslyšela, ale silným, strašlivým důrazem). Doktor mi svěřil, že Klára již ani rok nevydrží — umře —

Paní Libenská (zděšená). Milosrdný Bože!

Libenský. A vlastní matka ji usmrtí.

Paní Libenská. Nebesa.

Libenský. Jsouť stvoření na světě, paničko, jichžto outlá organisací nelaskavost matky nesnesou. Klára se mi svěřila. Předešlé noci myslila, že zahyne.

Paní Libenská (třesouc se). A tys mlčelo — nešťastné dítě!.

Libenský. Lásku svou k Milovskému obětovala k vůli matce — zdraví obětovala k vůli matce — ale matka není ještě upokojena, ano chce více — ona chce život svého dítěte! — Nuže tedy, paní, vezměte Kláře život! Nechcete-li, aby se mnou odjela, budete jednou před Nejvyšším soudcem odpovídati. Já vstoupím před Boha a řeknu: „Chtěl jsme ji uchránit — ale matka se nehrozila, dceru svou v květu mladých let do hrobu vrhnouti!“ — A teď sama rozhodněte. (Kvapně odejde.)

Paní Libenská. Kláro, mé dítě! Milosrdný Bože — nyní teprva, když tě mám ztratit, poznává srdce mé, jak drahá mi jsi.

Výstup desátý.

Klára (veselé mysli). Předešlá.

Paní Libenská (jde jí hbitě vstříc a vezme ji za ruku). Kláro, jak je ti? Zdá se mi, jako bys nebyla tak bleda; také se rychleji pohybuješ — Kláro — to mne těší!

Klára (táhna ruku nazpět). Jste tuze dobrotiva.

Paní Libenská. Chceš — milé dítě na cesty? — Myslíš opravdu, že ti cestování pomůže?

Klára. To doufám. Dříve měla bych ale několik slov s vámi mluviti — neboť odjedu na dlouhý čas — ba na vždycky.

Paní Libenská. Na vždycky

Klára. Nemohuť vám jinak a lépe zadost učinit za všechny pomluvy, které jsem o vás, na vzdor péči a starosti vaší, způsobila —

Paní Libenská. Ty — o mne?

Klára. Kdybych byla věděla! — Ach jakého zármutku jsem vám činila svým požadováním beze všeho práva. Jiná na vašem místě byla by mne nenáviděla — byla by mne snad zavrhla. Já se drala mezi matku a milované dítě! — Vy jste o mne pečovala, přívětivě se mnou jednala, všeho užit mě nechala, a já ne-

vděčná žádala ještě víc — já chtěla mít podílů jako vaše Otilie.

Paní Libenská. Já ti nerozumím.

Klára. Již jest čas, abych se vzdálila, bez toho jste mi laskavosti svou již více udělila, nežli se cizí osoba kdy nadít směla.

Paní Libenská. Cizí osoba?

Klára. Nyní — co se mi tajemství svěřilo — zmizely všechny výčitky ze srdce mého, a jediný vroucí pocit — nekonečná vděčnost, v něm plápolá! Nic více mi neschází k úplnému štěstí — než abych vašeho odpuštění dosáhla.

Paní Libenská. Co bych ti mohla odpustit, má Kláro?

Klára. Mou nevědomost, milost paní — nebo ta mě učinila nespravedlivou. (Kloní se na ruku její.)

Paní Libenská (se chvěje). Milost paní? Proč mne nazýváš —

Klára. Já již vím —

Paní Libenská. Co víš? Jmenuj mně matkou.

Klára. Řeklo se mi již —

Paní Libenská. Co — pro živý Bůh?

Klára. Že nejste matka má!

Paní Libenská. Kláro!

Klára. Měla jsem to sice smlčet — ale před vámi nemohu ničeho tajit. Jen mne laskavě propusťte — a poslední slovo vaše budiž: „Já ti odpouštím."

Paní Libenská. Kláro — ty mne usmrtíš touto nepravou domněnkou — Kláro, pro živého Boha, jmenuj mne matkou! On mě slyší a ví, že mám svatého práva k tomuto jménu — a ty to seznáš na lásce mé, že jsem matka tvá.

Klára. Přísaha váže vám ústa —

Paní Libenská. Dítě — mé první lásky dítě prvorozené — záclona padá ze srdce mého , budím se ze sna — pro naději, že se mi zachováš — pro lásku dceřinu — dej mi zase, co mého jest, a co mi celý svět poklady svými neodkoupí, mou pýchu, mé blaho — mé právo mateřské!

Klára (v pochybnostech). Já nevím — jak bych —

Paní Libenská. Ukrutné dítě! — chceš mne vidět na kolenou — chceš mne slyšet, abych o jméno mateřské žebrala? (Hne sebou i skutečně — Klára jí zadrží.)

Výstup jedenáctý.

Libenský, Otilie, Milovský. Čejka potichu vejdou. Předešlí.

Paní Libenská. Podívej se mi do očí — může-liž kdo jiný tak na dítě své hledět? (Chopí ji za ruku a tiskne jí k srdci.) Cíť, jak to bouří — a mluv, není-li to srdce materské? Poslechni tlukot vlastního srdce, a ono ti poví, musí ti povědít: „Tato jest, ježto mi život dala — ježto mě miluje, jako nikdo na světě — neboť jsem její dítě (se zoufalým očekáváním na ni hledí.)

Klára. Tento pohled! Veliký Bože — ten hlas — vidím a slyším, že ponejprv duše má se naplňuje plesem — (ohlídne se a spatří Libenského.) Ujče, vy jste mne oklamal — já jsem dítě její — ona jest matka má; (padne jí do náručí.)

Libenský. Srdce tvé mluví pravdu. — Já tě obelhal — Bůh a bratr můj v hrobě mi to odpustí! (Oči si utíraje.) Lež má přinesla dobrého ovoce. Teď vám všem slze prominu — vždyť se i mé staré oči zalily. Držte ji pevně, paní sestro — pevně, a potom ji dejte semhle (na Milovského ukazuje) a své požehnání k tomu.

Paní Libenská (mlčky oba milující spojí).

Milovský, Klára. Ó nevýslovná blahosti!

Paní Libenská (dcery své objímajíc). Moje drahé, milované dětí!

Otilie. Neřekla jsem to? Doma zůstanete, strejčínku! Bylo mi jen o toho ritmistra.

Libenský. Ano, zůstanu! A teď mi všickni veselé tváře okažte.

Všickni (naň hledí s úsměchem mimo Čejku).

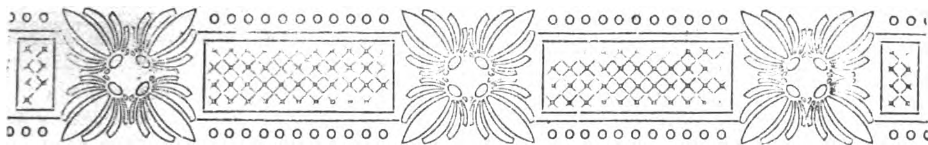
Milovský vedlé Kláry. Paní Libenská vedlé Otilie.

Libenský. Také ty starý příteli —

Čejka. Mne nechce živá duše obejmout.

Libenský. Tak? i tedy pojď sem, poctivá duše — Zde tluče věrné srdce přátelské! V tomto domě nebudiž nikdy nemilovaných — ale samo milujících! (obejme Čejku.)

Paní Libenská (skloní obou dcer hlavu na prsa svá a pozdvihne oči k nebesům praví). Žádných nemilovaných!

LÁSKA V NÁROŽNÍM DOMĚ.

Veselohra ve dvou jednáních (Dle Calderona a Cosmara.)

Psáno roku 1838. — „Česká Thalia z r. 1841.

OSOBY.

Rada **Batola.**
Pavlinka, jeho dcera.
Tajemník **Růžek.**
Johanka, jeho sestra.
Doktor **Květenský** z Brna.
Dorotka, bývalá kojná Pavlinčina, ve službě u rady.

Děj koná se v sídelním městě.

JEDNÁNÍ PRVNÍ

Divadlo představuje zahradu, v pozadí zdí obehnanou. V pravo dům s dvéřmi do zahrady jdoucími, opodál mříž s dvéřmi, jenž ze zahrady na ulici vedou. V levo zahradní domek s letním shrnovacím oknem naproti divákům. Vedlé dveří domku lešeníčko s květinovými hrnci. Stolek a sesle, pod oknem zahradního domku lavice.

Výstup první.

Johanka, později **Batola** a **Pavlinka.**

(Při vyhrnutí opony sedí Johanka v zahradním domku, jehož okno jest otevřeno, a prohlíží klobouk.)

Johanka (mrzutě). Nemá-li se člověk mrzeti na tyto čepčářky! Tento klobouk, jak nemotorně a bezchutně ozdoben — jinou pentlí, a hned by mně lépe slušel. — Jest to ošklivé od mého bratra, že mne vždy ještě za dítě považuje, (dívá se opět na klobouk.) Kdyby to bylo po něj, on by jistě něco lepšího byl vybral — pro mne, myslí sobě, jest dost dobrý. (Slyšeti zvonek u zevnitřních dveří.) Někdo zvoní? (položí klobouk.) Kdož tak časně k nám přichází? vždyť jest sotva osm hodin (vyjde z domku a běží radostně ke mříži.) Pavlinko! (otevrouc.) Vítám tě, drahá přítelkyně! (objímá ji.) Dobré jitro, pane rado, jak se vám vede?

Batola. Tak tak, a vám, s dovolením?

Johanka (k Pavlince). Snad se ti nepřihodilo žádné neštěstí?

Pavlinka. Jaká to otázka!

Johanka. Kterak si to mám ale vysvětliti, že tě tak časně u sebe vidím?

Pavlinka. Můj otec měl na blízku řízení, a já použila té příležitosti, tebe, má Johanko, navštíviti.

Batola. Tak jest. Já zatím odbudu své řízení, a (dívaje se na dceru) potom budu se vyptávati, zdali náš doktor z Brna již přišel. Po osm dní již denně ho očekávám, již jemu k vůli přál bych, aby železná dráha vedla z Brna do Prahy.

Pavlinka. Obstarej pokojně řízení své, milý tatínku; pakli však příliš dlouho prodlíš, mám klíč od zadních dve-

ři, a mohu i bez tebe domů se dostati, kdyby Dorotka byla odešla.

Batola (k Pavlince). Zdržím-li se tady příliš, tedy na mne zde nečekej a jdi domů. Cestu najdeš i beze mne, a můžeš zadem do domu. S Bohem tedy, děťátka, promluvte spolu dle srdečné žádosti (odejde zkrz mřežované dvéře.)

Výstup druhý.

Pavlinka. Johanka.

Pavlinka. Jak ráda jsem, že jsem tě zastihla. Již před dvěma dny byla jsem zde, bohužel ale musela jsem slyšeti, že jsi s tetou v Chuchli, což mne velmi mrzelo.

Johanka. Toť mi máš něco velmi důležitého co říci.

Pavlinka (na rozpacích). To právě ne — vlastně jsem tě chtěla jenom viděti. —

Johanka. Tak? Já již myslila, že mi chceš něco svěřiti; — nám jde nyní na devatenáctý rok, my nejsme žádné děti více, a já bych myslila, že v tom věku může se nám již lecos přihoditi, co bychom rády svěřily přítelkyni.

Pavlinka. Možná, že máš pravdu.

Johanka. A pakli mi slíbíš, že budeš mlčeti, dovíš se ode mne tajemství, nesmírné tajemství, jenž mne bez mála udusí! — Neníť předce nic trapnějšího, než udržeti takové břímě na prsou.

Pavlinka. Nuž tedy ulev svému srdci, — potom tobě též něco svěřím. Ale vejděme tam, zde by nás mohl někdo překvapiti.

Johanka. Buď bez starosti, já jsem ve svém obydlí; zůstávámť tady v zahradním domku jako poustevnice.

Pavlinka. Jak že?

Johanka. Ano, pomysli si jen, milá Pavlinko, můj bratr mne zde drží schovanou, (se smíchem) ano zamčenou!

Pavlinka. A proč?

Johanka. Můj bratr má tak přísné zásady, že to má za neslušné, abych bez matky, tety, sestry aneb společnice, jenž mi tuto naskrze chybí, mluvila sama s mužským. Již osm dní hostí u sebe přítele venkovského, před nímž mne ouzkostlivě ukrývá — (mrzutě) a to mu velmi za zlé mám, neb bude-li to František pořáde tak činiti, nedostanu jak živa žádného muže, a nestane-li se zázrak, umru jako stará panna.

Pavlinka. Kterak jsi dětinská!

Johanka. Ten mladý muž jest k tomu prostomilý člověk, ano prostomilý!

Pavlinka. Tys ho tedy již viděla?

Johanka (tajemně). Tou nejpodivnější náhodou na světě jsem se s ním seznámila. (ohlíží se na všechny strany, zdali někdo neposlouchá.) Tedy poslyš — přede včírem byla jsem s tetou v Chuchli, a tam se tančilo. Já bych velmi ráda byla též tance oučastna byla, (smutně) ale bratr můj žádal, abych netančila. — Tu najednou přijde mladý muž, žádá mne o tanec, a pomysli si to štěstí, má teta dala své dovolení. Můj tanečník byl prostomilý a pln dvornosti k tetě, jenž jako všecky staré paní, na takových věcech sobě zakládá. Ona mu povolila ještě druhý tanec, pak ještě jeden, konečně ještě čtvrtý, z krátka, já tancovala jenom s ním, on mne co nejpříjemněji vyrážel, a jen si to vezmi, vypravoval mi, že je z Brna, a že zůstává u svého přítele, tajemníka Růžka.

Pavlinka (s podivením). U tvého bratra?

Johanka (se smíchem). Ano, ano, byl to ten neznámý, jenž mne nemá viděti; není to k prasknutí? On mi pověděl, že se jmenuje Albert, a že toužebně žádá, seznámiti se i s mou rodinou.

Pavlinka. A řeklas mu své jméno?

Johanka. Poníženě prosím, k něčemu takovému jsem ještě dosti chytra! On podal mé tetě kytku, aby mohl i mně jednu dáti, kterouž jsem, an byla tak dvorně podána, musela přijmouti — mámť ji ještě a ukáži ti ji potom.

Pavlinka. Ale kterak neprozřetelně jest to jednáno, přijmouti kytku od neznámého.

Johanka (prostodušně). Což jest to nějaký zločin?

Pavlinka. Při nejmenším nedá se tvé chování schvalovati, a já tobě radím, neviděti více Alberta, jinak by mohl o tobě zle smýšleti.

Johanka. I slyšte pak toho malého mravokárce, jenž nad svým povzbuzujícím kázaním zapomíná, že i ona mně chtěla tajemství vyjeviti (potutelně.) Tedy se zpovídej: Byltť jest jednou mladý muž — — —

Pavlinka (vzdychajíc). Ach! můj otec mne chce provdati.

Johanka (živě). Ach, ty šťastná! tak nestará se můj bratr o mne.

Pavlinka. A považovala bysi se ještě za šťastnou, kdybys nemilovala toho, jenž tobě určen jest?

Johanka. Na to jsem nepomyslila. — Starou pannou však zůstati, jest mnohem ukrutnější (čile.) A jak mu říkají, tvému příštímu, který tobě na duši a nikoli na srdce poután jest?

Pavlinka. On jest syn starého přítele mého otce, mladý lékař z Brna, jmenem Květenský, kterýž schválně předepsán jest, aby si mne vzal.

Johanka (vesele). Tedy paní doktorka Květenská?

Pavlinka. Podrž si ten uštipačný žert; pana Květenského jsem nikdý neviděla.

Johanka. Snad se ti bude jak náleží líbiti, až se s ním seznámíš.

Pavlinka (na rozpacích). O tom velice pochybuji, myslím — že již jiného miluji.

Johanka (čile). Jiného? a znám ho?

Pavlinka. Musím ti ho dřív jmenovati?

Johanka. Prosím, prosím! Ó svěř mi to!

Pavlinka. On jest — tvůj bratr.

Johanka (vesele). Jeli možné! Franc? (skáče radostí.) Ty, má milá Pavlinko, chceš mou švagrovou býti?

Pavlinka. Tak daleko, bohužel, ještě nejsme. Tvůj bratr chtěl se u mého otce o mou ruku ucházet, když nás pozdilá žárlivost z mé strany rozvedla a jej po nějaký čas ode mne vzdálila. — Nyní jsem takměř nevěsta jiného, že ani o tom neví, a na vzdor přesvědčení, že mne rovněž tak miluje jako já jej, mám na něj předce zapomenouti.

Johanka (stranou). Tak, pane bratře, vy jste tedy sám zamilován, a nechcete ani připustiti, aby se někdo do vaší sestry zamiloval? Počkej jen, to ti vynahradím. (K Pavlince.) Upokoj se milá Pavlinko, notně ho vypeskuji a řeknu mu, aby tě šťastnou učinil a že si tě dokonce vzíti musí (pochlebně.) Vždyť ty tomu tak chceš, není-li pravda?

Pavlinka (stranou). Ona s ním promluví, můj plán se podařil! — (k ní.) Tys má věrná přítelkyně, Johanko, a já jsem se v tobě nemejlila — ale můj otec nepřichází a já se budu musit sama na cestu vydati.

(V pravo v domě slyšeti France: Do zahrady nesmíš.)

Pavlinka. Co to?

Johanka. Jistě Franc se svým přítelem.

Pavlinka. Ach můj Bože! tvůj bratr nesmí mne tu viděti.

Johanka. Vejděme do zahradního domku, i já bych neráda, aby mne Albert nalezl. (jdou do zahradního domku, a zavrou dvéře za sebou.)

Výstup třetí.

Pavlinka a **Johanka** (u okna zahradního domku. **Růžek** a **Květenský** (přicházejí z domu na pravé straně.)

Růžek (vyběhne dříve a ohlíží se nepokojně). Ve svém pokoji jest. Ó že se ta bláznice bez mé vůle od tetky navrátiti musela!

Johanka (přitáhne shrnovací okno, které na Růžkově straně jest, aby do něho hleděti nemohl).

Květenský. Pro všecko na světě! vysvětli mně své chování! Když s tebou právě do zahrady vejíti chci, utíkáš jako posedlý napřed! Řekni mi, co to má znamenati?

Růžek Nic, nic, dokonce nic; bez ohledu se to stalo.

Květenský. Tak? O čem pak jsme právě mluvili?

Růžek. Pravím ti a opakuji ti to ještě jedenkráte, že se mi to špatné býti zdá, tak málo důvěry k svému starému příteli míti.

Květenský. Tu výčitku v skutku nezasluhuji. Kdybych měl tajemství na srdci, jistěbych ti ho sdělil, že však sám nevím, na čem jsem, měltť jsem ovšem na povážení, tobě příčinu říci, proč jsem mé milé Brno opustil. An ale tak na mne dotíráš, ubezpečuji tě na svou čest, že jsem sem pouze přišel, abych se oženil, a sice abych si děvče vzal, jež jsem ale jakživ neviděl. Abych tedy, kdybych v mém očekávání o mé ustanovené nevěstě uspokojen nebyl, vůbec váženou rodinu neurazil, přišel jsem za jedno na zapřenou, ve kterémž způsobu snadno všecky potřebné návrhy vyvrátiti mohu. To je příčina mého častého vybíhání, které si vysvětliti nemůžeš. Jsi nyní spokojen?

Růžek (podává mu ruku). Jsem příteli, dokonale.

Květenský. Nejsem-li pak dobrá dušinka, co ty od hlavy do paty arcišibal jsi. Myslíš, že jsem dávno neznamenal, že i ty něco na srdci máš?

Růžek (vzdychá).

Květenský. Nejsou-li pak to vzdechy, které by kolem větrního mlejna zatočit mohli?

Johanka (k Pavlince). To vzdechnutí patří tobě.

Růžek. Pravda jest, že miluji. Nesmím to ale dát na sobě znáti, neb již po deset dní neviděl jsem předmět mé touhy. — Všecko ti to po tvé svadbě povím.

Květenský (v smíchu). Po mé svadbě? Ó milý příteli, s tou to ještě velmi nejistě vyhlíží. Před dvěma dny potkala mne příhoda, a tu mně rozličné přišlo na pováženou.

Pavlinka (k Johance). To se tebe týká.

Růžek. No! a ta příhoda?

Květenský. Musím ti ji se všemi okolčnostmi vypravovati.

Pavlinka (k Johance). A já tu sedím jako u vězení a nemohu s místa — kdyby tak nyní můj otec přišel.

Květenský. Když jsi před včírem celý den zaměstknán byl, odhodlal jsem se pro vyražení z města ven. U konce mé pouti shledal jsem vybranou společnost k bálu shromážděnou. Chuť k tanci procitla ve mne, a za krátký čas vynalezli mé oči něžné mladé děvče s nebeskou tváří.

Růžek. Dle toho tě poznávám. Hned v ohni a plamenu —

Pavlinka (k Johance). Jistě jest to tvá příhoda, kterou vypravuje.

Květenský. Já jsem se jí blížil, poklonil se počestně, a žádal jsem o čest nejbližšího tance.

Johanka. Jak mám zabrániti, aby dále nepovídal.

Květenský. Ona přivolila, a tc stalo se s takovou milostností, která se v každém jejím pohybování jevila. Jistě jest ze šlechtického rodu, na čemž tím méně pochybuji, an mně dokonce své jméno říci nechtěla.

Johanka. Já se třesu, že bratrovo podezření na mne padne.

Květenský. Naproti tomu řekl jsem jí mé křticí jméno a odvážil se jí kytku podati, ale jakou to kytku, příteli, celý selam. Obraz lásky, pokory a věrnosti, zelenou ztužkou naděje svázanou. Není-li pravda, kamenné srdce musila by míti, kdyby to nebylo na ni působilo. (směje se.)

Johanka. Pavlinko, Pavlinko! ty nás musíš ochránit.

Pavlinka. Ale jak?

Johanka. Hned ti to vysvětlím. (jdou od okna.)

Růžek. Nevidím ale, kam to povede.

Květenský. Já jsem jí místo, kde se zdržuji — tvůj byt jmenoval.

Růžek. Jakže? můj byt?

Květenský. Ovšem, a to jí zvlášť podivno bylo. Já jsem od ní odešel s náruživostí v srdci, která tak snadno neuhasne. Ó příteli, věř, cítím to, že miluji. Dvě noci jsem nepokojem oči nezamhouřil, srdce mé tluče nesmírně, a myšlénka, kdy as toho anděla opět spatřím, souží mne bez přestání.

Růžek. Totě lítostný příběh — a jak se jmenuje to šťastné místo, kde jsi to podivné vítězství vybojoval.

Květenský. I to se dovíš, ačkoli se obávám, že si tím své štěstí zruším, neboť mně bylo opětné spatření pod tou jedinou výminkou slíbeno, abych o tom nikomu nic neříkal. (se smíchem.) Zároveň mně hrozila, prozradím-li své tajemství, že mně mou kytku nazpátek pošle.

Růžek. Haha! haha!

Johanka (okáže se s Pavlinkou u okna). Rychle, rychle! (přehodí přes Pavlinčin klobouk roušku.) Nikdo tě nepozná, a ty nás obě zachráníš.

Pavlinka. Dej Pánbůh!

Květenský (se smíchem). Dobře tedy pochopuješ, jaké důležité příčiny mám mlčenlivým býti. — Ale — ah — (V tom okamžení vystoupí Pavlinka bojácně ze zahradního domku, hodí kytku k nohoum Květenského a odkvapí skrz mříž.)

Květenský. Můj Bože!

Růžek. Co to znamená?

Květenský. Má kytka, a tamto utíká dáma. (jde až k mříži a hledí za ní.)

Růžek (stranou). Vyšla ze zahradního domku! — Jaké podezření!

Květenský (zdvihne kytku). Já se musím dokonce dověděti — (chce odkvapiti.)

Růžek (drží ho). Kde jsi viděl to děvče?

Květenský (hledí nepokojně tam, kam Pavlinka odešla). Chraň se, vylou-

dıti ze mně zcela to tajemství, neboť nás obletají duchové.

Johanka (u okna). My jsme zachráněny.

Růžek. Příteli! pro všecko tě prosím —

Květenský. Nezdržuj mne déle, abych tu pohádku sám rozluštiti mohl — a kdyby šla na kraj světa, na mou čest, já poběhnu za ní. (běží k mříži, volaje:) Slečno! slečno!

Výstup čtvrtý.

Růžek. Johanka.

Růžek (volá za ním). Květenský! Květenský!

Johanka (diví se). Je to snad doktor Květenský?

Růžek (vrátí se). Není možné, aby má sestra rekyní takové příhody býti mohla — a přece (volá) Johanko! Johanko! (blíží se k zahradnímu domku.)

Johanka (vyjde). Volal jsi na mne?

Růžek (stranou). Myslil jsem si to, že to možné není.

Johanka (blíží se k němu). Dobré jitro, bratře!

Růžek (objímá ji vroucně). Dobré jitro, Johanko! dobré jitro, milá sestro! — Řekni, měla jsi právě návštěvu?

Johanka (diví se). Návštěvu?

Růžek. Nějaká dáma vyšla od tebe.

Johanka. Ah, to jmenuješ návštěvou? To byla má modistka.

Růžek. Tvá modistka? (stranou se smíchem.) To je výborná příhoda.

Johanka (jakoby se horšila). Přinesla mi klobouk, který tvé krasochuti velkou čest nedělá.

Růžek (stranou). Ó ubohý příteli! ty miluješ vznešenou dámu, která v každém pohybování tolik milostnosti jeví — modistku. (směje se.) Nechtěla mu své jméno svěřit — skutečně, v tom jednala moudře. Modistka — to je předce k smíchu.

Johanka (chytře). Ale co pak se máš pořád co smát? Myslela bych, že tu ničeho není, co by tě k smíchu lákalo.

Růžek. Nic, nic, dokonce nic. Ubohý Květenský!

Johanka. Květenský? Není to jméno tvého přítele?

Růžek. A proč by nebylo?

Johanka. Ach, nyní mně napadá, že jsem tě často o tvém příteli Květenském mluvit slýchala, jehož otec kupec jest — ve Vídni — myslím?

Růžek (netrpělivě). Ne tak. Albert Květenský je z Brna, a jeho otec jest právník.

Johanka. Dobře, dobře, na to jsem již zapomenula. (stranou čile.) Pavlinčin ženich! jaký to výjev!

Růžek (pro sebe vesele). Musím se předc s okna na silnici podívat, dohonil-li můj přítel svou krásku. Ha, ha, ha! modistku. (jde do domu.)

Výstup pátý.

Johanka sama.

Tedy ten mladý muž s kytkou, přítel a host mého bratra, jest doktor Květenský, Pavlinčin budoucí muž? následovně Francův sok, kdežto já Pavlinčina sokyně jsem. Bože! jaká to spletená událost. Žádný ze všech nezná svůj stav, kdežto já o všem vím. Mne tuto zavírají, aby o ničem nevěděla, a já držím nitě celého šelmovství v rukou. Jak se vyplésti mám, nevím — však mně ale snad něco napadne. (položí prst na nos.) Nyní musím všecku svou chytrost vynaložit. (stojí okamžení zamyšlena, pak vezme konev a zalévá květiny,)

Výstup šestý.

Johanka. Batola. Růžek.

Růžek. Nic jsem nespatřil, již byli příliš daleko. Nu, mnoho štěstí! (zhlídne Batolu. který za ním přišel.) Ah, pan rada!

Batola (stranou). Bratr! — Myslel jsem, že je na cestách. U čerta, to mně přichází od mé dcery podezřelé. (k Johance.) Odešla již?

Růžek? Kdo?

Batola. Má dcera.

Růžek (nepokojně). Jakže? slečna Pavlinka zde ani nebyla.

Batola (se smíchem). To je předc — s dovolením — směšné tvrzení. Já jsem ji sám sem vedl, ptejte se jen své sestry.

Johanka (bez rozpaků). I ovšem!

Růžek. A to jsi mně neřekla?

Johanka. Kdo pak bude na všecko pamatovati? Za jedno neptal jsi se mne na to a pak byla tu jen malé okamžení.

Batola. Ona měla — s dovolením — na mne chvilku počkat. (stranou.) Předc je mi milejší, že to neučinila.

Růžek (stranou). Tedy to byla Pavlinka! (k němu polo na hlas.) Řekněte mi pane rado, byl jste v neděli na procházce?

Batola. Do Chuchle jsem jel, abych si tam pro měsíc červenec byt zamluvil.

Růžek (pro sebe). Žádná pochybnost. Ona a žádná jiná mu tu kytku nehodila. (na hlas s nepokojem.) Pane rado, měla slečna Pavlinka dnes ráno roušku?

Batola. Nevěděl bych, ale — s dovolením — co znamenají ty otázky?

Růžek. Bylo mi, jakobych ji byl viděl. (pro sebe.) Tedy to předc byla modistka.

Batola. Když tu Pavlinka již není, i já se budu poroučet, a prosím pro mejlku, na které pouze má dcera vinna jest, za odpuštění.

Johanka (potažně). Dobře mohu povážit, že kdo se tak brzy vdát chce, času k návštěvám nemá.

Růžek (čile). Že se bude vdávat?

Johanka. Ano, Pavlinka mně to sama řekla — (k Batolovi.) a bude si bráti syna vašeho přítele.

Batola (k Růžkovi rozpačitě). Věc jest skutečně tak, a já jsem vám posud nic neřekl, jelikož mladý muž — s dovolením — ještě nepřišel. Má dcera se velmi šťastně vdá, a přijde do dobré rodiny. Upřímně se vám přiznávám, že jsem proto svou dceru po nějaký čas do společnosti nedovolil, kdeby příležitost měla, s mladým lidem se seznámit. Vy to pochopíte, pane tajemníku!

Růžek (citlivě). Dokonale, pane můj.

Batola. Zasnoubení přijde co nejdřív do veřejnosti, a svadba bude — s dovolením — hned na to, k níž vás tuto předběžně zvu.

Růžek (nuceně). Za to jsem vám zavázán.

Batola. A Johanka bude družičkou? Není-li pravda?

Johanka (obrátíc se od zalévání). S potěšením.

Batola. Nyní však půjdu, neboť mám ještě mnoho připravit, než můj zeť přijde, že ani nevím, kde mně hlava stojí. Na shledanou! poroučím se. (odejde.)

Růžek (uhodí se do čela). Tedy jsem ošizen, oklamán. Ó ta nevěrnice, o které jsem věřil, že mne miluje.

Výstup sedmý.

Johanka. Růžek.

Růžek (velmi pohnutý). Vdávat se chce? a přede mnou to skrývala!

Johanka. Co pak je ti? co tak sem tam běháš jako posedlý? Ze všeho, co slyším a vidím, nerozumím ničemu! — Vše kolem mne rmoutí se, a já nevím proč? — Ty jsi smutný, Pavlinka byla ještě více smutna.

Růžek (čile). Pavlinka byla smutna?

Johanka. Ovšem, ona mi řekla, že ty toho příčinou jsi.

Růžek (prudce). Já?

Johanka. Nehněvej se, snad jsem jí dobře nerozuměla.

Růžek. Mluv, mluv, tak pak jen mluv! Ona řekla —

Johanka. Ona řekla, že, kdyby si ji jen byl vyhledal, že byste se zas byli dorozuměli.

Růžek (radostně). To řekla? (stranou.) Ó já ji dnes ještě spatřím, dnes večer.

Johanka. Jí není dokonce dobře, že si předepsaného ženicha vzíti má.

Růžek. Myslíš?

Johanka. Nevím, ale mně se to tak zdálo.

Růžek (stranou). Nejsem-li pak blázen, že se jí na její mínění ptám — ale v tomto okamžení byl bych v stavu, dáti se s stěnou do řeči.

Johanka. Ona tak ledacos prohodila. (dělá to po ní v tragickém tonu.) Deset dní, co mne neviděl. On připouští, že si jiného vzít mám.

Růžek. To řekla? (stranou.) Není možné, aby byla Květenského vyslyšela. Předc to musela modistka býti.

Johanka. Ale o kom pak mluvila vlastně? to posud nevím.

Růžek (stranou). Jaké to štěstí, kdybych směl doufati!

Johanka. No, tyť jsi se tak nenadále rozveselil? jak pak to přichází?

Růžek. Jdi do svého pokoje, někdo přichází z ulice. — Mohlby to býti Květenský a ty víš, že nechci, aby tě zhlídl.

Johanka (stranou). Ale já tomu chci. Nyní rychle na své stanoviště, abych ničeho nepřeslechla, o čem rozmlouvati budou.

Růžek (pro sebe). Ano, ještě jsem milován.

Johanka (vejde do zahradního domku, a zavře okno).

Výstup osmý.

Růžek sám.

Růžek. Dnes ještě, milovaná Pavlinko, mne spatříš, a my budeme na prostředky mysliti, jak bychom ty vdavky překazili. To je Květenský. Ó ty ubohý oklamaný! Modistka!

Výstup devátý.

Růžek. Květenský (mříží). Johanka (u vnitř).

Květenský (vystoupí velmi čile). Příteli, tuto viz nejšťastnějšího člověka.

Růžek. Nevidím, leč umdleného milovníka.

Květenský. Nedělá nic. Komu srdce tak překypí, nedělá si z nepatrného umdlení nic. Čeho jsem žádal, dosáhl jsem.

Růžek. Nu?

Květenský (posadí se na sedadlo pod oknem zahradního domku a postaví klobouk vedlé sebe). Jen mne dřív nech ducha popadnouti. — Ty mou radost ani uvážiti nemůžeš.

Růžek. Povídej jen, abych se mohl s tebou radovati.

Květenský. Víš, že má krásná neznámá daleko přede mnou byla, s oka jsem ji ale nespustil, a spěchal jsem za ní jak rychle jsem mohl.

Růžek (se smíchem). Já pochopuji, neboť ty jsi pronásledoval hvězdu první velikosti.

Květenský. Nesměj se, již bych ji byl měl, kdyby mně nebyla tak nazvaná drožka v cestu přišla. Jako laň skočila do ní a ujížděla.

Růžek. Hvězda v drožce, věc počíná nejvejš zajímavá býti.

Květenský. S tím valachem pustím se o závod, myslím si, a dal jsem se poznovu do běhu. Bezpochyby slíbila vozkovi na zpropitnou, chlap mrskal koně, a já jsem poprvé viděl drožku ujížděti.

Růžek. S tvou vznešenou dámou. Hahaha!

Květenský. To ale nikoliv můj rychlý běh nezarazilo. Já jsem letěl ulicemi, do kterých noha má posud nezabloudila. Má síla počala umdlévati. Tu se nenadále drožka zastavila před domem, od kterého jsem as sto kroků vzdálen byl. Konečně jsem byl u ní, a již jsem se jí chtěl k nohoum uvrhnouti —

Růžek. Unavením?

Květenský. Když do domu vešla a dvéře za sebou zavřela — a — tu jsem stál zaražený.

Růžek (směje se). Ubohý příteli!

Květenský. Považ si mou radost, mé štěstí —

Růžek. Ty musely býti veliké, když člověku tak laskavá modistka dvéře před hubou zavře.

Květenský. Jakže? modistka? tolik co čepčářka?

Růžek. Tvá kráska není nic jiného, než modistka. Vím o všem, a dávám ti slovo na to.

Květenský. Slyš bratře, to je bezbožný žert, jejž si dovoluješ.

Růžek. Ubezpečuji tě, že nežertuji.

Květenský. Mluv tedy co chceš. Předce jsem svůj cíl dosáhl, neboť nyní vím, že má neznámá v Marianské ulici, číslo 56 bydlí.

Růžek. Ty se mejlíš! číslo —

Květenský. Jest v mé toboice a v mém srdci zaznamenané. Mýlka není možna — klenuté dvéře —

Růžek (stranou). To jsou zadní dvéře k bytu pana rady. Tedy to předc byla Pavlinka.

Johanka (otevřela okno, aby poslouchala). Měla-li býti Pavlinka prozrazena, vím jen jediný prostředek — jedna láska za druhou. (usedne si a píše.)

Květenský. Ale co pak je ti? Ty se již neposmíváš?

Růžek. Nic, nic! (stranou.) Od jiného si nechá dvořiti, a sem přichází, aby ho viděla.

Johanka (složila psaníčko a hodí ho nepozorována Květenskému do klobouku, načež opět okno zavře).

Květenský. Tys skutečně celý proměněn.

Růžek (pro sebe). Ta nevěrnice!

Květenský. Chceš-li v tom rozmaru zůstati, nemám chuť, tě v něm mejliti.

(Chce svůj klobouk vzíti, pozoruje v něm Johančino psaníčko.) Co to? (otevře a čte.) „Neřeknete-li žádnému, co v psaníčku stojí, (obrátí se malounko, zdaž ho Růžek nepozoruje) tedy vás mladá dáma, kterou jste v Chuchli poznal, v osm hodin v Marianské ulici, čísle 56. v druhém poschodí očekávati bude. — Zaklepejte třikráte, a vám se otevře.“ — Ó já přešťastný.

Růžek. Co říkáš?

Květenský (skryje psaníčko). Nic, nic! (stranou.) Ale jak to možné? psaníčko v mém klobouku! Ona ho nemohla psáti, neboť jsem právě od ní odešel. (ukazuje na zahradní domek.) Řekni mi, kdo bydlí v tom zahradním domku?

Růžek (roztržitě). Nikdo — starý zahradník —

Květenský (stranou). Tedy se neděje, jak se díti má. Mně však vše jedno, já nedám na sebe čekati.

Johanka (otevrouc opět polehounku shrnovací okno.) A já také ne. Byla-li jsem neprozřetedlna, musím svou chybu hledět napraviti. Pavlinka nesmí při tom trpěti.

Růžek (stranou). Tu nejistotu nesnesu. Musím vědět, na čem jsem; a sice ještě dnes večer. (na hlas.) Doprovodíš mne, Květenský?

Květenský. Kam pak?

Růžek. Do radnice. Při té příležitosti můžeš se na novou hvězdárnu podívat.

Květenský. Uštipáčku! Má to bít na hvězdu, která mně vyšla? — Jdu s tebou!

Johanka (zavře záclonice).

Květenský. Růžek (odcházejí v pravo do domu).

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Slušně uspořádaný pokoj v Batolově domě. V pravo ku předu krb, na jehož krancli vása, zrcadlo a velké hodiny. Blíž krbu, více k zadu dvéře, které k východu do Marianské ulice vedou. Proti těm dveřím na levé straně dvéře, které k východu do Kamenné ulice jdou. V zadu vchod k Batolovu a Pavlinčinu pokoji, v pravo dvéře k Dorotčinu pokoji, mezi oběma dveřma odpočivadlo a stolice, nad nimi visí více nápadných obrazů. Potřeba, aby všecky dvéře po celé jednání přivřeny zůstaly.

Výstup první.

Dorotka. Pavlinka.

Dorotka (stojí před Pavlinkou, podpírajíc se na smeták, Pavlinka sedí u stolku a vyšívá.

Dorotka. Slyšte mou radu, Pavlinko, já nejsem včerejší a povídám vám, že se neštěstí dočkáme, nepřemluvíte-li pana radu, aby ten dům prodal, a jiný na veřejnější ulici koupil.

Pavlinka. Ach, milá Dorotko, ty si děláš bez příčiny starosti.

Dorotka. Bez příčiny? Není-li každodenně o krádeži slyšeti, že až člověku vlasy vzhůru vstávají? a ten dům s dvěma vchody jest pro zloděje jako stavěný — jedněmi dveřmi přijdou, druhými odejdou.

Pavlinka (roztržitě). To je ovšem pravda.

Dorotka. Ale slečinko! Po nějaký čas znamenám, že nejste tak vesela jako jindy. Oč že uhodnu vaší strast? Pan tajemník má oko na vás, a vy máte dvě na něho, pan otec chce vám ale jiného dáti — uhodla jsem? Ó já nejsem od včíra, nemějte však žádnou starost, ukrutní otcové již přišli z módy, a nebude-li se vám nový ženich líbiti, nebude vás pan rada nutiti, abyste si ho vzala. Ale já žvástám, a ještě mám v kuchyni tolik co dělat. (odejde dveřma v levo.)

Výstup druhý.

Pavlinka, pak Johanka.

Pavlinka (sedí posud ještě). Toho se nejvíce obávám, že otec nebude tak shovívavý, jak ona myslí. (vstane.) Jen kdybych se byla s Francem sešla. Řekla-li mu to asi Johanka? jaká to nejistota!

Dorotka (uvádí Johanku levýma dveřma, ukazuje na Pavlinku a odchází v zadu dveřmi v pravo).

Pavlinka. Co vidím! Johanko! tys tu?

Johanka (jináč oblečena, sejme klobouk a položí ho na odpočivadlo). Tys mne dnes ráno navštívila, milá Pavlinko, a já jsem nemohla opominouti, tebe opět navštíviti.

Pavlinka. To je výborné — to je krásné. Ty mně jistě máš co říci? —

Johanka. Jest tvůj otec doma?

Pavlinka. Odešel jak obyčejně do společnosti.

Johanka. Na to jsem se bezpečila.

Pavlinka. Tys tedy se mnou chtěla o samotě mluviti?

Johanka. Ovšem, že mám tobě mnoho důležitého co povídat. On šel dnes ráno za tebou.

Pavlinka. Tvůj bratr?

Johanka. I ne — pan Albert — .

Pavlinka. Můj Bože! a z jakého ohledu?

Johanka. On tě držel za mne. (směje se.)

Pavlinka. Můj Bože! co pravíš?

Johanka. Pravdu! buď ale bez starostí.

Pavlinka (vytýkajíc). To jsou následky tvé neprozřetedlnosti — tvá prožluklá kytka. Když se tvůj bratr doví, že dáma, o které mu jeho přítel vypravoval, zde bydlí?

Johanka. Již to ví.

Pavlinka (v ouzkosti). Je-li možné!

Johanka. A nejsměšnější při tom jest, že tě Albert dokonce vidět chce a že sem přijde.

Pavlinka. Ke mně?

Johanka (přetvařeně). Ale když jsem myslila, žeby ti to nepříjemné bylo —

Pavlinka. Johanko! Tvá lehkomyslnost přestupuje všecky meze a mne již zahanbila. Tvůj bratr viděl ženskou ze zahradního domku vycházeti, která k nohoum příteli jeho kytku vrhla, ví-li tedy, že tu bydlí, musí přesvědčen býti, že jsem já to, kteráž v srozumění s panem Albertem stojí.

Johanka (vesele). To on ale nevěří — on jest spíše toho domnění, že dáma ze zahradního domku má modistka jest, která mně na štěstí dnes ráno tenhle klobouk přinesla. Můj bratr namluvil z té příčiny svému příteli, že za modistkou běžel. Ostatně tě rouška zcela neznalou učinila, a můj bratr dověděl se od otce tvého, že jsi ráno žádnou neměla. Oba nevědí nyní, co věřiti mají, a lámou si pro to, co viděli a neviděli, na nejsměšnější způsob hlavy. Tys to měla sama vidět, byloť to věru velmi směšné.

Pavlinka. Ty se ale všemu posmíváš — Kdyby tak nyní přišel, když připravené nejsme, co bychom počaly?

Johanka. Tys jako můj bratr, který se mnou tak, jako s děckem nakládá. Jako bych na to nebyla pomyslila. Ty se nemáš ničeho co obávati.

Pavlinka. Nyní si všecko vysvětluji. Tvůj bratr ti ho představil, ty jsi se mu ze všeho vyznala, a on nyní nepřijde.

Johanka. Ne, ne, já jsem to jináč navlíkla. Mně napadl výborný prostředek.

Pavlinka. A jaký?

Johanka. Já jsem mu psala.

Pavlinka (leká se). Ty snad nebudeš —

Johanka. Já jsem mu psala, že mladá dáma z Chuchle jej dnes večer v osm hodin v Marianské ulici, v čísle 56. v druhém poschodí očekávati bude.

Pavlinka. A to jmenuješ výborným nápadem?

Johanka. Ovšem! — třikrát má zaklepati, pak se mu dvéře otevrou.

Pavlinka. Ale Johanko, pozbyla jsi rozum?

Johanka. Vždyť jsem tě nemohla nechat v té nesnázi.

Pavlinka. Ty jednáš jako dítě, a nepovážíš následky.

Johanka. Právě ty jsem dobře uvážila. Já jsem k sobě řekla: jaká mrzutost mohla by pro Pavlinku pojít. Můj bratr je žárliv, co ví, že je milován.

Pavlinka (čile). Tys mu řekla?

Johanka. Ovšem! a zároveň jsem mu oznámila, že se vdávati budeš. (chytře.) Myslela jsem, že ti vděk prokáži, ačkoli jsi mne k tomu nevyzvala.

Pavlinka (potěšená). Ach, Johanko! a co odpověděl?

Johanka. Tys měla jeho zoufalost viděti. (dělá to po něm.) To nemůže být, to se nesmí státi. Ten sňatek musí se zrušiti — a více takových nemoudrostí.

Pavlinka (radostně). To řekl? Johanko! tys lehkovážné a neprozřetedlné děvče — ale při tom srdečně dobré, (chopí ji za ruku) a má milá přítelkyně.

(Slyšet třikrát zaklepati.)

Pavlinka (při každém klepnutí se více lekajíc). Velký Bože!

Johanka. To je on. Nyní ho musíme předpustiti.

Pavlinka. Můj otec! kdyby nás překvapil!

Johanka. Ten nepřijde před devátou domu.

Pavlinka. A ten mladý muž, který hned všecko povídá.

Johanka. On jest v městě nepovědom, a nebude vědět kudy kam. Ten dům

má dva východy, on přichází z Marianské ulice, a nic se mu o tom nezdá, že za rohem Kamenná ulice jest. Všecko jsem povážlivě tak zřídila.

Výstup třetí.

Předešlé. Dorotka (ze svého pokoje).

Dorotka (uleknutá). Někdo klepá na dům. Kdo to může býti tak pozdě?

Pavlinka. Co máme počíti?

Johanka. Otevříti.

Pavlinka. Pro všecko na světě, nejmenuj jméno mého otce.

Dorotka. Co to má znamenati? Snad neočekáváte — ? Ó ty milý Bože! jaká to mládež! (pozdvihujíc ruce na znamení divení odchází v pravo).

Výstup čtvrtý.

Pavlinka. Johanka.

Pavlinka. Jdu, o ničem nechci věděti, co se zde děje. Hleď mu mejlku jeho vysvětlit, aby sem více nechodil.

Johanka. Neměj starosti, všecko jest dobře zřízeno.

Pavlinka. Doví-li se ale tvůj bratr, že jsem o schůzce sestry s jeho přítelem věděla? Johanko, Johanko! přicházejí. (odejde dveřmi v zadu v levo.)

Johanka (provázejíc Pavlinku). Nechoď ze svého pokoje. (sama.) Kdyby to můj bratr věděl. Dobře se mu ale stává, proč mne zavírá. (Postaví se před zrcadlo a pořádá na sobě oděv.)

Výstup pátý.

Dorotka. Johanka.

Dorotka (přichází dveřmi z pravé strany). Slečinko! venku stojí pán, který k slečně do druhého poschodí chce.

Johanka (tajně). Ta jsem já.

Dorotka (s podivením).

Johanka. Ticho. Kdyby ještě někdo jiný přijíti měl, oznam mi to.

Dorotka (stranou). Nejsem včerejší, to je pravda, ale takového něco mne ještě nepotkalo. (do dveří.) Jen vejděte, pane! (pustí Květenského do pokoje, a odejde v zadu v pravo.)

Výstup šestý.

Johanka. Květenský.

Květenský (z pravé strany). Skutečně! ona to. (blíží se.) Jsem konečně tak šťastný vás spatřiti.

Johanka. Ani jste to nevěřil, není-li pravda?

Květenský. Upřímně! já jsem se obával sejíti se s vámi.

Johanka. Očekával jste, že jsem si vás sem zamluvila, výčitky —

Květenský. Jak?

Johanka. Nezasloužil jste je snad? Jak jste držel své slovo? Neměl jste dnes ráno v oumyslu jednomu z vašich přátel naše celé tajemství prozraditi? — A jistě že byste mu byl všecko na vlas pověděl, byťbych i já tím sebe více zahanbena byla, kdybych —

Květenský. Kdyby byla kytka můj jazyk nespoutala.

Johanka. Déle jsem nesměla meškat, abych vás na váš slib připamatovala.

Květenský (stranou). Růžek měl dobře. Konečně jest předce modistka. (k ní.) Zhřešil jsem ovšem, upřímně se ale vyznávám, že jsem již nedoufal, vás opět spatřiti — a mezi mladým lidem — snadno pochopíte —

Johanka. Vy jste důvěrný přítel tajemníka Růžka, není-li pravda?

Květenský (stranou, diví se). Ona ví jeho jméno. (na hlas.) Já mohu ubezpečiti, že jsem mu neřekl, kdo jste.

Johanka. A sice z jednoduché příčiny, protože sám nevíte, kdo jsem.

Květenský. Tedy mně to nyní povězte. Od tří dní potkalo mne tolik zázračného, že nevím, spím-li čili bdím. Přiznejte se, vy jste byla v zahradním domku.

Johanka. V jakém zahradním domku?

Květenský (pozoroval ji). Modistka zahradníkova nemůže býti. To není možné!

Johanka (vytejkavě). Vy jste si nepředložil, že nepředložené slovo k vašemu příteli, mně by u mých rodičů velkou nepříjemnost způsobilo.

Květenský (stranou). Ona má rodiče, to není žádná modistka. (k ní.) To jsem si arci nepředložil — ale — když nám srdce překypí, neposloucháme obyčejně hlas rozumu. Já přísahám, že mně již nic takového vytejkati nebudete.

Johanka. Budete také slovo držet, pane doktore Květenský?

Květenský (zhrozí se). Vy víte mé jméno? a předc jsem vám ho ještě nejmenoval.

Johanka. Pak by to také nebyla zásluha, věděti je.

Květenský (stranou). To si vysvětli, kdo můžeš.

Johanka. Vy jste tedy tajemníkovi jistě všecko nesvěřil? žádnému jste mé psaníčko neukázal?

Květenský. Na svou čest, neukázal jsem. Když ale všecko víte, dovolte mi jen jedinou otázku. Jak se stalo, že jsem váš lístek v mém klobouku nalezl, kdežto jsem vás před kratinkým časem u vašich dveří opustil?

Johanka. To zůstane mým tajemstvím.

Květenský. Když ale tmu, která mne obklopuje, dokonce vyjasnit nechcete, pročpak jste mne sem objednala?

Johanka. Snad k štěstí vašemu, pane doktore. Jest vám to tak těžké, se dáti ode mne vésti, a jsem vám snad tak příliš nebezpečná průvodkyně?

Květenský. Vy jste krásná, a já se každé okamžení více obdivuji rozumu vašemu.

Johanka. Kdož by mně to mohl záviděti?

Květenský. Ti, kteří žádný rozum nemají, aneb kteří o něj skrze vás přišli. Vy chcete mé štěstí založiti, nuže — (zamlčí se nenadále a změní smysl svůj) musím vám teprv říci, v čem to štěstí záleží. Vy, jenžto všecko víte, všecko uhodnete.

Johanka (chytře). Jen to řekněte!

Květenský. Vy to chcete věděti? Dobře! vaše ruka jedině může mne šťastným učiniti. Ó kéž by mně bylo popřáno, vám mé srdce, celé mé živobytí věnovati — (stranou, tleskna se v čelo.) opět nepovažuji, a dávám se od svých citů zavésti —

Johanka. Nuže, proč nedokončíte?

Květenský. Proto že —

Johanka. Protože se stydíte, si chudou modistku za manželku vzíti.

Květenský (nejvejš překvapen). To je přílišné, nyní ví i mé myšlénky.

Johanka. Škoda! tak hezky jste započal.

Květenský. Dokonce nepohrdám stavem vaším, a máme výminky —

Johanka (se smíchem). Ah haha! nyní byste rád svou chybu napravil.

Květenský. Poctivě se vám přiznám, jsem pánem své vůle, a kdybych mohl mému otci psáti a jemu říci: tak a tak — tu a tu miluji a tak dále — bylo by po všem. — Ale já nevím, na čem jsem. Vy mne necháváte bloudit, jako slepého bez berle — posud nevím, jste-li anjel nebo ďábel. Vy střežíte všecky mé kroky, pouštíte psaníčka do mého klobouku — (mírně) dělá to mladé děvče vzdělanějšího stavu?

Johanka. Jistě nedělá, nemáli k tomu důležitých příčin. Vězte tedy: má rodina jest vaší rovna, a mé jmění může se s tím měřiti, které jedenkráte advokát Květenský v Brně svému synu odkáže.

Květenský (diví se vždy více). I to také?

Johanka. Co je vám?

Květenský. Nic, nic, dokonce nic. Nepochopuji, jak se ještě něčemu divit mohu. Všecko vám věřím, slečno, a když jen budete tak dobrá, mne se svou rodinou seznámiti — podávám vám srdce, ruku, jmění!

Johanka (pokojně). A co s tím?

Květenský (stranou). Ta otázka je příliš dětinská. (k ní.) Co s tím? nevíte si srdce vážiti?

Johanka (opravdově). A nevíte více, že jste proto do našeho hlavního města přijel, abyste se oženil?

Květenský. I to víte?

Johanka. Abyste si dceru rady Batoly vzal?

Květenský (vykřikne ustrnutím). Jak?

Johanka. Jejíž otec dům v Kamenné ulici má.

Květenský. To není, jako že živ jsem, přirozené!

Johanka. Svou budoucí nevěstu ostatně ještě neznáte, jste tu živ na zapřenou, a chcete se teprvé dáti panu radovi představiti. Mám-li pak dobře?

Květenský. Pro všecko na světě zadržte, nemám-li o rozum přijít. Řekněte mně, zapřisahám vás, nemám-li se vás báti, kdo jste? jak sluje rodina vaše?

Johanka. Proč to chcete vědět? Vždyť máte v oumyslu se oženiti.

Květenský. A když se toho odříkám?

Johanka. To by se ovšem všecko proměnilo.

Květenský. Já se odříkám toho mně nenáviděného svazku.

Johanka. Ale já musím důkazy míti, mám-li se vyjádřiti.

Květenský. Máte je míti, dnes ještě, hned na místě.

Johanka (stranou). Já přešťastná, můj plán se povedl.

Květenský (čile). Jak se dostanu na nejkratší cestě do Kamenné ulice?

Johanka (stranou). Kudy ho pošlu, aby to neznamenal? — Cesta tam jest těžko k nalezení. Víte, kde je most?

Květenský. Odtamtud jsem přišel.

Johanka. Tedy jest vám zpomoženo. Vraťte se tam, tam naleznete fiakry, sedněte si do jednoho, poručte kočímu, aby jel do Kamenné ulice, číslo 94., on vás jistě doveze k panu radovi Batolovi.

Květenský. Já spěchám, já letím. Ale závazek, jediný závazek k upamatování, (náruživě) neodepřete mi ho!

Johanka. Co žádáte?

Květenský. Políbení na tu malou, bílou ručinku — neodepřete mi ho?

Johanka (podává mu ruku).

Květenský (políbí ji).

Johanka. Nyní ale pospěšte.

Květenský. Na shledanou. Co nejdřív se vrátím, a žádná Batolová nebude mou. (Spěchá pryč a vrazí do Dorotky, která vykřikne.) Odpusť, milá stařice!

Výstup sedmý.

Předešlí. Dorotka (ze svého pokoje).

Dorotka. Slečno! právě jsem našeho pána viděla Marianskou ulicí přicházeti.

Johanka. Veliký Bože!

Květenský (všímá si jejích nesnází a jest nepokojný).

Dorotka (tajně). Mám snad toho pána druhýma dveřma vyvesti?

Johanka (tajně). Nikoli, on nesmí o druhých dveřích ničeho věděti.

Dorotka (stranou). Já nejsem včerejší, ale to je přílišné.

Květenský. Vím vaši nesnázi, a mně by bylo bolestné, kdybych —

Dorotka. Již slyším pána na schodech.

Květenský. Nemůžete mne nikde skrýti?

Johanka (ukazuje na pokoj v pravo v zadu). Tamto, tamto! jen rychle.

Dorotka. Ale to je můj pokoj.

Květenský (jde do pokoje). Román se více zapletá.

Dorotka. Již jsem se na tom světě rozličného dočkala — ale takové chování — brr! Ach, dobroto nebeská!

Výstup osmý.

Předešlé. Pavlinka, pak Batola.

Pavlinka (přichází z levých dveří v zadu). Je pryč?

Johanka. Tvůj otec — mlč! mladý muž jest tamto. (Na Dorotčin pokoj ukazuje.)

Pavlinka (leká se). Veliký Bože! Tu vidíš Johanko!

Johanka (vesele). Všecko se výborně povedlo. Mám ti mnoho co povídat.

Batola (vystoupí nevrlý, strannými dveřmi v levo). Řekni mě Dorotko, co to znamená, že jsou dvéře k Marianské ulici otevřené? Každý může tam tady do domu.

Dorotka Pane rado, osmnáct roků jsem ve vaší službě, nikdý jsem vás nepřelhala. I nyní máte pravdu vědět.

Johanka. Já sama jsem toho vinna. (stoupne mezi něj a Dorotku.)

Dorotka. Dá-li se beze mne vyjednat, tím lépe. (odejde stranou v levo.)

Batola (k Johance). Ah! vy jste tu, slečinko? Ani jsem vás, s dovolením, neviděl, Jest tu taková tma.

Johanka (dává Pavlince znamení). Já jsem někoho v sousedstvu navštívila.

Batola. Jistě paní tetu?

Johanka. Ovšem.

Batola. Ona bydlí naproti. Nemám sice čest ji znáti, vidím ji ale každodenně ptáky krmiti.

Johanka. Pavlinka viděla mne u okna, kynula mně, a abych si cestu uspořila, otevřela mně tam ty dvéře. Jistě jsem byla tak neprozřetedlna, a nezavřela jsem je za sebou.

Batola. Však není na tom tak mnoho záleženo; pouhá přísnost skrze čeládku, musíme ji, s dovolením, vždy v strachu držeti. (prudce.) Dorotko, svíčky!

Dorotka (přinese dvě svíčky, postaví je na krb; ona přišla z levých dveří po straně). Slečno Johanko, vaše služka jest tu. Ona praví, že jste jí přikázala, aby pro vás přišla.

Johanka (tajně k Pavlince). Nemohu tě v pochybnosti opustiti.

Batola. Smím vás snad doprovoditi?

Johanka. Jen se obávám —

Pavlinka (čile a tajně k ní). Přijmi to, pak tvého Alberta pustím!

Johanka. Když považím, pane rado, dvě ženské tak o samotě večer —

Batola (podává jí ruku, ona si toho nevšímá, on si tře vícekrát rameno a zas jí ho podává). To si sám myslím, dvě ženské samotné na ulici, to se nesluší, s dovolením —

Johanka (tajně k Pavlince). Nemohu pryč, pokud nevím. Já se zase vrátím.

Batola (odejde s Johankou stranou v levo).

Pavlinka (hledí za nima, aby se přesvědčila, že skutečně odešli). Jaká to tajemství. Ó ta lehkovážná Johanka! Nyní musím i svého otce oklamat, a nevím sama proč.

Výstup devátý.

Pavlinka. Dorotka.

Dorotka (pro sebe). Tak něčeho musím se v mém stáří dočkati. Ani člověk nesmí nic říci, ke všemu mám mlčeti, jakoby bylo všecko v největším pořádku.

Pavlinka (vrací se). Ach Dorotko!

Dorotka. Vy myslíte, že je pryč? není. Tamto vězí ten zlosyn, tam v mém pokoji. Takového něco se mi ještě nepřihodilo.

Pavlinka. Vím to, vím. Ale abychom ho odtud pustit mohli, musí se otec více vzdáliti. Kdyby ho někdo viděl, myslil by, že ho znám. A předc jest mi docela nepovědom.

Dorotka (diví se). Je-li možné!

Pavlinka. Zhlídne-li mne, jenž se u Johanky býti mní, nemusí-li mysliti, že oklamán jest.

Dorotka. Samým divením nemohu se ani zpamatovati. Jděte do svého pokoje, slečno, já ho pustím. (jde do zadu ke dveřím v pravo.)

Pavlinka (ukazuje uleknutá na d'eře v levo). Slyším kroky.

Dorotka (jde ke dveřím na levo). P n tajemník.

Pavlinka. Růžek? Nová nesnáze.

Dorotka (stranou). Ten také nemohl v nepříležitější čas přijíti! — Jak mám nyní toho druhého vyvesti? (Odejde.)

Výstup desátý.

Růžek. Pavlinka.

Pavlinka (v nesnázi). Vy to, pane tajemníku!

Růžek (chladně). Ovšem slečno! okamžení jsou drahá.

Pavlinka. Jaká neprozřetedlnost!

Růžek. Před vaším zasnoubením nemohl jsem opominouti, abych se nepřesvědčil, necítí-li srdce vaše nic více pro mne.

Pavlinka (třese se). Mé srdce — ubezpečuji vás, pane —

Růžek. Nehledejte žádných omluv, ony mne s těží přesvědčí. Ta žárlivost bez příčiny, naše malá hádka, byly pouze, abyste se se mnou rozdvojiti mohla.

Pavlinka. Pane tajemníku!

Růžek. Abyste pokojněji výrazy lásky mladého muže přijmouti mohla —

Pavlinka (čile). Já?

Růžek. Nehleďte mne mámiti. Všecko vím.

Pavlinka (stranou). Ó Johanko, Johanko! (na hlas.) Nic nevíte, pane; pohříchu vás nyní z vašeho bludu vytrhnouti nemohu, an se každé okamžení otec navrátiti může.

Růžek. Proto můžete býti pokojna. Toho okamžení jsem použil, když váš otec s mou sestrou z domu vyšel! on nás tedy nepřekvapí.

Pavlinka. Sestra vaše mne z toho ohledu navštívila, aby mne modistku nahodila, kterou mi dnes ráno poslala.

Růžek (radostně). Vaši modistku! Jest to také pravda? — Pavlinko! Pavlinko, neoklamejte mne. Vy jste byla předešlou neděli v Chuchli?

Pavlinka. Můj otec tam byl, mně nebylo dobře, já jsem ho nemohla doprovoditi.

Růžek (čile). A vy jste tam nepřijala žádnou kytku od svého tanečníka?

Pavlinka. Když vám povídám, že jsem ze svého pokoje nevyšla.

Růžek (s velkou radostí). Já — já vám věřím. Odpusťte mi Pavlinko! milovaná Pavlinko! žárlivost vidí všude jako blázen, samá strašidla. Sem jsem přišel, abych vám dělal výčitky, neboť jsem vás soudil nevěrnou, a nyní jsem sám jediný trestu hoden. Můžete na to zapomenouti?

Pavlinka (vždy nepokojně). Na všecko — půjdete-li, neboť já se třesu — (stranou.) A ten druhý jest tu také ještě.

Růžek. Ale vaše zasnoubení? Neměli bychom na prostředky mysliti —

Pavlinka (roztržitě). Později. Ten večer ještě. Nevzdalujte se příliš daleko. Když se můj otec vrátí, připravím ho — a — s Dorotkou pomyslím na prostředky. — Nyní ale vás nesmí naleznouti, neboť nemejlím-li se, ví o naší lásce.

Růžek. Dle jeho řeči dnes ráno musím tomu sám věřiti.

Pavlinka. Vidíte!

Růžek. Zde se ale dá sejítí se snadno vystříhati: přijde-li těmito dveřmi (na levo) odejdu těmito (ukazuje na dvéře naproti).

Pavlinka. To nejde. Pouze jediný východ jest otevřen, klíč k Marianské ulici nosí při sobě. (stranou.) Musím ho obelhati, abych panu Albertovi odchod ubezpečila.

Růžek. Dobře tedy, abych vás upokojil, Pavlinko, půjdu, zůstanu ale před domem. (Chce dvéřmi v levo odejíti.)

Batola (na té samé straně z venku). Dorotko! Dorotko! posvěť pak mně!

Pavlinka (ulekmuta). Nebesa! můj otec, neřekla jsem vám to? (Zůstane vzadu a pozoruje dvéře, kudy Batola vystoupiti má.)

Růžek. On má klíč k těmto dveřím (ukazuje v pravo), těmito (v levo) přichází. Podezření pojme ho; následovně nezbývá, leč tento pokoj — (otevře rychle pokoj vzadu v pravo, ve kterém Květenský skryt jest.)

Pavlinka (zadržuje ho za ruku). Stujte! pro všecko na světě, jen tam ne!

Růžek (nejvejš překvapen zavře prudce dvéře). Mužský!! — (Hroze Pavlince.) Mužský jest v tom pokoji skryt.

Pavlinka (v ouzkosti). Vy se mejlíte!

Růžek. Ve tmě jsem ho zahlídl! Kdo jest?

Pavlinka. Přisáhám vám! —

Růžek. Vidět ho chci.

Pavlinka. Pro všecko na světě! ticho! můj otec.

Růžek (stranou). Jaký to ukrutný stav! — budu-li mluviti, jest ztracena — budu-li mlčeti —

Výstup jedenáctý.

Předešlí. Batola. Dorotka (mu svítí).

Batola. Jak vidíš, nezdržel jsem se dlouho. Sotva jsme kus cesty byli, posadila se tvá přítelkyně do kočáru, a já jsem si tím způsobem další procházku uspořil. (spatří Růžka, nuceně.) Vy, pane tajemníku, a tak pozdě? Co nám dává — s dovolením — čest vaší návštěvy?

Růžek. Pan rada neočekával, že mne zde nalezne.

Pavlinka (tajně). Já vás zapřisáhám.

Růžek. Slyšel jsem, že je má sestra u vás, a já jsem pro ní přišel.

Dorotka (stranou). I ten lže! Což tu již nikdo pravdu nemluví?

Batola. Mně je líto, já jsem vás předešel, a dovedl jsem ji již domů.

Růžek. Tedy nechci déle obtěžovati.

Batola (mluví tajně se svou dcerou).

Dorotka (uklízí).

Růžek (pro sebe). Co mám počíti? Na toho člověka před domem čekati, to není možné, neboť dům má dva východy, a já jsem samoten. Proč jsem nevzal přítele Květenského s sebou? — Počkej, teď mně napadá prostředek, jak bych se o všem dověděl. (K Batolovi.) Poroučím se.

Batola. Má služba.

Růžek (stranou). O všem se přesvědčím. (pozdraví Pavlinku chladně, a kvapí v levo.)

Batola. Počkejte. Dorotka vám posvítí.

Dorotka. Ten je již dole.

Batola (prudce). Na službu pozor! Což se vám musí všechno poroučeti?

Výstup dvanáctý.

Batola. Pavlinka. Dorotka.

Batola (důležitě). Mé dítě! s tebou mám co důležitého mluvit.

Pavlinka. Se mnou, milý otče?

Batola. Ano, pojď! (Jde do pokoje, kde Květenský skryt.)

Pavlinka (zadržuje ho uleknuta). Otče! kam pak chceš?

Batola (zastaví se). I sem ne. (se smíchem.) Byl bych bez mála z roztržitosti do Dorotčina pokoje vešel. (jde do svého pokoje vzadu v levo.)

Pavlinka (tajně k Dorotce). Nyní neztrať ani okamžení, abys ho pryč poslala. (jde za otcem.)

Dorotka (mrzutě). Ó dobroto nebeská!

Výstup třináctý.

Dorotka, později Květenský.

Dorotka. To je večer, na nějž dlouho pamatovati budu. Já nejsem včerejší, ale takového něco nedočká se člověk jen jednou. (jde ke dveřím vzadu v pravo.) Kdyby mne někdo viděl, jak mužského z mého pokoje pouštím, nemusel-li by mysliti, že jsem já si ho tam skryla? (otvírá dvéře.) Líbí se pane?

Květenský (vesele). Tu jsem, stařice. Zdá se, že se tu čile vedlo, nebo já jsem mnoho mluvit slyšel, ale ani slova nerozuměl.

Dorotka. Jděte jen, a nedržte mne za lehkomyslnou osobu —

Květenský. Jediné slovo ještě. Já miluji tvou slečnu, řekni jí, že spěchám, abych povědomý sňatek odvolal, že se zas brzy s dobrou zprávou vrátím.

Dorotka. Však je dobře! — Dělejte jen, abyste šel, a nemnějte mne tím, čím se býti zdám.

Květenský. Neboj se ničeho, stařice. Tvá tvář chrání tě před každým podezřením. (ukazuje na obrazy na stěně.) Ha, obrazy! svěť stará! Ty miluji nade všecko. (vezme jí svícen z ruky.)

Dorotka. I co! nezdržujte se! (Vytrhne mu svíčku a vystrčí ho ven.)

Výstup čtrnáctý.

Růžek prozřetedlně z levých dveří.

Nic víc neslyším. — Ona myslí, že jsem odešel, zatím jsem se pod schody skryl, neboť zde mně musí všecko světlo býti. (na dvéře v pravo.) Věc jistá, že tu někdo zavřen byl, on neujde mé pomstě. (otvírá dvéře.) Pane, beze strachu! (stranou.) On neodpovídá. (hlasitěji.) Pane! nemám-li vás držet za babu, vystupte bez povyku. Na mou čest, skrývá-li se, však já ho naleznu. (vejde do pokoje a zavře za sebou.)

Výstup patnáctý.

Pavlinka ze svého pokoje.

Jakou ouzkost jsem vystála! Můj otec měl se tak tajemně, pouze aby mně řekl, že psaní z Brna obdržel, dle kterého doktor již v Praze býti musí. Z počátku jsem myslela, že všecko ví. (hledá.) Kde pak jest ale Dorotka? snad mou žádost ještě nevyplnila. (slyšet v pokoji stolici převrhnouti.) Velký Bože! mladý muž jest tam ještě, a já jsem samotna. Co dělat? Franc jest přede dveřmi — můj otec může přijít — déle nesmím meškati. (otevře zadní dvéře.) Rychle pojďte, pane můj! (Co ho s ouzkostí očekává, vystoupí Johanka.)

Výstup šestnáctý.

Johanka. Pavlinka, pak Růžek.

Johanka (levýma dveřma). Tu jsem opět, ouzkost mne poháněla k navrácení. Sotva tvůj otec odešel, nechala jsem kočár státi, a jela jsem sem. Jest již pryč?

Pavlinka. Není. (volá.) Tak pak jen pojďte ven.

Růžek (zůstane mezi dveřmi). Tu jsem, slečno.

Pavlinka (uleknuta). Franc!

Johanka (rovněž tak). Můj bratr!

Růžek (štiplavě k Pavlince). Přišel jsem vám neočekáván, není-li pravda?

Pavlinka. Ale — (stranou.) Můj Bože!

Růžek (k Pavlince). A vy jste se neostýchala, tak nezkušené děvče, jako jest má sestra, do vašich zamilovaných pletek vtáhnouti?

Pavlinka. Franc!

Johanka (stranou vesele). Ó jemine, nám se vede zle.

Pavlinka. Pouze jediné slovo potřebuji říci — že tu mužský skryt jest, a že jsem toho mužského jakživa neviděla.

Růžek (potěšeně). Co pravíte?

Výstup sedmnáctý.

Předešlé. Dorotka.

Dorotka (z pravé strany, nevidí Růžka). Slečno! buď pán Bůh pochválen. Ten je venku.

Růžek (prudce k Pavlince). Tu to slyšíte!

Dorotka (diví se). Pan tajemník ještě zde? (postaví svíčku na stůl.) Ó dobroto nebeská!

Růžek (k Pavlince.) Chcete mne i nyní mámiti?

Pavlinka. Zdánlivost jest proti mně, a předc opakuji, že toho mužského neznám, aniž vím, kdo jest.

Johanka (stranou). Nyní se předce zase budu musit do toho vložiti.

Růžek. On tu ale předc někoho hledá. (na Dorotku.) Tuto snad ne?

Dorotka. Pane na nebi, to je neslýchané, to je příliš. Pravda jest, pane tajemníku, on byl v mém pokoji, ale —

Johanka (skočí Dorotce do řeči). Nejlepší bude, když pravdu vyznáme.

Pavlinka (diví se). Jak?

Johanka. Všecko se vedlo přirozeně.

Růžek. Mluv tedy a vysvětli mi všecko.

Johanka. Pravda jest, mladý člověk přišel sem.

Růžek (vítězně). Ha, zrádkyně!

Pavlinka (stranou). Co učiní?

Johanka. A ten mladý člověk jest Pavlinčin ustanovený ženich. (dává Pavlince znamení, jemuž ale nerozumí.)

Pavlinka. Co povídáš?

Růžek (čile a starostlivě). Její ustanovený ženich?

Johanka. Pan rada vyšel. Pavlinka uvítala ho, který zde brzy znamenal, že mu zde štěstí nekvete, a on se s Pavlinkou přátelsky srozuměl, že ten svazek rozloučí. Ach, můj pane, řekla mu Pavlinka, pozdvihujíc prosebně ruce — vy jste v mém srdci četl — to patří již jinému, bratru mé nejmilejší přítelkyně. — Není-li pravda, Pavlinko?

Pavlinka. Nevím, co mám odpověditi.

Růžek (radostně). Ó Pavlinko! neobávejte se, mně to svěřiti.

Dorotka. Proto ale předce nikoho nezavírají.

Růžek. To též nepochopuji.

Pavlinka (stranou). Já rovněž ne.

Johanka (k Růžkovi). V nejdůležitějším okamžení dal se hlas pana rady slyšet, a aby se nezdálo, jako by byla s mladým člověkem srozumněna, skryla ho, aby ho později mohla z domu pustit. Pavlinka ale, strachujíc se tvé žárlivosti, nechtěla ti to sděliti. A nyní víš všecko.

Dorotka (stranou). Já nejsem včerejší, ale tomu všemu nerozumím, jakoby mluvila hebrejsky. (odejde v levo.)

Výstup osmnáctý.

Pavlinka. Růžek. Johanka.

Růžek (k Pavlince). Ó kterak jsem se proti vám prohřešil! Můžete-li mně mou prudkost odpustiti? na mou žárlivost zapomenouti? Neodpovídáte?

Johanka (k bratru, na Pavlinku ukazujíc). V jejím mlčení leží odpuštění. (vede Pavlinku k bratrovi.) Jen vždycky s pravdou ven!

Pavlinka (se sklopenýma očima). Shovívavosti potřebujeme všickni.

Růžek. Co živ nebudu míti takové podezření. Jistě nikdý více. (pro sebe.) Jak se člověk předce klamati může.

Pavlinka (k Johance, tajně). Johanko! kdyby věděl!

Johanka (tajně). Upokoj se jen.

Výstup devatenáctý.

Předešlí. Dorotka.

Dorotka (z levých dveří, k Pavlince tajemně.) Slečinko, venku je ten druhý pán opět, a chce dokonce s panem radou mluviti, on praví, že je předepsaný ženich.

Pavlinka. Nebesa!

Johanka (stranou). On držel slovo.

Dorotka (jde do zadu).

Růžek (nepokojně). Co pak je zas?

Pavlinka (k němu). Milujete-li mne skutečně tak opravdově, jak jste mi přisáhal, mějtě důvěru ke mně. Co uslyšíte, co uvidíte, neodsuzujte mne, než jste mne byl vyslechl, a věřte při všech okolíčnostech, že se vaší lásky hodnou prokáži.

Johanka (k Pavlince). Pojď jen, pojď! (odejdou rychle dvéřmi na levo.)

Růžek (překvapen). Jak tomu mám rozuměti? Ještě ve tmách.

Dorotka. Prosím vás, pane tajemníku, nedržte mne za to, co se snad zdám. Já nejsem včerejší, ale nynější mládež! — Ach dobroto nebeská! (otevře dvéře.) Vejděte pane! pan rada bude tu hned! (jde do zadu.)

Výstup dvadcátý.

Růžek. Květenský.

Růžek (sám). Co znamená jejich nenadálé odejití? Není snad předce všecko tak, jak se mně řeklo? (chtě odejít potká Květenského.)

Květenský (nepoznává Růžka). Pane rado! já mám tu čest —

Růžek. Květenský!

Květenský (nejvejš překvapen). Růžku! tebe tu nalézám?

Růžek. A ty? znáš ty radu?

Květenský. Ještě neznám, chci se s ním ale seznámiti. Řekni mně, jak sem přicházíš.

Růžek. Já ho již dávno znám.

Květenský (vesele). A proč si mi to neřekl? Jeho dcera jest, kterou si za ženu vzíti mám.

Růžek (radostně). Jeho dcera?

Květenský. Ovšem.

Růžek (velmi vesele). Ah, teď tomu rozumím. A nyní přicházíš, aby si radovi řekl, že jeho zetěm býti nemůžeš.

Květenský. Dobře, ale odkud pak to víš?

Růžek. Ó příteli, já jsem nejšťastnější ze všech lidí, neboť Pavlinka, kteréž se odříkáš, jest ta, kterou miluji.

Květenský. Výborně! my jsme tedy sokové? Výborně! Přicházím do města s 100000 obyvately, a příhoda vede mne zrovna — Bravo! tomu se budu ještě muset smáti, až budu dědečkem.

Růžek. To není k zaplacení.

Květenský. Ty ale ještě nevíš, proč ustanovenou nevěstu nechci. Mou milenku jsem opět viděl — teprvé večer. Nyní jsem tu, abych otci zrovna do očí řekl: Vy mně chcete svou dceru dáti, já ale nemohu tu čest míti, vaším zetěm býti, neboť já již jinou miluji, a vy tedy snadno pochopíte. Na to musí mně otec, jako poctivý muž, pustiti na svobodu. Já jsem šťastný, ty jsi šťastný. (ohlíží se v pokoji.) Ty se oženíš — a — já — tím bude všemu konec. (vždy pozorlivější.) Ale počkej pak — jak pak jest mi — mně se zdá — u všech čertů, to je podivná věc.

Růžek. Co pak ale?

Květenský. Ať mne čert, nebyl-li jsem tu dnes večer již jedenkráte. Ale to bylo v Marianské ulici — a nyní přišel jsem z Kamenné ulice. Bylo tu snad zemětřesení, co jsem tu nebyl. (omakává nohou, je-li zem pevna.)

Růžek (se smíchem). Ty se nemejlíš. Dům má dva východy. Dnes večer jsi tu již byl, a tamhle skryt.

Květenský. To je pravda.

Růžek. Po tvé úmluvě s Pavlinkou, když jste se umluvili, že jeden druhého nechce —

Květenský. Ty se mejlíš — mejlíš se. Povídám ti, že se mejlíš. Slečnu Batolovu jsem jak živ neviděl.

Růžek. Neuvítala tě?

Květenský (zkamenělý). Jak? zde? ona by byla . . .

Růžek (otevře zadní pokoj). Cožpak ten pokoj neznáš?

Květenský. Pravda jest, všecko poznávám. Jsem-li pak ale okouzlen? Jest ona svou vlastní sokyní? — Kdo se kdy tak něčeho dočkal!

Růžek. A řekla ti, že tě miluje?

Květenský. Zřetedlně.

Růžek. Tedy jsem byl oklamán.

Květenský. Já ti nerozumím.

Růžek. Ta, s kterou jsi tancoval, za kterou jsi běžel — jest Pavlinka.

Květenský. Pavlinka! hezké jméno! Svou Pavlinku učiním šťastnou.

Růžek. A hned na to přisáhala mně! — Ó ten had! — Ale ona žádala od tebe, abysi se její ruky odřekl.

Květenský. Velký Bože! To je pravda. Kdyby to tak byl podvod?

Růžek (potěšen). Kéž bysi měl pravdu!

Květenský. Ona mně ale slíbila, že bude mou, když se její ruky odřeknu — to je příliš zpozdilé. Bez ženské nemohu se ženiti, to ještě nikdo neučinil. (silně.) Patrno, že se mnou jen hrála.

Růžek. Nikoli, příteli. Ona ti proto neřekla své jméno, proto že se obávala, abych se pravdy nedověděl. — Já jsem oklamán.

Květenský. Já povídám, že nejsi.

Růžek. A já povídám, že jsem.

Květenský. Tedy si jen všecko předlož, a ty se přesvědčíš.

Růžek. Ó věř mně, že dobře všecko prohlížím.

Květenský (mrzutě a na hlas). Ty dokonce tomu nechceš jináče, než že jsi oklamán. Jdi tedy pro pana Batolu, ten nám předc klíč k té bezbožné hře propůjčí. Já jsem v hlavě tak pomaten, že nevím, zdá-li se mi to všecko, aneb je-li to pravda. Přiveď mi sem otce, já s ním musím mluviti.

Výstup jeden a dvadcátý.

Předešlí. Batola ze zadu z levých dveří.

Batola. Jaký pak je to tu povyk?

Růžek. Pane rado!

Květenský. Pane rado, v pravý

čas přicházíte, abyste rozsoudil mezi dvěma soky, kteří oba vaši dceru milují.

Batola (prohlíží si Květenského od hlavy do paty, a diví se zcela nepovědomému člověku).

Květenský. Ano, dva sokové, jež oba miluje, ale ještě lépe, z nichž obou si bláznů dělá — neboť i já jsem ji viděl, překrásnou Pavlinku — ačkoli vám dokonce podobna není, předce vyslechla přísahu mé lásky v Marianské ulici, a jeho v Kamenné ulici — aniž se na jednoho neb druhého proto hněvala. Vidíte pane, tak stojí věci.

Batola (se tomu nejvejš diví).

Květenský. Ostatně jsem zapomněl vám říci, že jsem doktor Květenský z Brna.

Batola (celý proměněn). Vy jste starého Květenského syn, s dovolením, můj zeť?

Květenský (podává mu ruku). Ten jsem.

Batola. Odkud pak znáte mou dceru? Vy pravíte, že ji milujete. To je pravý zázrak.

Květenský. To sám myslím.

Růžek (k Batolovi). Ale pane rado!

Batola (k Růžkovi). Co jsme slíbili, musíme držeti, pane tajemníku. (ku Květenskému.) Ale kde pak jste vlastně mou dceru viděl?

Květenský. Zde — dnes večer. Tu je ale můj přítel, který rovněž nejdůležitější příčiny má, věřiti — že on — že já — oba jsme přišli, se s vámi poradit.

Batola. Se mnou? já ale tomu nerozumím.

Květenský. Nyní jsme tři, a všickni tři nepochopujeme.

Batola. Co pak ale víc chcete, než mou dceru milovati? Pročpak se soužíte, s dovolením?

Květenský. Proto že se mi zdá, že mimo mne ještě jiného miluje.

Batola. Kde je má dcera? Pavlinko! Pavlinko! sama nám musí všecko vysvětlit. (otevře v levo v zadu dvéře a vyvádí Pavlinku za ruku ven.) Pojď, dítě mé!

Růžek (stranou). Tu je. Teď bude konečně hádanka rozluštěna.

Výstup dva a dvadcátý.

Předešlí. Pavlinka. Dorotka.

Batola. Tak jen pojď, Pavlinko. Jak šťastný jsem, že ho již miluješ.

Květenský (vykřikne divením). Jak? tahle?

Pavlinka. Milý otče! —

Růžek (prudce). Tedy jste mu, slečno, předce řekla —

Květenský (na hlas a ustanoveně). Pane rado! ta slečna není vaše dcera.

Dorotka (stranou). Ó dobroto nebeská, on o tom pochybuje.

Batola (vážně). Pane doktore! to je, s dovolením, neslušná řeč.

Květenský. Tu slečnu neznám.

Růžek (radostně). Je-li možná!

Pavlinka. Toho pána vidím nyní po prvé.

Batola. Nechť tomu někdo jiný rozumí — dřív ji miluje, a pak ji nezná.

Květenský (popuzen). Ale u všech kozlů! Kde pak je ten anděl, ta ženská, ten ďábel? — Nyní, kde by mne její přítomnost ze všech pletek vysvoboditi mohla, nyní mne opouští, a předc mně slíbila, že opět přijde, jak se jen dcery pana rady odřeknu.

Pavlinka (ostejchavě). Snad svůj slib teprvé potom splní — když se skutečně její ruky odřeknete.

Květenský (hledá). Odpusťte slečno. Kolikkrát pak mám se ještě odříci? Já se ji odříkám třikrát, desetkrát — stokrát, kolikrát chcete.

Růžek (chopí ho za ruku). Drahý příteli!

Květenský (vytrhne se mu). Však je dobře! děkuj mně po druhé. Nyní chci ale toho šotka viděti. Kde je? — Přijď sličná dámo!

Výstup tři a dvadcátý.

Předešlí. Johanka.

Johanka (vystoupí v zadu ze dveří, a zůstane v prostřed pokoji). Tu jsem.

Květenský (čile). Tu je! držte ji, zavřete dvéře! (zavře rychle dvéře, které Johanka otevřené nechala.)

Batola. Co to znamená?

Růžek. Má sestra?

Květenský. Tvá sestra? Ty její bratr?

Růžek. Nechť hlídá kdo chce mladých děvčat. A kdyby byli pod zámkem, podvedou předc.

Johanka. Aneb v zahradním domku.

Květenský (náruživě). Slečno!

Batola. S dovolením, ale já posud nic nerozumím.

Růžek. Abych upřímně mluvil, já také ne.

K v ě t e n s k ý. A já ještě méně.

J o h a n k a. A což pak vám ještě není světlé?

R ů ž e k. Kde si seznala Květenského.

J o h a n k a. On se mnou v Chuchli tancoval.

R ů ž e k. V Chuchli? Ahá!

O s t a t n í. Ahá!

J o h a n k a (k Růžkovi). Dnes ráno jmenoval jsi mně jeho jméno, a to mně všecko vysvětlilo.

P a v l i n k a. Ahá!

O s t a t n í. Ahá!

K v ě t e n s k ý. Ale to psaníčko?

J o h a n k a. Přišlo ze zahradního domku, kde jsem byla skryta.

K v ě t e n s k ý. Ahá!

O s t a t n í. Ahá!

R ů ž e k. A čepčářka?

J o h a n k a. Byla Pavlinka.

K v ě t e n s k ý. Ahá!

O s t a t n í. Ahá!

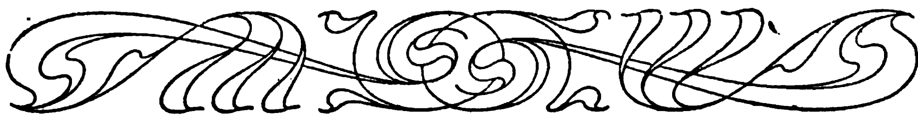
D o r o t k a. Já nejsem včerejší, ale mnoho předc nerozumím.

B a t o l a. Jak se to tak, s dovolením, všecko sběhlo, nevím sám. To mně musíte zejtra ráno při sklenici vína povídat, dnes jest k tomu již pozdě. Tolik ale vím, že Pavlinka tajemníka opět miluje. Buď tedy tomu tak! Předepsaný ženich nalezl útěchu u tajemníkovy sestry. Nemejlím-li se, budeme míti co nevidět dvojí svadbu. Není-li pravda, milý pane Růžku?

R ů ž e k. Dáte-li mi svou dceru, nepochybuji o tom, a od srdce svoluji k svazku své sestry s mým přítelem.

K v ě t e n s k ý. Díky, drahý příteli! — Ó má milovaná nevěsto!

J o h a n k a. Nemyslete ostatně, pane doktore, že děvčata v našim hlavním městě vždy tak lehkovážně si počínají, jako jsem já to činila. Co jsem i učinila, učinila jsem z lásky k svému bratru, z přátelství k Pavlince, a v důvěře na (polo ku Květenskému, polo k posluchačům.) vaši shovívavost!

STŘEDEM ZEMĚ DO AFRIKY, ANEB: SKALNÍ DUCH.

(Artezská studně.)

Čarodějná fraška ve čtyřech odděleních s dohrou a se zpěvy. (Dle G. Rädra.)

Psáno roku 1850. — »Divadelní ochotník« z roku 1877.

OSOBY.

I. oddělení:

PODZEMNÍ POMOCNÍK.

Rudohlav, panovník nad skalními duchy.
Šukálek, skalní duch.
Jeremiáš Kolčava, venkovský statkář.
Barbora, jeho kuchařka.
Baltazar Punčoška, její muž a podomek u Kolčavy.
Rozárka, dcera učitelova.

Skalní duchové. Dělníci. — Hra na počátku v říši skalních duchů, pak na Kolčavově statku.

II. oddělení:

SHLEDÁNÍ V AFRICE.

Abdelkader, kníže arabský.
Muhamed Ben Milut, jeho důvěrník.
Marcial, francouzský desátník v Africe.
Plamenáč, **Kočička**, **Olůvko**, **Jelítko**, francouzští vojáci.
Kolčava.
Baltazar.
Šukálek.

Arabové. Francouzští vojáci. — Hra v Alžíru na horách Atlasských.

III. oddělení:

TÁBOR FRANCOUZSZKÉHO VOJSKA.

Orville, francouzský plukovník.
Marcial, desátník.
Plamenáč.
Olůvko.
Arabský tlumočník.
Abdelkader.
Mustafa, **Missari**, vůdcové.
Mohamed.
Kolčava.
Baltazar.
Šukálek.

Arabové. Francouzští vojáci. Markytánky. Skalní duchové. Hra ve francouzském táboře v Africe.

IV. oddělení:

NA SEVERNÍ TOČNĚ.

Baltazar.
Barbora.
Šukálek.
Skalní duchové, skřítkove, medvědi.

Dohra:

SMÍŘENÍ PŘI NÁVRATU.

Šukálek.
Kolčava.
Vojtěch, jeho syn.
Rozárka.
Barbora, bývalá kuchařka Kolčavova.
Baltazar.
Perořízek, panský dráb.
Michal, **Kuba**, dělníci.

Svatební hosté. Venkovský lid. Dělníci. Hra na Kolčavově statku.

PRVNÍ ODDĚLENÍ.

Skalnatá podzemní jeskyně, spočívající na několiku sloupech; všecko se leskne stříbrnou a zlatou rudou. U prostřed skvostný trůn

1. **Rudohlav. Skalní duchové** (v starobylém havířském oděvu přicházejí z rozličných stran, mezi nimi) **Šukálek.**

Rudohlav.
Je už dílo dokonáno?
Všicknl.
Dokonáno, mistře náš!
Rudohlav.
Lůno země prohledáno?
Všicknl.
Hotovo už všecko máš.
Rudohlav.
Tedy máte mzdu též míti,
jakou si kdo zasloužíte.
Mluvte, mát vám dáno býti,
co dle chuti vyvolíte.
Šukálek.
To se hlásím honem tedy,
abych dostal, co bych rád;
dávno mě už trápí zvědy,
jak se asi musí stát
nahoře, tam na té zemi;
pusť mě tedy, pane, nahoru!
Rudohlav.
To je věru divné přání!
Co pak tě tam popohání?
Šukálek.
Rád bych věděl, co tam hrabou,
jaký to hluk dělají:
as dvě leta cosi dlabou,
v hlubinách se rejpají;
nejdřív se mi skoro zdálo,
že mi snad prolomí strop;
někdy scházelo už věru málo,
že by mě byl kopáč do temena kop'.
Rudohlav.
Bláhový! toť přece víme,
takéť se už nedivíme,
že se lidé pořád v zemi rejpají,
zlato, stříbro hledají.
Šukálek.
Pane, to je něco jiného,
zaslechl jsem mnoho řečí,
co tak vedli nade mnou;
že maj' práci mnohem větší,
nežli hledat žílu stříbrnou.
Pro starého tvrdohlavce
dře se tam houf dělníků,
sotva že si vydělají,
aby mohli napect zelníků;
že prý mají mermomocí
ňákou studni vydlabat.
Oni však, nechť kopou ve dne, v noci,
nejsou s to, zřídla se dohrabat.
Starý blázen ale na svém stojí,
že tam musí studni mít;
že prý náklad zdvojí, ztrojí —
byť posléze měl i s mošnou jít.
Rudohlav.
Takovýchto pošetilců,
že své jmění zahrabají
a pak žebrotou se potloukají,
je dost na zemi.
Šukálek.
Ale starý, jenž tu studni dlabe,
vyveď ještě jiný kus, co jeví,
že má smysly velmi slabé.
Jediný syn jeho vybral
sobě totiž mladou panenku,
roztomilou dívenku,
kteráž také přála hochu —
jen že byla chudá trochu.
Starý však se na to rozkatil,
huboval a hoch mu zlostné řeči
hojnou měrou odplatil,
až i z domu utekl a posud
nedal vědět ani slova,
kam ho asi zavlek' osud.
Starý zůstal doma s kuchařkou a
služebníkem, který ho jen mučí,
brzo tam a brzo tady
sedají a ještě bručí,
tak že starý nevěda si rady
a jen aby pozbyl mrzutosti,
vrtochů a hořké zlosti
do díla se dal a kopá studni,
hrabe se — až přijde na mizinu.
Děvče, nemajíc přec žádnou vinu,
zatím ale po milenci touží,
trápí se a souží: —
protož bych těm lidem pomoh' rád;
uděl mi jen tolik síly, pane,
ať se stane,
co si budu přát.
Rudohlav.
Pomoct jim chceš? Aj, ty bloudku,
chce se ti snad kouzelného proutku!
Nu! žes moje milé dítko,
veselé vždy kvítko —,
budiž! — udělím ti čaromoc,
milujícím na pomoc.
Jen mi tuze nedováděj,
rozpustilých kousků neprováděj;
rozumíš? — a vy, jeho duchové,
buďte na čas jeho sluhové,
pomáhejte vyvést, co jej napadne,
ať to všechno šťastně dopadne.

Šukálek.

Díky tobě, pane můj! a králi!
budem hledět, bychme tobě
k libosti a ke cti sobě
s pozemskými tvory hráli,
hlouposti neudělali.
S pomocí tvou toho dovedem;
no, však brzy uhlídáš.

Všickni.

Sláva tobě, pane náš!

(Hudba. Pak se všickni semotam rozejdou.)

PROMĚNA.

Prostranství před domem Kolčavovým. V levo dům. V pravo strom a lavička. Na zad artézská studně, přikrytá prkennou střechou; za ní pěkná krajina.

3. Hluk dělníků ze studně vylézajících. Kolčava mezi nimi, s plánem v ruce a domlouvá jim; dělníci zlostně odejdou.

Kolčava. I jděte si tedy do horoucí skály. Člověk jim domlouvá, div jazyk nevyplázne — a všecko jakoby mluvil do špalku. Dvojí, trojí mzdu jim slibuju a oni přece nevěří! To je vidět, co z toho pochází, když je v každém hnízdě škola! To se naučí každý oškubanec číst — rejpá se potom v novinách — vidí, že dělají sem tam dělníci a lenoši všelijaké škandály — tu máš! už to chtějí dělat po nich. Tu sedím na kraji své studně a mohu do ní koukat jako do prázdné truhlice. Polovičku svého jmění jsem prokopal a přece jsem se ničeho nedokopal — teď mi nechtějí už ani pracovat — ještě se mi vysmívají — ó, ó! já bych si utrh' hlavu — jen kdyby to nebolelo! (Sedne si.) Pomalu budu zcela opuštěn — kluk mi také utek' — a já ho měl přece tak rád. Ale tu mu napískal čert, že se zbouchne do té kantorovic dcery — já se rozpálím, proto, že holka nic nemá — začnu ho trochu vochlovat — on ale nerozumí žertu a vezme nohy na ramena; jestli ho snědli vlci nebo krkavci — kdož to ví! Ach, já jsem hrozný mizera!

4. Šukálek v oděvu havířském s houslemi pod paží vystoupil zatím ze studně.

Předešlí.

Šukálek (přiblížil se zatím ke Kolčavovi a klepne mu na rameno). To je pravda, starý kortyzoune!

Kolčava. Cože? co je to? Kdo jsme? co chceme?

Šukálek. Nu, toť přece uvidíte, kdo jsem a co asi chci. Rád bych vám posloužil.

Kolčava. Mně? Snad tuhle těmi skřipkami? Nechat si zajít chuť! Já mám dost kočičí muziky doma. Šel svou cestou dále a dával své koncerty jinde.

Šukálek. Vy se mýlíte, pane! Já nechci ani vaše dlouhé uši, ani vaše krátké kapsy týrat — já vám přináším pomoc.

Kolčava. On? pomoc?

Šukálek. Ano, já. Netlačí vás svědomí?

Kolčava. I ty všetečko! — nedopaluj! sice tě —

Šukálek. Pomalu, pomalu, starý pane! Se mnou třeba hezky zdvořile mluvit; to vám povídám! A nynčko poslechněte. Vy tu kopáte artézskou studni; není-li pravda?

Kolčava. A co je komu do toho?

Šukálek. Vám ale docházejí peníze a dělníkům dochází trpělivost. Tu si chcete svou zrádnou hlavu strhnout.

Kolčava. Ty! nebuď hrubianem!

Šukálek. Ani mne nenapadne! My mladí máme ku starým všechnu úctu, ale jen si nesmějí staří myslit, že všechnu moudrost snědli. Tedy věřte, že vám přicházím pomoct.

Kolčava. Ty?

Šukálek. Ještě nevěříte? — nevidíte, že jsem havíř? A proto mi důvěřujte. Já vím, kde jste udělali chybu.

Kolčava (stranou). To je zpropadený kluk! Já nevím — že to tak poslouchám!

Šukálek. Až se tedy setmí a kolem nikde živé duše nebude, přijďte sem. Já na vás počkám; potom se podíváme spolu do studně — a já vám okážu, kde jste chybili. No, přijdete?

Kolčava. Inu — skoro bych měl chuť, ale —

Šukálek. O život se nebojte. Za ten vám nic nedám. Či vypadám jako loupežník?

Kolčava. To právě ne, a tvoje upřímnost mi dělá kuráž. No, vem to kozel! Snad mi neutrhneš hlavu. Tu je má ruka, že přijdu!

Šukálek. Dobrá! (Dají si ruce.)

5. Barbora z domu. Předešlí.

Barbora Tu to máme! Já stojím jako blázen už půl hodiny v pokoji, čekám s kafem na pána — a on tu zatím žvatlá s tuláky, s podezřelými světoběžníky.

Kolčava. No, no!

Šukálek. Stará! pomalu s tou flintou!

Barbora. A nebo si, pane Kolčavo, myslíte, že nemám celý den co dělat, nežli na vás čekat a kávu ohřívat? I to by se mi chtělo!

Kolčava. Ale, milá Baruško! když má člověk řízení —

Barbora. To bylo asi čisté řízení! Nechal jste si zas hodného hejla na nos pověsit, jak by se nejčerstvěji poslední halíř vyhodil? Safraporte, to musí být jináč! Já už nevím, kde mi hlava stojí, a bude-li to déle trvat, nebudu vědět, co dát do hrnce; bez toho musím u pekaře a u řezníka už dluhy dělat.

Kolčava. Pomalu, pomalu, paní Barboro! za jedno pomyslete, že jsou dluhy modní věc — a ženské dbají na modu; a potom považte, že se s pánem jináč rozpráví.

Barbora. Jináč? I to by se mi chtělo. Já s vámi tak rozprávím, co jsem v domě, a vy jste to musil trpět.

Kolčava. To není pravda! Dokud byla moje nebožka živa, nesměla jste ceknout.

Šukálek. Za to si to chce nyní vynahradit!

Barbora. A je všetečkovi co do toho? Šel svou cestou, sice mu něco povím.

Šukálek. Zvolna, zvolna! Já se nebojím a kdy bych byl její mužem, tedy bych jí —

Barbora. Ty? a hahaha! to je věru k prasknutí! Já mám mladého zdravého muže —

Šukálek. To jste ho zrovna ukradla!

Barbora. A skrotila jsem ho; tedy bych zmohla také takového křečka.

Šukálek. Kdo ví! Já mám dobrý prostředek, že každá štěkule hned skrotne.

Barbora. Štěkule? — i toť aby do tebe! (Jde na něj.)

Kolčava (mezi ně). On je pod mou ochranou.

Barbora. Tak? I podívejme se! K vůli lecjakému poběhlíku dělá se křivda poctivému čeledínu?

Šukálek. Ano, to se někdy stává!

Barbora (hněvivě). I ty proklatý světoběžníku — ty holobrádku! no počkej! však já tě přece dopadnu — já tě najdu! — a pak uvidíš, co moje prsty umějí. (Jde na něj, on začne něco na housle k tanci hráti.) O jen skřípej, skřípěj, šumaříčku, vrzej na ty své housličky — (začíná tancovat a pořád hubuje) ono se to hezky poslouchá — ale mého pána — který je mně vždycky jako beránek, toho pošťuchovat a popouzet, že si na mne vyjíždí — že je drsnatý jako ježkova palice — o jen počkej! — ty racochatý kominíku, ty černá větvičko — ty jedovatý rarášku! (Tancuje pořád, až vejde do domu.)

Šukálek. Hahaha! Ta dostala expedici!

Kolčava. Ale človíčku, co pak je to? Jáť jsem všecek bez sebe!

Šukálek. Nemějte starosti, milý pantáto! Když budete hezky poslouchat, nic se vám nestane. Jenom nezapomeňte! až se hodně setmí —

Kolčava. Až se hodně setmí —

Šukálek. Tedy se tady ukážete!

Kolčava. Tedy se tady ukážem.

Šukálek. Slovo dělá muže.

Kolčava. S čepicí a botami.

Šukálek. Ruku sem!

Kolčava. Tady je!

Šukálek. Tak — a nyní, zdař Bůh! (Odchází.)

Kolčava. Provázej Pán Bůh! — Toť jsem přece žádostiv, co z toho vypadne! (Jde do domu.)

6. Baltazar (s košíkem na ruce plným zeleniny, kornoutů atd.).

Píseň.

Já mohl být již ledajakýms pánem,
nebyl by to div,
jenom, že jsem propad' s každým plánem,
a jsem v bídě živ.

Já mohl být už professorem,
byl jsem blízko u toho;
měl jsem se jen sám dřív učit —
já řku však: co do toho?!

Kdy bych byl šel ku armádě,
moh jsem být už generál;
ale já jsem býval jako mládě
hrozný pecivál.

Já jsem moh' být slavný malíř,
snadná věc je malovat;
jen že se mi zošklivila,
že mi přišla vždy do zad.

(Postaví si koš na zem a utírá si pot.) To si moje nebožka matka nepomyslila, když mi první rendlíček kaše vařila, že bude ze mne podomek a nebo jak se v panském světě říká: oucknecht. Já bych mohl arci říkat, že jsem komorník, protože spím v komoře; ale taková gramatická subtilnost nic nevydá, ano je to pěšky jako za vozem; moje kariéra je zkažena, já jsem přece jen podomek a dal bych si za to denně pohlavek — to jest ne vlastně za to, že na mně pán jezdí, to by ještě prošlo, to by se dalo unést; ale že jsem byl takový mezek, že jsem neměl na tom jednom břemenu dost, že jsem si ještě jedno na krk pověsil, že jsem se oženil; já bych si dal každý den výprask — mám podle toho důchody. Arci, Barbora se lichotila — moje dragantová figura ji získala, i začala mluvit o svých tolárkách — já byl slabý chlap — já se nechal nabančit — a nežli jsem se nadál, byl jsem v pasti, já chlapík z cukru! (Vzdychne.) Teď je tomu už půl leta, co jsem šťastným manželem. Děti ještě nemáme — a to je moje štěstí, takový malý drabant by mě tady jen zdržoval a já musím pryč! Má žena je drak — a já jsem — já jsem pod pantoflem; ale já tam nezůstanu — já se postavím — přestanu být manželem a budu jen Bultazarovým punčochou!

7. Barbora. Předešlý.

Barbora. Nu? bude-li pak libo domů přijít? Posýlám tě proto na trh, abys se celého půl dne toulal?

Baltazar. Já mám podle toho důchody.

Barbora. Tvoje důchody mají široké průchody, ale darmo bych se zlobila. Teď je už skoro večer na krku a já posud nevím, co budu zejtra vařit.

Baltazar. To budeš snad vědět, já toho v městě nakoupil, že jsem se prones' jako mezek.

Barbora. Jako obyčejné — ráda věřím. A cos tedy přinesl?

Baltazar. Oh. kapitální věci, moje hrdličko! Podívej se: tuhle to je za šesták zeleného do polívky — barva naděje, té potřebujem nejvíc!

Barbora. To je zbytečné. Zeleného máme dost na zahradě.

Baltazar. A tuhle to je zelíčko — to jsou ňáké hlávky! Tuhle karfiol a špargl — podívej se, zelenářka ho chtěla poslat do londýnské výstavy. — Tuhle ta liberka másla — a tenhle mládenec (vyndá zajíce) a tuhle ještě skopová kýta — přívažku mi dali telecí hlavičku — ale to nic neškodí — já si vzpomněl na tebe, moje beruško! (Štípne ji ve tvář.)— Já vím, že máš telecí hlavičky ráda.

Barbora (se utrhne). Jenom tu tvoji ne!

Baltazar. Ženo! (Mírně.) Pomalu, pomalu, mladé srdce! Ještě není čas! — Ženuško, ty nejsi dnes při dobrém humoru; viď? Ale jen si bruč! Já jsem tomu už zvyklý. Tuhle je také cibule a česnek —

Barbora. Dobře, dobře. Kde jsou ostatní peníze?

Baltazar. Řekla jsi něco, hrdličko?

Barbora. Nedělej se hluchým.

Baltazar. Já mám podle toho důchody.

Barbora. Sem ostatní peníze!

Baltazar. Dušičko, já nemám ani halíře. Za sirky jsem musil zůstat dlužen.

Barbora. Cože? z desíti zlatých ani halíře? Já se zblázním! Co pak řekne pán?

Baltazar. Ale jdi, co pak tomu není zvyklý? Ten beztoho nic nedostane, třeba něco zbylo. Nač pak by měl věrnou čeládku?

Barbora. Nech tě své moudrosti!

Baltazar. Jen kdyby šel pán jednou sám kupovat! ten by otvíral oči — jak mu je vytíráme!

Barbora. Jaká pak to řeč?

Baltazar. Moje.

Barbora. Snad bysi nechtěl mluvit?

Baltazar (smělosti si dodávaje). O chtěl — velmi — já mám podle toho důchody. A nyní mi dej ještě na doutníky.

Barbora. Co že?

Baltazar. Na nějaké doutníky! — a na svačinu také nemám.

Barbora. Jaké jsou to řeči?

Baltazar. Takové, jako vede muž — hlava domu — pán.

Barbora. Ty — pán? hahaha!

Baltazar. Já mám podle toho důchody. Já jsem dobrý chlap — chodím do trhu, uklízím, dělám v domě, co se mi poručí — a když jsi mluvila o svých tola-

rech, byly okamžiky, že jsem myslil, že tě budu mít rád, ale teď je všemu konec! Půl leta být ženat a nemít ani halíře na bídný doutník — ani vindry na sklenici bavorského! ó, to žere jako stín! Ale já to nebudu déle snášet — abys to věděla — já tě nechám sedět, já mám podle toho důchody!

Barbora. I ty poplašená čečetko! To chceš snad, abych se lekla ne? hahaha! I jdi si, běž, nadýmavý ťopane; podívej se, jak ve světě bez ženy obstojíš — osoba jako já se neztratí! Běž si třeba až tam někam za Ledové moře, kde je konec světa — já ani nešpetnu.

Dvouzpěv.

Barbora. Jdi jen jdi! protivný hoste!
a své kroky neobrať;
zůstaň si, kde šípek roste,
a již k nám se nenavrať.

Baltazar. Nestrachuj se, konvalinko!
však já prásknu do boty;
s tebou živ být, je hnedlinko
jako dřít se do psoty.

Barbora. O ty troupe!

Baltazar. Holubinko!

Barbora. Budeš mlčet?

Baltazar. Mé srdínko!

Barbora. Pryč jen táhni!

Baltazar. Já už táhnu!

Barbora. Sice pojdu!

Baltazar. Jen honem!

Oba. Srdce mé div nepuká,
ach, už skoro neťuká!
Bruč, jen bruč, hodně si zabruč!
huč, jen huč, v uši mi nahuč,
pukne ti žluč. Tralalala! (Oba odejdou.)

8. Šukálek. Rozárka (vystoupí zarmoucena a jde ku stromu).

Rozárka. Zde jsme se viděli naposled — zde jsme se rozloučili — a to snad na věky! O můj Vojtěchu, kam jsi to zmizel? — kde jsou dnové našich radostí? (Za scenou zpěv.) Co to bylo? jaký to hlas? jak účinkuje na mé raněné srdce! — Ano budu doufat v mocnost lásky! (Počíná se stmívat.)

9. Baltazar. Předešlí.

Baltazar. Děj se co děj, při tom zůstanu. Já uteču. Dnes v noci máme oupiné zatmění slunce — to prásknu do bot. Svých pět švestek budu mít hned v uzlíku. — Barbora chrápe obyčejně jako jezevec, až bude ponocný troubit jedenáctou, potáhnu sirky — mám podle toho důchody.

Rozárka (stranou). Kdo pak to zde mluví? — nerada bych se prozradila!

Baltazar. Co to? Něco ženského? Snad moje Barbora —? (padne na zem a křičí) nebo nějaké strašidlo!

Rozárka. Co pak je to? Proč křičíte?

Baltazar. Já mám podle toho důchody.

Rozárka. Ach, jste vy to, Baltazare? Tak pak se podívejte!

Baltazar (vstává). Jste vy to, slečno Rozárko?

Rozárka. Neprozrazujte mne, milý Baltazare, že jsem tu byla. Pan Kolčava to nerad vidí.

Baltazar. Ten starý tyran! A já abych vás prozradil? O slečno Rozárko, to máte o mé upřímnosti hrozně pomačkané myšlénky.

Rozárka. Když se začíná stmívat, tedy si vyjdu ráda ze svého domečku po mezích až sem, k této lípě, abych si tu poplakala. Ach, vždyť víte, pro koho —

Baltazar (plačtivě). Arci, arci že vím — a jak!

Rozárka. A tyto chvíle smutného zpomínání jsou mi nejmilejší.

Baltazar (zase tak). Ovšem, ovšem.

Rozárka. Zde se mi zdává o blažené minulosti.

Baltazar (štkaje). Oh — a o budoucí přítomnosti. Ach!

Rozárka. Dobrý člověče! vy máte útrpnost? vy pláčete?

Baltazar. Až mám škytavku.

Rozárka. Kdy byste zvěděl o Vojtěchovi — prosím vás — dejte mi zprávu.

Baltazar. I to víte — třeba telegrafickou. Já mám podle toho důchody.

Rozárka. Prozatím dobrou noc! — ale ještě jednou! neprozrazujte mne! S Bohem! (Odejde.)

Baltazar. Ah, neměj starosti, milá večerní bludičko, kdy bys mi viděla pod kamizolu, neměla bys takové podezření. Já tomu teď ani nerozumím, jak jsem zde tak dlouho vydržel; pán mi dělá trpké dny — žena hořké noci! Oh! já bych je teď oba —! Ale počkej, tu někdo přichází! ticho, já mám podle toho důchody.

10. Kolčava. Předešlí.

Kolčava. Hned bude tma — já jsem jako na špendlíkách. Ouha! tu je někdo — kdo to?

Baltazar. Člověk, jako vy.

Kolčava. Tys to? Co tu máš dělat?

Baltazar. Nic. Oddávám se tiché zahálce.

Kolčava. Táhni domů, tam je plné ruce díla.

Baltazar. Já chci být filosofem; to nesmím pracovat.

Kolčava. Filosofem? ty? a tady po tmě?

Baltazar. Já mám podle toho důchody.

Kolčava. Nepokoušej mou dobrotu a jdi!

Baltazar. O však já půjdu — ale pryč — na věky — že mě již nespatříte.

Kolčava. Co že?

Baltazar. Už mi to mohlo bez toho csrdí utrhnout, že jsem vám to dávno neřekl.

Kolčava. I ty čertová podšívko, jaký je to způsob?

Baltazar. Žádný způsob, to je nezpůsob; ale ono to přijde ještě tloušť.

Kolčava. Mně se zdá, že ten chlap blázní!

Baltazar. Ať si! já mám podle toho důchody. Když jsem přišel ve květu svých let k vám do služby, měl jsem vás rád jako bratra, ale vy jste se mnou zacházel jenom jako s otrokem. Šmafu, a já se dřel jako osel.

Kolčava. To vím.

Baltazar. Já mám podle toho důchody; ale vy jste nebyl nikdy jako s bratrem spokojen — nyní jsme si kvit. Já se vás odříkám — nechci o vás ani vědět, — fi, hanba, styděl bych se, starý člověče!

Kolčava. Ty se opovažuješ?

Baltazar. Já mám podle toho důchody! Vy máte syna, který vás miloval, jako byste byl jeho otcem —

Kolčava. Vždyť jsem taky jeho otcem!

Baltazar. To nemůžete jistotně říct.

Kolčava. Chlape!

Baltazar. Ticho — starý pane! Vy jste toho syna vyhnal.

Kolčava. Mlč! Co je ti do toho?

Baltazar. Já mám podle toho důchody! Pak jste zarmoutil mladé děvče —

Kolčava. Teď toho mám dost!

Baltazar. Já taky — a vás až takhle! (Ukazuje po krk.) Proto zde také nezůstanu.

Kolčava. To máš dobře — ani minutu zde nezůstaň, nebo ti vypráskám. Seber si své caparty a táhni.

Baltazar. Já mám podle toho důchody.

Kolčava. Já také! a jestli tě tady ještě za pět minut najdu, tedy ti okážu, jaké já mám důchody — ty bolehlave — ty hrubá podšívko — ty palčivá kopřivo —! (Odejde do domu.)

Baltazar. Teď je postfaktum! Já snad tuze rozvázal — ale co je víc? vždyť mám podle toho důchody. Jen kam se teď obrátím? Už je tma — okolo mne tma, ve mně tma, nejlíp, abych si vyhlíď někde pohodlné místečko, kde bych mohl po tmě o té tmě přemýšlet — nežli se mi vyjasní. Do domu nepáchnu; tam bych mohl něco slíznout (sahá si po zádech), že by to vypadalo jako nudle na modro. Ráděj si tu lehnu někam do křoví a oddám se hvězdářství — já mám podle toho důchody. (Zajde mezi křoví.)

11. Kolčava. Předešlí. Pak Šukálek (a sbor skalních duchů).

Kolčava (se ohlížeje). No? odešel ten hrubián? To je jeho štěstí! Teď se mohu pokojně na všecko připravit. Jen dostojí-li ten černý mužík slovu!

Baltazar (poslouchá). Počkej! tu je zas ten starý jezovec! — A jakoby na něco čekal! Pomalu, Baltazare!

Kolčava. O, jak mě trápí netrpělivost!

Baltazar. A mne hlad!

Kolčava. Ale jak si výsknu, jestli najdu vodu!

Baltazar. Já bych raději mázíček piva.

Kolčava. Potom budu u cíle!

Baltazar. Já mám do hospody ještě daleko!

(V tom bije osm hodin. Ze studně vystupují malí havíři s hořícími kahánky; mezi zpěvem několikrát sem tam obejdou a potom se do půlkola postaví. Šukálek mezi nimi.)

Šukálek. Cesta daleká! Cesta daleká!
Jen chutě pojď a s bázní neotálej —

Duchové. Honem a nelenuj!

Šukálek (vezme Kolčavu za ruku. Polovic duchů vleze opět do studně, za nimi Šukálek a Kolčava, posléz ostatní. -- Hudba hraje tiše dál).

Baltazar (rychle přiběhne). Co je to? Já jsem všecek pitomý — a mám přece podle toho důchody! Ale vím, co udělám; půjdu za nimi — já musím vědět, co se to tam děje! Vem si kuráž, Baltazare! Nebuď baba! (Vběhne do domu a přižene se zas s velkou lucernou.) Tak! tahle domácí mašina mi posvítí. Barbora chrápe jako starý mopslík — a proč by nechrápala, vždyť má podle toho důchody, hehe! Měj se dobře, kráso světa! adie — má hrdličko! za Ledovým mořem se zas uvidíme! Pa! (Běží do studně — mezi tím hraje hudba.)

(Opona spadne.)

DRUHÉ ODDĚLENÍ.

Skalnatá krajina v horách Atlasských. V předu na pravo hluboká jeskyně za křovím. V zadu vede široká cesta přes skaliny.

1. Arabové v bílých burnusech a silně ozbrojeni. Pozorně kolem hledíce přikrádají se).

Sbor.

Abdel Kader hemlšá,
nišekin allor tišá!
Rafel hadet, rafel hadet,
al kum dorlik! (Rychle v pravo odejdou.)

2. Po chvíli se zvedne uprostřed jeviště pahorek, rozevře se a z něho vylezou Šukálek a Kolčava.

Šukálek Tu jsme na místě.

Kolčava. Ale kde pak?

Šukálek. V Africe.

Kolčava. Cože? Nedělej hlouposti! Jak pak bychom přišli do Afriky?

Šukálek. Tuze dobře. My se prokopali skrze celou zemi.

Kolčava. Skrze celou zemi?

Šukálek. Skrz na skrz.

Kolčava. Za ten krátký čas?

Šukálek. O, my kopali celý rok!

Kolčava. Celý rok? — Ale jdi, fešo, a nepokoušej. Jak pak bych byl vydržel tak dlouho bez jídla?

Šukálek. Podzemní povětří netráví tak, jako vzduch na vrchu země.

Kolčava. Ale co pak je to vlastně? Já chtěl mít artézskou studni a octnul jsem se v Africe — anebo kde.

Šukálek. My jsme se dostali při kopání velmi šikmo, protože nám kahánky špatně svítily.

Kolčava. To jsou daremné výmluvy — tys nějaký pokušitel — zlý rarášek — pekelník, který mě svedl a do neštěstí uvrhnul!

Šukálek. Jakže? Co to slyším? Je to naše úmluva? Neslíbil jste, že se na mne docela spolehnete? a teď mi začínáte přezdívat?

Kolčava. Nezlob se, já sepsal jednou knihu o komplimentech, a tu to mám pořád na jazyku. Já nevím, kde mi hlava stojí, ono mi to jen tak vyjelo.

Šukálek. Všecko jedno — tys přece nevděčný, s kterýmžto nic již míti nechci.

Kolčava. Ale přítelínku, co pak tě to napadá?

Šukálek. Ano, já tě opustím — to budiž tvoje pokuta, žes mi nevěřil. Staří lidé mají si dobře rozmyslit, co promluví. Nynčko si hleď, jak si tady beze mne pomůžeš. Já tě opustím. Ani nazpátek se nemůžeš beze mne vydat — a kdy bys se beze mne o to pokusil, bylo by veta po tvé šedivé palici. (Odejde.)

Kolčava. Ale blázínku! — tak pak si — — na mou kuši, on nechá mne na holičkách — v Africe, kde jsou lvi a tygrové, draci a krokodilové, pohani a slonové — O Kolčavo! starý, šedivý blázne! co jsi to myslil, žes se dal tak obulíkovat! Co si počnu! celý rok jsem nic nejedl — a teď dostávám takový hlad, že bych polk' velblouda — kdyby on mne nepolk'. Ha! co to? Něco šustí! — Nebeské hvězdy! kdyby to byl nějaký lev! — Běž, kolčavičko, ofouknout ho nemůžeš — běž! rukama se neubráníš, pomoz si tedy nohama. (Uteče.)

3. Marcial. Olůvko. Kočička. Plamenáč. Brousek. Jelítko a několik vojáků francouzských.

Marcial. Jen za mnou, vojáci! tady máme dobrou stopu. Zde se někde ukryl.

Olůvko. Ano, pane sergeante, to si myslím také.

Kočička. Kamarádi, jen pomalu, pozorně, abysme ho nesplašili.

Plamenáč. Pozorně, nepozorně! já vám povídám, že toho chlapa nedostanem. Ten má vousy!

Marcial. I to by v tom byli všickni čerti!

Olůvko. Ano, pane sergeante, to si myslím také.

Brousek. To je ale jistá věc. Jestli ho dostanem, tedy ho zmaluju, že se zařekne s námi vojnu vést.

Jelítko. Ano, páni kamarádi, dříve ho musíme mít.

Kočička. Já si myslím, abysme si tady někde lehli. Já mám už beztoho nohy jako přetřískány. V tom písku se tu člověk všecek uondá.

Všickni. To je pravda, odpočiňme si!

Marcial. Mordie, vojáci! mějte pak přece kus honéru! Pomyslete, že sloužíte u Francouzů, že jste přijali službu, abyste si nějaké slávy dobyli! A nynčko chcete lenošit, když máme slávu svých nepřátel polapit? Fi! styďte se!

Olůvko. Ano, pane sergeante; to si myslím také! Pánové, pomyslete, že jste vojáci; že jste přísahali udatným Francouzům věrně sloužit — dokažte tedy svou věrnost a udatnost.

Kočička (potají). Kdo pak je ten tlučhuba?

Plamenáč. Já ti to potom vysvětlím.

Marcial. Kdo bude dělat ňáké špamponády, tomu okážu, co je subordinace.

Olůvko. Ano, pane sergeante, to si myslím také.

Plamenáč (tiše). No počkej, ramenáči! já tě vyplatím!

Marcial (k Brouskovi a Jelítkovi). Vy dva se pustíte touhle pěšinou — uvidíte-li bílý plášť, tedy palte. Abdelkader nám už nesmí uklouznout. (K Plamenáči a Kočičkovi.) Vy dva se dáte na tuhle stranu — vy půjdete nazpátek — a (k Olůvkovi) my budeme hledět, abysme mu nadešli a pak ho přepadneme ze zadu.

Olůvko. Ano, pane sergeante, jenom ze zadu! To já nejradši.

Kočička. Kdo pak je ta sprostá duše?

Plamenáč. Bývalý recensent, tos se už mohl dovtípit.

Brousek. Řežte ho!

Jelítko. Ale jen pomalu, páni kamarádi!

Marcial. Honem! každý na své místo! (Všickni se rozejdou.)

4. Baltazar (vykukuje z prohlubně).

No, co pak je to? voda nebo povětří? Tohle se zdá být pevná země — počkej, zprubnem to, vždyť mám podle toho důchody! — Teď bych ale rád věděl, kde jsem. Po mém pánovi není zde ani památky — snad vrazil do ňáké hospody — o šťastná duše! Já bych také rád někam vrazil — třeba se při tom trochu podnarazil. Ale kam? Zde nic není! O běda mně! (Plačtivě.) Tady musím běhat v pustinách a darmo budu volat, aby mi přinesli mázíček! O, že jsem nezůstal radši doma za pecí! To bylo jiné živobytí, když jsem byl ještě hloupý kluk!

Píseň.

Když já s kamarády moh' běhat a hrát,
a za školu chodit — o jak jsem byl rád!
Pan kantor měl arci na nás hrozný vztek,
vyprášil mi často pořádně zadek;
jen do mozku nemoh' mi ničeho vlít —
o rozkoš, o rozkoš, hlupákem pobýt!

Co kluk to sem býval už prohnaný pták,
a čertový kvítek a ďáblův mlsák;
na půdu, do sklepa, to všudy jsem vlez',
kde bylo něco k snědku, já hnedky unes,
a s dětmi jsem se pral, jak zlostný kohout —
o rozkoš, o rozkoš, uličníkem slout!

Ten život už pošel, ta tam je radost,
neb klouček do výšky a šířky vyrost';
jinda jsem byl, že mě moh' do hrsti vzít,
mohli mě paničky na klíně mít;
teď se mi to arci už nemůže stát —
o rozkoš, o rozkoš, na mazánka si hrát!

(Odejde.)

5. Mohamed (v arabském oděvu se šavlí a s bambitkami. Pak Abdelkader.)

Mohamed (vystoupí v zadu na skalinách a pozorně se ohlíží). Všecko je ticho — a tamhle nějaká jeskyně — zde se můžeme ukryt. (volá nazpět.) Pojď sem, pane!

Abdelkader (vystoupí na skalině, má na sobě burnus; ohlíží se a pak rozepne ruce k nebesům). Allah! tys veliký! (Jde ku předu.)

Mohamed. Tady není tuším žádného nebezpečenství. Snad by sis tu mohl, pane, pohovět?

A b d e l k a d e r. Nebezpečí se plazí potají. Tamto za skalinami neviděli jsme také žádného nebezpečenství, když jsme lva honili, ana tu najednou střelba počne a nepřátelské kule pod námi koně zastřelí.

M o h a m e d. Ba ovšem; a bez tvé zmužilosti, bez tvé přítomnosti ducha bylo by po nás veta bývalo.

A b d e l k a d e r. Vrhnout se honem do prudké řeky, bylo by to nejmoudřejší. Raději zahynout, nežli nepřátelům do rukou padnout.

M o h a m e d. Nechtěl bys ale své promoklé šaty odložit a usušit? Tvé zdraví —

A b d e l k a d e r. Tím neutrpí, neboj se! Co pak mne ještě neznáš? Já jsem otužen. Spíše ty se vysvlekni, příteli! zbraň ale neodkládej, té může člověk každou chvíli potřebovat.

M o h a m e d. Sundej alespoň těžký plášť, z něhož jen teče. (Sejme ho s něho i s ovinutím okolo hlavy.)

A b d e l k a d e r (zůstane v lehkém turbanu). Nu, pro mne — aby měla tvoje péče něco na práci.

M o h a m e d (věší burnus na strom). A chceš-li si pane, odpočinout, tuhle vidím jeskyni; já dám zatím pozor.

A b d e l k a d e r. Čtyři oči vidí líp nežli dvě — a nepřítel stíhá naši stopu. Nedůvěřujme ničemu, leda zkušenému přátelství. (Vezme ho za ruku.)

M o h a m e d. O jaké to štěstí, že mě svou důvěrou poctíváš!

A b d e l k a d e r. Proč bych ti nedůvěřoval? Já tě zkoušel a tys obstál v každém zkoušení.

M o h a m e d. Ty jsi mě učinil svým věčným dlužníkem. Po mnohých příhodách dostav se do Afriky k francouzskému vojsku, byl jsem od tvých lidí zajat i měl jsem být usmrcen; tu jsi přišel ty a zachoval jsi mne i soudruhy moje při živobytí. Mne jsi ale vyvolil mezi jinými, vzal mezi svou družinu a obdaroval svou milostí.

A b d e l k a d e r. A ta ti zůstane, dokud mi věrnost zachováš.

M o h a m e d. Bohužel; pozoroval jsem ale již závist mezi tvými důstojníky —

A b d e l k a d e r. Neměj starosti! Vždyť jsi pod mou ochranou a sám budeš opatrný. Ale běda jim, jestli mezi nimi nějakou zrádu naleznu.

B a l t a z a r (za scenou volá). Pomoc! pomoc!

M o h a m e d. Slyš — co to?

A b d e l k a d e r (sáhne po zbrani). Kde?

M o h a m e d. Slyším z daleka hlas.

A b d e l k a d e r. To volá někdo o pomoc!

M o h a m e d. Pojď, pane, ustupme tuhle do jeskyně.

A b d e l k a d e r. Zdá se, že tu bude brzy živo. (Oba jdou do jeskyně.)

6. **B a l t a z a r. P ř e d e š l í** (ukryti).

B a l t a z a r (přiběhne). Pomozte! spaste duši — kde jste kdo — já nemohu dál — mám podle toho důchody. To je pěkná historie! Sotva se proderu tamhle skrze tu houšť, octnu se na rovině a vidím před sebou samý písek, nic jiného než písek — napřed písek, v zadu písek, v levo písek, v pravo písek. Já tím plavu, dýchám jako parní mašina, když dodělává — ale najednou to začne přede mnou prášit — hromada prachu valí se zrovna ke mně, a když to přijde hezky blízko, udělá to: bů! Já myslím, že je to poctivý vůl, ale to jsem si dal! on to byl lev, šelma jako hora — tak že jsem leknutím všecek zkameněl. On mě začal očmuchávat, ale bezpochyby jsem mu nevoněl — nebo najednou si zívnul, zatřás' svou hřmotnou palicí a nechal mě stát. Já to sotva pozoruju, roztáhnu pedály a honem zase do houští. Ale tam to začne: pif, paf, puf! zrovna po mně a za každým křovím vyleze bílé strašidlo. Já ale jen což děláš; pořád skrze houští, ačkoli mi kulky okolo uší hvízdaly — a tu jsem! Ale kam odtud? Ta strašidla budou tu hned za mnou — (zahlídne burnus na stromě) ah! tu je už jeden! Pardon! dejte pokoj! nestřílejte! — to jsem já — Baltazar Punčoška! mám podle toho důchody — co to? nic? ono to nebouchá? — ah, hahaha! to je plášť! Safraporte, jak pak, abych si do něho vlez'? Snad by to pomohlo! (Oblíká se v něj a dává si turban na hlavu.)

M o h a m e d (v jeskyni). Co to dělá? Máme to trpět?

A b d e l k a d e r. Nech ho, příteli! Ten nám neuškodí.

B a l t a z a r. No, vida! vždyť to jde! nynčko vypadám jako Turek z ňáké reduty. Hehehe! teď ale musím dál. Tamhle jsou ti chlapi s těmi dlouhými flintami; tedy se podívám tamhle — vždyť mám podle toho důchody. (Chce na levo odejít.)

7. Plamenáč a Kočička. Pak Brousek. Jelítko. Olůvko.

Plamenáč (míří na Baltazara). Stůj!

Baltazar. Tu máme to nadělení! (Chce uklouznout.)

Plamenáč. Padni anebo tě zastřelím!

Baltazar. Ale u všech čertů, co pak vás to napadá? Chcete, aby mi padlo něco do oka?

Kočička (se za něj připkradl a popadne ho). Ouha!

Baltazar. Sám ouha! — dovolte to je mordianská nestydatost! (Popadne ho také.)

Kočička (křičí). Pane desátníku! pane kaprál!

Brousek. Co pak se tam děje?

Kočička. Já jsem někoho chytil!

Brousek. Sem s ním!

Kočička. On mne nechce pustit! Je to Afrikán! (Ostatní se okolo něho shrnou.)

Brousek. Řežte ho!

Jelítko. Jen pomalu a opatrně!

Olůvko (rychle přijde). Co je to zde?

Všickni. My chytili tuhle Afrikána.

Olůvko. Co vidím? Tenhle burnus a turban — on je to dozajista.

Všickni. Kdo?

Olůvko. Náš nejhorší nepřítel — Abdelkader!

Všickni. Abdelkader!

Baltazar. Co Kader? A to jsou hlupáci! (Zahalí se.)

8. Marcial a několik vojáků. Předešlí.

Marcial. Jaký to povyk? Kdo je ten zajatý?

Olůvko. Štěstí nám přeje, pane sergeante! To je Abdelkader.

Marcial. O blahoslavený den! A co tomu říká ten hrdina?

Olůvko. Posavád ještě necek'; ale zdá se, že myslí na mstu.

Brousek. Řežte ho!

Jelítko. Pomalu a pozorně!

Marcial. Teď ho zavedem v slávě do ležení. Strojte se k pochodu. Slavný kníže, nebojte se žádného zneuctění; nehoda vaše zasluhuje všechnu šetrnost. Pojďte jen s námi!

Baltazar (kývá hlavou, pro sebe). To je dobrá! Oni myslí, že jsem kníže, to mi dají bezpochyby taky jako knížeti jíst! — Viktoria, to je teď moje největší toužení!

Marcial. Honem, vojáci! ku předu!

(Vojáci obstoupí Baltazara a odejdou s ním na levo.)

Mohamed (vyjde pozorně z jeskyně). Bohu díky, tenkrát jsi, pane, vyvázl z velkého nebezpečí.

Abdelkader. Allah jest veliký!

Mohamed. Ale tomu ubohému člověku se nepovede dobře, až poznají, že se zmýlili. Počkej — co to?

Abdelkader. Hlasy! — ale tenkrát jsou povědomy — pojď dáme pozor! (Zase vejdou do jeskyně.)

9. Arabové vlekou mezi sebou Kolčavu. Předešlí.

Arabové (křičí). Rak mišeklo! barat alekum!

Kolčava. Ach, moji zlatí pánové! vezměte pak rozum do ruky! Já nejsem váš nepřítel —

Arabové. Ča!

Kolčava (se lekne). Však? jak to myslíte?

Mohamed. Allein atek.

Kolčava. To se ví — nápodobně!

Mohamed. Muffi harrach!

Kolčava. Oh — a jak!

Arabové (ho začnout prohledávat, hrozíce mu). Haduč!

Kolčava (křičí). Já jsem fuč! Pomoc! pomoc!

Abdelkader (vystoupí a zvolá). Stůjte! ve jménu nebeského slunce.

Arabové. Abdelkader! naše hvězda! (Padnou jednou tváří na zem).

Abdelkader. Vstaňte!

Arabové. Ty jsi pán. (Vstanou.)

Abdelkader. Odstupte v pokoji!

Arabové (uctivě ustoupí).

Kolčava (se vrhne před Abdelkadra na kolena). Ach, kdokoli jsi, neznámý cizinče — jenžto jsi mě z rukou těchto lidojedů vysvobodil — přijmi, kdy bych věděl, že šňupáš, dal bych ti zlatou pykslu udělat.

Mohamed (stranou). Jaký to hlas?

Kolčava. A chceš-li mě plnou měrou své milosti zasypat, tedy mi dej něco jíst! Já se celý rok postil — a to může vola porazit.

Abdelkader (dává Arabům znamení, načež někteří odejdou).

Mohamed. Ne, já se nemýlím! On to je!

Kolčava. Já? Kdo pak?

Mohamed. Nepominul ještě váš nešťastný hněv? Otče — neznáte už svého syna?

Abdelkader. Co pravíš?

Kolčava. Jakže? cože? kamže? Svého syna v téhle hazuce, nešťastné dítě! To mi už nedělej, Vojtíšku, to ne! (Obejtí.)

Abdelkader. Ah, to mě těší!

Mohamed. Odpustíte mi?

Kolčava. Nezvedený kluku!

Mohamed. Vy jste mi hrozil.

Kolčava. V první zlosti.

Mohamed. Vy jste mi činil křivdu.

Kolčava. Protože jsi nechtěl poslechnout.

Mohamed. Já to nemohl vydržet.

Kolčava. A utek' jsi.

Mohamed. Nikdy již neměl jste o mně slyšet.

Kolčava (pohnut). My jsme myslili, že jsi mrtev.

Mohamed. Já jsem zatím živ.

Kolčava. K mé radosti!

Mohamed. Na vašem srdci!

Kolčava. V mé náručí. (Objetí.)

Abdelkader. Allah jest veliký!

Mohamed (k němu). O můj velkomyslný pane! Ujmi se mého otce a vezmi ho pod svou ochranu!

Abdelkader. O to nepotřebuješ teprva prosit.

Kolčava (tiše k synovi). Kdo pak je to?

Mohamed. Slavný Abdelkader.

Kolčava. Není možná? — O můj nejvzácnější pane Kader — to jest: já jsem toho už tolik o vás četl.

Abdelkader. Dobře, dobře! Tuhle zatím něco pojez, abys se po strachu posilnil.

Arabové (prostrou na zemi koberec a dají na to mísu, chléb a nůž).

Abdelkader (ustoupí se svým lidem do zadu).

Kolčava (sedaje na zem). Co pak je to dobrého?

Mohamed. Rýže s vodou.

Kolčava. Tak? to je něco čistého. Ale čím pak se to jí? vždyť mi nedali žádnou lžíci.

Mohamed. My to jíme obyčejně holou rukou.

Kolčava. No, to je pěkná manýra! (Dá se do jídla.)

Arabové (pozvednou zbraň). Jenom na ně! Allah jest veliký!

Kolčava (se lekne). Ce pak je to?

Mohamed. Oni povzbuzujou Abdelkadra, aby šel na nepřátele.

Abdelkader (obnaží šavli). Ano, přátelé! Nežli přijde večer, utonou v krvi své!

Kolčava. Ty se poděkujou.

Mohamed. Ale teď mi povězte, otče, jak pak sem přicházíte? a co dělají doma? jak se má —?

Kolčava Aha! no, však já vím, co chceš. Ale jen počkej, až se najím, začnu povídat, a to budeš otvírat hubu. Ach, jen kdy bysme už byli doma!

Abdelkader (popojde ku předu). Mohamede! nyní se navrátíme do táboru, shromáždíme zástupy a pak se vrhnem na nepřítele. Já dychtím již po jejich krvi. Starost o tvého otce zanechám tobě. Přistroj ho do našeho šatu, aby mu našinci neublížili. — A nyní vzhůru! Allah jest veliký; a svatý praporec proroků bude se brzy nad mrtvými těly nepřátel našich vznášeti.

Arabové. Allah jest veliký!

(Opona spadne.)

TŘETÍ ODDĚLENÍ.

Francouzské ležení. Veselé kupy rozličného vojska. Markytánky, dílem v arabském kroji, rozdávají vojákům nápoje.

1. Sbor a nebo tanec. Potom povstane na levé straně hluk.

Všickni. Co je to? co se děje?

2. Orville s několika důstojníky z táboru. Z druhé strany Marcial. Baltazar v burnusu. Olůvko. Plameňáč. Kočička. Brousek. Jelítko.

Orville. Jaký to povyk.

Marcial. Můj pane plukovníku! Já zajal pomocí těchto udatných vojáků hlavu našich nepřátel, slavného Abdel-Kadra, a odevzdávám jej do vašich rukou.

Orville. Je-li možná? No, to jsem velice potěšen, že jste měli takové štěstí a nezanedbám dozajista ničeho, abyste došli zasloužené odměny. (K Baltazarovi.) Monseigneur! je plains votre sort; mais je ne puis cacher ma joie de faire connaissance du plus brave des ennemis de notre grande nation.

Baltazar (pro sebe). Tu máš, čerte, kropáč! ten myslí opravdu, že jsem ňáký turecký baša a mluví ke mně francouzsky! No, to si dá!

Orville. Je comprende votre silence, monseigneur, mais soyez assuré que nous n'oublierons jamais le respect, que nous devons à un homme de votre rang élevé et de votre bravour.

Baltazar (pro sebe). Co pak mu mám jenom říct? Naposled se rozzlobí a dá mi jich půl kopy vysázet. Těch bych nemoh' potřebovat. E co? já spustím francouzsky, vždyť mám podle toho důchody.

Orville. Si vous désirez quelque chose, vous n'avez qu'à ordonner — nous ferons tout, pour vous rendre votre position agréable.

Baltazar. Vuj, musie! vuj. Žene paseka. Kuna vu portugal? fortepiano? — že sví — nepabon — ham ham — (ukazuje, že by jedl) rozumí?

Důstojníci (se vespolek usmívají).

Orville (k nim potají). Bez pochyby neumí dobře francouzsky. Dejte přivést našeho tlumočníka.

Důstojník (odejde).

Orville. Ne vouz gênez pas, monseigneur, je vous en prie.

Baltazar. Že vu — fik sem, fik tam — ukrutánský malér — done moa, bum, bum — (ukazuje pití).

3. Tlumočník v arabském oděvu. Předešlí.

Baltazar. Jaká pak je tohle maškara?

Orville (ke tlumočníku). Pověz nám, co tento pán na nás žádá?

Tlumočník (pokloní se před Baltazarem). Salem alejkum!

Baltazar. Alejkum? Jaký pak je to Tatar?

Tlumočník. Vaš hade kum?

Baltazar. Kum? Samé kum. Bum bum, bylo by mi milejší.

Tlumočník. Kar ma nela varamuf.

Baltazar (stranou). I bodniž do tebe! (Mrzutě.) Muf a buf, kum a bum — čurimurifukty bác!

Orville (ke tlumočníku). Co že povídá?

Tlumočník. Já nevím; to není arabsky.

Orville. Že ne? vždyť je to přece Arab.

Tlumočník. Ten? a jaký pak?

Orville. Váš Abdelkader.

Tlumočník. Ten? a hahaha! A to je pěkná mýlka.

Všickni. Mýlka?

Tlumočník. Abdelkadra znám jako sám sebe — to není ani žádný Arab — to je cizinec.

Orville. Cizinec? u všech čertů — co to znamená? Mluv, člověče, kdo jsi, nežli mě přejde trpělivost!

Baltazar (shodí burnus). A to bude cirátů! Mně přešla už dávno. Já mlčím jako mezek a nechám s sebou šmejkat, jako bych byl žok vlny — a při tom ani suchou kůrku na zub, ani mokrou kapku na jazyk — i mordifik! teď toho mám dost.

Orville. Kýho čerta! ten chlap nás měl tedy za blázny? Strčte ho do modrého kabátu! — pryč s ním! — a kdyby měl být tamborem.

Vojáci (se ho chápou).

Baltazar. Ale, pane generále! to je proti právu. Já nepatřím do vaší konskripce — já budu žalovat u jedenáctkomanda — já mám podle toho důchody!

Vojáci (ho mezi tím křikem odvedou).

Orville. Vás, desátníku měl bych dát na 24 hodin do křížku; ale mám outrpnost s vaší hloupostí a smích kamarádů bude vám dost hodnou pokutou. (Odejde s důstojníky.)

Marcial. Tisíc kulí a granátů! Co jste to dokázali?

Plamenáč. My? co pak vás napadá?

Marcial. Mně před očima našeho plukovníka a všech důstojníků takový afront! Ký čert vám poradil říkat, že je to Abdelkader.

Kočička. My to neříkali, to jste vy sám panu plukovníkovi nabulíkoval.

Marcial. Ale vy jste nabulíkovali mne — a já konal potom povinnost, že jsem chtěl bulíka odvést.

Plamenáč. To se držte tuhle Olůvka. Ten začal povykovat, že je to Abdelkader.

Brousek. Řežte ho!

Jelítko. Jenom pomalu a pozorně!

Olůvko. Pánové, já to myslil dobře; že se to nepodařilo —

Plamenáč. Obyčejná výmluva, když udělá člověk hloupost.

Marcial. Jestli se rozzlobím — tedy vás strčím všechny do díry.

Plamenáč. Proč ne! když půjdete s námi —

Kočička. A když nám dáte dobře jíst a pít.

Marcial. Vrbové proutí a lískovky.

Olůvko. Pardon! My sloužíme pro čest!

Brousek. To si vyprosím! Jíst a pít musí být při tom.

Marcial. To uvidíme! Nynčko jděte každý na své místo a uděláte-li mi ještě dost malou hloupost, tedy vás vyplatím, že budete do smrti na francouzskou službu pamatovat. (Odejde.)

Olůvko (za ním). Ano, pane sergeante, to si myslím také.

Brousek. Hoši — řežme ho!

Jelítko. Jen pomalu a pozorně!

Plamenáč. Pomalu nebo čerstvě; jen když to ucítí. (Rozejdou se.)

4. Šukálek (přestrojen za děvče, v tureckých nebo řeckých šatech).

Tak! Tu jsem zase. Moji přátelé měli už hezké příhody — hahaha! a dočkají se ještě příběhů, že jim budou vlasy vstávat jako roubíky. Teď si udělám žert s Baltazarem. Chlapík neokazoval beztoho velkou náklonnost ku své paní Barboře. Zkusíme toho, jestli jí nebude nevěrným. Já si s ním zahraju, že ho do nejdelší smrti nenapadne, že v těchto šatech někdo vězí, s kterým není dobře zahrávat.

5. Baltazar (ve francouzské uniformě). Předešlí.

Baltazar (maršíruje). Seno, sláma — seno, sláma! I bodejž do toho tisíc milionů — ale ne, zlobit se nebudu, já mám podle toho důchody. Doma jsem při každé rekrutýrce šťastně proklouz'. Tady ale sotva se ukážu, tu máš, už mě mají — už vězím v modré kazajce — jako bych měl podle toho důchody.

Šukálek (přistoupí). Prorok tě požehnej! spanilý vojáku!

Baltazar (sebou trhne). Fi! jak jsem se ulek'! — Ale šlaku, podívejme se — to je čistý voják! U toho regimentu bych chtěl sloužit, třeba dvě kapitulace.

Šukálek. Nu, jak pak se ti zde líbí, cizinče? Tys přece cizinec, je-li pravda?

Baltazar. Ovšem; já přijel teprva dnes.

Šukálek. Odkud pak?

Baltazar. Ze studně.

Šukálek. Ale ne snad ze studně moudrosti?

Baltazar. Ty nepokoušej, malá všetečko! Odkud pak jsi ty?

Šukálek. Já jsem Řekyně z Korintu.

Baltazar. Břekyně z kornoutu? To by si měla být v Praze na Ovocném trhu; tam by se o tebe trhaly.

Šukálek. Ty jsi dobrá kopa, jak pozoruju, a to mě těší, aspoň budu mít veselého kupce víc. Já jsem tudy markytánkou.

Baltazar (stranou). Té se budu držet! člověk neví, k čemu taková známost někdy pomůže.

Šukálek. A odkud pak jsi vlastně, milý cizinče?

Baltazar. Já jsem z Čech.

Šukálek. Z Čech? To je jistě hrozně daleko.

Baltazar. Tak daleko, že mnohá nace myslí, že jsou tam samí medvědi; ale oni jsou tam zatím samí kubíci a každý má filipa.

Šukálek. Máte tam taky sultána a dvůr?

Baltazar. O tam je sultán leckde na dvoře.

Šukálek. A kolik žen si tam obyčejně berete?

Baltazar. Kolik? My? jenom jednu, a té má každý dost. (Vzdychne.) O Barboro!

Šukálek. Tedy neházíte své ženy do vody, když je už nemilujete, jako u nás dělají?

Baltazar. To dělají u vás? o šťastná zemi — o Barboro!

Šukálek. Po kom pak to tak vzdycháš? je to snad tvoje milenka?

Baltazar. Milenka? Bodejž nebyla nic jiného! o bych si zavýskal.

Šukálek. Mně se ale zdá, že se ti po ní stýská?

Baltazar. Až hanba! tak že bych seděl raději na Ledovém moři nežli u ní.

Šukálek. Tak? to si budeš bezpochyby jinou hledat?

Baltazar. Proč ne? já mám podle toho důchody.

Šukálek. Hezkou?

Baltazar. O — komifo! jako v Čechách říkáme.

Šukálek. A kde pak je?

Baltazar. Zrovna přede mnou.

Šukálek. Ne snad já?

Baltazar. Oui!

Šukálek. I ty bláhový! Já tě hrubě neznám. Co pak jsi vlastně? — nebo že nejsi pro vojenský kabát stvořen, to je vidět.

Baltazar. Co že jsem? (Stranou.) I podívejme se, jak si vybírá! To jí nesmím dát znát, že jsem byl podomkem, to by jí všecka láska odpadla. (K ní.) Můj zlatý bažante, já jsem taneční mistr!

Šukálek. Ty?

Baltazar. No, to si mohla přece hned poznat.

Šukálek. A umíš také tancovat?

Baltazar. No — a jak?

Šukálek. I totě jsem žádostiva. A co pak se u vás nejvíce tancuje?

Baltazar. Polka — zase polka a ještě jednou polka, že to pak ani jako polka nevypadá.

Šukálek. A můžeš mě jí naučit?

Baltazar. Hned. Ona je vlastně na novo přistřižený staročeský třasák; to se můžeš tedy jen trochu třást — a už to půjde.

Šukálek. Já se na tebe jen zostra kouknu a již budu vědět, co v tobě vězí! O já mám oči — já to znám — mne neujde ani dost málo. Jen tu počkej — a nedělej si myšlénky na jinou, rozumíš? Sice — (pohrozí mu a odběhne).

Baltazar. I to je safientská štěbetalka. Ta by mohla snadno člověka pobláznit. (Odejde.)

6. Plamenáč. Brousek. Jelítko. Kočička, pak Olůvko. (Opodál bubnování a střelba. — Vojáci běží přes jeviště, v táboře povyk.)

Kočička. Pomozte, pomozte! Turci jdou!

Plamenáč. Já vám povídal, že toho Abdelkadra nelapnem; ten nám dá ještě co proto.

Brousek Řežte ho!

Jelítko. Jen pomalu a pozorně!

Olůvko (běží přes jeviště). Utecte! Arábové se hrnou — Abdelkader všecko umorduje — utecte!

Plamenáč. I tak utíkej, až ti nohy ulítnou. My budeme pro krále a pro vlast bojovat.

Kočička. Ale tohle není naše vlast.

Plamenáč. To je pravda, ale —

Brousek. I jen to řežme!

Jelítko. Pomalu a pozorně. (Odejdou.)

(Bojovní hluk ještě trvá; oddělení Francouzů a Arábů v šarvátce přes jeviště. Hudba.)

PROMĚNA.

Skalnatá krajina, v zadu dělané cesty, v předu křoviny.

7. Baltazar z levé strany s ručnicí.

Kolčava z pravé strany jakožto Aráb s dlouhou puškou. Oba vystupují bojácně.

Baltazar. Abych se přiznal, tedy mi ten vojenský stav tuze velkou radost nedělá.

Kolčava (nevidí ho). Až dosavád byl jsem tamhle za skalou schován, ale teď přichází střelba z druhé strany, musím se po jiné skrýši ohlídnout.

Baltazar. Ti lidé, co mě takhle ošmolkovali, budou to mít na duši.

Kolčava. Já se jen těším, že se každý Francouz lekne, jak mě zahlídne.

Baltazar. Skrze mou udatnost nepřibude Francouzům slávy ani co by za nehet padlo.

Kolčava. Jen tedy honem, kde je ňáká jeskyně.

Baltazar. Honem pryč, abych nepřišel těm mamelukům do pazourů.

(Oba odcházejí, zhlídnou se a trhnou sebou.)

Oba. Pomoz Pán Bůh! tu někdo stojí.

Kolčava. Francouz!

Baltazar. Takový lidojed!

Kolčava. Já se všecek třesu.

Baltazar. Já vypustím duši.

Kolčava (plný strachu). Ale — jenom kuráž!

Baltazar (též). Jen hodně rabiat!

Oba (křičí). Kdo to?

Kolčava. Vzdej se, nebo tě zastřelím.

Baltazar. Padni, nebo tě zabiju.

Kolčava (stranou). Já se potím krví.

Baltazar (utírá si čelo). Se mne teče jak z okapu!

Kolčava (dodává si zmužilosti). Ho ho — ho — o!

Baltazar. He, ha, hu, hi, ho!

Kolčava (stranou). E co, já mu řeknu, aby mi dal pardon!

Baltazar (stranou). Nejlíp bude, když se mu vzdám na milost! (Oba si dodávají ještě jednou smělosti, chtějí na sebe, míří flintami, pak se dají do křiku, zahodí zbraň a padnou na kolena.) Ach, pardon! milosrdenství!

Kolčava. Cože? vy se mne bojíte?

Baltazar. Já mám podle toho důchody.

Kolčava. Nejste hladový tygr?

Baltazar. Nejste lidojed?

Kolčava. Ani mne nenapadne.

Baltazar. Ani pomyšlení.

Kolčava. A tento hlas?

Baltazar. Tahle řeč?

Kolčava. Kdyby to nebylo v Africe —

Baltazar. Kdybysme seděli v Čechách —

Kolčava. Já jsem vás nejspíš už někde viděl.

Baltazar. Vaše fačárna mě už také někde dopalovala.

Kolčava. Tys to tedy, darebáku?

Baltazar. Já mám podle toho důchody.

Kolčava. Baltazare!

Baltazar. Pane Kolčavo!

Kolčava. I pojď sem a dej se obejmout.

Baltazar. Šťastná hodina!

Kolčava (pohnut). Věrná duše, já tě měl vždycky rád.

Baltazar. A přece jste mě vyhnal.

Kolčava. Proto, že jsi měl taškářskou hubu.

Baltazar. Já mám podle toho důchody.

Kolčava. Nynčko budeš moudřejší a tak zůstaneme vždycky při sobě.

Baltazar. Doma i v hospodě.

Kolčava. Teď musíme vzít nohy na ramena!

Baltazar. Ó s radostí!

Kolčava. Ale počkej — můj syn musí s námi.

Baltazar. Cože? Váš Vojtíšek je zde také?

Kolčava. Ach ano — jen pryč!

Baltazar. Ale kam pak já se poděju?

Kolčava. Šlaku, na toho bych byl málem zapomněl! Co pak ho neznáš?

Baltazar. Vždyť jsem Baltazar — váš bývalý špeciál!

Mohamed. Není možná? Náš hloupý Baltazar?

Baltazar. Já mám podle toho důchody. Teď ale mysleme na to, abysme práskli do bot.

8. Mohamed. Předešlí.

Mohamed. Ha, bohu díky, že vás nalézám! My musíme couvnout. Francouzové dostali posilu. Abdelkader je rozzloben a chce všecko usmrtit, co mu padne do rukou; tedy pryč!

9. Mustafa s houfem Arábů. Předešlí.

Mustafa. Hola, tu jsou Frankové! zabte je!

Mohamed. Mustafa! Po nás je veta!

Mustafa. Dobře, že tě nalézám, pane Mohamede — tys můj nepřítel — a s tebou tady Francouz! Tys nepřítel Abdelkadrův, budeš-li ho chránit, pak zahynete všickni tři.

Baltazar. O jemináčku! teď je můj život na kahánku.

Mohamed. Tito dva muži stojí pod mou ochranou a já si za to u Abdelkadra odpovím.

10. Missari s houfem Arábů z druhé strany. Předešlí.

Missari. Dopadl jsi ho, Mustafo?

Mohamed. Missari? ha, to je zráda ze všech stran!

Missari. Mohamede! učiň podle rozkazu Abdelkadrova a zahlaď nepřátele.

Mohamed. Tento je můj otec a ten —

Mustafa. To je nepřátelský oděv.

Baltazar. To je jenom tak povrchu — uvnitřku jsem váš nejlepší přítel.

Arábové. Zabte je! zabte!

Baltazar. Pro pána Boha, moji zlatí pánové! nechte pak si říct! Nesekejte jako do jitrnic.

Missari (dotírá). Mohamede, hodina pomsty naší padla — ty musíš pojít.

Mohamed. Tedy mi pomoz Bůh a moje ruka. (Brání Kolčavu i Baltazara.)

Kolčava. Spaste duši, kde jste kdo! Skalní duchu, drž své slovo, pomoz! nenechávej nás v bryndě. Kde jsi?

11. Šukálek (v pěkné oficírské uniformě vystoupí v zadu ze skály). Za ním skalní duchové. Předešlí.

Šukálek. Zde jsem — a vysvobodím vás! (Pokyne; duchové obstoupí Mohameda, Kolčavu a Baltazara. Hudba počne.)

Šukálek (sejde se skály, za ním duchové s dlouhými vousy jako tamboři atd. Vojáci počnou na Aráby střílet. Veliké skupení — bengálský oheň).

(Opona spadne.)

ODDĚLENÍ ČTVRTÉ.

(Dekorace z oddělení prvního.)

1. Perořízek. Nádenníci zavážejí studni.

Perořízek. Jen honem, honem, lidé! ať jste hotovi. Dnes o polednách bude se držet na tenhle grunt licitace. Ať je tedy ta díra zaházena.

Nádenník. To bude asi věc nemožná. My tam házíme a sypeme už na půl roku a ono je to pořád ještě jako pekelná tlama. V tom musejí být nějaké čáry.

Perořízek. Hlouposti! Co my na ouřadě poručíme, v tom nejsou žádné čáry. Jen kdyby neměl člověk plny ruce díla!

Nádenník. Ne, ne, z toho nemáme žádné požehnání. My půjdem raděj k panu správci a řekneme mu, aby nechal všeho být.

Ostatní. To máš dobře! (Odejdou.)

Perořízek. O jen jděte, hlupáci! Pan správce vám poví, co proto. Ta studně se musí zasypat, sice ten grunt nikdo nekoupí. Každý mluví o čarách. Hlouposti!

2. Rozárka. Předešlý.

Rozárka (rychle). Ah vida — tu jste ještě, pane Perořízku!

Perořízek. I dobré jitro! slečinko!

Rozárka. Je to pravda? Bude dnes licitace na Kolčavovic dům?

Perořízek. Dle ouřadního nařízení — poněvadž je všecko pátrání po panu Kolčavovi a jeho synu daremné.

Rozárka. Ale vždyť pak by se mohli přece navrátit. Snad by se mohlo s prodejem přec ještě počkat?

Perořízek. Nemůže, slečinko — a je-li vám toho domu tak líto — víte-li co? — kupte ho sama; přijde beztoho za babku. Nemějte mi za zlé, slečinko — teď musím na ouřad. Ach, jen kdybych neměl plny ruce díla. (Odejde.)

Rozárka. Ohavný člověk! ještě se bude mé chudobě posmívat! Ale já se nemohu přece vší naděje spustit — — třebas to bylo nevím jak hluboké tajemství, kam vlastně zmizeli. (Jde ke studni.)

3. Barbora (v nuzných, trochu komických šatech). Předešlí.

Rozárka. Jakáž pak je tohle žebračka?

Barbora. Ach odpusťte mi, panno slečinko, že vás tady vytrhuju — já mizerná osoba; já si tu chci jen chvilku odpočinout.

Rozárka. Pro pána — nejste vy paní Baruška, bývalá kuchařka —

Barbora. Jsem, jsem, panno slečinko! mizerná kuchařka; ale už jsem dovařila.

Rozárka. Ale to je mi přece divno! Jak pak jste tak zchudla?

Barbora. Toho je trojí příčina; za jedno moje huba, za druhé moje hloupost a konečně moje pečlivost. Já se ráda vadila — toho mi neupře ani nepřítel; při tom jsem ale spravedlivě hospodařila. Já byla 14 let u pana Kolčavy a dřela jsem ho — to jest: dřela jsem se u něho a ten nevděčník mi konečně se vším upláchnul; ani grešle mi nevyplatil.

Rozárka. Možná, že ho potkalo nějaké neštěstí.

Barbora. Arci, arci — boží trest; to má za syna.

Rozárka (si tiše vzdychne). O, můj ubohý Vojtěch! — Ale milá paní Baruško, což pak jste nemohla zůstat v domě, až by se bylo o panu Kolčavovi něco jistého zvědělo?

Barbora. Ach, panno slečinko! když se ztratil a páni od ouřadu ho nadarmo hledali, přišel konečně pan správce s drábem a dali všecko pod pečeť — tu jsem musela chtíc nechtíc ven, sice by mě byli také zapečetili.

Rozárka. Ubohá ženo!

Barbora. Za svých posledních pár krejcarů dala jsem svého muže do novin — aby mi o něm pověděli, aby se hlásil — ale on se nehlásil — a já vím, proč.

Rozárka. Proč pak?

Barbora. Proto, že se bál výprasku,

Ale kdyby se mohl nynčko do mého srdce podívat, aby viděl, jak toho lituju, že jsem mu někdy vypráška — (pláče) on by mi to dozajista odpustil.

Rozárka. Upokojte se, milá Baruško! Já jsem také nešťastna, ale přec se nespustím naděje.

4. Šukálek (vylezl mezitím ze studně). Předešlí.

Šukálek. To máte dobře, moje roztomilá!

Rozárka. Ach, to jsem se lekla! Kde se ten mladý člověk tady vzal?

Barbora (ho bystřeji pozoruje). Ten člověk je mi jaksi známý.

Šukálek. Arciže, matičko! my se známe tuze dobře. Vy, panenko, se mne ale nelekejte — třebas já tamhle z té divné studně přicházel.

Barbora. Jestli se nemýlím, tedy jste mi jednou něco zahrál.

Šukálek. Arciže, matičko! a ty jsi při tom tancovala jako na drátkách.

Barbora. Ach, teď jsem už dotancovala; sotva, že klepu nohama.

Šukálek. Vám jsem uchystal radost, ale až na dnešek.

Rozárka. Radost?

Šukálek. Já našel v té studni veliký poklad. Chcete ho?

Rozárka. Jaký je to poklad? — o netrapte mne!

Šukálek. Já vám ho daruju — ale nevím, jestli ho unesete, on je trochu těžký. (Jde ke studni a vyvede Vojtěcha.)

5. Vojtěch, pak Kolčava. Předešlí.

Rozárka. Vojtěše! můj Vojtěše!

Vojtěch. Rozárko — moje drahá duše! (Obejmí.)

Barbora. Ach, to je klenot! Nemáte taky nějaký pro mne? —

Šukálek. Mějte strpení — snad najdem ňákou starou perlu.

Rozárka. Ty jsi mne nechal dlouho v hrozných starostech —

Vojtěch. Odpusť mi, drahé děvče! já trpěl při tom ještě víc.

Rozárka. Všickni myslili, že jsi mrtev; ale srdce moje pravilo —

Vojtěch. Že jsem živ, a to jen pro tebe!

Rozárka. A tvůj otec?

Kolčava (vylezl zatím ze studně). Je zde také — safraporte, to byla ňáká cesta! — to jsem se naběhal, nežli jsem tvého ženicha našel.

Rozárka, Vojtěch (jej objímají). O drahý otče!

Kolčava. S pomocí tohoto zatrapeného človíčka (na Šukálka) jsem vám zkusil věcí, že vám budou vlasy vstávat jako roubíky, až začnu vypravovat. Teď zůstaneme všickni pohromadě — vy mě budete milovat a já budu za to vaše děti chovat.

Vojtěch. Rozárka. O jaké štěstí!

Kolčava. Aby vám neuteklo, musíte být za dobré s tímhle malým černokněžníkem.

Šukálek. Když se budete podle toho chovat, budete mít vždycky mou protekci. My duchové stojíme v slovu.

Kolčava. To věřím; to mám teď radši, než lidské kontrakty. Teď ale pojďme domů, ať se po cestě trochu posilníme. Doufám, že se mi zatím víno ve sklepě nezkazilo.

Barbora. Za to nemohu teď milostpane, stát.

Kolčava. I kýho šlaka! Barboro! jak to vypadáte?

Barbora. Mizerně. To je od těch čas, co jsem z vašeho domu odešla. Vy tam nynčko také nemůžete. Pan správce všecko zapečetil a mne vyhodil.

Kolčava. Kýho šlaka! nu, jen když mi tam nechal víno. Na vás se nestala bezpochyby žádná škoda, a trochu vám to neškodí! Vy jste byla od jakživa lítá saň —

Barbora. O teď jsem jako kuře! Jindy jste míval arci přede mnou respekt —

Kolčava. Ty!

Barbora. Teď se ale nebojte; já jsem jako máslo.

Kolčava. Uvidíme, uvidíme! Teď ale poběhnu honem na ouřad, abysme mohli do domu; vy dva si zatím můžete povědít, co vám srdce tlačí, pak budeme strojit svatbu, že bude celý svět hubu otvírat. (Vezme Vojtěcha a Rozárku za ruce a odchází s nima.)

Barbora. Ale co pak nevíte nic o mém Baltazarovi?

Kolčava. To se musíš tohohle panáčka zeptat. (Odejde.)

Barbora (v nesnázi). Vás? — můj

vzácný panáčku? — odpusťte, já nevím, jak vás titulírovat —

Šukálek. I vida, vida! jak se paní Baruška změnila! Nu dobrá! poněvadž vidím, že se udělala z ohnivé saně tichá beruška, tedy ti pomohu tvého Baltazara vyhledat. Ale bude to kus práce — proto, že je odtud tuze daleko.

Barbora. Ach můj roztomilý pane černokněžníku! a kde pak je?

Šukálek. Na Ledovém moři!

Barbora. Na moři! o má ubohá hlava! tam se dozajista umoří!

Šukálek. Však jsem měl s tím chlapíkem pravý kříž, i nevím, bude-li se chtít dobrovolně navrátit; nebo sotva se udělala na našich cestách zmínka, že se navrátíme domů, vzkřikl jako vyděšený; K Barboře! Ani do nejdelší smrti!

Barbora. Inu, já se mu nedivím.

Šukálek. To nepomohlo žádné hrození ani prošení. „Nežli bych šel k ní, raděj půjdu na Ledové moře!" No, já mu udělal po vůli, a nynčko tam sedí.

Barbora. O ten ubožák! A tam je asi zima — je-li pravda?

Šukálek. No, to věřím.

Barbora. Ale jak pak se tam dostal?

Šukálek. Mou pomocí.

Barbora. Ach, to mě tam tedy doveďte, já s ním budu hlady trpět, žízní se mořit, zimu snášet, až mi odpustí. (pláče) Ach, jen když budu u něho!

Šukálek. Myslíš to opravdu?

Barbora. Tak jako že jsem bývala zlá žena!

Šukálek. Tedy pojď se mnou. (Jde ke studni.)

Barbora (tam koukne). Do téhle díry! Br —! Toť je jako pekelná tlama.

Šukálek. Máš-li strach, tedy zůstaň na hoře — já ti nemohu pomoct, jinou cestu neznám, která by tě k Baltazarovi přivedla.

Barbora. Nu, když není jináč — tedy s kuráží. Bez kuráže —

Šukálek. Ani skalní duch nic nedokáže! Tedy jen za mnou k radostnému cíli!

(Oba vstoupí do studně.)

PROMĚNA.

Ledové hory na severu. Vůkol vše sněhem pokryto; temné osvětlení.*)

5. Baltazar v oděvu grónském s dlouhou tyčkou v ruce).

Pr! to je chládek — až kosti láme. Ta zima zde ale musila tuze náhle přijít, že vůkol až listí na strom přimrzlo a nemělo ani kdy sežloutnout a opadat. Ale dobře tak! Proč jsem byl takový mezek. Že jsem nechtěl nazpátek k Barboře, to mi nemůže mít žádný za zlé, já mám podle toho důchody; ale proč jsem nechtěl být raději někde v Netalii? Musilo mi právě to Ledové moře připadnout? To bylo oslovství. A ten čertový skalník — ten byl hned při tom, hned se toho chytil. Já ani nevím, jak mě sem začaroval. Ještě dobře, že mi zjednal tuhle vlčuru. Bez té bych tu zkřehnul jako mokrá košile, když je mráz. Ale kdyby mě tu tak některý známý potkal? Ten by se mi asi vysmál; on by byl s to, dát mě do novin. Na štěstí, že jich mnoho nemám. Vida, tak je každé neštěstí, také štěstí. (Z pravé strany přichází bílý medvěd a hrabe přední tlapou.) I hrome! tohle mi ještě scházelo! A jak si dává ta mrcha na čas! Podívejme se! — kdybych ji měl doma, musela by mi ta mrcha pokoje voskovat. (Medvěd přichází blíže.) Vida, vida! ta bestie dostává přece na mne laskominu! to se musím bránit. (Medvěd se do něho pouští, on s ním zápasí a zažene ho.) Viktoria, naši vyhráli! A pro dnešek budu mít bezpochyby pokoj. (Odchází v levo, v tom:)

7. Barbora. Předešlí.

Barbora (s rozevřenou náručí). Baltazare! Drahý manžele!

Baltazar (všecek vyděšen). Barboro! (Komicky, zoufanlivě.) To je horší, nežli deset medvědů! (Praští sebou na zem.)

Barbora. Baltazare! ty jsi mrtev?

Baltazar. Celý kaput!

Barbora. Po tak dlouhém čase mě zas vidíš a chceš umřít?

Baltazar. Já mám podle toho důchody.

Barbora. O Baltazare, to nevydržím! Já se ti nehnu z místa; a jestli umřeš, tedy padnu na tebe a nevstanu, až vypustím duši.

Baltazar (honem vstává). Pěkně děkuju! To aby čert vydržel.

Barbora. Bohu díky! on je živ!

Baltazar. Ale ne pro tebe.

*) Při provozování na menších divadlech může tato proměna býti vynechána.

Barbora. Ah, já si musím radostí zaplakat!

Baltazar. To ti nic nepomůže a kdyby si pískala jako rozštemované varhany. Tvoje slze mne neobměkčí, a kdybys plakala, až by ti ze samých slzí rampouchy narostly.

Barbora. O můj Baltazare — milý, zlatý Baltazare! Já tě budu ode dneška na rukou nosit.

Baltazar. Děkuju, já nejsem žádné děťátko.

Barbora. Já toho bolestně litovala, čím jsem se proti tobě provinila. Kdo mě zná, musí myslit, že jsem se narodila, když mi bylo 50 let.

Baltazar. To si myslí, i kdo tebe nezná.

Barbora. Můj mladý věk je ten tam!

Baltazar. Kdo ho najde, může si ho podržet. My se rozejdem. Budou-li nás chtít po smrti do jednoho hrobu položit — to si dám líbit. Prozatím ale půjdeš na východ a já na západ.

Barbora. Je to tvoje pevná vůle?

Baltazar. Pevná, jako starý marcipán.

Barbora. O nebuď takový ukrutník! Tuze dobrých dnů jsi arci u mne nemíval — ale to bude teď všecko jináč. Já jsem celá jiná — a pak, to si mohu myslit! tys mezi tím asi řádil — a věrným jsi mi taky nezůstal.

Baltazar (se lekne). Ženo! ty máš jistě šotka!

Barbora. Oh, já to vím! ale já ti zůstala věrna; do mne se nikdo nezamiloval.

Baltazar. Vždyť máš podle toho důchody.

Barbora. O Baltazare! Nadej mi, vytluc mi, ale jen mi odpusť a vezmi mě k sobě.

Baltazar. Ani pomyšlení; ty jsi pro mé srdce velmi přeleželá.

Barbora. Pomysli, že také den ode dne stárneš!

Baltazar. Já mám podle toho důchody.

Barbora. Pomysli, že musíš někoho mít, kdo by tebe opatroval, kdo by ti prádlo spravoval — kdo by dával na tebe pozor, když se opiješ.

Baltazar (pohnut). Když se opiju — to je pravda; ale všecko nadarmo — my musíme pryč od sebe.

Barbora (žalostně). Tedy se měj dobře!

Baltazar. Vinšuju šťastnou cestou.

Barbora. Co pak mi nedáš nic na památku?

Baltazar (vytrhne z kožichu hrst vlny). Tu máš!

Barbora. Děkuju ti.

Baltazar. A já nedostanu nic?

Barbora. Co pak chceš?

Baltazar. Dej mi pětku, já si něco koupím.

Barbora. Já nemám ani pět vídeňských.

Baltazar. Pak se musíme na věky rozloučit.

Duetto.

Barbora. Ukrutníku, neodcházej,
na prsa mi dýku sázej,
do tváří mi dlaně házej,
jen mě podrž u sebe;
ráda snesu hněvy tvoje,
nehrozím se zlého boje,
vždy ti dáno srdce moje,
jen chci umřít u tebe.

Baltazar. Na hrozný outěk dej se už,
před mým vztekem máš se třásti,
sic na tě vezmu ostrý nůž,
v krvi tvé se budu pásti.
Strašlivě zní mé řvaní
jak hromu hukotání — ha!
Zachvěj se, pyšná ženštino,
ta pomsta má už táhne!

Barbora. Muži, dej si přece říct,
na mne vinu nechtěj svíst,
ty jsi hrozný tvrdohlav,
s tebou je ukrutný stav.

Baltazar. Nevěrnici udávím,
pak vytec i moje krev.
Já tě otrávím,
pak vytec i má tu krev.

Barbora. Milost, milost měj se mnou
a slitování!
Smiluj se — smiluj se,
smiluj se nade mnou
i nad sebou!

Baltazar. Už je tu, už je tu, už je tu můj sbor,
tu ho máš, tu ho máš, jenom dej pozor;
[tu ho máš;]
on všecko hrůzou poleká
a tebe v ráži poseká!

B a r b o r a. Ach, ach, moje bolest ta je velká,
proto že je, že je cesta daleká.
I vinšuju ti naposled,
obrať jinam svůj chtivý hled,
já zbudu v samotnosti a žalosti.

B a l t a z a r. Svobodný život vedu rád a veselosti přeju!

B a r b o r a. Poznej tu chvíli
ukrutný muži!
Jakés to srdce
tu zarmoutil!
Ty chceš upláchnout,
to však nadarmo,
protože já tebe nepustím.

B a l t a z a r. Můj pán Bůh nemiluje pomsty —
a káže mi odpustit!

O b a. Měj slávu, vlasti má,
měj slávu, milá,
že mé srdci dán
ten skvoucí dar!
Měj, otčino, slávu,
buď prozpěvováno
že mi blaho dáno!

(Po zpěvu se chtějí rozejíti, ale tu jim vstoupí medvědi v cestu, že nemohou oba ani z místa. Oni lomí zoufanlivě rukama. Tu se vyskytne Šukálek na ledové hoře a začne na své housle hráti. Medvědi počnou skákati, Baltazar a Barbora vesele hopkují, Šukálek na ně kývá, aby šli k němu, oni to učiní, a on se pak s nimi propadne — jakož i celá dekorace zmizí. Hudba.)

DOHRA.

Artézská studně je hotova; vypadá jako pyramida s mnohými figurami, z trub se řine voda. Celé prostranství před Kolčavovým domem je osvětlene a kytkami ozdobeno.

8. **K o l č a v a. R o z á r k a. V o j t ě c h** (pěkně přistrojeni). Hosté, sloužící. Venkovský lid, pak **Š u k á l e k.**

V š i c k n i. Vivat pan Kolčava! Vivat nový páreček!

K o l č a v a. Děkuju na stokrát — děkuju! I těší mě, že jste se tak hojné shromáždili. Budeme jak náleží veseli. Tuhle je ženich — tuhle nevěsta — a tamhle stojí konečně hotová studně, kterou mi šikovný havíř z dalekých zemí dostavěl. Ať je zdráv!

Š u k á l e k (vystoupí ze zad studně). Děkuju pěkně, děkuju, a nemyslete si, že se k vám dotírám, jen abych slyšel svou pochvalu; já vám přivádím ještě dva chuďasy, kteří mnoho vystáli a nyní by zase rádi u vás zůstali. — Přistupte!

9. **B a l t a z a r. B a r b o r a** (přistoupí.)

O b a. Tu jsme!

B a l t a z a r. A tuhle vám přivádím malého medvěda jakožto svatební dárek.

K o l č a v a. Je-li možná? Jste vy to opravdu?

V o j t ě c h. Ubohý Baltazare!

R o z á r k a. My měli o vás už velký strach.

B a r b o r a Ach, můj vzácný pane, vezměte nás zase do služby; budete s námi dozajista spokojen.

B a l t a z a r. Já jsem jen rád, že se budu moct zase jednou zahřát; ta vlčura mě začíná už nynčko pálit — nechte mě jen zase podomkovat, pane Kolčavo!

K o l č a v a. I toť se rozumí!

B a l t a z a r Nu, tedy s chutí do toho! já mám podle toho důchody.

Š u k á l e k. Tedy buďte všickni šťastni a mějte se dobře.

K o l č a v a. V o j t ě c h. R o z á r k a. B a l t a z a r. B a r b o r a. Co pak nás chcete opustit?

Š u k á l e k. Musím, to je moje povolání,
na zemi duch skalní nemá stání;
za to vy se tady radujte,
upřímně vždy po boku si stůjte —
ze srdce mi tahle slova jdou.
Zdař Bůh do radostného shledání!
(Hudba.)

(Opona spadne.)

— — —

TVRDOHLAVÁ ŽENA A ZAMILOVANÝ ŠKOLNÍ MLÁDENEC.

Báchorka ve třech jednáních.

Psáno roku 1848. — Dáváno poprvé dne 18. března 1849. — »Divadelní bibliotéka« z roku 1868.

OSOBY.

Zlatohlav, někdy nazván Rybrcoul, kníže duchů Krkonošských.
Černobejl, Poledník, Matinoha, skalní duchové.
Johanes Pěnkava, školní pomocník.
Jahelková.
Terezka, její dcera.
Madlenka, děvečka.
Ančička.
Kuba, pacholek.
Stárek.
Mládek.
Hrdopyška, majitel statku.
Vydřiduška, jeho správec.
Loukota, rychtář.
Nožička, Kohoutek, sousedé.
Ezechiel, starý žid.
Nožejček, brousíř.
Vašek, venkovský pacholík.

PRVNÍ JEDNÁNÍ.

Romantické skalnaté údolí v Krkonoších, tak řečená Zlatohlavova zahrada. Na zad vrchol Sněhovky, lesknoucí se v ranních červánkách. Po skaliskách keře rozmanitých květin — Jitro pomalu se rozednívá.

Výstup 1.

Zlatohlav, mladická postava rusých vlasů, v bílém rouchu, zeleném pásu, sedí v předu pod květoucím keřem. Matinoha, Černobejl, Poledník a několik jiných duchův skalních u keřů.

Zlatohlav (vzchopí se). Vzhůru, hoši! Dosti toho dřímání! Slyšte hlasu pána svého!

Duchové (vyskočí a spěchají dolů). Co velí pán? Co káže mocný Zlatohlav?

Zlatohlav. Napadlo mně, abych zase jednou hory opustil a do nízkého údolí se podíval. Chystejte se, býti mi po ruce, kdyby bylo potřeba.

Matinoha. O to neměj starosti! Spískej si jenom něco veselého, aby přišlo tvoje jméno opět ku slávě.

Zlatohlav. Však oni lidé na mne ještě nezapomněli, třeba mě mudrctví z paměti jejich tlačilo. Ale co se týká veselosti, nemohu vám nic přislíbit. Onoť je arci tuto chvíli velikého kvasu na zemi, že by mohla z něho veselost vyběhnout, kdyby se našly ruce, kteréž by uměly kvasem šťastně zamíchati; ale takové ruce nerodí se v každém století.

Matinoha. Aj, toť by bylo tedy dobře, kdybys ty, pane, do toho někde zafoukal, aby se to hnulo ku předu.

Zlatohlav. Co ti, bloude, napadá? Svět se hýbe a běží dechem krále duchů, Pána od věčnosti; my červíkové nemůžeme nic jiného, leč okolo díla obcházet a písek z cesty zamítat. Ale co mohu, to učiním. Já miloval od jakživa lidské plémě; ono je símě ducha věčného, a kdyby si vespolek rozumělo, mělo by také jeho říši na zemi. Podívám se tedy mezi ně,

a bude-li se někde hodný chlapík za štěstím honit, pomohu mu je polapit.

Matinoha. Ale šelmovi musíš vytřepat, sice přijdeš o pověst.

Zlatohlav. Aj, v tobě sedí zašitý pokušitel! Ale aby tě nadarmo nelehtal, učiním ti po vůli.

Duchové. Sláva knížeti Krkonošskému!

(Zlatohlav zmizí mezi skalinami, ostatní duchové za ním. — Hudba. Silná mlha naplní údolí.)

Výstup 2.

Pěnkava; za ním nesa ranec Vašek, vesnický pacholík.

Pěnkava (v myšlénkách). Mám nebo nemám? — Srdce je tady ukováno růžovým řetězem, to jest: tak dalece růžovým, že je plno bodlavého trní; ale rozum bere karabáč do ruky a volá: „Hejdy odtud, pane Johanes!“ — Mám nebo nemám? — Počkej, zeptám se jistého orakula. (Počítá na knoflíkách u kabátu.) Mám, nemám — mám nemám — mám! — S Bohem tedy, sladká Terezo!

Vašek. Jak pak, nepůjdeme dál? Já bych rád zase brzo domů, abych nezmeškal poledne. Dnes vaří matka škubánky s prachandou.

Pěnkava. Škubánky? O to blahoslavenství! Já vařím také něco podobného — mě to škube ve všech žilách. Hoď tedy ranec na zem — tady mě už nikdo neuvidí, že se stěhuju — a tu máš děravý dvougrošák od cesty; dej si ho na pentličku a nos na památku od nešťastného člověka.

Vašek. Naděl Pánbůh! Já si koupím raději perníku, až bude pouť! (Odběhne.)

(Mlha se zatím zvedla; krajina je změněna, opodál viděti hory.)

Pěnkava. Kam teď? — Nebylo by lépe, abych stál tamhle na vrcholi, kde kaňata tancujou — a po hlavě se pustil dolů po skalách? Tak by bylo po všem! — Že pak jsem musel tebe právě na své tiché pouti života potkati! Dosti daleko zalezl jsem z hlučného světa — a padl jsem do pasti! I toť bych tedy klel — až by se nebožtík Rybrcoul probudil!

Výstup 3.

Zlatohlav, jako mlynářský chasník. Předešlý.

Zlatohlav. Nesmějte se Zlatohlavu, krajane! aby vám nevyvedl kousek, že by vám smání v hrdle zmrzlo!

Pěnkava. Přisámbůh, já bych si přál, aby se vrátily časy, kde kníže Krkonošů Zlatohlavem sloul a ze své zahrady mezi smrtelníky přicházel. Zanesl bych k němu velikou supliku.

Zlatohlav. To záleží jenom na vás, paňátko! Kdo věří, tomu bývá zpomožíno.

Pěnkava. A třeba se měla kopa divů narodit — není-li pravda?

Zlatohlav. Myslíte, že divy již zahynuly?

Pěnkava. Aj, kdož pak by to myslil — zvláště u nás v Čechách staly se ty nejdivnější divy.

Zlatohlav. Ale nepřirozené! Proč by se nemohly díti mnohem přirozenější, aby vám duch pomoci poskytnul? A kdož ví, co by se stalo, kdybyste si Zlatohlavu o své nešťastné lásce postesknul.

Pěnkava. Co že povídáte, krajane? Kdo vám vyžvatlal — ?

Zlatohlav. Já vystrčím jen malík do povětří a vím už, co se děje na straně, odkud vítr fouká. Ostatně nemůže mlynářka vědět, že máte holku rád, když hubou neklapnete.

Pěnkava. Člověče, kdo jste? Kdybych se nebál, že mi dáte pohlavek, řekl bych, že jste přestrojený černokněžník.

Zlatohlav. Nechť jsem kdo jsem, já to ale s vámi dobře myslím — a protož hejdy nazpátek! Zapněte kabát, otevřte ústa a promluvte s mlynářkou; budete-li míti v kotrbě otruby, našinec je vymete!

Pěnkava. Můj havrane na poušti! — vy byste chtěl a mohl? Kdo jste? Já dostávám strachy.

Zlatohlav. Ty máte už dávno, panáčku, sice byste nebyl na outěku.

Pěnkava. Ale prosím vás, holubice s bílou ratolestí — já ubohý školní pomocník —

Zlatohlav. Dosti hanba, že si neumíte pomoci. Ranec na záda a zpátky do vsi! Já počkám v hospodě, a vy poplavete do mlejna.

Pěnkava. Kdo ví, jestli se dostanu do mlejnice —

Zlatohlav. To byste byl čistý milovník! Nejpůjde-li to dveřmi, musí to jít oknem nebo vikýřem — a když to nepůjde po nohou ani po rukou, tedy vás tam donesu v násypce. (Odejde s ním.)

PROMĚNA.

Sednice ve mlejně.

Výstup 4.

Madlenka, hned nato Terezka.

Madlenka (Prostředními dveřmi). Panno Terezko! Kde pak je ta křepelka? (K pobočním dveřím.) Panno Terezko! honem z klece ven!

Terezka (vyjde). Co pak chceš? Já musím došíti košili.

Madlenka. Nechte košili! Nežli budete mít po třetí ohlášce, ušijete si ještě půl mandele košil — třeba si prsty rozpíchéte. Teď je tady jiná košile! Venku stojí pan Johanes!

Terezka. Pane Bože!

Madlenka. I nelekejte se! — Kočka není doma, myši mají posvícení. Panímáma šla k jeteli. Já se vadím právě s naším roztomilým práškem — tu jde pan Johanes okolo mlejnice, pozdravuje mě, já děkuju; za chvíli jde zas nazpátek a kouká po oknách jako kůna po holubníku. Já věděla hned, jakou holubičku hledá, a srdce mi pukalo lítostí. — „Co pak byste rád, pane Johanes?" — „Nemohl bych mluviti s pannou Terezkou?" — „i proč pak ne! člověk má kus křesťanské outrpnosti, a když mi dáte dobré slovo" — „I třeba deset!" a tu chvíli byl se mnou na schodech.

Terezka. Co pak chce?

Madlenka. Co chce? Sníst vás nechce ani kousnout. Co chtívá hoch u hezkého děvčete?

Terezka. Ale ty nepozorná! Jestli se to doví panímáma!

Madlenka. Nebude tak veliké neštěstí, třeba trochu hučela. A vždyť je to proti božímu přikázaní, co se u nás děje! Mužský nesmí o mlejn ani zavadit; kdyby stará mohla, dala by okolo nás udělat mříž tak vysokou, aby k nám ani pták nedolít, když je sameček. Ale co to žvatlám a žebráček stojí s mošnou za dveřmi. (Otvírá.) Pojďte, pane Johanes! ale dejte pozor, abyste nebrknul; on tam sedá kocour. (Pustí Pěnkavu a sama odejde.)

Výstup 5.

Pěnkava. Terezka.

Pěnkava. Nehněvejte se, panno Terezko — že jsem se opovážil; ale srdce — to bezbožné, odbojné, buřické srdce mi nedá pokoje. Ach, Terezko! Já bych ukryl rád svou bolest do maškary žertu, ale ono pod ní krvácí a žene mě k vám pro hojící balsám.

Terezka. Milý Jene, já se vás tak lekla —

Pěnkava. Ach, to je špatné znamení pro pacienta, když se doktor lekne! (Vezme ji za ruku.) Terezko, já bych se nebyl osmělil až sem za vámi — vždyť víte, že jsem tady ještě nebyl —

Výstup 6.

Jahelková. Předešlí.

Jahelková (mezi dveřmi). I ty bídný větrníku! Jaké to hospodářství? Proto mě svrbělo pravé oko, když jsem vycházela z domu! Co tu, člověče, děláte?

Pěnkava. Vinšuju šťastné poledne, vzácná paní mlynářko!

Jahelková. Jak sem, člověče, přicházíte? (Běží ke dveřím.) He! Madlo! Anče! Stárku, mládku!

Terezka. Panímámo, co děláte?

Jahelková. Budeš držet hubu?

Výstup 7.

Madlenka, za ní Ančička, pak stárek, posléze mládek. Předešlí.

Madlenka. Co pak se tu mele? (Zhlídne mlynářku.) Ach, to je pěkná koleda! stará kvočna je doma. To musela zrovna komínem přiletět.

Jahelková. Kdo sem pustil toho mladého člověka?

Ančička. Já ne!

Stárek. Já ho ani neviděl.

Mládek. Já jak by smet.

Jahelková (rozejde se na Madlenku). Jistě tys to byla —

Madlenka. Ano — já.

Jahelková. I ty bídný větrníku! (K ostatním.) Jděte po své práci — aby do vás!

(Chasa odejde.)

Pěnkava. Nehněvejte se, vzácná paní mlynářko — a nechte si jako moudrá žena povědít —

Jahelková. Kdo vám řekl, že jsem moudrá?

Madlenka. Takovou lež bych netrpěla!

Jahelková. Chceš, abych ti ji přejela? — Proč jsi toho člověka sem poustěla? Nevíš, co je moje poručení?

Madlenka. Jakého člověka? To je pan Johanes ze školy.

Jahelková. A co z toho?

Madlenka. Já myslila, že si jde pro sobotáles.

Jahelková A k tomu si musela vyčíhat chvíli, sotva jsem paty z domu vytáhla? Já ti dám sobotáles! Štěstí, že jsem něco zapoměla a zahradou se vrátila — teď vím, na koho se mohu spolehnout. Všecky vás vyženu.

Madlenka. Mne taky?

Jahelková. Ty abys už byla za mezí!

Madlenka. Tak? To mám tedy za svou upřímnost? O, jen vyhánějte! Řádná holka tady beztoho nevydrží. Aby tu byl člověk jako na zakletém zámku! I to by se mi chtělo! Mužská tvář, aby byla na obstání, nesmí se tu ani okázat. Stárek je hrbatý, mládek pajdavý; chasník musí mít nejmíň pět křížků na zádech, má-li tady kousek chleba dostat.

Jahelková. I ty bídný —

Madlenka. Větrníku! to už známe! Ale když mám táhnout, tedy si musím odlehčit, abych toho tolik neodnášela. Vy myslíte, že se dá děvče zavřít jako dvacetník, až zrezovatí? To si naberete. Co má být, to má být, a všecko na světě chce ke svému. Vy jste pannu Terezku dost pilně hlídala, ale ona našla přece co potřebovala. (Okáže na Pěnkavu.)

Jahelková. Jaké jsou to řeči?

Pěnkava. Dovolte, vzácná paní mynářko, abych vám na ně zkrátka posvítil. Vy máte spanilou dcerušku — a já ji miluju.

Jahelková. I ty bídný větrníku! co to slyším?

Madlenka (mne si ruce). Jen dále do té noty!

Pěnkava. A jestli mě blahé zdání neklame — tedy mě vaše spanilá dceruška také miluje.

Jahelková. Člověče! Já vás — já vás uškrtím! Holka — nešťastné dítě! co to ten člověk klábosí? Miluješ ho? Je to pravda?

Terezka. Ach, nehněvejte se, panímámo — já za to nemohu.

Madlenka. To přichází samo sebou — jako neštovice.

Jahelková. Ale světice Boží! — (mezi hněvem a směšnou rozpačitostí) mám-li pak hlavu nebo nemám? Jak pak by to bylo možná? Holka — člověče, jak pak jste se mohl opovážit?

Pěnkava. Láska se neptá, smí-li, nebo ne; ta přiletí jako vítr, člověk neví odkud. Já se jí dost bránil; ale s pannou Terezkou stáli tuze silní bojovníci — celé pluky milostnosti — i byl jsem poražen. Chtěl jsem prchnout —

Terezka. Prchnout?

Madlenka. Nebojte se, on nehne ani kramflekem.

Pěnkava. Ale nemohl jsem z místa. I dodal jsem si tedy smělosti, a chci věděť, co mám alespoň pro budoucnost očekávat — kdyby se v přítomnosti naděje mé nevyplnily.

Jahelková. Člověče, jste opilý — nebo mě máte za blázna?

Pěnkava. Terezko, drahá dívko — je-li jen desátý díl toho pravda, co jsem kdy ve tvých sladkých slibech nalezl, přilož prosby svoje k mým, abych věděl, mohu-li za cíl svého snažení tvou ruku očekávati.

Jahelková. A ty stojíš — a neříkáš, že je ten člověk na rozumu postřelen?

Terezka. Já to nepozoruju. Mě se zdá, že mluví tuze rozumně.

Madlenka. Oh, a to z fundamentu! Člověk ho poslouchá jako svatou písničku.

Jahelková. Ty se tedy k jeho moudrosti přiznáváš? Jak pak jsi ji poznala — smí-li matka vědět?

Terezka. Nejdřív jsme se viděli v kostele.

Jahelková. Já nešťastná matka! To je dcera bohabojné ženy!

Madlenka. Kuřata se daří po kvočně.

Jahelková. Co máš ty zde ještě kvákat? Nevíš, co jsem ti poručila? Abysi šla — abysi táhla!

Madlenka. Jen co pan Johanes svou historii dodělá!

Jahelková. Bezpochyby jsi se do ní také míchala?

Madlenka. No — a jak!

Pěnkava. Ano, vzácná paní mlynářko — když se Madlenka sama neostýchá — tedy musím její křesťanské srdce pochválit; ona mi dávala příležitost, že jsem mohl s Terezkou často na zahradě rozprávět.

Madlenka. Někdy to šlo přes plot — někdy jsem jim pomohla do letní besídky.

Jahelková (spráskne ruce). O já ošizená, nešťastná osoba! Pryč — pryč mi z domu, jedovatý štíre, kterého jsem

krmila a hříla jako bídné nedochůdče — pryč!

Madlenka. No, no — jen se tak nenadýmejte! Za jedno vám to ani nesluší, a potom by vám mohla puknout žluč.

Jahelková. I ty nestydatá!

Madlenka. Nic nestydatá — jen holá pravda, ale ta pánům arci nevoní. A co se toho štíra týče, o má zlatá panímámo! ten štír byl by se už dávno odplazil, kdyby neměl outrpnost s Terezkou. Teď ale víte, co jsme tajně upředli — teď půjdu, a kdybyste mě párem koňů držela; však uvidíme, jestli dostanete něco lepšího. Holka jako já se neztratí — oh, to nemám starosti. Moudrá hospodyně hmatne po ní všemi desíti. (Odejde.)

Jahelková. I ty jedovatá — mě popadnou křeče!

Pěnkava. Pusťte to mimo sebe, vzácná paní mlynářko, a pomyslete, že pravá moudrost —

Jahelková. Vy držte hubu — i se svou moudrostí! A zkrátka, pane školní pomocníku, s jakým rozumem mohl jste si na mou dceru pomyslit?

Pěnkava. Když člověk miluje, tu vede jen srdce komando, a rozum větším dílem mlčí. Ostatně cítím v sobě tolik síly, že si chci vaši dceru zasloužit. Láska mi pomůže.

Jahelková. Láska! Hahaha! Mně se dělají mžitky, když to slovo slyším! A kdybych i byla takový blázen, že bych své dítě školnímu pomocníku na krk hodila, jak pak mi tu svou lásku dokážete — co?

Pěnkava. Vám? To bych snad měl panně Terezce dokázat.

Terezka. I — já nepotřebuju žádných důkazů, já to věřím.

Jahelková. Mlč, ty nerozumné house — a děkuj Pánu Bohu, že máš matku, která o tebe pečuje. Nepotřebuješ důkazů! A víš, jaké bys měla živobytí, kdybys mužskému věřila? Čtrnácte dní by tě nosil na rukou, to by si byla jeho cukroušek — potom by tě začal hryzt, hleděl by si kamarádíčků, skleničky a kartiček, a kdyby sis chtěla postěžovat, zamračil by se, jako by chtěl vypálit, a konečně by ti snad utekl do světa.

Pěnkava. Vzácná paní mlynářko, proti tomu musím ve jménu celého mužského pokolení slavně protestirovat! O ženské lásce daly by se také divné věci vypravovat — ale proto bych byl přece blázen, kdybych Terezce nevěřil. A ostatně — jaké chcete důkazy?

Jahelková. Jaké! Co je mně do toho? Vyhledejte nějaké. Vždyť prý jste tak vtipná hlavička — jak mi onehdy pan správec povídal.

Pěnkava. Pan správec mě chválil? To bude dělat brzo kšaft.

Jahelková. Tuze veliká chvála to nebyla, a rozumná matka si to musí dobře rozložit.

Pěnkava. Ah!

Jahelková. Že prej strkáte mezi lidmi nebezpečné čtení — noviny a plátky.

Pěnkava. Oh!

Jahelková. Že prej se hrýžete s naším starým panem farářem; dětem prej cpete zbytečné věci do hlavy — hrajete s nimi na vojáky.

Pěnkava. To patřím arci do Kartous! Ale nebojte se mne tuze, vzácná paní mlynářko! já budu tím nejmírnějším občanem a budu v bázni boží loupat brambory. Terezka se mne dozajista nebojí.

Terezka. Ani dost málo, panímámo! to mi věřte — a až pana Pěnkavu poznáte, tedy —

Jahelková. — mu řeknu, aby šel svou písničku jinam zpívat. Naposledy a dost! Jděte svou cestou, holku nedostanete.

Pěnkava. Paní mlynářko, já umím také vážné tváře dělat a mužné slovo mluvit. Nečiňte mě nešťastným.

Terezka. Panímámo!

Jahelková. Mlč! Žádnému tě nedám, kdo mě nepřesvědčí, že tě miluje.

Pěnkava. A když vás přesvědčím?

Jahelková. To nedovedete.

Pěnkava. Dovedu, a kdybych měl strážného ducha našich Krkonošů na pomoc zavolat.

Jahelková (s ousměchem). To vám dovolím!

Zlatohlavův hlas (venku). Slovo platí!

Všichni. Co to?

Jahelková. Kdo si to dělá ze mne blázna?

Terezka. Já se celá třesu!

Pěnkava. Nebojte se, drahá Terezko! Srdce mé je plno vysoké víry, že mi nějaký dobrý duch cestu do vašeho náručí proklestí. Já vás miluju a budu milovat, dokud mě nevynesou na pole, kde láska věnce na pahorky klade, pod nimiž její nejdražší památka práchniví. Mějte se dobře, dennice mého doufání! a sviťte mi na všech cestách mého života. (Odejde).

Terezka. Ach, počkejte! — k vůli mně nemusíte na cesty —

Jahelková. Budeš-li pak mlčet?

Terezka. Ach, panímámo! On se třeba usouží — a já —

Jahelková. Co ty? Dáš mi hlavu vzhůru! Tohle by mi scházelo, abych tě byla tolik let před neštěstím zachránila — a teď abys mu měla do pazourů vběhnout.

Terezka. I nebojte se o mně! Ono se mi nic nestane!

Jahelková. Nynčko máš čas, abysi táhla a vzala jehlu do ruky. Mysli na práci a ne na daremné hračky.

Terezka. Nu — když poroučíte, já se přičiním; ale nevím, jestli to půjde. (Odejde postranními dveřmi.)

Jahelková. Tohle jsou mateřské radosti! Když přijde takové house na svět, myslí člověk: Teď mám terno! — Ale jen počkej! Sotva dostane house peří, už je po ternu. To aby ho zavíral a s očí nepouštěl — jen aby ho luňák neodnes. Arci, kdyby bylo mužským co věřit, bylo by to něco jiného; ale kdo to pokolení zná — jako já, ten si dá srdce na zámek, a kdyby mu mělo scvrknout jako zimovaný šípek. (Odejde.)

PROMĚNA.

Před mlýnem. U dveří lávka, vedle hospodářské stavení a zahrady. Vše musí vypadat po venkovsku. — V pozadí hory.

Výstup 8.

Kuba sám.

Kuba (přichází ze stáje a protahuje se). To pacholčení je přece jenom sekatura — a zvláště pro člověka jako já, co má ňákou politiku. (Vyndává dýmku a křesání.) Z roboty do roboty! — a potom chtějí mluvit o zrušení poddanství. Sotva nakrmím, abych zas čuměl tuhle u dveří a dával pozor, aby sem žádný mladý chasník nevlezl. Divná osoba, ta naše stará, že se tak mladých chasníků bojí; máme příklady, že — (pořád ještě křeše) že to přece chytlo! A čemu se divím — že udělala stará se mnou výminku. (Kouří.) Jsem přece člověk, že by mohl pohledat. A co může ze mne ještě bejt!

Výstup 9.

Madlenka, z mlejna. Předešlý.

Madlenka. Není tady Anče?

Kuba. Já ji nevidím.

Madlenka. Kde zas lítá? Jestli ji uvidíš, aby šla za mne na trávu.

Kuba. Aj, aj, Mařenko! co pak to znamená? Tyť vypadáš jako devět mladých hromů!

Madlenka. Nekdákej — a vylož svou moudrost, až přijde jiná místo mne.

Kuba. Ale Máří Majdaleno! co pak to kokrháš?

Madlenka. Že mě stará dopálila, a že se budu stěhovat.

Kuba. Ty? Hehe!

Madlenka. Co se ceníš? I tohle by mi ještě scházelo, aby se takový pazderník po mně ošklíbal!

Kuba. Ale holka, kam pak jsi dala politiku? Kolikrát jsi chtěla už odejít — a vždycky zůstalo jen při chtění. Však ona tě stará nezakousne — a ty nemůžeš paty vytáhnout.

Madlenka. Proč bych nemohla?

Kuba. On tě tady drží magnet — hehe!

Madlenka. Magnet?

Kuba. Oh — a jaký! Jen se dělej! Ty jsi přimražena; darmo všechna politika.

Madlenka. Není-li zde pravý očistec! S takovými makovicemi má tady řádná holka zůstávat! A ten je ještě mezi ostatními jako granát mezi obláskem. — Abys věděl, chytrý Kubo, že jsi za proroka zkažen, tedy ti řeknu, že jsem si už věci složila.

Kuba. Hehe! vždyť je dobře! Však ty nepovandruješ.

Madlenka. Snad mě nebudeš chtít ty zdržovat?

Kuba (kývá hlavou a směje se). Jen politika!

Madlenka (jde naň s opřenýma rukama v boky). I ty suchá hruško! co pak si ty myslíš?

Kuba. Že se beze mne nevystěhuješ!

Madlenka (dá se do smíchu). Ne, k tomu je přece větší kus hlouposti potřeba, nežli kdyby Krkonošské hory na sebe postavil! Bez tebe! Co pak si myslíš, Kubíčku?

Kuba. Že mám politiku.

Madlenka. Že máš plevy, kde má jiný člověk mozeček!

Kuba. Ale jdi a nedělej se, jako bys nemerčila. Na mně si to mohla dávno poznat, že bych se dal pro tebe zabit.

Madlenka. A potom snad vycpat, aby tě okazovali jako cizozemské zvíře.

Kuba. Ale Máří Majdaleno! měj politiku. Lepšího osla beztoho nenajdeš, a

kdybysi chodila v poledne s lucernou. Několik zlatých mám taky — a vidíš — já tě budu krmit perníkem.

Madlenka. Já mám dobrý žaludek a snesu ovesný chléb — a kdybych si dala říci — kdybych jedno oko zamhouřila —

Kuba. Zamhuř obě! Jenom politiku!

Madlenka (prohlíží si ho). Umíš-li pak poslouchat?

Kuba. Oh! Vždyť mám politiku.

Madlenka. Ale co to máš pořád s tou politikou? Co je to za osobu?

Kuba. He, he! žádná osoba, beruško! To jsou fiňáry! lidské chytrosti!

Madlenka. Ah, to máš arci velikou politiku!

Kuba. Teď je na ni čas! Teď nesmí krejčí knoflík přišit a švec botu přikrojit, aby neměl politiku.

Madlenka. Uvidím, co s tou politikou začneš, až odejdu.

Kuba. Ani z místa! — Mařenko, nekaz mi politiku.

Madlenka. Já nedám staré dobrého slova! Ta by mi za to stála! Pomysli jen: štírů mi nadala!

Kuba. Štírů? ah! to není politika.

Madlenka. Tedy musíš ty s ní promluvit.

Kuba (škrábe se za ušima). Já?

Madlenka. Chceš-li, aby z nás dvou něco bylo.

Kuba. No, vem to nešť! Vždyť mám politiku. (Stranou.) Musím se na to opít!

Madlenka. Uvidím, co dovedeš! Já se budu podle toho řídit. Ukaž tedy, že jsi Kuba.

Kuba. He, he — a jaký Kuba!

Madlenka. A že máš také Filipa! (Odchází.)

Kuba (nadchází jí). Oh — jakého Filipa! Jen počkej, já bych rád něco pro posilněnou! (Špoulí ústa a mlaskne.) Něco sladkého!

Madlenka. Aby sis pokazil žaludek? A já nemám zvyk řemeslníka dříve vyplácet, až dílo odvede. (Zpívá:)

Počkej Kubíčku,
dostaneš hubičku —
až uvidím, co umíš! (Odejde.)

Kuba. Ta má politiku! Vida, vida! Ale takovou si nechám líbit. (Odejde do mlejna.)

Výstup 10.

Zlatohlav, pak zase Kuba.

Zlatohlav. To je tedy klec, do kteréž holubičku mého mladého přítele zamykají? No uvidíme, nechá-li se stará holubářka oblomit. (Chce do mlejna.)

Kuba (vstoupí mu mezi dveřmi do cesty). Ouha, kam pak, pane audiat?

Zlatohlav. Nevidíš, kdo jsem? Nesu pozdravení od pana otce z červeného mlejna —

Kuba. I mlč s tou politikou! Tys červený mlýn ani neviděl, sice by ti tam byli řekli, že sem jdeš nadarmo. Takové smetáky tady nepotřebujem.

Zlatohlav. I ty sukovitá štěpino! ty děravá košatino! ty odřená opálko! ty chceš takhle mluvit s poctivým krajánkem? Nynčko běž a oznam mlynářce, že máte dnes o jedlíka víc. Ať napeče dobrých buchet.

Kuba. A já ti povídám: jdi o vantroka dál! sice dostaneš buchtu, že ti huba oteče. (V tom je slyšet tlesknutí, Kuba se chytne za tvář.) I ty politiko! co je to? kdo je to?

Zlatohlav (se směje). Tys myslím dostal placku, že bys rád polovičku přepustil.

Kuba. I ty posměvavý střízlíku! (Jde na něj, ale dostane zase neviditelnou facku.) Ah! to je s čertem! Spaste duši, kde jste kdo!

Výstup 11.

Ančička, stárek, mládek, potom Jahelková. Předešlí.

Stárek. Bere tu ďábel někoho na podávky?

Kuba. Tuhle stojí!

Mládek. Kuba blázní!

Ančička. To peklo bych ráda viděla, kde se takoví ďábli rodí.

Jahelková (přijde). Co je to zde za povyk?

Kuba. Čert se dobejvá do mlejnice!

Jahelková. Co to blaboníš?

Zlatohlav. Dejte mu pustit žilou — chytá se ho fantas! — Jsem počestný krajánek, a přináším pozdravení od —

Jahelková. Nelam si hubu, větrníku! Zde není místa pro mladé povalovače.

Zlatohlav. A kdybyste mi celý plot takových kopřiv, jako vy jste, před nos postavila — pro mne tady musí bejt místo.

Jahelková (k čeledi). Okažte mu cestu!

Mládek. Nynčko seber kosti, jíkavče! (jde na něj, najednou nemůže ale dále a počne sebou trhat.) Ach! — ach! já jsem přimrazen!

Zlatohlav. Já vás naučím hrát s muzikanty, vy trpaslíci! (Zatočí holí; mlýn počne jít, dobytek bučí, pes vyje, kohout kokrhá, a mezi to fučí vítr.)

Čeleď. Soudný den! soudný den!

Jahelková. Kdo vytáhl stavidla? Co se to stalo dobytku? Podívejte se po drůbeži!

Čeleď (se rozběhne).

Kuba (se třese). Čert se utrh' se řetězu a běhá po zemi! (Utíká.)

Jahelková. Co pak jsme se najedli bolehlavu?

Zlatohlav. Chcete ještě nějaký kousek, panímámo?

Jahelková. Člověče — nemaťte mi mozek! Či myslíte, holečku, že bych věřila —

Zlatohlav. Že musí řádný mlynářský více umět, nežli kroupy dělat? To jste právě viděla.

Jahelková (couvne na krok, ale nutí se ke smíchu). Ah — hahaha! to se mi líbí, když takové holátko slepou náhodu za rohy popadá, aby ze sebe naposledy Librcoula udělalo.

(Zhluboka zahřímá.)

Jahelková (sebou trhne). Co pak — co pak dostaneme bouřku?

Zlatohlav. Librcoul se hněvá, matičko! a já vám radím: to jméno nevyslovujte; on ho nerad slyší. Protož, matičko, jmenujte pána hor svých zase Zlatohlavem — jako to vaše babičky dělávaly.

Jahelková. Třesky plesky — jsem já zde proto, abyste mi držel kázání?

Zlatohlav. Ani mi nenapadlo! Já přicházím ve jménu svého dobrého přítele, pana Pěnkavy, ženicha vaší dcerušky, kterou bych rád pozdravil.

Jahelková. Teď máte vrchovatý čas, abyste vandroval!

Zlatohlav. Vy prej mu ji nechcete dát, až vás přesvědčí, že vaši dceru miluje?

Jahelková. Tak jsem řekla, a při tom zůstane! Ale co pak je vám do toho?

Zlatohlav. Já chci s vámi smlouvat, abyste na tom svém ustanovení něco slevila — sice vás bude mrzet!

Jahelková. I ty bídný větrníku! Ty mi budeš něco předpisovat?

Zlatohlav. Ano — budu! nevezmete-li rozum do hrsti! Odvolejte, sice budete litovat.

Jahelková. Neodvolám!

Zlatohlav. Ženich vezme Zlatohlava na pomoc!

Jahelková. Hahaha! Přijďte povídat pohádky, až budeme v zimě příst.

Zlatohlav. Tedy se nepoddáte?

Jahelková. A kdybyste mě krájeli!

Zlatohlav. Neslevíte?

Jahelková. A kdybyste mě smažili! Já vím proč!

Zlatohlav (s obzvláštním výrazem). Myslíte, opatrná ženo, že jsou všichni muži takoví, jako býval — váš?

Jahelková (zprudka). I ty bídný — co víte vy o mém muži?

Počíná se blížit večer.

Zlatohlav. To se jednou okáže! Ale dříve musíte, panímámo, změknout — zkřehnout musíte, že vás bude moci o malíček otočit — zdrobnout musíte, že vás bude moci skrze řešeto prosejt — potom si o té historii povíme. Zatím vám nechám čas na rozmyšlenou. Ale potom konec kapitulace; potom začnu střílet, a kdybych měl na vás kanony vystrčit. O, to pomůže, a kdybyste jako nová Vlasta všechny ženské do boje vyhnala a ze samých pytlů okolo sebe barikád nadělala! (Odběhne.)

Jahelková. I půjdeš-li pak někam do horoucí — ne! co se to nynčko za lidí na světě toulá, to je hrůza! Člověk nebude moci hlavu z boudy vystrčit, aby se mu takový mladý mudrlant na nos neposadil. (Odejde.)

(Zatím se přiblížil soumrak. Červánky. Ve vsi zvoní se klekání. Z blízkých hor slyšeti zvonce stáda. Mlejn mele. Vše provází jemná hudba. Na dvoře slyšeti zpěv Madlenky:

Červenaj se kopce,
stádo běží s obce,
ptactvo zpívat přestává —

Ostatní zpívá bez textu. — Nyní se počne krajina tmít; pak vyšlehne sem tam po horách světýlko a opět zmizí; později vyskakuje leckde níže, až pak Zlatohlav v původní postavě uprostřed se objeví.)

Výstup 12.

Zlatohlav, skalní duchové.

Zlatohlav (objeviv se zvolá):
Honem, druzi! okolo mne spějte,
Na mou vůli pilný pozor dejte!

S k a l n í d u c h o v é (objeví se na všech stranách velmi ochotně).

Jak zní vůle tvoje, pane?
Objev ji — a mžiknutím se stane.

Z l a t o h l a v.
Vzal jsem divnou práci před sebe!
Chci dvoum milým pomoct do nebe.

M a t i n o h a.
Do nebe? Haha! To zrobíš krátce!
Svaž jim ruce — a již konec práce.

Z l a t o h l a v.
To je to — jen kdyby vázat
Bylo lze, a jiný nechtěl kázat
Jinak; ale jsou tu slova matky,
A z těch pocházejí zmatky;
Já jí ale sednu na kobylku!

D u c h (se smíchem).
To my budem také jezdit chvilku!

Z l a t o h l a v.
Babka měla také jednou muže —
Jen že dlouho nehřila mu lůže.
On jí práskl do bot a prch!

M a t i n o h a.
Tím se arci ocet u ní zvrh.

Z l a t o h l a v.
Já bych teď rád věděl,
Kde ten chlapík celou dýlku seděl,
Je-li ještě živ, co tropí asi —
Vůbec, jaké má teď časy.
Proto na vše strany leťte,
Běžte, lezte, neposeďte,
Až mi najdete buď jeho stop,
Nebo travou pokládaný h...b.

D u c h o v é.
Jak jsi velel, učiníme,
Jistoty se dopídíme!

(Měsíc vystoupí ze mračen. — Duchové se chytnou do kola a provádějí dovádivý tanec; při tom zpívají:)

S b o r.

Hopy, hopy přes hory,
Hopy, hopy dolinou;
Proletíme temné bory,
Poskočíme lučinou!

(Měsíc jasně svítí. — Tanec ukončí se velikým skupením, jehož prostředek Zlatohlav zaujímá.)

(Opona spadne.)

DRUHÉ JEDNÁNÍ.

Oupravný pokoj.

V ý s t u p 1.

H r d o p y š k a. V y d ř i d u š k a.

H r d o p y š k a. Tedy myslíte, pane správče, že si dá ten človíček říci?

V y d ř i d u š k a. He! he! račte, milostivý pane, dovoliti, všech deset oblízne. Chuděra v těsném fráčku! Školu a nevěstu najednou — to je ambo, na které si pan kandidát ani vsadit nemůže.

H r d o p y š k a. A víte jistě, že nemá nikde jinou známost?

V y d ř i d u š k a. Nic nemá — on nemá vůbec pra-nic. A kdyby měl! Před slovem Vaší Milosti rozpadne se všecko v prach a popel.

H r d o p y š k a. Ale co pak je vlastně takto za člověka? — Já bych nerad, aby mládež nebo děvče do nejistých rukou — je pořádný člověk?

V y d ř i d u š k a (neví co má říci). Já bych nevěděl — že by — ono, co by —

H r d o p y š k a. Není tulák?

V y d ř i d u š k a (s úsměškem). To sotva! On musí vyjít půl leta s podrážkou.

H r d o p y š k a. Karbaník?

V y d ř i d u š k a. Také bych nevěděl, leda by hrál o knoflíky. Co vydře, dá za knihy.

H r d o p y š k a. Za knihy? (Vrtí hlavou.)

V y d ř i d u š k a. O, co já se už hlavou navrtěl, co namluvil! Ale jako by hrách na stěnu házel.

H r d o p y š k a. Jaké knihy?

V y d ř i d u š k a. To je právě to jádro hloupostí! České knihy. Nač potřebuje učitelský vůbec takové knihy? To je hloupost jako babylonská věž!

H r d o p y š k a. Ach, on bude tedy jeden z těch bláznů, co se přezdívají vlastenci?

V y d ř i d u š k a. A největší kříž mám s ním, když mi chce svou historií dokazovati —

H r d o p y š k a. Nechme toho — a pošlete mi kandidáta, abych tu věc spořádal.

V y d ř i d u š k a. Pošlu, Milosti! Věc bude snadno v pořádku. On se chytí stropu radostí. Račte mu jen při tom takhle nějakou pilulku stranu těch knih mezi zuby strčit, to mu vyčistí mozeček. Já bych ho rád sklepal, ale ode mne už málo

co přijme; když ale Vaše Milost vznešená ústa rozváže, to mu zatřese osrdím. (Odejde.)

Hrdopyška. Však on si dá říci, až jen uslyší, jaké postavení ho očekává. (Klepá se.) Jen dál!

Výstup 2.

Pěnkava. Předešlý.

Pěnkava. Pan baron ráčil poroučet —

Hrdopyška. Ah — bezpochyby —?

Pěnkava. Jan Pěnkava, školní pomocník.

Hrdopyška. Slyšel jsem, slyšel. Bylo mi o vás povědíno, že jste svému stavu s velkou láskou oddán.

Pěnkava. Poctivý člověk dělá co může, když chce míti pokoj se svým svědomím.

Hrdopyška. Jste také mezi kandidáty, co se o zdejší školu ucházejí?

Pěnkava. Jsem, pane barone! Supliku jsem zadal, ale nedělám si velkou naději.

Hrdopyška. Proč?

Pěnkava. Jsem zrozen na nešťastné planetě — pak nemám protekci, a bez toho portýra je těžko vejíti do paláce Vyslyšení.

Hrdopyška. Což nejsou zásluhy lepší orodovníci, než protekce?

Pěnkava. Pan baron ráčí být v rozkošném rozmaru! Zásluhy? Můj Bože, to jsou peníze — jen tak mezi přáteli, to jdou; ale kde jsou místa na zadání, tam se neberou.

Hrdopyška. Jste na omylu, mladý člověče! a já bych měl chuť, vás o něčem jiném přesvědčit — kdybych se mohl na vás spolehnout.

Pěnkava. V čem ráčíte o mne pochybovat?

Hrdopyška. Slyším, že se poddáváte vlnám, kteréž nyní celým světem, tak řečeným novým věkem, zmítají.

Pěnkava. Vždyť nejsem z kamene, aby mě takový proud nepohnul.

Hrdopyška. Já vám dám školu bez protekce, ale —

Pěnkava. Děkuji z celého srdce, pane barone! ale žádné: ale! Nechte mi to potěšení bez porušení.

Hrdopyška. Nic, nic! Výminka musí být, pod kterou vás učitelem udělám. Však to bude jen k vašemu prospěchu.

Pěnkava. Již poslouchám.

Hrdopyška. Musíte se oženit.

Pěnkava. I proč ne? Když to půjde — já si dám říci.

Hrdopyška. Já mám pro vás děvče — hezké děvče —

Pěnkava. O — pěkně děkuju!

Hrdopyška. Ono je teď v mém domě —

Pěnkava. Ve vašem domě? Ah!

Hrdopyška. Komorná — společnice mé paní —

Pěnkava. Aha!

Hrdopyška. Já jí dám dva tisíce zlatých věna —

Pěnkava. O — pěkně děkuju!

Hrdopyška. A vy se mi tím ještě zavděčíte — jen aby byla svatba čím dřív tím líp.

Pěnkava. Čím dřív, tím líp. Arci, arci — ale já jsem už zaopatřen.

Hrdopyška. Jak to?

Pěnkava. Já si už taky něco vyhlíd, a kdybych i nebyl vyhlíd: musel bych se přece poděkovat. Nevěsty z rukou milostivých patronů mívají — mrzuté přívěsky.

Hrdopyška. Co vám to napadá?

Pěnkava. Že se musím za nevěstu poděkovat.

Hrdopyška. Vy si ji musíte vzít!

Pěnkava. Že musím? Ten paragraf bych rád viděl, podle kterého bych si musel něco na krk pověsit — co by mě uškrtilo.

Hrdopyška. Jinak školu nedostanete!

Pěnkava (se pokloní a odchází).

Hrdopyška. Jak — vy pohrdáte mou dobrotou?

Pěnkava (vrátí se). Pane barone! Jsou věci na světě, o kterých je prospěšnějí mlčet, nežli orace dělat — a já se bojím, že je vaše výminka, respective moje nevěsta, také taková. K čemu ta starost o rychlé zaopatření vašnostiny komorné? „Sedávej panenko v koutě, jsi-li poctivá, najdou tě."

Hrdopyška. Bravo, bravo! To je uznalost nového věku!

Pěnkava (prudce). Pane barone — (Svým obyčejným tónem.) Vím dobře, že se už roztahuje plémě, které dech nového věku snésti nemůže.

Hrdopyška. Člověče, vy se opovažujete? —

Pěnkava. Vždyť jste mě vybídnul! Či myslíte, abych stisknul zuby, když mi

vjedete nožem do masa? Ty časy pominuly.

Hrdopyška. O, jen se odvolávejte na minulé časy! Známe ty výbuchy nových časů; ale víme také, že musejí konečně před zralostí věku umlknout, a protož vás ze své školy docela propouštím. Bylo by škoda, aby takový demokratický talent na vsi zakrněl. (Jde do pobočních dveří.)

Pěnkava. Aj, vida, vida! Tys to znal! Tys uměl svou čeládku vychovat, to je pravda! Nic na ujmu všem poctivým a šlechetným jakéhokoli stavu! Ale já jsem poctivý člověk, a nenechám se tak snadno do takové šněrovačky vtěsnati; to půjdu raděj o dům dál. (Odejde.)

PROMĚNA.

Sednice ve mlejně.

Výstup 3.

Terezka. Jahelková.

Terezka. Ne, to není možná, panímámo! To jste se přeslechla.

Jahelková. I ty kotě! Já přeslechla? Právě jdu ze vsi — teď mi to správec povídal — ještě bručel, že mají lidé štěstí, kteří ho nezasluhujou. Učitelem bude tvůj ptáček a vezme si komornou — haha!

Terezka. Ty můj Bože! kdo by to byl v něm hledal!

Jahelková. Co pak jsem ti to neříkávala? Žádný mužský nestojí za hrst bramborové natě. Já je znám. S holkou zamilované fatky dělat a potom jí straku na vrbě ukázat — to umějí.

Terezka. Je-li pravda, že Jan na mne zapomněl, tedy do nejdelší smrti na mužského ani nekouknu! (Odejde.)

Jahelková. Chvála Bohu, že se to tak brzy přetrhlo! Mně by to bylo srdce utrhlo. Teď je po všem. Holka je mladá — ta rána se ještě zahojí.

Výstup 4.

Kuba, napilý. Předešlá.

Kuba. Pán Bůh rač pozdravit, panímámo.

Jahelková. Co je?

Kuba. Já — já vám něco nesu.

Jahelková. To pozoruju, nestydatý člověče!

Kuba. Že to poruzo — či pozoro — eh pozorujete? Oh! tu politiku znám! Ale já vám přece řeknu — že je to od vás špatný kousek.

Jahelková. Co tě napadá?

Kuba. Já vás mám tak rád — ona vás má tak ráda — a vy jste taková — taková infám osoba! Ani trochu politiky. Co vám to děvče udělalo?

Jahelková. Jaké děvče?

Kuba. Může ona za to, že jste takový brumbál — že se mužského bojíte, jako by byl drak? ..

Jahelková. I ty bídný větrníku — o kom pak to kokrháš?

Kuba. Ale stará politiko! O kom pak jiném, nežli o té krkonošské růži? O mém balšámu — o naší Máří Majdaléně. Vy ji chcete vyhnat — není-li pravda? Styďte se, panímámo! To není politika!

Jahelková. I ty nestydatý ochlasto!

Kuba. To vám někdo řek'!

Jahelková. Není-li to mužské pokolení zrovna bič na ubohé ženy? Z milosrdenství mám toho člověka v domě —

Kuba. To je politika!

Jahelková. A on se mi opováží takovéhle věci!

Kuba. To je politika!

Jahelková. Já ti dám politiku, až se oblízneš! Táhni — a chceš-li orodovat za tu hubatou falešnici, tedy vem ranec na záda a dělej, ať jsi za dveřmi.

Výstup 5.

Madlenka. Předešlí.

Madlenka (rychle). Ne, to je láska — jako naše hory! To můžete všem svatým děkovat, že dostanete takového zetě. Já bych si radostí oči vyplakala!

Kuba. Mně už lezou!

Madlenka. Jsi ty zde taky? (Všimne si ho lépe.) A cos to dělal?

Kuba. Já jsem — za tebe orodoval!

Madlenka. Oroduj sám za své hříchy — já svoje unesu, a jsem ráda, že všechno tak dopadlo. (K Jahelkové.) Nu, neměla jsem dobře, že jsem ty lidičky k sobě pouštěla? Nebude to mužíček?

Jahelková. Byla jsi také ve vinopalně, že mě chceš poznovu dopálit? Víš, co kdákáš?

Madlenka. O, tuze dobře. Pan Pěnkava dokázal, že má Terezku rád — líp, než kdyby byl desetkrát přísahal.

Kuba (Stoje vedle pořád ještě s těžkou hlavou.) Samá politika.

Madlenka. Už si skládá věci — už chce odejít — měl bejt učitelem; ale radši nebejt, nežli si vzít jinou, nežli na Terezku zapomenout. Rozumíte? Víte, co to obnáší: ze samé lásky pustit místo?!

Kuba (plačtivě). Samá politika.

Jahelková. Nebo naopak — ty krůto! Já vím, že bude učitelem.

Madlenka. A já vím, že nebude!

Výstup 6.

Zlatohlav. Předešlí.

Zlatohlav. A já povídám také, že nebude!

Jahelková. Jsi ty, holobrádku, zase tady?

Kuba. Není to ten čert?

Zlatohlav. Jsem tady a chci, abyste nám, panímámo, ve slovu stála! Pěnkava dokázal, že Terezku miluje.

Madlenka. Není-li pravda, holečku? O vy jste mužíček, aby vás do zlata obalil.

Kuba. He — Máří Majdaleno! chceš-li něco zabalovat, máš tady mne!

..Madlenka. Vary z cesty, nabobtělá cibule! — Prosím tě, mužíčku! Jen jí hodně domluv! Jen jí zatop!

Jahelková. I zavřeš-li pak tu svou šlejfírnu? Jsem váš blázen nebo co, že si dovolujete —

Zlatohlav. Nic, nic, panímámo! Jen se pamatujte, co jste slíbila. Amant vaší dcery dokázal —

Jahelková. Starého čerta — Bože mi hříchy odpusť! — kozla dokázal. A kdyby i nebyl učitelem, že nechtěl osobu, kterou mu nabízeli: udělal to jen z lásky k Terezce? Že se mu jedna nelíbí, že jednu nechce — to není důkaz, že má druhou rád.

Madlenka. Ne, to je tvrdohlavost! To bych učila raději velblouda tancovat, ten by to spíše pochopil, nežli vy.

Jahelková. I ty nestydatá!

Kuba. Samá politika!

Madlenka. No, no, jen se zas nenadýmejte! Já toho mám už dost. A chcete-li Terezce mermomocí plačtivou polívku nadrobit — dobře! Drobte si, až předrobíte! Ale já vám povídám, že je to tvrdohlavost, jakou svět ještě neviděl. (Odejde.)

Kuba. A je to proti politice. Nynčko to víte — dělejte, co chcete, ale nezapomínejte na politiku. (Odejde.)

Jahelková. Já to všecko vyženu! To není už k vydržení!

Zlatohlav. Proč pak? To děvče má pravdu, paní mlynářko! a já vás jen nechtěl před ní zahanbit, sice bych byl začal jinou písničku.

Jahelková. I ty tajtrlíku!

Zlatohlav. Vy tedy nevěříte ještě, že Pěnkava Terezu miluje?

Jahelková. Snad proto, že si nevzal komornou?

Zlatohlav. A necháte ho odtud odejít?

Jahelková. Mám ho snad pro Boha prosit, aby se mi posadil na střechu?

Zlatohlav. Rozmyslete si — sice přijde na vás lítost!

Jahelková. Lítost? Hahaha! arci, arci! Takové vzácné osoby, jako je pan školní pomocník, to by byla hrozná škoda! — Ne, teď toho mám po krk! Ať o tom už ani slova neslyším. Mně bučí hlava dost jinou starostí, než abych ještě zamilované pletky polykala. Jdi, konopásku, odkud jsi přišel — a nepůjdeš-li na slovo — okážu ti cestu pěstěma! (Odejde prostředními dveřmi.)

Zlatohlav. Nuže tedy, ženo tvrdohlavá! Máš-li na ramenou místo hlavy kovadlinu — já najdu kladivo, že ti ji ztluče na měkko. (Zatočí holí. Vítr zaskučí.) Matinoho! Černobejle!

Výstup 7.

Matinoha a Černobejl, zjeví se podzemním otvorem. Předešlý.

Matinoha a Černobejl. Co žádáš, pane?

Zlatohlav.
Seštvete živly, hromy a třesky,
Ať se tu napasou palčivé blesky!
Mlejnici tuto v oběť jim dejte,
Životy lidské v péči však mějte!
Ztrestati musím kamennou ženu,
By znala věrné milosti cenu!
Ty zapal střechy — (k Matinoze)
ty zadrž děvu —
Všecko jak velím! Chraňte se hněvu!

Matinoha a Černobejl.
Neměj péči, slavné kníže,
Vůle tvá nám ruce víže.

(Matinoha jde k Terezce do sednice; Černobejl prostředními dveřmi.)

Lidský zrak nás neuvidí,
Ať si vpředu, vzadu slídí. (Zmizejí.)

(Venku se zmahá vítr, setmí se, blýská se, hrom hučí z hluboka. Hudba to provází.)

Zlatohlav.
Již se tedy o to pokusíme!
Tvrdou lebku jistě oblomíme,
Škodu bohatě jí nahradíme,
Smíření pak v hodech oslavíme!
(Zmizí podzemním otvorem.)

(Hrom udeří — křik a hlomoz ve mlejnici — řvání dobytka, štěkot psů — zvonění ve vsi. Po chvíli)

PROMĚNA.

Před mlejnem, který stojí v plamenu, zástup pomahajícího lidu; stříkačka, kože, žebříky.

Výstup 8.

Ančička, stárek, mládek, Kuba, Vašek, Madlenka, pak Jahelková.

Lid. Háky! háky!

Kuba (s plnou nůší peřin). Darmo všecka politika!

Madlenka. Nečum! Nemáš co vynášet? Seber hnáty! Honem!

Jahelková (přiběhne). Kde je mé dítě? Kdo jste viděl mou dceru?

Madlenka. I ty umučení! Kdo jste ji viděl? Mluv! Běž — podívej se — ona byla v hořejší světnici!

Kuba. Ale to je hloupá politika!

Jahelková. Smilujte se lidé! Pomozte mi hledati! Slyšte ouzkost mateřskou! (Stavení se boří.) Milosrdný Bože! Stavení se boří — a mé dítě leží snad v tom ohnivém hrobě! Pojďte, pojďte —

Výstup 9.

Pěnkava nese Terezku v náručí. Předešlí.

Lid. Tu je! Tu ji máte!

Jahelková. Kde? Oh mé zlaté — nanicovaté dítě! Kde jsi vězelo? Cos mi to udělalo? Terezko! koukni na mne! (Vezme ji Pěnkavovi z náručí.)

Pěnkava. Mějte strpení; ona přijde k sobě. Leknutí a dým jí zarazily dech. Já ji zahlídl u okna rukama lomící — dostal se šťastně po žebříku nahoru — a zde ji máte bohdá! zachovanou.

Madlenka. O můj zlatý mužíčku! Nehněvejte se — ale já bych vám dala s chutí hubičku, až by to bylo v nebi slyšet.

Kuba. Máří!

Madlenka. Nu, panímámo, co myslíte, je-li pak to láska? Teď mu ji přec dáte?

Jahelková. Ne, ne, ne — nic! Žádnému své dítě nedám! Já jsem žebračka, ale o poslední poklad se nedám připravit. Terezko! děvečko!

Madlenka. Ne, ta má hlavu, že by mohla šance bourat.

Kuba. To je moje stará řeč! Štěpiny by mohl na ní štípat.

Madlenka. Tedy nemáte ještě dost důkazů?

Jahelková. Co pan Pěnkava učinil, je skutek křesťanského milosrdenství, ale žádný důkaz lásky. Já vím, že by byl i jinou osobu z ohně vynesl. — Ale teď mi dejte pokoj! Mé dítě otvírá oči — Terezko!

Terezka. Ach panímámo! — Kde pak jsem? (Ohlíží se.) O můj Jene! můj ochránče! (Padne mu okolo krku.)

Jahelková. Dítě! dítě!

Madlenka. No, no — aby vám ji nesnědʼ!

Kuba. Ale Máří Majdaleno! co pak ty tomu mladému tak nadržuješ?

Terezka. Jak se vám kdy odsloužím? Já už myslila, že musím zahynout! Z místa jsem nemohla — zrovna jako bych byla měla olovo v nohou —

(Chechtání neviditelných duchů. Všickni se ohlížejí.)

Pěnkava. Kdo se to směje v tomto okamžení?

Kuba. To není politika.

Madlenka. To musí bejt zrovna škůdný Luciper.

Jahelková. Ba, na mou hříšnou duši, mně se zdá, že tu všecko není — jak by mělo bejt.

Pěnkava (k Terezce). Nemluvme o věcech těch minulých. Já děkuji nebi, že vás držím v náručí —

Madlenka. A budu držet na věky!

Terezka. Ach, panímámo!

Jahelková. No — proč pak ne! chceš-li cizému více věřit, nežli vlastní matce — chceš-li matku opustit — tedy se mu pověs na krk, dři nouzi s vypovězeným školním pomocníkem, až tě opustí. Já seberu své zbytky a půjdu do světa — abych neviděla tvé neštěstí.

Terezka. Ne, ne, panímámo! Vy mě neopustíte a já neopustím vás!

Madlenka (utírá si oči). Ne, to by se člověku zrovna srdce utrhlo!

Kuba. No, no! měj politiku!

Terezka. Já vím dobře, že je psáno: Cti otce svého i matku svou — a poněvadž otce nemám, tedy musím ctít matku dvojnásobně.

Jahelková. Tak, mé drahé dítě! tak — to jsi hodná — to tě bude Pán Bůh milovat — třeba se na zemi někdo škaredil! (Objímá ji.) Třeba matka všecko ztratila — když jí zbude poslušné dítě, je dost bohata! (K Pěnkavovi.) Vy, holečku — vy si z toho nedělejte nic — máte „Zaplať Pán Bůh" už ve svém svědomí, a nebudete chtít žebračku o poslední potěšení připravit! Ne, ne, to nesmíte! Dítě je moje — a já ji nedám žádnému! (Vášnivě ji objímá.)

(Přiměřené skupení všech přítomných.)

(Mezi touto scénou, která se nechá arci velmi živě hrát, je vzadu lid ještě pořád hašením zaměstnán, arci aby dialog nerušil. — Poslední skupení je osvíceno ještě jednou vyšlehujícím plamenem.)

(Opona spadne.)

TŘETÍ JEDNÁNÍ.

Krátký les.

Výstup 1.

Pěnkava sám.

Pěnkava (v šatech trochu obnošených s malou kramářskou krusnou na zádech). To je roztomilý hájek! — Počkej ty můj magazine! (sundá krusnu) — a jahod je tu, jako many na poušti. Terezka si pochutná. (Trhá jahody — a dá se náhle do smíchu.) Ale Pěnkavo, nadějný kantore, co se to z tebe udělalo? Kdybys trhal jalovec, řekl bych, že jsi kvíčala, neboť kvíčíš věru truchlivé písničky; mohly by se tisknout tohoto roku na Horách Kutných k obveselení mládenců a panen.

Výstup 2.

Zlatohlav, jako myslivecký mládenec. Předešlý.

Zlatohlav. He! co to zde robíme?

Pěnkava. Ah, ponížený služebník! Sběhl jsem z ouvozu pro trochu božího daru — doufám že to nenazvete pytlačením — jestli se snad líbí — (Podává mu kornout.) Ale co to vidím? Ať mne komár polkne! Nemáte bratra? — dvojče v mlynářské kazajce?

Zlatohlav. To jsem já sám.

Pěnkava. Vy? Tedy jsme se už viděli?

Zlatohlav. Nejste vy to zamilované kantůrče z krkonošských hor?

Pěnkava. Jsem; ale vy — v zelené kamizole?

Zlatohlav. Nu, vy jste svoje řemeslo také tuším vyměnil? Či študujete tady botaniku?

Pěnkava. Ba, já se hodil spíše na romantiku!

Zlatohlav. Ale jak vidím, tuze se vám nedaří.

Pěnkava. Vy byste se mi neměl posmívat! Romantika miluje divy — vy jste mi mluvil o divech, ale ony se neokázaly.

Zlatohlav. Bezpochyby nejste ještě dost věřící.

Pěnkava. I vy ubohé pantalony! Já jsem ukrutně věřící — a ono přece kde nic tu nic.

Zlatohlav. Tedy jste starou ještě neobměkčil?

Pěnkava. Na té byste mohl dvacetníky razit — to se nepohne. Život jsem holce zachránil —

Zlatohlav. Slyšel jsem o tom.

Pěnkava. A stará přece, že prej nic. A když jsme vedli všichni hroznou lamentaci, jede kolem cizí hrabě —

Zlatohlav (stranou.) Vím, proto že jsem to byl sám.

Pěnkava. — má dva lokaje, jako zlaté bažanty —

Zlatohlav (stranou). Matlnohu a Černobejla.

Pěnkava. — slyší, co se stalo, co mi schází — nabízí mi službu, zaopatření, abych si mohl vzít Terezku. Ale stará zase, že prej ne, že to není žádný důkaz lásky — a že nechce, aby si vzala holka s prázdnýma rukama někoho, že by jí to vytejkal — o to je tvrdohlavost!

Zlatohlav. A vy tedy, abyste dal staré i mladé důkaz najednou, pustil jste se s pohořelými do světa?

Pěnkava. Ano. Z celého mlejna nezbylo nic, nežli veliký škvarek — stará se chytila tedy romantické hauzírky — a já s ní. Já bych byl rád začal větší handl, ale nebylo cvoků do toho. — A — apropos! víte-li pak, že bychom měli jít

spolu na kordy? Kdyby nebylo vaší huby, byl bych odešel z Krkonoš do světa —

Zlatohlav. A Terezka by byla shořela!

Pěnkava. Láryfáry! Toť by bylo od osudu strašlivé terorisování.

Zlatohlav. Tedy litujete, že se teď s ní po světě touláte?

Pěnkava. To právě ne — ale — (Škrábe se za uchem.)

Zlatohlav. Milejší by vám bylo přece, kdybyste seděl už na vlastním pekelci, nežli že musíte roznášet kalounky?

Pěnkava. Na mou ubohou duši — to máte pravdu! a kdybych věděl —

Zlatohlav. Co?

Pěnkava. Vy jste ňáký zpropadený ferina! dříve krajánek — teď zelená kamizola; to nejde sprostým rozumem. Nevěděl byste nic pro mne šikovného — ale aby se i Terezka do toho kabátu vtěsnala? Já vás budu za to vzývat jako svého patrona!

Zlatohlav. A bez Terezky?

Pěnkava. Nic! Chyba lávky! Já si vsadil jednou do hlavy, staré dokázat, že mám mladou rád — a na tom budu stát. Buďto a nebo — já se od ní nehnu!

Zlatohlav. Tedy se jí držte, až vám ruce upadnou! My se ještě uvidíme; pak mi povíte, jak se vám dařilo. (Stranou.) Matinoho, Černobejle!

Zmařte mu kroky!
Divnými skoky,
Sveďte ho s cesty!
Musíme ho ještě trochu napálit,
Než si bude moci stav svůj pochválit!

(Zmizí.)

Pěnkava. No, kam pak jdete? A to jsou divné moresy! Dřív něco bručí, jako rozvrzaný kolovrat, potom udělá: Otočí a já nevím, co si mám z toho vzít. To je ňákej tlučhuba! (Smích duchů. Pěnkava poslouchá a vrtí hlavou.) To je ňákej divnej pták! (Smích.) Posměvák — ale mně běží mráz po zádech! (Zdvihá krusnu, ale nemůže ní hnout.) U všech všudy vejrů — co pak mi tu krusnu někdo přismolil? (Smích.) A, to bych si vyprosil! teď mám toho smíchu dost. (Bere zas krusnu.) Ne, to je k zbláznění! Naposled mi tam včaroval někdo nějaké kanony — proti těm neevedu arci nic prázdnýma rukama! Ale počkejte, však ono to hnedle půjde! He, panímámo! (Běží v pravo, ale hned se vrátí.) Eh — kam pak do té houšťky! (V levo.) I toť jsem zrovna slepý — tady samé roští! No, kudy pak jsem přišel? (Z krusny vystrkuje Matinoha hlavu a směje se mu.) Snad zde nebudu běhat jako vrtohlavý beran? — Terezko! Osude — já udělám interpelaci, jakou to máš allianci — že mi děláš tuhle turbulanci! (Neví kudy kam, posléz po předu odběhne. Matinoha a Černobejl z krusny dovádivě za ním.)

PROMĚNA.

Venkovská šenkovna. U prostřed dlouhý stůl, stranou malý.

Výstup 3.

Madlenka pobočními dveřmi. Loukota. Kohoutek.

Madlenka. Ah, pěkně vítám, pane rychtáři! pěkně vítám — to jsou hostě, abychom kamna sbořili! Co se bude líbit?

Loukota. To boží sluníčko dnes hřeje — mám chřtán jako holinku. Dejte nám žbáneček — ale nějakého nekřtěňátka.

Madlenka (jde ven).

Loukota (sedne k velkému stolu). Řádná žena, ta nová šenkýřka! Já to povídal, jak jsem na ni kouk'. V tom jsem praktikus; hodit okem — a už mám člověka v kapse.

Kohoutek. Kam pak by se dělo! Tolik let při slavném ouřadě — s drábem jedna ruka —

Výstup 4.

Madlenka s pivem. Nožička, pak Ezechiel. Předešlí.

Madlenka. I pojďte jen dál, pojďte jen dál, strejčku! Co pak byste seděl v síni! Tu máte místa, že se můžete roztáhnout.

Nožička (se sekerou na ramenou, k rychtáři). Pozdrav Pán Bůh!

Loukota. Ah! (kejvá hlavou) dobrého zdraví! — Ti lidé také všudy lezou.

Nožička. Jen malou skleničku té rasoviny, paní hospodská! Něco mi leží v žaludku.

Madlenka (mu naleje).

Ezechiel (starý, šedivý žid v nuzných šatech, vejde s Pěnkavovou krusnou na zádech). Dobrý den, páni! Dobrý

den! (Sundá krusnu a postaví vzadu na židli.)

M a d l e n k a. Pěkně vítám!

L o u k o t a. Ta židovina tu také scházela!

E z e c h i e l. Dovolte — jdu dvě hodiny cesty — nohy nechtějí už sloužit, jako jindy dělávaly. (Sedne si na druhý konec stolu.)

L o u k o t a. Když si běhával za Rebekou — je-li pravda?

E z e c h i e l. Ts, ts, ts — co pak víte vy o mém běhání? Přisámbůh, když jsem miloval svou Rebeku — byl jste vy ještě na houbách. Paní hospodská — prosím — nalejte mi žejdlík piva.

M a d l e n k a (poslouží mu).

L o u k o t a. Ono nebude mít žádné khošer!

E z e c h i e l. Já vím, že ho vařily čisté ruce. (Vytahuje a rozkládá v papíru zaobalené jídlo.) Můj starý žaludek není tak nesnášenlivý.

L o u k o t a. No, no — jen se zde tak neroztahujte! Nemusíte nám pod nos strkat tu svou vůni.

E z e c h i e l (zatřese hlavou, sebere papír a ohlíží se, kam by si sedl).

N o ž i č k a. Pojďte sem, starý! Zde je místa dost.

E z e c h i e l. Zaplať Pánbůh!

L o u k o t a. To je něco hrozného, jak se teď lidé roztahujou, co nesměli jindy ani rypák vystrčit.

E z e c h i e l. (jda kolem pozastaví se). Já se přece neroztahuju, můj zlatý mužil! Já vešel zdvořile —

L o u k o t a. Však my známe tu vaši zdvořilost! Jako když se plazí vlk do stáda.

E z e c h i e l. Ts, ts, ts! (Vrtí hlavou.) Vlk! — No, já jsem starý — bezzubý vlk! vlk!

L o u k o t a. Řekni, že jsi starý žid — a pak víme, co v té skořepině vězí.

E z e c h i e l. Starý žid! Pane — vy jste rychtář, je-li pravda? tedy moudrý Daniel — nemluvíte do větru. Máte něco proti Ezechielovi, který v bídě a poctivosti sešedivěl — nebo chcete jenom žida tejrat?

L o u k o t a. Co se ptáš?

E z e c h i e l. Proto že bych rád odpověděl — že bych nerad něco na židovi sedět nechal, co by starý Ezechiel snesl.

L o u k o t a. I podívej se, kmotře! On bude chtít to své plemeno ještě zastávat.

E z e c h i e l. Bude — a proč by nechtěl? Co vám udělalo to plemeno?

L o u k o t a. A tohle je otázka! Co pak je to: židovské lichvářství a šmejd? co je to: křesťanské pijavky? Rozumíš?

E z e c h i e l. Rozumím — jako že chci bejt spasen! Ale což kdybych já křesťanům také nadával? Dokázal bych tím něco? E? — Nic. Tak jako vy nic nedokážete.

L o u k o t a. A tohle se mi líbí.

E z e c h i e l. Dovolte, dobrý mužil! Jsou-li židé lichváři — pijavky a t. d., doufám, že nebyli k tomu zrozeni — ale (velmi jemně) vy jste je snad tím udělali.

L o u k o t a. (se utrhne). My? (Praští pěstí na stůl.)

E z e c h i e l (krčí rameny). Tedy vaši otcové. Žid se nesměl posadit, kde jste vy seděli — nesměl vejít do bran, které jste byli vystavěli — žid musel platit za povětří, za světlo — i na jeho lásku dali hroznou taxu — nesměl provozovat řemeslo, až zlenivěl — jemu nezbylo nic, nežli šachr — nežli bolest, hněv a pomsta.

L o u k o t a. A tohle je pěkné zpovídání.

E z e c h i e l. Nerozumíte mu? Nevíte, co to znamená, když celý národ, při němž přece Hospodin býval od počátku — když ten národ musel do všech končin světa, a tolik nenašel, aby byl své hlavy uschoval?

L o u k o t a. Teď se podívej na toho starého taškáře! A co pak jsou licitace, pachty, pivováry, krámy a fabriky? He?

E z e c h i e l. Můj dobrý mužil! Já nejsem fabrikant, že mi to vyčítáte, a jako já jsem, je nás tisíce. Proč nežalujete na své beháče? proč ne na své peněžité tyrany? Či nemáte mezi sebou nikoho, jenž by se krmil tukem chudiny? nikoho, jenž by oplýval takovým množstvím zemských pokladů, že by z nich mohlo ukápnouti člověku nemajícímu? Já jsem mrzký červ před Hospodinem a nereptám. Však mlčme o tom; přišel čas, kterýž vyrovná, co století byly skřivily. Já připíjím naší svobodě! (Pije.)

N o ž i č k a. Bůh ji posilni! (Pije.)

L o u k o t a. Ne, teď toho mám dost!

K o h o u t e k. To je hrůza, k čemu se ta čeládka dotírá!

E z e c h i e l (velmi jemně). Či chcete vy svobodu jenom pro sebe? chcete jejím teplým dechem sami okřívati a jiné nechat mrznout u věčném otroctví? To je zlé znamení! — znamení, že svobodě ještě nerozumíte, která nezná rozdílu u víře a rodu — která každého stejnou vřelo-

stí k srdci svému vine. (Odchází — najednou se zarazí a vrátí.) Ach, má stará hlava! Paní hospodská — až půjdu kolem — dostanete za pivo.

Madlenka. Však já jsem vás neupomínala.

Ezechiel. Vím — vím, zaplať Pánbůh! Nechám vám tu také něco v zástavě. Šel jsem lesem pěšinkou a našel tuto krusnu — nechte ji u sebe, až se bude někdo hlásit. Potom řekněte, že ji přinesl — starý vlk. Nemějte mi za zlé. dobrý muži! Jsme všichni křehcí lidé — a jediný silný a pravdivý jest — onen nad námi. (Odejde.)

Nožička. Počkejte, starý! Já půjdu kousek s vámi.

Madlenka. Provázej Pán Bůh!

Loukota (vstane). Šenkýřko! tuhle jsou peníze — a přál bych si, abyste také dobrou radu vzala.

Madlenka. I proč ne! Ta je někdy lepší než peníze.

Loukota. Hleďte, aby se zde takoví lidé nezdržovali — (Hodí hlavou po odešlých.)

Madlenka. Ty má světice! Jak pak to mám udělat? Hospoda je pro každého.

Loukota. Ba bohužel! Člověk s reputací nebude moci pomalu ani vyjít. Hleďte tedy alespoň, abyste takhle do každého koutu nějaký stolek postavila — nebo rozdíl musí bejt — to přec nahlídnete. (Odejde s Kohoutkem.)

Madlenka. Šťastnou cestu! — Kde pak je moje mlynářka, aby si zahučela: I ty bídný větrníku! — To je také kus božího stvoření! — Není tomu dávno, co jsem z těch našich hor vylezla — ale svět znám už rub na ruby. (Odchází.)

Výstup 5.

Mezi dveřmi potká Jahelkovou a Terezku, každou s krusnou. Předešlá.

Madlenka. I ty svatá Voršilo! toť abych všechny hrnce pomlátila! Jste to, panímámo, nebo nejste? Panno Terezko!

Terezka. Pozdrav tě Pán Bůh, Madlenko!

Jahelková. Co pak zde děláš, osobo?

Madlenka (velmi živě). I co bych dělala! S boží pomocí hospodařím, nalejvám žbánky a mořím se jako chudá žena. Když jsem od vás odešla — nebo to víte, po tom nešťastném ohni nebylo co dělat — chytila jsem se Kuby — on měl pár zlatých, zdravé ruce má, já nejsem také ze dřeva — a tak jsme si to krátce rozmyslili, dali se shodit s kazatelny, najali si tuhle hospodu — a vede se nám, že to člověk vydrží. Ale jak pak se vede vám? Co děláte? jak se máte? Kde pak je pan Pěnkava? (Mezi tím pomohla oběma krusny sundat, utřela zástěrou židle, až si obě sedly.)

Jahelková. Ach, milá ženo, kdybych vám to mohla jedním slovem povědít! Já mám kříž na světě; ne, že by se mi nová živnost nevedla — ale ta holka mi dělá starosti. Co s ní počnu? Ten školní konopásek mi ji celou zmát. Nešel mi ani s krku, že prej bude s námi kramařit, až mě přesvědčí, že holku miluje — a já starý blázen byla bych se dala už přemluvit — tu nám okáže najednou paty a vezme s sebou ještě krusnu s nejlepším zbožím.

Tereza. Ne, ne! Já povídám, že se mu něco přihodilo.

Jahelková. Mužské plemeno se v něm ozvalo; omrzelas ho — chtěl se tě zbavit —

Terezka. Nedělejte mu křivdu —

Madlenka. S krusnou pravíte? Umučený — já tu mám také krusnu; dnes ji našel starý žid v lese. Tamhle stojí.

Terezka a Jahelková. To je naše! Tu nosil Pěnkava.

Terezka. Oni ho přepadli loupežníci — vrahové —!

Madlenka. No, no — to by si byli také krusnu vzali.

Terezka. Kde je tedy Jan?

Madlenka. To nevím — ale však on se zas najde; láska trefí cestu. Ale já na vašem místě, panímámo — udělala bych té věci konec, a měla byste pokoj.

Jahelková. Ah, milá ženo — vždyť já bych už ráda — jen kdybych mohla — kdybych mohla věřit.

Madlenka. Ale proč pak byste nemohla?

Jahelková (v nesnázích). No — tedy vám to řeknu! — proto že mužské znám — že jsem byla sama ošizena.

Terezka a Madlenka. Vy?

Jahelková. Ano, nešťastné dítě! Tvůj tatík mi sliboval také hory a doly — vzal si mě — ale konečně nechal mě zas i s tebou sedět na holičkách a odešel do světa.

Madlenka. Pro nic za nic?

Jahelková. Pro nic za nic; že jsem mu nechtěla všecko trpět.

Terezka. Tedy můj otec ještě neumřel?

Jahelková. To nevím, milé dítě! Já ho od té chvíle neviděla. Sebrala jsem, kde co bylo, a odešla do krajiny, kde mě nikdo neznal.

Madlenka. A proto myslíte, že musí každý muž svou ženu opustit? Hahaha! To bych se poděkovala. To by bylo pěkné hospodářství.

Jahelková. Ale na holku může to neštěstí právě přijít.

Madlenka. I kdo se bude vždycky toho nejhoršího bát! A potom — dovolte panímámo — ale vy jste mu asi také zatápěla — nehněvejte se — ale vy jste bejvala asi rarášek!

Jahelková. Co ti napadá! To by ti musel tvůj zejtra upláchnout.

Madlenka. Ten? Haha! Toho otočím okolo malíčku.

Jahelková. Kde pak ho máš?

Madlenka. S koňmi přes pole. Když je po chvíli, tedy trochu formaní. Ale nechmež teď Kubu — vy budete bezpochyby ušlé. Pojďte, Terezko, tuhle do mé sedničky. Tam si líp odpočinete. (Odejde s Terezkou.)

Jahelková (se počne pobírat s krusnou, kterouž Ezechiel byl přinesl).

Výstup 6.

Zlatohlav, Nožejček. Předešlá.

Zlatohlav. Nech svůj brus jenom přede dveřmi, kamaráde! a nic si z toho nedělej, že dál nedojedeš. Tady najdeš hospodu — a nota bene, hospodskou, že na celou cestu zapomeneš.

Nožejček. No, vidíte, pane mládenče! když mě chce už někdo traktyrovat — tedy je mi hezká, mladá vepřovina milejší, nežli ta nejhezčí hospodská. Já to beru z praktiky.

Zlatohlav. I tvoje vepřová vášeň se nasytí! He, paní hospodská!

Výstup 7.

Madlenka. Předešlí.

Madlenka. Tu jsem jako na koni. Co se líbí?

Zlatohlav. Ukažte nám, co máte v kuchyni a ve sklepě! Ale hezky zčerstva. (Madlenka odejde.) Ale podívejme se, vždyť tu nejsme sami. Dobrého zdraví — panenko nebo panímámo!

Jahelková (se obrátí). Dobrého zdraví.

Zlatohlav. Ah, to je panímáma — a už hezky zralá!

Nožejček (všimne si jí). I hrom do toho! (Rychle se obrátí).

Jahelková. Co pak je to za člověka?

Zlatohlav. Co pak je vám?

Nožejček. Mně počíná kručet v břiše po kyselém pivě.

Jahelková. Na mou duši, to je —

Zlatohlav. Sklenička rosolky to spraví.

Nožejček. Ne, na to by jí muselo bejt celé vědro.

Jahelková. Dozajista, on je to!

Zlatohlav. Ale co pak vás tak najednou ofouklo?

Nožejček. Stará kolčava.

Zlatohlav. Kde pak?

Nožejček. Pst! tacet! Radši bych si jazyk ubrousil. (Ukazuje na Jahelkovou.) Tamhle ta! to je stará známost.

Madlenka (přinese jídlo a pití a odejde stranou).

Zlatohlav. Není možná? I toť je veselé shledání!

Nožejček. O hrozné! Já bych se radši viděl v předpeklí!

Jahelková. Co pak to spolu mají? Jestli pak mě poznal?

Zlatohlav. Tedy se nechcete udobřit? Žádné sjednocení?

Nožejček. Mezi námi? Nikdy, nikdy!

Zlatohlav. Oh, to je rozkošně! Toť bych se měl s tou osobičkou seznámit. (K Jahelkové.) Jakpak, nechtěla byste nám tu radost udělat — a s námi si zavdat?

Jahelková. Nedělejte si outraty! Já dostanu, co potřebuju.

Zlatohlav. Že dostanete? (Očima po Nožejčkovi.) No, to bych sám rád viděl. Ale na vaše zdraví píti mi přece dovolíte?

Jahelková. Děkuju; však ono vám to nejde ze srdce. Já nejsem laňka pro vás. (Stranou.) Toho tlučhubu jsem už někde viděla.

Zlatohlav. Nejste-li laňka — tedy jste laň! a chytrý myslivec umí mezi zvěří rozdíl dělat. Zralá muškatelka je také vždycky sladší —

Nožejček. A tohle se mi líbí! To klouče si bude mého draka ještě nadhánět.

Zlatohlav. Alou, nový kamarádíčku! sklenici do ruky! Ale co to vidím — (z okna) — podívejme se, to je děvče

— srnka zrovna z obory! — Hejsa — tomu se musím dostat na stopu! (Utíká.)

Nožejček. No — a mne tu nechá s drakem samotného?

Jahelková. Teď jsem žádostiva, co ten lotr řekne.

Nožejček. I vem to nešť! Já ji posadím na ježka, že bude slyšet andělíčky zpívat — hehe! Vezmu to z praktiky. Už nejsme kačer, jako jsme bejvali. (Odkašlává si.)

Jahelková. Počkej, ty si slízneš!

Madlenka (vyjde mezi následující řečí z komory, a vidouc oba v rozprávce, zastaví se a poslouchá).

Nožejček (neví ještě, jak by začal). Inu, inu — takž je to na tom božím světě, moje zlatá — že ne? Mládež musí bouřit, hehe! Kdybych já byl měl praktiku, jako teď — hehe! byl bych se v mládí jináč otáčel. Ale já vám byl hrozný fululum.

Jahelková (nemůže mu kouknout do očí). Ten ničema dělá, jako by mě neznal.

Nožejček. To jsem se vám zbouch' do jedné — a už jsem myslel: teď si ji musíš vzít. I vzal jsem si ji a dělal jsem co jsem mohl, ale ona musela mít zrovna škvory v palici.

Jahelková. Tak?

Nožejček. Nikdy jsem jí nemoh' trefit no noty — pořád měla co bručet; já byl dobrý chlap — a proto mě to právě dopalevalo — až jsem se jednou rozmrzel — hehe! a zaběh' do světa.

Jahelková. Tím jste jí udělal bezpochyby hrozný vděk.

Nožejček. To se ví; vždyť pak to sama chtěla.

Jahelková (stranou). I ten taškář! teď bude ještě všecko na mne svádět! — Nu, a jak pak se vám potom vedlo?

Nožejček. Kapitálně, proto že jsem si oddech'. Později mi ale bylo krušno okolo srdí. Víte, mladý chlapík jsem byl — tu osobu jsem měl rád —

Jahelková (vyjede naň). To není pravda!

Nožejček. Hehe! Co pak můžete vy povídat?

Jahelková (pamatuje se). Sice byste ji nebyl opustil.

Nožejček. Inu, s čertem je těžko bejt na kvartýru! A já vím, že si ona ani jednou neposteskla jako já. Já se chtěl také několikrát vrátit — ale strach mi nedal; a když jsem se konečně přece přikradl, byl ptáček už ten tam — hehe! hnízdo prázdné. Já si tedy pomyslil: Vem tě rohatej! a oženil jsem se —

Jahelková. Oženil?

Nožejček. Sám s sebou — hehe! a neměl jsem alespoň draka na krku. Potom jsem si zjednal brus a jezdil z místa na místo, aby se mi nestejskalo — I vedl jsem život dost veselý — a když přišly mrzutosti: tu jsem točil brusem, až jiskry lítaly — a bylo dobře.

Jahelková. Arci — arci — a na ženu — na dítě jste nezapomněl?

Nožejček. Na — (otvírá oči) na dítě? — (velmi měkce.) Na dítě? Arci, arci — dítě jí mohl Pánbůh dát, a já na to také zpomínal! Když jsem někdy takhle ňáký dvacetník ukládal, myslil jsem si: Pro koho to schováváš? — Ach, to mohlo bejt všecko jinak! Ale ta žena — ta žena — ta to má na duši.

Jahelková. To není pravda! Žena za to nemůže! Ale s vámi není žádné pojednání — vy nemáte kusa srdce —

Nožejček. Ale, ale ženuško! Co pak máte? co se zlobíte? Ah, nehněvejte se, že jsem vám tak hloupou historii —

Jahelková (skoro s pláčem). Vy jste —

Madlenka (se vykrade prostředními dveřmi).

Nožejček. Co pak?

Jahelková. Zatvrzelý hříšník — světoběžník — kterého bude jednou Pán Bůh ještě na smrtelné posteli trestat — že opustil ženu i s dítětem! (Odběhne stranou.)

Nožejček. He, he — vida, vida! paní Babrličku to přece zašimralo! — Inu. vždyť mi padlo také něco do oka. Ale nebude tak zle, aby nebylo zas dobře. Člověk si to nesmí pustit až k srdci. (Odejde.)

Výstup 8.

Madlenka. Kuba s papírem v ruce.

Madlenka (schválně křičí). A ne a ne — a já ti to netrpím!

Kuba. Ale měj pak politiku! Já nemoh' dříve přijít —

Madlenka. Nemoh'! Proč bys nemoh'? Když člověk chce, tedy může všecko.

Kuba. Ale s politikou.

Madlenka. Ale ty — to se musíš ohlížet po holkách —

Kuba. Já? Ale Máři —

Madlenka. Hubu drž! U karbanu civět —

Kuba. Ale co pak tě dnes trklo?

Výstup 9.

Jahelková vejde s Terezkou a s podivením poslouchá. Předešlí.

Madlenka. Ale to ti povídám, to musí bejt jináč. Co řeknu, to se musí stát.

Kuba. Ale Máří —

Madlenka. Hubu drž!

Jahelková. Ale co pak to máte, lidičky?

Kuba (žene se k ní). I ty můj Spasiteli! Pěkně vítám, panímámo! Držte se mnou allianci! Moje žena je potrhlá!

Jahelková No, no — tak zle nebude!

Madlenka. Tak? Tedy ještě žalovat? ještě si stěžovat?

Kuba. Ale Máří —

Výstup 10.

Zlatohlav s Nožejčkem. Předešlí.

Madlenka. Hubu drž! To je potom radost, když se holka vdá! Raděj aby desetkrát po sobě krk srazila.

Jahelková. Ale, milá ženo, co pak se ti stalo? Tvůj muž se zdá být dobrá duše —

Kuba. Ovce!

Madlenka. Vlk je — už aby mě zadávil! Ale nežli bych to od něho trpěla — raděj uteču!

Kuba (spráskne ruce). Majdalena blázní!

Jahelková. Osobo — ty nevíš, co mluvíš!

Nožejček. Tohle je kousek, jako já ho míval se svou sedmou svátostí.

Madlenka (plačky). Já se dám rozvést!

Jahelková (jenž si muže povšimla). Osobo — dej si říci — pro každou maličkost nemusíš hned šturmovat — muž má také svoje právo — a když tě má rád, tedy dozajista nic schválně neudělá — co by tě mrzelo a bolelo.

Kuba (pohnutě). To je politika. To si vezmu za příklad!

Nožejček (k Zlatohlavovi). Příteličku, držte mě — já se převalím! O Bábrle, Bábrle! proč si tak nezpívala asi před dvadceti lety?

Madlenka. Co to ten člověk klábosí?

Jahelková. I nech ho mluvit! On je právě v taktu.

Výstup 11.

Pěnkava přiběhne. Předešlí.

Pěnkava. He, hospodo! Sud piva! Já shořím — to je žízeň!

Jahelková. To je Pěnkava!

Terezka. Můj Jene! (Běží k němu.)

Madlenka (ustoupí s Kubou na zad a vysvětluje mu všecko).

Pěnkava. Ah, jsi ty zde, můj černohlávku? Já myslil, že tě už někdo chňap.

Terezka. Ale kde pak jsi vězel?

Pěnkava. Ah, to je hrozná historie! Až budem jednou svoji . . . ale dostanu-li tu zelenou kamizolu do ruky — ten chlap musí mít šotka!

Zlatohlav. Myslíte mne?

Pěnkava. Spaste duši — tu je!

Zlatohlav. Abyste viděl, že s vámi dobře myslí, ucházejte se před ním o Terezku.

Pěnkava. Já — baron z Chudákova — o Terezku? — Smím? Panímámo —

Jahelková. Já nemám Terezce už sama co poroučet — ona má otce.

Terezka. Otce?

Nožejček. Ženo, co to povídáš? Tohle poupě — ?

Jahelková. Je dítě mého muže, kterýž mě opustil —

Nožejček. Kterýž se ale vrací a na všecko zapomene! Dítě — já prej jsem tvůj otec! Podívej se mi do očí — a najdeš-li tam něco, čeho by ses nebála — tedy mi dej hubičku!

Terezka (padne mu okolo krku). Ah, pantáto!

Kuba (přišel s Madlenkou zase ku předu). Tedy's to nemyslila opravdu?

Madlenka. Ale truldo! Staré jsem chtěla ukázat, jaká asi bejvala.

Kuba. I ty politiko!

Pěnkava. Tohle je tedy nejmilejší pantáta?

Nožejček. Ano tak mi říkejte! Abyste měl k tomu právo — nate můj právě nalezený poklad — nebude-li tamhle ta panička nic namítat.

Jahelková. I vemte si ji s Pánem Bohem, abych měla to břemeno s krku.

Pěnkava a Terezka. I zaplať Pán Bůh!

Nožejček. Nu — a jak pak to bude s náma? He? Ty ses tuším zlobila, že jsem prásk' do bot? Já se dám na pokání.

Jahelková. To uvidíme!

Nožejček. Nic uvidíme; to by zatím oheň vyhas'. Hned, Babrle! Dej sem ruku.

Jahelková (podá mu ji). No!

Nožejček (plácne jí na ruku). Tak — a pojď sem podle praktiky! (Obejme ji.)

Pěnkava. Heichuchu! Teď jsme tady tři párečky! Ale jak pak se to jen všecko dělo?

Zlatohlav. To vám povím já! (Vyskočí na prostřední stůl.)

Všickni. Vy?

Zlatohlav. Já! (Stůl se promění v oblaka.)

Všickni. Co to?

Zlatohlav. Ku svému vyražení smyslil jsem si, že vás oblažím. Přestáli jste zkoušení — změkla žena tvrdohlavá — nyní vás uvedu opět pod střechu pokojnou, a když budete mít chvíle radostné — zpomeňte si na Zlatohlávka. — Tohle vám dává na památku! (Pokyne — a vznese se do výšky.)

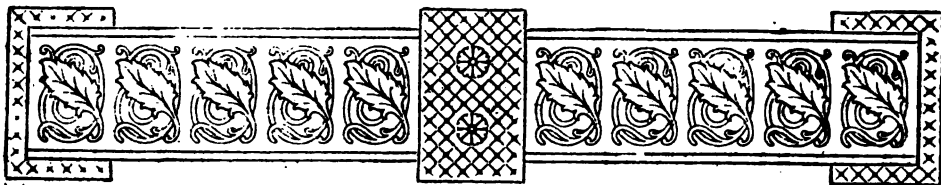
(Hudba jako na konci prvního jednání. Zadní opona se vyhrne a je viděti mlejn znova vystavěný pod horami Krkonošskými.)

Nožejček. A tohle je nadělení! To bych já nevybrousil ani za padesát let. Sláva divotvorci Zlatohlávkovi!

Všickni. Sláva!

(Zadní jeviště se promění v Zlatohlavovu zahradu, kdež ho viděti se skalními duchy v jasné záři. Osoby v předu ve slušném skupení.)

(Opona spadne.)

STRAKONICKÝ DUDÁK.

Národní báchorka se zpěvy ve třech jednáních.

Psáno r. 1847. — Poprvé dáván 21. listopadu 1847. — »Divadelní biblioteka« z roku 1858.

OSOBY.

Lesana, panovnice nad lesními pannami, polednicemi a divými ženami.
Bělena, lesní panna.
Rosava. polednice.
Divuka, **Mihulice**, divé ženy.

Lesní panny. Divé ženy. Půlnoční duchové.

Kalafuna, venkovský muzikant.
Kordula, jeho žena.
Honzík, **Frantík**, **Kačenka**, jejich děti.
Švanda, mladý dudák.
Tomáš, starý dudák.
Koděra, rychtář ve vsi u Strakonic.
Šavlička, voják na dovolené.
Trnka, starý hajný.
Dorotka, jeho dcera.
Nalejváček, hospodský.
Franěk, **Váša**, venkovští chasníci.
Pantaleon Vocilka, bývalý študent, teď na cestách.

Česká chasa venkovská.

Král Alenoros, pán zemí neznámých.
Zulika, smutná princezna, jeho dcera.
Alamir, hrdina, její ženich.
Mikuli, hospodský.
Gulinari, **Vanika**, posluhovačky v hostinci.
Dvořanín.

Komonstvo princezny Zuliky. Králova pážata. Alamirovi oděnci.

PRVNÍ JEDNÁNÍ.

Před hospodou ve vsi o pěkné hodince. Děti a děvčata hledí oknem do šenkovny. — Je právě po tanci, ozývá se ještě vejskání, tleskání a dupání.

Výstup 1.

Šavlička a Koděra z hospody.

Šavlička. I aby do toho tisíc granátů — já vím také, co je kus legrace a juksu; ale tohle vaše vyražení — to je běhání skrze uličku.

Koděra. Aj, aj, milý strejče! Což pak se udělal z tebe poustevník? Veselost je ta nejlepší apatyka, a tanec vojáka nezabije.

Šavlička. I což je o tanec — mangari! Voják má podle toho podešve. Jen kdyby při něm ty zlořečené dudy nebyly!

Koděra. Aby nebyly? I toť by pak bylo celé posvícení jako kaše bez omastku a bez perníku.

Šavlička. Řádnou muziku měli byste mít — celou kruchtu muzikantů, housle, trouby, kladinety —

Koděra. I, i co pak ti napadá! Ty novomodní píšťaly můžou si jednat po městách — ať si! — ale my tu držíme na dudy, to je poctivá, staročeská muzika.

Šavlička. Že by myši utekly!

Koděra. O, já se při ní jaktěživ dost vytrdloval!

Šavlička. To věřím, protože jste jaktěživ jiné intrády neslyšel; ale kdo byl na vojně —

Koděra. Ten zná jinou muziku — až někdy záda brnějí, to věřím.

(Z hospody vyjde několik chasníků. Někteří jenom pro ochlazení, jiní s rosolkou a pivem, i zavdávají děvčatům.)

Šavlička. To byste otvíral hubu, jaká je to nynčko v městě muzika! Ta vám mluví, šeptá, kňučí, bručí, hučí — jak se dva při měsíčku hubičkujou — jak vedou chlapa k šibenici — všecko máte nynčko v muzice — alespoň to stojí po ulicích tištěno — ohlášeno velikou literou — a k tomu někdy češtinou, že byste nerozuměl desátému slovu.

Výstup 2.

Kalafuna s houslemi v ruce. Švanda s dudami. Předešlí.

Kalafuna. Ale co pak je to, mládenci? Střelil do vás někdo jako do vrabců na hrachovišti, že máme na holé stěny zevlovat? — Hezky do kola, sousedé! Zahrajeme vám něco od podlahy.

Šavlička. Buď rád, skřípale, že tě někdo neslyší!

Kalafuna. Skřípale? He, he — kdybych tě neznal, Šavličko, myslil bych, že mi chceš dělat žluč. Já jsem starý primarius!

Šavlička. Ty? To si přijď k nám primariusa poslechnout, když přijede takhle nějaký z Babylonu — nebo odkuďsi. Ten hraje, až potí krev, a posluchači dostávají křeče.

Koděra. Ale jdi!

Kalafuna. He, he — to by byla pěkná muzika!

Šavlička. To je taky muzika — právě v tom vězí teď všecko umění. Teď se nesmí hrát — (napodobí hraní na housle) tidli dity, didlity — to by nabral! — nynčko to musí chodit: Šrum, šrum! — to padají tolary!

Koděra. Tolary?

Šavlička. Teď se vydělají muzikou zlořečené peníze.

Kalafuna. Že se vydělávají?

Šavlička. Mangari — jako smetí! Takový muzikant, když to umí podle nejnovější noty, smete za večer tisíce.

Švanda (sebou trhne). Tisíce?

Kalafuna. To je čtverák!

Šavlička. Hotové tisíce. Našinec to ví; mívá při tom také pšouresy!.

Koděra. Ale jdi!

Šavlička. Nosí vlaske bubny, pulpity a tak dále — člověk je na vojně a má fiňáry. Tisíce, povídám, smete za večer.

Švanda. A nač takový člověk hraje?

Šavlička. Nač? No — na ledaco.

Švanda. Také na dudy?

Šavlička. Na du.... hahaha! To by ještě scházelo!

Koděra. Proč pak? Vždyť je to kus poctivé muziky. Dudy pocházejí z časů —

Šavlička. Krále Holce, když byla za groš celá ovce.

Koděra. Ať si! Však ono by neškodilo, kdyby nám bylo z těch časů ještě více zbylo než dudy. Ale ten český svět se celý převrátil a tancuje po hlavě — i tuhle náš lid začíná už jaksi po jiné muzice uši nastrkovat; ale dokud jsem já zde rychtářem, musí držet na dudy. A co se týče města, myslím, že by si tam mohli také jednou uši dudami namastit.

Šavlička. Inu, z jedné strany máte skoro pravdu. Nynější svět žádá rohaté věci; — dávaly se koncerty už na drnkačku, proč by to nešlo jednou taky s dudami? Mangari! Ale umět by musel člověk něco — rozumíme?

Kalafuna. I což je o to! Švanda to umí z fundamentu; dnes to arci není pozorovat — protože mu tlačí láska osrdí — hehe! — a z toho pochází krátký dech.

Šavlička. Ah, proto věší chocholku jako zmoklý kapoun! — haha! Inu arci, láska je hladový strávník. Ale vidíš, milý dudáku! kdybys něco uměl, mohl bys do světa a vydělávat peníze — potom bys neměl s láskou žádné hořkosti; neboť peníze dokážou, nač si jen pomyslíš. Kdo má cvoky, podepírá boky. Našinec to musí vědět, vždyť je na vojně.

Píseň.

Peníze jsou páni světa,
Dukát, to je pravý rek,
A co někdy stotka umí,
To by člověk sotva řek'.
Třebas ty byl motovidlo,
Že bys oslí uši nes';
Přece najdeš slávy sídlo —
Jen že to jde do peněz.

Chce-li košťál mladou kůstku,
Kancelářský správcův hlas,

Chce-li forman čerstvě jezdit,
Musí míti kolomaz.
Žoldy! volá muž i žínka,
S prázdnou rukou žádný ples;
I ta boží křepelinka
Tluče pořád: Pět peněz!

Chceš-li zkusit ženskou věrnost,
Chceš-li skoumat přítele,
Chceš-li změřit panskou lásku
Nebo světské fortele:
Všecko najdeš, není veta,
Víru na hřeb nezavěs;
Jenom vejdi na trh světa —
Ale nechoď bez peněz.

Železnice, parostroje,
Krámy, domy, fabriky —
To teď roste jako z vody
Podle nové praktiky.
Měj si ale rozum v pachtu,
Doly, hory světa slez:
Přec nenajdeš blaha šachtu,
Jsi-li chudák bez peněz.

Peníze jsou hever světa,
Silou svojí pravý div;
Bez nich darmo cíle hledáš,
Třeba jsi byl sto let živ.
Jen až půjdem ku armádě
S tichým srdcem do nebes —
Ano, jen v tom jednom pádě
Dojdem cíle bez peněz!

(Vrátí se do hospody. Koděra s ním a chasa za nimi; jen Kalafuna a Švanda zůstanou v předu, každý na jiné straně.)

Kalafuna (po chvilce). Já řku, Švando — budeme zde civět Pánu Bohu do oken? — Pojď — snad cvrnkne někdo dvacetníkem.

Švanda. Jdi jen sám — nemám dechu — mně je tuhle (sahá si na srdce), jako by mi chtěly všechny měchy prasknout. Neslyšel jsi, že má jiný za muziku tisíce?

Kalafuna. Snad je taky potřebuje. Přej mu je.

Švanda. Já je potřebuju taky.

Kalafuna. I jdi — my máme dost — hehe! když nedělá žaludek bandurskou.

Švanda. Já chci ale víc! Půl tolaru mi nestačí; za to nemůžu holce ani šněrovačku koupit —

Kalafuna. A ty bys jí koupil také rád čepeček — o, však my víme. Ale bez šněrovačky můžete se mít také rádi.

Švanda. Můžete! Co mi to pomůže, když mi dá šenkýř na stůl plný žbánek a já se ho nesmím dotknout? Dorotčin tatík mi hrozí, že mi spraží zadek jako zajíci.

Kalafuna. To jsou tak hloupé řeči tatíků, nemůželi hoch hned plný pytlík na stůl hodit. Já budu snad také takový mumloun, až mi ty moje kuřata dorostou.

Švanda. Ale já vím, co udělám! Tady do toho kozlího měchýře už ani nefouknu; ale půjdu do světa a přinesu si tisíce.

Kalafuna. He, he — kdyby to byly hniličky — proč ne!

Švanda. O, jen se posmívej! Já půjdu přec! Bez Dorotky nemám zde beztoho žádné radosti. Já měl už dávno sirky táhnout — nynčko to nahlížím. Když vydělá jiný člověk peníze drnkačkou, seženu já taky něco dudama — a byť to byl jenom jeden tisíc.

Kalafuna. Ty zpropadené tisíce zmatou ti ještě kolečka. Podívej se na mne; já neměl ani zlámanou grešli — he, he! — když jsem si mou sedmou svátost namlouval — její máma chtěla vzít na mne koště — a já jsem dostal holku přec. Jenom trpělivě!

Švanda. Já nemám takovou račí krev.

Kalafuna. To je chyba.

Švanda. A těm našim švihákům v koženkách dudy už také jaksi nevoní. Pryč tedy — hejdy do světa! — tam jsou tolary! Dělej ty zatím jen sám tady muziku a louskej bídu — já budu shánět tisíce. (Odejde.)

Kalafuna (za ním). Počkej alespoň do pozejtřka — zejtra máme ještě sousedskou!

Výstup 3.

Kordula s protější strany, s ní Honzík, Františk a Kačenka. Předešlý.

Kordula. He! — muži, Kalafune! Co je to?

Kalafuna. Ah, jsi tady, moje slepičko — a hned s celou kukaní!

Děti (se okolo něho shrnou a ohmatávají mu kapsy). Tatínku, máte koláče?

Honzík. Já bych rád ňáký mákový!

Františk. A já hodnou měchuru.

Kalafuna. Já také, mladý Kalafuno! já také, jen co je vyndají z pece; maminka trochu pozdě zadělala.

Kordula. Jen dělej při naší nouzi ještě hlouposti!

Kalafuna. I jdi! — kdo pak by mluvil dnes o nouzi — vždyť je pěkná hodinka. Škoda jen, že si nemůžeme spolu skočit — já bych měl arci deset chutí, musím ale ty zpropadené žíně dříti!

Kordula. Já bych měla také deset chutí — ale skočit ti do očí!

Kalafuna. He, he!

Kordula. Co zde zevluješ? Není živé duše v hospodě?

Kalafuna. Oh — jako nabito!

Kordula. Tak? — a ty zde chytáš komáry, místo abysi seděl u cimbálu a chytal dvougrošáky?

Kalafuna. He, he — hrdličko! my nemáme žádný cimbál — leda kdybys ty tam vešla — to by byl cimbál!

Kordula. Ty nemáš ani ruku, ani kapsu, kde by krejcar uváznul.

Kalafuna. Ale duššičko!

Kordula. To víš dobře, že jsem na to posvícení čekala.

Kalafuna. Já taky, duššičko! Čtrnácte dní jsem snášel žížeň jako po třech herinkách!

Kordula. Já potřebuju na zimu sukni — Kačena střevíce, Honzík kazajku —

Kalafuna. He, he!

Kordula. Kdybysi za něco stál, pořídil bys si alespoň teplé rukavice —

Kalafuna. He, he!

Kordula. Ale to ty ne! — jenom abych já se dřela, abych já se o všechny krky starala, vstávajíc lehajíc abych myslila, co strčím dnes do hrnce?

Kalafuna. He, he!

Kordula. Ale to musí být jináč — to ti povídám!

Děti. Maminka se zlobí! (Schovávají se za otce.)

Kalafuna (se jen pořád svým způsobem dobrosrdečně směje).

Kordula (hledí na něj — a neví, co má říci).

Kalafuna. Stará! (Natahuje po ní krk a špoulí usta.)

Kordula. Teď se podívejme na toho blázna! (Sotva se zdrží smíchu.) Já tady kážu —

Kalafuna. Dnes je posvícení — dnes se nekáže. Pojď sem a dej mi hubičku — he, he!

Kordula. Dej radší dětem koláč!

Kalafuna. Dám, dám, slepičko! Půjdeme do hospody, potom po chalupách — to bude koláčů plná ošatka. Teď se ale nekareď — a pojď, dej si zahrát — he, he! však on tě někdo provede. Tyť jsi ještě jako lusk!

Kordula. To je potom pojednání s mužem! Raději do vody skočit, nežli se vdávat.

Kalafuna. Arci, arci — ale žádná to neřekne před vdáváním, každá teprva deset let potom — když se nabaží. O vy safienti! (vede ji při tom do hospody — děti se hrnou za nimi.)

PROMĚNA.

Krajina při lese. Po straně stavení hajného.

Výstup 4.

Švanda, potom Dorotka.

Švanda (přicházeje pozorně se ohlíží). Ona bude jistě doma — starý ji k muzice nepustí — a sám bude v lese. (Klepá na okno ve stavení hajného.) Dorotko!

Dorotka (v stavení). Kdo je to?

Švanda. Já! — Pojď trochu ven!

Dorotka (vycházejíc). Kdo pak je ten já? — ah, jsi ty to? Kde pak ses tady vzal? Jáť myslím, že sedíš v hospodě — a koukáš po holkách.

Švanda. I dej mi pokoj! Já utekl z hospody, protože ti mám něco říct.

Dorotka. Jen aby to bylo něco veselého. Mně se dne zdálo o růžích, a to znamená mnoho pláče. Co pak je to?

Švanda. Já vím, co udělám, aby se tvůj tatík na mne nesatanil!

Dorotka. Co pak je to?

Švanda. Aby mi dovolil za tebou chodit.

Dorotka. Co pak to uděláš?

Švanda. Já vím, jak dostanu peníze!

Dorotka. Ty?

Švanda. Mnoho peněz!

Dorotka. Mnoho?

Švanda. Dnes se mi zajiskřilo v mozku, a chytlo to jako v plném troudníku. Dorotko, za několik neděl budeme svoji.

Dorotka. Za několik neděl? I ty jemináčku — ach, ty jsi hodný, roztomilý člověk. Mne to už beztoho všecko mrzí; tatínek pořád hubuje, a já nemůžu přec na tebe zapomenout — mně se zdá, že budu na tebe ještě myslet, až budu jeden-

kráte na prkně ležet. Nu, již tedy udělej nějaký prostředek.

Švanda. Udělám, Dorotko — udělám!

Výstup 5.

Trnka s ručnicí na rameně. Předešlí.

Trnka. Holahó! — Půjdete-li pak od sebe? Ani o božím poledni nedáte si pokoje? Kolikráte mám ti to ještě říct, ty parohatý dudáku, abys mi za holkou nelezl! Ty budeš tak dlouho dělat, až ti vlepím hrst broků pod kolena.

Švanda. Nechte si povědít, milý Trnko —

Dorotka. Ano, tatínku, nechte si povědít; teď to vypadá —

Trnka. Hubu drž! Já bych si z toho nic nedělal, že ani otce ani matky nemáš —

Švanda. No, snad jsem nespad s dubu jako žalud?

Trnka. Nu tedy, že ani otce ani matku neznáš! Já bych nedbal na lidské řeči, jen kdybys měl do čeho kousat. Kdybys byl dost mizerným pacholkem, třeba tím slouhou, jako býval tvůj nevlastní otec, abys měl krajíc jistého chleba —

Dorotka. Ale nechte nás jenom k slovu přijít, tatínku!

Trnka. Hubu drž! Já vím, co chceš — přimlouvat se, omlouvat se, domlouvat se, známe se, ty jsi chtivá straka — hr, hr! jen abys ho už měla! Ale co potom! Budete sušit hubu na větru.

Švanda (hezky hlasitě). Však ono není tak zle, pane Trnko! A kdybyste věděl —

Trnka. Já vím všecko!

Dorotka. Nic nevíte, tatínku! Švanda dostane peníze.

Trnka. Peníze?

Švanda. Ahá! to koukáte — jako sykora na lůj. To věřím!

Trnka. Dudáku, nedělej mi flauzy!

Švanda. Žádné flauzy! Já budu mít tisíce!

Dorotka. Slyšíte to? A za dvě neděle máme svatbu. Já dostanu novou sukni — viď? — a novou šněrovačku — je-li pravda?

Trnka. Ale ty poblázněná pěnkavo! Kde pak by vzal ten dudák peníze? Rodičů nemá, přátel nemá, vydělat si je neumí —

Švanda. Kdo ví! — a jen abyste o tom věděl — já jdu do světa!

Dorotka. Do světa? Švando, co ti napadá? Jakpak bude potom za osm dní svatba? Svět je kdo ví jak veliký — toť se do té doby nevrátíš!

Švanda. Tedy musíš trochu čekat; já si dám také srdce na zámek.

Trnka. Ale co pak chceš ve světě, ty střelený peciválku, jenžto jsi jaktěživ dále nebyl, nežli v Strakonicích?

Dorotka. Ano, co tam chceš?

Švanda. Vydělávat peníze.

Trnka. Jakpak?

Švanda. No — na dudy!

Trnka. Na du . . . . hahahaha!

Švanda. Co se smějete? Nynčko se vydělá nejvíc peněz muzikou.

Trnka. I ty pomámený strakapoune! Jsi tak hloupý — nebo se děláš hloupějším? Teď se vydělávají peníze tuhle tím (ukáže na čelo) a tuhle tím (ukáže ruce) — ale musí to mít člověk jako na drátkách, všecko naštemováno. Dudy! Člověk by se zbláznil! Můžeš jít — i ano, ale po hospodách, kde ti budou sázet po krejcaru — a jinde se ti vysmějou! Jdi si, jdi! ale do mého revíru mi nepáchni, dokud nebudeš mít na stole dva plné talíře — a kdyby to bylo třebas v ovčáckém baráku.

Dorotka. Tatínku! — Ach milý Švando, nech ten svět být světem a zůstaň doma; já radši počkám, až se ti něco nahodí —

Trnka. I nech ho, ať si jde — však on zas brzo přileze a bude sbírat suché šípčí, aby nepošel.

Švanda. Ať si — a třeba suché, tvrdé, trnky, chcete-li co vědět! — každá bude přec lahodnější, nežli vy jste, pane Trnko!

Trnka. I ty rozčepejřený tetřeve!

Švanda. A jakorat že půjdu — a kdybych měl ty peníze vyžebrat!

Dorotka. Ale Švandičko!

Švanda. Mlč — nic si z toho nedělej! Mně to bude sice také jako mlýnský kámen na prsou ležet, že musím od tebe —

Dorotka. Já tě nepustím!

Švanda. Neplač — za to přinesu tisíce, a pak se podíváme, co bude mít tvůj moudrý tatík proti mně! On by mohl již teď po takovém zeti všech deset prstů oblíznout — už k vůli tobě, že se máme tak rádi — ale což pak ví on, co to je! Celý den chodí okolo pařezů, a ještě sám zpařezovatí! (Rozčilen odejde.)

Trnka (chce za ním). I ty pramilionský —!

Dorotka (ho zastavuje). Tatínku — mějte považení — on to tak zle nemyslí — vždyť ho znáte! Jazyk má hned na ko-

lečku — ale přitom to nejlepší srdce z celého mužského pohlaví.

Trnka. Hubu drž a táhni do kuchyně.

Dorotka (smutně odchází, pak se ale vrátí). Tatínku, dělejte co chcete, ale navždycky bez něho nevydržím!

Trnka. Hubu drž a táhni!

Dorotka. Nu, však já už táhnu! Nynčko teprva pozoruju, že nevíte, co to je, když má jeden druhého rád — vy jste to bezpochyby nikdy nezkusil, a nebo tomu již hrozně dávno, že se na to ani nepamatujete. Ale to vám povídám, tatínku — já si nemůžu pomoct — pustíte-li mi Švandu do světa: tedy si lehnu a bude po mně — a nebo poběhnu za ním. (Odejde.)

Trnka. I ty nezdár .... ne, ne, tatíku, zlobit se nesmíš! Tak jsi ji vychoval, tak ji máš — co na srdci, to na jazyku, nehněvej se tedy. Vždyť víš dobře, co jí schází, a býval jsi také takový — třebas to nechtěl nynčko okázat. Měj si ho ráda, jestli ti srdce jinák nedá! Budeme tak dlouho na moudrého hrát, dokud nějakou hloupost nevyvedeme. (Odejde do stavení.)

PROMĚNA.

Na samém kraji lesa. U prostřed veliký strom košatý, u něho drnové sedátko, za ním rozmanité křoviny.

Výstup 6.

Švanda přichází zamyšlen.

Švanda. Jako by se o mne dva duchové tahali; jeden šeptá, abych šel — druhý, abych nechodil; jeden slibuje zlaté hory — druhý prázdnou mošnu. (Sedne si pod strom.) Co mám dělat? — zase do hospody? — já bych raději celý měch roztrhal .... anebo do světa? — jen kdybych věděl, že dovedu zahrát, aby se to lidem líbilo! (Podepře se pololeže o loket a dá hlavu na dlaň.) Tady to jde arci — ale jak to půjde jinde?

(Z dáli je slyšeti dvanáct hodin bít.)

Už poledne! — a ve mně je hotová půlnoc — před očima se mi to míhá — hlava mi jde kolem —

(Ve vsi zvoní se malým zvonkem poledne; v tom se rozevrou nejnižší ratolesti prostředního stromu a tam se okáže dopola Rosava.)

Výstup 7.

Rosava v šedivém rouchu a sklání se k Švandovi. Později lesní panny.

Švanda. Ach, teď je mi volno — teď je tu líbezno! (Usne.)

Sbor lesních panen

(na počátku zní jemně a zdáli, pak hlasitěji se blíží).

Je v půli den,
Pospějme ven
Na den!
Líbé ticho vane,
Síla duchů plane,
Pospějme ven
Na bílý den!

(Mezi tím se rozevřel i peň stromu a z něho vyšla Rosava. Nyní se rozhrnují kolem křoviny, a z nich vystupují lesní panny v bílých dlouhých šatech, s vlajícími vlasy a zelenými věnci. Rosava na ně kývá; ony vůkol ní se shromážďějí.)

Rosava. Pojďte, pojďte, sestry milé,
Čekalať jsem této chvíle,
Abych svoje drahé dítě
Z nápasti a sítě
Lidských nehod vyvedla,
A pak utišená,
Štěstím jeho potěšená
V klidné lůno zase usedla.

Lesní panny. To je syn tvůj?

Rosava. To ten samý,
Pro nějžto mě panovnice
Nad pannami
Temných lesů netrpěla více
V říši své — ta bláhová!
Ježto mní, že srdce ženy
Proti bolu této změny
Žádné utěšení nechová!
Já to přísné vyhostění
Ráda nesu — vždyť mám syna!
V jeho zdaru mijí utrpení,
Ježto na mne uvalila vina.

Bělena. Spanilý to mládenec!

Rosava. Ano, jako poupě z růží
Leželo mé dítě v nuzném lůži,
Když jsem do lidských je rukou dala;
Že jsem při každé své pouti
Kolem něho zaplesala;
Ačkoli mě také hoře hnětlo,
Že tak pěkně květlo,
A já drahé obejmouti nesměla.
Rostl hoch mě lásky,
Až sám také moc tě čaropásky

Okusil — a teď mi dělá péče;
Chudým životem se vleče —
Neboť to jsem chtěla, vidoucí, že
Chudý spokojněji život vede,
Nežli mnohé bledé,
Vrtochami utrápené kníže.

Bělena. Jaké jsou ty jeho péče?

Rosava. Rád by dostal milou svoji;
Otec ale svazek dvojí,
Že je ženich tuze chudý —
Neboť nemá nic než svoje dudy.
Tu chce chlapec ubohý
Skočit na nohy,
Běžet do světa a získat zlato,
Potom dostat dívků za to.
Dovede to, když mu pomoc dáte
Podle sil, jež od královny máte.

Bělena. Mluv, co máme vykonat?

Rosava. Dechněte mu v jeho dudy
Svoje sladké zpěvy,
Aby hraním jeho všudy —
Kamokoli jenom kročí —
Ztichly smutek, bol a hněvy,
Radostná i slza tekla z očí;
By se každé srdce na něj smálo,
Však i zlaté odplaty mu přálo.

Bělena. My tvou žádost vyslyšíme,
Dudy kouzlem naplníme.

Lesní panny (vztáhnou ruce, jakoby Švandovy dudy žehnaly).
Zavzněte zvuky našich zpěvů,
Kdykoli mládec bude hrát;
Zavzněte smutným pro úlevu,
Veselost chtějte světu dát!

Bělena. Libě budou jeho dudy znít,
Dokavad je bude v lásce mít:
Jestli na ně ale jednou zakleje,
Čaromoc jich pryč se poděje.

Rosava. Děkuji vám, drahé společnice
Mládí mého! — buďtež pomocnice
Také synu mému,
Aby dospěl k cíli žádanému,
Aby v loktech lásky blažené
Našel slasti toužené!
(V dáli bije hodina.)

Bělena, Poledne míjí,
Vraťme se zpátky,
Za dne nám dáno
Vlády čas krátký!

Lesní panny. Skryjme se opět
V lesnatém klínu!
Nám přeje doba
Večerních stínů!

(Mezi tím zaznívá jemná hudba, stromy a křoviny se zase rozevrou a panny v nich zmizejí.)

Výstup 8.

Kalafuna. Švanda spící.

Kalafuna (trochu ostýchavě se ohlíží, než-li Švandu zhlídne). Ať neumím kalamajku zavrznout, když jsem si to nepomyslil! To bývá jeho místečko — a já jsem rád, když ho nevidím — zvláště o poledních. Hajný chlapíka vylil — he, he! a chlapík tu prolil bezpochyby několik zamilovaných slziček. Teď spí! — co mu to napadá? — a heká, jako by ho tlačila můra — místo aby on dudy tlačil! He, Švando! — Švando!

Švanda (vyskočí). Co je to? Kdo je to?

Kalafuna. Já jsem to! Vezmi oči do hrsti.

Švanda. A kam se poděli ti andělové?

Kalafuna. Tady? leda z roští — nebo nějaká polednice; ty zde mívají svoje rejdy.

Švanda. Polednice? Viděl jsi už nějakou?

Kalafuna. Já ne — ale matka mé báby říkávala, že její prabába jedenkráte jednu potkala, a že —

Švanda. A co pak jsou vlastně ty polednice?

Kalafuna. To jsou jako invalidky lesních panen. Když prý se totiž nějaká lesní panna do člověka zamiluje, tedy ji královna vyžene, a tu je z ní bludná polednice, a z těch polednic udělají se po čase divé ženy. Teď ale pojď!

Švanda. Kam?

Kalafuna. No kam — hrát!

Švanda. Já? — hrát? — Já mám teď jiné hraní v hlavě. Já půjdu do světa.

Kalafuna. Ale, hochu, dej si pokoj! Podívej se na mne; já nevystrčil jaktěživ bradu dál než — abych řekl — za panské stodoly — a co mi schází? Zdráv jsem, ženu mám —

Švanda. To je to! — ale já ji nemám a nemůžu ji dostat bez peněz. Peníze vydělám ale ve světě.

Kalafuna. Vyděláš. Ale co proděláš? Svět je kluzký — jak se říká — příležitost dělá zloděje. Pamatuj si, že bys tu nechal Dorotku!

Švanda. Ta může být jistá. Já budu koukat jen na tisíce — a ty dostanu. Mně se o tom právě zdálo.

Kalafuna. Tak? No, jen když se ti o tom zdálo — he, he! to je trefa. Zůstaň doma.

Švanda. Já ti byl jako v pěkném velkém zámku, a tam bylo plno pánů a paní a všechno ve zlatě — a ti chtěli, abych jim hrál.

Kalafuna. He, he — kdyby to byli naši páni v koženkách, to bych se nedivil.

Švanda. Na začátku jsem nevěděl, mám-li se opovážit —

Kalafuna. Aby se ti nevysmáli.

Švanda. Potom si dodám ale kuráže, vezmu kozlíka do ruky — (Dělá vše, jak vypravuje.)

Kalafuna. A páni si zacpávali uši.

Švanda. Myslím si: Skoč oko nebo zub — fouknu do měchu a začnu hrát. (Hraje polku.)

Kalafuna. A paničky utíkaly, jakoby do nich střelil — he, he! U nás — (pozoruje podivnou hru a škube sebou se zalíbením) by to arci prošlo; ale páni mají — jiné lahůdky — u nich to jde: Tralalalala! (Zpívá si a tancuje podle hrané melodie.) Ale Švando — dej pokoj — tacet — dělej pauzu! já už nemůžu.

Švanda (přestane hrát). Co pak je ti?

Kalafuna. Sedí ti do toho měchu zlý duch? Toť je o přetrhnutí! To lechtá, jakoby ležel člověk mezi mravenci.

Švanda. To mi povídali ti páni také — a sypali mi potom tolary.

Kalafuna. Nech tolary ve snu a drž se opravdy. Pojď a zahrej ve vsi. Přijeli hosté — cizí, neznámí hosté — pomysli si — schválně — aby dudy slyšeli; proto jsem tě hledal; pojď, to padne tolar bez spaní.

Švanda. Jenom k vůli tobě — a pak, aby naši lidé věděli, že není člověk jako velbloud. Potom ale do světa, aby padly tisíce. Švanda není ze dřeva — abyste si myslili!

Kalafuna. Pojď jen, pojď jen!

Švanda. On se krčí mladý brabec tak dlouho v hnízdě, až přece vyletí; a potom hejchuchu! — celý svět je jeho — všude klobe, všude zobe, všude se třepetá. Já se budu nynčko také třepetat. (Odejde s Kalafunou.)

PROMĚNA.

Před obydlím hajného Trnky.

Výstup 9.

Dorotka vyjde ze stavení.

Dorotka. Teď bych se mohla arci na skok do vsi podívat — otec není doma . . . . ale ne! aby neřekl, že snad schválně ruku do ohně strkám — ono mu není to jeho zapovídání beztoho nic platno; já od Švandy neupustím — nevím sice proč? . . . ale nemůžu. Mně se zdá, že by mi bez něho denní světlo scházelo — že bych bez něho ani dýchat nemohla.

Výstup 10.

Švanda s dudami a malým ranečkem na zádech. Předešlá.

Švanda. Dobrého zdraví, Dorotko!

Dorotka. I pozdrav tě Bůh! Já o vlku a vlk tady. Ale co pak to znamená? Co to neseš?

Švanda. Stěhuju se.

Dorotka. Kam pak?

Švanda. Už jináč není, Dorotko! Do světa.

Dorotka. Ale, Švando! co ti to vlezlo do hlavy?

Švanda. Vyplač se — budeme plakat třebas dueto; ale pomoct ti nemůžu. Tak to zde dýl nevydržím.

Dorotka. A já to nevydržím zas takhle!

Švanda. Musíš, Dorotko!

Dorotka. Mně pukne srdce!

Švanda. Stáhni si hodně šněrovačku. Za čtyry neděle bude po všem. To jsem zase doma, v kapse budu mít tisíce, a budeme strojit svatbu.

Dorotka. A což jestli žádné nevyděláš?

Švanda. Já? Trhat se o mne budou, jako se právě teď ve vsi o mne trhali — a byli přitom páni z města s naštemovanýma ušima. Já jim jen honem upláchl — abych se darmo nezdržoval — abych byl už zejtra ve světě. Nynčko teprva vím, co umím!

Dorotka. A co si já tady zatím počnu — na to se neptáš? Budu-li se trápit a soužit, na to nemyslíš? Kdybysi měl jen polovičku lásky jako já, ani by ses odtud nehnul.

Švanda. To bych tomu dal! To bych mohl za tebou chodit, až by na mně vyrost mech — a ty bys celá zplesnivěla. Já mám lásky, že nevím kam s ní, a proto jdu do světa!

Výstup 11.

Kalafuna. Předešlí.

Dorotka (sotva ho zahlídne). Ach, milý Kalafuno — pomyslete!

Kalafuna (u velikém rozčilení). Chce uletět — je-li pravda? Nechte ho — pusťte ho — tady to s ním není k vydržení. On by nás tu potrhal!

Dorotka. Jak to?

Kalafuna. Já posud ani nevěděl, co v tom špuntu vězí! Čáry — učiněné čáry — svět se pobláznl, až ho uslyší. Nemějte starosti, Dorotko! Za čtyry neděle máte ho tady s tisícemi! Kdybych já to uměl na ty skřipky, co on umí na ten svůj měch — prásknu do bot, jak mám ženu a několik capartů na krku!

Švanda. Měj se tedy dobře, Dorotko!

Dorotka. Ne — já tě nepustím!

Kalafuna. No, no — dejte si po hubiče — zaplačte si — já vám k tomu třeba zahraju. (Hraje na housle národní píseň: Loučení, loučení atd.)

Švanda. Za čtyry neděle budu zas tady.

Dorotka. Ale dozajista! Snad bys mohl nějakou slevit.

Švanda. No, vždyť uvidíme! — jen mají-li všude stejný kalendář. Teď neplač — měj se dobře a chystej se zatím na katezismus. (Rychle odchází.)

Dorotka. Švando! počkej!

Kalafuna (přistoupí k ní). Panenko, potěšte se!

Dorotka. O, já nešťastná! (Vrhne se mu na prsa.)

Výstup 12.

Kordula s dětmi. Předešlí.

Kordula. Kalafuno! (Spráskne ruce.)

Frantík. I hlehle! Tatínek si namlouvá!

Kalafuna. Tu máš čerte karabáč! Teď bude stará vrčet!

Kordula. A tohle se mi líbí! Místo aby si hleděl výdělku, slízá se tady za božího dne s osobou — já se zalknu!

Kačenka. Maminka má trhání.

Kalafuna. Panno Dorotko — zpamatujte se!

Dorotka (ustoupí a hledí do dáli za Švandou).

Kordula. A vy nešťastná osobo —!

Kalafuna. Stará!

Kordula. Kam jste dala stud před Bohem a lidmi?

Kalafuna. Stará!

Kordula. Kam jste dala oči?

Kalafuna. Stará!

Kordula Že se ostouzíte s takovým kostrounem.

Kalafuna (se rozkřikne). Stará, teď toho mám dost! Já primarius — kápo — paní Kordulo! Já tohle dobré děvče těšil — protože je sirotek.

Kordula. Sirotek?

Kalafuna. Ano — sirotek lásky! Právě upláchnul jí ženich do světa.

Honzík. Tatínek má kuráž!

Kordula. Arci — proto si strhne holka hlavu! Za to by měla nebi děkovat.

Kalafuna. Oh, jen se nedělej! Však ty jsi také jednou natahovala moldánky, když mě chtěla Strakonická banda s sebou na cesty! Víš ještě!

Kordula. To se ti něco zdálo! A k čemu ty daremné řeči? Pojď do hospody; lidé chtějí ještě tancovat.

Kalafuna. I ať si tedy ňákou zavejskají; já bych musel při tom hluku žíně rozdřít. — Potěšte se, Dorotko! Máte-li náturu, jako moje Kordula, tedy vám bude za čtyryadvacet hodin zas dobře. (Odchází se svými.)

Dorotka (sama). Dobře? — ach arci, vždyť musí být dobře — a kdybych celý den za ním koukala, tedy si přece nic nevykoukám —

(Den se kloní k večeru a krajina se naplňuje pomalu červánkami.)

— a kdybych celý den vzdychala, tedy si přece nic nevyvzdychám. To vím — ale což je mi to platno? Srdce nedá přece pokoje! A jen kdybych věděla, že se mu nic nestane!

(Vysoké křoví na protější straně rozevře se a z něho vystoupí Rosava.)

Výstup 13.

Rosava. Předešlá.

Dorotka. Kdybych mohla se živou duší o něm porozprávět!

Rosava. Jen ho věrně v mysli uchovávej,
Jiným starostem se neoddávej!

Dorotka (pro sebe). Co je to za osobu? — (Hlasitě.) Což víte vy?

Rosava. Znám tvou bázeň i tvé naděje;
Věrné lásce mohu ale věstit,
Že jí bude příští zlaté květy pěstit;
Milenec tvůj cíle svého dospěje.

Dorotka. Že dospěje?

Rosava. Tamto pohleď, jak i lůnem noci bledé
Strážných duchů zástup kroky jeho vede!

(Pokyne na zad; popředu se docela setmí. Hudba. Zadní opona se vyhrne.)

Výstup 14.

Daleká vyhlídka na rozkošnou krajinu, kteráž je měsícem jasně ozářena; uprostřed pahorek, na němžto Švanda stojí. Nad ním i okolo něho vznášejí se zpívající

lesní panny:

Jasná je noc!
Nám dána moc
Tu noc!
Líbé ticho vane,
Síla duchů plane;
Jasná je noc,
Jdem na pomoc!

Dorotka stojí v popředí u radostném žasnutí.
Rosava s pravicí v dáli napnutou.
(Mezi tím opona zvolna padá.)

DRUHÉ JEDNÁNÍ.

Leskem drahých kovů se třpytící jeskyně. U prostřed povýšený trůn.

Výstup 1.

Lesana ve skvostném bílém rouchu, se zlatým věncem na hlavě, sedí na trůnu. Lesní panny okolo ní.

Lesana. Ousměch z moci mojí tropit,
Potom slzou tváře kropit
Umí žena lehkovážná!
Že však vaše prosba snažná
Srdce moje oblomila,
Tedy jsem jí pov^lila
Vejít v bránu říše mojí,
Aby řekla žádost svoji.

Bělena (pokyne stranou).
Přistup Rosavo! — a oznam paní,
Jakou máš to prosbu na ni.

Výstup 2.

Rosava. Předešlé.

Rosava. Mocná panovnice! prosba moje
Neobtěžuj srdce tvoje —
Dotýkáť se mého syna.
Vyznávám se, že jsem vinna;
Chtěj však jednou milost dáti
A mně pomoci své přáti.

Lesana. Mluv! — Kdo pod korunou právem sedí,
Rád si proseb lidu svého hledí.

Rosava. Syn můj vypravil se v živé
Kolotání světa,
A já nyní trnu, že v té divé
Tísni bude po něm veta.
Nezkušen je — a dle stavu svého
Nemohu být průvodkyní jeho
Po všech končinách,
Když mě nepropustíš přes svůj práh —
Když mě neobdaříš
Mocí duchů nevázaných.
Učiň tedy tak a dovol,
Bych ho směla doprovázet,
Bych mu dnem i nocí
Byla ku pomoci,
Kdyby měl snad s cesty scházet,
Za to — když s ním po vší píli
Dojdu k cíli,
Vrátím se, a ty mi strhneš
Hodiny co leta z věku mého,
Ods^udíc mě — mezi divé ženy.
Já se nehrozím té kruté změny;
Mateřská mi láska dí,
Že mi štěstí syna mého
Pokutu zlou nahradí.

Lesana. Na mnoho se odvažuješ!
Měj si ale, več se uvazuješ.
Pouštím tebe z úzkých mezí
Doby vykázané;
Přikládajíc tobě moci,
Jakž mám od věčnosti právo dané.
Buď synovou společnicí,
Buď i jeho pomocnicí —
Ale vášně jeho řídit nesmíš.
Až se vrátíš — uvidíme,
Co ti za to uložíme.

Rosava. Díky tobě, velem^cná paní,
Vůle má se vůli tvojí klaní.
(Odejde.)

(Lesní panny utvoří okolo trůnu veliké malebné skupení — a mezi tím děje se)

PROMĚNA.

Krátká ulice v městě idealního slohu. Po pravé straně stavení s dveřmi, nad nimi nápis: Vejdi dále, poutníku!

Výstup 3.

Vocilka v lehounkém kabátku, má vlasy dlouhé, kníry a bradičku, na zádech malý vak, v ruce tlustou hůl. Zpívá:

Celý svět je jako koule,
Těžko na něm stát jen nohama;
Nechce-li mít člověk boule,
Musí se ho chytat rukama.
Tu to klouže,
Tam se boří,
Tu je louže,
Tam to hoří:
Člověk má se jen co točit,
Nechce-li si tacle zmočit;
Kdo však umí chytře hrát,
Dovede tu pevně stát.

Ano, chytrost žádné čáry! Já to zkusil už v těch nejzamotanějších pleteninách života; chytrá hlava se neztratí. — Kdybych měl vypravovat, co jsem všechno tropil — od té chvíle, když jsem jakožto řádný študent poslední noc na biliaru spal — kdybych to měl vypravovat: to by byla kronika — tlustší nežli Hájkova a strakatější nežli Enšpigl. Teď budeme zkoušet ještě jedno. Budeme hledět přijít za sekretáře, za kasíra nebo něco podobného k cestujícímu koncertistovi. Proč ne? — vždyť podle toho vypadáme — a nynčko to nejvíc vynáší. Já už dávno po jednom pasu a teď mu sedím na patách. Tuhle prý se uhostil! Vederemo! (Čte nápis.) „Vejdi dále, poutníku!“ Ah — to je mudrc hospodský! Jen jestli také říká: Odejdi v pokoji! — třebas neměl poutník prachy.

Výstup 4.

Mikuli. Předešlý.

Vocilka. Má služba, mnohovážený — bezpochyby panovník nad tímto tělo- i dušekojným ústavem?

Mikuli (pořád vážně). Jsem hostinský.

Vocilka To mě těší. Já si přál už dávno hostinského nakrmení. Račte dovolit — nehostíte také slavného koncertistu?

Mikuli. Co je to?

Vocilka. Zvíře, co dělá muziku.

Mikuli. Ah, to je ten Český dudák?

Vocilka. Ano, ta Strakonická chlouba. —

Mikuli. Ten je tady.

Vocilka. To mě těší! A nemohl bych s ním rozprávět?

Mikuli. Proč bys nemohl? Jak vidím, nemáš hubu zarostlou.

Vocilka (stranou). No počkej! To poznáš teprva, až se dostanu do hrnců. Musíte vědět, že jsem jeho krajan.

Mikuli. Taky Čech? (Prohlížeje si ho.) To musí být divná zem — ta česká!

Vocilka. Hm — tak bečelo již mnoho trkavých beranů! A báchorek máte o té české zemi — hůř nežli o červené karkulce.

Mikuli. Nu, tuze dobře tam as není, sice by vás tolik z ní neodcházelo.

Vocilka. Můj laskavý napaječi poutníků! to víte, že je svět už tuze starý, a proto je už taky leckde děravý. Pán Bůh nemůže ale takové díry trpět — a když někdy něco pukne a díra se udělá: tu vezme Pán Bůh pokaždé nějakého Čecha a takovou díru ním zastrčí — aby stavení neshrklo. Proto máte tolik Čechů sem tam ve světě.

Mikuli (hledí na něj a vrtí hlavou). Nu, pro mne — myslíte-li, že jste národ vyvolený, uvidíme, co tady dovedete.

Vocilka. Tady?

Mikuli. Tvůj krajan chce hrát před naší princeznou.

Vocilka. Princeznou?

Mikuli. Již od delších časů ulehl na ni tak hluboký smutek, že ani nemluví; darmo bylo pro ni posud rozličné obveselení strojeno. Tu přiletěla pověst o divné hudbě tvého krajana — a otec smutné princezny vypravil za ním posly, aby ji svojí hrou potěšil. On přišel — a já se jdu nyní poptat, kdy by se mohl do paláce odebrat. (Odejde.)

Vocilka. Náš dudák má princeznu obveselit? Viktoria, pšenice kvéte — to se nechá něco utrhnout. Vocilko, vysloužilý študiose — nynčko se seber řádně a se presentiruj. Moje garderoba je sice — trochu sešlá; tuhle z levého šosu bude moct být brzo cedník — a kolena se derou na čerstvé povětří; ale vždyť máš ještě jednu rukavičku — vytáhneš si límec — vulgo: fátrmordy — a jsi hotový! Tak — jen chutě do toho — a mysli na sekretářství. Arci, kdyby ses měl přiznat, zdali se k tomu hodíš? Pah, proč bysi se nehodil? Ty nebudeš první na světě, který se za něco vydává, k čemu se jakživ nehodí. Ono se ledaco povrchu leskne, ale vnitřku je to dým.

Píseň.

Mnohý vstane sotva z lože,
Modlí se hned: Pane Bože!
Potom začne pilně smekat,
Na ulici třebas klekat,
Chce pobožným mužem slout;
Chudého však honí z domu,
Hází po něm tisíc hromů,
Nájemníka utiskuje,
Čeledínu utrhuje —
Běda, kdoby se chtěl hnout!
Proto dím:
Povrchu se mnoho leskne,
Vnitřku je to ale dým.

Mnohý mistr pošle dílo
Na výstavu, až je milo,
Dostane i medálii,
Jako v ňáké batálii,
Potom chodí jako páv.
Doma zatím pilně píchá
Tovaryš a hořce vzdychá;
On to dílo vyhotovil,
Mistra svého přiozdobil,
Sám je sotva živ a zdráv!
Proto dím:
Povrchu se mnoho leskne,
Vnitřku je to ale dým.

Mnohý staví nový krámec,
Udělá si zlatý rámec,
Nápis ven jak lomenice,
Zboží dovnitř za tisíce,
K tomu v každém koutě gás!
Za rok přijdou kreditoři,
Jestli ho dřív neumoří,
Krám se zamkne, zboží zmizí,
Lampy shasnou, pán se sklízí,
V konci je ten drahý špás!
Proto dím:
Povrchu se mnoho leskne,
Vnitřku je to ale dým.

U klavíru slečna sedí,
Do francouzské knihy hledí,
Na vídeňské jezdí bály,
Ve Švejcařích zleze skály,
Domovem je tu i tam!
Po česku se ale bavit,
Jehlu vzít a něco zpravit,
Oběd chystat, prádlo pařit,
Dobře píct a chutně vařit,
Ach, to neví kudy kam!
Proto dím:
Povrchu se mnoho leskne,
Vnitřku je to ale dým.

Fintěný panáček hlásí,
Co přemoh' panenské krásy,
Hejří, hraje, v noci bouří,
Za den dvacet cigar kouří,
Knihy nechá v pokoji;
Když pak přijdou exameny,
Chodí celý pomámený;
Marné ptaní professorů,
Jak by mluvil do sochoru,
Švihák husu uloví!
Proto dím:
Povrchu se mnoho leskne,
Vnitřku je to ale dým.

Mnohý vzdychá: Milí bratři,
Milujme se, jak se patří,
Nouzi rádi pomáhejme,
Smutku slze utírejme,
Lásku k bližním káže Bůh!
Tajně zatím dře a šidí,
Tloustne potem chudých lidí,
Stotku ze sta požaduje,
Špejchary si naplňuje —
Hladový ten vydřiduch!
Proto dím:
Povrchu se mnoho leskne,
Vnitřku je to ale dým.
(Vejde do hostince.)

Výstup 5.

Rosava v oděvu poutnickém. Za ní Dorotka s trumarinou, plachetku na hlavě; Kalafuna s houslemi ve futrálu, ranec na zádech.

Rosava. Zde jsme u cíle; když vejdete,
Hledaného muže najdete.
Dorotka. A vy nás opustíte?
Rosava. Budu u vás blíže,
Nežli mníte; neb mě víže
Nejpevnější pouto k vám. (Odejde.)

Kalafuna. Divná osoba! Najednou se nám vyskytne a vede nás — my za ní a nevíme ani kam. Kde to jen jsme? Tady to vypadá jako v nějaké pohádce o zaklené princezně.

Dorotka. Pojďte jen dále — abychme věděli, jsme-li u cíle. (Vejdou do hostince.)

PROMĚNA.

Komnata v hostinci.

Výstup 6.

Švanda v černém fraku, ale aby na něm visel, má bílý šátek s notným límcem

na krku atd.; pohybování jeho v tom obleku jest nejapné. Přicházeje zívá a protahuje se.

Švanda. Ah — tohle je veselé živobytí — jako o štědrém večeru při prázdné míse. Samá dlouhá chvíle! Někde mě to arci strhne do proudu — tu se jí a pije; ale potom je zas, jakoby vypálil. A to nejhezčí je při tom, že nemám posavád žádné tisíce. Ty peníze jdou u mne jako na dračku.

Výstup 7.

Vocilka. Předešlý.

Vocilka (s mnohými poklonami). Servitore, signor musicanto — poníženě ruce líbám.

Švanda. I — jen nechte! Co vám to napadá?

Vocilka. Já dychtil už dávno po té chvíli, abych mohl svému nejslavnějšímu krajanovi tu nejhlubší poklonu udělat.

Švanda (živě). Vy jste Čech?

Vocilka. Oh — a jaký! Doma to nemohli ani vydržet, a radili mi, abych se podíval trochu do světa.

Švanda. A co nynčko děláte?

Vocilka. Chodím za vámi a poslouchám vaši nebeskou muziku. Roztrhal jsem tím říkaje své poslední boty — všecko z pouhé lásky k umění.

Švanda. To jste blázínek!

Vocilka. Já vím — ale ono je teď mnoho takových muzikantských třeštilků — to je teď jako cholera. Při tom pozoruju, že nemáte u sebe žádného člověka, kterýž by se o vaše pohodlí staral, vaše koncerty objednával, recenzentům bilety roznášel — i pokládal bych se za šťastného, kdybych vám mohl ke všemu tomu svoje mizerné služby obětovat.

Švanda. To by bylo snad tuze mnoho!

Vocilka. Ono se to vlastně také sluší. Každý slavný muž má svého sekretáře, komorníka, důvěrníka — nebo jak se chce titulovat — a takový člověk je pro něj pravé dobrodiní.

Švanda. Tak? — já si pomáhal dosud sám — nebo jsem si vydlužil čeledína z hospody; arci že mě to všecko dřelo — jak se mi zdá —

Vocilka. No, to si můžu myslit! Čeledínové — to je krásná čeládka. To jsou pobertové. Ale to všecko přestane, když budu já u vás. A jak užijete života! — beze všech starostí. Já se vám budu starat o cesty, o koncerty, o kasu — o všecko! Uvidíte, že vám bude při tom tuze lehko!

Švanda. Nu, jestli myslíte — můžete u mne zůstat; alespoň se mi nebude tak stejskat.

Vocilka. Oh — milostpane — poníženě ruku líbám.

Švanda. Ale — jste poctivý člověk?

Vocilka. Já? — ty jemináčku! Jak mě tu vidíte — samá poctivost — a kdybyste mi chtěl milostivě tykat, měl bych také pýchu.

Švanda. I pro mne — ale jak pak vám říkají?

Vocilka. Pantaleon Vocilka.

Švanda. Hezké jméno!

Vocilka. Francouzské — sice by nebylo hezké. Já mu dělám také čest.

Švanda. Tedy milý Vocilko — jak povídám, můžeš u mne zůstat; ale co pak to bude koštovat?

Vocilka. Ah, ah — kdo pak by mluvil o takových maličkostech! Mně je tu více o čest, a také vím, že nebudete nikdy na nějakou hrst dukátů koukat, kdyby dostávala moje kapsa souchotiny. Co pak vám to udělá! Za pár let máte miliony.

Švanda. Za pár let? (Škrábe se za ušima.) Já ti musím říct, že bych se měl už domů podívat.

Vocilka. I podíváme se, proč ne! Ale potom zarejdíme poznovu do světa. Nynčko budete se teprve hejbat; nynčko budete se teprva ze šlupky vylupovat. Za čtrnáct dní musíte vypadat, že vás budou chtít do kastle postavit. Oh, jen mě nechte dělat, milostpane! To bude živobytí! He sklepníku! — posluhovači! — děvčata! (Volá ze dveří.) Pro milostpána láhev nejlepšího vína a dvě sklenice! — potom něco rozumného k zakousnutí, aby to šlo hezky do krku!

Švanda. Co pak ti napadá? Já jsem už snídal.

Vocilka. To nic neškodí! Pravý umělec musí mít pořád apetit — a koncertista žízeň. A pak se obyčejně každá smlouva něčím zavlažuje; musíme to tedy s naší také udělat — je to skrze světskou pomluvu.

Výstup 8.

Gulinari a Vanika přinášejí láhev vína, dvě sklenice a na talíři pochoutky, a postaví to na stůl. Předešlí.

Vocilka. Šlaku, to jsou hezké perličky! (Kouká po nich.) Veritabl Indiánky!

Švanda (jde za ním a tahá ho za šos). Ty Vocilko — ta krajní — to je holka!

Vocilka. Famós, milostpane — jako marcipán! Ale ta druhá je také delikát! Na slovíčko, krajanko! (Bere ji za ruku.)

Gulinari (vyhýbá se mu). Krajanko? Nevěděla bych.

Vocilka. A to je pyšná ťopka!

Gulinari (přistoupí k Švandovi). Líbí se ti něco, pane?

Švanda. Oh — ty celá! (Bere ji ostýchavě za ruku.)

Gulinari. Vezmeš si mne za ženu?

Švanda (se lekne a ucouvne). Za ženu?

Vocilka. A to je plemeno!

Gulinari. Že ne? Co mluvíš tedy, že se ti líbím? (Odejde i s druhou.)

Vocilka. No, pěkně děkuju! Zde musejí mít muži peklo na zemi, musejí-li si hned každou vzít, které řeknou, že se jim líbí. (Nalívá mezi tím víno.)

Švanda. Já jsem — jakoby do mne nůž vrazil! Za ženu! No, to bych pochodil!

Vocilka. I nechte, milostpane, daremných vrtochů a pojďte pít! To bude nejlepší medicina na tu alteraci. (Přistavuje sesle.)

Švanda (jde ke stolu a sedne). Já se ještě celý třesu, jak jsem se toho lek'. (Oba pijou a jedí. Mezi tím hraje se venku národní: „Jen ty mi, dudáčku, zadudej" — na housle a na trumarinu. — Švanda poslouchá, žasne, pak vyskočí.) Co je to? — zdá se mi něco? To jsou muzikanti z Čech — to je Strakonická. (Běží ke dveřím.) I ty sladké umučení — Dorotko! Kalafuno! Jeli možná?

Výstup 9.

Dorotka. Kalafuna. Předešlí.

Dorotka (vběhne Švandovi do náručí). Pozdrav tě ruka nebeská, můj milý Švando! Ach, to jsem ráda, že jsme tě přece našli — vždyť jsme už skoro celý svět prolezli, přes hory a doly, přes lesy a vody, a kdyby nebylo mé neznámé přítelky, seděli bychme snad někde za světem, a koukali bychme kudy za tebou. No, jak se máš? co děláš? Myslíš na mne? Schraňuješ hodně? No, tak pak mluv!

Vocilka (sedí mezi tím pořád u stolu, pilně jí a pije). A to je řehtačka!

Švanda. Ale jak pak mám mluvit, když ti huba jede, jako bys chtěla mluvit do soudného dne? — Dobře se mám a myslím na tebe — ale co ti to napadlo pustit se do světa?

Kalafuna. Ano, pomysli si, Švando! to je osoba! Když jsi nešel za čtyry neděle, začala věšet hlavu — a když jsi nešel po osmi nedělích, chodila jako bez hlavy.

Dorotka. Já ti to povídala napřed, že to bez tebe nevydržím — a potom jsem si pořád myslela, že se ti něco stalo.

Vocilka. Kýho čerta, to je zamilovaná kronika — to bych mohl potřebovat.

Kalafuna. A když ji potkalo konečně to neštěstí —

Dorotka. Ach, já bych byla snad i bez něho odešla!

Švanda. Jaké neštěstí?

Kalafuna. Že jí otec ulehl a více nevstal.

Švanda. Tvůj otec?

Dorotka. Ach arci! (Utírá si oči.)

Vocilka. Mohla se tam položit místo něho.

Kalafuna. Tu ti přijde ke mně, zdali prý bych s ní nešel za tebou. Já ti první chvíli myslil, že na ní oči nechám. Pak jsem si to ale rozpočítal — he, he! Vidíš, já řku — stará beztoho pořád bručí na malé výdělky, ušetři jí tedy jedlíka — snad při tom ve světě něco utrhneš — vždyť nejsi šumař, aby tě hodili pod lavici. Byl to ode mne arci darebácký kousek, a stará mi udělá — he, he! zlořečenou lázeň, až se navrátím; ale já si nemoh' pomoct. Ta holka má tě ráda — až mě to celého pomátlo.

Dorotka. No. teď toho nechme — teď je všecko dobře, teď jsme pohromadě, teď vezmeme tisíce a půjdeme domů.

Vocilka. I ty sojko!

Švanda. Tisíce? Milá Dorotko — o tisících nevím ještě nic.

Dorotka. No, jen když to jsou sta! Já si z toho moc nedělám.

Švanda. Holečku — já nemám ještě nic.

Dorotka. Nic?

Švanda. To jest — peněz jsem vydělal už dost; ale to se ti sesype všude podivných lidí, ten je muzikant, ten je komediant, ten chce to, ten ono — pak jsem musel dávat traktace — a tak mi všechny peníze zas vylítaly.

Dorotka. Ale Švando!

Švanda. Ale nynčko to půjde všecko jináč! Teď mám svého cekretáře a komorníka —

Dorotka. Ty?

Švanda. Ten mi bude dávat na všecko pozor. Není-li pravda, Vocilko?

Vocilka (rychle vstane a blíží se s mnohými poklonami). Oh — dozajista! A poněvadž moje péče o milostpána — když se vezme ohled na lásku a služebnost, kteráž je vždycky chvalitebná — tedy také ohledem na moje ponížené —

Švanda. I vždyť je dobře! Já vím, co si myslíš —

Vocilka (pořád se ještě klaní, pro sebe). Ten je vševědoucí! — já to nevím sám.

Švanda. Abys ale věděl, jak se také jinde zachovat — tohle je Dorotka, moje nevěsta.

Vocilka (stranou). I hrom do čepice! — (Hlasitě.) Oh, že se nic takového taky mně nevěstí! (Střílí zdaleka očima po Dorotce.)

Švanda. Ale jemináčku! teď mi teprva napadá! Vy budete hladoví a ušlí — posaďte se! He, Vocilko — poruč, aby nám dali něco jíst a pít.

Vocilka (odejde).

Dorotka. Ty Švando, ten tvůj cekretář se mi nelíbí! On dělá na mne oči, jakoby mě chtěl polknout.

Švanda. I jdi, blázínku! to se ti něco zdá. On je od kosti dobrá duše — ale ty nejsi velkému světu zvyklá — a my, co jsme páni — víš, my máme docela jiné oči nežli sprostý lid.

Vocilka (se vrací se sklepníkem, kterýž jídlo a pití přináší). Tuhle je, co hrdlo a žaludek ráčí! Račte si, milostslečinko, pohovět — a tenhle dobrý pán bude bezpochyby také —

Kalafuna. Ano — he, he! ten si bude také hovět. (Sedá.)

Švanda. Jez, Dorotko, a pí, jako bys byla doma.

Dorotka (se posadí).

Výstup 10.

Mikuli. Předešlí.

Mikuli. Pane!

Švanda. Ah, náš domácí!

Mikuli. Právě přicházím z královského paláce. V patách za mnou přijde pro tebe dvořanín, aby ses dostavil k naší princezně. (Odejde.)

Vocilka. Šlaku, na princeznu jsme docela zapomněli!

Dorotka. K princezně? Co je to za princeznu?

Švanda. Oh, holečku — to je teď moje denní společnost!

Dorotka. Je mladá, hezká?

Švanda. To ještě nevím; slyším jenom, že je plačtivá a že ji mám trochu povyrazit.

Vocilka. Dělejte, milostpane, dělejte! vždyť se musíte ještě vyšvihnout; v téhle hastrošově uniformě nemůžu vás pustit do paláce — to by mysleli, že jdete vrabce strašit. Já slíbil, že se budu o vás starat, tedy musím slovo držet. Pojďte; milostslečna bude zatím tak dobrá a vyrazí se tady s panem krajanem — já bych je oba taky rád vyrazil — ale někam ze dveří. (Vezme Švandu pod páží a odejde s ním.)

Kalafuna. Nějaká dobrá duše — ten pan cekretář, hehe!

Dorotka. Myslíte?

Kalafuna. To jsou nějaké starosti! A na sebe ani nezpomene. No, jezte — píte, panno Dorotko! Já si udělám dnes bene. Škoda, že tu nejsou moje caparti — ty by se oblizovaly!

Dorotka. Mně je najednou jaksi těsno, jako by se mělo něco přihodit.

Kalafuna. I ovšem — hehe! Ono se může něco přihodit.

Dorotka. Co pak?

Kalafuna. Že snad chytím opičku.

Dorotka. Ach nežertujte! Naše neznámá přítelka byla také jaksi nepokojná a domlouvala nám pořád, abychom si pospíšili —

Kalafuna. I to jsou daremné vrtochy! — Pijte!

Dorotka. Ne, ne — já tu nemám žádného stání. Já musím za Švandou. Pojďte, Kalafuno, pojďte — ať se mu nic nestane.

Kalafuna. I co pak vám napadá! Tohle živobytí tady opustit?

Dorotka. To se vám nahradí — jen pojďte .

Kalafuna. No, k vůli vám, panno Dorotko! Ale to vám povídám — moje srdce zůstane tenkráte u toho božího nadělení — hehe! Nebo to mi věřte (zpívaje):

Jen v hodné, plné sklenici
Je všech radostí květ;
Kdo neměl jakživ opici,
Ten neví, co je svět.

Dorotko, buďte veselá! — a když mám tak navlažíno — pojďte sem, zaděláme si naši. (Dá čepici na stranu a vezme housle.)

Píseň dudácká.

Dorotko Trnkova,
milenko Švandova,
jen nechvátej!
Až vypiju a sním,
pak půjdeme za ním,
půjdem za ním,
U dvora králova
tam budem žít,
kdyby to má žena
Kordula věděla,
tak bude klít.

Já jsem ze Strakonic
capo prim ex propris
s kapsou práznou.
Na zádech mám ranec
a v ruce lívanec,
sklenku plnou!
Opička mě drží
za pačesy,
v hlavě mi to skáče,
nacpu si koláče
plné šosy.

Pojďme tedy spolu
ke královu dvoru
na traktace;
budeme tam zpívat,
tisíce vybírat
do čepice.
Pak je povezeme
na trakaři,
a moje Kordula
až to vše uhlídá,
tak se zblázní.

(K opakování.)

Na tom našem dvoře
všecko to krákoře,
i ten kohout.
Nemohu na tebe,
potěšení moje,
zapomenout!
A kdybych zapomněl,
tož ne lehce,
vždycky mne pro tebe,
potěšení moje,
bolí srdce!

(Dorotka může zpívat:)

. . . . . zapomenout!
Jdu za ním do světa
on jde k jinej,
na místě tisíců
nemá kus střevícu
ten můj milej!

PROMĚNA.

Skvostný sál. V pozadí povýšený trůn pro princeznu a sedadla pro její komonstvo. V popředí na pravo sedátko pro Švandu.

VÝSTUP 11.

Zulika sedí na trůně závojem zacloněna. Po obou stranách její komonstvo, paní a páni; všickni stojí s hlavou skloněnou, tiše se chovajíce. Švanda v pěkném oděvu národním a Vocilka vejdou, doprovázeni ode dvou dvořanínů.

Dvořanín. Milostivá kněžno! tohoto umělce posílá tobě královský otec, aby potěšil srdce tvé. (Pokyne Švandovi, aby se posadil, a odejde.)

Švanda (posadí se a začne hrát).

Vocilka (stojí vedle něho).

(Několik aktů uplyne, aniž si dámy a páni hudby všimnou, pak ale začnou hlavy pozdvihovati, libostí sebou škubati, rozhoupávati se, až konečně všickni na nohy skočí a polku tancují. Po tanci odejdou.)

Zulika (si dlouho ničeho nevšímá, pak ale pozorně poslouchá, odhrne závoj, jeví radost a baví se mezi tancem s dvéma panímа. Konečně sestoupí s trůnu a běží k Švandovi). O ty milý, spanilý jinochu! Zulika ti děkuje, že jsi její srdce takovou rozkoší naplnil. Ono bylo již vyprahlé jako mladá lučina na poledním slunci; ale tvými čarozvuky vešla do něho útěcha jako rosa nebeská.

Švanda (pořád se klaní). Oh!

Vocilka (stranou). Kýho víra! ta mluví jako turecký veršovec.

Zulika. Teď ale nesmíš od ní více odejít — rozumíš? — sice by si opět zasteskla.

Švanda. Oh!

Vocilka (potají). Ale mluvte pak něco chytřejšího!

Švanda. Co pak?

Vocilka. Řekněte alespoň taky Ah — nebo Uh!

Zulika. Zulika tě bude ale také za to milovat — jako miluje beránek čerstvé lupení a rybička čerstvou vodičku. A nač si pomyslíš — co tvé srdce požádá: Zulika to řekne otci, a vůle tvá se naplní.

Vocilka (tajně). Vymyslete si honem něco tyranského!

Švanda. Oh — (K němu.) Já nejsem v stavu slova vyblebtnout.

Zulika. Či snad Zulice nevěříš?

Švanda. Oh — a jak! Kdo pak je ta Zulika?

Zulika. Kdo že je? — Hahaha! to se mi líbí! O ty veselý človíčku! Kdož pak by to byl, nežli ta samotná, kterou jsi potěšil — která před tebou stojí, a která nepřestane velebiti nebesa, že tě jako ze svých bran poslaly. Ale to ti povídám — odejít nesmíš, sice by se Zulika hněvala — o, Zulika se umí také hněvati — jen se zeptej; ale ono to dlouho netrvá — ona se raději hned udobří — a potom se zase směje. No, směj se také!

Švanda. He, he, he!

Vocilka (po něm). Ha, ha, ha!

Zulika. Co pak je tohle za divného člověka? Ten se mi líbí — je hodně k smíchu. Je to tvůj otrok?

Vocilka. Před tvou spanilostí je celý svět otrokem.

Zulika. I vida — on umí také mluvit! Toho neprodávej! Já ho budu mít někdy za blázna.

Švanda. Ale já nevím, slavná princezno — jestli zde tak dlouho —

Zulika. Co tak dlouho —?

Vocilka. Nešlapte si. na rozum!

Švanda. Smím-li zde tak dlouho zůstat —

Zulika. Proč pak bys nesměl? Ty musíš!

Vocilka. Držte se zuby nehty! Berte!

Zulika. A víš-li co? Ano, to je rozkošný nápad! Vem si mě za ženu.

Švanda. Za ženu —? (K Vocilkovi.) Tady jsou na to ženidlo celé posedlé!

Vocilka. Buďte rád a berte! Toť je víc štěstí nežli co jiného.

Zulika. Není-li pravda? To bude to nejlepší. Otec chtěl dát Zulice beztoho ženicha — ale ten se jí nelíbí — a proto také stonala. Ale Zulika mu řekne, že ty se jí líbíš — tebe že si vezme.

Švanda. Ale nejmilostivější princezno, já nejsem v stavu —

Vocilka (dá mu štilec a předstoupí). — tu rozkoš vyslovit, která se ve mně z tvé milosti rozlejvá — žílami proudí a srdce roztrhnouti hrozí — to chce milostpán říct.

Zulika. Zuliky se nemusíš bát, milý člověče! Zulika se dala již dávno poučit, jak se mají ženy chovat: mají být poslušné a přívětivé — je-li pravda? O nestarej se! Zulika tě dovede také obveselit! Ona umí zpívat, umí tancovat — a tak škaredá také není — viď? Nu, jen se tedy raduj — Zulika půjde k otci a zvěstuje mu naše štěstí! (Odejde s paními.)

Švanda. Já se zblázním!

Vocilka. To věřím! To je také štěstí k zbláznění.

Švanda. Štěstí? Co to žvastáš? Jak bych si mohl tu bláznivou Zuliku vzít? Co by tomu řekla Dorotka?

Vocilka. Ale prosím vás, nemluvte mi nynčko o té Dorotě! To je tolik, jako by mě zval někdo na bažanta, a já se děkoval — že nemůžu — že mám doma brambory.

Švanda. Já uteču!

Vocilka. I pro mne! Ale až po svatbě.

Švanda. Moje svědomí!

Vocilka. Pah! Má-li vás Dorotka opravdu ráda, tedy se musí radovat, že dostanete princeznu.

Švanda. Proč pak?

Vocilka. Proto že vám musí takové štěstí přát, a že ji budete moct také šťastnou udělat. Vám nepřijde potom na několik čtvrtcí dukátů — a nějakého kavalíra dostane také — možná že se rozmyslím sám.

VÝSTUP 12.

Alenoros s pážaty, z nichžto dva na polštářích zlaté skřínky nesou. Předešlí.

Alenoros. Drahý cizinče! Přijmi díky moje, že jsi vlil paprsek radosti do srdce mé dcery — a prozatím podává ti láska otcovská toto na důkaz své uznalosti — (pokyne pážatům, kteří s dary odejdou) — oni to donesou zrovna do příbytku tvého.

Vocilka (si mne radostí ruce).

Švanda. Oh, to je snad tuze mnoho, pane králi!

Vocilka (potají). I berte! Čím víc, tím líp.

Alenoros. Mimo to zjevila mi drahá moje Zulika, že tě miluje, a ty že ji žádáš za manželku. Já jí sice již vyhledal statného reka, ona však nezdá se míti v něm zalíbení, a poněvadž toliko její štěstí vyhledávám —

Dorotka (za scénou). Pusťte mě! Já s ním musím mluvit.

Š v a n d a. Umučená hodina! — to je Dorotka!

V o c i l k a. Seberte se!

A l e n o r o s. Co je to?

VÝSTUP 13.

D o r o t k a. K a l a f u n a. P ř e d e š l í.

D o r o t k a (přiběhne). Ha, tu je! Švando, je to pravda, co se již po celém městě roznáší? Budeš si brát princeznu?

A l e n o r o s. Kdo je ta dívka?

V o c i l k a. Nešťastná osoba, královská milosti! My ji živíme z uutrpnosti i s tímto člověkem — ale musíme je držet pod zámkem.

A l e n o r o s. Proč to?

V o c i l k o. Protože mívají rohaté nápady!

D o r o t k a. Švando!

Š v a n d a. Vocilko!

V o c i l k a. Držte hubu! — tuhle ta myslí někdy, že je zakletá princezna — a tu by si ráda mého pána namlouvala — a tenhle dobrák myslí, že je hrozný muzikant — druhý Paganini.

K a l a f u n a. I ty — ferino!

D o r o t k a. Švando — a ty to trpíš? — ty necháváš o mně tak mluvit? — o mně, ježto jsem z lásky k tobě tichý domov opustila — od hrobu otce svého odešla?

V o c i l k a. Koukněte, jak se jí oči jiskřejí! To je její zlá hodina — a to nám někdy uteče.

A l e n o r o s (volá). Stráže!

S t r á ž (vejde).

D o r o t k a. Švando, mluv! Nestůj zde jako svědomím odsouzený, — otevři usta — potěš mě!

A l e n o r o s. Odveďte ty lidi pod jistou dohlídkou a zavolejte našeho lékaře.

D o r o t k a. Švando!

V o c i l k a (drží Švandu, potají). Ani' se mi nehýbejte!

D o r o t k a. Švando, pamatuj na tuto hodinu! (Stráž ji odvádí, a jiná chopí se Kalafuny.)

K a l a f u n a (mezi tím křičí. Ale co pak vám napadá? Já jsem primarius — capo Strakonické bandy!

A l e n o r o s. Neměj o ty nešťastníky starosti — já poručím o ně pečovati, jakoby k mému domu patřili. Teď pospíším, abych pověděl dceři, že budeme v krátkém čase veselé hody slaviti. (Odejde s pážaty.)

Š v a n d a (stál tu pořád jako ztrnulý). Umučená hodino — já to nevydržím — srdce mi pukne a vyletí žebrami, že ho do smrti nenajdu. (Utíká ven.)

V o c i l k a (ho chytne). Pomalu s tou flintou! Kam to míříte? Chcete svému štěstí oči vystřelit?

Š v a n d a. Odstup ode mne, pokušiteli! Já nevím, co se to se mnou děje. Já musím za Dorotkou.

V o c i l k a Až podruhé! Nynčko dovolte, abych vám trochu rozumu nalil, kde ho nemáte.

(Za scénou břinčení mečů.)

Š v a n d a. Co je to?

V o c i l k a. Snad je zde nějaká šlejfírna — ale jen aby to nešlo na krky!

Š v a n d a. To by mi ještě scházelo.

V o c i l k a. Inu, kdo se pustí do romantického života, musí být připraven i na smrt.

VÝSTUP 14.

A l a m i r se svým lidem v ozbrojení. P ř e d e š l í.

A l a m i r. Kde je ten strůjce omamujících písní, jenžto se opovážil květinu mé lásky — zřetelnici mé duše plamenem sladké touhy naplnit — že se nyní po něm obrací a prahne?

V o c i l k a (s mnohými poklonami). Co ráčíte vlastně poroučet? Koho to hledáte?

A l a m i r. Jsi ty ten černokněžník, jenž mi svou proklatou hrou princeznu Zuliku odloudil, že by teď i její slabý otec dané slovo zrušil, kdyby meče mého nebylo? Jsi ty ten český dudák?

V o c i l k a (skočí za Švandu). S dovolením — já jsem jen chudák! Ale tohle je ten čarodějník s dudama. Vemte si ho — seberte si ho — mně do něho nic není!

A l a m i r. Chopte se ho! Však já mu vykážu rezidenci, která všem jeho kouskům odolá, a kde mu dozajista chuť přejde chtít panenské růže vlasti naší sladkým toužením sváděti. Odveďte ho!

Š v a n d a. Ale dovolte, jemnostpane — to je — Vocilko! cekretáři! pomoz! (Mezi křikem jej ozbrojenci odvedou.)

V o c i l k a (stojí v předu s rukama na zad přeloženýma). To by se mi chtělo!

A l a m i r. A ty, jenžto jsi bezpochyby pomocník a otrok jeho — běž a navrať se k lidem vašich krajin a zvěstuj tam, že se tu stane takovou mírou každému,

kdo se opováží kroky své do našich zemí za podobným cílem obrátit. Jdi!

Vocilka. Servitore — já to vyřídím! (Utíká; ostatní vážně odcházejí za ním.)

PROMĚNA.

Krátké vězení.

VÝSTUP 15.

Dva oděnci Alamirovi uvedou Švandu do vězení, pohrozí mu a odejdou.

Švanda (stojí celý sklíčený a chvíli mlčí). Tak — teď jsem dodudal. Teď jsem v louži i s tisícemi! Ach, dobře jsi měl, Kalafuno, když jsi říkal, abych zůstal doma! Ale já měl zabedněnou palici. Doma jsem měl alespoň jednoho, druhého kamaráda — zde jsem padl samým taškářům do rukou. Tam jsem měl Dorotku — ach, na tu nesmím ani zpomenout, sice se musím hned oběsit — nebo si alespoň vypohlavkovat. Ta holka má ke mně lásku jako hora — a já — já! — Ale toho všeho je vinen ten darebák, ten Vocilka! Dostanu-li toho chlapa ještě jednou mezi pěstě — — ale to je daremná myšlénka! Zde mi chystají snad lněný obojek. A já toho také zasloužil; já měl říct: Princezno — to nejde! Ale to mě lákal čert a já stál jako pařez! Ach, já bych si teď hlavu strh'! Já jsem věru ten nejmizernější bídák na světě — žádného nemám — rodiče nemám — ach, na ty nechci ani zpomínat — a moje matka musela být zrovna nějaká vlčice.

VÝSTUP 16.

Rosava náhle se vyskytne. Předešlý.

Rosava. Ustaň, nerouhej se! Neposkvrňuj matčinu památku!

Švanda. Co je to? Kdo jste? Co chcete?

Rosava. Přicházím ve jménu tvé matky.

Švanda. Znáte ji?

Rosava Znám.

Švanda. Že se jí dávám tedy poroučet — že si mohla také dříve na mne zpomenout — že jsem skrze to už dost vystál, že ani nevím, či jsem — že mě slouha našel —

Rosava. Ustaň! Kdyby tě slyšela, puklo by jí srdce žalostí.

Švanda. Žalostí? Proč pak nedala tedy o sobě ani dost malé znamení?

Rosava. Nesměla. Ačkoliv ji srdce k tobě táhlo, musela přece lásku svoji vyšším zákonům podrobiti — a nesměla se k tobě přiblížiti.

Švanda. To je mi čistá láska! Já se nesměl také k Dorotce přiblížit, a přece jsem byl pořád u ní. Ach, jen kdybych měl teď alespoň Dorotku!

Rosava. Věř — matka tě miluje!

Švanda. Ale co pak je mi to platné, když to necítím? Kdyby byla moje matka jako jiná, byla by se alespoň poptala, jestli mě to nebolí, když jsem viděl, jak si jiné děti s matkou hrály, a já musel zalízt do křoví a tam se vyplakat — že nemám žádnou matku, kteráž by mě pohladila — pomilovala! O mlčte mi o lásce mé matky! Kdyby byla jako jiná, musela by vědět, co jsem já sám u jiných viděl — že je matka nejšťastnější, když může své dítě k srdci přivinout.

Rosava. Nuže tedy praskni pouto moje,
Řiň se blaho z ukrytého zdroje,
Ať se opojí ním prsa má!
Pomstou panovnice musím hnouti,
Chci-li syna k srdci přivinouti —
Pojď sem, drahý! — já jsem matka tvá!

(Temné zahřímání.)

Švanda. Co že pravíte?

Rosava. Tys dítě mé!

Švanda. O můj Bože! — a já mám strach!

Rosava. Já tvoje matka!
Pojď — o pojď! a nenech matku žebrat;
Brzo vyprší má chvíle — nech mě
Jednou zaplesati při blahostném
Zvuku ust tvých volajících: Matko!

Švanda. O matko má! (Obejmutí.)

Rosava. O mé dítě, draho zplacené!
Tu tě držím, sladkou kořist,
Po nížto jsem leta práhla,
Vzdychala — a nyní do loukotí
Osudného kola sáhla.
(Temné hřímání.)
Slyšíš, dítě? Krutý hlas mě volá
Od tebe snad na věky!
Jestli se však jednou sejdeme —
Běda! — budu tobě obraz bezděký!
S hrůzou ode mne se obrátíš —
(Hřímání se zmahá.)

Švanda. O nikdy!

Rosava. Synu můj — o pokvap se mnou —
Vyvedu tě ještě — (chce s ním prchnout) běda pozdě!

Země se mi pod nohama boří!
Nuže konej právo, krutá moci,
Vykaž matce sídlo v temné noci,
Že svou číši blaha naplnila
A ji prahnouc do dna vyklopila —
Malomocna síle tvé se koří! (Propadne se.) Š v a n d a (se potácí stranou).

PROMĚNA.

Divopustá jeskyně.

VÝSTUP 17.

L e s a n a na trůně, d i v é ž e n y po obou stranách trůnu do půlkola. Pak R o s a v a.

D i v u k a. Ha, již letí, hrdá žena,
Ježto myslí, že jí horší změna
Nemůž potkati, nežli naší sestrou býti.
M i h u l i c e. Však jí nahradíme,
Hojně naměříme,
Ať i naši moc a právo cítí!
R o s a v a (ze země vystoupí).
Mocí tvojí uchvácena,
Právu tvému pokořena,
Stojím, paní, před tebou!
L e s a n a. Co jsi nechala však za sebou?
N o v o u v i n u! Ku plodu své viny
Přiznala ses —
R o s a v a. O ne bez příčiny!
Srdce bylo zchváceno!
Budiž mi to splaceno.
Orteluj mě, paní! — jenom jednu
Milost, poslední mi prokaž!
Vyveď syna mého s věrnou
Jeho dívkou z nebezpečí,
Pak mi pokutu dej sebe větší!
L e s a n a. O syna již nepečuj; ten sebe
Osvobodí sám; neb co mu naše
Panny darovaly, ponecháme
V mociouplné. I věrná dívka
Bude propuštěna z vazby.
Ty však poznej, kamo cesta vodí,
Když se míchá naše síla ve běh
Lidských osudů;
Oběma to stranám na škodu.
Ty jsi pozbyla již věčné mladosti,
Nyní budeš odsouzena ve sbor
Těchto žen —
D i v é ž e n y (plesají hlasitým smíchem).
L e s a n a. — a všechna další moc tvá přestane.
R o s a v a. Děj se podle vůle tvé.
D i v u k a. Pěkně vítám, vzácná paní!
Těšíme se dávno na ni.
M i h u l i c e. Synáček tvůj, je-li pravda?
To je krásy květ?
Hi, hi! Až jen zrejdí svět,
Musí nám tu, jak se mile vrátí,
O nejbližších hodech hráti;
Zkusíme, co umí.
R o s a v a. Paní, nedopouštěj —!
L e s a n a. To je starost tvoje! Vždyť jsi
Mluvila vždy o blahosti syna,
Jižto pro něj připravuješ.
Nuže, tedy mu k ní pomoz!
R o s a v a. Doufám ještě v lásku jeho děvy,
Ta jej ze všech tísní vyvede!
L e s a n a. Myslíš? Jestli že to dovede,
Utichnou i moje hněvy,
A já tebe přijmu ve svou říš!
M i h u l i c e. Ať jen doufá, to se nezvede!
D i v u k a. To jsme my tu ještě —
Vezmem hocha v tuhé kleště,
By se nemoh' ani hnout!
Uvidíme, kde je síla větší.
R o s a v a. Láska nadevšecko předčí!
To si strojte ouklady,
Se mstou jděte do rady,
Užívejte násilí:
Když je se mnou láska v spolku,
Marné vaše úsilí;
Berte všechny živly ku pomoci,
Láska odolá i pekla moci! (Stojí jako vítězně).
(V tom počne z dáli a jemně Švandova polka zníti. Hněvivé pohnutí mezi divými ženami.)
R o s a v a (plna veliké radosti).
Ha, můj syn již na svobodě!
(Vrhne se na kolena.)
Díky tobě, přísná moci!
Nyní nezví o nehodě —
Láska přijde ku pomoci!
(Veliké skupení.)

(Opona spadne.)

TŘETÍ JEDNÁNÍ.

Vesnická hospoda, několik stolů a židlí.

V ý s t u p 1.

F r a n ě k, K u b a, M a t ě j a V á š a sedí u stolu a mají žbánky před sebou. N a l e j v á č e k. V o c i l k a, mnohem zpustlejší nežli v druhém jednání, vejde s truhličkou na zádech.

V o c i l k a. Bon jour vespolek! Salvete carissimi! Mám to potěšení s panem hospodským?

Nalejváček. K službám.

Vocilka. Je tady jisto? Stojíte mi za to, že se tady člověku nic neztratí?

Nalejváček (si ho prohlíží). Vám se toho asi málo ztratí, že máte strachy. Vypadáte podle toho.

Vocilka. Oh, na to nekoukejte. Vy také vypadáte jako hospodský, který neumí pětku místo dvojky napsat — a možná že se oba mýlíme.

Nalejváček. Člověče, jste blázen?

Vocilka. Ještě ne, ale může se mi to stát — (sundává truhličku a staví ji na stůl) jestli se tuhle mým drahým věcem něco přihodí. Po této přátelské ekšplikaci prosil bych o žbáneček od čepu.

Nalejváček. To se nechá slyšet.

Vocilka. A máte-li tam ňáký zbytek telecí kejty — nebo krejcarový syreček a půl bochníka chleba — sem s tím.

Nalejváček. Podíváme se. (Odejde.)

Vocilka. Kdybys ty věděl, že je v mé kapse zatmění slunce, však ty by ses nedíval! Nu, vederemo! Chytrá hlava se neztratí, dokud je hloupost na světě.

Nalejváček (přináší jídlo a pití).

Kuba. Ale hoši, neseďme tu jako zaražení! Zadělejme si ňákou!

Váša. Ať zpívá Franěk, ten to umí nejlíp.

Franěk. Když bude Matěj zpívat —

Matěj. No, co pak to jde o krk?

(Začnou zpívat národní písně, při kterýchž je chvíli sbor provází.)

Vocilka. Já nevím, co mi to najednou v kotrbě hučí! Z té bryndy to přece není. Ha, per deos immortalibus, (vyskočí od stolu) už to mám! Ti chlupáči mi vlezli do hlavy. Viktoria, tohle bude špekulace. Já seberu několik takových chlapíků a půjdu s nimi do světa — jakožto direktor českých zpěváků! to vyděláme tyranské peníze. Vocilko, já ti musím udělat kompliment; ty máš někdy nápady, že se ti ani ty nejnovější domy nevyrovnají. Teď jen s chutí hned angažírovat. He, pst, mladej!

Matěj. Tejká se to mne?

Vocilka. Ovšem. dušičko! pojďte na slovíčko!

Matěj. Co chcete?

Vocilka. Já bych pro vás něco věděl, co by vám vyneslo denáry.

Matěj. Vy — (prohlíží si ho) proč pak nepomůžete sám sobě?

Vocilka. Protože nemám vaše prostředky.

Matěj. Moje?

Vocilka. A tamhle vašeho kamaráda.

Matěj. Fraňku, pojď sem a poslechni.

Faněk (přikročí). Co dobrého?

Vocilka. Hoši, vy máte chřtány, že nima vyděláte dukáty.

Matěj. Jak to?

Vocilka. Seberte se a pojďte se mnou, já vás povedu do světa, tam budeme zpívat české písničky, a dostaneme peněz jako želez.

Matěj. Za české písničky?

Vocilka. Teď se vám po nich jenom zpropadají.

Franěk. Po takových písničkách, jako my tuhle tento —? Ty, tomu člověku přeskočilo kolečko.

Matěj. Myslete na svou truhlici a nám dejte pokoj! (Jdou ke stolu.)

Vocilka. Ale, hoši!

Matěj. Pokoj! My nejsme vaši blázni!

Vocilka. To má potom člověk s takovou českou palicí jednat! Štěstí pod nohama, ona se ani nesehne!

Výstup 2.

Švanda. Hned za ním **Nalejváček.**
Předešlí.

Švanda. He, hospodo!

Chasa. I hlehle — Švanda! To bude švanda!

Vocilka (trhne sebou). Kýho čerta!

Nalejváček (přináší talíř a žbánek). Hned jsem tady, jen to fikne! (Dá to Vocilkovi a běží zas ven.)

Švanda. Dobrého zdraví, hoši — dobrého zdraví — i kýho ďábla! jak pak ty sem přicházíš, ďábelská podšívko?

Vocilka. Se svou vlastní ekvipáží! Služebníček — těší mě —

Švanda. Hoši, vyvalchujte mi tenhle měch. Já vám budu za to celou noc hrát zadarmo.

Chasa. I proč ne — to se může stát. (Vstávají na něj.)

Vocilka. Lidé, mějte rozum! (Couvá za stůl a chopí se své truhlice.) Zpátky, já tu mám nabité kanony a nerozumím žertu.

Švanda (se směje). Tedy toho nechte! On to naposledy přece nejlíp semnou myslil — ačkoli se to neokázalo.

Vocilka. To je moudré slovo! Arci že jsem to nejlíp myslil. Co pak je prin-

covství nějakou maličkost? Že to sklaplo, za to nemůžu.

Nalejváček (přinese žbánek).

Švanda (sedne ke stolu do prostředku.) Slyšeli jste? Princovství! Vy mi to nechcete nikdá věřit, když povídám, co jsem měl za kříž s princeznami. Tenhle člověk je svědek!

Vocilka. Ano, já byl při tom! — Pane hospodský, ještě žbánek! (Sedne si k Švandovi.)

Švanda (směje se). Ale řekni mi, šibeničníku! — jak pak jsi tenkráte vyváznul?

Vocilka. Oh, tuze dobře! Ti lidé byli ke mně samé komplimenty, chtěli mě pořád ještě zdržovat — ale já že ne, proto že vám takový škandál udělali — a ztratil jsem se jako stín.

Švanda. A potom?

Vocilka. Potom jsem šel zpytovat cizí krajiny — až jsem konečně celou společnost veselých lidí sehnal.

Švanda. Samých cekretářů? — ne?

Vocilka. Oh prosím! Mezi těmi byly také princezky a princové. Však uvidíte, mám jich několik ještě tamhle v truhlici.

Švanda? V truhlici?

Vocilka. Já měl už v kolíbce hroznou lásku k svobodnému umění, a proto jsem si pořídil konečně celou bandu kunštýřů.

Švanda. Kunštýřů?

Vocilka. Komedii s pimpriaty.

Švanda. Ha, ha, ha!

Vocilka. To byste ani neřekl, co je to za špekulaci — když se vydaří. To je ta nejlepší divadelní direkce, proto že se nestará o gaže — a hercové nikdy nepokoušejí, nedělají pikle a ouklady. Na počátku se mi také dařilo; poněvadž ale nynčko i při tom kunštu jeden druhému na kobylce sedí: tedy se mi živnost také ztenčila, a stala se mi konečně malá mrzutost — na poslední hospodě musel jsem nechat celou společnost i s mašinami v prezónu — sotva že jsem upläch' s malou truhličkou — kde mám ještě princezku Alcestu, Doktora Fausta, Don-Šaina a několik čertů. — Ale což to mluvím pořád o sobě! Povězte mi raději vy, jak jste sem přišel, co zde děláte, jak se máte a jak to zde vydržíte?

Švanda. Já? A co pak mi zde schází? Neslyšel jsi ještě o Strakonickém dudákovi?

Vocilka. Slyšel; ale nemohlo mi napadnout, že by to byl můj slavný koncertista.

Švanda. E, houby koncertista! To bylo živobytí jako z cucků a koudele — ani jsem si nemohl z kopejka vyhodit — kusa radosti jsem neměl.

Vocilka. O jen jsme měli zůstat dýl pohromadě — to byste byl viděl!

Švanda. Možná, že bys mi byl notně zrak vytřel! — V cizině jsem nebyl doma. Já nechal tedy svět světem být — a vandroval jsem domů. Kdo mě potřebuje, však on mě najde, mým dudám nevyrovná se žádná muzika.

Vocilka. A hodláte zde zůstat?

Švanda. Až do smrti.

Vocilka. To je škoda.

Švanda. Proč?

Vocilka. Já bych měl špekulaci.

Švanda Ty?

Vocilka. Abyste šel se mnou do kumpanie. Vy byste moh' peníze shánět — a já rozhánět. Ale vy jste už bezpochyby ženatý?

Švanda (vyskočí). Chceš, abych ti dal jednu od ruky? Nevíš, darebo, že mi na tvé lhaní Dorotku zavřeli?

Vocilka. No, snad ji nedrží až do dneška v klepetech?

Švanda (smutně). Ah, ba ještě — nebo ví Bůh, kde bloudí a cestu nalezt nemůže —

Vocilka. Snad abyste ji dal do novin anebo vybubnovat?

Švanda. A když si na to vzpomenu — to cítím, že můj život za nic nestojí — a že je nejlíp, když ho probiju — někdy bych si oči z hlavy vytrhal. He, hospodský — nalejte! (Sedne zase.)

Nalejváček (odejde se žbánem).

Vocilka. Vy jste odešel z té indiánské země tedy samoten?

Švanda (dá se do smíchu). I ba — ani skoro nevím, jak jsem vyvázl. Bylo ti to k prasknutí. Mně se zdá, že mi tam chtěli skrze tu plačtivou princeznu vystrojit šibeniční houpačku; ale když pro mne přišli, hrál jsem si právě z dešperace mou zamilovanou, a chlapíci, místo co mě měli lapnout, začali poslouchat, smát se a tancovat, a já jakoby nic skrze ně dál a dál, a nežli jsem si pomyslil, byl jsem za městem.

Vocilka (vyvaluje oči). Co že? A to všecko jenom skrze dudy? — Ne, to by jaktěživ člověk neuvěřil, co takový měch a ta nepatrná píšťala umí!

Švanda. I co píšťala! To můžeš do jiné dejmat, až ti oči potečou — však to z ní nevydejmáš, co já z téhle! Aha! —

to ty koukáš, viď? Oh, já také dlouho nevěděl, co to je; ale když mě drželi v pasti, to jsem tomu přišel na klouby.

Vocilka. Kýho ďábla! (Vstane, stranou.) Aby to byly nějaké divotvorné dudy! — za našich časů — pardieu! na mne přicházejí taškářské myšlénky.

Švanda. No, co pak tam obcházíš, jako by tě byl někdo kous? Pojď pít! Či nemáš chuť?

Vocilka. Oh, a jakou — kdybysi věděl nač.

Švanda. Pij, je ti přáno — a chceš-li, zůstaň u mne; já nemám beztoho žádného, kdo by to upřímně myslil — a já jsem přece rád vesel —

Vocilka. Na mne se můžete spolehnout!

Švanda. Já vím —

Vocilka. Hrady můžete na mne stavět!

Švanda. Dorotka se mi nevrátila, ačkoli jsem nejvíce jenom skrze ni domů pospíchal —

Nalejváček (přinesl mezi tím žbánek a postavil se k oknu). Toť jsem přece blázen! Mám cink nebo nevidím?

Švanda. Co pak?

Nalejváček. Tuhle mi bylo právě, jako bych je byl na kopečku viděl.

Švanda. Koho pak?

Vocilka. Šenkýřské svědomí s konyvkou?

Nalejváček. Kalafunu s tou holkou!

Švanda. Co že povídáte? Kalafunu? — Vocilko, drž mě, ať nepadnu! A viděl jste dobře?

Nalejváček. Alespoň se mi to zdálo.

Švanda. Ach, kýž se vám to vyjeví.

Vocilka. To by bylo ambo — a mne k tomu: terno!

Švanda. Vocilko, dej mi hubičku! Je-li tady Dorotka — já nevím, co ti udělám — ach, já se držím sotva na nohou.

Vocilka. Já se půjdu zeptat —

Švanda. Ne, ne, já si musím tu radost sám udělat! Ty se zatím raduj také — skákej, tancuj, cekretáři! Hospodský, nalejvejte — já dnes všecko platím. Ať se to opije — mně tancuje hlava už také vrtáka. (Odběhne.)

Vocilka. A tohle by mi teď scházelo, aby se mi ta Dorota do řemesla pletla. Já si dělal už královské plány. Ty dudy musejí být moje — jen kdybych mohl dudáka někam stranou dostat — žádný mě tu nezná — dal bych mu ťafku... arci, Vocilko! je to taškářství — e fui! kdo pak to bude tak jmenovat! Teď panujou jen fortele. Fortel je poklička, pod kterou se všechno skrčí.

Píseň.

Přítel si namluví bohatou holku,
Musí však na cestu světem se dát;
Uvede nevěstě přítele k spolku,
Ten prej jí potěší, bude s ní hrát;
Přítel ji těší — o ano, a silně,
Sedí s ní celé dny, domlouvá pilně,
A když chce první pak svatbu již mít —
Dostane košík a může s ním jít:
Všecko se musí jen s fortelem dít.

Špekulant nahučí přátelům uši,
Aby je o hodné summy ofouk;
Kupuje akcie, zapíše duši,
Třebas i sirotčí peníze stlouk;
Najednou řekne, že nemůže platit,
Dá upsat paní své, co by moh' ztratit,
A když chtěj' přátelé náhradu mít —
Můžou si ostřížky z bankrotu vzít:
Všecko se musí jen s fortelem dít.

S fortelem kupec teď kramáře tlačí,
Hokyně přeplatí hokyni krám;
Všecko se tiskne, že kapsa div stačí,
Fortel má na světě největší chrám.
Již také pivo nám s fortelem vaří,
Mouka se na parní mlejnici daří;
Jen aby v tom chtělo fortele být —
Bysme to mohli vše lacino mít:
Jen to se nechce i s fortelem dít.

Už i ta čeština k forteli bývá,
Mnohý ji pěstuje pro holý zisk:
Sem i tam nápis na krámě visívá,
Kde ještě človíček česky nepisk';
Mnohý zas horlivě vše české chválí,
Div že si ubožák jazyk nespálí;
Chceš-li na příčinu chvály té jít —
Filuta chce za to kus chleba mít:
Všecko se musí jen s fortelem dít!

(Odejde.)

PROMĚNA.

Chudobná světnice.

Výstup 3.

Kordula s nůší na zádech, vede Kačenku; Františ s uzlíkem, pak Honzík.

Františk. Tu se podívej, co jsem dostal mouky! Teta prála, abys napekla vdolků, maminko!

Kordula (staví nůši na stůl). Kde pak je Honzík? Musí mi něco roznest.

Honzík (vejde s otepí dříví). Ah, pozdrav Pán Bůh, maminko! Jste už z Písku doma? Já byl na dříví; to budeme mít na dva dni.

Výstup 4.

Kalafuna s vakem na zádech. Dorotka s ranečkem. Předešlí.

Kalafuna (otevře dvéře a zastaví se mezi nimi). Dobrého zdraví vespolek!

Děti. Tatínek, tatínek! (Běží k němu a věší se na něj.)

Kordula. I ty zlopověstný — (Najednou se ale od něho odvrátí a obírá se s nůší.) A ne, a ne! a kdybych se měla zalknout!

Kalafuna. Pozdrav vás ruka Páně, děti — pozdrav Pán Bůh, ty moje kachničko! Co děláš, Františku? Poslouchaly jste?

Děti. Poslouchaly.

Kalafuna. Tak! Medu jsem si líznul — teď půjdeme kousat puškvorec. (Blíží se k ženě.) No, pozdrav tě otec nebeský — paní Kordulo!

Kordula (na něj nedbá).

Kalafuna. Stará! — já udělal hloupý kousek, ale vždyť bude zas všecko dobře — já ti to nynčko nahradím.

Kordula (praští balíčkem, který má právě v ruce, a rozběhne se na Dorotku). Nu, pěkně se vítáme, panenko! Už jsme se proběhli? Co? Už nás bolejí nohy? přišli jsme si odpočinout? Zde není místa, panenko — zde bydlí chudá, opuštěná, ale poctivá žena! Zde není ani kde sednout — hledejme si jinde hnízdečko! (Jde zase k nůši.)

Kalafuna (mluvil zatím s dětmi). No, jak pak, Dorotko? Sedněte si, sedněte. He, Františku, podej židličku! — a odložte, jako doma. Až přijde moje stará, ona vám hned něco ustrojí.

Kordula (se rozkřikne). I ty nestydatý — (Rozběhne se na něj, opět ale obrátí a semtam šuká.)

Kalafuna. No, a jak pak to bude se mnou, děti? Nepomůžete mi sundat ranec?

Děti (se na něj shrnou).

Kalafuna. Počkejte — jen pozor!

Kordula. Františku, sem pojď, slyšíš?

Františk. Hned, maminko, hned.

Kordula. Honzíku, mám pro tebe jít?

Honzík. Já už jdu.

Kalafuna. Pozor, je tam také něco pro vás — tak! A teď mi sem dejte mou starou židli, jestli jste ji nedali zatím židovi — hehe!

Děti (přišoupnou do prostřed světnice starou lenošku).

Kalafuna (pohodlně se posadí). Tak — po tom se mi už stýskalo! Všude dobře, doma nejlíp; to si pamatujte, milé děti! A poněvadž jste maminku poslouchaly — je-li to pravda —

Děti. Je to pravda. (Ohlížejí se po matce.)

Kalafuna. Tedy vám musím hned nějakou radost udělat.

Františk. Dáš mi perníkového panáka?

Kalafuna. Dám, holečku — třebas dva.

Kačenka. Mně taky?

Kalafuna. I to víš! A nynčko poslechněte. Vidíte, já jsem od vás odešel, a nic jsem vám neřekl — vy byste byly plakaly, a to by mě bylo bolelo — a maminka byla by také plakala —

Honzík. Ona plakala beztoho.

Kordula (hněvivě se utrhne).

Kalafuna. Anebo byla by hubovala —

Honzík. Ona hubovala beztoho.

Kalafuna. To ze samého strachu, že se mi ve světě něco stane; nebo vidíte — ona mě má tuze ráda —

Děti (se ohlížejí).

Kalafuna. A já ji mám taky rád — proto jsem šel do světa, abych něco vydělal a něco jí přinesl.

Kordula (poslouchá).

Kalafuna. Ona se mezi tím bezpochyby také tahala?

Honzík. Oh, a jak! Dělala posličku, a časem byla hrozně smutná.

Kalafuna. Podívejme se! No, však já jí to vynahradím! Až tedy přijde domů —

Kačenka. Ale vždyť je maminka do...

Kalafuna (zacpe jí ústa). Až tedy přijde domů, poběhnete jí naproti a budete křičet: Tatínek je tady — a myslil na tebe — a dělal muziku — a tuhle ti přinesl — (vyndá plný sáček a cinká ním) pytlíček tolárků a něco zašil ještě do kabátu —

na, tu máš maminko! — buď veselá a měj ho ráda.

Kordula. Přestaň, přestaň, mužil — To mi utrhne srdce! (Běží k němu a padne mu okolo krku.)

Kalafuna. I podívejme se — he, he! Maminka už je doma.

Děti (skáčou kolem). Hejchuchu!

Kordula. Nehněvej se, Kalafuno, že jsem prvé tak — ale já bych vším právem neměla půl leta na tebe promluvit —

Kalafuna. Arci, arci — hehe! Pokuta musí bejt.

Kordula. Ale — kde pak máš ty peníze?

Kalafuna. Tu jsou, stará — uvař si je, upec si je, dělej s nimi, co se ti líbí — a budeš-li při tom ještě dvě pilné ruce potřebovat — tuhle jsem ti přivedl pomocnici — nemá toho štěstí nazbyt.

Kordula. I jak myslíš, milý muži! Má-li se Dorotka mezi cizími potloukat, ať zůstane u nás; když pomáhal Pán Bůh tak dlouho, pomůže teď také. Nehněvejte se, Dorotko! To víte, když má člověk něco na srdci —

Kalafuna. I nech toho, stará! — a poslechni. Co pak to povídají lidé o Švandovi?

Kordula. I, s tím člověkem je to boží dopuštění! Co by ten už mohl mít, co je nazpátek — darmo povídat! Ale on to zas všecko protluče. Co večer vydělá, do rána prohejří.

Výstup 5.

Švanda. Předešlí.

Švanda. Je to pravda? Ah, tu jsi opravdu, Kalafuno! — o nehněvej se! — ale kde jsi nechal Dorotku?

Kalafuna (hodí hlavou).

Švanda (běží k ní). Dorotko!

Dorotka (jež byla celou minulou scénu tiše seděla, vstane a chce odejít).

Švanda (jí zastoupí cestu). Dorotko!

Kalafuna (stranou k ženě). Stará, nechme je mezi čtyrma očima! Chlapík nám vyvedl sice zpropadený kousek a zasloužil by — ale my z toho také šťastně vyklouzli, a já se nerad hněvám, to víš — a dnes bych se rozdělil s celým světem o srdce — hehe! a té holce nebude také na škodu, když jí zlost a žalost trochu ulehne. Pojďte, děti — půjdeme do komory! Uvidíte, co jsem vám přinesl! (Vezme mezi tím ranec a odejde se svými.)

Švanda. Dorotko — pohlédni na mne a poslechni!

Dorotka (očí k němu nepozvednouc). Co chceš odemne? Mezi náma přestala všechna rozprávka.

Švanda. Já chybil hanebně — přiznávám se — já byl dareba; ale to bylo návodem —

Dorotka. Mlč; ty bys byl chladně na to se díval, kdybych byla tu chvíli umřela.

Švanda. Ne, to nevěř; já tě měl ustavičně rád — také jsem toho kousku hned litoval — ach, jen mi odpusť a všecko bude zase dobře.

Dorotka. To bude dobře pro tebe! Já nemám žádného spolku s nevěrníky a hejřilci. Vyhledej si tovaryše sobě rovné; já nechci o tobě nic vědět.

Švanda. Dorotko, nevyčítej mi nynější život; to je samá žalost, proto žes ty zde nebyla.

Dorotka (k němu se obrátí). Ano, tak vypadají lidé, co mají žalost. Ti se toulají celý den po hospodách, tropí divé kousky, jakž nám hned na cestě vypravovali —

Švanda. Já toho nechám, Dorotko! — o, teď bude všecko jinák — teď mám zase tebe!

Dorotka. To si nemysli. Já ti nevěřím. Rozkoš tohoto světa jsem pochovala, musím si alespoň radost budoucího zachovat.

Švanda. Dorotko, já nemám žádného na světě — to víš; moje matka — ach, ta ubohá — o té ani nevím, kam se poděla — o Dorotko!

Dorotka. Jdi svou cestou, a na mne nemysli; já nejsem pro tebe na světě. Jdi, já se budu za tebe modlit, a uslyším-li jedenkráte o tobě něco dobrého, tedy zavřu ráda oči.

Švanda. Dorotko, ty bys mě nemohla takhle odbejvat, kdybys mě byla kdy milovala.

Dorotka. Kdybych tě byla milovala? — o jdi, jdi! Ty jsi zlý člověk, já nechci s tebou obcovat.

Švanda. Tak? Ty se nechceš tedy již udobřit? Chceš se hněvat do smrti?

Dorotka (tiše před sebe). Já se nehněvám — jenom nechci s tebou být.

Švanda. Pro jedinou chybu?

Dorotka. Pro jedinou — ale takovou, že může věrnou dívku o rozum připravit. Jdi, já ti nevěřím. Jak jsi mě ne-

chal darmo volat — tak nechám také tebe mluvit.

Švanda. Ale což kdybych učinil, že bys mohla zase uvěřit? Dorotko, usměješ se potom na mne?

Dorotka. Jdi jen svou cestou.

Švanda. To je tedy celé moje utěšení? Na všechny moje prosby a sliby všechna odpověď? O vždyť je dobře! Jen se tedy hněvej — hraj si na pyšnou princeznu, až se tím hněvem třeba zalkneš; však z toho nebudeš mít zlaté ovoce!

Dorotka. Já nedychtila nikdy po zlatě.

Švanda. A jen abysi věděla! Teprva budu hejřit — teprva budu divé kousky vyvádět, jen abych ležel brzo na prkně — a když mě ponesou na hřbitov, tedy přijď se podívat, a rozvesel se, zasměj se— (již skoro s pláčem) potom budeš mít vyhráno. (Odběhne.)

Dorotka (jakoby chtěla za ním). Švan — (Zastaví se.) Děj se vůle Páně — já jinak nemůžu; jestli se nepolepší sám od sebe — nechci mít ouvazek se zlými.

(Mezi tím se pomalu stmívá.)

Výstup 6.

Rosava. Dorotka.

Rosava (venku). Dcero Trnkova!

Dorotka. Co jest? Kdo volá?

(Okno se otevře a u něho stojí v lesku večerních červánků Rosava v černém rouchu; hlavu má otočenou červeným šátkem, jehož konce jí na ramena splývají.)

Rosava. Neznáš mě již?

Dorotka. Ha, jestli mě nemámí soumrak a podivný šat — tedy jsi —

Rosava. Tvoje přítelka.

Dorotka. Pojď dál!

Rosava. Nesmím; ohniště je umeteno.

Dorotka. O nebesa!

Rosava. Nestrachuj se!

Dorotka. Ty jsi —?

Rosava. Divá žena — ano, z mateřské lásky k tvému milenci. O, neopouštěj ho, a vyveď z nebezpečenství! Vidím, že jej posud miluješ.

Dorotka. Co mu hrozí?

Rosava. To nesmím vyjevit;

Ale dnešní noc jej buďto zchvátí,
Nebo v novoskvělý život vrátí,
Nemysli teď na své žaly,
Udus hněvu divé paly,
Nech květ lásky propuknouti,
Sladkým smířením se dmouti —
Ach, ja nesmím napomínat,
Ale spas jen duši milenou!

Dorotka. Ale jak pak? Kde ho najdu?

Rosava. O půlnoci na popravišti! (Zmizí.)

Dorotka. Běda mně! Co jsem to slyšela? Co to znamená? O Švando, Švando — i tenhle můj nový strach máš na svědomí! Co mám počít? Dobrotivé nebe, osvěť mě jiskrou své moudrosti! Mám jej hledat a varovat? — a pakli ho nenajdu? — pakli neuposlechne? — Ha, to je blesk tvé milosti! Ano, k starému Tomášovi poběhnu; ten je zkušený, bohabojný člověk, a mluvíval s otcem o věcech, které se dějí času nočního, že mi někdy srdce trnulo. Ach ty hvězdo lesknavá, ty věrná přítelkyně lásky! pomoz mi jej hledati, abych jej uvedla k spasení! (Odběhne.)

PROMĚNA.

Krátký les. Měsíc svítí.

Výstup 7.

Švanda. Vocilka.

Vocilka (přihýbá si z rosolkové láhvičky). Jen vesele, milý Švando! Co pak se ti může stát? I kdyby to šlo o krk — vem to nešť! — holka za to stojí — holka je jako nišpule. (Mlaskne si.)

Švanda. A víš to dozajista, že dnes o půlnoci to koření květe?

Vocilka. Dozajista — a když se ním holky jenom dotkneš, musí se za tebou fantit — musí tě mít ráda. To je podle receptu mé nebožky báby. (Pije.)

Švanda. Ne, že bych o ni stál — ale budu se mstít.

Vocilka. Ano, msti se; dej jí co proto.

Švanda. Zfantit se musí, zbláznit, potrhat — já si jí ani nevšimnu. Já ji naučím.

Vocilka. Dobře máš. Zavdej si. Čím více ženskou tejráš, tím větší zásluhy. Teď ale pojďme, ať přijdeme na místo, kde koření roste. (Stranou.) Tady mu nechci tu ťafku ještě dát a s dudama pak upláchnout; jsme ještě blízko veřejné cesty — někdo by se mohl k tomu hodit — tu máš, tu již někdo leze! — Kdo to?

Výstup 8.

Tomáš. Předešlí.

Tomáš. Ve jménu Páně — starý Tomáš ze Strakonic. Ale kdo jste vy?

Švanda. Dobrého zdraví, tatíku! Já jsem Švanda.

Tomáš. Ty? A co zde děláš tyhle časy? Zde jsou pustá lada; zde není hospody.

Švanda. Mám tu řízení.

Tomáš. Tak pozdě na noc?

Švanda. Nu, vždyť jsi tady také!

Tomáš. Mne vede tady cesta k domovu; tvoje ale tady neběží.

Švanda. To nevíš; hleď jenom na svou cestu.

Tomáš. Švando, dnes je svatojanská noc, dnes není radno v temnotách se toulat — otvírají se dílny tajemných mocností —

Vocilka. A vyvádějí kousky, že dostávají děti psotník a staré baby trhání.

Tomáš. Co je to za člověka, že se může tak rouhati? Varuj se ho, Švando! Já tě můžu napomínat — já tě učil brát píšťalu do ruky, ačkoli jsem se nenadál, že si takového žáka vycvičím.

Švanda. Jakého?

Tomáš. O, však ty mi rozumíš!

Vocilka. Ale co pak jsme si vyšli postní kázání poslouchat? Pojď, příteli, škoda každé chvíle.

Tomáš. Stůj! — památkou tvých pobožných pěstounů tě volám —

Vocilka. I nech spát, co spí; my si hledíme života. (Vleče Švandu pryč.)

Tomáš. Synu, poslyš! (Spěchá za nimi.)

Výstup 9.

Dorotka, potom Tomáš.

Dorotka. Nezněly tu lidské hlasy? Já nevím, kde se nacházím! Hlava mi jde kolem — před očima hustá mlha — nikoho nemohla jsem dopadnout —

Tomáš (se vrací). Nadarmo — hlas můj zaniká větrem.

Dorotka. Kdo je to zde? (Běží k němu.) Ha, jste vy to, milý Tomáši?

Tomáš. A ty? — není to hlas dcery Trnkovy?

Dorotka. Je, je!

Tomáš. Jsi tedy již doma?

Dorotka. Ode dneška.

Tomáš. Ale co děláš tady?

Dorotka. Vás jsem hledala.

Tomáš. Mne?

Dorotka. Abyste mi poradil. Švandovi hrozí nebezpečí.

Tomáš. Jak to víš?

Dorotka. Pod večer byla u mne žena — ta mě vybízela k pomoci — o půlnoci na popraviště!

Tomáš. Co pravíš, nešťastná? Dnes? Jaká to žena? Znáš ji?

Dorotka. Znám i neznám. Když mi Švanda odešel, zjevila se mi co lahodná těšitelka i odvedla mě za ním — dnes ale spatřila jsem v ní divou ženu.

Tomáš. Nebesa, teď všemu rozumím. Teď vím, co v jeho dudách vězí — ano, teď vím, kdo jej podstrčil nebožtíkovi pastýři! On je dítě lesní panny — a divé ženy vylákají dnes nočního tuláka na své hody.

Dorotka. Neskončený! — A což mohu pro něj učinit? Raďte; já vím, že jste s nebožtíkem otcem o tajných věcech mluvíval —

Tomáš. Divé ženy mu neuškodí; ale dostanou-li ho půlnoční duchové do kola, a on z něho nevyvázne do kuropění — tedy zahyne na těle i na duši —

Dorotka. Ne, ne, to na mne neuvaluj, Pane na výsostech —

Tomáš. A jen čistá panna může ho zachránit. Máš-li tolik zmužilosti, abysi se přiblížila ke kolu, tedy jej zachováš.

Dorotka. Zmužilosti mám — vždyť se tu jedná o duši! Nepokládej mi to za hřích, Slitovníku! — jenom aby nezahynul, nežli se polepší, odvážím se na to strašlivé dílo — na sebe při tom nemyslím, Pane na nebi! Veďiž kroky mé — abych v temnostech neklesla. (Odběhne.)

Tomáš. Osvěť cestu její, vládce nad hvězdami, aby cíle dospěla! U popraviště! To je odlehlé místo v prostřed lesů, před stolety prolévala se tam lidská krev — nu, dejž otec nebeský, aby tam dnes ani krůpěj krve na zmar nepřišla. (Odejde.)

PROMĚNA.

Jasně ozářené prostranství jako v krásné zahradě; semtam na zlatých sloupech lesknou se barevné svítilny. Strakatina maškar podivných. Vše jeví divokou veselost.

Výstup 10.

Divuka. Mihulice v maškaře.

Divuka. Poslaly jste mu několik bludiček naproti?

Mihulice. I toť víš! Ale ty nemohly nechat dovádění a vodily ho chvíli za nos. Teď ale musí už přijít.

Divuka. Však je čas! Hostům se stýská po muzice.

Mihulice. Co pak dělá jeho mamička?

Divuka. Tamhle sedí na mrše a skuhrá; snad bude chtít synáčka chránit.

Mihulice. To půjde pro vodu s cedníkem.

Výstup 11.

Švanda s dvěma maškarami. Předešlí.

Maškary. Hejsa, tu je muzika!

Švanda. Ale s dovolením, kam pak mě to vedete? Totě nějaká reduta!

Divuka. Hola, dudáku! Okaž nám, co umíš. Budeme-li spokojeny, dostaneš tučnou vejslužku.

Švanda. Já můžu za sebe stát; jen aby potom také to za to stálo, co mi tady nadělíte.

Mihulice. Nevidíš, jaká společnost tě pozvala? Ta ti nezůstane nic dlužna.

Švanda (se ohlíží). Jen kdybych tu měl tu zpropadenou Vocilku! Ale ve tmách jsem ji ztratil.

(Mezi tím je uvedou do prostřed na povýšené sedadlo. On počne hrát divoký kvapík; maškary tancují okolo něho v několika kolech, pak divě skrz na skrz. Po chvíli začne bíti temně dvanáctá, a maškary při tom jenjen lítají, divě vejskajíce. Při poslední ráně shasnou všechna světla, sedadlo Švandovo promění se v šibenici a celé jeviště v pustou krajinu. Země se otvírá, z ní vystupují duchové a sestavují se v kruh okolo šibenice. Maškary zmizejí. Švanda skočí hrůzou se šibenice, nemůže ale z kola duchů ven. Přitom zní hudba jako temná ozvěna předešlého galopu. — Kolem tma; jen měsíc svítí, a kde stály světla, viděti sovy s ohnivými očima, jejichžto skřehot se chvílemi ozývá.)

Výstup 12.

Dorotka. Švanda.

Dorotka (přiběhnouc, zahlídne kolování duchů — ztrne, zmuží se, pozdvihne ruce k nebesům a běží do zadu, tam volá): Ve jménu Páně! (Skočí do kola a uchvátí Švandu za ruku.)

Duchové (se rozprchnou).

Dorotka (vleče Švandu ku předu). (Za nimi naplní se krajina mlhou.)

Švanda (sklesne Dorotce k nohoum).

Dorotka. Zpamatuj se, Švando! jsi ochráněn.

Švanda. Oh, moje Dorotko!

Dorotka. Pryč odtud — seber sílu — ať přijdeme mezi lidi —

Švanda. O nech mě dříve ruce a nohy ti zulíbat! Ty jsi můj strážný duch, a dělej co dělej, teď se od tebe nehnu. Starat se budu o tebe —

Dorotka. Starej se sám o sebe — pomysli na duši a nech hejřivého života.

Švanda. I to víš — raději budu brambory okopávat. Dneska jsem dostal za vyučenou — a ty zlořečené dudy pověsím do komína.

Dorotka. Zahoď je raději, abys je ani neviděl, abys nepadl zase v pokušení. Já budu naši vrchnost prosit, aby tě udělala hajným — kus políčka mám také —

Švanda (vyskočí). O Dorotko! Moje zlatá Dorotko! Jdi si ke všem všudy, ty zpropadený měchu, beztoho vězí v tobě deset starých ďáblů! (Hodí dudami o zem — kolem se rozlehne pronikavý zvuk.)

Vocilka (v dáli). He, Švando — kamaráde!

Švanda. Ah, to je můj cekretář — prvé jsme jeden druhého ztratili.

Dorotka. Ten člověk je zde taky?

Švanda. Oh počkej, tomu dám nyní trumf, že potáhne.

Výstup 13.

Vocilka. Předešlí.

Vocilka. Jsi zde, kamaráde? Ale to je zlořečená hloupost — ty proklaté bludičky mě celého pomátly — já tě hledám, volám, točím se jako vrtohlavý beran — a on zatím tady — ah, to věřím, to bych také dovedl.

Švanda. Tedy jdi a vyhledej si něco.

Vocilka. I toť nemá tak na spěch — já zůstanu zatím u tebe.

Š v a n d a. Holečku, já nebudu mít nynčko času — a ty uděláš nejlíp, když půjdeš s princeznou Alcestou a s doktorem Faustem zase do světa.

V o c i l k a. Ale kamarádíčku — co ti to napadá? Pomysli jen, slavný koncertisto, — moje upřímnost je jako hora — (vrávoraje zavadí nohou o dudy.) Co pak je tohle? Kýho čerta — on sundal dudy, aby moh' zatím objímat ? Servitore! — Vocilko, teď práskni do bot — teď jsou divotvorné dudy tvoje! Vždyť říkám — láska je matka mnohé hlouposti — a dokud je hloupost na světě, to se chytrá hlava neztratí. (Upláchne s dudami.)

D o r o t k a. Nu, ano, ano — já ti věřím! Ach, ty ani nevíš, co bych pro tebe učinila.

PROMĚNA.

V ý s t u p 14.

Mlha se rozptýlí — a nyní je viděti háj i s domkem hajného v lesku prvních červánků. Mezi křovinami a stromovím, nízko i vysoko l e s n í p a n n y. U prostřed L e s a n a. R o s a v a opodál co divá žena. P ř e d e š l í.

L e s a n a. Blaze tobě, děvo milující,
Nad zlou mocí spasně vítězící.
Rosavo, tys na milost zas vzata —
(Rosava promění se v polednici.)
Jsemtě láskou věrné děvy jata.
Pečuj o syna dál péčí matky —
Pomohu, by rostly jeho statky,
A kdy volno po zemi ti kráčet,
Můžeš k němu vždy své kroky stáčet!

R o s a v a. O můj synu!

Š v a n d a. Matko!

R o s a v a. Dcero!

D o r o t k a. Jak? — ty paní?

R o s a v a. Nestrachuj se; budeť to jen
K tvému prospěchu.
Jakož nově narozený den
Tamto z lůna temného se vine:
Takž i vám teď nový život kyne
Věrnou láskou navždy oblažen!
(Vše se leskne největší září červánků.)

L e s n í p a n n y (zpívají):

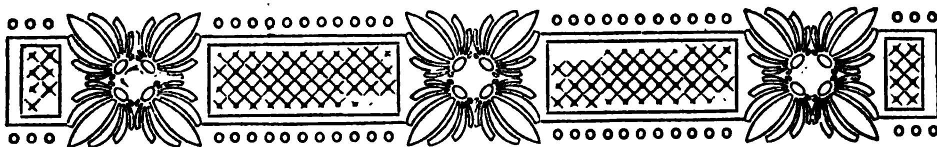
Budí se den,
A lásky sen
Zjeven.
Spojenci putujte,
V lůně blaha stůjte,
Jeť lásky sen
Vám vyjeven!

(L e s a n a mezi tím vznáší se na růžových obláčkách, lesní panny okolo ní.)

(R o s a v a s D o r o t k o u a Š v a n d o u stojí uprostřed.)

(Veliké skupení.)

(Opona zvolna padá.)

JIŘÍKOVO VIDĚNÍ.

Báchorka se zpěvy a tanci v pěti odděleních.

Psáno roku 1849. — Poprve dáváno v nové areně ve Pštrosce jako zahajovací představení dne 11. srpna 1849.

OSOBY:

Oddělení I.

Bohuslav, vůdce Blanických rytířů.
Severín, duch z Blaníka.
Jiřík, chudý čeledín.
Kačenka, dcera ze statku.

Blaničtí rytíři.

Oddělení II.

Pan Bonifác Bonafides, velkokupec.
Efrozina, jeho dcera.
Slečna Zuzana Poličanská.
Křepínský, (Jiřík), **Votický**, **Zelnický**, } švihácí z města.
Villbald, žurnalista.
Kristinka (Kačenka), panská slečny Efroziny.
Severín, sluha Křepínského.
Zouval, sluha Bonifáců.

Desátník. Vojáci. Hosté obojího pohlaví.

Oddělení III.

Bonifác, cestující koncertista.
Efrozina, jeho dcera.
Severín, desátník u vojska.
Šavlička (Jiřík), **Bodáček**, } vojáci.
Kristinka, markytánka.

Vojáci. Markytánky.

Oddělení IV.

Lokýtek, fabrikant (Jiřík).
Kristinka, jeho manželka.
Severín, dělník z fabriky.
Bonifác, hokynář.
Efrozina, jeho dcera.

Dělníci z fabriky.

Oddělení V.

Václav Říha, bohatý sedlák.
Kačenka, jeho dcera.
Kalousová, zámožná vdova.
Honza, její syn.
Jiřík, Říhův čeledín.
Verunka, selské děvče.
Severín, duch z Blaníka.

Vesnická chasa. Lid při obžinkách.

Děj ve vsi blíže Blaníka.

ODDĚLENÍ PRVNÍ.

Širá krajina, uprostřed vrch Blaník, v popředí kus posečené louky.

Výstup 1.

Jiřík. Později Kačenka. Ku konci Severín.

Jiřík (stojí u kupy sena o hrábě opřen). To je krásné živobytí! — bití, ano, ale ani kousek života! Ráno sotva vyleze člověk z hnízda, už aby se dřel, a když přijde večer, je utahán jako mlékařčin pes. To je krásné nadělení! Já si myslil, když začaly tuhle ty časy kdákat, že je po robotě — že bude nynčko zrovna ráj na zemi, tak byli ti naši hospodáři radostí potrkáni! Já se těšil, že nám bude teď alespoň vepřová pečeně do huby lítat; ale my ubohá čeládka musíme se dřít a tahat jako při robotě, a sedlák se nafukuje. Zrovna aby zadal našinec pokaždé petlici, když chce na půl hodiny do hospody. (Zívá a protahuje se.) Člověk aby se přetrhal, a nic za to nemá!

Kačenka (s košíkem na ruce, přikrade se za něj a plácne ho na rameno). Baf!

Jiřík (vzkřikne a uskočí). To — to si vyprosím! Člověk by moh' dostat psotník, ani by nevěděl jak!

Kačenka. No, no, aby tě to nepřetrhlo, perníkový husare!

Jiřík. Ale co pak myslíš! Takové bafnutí z ničeho nic — člověku napadnou hned kanóny.

Kačenka. Já nevěděla, že jsi taková slabá zaječí nátura. To by ti mohl tedy také tuhle ten svítek žaludek zkazit; já ho vezmu raději zase domů.

Jiřík. Svítek? a snad s cibulovou omáčkou? Kačenko, tys přece jen upřímná osoba! A je toho svítku hodně?

Kačenka. Ale člověče, co se to s tebou stalo? tyť jsi celý převrácený!

Jiřík. To bych nevěděl! Ještě nechodím po hlavě.

Kačenka. Ty bys neměl také na čem chodit! ale mrzutina jsi, nemáš chuti do práce.

Jiřík. Že ne? jen sem dej svítek, uvidíš, jak budu pracovat.

Kačenka. Nic nedostaneš, leda až moudře promluvíš; to ti povídám, nebudeš-li brzo jinačí, tedy se otec na tebe rozhněvá.

Jiřík. To bude neštěstí! to se zrovna nebe zboří!

Kačenka. Ale Jiříku! zbláznil jsi se? že by to nebylo neštěstí? A co pak myslíš, že bys mě dostal, kdyby se otec rozhněval?

Jiřík. Sotva, ale já jsem pro neštěstí na světě.

Kačenka. To není pravda! tys býval vždycky šťastný, veselý, spokojený, a jenom od nějakého času bručíš jako starý kolovrat, a škaredíš se, jako bys chtěl dělat Mikuláše.

Jiřík. Však ono je to také prazatrace —

Kačenka. No, no, jenom to všecko neproklej!

Jiřík. Proč jsem právě já tím chudým čeledínem? proč nejsem nějakým hrabětem, jenerálem — proč není jiný na mém místě?

Kačenka. Ale ty vrtohlavý berane, co pak ti to vlezlo do mozku? Tisíce by děkovali, kdyby byli na tvém místě.

Jiřík. A tisíce by se oběsili, kdyby byli na mém místě.

Kačenka. Nemáš mou lásku?

Jiřík. Za tu si nic nekoupím.

Kačenka. I ty — nepřeje ti otec?

Jiřík. Toho se nenajím! to je všecko málo! A já vím, kdyby tu byl jiný, že by měl oslovské štěstí. My tu jsme u samého Blaníka, a co mi to pomohlo? nic. Co jsem se už okolo něho nachodil, je-li kde nějaká díra, abych se dostal do vnitř, mezi to zaklené vojsko —

Kačenka. Ale Jiříku!

Jiřík. Abych si dal od těch duchů několik pytlů ovsa naměřit —

Kačenka. Jirko!

Jiřík. Z kterého by se potom samé dukáty udělaly.

Kačenka. Ale Jiříčku! a ty by sis troufal Pána Boha zkoušet? svou duši prodávat? Ó já nešťastná, čeho jsem se to dočkala! Už vidím, že mě nemáš rád.

Jiřík. Nedělej mi daremné letanie! Já tě mám rád, ale moje neštěstí se nedá přemoci. Ukaž mi raději už ten svítek, sice vystydne!

Kačenka. Tu máš a nacpi si tu svou modlu, kakabuse! (Jde pryč.)

Jiřík (se posadí na seno, otevře košík, vyndá hrnec, plechovou lžíci a jí).

Kačenka (se zastaví, ohlídne se po Jiříkovi, a jde pomalu zas k němu). Jiříčku, nedělej hlouposti! dnes máme ob-

žinky, to víš, otec bude snad veselé mysli, dělej, ať je s tebou spokojen, přijď brzy domů; já s ním promluvím; proto jsem přišla, abych ti to pověděla.

Jiřík. Dělalas ten svítek sama? Trochu jsi ho připálila.

Kačenka. I ty mlsný kozle! To je tedy odpověď na mou dobrou radu? to je odměna za mou dobrou vůli? to mám za svou upřímnou lásku? Ale dobře, dobře, jen počkej, však já si dovedu také hlavu posadit a bručet a nebo kamennou figuru dělat, až budeš ty do mne mluvit; potom uvidíme, jakou budeš zpívat, až tě všecko opustí. (Jde, ale opět se vrátí a zpívá:)

Jiříčku náš, co pak děláš?
Růžička opadne,
děvče ti uvadne,
ty nic nedbáš!

Jiříčku můj, v slovu mi stůj,
co jsi mi sliboval,
když jsi mě miloval,
že budeš můj!

Jiřík (jí pořáde z hrnku).
Kačenko má, není možná,
počkej až do jara,
až bude fijala,
pak budeš má!

Kačenka (hněvivě).
Já mám už dost toho čekání
od leta do leta;
naposled by ze mne byla jen
stará teta!
(Prudčeji.)
Čekej ty si nebo nečekej,
mne srdce nebolí;
jenom ať se tobě lítostí
nerozpůlí. (Odběhne.)

Jiřík. Dobrá duše, ale myslí o sobě kdo ví co. Já býval arci taky takový blázen, myslil jsem, že to bez ní nevydržím; ale nynčko mám arci jinou filozofii. (Zatím snědl, postaví hrnek stranou a natáhne se na seno.) Ach! tohle je ta pravá filozofie — ach! (Zívá.) Člověk by se neměl vlastně — o nic starat — pranic pracovat — jen jíst a pít — pak by to na tom světě ještě ušlo. Ale tohle dření — (Usne.)

(V blízké vsi bijou hodiny dvanáct, pak se zvoní poledne. Blaník se rozevře tak, že je vidět velkou, tmavou skulinu.)

Severín (vystoupí ze skuliny, pokročí ku předu a zakývá na Jiříka).

Jiřík (zamumlá něco ze spaní, vzchopí se a jde nejistým krokem za Severínem do vrchu).

PROMĚNA.

Blaník se rozstoupí; viděti jeho skalnatý vnitřek, kdež Blaničtí oděnci v rozličných skupeních dřímají. Vůdce uprostřed.

Výstup 2.

Severín. Za ním Jiřík jako vyjevený.

Severín. Nepokojné srdce tvoje přálo sobě často vejíti do Blaníku. Teď jsi tu; mluv, co jsi chtěl?

Jiřík. Tohle je tedy ta Blanická jeskyně? I na mou kuši! tady spí ta staročeská armáda! a tak tiše, jako by se jaktěživa už ani pohnout nechtěla.

Severín. Podle vůle nejvyššího leží v tuhém spaní vyvolený sbor, a čeká na dobu, by silnou paží vlasti přispěl na pomoc, až na ni nebezpečí takové se valí, že by síla zemská neodolala. Potom vyjde zástup Blanický, by potřel nepřítele škůdného.

Jiřík. Štěstí, že sem náš pan správce nemůže! Ten by to dal šmahem za rekrutu, i bez losování.

Severín. Jenom já jsem odsouzen, bych bděl a okem strážným pozor dával, co se děje na zemi, až padne chvíle určená, bych bratry k boji probudil.

Jiřík. Šlaku! To se tedy nesmíte přehlídnout!

Severín. Nyní pověz, proč sis přával vejít v naše kamenité obydlí?

Jiřík. I to byl jen tak můj hloupý nápad! Víte, povídá se, že prý zde máte také koně, a když máte koně, máte bezpochyby také oves — a vidíte, já jsem chudý čeledín; tu jsem si myslil, kdybych tu mohl tak nějaký pytel ovsa dostat, že bych ho prodal a trochu si přilepšil, zvláště nynčko, když tak dobře platí.

Severín. A nechtěl jsi nic jiného?

Jiřík. Nic, leda až jeden pytel probiju, že bych se hlásil o jiný.

Severín. Tedy viz! tam leží nasypáno množství ovsa; také pytle při něm jsou; až půjdeš domů, naber si ho, co jen bedra unesou.

Jiřík. Naděl Pán Bůh! (Stranou.) To si nacpu žok, a kdybych měl pod ním ja-

zyk vypláznout; z každého zrnka se udělá dukát.

S e v e r í n. Jiné žádosti jsi neměl?

J i ř í k. Nic, leda že mám trochu žízeň, a poněvadž se povídá, že tu máte extra skalní studánku —

S e v e r í n. Tedy bys rád žízeň svoji zahnal? To se může státi! (Odejde stranou.)

J i ř í k (mne si radostí ruce). To si přihnu! zdejší voda prý chutná jako nejlepší víno. Musím se posilnit, abych ten žok s tím divotvorným ovsem unes'! To bude z něho strnadů!

S e v e r í n (se vrátí s plnou číší). Tu se posilni! je ze živého proudu zrovna nabráno!

J i ř í k (pije hltavě, pak si oddechne). Ach, ach! to je malvaz! (Pije.). He, he! to slyší člověk andělíčky zpívat! (Pije.) He, he, to je dukátů, to to cinká! (Pije.) Hejchuchu! teď jsme páni!

S e v e r í n (vztáhne ruku a vloží mu ji na hlavu).

J i ř í k (trhne sebou jako omráčen a blebotá). Teď jsme — páni — dukáty — a — oves! (Sklesne a zůstane tiše ležet.)

S e v e r í n (se obrátí ku spícím postavám). Pane, poslyš hlasu sluhy svého!

V ů d c e (vzchopí se). Volá vlast?

O s t a t n í (povstanou). Volá vlast?

S e v e r í n. Ještě nevolá! ač nade drahou
těžké mraky povstaly, přec táhla
bouře nebezpečná mimo ni a
brzo, doufám, usměje se jasné
slunce na žehnané kraje.

V ů d c e.

Dejž to Bože! Raděj věky ještě
spočívati v temném lůně vrchu
osudného, nežli vidět kraje
krví ztopené a mečem, ohněm
strávené! Boj musí ovšem býti,
tření sil, kde zplanouti má jiskra
osvěty; však blaženěji plyne
po krajinách její paprsek, kde
panuje boj duchů, zápas moudrosti,
než kde zuří vášeň rozkacená
s vytasenou ocelí — Nač medle
probudils mě ze sna tichého?

S e v e r í n.

Prosbu mám: chci dávné stojiště své
na krátký čas opustit a letem
vrhnouti se v tíseň pozemského
života.

V ů d c e.

A k čemu?

S e v e r í n.

Mám tu hocha.
Když jsem před dvacíti lety vyšel
na ohledy z těchto stěn, tu nesl
novorozeňátko ke křtu otec
chudobný a požádal mne, abych
za svědka stál jeho synu
při vstoupení do ovčince Kristova.
Musím tedy o něj pečovat; on
však je nespokojen nyní se svým
stavem, bloudí a myslí, že se všude
sedá na zlatě, on jediný že
leží na hlíně. I chci mu tedy
okázat, že jiný stav má také
svoje těžkosti, že všude může
neštěstí člověka dostihnouti.
Letmo však jen předvedu mu ten a
onen obraz, aby rychle v duše
hlubinách se otřásl a tichý
život rolníka si oblíbil; dnes
ještě musí býti jiné mysli,
sice přijde o předrahou perlu,
kteráž má být věku jeho hvězdou
vodící — tož o milostnou dívku,
o pozemskou blaženost!

V ů d c e.

Slyším upřímné tvé přání, druhu
věhlasný, a též je vyplním!
Provoď mladíka a v rozmanitých
obrazech, jen jako ve snu význam
pozemského života mu okaž.
Aby poznav břímě všeho stavu,
nebezpečí všeho povolání,
s vřelým srdcem ku své nízkosti a
prostotě se opět vrátil a
při ní setrval. To ke cti boží,
k svému blaženství. A nyní zase
k spánku, milí bratři, z něhož
nás jen vlasti nebezpečí na den
jasný vyvolá.

(Tichá hudba, provázející již poslední řeč, zaznívá dále a počne)

S b o r b o j o v n í k ů.

Měj pozdrav náš, ty země svatá,
kéž blaho na vždy v tobě rozkvétá.
Ať jásáš či jsi bolem spjatá,
duch náš tě strážný oblétá.
Tvým dětem vzejde požehnání,
jich čela ozáří zas oslava,
je po vše věky v spáse chrání
hle — prapor, štít sv. Václava!

(Severín přistoupil zatím k Jiříkovi, rozprostřel nad ním paže a zůstane tak až do konce státi.)

Opona spadne.

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

Pěkná zahrada při panském zámku. V loubí uchystaná tabule, hrací stolky.

Výstup 1.

Zouval, několik lokajů a zahradník obírají se ještě při tabuli pořádáním věcí.

Bonifác vyjde ze zámku. Později Efrozina.

Bonifác. Václave!

Zouval. Milostpane?

Bonifác. Je všecko v pořádku?

Zouval. Všecko.

Bonifác. Sehnal jsi ještě tolik, že tu dnešní merendu slušně odbudem?

Zouval. Sehnal; ale musel jsem pachtýře z Červeného dvoru fantovat.

Bonifác. Bon! Co s ničemou, když neplatí!

Zouval. Někteří sousedé arci broukali —

Bonifác. Broukali? Já jim nasadím brouky, že přestanou broukat. Pošli k slavnému úřadu stante pede, Václave, ať mi sem dají padesát mužů exekuce.

Zouval (odejde; lokajové za ním).

Bonifác (sám). Člověk aby měl hlavu jako věrtel, když chce trochu pořádku a pokoje!

Efrozina (vejde). Bon jour, papínku! jak jste hajal?

Bonfác. Lila, dceruško, jen tak tak! Člověk má všelijaké starosti —

Efrozina. Něco nového?

Bonifác. Dej mi pokoj s novinami! o novotách nechci ani slyšet, to je moje smrt. Staré věci, starý pořádek, to byla pro mne pastva! Pamatuj si to a nedělej mi zbytečné mrzutosti.

Efrozina. Já?

Bonifác. Nemysli si, že mám cink, když někdy při tvé novomodní pasí oči přimhouřím. Proč tu lelkuje ten člověk s tou republikánskou fryzurou?

Efrozina. Kdo je to? ne snad Villibald?

Bonifác. Ano, ano! Co tu chce? hledá snad nějakou Amalii?

Efrozina. Bezpochyby se mu líbí naše krajina a používá tedy hostinského práva.

Bonifác. Žravého práva! zbytečné vydání na mé straně. Já ti povídám, nech mi toho člověka! Nemýlím-li se, je to beztoho jenom nějaký škribent!

Efrozina. Publicista, papínku, žurnalista.

Bonifác. Ale proto nemusí být tvůj diurnista! ty se drž mladého Křepínského.

Efrozina. Toho blázna, který každou chvíli barvu mění?

Bonifác. Hlouposti, jeho hlavní barva jsou dukáty, a tu nemění.

Efrozina. Inu, kdyby mě svět omrzel, že bych nevěděla co dělat, snad bych si dala říci a kousla do toho nezralého citronu.

Bonifác. Kousni všemi zuby, budeš mít čím kyselinu osladit — a potom — abych ti upřímně pověděl — já jsem kapût, na mizině.

Efrozina. Už?

Bonifác. A to povídáš jen tak, jako by ti byla rukavička praskla?

Efrozina. Vždyť umím počítat, a vzdělaná mysl nehledí na zemský mamon; emancipace našeho pohlaví —

Bonifác. I budeš-li pak mlčet! Já ti zakroutím krk i s tou emancipací!

Efrozina. Pst! ne tak nahlas, papínku! aby to vrabci nevyštěbetali a svět se vám nevysmál, že máte cop.

Bonifác. Ať se vysměje! já mám cop, veliký, řádný cop, a to je moje pýcha! Já z něho ani vlásku nevyškubnu, a kdyby mi hlavu utrh'! Odjakživa mi dobře slušel, a kdyby nebylo těch zlořečených novot, byl by mi zas také z bryndy pomohl. Ale teď poslyš, Efrozino! Neměl bych sice před panenskou nevinností o takových věcech mluvit, avšak jednou to vědět musíš — já si vezmu naši sousedku, zemanku Poličanskou.

Efrozina. Tu odkvetlou pivoňku? Hehehe! papínek je dnes v dobrém rozmaru, že tak famósně žertuje!

Bonifác. Čertuje, ať neklejú! žádný žert! Moje finance jsou, nechci říci jaké, učiněný hadr. Buďto si musím vymyslit novou mašinu na peníze, nebo si musím vzít starou mašinu s penězi.

Efrozina. Mne to nezabolí; pro takové kvítko, jako já jsem, je ten boží svět dost velká zahrada; já si vynajdu místečko.

Bonifác. Proto dávám dnes tu hostinu, ačkoli jsme ji sotva stloukli. Dnes mají býti námluvy, dnes podepíšeme kontrakty, a zejtra, dceruško, zejtra zaplatíme dluhy.

Efrozina. Já vám přeju štěstí, papínku!

Bonifác. Já tobě také, Efrozinko! Hleď si jenom toho dukátového kanárka, neboť ode mne, to víš — já dělal pro tebe, co jsem mohl, tys dostala vychování, že se musí mnohá hraběnka schovat, ale budoucně — budu-li se muset o tvé sestřičky starat —

Efrozina. Vy? — hahaha!

Bonifác. No? člověk neví, co pán Bůh nadělí! a když se jedenkráte ožením —

Efrozina. Ó, k vůli mně si nemusíte dělat starosti! o mé dědictví se může vaše nastávající rodina směle rozdělit. Já jsem to už zkusila, že se může voda tak dobře pít jako víno, když má člověk žízeň. Když přijde k nejhoršímu, uložím slečinku do truhly a oblíknu panenku, jejížto dědeček ještě kalouny prodával, a jejížto papínek si za peníze —

Bonifác. Budeš mlčet, nešťastnice!

Efrozina. Už jsem tichá! ale to zůstane přece na vašem erbu viset, že jste si ho koupil! (Odběhne.)

Bonifác (sám). Já bych se zbláznil! Po kom se to děvče jen zdařilo? Ze mne nemá ani žilky!

Výstup 2.

Zuzana, stará panna, příliš vyfintěná. **Zouval** a dva lokajové. **Bonifác.**

Zouval. Milostpán je tady v zahradě.

Bonifác. Ó, moje drahá slečno! (Běží jí vstříc.) Můj anděle!

Zuzana. Můj sladký Bonifáce! (Obejmou se.) Mé srdce mi nedalo už pokoje — (Lekne se a vzkřikne.) Ah! vždyť nejsme sami! Ta hanba! Moje panenská stydlivost!

Bonifác. Ale Václave! **fi donc!** Co pak zde pořád okouníte? nemáte jinde co dělat? Nynčko zde nepotřebuju žádné svědky. **Allez-vous!**

Zouval (odejde s lokaji).

Zuzana. Ach, co ten svět jenom řekne, že jsem se tak zapomněla! Ono mě to tak omámilo; já byla vždycky jako v klášteře.

Bonifác. Teď je mé srdce vaším klášterem! tam vás nebude nic pokoušet, a zpovídat vás budu jenom já.

Zuzana. Ach, já to nemohu ještě ani pochopit! Vy jste mně musel zrovna učarovat!

Bonifác (pro sebe). Zatím chodí snad sama do čar!

Zuzana. Jak se to jen stalo, že se naše srdce tak shledala?

Bonifác. Věčné řízení, sice by byly štemple zbyly, na kterých se dnes naše svatební smlouva napíše.

Zuzana. O vy dovádivý čtveráku! Ale budete mě vždy tak vroucně milovat jako teď?

Bonifác. Parole d' honneur! chladněji nežli teď vás už milovat nemohu.

Zuzana. O mon Dieu! mně se dělají mžitky, když slyším tak ohnivě rozprávět. Ale jedno si vymíním, sladký příteli! Až budeme svoji —

Bonifác. Ach, kýž to už je!

Zuzana. Tedy pojedeme hned do Prahy.

Bonifác. Můj dům se tam již chystá, aby v něm mohla nová panovnice kralovat.

Zuzana. Ono je sice pro mladou paničku ve velkých městech vždy trochu nebezpečno —

Bonifác. Pro mladou arci; ale když dá milující manžel pozor —

Zuzana. Ó, u mne toho nebudete potřebovat.

Bonifác. Rarášek nikdy nespí!

Zuzana (klepne ho vějířem). O vy rozpustilče! na mne bude dávat pozor moje vlastní srdce. Ale chci tam jen proto, že bych ráda svého mladého života užila, že bych se ráda v proudu rozkoší koupala, tomu hlučnému světu do tváří se podívala.

Bonifác. Všecko, všecko, moje hrdličko! ačkoli bych byl radši, kdybychom jako dva ptáčkové někde o samotě, v lupenatém křovíčku seděli, slaďounce štěbetali a se hubičkovali.

Zuzana. Ó přestaňte, přestaňte! mně pukne srdce!

Bonifác. Ale k vůli vám budu i jako motýlek po světě lítat a medové bylinky vyhledávat. Zpěvem a tancem, hodováním a milováním ocukrujeme si dny vezdejšího života a budeme plesat jako andělé na výsostech! (Zpívá a houpá se jako k tanci.) La, la, la, la, la!

Zuzana. O mon Dieu! co děláte?

Bonifác. Ve mně to už trhá všemi žilami, já bych s vámi lítal jako pírko — la, la, la, la!

Zuzana. Ale dětinský člověče!

Bonifác. Kdo může dvěma nevinným srdcím dětinské radosti zabránit? Lalalala. (Odtancuje s ní.)

Výstup 3.

Křepínský (**Jiřík**), trochu přehnaně vyfintěný švihák. **Severín**, přistárlý nevrlec v tmavém šatě, krátkých spodkách.

Křepínský. Hejsa! na dnešek se těším jako hoch na pomlásku. Dnes budu dovádět, až se bude podlaha otřásat.

Severín. Já také.

Křepínský. Ty? Hahaha! to jsem žádostiv! Až dosavad jsi lezl jako plž.

Severín. Za to si udělám dnes bene, že bude jednou konec tomu vašemu hejření.

Křepínský. Dnes bude konec, ale zejtra počne na novo!

Severín. Jen bude-li z čeho! z prázdného džbánku je těžko pít.

Křepínský. Ah, larifári, k čemu pak jsem tě udělal svým kasírem? Opatři, čeho se nedostává, vždyť mám přátel jako písku v moři.

Severín. Právě že jsou jako písek v moři, nemůžete si na nich nic zakládat.

Křepínský. Neutrhávej mým přátelům na cti!

Severín. Těžko hrušky třást, kde žádné nerostou; těžko utrhovat, kde nic není.

Křepínský. Ty jsi starý cop!

Severín. Já ne, ale vy máte cop jistých pošetilců, kteří mysií, že nejsou pro nic jiného na světě, než aby Pánu Bohu daremně den zabíjeli, šampaňským láhvím krky ulamovali, koně a psy krmili! —

Křepínský. To není pravda! Já jsem člověk podle světa, podle času, člověk politický.

Severín. Politý jste, ano, a k politování, že se necháte od každého polejt.

Křepínský. To je ta pravá politika; s každým za dobré, s každým laskavě —

Severín. To je ze všech copů nejhorší! Za našich dnů nesmí býti člověk nedovařený, to ho konečně žádný žaludek nesnese; buďto tak (okáže dlaň) nebo tak! (Otočí ruku.)

Křepínský. To bude tedy tak! (Okáže dlaň.)

Severín. Není-li jenom pozdě. Já na vašem místě sedl bych si raději do kouta, louskal bych cvrčky, a myslil bych, co zejtra počnu.

Křepínský. To si vymysli ty! k čemu pak tě mám, ty doktore vědectví?

Severín. Tedy vám pravím: opusťte dům, kde samá pošetilost bydlí! zachovejte, co vám ještě zbývá —

Křepínský. I drž hubu! za takové referáty tě neplatím. Já jsem mladý, a mladost chce radost; až budu takový scvrklý košťál jako ty, budu také takový mudrc.

Severín. To vám tedy přeju, abyste brzo scvrknul, neboť bez mudrctví není žádného štěstí, a když se k němu člověk dříve nepřizná, musí být nešťastný, aby se k němu přihlásil. (Odejde.)

Křepínský (sám). To je zlořečený copař! co ten mi toho nahučí! Na mou kuši, kdybych ho tak nepotřeboval, hned bych ho propustil! Co pak se mi může stát, i kdybych všecko probil? Ze světa nevypadnu, a nežli by moji přátelé dopustili, abych jim dělal hanbu, radši sáhnou pro mne do kapes.

Výstup 4.

Kristinka. Křepínský.

Kristinka. Není tu naše slečinka?

Křepínský. Slečinka tu není, ale někdo jiný je tu, který ti může být milejší.

Kristinka. Milejší? O prosím, já držím na rovnoprávnost; také jsem dobrá křesťanka a miluju každého jako samu sebe, tedy všecko podle jedné míry.

Křepínský. Chytrý kramář měří také jednou mírou, a přece ustřihne jednomu větší kousek zboží nežli druhému; mohla bys mně tedy na svém loktě také něco přidat.

Kristinka. Chcete-li, povím vám nejdříve, zač je toho loket. Ostatně vám může naše slečinka vrchovatě naměřit.

Křepínský. Ale co, když chci právě u tebe kupovat?

Kristinka. Ale co, když nemám pro vás nic na prodej?

Křepínský. Ani když ti dám několik hubiček ažia?

Kristinka. To už docela ne; ty nemají u mne žádný kurs.

Křepínský. Tedy mi daruj kousek svého srdíčka, a já ti dám za to svoje celé.

Kristinka. To byste koupil tuze draho — a co by zbylo slečince?

Křepínský. Ale co to máš pořád s tou slečinkou?

Kristinka. Nu, vždyť prý si ji chcete vzít?

Křepínský. Vzít, to je něco jiného, a když řeknu, že tě mám rád, je to také něco jiného. To je rozdíl jako mezi postní písničkou a hezkou polkou.

Kristinka. A myslíte, že by byla slečinka spokojena, kdyby to věděla?

Křepínský. Ona má dobrou konštituci a zná paragraf o svobodě lásky — a proto ti pravím, že tě miluju, že — (Chce ji obejmout.)

Kristinka (se mu vyvine). Pomalu, pomalu, já nemiluju tuze takovou svobodu! V lásce musím vládnout absolutně, sama a sama, tu jsem pravá tyranka.

Křepínský. Ale dovol, děvče, tyť jsi hrozná zpátečnice! Ty nejsi pro opravu a pokrok?

Kristinka. Já? právě naopak, já jsem pro pokrok, pro opravu lásky, jmenovitě u našich mladých pánů, ačkoli mám tuze malou naději, že se u nich nějaké opravy dočkám. Ano, je to samá třtina, samé proutí, kam vítr foukne, tam se už kroutí, a když přijde do ohně, tu jen silně prská, ale špatně hoří.

Křepínský. Ty mluvíš, jako bys chtěla psát satyry a na mně se cvičit!

Kristinka. Myslíte, pane barone, že mi dáte příležitost k satyrám?

Křepínský. Ale osobo, víš-li pak, že bych se mohl také rozhněvat?

Kristinka. To musím jenom ramenoma pokrčit, i nebyl by to první případ, co se pán zaškaredil, když mu nepatrná osobička, jako já jsem, něco pod fousky namázla, co zavánělo pravdou. Pravda je hrozně čpavá květina; já pak jsem tuze všední, nízké koření, aby si tak dvorný, vysoce urozený pán k vůli němu žluč rozlíval. A protož mě zachovejte raději v milosti, v kteréž bych se vždycky ráda nazývala páně baronovou poníženou služebnicí. (Odejde.)

Křepínský (sám). Zpropadená osoba! A já mám právě na ni tak nabroušeno! Ani nevím, co to je! A při tom je mi pořád, jako bych ji měl znát! jako by měla s někým ukrutnou podobnost. Škoda jenom, že má ten hrozitánský cop! Člověk by se moh' na něm oběsit. Vůbec je při vší té vyhlášené osvícenosti našeho času ještě tolik copů na světě, že by se mohly nimi několik let všechny mašiny na železné dráze vytápět. A to jsou copy! ty by něco vydaly.

Píseň.

Pravdu hlásat, právo množit,
na pověry kámen vložit,
chudobu již bídy zbavit,
lásku mezi lidem spravit,
šetřit také cizí víru
a žít s Turkem, židem v míru —
to přináší nový čas,
k tomu radí moudrých hlas;
Jdou však ještě také přání,
na věk nový žalování;
ty by chtěly inkvizici,
všechnu pravdu na hranici,
v pokornosti nohy lízat,
s modláři se tajně slízat,
pravdě kopat tmavý hrob —
to je cop, ach, to je cop!

Konečně se jazyk Čechů
vyloup' ze starého mechu,
má pro sebe velké pole,
může zníti v chrámu, škole,
může zvučet v domě, v radě,
v chatrčí i v panském hradě —
to přináší nový čas,
v tom se snáší moudrých hlas.
Jsou však ještě nebožáci,
co by dali mnohou práci,
těm to činí mškulaci,
že má Čech být vlastní nací;
čeština prý divně zvučí,
tu to fičí, tu to syčí,
až by nad ní strhli strop —
to je cop, ach, to je cop!

Mluvte, jak to srdce káže,
policajt už řeč neváže;
pište, jak to v hlavě zvučí,
censura to neumučí;
ať i řádné kusy hráte,
obraz čisté pravdy dáte —
to poroučí nový čas,
v tom se snáší moudrých hlas.
Jsou však ještě netopýři,
co jen po tmě rádi hýří;
jiskra pravdy, ta je pálí,
raděj by po krk v bludu stáli!
a když vidí něco hráti,
že v tom svobodu je znáti,

tu by z toho nasekali drob;
to je cop, ach, to je cop!

Výstup 5.

Vilibald, Zelnický, Votický a více jiných hostů ze zámku. Později Efrozina. Křepínský. Za nimi Kristina.

Vilibald. Kde je naše nebešťanka, abychom své pozemské šíje před ní sklonili? Bezpochyby se vznáší co opravené vydání olympické Psychy okolo kvetoucích dítek Flory!

Zelnický. Jenom se těmi floskulemi neudavte!

Vilibald. Byla by to alespoň originalní smrt, jako můj celý život! Ale tantum abest, ut — já chci být ještě živ, a jmenovitě dnes! Dnes se tu budeme v rozkoši koupat.

Zelnický (k Votickému). Jen kdo asi lázeň zaplatí! Starý Bonafides nemůže už pro samou bryndu do kapes.

Votický. Vypadá to s ním opravdu tak mizerně?

Zelnický. On je vtělená mizerie, já to znám, a jestliže mu stará nevěsta brzo žíly nepodváže, tedy se zakrvácí a sklapne, jako rozviklaný zavírák.

Votický. Ale ví-li pak nevěsta, že je ženich vymačkaný citron?

Zelnický. Sotva, sice by do něho nekousla, proto že jakživa plnou kasu milovala.

Votický. No, ta se bude pěkně ošklíbat, až přijde na jádro.

Vilibald (jenž se byl zatím ohlížel). Ha, tamhle vychází naše slunce! Já se musím hned v jeho paprsku ohřát! (Běží Efrozině vstříc.)

Votický. Ah, podívej se, hej! Křepínský lepí se už zase na vějičku!

Zelnický. Však my nastrčíme brzo jinou volavku, že zase přilítne a nám na lep sedne.

Vilibald (vrací se s Efrozinou). Na mne vylil zlý duch času všechnu zásobu své žluče! všemu stvoření svobodu, pro mne ale ukoval zvláštní okovy a udělal mě otrokem.

Efrozina. Víte, že je to pro muže vašeho smýšlení hrozně převrácená řeč? Uvidím, co řeknete, až vám povím novinu.

Vilibald. Politickou?

Efrozina. Socialní. Mám si vzít Křepínského.

Vilibald. Já ho zastřelím! vystavím mezi něj a mezi vás barikádu, že musí mít Jakubův žebřík, bude-li ji chtít přelízt.

Efrozina. Papínek mi to radí.

Vilibald. To je tyran!

Efrozina. Ale rozumný. Jeho vlastní finance mají tak slabé nohy, že si musí vzíti starou zemanku, aby se mohly na někoho opřít.

Vilibald. A co se stane z vašeho otroka?

Efrozina (tleskne ho vějířem). Tomu dovolím napsati jedovatý článek o nepraktičnosti stavu manželského.

Výstup 6.

Bonifác. Zuzana. Předešlí.

Bonifác. Ah, bon jour, pánové! Služebníček, moje spanilé dámy! Jsem nad míru potěšen, že jste mě svou přítomností poctili, kdy slavím nejradostnější den svého života. Oznamuju láskám vašim, že hodlám zase do stavu manželského —

Zuzana. Ach, milý Bonifáci, přestaňte! moje panenská stydlivost —

Křepínský (jenž se byl zatím trochu s ostatními hosty obíral, stojí teď u předu). To je pravda, stydět by se mohla!

Zuzana (fofruje se vějířem). Já to nevydržím, já shořím!

Bonifác. A tuhle předvádím svou roztomilou nevěstu.

Hosté. Ah! mnoho štěstí! gratulujem! (Dámy se sběhnou okolo Zuzany).

Křepínský (stranou). Čečetky se slítly okolo sůvy.

Zuzana. Ach, moje dámy, vy ani nevěříte, jak mi je! Kdybych se byla nadála, že je to pro mladé děvče tak těžké —

Bonifác (dostal se s několika poklonami okolo hostů na druhou stranu ke Kristině). Ale co pak je to, kolčavinko? ty se nedáváš dnes ani vidět!

Kristina. Na takový den má věrný čeledín plny ruce díla.

Bonifác. Nemluv mi o tom dnu! já ho vymažu z kalendáře!

Kristina. Jáť myslila, že se ho nemůžete dočkat!

Bonifác. Děvče, nezlob mě a přestaň s tou řečí o čeledínu! To víš, co bych já pro tebe udělal, kdybys — (Mluví s ní lichotivě, ona ho dováďivě zdržuje).

Některé dámy (baví se s Efrozinou).

Villibald (přitočí se k Zuzaně, líbá jí ruku a mluví polotajeně). Dovolte, nejkrásnější svého pohlaví, aby ctitel vaší pravé neviditelné ceny —

Zuzana. O prosím! vy zlý lichotníče!

Villibald. Nemám příčinu, abych vám lichotil; já nebažím po vašem bohatství jako jistí lidé, mne by oblažila vaše přízeň.

Zuzana. Co to mluvíte?

Villibald. Jsou nevděčníci na světě, kteří hvězdu zanedbávajíce okolo bludiček se točí. (Ukáže na Bonifáce.)

Zuzana (se rozběhne a udeří Bonifáce vějířem do ramena.) Co pak to zde děláte?

Bonifác. Já — já dával naší panské všelijaké naučení.

Zuzana. Tak?

Kristina. O, hrozně moudré naučení, milostslečinko! Náš pán, to je pán! učený Šalomoun! O jen počkejte, až ho poznáte, to budete oči otvírat.

Bonifác (kývá na ni pozadu rukou i nohou, aby nemluvila.)

Kristina. A jak vás miluje, milostslečno! Jen se podívejte, jak to ním trhá!

Bonifác (podá rychle Zuzaně ruku). Nelíbí se, moje nejsladší? Půjdeme k tabuli! Moje dámy a pánové, račte si hledět kratochvíle! Václave, dej znamení! S dovolením, vzácná společnosti! k většímu vyražení objednal jsem z Prahy celý balet, nejznamenitější umělce! (Jde s ostatními hosty ke stolu a všickni zasednou.)

(Lokajové posluhujou. Zouval zatleská dlaněmi, na to začne hudba a tanec. Po skončeném tanci vyskočí Křepínský od hracího stolku.)

Křepínský. Dovolte, to jsou zlořečené karty! Nemohu ani jednou vyhrát. Buďto máte šotka, anebo —

Votický. Co anebo?

Křepínský. Nebo fixlujete, když to chcete slyšet po česku.

Votický. Pane, vy se opovažujete —?

Zelnický. Nedělejte křiku a pojďte hrát. Štěstí se obrátí.

Křepínský. Já už nehraju.

Votický. Tedy zaplaťte, co jste zůstal dlužen.

Křepínský (k Zelnickému). Půjčte mi těch dvacet dukátů.

Zelnický. Já? co pak vás napadá!

Křepínský. O ty tlučhubo!

Bonifác (vstal od stolu, hosté po něm). Ale pánové! co pak tropíte? Prosím —

Křepínský. Severíne! Severíne!

Výstup 7.

Severín. Předešlí.

Severín. Co se líbí?

Křepínský. Skoč domů a přines mi dvacet dukátů!

Severín. Těžko na písku ryby lovit; těžko ořechy klátit, kde nerostou. Já vám už povídal, že bude dnes konec muziky; vy nemáte ani krejcaru!

Hosté. Ani krejcaru? tedy na mizině? chuděra? (Někteří se smějou, jiní krčí ramenoma.)

Severín. A to je vám k smíchu, pánové? Nešťastnému se smějete, když sami na podryté půdě stojíte a každé okamžení v bahně svých rozmařilostí zahynouti můžete?

Villibald. I ty sprosťáku! ty se opovažuješ —?

Severín. Sprosťáku? a to povídáte vy, jenžto jste nedávno psal hřímavé články o tom, že všeckna moc a sláva světa na sprostém lidu se zakládá? Jste vy dosud novinářem?

Villibald. Jsem a to je moje chlouba!

Severín. Ale novinářství by se nemělo čím chlubit, kdyby nemělo jiných pěstounů! Ano, krásné je to povolání, pérem v ruce bojovati pro pravdu, svobodu a právo; ale kdo své péro zaprodává, kdo je dnes v teplé krvi a zejtra v račí šťávě namáčí, kdo se jako baba smrtelnou barvou líčí, sotva že se vítr obrátí, jako vy — ten je bídný břídil a hanebný zrádce v říši svobodného slova!

Bonifác. Cože, ty žebroto? ty budeš mým hostům držet exorty?

Severín. Co mluvíte vy o žebrotě, nedávno pečený zemane? Sáhněte si dříve sám do kapes, nenajdete-li tam egyptské zatmění! A jestliže je i nenajdete, kdo jste, že mi vytýkáte žebrotu? Z čeho pak jste naplnil svůj měšec, nežli jste si kou-

pil nové jmeno, abyste měl alespoň něco, co muži šlechetnému náleží? Žebrotu jste odíral, ze žebroty se krmil a napájel, ze žebroty tloustnul — a chcete snad nyní mluvit v řadě těch mužů, kteří výsostí ducha svého nebo skvělými zásluhami rodiny své jsouce vznešeni ku spasení vlasti vedou hlasy veřejné? Zalezte raději do díry, kde neuslyšíte nářek utiskovaných!

Hosté. Ten člověk se pominul! vyhoďte ho ven!

Severín. O jen pojďte, ale dříve slyšte rejstříky svých hříchů, vy mladí zabíječi drahého času, ty oškubaný marnotratníku, ty zvadlá slunečnice —

Výstup 8.

Zouval. Potom **desátník** s vojáky. **Předešlí.**

Zouval. Milostpane, vojáci jsou tady! exekuce!

Bonifác. Sem s nimi! Sem s nimi!

Vojáci (přijdou).

Bonifác. Poníženě vítám, spasiteli uděšených občanů! Tuhle jsou dva nebezpeční odbůjníci; odveďte je na mé zodpovídání!

Severín (dá se plným hrdlem do smíchu). Bravo, bravo, pokoje milovný občane! Ty nás chceš tedy z trestu do vojenského kabátu vpravit? Tvé štěstí, že v něm už nevězím, já bych ti poděkoval za ten kompliment. To je roucho ctihodné, žádná káznice! a abys věděl, že se ho nebojím — allons, pánové! já jsem váš i se svým mladým kamarádem! Mnohý přišel ve vojenském kabátě už k jinému rozumu, snad převrátí také tohoto mladíka. Pro takovou scvrklou čeládku (ukáže na Bonifáce) arci není! na tu se musí teprva vymyslit šněrovačka, která z ní všechnu neřest vymačkne! Allons, pánové! (Odvádí Křepínského, jenž tu stál jako zmámený. Vojáci odejdou za nimi.)

Bonifác. Vesele, pánové! Na zdraví spanilé nevěsty!

(Villbald obrátí se horlivě k Zuzaně. Efrozina se diví a tleskne ho vějířem do ramena, on si toho ale nevšímá. Hosté se hrnou ke stolu. Balet se hne k tanci. Hudba začne. Všeobecné živé pohnutí.)

Opona spadne.)

ODDĚLENÍ TŘETÍ.

Živý, pestrý tábor přátelského vojska. Uprostřed návrší a ssutiny starého zámku. V popředí markytánky.

Výstup 1.

Šavlička. Potom **Severín.**

Šavlička (co prostý voják v plné zbroji, přijde celý utrmácený). Tohle je zlořečená robota! to aby všickni čerti vydrželi! Teď jsem byl zas celých čtyryadvacet hodin na ztracené vartě! Už jsem myslil, že na mne zapomněli, anebo že mě tam nechají jako kamenného panáka na památku velikého hrdinství. Já bych se jim poděkoval! Nepřítel stojí tak blízko, že by moh' dát člověku trochu ohně, kdyby si chtěl dýmku zapálit. A ti chlapi tam na druhé straně nemají pražádnou manýru! Každou chvíli udělá to u nich: baf! a už letí takový olověný pták okolo uší, až z toho člověk husí kůži dostane!

Severín (též co voják, vejde). Nu, jak se vede, kamaráde?

Šavlička. Až hanba povídat! Já mám vzteky, že bych se zakous', kdybych byl kůnou. Čert mě do toho kabátu strčil!

Severín. Hochu, dej pozor, aby tě komandant neslyšel!

Šavlička. E co, komandant! tomu je snadno mluvit! Komandovat! to je kusů! komandýrovat také dovedu! ale jestli by komandant podle toho tancoval, to je jiná otázka.

Severín. Nemysli si, že má komandant zlaté časy! Ty máš starosti jen o svou kůži —

Šavlička. Prosím, můj žaludek je tu také!

Severín. On má ale starosti o všechny, a k tomu je ňáké hlavy třeba.

Šavlička. Mou hlavu by moh' každý jenerál potřebovat!

Severín. A když mu něco špatně vypadne, má nejlepší vyhlídky na laciný kvartýr v pevnosti.

Šavlička. Alespoň se nemusí starat ani o Jiřího, ani o Havla.

Severín. To je mně můj stav desetkrát milejší! Já jsem pánem bez starosti, a není-li také jednou co na zub, padne druhý den tím větší porce. O to se stará nahoře král nebeský a zde na zemi

pečuje otec královský. Já jsem vlastně voják, já! já nesu údy a krev na oběť! Hejsa do masa! Pif, paf! už to padá! Kdybys nebyl punčocha, cítil bys to se mnou! A jaké to bude gaudium, až se jedenkráte domů vrátím! Moje děvče arci zatím trochu přezraje — apropos, máš ty také ňákou milou?

Šavlička. Ani pírko!

Severín. A také jsi žádnou neměl?

Šavlička. To už nevím, já mám trochu děravou paměť.

Severín. Ó, to jsi bídné stvoření, to musíš arci pořád bručet! Komu si láska do osrdí nesedne, ten rýpá pořád do života, pořád je nespokojen; ale láska dodává síly i k nejtěžšímu. Když člověk miluje, dostane brejle zrovna z boží fabriky, a tu se mu ukáže svět v docela jiném světle. Vlasť je pak jeho věčně kvetoucí ráj, a dívka andělem, kterýž ho ale z něho jen tenkráte vyhání, když se k jeho branám škůdce přiblíží. Pak to zní: S Bohem, vlasti! S Bohem, dívko! Pro vás drahé uchopím se zbraně, anděl boží bude při mé straně!

Píseň.

S Bohem buď, o děvo sladká!
Bije doba loučení!
meč je tasen ku krvavé půtce,
aby klesnul zhoubný škůdce,
vlasti vzešlo spasení!
Hle, již prapor větrem vlaje,
pod ním šumí český zpěv;
hudba rekům pochod hraje,
aby pro své rodné kraje
proudem lili vroucí krev.
Vlast volá, neplač, milenko!
Ochranou mi láska tvá;
anděl Páně bude u mne státi,
až se počne o smrt hráti,
on mě tobě zachová.
Mám-li ale v boji klesnout,
v paměti mě uchováš;
bylo pro vlast bojováno,
mužné krve proléváno,
ty pro ni též plápoláš!

(Odejde.)

Šavlička (odložil mezi tím zbraň, sám). To je všecko hezká věc, a já bych dovedl také milovat, jen kdybych nebyl tak nešťasten. Já arci už jednou držel štěstí za pačesy, ale to jsem neměl ještě Filipa. Nynčko bych měl mít několik pytlů blanického ovsa! Ale jak ho dostat? To bych musel zrovna upláchnout, a to je hrozně lehtivá věc. (Sáhne si na krk.) U vojanského stavu mají převrácené paragrafy; co by měli člověka na nohou trestat, když uteče, splatí mu to na krku. (Vytáhne mezi tím plátěný vak ze stanu a sedne si na zem.) Pojď sem, kamaráde! budeme ještě jednou snídat! (Vyndá z vaku suchar a začne jíst; najednou se chytne za ústa.) E! to aby měl člověk zuby jako veverka! Zpropadený dalamánek! Musím si ho u markytánky trochu namočit. (Vstane a jde k markytánce.)

Výstup 2.

Kristinka. Šavlička.

Kristinka (co markytánka přišla mezi tím z tábora ku předu).

Šavlička. A vida, vida! Tu máme novou markytánku, a jak figura ukazuje, zdá se to být čistá Markyta. Dobrého zdraví, útočiště žíznivých!

Kristinka. Dobrého zdraví, statečný hrdino!

Šavlička (stranou). Ať mě koza trkne, to je podobnost! Tu osobu bych měl znát.

Kristinka. Nu, líbí se něco, rekovný ochránče vlasti? něco k rozpálení ducha?

Šavlička. Dejte sem náprstek něčeho hořkého, abych si napravil chuť.

Kristinka. Leží vám snad nějaký husar v žaludku? (Nalívá mu.)

Šavlička. Ah, mne tlačí celá armáda! (Pije.)

Kristinka. To musí být horší nežli můra?

Šavlička. Ještě jednu. Přichází na vás také?

Kristinka. Kdo?

Šavlička. Ňáká můra.

Kristinka. To bych si nemohla stěžovat. (Nalívá mu.)

Šavlička. Škoda, já myslil, že jste zkušená osoba. Na vaše zdraví, paní — či snad ještě panno markytánko?

Kristinka. Až posavad se nikdo nade mnou neslitoval.

Šavlička. Nikdo? Toť jste musela být zrovna mezi slepými! — Ještě jednu! všeho dobrého do třetice! — Odkud pak jste, roztomilá nalejvačko?

Kristinka. Z berounského kraje.

Šavlička. Tedy Češka, co by ráda brala? I šlaka, toť jsme tedy krajané;

já jsem také Čech. To mi musíte zavdat, krajanko!

Kristinka. Děkuju, stálého zdraví! (Pije.)

Šavlička (vyleje ostatek na suchar).

Kristinka. Já si hned myslila, že jste Čech, proto že máte podobnost s jakýmsi člověkem — když si na toho blázna zpomenu, musím se dát pokaždé do smíchu.

Šavlička. Ale ne snad proto, že byl Čech? To bych vám s dovolením jednu — (Rozpřáhne se.)

Kristinka. I co vám napadá! to byla jeho jediná cnost.

Šavlička. Tedy to byl snad ňáký anděl v pantalonách, že je vám do smíchu, když si na něj zpomenete?

Kristinka. Anděl, ale z roští! Mladý hejřílek to byl, darmochleb, hrál si na pána, ačkoli mu hrábě a vidle do ruky patřily; ale také dohrál, hahaha!

Šavlička (stranou). Má to padat na mne? To by musela být zrovna nějaká čarodějnice, aby to věděla. (Nahlas.) Ale dovolte, panno markytánko! to není hezké, že se nešťastnému posmíváte, to je znamení tvrdého srdce.

Kristinka. Ó, já mám tuze měkké srdce.

Šavlička (přítulně). Že máte? tuze měkké? Mohlo by se do něho něco vtisknout?

Kristinka. Až se najde člověk, který se mi zalíbí, arci musí být mého stavu, nic vyššího —

Šavlička. Takhle mé pozitury, co?

Kristinka. Tedy se nebudu dlouho rozmýšlet a pustím ho do svého srdce.

Šavlička. Já vím o jednom, ten by se vám právě do srdce vešel! Musí být voják, není-li pravda?

Kristinka. Statečný hrdina.

Šavlička. Já vím o jednom statečném obranci vlasti, a k tomu je Čech!

Kristinka. Čech musí být, to se rozumí! Ale musí umět také polku tancovat.

Šavlička (stranou). Já bych tanceval raději pořád: Utíkej Káčo! (Nahlas.) Polku? ó já jsem polku vynašel a byl bych tedy člověk zrovna podle vašeho gusta!

Kristinka. To si musíme ještě rozvážit.

Dvojzpěv.

Kristinka. Můj hoch musí být udatný
hajič drahé vlasti!
Šavlička. To si mne vem, já z nepřátel
nasekám ti masti!
Kristinka. A v srdci musí živit lásku
pro svůj rod a plémě.
Šavlička. To chceš-li, budu mít rád holky
z celé české země.
Kristinka. A právo lidské musí ctívat,
kde je v tísni zhlédne.
Šavlička. To já se ani mouchy netknu,
když mi na nos sedne.
Kristinka. I když je vítěz nesmí řádit
jako lítě zvíře.
Šavlička. Ach, já bych raděj pořád ležel
jako sysel v díře.
Oba. Takového reka hodná Češka
vyvolí si ráda,
nemusí mít strachy, že ji v lásce
zrádně podvede!
Kristinka. Svou ruku tobě dám,
an tě co Čecha znám;
jsi také statný rek,
věrné vlastence vděk!
Šavlička. Svou ruku tobě dám,
an tě co Češku znám;
jsem věru statný rek,
věrné milence vděk!
Lalala lala!
My půjdem rádi,
kde bitva řádí,
a kdybych váznul,
dáš mi kuráž!
Kristinka. Ach, to by byla hrůza,
kdyby tebe kulka trefila
a ty bys pad'!
Šavlička. Ne, ne, ne! To se nesmí státi,
to mi není vhod,
to prásknu radš do bot!
Kristinka. Svou ruku tobě dám,
an tě co reka znám;
hleď se jen zachovat,
věrně mě milovat!
Šavlička. Svou ruku tobě dám,
život svůj zachovám,
budu tě milovat,
a polku tancovat!
Lalala lala! (Odtancujou.)

Výstup 3.

Severín s třemi vojáky, mezi nimiž Bodáček, vedou Bonifáce chudě oděného a Efrozinu, kteráž má kytaru na rameně viset. Později Kristinka.

Severín. Jen sem ku předu! Vy jste podezřelí až do kosti.

Bonifác. Pro živé rány, já jsem poctivý občan, člověk na cestách —

Severín. Vy jste špehoun!

Bonifác. Nejsem! já jsem vašinec, s tělem a duší jsem při vás!

Severín. Proč tedy jste utíkali, když na vás přední stráže křičely?

Bonifác. Já nechtěl ty pány obtěžovat. Ach, pane vlasti obránče, jen si nechte říci! Já jsem držel vždycky s vámi, já býval s vašimi pány špecial — (důvěrně) já byl až potud vždycky pro starý pořádek.

Severín. Jak to myslíte?

Bonifác. Ať se propadnu, když si nepřeju, aby se bylo ničím nehnulo — a kde se čím hnulo, aby se to zase na staré místo pošouplo. Rozumíte?

Severín. Tisíc kulí a granátů! A to se opovažujete říkat poctivému vojáku? Člověče, je to z posměchu, z hlouposti nebo z ničemnictví? Myslíte, že drží voják na královské slovo méně nežli vy? My právě proto v boji krvácíme, aby to jeho slovo do života vešlo, aby se krásná myšlénka vtělila. I my jsme z toho masa, z té krve jako vy, i náš duch hoří po tom světle jako váš, a já bych si dal tuhle svou pravici až po rameno useknout, anebo bych prosil Boha, aby mi ji svým bleskem roztřepil, kdybych věděl, že ji zdvihám v boji pro něco jiného, v boji proti královskému slibu.

Efrozina. Bravo! boží bojovníku!

Severín. Tisíc kulí a granátů! já mám deset chutí pověsit vás na některou borovici, aby vám ty staropořádkové myšlénky vyvětraly.

(Zdáli je slyšet bubnování.)

Bonifác (padne na kolena). Milosrdenství —

Kristinka (vejde). Co se děje? celý tábor je pobouřen? — Ah, co vidím? slečna Efrozina —?

Efrozina. Ty jsi tady?

Bonifác (přišoupne se na kolenou). Jemnostpaní markytánko, přimluvte se —

Kristinka. Jak přicházíte do tohoto obleku?

Efrozina. Během osudu, jako prodlužení milionáři! Naděje sklaply, bohaté svatby se nepodařily, slečna Zuzana se zbláznila do Vilibalda, pamatuješ-li se na něj.

Bonifác. To jí ani na onom světě neodpustím!

Efrozina. My jsme musili všecko opustit a nechat věřitelům! Štěstí, že umím trochu na kytaru brinkat, tak se chceme až k přátelům doklepat.

Kristinka. Není možná!

Efrozina. Proč by nebylo? Já jsem při tom jako ryba ve vodě; ale tomuto statečnému vojínovi se zdá, že —

Severín. K čemu ty dlouhé orace? Vy jste podezřelí, jste chyceni, jste vyzvědači!

Výstup 4.

Šavlička. Předešlí.

Šavlička (přiběhne). To je hrůza! Potopa světa! Nepřítel se valí.

Severín. No, no, babo! tak zle není!

Šavlička. Byli prý zde špehouni!

Severín. Ha, zlořečeně! Honem tedy na místa a ku zbrani. Tobě zde nechám dva arestanty, jsou špehouni, ať je dobře hlídáš; já jdu to ohlásit komandantovi; za hodinu se budou houpat.

Bonifác. Spasiteli, smilujte se nade mnou! Já si dám poslední památku všeho copu vypálit, jen žádnou houpačku.

Šavlička. Ale kryndypány! toť je slečna Efrozina a pan Bonifác.

Bonifác. Ach arci, můj nejsladší pane kadete! přimluvte se u pana polního maršálka!

Šavlička. Ale co pak se mi něco zdá? nebo je to pravda? slečna s citerou po světě?

Severín. Drž hubu, a vy honem do díry! (Ukáže Efrozině a Bonifácovi na stan; potom k Bodáčkovi.) Ty zůstaneš tady, a kdyby chtěl některý arestant upláchnout, tedy po něm palte, až se z něho zapráší! (K ostatním vojákům.) Vy pojďte se mnou! (Odejde.)

Efrozina, Bonifác (vešli do stanu).

Šavlička (vezme ručnici a postaví se ke stanu). Zlořečené plahočení!

(V táboře panuje hnutí, kratochvíle přestala, vojsko sem tam běhá, sestavuje se a opět se rozptyluje.)

Kristinka (šla mezi tím ke druhým markytánkám, umluví se s nimi a vezme soudek). Inu, na vojně jinak není! Ráno radost, večer žalost. (K Bodáčkovi.) Je-li pravda, příteli!

Bodáček. Hm!

Kristinka. Ale pravý voják si z toho nic nedělá; ten si pomyslí: co nemáš dnes, to máš zejtra. Je-li pravda?

Bodáček. Hm!

Kristinka. A potom je lecjakých prostředků — (malejvá) kterými se mysl obveselí.

Šavlička. Odstup, satanáši!

Kristnka. I vždyť to žádný nevidí, a v poli se musí oko přimhouřit, jen když je něco v žaludku. Je-li pravda?

Bodáček. Hm!

Kristinka. Nelíbí se? Mám tu zbytek, a jestli vám ptáčky vylítali, napíšu to do komína.

Bodáček. Hm! (Vezme a honem pije.)

Šavlička. Máte-li v komíně ještě místa, mohla byste mne tam také zapsat.

Kristinka. I s radostí! pro takové obrance vlasti všecko! (Nalévá.) Pítel pro vás tady také ještě něco zbude.

Bodáček. Hm!

Kristinka. Ha! (Hledí za scenu.)

Šavlička. Co je?

Kristinka. Koukněte, koukněte! co se to stalo našemu plukovníkovi?

Šavlička. } Kde? kde? (Oba se postaví vedle ní.)
Bodáček. }

Kristinka. Tamhle na tom splašeném koni! Vidíte? (Pozadu kývá rukou Efrozině, kteráž na to pozorně s otcem ze stanu vyleze a k markytánkám uklouzne. Markytánky na ně čekaly, hodí na Efrozinu velký šátek a na Bonifáce vojenský plášť, a rychle s nimi zajdou.) Teď se okolo něho sbíhají! He! kůň se staví na zadní nohy! On sletí! (Odběhne).

Šavlička (vystupuje pořád na prsty). Já nic nevidím, ani plukovníka ani valacha. Vidíš ty něco?

Bodáček. Hm!

Šavlička. Kde pak je to? (Ohlídne se.) No? kde pak jsi? (Otáčí se a nahlídne i do stanu.) I hrome! co je to? Prázdná klec? Ptáci vyletěli! Tys je pustil!

Bodáček. Hm! (Chytne ho za prsa.) To se ukáže!

Šavlička. Dej pokoj! nestrkej!

(Sem a tam bubnování, vojsko se stáhlo na svá místa.)

Výstup 5.

Severín s několika vojáky.
Předešlí.

Severín. Jistá věc, že se děla zrada, a když přijdou tihle dva do výslechu, jistě se něčeho domakáme. Co je to? kde jsou arestanti?

Bodáček. Tu je!

Šavlička (na Bodáčka). Ten je to mezi námi! — Ah, on mi vytřese duši!

Bodáček. On je pustil!

Severín. I aby do vás deset tisíc láter —!

Šavlička (křičí). Markytánka —!

Severín. Milion kulí a granátů! (K vojákům.) Odveďte je k profousovi! (Vojáci je obstoupí.)

Šavlička. Ó já mizera! Ó ženská falešnost!

(V tom padne opodál několik ran.)

Severín. Ha, přední stráže jsou přepadeny! Honem, hoši, na pomoc a okažte, co umíte! (Žene se v tu stranu.) (Přepadnutí tábora od vojska nepřátelského. Boj a lomoz. Kristina dávala hned po svém uklouznutí pozor, co se děje, a hledí pak za Šavličkou. Ten se vrací s obvázanou hlavou, veden od jiného vojáka. Kristina se s ním pečlivě obírá. Nepřátelé jsou zahnáni. Vítězné skupení. Scénu provází přiměřená hudba.)

(Opona spadne.)

ODDĚLENÍ ČTVRTÉ.

Před fabrikou. Po levé straně hokynářský krám.

Výstup 1.

Bonifác. Potom Lokýtek. Později Efrozina.

Bonifác (sedí u krámu a čte noviny). To je ženiální článek: „Vítězství bramborů nad pšenicí“, a tuhle ten: „Lepší vdolek v ruce nežli buchta u pekaře“, čili: „Demokracie, dej si pokoj!“ — Mistrovská práce! Jakoby to byl člověk někde ze života vypsal. Já býval přece jen slepý krtek! na takové věci byl bych jindy ani nekouk'. To jsem četl nanejvýš ponaučení, jak se okurky nakládají. Ale když se udělá ze Šavla Pavel, tedy pozná, co je pokrok a osvícení.

Lokýtek (vyjde z fabriky).

Bonifác. I dobré jitro! Služebníček!

Lokýtek. Servus.

Bonifác. Máte něco nového?

Lokýtek. Nemáte dost na staré bídě? potřebujete o ní vědět ještě něco nového?

Bonifác. Právě že bylo ve starém mnoho bídného, musíme se shánět po novém.

Lokýtek. Prodávejte radš homolky, to vám vynese víc nežli noviny.

Bonifác. He, he, tak jsem také mluvil, dokud jsem byl slepotou poražen; ale co mi přišlo osvícení v podobě ohnivého jazyka —

Lokýtek. To mohl k vám raděi nějaký uzený jazyk přijít, měl byste alespoň posvícení; to je lepší nežli osvícení.

Efrozina (vejde s košíkem na ruce). Ah, služebníček, pane fabrikante! Dáte mi nějaký počinek?

Lokýtek. Myslíte, že mám peníze na dračku?

Efrozina. Nu, drát se o ně nebudu; ale mám tu pěkné merunky, něco pro paničku; udělejte jí radost.

Lokýtek. Ať jí brambory, to má dost radosti; já mám sotva na černý knedlík.

Efrozina. Co pak mají říkat chudí lidé, když vy tak naříkáte?

Lokýtek. Já jsem mezi chudými nejchudší, mezi mizernými nejmizernější; nevím, kde mi hlava sedí, tolik krků volá na mne: dej sem, dej! tolik rukou sahá mi do kapes: dej sem, dej! tolik nohou mi — já si strhnu hlavu! (Odejde.)

Bonifác. Nešťastný fabrikant!

Efrozina. Blázen je! Má hezké jmění, živnost mu kvete, a dělá, jako by musel suché kůrky okusovat.

Bonifác. Celé jeho neštěstí je, že nečte noviny; kdyby věděl, co je politika —

Efrozina. Tedy by neprodal ani o loket více kartonu. Ale měl by cítit, že má roztomilou ženušku, která ho miluje; pak by zpíval jináč.

Bonifác. Nu, jen ho nech! však on také ještě co fabrikantský morous nedodělal. Měli jiní lidé také ledaco, hehe! a prodávají teď polejvačky; ale arci, měli při tom dceru, kteráž pozapomněla, že měla otce blázna, a s velikým sebezapřením —

Efrozina. Pomalu, papínku, s tím dlouhým přadenem, abyste se nezaplet'! Pro ženu emancipovanou je to jedno, jestli hokynaří, nebo jestli v lesknavém saloně vizity přijímá.

Výstup 2.

Severín. Potom Lokýtek. Předešlí.

Severín (co tiskař vyjde z fabriky). Dobrého zdraví, panno Efrozino! Dejte mi něco pro hryzení.

Efrozina. To jest: abyste dostal hryzení?

Severín. Ah, to se potřebuju jenom na našeho držgrešličku podívat, to mě může kolika hned přetrhnout. Ale já si chci hryzení zahnat; dejte mi jen mou každodenní medicinu! (Vyndá láhvičku.)

Efrozina (mu nalévá z veľké láhve).

Lokýtek (rychle vejde se svazkem klíčů v ruce). Pořád mi hučí něco v uších, že jsem dvanáctým klíčem dobře nezavřel; na jedenácti zámkách jsem jistě dvakrát zatočil. To by byla hrůza, kdyby se mi na tu trochu ovsa někdo dostal!

Severín. Ah, náš patron už někde slídil! Vinšuju stálé zdraví, jemnostpane!

Lokýtek (jenž odcházel, rychle se obrátí). Co je? Ah, servus! (Stranou.) Ten člověk je jako můj stín! Kam se vrhnu, všude se mi naskytne.

Severín. Už tak časně po řízení? Dnes sluníčko hřeje. (Podává mu láhvičku.) Nelíbí se trochu? pravý boží dar, samožitná! v letě chladí, v zimě hřeje. Panna Efrozina na to drží!

Lokýtek. Kdybys ty držel raději formu v ruce a pracoval a vydělával!

Severín. Pro koho pak? Pro jemnostpána vydělávám dost a pro sebe víc nepotřebuju; a kdybych potřeboval, tedy se přihlásím.

Lokýtek. Arci, a milostpán bude takový osel a dá ti!

Severín. Ano, milostpán bude takový osel a dá mi.

Lokýtek. Baštony! sebrat tě dá!

Severín. To nesmí, sice udělám kraval.

Lokýtek. I ty zlořeče — (Stranou.) Jen kdybych mohl toho chlapa z díla připravit! Ale já se ho zrovna bojím, on má jazyk jako meč, a mimo to má ještě něco při sobě — já si strhnu hlavu! (Odejde.)

Efrozina. Dnes není pán tuze dobrého rozmaru! (Odejde do domu.)

Bonifác. Proč nečte noviny!

Severín. On je šťovíkového rozmaru, octem politý a pepřem posypaný. Blázen je, dříč sebe a lidí. Má peněz jako želez, moh' by mít živobytí jako v ráji, moh' by jiným přilepšovat; zatím je živ jako hladový poustevník a utrh' by jinému sousto od huby! Patří také k těm zakrnělým, co se do života nehodí, a které bych vzal někdy se vší chutí na paškál. (Zpívá:)

Jistý pán chce na sněmu se blýskat,
jezdí, hledí voliče si získat,
slibuje, že pro ně dá svou duši,
daně zmenší, robotu že zruší,
až si místo v sněmu vyběhá.
Na to zrovna do centrum si lehne,
celý čas se na sedadle nehne,
a když jednou s vysoka si houkne,
tu jen očkem ministr naň koukne,
a on pak zas hubu drží dál.
Toho bych vzal hnedle na paškál!

Vlastenec se ani neuchází,
a přec na to do sněmovny vchází;
národ ho už zná a chutě volí,
proto že má na jazyku soli,
v mozkovici jasnou fakuli;
ale když pak v sněmu pravdu řekne,
tu se mnohý scvrklý panák lekne,
že prý je to hrůza, tak se rouhat,
panské právo po smetišti plouhat,
že by si raděj starou vládu přál.
Toho bych vzal hnedle na paškál!
(Odejde.)

Bonifác (sám). Chytrý to člověk! z toho může být ještě velké zvíře, jen co začne číst noviny.

Výstup 3.

Kristinka. Potom **Efrozina.** Později **Lokýtek. Bonifác.**

Kristinka (v prostých šatech, vyjde z fabriky). Ne a ne! to nebudu déle snášet! Já jsem takový blázen, že mu strčím všecko do hrdla; na mých penězích leželo požehnání, a teď bych se měla dřít, tahat a postit? Vypadá takhle fabrikantka? Co je mi to platno, že máme peníze, když si nemohu ani čistý čepec koupit!

Efrozina (vyjde). Ah, dobrého zdraví, milostpaní Kristinko!

Kristinka. Ah, dejte mi pokoj, milá slečno! To je krásná milostpaní! Princezka Popelka, co vymítá saze, to si nechám líbit.

Efrozina. Však je pravda! já nevím, co ten váš nejmilejší myslí.

Bonifác (se zatím ku Kristině přiblíží). Já na jeho místě dal bych vás do hedvábí, do bavlnky!

Efrozina (hrozí mu). Papínku!

Bonifác. A četli bychom spolu noviny.

Efrozina. Ale papínku! Vidíte, zlatá Kristino! to je to silné mužské plemeno! Kde šustí zástěrka, tam utichne politika.

Kristinka. Přejte mu ten rozmar bývalých časů; já bych dala za něj půl života.

Efrozina. Ale co se ten pan manžel najednou do těch peněz zamiloval? Ať si na nich nezakládá! O sobě nemluvím, ale podívejte se na mého papínka! To je bývalý půlmilionář, a jakživ nebyl tak spokojen, jako teď, co má za půl zlatého housek na krámě.

Kristinka. I ba, já bych to všecko zavinšovala!

Lokýtek (vejde). Co je to? proč nejsi v kuchyni?

Bonifác (pro sebe). Domácí vláda se škaredí.

Kristinka. Protože je v prázdných hrnkách těžko vařit.

Bonifác. Dobře tak od finančního direktora!

Lokýtek. Proč pak nešiješ, nespravuješ punčochy?

Kristinka. Tebe je hrozně těžko spravit.

Lokýtek. Mne? Co to znamená?

Efrozina. Že má paní Kristina se svým manželem hrozně velké radosti.

Bonifác. Aha, levice se hýbá.

Lokýtek. Panno Efrozino!

Bonifác. Vláda bručí.

Efrozina. Já vím, že se tak jmenuju; jednou jste mi říkal také slečno.

Bonifác. Levice se nebojí.

Lokýtek. Jdi domů.

Kristinka. Ty mi nemáš co předpisovat; já vím, kde mám být a co dělat.

Bonifác. Pravice se staví na paty.

Lokýtek. I ty opovážlivá, odbůjná osobo! víš-li pak, kdo jsem já a kdo jsi ty?

Kristinka (opře si boky). No? a kdo pak jsi, ty velký, vysoce urozený pane? kdo pak jsi, ty nafoukaný kamrtucháři? Ty jsi bývalý sprostý čeledín, kte-

rý chtěl hrát na pána, a hrál, až mu došly trumfy! Ale já jsem dcera ze statku, já odešla z lásky z domu, toulala se světem, nedala se poznat, snášela, šetřila jsem — (plačky) a to všecko pro nevděčníka. (Zotavuje se.) Ale teď mám toho dost, teď nebudu už — (dupne si) staframente! co pak jsem žena nebo otrokyně!

Bonifác. Bravo! pravice se drží!

Lokýtek. Spaste duši, moje žena blázní!

Kristinka. Blázní? Slyšeli jste to? S bláznem ale není žádné pořízení, moudrý s ním nebydlí — i dobře! svážu si, co mi patří, a půjdu. Zde bych se usoužila, umořila; ale já nebudu takový blázen, abych se k vůli bohatému skrbci tak časně do hrobu položila. Hospodař si tedy sám, hlídej svůj mamon a seď na něm, až duši vypustíš, ty nalomená grešle! ty zrezovatělý trojníku! (Odejde.)

Lokýtek. Ne, to aby člověk zrovna do vody skočil! Může-li být mizernějšího stvoření na světě? Nic se mi nedaří! všecko je proti mně! Ale dobře, ať si jde ta hejřilka, neubyde — ale — ha! kdyby mě okradla! (Chce do domu.)

Výstup 4.

Severín napilý; za ním více dělníků. Předešlí. Později se nastaví i jiného lidu.

Severín. Nic se nebojte! Jen se mne držte, a uvidíte, co se stane!

Lokýtek. Co je to? co to znamená?

Severín. Mlčte! My vás už dost dlouho posloucháme, nynčko musíte také jednou vy nás poslechnout.

Lokýtek. Já vás?

Severín. Nu, k čemu pak byste měl ty dlouhé uši? Mlčte, nebrumlejte! Já to nemohu vystát! Jste-li nespokojen, tedy si to myslete, ale držte hubu.

Efrozina (k Lokýtkovi). Nedráždě-te ho! vždyť vidíte, že se mu něco do hlavy vrazilo!

Severín. A to je mínění nás všech, in kumpanii jak nás vidíte.

Efrozina. Papínku, sklízejte krám! to bude politická demonstrace!

Bonifác. To musím být při tom! (Odnesou krámec do domu.)

Lokýtek. Ale u všech všudy, co chcete? proč nepracujete?

Severín. Proto — proto že nechceme! rozumíte? proto že jsme páni, že si můžeme poroučet!

Lokýtek. Nepůjdete-li na místě, tedy vás vyženu!

Severín (obrátí se k ostatním). On prý nás vyžene! Smějte se mu, hoši! (Smekne před Lokýtkem.) S kým pak mám tu čest? Pán Bůh stvořil jenom jednoho Adama — nepleťte se mi do řeči! — a vylil nádobu své milosti na všechny jeho děti, aby se vespolek milovali a po smrti do nebeského království — ale ne pleťte se mi do řeči!

Bonifác (se zatím vrátil). Roztomilý človíček! zkažený kazatel.

Lokýtek (chce do domu).

Severín (ho zadrží). Stůj, vražedníku a lupiči! tvoje hodinka odbila! dost dlouho jsi nás dřel!

Lokýtek. Doskočte pro stráž!

Severín. Ano, běžte pro patrolu! dáme ho sebrat, až nám zaplatí, co na nás vydřel!

Lokýtek. Lidé, zbavte mě toho blázna.

Severín. On nám nedá ani tolik vydělat, abychom mohli každý den svoje bolesti jak se patří utopit! (Plačky.) Naše ubohé ženy, naše ubohé děti mají pak s námi samý kříž.

Bonifác (utírá si slzy). To je citelná duše!

Lokýtek. Člověče, nedopaluj mě! Ty nemáš žádnou ženu!

Severín (rozkřikne se). Co je vám do toho? Já mohu ještě ňákou mít a děti mohu také dostat — nepleťte se mi do řeči! Pán Bůh nestvořil žádné fabrikanty, ani tiskaře, ale stojí psáno v kapitole u Mojžíše, že udělal zamilovaný páreček, a že jsme všickni jeho děti — všickni bratři — dejte mi hubičku!

Bonifác (pohnut k dělníci). Dej mi hubičku.

Lokýtek. Pohlavek ti dám!

Severín. Tedy nám dejte každému týdně o pět zlatých víc, a budeme kamarádi.

Lokýtek. Zavřít vás dám, nebo vás všechny vyženu!

Dělníci. Oho, jen pomalu!

Severín. I smějte se mu, hoši! To je tak jeho juks, však on připlatí.

Dělníci. To musí, my nemůžeme být živi.

Severín. To je to! Já nemohu být živ a umřít také nemohu!

Lokýtek. Abyste věděli — já zavřu fabriku.

Bonifác. Aha, kousek finanční operace!

Severín. Cože, ty rušiteli božího přikázání, hanobiteli nátury? Co pak máš tu svou fabriku pro sebe? nedal ti ji Všemohoucí pro nás? A ty nám chceš naše jmění — i ty hříšníku! ty mordýři chudých lidí, usoužených vdov a nenarozených dětí — já tě uškrtím! (Chytne jej.)

Lokýtek (křičí). Spaste duši! pomozte!

Bonifác. Aha! nynčko to začne! Ale kde pak je Efrozina? To je čistá emancipace, když utíká před rámusem.

Severín. Dejte sem provaz! já mu udělám houpačku!

Lid. Běžte pro stráž!

Jiní. I nechte je!

(Hluk a živé pohnutí.)

Výstup 5.

Kristinka. Před-ešlí.

Kristinka. Jaký to hluk? Lidé, co tropíte? zpamatujte se! Pryč od mého manžela! A máte-li co proti němu, předneste to spůsobem, jak právo a zákon žádá, ale ne jak slepá vášeň poroučí. A kdyby byl celý svět proti němu, já budu při něm, abyste poznali, co láska ženy obnáší. Pojď sem, můj manželi! pohlédni mi v oči a zpomeň si na časy, kdy tě polní kvítek více těšíval, nežli světský mamon!

(Finale-quodlibet podle národních písní.)

Všickni (mimo Kristinku a Lokýtka).

Mně se, mně se, mně se, mně se všecko zdá,
že ho ubohá
hrozně ráda má,
mně se, mně se, mně se, mně se všecko zdá,
že ho hrozně ráda má.

Kristinka. Když jsi k nám chodíval přes ty lesy,
ach ouvej, přes ty lesy,
býval jsi pacholík veselejší,
ach ouvej, veselejší;
ale teď jsi celý jináč,
ale teď jsi celý jináč,
a já zde pro tebe vedu jen pláč,
ach ouvej, vedu jen pláč.

Severín a Bonifác. Lepší je ta fabrikantka
nežli její brumbál;
ona má přec lidské srdce,
on je jako rumpál!

Lokýtek. Když jsem já k vám chodívával,
na okno jsem klepávával —

Severín a Bonifác. Hej, holka, rovnej boty,
pojedem do roboty!

Dělníci. Hahaha!! Hahaha!
Co pak ti naši dělají,
že ti zazpívat nedají?

Lokýtek. Nic nedbám, jen když mám
to tvoje srdíčko.
Nic nedbám, jen když mám
ten zlatý květ.

Kristinka. Já mám holubičku,
můj zlatej mužíčku,
já mám holubičku, mám.
Přijď ke mně, můj milý,
až se den nachýlí,
já ti holubičku,
můj zlatej mužíčku,
já ti holubičku dám!

Sbor. Blahoslavený manžel,
který hodnou ženu mívá,
ale zlořečená šelma,
který ji za to nectívá.

Severín (k Lokýtkovi).
Hněvej ty se na mne nebo nehněvej,
jen kdy mě potkáš, pozdravení dej,
hněvej ty se na mne nebo nehněvej,
jen mi pozdravení dej!

Bonifác. Hněvej ty se na mne nebo —

Severín (naň koukne, on stuhne).

Sbor. Už je to uděláno,
už je to hotovo,
pár slovíček,
pár hubiček,
kousek lásky do toho!

Lokýtek. Já tu nebudu, věru nebudu,
nadarmo se soužit;
tobě, má milá, ženo rozmilá,
budu radši sloužit.

Kristinka. Kdybys byl, mužíčku,
poslouchal matičku,
nebyl bys nosil
tak těžkou hlavičku.

Bonifác. Takhle v Rokycanech,
takhle v Rokycanech
upřímně se milujou,

takhle v Rokycanech, takhle
v Rokycanech
potom na to tancujou.

Sbor. La la la la la la.

Severín. Třebas já byl bez čepice,
já dostanu přece děvče!
třebas já byl bez klobouku,
jen když já mám hezkou holku.

Kristinka. Já nechci žádného
nežli muže mého,
já nechci žádného
nežli mého;
on mně bude sypat květy
srdce svého
laskavého, upřímného,
ach! vonné květy srdce svého.

Sbor. La la la la la la la.

(Mezi dokončením odcházejí, polotancujíce, Jiřík a Kristina, ode všech vyprovázeni, k domu, toliko Severín stojí v popředí, vážně a s napjatou pravicí, jako by je bral pod svou ochranu.)

(Opona padá.)

ODDĚLENÍ PÁTÉ.

U Blaníka.

Výstup 1.

Jiřík (spí na seně; vidět na něm, že má těžké sny; konečně se probudí). Cože? co je to? Kde pak to jsem? Toť je náš Blaník — to je naše seno — ale já jsem byl přece — vždyť jsem slyšel bouchat — a chtěli mě oběsit! Či se mi to všecko jenom zdálo? Měl jsem to nějaké vidění? A já bych přece na to přísahal, že jsem to všecko opravdu zkusil! Ale pěkně děkuju, abych to měl ještě jednou zkoušet! Není všecko zlato, co se blýští. Ha! co mi to napadá? Ty umučený Ježíši! Sny přicházejí prý od Pána Boha — ať jsem nevím jaký, jestliže to nebylo také něco takového! (poskakuje radostí.) Ó děkuju ti, Božíčku, žes mi oči otevřel! Naděl světskou slávu komu chceš, já zůstanu při chalupě, kde jsem se narodil! To musím ale hned Kačence povědít, sice bude mít zkažené obžinky. (Odběhne.)

PROMĚNA.

Náves. Několik statků z obou stran. Vzadu daleká vyhlídka mezi zahrady.

Výstup 2.

Honza stojí před Říhovým statkem. Verunka přijde.

Verunka. No, no! jen si nevykoukej oči! Co tam vidíš?

Honza. Hehe, hádej!

Verunka. Ó však já bych uhodla; já nejsem slepá.

Honza. To nejsi, hehe!

Verunka. Nejsou tady jiné statky, abys na ně koukal?

Honza. Hehe, ty mně za to nestojíš.

Verunka. Ó však já vím, co tě tam píchá!

Honza. Hehe, tam mě nepíchá nic.

Verunka. Nelži!

Honza. I ne! Ono to píchá tuhle (ukáže na srdce) — hehe! odtamtud.

Verunka. A to mi povídáš tak do očí?

Honza. Obrať se, a já ti to řeknu do znaku, hehe! třeba ti ještě něco přidám.

Verunka. Ó já nešťastná osoba! To jsem si tedy zasloužila, že jsem to s takovým panákem upřímně myslila!

Honza. Hehe, s jakým panákem?

Verunka. Že jsem na ty nejhezčí chlapce nekoukla!

Honza. Když jsi nemohla, hehe!

Verunka. A tobě upřímnou lásku slíbila.

Honza. Ty děláš, co můžeš, hehe!

Verunka. A neslíbil tys mně také, že si mě vezmeš?

Honza. Ó, a jak, hehe!

Verunka. Že budeme mít za čtyry neděle ohlášky.

Honza. Hehe, já jsem do všeho jako rarášek. Jedna, dvě — a už je to hotovo. Ó já jsem sekáč, já! hehe!

Verunka. Je-li možná? Proč pak tedy nestojíš mně v slovu? proč lezeš přes cizí ploty?

Honza. Já? lízt? hehe, ani mi nenapadlo!

Verunka. Neřek' jsi prvé, že tě tamhle odtamtud něco píchá? a to je zahrada za plotem. Chceš-li kam jít, jde ke mně ušlapaná cestička. Ale ty ses nedal třetí den už ani vidět.

Honza. Já nemůžu za svou náturu,

hehe! Já tě mám rád, proč ne? — ale já nechci být brzo vdovcem.

Verunka. Proč pak?

Honza. Maminka mi to vyložila, že nebudeš dlouho dělat, hehe! že jsi na svoje leta tuze vyběhlá.

Verunka. No počkej! ta ode mne dostane!

Honza. Ale jdi, hehe! snad nebudeš takový rabiát? Já to sám nahlíď, že jsi pro mne tuze velká, a suma sumarum, že má Říhovic Kačena o dvacet korců více, hehe!

Verunka. To je to hlavní, ó však já tomu rozumím! Ale neraduj se, ještě těch dvacet korců neoráš, a kdybys oral, tedy ti přeju, aby ti na nich samé bodláčí rostlo, abys měl co chroustat, osle!

Honza. Hehehe, ty jsi dobrá duše, že se o toho osla tak staráš.

Verunka. Ó jen se směj, ty obludo! Ještě nemáš vyhráno! Já půjdu ještě na kancelář a budu si stěžovat, budu žalovat, a já znám pana kancelářského! Ten mi udělá dojista něco k vůli. Uhlídáme, kdo vyhraje, ty nebo já, ty vyšeptalá makovice! (Zlostně odejde.)

Honza (se mezi tím pořád smál, sám). To je saflenská mela, pravé neštěstí, když je člověk tak jako já, že by ho moh' do kastle postavit; to se můžou ty holky o něj přetrhat, hehe! Mně je té Veruny až líto! ona je takto hodná holka, hehe! ale dvacet korců je dvacet korců, a maminka mi —

Výstup 3.

Kalousová, Říha, Kačenka ze statku. Honza.

Kalousová. Co jsem řekla, že tu bude ještě stát? Ó já znám svého poslušného synáčka. Jářku, zůstaň venku, když se stydíš, já to zatím navlíknu, a přijdu při tom ven. No, a tu jsme! Raduj se, Honzíčku! už je všecko v pořádku.

Honza. Hehehe!

Kalousová (ke Kačence). Jen se na mého Honzíčka dobře podívejte! To je jiný chlapec, nežli ten váš Jiřík.

Kačenka. To máte pravdu, ten je docela jiný!

Kalousová. To si myslím, to je dítě!

Kačenka. Každý mluví, jak tomu rozumí.

Kalousová. Právě proto, že tomu rozumím, že mám oči, že umím dělat rozdíl!

Říha. Nu, nu, tak zle není, milá kmotra, a dílem musím holce přiznat barvu. Ne snad, že bych vašeho Johanesa haněl, ale z Jiříka mohl být řádný zeť, má to v sobě, a je-li člověk pro ženské, to musí holka nejlíp vědět.

Honza. Hehe!

Říha. Nu, co se zubíš?

Honza (tahá matku za sukni). Maminko, řekněte mu, že jsem já také pro ženské, hehe!

Kalousová. I nestarej se.

Říha. Já také jindy proti Jiříkovi nic nemíval, ale tuhle ty poslední časy mi tak zlenošil, tak nějak zvalašil —

Kačenka. Nemějte starosti, on se zas polepší! On má jen tak nějaké vrtochy, ty se mu zas vykouří.

Kalousová. Jen tomu věřte! Mně budete něco povídat!

Honza. Hehe!

Kalousová. Já znám ty mužské vrtochy!

Honza. Hehe!

Kalousová. Kde se ty jednou uhnízdí, tam je ani vidlemi nevypícháte.

Honza. Tak!

Kalousová. Dejte pozor, ten Jiřík je tak pomatený, že bude mít ještě vidění.

Honza. To je to!

Kačenka. A třebas měl deset vidění a byl celý vyjevený, do toho žádnému nic není. Mně se líbí i s tím vyjevením, a když se podívám na vašeho Honzu, mám také vidění, až mi jde hlava kolem.

Honza. Hehehe!

Říha. No, no, to jsou daremné řeči! Zůstane-li Jiřík lenochem, tedy mu dáš kvinde; takového ženicha nepotřebuju. Nic nemít a ještě lelky chytat? Pěkně děkuju!

Kalousová. To je moudré slovo!

Kačenka. A já si jiného nevezmu.

Říha. Ty! nezlob! To víš, já jsem dobrý chlap, ale poslouchat musíš, a řeknu-li: Ty si vezmeš Honzu — tedy si ho vezmeš.

Honza. Hehe!

Říha. Do dneška jsem dal u sebe Jiříkovi poslední lhůtu, aby se zjinačil. Do poledne měl býti doma, to měl mít

už posekáno; ale poledne je dávno pryč, a po Jiříkovi ani památky. Budeš tedy držet obžínky bez něho.

Kalousová. Chvála Bohu, že tu máme jiných hochů, řádných hochů, hezkých hochů. Tak pak se otoč, aby tě bylo dobře vidět!

Honza. Hehe!

Kalousová. A náš Honzík je tanečník!

Honza. Hehe!

Kalousová. Ten vás přetrhá!

Honza. Hehehehehe!

Výstup 4.

Jiřík. Předešlí.

Jiřík (přiběhne). Ha, chvála Bohu, jste nebo nejste? Jsem to nebo nejsem? Byla jsi doma nebo nebyla? Máš mě ráda nebo nemáš?

Kačenka. Ale Jiříku, co pak se ti stalo?

Říha. Vlezl ti sršán do ucha?

Kalousová. Či hoří někde? Je to manýra?

Honza. He?

Jiřík. Hoří! Srdce mi hoří, hlava mi hoří, já hořím celý!

Kalousová. Tedy skoč do studně!

Kačenka. Co se ti stalo?

Jiřík. Moje zlatá Kačenko, já jsem byl osel, ale nahlížím to; já byl nespokojen, já myslil, že má každý jiný na zemi ráj, já chtěl čelem do oblak, ale já byl osel — já jsem měl vidění.

Všickni. Vidění?

Honza. Hehe! maminka je truc proroka.

Jiřík. Mně se zdálo, že jsem byl v Blaníku, a potom jsem byl ve světě, tebe jsem viděl a neviděl — ale to vám povím potom, nyní mi odpusťte, že jsem měl v mozku červa; já se polepším a zůstanu spokojeným při tom, co mi Pán Bůh podle sil mých vykázal.

Kalousová. To jest, abyste zůstal řádným čeledínem.

Říha. Budeš tedy zase pilný, přičinlivý?

Jiřík. Na mou duši!

Kačenka. Počkejte, tatínku, já se mu podívám do očí! Na mou kuši, ano, to tam stojí!

Honza. Co pak, hehe?

Jiřík. Ono tam stojí ještě víc: že tě budu na rukou nosit, jestli mi tě tatínek svěří!

Kalousová. Kdyby bláznil, kdo ví, co by se nestalo.

Říha. I on nebláznî, a kdo ví, co se stane! Připamatuj mě to, holka, dnes večer.

Kalousová. Co to myslíte, pane kmotře?

Říha. To se ukáže; tolik vám ale musím, paní kmotra, napřed povědít: ukáže-li Jiřík, že je zas takový jak býval, tedy může s Pánem Bohem po mně hospodařit.

Kalousová (zlostně). A — to — to myslíte opravdu?

Honza. O jé! to je hloupost!

Říha. Opravdu, jak se říká.

Kalousová. I vy — vy — (Dá se zlostí do smíchu.)

Honza (se začne řechtat).

Kalousová. Drž hubu! Ale jsem jak náleží ráda, že to tak časně propuklo, že vím, kam jsem chtěla své dítě zahodit. Krvavé slzy byste měl cedit, že ho vaše holka nedostane, nebo teď byste se mohl krájet, teď jí ho nedám.

Honza. Justament ne!

Kalousová. K vůli takovému oškubanci mému hochu košem? I toť aby do toho — pojď, Honzíčku! pro tebe roste tisíc růžiček.

Honza. To se ví, hehe! Veruna si může paty uběhat.

Kalousová. A také se pro tebe líp hodí.

Honza. To se ví, hehe!

Kalousová. Ty pojedeš dnes na koni a budeš přece nejhezčí.

Honza. Ty holky se potrhají, hehe! (Spolu odejdou.)

Říha. Nu, Bohu díky, ten mráček také přeletěl. Teď ale, Jiříku, pamatuj, co jsi slíbil. Buď pilný, měj Boha před očima, a uvidíš, že budeš šťasten. Já se teď podívám, co naše obžínky dělají. Ty, holka, nezapomeň na kuchyni; ať se ti nic nepřipálí. (Odejde ze zadu.)

Jiřík. Ach, moje zlatá Kačenko, já ti toho mám tolik napovídat —

Kačenka. Pověz mi teď jenom jedno.

Jiřík. Co pak?

Kačenka. Že nebudeš už takový kakabus jako dnes dopoledne.

Jiřík. Nebudu, nebudu!

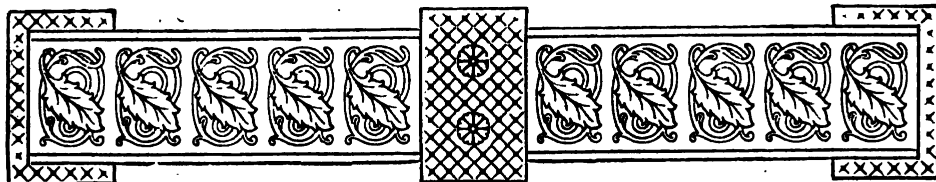
Kačenka. Ale že budeš hodný, přívětivý mužíček.

Jiřík. Budu, budu, moje zlatá Kačenko, neboť jsem dostal naučení, že nás láska neopustí, i kdyby nás celý svět opustil.

Kačenka. Tak, můj Jiříčku! a teď budeme veselí!

(Venkovská hudba. Obžínky. Jonáci na koních. Vůz s trubači a s děvčaty. Lid se sbíhá. Na to veliký tanec.)

(Opona spadne.)

DĚVČE Z PŘEDMĚSTÍ, ANEB: VŠECKO PŘIJDE NA JEVO.

Fraška se zpěvy ve 3 jednáních. (Dle Nestroje.)

Psáno roku 1846. — »Divadelní ochotník« z roku 1873 (pod titulem »Děvče z Karlína«).

OSOBY:

Pan Hejl, kapitalista a špekulant.
Paní Zvonečková, vdova po obchodníku, jeho neť.
Pan Růžička, její ženich, příbuzný Hejlův.
Šukálek, dohazovač.
Pan Knoflíček, kupec v Karlíně.
Paní Chvojková, jeho sestra, vdova a čepčářka.
Rozárka, **Sabinka**, **Pepička**, } švadleny u tetičky po nebožce Knoflíčkově ženě.
Tekla, štikerka.
Nanetka, panská u paní Zvonečkové.
Dominik, Hejlův sloužící.
Pan Květinský, **Paní Květinská**, **Paní Rákosová**, **Kateřina**, **Aurelie**, } její dcery, **Pan Čermák**, } hosté u paní Zvonečkové.
Kupečtí mládenci. Švadleny. Hosté a svědkové.

První jednání hraje v Praze, druhé v Karlíně, třetí na Hejlově vinici u Prahy.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Úpravný pokoj v domě Hejlově. V pravo i v levo dvéře; uprostřed dvoje dvéře.

1. **Dominik.** Několik kupeckých mládenců a švadlen.

Dominik (stoje u stolu vyplácí konta). Není-li pravda, to je něco vzácného? Nevěsta, která už před svatbou všecko platí.

Mládenec. Ba právě! (Bere peníze).

Všichni. Poroučíme se! (Odejdou.)

Dominik. To je pravda, před naší paní musí mít člověk rešpekt; a jsem na to pyšným, že mám její plnou důvěru —

2. **Zvonečková. Nanetka. Dominik.**

Zvonečková. Buďto jdou hodiny tuze napřed, nebo jde můj ženich tuze pozdě. Už by tu měl být. (K Dominikovi.) Nu?

Dominik. Račte poroučet —

Zvonečková. Jdi ven!

Dominik. Líbí se snad —

Zvonečková. Trulanta nemít na očích, ano to se mi líbí.

Dominik (odcházeje pro sebe). Divné vrtochy, a to skoro každý den. (Prostředkem odejde.)

Zvonečková (netrpělivě a nevrle). Celou hodinu už na něj čekám, už tu měl být před půldruhou hodinou — dvě hodiny mne nechá čekat.

Nanetka. Malý vejtopek by zasloužil, to je pravda.

Zvonečková. Co — malý vejtopek! Za to, že na něj čekám už vystrojená, kdežto on zatím někde kulečník hraje, nebo noviny čte, nebo — ne, ne! na to nesmím ani pomyslit.

Nanetka. Neračte se daremně trápit, milostpaní. On přijde už dozajista brzo, a kdyby zahlídl vrásky na vašem čele —

Zvonečková. Co ti to napadá? Jaké vrásky?

Nanetka. Já myslím znamení mrzutosti —

Zvonečková. Vzdělaný svět nemá žádné vrásky z mrzutosti, na nejvýš je to malý mráček, co mě čelo zatemnil. Tys věru hrozně hloupá.

Naninka (stranou). Tak, teď si vyleje zlost na mne.

Zvonečková. Vůbec jsi od některé doby taková kachna, že bych — ale počkej! (Poslouchá.) To je Růžička! — ach ne, to je pan ujec.

Naninka. (v pravo odejde).

3. Hejl. Zvonečková.

Hejl (nápadně tlustý, elegantně ustrojený; vejde prostředkem). Ah, šťastné dobré jistro, paní nyézko.

Zvonečková. Ah, jitro může být šťastné, ale já jsem nešťastná!

Hejl. Nešťastná? Aj, aj, aj! co pak ti to napadá? Tyť vypadáš jako —

Zvonečková. I což je o vypadání! Ale v mysli, v duši, v srdci — tam to bouří.

Hejl. U tebe? podívej se, toť máme skoro stejný osud. Viď, že jsem celý přepadlý?

Zvonečková. To bych neřekla.

Hejl. Jistotně. Já jsem už po kolik dní tuze bídně spal, a proto jsem tak zbledl —

Zvonečková. I nedělejte si marné starosti.

Hejl. I ne, ty si nedělám, na opak, bledost dělá našince tak jaksi — abych řekl více interesantním.

Zvonečková (se směje). I dejte si pokoj.

Hejl. Cože? Myslíš, paničko, že našinec už nic neplatí?

Zvonečková. Oh, na opak — já myslím, že musíte hodně platit, abyste něco platil.

Hejl. Za to jsem také silnější, a můžu víc platit. Platit musí i sebe hubenější chlapík — a někdy musí poslední kabát zastavit, jen aby mohl holku vyvést. Já jsem za čtyry takové chlapíky, proto můžu také za čtyry platit.

Zvonečková. Inu arci, každá věc se dá všelijak vyložit.

Hejl. Ostatně jest mi teprv tolik a tolik let, to není ještě žádné stáří. Já jsem dosavád ukrutný tanečník.

Zvonečková. To je pravda. (Stranou.) Žádná s ním nezatančí kolem, aby nedostala závrať.

Hejl. A dobrý jezdec jsem také.

Zvonečková. Váš kůň si asi myslí něco jiného.

Hejl. Já to přece budu lépe vědět nežli kůň?

Zvonečková. Místo této samochvály měl byste alespoň na někoho hubovat, já bych vám alespoň pomohla.

Hejl. Na koho pak mám hubovat?

Zvonečková. Na mého krásného ženicha, který na sebe čekat nechá, když se má svatební smlouva podpisovat.

Hejl. No, vždyť tu nejsou ještě žádní hosté, ani svědkové — a pak v tom hledá takový mladý člověk něco interesantního, když nechá na sebe čekat — to jest tak naše chytrost.

Zvonečková (se na něj podívá, jako by mu něco říci chtěla, zamlčí se ale a pak řekne). Když si vzpomenu, co ten člověk tropil, když jsem se před šesti lety za Zvonečka provdala! Tenkrát si chtěl desaterou smrt udělat.

Hejl. Arci — trvalo to hezky dlouho, než nabyl rozumu.

Zvonečková. Já ho tenkrát nechtěla, proto že byl jako jehňátko — on to je vlastně posavád — tak bojácný a ostýchavý —

Hejl. Inu, když je člověk mladý — jak pak je to dávno, byl jsem také jako beránek.

Zvonečková (opět se na něho podívá) Sotva zaslechl, že jsem vdovou, padnul mi k nohoum, div si kolena nerozrazil; já se dala uprosit — a teď —

Hejl. Teď tě má jistou; a když my jednou víme, ta nebo ta mi neujde, tedy začnem dělat flauzy. — To my mladí lidé jsme už takoví.

Zvonečková. Pane ujče, budete-li se pořád mezi mladé lidi počítat, tedy uteču.

Hejl. No, no! jen zůstaň a měj rozum.

Zvonečková. Právě mi napadá, že si musím stran večerního obleku ještě něco zařídit. Také očekávám štikerku, kterou mi Nanetka rekomandovala.

Hejl. Je mladá, hezká?

Zvonečková. To nevím. Ostatně co pak je vám do toho?

Hejl. No, já se chtěl jen tázat, jestli něco umí, aby se jí mohlo nějaké dílo svěřit. Já bych si dal své hedvábné kapesní šátky vyšívat. Ostatně nemysli si, že bych snad chtěl po švadlenách očima házet. To, to! My jdeme v lásce trochu vejš.

Zvonečková. Já jen tak myslela, že by vám to bylo pohodlnější, nízko se držet, nežli kdybyste měl chodit vejš.

Hejl. Ah, jdi, ty zlý jazýčku! Pak ani ještě nevím, co jsi všecko koupila, protož mi už musíš dovolit, abych se do tvých pokojů podíval.

Zvonečková. I tedy jen pojďte! (Odchází.)

Hejl (za ní, stranou). Teď jí nepůjdu s krku, dokud nepřijde ta štikerka! Oh, já tomu rozumím. (Odejde za ní.)

4. Šukálek (vejde prostředkem v levo).

Šukálek. Moje hubování na stav manželský vypadá skoro jako povídačka o lišce, která ty jisté rožníky vína nechtěla, protože visely tuze vysoko. Můj dosavádní mládenecký stav nevyrostl z nenávisti k ženskému pohlaví — o ne! To byla zvláštní historie o třech kapitolách. První se jmenuje: Člověk si dělá daremné myšlenky; druhá: Člověk by si rád namlouval, ale ono to nejde; třetí: Člověk si musí hubu utřít, a jiný slupne pečínku. Když si na tu Zvonečkovou tak jak náleží vzpomenu — dnes má dostat druhého muže — už tenkráte, nežli si brala prvního — o ticho, ticho! Já nesmím prozradit, co mi bez toho jednou vyklouzne.

5. Zvonečková. Hejl. Šukálek.

Zvonečková. Ah, pan Šukálek!

Hejl. Náš roztomilý komisionář!

Šukálek. Má služba, jemnostpaní! Služebník, pane z Hejlů! Já přicházím s gratulací, kterouž ale nepotřebujete. Štěstí se má přát lidem nešťastným, pak to má alespoň nějaký smysl.

Zvonečková. O, milý příteli! Krok, jejž nyní učinit hodlám, je tak nebezpečný —

Šukálek. Proč pak? Vy ho děláte podruhé, tedy jste už zkušená a dáváte patrný důkaz, že se ho nebojíte. Mimo to jste obsah vší dokonalosti, on je dobrý chlap — nu, při takových okolnostech se musí ten svatý stav podařit.

Zvonečková. Když tomu tak dobře rozumíte, proč pak jste sám na ten stav nepomyslil! I teď byste ještě mohl — jste posud muž —

Šukálek. To je pravda a jaký! Jiný nežli jsem býval a dost moudrý, abych věděl, že se o mne žádná tahat nebude.

Hejl. Proč pak? Vy jste ještě pořád přívětivý mužíček.

Šukálek. Ale dávno minulého času, a to se vykládá v čase přítomném: škaredý mužíček.

Hejl. No, vždyť by to nemusela být žádná Venuše; některá by se vám zajisté hodila.

Šukálek. To já myslím jináč. Má-li se mi která líbit, tedy musí být alespoň o celou hlavu hezčí nežli já.

Zvonečková. I vida pana Šukálka! jak je vybíravý.

Hejl. Kdybyste měl paní, byl byste také spořádanější — lepší hospodář.

Šukálek. Těžko hospodařit — kde není z čeho.

Zvonečková. No, snad máte přece tolik, že můžete vyjít?

Šukálek. O, vyjít můžu vždycky, třeba byly prázdné kapsy; a mně tak justament nic neschází, nežli časem těch tři sta zlatých, co jsem — (k Hejlovi) jednou z nemoudré šetrnosti u vás na úroky uložil, které jste mi ale splatit nemohl, když vás později o 120.000 okradli.

Hejl. Oh, ani mi na to nezpomínejte, to byla rána!

Šukálek. Tuze bolet nemusela, proto že jste zůstal hezky při mase. Ostatně je to arci mrzutá věc — sto dvacet tisíc najednou! Kdyby kradl takový holomek po tisíci, to by to tak nebolelo; ale tolik najednou —

Hejl. Byl to právě podíl, který jsem měl z celého dědictví našim přátelům vyplatit; nyní to musím čas po čase zapravovat. Vlastně je to pro ty lidi štěstí, že nedostali peníze najednou; alespoň jim déle trvají. Na vás to dojde také.

Šukálek. I vždyť já to proto neřekl: já vím, že nejste jako jiní, kteří bankrotem zbohatli.

Hejl. Právě naopak — já nemám teď ani vindry, jsem živ tuhle jen od mé nyézky.

Zvonečková. Pomalu, pane ujče! Tak zlé to není.

Šukálek. Já se o tom zmínil jen

proto, že jsem přišel na stopu, že padlo tenkrát podezření na člověka, který byl —

Hejl (rychle a polohlasně k Šukálkovi). O tom si promluvíme později, až budeme sami. (Nahlas.) Hleďte raději mou nyézku trochu potěšit.

Šukálek. Já jsem už arci na této andělské tváři malé zatmění slunce pozoroval.

Zvonečková. Jenom žádné lichocení, Šukálku.

Šukálek. Jak může být řeč o lichocení, kde bije tak jasná pravda do očí? O, kdybych věděl, kdo by mi vynašel pravé slovo pro to, co se tuhle ozývá. (Ukáže na srdce.)

Zvonečková. No, no, jen žádné bláznovství. A jste-li můj přítel, tedy mi to dokažte skutkem a ne pouhými slovy.

Šukálek. Chcete-li s nebezpečenstvím svého života —

Zvonečková. Nic takového; jen mi povězte, kde můj ženich vězí a co tropí?

Šukálek. Já myslel, že ho najdu zde, u vašich nohou; neboť mužský bývá pořád okolo nohou, kdy má laskominy na ruku.

Hejl (usmívá se). To je tak náš obyčej.

Šukálek. Já ho neviděl už asi měsíc.

Zvonečková. A právě tak dlouho mě jaksi zanedbává — nebývá u mne —

Šukálek. U mne také ne; toto shodování se okolností vedlo by snadno k důkazu, že je někde jinde.

Zvonečková. Ale kde? to mi vyzvěďte.

Hejl. Ale nyézko, buď pak moudrá! My muži se musíme dřív hodně vydovádět; na usedlost je dost času.

Zvonečková. Musíte mu do srdce nahlídnout. A jestli snad myslí — k vůli mně se nepotřebuje ostýchat.

Nanetka (mezi dveřmi). Pan Květinský s milostpaní.

Zvonečková. Hned přijdu.

Nanetka (odejde).

Zvonečková (pořád horlivěji). On může říct jen slovo a může zas jít odkud přišel, já ho nebudu zdržovat.

Dominik (mezi dveřmi uprostřed). Paní Rákosová se slečnami.

Šukálek. Teď přicházejí hosté.

Zvonečková (nevrle k Dominikovi). No, co čekáš? Já přijdu hned.

Dominik (odejde).

Zvonečková (pořád horlivěji). A ať si nemyslí, že se bude paní, jako já jsem, k vůli muži trápit, který si ji vážit neumí — oh, ani zlobit se nebudu — ani zlobit k vůli takovému —

Hejl (stranou). To je přec hezky, že se nezlobí!

Zvonečková. Chvála bohu! paní, jako já jsem, nepotřebuje —

Nanetka (mezi dveřmi). Právě přišli Čermákovic.

Zvonečková (velmi nevrle). I vždyť je dobře! Však já přijdu! (Nanetka odejde.)

Šukálek. Čermákovic?

Zvonečková. No! kdyby ti hosté věděli, jak jsou člověku protivni, ani živá duše by se nedala pozvat. (Prostředkem odejde.)

Hejl. Tak, teď jsme samotni a můžete tu mrzutou věc od prvejška dodělat.

Šukálek. No, toť víte, že padlo tenkrát celé podezření na vašeho účetního Jedličku.

Hejl. On tím byl sám vinen, proto že zmizel dřív, nežli se začala věc vyšetřovat. Ostatně já ho nenařknul — já to jen udal.

Šukálek. Já ho neznal, ale řeklo se mi o něm, že byl poctivý člověk, a proto jsem si často myslil, zdali by se nedala jeho nevinnost dokázat.

Hejl. Ale co pak je vám do toho? To je všecko zbytečné. Jedlička utekl a od té chvíle o něm živá duše neví.

Šukálek. Zanechal prý ale dceru.

Hejl. Já o tom nevím.

Šukálek. Hned jak ovdověl, dal ji k svým přátelům; tenkrát byla ještě maličká; víc jsem nemohl ještě vyšukat; za to jsem přišel na jinou stopu.

Hejl. Vy se nejmenujete nadarmo Šukálek.

Šukálek. Jakýsi Brouček — on byl s vámi toho času ve spolku a také pak na to odtud zmizel — ten prý tak ledacos prohodil, jako by o té celé věci něco věděl.

Hejl (pozastaví se). Brouček?

Šukálek. Já bych mu byl už dávno psal, ale on je jako pravý brouk, brzo zde, brzo jinde.

Hejl. A je dareba, neměl byste s ním ani nic začínat, ani se po něm neptat.

Šukálek. Co vám napadá! Právě naopak —

Hejl. Nechme toho nyní. Když si na to zpomenu, až mne hlava rozbolí.

Šukálek. Jak pak by ne? Abychme tedy začali něco veselejšího, řekněte mi, pane špekulante, co pak to máte na Poříči, okolo svatého Petra za špekulaci?

Hejl. Já? snad nemyslíte, že bych tam měl něco pro srdce?

Šukálek. Tedy snad na zub, co?

Hejl. Našinec má své kůstky v jiných ulicích — našinec je ze vzácného světa.

Šukálek. Inu, po bažantech jsou někdy sprosté knedlíky se zelím také bon. Ostatně může ale také být, že jsem se zmýlil, ačkoli bych na to přísahal, že to byla vaše figura — ten útlý vzrůst — všecko všudy. A láska zůstane láskou tak dobře na staroměstském rynku, jako okolo svatého Petra na Františku...

Růžička. Předešlí.

Hejl. Ale člověče, kde pak vězíš?

Růžička. Hněvá se?

Šukálek. Takovéhle zdlouhavé tempo hned o svatební smlouvě — člověče, co pak počneš po svatbě?

Růžička. Hněvá se tuze?

Hejl. Která pak paní to ráda vidí, když ji zanedbáváme?

Růžička. Tedy je rozzlobena?

Šukálek. Inu — tak se žádná nerozzlobí, aby se zas neudobřila.

Hejl. Já alespoň uchlácholil ještě každou.

Růžička. Ale jak?

Hejl. Samou laskavostí.

Šukálek. Toť máte snad laskavec?

Hejl. Skoro, skoro! Nebo když já začnu, je každá ta tam.

Šukálek. Nebo si to alespoň přeje. Ne, ne, Růžičko! Kdo chce rozbručenou paní zase do pravého tónu přivést, musí buďto hrát na pána nebo padnout na kolena.

Růžička. Hrát na pána? jak to?

Šukálek. To stáhne člověk obočí, hodí na ni okem, jako by ji chtěl probodnout, a dělá jí výčitky za to, že pochybil.

Hejl. Tak jsem já to už také udělal.

Růžička. Ne, to nedovedu.

Šukálek. Tedy padni na kolena, sepni ruce, sklop hlavu a zabrebtej: Ach, já to už neudělám.

Růžička. To dovedu spíš — ale já si netroufám.

Hejl. Já ti to ulehčím, a zatím s ní promluvím. Ty přijdeš potom za mnou a najdeš ji už obměkčenou. Oh, nestarej se, však já to navlíknu, já jsem v tom případu pravý čarodějník, a hraju s ženským srdcem jako s balonem — sem tam, sem tam — jak se mi líbí. (Odejde.)

Růžička (zoufale). Šukálku, zachovej mě před smrtí!

Šukálek. No, co pak se ti stalo?

Růžička. Víš, jak bývalo před pěti sty lety rytířským slečnám, když je vlekli za vlasy k oltáři?

Šukálek. Ne, to nevím; alespoň jsem to nezkusil.

Růžička. Ale já to zkusil — já to zkouším, kdykoli si na svou svatbu zpomenu.

Šukálek. Víš, jak je člověku, když vidí někoho běhat, kdo by měl v blázinci mít zvláštní pokojíček?

Růžička. To nevím.

Šukálek. Ale já to vím, když tě slyším mluvit. Nechtěl jsi tenkrát kotrmelec s Vyšehradské skály udělat, když si vzala jiného?

Růžička. A teď bych skočil do vody, že si chce vzít mne. O Šukálku! pomoz mi, a řekni jí, že ji nechci.

Šukálek. Ne, děkuju za takovou blamáž. To jí řekni sám.

Růžička. Já to nejsem s to, a jak před ni vstoupím, budu ji prosit za odpuštění, dám se zasnoubit, oddat, všecko — a umořím se.

Šukálek. Ty mluvíš, jako bys neměl ani náprstek rozumu.

Růžička. Šukálku, zachovej mě před smrtí! Já myslil, že jsem v paní Zvoněčkové svůj ideál nalezl, ale ono to bylo pouhé mámení.

Šukálek. Tak? a teď máš snad jiný ideál?

Růžička. Ach arci!

Šukálek. I podivejme se! Ale dej pozor, aby tě zas neomámil. Kdo pak je ta jistá?

Růžička. Děvče.

Šukálek. Je-li možné? A kdo pak je mimo to?

Růžička. Já ji viděl pořád vyšívat — pak byla síla čepců v pokoji...

Šukálek. Tedy nějaká štikerka,

švadlena, čepčářka nebo něco takového. Jak pak se jmenuje?

Růžička. Tekla.

Šukálek. I bodejž se vztekla! A příjmění?

Růžička. Po tom se láska neptá.

Šukálek. Arci! arci! A kde pak bydlí?

Růžička. Nikde — to jest: já to nevím, protože se najednou vystěhovala.

Šukálek. Sama?

Růžička. Se starou tetou, u které bydlí.

Šukálek. Má ta osoba tedy tetu? Historie se začíná zamotávat.

Růžička. Na její celé osobě spočívá jakési velké tajemství. Sotva, že jsem tam směl docházet — a už jí toho muselo být zase líto; proto se vystěhovala.

Šukálek. Nebo tě nechce.

Růžička. Šukálku!

Šukálek. Pravá milovnice to nezamlčí, když se chce vystěhovat — spíše nám řekne o činži.

Růžička. To je moje smrt!

Šukálek. I drž hubu, a jdi k paní Zvonečkové, udobři ji a požívej s ní nezaslouženého štěstí.

Růžička. Ale co pak je to se Zvonečkovou v skutku nějaké štěstí?

Šukálek. Příteli, neopakuj tuhle otázku, až půjdeš okolo mastných krámů; mohlo by se ti stát neštěstí, proto že by tě drželi za něco rohatého. Ona je obsah vší krásy a dokonalosti v tomto slzavém oudolí, a jenom že jsem v letech asi o dvacet stupňů nad ní, jen tomu máš co děkovat, že tvé hlouposti nepoužívám a Zvonečkovou ti před hubou neulovím. Nebo věz, mládenče: ve mně hoří plamen jako hora — a jen proto ti domlouvám, že ti ji spíše přeju nežli jinému.

Růžička. Kdybys ale mohl, tedy bys mi ji ulovil. Jak pak se to srovnává s tvým přátelstvím?

Šukálek. Příteli, v té věci není žádného přátelství. Dá-li se nějaká ulovit, tedy se uloví, a je to mnohem líp, když ji přátelský nepřítel po svatbě uloví.

Růžička. Tedy myslíš, abych se oženil?

Šukálek. Jestli to myslím!

Růžička. Nu, pro mne! Jen ale rychle, abych to brzo přestál.

7. Zvonečková. Hejl. Předešlí.

Hejl (prostředkem v pravo). No, tu ji máš, Růžičko! K vůli tobě udělal jsem pravý div. Teď jenom hleď, abys ji udobřil, a pak bude zas dobře.

Šukálek. Já mu ale řekl, aby si nedělal daremnou práci, chtít vás, milostpaní, udobřit. Vždyť jste již skrz na skrz samá andělská dobrota. Ostatně musím říct, že byl Růžička nemocen.

Zvonečková. Nemocen?

Šukálek. Píchání u srdce a pak nějaké zapálení —

Hejl. Tedy mohl alespoň psát —

Zvonečková. Nebo svou chybu nahlídnout a litovat —

Šukálek. Oh, jemnostpaní by ani neřekla, co on všecko již litoval —

Zvonečková. Pak bych snad prominula —

Šukálek (k Růžičkovi). Tak otevři hubu, ty mluvko!

Růžička (políbí Zvonečkové ruku).

Šukálek. A teď jen honem svatební smlouvy do pořádku.

Hejl. Pojď, Růžičko, abys poznal svědky. (Vezme ho pod páží a odchází s ním prostředkem v pravo.)

Šukálek. A já povedu spanilou nevěstu!

Zvonečková (k Hejlovi a Růžičkovi). My přijdeme hned za vámi. (K Šukálkovi.) Jenom bych ještě ráda s vámi něco promluvila.

Šukálek. Ona by ráda se mnou promluvila? Šukálku — buď mužem! Pro tebe to kvítí nekvěte, proto jednej jako přítel a nechtěj, co nemůžeš dostat. (K Zvonečkové.) Račte poroučet, jemnostpaní.

Zvonečková. Šukálku, teď mi povězte pravdu — zdání mám už bez toho.

Šukálek. Pak máte dost; neboť největší mudrcové nemívají v pravdě nic jiného nežli zdání.

Zvonečková (prudce). Tedy mi byl nevěrný?

Šukálek. Kdo pak vám to řekl? Celá věc nestojí ani za řeč.

Zvonečková. Žádné výmluvy — a jste-li můj přítel, tedy mluvte. Co to bylo?

Šukálek. I nic. Byl jen trochu roztržitý, myslil, že se dá jeho srdce prát a vyšívat, proto ho dal na ňáký čas jisté švadlence —

Zvonečková. Ha, tedy nová láska! O počkej, podvodníku, teď je s námi konec.

Šukálek. Ale jemnostpaní, toť není tak, jak si myslíte. To byla jenom nějaká mamzel Tekla bez dalšího příjmění, a darování srdce takové švadlence, štikerce nebo čepčářce nemůže se láskou jmenovat; to je holá známost. Při lásce — to lítáme pořád jenom po nebesích a díváme se do ráje; při známosti ale chodíme hezky pohodlně po zemi na procházku, dáváme si nalejt džbánek a přikusujeme rohlíčky! při lásce říká se hned: Ha, nevěrnice! nebo nevěrná! to je zrada! — při známosti: On má zas tu a tu, ona chodí s tím a tím! Oh, jemnostpaní, to mi věřte, láska a známost jsou věci zcela rozdílné.

Zvonečková. Tedy myslíte, že bych mu mohla odpustit?

Šukálek. On nahlídne, že byl mezek — s dovolením, a nepůjde už podruhé, kde je skluzko.

Zvonečková. Nu, pro tenkráte zavru tedy oči a velkomyslně mu odpustím; ačkoli žádný muž toho nezasluhuje.

Šukálek. Proč pak? Vždyť jsou v životě lidském případy, kde i muži velkomyslně jednají. Když mají ku příkladu vadivou ženu, která jim ani chvilku pokoje nedá: tedy jí přejou věčné odpočinutí, a řekli by rádi: Lež v pokoji. Není to velkomyslnost?

Nanetka. Předešlí.

Nanetka. Jemnostaní, právě přišel zlatník se šperkem.

Zvonečková. Hned, hned! ať jen trochu počká. (Nanetka odejde.) Já se tedy na to spoléhám, Šukálku, že se Růžička ničeho nedopustil, co bych mu nemohla prominout a — odpustím mu. Můžete mu to říci. (Odejde.)

Růžička. Šukálek.

Růžička (vyběhne prostředkem v pravo a postaví se k levým dveřím.)

Šukálek. No, co pak se děje?

Růžička (se lekne). Já — já jsem tě hledal.

Šukálek. Mne?

Růžička. Někdo šel po dvoře — celá tvá figura — a poněvadž se tudyhle vchází, tedy jsem chtěl zde na tebe čekat.

Šukálek. A co pak chceš?

Růžička. Pan z Hejlů se po tobě shání; přihodilo se něco ve svatební smlouvě, máš prý hned přijít.

Šukálek. Co pak se stalo? (Odejde prostředkem v pravo.)

Růžička. Tak, toho jsem šťastně odbyl. Ona tu musí býti hned. Já ji poznal oknem. (Ustoupí do kouta.)

10. Nanetka. Tekla. Růžička.

Nanetka. Jenom tu chvilku počkejte. Já se hned po jemnostpaní ohlídnu. (Odejde prostředkem.)

Tekla. Oh, vždyť já počkám.

Růžička (přikročí k ní). Teklo!

Tekla (se lekne). Vy zde, pane?

Růžička. Teklo, proč jste mi to učinila?

Tekla. Co pak?

Růžička. Nebylo moje chování spůsobné? Nejsem tichý a mírný?

Tekla. O, dozajista.

Růžička. Proč jste mi tedy neřekla, kam se přestěhujete?

Tekla. Kdybyste věděl —

Růžička. Oh, kdybyste raději vy věděla, co to je být milovníkem a nevědět, kde holka zůstává. To je ukrutný stav.

Tekla. Když jste mne tenkrát večer před dotíravostí nestydatého člověka ochránil a domů doprovodil, dovolila jsem vám z vděčnosti, abyste mne navštěvoval; ale já to neměla učinit, já vás nesmím déle vidět, proto jsem se vystěhovala.

Růžička. Ba řekněte raději, že mne nemůžete vystát.

Tekla. Pane Růžičko — co vám to napadá?

Růžička. Tedy mě máte ráda? O moje Teklo — moje andělská Tekličko! Proč pak se tedy přede mnou skrýváte? Máte snad špatný příbytek? To nic nedělá, předešlý byl také mizerný. Nebo nemáte žádný nábytek? Oh, já vám ho zjednám tolik, že se nebudete moci ani hnout.

Tekla. Pane Růžičko — vy mě urážíte —

Růžička. To bych nerad, ach můj bože, co pak mne neznáte? Jen mi už tedy povězte, kde zůstáváte?

Tekla (u velkém boji). My se nesmíme už více vidět — zapomeňte na mne. Kdybyste věděl všecko —

Růžička. Já nevím ale pranic. Kde zůstáváte, Tekličko? kde vás najdu?

Tekla. To se nedovíte.

Růžička. Teklo, já přijdu o rozum.

Já od vás neustoupím. (Zahlídne vcházející ustoupí.) Kozel musel ty lidi právě teď —

11. Hejl. Šukálek. Předešlí.

Hejl. I podívejme se! Mladý pán má společnost.

Šukálek (tiše k Růžičkovi). Tys pěkný ptáček, mne tak vystrnadit.

Hejl (pozná Teklu). Líbí se snad s někým mluvit?

Tekla. S jemnostpaní Zvonečkovou stran vyšívaných límců.

Hejl (stranou). Ona mne nezná, to je dobré.

Šukálek. Ostatně se, jak vidím, bavíš roztomile.

Růžička (v rozpacích). Já znám slečinku; jednou — bude tomu asi pět neděl — bylo už hezky tma — tu se k ní na ulici začal člověk dotírat, — já jdu právě za ní, a vidím její úzkost —

Šukálek. A vzals ji pod svou ochranu. Kdo by v něm takové hrdinství hledal?

Růžička. Byl to starý, šeredný chlap.

Hejl (stranou). Hlupák! (Na hlas.) Po tmě se dá těžko něco takového poznat.

Růžička. Já se na to rozzlobím, přiskočím, a dám tomu zamilovanému plesnivci takový štulec, že udělal kotrmelec přes celou ulici.

Hejl (se zapomene). Tys to tedy byl?

Růžička. Jak to myslíte?

Hejl (se opravuje). Já řku — tys byl takový hrdina? Ale mluvme o něčem jiném. Proč pak jsi řekl panu Šukálkovi, že je ve svatební smlouvě chyba?

Růžička. Já myslil —

Hejl. Všecko je v nejkrásnějším pořádku a tvoje svatba nemá žádné překážky.

Tekla (k Růžičkovi). Svatba?

Růžička (potají v nesnázi). O ne, nevěřte, to není svatba —

12. Nanetka (z pravé strany). Předešlí.

Nanetka. Slečno Teklo, jemnostpaní vás očekává.

Tekla. Jsem k službám. (Odejde s Nanetkou.)

Šukálek. Ta se jmenuje Tekla! Ah, teď se mi vysvětlilo!

Hejl. Hezké jméno — Tekla.

Růžička (chápe se klobouku). Dovolte, pane z Hejlů, já musím někam doskočit. (Chce prostředkem odejít.)

Šukálek (ho zdržuje, tajně). Počkej! Je to ta tvoje Tekla?

Růžička. Ale co pak je ti do toho?

Šukálek. Ty chceš na ni na ulici číhat?

Růžička. Ale co pak je ti do toho?

Šukálek. Ani z místa! Či bys chtěl svou nevěstu před celou společností tak potupit?

Růžička. Ale co pak je ti do toho?

Hejl. Co pak se ti dva hádají?

Šukálek (drží Růžičku za šos). Budeš-li dělat hlouposti, tedy vztáhnu na tebe ruku.

Růžička. I jen to udělej.

Hejl. Růžičko, nevěsta přichází.

13. Paní Zvonečková. Předešlí.

Zvonečková. Chvála pánubohu, že jsem ty lidi odbyla.

Hejl. Skoro pravda! Svědkové a hosté už dávno čekají.

Šukálek. Odešla už ta štikerka, co byla u jemnostpaní?

Zvonečková. To je nějaká bláznivá osoba. Já jí chci dát novou práci, ale ona ji nechce vzít, že prý se vystěhovala, kdesi cosi, a že nesmí říci, kde nyní zůstává.

Hejl. Je posud v tvém pokoji?

Zvonečková. Není; já ji musela druhou stranou pustit — nevím proč to chtěla.

Růžička (polo pro sebe). To musím za ní.

Šukálek (chytne ho). Stůj, ani kroku!

Zvonečková (k Hejlovi). Co pak je mu?

Hejl. I kdo pak ví? ten člověk je celý zmámený, co tu Teklu zahlídnul.

Zvonečková (prudce). Teklu! Jmenuje se ta švadlena Tekla!

Hejl. To jméno má divnou sílu! Ale teď nedělejte žádné hlouposti a pojďte, ať podpíšete smlouvu.

Růžička (na srdce). Já mám tuhle něco napsáno, co nepotřebuju podepisovat. Jméno Tekla stojí zde ohnivou literou — oh, mě se dělají mžitky, něco mě píchá — ach! já se zalknu. (Klesne v levo na sesli.)

Šukálek. Tu leží.

Hejl (na Zvonečkovou). A ta tu stojí jako zkamenělá.

Šukálek. A teď tu budou co nevidět svědkové a celá společnost.

Zvonečková. Ta hanba! já se propadnu!

Šukálek. Vždyť nehrajeme žádnou čarodějnou frašku.

Zvonečková. Nevěsta má právo omdlívat, ale ne ženich.

Hejl. To je škandál!

Šukálek. Tedy nezbývá nic jiného, než abyste také omdlela. (Vede ji k sesli v pravo.)

Zvonečková. To máte dobře; mně je bez toho tak zle — (sklesne na sesli).

Šukálek. Teď se může lidem něco říct —

Zvonečková (vyskočí). Že jsem já nejdřív do mdloby padla.

Šukálek. Arci že, arci; jen se honem zas položte, už přicházejí.

Zvonečková (sklesne zase).

14. Hosté. Notář. Předešlí. Sbor.

(Část hostí hrne se kolem paní Zvonečkové, jiní okolo Růžičky; kterýž se pomalu vzpamatuje.

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Prostý pokoj na předměstí, dvě poboční, dvoje prostřední dvéře. V pravo i v levo židle.

1. Knoflíček. Paní Chvojková. Rozárka. Pepička. Sabinka.

(Děvčata sedí v pravo u šití. Chvojková stojí v levo u stolu a pořádá hotové dílo. Knoflíček píše u toho stolu do velké knihy.

Děvčata. Hahaha!

Knoflíček. Ale tak pak se pořád nesmějte! Nevidíte, že počítám — nebo co!

Chvojková. Raději pracujte!

Pepička. Však my pracujeme.

Sabinka. A kdybychme se neměly již ani zasmát, to by bylo zle.

Rozárka. Švadlena je beztoho smutná figura, pořád jenom aby jiné fintila; na sebe nemůže ani pamatovat.

Sabinka. Však se za námi beztoho dost blázněji.

Knoflíček (v počtech). Nebo co.

Chvojková. To je pravda! Za námi to všechno jenom pálí.

Rozárka. Počkejme teď počne stará!

Knoflíček. 38 a 3 je 41 — nebo co!

Chvojková. Tuhle ondyno šel vám zase za mnou člověk —

Sabinka. Mladý?

Knoflíček. 59 a 7 je 66.

Chvojková. Byl už při letech, ale to je právě lepší, o mladých hejskách ani nemluvím.

Rozárka (stranou). To věřím.

Chvojková. Já jsem jistá, že bude na mne zase číhat.

Sabinka. To se ví!

Rozárka. Když si vezme takový člověk při letech něco do hlavy —

Chvojková. Mezi jiným — víte-li pak, s kým jsem dnes mluvila?

Rozárka. Jak bychme to věděly?

Knoflíček. To bych sám rád věděl, s kým jsi mluvila, nebo co.

Chvojková. S naší sousedkou, co se tyto dny přistěhovala.

Rozárka. S tou smutnou princeznou?

Pepička. Co dělá, jakoby neuměla pět počítat?

Chvojková. Já řku, aby nás přece navštívila; ona ale že prý nikam nejde — že nechce, aby ji kdo viděl. —

Rozárka. Hahaha, to si svět zoufá!

Knoflíček. To bude všecko jen tak na oko, nebo co!

Chvojková. To bych neřekla, mně se zdá, že má nějaký tajný zármutek; snad jí někdo ublížil —

Knoflíček. Nebo co!

Sabinka. A přece nechceme, aby nás svět neviděl.

Chvojková. Ale počkejte, až ji ještě jednou dopadnu, tedy ji nepustím a zrovna ji přivedu sem.

Šukálek. Předešlí.

Všichni. Ah, pan Šukálek!

Knoflíček. Servus, příteli, nebo co!

Chvojková. Jste ještě živ?

Pepička. On má pořád ve velkých domech co dělat.

Knoflíček. Nemějte mi za zle, že na chvíli odskočím, já musím do krámu — nebo kam. (Odchází.)

Šukálek (jde jej doprovodit). Budu mít později te potěšení.

Knoflíček. Nebo co. (Odejde.)

Rozárka. Teď uslyšíme, jak se bude omlouvat. (K Šukálkovi.) Mluvte!

Šukálek. Jak se vynacházíte?

Rozárka. Je to výmluva?

Šukálek (důrazněji). Jak se vynacházíte?

Sabinka. Myslíte, že jsme se měly pro vás trápit?

Šukálek. Jak se vynacházíte?

Všechny. Dobře, dobře!

Šukálek. To jsem chtěl vědět. To budete mít tedy útrpnost s člověkem, který se dobře nevynachází.

Rozárka. Kdo pak je to?

Šukálek. Můj přítel.

Všechny. Váš přítel?

Šukálek. Co to slovo znamená, to víte beztoho, neboť každá mezi vámi má dozajista také nějakého přítele!

Rozárka. Dál, dál, co z toho?

Šukálek. Můj přítel je nešťastný.

Sabinka. Kdo pak mu co udělal?

Šukálek. Děvče!

Chvojková. Tedy zamilovaná historie? Co pak je nám do toho!

Šukálek. Inu, v zamotaných případnostech je dobře u zkušených radu brát. Můj přítel se div nezblázní.

Sabinka. Vždyť já to říkám, že jsou ještě rozumní lidé na světě.

Pepička. Ta jeho je tedy upejpavá?

Šukálek. Alespoň k němu.

Sabinka. A jak pak ten člověk vypadá?

Šukálek. Oh, jako anděl. Máte-li náprstek fantasie, tedy si představte, co byste na svém nastávajícím měly nejraději — že je bohatý, o tom ani nemluvím.

Všechny. Bohatý?

Šukálek. Vy si toho ani nevšimnete — to vím, ale on je tuze bohatý.

Rozárka (útrpně). Ten chudáček!

Sabinka. To je mi ho líto.

Pepička. To je ho věru škoda!

Šukálek. Vida, co to dělá, když je takový chudák bohatý! Ale vy byste mu mohly pomoct, moje nejrozkošnější!

Děvčata. My?

Šukálek. Vytrhněte mu tu jeho nynější lásku ze srdce a nasaďte mu tam jinou. Vy to umíte.

Rozárka (upejpavě). My? — Nevěděla bych jak!

Sabinka. To bych věru nevěděla.

Pepička. I dejte si pokoj.

Šukálek. Pro děvče se můj přítel roznemohl, děvčetem jej chci zas uzdravit; zkusím na něm kus homeopatie. Já vám ho sem přivedu.

Rozárka (upejpavě). I co pak vám napadá?

Sabinka. To by bylo hezky.

Šukálek. Víte-li co, já vysadím na jeho srdce nějakou cenu! Která ho přivede na jiné myšlenky, dostane —

Chvojková. I to je zbytečné! Srdce hezkého a bohatého člověka má už samo sebou velikou cenu. Škoda, že musím tuhle s dílem pryč, ale na všechen způsob doufám, že vás tady i s vaším přítelem zastihnu. (Odejde prostředkem.)

Šukálek. Právě dobře že odešla. Teď budeme tak mezi sebou jako přátelé, já vám tedy hned mého přítele dovedu. On sedí naproti v kavárně a hledí zamračeně do černé kávy. Já pro něj doskočím. (Odejde.)

Rozárka. To je věru mrzutá věc —

Sabinka. Alespoň to musíme říkat.

Pepička. Abych snad mého Eduarda zarmoutila!

Rozárka. Já nemohu být falešná.

Sabinka. I co je nám také do toho celého člověka.

Rozárka. Ani si ho nevšimneme.

Pepička. To bude to nejmoudřejší.

Sabinka. Ty, podívej se — nemám ten šátek na křivo?

Pepička (narovnává jí šátek).

Rozárka. Dnes mi ty kudrlinky zase nic nedrží. (Pořádá si vlasy před zrcadlem.)

Pepička. A já chtěla dnes jiné šaty vzíti.

Sabinka. Počkejte, mně se zdá, že jsou už za dveřmi.

Rozárka. Honem tedy k dílu, aby nemysleli, že jsme na ně čekaly.

3. Šukálek. Růžička. Předešlí.

Šukálek. Tuhle, moje nejrozkošnější, kladu si za čest svého přítele vám představit.

Pepička. Račte odpustit —

Rozárka. U nás je to vše v nepořádku, my se návštěvy vaší nenadály. —

Sabinka. K nám nikdo nepřichází —

Šukálek (k Růžičkovi). To jsou berušky — co? No jen promluv!

Rozárka. My nemáme ani kdy, abychme nějaké známosti počínaly.

Sabinka. Máme pořád tolik co dělat.

Šukálek (k Růžičkovi). Otevř hubu! Pověz jim něco sladkého.

Růžička. Já se opovažuju —

Šukálek (k děvčatům). Tu to máte. Vy jste myslely, že si nic netroufá. Teď se opovažuje, vždyť slyšíte! O to je ferina! jen počkejte až později.

Pepička (podá Růžičkovi sesli). Není libo se posadit?

Růžička. Já se opovážím —

Rozinka (k Sabince). Nemohla počkat, až bychme ho byly samy pobídly?

Sabinka. Ona ho chce lapnout.

Šukálek. Honem řekni: abych vám spaní nevynesl — nebo něco podobného — co se světu podobá.

Růžička. Já se opovažuji —

Sabinka. Prosím to není pravda, vy jste tuze skromný.

Rozárka. A právě to se nám u mužských nejvíce líbí.

Sabinka. A kdyby se měli muži s kytkami porovnávat —

Rozárka. Tedy bychme vás mohly s tichou fialkou porovnat.

Sabinka (stranou). Ta musí také člověku ty nejlepší nápady od huby vzít.

Šukálek. Dovolte, abych proti tomu fialkovému porovnání něco namítnul. Fialka se dére nejdřív ze země, sotva se může jara dočkat, vyleze dřív nežli tráva, jen aby tu byla ze všech nejprvnější. Kde je tu jaká skromnost? Ale tak se děje na světě. I mnohý člověk přijde do pověsti, a neví jak!

Růžička (k Šukálkovi). Ale ty! Proč pak jsi mne sem přivedl?

Šukálek. Nevděčníku! Abys poznal, že je mimo Tekly ještě jiných holek na světě.

Růžička. Snad nechceš, abych si jednu z nich namluvil?

Šukálek. Chci!

Růžička. Kterou pak?

Šukálek. Všecko jedno. Sabinka je anděl — Rozárka a Pepička jsou dva andílkové; tedy čert jako ďábel.

4. Paní Chvojková (u velikém pohnutí). Předešlí.

Chvojková. To je hrůza!

Všichni. Co pak se děje?

Chvojková. Mně je na nic!

Šukálek. Co pak by vám pomohlo?

Chvojková. Sesli!

Šukálek. Vstaňte, příteli!

Chvojková. Ach, to je váš přítel? Těší mě, že mám tu čest.

Růžička. Já se opovažuji —

Chvojková (stranou). Jak náleží hezký člověk!

Šukálek (podá jí sesli.) Nelíbí se —

Chvojková. Už je mi trochu líp.

Šukálek. Co pak se vám stalo?

Chvojková. Ani mi nevzpomínejte; to je opovážlivost, považte jen! Mužský šel za mnou!

Šukálek. A proto jste chtěla omdlívat?

Rozárka (k Sabince). Inu, ono se jí to nikdy nepřihodilo.

Sabinka. To bychme musely my pořád ve mdlobách ležet.

Chvojková (k Šukálkovi a Růžičkovi). Ach, jen si pomyslete! Až do domu šel za mnou!

Šukálek. Ba, ti naši mladí panáčkové jsou tak nestydatí —

Chvojková. Oh, to nebyl žádný mladý panáček!

Šukálek. Ale nestydatost měl ještě z mladých let!

Chvojková (dělá se bázlivou). Mně se zdá, že někdo přichází? O, milí pánové, ochraňte mne!

Rozárka (k Sabince). Ta toho potřebuje! —

Sabinka. Já umru smíchem.

Šukálek (k Chvojkové). Nebojte se, však my — pojď sem, Růžičko!

Růžička. Co pak? Máme ho stlouct, nebo vyhodit?

Šukálek. Nic takového. Po tom by se jen otřás. My mu něco uděláme, co ho raní na duši.

Růžička. A co je to?

Šukálek. Co byla za starých časů rána plochým mečem na záda, to je nynčko rána dlaní na klobouk. Pojď my mu ho nalejem. (Oba se postaví ke dveřím, každý na jinou stranu.)

5. Hejl. Předešlí.

Hejl (zvolna otevře, a pozorně hlavu vystrčí). Zde to musí být! (Vejde, v tom mu Šukálek a Růžička uhodí na klobouk, že mu až na ramena sjede. Děvčata se smějou.)

Hejl. Pomoc, pomoc! zlodějové!

Šukálek. Hrdinský čin se povedl!

Růžička (prohlíží Hejla se všech stran). Toť je —

Hejl (klobouk si vytáh). Proklatá historie, vždyť bych se byl zadusil.

Šukálek. Kýho kozla, co to vidím!

Růžička. Pan Hejl!

Hejl (se lekne). Šukálku, Růžičko!

Ostatní (stranou). Oni se znají?

Hejl (k Růžičkovi). A tys se opovážil —

Růžička. Prosím — to nebyl můj nápad. Ten pochází tuhle od toho.

Šukálek. Prosím — ten nápad je bezpochyby už tak starý jako klobouky. Ostatně jsme jednali v záležitostech ustrašené cnosti contra neznámému nepříteli — a proto nepotřebujeme žádné výmluvy.

Chvojková (k Hejlovi). Mně je nad míru líto — já nevěděla, že jste známý těchto pánů.

Šukálek (Hejla představí). Krom naší známosti velmi vážený — pán z Hejlů, krom toho roztomilý pán svých peněz.

Chvojková (velmi zdvořile). O prosím, nelíbí se trochu posadit? —

Hejl. Děkuji, nohy mě nebolejí, spíše hlava.

Šukálek. Dobře se vám stalo, proč ji strkáte do domu, kde nemáte co hledat.

Hejl. Já tu mám co hledat — tuhle toho mladého panáčka. Moje nyézka mne prosila, abych dal na něj pozor.

Šukálek. Tedy proto?

Hejl. Ano proto.

Chvojková (stranou). Starý pán je liška.

Šukálek. Co se mi stane, když to neuvěřím?

Hejl. A vůbec tu není žádné příčiny, abyste se mnou nakládali jako se školákem.

Šukálek. Potěšte se! Bolest byla krátká a byť by i radost věčně netrvala, bude přece aspoň jeden večer trvat. Tuhle naše laskavá paní Chvojková, fabrikantka rozličného čepčářského zboží a představená švadlenského ústavu, a tuhle její tetičky a všelijaké příbuzné. —

6. Knoflíček. Předešlí.

Knoflíček. Co pak se to děje? Já tu slyšel povyk, nebo co.

Šukálek (představuje ho). A zde především náš vážený pan Knoflíček, domácí pán a bratr paní Chvojkové. — Tuhle moji nejmilejší přátelé, pan z Hejlů a Růžička.

Knoflíček. Těší mne, těší mne — pravá čest, nebo co!

Hejl. Dovolíte-li, tedy se trochu zdržím, abych toho panáčka na očích podržel. (Stranou.) Ta děvčata jsou roztomilá, to bude kapitální vyražení! O já jsem čertův chlapík — já všecko vyslídím.

Knoflíček (stranou). S těmi pány se dá snad něco dělat, musím dát něco na stůl, nebo někam, je-li něco v kapse nebo kde, musím se hned podívat. S dovolením, pánové, nebo co. (Odejde.)

Šukálek. Teď nechme zbytečných řečí, a mysleme na vyražení.

Hejl (vesele). To je dobře.

Šukálek. Nejdřív hodnou tabuli.

Hejl. To je dobře.

Šukálek. Potom nějakou punčádu —

Hejl. To je dobře.

Rozárka (k Sabince). To je vzácný starý pták!

Hejl. Jen vesele! — a co tu není, já všecko opatřím.

Sabinka (k Rozárce). Už se mi zdá být o 10 let mladší.

Šukálek. Honem tedy do kuchyně. Teď musí pomáhat, kdo jen může rukama hnout. Růžičko, hni se.

Růžička. Co pak?

Šukálek. Musíš dělat oheň, a jakožto učedník tuhle ty krásné kuchařky poslouchat.

Děvčata. Toť bude roztomilé!

Chvojková. Jen tedy honem. (Odejde s děvčaty a Růžičkou do pobočních dveří.)

Hejl. Počkejte, já budu dělat kuchyňskou. (Chce odejít.)

Šukálek (ho zadrží).

Hejl. Co pak? jenom z čerstva.

Šukálek. Nejdřív vám musím okázat, že jsem předce pravdu měl, když jsem mluvil o Poříči. Vy pálíte za paní Chvojkovou.

Hejl. To jest —

Šukálek. Co to je, nepotřebujete vysvětlovat.

Hejl. Ona není nejhorší, ale co pak vy tu děláte s Růžičkou?

Šukálek. Já chci, aby znal více švadlen, ne jenom tu svou Teklu, aby viděl co je to za kvítí — a pak aby poznal, jak tyransky chybuje, že si nechce vzíti paní Zvonečkovou.

Hejl. Ah, to je moudrá myšlenka. A té jeho Tekle přijdeme také brzo na

stopu, moje nyézka se už také něco dověděla. Ostatně jí ale nemusíte říkat, že jste mne tady viděl.

Šukálek. Komu?

Hejl. Mé nyézce.

Šukálek. Vždyť je dobře.

Hejl. Ono by se to mohlo všelijak vykládat —

Šukálek. I vždyť je dobře.

Hejl. A já jsem přece člověk —

Šukálek. Vždyť já vím co jste — a proto jsem chtěl s vámi o tom jistém Broukovi mluvit.

Hejl (se pozastaví). Nu?

Šukálek. On je tady.

Hejl. Co že? Ten Brouk že je tady?

Šukálek. Tady v domě není — ale v Praze. Jistý dobrý přítel mi už pověděl kde zůstává. Tuhle to mám napsáno. (Ukáže mu cedulku.) Zýtra odpoledne k němu půjdu a notně mu zatopím.

Hejl (hledě na papír). I nechoďte tam, ten Brouk je darebák.

Šukálek. Abych tam nechodil? Co vám to napadá?

Hejl. Ne ne, já chtěl říct, abyste tam šel.

Šukálek. Mně se zdá, že vám paní Chvojková kolečka pomátla. Mládenče, mládenče! dejte si pozor na rozum.

Hejl. Tedy zýtra odpoledne — ale nezapomeňte! (Vrací mu ceduli.)

Šukálek. Nemějte starost.

Hejl (stranou). A já se tam podívám hned ráno, dobře že vím kde zůstává.

7. Paní Chvojková. Rozárka. Předešlí.

Chvojková. No, to je hezky! on tu plný řeči, a tam se po něm všecko shání.

Šukálek. No, co pak jste si vymyslily? co budeme strojit?

Chvojková. Nejdříve nějakou dobrou bábovku.

Šukálek. Tu si vezmu já na starost.

Chvojková. A dovedete ji?

Šukálek. No a jak. Kdo jí bábovku ode mne, tomu zůstane nejméně tři dni v žaludku. (Odejde stranou.)

Hejl. A pro mne nemáte žádné dílo?

Chvojková. To by bylo hezké, takového pána obtěžovat.

Rozárka. To by se ani neslušelo.

Hejl. Proč pak? když posluhuje člověk dámám, sluší se všecko.

Rozárka. Oh, velmi zdvořile.

Hejl. Jenom Šukálek mi zde jaksi překáží.

Chvojková. Co pak není váš přítel?

Hejl. Inu, to je; milý, dobrý přítel, ale protivný člověk a rád špičkuje, bez něho bychom se lépe bavili.

Chvojková. Dnes to už nepůjde.

Hejl. Ale zýtra — nebo pozýtřku, tc si někam vyjedeme do Nuslí, do Šárky nebo do Bubenče, a tam si uděláme dobrý den. Můžete ještě někoho pozvat, já jsem rád, když je toho moc, vzláště holek — to budem jíst, pít, dovádět — oh, to bude švanda.

Chvojková a Rozárka. My se už těšíme!

Hejl. Ať se jenom Šukálek nic nedozví, ten můj dobrý přítel, ten protivný chlap.

8. Šukálek (tluče na talíři z bílku tak nazvaný sníh). Předešlí.

Šukálek. Paní Chvojková, kdepak je mouka a máslo?

Chvojková (ukáže na levé pobočni dvéře). Tuhle ve špižírně. Tam najdete všecko.

Hejl. Jestli se něco nedostává, jenom řekněte, já to zaopatřím.

Šukálek. To je předce jednou moudré slovo; jděte tedy a kupujte. (K Chvojkové.) Nemáte žádný košík při ruce?

Rozárka (odběhne na levo). Hned!.

Hejl. Já přinesu všecko.

Šukálek. Uzený jazyk, několik liber ouhoře, salámy, studenou telecí kejtu, uzené jaterničky, víno, trochu rosolky a několik lahví punče.

Hejl. Dobrá. Oh, však já to vyvedu!

Rozárka (se vrací, nese košík). Tu je košík.

Šukálek. Ten je tuze malý, nemáte ještě jeden?

Rozárka. Hned. (Odběhne.)

Hejl (bere košík). Ono se mi to líp ponese, když budu mít na každé straně jeden.

Chvojková. Já skočím zatím vedle k hokyni a vydlužím se trochu talířů.

Rozárka (s hodným košem). Bude tenhle dost velký?

Hejl (se ho chápe).

Šukálek. Tak, teď jen hodně nakupte, pak vás budu mít rád.

Chvojková. Pojď, Rozárko! doskočíš vedle ke sklenáři pro nějaké sklenice.

Rozárka. Hned. (K Hejlovi.) Ale Šukálek se nezdá být tak zlý.

Hejl (tiše k ní). Oh vy ho ještě neznáte, to je dareba když začne — ten můj přítel. (Odejde se ženskými.)

Šukálek. Mně se všecko zdá, že mně ten Hejl tady pomlouvá a do očí se mi staví, jakoby mne chtěl přátelstvím sníst. Inu to je také jedna z oněch pohádek lidského života, o které člověk mnohdy neví jak si je má rozluštit. Takových nesrovnalostí je na světě hromada. (Píseň. Pak odejde.)

9. Paní Chvojková. Rozárka. Tekla.

Chvojková (nese mnoho talířů). Ne, ne! tenkráte není žádná pomoc, vy musíte k nám.

Rozárka (nese nože a t. d.). Vždyť jsme sousedky.

Chvojková (staví talíře na židle). Víte-li pak, že nás to bolí?

Tekla. To je mi líto — ale věru já nemám kdy.

Chvojková. Nač pak? Vždyť je večer, teď se nic nepracuje.

Rozárka. Dnes musíte u nás pobýt.

Tekla. Ale milá panno —

Chvojková. Sice si budem myslit, že jste pyšná.

Rozárka. Že jsme vám tuze sprosté.

Tekla. Ty milé nebe, co vám to napadá?

Chvojková. Tedy nám to dokažte!

Tekla. Nuže — zůstanu.

Rozárka. To je hezké. (K Chvojkové.) Však ona rozváže, jen až skleničku rosolky vypije.

Chvojková (k Rozárce). Doskoč vedle, aby nám půjčili pekáč na bábovku. (Rozárka odejde.) Dovolte, já odejdu jenom na okamžik — domácí práce — máme hosty, oh, vy se budete roztomile vyrážet. (V pravo odejde.)

Tekla. Hosty tu mají, to zde nemohu zůstat; slíbila jsem jim to sice, zejtra se však omluvím. (Chce prostředkem odejít.)

10. Růžička. Předešlí.

Růžička (smutně se strany s mlýnkem na kávu v ruce). Ne, tam mezi těmi dívkami to nemohu déle vydržet, zde o samotě je mi volněji.

Tekla (jej zhlídne). Je-li možná?

Růžička. Teklo. (Pustí mlýnek.)

Tekla. Vy jste tady?

Růžička. Vy jste tady?

Tekla. Moje sousedky mne přinutily.

Růžička. Sousedky! Viktoria, teď vím kde zůstáváte.

Tekla. Co je vám to platné? vy máte nevěstu.

Růžička. Nemám, já ji nechal sedět.

Tekla. Tedy si vyberete ze zdejších děvčat —

Růžička. I dejte si pokoj, já tu jsem jen proto, že mne sem Šukálek přivleknul, abych prý se pobavil; ale já na to nedbám, teď jste jenom vy moje, a já si vezmu jenom vás.

Tekla. To neučiníte, to nemůže být.

Růžička. Ale proč pak?

Tekla. Vy jste šlechetný muž — vám se mohu svěřit; tedy slyšte: —

11. Šukálek (s mísou). Předešlí.

Šukálek. To těsto se musí hodně utlouct, pak z toho bude — (zahlídne Teklu) ale co pak je tohle? Panno —

Růžička. Ona zůstává zde v domě.

Tekla. A jenom náhodou jsem přišla —

Růžička. Teď od ní už nepustím.

Šukálek. Budeš mlčet! Panno, to je teprva otázka, byla-li to náhoda! Mně se zdá, že jste za ním přišla, jen abyste —

Tekla. Pane!

Růžička (rozhněvaně). Šukálku, já ti povídám —

Šukálek. Budeš mlčet! Myslíte, že se budu před vámi ostýchat? Vy jste tajemná osoba — žádný neví kdo a jak —

Růžička. Šukálku, buď zticha!

Šukálek. Budeš mlčet! Vy prý jste štikerka, chcete se ale bezpochyby jen tomuto člověku do srdce zaštikovat, to jsou vaše tajnosti a porce koketury!

Tekla. Pane, čím jsem vám ublížila?

Růžička. Šukálku, já ti povídám naposled —

Šukálek. Ty máš mlčet, pravím! Beztoho nejste ani o mák lepší než jsou ty, a ty jsou jako vy. Tu hrajete smutnou a nevinnou, zatím ale —

T e k l a. Ne, to je přespříliš! (Plačíc sklesne na sesli.)

R ů ž i č k a. Šukálku, drž hubu, a nebo tě — (popadne vařečku z mísy, kterou Šukálek drží) plácnu, až ti — tu to máme, teď pláče! (Hodí vařečku zas do mísy.)

Š u k á l e k. Věru — pláče a nepeskuje mne, to je dobré znamení. Panno, panno, nemusíte si to brát tak k srdci.

R ů ž i č k a. Arci, takové hrubianství —

Š u k á l e k. Stalo se z přátelství pro toho mladého člověka. Vy se k sobě nehodíte —

T e k l a. To vím bez toho a proto jsem se vystěhovala.

Š u k á l e k. To bylo moudré, panno, a já vám musím říct —

12. **R o z á r k a** (s pekáčem). Pak **C h v o j k o v á. S a b i n k a. P e p i č k a. P ř e d e š l í.**

R o z á r k a. Já nesu něco na tu bábovku.

Š u k á l e k. Sem s tím. (Postaví se v levo k stolu a leje něco do pekáče.)

C h v o j k o v á (nese ubrus a ubrousky v pravo s Pepičkou a Sabinkou). Nyní honem prostírat! Sabinko! doskoč naproti pro sklenice.

S a b i n k a. Hned! (Odejde prostředkem.)

T e k l a (stranou). O bože, jen kdybych byla odešla!

C h v o j k o v á. Pane Šukálku! Pomozte mi ten stůl přestavit.

Š u k á l e k (u pekáče). I dejte mi teď pokoj, nevidíte?

C h v o j k o v á. No snad nebudete chtít, aby se dámy se stolem tahaly?

Š u k á l e k (běží mrzutě do zadu). Pojď jsem, Růžičko! (Přinese s ním dlouhý stůl ku předu.)

C h v o j k o v á. Ale vy jste někdy tak nezdvořilý —

Š u k á l e k. I vždyť je to pravda! Já jsem právě v nejlepší práci (běží k pekáči). a mám se dát vytrhovat.

C h v o j k o v á (k Tekle). Co pak je vám? vy jste zas smutná?

T e k l a s R ů ž i č k o u (prostírá). Já vám už prvé řekla, že nejsem veselá společnice!

Š u k á l e k. Panno Pepičko! Tuhle máme kapitální bábovku! Teď vám ji odevzdávám, nakládejte s ní mateřsky!

P e p i č k a (odejde s pekáčem v levo).

13. **H e j l**, pak **K n o f l í č e k. P ř e d e š l í.**

H e j l (mezi dveřmi). Jídlo a pití, jídlo a pití! (přináší plné košíky.)

C h v o j k o v á a R o z á r k a. Ah, pan z Hejlů, pan z Hejlů!

Š u k á l e k. No, jak se zdá, koupil hodně moc!

C h v o j k o v á (k Hejlovi). Ale jak můžete tak obtěžovat —

H e j l (hekaje odstaví košíky). Mladická síla — bujnost! — Co to? — slečna Tekla?

R o z á r k a. No, ten ji zná také, to bude hezky! Tu zná celý svět, a ona dělá, jakoby žádného neznala.

K n o f l í č e k (přijde). Oh, má služba, nebo co! Jak vidím, chystá se tu nějaká hostina nebo co!

Š u k á l e k. Teď jenom honem vykládejte — ale dejte pozor na flašky!

C h v o j k o v á, H e j l, R o z á r k a vyndavají z koše věci).

K n o f l í č e k. Ach, to je kapitální šunka, nebo co!

H e j l. Jen aby se paštice nic nestalo.

14. **P e p i č k a. P ř e d e š l í.**

Š u k á l e k. Co dělá moje bábovka?

P e p i č k a. Mně se zdá, že z ní bude nějaká placka.

Š u k á l e k. Buďte tak dobrá! Vy byste mně vyplatila!

H e j l. Nynčko honem sesle. (Shodí ženský klobouk se sesle a staví ji k stolu).

R o z á r k a. Ale co pak to tropíte? Vždyť mi zkazíte můj nový klobouk.

H e j l. Jen proto, abych vám směl zejtra nový koupit.

R o z á r k a. Oh, tuze dobrotivě!

T e k l a a R ů ž i č k a (přinášejí sesle).

H e j l (shodí velký šátek). A teď se hned do toho dáme.

C h v o j k o v á. Ale co pak tropíte s mým šátkem?

H e j l. Což nemůžete ode mne pěknější dostat?

Š u k á l e k. A teď bez dlouhých řečí ke stolu.

(Všichni sedají, místo pro Sabinku zůstane prázdné.)

15. Sabinka. Předešlí.

Sabinka. Nějaká cizí dáma přichází.

Všichni. Cizí dáma?

Sabinka. Dole u hokyně se vyptávala na slečnu Teklu, a ta jí řekla, že je u nás s jinými pány.

Chvojková, Hejl, Šukálek. Kdo pak to asi je?

16. Paní Zvonečková. Předešlí.

Zvonečková. Odpusťte, že se osměluji —

Šukálek, Růžička. Paní Zvonečková!

Hejl. Moje nyézka!

Zvonečková. I toť je roztomilá společnost!

Hejl. Já jsem tu jen skrze Růžičku —

Zvonečková. Bezpochyby, abyste mu pomáhal slavit námluvy s touto mamzelkou?

Hejl. I kdopak to povídá?

Zvonečková. Já vám musím jenom ještě říct, kdo ta panna vlastně je.

Tekla (se lekne, stranou). Nebesa, snad neví —

Zvonečková. To je dcera toho Jedličky který vás, pane ujče, tak okradl!

Šukálek (překvapen, žalostně). Jedličkova!

Chvojková a děvčata. Dcera zlodějova!

Tekla (chce vstát, klesá). Běda mně!

Zvonečková. Teď přeju vespolek dobré chutnání. (Odejde.)

Šukálek. Vodu! vodu!

Knoflíček. Nebo co!

Hejl. Zde je samé víno!

Růžička. Ona umírá!

Šukálek. Jedličkova! vzpamatujte se!

Knoflíček. Já piju na její zdraví!

(Hudba, všeobecný zmatek a opona padá.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Pěkná zahrada; na zad mříže, a mřížovaná vrata — v pravo část pěkného stavení, několik stupňů vede ke dveřím, v pravo stůl a židle.

1. Paní Chvojková. Rozárka. Sabinka. Pepička.

Sabinka. To není venku žádná radost, když se nemůže člověk hodně vyhoupat.

Pepička. Arci, my si k vůli tobě zmačkáme šaty.

Chvojková. Holky netrhejte tolik kvítí!

Sabinka. Vezměte si příklad z paní Chvojkové.

Rozárka (k Pepičce). Ta má nejraději pivoňky.

Pepička. Já bych jen ráda věděla, co to Šukálkovi napadlo, že i tu Teklu sem objednal.

Sabinka. A že se jí tak hrozně ujímá.

Rozárka. A zvláště od té chvíle, co slyšel, že její otec kradl.

Chvojková. No, proto může být ona předce ta nejlepší osoba.

Pepička. Děti se nedařejí vždycky po rodičích.

Rozárka. Kdyby měl člověk všecky chyby po rodičích a přátelích dědit —

Sabinka. To by bylo hezké, můj strýc byl každý den opilý.

Rozárka. A já měla bratrance, ten utek každý rok čtyrykrát i pětkrát do světa.

Sabinka. A ty zůstaneš jaktěživa sedět.

Rozárka. Ty, má to být vtip? to bych si vyprosila.

Chvojková. No, no, jen tiše, v takovém domě se nesmí jednat proti slušnosti.

Rozárka. Ale domácí pán by neměl také proti slušnosti jednat.

Sabinka. Ba arci, pozve si dámy a není doma.

Chvojková. Mně řekl sloužící, že měl hned o páté ráno v městě důležité řízení, ale že ho každou minutou očekává.

Sabinka. Ale ty minuty jsou jako hodiny.

Rozárka. Potrestejme ho za to, a otrhejme mu tamhle všecky růže.

Sabinka a Pepička. Ano, to uděláme! (Běžejí pryč.)

Chvojková. Ale holky, dejte pokoj, on by se mohl rozhněvat; holky, poslechněte. (Běží za nimi.)

2. Hejl. Pak Dominik.

Hejl (hlavními vraty celý unavený). Šťastně pořízeno! Ale darebák je ten Brouček, sotva cítil, že mi na tom záleží, aby odešel, požadoval dvě stě dukátů. Ale jen když je pryč. Kdyby se napil, mohl by žvatlat, a to tehdejší psaní měl také ještě schované. Ale jen když ho mám. Trulant — ten darebák! mohl žádat tisíc dukátů, já bych mu je byl za ten kus papíru dal — ale zahřál jsem se při té historii, zpropadeně jsem se zahřál. (Svlékne kabát, položí jej přes sesli.) Moji hosté tu snad již budou. Dominiku!

Dominik (z domu). Co se líbí jemnostpane?

Hejl. Jsou ty dámy již tady?

Dominik. Už asi dvě hodiny.

Hejl. Neměly dlouhou chvíli?

Dominik. I oni se dobře baví, trhají ovoce, květiny a honějí se —

Hejl. Přines mi frak.

Dominik. Hned. (Chce vzít kabát sebou.)

Hejl. Ne, ne, — kabát mi tu nech. (Dominik odejde.) Takový hlupák by mohl snadno něco vytrousit. (Pozorně kabát složí.) A ona tu vězí tobolka a v tobolce to proklaté psaní.

3. Paní Chvojková. Rozárka. Pepička. Sabinka. Předešlí.

Cvojková. Ach, konečně předce!

Děvčata. Ale co pak je to — tak pozdě!

Hejl (pustí kabát na sesli). Moje drahé dámy, pardon! Nevyhnutelné řízení a teď bez kabátu — ah, pardon! Dominiku, můj frak!

Chvojková. Jen se neostýchejte.

Sabinka. Dělejte —

Rozárka. Jako byste byl doma.

Sabinka (stranou). Už mi zase jeden vtip pokazila.

Hejl. Snad jste měly dlouhou chvíli?

Chvojková. Ach nikoli, my si zatím lecos prohlížely.

Hejl. Za to si nyní vše vynahradíme.

Rozárka. Hrajme si na něco.

Hejl. Tak, můj andílku — tak, ale co?

Sabinka. Hrajme na slepou bábu.

Hejl. Třebas, já jsem při tom, to je roztomilá hra. Kdo pak bude slepou bábou?

Rozárka. Domácímu pánu patří přednost.

Hejl. Dobrá, tedy jen honem oči zavázat. (K Chvojkové.) Nechtěla vy byste ze mne slepého amora udělat?

Chvojková. O s radostí. (Zavazuje mu oči.)

Hejl. Ale dejte si pozor, moje dámy! Kterou chytnu, tu tak snadno nepustím.

Rozárka. To bude pro ni jen štěstím.

Sabinka (stranou). To je zas nápad!

Hejl (se zavázanýma očima). Tedy pozor, hned budeme jednu mít. (Hmatá po nich, any se táhnou v levo; on za nimi, děvčata se obrátí do zadu, on myslí ale, že jsou v levo, sáhaje po nich, odejde.)

Sabinka. Podívejte se na něj, kde nás hledá.

Děvčata (se smějou).

Chvojková. Jen aby nepadl do rybníka!

Rozárka. To by bylo veta po rybách.

Pepička. Víte co uděláme? přeschovejme mu kabát.

Rozárka. Anebo ho pověsíme někam na strom.

Chvojková. Dřív ale prohlídněte kapsy, aby tam nic nebylo, co by se pokazilo.

Děvčata (prohlížejí kabát). Tuhle je hedvábný šátek.

Sabinka. Ten se neroztluče, kdyby spadl kabát se stromu.

Rozárka. Tuhle je piskla, nelíbí se, paničko? (Podává Chvojkové.)

Chvojková. Tabák šňupat, to by mi scházelo.

Rozárka. Proč pak? Moje matka šňupá také.

Chvojková. To je možné, ale já nejsem ještě v těch letech.

Sabinka. A tuhle je tobolka!

Chvojková. Na tu dejte pozor.

Rozárka. Zatím ji schovej.

Sabinka. Ale kam? tak velkou tobolku?

Pepička. Tamhle zas přichází!

Chvojková. Tedy honem pryč!

Děvčata. Pryč, pryč! (Odběhnou v pravo.)

4. Hejl. Pak Zvonečková.

Hejl (pořád ještě do větru sáhaje). To bych si nebyl pomyslil, že je to tak těžké holku lapnout. (Obejme strom.)

Oh, teď se máme! Či ne, to je zase strom. (Jde do zadu.)

Zvonečková (z levé strany za mřížemi, k sloužícímu). Kočí může zatím vypřáhnout; až budu chtít odjet, dám mu vědět. (Sloužící odejde, ona vstoupí.)

Hejl (ji chytne). Aha, máme jednu, máme!

Zvonečková (se lekne). Co pak se to děje?

Hejl. Ta bude teď slepá bába.

Zvonečková. Ale pane ujče!

Hejl (pozná hlas, lekne se, strhne šátek s očí). Moje neť!

Zvonečková. Co pak to tu tropíte?

Hejl. Inu, hraju společenskou hru.

Zvonečková. Tedy máte společnost?

Hejl. I ne. (Stranou.) Chvála bohu, že tu nejsou. (Nahlas.) Já si hraju sám.

Zvonečková. Sám — slepou bábu? Pane ujče, k tomu je hodný kus víry potřeba.

Hejl. Jen kdybys tu nějaký čas venku zůstávala, to bys teprva viděla, co my zde tropíme. (Stranou.) Jen aby teď nepřišly. (Nahlas.) Ale co pak to znamená, že jsi sem jednou zabloudila? Toť je něco vzácného!

Zvonečková. Proč pak? mně se tu vždy líbilo, a mimo to mi psal dnes ráno Šukálek, že prý se tu bude něco vyjednávat, při čemž musím být.

Hejl. To je mýlka — a na Šukálka jsem si ani nevzpomněl. Také sis vybrala divný den — mně se zdá, že dostaneme bouřku, ty bys tu věru neměla se zdržovat, venku snadno uhodí.

Zvonečková. Vždyť si ale musím přec trochu odpočinout.

Hejl. Zde je tuze málo stínu — třeba by tě slunce opálilo — jdi zatím do domu — v modrém pokoji máš pěkné kanapé. (Odvádí ji.)

Zvonečková. Aj, aj, pan ujec je dnes nad míru pozorný!

Hejl. Pouhá povinnost!

Zvonečková (pro sebe). Mně se to ale zdá být trochu podezřelé.

Hejl (se vrátí). Filosofie, teď mně neopouštěj! Co s těmi děvčaty počnu? Musím hledět, aby mi sem nepřišly — ze samé úzkosti jsem se zapotil — a teď táhne chladné povětří. He, Dominiku! Šelma nejde — musím zas kabát obléct. No! kde pak je?! Dozajista ho ty holky — no, tohle by bylo hezké, to se musím hned podívat. (Chce v levo odejít.)

5. Růžička. Hejl.

Růžička. Dobrého zdraví, pane z Hejlů!

Hejl (se zarazí). Ty, Růžičko?

Růžička. Co pak mám říct fiakrovi, jak dlouho má čekat?

Hejl. Co pak, proč pak?

Růžička. Nu, já myslím, že mi něco chcete.

Hejl. Já?

Růžička. Šukálek mi aspoň řekl, abych sem dozajista přijel, že to musí být.

Hejl (stranou). Ten chlap mi sem pošle celou Prahu. (Nahlas.) Já nevím najdeš-li nějaké zábavy, tu je tak prázdno.

Růžička. Musím počkat. Šukálek by se hněval, kdyby mne zde nenašel.

Hejl. Ale co pak tu s tebou chce?

Růžička. To nevím.

Hejl. Já ti to povím, on tě chce tady s mou nyézkou smířit.

Růžička. Toho se nebojím. Uražená ženská nenechá se smířit, ale spíše se pomstí.

Hejl. Vždyť je právě proto zde.

Růžička. Paní Zvonečková! To abych snad přece odjel.

Hejl. To máš dobře, čím dřív, tím líp, zde je beztoho tak smutno — já jsem stále o samotě. (Za scenou smějou se děvčata.)

Růžička. Co to? v té samotě se něco směje?

Hejl. To, to budou moje hrdličky.

6. Chvojková. Rozárka. Sabinka. Pepička. Předešlí.

Děvčata. Aj, pan Růžička je zde taky?

Růžička. K službám!

Děvčata. No to je hezké, to je hezké.

Růžička. Musím ale hned zas odejít.

Chvojková. I co pak vám to napadá?

Rozárka (k Sabince). Tu máš trochu tu tobolku, já ji nemůžu pořád nosit. (Před Růžičku předstoupí.) Ne, ne, vy nesmíte pryč. My vás nepustíme.

Chvojková. Vy zde musíte zůstat.

Hejl (stranou). Co se o toho hlupáka tahají? Jako bych tu nebyl, abych je vyrážel. (Hlasitě.) Ne, ne, moje dámy, nezdržujte ho, on musí opravdu pryč.

Rozárka. Však vy nepůjdete. (Potají k němu.) Jen co vám řeknu, že je tu někdo na blízku.

Růžička (dychtivě). Kdo pak?

Rozárka. Tekla!

Růžička. Je-li možná, kde pak?

Rozárka. Šukálek ji sem objednal, že prý ji má cosi stran té mrzutosti (dělá pamtomii krádeže) vyjevit; ona sem ale nechtěla dřív vejít, dokud tu sám Šukálek dříve nebude a zůstala se svou starou tetou zatím nedaleko v selském stavení. Strčte tu tobolku zatím do kapsy, pane Růžičko! je to k vůli žertu, já vám doskočím pro Teklu. (Odběhne.)

Růžička (schová tobolku). O vy andělí!

Hejl. Růžičko! nežvastej daremně, teď máš svrchovaný čas, abys šel.

Růžička. Ne, teď je čas, abych zůstal.

Hejl. Ale co pak se nebojíš pomsty —

Růžička. Teď se nebojím, tuhle ty slečinky mi pomůžou.

7. Šukálek. Předešlí.

Šukálek (hlavním vchodem). I podívejme se — pan z Hejlů.

Všichni. Šukálek!

Šukálek. Podívejme se, tu stojí mezi živými růžemi.

Hejl (mrzutě). Služebník! Vy jste mi sem poslal Růžičku a mou neť.

Šukálek. Měl jste radost, co? Já se dozvěděl, že jste jel na vinici, pane z Hejlů, i pomyslím si, uděláš mu jednou to potěšení, a navštíviš ho; a poněvadž jsem měl s paní Zvonečkovou a přítelem Růžičkou malé řízení — napadlo mi, objednati je také k vám, pane z Hejlů, vždyť jsou vaši příbuzní a spůsobili vám zajistě radost, je-li pravda?

Hejl. O dozajista! (Stranou.) Milionský taškář, ten Šukálek!

Šukálek (k děvčatům). Ale moje rozkošné, vy jste musely pánu z Hejlů zatroleně zatopit.

Děvčata. Jak to?

Šukálek. Nu, že se při tom chladném větříku a před námi z kabátu svlékl.

Hejl. Slečny mi kabát přeschovaly.

Šukálek. Tak?

Sabinka. Teď ho musíte hledat.

Růžička (hledí za mříže). Ještě nejde!

8. Dominik. Pak Zvonečková. Předešlí.

Dominik. Tu je frak, milostpáne!

Šukálek. No, teď nepotřebujete kabát.

Hejl. Já ho ale musím mít, moje dámy, nedělejte žádné dětinství. (Mrzutě). No, kam jste mi daly kabát?

Sabinka. To se brzy dozvíte, hahaha!

Zvonečková (vyjde z domu, úsměšně). I podívejme se, pan z Hejlů! A jaká zvláštní společnost!

Hejl. Já se propadnu! Ten zlořečený šibal!

Sabinka (k Šukálkovi). To je ta protivná osoba, co nám včera večeři pokazila.

Hejl. Moje zahrada je pro každého slušného člověka.

Zvonečková. A že je vám každý člověk slušný, tedy je to veřejná zahrada.

Hejl. Nyézko, ty mne urážíš. (Hlasitě.) Já tu nechal někde svůj kabát ležet — hledám ho — a tu přišly tuhle ty dámy a chtěly mi říci —

Chvojková. Že nějaký kabát tamhle na stromě visí.

Hejl. To mi udělal někdo z pouhého čtveráctví.

Chvojková. Nelíbí se pro něj s námi?

Sabinka. My vám okážem, kde visí.

Hejl. Ano, buďte tak laskavy.

Ženské. Pojďte. (Odejdou v pravo.)

Zvonečková. Nu, proč váháte? Snad nenecháte dámy čekat?

Hejl. Nyézko, ty mne urážíš! To není od tebe hezké; nyézka nemá pořád urážet. (Brumlaje odejde.)

Zvonečková. A teď honem, Šukálku! co mi chcete?

Šukálek. Tuhle stojí jedna příčina (na Růžičku okáže), proč jsem vás objednal, a druhá ještě přijde. V tomto velikém okamžení položil bych rád tuhle malou ručinku do téhle trochu větší ruky.

Zvonečková (utrhne se). Nemyslíte snad —

Šukálek. K svazku manželskému? o nikoli! Jen k přátelskému.

Zvonečková. Obojí je zbytečné.

Šukálek. O, buďte velikomyslná!

Ono je to tak hezké, když někomu ruku podáme, kterou bychme mu vlastně do tváře hodit měli. (Znamení facky.)

Růžička. Oh, dozajista.

Šukálek. Včera jsem se za něj stran jisté věci přimluvil; dnes to ale již neudělám —

Zvonečková. To věřím.

Šukálek. Včera jsem byl proti holce, teď jsem pro ni, a to všecko od té chvíle, co vím, kdo její otec byl. A vy beztoho o Růžičku nestojíte.

Růžička. Oh, dozajista.

Šukálek. Vy dostanete takového člověka i za dvacet let, až celá vaše krása vybledne; ale ta holka by byla holá chuděra, kdybyste jí Růžičku nedopřála.

Zvonečková. O, já nebudu jejímu štěstí překážet.

Šukálek. Dobře; ale k čemu ten chladný hněv? Vždyť nesmíte Růžičku jako jiného rozumného člověka posuzovat?

Růžička. Dozajista.

Šukálek. Že vás nechce, ukazuje patrně, že má — souchotiny v mozku, a pak je to vlastně záležitost srdce.

Zvonečková. Tak? a v takové záležitosti se může všecko prominout?

Šukálek. Skoro.

Růžička. Dozajista.

Šukálek (potají). Drž hubu!

Zvonečková. U mne záleží v takových věcech všecko na tom, kdo se přimlouvá; ale když je to člověk, kterého v jistých společnostech nacházíme —

Šukálek. Prosím, to patří k mé živnosti, já mám hromadu známostí.

Zvonečková. A kdo toho, za kterého se přimlouvá, sám do jistých míst vodí.

Šukálek. Nechte si posloužit.

Zvonečková. Mlčte, vy jste u mne dosloužil.

Šukálek. A já bych vám byl tak rád vždy sloužil.

Zvonečková. Vy jste se o mou přízeň sám připravil.

Růžička. Dozajista.

Šukálek (potají). I mlč!

Zvonečková (k Růžičkovi). A vy pojďte za mnou, s vámi mám ještě co mluvit. (Odejde do domu.)

Růžička. Se mnou? Ale nesmím otálet, sic by s ní nebylo k vydržení. (Odejde za ní.)

Šukálek (sám). Tahle nebeská žena má pekelné gusto, ona tak ráda do mého srdce šípy hází, já však jí tu radost přeju; a proč bych jí to také nepřál? vždyť beztoho všechny radosti na světě nic nestojí. (Extempore. Píseň. Po písni odejde do domu.)

9. Tekla Rozárka.

Rozárka. Jenom s chutí. Počkejte, mně se zdá, že jsou tamhle, hned vám někoho přivedu. (V pravo zajde.)

Tekla (volá za ní). Jenom pana Šukálka, ten dobrý člověk se mne najednou tak ujímá — a zde prý by mi rád něco vyjevil, čím se pověst mého otce očistí. Ach Bože! já si ani netroufám takové štěstí očekávati.

10. Růžička. Pak Šukálek. Později Zvonečková. Tekla.

Růžička (kvapně z domu). Nešťastná, tys vběhla do zkázy, ta furie zde hned bude.

Tekla (se lekne). Kdo?

Růžička. Nejlépe bude, když utečem! O běda, již je pozdě, tu ji máme na krku.

Šukálek (kvapně). Nelekejte se, ona je v hrozném humoru, ale já vás budu bránit.

Tekla. Bože! co se to bude dít?

Zvonečková. Slečno, já jsem včera ve zlosti něco řekla, čeho dnes srdečně lituji.

Tekla (chce jí ruku políbit, ona tomu však brání). Jemnostpaní!

Šukálek. Růžičko!

Růžička. Šukálku!

Zvonečková. Já se na vás od té doby přeptala, a abyste viděla, že chci svou chybu napravit, budu ode dneška vaší přítelkyní. (Obejme ji.)

Šukálek (stranou). To je šlechetná duše, a já blázen myslel, že by se mohla mstít. (Nahlas.) Jemnostpaní, teď to musí ven na boží světlo, co už tak dlouho v mém srdci hoří a bouří, že — že —

Zvonečková (mluvila pořád s Teklou). Blázníte? uspořádejte raděj dobrou večeři a nějaké vyražení.

Šukálek (zničen pro sebe). Ta mi dala!

Zvonečková. Povídejte dál.

Tekla. Tak jsem byla tedy toho večera u otce. Najednou řekl: Já musím ještě do písárny, něco jsem tam zapomněl — a odešel. Asi za čtvrt hodiny se navrátí celý zděšený a naříkal, že je kasa

okradena, že jej viděli lidé tam jít a tudíž padne nepochybně podezření na něho, že mu nic jiného nezbývá, než dáti se na útěk. Na to odešel a teprvé po dlouhém čase mi psal, kde se ukrývá a jak se mu daří.

Zvonečková. Ubohé dítě!

Šukálek. Já bych na to umřel, že je otec nevinen.

Zvonečková. A jak to dokázat?

Růžička. Já si ji vezmu i bez důkazu.

Tekla. Pan Šukálek mi slíbil, že mi stran té věci něco vyjeví.

Zvonečková (k Šukálkovi). Je-li pravda, že jste něco v té záležitosti pro dobro toho děvčete učinil, to by vám zas u mne zalichotilo.

Šukálek. Já byl dnes dopoledne u člověka, kde jsem se to měl dovědít, ale přišel jsem pozdě. Jakýsi přistárlý pán byl tam již hned z rána, mluvil s ním dvě hodiny a na to ten člověk odjel, žádný neví kam.

Zvonečková. Tedy pozdě; ovšem dříve musel pán s tou hromadou důležitých řízení jinde lelky chytat. Pojďte se mnou, moje milá — Růžičko, obstarejte mi, aby kočí zapřáhl. (Odcházejíc k Tekle.) Však my najdeme jiných lidí, kteří se nás líp ujmou. (Odejde s Teklou do stavení.)

Šukálek (zničený). Ne, jak mně ta žena každým slovem probodá — to je hrůza. Já se lítostí rozpadnu jako starý troud.

Růžička (stranou). Ona pojede se Zvonečkovou, a já ve fiakru za nimi. Ty, Šukálku, schovej zatím tuhle tobolku, já ji dostal od Rozárky, vlastně je ale myslím, Sabinčina.

Šukálek (jako ze sna). To že je Sabinčina tobolka?

Růžička. No, což nerozumíš? Já musím zatím vozy objednat. (Odběhne hlavním vchodem.)

Šukálek (prohlíží tobolku). To že je — Sabinčina — to není přece nic ženského. Ta tobolka je každým spůsobem mužského pohlaví. Je to zvědavost — ale rád bych věděl (otevře ji) jak přišla k Sabince. Hm, samé účty, poznámky, oh, tuhle staré, otevřené psaní. (Čte.) „Panu Brou — Broučkovi“ — Co že? od koho pak — (dívá se) žádný podpis? co pak v tom stojí? (Mumlaje čte; chvílkami ale vykřikuje.) Cože? Jak že? I bohdejž do toho! (Skládá zas psaní.) Viktoria! Panno Teklo! Růžičko! Viktoria!

11. Růžička. Pak Zvonečková. Tekla.

Růžička. Vozy jsem už objednal.

Šukálek. Viktoria!

Růžička. Proč pak?

Šukálek. Viktoria!

Zvonečková (s Teklou z domu.) Co pak se stalo?

Šukálek. Jemnostpaní, slečinko; pro Boha vás prosím, křičte: Viktoria! vyhráno!

Zvonečková. Mluvte moudře, nebo odjedem.

Šukálek. Čest vašeho otce je očištěna.

Tekla. Je-li možná?

Šukálek. Já našel psaní, které dokazuje, že je nevinen. Poslyšte! (Čte.) „Milý Broučku! dnes to musí prasknout. Já odjedu na několik dní ven, aby žádné podezření nepovstalo. Jedlička chodí v 7 hodin z písárny, o půl osmé je tedy nejlepší hodina. Klíče od předsíně a pokoje máš, tam vypáčíš kasu a přineseš mi, co v ní najdeš. Dvě stě dukátů si z toho vezmeš a bude po komedii.“ — No, co říkáte té komedii?

Zvonečková. Ale od koho pak je to psaní?

Šukálek. Je bez podpisu, ale my to vyšukáme. Patrně je Brouček zloděj, a kdo to psaní psal, ten ho k tomu navedl.

Zvonečková (pohledne do psaní, které Šukálek ještě v rukou drží). Kdybychom jen písmo poznali. — (Lekne se, stranou.) Milostivé nebe, to je ruka mého ujce!

12. Hejl. Chvojková. Rozárka. Peplčka. Sabinka. Předešlí.

Hejl (s pravé strany). Dovolte, to není žádný žert.

Rozárka. No, no! jenom nebuďte tak dětinský.

Hejl. Já měl v kabátě tobolku a to není žádné dětinství.

Sabinka. Tu dostanete hned nazpět.

Šukálek (stranou). Jemu tedy náleží ta tobolka! Ha! mně se začíná rozednívat.

Sabinka. Já ji dala Rozárce.

Rozárka. Já ji dala panu Růžičkovi.

Hejl. Sem s ní tedy, Růžičko!

Růžička. Já ji dal Šukálkovi.

Hejl (se lekne). Šu — pane Šukálku, buďte tak laskav —

Šukálek. Hned, hned. Ale co pak je vám? Vy se celý potíte?

Hejl. To sám nevím, ale je parno —

Šukálek A k čemu ten nepokoj? Vaše tobolka je v dobrých rukou. (Povytáhne ji trochu z náprsní kapsy.) Vidíte, že je dobře schována.

Hejl (táhne ho stranou). Pane Šukálku!

Šukálek (potaji, ukazuje mu psaní). Tohle písmo bez pochyby znáte?

Hejl (omráčen). Pane Šukálku, snad mne nebudete chtít —

Šukálek. Vy jste se dal okrást, abyste nemusel dědictví vyplácet, a krádež přišla zase do vašich rukou.

Hejl. Nešťastná špekulace mne —

Šukálek. I podívejme se! (Hlasitě.) Já jsem rád, že tu máme svědky.

Hejl. Šukálku!

Šukálek. Vzácná společnosti! otec této panny je nevinen; neboť pan z Hejlů nebyl ani okraden.

Zvonečková (v úzkosti). Pro živý Bůh, nedělejte nám tu hanbu, já jsem jeho neť.

Šukálek. Spravedlnost jde především. (Hlasitě.) Pan z Hejlů ty peníze —

Hejl (zoufanlivě). Chcete mne udělat nešťastným?

Šukálek. On ty peníze jen založil.

Všichni. Založil?

Šukálek. A teprv tuhle v té tobolce je zase všechny nalezl. (Psaní si nechá.) Tu ji máte, psaní si ale ještě nechám.

Rozárka. Podivná věc, a my jsme ji přece prohlížely —

Zvonečková (k Šukálkovi). Vy jste pravý anděl. Nyní přijdou teprv moje výminky. (Hlasitě.) Ach, to vám dělá čest, pane z Hejlů, to je krásné. (K ostatním.) Pan z Hejlů mi právě řekl, že všem přátelům kapitál i s úroky vyplatí. Mně dá moje 3000 také — to se rozumí, a pak —

Šukálek (potaji k Hejlovi).

Hejl. Co pak ještě?

Šukálek. Dceři onoho muže, kterýž nevinně do podezření upadl, podá 10.000 za věno.

Hejl. Hrůza!

Šukálek. Jejímu otci ale — jakožto malou náhradu 15.000.

Hejl. Já omdlím!

Šukálek. A mimo to —

Hejl (potaji k Šukálkovi). Co pak jste posedlý ďáblem! Ještě toho není dost?

Šukálek. Poněvadž vidí, že to vše tak šťastně vypadlo, uloží do chudé kasy 10.000.

Hejl. Krokodyle, vždyť přijdu na mizinu?

Šukálek (obejme ho). O šlechetný muži! 10.000 je prý málo, on dá rád 12.000.

Hejl. Tyrane, vražedníku, dříči!

Šukálek (k němu). Jestli nebudete spokojen, řeknu 15.000. Na to se všechno dobrý pan z Hejlů ještě tuto chvíli upíše. (Potaji k němu.) Pak dostanete psaní.

Rozárka. Já jsem jen žádostiva, jak se pan z Hejlů svým přítelkyním okáže, když je tak dobrého rozmaru. (Jde k němu s ostatními.)

Hejl (nevrle). I jděte mi ke všem — vy jste to všecko zavinily.

Děvčata. Jakže?

Hejl. Pokoj mi dejte!

Rozárka. Co je to za způsob?

Chvojková. Myslíte, pane z Hejlů, že jsme zvykly, aby se takto s námi zacházelo? Myslíte, že jste k nám včera proto trochu toho mizerného jídla přivlekl, byste se mohl dnes na nás osopit? To se velice mýlíte. My jdem, a radíme vám, abyste nám jak živ více na oči nechodil, sice z toho bude pranice! Pojďte, holky! (Odejde s děvčaty.)

Zvonečková. Milý Šukálku, jsem vaší dlužnicí.

Šukálek. To je moje nejvřelejší přání. A dovolíte-li mně časem ve vašem laskavém pohledu se kochati, k tomu něžné stisknutí sněhobílé ručky vaší, a pak —

Zvonečková. A což tu ruku samu, tu byste nechtěl?

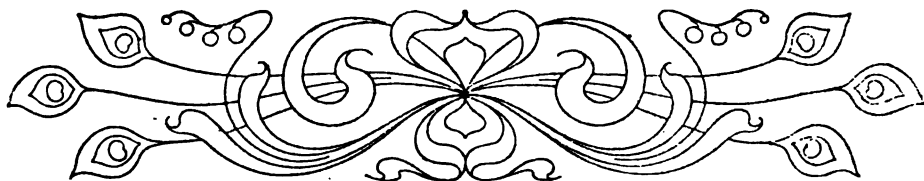
Šukálek. Je-li možná?

Zvonečková. Zde stojí už jeden šťastný párek, následujme jejich příkladu.

Šukálek. Tedy se zbořte na mne nebesa a rozpadni se země, takovou rozkoš obyčejný člověk nenese! (Padne před ní na kolena a líbá jí ruku.)

Hejl (zuřivě). Teď přijde ten lotr ještě do familie!

(Několik taktů hraje hudba, mezi tím opona padá.)

NOVÉ AMAZONKY, ANEB: ŽENSKÁ VOJNA.

Žertovná hra ve třech jednáních se zpěvy, tanci, evolucemi a skupeními. (Dle Tolda a starší hry Klicperovy.)

Hudbu dle národních písní a rozličných skladatelů sestavil T y l.

Psáno r. 1848. — »Divadelní ochotník« z r. 1888.

O SO B Y:

Ondřej Kolčava, představený.
Dorota, jeho žena.
Jakub Halák, přísedící obecního soudu.
Stázička, jeho žena.
Liška, polesný.
Hubáček, Březina, Vorlíček, } členové výboru obce.
Apolenka, bývalá pražská kuchařka.
Kudrna, vysloužilý voják, nyní bradýř.
Voršila, statkářka.
Běta, selské děvče.
Matěj, jonák vesnický.
Liduška, Verunka, Baruška, } selská děvčata.

Sedláci a selky. Myslivci. Čeleď. Děti.
Děje se ve vsi blíž Prahy, pak v obecním lese na blízkém vrchu.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Sedníce u rychtáře Kolčavy. U prostřed stůl a židle.

1. K o l č a v a, H a l á k, H u b á č e k, V o r l í č e k, B ř e z i n a (sedí u stolu). M a t ě j a B ě t a (stojí u soudu).

(Najednou.) B ě t a. Každá holka by tomu rozuměla, jako já, a já nejsem dnešní, abych nevěděla —

M a t ě j. Jak živo mi nic takového nenapadlo, já mám jiné starosti, než abych —

K o l č a v a. Hou! hou! kdo pak vás může rozsoudit, budete-li pořád jeden přes druhého křičet; zde stojíte na úřadě u práva, není-li pravda?

H a l á k (svědčí). U práva.

K o l č a v a. Zde musí mluvit jeden po druhém, není-li pravda?

H a l á k. Pravda.

K o l č a v a. Tedy mluv, ty Běto, co hledáš u práva?

B ě t a. Právo!

K o l č a v a. A kdo ti učinil bezpráví?

B ě t a. Tuhle Sykorovic Matěj!

M a t ě j. To není pravda!

K o l č a v a. Ticho! na tebe také dojde. — A co ti udělal Sykorovic Matěj, že tě to tak mrzí?

B ě t a. Přivedl mne do lidských hub, ucházel se o mě, a teď když jsem k vůli němu ostatním hochům košem dala, teď mi chce dát kvinde.

M a t ě j. I ty sedmihlavá ještěrko! Pane rychtáři, to je lež!

K o l č a v a (vyskočí). U všech všudy černých, mlč! (K Bětě). Jak to můžeš dokázat, že se o tebe ucházel?

B ě t a. Jednou v letě šel okolo našeho bělidla a sedl si vedle mne na trávník.

K o l č a v a. Dále!

Běta. Jednou o pouti se mnou tancoval.

Kolčava. Dále!

Běta. Na jaře, když byla velká voda, přenesl mne přes potok.

Kolčava. Dále.

Běta. Co dále, nač dále, proč dále — jaktěživo nebylo toho více zapotřebí.

Kolčava. Co tomu říká přísedící mého soudu?

Halák (po chvíli). Nic!

Kolčava. To není mnoho. Matěji, je to pravda, že jsi vedle ní sedl si na trávník?

Matěj. Je.

Kolčava. Proč jsi to udělal?

Matěj. Čekal jsem tam na stádo; když přišlo, vstal jsem a nechal jsem ji sedět.

Kolčava. Nechechtali jste se ale při tom sezení, nehubičkovali jste se? he?

Matěj. Ani mi nenapadlo!

Kolčava. Co tomu říká přísedící mého soudu?

Halák (po chvíli). Nic!

Kolčava. Nic? tedy je po soudu; Matěj je nevinen a Běta nemá žádného práva.

Matěj. Děkuju, ten rozsudek je spravedlivý, jsem spokojen. (Odběhne.)

Běta. Ten rozsudek je nespravedlivý, a s ním nejsem spokojena.

Kolčava. To tak bývá větším dílem, málokdy bývají obě strany spokojeny.

Běta. Kdyby seděly ženské v soudě, jináče by se tam soudilo.

Kolčava. To je to, kdyby seděli!

Běta. A takové věci měly by také jen ženské rozsuzovat.

Kolčava. To by byl pěkný soud!

Běta. Což vy staří košťálové tomu rozumíte?

Kolčava (vyskočí). Jak že? co že?

Běta. Což víte vy, co je to, sednout si vedle hezké holky na trávník, což víte vy, co je to s ní tancovat, a přenášet ji přes potok? Suďte vy si pytláky a zloděje, ale nad mojí věcí musejí ženské rozhodovat. Ano, jak bude první ženský sněm, zas Matěje obžaluji, a pak uvidíme, kdo vyhraje, jestli já nebo on! (Odběhne.)

Kolčava. I toť je pravá saň a ne ženská!

Halák. Aj, aj, aj, aj, aj!

Kolčava. Na to ženské plemeno musejí být ostřejší zákony, sice aby byl jestřáb soudcem. Den ode dne více rozvazujou.

Halák. A kdo je pramen toho všeho? tvoje žena, paní Dorota!

Kolčava. Co že?

Halák. Kdyby mne jen huba nebolela, co jsem se už dnes namluvil!

Kolčava. Dokaž mi to, že je pramen, a já ho zacpu ještě dnes.

Halák. Hm, bude těžko zacpávat, ona měla od jakživa v mozku tak jakési viryváry!

Kolčava. Viryváry? Co je to?

Halák. I vždycky mluvila jen o šlechetnosti ženského pohlaví, o přednosti, o jakýchsi právech!

Kolčava. Cože? a to slyším dnes ponejprv! toť aby do toho deset tisíc černých! —

2. Kudrna (přiběhne). Předešlí.

Píseň.

Kudrna. [Pánové, sousedé,
zle se nám povede!]
Chystejte jenom pláč,
na nás jde karabáč!
[Do ženských vletěl ďas,
chtěj mít svobodný čas!]

[Po lesích se honěj',
a ke šturmu zvoněj',]
tam chtěj mít rebelii
k pouhému veselí!
[Honem tedy na ně —
ať daj pokoj, saně!]

Všickni. Co pak je? co se stalo?!

Kudrna. Zle je, zle!

Kolčava. Co pak se stalo?

Kudrna. Ryby litají po lesích, zajíci plavou pod vodou, ruce šlapou po zemi a nohy smekají čepice.

Kolčava. Co pak je to za hatlaninu?

Halák. Zbláznil jste se, Kudrno?

Kudrna. Vy se zblázníte se mnou, s dovolením, že to mám říci, pane rychtáři; jest to ale neslýchaná věc, jest to jako varhany s tureckým bubnem.

Kolčava. Jen tedy mluvte, abychme vám rozuměli.

Halák. Tak bych to vyklopil.

Kudrna. To se nedá tak snadno vyklopit, lidský jazyk je na to tuze malý a kdyby byl jako hovězí, není v stavu to vypovědít. Já byl na vojně, třináct měsíců ve špitále, já něco snesu, ale to jde

přes můj žaludek. Poslechněte, ženské se chtějí proti nám spiknout, že prý už nebudou poslouchat.

Kolčava. I aby do nich!

Halák. Co jsem povídal?

Kolčava. To je musíme tedy uvázat —

Kudrna. To se nechá co uvázat, není to jedna, nejsou to dvě, ale všechny šmahem, holky, ženy, staré baby, malé děti, škvrňata, sotva mi jdou pod kolena, a už chystají na nás vidlice.

Halák. Aj, aj, aj, aj, aj!

Kolčava. Co pak ale, u všech černých chtějí?

Kudrna. Vojnu chtějí, jen si pomyslete! krev má téci!

Halák. Aj, aj, aj, aj, aj!

Kolčava. Ale proč?

Kudrna. Já byl na vojně, třináct měsíců ve špitále, ale tohle jde přes můj žaludek! Panovat chtějí, klobouky chtějí nosit takhle na stranu, a my máme líbat pantofle.

Kolčava. Ale u všech všudy černých, která pak si to spískala?

Kudrna. Vaše paní Dorota, ona je jako posedlá, a všechny ostatní poblázní.

Halák. Co jsem povídal?

Kolčava. Já jsem celý prkenný! Co pak jí to vlezlo do hlavy?

Kudrna. To víte bez toho, že leží pořád v Hájkově kronice, tam si udělala známost s nebožkou kněžnou Libušou a její kmotrou Vlastou, teď má toho plnou kotrbu a fantazíruje pořád, že prý jsou ženské utlačovány, že by se měly mužům protivit, oči jim vyškrábat, a potom že by měly samy panovat; tu myšlenku hodila mezi ženy jako jiskru do starého troudníku, ta se tam vzňala a chytla. Na to se začaly všechny slízat a rokovat; já byl na vojně, třináct měsíců ve špitále, ale to jde přes můj žaludek! Celý týden scházejí se již v obecním lese, a já si mohu samým špehováním nohy ubrousit. Dnes mají zase takovou pekelnou schůzku, a chtějí konečně ustanovit, jak nám krky zakroutit mají.

Kolčava. I teď aby do nich! ale však já jim to překazím! Přísedící Haláku!

Halák. Kmotře rychtáři!

Kolčava. Co bys ty udělal proti takovému případu?

Halák. Já — nic!

Kudrna. To je to nejmoudřejší, alespoň to nedá hlavy lámání.

Kolčava. A co se vám zdá, milí sousedé?

Hubáček. Moje mínění je, abychom se do nich dali, jako husy je schytali, ty nejjedovatější z nich vyhnali, a těm ostatním hodně závaží na huby pověsili.

Kudrna. To musí být ale nejméně stoliberka.

Březina. A pak — vždyť bysme jich museli polovičku vyhnat, a co si potom ostatní svět o nás pomyslí? řekne, že jsme měli mít my rozum, když ho neměly ženy.

Vorlíček. To je to! a mnohý se přece nerad se svou polovičkou rozloučí, třebas byl člověk s drakem zapřažen; když s ním několik a dvacet let v jednom pluhu chodí, je mu přece krušno, když si mají dát na vždy dobrou noc!

Kolčava. Tedy myslíte, abychme jim povolili? abychme jim ty schůzky a sněmy nechali?

Kudrna. Nic se jim nenechá, všecko se jim pobere, přinutíme je, přijde jenom na to, abychme jim ukázali pána.

Vorlíček. Snadno pána ukazovat, dokud je člověk svobodný, to je ženská jako bílý beránek, když se ale dostane pod čepec, zmourovatí po celém těle, že ji čert nepozná.

Kolčava. A já vám povídám, že má Kudrna pravdu — pána jim musíme okázat. Nechme je, ať drželi dnes zatím sněm, vy svoláte všechny muže z obce, s těmi přikrademe se potom za ženskými, přepadneme je, a uděláme jich brykulím najednou konec! Co tomu říká přísedící mého soudu?

Halák. Nic!

Kolčava. Nic? Tedy je uzavříno, a teď honem do díla.

Halák. Mně je jenom o to přikradení, já to nedovedu, já jsem nikdy nekrad'.

Kolčava. O to se nestarej, jen pojď, já ti to okážu. Vy, sousedé, můžete se také něčemu přiučit, jen vezměte oči do hrstí! (Hudba hraje volný pochod, Kolčava odchází a kyne ostatním, kteří zvolna odcházejíce jeden na druhého kývá; jen Kudrna zůstane.)

Kudrna (sám). Jen jděte, já tedy počkám, já přijdu ještě dost časně k vyplácení. Jak mně tyhle ženské schůzky dopalujou, to nemohu ani povědít. S Apolenkou není už ani řeči, ta je pravý adjutant paní Doroty; co se vrátila z Pra-

hy, je celá převrácená, inu arci, tam byla na vysokých školách a tam se může člověk ledačemu naučit. Já se také v Praze mnoho naučil, ale ne ve škole, spíše za školou, takhle na trhu, v hospodě u muziky, to jsem pilně studoval a viděl, jak mnohý, jenž s málem začal, s velkým přestává.

Píseň.

Za branou na louce, kde děti hrajou,
rozpráví starý pán s holčicí mladou,
ta na ruce hezké děťátko chová
a ten starý pán malé děti rád má.
I směje se na ně a líbá je hned,
ach toť je andílek jak růže a květ.
Pak u křoví místo hledá
a s chůvou na trávník sedá —
za chvíli ten anděl malý
se hubou do trávy svalil!
na pláč jeho starý pán pozor nedává,
[on s maličkým začal a s velkou přestává.]

„Mamá, to jsem psa viděl," přiběhne hoch,
„byl větší než kůň — ani do vrat nemoh'!"
Můj Hanzí je hlavička roztomilá!
dí matka, to lhaní jí radost dělá.
A chce-li se synáčka na školu ptát,
že dostane premium, začne hoch lhát.
Však Honzíček už povyrost
a studií má také dost;
na vtipného pána chce hrát
a začíná noviny psát:
na místo lží malých teď velké vydává.
[Jen slovíčkem začal — na arších přestává.]

Hůl v ruce a z očí jí oheň srší,
sedí v trhu hokyně při své nůši,
ta na kluka číhá, jenž kolem běhá,
na její ovoce laskominy má;
a sotva se hokyně poohlídne,
tu kluk jí hned několik hrušek štípne.
Po letech sí za pamlsek
nebere již pěkných hrušek,
by však přece na braní hrál,
tu půjčuje svůj kapitál!
Pomůže kde padesát ze sta dostává,
[ten s hruškou jen začal a s bečkou přestává.] (Odejde.)

PROMĚNA.

Lesnatá krajina.

3. Běta, Voršila, Stázička, Apolenka a více žen a dívek (každá s jiné strany.)

Všechny. Dobrý večer! dobrý večer!

Apolenka. Ještě jedenkráte dobrý večer na všechny strany. Teď mi ale povězte, kde pak je paní rychtářka? snad jste ji někde nevytrousily?

Voršila. Ta bude ještě s plnou hlavou myšlének, dnes je vůbec nějaká rozbručená, a nepřála bych žádnému, aby jí přišel do rány.

Stázička. Měly jste ji vidět, když přišla dnes ráno ke mně.

Voršila. U mne byla dřív!

Stázička. U mne byla dřív!

Voršila. Mně padla okolo krku a vzdychala.

Stázička. Mne začala objímat a při tom plakala.

Voršila. Tebe objímala?

Stázička. Častěji než tebe, nadutá!

Apolenka. Ticho! ticho! pokoj v Čechách! mluvte, proč nás dnes paní rychtářka objednala?

Voršila. To se ještě neví.

Stázička. Ví se to, tobě na vzdor se to ví.

Voršila. Nu, tedy mluv, prorokyně! co se ví?

Stázička. Včera prý se jednalo mezi muži o to, aby prý ode dneška jenom ženy na dříví chodily a také ho štípaly.

Voršila (podepře ruce v boky). Co že?

Apolenka. Nemějte starosti, to se nestane!

Voršila. Toť bysme byly hotové otrokyně.

Stázička. Mezkyně bysme byly, oslice!

Všechny. He, he! to nejsme!

Voršila. Nač pak mají muži tak široká záda?

Stázička. A tak tvrdou hlavu?

Voršila. A tak dlouhé ruce?

Apolenka. Ticho! tamhle přichází již paní rychtářka, nedělejte křik, ať neztratí leknutím nějakou myšlénku.

4. Dorota. Předešlí.

Voršila. Dejte pozor, nyní vzdychá!

Stázička. Není pravda, ona zívá.

Voršila. To se tobě zdálo, protože máš tlusté uši.

Stázička. Lepší tlusté uši, nežli hadí jazyk.

Apolenka. Budete-li pak mlčet, zpropadené klepačky, teď máme něco jiného na starosti, nežli proces o vaše uši a jazyky. (K Dorotě.) Dobrý večer, paní rychtářko; jak pak, nepovíte nám, co vám na srdci leží?

Dorota. Jste vy to, utlačené ženy, stojíte vy okolo mne, zotročilé hospodyně, pláčete vy nade mnou, zavržené matky? o kýž jsem malý brouček anebo červíček, abych zalezla tam, kde jen kozel vousy má a kde mimo sysla a vrabce nic mužského nedýchá.

Všechny. Ale co pak se stalo, paní rychtářko?

Dorota. Plačte, plačte, ubohé, vložte svůj nářek větrům na perutě a pošlete ho do všech končin, aby našel místo, kde snad ženy ještě svého práva mají, a před mužskou vůlí temeno i kolena neohýbají.

Apolenka. Ba věru, daleko to s námi přišlo, do všeho musejí ti zlopověstní muži nos strčit, všude se musí dít jen po jejich hlavách, holka si nemůže ani muže vybrat, kterého by mohla podle chuti týrat.

Dorota. Jindy to bývalo jinak, naše matky byly ženy a měly svoje práva, dívka byla hochu kvítkem, žena byla muži hvězdou a obci korunou!

Všechny. Ach, kde jsou ty krásné časy!

Dorota. My jsme jenom otrokyně, máme se jim starat o mísu, dřít se na ně ve dne v noci, vařit, bílit, prát, příst a štípat, a když přijde hodina, kde se o blaženosť obce jedná, tu máme zalézt do kouta, a máme mlčet, jako bysme v hlavě tvaroh měly a naše ústa byla jenom k líbání.

Apolenka. Všecko pravda, kdyby nás jen také líbali, až scvrknem!

Dorota. Tamhle táhne hejno čápů, slyšíte jejich rokování? nejsou mezi nimi také samičky? vrabčice sedí s vrabcem na sněmu, husa si zakejhá vedle husáka, jen my se máme všude uklidit a všude mlčet; a to není ještě konec našich nesnází, ještě z nás chtějí stín udělat a za živa do hrobu položit. (Pláče.)

Všechny (pláčou).

Apolenka. Ach, přestaňte už tak mluvit, paní rychtářko, člověku se lítostí srdce utrhne, a pak by s ním nemohl ani prezent udělat.

Dorota. Abys tak nyní z hrobu vstala, slavná Libuše! aby vstala tvoje Vlasta! —Ha!

Všechny. Co je? co je?

Dorota. Slyšely jste o Vlastě?

Všechny. Slyšely!

Dorota. Slyšely jste o Šárce?

Všechny. Slyšely!

Dorota. Slyšely jste o Putisile, Zvědce, Vadce, Krásoběle?

Všechny. Slyšely!

Dorota. Znáte české amazonky?

Všechny. Známe!

Dorota. Ha! Červ se protiví, když se po něm šlape, proč by jsme tedy ty dutky líbaly, jenž nám záda mrskají?

Všechny. My je nebudeme líbat!

Dorota. Ba nebudeme, a provedeme raději vojnu s celým mužským pokolením.

Všechny. Vojnu! Vojnu!

Dorota. Do mne vletěl Vlastin duch, v hlavě mi hučí Libušina moudrosť. Já učiním v této obci památku.

Všechny. Buďte naší Vlastou!

Apolenka. A my budeme Amazonkami.

Dorota. Nyní vím, co mi tak dávno srdce hryzlo, jasně hledím na váš bídný stav a vidím, jak si pomůžem. Řekněte samy, kde to stojí psáno, že musí být ženská jenom děvečkou, posluhovačkou a otrokyní?

Všechny. Nikde, nikde to není psáno!

Apolenka. A já také nevím, proč by si nemohli muži sami vařit, nádobí mejt, děti chovat, plenky prát a mandlovat? Však by se při tom nepolámali.

Dorota. A proto budeme ode dneška na svých právech stát, dokuď nám je ti ukrutníci nevrátějí nebo až do jednoho nepadnou; ať mne muži budoucí zimu do saní zapřáhnou, neskrotím-li je tak, že budou sami o pokoj a dobrou vůli prosit.

Všechny. Jenom na ně! jenom na ně!

Dorota. Od této chvíle opustí každá dům a potáhne za mým praporem; která by zůstala za pecí, buďto strachem anebo nějakou slepou náchylností k tomu chavnému pohlaví, ta budiž dána do klatby.

Všechny. Do klatby! do klatby!

Dorota. Teď se postavte okolo mne, a přísahejte, třebas tuhle na tu vařečku,

kterouž v tomto okamžení všeobecné potřeby za svůj kord povyšuji! (Vzala vařečku od Apolenky.) Přísahejte mi, že učiníte, co vám budu předříkávat!

Ode dneška musí žena zanechati muže,
sama musí odkvést jako čistá růže,
svobodné být musí celé ženské plémě,
panovat a řádit ve všech koutech země.
Ode dneška nebudem se v kuchyni již rousat,
ať si muži sami vařej', chtěj'-li mít co kousat.
Z hrnců, rendlíků a mís to uděláme střepy —
pro nás budou nyní sněmy, soudy, procházky a klepy.
O lásce a namlouvání nebude víc řeči,
na hubičky zapomenem, raděj sáhnem k meči.
Bez mužů a hochů budem na tom světě vzácném,
přijde-li k nám někdo blíže, vařečkou ho plácnem.

Všechny:
Bez mužů a hochů budem na tom světě vzácném,
přijde-li k nám někdo blíže, vařečkou ho plácnem.

Apolenka. Brrr! to je strašlivá přísaha! já z ní dostala husí kůži!

Dorota. A teď se radujte, a radování svoje nad blízkou svobodou projevujte zpěvem a tancem.

Zbor žen:

[Vesele, vesele v čilém šiku
vesele, vesele do boje!
Plameny, plameny v srdci, oku,
nedáme již pokoje!]
Hrajte, pějte zvučnou píseň,
skrejte oudy v zbraně tíseň,
ať se ztuží slabé rámě,
uchystá se do boje!
[Vesele, vesele atd.]
Hurrah! (spatřejí muže).

Hola! muži jdou!

5. Kudrna, Kolčava, Halák a ostatní muži.

Kudrna. Co jsem povídal? tu se podívejte, jak se ty ženy a holky rojí, jako čmelíci!

Kolčava. I ty rohatý ďáble, co pak chce ten svět po hlavě chodit? to musíme na ně pustit hrůzu!

Quodlibet.

Muži. Co tu ženy, co děláte,
že po lesích se touláte!
[Jděte domů, jděte hned,
sice budem jako jed!]

Apolenka (mluví). Slyšíte? hrdinové se ozývají, teď jim musíme odtrumfnout.

Ženy: Bude vojna, bude!
všecko na ni půjde!
[Žena usoužená
holka utrápená
každá se rvát bude!]

Kudrna. Vyrostla mi bílá růže —

Apolenka:
Já ji trhat nebudu — hahaha!
Na ty louce posečeny
budou muži poraženi,
[porazí je ruce ženské
šavličkami ozbrojeny!]

Kolčava: Co pak ty ženy dělají —
[že nám pokoje nedají].

Kudrna a Halák:
Jsou, jsou, jedovatá háďata,
jsou, jsou ohnivé to saně!
[my se ale nebojíme,
kuráži se ozbrojíme
potom půjdem na ně.]

Všichni muži:
Hej ženy [divé roty]
táhněte [do roboty]
[ať je už tak nebo tak,
vytřeme vám přece zrak].

Kolčava. Nyní jděte po dobrém,

Kudrna. Táhněte! Marš!

Ženy (odejdou).

Kudrna. Aha, po vojansku na ně musí člověk zahouknout!

Kudrna, Kolčava a Halák:
Jásejme, plesejme,
ženy domů jdou,
zmužme se, držme se,
ať nás poslechnou!
[Muž je přece jenom pán,
aby vládl, ženě dán,
jásejme, plesejme,
ženy domů jdou].

Všichni (to opakují).

Apolenka (vyjde).
Ani vy to sobě pánové udatní nemyslete,
abychme šly domů jak zmoklé husy, jak vy chcete.

Kudrna. Že ne?
Apolenka. Ne!
Kudrna. Počkej, Johanes,
však ty dostaneš —
Dorota (vyjde). Pozor! Pochod!
Ženy (vyjdou s ratolestmi).
[Jdou panenky do boje,
do boje, do boje,
nedaj mužům pokoje,
pokoje už].
[Láska naše pomine, pomine,
pomine!
každý zrádce zahyne, zahyne muž].

Kolčava. Se zlým nepořídíme nic, musíme začít po dobrém:
Má zlatá Dorotko pozoruj pak,
že stojím před frontem jako voják!
Že umím dobře verbovat,
jako ty do bitvy bubnovat,
já buben, ty buben,
tak svoji nebudem.
Má zlatá Dorotko [Doro]
Dorotko roztomilá!

Dorota. Já nechci žádného muže
vidět [vidět].
Ženy. My nechcem žádného ani vidět!
Apolenka. Muži to jsou ukrutníci,
mají se stydět!
Ženy. Muži to jsou ukrutníci, mají
se stydět!
Kudrna. Červená růžičko [komu se
se rozvíjíš],
proč pak ty po lesích
[beze mne tu chodíš].
Tu jsem popad u srdce!
počkejte! dá se hned
do pláče!
Apolenka. Muži to jsou ukrutníci,
mají se stydět!
Ženy. Muži to jsou ukrutníci, mají
se stydět!
Kudrna. Červená růžičko [komu
se rozvíjíš],
proč pak ty po lesích
[beze mne tu chodíš].
Tu jsem popad u srdce!
počkejte dá se hned do
do pláče!
Apolenka. A kdybyste byli muži
[ze zlata]
a my ze vsi nejchudější
[děvčata],
přece žádná
nebude tvá,
u muže být otrokyní
pán Bůh nedá!

Dorota. Ode dneška nebudeme s vámi obcovat, doupata vaše opustíme a tamhle na protější hoře vystavíme si nové stánky!

Kudrna. Teď zas polezou na kopec.
Muži. Horo! horo vysoká jsi,
má panenko, vzdálená jsi!
vzdálená jsi za horami,
vadne láska mezi námi!
Ženy. Vadne, vadne až uvadne,
není v světě pro mne žádné,
není více potěšení,
není muže k nalezení! Hahaha!

Kolčava (k Halákovi). Sekni pak také tu svou dračici!

Halák. [Měl jsem tě, holka, rád,
už není o co stát,
měl jsem tě, holka, rád,
už tě nechci].
Ostatní muži (opakují to).
Halák. [Takovou dračici
najdu na ulici,
měl jsem tě, holka, rád,
už tě nechci].
Ostatní (opakují).
Stázička. Když jsi ty takový pán,
sedávej v chalupě sám,
o lásku nestojím,
s tebou se nespojím,
když jsi ty takový pán,
sedávej v chalupě sám.

Kudrna. Počkejte, ještě jednou spustím na ně po vojansku:
Jděte domů, jděte holky
nechte rejdy, nechte spolky:
pojďte ženy, pojďte páni,
už je dávno po klekání,
jděme domů, noc se blíží,
ať nás varta nezaklíží!

Ženy. Nepůjdeme domů bez boje,
nedáme pokoje,
nepůjdeme domů bez boje,
ať teče krev!
Kudrna. O du lieber Augustin,
teď je zle, teď jsme hin!
O du lieber — —
Apolenka. Ticho!
Ženy. [Lepší je, mužíčku,
v ruce mít šavličku,
lepší jest, mužíčku,
do pole jít].
[Nežli vás milovat,
budem radš bojovat,
lepší je, mužíčku,
vás tu pobít].

(Tanec, skupení.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Náves; v pravo selské stavení, před ním lávka.

1. **Halák** (sedí na lávce a spí, drže v ruce korbel; po chvíli se probudí).

Ah — hiele! už svítí měsíček! A jak se ty hvězdičky na nebičku na mne smějou! hehe! O vy potutelná světýlka — oč, že vy také rády pijete? že ne? O, jen to nezapírejte! vždyť sluníčko také pije — a notně pije, ale jenom vodu. Hehe! Kdyby pilo pivo, snadno by se jednou opilo a někam zavrávoralo! He! Stázo! Stázičko! i aby tě husa kopla! — ah, to je pravda, moje Stáza není doma, také si vyjela někam na pometle s těmi čarodějnicemi! Dobře tak! Kdyby byla doma, nedržel bych v ruce korbýlek, ta by mu byla dávno žaludek rozrazila. Dobře, že ty člověčice odtáhly, teď aspoň svatý pokoj tady máme. Žádné klepy, žádné vády, žádné soudy — a člověk může zůstat při korbýlku. I ať si tam tedy zůstanou! Myslely, že si hlavu strhnem, když nám utečou! To si počkáte! Ostatně se ale rád podívám, jak to s tou vojnou vypadne. Já jsem přísedící soudu a povídám, že s těmi ženami nic nepořídíme. Ženy! proč se jmenují ženy? protože žnou, a žít je klidit — a uklidit je mlátit — a když to vezmem všecko suma sumarum, tedy z toho vypadne — (pustí korbel) vypadne — že jsou ženy mlátilky — a že patří na mlat. (Usne.)

2. **Běta. Apolenka** (s uzlem v ruce); každá s jiné strany. **Dvě jiné dívky.**

Běta. Apolenko, pověz, kde jsi byla?

Apolenka. Ve vsi, jak jste viděly.

Běta. Aby tě tak byli muži zaskočili!

Apolenka. Ti byli všichni u rychtáře nebo na poli, já si na ně počíhala.

Běta. A co neseš v tom uzlu?

Apolenka. Mužské šaty!

Běta. A co s tím?

Apolenka. To bude naše Vlasta nejlíp vědět, proč mne pro to poslala.

Běta. Ty to musíš také vědět!

Apolenka. Inu, vím to, ale to je tajemství!

Běta. Mezi námi nemá být žádné tajemství!

Apolenka. To není pravda — každý jenerál má své tajné plány.

Běta. Mužský jenerál, to může být, ale ne ženský! Já to musím vědět, sice vám uteču a vezmu jich půl kopy s sebou!

Apolenka. Za tuhle upřímnosť bys zasloužila, aby tě paní Vlasta sama vyhnala; ale já nebudu na tě žalovat, také se tě neptám, co máte vy tady co slídit.

Běta. My chodíme jako patroly, abychme sebraly kde se co v sukních ještě ukáže!

Apolenka. Tedy vám povím, proč jsem se vloudila do vsi, ale nevyžvaňte to!

Dívky. I arci, jako bychme nedovedly hubu držet.

Apolenka. Vidíte, kabát jsem vyfoukla v hořejší obci, spodky v dolejší a vestu na návsi, aby ten šat tak snadno nepoznali, když bude každý kus odjinud. V těch šatech bude ze mne kluk a tak mne pošle Vlasta na zvědy. Já se připletu mezi muže, vypátrám jejich mínění a přinesu to do našeho táboru, no, co tomu říkáte?

Dívky. Tohle je liščí nápad, to bude jáma pro muže! (Vejskají.)

Apolenka. Jen že musím nějaký čas bez čepice běhat, hodina mi vypršela a já nemohla žádnou ulovit.

Halák (se zbudí). Ale to je bručení, ani v noci není pokoje! (Usne.)

Běta. Kdo to mluví? A hlehle, tady sedí vykrmený Halák a spí!

Apolenka. I toť je roztomilá příhoda! (bere mu čepici). Ten mi půjčí svou čepici; ale aby se chudák nenastydnul, půjčte mi některá svůj čepec. (Dá mu čepec na hlavu.)

Běta. Ha, ha, ha! teď ale pojďme, nežli se zbudí, ať nás neprozradí.

Apolenka. Toho se nebojte, ten bude rád, když vy mu nic neuděláte; ale on je přísedící soudu, on musí vědět, co muži proti nám už uzavřeli, proto ho vezmeme s sebou.

Běta. Ano, vezmeme ho s sebou do tábora, tam musí vyznávat.

Apolenka (třese ním.) He! kmotře Haláku!

Halák (zbudí se). Eh, aby vás husa kopla! nechte mne trochu odpočinout.

Apolenka. Teď není čas k odpočívání — vstávejte!

Halák. Ve dne vám budu sedět při soudu dokud chcete, ale v noci mně nechte spát.

Dívky. Ha, ha, ha! Ten velbloud myslí, že je noc.

Apolenka (klepe s ním). Jen se podívejte, že jest jasný den!

Halák (protírá oči). I na mou kuši! celý, bílý den, toť si ještě schrupnu.

Apolenka. Ne tak! prozatím nechte chrupání být, a pojďte s námi!

Halák. I aby vás husa kopla! kam pak?

Apolenka. Za nosem, hodně daleko!

Halák. To si jděte, já jsem nešel jaktěživ dál nežli do hospody!

Apolenka. Ano, ano! my vás povedeme!

Halák. Do hospody? He, he! leda to! Ale musíte mne, holky, vést! Nohy mně ještě spějí a oči se mi dosaváde neprobudily.

Apolenka. No, jen počkej, až přijdem na místo, zapomeneš na to, že ti nohy spějí, a oči se ti otevřou jako vejrovi. Doveďte ho jen k táboru, já se podívám ještě po vsi, kde bych nějaký plášť vyfoukla, kmotra Haláka přivažte zatím ke stromu.

Halák (lekne se). Jen se opovažte! vy čarodějnice!

Apolenka. Ano, opovažte se! pan kmotr vás pobízí, jen ho přivažte!

Dívky (válejí ho). Valte se tedy, pane přísedící, valte se, anebo vás povalíme jako sud!

Halák (v odcházení). I vy karafiáty z čertové zahrádky, vy mláďata z pekelného hnízda, vy, vy — (dívky ho odvalí a odejdou za ním).

Apolenka (sama, dívá se za nimi). Jen plavte, plavte, pan přísedící bude foukat jako měch. Bude snad ještě odmlouvat — tady ale nebude jeho důstojnosť nic platná, ono se mu povede s tím jeho přísednictvím tak jako jiným s mnohými věcmi, které mu nic platny nejsou. Takových příkladů mohlo by se říkat na tisíce.

Píseň.

Chudoba se hrozně množí
obec všecko vynaloží,
aby v peřinkách už dítě
nenosili po žebrotě.
Otec chudých denně běhá,
u boháče pomoc hledá,
ten však počne lamentaci,
že jsou časy k dešperaci,
komplimentů dělá dosti
[almužny však nedá přec!]
[Co je platný otec chudých —
když je boháč lakomec.]

Někdy prší a zas mrzne,
a když okluzko je hrozné,
ouřadem se rozkaz dává;
ať se cesta posejpává.
Sem tam ale pan domácí
nedá si tu marnou práci,
a tu sklouzne, padne mnohý,
vymkne ruku — zlomí nohy
a kdo sypat opomenul,
[do chládku se z trestu dá.]
[Co je platno, že ten sedí,
když je noha zlomená.]

Mnohý z pánů generálů
rád by získal světa chválu,
učenost svou z vína váží,
jezdí v skvostné ekypáži.
Sotva zhlíď' však nepřítele,
nemá více duši v těle,
rekovnosti zde se daří,
na tisíce lidí zmaří,
a sám na outěk se dává
[hraběcí ten zhýralec.]
[Co je platné statné vojsko,
když je vůdce zbabělec!]

PROMĚNA.

Ženský tábor mezi ssutinami hradu.

3. **Voršila. Stáza. Verunka. Háta a jiné.** (Oděny v stejnokroj. Nejlíp bílé sukně s širokým, červeným okrajem, modré kabátky, na hlavách bílé přilbice, v rukou piky.)

Zbor ženských.

My udatné panice,
v boji věrné družice,
vytasíme statně meč,
povedeme krutou seč.
[Otrockou lopotu
nebe zase napraví,
pošle nám svobodu,
pijeme jí na zdraví.]

My udatné panice,
v ruce blýská šavlice,
brzo přijde blahý čas,
zanikne žen bolný hlas.
[Konec je trampotě,
Evin rod se oslaví,
dospěje k svobodě,
pijeme jí na zdraví!] Hurrah!

(Pijou.)

Stáza. Jen buďme vesely, tady je živobytí, jako by se člověk znova narodil. A ty, Krásobělo! Krásobělo!

Voršila. I nech ji, té bručí láska ještě v srdečku.

Stáza (třese Verunkou). He! Krásobělo!

Verunka. Ale proč mi říkáte Krásobělo? Já se jmenuji Verunka.

Voršila. Proto že tě tak Vlasta nazvala, pamatuj si to, dceruško! Paní Dorota se jmenuje Vlasta, Apolence říkáme Zvědka, tobě Krásoběla a tuhle Stázičce Vadka, mně Šárka —

Stáza. Bodejť, aby jsi se nejmenovala Šárka, to nejkrásnější jméno.

Voršila. Co je tobě do toho!?

Stáza. Je mi do toho! Šárka byla hezká holka, ty jsi ale stará makovice.

Voršila. A co jsi ty?

Stáza. Já jsem žena v nejlepších letech a mám se jmenovat Vadka? to jest tolik, jako vadivá žena? Jako bych se mezi vámi nejvíc vadila! Co si muži o mně pomyslejí?

Voršila. Co už dávno vědí, že jsi jedovatá dračice.

Stáza. Šárka, hleďte, ona se musí jmenovat Šárka! Kárka by ti měli říkat, anebo raději Kára!

Voršila. I ty rozsápaná polednice, řekni mi to ještě jednou —

Stáza. A co bude, snad se nebudeš prát, jen se opovaž!

Voršila. Jen začni, pak se podíváš!

Verunka. Ale dáte-li pak pokoj! vyšly jste si proto, abyste se hádaly, nebo abyste ženské právo hájily? Jste amazonky nebo hokyně?

Stáza. Proč začíná?

Voršila. Není pravda!

Dívka na stráži. Kdo to?

Apolenka (za scenou). Zvědka na zvědách!

4. Apolenka, Halák, dvě dívky.

Halák (bez dechu). Uf! uf!

Apolenka. Nu, nu, jenom tak nefoukejte, jsme již na místě.

Verunka. Ale holky! co pak děláte?

Apolenka. Byly jsme na honbě a chytily jsme tohoto velblouda.

Halák. Ohy! o ty zlořečená velbloudko! to bude má smrť!

Stáza. A co s tím vycpaným žokem tady?

Apolenka. On nám musí povědít, jak se muži na nás chystají!

Halák. Uf! to je prokletý kopec! to není možná, abych byl ještě na zemi.

Apolenka. Buďte rád, strejčku, odtuď nemáte daleko do nebe.

Halák. I aby tě husa kopla, ty čarodějnice, vždyť jsi mi slibovala, že mne povedeš do hospody, to je pěkná hospoda, člověk žízní jazyk vyplazuje!

Apolenka. Kde je naše Vlasta?

Stáza. Není daleko!

Apolenka. Tedy se tu, strejčku, zatím někam posaďte, abyste se nerozsypal.

Halák. Nebylo by divu, ale kam pak?

Apolenka. Tuhle na kámen.

Stáza. Aby ale nezahálel, přineste sem dřez; leží tam hromada neumytého nádobí, může nám ho umejt.

Ženy. Ano! Ano!

Halák. Já nádobí umejvat? I vy rachny, nerozzlobte mne!

Ženy (přinesou dřez). Nevídáno!

Apolenka. Honem, strejčku, dejte se do díla, já jsem žádostiva, jak vám bude slušet.

Stáza. Nebo tě přivážeme ke skále, a necháme tě čtyryadvacet hodin bez jídla a pití; zatoč se k tomu!

Halák. I čert aby se vám zatáčel, Stázičko, má laskavá ženuško!

Stáza. Dělej, co se ti poroučí, a ke mně se nehlas; tu nejsou žádné ženušky, tady jsou dívky a vdovy, o manželích se neví.

Halák. I to mne sem ďábel mezi ty medvědice vytáh'! Ale jen počkejte! Až budem na soudě, já vám to nahradím!

Ženy (se smějou).

4. Dorota. Předešlí.

Všechny. Sláva naší Vlastě! Sláva!

Dorota (vážně). Děkuji! Až posavád je to ale chvála nezasloužená, neboť až podnes nezáleží udatnosť naše v ničem jiném než v tom, že jsme svým mužům utekly, zbytky ze svého věna pobraly a za ně vojenskou zbroj nechaly si dělat.

Stáza. Nic to není — mé srdce hoří žádostí, abychme se daly do boje, a těm ukrutníkům krvavou lázeň přistrojily.

Stáza. To máš dobře, Vlasto, nebo zůstaneme-li zde dlouho na zahálce ležet, budeme jen jíst a pít, a co nevidět dostaneme se naší zásobě na dno.

Dorota. To se nestane, dokud jediná krůpěj krve žíly mé probíhá. Nevrátila se ještě Zvědka?

Apolenka (předstoupí). Tu jsem, paní jenerálko!

Dorota. Podařilo se ti?

Apolenka. Všecko, jak jsi poručila.

Dorota. Očekávej tedy mého znamení; (na hlas) vykonáš-li mistrně svůj úřad, postavím tě na vysoký stupeň hodnosti, to ti slibuji přede tváří všech sester. (Spatří Haláka.) Ha, co to vidím za ještěra?

Apolenka. To je strýc Halák — my jsme ho zajaly.

Halák. Ach, jen si pomyslete, paní rychtářko!

Dorota. Nepřibližuj se ke mně, ty ošklivý obraze našich nepřátel! proč jste mi tu ohavu přivedly do táboru?

Apolenka. Inu, já si myslila, že byste mohla na něm vyzvědět, co asi ti muži s námi obmýšlejí?

Dorota. To máš pravdu! Mluv, co s námi obmýšlíte? co hodláte učinit?

Halák. Paní rychtářko, to nevím!

Voršila. Povídej, ty stodolo hrachoviny, nebo tě svalíme s této hory dolů.

Halák. I jděte do horoucí — těžko povídat, když člověk sám nic neví.

Apolenka. Co pak nebyl odpoledne sněm?

Halák. Byl, ale beze mne!

Stáza. A kde pak jsi byl, nadutý stuchlíku?

Halák. Měl jsem radosť, že jsi odešla, a dal jsem se do pití.

Stáza. Vždyť jsem si to myslela, ty nenapitná houbo!

Běta (přiběhne). Předešlí.

Běta. Paní kmotra, něco z brusu nového!

Dorota. Co jest?

Běta. Muži k nám posýlají Kudrnu s poselstvím!

Apolenka (stranou). Kudrnu? o tiše, srdečko! tiše!

Stáza. I uřezejte tomu bláznu rukávy a pošlete ho nazpátek!

Ženy. Pryč s ním, uřízněte mu nos!

Apolenka. To bych se poděkovala, zač pak bych ho tahala?

Dorota. Tiše! vyslechnout ho musíme, snad se dali muži na pokání; přiveďte ho sem!

Běta (odejde).

Apolenka. Na to jsem žádostiva, jak to poselství vyvede; byl sice na vojně, třinác měsíců ve špitále, ale to jde přes jeho žaludek.

Kudrna. Ženy.

Běta. I jen pojď, a neboj se, ty plané jablko mužského pohlaví.

Kudrna. Kdo pak se bojí, ty planá hruško ženského plemena? já se nebojím, já byl na vojně —

Dorota. Pokroč blíže a pověz, kdo tě posýlá?

Kudrna. Ah, servus, paní rychtářko! to mne těší — (spatří Haláka, strne.)

Dorota. Mluv!

Kudrna. Milosrdenství! (padne na kolena). Já byl na vojně, ale tohle jde —

Dorota. Vstaň! otroku! čeho se bojíš?

Voršila. Zlého svědomí!

Kudrna. To ne, ale tuhle toho strašidla, ten doklepal, to mu neschází nic jiného, než aby mu ještě pantofel okolo krku pověsili! O ubohý Haláku! A takový muž! co se teprv se mnou stane?

Dorota. Neboj se; ouřad vyslance je pevný štít, a my se ho nedotknem. Mluv tedy bez bázně, nic se ti nestane

Kudrna Je-li možná? (vyskočí). I toť budu tedy mluvit, až se budou skály pukat. (Vážně.) Paní Doroto, okraso ženského pohlaví, hvězdo naší obce, koruno našich žen —

Dorota. A tak dále!

Kudrna. A tak dále! Též i vy, ctihodné babičky, jezera zkušenosti, zralé, uleželé hniličky naší obce —

Stáza. Dobře, dobře!

Kudrna. Dobře! Též i vy, laskavé ženy! medovino domácnosti, zlatý zube výmluvnosti, smetano naší obce —

Voršila. Dosti toho, dosti —

Kudrna. Dosti! též i vy, ušlechtilé dívky, konvalinky matek, mateřídouško otců, satorio našich hochů —

Apolenka. A kopřivo mužského pohlaví!

Kudrna. A kopřivo mužského pohlaví! Mne posýlají všichni všudy muži i vzkazují vám, byste si vyhrnuly ruce až po samé rameno a sáhly si do svědomí, a zeptaly se ho, zdali to není bohaprázdné, zpouzeti se proti mužům, kteří se o vás starají —

Ženy. Hahaha!

Dorota. Tiše, nechte ho domluvit, jen dál —

Kudrna. Podívejte se s tohoto kopce na všecky strany: všude je pánem hlava mužská.

Ženy. Hahaha!

Kudrna. Proč má jelen rohy, a laň žádné? proč má kohout hřeben a slepice žádný? proč má kačer chocholku a kachna žádnou? a proč konečně — proč máme my muži vousy a vy žádné?

Dorota. Nu, a co z toho následuje?

Kudrna. Z toho všeho následuje, že jest mužské pohlaví přednější, že jest pánem v přírodě, a že má tedy v naší obci panovat.

Dorota. Nuže, tedy řekni všem všudy mužům, nezavážou-li se do večera, že nám povolejí vlastní soudy držet, podle vlastní vůle jednat, se srdcem i rukou podle vlastní vůle nakládat; slovem: nevyplnějí-li všechny naše žádosti, tedy je navštívíme zítra s prvním slunce paprskem, a povedeme o svá práva krutý boj!

Ženy. Sláva Vlastě, mužům boj!

Dorota. A teď vezmi nohy na ramena, a dones tu odpověď za tepla svým přátelům! (Tiše k Apolence.) Zvědko, ty se nyní přestrojíš a půjdeš mezi muže na zvědy. Tuto bídnou nit (na Kudrnu)z toho ohavného klubka provoď sama táborem! Vím, že jsi jednou po něm bláznivýma očima střílela, ukládám ti to tedy jako za zkoušku tvého polepšení. Vy ostatní provádějte zatím vojenské cvičení, abyste se otužily do boje. (Odcházeje ke Kudrnovi.) Vrať se domů, ty plevo mezi koukolem. (Odejde.)

Stáza. Jdi domů, chocholatý kačeře! (Odejde.)

Voršila. Jdi domů, parohatý jelene! (Odejde.)

Běta. Jdi domů, hřebenatý kohoute! (Odejde.)

Verunka. Jdi domů, ty vousatá punčocho! (Odejde.)

Liduška. Jdi domů, ty bázlivý zajíci. (Odejde.)

Baruška. Jdi domů, ty kropenatý krocane! (Odejde.)

Kudrna. I bodejž do vás tisíc kulí a granátů, vy nalíčené čarodějnice!

Halák. A co se stane se mnou?

Apolenka. Milý strýčku, vy tu musíte zůstat ještě na zkušenou.

Halák (vstane.) Co pak jsem toho ještě dost nezkusil?

Apolenka. Až dosud jste drhnul vy naše nádobí, teď ale budeme drhnout vás.

Kudrna. To by musel být na něj už hodný škopíček!

Apolenka. Zatím ale jděte k naší markytánce a posilněte se.

Halák. Ta mi toho asi dá na zub! (Odejde.)

7. Kudrna a Apolenka (mlčky na sebe se dívají).

Apolenka. No, ty slavný posle, co jsi byl 13 měsíců ve špitále — nepůjdeš ještě? A nebo máš snad také mně něco vyřídit?

Kudrna. Oh, já mám toho ještě plný korec na srdci, a rád bych to vyklopil; — jen proto vzal jsem taky to poselství na sebe, abych ti zatřás' svědomím — ale jak pak, nespálím si jazyk?

Apolenka. Nebudeš-li ho strkat do ohně.

Kudrna. O, já bych si přál, abych byl sám hodným plamenem — aby ti vypálil svědomí. Apolenko — Apinko — Pinko! Co ti vlezlo do kotrby, že jsi také s tím rojem divých čmelíků odlítla? Neměla jsi dost hezké hnízdo v mém srdci?

Apolenka. To je zpráchnivělý oul, a tam není žádný med. Tam si nasaď nějakého starého brumbála, ale ne holku jako lusk.

Kudrna. Bývala jsi jako lusk, — ale teď se dělá z tebe kopřiva.

Apolenka. I ty prázdná makovice!

Kudrna. Bývala jsi jako holubička, — teď se dělá z tebe krůta.

Apolenka. Proto že nic jiného nezasluhuješ, proto že jsi také stýblo z toho snopu tyranů, kteří by nás utýrali, kdybychme se jenom nechaly.

Kudrna. Ale Apinko!

Apolenka. Mlč! — Já mám deset chutí zavolat naši armádu, aby tě nabodaly jako jedovatou houbu.

Kudrna. Vidíš — tak jsis jindy nikdy na mne nehoukla, já bych si z toho ještě nic nedělal, vždyť jsem byl na vojně, — ale ono je mi tebe líto.

Apolenka. Mne líto?

Kudrna. Ano, budeš-li se tady pořád durdit, zlobit a čepejřit, zbydeš na kyselou omáčku.

Apolenka. K vůli tobě nebudu se oslazovat.

Kudrna. S každým prudkým slovem udělá se ti vráska na tváři, vráska na če-

le — a nežli bude první mráz, budeš vypadat jako scvrklá mišpule! O, pamatuj se, Apolino! Dezentiruj od toho bláznivého vojska — a já tě udělám jenerálem ve svém srdci.

Apolenka. Již ani slova, ty vejlupku mužského pohlaví. Už jsi se namluvil, až mně uši brnějí. Na vařečku jsem přísahala, že musím to mužské pokolení nenávidět — a takovou přísahu musím držet.

Kudrna. I to' jsi tedy přestrojená vlčice, a já myslil, že mám beránka. (Stranou.) Ale jen počkej, však já ti zatopím, že se budeš strachem potit.

Duetto.

Apolenka. Já k zlosti nejsem zrozena,
než co je mnoho škodí,
[a když je holka škádlená,
tu pomsta v ní se zrodí!]

Kudrna. Ale nač ti to, holoubku, zbouřilo krev,
že několik bab mělo na muže hněv?
To zlobení uškodí kráse jak jed,
[a durděním sestárne ženuška hned.]

Apolenka. To hroz komu chceš!

Kudrna. Ty věřit nechceš?
Ba věř mi, když chce žena hezounkou být,
to musí se k mužovi laskavě mít.

Apolenka. Být laskavou k muži? To budeš čekat!

Kudrna. Pak budeš co obluda svět jen lekat.

Apolenka. Té báchorky se nebudu nadarmo strachovat.

Kudrna. Která chce hezkou ženou být, dřív musí milovat.

Oba. Ne! to mi nejde do hlavy,
by pravda měla být,
[že hezounká by musela
i muže ráda mít.]

Apolenka. Jen v srdci hněv se urodí
a tváři pranic neškodí,
[a jsem-li u vnitř škaredá,
to z venku žádný nepozná.]

Kudrna. Jenom vezmi zrcádko a koukni do něj,
když tváře a čelo ti zlostí hořej,
to máš mezi očima brázdy a čáry,
[a bude je vidět, až lehneš na máry.]

Apolenka. Já ve tvářích čáry?

Kudrna. Až lehneš na máry.

Apolenka. Já brázdy a čáry?

Kudrna. Až lehneš na máry!

Oba. Že ošklivá bude se mě strachovat,
radš bude mě zas milovat.
[To jsem ji polekal,
Změny se dočekal,
dostala rozum zas,
Poslechla mužův hlas,
lalalala!
Že přijdou zas vrásky?
nebude nic z lásky!
Jak se však začínáš
laskavě smát,
to tě mám rád!]

(Odejdou.)

Dorota (za scenou). Pozor! Pochod!

Ženy (vyjdou a provádějí vojenská cvičení).

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Světnice u Kolčavy.

1. Kolčava, Kudrna a všichni sedláci. Apolenka (mezi nimi v mužském oděvu.).

Kolčava. Vaše výmluvnost nimi tedy nezatřásla?

Kudrna. Ani nepohnula! Já jsem vám mluvil, lidé! mluvil jsem! No, já byl na vojně, ale kdybych to mluvil v Praze na Staroměstském náměstí, věže by na mne otvíraly huby a domy by plakaly jako malé děti.

Kolčava. A ony přece nic? ukázal's jim na jelena?

Kudrna. Ukázal.

Kolčava. Na kohouta?

Kudrna. Ukázal.

Kolčava. Na kačera, na naše husy?

Kudrna. Všecko, všecko!

Kolčava. A ony přece nic?

Kudrna. Přece nic!

Kolčava. I tak tedy do toho všichni všudy čerti! Ale jen počkejte, třeba já se jmenoval Kolčava, on se udělá ze mne také vlk, lev a tygr a pak budu trhat, škubat, drápat, až to plemeno všecko podrtím.

Kudrna. Bude toho také potřeba, sice jsme hotoví otroci! soused Halák by vám mohl vypravovat, kdyby tady byl.

Kolčava. A kde je můj milý přísedící?

Kudrna. V ženském táboře!

Kolčava. V ženském táboře?! Jak pak tam přišel?

Kudrna. To nevím. Snad se tam dal vyvalit.

Kolčava. A co tam dělá?

Kudrna. Vyráží se jako beran v trní; ty dračice mu přivázaly čepec na hlavu, posadily ho na kámen a teď jim musí drhnout nádobí.

Kolčava. I toť jsou zlořečené rachny! Oh! oh! čeho jsme se dočkali. Ale jenom na ně! na ně! raďte mi jen! povězte mi, jak zvítěziti, dokud se ta věc ještě dál nedonese a nerozkřičí; mluvte, poraďte mi!

Kudrna. Tu je lehká rada!

Apolenka (stranou). Teď jsem žádostiva na tu moudrost.

Kolčava. Kudrno, doktore! je-li možná? já vás držel sice vždycky za blázna — to jest: jen mi dobře rozumějte — no, vždyť jste byl na vojně!

Kudrna. Právě proto!

Kolčava. Tedy mluvte, zlatý muži! mluvte!

Kudrna. Já byl na vojně, a vím tedy, co jsou vojenské fiňáry; křikem, zbraní, to nesvedeme s těmi dračicemi nic.

Kolčava. To vidím, tedy co počnu?

Kudrna. Tábor jejich je na kopci, my tedy ten kopec oblehneme, všechen přístup k němu zavřeme, ženy na něm obklíčíme a co nedovedla moje výmluvnost, to dovede jejich hlad.

Apolenka (stranou). No, ty se těš, až mi padneš do rukou!

Kolčava. Hlad? ha, to je slovo moudrosti, to je pravá lesť vojenská: co nedokáže hlad, zvláště u ženských? Meč je proti němu pravá žabka. Kudrno, doktore, já bych tě za tu radu pozlatil!

Apolenka (stranou). A já mu vyškrábu oči!

Kudrna. Ale teď jen honem, nežli to někdo vyslídí a ženám donese!

Kolčava. Ano, sousedé! honem, vyzvete všecky muže ke zbrani!

Kudrna. Nemají-li šavle, ať vezmou podávky!

Apolenka (vykrade se ven).

Kudrna. A já zatím dohlídnu, aby bylo všecko ve vojenském pořádku. Proti ženským musí mít člověk na každém prstě brejle. (Odchází a vrátí se.) Ale pane rychtáři, já mám něco na srdci.

Kolčava. Co pak je to, zlatý muži? Co pak je to?

Kudrna. Nemohli byste mi pro mé zásluhy o zdejší obec postavit nějaký monument?

Kolčava. To myslíte tak nějakou štátev?

Kudrna. Ano takle mou figuru. V jedné ruce zlámanou šavli a v druhé roztrhaný čepec na znamení, že tu byla ženská vojna, ale jen mou figuru, třebas byla z prken, aspoň byste ji nemohli zastavit kdyby přišla obec jednou do dluhů.

Kolčava. Ach! jakých časů jsme se dočkali! ta baba měla přece pravdu! Čím dál tím hůř! (Odejdou.)

PROMĚNA.

Tábor ženský jako v předešlém jednání. Dorota (stojí stranou), Stáza, Voršila, a ostatní ženy (kolem ohně rozloženy).

Stáza. To je zima, až kosti láme.

Voršila. E, co zima, s tou by to ještě prošlo, ale žaludek ten se zpropadá, to je šelma.

Stáza. A co pak se mně vede líp? jak živa jsem tolik hladu nezkusila, jako co jsem na vojně. Od včerejška nic teplého v žaludku, a zejtra tu už nebude ani na oukrop.

Voršila. Ďábel si tu vojnu spískal! kdyby mi nebylo o pomluvu, tedy bych —

Stáza. Co bys?

Voršila. Eh nic! to se nedá povědít!

3. Běta. Předešlí.

Běta. Vzhůru, ženy, vzhůru! muži se na nás hrnou!

Všechny (zmateně chápají se zbraní a utíkají). Muži jdou! muži se hrnou! utíkejte!

Dorota (mezi ně). Stůjte! stůjte! kdo hodil do vás tuto jiskru bázně, že se vzňala jako v plné stodole? kde jsou muži? co se lekáte?

Běta. Tamhle je jich jako čmelíků! já stála na stráži, a jeden z nich se odvážil až nahoru, jako pravý Petrovský!

Dorota. Tedy ke zbrani!

4. Apolenka. Předešlí.

Apolenka. Kde je Vlasta?

Dorota. Kdo se po mě ptá? Ha, tys to, Zvědko?

Apolenka. K službám, paní jenerálko!

Dorota. A kde jsou ostatní mužové?

Apolenka. Já přicházím sama a nesu velikou novinu, ale nelekejte se, paní jenerálko.

Dorota. Já se lekat?

Apolenka. Inu, já jsem tak myslela, aby vás ty naše rekyně nenakazily, neboť tuším, sotva že byly kus mužské čepice spatřily, již jest s celou jejich kuráží amen!

Stáza. Kdo to povídá? my tu vyváděly zvláštní manévr!

Dorota. Stráže! na své místo! Ještě jednou to bázlivé přenáhlení a já tě nechám na čtyryadvacet hodin bez kafe.

Běta (odchází). To budeme, myslím, brzo všechny.

Dorota. A nyní mluv; co přinášíš?

Apolenka. Je mi sice líto, že nemohu vaše uši něčím jiným potěšit; ale co je dělat: když jsme se daly na vojnu, tedy musíme bojovat.

Voršila. Tedy přece muži na nás táhnou?

Apolenka. To by byl malý mráček proti hromobití, které se nad námi vztahuje; ne zbraní jako udatné vojačky, ale hladem chtějí nás mořit, jako bychom byly dravá zvířata někde v menažerii.

Ženy. Hladem?! to nevydržíme!

Apolenka. Oblehnout nás tady chtějí, celý náš tábor obklopit, aby do něho ani kus buchty nemohlo, aby tu nebylo co kousat.

Stáza. Jak? I to by se mi chtělo! Vyšla jsem si proto ženská práva hájit, abych snad hladem scvrkla jako v zimě šípek? I nežli bych se toho dočkala, to se raději hned zase k ohništi postavím, a budu vařit, až se bude prášit.

Některé. Já také! já také!

Dorota. Ha! zaslepená stvoření! to je tedy vaše udatnost? to jsou vaše přísahy? Jako oslice a mezkyně chcete tedy zase tejlo své do chomoutu sklonit? Skloňte si ho. ale ne, dokud je Vlasta na živě. Já budu právo ženské hájit, pokud mohu švihat touto pravicí, a kdybych měla sama a sama ten boj pro nehodné sestry podniknout.

Apolenka. To jsem si také myslela paní jenerálko, a celá naše vojenská výprava ukončila by se nejrychleji, kdybyste jakožto naše hlava s panem rychtářem jakožto hlavou našich nepřátel šla do boje a na hlavu ho porazila. Že ho porazíte, není pochybnosti — a tím zastkví se koruna naší slávy novým leskem.

Voršila. To je pravda! To bys, kmotra, mohla udělat, my ti pak dáme tu nejlepší atestací, že jsi mezi námi ta nejudatnější.

Dorota (přemýšlela). Ano, tak to budiž — za vlasy mě to táhne; jiné cesty není, touto musím kráčeti, aby se vyplnila vůle osudu. Zvědko, vrať se k tomu ohavnému pohlaví, jakožto můj vyslanec, vyhledej mezi nimi toho nejohavnějšího, mého muže, a řekni mu, že jsem hotova, bíti se s ním sama a sama dle poctivého, starodávného způsobu; je-li on totiž hotov učiniti též tak pro své pohlaví, ať se zítra pod Motolem na velikou louku dostaví. Vy pak doprovodíte mne na jeviště, a s výskáním budete na tu rvačku hleděti, až vydobudu svobodu! (Odejde.)

Zbor:

My udatné panice,
v ruce blýská šavlice,
brzo přijde blahý čas,
zanikne žen bolný hlas.
[Konec je trampotě,
Evin rod se oslaví,
dospěje k svobodě,
pijeme jí na zdraví!]

(Vojenský cvik provádějí.)

PROMĚNA.

Světnice u Kolčavy.

5. Liška. Kolčava. Kudrna. Sedláci.

Liška. Ale milí, zlatí lidičky — já to nemohu dosavád pochopit! Slyšel jsem o tom sice na cestě, ale já myslel, že je to nějaký masopustní kousek.

Kudrna. Inu, masopustní je to dost, proto že je to samá maškara. My tu, ku příkladu, zdáme se býti stateční muži, a jsme přece jenom baby v kalhotách.

Liška. Ale pytel kanců a jelenů, co pak jste tomu nemohli nějak zabránit?

Kudrna. Kdo ví, jestli ne, ale my jsme nevěděli jak; já byl na vojně, ale co se tady děje, to jde přes můj žaludek!

Liška. Ach, jen kdybych já byl doma býval, tedy byste nyní dojista nenosili sukně, já bych vám byl okázal, jak se ženské na vějičky chytají, anebo se lapají do sklopce.

(Z venku tluče se na dvéře, všickni se leknou.)

Kolčava. U všech všudy, kdo pak se to na nás dobývá? Kudrno, jděte se podívat!

Kudrna. I já nemusím ode všeho mít, a také by se to ani neslušelo, vy jste naše hlava, domácí pán, koukněte se sám.

(Opět se tluče.)

Kolčava. Ale, milý Kudrno! vždyť jste byl na vojně!

Kudrna. Všecko pravda, ale tam jsem šťastně vyvázl, a tady bych se mohl uskřípnout.

Apolenka (venku). Ale prach a broky a koule! co pak je to za způsob, co pak tu všecko vymřelo?

Kudrna. Ah, to je Apinka! I proč pak bych neotevřel? pro obec udělá člověk všecko. (Otvírá.)

Kolčava. Obec bude také vděčná a dá vám tu štátev postavit.

6. Apolenka. Předešlí.

Apolenka. Prach, broky a koule! dobrý večer, pánové!

Kolčava. Aj, aj, to jsou hosti! co pak zde hledáte?

Apolenka. Přicházím jakožto vyslanec od naší paní jenerálky, paní Vlasty, k vám, hlavo těchto shromážděných, bezhlavých mužů, a oznamuji vám, že se paní Vlasta k ukrácení všech rozbrojů a ušetření krve odhodlala s vámi jíti na souboj. (Tiše ke Kudrnovi.) Ty přijdeš také — rozumíš?

Kolčava. Se mnou na souboj?

Apolenka. Na kordy, ano! časně ráno dostavíte se u Motola na louku.

Kudrna (stranou). On by šel raději do pivováru!

Apolenka. A budete se ve jménu obce s paní Vlastou potýkat. (Ke Kudrnovi.) A ty se budeš sekat se mnou! Vyhrajete-li vy, budeme vás opět poslouchat, vyhrajeme-li my, budete vy naše pantofličky líbat.

Kudrna. To bude pěkné hubičkování.

Kolčava. To je zlořečený nápad!

Liška. K smíchu je, hahaha!

Kudrna. Na ten turnaj jsem žádostiv.

Apolenka (tiše ke Kudrnovi). No, jen počkej! však já ti jich několik vlepím vařečkou.

Kudrna. Ale Apolenko —

Kolčava. A což myslíte, že mám to vyzvání přijmout?

Kudrna. Vy musíte, vždyť jste náš jenerál, vy se nemůžete blamírovat; což chcete, aby se řeklo, že je náš vůdce strašpytel?

Liška. I jen to vyzvání přijměte, mně se všecko zdá, že s tím budeme mít velkou regraci.

Kolčava. Čert vám děkuj za takovou regraci, jestli mi jich ta dračice několik vymázne! Ale pro obec nesmí být člověku nic těžkého. — Jdi tedy, ty zbloudilá ovce, a oznam své pastýřce, aby mne očekávala.

Apolenka. Vyřídím to, ale přichystejte si pytel, abyste ty rány odnesl. (Odejde.)

Liška. Pojďte, přátelé, já vám něco povím, že nás výhra jistě nemine. Je to kapitální nápad, který zažene těm zbrklým ženám choutku, začínat si vojnu! (Všickni odejdou.)

PROMĚNA.

Krajina pod Motolem.

7. Halák (bez dechu přiběhne).

Ohy! Ohy! já jsem více mrtvý nežli živý! to bylo zlořečené nadělení, já jsem tam přestál pravý očistec! Ještě dobře, že ty naše dračice s tou posedlou Dorotou všechny odtáhly, tak jsem mohl vzít nohy na ramena a div jsem se s kopce nesvalil. Ještě právě štěstí, že mi nebe dobré nohy dalo, hlava mi tam beztoho nic nepomohla; já mám hlavu, že by ji moh' člověk pohledat, při každém soudu je to na mně vidětí, ale bez nohou nebyla by mi přece nic platna.

Píseň.

O hlavu teď na světě málo se dbá,
a noha jen člověku dál pomáhá;

I veliká hlava má bídu a zlosť,
[kdo na velké noze živ, má všeho dost.]
[Tak patrně slova má dokazujou,
že hlava nic není, všecko nohy jsou!]

Když veršuje básník na nohy hledí,
však má-li to hlavu, to šlaci vědí.
I láme si hlavu, by nohu probil
[skrz hlavu, by nohu však nepřelomil.]
Totéž básníci patrně potvrzujou:
že hlava nic není, všecko nohy jsou!]

Ostruhy ze stříbra se na paty pnou,
to proto, že nohy tak váženy jsou.
Však na hlavu po modě málo co daj',
i jen vlnou a slamou ji poukrývaj'.
[Tak švihácі patrně dokazujou:
že hlava nic není, všecko nohy jen jsou.]

8. Kolčava. Kudrna. Liška. Sedláci. Halák.

Kolčava. Kýho vejra! to je náš milý přísedící Halák!

Halák. Ach arci, váš zostuzený, zmordovaný Halák.

Kolčava. Tak to povídej, co dělají ty saně; jak jsi jim vyvázl z drápů?

Halák. Protože mne nechaly mezi pakáží, jako bych byl prázdný sud. Ale vy se tady těšte, na vás už táhnou

Muži (se leknou). Už táhnou?

Liška. Nu, když vás paní Vlasta vyzvala, tedy musí také přijít.

Kolčava. Tedy už táhnou! Ale řekni mi přece, můj milý přísedící, co pak jsou ty splašené husy opravdu tak rozčepejřeny? povídej!

Halák. Ah, teď mi dejte pokoj s povídáním, dřív se musím napít a potom vám budu vypravovat kroniky — kroniky! on, vždyť víte, jak umím povídat!

Kolčava. Tiše, mně se zdá, že tamhle už něco chrastí.

Liška. To jsou ony! Teď jenom rozházejme ty koláče, buchty a rohlíky na zem, to budou ty nejlepší volavky a hladové ženské na ně padnou jako na lep.

Kudrna. Na to se podívám, já byl na vojně, ale takové líknutí na sýkory jsem jakživ neviděl. (Rozhází rohlíčky a buchty.)

Liška. Tak, a teď se schováme tuhle do křoví, aby po nás nebyla ani památka. (Všickni skryjí se za křoví.)

9. Dorota. Apolenka. Stázička. Ženské.

Apolenka. Zde jsme na místě, zde se ukáže, budeme-li ode dneška nosit mužské klobouky, anebo jen noční čepice!

Dorota. Ano, zde končím své povolání, a poznamenám dnešní den třeba i svou krví.

Běta. Ale pro pána krále, co pak to tu leží na zemi? na mou kuši, toť jsou mastné rohlíčky!

Stázička. A koláče, tu se podívejte!

Ženy (hrnou se). Kde? kde?

Dorota. Zpátky! nezapomeňte vojenskou kázeň! Kdo vám to dovolil?

Voršila. E co, budeme čekat teprv na dovolení, když bručí žaludek. Já si nacpu plné kapsy.

Ženy. Já také! já také! (Sbírají pečivo.)

Dorota (sbírá též.) Přestaňte! to je proti pravidlům!

Liška (hvízdne a muži přetáhnou přes sbírající ženy velkou síť; ženy křičí, jen Apolenka se směje, která jediná nesbírala a tudíž pod sítí není).

10. Muži i ženy.

Kudrna. Aha, tedy na koláče a rohlíčky chodí ptáčkové?

Ženy. To je hanebnosť, to je proti právu!

Kolčava. To bylo také proti právu, když jste nám utekly a na vojáky hrály!

Dorota (hněvivě). Pusťte nás honem!

Ženy. Pusťte nás!

Kolčava. Až odložíte své píky a tamhle z košíku svou budoucí zbraň vezmete.

Dorota. Nikdy! nikdy!

Stázička. E co, já se nebudu nadarmo trmácet, já tu píku zahodím!

Jiné. Já také!

Apolenka. Paní kmotra, dejte si říci, odložte kopí, sice dostaneme baštony!

Dorota. Nuže tedy, jen abych vás ochránila, skládám svou zbraň. Ale teď nás propusťte! (Vylezou ze sítě ven.)

Apolenka. A tuhle jestli se líbí, něco pro ukrácení chvíle! (Vezme košíky myslivcům, kteří v nich punčochy k pletení přinesli.)

Ženy. Sem s tím! Sem s tím! (Berou punčochy.)

Dorota (temně). Sestry! proti nám povstal černý osud, a s tím nesvede lidká moc nic, nezbude nám tedy nic jiného, nežli navrátit se ke svým mužům a poslouchat.

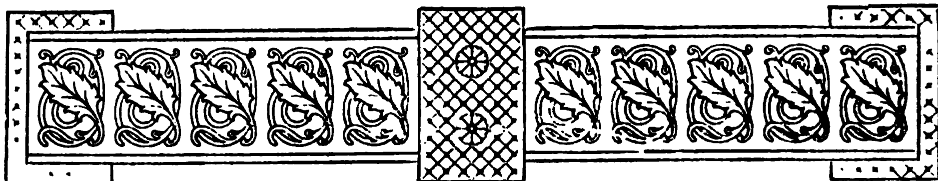
Všecky. Ano, poslouchat! (Blíží se k mužům.)

(Hudba spustí pohřební pochod, ženy prosí své muže za odpuštění.)

Kolčava. Tak, to jste hodné, a my vám rádi odpustíme, neboť máte při vší své lehkomyslnosti přece ještě tak mnoho dobrého na sobě, že vám hloupý kousek rádi promineme; nyní budeme veselí a zatancujeme si!

(Tanec — skupení.)

(Opona spadne.)

ČERT NA ZEMI.

Národní báchorka se zpěvy, tanci a skupeními ve třech jednáních.

Psáno roku 1849 a 1850. — Poprve provozováno dne 1. dubna 1850.

OSOBY:

Lucipor, kníže pekelný.
Mefisto, starý ďábel.
Salamandr Ohniváček, nezkušený čert.
Více ďáblů, čertů a diblíků.

Kníže Krvomír.
Ludimor, jeho pravá ruka.
Milosta, sestra knížete.
Světozor, hvězdář a její pěstoun.
Žák Radovín, syn knížecího zahradníka.
Podhajský, zámožný pilař.
Veronika, jeho dcera.
Liborín, její ženich.
Smrčka, **Habr**, rolníci.
Kačena, dcera ze statku.
Konývka, šenkýř.
Dorota, sousedka.
První, **Druhá**, **Třetí** tanečnice.

Sloužící. Hosté. Venkovský lid obojího pohlaví.

Děj se koná na knížecí půdě pana Krvomíra a v síni pekelné (čas nelze najisto udati).

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Náves. Napřed v pravo hospoda, v levo vysoké křoví a drnové sedátko. Na zad v levo kostelík na pahorku. Před hospodou dlouhý stůl a lavice.

Výstup 1.

Přede dveřmi kostela je kupa lidu, zvědavě hledícího do vnitřku. Ze předu se křoví rozhrne a za ním vykoukne Salamandr.

Salamandr (jako myslivec, tváří trochu přirdělých. Pozorně se ohlíží). **Aha! to je zemské povětří! to voní docela jináč, nežli to naše pod závorou a petlicí. Ah! (vystoupí docela) Teď vím, jak je člověku, když putuje z Munkače nebo Špilberku. Ah! to běží po všech žilách! Hejchuchu! — Ale počkej, kde pak jsme? Tuhle hospoda, bene; tamhle kostel — brr! — ale dobré znamení;**

Kde je kostel blízko hospody,
Mívá ďábel hojné provody.

Já se na to těším, jako na nový transport duší! Já nebyl ještě na zemi — náš kníže Lucipor mě nechtěl dříve nikdy pustit, a teď prý už časy pominuly, kde se nás lidé báli jako bubáka; teď prý je už tuze mnoho světla na zemi, a při tom prý se naše honba nedaří. Ale já mu nedal pokoje, až mě pustil, abych se na té zemi ohlídnul. Uvidíme, co dovedem. Ti staří balbousové tam dole — zvláště tenhle Mefisto, co přines Fausta — ti nevědí, kam pýchou rohy strčit a pořád se o poctivého čerta otírají. Ale počkejte, však my vám okážeme, že je na zemi ještě

dost místa pro čerta, a že i ten nejmladší něco dovede! Hejsa, kdo to tamhle plave? To bude snad něco na zub. (Stoupne za křoví.)

Výstup 2.

Kačena, asi čtyřicetiletá, zrzavá. Předešlý.

Kačena. Tu to máme! Tu se to cpe okolo božího kostela, jako by to bylo milostivé leto! A co tam je? Nic tam není, hloupá svatba!

Salamandr. Každá žilka mi praví: Tohle je kůstka pro tebe.

Kačena. Jen kdyby na světě žádné svatby nebyly! To bych raději čerta viděla!

Salamandr (mne si ruce). Výborně! Tím třeba posloužíme.

Kačena. Něco jiného, kdyby se vdávaly usedlé, rozumné osoby —

Salamandr. Hniličky — jako my!

Kačena. Ale takové děti! Té pilařovic holce je sotva devatenáct let, sotva ví, kde je na punčošce líc a rub — a už to běží k oltáři.

Salamandr. Hrůza! To abych ji hned odnes.

Kačena. Já budu mít zas celý den zkažený.

Salamandr. Proč pak?

Kačena. To se to zde bude všecko zpropadat — bude muzika — všecko bude lítat — a mne si bezpochyby zase žádný nevšimne — (pořád čerstvěji). A já bych ráda věděla, proč si mne žádný nevšímá! Nejsem podle toho! Nejsem dospělá? Nejsem k světu podobná a neumím tancovat? A jak tancovat! Já vydržím za deset jiných, od božího večera až do rána! Ale ne! to si vyberou ti kluci radši nezralé slívy a zkazejí si darmo žaludek!

Salamandr. Kapitálně! tu si namluvím!

(Lovecké trouby za scenou.)

Lid (u kostela). Páni! Páni! (Tlačí se do kostela.)

Kačena. Tu máš! jako by střelil do vrabců! Ale počkej, co mi to napadá? To bych se mohla pomstít!

Salamandr. Jak pak? Abych se něčemu přiučil.

Výstup 3.

Ludimor a dva lovci. Předešlí.

Ludimor. Co znamená to utíkání? Je to ze samého rešpektu? He, ty čarodějnice, je tady mše?

Kačena (stranou). Čaro — aby ses udávil! (Nahlas.) Poníženě ruku líbám, žádná mše; jen sprostá kopulace a lidská zvědavost.

Ludimor. Kdo se žení?

Kačena. Syn po rychtáři, poníženě ruku líbám — a bere si pilařovic Verunku.

Ludimor. Hezké děvče?

Kačena. Oh, jako krev a mléko!

Salamandr. Podívejme se, jak obrací.

Kačena. Ony jsou zde arci také ještě jiné řádné, slušné holky — o, což je o to! ale dnešní nevěsty je věru škoda do té sprosté šerky, ta by měla přijít do hedbáví, takhle do města, do zlatého zámku — mezi pány — a kdybych se směla opovážit —

Salamandr. Co pak to as vylíhne?

Ludimor. Nu, co je?

Kačena. Milostkníže má prý v takových věcech veliké zalíbení; ty můj Bože! kam pak se také děje, po vladařských trampotách musí hledat vyražení, to byste mu tedy mohl takhle nadhodit, aby se přišel na tu dnešní nevěstu podívat na honbu jde dnes beztoho, ať si tedy zastřelí tu nejpěknější laňku.

Salamandr. I ty nejčernější lucipere! Ta by mohla být v naší radě presidentem.

Ludimor. A myslíš, krůto, že to půjde?

Kačena. Vždyť se jindy neptáváte, půjde-li to nebo ne, a ono to jde přece. Ostatně dělejte, co se vám líbí — já měla ten nápad jen tak, z obzvláštní oddanosti k milostknížeti.

Ludimor. Vždyť je dobře; bude-li z toho veselá hodina, můžeš si něco vyprosit. Dám vystavět mlejn, který bude ze starého roští mladé proutí mlít. (Odejde s lovci).

Salamandr. Tu máš premium!

Kačena. Poníženě ruku líbám — kdybych ti mohla hrdlo zadrhnout! Ale mluv co mluv, jen mi pomoz ušit, k čemu jsem právě tak chytře hodnou nit navlíkla. Někdo by arci mohl říci, že je to daremnost; ale co se má jiná co vdávat, když já se nevdávám? A proto povedu vojnu s každou nevěstou, dokud si na svou vlastní svatbu rozmarinu nekoupím! (S plačtivým vzdychnutím.) Ach, ty svatý Ondřeji! kdy to asi bude! (Odejde.)

Salamandr. A tohle je pěkné kvítko! to musel zrovna nejstarší Belzebub zalejvat. Ta má jazýček! Na mou čertov-

skou čest, až nebudou břitvy na prodej, ta dostane na svůj jazyk ažio! Já bych jí dal dobrou radu, mohla by jít do Erfurtu, tam budou teď dobrou vyřídilku potřebovat, sice zas nic nevyřídějí. Ano, ano, ten lidský jazyk je divná zbraň; čert by si ani nepomyslil, co v něm vězí. Já o tom slýchal už dole přepodivné historie, a jak se mi zdá, brzo se o tom nahoře přesvědčím. Některý je jako med, jiný jako jed.

Výstup 4.

Smrčka. Habr, potom Konývka.

Smrčka. Bože? Tady ještě prázdno?

Habr. Budou ještě v kostele. Pan farář jim drží bezpochyby zvláštní epištolu. Hej šenkýři, džbáneček! (Sedají.)

Smrčka. Já na jejich místě bych to odbyl taky bez epištoly, a hajdy domů, aby mě živá duše nespatřila.

Habr. Proč pak?

Smrčka. Proč? aby nevlezlo pánům něco veselého do kotrby, při čem by chudina zplakala.

Konývka (se džbánem). Ah, dobrého zdraví, sousedé!

Smrčka. Jak pak? Byl dnes u vás archanděl Míchal?

Konývka. Ah, vy jste vždycky jako šípek!

Smrčka. Ani mi nenapadlo a také bych vás proto nekaceřoval. Vás dřou z vysoka a vy dřete z nízka; všecko v pořádku, aby byla na všech stranách stejná váha.

Habr. Ty máš dnes zase nevypláchnutou hubu!

Smrčka. A proč bych neměl? Vždyť mám vypláchnutou chalupu — včera mi prodali milostpáni poslední peřinu; mám vypláchnutý chlív, proto že je poslední kráva už dávno v panském stádu; proč bych neměl alespoň nevypláchnutou hubu? Ještě mám několik grošů, ty dnes musí prasknout, a potom půjdu vázat košťata. Vivat náš milostknížel

Výstup 5.

Mezi tím vyjde svatební průvod z kostela. Napřed muzikanti. Veronika, Liborín, Podhajský, drůžičky a mládenci, hosté. Předešlí.

Podhajský. Děti, přátelé — tady se trochu zastavíme! Boží sluníčko se na nás směje, jako by chtělo říci: Veselte se — třeba vám jiní říkali, abyste plačtivé žalmy zpívali, veselte se, já jsem s vámi, a třebas byly temnosti celého pekla proti vám! Zůstaňme tady hodinku, snad nás to nezabije, a potom půjdeme teprv k obědu. Sousedé, sedněte! a vy, mládenci, můžete si poskočit. Páni muzikanti, chystejte si píšťaly!

Veronika. Já bych šla raději domů, Liboríne, mně je tak ouzko, mnohem těsněji, neli když jsem stála u oltáře.

Liborín. Upokoj se, drahá duše! To pochází jen z toho, že je dnešní den pro nás tak svatý.

Veronika. Ne, ne, mně je tak, jako bych měla mít nějaké neštěstí.

Výstup 6.

Kačena. Předešlí.

Kačena. Ach, ty můj nejsladší Ježíši, to mám radost, milá zlatá Veroničko, že jste se toho dneška šťastně dočkala, víme beztoho, že jste už po něm vzdychala. nu, přeju mnoho štěstí, stálé zdraví a nebeské požehnání i s milým mužíčkem, ode dneška na sto let, ví Bůh, na sto let!

Veronika. Děkuju, panno Kačenko! a přeju vám nápodobně, abyste se takového dne brzy dočkala.

Kačena. Oh, já nemám tak na spěch, paní nevěsto! já mohu ještě čekat, až bude čas, však já se o to postarám, abych nezmeškala.

Podhajský (jenž se zatím u stolu s hostmi obíral). No, děti, co stojíte? Ah, panna Kačenka nám dala také potěšení, snad abyste si zatancovaly? Jdi, děvečko! (Mladý lid se chystá a staví k tanci.)

Kačena. Ano, pane kmotříčku; zatancujem si, to je zlatý nápad, pod širým nebem tancuju nejraději, to se to lítá jako v povětří, tralala, tralala. (Stranou.) No, teď si mě přece někdo chytne, já zůstanu hezky napřed!

Chasník (hledá tanečnici a přijde až k ní).

Kačena (plna radosti se ho chytá). Půjdeme, Kubíčku, půjdeme?

Chasník. I dej mi svatý pokoj! Chceš, abych se popálil? (Jde k jinému děvčeti.)

Kačenka. I ty — nedopečený! Ty, ty, ale ne, k vůli takovému slintáčkovi nebudu se zlobit! Však on se najde ještě muž, který bude mít nahlídnutí. (Posadí

se v pravo na drnovku.) A justament, že tu zůstanu, aby mě každý viděl.

Podhajský. Tedy spusťte, páni muzikanti!

Muzikanti (usedli si zatím na sud a začnou hrát).

(Venkovský tanec.)

Kačena (mezi tancem velmi žádostivě se ohlížela, potom). Ne, to už není k vydržení, zase žádný nezavadil, zrovna jako by si byli řekli. I to bych šla už tedy s čertem tancovat!

Výstup 7.

Salamandr rychle vstoupí. Předešlí.

Salamandr. Jestli se líbí, vzácná panno, půjdeme spolu do kola.

Kačena (trochu se lekne, ale hned se ho chytne). Oh, prosím poníženě, to jsem si nezasloužila! (Stranou.) Šlaku, to je švihák jako z marcipánu!

Salamandr. Já sice nevím, jestli moje olověné hnáty vašim hebounkým nožičkám postačejí, ale vždyť to nejde o hlavu.

Kačena. Ah, a kdyby šlo i o hlavu, pro takové potěšení, (stranou) naši puknou zlostí!

Salamandr (vede ji do prostřed). S dovolením, vzácné panstvo! že se veselý myslivec mezi vás míchá; ale rád bych tuhle pannu trochu provedl —

Všickni. Ah, Kačenu, o s radostí!

Chasník. Pozor! Káča bude tancovat.

Podhajský. Ticho, hoši! — Jen s chutí do toho, pane z lesů a hájů! Myslivec je vždycky vítaný host! Solo! Hoši! Solo!

Salamandr. Páni muzikanti, něco veselého! tu máte zlatník na cimbál — něco od podlahy! — Tedy se rozhoupáme, moje cukrátko — co?

(Muzikanti hrajou polku.)

Salamandr (si zavejskne a tancuje s Kačenou).

(Mezi tím.)

Smrčka. Co pak je to za patrona! Podívej se, chlap má tváře jako měsíc, když vyléza v úplňku.

Habr. A nohu vleče za sebou, jako krocan přeraženou kelku.

Smrčka. A Kačena se trdluje, div duši nepustí.

Habr. Ten den si zapíše červenou hrudkou do kalendáře.

(Po tanci.)

Kačena. Ah, ah! můj vzácný pane! (Drží se ho pevně pod paží a vede ho na sedadlo.) To je rozkoš, vy tancujete jako anděl.

Salamandr (se chechtá pro sebe). S rohama! Vy lítáte jako pírko, sladká holubičko! (Stranou.) Čerta by zvondala! (Za scenou troubení a práskání bičů.)

Všickni. Co to?

Podhajský. To bude kníže! Nedej Bůh neštěstí, jestli k nám jeho milost zabloudí.

Kačena (pro sebe). Počkej, teď to praskne!

Výstup 8.

Krvomír, Ludimor a myslivci. Předešlí.

Lid (se tiše kloní).

Ludimor (potichu k němu). Nemůžete křičet vivat? Ti lidé jsou tak zaraženi tou milostí, že se k nim zas jednou snižujete, že nemohou ani ústa otevřít.

Salamandr. Co pak je to za doktora?

Krvomír. Ah — tuť je veselo, jak vidím!

Ludimor (k němu). Lid je bujný — neví kam s penězi.

Podhajský. Malá veselka, knížecí milosti! Moje dcera se vdává.

Krvomír. Já to nemám rád, když se čas daremně zahálkou maří.

Smrčka (stranou). A na panstvo nerobotuje!

Ludimor. Proto stojí psáno: V potu tváři budeš vzdělávati zemi, a vy se tu potíte při tanci.

Salamandr. Ah, to je chytrý vykládač zákonů!

Kačena (by s ním ráda rozprávěla a dává to zamilovanými posuňky na jevo).

Salamandr (se pokaždé ušklíbne a poslouchá bedlivě, co se napřed děje).

Podhajský. S dovolením — svatební den je v živote lidském veliký svátek — od samého Boha ustanovený — třebas i nebyl v kalendáři tištěný — ten se musí držet.

Krvomír. Musí? když se mně nelíbí?

Salamandr (se chechtá). Dobrá! Jen rebelíji proti nebi!

Podhajský. Co se Bohu líbí, bude se také snad tak řečeným jeho zástupcům na zemi líbit?

Salamandr. Ještě líp! ať se to sepere!

Krvomír. Jak? ty se opovažuješ —

Ludimor. Ústa otvírat před pánem?

Podhajský. Já je otvírám před Bohem, kterýž mi je dal, a ten je tuším trochu výše nad zemskými knížaty!

Smrčka (stranou). O několik žebříků.

Krvomír. Ještě slovo — nestoudný —

Ludimor. Nepouštějte hněv svůj z uzdy, milosti, ten chmour za to nestojí. Kde je nevěsta? Pán ji chce vidět.

Kačena (radostně). Počkej, teď dostaneš koláč!

Podhajský. Holka — pojď sem, udělej reverenci.

Krvomír. Na mou knížecí čest, to je roztomilé poupátko! Toho by bylo věru škoda, aby v těch sprostých rukou zvadnulo. Pojď blíž! — Koukni se mi do očí! — Jak ti říkají?

Veronika. Veronika.

Krvomír. Veroniko — já ti přeju.

Smrčka (stranou). To zbohatne!

Salamandr (mne si ruce). To je roztomilé knížátko!

Veronika. Děkuju, knížecí milosti!

Krvomír. Pojď se mnou na zámek.

Salamandr. Druhé vydání Don Žána!

Veronika. Co bych tam dělala? Já patřím pod slaměnou střechu.

Krvomír. Já tě posadím do zlatých pokojů.

Veronika. A mého Liborína také?

Krvomír. Na toho dnes nemysli. Já jsem tady pánem, a mohl bych poručit

Veronika. Ale milostkníže — já jsem za něj provdaná.

Krvomír. Co z toho?

Ludimor. Ten ti nebude milejší než pán.

Salamandr. To je sekanice.

Liborín. S dovolením, třebas i nebyl milejší, on se bude předce svého práva držet, a bude chránit své vezdejší bohatství. Veronika je má, a nikdo nemá k ní více práva, leda Bůh, až ji k sobě povolá.

Podhajský (přemáhal až dosud svoje pohnutí). Ticho, ticho, děti! Vysocí páni mívají někdy veselé nápady a mají kratochvíli, když se nám nízkým při tom srdce kormoutí; ale ony jsou to jenom nápady, skutek z nich nevyroste, je-li pravda, milosti? My vám v potu tváři pracujem, odvádíme výtěžek svých mozolů, krev a život musíme mít pro vás připraveny; nechte nám tedy aspoň jedno — jako bídným žebrákům — nechte nám naši čest, nerušte ty nejsvětější úvazky.

Salamandr (mne si ruce). Bene! To je levák z Kroměříže!

Krvomír. Ha, ty smělý padouchu!

Ludimor. Toho oželíš! (K myslivcům.) Chopte se ho — dejte mu pouta — a odveďte ho do vězení!

Smrčka (stranou). Všecko z panské milosti!

Veronika. Věčný spasiteli — milosrdenství! otec to nemyslí zle, jenom starost o mne — (klečká) slitování —

Podhajský. Stůj, holka! K vůli mně si nešpiň svatební sukni, toho se pán nedopustí, co mu jeho zlý duch našeptává.

Krvomír. Ale stane se, co jeho vlastní vůle poroučí! Ty půjdeš do vězení, odbůjníku!

Veronika. Milost — milost!

Podhajský. Podle jakého práva chcete mě dát do vězení?

Ludimor. Není vůle pánova to nejsvětější právo?

Podhajský. Vůle pánova? Libůstka, vášeň, hřích bývá také vůle pánova, a to má býti právem? to má býti zákonem? Nebojíš se, pane, že tě smrtící blesk toho uchvátí, z jehož milosti tu stát se vychloubáš? Nebojíš se, že tě červ konečně uštkne, po němžto šlapeš nelidskýma nohama?

Kačena. To je rámus k vůli takovému vížleti!

Salamandr (s rozkoší). Pekelný rámus — ďábelská interpelace!

Krvomír. Pryč s ním!

(Myslivci obklopí Podhajského.)

Veronika. Stůjte — a mějte slitování, já bych neměla utěšené chvíle, zkažen byl by můj život, kdyby otec k vůli mně ve vězení bědoval, mě tam vrhněte!

Krvomír. Tobě chystám horoucí náruč, i můžeš odbůjného otce vysvobodit, když budeš v mém zámku prosit o milost.

Smrčka. Tak! Jenom na krk oprátku!

Liborín. Veroniko!

Veronika. Nestrachuj se, vímť já,

co mám učinit! Život dám za otce, ale ctí svou nemohu ho vykoupit!

Kačena (hne se ku předu). Tak? To je pěkná dceruška! Ať hyne otec v poutech, ať se trápí, jen když je ona u svého cukrouška, třeba se pán hněval.

Salamandr. Kapitální osoba! Já bych jí dal hubičku.

Podhajský. Ustaň, ty bezectná nesmyslnice, a hleď, aby tě matka v hrobě neslyšela, sice se tam hanbou obrátí! Ty zůstaň, mé drahé dítě, u svého ženicha, on tě ochrání, nebude-li chtít knížecí milost míru svojí dovršit! a mě nechte jít, vždyť je se mnou Bůh! (Ku Krvomíru.) Ty pak, zpupný, hříšný člověče, jenžto naším knížetem se jmenuješ, ty slyš a věz, že jde pokuta boží v patách za tebou! ty nezajdeš lidským způsobem, neboť nejsi jako člověk živ! Ty jsi pil náš tuk, ty jsi vysoušel náš mozek, o každou radost jsi nás okradl, ty nebudeš moci spát, nebudeš moci umřít, pro tebe pošle samo peklo služebníky své! A nyní mě veďte do vězení!

Salamandr (kteréhož se Kačena již zase drží). Já bych mu padl okolo krku!

Krvomír. Pryč s ním, a do nejtěžší klády! (Odchází.)

(Myslivci odvádějí zatím Podhajského.)

Veronika. Otče! O dni přenešťastný! (Klesne v náruč Liborínovu.)

Liborín. Zpamatuj se!

Ludimor. Pamatuj, co máš udělat! (Rychle odchází.)

Salamandr (vede se s Kačenou). Já mám čertovo štěstí! To jsem si nemohl ourodnější pole vybrat.

(Mezi všeobecným hnutím padá opona.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Krátká sednice venkovská.

Výstup 1.

Kačena vede Salamandra, kterýž jde po prstech a bedlivě se ohlíží.

Kačena. Jen račte, vzácný pane, přes můj prostý práh; tady nám živá duše nepřekáží, tady zapomenem na ten světský hluk a marnosti.

Salamandr. Tuť jsem jako v limbu! (Stranou.) Já mám čertovo štěstí!

Kačena. Oh — to mám radost, jest-li se vám to u mne trochu líbí —

Salamandr. I jak pak by se nelíbilo! Já plavu zrovna v rozkoši, jako u nás duše ve vařícím oleji — hehe!

Kačena. Co že?

Salamandr (se pleskne přes hubu). Motovidlo! — To jest — abyste mi, kolčavinko, dobře rozuměla, duše, dušičky jmenujeme u nás mastné housky — ale nechme toho roztomilá veverko!

Kačena. Ach ano, nechme housky, a mluvme o něčem sladším.

Salamandr. O čem pak? Snad o rosolce, o kafíčku? to prý už paní Eva v ráji ráda bumbala. Či chcete něco ještě sladšího?

Kačena. Mluvme třeba — o srdci.

Salamandr. O srdci! (Stranou.) Hehe! ta se lepí mermomocí! — Tedy o srdci. A potom?

Kačena (pořád arci s titěrnou upejpavostí). Potom —

Salamandr. Potom?

Kačena. Snad — o lásce.

Salamandr. O lásce? (Stranou.) Ta už chytla! Už ji nepustím!

Kačena. Víte, co to je?

Salamandr. Když to nedá pokoje?

Kačena. Ach!

Salamandr. Ach!

Kačena. Oh! (Tulí se k němu.)

Salamandr. Oh! (Šklebí se nad ní.)

Kačena. Ach, kdo by mohl takhle stát až na věky!

Salamandr. To záleží jenom na vás, moje sivá holubičko!

Kačena. Na mně? Oh. Já nejsem kamenná — mé srdce je učiněné máslo.

Salamandr (se chechtá). Ale vždyť mě neznáte, má koroptvičko!

Kačena. Oh, znám vás, znám tě, drahý mužíi! až na dno duše, každý kouteček tvého srdce znám, ty jsi zrcadlo všech mužských cností, ty jsi — ty jsi —

Salamandr (z plného hrdla). Čert!

Kačena. O, pak je blahoslavenství v takovém peklu přebývat!

Salamandr. Chceš se na to odvážit?

Kačena. Chci, chci!

Salamandr. S tělem a duší?

Kačena. S tělem a duší!

Salamandr. Chceš býti mou?

Kačena. Tvou!

Salamandr. Na věky?

Kačena. Na věky!

Salamandr. Tedy se mě chyť okolo krku!

Kačena. Tu mě máš! (Padne mu okolo krku.)

Salamandr (v náruč ji nazvedne, s plným chechtotem). Už ji nesu — hahaha! (Dupne a proboří se s ní.)

PROMĚNA.

Pekelná síň — fantasticky ozdobená.

Výstup 2.

Luciper v červeném taláru s korunou na hlavě. Mefisto a jiní duchové pekelní v rozličných kupách.

Mefisto. A já pravím, že je na té zemi
Staré plémě se slabostmi všemi;
Jiný šat jen nosí, jinou barvu,
Sem tam trochu přistřihnutou larvu;
Ale šťáva v lidech je ta samá
Jako byla za Adama;
Jádro je to, jako za mých časů,
Když jsem tam byl u veselých kvasů.
Ale chytrák musí přijít na ně!
Nesmí do nich střelit jen tak maně,
Neboť je v nich vskutku jiskra toho,
Jehož jmenovat — je trochu mnoho
Pro starého čerta. Rozumíme?

Luciper. No, vždyť brzo uvidíme
Co náš floutek dokáže.
Takto měl dost kuráže!
Na mou věchu; jestli něco sroubí,
Co by přece za řeč stálo,
Já mu vystrojím zde v naší hloubi
Merendu, že bylo málo
Takových kdy na zemi.

Mefisto. Tak? Nu nebudem-li držet hody
S vínem dříve, nežli ten se vrátí
S pořízenou, to se nám žert zkrátí,
Zatím vypijeme řeku vody.
On je na lid tuze hloupý;
Za pohlavek si ho člověk koupí.

Luciper. Aj, ty musíš pořád bručet,
Na každého vrčet, štvát a hučet.
Když je kluk už jednou z klece,
Nevleze snad zase do horoucí pece,
Aby — jestli že ne k pochlubení
Aspoň pro své vyražení
Ze světa nic nepřines —
A kdyby to měl ukrást kdes!
(Temný hřmot z dáli.)
Co to?

Mefisto. Někdo jede!

Hlas (venku). Salamandr Ohniváček!

Luciper. Není možná? On by se už vracel?

Mefisto. Bezpochyby někde s plnou fůrou zkácel!

Výstup 3.

Salamandr přijíždí na fantastickém vozíku zrovna ze zadu a drží ještě Kačenu. Předešlí.

Salamandr. Viktoria, pane Lucipere! už jedu z honby!

Luciper. Kýho výra! tys si pospíšil!

Salamandr. Oh, já jsem samec! A tuhle si nesu ulovenou dušičku!

Luciper. Tak rychle ti vběhla do sítí? (K Mefistovi.) Podívej se, starý fousáči — ten kluk nás ještě zahanbí! Tedy se dá na zemi přece ještě lovit? No, tím líp! — A co to neseš? Okaž zboží!

Salamandr. Oh, budete mít radost — tu se podívejte — holka jako lusk a srdce jako máslo! (Chce ji postavit, ona se ho ale pořád drží.) No — slez — pusť se, kolčavinko — už jsme na pevné podlaze, už nespadneš — no! — nedělej hlouposti — pusť se!

Mefisto. Aj, ta se do tebe zrovna zakousala, šťastný čertíku!

Salamandr. No — snad se s tebou nepovleču až do soudného dne? Páni kamarádi, pomozte mi! (Křičí.) Já ji nemohu sundat!

Všickni (se dají do hlasitého smíchu).

Mefisto. O ty zabedněná palice! A s takovou hloupostí chtěl jsi mezi lid? O, to musíš mít jiné struny v mozkovici, chceš-li těm zkaženým bohům na zemi něco zahrát, aby podle toho tancovali.

Salamandr. Ale páni kamarádi, jen mi pomozte, pak uvidíte —

Luciper. Žádný se ho nedotýkej! Pomoz ty sobě sám, prázdná makovice! Ces si vysloužil, to si měj! Ale nám se kliď z očí, hlupáku, a hleď, jak svého břemene pozbudeš.

Salamandr (poloplačky). Ale páni kamarádi —

Luciper. Mlč! Nechat se tak od Eviny dcery opálit! Škoda, že jsme tě neposlali hned na její prabábu do ráje! Ty bys ji byl napálil!

Salamandr (s hlasitým pláčem). Ale páni kamarádi — (klesne na vozík).

Luciper Hubu drž — a pryč s tebou! Leť nazpátek, potrhej se s tou svou nejmilejší — ale k nám se nehlas, dokud nevyvedeš něco chytrého. Takovým ne-

motorným čertem přišlo by peklo ještě o kredit! Pryč s ním — vyžeňte ho!

Ďáblové (se okolo něho shrnou, otočí ho na voze a s divokým smíchem ho vlečou ven).

Salamandr (mezi tím křičí). Ale páni kamarádi — slavný Lucipere — nechte si říci —

(Mezi tím se děje)

PROMĚNA.

Rozkošné okolí pod knížecí zahradou.

Výstup 4.

Radovín v oděvu trochu fantastickém, s kytarou na ramenou. Přichází vesele zpívaje.

Radovín. Ah, dobrého zdraví, staří přátelé — stromy, kvítí, travičko a kamení! tu mě zase máte — celého, jenom o čtyry leta staršího. Ano, čtyry leta jsme se neviděli. Vy jste zatím v božím povětří pěkně rostly a kvetly — já seděl v prachu mezi mrtvým papírem a knihami — ale srdce proto nezpráchnivělo, cit neumřel, ačkoli si páni profesoři dali práci. Co pak asi dělá Milosta? Jestli pak na mne nezapomněla? — Ale ty můj Bože! Ono se zapomíná někdy na věci, na kterých si celí národové štěstí zakládají, proč pak by nemohlo mladé děvče na slib zapomenout, kterýž dalo nepatrnému kloučkovi? Člověk si nesmí dělat tuze sladké naděje, pak dostane málo kdy co hořkého do huby. Což kdyby byla nynčko v zahradě, a já jí dal znamení? (Sundává kytaru.) Její zamilovanou písničku —

Salamandr (za scenou). Kam ji dám? Ouvej — achich — kam ji dám? běda! kam ji dám?

Radovín. Co je to? (Dá se do smíchu.) Zdráv buď Bachus plesorodný! toť je něco z masopustu! To si musím prohlédnout! (Postaví se mezi křoví.)

Výstup 5.

Salamandr přiklopýtá s **Kačenou** ještě v náručí. **Předešlý.**

Salamandr. Lidé, pomozte, já nemohu z místa, už ji vleču po celém světě, praská mi měch — úf (Klesne na kolena, tak aby se i Kačena nohama o zem opříti mohla.) Holoubku — pro pekelný žaltář — pro pláč svatých otců — pro všechny jezovitské radosti, pro mou lásku — pro — pro ten čertův škandál — pusť mě! — já to nevydržím!

Radovín. Co pak je to za blázna? Toť bych ji zalechtal, až by vyskočila, jako by ji píchl!

Salamandr. Kuřátko! já tě budu nosit na rukou, to jest jak se říká, ustelu ti na hedbáví, dám ti, co jen srdce ráčí, (jako by měl šťastný nápad) povedu tě k muzice.

Kačena. Ach!

Salamandr (stranou). Ah, pochválen buď Luciper! už se začíná ozývat, muzika ní trhla! — Já vím, že ráda tancuješ, já ti dám zahrát — kalamajku — vrtáka — ty se rozplyneš — jen mne pusť!

Radovín. I toť bych si měl přece žert udělat, abych viděl, co z toho vypadne. (Začne hrát polku — v orkestru jemná hudba.)

Kačena (sebou trhne i počne se podle muziky hýbat a pomalu Salamandra pouštět).

Salamandr (se ohlíží a vida Radovína, spíná k němu ruce, polohlasitě). O můj spasí — spasí — teli — jen dál — jen dál. (Začne z roskoše podle melodie zpívat.)

Kačena (se zatím docela zotaví; musí se však držet jako stará, sehnutá žena, a bere ho k tanci). Pojď, mužíčku, pojď!

Salamandr (pořád ještě kleče, ji odstrčí). Až o posvícení! (Propadne se.)

Kačena (potácela se, nyní se obrátí, mluví huhňavě a pokašlává). No, co pak děláš, holoubku? Nesmíš být tak prudký! No? kde pak jsi, můj zelený čížečku? Kam jsi zalít? O ty čtveráčku, hm, hm! jen se schovávej, jen zalézej, však já tě předce najdu! Hm, hm! Je to kříž s těmi mužskými, hm, hm! sotva se holka jednoho dopídí — už aby si ho dala pod zámek! He! — mužíčku — holoubátko! (Odejde.)

Radovín (přestal arci mezi tím hrát). U všech všudy rarášků! Napil jsem se někde bolehlavu? točí se to se mnou svět, anebo tancuje nátura po hlavě? Co je to? Kam se ten člověk poděl?

Salamandr (vystrčí hlavu ze země). Je tu čisté povětří? Zmizela ta dračice?

Radovín. Ale řekněte mi, člověče, co to zde tropíte? Jste nějaký krtek v lidské podobě? a nebo —

Salamandr (leze radostně ven a běží k němu). Nic krtek, nic nejsem, ale váš dlužník jsem a zůstanu na věky! Žádejte, vymyslete si něco, já budu špendábl, jako sám Luciper!

Radovín. Milý člověče —

Salamandr. Nic člověče.

Radovín. Já vám nerozumím —

Salamandr. Nic nedělá, jenom věřte, víra nás drží.

Radovín. Ale co pak mám věřit?

Salamandr. Že vás mám rád.

Radovín. Oh, děkuju.

Salamandr. Že vám pomohu!

Radovín. K čemu pak?

Salamandr. K čemu chcete? Já jsem čert!

Radovín. Jak? (Dá se plným hrdlem do smíchu.)

Salamandr. No, co je vám to k smíchu?

Radovín. Že jste si vybral na trh vezdejšího života dobrou maškaru.

Salamandr. Dobrou maškaru?

Radovín. To věřím. Toť budete mít díla plné ruce. Teď se vám jich zapíše, že ani péra řezat nepostačíte. A co jich budete muset odnášet i bez zapsání! Co je tu nekřesťanských mamonářů, hladových lichvářů, uplacených vykládačů zákona, falešných nájemníků na vinici Páně, rozpustilých vrahů panenské cnosti, rozsévačů bludů a temností, lživých novinářů a ostrozubých klevetářek, ti všichni patřejí do vašeho pytle!

Salamandr. Nemějte starosti, však já na žádného nezapomenu.

Radovín. Ale přítelínku, když chce hrát člověk na čerta, to musí mít Filipa.

Salamandr. Ale jen pak mi rozumějte, můj nejrozkošnější! Já si na něj nehraju, já jsem, co se říká, veritábl čert.

Radovín. Vy? Hahaha! A k tomu byste se tak ledabylo přiznával? O můj zlatý, to jste dělal špatné studie. Já znám taky mnohého čerta —

Salamandr. Vy?

Radovín. Ale žádný se k tomu nepřiznal. Vidíte, když vás někdo potká celý zkroušený, se sklopenýma očima, a začne vám bědovat na zkažený svět, na vezdejší hříchy, na tu hroznou nepobožnost, a kolem jde hladový žebrák s bosýma nohama — a on zavolá na drába, aby sebral tu dotíravou holotu — to je čert, ale on to neřekne. Nebo když k vám někdo přijde celý zamračený a začne z plného srdce: Proklaté živobytí, svoboda, kdesi cosi, daně, starý cop, hrom do toho! a vy si mu trochu zastesknete, proto že vás také malé kuří oko tlačí, a on se obrátí, a běží a udá vás: to je čert, ale on to neřekne.

Salamandr. Všecko hezké, ale to jsou jenom naši praktikanti, čerti na zemi; ale já jsem při cechu, já zůstávám dole pod zemí.

Radovín. Tak? Nu, to mě těší nevýslovně! Já si přál už dávno poznat některého dvořenína tak slavného knížete.

Salamandr. Že ano?

Radovín. Kdo se obírá filosofií, musí mít zmužilost, samému peklu do očí se kouknout, sice ho svět uškrtí. Tedy jste opravdu jeden z těch nejstarších revolucionářů, pro které žádná amnestie nekvete? To jste si vybral špatný čas na procházku, dejte pozor, ať vás někde nesmetou.

Salamandr. Co je nám do amnestie, však my máme také svoje knížetství.

Radovín. Jako taškáři v kriminále.

Salamandr. Máme moc a sílu, o kterou vaše zemské trpaslictvo často prosilo.

Radovín. Pak by to bylo vskutku jen trpaslictvo. Lidský duch zmůže i pekla puch.

Salamandr. He he, někdy se ním také zalkne. No, nehádejme se; já vím, že máte vy, červíkové, svoje slabosti, a ty se mi líbíš holoubku, budeme si tykat, co?

Radovín. S pánem Bohem!

Salamandr (sebou škubne). Fuj! co děláš za hlouposti! To bylo jako nožem do ledvin.

Radovín. Pardon! nyní vím teprva, s kým rozprávím.

Salamandr. Tys mi prokázal velkou službu, a poněvadž ruka ruku myje, tedy ti také nějakou službičku udělám. Já jsem vděčný čert.

Radovín. To nebudeš mít mnoho štěstí.

Salamandr. Ty jsi chudý, je-li pravda?

Radovín. Myslíš-li na zemskou mamonu, to mám prázdné kapsy.

Salamandr. Já ti je naplním. Znáš zdejšího knížete?

Radovín. Znám.

Salamandr. A jeho pravou ruku?

Radovín. Ludimora? Znám!

Salamandr. Na ty jsem si nabrousil.

Radovín. Co ti napadá?

Salamandr. Nemluv. Oba nic jiného nezasluhujou. Tyhle dny si pro ně přijdu. Ale jednoho zde k vůli tobě nechám na zemi, totiž toho Ludimora. To jest: až ho budu chtít odnášet, tedy se přižeň a křič: Odejdi, satanáši, sice bude zle! já odletím, a Ludimor ti dá celé své bohatství.

Radovín. Dobrá; budu-li jen o ně stát. A co uděláš s knížetem?

Salamandr. Toho odnesu.

Radovín. A co kdybych i u toho zkřikl: Odejdi, satanáši?

Salamandr. To nesmíš, sice bych tě roztrhal. Já musím něco velkého domů přinest, sice hanbou neobstojím. Já si udělal s tou Káčou před celým peklem ostudu, tedy ji musím zas napravit.

Radovín. Nu, jak myslíš, jenom dej pozor, aby tě nikdo neopálil.

Salamandr. Mne? hehe — to by musel časně vstát. Ostatně budou zde všickni rádi, když ho odnesu, vždyť je pravý vydřiduch. A ty sám — hehe, nezapírej, čtveráku — ty se taky oblízneš! — no, vždyť to víme, že má kníže hezkou sestřičku, a ty že po ní paseš, ale že k ní nemůžeš, no, počkej! až bratra odnesu, budeš to mít pohodlnější. Zatím se měj dobře, zlatý přítelíčku! a pamatuj na mne!

Radovín. S Pánem Bohem!

Salamandr (sebou trhne, jako by ho píchl, zakňučí a uskočí do křoví).

Radovín. Hahaha! Ubohý čert, to to ním zas trhlo! Ale hezkou známost jsem si udělal, to je pravda! No, kdo ví, k čemu bude dobrá. I poctivého čerta nesmí chytrý člověk zavrhnout; vždyť potkáváme v živobytí osoby, které jsou horší nežli čert, a smekáme před nimi klobouky. Vůbec, co se týká toho smekání, to je posud hrozně špatně zařízeno, to je pravý převrácený svět, a já bych zavedl o tom zvláštní pravidla.

Píseň.

Když někomu náhodou štěstí tak přálo,
Že s ním už co s šlechticem v kolíbce hrálo,
A on potom užije svého bohatství,
By ulehčil chudému v těžkém nuzáctví,
Když praví: Já z erbu si nedělám nic,
U mne platí šlechetný duch mnohem víc,
A rovni si budeme před Bohem stát:
Před takovým šlechticem to smeknu rád!
Když panský papá však z vysoka houkne:
Mé dítě, té měšťanské láje se střež;
Jak na tebe takový člověk jen koukne,
Hned s flekem na erbu k malíři běž!
Všech spolků s tím lidem ať se mi zdržíš,
Sic z toho jen škodu a hanbu ztržíš!
Když pána takového potkati mám,
Tu hned si pyšněji klobouk na ucho dám!

Kdo vždy říká: „Má-li vlasť mocně obstáti,
Tu musí úd každý cos na oběť dáti,
Ten ochotně platem i životem sloužit,
Ten pro blaho obecní duchem se soužit;
Já sám v poli krvavém tři syny mám,
A vše jmění pro slávu vlasti své dám."
No, to je přec občanskou poctivost znát,
A před tímto občanem to smeknu rád.
Když občan však každý den mění své zdání,
Jak ta ona strana kdy na vrchu je;
Kdo nosil kokardy a ctil lidu přání
A teď všecky novoty zatracuje:
„Já loyalní občan — a to vám radím,
Kdo mukne o svobodě, toho zradím!"
Když takový bídník mě potkati má,
To hned se klobouk hodně do očí dá.

PROMĚNA.

Skvostný sál na knížecím zámku.

Výstup 6.

Ludimor a několik sloužících.

Ludimor. Ať mi nikde nic neschází, to vám povídám; zapoťte se raději, nebo vás dám do chládku. (Sloužící se rozejdou.) Dnešní ples musí být korunou všech plesů! Na knížecím čele ukazujou se mráčky, ty musí pryč, a kdyby se měly všechny ostatní tváře zatemnit. (Odejde stranou.)

Výstup 7.

Hudba počne. Veliký maškarní průvod a rozmanité tance. Na to Krvomír a Ludimor.

Krvomír. Dnes je mi ten hluk protivný, unavuje mě. (Vrhne sebou na sedadlo.)

Ludimor. To bude snad od toho milosti, že jste se ještě do proudu veselosti nevrhnul. Zkuste to, prosím, máme tu roztomilé maškary! (Kývá na zad, několik mladých dívek přichází.) Tuhle přicházejí, ty Flořiny dcerušky a sklánějí své vonné hlavičky.

První tanečnice. Neoblažíš nás, pane, leskem oka svého?

Druhá tanečnice. Nezazvučí nám dnes píseň hlasu tvého?

Třetí tanečnice. Nepovede nás ruka tvoje do kola?

Všechny. O pojď, pane! rozjasni tváře — otevři srdce veselosti!

Ludimor. Ach, kdož by mohl takovým prosbám odporovat!

Krvomír (vzchopí se). Až potom, později přijdu mezi vás — nehleďte na mne a buďte vesely — dejte si zatím hrát — při tabuli se rozveselíme vespolek.

Ludimor (dá dívkám znamení, ty jdou mezi ostatní maškary).

Krvomír. Ne, ne, já nebudu pít dnes z kalichu rozkoše — ta tvář mi překáží; ten hlas mi zvučí ještě pořád v uších, proklatá příhoda s tím starým člověkem, (k Ludimorovi, jenž se okolo něho plíží) takés mi nemusel o té nevěstě mluviti!

Ludimor. Aj, milosti! jak vás může ukviknutí takového červa, jako je starý pilař, znepokojovati?

Krvomír. Dobře máš! Není to poprvé, co mi podobné zvuky sluch urazily, ale já se tomu smával —

Ludimor. A to račte, milosti, také nyní učinit. Ještě jste tuze dobrý, ještě tuze shovíváte.

Krvomír. Ne, ne, ve mně se rodí něco jiného —

Výstup 8.

Salamandr, jenž byl jako kavalír již mezi tím vystoupil. Předešlí.

Salamandr. Utopte to v šampaňském!

S plnou sklenkou v ruce
Zažene se každá trampota;
Aby pán se zlobil,
Za to nestojí ta holota.

Krvomír. Pane —

Salamandr. Vy mě ještě neznáte? Nic nedělá; my se brzo poznáme; já mám k vám hroznou náklonnost — hehe! a znám vás už tuze dobře par renomée. Dnes mě tu nechte hrát španělského kavalíra — později mě uvidíte v pravé postavě.

Krvomír. Použijte hostinského práva, ale také mě u sebe omluvte, jestli mě dnes v dobrém rozmaru neshledáte.

Salamandr. O, z toho si nic nedělám. My velicí jsme k tomu zakleti, abychom se zlobili. Bezpochyby vás některý sprosťák dopálil? Pryč s ním — fť — hlavu na špalek — to je moje pasí — haha!

Ludimor. Aj, toť musí být rozkoš s vámi přebývat, můj nejvzácnější!

Salamandr (klepá mu na rameno). Zkusíte to, můj nejlaskavější — hehe! — to jest — (stranou) Málem bych se byl problebt! můžete-li a budete-li cestu vážit.

Krvomír. Nechtěl byste si zatím naši společnost prohlídnout? Můj dvorní rada vás doprovodí.

Ludimor. Oh, s velikou radostí, můj nejvzácnější! Máme tu roztomilé dívky!

Salamandr. Že máme? (Chechtá se.)

Ludimor. Jako hvězdy.

Salamandr (vezme ho pod paží). Hvězdy? Šlaku, toť bude tedy něco pod fousy? To už pojďme! (Odcházeje pro sebe.) Ale k tanci mě nedostanou, a kdyby přišla Venuše!

Krvomír. Co je to za divného člověka? Bylo-li mi dříve těsno, je mi nyní ouzko.

Výstup 9.

Milosta v tureckém šatě. Světozor. Předešlí.

Milosta (vcházejíc). Knížecí pane bratře — smím?

Krvomír. Co ti napadá? co tu hledáš? (K Světozoru.) Nevíte, že jsem zapověděl, kněžnu sem pouštět, když nedám zvláštní dovolení?

Milosta. O nehněvej se, Světozor za to nemůže, ani stará guvernantka; já nedala pokoje, až mě vystrojili a sem pustili. Komorná mi namluvila o té dnešní maškarádě tolik pěkného, že jsem se nemohla zdržet, abych se nepodívala. Jdi, bratře, neškareď se, vždyť se beztoho tak málo kdy vidíme. Já bych se měla vlastně hněvat! Co je to za bratra, že o mne nedbá? To ti povídám, jestli se nepolepšíš —

Krvomír. Nepolepším?

Milosta. Tedy ti něco vyvedu, že tě to bude mrzet.

Krvomír. Mrzet?

Milosta. Ano, ano, já si objednám jiného bratra.

Krvomír. Jiného —

Milosta. Ano, ano! Oh, však já už mám někoho v záloze!

Krvomír. Co to má znamenat, pěstoune?

Světozor. Dětinský nápad kněžny, vždyť vidíš, pane, její nevinnost.

Milosta. Ne, můj vlastní nápad to není; ono to pochází vlastně —

Krvomír. Od koho?

Milosta. Neříká se, že pocházejí sny od Boha? Nu, a mně se něco zdálo.

Krvomír. Zdálo?

Milosta. Ale nesmíš dělat škaredého pána, když ti to povím. Zdálo se mi o Radovínu.

Krvomír. Cože?

Milosta. No, co jsem řekla? Už se kaboní. Já za to nemohu, že mi nedá ve snách pokoje, a vždyť je to jen ve snách, takto ho beztoho nikdy neuvidím, ty mi to nedopřeješ.

Krvomír. Milosto, kolikrát mám ti to ještě poroučet? Co jsem trpěl dítěti, nemohu trpět knížecí panně.

Milosta. No, no, vždyť je dobře, já dělám, co mohu, abych na něj zapomněla; že to nejde, není moje vina. Proč tu nejsou jiné oči, které by hleděly tak upřímně, jako ty jeho? proč tu nejsou jiná ústa, která by tak sladce štebetala, jako on dělával? pak bych snad na něj zapomněla, snad, dozajista nevím, neboť se mi tuze hluboko do srdce usadil; nu, jen se nehněvej! já se budu proto přece jako knížecí panna chovat, se vší vážností a ceremonií — a jako ta poroučím se také do tvé milosti! (Hluboce se kloní.) Mého knížecího bratra nejposlušnější panenka! (Odběhne.)

Světozor (jde za ní).

Krvomír. Světozore, posečkej! (Pro sebe.) Jaká to myšlenka? Ano, staň se! — Dlouhá léta jsi v mém domě; vím, že čteš ve hvězdách, já se tě ještě nikdy neptal, ale nyní jdi a zpytuj, jaká je má planeta.

Světozor. Co tě napadá?

Krvomír. Trápí mě dlouhá chvíle.

Světozor. Ku knížatům nemá dlouhá chvíle přicházet. Nežádej to ode mne věděti, ale slyš moje slovo a naprav cesty své.

Krvomír. Co že pravíš?

Světozor. Já tvůj osud na hvězdách již četl, a napomínám tě!

Krvomír. Žes četl? Tedy zjev ho!

Světozor. Děkuj Bohu, že je temně zakrytý; zhynul bys před časem.

Krvomír. Jak? myslíš ty, že jsem bázlivé děcko? Ihned zvěstuj, zde přede všemi hostmi, co jsi četl ve hvězdách. (Volá na zad.) Blíže k nám, vážení hosté! (Hosté je obklopujou do půl kola.) Můj hvězdář a mistr magického umění bude ku společnému veselí několik kousků provozovat.

Výstup 10.

Salamandr. Ludimor. Předešlí.

Salamandr. Nějaký hokuspokus? To jsem při tom, to je moje pasí! Jenom něco ohnivého.

Světozor. Kdo jsi, člověče?

Salamandr (pro sebe). Aha, ten čenichá čertovinu!

Krvomír. Neobtěžuj mé hosty otázkami a čiň, co jsem poručil.

Světozor. Nuže tedy, nemohu jinak, podrobím se vůli tvé a okážu ti tvůj život v obrazech. (Postaví se do prostřed, hosté se rozestoupnou; on kyne svou berlí, zadní opona se vyhrne, viděti plastický obraz — hodovní síň, kníže u stolu, při něm ženštiny, z předu lazar žebravý; Ludimor jej odhání, z druhé strany — několik rolníků v železech, dráb nad nimi. — Na pokynutí Světozora obraz opět zmizí.)

Salamandr. Ah, to je manifik — na mou čest!

Světozor. Tak jsi byl až po dnes, kníže! Poznej se!

Krvomír. Aj, v tom nevidím nic hrozného!

Salamandr (pro sebe). Až na ty holky! Jen kdyby každému hned na krk nelezly!

Krvomír. Okazuj dále svoje umění!

Světozor. Opásej se zmužilostí!
Kluzká jesti, na níž stojíš, výše,
Ku konci se kloní tvoje říše!

Salamandr. Ať nejsem Luciperův, ten má šotka, že to ví!

Světozor (kyne, okáže se druhý obraz. Pustý hřbitov, kníže v žíněném rubáši, za ním Eumenidky, před ním kupa rolníků, k nimžto ruce spíná, jakoby hledal ochranu).

Krvomír. Ha, co to?

Světozor. Takto budeš, pane v krátkém čase!

Ludimor. Podvodníku, ty se osměluješ?

Světozor. Ty zde mlč, ty svůdníku a zrádce,
I tvá doba vyprší tu v krátce!

Ludimor. Netrp to, pane, — mam a klam!

Krvomír (nutí se do smíchu). Ty mu nerozumíš, příteli! haha! Vždyť je to veselý kousek od starého muže, něco pro rozmanitost do našeho plesu, okazuj dále svoje obrazy, potom si zasedneme k vínu!

Světozor. Dále ode mne nic nežádej!

Krvomír. Okazuj!

Světozor. Nesneseš to, pane!

Salamandr. No, nemá-li hvězdář chuti, posloužím ti já! Co se, vzácné panstvo, divíte? Hehe! Myslíte, že neumím také trochu čarovat? (Dá si klobouk na stranu.) Ah, to se podíváte! (Vezme Krvomíra i Ludimora za ruku.)

Vám dvoum okážu teď v zrcadýlku,
Jaký konec spolu vezmete!
Dováděli jste dost hodnou chvilku,
Nyní do pense už půjdete.

Vy jste moji — (chechtá se) za tři dny si pro vás přijdu! Tamhle budete zůstávat, (pokyne, vzadu se rozevře síň pekelná, všeobecné ztrnutí) a poletíte s čertem! (Propadá se.) Na shledanou, pánové!

(Přiměřené skupení.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Pokoj v zámku.

Výstup 1.

Krvomír sedí zasmušilý na pohovce. Milosta vedle něho. Ludimor celý ztrápený stojí napřed v myšlénkách.

Milosta. Ale jen pak se, milý bratře, upokoj! Já tomu ještě nevěřím! Tak se pán Bůh nad žádným nezapomene. Já vím, co to bylo! Bezpochyby vám chutnalo šampaňské, a tu jste měli vidění.

Krvomír. Já si to již také řekl, a hleděl jsem se přemluvit, ale vidění bylo tuze živé, tuze patrné.

Milosta. Ach, toť by bylo něco ukrutného! a když se podívám na tuhle ztrápenou duši, tedy bych tomu skoro věřila. — Co dělá vaše svědomí?

Ludimor (trhne sebou). Co je? Kdo je? Já nejsem ještě připraven, já nemohu ještě odejít.

Milosta. Dobře pro vás, bude-li zlý duch na to dbát, že nejste ještě připraven.

Ludimor. Oh, to bylo jen tak v myšlénkách, moje drahá kněžno! člověk je tak pomatený — tou starostí o lid a jeho blahoslavenství, já se do večera seschnu. (Zoufanlivě zkřikne.) Kdyby to byla pravda!

Milosta. Co?

Ludimor. Že přijde pro knížecí milost ten — oh, já to nemohu ani vyslovit!

Milosta. A pro vás ne?

Ludimor. Ach, což je o mne, o sobě ani nemluvím, já jsem mizerná osoba; ale —

Milosta. Ale strachu máte za dva.

Ludimor. Mám — ale jen proto, že je mi líto, kdybych musel tak časně odejít. Já měl tolik pěkných předsevzetí! Já mohl ještě tolik dobrého vykonat!

Krvomír. Ticho! ticho s touto písní, sice bych ti musel do duše řváti: A co jsem mohl já vykonati! Oh — něco se ve mně ozývá.

Ludimor. Vy nic — vy jste pán! Ale co se budeme darmo strašit! Však on nepřijde. Žádný nesmí do zámku, já dal poručení, aby sem žádného nepouštěli, ať je —

Výstup 2.

Radovín. Předešlí.

Radovín (ještě venku). A to si hlídejte, jak chcete, já musím ku knížeti — já mu pomohu!

Krvomír. } Co je to?
Milosta. } Tento hlas!

Ludimor. Snad už letí.

Radovín (přikvapí). Ponížená služba vespolek!

Milosta. Ach, to je on! Můj Radovín.

Radovín. Ať nerozumím knihám Ovidii Nasonis, to je Milosta, moje Milosta, (najednou dvorně) naše milostná kněžna! Teď budou gracie alespoň do párku.

Milosta. Ale jdi, co to mluvíš? Je to uvítání pro společnici tvých mladých let, která ti až do smrti upřímnost slíbila? Co jsem se na tebe natěšila! Tak pak mluv, jak jsi se měl, cos dělal? Myslil jsi na mne?

Krvomír. Sestro!

Milosta. Ach, to je pravda! (Kloní se.) Pěkně vítám, učený panáčku!

Krvomír. Mladý muži, co vás přivádí do mého zámku? Neporučil jsem vám —

Ludimor. Ano, ano, poručili jsme!

Radovín. Prosím vás, pane kníže, nechte už toho poroučení, a vy, pane tajný rado, pokladníku, sklepníku i zpovědníku jeho milosti, vy dělejte testament! (Ku knížeti.) Já přišel, abych vám pomohl.

Krvomír. Pomohl?

Milosta. Ach, to budeš hodný!

Ludimor. O mužíčku!

Radovín. Nadarmo jste mě nevyhnali do škol! Já tam našel víc, nežli si páni obyčejně myslejí. To víte beztoho, že si pro vás přijde —

Milosta. Pst! Radovíne!

Ludimor. Pst! milý školáku! Kdo pak bude před knížecím sluchem —

Radovín. I co platno! Celý svět o tom rozpráví, a já to vím dozajista.

Ludimor. Dozajista?

Radovín. Čert mi to sám řekl.

Krvomír. Vám.

Milosta. Čert?

Ludimor. Co pak s ním kamarádíte?

Krvomír. Jak tomu mám rozumět?

Radovín. Jednoduše. Toť víte, my učení lidé máme nadpozemské duchy v kapse, jenom se světskými se někdy nesrovnáváme. Ale já bych měl pro vás dobrou radu, jak byste tenkráte vyvázl —

Milosta. O mluv!

Ludimor. Spasiteli, na mě nezapomeňte!

Radovín. Co mi dáte, když vám pomohu?

Ludimor. Co chcete? Moje přátelství, čtvrtinu — polovičku mého jmění —

Radovín. Ne, vy mi dáte všecko.

Ludimor (skoro bez sebe). Všecko? Ach, toť je tolik, jako kdyby mě vzal čert!

Radovín. Nu, tedy se nechte vzít!

Ludimor. Ne, ne, ne, to je přece hůř.

Radovín. Když vás tu nechá, můžete hospodařit poznovu. Tedy dáte?

Ludimor. Ale co pak tolik potřebujete?

Radovín. Já ne; ale dáme vystavět nemocnici pro ty, co skrze vás ochuravěli — chudý dům pro ty, co skrze vás znuzovatěli — školu pro ty, co skrze vás ztupohlavěli.

Milosta. Ale Radovíne, nezapomínej na bratra.

Radovín. O nikoli! ale s tím musím mluvit do jiného tonu. Pane, chcete-li slyšet slovo člověka, kterýž po knížecí milosti nelakotí, tedy bych vám radil, abyste svou celou duši převrátil, své srdce vyčistil, a zlý duch nebude mít k vám přístupu.

Milosta. Ach ano, učiň to, milý bratře!

Krvomír (temně). Co to myslíte, mladý člověče?

Radovín. Abyste probudil v sobě člověka — a pochopil, co jste jako kníže povinen. O, to je krásné povolání, státi nad jinými jako hlava, vůdce, ochránce a rádce! ale těžké povolání, poněvadž musí z tolika duší účet nebi skládati. Národům dobře činit, k světlu je vést, poznání Boha i světa mezi nimi šířit, lidské důstojenství v nich ctít: to je úkol knížecí, ale ne: jiskru božskou v člověku mařiti, a na jeho mizině, na jeho tuposti zakládati chrám své rozkoše a slávy.

Ludimor. To bylo vždycky moje myšlení, jenom že se někdy nepovedlo.

Radovín. Mlčte, bídníku! Vy jste byl zkázou našeho pána a příčinou všeho neštěstí, co se kdy stalo a ještě státi má. Běda knížeti a lidu, když stojí mezi nimi ošemetní rádcové.

Ludimor. Já radil vždycky, jak jsem nejlíp mohl —

Krvomír (vzchopí se). Umlkni! Podivně otřásají slova tohoto mladíka mým svědomím, i cítím, že by snad mnoho jinak vypadalo, kdyby tebe nebylo! Tys byl můj zlý duch!

Radovín. Proto pryč s ním, nežli bude pozdě! Odřekněte se ho a přitulte se k lidu.

Krvomír. K lidu?

Radovín. Ó, nebojte se ho! Lid je dobrý, vděčný, pouhé dítě, a zapomene na všechno, co utrpěl. V jeho díku, v jeho lásce hledejte svou ochranu!

Milosta. O slyš ho, bratře!

Krvomír. O jak rád bych učinil,

kdybych směl doufati! Volněji začíná mi býti při tvé myšlénce. (K Ludimorovi.) Jdi mi z očí, hanebný svůdce, já se tebe odříkám! poznávám, žes mě vedl po křivých cestách, nestůj dále mezi mnou a smířením, jdi a polepši se, můžeš-li.

L u d i m o r. Milost knížecí —

R a d o v í n. Neslyšíte? Abyste táhl a polepšil se, nežli přijde rohatý!

L u d i m o r. O já mizera! A kde pak zůstane vaše připověď?

R a d o v í n. Já ji splním — jenom už jděte!

L u d i m o r (běduje, odchází). Já se zavřu na dvacet zámků, já si dám zazdít okna — já — já udělám okolo sebe svěcené kolo.

M i l o s t a. Nu, co myslíš, milý bratře?

K r v o m í r. Šupiny mi padají s očí, ano, cítím, že musím být jiný, chci-li smilování nalézti. I tedy spěšte, oznamte, že lituju, že chci nahradit a napravit, že se rozdělím o poslední krůpěj, ať mi odpustějí, ať mě zbaví této úzkosti. Já jsem velice hřešil, ale budu činit také velké pokání. (K sestře.) Ty pak, čistá duše, budiž mou orodovnicí, abych našel milost před lidmi a před Bohem! (Odejde.)

M i l o s t a. Ach, milý Radovíne, jestli ses opravdu naučil zlé duchy zažehnávati, učiň to pro svou Milostu a pomoz bratrovi! Já ti budu vděčna do smrti! (Jde za bratrem.)

R a d o v í n (za ní). Uvidíme, co mi láska našeptá! Tak se děje na světě; před týdnem byl by si pan kníže nepatrného žáka ani nevšimnul; ale teď, že mu teče voda do úst, to zpívá jinou melodii. Ale arci, kdož by to byl o mně řekl, že budu zlého ducha kdy vyhánět. Zase důkaz, že vězí někdy v člověku lepší jádro, nežli kůra vypadá; ale často je arci také naopak, a kdo posuzuje jiného jenom dle kabátu, ten se někdy hrozně ofoukne.

P í s e ň.

Vyfintěná slečinka francouzsky kváče,
Tu na klavír břinká, tam kadrilu skáče,
Zná pařížské módy a vídeňské bály
A londýnské dostihy, švýcarské skály:
Po česku se ale bavit,
Jehlu vzít a něco spravit,
Pěkně péci, chutně vařit,
Sem tam šukat, prádlo pařit,
Ach, to neví kudy kam,
To je celá hned ta tam;
Kdo tedy dle šatů na člověka dbá,
Ten velkého filipa věru nemá.

PROMĚNA.

Náves jako v prvním jednání.

V ý s t u p 3.

S a l a m a n d r.

S a l a m a n d r (jako cestující tovaryš vyleze z křoví). Ať si je Luciper kavalírem, té aristokracie mám již již po krk. Jak pak to má čert vydržet, aby myslil na samé poklony? Ne, ne, to se chytnem raději demokracie, to je pohodlnější, to můžeme být ležerní. Zkusím to v téhle figuře. Byla by to čertova chytrost, kdybych si ještě někoho do sítí vehnal, nežli knížete odnesu. Podíváme se, jak bychom jim spletli palice. (Sedne si na drnovku.)

V ý s t u p 4.

L i b o r í n, V e r o n i k a, D o r o t a, H a b r, několik sedláků.

L i b o r í n. Ale jen pak už netruchli! Vidíš, Pán Bůh měl sám nahlídnutí a pomohl nám tím nejlepším způsobem. Až přijde kníže do tmy, vyjde otec na světlo.

S a l a m a n d r (pořád pro sebe). Aha, ty zavádějí o mně protokol.

V e r o n i k a. Ach, ona je to smutná věc, když má člověk jen pomocí zlého ducha k spravedlnosti přijít.

S a l a m a n d r. Jako by to bylo na zemi něco tak divného.

L i b o r í n. I co pak je nám do toho, jak k ní přijdeme. My nemáme v tom prsty; to je metla boží.

S a l a m a n d r. A čertovo vyražení.

D o r o t a. A snad by vám bylo toho vydřiducha líto? I toť by se mi chtělo! Já se na to těším, jako na masopustní úterek. Jen kdyby ho už nesl a letěl povětřím.

S a l a m a n d r. Mně se zdá, ta by mohla letět se mnou!

V ý s t u p 5.

S m r č k a s košťaty. P ř e d e š l í.

S m r č k a. Ach, diváci se scházejí již bezpochyby na komedii? Nu, jakž je? Ponese ho?

H a b r. To ty máš asi radosti — co?

Smrčka. A ty ne? Hlavu bych si strh'! Vidiš, teď mám teprva radost, že jsem nuzákem, teď se budu jak náleží těšit, až pojede do pekla.

Salamandr. A to je dobrý kamarádíček!

Smrčka. Jen abychom se netěšili nadarmo!

Dorota. I kam pak by se dělo! Vždyť jim to přišel ten — Pán Bůh s námi! sám oznámit. A s čerty nejsou žerty, to vidíme na Kačeně.

Salamandr (sebou trhne a poslouchá).

Dorota. K vůli světské rozkoši byla by málem duši tomu švihákovi s koňskou nohou dala, ten ji měl jen půl hodinky v klepetách, a podívejte se teď na ni.

Salamandr (se chechtá).

Habr. Pravda, on ji čertovsky zmaloval! Ta osoba vypadá najednou, jako by byla Adamova bába.

Salamandr. Já tě naučím čerta pokoušet!

Dorota. Co pak je to nějaká hračka, letět do pekla? To by přetrhalo jinou, nežli byla Kačena.

Salamandr. Hihihi!

Dorota. Ta má teď za to polízanou, že se jaktěživa nezpamatuje.

Salamandr. Hihihi!

Veronika. Kdo pak se to tady pořád chechtá?

Dorota. Toť je — Pán Bůh mi hříchy odpusť! zrovna jako by se sám rarášek ošklíbal!

Všickni (sebou trhnou). Snad zde už někde číhá!

Salamandr (přistoupne). S dovolením, hehe! prozatím je to jen pocestný člověk, kterýž na vašem vochlování takovou rozkoš nalezá, že ho to až v chřtánu lechtalo. Ale k vůli mně se neostýchejte; já tu historii o Kačeně znám, hehe! Té zajde laskomina s čertem tancovat.

Habr. I kdo ví! Kdyby ho zas napadla —

Salamandr (sebou trhne). Co že?

Veronika. Snad by nebyla tak bohaprázdná —

Salamandr (stranou). Ať si hledá! Teď zeleného myslivečka nepozná!

Smrčka. Ale co tu budeme daremně stát a kokrhat?

Salamandr. Já vám něco povím.

Všickni. Co pak by to bylo?

Salamandr. Pojďme na zámek.

Všickni. Co tam?

Salamandr. Navštívit pana knížete, a něco si na památku od něho vyprosit. On toho měl jaktěživ dost od nás a nyní to beztoho nepotřebuje. Vzít to s sebou nemůže.

Smrčka. To je čertův nápad, haha!

Salamandr. Hehe!

Liborín. Snad se vám líbí?

Smrčka. A proč by se mi nelíbil? Vždyť je pravda, co ten dobrý muž povídá. Kníže nás odřel, a kdo ví, komu to po jeho smrti připadne. Pojďme na zámek! Vždyť je to naše!

Salamandr (pro sebe). Roztomilý rabulista!

Liborín. Smrčku, co to mluvíte? Já vás měl vždycky za poctivého člověka, a teď byste najednou —?

Salamandr. A to je cop!

Liborín (k Salamandrovi). A kdo jste vy, člověče, že se opovažujete takové semeno mezi námi rozsívat?

Salamandr. Ego sum studiosus primae classis nigromantiae.

Liborín. Držte hubu s tou kapucínskou hatmatilkou, a mluvte jak vám Pán Bůh zobák nastrčil.

Salamandr (sebou škubnul). I bodejž — Já to myslil od jakživa s lidmi dobře.

Smrčka (k Liborínovi). A co je ti vůbec do toho, kdo ten dobrý muž je? Neposlouchej, jestli nechceš; beztoho tomu nerczumíš. Dobře má, co potřebuje toho být na zámku tolik pohromadě? Pojďme tam!

Salamandr (radostně). Z toho bude jistě republikánský socius nejprvnější sorty!

Veronika. Nech toho, Liboríne! a pojď raději domů.

Smrčka. Ano, vy housata, jděte do posady, ale my houserové poplaveme na zámek. Co myslíš, Habre?

Habr. Inu, je to kus čertové práce, ale něco v tom vězí pravdivého.

Smrčka. Tedy pojď, honem, hoši!

Liborín. Stůjte, pravím!

Smrčka. Chceš, abych tě přetáhl? Kdo nás má co zdržovat?

Salamandr. Ks ks, už se čepejřejí.

Habr. My půjdeme!

Liborín. Nesmíte!

Hlasy. A na to se podíváme!

Salamandr. Jen kdyby se jich několik potlouklo!

Dorota (vjede mezi ně). Ale muži, lidé! Co pak jste si sedli na rozum? Chcete z nás udělat vdovy a sirotky?

Salamadr. Jen kdyby nebylo ženských na zemi!

Křik. Pojďme na zámek!

Výstup 6.

Podhajský a několik rolníků. Předešlí.

Podhajský. Aj, aj, přátelé! co to zde máte tak hlučného?

Veronika (letí k němu). Ach, můj drahý otče!

Podhajský. Milá dcero!

Dorota. I pěkně vítám, pantatínku! To mě těší, co jsme si nazpomínali!

Veronika. Jsi na svobodě?

Podhajský. Jak vidíš. Bůh musel knížeti srdce obměkčit! Jen si pomyslete, nejenom že mě propustili, i za odpuštění mě prosili, a abych prý hned všude oznamoval, že kníže pán lituje, jestli komu ublížil, a že dá všem náhradu, kdokoli co utrpěl.

Salamandr. Aha! už dostává strachy.

Smrčka. Cože povídáte?

Podhajský. Ano, milí sousedé, kníže vešel do sebe a činí pokání.

Dorota. Všecko hezké, jenom nebude-li pozdě.

Podhajský. K Bohu se obrátit není nikdy pozdě.

Salamandr. Hihihi!

Habr. Tak se arci píše; ale knížeti dopadá dnes lhůta.

Podhajský. Jaká lhůta?

Veronika. Otec nic neví.

Smrčka. I, má pro něj přijít rarášek!

Salamandr. Hehehe!

Podhajský. Co že pravíte? To není možná!

Salamandr. Proč pak, smím-li prosit?

Dorota. Už je tomu tak; zlý duch mu to sám oznámil.

Habr. A odtud jeho pokání.

Dorota. Jinak by se nebyl sice napravil.

Podhajský. Budiž; ale on se napravil a my musíme na to pamatovati. On sám není tak zlý od přirozenosti, ale jeho pravá ruka, ten hanebný Ludimor, ho kazil a zaváděl.

Smrčka. To je pravda; to byl honící pes v jeho hříšném revíru.

Podhajský. A jestli on se k Bohu navrátil a v Bohu k nám se obrátí: tedy nám přísluší obrátit se také k němu, a učiniti podle slov a příkladu Páně, jehož lidé ukřižovali, ačkoli je nejvíce miloval; odpusťme. Pojďme do kostela, orodujme za něj, a pak se postavíme okolo něho jako pevná zeď, skrze kterou nebude míti zlý duch přístupu.

Salamandr. Co že?

Dorota (pohnuta). To je pravda, vždyť jsme přece jenom křesťané.

Veronika. Ach, vy jste přece jen můj dobrý otec!

Salamandr. Daremný kazatel!

Podhajský. Jakož jsem ho nenáviděl, dokud tonul v hříších, tak rád mu odpouštím, když se nám co pravý kníže objeví.

Salamandr. A kdybys kázal do večera, já ho přece odnesu.

Smrčka. Vám je snadno mluvit; vy jste seděl jenom těch několik dní v chládku, a lehnete si nyní do tepla.

Podhajský. I vy si tam lehnete, jen doufejte. Možná, že budete knížete ještě milovat, jen stůjme vespolek proti zlému duchu.

Salamandr. A kdybys se krájel — teď ho justament odnesu! (Zmizí.)

Podhajský. Právě, že jsem seděl v hlubině a v chládku, tedy rád odpouštím. Milý muži, když se dostane člověk pod zem, to má tak zvláštní myšlenky; to pozná tak mnohé světské marnosti, pozemské vášně v něm utichnou, a on myslí jenom na pokoj a smíření.

Píseň.

Nepyšni se člověk, že hříchů je prost,
Ten každým tu vládne, co vtělený host,
Zde vášeň uchvátí,
A vodí ve snách,
Pokoj se nevrátí
Až pod zemí v tmách.

Zahořme tu láskou i kníže a lid,
Z té zableskne občana blahosti svit;
Bůh miluje pána
I žebrákův práh,
Všem jedna vlasť dána
Je pod zemí v tmách.

Jak mnozí už vedli tu krvavý boj
A vyštvali na sebe vášní zlý roj,

Pro právo a vinu
Meč krutý se táh' —
Teď dřímá to v míru
Tam pod zemí v tmách.
(Všickni vážně odcházejí.)

PROMĚNA.

Krajina před zámkem. Po pravé obydlí knížecí. Po levé dům Ludimorův.

Výstup 7.

Radovín, hned na to Kačena.

Radovín (sem tam přechází). Kde jste, patronové lidského vtipu? co pak mi pranic nenapadne — jak bych knížeti pomohl! Poť se, hlavo, poť, ať něco vyklopíš!

Kačena (o holi). No, kde pak je ten čtverák? Je už tady? Já tomu nechtěla až posud věřit!

Radovín. Ha, co je to? Není to —? Co se mi to líhne v mozkovici? Hahaha! Ať mi pak někdo řekne, že nedostává člověk ty nejlepší myšlenky náhodou! Prosím, koho pak hledáte, panimámo?

Kačena. Panímámo? Hihi! Ještě nejsem tak daleko, panáčku! Ale když člověk čeká, tedy se dočká ledačeho — hm hm! Svého milého ženicha hledám, panáčku, svého čížečka.

Radovín (stranou). Starého krocana — ale ne čížka! — A kdo pak je ten šťastný?

Kačena. Šťastný? Hihi — to je to pravé slovo! Oh, se mnou udělá každý člověk štěstí. A můj ženich, oh, to je vzácný pán — hihi! a já ho mám tak ráda! poslouchejte, panáčku, je-li pak to pravda?

Radovín. Co pak, spanilá konvalinko?

Kačena. Že přijde čert pro knížete.

Radovín. Pravda, arciť.

Kačena. Hehe — to si tedy na to počkám.

Radovín. Ano, ano, počkejte. Bude to podívaná.

Kačena. Já mám s ním také slovíčko co mluvit — hehe!

Radovín. Máte? I toť bude tedy dvoje komedie!

Kačena. On mě bude chtít arci zase škádlit.

Radovín. Toť víte, mladá telátka ráda dovádějí.

Kačena. Hehe — bude se chtít schovávat.

Radovín. Já vám dám dobrou radu. Nechoďte mu dříve na oči, až ho budete moci za šos chytnout.

Kačena. Ano, za šos nebo za krk.

Radovín. Ale to se musíte schovat, a já vám ho přivedu tak blízko, že ho budete moci dosáhnout: potom zkřiknu, vy skočíte a budete ho mít!

Kačena. Ano, budu ho mít, a už ho nepustím. (Kašle.) Jen ten šlakovitý chrapot, já jsem trochu tancovala.

Radovín. Vím, vím, tuhle si sedněte do křoví a —

Kačena. Sednu, sednu — a dám pozor! Vy jste hodný panáček, hehe! no, pán Bůh vám to nadělí, a dá vám tak hodnou panenku, jako jsem já — hehe! (Zajde za křoví.)

Radovín. Teď, sůvo, seď, a neprozrazuj se!

Výstup 8.

Podhajský, Veronika, Liborín, Smrčka, Habr, Dorota. Lid. Předešlý.

Radovín. Ah, tuhle přicházejí už bezpochyby lidé na podívanou.

Podhajský. Dobrého zdraví, mladý pane! Vy jste, tuším, ze zámku?

Radovín. Neznáte už vyhnaného Radovína?

Podhajský. I je-li možná? Ach arci, arci! Nu, pěkně vítám!

Dorota. Víte-li pak, panáčku, co se tady děje?

Radovín. Vždyť zde proto čekám, a rád bych pomohl.

Všickni. My také.

Radovín. Ale nevím ještě jak. S Ludimorem půjde mi to snadněji.

Smrčka. S tím darebou?

Habr. Tomu ničemovi chcete pomoci?

Dorota. Toho by měl ďábel nejdřív odnést.

Radovín. A právě na něm si čert nezakládá, jako na samém knížeti.

Smrčka. Vida, i čert si už vybírá.
(Hluboké hřmání, vítr počne skučet.)

Všickni. Pán Bůh s námi, zlý duch se již ozývá!

(Země se otevře — plamen vyšlehne — zahřmí.)

Výstup 9.

Salamandr celý černý, v červeném plášti. Hned na to Ludimor. Předešlí.

Salamandr (do pola vystoupne). Ludimore! — kde jsi — Vyjdi ven! Kdybys byl za desaterou stěnou, já ji rozbořím!

(Silné hřmění.)

Ludimor (vyjde v rubáši, veden ode dvou sloužících). Smilování!

Salamandr. Žádná pomoc! Ty jsi dozrál! (Jde na něj.)

Lid (trne).

Radovín (předstoupí). Odstup, satanáši, sice bude zle!

Salamandr. Ah, servitore, ponížený služebník, hehe, vítáme se! Jak jde zdraví? Žádné těžkosti?

Radovín (po tichu). Pamatuj na to, co jsi slíbil.

Salamandr. I jak pak bych nepamatoval! (K Ludimoru.) Že se tenhle učený panáček za tebe přimlouvá, tedy tě zde nechám; ale ať se polepšíš!

Ludimor (s pláčem). Oh, já jsem už celý jiný!

Salamandr. A svému ochranci dáš, o čem doma víš i nevíš.

Ludimor. Dám, dám — o zaplať ti to otec nebeský! (Potácí se zas do domu.)

Salamandr (sebou trhne a zakňučí). O to nestojím!

Radovín. Ale udělej mi ještě něco jiného k vůli — pusť také knížete.

Salamandr. Dej pokoj, to nemohu! Já musím někoho přinést. To víš, co jsem ti řekl.

Radovín. Tedy žádná pomoc?

Salamandr. Žádná! (Silné zahřmění.) Kníže Krvomíre! vyjdi ven a vezmi svou odměnu!

Výstup 10.

Krvomír v žíněném rubáši. Milosta. Předešlí.

Krvomír. Zde jsem, je-li vůle Nejvyššího!

Salamandr. Mlč! zde jsem pánem já!

Milosta. Ale já ho nepustím, já vzývám Boha svatého o pomoc, a stavím se před nešťastného, přistup, můžeš-li!

Podhajský. Ano, přistup, můžeš-li! My všickni stavíme se okolo něho — okaž, je-li peklo mocnější nežli láska lidu, když spoléhá na Boha! Pojď, my budeme okolo něho státi jako kolo svěcené!

Salamandr (trhá sebou, jako by rád někudy prorazil). Blázni jste! — nic vám to nepomůže, já mám dlouhé ruce.

Radovín. Tedy tě nepohne ani úzkost této panny — té, kterouž miluju, ani láska a oběť tohoto lidu?

Salamandr. Dej pokoj — já nemohu, nebo si vezmu tebe!

Radovín. Mne? Ne, to si vezmi raději Káču! Ona beztoho za tebou běží! (Jde pro ni.)

Salamandr (uskočí). Ne, ne, to nechci raději žádného! Řekni, ať si hledá jinde, já že jí dal kvinde! (Skočí na polo do země.)

Kačena (běží k němu.) Počkej, mužíčku!

Salamandr (se ošklíbne). Eh! až zýtra! (Propadne se.)

Kačena. Mužíčku! (Všecko se dá do smíchu.)

Radovín. Viktoria, teď jsi, pane, zachráněn!

Podhajský. Viktoria, radujte se, lidé!

Krvomír. Můj statný jinochu! tobě jsem za svůj nový život povinen! Já toto roucho více nesvléknu, ty však se ozdob rouchem knížecím a veď mou sestru k oltáři!

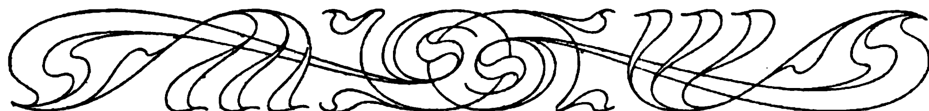
Milosta. } Milý bratře!
Radovín. } Drahý pane!

Podhajský. Tak je to dobře! A teď ještě jednou: Viktoria a sláva novému knížeti!

Všickni. Sláva!

Radovín. Tak se naše hra dnes
šťastně skončila;
Je to kvítko z půdy neorané,
Buď jen vaší přízní dochované,
Že však není báchorky, jak víte,
Aby ku konci i svatba nebyla,
Tedy ještě něco uvidíte,
Co as jako malá slavnost vypadá —
Kéž to jenom vaši chválu má!

(Tanec. — Opona spadne.)

LESNÍ PANNA.

Kouzelná hra se zpěvy ve čtyřech odděleních.

Psáno r. 1850. — Poprvé provozováno dne 16. května 1850.

OSOBY:

Oddělení první.

Jakub Závora, kovář ve vsi.
Terezka, jeho dcera.
Isidor Slovíčko, učitel.
Barnabáš Pinta, hospodský.
Voršila, jeho žena.
Pepík,
Františk,
Kačenka, — obou děti.
Šimon Moreles, starý žid.
Jasana,
Lesana,
Bělena,
Rosice,
Jitřena, — lesní panny.

Více lesních panen.

Oddělení druhé.

Barnabáš Pinta,
Voršila, jeho žena,
Pepík,
Františk,
Kačenka, — jejich děti,
Šimon Moreles,
Isidor Slovíčko,
Několik sedláků, — vystěhovalci.
Dora, mladá cikánka (Jasana).
Viduka,
Hiraly, — vůdcové cikánů.

Mnoho cikánů.

Oddělení třetí.

Pan Davison,
Paní Davisonová, — amerikánští kvakerové.
Isidor, domácí učitel.
Betinka, kuchařka (Jasana).
Barnabáš Pinta,
Voršila, jeho žena,
Pepík,
Františk,
Kačenka, — jejich děti,
Šimon Moreles, — osadníci v Americe.
Mladý Taussig, obchodník v Americe.
Polivokyta, vůdce Indiánů.

Tlupa Indiánů.

Oddělení čtvrté.

Jakub Závora, kovář.
Terezka, jeho dcera.
Kapoun, venkovský hospodský.
Isidor Slovíčko.
Barnabáš Pinta.
Voršila, jeho žena.
Pepík,
Františk,
Kačenka, — jejich děti,
Šimon Moreles.
Afra, mladá Tyrolka (Jasana).

Lid obojího pohlaví.

ODDĚLENÍ PRVNÍ.

Ve vsi. Po pravé straně kovárna, po levé hospoda. Uprostřed strom a kolem něho sedátko.

Výstup 1.

Barnabáš s knihou, Isidor s mapou, sedí u stromu zády k sobě obráceni. Viděti, že se horlivě svým předmětem obírají.

Barnabáš. Tu to stojí zase frakturou na tiskacím papíru, že je ta Amerika přece jenom nová země kánanská, kde místo vody med a mléko teče.

Isidor. Kalifornie! Kalifornie! Tuhle se zarejdí trochu na pravo, a už je člověk v té zlaté kolébce!

Barnabáš. Pole za babku, dříví darmo, masa nazbyt!

Isidor. Za každým krokem zlatá hrouda!

Barnabáš } (vyskočí). { O Ameriko!
Isidor } { O Kalifornie!

Barnabáš. To je všecko hezké! My tu provozujeme vzdychavé dueto, ale ale tím nedoplavem ani za humna. A já bych rád pryč — pryč z Evropy, nebo aspoň ze vsi — na konec světa: tady není žádná existence.

Isidor. To je také moje politické vyznání. Zde nelze už vydržet. Jen se na mne dobře podívejte! To má být pomahač při ovčinci Páně!

Barnabáš. To je proto, že naše beránky jen pasete, ale jiní je stříhají.

Isidor. Tak vypadá učitel v první polovici devatenáctého století! Kdybych teď zkameněl, budou mě po sto letech ukazovat co vykrmeného cvrčka.

Barnabáš. A což myslíte, že jsem já v tom líp? (Ukazuje na sebe.) Tohle je všecko jen tak po vrchu, ale uvnitř je to jako troud, hotové souchotiny — žádná existence.

Isidor. Na všecko pamatovali, na pána i sedláka, na kněze i na vojáka, i ty židy našli v rejstříku; jenom učitel drží ještě v ruce supliku a může ústa osoušet.

Barnabáš. Ten starý svět je samá červotočina a co nevidět se rozpadne. Jindy jaké to bylo živobytí! Člověk si mohl nohy ubrousit, když běhal s konvicí do sklepa; teď aby naléval jenom sám sobě, lidé se hospodám zrovna vyhýbají. O je to bídný, zkažený svět!

Isidor. Proto vzhůru do nového! Tam bude nová, úrodnější vlast, radostnější domov, veselejší chrám, tam kvete svoboda a hojnost, rovnost a láska!

Barnabáš. Vivat Amerika!

Isidor. Ale ach! já tam lásku nenajdu, já jsem s láskou na mizině.

Barnabáš. Šťastný člověče!

Isidor. Já Terezku nedostanu!

Barnabáš. O přešťastný člověče!

Isidor. Ale muži, co to mluvíte? Bez lásky —

Barnabáš. To jest: bez ženy je veselá existence. Vy ženu ještě nemáte, jste jako pták v povětří; nevěste si tedy kříž na záda a leťte, kam vás vítr ponese, zrovna do Ameriky.

Isidor. Ale ach, co řekne Terezka?

Barnabáš. A co řekne, když tady zůstanete? Povede lamentaci. Otec vám ji nechce dát, pokud nebudete mít spořádané hospodářství. Vy si je ale nespořádáte, dokud vám ti páni vídeňští hospodáři nepomohou, a to může ještě koš vody uběhnout, to si můžete zatím lepší hospodářství v Americe spořádat; potom pošlete Terezce hrst dukátů, a ona přijede za vámi.

Isidor. Ach, kdyby to byla pravda, to bych si poskočil a nezůstal zde ani dvacet čtyry hodiny!

Barnabáš. Šťastný člověče.

Isidor. Prodám, kde co mám, každý knoflík, každou čamrdu!

Barnabáš. Ó blahoslavený člověče! Kdybych si mohl já také tak zazpívat!

Isidor. A proč byste nemohl? Stahuje vám něco krk?

Barnabáš. Moje sedmá svátost, paní Voršila; ta nemá ještě chuť.

Isidor. I co, muž a žena jsou jedno tělo, a paní Voršila je moudrá žena, ta si nechá říci. To mně je hůř, já zde musím svou polovici nechat a budu rád, když mi bude svítit naděje, a třebas byla jenom jako svatojanská muška, že tu polovici jednou dostanu. Abych ale zvěděl, mám-li tu naději mít nebo ne, půjdu nyní do kovárny, vyberu si nejtěžší kladivo vřelé výmluvnosti a budu tak dlouho na železné srdce Terezčina otce bušit, až je obměkčím. (Jde do kovárny.)

Barnabáš. To je blázen! Vzdychá pořád po svobodě a chce si sám nejhorší břímě na krk pověsit. Inu, kdo chce kam, pomozme mu tam!

Výstup 2.

Voršila. Barnabáš. Později Šimon.

Voršila. No, co je to zase? lelkuješ zas? zevluješ? Mám se já doma přetrhat?

Barnabáš. Milá Voršilo, já tu odbývám postní rozjímání.

Voršila. Mně se zdá, že jsi odbýval snídani; z telecí kejty není tam než kost.

Barnabáš. Snad se přes noc smrštila! To víš! ono se nám poslední čas lecos smrštilo, o čem jsme myslili, že to bude hezky volné a pohodlné. A což je kejta, kde se jedná o Ameriku!

Voršila. Probůh tě prosím, Barnabáši, přestaň už mi s tou Amerikou! Budou ti tam snad pečení ptáci do huby lítat? porostou ti tam hosté na dlani?

Barnabáš. Ať si nerostou! co je mi do hostů? to je nevděčné pokolení. V Americe budu rolníkem, sadařem, gruntovníkem, statkářem.

Voršila. Ty? Leda bys měl pluh, který by sám oral, a cepy, které by samy mlátily. Ty jsi dělník, aby tě Bůh napravil. To jsi dokázal!

Barnabáš. Ale Voršilo! V Americe je to docela jináč; tam je jiná půda, jiné povětří; sotva hodíš zrno do země, už ho máš zase venku, a klasy jako pěstě. To je jiná existence!

Šimon (vejde). Ah, dobrého zdraví, paní hospodská! dobrý den, pane Barnabáši! Nu, jak je? pojedem? poplavem? Kapitální noviny! tuhle psaní od mladého Taussiga; v loni tu neměl drchnici pod hlavou, teď tam leží na hedbávných poduškách. Ó požehnaná Amerika!

Barnabáš. Šťastná existence!

Šimon. Paní hospodská, ta pole byste měla vidět, a ten len, to boží nadělení, svatojanský chléb na stromech; mladý Taussig to nemůže vynachválit!

Voršila. No, no, však by zde nebylo také zle, kdyby —

Šimon. Kdyby nebylo chyby, to je to! Ale tam je nový svět, tam si udělá každý člověk živobytí, jak sám chce.

Barnabáš (potají). Jen jí hodně domlouvejte! (Nahlas.) Ale nemažte nám ústa medem, když se nemůžeme oblíznout. Což je nám ta Amerika platna, když ji tady nemáme? A tam se nedostanem.

Šimon. A proč byste se nedostali? Proto má člověk špekulaci, aby myslil, až to vymyslí. Což nemáte hospodu? Nějaký dloužek na ní, neškodí nic, však vy ji prodáte; já vám sám kupce objednám, dobrého kupce; kus pole máte také, co chcete víc? S tím se dostanete do Ameriky, a ještě vám peníze zbudou.

Barnabáš. Vidíš, Voršilo! co jsem ti povídal? Není to suma sumárum také můj počet? Tady prodáme chalupu a v Americe si vystavíme palác.

Šimon. Dva paláce; palác pro každé dítě. Chcete číst psaní od mladého Taussiga? Ví Bůh, je to moudrý pán, učený pán, nebyl nadarmo zpěvákem v modlitebnici! Nedělejte si tedy vrtochy; já vám všecko obstarám. Náš pan učitel půjde také, kmotr Vára také, mimo to z Nových Dvorů dva sousedé se ženami i s dětmi.

Barnabáš. Toť si tam můžeme celé Čechy založit!

Šimon. Celé nové království nebo něco podobného!

Barnabáš. A uděláme si novou konštituci.

Šimon. Z brusu novou; zrovna ji upečem.

Barnabáš. Ženo, slyšíš? to bude existence! Ze mne může být ještě president nějaké republiky!

Šimon. A naše paní Voršila presidentkou. Všecko možná.

Voršila. I dejte mi pokoj! Já chci být presidentkou mezi svými čtyrmi stěnami, v kuchyni a na poli, to je má republika.

Šimon. Tam budete královnou! Jen s chutí do toho!

Barnabáš. To víš, Voršulinko, bez kuráže člověk nic nedokáže, ani vědro piva nepřemůže.

Voršila. Dobře tedy, abys jednou nenaříkal, že jsem ti dělala překážky, když jsi mohl štěstí udělat, tedy půjdem do Ameriky.

Barnabáš. Vivat naše patronka jedenácti tisíc panen! (Obejme ji.)

Voršila. Ale to ti povídám —

Barnabáš. Co, má drahá?

Voršila. Jestliže nás to oklame —

Barnabáš. Ani pomyšlení, srdíčko!

Voršila (odchází pomalu domů). Jestliže tam bude ještě hůř —

Barnabáš (jde pořád za ní). Kam by se dělo, dušičko!

Voršila. Teda běda tobě!

Barnabáš. Přeběda!

Voršila. Potom ti ukážu, proč je žena na světě!

Barnabáš. Aby ji nosil muž na rukou, hrdličko!

Voršila. Aby naklepala mužovi rozum, když je zbortěný. (Vejde do domu.)

Barnabáš. To víš, hodně naklepala, drahoušku! (K Šimonovi.) Pane Šimone, přijďte na skleničku samožitné z panských bramborů; to víte, bez ní žádná existence! (Odejde.)

Šimon. He he, rebach hotový! Teď ho už mám na cestě, a z jeho mísy nají se také Šimon Moreles, až pojede do nového Jeruzalema, jak píše mladý Taussig. Arci, tady prý teď máme emancipaci! Hm, co je to? Mohu to krájet, loupat, jíst a pít? mohu to dát na krám? dá mi to padesát percent?

Výstup 3.

Závora. Isidor. Šimon.

Závora. Daremné omluvy; jak co řeknu, už jako by padlo kladivo; rána platí.

Isidor. Ale tak pak si nechte pověděti, pane Závoro —

Závora. Nechte si vy dřív povědět, a pak budeme hned hotovi. Já se na ty vaše pletky dosti dlouho díval a nehrál jsem na tatíka tyrana, dokud jsem myslil, že se o mou holku rozumný člověk uchází. Ale teď — ani slyšet!

Isidor. Ale dovolte: právě tím, že chci do Ameriky, dokazuju —

Závora. Že jste blázen!

Šimon. S dovolením, pane sousede, já tam chci také!

Závora. Vy nejste nic lepšího; vás bych dal zrovna zavřít.

Šimon. Ale s dovolením, pane Závoro, proč?

Závora. Proč? Protože má pan Isidor jiné ustanovení, nežli myslit na Ameriku. My jsme mu svěřili svou mládež, ať se tedy o ni stará.

Šimon. A při tom ať suché kůrky hryže, kdežto by se mohl jinde k plným hrncům egyptského masa posadit.

Závora. Nu, jde-li mu plný hrnec nade všecko, s Pánembohem! Já na jeho místě, kdybych byl tak mladý a už kantorem, dal bych si klobouk na stranu a myslil bych si, že je turecký sultán můj strýc.

Isidor. O plný hrnec mi nejde, to máte pravdu; ale mezi plným a prázdným hrncem je velká mezera, a ta je pro hladový žaludek hrozně smutné divadlo. Ostatně se učitelství nespouštím. Ať si je to moje ustanovení, ale mám-li při něm zůstat chuďasem, chci ním zůstat alespoň ve svobodném povětří.

Šimon. Oh! jako druhý Šalomoun!

Závora (se ohlíží). No, já bych neřekl, že tu máme zavřené povětří, a jsou-li kde nějaké škodné páry, dým nebo kouř, proto nám dal Bůh filipa, abychom je rozháněli. Vy ku příkladu kdybyste stál pilně ve škole a vštěpoval dětem do srdce lásku k vlasti a k národu, rozháněl byste také všelijaké páry, které nám tu i onde na prsa lehají a někdy až mozek motají.

Šimon (vrtí hlavou). Vida, vida! Tedy nám dal Pánbůh jenom proto filipa? A k tomu není lidská moudrost na světě, aby si hleděl člověk nadlepšit? Dobré živobytí je pravá moudrost, ať je to už tam anebo jinde; ubi bene, ibi patria, praví starý advokát.

Závora. To je vaše moudrost, ale moje praví k tomu: Ano, ať si každý nadlepšuje, ale tam, kam ho Bůh postavil; ať se nevytrhuje násilně z půdy, kde se drží jeho kořeny; ať zvelebuje místo, kde stála jeho kolébka. Vy tomu arci nerozumíte, vy to necítíte, také se vám nedivím; ale nekazte nám tou svou necitelností také jiné lidi; vždyť máme bohužel dost jiných neřestí, nenasazujte nám ještě to zlé símě, aby se našemu lidu po jiném domovu stýskalo. Nemáte-li vy zde místa, které byste co svaté libali, nesváděјte nám z něho ty, kteří by měli být k němu připoutáni nerozpojným úvazkem.

Šimon. Hm, jaké to povídání! Co chcete, dobrý muži? Mladý Taussig píše, že našel nový Kanaan, a já chci, aby také jiní z toho profitovali. A když je tam zvu, je to svádění? Hm, ať si jdou nebo ne, proto mají špekulaci.

Závora. I bodejž do ní —

Šimon. No, co se zlobíte? Každý hledá výdělek podle svého způsobu; vy také rád své zboží odbudete. Pro mne je teď Amerika jako zboží! nechcete-li koupit, nechte být. Nevím, proč bych na dobrou věc nepobízel; vy tím nic neztratíte. Zůstaňte, kde sedíte, na ssutinách Babylonu, my poplaveme tam, kde si nový Sion vystavíme. (Odejde.)

Závora. I aby tě —! a vy s tím člověkem jednáte?

Isidor. Proč bych nejednal? On je, to mi věřte, poctivější nežli mnohý, kte-

rý je svěcenou vodou politý. Ostatně mám svoje příčiny, že chci do Ameriky, a on bezpochyby také.

Závora. Vy nemáte žádné; u vás je to pouhá fantaz.

Isidor. To se mýlíte! Je to touha po svobodném postavení.

Závora. Tady nejste otrokem.

Isidor. Kde bych mohl účinkovat, jak mi srdce káže.

Závora. Tak mluví každý, kdo nechce žádnou jinou moudrost uznat nežli svou vlastní.

Isidor. V amerických osadách je také učitelů třeba.

Závora. Tam na vás čekají!

Isidor. A dostanu-li se do Kalifornie —

Závora. Nastrkáte si plné kapsy zlata.

Isidor. Pomyslím také na rozmnožení vezdejšího statku.

Závora. To jde i ve starém světě, když má člověk jasný zrak a čerstvé ruce.

Isidor. Vždyť to nechci pro sebe.

Závora. Není možná?

Isidor. Vaši Terezku bych si rád zasloužil.

Závora. Tím snad, že chcete v cizích končinách děti učit?

Isidor. Tam jí mohu pohodlné živobytí připravit, tady ne.

Závora. No, teď toho mám dost! A myslíte opravdu, že bych vám tam holku pustil? nebo že by tam za vámi šla?

Isidor. Stojí psáno: K vůli manželu opustí dcera otce i matku, i domov, a jde za ním.

Závora. Mlčte, prosím vás, a nevykládejte písmo jen podle svého smyslu, jak to dělají všickni, kterým neběží o pravdu, ale jen o zisk. Opustí dcera dům otcovský, ano, ale nevytrhne se tak lehkovážně z lůna země, kam ji Bůh postavil, aby těžila svou hřivnou. A zkrátka, já nechci, aby se mé holce v dalekých končinách zastesklo, aby neměla to radostné vědomí, že chová své děti pro milou vlast.

Isidor. Tedy mi berete všecku naději?

Závora Všecku, dokud se nepozdravíte (Ukazuje na hlavu.) Ostatně myslím, že vám ty roupy přejdou a že nikam nepůjdete, máte-li mou holku opravdu rád.

Isidor. Tak? A já vám povídám, že justament půjdu. Mám Terezku rád, stoje chodě na ni myslím; ale vy mě chcete terorisovat, a já se nedám! Musím do Ameriky, sice nemám pokoje, a Terezka přijde za mnou, to mám tak jisté, jako že po denním světle temná noc a po každé revoluci copatá reakce přichází (Odejde.)

Závora. I toť už aby do toho deset tisíc — ale ne, nebudu klít. Vždyť to není jediný a nejhorší pošetilec, kterémuž ani nový věk bělmo s očí nestrhnul. Jest podobných věcí na světě, že kdybych je měl na kovadlině, měl bych do soudného dne co vyklepávat.

Píseň.

„Ctěme vlast, tu drahou matku,
nelitujme pro ni statků,
hajme národ, jeho práva,
ať rozkvete Čechů sláva!“
  volá mnohý nadutě,
  vypíná si perutě.
Ale když má knihu koupit,
před světem co Čech vystoupit:
tu se krčí, stáhne šosy,
že prý by moh' zbouřit vosy.
  To bych se chyt' hned kladiva
  a hodně tlouk' až do živa!

„Kajme se a držme posty,
buďme v chrámu denně hosty;
snášejme se v bázni boží,
ať se říše nebes množí,“
  vzdychá mnohý zkroušeně,
  kroutí oči blaženě.
Stranou zatím dře a šidí,
tloustne z potu chudých lidí,
a kdo trochu jináč věří,
již mu tresty v pekle měří
  To bych se chyt' hned kladiva
  a hodně tlouk' až do živa!

„Milá ženo, musím jíti,
o prospěch obecný bdíti,
to je tíže, to je díla,
sotva stačí naše síla!“
  chlubí se muž manželce,
  ptá-li se ho, kam jít chce.
Tajně zatím v krčmě sedí,
do kartiček pilně hledí,
se sklepnicí si zahrává,
s opičkou se domě brává
  I to bych se chyt' kladiva
  a mužíčka ťal do živa.

PROMĚNA.

Háj; sem tam nižší a vyšší křoviny i stromoví, v jehož lupení je lesní panny viděti. Vše tvoří malebné skupení. Hudba.

Výstup 4.

Jasana. Lesní panny

Jasana. Chutě ven, z těch temných domů,
z křoviska i silných stromů,
chutě, sestry, chutě ven
na teplounký letní den!

Lesní panny (přicházejí ku předu).

Jasana Jenom jednou do roka nám přáno
kročit na to zemské kvítí,
v poledne když slunce svítí,
na hebounké trávě podovádět,
laškovat a tance vésti,
k lidským obydlím se nésti,
milující párky svádět.
Jinak ale panna lesní
v půlnoci jen na zem vstoupá,
v chladné rose tělo koupá,
prchá hrad i chýše vesní;
a když se k ní člověk zblíží,
již ho smrti náruč tíží.

Panny A když se k ní člověk zblíží,
již ho smrti náruč tíží.

Jasana Dnes tu ale slavme ples,
ať se ozve vrch i les!

(Tanec lesních panen.)

(Po tanci.)

Jasana. Stůjte! Lidskou nohu cítím
běžet po drnu a kvítím —
ejhle dívka z blízké vesnice!
Rozptylte se, milé sestřice;
poslechněme, co ji žene
tuto chvíli v pustá lada
Snad má srdce rozbolené,
tu jí pomoz naše rada!

Panny Má-li srdce rozbolené,
pomůže jí naše rada.

(Rozběhnou se po křovinách.)

Výstup 5

Terezka. Potom Isidor.

Terezka. Ty můj Bože, to jsem běžela, sotva dechu popadám. Už jsem myslila, že přijdu pozdě. A kdo ví, zdali jsem nevyvedla něco hloupého; dnes máme svatého Jana Křtitele, to prý není o polednách v širém poli jisto — Panenko Maria, snad se mi nic nestane? Já za to nemohu, já musela Isidora objednat, jinde se s ním nemohu sejít, otec mi to zakázal, a já s ním musím mluvit; on se tak divně s otcem rozešel, a půjde-li mi opravdu do té Ameriky —

Isidor (přiběhne). Ach, zlatá Terezko! tu jsem!

Terezka. Našel tě učedník?

Isidor. Našel, a jsem rád, že mohu s tebou promluvit.

Terezka. To bych neřekla; podle toho, co jsem o tobě slyšela, nemusí ti na tom tuze mnoho záležet, zdali se mnou mluvíš nebo ne. Ty chceš prý tedy opravdu do té Ameriky?

Isidor Chci, vždyť jsem o tom s tebou často rozprávěl.

Terezka Opravdu?

Isidor. Vždyť víš příčinu

Terezka. Vím, vím, ale ne od tebe! a mně musela teprva napadnout Ty jsi lhář, ošklivý lhář!

Isidor. Ale Terezko! jaká je to titulatura?

Terezka. Ty mě nemiluješ, a proto chceš odtud; nevíš, jak se mne zbavit.

Isidor. Ale moje milá Terezko!

Terezka. Já nejsem tvoje milá Terezka, sice bys nechodil do Ameriky

Isidor Ale nebuď jenom tak tvrdohlavá.

Terezka. Cože tvrdohlavá? Já, osoba jako z vosku a dykyty, já tvrdohlavá? Nyní teprva vidím, že mě ani neznáš, žes si mne jakživ ani dobře nevšimnul, žes mě tedy nemohl ani milovat, žes mi jen tak ledabylo něco mluvil, aby ti jazyk nezdřevěněl

Isidor. O já nešťastný učitel! To jsou moje radosti!

Terezka Co že? Ty si chceš ještě naříkat? Nebyla jsem s tebou vždycky jako s máslem? Ale nyní zatočím s tebou jináč. Ty zde zůstaneš!

Isidor. Co že?

Terezka. Ty zde zůstaneš! Naučím tě poslouchat!

Isidor A tohle by byla pěkná lekce! Poníženě ruku líbám, to by bylo tuze časně. Nyní ti teprva ukážu, že mám také tvrdou hlavu; nyní teprva pojedu a poplavu, tobě navzdor, ty pyšná strako!

Terezka. I ty — ty —

Isidor. No, co je? spusť!

Terezka (dá se do smíchu). Ne, to bych byla blázen, abych se zlobila; ty bys mi za to stál! Jdi si do té Ameriky, ale mně nechoď už na oči; a abys to věděl, já tě neměla nikdy ani dost málo ráda,

ani takhle, co by za nehet padlo! A nyní můžeš jít!

Isidor. I vždyť je dobře, jen si poroučej, ty zkažená demokratko!

Terezka Cože?

Isidor Ano, zkažená demokratka jsi, protože jsi plna samolásky, plna samolibosti. Dobře, že jsem tě dost časně poznal; ty se do Ameriky ani nehodíš, tam je všecko ryzí, všechno čistě lidské, božského plemene! Buď si tady zdráva, zůstaň si v tom lůně starověké temnosti a mrzkosti, však ty jednou zapláčeš, až uslyšíš moje slavné jméno z Ameriky znít, a nebudeš si moci říci, že se také tak jmenuješ. (Odběhne.)

Terezka (stojí mezitím jako zaražena a plačíc zakrývá si oči zástěrou; myslí, že je tu Isidor posavad. a čeká, až promluví; po chvíli). No, nevíš už nic? Chceš si vyvádět — (Ohlídne se.) Isidore! kde jsi? kam se poděl? Odešel — milostivý Bože! snad by nechtěl opravdu — (Zkřikne.) Isidore! Ale ne, ať si jde; uvidíme, kdo toho bude litovat! Ó, to ošklivé, zrádné pokolení mužské! To má holka za svou upřímnou lásku!

Lesní panny (byly již dříve sem tam zvědavě vykukovaly, teď ji u velkém kruhu obstoupí).

Jasana. Nenaříkej, milé dítě,
štěstí tvoje není zmařeno

Terezka. Pro Pánaboha, co je to?

Lesana. Nelekej se, od nás bude
blaho tobě zas vráceno.

Jasana. Nech ho jíti, pošetilce,
marnivého pobloudilce,
jemuž ani domov ani láska
není dosti silná páska,
jenž se pouští slepě do cizin;
však on bude litovat svůj čin.

Terezka Litovat? Ach, co je mi to platné, jestli se nevrátí.

Bělena. On se vrátí, jenom doufej;
ten blud jeho bude krátký.

Panny. My ho přivedeme zpátky.

Terezka Vy? a kdo jste, smím-li vědět?

Jasana Kdo nás nezná, od nás se to nedoví,
naše jméno ústa naše nepoví;
také na tom nezáleží,
tu víc jenom o to běží,
máš-li hocha vskutku ráda?

Terezka. Ach, mně se zdá, že mám více, nežli jsem snad myslila.

Jasana Odpustila bys mu, kdyby
lítostně se opět vrátil
a svou lásku k tobě dokázal?

Terezka. Ach arci že bych odpustila, neboť půjde-li to tak pořád dál, jak to nyní začíná, tedy mi to utrhne srdce.

Jasana. Chtěla bys i pro svou lásku
podstoupiti obět nějakou?

Terezka. Jestli mou lásku zasluhuje, učiním co mohu.

Jasana. Obětuj mu tři dny svého života.

Terezka. Tři měsíce, tři léta, jen když ho budu mít třicet jiných roků.

Jasana. Nuže tedy, slibte, sestry milé,
že jí půjdem ku pomoci číle!

Panny. Půjdeme!

Jasana. Pohleď tedy vůkol v našem kruhu,
které by si nejvíc věřila,
aby tvému budoucímu druhu
cizím světem cesty měřila;
jednu vyvol, ta ho tobě
přivede zas k blahé době!

Terezka. Já vás sice, milostslečinky nebo paničky, neznám, ale mám-li volit bez pohoršení — (k Jasaně) tedy učiňte vy pro mne, co můžete.

Jasana. Dej mi tedy z hlavy své tři vlasy.

Terezka. Tři vlasy? (Pro sebe.) Naposledy jsou to nějaké čarodějnice, upletou z nich provaz a potáhnou mě —

Jasana. Neváhej, sice nemohu ti pomoci!
Rychle, osud volá, doba plyne,
brzo zmizíme, a naděje tvá zhyne!

Panny. Odhodlej se, dokud pomoc kyne!

Terezka. Tu jsou tedy tři vlasy!

Jasana. Tímto dáváš také ony tři dny
do mých rukou, ježto obětuješ
pro svou lásku; bez nich nemohla bych
lidskou tvářnost na se vzíti,
kdybych měla za dne ku pomoci jíti.
Jedno však věz: kdyby zrušil sliby,
to by arci byly chyby.
Já ho budu zkoušet, však i varovat;
dovede-li k tobě lásku zachovat,
blaze jemu, blaze tobě;
klesne-li však nevěrností —

Terezka. Ne, ne, to Bůh nedopustí — pak ho nechci ani vidět!

Jasana. Také bys ho více nespatřila.
Teď jsi však již dosti pochopila;

vrať se domů, ale nezraď,
co zde oči viděly
a co ústa mluvily.
Pevně doufej, bázeň neprospěje,
neiekej se, ať se s tebou děje,
co i vysvětlit si neumíš;
víru měj a u cíle se uvidíš!

Panny (zpívají). Víru měj a pamatuj,
v dobrých rukou osud tvůj!

(Hudba. Panny se rozcházejí po křovinách, tvoříce rozmanitá skupení.)

Terezka (zvolna odchází, ještě s podivením po pannách se ohlížejíc).

Jasana (stojí uprostřed).

(Opona spadne.)

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

Les. Po pravé straně zbořeniště, po levé je viděti hloub do lesa.

Výstup 1.

Cikáni rozloženi po trávě i po ssutinách. Nazad rozdává stará cikánka jídla z velkého kotle. Viduka a Hiraly v předu.

Viduka. Jsem žádostiv, jestli Dora tenkráte zvěř přižene.

Hiraly. Holka je liška, ta tak snadno kohouta nepustí, a kdyby ho měla zakousnout.

Viduka. Jenom jestli jsme ji neposlali nadarmo.

Hiraly. Ah! Vára má tenké uši, ten se jistě nepřeslech'.

Viduka. Že to jsou vystěhovalci? Nu dej, kdo dát může.

Hiraly. Za čtvrt hodiny to víme; nepřijdou-li brzo, nedali se ze silnice svésti, a pečeně nám uklouzne.

Viduka. Je to zlořečené řemeslo; ale jsou zlé časy, a padne-li nám kdo do ruky — proč nezůstane doma, proč se stěhuje, proč nás uvádí do pokušení?

Hiraly. Nu, nu, jen se za to nepohlavkuj. Bude-li stát honba za to, rozběhnem se, jako by nás rozprášil, a pozejtří jsme zase u „červené skály" pohromadě.

Viduka. Teď musíme ale hledět, aby byli naši lidé veselé mysli. He, jonáci! děvice! což abyste si poskočili? Zde je to jako na královských kobercích, dokud jsme panovali v Egyptě.

Hiraly. I, k tanci se nedají dvakrát pobízet.

(Tanec. Mezi tancem šel Viduka s Hiralym na zbořeniště, odkud se oba do lesa dívají.)

(Po tanci.)

Viduka. Hejsa! tamhle se něco kmitá! Vidíš to?

Hiraly. Vidím, to je Dora!

Viduka. Hola, chaso, vary s cesty! Honem do děr! Dostaneme hosti. Dřív se jim ale musíme dobře na srst podívat, nežli začne přátelství. (Všickni zajdou za zbořeniště.)

Výstup 2.

Dora v selských šatech. Hned za ní Isidor.

Dora. Jenom ještě co by postřelený zajíc doskočil, a jsme na místě.

Isidor (přijde s tlustou sukovitou holí, maje klobouk se širokou střechou, holý krk, silné vousy, filec na zádech). Já jsem ale ještě mizernější nežli postřelený zajíc.

Dora. To se zas napraví. Podívejte se jen kolem, jaké je tu hezké místečko, k odpočinutí jako schválně stvořeno. A tamhle tím průsekem přijdete potom hned na hlavní silnici.

Isidor. Nu, dejž to Bůh, moje kuřátko! neboť moje pedály jsou už celé rozladěny, a kdyby nebylo tebe —

Dora. Mne?

Isidor. Na mou kuši, byl bych se v tom lese někde natáhl, a ani heverem by mě nebyli vyzdvihli. Ale tys mě táhla ještě za sebou jako pravý magnet.

Dora. Ale jděte, co to mluvíte! Vy byste byl s to, abyste sprosté holce něco navěsil; to jsem si od vás nezasloužila.

Isidor. Ale umučená dobroto! Co tě to napadá?

Dora. Já se nabídla z upřímného srdce, že vám mnohem kratší cestu ukážu, když jste seděl v poslední hospodě tak ztrmácen, ale proto si nemusíte ze mne posměch dělat.

Isidor. Ale milá cest ukazovačko, kdo se ti posmívá? Toť je pouhý důkaz mé uznalosti, a když tě štípnu do tvářičky, je to, jako bych ti dal vysvědčení, že jsem s tebou nanejvýš spokojen. Poctivý demokrat nemá beztoho nic jiného na rozdanou.

Dora. Demokrat? Jaké je to zvíře?

Isidor. Oh, to je vzácné zvíře!

Dora. Není možná?

Isidor. Ale má zvláštní neštěstí.

Dora. Prosím vás!

Isidor. Dlouhá léta se muselo ploužit v prachu, konečně se trochu vykřísalo, ale plác! dostalo zas ťafku.

Dora. A nekousá?

Isidor. To právě ne. Běhá však mnoho jiné zvěře po zemi, která se také tak jmenuje, ale to není ani památky. A teď je už dokonce pořídku; co je sem tam v některé menažerii za mřížemi, to není vždycky z pravého plemene.

Dora. A vy jste z té pravé sorty?

Isidor. To myslí každý o sobě.

Dora. Ale toť je tedy hrozná škoda, že odcházíte z domova; takové vzácné věci neměly by se zanášet do ciziny!

Isidor. Tomu ty nerozumíš, mladá občanko! a kdybych byl zůstal doma, nebyl bych tě ani poznal.

Dora (koketně). A což vás to těší?

Isidor (též tak). A snad by netěšilo? Podívej se mi do očí!

Dora. To mi panímáma vždycky zakazovala, že prý tam nebývá nic dobrého.

Isidor. No, bodejť! Panímámy to musí vědět, proto jsou panímámy! Ale mých očí se nemusíš bát.

Dora. I což je o to, já se jich nebojím, ale co je mi to platno, jednou se do nich podívat, a potom jako by zavřel knihu s nejhezčím obrázkem.

Isidor. I jen tedy do nich koukej, jak dlouho se ti líbí.

Dora. Vy byste tomu dal! Vždyť tu za půl hodiny už ani nebudete. Či chtěl byste snad tady počkat? snad hodně dlouho počkat?

Isidor. Kdybych věděl, jak ti mám vyložit věčnost, udělal bych to! Ale teď bych se na mou kuši sám rád někam rozložil; moje hnáty nejsou na radosti takového putování ještě dosti rozviklány.

Dora. I tedy si tu pohovte a odpočiňte; já se zatím kolem ohlídnu, zdali tu někde nějaké jahody nerostou. Zatím byste si to mohl rozvážit, kdybyste se chtěl snad pozdržet; já mám kousek hezkého pole, padesát tolarů na hotovosti, peřiny na dvě postele, prádla plnou truhlu, a stará teta mi vystrojí svatbu, že jí nebude rovno. A obstát může se mnou člověk také, to mi věřte; já bych pro vás udělala, co bych vám na očích viděla. Už si to tedy nějak rozložte! Naše holky by pukly zlostí, kdybychom šly spolu po návsi. S Pánembohem! (Odběhne za zbořeniště.)

Isidor (skládá filec). Šlaku ta chytla! Kdo by to byl řekl, že jsem tak nebezpečný, hehe! Ale to děvče je v skutku tak — tak apetitní a srdečné jako moje Terezka. (Začne najednou křičet a sem tam běhat.) Ah! ah! ty nevěrná ohavo! ty svatozrádce! Dal bych si pohlavek, až by mi hlava ulítla, že mám tak děravou paměť. Neslíbil jsem sám sobě, že zůstanu Terezce věrným? že jí ukážu, co může člověk dokázat, i když jde do Ameriky? Styď se, nastávající republikáne, a ulož si tuhé pokání. (Položí se na svůj filec.)

Výstup 3.

Vozík s plachtou, jak vystěhovalci obyčejně mívají, osel u něho zapřažený, muž při něm. **Voršila** pomáhá tlačit. Na vozíku rozličné věci, mezi jiným dlouhá pika. Za vozem **Barnabáš** v haleně, nesa malé dítě na ruce, ve druhé plátěný deštník. Za ním **Šimon** s vakem na zádech, aby mu visel až na kyčle, a muž s trakařem.

Barnabáš. A tohle je čistá existence! Kdyby nebyla ta Amerika pravý ráj, ať jsem šelma krom poctivých lidí! začal bych zlořečené litanie zpívat! Ale před Voršilou nesmím ani ceknout. Ah, náš pan kolega se už uvelebil, jak vidím. No, však jste se asi zapotil; vždyť jste pálil za tou holkou jako střelený.

Voršila. Čisté chování, to je pravda. Nás necháte pozadu klopýtat, že jsme mohli krky srážet, a zatím lítáte s mladým děvčetem po lesích. Kdyby to věděla Terezka!

Barnabáš. Ano, ano, to jste neměl dělat, pane kolego, a já bych měl chuť jí to hned telegrafem oznámit, aby věděla, jakého má ptáčka. Vemte si příklad ze mne!

Voršila. I budeš mlčet! Ty se máš co chlubit! neházel jsi na poslední štaci po šenkýřce očima?

Barnabáš. Dušičko, to bylo jen z lásky k tobě; já si vzpomněl, že jsi jednou také tak vyhlížela.

Voršila. Budeš mlčet?

Barnabáš. Víš tenkrát, když jsi sloužila v Praze „u Lemonů“; já nosil kabát pepřové barvy a anginové pantalony — no, vždyť se musíš pamatovat, jednou jsme byli na „Cikánce“ —

Voršila. Budeš mlčet! Nemáš teď jinou práci nežli takové hlouposti vykládat?

Barnabáš. Ale Voršilo, s tebou není žádná existence!

Voršila. Mlč a nerozzlob mě, to ti povídám, mám té cesty už beztoho až po krk.

Barnabáš (pro sebe). Já ji mám už v celém těle, i v kuřím oku na malíku, ale co dělat? do nebes vede jen cesta trnová.

Šimon. Pokoj, lidičky, pokoj! Nehádejte se, nešťouchejte se, ale upravujte srdce na líbeznost mravů, která v Americe panuje.

Barnabáš. Ano, tam je samá líbeznost! To budeš otvírat oči, Voršilo! to je jiná existence.

Voršila (k Šimonovi). Starejte se o své mravy a mně nechte moje; vy máte u mne beztoho vroubek! vylákáte mě z domu, ukazujete mi holuba na střeše, jen abych vrabce z ruky pustila, a teď se mám takhle světem potloukat?

Šimon. Vždyť jste mohla sednout do pěkného vozu —

Barnabáš. Do kočáru se čtyrmi, a napřed byl by seděl premovaný kočí: Trarára — rára — rarara!

Šimon. Ale kdo na starém světě neutrácí, bude míti v novém co vydávat. A mladý Taussig píše —

Voršila. Dejte mi svatý pokoj se svým Taussigem!

Děti (vystrkujou hlavy z vozu). Tatínku! Maminko!

Barnabáš. Aha, kuřata se ozývají!

Voršila. No, neslyšíš? Chceš, abych ti pomohla?

Barnabáš (jde k vozíku). Co se zpropadáte?

Františ. Kousek chleba!

Kačenka. Já bych jedla!

Pepík. Nějakou buchtu!

Barnabáš. Kousek dortu, ne? (Sundává děti z vozu a zpívá si při tom).

O radostné cestování!
Tři hladovci na vozíku —

To je veselá existence!

Voršila (sousedovi u trakaře). Prosím vás sousede, pomozte mi rozdělat oheň. Uvařím pro děti trochu kaše a pro nás trochu polívky. Nu a co vy, pane Isidore, vy se nebudete hýbat?

Isidor. Nechte mě; já činím pokání.

Barnabáš. To se postavte na moje místo, pane kolego, to budete vidět, co je pokání. (K dětem.) A nyní ať mi dáte pokoj, to vám povídám; zde máte čisté povětří, hodně se ho nadýchejte, to vám zajde hlad.

Děti (se začnou proháněť).

Voršila. A kde je to děvče, co nás vedlo? Snad nás tady nenechá?

Isidor. Nemějte starosti, to zas přijde; jen mě nechte, já dělám pokání.

Barnabáš. Ale tak pak ho nech, Voršilo; on má své přesvědčení, ty chceš ale, aby šlo všecko jen podle tvé hlavy; to je až hrůza nekonštituční, a do Ameriky se to už docela nehodí.

Děti (se začnou prát a křičet).

Voršila. I dáte-li pokoj, nezvedená čeládko?

Barnabáš. I nekaz jim radost, ať si vymelou! Aspoň je nebude kůže svrbět, a mně ušetří práce.

Kačenka (běží k němu). Tatínku! Pepík nedá pokoj!

Pepík. To není pravda! Ona pořád pokouší, že prý jsem mohl zůstat za pecí, že prý do Ameriky ani nedojdu.

Voršila. Já vás vezmu za uši, že budete hned oba Ameriku vidět. Honem běžte, podívejte se po suchém dříví, nasbírejte roští.

Děti (se rozběhnou a přinášejí palivo).

Voršila (vyndavá hrnec). Kmotříčku tamhle jsem spozorovala čistý pramen, mohl byste tam doskočit.

Soused (odejde).

Voršila (sundá kotlík a chystá v zadu vaření).

Šimon (se posadí na svůj vak, dřív ale vyndá čtvrt bochníka chleba).

Barnabáš. To je pravda, komandovat ta moje sedmá svátost umí; všecko to jde na její slova jako na drátkách. Škoda že nepřišla trochu dřív na svět mohla být adjutantkou u Vlasty. Divná věc, že mě nežene k vaření! hehe! Jindy hrčí celou cestu jako starý kolovrat. No, však ona bude jináč zpívat, jen co uvidí to amerikánské požehnání. Aby však neřekla, že zahálím, postavím se tuhle na stráž, aby na nás někde nějaký zajíc nevyběhl. Budou se teď za rok čtyrycátý osmý mstít, že jsme jim tak nohavice pražili. (Sundavá s vozu piku.) Pojď sem, stará kamarádko! Když jsi přišla na svět, nepomyslila sis, že povandruješ do Ameriky, inu, sic transit grolia mundi! To je zbytek po naší gardě! Soused Závora jich nadělal tenkrát na kvap asi padesát, tohle je ta poslední; měl jsem co dělat, abych tu památku naší slávy zachoval. (Sem tam chodě.) Je to veselá existence, takhle si vyšlapovat a myslit: Teď jsem svobodný člověk, teď se mne nemůže nic dotknout! (Praští se do čela.) Prazlořečené mou-

chy! ani chvíli nedají pokoje! (Šťouchne Isidora pikou.) Jak pak? nechtěl byste mě vystřídat?

Isidor. Dejte pokoj! Já činím pokání.

Barnabáš. Také hezká existence! ale přece snesitelnější nežli mnohá jiná v tomto slzavém údolí. Ono je teď existencí, že by bylo mnohem lépe, kdyby je mohl člověk z kroniky vezdejšího života docela vymazat.

Píseň.

Když má člověk ženu, děti
při tom dluhů jako smetí,
když je starým kancelistou
a má posléz avanž jistou,
a když běhá po patronech,
v kuchyních a po salonech,
a když mu to všecko sklapne,
protože to místo lapne
presidenta excelence
urozený kandidát —
to je těžká existence
o službu se s pány drát.

Když tu někdo žurnál píše,
odbyt shání z celé říše,
že je list to pro pořádek,
aby nešlo nic víc zpátek,
zprávy že jsou z první vody,
zrovna ministerní plody,
a když navzdor vší té chvále
čtenářů má přec na mále,
tak že běhá na vlastence:
„Prosím, páni, kupte list!“ —
To je těžká existence,
když má žurnál s copem kvist.

Zvadlá panna hledá muže,
maluje si tvář jak růže,
začne hrát a bály dávat,
na kapsáře poklepávat,
aby hejla omámila,
na vějičku přivábila;
ptáček ale chytře zobe,
po dukátech jenom klobe,
nechá babku chystat věnce,
až se jí svět začne smát: —
to je těžká existence,
když chce stará s mladým hrát.

(Chce odejít na zad k ostatním, v tom padne ve zbořeništi rána.)

Šimon (vyskočí). Ah! zkáza světa! To je kanon!

Děti (křičí a schovávají se za matku).

Barnabáš. Jaká je to bouchačka?

Šimon (přiběhne k němu). Chraňte mě, udatný muži, pane gardisto!

Výstup 4.

Na zbořeništi a na skalině vyskytnou se cikáni, ostatní se vyhrnou ze zadu.

Viduka. Předešlí.

Viduka. Ať se nikdo ani s místa nehýbá! marně byste se zpouzeli! Podívejte se, jaká jest naše moc!

Barnabáš. To je veselá existence!

Isidor (jenž byl mezi tím vstal). Člověk nemůže dělat ani pokání.

Šimon (padne před Vidukou na kolena). Milost, urození pánové! Já jsem chudý muž, pravá mizera, nemám nic nežli pár hadrů, mnou si nepomůžete —

Viduka. Ticho! Vy jste padli do našich rukou, a z těch není vykoupení nežli zlatem a krví.

Barnabáš. To začíná být romantické!

Šimon. A kdybyste mě rozsekali, nedostanete ze mne ani kapku!

Voršila. Vzácní, urození pánové, mějte pak nahlídnutí; já jsem nevinná žena, tohle jsou moje děti, také nevinné, ale tuhle stojí trulant muž, ten nás vyvedl, my bychom vám nebyly jakživy překážely; toho se držte!

Barnabáš. Ale Voršilo!

Isidor. Proti mně spiknul se osud již také v podobě cikánů, abych Kalifornii nespatřil. Ale jen pojďte, já své živobytí tak lacino neprodám. (Rozpřahuje se holí.)

Barnabáš (volá na něj). Dáte-li pokoj! Chcete, aby tamhle těm pánům (ukáže na skálu) něco olověného vylítlo a nám do oka padlo? Myslete raději na kapitulaci.

Hiraly (na skále). Dělejte, dělejte, sice dám vypálit!

Všickni (začnou křičet a skrčujou se k zemi).

Barnabáš. Nedělejte hloupostí! Já chci kapitulaci! Voršilo, nemáš nějaký bílý šátek? toč ním v povětří!

Viduka. Žádná pomoc, leda by naše kněžna jinak ustanovila. Tuhle přichází.

Výstup 5.

Dora v cikánském oděvu. Předešlí.

Šimon. Milost! smilování!

Barnabáš (klekne). Ustrňte se nad ubohým sirotkem!

Isidor (pro sebe). U všech diblíků! toť je naše ukazovačka cesty anebo její dvojče!

Dora. Co to zde máte?

Isidor. Dělá, jako by nás neznala.

Viduka. Tuhle nám vběhla zvěř do pasti, a my jí chceme právě kůži stáhnout.

Barnabáš. Škoda práce, milý muži, pergamen nyní nic neplatí.

Viduka. Chceš-li si ale podle našeho obyčeje sama něco vybrat, učiň to, my se rozdělíme o ostatní.

Dora (na Isidora). Patří tento mládenec také k naší kořisti?

Viduka. Patří.

Dora. Ten se mně líbí, toho si podržím a udělám ho svým manželem.

Isidor. Cože?

Barnabáš. A to je existence!

Dora. On bude pak vaším knížetem.

Šimon. A to je rebach, jako babylonská věž!

Dora (blíží se k Isidorovi, lichotně). Nu, ty nic neříkáš? Nelíbím se ti? nemáš mě rád? O já jsem hodná, dobrá, budeš míti zlaté živobytí!

Barnabáš (volá na něj polohlasitě). Berte! berte!

Viduka (k jinému cikánovi). Nevím, co na něm vidí; je celá zjinačena jako by to ani ona nebyla.

Isidor. Slavná kněžno, vy se mi arci líbíte, ale —

Barnabáš (jako prvé). Berte! berte!

Dora. A tvým přátelům daruju život, toť se rozumí; ani vlásek se jim nezkřiví, ani prášek se jim nevezme.

Šimon. O milostivá královno, dcero Šalomounova!

Isidor. Spanilá kněžno, hvězdo na tmavé obloze! já si tě vážím, já bych tě miloval, ale vzít si tě nemohu!

Šimon. Co to povídá? Proč by nemohl? Co je to?

Dora. Ty tedy mnou opovrhuješ?

Viduka (mu zahrozí).

Isidor (se lekne). To ne, ani mi nenapadlo, ale já si zpomněl, že jsem nechal srdce doma, a že tam čeká na mne holka, které musím zůstat věrným.

Barnabáš. A to je hloupost!

Šimon. Budete z toho něco mít?

Voršila (horlivě). A proč byste jí musel zůstat věrným? Co bude mít holka z vaší věrnosti, když vás tady zabijou? Chytrost jde nade všecko; vezměte si milostivou kněžnu, děkujte Bohu a pomozte nám z konopí.

Barnabáš. Ale Voršilo, jakou to máš filosofii? tak najednou! Jindy jsi vynášela tak věrnost a pořád jsi mě stíhala, špehovala.

Voršila. Drž hubu, to je něco jiného! tohle je skutek křesťanské lásky, a ta jde před světskou; pan Isidor se má pro nás obětovat.

Barnabáš. Víš-li co, já se budu obětovat sám a vezmu si tu cikánskou princeznu.

Voršila. Budeš mlčet?

Dora (k Isidoru). Já bych tě litovala, a proto ti dávám ještě na rozmyšlenou. Jestliže mou ruku nepřijmeš, jest veta po tobě a po všech tvých přátelích.

Barnabáš. Ale dovolte, rozkošná princezno, my musíme do Ameriky, už tam na nás čekají!

Šimon. Pane Isidore, buďte chytrý, prosím vás!

Isidor. A kdybyste mě na místě zabila, nemohu si vás vzít; buďto smrt anebo do Ameriky.

Voršila. Ten člověk je naše neštěstí!

Šimon. A hloupý, až to volá do nebe!

Barnabáš. A to chce být učitelem v Americe!

Dora. Nuže tedy, staň se vůle tvá! Srdce mé se od tebe odtrhuje. (K cikánům.) Namiřte na ně, palte a pak se o ně rozdělte!

Voršila. Milosrdenství! (K Isidoru.) To je od vás hanebné, že nás necháte zamordovat! — Slitování! — Počkejte, však já vám to oplatím!

Isidor. Nech se uprosit, spanilá kněžno, a má-li už kdo padnouti, vezmi mně ten kousek bídného života!

Šimon. Bůh ho pomiluj, to je dobré srdce!

Barnabáš. Jestliže padneš, mladý hrdino, vystavím ti ze suchého chrastí monument.

Dora. Pro jiné se chceš tedy obětovat? Bláhový! Abys ale neřekl, že jsi lepšího srdce nežli já, tedy buď svoboden i se svými a zpomeň si někdy na tuto hodinu.

Vystěhovalci (se radujou).

Šimon. Rozvesel se, Jerusaleme!

Barnabáš (s pathosem). Slavná kněžno, kdybys mohla do hlubin srdce mého nahlídnouti —

Voršila (ho odstrčí). I dej pokoj! (K Doře.) Naděl Pánbůh stotisíckrát! Děti, pojďte políbit ruku!

Viduka. Dovol, kněžno, to my nedovolíme! Kořist je naše!

Cikáni. Ano, kořist je naše!

Dora. Vaše je? Když Dora nechce?
Co vám patří, popustí vám lehce,
k čemu ale práva nemáte,
darmo uchvátit zde doufáte.
Žádné zpouzení, či neznáte mé hněvy?
Ať se neudělá tygr z děvy!
Na kolena, pravím, ať se klaní,
kdokoliv tu, před svou paní!

Cikáni (kleknou).

Barnabáš. To je existence, to si nechám líbit!

Šimon. To je udatná Judita! ta by zmohla druhého Holofernesa.

Dora. A nyní vzhůru! (Cikáni vstanou.)

Vždyť jsme svoji,
nestavme se proti sobě v boji!

Cikáni. Sláva kněžně! Sláva!

Dora (k vystěhovalcům).

A vy jděte s Bohem,
rozlučte se s touto krajinou;
brzo ponesou vás
mořské vlny širou pustinou.
Nebe dejž, by kolem
všecka bouře pominula
a loď vaše šťastně
do přístavu doplynula!

Sbor vystěhovalců:

K rozloučení tu hodina,
již v dáli kyne pouť,
nám bude pustá cizina
novým domovem slout;
k otcovské zemi naposled
se vrací uslzený hled;
s Bohem buď vlast a lide náš,
ať věky zdráv tu potrváš!

(Mezitím táhnou vystěhovalci zvolna dál. Dora napřed, jim kynouc; cikáni je vyprovázejí. Vše působí velké malebné skupení.)

(Opona spadne.)

ODDĚLENÍ TŘETÍ.

Zahradní besídka, prostředkem viděti ven.

Výstup 1.

Davison. Paní Davisonová stojí po pravé straně, Isidor též v oděvu kvakerském po levé; Betinka uprostřed.

Davison (velmi pováživě, po kvakersku). A to si pamatuj, bratře učiteli, pro jednou a pro vždy: v našem domě musí panovati láska.

Isidor. Já to —

Betinka. Mlč!

Paní Davisonová (mluví též pováživě). Bratře učiteli, ty jsi dal mému Vilémovi políček, to je znamení prudké krve; bude tedy dobře, když ti ode dneška v poledne vodu píti dáme.

Isidor. Já jsem —

Betinka. Mlč!

Davison. U nás, bratře učiteli, platí zákon snášenlivosti, zdrželivosti, mírnosti a tichosti. V těchto cnostech musíš se upevňovat, posilňovat a utvrzovat.

Isidor. Já dám —

Betinka. Mlč!

Paní Davisonová. Láska v duchu, to je cesta k pokoji a míru, a bez těch nemůže křehký člověk přede tváří boží obstáti.

Isidor. Já bych —

Betinka. Mlč!

Paní Davisonová. Velebím Hospodina i kořím se jeho přísné spravedlnosti, a dáš-li mým dětem ještě jedno šplnavé slovo, půjdeš z domu, aby se nenakazil zlostí pekelnou.

Isidor. Já dojista —

Betinka. Mlč!

Paní Davisonová. My ti přejeme, jakož nám káže duch, ale právě proto musíme býti s tebou přísni, abys s pravé cesty nezbloudil a zlému pokušiteli do drápů nevběhl. (Pokročí proti němu.) Upevni si to dobře v paměť, bratře učiteli, a pros Boha, aby tě osvítil. (Pokloní hlavou.) Jeho milost budiž s tebou! (Jde vážně ven.)

Davison. Slyšel jsi to, bratře učiteli?

Isidor. Slyšel.

Betinka. Mlč!

Davison. Půjdeš o dům dále, jestliže svou vášeň nezkrotíš. Manželka má je tichá žena, příklad nebeské trpělivosti, pomysli tedy, jak velké musí býti tvoje

provinění, když jsi ji popudil. (Přistoupí k němu blíže.) Kroť své vášně, pravím tobě, a neoddávej se rozmařilé zahálce; proto pustím zejtra zahradníka ze služby, a ty budeš po škole okopávat záhony. Pros jen Boha, aby zkrotil vášně tvé! (Vážně odchází, a jda okolo Betinky štípne ji do tváře.) Pá, sestro kuchařko!

Betinka. Jdi, starý hříšníku! (Jde zvolna ku předu; po malé přestávce.) Milý bratře učiteli, slyšel jsi svůj ortel? Nu, proč neodpovídáš? pozbyl jsi řeči?

Isidor (vypukne, velmi rychle). Však by nebylo divu! To je už prazlořečené živobytí! Já utekl z lůna starověkého otročení do svobodné Ameriky, jen abych mohl dělat, co srdce ráčí, a zatím zde udělali ze mne tatrmánka! Na mou kuši, kdybych si nebyl tak pevně umínil, že tady musím štěstí dojít, práskl bych do bot.

Betinka (tleskajíc rukama). Brávo, brávo! Podívejme se, jak panáček rozvazuje! Ale je to způsob poctivého Kvakera?

Isidor. I kvákejte si, kdo chcete, já nejsem žádný kvákal.

Betinka. Inu, zač se kdo prodá, za to se koupí. Nejde to tak u vás?

Isidor. V Čechách?

Betinka. Jakže? Jste Čech?

Isidor. Což jste to ještě nepoznala?

Betinka. Pozorovat jsem to mohla, arci.

Isidor. Podle čeho?

Betinka. Podle vaší obrovské trpělivosti.

Isidor. Slýchala jste o ní?

Betinka. Celé kroniky; ale já slýchala vaši zem také vychvalovat; proč jste tam nezůstal?

Isidor. Protože jsem byl tulipán; že jsem myslil, že tam rostou samé žaludy a jinde samé fíky.

Betinka. To jste měl na rozumu arci hroznou ránu. A nyní se vám už bezpochyby oči otevřely?

Isidor. Ó já si je už protřel dočista. Pole tady orat, lesy porážet, k tomu nejsem pro svou chatrnou konštituci, a ve městě jsem se nemohl také ničeho zachytit; to chtěli mít také samá lamželeza. Ze zoufalství začal jsem péci už oplatky, ale to jsem propekl poslední groš, a pak mi nastávalo svobodné živobytí žebráka. Hladem umořen padl jsem u dveří tohoto domu, z milosrdenství mě do něho vzali a učinili ze mne — nu, toť víte, jakou figuru zde nyní dělám.

Betinka. Inu, když vás to mrzí, tedy to zjinačte.

Isidor. Snadná řeč.

Betinka. Snadné vyvedení. Muž nesmí být jako baba; když má nějaké předsevzetí, musí je také vyvést, skoč oko nebo zub.

Isidor. To mi nemluvte! Já jsem obět pouhého předsevzetí.

Betinka. Ale bláznovského! Mějte jedenkráte moudré předsevzetí, ku příkladu, že se navrátíte domů.

Isidor. Kdybych uměl lítat.

Betinka. To byste třeba nevydržel; na lodích to jde přes moře také dobře.

Isidor. Ale z Ameriky nevozí žádné zboží nadarmo.

Betinka. Tedy si hledejte přítele, nebo nějakou přítelku, která by —

Isidor. Půjčila mně asi tři sta tolarů na věčnou oplátku?

Betinka. Kdo ví, co by pro vás neudělala!

Isidor. Já víc nepotřebuju, a z toho bych dal ještě půl zlatého na modlení za ni.

Betinka. Musím se přiznat, že bych sama ráda odtud, a kdybych našla dobrého společníka —

Isidor. Zaplatíte za něj?

Betinka. Kdybych věděla, že máte nějaké toužení —

Isidor. Já? Ukrutné toužení, čím dál tím líp.

Betinka. Čím dál? snad ode mne?

Isidor. To jest, jen mi rozumějte — tam za moře, z Ameriky — třeba s vámi.

Betinka. Ach, vždyť je pravda! člověk může býti kde chce rozený a kamkoli na světě hozený, jakmile si vzpomene na domov, již nemá pokoje.

Isidor. Ale dřív musí přijíti do bryndy, nežli přijde k tomu poznání. Já bych si nebyl jakživ pomyslil, že se mi bude po Čechách tak stýskati.

Betinka. To se děje v cizině každému, kdo má kousek srdce.

Isidor. Ba; ale člověk to vidí teprva, když strčí hlavu do světa.

Duetto:

Isidor. Z lůna tyrolských hor, z tichých údolí ven
šel vesele do světa hoch;
ve proudu radostí mu ubíhal den,
na vlast ani myslit nemoh';
tu náhle zaslechne roztoužený zpěv,
že zaplakat musí, by utišil krev.

Oba. Ten zvuk blahý
budí snahy
v domov drahý;
když si radostné srdce vlast připomíná,
již v toužení sladkém se porozplývá.

Betinka. Z kvetoucího ráje, kde rozen je Čech,
jde dívčina uplakaná,
žalostí jí v srdéčku tají se dech,
že s domovem loučit se má;
i putuje cizinou s břemenem muk,
tu náhle ji pronikne lahodný zvuk.

Oba. Hravě plyne
a žal hyne;
když si žalostné srdce vlast připomíná,
již v toužení sladkém se porozplývá.

Isidor. Z uherského dvorce obratný jonák
si vesele na koně sed,
netrápil ho smutek, i letěl co pták
a bujně pohlížel na svět;
tu začne na blízku melodie hrát,
že zastaví koně a poslouchá rád.

Oba. Ten zvuk blahý
budí snahy
v domov drahý;
když si radostný duch na vlast připomíná,
již v toužení sladkém se porozplývá.

Betinka. Z Rakous jde-li děvče, z těch révnatých hor.
tuť cizina poušť se jí zdá,
nepohne ji k radostem veselý sbor,
jen touha po vlasti v ní hrá;
tuť náhle jí valčík zavadí v sluch,
a hned hoří rozkoší tělo i duch.

Oba. Tanec plyne
a žal hyne;
když si žalostné srdce vlast připomíná,
již v toužení sladkém se porozplývá.

(Odejdou v tanci.)

PROMĚNA.

V americkém lese. Po pravé straně nedodělané stavení osadníků před ním neotesané klády.

Výstup 2.

Barnabáš v oděvu velmi jednoduchém, ve tváři zarostlý, otesává kládu. **Děti** sbírají třísky a roští. Vzadu vykopávají dva osadníci pařez. Později **Voršila**.

Barnabáš. Tohle není už pražádná existence! Ó Ameriko Ameriko! tebou jsem si pěkně posvítil. Doma jsem mohl sedět na peci, tady se musím péci na slunci, a (ukáže na stavení) tahle bouda je můj palác. A co zkusím s Voršilou! Mám očistec na zemi a mohl bych napsat ze svého života kroniku, že by při ní mládenci a panny krvavé slzy prolévali.

Kačenka (běží k otci). Tatínku, tatínku! tamhle leží hrozitánský had.

Barnabáš. Nech ho ležet, to je náš milý spoluobčan, rozený republikán.

Františk. Ta je hloupá! ona se ho bojí!

Voršila (vejde). No, co je to zase, pane presidente? Je už po díle? má se kláda sama otesávat? má se stavení samo dodělat?

Barnabáš. Ale Voršilo, já táhnu jako kůň.

Voršila. Táhni, vždyť jsi se sám zapřáhl; já tě k tomu nenutila, pane presidente! He, děti, kde zas běháte? Chcete, aby vás něco pokousalo?

Barnabáš. Jak pak, stará, nemáš tam něco na zub? To amerikánské povětří tráví jako vitriol; mně se pořád zdá, že mám v žaludku díru.

Voršila. Nu, jdi si, jdi; zastřel si bažanta nebo nějakého indiána, vždyť jsi o tom blouznil, pane presidente!

Barnabáš. Probůh tě prosím, Voršilo, přestaň mi s těmi špičkami; není moje neštěstí už dost veliké? Kdyby mě viděli moji kamarádi od Lemonů v téhle posituře, dali by mě do plátku a obrázek k tomu.

Voršila. Nu, vždyť jsi to sám chtěl; vyjez tedy, co sis nadrobil.

Barnabáš. Ach, já bych byl teď nejraději presidentem nad českými džbánky; ty milý Bože, to by byla zase existence! Jen mázíček, ach, mně se lepí už jazyk na dásně, když si na to vzpomenu.

Voršila. Ale právě si vzpomínám, že nemám kus masa v kuchyni; jdi tedy a ohlídni se po něčem, ať to má peří nebo srst.

Barnabáš. Musí to být hned?

Voršila. Hned; nebo chceš, abych ti pomohla? Víš, co jsem ti doma slíbila? toho se budu držet. Já opustila dům a pole, abych se dřela jako nádennice; a mimo to musím být každou chvíli přichystána, že přijdou na nás lidojedi. (Zatíná pěstě.) O Bože, Bože, já bych tě hned —

Barnabáš. Piáno, dušičko, piáno!

Voršila. Hubu drž a hleď, ať něco přineseš!

Barnabáš (sundavá ručnici a růžek s prachem, který visí vedle okna).

Voršila. Já se nechala jenom jednou ošidit, ale teď musí platit moje vůle! (K dětem.) Nemůžete trochu posedět? Sem pojďte! Musíte ty hadry na sobě mermomocí dřít? nemáte doma co dělat? (Dá každému štilec.) Hýbaj do komory!

Děti (pláčou a běží do stavení).

Voršila (jde za nimi).

Barnabáš. Teď by bylo už nejlíp, kdybych mohl z té slavné Ameriky upláchnout, někam na ostrov, a být Robinsonem; tady už není žádná existence! Anebo kdybych se mohl navrátit zas domů — ty milý Bože, to by byla opice! Čtyry neděle bych se nehnul od čepu a potom bych si vlezl na toho škrabáka, co píše o Americe! Tomu bych pověděl, zač je toho loket, musel by vypadat jako kanafas; a potom bych řekl, že je to — politické nedorozumění. (Odejde.)

Výstup 3.

Šimon vyjde se stavení, tělesně i duševně sklíčen. Později mladý **Taussig.**

Šimon. Hezky teplé je to boží sluněčko v Americe, to je pravda; pěkně to zde roste; ale pro starého člověka tu není žádná půda; zde musí býti mladé síly. Já to zkusil, bohužel, a jsem kapóres. Ten mladý Taussig, podvodný lotr, hanebný zloděj, maloval mi ráj; já sháněl peníze, utahoval sebe i jiné, a co z toho mám? Churavé tělo, bolavou duši; a kdyby nebylo té křesťanské ženy, které jsem ublížil, snad bych zahynul.

Taussig (s malou krosnou na zádech, vejde s levé strany). Nože, vidličky, dráty, jehly, nůžky, náprstky, laciné a pěkné. Kupte, dejte počinek! Dobrého zdraví, pantáto!

Šimon. Co to slyším? co to vidím?

Taussig. Aj, solechleben! Mám krosnu na zádech anebo nemám? To je náš Šimon Moreles, anebo si vypůjčil někdo jeho podobu?

Šimon. Ano, jsem starý Šimon, starý, poctivý Šimon, a ty jsi —

Taussig. Markus Taussig, syn starého Taussiga. Pěkně vítám do Ameriky! (Podává mu ruku.)

Šimon (popadne ho za prsa). Jsi ten Taussig, co nám psal tak pěkné věci o Americe?

Taussig. Solechleben! jakou to děláte komedii? Pusťte mě!

Šimon. Tentýž, co psal, že je zde lehké živobytí?

Taussig. Pro toho, kdo má štěstí nebo peníze.

Šimon. Že tu lihá na hedvábí?

Taussig. Zdejší mech je jako hedvábí?

Šimon. Že je Amerika nový ráj?

Taussig. Proč by nebyla? vždyť je tu ještě mnoho Indiánů, a ti jsou samí Adamové.

Šimon. Proč jsi nás tak oklamal? proč jsi nás obelhal a šálil? Já mohl sedět doma, na starém prahu, a mohl jsem vést až posud živobytí, jako jsem vedl dlouhá leta! Proč jsi nás oklamal?

Taussig. Aj, co mluvíte, starý člověče? Psal jsem vám, abyste nechali doma živnosti a jeli do Ameriky? Já psal, že je tady hezky; a proč by nebylo, komu se tu líbí? A pak jsem si myslil: zkoušíš ty, proč by nezkoušel také jiný? vběhl jsi do pastě ty, proč by tam nevběhl také jiný?

Šimon. Rakka! budiž zatracen jako nehodný syn Israelův! Když jsi chtěl žerty tropit a do neštěstí svádět, neměl jsi k tomu dost lidí z kmene cizího? Chtěl bych mít orlovy drápy (popadne ho zase za prsa) a vlčí pazoury —

Taussig. He, solechleben! Lupiči! zlodějové! Pusťte mne! Že budu žalovat!

Výstup 4.

Voršila ze stavení. **Isidor** s vakem s levé strany. **Betinka** za ním se slunečníkem. **Předešlí.** Později **Barnabáš.**

Voršila. Jaký je to křik? co se to děje?

Isidor. Kdo volá o pomoc?

Taussig. Chce mě zabít, pomozte!

Voršila. Ale Šimone, co děláte?

Šimon. Nic, nic! Zlý duch pomsty uchvátil mé srdce. (Ukáže na Taussiga.) Vyžeňte ho odtud; je to had z ráje, mladý Taussig!

Voršila. Tak? to je tedy ta americká volavka? No počkej, já tě naučím psát psaníčka!

Taussig. Ale lidičky, mějte pak rozum, to byl jenom špás!

Isidor. Já bych měl chuť s vámi zašpásovat jako se zaprášeným kabátem a vyklepat vám, až by z vás ani kůstka pohromadě nezůstala.

Barnabáš (ještě vzadu). Spaste duši, kde jste kdo!

Isidor.
Šimon. } Co je?
Voršila.

Voršila. Totě tuším hlas mého —

Taussig (zahlídne Barnabáše). Zas nějaký Goliat! To se raději ztratím, nežli bude zle. (Upláchne.)

Barnabáš (přiběhne). Spaste duši!

Voršila. No no, jen se zpamatuj! Co je?

Barnabáš. Dostaneme hosti!

Voršila. A to musíš tak hulákat?

Barnabáš. Však ty budeš také pískat, jako by tě bral na nože. Jsou to krocani.

Voršila. Cože?

Barnabáš. Totiž — ty můj Bože, už si nevidím do huby! Jsou to Indiáni!

Isidor. Jak?

Barnabáš. Tohle bude čistá existence! Voršilo, dobrou noc! adié, falešný světě!

Šimon. Běda, to je boží trest!

Voršila. Honem tedy utečme!

Šimon (chytne ji). Počkejte, já tu nezůstanu! Ženo, paní Voršilo, pane Barnabáši, vy jste udatný muž, chraňte mě, já vás postavím do kšaftu!

(Mezitím přiblížili se také osadníci, kteří vzadu pracovali.)

Betinka. Jen zvolna, lidé! nepozbývejte rozumu! Připravte se na útok, přichystejte zbraň, zataraste dvéře, braňte se, já vám pomohu!

Voršila. Honem tedy, nestůj jako přimrazený! Slyšíš?

Barnabáš (trhne sebou). Slyším! To je čistá existence! Kdyby tu byla alespoň nějaká barikáda! (Z dálí je slyšet houkání Indiánů.) Ah! tu je už máte! Řekněte jim, že nejsem doma! (Uteče domů.)

Ostatní (odkvapí za ním).

Výstup 5.

Polivokyta s houfem Indiánů rozličně ozbrojených; někteří mají sekery, jiní kyje nebo ručnice.

Polivokyta. Tu je také hnízdo takových cizozemských dravců, co sem přitáhli přes daleké moře, aby naše lesy posekali, naši zvěř pobili, naše domy popálili a nás do želez uvrhli! Běda jim!

Indiáni. Běda!

Polivokyta. Velké slunce nás vidí a slyší, ono svým synům pomůže a poplení nepřátele, jenž se září jeho neklaní. A nyní vzhůru na to hnízdo! Bořte, palte, nelitujte, na výstrahu všem, co ze svobodného národa otroky dělají!

(Hudba.)

(Indiáni strhnou křik a hrnou se se sekerami na stavení; s ručnicemi staví se za stromy nebo na ně vylezou; se střechy padne do nich několik ran, oni couvají, ale opět se rozběhnou; někteří rozdělávají oheň a házejí ho do stavení, to počíná vrchem hořet; dvéře se vypáčí, osadníci se vyřítí, oheň šlehá oknem — krutý boj. Tu vyjde **Betinka**, za ní **Isidor**, **Voršila** s uzlem, **děti**; kluci popadnou ještě kámen a hodí po Indiánech; nejzadnější **Barnabáš** s plnou nůší rozličných věcí, **Šimon** se ho drží; mezi tím trvá boj neustále.)

(Opona spadne.)

ODDĚLENÍ ČTVRTÉ.

Dekorace jako v prvním jednání.

Výstup 1.

Závora. Kapoun. Později **Terezka.**

Kapoun. Jděte v poledne kolem s lucernou, uvidíme, najdete-li pro svou holku lepšího muže, nežli — tento — já jsem. Chcete dobrého hospodáře? Podívejte se na mne, jestli tomu rozumím. Chcete politikusa? Zeptejte se — tento — kolem u všech úřadů, jestli mě neznají. Kam vítr tam plášť, to je moje politika. Nebo chcete řádného vlastence? Přijďte ke mně a uvidíte, co vynakládám na knihy; už po deset let kupuju si — tento — český kalendář.

Závora. Mne se neptejte, co chci, já nejsem při té věci hlavní osobou; musíte se ptát mé holky; najde-li ta na vás gusto — nu, s Pánembohem, ale abych ji do vás nutil, to mi nenapadne do nejdelší smrti.

Kapoun. Tak? A co s ní budete dělat, až vám — tento — zůstane na krku?

Závora. Kdo? moje dcera? Nu, to nebude tak obtížné břímě. Vyť si ji tam sám přejete.

Kapoun. Ale muži s kladivem, toť je hrozný rozdíl! Na mém krku — tento — nezakysne, ale na vašem zbude na ocet.

Závora. Nemějte starosti; takový ocet je dobrá, chutná věc. Ostatně vám musím zrovna říci, že moje dcera skoro žádnou chuť ku vdavkám neukazuje.

Kapoun. Vím, vím, ale to jen proto, že jí — tento — něco sedí pod šněrovačkou.

Závora. Nevěděl bych; co tam snad sedělo, dávno se vystěhovalo.

Kapoun. Tím líp; ale naše kmotry o tom ještě pořád — tento — klepají, a že vám zůstala dvakrát celá bez sebe jako mrtva, to prý pochází z tajné lítosti.

Závora. Babské klepy!

Kapoun. Tak se povídá. A tu není lepší pomoci, nežli když dáte holce — tento — něco pro potěšení, hehe!

Závora. Pro potěšení? snad hračku jako vy jste?

Kapoun. Děti svému štěstí někdy nerozumějí, proto jsou děti, a moudrý otec musí domlouvat.

Závora. No, vy byste byl arci hodné štěstí!

Kapoun. Pro takové děvče? To věřím, štěstí jako hora; jen jí to už nějak vyložte.

Terezka (vejde).

Závora. Ah, pojď sem, holka! Tuhle je náš soused Kapoun; dělá si to vyražení, že mi zas o tebe říká.

Kapoun (potají). Ale muži s kladivem, kdo bude tak — tento — horempádem do zelí —?

Terezka. Mně to dělá také vyražení.

Kapoun. Že dělá? Tatíku, co tomu říkáte? ono jí to dělá vyražení. Ó já si to hned myslil, já to měl dojista —

Terezka. Co?

Kapoun (vyvalí oči). No, že vám to tento — hehe! že budete mít radost.

Terezka. Až se mi oči zalévají. Snad jste spozoroval, že jsem byla poslední časy trochu zamyšlena; tu jste si tedy něco vymyslil, abych se zasmála.

Kapoun. Zasmála? Tento, sousede —!

Závora. Pozoruju, že vám nezpívá do noty.

Kapoun. No, milá panno Terezko, smát se můžete, to je zdravá věc; jen mi ale také — tento — řekněte, že budeme míti svatbu.

Terezka. Což je masopust, že chcete dělat maškaru?

Závora. Ale zatrolené děvče!

Kapoun. Panno Terezko, co to tento —? maškaru? já hospodář? já politikus a vlastenec?

Terezka. No, no, jenom nevykládejte věcí na krám, za které vám moudrý člověk ani krejcaru nedá; vždyť je to samé pozlátko.

Závora. Jak se zdá, milý sousede, holka nemá kuráž.

Kapoun. Vidím, vidím! Panenka si myslí bezpochyby ještě na švihák, co táhl — tento — do Ameriky; ale to si počká, hehe! ten sedí někde u nějaké mladé Indiánky.

Terezka. To je lež!

Kapoun. Anebo ho spolkla velryba.

Výstup 2.

Isidor zpívaje přichází s filcem za zádech. Předešlí.

Terezka. Co to? I můj Spasiteli! — toť je — (Běží Isidoru vstříc, najednou se ale zarazí.)

Isidor. Pozdrav tě Bůh, drahá Terezko! No, nedělej se, jako bys se ještě hněvala! Či nemáš opravdu pro mne žádné upřímné pozdravení? (Obejmou se.)

Závora. Co že je to? Pan Isidor už zase tady? z Ameriky nazpátek?

Kapoun. Jak? to je —

Závora. Ten tento z Ameriky, ano, velryba ho nespolkla.

Isidor (k Závorovi). Pozdrav vás Otec nebeský, můj nejmilejší!

Závora. Aj, aj, aj! tedy už nazpátek! a tak sám?

Isidor. Ostatní jdou za mnou, ale mně to šlo tuze pomalu, já se rozběhl napřed.

Závora. Vida, vida, tak nejednou! Což vám ta Kalifornie nesvědčila? Či jsme si to rozmyslili? vzpomněli jsme na Čechy?

Terezka. Pantáto!

Isidor. I nech ho, milá Terezko, ať si odlehčí, ať mi vymluví!

Kapoun. Ano, toho se držte! Vymluvte mu — tento — ať jde, odkud přišel!

Závora. Abych vám vymluvil? Což jsem já váš pěstoun nebo poručník?

Isidor. Mým otcem máte být!

Terezka. Ach ano, naším otcem!

Kapoun. Ouha — tento — to bych musel při tom také být!

Isidor. Já nechal hloupost za mořem a vracím se jako kajícný hříšník do mateřské země.

Závora. A to potřebujete hned tatíka? Pomalu s tím kováním!

Isidor. Doufám ho nalézti, otče Závoro!

Kapoun. Ouha — tento — ouha! jsou zde ještě jiní lidé, vlastenci, kteří nevyvandrovali!

Isidor. Pro Boha vás prosím, pantáto, kdo je tohle tlusté echo? Jindy jsem ho tady neslyšel.

Závora. To je náš hospodský po vašem kamarádu Barnabáši.

Isidor. Pan šenkýř? Proto se do všeho míchá! Hleďte si toho u svých sudů, a vy, milý pantáto, poslyšte, zač vás prosím.

Kapoun. Neposlouchejte!

Isidor. Při všech neenázích mého hloupého vystěhování povznášela mě jenom jediná myšlénka, myšlénka na Terezku!

Závora. Nechte si chuť zajít! Vy znáte moje mínění, o to se nezmění, dokud vy se nezměníte.

Isidor. Jsem už celý jiný.

Terezka. To je hned vidět.

Isidor. Jako by mě na rub obrátil.

Závora. Nedělejte šašky; to musíte teprva dokázat, a notabene: musíte něčím být! Či přinesl jste si z Ameriky snad pytel zlata?

Isidor. Zlato ne, ale zkušenost, a ta je nad zlato, třebas byla draze koupena.

Závora. Ale já nevím, že by se mohla zkušenost jíst.

Kapoun. A pít se také nemůže.

Isidor. Vždyť nechci Terezku hned, jen když budu mít naději.

Kapoun (k Závorovi). Držte se, pamatujte na mne!

Závora. Ale já vám nemohu dát hned ani naději. Ostatně jste se tuším s holkou špatně rozešli?

Kapoun. Vždyť byla o tom celá kronika.

Terezka. Ó, to bylo jen tak na oko, já věděla dobře, že mi zůstane Isidor věrným.

Závora. Ne, co ty holky všecko vědí, to je hrůza.

Kapoun. Což ale kdyby si byl panáček jinde — tento — něco vyhlídl!

Terezka. To není pravda!

Isidor. Pane šenkýři, chcete-li, povím vám, co jsem si vyhlídl. (Hrozí mu.)

Terezka. Ach, Isidore, drž mě, oči se mi kalí!

Isidor (ji zachytí). Co je ti?

Závora. Spasiteli, zas to na ni přichází! — Dítě! (Odstrkuje Isidora.) Jděte do horoucí výhně! to je beztoho jen vaší vinou! (Volá do domu.) He, Marjánko! Václave! kde jste kdo?

Isidor. Ale jen mi vysvětlete —

Závora. Táhněte, a nepřicházejte mi na oči.

(Děvečka a tovaryš vyběhnou a pomohou Terezku odvést.)

Isidor. Ale jen mi povězte —

Závora. Pryč odtud a nebuřte mi žluč! (Odejde do stavení.)

Kapoun (mne si ruce). Dobře tak! Umře-li, nedostanu ji sice, ale on si také — tento — hubu utře. Neumře-li, tedy ji nechci; to by mě jednou vyděsila, že bych nevěděl, jsem-li kapoun nebo slepice.

Isidor. Ale co se vlastně děje? Povězte mi —

Kapoun. Nelíbí se na džbáneček od čepu? — Dám — tento — nemíchané; nerad se míchám do věcí, hehe! rozumíme? Panenka má buďto uděláno nebo dodělává. To jste mohl také v té Americe zůstat. (Odejde.)

Výstup 3.

Závora. Isidor. Potom Afra.

Závora (rychle vyjde). Já nešťastný otec! Už je zas celá bez sebe, zrovna jako mrtvá, a to už po třetí!

Isidor. Po třetí?

Závora. Mlčte, beztoho v tom vězíte, neboť když se z těch mrákot probere, vždycky o vás mluví.

Isidor. Ale vysvětlete mi jen — jsem posavad jako omámen.

Afra (vejde se zbožím, jak obyčejně Tyrolky nosívají). Ah, dobrého zdraví, pánové! Kupte šátky, vesty, všecko pevná barva, na slunci i na dešti, a to je nyní vzácná věc.

Závora. I jděte svou cestou a dejte mi svatý pokoj.

Afra. Proč ne, máte-li jen k tomu připravené srdce? bez toho to nejde; ale jak vidím, není mezi vámi tuze mnoho milovnosti pokoje, ještě brousíte meč vášní.

Závora. Co víš ty, mladá světoběžnice?

Afra. Právě proto znám lidi a vím na první pohled, co se v nich děje. Ty, příteli, ku příkladu, máš doma něco nemocného, nějakou dcerušku, a nevíš si pomoci.

Závora. Jsi raráškova sestřenice?

Afra. Něco míň. Holce je snadná pomoc, to mi věř, jen jí dej, po čem srdce touží, a bude po nemoci.

Isidor. O ty moudrá orodovnice!

Závora. Cože je to?

Afra. Ty jsi proti němu, že byl v cizině; safraporte, to bych já také nesměla doufat, že kdy hocha dostanu. Já musela také z domácích hor, také jsem neměla stání, když jsem slyšela o světě povídat;

ale proto jsem přece tělem a duší dcera vlasti.

Závora. Ale netluč darmo jazykem; toť je docela jiná věc.

Afra. Všecko jedno; srdce nejsou do jedné formy dělána.

Isidor. To je to!

Afra. A že to tebe z domu nežene, může se v jiném něco jiného ozývat, jmenovitě když se doma dějou věci, že má člověk srdce sklíčeno.

Isidor. To je to!

Afra. To si vyběhne, vybouří se, utichne a přijde zas nazpátek. Mlč, příteli, a chystej svatbu! Ty máš pěkné hospodářství; domácí půdu bude ženich rád okopávat a potem zalévat.

Isidor. Oh, a jak!

Závora. Ale já nechci!

Afra. Stafraporte, musíš!

Závora. Ale u všech všudy, co se pleteš do věci, do kterých —

Afra. Já tvé dceři slíbila, že jí pomohu, a musím dostát slovu.

Isidor. Ó zaplať vám to Otec nebeský.!

Závora. Ty? mé holce?

Afra. Co se divíš? Myslíš, příteli, že se musí holka tatíkovi ze všeho zpovídat? Já ti povídám, dej jí tohoto ženicha, lepšího blázínka nedostane, nebo jí ho odloudím.

Isidor. Buďte tak dobrá!

Afra. Ó, však já vím, že se mu jinde také jiné líbily.

Isidor. Pst!

Afra. A mohla bych povídat —

Závora. Cože?

Afra. Jen líbily; tobě se také ledaco líbí; proto nemyslil na nic zlého a zachoval srdéčko jako v bavlnce.

Závora. Pro mne je mohl třeba ztratit.

Afra. Já tedy povídám, až přijde holka k sobě, řekneš jí: „Máš ho mít!" a stojím ti za to, že neomdlí.

Závora. Tys blázen, a já nemám času s tebou se zlobit. (Chce odejít.)

Afra. Ouha, tak mi neuklouzneš! Dříve mi slib, že dáš své dceři ženicha, když procitne, jakmile já odejdu, a když ho bude zase hned volat.

Závora (pro sebe). Kdo je ta osoba, že jí to nemohu zhola odepřít?

Afra. No, bude to?

Závora. Nu ano, ano!

Afra. Tak, staroušku, a (k Isidorovi) tuhle jí dáš něco na svatbu. (Dá mu malou škatulku.) Řekni, že jí to posílá osoba, které jednou tři vlasy svěřila.

Isidor. Tři vlasy?

Afra. To není tuze mnoho, můžeš být pokojný, a vůbec musíš hledět, abys si poklad, jaký je hezká, věrná žena, zasloužil; tu uděláš nejlépe, když budeš mít pořád na paměti, že je žena korunou všeho stvoření, a že byste ubozí mužíčkové byli bez ženských jen malí, málomocní trpaslíčkové.

Píseň.

Když dáte pozor, tu je na muži znát,
že musí ho žena vždy do formy dát;
tam v ráji ho udělal z hlíny jen Bůh,
skrz ženu však vejde v něj srdce i duch;
ať muž se vychloubá, že světa pán
a ženě za vůdce a vladaře dán:
chytroušek ženuška se bude jen smát,
[a s pánem jak s panenkou z dřeva si hrát.]

Když muž ale cenu své ženušky zná,
tuť také v ní věrnou pomocnici má,
a chce-li on přece cos velkého hrát,
vždy bude mu ženuška po boku stát.
Nechť boj kyne pro vlast neb pokoje květ,
vždy bude ti ženuška nejkrasší svět;
hleď tedy svou ženušku laskavě ctít,
[pak budeš už anděla na světě mít.]

Závora. Ne, jaká je to osoba! Mně se točí hlava, že nevím kde se za ní popadnout. (Odejde.)

Výstup 4.

Barnabáš, Voršila, děti, Šimon a jiní vystěhovalci. Předešlí. Později Terezka a Závora.

(Mezi tou scenou schází se pomalu vesnický lid a vítá příchozí. Afra se nepozorována vytratí.)

Barnabáš. Zpívejte laudamus! polibte, děti, zem; tu jsme zase, a teď nás odtud ani deset koní nedostane; děj se co děj, snad bude předce nějaká existence!

Voršila. I ba; hůř se nám nepovede, nežli když jsi byl presidentem.

Barnabáš. Voršilo, taceti! Mně je teď, jako by mi byly okolo srdce obruče praskly! To české povětří a to pivo! To je Amerika hadr!

Voršila. Všecko dobře, ale jak se tady zmůžeme?

B a r n a b á š. Nezoufej, sedmá svátosti! Podívej se, tohle jsou dvě ruce, které ještě něco vydají.

Š i m o n. Dovolte, přátelé, abych já se o to postaral.

B a r n a b á š. Cože?

Š i m o n. Jsem starý muž, koukám do hrobu, vy jste učinili se mnou jako Samaritán ve vaší velké knize; na mně jste vyplnili slova učitele svého, jehož moji otcové ukřižovali; doplňte míru lásky své a nechte mě u sebe, vždyť se modlíme k jednomu Bohu, Hospodinu od věčnosti, a jiného nemám na světě. Zatlačte mi oči a napište na hrob: Zde leží vděčný člověk! (Sahaje na kapsu náprsní.) Já něco zachoval, myslil jsem na poslední hodinu; teď se podívám, není-li vaše hospodářství zase na prodej. (Odejde do hospody.)

B a r n a b á š (poslouchal s podivením). Co je to? Voršilo, toť bude soudný den! Slyšela jsi?

V o r š i l a. Slyšela, a srdce mi trne radostí.

B a r n a b á š. Děti, skákejte! zas bude existence! (K Isidorovi.) Nu, a co ty zde stojíš jako podřezaný kačer?

(Terezka vyběhne, za ní Závora, který počne mluvit s vystěhovalci.)

T e r e z k a. Pusťte mě, nechte mě! Ah, můj Isidore!

I s i d o r. Terezko.

T e r e z k a. Teď jsi můj, teď se vyplnila přípověď!

I s i d o r. Jaká?

T e r e z k a. Nesmím o tom mluvit. (Pro sebe.) T ř i d n y chtěla ode mne. Rozumím ti dobrá lesní panno! za tři krátké dny štěstí celého života!

I s i d o r. Nu, jestli myslíš. Ale byla tady nějaká cizí osoba a nechala ti tuto škatulku; že prý jsi jí dala jednou tři vlasy. To ti posílá na svatbu.

T e r e z k a. Ta tady byla? Ah, podívejte se, pantáto, co jsem dostala ku svatbě!

Z á v o r a. I co ti to napadá!

T e r e z k a. Dejte se uprosit, drahý pantáto!

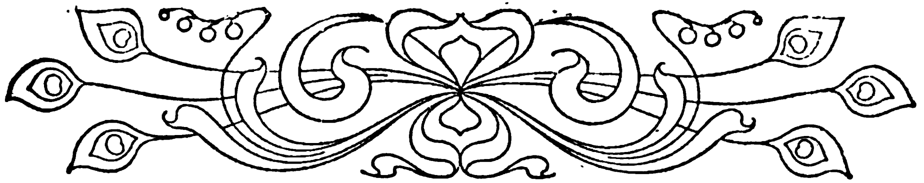
Z á v o r a. Nu, pro mne; chce-li pan Isidor místo dětí mé p o l e vzdělávat —

I s i d o r. Pole, role, luka, lesy! všecko, co budete chtít!

Z á v o r a. Tedy s Pánembohem!

B a r n a b á š. Tak, tatíku, tak to mám rád! Teď je nechte shodit s kazatelny, a až budou okolo nich děti obskakovat, učte je písničce: „Kde domov můj, kde vlast je má!“

(Za všeobecného zpěvu opona spadne.)

VENKOVSKÝ POSLANEC, ANEB: JEN S PRAVDOU VEN!

Veselohra ve 3 jednáních. (Dle A. Berly).

Psáno r. 1851. — Divadelní ochotník z r. 1868.

OSOBY:

Pan Zlatohorský ze Zlatodolů, boháč.
Albín, jeho bratrovec.
Eliška, jeho neť.
Anastazie, jeho sestra.
Erazim Sádlo, hospodářský rada } u Zlatohorského
Krizostom Břicháček, správec } u Zlatohorského
Pankrác Křivka, vrchní } u Zlatohorského
Paní Velenská z Velenova, vdova.
Pan z Nemajetína.
Poctiva, bohatý kovář.
Voršila, jeho žena.
Anna, jejich dcera.
Vojtěch, kovářský tovaryš.
Podkova, starší tovaryš.
Skoba, zámečník.
Opatka, švec.
Johanka, panská u Velenské.
Jakub, } sloužící.
Antonín, } sloužící.

Páni a paní. Přátelé paní Velenské. Lid venkovský. Kováři.

Hra v 1. a 3. jednání na statku Zlatohorského, v 2. jednání v městě.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Náves. V levo kovárna, v pravo velký dvorec. V pozadí živý plot, v něm dvéře a přes něj vyhlídka na hory.

Výstup 1.

Anna, v oděvu venkovském vyjde z kovárny. Vojtěch za ní, v oděvu kovářském.

Vojtěch. Počkej trochu, Aninko!

Anna. Co pak chceš? Vždyť jsem ti už dala svačinu.

Vojtěch. Tak? myslíš ty, že nepotřebuje člověk k úplné spokojenosti nic než svačinu? To já myslím docela jinak. Vidíš, Aninko, já jsem již celý rok u tvého otce v díle, a musím říci, že je to dokonalý muž. Daleko, široko jsou lidé mého smýšlení! Je-li řeč o jeho bohatství, tu se říká: (s úctou) Ah! nebo o jeho moudrosti, (sejme čapku) ah! o jeho tělesné síle, (jako strachem couvaje) ah! — a je-li řeč o jeho dcerušce, tedy praví mladý i starý svět jednohlasně se mnou (vzdychne) ach! —

Anna. Tak? A to je to všecko, co lidé o mně praví? Na mou věru, to je velmi dlouhochvilné. (Zívne.) Ah!

Vojtěch. Jakže, Aninko, ty zíváš? jsi ospalá? Jenom neusni, já ti musím něco důležitého povědít, ale jen tiše — pst! aby to nikdo neslyšel. (Tiše a zajíkavě.) Ano, já — já — (vzkřikne) já miluju!

Anna (lekne se, pak zvědavě). Koho pak?

Vojtěch. Aninku — tebe!

Anna. Ah tak, to je něco jiného! Ale nač ten povyk? Musíš být takový křikloun?

Vojtěch. Tu to máme; sotva někdo něco chce, už se mu řekne, že je křikloun! No, jak je, Aninko? můj roztomilý Anoušku! miluješ mne také?

Anna (úzkostně). Jestli to otec —

Vojtěch. Nemluv o otci, když mluvím s dcerou; mluv upřímně, miluješ-li mne; jestli ne, tedy půjdu do světa, dál a dál, až budu co nejdále daleko!

Anna. Jak, snad bysi nechtěl do širého světa?

Vojtěch. O, já půjdu ještě dál, třeba za svět, ze světa.

Anna. Nedělej hlouposti! ty, ten nejlepší tovaryš v celé kovárně!

Vojtěch. Ano, já ten nejlepší tovaryš.

Anna. Ale můj Bože, toť by byla hrůza.

Vojtěch. Ať si je. Ty víš, Aninko, tvůj otec má přísloví, dle kterého se celý jeho život řídí, a to zní: S pravdou ven! Vidíš, vzhledem k tobě jsem celý tvůj otec, a dle toho přísloví s pravdou ven! ptám se tě nyněkd: Aninko, máš mne ráda?

Anna. Myslím, že by se otec hněval, kdybych ve věci tak důležité pravdu neřekla, a protož pravím: Ano, Vojtěše, já tě mám tuze ráda.

Vojtěch. Tuze? O, to „tuze" staví mne na třetí stupeň mého štěstí! Aninko, já ti musím za to dát hubičku.

Anna (zdráhajíc se). Ale co ti napadá?

Vojtěch. Nezdráhej se, Aninko! Já to myslím upřímně, věru! (Políbí ji.)

Výstup 2.

Poctiva a Voršila vyšli ku konci výjevu z domu. Předešlí.

Voršila. Co se to děje? A tohle jsou krásné věci!

Vojtěch (lekne se). Mistr a —

Voršila. A mistrová.

Anna (též uleknuta). Matka a —

Poctiva. A otec; ano, teď jsme pohromadě.

Voršila (k dceři). To jsou hezké věci, roztomilé — darmo povídat.

Anna. Matko, já to více neudělám.

Poctiva. Nu, a co pak on tu stojí a lelkuje? Mluvil něco, vždyť byl prvé jak náleží v proudu.

Vojtěch. Pane mistře — já — (zmuží se). I co, já budu mluvit; vždyť to není žádný zločin. Pane, mistře —

Poctiva. Počkej! (Jde ke kovárně a volá.) He, hoši, pojďte ven — všickni!

Vojtěch. Co pak to má být?

Anna (prosíc). Maminko!

Voršila. Ticho!

Výstup 3.

Podkova a ostatní chasa kovářská. Předešlí.

(Postavení: Anna, Voršila, Poctiva, Vojtěch, Podkova, chasa.)

Všickni kováři. Co chcete, pane mistře?

Poctiva. Poslyšte: tuhle stojí Vojtěch, váš spolutovaryš. Já ho zastihl, jak mou dceru tajně líbal. Mně se ale všecko protiví, co je tajno a skryto, protože to je nepravé, neboť pravda jde vždycky rovnou cestou ven! Teď musí dokázat, že jednal dobře, a vy, jakožto tiší svědkové, vynesete nad ním ortel! — Chcete?

Všickni. Chceme, ano!

Podkova. On jí políbil? Ha, proklatý ničema!

Poctiva. Teď mluv, Vojtěše!

Vojtěch. Aha, mistr chce držet veřejný soud. — Inu, proč ne? alespoň nemusíme čekat na porotu tak dlouho, jako naši novináři. — Tedy, pane mistře, já mám Aninku rád! Vy nejste člověk, abyste koukal na stav nebo na peníze, a dal dceru muži, který ji nemiluje. — Nemám pravdu?

Všickni (bez Podkovy). Ano, ano!

Vojtěch. A co jste řekl o tajnosti a skrytosti, s dovolením, to není pravda! Poněvadž si chci vaši dceru vzít, tedy jest ona první osoba, které se musím na to zeptat; pak přijdete teprva vy. Nemám pravdu?

Všickni. Ano, ano!

Podkova. Ne!

Vojtěch. Kdo praví že ne?

Podkova. Já! Poctivý muž jde dříve k rodičům, a u přítomnosti vážené panny dcery přednese otázku, zdali by — jestli by —

Vojtěch. Najde-li ale ku příkladu poctivý muž váženou pannu dceru samotnou, protože rodičové doma nejsou — a místo co by měl mluvit, na polovičné cestě obrátí, tedy je dle mého zdání hlupák, a zasluhuje, aby hned po něm švarný tovaryš přišel, a pannu před nosem mu ulovil. Mám pravdu nebo ne?

Všickni (se smějou). Dobře, pravda!

Voršila. Ty starý, mně se zdá, že má Vojtěch pravdu; víš, ty jsi tehdáž také —

Poctiva. Ticho, stará žvastalko!

Vojtěch. A vidíte, mistře! — Aninka byla samotna, vy jste nebyl právě po ruce a poněvadž — poněvadž bez toho svou dceru žádnému jinému nedáte, nežli kováři —

Poctiva. S pravdou ven! To je mé přísloví. To jsi uhodl, moje dcera musí dostat jen kováře. Jsi takový?

Vojtěch. Alespoň si to myslím.

Poctiva. Voršilo! Anno! (Šeptá jim něco, načež obě do domu odejdou.) Nyní dejte všickni pozor! (Mluví s tovaryši.)

Podkova. Čert vem toho chlapa! on mne připraví o všecku naději.

Vojtěch. Jsem žádostiv, co má starý v kotrbě.

Výstup 4.

Voršila a **Anna**, obě nesou veliké, ale pěkné kladivo. **Předešlí.**

Anna. Ne, já nemohu už dále. (Pustí kladivo.)

Voršila. Na mou věru, to kladivo má zpropadenou váhu — darmo povídat.

Poctiva. Toto kladivo je dědictví po mém otci, dědovi a pradědovi, jestiť to podobenství jejich síly. Od syna přecházelo na syna, až i na mne došlo. Ale poněvadž já žádného syna nemám, tedy je dostane muž mé dcery. Nynčko, Vojtěše, pozdvihni to kladivo nad hlavu a přisahej mi, že uděláš mé dítě šťastné, a že zůstaneš po celý svůj život řádným kovářem.

Vojtěch. Nemáte-li nic jiného, tedy — (pozdvihne kladivo, nechá jej ale hned zase padnout). Stafraporte, to je tíž!

Voršila. Darmo povídat.

Poctiva. Nuže tedy, pozdvihni jej, Vojto!

Vojtěch (na darmo se snaží). Nejde to!

Podkova (pro sebe). Hahaha! to mě těší!

Poctiva (vezme kladivo a nad hlavu jej vyzdvihne). A to chceš být řádným kovářem? Tu se podívej! Nyní přisahám svatosvatě, že dostane jenom ten mou dceru za ženu, který toto kladivo tak pozdvihne jako já!

Anna. O Bože!

Vojtěch. Ale pane mistře! Nač pak musí právě to kladivo —

Poctiva. Vždycky s pravdou ven! to je moje přísloví. Má-li ale člověk vždycky a všude jen pravdu mluvit, tedy je k tomu vůle, pevné mysli a síly potřebí; vůle, aby ve světě, kterýž je ustavičná lež, pravdě průchod opatřil; pevné mysli, aby každé lži a utrhání neohroženě čelo ukázal — a síly, aby každého smělého lháře a utrhače přemohl. A takového muže musí moje dcera dostat.

Všickni. Ano!

Voršila. Ano, to máš pravdu, muži, naše holka musí dostat muže — muže — ano, darmo povídat!

Vojtěch. Ale mistře, co pak mám tím kladivem lidi tlouct, když budou lhát?

Poctiva. To ne, ale jistí lidé mají více strachu před sílou tělesní, nežli před sílou duševní — a když pak řádný muž před nimi stojí, tedy jim odolá; tu si netroufají lhát, začervenají se nebo zblednou, koktají — a nežli se jich člověk dotkne, povědí pravdu. No mám dobře, nebo ne? Nynčko jděte zase ku své práci.

Podkova. Ať žije náš mistr!

Všickni. Ať žije! (Odejdou do kovárny.)

Podkova. Mistře, vy jste statečný muž, vy —

Poctiva (jakoby z nenadále pozdvihne kladivo).

Podkova (rozpačitě). Můžete mi věřit, já — já jdu po své práci. (Odejde za ostatními do kovárny u největších rozpaků.)

Poctiva. S tím to také nevypadá dobře!

Vojtěch (žalostně). Nanoušku!

Anna (taktéž). Vojtíšku!

Vojtěch. Já nemůžu kladivo pozdvihnout.

Anna. To je hloupé kladivo!

Poctiva. Jdi ku své práci!

Vojtěch. Mistře, já nechci nic říci — ale — mně se zdá, že zůstane Naninka starou pannou.

Anna (smutně). O Bože!

Vojtěch. Kde pak najdete hned, mistře, tak silného muže, zvláště nyní!

Poctiva. To nic nedělá. Teď je století silných duchů, později z toho budou silní mužové.

Vojtěch. Ale o těch silných duchách je teď hrozně málo slyšet, a čekat na ně až do budoucího století, to bude Nanince přece tuze dlouho. Měj se dobře, Nanoušku! a sejdeš-li se náhodou s tím kladi-

vem, tedy ho ode mě pozdravuj. (Odejde do kovárny.)

Anna (plačíc). Otče!

Poctiva. Nu?

Anna (mrzutě). Otče! (Prosíc.) Pantáto! (Plačíc.) Tatínku! (Běží plačíc do domu.)

Voršila (si utírá oči zástěrou).

Poctiva. Voršilo! Ty snad nebudeš — Voršilo!

Voršila (zlostně). Dej mi pokoj! Ty jsi člověk — ne, darmo povídat!

Poctiva (vlídně). Voršilo, teď jsme spolu třicet roků již šťastně prožili a spokojeně — a dnes ponejprv měl by tě způsob mého jednání mrzet?

Voršila. Mrzí mne! Či nemám snad pravdu? Neuděláš to děvče nešťastné? Vojtěch je hodný člověk, a kdyby na to přišlo, aby se měl dům neb dvůr chránit, nebude při tom zajisté poslední!

Poctiva. To máš dobře!

Voršila. To máš dobře! arci že mám dobře — já mám vždycky dobře!

Poctiva. Ano, stará, ty máš opravdu dobře! — On je věrný a pilný, jako zeť nám neudělá žádnou hanbu, a proto se musí naučit kladivo pozdvihnout. Každý člověk má svou slabou stránku, zvláště když je otcem; jeden žádá od svého zetě bohatství, druhý stav a úřad; já žádám sílu a lásku k pravdě.

Voršila. Nu, pro mne! dělej co chceš. Bude-li ale holka nešťastná, tedy tě vezmu za ucho; neboť ona je mé dítě, moje radost, můj mazánek.

(V tom je slyšet za scénou o pomoc volání.)

Poctiva. Co pak je to? (Oba dívají se do zadu v levo.)

Voršila. Milostivé nebe! tamto na vrchu — na silnici — kočár —

Poctiva. Koně se splašili — letějí k oužlabině — rychle na pomoc! (Běží v tu stranu.)

Voršila. Muži — pro milosrdenství Boží — pomoc, pomoc!

(Z domu přijde Anna, z kovárny tovaryši.)

Vojtěch. To musím být také při tom! (Běží ještě s několika tovaryši za mistrem.)

Voršila. On běží zrovna koním vstříc — umučená hodino! (Zakryje si oči rukama.)

Anna (úzkostně). Matko, matko!

Všickni (volají). Už je dobře, koně stojí!

Voršila. Nestalo se nic? — Buď Bohu věčná chvála.

Výstup 5.

Všecko hrne se do zadu, odkud Poctiva paní Velenskou ve mdlobách přináší, později za nimi Vojtěch s lidmi, kteří pana z Nemajetína přinášejí.

Poctiva. Židli sem, hoši, rychle! (Přinesou židli, on paní Velenskou na ni posadí.) He, Voršilo, Anno, nestůjte! Vždyť je ta panička ve mdlobách.

Voršila. Ano, hned, hned! Pojď, Anno, se mnou. (Odejde za dům.)

Anna (úzkostně, váhajíc). Můj, kde pak je Vojtěch? Jen jestli se mu něco — ah, tu přichází.

Vojtěch (vyjde s lidmi, kteří pana z Nemajetína nesou). Honem, lidičky, lavici pro pána! On neslyší — nevidí! (Podkova přinese lavici, a na ni položejí pana z Nemajetína.)

Poctiva. Ticho, panička přichází k sobě.

Velenská (otevře oči, ohlíží se a rychle vstane). Jak vidím, jsem zachráněna. Já omdlela! zpropadená slabost, alespoň nemá nikdo pozorovat, že jsem byla v smrtelné úzkosti. (Velmi lehce, přívětivě, ale poněkud koketně.) Dobré jitro, moji milí!

Všickni (děkují s podivením).

Vojtěch. Ta dělá, jakoby se nebylo nic přihodilo.

Anna. A dává dobré jitro — v šest hodin večer.

Poctiva. Slečno, nebo paničko —

Velenská. Paní Velenská z Velenova.

Poctiva. Ah! paní Velenská, mám tu čest vám oznámit, že jste u mne docela v bezpečnosti.

Velenská. Co to má znamenat?

Poctiva (stranou). Ach, ta má pichlavý jazejček! (Nahlas.) Nu, myslím, že je po nebezpečenství — koně letěli k propasti —

Velenská. Ah — rozumím! Vy jste mne zachránil a sem přinesl. Děkuji! Ale bylo to zbytečné. Koně polekali mne sice trochu svou divokostí, ačkoliv to tak nebezpečné nebylo, neboť můj průvodčí je velmi srdnatý a neohrožený; ten by je byl sám skrotil.

Poctiva (stranou). Nu, ta umí lhát! ale počkej! (Nahlas.) Že je pán velmi srdnatý a neohrožený, to rád věřím, neboť

on by se teď nehnul s místa i kdyby z kanonu vystřelil.

Velenská. Co tím chcete říci?

Poctiva. Jen pravdu; tu se podívejte na toho srdnatého a neohroženého pána.

Velenská. Co vidím? bez sebe? Hahaha! Pane z Nemajetína!

Poctiva. Prosím, neračte se namáhat. Váš hlas nevydá jako dělo. Tu přichází právě moje stará. Ta umí mrtvé křísit.

Voršila (přináší konev vody). Tu je voda, čerstvá a studená — darmo povídat!

Poctiva. Dej sem! (Leje panu z Nemajetína do obličeje.) Ať slouží ke zdraví!

Z Nematína (vyskočí a vrávorá). Ah — ah, u čerta, kde pak jsem? Toť je voda! (Utírá si obličej šátkem.)

Poctiva. Mám tu čest —

Z Nemanic. Věčný Bože! (Couvá leknutím, jak spatří kováře.) Tyto strašlivé, černé postavy! nejsem snad mezi loupežníky? nebe mi přispěj a jeho andělé!

Velenská (přistoupí k němu). Ale, pane z Nemajetína, pozbyl jste rozum?

Z Nemajetína. Ha, co vidím? i vy, milostivá paní? o my ubožáci!

Velenská. Mlčte, vždyť jsme v bezpečnosti — u svých občanů! Styďte se, bázlivče!

Z Nemanic. My jsme tedy v jistotě? (Najednou se vypne.) Já nejsem žádný bázlivec, moje milostivá. A na důkaz toho zde moje ruka tomu, který nás ochránil.

Poctiva (úsměšně). Opravdu? Nu, třeba! (Podává mu ruku.)

Z Nemajetína. Pozor, můj příteli, pozor! (Svlíká rukavičku.) Vidíte, já dostal tyto rukavičky na památku, a tu tedy pochopíte —

Poctiva. Ovšem, ovšem! (Stranou.) Nu, počkej, blázne! (Tiskne mu ruku vší silou.)

Z Nemajetína (křičí). Ah, můj drahý, milý, jediný příteli, bratře, ach anděli — ďáble! pusťte mne! to tisknutí je k zbláznění.

Poctiva (pustí jej). Ah — odpusťte, já myslil, že jste mi roveň. —

Z Nemajetína. Já vám roveň? Ale jak pak vám to mohlo napadnout?

Poctiva. Inu, člověk se někdy omýlí. A nenazýval jste mne sám prvé svým přítelem, bratrem a andělem?

Z Nemajetína. Ano, ano, můj nejlaskavější!

Poctiva. Mějte si po druhé někoho jiného za blázna.

Velenská. Hahaha! dobře se vám děje, můj pane, proč jste chtěl být populárním.

Voršila. Ráda věřím, že to jemnostpána bolelo, můj muž má sílu — to je síla — darmo povídat!

Poctiva. Nehněvejte se, pane! Já to zle nemyslil. Nechtěl byste s mou starou jít do domu? ona vám podá něco k občerstvení.

Z Nemajetína. K občerstvení? ah, to je roztomilé; ten nápad se mi líbí! Já zaplatím, co budete chtít.

Poctiva. U nás se pohostinství neplatí.

Z Nemajetína. Že ne? Ah, to je rozkošné! Vidíte, v tom případu jsme si rovni. Já nikdy neplatím — to jest, já nenechám nikdy platit, u mne je všecko darmo. Nuže tedy, moje roztomilá hospodyně, smím se opovážit kráčeti po vašich šlépějích?

Voršila (lichocena). Ah, milostpane — jste tuze laskavý. Prosím, pojďte jen za mnou! — Ah, to je pán, učiněný mudrc. Ten mluví — to je řeč — darmo povídat! (Odejde s ním do domu.)

(Tovaryši zatím odešli do kovárny. Vojtěch i Anna již dávno za domem zmizeli.)

Poctiva. Nu, paní Velenská, nechtěla byste také do domu?

Velenská. Ne, děkuji; řekněte mi raději, co se stalo s mým kočárem?

Poctiva. Ten stojí před kovárnou, koně jsou v maštali. Kolo je zlámané, a moji lidé jej spravějí.

Velenská. Ale můj kočí a sloužící?

Poctiva. Jsou též v kovárně u mých lidí.

Velenská. Dobře; tedy zatím spolu pohovoříme, nežli se pan z Nemajetína občerství.

Poctiva. Jakže? chcete hovořit? K tomu se hodí moje stará lépe nežli já.

Velenská. Mně je ale vaše společnost milejší.

Poctiva. Jsem tedy k službám. Musím ale napřed podotknout, aby se milostpaní mých slov někdy nezhrozila; ony se řídí dle mého hesla: s pravdou ven!

Velenská. Ah, toť bude velmi zábavné! já mám také heslo, ale to zní: Jen všady lež!

Poctiva (se diví). Jakže? co pravíte?

Velenská. Pravdu, když řeknu: lež je moje heslo. A věřte mně, že s ním o mnoho lépe pochodím, nežli vy se svým.

Poctiva. Ah!

Velenská. Je to přirozená věc! považte jen, mnoho-li lží a mnoho-li pravdy v našich časech se vyplnilo — pak není vaše heslo na místě; neboť kdybyste chtěl neustále jen pravdu hlásat, jistě vás brzo donutějí, že budete mlčet.

Poctiva. Lépe mlčet, nežli lhát.

Velenská. Ve svědomí svém máte dobře, ale ne před jistými lidmi. Pravda jest jako včela, která vypustí žihadlo a musí za to zahynout. Pravda jest nahá a svět se od ní odvrací a volá: „jaká neslušnost!" lež ale je ozdobena krásným rouchem, a protož volá zaslepený svět: „Ah, to je spanilost!" Protož mi dejte pokoj s pravdou! to je žebračka, před kterou se dvéře vzácných pánů zavírají; lež ale na proti tomu je panovnice s úplným komonstvem diplomatů; podvodníci a uplacení křiklouni ponejvíce z potutelného kmene Abrahamova jsou její ochranci a kavalíři, a lid její jsou nemravní lehkověrníci, které šálí a oslepuje. Její říše ale je celý svět.

Poctiva (chce něco namítat.)

Velenská. Neodmlouvejte mi, já tomu lépe rozumím, neboť měla jsem příležitost ohlídnout se v společnostech vyšších, kde lež a klam své trůny mají. — A teď k něčemu jinému: Komu náleží tento statek?

Poctiva. Panu Zlatohorskému — bohužel!

Velenská. Jak — panu Zlatohorskému?

Poctiva. Znáte ho?

Velenská. Já? — ne!

Poctiva. Dle vašeho hesla znamená to: ano!

Velenská (hrozí mu usmívajíc se). Tiše! proč pak jste prvé řekl: bohužel?

Poctiva. Proč? protože pán tohoto statku o svou majetnost hrozně málo dbá, a úředníky své dle libosti řádit nechává a ti šidí, kde a jak jen mohou. — Důkaz toho je hned ta špatná silnice, jenž vede přes hory a na které byste málem o život přišla.

Velenská. Kde pak je pan Zlatohorský?

Poctiva. On žije v městě, ale teď musí k nám na venek: my, občané zdejší, ho k tomu donutíme.

Velenská (jakoby ji to bylo lhostejně, ale přece pozorně). Tak? a jak pak to chcete vyvést?

Poctiva. My si vyvolíme důvěrníka — poslance — ten půjde k panu Zlatohorskému a poví mu všecko darebáctví jeho úředníků; on pak musí přijít ven a sám se přesvědčit.

Velenská. Ah, tedy deputace. Pamatujte se, můj milý, že v takových případech musí se předně mlčet, aby protivníci se to nedověděli; pak se musí diplomaticky lhát a nebo jen časem — ale jen časem a ne časně — pravda mluvit.

Poctiva. Ah, což, my budem mluvit, jako vždy jindy, jak a co máme na srdci — to je to všecko, a také to pravé.

Velenská. Nu, jak myslíte! Ale doufám, že budete brzo mého smýšlení.

Výstup 6.

Antonín. Předešlí.

Antonín. Milostpaní, kočár je zase v pořádku; můžete každé okamžení odejet.

Velenská. Tedy nemeškejme. Oznam panu z Nemajetína, že pojedeme.

Antonín (odejde).

Poctiva. Račte odpustit, jsem-li zvědavý, ale kam pak jedete?

Velenská. Do města. Byla jsem navštívit jistou příbuznou, která několik mil odtud bydlí. Pane, ještě jednou moje nejsrdečnější díky za vaši ochotu, kteráž mi život zachránila, a buďte ubezpečen, že na dnešní den nezapomenu.

Poctiva. Dovolte, je to teď lež nebo pravda?

Velenská. Zde moje ruka, že je to pravda, a zůstane tak dlouho, až na tento den (lehce) zapomenu.

Poctiva. Ah!

Výstup 7.

Pan z Nemajetína z domu, v ruce nesa chléb s máslem, na němžto ještě kousky uzeniny leží, později Vojtěch a tovaryši. Předešlí.

Z Nemajetína. Co slyším? již pojedeme? To je časně, já se ještě neobčerstvil.

Velenská. Prosím, nenechávejte se vytrhovat; vždyť mohu jeti sama.

Z Nemajetína. Jak? (Pro sebe.) To bych si musel vůz odtud zaplatit! (Nahlas.) Ne, ne, moje drahá! Já vás nemohu na žádný spůsob samotnu a bez ochrany nechat.

Velenská. A co se týče ochrany, to jste dokázal před chvílí již tak mnoho, že vás déle obtěžovati nebudu.

Z Nemajetína. Ne, ne — to nejde! Já pojedu s vámi! Adieu! za vaše vyčastování dám vám revangé budoucně, kdy budete chtít, všecko jedno; u mne, pana z Nemajetína, je všecko darmo.

Velenská (kovářům, jenž na jeviště přicházejí, dává sáček). S Bohem, lidičky! Vezměte tohle na zpropitnou, malý důkaz mého díku za prokázanou službu. (K Poctivovi.) Nezapomeňte na má slova! Mlčeti, lháti a jen někdy pravdu mluvit, to jsou hlavní zásady života v našem věku. (Odejde, Poctiva ji provází, pan z Nemajetína jde za nimi.)

Vojtěch (prohlíží sáček). Co vidím? samé stříbro! Hoši, co počnem s těmi penězy?

Tovaryši. Propíjem je!

Vojtěch. Ne, to neuděláme; ale já udělám jiný návrh: rozdělíme to na čtyry díly a dáme jeden na národní divadlo, druhý zdejší chudině, třetí do naší pokladnice pro nemocné a vdovy a za čtvrtý díl uděláme si bene! Jste s tím spokojeni?

Tovaryši. Ano, ano! tak to uděláme!

Vojtěch (rozjařen). A teď si na to zazpíváme tu naši!

Tovaryši. Ano, naši kovářskou; začni Vojtěše!

Vojtěch (zpívá):

Není může nad kováře!
muž on celý přímé tváře,
on zná státi na svých nohou,
on též tuhé rámě má;
díla věčná, krásu mnohou
rukou, hlavou vykoná!
U nás, u nás jde ráz na ráz,
tu rána na ránu co hrom dopadá,
na darmo nižádnou kovář nezadá.

Sbor tovaryšů (opakuje vždy refrain):

U nás, u nás jde ráz na ráz,
tu rána na ránu atd.

Vojtěch. Kovář má rád všecko rázné,
řeč ni rány nezná prázdné,
slovo mužné, rány hrotné,
statný čin pro dobrou věc;
a tak ohne, zmlátí, protne
každý odpor našinec!

Sbor. U nás, u nás atd.

Vojtěch. Kovář je vždy muž od rány,
jako doma, tak před pány,
křivé srovná, zdorné zlomí,
přítel práv ne lichých slov,
buší kov neb zrádce hromí
jako co přijde na nákov.

Sbor. U nás, u nás atd.

Vojtěch. Kovář nezná hluky marné,
vyčká času k ráně zdárné;
prv, než železo je žhavé,
nechá hučet prázdný měch.
Znáť se z rány v době pravé
pravý kovář — pravý Čech.

Sbor. U nás, u nás atd.

Vojtěch. Česká vlast nám Bohem dána,
uhlím, rudou požehnána.
Uhlí dává světlo, plamen,
železo zas sílu dá.
Ohni srdci, síle ramen,
světlu hlav se svět podá!

Sbor. U nás, u nás atd.

Vojtěch. Čech vždy býval kovář řádný,
bystrý duchem, ranou pádný,
znal kout ruchadla i stroje,
ostrý meč i dobrý mlat;
nechcem hanbit předky svoje:
svoji na svém chceme stát!

Sbor. U nás, u nás atd.

(Všickni odejdou do kovárny.)

Výstup 8.

Poctiva vyjde zamyšlen.

Poctiva. Pravdu mluvit jenom v jistý čas — to zní velmi moudře, ale také velmi mudrlantsky. Ne tak! Každého času pravdu mluvit, toho se já držím, a při tom zůstanu. (Volá.) He, Anno!

Výstup 9.

Anna vyjde za domem. Předešlý.

Anna. Jsi ty to, Vojtěše? (Lekne se.) Ah, otec!

Poctiva. Holko, ty . . . ale o tom podruhé. Jdi do sklepa a přines džbáneček piva.

Anna. Přinesu, otče! (Odejde.)

Poctiva (postaví stůl stranou, staví kolem něho židle a hledí při tom do zadu). Ah, tu přicházejí už naši sousedé.

Výstup 10.

Skoba, Oplatka a jiní občané vyjdou ze zadu.

Předešlý.

Všickni. Pozdrav Bůh, mistře Poctivo!

Poctiva. Dejž to Bůh! jsme tedy pohromadě? neschází žádný? Nu, to mne těší, že ani jediný z nás nezůstal pozadu — že všichni jsme muži pokroku. Posaďme se!

Skoba, Poctiva musí do prostřed, on bude naším předsedou!

Anna (vyjde s velkým džbánkem piva, za ní nese služka sklenky).

Poctiva. Tak — nyní si nalijem a opravdově porokujem. (Nalije a pozvedne sklenici.) Na zdar našeho zámyslu!

Všickni. Na zdar!

Skoba. Jen tak nekřičte! Ono na tom nezáleží, ale člověk přece nemůže vědět —

Poctiva. Babo — zde je moje půda — zde mohu dělat co se mi líbí, a nemusím se bát, že nějaké vysoce urozené uši urazím.

Skoba. Jestli ale pan vrchní — nebo pan správec — ti páni mají tenké uši, a mohli by u pana okresního —

Opatka. Věru, s těmi pány není co žertovat —

Poctiva (hněvivě). Jakže? proč pak jsme se tedy sešli? co pak tedy vlastně chcete? vy byste rádi správce a vrchního odtud vypudili, protože mezi námi a pánem statku nesváry rozsívají, a třesete se, když na ně jen zpomenete? Jste to muži a svobodní občané svobodného království? Šeredně by se mýlil, kdo by vás za to držel, neboť chcete dokázat, že jste ponížení otroci a nic více.

Skoba. Ale jen se hned nedurdi! vždyť není tak zle! my jen myslíme, že nemůže opatrnost škodit, a uradíme se raději tajně.

Poctiva (prudce). My jsme svobodní mužové a ne tajní radové, proto musíme zřejmě a volně jednati, a nemusíme ničeho se strachovat.

Skoba. Já bych myslel, právě naopak. Jednejme v tichosti; nikdo nemusí vědět, co chceme, já se také nikomu o tom nezmínil, nežli ženě.

Opatka. Já to také řekl jen ženě.

Všickni. Já také — já také!

Poctiva (dá se do smíchu).

Všickni. Co pak se směješ?

Poctiva. Nikdo tedy v naší obci neví o našem zámyslu, než vaše ženy! Oh, pak jsme arci jisti! — Nu, hleďme raději věc ukončit; člověk nemůže vědět —

Skoba (úzkostně). Jaký myslíš snad — že by nás mohli lapnout? To půjdu raději domů. (Obrací se k odchodu).

Všickni (vstávají). Ano, pojďme domů!

Poctiva (uchopí kladivo a postaví se proti nim, pak mužně). Tady zůstanete, pravím! Kdo se opováží odejít, toho porazím! Bůh mi rač hříchy odpustit — ale tito svobodní občané jsou tenkrát šťastni, když jsou poraženi. Sedněte si! (Všickni mlčky sednou, Poctiva u prostřed stojí.) Spoluobčané, sousedé! již uplynulo mnoho let, co nás pán tohoto statku svou přítomností nepotěšil; jeho zástupcové zatím těchto let k svému prospěchu použili. Rejstřík všech hříchů, jež tu správec s vrchním vyvádějí, jsem zhotovil; zde (vyndá balíček písemností) jsou ty písemnosti. Účel naší schůzky jest tedy, abychme vyvolili z obce naší člověka, který půjde do města k našemu pánu; tam mu podá tyto papíry, pohne ho, aby sem přišel a hanebnému jednání svých úředníků konec učinil. Teď si tedy volte člověka, jemuž dáte důvěru.

Opatka. Mne nesmíte volit. Já nemohu být poslancem; moje žena je nemocná a tu by mne nepustila.

Skoba. Já to nemohu přijmout; moje žena je zdravá, a ta by mne dokonce nepustila.

Opatka. Poctivo! ty máš srdce i hubu na pravém místě. Ty musíš jít! My zvolíme tebe za našeho důvěrníka — není-li pravda?

Všickni. Ano, ano!

Poctiva. Dobrá! já tedy půjdu do města; ale jen pod jednou výminkou: dejte mi své slovo, že budete v mé nepřítomnosti můj dům, dvůr, ženu, dítě opatrovat a dle své síly před každým nebezpečím chránit.

Všickni. Ano, to budeme!

Poctiva. Dobrá! Mám vaše slovo. (Volá.) Voršilo, Anno, Vojtěše, hoši, pojďte všichni ven!

Výstup 11.

Voršila, Anna z domu. Vojtěch. Podkova z kovárny. Předešlí.

Voršila. Co je? Co pak se děje?

Poctiva. Ty, stará, slož mi sváteční kabát, několik čistých košil a dobré boty. Za hodinu musím do města.

Voršila. Jak že? muži, ty bys —

Poctiva. Ticho! ty Vojtěše, dej zapřáhnout, a přichystej se, pojedeš se mnou!

Vojtěch (se diví.) Ah!

Anna (lekne se). Oh!

Poctiva. Vy, hoši, buďte pilni a hodni, dokud se nevrátím. Tobě, Podkovo, svěřuji dohlídku nad mou živností.

Podkova (stranou). On odjede, vezme Vojtěcha s sebou, to mám vyhráno!

Voršila. Ale muži, tak pak jen poslyš!

Anna. Otče!

Poctiva. Nic neslyším! Já půjdu do města a promluvím s našim pánem. Ha! to je krásná příležitost pravdu mluvit. No, počkejte, já vám zanotuju do pravdy, že vás budou uši brnět.

Voršila. Ale, muži, to nejde tak snadno. Ty děláš zrovna, jako bys byl svobodný. Což pak musíš hned, tu chvíli, na cestu? To je — darmo povídat!

Poctiva. Moje milá Voršilo! člověk musí být každé okamžení pohotově, vydati se na dalekou cestu tam nahoru! a protož nesmí také ani okamžení zmařiti, když se o to jedná, aby něco dobrého podnikl.

Skoba. Pojďme, pijme na šťastné pořízení a na zdraví našeho poslance!

Všickni. Ať žije! — Sláva!

Poctiva. Děkuju pěkně, a spolu vás také svatosvatě ujišťuji, že vynaložím všechnu svou sílu, abych dle možností vše k vašemu prospěchu vykonal; a že budu své slovo držet, za to ručí moje heslo: Jen s pravdou ven! — A když mi všichni toto pěkné heslo zachováme, stanou se též pravdou slova pěkné písně, kterouž tak často k oslavě milé naší vlasti zpíváme.

Sbor. O vlasti má [ty milená,]
horami vůkol věnčená,
tvé poklady co perly krásně
světu odiv, se lesknou jasně.
Ty matko zdobená,
o vlasti oslavená!
O vlasti má, [o spáso má,]
zvučnými zpěvy chválená.
Mé srdce v tvou úsluhu dáno,
a na věky ti věnováno;
tys v žalu, v plesu má,
o země vyvolená,
synům zaslíbená!

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Rozdělené divadlo. U prostřed jeviště zeď, kteráž je dělí na dvě půle, každá polovice představuje zahradu. V levo od obecenstva zahrada pana Zlatohorského, jednoduchá, zanedbaná; v pozadí prostý dům o jedné řadě oken zacloněných. Z domu vedou dvířka do zahrady; v předu kamenný stůl a židle. Zahradní zeď je hustě břečťanem porostlá. — V pravo od obecenstva pěkná zahrada, plná květin a křovin, sochami vykrášlená, v pozadí zahradní salon se skleněnými dveřmi, ku kterým několik stupňů vede; salon je ale ve spojení s obydlím; musí být vidět, že to vše dámě dobrého vkusu náleží. Zeď je také révím neb břečťanem porostlá. Zahrada je prázdná.

Výstup 1.

Pan Zlatohorský v jednoduchém. dlouhém kabátě domácím, barvy tmavé, s černou vlásenkou, v domácí čapce, bílý šátek na krku, sedí u kamenného stolu, před sebou má velkou zpěvní knihu. Po pravici mu stojí Erazim Sádlo, černě oblečen, rusých vlasů, hladkého obličeje, plný pokrytství. Po levé Anastazie, v jednoduchém, šedém oděvu, až ke krku zakryta, trochu v pozadí před tímto skupením stojí Albín, vedle něho sestra Eliška.

Anastazie. Teď jste to slyšeli! Váš ujec má velikou příčinu býti s vámi nespokojen.

Eliška. Milá tetinko, já i Albín byli bychme vám velmi povděčni, kdybychme zvěděli příčinu vaší nespokojenosti. Již tři neděle se pan ujec o nás nestará, tak že jsme mohli mezi tím časem duši vypustit, a on by byl nic nevěděl. Po třech nedělích to najednou zní: Milá neti, pane

bratrovče! já jsem s vámi velmi nespokojen! A příčina —

Anastazie. Ta jest —

Eliška. Že raději zpíváme si veselou písničku, nežli, jako vy, choral v cizé řeči, kteréž nerozumíme; že raději tančíme a skáčeme, než abychom se, jako vy, pomalu ploužili a očima k nebi kroutili; že raději jíme a pijeme, nežli abychme, jako vy, se postili, a že raději —

Anastazie (zlostně). Ticho, slečno! a jděte! Ale ještě něco: mladá vdova, naše sousedka, která tak lehkovážný život vede, nejdůvěrnější přítelkyně slečny Elišky, bezpochyby se brzo z cesty navrátí —

Zlatohorský (jeví radost).

Anastazie. Ať se neopovážíte, slečno, tuto známost obnovovat a k ní chodit, rozumíte? Nyní můžete jít.

Eliška. Děkujeme. (Tajně k Albínovi.) Pojď, teď půjdeme paní Velenskou navštívit.

Albín (mezi odchodem tiše). Což pak je již tady?

Eliška. Arci, již několik dní.

Albín (nahlas). Bože!

Eliška. Tiše!

Anastazie. Co to znamená?

Eliška. I nic, docela nic, milostivá tetinko! Já šlápla z nepozornosti Albínovi na nohu. Nehněvej se, já za to opravdu nemohu. Milostivá tetinko, (políbí jí ruku) drahý ujče, (totéž) pane Sádlo —

Sádlo (nastaví ruku k políbení).

Eliška (klepne ho přes ni). Poroučím se! Hahaha! Pojď, Albíne! (Odběhne, Albína za sebou táhnouc do domu).

Anastazie (hněvivě). Svévolná osoba! Já ji nechám čtyry neděle postit.

Zlatohorský. Nu, nu, co pak zase máš?

Sádlo. I nic, nic! Upokojte se, drahá přítelkyně. Mládež nemá kázně! Musíme chybám bližního svého shovívat. (Pro sebe.) Počkej, za to mi budeš pykat!

Anastazie. Ne — náš přítel Erazim je zrcadlo křesťanských ctností! Ta vlídnost a mírnost — viď, bratře, pravý an —

Zlatohorský (zamyšlen). Ďábel, ano, máš dobře!

Anastazie. Mlč s těmi pošetilostmi! Ty bloudíš jako ve snách, a mluvíš takové hlouposti, jakobys byl v blázinci.

Zlatohorský. Nu, kdo ví —

Anastazie. Jak? Jsme my tedy blázni?

Zlatohorský. Ne, ne, já samojediný jsem blázen! (Pro sebe.) Ona přijde, já ji uhlídám!

Sádlo. Šlechetná přítelkyně, pan bratr zdá se býti roztržitý, pojďte, půjdeme zahradou trochu na procházku, snad se rozptýlení jeho smyslové zatím seberou!

Anastazie. Ano, ano, ach, jak jste starostliv!

Zlatohorský. Vždyť já nic nežádám.

Anastazie. Mlč a pojď!

Výstup 2.

Jakub vyjde z domu. Předešlí.

Jakub. Milostpane!

Anastazie. Co je? (Nechá Zlatohorského jíti napřed.)

Jakub. Kovář Poctiva je tu již zase a dává se ptát, jestli by nemohl s milostpánem mluvit.

Anastazie (tiše). Co mám říci, milý Erazime?

Sádlo. Já nemám od správce ještě žádné zprávy. Odbyďte ho! člověk nemůže vědět — on by nám mohl mrzutosti způsobit.

Jakub. Může přijít?

Anastazie. Nemůže. Řekni, že není milostpán doma.

Jakub. To mu říkám již celých osm dní; on mi nebude věřit. —

Anastazie. Ah, co věřit; ostatně můžeš říct, že je pán na cestách. Jdi, jdi!

Jakub (pro sebe). Proklatí pokrytcové! Ale počkejte! já řeknu, co budu chtít. (Odejde.)

Anastazie. Pojďte, drahý Erazime! (Odejdou.)

Výstup 3.

V pravo paní Velenská v elegantním domácím oděvu. Johanka za ní.

Velenská. Kde jen Eliška mešká! Již tomu čtyry dni co ji očekávám. A Albín — Johanko, odevzdala jsi Jakubovi psaní?

Johanka. Odevzdala. On mi řekl, že hned přijdou.

Velenská. Ale dnes je již čtvrtý den, a ještě — Johanko, mně se zdá, že někdo přichází.

Johanka (nahlídne do salonu). Slečinka a —

Velenská (rychle). Albín!

Johanka (odejde).

Výstup 4.

Albín. Eliška. Velenská.

Albín (volá). Arnoštko! (Spěchá Velenské v náruč.)

Eliška. Safraporte, vy máte na spěch! Nu, moje drahá Arnoštýnko, mne ani nepozoruješ?

Velenská. Odpusť! ale — (Obejme ji.)

Eliška. Již je odpuštěno! až budu mít jedenkráte milence, neudělám to ani o vlas lépe.

Velenská. Tak dlouho mne necháte čekat! Úplné čtyry dni — já mohla touhou zajít —

Albín. Nehněvej se, Arnoštko, ale my nemohli žádnou příležitost vynajít, abychme ušli sokolím zrakům tetiným a přítele jejího, pana Erazima; ostatně mi to teprvé před chvílí Eliška oznámila.

Eliška. To bylo velmi prozřetelné! Kdybych byla dříve o tom mluvila, kdo ví, jestli bys byl nepředloženě nejednal! Ale teď se nemáme čeho báti. Teta, ujec a pan Sádlo jsou v zahradě, kdež zůstanou až do večera. Kdyby nás ale měli pohřešit, dá nám Jakub znamení.

Velenská. Ah, to je výborné!

Pan z Nemajetína (venku). Jen za mnou, hned jsme na místě!

Velenská. Kdo pak to přichází?

Eliška. Můj Bože — snad to není —

Albín. Teta!?

Výstup 5.

Pan z Nemajetína. Poctiva. Vojtěch. Předešlí.

Z Nemajetína. Ah, bon jour, moje milostivá paní! Máte společnost? Nuže, já ji rozmnožím! Tu se podívejte, koho přivádím.

Poctiva. Zdař Bůh, paní Velenská!

Vojtěch. Já jsem zde také. (Udělá poklonu.)

Velenská. Toť je — věru! mistr Poctiva, náš ochrance!

Eliška a Albín. Poctiva?

Velenská. Co pak vás přivádí do města?

Poctiva. Co mne sem přivádí? Moji spoluobčané zvolili mne za svého důvěrníka, jsem zde poslancem — mám s naším milostpánem promluvit, že je řízení našeho statku nepravé a špatné. Tu sedím již celý týden, a nebyl jsem posud s to s naší bývalou vrchností promluvit.

Vojtěch. A já také ne. To má člověk z toho, když chce mluvit pravdu; to si může pěkně posedět.

Velenská. A co vám zabraňuje, že jste s panem Zlatohorským ještě nemluvil?

Poctiva. Co mi zbraňuje? Až posud jsem to nevěděl. Dnes ale, právě před chvilkou mi to pověděl Jakub, můj starý známý, sluha pana Zlatohorského. Ten mi tu celou věc vysvětlil. Naším ubohým pánem vládne jeho sestra a oulisný přítel její, kterýž je se správcem srozuměn, tak že správec jen to činí, co sestra nebo vlastně pan Sádlo chce; ty nynčko nechtějí, abych s pánem mluvil a pravdu mu pověděl, a proto budu se muset domů s nepořízenou navrátit.

Albín. Upokojte se, mistře, časem —

Poctiva. Já nemohu déle čekat. Vší mocí táhne mne to už k domovu, k ženě a k dítěti. Ještě jednou se o to pokusím, a nepůjde-li to, tedy půjdu sám.

Z Nemajetína. Co to má znamenat? Já ho před domem potkám, přivedu ho sem, a on chce zase pryč? není-li pravda, moje nejrozkošnější, že to nemůže být? alespoň přes souper!

Velenská. Toť se rozumí! Milý Poctivo, my musíme ještě něco důležitého spolu umluvit; tedy přijměte mé pozvání k večeři a zůstaňte u mne v domě.

Poctiva. Milostpaní! —

Vojtěch. I ano, my je přijímáme.

Velenská. Žádné odmlouvání! Dnes jste mým hostem. (Volá.) Johanko!

Johanka (vyjde).

Velenská. Bude se večeřet v saloně; Albíne, vaše rámě!

Z Nemajetína (k Elišce). Krásná slečno, smím sloužit? (Podá jí ruku.) Je to pohodinější a nic to nestojí.

Eliška. To je hlavní věc! Nebo já nevydám jakživa peníze, proto že žádných nemám. (Zavěsí se).

Velenská. Nu, milý Poctivo —

Poctiva. Dovolte, abych tu mohl ještě okamžení zůstat; já si musím —

Velenská. Dle libosti, tedy pojďme! (Odejde s Albínem, pan z Nemajetína s Eliškou.)

Vojtěch (k Johance). Milá panenko! Já mám také párek zbytečných rukou, chcete-li jimi za vděk vzít —

Johanka. I s radostí!

Vojtěch. Ano? (Nastaví obě ruce.) Dobře. Volte si nynčko, která se vám nejlíp hodí.

Johanka (zavěsí se). Nedělejte tolik okolků.

Vojtěch. To máte dobře, můj roztomilý holoubku. Okolkování nevede nikdy k cíli. Tedy pojďme bez okolků. (Odejde s Johankou.)

Poctiva. Tedy se mám opravdu domů navrátit, a místo přislíbené pomoci sousedům říci: Zoufejte. naše neštěstí nedá se změniti! Ha, ďáble! Jen kdybych mohl toho Sádlo do rukou dostat, ten by se mi musel zpovídat! Věru, kdybych ho tak vzal do hrsti, a trochu ho zmačknul, mně se zdá, že by za hodinu více pravdy vyznal, nežli v celém živobytí lží namluvil. Ale to je všecko nadarmo. (Posadí se na drnové sedátko a zamyslí se.)

Výstup 6.

V levo Zlatohorský. Anastázie. Sádlo.

Sádlo. Ach, to byla rozkošná procházka! Ale náš milý bratr není dnes jaksi schopen k duševní rozprávce. Nechme ho tedy o samotě a půjdeme, milá sestro, do pokoje! Tam budeme v bohumilém rozjímání pokračovat. Pojďte!

Anastazie. Ano, máte dobře. S Bohem, bratře, a nezapomeň, že budeme později zpívati.

Sádlo. Dejte mi políbení, drahý příteli!

Zlatohorský (tiše). To ještě scházelo! (Políbí ho s ošklivostí.)

Sádlo. S Bohem, milý bratře! — Pojďte! (Odejde s Anastazií.)

Poctiva (v pravo. Vstal mezi posledními slovy a bedlivě zahradu i zeď prohlížel). Dům je zrovna vedle — tedy by měla vlastně tato zeď — jistě je to zahrada pana Zlatohorského.

Zlatohorský (v levo. Ohlížel se za odcházejícími). Buď Bohu chvála, konečně jsem samoten! Někdy je mi, jakobych měl toho Erazima vyhnat, ale moje sestra — ta přeje tomu protivnému člověku.

Poctiva (v pravo). Jak pak, abych se přesvědčil? Mohu jen zeď přelízt; ale kdyby někdo zpozoroval. (Stojí neodhodlán.)

Zlatohorský (pozorně se ohlíží, potom jde ke zdi a zase se ohlíží). Ona zas přijde, ta rozkošná paní, ten anděl, kterému se kořím! Snad je již tady! Od té chvíle, co vím, že zase přijde, nemohu se tajnou rozkoší ani zpamatovat. Jak pak, abych šel trochu na zvědy? Snad — (Leze po latích na zdi vzhůru.)

Poctiva (odhodlaně). I co, snad se nebude právě nikdo koukat — zahrada je snad prázdná — já to zkusím. (Leze po latích nahoru.)

Zlatohorský (mezi lezením). Nebesa kdyby tak byla v zahradě! Kdybych nepozorován mohl jí do očí vidět!

Poctiva. Kdyby tak pan Zlatohorský —

(V tom oba dolezli na zeď a stojejí teď najednou proti sobě; oba vykřiknou: Ah! Zlatohorský vrávorá, Poctiva rychle ho zadrží.)

Poctiva. Stůjte! (Pozná Zlatohorského.) Pane Zlatohorský!

Zlatohorský. Poctivo! sním anebo bdím? kterak přicházíš ty na tuhle zeď?

Poctiva. Mně se zdá, že právě tím samým způsobem, jako milostpán. Ale co pak tu vlastně nahoře chcete?

Zlatohorský (zmateně). Já — nic! já jsem — k vyražení provádím někdy gymnastické cvičení.

Poctiva. Aby se tělo sesílilo — aha! ale vy se, milostpane, třesete! Pojďte sem, dejte nohu přes zeď, já mám s vámi tuze mnoho co mluvit. (Pomáhá mu jednu nohu přes zeď dáti, sám také tak se posadí, tak že sedí oba na zdi jako na koni.)

Zlatohorský. Ale jestli nás někdo uhlídá?

Poctiva. To nic neškodí, vy provádíte gymnastické cvičení. Osm dní je tomu již, co s vámi chci rozprávět — ale nebyl jsem předpuštěn.

Zlatohorský. To je možná.

Poctiva. Ano, ten oulisný Sádlo je tím vším vinen; já vám povídám, váš správce, vrchní a váš přítel, to jsou veskrz darebáci. Já mám důkazy.

(Je slyšet hluk.)

Zlatohorský. Všemohoucí Bože, někdo přichází! (Sleze rychle se zdi, ale na pravou stranu.)

Poctiva (lekne se a sleze na druhou stranu do zahrady Zlatohorského, kdež volá:) Hrome! kde pak to jsem? (Ohlíží se.)

Zlatohorský (v zahradě Velenské). Věčný Bože! Já jsem ztracen! Poctivo, pomoz mi na druhou stranu!

Poctiva (volá). Chovejte se tiše, někdo přichází.

Výstup 7.

Jakub z domu. Předešlí.

Jakub. Teď budu s milostpánem mluvit. Poctiva musí být předpuštěn, a kdybych měl skrze to ze služby přijít. (Spatří Poctivu.) Co pak je to?

Poctiva. Jakube!

Jakub. Jak pak sem přicházíte?

Zlatohorský (poslouchá úzkostně.) On s někým rozpráví!

Poctiva. Přes zeď.

Jakub. Přes zeď? a kde pak je milostpán?

Zlatohorský. Co mám jen počít? Já se nedůvěřuju ani kročit! kdyby moje sestra — (lomí rukama, po chvíli opět poslouchá).

Poctiva (odpovídá Jakubovi). Také přes zeď. My vylezli oba na zeď, abychme se viděli; tu jsi nás ty ulekl, a ve spěchu jsme si změnili místa.

Jakub (se směje). Ha ha ha!

Výstup 8.

Erazim Sádlo vyjde z domu. Předešlí.

Sádlo. Co se tu děje? — cizý člověk? jak sem přicházíš?

Jakub (v rozpacích). Jak? on —

Poctiva (rychle). Jakub mě sem na mou prosbu pustil. Já bych rád s milostpánem mluvil.

Sádlo (zlostně). Co to má být? Jděte! zýtra půjdete z domu. Jste ze služby propuštěn.

Jakub (brumlaje).I pro mně — (Odejde.)

Zlatohorský. Bude nejlíp, když vejdu do stavení a budu hledět, abych se přes ulici domů dostal. (Odejde do salonu).

Poctiva (stranou). Tu je nynčko ten padouch! teď ho lapnu. (Jde na něj — ale pomalu, jakoby ho chtěl chytit.)

Sádlo (lekne se). Jakže? pomozte, pomozte!

Poctiva (mezi chůzí). Ne, tak to nejde. (vezme Sádlo za ruku).Milostpane, já prosím jen o tu milost, abych mohl milostivou rukú políbit.

Sádlo (diví se). On mě drží za pana Zlatohorského? — Kdo pak jste?

Poctiva (pro sebe). Kdybych řekl pravdu, tedy mne vyhodějí, a (zlostně, pak je po všem veta. I tak tedy — lež proti lži! jed proti jedu.

Sádlo. Nu, proč nemluvíte? Kdo jeme? Co jsme zač?

Poctiva (stavě se přihlouplým). Já? Hehehe! Já? — nu, kdož pak mám být? Já jsem švec Smolík, co před rokem na statku vaší milosti se usadil. Milostpán mi ráčil sám po panu správci dovolení dát, abych na panském pozemku barák si vystavěl. Já jsem švec Smolík!

Sádlo. A co pak vlastně chcete?

Poctiva. No, vidíte, vaše milosti! My, občané z bývalého vašeho panství, drželi jsme sezení a tu jsme se usnesli, že pana správce i s panem vrchním obžalujeme, proto že jsme se přesvědčili, že sejou rozbroj mezi nás a vaší milost, a tím chtějí dokázat, by vaše milost neposkytovala více pomoci v čas nouze. Musíte vědět, že ti páni jsou zlořečení darebáci. (Při poslední řeči se zapomněl.)

Sádlo. Jak? Vy se opovažujete něco takového mluvit? —

Poctiva. I, to povídá všecko ten kovář Poctiva, milostpane, já ne! Mne sem jen poslali, abych tak mluvil. Já jsem obecní důvěrník a poslanec, hehe!

Sádlo (pozorně). Jste vy snad kovář, co již osm dní s milostpánem, totiž se mnou, mluvit chce?

Poctiva. Já? hehehe! i ne, já jsem, s odpuštěním, švec — poníženě ručičku líbám. Kovář, ten leží doma v horké zimnici; nu a tu si to zpískal náš zámečník Skoba, dobrý přítel pana správce, aby mne zvolili, abych milostpánu (zapomene se) všecky šejdy a podvody odhalil, a mimo to ještě jistému Sádlovi notně do pravdy pověděl.

Sádlo. Jak? vy se osmělujete?

Poctiva (opět přihlouple). I ne — já ne! oh, hehehe! to říká všecko náš kovář Poctiva — a já to mám jen vaší milosti povědít. On mi dal také radu, abych se u vaší milosti jako kovář ohlásil, proto že vaše milost kováře miluje, abych tím spíše byl předpuštěn, a když tu jednou budu, (zapomene se) pak dám milostpánovi důkazy, ježto jsou v těchto písemnostech, vyhledám si toho padoucha Sádlo — popadnu ho — (chytne ho za prsa) a budu ním tak dlouho třepat, až celý podvod, všechny klevety, které se správcem u pana Zlatohorského o nás nadělal, a příčinu, proč on, správec a vrchní se oboha-

cují a obec o podporu pána olupují — vůbec všecko vyzná. (Strčí ním, až padne na židli u stolu stojící, pak počne hloupě). To povídá náš kovář, ten Poctiva — hehe!

Sádlo (zpamatuje se). On je smyslů zbavený.

Poctiva. Smyslů zbavený? hehe! milostpane, kovář je liška, ó, ten má za ušima víc nežli ostatní.

Sádlo (pro sebe). Co jen s tím netvorem počnu? Jestli ho vyženu, přijde zas! a pak ty písemnosti, co má mít? ty si dám doručit, když mne drží za pana Zlatohorského. Jestli se to ale vyzradí? tedy se nebudu smět nikdy více ukázat na statku, který skrze Anastazilnu hloupost jednou má být mým, ti hulváti by mne tam utloukli.

Poctiva (pro sebe). Co pak asi rozvažuje? jen aby se po panu Zlatohorském neshánět, dokud nemám příležitost, jemu sem opět pomoci.

Sádlo (pro sebe). Již to mám. Chlap je hloupý, já ho skrotím slibováním; pěknými sliby za našich časů nejlíp si velcí páni pomáhají. (Na hlas.) Poslechněte, já nejsem pan Zlatohorský.

Poctiva (hloupě). Tak? milostpán není tedy milostpán?

Sádlo. Ne, já jsem Erazim Sádlo, přítel pana Zlatohorského.

Poctiva. Tak? tedy — (zlostně) mluv pravdu, okamžitě — bídníku! (Zpamatuje se.) Pomalu, vždyť nemám svědků (hlasitě). Tak by teď začal kovář! Ale bylo by všecko marné, hehehe!

Sádlo (klidně). Příteli, já vám něco povím. Dejte mi ty listiny, které obsahují správcovo a vrchního šibalství a já vám budu za to povděčen; vy se stanete mým přičiněním v obci představeným, budete vážený člověk, a vaše živnost půjde při tom také dobře. Můžete ještě dnes odejít, já vám dám psaní na správce, kdež mu mimo jiné věci i úmysl můj stran vašeho zvolení na starostu oznámím.

Poctiva. Starostou — já? (Pro sebe, velmi vážně.) Vždyť to již jsem! (Hlasitě.) Nu, ano, já vám dám ty písemnosti, vy mě ale musíte v tom psaní hned starostou udělat, sic řeknu obci, že jste mi ty papíry vzal; naši lidé přijdou pak do města a zabijou vás! hehe! Tu jsou! (Dá mu balíček z kapsy.) Tu máte!

Sádlo (rychle po nich sáhne). Děkuji, příteli! Počkejte, jen co to psaní napíšu, hned jsem tu zas, a kdyby někdo přišel, tedy jen řekněte, že jsem já vám poručil, abyste zde na mne počkal. (Odejde.)

Výstup 9.

V pravo. Velenská, Eliška. Zlatohorský.

Zlatohorský. Dítky, to nejde, já se nemohu déle zdržet.

Velenská. Ale, milý pane Zlatohorský!

Eliška. Strýčku! (Mluvějí tiše dále.)

Poctiva (šel mezi tím za Sádlem až ke dveřím, pak jde zamyšlen zase nazpět). Tak daleko bych byl! ten hanebník mi dá sám psaní jakožto prostředek do ruky, který ho zničí. Ale teď se musím přece podívat, co dělá pan Zlatohorský. (Leze na zeď.)

Zlatohorský. Kdybych jen věděl, co se v mém domě děje.

Poctiva (hledí přes zeď). Ah, tu je!

Zlatohorský (spatří ho). Nu, Poctivo, co tropíš?

Poctiva. Nu, já se prohlížím.

Velenská. Aha! změnil jste heslo? pamatujete se na moje? Jen lež!

Poctiva. Však jsem také vztekem celý bez sebe, že nemohu s pravdou ven. Ale jen ztrpení, ono to půjde přece.

Zlatohorský. Pomoz mi na druhou stranu.

Poctiva. Však je svrchovaný čas; ještě vás sice nepohřešili — ale jen pojďte!

Zlatohorský. Milostpaní — ach! že se musím s vámi loučiti!

Poctiva. Pojďte už, pojďte!

Zlatohorský. Nyní, v tom okamžení, kdežto jsem byl tak šťasten —

Velenská. To záleží jen na vás, chcete-li zde zůstat anebo odejít —

Eliška. Ano, strejčínku! zůstaňte zde, a chcete-li, tedy půjdu k tetince a řeknu —

Zlatohorský. Ne, ne! pro všecko na světě, jen to ne!

Poctiva (netrpělivě). Ale tak pak se už hněte, milostpane!

Zlatohorský. Ano, ano! již jdu! (Chce na horu).

Poctiva (slyší dvéře otvírat). Stůjte! Zůstaňte! již je pozdě, někdo přichází. (Sleze rychle dolů.)

Zlatohorský. Nebesa! již je pozdě, já musím zůstati.

Eliška. Ah, to je hezké od vás strýčku! Já teď půjdu a oznámím to společnosti. (Odejde.)

Výstup 10.

V pravo. **Anastazie. Poctiva.**

Anastazie hledá po zahrádce a poslouchá). Kde jen můj bratr vězí?

Poctiva. Ona ho hledá. To musím hledět zamezit. Ale jak? (Vstoupí jí do cesty.)

Anastazie. Co vidím? cizý člověk? — Co tu hledáte?

Poctiva. Já? (Pro sebe.) Ano, kdybych směl pravdu mluvit! (Nahlas.) Já? ach! (Pro sebe.) Nic mi nenapadá.

Zlatohorský (mezi tím byl s Velenskou v loubí usednul). Milostpaní, vy nevěříte, co při vašem pohledu cítím.

Anastazie. Co tu hledáte a jak jste sem přišel?

Velenská. Buďte ubezpečen, že mám také já veliké potěšení.

Poctiva (v nesnázi). Vidíte, slečno — (pro sebe) ďáble, což pak mi žádná lež nenapadne? (Ohlíží se.) O, kdybyste věděla —

Zlatohorský (silně vzdychne). Ach!

Anastazie. Co to znamená? vy vzdycháte?

Poctiva. Já? (Pro sebe.) To bylo vedle, zdá se, že pan Zlatohorský vedle někomu lásku vyznává. (Opět se ohlíží.)

Zlatohorský (mluví tiše dále). Ach! (Opět silně.)

Anastazie. Vy jste zase vzdychnul?

Poctiva. Já? — ano, já tak časem vzdychám, proto — protože —

Anastazie. Nu, protože? —

Poctiva. Proto že jsem zamilován!

Anastazie. On je zamilován a přede mnou vzdychá? Snad do mne?

Velenská. To nemohu věřit.

Zlatohorský. Ta myšlenka je tuze hloupá, chcete nepochybně říci —

Poctiva. Ano — já jsem zamilován hrozně, strašlivě. (Pro sebe.) Samou nesnází se ani neznám.

Anastazie. Nechtěl byste mi jasněji povědít?

Velenská. Ale jak pak můžete tuto chvíli ode mne vyznání lásky žádati?

Poctiva (posud v nesnázi). Vidíte, milostslečno! — Já si netroufám ani o tom promluvit, neboť —

Zlatohorský. Celý svět má vědět, že pro vás hořím.

Anastazie. Mluvte bez ostýchání — já vám slibuji — (stydlivě) že budu mlčet.

Velenská. Pane, již ani slova o tom. (Chce vstát.)

Zlatohorský. Vy chcete odejít? (Zadrží ji a mluví s ní dále.)

Poctiva (pro sebe). Teď sedím.

Anastazie. Nu, tedy mluvte!

Velenská. Jen pod tou výminkou, když budete mlčet. — Mluvme o vašich domácích záležitostech.

Poctiva. Slečno, každý večer vás slyším zpívat, neboť — neboť jsem váš soused — bydlím tamhle naproti.

Velenská. Hlas vaší sestry slyším každý večer.

Anastazie (ukazuje na zeď). Zde?

Poctiva (ukazuje naproti). Ne, tamhle. Tam slyším zpívat tak jemně — tak líbezně.

Zlatohorský. Ach, Bože! ona vříská, jako chraptivá kachna.

Anastazie (pokloní se). Oh, vy jste tuze laskavý.

Velenská. Zdá se, že si mnoho na svůj hlas zakládá.

Poctiva. Však vy dobře víte, jak spravedlivá moje chvála je. (Pro sebe.) Co toho namluvím ze samé úzkosti.

Zlatohorský. Jen kdyby jiných nectností neměla. Ona je marnivá. (Mluví tiše.)

Anastazie. Pane, pokora mi nedovoluje —

Zlatohorský. Chce mít vždycky pravdu. (Taktéž.)

Anastazie. Ale že nikdy neodmlouvám —

Zlatohorský. Souží mě až na krev. (Taktéž.)

Poctiva. Ne, jakých ctností vy máte!

Zlatohorský. Chyby, to je tuze mírně řečeno a — (tiše dále).

Anastazie. O pane, vy mne chválíte přes míru.

Zlatohorský. To je právě to neštěstí.

Poctiva. Štěstí pro mne, ale teď mi dovolte záležitost ukončit. (Pro sebe.) Musím hledět, abych ji zbyl z krku. (Nahlas.) Já vás miluji nevýslovně — jsem mohovitý muž, jmenuju se Poctiva, chci si vás vzít. Oblažíte mne svou rukou?

Velenská (pro sebe). Vší naděje ho nesmím zbaviti. (Na hlas.) Pane, já vás sice miluji, ale onen, kterémuž jedenkráte svou ruku podám, stojí vám blíže, nežli se domníváte. Teď ale pojďte; půjdeme k společnosti. (Odejde.)

Zlatohorský (mezi odcházením zamilovaně na ni hledí).

Poctiva. Slečno, já nechci ústní vyzvání, já vám učiním návrh. Napište mi to, jestli mé nabídnutí přijímáte nebo ne. S bolestnou touhou budu tady vaši odpověď očekávati.

Anastazie (pro sebe). Jak je mi najednou?- abych se provdala? je-li pak to možná? a proč by nebylo? Aspoň by se mi tento muž nenabízel, kdyby nebyl do mne zamilován. Ale Erazím? eh, co, ten může jít, odkud přišel. (Nahlas.) Nuže tedy, pane, já půjdu do svého pokoje, a za několik minut máte zde odpověď. (Odejde.)

Poctiva. Velký Bože! mně jde hlava kolem samým lhaním — já hanbou zajdu! Jen kdybych tu měl už pana Zlatohorského! musím se přec podívat — snad bych mohl teď — (vyleze na zeď).

Výstup 11.

V pravo. Vojtěch a Johanka vyjdou ze zahrady.

Johanka. Ale je to také všecko pravda, co jste mi řekl?

Vojtěch. A jaká pravda! tak pravdivá jako ministerské noviny, v nichž se alespoň pořád mnoho přislibuje.

Johanka. A drží se to také?

Vojtěch. I ovšem; někteří páni si ty noviny drží, ale těch je málo, ti by sami ty noviny neudrželi a proto je podkládají páni ministři stříbrnými hromádkami z jisté tajné kasy, do které veřejně platit musíme.

Poctiva. I ty! — vida, kterak to městské povětří tak na Vojtěcha účinkuje — už přemlouvá holky!

Johanka. Je to pravda tedy, že mne milujete?

Vojtěch. A to není žádná báchorka z minulého století, nýbrž povídka z nynějšího věku.

Johanka. Neřekl jste totéž již jinému děvčeti?

Vojtěch. Nikdy! na to vám přísahám — jestli se to někdy stalo, tedy jsem to řekl jistě jinými slovy.

Poctiva. Výborně, ten se chytá také lži! O, to město!

Johanka. A vezmete si mne také?

Vojtěch. Také? ne! tohle také znamená mnohoženství, a poněvadž nejsem ještě — Turkem — ačkoliv — člověk nemůže za našich časů vědět, turectví není tak nemožné —

Poctiva. Co mu to všecko napadá? arci město!

Vojtěch. Chceš mne tedy milovati, spanilá Dualino?

Johanka. Kdyby nás tak někdo slyšel!

Vojtěch. O, kdo by nás měl slyšet? Panstvo si připíjí na zdraví, můj mistr přešel na protější stranu, a takž jsme tady o samotě, a poněvadž ani četníci, ani policajti, ani špi-ritusové a jiní pro soukromé zahrady ustanoveni nejsou, tedy můžem se tu směle dopustit výtržnosti a na loupež se vydat, to jest, hubičku po hubičce krást — a pročež se, drahá Johanko, nezdráhej (chce ji políbit.)

Poctiva (křikne). Vojtěše, kladivo!

Vojtěch. Hrome, mistr!

Johanka (vykřikne). Ach! (Odběhne.)

Poctiva. Počkej, proklatý chlape, já tě naučím hubičkovat.

Vojtěch. Není třeba, v tom jsem již také mistr.

Poctiva. Hubu drž, a pověz mi, co dělá pan Zlatohorský?

Vojtěch. Ten je v Americe!

Poctiva. Co je to?

Vojtěch. To je to, že vypil pan Zlatohorský už tolik žampaňského, že se domnívá, že je svobodný muž, který ničeho ostýchat se nemusí, a proto je v Americe, alespoň si to myslí.

Poctiva (mrzutě). V Americe! zde má být, jdi pro něj — on musí přelízt na druhou stranu.

Vojtěch. Přelízt? ve svém stavu vypadá spíše, jakoby chtěl padnout; ostatně mu to půjdu povědít. (Odejde do salonu).

Poctiva. Proklatě! právě teď musí pít; jestli ho sem nepřipravím, je všecko namáhání marné. Zde ho musím mít, abych u jeho přítomnosti Sádlo k vyznání donutil.

Výstup 12.

V levo. Jabub nese dvě psaní. Poctiva.

Jakub. Mistře Poctivo! ah, tu jste. Pan Sádlo mi dal tohle psaní a řekl, že náleží člověku, jenž čeká v zahradě.

Poctiva. Rychle, dej sem! (Vezme psaní.)

Jakub. Zde mám ale ještě jedno od slečny, to mám také někomu odevzdat, kdo čeká v zahradě.

Poctiva. Náleží také mně; děkuju ti, příteli.

Jakub. Řekněte mi, je milostpán ještě tamhle naproti?

Poctiva. Arci že je.

Jakub. Pro Pána Boha! Slečna a pan Sádlo budou hnedle tady. Zpěvní hodina počne!

Poctiva. I to musím tedy hned — dej pozor, Jakube, kdyby někdo přicházel, zatleskej rukama. (Leze rychle přes zeď do druhé zahrady.)

Výstup 13.

V pravo. V tom vstoupí pan z Nemajetína, Albín, Eliška, Velenská a Zlatohorský. Vojtěch ho vede ze salonu. Společnost. Předešlí.

Jakub (rozestaví zatím tři malé stolky, k nim židle, ne tuze blízko k sobě).

Zlatohorský (podnapilý). Jen hezky vesele, dítky! budeme zpívat; hodina zpěvu již padla, hahaha!

Poctíva. Pane Bože, náš milostpán chytil opici! V tom stavu ho nedostanu na druhou stranu.

Velenská. To nic nedělá! — Budou-li ho hledat, naleznou ho zde, a nahlídnou, že je vláda jejich nad ním u konce.

Poctiva. I co vás napadá! Oni ho odvedou, budou ho pak ještě přísněji hlídat. Co si jen počnem? zpěvní hodina! Vojtěše, dej mi milostpánův kabát, čepici a šátek na krk, zde je zatím můj kabát a šátek.

Vojtěch. Hned! (Svléká pana Zlatohorského a obléká ho zase do šatů Poctivových.)

Zlatohorský. Co se to děje? (Vidí, že Poctiva jeho kabát oblékl.) Poctivo, ty jsi já, a já jsem ty. Hahaha! toť je maškaráda!

Velenská.
Eliška.
Albín.
Z Nemanic.
} Co pak se to má dít!

Poctiva. Nic! nic! kde jsou sovy, houkej! říká přísloví; já budu teď místo milostpána zpívat; mějte se tu zatím dobře! (Vyleze rychle přes zeď, má šátek Zlatohorského vysoko na horu uvázaný a límec od kabátu vyhrnutý. Ostatní se umlouvají, aby scéna živá byla.)

Zlatohorský. Žampaňské, ještě sklenici, pijme ho!

Jakub (má Poctivu za Zlatohorského). Milostpane, jste již tady? buď Bohu chvála; zde je kancionál. (Pozná Poctivu, který se byl narovnal.) Pane Bože, toť není —

Poctiva. Tiše! kde sedá obyčejně milostpán?

Jakub. Tuhle u toho stolu.

Zlatohorský. Žampaňské sem! buďme veselí! víno sem!

Poctiva (sedne, otevře knihu). Mám-li pak všechno pohromadě? — psaní? hrome! ty jsou v mém kabátě, jen jestli je pan Zlatohorský neztratil!

Výstup 14.

V levo. — Několik paní jednoduše oděných s knížkami v ruce, jeden muž hraje na fisharmoniku, která po celé jednání na jevišti stojí.

Velenská. Něco mi napadá! Až budou vedle zpívat, začneme zde veselou písničku; tím zaženeme zpěváky, a usnadníme Poctivovi mrzutou úlohu, kterouž musí vedle hráti.

Všickni. Ano, ano, budeme zpívat.

Velenská (volá). Johanko, ať se přinese víno! budeme pít na zdraví zpěváků.

Výstup 16.

V levo. Erazim. Sádlo. Anastazie.

Sádlo (ohlíží se). Již odešel? Výborně!

Anastazie (ohlíží se). Již odešel? Teď bude můj zpěv poslouchat; já budu ale také zpívat — jako anděl! (Sednou, aniž jeden na druhého pohledne, otevrou knížky a počnou choral. V pravo; mezi tím přinesou sklenice, všecko čeká na početí zpěvu, jak se počne, volá všecko: Vivat! — Eliška přetrhne choral veselou písní.)

Sádlo. Nox praeclara lumen accendit,
Luna plena in majestate —

Eliška. Přátele, pijte!
v sklenky nalijte
Žampaňské víno,
ať je zpěníno;
ať nás osvítí,
sladce zanítí,
ať zapomínáme
boly a žal!
Šlechetný toky z ciziny,
tys na světě tu jediný,
klu klu klu!
a tebou spojený je celý svět!
klu kluk!
Až zajdeš ty, zajde blahosti květ!
Přátele, pijte,
v sklenky nalijte,
přátelství sláva,
pijme na to!

Anastazie. Ale to je hanebné!

Sádlo. Tak nás při zpěvu bohumilém vytrhovatí!

Zlatohorský. Sláva!

Všickni (se smějí).

Sádlo. Pokračujme v bázni boží dále:
Nox praeclara lumen accendit,
Lu —

Eliška. Vedle zase počínají, honem naší píseň dále:
Smích veselívá,
rozkoš plodívá,
kdo však nepívá,
vždy se trudívá,
po dlouhé dráze
dojde jen k spáse
nemůže mžikem
do nebe vjít.
A chce někdo proto lát,
to za odpověď račte dát:
klu klu klu!
I otec Noah tak to jednou ved—
klu kluk!
Jen při víně se rozveselí svět.

Sádlo. To je hrůza; oni nás nenechají zpívat, ale jen s chutí. (Zpívá.)
Běda, kdo píseň,
uvede v tíseň;
pokuty dojde,
litostí pojde.

Eliška. K radosti mějme,
vesele zpívejme!

Všickni. Na zdar!

Anastazie. To se nám dělá naschvál.

Sádlo. Pojďte, drazí přátele, dokončíme zpěv náš v mém pokoji; pojďte! (Vezmou knížky.)

Anastazie (k Poctivovi). Pane bratře, následujte nás. (Odejdou.)

Poctiva. Jděte ke všem čertům a pekelným tetičkám — dávno tam patříte. No, já asi hezky vypadám; já pravdomluvný muž, tady přestrojen, jako zloděj, když jde krást. Kdyby mne takhle v tom šatě moje stará viděla! Teď musím ale rychle času použít, nikdo tu není — teď se mohu na to odvážit. (Vyleze na zeď.)

Albín (spatří Poctivu na zdi). Tu přichází Poctiva. Zdráv buď, statný muži!

Všickni Buď zdráv!

Poctiva (sleze dolů). Děkuji, děkuji pěkně. Ale co vidím? milostpán se dotrh.

Zlatohorský. Ano — hehehe! proto je mi také horko — hahaha! (Sedí v loubí a pije.)

Poctiva. Ubožátko, je to ale přirozená věc, když má člověk dlouho půst a dopídí se jednou dobré hostiny, toho bych rád viděl, kdo by odolal.

Albín. Ale, co pak se teď stane?

Poctiva. Co se stane? teď milostpána už nepustíme. A já ho odvezu dnes večer na statek.

Velenská. A my se necháme také unést, není-li pravda, Eliško?

Eliška. S takovým unešením jsem úplně srozuměna.

Z Nemajetína. Já pojedu s vámi (k Elišce), jakožto váš rytíř.

Eliška. Smutné postavy?

Poctiva (volá). Vojtěše!

Vojtěch (vyjde ze salonu). Co se líbí , pane mistře?

Poctiva. Objednáš vozy sem k paní Velenské. Za hodinu pojedeme domů.

Velenská. Pojď, Eliško, složíme si věci. (Obě odejdou.)

Z Nemajetína. Já vám budu pomáhat.

Albín. Já také. (Jdou za nimi.)

Vojtěch (pomáhá pana Zlatohorského převlékat, pak obleče Poctiva zase svůj kabát).

Poctiva. Tak, teď půjdu zase trochu dohlídnout. (Leze na druhou stranu.)

Vojtěch. A já obstarám vozy. (Odejde.)

Zlatohorský (sedí v loubí a spí)

Poctiva (zase v levo). Všecko ticho! (Ohlíží se.) Věru, tím lezením jsem všecek umdlen. (Do kulis hledí.) Tamhle je lávka, odtamtud mohu všecko přehlídnout,

co se bude dít. Půjdu si odpočinout. — Když mluvím celý den pravdu, tedy mne to věru tak neutrmácí, jako když hodinu lhu. Teď pochopuji, proč posílají tolik diplomatů na odpočinutí; to pochází od toho proklatého vymýšlení lží. (Odejde.)

Výstup 16.

V levo. Jakub. Anna z domu.

Jakub. Pojďte jen, milé dítě!

Anna. Řekněte mi, naleznu zde otce? Matka šla se ptát do vedlejšího domu, protože jsme nevěděli, který je ten pravý. Tedy zde otce najdu?

Jakub. Nevím, ono to není jisté; mistr je brzy zde, brzy tam. — Ale počkejte, já se sám po něm ohlídnu, jestli ho naleznu. (Odejde.)

Anna. Kdybych jen mohla alespoň Vojtěcha spatřit, abych mu to všecko pověděla. Ten bude koukat, až nás v městě uhlídá, a já mu povím, jak si dal pan správec na práci, aby naše lidi přemluvil, že konečně řekli: Ano, pan správec má pravdu; Poctiva je sice náš poslanec, ale musíme ho nazpět povolat a svou nespokojenost mu projevit. Kdyby jen Jakub — aha, někdo přichází.

Výstup 17.

Erazim Sádlo z domu. Anna.

Sádlo. Kde jen Zlatohorský tak dlouho mešká? Musím se přec podívat. — Co pak je to? (Dívá se na Annu.) Již zase někdo v zahradě? ale tenkráte je to příjemné děvčátko. — Můj cukroušku, (štípne ji do tváře) koho pak hledáš?

Anna (rozpačitě). Já? nikoho — mého otce.

Sádlo. Tvého otce? a kdo je to?

Anna. Kovář z Libenic, on zde musí někde být.

Sádlo. Oh, to je vlastně švec?

Anna. Švec? i uchovej, ten jakživ boty nešil.

Sádlo (pro sebe). Aj, toť roztomilé děvče! (Jde, bedlivě se ohlížeje, do pozadí.)

Výstup 18.

V pravo. Johanka s Voršilou.

Johanka. Počkejte jen zde, já se po panu mistru poptám. (Odejde.)

Sádlo (vrátí se zas ku předu). Teď skoč oko nebo zub!

Voršila. Ach, tady je krása — darmo povídat. Jen kdybych ale už starého našla, ten bude koukat. (Prohlíží si zahradu.)

Anna. Co to dělá?

Sádlo. Milá holubičko, tvůj otec byl u mne ještě před hodinou.

Anna. Tak?

Voršila (vrazí do Zlatohorského). Ach, cizí pán!

Zlatohorský (probudí se). Co je? co se stalo? jen vesele!

Sádlo (ohlíží se). On mně požádal, kdybys měla přijít — (Mluví tiše dále.)

Voršila. I toť je — arci — arci, to je náš milostpán!

Anna. Co pak věděl můj otec, že přijdu?

Zlatohorský (zahlídne Voršilu). Ah, co vidím? cizá dáma — a žádné žampaňské —

Sádlo. Všecko ví, a s ohledem na tebe poručil mi, abys mně dala hubičku.

Anna (se zdráhá).

Voršila. Ale milostpane, co pak je vám? vy máte opičku — darmo povídat.

Zlatohorský. Arci, arci, a žádné žampaňské.

Výstup 19.

Vojtěch a Johanka mezi dveřmi u salonu, aby je bylo dobře vidět. Předešlí.

Zlatohorský (zve Voršilu k pití, ukazuje na salon).

Sádlo (domlouvá Anně, konečně ji mocí k sobě přivine). Ty musíš! A když nebudeš chtít dobrovolně, tedy tě přinutím. (Chce ji políbit.)

Anna (křičí). Ach, ach!

Voršila (ohlídla se a vidí, kterak dává Vojtěch Johance hubičku; ona zkřikne). Ah! (Jde k salonu, vezme Vojtěcha za ucho, a vede ho ku předu.) Počkej, ty falešníku! tedy v městě laškovat, to se ti líbí, viď? — ale já to řeknu Anně —

Výstup 20.

V levo. Poctiva spěchá mezi Erazima Sádlo a Annu, prvního odstrčí. Předešlí.

Poctiva. Co je to? bídný podvodníku, ty se osmělueš děvče —

Anna (radostně). Otče!

Poctiva. Pane Bože! Anno, ty zde? jak sem přicházíš?

Anna (šeptá mu něco).

Výstup 21.

V pravo. Velenská. Eliška. Albín.

Z Nemajetína vyjdou na ten hluk.

Všickni. Co se stalo?

Poctiva. Voršila? matka? ta je tedy zde vedle — (vyleze na zeď a volá) Voršilo, Voršilo!

Voršila (zahlídne ho, vezme Vojtěcha za pravé ucho, aby jí neutekl). Muži, tys tady? ale co tropíš tam nahoře?

Poctiva. Lžu, milá stará, neustále lžu, jako starý diplomat.

(Skupení; přiměřená hudba, opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Širé místo na statku pana Zlatohorského. V pravo napřed stojí sesle a malá tribuna. Lid starý i mladý ve svátečních šatech. Všecko volá: Vivat! Sláva!

Výstup 1.

Zlatohorský a Albín, za nimi správce a vrchní.

(Zlatohorský si sedne na tribunu, Albín podlé něho; opět všecko volá: Ať žije náš milostpán! — Hudba a tanec, po tanci přijde Poctiva s ostatními sousedy, jenž byli v prvním jednání při sezení.)

Poctiva (u prostřed). Milostpane, dovolte mi, jakožto obecnímu důvěrníku, abych vám ve jmenu obce ty nejvřelejší díky projevil. Jednáť se zde o to, abychme se přesvědčili, je-li správa vašeho statku, který dvě třetiny obecních pozemků tvoří, dobrá a spravedlivá, zdaliž to není, aby pak obec v stavu byla, doléhati na svržení zástupců vašich.

Správce (k vrchnímu). Jak je vám, pane bratře?

Vrchní (k němu). Přál bych si být někde na cestách, abych se zotavil.

Zlatohorský (vstane, v nesnázi). Teď musím dát odpověď, ale jak to jen začnu!

Albín (vstane). Ujče, nechte mne mluvit. — Přátele! Ve jmenu svého ujce ubezpečují vás, že se přání vašemu všemožně vyhoví, a vše spravedlivě vyšetří. Aby se pak nic nepromeškalo, poručí se panu správci a vrchnímu, aby se zejtra časně ráno k mému ujci dostavili, a tam řádně účty o svém úřadování složili. Jste s tím spokojeni?

Všicknі. Ať žije náš milostpán!

Zlatohorský (objímá Albína). Synovče, ty jsi ženiální člověk! Já bych tak nepromluvil ani za tři století.

Albín. Drahý ujče, za tři století bylo by již také pozdě.

Zlatohorský. Pravda, pravda, ale ještě něco. (Šeptá mu.)

Albín. Přátele! (Všecko utichne.) Můj ujec pohnut vaším srdečným uvítáním, přeje si tento den, na kterýž nikdy nezapomene, ještě slavně na svém zámku dokončit, a protož vás laskavě zve, dnes večer do malé zámecké zahrady, kde se bude slavnost držeti. Shromážděte se, co možná hojně.

Všicknі (se radují). Ať žije náš milostpán!

Zlatohorský a Albín (odejdou, lid je s vejskáním doprovází).

Výstup 2.

Správce a vrchní zůstali.

Správce. Veta po nás!

Vrchní. Já půjdu na cesty, abych se zotavil. (Ukazuje, že uteče.)

Správce. Také nám nic jiného nezbývá, musíme prchnout. — Já jsem vybral před několika dny nájemné, to nám pomůže.

Vrchní. Tedy pojďme raději hned. Zejtra ráno máme účty skládat, čím dříve se tedy ztratíme, tím jistější budeme.

Správce. Kdybych jen věděl, jak to kovář navlík, že sem pána dostal, a co Sádlo dělá, že ani té nejmenší zprávy o sobě nedává.

Vrchní. Nechme teď toho. Pojďte. (Chtějí odejít.)

Výstup 3.

Erazim Sádlo v pocestném oděvu vstoupí jim vstříc. Předešlí.

Sádlo. Kam pak, pánové?

Oba. A — pan Sádlo!

Sádlo. Ano, právě jsem přijel s pánovou sestrou. Je pan Zlatohorský zde?

Správce. Je, a zejtra máme účty skládat. Jsme ztraceni!

Sádlo. Jestli hlavu ztratíme. Ale ještě se můžeme ochránit. Kovář má ode mně psaní na vás, jestli se mi podaří, dostat je zase do rukou, tedy se nemáme čeho strachovat. Ostatní věci uvede se-

stra pana Zlatohorského do pořádku. Pane vrchní, pošlete mi dva právní sluhy, budu je snad potřebovat.

Výstup 4.

Podkova. Předešlí.

Podkova. Ah, zde nalezám pana vrchního a — (spatří Sádlo).

Správce. Podkovo, mluv jen směle, ten pán to může slyšet.

Podkova. Zpozoroval jsem, jak se doma mistr převlíkal, že strčil dvě psaní do náprsní kapsy v kabátě; dříve ale řekl k mistrové: „Tyto dvě psaní zlomí správci a vrchnímu, a ještě jednomu vaz.“ Nevím co je to za psaní ale —

Sádlo (pro sebe). Tedy v náprsní kapse jsou ty psaní? dobře! (Nahlas.) Může se tomuto člověku věřit?

Správce. Docela!

Sádlo. Zdržujte se tedy na blízku pana Zlatohorského, a dávejte pozor, jestli se náhodou nebo něčím jiným rozmrzí, anebo rozlobí; pak mi to přijďte hned oznámit.

Podkova. Stane se.

Sádlo. Nyní ale pojďme na své stanoviště. Hospodin požehnej kroky naše. (Odejdou.)

Výstup 5.

Paní Velenská. Eliška vyjdou z druhé strany.

Eliška. Hahaha! Pan správec a vrchní chtějí s vybraným pachtem upláchnout. Hle jak chytře, velmi chytře; ale my to slyšely. Pan Sádlo přijel s tetou, a aby se to nikdo nedozvěděl, zdržujou se tady tajně; velmi chytře, ale my se to dozvěděly. Oni chtějí kováři psaní odejmout, bezpochyby s nemilým obsahem, velmi chytře, ale my to slyšely, a protož je celý plán jejich již napřed pokažen. My ženštiny neumíme mlčeti, a co jsme slyšely, to zase povíme. Pojď, Arnoštinko!

Velenská. Buď pak tichá; neukryly jsme se snad jen proto, abychme zas neprozřetelně před časem všecko zkazily. Buďme moudré, opatrné a poraďme se, kterak bychme všemu nadešly. Nejdřív musíme Poctivu varovat, ale jak?

Eliška (zahlídne Poctivu). Ah, tu právě přichází.

Výstup 6.

Poctiva. Předešlí.

Velenská. Mistře Poctivo!

Poctiva (jenž zůstal zamyšlen stát). Co jest? Ah, milostpaní.

Eliška. Já jsem zde také, mistře!

Velenská. Nu, jak je vám, an jste zase doma?

Poctiva. Mám-li říci pravdu, tedy se musím přiznat, že jsem docela nespokojen.

Velenská. Tak?

Eliška. A příčina?

Poctiva. Příčina jest ta, že jsem nabyl úplného přesvědčení, že se s pravdou daleko nedojde. Jak pak jsem své řízení v městě vykonal? Já jen lhal — pořád lhal. A co je příčina, že mi teď obec děkuje? Lež, nic jiného než lež.

Velenská. Kterou jste ale přece jen pravdě k vítězství dopomohl.

Poctiva. Kdo bojuje pro pravdu, nemá se chopit tak nehodné zbraně, jako je lež.

Velenská. Na svého protivníka musíme se stejnou zbraní vyjíti. Co by jste soudil o člověku, jenž by proti kordu nepřítelova s jehlou do boje se postavil? Že je blázen, není-li pravda?

Poctiva. Děti a blázni mluví pravdu.

Velenská. Ale nebojujou pro ní. Když je pravda pronásledovaná, a hledá u vás outočiště — co řeknete jejímu protivníku?

Poctiva. Že ji budu svým živobytím hájiti.

Velenská. To jest, že byste pro ní umřel, aniž byste ji prospěl. Já bych ale pronásledovníka jejího oklamala, a takž jí pomohla.

Poctiva. To není poctivý boj!

Velenská. V boji pro pravdu musí státi srdce a rozum pospolu. Srdce jest rámě a rozum zbraň. Kdo chce ale jen se srdcem bojovati, ten je bezbranný, a již před bojem poražen. A vy se chcete kárat, že jste upotřebil svého rozumu k dobytí vítězství?

Poctiva. Všecko, co jste nyní mluvila, zní velmi hezky a chytře, ale z mých zásad mne nesvedete. Ode dneška řeknu každému pravdu do očí, a vsadím na to svou hlavu, že budu jen potom zas vesel a spokojen — jako jsem býval jindy.

Eliška (tiše k Velenské). To je tvrdohlavec.

Velenská. Arci, ale ve šlechetném smyslu. Kdybychom jen dobrým spůsobem ty psaní mohly dostat.

Eliška. Nic snadnějšího než to. Vytáhněme mu je z kapsy. Kdybychme jen věděly, na které straně —

Poctiva. Ty mají tajnosti; do takové společnosti se nehodím. Mějte se dobře, moje dámy. (Chce odejít.)

Velenská (jej zadrží). Hněváte se, že vám pořád odmlouváme, a proto chcete odejít, není-li pravda? (Lichotí mu.)

Eliška. Musíte být hezky přívětivý. (Lichotí se k němu z druhé strany.)

(Obě ho jednou rukou obejmou, a druhou hledají kapsu.)

Poctiva. Já — moje dámy — já se nehněvám.

Velenská. Je to také pravda, milý mistře?

Eliška (významně). U tebe, Arnoštko, je to jistě — pravda.

Velenská (taktéž). O já jsem se již přesvědčila. (Vezme psaní z kapsy).

Poctiva (hledí právě na Elišku). U vás také, milá slečinko?

Eliška. Ne, ne, na mé straně to není — to vím jistě.

Poctiva (obrátí se k Velenské). Pomozte mi, milostpaní.

Velenská (dává za jeho zády Elišce psaní). To jsem již učinila.

Eliška. Věru, jsou dvě. (Schová psaní.)

Poctiva. Co dvě?

Eliška (pokojně). Kterým přejete, myslím — totiž mně a Arnoštce. Není-li pravda?

Poctiva. Ano, tak jest. I paní Velenskou miluji, ačkoliv se její náhledy mým protiví; ale že se k tomu sama přiznává, a ke mně alespoň nikdy falešně chovati se nebude —

Velenská. To nemůžeme vědět. — Ale teď se mějte dobře, milý mistře, a mohu-li vám radit, tedy nevěřte ženským; ty jsou všechny falešné, úlisné a potutelné, zvláště, když chtějí dokázat, že mají pravdu. S Bohem, mistře. (Odejde.)

Eliška. Milý mistře, to snad již víte, že se tu od nějakého času loupežnická rota zdržuje, a své kousky provádí, zvláště prý jsou mezi nimi ženské s ukrutně dlouhými prsty. Mistře, kdybyste tak jednu chytil, právě v tom okamžení, když vám do kapsy sáhá, to by bylo něco pro vás, té byste mohl do pravdy povědít, ale vy to neuděláte —

Poctiva. Jak, že bych jí nepověděl do pravdy?

Eliška. Ne!

Poctiva. A proč ne?

Eliška. Proto, že ji nechytíte! (Odběhne se smíchem.)

Poctiva. Co to mají ty ženštiny? Zdá se, že si z mých zásad smích tropějí? Nu, počkejte, a právě proto, že nikdo pravdu slyšeti nechce, povím ji každému do očí. Na to bych se přece podíval, nemám-li dobře, když tak učiním.

Výstup 7.

Anna. Voršila. Předešlí.

Anna. Tuhle je otec!

Voršila. Ale muži, kde pak vězíš?

Anna. Otče, Vojtěch vás také hledá; on vás chce něco prosit.

Poctiva. Co chce?

Anna. Abyste mu dovolil, by mohl jít se mnou na dnešní slavnost — a abychom si směli zatancovat.

Poctiva. S tebou? I vida, vida! Jistě ti zase něco o své lásce namluvil. On s tebou nepůjde.

Anna (prosíc). Otče!

Voršila. I nech je spolu jít.

Poctiva. On s tebou nepůjde, povídám. Člověk, který městskému děvčeti lásku slibuje a hubičkuje —

Anna (se diví). Co že?

Voršila (pošťuchuje Poctivu). Ale muži, buď pak moudrý — pro hubičku —

Anna. Co že jste řekl, otče? On že jiné lásku sliboval — (pláče) a ji hubičkoval?

Voršila. No, no, vždyť není tak zle. (K němu.) Museis to povídat! (K ní.) On mi na cestě všecko vypravoval. (K němu.) Ale jak můžeš jen tak do světa mluvit. (K ní.) Vždyť to nic nebylo, jen tak náhodou. (K němu.) K vůli takové hlouposti. (K ní.) No, buď tichá. Ano, on dal panské hubičku, — já to sama viděla, ale — to můžeme mužskému odpustit, když trochu s jinou si zalaškuje — on si pak ženy tím více doma váží. Upokoj se, milé dítě a neplač.

Poctiva. Tedy ty myslíš, že se to může mužskému prominout? Nu, to tě te-

dy prosím za odpuštění. Já také v městě jisté osobě lásku sliboval.

Voršila (udivena). Co — že?

Poctiva. A ne jenom lásku, ale i vdavky jsem jí slíbil.

Voršila. Mne raní mrtvice! I ty bohaprázdný, špatný člověče! Ty máš ústa plné pravdy — a slíbíš vdavky jiné osobě, kdežto já ještě žiju? Ah, to je — to je — darmo povídat.

Poctiva (trpce). Máš dobře, co jsem byl v městě, nepromluvil jsem pravdivého slova, jen samou lež, všechny lidi jsem obelhal — jsem vskutku bohaprázdný, špatný člověk.

Voršila. Nu, nu! (Dá se do pláče.) Ale to bych si nebyla pomýslila, Martine, že budeš jedenkráte tak jednat. Ať mi teď ještě jednou nějaký muž přijde a řekne, že je do mne zamilován, — ať jsem, nevím jaká, jestli mu to uvěřím!

Poctiva. Máš dobře — já bych to také nevěřil.

Voršila. Co bys nevěřil? Myslíš, že je každý mužský takový lehkověrník jako ty? Pojď, Anno, půjdeme; zapomeň na Vojtěcha, který je právě takový, jako tvůj otec. Já jdu a doufám, že mi tak brzo na oči nepřijdeš, ty lehkovážny člověče. Podívejme se, on si musí v městě hrát na mladého pána, ten starý kortisoun, který má ženu a dítě — který — který, no — darmo povídat! Pojďme, Anno, já budu těšit tebe, a ty mne. A to nás obě potěší. Teď, když jsme již 30 roků spolu, začíná brát na holky — jakoby za to stál. — A kdyby dal alespoň člověku dobré slovo — ale to ne! a ty — ty — nu, počkej, přijď mi jen domu! potom budeme teprv spolu počítat! Pojď, Anno, pojď! Vdavky slibovat — i toť je — toť je — no, darmo povídat! (Odejde s Annou.)

Výstup 8.

Poctiva. Velenská, jež byla dříve vystoupila a zůstala v pozadí stát.

Velenská (předstoupí). Ale, mistře, co vám to jen mohlo napadnout, že jste té ubohé paní takovou lítost způsobil?

Poctiva. Vše jedno, já mluvil pravdu.

Velenská (se směje). Mistře, vy to přivedete ještě tak daleko, že se budou lidé pravdě posmívat.

Poctiva. Myslete si co chcete, já vím, co o sobě soudit.

Výstup 9.

Zlatohorský. Pan z Nemajetína. Eliška, časem je vidět Podkovu, jak naslouchá. Předešlí.

Zlatohorský. Ah, konečně vás nacházíme, moje drahá! — a s mistrem Poctivou v horlivé rozmluvě? Aj, aj, kdož by si to byl pomyslil.

Velenská. Nu, pane Zlatohorský, nezdá se vám, že jste tady zdravější a veselejší, nežli v městě?

Zlatohorský. O moje milostivá! vy mi ani nevěříte, jak se mi zde líbí. Já jsem tak spokojen, tak šťasten, zvlášť když jsem vám na blízku!

Velenská. Jste příliš laskavý! Já jen myslila, že vás to musí samého těšit, že jste se jednou odhodlal sem přijít, a obyvatele tohoto statku svou přítomností potěšil.

Poctiva. Pochybuji, že má milostpán tuze velkou příčinu, aby se z toho těšil, že je zde; neboť vlastně se sem dostal beze všeho vědomí. Milostpán spal tak pevně, že ani nepozoroval, když jsme ho do vozu připravili; a zde, místo aby dohlédnul, co by k prospěchu obce sloužilo, strojí hostinu.

Zlatohorský (hrozí mu). Poctivo — já ti dokážu — ale tomu ty nerozumíš.

Poctiva. Může být; ale tolik přece rozumím, abych uhodl — co vás tak rozmarného a veselého činí. Ale já vám mohu sdělit novinu, která vás dozajista ještě více dojme. Paní Velenská miluje jistého mladého muže, kterého si také vezme, jakmile on dovolení svého starého ujce dostane.

Zlatohorský. Co slyším?

Velenská. Pane Poctivo, to je nešetrnost —

Poctiva. Ale pravda.

Velenská. Co je vám do mých záležitostí?

Poctiva. Nic, ale do milostpánových, a já nechci, aby ho kdo podváděl, on má pravdu zvědět.

Velenská. Mistře, vy jste pozbyl smyslů.

Podkova (rychle odejde).

Poctiva. Milostpane, jestli teď ještě jediné okamžení věříte, že by vám tato paní nakloněna byla, tedy vás velice lituju.

Zlatohorský (velmi popuzen). He, Antoníne, Jakube! dejte zapřáhnout, tu chvíli odjedu; slavnost se nebude odbý-

vat, ustanovené vyšetřování na zejtří stran zřízení statku odloží se na čas pozdější, až se mi zalíbí, prozatím zůstane vše při starém. Milostpaní, poroučím se! (Chce odejít.)

Výstup 10.

Anastazie. Předešlí.

Anastazie (zrovna k Zlatohorskému). Milý, drahý bratře! konečně tě nalézám. Ale jak pak jsi mohl odejít bez naší vědomosti? Kterak jsem se strachovala.

Zlatohorský. Milá sestro, já pojedu v okamžení do města. Chceš jeti se mnou?

Anastazie. I toť se rozumí!

Pocliva. Milostpane, dovolte —

Zlatohorský. Nic nechci slyšet — nemám času. Pojď, sestro! (Odejde s Anastazií.)

Velenská. Mistře, vaše pravdomluvnost v nepravý čas všecko pokazila, a jestli se mi nepodaří, tuto věc opět do pořádku uvést, tedy to bude jen vaše vina. (Odejde rychle.)

Výstup 11.

Erazim Sádlo s úředními sluhy. Předešlí.

Sádlo. Chopte se toho člověka, a zmocněte se všech písemností, kteréž má u sebe.

Poctiva. Cože chcete? (Sluhové se blíží, on několika mrští o zem, mezi tím, co se rve s jedněmi, obklopějí ho druzí pozadu a strhnou ho k zemi a držejí ho.) Co to?

Sádlo. Já ty psaní musím mít! (Prohlíží mu všecky kapsy.) Proklatě, ničeho nenalezám — pusťte ho, a následujte mne! (Odejde s nimi.)

Poctiva. Zlořečení holomci! Nu, počkejte! (Chce za nimi.) Ale co pravil Sádlo, já že bych ty psaní neměl? (Prohledává kapsy.) Na mou věru, obě jsou pryč! — ale vždyť jsem je měl zde v náprsní kapse — naposled mi je přece vzal, i toť musím hned za ním. (Chce odejít.)

Výstup 12.

Eliška. Předešlí.

Eliška. Pane mistře, kam pak hodláte?

Poctiva. Za ním, on mi vzal mé psaní.

Eliška. Kdo?

Poctiva. Sádlo, ten hanebník!

Eliška. Upokojte se; ty listy jsou v rukou paní Velenské.

Poctiva. Jak pak by přišla paní Velenská k mým listům.

Eliška. Docela jednoduchým způsobem. Když jsme vám prvé lichotily — tu jsme vám je z kapsy vyfoukly. Pamatujete se na tu loupežnickou rotu — na ty ženštiny s dlouhými prsty?

Poctiva. A to jste byly vy?

Eliška. Ano, to jsme byly my. Vidíte, my také mluvíme pravdu, ale jenom když je pravý čas. Vaše pravdomluvnost je ale jako bouře, tu se blýská a hřmí již několik hodin dříve, nežli se bouře přiblíží — tak že se může člověk snadno ukrýt; naše pravdomluvnost ale je jako blesk z čista jasna — zasrší — letí, a viník je poražen. — Ale, milý Poctivo, teď když jsme my vám pomohli, musíte také nám pomoci. Vidíte, jednáť se o to, mého ujce přesvědčit, že teta s Erazimem a Albín s paní Velenskou v něžných okovech lásky vzdychají. Chcete nám být nápomocen?

Poctiva. Slečinko, vy se ještě tážete?

Eliška. Dobře; tedy vás prosím, jděte nyní na zámek, a vyhledejte Albína, kterýž vám to ostatní sdělí.

Poctiva. Já jdu, ale dříve musím ještě domu, poněvadž ty taškáři u mne ničeho nenalezli, tedy se obávám, že vlezou do mého domu. Slečno, poroučím se! (Odejde.)

Eliška. Ubohý mistře, ty se soužíš nadarmo. Tobě se vede právě tak jako jistému muži, který zvolal, když ho paní pozlobila: „Ano, chválu, to mají ženské rády, ale jak se začne pravda mluvit, to chtějí, abychme mlčeli.“ (Odejde.)

PROMĚNA.

Krátký, jednoduchý pokoj u Poctivy.

Výstup 13.

Voršila, Anna, Vojtěch vyjdou ze strany.

Voršila. Tedy je to pravda, Vojtěše?

Vojtěch. Arci že je. Nikomu jinému, nežli sestře pana Zlatohorského slíbil vdavky, a to jenom z pouhé lsti, aby ji zdržel.

Voršila. Tak, tak! Ale proč mi to

neřekl? Nu, když to jednou vím, tedy už ani neceknu.

Vojtěch. I mluvit musíte, paní mistrová, to vám slouží ke zdraví, a proto začněte hned tady u Anny, aby mi odpustila. Vidíš, Anoušku, já chtěl tu panskou v městě jenom pro naše plány získat — a potom ta hubička, to byla pouhá náhoda.

Anna. I jdi již; náhoda?

Vojtěch. Dozajista, věř mně! Já se procházel v zahradě — ona se tam také procházela, náhodou k ní řeknu: Jak se vede, milé dítě, ona řekne děkuji, dobře! — náhodou ji stisknu ruku — ona stiskne mou — a náhodou, nežli jsme se čeho nadáli — dali jsme si hubičku — pouhou náhodou. Tu nahlížíš tedy, že se ta věc jen pouhou náhodou nahodila. Ty můj Bože, to se stane často; proto se nemusíš hněvat. Ano, kdyby se to bylo stalo proto — to by bylo arci — ale proto, to nestojí ani za řeč.

Voršila. Pro tenkráte ti budiž odpuštěno, tys ještě svoboden, a můžeš vlastně dělat, co chceš. Ale podruhé ať podobných hloupostí necháš, vždycky by to nevypadlo tak náhodně.

Vojtěch (laskavě). Naninko!

Anna. Co chceš?

Vojtěch. Dej mi hubičku na důkaz, že se nehněváš!

Anna. No, buďsi tedy. (Políbí ho.) Ale ty! (Hrozí mu.)

Vojtěch. Ne, ne, na mou čest, to byla ta poslední panská, kerou jsem políbil.

Výstup 14.

Podkova. Předešlí.

Podkova (jde z levé strany přímo k prostředním dveřím). Ah, přeju panu Vojtěchovi, aby mu šla ta hubička k duhu; je to potřebí, již stran jistého kladiva — poroučím se! (Pro sebe.) Počkej, to ti nahradím!

Anna. Již se tu zase plouží, ten protivný Podkova, on se vždy na mne dívá, jako by mne chtěl očima pohltit, jak ho vidím, musím se zlobit.

Vojtěch. A já se těším na tu chvíli, až ho jedenkráte do rukou dostanu, a jak ho budu mít, vezmu si na něj zvláštní privilegium a tak ho zmaluju, že bude na mne do smrti pamatovat!

Voršila. Nu, nechte toho — a pojď, Anno! Slavnost brzy začne! (Odejde s Annou.)

Vojtěch. Roztomilé děvče, ta Anna, ale má chybu velkou, hrozytánskou chybu — a ta je — to kladivo. (Hledí v tu stranu, kde kladivo leží.) Tu leží ta nevora! Kdybych jen — (Chce ho pozvednout, v tom je slyšet hlasy z venku.) Ah, někdo přichází; snad mistr.

Výstup 15.

Dvéře se otevrou, Erazim Sádlo přijde s několika dráby. Podkova. Předešlý.

Sádlo. Stráž ke dveřím!

(Dva drábové zůstanou u dveří.)

Vojtěch (ustoupí). Co se tu děje?

Sádlo. Světnice prázdná, půjdeme dále.

Podkova. Jen rychle, aby nás nepřekvapili. Vojta, prohlášený milovník domácí dcery, může přijít každé okamžení.

Vojtěch. On je už tady. (Vstoupí před postranní dvéře proti Sádlovi.) Stůjte, kam vede cesta?

Sádlo. Co je tobě do toho, holobrádku! Pryč odtud, z místa! zde se vykonává úřední vyšetřování!

Vojtěch. Když to ale nebudu trpět, co potom?

Sádlo. Pak budeš zavřen.

Vojtěch. Tak? Nevím sice odkud to přichází, ale mám právě velikou chuť, dát se zavřít. (Mužně.) A protož jděte všickni k šípku, sice chytnu některého za nohy, a budu ním druhé do hlavy mlátit.

Sádlo. Jen žádných okolků! Chytněte ho — držte ho, až bude po vyšetřování.

Vojtěch. Vy, že mne chcete držet? ale teď se já nemohu déle zdržet. (Ohlíží se.) Co pak není pranic po ruce? (Popadne kladivo, vyšine ho do výšky a postaví se přede dvéře.) Kdo se na krok přiblíží, udělá si známost s mým kladivem.

Podkova (se diví). On pozdvihnul kladivo!

Výstup 16. Poctiva. Předešlí.

Poctiva. Co se zde děje? Vojtěše, ty — kladivo?

Vojtěch. Ano, já a kladivo, my se bránili, až přišel pan mistr. (Pustí kladivo.)

Podkova (chce odejít).

Poctiva. Teď dávejte všickni pozor! Tu leží kladivo: Jedna, to že vezmu do ruky; dvě, to ho pozvednu, a (silně) tři —

(Všecko uteče.)

Vojtěch (zadrží Podkovu). I můj nejmilejší, zůstaňte pak zde! Mistře, podívejte se na toho ničemu! Vy jste mu daroval svou důvěru, a mimo to i často pár obnošených kalhot — za poděkování vás nyní zradil, a jest našimi nepřáteli ve spolku. Jakou odměnu zasluhuje?

Podkova (klekne). Smilování, pane mistře!

Poctiva. Ten chlap je tuze špatný, než abych ho mohl řádně potrestat; a protož mu odpustím. Ale jak vidím, vězí on s tím čistým Sádlem pod pukličkou, následovně také se správcem a vrchním, tedy si ho zde necháme, až k zejtřejšímu vyšetřování. (Vezme Podkovu za límec u kabátu a vyzdvihne ho lehce.) Pojď Vojtěše!

Podkova (křičí). Smilování!

Poctiva. Vždyť se ti nic nestane, hlupáku — nynčko tě zavřem, a zýtra ráno —

Vojtěch. Musí se očistit, pak uhlídáme, co se stane! Je-li nevinen, může s Pánem Bohem táhnout do světa; není-li ale, dostane pětadvacet hezky po sobě — hahaha!

Poctiva. Ty, Vojtěše, co se týká Anny a vaší lásky — tedy se můžete vzít!

Podkova. Smilování!

Poctiva. Ticho! — Tys pozdvihl kladivo k ochraně mého domu, to posilnilo tvé rámě a učinilo tě mně roveň — a protož bude za několik neděl vaše svatba.

Vojtěch. Mistře! (Nemůže radostí mluvit.)

Podkova (vzlyká). Smilování!

Poctiva. Budeš-li pak mlčet! (Pohledne na něj.) Jak se ten chlap kroutí a krčí! Ne, co je člověk přece jen za podivné stvoření — ku příkladu tento zde. Jak snadno mohl zůstat věren pravdě — a přece lhal a šidil tak dlouho, až se sám o čest a štěstí připravil. O, já bych zašel někam na poušť a zanevřel na lidi — ale to bych musel dříve zapomenout je milovat. (Odejdou.)

PROMĚNA.

Osvětlená zámecká zahrada.

Výstup 17.

Krátká hudba. — Sedláci a selky, dělníci se ženami a dětmi, měšťané sem tam přecházejí, představujou skupení, jež se zdají živě mluvit. **Skoba. Opatka. Rohlík. Voršila. Anna. Vojtěch** u prostřed. **Zlatohorský** s paní **Velenskou** pod paží. **Erazim Sádlo** s **Anastazií.** Pan z **Nemajetína** s **Eliškou. Albín** jim následuje. Sloužící.

Zlatohorský. Moje drahá, vy mne činíte nejšťastnějším člověkem! Teď ale nebudu také déle mlčet, celé shromáždění má vědět, že mi svou ruku dáte.

Velenská (tiše). To se stane, ale jen tenkrát, když bude shromáždění s vaší volbou spokojeno.

Zlatohorský. O to nemám starosti; ty budou plesati, vivat křičeti, ať žije ženich s nevěstou atd. Nechte mne jen jednat. (Volá.) Moji milí přátelé, já vám mám něco důležitého povědít. (Paní Velenská kyne Albínovi, který odejde.)

Anastazie. Co je to, milý bratře?

Zlatohorský. Hned uslyšíš. Tedy, milí přátelé! tato dáma zde — paní Velenská — ta— já ji představuji celé společnosti —

Výstup 18.

Předešlí. Poctiva vstoupil mezi tím z balhustrady.

Poctiva (v zadu na hořejším stupni). Zadržte!

Všickni (volají v podivení). Poctiva!

Anastazie (lekne se). Co vidím? není to onen muž, co —

Sádlo. Já upláchnu! (Chce odejít.)

Poctiva (sejde dolů Sádlovi vstříc). Pane, vy zůstanete zde. (Vezme ho za ruku.)

Zlatohorský. Co to má znamenat? Poctivo, k čemu sem přicházíš tak podivným spůsobem?

Poctiva. V okamžení se to dovíte. Zde (dává jedno psaní) čtěte, milostpane — má to na spěch.

Zlatohorský. Od koho je to psaní? (Čte podpis.) „Erazim Sádlo.“

Sádlo (chce odejít).

Poctiva (zadrží ho). Prosím, počkejte trochu.

Zlatohorský (Čte.) „Panu Krišpinu Břicháčkovi. Muže, který vám toto psaní odevzdá, udělate vlivem svým na voliče představeným. Zničte všecky knihy a písemnosti svého správcování. Pan Zlatohorský je sice ode mne a sestry jeho klamán a dobře opatrován, ale přece nejsme jisti; před kovářem Poctivou mu-

síme se míti na pozoru, aby nevyzradilo se naše srozumění. Vezmu-li si sestru a pan Zlatohorský brzo umře, tedy se stanu pánem statku, a zůstanu, jako vždy před tím, vaším přítelem — Erazim Sádlo."

Erazim. Po mně je veta!

Anastazie. Já přijdu o rozum.

Zlatohorský. A já ho nabývám. He, lidé! zde dáte pozor, aby se tento pán (ukazuje na Sádlo) neporoučel, a někdo z vás vyhledá správce a vrchního; oba se zatknou.

Všickni (volají). Ať žije pan Zlatohorský!

Poctiva. Teď prosím, čtěte ještě toto psaní. (Dá mu psaní.)

Zlatohorský (čte). „Pane Poctivo! Já přijímám váš návrh stran našeho sňatku a očekávám vás ve svém pokoji, kde se ještě o věci ostatní smluvíme, vaše, již nyní vás milující —

Anastazie (vyskočí, prosíc).

Zlatohorský (končí). Anastazie Zlatohorská.

Voršila. To je tedy? —

Vojtěch. Vaše sokyně.

Voršila. Teď mu již do konce odpouštím.

Anastazie (zlostně). Pane bratře, toto zahanbení vám nikdy neodpustím. (Rychle odejde.)

Poctiva (k Zlatohorskému). Pošlete také toho pokrytce pryč!

Zlatohorský. Ano, máš dobře! pryč s tím pokrytcem.

Sádlo. Pane, vy jste zde ten největší pokrytec. Já se přetvařoval jen před vámi; ale vy chcete, aby všickni lidé věřili, že jste sem přijel k vůli tomu, abyste se o jejich blaho postaral; ale zatím je to klam. Vy máte na své stáří směšnou vášeň (na Velenskou) k této dámě — protož, pane Zlatohorský, já byl pokrytcem, ano, ale vy jste byl můj mistr. (Pobožně.) A nyní, mějte se tu dobře, a Bůh budiž s vámi. (Odejde.)

Zlatohorský (jenž tu stál s otevřenými ústy, žalostně). Poctivo, slyšel jsi, jakou lež ten opovážlivec —

Poctiva. Dovolte, milostpane! Tenkrát mluvil ten pokrytec pravdu, ačkoli trochu hrubou.

Zlatohorský. Jak? Ty mu přisvědčuješ?

Poctiva. Ovšem; přišel jste, pane, dobrovolně na statek? nikoli. Milujete paní Velenskou? a je to ve vašem věku směšná vášeň? — je! — Věřte mně, přátele, Sádlo mluvil pravdu.

Zlatohorský. Ne, ne, ne, pravím já — on lhal, a tys také lhář.

Poctiva. Milostpane, teď mi to musíte dokázat. Zde stojí paní Velenská a Albín, váš pan bratrovec, kterýž tuto dámu nevýslovně miluje. Hleďte je oba spojit, pak se vám uvěří — a já se přiznám, že jsem lhal.

Zlatohorský (pro sebe). Albín paní Velenskou? Ďáble — ta hanba — jestli neobrátím — proklatý kovář mne tou pravdou ještě usmrtí. (Hněvivě i úzkostně k Velenské.) Moje nejdražší, sama vidíte, že nemohu, protož mi udělejte k vůli a vezměte si mého bratrovce; vždyť je také Zlatohorský.

Velenská. Vaše vůle jest mi rozkazem.

Zlatohorský (k Poctivovi). Nu, co jsi teď?

Poctiva (ironicky skroušeně). Oh — hanebný lhář.

Vojtěch (tajně). To jste vyvedl chytře.

Všickni (se smějí).

Albín. Nejmilejší ujče!

Velenská (k němu se tulíc, jemně). Šlechetný muži!

Zlatohorský. Ano, ano! (Vyvine se.) Já to nevydržím!

Voršila (obejme Poctivu). Muži, ty jsi muž — no, darmo povídat!

Anna. Otče, dobrý, chytrý otče!

Vojtěch. Pane tchánel vy jste moje chlouba.

Eliška. Mistře, vy jste velký muž!

Albín. Přijměte naše díky!

Velenská. Vidíte? pravda zvítězila; ale srdce bylo ramenem a rozum zbraní.

Poctiva. Já dobře věděl, že bude ten pokrytec, jen aby pana Zlatohorského urazil, pravdu mluvit. A kdyby to nebyl učinil, tedy bych to já byl udělal. Ale tak to vypadlo lépe. — A nyní je konec lži, přetvářce a venkovskému poslanectví! Já vstoupím zase do svého milého okresu, učiním své staré heslo zase pravidlem svého života a řeknu vždycky: „Jen s pravdou ven!" když budu jednat sám za sebe; budu-li jednat za jiné, tedy řeknu: „Ven s pravdou v jistý čas!, ale ne v každý čas!

(Skupení. — Může též nějakým tancem neb zborem se skončit.)

(Opona spadne.)

NOC PŘED NOVÝM ROKEM, ANEB: PONOCNÝ NA REDUTE.

Maškarní hra ve 3 jednáních. (Dle V. A. Gerle.)

Psáno roku 1842. — Hráno poprvé k Sylvestrovskému večeru r. 1842. — »Divadelní ochotník« z roku 1870.

OSOBY:

Princ Julián.
Šlechtic z Růženova, jeho ujec, ředitel městské posádky.
Hrabě Polabský, co templář.
Dvornosta z Bleskorodů, co mameluk.
Jeho choť, v šatech smutečních.
Hraběnka Hájenská, co poutnice.
Hraběnka Studnická, co cikánka.
Baronka Krásodolská, co vestálka.
Milota z Milotic, komorník, co bramín.
Holoubek, tajemník, co nizozemský kupec.
Blažej Novotný, ponocný.
Veronika, jeho žena.
Filip, jejich syn.
Terinka Červenková.
Desátník u městské stráže.
První } vojáci u městské stráže.
Druhý }
Jan } sloužící u prince Juliana.
Vojtěch }
Černé domino.

Děj ve velkém městě od večera do rána.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Noc. Ulice. V pozadí dvéře do kostela. V pravo dům s osvětlenými okny, v levo na zad malý domek.

1. Veronika s malou svítilnou z domu.

Veronika. Je-li pak ještě taková tma a mha? — I ba arci. Ale což to škodí pánům, kteří se dnes po hospodách prohánění, aby ten starý rok hezky vesele pochovali a nový ještě veseleji načali. I nu pro mě, já jim toho nezávidím. Každý má své vyražení — a já své také. Já se těším na zítřek — až se svým starým a naším Filípkem u teplých kamen —

2. Blažej. Předešlá.

Blažej (vystrčí hlavu z domku). Stará, jsi ještě tady?

Veronika. Jsem, jsem! Ale poslechni, staroušku — dnes mi zůstaneš doma, a necháš Filipa ponocovat. Je ošklivá mlha — a nebe plné sněhu — to není čas pro tvé staré tělo. Na ulicích bude dnes celou noc lidnato — Filipek nebude mít dlouhou chvíli.

Blažej. Dobrá, dobrá, Verunko. To si nechám líbit. Můj barometr — ta zpropadená rána tuhle nad kolenem, ukazoval již dva dni na zlé časy, a slušná věc to je na všechen způsob, aby syn starého otce ve službě zastával, beztoho ji bude jednou po mně dědit. Aspoň se něčemu přiučí.

Veronika. Ta zpropadená rána! To má člověk z toho, že je udatný.

Blažej. Tomu ty nerozumíš, Verunko! Či nemám z toho čest, že se říká: Desátník Blažej Novotný byl nejprvnějším na hradbách při obležení Maspurku.

Veronika. Čest? — I ano, ale také

prostřelený hnát, kdybys tam byl býval nejposlednější, nebyl by jsi teď také vojákem.

Blažej. A což pak jsem nedostal chvalitebné propuštění a jisté zaopatření? K tomu ještě službičku ponocného — desátý nemá takové živobytí.

Veronika. To bych neřekla. A kdybych každý groš desetkrát neobrátila, nevím, jak bychme s našimi důchody vystačili.

Blažej. Jen když vystačíme — to je hlavní věc. — Obrať groš třeba dvacetkrát.

Veronika. I při tom při všem by se nám na ohništi ani nezakouřilo, kdyby nebylo Filipa. —

Blažej. To je pravda, stará. Ten hoch nám dělá mnoho dobrého — ale otec nebeský mu to také odplatí. Jeho pán je hodný, rozšafný muž, a hochu se dobře u něho vede, — mimo to — kdykoli objednané květiny do vzácných domů nese, vždy také něco ukápne.

Veronika. To věřím — Filipek je ale také hezký chlapíček —

Blažej. No to věřím, vždyť je naše dítě.

Veronika. A mnohá panička dá mu k vůli jeho tváři nějaký krejcar víc, než by dala jinému. Ale ten hoch umí také mluvit —

Blažej. No to věřím — vždyť je tvůj synáček — hehehe!

Veronika. I jdi, starý blázne; však ty nedáš také hubě darmo jíst. Jen kdyby tady už byl, čtverák.

Blažej. Dlouho nevolej! — zdá se mi, že už přichází.

3. Filip. Předešlí.

Filip. Dobrý večer! (Podává jim ruce.) Dnes je sychravo a bude se myslím chumelit. To ti nesvědčí otče! Zůstaň tedy doma a vyspi se, já budu hlídat za tebe.

Blažej. Dobrá, milý hochu, to jsem rád.

Filip. A zítra, jakožto o novém roce, bych si rád dobrý den udělal.

Blažej. Aha, to proto, aby se ti celý rok dobře vedlo.

Filip. Budu tedy u vás obědvat. Matinko, máš-li pak doma nějakou pečínku?

Veronika. To právě nemám — ale nic neškodí, však my se přece najíme a budeme veselí. Příští týden začnou se dárky k novému roku scházet — te si budeme moct zase přilepšit.

Filip. Jakpak? Máte už něco na příští nájem uloženo?

Blažej (krčí rameny).

Filip. Tuhle je otče (dá mu balíček) 22 zlatých já si je uschránil a teď je nepotřebuju. Přijměte je ode mne k novému roku — tak budeme moci vespolek všickni tři nový rok s veselou myslí a bez starosti začíti. Dej Bůh, abychme ho ve zdraví a radosti ztrávili, dále bude o nás nebe pečovat. (Oba rodiče jej objímají.)

Blažej. Filipe, ty jsi pravá radost a berla našeho stáří — Bůh ti to odplatiž. K novému roku ti nepřeju nic jiného, než aby jsi dobré a nábožné srdce uchoval — to stojí v tvé moci, a tak budeš každého času dost velikým boháčem. Těch 22 zlatých musím si hned do kalendáře poznamenat. Teď jsi nám dal z toho, což jsi vlastně pro sebe uchránil, již 317 zlatých — ty jsme dostali a užili.

Veronika. 317 zlatých? Je-li pak možná? Ach ty roztomilé dítě — jak je mi tě líto! Kdyby si byl tu sumu pro sebe uložil a podržel, mohl si teď kus pole koupit a zahradnictví na svou ruku začít, a svou milou Terinku si vzít. Teď to nejde.

Blažej. No, však ono bude také ještě pomoci, stará, jenom nezoufej. Víš, my dva — my také myslili, že se nedostaneme, a přece se to hodilo.

Veronika. Ach, což tenkráte byly docela jiné časy — ale teď! Neboj se ale, Filipku — my jsme staří, jak pak to může dlouho s námi trvat? Pak nám zatlačíš oči, a nebudeš mít s námi kříž.

Filip. Ale matko, co to mluvíš? Terinka je mi arci milá jako vlastní život, ale za tebe a za otce bych dal sto Terinek. Jiných rodičů na tomto světě již nedostanu — kdybych vás ztratil — ale Terinek dostanu ještě dost — kdyby to muselo být, ačkoliv se musím přiznat, že bych mezi tisícem Terinek žádnou jinou nechtěl, nežli Červenkovic Terinku.

Blažej. To máš dobře, Filipe. Milovat a ženit se, to nejsou žádné zásluhy — to dovede každý; — ale staré chudé rodiče ctít a podporovat, to je zásluha.

Filip. Ale milý otče!

Blažej. No, no, vždyť já ti rozumím, a nechci tě vychvalovat, to je tak můj pouhý nápad. — No, teď počkej, já ti

přinesu plášť, a potom můžeš počít své noční procházky. (Odejde.)

Veronika. Jen aby se Terince nezdálo, že musí tuze dlouho čekat — aby ti nebyla nevěrná.

Filip. O to se nestarám.

Veronika. Jsi tak jist? — Člověk míní, Pán Bůh mění.

Filip. Ale Terinka je —

Veronika. Hodná, dobrá duše, ale člověk je člověk —

Filip. Ale já ti dnes nerozumím, matinko, což tak málo v ženskou stálost důvěřuješ? Jen se neboj, matinko. Ona mi slíbila, že si jiného nevezme, nežli mne, a na tom je dost. A její matka také proti tomu nic nemá, jen žeby ráda, aby jsme se spolu tak často nescházeli, že prý to nedělá dobrotu; já však a Terinka myslíme, že to dělá dobrotu.

Blažej (se vrátí, nese plášť, roh a píku). Tu máš Filipe, nastrč to na sebe a dělej starého.

Veronika. A ty jdi domů, starečku. Já se podívám k staré Červenkové a ohřeju jí trochu thé.

Filip. To tě maminko kousek vyprovodím.

Veronika. I ne Filípku, bude brzy bít deset hodin, a musíš vyvolávat. Já tě vlastně nepotřebuju. — Já jdu svou cestou a nikdo mi nic neudělá. Ondyno šla jsem také trochu pozdě domů, tu se ke mně přitočí panáček a šeptá: „Kam pak tak pozdě, zlatoušku?“ — Já ho ale vzala za ruku a vedla na roh ulice k lucerně. Já řku: Podívejte se na mne jak náleží. — Blázni, — nedáte ještě ani pětašedesátileté osobě pokoje? Tu se pán otočil, ani necek, a odešel. Od té chvíle nosím světlo s sebou. — No, milý hochu, přečkej tu poslední noc ještě ve zdraví. — Já se vyprovodím sama. S Bohem. (Odejde.)

Filip. Dobrou noc, matko, měj se dobře.

Blažej. A přijď brzo domu, stará — abych neměl daremné starosti. A ty hochu dej hezky pozor, aby se ti nikde nic nestalo. Člověk je člověk, a noc je noc. (Odejde do domku.)

Filip. Nemějte starosti — však já dám pozor. — Ti milí staroučkové myslejí, že pro ně Bůh ví co dělám, a ono je to vlastně má jediná radost. — Jediná? — To ne — tamhle (okáže na osvětlená okna) u Nováků mám také ještě jednu radost, a kdyby dnes i tak mihavo nebylo, byl bych se dnes přec k ponocování nabídnul — proto že si chci na Terinka počíhat, až půjde od večeře, abych ji vyprovodil. Mně je to velmi milé, když mohu s Terinkou někdy o samotě být. — (Ohlíží se.) Dnes je jak náleží veselo na ulici, jako za dne, — tamhle (okazuje za scénu) v tom velikém domě budou mít nějaký bál, — kočár za kočárem — ti přivítají nový rok vesele. Teď bude ale brzo deset hodin — já začnu tedy svou službu hned na místě, zde mě uslyší Terinka a při chraptivém zvuku mého rohu zapomene na hovor i na hru. (Hledí do okna.) Aha, teď přichází ženská postava k oknu — to je ona — srdce mi tluče — ach ne — ta je tuze velká, ale tamhle ta — zas ne, ta je tuze široká.

4. Julian. Předešlý.

Julian (s černou pološkraboškou, v červeném hedbávném plášti, na hlavě španělský klobouk s vysokým ohebným peřím a skvostnou přeskou — vyjde z leva). Není to již k vydržení. Všickni mi dělají dlouhou chvíli, a ta věčná jednotvárnost je mi protivná jako smrt. Do půl noci musím hledět, abych si čas jinak ukrátil. (Zahlídne Filipa do oken hledícího.) Co pak je tohle za postavu? — hle, ponocný! Místo, co by měl sněhem a mihou ponocovat, stojí tady, do oken hledí jako španělský rytíř. — Zde to snad nebude sladké toužení po vroucí lásce, ale spíše po teplých kamnách a po kuse pečeně, kteráž od tamtud zavání. Musím s ním přece promluvit. (Klepne ho na rameno.) Tys mi roztomilý chlapík. Tvou čtvrt mohl by zatím někdo odnést, a ty tu stojíš, jakoby nebylo žádného nebezpečenství. Co tu děláš?

Filip. Čekám na desátou hodinu; pak budu vyvolávat.

Julian. I toť je roztomilé, na to já počkám — to musím poslechnout, něco takového neslyší člověk každý den.

Filip. Tak, nebývá tedy pán tímhle časem nikdy na ulici? Vida, jak se může člověk mýlit.

Julian. Mně se zdá, že chceš vtipem házeti? Výborně, viděl jsi mne už někdy?

Filip. Sotva, ale ptáka poznám po peří, — ještě lépe po zpěvu.

Julian. Tys roztomilý chlapíček; teď ale dělej, a začni svůj noční koncert.

Ale to ti povídám, drž se mistrovsky, sice budu hvízdat.

Filip. To dovede každý —

Julian. Noční tulák — není-li pravda? — Jen se neostýchej. Tak se mi to líbí nejlépe. — Jak pak, umíš nějakou veselou písničku?

Filip. Kdyby to bylo u plné sklenice.

Julian. Výborně, ty víš také, co je plná sklenice? Teď poznávám umělce.

Filip. Nebo v teplé sednici —

Julian. Přirozená slabost všech ponocných.

Filip. Pak by to šlo líp, nežli v takové zimě, kde člověku srdce v těle drkotá. (Stranou.) Podivná věc, dokud jsem hleděl do okna, neměl jsem ani zdání, že by byla taková zima. (Bije deset hodin.) Aha, teď musím vyvolávat. (Troubí, pak zpívá.)

Chval každý duch Hospodina,
odbila desátá hodina.

Julian (vytrhne mu roh). I dej sem, — to nejsou žádné čáry — to dovedu také.

Filip. Pane, mějte pak rozum —

Julian. Jen ty se nestarej, já budu za tebe zpívat a troubit, že se podivíš. (Troubí, pak zpívá.)

Chval každý duch Hospodina
Odbila desátá hodina.
Modlete se a jděte spat,
Hleďte však oheň uchovat;
Nad námi v říši nebeské
Bdí věčné oko otcovské.

Filip. I toť je jak náleží hezká písnička — při tom i nábožná.

Julian. To věřím, a takových umím na kopy. Co myslíš, příteli — jestli pak bych dovedl být ponocným?

Filip. I nu, proč pak ne? Na ponejprv děláte to dost dobře, a vaše písnička se mi líbí, tu nemá žádný zdejší ponocný, té bych se rád přiučil.

Julian (zatím byl zamyšlen). Víš-li co, můj roztomilý? Já tě ji naučím — udělej mi také něco k vůli. Já bych měl chuť několik hodin ponocovat.

Filip. Co vás to napadá?

Julian. Pouhá ctižádost.

Filip. Pěkně děkuju.

Julian. Nedotru-li se k tomu dnes, jak živ to již nedosáhnu. Půjč mi tedy svůj plášť a klobouk — já ti dám zatím svůj. Mezi tím můžeš jít domů, nebo se někam do hostince podívat — můžeš si tam udělat dobrý večer — chytíš třeba opičku; pak se navrátíš, dáš mi zase mou maškaru a dostaneš několik tolárků zpropitného. Co myslíš?

Filip. Uchovej Bůh, co pak myslíte?

Julian. Něco sobě i tobě pro radost. Jen se dlouho nerozmýšlej.

Filip. Mně je arci zima — teplá sednice byla by teď dobrá věc — a několik tolarů také bych nezahodil — ale ne, ne! Bylo by to proti mé povinnosti.

Julian. Proč pak? Tvoje povinnost se zachová. Nechť ji vyplní ten nebo onen — a že umím troubit a zpívat, to jsi právě slyšel.

Filip. To je všecko pravda — ale ono to přece nejde.

Julian. Proč pak by to nešlo?

Filip. Kdyby se to někdo dověděl —

Julian. Ty to přece žádnému neřekneš?

Filip. To ne — ale —

Julian. Já snad?

Filip. I nu, kdo ví, zdáte se být veselá kopa.

Julian. Ale bláhovče, — což pak nevidíš dle zástavy (okáže na přesku), že mně samému na tom nejvíce záležeti musí, abych o novém roce do lidských ust nepřišel? Však já dám pozor.

Filip. Ne, ne, ono to přece nejde.

Julian. Ty mi to musíš k vůli udělat — já ti ručím za všecky následky.

Filip. Nu tedy — když mermomocí chcete — (stranou) těch několik tolarů dám matce nového roku — bude mít aspoň do hospodářství. — Tu je tedy můj plášť, klobouk, roh, a píka. Jedenáct hodin můžete vyvolávat; ale ve třičtvrtě na dvanáct přijdu zase na tohle místo.

Julian. Ano, ano, roztomiloušku. Přijď jenom také ty a potom si opět znamení tvého stavu za můj hedbávný domino a klobou s péřím vyměním. (Obleká se).

Filip (mu pomáhá). Musíte ale také do červené ulice, na rybní trh, pak do zlaté ulice a všude hodinu vyvolávat.

Julian. Toť se ví — do červené ulice, na rybní trh, do zlaté ulice — všude, všude, ani místečka nevynechám; budeš mít ze mne radost. Ve tři čtvrtě na dvanáct jsem zase tady a dám ti tvé zpropitné. Juchhe, teď jsem ponocný! (Chce odběhnout.)

Filip (mezi tím zas se oblékal a zadrží jej). Doufám ale, pane — že nebu-

dete mou ochotu zneužívat a rozpustilosti tropit? Měl bych z toho mrzutost, a mohl bych přijít o službu.

Julian. Co pak ti napadá, bláhový chlapíku? Myslíš ty, že neznám svůj ouřad a žebych mohl ponocenské důstojnosti uškodit? To mi ani nenapadne. Buď bez vší starosti, ohřej se, a chceš-li, opij se, ale jen tak daleko, abys mi před půlnocí zas mé šaty přinesl. Zatím s Bohem! — To bude zpropadený žert! (V pravo odejde.)

Filip (sám). Tu běží! — to je veselý pán — ale dobrý zdá se mi býti a mohu mu důvěřovat — vždyť zpíval tak hezkou písničku. Teď půjdu k zlatému jablku — tam ho uslyším na náměstí ještě jednou zpívat a troubit. Jsem věru žádostiv, jak to dovede. (Zaobalí se do pláště a dá klobouk na hlavu.) No, před zimou ten kacafírek tuze nezachrání — musím si také touhle předstírkou trochu tváře ukrýt, je beztoho vítr jako jed. (Zakryje se škraboškou, chce v pravo pryč.)

5. Milota v oděvu bramína levou stranu za Filipem. Předešlý.

Milota. Pst, pst!

Filip (se zastaví a změní hlas). Co se líbí?

Milota. Nejmilostivější, v myšlénkách ráčili jste dvéře minouti.

Filip. Jaké dvéře?

Milota. Či se nelíbí vaší osvícenosti?

Filip. Co? Osvícenosti? Já nejsem osvícený, co vám to napadá?

Milota (uctivě se ukloní, a koukne na přesku klobouku). Prosím, račte milostivě odpustit, jestli jsem maškarního práva porušil. Zabalte se ale oděvem jakýmkoli chcete, ušlechtilá postava vždy vás prozradí. — Račte dovoliti, budete tančit?

Filip. Já? ne, ne — vždyť vidíte, že mám boty na nohou?

Milota. Tedy hrát?

Filip. Uchovej, k tomu nemám peněz při sobě.

Milota. Ty milý Bože, račte pak s tím, co u sebe mám, naložiti jako se svým. (Podává mu plný měšec.)

Filip (rukou jej odstrkuje). Ale, což pak víte, kdo jsem?

Milota. Jeho Osvícenosti princ Julian. (Z dálí slyšet Juliana troubit.)

Filip. Ah tak, teď vím aspoň, kdo jsem. (Naslouchá troubení.) Dobře, jak náleží dobře. — Nu, když on tak dobře na ponocného hraje, musím si dát také záležet, abych okázal, že jedenkráte ještě velkým pánem býti mohu. Chybím-li ale předce někde, bude to jeho vina. — Peníze musím přijmout, an jeho osobu představuju. U kostela mu je zas navrátím. (Vezme sáček, jejž Milota nastrkuje.) Kdo jste, pane? — Zítra vám dám peníze nazpátek.

Milota. Komorník Milota.

Filip. Ah tak, nu dobře, dobře! Jděte jen napřed, pane komorníku, já přijdu hned za vámi.

Milota (odejde).

(Zdálí je slyšet Juliana troubit.)

Filip. Dobře, dobře, jak náleží dobře! Ne, teď nemám starosti, pán mi neudělá jistě hanbu. (Odejde.)

(Proměňovací opona spadne.)

PROMĚNA.

Pokoj, z něhož do sálu viděti lze. Maškary se prochází.

6. Milota přichází a bedlivě se ohlíží. Filip za ním. Služebníci.

Milota (tiše). Ráčíte snad k hracímu stolku?

Filip. Nechte mně jen dříve trochu roztáti, vždyť jsem celý zkřehlý.

Milota. Sklenice horkého punče by snad pomohla.

Filip. To si nechám líbit.

Milota (pošle dva sloužící pryč).

Filip. Nu, jak pak je s vámi, Miloto? Vy dnes netancujete?

Milota. Pro mě tu není tance ani hry, a s veselostí jsem také již u konce. Ona jediná, kterouž bych byl rád k tanci požádal — Hraběnka Hájenská — domníval jsem se, že mne miluje — naše rodiny neměly co namítati — račte si mé zoufání představiti — najednou všecko spojení mezi námi přetrhne.

Filip. Aj, o tom jsem ještě ani slova neslyšel.

1. Sloužící (přinese láhev punče na táci).

2. Sloužící (nese příkusek na druhém táci).

Filip (pije a přikusuje).

Milota. Ty milé nebe, že jste neslyšel? Celá residence o tom rozpráví. Jetomu čtrnáct dní, co jsme se rozešli a

ona mi nechce ani dovolit, abych se ospravedlnil. Tři psaní poslala mi nazpět nerožpečetěné. Ona je nejouhlavnější nepřítelkou baronesky z Krásodolů — já jí musel slíbit, že s ní jaktěživ žádného obcování mít nebudu — ale co nechtělo neštěstí? Při poslední sanici do Libenic postavil mě los za průvodce a společníka baronesky — co jsem měl dělat? — Měl jsem se vzpírati? — Právě na svátek nebeské Hájenské musel jsem býti při té nešťastné partii — ona se arci hned všecko dověděla — měla mne v podezření — a uvalila na mne svůj hněv.

Filip. Nuže, tedy použijte příhodné chvíle — všeobecná radost je dobrá příležitost k smíření. Je hraběnka tady?

Milota. Račte se podívati; tamhle ta poutnice vedle černé maškary. Právě sundává larvu. — O můj nejmilostivější pane, směl bych se vašnostiny laskavé přímluvy u hraběnky nadíti?

Filip. I proč pak ne, na všechen způsob.

7. Hraběnka Hájenská, v oděvu poutnickém, provázena černým dominem, zůstane v pozadí. Předešlí.

Filip (stranou). Snad zde nějaké dobrodiní vyvedu, a spojím dva milence. Ach, vždyť je to něco krásného, když se věrná srdce dostanou. (Hlasitě.) Hned s ní budu mluviti — zůstaňte jen při ruce, abyste mohl železo kouti, až bude horké. (Stranou.) Je to jak náleží hezké děvče — ale moje Terinka je přece tisíckráte krásnější. (Jde k hraběnce, kteráž se opět škraboškou zastře a sedne si k ní.) Spanilá hraběnko — (pro sebe) jde to trochu těžko s jazyku — a srdce mi tluče —

Hájenská. Osvícenosti, — před hodinou byl jste skoro trochu rozpustilý.

Filip. Za to jsem nyní vážnější, spanilá hraběnko.

Hájenská. Tím líp, aspoň nebudu muset před vámi prchati.

Filip. Dovolte mi jedinou otázku. Činíte v tomto poutnickém oděvu upřímné pokání za všechny své hříchy?

Hájenská. Já nevím, zač bych měla pokání činit.

Filip. Že nevíte, aj, aj, milá hraběnko, neznáte ubohého bramína, kterýž truchlí, že od Boha i od celého světa opuštěn jest? — Či nevíte, že byl komorník při té Libenické historii tak nevinný, jako já?

Hájenská (jenž se tomu diví). Jako vy? — A co pak jste mi to řekl před půl hodinou?

Filip. Ah tak, měla jste pravdu, milá hraběnko, já byl skoro trochu rozpustilý — vždyť to sama uznáváte — nyní vám ale přísahám — ubohý komorník musel proti své vůli, proto že naň los padl, společníkem protivné jemu Krásodolské býti.

Hájenská (ousměšně). Protivné Krásodolské?

Filip. Protivné, on ji nenávidí, on ní opovrhuje — svým chováním porušil skoro veškeré zákony dvorního způsobu, a učinil si mnoho mrzutosti. Já to vím, — a všecko to učinil k vůli vám, neboť jenom vás miluje, jenom vás velebí — a vy by jste ho mohla zavrhnouti?

Hájenská. Co pak to ale znamená, osvícenosti? Nikdy jste se Miloty tak neujímal.

Filip. Co to znamená? — To bych sám rád věděl. — To se děje — proto že jsem ho dříve neznal, jako teď. — Já vám přísahám, že je nevinen. Nic není, co by jste mu prominout měla.

Hájenská. Ne tak nahlas, osvícenosti, dávají po nás pozor.

7. Hraběnka Studnická, co cikánka, Baronka z Krásodolů, co vestálka. Předešlí.

Studnická. Vidíš-li pak prince u Hájenské?

Krásodolská. Vidím, a co z toho?

Studnická. Provádí velmi nápadnou hru.

Krásodolská. To bych neřekla. Nepatrný redutní žert.

Studnická. O nikoli! Není tak nepatrný, jak se domýšlíš — a na pouhý žert — alespoň z její strany. Od několika časů rozpíná ze všech stran léčky, aby prince lapila.

Krásodolská. Není možná.

Studnická. Já bych si nebyla myslila, že se takové neslušnosti dopustí.

Krásodolská. A kdyby to i pravda bylo — nevinná chtivost se zalíbit. Hájenská je cnostná dívka.

Studnická Ctnostné dívky nekoketují s osobami, jichžto stav tuze vysoký jest, aby se na opravdivé s nimi spojení pomyslit mohlo. — Hájenská rodina je pouze hraběcí — princ Julian z krve knížecí a příbuzný našeho panovníka, a kdyby se i se žádným panujícím

domem nezasnoubil, tedy mají tolik nejstarší rodiny právo na tuto čest doufati.

Krásodolská (stranou). Aha, teď vím, kam to míří. — (Na hlas.) Tys na omylu — dozajista. Žárlivost oklamala tvé jindy bystré oko.

Studnická. Žárlivost? — moje zlatá, ty začínáš býti urážlivá, k tomu nemám ještě příčiny. Kdybych měla býti žárlivá, musela bych to býti k vůli znamenitější osobě; že se ale nemýlím, za to ručí její nenadálé rozhněvání z Milotou.

Krásodolská (se usmívá). Nu, to může míti scela jinou příčinu, a snad je komorník sám první původ toho rozhněvání. Toť víš přece, že byl Milota na poslední sanici mým kavalírem?

Studnická. To vím, ale vždyť se táhly losy?

Krásodolská. Ovšem — a já se ti musím přiznat, že nejsem na té příhodě zcela nevinná —

Studnická (stranou). To jsem si myslila.

Krásodolská. Ale Milotovi byla ta příhoda, jak se zdálo, vítána — a od toho dne —

Studnická. Je u tvého vítězoslavného vozu zapřažen.

Krásodolská. Něco takového to bude.

Studnická. Přeji ti štěstí.

Krásodolská. I co pak ti napadá — tak daleko ještě nejsem — on se alespoň ještě nevyjádřil.

Studnická (stranou). Také to neučiní. (Nahlas.) No, to se ještě podá.

Krásodolská. Jakožto své nejlepší přítelce mohu se ti svěřit — že ho — přijmu na milost.

Studnická. Opakuji své přání — mnoho štěstí. (Stranou.) Blázen, celé město ví, že si ji od sanice ani nevšimnul, a že i slušnou návštěvu zanedbal.

Filip (byl se zatím s Hájenskou bavil, nyní pokývne na Milotu, kterýž w tu stranu pořád pohlížel a nyní k Filipovi spěchá).

Krásodolská (nepokojně). Pohleď pak — princ volá bramína.

Studnická. Kdo pak je ten bramín?

Krásodolská. Dle postavy — není žádný jiný, než Milota — kterýž mne dozajista již dávno poznal, a jenom čeká, až se vzdálíš, aby se mohl přiblížit.

Studnická. Proč pak si mi to neřekla?

Krásodolská. Právě jsem chtěla tvé přátelství požádati —

Studnická. Princ Julian bude chtít dobrý skutek udělati a dva milující smířiti.

Krásodolská. To nebývá jindy jeho věc.

Studnická. Kde ho ale dáma interesuje —

Krásodolská. Zde bude mít nevděčné dílo —

Filip (vloží ruku hraběnčinu do ruky Miloty).

Milota (líbá hraběnce ruku).

Studnická. Kdo ví?

Krásodolská (trpce). Ne, to je přílišl S princem koketovat, a nyní ubohého Milotu zase do tenat lákat.

Studnická. Měla jsi dobře — s princem to byl jen nepatrný redutní žert.

Krásodolská. O ne, ne!

Studnická. Hájenská je ctnostná dívka —

Krásodolská. Není, není!

Studnická. Nevinná chtivost se zalíbit.

Hájenská (podá Milotovi ruku, pak se oba uctivě před princem pokloní a odejdou).

Krásodolská. Já musím za nimi. (Odejde.)

Studnická. Teď je čas, abych svého práva na prince použila. Budu mu z ruky prorokovat — šlechetný skutek, jejž právě vyvedl, budiž mu láskou odplacen — to dá výborný úvod k rozprávce. (Jde za Filipem, — když naň ale promluviti chce, vetře se kupa maškar mezi ně.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Pokoj z prvního jednání.

Filip přichází ze sálu. Studnická, z levé strany, chce naň promluvit. Dvornosta z Bleskorodů z pravé strany ji předejde. Studnická ustoupí do sálu.

Dvornosta. Na slovíčko, domino!

Filip. Co se líbí?

Dvornosta (pohnutě). Kde je mladá zahradnice?

Filip. Co pak je mi do zahradnice?

Dvornosta. Mně ale tím více. Je te

moje manželka — zaklínám vás, osvícenosti — nezbavte mě rozumu.

Filip. Bůh uchovej, ale, což pak je mi do vaší manželky?

Dvornosta. Osvícenosti — nepřetvařujte se déle přede mnou, já přišel všemu na stopu. Tuhle — podívejte se, je lísteček manželky mé, kterýž vám nevěrnice do ruky vtiskla, a jejž jste v těsném davu ztratil, ani ho nepřečet.

Filip (vezme lísteček). Olůvkem psáno; a hezky nečitelná ruka. (Čte.) „Převlečte se. Všecko vás poznalo — můj manžel vás pozoruje, mne nezná. Naději se, že vás brzo v jiné podobě spatřím." — Jako že dýchám a živ jsem — ten lístek nepatří mně. Já se o vaši choť nestarám.

Dvornosta. Hrom a peklo! Nepopouzejte mne ku vzteku! — Víte, koho máte před sebou? — Jsem Dvornosta z Bleskorodů. Že moje paní, pošetilou vášní pro vás roznícena, povinnost svou z očí pustila — není pro mně od posledního dvorního bálu žádné tajemství.

Filip. Pane Dvornosto, nemějte mi za zlé — žárlivost vás oslepuje. Kdyby jste mne znal, jak se patří znal — ani by vám tak bláznovské myšlénky nenapadly. Ostatně vám slibuji svou ctí, že budu o té věci s vaší chotí mluvit.

Dvornosta. Myslíte to opravdu?

Filip. S celého srdce?

Dvornosta. Dejte mi důkazů.

Filip. Jakých?

Dvornosta. Osvícenosti, až posud byl jste příčinou, že se manželka moje zdráhala, se mnou ke svým příbuzným do Polska odjeti. Přemluvte ji nyní k tomu.

Filip. S radostí, je-li vám tím spomoženo.

Dvornosta. Je, je, nejmilostivější pane! Tak předejdete strašlivému neštěstí.

Filip. Ale kde pak je?

Dvornosta. To nevíte?

Filip. Ani za mák.

Dvornosta. Ale vždyť jsem vás prvé viděl s ní mluvit.

Filip. To se již opět mýlíte.

Dvornosta. Ale toto domino —

Filip. Zpropadené domino — ale dejte si říct, pane Dvornosto — mně se zdá, že je tu ještě jedno takové domino — a to je snad nebezpečnější nežli já.

Dvornosta. Osvícenosti — nerozumím —

Filip. Jděte honem do sálu — ohlídněte se po té spanilé zahradnici, a když ji najdete, přiveďte ji ke mně, zkusím u ní svou trochu výmluvnosti.

Dvornosta. Již letím, můj nejmilostivější! (Odejde.)

Filip. No, tomu jsem jak náleží rád, že jsem toho ztřeštěného člověka s krku zbyl. Již jsem měl strachy, že se mnou přede všemi hostmi hádku počne — a to by mi nebylo tuze milé.

2. Hraběnka Studnická a z Bleskorodů. Předešlý.

Studnická (ze sálu). Konečně je příznivé opamžení tady. (Chce k Filipovi.)

Bleskorodská (v šatech smutečních jí z druhé strany předejde). Kam pak, motýlku? Nemáte s opuštěnou vdovou žádné outrpnosti?

Filip (dvorně). Spanilé vdovy nalézají až tuze mnoho těšitelů — smím se také k nim připočísti?

Bleskorodská. Proč pak jste tak neposlušný — že jste se nepřestrojil? Či nevěříte princi, že vás každý poznal?

Filip. Lidé to nemají písemně, že jsem princ, a jsou tedy v nejistotě.

Bleskorodská. To nejsou, a jestli se tu chvíli jinak nepřestrojíte — opustím vás na celý večer.

Filip. Jak pak se mám přestrojit? — Snad jako ponocný, ne?

Bleskorodská. Jak se vám líbí, jen pryč s tímto dominem a diamantovou přeskou. Nerada bych dala manželi svému příležitost k mrzutému výjevu.

Filip (stranou). Aha, teď vím, koho mám před sebou. (Nahlas.) Vy jste byla tedy ta spanilá zahradnice s věncem plno růží? — Uvadly ty růže tak časně

Bleskorodská. Což pak trvá věčně? — Mužská věrnost aspoň sotva. — Já dobře věděla, jak důležitě jste s poutnicí rozmlouval, o jen se přiznejte, že jste větroplachý motýlek — zapříti to nemůžete.

Filip. Hm, nestýskejte — nežalujte na mne, sice budu také stýskati.

Bleskorodská. Ku příkladu, spanilý motýlku?

Filip. Ku příkladu, že neznám věrnějšího manžela, nežli je Dvornosta.

Bleskorodská. To je pravda — a já učinila neprávi — věru veliké neprávi, že jsem vaše dvorné řeči tuze dlouho poslouchala. On přišel naší známosti již na stopu.

Filip. Tedy to zase napravíme. Rozlučme se, já si Dvornosty vážím, a nerad bych to viděl, kdyby měl k vůli mně trpěti.

Bleskorodská (lekne se). Co to?

Filip. Máte-li skutečně trochu vážnosti přede mnou, tedy jděte s Dvornostou do Polska ke svým příbuzným. Bude pro nás lépe, když se nebudeme tak často vídati. Spanilá paní je spanilá, ale ctnostná paní je spanilejší.

Bleskorodská. Princi, myslíte to opravdu? Miloval jste mne — anebo jste mne oklamal?

Filip. Vidíte, já jsem pokušitel zvláštního způsobu. Hledám ctnost a věrnost mezi paními a málo kdy ji nacházím. Ale počkejme, — abych nelhal, (srdečně) jednu jsem přece nalezl — ale je mi srdečně líto, milostpaní, — vy to nejste.

Bleskorodská. Princi, vy jste dnes v ohyzdném rozmaru!

Filip. Proč pak? — já jsem v tom nejpoctivějším rozmaru, jakýž na světě býti může, a rád bych hloupý kousek napravil. To jsem manželi vašemu také řekl.

Bleskorodská (se lekne). Jak? Vy jste Dvornostovi všecko vyzradil?

Filip. Všecko? Ne! — jen co jsem věděl; (stranou) a to nebylo tuze mnoho.

Bleskorodská. Kde je můj manžel? —

Dvornosta (jde v sále kolem).

Filip. Šel do sálu vás hledat — a hle! (ohlídne se) tam ho vidím!

Bleskorodská (hořce). Odpustiž vám Bůh, já vám odpustit nemohu. — Vy jste zrádce! — Nyní pospíším abych na manželi odpuštění vyprosila a pak — pak se na tomto světě více nespatříme. — To však si pamatujte, že bez pomsty toto město neopustím. (Odejde do sálu.)

Filip. Můj dnešní zástupce, novodělaný ponocný, může hledět, jak z toho vyklouzne. Já pro svůj díl jsem s vyvedením mé úlohy spokojen — jen aby on také potom v tom smyslu pokračoval.

Milota a Hájenská (se vzadu prochází).

Filip. Ah, tu jde Milota se svou nejmilejší a zdá se býti celý blažený. — Dvornostova je také již u svého manžela a mluví s ním jaksi důležitě — no ti se smíří dozajista. Škoda, že nejsem velkým pánem na celý čas svého života — se mnou by byli dozajista všickni lidé spokojeni. — To věřím, kdybych já byl princ Julian, byla by hned moje Terinka — ouvej! — Pak by bylo po Terince, ta by byla pro mne ta tam. Ne, ne, já nechci být velkým pánem, a zůstanu raděj ponocným.

3. Dvornosta pak Krásodolská. Předešlý.

Dvornosta (kvapí k Filipovi a dává mu nějaký papír). Nejmilostivější pane, k nohoum bych se vám uvrhnul a v prachu vám děkoval — smířený jsem s manželkou. Poranil jste srdce její, ale to neškodí a dobře se tak stalo. Ještě této noci chce na cesty, a hodlá na svých statcích v Polsku zůstati. Mějte se dobře! Budiž to v jakékoliv hodině — očekávám rozkazů vašich, bude-li potřeba, abych se pro vás na smrt odvážil. Moje díky jsou věčné — mějte se dobře. (Chce pryč.)

Filip. Počkejte, co pak je to za papír?

Dvornosta. Dluh můj ze hry minulého týhodne — málem bych byl na něj zapomněl — teď ale při svém odjezdu bych to rád zapravil. Je to směnka platná pro vaši osvícenost. (Hluboce se ukloní a odejde.)

Filip (pohlédne na papír). 5000 zl.! — Škoda, že nejsem princ!

Krásodolská (přiběhne). Nejmilostivější pane — mějte se na pozoru, jsme prozrazeni!

Filip (pokojně). Co by jste ráda, spanilá maškaro?

Krásodolská. Jsem baroneska z Krásodolů — nešťastná Bleskorodská vyzradila něco hraběti Polabskému — a ten zuří teď na mne i na vás!

Filip (mírně). Pro mně!

Krásodolská. Jestli se to ale doví kněžna, přijdu o své postavení při dvoře — a to raděj umřít.

Filip. Z toho by jste nic neměla.

Krásodolská. Hrabě Polabský bude krvavé zadostučinění požadovati — já jsem v tu historii zapletena — tedy veta po mně, já se otrávím.

Filip. To by jste si uškodila na zdraví.

Krásodolská. Osvícenosti ráčí žertovati a já bych si zoufala. Také nevím, jak můžete být při té příhodě tak pokojný, ješto se vás tak dobře týká jako mne.

Filip. Jak ale mám být nepokojný, když z vaší povídky ani slova nerozumím.

Krásodolská. Ach arci, ono je možná, že mluvím pomateně — neboť ani nevím, mám-li smysly pohromadě — právě mi moje přítelka Studnická povídala, že Dvornostova z Bleskorodů jako zlým duchem posedlá k Polabskému přistoupila a řekla: „Víte-li pak, že to byl princ Julian, který se vašemu sňatku s jeho sestrou protivil? Baroneska Krásodolská okázala vaše zamilované psaníčko, co jste poslal pekařově dceři. Nyní víte, kdo je váš odpůrce, a chovejte se jak vám přísluší." — Tak mluvila z Bleskorodů a odešla i s Dvornostou. — To ví nebe, který zloboh tu vzteklici s jejím manželem opět smířil.

Filip (pro sebe). Já to vím také.

Krásodolská. Polabský vás bezpochyby vyzve na souboj — račte se dle toho řídit — já odjedu na venek, jak se rozední; já chtěla vás jen varovati, ačkoliv toho nezasluhujete.

Filip. Já? Co pak jsem vám něčím ublížil?

Krásodolská. A vy se ještě ptáte? — Což to nebylo vámi nastrojeno, že mi los připadl, kterýž mne při sanici Milotovi za dámu ustanovil?

Filip. Já že to nastrojil? — No, toť jsem vám tedy něco k libosti prokázal.

Krásodolská. Ale dnes jste ho zase s hraběnkou smířil.

Filip. To byl skutek lásky křesťanské.

Krásodolská. I jděte, nemilosrdný posměváčku! — kdybych vás byla dříve tak znala, jako teď, byla bych se chránila, nechat ze sebe nástroj vaší rozpustilosti udělat. (Odejde.)

Filip (samoten). Tu to máme, ta se také rozhněvala. Bůh milý ví, kdo tu na mne poštval — ne, ne, Filipe, teď je nejvyšší čas, aby jsi byl zase ponocným. Tyť zapletáš sebe i svého zástupce do bezbožných pletek, z nichžto vás ani tvoje ani jeho chytrost nevyplete. Pěkné hospodářství; já tu nadělal za půl hodiny více čertových kousků, nežli jsem kdy já, otec, dědeček a pradědeček dohromady vyvedli. — Musím se předc do sálu na hodiny podívat — pak musím dát komorníkovi peníze nazpátek. — Ach, kýž mám už zase můj starý plášť a pikú — ta kazuka mi tak říkaje na těle hoří. (Odejde do sálu.)

(Proměňovací opona se shrne.)

PROMĚNA.

Noc. Ulice jako v prvním jednání.

4. **Veronika**, pak **Julian.**

Veronika (přijde se shaslou lucernou). I toť je nějakého dovádění po všech ulicích, všude se zpropadají, jen v naší čtvrti, kde náš hodný Filípek ponocuje, je jako v ráji. (Chce odejít do svého domku.)

Julian (přijde). Toť je ta nejroztomilejší maškaráda, které jsem kdy užil. Po všech čtvrtích jsem lítal a všude jsem začal dříve než opravdivý ponocný zpívati. — A co jsem zpíval? — Co mi jen na srdci leželo, — všecko jsem svalil, co jsem kdy zlého neb směšného o lidech slyšel a sám viděl — všecko jsem jim zazpíval. Všude mne chtěli chytit a zavřít, ale všude mne ochránila rychlost mých nohou — a všude přijdou nyní moji staří rozvyklaní kolegové do bryndy, ano doufám, že do půl noci již ani jediný ponocný na svobodě nebude — leda já a můj hodný domino někde v hospodě.

Veronia (když chtěla odejít zpozorovala Juliana, i zůstala stát). Kdo pak je to tady? Dozajista můj hodný Filípek. — I pozdrav tě Bůh, já mám z tebe jak náleží radost.

Julian (stranou). Co pak je tohle za známost? — Dobrý večer, milá paní!

Veronika. Milá paní? — Což pak neznáš hlas své matky?

Julian. Nu, já chtěl říct, milá paní mámo.

Veronika. Ah tak! to je něco jiného; jak povídám, den ode dne způsobnější a mravnější — tys moje pýcha.

Julian (stranou). To mi moje matka nikdy neřekla.

Veronika. Ale zvláště dnes, tys pravý klenot mezi zdejšími ponocnými, kteří dnešní noc tak zneuctívají.

Julian. Co pak dělají?

Veronika. Pomysli si, když jdu od staré Červenkové, tu je ti celé náměstí plné lidu — že jsem sotva prošla. Já ale chtěla vědět, co se stalo! protlačím se až k samé strážnici — ty Pane na nebi, co jsem to na své staré oči viděla?

Julian. Copak?

Veronika. Vždyť znáš starého Růžičku z dolejšího města? — vedli ho v železích.

Julian. Ah to je ten divoký chlap.

Veronika. Divoký? Co pak ti napa-

dá. Starý chromý Růžička se bojí, když kočka zamňoukne.

Julian. Ach arci, já se mýlil s tím druhým.

Veronika. Já vím, to je Vojtěch Neruda v hořejší čtvrti, ten zpíval posměšné písničky pod oknem pana městského representanta a také ho již zavřeli.

Julian. Jaké pak písničky, neslyšela jste je?

Veronika. Bylo prý to něco o klimbání při radě — ale poslechni jen dále, co ještě udělal. Postavil se ti před dům nábožné paní Pávové, u které byla ještě velká společnost, a začal troubit až se okna třásla, potom se dal také do zpěvu a zpíval zase posměšnou písničku na paní Pávovou.

Julian. Tu jste si také nepamatovala?

Veronika. Vždyť já ji neslyšela, a přišla jsem k tomu, když ho vedli na strážnici.

Julian. A to je škoda.

Veronika. Že prý se její nábožnosti posmíval, že skoro tak pilně kancionál čítá, jako dlužní úpisy nešťastných lidí, kterýmž na zástavu peníze půjčila. Milostpaní přistoupila k oknu a ptala se: kdo pak se to tak opovažuje; tu se přikradl nešťastný Neruda a řekl po židovsku: „Račte dovolit — já vám chtěl malé potěšení udělat. Já to jsem, já, váš domácí žid, Abraham Itceles — no, vždyť mne ráčí milostpaní znát.“ Ale Abraham byl nahoře mezi společností a začal křičet z okna: (Po židovsku.) „Nestydatý člověku! — Jak můžeš být Abraham Itceles? Nejsem já sám Abraham Itceles? Ty jsi podvodník!“ — Ale milostpaní dala zavolat stráž a sloužící a hosté běželi za ponocným; na zeleném trhu ho chytili a odvedli na strážnici. — Ačkoliv trest zaslouží, je mi ho přece líto, vždyť je kolega tvého otce. Nu, jak pak se tobě vedlo; nebyl jsi doma u otce?

Julian. Nebyl, já nepřišel celý ten čas ani pod střechu.

Veronika. To ti musí být ale hrozně zima.

Julian. I nu, co je dělat, povinnost je povinnost, a dnes v noci musí dávat člověk obzvláštní pozor.

Veronika. To máš dobře, milý hochu! a pochvala, kterou zítra dostaneš, že jsi samojediný svou čtvrt v pořádku udržel — ta ti trochu toho nepohodlí nahradí. Teď ale pojď — a pomoz mi dvéře u domu otevřít — zámek jde příliš ztuha.

Julian. To je lehká pomoc. (Jde otevřít.) Tak — zatím dobrou noc, matko.

Veronika. Bůh tě opatruj, milý hochu! — a slyšíš? — dej těch několik hodin ještě tak hezký pozor, jako posud. — Ne, ten starý Neruda, ten mi nejde ani z hlavy. (Odejde do domu.)

Julian. Nemějte starosti, však já si dám záležet. — Ta dobrá stařena bude se zítra divit, až se celou historii dnešní noci doví; vlastně bych měl ale čtvrt toho hodného mladíka ušetřit —

5. Terinka. Předešlý. Pak lid.

Terinka (vykrade se z domu v pravo). Pst, pst!

Julian. Co to? (Spěchá k ní.)

Terinka. Dobrý večer, milý Filipe, mluv tiše, aby nás nikdo neslyšel. Já stála u okna a viděla jsem tě s matkou mluvit. Již odešla?

Julian. Ano, můj zlatoušku, již odešla. (Stranou.) Chvála Bohu!

Terinka. Já se jenom na chvilku ze společnosti vykradla, abych tě mimochodem pozdravila. Jak pak, jsi veselé mysli?

Julian. I to víš — jako bych byl v ráji! Kdo pak by mohl býti u tebe smutným.

Terinka. Já ti mám něco hezkého co říct. Máš prý zítra u nás večeřet — matka to dovolila. Přijdeš tedy?

Julian Každý den, večer i ráno, kdy se ti líbí. Já bych si přál, abys byla pořád u mne.

Terinka. Poslechni, Filipe. Ve dvanáct hodin přijdu s tetou semhle ke kostelu. — Nezapomeň na to, a nenech nás dlouho čekat, potom nás vyprovodíš domů. Teď ale jdi, aby nás někdo nepřekvapil. (Chce odejít.)

Julian. A co pak odejdeš ode mne tak chladně? (Objímá ji.)

Terinka. Ale, Filipe, ty jsi dnes dotíravý? Jindy jsi býval vždy tak tichý — a sotva že ses opovážil ruku mi políbit; jenom jedenkráte —

Julian. Nu, co pak?

Terinka. Jak? co pak jsi to již zapomněl? Již tedy nevíš, jak nám matka zapověděla spolu mluvit? — že jsem ti ve své náramné žalosti nemohla první hubičku odepřít, ale od těch časů —

Julian. Byla jsi tuze skoupá, dej mi tedy aspoň jednu nového roku.

T e r i n k a. No, tu ji máš, ty dotíravý pokušiteli! Teď ale již jdi!

J u l i a n. I to bych byl blázen. Či myslíš, dušinko, že mám svou toulavou službu raději než tebe? O, to jsi na omylu, holoubku.

T e r i n k a. Ale vždyť to není dovolená věc.

J u l i a n. Proč pak, blázinku? Což pak je hubička nějaký hřích?

T e r i n k a. Ano, kdybychme mohli už spolu být živi — pak by to bylo něco jiného.

J u l i a n. Pospolu být živi? Já zůstanu u tebe, jak dlouho se ti líbit bude.

T e r i n k a. Ale Filípku, co pak to dnes mluvíš? Na to si nesmíme ještě ani pomyslit.

J u l i a n. Já na to myslím opravdu, jen kdyby si ty chtěla. —

T e r i n k a. Kdybych chtěla? — Jdi, ty mne ještě rozhněváš — ale — co ti povím, Filipe? minulou noc se mně o tobě zdálo.

J u l i a n. Bylo to něco hezkého?

T e r i n k a. Že jsi vyhrál z loterie. To jsme ti měli nevýslovnou radost, tys si koupil krásnou zahradu, tu nejkrásnější z celého města. Všeho jsme tu měli v hojnosti, kytky vedle kytek, jako v ráji, a velké záhony, plné nejchutnější zeleniny, a na stromech visela síla krásného ovoce. Když jsem procitla, byla jsem smutna, že to byl pouhý sen.

J u l i a n. Jak náleží hezký sen — snad se nám jednou vyplní. —

T e r i n k a. Jak, vsadil jsi do loterie, Filípku? Snad jsi něco vyhrál, dnes byl tah?

J u l i a n. Kdybych u tebe, můj zlatoušku, veliké terno vyhrál — kdo ví, co by se stalo. Mnoho-li pak bych musel pro tebe vyhrát?

T e r i n k a. Nu, jen kdybysi mohl tisíc zlatých vyhrát, to by se dala už hezká zahrada koupit.

J u l i a n. Tisíc zlatých? — a což kdyby bylo víc?

T e r i n k a. Co že povídáš? Je to pravda? Ne, ne, nepodváděj mne, jako můj sen. Tys vyhrál, není-li pravda?

J u l i a n. Mnoho-li chceš?

T e r i n k a. O božínku, víc než tisíc zlatých? A dají ti tolik peněz?

J u l i a n. Já je už mám — a způsobí-li tobě radost, tedy ti je dám.

T e r i n k a. Jak, Filípku, ty je nosíš při sobě?

J u l i a n (dá jí měšec). Tu je máš a potěžkej! Budeš mne mít za to ráda, má dušinko?

T e r i n k a. Ne, Filípku, za tvé zlato bych tě neměla ráda, kdyby si nebyl můj Filípek.

J u l i a n. A jak pak na příklad, kdybych ti dal ještě jednou tolik — a nebyl tvůj Filípek?

T e r i n k a. To bych ti hodila tvé poklady pod nohy a co nejpěkněji bych se ti poroučela.

(Z domu je slyšeti smích a ženské hlasy:) Terinko, Terinko!

T e r i n k a (se lekne). O půl noci, tamhle u kostela. (Odejde do domu.)

J u l i á n (samoten). Zpropadená výtržka! Z těch peněz nedělám si vlastně nic — ale rád bych se byl na to děvče při světle podíval a pokusil se, zdali by mně byla opravdu peníze pod nohy hodila, kdybych se jí byl ve své pravé postavě okázal. — Skoro tomu věřím, již k vůli neobyčejné vzácnosti. Teď ale nevím, jak se jmenuje, leda to, že je milenka ponocného a romantická schůzka o půl noci mi to všecko vysvětlí. Je-li to děvče vskutku tak hodné, jako se zdá, tedy musí toho statného jonáka dostat. Ale na těch nepovolaných rušitelkách pokoje a mé radosti musím se pomstít. (Bije 11 hodin. — On přemýšlí.) Výborně! Podruhé se budete chránit, zamilovanou rozprávku tak nejapným způsobem rušit. (Troubí a pak zpívá:)

Obchod se u nás nedaří,
proto že se moc promaří,
již ani panny hezounké
nemáme ženy milounké.
To zboží se jen strojívá,
že po čepečku toužívá.

(Za scénou slyšeti volání tří osob najednou:)

D í v k a. I ty nestydatý halamo!
M u ž s k ý. Bravo, ponocný, brávo!
D r u h ý m u ž. Dacapo, dacapo!

M u ž (oblečen v županu, čepičku noční na hlavě, vyběhne). Co se chlape, opovažuješ naše dívky tak hanět?

J u l i a n (uteče, muž s holí za ním, z rozličných domů vyběhnou lidi obojího pohlaví v nočních oblekách a běží za Julianem. — Mezi tím křičí všickni najednou:)

D í v k a. Jako bychme byly nějaké zboží!

D r u h á. To není k vydržení!

Všickni. Jen za ním, to je ničema, chyťte ho!

(V dáli slyšeti ponocného troubit 11 hodin.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Pokoj z předešlého jednání.

1. **Filip. Holoubek** (v šatech holandského kupce).

Holoubek. Kdy ráčíte Osvícenosti poroučet, aby kočár předjel?

Filip. Já nepojedu.

Holoubek. Půl dvanácté je pryč, milostenka vás očekává.

Filip. O ne, až ve dvanáct. (Stranou.) Ale odkud by to mohl vědět? (Hlasitě.) Kdo pak mne očekává?

Holoubek. Nu, kdož pak jiný, nežli spanilá signora Rolina, u nížto večeřeti máme.

Filip. Tak?

Holoubek. Spanilá zpěvačka bude míti dlouhou chvíli.

Filip. Ať si tedy něco zazpívá.

Holoubek. Jak, můj nejmilostivější, tedy jste úmysl svůj zjinačil? a hodláte drahou kořist z ruky pustit, po nížto jste předce dva měsíce toužil? Vašnostin dnešní lísteček s brilantovými hodinkami spůsobil divy. Ještě v poledne ráčil jste býti nad tím celý u vytržení a nyní tak chladný, jako led, já to nemohu pochopit.

Filip. To je mi vše jedno.

Holoubek. Vždyť jste mi ale ráčil nařídit, abych vás o půl dvanácté k večeři vyprovodil, anebo račte něco jiného na mysli míti?

Filip. Mám.

Holoubek. Snad krásnou hraběnku Studnickou? Musil bych se mýlit, není-li to ta cikánka.

Filip. Nějaká cikánka chtěla se mnou několikrát mluvit, to jsem spozoroval; ale vždy jí někdo mezi to přišel.

Holoubek. Anebo hostinu ve svém paláci?

Filip. A kdyby to bylo, musel bych vám to říci?

Holoubek. Rozumím a mlčím. Neměl bych ale jíti k signoře a jí oznámit, že neráčíte Osvícenosti času míti?

Filip. Nechala-li mne dva měsíce vzdychat, může také jednou sama vzdychat.

Holoubek. Chcete ji tedy, nejmilostivější pane, docela zanechat?

Filip. Alespoň nic nezačnu.

Holoubek. Nuže, tedy mohu vaší Osvícenosti také svěřit, že jste beztoho oklamán.

Filip. Od koho?

Holoubek. Od spanilé zpěvačky. Musel byste se o její lásku s jiným rozdělit.

Filip. Tak?

Holoubek. Jen těch hodinek je mi líto.

Filip. Mně není.

Holoubek. Ta osoba zasloužila by přísného pokárání.

Filip. Odměna bývá málokdy dle zásluhy.

Holoubek. To je pravda, Osvícenosti. Tak jsem na příklad nalezl děvče — o můj nejmilostivější, jak živ jsem neviděl nic tak vábivého. — Jest to bohyně milosti v měšťanském čepečku.

Filip. Tedy městské děvče?

Holoubek. Jediná dcera staré matky, od níž se ani nehne. Není nikdy ani k spatření, než když jde s matkou do kostela. Také jsem vypátral, že se jí hezký, mladý zahradnický tovaryš dvoří.

Filip. Kýho šlaka!

Holoubek. On si jí ale nemůže vzít, protože je chuďas, a děvče nemá také nic.

Filip (stranou). Všecko se srovnává.

Holoubek. Matka je vdova po tkadlci.

Filip. Jak se jmenuje?

Holoubek. Červenková, v růžové ulici, a dcera její Terinka.

Filip (zlostně). Pane, posedl vás ďábel?

Holoubek. Co se ráčí?

Filip (vezme ho za ruku). Jestli se opovážíte tomu děvčeti klásti osidla, tedy vám hnáty polámu, jako že mne zde před sebou vidíte.

Holoubek (v úzkosti). Ano, ano, jen mne račte pustit.

Filip. Jestli vás někdy postihnu, že po tom děvčeti vyhlížete — ano, dopadnu-li vás jen blízko u růžové ulice, tedy jste syn smrti. Podle toho se řiďte.

Holoubek. Osvícenosti, já se nemohl nadíti, že to skvostné děvče tak opravdově milujete — jak se zdá.

Filip. Ať se vám zdá, nebo nezdá — teď znáte moje mínění a odstraňte se.

Holoubek (se pokloní, odejde na zad. — Bije 12 hodin).

Filip. Již 12 hodin, teď musím pryč — ubohá Terinka bude čekat. (Odchází.)

2. Polabský. Předešlí.

Polabský (co templář; zastoupí Filipovi cestu). Sečkejte okamžení, mám s vámi slovíčko mluvit.

Filip. Pusťte mne, teď nemám času k maření.

Polabský. Byl bych rád, kdybych žádného s vámi mařiti nemusel. Dosti dlouho jsem vás hledal, vy mi musíte zadostučiniti, neboť jste mne nemilosrdně urazil.

Filip. Nevěděl bych, kdy a jak?

Polabský. Vy mne neznáte? (Spatří Holoubka.) Pryč odtud!

Holoubek (se pokloní; pro sebe). Z toho bude něco opravdivého. (Odejde.)

Polabský (sejme larvu). Teď víte, kdo jsem, a ostatní vám poví vaše svědomí.

Filip (stranou). Já toho člověka jaktěživ neviděl.

Polabský. Učiňte mi zadost, vy a a Krásodolská jste mne zradili. —

Filip. O tom nevím ani slova. (Stranou.) To je hrabě Polabský.

Polabský. Na vaše ponuknutí doručila Krásodolská ono promrzelé psaníčko hraběnce Isabele.

Filip. Samá lež.

Polabský. Lež? Chcete zapírat? Dvornostova z Bleskorodu mi všecko vyjevila.

Filip. To vám jenom něco namluvila. (Stranou.) Jen kdybych již byl pryč, ta spropadená hazuka mne ještě do neštěstí uvrhne. —

Polabský. Zadostiučinění musím dostati, buď půjdete se mnou na souboj — anebo ještě tu chvíli ke knížeti.

Filip (stranou). To by ještě scházelo. (Nahlas.) Ale pane, já nemám chuť ani na souboj, ani jít s vámi ku knížeti. (Hledí mu uklouznout.)

Polabský (chopí ho za ruku). Osvícenosti, ráčíte býti hrozně úzkostlivý. — To dělá zlé svědomí.

Filip (se mu vytrhne). Pane, co chcete?

Polabský. S vámi ke knížeti, aby věděl, jak se tu s hostmi zachází.

Filip (dodává si smělosti). Tedy pojďte — já jsem hotov — na štěstí mám u sebe psaníčko, v němžto pekařské dívce slibujete —

Polabský. Frašky, to náleží k žertům, jaké si s hloupými městskými děvčaty tropíme. Jen ho knížeti okažte, však já se ospravedlním — ačkoliv by hodnosti vaší více příslušelo, abychme celou tu věc bambitkami vyrovnali. Nejlíp tedy bude, když se mnou za bránu do hájku pojedete.

Filip. I co vám napadá! (Chce odejít.)

Polabský (zadrží ho). Nejste-li ta největší baba v celé zemi — tedy půjdete se mnou, princi!

Filip. Eh, já nejsem žádný princ!

Polabský. Vy to jste, každý vás tady poznal. Já vás poznávám podle klobouku, mne neoklamete.

Filip (sejme larvu). No, tedy, jsem princ nebo nejsem?

Polabský. Nebesa, zcela neznámá tvář!

Holoubek a **Milota** (vejdou a spatří Filipa).

Filip (uteče).
Milota. To není princ!
Holoubek. Po mně je veta!
Polabský. Podvod, podvod! Chyťte ho, zadržte ho!

(Proměňovací opona se shrne.)

PROMĚNA.

Noc. — Ulice jako v předešlém jednání.

3. Terinka. Pak Jan a Vojtěch.

Terinka (vyjde z domu). Teď je teta pryč — to pochází z toho žvatlání. Co řekne jen matka, až přijdu bez ní domu? — a Filip tu také ještě není, musím se ho předce optat, proč tak pohoršlivé věci pod okny zpíval, já jsem také dívka, a tedy také tím uražena. Já nejsem žádné zboží! — (Povyk za scénou.) — Co pak je to za povyk? — Tu přicházejí lidé. (Ustoupí ke kostelu.)

Jan, Vojtěch a **lid** (přijdou s levé strany).

Jan. Sem někam musel utéct.

Vojtěch. Ten chlap je čarodějník, na schodech nám zmizel, že po něm ani památky nezbylo.

Jan. Jen za ním — však mi ho dostanem. (Všickni odejdou v pravo.)

Terinka. Koho pak to asi chytají, ten dozajista něco dokázal. —

4. Filip. Předešlá.

Filip (vyjde s levé strany, mese plášť pod páždí a klobouk v ruce). Já věru nevím, jak jsem se z toho domu dostal — nejdřív jsem si zmátl cestu k velkým schodům, potom jsem přiběhl po rozličných osvětlených chodbách k ouzkým stupničkům, ty mne přivedly k malé brance — a tak jsem vyklouzl — jak vidím, zadní částí stavení.

Terinka. Ach, Filipe, milý Filipe, buď Bohu chvála, že jsi opět zde, již tu stojím skoro čtvrt hodiny a mrznu — ale samou radostí ani na zimu nemyslím.

Filip. A já, milá Terinko, děkuju pánu Bohu, že jsem zase u tebe! Vezmi si ďas všecky ty pletky panského světa — nu, však já ti to povím až po druhé co se mi dnes všecko přihodilo. Teď mi jen honem řekni, má dušinko, jak se ti vede? — Máš-li pak mne ještě aspoň trochu ráda nebo ne?

Terinka. Vždyť jsi teď veliký pán a toť se musím tedy já zeptat, jestli ty mne ještě rád máš?

Filip. I šlaka, odkud pak jsi se dověděla, že jsem byl velkým pánem.

Terinka. Ty jsi mi to sám řekl, — jen abys nezpyšnil, proto žes tak tuze bohatý; já jsem chudá a teď pro tebe arci sprostá.

Filip. Ale, Terinko, co pak to klábosíš? Já byl jen na několik hodin a to z pouhého žertu kavalírem, ale už se to víckrát nestane. — Teď jsem zas ponocný, tak chudý jako dřív. Mám tu arci ještě pět tisíc zlatých od nějakého mameluka, ty ale nepatřejí mně.

Terinka. Ty mluvíš podivně, Filipe! (Dá mu sáček.) Tu, vezmi si tvé peníze zas nazpět.

Filip. Co pak mám s těmi penězi dělat? Kde pak jsi je vzala, Terinko?

Terinka. No, vždyť jsi je vyhrál v loterii.

Ředitel (přijde s levé strany, chvíli naslouchá, pak zas v pravo odejde).

Filip. Co? já že jsem vyhrál? A jak pak by to bylo možné, vždyť prý moje numera nevyšla. — A mnoho-li pak je toho?

Terinka. Ale, Filípku, co pak jsi pil dnes před novým rokem o skleničku víc? To musíš ty nejlépe vědět. Já je nepočítala, jen jsem se po očku na ně podívala, a myslila jsem si, že to není div, žes byl tak rozpustilý; ale jakého divu, já bych ti sama okolo krku padla a zaplakala bych radostí.

Filip. No, chceš-li padnout, já si z toho nic nedělám, ale zde panuje nedorozumění. — Kdo pak ti dal ty peníze? Kdo ti řekl, že je to výhra z loterije? Vždyť mám cedulku ještě doma.

Terinka. Filipe, netrop šašky! Tys mi to před půl hodinou sám řekl, tys mi je sám dal.

Filip. Ale, Terinko, vždyť jsem tě od rána neviděl.

Terinka. Jenom v 11 hodin, na tomto místě. — Ale copak to neseš pod páždí? A proč chodíš bez klobouku? — I pro pána Boha, to jsou ženské šaty! Filipe, kdes je vzal. Kdes byl?

Filip. Před hodinou dozajista ne u tebe. Odpověz mi, kdes vzala ty peníze?

Terinka. Odpověz mi dříve ty, odkud máš ty ženské šaty? — Kdes byl?

Filip. Mluv! — Pověz pravdu?

Terinka (plačtivě). Já mluvím pravdu, ale ty mne podvádíš. —

Filip. Já tě nepodvádím, ale ty si děláš ze mne blázna. Já nemohl být před hodinou u tebe, proto že jsem byl na maškarním bále.

Terinka. Na maškarním bále?

Filip. A v tom uzlíčku nejsou žádné ženské šaty, nýbrž hedbávné domino a larva, a tuhle klobouk s peřím.

Terinka. Klobouk s peřím? — Ach, dej ho na hlavu, ten ti musí hezky slušet. — Ale proč pak jsi byl na bále? Bál je nebezpečná voda, v níž se věrnost ráda utopí.

Filip. Moje ne, já umím plovat.

Terinka. Kdo ví, — tancoval jsi?

Filip. Netancoval.

Terinka. Chvála Bohu, mluvil jsi tam, vyrážel jsi se hodně se ženskými?

Filip. To arci, ale —

Terinka (plačtivě). Vidíš? — ach, já nešťastná!

Filip. Byly to ale samé vznešené dámy, které mne za někoho jiného držely.

Terinka. Za koho pak?

Filip. Za tento — vidíš, to je vlastně tajemství. Asi v 10 hodin přišel sem nějaký vzácný pán, a chtěl mermomocí za mne ponocovat.

Terinka. Vzácný pán ponocovat?

Filip. I nedal mi pokoje, až jsem mu plášť půjčil, a on mi dal svou maškaru.

Terinka. A pak jsi šel na bál.

Filip. Hned za ním přišel jiný pán, a ten mne držel za toho druhého a vtáhl mne mermomocí na bál.

Terinka. Ale jdi, to nemůže být.

Filip. To hned uvidíš, neboť ten jistý pán slíbil, že sem před půl nocí přijde a své šaty vymění. Teď se ale přiznej ty, jak jsi přišla k penězům?

Terinka (v nesnázi). I ano, to hned uslyšíš.

Filip. No, proč se zajikáš?

Terinka. Já — se nezajikám — já jsem ti již řekla, že jsem tu v 11 hodin byla, chtěla jsem s tebou mluvit.

Filip. To jsem slyšel.

Terinka. Sotva jsem byla dole, tus přišel také ty.

Filip. Ne — já — nepřišel.

Terinka. Ale vždyť jsi mi dal sáček s penězi, a — a —

Filip. No, dál, dál, co znamená to a — a —

Terinka. I co pak je to platné — říct to musím — a pak jsi mne vzal okolo krku, a dal jsi mi hubičku.

Filip. Hubičku, hubičku! Terinko, to není možné — abys byla cizému člověku hubičku dala.

Terinka. Tobě jsem ji dala!

Filip. Ale vždyť já o tom nic nevím, já byl v bále.

Terinka. Proč pak jsi chodil na bál?

Filip. Hubičku, tomu proklatému tuláku. Já jsem ten nejnešťastnější člověk na světě.

Terinka. Tak pak se jen upokoj!

Filip. Ne, já se nechci upokojit a od tebe je to hanebné.

Terinka. Ale, Filipku!

Filip. Hanebné je to — dát hubičku — kterou já nedostanu.

Terinka. Tys ji tedy skutečně nedostal?

Filip. Co pak bych se tak zlobil, kdybych ji byl dostal? — Ne, to je do nebe volající — hubičku, cizému člověku, — hubičku!

Terinka. Tys to tedy opravdu nebyl?

Filip. Ne, ne!

Terinka. No, tedy začínám věřit, že to byl ten cizý pán v tvém plášti.

Filip. Arci, že on to byl — a tak mne o tvou hubičku okradl — jenom proto mi dal svou maškaru, jen proto chtěl být ponocným — o já blázen! Ale ať mi ještě jednou přijde! Terinko, to ti povídám, měj se před vzácnými pány na pozoru a nevěř jejich lichotivým slovům a dobrodiním. (Okáže jí na sáček.)

Terinka. A ty se měj na pozoru před maškarními bály a před vzácnými paničkami.

5. Julian. Předešlí. Pak ředitel.

Julian (přiběhne s pravé strany, odhodí plášť, píku a klobouk). Chvála Bohu, tu je. — Honem můj plášť a klobouk.

Ředitel (vyjde a zůstane v zadu).

Filip (pomáhá Julianovi se oblékat). Nejmilostivější pane, tu jsou vaše věci. Na tomto světě nebudeme již jeden druhého osobu hrát. — Já bych přišel zkrátka.

Julian. Jen honem, jen honem! (Zakryje se larvou). Já ti slíbil zpropitného, příteli, nemám ale svůj sáček u sebe.

Filip (mu ho podá). Ten mám já, vy jste ho dal mé nevěstě, ale podruhé si Osvícenosti takové dary zapovím.

Julian. Nech si to, příteli, nech a hleď, abysi odtud přišel, není zde jisto. (Chce odejít.)

Filip. Milostivý pane, my máme spolu ještě něco k vyjednání. —

Julian. Uteč, uteč, příteli, oni tě pronásledujou.

Filip. Nevěděl bych proč, ale tuhle váš sáček.

Julian. Nech si ho a prchni!

Filip. Potom tu mám směnku na 5000 zlatých od Dvornosty z Bleskorodů.

Julian. Co pak jsi měl s Dvornostou co dělat? Ty ponocný?

Filip. Je prý to dluh ze hry — a dal mi ho proto, že zítra se svou manželkou do Polska odjede.

Julian. Zbláznil jsi se, aneb jsi vševěda?

Filip. Také jsem smířil hraběnku Hájenskou s komorníkem Milotou.

Julian. Kdo z nás je pomatený?

Filip. Ještě něco. Zpěvačka Rolina vás šálí. Já jí dal říct, že nepřijdete k večeři.

Julian. Co pak ty víš o Rolinové?

Filip. Ještě něco: hrabě Polabský je proti vám náramně popuzen, stran jistého psaníčka.

Julian. Člověče, ty nejsi žádný ponocný, kdo pak jsi?

Filip. Zahradník Filip Novotný, syn ponocného Blažeje Novotného.

6. Desátník a dva vojáci z pravé strany. Předešlí a ředitel vzadu.

Desátník. Aha, toho právě hledáme!

Terinka. Ach, pane na nebi!

Filip. Neboj se!

Julian (k Filipovi). Je to hloupý kousek. Já to povídal, abysi vzal nohy na ramena. Neboj se ale, nic se ti nestane.

Desátník. To se okáže. Prozatím půjde s námi.

Filip. Kam pak? Já jsem ve službě.

Desátník. Arci — ale jak?

Filip. Jsem ponocný.

Desátník. Však my jsme již slyšeli — a právě proto půjde s námi.

Julian. Co pak ten ubohý ponocný dokázal?

Desátník. Co dokázal? Celé město polekal a pobouřil — půl kopy ponocných je u vězení, a když jsme si to všecko při lucerně prohlídli, shledali jsme, že je on samojediný toho příčina. Ještě naposledy dováděl tam na velkém rynku a zpíval —

Filip. Ale vždyť to není moje čtvrt.

Desátník. Mlčel, ani muk; jeho čtvrt to arci není, ale hanebné písničky tam zpívat, to umí.

Filip. Já zpívám jen to, co všickni ponocní zpívají — a ještě jednou: na velkém rynku jsem nebyl. Tam ponocuje starý Hnilička.

Desátník. Mlčel, to víme; proto jsme byli také v jeho příbytku a odvedli jsme ho. Poněvadž ale svědkami dokázal, že od 11 až do 12 za kamny ležel, tedy jsme ho zase propustili. Mimo to dosvědčilo množství lidu, že ponocný ze zámecké čtvrti po celém městě běhal a necudné písničky zpíval, tu jsme se tedy sebrali a šťastně ptáčka lapli, — o, my máme nos.

Julian. I pusťte ho, lidičky, on je vskutku nevinný. (Potají k Filipovi.) Strč jim něco.

Desátník. Co to za šepty? Ani muk! Také ta maškara je mi podezřelá — i ta musí s námi.

Filip. To ne, vy hledáte ponocného, ten jsem já.

Desátník. Mlčet, chce nás poučovat? Všecko půjde s námi.

Filip. Také toto děvče?

Desátník. Stran té osoby nemám žádný rozkaz, ale jméno a stav musíme přece vědět.

Filip. Dcera vdovy Červenkovy.

Desátník. To ubožátko se třese jako osyka! No, no, jen tiše panenko, však mi ji neukousneme.

Julian (chce uklouznout, vojáci jej zdrží).

První voják. Ani z místa!

Druhý voják. Stůj!

Desátník. Ouha, pán má zlé svědomí, musí s námi, honem! —

Julian. Ale kam pak?

Desátník. Rovnou cestou do šatlavy.

7. Blažej a Veronika (vyjdou z domu). Předešlí.

Blažej. Co pak je to za povyk?

Terinka. Ach, dobře, že přicházíte. (Mluví s nimi.)

Julian. Dejte si říct, lidičky! Já jsem ode dvora. Neopovažujte se mne nutit, abych —

Desátník. Mlčel, ani muk! Je-li pán, co praví, tedy se to zítra okáže; teď ale konáme svou povinnost, a nedáme se od lecjakého ponocníka zastrašit. Vy půjdete s námi.

Filip. Mějte pak ale rozum, vždyť je to znamenitá osobnost —

Desátník. Láry fáry! Mají znamenité osobnosti také s ponocníky co dělat a šeptat? — Co?

Filip. Budete toho litovat!

Desátník. Mlčel, ani muk! — A teď marš!

Filip. Nu, tedy vězte nešťastní, že je to —

Julian. Mlč, ani muk! Nikdo se nedoví kdo jsem — děj se jak děj! Nikdo! rozumíš? — Nikdo!

Ředitel (předstoupí). Jenom já!

Desátník. Jeho excelenci, pan komandant!

Ředitel. Co tu děláte?

Desátník. Chtěli jsme ponocného této čtvrtě do vězení odvést, proto že tropil po celém městě šelmovství, tu se k tomu připletla tuhle ta maškara a vydává se za pána ode dvora. To je ale patrná lež, chtěli jsme tedy —

Ředitel. Dobře, dobře, on není ode dvora, to máte pravdu, on jest tak nebezpečná osoba, že ho sám zatknu. Ustupte! — (Vojáci jdou na zad.) Princi, já slyšel o vašem podivném chování na

bále a ještě více o rozpustilostech jistého ponocného, že jsem se odhodlal pěšky domů jít, abych snad nějakého světla v té věci nabyl. Náhoda mi byla přízniva, vše jsem zaslech a doufám, že to byl váš poslední nepředložený kousek. Protož vám ho tenkráte ještě prominu. Nyní dejte ponocnému zpropitného, on jednal ve vaší maškaře moudřeji, než vy v jeho.

Julian (sejme larvu; k Filipovi). Slyš, Filipe, tys chytrý chlapík. Cokoliv jsi na bále ujednal, všecko platí, jako bych to byl sám učinil. Za to se ale musíš k mým písničkám přiznat — a nyní, můj laskavý ujče, určete, co se s tím rozpustilým ponocným stane.

Veronika.
Blažej. } Uchovej Bože!
Terinka.

Ředitel. Z pokuty přijde o službu.

Filip. Co pak tedy ze mne bude?

Julian. Nestarej se, já tě udělám mým zámeckým zahradníkem. Peníze, které jsem dal tvé nevěstě, podrž co její věno — a směnku od Dvornosty vyměním ti zítra pěti tisíci.

Filip. Není možná!

Ředitel (k vojákům). Nyní pojďte a vezměte mladého ponocného s sebou, nakládejte s ním ale dobře a zvdořile.

Desátník. Dobře a zdvořile.

Julian. Jdi, milý synu, a nech se zavřít. Trest nebude tak těžký, o to se postarám. Potom přijdeš ke mně a budeš mi věrně sloužit.

Ředitel. Měj se ale na pozoru, aby tvůj nový pán tvou mladou hezkou ženušku tuze často neviděl, sice —

Julian. Ano, sice padnu do pokušení, chtít zase z loterie vyhrát. (Odejde s ředitelem.)

Filip. Však my se postaráme, aby to byla první a poslední hubička, kterou mi smlsal, a posléz není ten mladý pán tak zlý jak se zdá.

Desátník. No, ale teď se hněte, pane ponocný! Do rána tu zůstat nemůžeme, to pochopíte, pane ponocný — tak hloupý nejste — a já mám plné ruce, vlastně plnou hubu práce. (K obecenstvu.) Nejdříve přejeme vespolek šťastný nový rok, a potom — ale tak pak (na Filipa) mi nekoukejte do huby, člověk se celý pomate. (K vojákům.) Odveďte ho! (Odvádějí Filipa.)

Filip. Měj se dobře, Terinko, zítra se zas uhlídáme! Šťastný nový rok, otče! Dobrou noc, matko!

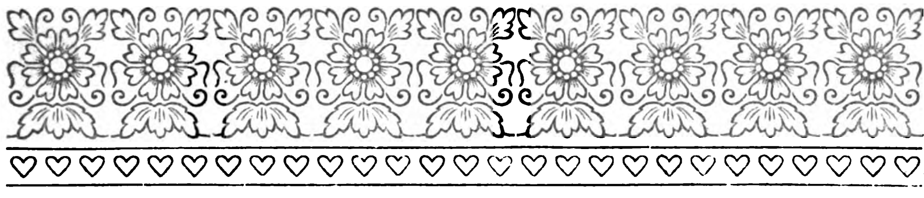
Blažej a Veronika. Bůh tě opatruj, milé dítě! Dej na sebe hezky pozor!

Terinka. Vyspi se dobře, Filípku, a pamatuj na mne! (Posýlá mu hubičky.)

Blažej, Veronika a Terinka (odejdou).

Desátník. Chtěl jsem ještě dále vinšovat, a ty šlaky mne spletly koncept! No, vždyť máme nos! (Odejde.)

(Opona spadne.)

PANTOFEL A KORD.

Veselohra ve čtyřech jednáních. (Dle **Schrödera**).

Psáno r. 1842. — Poprve hráno v Stögrově divadle dne 2. října 1842. — »Divadelní ochotník« z r. 1872.

OSOBY.

Polenský, soudní rada.
Alžběta, jeho druhá manželka.
Ludvíka, její dcera z prvního manželství.
Karolina, radova dcera z prvního manželství.
Vilmarský, poručík.
Peregrin Brand, lodní kapitán.
Vilém Brand, jeho synovec a kmotr radův.
Jan Troupovský, bývalý paštikář, nyní majitel statku.
Karbaník, pod jménem barona.
Jan, služebník Polenského.
Pavel, plavec.
Martin, syn vesnického krčmáře.
Několik plavců.
Děj se koná na statku rady Polenského, nedaleko břehu mořského.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Krčma vesnická. U prostřed a po straně dvéře. V předu po pravé straně stůl, na němž talíře, lahvice a sklenice.

1. **Martin.** Na to **Pavel.**

Martin (přiběhne do světnice a padne přes koště, u prostřed jízby mezi prostředními dveřmi a stolem ležící, rychle povstane a hodí koštětem do kouta. Nádoby se stolu přenáší na druhý stolek, utře stůl a židle zástěrou, a běží zase těmi dveřmi ven, jimiž přichází Pavel. Martin vrazí do něho a potácí se až na zem, čehož ale silný Pavel si nevšímá, odkládajíc balíky na stůl, an zatím Martin na zemi nepohnutě sebět zůstane a na Pavla hledí).

Pavel. Nu, co pak tu ten otevřhuba dřepí jako přimrzlý, a troubí na mne?

Martin. Kdo pak je toho vinen, že tu sedím?

2. Kapitán **Brand.** Později **Vilém** (prostředkem). **Předešlí.**

Brand (s úsměvem na Martina). U všech všudy, jsou tady židle tak vzácné, že se musíš na zem usadit?

Martin. O ne, já jsem se dostal k tomu sedadlu zcela nevinně.

Brand. Tak pak přece vstaň, kdo pak jsi?

Martin. Martin, hospodský je můj tatík, a já jsem jeho syn.

Brand. A kde pak je ten šťastný tatík tak roztomilého hovádka?

Martin. Jel do městečka na trh koupit vola.

Brand. Tak potřebuje ještě jednoho?

Pavel (přináší věci pocestné a klade je na stůl).

Martin (pro sebe). **Odkuď pak ví, že už jednoho má?**

Brand. Nemohli bychme dostat pokoj k převléknutí, aneb jen nějakou komůrku?

Martin. I ano, jestli jen pánové půl hodiny počkají.

Brand. A proč to?

Vilém (vstoupí, klobouk a rukavice).

Martin. Světnici, co my zůstáváme, tu otec zavřel, proto že tam je syrup a já mlsám; a v komoře je nějaký mladý pan poručík, a ten se teď převléká.

Brand. Také teprvé přišel?

Martin. Inu arci; on sem každý měsíc několikkrát sklouzne, protože pálí za slečnou ze zámku.

Vilém (jej chytí za rameno, a zatřese ním). Za kterou slečnou, ty darebáku?

Martin. No, no, pomalu s tou flintou!

3. Vilmarský (z vedlejšího pokoje). Předešlí.

Vilmarský. Co je to zde za povyk?

Vilém (chvíli na něho radostně pohlíží). Vojtěše! Je-li možná, jsi to, nebo nejsi?

Vilmarský (roztaženýma rukama). Jsem to, jsem!

Vilém (na jeho prsou). Ba arci, že to jsi. Při prvním promluvení jsem tě poznal. Ujče, to je můj Vojtěch, přítel mé mladosti, který se tak častokráte se mnou o svůj poslední krejcar rozdělil.

Vilmarský. Který ale není takovým chudákem, jako tehdáž, neboť zdědil hezkou hrstku — a —

Vilém. Také mně se šťastně dařilo, i já nemám co litovati, že jsem vyzvání ujce svého před pěti lety uposlechl, a k němu do Ameriky se přeplavil. Ale teď mi jen řekni, jak to vypadá u mého pana kmotra? (Tiše spolu mluví.)

Brand. Počkej, Viléme, musíme tu dříve povětří vyčistit. Mně se rovná k smrti, když nějaký otevřhuba poslouchá, o čem jeho oslovské uši vědět nemusejí. (Pokojně.) Nelíbí se na půl hodiny za dvéře?

Martin. O prosím, třeba na celou! (Odejde.)

Pavel (odnáší balíky do vedlejší světnice).

Vilém. Ujče, ujče! dle toho, co od svého přítele slyším, budete míti málo radosti při shledání svého starého přítele.

Brand. Mně se zdá, že se tobě také lépe nedaří.

Vilmarský. Jemu? Ne lépe!

Brand. Jemu leží na srdci nějaká dívčina, které se vy nyní dvoříte.

Vilém. Ale ujče, kdo pak si bude toho všímat, co taková hospodská kazajka povídá.

Brand. Ty jsi se ale toho přece prvé všímal.

Vilém. No, to se ještě všechno ukáže, kdo ví, jestli Vojtěch opravdu —

Brand. K čemu ty okolky? Já plavu nejraději plným větrem a s rovným veslem. (K poručíkovi.) Ono mu vězí od dětinství něco v kotrbě. Vilém totiž a dcera Polenského, hrávali si na muže a ženu, a on si umínil, že po návratu ze hry pravdu udělá.

Vilmarský. A proč jsi o tom nikdy ani slova neřekl?

Vilém. To bylo mé tajemství, má zamilovaná myšlenka — při tom ale tenkrát přání mého ujce —

Vilmarský (starostlivě). Milý Viléme!

Vilém. A co pak by mně, jak jsi prvé pravil, při spatření mého starého přítele, radost zkazilo? Ta malá okolnost, že se dle toho, co mi nyní Vojtěch o něm povídá, za těch dvacet let docela jiným stal, nežli byl ten, o kterém jste mi tak často vypravoval.

Brand. Jak tomu mám rozumět? Podivínem byl vždycky, liboval si v malichernostech, a mohl bych říci, že byl dítě, ale také tak dobrý, jako dítě. Byl živ jen pro své hračky, ale lepšího člověka není na zemi.

Vilmarský. To je dosavád; ale při tom otrok manželky své.

Brand (s podivením). Manželky?

Vilmarský. A sice tak, že se stal konečně hračkou jejích vrtochů, a že je pouhý stín manžela.

Brand. S dovolením! Já jsem dosavád ve tmách a myslím, že musíme obapolně svítící věž hledat, abychom se ke břehu dostali. Poslouchejte, přítelínku, pořád vypravujete o manželce, a můj přítel Polenský žádnou nemá. Není-li pravda, Viléme?

Vilmarský. Neměl žádnou, když Vilém před pěti léty Evropu opustil; ale před třemi lety vzal si vdovu po sousedovi, aby mnohým rozepřím o hranice ušel; a s tím přenesl mrzutosti z hranic svého statku, dovnitř domu svého.

Brand. Ať tedy toho draka na řetěz uváže.

Vilmarský. Musel si od knížete titul soudního rady vyprositi, aby mohl uniformu a nějaký řád nositi, a —

Brand. Viléme, my odplavem. Ten zrádce mi slíbil v psaní, hned po smrti své ženy, že se více neožení, a jestli svou Karolinu prodám, bych ostatní dny svého života u něho ztrávil.

Vilmarský. Svou paní jste prodal?

Brand. Paní? co vás to napadá! Karolina se jmenovala má velká loď. (S pohnutím.) Nazval jsem ji po své matce, protože to byla jediná ženská na světě, kterou jsem miloval. Chlapče, my se vrátíme na moře, nechci na zem ani patřit, nežli v domě bydlet, kde hlavním veslem ženská vládne. Víš-li co, pan poručík ti lapil tvou Karolinu, já teď s tebou sdělím svou.

Vilmarský. Než bych já své štěstí na neštěstí přítele založil, který jednou — (Přitáhne jej k sobě.) Vždyť to dobře víš, za mne svůj život nasadil, nechci na Karolinu raděj ani pohlednout.

Vilém. To by bylo ukrutné, a pro nás všechny bez prospěchu. Co pak mi dívka pomůže, když mne nemiluje! Ne, ne, to se musí všechno jinak navléknout. Ujec nesmí dříve odjeti, dokud svého přítele aspoň nespatří, a já nebudu svým příchodem štěstí svého přítele rušiti. My všichni půjdeme na zámek.

Brand. Jestli to učinim, tedy jen proto, abych mu — svému příteli notné kázání učinil, nežli odplavu.

Vilém. A přesvědčení, že Karolina tebe miluje, zahojí v mém srdci ránu, která mne často tichým toužením po ní bolívala.

Brand. Dětinství! šašky! — Miluje-li jiného, tedy ji s pánem bohem nech, proto se neutopíš.

Vilém. Leda bych bláznil. Ale ta dívčí nestálost dělá mně přece vrtochy.

Brand. Marnost.

Vilém (s úsměvem). Skoro bych také řekl. Já si to již v myšlenkách tak krásně vyobrazil.

Brand. Stavěl jsi zámky v povětří.

Vilém. V duchu jsem již viděl, jak na mé srdce padne, slyšel, jak mou stálost chválí —

Brand (pokašlává).

Vilém. Proč kašlete?

Brand. Nastuzení, pouhé nastuzení; snad mně uvázlo kus tvé slasti v krku.

Vilmarský. Bratře, mně se pomalu ulehčuje, zdá se mi, že jsi veškeré štěstí života na vyplnění žádosti své nezaložil.

Vilém. Co tě to napadá. Já byl tuhle u svého ujce v dobré škole. My oba máme dívky rádi, nedáme se ale od nich za nos vodit. Není-li pravda?

Brand (s radostí na něho pohlíží). Mořský lev.

Vilém. Tedy vzhůru, k tvé neb mé dívce. Ty jsi již vyšňořen, my se musíme také vyseknout.

Brand. A přijdeme v zápětí za vámi.

Vilém. Ale na tvou čest, že neprozradíš své zápětníky.

Vilmarský. Na mou čest!

Vilém. Můžeš se jen o dvou cizincích zmínit, kteří se v tomto nádherném hostinci k návštěvě na zámek připravují.

Vilmar. Spěchám; jsem vesel a dobré mysle, protože jsi ty také.

Vilém. Pakli ji ale ulovím, tedy žádný hněv. (Podává mu ruku.)

Vilmarský (s úsměvem). Žádný!

Vilém. Ty máš zpropadenou jistotu.

Vilmarský (stiskne mu ruku). To věřím!

Brand. Tedy učiňte konec!

Vilém (mrzutě se odtrhne). A ty — táhni, — ty — (na prsa jej přivine) nenáviděný soku!

Vilmar. A ty přijď brzy, ze všech soků lásky nejhodnější! (Odejde prostředkem.)

Brand. No, vždyť jsem já tu také. Letí, jako by mu hlavu zapálil, a nedá poctivému chlapu ani s bohem.

Vilém. On vám nedal s bohem, ale přeje vám to jistě.

Brand. To je arci lepší.

Vilém. A nyní rychle do šatů. (Táhne jej do komory.)

Brand. A pak honem ke své milence, není-li pravda?

Vilém. K mé?

Brand. Musíš důstojníka vypíchnout.

Vilém. Ale přece se rád podívám, je-li od mého odchodu hezčí, anebo ošklivější.

Brand. To třebas také, jen dlouho neprohlížej. Mně se zdá, že jak zde věci stojí, u svého přítele dlouho nevydržím. (Odcházejí.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Pokoj s dveřmi v domě soudního rady.

1. Ludvíka a Vilmarský (přicházejí prostředkem). Na to Karolina z pravé strany).

Ludvíka. Tak pak jen počkejte, však my ji najdeme. (Otevře dvéře a volá.) Již je tady.

Karolina (jednoduššeji oděná než Ludvíka). Vojtěše, můj drahý Vojtěše! Již jsem myslela, že nepřijdete.

Ludvíka. Protože jste ani minutu do pokoje nevkročil.

Vilmarský (mrzutě). I zdržel jsem se drobet. Našel jsem v hostinci několik cizinců, jeden je můj starý známý.

Karolina. Nu, takové shledání jiné obveseluje, ale vás nějak rozmrzelo.

Vilmarský. Já se sám rozmrzel a sice na cestě, kdež jsem měl pochvíli ledacos si rozmysliti, co jsem od svého známého se dozvěděl.

Ludvíka. A co to bylo?

Vilmarský. Navrátiv se po dlouhém čase z dalekých cest, shledal, že mu byla milenka nevěrná.

Ludvíka. Ať si vezme jinou — ku příkladu mne.

Karolina. Ludvíko, co pak to mluvíš?

Ludvíka. Pravdu. Matinka by nás obě ráda pozbyla, a já si vezmu třeba obludu, jen abych se z domu dostala.

Karolina. A co pak se stane se mnou a s mým otcem?

Ludvíka. Ty musíš napřed z domu a vezmeš tatínka sebou; dokavád nebudete vy dva na suchu, nehnu se z místa.

Karolina. Ty jsi náš anděl strážce.

Ludvíka. Povinnost, má drahá, pouhá povinnost. Matka někdy je v bludách a na omylu, zhořčuje vám život, mně tedy přísluší, bych vám jej zase oslazovala. Matka mi ještě bude jednou za to povděčná, že jsem rány zacelila, které ona zasadila.

Karolina. Dozví-li se ale, že si zde pan poručík nechce tebe vzíti, jak se ona domýšlí, nýbrž mně, tedy jemu, to se rozumí k nám přicházet zapoví, a tobě se pak zle povede.

Ludvíka. Kdyby jen někdo přišel, aby si mne vzal; jestli se nás obou najednou sprostí, tedy jí to bude jednostejné, ať si nás vezme ten neb onen.

Karolina. Já doufám pevně, že se pro tebe ženich brzy najde, nebo dívka jako ty, potřebuje jen ruku vystrčit —

Ludvíka. A hned jí visí deset na každém prstě; viď? Možná, možná, to jsou ale ženichové jen pouze k věšení. Jen abych si takového nemusela vzít. (Smutně.) Nebo denně se přesvědčuji, že by mně matka velmi ráda s krku zbyla. — Ticho! (Běží k prostředním dveřím a poslouchá.) Matka se vadí s kočím! (Karolinku postrčí ke stolu v pravo.) Ty si sedni zde ku práci. (Poručíka táhne ke stolu v levo.) Vy, pane, rychle ke mně. (Opět poslouchá.)

Vilmarský (běží ke Karolince a pohrává si s ní).

Ludvíka. Nedejte se vytrhovat. Matinka se vadí se sloužícím. (Běží k stolu v levo.) Teď přichází! (Volá tiše poručíka.)

Vilmarský (to učiní).

Ludvíka. Teď jen honem, dvořte se mně, a přec jak náleží. (Hledí hodnou chvíli na prostřední dvéře, pak vyskočí a poslouchá.) Teď se vadí s komornou, ha, ta dostala. — Teď přišel řad na panskou. (Pootevře dvéře.) Ubohá Markéta, vzdychajíc odchází. Oh! ještě to také na toho došlo!

Karolina. Na koho?

Ludvíka. Na správce. (Poslouchá.) Ten přišel na plnou! Matinka povídá, rada prý není rada, ale radová prý je rada. (S komickým důrazem.) Ha, šílenec! opovažuje se odmlouvat, vždyť se připraví o hlavu. Bohové! u přítomnosti matky dal na hlavu. Pádí pryč, a nechal matinku státi. Ona sem přichází. Nu, tohle bude pěkná bouřka. (Běží a sedne v levo.) Na své místo, pane poručíku.

Vilmarský (posadí se rychle k ní.)

Ludvíka. Dvořte se mi, ale přece hodně!

Karolinka. Ty žertuješ a nám hrozí strašlivý výstup.

Ludvíka. Budem i to nejhorší trpělivě snášet, nezapomínajíce, odkuď to přichází.

Karolina. Odevzdávám osud svůj do rukou tvých.

2. Radová. Předešlí.

Radová. Dobře slyšíte, jak se tam unavuji, a žádný mně nejdete na pomoc.. Kde je otec?

Ludvíka (ukazuje s okna v levo). Dole, v zahradě.

Radová. Co má v zahradě co dělat?

Karolina (nesměle). Malé okřání, milá matinko!

Radová. Ptala jsem se tebe?

Ludvíka (hledí z okna). Papínek chytá.

Radová. Nic nemá co chytat.

Ludvíka (chlácholivě). Vždyť nechytá lelky, nýbrž motýly do sbírky.

Karolina. Tak nevinné obveselení.

Radová. Co nevinné? Sluší něco nevinného soudnímu radovi?

Vilmarský. Nevinné radosti sluší všem lidem.

Radová. Vaše ponaučení si zapovídám; to není způsob mně se zalíbiti. (Jde k oknu a volá.) Rado, pojď nahoru, mám ti co říci! — Vidíte, jak poslouchá. To je způsob paním se zalíbiti.

Karolina (vřele jí ruku políbí). Tedy přece tatínka milujete?

Radová (vytrhne jí ruku). To si myslím, já jej miluji nesmírně, jako teplá kamna v létě.

3. Rada Polenský (vejde prostředkem. Má krátký župan, noční čepičku a pantofle, síť na motýly v ruce a pouzdro na zelené stužce na zádech). Předešlí.

Rada. Co poroučíš, milá paní?

Ludvíka (chce mu vzít síť a pouzdro)

Rada. Nech toho, milá Ludvíčko! To je má zbraň, toto jest ručnice a toto schránka na prach a kule.

Radová. Odejmi mu oboje. On se musí oblékat; dostaneme hosti.

Rada. I to mne těší, nic není nad milou společnost.

Radová (hrubě). A nic nad nemilou.

Rada. Jak to myslíš, andílku?

Radová. Eh, dej mi pokoj!

Rada. Ty jsi zase nevrlá. Já jsem k vůli tobě nechal uletět krásného motýla, jehož již dávno pro svou sbírku hledám, a ty si té oběti ani nevšímáš. (Vesele.) Kdo pak nás navštíví? Je někdo mezi nimi, jenž trochu dovádí? Já jsem tak rád vesel!

Vilmarský (podá mu židli). Neráčte si trochu odpočinout, pane rado?

Rada. I ba právě! Teď teprv pozoruji, že jsem umdlen. Já jsem se ale také honil. Děkuji, pane poručíku, vy ráčíte být vždy samá ochota, ta mne tím více těší, protože — (Chce se posadit, v tom se ale i radová usadí, což ho zarazí, hned se však zpamatuje.) Protože, nu, vždyť jsem já tak zle nemyslel.

Radová. Jdi do svého pokoje a oblekni se, aby jsi byl přece k člověku podoben.

Rada. Aspoň k člověku? Milá Alžběto! k člověku, to znamená mnoho; a mně se zdá, že nejsem k tomu jen podoben, ale že také člověk jsem, a na tom si něco zakládám. (S malou předhůzkou.) Aspoň k člověku, kdož pak za našich časů tak mluví! —

Radová. Prosím tě, mlč se svými hloupými průpovídkami!

Rada (lichotně). Dobře, milá Alžběto, teď vím, že to vystát nemůžeš a vědomky to již nikdy neučiním. (Hladí jí ruku.) Jen se zase udobři! pohledni na mne přívětivě, a já ti k vůli vše udělám, jen když se na mne mračiti nebudeš.

Karolina (pro sebe). Srdce mé krvácí!

Vilmarský (pro sebe). Já to nevydržím!

Ludvíka (pro sebe). Mně hoří tváře studem. (Vzdychne.) Ah, za koho se stydím?

Radová (mrzutě ruku odtrhne). Vždyť je dobře. Jen dělej, abysi se oblekl; dnes můžeš s námi obědvati.

Rada (radostně). Opravdu? Vidíš, to jsi hodná, však jsem také věru již dávno s vámi nejedl, vždy tak samoten nahoře ve svém pokojíku.

Radová. To ti svědčí. Dnes odpoledne dám svatební smlouvu pana Troupovského vyhotoviti a potřebuji tě ku podpisu, pak můžeš jít zase nahoru, do společnosti se beztoho nehodíš, a tvé slabé zdraví vyžaduje samotu.

Rada. Ale, milý bože, já jsem rád vesel a hody jsou mé nejmilejší; protož myslím —

Radová. Ty nemyslíš nic!

Rada. Nu, třeba nic, mně je vše jedno. O dnešek je postaráno, budu míti společnost, mohu dolů ke stolu, což mám více žádati?

Radová. Musíš ale uniformu obléci.

Rada. Ach, můj bože, můj domácí kabát byl by mně milejší. Když ale jinak nechceš — je také dobře. Smí některá z děvčat nahoru, aby mně pomohly?

Ludvíka a Karolina (běží radostně k němu).

Rada. Ony to učiní tak rády, a Jan vždy hubuje, když mně má posloužiti.

Radová. Ty si pořád na někoho stěžuješ.

Rada. Já?

Radová. Jdi do svého pokoje, a nezapomeň také na pentličku, abys přec nějak vypadal. Podívám se, má-li některý sloužící kdy, aby ti pomohl, a pošlu ti ho nahoru. Karolina má co dělat a Ludvíka se nesmí tak tuze o tebe starat, neboť pozoruji, že ti daremné vrtochy dělá.

Rada. I nestarej se, žádné vrtochy! Radost, samou radost mi dělá naše Ludvíčka — právě jako moje Karolinka. O, já nejsem také člověk, který by si daremné starosti připouštěl. Ne, ne, mé heslo jest veselost a bezstarostná mysl. (Odejde v levo.)

Radová. Odpusťte, pane poručíku, že vás ten starý tak dlouho obtěžoval.

Vilmarský. Mne? ani dost málo. Je pouhá dobrosrdečnost. A jeho bezděčné průpovídky prozrazují někdy takového ducha, a dopadají tak dobře, že skutečně nepochopuji, jak s ním tak jako s děckem nakládat můžete.

Radová. Tak? (Hněvivě pohlédne na dívky.) Již pozoruji, že vám tyto dámy něco namluvily.

Ludvíka a Karolina (kývají naň, aby mlčel).

Vilmarský. Pranic, paní radová. Jak sama vědět ráčíte, nemluví slečna Karolina docela nic, neb velmi málo — (Ironický se usmívaje k Ludvíce.) A my máme plné ruce díla se záležitostmi našich srdcí.

Karolina (s úsměvem pro sebe). Falešníku!

Radová. Ty se hni do kuchyně. Ať se v zahradním sále prostírá; až bude všecko pohotově, pak můžeš také k obědu přijít.

Karolina (úžasně). Já? Zapomněla jste, že máme hosti?

Radová. Jen ty se starej o svou paměť a ne o mou, dělej, co ti poroučím!

Karolina. Jak poroučíte! (Pokloní se a odejde prostředkem.)

Vilmarský (pro sebe). Již to nejsem v stavu vydržet.

Radová. Co pravíte?

Ludvíka. Obdivuje vás, matinko, toliko vás obdivuje. Pořádek se vojínovi obzvláště líbí.

Radová. A je v domě, kde starý podivín a dvě všetečná děvčata domácí paní život strpčují, mnohem více potřebný, než v kasárnách.

Vilmarský. A ty malinké zvláštnosti pana manžela nejsou tak obtížné.

Radová (krátce). Tomu vy nerozumíte.

Vilmarský. A slečna Karolina a Ludvíka jsou samá skromnost.

Radová. Jen že se tato (na Ludvíku) při vší své skromnosti časem osmělí, své matce moudré naučení dávati.

Ludvíka. Jen prositi se někdy opovažuji, matinko, když se obávám, že byste mohla křivdu činit.

Radová (úštěpačně). Hraje si na jemnou zastavatelkyni svého otčima a té husy, jeho dcerušky.

Vilmarský (sotva se zdrže). Paní radová! (Zarazí se a nuceně.) Mně se zdá, že svému panu manželi i vašnostiným dcerám křivdu činíte.

Radova. Pěkně děkuji. Já mám, chvála bohu, jen jednu dceru.

Vilmarský. Přece bych myslel —

Radová. A jestli také vám všechno myšlení neodvykne, není ani ona mou dcerou. Podejte mi ruku, ta rozprávka mne unavila. Půjdeme do zahrady, kde se rozličné noviny dozvíte. Já si brzy v domě pokoj udělám. — Nu?

Vilmarský (chladně). Ráčíte poroučeti? (Nehýbá se.)

Radová (s očekáváním na něho chvíli hledí). Máte mně ruku podati.

Vilmarský. S radostí! (Učiní tak a pln mrzutosti vede ji ku dveřím.)

Ludvíka (běží napřed a otvírá).

Radová (vzkříkne). Ach! Vždyť mi rozmačkáte rámě.

Vilmarský. To jest vřelý důkaz mého obdivování.

Radová. Máte podivný způsob své obdivování projeviti. (Odejdou.)

Ludvíka (sama). Sotva že svou zlost nad tyranstvím matky ukryji. Ach, jak se mně asi povede, až se dozví, že se nechce poručík s důchody jenerála se mnou, nýbrž s její nevlastní dcerou zasnoubiti.

4. **Polenský** (vstoupí levou stranou v uniformě, špatně mu přiléhající, s noční čepičkou, v jedné botě a v jednom pantofli, modrou stužkou kolem krku a na ní kříž).
Ludvíka.

Rada. I tuť je posavád má Ludvíčka. Matinka jistě na mne zapomněla, musel

jsem se tedy sám oblékat. Na Jana jsem volal z okna, ten ale zůstal sedět na drně, a volal, že musí dříve vykouřit.

Ludvíka (velmi laskavě). Já to vím dobře, tatínku. Jan je ošklivec, a kdyby to věděla matka, já bych ji prosila, by jej na místě vyhnala.

Rada. Myslíš? Nu, tedy jí to nesmíme povědít. Řekni mu jen, aby mi přinesl druhou botu.

Ludvíka (pozoruje, že mu bota schází). Milý tatínku! Vy jste tuze dobrý a necháte si mnoho líbit.

Rada. Ne, ne, milá Ludvíčko! Tuze dobrý nemůže žádný člověk být, ale že si časem mnoho líbit nechám, to může být, nebo se mně to samotnému tak někdy zdá. Ale ty mně ani neuvěříš, jak velice každou hádku nenávidím. A kdybych i věděl, že mám pravdu, přece raději povolím, jen abych se hádat nemusel.

Ludvíka. O já vás pro toto zapření sebe samého často obdivuji, zvláště, když se někdo opováží žerty s vámi tropiti. To by jste ale přece neměl trpěti.

Rada. A proč ne, dceruško? Vidíš, když takhle ten baron, anebo jiný z hostů tvé matky myslí, že mne má za blázna, děje se často, že je sám největší blázínek. Všecky mě mají za hloupého a blbého, a já jsem jen slabý a pokoje milovný.

Ludvíka. Jen kdyby ti lidé vaší dobrotu nezneužívali. Já si kolikrát myslím, že sňatek s matinkou litujete.

Rada (s pohnutím). Jak pak bych mohl? Nezískal jsem tímto sňatkem dobrou dcerušku?

Ludvíka (padne mu k nohoum a líbá mu ruku). Můj dobrý otče!

Rada (zdvihne ji a tiskne k srdci). Ludvíčko, drahé dítě, co činíš?

Ludvíka. Ráda bych všem odpuštění vyprosila, ježto vás sužují a trápí.

Rada. Mně žádný nesužuje. Vždyť jsem spokojen a dobré mysli. Nejsem-liž, mimo tebe, v celém domě nejveselejší? Obzvláštně když matinka se společností odejde a my, já, ty a Karla celý dům opanujem. — Slyš, teď přijel vůz. (Hledí oknem.) Bohatý pan Troupovský, náš soused, jenž si má vzít mou Karolinku, v novém kočáře. Prosím tě, Ludvíčko, pošli mi Jana s tou botou.

Ludvíka. Já ji sama přinesu, a pomohu vám obout.

Rada. Opovaž se! (S pohnutím.) Dívka jako ty, pomáhat při obouvání!

Ludvíka. A proč ne, po Karolině mám nejprvnější to právo, vám sloužiti. Však my se o to často hašteříme.

Rada. Vidíš tedy. Jak pak bych se měl zlobit, že mně ten surový Jan sloužit nechce, když to takoví dva andělé činí.

Jan (vstoupí). Předešlí.

Rada (velmi pokojně). Ale, Jene, vždyť pak mi druhou botu neneseš.

Ludvíka (středem odběhne).

Jan (hrubě). Máte přijít dolů.

Rada. A kam?

Jan. Nu, do zahrady.

Rada. Ale, milý Jene, zahrada je veliká.

Jan. Nu, tam, kde paní radová se svýma panáčkama sedí.

Rada (přísně se naň podívá, a pak mírně). Jene, když jsem tě ponejprv spatřil, byl jsi chudý sirotek. Já tě dal ke krejčímu do učení, tys ale nechtěl ničemu se učiti a utekl jsi. Na to jsem tě zase přijal do domu, nechal jsem tě učit psát a číst, dával jsem ti chleba, a konečně jsem ti najal malé sice ale výnosné hospodářství. Tys mně nejen nezaplatil nájem, ale ještě jsi mne okradl.

Jan. Kdo mi to může dokázat?

Rada. Na světě se děje mnoho špatného a nemůžem to dokázat, ale proto se to přece děje. Jiný pán by tě nechal zavřít, já jsem ti ale odpustil, a přijal jsem tě do služby.

Jan. Já jsem ve službě u paní radové.

Rada. O tom se nebudem spolu hádat. Ale to není hezké, že nepřijdeš ani když tě zavolám, a takovým způsobem se mnou rozprávíš.

Ludvíka (přijde spěšně se strany s botou, postaví ji radovi vedle nohy, na níž má pantofel, běží rychle pro židli, vtáhne ho na ni, políbí mu ruku a chce mu svléknout pantofel). Tuhle, papínku!

Rada (pohnutý, pozdvihne ji jednou rukou a botu druhou). A ty jí sama přinášíš?

Jan (surově pro sebe). Teď pláče radostí nad botou.

Rada (rozevře ruce proti Ludvíčce, obejme ji tak, že bota, na níž zapomněl, na zádech jí visí).

Jan (sepne ruce a směje se).

6. Brand a Vilém (jenž již dříve za Ludvíčkou vstoupili, a co svědkové vzadu státi zůstali). Předešlí.

Brand. Rád bych mluvil s panem radou.

Jan. Tamhle visí!

Rada (pustí rychle Ludvíčku, zůstane ale, drže ji v jedné a botu v druhé ruce, s podivením na Branda hledě státi).

Brand. Tak dobře, jako že má kotvice drží — to je on! V jedné ruce drží hezkou dívku a v druhé botu.

Rada (poznenáhlu jej poznává). Ten hlas! Ano, tys to, můj dobrý příteli, můj Peregrine! (Pustí Ludvíku a botu a obejme ho.) Bratře!

Vilém a Ludvíka (hledí na sebe se zalíbením).

Jan (pro sebe). To musím povědít. (Odejde.)

Brand. Můj dobrý, jemný, poctivý Fabiane! Sestárnul jsi — ale jsi k poznání.

Rada. Ty jsi se málo změnil, skoro ani šedivého vlásku.

Brand. Protože si z ničeho nic nedělám. Ale safraporte, tyť máš uniformu?

Rada. Arci! to vymohla má paní u knížete, on mi dal titul soudního rady a dovolil mi nosit uniformu — poněvadž dokonce muže s uniformou míti chtěla, taky mi zjednala křížek, jen abych nějaký řád měl.

Brand. A jak se zdá, vstoupil si ještě do jiného řádu, neboť žádný v celém domě nás nechtěl k tobě dovést, dokavád se u paní radové neohlásíme. My jsme však na tu luzu nedbali, a veslovali za rozkošnou dívenkou s botou.

Rada. To vás tedy dobrý anděl ke mně provázel. — A to je snad —

Brand. Můj synovec, tvůj kmotříček.

Rada. Vilém?

Vilém. Jenžto se vždy s vaší náklonnosti těšíval.

Brand (k Ludvíčce). A co je to za švarnou fregatku?

Rada. To je má milá dceruška.

Vilém. Není možná?

Rada. Jak?

Vilém. Není možná?

Brand. Ale já tě mohu ubezpečit, že můj Vilém tvou dceru také zná, a sice tak dobře, že měl velké chutě životem s ní plouti, až se dnes dozvěděl, že se dala na vojnu.

Rada (vyvalí oči). Mezi vojáky?

Brand. Další vysvětlení bude následovati. Prozatím nech tu hezounkou se postarati, abychom něco k snědku dostali.

Rada (s dlouhou tváří). Co pak chceš u mne jíst?

Brand. A kde pak jinde! A pít k tomu, co se do mne vejde.

Rada (na Viléma). A ten také?

Brand. Nu, to se rozumí. My dva jsme již dávno nic z čerstvé zásoby do úst nedostali, a budeme teď u vás nečistě řádit.

Rada. Řádit? — Ludvíčko, běž honem k matince, a — (Mluví tiše k ní.)

Brand (k Vilémovi). Jistě jí povídá, co rád jím, někoho překvapit, to mu bylo odjakživa nejmilejší.

Vilém (tajně). Ujče, je-li tohle Karolina, tedy se nechám —

Brand. Larifary! Snad nebudeš chtít otci dceru upřít.

Rada (tiše). Řekni jen matince, že za to nemohu, že jsem je nepozval, že to sami učinili. (Strká ji ze dveří.) Můžeš říci, že má beztoho hosti a kde se jich tolik nají, budou se moci také dva nasytit.

Ludvíčka. Již běžím! (Odběhne.)

Vilém. Pane kmotře, prosím vás ještě jednou, je tahle dívka vaše dcera?

Rada. S hrdým a radostným srdcem mohu říci ano.

Vilém. Není možná!

Brand. Tedy za ní běž, a dělej, ať se od ní pravdy dozvíš, já nemohu takové dlouhaté vyzvídání vystát. (Vystrčí jej ven.)

Rada. Pořád ještě tak divoký. Jak to vypadne? (Ve velkém rozpaku.) Tedy mi chceš opravdu to potěšení udělat a u mne jíst?

Brand. Jestli mně odsud nic nezažene, zůstanu zde několik měsíců.

Rada (uleknut). Několik měsíců?

Brand. Obzvláště, podaří-li se mému Vilémovi. že poručíka vypíchne.

Rada. Poručíka?

Brand. Inu arci! Což již nevíš, co jsme jednou stran Viléma a Karoliny ujednali, tu dnes u plné láhve dobrého vína zase obnovíme a dotvrdíme.

Rada. U plné láhve?

Brand. Snad by jsi nás nechtěl práznou odbýt.

Rada. Milý bratře, abych se ti vyznal, častování nepatří více do mého oboru.

Brand. Tak?

Rada. To obstarává výhradně má paní.

Brand. Dokonale v pořádku.

Rada (v nesnázi). Jen že musí býti každý — vlastně — od ní —

Brand. Co pak

Rada (malomyslně). Pozván!

Brand. Nu, to se najde, jenom nás představ.

Rada. Právě jsem k ní poslal dceru.

Brand. A vzkázal jsi pro ní.

Rada. I ne, uchovej, dal jsem se jí ptáti —

Brand. Máme-li k ní přijít?

Rada. Dal jsem jí prosit —

Brand. Oč pak?

Rada (vždy rozpačitěji). Můj bože! Já to sám nevím. Prosím tě, nezpovídej mne jako bídného hříšníka.

Brand. Slyš, Fabiane, mně se zdá, že ním jsi. Tak se vítá přítel mladosti? Čím déle se u tebe zdržuji, tím více mizí radost nad shledáním, kterou jsi na počátku tak srdečně projevil. Jsi pořád na rozpacích. nemáš slov, pot ti stojí na čele, a —

Rada. Milý bratře, já se raduji srdečně, že sem tě spatřil. — Kdybys byl jen dříve něco psal — kdybys mně byl uvědomil, abych mohl svou paní připravit, se jí pozeptat —

Brand. Zdali se radovati smíš?

Rada. I ne — jestli — jestli —

Brand. Snad ne dokonce, smíš-li nám dát oběd? — Smíš-li nás vzít do domu?

Rada (úzkostně). Ach ano!

Brand. Ach, teď vím tedy odkud vítr věje! Tys pod pantoflem! Proto ti také nechce bota přiléhat.

Rada. Můj bože! já bych vás oba tak rád pózval —

Brand. Ale nesmíš, viď!

Rada (zajíkavě). Může být! Jen se nehněvej, přinese-li dceruška odmrštění. Měl jsi vlastně přece dříve k mé paní jít.

Brand. Já nevěděl, že je tvá paní tvým pánem a o tvém ženění zvěděl jsem teprva zde. Vždyť jsi nám o tom jak živ ani písmenky nepsal. Padl jsi asi hodnému draku do pazourů.

Rada. Drakovi? Do pazourů? Bratře, zdvořilejší člověk se z tebe neudělal?

Brand. A z tebe ne chytřejší. Již tvé nebožce byl jsi příliš podaný. Abys mohl svým zamilovaným hříčkám v pokoji a pohodlnosti hověti, dal jsi již tenkráte velení z rukou; ale nebožka byla příliš rozšafná, než aby byla tvou slabost nadužívala.

Rada. A moje nynější není také — není také !

Brand. Nu, co není?

Rada. Není — žádný drak!

Brand. Je-li možná?

Rada. Je tak vážná, tak dobrá a dá si nesmírně na mé vážnosti záležeti, neradil bych žádnému, aby mi slušnou úctu neproukázal.

Jan. Předešlí.

Jan (nestoudně). Máte přijít k paní radové.

Rada. Což jí Ludvíka nenašla? Milý Jene, neřekla paní, smím-li také tuto svého přítele sebou vzít?

Jan. Nestarejte se o jiné a pojďte raděj. Nu, vy dostanete z plného.

Brand. Co?

Rada. Hned, Jene, hned, musím jen dřív botu — — (Zdvihne ji.)

Jan. Jděte jen o jedné. Tak bude mít společnost aspoň hned něco k smíchu.

Rada. Arci, jakmile se okáži, hned se všechno rozveselí.

Jan. To se ví. Páni budou hned rádi, když přijdete, protože si musejí vždy z někoho blázna dělat.

Brand. Bratře, mám toho chlapa oknem vyhodit?

Rada. Pro pána boha!

Brand. Neboj se, neudělám to — okradl bych šibenici. (Vytrhne radovi botu.) Takového chlapa poženu starou botou přes hory a doly. (Jde na Jana.)

Jan (rychle prchne).

Brand (běží za ním až před dvéře a hodí po něm botou. Jan křičí venku).

Rada. Bratře, pro všecko na světě! (Chvěje se.) Jan je pravá ruka mé paní!

Brand. A k tomu hodný darebák.

Rada. Ach, co tomu asi — (klesne na židli) má paní řekne.

Brand. Příteli, bratře, je to ona úcta, co ti náleží a na níž si tvá paní tolik záležeti dá? Fabiane! kam jsi to vrazil na písek?

Rada. I ty si všechno hůře představuješ, než se to vskutku nachází, to je tak Janův spůsob, on to tak zle nemyslí. A třeba by, já si z toho nic nedělám, takový člověk mne nemůže urazit. Moudřejší vždy povolí, a já se měl při své povolnosti jak náleží dobře.

8. Radová. Jan. Předešlí.

Radová (venku). Jen se upokoj, milý Jene, však já ti zaopatřím zadostiučinění.

Rada (třese se). Tu to máme, již přichází! Ach, jak se mi asi povede!

Brand. Ty se třeseš? Ty jsi zbledl před zlou ženou?

Rada. Kdo pak ti ale řekl, že je zlá? Vždyť je tichá jako beránek, jen ji nesmí nikdo rozhněvat.

Jan (vyrazí dvéře).

Radová (rozčileně). Muži, rado, nestvůro! Co to tu přechováváš za zbůjníky! Jak se můžeš —

Jan (na Branda). Ne, tenhle to byl!

Radová. Jak se můžete opovážit v mém domě věrného služebníka —

Brand. Tedy vy jste to? — ta paní radová? Nu, tedy dovolte, bych se vám představil. Já jsem školní přítel vašeho manžela, kterýž sice od jakživa jeho slabosti haníval, ale jeho cenu vždy uznával. (Pohnutě.) Přišel jsem daleko přes moře, abych ho zase spatřil, abych svého synovce, dle někdejší úmluvy, s jeho dcerou spojil, a abych večer svého života po jeho boku strávil.

Radová. Stravte si kde chcete, ale můj manžel nemůže večerní povětří snést.

Rada. Děkuji za tu starost.

Brand. Co tím chcete říci, paničko?

Rada. Bojí se, že bych se nastudil.

Radová (k radovi). Já tím chci říci, abys mne této, po lodním tuku zapáchající návštěvy zbavil.

Rada. Ale, můj anděli, jak pak mohu po dvacetiletém nevidění starému příteli dvéře okázat?

Radová. Protože urážkou mého věrného služebníka i mne urazil, a v mé osobě i tebe, a vůbec protože tě má za blázna! —

Rada. Mne?

Radová. Arci, což pak jsi neslyšel, že prvé o tvé ceně mluvil?

Brand. I milion tisíc láter hromů!

Rada (chlácholí jej). Ona tak zle nemyslí, ona se jen chybně vyjádřila.

Radová. A teď pojď ke stolu, hosté již čekají! (K Brandovi.) Pozvaní totiž, nezvaní —

Brand. Bývají ze dveří vyhození, chcete snad říci?

Radová. Jestli proti tomu nic nemáte —

Brand (dvorně). Ani toho nejmenšího! Já bych to také tak udělal, kdyby vám napadlo, mne někdy navštívit. (Jádrně.) Já jsem tu ale zvaným hostem. (Pohnutě.) Když jsem před dvacíti lety po moři odjížděl, stál — (vezme Polenského za ruku) — tento muž na břehu, plakal, lomil rukama a volal za mnou: Peregrine, drž slovo, vyplň slib svůj, že poslední dny života svého pod mou střechou strávíš.

Rada. Ach, můj bože, arci, já se pamatuji.

Radová. Hned mu řekni, že lže!

Rada. Mé dítě, to nemohu.

Radová. Že nemůžeš? Když já poroučím, proč ne?

Rada. Protože jsem to opravdu řekl.

Radová (k Brandovi). On to neřekl, nemá vůbec co říkati, a já vám povídám, sypte se z mého domu. Co se týče toho pošetilého, již v kolébce navrhnutého spojení, to vám povídám, on a jeho dcera nemají co by za nehet padlo.

Rada. Opravdu? Alžběto? Již nemám nic?

Brand. A ty tomu věříš?

Rada. Já se nestarám o peněžité záležitosti.

Brand. A nevíš, jak tě tvá drahá manželská polovice na mizinu uvede, a pak jako tvého dobrého přítele z domu vyhodí!

Rada. Jen se nehněvej, můj bože, mně puká srdce!

Radová (táhne jej za ruku). Ty půjdeš do svého pokoje. A jestli vy nepůjdete, tedy půjdu já, a donutím vás k tomu svou čeládkou.

Brand. Bratře! tvého starého přítele chce dát z domu vyhodit!

Rada. To má Bětuška neudělá. — vždyť míváš jindy domácí přátele ráda.

Jan (pro sebe). Co se jí klanějí.

Radová. Ale žádného takového, co tě dráždí, škádlí, zavádí a pokoje ti nepřeje.

Rada. Mně škádlí, zavádí? Co mám o tom soudit?

Brand. Ne, teď již to nevydržím! Ještě neví co o tom soudit! (Křičí mu do ucha.) Že jsi starý, slabý tulipán — to máš soudit.

Rada (klesne na židli).

Brand. A ona že je domácí drak, kteréhož tvá dobrosrdečná nevšímavost svým jměním a statkem vykrmila.

Radová (chce omdlévati).

Jan (vede ji k sedadlu, vytáhne pomeranč a dává ji přivůněti).

Brand (k radové). Ale chraňte se mně, paničko! Já otevřu mému zaslepenému příteli oči, a vás nechám, jestli se nepolepšíte, mými plavci tak dlouho potápět, až bude ze lží mého přítele pravda, až totiž skrotnete jako beránek. — Pamatujte si to! — Povídám já to, starý Peregrin Brand. (K Polenskému.) A ty zatím snášej, plesnivý strašpytli! (Odkvapí.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Zahrada. — V předu v první kulise loubí s lavicemi.

1. Ludvíka (přichází v pravo ze zadu). Vilém (za ní spěchá, v předu jí dohonic, zastaví se).

Vilém. Vy mi již neprchnete. Do mých plachet věje dobrý vítr. Dnes před polednem jste mi sice upláchla. Já však čekal před besídkou, kde jste obědvati ráčila, tak dlouho v houští zakotven a čekal na vás, až jste přece přišla.

Ludvíka. Sluší se to ale, zcela neznámé děvče nadskakovat a je zadržovat?

Vilém. Nouze láme železo. Já se nacházím v zoufanlivém stavu a tu nemyslívá člověk na nic. Tedy — kdo ráčíte být.

Ludvíka (s podivením). Kdo že jsem? Vždyť to víte, dcera rady Polenského.

Vilém. Já vás arci viděl, an jste mu s dětinskou laskavostí sloužila, ale neračte mi to za zlé míti, že by jste byla jeho dcera není přece pravda.

Ludvíka. Což pak jste to neslyšel z vlastních jeho úst?

Vilém. Vy byste byla?

Ludvíka. Ano jsem!

Vilém. Pana rady dcera, ta samá, o níž se poručík Vilmarský uchází?

Ludvíka (s úsměvem). To vám řekne každý v celém domě.

Vilém. Ta nevěrnice, která mně slíbila, že na mne nikdy nezapomene?

Ludvíka. Jak pak můžem na něco zapomenouti, na co jsme nikdy nemyslili.

Vilém. O bývaly časové, kdežto dnem a nocí nic jiného nedělala, než na mne myslila.

Ludvíka. Nemuselo to býti přece nic opravdivého.

Vilém. U koho?

Ludvíka. U té, o níž mluvíte.

Vilém. Já mluvím o dceři radové, za kterou se nyní vydáváte.

Ludvíka. Já nenávidím nic více, jako nepravdu.

Vilém. A přece jste tvrdila, že jste dcera rady Polenského, nebo abyste ní vskutku byla, není možná.

Ludvíka. Co že není možná?

Vilém (netrpělivě). Můj bože, vy mne máte za blázna, jakoby nic jen se usmíváte a svými dvojsmyslnými výpověďmi ještě více mne matete.

Ludvíka. Muž rozumný se nedá tak lehce zmást.

Vilém. Odkud pak víte, že jsem rozumný?

Ludvíka. Já to sice nevím, ale z pouhé zdvořilosti si to myslím.

Vilém. Myšlenky často šálívají. Mnohdy jsou to jen světýlka, jenž cestujícího z pravé cesty svádějí. (Pro sebe.) To ví ďábel. Čím dál se na tu dívku koukám, tím víc se mi líbí.

Ludvíka. Ráčí pan Brand ještě něco poroučeti?

Vilém. Vy se na mne tak potutelně díváte — zajisté tropíte se mnou žerty.

Ludvíka. Jak pak bych se směla opovážit.

Vilém. Proč mne tedy stále od mého cíle odvádíte?

Ludvíka. Od radovy dcery?

Vilém. Od vás?

Ludvíka. Což pak jsem já váš cíl?

Vilém (přenáhleně). Já neznám krásnějšího cíle — — (Opravuje se.) To jest — kdybych nebyl — kdybych již — ach, vždyť jsem celý pomaten.

Ludvíka. To je pravda! (Směje se.)

Vilém. Nechtěla by jste být tak dobrá, mne z té zmatenice trochu vyplést? Nechtěla by jste mne osvítiti, co přede mnou v nočních temnotách leží?

Ludvíka. Vždyť je odpoledne a slunce svítí.

Vilém. Odpoledne je snad u vás, nebo jste celé dvě hodiny u stolu seděla; ale já jsem lačný, nebo jsem po celý ten čas v houští na vás číhal a sluneční jasnosti můžete mi toliko vy poskytnouti.

Ludvíka. Jak pak bych to udělala?

Vilém. Když mi bez okolků na mé otázky odpovíte.

Ludvíka. Budete se ještě vyptávat?

Vilém. Jak jste k tomu přišla, že jste dcera pana rady?

Ludvíka. Tím způsobem, že si pan rada mou matku za manželku vzal.

Vilém (uhodí se v čelo).

Ludvíka. Co to znamená?

Vilém (učiní totéž). Tohle!

Ludvíka. Ano!

Vilém. To znamená hlupáka.

Ludvíka. Oho!

Vilém. Nevedlo se mi jako s hádankou, jejíž uhodnutí lehké jest? Jako Španělům s Kolumbovým vejcetem?

Ludvíka. Může být.

Vilém. Vy jste tedy nevlastní dcera pana rady?

Ludvíka. Ne, ne, jeho pravá dcera, jest-li mně k tomu láska, poslušnost a nejvřelejší vděčnost nějakého práva dáti může.

Vilém. A Karolina?

Ludvíka. Je také má pravá sestra, pakli se svého srdce táži.

Vilém. A Vilmarský?

Ludvíka. Je poručík.

Vilém. Co je mi do vojenské hodnosti!

Ludvíka. A co pak jste vy?

Vilém. Plavec, jemuž vy na moři svítící věží býti máte.

Ludvíka. Má to býti poklona?

Vilém. Nikoli, ale podobenství je to, neboť jen tím světlem, co vy mně poskytnete, s jistotou dále plouti možno.

Ludvíka. Vy milujete řeč v obrazích?

Vilém. Ne, ne, ale prozřetelnost, protož mně povězte něco o mém ujci.

Ludvíka. Což nevíte, co se na zámku přihodilo?

Vilém. Nevím, vždyť jsem běžel za vámi, ale nenalezl jsem vás.

Ludvíka. A já byla tak nešťastná a nenašla jsem matku, nemohla jsem tedy návštěvu vašeho ujce dostatečně omluvit, matinka jej nalezla u otce, a nedorozuměním (v rozpaku) to přišlo k nepříjemnému výstupu, a váš ujec odešel rozhněván ze zámku.

Vilém. O tom posledním vím, nebo jsem jej viděl divoce skrz zahradu k vesnici běžet, a když jsem chtěl s ním mluvit, zašeptal mi: „Ty zůstaneš zde, vyhodíš závaží, budeš zkoumati hloubku, a dokud se nevrátím, nedáš se žádnému vidět.“ —

Ludvíka. Já jsem tedy nikdo?

2. Brand. Předešlí.

Brand (rychle vstoupí).

Ludvíka (jej spatří a uteče).

Brand. Aby tě severovýchodní vítr s korábu smetl! To jsi na zvědách? Co já zatím jako kočka na myš pasu, stojí on tady a štěbetá s dívkou.

Vilém. Kdo pak mne může o všech zdejších okolnostech lépe poučiti, jako slečna?

Brand. Jsi tedy s ní na suchu? Vypíchl jsi poručíka?

Vilém. Můj bože, vždyť ještě nevím, odkud ho mám vypíchnout.

Brand. Již dvě hodiny prohlížíš bojiště a ještě nic nevíš. Tedy slyš, já ti povím, jak to všechno stojí. Paní radová je satanáš, a k tomu ještě marný zamilovaný satanáš, jenž by mému dobrému příteli a jeho dceři ze života peklo udělal, kdyby neměl dceru, která svým rozumem a dobrým srdcem zase všechno vyrovnati se snaží. Já našel ve vsi starého Tomáše, bývalého sluhu mého přítele. K tomu obě děvčata často docházejí a jej tajně podporují. Ten je mi mnohým povinnován, a u toho se uložíme v záseky, a rozmyslíme, co počít. Od toho jsem se dozvěděl, že je ti Karolina nevěrná a že ne ona, nýbrž Ludvíka, dcera paní radové, pro poručíka ustanovená jest.

Vilém. Tedy mi všude ten poručík do zelí leze?

Brand. Nu, snad nebudeš obě dívky za kořist považovat? (Pozoruje chvíli zamyšleného Viléma, pak jej vezme za ruku.) Co pak je ti? Pojď, jen pojď! Vždycky říkám, že je mnoho bláznů na světě, ale největší blázni jsou přece zamilovaní. (Odejdou.)

3. Jan (z druhé kulisy v pravo).

Ať nemám kusa rozumu, ti mořští medvědi slídí ještě v zahradě; to musím oznámit. (Obrátí se, náhle ale se zastaví.) Ah, tamhle jde již částka dnešní společnosti přes čínský most. Musí se arci po kafíčku projít — pěkně v páru, jako hrdličky — první párek paní radová s udělaným panem baronem. Kdo by to v tom chlapu hledal, že je to lipský karbaník, a že tu se mnou s falešnými karty hraje? Před čtyrmi nedělmi zlomil dle úmluvy nedaleko zámku svůj vyhraný kočár a uhostil se tady, potom se začal paní radové jak náleží dvořit, řádně ji opálil, a

se mnou se rozdělil. Teď ale, kdežto jsme poslední chytrý kousek s tou bláznivou rodinou vyvést měli, zmát si úlohu, dostává laskominky, na slečnu Karolinu anebo spíše na její domnělé věno a mně by snad nechal na holičkách? — Kdybych nebyl chytřejší než on! — V druhém párku je paštikář Troupovský, z něhož výhra z velké loterie najednou vzácného pána učinila. Tomu by radová svou nevlastní dceru ráda na krk zavěsila, protož to také tak navlékla, že se s ní vést musel. — Třetí páreček, pak poručík s Ludvíčkou, u těch to vypadá, jako by bylo vše v pořádku, já si ale myslím, , že panu poručíku slečna Karolinka ještě posud v srdci sedí. — Rada sám se vleče celý smutný pozadu, nebyl vůbec dnes tak vesel jako jindy; přec ho to hněte, že musel jeho přítel s hladovou odtáhnout! Hola, slečny utíkají, a opouštějí své rytíře! (Uštěpačně.) Hloupé kachny! vedou svého papínka, hrdinu v pantoflích. No, no, jestli to ale stará sbouchnutá škatule uvidí, to bude ten její jazejček zle řádit! A takové lůze má chlapík jako já posluhovat? I toť bych musel být blázen! — Já dobře hospodařil, nenechal jsem v domě, kdež se jindy se vším plýtvalo, nic ležet, co se schovat dalo, a tak jsem si hezký krejcar zahospodařil. Budu-li tedy ještě moci obligace, které starý tak starostlivě v psacím stolku uzavírá, dříve lapnout, nežli je jeho drahá choť vyslídí, tedy s mým soudruhem, panem baronem, pěkně upláchnu, zarazíme někde hezký karban, a budem bláznům kůži stahovat. (Vkročí do loubí v levo.)

4. Radová. Baron. Později Jan.

Radová (se vede s baronem z levé strany, zamilovaně). Je pravda, pane barone, stejně smýšlející duše se brzy dorozumějí. (Jde k loubí v pravo.)

Baron. Při tom tedy zůstane. Já koupím ten stateček, jenž s vaším panstvím hraničí.

Radová. To se rozumí!

Baron. A nežli prodám své statky v Holandsku, zapůjčíte mi, jak jste slíbiti ráčila, sumu, která se mi ještě nedostává.

Radová. Co slíbím, to také splním. (Ukáže mu papír, ale nedá mu ho.) Zde je směnka, obnášející onu sumu.

Baron. O já se denně přesvědčuji, že vám žádná krásná cnost neschází. Jste také muž od slova.

Radová. Muž?

Baron. Spůsob mluvení. (Chce směnku vzít.)

Radová (utrhne). Budete mě ale vždy milovat?

Baron. Největší úctu budu pro vás vždy chovat.

Radová. Úctu? to by bylo mnoho. Já slabé stvoření, ježto —

Baron. Ráčíte sama nad sebou tuze přísná býti.

Radová. Já se spokojím láskou.

Baron. Láska je základ všech mých činů.

Radová. Jistotně?

Baron. Jistotně! — Jen láska — (Pro sebe.) K její dceři a penězům.

Radová. Zůstanete mi ale vždy věrným? (Nahne se k němu, aby jí políbil.)

Baron (chce jí obejmout). Moje —

Jan (poznenáhla přišel až k loubí, vykřikne). Paní radová!

Radová a Baron (se leknou).

Jan. Ti mořští loupežníci zase přišli. Mám na ně psí poštvat?

Radová. Neohrabaný člověče! Tak mne uleknout, pryč mi z očí!

Jan (jde dlouhými kroky do zadu, potměšilou radostí). Těm jsem přišel nevhod.

Radová (padá do mdlob). Ach, mně je tak velmi zle!

Baron (dává jí přiváněti k láhvičce a vede jí k sedadlu do loubí).

5. Troupovský s Vilmarským (se vedou s pravé strany, posadí se tak že nevidí radovou s baronem). Předešlí.

Troupovský (podnapilý, trochu ospale). Já se vám musím přiznat, pane poručíku, že mi na té dívce tak mnoho nezáleží, ale poněvadž jsem v loni z loterie vyhrál, tedy myslím, že tu dívku také vyhraju.

Vilmarský. Vidíte, milý pane Troupovský! Možnost z loterie vyhrát, můžeme si za několik zlatých koupit; chceme-li ale srdce šlechetné a vzdělané dívky dobýt, musíme sami osvícení být, a šlechetně smýšlet.

Troupovský. A nesmýšlím já šlechetně? Ošidil jsem někoho? Nebo okradl jsem někoho? A že jsem Šillera a Göthe jen místami a to zvláště k vůli vazbě četl,

není také tak velké neštěstí. V knihovně, kterou jsem zároveň se zámkem koupil, mají ti pánové takové množství svazků, že není člověk vstavu, aby je přečetl; teď ale vyšly všecky jejich spisy v jednom svazku, ty si koupím a budu brzy hotov.

Baron (probudil radovou, zastrčil láhvičku do pouzdra, dívá se na směnku v ruce radové, hledí jí papír z ruky vytáhnouti, ona to pozoruje a oba drží papír).

Radová. Kde jsem?

Baron. V mém objetí!

Radová. Vždyť to není pravda.

Troupovský (pokračuje). Já mám ale písemné přislíbení rodičů, že si mne Karolina vzíti musí, a jestli se to nestane, budu žádat umluvenou sumu za krok zpáteční —

Vilmarský. Budou z toho pletky. Nebo podpis pana rady paní radová jen vyloudila.

Baron (k radové). Přísahám vám!

Vilmarský. Smlouva nic neplatí.

Radová. Tu ji máte. (Dá mu směnku, již baron radostně schová.)

Troupovský. Kdybych byl všechno věděl —

Vilmarský. A což, jestli dívka nechce?

Troupovský (ospale). Té ukážu svůj zámek, své stříbro, mou pěknou vázanou bibliotéku a pak si dá říct. (Usne.)

Vilmarský. Na mou věru, samou láskou usnul.

Baron. Dejte se uprositi a oblažte mne rukou své dcery.

Radová. Pane, já se probuzuji — jako ze sna.

Baron. Neřekl jsem, že se chci upoutati na vždy u vás?

Vilmarský. Teď uklouznu.

Radová. Ale ne rukou mé dcery! Mně jste přísahal lásku.

Vilmarský (spozorovav je, vstoupí do houští).

Baron. Jako své budoucí tchyni, to se rozumí.

Radová (rozjařená, vystoupí z loubí). Pane, vy jste mne ošidil. Od té chvíle co směnku v rukou máte, mluvíte zcela jinak, než dříve.

Baron. Lidská slabost, nic jiného. S přijmutím směnky změnily se také city moje; ostatně vím dobře, že chcete tu dívku jen z očí zbýt, a já jsem hotov — jestli se mi ta směnka pořádně vyplatí a vy mi svou mateřskou vážností pomůžete s Karolinkou ujeti, ji za manželku pojmout a se postarat, aby vám co živa na oči nepřišla.

Radová (popuzena, v boji s lepšími city). Pane, pozoruji, že jsem sama příčinou tohoto strašlivého zavrhnutí, ale tak zlá nejsem, bych tomu svolila. Já dívku nemiluji, ale do vašich rukou ji dáti jen proto, abych se jí sprostila, to by byla ukrutnost, a té nejsem schopna.

Vilmarský (přiběhne, políbí radové ruku a odejde do zadu v levo).

Radová (vykřikne, běží do levého loubí, najde tam Troupovského a lekne se).

Troupovský (vstane po výkřiku).

Radová (volá). Pane Troupovský! Tento pán chce s vaší nevěstou ujeti.

Troupovský. To ať si nechá zajít.

6. Rada (v tomtéž oděvu, bez noční čepičky, v pantoflích, vede se s Ludvíkou a Karolinou). Předešlí.

Rada. Ale dítě, pro všecko na světě, co tak křičíte?

Radová (vrávorá).

Karolina a Ludvíka. Matinka omdlévá. (Běží k ní.)

Rada. Tomu je zvyklá. To jí neškodí.

Baron (nezdvořile). Vaše paní chtěla si hrát na svědomitou, a to jí dalo tolik práce, že teď ruce i nohy krčí jako želva; ale já jí nanesu na hlavu žhavého uhlí, až je zase natáhne. (Odejde v levo na zad).

Troupovský. Vždyť se ale dává želvám uhlí na hřbet, a ne na hlavu, nebo kdykoliv jsem želvovou paštiku — (Zadrží si rukou ústa.)

Rada (se mezi tím k radové přiblíží). Nebohá Bětunko, co pak je ti?

Radová (zhurta se vzchopí). Ležím v mdlobách, či to nevidíš?

Rada. Milé dítě, mdlým a slabým mezi námi dvěma jsem bezpochyby já.

Radová. Pane Troupovský, jste ženich Karoliny, musíte si tedy zadostučinění zaopatřit, musíte jej vyzvat na souboj a s ním se bít.

Rada (uleknut). Se mnou?

Radová. Co tě napadá, s baronem!

Troupovský. I to by se mně chtělo, moudřejší povolí, praví Göthe ve Vilému Tellu.

Radová. On se dotekl mé cti!

Troupovský. Kdo pak se bude rvát pro takovou maličkost!

Radová. Tedy to musí poručík udělat.

Troupovský. Ten již utekl.

Radová (chopí muže za rameno). Tedy musíš ty!

Rada. Bětuško, co pak myslíš! Takhle před čtyřiceti lety, když jsem býval na vysokých školách —

Radová (bez sebe). Arci, všecko jsi uměl před čtyřiceti lety.

Rada. Já umím také teď ledacos, co jsem před čtyřiceti lety ještě neuměl. (S bolestí.) Ku příkladu věrnému starému příteli odepříti místo u stolu, přístřeší ve svém domě. Safraporte, ten by tu měl být! Ten by klestil cestu.

Radová. Děvčata, dejte je oba zavolat.

Ludvíka a Karolina (radostně užasnou).

Rada. Bětunko, nejmilejší Bětunko, co že povídáš?

Radová. Ať přijde kapitán i s jeho synovcem, ať mi zjednají zadostučinnění, a pak mohou ode mne žádati co chtějí.

Děvčata (odběhnou v levo).

Troupovský. A já odtáhnu naposledy s prázdnou.

Radová. Dost možná. Neboť jak zle v tom žena jest, která ve svém manželi žádného ochrance nemá, to cítím v tomto okamžení nejvíce.

Troupovský. Račte dovoliti, paní radová, já nechci ženu, která potřebuje ochrance. Nejlepší ženy jsou ty, o kterých se nic nemluví, a ty není potřeba hájit — praví Göthe ve Viliému Tellu. (Odejde v levo do zadu.)

Rada (dívá se za ním). Ne, v tom muži nehledal bych tolik rozumu.

Radová (zamyšlená). Ne, ne, to nejde, já se přenáhlila. Velkomyslnosti Brandovi nechci býti povinnována. Ale teď to mám! Mého muže vytřesu z jeho zaječí kůže — on se musí za mne pomstit. (Jemně.) Fabiane!

Rada. Co poroučíš, můj zlatoušku?

Radová. Ty mne již nemiluješ!

Rada. Jak můžeš něco takového říci? Vždyť jsem pořád vesel a spokojen — jen dnes jsem tak drobet smutný — protože — mužem být — čtyřicet let dobývat a šetřit, a příteli kus chleba nepodat, jej pod střechu nesmět přijmout — to je kruté — (Polohlasně pro sebe.) Však já vím, kde to vězí, ale teď již to nemohu zjinačit.

Radová (přetvářeně). Vidíš, že mě již nemiluješ, a já jsem toho sama vinna — se svými chybami.

Rada. Nu, milé dítě, poněvadž to sama pravíš, tedy ti nebudu odmlouvat.

Radová (se zapomene). Tak?! (Umírní se.) Veliké starosti mé lásky staly se ti obtížné.

Rada. Oh, to by ještě ušlo.

Radová. Ty jsi muž pevné vůle, a nenávidíš každé obmezování.

Rada. Milé dítě, ty o mně velmi laskavě soudíš. Co je krásného a dobrého, to miluji vřele, ale s ohnivostí to vypadá jen tak-tak, a zmužilost mám jen tenkrát, když nenalezám odpor.

Radová. Ah, ty se ještě sám neznáš, kdybys jen chtěl urážku pomstít.

Rada. Kdybych chtěl? To je pravda, ale tebe žádný neurazil.

Radová. Že ne? Nebyl jsi svědkem?

Rada. Nesmíme se pro všechno hned horšit. Co takový člověk řekne, toho si nesmí žena v tvých letech všímat.

Radová. V mých letech? Co s tím myslíš?

Rada. Nu, tvé stáří!

Radová. Ne, to je hanebné! Mé stáří mi předhazovat! — Satanáš je starý!

Rada. Právě naopak, satanáš je právě mladý.

Radová. Ale já to nevydržím, já se otrávím.

Rada. Dítě, dítě! to udělám raději sám.

Radová. Dozajista?

Rada. Zajisté — ne, také v souboji rozhodne často náhoda, ale —

Radová. Důvěřuj tedy v náhodu. Běž a přines kord —

Rada. Tys ho zahodila mezi staré železo, poněvadž se mi stále mezi nohy pletl.

Radová (poroučí). Ty ho přineseš, potom přijdeš ke mně do pokoje, já ti budu dvoje vyzvání diktovat. Jedno baronovi a druhé tomu hloupému panu Troupovskému. Takové vyzvání nestrčí ti páni jistě za klobouk. Buď statečný, buď udatný, nebo mi nechoď více ani na oči. (Odejde rychle v levo.)

Rada (dívá se za ní, s podivením). Statečným mám být? To jsem — udatným? To jsem býval tak-tak. Ale to je již hezky dlouho a také to dlouho netrvalo, neb kdykoliv jsem se na vysokých školách za nějakou urážku pomstít chtěl, vždycky jsem toho ještě více kordem, než dříve jazykem dostal. Kuráže, jak říkáme, jsem vlastně nikdy neměl, ale jen k vůli cti dělával jsem ty hlouposti. — Najednou, po tak dlouhém čase mám jít na souboj.

Jeť arci pravda, muž má vždy kus zmužilosti pohotově míti, a kdybych ji nebyl tak docela ztratil, nebyl by Jan mé boty do rybníka hodil, moje paní by můj kord nebyla mezi staré železo strčila, a mého Peregrina a toho sličného chlapíka — (Zlostně.) Ale co pak to musím trpěti? (Urputně.) Já ji ukáži — (Klidně.) Ne, ne, vlastně jí nic nechci ukázat. — Jen trochu ji polekám, budu dělat, jakoby mne kord udatnosti nadchnul. A kdo ví? — Naděje, že bych vyhnané přátele opět se slávou pod svou střechu uvedl, mohla by mne k udatnosti rozpálit. Na mou věru, čím dále to rozvažuji, tím zřetelněji vidím všecko přede mnou. Žádná rána kordem nemohla by mně tak bolet, jako zneuctění a uražení mých přátel. Vzhůru tedy, ke zbraní! (Odejde.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Zahrada.

1. **Karolina.** Na to **Ludvíka.**

Karolina (u velkém pohnutí, přichází z pravé strany). Nebesa! V jaké nesnáze tu náhle všecko upadlo? — Vilmarský zmizel, matka a otec se zavřeli, při každém šustnutí se bojím zhlédnouti Viléma a slyšeti jeho výčitky. Ale vždyť pak jsem byla tehdáž pouhé děcko, a zasnoubila se spíše ve hře, než opravdu. I myslela jsem, že v Americe mne již dávno zapoměl, říkalo se mi, že muži v takovém případu pamět velmi krátkou mívají! Ach proč jsem musela jenom já tak stálého napadnout.

Ludvíka (přiběhne, radostně). Noviny, noviny! Náhodou jsem našla naše mořské hrdiny u starého Tomáše, poslala ujce do hospody, kam prý běžel Vilmarský, a synovce jsem si nechala pro sebe.

Karolina. Jestli pak jsi toho nešťastného potěšila?

Ludvíka. Mně se zdá, že dost. — Bůh milý ví, co Tomáš těm pánům o mně, o mém chování, o tobě a o tatínkovi namluvil! O mé vlídnosti, dobročinnosti, veselosti a mnohých jiných věcech.

Karolina. O tobě se nemůže dosti dobrého namluvit.

Ludvíka. Slovem, já je našla již oba ke mně tak nakloněné, že jsme byli za pět minut jako staří kamarádi.

Karolina. Jak pak vypadá Vilém?

Ludvíka. Hm, ošklivý není.

Karolina. Ošklivý? Vždyť býval jindy velmi hezký.

Ludvíka. Hm, ano — je nesmírně stálý.

Karolina. To je hrůza! Jak se před ním budu muset zastydět; jak jeho pohled jen snesu?

Ludvíka. Opravdu jsi mu přísahala věčnou věrnost?

Karolina. Věrnost? Kolikrát! Byla-li to ale věčná věrnost, nemohu si již spomenout.

Ludvíka. On povídá, že je Vilmarský jeho přítel — snad také něco z přátelství udělá, a já snad potom, rovněž z přátelství — také něco udělám.

Karolina. Co to znamená?

Ludvíka. To jest. Ty za nic nestojíš, on za nic nestojí, a já ne za mnoho.

Karolina. Ale nech žertů!

Ludvíka. Slovem, ty jsi zrušila svou přísahu, on má chuť to samé učinit. (Tragi-komicky.) A já mám chuť za tebe se na něm pomstít.

Karolina. A co hodláš učinit? Jak se pomstíš?

Ludvíka. Já si ho vezmu za muže.

Karolina (žárlivě). Oh, to nepůjde tak lehko.

Ludvíka (vesele a povýšeným hlasem jí do ucha). On se mi ale nevýslovně líbí.

Karolina. Na tom není dost.

Ludvíka. A já se mu též tak líbím.

Karolina (žárlivě). Odkud pak to víš?

Ludvíka. To našinec pozná.

Karolina. I ten ošklivec!

Ludvíka. Chceš se pomstít?

Karolina. Chci, ano, chci!

Ludvíka (hrozí). Ale vzít si ho nesmíš.

Karolina. Vždyť nemohu míti dva.

Ludvíka. Jdi tedy, jako by jsi šla do sálu — přikraď se z druhé strany a poslyš, jak bude ptáček zpívati, neboť poletoval za mnou od stromu ke stromu, a myslel, že to nevidím. Nejdřív ti okáži, jak je věrný, pak ho vezmeš ty do prádla. Jak? — to se najde, jen dělej a odejdi.

Karolina (s podivením). Nebesa vědí, odkud ty všecky šprýmy a kousky béřeš. (V pravo odejde.)

Ludvíka. Všechno přirozené! (Běží do zadu a dívá se do vzdálí.) Ještě nejde? Ach, tamhle je! Za růžovým keřem. (Jde ku předu, pohnutě.) Toť podivné, mně srdce tluče, až to slyšet je! Co to asi znamená? — Co pak by to mohlo znamenat? Jsem tuze zaširována.

Vilém. Předešlé.

Vilém (v rozpacích). V patách jsem spěchal za vámi.

Ludvíka. Zdá se mi to!

Vilém. Vy jste pravila, že jste všechny věci k našemu prospěchu obrátila.

Ludvíka. Arci, a sice tak, že jsem já i sestra Karolina od matky poručení dostala, vás i s vaším panem ujcem dáti přivést, abyste jí zadostučinění zaopatřili.

Vilém. Tedy jste opravdu nevlastní dcera pana rady?

Ludvíka. K službám!

Vilém. Při tom — jak jsem dílem sám viděl a všude stvrzovat slyšel, jeho strážný duch?

Ludvíka. To ne! Až na ducha jsem to chvála bohu ještě nepřivedla.

Vilém. Byla by to také věčná škoda, kdyby ta krásná postava neviditelnou byla.

Ludvíka. Děkuji poslušně.

Karolina (se objeví, pro sebe). Ten nevděčník!

Vilém. Víte-li pak ale, že jste mi při svém prvnějším uklouznutí odpověď dlužna zůstala?

Ludvíka. Komu pak to ale napadne, dívce při druhém spatření otázku tak vážnou předkládati.

Vilém. Tomu — kterýž vaši krásnou duši vždy v nejskvělejším světle rozvíjeti se viděl, kterýž z toho vaši velkou cenu poznal, a kterýž oheň citů svých dle měřítka obyčejných ceremonií měřiti a vážiti nemůže, totiž já —

Karolina (žárlivě, pro sebe). Ten zrádce!

Ludvíka. A co se líbí tomu jistému zvěděti?

Vilém. Jestli byste také vy v stavu byla, muži nevěrnou se státi, jemuž jste věčně věrnost přísahala.

Ludvíka. A učinila to Karolina?

Vilém. Učinila!

Ludvíka. Je tajná hříšnice.

Vilém. A tím mne učinila snad na věky nešťastného.

Karolina (pro sebe.) Snad!

Vilém. Jestli vy tu ránu nezahojíte, kterouž mi ona nemilosrdně zasadila?

Ludvíka. Co pak jsem já ranhojič?

Vilém. Jen vy můžete rozervanému srdci, ježto vás velebí, útěchy a ulehčení poskytnouti.

Karolina. Co slyším?

Ludvíka. Ale co pak s rozervaným srdcem dělat, milý pane Brande? Já jsem prosté venkovské děvče, a nerozumím vaší řeči v obrazech.

Vilém. Arci, v obrazech.

Ludvíka. Arci? Rozervané srdce to je obraz, neboť ve skutečnosti rozervané srdce je mrtvé srdce, a nemůže si stěžovati, aniž může v prsou tepati.

Vilém (láskou přemožen). Nu, pak je mé srdce také ještě celé, nebo sotva jsem vás ponejprv zhlédnul, tlouklo se vší silou a prsa má byla úzká. Jestli jej chcete přijmouti, neobdržíte porouchané, nýbrž celé srdce; neboť láska ke Karolině byla zajisté jen klam.

Karolina. Ten zrádce!

Ludvíka. Milý pane Brande, vy vězíte v hrozném omylu, a to všechno si jen tak myslíte, protože se domníváte, že je Karolina nevěrná.

Vilém. A což není nevěrnou?

Ludvíka. Co já vím — není!

Vilém. Vy ráčíte žertovati, neboť víte, že na mne k vůli poručíku Vilmarskému zapoměla.

Ludvíka. Prosím za odpuštění, poručík Vilmarský je —

Vilém. Můj přítel, a já sám chci dokázati, že k vůli přátelství ledajakou oběť podstoupiti mohu, ale —

Ludvíka. Ještě jednou, vy jste v hrozném omylu, a máte svému příteli nesmírně mnoho co děkovat.

Vilém (vezme ji za ruku). Myslíte, že jsem dostal skrze něho svobodu, kterouž bych teď rád vám na věky obětoval?

Ludvíka. Pořád na omylu. Má matka uzavřela, že svou nevlastní dceru přede mnou neprovdá.

Vilém. A poručík?

Ludvík. Jest můj ženich!

Karolina Teď dostal, dobře tak!

Ludvíka. A Karolinu slíbila teprvé potom bohatému panu Troupovskému, když — když se poručík pro mne rozhodnul. Troupovský se dnes ale s matkou rozdvojil, dává právě zapřáhat, a vám teď u Karoliny nic nepřekáží. O vy se podivíte, jak vám ta věrná duše do náručí padne, a vaši stálost stejnou věrností odplatí.

Karolina (hrozí a odejde).

Vilém. Já jsem jako vyjevený. Tedy mi všude ten zpropadený poručík cestu zastupuje? Ale vždyť to není možné, on mi povídal — ach, již ani nevím, kde mi hlava stojí!

Karolina (přichází volajíc). Viléme, Viléme, vy zde a nepospícháte do mého náručí! (Chce jej obejmouti.)

Vilém (stojí nepohnutě).

3. Vilmarský s Brandem vystoupí z levé strany a nad domnělou věrností Karolininou se horší. Brand jej chlácholí a tlačí na pravo do zadu. Předešlí.

Karolina. Tak chladně přijímáte svou věrnou Karolinu? Což mne již nemilujete? Ale jak bych mohla o tom pochybovati, což nepřicházíte přes širé moře, aby jste splnil svou přísahu? Což jsme oba všelikému pokušení neodolali? Kdo se může s vámi v stálosti a věrnosti porovnat?

Ludvíka (se diví).

Brand (vede rozhorleného Vilmarského stranou).

Karolina. Vilmarský, Vilmarský, poslyšte! (Běží za ním.)

Vilém (celý pomatený). Teď zas běží za tím!

Ludvíka. Aby mu pověděla, že vašemu sňatku již nic překážeti nebude.

Vilém. Našemu sňatku?

Ludvíka. Mému s Vilmarským a vašemu s Karolinou.

Vilém. O vy nebeské věčnosti, to má člověk z toho, když se tak časně zamiluje.

Ludvíka. Jak? vy toho litujete, že —

Vilém. Ano, lituji, že jsem kdy na dívku pohlednul, nežli jsem vás kdy poznal, a uteku do temnosti lesů amerických, nebudu-li se moci celý život v lesku a záři vašich očí sluniti.

Ludvíka. Co pak to znamená?

Vilém. Já ztratil rozum.

Ludvíka (podá mu ruku). Pojďte, já vám ho pomohu hledat.

Vilém. Což pak bych nenašel po vaší ruce.

Ludvíka (se směje). To se rozumí, nebe, zem, rozkoš a blaženost. (Odejdou v pravo.)

4. Brand a Vilmarský (vstoupí).

Brand. Žádná pomoc, musíte činit co povídám, na vaši čest nesmíte to loubí opustit, až pro vás přijdu.

Vilmarský. A co to pomůže?

Brand. Především se ochladíte, nabydete času a příležitosti k vysvětlení — Tedy?

Vilmarský. Tedy třeba — ale —

Brand. Ticho, tady přichází rada, můj hrdina pod a s pantoflem, a hleďte, ten se vyšňořil.

5. Vilmarský a Brand (v loubí v pravo). Polenský (přichází v levo ze zadu, má třírohý klobouk, na straně kord a ještě pantofel).

Rada (bojácně). Je to podivná věc, když se člověk rozpálí, je na počátku plný ohně, jen že to krátce trvá; mezi tím, co jsem mezi starým železem kord hledal, zmizela všechna má srdnatost.

Brand (vykročí nepozorovaně z loubí). Fabiane!

Rada (trhne sebou). Ha!

Brand. Prosím tě, pověz mi, jak to vypadáš?

Rada. Já nevím.

Brand. Proč jsi tak strašlivě ozbrojen?

Rada. Jsem opravdu strašlivý?

Brand To si myslím, s tebou by tak snadno žádný nezačal! —

Rada. Kýž to pán bůh dá!

Brand. Co ale vlastně zamýšlíš?

Rada. Vlastně nic — mimo vše dobré a milé, ale moje paní chce — abych šel na souboj.

Brand. A s kým?

Rada. S celým světem.

Brand. Tedy udělej s ní začátek.

Rada. Tobě se to řekne; ale kdybys byl jejím mužem, jistě bysl jinak mluvil.

Brand. Oh, ona by tancovala, jak bych pískal.

Rada. I toť by muselo být pískání, aby strom vyvrátilo.

Brand. Jen kdybysi hodinu dělal, co ti povím, tedy bys viděl, že by tancovala, jak medvěd na řetěze.

Rada. No to bych se rád podíval.

Brand. Ale jen mi pověz —

Rada. Ale můj bože, vždyť jsem ti povídal, ve jmenu mém pozvala několik tisíc železolamu na souboj, a já tu mám teď na ty satanáše čekat.

Brand. Tedy to učiň a jak náleží jim zatop.

Rada. Ale čím?

Brand. Svou zmužilostí.

Rada. To by bylo arci dobré! Ale kde vzít a neukrást?

Brand. Tedy sám sebe neznáš?
Rada. Jak to myslíš?
Brand. Vždyť jsi udatný jako lev.
Rada. To povídá jen tvé přátelství.
Brand. Já tě často pozoroval a vždy jsem shledal, že se z té strany ještě neznáš.
Rada. To je možné!
Brand. Jen jednou toho zkus a stav se zmužilým, a hned uhlídáš, jak v tobě doutnající jiskra v živý plamen splápolá.
Rada. Kéž by to pán bůh dal, neboť se mám potýkat s baronem, s panem Troupovským, potom —
Brand. Ty utečou jako zajíci, jen se jim ukaž, jaký jsi.
Rada. A jaký pak jsem vlastně?
Brand. Udatný jako lev.
Rada. A to bych byl nikdy nepozoroval?
Brand. Protože jsi se nikdy nezkusil. Jenom jednou začni a uvidíš své divy. Ostatně zůstanu zde v loubí, a bude-li ti hrozit nebezpečí — nu — vždyť mně znáš.
Rada. V tobě to vězí, to vím; a zůstaneš-li na blízku, tedy se o to pokusím.
Brand. Buď zmužilý. Spolehni se na mne, a jistě se ti ani vlas na hlavě nezkřiví. (Jde do loubí k Vilmarskému.)
Rada (staví se zmužilým). O, když to vím, tedy může hrom a peklo — (hledí bázlivě v levo.) Tuhle již přicházejí a sice v osobě mé paní.

6. Radová. Předešlí.

Radová (z levé strany). Jsi již na místě?
Rada (se třese). Jsem, drahá Alžběto, a ať přijde kdo přijde! —
Radová. A ještě v pantoflích?
Rada. Mně se zdá, že mi tvůj miláček Jan všechen obuv z černé kůže ukradl, aby nemusel nic čistit.
Radová. Vyzvání jsem všecka roztrhala, protože tvojí protivníci mojí ruku znají. Dala jsem jim jen vzkázat, aby sem přišli, a tobě účty ze svého chování složili. To ti povídám, nenech mi žádného odejít, pokuď ti baron mou směnku, a Troupovský svatební smlouvu s Karolinou nevydá. Za to si může vzít zítra mladého Branda a Ludvíka Vilmarského, abych ty holky již jednou z krku měla.
Vilmarský. A já Ludvíku na krku.
Rada (radostně). Dáš ji tedy Vilémovi?
Radová. I ano, jen abych ji pozbyla. Ale pod tou výminkou, jestli z této šarvátky se ctí vyvázneš. Ten tvůj mořský žralok — —
Brand. To jsem já.
Radová. Může potom u nás třeba čtrnáct dní zůstávat a si přihýbat.
Rada (s radostí). Že ano! Tedy mne nech jednati. Ty obdržíš satisfakci, že své divy uvidíš. — Ha!
Radová. Co jest?
Rada (se strachem). Tamhle už jeden přichází.
Radová. Já se schovám zde do loubí, a nebudeš-li udatným, pak budeme spolu počítat. (Odejde do loubí v levo.)
Rada. Raději se satanášem. (Hledí do loubí, zdali tam Brand, ten mu dodává zmužilosti, rada staví se neohroženým.)

7. Troupovský. Předlešlí.

Troupovský (vyjde z levé třetí kulisy). Vy jste mně odjednal?
Rada (urputně). Ano, já jsem si vás objednal, bych od vás svatební smlouvu požádal, kterou jsem nevědomky podepsal.
Troupovský. Nezapomeňte, že kdo ustoupí, obapolně určenou sumu ztratí.
Rada (zuřivě). Do toho mi není nic, o tom já nic nevím.
Troupovský. Ostatně se to dá zase v tichosti vyrovnat.
Rada. V tichosti? (Pro sebe). Mně se zdá, že nemá kuráž.
Troupovský. Milý pane rado —
Rada. Milý? — Jak pak může být člověk vaším milým, který má jít s vámi na kordy?
Troupovský. Ah, nechte těch hraček! Bůh mne uchovej, abych —
Rada. Aby vás bůh uchoval? Pane, buďto mně vrátíte svatební smlouvu, anebo se budete se mnou bít.
Troupovský. I to by se mně chtělo!
Rada (zmužile). To by se vám chtělo? Co tím chcete říci? Má to býti úsměšek?
Troupovský. Ale neračte jen tak horlit.
Rada (urputně). Pane, vy nemáte kuráž.
Troupovský. Já jsem boháč, nač potřebuji kuráž.
Rada (s opovržením). Že nepotřebujete kuráž? (Hrozí.) Ale já ji potřebuji.
Troupovský. Nekruťte tak očima.
Rada. Kroutit očima, co tím myslíte?

Troupovský. Já tím chtěl říci, že jsem chvála bohu bohatý muž, a že by nás, jakožto sousedy neměl zisk rozdvojit. Vždyť milujeme oba pokoj. Zde račte vzít. (Podává mu papír.)

Rada. Oho? Já ne! (Ukáže prstem pyšně na zem.)

Troupovský (hodí papír na zem, pro sebe). Na mou duši, ten člověk se zbláznil? Dobře, že mám tu rodinu s krku. Vzácní lidé nejsou vůbec tak rozumní, jak jsem jindy myslíval. Mluví o Šillerovi, Götheovi a jiných, až se jim od huby práší a přece při tom ty nejhloupější kousky vyvádějí. (Chce odejít.)

Rada. Stůjte!

Troupovský. Co pak ještě chcete?

Rada. Odtuď se neodchází jako liška od holubníka. (Pozvedne klobouk.) Služba, pane Troupovský!

Troupovský (také tak). Služba, pane rado! (V levo odejde.)

Rada. Tak, tomu jsem dal. — Zlatoušku, pojď sem!

Radová. Teď bude myslet, kdo ví co dokázal. (Vystoupí.)

Rada. Nu, co tomu říkáš, já jsem se držel, co?

Radová. Tak, tak!

Rada. Tak? (Rozhorlen.) Od stvoření světa nebyl žádný muž tak udatný jako já. (Zarazí se, uleknut.) Ach!

Radová. Co je ti?

Rada (třesa se ukazuje v levo). Tamhle zas jeden přichází.

Radová. Teď si dej záležet, a nedělej mi hanbu, víš dobře, že jsem v loubí. (Vběhne tam.)

Rada. Ano, zlatoušku — a to nezapomenu do nejdelší smrti — ale na štěstí je v druhém loubí má pomoc.

8. Baron. Předešlí.

Baron (z levé třetí kulisy, s ironickou poklonou). Vy jste mne dal zavolati, mnohovážený pane rado, a já poslouchám, abych —

Rada (pro sebe). Poslouchá? To je také tlučhuba. (Postaví se a míří koncem kordu po něm.) A tohle je má odpověď.

Baron. Co to znamená?

Rada. Musíte jít se mnou — (křikne) na kordy!

Baron. Což nevidíte, že nemám žádný kord?

Rada. To je vše jedno! Já se ničeho nebojím, vydejte mi směnku nebo —

Baron. Ach, to je takové! (Pro sebe.) Ten člověk vypadá jako smyslů zbavený, a nedal by se dvakrát pobízet, aby mne probodl.

Rada. On se rozmýšlí? (Kord v levé ruce proti němu.)

Baron. Vždyť máte kord v levé ruce?

Rada (spurně). Co je vám do toho, já jsem levák.

Baron (pro sebe). Kdybych jen věděl, ký čert všechny dvéře a vrata sedláky a plavci obsadil. Nemohu proklouznout — tedy — (Hodí směnku na zem.) Tu je ten hadr, ale vaše paní —

Rada. Ani slova o mé paní, jak dalece vím, je chvály hodná, já to vím nejlépe, a kdo ji uráží — musí — (máchá kordem) se mnou na souboj.

Radová (pro sebe). Podívejme se!

Baron. Služba, pane rado! (Odejde v levo.)

Rada. Nesložba, pane barone!

9. Jan. Předešlí

Jan. Pane rado, kde pak je paní radová?

Rada (pyšně ukáže na prsa a béře kord do pravé ruky). Tu stojí!

Jan (obrátí se zády). A co, hloupostí!

Rada (dá mu kordem ránu).

Jan (s podivením). Ale, pane rado!

Radová (přiběhne). Ale Fabiáne!

Brand (vystoupí s poručíkem v levo, obejme radu). Bratře, příteli, teď již nejsi levákem.

Rada. Tiše, nemať mne! (Pyšně ukáže kordem na papíry, k radové). Schovej to!

Radová (ukazuje Janovi, aby tak učinil). Jene!

Rada. Zadrž, Jan ti nebude nic více schovávat, on bude teď sám schován, neb jsem mu již dost dlouho jeho šejdířství snášel, teď mi ale přešla trpělivost.

Radová (chce papíry zvednouti).

Rada. Nech toho! (Zvedne je.) Mně se zdá, že budou u mne v nejlepších rukou.

10. Jan (se odkrade na levo do zadu). Vilém (za ním z pravé strany). Ludvíka a Karolina (čekají v loubí v pravo). Předešlí.

Radová. Ne, tyto samolibosti nejsou již k vydržení. To se neděje přirozenou cestou. Pane poručíku, vás teď vy-

zývám, abyste se mne ujal, má-li ruka Ludvičina u vás ještě nějaké ceny.

Rada (se lekne, zastrčí kord).

Vilmarský (pro sebe). Právě dobře. (Nahlas.) Paní radová, všechnu úctu před vaším právem, ale já nemám tolik zmužilosti, abych proti vašemu manželi svůj život v nebezpečí dal.

Rada (tasí). Obnažte kord, pane — aneb — (Radostně pro sebe.) Také nemá kuráž, a čím méně kuráže u jiných nalézám, tím více jí sám dostávám. (Nahlas.) Bojíte se?

Vilmarský. Ano, hrozně se bojím vašeho kordu, ale ještě více ctím vaši osobu.

Rada (zastrčí kord). S tímto vyjádřením jsem spokojen. Se mnou si něco začít, to bych vám neradil. (Napolo vytáhne kord.) Vidíte ho!

Vilmarský. Já se přiznávám, že jsem přemožen.

Rada. Pouhým pohledem?

Vilmarský. Pouhým pohledem!

Rada. Roztomilý človíček.

Radová (k poručíkovi). A já vám poroučím, abyste se od dneška vší naděje na ruku mé dcery odřekl.

Rada. Z toho si nic nedělejte, já vám dám svou dceru.

Vilmarský. Já poslechnu.

Karolina (radostně přistoupí). Jak poroučíte, otče!

Vilmarský. Karolino! Pane rado!

Rada. Nebojte se, milost a ušetření přemoženému.

Radová. Rado, mlč! — Sice —

Rada (vyrazí jí vějíř z ruky). Co, ty mně budeš hrozit? Myslíš, že se tvého vějíře bojím — já, jenžto s vojenskými důstojníky zápasil? (Poroučí.) Ty budeš dělat, co já poroučím. (Ke Karolině.) A ty si vezmeš poručíka.

Brand (tiše). Ale, bratře, pomysli, vždyť jsi dal mému synovci své slovo.

Rada. Ach můj bože, arci, na to jsem ve své udatnosti ani nezpomněl.

Ludvíka (vyjde z loubí a postaví se mezi radu a Viléma).

11. Vilém. Troupovský. Šest plavců vede Jana a barona. Předešlí.

Vilém. Pane rado, já jsem se opovážil se svými plavci dva lidé zadržet, kteří s mnohými vám ukradenými věcmi právě odplavat chtěli. V kapsách vašeho sloužícího se našly tyto papíry. (Odevzdá je.)

Rada. I podívejme se, pane Jene, obligace z mého psacího stolku! Přece zůstal jednou ptáček na vějíčce sedět.

Radová. A ty se opovažuješ mít obligace?

Rada. A ty se opovažuješ, mne takovým spůsobem se ptát? (Povytáhne kord.) Vidíš jej! Ten mi zjednal respekt u jiných mužů, nežli jsi ty, také tebe udrží na uzdě.

Radová. Toť je k zoufání!

Rada. Tyto papíry obnášejí (dává je Karolině). podíl tvé matky. Já je chránil více nežli své jmění. A jaké díky jsem za ochránění těchto papírů svému příteli, milému Vilémovi, dlužen! Pane poručíku, vy musíte mou Karolinu zase vydat!

Vilmarský. Nikdy více!

Rada. Jak, i na to se podíváme! (Povytáhne kord.) Vidíte ho!

Ludvíka (zadrží mu ruku). Ale papínku, co pak nemáte ještě jednu dceru?

Rada (obejme jí). Ano, ještě jednu dceru! O ty dobrý anděli, jak mile oslazovala jsi mně a mé Karolině hodiny, jež tvá matka —

Ludvíka (položí mu ruku na ústa). Pst, pst!

Rada. Milý Viléme, víš-li co, vezmi si tuto, chceš ty ho?

Ludvíka. S radostí — on ale nebude chtít!

Rada. Nebude chtít? (Povytáhne kord.) Vidíš ho, on zkrotil již celou armádu!

Vilém (radostně). Jak? vy mne chcete nutit!

Rada. Nehubuj! Já nic víc nechci, já to již dělám opravdu. (Vede k němu Ludvíku.) A to je také vděčnost, neb já tě nutím k tvému štěstí.

Radová. A ty si myslíš, že já dám své svolení!

Rada. A to si myslím, sice (sahá na kord) vidíš ho!

Radová. Já se zblázním!

Ludvíka. Milá matinko!

Vilém. Paní radová!

Rada. A vy, pane barone z tentono — nevím odkud, vy jste mne dost často ublížil. To vám odpouštím. Ale, že jste o cti mé paní hanebně soudil, to zasluhuje krev. (Tasí.) Kdo na čest paní mé sáhne, musí —

Ludvíka a Karolina (běží k němu.) Milý, drahý, nejmilejší otče! —

Radova (přemožena). Milý muži, svého života by jsi se pro mne odvážil? O jak jsem já tě křivě posuzovala! Teď uznávám, jak šťastná žena jest, kteráž v manželi svého zástupce nalézá, a budu tě budoucně ráda poslouchat.

Rada (pro sebe). To bude brzy konec světa! (Nahlas.) Teď jsem se za tebe pomstil, tvou čest zachránil — my ale jsme rozvedeni.

Radova (lekne se). Jak? teď by jsi se chtěl ode mne odloučit, kdy mně začínáš nějakou čest dělati?

Rada. Nu, jsi-li tak pevně o tom přesvědčena, tedy to ještě nechám, jak to nyní je. (Rychle napolo kord vytáhne.) Ale poslušnost sice — (Tasí.) A teď budu nad vámi, vy hříšníci, přísný soud držeti.

Brand. Mně se zdá, milý bratře, že bude na tom dosti, když pana barona z Y nebo z Z vyženeš!

Rada (zastrčí kord). Také dobře!

Brand (vystrčí barona v levo). Tedy ho pusťte. (Za ním.) Dobré polepšení.

Rada (rychle). Jana ale mi ještě zadržte. Ten mi musí ještě boty z rybníka vytáhnout, nežli bude z domu vyhozen; neboť je svrchovaný čas, abych se pantoflí sprostil. — Jste nyní všechny spokojeni?

Všichni. Jsme, jsme!

Rada (k obecenstvu). A vy také? (S hrozícím hlasem.) Sice — (vytahuje kord) vidíte ho!

(Opona spadne.)

FAUST DRUHÝ.

Veselohra v 5 jednáních. (Na cizí motiv).

Psáno r. 1842. — »Divadelní ochotník« z r. 1869.

OSOBY:

Tichý, bohatý soukromník.
Karolinka, Amalie, Tonička, } jeho dcery.
Rada Kamenický, Amaliin manžel.
Doktor Hájek, Toninčin ženich.
Jan Faust, setník.
Matěj, František, } jeho sloužící.
Učitel na loutnu.
Obuvník.
Čepčářka.
Svatební hosté.

Děj se koná dílem v Praze, dílem v Bubenči.

—

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Tržiště v Praze.

Výstup 1.

Rada Kamenický. Faust.

Kamenický (poleká Fausta). Aj, hlehle! Fauste! Buď mi vítán! Což pak tě tak náhle vede do Prahy?

Faust. Pouhá zoufalost, milý brachu! Můj měšec má souchotiny. Jsem ti vskutku nyní tak chudý jako poustevník — a půjčit mi nikdo nechce. Jediný prostředek, abych opět peněz získal, jest — oženit se.

Kamenický. Tak zhola?

Faust. A jak jinak? S dobrým rozvážením to jistě nikdo neudělá, a proto tu první, kterou najdu, tu si vezmu.

Kamenický. Ženění po vojensku tedy? Nu, a jsi-li pak již některé na stopě?

Faust Tak na polo

Kamenický. Kdo jest?

Faust. Děvče, do kterého jsem se zamiloval, ač jsem je nikdy neviděl. Proto také nedbám, je-li panna nebo vdova, mladá nebo stará, sličná nebo ohyzdná — jen když má hojnost dukátů a to je hlavní věc. Slovem — chci býti tvým švakrem! No, no — jen žádné námitky! Vím všecko. Tvá švakrová je prý vtělený ďábel — pravá maličkost — ale těch 50.000, jež věnem destane, činí ji v mých očích tím nejspanilejším stvořením na světě.

Kamenický. Dej si jen říci — má švakrová je lítá dračice.

Faust. Ať — má ale 50.000; a kdyby byla Medusou, já si ji vezmu.

Kamenický. Považ jen, že si nebereš ženu jen na několik neděl, nýbrž na celý čas svého živobytí. Budeš toho trpce želeti.

Faust. To bude mou starostí. Kdyby měla na tisíce vrásků v obličeji, nos rudý jako měď, jazyk jako meč, jednu nohu kratší — kdyby šilhala, huhňala, koktala, já si ji přece vezmu.

Kamenický. Nu, ošklivá není; je

naopak sličná, vtipná, bohatá a rozumná. Umí také zpívat a tancovat; ale povahu má jako nejlítější saň a nahučí ti toho tolik do uší, že se zblázníš. Než — toť jsou pro tebe samé maličkosti.

Faust. A velké maličkosti! Tomu jsem již uvykl, slyšev víc než jednou hřmění děl, řinčení zbraní, vřeštění trub, víření bubnů — a tu bych se měl zastrašit ženským hlomozem? Styď se, příteli — a straš Mikulášem děti a ne vojáky!

Kamenický. Ty chceš tedy mermomocí?

Faust. Ovšem; doveď mne jen k otci a pak k děvčeti. Oč se sázíme, že ještě dnes bude mou ženou?

Kamenický. Toť by bylo k popukání!

Faust. Tak jako že se Jan Faust jmenuji. Jen pojď a doveď mne k ní.

Kamenický. Dříve musíš u mé Amalie posnídat. Je bez toho ještě časně; mohli bychom Karolinku ještě v nedbalkách zastihnout a pak by nás hromobití jistě neminulo.

Faust. Nic nedělá! S ďáblem rád zápasím, neboť zaklínání ďáblů je řemeslem našeho rodu. Což mi neříkají Faust!

Kamenický. Ah tak! Hahaha! Nuže tedy pojď! (Oba odejdou.)

PROMĚNA.

Pokoj v domě pana Tichého.

Výstup 2.

Karolinka. Učitel na loutnu.

Karolinka (učí se na loutnu; přetrhnuvši pak strunu odhodí vztekle loutnu). Jaký to ošklivý nástroj! Bídnějšímu šumaři nemohl mne otec svěřiti nežli jste vy. Přinesl jste mi loutnu, která drnčí jako dudy.

Učitel. Odpusťte, slečinko — neměl jsem nikdy v rukou dokonalejšího nástroje, jehož zvuky by tak příjemně zněly jako této loutny.

Karolinka. Vám snad a podobným škádlit kočky a opice. Pravím vám, že nechci nástroje, při němž by mohli medvědi tancovat.

Učitel (vstane klidně, a béře klobouk a hůl). Slečinka nemá dnes chuti k cvičení, přestaneme tedy raději.

Karolinka (vytrhne mu hůl a klobouk z ruky a mrští jimi o zem). Přestaneme — přestaneme? Jaká to drzost! Nevíte-li, že přestaneme, až se mně zlíbí a nikoliv vám? Žač pak vám otec platí?

Učitel (zdvihna zatím hůl a klobouk). Abych vás učil, nikoliv ale abych vaše rozmary snášel!

Karolinka (vždy rozpustileji). Rozmary? A to se mi opovažujete do očí říci? Což ta loutna nedrnčela tak, že by člověk mohl přijít o uši?

Učitel. Toho nebyla loutna příčinou, nýbrž vaše nejapnost. Jiného byla by už jistě při vyučování mrtvice ranila, anebo žluč —

Karolinka (rychle vpadne). Žluč? — Hahaha! Vy máte také žluč? Víte-li pak, že takový šumař jako vy žluče ani míti nemá. Ale jen když to vím, teď vám budu vaši žluč teprv pobuřovat, abyste co nejdřív dostal žloutenku.

Učitel (vždy mírně). O tom nepochybuji — ostatně je žloutenka právě tak nakažlivá jako neštovice — a kdo obcuje s lidmi, kteří ji mají, dostane ji dřív než se naděje.

Karolinka. Já že dostanu žloutenku?

Učitel. Ano, ne ale na těle, nýbrž na duši.

Karolinka. Vaše nestydatost nezná vskutku mezí. Vy jste věru ten největší nezdvořilec, kterého jsem kdy na světě viděla. (Zdvihne loutnu a hodí mu ji k nohoum.) Tak, nyní se mi zlíbilo přestat, nyní můžete jíti!

Učitel. Slečinko, slečinko! Vy jste zlým duchem posedlá — budu se vás chrániti. Buďte zdráva!

Karolinka (rozhorleně). Nepůjdete-li hned, tedy vám všecko vházím na hlavu! (Chápe se stolu.)

Učitel. Jen ještě něco, slečinko! (Vážně.) Šalomoun praví: Líp je sedět na makovici vysoké věže, nežli u zlé ženské — a on má dobře. Služebník! (Odejde.)

Karolinka (dupne si). Zbláznit bych se mohla!

Výstup 3.

Obuvník. Předešlá.

Karolinka (zhlídne ho, prudce). Co chcete?

Obuvník (pro sebe). Aha! Ta má

zas dnes čerta v těle! — (Nahlas.) Ráčila jste žádat oučet — tu je! (Podává jí ho.)

Karolinka. Sem s ním! (Vytrhne mu ho a čte.) Jak? Padesát zlatých za střevíce? Zbláznil jste se? 50 zlatých! Za ty peníze mohla bych 50 vojáků obuvem opatřiti.

Obuvník. Slečinka ale trhá také za 50 vojáků!

Karolinka. Nebuďte jen hrubým, pane mistře! Tu si máte svou škrabaninu, a udělejte mi nový účet, až vystřízlivíte.

Obuník. Milcstivá slečinko! Jsem tak střízlivý jako novorozeňátko a proto vás ve vší střízlivosti žádám, abyste zaplatila.

Karolinka. Jak? Budete-li ve své hrubosti pokračovat, tedy vám ten účet zaplatím způsobem, že naň do smrti nezapomenete. 50 zlatých! Nevěděla bych zač!

Obuvník. Zač? Tu to stojí: Dvoje modré atlasové, dvoje bílé hedbávné, dvoje růžové, čtvery telecí, dvoje safiánové, troje karmasinové —

Karolinka (vpadne). To je karmasinová lež! Zkrátka — vy nedostanete ani haléře!

Obuvník (zhruba). Na to se podíváme! Půjdu k milostpanu otci a —

Karolinka. I jděte, jděte! Myslíte, že se otce bojím? Chvála Bohu, metle jsem již odrostla!

Obuvník. Kdo ví, jestli by ještě neškodila! (Odběhne.)

Karolinka. Jak? Co? I vy ohavo — vy hrubiáne! (Roztrhá účet, smačká ho v rukou a hodí ho za ním ze dveří.) O rozum bych mohla přijíti! Tak to chodí u nás celý den — samé hrubiánství, samé vády! Ale já se pomstím: žádnému nedám ani chvíli pokoje. Povykovat budu, křičet budu, až všickni zlostí zajdou, anebo alespoň se zblázní!

Výstup 4.

Tichý. Předešlá.

Tichý. Jen mi řekni, Karolinko, kdy jednou své nešťastné rozmary odložíš? Učitelové, řemeslníci a čeleď sbíhají se na mne a žalují na tebe. V celém městě mluví se o tvém vadivém nesmyslném chování. Styď pak se již jednou a skroť tu svou pošetilou náruživost — anebo neříkej více, že jsem tvůj otec.

Karolinka. Můj otec? Tím jste býti přestal. Slyším-li pak z vašich úst něco jiného než samé kázání a při tom mne často tak peskujete, jako bych posud na vodítkách chodila. A za to vás mám otcem jmenovat?

Tichý. Je to má vina, když tě celé město přetřepává? když tě i čeládka pomlouvá? Amálie a Tonička dělají mi radost, každý má je rád. Jenom ty mi děláš hanbu a žádný tě nemůže vystát.

Karolinka. Ach ovšem, moje roztomilé sestřičky! Vždyť jsem si to hned myslela, že je zas chválit budete. Ty laskavé kachničky, které ani krapet žluče nemají, pantátovi ruce líbají, tváře mu hladí, peníze na něm vylichotí, aby ubohé Karolince ničehož nezbylo. Toť jsou ovšem jiná stvoření! Proto jste také z jedné učinil radní paní a druhou chcete na doktorku povýšit. Ale já — já! — Což pak je vám do ubohé Karolinky! Ta se může sama starat, kam se poděje. (Pláče zlostí.) Zbláznit bych se mohla! (Dupne si a obrátí se nejvýš rozzlobena k otci.) Bude-li to ještě déle trvat, budu třikrát horší nežli jsem — to vám povídám, otče! Celý dům obrátím na ruby, celý den budu se vadit a hašteřit, že se budou lidé na ulici zastavovat —

Tichý. Prosím tě, děvče, zadrž už a nech si říci! Máš-li jen jiskry lásky k otci v sobě, tedy mne tímto nemravným chováním neumořuj! Odlož už jednou tu nakvašenost a —

Výstup 5.

Sluha. Předešlí.

Sluha. Pan rada Kamenický; nějaký cizí pán přišel s ním.

Tichý. Že jsou mi vítáni!

Sluha (odejde).

Tichý. Jdi do svého pokoje!

Karolinka. Můj Bože! Vždyť mi nepotřebujete poroučet — půjdu sama, když pan švakr přichází. (Odejde stranou.)

Tichý. Co si mám jen počít s tou nešťastnicí? Navykla si to neustálé vadění už tak, že by bez něho už ani obstát nemohla. Ona žije v samé žluči a všemu žluč pobouří, co se k ní jen přiblíží. Nešťastná povaha!

Výstup 6.

Kamenický. Faust. Tichý.

Tichý. Vítejte mi, milý synu! (K Faustovi.) Ponížený služebník.

Faust. Těším se z té cti, že vás osobně poznávám.

Kamenický. Můj přítel, otče! Ve jmenu jeho žádám vás proň o vaši přízeň.

Faust. O tu sám také žádám, pane Tichý! Dávno již přál jsem si seznámiti se s mužem, jehož si velice vážím — a k čemu bych to déle zapíral: vaše sličná dcera je ten pravý magnet, který mne k vám táhne, a seznámit se s vaší ctnostnou a roztomilou Karolinkou je ta milost, o kterouž vás, pane Tichý, snažně žádám.

Tichý. Jste mi co přítel mého milého zetě velmi vítaným, slovutný pane! Co se ale mé dcery Karolinky týče, která, jak svět praví, vskutku ošklivá není, pokládal bych si to věru za velikou čest, kdybych ji s tak hodným mužem seznámil, kdyby —

Faust. Žádné kdyby — milý pane! Jsem v tom ohledu skrz na skrz vojákem. Přicházím sem s tím úmyslem, abych vaši slečnu dceru poznal a s ní se zasnoubil, a jsem pevně o tom přesvědčen, že ji jen spatřit potřebuju, abych k ní láskou od paty až k hlavě zahořel.

Tichý. Pane —

Faust. Jen ještě jedno slovo mi dovolte, pane! Jsem zeman a setník, jak vidíte. Množstvím hotových peněz nemohu se vykázati; stateček na Moravě a pak dědictví po strýcovi v Brně, jenž ale dříve ještě umříti musí, jest všecko, co svým nazvati mohu.

Kamenický. Nebude-li se vám zdáti má přímluva zbytečnou, milý otče, tedy vás mohu ubezpečit, že ten stateček na Moravě velmi výnosný jest, a že ten strýček v Brně, od něhož můj přítel 60000 zlatých očekává, již osmdesát let čítá, a následovně v krátkém již čase zemříti musí.

Faust. Nedávno zakoupil jsem se také v Bubenči, kde větší část svého života ztráviti hodlám, jelikož venkovské živobytí miluji. Přál bych si tedy od srdce, aby mi vaše dceruška Karolinka pomáhala vésti hospodářství.

Tichý. Pane setníku! Nevím věru, jak si vaši žádost vyložiti. Zdá se, jako byste se mi posmíval.

Faust. Jak se můžete, milý pane, něčeho takového domýšleti? Nežádám opravdu ničeho dychtivěji, nežli státi se vaším zetěm. Karolinčina krása a vlídnost učinily mne jejím nejvroucnějším ctitelem a učiní ze mne i vroucně milujícího manžela, nebudete-li jen vy ničeho proti tomu namítati.

Tichý. Vy prokazujete mně i mé dceři velikou čest. Jak já ale svou dceru znám, tedy není ženou pro vás. Ona je tak protivné povahy, že jsem ji už mnohokráte ani za svou dceru neuznával.

Faust. Není-li nic jiného, milý pane, tedy jsem již vaším zetěm a děkuji srdečně za vaše svolení.

Tichý. Obávám se, že svůj úmysl změníte, až ji poznáte. Přijde ještě na to, milý pane — neznám však posud vašeho vzácného jmena —

Faust. Jan Faust, milý pane — jméno to po Praze dosti známé —

Tichý. Jak pane, vy jste?

Faust. Ten zaklínač ďáblů? Nikoliv! Jedině jeho strýc — dle jmena. Nyní však vzhůru. Mám-li vaši dceru obdržet, musí se to ještě dnes státi. Odtuď půjdu zrovna k našemu duchovnímu. Nechte mne jenom jednati, milý pane! Tak jako dobrá kázeň dělá dobré vojáky, udělá i z Karolinky dobrou ženu.

Tichý. Přeju vám tedy štěstí z celého srdce. Zkuste u ní své štěstí!

Faust. Kde ji naleznu?

Tichý. Tam jest její pokoj.

Faust. Děkuji, příteli! A nyní prosím vás, abyste mne opustili.

Kamenický (podá mu ruku). Mnoho štěstí!

Tichý. Pak se ještě uvidíme! (Odejde s Kamenickým.)

Faust (sám). Hahaha! Toť bude pěkné ženění! Oh, jsem jist, že ji přece zkrotím, a kdyby i vtělený ďábel byla. Všecko jí budu činit na odpor. Bude-li broukat, budu hvízdat, bude-li se vztekat, budu jí ruce líbat, bude-li křičet, nazvu její hlas hláskem andělským, bude-li se mračit, řeknu jí, že se její tvář podobá nejjasnějšímu blankytu nebes; ukáže-li mne dvéře, nehnu se, dá-li mně košíčkem, hezky se jí poděkuju, vezmu ji pak pod paží a chtěj nechtěj povedu ji k oltáři. A nyní vzhůru, Fauste! k útoku na tuto nedobytnou pevnost! (Jde do jejího pokoje.)

(Opona spadne.)

———

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Karolinčin pokoj. Stůl, na něm rozházeny šaty a prádlo; vedle okna zrcadlo.

Výstup 1.

Karolinka, na to Faust.

Karolinka (stojí u zrcadla a váže si stužku na hlavu; po chvíli ji nevrle ztrhne a vyhodí oknem). Všecko mne zlobí, ať vezmu do ruky cokoliv! (Jde ku stolku a hledá jinou; nemohouc ji však hned naleznouti, hází vše na zem.)

Faust. Nejponíženější služebník, krásná Karolinko! Tak vám alespoň říkají, slyšel-li jsem dobře.

Karolinka (ani se neohlédnuvši přehazuje šaty). Jistě vám uši zalehají, že jste dobře neslyšel. Tu v domě říkají mně Karolinko, lidé ale, kteří dbají slušnosti, jmenují mne slečno!

Faust. A přec vám jen Karolinko říkati musím, anebo ještě lépe Karloušku, neboť Karolinko není hezké pro tak roztomilé poupátko a slovo slečno je velmi prožluklé pro člověka, který vás má rád.

Karolinka (rychle se ohlédne, nevědouc, co o něm mysliti — často by se ráda do něho spustila, nemůže ale k slovu).

Faust. Bez okolků tedy — Karloušku! a jak vás celé město nazývá: krásný, milý, dobrý, přívětivý, roztomilý Karloušku! Ošemetní lidé zvou vás arci zlou a vadivou Karolinkou, to je ale holé utrhání, neboť vy jste ten nejlaskavější a nejsladší Karloušek na celém širém světě. Slyšel jsem v Praze již tolik o vaší dobrotivosti a snášenlivosti, že mi nebylo lze déle ubrániti se mocnému popudu svého srdce, abych sám se pokusil srdce vaše sobě nakloniti.

Karolinka. Víte-li co, pane? Co vás sem popouzelo, ať vás opět odtud vypudí. Viděla jsem na vás hned na první pohled, že máte cos popudlivého na sobě.

Faust. Jak to, můj Karloušku? (Chce jí políbit ruku.)

Karolinka (vyhýbá se mu). Mějte se na pozoru, abyste neulovil něco na pamětnou! (Hrozí mu políčkem.)

Faust. Jaký jest to odstrašující pohled! kdybyste se jen viděla, jak vás ten skrčený nosýček hyzdí!

Karolinka (zlobivě). Teď, pane, dost již těch hloupých žertů! Táhněte, odkud jste přišel!

Faust (vloží jí ruku na ústa). Tiše — ani slovíčka více! Zde zůstanete státi! Jaké to roztomilé děvčátko! O ten bezbožný svět, ti zlolající lidé! Tu klepají a lhou, že prý je Karloušek zlobivý a vadivý — a ona je přec tak přívětivá, tak plna lásky a milosti! Mluví sice málo, ale co mluví, zní jako vání májového větérku. Škaredit se anebo kousat se do rtů, jak to činívají jiné ženské, o tom není ani pomyšlení. Naopak, je tak něžná jako rozkvétající růžička, tak skrovná jako jarní fialka —

Karolinka. Prosím vás, kde pak jste nabral tak najednou tolik těch vtipných porovnání?

Faust. To jsou jen samé maličkosti! — Když jen teprv notně začnu — to pochází prý od toho, že byla má nebožka matka hrozně ostrovtipná.

Karolinka. Hm, přec měla také jeden pošetilý nápad.

Faust. Jak to?

Karolinka. Nu, že vás porodila — vy ostrovtipný pane!

Faust. Mluvte si co chcete, můj rozmilý Karloušku — ale mou ženou musíte býti. Váš pan otec svolil a my jsme již srozuměni jak strany věna tak i strany svatby. Za dvě hodiny jste mou; neboť beze žertu — já jsem ten jediný člověk na celém okrsku tohoto světa, který se pro Karlouška hodí. — Slyším vašeho otce — ruku na to, tak jako že se Faust jmenuji, tak vás ještě dnes povedu k oltáři.

Karolinka (chce se mu vytrhnout, on jí ale nepustí). Kliďte se ke všem šípkům!

Faust (políbí jí ruku). Srdečné díky za vaše svolení!

Výstup 2.

Tichý. Kamenický. Předešlí

Tichý. Jak se dařilo, pane setníku? Jak pak stojíte s mou dcerou?

Faust. Výborně! Nad očekávání dobře. Máme vyhráno, pane Tichý, slovem — vítězství!

Tichý. Jak je ti, dceruško?

Karolinka (dosud zamyšlená, znenáhla rozvazuje). Dceruško? Věru znamenám, že jsem dceruškou. Výborný to důkaz vaší otcovské lásky, který mi dáváte. Chtít mne provdati za takového zbrklého člověka, za blázna, který již pomaten přišel na svět, který mne samou zdvořilostí

nutí, abych si ho stůj co stůj za muže vzala, a za čtvrt hodiny mi více žluče pobouří, než bych za celý svůj život snésti mohla.

Faust. Nyní ať mi ještě někdo řekne, že má nevěsta není laskava, dobrá a přívětivá. Za celý čas svého života nenalezl jsem posud takový vzor snášenlivosti a mírumilství.

Karolinka (neví, co o tom všem souditi). Pane, vaše řeči jsou tak nemoudré jako vy sám.

Faust. Jen tiše, Karloušku! — Pane tcháne, já mám její slovo. Odpoledne bude Karolinka mou ženou beze vší odmluvy.

Karolinka. Spíš přeji si, abyste vaz zlomil, než aby se to stalo.

Kamenický. Nu, to jste se pěkně porovnali, přeje-li ti, abys vaz zlomil!

Faust. Řekni mi jen, Kamenický, co je ti po tom, jak jsme my se porovnali? Já se s ní srozuměl, aby před lidmi pořád ještě se mnou se vadila; ale takto by tomu nikdo ani neuvěřil, jak mne ráda má. Měli jste ji vidět, jak mne líbala, věčnou lásku a věrnost přísahala; mé srdce tonulo v nevýslovné rozkoši. Dej mi svou ruku, Karloušku! Nyní půjdu ku knězi a za dvě hodiny musí nás oddati.

Tichý. Já nevím, co tomu mám říkat! Nu, podejte si ruce! Já vám uděluji požehnání — vy jste svoji! — No, Karolinko, co o tom smýšlíš?

Karolinka (po chvíli). Dobře tedy — já si ho vezmu, abyste nemuseli říci, že jste mi muže zaopatřili, kterého jsem ze dveří vyhodila. Jest ovšem nemoudrý člověk — ale který pak mužský je moudrý? Všickni jsou si rovni!

Faust. Srdečně děkuji, milý Karloušku! Jdi nyní a vyšperkuj se k oddavkám, a ty příteli Kamenický, pozvi svou manželku, jejího bratra a koho sám chceš. Vy, pane tcháne, obstaráte oběd. Nyní měj se dobře, má roztomilá nevěsto, za dvě hodiny jsi mou ženuškou! — Mějte se tu vespolek dobře! — Za dvě hodiny mě tu zase máte! (Rychle odejde.)

Karolinka. Poroučím se, nemoudrý pane! (Odběhne stranou.)

Kamenický. To je bláznovské ženění! Co tomu říkáte, milý otče? Nemá-li pak ďábla v těle?

Tichý (na odchodu). I arci že má, hahaha! (Odejdou.)

PROMĚNA.

Pokoj z prvního jednání.

Výstup 3.

Karolinka. Amalie.

Karolinka (zlostně přiběhne).

Amalie (přijde za ní). Ale sestro!

Karolinka. Ale paní sestro! Já se chci, já se musím vadit! Já nepotřebuju ani tvého domlouvání ani tvého litování. Jaká jsem, taková jsem — a tobě k vůli ani o vlas se nezměním. Přišlo to se mnou daleko, ba věru, tak daleko, že se musím nechat kárati od mladší sestry. Já se ale kárati nenechám a kdyby byl tvůj muž dvojnásobným radním!

Amalie. Sestro, tys rozhorlená, ty se hněváš a já ti to nemám za zlé, neboť uznávám, že máš dobře. Jenom ale považ, že tím hněvem ničeho nepořídíš, že jím svému zdraví uškodíš. Prosím tě, upokoj se, z opravdové sesterské lásky tě prosím!

Karolinka. Z sesterské lásky? Jakobys mne byla kdy milovala! Co živy jste, odvracovaly jste svým lichocením a pochlebováním otcovo srdce ode mne a ještě nyní byste mne rády o čest připravily. To by vás těšilo, kdybych tak zůstala na holičkách. Můžeš-li pak svou radost utajiti, že mne ten pošetilý člověk svým ženěním za blázna má? Nuť pak se trochu k smíchu a vypusť svůj jed na mne! (Odvrátí se od ní.)

Amalie. Tak nezvedeně opět mluvíš! — Tak se nemluví se sestrou!

Karolinka. Půjčka za odplátku. Já vím, co vím. O já vidím všecko, třeba jste si na to ani nevzpomněly. Tvůj muž neuvedl sem nadarmo toho blázna. On ho dobře znal, a věděl, co se stane. Těš se, sestřičko, těš se — ubohou Karolinku měli za blázna — celé město bude na mne prstem ukazovat. Ale ať se mně jen tvůj muž ukáže — tomu vycinkám!

Výstup 4.

Tonička. Předešlé.

Tonička. Otec se ptá, jestli se již vrátil tvůj ženich, Karolinko?

Karolinka. Pojď také ty ještě mně se posmívat! Vím já něco o něm? Což neslíbil, že přijde hned? Nu tedy, kde pak je?

Tonička. Milá Karolinko, jen se na

mne nehorši! Vždyť dobře víš, že jsem ti bývala vždycky po vůli. Co pak mám otci říci?

Karolinka. Jdi mi s očí a nemluv na mne! Známť vás obě dobře.

Amalie. Sestro, ty máš vskutku bezbožné srdce, že o nás tak smýšlíš.

Tonička. Nikdy jsem tě nerozhněvala.

Karolinka. Či nemám snad důkazů? Chcete mne umořit, usoužit, uzlobit, aby mé věno 50 tisíc, vám připadlo. Ale naschvál vám to potěšení neudělám, vám navzdor zůstanu na živu.

Tonička. O můj Bože!

Amalie. Sestro, nyní tě nechám! Lituji tě — tys nešťastná, tys nemocna. Nemůže být horší nemoce, nežli míti oči, jimiž všecko jinak se vidí.

Karolinka. Nestarej se o mé oči. Však já vás vidím, jak jste.

Amalie. Upokoj se jen, Karolinko! Já ti to za zlé nepokládám, žes tak rozzlobena. To by byl špatný kousek, který by ti pan setník vyvedl, kdyby tě měl za blázna.

Karolinka. Hezky, sestřičko, hezky se umíš přetvařovat — ty pravdomluvná, ty —

Amalie. Ne, déle to nevydržím!

Tonička. Tu přichází otec s panem radním.

Amalie. Nesou snad zprávu o panu setníkovi.

Výstup 5.

Tichý. Kamenický. Předešlé.

Tichý. Ničeho o něm nevím, pane zeti! Co od nás odešel, není k nalezení. Chtěl jsem mu ještě říci, aby to na zejtřek odložil a šel jsem proto za ním do hostince, kde bytem bývá; hospodský ale řekl, že hned jak přišel, všecko zaplatil, na koně vsedl a do Bubenče jel. On má za to, že se dnes už sotva navrátí. Řekněte mi jen, co mám o tom si mysliti? Hosti jsem dal pozvat, za malou chvíli budou se scházet, nevím ani, co činit. To jest potupení celého našeho přátelstva.

Karolinka. Které na mne nejvíc padá. Řekla jsem to hned, že je ten člověk blázen. Udělal si z nás ze všech notný posměch a nyní budou lidé na mne prstem ukazovat: Hle, hle! jemnost slečna — tu vodil zchytralý ptáček Faust notně za nos — chtěl si ji vzíti — no, ta si nyní počká!

Kamenický. To není možná, aby nás byl oklamal. Ač je trochu střelený, znám jej přece jako poctivého muže. — Ah, tu přichází jeho sluha, ten nám jistě o něm poví.

Výstup 6.

Matěj. Předešlí.

Matěj. Noviny, páni, neslýchané noviny!

Kamenický. Nuže?

Matěj. Můj jemnostpán se už valí.

Karolinka. Je tu už.

Matěj. Není, slečinko!

Karolinka. Neřekls, šibale, v tom okamžení, že již přišel?

Matěj. Prosím za odpuštění, milostslečinko, já jsem neřekl, že přišel, nýbrž že přichází.

Karolinka. Blázne, jaký tu rozdíl!

Matěj. Hoho! to věřím, a jaký rozdíl! Kdyby byl přišel, musel by tu už být, že tu ale ještě není, tedy nepochybně přijde.

Karolinka. Ten chlap je takový blázen jako jeho pán.

Matěj. Děkuju za to podobenství. Co já jsem, to vlastně nevím; že ale můj jemnostpán notný blázen je, to je věc jistá. — Co myslíte, jak že přichází?

Tichý. Jako každý jiný člověk.

Matěj. Myslíte? Není tomu tak — on nejede ani nejde.

Všickni. A co dělá?

Matěj. On plave.

Všickni (odvrátí se od něho). Tys blázen!

Matěj. To si myslím! Můj jemnostpán vesluje rukama a nohama, protože sedí na koni, který nemůže s místa; musí ho tedy pořád kopat, prát a mlátit, jen aby se o ždibiček ku předu hnul. O to je znamenité hovádko, taková třicetiletá stahaná klisna, na jedno oko slepá, v tlamě nemá jednoho zubu, na tři nohy kulhá a na čtvrtou je chromá. Asi deset let už má souchotiny, závrať a zimnici — slovem vyhlíží tak, jako by na ní při moru byla smrt jezdila. A vyšňořená je — to jste jaktě živi neviděli! Uzdu ze špagátu a ohlávku spletenou z dratví, a čabraku, že ji pro prach a díry od koně nerozeznáte. A což jezdec sám! Klobouk má na hlavě tak veliký jako zámecká věž, a

kabát, který už rok před stvořením světa někdo zahodil. Boty jako konve a po boku mu visí kord, který nemá ani jílce ani bodce, a pro rez nemůže se z pochvy vytáhnout — zkrátka, on vyhlíží tak, jako by byl z blázince utekl.

Tichý. Jsem v skutku rád, že přichází, ať si už vyhlíží jak koliv. Kdy pak tu ale už bude?

Matěj. Jakmile bude na tom místě stát, co já stojím.

Tichý. Hlupáku!

Karolinka. Já ho ani vidět nechci a přála bych si, abych ho nikdy nebyla spatřila. (Odejde rychle stranou.)

Kamenický (vezme svou paní za ruku). Milý otče, uděláme nejlíp, když mu půjdeme naproti.

Tichý. Výborný nápad. Ty, Toničko, jdi pomáhat Karolince při oblékání. (Odchází.)

Tonička. Srdečně ráda. (Jde za Karolinkou.)

Matěj (sám, založí si ruce). Jestli pak jsem to dobře nevyřídil? To si myslím! Já jsem chlapík, kterému se každé poselství svěřiti může. Ale hahaha! (Notně se směje.) Až můj jemnostpán jen sám přijde — hahaha! to bude k popukání! Viděl bych ho chtěl, jak v tom odění po Poříčí klusá! Chtěl bych se na to vsadit, že tam v hospodě ani človíčka při sklenici nezůstalo a všecko za ním běželo. Hahaha! — Co ale teď? Tu mi nikdo nic nedá. Půjdu za nevěstou, ta mi musí dát zpropitného za poselství. (Vytáhne malou kolíbku z kapsy.) Tu kolíbku jsem koupil u paní Marjánky na kapucínském plácku, tu jí dám darem — to bude radostí. Nejmíň desítku dostanu od ní za své dobré mínění. Teď Matěji, vzhůru! Ať tě tvůj pán nepřekvapí! (Odejde.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Pokoj z předešlého jednání.

Výstup 1.

Tichý. Kamenický (vyjdou se smíchem, za nimi jde) Faust (v obnošených šatech).

Faust. Tu jsem, páni! Služebník!

Tichý. Vítejte nám, pane zeti! Mysleli jsme, že více nepřijdete!

Faust. To by bylo pěkné! Což bych neměl pospíchati vzít si Karolinku? — Ale u čerta, páni! Vy se na mne díváte tak, jako bych byl nějaké strašidlo? Kdybych nevěděl, že mně Faust říkají, musel bych si myslet, že jsem nějaká kometa anebo jiný znamenitý zjev nebeský.

Kamenický. Tomu se nesmíš diviti, neboť vypadáš v tom proklatě! Co pak je to za oblek? Tvé vlasy jsou tak urovnány jako ptačí hnízdo, tvůj kabát je několik set let starý. A kde jsi ten meč nalezl? Styď se, je tohle svatební roucho? Vypadáš vskutku jako strašidlo.

Faust. A kdybych vypadal vskutku jako rarášek, přece se nesvleknu. Jak tu jsem, tak se dám oddat, ani prášku nedám si s kabátu setříti. Myslíš, ty blázinku, že si Karolinka beře můj kabát? Muže chce a nikoliv šaty!

Tichý. Ale slušnost toho žádá, aby —

Faust. A co, slušnost sem, slušnost tam! Já jsem jaktě živ o slušnost mnoho nedbal; neboť ti, kteří si podobné slušnosti hledí, jsou jen ulízaní panáčkové, kteří dohromady ani za šňupec tabáku nestojí.

Tichý. Bojím se jen, až vás má dcera v tomto obleku uvidí —

Faust. Že mne nebude chtít? Dětinství! — Kde pak ale je má roztomilá nastávající? (Chce za ní do jejího pokoje.)

Výstup 2.

Matěj. Předešlí.

Matěj (vyjde jemu vstříc).

Faust. A hle! tu je Matěj! Ale u všech čertů, chlape, kterak to vyhlížíš? Tyť se mračíš, jako bys měl hryzení! Co pak je ti? Jak se ti daří?

Matěj. Mokře, jak vidíte, milostpane! Byl jsem do láku naložen a teče teď ze mne jako z okapu.

Faust. A kdo ti to udělal?

Matěj. Slečna nevěsta.

Faust. Hahaha! To mne jak náleží těší! Ale jak pak se to stalo?

Matěj. Jak prý se to u ní vždycky stává — nenadále jako hromobití. I jdu k ní do pokoje, přeju jí štěstí k nastávajícímu manželskému stavu a povídám jí, jak mně to těší, že vám sloužím a že také jí budu moci sloužiti. Tak? řekla ona, a sáhla na stůl pro lahvici s vínem. Hoho, myslím si, ta je ráda, že má ženicha,

to mně jistě dá skleničku vína. — Milostslečno, začnu jí domlouvat, buďte tak dobrotiva, dávno jsem už neměl nic tak dobrého k občerstvení. — Nic k občerstvení? Tu máš tedy celou lahvici a puf! vylila mi celou tu láhev na hlavu, jakoby mne chtěla vybrodit.

Faust. To je veselý kousek, hahaha!

Matěj. Ještě nejsem u konce, jemnostpane! Jdi, řekla, a ukaž se svému pánu a oznam mu, že mu podobně posloužím, bude-li se mu líbit.

Faust. Výborně, výborně! Čím dál tím víc jsem do ní zamilován, a kdož by nemiloval, když to člověka tak říkaje k tomu za vlasy táhne! Ó, jak jí padnu kolem krku, jak ji k svému srdci přivinu! Ona je pravý anděl!

Matěj. Ano, s růžkama! Ta vám v pokoji hospodařila tak, že to tam jinak nevyhlíží, než jako v loupežnické peleši. Stoly, stolice, zrcadla, sklenice, peřiny a čepce sházela na jednu hromadu.

Faust. Překrásně, výborně! Já dostanu v ní vzornou paničku! Ona mi bude čas co nejpříjemněji ukracovat, tak že ani nezvím, co je to dlouhá chvíle. Jen dobře pozorujte, pánové, jak rozkošnou ženušku z ní teprv učiním. Ale na mou pravdu, já tu stojím a žvatlám a nespěchám abych ji obejmul. Vzhůru, pánové, nenechávejme kněze déle čekati. (Odchází.)

Kamenický. } (rozmlouvajíce
Tichý. } jdou za ním).

Matěj. (sám). Pán Bůh rač nás zachovat! Náš jemnostpán nám pěkného čtasa do domu přivede. No, to bude čisté hospodářství! Lidé budou na to oči otvírat. Pánbůh buď milostiv našim uším a zádám; talíře a mísy budou nám lítat po hlavě. Ať se tam už nyní raděj ňáký ranhojič přistěhuje, z našeho statečku bude beztoho za krátko nemocnice. O jemine! (Sedne si a dá se do pláče.)

Výstup 3.

Hájek. Předešlý.

Hájek (nevšimnuv si hned Matěje). Tu také nikoho nenalezám. Co mám jen soudit o té pověsti, která nyní po celém městě koluje? Mám-li pak jen tomu věřit, že by si byla Karolinka usmyslila, sklonit se pod jho stavu manželského, jemuž stavěla se vždy tak na odpor? — Nu, přišel bych aspoň i já nyní k svému štěstí, neboť otec ustanovil, dokud se Karolinka nevdá, že také Tonička nesmí myslet na vdavky.

Výstup 4.

Tonička. Předešlí.

Tonička. Ah, pan doktor!

Hájek (jde jí rychle vstříc). Má ženuško!

Tonička. Ženuško? Oho! o tom až posud ničeho nevím.

Hájek. Po celém městě slyším, že se bude Karolinka vdávat.

Tonička. Oh, tak ty tedy myslíš?

Hájek. Jest tomu tak?

Tonička. Je a není, jak si to právě chceme vyložit.

Hájek. Mluv pak, co o tom soudit?

Tonička. Mnoho a nic.

Hájek. Ty se jen tak stavíš!

Tonička. Nikoliv.

Hájek. Miluješ mne ale posavad?

Tonička. Ovšem.

Hájek. Přeješ si býti mou?

Tonička. Toužím po tom z celého srdce.

Hájek. A můžeš mne tak zkoušet?

Tonička. A proč bych neměla?

Hájek. Dokud se Karolinka nevdá, nemůžeš býti mou chotí.

Tonička. Karolinka stojí už se svým ženichem u oltáře. Neuteče-li on nebo ona, budou v okamžení svoji.

Hájek. Tak kvapně se všecko stalo?

Tonička. Tak kvapně. Zda i šťastně — kdož to rozsoudí?

Hájek. Tropí-li ale pan ženich s Karolinkou šašky?

Tonička. To by bylo opravdu ošklivé.

Hájek. Pan setník natropil prý se už dosti čtveráctví. Způsob, jakým se do Karolinky ani ji neznaje, zamiloval, jak se o ni ucházel, a jak si ji chce vzíti — věru, je víc než podivný. Ten člověk — jak jsem o něm slyšel — je kam vítr tam plášť; slovem, je větroplach.

Matěj (jenž vše poslouchal). To si vyprosím, pane, anebo co jste. Nevím sice, co je to větroplach, ale podle vaší řeči nemusí to býti nic hezkého. To vám můžu říci, že můj pán není žádný větroplach — on je poctivý muž. Má dobré srdce, nebo rozdá co má, dělá dluhy na dluhy, jen aby jiným pomohl, až mu samému naposled nic nezůstane.

Hájek. Tu to máme, jak povídám — větroplach! Dělá dluhy na dluhy a nemá, od čeho by živ byl.

Matěj. Ah pane! Nyní už má. Právě se žení s čertem a vy víte, že čert vždycky peníze přináší.

Tonička. Nemluv tak bezectně o mé sestře!

Matěj. Tak? Jste vy slečna sestra? (Pro sebe.) Pánbůh mně buď milostiv, to jsem si dal. (Nahlas.) Odpusťte, já mám proklatou úctu pro váš celý rod. (Straní se jí.)

Hájek. Kam pak, kam pak? Zůstaňte tu jen.

Matěj. Tu zůstanu, ale dovolte mi jen, ať se na dvacet kroků dál postavím, je to k vůli počestnosti.

Tonička. Aha, vás jistě naučila počestnosti Karolinka.

Matěj. U kozla! to bylo čertovské učení — celou lahvici vína na mne vylila, že jsem vyhlížel jako zmoklá myš, a přec vás mohu ujistit, že jsem při tom zůstal žíznivým.

Tonička. Tak? — Přijďte si později ke mně, dám vám něco zpropitného, mé sestře ale nemějte to za zlé; ona není tak hněvivá jak se zdá.

Matěj (políbí jí ruku). O milostslečinka je přerozkošná! Proč pak můj pán nebere si raděj vás?

Hájek. Za to aby tě kozel vzal — slečna je mou nevěstou!

Tonička. Hahaha! — Ah, tu je pan rada Kamenický!

Výstup 5.

Kamenický (směje se). Předešlí.

Tonička. Tak vesel, pane švagře? Co pak se stalo? Jest již po oddavkách?

Kamenický. Právě nyní. (Směje se.)

Hájek. Milý příteli! Tys opravdu v dobrému rozmaru, právě jako by ses sám ženil.

Kamenický. Hahaha! To je chlapík — to je chlapík! Nech se mne jen vysmát, milý brachu, prosím tě!

Hájek. Od srdce rád, jen mi řekni, je-li už po všem?

Kamenický. Po všem, po všem, milý brachu! Nebohá Karolinko! Ty jsi se něčeho pěkného dočkala!

Hájek. Co? Je snad ještě nemoudřejší nežli ona?

Kamenický. On je ďábel sám.

Matěj. A ona je ďáblova babička!

Kamenický. Ona je beránek, holubice proti němu. Škoda, žes nebyl při tom — to ti byly divy! to bylo k popukání! — Sotva ve svém bláznovském obleku do pokoje vstoupil, dalo se všecko do smíchu. Hoho, pravil, vyť jste tu veselí — také se umím smát! a tu se vám dal do takového smíchu, jako by se byla celá setnina vojáků smála. Dejte mi mou manželku, pane otče, sice v tom okamžení zase odejdu. Pak se hnulo všecko k oltáři. Když pak kněz nevěstinu ruku vložil do jeho, stisknul on ji tak, že by byla málem omdlela. A po oddavkách dal ji takovou hubičku, až se to kolkolem rozlehlo.

Tonička. A Karolinka?

Kamenický. Třásla se jako osyka. Ne, takové svatby ještě nebylo, co svět světem stojí. — Tu však přicházejí!

Výstup 6.

Faust. Karolinka. Tichý. Svatební hosté. Předešlí.

Faust. Děkuji vám, pánové a dámy, že jste byli svědky mého zasnoubení s lásky nejhodnějším tvorem celého království. I vám, pane tcháne, srdečně děkuji za ten dar, kterýmž jste mne oblažil. Co se hostiny týče, kterouž jste mně ke cti vystrojil — jsem vám sice za vaši lásku a pozornost velmi vděčen, ale zůstat při ní nemohu — na mou čest! Ani já ani má žena.

Tichý. Jak? Vy byste nás chtěl už opustit?

Faust. V tomto okamžení. Nic na světě mne zde nezdrží. Zrovna do kočáru a do Bubenče. Ani minutu zde nezůstanu.

Karolinka. Když vás ale prosím —

Faust. Je také dobře.

Karolinka. Tedy zůstanete?

Faust. Kdo pak to povídá? Zdá se mi to dobré, že mne prosíš, ale proto přec tu nezůstanu. Běž, Matěji, ať kočí zapřahá, já přijdu hned.

Kamenický. Měj pak rozum, Fauste — nech si říci a nekaž nám dnešní den!

Tonička. } Ani na nás se neohlížíte?
Amalie. }

Karolinka (prosebně). Mně k vůli!

Faust. Prach a broky! k čemu to

škemrání? Já tu zůstat nechci a také nezůstanu. Matěji! Čiň, co jsem rozkázal.

Matěj. Myslil bych, milostpane, že slečna nevěsta —

Faust (strčí jím). Chlape! Neodmlouvej!

Matěj (dá se do pláče). Ouvej, ouvej!

Kamenický. Ale Fauste!

Faust. Já nesnesu žádného odmlouvání, neboť má ruka je v této případnosti proklatě choulostivá a hned je vzhůru při nejmenší odmluvě a to bez ohledu na osobu!

Karolinka (jenž se dlouho přemáhala, nyní v zlost vypukne). A kdybyste se na hlavu postavil, pane setníku, ani s místa se nehnu! Dnes ne, zítra ne, pozítří ne, a vůbec dřív ne, až se mně líbiti bude. Víte, kde nechal tesař díru? Vy můžete jít, kam se vám zlíbí, ale já tu zůstanu! Začínáte býti příliš časně hrubiánem, pane setníku!

Faust. Jsem tvým mužem, Karloušku! Prosím tě, nezlob se, andílku! Nedělej mi útraty hned na počátku našeho manželství, abych snad nemusel kupovat prášky a pilulky k rozhánění tvé žluče.

Karolinka. Co je mi do všeho. Nedejte, pánové, ničeho na jeho řeči — pojďme k tanci! Ty, Matějíčku, nepotřebuješ nikam chodit; můj pan manžel bude již tak laskavým, a zůstane zde.

Faust. Proklatý chlape! (Vytáhne bambitku a dělá, jako by po něm střeliti chtěl.)

Kamenický (chopí ho za ruce.)

Faust. Tisíc kulí a granátů! Takovou neposlušnost nemohu vystát! Pryč! rychle! — Vy, pánové, čiňte, k čemu vás má paní vybídla, tancujte, smějte se, dovádějte jak dlouho chcete! Ale Karolinka půjde se mnou. Neškareďte se, pánové, a nekažte mi mou ženu — sice — u všech všudy! já chci býti pánem své ženy! — Dej mi svou ruku, můj poklade — tak a nyní pojďme! (Dělá jí vše přes moc; ona se sice brání, posléz ale nechá se přec od něho odvésti.)

Ostatní (mezi tím odcházejí do pokoje).

Kamenický. Hahaha! To je proklatý kousek!

(Opona spadne).

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Faustův dvorec v Bubenči.

Výstup 1.

Matěj (sám), na to Frantík.

Matěj. Aby kat takovou jízdu spral, když je vrchnost nemoudrá a koně chromí. Tu mám pomáhat pánu z paní čerta vyhánět. To je proklatý kousek práce, a při tom jsem já ten nejzmlácenější, nejroztlučeněnjší, nejutahanější, nejvypeskovanější osel na světě. Mám prý zatopit a já jsem sám jako živý rampouch. K čemu pak ale jsou ti ostatní šibalové? — Hej! Frantíku! Vašíku! Honzíku!

Frantík. No, kdo pak to tu volá? Což pak už náš milostpán a ta nová vrchnost přichází?

Matěj. Arciť že už přichází. Ale teď jen běž a zatop! Slyšíš? Zatopit máš, aby milostpán mohl se usušit. Vyhlížíš jako zmoklá myš. Kde pak je kuchař? Je večeře přichystána? Stůl přistrojen? Dům vymeten? Zem umyta? Pavučiny smeteny? Okna umyta? Postele ustlány? Lahvice a sklenice vypláknuty?

Frantík. Všecko je už připraveno. — Co pak je ale nového?

Matěj. Naši koně jsou chromí, kočár roztřískán, náš starý a jeho nová paní udělali kotrmelec a padli na hromadu. Štěstí ještě, že se ve Vltavě neutopili.

Frantík. U čerta! Jak pak se to stalo?

Matěj. To je celá historie.

Frantík. Tak pak povídej!

Matěj. Tedy poslouchej a ani nemukej! (Chopí ho za ucho.) Pojď blíž!

Frantík. Co děláš trulante?

Matěj (podrazí mu nohy). Sedni si!

Frantík (spadne). I vem tě rarach, nemotoro! (Chce vstávati).

Matěj. Zůstaň sedět! (Sedne vedle něho na zem.) Při vypravování musí se sedět. — Když jsme z Prahy vyjeli, dali jsme se ke Štvanici — víš, kde jsi se onehdy ochmelil a kde ti pak vyprášili. — Pán měl paní na klíně.

Frantík. A kdo jel?

Matěj. Blázne! Oba jeli. Nebo když oba v kočáře seděli, museli oba jeti. Ale vidíš, hlupáku! žes mne zmejlil, nemáš slyšet, jak náš pán schválně koně z břehu do vody vehnal, jak se kočár překotil, paní do vody spadla, jak se koně spla-

šili a s kočárem utíkali, jak se do mne dal a mne vymlel, jak si jemnostpaní své hedbávné šaty smáčela, jak se s ní pak přeplavit dal, mne napřed poslal a jí pak tak mokrou a umáchanou pěšky do Bubenče vedl.

Františk. Na ten pád je on strašnější nežli ona?

Matěj. I arciť, ty to sám hnedle zkusíš. Ale kde pak jsou ostatní darebové? Ať se mejou, perou, česají — vyprašovat se nemusí, to udělá už pán sám, ale ať se obleknou do svátečních šatů a když vrchnost přijde, ať políbí pánu ruku, paní ale nohu. A potom když — (lekne se) — Pánbůh nám buď milostiv! Už je tu!

Výstup 2.

Faust. Karolinka. Předešlí

Faust (ještě venku). U všech kulí a granátů! Kde vězí ti šibalové? Žádný z nich není po ruce, aby mou Karolinku z vody vytáhl? Matějí! Františku! Kde jste, lotři?

Matěj } Tady jsme!
Františk }

Faust. Tady jste? U všech živlů! Co zde máte co dělat? Ven, ven, k řece jste měli přijít. A kde je ten blázen, kterého jsem napřed poslal?

Matěj. Tady, s dovolením vaší milosti! a ještě takový blázen jako dříve.

Faust. I ty nemotoro! Neřekl jsem ti, abys nám ostatním naproti přišel? — — Pospěšte si, ať se tu zatopí a na stůl přistrojí, sice některého z vás zastřelím jako uštvaného vepře. Celý dům je na ruby — ale počkejte jen, naučím vás mravům, a kdo mně bude odmlouvat, tomu nohy a ruce přelámu. (Sedne si.) Pojď, Karolinko! sedni si ke mně. Podej sesli, nemotoro! (Matěj přináší sesli — v tom přináší sluha polívku. Matěj mu ji vyrazí.) Kdo ti poroučel přinášet polívku, pokavad není všecko urovnáno? — Kde je můj chrt? — Přiveďte mi mého sultána! — Kabát mi svléknout! — Můj župan! (Sloužící odejde a přinese župan.) Pojď ke mně, Karolinko! Dej mi hubičku — pojď sedneme si ke stolu.

Karolinka (sedne ke stolu).

Faust. Pojď, Karolinko! Já budu krájet a předložím ti ty nejlepší kousky. (Začne krájet.) Jaká pak je to pečeně?

Matěj. Jemnostpane, to je kousek pečeně, jako by ji z vosku ulil.

Faust. Tedy si ji sněz sám! (Hodí ji po něm.) Je tak vysušena jak tvůj mozek. A to zadělávané? Jaké je to jídlo? Kde je kuchař, abych mu notně vypráskal? Pryč se vším! — Neodmlouvejte mi, — sice do vás tisíc láter! —

Karolinka. Ale, mužíl nebuď jen takovým podivínem! To jídlo zdá se být dobře připraveno — jen kdybys chtěl být spokojeným.

Faust. Ó ty dobrá dušinko! Pozoruji, že chceš kuchaři vejprask uspořit. Já ti ale pravím, že je to všecko pokaženo, spáleno, vysušeno a přesoleno! Ani kousek není k jídlu. Věř mi, ženuško, líp je se postit než si něčím takovým chuť pokazit. Jdi nyní raděj spat, mé rozkošné poupátko! Zítra při snídaní si všecko vynahradíme. Kamenický přijde beztoho k nám. Jdi, jdi — tys unavena — jdi, vyspi se! Františku! Posvěť mé paní; já přijdu hned za tebou, má krásná Karolinko! (Doprovodí ji ku dveřím.)

Karolinka (zdráhá se sice, ale předce jde). Můj Bože! Co se to se mnou děje?

Františk (odejde s ní, maje v ruce svíci).

Faust. Nu, Matěji, co tomu říkáš?

Matěj. Já jsem celý pomatený! Ten vztek ještě dnes ráno — a teď je jako jehňátko! Ale, milostpane, vy s ní ráčíte nemilosrdně nakládat.

Faust. Nic neškodí; ona byla ďáblem posedlá a tomu se nesmí uzda popustit. Když se tedy s vámi vadím, nebo některému dám něco na pamětnou — není to do opravdy.

Matěj. O to je hej! milostpane! Prvé jsem jich několik dostal, že mne to po čertech lechtalo.

Faust. Tu máš za to něco na zpropitnou — a přijdeš-li k mé paní, tedy mně popisuj jako litého ďábla!

Matěj. O to se neračte starati. Když na to dojde, někomu notného bulíka na nos pověsit, tu je pan Matěj na svém místě.

Faust. Teď jdi spat!

Matěj (odejde).

Faust (sám). Výborně! Má kázeň prospívá. Ta zlá saně bude brzo tak krotká jako hrdlička. O jídlo jsem ji připravil — spát také mnoho nesmí, a tak dříve neustanu, dokud z ní ďábla nevyženu! (Odejde.)

PROMĚNA.

(Jiný pokoj.)

Výstup 4.

Karolinka. Matěj.

Matěj. Na mou duši, milostpaní! Nesmíte se opovážit — pán by mne na kusy roztloukl. Nemůžete si ani pomyslit, kolik ďáblů v něm vězí!

Karolinka. Ale pro Boha! Což pak si mne vzal, aby mne nechal hladem umříti? Žebráci, kteří u mého otce prosí, dostávají svou almužnu, a já, která jsem jakživa neprosila, mám snad žebrat? Což pak mne chce krmit svým klením? Pro všecko tě prosím, Matějíčku, nechceš-li, abych zde hladem umřela, opatř mně něco k jídlu — ať je to cokoliv.

Matěj. No, milostpaní! kdybyste měla chuť takhle na pečenou telecí nožičku —

Karolinka. Jen sem s ní.

Matěj. Ne, ne — to nesmím udělat.

Karolinka. A proč ne?

Matěj. Proto že mají naše telata padoucí nemoc — Ale mám tam kus hovězího masa s křenem.

Karolinka. Ať je to cokoliv — jen honem jdi!

Matěj. Musím vám ale říci, že křen dělá horkost — to byste nemohla spát a já bych to musel zodpovídat.

Karolinka. Nech tam tedy křen a přines maso.

Matěj. A co je to potom za jídlo, hovězí maso bez křenu? Já vím co udělám — já tam nechám maso a přinesu křen.

Karolinka (zlostně). Jdi mi k šípku, prokletý šibale! Myslíš, že se nasytím, když mi pokrm jen jmenuješ? (Běží naň). Tu máš svou mzdu! — O kdybych vás mohla všecky rozdrtit, pak byste mne aspoň více nesoužili!

Výstup 5.

Faust. Předešlí.

Faust. Nu, co pak to znamená? Tyť jsi celá bez sebe, Karolinko? Kdo pak tě tak rozzlobil?

Karolinka. Tento bezbožný šibal. Žádala jsem ho o spousto pokrmu — neboť musím se vám přiznat, pane manželi, že hladem nevím, co si počíti — tu mne to chlapisko slibuje telecí nožičku, pak kus hovězího masa s křenem, a když mně to měl přinesti, začal tu rozkládat, že křen dělá horkost a telecí nožička že má padoucí nemoc.

Faust. Dobře má, když by ti to škodilo. Přemáhej se a posti se, neboť v domě není ničeho, co by ti neškodilo. Já tě mám srdečně rád, Karloušku, věř mi — a na důkaz své lásky koupil jsem ti látku na šaty. Kamenický poslal již ke krejčímu, zítra máš všecko hotovo. Tu se podívej, z takového kanafasu. (Ukáže jí kousek.)

Karolinka. Fi, hanba! Jaký to ošklivý způsob! Jen mi přijďte s takovými hadry! Před vámi je hodím do ohně. U které pak hadrářky jste to koupil?

Faust. Karolinko! Nebuď svéhlavá! Všickni lidé chválí ten kanafas a ty kroutíš nad ním hlavičkou? O, ty se jen tak stavíš, však já vím, že ti to nejde od srdce. — Matěji! řekni sám, není-li ten kanafas překrásný.

Matěj. Ten kanafas? Milostpaní má dobře, že je to od ňáké hadrářky. Leckterá stará židovka styděla by se za takové šaty. Ten kanafas má svých 150 let. Můj nebožtík pradědek měl as takové kalhoty.

Faust. 150 let? A to se opovažuješ mně tak do očí říci, ty hastroši? Pojď blíž! (Dá mu dva štulce.) Tu máš za odmlouvání a teď mluv pravdu! Je ten kanafas překrásný?

Matěj. Je, je hezčí než hedbáví a aksamít.

Faust. Tu to slyšíš, Karloušku! Vždyť jsem ti to hned říkal. Také jsem věděl, že jsi žertovala. Je-liž pravda, ten kanafas se ti líbí.

Karolinka (nuceně a skoro s pláčem). Ach, ano, líbí se mně.

Faust. Nu, to mne těší, že se ti líbí. Ten kanduš bude ti jak náleží slušet.

Karolinka (skoro bez sebe). Co, kanduš jste mně dal dělat? což jste blá —

Faust (zamračí se, a vytáhnuv z kapsy bambitku, pohrává jí).

Karolinka (zarazivši se, mnohem mírněji). Ach ano, bude mně velmi dobře slušet!

Faust (schová bambitku). Má předrahá ženuško! To mne srdečně těší. Nyní ale pojď na odpočinutí! (Vezme ji za ruku a odvede jí.)

Matěj (jenž po straně stál a tváře si nadýmal, aby se nemusel smát, vypukne nyní v hlasitý smích a odběhne.

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ PÁTÉ.

Karolinčin pokoj s oknem.

Výstup 1.

Karolinka (sama).

Ne, déle to nevydržím! Ten ošklivý člověk! Jeho psi mají se líp než já! mohou spáti, kdy se jim zlíbí — já ale ani oka nezamhouřila. — Co se to jen se mnou děje, že všecko tak trpělivě snáším, že se nechám trýznit a slova neříkám? Co bych ale také povykem získala? Aby snad byl ještě vzteklejší? Jsem s ním již jednou oddána a protivování nezpomůže již ničeho, praničeho. — Slyš, on přichází! — jen přívětivě!

Výstup 2.

Faust. Čepčářka. Předešlá.

Faust. Dobré jitro, má nejrozkošnější! Již jsi vstala? Je mi líto, žes měla tak nepokojnou noc. Ale já těm chlapům vymlel, že budou příště zajisté líp stláti. Zde ti přivádím tu paní z Prahy, má s sebou rozličné zboží; vyber si co se ti líbiti bude. Odpůldne pojedem do města, a tu by mne to velice těšilo, kdybysi se hodně vyšperkovala. Vyber si, Karloušku, co chceš — vějíře, šátky, kloboučky — všecko máš míti, to nejkrásnější — ať to již stojí cokoliv. Pojďte jen blíž, paničko, a ukažte, aby si má paní mohla vybrati. Co pak máte všecko?

Čepčářka (štěbetavě). Co se komu líbí: pěkné cizozemské krajky, pentle, šátky, podvazky, náramky — tu ale ten klobouček, který jste ráčila u mne včera zamluviti. (Vytáhne ho.)

Karolinka (radostně po něm sáhne). Ah, ten je pěkný!

Faust. To je něco krásného! Zrovna jako opálka. Řekněte mi jen, co má moje paní s ním dělati? Vždyť je větší než ošatka; tím bychom ji celou přikryli! Jděte ke všem všudy se svým krámem, nemáte-li nic lepšího.

Čepčářka. Milostpane, tak se mnou nemluvte! Já chodím do vznešených domů, každý rád ode mně koupí, já prodám zboží do roka, že byste to, milostpane, na sto vozů nenaložil!

Faust. Zkrátka, jděte odkud jste přišla! (Po straně.) Já vám potom zaplatím, jen mi ho venku odevzdejte! (Nahlas.) Hýbejte se s těmi caparty!

Karolinka. To je vskutku k nevydržení! Ten klobouček je právě jak má být a jak to nejvznešenější paničky nyní nosí.

Faust. Právě proto nemáš ty to tak míti. Ať si nejvznešenější paničky dělají, co se jim líbí, ty se řiď podle mne. Já jsem tvá nejvznešenější panička a ty se musíš šatit, jak se to mně líbí — ten klobouček nemohu vystát. Karolinko, nedělej mi zbytečné mrzutosti a neber tu střechu na sebe.

Karolinka. Mluvte si co chcete, pane manželi, ten klobouk se mi líbí a já si ho nechám. Nejsem žádné děcko víc, aspoň ne vzhledem na to, jak se mám strojiti, chci mít svou vůli. Dejte sem ten klobouk!

Faust (vytrhne jí ho). Kdo vám to poroučí? Pryč s tím kloboukem a neopovažujte se nikomu ani za troník šperku dát, sic vás naučím svádět mou poslušnou ženu k neposlušnosti. (Stranou.) Jděte již!

Čepčářka (odejde).

Výstup 3.

Matěj. Předešlí.

Matěj (má něco v plachetce zavázaného).

Faust. Co chceš, Matěji?

Matěj. Mistr Obruba posýlá šaty. (Rozváže plachetku.)

Karolinka (žádostivě je vezme). Ah, hezky, jak náleží hezky, dle nejnovějšího kroje!

Faust. Není možná, Karloušku, abys to opravdu myslila. Jen se neostýchej a řekni to bez obalu, že se ti to nelíbí! Tak svévolným nejsem, abych tě nutil k nošení takových hadrů. Ty šaty vypadají jako ňáká maškara — celou by tě zohavily! A co pak má být tohle?

Matěj. To jsou rukávy, milostpane!

Faust. To že jsou rukávy? Vždyť do nich jen kousek ruky vleze — se všech stran je ten hábit celý sestříhaný! Hrom a peklo! Co pak to ten krejčí udělal?!

Matěj. Snad jste mu to, jemnostpane, tak poručil!

Faust. Mlč, hlupáku! Táhni mi s tím a řekni krejčímu, že celé šaty pokazil a že ani krejcaru za práci nedostane.

Karolinka. Řekněte mi jen, pane manželi, co vlastně chcete ze mně udělat?

— Pravím vám, ty šaty jsou zcela dle mého vkusu a líbějí se mi.

F a u s t. Jdi, Matěji! Ty šaty nejsou pro mne.

M a t ě j. Arciť, že nejsou pro vás, milostpane, ale pro milostpaní.

F a u s t. Neodmlouvej a jdi! (Po straně.) Řekni mu, ať počká v čeledníku. (Nahlas.) A nepůjde-li po dobrém, tedy naň poštvi sultána.

M a t ě j. Hahaha! Ten mu vytrhne jistě oba šosy, bude mít aspoň hned zas co šít. (Odejde.)

V ý s t u p 4.

K a m e n i c k ý. P ř e d e š l í.

K a m e n i c k ý. Dobré jitro, laskavý manželi! Hahaha! Opravdu, Jene, tvá paní je na první pohled již k politování, neboť vyhlíží vskutku jako by již třicet let vdovou byla.

F a u s t. Má ubohá Karolinka měla dnes nepokojnou noc, brzo však bude zase dobře. (Po straně.) Ani oka nedal jsem jí zamhouřit. Ta již na dobro zkrotla — nu, ty uvidíš pravé divy! (Nahlas.) Dobře, bratře, žes přišel; budem snídat. Hej, Matěji, snídani! Nermuť se, Karloušku! Krvácí mi srdce, když tě takto vidím — jen vesele, vesele, můj andílku!

M a t ě j (přinese snídani). Tu jsem, milostpane, a nesu kafíčko chutné jako mandle.

F a u s t. A to má být pro nás tři? ten náprstek? Nechci kávy, — já pozval pana švakra na kapouna — kapouna přines!

K a r o l i n k a. Považte jen, že jsem ode včíra ještě ani sousta v ústech neměla — ostatně, snídejte si co chcete, mně ale nechte kávu.

F a u s t. I od srdce rád, má holubinko! Nech mne jen dříve okusit. — No, to je brynda! — Odnes ji, Matěji, a přines kapouna a víno — honem ale! Pomysli si jen, milý Kamenický, má paní ode včíra ještě ničeho nejedla.

K a r o l i n k a. O já nešťastná! Co se to se mnou děje?

F a u s t. Proč pak nešťastná? Neber si jen, prosím tě, takové věci k srdci a utři si slze! (Políbí ji.) Bude ti zajisté chutnat, dej si pozor!

M a t ě j (přinese kapouna a víno).

F a u s t (vede ji k stolu). Tučný to kapounek — jako váleček! — Buď tak dobrá a rozkrájej ho!

K a r o l i n k a (krájí).

K a m e n i c k ý (sedne si s nimi ke stolu).

F a u s t (béře ji kousek po kousku s vidličky a nechává si chutnat). Výborně! Jak to z tvých rukou výtečně chutná! (Po straně.) Kamenický jez, ať praničeho nezůstane! (Nahlas.) Jen se podívej, jak překrásně umí krájet! Tys roztomilá ženuška, Karloušku, musím tě za to políbit!

K a m e n i c k ý. Musím se upřímně vyznat, že mi žádná snídaně ještě tak výborně nechutnala, jako tato. (Jí.)

F a u s t (jí spěšně — béře kousek po kousku a co nemůže sníst, strká Matějovi, aby to Karolinka neviděla). Jez pak také, Karloušku, jez!

K a r o l i n k a (všimne si, že není ničeho na talíři). Co pak mám ale jíst? Tu kobylku snad? Vyť jste jedli oba, pánové, jako vlci!

F a u s t. Na mou pravdu! My jsme snědli kapouna sami; ale ty snad nebudeš hlad trpěti? Hej, Matěji!

M a t ě j. Co poroučíte?

F a u s t. Jdi do udírny a přines paní kousek špeku.

M a t ě j. Hned. (Odejde.)

K a m e n i c k ý. To je pěkný kousek, hahaha!

F a u s t. Ale to je přece safientský, pane švakře! Celého kapouna snědli jsme sami! Není ale divu; Karolinka nám ho tak roztomile rozkrájela, že až se srdce smálo. Teď jen skleničku vína na to! (Naleje si a vypije, pak podá Kamenickému.) Pij, bratře!

M a t ě j (vrátí se učerněn, nesa kus špeku, který na talíř položí). Celý jsem se v tom komíně začernil! (Utírá se.)

F a u s t. Tu máš, Karolinko!

K a r o l i n k a (vezme talíř se špekem a vyhodí ho oknem).

F a u s t (vstane, sebere talíře, nože a vidličky a vyhodí je i s ubrusem týmž oknem).

K a r o l i n k a. Co to má zase znamenat?

F a u s t. Uklízím; myslím, že chceš snad snídat na dvoře? Nemrač se, Karolinko! Je to tvá vlastní vina. — Nyní však dělej, pojedeme do města!

M a t ě j. Mám dát zapřáhat?

F a u s t. Nic zapřáhat — půjdem pěšky.

Kamenický. Dnes je překrásné jitro — jsem s tím spokojen. Daleko-li pak také máme do Prahy?

Faust. Tedy pojď, můj zlatoušku!

Karolinka. Snad nepůjdu v tom nočním oděvu pěšky do Prahy?

Faust. Tak a ne jinak! Kdybys jen viděla, jak krásně v tom oděvu vyhlížíš! K čemu také to šperkování. Choďme si jen po sprostu, jen když máme plné kapsy. Bude-li se kdos nad tím zdržovat, odvolej se na mne a já řeknu, že ty jsi má dobrá ženuška. Pojď tedy — tys ještě nesnídala. Nyní je 7 hodin, v půl osmé jsme v Praze, tam dle svého pohodlí ještě jednou posnídáme.

Karolinka. 7 hodin? Za chvilku bude již 11. Do Prahy přijdem k obědu a ne k snídani.

Faust. U všech všudy, Karolinko! Nezlob mne! Šest hodin je, a kdybys se na hlavu postavila, víc být nesmí!

Kamenický (pro sebe). Hahaha! Konečně bude ještě slunci přikazovat!

Faust. Měsíc právě nejpěkněji svítí.

Karolinka. Pro všecko na světě, pane manželi, jak pak to vypadá s vaším rozumem? Měsíc že svítí — v poledne? Hahaha!

Faust. Co se směješ?

Karolinka. Tomu měsci, co v poledne svítí! Hahaha! Slunce mít za měsíc! Hahaha!

Faust. Ženo, ženo — nepopouzej mne k zlosti! a kdybych měl slunce za kahánek, musíš přisvědčit, sice celý dům na ruby obrátím. Jak já to chci, tak to musí být. Dlouho měl jsem s tebou trpělivost, ale teď mi s takovou nepřicházej, sice se rozlítím a —

Kamenický. Paní sestro! Řekněte raději ke všemu ano, s ním ničeho nepořídíte.

Faust. Od rána až do večera nic než odmlouvání! Ale já naleznu brzo k té sekyře topůrko. Za nos nedám se vodit, nedám si odmlouvat.

Karolinka. Jen se upokojte — všecko bude tak jak si to přejete. Slunce má svítit, měsíc má svítit, tma má být — jak sám chcete — jen se upokojte a buďte mírnější!

Faust. Ďábel aby byl mírnějším, když mne dřív k zlosti popouzíte!

Karolinka. Nu, nu — měsíc svítí a bude svítit na věky!

Faust. Na mou duši, ženo, mně se zdá, že mne máš za blázna! Vždyť je jasný den a poledne.

Kamenický (pro sebe). To je spropadený chlap!

Karolinka. Teď je poledne, jak chcete! Řekněte jen, co se vám líbí, hned se má slunce v měsíc a měsíc v slunce proměnit. Ve dne má být tma a v noci světlo. Jenom odložte tu neslýchanou prchlivost, můj milý manželi, do smrti nechci více odmlouvat!

Faust. To mluví z tebe tvůj dobrý duch!

Kamenický (po straně k němu). Mnoho štěstí, bratře! Ty ji máš, jak jsi ji míti chtěl.

Výstup 5.

Tichý. Hájek. Tonička a Amalie, mnoho známých a příbuzných, kteří byli při svatbě. Předešlí.

Faust (líbá Tichému ruku). Vítejte mi, moji nejlaskavější a nejmilejší pánové! Jak šťastný jsem, že tak rozkošné děvčátko vidím pod svou střechou! — Podívej se, Karolinko! Zdali pak jsi kdy větší krásy viděla? Jdi a obejmi ji!

Kamenický. Opět nová komedie!

Karolinka (jde a políbí otce). Vítejte mi, rozkošné děvčátko!

Tichý. Pro Pána Boha! Ona jej a on ji zbláznil!

Hájek (k Toničce). Neřekl jsem to, že z toho nic dobrého nevypadne? Celá ta věc začala bláznovsky a musí se také bláznovsky skončit.

Faust (obdivuje Karolinku). Karolinko? Co pak to děláš? Svého starého ctihodného otce máš za rozkošné děvčátko? Spíš či bdíš? Což neznáš svého vlastního otce?

Karolinka. Vskutku, to je můj otec! — Odpusťte své dceři, milý otče! nevím, na co jsem myslila!

Faust. Ano, ano, odpusťte, milý otče — ona je takto dobrá žena. Učinila mne nad míru šťastným. Nuže, Karloušku, přivítej pak zde hosty!

Karolinka (jde ku svým sestrám; líbá je, a pak vítá přívětivě ostatní hosty). Buďte mi srdečně vítáni vespolek!

Kamenický (k Amalii). Divy na divy!

Amalie. Bude-li to jen mít stálosti!

Faust. Těším se z toho, že jste na Karolinku nezapomněli. Dnes tu musíte zůstat všickni u mne na oběd. Je-liž pravda, milá ženuško?

Karolinka. Chceš-li, od srdce ráda! Co tobě potěšení činí, k tomu mileráda svoluji. — Těšilo by nás, kdybyste vzali s námi za vděk.

Tichý. My tvé pozvání přijímáme.

Karolinka. Toť musím tedy rychle do kuchyně.

Faust. Nech jen — v kuchyni se již vaří a smaží — já dal již všecko připravit, protože jsem tuto návštěvu očekával.

Karolinka. Co budem ale až do jídla dělati?

Kamenický. Zahrajem si šest a dvacet.

Karolinka. Kdybychme jen karty měli.

Faust. Tu máš klíč; jděte do vedlejšího pokoje, tam najdete karty ve stolečku — zahrajte si!

Karolinka. Děkuji, milý mužíčku! Nyní mne snad více nepotřebuješ?

Faust. Nikoliv, má rozmilá! Jdi se svými sestrami, kam se ti zlíbí!

Karolinka. Tedy na shledanou! (Odejde s Amalií a Toničkou.)

Výstup 6.

Předešlí bez Karolinky, Amalie a Toničky.

Kamenický. Tys vyvedl mistrovský kousek!

Tichý. Na mou pravdu, vy jste skrotil lva. Ale pro všecko na světě, jak se vám to podařilo?

Faust. Jak? Že jsem s ní tak zacházel, jako by byla ona se mnou zacházela; že jsem ji zlobil, ve dne a v noci nedal jí pokoje, a při dost malém odmlouvání jí tolik vrtochů způsobil, že často nevěděla, jsem-li já anebo ona blázen!

Tichý. Bude-li jen to vyhojení trvalé. Dosaváde tomu nevěřím; neboť čím jednou hrneček navře, tím zapáchá, až se rozbije.

Faust. To nechte mně na starosti! Jsem spokojen — mám moudrou a bohatou ženu, a byť by mi i někdy trochu zatopila, jest mi přece stokrát milejší, nežli žena, která pro každé slovo má hned slze po ruce anebo ke všemu jako baba mlčí — Karolinka má oheň a takovou chci!

Kamenický. Jen toho nech, však ona ti ještě dost vrtochů způsobí!

Faust. Oč se vsadíš, bratře — tvá žena že nedbá tolik o tebe, jako již dnes Karolina o mně!

Kamenický. Oho, pane bratře! Jsem o lásce své ženy příliš přesvědčen, než abych jen na okamžik pochyboval, že by mi v čemkoli byla neposlušnou.

Faust. A já to tvrdím, že tomu tak není! Má žena je poslušnější nežli vaše slečna nevěsta, pane doktore!

Hájek. Hoho! Zas něco nového! Vy zapomínáte, pane, že mne Tonička nade všecko miluje!

Faust. Přijde na to. Všecky tři jsou nyní dole v pokoji, snad hrají v karty — každý z nás pošle dolů pro svou vyvolenou. Čí přijde, vyhrá 50 dukátů — čí nepřijde, platí je.

Kamenický) (podají mu ruku).
Hájek) Jsem při tom!

Faust. Vy jste svědkem, pane otče!

Tichý. Obávám se, že prohrajete 100 kusů dukátů.

Faust. Uvidíme — — kdo z nás započne?

Hájek. Já! — Tonička se nebude ani okamžení rozmýšlet.

Faust. Matěji!

Výstup 7.

Matěj. Předešlí.

Hájek. Buď tak laskav a řekni slečně Toničce, že žádám, aby přišla na chvilku ke mně nahoru.

Matěj (rychle odejde).

Hájek. Hnedle tu bude!

Faust. O tom velice pochybuji.

Tichý. Vy prohrajete sázku, pane zeti!

Faust. Děj se vůle boží!

Hájek. Tu je Matěj!

Matěj. Slečna Tonička poroučí se vám, že nemůže nyní přijít, proto že prohrává.

Faust. Hahaha!

Hájek. Kdož ji to může mít za zlé, když prohrává? Ona je dobrá hospodyně.

Faust. Ale vy nejste dobrý hospodář, když najednou 100 dukátů prohrajete — a ty, Kamenický?

Kamenický. Amalie přijde zajisté. Jdi, Matěji, a vyřiď mé paní, že ji žádám, aby ke mně přišla.

Matěj (rychle odejde).

Faust. Nu, když ji žádáš — toť arci přijde!

Kamenický. Já se svou paní nikdy nezacházím jinak než zdvořile.

Tichý. Budeme se dělit, pane rado! Amalie přijde dojista.

Matěj (přijde). Chcete-li prý s milostpaní mluvit, můžete prý dolů přijít. Právě má prý 30 v kartě a dělá dva a padesátku!

Kamenický (dupne).

Faust. Výborně! Tys ji žádal a ona nepřišla. Dva a padesátka je jí milejší než ty! — Teď jdi, Matěji, a řekni mé paní, aby ke mně bez odkladu přišla.

Matěj (odběhne).

Hájek. Nyní uhlídáme. — Ještě padesát dukátů sázím, že nepřijde!

Kamenický. Já zas pravím, že ona je přemluvila, aby k nám nechodily a sama pak také nepřijde.

Faust. Hahaha! Tu ji máte!

Výstup 8.

Karolinka. Předešlí.

Karolinka. Co poroučíš, milý muži?

Faust. Kde pak jsou tvé sestry?

Karolinka. Zůstaly dole seděti a hubují na mne, že jsem tak rychle tvého rozkazu uposlechla. Nechala jsem je však raději hubovat, než abych tebe rozhněvala.

Faust. Polib mne, tys výborná žena! Nyní jdi a přiveď své sestry nahoru.

Karolinka. Hned! (Odejde.)

Kamenický. Nu, na mou pravdu, toť je pravé kouzelnictví. Tyť jsi pravý zaklínač duchů.

Hájek. Zlého nechci nic předpovídat, ale dobře se to neskončí.

Faust. Buďte ubezpečen, že konec bude takový, jaký byl začátek. Pánem v domě budu já, ona nebude nic jiného dělati, než co já za dobré uznám a srdečná a upřímná láska bude odměnou její poslušnosti.

Tichý. Děkuji vám srdečně, milý zeti, vy jste učinil mé dítě šťastným. Na důkaz mé radosti zvýším ještě o 10 tisíc její věno.

Faust. Náš pan otec zaplatí sázku. Vám tedy, přátelé, odpouštím. Nyní ale máte se z úplného poslušenství mé ženy přesvědčiti.

Faust. Roztomilá ženuško, nech se obejmout! Ty jsi štěstí mého života — ale co pak to máš za ošklivý čepec na hlavě, ten ti pranic nesluší — odlož ho!

Karolina (sejme čepec a položí ho na stůl).

Tonička. Můj Bože! Tak daleko došlo to s mou sestrou?

Amalie. Styď se, Karolinko, za své otrocké chování.

Kamenický. Tvé chování, Amalie, bylo by mne dnes málem o 50 dukátů připravilo.

Amalie. Víš-li pak mužíčku, že to bylo velmi neslušné, chtít mou poslušnost zkoušet?

Hájek. Tvé provinění tobě, Toničko, odpustím; neboť jednal bych velmi zpozdile, kdybych chtěl svou nevěstu kárati.

Tonička. Máte skorem pravdu.

Faust. Nyní, milá Karolinko, pověz svým sestrám notně do pravdy a řekni jim, co jsou svým mužům v stavu manželském povinny.

Amalie. Pane švakře, vyprosila bych si!

Tonička. Chcete si snad posměch dělati?

Amalie. To si naprosto zapovídám!

Tonička. Karolinčina naučení nemáme zapotřebí!

Faust. Nu, co jsem poručil, Karolinko?

Amalie. | Tonička. | Ne, ne, dokonce ne!

Faust. A já povídám dokonce ano! Postav se, Karolinko!

Matěj (přinese stolici a postaví ji před Karolinku).

Všickni (se tomu diví). Co pak to děláš, Matěji?

Matěj (ukazuje Karolince aby na ni vystoupila). Když má naše milostpaní kázaní držet, musí mít také kazatelnici.

Faust. Jdi k šípku!

Matěj (odnese stolici).

Karolinka (postaví se mezi všecky). Můj manžel mluví pravdu, bláznovství je to a zpozdilost největší, když svých mužů neposloucháme, any jsme jim přec poslušenství slíbily. Nic není ošklivějšího než žena, která se neustále mračí a marně

slovy plýtvá. Váš manžel je vaším pánem, vaší hlavou, vaším ochráncem, vaším zástupitelem, který se o vás stará, o vás pečuje, pro vás pracuje, a vy byste chtěly býti takovými nevděčnicemi, abyste jeho starost a péči tou maličkostí, přívětivou a volnou poslušností, neodměnily? Stydím se za své dřívější nemoudré jednání a na důkaz toho, že jsem se polepšila, podávám svému milovanému muži ruku přísahajíc mu především věčnou lásku a poslušnost, kterou mu povinna jsem.

Všickni (mimo Amalii a Toničku tleskají rukama).

Faust. Tys výborná žena! Otče, dejte jí poznovu své požehnání!

Tichý. Přijmi, mé milované dítě, to nejdražší, co ti dáti mohu, své požehnání, a vám, milý zeti, skládám tuto své nejvřelejší díky.

Faust. A nyní ke stolu, dnes nám bude všem chutnati.

Karolinka (k hostům). Líbí-li se, tedy pojďme! (Všickni odcházejí.)

Faust. Nuže, pánové, co o tom soudíte?

Kamenický. Že neslaješ nadarmo Faustem. Tyť jsi vskutku Faust druhý.

Faust. Ještě víc, milý švakře ještě víc — neboť jsem ďábla vskutku vyhnal! (Směje se s ostatními odchází.)

(Opona spadne.)

EŇŠPIGL, ANEB: KAŽDOU CHVÍLI JINÉ ČTVERÁCTVÍ.

Fraška se zpěvy ve 4 jednáních. Dle Nestroje.

Psáno r. 1857. — »Divadelní ochotník« z r. 1869.

OSOBY:

Baron Doubravský, majitel statku.
Hynek, jeho myslivec.
Straka, představený.
Dorotka, jeho dceruška.
Votruba, mlynář.
Lenka, jeho schovanka.
Kordula, jeho sestra.
Náciček, její synáček.
Eňšpigl, dobrodruh.
Baruška, služka ve mlýně.
První, Druhý — sloužící na zámku.
První, Druhý, Třetí, Čtvrtý — chasník ze mlýna.

Sloužící, mlynářští, selský lid obojího pohlaví.

Děj na statku v Doubravicích.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Krajina. — Před mlýnem, kterýž jest v pravo.

1. Hynek (z levé strany).

Všecko běží k zámku, mlynář již také odešel; teď bude ta nejkrásnější příležitost s mou drahou Lenkou porozprávět. Pan baron mi ovšem slíbil, že se o mé štěstí všemožně postará, jen kdybych věděl, kterak tu proklatou tvrdohlavost starého Votruby zahnat.

2. Votruba (taktéž z levé strany).

Pořád mi přichází, jako bych byl klíč u komory zapomněl, truhlice s penězi je tam otevřena, bylo by to hrozné, kdyby se mi někdo — (zahlídne Hynka) — i ty milione! Leze mi ten kluk již zase za tou holkou? No počkej, však já ti tvou chuť spražím! (Chce běžet k Hynkovi.)

Hynek (nepozoroval Votrubu a pořád do mlýna hleděl). Lenko, drahá Lenko! nemohu se tě zde dočkat, běžím do tvého náručí! (Odběhne do mlýna.)

Votruba (sám). Přeji ti, abys na každém schodě desetkráte krk zlámal, ty svůdníku nevinných děvčat; já tě naučím lískovku znát, abys si dal chuť zajít, poctivým mužům nevěsty odvádět. — Co jen udělat? — Půjdu do mlýna a svolám všecku chasu — ale ne, to by dělalo mnoho křiku — raděj mu vlastníma rukama krk zakroutím, nohy mu přetřískám, pak ho zabiju, a konečně vyhodím. (Chce do mlýna, v tom vyjde)

3. Straka (z levé strany, chytí jej za šosy a do mlýna nepustí).

Straka. Na slovíčko, kmotře, počkej jen chvilčinku.

Votruba. Nemůžu, nemám čas, až podruhé! (Chce se mu vytrhnout.)

Straka. Musíš mít čas, když ouřad s tebou mluví. — To víš, já mám dceru —

Votruba (mrzutý). To je možné —

Straka (drží ho pořád). A tvá sestra Kordula —

Votruba. Je stará figura —

Straka. Má syna, a má dcera Dorotka —

Votruba. Je kachna —

Straka. A tvůj synovec Náciček —

Votruba. Je mezek —

Straka. Dobře se k sobě hodí —

Votruba. A já tě hodím do nádržky!

Straka. Neskákej mi do řeči a počkej!

Votruba. Počkej jen sám, a přijď podruhé.

Straka. Musí to být a punktum. Já jsem —

Votruba. Starý pleskal —

Straka. Napsal sám a sám krásnou řeč a obě tyto dítky budou ji hubou držet, a v rukách kytky; když dítky budou mou řeč odříkávat —

Votruba. A já bych přál, aby tobě již poslední hodinku odříkávali! Pusť mne, já mám doma zamilovaný párek, mám z toho starost, div že se mi hlava nerozskočí. (Vytrhne se Strakovi a odběhne do mlýna.)

Straka (sám). Hehehe! tomu nedá zase žárlivost pokoje, hehehe! ten starý blázen, kdy pak přece přijde k rozumu a řádnému náhledu. Takový starý kostroun, a nedá si ještě pokoje; láska mu zavadila o mozek, hehehe! O mne také láska zavadila, ale ne k holce, nýbrž k plecháči. To je přece láska rozumnější, v tom není jistě tak mnoho klamu a šalby, jako se to při lásce k holce stává. Holka slibuje ale nevyplní, je nevěrná; plecháč ale, když je plný, slibuje, neošálí a nesklame nikoho, a vylévá ze sebe tekutiny, jakých si člověk jen přeje. A láska k takovému plecháči je ta pravá láska, jinou ani nechci znát. (Odejde.)

4. Enšpigl (vyjde z levé strany). — Vchodní píseň.

Kdo zdarma chce dny hezké vést,
ten z chytra to musí vyplést;
sto tolarů činže a za dřevo dát,
toť snadno pak v pokoji u kamen spát,
a za stravu, za šaty vydat peněz,
i blázen jich vyhází jako želez;
však bez groše lepší je zvyk,
a k tomu je třeba kubík.

Ano, co pak máme na tom bídném světě, když nemáme peníze! Tak volá každý, kdo nemá filipa, to je každý hned jako zmoklá slepice, a proč? — poněvadž si neví rady, není kubík jako já! To já jsem již jiný chlapík; když mám kapsu prázdnou, neztrácím naději, neboť vím, když není dnes, bude zítra, musíme si ale umět pomoct. Já rejdím pořád po světě, mám plné ruce práce, lehké práce, ale výnosné. Mé dílo je zamilovaným pomáhat, skrblíky šidit a staré panny za blázna mít. Toto poslední nejraděj dělám, poněvadž je to nejvýnosnější. Kamkoli přijdu, mohu všude své řemeslo provádět, všude najdu lidi takové, jakých potřebuju, i v té nejmenší vesnici; neboť kdyby v ní žilo jen 100 obyvatelů, tedy jsou mezi nimi 3 lichváři, 4 skrblíci, 8 karbaníků, 14 ožralců a 71 zamilovaných.

(Hluk ve mlýně.)

Votruba (ve mlýně). I ty spropadený holobrádku, já tě naučím, tajné schůzky zde mít!

Enšpigl. Co to? Tajné schůzky, hura! Naše pšenice květe.

Hynek (ve mlýně). Ale pantáto, nechte si vysvětlit, já jsem vrchnostenský myslivec.

Votruba (tamtéž). Co — myslivec, nemyslivec, můj dům není žádná myslivna, a je-li tam něco k zastřelení, zastřelím si to sám. — A teď půjdu a tu lehkomyslnou holku zavřu někam do sklepa.

Hynek. To bych vám neradil.

Votruba. Poradil jen sobě sám, jak by se odtud se zdravými zády dostal, neboť začnou-li mu zamilované pletky kotrbu mást, tedy si vzpomněl na mou čeládku. (Odejde do mlýna.)

Hynek (zůstane zamyšleně stát).

Enšpigl (předstoupí a počne s pathosem). Ubohý, z domu vyhozený mládenče —

Hynek. Co je vám do toho?

Enšpigl. Do toho vyhození nic, to je pravda.

Hynek. Já nevím, mám-li se zlobit —

Enšpigl. Ženit se máte, a mlynář ať se zlobí, až pukne jako žalud.

Hynek. To se snadno řekne.

Enšpigl (mluví po něm). To se snadno řekne, — o vy zamilovaný blázinku, co pak vám zvodnatěl mozek? — to se snadno řekne, a ještě lehčej provede. Prohledněte si kroniku mého života, najdete-li tam, že jsem něco takového pokazil, tak mně vynadejte kulibr!

Hynek. Ale kdo pak jsi?

Enšpigl. Já? — Enšpigl.

Hynek. Jakže, tys ten darebák, tys ten tulák, ten ničema — ten —

Enšpigl. Ano, tys ten, tys ten, tys ten — jak vidím, znáte mě podle celé mé titulatury.

Hynek. Nu, a jak pak bys to navlíkl, abys mi pomohl?

Enšpigl. Jak bych to navlíkl? já nepotřebuju nic navlíkat; v tom mám prakci. Má práce je zamilované sváděti, a staré ženichy podváděti.

Hynek. Mluv šibale, je ti co věřit? byl bys s to mně pomoct?

Enšpigl. Za peníze udělám všecko.

Hynek. Zde vezmi prozatím — (vyndá z tobolky papír) tuto pětku.

Enšpigl. Tak, ta půjde co závdavek ad kapsarum. — Řekněte mi tedy, má vás ta panenka opravdu ráda?

Hynek. Právě mně Lenka lásku slibovala, když nás starý mlynář překvapil.

Enšpigl. To bylo asi nemilé překvapení, to je vidět na těchto bílých důkazech. (Ukazuje na zaprášený kabát, vyndá kartáč a čistí ho.) Vidíte, když se láska mlynářství učí, musí člověk nosit kartáč při sobě; víte, ono je to dobré k vůli lidské hubě.

Hynek. Nech žertu a jdi k cíli. Dopomůžeš-li mně k Lence, dobře se ti odměním, neboť budu ten nejšťastnější člověk na světě. (Odejde na levo.)

Enšpigl (sám, mluví po Hynkovi). Neboť budu ten nejšťastnější člověk na světě. — Tohle je láska, až mu hraje bandurská v hlavě. — Ale nic nedělá! Tobě, mladíku, pomůžu, jako mnohým jiným jsem pomohl, buď ubezpečen; a tomu starému posadím kapitální rohy na hlavu, že by si přál, aby se mu spíš o pekle něco zdálo, jako mně nedávno.

PROMĚNA.

Světnice ve mlýně.

5. Nácek — (Vchodní píseň.)

K vítání na průvod se rádo chodí,
své dítky tu lid na okázku vodí;
mně koupila maminka sváteční šat,
v těch starých jsem válel a pral se u vrat.
Teď musí se Nácíček na pozoru mít
[A nesmí se umazat
sic by byl bit.]

Náš pán tu moc krásného neuhlídá,
nejdříve jdou holky a pak s hochy já,
a kdyby mě viděl, ach jak bych se měl,
on vloni při zkoušce mě taky viděl,
nic jsem sic neuměl, on přece řek,
[Že ze mě vyroste
dost velký mezek.]

Já budu zas mezi všemi dětmi ten nejkrásnější bubínek. Maminka povídala, že již v tom všedním šatě tak pěkně vypadám, jak pak teprv v tom svátečním; a teprva až budu květinami ozdoben, to budu vypadat jako andělíček.

Votruba (za scenou). No počkej, ty zatrolená, lehkomyslná holko —

Kordula. Ale bratře —

Lenka. Ale pantáto —

Nácek. Hrr! už zas rámus! to už není k vydržení, tak slavný den, jako dnes, musí být zase mrzutost. — Ta myslivecká historie nemá konce; až já budu velkej, já to spravím. A co pak má ta holka na tom myslivci, já bych ho nechtěl. Mlynář je přece lepší, to si může udělat člověk koláče a buchty, kdy se mu zlíbí. (Za scenou křik se opakuje.) Mně se zdá, že ta domácí bouře až sem se vztahuje.

6. Votruba. Lenka. Kordula. Předešlý.

Votruba. Sem pojď, ty nezvedená —

Lenka. Ale co pak jsem zas udělala?

Votruba. A ty se ještě ptáš, ty hříšné stvoření? zradilas mne, prodalas mne, tvého ujce, tvého poručníka!

Nácek. Ručníka.

Votruba. A teď je tomu konec! Jestli mně dobrovolně ruku nepodáš, tak tě zavřu na 14 dní při chlebě a na 14 dní při vodě do sklepa.

Nácek. To nejde, chleba a vodu ji musíte dát najednou, sice by lekla.

Votruba. Ať třeba lekne jako ryba.

Lenka (pláče). Já nešťastné stvoření, že jsem tak brzy rodiče ztratila.

Votruba (povoluje). No Lenčinko, jen si dej říct a povol —

Lenka (se od něj odvrátí).

Kordula. Tys tuze měkký, bratře.

Votruba (opět zlostně). Máš pravdu, sestro Kordulo, nyní nepovolím a kdybych

měl srdce měkké jako rozhřáté máslo, nepovolím, a nedám ji žádnému jinému za ženu, než sám sobě.

Lenka. A já svou ruku a své srdce nezadám žádnému jinému, než Hynkovi.

Nácek. Ta má tvrdou palici! Taková může se jen v Čechách najít, ani v Evropě dále, ani v Americe, ani v Asii, ani v Africe, ani — ani v paprice.

Kordula. Milý bratře, teď to konečně musíš uznat, že to s tebou žádný tak dobře nesmýšlí, jako můj Náciček.

Votruba. I jdi mi k šípku s tím trulantem!

Nácek. Trulant, já trulant? Chce mě pan strejček s tím trulantem špičkovat?

Votruba. Drž hubu!

Nácek. Když my dva takhle vedle sebe stojíme, to je tak, jako by dva pytle mouky vedle sebe stály. V tom jednom je zadina a v druhém vejražek; zadina, to je ta hrubá, po té se žádný neptá, ale vejražek, ta je lepší, lidé se o ni perou; proto jdu a nechám zadinu i otruby stát, — pojďte, maminko. (Odejde s Kordulou.)

Votruba (chce na Nácka). I ty mezku — to ti nedaruju, jen počkej. — A ty, Lenoušku, jdi zas do své komůrky a všecko si pěkně rozvaž. Vidíš, já s tebou tak pěkně zacházím a ty mně mou poručenskou péči tak špatně splácíš. (Chce ji políbit.)

7. Enšpigl (v mlynářských šatech). Předešlí.

Enšpigl. S dovolením, může člověk vejít?

Votruba (se lekne). Co to? (Zlostně.) U čerta, samé výtržnosti!

Enšpigl. Jestli že vytrhuju, přijdu později.

Votruba. Jen dál, co chcete?

Enšpigl. I až pozděj!

Votruba. No, půjde nebo nepůjde?

Enšpigl (předstoupí.) Tak, tu jsem.

Votruba (pro sebe). To je podivný člověk. (Nahlas.) Co pak je zač? co chce?

Enšpigl. Kominík nejsem, to může pan otec na první pohled poznat; a poněvadž jsem slyšel, že potřebuje pan otec práška, a já co prášek potřebuju pana otce, tedy ať mě co práška pan otec přijme do díla a tak nám bude oboum spomoženo.

Votruba. Kde má vandrovní knížku?

Enšpigl. Vandrovní knížku? — Kde pak mám vandrovní knížku? — Ah, již vím, s tou se mi stal pěkný špektakl. Včera, jak víte, byla bouřka, a já byl v širém poli, tu začla ta bouřka a já jsem si sed pod jeden ukrutánský strom. A co byste neřek, tu najednou udeří do stromu hrom, strom hoří a já nic nevěděl, nebo jsem se zrovna koukal do vandrovní knížky; chtěl jsem spočítat, u kolika mistrů jsem tenhle měsíc pracoval. Najednou slítne hořící větev dolů, já zrovna strčil knížku do šosu, šos od té větve chytne a knížka shořela s sebou.

Votruba. To je mi líto, ale bez výkazu nemohu přijmout žádného.

Enšpigl (potají k Lence). Mně sem posílá pan Hynek.

Lenka. Jak?

Votruba. Co je to tam za šepty?

Enšpigl. I nic; já jen prosím tu mladou panímámu, aby se u pana otce přimluvila.

Votruba. Hehehe! panímámu! Slyšíš, Lenoušku, jak se to hezky říká, panímámu. Ne, ne, on se mýlí, my ještě nejsme muž a žena.

Enšpigl. Že ne, to je škoda; nebo jak vy se k sobě hodíte, opravdu jako kanárek a dudek. A proč jste se ještě nevzali?

Votruba. Inu já bych rád, ale ona nechce.

Enšpigl. Že nechce? — no tohle je pěkné. Já bych chtěl jen proto holkou být, abych si mohl takového mlynáře vzít. Jestli že se panence pan mlynář nelíbí, tedy si nechte zemlít jiného, lepší přec nebude; odpusťte, pane otče, že tak mluvím, ale já to nemohu vystát, když je holka tak tvrdohlavá. —

8. Kordula. Předešlí.

Kordula. Bratře, chceš-li mít pozejtří svatbu s Lenkou, musím to ještě dnes vědět. Milostivá vrchnost tu bude co nevidět, Náciček šel na zvonici se podívat, jestli se už blíží.

Votruba. I dej mi pokoj! (K Enšpiglovi.) Nemáš sice žádné vysvědčení, zdáš se ale hodný být, 14 dní to s tebou zkusím; a ty Lenoušku, (strká ji na pravo do dveří) jdi holečku jen do své komůrky. — Tak —

Lenka (odejde).

Votruba (odejde prostředkem).

Enšpigl (sám). Domácího psa jsem již vykousal, teď ještě domácího draka. —

Jak na mě hledí, jako pudlík na telecí kýtu.

Kordula (již chvíli naň hleděla). Můj bratr je tuze lehkomyslný, že bere lidi do práce bez všeho vysvědčení.

Enšpigl. Ale já jsem své věci přesvědčen, nebo — (zamilovaně na ni hledí) nebo byl bych snad již prozrazen?

Kordula (se lekne). Prozrazen?

Enšpigl. Ano, prozrazen. (Vezme ji za ruku.) Nebo věz, tyto šaty jsou pouhá maškaráda, abych se do mlýna dostal. (Postaví se pyšně.) Já jsem rytíř!

Kordula. Rytíř?

Enšpigl. Ano, rytíř Košťál z Košťálovic, pán na Zelníkově a Kapustovicích.

Kordula. A z daleka?

Enšpigl. Až — odtamtud — dole, dole, z Trenčína. — Já byl daleko v Konštantinopoli, Neapoli, Bramboropoli, až za Vokurkovem nedaleko Salatovic, odtud nejméně dvě stě milionů mil tam dole, a všude jsem slyšel o krásné schovance mlynáře Votruby v Doubravicích.

Kordula. On se mýlí, já nejsem schovanka, já jsem sestra mlynáře, Kordula.

Enšpigl. Kordula, jaké to krásné, libozvučné, nebeské jmeno! O, že nemám takovou sestru Kordulu! Jak bych byl šťasten!

Kordula. Ale vždyť mu říkám, že se zmýlil.

Enšpigl. Ve jménu ano, ale ne v kráse. Mladší může ta druhá být, to je pravda, ale což je mladost proti zralosti věku, proti těm krásným ústům, proti těm tisícerým nebeským vráskům na obličeji! Jak krásně se ty spanilé tahy v těchto spanilých tvářích vyjímají! O Bože, Bože, co já již pro mou lásku vytrpěl! Zde u tvých nohou spanilá panno klečím a dříve nevstanu, až mě vyslyšíš! (Klekne.)

Kordula. Prosím vás, vstaňte, vstaňte — (pro sebe) ach jak jsem šťastna, takhle ještě žádný se mnou nemluvil, žádný přede mnou neklečel. — (nahlas) jen prosím vás vstaňte, kdyby někdo přišel a nás viděl — (pro sebe) já jsem celá zaražená!

Enšpigl (pro sebe). Já bych ji hned dorazil. (Nahlas.) Ne, ne, nevstanu, mé rozvité poupátko, a kdybych měl u vašich nohou zahynout.

9. Nácek (přiběhne). Předešlí.

Nácek. Maminko, maminko, milostpán jede! (Lekne se, když vidí Enšpigla klečet.) I jemináčku, náš nový prášek klečí před maminkou!

Kordula. No, co si tak přiletěl, jako by někde hořelo?

Nácek. Ale co pak je to, mamince tváře hořejí jako krůtě nos.

Enšpigl (pomalu vstane a vezme Kordulu za ruku). Je to tvůj synáček, ušlechtilá panno?

Kordula. Já jsem vdova.

Enšpigl. A je tomu chlapci více než 7 let?

Kordula. Nu, tuze mladý již není.

Enšpigl. A já tě doufal co pannu nalézti. (Pustí její ruku.) O Kordulo, Kordulo, proč si mi tohle učinila? (Odejde tragicky.)

Nácek. Ten člověk je 5 minut v domě a už musel něco udělat, že klečel před maminkou. Co pak vám udělal, maminko?

Kordula. Mezka, jako ty jsi.

Nácek. To se ví, strejček mi to také pořád říká, že jsem mezek. Co pak nejsem, maminko, váš syn? Kdybych byl mezek, byl bych aspoň potřebné stvoření a strejček by mě měl rád, že bych byl užitečný. (Za scenou se volá: Vivat!) Milostpán jede, pojďte, maminko, slavnost počíná.

(Venku: Vivat!!)

Nácek a Kordula (odběhnou).

PROMĚNA.

Ozdobená náves.

10. Straka. Votruba. Nácek. Dorotka. Lenka. Kordula. Doubravický. Lid obojího pohlaví.

Všickni. Sláva, Vivat!

Doubravský. Děkuji vám, milí přátelé, děkuji za toto srdečné uvítání: neboť se přesvědčuji o vaší věrné lásce a oddanosti ke mně a buďte ubezpečeni, že vždy vám nakloněn zůstanu.

Lid. Vivat, vivat! ať žije náš milostivý pán!

Doubravský. A nyní jděte do zámku, tam je vše připraveno k vašemu veselí. (Zhlídne Straku.) Aj, dobrý den, můj starý příteli Strako!

Straka (se nesměle kloní). Nejponíženější, k službám nejpovolnější — (k Dorotce) začni —

Dorotka (nesměle a se strachem). Hned pantáto —

Straka. No, začneš-li, nebo nezačneš —

Dorotka. I ano, pantáto. (Počne s tremou deklamovat a dělá nemotorné gesta.) Z dalekých krajin přišel jste, pane, teď zámek váš prázdný nezůstane. Dlouho jsme —

Straka (napovídá). Koukali —

Dorotka. Koukali —

Straka. Sem a tam —

Dorotka. Sem a tam —

Straka. Trochu lepší rukama házej!

Dorotka (s pláčem). Ale tak pak mě pořád neškubejte, pantáto.

Straka. Budeš odříkávat, nešťastná.

Dorotka. Ano, vždyť mě celou zmatete.

Straka (zlostně). Jako dřevo je ta holka!

Dorotka. Jako dřevo je ta holka!

Straka. Krk ti zakroutím, až přijdeš domů.

Dorotka. Krk ti zakroutím, až přijdeš domů. (Plačtivě.) Tak pak mě pořád netahejte, vždyť mně celé šatičky zmačkáte!

Nácek. Strejčku, já tu řeč umím od samého poslouchání, já to odříkám.

Straka. O ty outočiště v potřebách, jen hezky agiruj rukama a dej pozor!

Nácek. Z dalekých krajin přišel jste, pane, teď zámek váš prázdný nezůstane, dlouho jsme koukali sem a tam, žádný však nevěděl kudy kam. Vaše dlouhá nepřítomnost způsobila nám velkou žalost, víc než půl leta je tomu, co jsme vás čekali domů, a když jste se byl nevrátil, byl by nás zármutek skláti1, štěstí a štěstí — a — a — a to je spropadené neštěstí — (pláče) já nevím kudy dál!

Straka. O pane na nebi, že necháš takové tvory na tom světě žít!

Doubravský. Dost, již dost!

Straka. Račte dovolit, Náciček má ještě zpívat, by se to první číslo napravilo.

Nácek. Teď přijde moje arie!

Doubravský. Tu pochoutku si necháme na podruhé.

Nácek. Kdy se bude líbit; jen mě račte zavolat, až vám bude dlouhá chvíle.

Doubravský. Vás, milý Strako, očekávám dnes k obědu.

Straka (s poklonou). Já bych k vaší milosti bez toho přišel. Ale směl bych vaší milosti prosit o dovolení, abych nechal ještě Vivat provolat?

Doubravský. I pro mě!

Straka. Lidičky, křičte Vivat!

Všickni. Vivat!

(Hudba hraje intrady.)

Doubravský (odchází mezi křikem, všickni za ním).

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Pokoj v zámku.

Doubravský (sám).

Doubravský (sám). Musím se v skutku přiznat, že mě to přivítání znamenitě překvapilo a za to starému Strakovi notně budu připíjet. (Hledí oknem.) Aj, tam právě jde Hynek, hlavu skloněnou jaksi v myšlénkách pohroužen; co mu asi schází? — Zdá se, že přichází sem — nu dobře — zeptám se ho, snad mi bude možno jemu pomoci.

2. **Hynek** (vejde prostředkem, smutný). **Předešlý**.

Doubravský. Aj Hynku, co znamená tvé truchlení? Svěř se mi, již dávno jsem si přál za tvé věrné služby se ti odměnit. Prohrál jsi snad — nu, snad nebude to suma tak veliká, já ji nahradím.

Hynek. Díky, milostivý pane, mne stíhá neštěstí takové, jaké se nedá tak lehce přemoci.

Doubravský. Nebo jsi zamilován? Slibuji ti místo polesného, budeš pak potřebovat paní polesnou — o nevěstu a bohaté věno se ti postarám — nebo jsi si již něco vyhlídl?

Hynek. Což je o to? ale její poručník, bohatý mlynář Votruba, si ji chce sám vzíti.

Doubravský. Jakže, ten starý mrzutý plesnivec nedá si ještě pokoje?

Hynek. Já skládám svou veškerou naději v jistého člověka a ten —

Doubravský. A kdo je to?

Hynek. Jistý Enšpigl.

Doubravský. Jakže, ten je zde? Toho člověka přál jsem si dávno vidět.

3. Enšpigl (taktéž prostředkem). Předešlí.

Enšpigl. Nejponíženější služebník, milostivý pane, pak se pořád máte, co děláte, že se nedáte tak dlouho vidět?

Doubravský. Ty mě znáš?

Enšpigl. Jak pak ne, vždyť je to stará známost; víte, bylo to v Praze tenkrát — inu, víte tenkrát, já stál před resoursem drvoštěpů vedle pošty na Poříčí, proto že mě odtamtud vyhodili; Vaše milost jela okolo a tuze laskavě se na mě podívala.

Doubravský. A to je ta celá známost?

Enšpigl. Ano, a můžete být na to pyšný, nebo já se nerad s každým špiním. — Ale je pravda — já mám na milostpána ještě malé požadování; (prohledává kapsy) škoda, že nemám mou dlužní knížku s sebou.

Doubravský. Jak to?

Enšpigl. Víte, když Vaše milost tenkrát okolo mě jela, tak se na mě usmála, tak, jako by mně chtěla 10 dukátů darovat; já jsem si myslel, ten má poctivou tvář, tomu můžeš počkat. Tak jsem si vás zapsal do knížky. Ale milostpán je taková šelmička, že se nedá ani vidět.

Doubravský. Tak, tys šibal, jak z tvých mnohých kousků, o kterých jsem slyšel, se dá předzvídat. Ale tvé přání má být vyplněno, zde vezmi (podává mu sáček).

Enšpigl. Ah, děkuju poníženě, děkuju; (pro sebe) ten platí dluhy, ani ho nepotřebuje člověk žalovat.

Doubravský. A jestliže pomůžeš mému Hynkovi k nevěstě, dostaneš více, a budeš-li chtít na mém panství se usadit, já tě zaopatřím.

Enšpigl. Děkuju, milostpane, snad upotřebím vašeho nabídnutí. Co se týče záležitosti pana Hynka, to se nestarejte, v tom jsem mistr.

Doubravský. Jen ať nic nevyvedeš co by mohlo Hynkovi škodit. Já též ve svém mládí mnoho takových kousků vyvedl.

Enšpigl. Proti mým to není nic.

Doubravský. Možná, teď mne ta věc dvojnásobně zajímá, já budu též jednat, pak uhlídáme, či schopnosti našeho Hynka k cíli přivedou. Zatím s Bohem! (Odejde na pravo.)

Enšpigl. Poníženě ruku líbám!

Hynek. Není-liž to nejlepší pán na celém světě? — Teď ale mluv, učinil jsi již něco pro mne?

Enšpigl. Prozatím jsem započal, jsem teď práškem ve mlýně mlynář a jeho sestra jsou mi nakloněni a tak vám zajisté příležitost co nejdříve zjednám, s pannou Lenkou se sejít.

Hynek. Ale jak pak? Vždyť se nesmím k mlýnu ani přiblížit.

Enšpigl. To je má starost! Já bych musel být kaňhal, kdybych to nedovedl.

Hynek. Jednej jak se ti líbí, jen rychle, to ti povídám, bych k žádoucímu cíli přišel, neboť jak víš, já bych se utrápil, kdybych Lenku zase brzy nespatřil! (Odejde prostředkem).

Enšpigl. I jen jděte, vy zamilovaný blázinku, jakého tu obávání, on zamilovaný až k zbláznění, ona také zamilovaná, mlynář tvrdohlavý a hloupý, — to bych nesměl se nazývat Enšpiglem. Nejdřív musím starou Kordulu hodně vyvést, pak půjde všecko; nikdo by tomu nevěřil, že je možno tak starého draka, jako je Kordula, tak za blázna držet, to nám podává největší důkazy, že je takřka každý člověk samolibec, je rád, když se mu lichotí. (Odejde.)

PROMĚNA.

Světnice ve mlýně.

4. Lenka. Nácek. Baruška (vcházejí prostředkem).

Lenka. Ale Nácku, což pak mě všude pronásleduješ, nemůžeš mě nechat chvíli na pokoji?

Nácek. Já musím dávat na tebe pozor, maminka mi to poroučela.

Lenka. Ne, to ti neporoučela, ty mě ale chceš zlobit, protože jsi kluk zlomyslný!

Nácek. Já to řeknu mamince, že mi nadáváš. — A aby si o tom věděla, i kdyby mně to maminka neporoučela, tedy mě naše blízké přátelství k tomu nutí, pannu Lenku držet na uzdě.

Baruška. Arci, proto že je to přátelství tak blízké?

Nácek. To se ví, schovanka její matky byla kmotrou mých nevlastních bratranců, jejích švagrových vňučka.

Lenka. Já budu pana strejčka prosit, aby ti ze samého přátelství notně záda vymlel.

Nácek. Maminka mě nedá.

Lenka. Pojď sem, Baruško, mě píchá tuhle špendlík.

Baruška (byla již dříve Lence psaní ukazovala). Hned, panno Lenko.

Nácek (vstoupí mezi ně). O ne tak, však já vím, co pannu Lenku píchá. Baruška jí chce bezpochyby nějaké psaníčko od toho zelenáče podstrčit; já dnes ráno viděl, jak s ním za mlýnem rozmlouvala, o mě tak lehce neošidíte, jako pana strejčka.

Baruška. I co pak vám napadá, pane Nácičku. I jemináčku, co pak jste to dělal, vždyť máte celý kabátek vzadu zaprášený, kdyby to tak maminka viděla.

Nácek (se lekne). Já že jsem zaprášený, a kde pak?

Baruška. Tuhle na zádech, pojďte sem. (Dělá jako by ho oprašovala, zatím mu zastrčí za límec psaní). Tak, teď je zas čistý.

Nácek. Mně se zdá, že mě máte za blázna.

Baruška. I co vám to napadá, zeptejte se panny Lenky.

Nácek. Podívej se, Lenko, mám něco na zádech?

Lenka. Ovšem že (poklepává ho a vezme psaní a schová je). Tak už je to pryč.

Nácek. Ale já se živou mocí nevím pamatovat, kde bych se byl zamazal.

Lenka. A teď půjdu trochu do své komůrky.

Nácek Já půjdu s tebou.

Lenka. Jak? ani tam bych před tebou neměla pokoje?

Nácek. Já musím dávat pozor jak dýcháš, jak očima mžouráš, maminka a strejček mi to poroučeli.

Lenka. Jen si zůstaň zde, rozumíš! (Odejde v pravo.)

Nácek (chce za ní).

Baruška (ho zdrží). Ale kam pak chcete, pane Nácičku, co pak se mne bojíte?

Nácek. Já? A proč bych se bál?

Baruška. Byl čas, že jste si přál, se mnou být o samotě.

Nácek. Ale tvá neupřímnost a upejpavost mne zas odstrčila. —

Baruška. A mohla jsem jinák, já ubohá děvečka?

Nácek. A teď můžeš, ty upejpavá děvečko?

Baruška. Vidíte, pane Nácičku, já vás měla vždy ráda, a teď v tom novém šatě se mi teprv líbíte.

Nácek (prohlíží se). Konečně přece moje vnady nad tvou upejpavostí zvítězily?

Baruška. Ach, pane Nácičku, tady vám to nemohu říct.

Nácek. Tak, tedy někde jinde?

Baruška. Tady jsou pořád lidé na blízku a já se bojím.

Nácek. Víš-li co, v kuchyni pod komínem, kde koště stává, tam na mě počkej.

Baruška. Ale přijďte hezky brzy za mnou (odejde prostředkem).

Nácek (sám). O jemináčku, na mě čeká láska. To je divné, každý říká, že je láska trápení, a přec se každý nechá od ní dobrovolně trápit. Co pak není proti takovému laskavému trápení žádný recept, to bych rád věděl; on mi jeden z mých známých, ten je asi o 14 dní starší než já, říkal, že prý zná jeden lék proti tomu, a ten se prý jmenuje „ženidlo". Já se musím zeptat maminky, co to je za lék, ta to bude jistě znát. A teď honem za Baruškou, ta už bude na mě čekat. (Odejde prostředkem).

Lenka (vyjde). Můj Hynek mi píše, že se sem tajně do mlýna dostane, a se mnou se poradí, jak bychom mlynáře podvedli. Jen kdybych mohla dříve s práškem promluvit.

5. Kordula vede Nácka za ucho, za nimi Baruška prostředkem.

Kordula. Jen sem pojď, ty nezvedený kluku.

Nácek. Já za to nemůžu, ona mě lákala.

Kordula. A tebe, ty lehkovážná osobo, na minutu z domu vyženu.

Baruška. Co pak můžu já za to, že mě pořád pronásleduje? (Odejde.)

Nácek. To není pravda, ona mě lákala.

Lenka. To mohu já dokázat, že za Baruškou pořád leze. —

Kordula. I ty jenom mlč, ty jsi taky taková. — A ty kluku, jestli se ještě jednou opovážíš — (počne ho vyplácet).

6. Votruba. Enšpigl. Předešlí.

Votruba. Co pak je to tady za povyk?

Nácek. Maminka mě chce bacat.

Votruba. To má dobře.

Kordula (zahlídla Enšpigla). Jak na mě ten rytíř pořád kouká.

Votruba. Ty sestro — sestro Kordulo, což pak neslyšíš?

Kordula. I slyším, co pak chceš?

Votruba. Jdi se podívat trochu po hospodářství, ňák všecko zanedbáváš.

Kordula. Již jdu? Ani okamžení nemohu s mým rytířem být o samotě. (Odchází a posílá Enšpiglovi hubičky.)

Votruba (zahlídne ji). Půjdeš-li, nebo jsi se zbláznila?

Kordula. No, no, vždyť již jdu! (Odejde prostředkem.)

Nácek. Já nemohu pochopit, proč asi maminka pořád očima kroutí.

Votruba. Co pak se to jen na zámku děje, že žádají tolik mouky najednou.

Enšpigl. No, pane otče, dostanu konečně přece něco k práci?

Votruba (podá mu listinu). Zde máš a podívej se do mlejnice, jest-li je tam tolik foroty.

Enšpigl (vezme list). Dobře, pane otče. (Odejde prostředkem.)

Votruba (k Lence). A ty Lenoušku, jdi zas do své komůrky.

Lenka. Jen abych byla pořád zavřena (odejde v pravo).

Votruba. Lenka se stydí — dobré znamení. (K Náckovi.) A ty Nácku, co pak jsi dnes dělal?

Nácek. Já — nic. (Odchází.)

Votruba. A kam jdeš?

Nácek. Jdu si trochu odpočinout.

Votruba. Tady zůstaneš a dáš pozor, aby Lenka nevyšla. —

Nácek. Taky dobře.

7. Dva sloužící ze zámku přivalejí sud.

Votruba. Co je to?

První sloužící. To je sud a patří do zámku. Máte ho do zejtřka vejražkovou moukou naplnit.

Votruba. Sem přece nepatří, doneste ho do mlejnice.

První sloužící. To nám milostpán neporoučel, já jsem rád, že je zde, ostatní jsem vyřídil, tedy s Bohem, pane otče. (Oba sloužící odejdou.)

Votruba. Spropadení taškáři, aby vás kat spral, teď musím do mlejnice pro lidi, aby ten sud odtud odnesli (odejde).

Nácek. A já abych tu stál jako na ztracené vartě. — Co pak asi Lenka dělá (kouká se klíčovou dírkou).

Hynek (pozvedne víko a vystrčí ze sudu hlavu). Vše jest ticho, teď budu moci pohodlně s Lenkou promluvit.

Nácek (se obrátí, a zahlídne Hynka). O jemináčku!

Hynek. Proklatě! (schová se).

Nácek. Jemináčku, myslivec je v sudě, pane strejčku!

Hynek (zase vstane). Budeš mlčet, musíš dělat takový povyk, hloupý kluku!

Nácek (křičí). Já nejsem žádnej kluk, já už dostal za vyučenou! Pane strejčku, raubíři, zlodějové, pomoc, pomoc! (Odběhne.)

8. Enšpigl. Předešlí.

Enšpigl. Co pak se tu děje?

Hynek. I byl jsem trochu neprozřetelný a ten kluk mě viděl.

Enšpigl. To jste byl notně hloupý, teď honem se někam skryjte.

Hynek. Ale kam?

Enšpigl. Sem do té skříně, honem! Již jdou.

Hynek (vleze do skříně).

Enšpigl. A teď buďte moudřejší!

9. Nácek. Předešlí.

Nácek. Strejček tu hned bude, on šel jen pro čeládku.

Enšpigl. A proč pro čeládku?

Nácek. Na toho myslivce, co v sudě sedí.

Enšpigl. V sudě? To není možná.

Nácek. Vždyť jsem ho tam sám viděl.

Enšpigl. Na toho se musím podívat (vyzdvihne víko). Ale vždyť tu není?

Nácek. Co by to bylo?

Enšpigl. To se zajisté panu Náčičkovi něco zdálo.

Nácek. Nic nezdálo, já ho viděl.

Enšpigl. Ale vždyť by se sem nevešel.

Nácek. Že nevešel? Vejdu já se tam, neřku-li taková zelená kamizola (skočí do sudu).

Enšpigl. Sedí se tam dobře?

Nácek. O tuze dobře (sedne).

Enšpigl (zavře víko). Tak, teď si tam jen seď.

Nácek. Žádné hlouposti, já to řeknu, otevřte!

10. Votruba a chasníci.

Votruba. Kde pak je ten zelenáč!

Enšpigl. Zde pane otče, já ho držím (drží víko).

Nácek. Otevřte! otevřte!

Votruba. To je prožluklá čeládka, teď se chopte sudu, a odvalte ho zrovna k milostpánovi do pokoje, aby věděl, co má za čeládku v domě okolo sebe.

(Chasa vezme soudek a valí ho.)

Nácek (křičí). Otevřte!

Votruba. Jen pryč s ním!

(Ouona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Pokoj v zámku.

1. Doubravský. Nácek (v sudě).

Doubravský (vychází z pravé strany). Jsem věru žádostiv, jak daleko Enšpigl svou chytrostí záležitost Hynkovu přivedl.

Nácek. Otevřte! otevřte! (vyrazí víko).

Doubravský. Co to znamená, kdo je v sudě?

Nácek. Bodejž vám papoušek nos vyklubal, vy darebáci! — I jemináčku, náš milostpán!

Doubravský. To je jistě čtveráctví Enšpiglovo. Jak pak sem přicházíš?

Nácek. Oni mě sem přivalili (vyleze).

Doubravský. Sloužící!

První sloužící (vyjde). Poroučíte milosti?

Doubravský. Odval ten sud.

Sloužící (odvalí sud).

Nácek. Milosrdenství! (klekne).

Doubravský. Čeho se bojíš?

Nácek. Pardusu.

Doubravský. Proč pak?

Nácek. Proto, že Vaše milost se škaredí!

Doubravský. Tys bláhový.

Nácek. Když se vaše milost na mě nehněvá a nejste s těmi darebáky srozuměn, tedy prosím pomstu! pomstu!

Doubravský. Ale proč!

Nácek. Ve mně je uraženo celé člověčenstvo.

Doubravský. Jak to?

Nácek. Ta celá věc je tak, pak ale pomstu, pomstu! Myslivec Vaší milosti byl v sudě, já ho viděl.

Doubravský (se směje).

Nácek. Volám právě strejčka, v tom přijde Kašpar, ten náš nový prášek, a ten mně nechtěl věřit, že by se do sudu člověk vešel; já tam skočil, shýbnul jsem se, on zavřel víko a nechal mne sem dovalit.

Doubravský (se směje).

Nácek. O to není k smíchu, nechte vy se odtud do mlýna v sudě valit, tak dostanete závrať, že vám smích přejde jako mně. V smrtelných ouzkostech volám na Kašpara, ten ale dělal, jako by mě neslyšel. Pomstu, pomstu!

Doubravský. Nedělej povyk pro takovou maličkost.

Nácek. Maličkost, pěkná maličkost, až mám všecky žebra přeražená. Já se musím pomstít!

Doubravský. Tys mezek! (Odejde.)

Nácek (sám). To se ví, mezek. To není z jeho hlavy. Všickni se umluvili, nebo jak vyjdu na ulici, hned každý říká: Podívejme se na toho mezka! — Ale to je jen ze záště, proto že mám bohatou maminku.

2. Dorotka (prostředkem).

Dorotka. Prosím milostpane — (spatří Nácka). I podívejme se, pan Náciček!

Nácek. I jemináčku, panna Dorotka!

Dorotka. Jste taky pozván u tabule?

Nácek. To se ví, beze mě by to nemohlo ani být.

Dorotka. A jak jste se vyrážel.

Nácek. O tuze, až to v žebrách cítím.

Dorotka. Já sem jdu pro pantátu, proto že se stmívá.

Nácek. Ten tu už není. Můžete mně posvítit s vašima krásnýma očkama.

Dorotka. I nechtě mě, já mám už oči od samého pláče jako králík.

Nácek. A proč jste plakala?

Dorotka. Když se mi všecky holky vysmívaly, že jsem špatně odříkávala ten proslov.

Nácek. Kdo pak by to mohl říci, vy jste se jen trochu zapomněla, a pak jste se trochu zakoktala. Tomu jsem zvyklý, vždyť jste jednou 26 řádků přeskočila.

Dorotka. Nic mě nemůže tak zlobit, jako když se mi někdo posmívá.

Nácek. Z toho si nic nedělejte, mě si také nabírali, ale já si myslel, jen si nabírejte, však vy si přece nic nevyberete.

Dorotka. Ale, pane Nácičku, vám taky holky nadávaly.

Nácek. A co pak řekly?

Dorotka. I já to neřeknu.

Nácek. Jen to řekněte.

Dorotka. Ony řekly, že jste mezek.

Nácek. Všecky to řekly?

Dorotka. Všecky.

Nácek. To je patrno, že se umluvily. — Víte co, já si vás vezmu za ženu, a tu se jistě přestanou smát, ony zůstanou holkama a zlostí se upláčou.

Dorotka (radostně). Co že, pane Nácičku, že si mě vezmete za ženu? — A budem se namlouvat?

Nácek. To se ví, maminka již vloni povídala, že se budu moct ženit, až budu větší.

Dorotka. To ty holky zlostí puknou.

Nácek. Až se budem vdávat —

Dorotka. Ta Líza sežloutne —

Nácek. Kytku za kloboukem —

Dorotka. Káča dostane psotník.

Nácek. A když půjdem na procházku — to se takhle povedem (vezme ji).

Dorotka. A na každou holku, co se mně posmívala, se kouknu a řeknu, o jé!

Nácek (nápodobí pýchu). To máte pravdu, jen řekněte každé holce, o jé! o jé! to bude nejlepší pomsta.

Dorotka. Na tom není taky ještě dost, to se musím umět taky na ni podívat, a to já umím! O jé! O jé! (Pyšně se kroutí; oba odejdou.)

PROMĚNA.

Světnice ve mlýně s almarou.

3. Votruba (sám).

Votruba. Kde jen asi ten kmotr Straka vězí, musím ho vyhledat, neb on mně nejlépe poradí, jak bych to navlíkl, aby si mě Lenka vzala.

4. Enšpigl (s uzlíkem vejde prostředkem).

Enšpigl. I hrome! teď jsem vběhl zas tomu do pasti.

Votruba. Nu, co je, co pak to neseš?

Enšpigl. E nic.

Votruba. Tak tedy tajemství? Přede mnou tajnosti?

Enšpigl. Nu, když musí pak otec všecko vědět, tedy ať to ví; já slyšel, že bude mít pan otec zítra zasnoubení s pannou Lenkou, a tu jsem chtěl pana otce s maškarádou překvapit, aby to bylo hodně slavné.

Votruba. Je to přece jen hodný chlapík; ale ten uzel dal sem, já ho zatím zavřu.

Enšpigl. I to to, ten musím mít sám při ruce. Ale za to, že je pan otec tak nevěřící, neměl bych mu ani říct, co ho dnes očekává.

Votruba. Co pak?

Enšpigl. Že je ale pan otec tak moc hodný, tak mu to povím. Já radím panu otci, aby dnes neposílal pannu Lenku k panské studnici pro vodu; myslivec navedl sloužící, aby ji ukradli a na zámek odnesli, že se tam s ní dá oddat.

Votruba. Jakže, to by ještě scházelo! ne, nepustím ji, musí jít Kordula.

Enšpigl. Před tou musíte dělat, jako byste nic nevěděl.

5. Kordula. Předešlí. Pak Hynek.

Kordula. Bratře, jestli chceš s kmotrem Strakou mluvit. — ach můj rytíři! (šeptá) co pak to nesete?

Enšpigl. Rytířský šat, ten obléknu, až vás za svou prohlásím.

Kordula. Ach, ten vám musí pěkně slušet.

Enšpigl. Až hanba.

Kordula (ustavičně naň hledí).

Votruba. Před ní mám dělat jako bych nic netušil — ty sestro Kordula, co pak neslyšíš?

Kordula. I ano, co chceš?

Votruba. Dnes večer půjdeš sama pro vodu.

Kordula. A proč nejde Lenka?

Votruba. To má své příčiny; teď jdi a dohlédni na hospodářství. — Slyšíš, Kordulo?

Kordula. I vždyť již jdu. Ani okamžení nemám, kde bych mohla s mým rytířem o samotě promluvit. (Posílá Enšpiglovi hubičky; odejde.)

Votruba. A já se půjdu ohlédnout po kmotru Strakovi. (Odejde.)

Enšpigl. Tak konečně jsou pryč. Pane Hynku, pane Hynku, polezte honem ven!

Hynek (vyjde z almary). Že přec jednou, již jsem se mohl zadusit!

Enšpigl. Panno Lenko, panno Lenko, otevřte!

Lenka (za scenou). Vždyť nemohu, strejček mě zavřel!

Enšpigl. A tak! vylezte tedy k okénku nade dvéře!

Lenka. Tam nedosáhnu!

Enšpigl. Tak si přistavte stůl!

Lenka. Máte dobře, tak! Už jsem nahoře!

Hynek. Lenko, Lenko, kéž tě mohu obejmout!

Enšpigl (přistavil si stůl). Budete-li pak mlčet! (Hodí po něm uzel.) Panno Lenko, zde máte mužské šaty a honem se převlečte! Kde pak je uzel?

Hynek. Zde je! (Líbá ho.)

Enšpigl. I dejte si pokoj, musíte to líbat? (Hodí uzel do okénka.) Někdo jde, — honem, — všecko do pořádku — a vy se zas skryjte!

Hynek (vleze do almary).

Enšpigl (jde do pozadí).

6. Votruba. Straka (opilý).

Votruba. Jen mi řekni, kmotře, jak můžeš tak pořád pít?

Straka (zpívá).

[Pivo, pivo, pivo červené!]
Kdo tě bude pivo pít
Až já budu v hrobě hnít?
Pivo, pivo, pivo červené!

[Ženo, ženo, ženo bublavá!]
Nač pak budeš bublávat
Až já budu v hrobě spát?
Ženo, ženo, ženo bublavá!

Votruba. Takhle zmotaného jsem tě nikdy neviděl!

Straka. Kdo ti to vyzvonil, že jsem pil? — jen počkej, až si sednu.

Votruba. No tak si sedni!

Straka (sedne si a začne spat).

Votruba. Ale prosím tě, teď nespi!

Straka. Vždyť já nespím, já jen tak očima mžourám!

Votruba. Tak poslouchej. Myslivec mně již nesmí do domu.

Straka. Máš dobře, mně také ne. (Usne.)

Votruba. No s tím dnes něco čistého svedu! Já si ho sem přivedu pro radu, a on neví, má-li hlavu nebo ne. — Ale já vím co udělám; — jed se jedem zažene! Víno pil, víno mu dám. — Kam pak jsem dal klíč od sklepa — (prohledává kapsy). Ten je od Lenčiných dveří. (Položí klíč na stůl.) Ten je od špižírny, a ten je od sklepa. Teď půjdu a natočím to nejlepší, že ho samou vůní probudí. (Odejde.)

Enšpigl (jenž byl vše pozoroval). Ten je od Lenčiných dveří, dobrá, — pane Hynku, pane Hynku!

Hynek (vyleze). Zde jsem!

Enšpigl (otevře dvéře). A vy, panno Lenko, vylezte ven!

Lenka (vyjde převlečena za myslivce.)

Enšpigl. Tak, teď vezměte klobouk pana Hynka na hlavu, panno Lenko, a vy, pane Hynku, pomozte mi kmotra Straku do pokoje odnést.

(Odnesou Straku do Lenina pokoje, zavrou dvéře, klíč dají na stůl a Hynek se zaobalí do pláště Straky, vezma pak jeho klobouk sedne si a dělá jakoby spal.)

Enšpigl. Honem, mlynář přichází! (Vezme Lenku.) Aha, dostali jsme pana myslivce! Já mu dám, panu otci chtít nevěstu krást, já se ho musím zastat! (Dělá jakoby Lenku tlouk a ze dveří strkal.)

7. Votruba (se džbánem). Předešlí.

Enšpigl (chytí Votrubu, Lenka uteče). Já ti dám, ty darebáku, pana otce podvádět!

Votruba. Co pak děláš, vždyť jsem to já.

Enšpigl. Vy? — to já nevěděl, v noci je darebák jako darebák! Právě jsem myslivce vyplatil, — an se opovážil až sem!

Votruba. Viděl jsem, Kašpare, viděl; teď mi ale pomoz kmotra zbudit.

Enšpigl. S tím dnes nic nepořídíte; bylo by lépe odvést jej domů.

8. Náček. Dorotka (s lucernou). Předešlí.

Náček. Panna Dorotka hledá pantátu!

Enšpigl. Hrome, ti mně tu scházeli!

Náček (zhlídne Enšpigla). I ty pramilionský darebáku jsi tady?

Enšpigl. Pane otče, on mně nadává; já prosím, aby se mě pan otec zastal.

Votruba. Co ty se opovažuješ mému nejvěrnějšímu služebníku nadávat?

Náček. Ale on mě zavřel do sudu.

Enšpigl. Pane otče, ten kluk neví co mluví!

Náček. Já ale vím, že mě zavřel —

Votruba. Hubu zavřeš, mezku!

Náček. Já to budu žalovat mamince!

Dorotka. Pane mlynáři, já jdu pro pantátu.

Votruba. Tady sedí a spí, vemte lucernu a Kašpar s Náckem ho povedou.

Náček. Dorko, dávej pozor!

Dorotka. Nač pak?

Náček. Jak se vedou opice, abys to věděla, až já nějakou domů přinesu.

(Vezmou Hynka a odejdou.)

Votruba (sám). Tak to jsem se s ním poradil!

Straka (v Lenčině pokoji bouchne a hubuje.) I aby do toho tisíc láter —

Votruba. Co to? V Lenčiném pokoji je snad zloděj? (Vezme klíč a otevře.)

Straka (vychází). Kmotře, tohle jsou špatné žerty!

Votruba. Prosím tě, kmotře, jak jsi tam přišel?

Straka. Co pak já vím?

Votruba. A kde je Lenka?

Straka. Co pak já vím?

Votruba. Snad se jí něco stalo? (Odejde do pokoje.)

Straka. Co pak já vím?

Votruba (přiběhne). Lenka je pryč! Kašpare! stárku! pomoc! pomoc!

9. **Náček. Dorotka. Předešlí.**

Náček. O jemináčku, tohle je rámus!

Votruba. Co je, co se stalo?

Náček. Ach to je hrozné! Sotva jsme byli 50 kroků, tu jsem dostal takovou facku —

Dorotka. Já také. Mělo to rohy, konské kopyta a lítalo to v povětří!

Náček. Strašlivá, ohyzdná postava, rohy, kopyta. plamen z hlavy, to všecko vyskočilo proti nám!

Votruba. A koho jste to vlastně vedli?

Náček. Pantátu Straku!

Dorotka. I ne, pantáta je tady.

Straka. Čert a ne pantáta!

Votruba. Dost, již dost! nějaké taškářství je v tom. Lenka je pryč, musíme ji hledat! (Odejdou.)

PROMĚNA.

Krajina se studánkou.

10. Dva sloužící.

1. sloužící. Sem obyčejně mlynářova schovanka přichází; jak se okáže, tak ji lapneme; jen aby jsme to dobře vyvedli, odměna od milostpána nás nemine. — (Poslouchá.) Aha, slyším někoho, honem na své stanovisko! (Odejdou.)

11. **Lenka** (v mužském oděvu).

Není mně volno. Hynek pravil, že mě nenechá dlouho čekat. Jen aby mě nikdo neviděl. (Schová se.)

12. **Kordula. Baruška** (nesou džbány.)

Kordula. Ach, všude vidím svého vznešeného rytíře před sebou. Jen kdybych mohla s ním o samotě promluvit. (Sloužící vyjdou, hodí přes ni prostěradlo a odnesou.)

Baruška (se lekne). Pomoc — pomoc — pomoc!

13. **Votruba. Náček.** Chasníci. **Předešlá.**

Votruba. Co se zde děje? Máte Lenku?

Baruška. Ukradli paní Kordulu!

Votruba. O tu nemám starost! kdo ji ukrad, dá ji rád zpátky.

Náček. O jemináčku, mou maminku ukradli! (Zahlídne Lenku za křovím.) Stůj, tu někdo vězí!

Votruba. Snad Lenka? rychle, rychle! (Vezme ji.) No, počkej ty ptáčku, ty mně víckrát neutečeš!

Lenka (klekne). Milosrdenství!

Votruba. Žádné milosrdenství! To hledej někde jinde.

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Pokoj v zámku.

1. **Doubravský** (sám).

To je mi nemilé, že nepravou osobu unesli; ale upokojuje mne zas, že jsem ji mlynáři zase zpět poslal, jako by ji moji lidé byli zachránili.

2. **Hynek. Enšpigl. Předešlý.**

Doubravský. Aj Hynku, proč věšíš zase hlavu? Jen se zmuž; když se nepodaří jedno, podaří se druhé. Já ti sám chtěl pomoci, jen že se stala chyba, neboť unesli starou. Již jsem myslil, že máš špatnou krasochuť, že jsi do staré zamilován!

Enšpigl. To jsem já vinen, milosti; já se dověděl, co zamýšlíte, a narafičil jsem to tak, abyste tu pravou nedostali.

Doubravský. Přec jsi nic nedokázal, co by Hynkovi bylo prospěšno.

Enšpigl. O přec něco. Jen mně račte několik sloužících zapůjčit. Mlynář Votruba zde bude co nevidět, aby obža-

loval pana Hynka, a tu se může lecos přihodit.

Doubravský. Máš mít všecko, jen hleď, abychom přišli ke konci.

3. Votruba. Straka. Lenka. Předešlí.

Enšpigl. Jen sem, pane otče! já již pana otce oznámil.

Doubravský. Co chcete, mlynáři?

Votruba. Žalovat chci tuhle na pana Hynečka, čistého mysliverčka, na toho škůdníka, na toho svůdníka, i ty milione, na toho odnášeče děvčat.

Doubravský. Můžete to dokázat?

Votruba. Tuhle kmotr Straka dokáže všecko.

Straka. Jak se podobá —

Doubravský. Mlynáři, vy jste pošetilec. — Hynku, je to pravda, že jsi Lenku odnesl?

Hynek. Zeptejte se, milosti, Lenky samé.

Doubravský. Nuže, Lenko?

Lenka. Že mě pan Hynek odnesl, je lež, jak vše, co pan poručník povídá.

Straka. Jak se podobá —

Doubravský. Tak vidíte, že je Hynek nevinný.

Votruba. Nevinný? I ty milione, ten svůdník, ten lupič, ten šelma, ten škůdník?!

Doubravský. Ticho, Votrubo! Vy se opovažujete u mé přítomnosti Hynkovi nadávat?!

Enšpigl. Nic nadávat, bodejť, snad byste nechtěl, aby pan otec před chasou veřejně pana Hynka odprosil? (Tajně.) Řekněte že ano!

Doubravský. Ano, mlynář odprosí Hynka veřejně před veškerou svou chasou.

Enšpigl. O, to je ukrutné!

Straka. Jak se podobá —

Hynek. Já jdu, mlynáři Votrubo! Za hodinu přijdu do mlejnice, tam mně před veškerou chasou odprosíte.

Straka. Jak se podobá —

Votruba. Já bych z kůže vyletěl!

Straka. Jak se podobá —

Enšpigl. Pojďte, pane otče, musíme dělat přípravy.

Všickni (odejdou).

Doubravský (sám). Tohle bude kapitální zadostučinění pro Hynka! Musím se ale sám přesvědčit, by se při tom nějaké neštěstí nestalo. (Odchází.)

PROMĚNA.

Ve mlýně.

4. Kordula, Nácek.

Nácek. Dejte mi pokoj s vaším ustavičným vyptáváním.

Kordula. Zde zůstaneš, kluku, a řekneš mi hned, co lidé o mém unešení vypravovali.

Nácek. Strejček řek, že to nic nedělá, že si vás žádný nepodrží.

Kordula. A co mlynářští?

Nácek. Ti se všichni smáli.

Kordula. Všichni jistě ne.

Nácek. Oni říkali, že může takovou starou jen opilý ukradnout.

Kordula. A co říkal prášek?

Nácek. I dejte mi pokoj! (Odchází.)

Kordula. Zde zůstaň a povídej!

Nácek. Já nechci! (Odejde.)

Kordula. Zpropadený kousek, jen kdybych mohla s ním promluvit, s ním, s mým blahem, mým životem! — (Enšpigl se blíží.) Ah, tu přichází, — jak je smutný!

5. Enšpigl. Kordula.

Kordula. Můj rytíři!

Enšpigl (s pathosem). Ha, ty! Pryč ode mne, licoměrná ženo! — Jak jsi se vyrážela na zámku? — Museli to být sladké hodinky v náručí toho milence, není-li pravda? — A co já zatím pro tebe zkusil! (Pro sebe.) Napil jsem se kyselého piva a měl jsem hryzení.

Kordula. Muži, rytíři, věř, já jsem nevinna!

Enšpigl. Nevinna? Prodávej s touto tváří nebesa, a žádný ti za ně ani půl nového nepodá.

Kordula (klekne). Rytíři, neopouštěj mě!

Enšpigl (vezme cíp zástěry). Zpátky, nebo se stanou mordy! Zpátky, tady se nespatříme nikdy více, neb tu shasla naše svíce! Snad se ještě jednou sejdeme, jestli stejnou bránou půjdeme. (Tragicky odejde do mlýna.)

Kordula. Rytíři — Košťále! — běda — on mě již nechce, — běda! (Odejde za ním.)

6. Enšpigl a dva sloužící.

Enšpigl. Rozuměli jste mně? — Jak vám dám umluvené znamení, tak chytíte mlynáře a hodíte ho do moučnice. — Teď se skryjte!

Sloužící. Dobře! (Skryjou se za pytle.)

7. Votruba. Straka. Lenka. Kordula. Dorotka. Předešlí.

Votruba. Tak pojďte! — on tu bude co nevidět. — Jak přijde, chopte se ho a hoďte ho do nádržky. Tam ho necháte tak dlouho, až se z kostela vrátíme s Lenkou oddáni.

Lenka. Ne. to se nikdy nestane!

Votruba. I ty milione!

8. Hynek. Předešlí.

Hynek. Mlynáři Votrubo, já přicházím pro zadostučinění dle vyřknutí našeho milostivého pána.

Votruba. I ty milione! Podívejme se na pana Hynečka! Myslíte, že budem tak hloupí, — ne, ne, tenkrát se to panu Hynečkovi nepodařilo!

Hynek. Snad nebudete chtít se protivit?

Votruba. Teď se chopte a hoďte ho do nádržky!

Hynek (tasí). Kdo se mne přiblíží, je syn smrti!

Enšpigl. I to bych si přál, aby pytle obživli!

(Dva sloužící vylezou, chytí mlynáře a odnesou.)

Votruba. Pomoc, pomoc!

9. Nácek (přiběhne). Předešlí.

Nácek. Milostpán jde, kde pak je strejček, já mu musím něco říct!

Enšpigl. Musíte mu něco říct? — Tedy ho odneste k panu mlynáři!

Sloužící (odnášejí Nácka).

Nácek. Pomoc, pomoc!

Doubravský. Co se zde děje? Co je to za povyk?

Hynek. Mlynář mne chtěl místo odprošení do nádržky hodit.

Doubravský. Myslil jsem si něco podobného. Kde je mlynář?

Enšpigl. Chcete, milostpane, za ním? Já nevím, bude-li tam dost místa pro vás.

Votruba (přiběhne celý zamoučněný). I aby do toho tisíc milionů!

Doubravský. Ticho, mlynáři! Za spáchané násilí půjdete do vězení — jakožto vězeň ztrácíte práva poručenského, a já, jakožto vrchnost, dovoluji svému myslivci Hynkovi, aby si Lenku vzal a uděluji mu místo polesného se 600 zl. mimo příslušenství.

Hynek. | Lenka. | Díky, díky!

Nácek (pobílený). Tu stojí třpytící se nevinnost!

Doubravský. Ticho!

Nácek. Proč pak? barva nevinnosti je bílá, já jsem celý bílý, následovně také nevinný.

Doubravský. Hynek je šťasten a vás Votrubo propouštím zase na svobodu a nebuďte více pošetilcem!

Votruba. O já osel oslovský!

Enšpigl (kýchne). Pozdrav pánbůh, že je to pravda!

Doubravský (k Enšpiglovi). A tebe za tvé kousky odplata nemine.

Votruba. Jakže, Kašpare, tys byl také proti mně?

Enšpigl. S námi se již dokašparovalo. Já jsem Enšpigl, a moje řemeslo je, takové zamilované blázny za nos vodit.

Kordula. A žádný rytíř?!

Enšpigl (ke Kordule). Bledneš Luizinko? Košťálovské panství se rozpadlo, a kapustu snědli zajíci.

Kordula. O běda, mě to udusí! (Odejde.)

Nácek. Maminku to udusí! Milostpane, já jsem nezletilý strejček tohoto zletilého zlosyna a mám na milostpána synovskou prosbu.

Doubravský. Jakou?

Nácek. Abych si směl rychtářovu Dorotku za ženu vzít.

Doubravský. Nemá-li její otec nic proti tomu.

Nácek. I on ví, že mám bohatou maminku.

Straka. Ani toho nejmenšího milostivý pane!

Nácek. O milostpane, vy jste můj druhý otec! (Líbá mu ruku.)

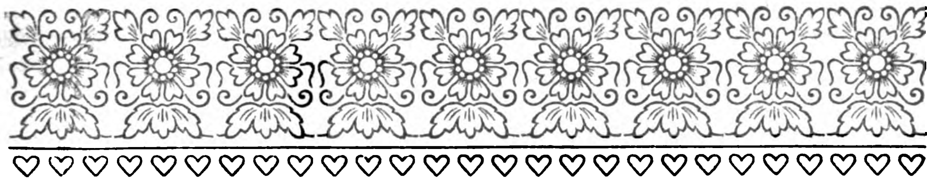
Doubravský. A teď, když je všecko v tak dobrém pořádku, pojďte všickni na zámek a vzpomenem při sklenici dobrého vína na kousky, jaké nám Enšpigl prováděl.

Straka. Směl bych se opovážit, milostpane, ještě jednou nechat Vivat provolat?

Doubravský. I pro mne!

Všickni. Vivat!

(Opona spadne.)

DVA LÍSTKY.

Veselohra v jednom jednání. (Dle Kotzebue.)

Psáno roku 1842. — »Divadelní bibliotéka« z roku 1869.

OSOBY.

Jirka, mladý rolník.
Rozárka, jeho milá.
Chňap, vesnický lazebník.

Děj na návsi.

Výstup 1.

Jirka. Později Chňap.

Jirka (drže psaní v ruce a poskakuje si). Hejchuchu, to je radost! ani nevím, co radostí počít. (Líbá psaní.) Děkuju vám nastokrát, pane kantore, že jste mi dal tolik pohlavků, až jsem se naučil číst. Nynčko to mám černé na bílém, že mě má Rozárka ráda; zde to stojí, její vlastní rukou psáno. Pro větší radost přečtu si to ještě jednou. (Čte.) „Můj milý příteli!" — Já jsem její milý přítel! ach, to je sladké jako med! — „Dávám ti vědět, že mi otec nechává na vůli, abych si vybrala koho chci, buďto tebe, nebo našeho lazebníka Chňapa. Komu více přeju, to už víš. Nynčko dělej co se ti líbí, milý příteli!" — Ano, už vím co udělám: poběhnu k Rozárčinu otci a budu ho prosit, aby hned ustanovil, kdy bude naše svatba. (Chce jít a opět se vrátí.) Ještě něco mi připadá. Rozárka má hezký statek, já jen malý domek; byl bych radši, kdybych já byl tak bohatý jako ona a ona tak chudá jako já. Ale snad vyjdou moje numera, a pak bude vyhráno, pak mi Rozárka dozajista neujde. — Kam pak jsem dal tu cedulku? (Hledá ji) Aha, tu je! 19, 27, 48. Hezká numera! Stará kovářka povídala, že vyjdou dozajista. — Ah, tu přichází můj nepřítel! Musím je schovat, aby je neviděl.

Chňap (vejda). Serbus, pane Jiříčku! Dobrého zdraví!

Jirka. Děkuju pěkně, pane Chňape!

Chňap. Jak se máme, co děláme? jak prej?

Jirka. Třebas.

Chňap. Třebas? Já se ptám, jak se máme?

Jirka. Já myslil, že jste řekl, že jdete na frej; proto jsem odpověděl: Třebas.

Chňap (vezme ho za ruku). Ale řekněte mi, proč se pořád škaredíte, když s vámi mluvím? což jsem vám ublížil?

Jirka. Mám své příčiny.

Chňap. Já je mám také a nejsem přece takový jako vy.

Jirka. Není jeden jako druhý.

Chňap. Blázínku, proto že chodíme spolu za jednou holkou, nesmíte se hned zlobit; proto zůstaneme přece přátelé.

Jirka. I dejte mi pokoj! to víte, že vás nemůžu vystát.

Chňap. Jiříčku, mně je vás líto. Jste arci hezký, dobře zrostlý hoch; ale proto

jsou zde ještě jiní lidé, řádní lidé, a nezalezou hned za kamna.

Jirka. Moje osoba nedovede arci tolik jako vaše huba. (Odchází.)

Chňap. Počkejte, půjdu s vámi až ku škole. Já přinesl panu kantorovi z Prahy numera.

Jirka (obrátí se). A jaké vyšly?

Chňap. Vsadil jste také?

Jirka. Jen mi řekněte, jaké vyšly?

Chňap. Hnedky uslyšíte. (Dá brejle na nos, vyndá ceduli a čte.) 27, 20, 48, 12, 19 . . .

Jirka. Počkejte (vyndává svou ceduli) — jaké jsou ty numera? Je mezi nimi také 19?

Chňap. Je.

Jirka. 27?

Chňap. Je.

Jirka. 48 také?

Chňap. Také.

Jirka. A neděláte si ze mne blázna, pane Chňape?

Chňap. No, nechcete-li věřit, tu je máte, podívejte se.

Jirka. I na mou kuši! tu jsou všechny tři. Hejchuchu! pane Chňape, můj zlatý pane Chňape — já mám terno! (Padne mu okolo krku.)

Chňap. Terno?

Jirka. Terno! Za to vám koupím deset břitev, každá bude jako meč, a mísu vám koupím, jako škopek velikou.

Chňap (stranou). Já bych se vztek'l!

Jirka. Teď jsem nejšťastnější člověk na světě.

Chňap (stranou). Já mu tu ceduli musím vyfouknout.

Jirka (dává ceduli do kapsy). Zachovej Pánbůh zatím, pane Chňape! Teď půjdu do Prahy a dám si vyplatit peníze — potom je donesu své Rozárce. (Odchází.)

Chňap. Ale víte-li pak, kde se v Praze vyplácí?

Jirka. Šlaku, to nevím.

Chňap. Já vám to tedy povím. (Hledí mu ceduli vytáhnout, ale Jirka sebou neustále vrtí.) Víte, kde je staroměstské náměstí?

Jirka. To vím.

Chňap. Tam se ptejte na kozí plácek; na kozím plácku uvidíte kašnu, takhle na levo — tu necháte stát, a uvidíte veliký panský dům, je žlutě obarvený, a má veliká černá vrata.

Jirka. Dobře, dobře — veliký černý dům, je pansky obarvený a má veliká žlutá vrata.

Chňap. Do toho domu vejdete; na pravé ruce uvidíte schody, u těch se ptejte, kde bydlí jemnostpan direktor loterie, že byste s ním rád rozprávěl; oni vás k němu uvedou — vy tam vytáhnete svou ceduli — oni vám vysázejí peníze, a bude po starosti. (Vytáhl mu zatím ceduli.)

Jirka. Děkuju, pane Chňape! Kozí náměstí, staroměstský plácek, levá kašna, panská vrata, černý dům — děkuju, pane Chňape; však já to najdu a dám si terno vyplatit. Zatím s Bohem! (Odejde.)

Chňap (mne si ruce). He, he, jdi jen, jdi — ale dej pozor, aby tě jinak nevyplatili. Terno — takový slamotrus! Já si lámu hlavu ve dne v noci, a byl bych rád, kdybych nějaké ambo chytil, ale nadarmo; a takový hlupák trefí — to by se člověk zbláznil! Ale na štěstí vytáhli jsme si teď terno sami. Musíme se podívat, u kterého kolektanta je vsazeno. (Otvírá ceduli.) Co — co je to? I bodejž do toho milion, já se omejlil, místo loterní cedule štípnul jsem jinou. Tu to máme! ani tenkrát nemůže poctivý člověk vyhrát, když ukradne ceduli tomu, který vyhrál. Co jsem to ale dostal? (Čte mumlaje.) „Můj milý . . . vědět, že mi otec . . . buďto tebe nebo našeho lazebníka . . .“ Ten kluk má z pekla štěstí! to je psaníčko od Rozárky. Terno a bohaté děvče najednou! Počkej, Jirko, to nepůjde, to ti překazím! (Klepá na dům Rozárčin.) Rozárko! panno Rozárko!

Výstup 2.

Rozárka. Chňap.

Rozárka (v domě). Hned! Kdo pak je to? (Vyjde, mrzutě.) Ah, to jste vy, pane Chňape?

Chňap. K službám, panno Rozárko! Já jsem přišel trochu své srdce občerstvit.

Rozárka. Chcete-li něco pro občerstvení, jděte do hospody na rosolku.

Chňap. Oh, jen se nepřetvařujte, andílku! však vy dobře víte, co mě občerství, tak jako já vím, že mě má vlašťovička ráda.

Rozárka. Nevíte-li nic jiného, můžete jít o dům dál.

Chňap. Tak? to je tedy poděkování za mé dobré mínění? Já přišel z dobrého úmyslu, abych vám pověděl o nějakém psaníčku, kteréž ve vsi mezi lidmi —

Rozárka. Psaníčko — mezi lidmi? Co je mi do něho?

Chňap. Moje není také — ale patřilo

prej Jirkovi, a lidé si povídají, že prej ho dostal od roztomilé Rozárky. Poněvadž se ale na mne jenom škaredíte, tedy zas půjdu odkud jsem přišel — a dám psaníčko zase tam, kde jsem ho dostal. (Chce jít.)

Rozárka. Počkejte ještě, milý pane Chňape — a povězte mi, kdo vám to psaníčko dal? A kde ho máte — okažte!

Chňap. Hned, abyste poznala mou upřímnost. Znáte rychtářovic Bětušku?

Rozárka. Znám ji — a proč?

Chňap. Jirka ji má rád a chodí za ní.

Rozárka. Jirka? To není pravda!

Chňap. Že není? No, jen počkejte! Aby se Bětušce hodně zalíbil, přišel k ní plný smíchu, vyndal tento lístek a řekl: „Pomyslete si, milá Bětuško, ta hloupá Rozárka se po mně blázní; dnes mi poslala tohle psaníčko.“ Bětuška se dala do smíchu, a když jsem přišel rychtáře oholit, okázala mi to psaníčko — že prej je v něm také něco o mně napsáno.

Rozárka. A je to všecko pravda?

Chňap. Svatá pravda.

Rozárka. I ten ošklivý nevěrník!

Chňap. Takový chlapík nezasluhuje ani, že na něj slunce svítí.

Rozárka. Kdo by si to byl pomyslil! takový oulisník! takový podvodník!

Chňap. Oh, to je ďábelské plemeno! On se také po vsi tím psaníčkem vychloubal a přivedl vás do lidských úst. Proto jsem k vám přišel, aby se těm klevetám konec udělal.

Rozárka. Oh, děkuju vám, můj zlatý pane Chňape! — Ale jak ty klevety přestanou?

Chňap. Poslechněte, holoubku! Zasluhuje ten chlapík ještě, abyste na něj dobrým okem koukla?

Rozárka. To nezasluhuje.

Chňap. To jsem já docela jiný človíček, viďte? Já mám upřímné srdce — já zasloužím, abyste na mne koukla, viďte?

Rozárka. Jirkovi to neodpustím, a kdyby předemnou klečel, prosil a umíral.

Chňap. Dobře tak, panno Rozárko! Ale jak pak to vypadá s námi? He, dostanu odpověď? Toho nevděčníka nechte běžet a mne si podržte; tak bude lidským řečem hned konec. Já řeknu, že byla mejlka s tím psaníčkem — že patřilo mně a ne Jirkovi.

Rozárka. Ach, milý pane Chňape, já nevím kde mi hlava stojí. Víte-li co, přijďte k nám až bude otec doma, pak o tom promluvíme. O, ten hanebný podvodník!

Chňap. O však já se na něm pomstím, já mu to nahradím, jen co budete mou! Já tomu chlapíkovi okážu, co to je, poctivé děvče do křiku přivádět. — Ahá, tu přichází. Dělejte, srdéčko, jako byste o ničem nevěděla.

Rozárka. Ani okem na něj nepohlédnu. (Obrátí se.)

Výstup 3.

Jirka. Předešlí.

Jirka (během unaven). Ah, dobře že vás tady ještě nalézám, pane Chňape! Na cestě mi napadlo, že se musím ještě u kantora zastavit — a pak bych také rád s Rozárkou — ah! tu stojí — jak jsem se leknul! — Rozárko! — co pak jsem chtěl? (Polohlasitě.) Rozárko — řekni Chňapovi, aby odešel.

Rozárka (hlasitě). Pan Chňap mi tady nepřekáží.

Chňap. Na mou kuši! kdybych já byl od hezounké Rozárky psaníčko dostal, jako jistý chlapíček, byl bych si ho jinak vážil. — a té bílé ručinky, co ten lístek psala. (Líbá jí ruku.)

Jirka (odstrčí ho). Táhněte a nechte všeho líbání, nebo vám hubu namaluju, že nebudete ani k čertu podoben. — Řekla jsi mu již, jak to s námi vypadá?

Chňap (směje se). Ano, ano — to už víme.

Jirka. Smějte se jak chcete. Rozárka mi psala, a já vám něco řeknu.

Chňap. Tak? Bude to snad něco nového, he he?

Jirka. Vy lezete pořád za Rozárkou —

Chňap. Může být — he he!

Jirka. Já jsem ale její vyvolený milovník, a proto bych vás prosil, abyste nechal zbytečných myšlenek.

Chňap. Zbytečných myšlenek — ne he! Musí to být hned nebo potom?

Jirka. Víte-li co? Jsme tu oba pohromadě, a Rozárka je také přítomna; ať udělá konec našemu procesu, ať řekne, kdo se jí z nás dvou líbí a kdo ne. Jste s tím spokojen, pane Chňape?

Chňap. Jsem, jsem, k tomu není potřeba dlouhého rozmejšlení, he he! Ať si Rozárka jednoho z nás vyvolí — a kdo bude odmrštěn, půjde tiše odkud přišel. Chcete?

Jirka (směje se). I chci, chci! (Stranou.) O ty mezku!

Chňap (stranou). Ten bude koukat, he he! — No, panna Rozárka slyšela, co jsme teď mezi sebou vyjednali? Vyřkněte ortel, a bude po komedii.

Jirka. Ano, Rozárko, udělej mi to k vůli a vyřkni ten ortel. (Stranou.) Ten trulant bude otvírat oči!

Rozárka (stranou). Já bych zlostí pukla!

Chňap. Nu, panno Rozárko, mluvte — kdo je z nás ten šťastný?

Rozárka. Když to chcete mermomocí mít — tedy je to ten, kdo má ode mne psaníčko.

Jirka. Ahá, pane Chňape!

Chňap. Ahá, pane Jirko!

Jirka. Teď se to okáže.

Chňap. Teď se to okáže! (Sahá do kapsy.)

Jirka. O jen hledejte — však vy nic nenajdete! (Klepá na svou kapsu.) Tuhle sedí muzikanti! — A teď se, pane Chňape, pěkně poroučím! pro vás je tu kvinde, hledejte si jinde. Tu, má roztomilá Rozárko, tu je tvůj lístek. (Dává jí ho.)

Rozárka. To že je můj lístek? (Hodí ho na zem.) S tím si jdi někam do loterie.

Jirka. Ah, to jsem se zmejlil! Však jsem ti také ještě nic neřekl — dnes mám štěstí, že už ani nevím co dělám. Kam pak jsem to psaníčko zastrčil? To je mi milejší nežli ten loterní lístek! No — snad jsem ho neztratil?

Chňap. To by byla věčná škoda, he, he! To jsem já svůj lépe opatroval, he, he! Tu je, Rozárko! Není to vaše písmo?

Rozárka (čte). „Můj milý příteli! Dávám ti vědět —"

Jirka. To je moje psaníčko, to je můj lístek; někdo mi ho musel z kapsy vytáhnout.

Rozárka. Z kapsy vytáhnout? I ty podvodníku, ty lháři — nic ti nevěřím! Jdi si k rychtářovic Bětušce a nechoď mi více na oči! A vy, pane Chňape, schovejte si můj lístek, jak jsem řekla, tak se stane: kdo ten lístek má, ten bude mým mužem. (Odejde).

Výstup 4.

Jirka. Chňap.

Jirka (po chvíli). Pane Chňape — pro Boha vás prosím, sáhněte mi na puls.

Chňap (učiní tak). Jiříčku, já bych vám radil, abyste šel domů a položil se. Hned za vámi přijdu a pustím vám třikrát po sobě žilou.

Jirka. Ani nevím, jestli jsem dobře viděl a slyšel.

Chňap. Já to nemohu také pochopit.

Jirka. Jakým způsobem jsem ale přišel o své psaníčko? — a jak jste je dostal vy? — a co chce Rozárka s rychtářovic Bětuškou? — a co to znamená, že máte vy být jejím mužem?

Chňap. Arci, arci — a to ne žertem, nýbrž opravdu.

Jirka (s pláčky). Poslechněte — já vám radím, abyste se odtud klidil, a čím dřív tím líp — já za sebe nestojím; překypí-li mi žluč, tedy vám vydrbám kůži tak, že na ženidlo více nezpomenete. Ah — co mi právě připadá? naposledy jste vy ten zloděj, a vytáhl jste mi to psaníčko z kapsy?

Chňap. Zas mluvíte něco do větru, jako byste měl zmatené kolečko. Kdybych byl špatný člověk a chtěl vám něco vzít, byl bych vám vzal raději lístek z loterie a ne od Rozárky, neboť spíše dostanu tisíc holek nežli jedno terno.

Jirka. A já bych byl radši, kdyby si ten proklatý zloděj byl ten lístek z loterie vzal nežli Rozárčino psaníčko. Teď nebudu mít pokojné chvíle — a vím že umřu — dřív než budete mít svatbu.

Chňap. Mně je vás opravdu líto; já vás měl vždycky rád, a rád bych vám něco k vůli udělal. Víte-li co, Jiříčku? Rozárka řekla, že si vezme jen toho —

Jirka. Kdo má její psaníčko — to vím.

Chňap. To psaníčko mám ale já v kapse. Víte-li co: dejte mi lístek z loterie, a já vám dám to psaníčko.

Jirka. Cože — jakže? vy byste chtěl opravdu —

Chňap. Opravdu, abych vám dokázal, že vás mám radší nežli svého bratra.

Jirka. Tu je moje cedule — honem, nežli se jinak rozmyslíte, můj zlatý pane Chňape! (Oba si vymění lístky.) Hejchuchu! Nyní tě mám zase, mé drahé psaníčko! nyní tě neztratím, můj poklade! (Líbá je.)

Chňap. Tedy při tom zůstane?

Jirka. Zůstane, můj roztomilý pane Chňape! Vy dostanete tolary a já dostanu Rozárku. Jděte, jděte; já musím s Rozárkou hned promluvit.

Chňap. Arci, arci, to je v pořádku; já půjdu a vy mluvte. Mějte se dobře,

pane Jiříčku! buďte zdráv! (Podají si ruce a obejmou se.)

Jirka. Provázej Pánbůh!

Chňap. Mne těší, že jsem vám mohl posloužit — neboť vidíte, já mám tak měkké srdce, že nemohu vidět žádného když pláče, to raději hned pomohu.

Jirka. Ó vy jste jak náleží hodný a dobrý člověk, pane Chňape! Kdybych se vám mohl něčím odsloužit, s radostí to udělám. Jenom už jděte; já si musím Rozárku vyvolat. Provázej Pánbůh!

Chňap. S Bohem! (Stranou.) Já musím někde počíhat, abych viděl, jak to zde vypadne. (Skryje se.)

Výstup 5.

Rozárka. Předešlí.

Jirka (tluče na dům). He — Rozárko!

Rozárka (u okna). Cože? ty se ještě opovažuješ na oči mi přicházet? ty chceš ještě do domu?

Jirka. I ne, má nejmilejší Rozárko, já k tobě nepůjdu, to ani nezasloužím; ale prosím tě, abys vyšla trochu ven, já ti něco povím, a nebudu tě dlouho zdržovat — buď tak dobrá —

Rozárka. Nic nechci slyšet, nic vidět — dej mi pokoj! (Zavře okno.)

Chňap (vyléza). Tak, teď je dobře — teď vím jak to zde dopadne, he, he! Já půjdu, vyzvednu své terno, a když budou tolary v kapse, přijdu zas a holku dostanu ještě také. (Odejde.)

Jirka. Teď je po mně veta! když mě nechce Rozárka vidět, jak jí mám lístek okázat? — Musím to ještě jednou zkusit, děj se co děj, zaklepám přece. (Klepá.) Rozárko!

Rozárka (u okna). Dáš-li pak pokoj nebo nedáš? mám na tebe poslat pacholka nebo pro rychtáře?

Jirka. Nehněvej se, Rozárko! Já už nechci s tebou rozprávět, ale chci ti psaníčko tvoje navrátit.

Rozárka. Cože? moje psaníčko? Jak se dostalo zas do tvých rukou? Počkej, já si ho vezmu. (Odejde od okna.)

Jirka. Teď mi spadl kámen se srdce! a muselo/by to být zrovna očarováno, kdyby mě nechtěla slyšet mluvit.

Rozárka (vyjde). To ti ale povídám napřed, ani slova o tom, co jsi dokázal; řekni mi jen, jak jsi zas mé psaníčko dostal?

Jirka. Tu je — já ti ho dávám nazpátek, ačkoli jsem na tom lístku všecko své štěstí zakládal.

Rozárka. Jen sem s ním! Proč jsi takový falešník, že si z mého psaníčka posměchy děláš a za jinou holkou chodíš?

Jirka. Já? Ale co pak to mluvíš, milá Rozárko? chceš tahat ze mne rozumy?

Rozárka. Ó jen se neomejvej, však já vím co vím.

Jirka. Že tě mám rád!

Rozárka. Že jsi nevěrník.

Jirka. Ale proč pak?

Rozárka. Že chodíš za rychtářovic Bětuškou.

Jirka. Ale kdo pak tě tak obelhal?

Rozárka. Žádná lež! Chňap mi to dokázal mým psaníčkem.

Jirka. Že chodím k rychtářovi?

Rozárka. Za Bětuškou! Mně ses tam posmíval a dal's jí mé psaníčko.

Jirka. I ať jsem nevím jaký! A to ti řekl Chňap? Počkej, taškáři! On mi dozajista to psaníčko ukradl.

Rozárka. Co že povídáš?

Jirka. Jen si to rozvaž, Rozárko! Známe se už tak dávno, a vždycky jsi mi věřila; jak bych mohl tak najednou být falešným? Já jsem chybil jenom v tom, že jsem se nechal okrást, a to mi snad přece odpustíš?

Rozárka. Pověz mi ale, kde jsi ten lístek zase dostal? kdo ti ho dal?

Jirka. Loterie.

Rozárka. Loterie? Co to mluvíš? Před malou chvílí měl to psaníčko Chňap; dal ti je nazpátek?

Jirka. Já si ten lístek koupil.

Rozárka. Jak pak? zač pak?

Jirka. Vidíš, milá Rozárko, mně se zdály numera; kovářka povídala, že vyjdou, já na ně vsadil tři dvacetníky a udělal terno.

Rozárka. Ty jsi vyhrál terno? I jemináčku, to prej je hrozně mnoho peněz?

Jirka. Arci že je — asi deset tisíc.

Rozárka (spíná ruce). Deset tisíc? Ty můj Bože, co budeš s těmi penězi dělat, Jiříčku?

Jirka. Na neštěstí jsem ty peníze ještě nevyzved'; Chňap ví, že na tvém psaníčku moje štěstí záleží — a dal mi ho za mou loterní cedulku.

Rozárka. Za to terno?

Jirka. Ó, za tvé psaníčko bych dal i svůj domek.

Rozárka. O můj zlatý Jiříčku! odpusť mi tedy a nehněvej se na mne, že jsem něco tak špatného o tobě věřila. Do smrti to už neudělám — a budu tě mít ráda.

Jirka. O má zlatá Rozárko, neříkej to tuze často, nebo se radostí zblázním!

Rozárka. To neuděláš, milý příteli! teď musíš mít rozum pohromadě, abysi ten lístek z loterie zase dostal.

Jirka. I ať si ho Chňap nechá.

Rozárka. Ne, ne, on ho musí navrátit.

Jirka. Ale on bude chtít zato tvé psaníčko, a to by byla moje smrt.

Rozárka. Ať si chce — nic nedostane. Tuhle přichází! Jiříčku schovej se, a nevycházej dříve, až tě zavolám.

Jirka. Jenom ať to dlouho netrvá, to ti povídám, Rozárko! dlouho tě s tím šelmou nenechám. (Odejde.)

Rozárka. Jen jdi a nestarej se.

Výstup 6.

Chňap. Rozárka. Ku konci Jirka.

Chňap (vejde s lístkem v ruce). Na něco jsem zapomněl, zeptat se totiž hloupého Jirky, kde ty numera vlastně sadil. (Spatřil Rozárku a schová lístek.) Ah, tu je moje nejmilejší Rozárka! Dobře že vás nalézám, křepelinko! chtěl jsem se právě k vám podívat.

Rozárka. To jsem ráda, že vás vidím. Víte co se stalo.

Chňap. Nic nevím; co se stalo? Nelekejte mě.

Rozárka. Jenom si pomyslete, milý pane Chňape, ten opovážlivý Jirka byl tu zase; ale já mu pověděla.

Chňap. Dobře tak, moje kolčavinko — hehehe! Já si také hned pomyslil, že zase přileze. A žebral, viďte?

Rozárka. Ó, a jak!

Chňap. Ale vy jste ho odbyla, viďte, cukroušku? ťala jste ho za ucho?

Rozárka. Ó, a jak!

Chňap. Dobře tak, ten falešný kluk nezasluhuje nic jiného. Ale jak to vypadá s námi, holubičko?

Rozárka (stranou). Teď ho lapnu. (Nahlas.) I dobře — co jsem slíbila, to splním, ale — musím vás ještě trochu zkoušet.

Chňap. Rozárko, zkoušejte jak chcete, já dostanu po každé zkoušce premium, to vím.

Rozárka. Od té chvíle, co mě ošidil Jirka, nebudu věřit žádnému — a vás mám už také v podezření.

Chňap. Mne? I moje nejsladší — a proč?

Rozárka. Že dostáváte psaníčka od jiných.

Chňap. Jaktěživ jsem ani řádku nedostal, na mou kuši! až posavad si mne žádná holka nevšimla.

Rozárka. Ne, ne, to jsou daremné výmluvy. Když jste sem přicházel, držel jste v ruce nějaký papír a potom jste ho rychle schoval.

Chňap. He he, to jste se notně přehlídla, moje kolčavičko!

Rozárka. Ne, ne, já mám dobré oči.

Chňap. Krásné oči, ale tenkrát jste se přece mejlila, he, he! To nebylo nic jiného nežli cedulka z loterie. Tu se podívejte, holubičko!

Rozárka (vezme lístek). I na mou věru, to je cedulka z loterie. Vy tedy také sázíte? A snad jste něco vyhrál? (Směje se.)

Chňap. Terno, moje hrdličko — a vás k tomu!

Rozárka. Tak? tedy to jen pevně držte, aby vám to neuklouzlo. — Jiříčku!

Chňap. Co chcete s Jiříčkem?

Jirka (rychle vejde). Co chceš, milá Rozárko? Ukradl ti něco?

Rozárka. Mně ne — ale tobě něco ukradl, a já to vyfoukla zas jemu.

Chňap. Panno Rozárko!

Rozárka. Tu je tvoje terno, Jiříčku

Chňap. Ale Rozárko —

Jirka. I držte hubu — a táhněte, nežli vám ji tak nabančím, že vám všechny vaše baňky nic nepomůžou.

Rozárka. I nech ho! On si dá po druhé pozor, aby nechytil zas takového kocoura jako tady.

Jirka. A víte-li co, pane Chňape — až nebudete mít koho byste oholil: ohlaste se na mém statku, udělám vás slouhou.

Rozárka. I to bychme tomu dali! on by nám stádo vyhnal, ale více nepřihnal. Ať se stará sám o svou chytrou hlavu — my budeme mít s naším srdcem co dělat. (Odběhne.)

Jirka. Přejeme dobré zažití! (Odkvapí za Rozárkou.)

Chňap. Já bych zlostí puk'! Teď nemám ani holku, ani terno! Z toho si vezmu dvojí věc ad notam: za jedno, že není dobře strkat prsty mezi zamilované, a za druhé, že tě těžko vyhrát, když člověk nesází. Zapíšu si to za uši, a utřu si hubu. Zato se ale také jaktěživ na holku nekouknu — však ony budou toho litovat! (Utíká.)

(Opona spadne.)

PANÍ MARJÁNKA, MATKA PLUKU, ANEB: ŽENSKÉ SRDCE.

Činohra ve 4 odděleních.

Psáno r. 1844. — Poprve sehráno dne 9. března 1845. — Samostatně r. 1845.

OSOBY:

Zeman Zápolský, majitel statku.
Sekáček, šikovatel } u pěšího pluku.
Poutecký, profos } u pěšího pluku.
Paní Marjánka, markytánka } u téhož pluku.
Vojtěch, její syn, desátník } u téhož pluku.
Vorlický, bývalý učitel v městečku.
Kvasnička, hospodský tamtéž.
Liduška, jeho dcera.
Kilian, synek ze statku.
Zajíček, } myslivečtí mládenci ve službě u zemana.
Jelínek, } myslivečtí mládenci ve službě u zemana.
Koděra, } zemanovi poddaní a honci.
Polenáč, } zemanovi poddaní a honci.
Štěpán, sloužící zemanův.
Honza, pacholek ze statku.

Vojáci. Lid obojího pohlaví z městečka. Myslivci. Honci. Pacholci.

Děj se koná v malém městečku a na panském zámku v Čechách; počíná půldne a končí se druhý den ráno.

ODDĚLENÍ PRVNÍ.

Náměstí. V pravo po předu hospoda Kvasničkova. Před domem strom, u něho stůl a židle.

Výstup 1.

Sekáček a Kvasnička sedí naproti sobě u stolu, každý při žbánku piva.

Sekáček. Jak vám povídám — co máte ve špižírně nebo ve sklepě, to připravte. Nemyslete, že jsem objednal kvartýr pro obyčejnou vojačku — ale že přijel host, který něco vydá. Stran outrat — to se rozumí — žádné starosti. Šikovatel Sekáček nehledí na několik dvacetníků, kde se jedná o pohodlí naší markytánky.

Kvasnička. Nu, co se mne týče — já můžu bejt rád, když se dá pan šikovatel vidět. Bezpochyby bude vědět, proč to dělá — hehehe!

Sekáček (nevrle se utrhne). Jak to myslíte?

Kvasnička (chlácholí ho). No, no — pokoj v Čechách! Jať nechci pana šikovatele pohoršit. Ale voják je voják — a mladá kůstka jde vždycky pod fousy. Že ne?

Sekáček. O vy jste mudrc, že byste mohl špetku svého mozečku v této sklenici utopit — hahaha! Naše markytánka není žádná kůstka — to je pevná, zralá kost — ale pro silné, zdravé zuby právě tak nejlepší.

Kvasnička. Jen že se o tvrdé kosti snadno zuby vylámou!

Sekáček. Vždyť má člověk považení a nemusí se zakusovat jako slepý! Ostatně znám naši Marjánku už skoro 20 let, a vím tedy, do čeho se pouštím.

Kvasnička. Dvacet let? Ah, to je něco jiného! Ale proč pak jste ji za ten čas neudělal paní šikovatelkou?

Sekáček. Co se mne týče, já bych ji byl třeba jenerálkou udělal. Ale ona — nechtěla.

Kvasnička. Že nechtěla? No to je divná markytánka! Obyčejně se nemůže osoba ženská dočkat, až ji muž pozve, aby s ním skrze celý život mašírovala. Nu, ta měla bezpochyby něco jiného za lubem.

Sekáček. Chraň Bůh! o tu neměl ani mužský knoflík zavadit.

Kvasnička. No — k tomu je hodný kus víry potřeba.

Sekáček (popuzen). Jakže? Snad nebudete pochybovat?

Kvasnička. I uchovej! Proč by nemoh Pán Bůh někdy také bílou vránu stvořit? Tak může bejt také markytánka, o kterou se dvacet let ani kamaše neotřela. Jsem žádostiv ji vidět!

Sekáček. Ba, na to se těšte, jako na posvícení. Nadarmo ji nejmenujem matkou regimentu. Když se ku příkladu rekrutovi stejská, nebo když starý chlap něco hloupého vyvede — slovem: když je vojákovi nejhůře: tu si zpomene jenom na markytánku a ta jistě pomůže — ta se přimluví a potěší, dá radu a také neskrblí, zkrátka: naše markytánka je pravá matka regimentu! (Pije.)

Kvasnička. A jakž pak to vypadá nyčko stran budoucí paní šikovatelky? Rozmyslila se?

Sekáček. I nu, abych se vám upřímně vyznal — až dosavad mi nedala žádnou naději. Ale já si myslím takhle — vidíte —

(Z dáli slyšeti bubnování blížícího se vojska, musí tedy znít pořád hlučněji, ale přece tak, aby rozprávku nerušilo.)

Ah, naši lidé jsou již tady! Teď se nesmím zdržovat, abych našim pánům na zámek okázal. Vy byste mohl jít se mnou, abych vám hned naši matku odevzdal. Uděláte mi velký vděk.

Kvasnička. I proč pak ne! vždyť bych ji už sám rád viděl. — He! Liduško!

Výstup 2.

Liduška z domu. Předešlí.

Liduška. Co chcete, pantáto?

Kvasnička. Ukliď žbánky — a dohlídni na oheň, aby byl oběd pro naše hosti v pořádku.

Sekáček (rozmarně k ní se toče). Ale dejte pozor, můj cukroušku, abyste si prstíčky nepopálila! Na mou duši, raději celou baterii ohně do mého srdce, nežli jiskru na vaše ručinky — a já bych raději suchý komisárek chroustal, nežli abyste si —

Kvasnička. I vida, vida pana šikovatele — jak se umí ještě k holkám zatáčet! Ale nemějte starosti; naše děvčata nejsou tak choulostivá. (Potají, rozmarně.) Co pak by tomu řekla paní Marjánka, kdyby vás viděla?

Sekáček. Ženské nemusejí všecko vědět — a tohle je jenom tak malé plenklování. Hlavní munice lásky tím nic neztratí; ta leží tuhle v magacině (zaklepe na srdce) dobře schována. (Odejde s Kvasničkou.)

Liduška (sama). Jak náleží hodný — ten starý fousáč! Uvidím, jak budou ti ostatní. Už bych je také ráda viděla — teď ale musím k ohništi. Kdybych mohla alespoň po zdáleči — nynčko musejí bejt už v městečku — počkejme! snad přece něco uvidím! (Vystoupne si na židli.)

Výstup 3.

Kilian v jelenicích, vysokých botách, krátké kazajce a čepici s chlupatým okolkem. Předešlá.

Kilian (ze zadu; chůze klátivá, řeč rozvleklá). I hleje ji! co pak to dělá? — ahá, už chce taky to dvojí sukno vidět. Já se zblázním! (Přikrade se za ní a chytne ji oběma rukama okolo těla.) Dej pozor, aby sis krk nevykroutila.

Liduška. Kdo to? — Pusť mě! Co ti to napadá?

Kilian. Lekla jsi se? Ahá! vidíš? to je zlé svědomí.

Liduška. Nevěděla bych! A jestli jsem se lekla, byla toho jen tvá nemotornost příčina.

Kilian. O já nejsem tak nemotorný, jak vypadám! Nečíhala jsi už na vojáky?

Liduška (podepře si proti němu boky). I ty nezdvořáku! A co pak je ti do toho?

Kilian. Mně — mně je do toho!

Liduška. Proč pak?

Kilian. Proto — proto že tě mám rád.

Liduška. Nedělej si marnou práci.

Kilian. A proto musím všecko vědět, co děláš.

Liduška. Holečku, otec říká, kdo mnoho ví, že prej dostane snadno bolení hlavy.

Kilian. No — bolení hlavy ještě nemám a taky se ho nebojím; ale u srdce mě to píchá.

Liduška. To je od krve. Snad aby sis dal pustit žilou.

Kilian. Maminka to taky povídala, ale tatínek prál, že mě přetáhne žilou, jestli prej to nepopustí. Abych prej po tobě tak nehekal — že je holek dost — jiná že prej se voblízne —

Liduška. Je-li možná? To je moudrý tatínek.

Kilian. Ale já vrtěl hlavou —

Liduška. Jako beran —?

Kilian. Ani jsem necok —

Liduška. To bylo to nejchytřejší —

Kilian. A pomyslil jsem si —

Liduška. Také někdy myslíš?

Kilian (nemotorně se chechtá). Však já vím, co vím — hehehe!

Liduška. Co pak je to?

Kilian. Že bude Liduška přece mou!

Liduška. Je-li pak možná? Kdo pak ti to řek?

Kilian. Kampak by se to dělo! Jedinej syn ze statku — sto korců polí, 15 krav, 150 ovcí, 3 páry volů a (s libostí po sobě koukaje) já k tomu!

Liduška. Ale já ti musím říct, že neumím (naň pohlížejíc) s voly zacházet, a že bys nejlíp udělal, aby ses ohlídnul, kde by se která oblízla.

Kilian (polo s pláčky). Ale co pak ti to napadá? Já se zblázním!

Liduška. Podle libosti; ale jen mi dej pokoj. Já nemám ani chuti, ani času tvé hloupé řeči poslouchat — a dnes dokcnce ne!

Kilian. Ahá! teď jsme se chytili! Dnes dokonce ne — protože přijdou vojáci —

Liduška (vyhrožujíc). Ty!

Kilian. Že se tu budou ještě zejtra povalovat, a že bude večer bezpochyby muzika.

Liduška. Ty! — nezlob!

Kilian (plačtivě). Proč mě tedy nechceš?

Liduška. Protože musí hoch jako višňový květ, jako růže vypadat, má-li se děvčeti zalíbit; ty jsi ale květoucí bodlák — nanejvejš tulipán!

Kilian. Oh, taky tulipán je boží dar.

Liduška. Já nechci žádného božídárka.

Kilian. Taky tulipán je hezký.

Liduška. Ale mně se nelíbí.

Kilian. I nu arci — proti gustu žádnej dišputát.

Liduška. To máš pravdu — jen si to zapiš za uši a hezky se podle toho řiď. Moje matka byla zkušená žena a říkávala vždycky: Moudré děvče prej se neptá po statku a po polích, ale po hlavě a po srdci — to je ten nejjistější mužský kapitál. Ty jsi ale s tímto kapitálem na mizině — a za žebráka bych se nerada provdala. (odejde se žbánky domů.)

Kilian (hledí za ní s otevřenou hubou). Na mizině? — za žebráka? Ta holka je blázen — a já se zblázním za ní. Tak mě ještě nikdá nevyplatila — to jest: několikrát mi to už tak po lopatě strčila; ale já to pustil vždycky mimo sebe. Proč mě ale nynčko tak odbejvá? Snad že jsou tu vojáci? O proklatí zabijáci! Ale jen přijďte! Já vám povím, zač je toho loket!

(Hluk se blíží.)

Spaste duši, už jsou tady! Škoda, že musím právě domů — já bych je sice přivítal! (Plný strachu pospíchá pryč.)

Výstup 4.

Vojáci a venkovský lid obojího pohlaví.

Vojáci zpívají:

Voják je pán!
Na poli, v městě,
V boji, na cestě —
Všude mu kvartýr veselý dán.
Pánové, paní,
Všecko se klaní,
Všude je rád i za hosta zván.
Voják je pán!

Voják je pán!
Za jasna, v bouři,
Na loži, v kouři,
Všude radostný život mu přán!
Hoši, panenky,
Nalejte sklenky —
Všudeť voják i zpěvně vítán!
Voják je pán!

(Vojáci odevzdávají své bytovní výkazy a odcházejí s obyvately porůznu do městečka. Několik jich jde do hospody.)

Výstup. 5.

Marjánka v tmavomodrém spensru s límcem a vejložkama té barvy, jakéž pluk nosí, v černé sukni, pruhované zástěře a v ženské čepici s portičkou. — Kvasnička.

Marjánka (přímým krokem skoro po vojensku). Ne, ne, pane hospodský! k vůli mně si nedělejte žádných starostí. — Já jsem obyčejná vojačka a nebudu dělat žádné pretenze. Talíř polívky, kousek masa — dost!

Kvasnička. Ale paní markytánka mi nebude přece zabraňovat, abych uctil hosta, jak mi to svědomí poroučí?

Marjánka. Nu, na svědomí vám nebudu nic uvalovat; pro mne můžete volně dejchat. — Ale řekněte mi především, nepatřilo vaše městečko jednou zemanovi Zápolskému?

Kvasnička. Patřilo — arciť, a patří až dosavad.

Marjánka. Tedy je váš zeman ještě na živu?

Kvasnička. Ah, ten může ještě dlouho vydržet! Pánů se tak brzo nic nedotkne. Ale — dovolte, že se ptám! — což pak znáte našeho zemana? Jak slyším, přichází váš regiment po devatenácti letech z Italie —

Marjánka. Prosím vás, co pak se voják nedoví! Jestli se nemejlím, měli jsme zdejšího člověka u regimentu. Ostatně na tom nic nezáleží. Ono mi to jen tak napadlo, že jsem slyšela městečko jmenovat.

Kvasnička. Ale jak pak, nepůjdete dál? Teď bude čas, abychme se podívali na oběd.

Marjánka. Odbyďte jen ostatní; na mne je dost času. Já se musím ještě trochu projít. Na těch vozích se člověk celý roztřese.

Kvasnička. Nu, jak se vám líbí. Ale dlouho nás nenechte čekat — aby se nám polívka nepřipálila. (Odejde.)

Marjánka. Ani půl hodiny.

Výstup 6.

Sekáček kvapně. Předešlá.

Sekáček. Nu, jakž je, má roztomilá přítelkyně? vyhledal jsem vám hezký domeček? jste spokojena? — co?

Marjánka. Z venku se mi líbí, přes práh jsem ještě nevešla.

Sekáček. Ale co pak je to? S hrůzou pozoruju, že nejste při svém obyčejném humoru.

Marjánka. To bych nevěděla! —

Sekáček. Ne, ne — dozajista! Vy máte něco na srdci, Marjánko — matičko! nesmím to vědět?

Marjánka. Bude to slabost po cestě, a ta zas přejde.

Sekáček. To bych vám také radil, matičko! Nebo dnes musíte bejt veselá.

Marjánka. Proč pak?

Sekáček. Protože jsem také veselý. Na celém marši se mi nikde tak nelíbilo, jako právě v tomhle hnízdečku. Je to roztomilý koutečekl Luka, háje, potok, sady — na kopečku panský zámek, zdejší sousedé nebudou také žádní lidojedi — na mou duši, Marjánko! já bych si tu s chutí vyhlíd místečko, kde bych mohl jedenkrát své staré hnáty složit.

Marjánka. Udělejte to. Vy jste si mohl již dávno odpočinout.

Sekáček. To jsem mohl — já učinil svou povinnost, a nikdo nebude starého Sekáčka zdržovat. Ale — ono to má ještě háček. Vidíte, milá Marjánko — vidíte — (neví jak do toho) já se bojím, že by se mi tu stejskalo.

Marjánka. Proč pak? Několik hodin ztrávíte v krásném vůkolí, několik mezi hodnými sousedy —

Sekáček. Tak? A když bude hrom bít, nebo když budou mít sousedé plny ruce se svou trampotou: tedy se budu moct doma o samotě okousat! Ne, ne! milá matko — co je mimo dům, to jsou všecko nejisté radosti, a tím se poctivému člověku nepomůže, když se mu začne srdce svírat — když by si rád posteskl — když by se rád z celého srdce potěšil. — (Důvěrně se k ní přitáčeje.) Matko! — Marjánko!

Marjánka. Nu, co pak chcete?

Sekáček. Nenechte mě koktat, jako hloupého kluka před kantorem. Což pak není možná, abyste mi porozuměla?

Marjánka. Ale, milý příteli —

Sekáček. Ne, ne, počkejte! Nežli mi odpovíte, ještě si všecko jednou rozvažte. Jsem starý chlap, to je pravda — ale mé hnáty snesou ještě víc, nežli těch nynějších vysáklých marcipánových panáků — no, toť víte sama nejlíp, že jsem nebyl, co se známe, nemocen. Co se týče mého srdce — to, myslím, není také vysušená houba; své právo hájím, cizí ctím a malou veselost nikdy nezkazím. Mimo

to, abych už všecko pověděl — můžu se každou chvíli několika tisíci prokázat —

Marjánka. Dost toho, milý příteli! aby se nezdálo, že je potřeba takových prostředků, abyste mě pohnul. Vždyť jsem beztoho vaší dlužnicí, a vím dobře, co jste už pro mne učinil.

Sekáček. Ale milá Marjánko — !

Marjánka. Jako by to dnes bylo, vidím se ještě, jak jsem před devatenácti lety ve vašich rukou procitla. Na vaši přímluvu podržel mě pluk u sebe, a vaší pomocí stala jsem se konečně svou vlastní paní.

Sekáček. Tiše — tiše o těch starých kapitolách — já bych slyšel raději něco jiného.

Marjánka (pohledne naň a řekne pak — ruku mu podávajíc — velmi srdečně). Zůstaňte mým přítelem!

Sekáček. Marjánko! (velmi měkce) Matičko!

Marjánka. Povinnost a láska k mému synovi mi nedovoluje, abych vám dala jinou odpověď.

Sekáček (mrzutě). Co pak se k němu nechovám, jako by byl také můj syn?

Marjánka. Ba ještě upřímněji nežli mnohý otec k svému vlastnímu dítěti — to ví Bůh! ale jsou jisté věci, které mi nedovolujou, abych mu druhého otce dala. Mimo to víte, že je Vojtěch mé jediné bohatství, má jediná útěcha — že bych bez něho na světě stála jako osamělý strom na daleké poušti. Kořeny srdce mého otočily se okolo něho tak pevně, že bych musela zahynout, kdybych se od něho odtrhla. Nechte mě tedy blízko něho, dokud vyšší mocnosti jinák neurčejí — onť je beztoho bujné hříbě a potřebuje bedlivého opatrování; vy pak zůstaňte mým přítelem.

Sekáček. Nu, pro mne (podává jí ruku) — velikou naději jsem si beztoho nedělal; ale když má člověk i sebe menší nadějičku tak dočista pochovat, je to přece věc mrzutá. Na mou duši! Teď bych si přál, abychme stáli někde v poli před bitvou; snad by mi nějaká kulka pomohla. (Kroutí si vousy a stírá tajně slzu.)

Marjánka (s laskavou domluvou). Příteli! jaké jsou to řeči? Kdybych mohla stav svůj proměnit, byl byste dozajista vy jediný, jemuž bych ruku podala.

Sekáček. To je špatný flastr na krvavou ránu! A já si to tak pěkně myslil! Zejtra máme odpočinek — byli bychme se někde ohlídli — zde by se to roztomile zůstávalo —

Marjánka (kvapně). Ne, ne — zde již dokonce nikdy!

Sekáček. Proč pak?

Marjánka (se lekne). Já se prozradila před časem! — Nuže tedy vězte, příteli, ale zachovejte moje slova ještě jako tajemství. Nežli jste prvé přišel, chtěla jsem — hrob otce svého navštívit.

Sekáček. Otce? Tedy jste —

Marjánka. Zde rozená, ale jak doufám, už docela neznámá, a také tak zas odejdu.

Sekáček. Ale tak pak mi jen vysvětlete —

Marjánka. To bych musela své tajemství ouplně prozradit, a to nebude můj přítel chtít, dokud to sama za potřebu neuznám. Do té doby zachováme naši smlouvu — je-liž pravda? Přátelství na život a na smrt — to stojí také za něco. Nu, dej sem ruku tatínku — tak! Ty zůstaneš nejstarším šikovatelem, a já matkou regimentu. Před hořejším komendantem platějí ty dvě šarže tolik, jako bys měl kabát se zlatými vejložky a já celou řadu křížků na prsou. My vykonali své povinnosti, a to je ta nejvyšší rozkoš i důstojenství člověka. Všecko ostatní je pouhý přívěsek. — Nu, buď zdráv! (Odchází do městečka.) Buď zdráv!

Sekáček (hledí chvíli před sebe). Tedy je po radosti! Nu, divit se tomu nesmím; z naděje člověk ještě nikdá nestloust — a mne zklamala už mnohá — sic bych nenosil ještě pořád rákosku. Nu mlč, starý, mlč! — zatneš zuby — napiješ se a pomyslíš si: Vždyť nejsi ten jediný, jemuž paní Fortuna zrak vytřela! Však on ti ten hořejší kvartýrmistr přec ještě nějakou komůrku na zimu tvých let vykáže. (Jde do hospody.)

Výstup 7.

Kilian se opět ze zadu přiloudá.

Už je máme na krku — ty žrouty ženských srdcí! Já se zblázním! Do našeho statku jich padlo asi mandel; já myslil, že to strachem před nimi všecko zaleze — a zvláště to slabé ženské pokolení! Nato bych se byl o hlavu vsadil, že ani bradu nevystrčí. Ale — to bych se byl hezky napálil! Naše děvečky byly s nimi nejdřív alianc. Já nemůžu tu ženskou zaslepenost ani pochopit! Co maj' ty hol-

ky na těch vojácích? Mně by se nemoh' žádný líbit. — Teď ale musím vyšpehovat, jak to u Kvasničků vypadá! Je-li tam taky něco na kvartýru, co by si mohlo ze ženského srdce kasárny udělat! Já se zblázním — když na to pomyslím! — Ah! tu běží taky takový dvoubarevný lupič — a rovnou cestou sem! — Kuráž, Kiliane, kuráž! Vždyť je jenom jeden! Proč pak bys mu okazoval paty? Ten tě nespolkne!

Výstup 8.

Vojtěch. Předešlý.

Vojtěch (kvapně vystoupí). Krajane, kde je tu hospoda?

Kilian. Hospoda? (stranou) Co jsem řek? Už jde na šmejdy! Ale počkej, tobě posvítím! — Tedy hospoda? (Staví se před Vojtěcha, aby tento hospodu spatřiti nemohl.)

Vojtěch. Si, si — ano! Což je to něco tak divného?

Kilian. U nás pravej div! My nemáme žádnou hospodu.

Vojtěch. Co že?

Kilian. My tu napájíme každý pro sebe, a nepotřebujem tedy obecní žlab. (Stranou.) Tomu pověsím bulíka — jen aby mu nos neutrh'!

Vojtěch (stranou). Ten chlap je buďto blázen, nebo chce žerty vyvádět. Nu, vederemo! Pět minut bláznovství mě nezabije.

Kilian (stranou). Ten si nabere — ale cedníkem!

Vojtěch. Tedy zde nechodíte na pivo?

Kilian. Ohó! jak pak bychme nechodili?

Vojtěch. Tak? A kam pak?

Kilian. Kam? — a musíte to vědět?

Vojtěch (zpurně). Musím.

Kilian. Do sklepa! (Po straně se mu směje a škrábe mrkvičku.)

Vojtěch. Corpo di Bacco! ten chlap je trulant a má mě za blázna. Nu počkej! — Slyš, příteli! Víš, co je tohle? (Ukáže na svou hůl.)

Kilian (se lekne a couvá). Tohle? — to je liskovka!

Vojtěch. A víš také, k čemu ji Pán Bůh stvořil?

Kilian. Ne — to nevím!

Vojtěch. Já ti to hned ukážu, nepovíš-li mi, kde je hospoda.

Kilian (plačtivě). Ale co pak chcete v naší hospodě? To mi věřte, Liduška ani za to nestojí, abyste se na ni podíval — škoda práce!

Vojtěch. Jaká Liduška?

Kilian. A mimo to jsme už jako svoji.

Vojtěch. Hahaha — per Dio santo! ten chlapík je žárlivý a nechce mě proto bezpochyby do hospody pustit! To je veselý kousek. — Kdo pak je ta Liduška?

Výstup 9.

Liduška vyjde a zaslechne Kiliana. Předešlí.

Kilian (až k samému Vojtěchu se dotíraje). Oh, ani se na ni neptejte! Je hospodského dcera — ale maškara, že by ji moh' do zelí postavit, aby vrabce strašila. Křivohubá, plačtivoká, pajdavá, hrbatá —

Vojtěch. A ty si ji hodláš přece vzít?

Kilian. Z outrpnosti — jen abych dobrý skutek udělal.

Liduška (udeří ho pozadu do ramena). I ty outrpný darebáku!

Kilian (se lekne). Teď jsem tomu dal!

Vojtěch. Ha, per Dio! co je to za Madonnu?

Kilian (stojí nazad mezi oběma). Jak na ni brejlí! Jakoby ji chtěl polknout!

Liduška (stranou). Pro Pána Boha! to je hoch jako panenka! (Sklopí oči.)

Kilian. Ta jde už taky na udici! Já se zblázním!

Vojtěch (stranou). Co pak se to se mnou děje? Vždyť jsem viděl už na sta holek, ale nikdy mi nebylo okolo srdce tak jako teď!

Liduška (taktéž). Já se nemůžu ani z místa hnout — a mám se přec po markytánce podívat!

Kilian (plačky pro sebe). Já se zblázním!

Vojtěch. Aj, co! vždyť jsem voják a děvče je pevnost, o kterou se může člověk i bez jenerála pokusit. — Dovolte, moje spanilá! jste vy ta přepodivná Liduška? (Vezme ji za ruku.)

Kilian (přejde na stranu). Už ji má v klepetách!

Liduška. Liduška jsem; ale proč přepodivná?

Vojtěch. Protože mi byl donešen raport o vaší nelidské šerednosti — a já ve vás nalézám květoucí růžové poupátko, paprslek vycházejícího slunce, dennici mého života — že bych tak dlouho na vás hleděl, až by se začal jenerální marš k velké armádě bubnovat.

Liduška. Může bejt, že jste řekl něco tuze hezkého — ale já vám dobře nerozuměla.

Vojtěch. A také mi neporozumíte, když mi do očí kouknete?

Kilian (žene se mezi ně). Nekoukej tam, Lidko! On tě uhrane!

Vojtěch. I ty kujóne! půjdeš svou cestou?

Kilian. Ale pane soldáte —

Vojtěch. Utíkej, maladetto! (zdvihne lískovku) nebo ti jich několik vlepím, že se budeš dvě neděle ošívat.

Kilian (smělosti si dodávaje). I na to bych se podíval —

Vojtěch. Tedy se podívej! (švihne ho.) —

Kilian. Ouvej! mordýři! já se zblázním! Ale počkej, rabiáte! Však já ti upečů voplatek! (Utíká.)

Vojtěch. Ten chlap by zasluhoval, aby ho napich' člověk na bodák a jako netopejra na vrata přibil — všem na vejstrahu, ježto se mezi dvě srdce derou.

Liduška. Aj, co pak jste tak ukrutný? Na toho blázna byla by taková pokuta tuze veliká — toho zaplaší pouhé zkříknutí.

Vojtěch. Tím větší pokutu zasluhuje! Proti mně mohl by teď celý svět povstat, aby mě zaplašil, já se odtud nehnu ani na krok.

Liduška. Jenom až pozejtří tambor na buben uhodí.

Vojtěch. Buben odvede jen mé tělo; duše moje zůstane u vás na věky v garnisoně.

Liduška. Kolika děvčatům jste to už řek?

Vojtěch. Ani jednomu — na mou čest!

Liduška. Já bejvám časem hrozně nevěřící — pravý Tomáš.

Vojtěch. Koukněte mi do očí.

Liduška. To nedovedu.

Vojtěch. Jen to zkuste.

Liduška. U nás to není ve zvyku.

Vojtěch. Tedy to začněte vy, a uhlídáte, jak to budou ti ostatní hned po vás dělat. Či se mě bojíte?

Liduška. No — to bych nevěděla; já nejsem tak bojácná.

Vojtěch. Nu, tedy jen s chutí!

Liduška. A co když tam uvidím něco šelmovského?

Vojtěch. To patří k lásce.

Liduška. Tak? No to bych se měla přesvědčit! — Na mou věru! Tuhle to sedí — a jaké hrozitánské šelmovství!

Vojtěch. A vedle něho sedí ještě větší láska s věrností! (Obejme ji.)

Výstup 10.

Kilian. Honza a několik jiných pacholků s vidlemi a hráběmi. Předešlí.

Kilian. Vidíte ho tamhle?

Honza. Je to ten v kalhotách nebo v sukni?

Kilian. Ale troubo! co pak nosej' u vás vojáci sukně? — Teď se přichystejte! (Jde ku předu a odhání Vojtěcha.) Vša od sebe!

Vojtěch. Co to?

Kilian. Nechte nám holky na pokoji — nebo z vás naděláme masti! (Kývá na své pomocníky — ti se přikrádají.)

Vojtěch. Corpo di Bacco! historie začíná bejt veselá! Celá armáda proti jednomu! Ale podívejte se, jak ty plevy rozfouknu! (obnaží šavli a začne ní šermovat.) Kdo se ještě na krok přiblíží, tomu ulítne nos!

(Všecko to couvá.)

Vidíte? — tak všecko poženu,
Ať se co chce mezi nás tu dere!
Moje ruka všecko spere,
Vás pak dobude si za ženu!
České děvče za trochu ran stojí,
Modřiny nám její láska zhojí! —
Adio, pánové! (odchází s Liduškou.)

Kilian (se obrátí na ostatní a ošklíbne se po nich). Eh! — vy jste tomu dali!

Všickni zůstanou v skupení hbitě stát.

Opona začne již mezi posledními slovy padat.

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

Světnice u Kvasničky.

Výstup 1.

Marjánka. Sekáček.

Marjánka (živě). Nechme děti venku, ať si hrají a kvítí trhají, kteréž právě okolo nich roste. Za dvakrát čtyryadvacet hodin bude bez toho po radosti — a blaze člověku, kterýž umí okamžiku použít, že si naplete věnců, kteréž mu pak za drahé vzpomínky slouží. — Já jsem ráda, že mohu s vámi o samotě mluvit. Ale — tohle mračno na čele, to musíte zahnat, milý příteli, to nemůžu teď potřebovat.

Sekáček. Nu však ono se rozpráší — nelekejte se. Toť víte, že neumím tváře líčit, aby se smály, když je v srdci lamento — nu, nechme toho! Ale což pak je vám? Vyť jste celá jiná. —

Marjánka. Jsem, jsem — příteli! a to sice od té chvíle, co jsem ze hřbitova přišla.

Sekáček. To jsem na vás pozoroval už při stole. Oči vám jenom hrály.

Marjánka. Ach, což neudělá z člověka náděje!

Sekáček. Co pak se vám přihodilo?

Marjánka. Musím vám něco svěřit — ale doufám, že mi to ve vašich očích neuškodí.

Sekáček. Což vás neznám jako své vlastní radosti a žalosti? Moje mínění o vás nemůže se zjinačit. — Čeho se to týká?

Marjánka. Mojí minulosti. Především ale musím vám povědít, že jsem otcův hrob nenašla. Třesoucíma-se nohama vešla jsem na hřbitov, a oko hledalo pahrbek — hledalo kříž, pod nímžto by drahé kosti ležely. Ale nikde ani pahrbek — ani kříž, jenž by mé toužení byl ukojil. Dychtivě přelítnu celý hřbitov — a každým krokem zmáhá se ve mně sladké tušení. Nemohuť si ani myslit, že by nebyli otci mému alespoň dřevěný křížek postavili — a jakož mi z jedné strany hlas šeptal: Otec tvůj rozpadl se už v popel i se svým náhrobkem! — mluvilo cosi ve mně z druhé strany: Tvůj otec je dosaváde živ.

Sekáček. Tedy jste jistě nevěděla, zdali váš otec umřel?

Marjánka. Nevěděla; — já ho opustila bez jeho vědomí, a od té chvíle nedostala jsem o něm žádnou zprávu. Já si to uložila za pokání, po otci nepátrat; takéť to na počátku při našich marších ani možno nebylo, a později mi pravilo svědomí, že se otec již — utrápil.

Sekáček. Nu — a co hodláte nyní učinit?

Marjánka (velmi živě). Můžete se ptát? Jestli mi nebe po dlouhém zkoušení čiši blahé rozkoše uschránilo, myslíte, že ji nebudu chtít k ústům přiložit? Obejmout ještě otce svého a dostat jeho požehnání — pak zapomenu na minulé strasti a budu utěšeně hledět na dny budoucí!

Sekáček. A byla jste již stran té věci na zvědách?

Marjánka. Nebyla; já se bojím ptát, abych marnou zvědavost nezbudila, kdyby otec už přece na živu nebyl. Proto jsem vás chtěla prosit, milý příteli, abyste vyskoumal, co mi dá útěchu — anebo co mi nově vypuklý květ naděje pokazí.

Sekáček. Nu — o přeptávku nebude tak zle; jen že o vašem otci nic nevím.

Marjánka. Dost na tom, když víte, že byl zdejší učitel a že se Vorlický jmenoval.

Sekáček. Vaše nynější jmeno je tedy —

Marjánka. — nepravé. Já odložila všecko, co by mne bylo mohlo prozradit.

Sekáček. Tedy Vorlický a zdejší učitel! — podivná věc, milá matko! čím blíže vás poznávám — tím pevněj myslím, že není možná, abychme se my dva jednou rozešli. (Velmi přítulně.) Vidíš, matičko — tys učitelova dcera, já učitelův syn — toť bychme se k sobě hodili, jako by nás vybral!

Marjánka. Ale tatínku! — co pak už nevíš, co jsme si nedávno slíbili?

Sekáček. Ah tak! No, pardon! o mně se ta horká zimnice ještě pořád otírá; ale ty máš hned dobrou medicinu po ruce. Chloust! naleješ mi pokaždé studené vody na hlavu.

Marjánka (rozmarně). To je teď vyhlášený doktorský prostředek, tatínku! — to budeš dlouho živ. Teď ale nezapomeň na mou prosbu.

Sekáček. To bude čerstvá pomoc. Vezmu hospodského na paškál; ten bude dozajista celou zdejší populaci znát. Abychme ale obadva jeho raport hned z první ruky dostali, tedy ho sem zavolám. Co myslíš?

Marjánka. Dej jenom Bůh, abychme se dověděli, co doufáme.

Sekáček. I dovíme se, žádná pochybnost, milá Marjánko! — a pak — (důvěrně se domlouvaje) jen si pomysli, matičko! jak by to bylo hezky — ty najdeš otce, náš Vojtěch dědečka — kdybych také já tak něco našel — co? — abychme to tak jednou ranou odbyli.

Marjánka. Už zase v horké zimnici, milý (důrazně) příteli!

Sekáček. Ah tak! (narovná se a salutuje po vojensku) Služebník, paní markytánko! Já se už zase ochladil! (Jde rychle ven.)

Marjánka (sama). Poctivá duše! ráda bych se do rukou tvých na příští plavbu života odevzdala; vímť, že bych byla bezpečná: ale nejde to! Najdu-li otce, přiroste k mým povinnostem mateřským i povinnost litostné dcery, abych vrchovatou mírou nahradila, co jsem tak dlouhá léta zanedbala.

Výstup 2.

Kvasnička. Sekáček. Předešlá.

Sekáček. Nu jen pojďte, pojďte, příteli — křtít můžete až potom.

Kvasnička. Aj, aj — co pak to panu šikovateli napadá? Jáť jsem už na deset roků poctivý vdovec.

Sekáček. Vdovcovskou poctivost vám také živá duše neupírá; ale konývka s vodou stojí u sklepu, a já vím, co to znamená. Děkujte Pánu Bohu, že vás toho hříchu zbavím, a odpovězte mi za to na několik otázek.

Kvasnička. Co pak stojí k službám?

Sekáček. Tu mi napadlo, že jsem měl u kumpanie člověka, který —

Kvasnička (k Marjánce). Ah, to byl bezpochyby ten?

Marjánka. Ano — ano!

Kvasnička. Nesměl bych vědět, jak mu říkali?

Sekáček. Oh, proč pak byste nesměl — říkali mu — tento! eh! (k markytánce) Jak pak mu říkali? (potají) Honem, ňáké zdejší jmeno!

Marjánka. Mně se zdá, že — Polenský?

Sekáček. Ano — ano Polenský.

Kvasnička. Ne snad koželuhovic?

Sekáček. Arci že — a jak!

Kvasnička. Podivná věc, že ten člověk jaktěživ nic o té Italii nepovídá! Toť stojí za to, abychme ho dali zavolat.

Sekáček (k markytánce). Tohle by byla hezká konfrontace.

Marjánka. Toho nebude potřeba. Možná, že to nebyl koželuhovic —

Kvasnička. Tedy to bude kluk starého jircháře!

Marjánka. Bezpochyby.

Kvasnička. Ten se více nevrátil. Já ho taky neznal — jsem tu teprva na osmnáctý rok, ale slýchal jsem o jeho rozpustilých kouskách.

Sekáček. To je on! — ten náš byl také liškou podšitý, a více u profousa nežli v kasárně. Ostatně na tom nic nezáleží — mně jen tak napadlo, že nám o zdejším učiteli povídával —

Kvasnička. Bezpochyby jak mu kůži vydělával — hahaha!

Sekáček. Ano, ano — hahaha! Prosím vás, je ten vydělavač kůží ještě živ?

Kvasnička. Ah, to se ptáte bezpochyby na bývalého kantora?

Marjánka (se lekne). Na bývalého?

Sekáček (k ní). Zvolna, zvolna, matko!

Kvasnička. Totiž na starého Vorlického?

Marjánka. Ano — ano! je posud — živ?

Kvasnička. No — živ je, ale —

Sekáček. Co ale? jen vystřelte!

Kvasnička. S tím člověkem se děly divné věci.

Marjánka. Nesmíme je vědět?

Kvasnička. I proč ne? Zde vám o nich každé dítě poví.

Marjánka. Byl prej to hodný, poctivý muž?

Kvasnička. To byl, sic by si ho teď obec nevšimla. Měl ale dceru — sedmnáctileté děvče —

Sekáček. Bezpochyby také hodnou?

Kvasnička (krčí ramena). No — já ji neznal.

Sekáček. Jak? Snad nebude chtít pomlouvat?

Marjánka (tajně a kvapně). O nechte ho mluvit!! To je má pokuta.

Sekáček. Co je s tou holkou?

Kvasnička. Jak povídám — já ji neznal. Ale moje nebožka byla u Vorlických jako doma — a ta mě ujišťovala, že to bylo hodné, zachovalé děvče, učiněná dobrota, přitom jako poupě, a veselá, že bylo radost na ni kouknout.

Sekáček (usmívavě, s pohledem na markytánku). No, to si nechám líbit.

Kvasnička. Toho času měl ale zdejší zeman syna — mladého panáčka, jak obyčejně bejvají —

Marjánka. To nepatří snad k věci — nechtělbyste nám jen o starém učiteli povídat?

Kvasnička. Ah, dovolte, paní markytánko — bez toho vám nemohu vysvětlit, jak co starého Vorlického potkalo.

Marjánka (stranou). Teď Sekáček všecko zví.

Sekáček (jenž se stal velmi pozorný). Ovšem — ovšem! jen povídejte, příteli! (k Marjánce) Moderáte — abyste se neprozradila.

Kvasnička. Mladý zeman shledal také, že je učitelovic Marjánka jako poupátko — začal se k ní mít a ona — toť víte! sedmnáctileté holce to vždycky lichotí, když se po ní hezký, mladý člověk blázní, nadto když je pán od stavu — i poslouchala vám tedy řeči jeho, také jim bezpochyby věřila — a tak se konečně mezi nima něco přihodilo — nu (velmi šetrně a čepičku pošoupávaje) člověk o tom nerad mluví.

(Malá přestávka.)

Sekáček (překvapen pohledne na markytánku — a řekne pak významně pro sebe). Ahá! — to jsou tedy její tajnosti!

Marjánka (tu stojí s očima sklopenýma).

Sekáček (velmi jemně). Nu — a co se přihodilo dále?

Kvasnička. No — po čase musel Vorlický všelijaké řeči přeslejchat a holka je nemohla zapřít. Starý prej se dal do pláče — neboť holka byla jeho celé bohatství, a nyní se mu zdálo, že je hotovým žebrákem. V této své bolesti běžel na starého zemana. Ten byl ale ještě — jak říkáme, muž dle starého zákona, přísný, ba skoro divoký, a na čest domu svého držel více, nežli na život. I myslilť na počátku zrovna, že se učitel rozumem pominul. Potom zuřil a zaklel se, že dá holku jako hanebnou svůdnici psemi vyštvat — a konečně začal mladého vyslejchat. Když se ale nemohl panáček očistit, rozpálil se starý tak náramně, že popaď se stěny ručnici a mladého zastřelil.

Sekáček (s pohledem na markytánku). Spravedlivé nebe!

Kvasnička. To jest — abyste mi dobře rozuměli, ono se v prvním okamžení myslilo, že ho zastřelil, proto že zůstal mladý bez sebe ležet.

Marjánka (u velkém pohnutí). Nu — a?

Kvasnička. Nešťastná příhoda stala se pod večer, a k půlnoci nabyl raněný již zase smyslů. Ručnice byla nabyta ptačími broky a rána mu vjela do žeber, do ramena a — dva, tři broky porouchaly lebku. —

Marjánka (pořád u prudkém napnutí poslouchajíc). A co se dělo potom?

Kvasnička. Na zámku hleděli arci příhodu zatajit — ačkoli o tom celé okolí vědělo — a když se mladý konečně pozdravil, odejel odtud a zdržoval se v cizích zemích. Otec prej ho neviděl od nešťastné chvíle až na smrtelné posteli. Tu ho teprva k sobě předpustil.

Marjánka. Tedy zemřel starý Zápolský —?

Kvasnička. Ovšem.

Marjánka. A mladý?

Kvasnička. To jest: bývalý mladý — ten je živ a zdráv.

Marjánka. Živ a zdráv?!

Kvasnička. Co pak se tomu tak divíte?

Marjánka. Nic, nic! (semotam přecházejíc).

Sekáček. Ale prosím vás, kdo pak by se nedivil! Nejdřív povídáte, že ho zastřelil — a teď je najednou živ. Totě zpropadená historie! (pro sebe) Teď víme, co nám překáží! No, utři si hubu, starý Sekáči!

Marjánka. A co — co dělá nyní váš zeman?

Kvasnička. I což by dělal! Jí a pije — ale všecko, aby ho nikdo neviděl. Stal se z něho pravý nelida. Po smrti otcově se tady usadil, za několik let se oženil — ale zas už také paní i s dcerou pochoval. V stavu manželském neměl jaksi velkého požehnání. Teď se zdržuje zde na zámku — ale skoro se žádným neobcuje. Ostatně má se domácí lid u něho dobře, a nám neklade také nic do cesty.

Marjánka (v bouři svých citů, roztržitě a — polohlasitě před sebe). Živ! — tedy živ!

Sekáček (chtěje honem jinou řeč zavést). Všecko dobře — ale jak pak to vypadlo s naším učitelem? Je-liž pravda — paní markytánko?

Kvasnička. Ten ubohý brzy osiřel. Holka dostala bezpochyby strach a zmizela tu noc po nešťastné příhodě na zámku. Za několik dní našel se její šátek na břehu blízké řeky — i myslilo se tedy vůbec, že si chtěla ubohá ze zoufalství ve hlubinách ulehčit. Alespoň se až podnes ani slova o ní nepronesla.

Marjánka. A co pak dělá nyní starý Vorlický?

(V tom je slyšeti zvenku jemný nápěv na housle hráti.)

Kvasnička. To je on!

(Malá přestávka.)

Sekáček (potají k markytánce). Na mou duši, to je vaše zamilovaná písnička!

(Všickni poslouchají s oučastenstvím — nápěv nedokončí, ale přejde v divoké běhy a pronikavé skřípnutí.)

Kvasnička. Takhle obchází teď každý den po městečku i po vůkolí a hraje na housle. Tohle bejvá jeho každodenní písnička. Jeho nebožka dcera prej ji tak ráda zpívala.

Marjánka. A což nechodí už do školy?

Kvasnička. Ten? Milý Bože, co pak by tam dělal! On je teď sám pouhé dítě a potřebuje ošetření. Samou lítostí se vám nějak pomát' — a proto se musela obec o něj postarat.

Marjánka. Milosrdný Bože!

Sekáček (pro sebe). Tohle je zlořečený raport!

Marjánka. On je tedy v bídě a nouzi postaven!

Kvasnička. Ah, to není! On má své zaopatření — a konečně, co pak takový člověk také potřebuje? Krom svých houslí nezná už božího světa —

Marjánka. Arci, arci! — ale — nemohli bychme ho vidět, pane hospodský?

Kvasnička. I proč pak ne? On bejvá u mne skoro každý den. Počkejte, podívám se na ulici. Možná, že tam někde dětem pohádky vypravuje.

Marjánka. Ten ubohý!

Kvasnička. I proč pak? to mu dělá radost — a živá duše mu při tom neublíží. (K Sekáčkovi potají.) V markytánce bych byl jaktěživ tak měké srdce nehledal! Ta osoba dělá, jakoby to byl její vlastní otec.

Sekáček. I toť víte — ženská —

Kvasnička. — je outrpnější nežli muž? chcete říct. Inu jak se vydaří; ale mnohá zamkne nuzákovi dvéře před nosem, a když se jí rozstůně mupslík, dá se do pláče. — (Odejde.)

(Malá přestávka.)

Marjánka (semotam přechází).

Sekáček (jí pozoruje s velikým soucitem — a hledí jakousi vážnost do řečí a chování svého vložiti).

Marjánka (zastaví se před ním a ptá se poněkud sklíčeně). Co si o mně pomyslíte, příteli?

Sekáček. Já — paní zemanko?

Marjánka. Jak? Chcete si ze mne při mé bolesti ještě hořký posměch dělat?

Sekáček. Pardon — milostpaní! žádný posměch. Doufám, že je pan zeman tak poctivá duše, jako obyčejný šikovatel — a že bude tedy vědět, co má dělat — jako by to věděl starý Sekáček.

Marjánka. Snad si nemyslíte —

Sekáček. Že se k svému právu přihlásíte? Ano, to si myslím — to je vaše povinnost. Třebas chtělo srdce ženy ve vás mlčet — nesmí to srdce matky učinit; beztoho vás jenom tato starost tak dlouhá léta při jistých nadějích zdržovala. Či že ne?

Marjánka. Ano — dílem máte pravdu — ačkoli jsem se nikdy nenadála, že Vojtěchova otce naleznu. Mělať jsem ho za mrtvého. Jenom jakési temné doufání, že to můj syn jednou tak daleko přivede, že by se mohl se ctí k rodu svému hlásiti — to jedině mě zdržovalo, že jsem mu jiného otce nedala. Odpustíte mi?

Sekáček. Oh, prosím — vždyť já rozumím.

Marjánka. Ale nyní, kdyžto se všecko tak neočekávaně změnilo — nyní padám do nesnází, a nevím, co počít.

Sekáček. Svou povinnost — kterážto vám přikazuje, abyste pro sebe i pro syna svého svaté právo hájila.

Marjánka. A což kdyby je nechtěl Zápolský uznat? Měla bych ještě tu hanbu na sebe uvalit?

Sekáček. I toť by do toho musel hrom —! S dovolením, paní zemanko — to jsou daremné strašáky. Váš nejmilejší musí radostí do stropu vyskočit, když takového syna dostane — sic bych za něj ani špetku prachu nedal. Ostatně — musíte arci podle minulých let sama nejlíp vědět, jak vás asi přivítá.

Marjánka. Oh, milý příteli! mezi tím časem staly se s námi veliké pro-

měny. Ovšem — jako blažené sedmnáctileté děvče doufala bych nyní to nejlepší; neboť až podnes bych na to umřela, že bylo srdce jeho šlechetné — ale což pak jste neslyšel, co se z něho stalo?

Sekáček. Nu, je-li v skutku takový podivín, jak nám ho náš hospodář vymaloval — pardon, že se opovažuju: tedy bysi měl štěstí přát, že se k němu srdce hlásí, které ho může vyhojit.

Marjánka. Ale smí se on k tomu srdci hlásit? považte — já sprostá markytánka —

Sekáček. Co markytánka? Když se srdce k srdci hlásí, tu nehledí, jaký kabát oblíká nebo jakou sukni nosí. Ostatně je markytánka tak ctihodná jako paní v hedbávných salupách a časem trochu víc. Kdo by o tom pochyboval, toho napravím rákoskou, že dostane hned jiné myšlénky.

Marjánka. Ale, milý příteli —

Sekáček. Veliká čest pro mne, že mě paní zemanka ještě svým přítelem nazývá — ale —

Marjánka. Sekáčku, vy mě rozhněváte!

Sekáček. To bych se raděj vyfackoval — ale co je pravda, to je pravda: vaše čest je čest celého regimentu, a kdyby měl pan zeman nějaké pochybnosti, musí s námi na kordy. S plukovníkem začne, a nežli přijde na posledního tambora, dostane dozajista kus rozumu. Zkrátka, paní Marjánko — (plácne se přes ústa) — trulante! — Pardon, milostpaní, zejtra časně ráno půjdeme na zámek a do večera je všecko v pořádku. (Salutuje a jde.)

(V tom znějí venku zas housle Vorlického.)

Marjánka. Ha, můj otec!

Sekáček (se vrací). Šlaku, na toho jsme zapomněli!

Marjánka. Ještě se nemohu prozradit, aby se tajemství neproneslo, dokud sama se Zápolským nepojednám. Hleďte ho mít zatím na starosti!

Výstup 3.

Vojtěch, pak Vorlický (v tmavém starokrojném fraku, černých krátkých nohavicích, v šedivých punčochách a střevících, hlavu jako mléko bílou, bradu bílými vousy zarostlou, na krku černý šátek, v ruce housle). Předešlí.

Vojtěch (prostrčí hlavu dveřmi). Matinko! já si udělal zase roztomilou známost!

Marjánka. Vždyť jsi mi to už povídal; ale já tě musím ještě napomenout —

Vojtěch. Ah, ty myslíš signorelu Lidušku? Ne, ne, tenkrát je to něco jiného — (otvíraje do kořan). Nu, jen pojďte, pojďte, starečku! Zde budou rádi vaši písničku poslouchat. (Vystoupí s Vorlickým, vede ho zvolna ku předu a mezi tím mluví) — Podívej se, matinko! Právě sedím se svou nastávající venku pod stromem — já ti to povídám jen tak mimo, abysi věděla, kde jsem své srdce ztratil — tu přijde tenhle stareček a hraje — co by si řekla? Tvou zamilovanou písničku!

Marjánka (jeví své pohnutí přiměřenou hrou). Milosrdný Bože, tato proměna!

Vojtěch. Já si myslil: Toho musí matinka slyšet — tu mi to povídá i hospodský, a proto ti ho přivádím.

Marjánka (citem přemožená běží k otci, uchopí ruku jeho a líbá ji).

Sekáček (se poněkud lekne).

Vojtěch (se diví).

Vorlický (jí hledí chvilku přívětivě do tváří, pak řekne jemně dětinsky). Dobrý večer, chcete se učit na housle?

Vojtěch (k Sekáčkovi). Co pak to matce napadá?

Sekáček. Mlč! Bezpochyby si zpomněla na svého otce — on byl také tak starý.

Marjánka. Jak se máte, milý — příteli?

Vorlický. Dobře! Mám hodnou dcerušku — a ta mě ošetřuje jako své poupátko. Neznáte ji? No počkejte! Ona jela včera k princezně na skleněný kopec a něco mi přiveze.

Marjánka. On mě nezná! — a milujete ji?

Vorlický. Což nejsem ještě živ? a nemiluje skřivan teplé povětří, a pstruh bystrou vodu, a jelen zelenou houštinu? Chcete-li, já vám kus látky prodám.

Marjánka. O Bože! — A nestejská se vám po vaši dcerušce?

Vorlický (vrtí hlavou — pak s ní popojde ku předu). Já to nesmím říct —

tam ti by se mi vysmáli. Svět neví, co to je, když se starému srdci stejská. Ale když vyjde první hvězdička, tu se posadím na zahradu, kde jsme spolu sedali, a začnu pěkně tiše: Pověz mi, hvězdičko, co dělá mé dítě? Pozdravuj mi je a řekni mu, aby se brzo vrátilo. A hvězdička se usměje (tajně k ní a radostně) a slibuje mi, že se vrátí.

Marjánka. Tedy si děláte naději, že svou dceru ještě uvidíte?

Vorlický. Já ji vidím každý den; ale jiným se neokazuje.

Marjánka. A znáte ji?

Vorlický. Já ji znám, ale ona se nechce ke mně znát. Já jí hraju ty nejpěknější písničky; ale ona nechce se mnou zpívat. (prosebně ruce spínaje) O zpívej! — zpívej!

Sekáček. I zazpívejte mu tedy něco —

Marjánka (náhlou myšlénkou roznícená). Ano, ano, zazpívám! (Zpívá:)

Matička ztratila děťátko,
Rukama lomí —

Vorlický (hned při prvním zvuku sebou trhne). Ha! slyšíte ji? slyšíte ji? to je ona! Zejtra přijede!

Marjánka.

Matička ztratila děťátko,
Rukama lomí a pláče.
Kde jsi, ach, uvadlo poupátko?
Kam jsi, ach zalítlo ptáče?

Vorlický (poslouchal s rukama sepnutýma). O jen dále — dále — to je moje ukolébavka — já hezky usnu — (Níží se před ní na kolena — přemožen citem počne ale klesati.)

Marjánka (pochytí ho v náruč). O můj drahý —

Sekáček. Vždyť omdlívá —!

Marjánka. O nechte ho — nechte ho! To je slabost nešťastného stáří a sklíčeného srdce.

Vojtěch. Ubohý stareček!

Marjánka. O cti ho — cti ho! Tak vypadal tvůj děd!

Vojtěch. (vedle něho klekne a líbá mu ruku.)

Opona mezi tím padá.

ODDĚLENÍ TŘETÍ.

Nejbližší okolí před zámkem, do něhož vchod vzádu viděti. Svítání. Když se vyhrne opona, je slyšeti hru Vorlického, a sice tu samou píseň, kterou se druhé jednání ukončilo — na počátku blíž — pak dál a divoce. Po chvíli.

Výstup 1.

Jelínek. Zajíček. Koděra. Polenáč. Více myslivců a venkovského lidu s holemi.

Jelínek. Slyšeli jste ho? Starý kohout nám prorokuje štěstí!

Zajíček. Inu, milejší je mi přece, nežli stará baba.

Koděra. Mně se zdá, že přicházíme tuze časně. Na zámku to ještě všecko spí.

Jelínek. Však my je zbudíme. Myslivcovo štěstí květe po ránu, a kdo neumí časně vstávat, ať se neučí ani nabíjet.

Polenáč. Já jsem jen žádostiv, jak bude při tom dnešním honu náš baron vypadat.

Zajíček. Jak by vypadal! Jako člověk, když má plnou hubu šťovíku — to můžeš po tmě nahmatat.

Koděra. Ona mu bude ta celá návštěva pánů oficírů jako sůl v očích.

Jelínek. A co je nám konečně do toho? My to nezjinačíme, a proto bude dnes přece hon. Raději si zazpíváme — ať nás druzí slyšejí a honem se chystají.

Zbor.

Vzhůru, jonáci,
Do pole ven!
Hvězda umírá,
Budí se den!
Chopte se pušky,
Měřte a palte,
Jeleny, kance
V trávu povalte:
Vzhůru, jonáci — honba volá!
Lovcova rozkoš: Hója, holá!

Pějte, jonáci:
Zdráv budiž lov!
Zdrávy palouky,
Hájový krov!
Nech duše prahne
V blízku, po dáli;
Na ranní rose
Zajde, co pálí.
Pějte, jonáci — honba volá!
Honba je rozkoš: Hója, holá!
Všichni jdou do zámku.)

Výstup 2.

Vojtěch se vede s Liduškou. Později viděti Kiliana.

Liduška. Ne, ne — dále ani kroku! Nyčko mě pusťte! Já musím bejt doma, nežli mě pantáta pohřeší. Ten by mi dával!

Vojtěch. Ať se opováží! on si to musí za čest pokládat, že má dceru, která se mně zalíbila!

Liduška. Nevím, nevím! Otcové prej nemívají vždycky radost, když ji mají mladí pánové. A mimo to — pomyslete, jestli mě někdo ze sousedů viděl — já ani nevím, kam jsem hlavu dala.

Vojtěch. Jak? Je vám toho líto, že jste mě vyprovodila?

Liduška. No — to ne —

Vojtěch. Ale netěší vás to?

Liduška. I což — ono by mne to těšilo; ale —

Vojtěch. Či je to zapovězíno?

Liduška. To just není; ale —

Vojtěch. Co tedy?

Liduška (stydlivě). Ono se to nesluší.

Kilian (se vzadu okáže — pak se ukryje za křoví a číhá).

Vojtěch. Ach, moje zlatá; ono se na světě mnoho nesluší a přec se to děje — a je to něco horšího, nežli když hezounké děvče za pěkného jitra s mladým hochem kousek cesty jde, pak ji celý boží svět vidět může. A kdybych neměl dělat, co mě těší a co není zapovězíno — jen proto, že se to před očima několika copatých dušiček nesluší: toť by celý život ani za to nestál, aby se člověk narodil.

Liduška. Ale prosím vás — vždyť je život mladého vojáka přece něco jiného, nežli život mladého děvčete!

Vojtěch. To je pravda, moje moudrá hlavičko! ale vojákova čest je taky lechtivá, a jen ať se někdo opováží a škaredé oko na vás udělá! Corpo di Bacco! tomu zatancuje moje liskovka zatrápenou kalamajku na zádech!

Liduška (stranou). Ne — to je divoký člověk! — ale hodný a dobrý jako kůře.

Vojtěch. Ostatně — (lichotivě) co pak je vám teď do toho, jak tu na vás lidé koukají? Nejsem já tu? Nekoukám já po vás? — a potom pomyslete — vždyť jste vykonala skutek křesťanské lásky, že jste mě vyprovodila. Či nehledali jsme nešťastného starce, který nám dnes v noci ukiouz?

Liduška. Hledat jsme ho měli — to je pravda —

Vojtěch. Že jsme ho nenašli — za to nemůžem; a že nás cesta až sem k zámku přivedla, kamžto já se teď k rannímu raportu podívat musím, protože naši páni na celý den odejdou — za to taky nemůžem.

Liduška. Za to ale můžem, že tu tak dlouho pro nic za nic stojíme. Vy jste mohl bejt už dávno v zámku, a —

Vojtěch (laskavě). Co pak jsem vás už omrzel?

Liduška (s milostnou výčitkou). Ale taky jste mohl bejt už nazpátek — a zas u nás!

Vojtěch (kvapně ji obejme). S Bohem, s Bohem — mia cara! za deset minut jsem zas u vás! (Letí do zámku.)

Liduška (zhluboka si oddechne). Ale to je střelený! kdyby ho byl tak někdo viděl! Nyčko musím honem domů. (Chce odejít.)

Výstup 3.

Kilian. Předešlá.

Kilian (se byl zatím přikradl a vstoupí teď Lidušce do cesty). Tak? tedy s vojáky po šírém poli běhat? Hezké chování! Já se zblázním!

Liduška (stranou). Pro pána krále, ten bude vyzvánět — já ho musím zastrašit. — (Hlasitě.) Co ti napadá?

Kilian. Mně jaktěživo nic nenapadlo — ale taky tobě nemělo dnes ráno nic napadnout! S vojákem chodit! Styděla bych se! —

Liduška. Já mu okázala cestu do zámku.

Kilian. To si mohl mne vzít — já znám cesty líp, nežli ty.

Liduška (s ousměchem). On to snad neví.

Kilina. Oh, jen se směj! Však já vím, jakou cestu jsi mu okazovala.

Liduška. Co víš, ty hloupý věcetečko?

Kilian. Oh jen se nedurdi! Já číhal celou noc u vašeho domu.

Liduška. Zbláznil jsi se?

Kilian. Ještě ne — ale ono to přijde.

Liduška. Co pak jsi tam tedy chtěl?

Kilian. Vidět jsem chtěl, nebudeš-li s panem kaprálem někde ve tmě stát —

nebo nenapadne-li mu, aby o půl noci na tvé okýnko zaťukal.

Liduška. I ty bohaprázdný špehoune! A co jsi tedy viděl?

Kilian. Po půl noci začalo se okno otvírat —

Liduška. I ty lháři!

Kilian. To nebylo u tvé komůrky — to bylo v sednici, kde vaše vojačka spí — a z okna se škrábal člověk. Já zatínal už pěstě a otvírám hubu.

Liduška. Nu — — a kdo to byl?

Kilian. Hanba povídat! Náš bláznivej učitel. Já stál jako sloup.

Liduška. Co je při tom tak divného? On byl pod večer u nás, tam mu přišlo nanic — paní markytanka měla s ním outrpnost a nechala ho u sebe.

Kilian. Pěkná historie! Takovej scvrklej koštál! Já bych mu byl s chutí něco řekl; on ale peloval, jakoby mu hlavu zapálili.

Liduška. A my ho teď ráno hledali — chceš-li co vědět! Proto jsem vyšla tak časně z domu.

Kilian. I jdi a nemaluj! Vy jste ho hledali — ale ne! Kdybyste byli přes něj brkli, nebyli byste ho viděli — o, však já dával dobře pozor!

Liduška. A já ti povídám, že jsi byl slepý jako krtek! A nebudeš-li hubu držet, tedy to řeknu desátníkovi, a ten ti zas ukáže, proč Pán Bůh liskovku stvořil.

Kilian (se ošívá). Buď tak dobrá! Já se zblázním.

Liduška. Proč se tedy pleteš do věcí, po kterých ti nic není?

Kilian (žalostně). Ale co pak nejsem tvůj amant?

Liduška. Ty? — ani mi nepřipomínej, sic mi napadne, že máš od včerejška u mne vroubek — ty amante z milosrdenství! (Podepře si boky.) Kdo je křivohubý?

Kilian (couvaje). Já myslil tu druhou —

Liduška. Kdo je kolozubý? kdo je hrbatý? já řku! Ty a nebo já?

Kilian. Já — já — to víš!

Liduška. Tedy si to pamatuj! A řekneš-li někomu jen slova — tedy se těš! Liskovkou ti dám odpověď napsat a všechny holky z celého městečka navedu, aby ti oči vyškrábaly, jestli se na kterou podíváš. Já tě naučím, abysi nehasil, co tě nepálí — ty — strašidlo! (Odběhne.)

Kilian. Já se zblázním! — Ale ne hned — dřív se pomstím — ano! oh však já něco vyvedu! Teď poběhnu na zámek, a počíhám si na toho kaprálka; ano, to udělám; a nehnu se mu z krku, aby nemoh' nic beze mne udělat — a kdyby mě třeba utlouk. Nešť! Jen když se pomstím! (Běží do zámku.)

(Nyní počne zas na blízku hra Vorlického, ale jen krátce, pak).

Výstup 4.

Vorlický (přijde po hře a pozorně poslouchá). Ahá, už vyzvánějí — teď sypou kvítí — hehe! moje děťátko jede — už je tady! Dobré poledne vespolek! — kde pak jsi byla tak dlouho, zlatá děvečko? Mně se už stejskalo — a sousedé začali mluvit — (upadaje do myšlének) že blázním. Ale já nevím, co to bylo. Něco se mi zdálo — něco divného: jako bych tě byl dlouho hledal; ale — — hahaha! nyčko jsem tě nalezl! Nyčko ti vystavím zlatou chaloupku — a tam budem spolu sedávat a zpívat; ale nepovídej to žádnému. Já mám velký poklad — haha: dnes ho ještě doplním. Poslouchej, teď přichází můj pomocník! pojď, pojď — já ti dám sváteční šaty, aby ses mu zalíbila! (Přikrčí se ke křoví.)

Výstup 5.

Zápolský v oděvu mysliveckém s loveckým nožem po boku, bledý, zasmušilý, přichází ze zámku. Předešlý.

Zápolský. Proklaté ubytování — i s tím pošetilým způsobem omrzelé hostinnosti! — Jako by nemohl pluk jinou krajinou táhnout — a nebo aspoň mého zámku ušetřit. To přec může celý svět už vědět, že nechci ani živou duši okolo sebe mít! — mně je celý svět jako trní v srdci — a dnes mám ještě laskavého hostitele dělat.

Vorlický (se pomalu přiblíží). Dobrý večer, pane ženichu!

Zápolský (se utrhne). Co to? — Ah, jsi ty to, starý?

Vorlický. Slyšel jsi už? Dnes bude muzika. Svíčky hořejí, klekátko je prostřeno a nevěsta se obliká.

Zápolský (vyndá ze sáčku peníze). Tu máš, tu máš — a dej mi dnes pokoj!

Vorlický. To je málo za duši — dej víc!

Zápolský (hodí mu sáček do ruky a vrací se k zámku).

Vorlický (mu naběhne). Stůj, falešný kupče! to je proti naší smlouvě.

Zápolský. Přijď po druhé!

Vorlický (se ho chopí). Dej sem víc — dej sem krev ze srdce svého — abych mohl bohatou svatbu vystrojit!

Zápolský. Zpátky! — a nepopouzej mě, starý — blázne! (Jde dál.)

Vorlický (ho chytne za prsa). Tys mi strhnul s beder knížecí plášť a vyhodils mě nahého na trnatou cestu života. Navrať mi zlatý květ stáří mého —

Výstup 6.

Vojtěch kvapí ze zámku. Předešlí.

Zápolský (odmrští Vorlického). Ha nesmyslný trapiči!

Vorlický (se potáceje). Pomoz, dítě — pomoz!

Vojtěch. Maladetto! Kdo se opovažuje s tímto ubohým starcem tak nakládat?

Zápolský. Živé blesky! co pak se dnes všichni blázni ze řetězu utrhli?

Vorlický (se mezi tím sebere, a začne stranou pokojně sáček přehlížet a peníze počítat).

Vojtěch. Sám takový, pane! a pro sebe si vyprosím uctu! Ještě jednou se vás ptám, jak se můžete opovážit tohoto starce —

Zápolský. Držel bych hubu, panáčku! ať se nedostane do želez!

Vojtěch. S tebou tam, ničemo, neznáš-li pro své chování lepší omluvu a neumíš-li s vojákem zdvořileji rozprávět!

Výstup 7.

V tom vyběhne Kilian ze zámku, a zhlídne, co se děje napřed mezi Předešlými.

Zápolský. Ha, opovážlivý kluku! (Sáhne po loveckém noži.)

Vojtěch. Ruku pryč — a slovo nazpátek!

Zápolský. S tebou pryč (vytrhne nůž z pošvy) — uslyším-li ještě slovo —

Vojtěch (vytrhne šavli). Tedy slyš něco jiného! (Vyrazí mu lovecký nůž a tne ho do ruky.)

Kilian. Mordýři! zlodějové! pomozte! (Kyne do zámku a přiběhne se zámeckou čeledí, myslivci a honci.)

Zápolský (pustiv zbraň chytne se za ruku). Ha, zlořečený kluku!

Vojtěch (se ohlíží kvapně po Vorlickém). Kde jsi, starečku? Počkej!

Vorlický (pořád jen se svými penězi se obíraje, s usměvavou tváří právě odchází).

Kilian (k myslivcům, na Vojtěcha ukazuje). Lapněte ho!

Myslivci (ho pozadu přepadnou a zbaví zbraně; jiní přiskočejí k Zápolskému).

Kilian. Držte ho!

Zápolský. Pryč s ním na zámek, a do vrátnice. Desaterou mírou musí mi každou krůpěj krve nahradit! — Ohlídněte se po lékaři — běžte! (Jde od dvou služebníků podporován do zámku.)

Třetí (běží napřed).

Vojtěch (bolestně). Ah Dio santo! moje ubohá matka!

Koděra. Na to měl panáček dříve pomyslit.

Jelínek. Po ráně je těžko kulku zachytit.

Vojtěch. Dobře tak, vy jste slavní mudrci! Jenom nedělejte ze sebe honící psy a ze mne uštvaného zajíce. Pusťte mne!

Zajíček. Pomálu s tou flintou!

Kilian. Držte ho!

Vojtěch. Nešlapejte si na rozum! Či myslíte, že nevím, co jsem zasloužil? Jsem ale muž a voják, a budu také dle toho svou pokutu snášet!

Jelínek. No, ulevit pánovi můžeme; však on proto neuklouzne. (Pustějí ho z rukou, vezmou ho mezi sebe a vedou do zámku.)

Kilian (mne si ruce). Tohle stojí za groš! Teď může pan liskovák chodit na šmejdy, kam se mu líbí — hehehe! teď mu to dovolím. Však ona mu přejde choutka. — Teď se ještě podívám, začínaj-li už dělat šibenici — a pak honem do městečka a novinu roznášet! Liduška bude koukat, až jí to tak podám, jako lžíci lebarbory. Inu, proč si nedala říct! Já jsem takto člověk, že může na mně polena štípat, ale když mi pukne žluč: to jsem pravej špalek! (Jde do zámku.)

Výstup 8.

Marjánka.

Tu jsem— Ještě několik okamžení a uzel praskne, jehož nitky jsem tak dlouho skrývala. — Mám tedy své dítě ze stínu jeho nynějšího stavu vyvést? — ze stínu, v němžto je spokojeno — a tlačit se s ním k záři, kde anad tohoto nejdražšího pokladu pozbude? Já pro svou osobu složila

již dávno všechny náděje do hrobu, a nechci žádné květy její více pěstovat! Ale mám je i dítěti svému pokazit?

Výstup 9.

Kilian. Předešlá.

Kilian. Aha počkej! Tuhle je ta vojačka! Ta snad ještě nic neví — s tou začnu hned manebr. — Serbus, paní — tento —

Marjánka. Co dobrého?

Kilian. Neznáte žádného vojáčka — má dvě oči, mezi nima nos a po straně liskovku. Včera odpoledne vězel pořád v hospodě.

Marjánka. Mladý desátník?

Kilian. Ano, ano! ten samej.

Marjánka. Co s ním?

Kilian. Že se vám dává pěkně poroučet.

Marjánka. Kde pak je?

Kilian. Sed si do chládku.

Marjánka. Jak to?

Kilian (mne si ruce). Já jsem jen rád, že nám letos proutí tak hezky vyrostlo.

Marjánka. Jaké jsou to řeči?

Kilian. Na zámku povídaj', že ho váš pan obršt ještě dnes do uličky pošle.

Marjánka. Člověče! o kom to mluvíš?

Kilian. O tě čamrdě, co je tak obšitá, že vypadá jako malý kaprál. Vidíte — tuhle se to stalo! Tuhle stál náš pan zeman — tu ten váš knoflík s liskovkou — tuhle vytáh' náš pán svůj myslivecký zaraz, tuhle pan desátník svou šavli —

Marjánka (se lekne). Co že pravíte?

Kilian. Tuhle se začali sekat — a tuhle ho chňapli. Teď sedí hezky za mřížemi — a páni officíři dováděj, protože jim honbu pokazil.

Marjánka. Spravedlivý Bože! co se to přihodilo? (Běží do zámku.)

Kilian (s potměšilou radostí). Ahá! jednu jsem už ťal, a jinejm toho dám ještě víc. Oh, ať si jen se mnou někdo něco začne! — tomu vypálím rybník, že ho to po čertech omrzí. Tu vojanskou čamrdu jsem odbyl — nyčko půjdu k Litušce a trochu jí zatopím. Ta se bude asi škrábat! Teď zůstane na holičkách, a ještě se voblízne, když ji budu chtít! Oh, já mám za ušima, hehehe! (Odejde.)

PROMĚNA.

Pokoj v zámku.

Výstup 10.

Marjánka. Štěpán.

Štěpán. Ale já vás nemohu k panu zemanovi pustit.

Marjánka (odhodlaně). Já vám povídám, že s ním musím mluvit.

Štěpán. On nechce ani živou duši vidět — dal také všechny pány officíry odbejt; neřku-li tedy, že by —

Marjánka. — pouhou markytánku předpustil? Nestarejte se příteli! Já s ním budu mluvit.

Štěpán. Snad nebudete chtít přes moc —?

Marjánka. Ano, to budu! A nebo je — (starostlivě) pan zeman tak těžce poraněn, že nemůže čtvrt hodiny s člověkem promluvit, kterýž mu důležitější léky přináší, nežli snad lékařové celého světa?

Štěpán. To není —

Marjánka. Tedy mě opovězte.

Štěpán. Nu s Pánem Bohem! já se o to pokusím. (Vejde do postranních dveří.)

Marjánka (sama). Konečně jsi tady, chvíle rozhodná! Co asi chováš v lůně svém? O pojď, pojď — a rozhrni záclony své, ať už vím, co mi příští hodina přinese. — Nikdo nepřichází! (Nepokojně sem tam přechází.) Měl by se zpečovat?

Výstup 11.

Štěpán otevře dvéře. Zápolský vejde nevrle, ruku nese v klíčce. Předešlá.

Marjánka (stranou). Velký Bože! To je on? S tím se stala velká proměna!

Zápolský (k Štěpánovi, jenž sesli přináší). Je to — (hodí hlavou po markytánce).

Štěpán (pokyne).

Zápolský. Co se libí? Zkrátka. Já nemám času ani chuti. (Sedne a skoro si jí ani nevšímá.)

Marjánka. Ráda bych s panem zemanem čtvrt hodiny o samotě —

Zápolský (pokyne Štěpánovi — ten odejde).

Marjánka. Já jsem markytánka pluku, kterýž tu od včerejška na odpočinku leží.

Zápolský. Dále.

Marjánka. Osměluji se podotknout,

že mám obzvláštní důvěru u celého pluku — a protož také prosím, aby mi pan zeman laskavě ucho naklonil.

Zápolský (nevrle). Co chcete?

Marjánka (stísněná). Jak slyším, měl dnes ráno mladý desátník našeho pluku neštěstí s panem zemanem —

Zápolský. Měl, měl!

Marjánka. Je to mladík trochu ohnivý, protože byl pod sluncem vlaským vychován, až posud ale zachovalý; bojím se tedy, aby dnešní příhoda mrzuté následky pro něj neměla.

Zápolský. Zlé bude mít!

Marjánka. Já chtěla právě k němu; vězník se ale vymlouval, že má přísné rozkazy — já se tedy odhodlala, uchýlit se k panu zemanu, abych se dověděla, co se vlastně stalo.

Zápolský. To se dovíte při vyšetřování.

Marjánka (určitě). Ne, ne — tak dlouho nesmím ani já, ani vy čekat! — (prosebně) O zjevte mi, pane zemane! co se to mezi vámi stalo?

Zápolský. Jakým právem se na to ptáte?

Marjánka. Právem nejsilnějšího ouvazku! Já jsem — nešťastného mladíka vychovala.

Zápolský. Ah tak! Tedy mateřská láska —

Marjánka. Něco takového — můželi to mou otázku ospravedlnit. (Dotíravěji.) co se stalo, milost pane! Váš lid mi řekl, že bylo té chvíle blízko vás zdejšího bývalého učitele vidět.

Zápolský. To bylo. On sám podal k celé případnosti příčinu.

Marjánka. Ten ubohý starec?

Zápolský. Starec je blázen a obtěžoval mě žebrotou, jakož velmi často činívá. Já mu něco poskytnul — — on byl dotíravější. Já ho odbejval, on se dal do křiku. Tu přiběhl váš vychovanec — začal se ho ujímat, a sice tak opovážlivým způsobem, že mě konečně obnaženou šavlí poranil.

Marjánka. Svrchovaný Bože! a to k vůli nešťastnému starci? Pak musíte tím spíše prominout!

Zápolský. Jak?

Marjánka. Všecko se vám vysvětlí! O nemeškejte a pospěšte k plukovníkovi, aby ho propustil.

Zápolský. Pozbyla jste rozumu?

Marjánka (prosebně). Co pak je tak těžko odpouštět?

Zápolský. Snad bych se měl dát pod širým nebem také zavraždit, a zlosynu se ještě poděkovat?

Marjánka. Uvězněný mladík není žádný zlosyn — a vy mu — musíte odpustit.

Zápolský. Vy jste žertovná osoba!

Marjánka. Já vás o to prosím — jmenem osoby, kterou jste — svou blažeností nazýval.

Zápolský (zasmušile). Co víte vy o mé blaženosti?

Marjánka. Jmenem — Marie Vorlické!

Zápolský (kvapně se vzchopí). Jak? (Hledí jí upnutě do tváři.)

Marjánka (mu hledí přímo do očí — po malé přestávce — bolestně pro sebe). On mě nezná! A žádný zvuk srdce mu nezvěstuje mou přítomnost.

Zápolský. Co víte vy o Marii?

Marjánka. Ona byla — mou přítelkyní.

Zápolský. Jste zdejší?

Marjánka. Nejsem. Já ji poznala u našeho pluku.

Zápolský. Jak je to možná? Vždyť zahynula ve vlnách naší řeky.

Marjánka. To není pravda. Po nešťastné příhodě mezi vámi a panem otcem, která se hned jako oheň po městečku rozlítla, zděsila se Marie tak, jako by ji měla podobná nehoda potkati. V zoufanlivé zmatenosti sebrala kvapně uzlík svých věcí a pustila se před samou nocí do šírého pole. Běželať celou noc, jako by ji plamenné metly šlohaly; ráno se octnula v neznámé krajině. Sotva že se občerstvila ovocem, chvátala celý den dále, nevešla ani pod lidskou střechu, necítila bolest krvácejících nohou, až říkaje ve modlobách vedle cesty sklesla. Když přišla k sobě, byla obklopena lidem našeho pluku, jenž byl právě na pochodu do Vlach. Outrpné vojsko jí popřálo místa na voze — a stará markytánka, moje matka ji přijala k sobě. Od té chvíle zůstala mezi námi, a nalezla jisté outočiště.

Zápolský (napnutě). A — je nyní?

Marjánka (zpytavě naň pohlížejíc). Záleží vám na tom? — Žije snad ještě památka její v srdci vašem?

Zápolský (uchvácen sladkým zpoměním). Oh, já ji posud vidím tu hravou duši panenskou — to jemné kvítí, jímžto každý větřík líbě zahrával! A když mi teď nejtemnější mračno duši zastírá: obrací se oko dychtivě po jejím obrazu

a šálí se tak divně, že ji vidí k sobě vcházeti v té podobě, jakož byla, když ji vidělo ponejprv.

Marjánka. Ach pane — od té chvíle setřel čas lesklou barvu z jejího obrazu!

Zápolský. Ne, ne — to neučinil! toho se nesměl čas dotknouti! Ona se musí až posud neporušeně lesknouti, jak žije v mysli mé — a duše moje zachvěla by se hrůzou, kdybych ji měl potkat v jiné podobě — toho se nechci ani dočkati — (trudnomyslně) bylať by to zráda nad mou nejkrásnější útěchou!

Marjánka (po tuhém, ale tichém boji). Nebojte se toho, pane zemane! Obraz mysli vaší se nezkazí! (Bystře na něj hledíc.) Marie odešla na věčnost!

Zápolský (si zastře rukou tváře).

(Malá přestávka.)

Marjánka. Co by zde byla také dělala — kdežto dle zdání svého žádný domov neměla, kde byla odtržena od srdce otcovského a od toho — v němžto své pozemské blaho nalezla.

Zápolský (temně). Odtržena byla od něho — ale místo po ní zůstalo v něm prázné je pusto dosavad — a památka její stojí přede mnou jako věčně zářící hvězda, a osvěcuje dnů mých temnou oblohu.

Marjánka. Z záři této zpomínky tedy nakloňte srdce k tomu, co po ní zůstalo!

Zápolský. A — co je to?

Marjánka. Její syn.

Zápolský. Její —

Marjánka. A váš syn ode mne vychovaný.

Zápolský. Ne snad onen —

Marjánka. Ano — mladý desátník, jenž vás dnes poranil —

Zápolský. Veliký Bože — co se to se mou děje? ten ohnivý mladík můj syn? Syn! to sladké tajemství života, ten obsah neskončených blahostí — a já bych mohl říci, že je můj? Můj? o jaké to hlasy budějí se v srdci mém! Do kořan otvírá se brána v prsou mých a rozkoš posud nepocítěná táhne do ní s hlasitým vejskotem! O ženo! ženo! — jestli lžeš —! pomsti se jinák, že jsem dal odchovance tvého do vazby — ale nehraj se mnou tak ukrutně!

Marjánka. Žádná hra! (Vyndá tobolku a z ní papíry.) Znáte tyto listy?

Zápolský. Moje dopisy Marii — za onen krátký čas naší lásky —

Marjánka. Ty byly útěchou její na outěku a v daleké cizině. Tu je také váš prsten, sladká hra její do poslední hodiny — a tuhle od ní list —

Zápolský (dychtivě do něho hledí).

Marjánka. S tím se měl jednou syn váš u přátel prokázat, kdyby ho byly okolnosti nutily. Spolu jeho křestný list —

Zápolský. O dost na tom, dost! Jáť stál až posud tak chudý na veřejné cestě života, že bych i menším darem, nežli je tento veliký, nad míru zbohatnul! Nyní teprva počne se jaro moje zelenat a jasné slunce vyjde nade mnou! O jakž vám děkuju, věrná pěstounko mého pokladu! Teď honem k plukovníkovi pro synovu svobodu a potom do proudu blaženosti, kterou jsem od nebe již neočekával. Syn! celý ráj leží v tomto slově pro člověka opuštěného — a já — já budu nyní ve svém ráji plesati! (Jde do svého pokoje.)

(Krátké pomlčení.)

Marjánka. Tam jde nyní pravý boháč — a zde stojí hotová žebračka! (Zůstane s očima k nebi pozdviženýma státi, až

opona spadne.)

ODDĚLENÍ ČTVRTÉ.

Světnice u Kvasničky.

Výstup 1.

Sekáček a Kvasnička při víně

Sekáček (vínem poněkud rozčilený, což na něm po celý výstup viděti; je to lehká napilost). Nekruť, přítelíčku, nosem a věř, co ti povídám.

Kvasnička. Ale totě věc nemožná, aby se náš zeman ještě jednou oženil.

Sekáček. Nic není na světě nemožného. Vidíš — ku příkladu — síra neroste na vinicích, a přece ji máš ve víně.

Kvasnička. Ale toť je přec něco docela jiného —

Sekáček. Proč pak? Váš zeman si nenamlouval a má přece nevěstu. Možná nemožnost jedna jako druhá. Jen tomu věř! Co tu sedíme, je všecko v pořádku, a vy budete mít kapitální zemanku.

Kvasnička. A víte to tak dozajista?

Sekáček. Vždyť piju na její zdraví! Či myslíš, brindálku, že bych si žaludek pro nic a za nic tvým slazeným octem kazil?

Kvasnička. Nu, ocet je zdravá věc a já doufám, že vám půjde k duhu. Chce-te-li, uložím ho soudeček, abychme ho měli, až se mezi vámi a paní markytánkou něco šustne.

Sekáček. No, do té doby se zatím hezky uleží — to je pravda, hahaha! Ne, ne — milý octáři! ty nebudeš na mé svatbě nalejvat — leda bys mi opatřil nevěstu.

Kvasnička. Jak to? což nebude s paní markytánkou nic —?

Sekáček. I vždyť to chci právě tvým vínem všecko utopit! Requiescat in pace!

Výstup 2.

Liduška. Předešlí.

Liduška (vystrčí hlavu dveřmi, jakoby někoho hledala).

Kvasnička. Co chceš?

Liduška. I nic.

Kvasnička. Co tedy vystrkuješ hlavu jako sysel?

Sekáček (rozmarně). I pojďte dál, zlatý sysličku, pojďte! Právě jsme o něčem mluvili — (šťouchne loktem Kvasničku) brachu octáři, tohle by byla nevěsta — co?

Kvasnička. I dejte si svatý pokoj! Snad byste nechtěl mladé poupě do sněhu strčit?

Sekáček. Oho, příteli! My ještě nejsme žádný sníh! A kdyby! Pod sněhem roste mladé osení nejlíp.

Kvasnička (k Lidušce). Co jsi chtěla?

Liduška. Inu — já se chtěla tuhle pana šikovatele něco zeptat.

Sekáček. Mně? a snad mezi čtyrma očima? (k hospodskému) Ahá, čuješ něco, tatíku? (k dívce) A co pak by to bylo, má zlatá kolčavinko?

Liduška. Ráda bych věděla —

Sekáček. Co pak, sysličku?

Liduška. Jak dlouho vojanské raporty trvají?

Sekáček. Raporty?

Kvasnička. Co ti to napadá?

Liduška. Protože se pan desátník tak dlouho nevrací?

Sekáček. Desátník?

Kvasnička (k Sekáčkovi). Ahá, čujete něco, pane šikovateli?

Liduška. Už je tomu dozajista několik hodin, co šel na zámek a mně přece slíbil, že přijde za deset minut.

Sekáček. Tak? tedy ti už něco slibuje, má veverko?

Kvasnička. A ty si necháváš slibovat?

Liduška. Ale, milý Bože, co mám dělat, když mi někdo řekne: Za deset minut se navrátím?

Kvasnička. Máš říct: jen si tam zůstaň!

Sekáček. Oho, brindálku! to se dá říct civilistovi — ale ne vojáku. A mimo to děkuj Pánu Bohu, tatíku! jestli tvé dítě před očima našeho mladého desátníka milost nalezlo.

Kvasnička. No, to by se mohla opovážit —

Liduška. Ale, pantáto —

Sekáček. I nech ho, můj strakapounku! Každý mluví, jak tomu rozumí — a kdyby věděl, co já vím, zpíval by jinou písničku. Připíme si na to!

Výstup 3.

Kilian vrazí do dveří. Předešlí.

Kvasnička. No, no — co pak se to děje? Honí tě čert?

Kilian. Ještě ne — ale měl jsem strach, abych nepřišel pozdě. Kovářovic holky stály právě před kovárnou — kmotr pekař koukal z okna — u kostela jsem potkal tetu kolářku — těm jsem to musel povídat.

Kvasnička. Co pak?

Kilian. Tedy to ještě nevíte? No, chvála Bohu! tedy se těšte! Včera tu byl jakýsi kaprálek —

Sekáček (posadil se mezi tím zas ke stolu — a teď se na Kiliána obrátí). Co že, kluku? Jak to mluvíš o řádněm desátníkovi?

Kilian. Já? O tom, co už není na světě, o tom ani nemluvím.

Liduška (se lekne). Co že povídáš?

Kilian. Ahá, začínáš dostávat husí kůži? No, jen si chystej ruce, abysis mohla vlasy škubat!

Sekáček. Je ten kluk blázen?

Kilian. Žádnej blázen!

Liduška. Jen tak trochu trulant —

Kilian. O, však ty se ještě po něm oblízneš — jen až toho druhého voběsej?

Kvasnička. Ale Kiliáne, co to žvatláš? Koho že oběsej?

Kilian. Tu jistou liskovku — jen se zeptejte Lidušky.

Sekáček. To motovidlo bylo někde ve vinopalně.

Liduška. Anebo chce snad, abyste mu okázal, k čemu Pán Bůh rákosku stvořil.

Kilian. O jen pošťuchuj! však oni ti roupy přejdou, až se dovíš, že je ve vrátnici a v železách.

Kvasnička. Kdo pak?

Kilian. Ten hezký mladý panáček — ten roztomilý desátníček, co se Lidušce tak líbí.

Liduška. Pro živé rány!

Sekáček (vyskočí). Co že povídáš, ty slaměný hastroši? (Chytne ho za prsa). Kdo že je v železách?

Kilian (křičí). Pusťte mne! já za to nemůžu! já mu to nenapískal, aby se vadil a do lidí sekal!

Liduška. Sekal?

Sekáček. Kdo sekal? Náš Vojtěch?

Kilian. Můj není. Já jsem rád, že ho chňapli.

Sekáček (třese Kiliánem). Chlape! není-li to pravda — —

Kilian. No, tedy se jděte na něj podívat!

Sekáček. Hrom, ďáble a peklo! Co by to byl myslil? Tisíc milionů granátů! To by bylo neštěstí! Kam dal hlavu? Já se zblázním!

Kilian. Já už ne!

Kvasnička. Ale já jsem pořád ještě jako u vidění? Co pak se to s tím mladým člověkem stalo?

Kilian. Začal se kousat s naším milostpánem — potom vytáh šavli a posekal ho. Já to viděl.

Liduška. Pane na nebi! To je neštěstí!

Kvasnička. Tedy posekal našeho pána?

Sekáček. Zdejšího zemana? Hahaha! Nu, chvála Bohu, že to nebyl jiný! Victoria! S tím se to dá ještě vyrovnat. Na to se hned napijem.

Výstup 4.

Marjánka rychle vejde. Předešlí.

Lduška (běží jí naproti). Slyšela jste již paní —

Marjánka. Všecko vím a můžu vás ubezpečit, že celá věc dobře vypadne.

Liduška. O vy nebeská posličko!

Marjánka. Teď bude Vojtěch snad již na svobodě.

Kilian. A nebude voběšen?

Marjánka (k Sekáčkovi). Teď bych ale ráda s vámi, příteli, několik slov promluvila —

Sekáček. Poroučejte paní —

Kvasnička. Honem, holka, do kuchyně! Já musím do pivováru. A ty nešťastný proroku —

Liduška (Liduška strká Kiliana ven). Hýbej ze dveří — a nikdy se tu více neukazuj, sic se na tobě vyplní přísloví: S proroky do louže!

Kilian (u samých dveří). Já se zblázním! (Všickni tři odejdou).

Sekáček (staví se po vojansku, ale následkem vína trochu těžce). Nechtěla byste mi, paní Mar — pardon! — nesmím vědět, co se vlastně stalo? Ten zlořečený kluk mě tak poděsil.

Marjánka (sem tam prudce přechází). Všecko se vyrovná.

Sekáček. To bych sám řek. Otec a a syn — nenadálé shledání — radost — a tak dále.

Marjánka. Nechme toho zatím. Nyní bych s vámi ráda o něčem jiném jednala. Můžete mě poslechnout?

Sekáček. Proč bych nemohl? A myslíte, že tu stojí láhvice po víně? Nemějte starosti. Já pil jenom na váš nový stav — a při tom jsem chtěl něco v sobě utopit, co mi ještě pořád srdce hryže.

Marjánka (zastaví se před ním). Mohl byste z přátelství něco pro mne učinit?

Sekáček. Všecko — všecko!

Marjánka. Nebude to tuze mnoho — když mi svou ruku podáte.

Sekáček (se lekne). Jak že? — ne snad jako —? Ale ne, ne! to není možná?

Marjánka. Myslíte, že by to bylo vaše neštěstí?

Sekáček. I toť bych musel bejt —! Ale — co pak vám to napadá?

Marjánka (tiše, s pevným odhodláním). Mému Vojtěchovi umřela matka.

Sekáček. Tisíc kulí — já nevím, kde mi hlava stojí!

Marjánka. Zápolský mě nepoznal — ani to nejmenší tušení neozvalo se v prsou jeho. V duši jeho žije sice můj obraz — ale z let minulých; k ženě strastmi života otužené se nechce hlásit. Cítila jsem, že od něho ničeho doufati nemůžu; vydala jsem se tedy za přítelkyni Marie Vorlické a prohlásila ji za mrtvou, jakož on to sám až posud myslil.

Sekáček. Ale dejte pak si říct!

Marjánka. Ne, ne — můj oumysl je pevný a nic ho nezvrátí.

Sekáček. A váš syn —?

Marjánka. Je syn mrtvé Marie a Zápolského. Já byla jeho pěstounkou. Vy to musíte dosvědčit.

Sekáček. To nemůžu. To je lež.

Marjánka. Tu vám promine svědomí i čest. Onať udělá několik šťastných lidí a žádnému neuškodí.

Sekáček. Ale vždyť jsou tu jiní lidé, jiné huby — přijde to na důkazy —

Marjánka. Těch se nebojím. Zápolský již věří, že Marie umřela, že je Vojtěch jeho syn, a nebude se po jiných důkazech sháněti.

Sekáček. Ale Vojtěch sám —

Marjánka. — se toho na začátku lekne — snad bude i trochu naříkat —

Sekáček. To věřím!

Marjánka. Ale konečně utichne, mladá mysl uvázne snadno na světském lesku, a já myslím, že najde v srdci Zápolského bohatou náhradu.

Sekáček. Starého čerta najde — s dovolením! To se šeredně mejlíte — a vy sama nebudete v stavu ty jisté kořeny vytrhnout, které vás k životu poutají. Jen si pomyslete — jak pak byste mohla tak — tak nepřirozeně ty nejdražší ouvazky srdce ženského porušit, a mateřskou lásku zapřít?

Marjánka. Pro štěstí syna svého jsem v stavu všecko vykonat — a nebudu se na bolest vlastního srdce ptát. Zkrátka nezrážejte mně z toho, co nyní za svou povinnost považuju.

Sekáček. Vaše povinnost byla, nechat falešného studu, směle před zemana předstoupit a říct: Já jsem ta a ta! To jste měla udělat!

Marjánka. Ale což pak je vám to tak obtížné, abyste nyčko vyplnil, co jste včera sám chtěl?

Sekáček. I ďábla, co se týče mne — to by byla hračka; — ale co pak se musíte právě nyčko vdát?

Marjánka. Protože nechci docela samotnou zůstat!

Sekáček. To není pravda! Sekáček není tak na rozum padlý — aby vám nerozuměl. Vy si chcete všechnu cestu k zemanovi zavřít — proto mi podáváte ruku.

Marjánka. Tratím proto ve vašich očích cenu?

Sekáček. Ale vy divná osobo!

Marjánka. Tedy mě nechcete?

Sekáček. I chci — chci! Toť bych musel bejt proti sobě! Mně to jen tak ještě trochu mozkem vrtá. Rozumíte? Mně je tak, jako když člověk nový kabát oblíkne. Ah počkej (stranou) to je kapitální nápad! (mne si ruce).

Marjánka. Co je vám?

Sekáček. I — s radostí bych se dal do pláče — hahaha! Prosím vás, tohle štěstí! Tedy jsme svoji? Jak? Nu plácněm si!

Marjánka (mu podá ruku).

Sekáček. Tak! — a teď se nech, matičko, obejmout! — tak! Ale něco mi musíš hned k vůli udělat!

Marjánka. Nu?

Sekáček (bere šavli, rákosku a čepici se hřebíku). Hned musíš se mnou na zámek — tam odbudeme, že nejsi Vojtěchova matka — a potom k plukovníkovi o dovolení — abychme mohli bejt odpoledne veseli. Bude tu muzika — a starý Sekáček by si rád poskočil. Nu tak buď jen vesela, matičko! Já bych vejskal rozkoší!

Marjánka. Mně napadá můj otec —

Sekáček. I o toho se nestarej, ženuško — toho budou teď na rukou nosit — a nebo víš-li co? my se tu třeba někde usadíme, abychme ho měli na očích. Co se ti zlíbí, Marjánko — všecko vyvedem; a nad náma by nemusel náš starý komandant svou milostivou ruku držet, kdybychme jednou ještě všickni šťastni nebyli! Pojď, matičko, pojď! (Odvádí ji.) Ty budeš šťastná — já budu šťastný — všickni budeme šťastni. (Odejdou).

PROMĚNA.

Vrátnice.

Výstup 5.

Zápolský. Poutecký, pak Vojtěch.

Zápolský (podává Pouteckému list). Od pana plukovníka.

Poutecký (otevře a čte). Buď Bohu chvála! (Jde rychle do postranních dveří a nesa pouta vyvede Vojtěcha.) Přeju vám štěstí. Jste na svobodě — (k Zápolskému) Líbí se snad ještě něco?

Zápolský (potřese hlavou).

Poutecký (salutuje a odejde).

Vojtěch (stranou). Co to znamená?

Zápolský (hledí naň upnutě — pak s těsným očekáváním). Znáte mě?

Vojtěch. Vždyť tomu není tak dávno, co jsme se viděli, a lidé, co mě do

těchto kazamat vlekli, pověděli mi také, že jsem měl aféru s pánem tohoto zámku.

Zápolský. Jinák o mně nevíte nic?

Vojtěch. Co bych mohl vědět? Já byl vychováván ve Vlaších. Matka mi sice o Čechách, jakož o své milé vlasti, povídávala; (s lehkou ironií) o panu zemanovi nebyla však nikdy zmínka.

Zápolský. Znáte vy svou matku?

Vojtěch. Já? — podivná otázka.

Zápolský. Svou pravou matku?

Vojtěch. Proč pak bych ji neznal? Mně alespoň jakživo nenapadlo, abych o tom pochyboval.

Zápolský (pro sebe). Snad ho chtěla ušetřit. — Máte ještě otce?

Vojtěch. Nemám.

Zápolský. Ale znal jste ho přece?

Vojtěch. Neznal. Byl prej také vojákem, ale u jiného pluku, a zemřel dříve, nežli jsem božího světla spatřil.

Zápolský. Mluvívala matka někdy o něm?

Vojtěch. O jakž by nebyla mluvila, když jsem osiřelý mezi šťastnějšími dětmi toužebně po něm se vyptával?

Zápolský. A matka vaše mluvila o jeho smrti?

Vojtěch. Nejednou — a vždy s velikou tichou žalostí.

Zápolský. A což — kdyby se byla mejlila?

Vojtěch. Jak to?

Zápolský. Kdyby nebyl váš otec mrtev?

Vojtěch. Co že pravíte?

Zápolský. Kdyby nebyl vojákem —

Vojtěch. A? — co dále?

Zápolský. Kdyby byl posud živ!

Vojtěch. Per Dio santo! co to se mnou tropíte? Chcete mě trestat za mé ranní přenáhlení, že zbuzujete ve mně naději, která se nemůže nikdy vyplnit? Což by to nebyla matka moje věděla? — a nebo by to byla až posud smlčela?

Zápolský. Teprva dnes to přišlo na jevo.

Vojtěch. A kde tedy — o mluvte, pane zemane! — kde je živ? Nevýslovné toužení uchvacuje prsa moje — a nikdy nevídaný, jen bolestně tušený ráj otvírá se před mýma očima! — O kde ho naleznu?

Zápolský. Což se v tvém srdci žádný hlas neozývá, kterýž by tě do ráje tvého uvedl?

Vojtěch. Ha, madre santissima! Ne snad —?

Zápolský (z plného srdce, vřele). Ano, já to jsem — já nešťastný, jenžto jsem tvou matku dávno oplakal, o tobě ani nevěděl — kterýž nyní chrám své lásky otvírá a tebe k radovánkám zve! O pojď — pojď k mému srdci, synu můj!

Vojtěch (blaženě). Synu! o kdož by mohl tomuto kouzelnému slovu vzdorovat? — tu mě máš, můj otče! (Letí do jeho náručí — obejmutí — pak se mu zas vyvine). Otče! otče! — o nech mě to slovo stokrát opakovat! já té rozkoše nikdy nezkusil — otče, otče! (Opět ho obejme.)

Zápolský. Drahé dítě!

Vojtěch. A já byl dnes tak hříšně nesmyslný — tak bohaprázdný, že jsem ruky své pozdvihl a tebe poranil! O nech mě ve prachu tu ránu zulíbati — (kleká.)

Zápolský. K srdci mému se přiviň a děkuj divnému řízení! Bez této rány byli bychme se na dráze života třeba minuli.

Vojtěch. Ale kde pak je matka? Proč nepřišla s tebou, aby mou rozkoš viděla?

Zápolský (šetrně). Milý synu — sladkosti tohoto života nejsou bez hořkosti — a protož ukápne i do tvé číše krůpěj pelyňku. Tvá matka —

Vojtěch. Nu?

Zápolský. Ozbroj se mužností — tvá matka je dávno mrtva.

Vojtěch. Co že pravíš?

Zápolský. Osoba, kteráž tě vychovala, je tvoje pěstounka —

Vojtěch (prudce). Ne, ne, ne — to není pravda! A kdyby mi z končin celého světa do uší znělo: Ono není tvoje matka! — v srdci mi to bude znít stokrát hlasitěji: Ona je a zůstane mou matkou!

Zápolský. Nu — považovat ji můžeš za matku —

Vojtěch (s rostoucím ohněm). Ne, ne — ona je pravá, Bohem daná matka moje, a nebo je všecko na zemi klam a mam! Pak není jasný den a tmavá noc, slunce nehřeje a zima nemrazí — člověk nesmí ničemu věřiti — pak nejste vy můj otec, a radost moje byla falešná!

Zápolský. Synu! zpamatuj se!

Vojtěch (všechen zanícený a prudkým návalem citů unešený). Či myslíte, že bych k vůli novému jménu, skvělému šatu — k vůli marným rozkoším tohoto světa starou lásku své matky zaprodal? O, to znáte velmi špatně srdce vděčného dítěte! Co mi poklad matčiny lásky po-

skytne — to vím, a ohnivým písmem stojí to psáno v duši mé; co ale u vás naleznu, to nevím, a také už po tom nebažím. Nechte si vábivé dary svého bohatství — já půjdu k matce své! (Běží ke dveřím).

Výstup 6.

Marjánka. Sekáček. Předešlí.

Vojtěch. Ha, tu je! O pojď, pojď, moje drahá! Podívej se na tohoto muže! on se vydává za mého otce.

Marjánka. On je také tvůj otec.

Vojtěch. Ale jakž může býti mým otcem, an praví, že nejsi moje matka?

Marjánka (k zemi hledíc). To nejsem.

Vojtěch. Že — že nejsi? Opakuj to slovo ještě jednou — ne však ne! tvoje rty se třesou — já vím, že lžeš!

Marjánka. Já jsem tvoje — pěstounka.

Vojtěch (spráskne ruce). Pěstounka? — A žádná — žádná matka? Tedy nebyla tvoje ouzkost, tvoje noční bdění, když jsem ležel nemocen; tedy nebyly tvoje modlitbý o mé zachování — tvoje starosti a napomínky, když mladická mysl moje bloudila — tedy nebyly ani tvoje radosti nademnou — nic — nic nebylo znamením lásky mateřské?

Sekáček. I bylo — bylo, milý hochu! jen se té víry nezpouštěj! Láska mateřská má pevné znamení a nedá se jako barva z květiny setřít, nebo z osoby na osobu přenášet. Podívej se na ni, kteráž myslí, že tě nemůže jinak šťastným učinit, leda když tě zapře — ona je matka tvá — a cokoliv i jazyk její praví — srdce jí při tom krvácí a nemůže tu falešnou hru vydržet.

Marjánka. Příteli, co děláte?

Sekáček. Váš nepřítel jsem od dneška, pak-li hned nevyznáte, že jste jeho matka!

Vojtěch. Oh mia madre! (Letí k ní.)

Zápolský. Jak? Co to znamená?

Sekáček. Abyste oči otevřel a do prsou se udeřil, že jste nepoznal osobu, kteráž k vůli synovu štěstí svého nejsvětějšího práva se odřekla. Co pak ještě Marii Vorlickou neznáte?

Zápolský. Jak? — tato markytánka —?

Sekáček. Co markytánka, pane zemane? Je-li to pochybnost o její hodnosti a zachovalosti, tedy vám přivedu celý regiment za svědka, že jí až dosaváde nikdo slušnou úctu neupřel — a že vy sám nejste, jako tato markytánka, jenž vedle své ženské důstojnosti i památku na vás v srdci svém uchovala.

Zápolský. Proč se tedy dnes nepřihlásila?

Sekáček. Proto že ji vaše srdce nepoznalo — a že nechtěla o své právo žebrat.

Zápolský. Ano — mé srdce bylo pokryto kůrou hořkého utrpení a oko moje zakaleno mlhou žalostí — ale roušky se trhají a obrazy minulosti vznášejí se okolo duše mé ve svitu růžovém! (Jde k ní zvolna) Marie — chceš býti matkou syna mého?

Marjánka (z plného srdce). Já ní vždycky byla — a také ní zůstanu. (Obejme Vojtěcha.)

Zápolský. Nuže tedy zapomenem na dny minulé a s novou nadějí budeme na dny budoucí hleděti! (Přivine Marjánku a Vojtěcha k srdci).

Sekáček. Victoria! Nu, navlíknul jsem to tak dobře, matičko? — Pardon! Pardon!

Výstup 7.

Liduška. Vorlický. Kilian. Předešlí.

Liduška (mezi dveřmi). Pusť nás!

Kilian (též tak). A já ti povídám, abys tam nelezla. Do pasti to jde snadno — ale ven!

Liduška. Ty jdi svou cestou. (Vejde.)

Zápolský. Co to znamená?

Liduška. S dovolením — tuhle k nám přiběhl náš starý učitel, a ptá se pořád po té princezně, co prej včera přijela. Mně napadlo, že myslí vás, paní Marjánko! — a poněvadž jsem věděla, že jste šla na zámek, tedy ho přivádím.

Sekáček (stranou). A o Vojtěchovi ani slova — o ty!

Liduška (vedouc Vorlického ku předu). Už jsme tady, strejčku!

Vorlický. Pryč ode mne — pryč, vy závistníci! vy mi ji skrýváte; ale já ji najdu. Ona se ozve. Kde jsi, moje princezno?

Vojtěch (přistoupí zatím k Lidušce, vezme ji stranou a vysvětluje, co se tu bylo stalo).

Liduška (se ovšem diví. — Nech se ale oba chrání, aby zbytečnými posunky zřetel diváků od hlavního výjevu na sebe neobraceli).

Marjánka. Co chcete, milý příteli?

Vorlický (hledí na ni). Ano, ano — tys to, již se mi vyjasňuje! — Poslouchej — — já ti přinesl své poklady (Vytáhne z ňader velký a plný sáček z hrubého plátna). — tu, tu máš! Je to samá zlatá krev; on myslil, že ji rozlejvám, ale já ji schraňoval na svatbu. Polovičku si nech a dvě třetiny dej — mé holce — aby mi ještě jednou zazpívala — jako včera.

Marjánka. Mně se zdá, že nabývá paměti!

Vorlický. Nu, zpívej, zpívej — já budu hrát! (Dělá, jakoby natahoval struny, pak i hraje, jakoby měl housle v ruce — všecko ale jen krátce).

Marjánka začne zpívat:

Matička ztratila děťátko,
Rukama lomí a pláče.
Kde jsi ach, uvadlo, poupátko?
Kam jsi ach, zalítlo, ptáče?
Nežaluj, matičko, neběduj!
Poupě i ptáče tu zvadne,
Zvadnul i outlý synáček tvůj —
Lehnul si do země chladné;
Nežaluj, matičko, neběduj!

Vorlický (při prvních zvucích ustane ve svých posunkách a poslouchá s blaženým usmíváním). Dál — jen dál — o já tě znám!

Marjánka zpívá:

Kdož mi ach, povíte, lidičky,
Kde dřímá ta moje růže?
Abych nasbírala kytičky,
Zdobila hluboké lůže.
Nežaluj, matičko, neběduj!
Lístek se nezmaří v máji,
Nezhynul outlý synáček tvůj,
Poznovu rozkvěte v ráji —
Nežaluj, matičko, neběduj!

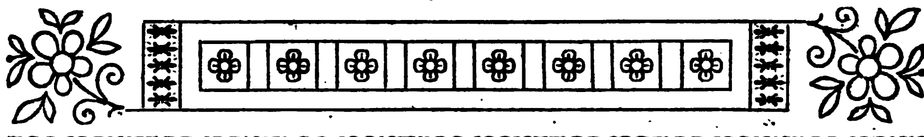
Vorlický (horlivě poslouchal, tvář jeho jeví povolný převrat myšlének i citů; hledí na ní jako u blaženém vyjevení — počne se třásti, prudce oddychuje a pak vykřikne z hlubokosti duše). Ha! já tě znám! Tys Marie má!

Marjánka (klekne před ním a rozpíná ruce). Otče můj!

Vorlický (sklání se k ní). O dcero má!

(Dohrávka píaně mezi tím líbezně doznívá. — Zápolský a Sekáček stojí vedle nich na pravé — Vojtěch a Liduška na levé straně — všickni v příměřené sestavě).

Opona zvolna padá.

SRDCE A SVĚT, ANEB: MILENKA A MANŽELKA.

Činohra v 5 jednáních. (Dle K. Gutzkowa.)

Psáno r. 1841. — Poprvé hráno 9. října 1841. — Samostatně r. 1845.

OSOBY.

President z Jordánu.
Vilém radní z Jordánu, jeho přijatý syn a zeť.
Julie, manželka jeho.
Karel, Hynek, } děti jejich.
Justiciar Slatinský.
Ritmistr z Ostrovic.
Rada Sokol.
Baron Fresko.
Vlkovský, tajemník.
Doktor Skalický.
Aktuar Skalický, jeho syn.
Svoboda, policejní komisař.
Marie Lipinská.
Paní Čermáková, manželka ouřadního posla.
Konrád, sloužící mladého Jordána.
Jan, sloužící presidentův.
Chlapec.

Policejní ouředníci. Hosté a sloužící.

Děj se koná v hlavním městě.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Příbytek ouřadního posla Čermáka. — Prostý pokoj s dvěma vchody v zadní oponě. — Skrovný nábytek. Po pravé straně forteplano, na němž noty a knihy leží. Dřevěné hodiny na stěně ukazují půl šesté. Na okně v levo stojí hrnce s květinami a visí klec. — Ztmívá se.

Výjev první.

Paní Čermáková šije tenké prádlo. Marie vyšívá. Obě sedí u okna. Později chlapec.

Paní Čermáková (po nějaké přestávce vstane a šití odloží). Nu, teď toho nechte, panno Márinko! Zkazíte si oči, a vy je potřebujete víc, než kdo jiný .... Jak toho dne již ubejvá. Ještě deset neděl a máme tu vánoce. — Nu již přestaňte — přestaňte —

Marie. Jenom ještě na této růži trn — pak přestanu. (Pozvedne na rámci papír.) Nu paničko — jak to vypadá?

Paní Čermáková (hledíc na to.) I dobře, jak náleží dobře — jen kdyby to víc vynášelo. Ale to si můžete prsty rozpíchat, a naposledy z toho nic nemáte. (Důvěrně.) Kdybyste mohla raději více lekcí dostat — takhle půl zlatého za hodinu. Vždyť pak chce teď všecko jen to forteplano umět. Je to k smíchu! Co za mých časů jen u velkých pánů bejvalo, začínají teď už docela ordinální lidé! Tu vedle — ten hokynář — má sotva kousek toho božího chleba, ale jeho dceruška, ta hloupá kachna, musí už také na forteplano břinkat.

Chlapec (čistě oblečený vejde). Pěkné poroučení panně Lipinské!

Marie (vstane).

Chlapec. Abyste prej Francouzskou

lekcí dnes v šest hodin dávala. Zejtra nemá sestra kdy.

Marie (se rozmejšlí). Nevím, budu-li dnes — mně se zdá — že —

Paní Čermáková (do řeči padnouc). Nu, co pak máte dnes na práci? Nic. — Vyřiďte jen pěkné poručení, mladý panáčku — a že je dobře.

Chlapec. Zejtra se nemůže sestra Francouzsky učit — (dětinsky důležitě) — proto že se učíme obadva tancovat. Adié! (odběhne).

Paní Čermáková (mrzutým a polokáravým tonem). Nedělejte jenom vždy tolik okolků, panno Márinko! Kdo chce být od lidí živ — musí — (skoumavě, tón změníc) — mohla byste se ovšem jináč mít — kdybyste —

Marie. Pořád jen ty samé řeči, paní Čermáková! Či neznáte moje mínění stran Vikovského — i stran mé celé budoucnosti?

Paní Čermáková. Ah, dětinství! Že jste snad jedenkráte nějakou známost měla — ty Pane na nebesích! — chtěla byste si proto celé své štěstí pokazit? Pan tajemník je človíček, jako málo kde. Můj starý nemůže se ani dost napovídat, jak si ho všude váží, a co z něho ještě bude. Mimo to má hezký kapitál a je zdravý, dobře urostlý — ó ten si může vybírati! Ano, ano, panno Márinko — to mi věřte! — a vy jste . . . vy jste blázínek, že se k němu jináč nemáte.

Marie. Milá paní Čermáková! Bláznovství před lidmi bývá často moudrost před Bohem.

Paní Čermáková. A kdybyste ještě ty své lekce dávala jak se patří! — ale to — jakobyste lidem nějakou milost prokazovala.

Marie. Není-liž to bolestné, když lidé člověka, kterýž do domu chodí, aby svůj malý duševní poklad s dětmi sděloval, skoro jen za pouhého čeledína považují? Často chtěla jsem již trochu tě hudby, angličiny a frančiny docela nechati, (vrací se k rámci, aby naň papír připíchla) a jen šitím se obírati. Šití arci tolik nevynáší; za to ale vyhne se chudé, na tuto výživu odkázané děvče mnohým dúminkám, kteréž o něm jinak v cizích domech povstávají, a nepřichází tak často v nepravé, nemilé, těžké postavení —

Paní Čermáková (kvapně do řeči). Nu tedy si vezměte pana tajemníka — a neodstrkujte své štěstí tak svévolně. Mně je už toho muže líto! Ví Bůh, on by pro vás nešetřil — ani toho —

Marie (pohoršena). Ale jak pak můžete jen myslit, milá paní Čermáková, že je oumysl tohoto muže poctivý a opravdový? Zkrátka, milá paní, již je čas, abych se bez obalu vyjádřila. Prosím vás, ať ta jeho dotíravost přestane. Buďto se od vás vystěhuji — anebo řekněte panu Vikovskému, aby k nám nechodil.

Výjev druhý.

Vikovský. Předešlé.

Vikovský. Šťastný, dobrý večer, moje dámy!

Paní Čermáková. Ah, pan tajemník! právě jsme o vás — (zarazí se) ... Již tak časně z kanceláře?

Vikovský. Což není toho denního břemena ještě dost? (Ukloní se.) Slečno! — vsadilbych se, že jste zas, teprva nyní od práce vstala? (ukáže na rámec.)

Paní Čermáková. Dejte pak sem klobouk, pane tajemníku! — Račte se posadit, pane tajemníku!

Vikovský. Vždyť sedím celý den. (Jde k šití a trochu je odkryje.) Brzy hotovo! Milý Bože, jaká to pilnost! — Dostala jste ty noty, slečinko?

Marie. Děkuji, pane tajemníku. Já je poslala nazpátek. Taneční kompozice nemiluji.

Paní Čermáková. Arci, pane tajemníku, arci! Raději tak něco vysokého — něco . . . . z overtury, pane tajemníku!

Vikovský. Vždycky tak upejpavá, kdykoli se osmělím, skrovnými dárečky vaší milosti se poroučeti. Mantilku jste poslala také nazpátek?

Paní Čermáková. Pomyslete si! — a víte-li pak, proč?

Vikovský. Nu?

Paní Čermáková (usměje se). Je vám to divná osobička! — Protože byla na ní jistá cedulka —

Marie (káravě). Paní Čermáková! . . . Já bych nebyla ten kus drahého šatu beztoho vzala, pane tajemníku! — byla to pouhá náhoda, že mi cedulka, jenž byla na mantile zůstala, (s opovržením) a na nížto cena její poznamenána stála, celý ten dar dvojnásobně nemilým učinila. (odejde na pravo.)

Vlkovský (za ní volaje). Náhoda, slečno! — Že pak jsem nebyl delikátnější! (stranou.) To je obzvláštní kus koketky! Outlocitná koketka!

Paní Čermáková (důvěrně). Musíte mít ztrpení, pane tajemníku! Jednou ranou se žádný strom nezkácí. A mimo to myslí, pane tajemníku — (skoumavě) že není váš oumysl opravdový?

(Hodiny bijí tři čtvrtě.)

Marie (se vrátí oděná k vyjití).

Vlkovský. Chcete nás opustit, slečinko?

Marie (dává Čermákové klíč). Právě bilo tři čtvrtě na šest, milá paní Čermáková, a to víte, že musím dnes ještě místo zejtřka hodinu držeti.

Vlkovský. Dovolte, abych vás vyprovodil, slečinko! Již je pod večer — a nebo vezmu raději kočár —

Marie. Děkuji, pane tajemníku! Cestu, kteráž na mne právě čeká, musím bohužel tak často konati, že nemohu zabloudit; (popojde s paní Čermákovou na stranu — s důrazem). Jak jsem řekla, milá paničko! nezapomeňte, pod jakou výminkou ještě déle pospolu zůstanem. Paláce osud málo kdy rozdává; ale chatrčí, kde chudoba bydleti — tmavých komůrek, kde neštěstí přebývati může — těch je dost! (chladně se ukloní před Vlkovským a odejde).

Výjev třetí.

Vlkovský. Paní Čermáková.

Vlkovský. Pořád vzdornější! pořád urputnější! Co pak jste nic u ní nepořídila?

Paní Čermáková (krčí ramenama). To je divná osoba. Račte si pomyslit, co mi právě za prepozici udělala!

Vlkovský. Co pak ale chce? — Já činím, co mohu, abych přízeň její získal — posílám dar za darem, ona je ale nepřijímá — přicházím každý den, abych jí svou pozornost ukázal —

Paní Čermáková (kvapně). To je to právě, co nechce, pane tajemníku — anebo prej se vystěhuje.

Vlkovský. Tak? — (pro sebe). Musím být prozřetelnější. (nahlas.) I nu, když to dobře považím, milá paní Čermáková — tedy bych také proti tomu nic neměl, kdyby se vystěhovala. Co byste při tom ztratila, to bych jinou stranou — a vida, vida, tu mi něco napadá! . . . . Víte ale jistě, že panna Lipinská žádné jiné známosti nemá?

Paní Čermáková. I toť víte, pane tajemníku. Rodiče její byli jednou hezky mohovití a dali jí tedy, dokud mohli, dobré vychování. Otec byl kupcem, přišel ale na mizinu a zemřel na to žalostí. Matka odešla brzo za ním — a tak stojí teď panna Márinka samotna.

Vlkovský. Nepovídala jste mi ale jednou cosi o nějaké bývalé známosti?

Paní Čermáková. Slyšela jsem o tom. Bylo to s nějakým študentem, nebo doktorem — to jest, nebyl to doktor, jako jsou obyčejní doktoři — ale jiný doktor, rozumíte, pane tajemníku?

Vlkovský. Snad doktor práv?

Paní Čermáková. Ano, ano, něco takového. A pak se mi zdá — račte se podívat — (bere knihu s fortepiana) — dával jí ten doktor takovéhle knihy; něco je tam poznamenáno. Tuším, že tam také jeho jméno stojí. (Rozevře knihu.)

Vlkovský (čte): „Samomluvy od Schleiermachera. Své drahé Marii k povznešení ducha, k upevnění víry v nesmrtelnost podává její věčně věrný W.“ Mně se zdá, že to písmo znám. (Přemejšlí a po chvíli knihu odloží.)

Paní Čermáková (mezi tím). Nu, ta věčnost a věrnost nemusela být tak veliká — to pozoruji! Marie se tajně trápí, a já mám s ní kříž, jen aby se pláče zdržela.

Vlkovský. Ale což pak jste nemohla nic jiného zvědět?

Paní Čermáková. Ona skoro nic nemluví. Někdy čítá staré psaní, a v těch jsou písmeny od slzí již celé smazané. V noci mívá těžké sny, že musím často vstát a ji zbudit, jen aby svých ouzkostí pozbyla. Někdy se vám zase u okna, když jede někdo kolem, tak lekne, že se celá poděsím. Ještě ondyno — právě šel aktuar Skalický okolo —

Vlkovský. Skalický? — Milá paničko, já vám řeknu, co mi právě napadlo. Vy při tom nic neztratíte. Přistěhuje se k vám mladý kancelista — má hezké příjmy a nahradí vám pannu Lipinskou alespoň z části; co se nebude dostávat — to sám dosadím. Zatím budu hledět, abych dostal Marii někam do domu, kde by se mi nemohla vyhnouti. Ale ještě jí nesmíte o tom —

Paní Čermáková. I pro pána Boha, pane tajemníku — co pak vám napadá?

Vikovský (stranou). Musím to nastrojit, aby můj plán neprohlídla! — Paní Čermáková, co nejdříve uslyšíte více. (Odchází.)

Paní Čermáková. Co pak chcete již od nás, pane tajemníku? — Ach, pane tajemníku, ještě něco — není-li pravda — (zpytavě a s bázlivým úsměchem) — to bláhové děvče se bojí, že to s ní nemyslíte —

Vikovský. Pošetilosti, milá paničko, pošetilosti! Vždyť mě znáte. (Odchází.) Je pravda! Na druhý týden je váš svátek. No jaké pak šaty byste ráda? S květami nebo bez květů?

Paní Čermáková (stydlivě se usmívá). Ach — ach, pane tajemníku — já stará osoba —

Vikovský. Nu, však já vaše gusto uhodnu. Zatím — dobrou noc!

Paní Čermáková (plná ochoty). Šťastnou, dobrou noc, pane tajemníku! Račte dáti pozor — schody jsou trochu příkré — pane tajemníku!

Vikovský (ji zdržuje). Jen zůstaňte — zůstaňte! (Odejde.)

Paní Čermáková. Račte dovoliti, pane tajemníku! Vždyť vás musím přece vyprovodit! (Za ním.)

PROMĚNA.

Skvostný salon v domě radního Jordána. V pravo a v levo postranní dvéře. Nazad veliké skleněné dvéře, kterýmiž pěkný, veliký lustr viděti. Chvílkami přecházejí za dveřmi skvostně odění hosté.

Výjev čtvrtý.

Julie. Doktor Skalický (s pravé strany).

Julie. Není-li pravda, milý doktore — teď mi sám dosvědčíte, že mám pravdu?

Doktor. Upřímně řečeno, jemnost paní, já ho neviděl nikdy tak veselého.

Julie. To neupírám — i byloby také hrozné, kdyby již každému do očí padalo, co já asi rok na něm pozoruji. Ne ne! Myslím toliko, že právě když nejživější ho podílu v žertech společenské zábavy brává — najednou v jakousi lhostejnost upadá — v jakousi nepřítomnost ducha — nebo jak to nazvati? — Lekne se, když naň promluvíme, a upne pak někdy na mne a na děti tak bolestný pohled, že bych ouzkostí a lítostí hned zahynula.

Doktor. Pravda, pravda — zdá se mi ale přece, že jste za svého pětiletého manželství Vilémovu bytost ještě dobře nepoznala — jeho důmyslného ducha — jeho měkké srdce —

Julie. O to nemějte starosti, milý doktore! Již jak jsem Viléma poprvé spatřila, byla jsem tak zkušená, že jsem sama sobě říci mohla: To je docela jiný muž, než jaké na veřejných cestách všedního života potkáváme. Nad čím jiní se užásali, to právě otevřelo mi svatyni jeho velikého ducha. Každý ousměšek mých známých nad malými poklesky, jimiž proti způsobům pospolitého života provinňoval — všecko jsem mohla radostně snášeti, neboť jsem věděla, že mi ho všichni záviděli. Čím déle to ale trvalo, tím patrněji jsem poznávala, že se v citovém životě jeho jistá stránka nalezá, ku kteréž ho já následovati nemohu. Ráno bývá jako těžkými sny rozmrzen, při prvním pozdravení jako nepřítomen; večer na procházce odlučuje se od ostatních, vyhledává osamělé cesty, a často jsem jej nalezla že stál, ruku maje o strom ovinutou a oči na věc upnuté, kterouž ani nepozoroval. (Jemně hlavu na doktora sklonic). Ach, on mě činí posud blaženou veškerým nebem lásky své, on velebí děti naše, (opět se vztýčí), on mě má za důvěrnici všeho podnikání, svěřuje mi všechny poměry života svého, a přece — přece je mi často, jakoby mezi mou a jeho láskou propast ležela — nevýslovně veliká.

Doktor. Aj, aj, co to vy mladé paničky všecko požadujete! Snad rozebírá nějaké vědecké otázky? A není-liž i jeho ouřední stav dosti obtížný? Tu bývají mrzutosti v kanceláři, škádlení, nenávist — mimo to dostal se zase do svého rodinného města, zpomíná na minulé časy —

Julie (kvapně). Myslíte snad, že mu nějaká vina z prvnějších časů na svědomí —

Doktor (se usměje). Ne, ne, jemnost paničko! Na svědomí mu nic neleží, ani vražda, ani dluhy . . . a, kdož pak by takovými vrtochy manžela trápil, kterýž musí všechnu svou sílu sebrati, aby úlohu života svého —

Julie (rychle). Já mu ještě ani slova neřekla. Ale vy pane doktore, jehož velikomyslnost mu ku vzdělání ducha všelikých prostředků poskytla, jenžto jste po smrti rodičů jeho jako pravý otec o něj pečoval — vy byste měl mého skličeného

srdce se ujmouti a v jeho duši a snad i v jeho tajemství nahlídnouti.

Doktor. I rád, jemnost paničko, rád! Dejte jen pozor, až mu poradím, aby se denně více pohyboval a každé ráno několik sklenic čerstvé vody pil; pak zmizejí hned všecka strašidla, kteráž viděti se domníváte. (Nazad slyšeti šramot a kroky). Ale teď se budou vaši hosté poroučet.

(Zadní dvéře se otevrou.)

Julie (v pravo odcházejíc). Tedy se na vás bezpečím pane doktore! A neodkládejte mi to — leda do zejtřka! (Odejde.)

Doktor. Spolehněte se na mne. (Samotjem.) Marné vrtochy! Já mám ledaco proti němu na srdci; kdyby ale on tam něco měl, dávno bych to věděl. (Po levé odejde.)

Výjev pátý.

Ze zadního pokoje přicházející páni chtějí se poroučeti, a pijí dílem ještě kávu. Mimo to Fresko, Sokol, z Ostrovic, Slatinský, Skalický — později Vilém.

Fresko (ještě v zadním pokoji, jehož práh právě překročiti chce, k služebníkovi, jenž mu kávu presentuje). Děkuju pěkně! (Vejde.) Po jídle nepiju nikdy kafé.

z Ostrovic. Nechcete si chuť pokazit, pane barone — není-li pravda?

Fresko (důvěrně k ostatním). Nu, to se ale musí říct — byla to tabule comme il faut; ústřice na šampaňském, kapoun s delikátní omáčkou — a při tom je mi tady, jako bych byl doma — jako doma.

Sokol. Člověk se tu nepotřebuje nic ostýchat.

Fresko. Aha! proto jste se také neostýchal a slupnul mi nejlepší kousek prsíčka — (hroze) pane rado!

Sokol. Nu, podruhé mi to oplatíte. (ohlíží se.) Všecko nové a oupravné! Vůbec, je tu vidět, že mají rodiče co dát.

Slatinský. Mnoho stříbra — a všecko tak ryzí, tak pevné — lepší nežli rod pana radního.

z Ostrovic. Tolik předků nemá arci, jako pánové ze Slatin.

Sokol. Vždyť je z krve měšťanské; ale proti starému šlechtictví jeho tchána nemůže nikdo nic namítat, a ten je dal na svého zetě přenest.

Fresko. I kdo pak se bude o to hádat! Jmenujte mi nejmladšího radního, kterýž při 500 zlatých na stůl trojí mražené dáti může! Je-li člověk někde jinde pozván — dostane na nejvejš trochu čaje a máštěné rohlíčky.

Sokol. Já již jdu, pane barone! Půjdete se mnou?

Skalický (vesele mezi to vkročí). Tak časně domů, pane rado?

Sokol. Vy pane větroplachu nemáte ovšem co promeškat. (Dívá se na hodinky.) V sedm hodin přijíždí pošta. (Odejde.)

Fresko. Apropos, pane aktuare, děkuji za podpis. Ondyno přišel ke mně člověk — je prej vyučený kuchař — ale nemá právě žádné místo. Nu já řku: Postarám se o podpisy a on přistrojí tabuli na zkoušku. (Vytáhne zápisku.) Pět, deset, dvadcet — šest a dvadcet kuvertů již mám. Slíbil nám omáčku à la Rococo. Jsem žádostiv, bude-li ho moci člověk rekomandovat. Budeme mít dušené hovězí s nadívanými raky a s omáčkou z maderského vína, a potom žabí stehýnka na dvojí způsob — mísu à la Bosco, a mísu à la Catalani. Ach jen jíst, jenom jíst — to je má jediná radost — ale dobře jíst — tuze dobře — raděj trochu víc. (Odejde.)

Skalický. Že pak ta čeládka již přece jde, abych se mohl s celou duší na prsa svého starého přítele uvrhnouti! Když jsme spolu na vysokých školách netrpělivě na peníze čekávali, tenkrát jsem se nenadál, že za svého mládí již takhle skvostný život povede. Konečně jdou!

Vilém (byl mezi tím vzadu vyšel a poroučel se všem odcházejícím s dvornou přívětivostí).

Výjev šestý.

Vilém. Skalický.

Vilém (přívětivě ale mírně potřásaje rukou jeho.) Můj milý, dobrý Skalický!

Skalický. Jako ze skály, to je pravda; tak pevný a nevyvratný. Ty mi neuvěříš, Viléme, jak šťastný jsem, že tě zase takto nacházím. Bohatý, důstojenstvím nade všechny soky povýšen, šlechticem učiněn, okolo sebe spanilou žínku, kvetoucí děti — ale tys toho také hoden; tys býval vždycky první, a co nevidět budeš představeným našeho ouřadu.

Vilém. Na léta mé služby a na moje nynější okolnosti přivedl jsem to arci dosti daleko. Měj se k tomu také; ty nezůstaneš pozadu.

Skalický. Pět let aktuarem! Já si z toho nic nedělám. Co mi otec dává, postačuje na zapravení mých malých veselůstek. (Usměje se.) Ty — Viléme — snad se neudělal z tebe svatoušek?

Vilém (s mírným úsměvem). Já si ještě vždy s nejvroucnější radostí na študentská léta zpomínám.

Skalický. Jen kdybys jich byl lépe užil! Ale to jsi vězel pořád mezi knihami — a já mezi děvčaty.

Vilém. A nepadl jsi konečně také v okovy?

Skalický. I chraň Bůh! Někdy arci zahlídne člověk dívčí hlavu, kteráž mu pak dlouhý čas před očima tancuje; ale tohle namlouvání, tohle běhání a vzdychání — já nevím, odkud některý mužský tolik trpělivosti bere, že hedbávnou nitku první své lásky na sedm let zapřádá, až z toho konečně hodně tlustá šňůra zroste, na kteréž pak stav manželský celou tu lásku oběsí. Ne — ne —! Já se bezpochyby také jednou zamiluju, snad se to již stalo; kdyby se ale jednou na takový růžový poměr trnová koruna solidnosti posadit měla — pak by musel otec mluviti. — To mi věř, všecka romantika již umírá, a jistě je více párků, kteří se milují, protože jsou již jednou svoji — nežli těch, kteří se berou proto, že se milují. (Ohlédaje se, potichu.) Jak pak, tys měl také jednou kousek takové romantické lásky?

Vilém (taktéž). Neslyšel jsi nikdy nic o Marii?

Skalický. Nevím; rodiče její, tušim, zemřeli —

Vilém. To jsem slyšel. Zanechali prý ale hezkou mohovitost?

Skalický. To bych nevěděl. (Zpomínaje.) Ne — ne, právě naopak —

Vilém (ouzkostně). Ona je tedy snad v nouzi, ježto já hojností oplývám? Prosím tě, Skalický — nevíš nic jistějšího?

Skalický. Bylby to veselý kousek, kdybyste si tak jednou zase do rukou vběhli! Ostatně budiž Bohu chvála, že z té historie nic nebylo.

Vilém (zamyšlen). Já jí obětoval nejkrásnější léta své mladosti.

Skalický. Za to máš teď krásnou ženušku.

Vilém. Ona prý se mohla často provdati.

Skalický (dobromyslně se zasměje). I podívejme se, jak tě ta věc zajímá!

Vilém. Jestliže jsem i dobře učinil, zvoliv jiné cesty života — tedy mám přece tolik vážnosti sám před sebou, že nejkrásnější léta mladosti své nezatracuju, nýbrž ten svatý význam ctím, kterýž ony připomínky pro mne vždy míti budou. Kdo ví, coby se bylo ze mne stalo, kdyby mne nebyla tehdáž krásná, mravná láska jako ruka anděla strážce před propastí chránila, do nížto jsem později (s vážným zamyšlením) tuze hluboko upadl.

Skalický. I dej si pokoj! do propasti? Jako perla do propasti mořské! Já bych byl rád, kdybych tam ležel jako ty.

Vilém. Ach příteli, kdybys věděl, co ve mně dřímá —

Skalický (přistoupí starostlivě). Viléme!

Vilém (rozníceněji). Nikoli, nedřímá — sní — ne, ne, sny to také nejsou! Jako živoucí pravda stojí to přede mnou, a já se musím bez myšlének, sám na sebe zapomínaje nejbližšímu okamžení v náruč uvrhnouti, abych rozumu nepozbyl.

Skalický. Viléme, já byl a jsem tvůj přítel — tušim také, že víš, jak tě milovati mohu. Nemáš mi co svěřiti?

Vilém (hloubaje se v myšlenkách). Ne, ne Hermane! Toť víš — já býval od jakživa snílek a jsem to posavád.

Skalický. Na mne se, bratře, spolehni! Dnes je už pozdě — bude se ti stejskat po tvých domácích; ale (důvěrně) zejtra ti povím ledacos o našem ouřadě. Toť víš, já jsem bez ctižádosti, a kdo nehledí pořád jenom na sebe, zahlídne ledaco vedlě sebe, čeho si jiný nevšimne. Přede vším se varuj toho pokrytce, tajemníka Vikovského. On byl již ve školách pro své tajné donášení v pověsti. Nyní zůstává zde nad vámi — měj se tedy na pozoru. Zatím dobrou noc, bratříčku! (Směšně důvěrně.) Slyšíš, tvoje víno je výborné! Safraporte, hned je vidět, že máš pana tchána v krajinách, kde se dobré víno rodí. (Obejme ho). S Bohem, bratříčku! (Srdečně.) Viď, my zůstaneme svoji na věky? (Odejde.)

Výjev sedmý.

Vilém, pak Hynek, Karel a Julie.

Vilém (zamyšlen posadí se, hlavu na lenoch skloní a hluboko vzdychne). Časně — tuze časně začal jestřáb ctižádosti srdce moje užírati a zaslepil mě, že jsem nepoznal oběti, které jsem svým plamenným idealům přinášel. — Teď si tropějí leskié bludičky dosaženého bohatství ze mne ousměchy — stupeň mého důstojenství boří se mi pod nohama, a hrůza padá na mne z připomínek, ježto z divě pohybného, ale nevýslovně krásného času v mou pustou duši zaznívají. Zapomenouti — ó jen zapomenouti! (Vzchopí se.) Jindy jsem to mohl — ale nyní — Lethy proud bych vypil — a nemohu. Každý strom, jejž na dějišti mládí svého zase pozdravuju, šeptá s ouzkostlivou důvěrností o minulých žalostech a zašlých blahostech. Zde — onde — všude jsem druhdy stával a snil o věcech, kteréž tenkráte mou celou duši naplňovaly, a nyní z hrobových sutin minulosti jako upomínavá strašidla na mne kývají. (Zůstane chvíli stát, v ouzkosti si rukama oči zastřev, pak nahne ucho v pravo.) Slyš — to jsou moje děti! (Jemně.) Moje drahé děti! Moje dobrá žena! Ach! jak jemně padají hlasy jejich do ouzkosti prsou mých! Bože, k tobě volám! Ty zpokojíš duši mou!

Julie (přijde s dětmi).

Karel. / Hynek. } Tatínku! — Tatínku!

Vilém (v blahém zanícení děti pozvedne a líbá). Moje děti! — Můj Hynku — můj drahý Karle!

Julie (laskavě). Chtějí dát tatínkovi dobrou noc.

Vilém. O má Julie! Váš jsem, váš! Vy jste hvězdy v temnostech mého života, andělové míru a lásky.

Julie (se užásá). Viléme, co je ti?

Vilém (bez sebe). Neptej se — neptej; všecko se vyjasní. Kdož by mluvil o zápasu, v náručí maje vítězství! (Obejme Julii.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Oupravný pokoj Vilémův. Troje dvéře. Po pravé straně psací stůl s knihami a písemnostmi, které jsou trochu přeházené. Nad stolem visí na kulise vyšívaný věnec v rámci.

Výjev první.

Vikovský. Julie.

Vikovský. Jak jsem řekl, jemnost paní! ta mladinká dáma byla mi s velikou chválou poručena. Je dcera po zámožném kupci. V domě, kde jsem ji nalezl, ujišťovali mě, že je osoba k vychování dítek jako stvořená.

Julie. U nás bude jako v domě otcovském. A, je-li v skutku tak lásky hodná, jak pravíte —

Vikovský. Povídám, co slyším.

Julie. Budu ji považovati za sestru. Mně scházela beztoho až posavád bytost ženská, ježto by mi starosti a péče o naši nemalou domácnost trochu snášeti pomohla. A bude-li hodna mé důvěry — toť víte sám, že nás často případy potkají, kde člověk okolo sebe rád osobu mívá, které se může svěřiti.

Vikovský. O já se již těším, jak vaším roztomilým dítkám — těm pravým andílkům — vědomosti své sdíleti bude.

Julie. Vědomostí té mladé dámy budu si vážiti; ale mnohem více bude mi záležeti na její ušlechtilé duši a mravné vzdělanosti. Děkuji vám ještě jednou, milý pane tajemníku, a dejte se u nás častěji vidět. Bydlíme tak blízko u sebe, a jak doslýchám, netrávíte večery doma. Přicházejte mezi nás.

Vikovský. S vaším dovolením, jemnost paní, srdečně rád (líbá jí ruku); neboť není domu, kde bych byl až posud tak příjemné hodiny ztrávil, jako ve vašem. (Odejde.)

Výjev druhý.

Julie, pak Vilém.

Julie. Doufám, že i na Viléma přítomnost tak vzdělané ženské blahodějně působiti bude. (Pohledne na stůl.) Jak je tu všecko přeházeno! Jindy to jeho způsob nebýval. Jindy jsem nesměla ničeho se dotknouti. Teď by to ani nepoznal, kdybych mu to trochu srovnala. — Ze své malé ouřední cesty navrátil se opět mrzutý — ach, jen kdyby doktor něco pořídil! (Pohledne na rámec.) To pěkné vyšívání také pořád bledne! On mi nezatajil, že je to dar od někdejší milenky. Já se tomu smála, neboť která paní (s bolestným úsměvem) může se chlubiti, že byla první láskou svého manžela! Nyní (na obraz hledíc) ty růže a plamenné karafiáty již také vybledly — a kdož ví, kdy

v jeho paměti také já — také moje láska uvadne!

Vilém (přijde).

Julie. Milý Viléme, právě jsem řekla panu Vlkovskému s jistotou —

Vilém (mírně, ale roztržitě). Co?

Julie. Aby nám pro naše děti — jak jsi sám přivolil — pěstounku —

Vilém. Ah tak! V podobných záležitostech máš oupinou vůli, milá Julie, to víš.

Julie. Doktor Skalický dal zkázati, že by s tebou rád několik slov promluvil. Zůstaneš doma?

Vilém. Zůstanu.

Julie. Milý Viléme — já musím několik návštěv učinit — kdyby měla zatím ta mladá osoba přijít, nežli se navrátím, buď k ní přívětiv!

Vilém (s úsměvem, ale jen ledabylo). Co pak nejsem k ženským dosti zdvořilý?

Julie. Tys můj laskavý, můj milý Viléml — Psal jsi již rodičům? Neodkládej to tuze dlouho, sice tu bude otec dřív, než mu dáš zprávu, že jsme na místě. Nu, zabavuj se zatím s naším dobrým doktorem a s budoucí pěstounkou našich dětí. Ona je mnohem učenější, nežli tvá Julie, která pro samou domácí starost všechny ty krásné knihy ani do ruky vzít nemůže, které jí schvaluješ. Ale jen počkej, Viléme! teď nastanou dlouhé večery — to budeme sedat hezky pospolu; co bude těžkého, budeš mi vykládat, budeš mi krásy básníků vysvětlovat a uvedeš mě v okres hlubokých myšlének svých. Viď — pak bude všecko dobře — můj milý, drahý, dobrý Viléme! (Políbí jej a odejde.)

Výjev třetí.

Vilém, na to Konrád a doktor Skalický.

Vilém (samoten). Ubohá duše — ty neznáš moje muka. Nyní zas to psaní rodičům! Toto věčné slibování lásky a vděčnosti lidem, kteří jsou plni obtížných předsudků! Dosti zle, že jsem se od nich nechal udělati tím, co jsem — já, kterýžto jsem dosti síly měl, sám tvůrcem štěstí svého býti! — Pět roků vleku se pod břemenem svého . . . štěstí, a bojím se, abych neklesl — před časem podrcen!

Konrád (mezi dveřmi). Milost pane, právě přijel pan doktor Skalický.

Vilém (potěšen). Vždy vítán!

Konrád (odejde).

Doktor (vejde). Dobré jitro, milý Jordáne! — dnes nic v kanceláři?

Vilém. Já byl několik dní přes pole — a dnes není, tuším, sezení?

Doktor. V outerý? — i ba je!

Vilém. Vida, je pravda! což ale na tom. Já k tomu nejsem, abych se držel odměřeného pořádku.

Doktor. Aj, aj, Viléme! (Odloží klobouk a hůl, sahá po sesli.) Podívejme se — já tomu nechtěl věřit! Jsi tedy opravdu hypochondrista! Pojď, promluvíme spolu moudré slovíčko.

Vilém (bere si sesli s bolestným úsměchem). Jsem u vás obžalován?

Doktor. To nejsi, Viléme! Nikoli — já to sám pozoroval. Ondyno u stolu nemohl jsem se dost nadivit. Tvoje nepřítomnost ducha — to neustálé hledění na jedno místo, — jen mi řekni, co pak je ti?

Vilém (rozníceněji). Je to na mně vidět? Jsem jinák, nežli jsem býval?

Doktor. Mně je toliko tvé paní líto. Ona z tebe ani oka nezpustila. — Máš nějakou domácí starost?

Vilém. Nemám.

Doktor. Mrzutost? — Viléme, nezasluhuji tvou důvěru? Jindy jsi přede mnou nic netajival.

Vilém. Můj drahý příteli! vy mě posuzujete ještě dle mé bývalé bytosti. Ale od těch časů, co jsem vedl život v cizině, co jsem změnil oumysl svůj a ze stavu učeného do veřejné služby přestoupil — od těch časů, co k vůli pohodlnostem života pořád ještě od svého tchána závidím — změnilo se mnoho, mnoho v duši mé.

Dokor. K vůli těmto věcem? To nemohu věřit. Což pak to nejsou případy, které žádného člověka vítaněji potkati nemohly? Ne — ne — tebe hněte něco jiného.

Vilém (zamyslí se).

Doktor. Něco tě trápí — co je to, Viléme? Mluv, setřes ty okovy ze srdce svého — Viléme, buď upřímný!

Vilém (vstane a vášnivě přechází). Ano, musím ty okovy setřásti — musím ten nevýslovný nepokoj, kterýž mě trápí, před sebou viděti; myšlénku, jenž ve mně dřímá, vysloviti, a příčinu své zoufalosti alespoň ve slova vtěliti.

Doktor (vstávaje). Učiň to, Viléme! často bývá přiznání-se k nemoci již počátek jejího zléčení.

Vilém (ho obejme). Před otcem svého jediného přítele, před mužem tak outlé-

ho, měkého srdce nemusím se báti, že se mé vyznání zle vyloží. Ano, vám se svěřím — vy mějtež mé tajemství! (Vášnivě několik kroků udělá, pak se posadí.)

Doktor. Jsem žádostiv, co mi povíš.

Vilém (po malé přestávce). Milý doktore! Já měl ve mladých letech přítele, jehož duševní vyvinutí docela mému se podobalo. Sotva mu bylo 19 let, udělal si známost s mladou dívkou z dobrého domu, kteréž bylo asi 15 let. Nebyla velmi krásná, ale plná zvláštních půvabů, kteréž jejím zrakům, kypícím rtům, vinicím se kadeřím, jejímu nekonečně sladkému úsměvu něco neodolatelného poskytovaly. Kvapně se k této dívce s vyznáním lásky přiblížiti — bylby považoval za zneuctění. On se spokojil tím, že jí věrnou, skoro bych řekl: rytířskou službou srdce své pozvolna odkrýval. Teprva po několika letech, když skoro denně a s povolením rodičů s ní pobýval, přišlo k vyznání. Můj přítel stal se takořka modlou své dívky — ba on byl ní skutečně, jelikož se jí veškerý svět, příroda a dějepis člověčenstva teprva láskou jeho otevřel. On jí byl všecko všude. Kdyby jej byla ztratila, bylaby ve tvorstvu zahynula — nebylaby ani životu, ani světu porozuměla.

Doktor. Zpomínka na lásku tvého přítele tě pohnula!

Vilém. A ona jej ztratila! (Přestávka.) Můj přítel byl nepokojná hlava. Tisíc protivných živlů kvasilo se v duši jeho. Popuzen plamennou ctižádostí požadoval od života věci nejpodivnější, a chtěje nepokoj svého ducha udusiti, vydal se bez oučele do světa. Z opravdivosti sklouzla nyní láska na papír, a papír je kletba našeho století. Přišel konečně na Rýn — a tam jsem ho poznal. Některá podnikání jeho měla tehdáž skvělé následky. Všecko mu pochlebovalo a hořelo žádostí, jej do svého domu uvesti. Tu seznal mladou, milostnou dámu, kteráž byla tak neprozřetelná, že mu horoucí náklonnost zjevila. Její rod, stav rodičů jejích, a více nežli vše toto, její opravdivá láska vilchotila se v slabou duši jeho tak lahodnými a lákavými barvami, že na svou první lásku — zapomněl, a proudem bujného života unešen, ruku svou k novému sňatku podal.

Doktor. Totě jsem žádostiv!

Vilém (rozníceněji). Několik let zdál ~~se můj přítel ve svých nových okolnostech~~ býti velmi šťastným; zahrnovalíť jej hodnostmi, choť jeho, lásky plné stvoření, jej velebila, děti okrašlovaly jeho zdánlivě šťastnou domácnost — ale potají začal mu hlodavý červ již na svědomí hryzti. Stav jeho jesť arci skvělý, ale on sám přece není nic jiného, než jeho otrokem. Zpomínka, kterouž chtěl v sobě umrtviti, probuzuje se v duši jeho s takovou živostí, (u vytržení) s takovou živostí — minulost vystupuje mu s tak strašlivou barvitostí před oči —

Doktor (pro sebe). Co ho to přepadá?

Vilém. Veškeré utrpení jeho vrhlo se mu na svědomí — na jeho nevěrnost! Myšlénky na opuštěnou, nyní snad v nouzi postavenou dívku děsí ho na všech cestách, a obraz její vtisknul se v duši jeho tak milostně, že se nezahaluje temným stínem výčitek, nýbrž milou, sladkou přívětivost oněch časů, kdyžto u jejích nohou sedal, hlavu o ní opíral a vzhůru v nebeské modro zraků jejich pohlížel.

Doktor (stranou). Já se děsím!

Vilém (ve snivém zapomenutí). Tu jí z nich kanuly veliké, těžké slzy — jako ouzkostným tušením zůstávaly chvilku na dlouhých, černých řasách viseti, a řinuly se pak, an se zdálo že se usmívá, po lících na moje rty, kteréž je žíznivě vsávaly.

Doktor (se diví). Tvoje?

Vilém (se zpamatuje a zmáhá se). Můj přítel je velmi nešťastný. Často jej vídám, ubohého snilka, jak se okolo mne plíží, jak se trápí. On nemůže spáti — (ohnivě) anebo může — ale neměl by tak spáti — ne tak sniti! Sotva že oči zavře, trestá ho zlé svědomí tím, že jej první láska jako čarodějnice snem obestírá, kterýž jest provinění proti jeho manželce. Tu se vidí v malém pokojíčku své Marie — tu stojí posud růžový keř na okně, tu nám skáče malý, žlutý ptáček po ramenách — tu visí obrázky, kteréž ona kreslila a já sám do rámce zadělal — tu si hraju prstami v jejích plných, hustých kadeřích, tu vidím —

Doktor (vstane). Ty, Viléme?

Vilém (vzchopí se silně, skoro bez sebe). Ano — já! já sám! Zatrať mě světe — zatrať! Jako v síti uváznul jsem v těchto zpomínkách! Já je nemohu zažehnati — ty strašlivé duchy minulosti! Tuze krásný, tuze blažený byl zrazený ~~čas mladosti mé; nemohu se blaha~~ zpustit, kterého jsem jedenkráte okusil! —

Já — já to jsem sám! (Vrhne se doktorovi na prsa. — Přestávka.)

Doktor. Pro živý Bůh, Viléme! Jak jsi mě poděsil! Zpamatuj se! — Co pak nemáš tolik síly, abysi takové obludy rozníceného mozku zapudil?

Vilém (bezzvučně). Nemám. Tři léta mučejí mě tyto zpomínky. Čím silněji se jim opírám, tím živěji se okolo mne vznášejí.

Doktor. To bych byl přece neřekl, že tebou tak silně obrazivost vládne! Upni se na přítomnost z celé duše své — pak zapomeneš, co za tebou spočívá.

Vilém. Já se o to často pokoušel — ale nadarmo.

Doktor. Já slyšel arci o tvé bývalé známosti. Ale což pak jsi se tak pevně upoutal, že se musíš z nevěrnosti viniti?

Vilém. Ona má odemne svatební prsten.

Doktor. Tak daleko jste byli? . . . Jak pak jsi tedy mohl na ni zapomenout?

Vilém. Zimní, mrazivé životění myšlénkové bylo se na mne uvalilo — studená, po skvělosti baživá lehkovážnost zasněžila jaro citů mých. Nyní, kdyžto životu již nevzdoruji, rozpouští se ovšem kůra ledová, a přede mnou vykvětá usměvavý poklad jarních poupat života, pro mne nyní na věky ztracených.

Doktor. Ale což nemáš teď manželku, kteráž tě miluje a kteráž také tvou lásku zasluhuje?

Vilém. Matku svých dítek nezarmoutím, buďte ubezpečen, Skalický! — nikdy, nikdy ženu svou nezarmoutím! (Měkce.) Ach, jakž je mi nevýslovně volno, že jsem konečně prsa našel, do nichžto jsem srdce své vysypati mohl.

Doktor. Zbav se jen také těch myšlínek! V románech čítáme arci o nekončené síle první lásky — ale v skutečném životě! Takových případů máme na tisíce. Jenom nedělej ze samoty svou důvěrnici. Nyní jsi odlehčil srdci svému, nyní se přibliž opět laskavě a mírně k své manželce!

Vilém (tiše). Říkala vám snad, abyste mě vyskoumal?

Doktor. Ona si jen stýskala, že býváš někdy mrzutý. (Rozmarně.) Nu, však ona mi nějaká výmluva napadne! Buď veselé mysli. Projdi se, Viléme. Vždyť to není nic jiného, nežli od krve. Co je víc? To tam, je to tam. S Bohem, Viléme! (Odcházeje.) Mrtvé nech na pokoji, ale poskytni živým, co jim náleží. (Odejde.)

Výjev čtvrtý.

Vilém, pak Konrád.

Vilém (samotem). Ano, pokusím se o to! — Mně je lehčeji, že jsem se mohl vymluviti. Nevěrně jsem jednal — ale co jsem měl činiti? Já chtěl duchu našeho století do náručí se vrhnouti, a vytrhnul se z loktů čisté, nevinné lásky.

Konrád (venku). Hned, hned — jen vás u pana rady opovím!

(Vejde, ouřední spisy pod paždí.)

To přišlo z kanceláře, milostpane! Byla sesí. — Venku je ta panna.

Vilém (akta prohledávaje, mírně). Jaká panna?

Konrád. Nová guvernantka. Ráda by se představila.

Vilém. Ah tak! Nejsem právě v takovém rozmaru, abych — (sedne k stolu). Nu, jen ji sem uveď.

Konrád (odcházeje). Račte vejít. (Otevře Marii dvéře a odejde.)

Výjev pátý.

Vilém sedí u spisů a leccos v nich poznamenává. Marie jde zvolna ku předu; později Konrád.

Vilém (neohlédaje se). Hned budu k službám, slečno!

Marie (pro sebe). Bože, jaký to hlas!

Vilém. Jenom něco málo —

Marie (u veliké ouzkosti vyšívání nad stolem zahlídnouc, pro sebe). Kde to jsem? Co je to? — Tento věnec, dílo mých rukou —

Vilém (jako prvé). Že prý vedlé obzvláštní schopnosti v jazycích, také v hudbě —

Marie (u vysokém roznícení). Spravedlivý Bože, to je Vilém! (Obrátí se, aby odešla.)

Vilém. Tak. — (Rychle vstane a mluví při tom dvorně.) Milá slečno — (pozná Marii) Marie!

Marie (upře naň oči, s radostí a žalostí).

Vilém (jako zničen). Takto se tedy opět nalezáme!

Marie (chtíc ukrýti slze, rychle si tvář šátkem zakryje a chce odejít).

Vilém (chopí se ruky její). Marie, zůstaň! (Dlouho a s celou duší na ni hledí). Takto se opět nalezáme!

Marie (zmuží se). Pane rado — já nevěděla — že se pozvání stran vychovatelství — vašeho domu týkalo.

Vilém (ještě na ni opojený zrak upírá). Ó tyto zvuky! tyto zvuky alpských rohů, jimižto syn horský, v oudolí své se vraceje, po domovu roztoužené srdce ukájí!

Marie (chce prchnouti). Při těchto okolnostech nesmím —

Vilém (jemně). Zůstaň, Marie! Samo nebe tě ke mně přivedlo.

Marie. Netrapte mě — já musím váš dům opustit — nemohu — nesmím —

Vilém (odhodlaně). Nesmíš? to je moje starost. (Blouznivě.) Proč bysi chtěla odejít? Použi tohoto nadpozemského okamžení — (s očima sklopenýma) a zničiž mě svými výčitkami.

Marie (mírněji.) Těch odemne neočekávejte! Co jste vy učinil — a co já přetrpěla, nemůže se nikdy jedno k druhému přirovnati.

Vilém. Marie, zůstaň v našem domě, až se o tvou budoucnost postarám!

Marie (se odvrátí). Nikdy!

Vilém. Rodiče tvoji jsou mrtvi — o naší lásce skoro žádný nevěděl, i příště bude naším tajemstvím. Já zůstanu věrný své manželce, nikdy ji nezarmoutím a budu šťastný, když mi odpouštivé pohlednutí oka tvého svědomí ulehčí.

Marie. Zbavte se myšlénky, jejížto vyvedení by nás oba nevýslovně bídnými učinilo.

Vilém. Já tě zradil, já zkazil tvou budoucnost.

Marie. To nemůžete více napraviti — a jakž bych já tedy měla — nesmím —

Vilém. Ty jsi chudá, stojíš ve světě opuštěná — a to mojí vinou. Já tvým rodičům jedenkráte přísahou slíbil, že tě neopustím, a přece jsem tě opustil — já nevděčník!

Marie (blouznivě). Vlna se odrazí od břehu a zahyne u vysokém moři. Nesmím — nemohu! (Chce pryč.)

Vilém (odhodlaně ji zadrží). Marie, pak-li ti dost málo na štěstí manželky mé záleží — chceš-li mým dětem otce zachovati — chceš-li mne samého zbaviti nevýslovných muk, v nežto mě zlí duchové mého provinění uvrhují — tedy zůstaň!

Marie. Viléme! — zpamatujte se! — opanujte city své!

Vilém. Já se zpamatuji. — Toto náhlé shledání mne přemohlo, a úlevy naleznu jen v tom vědomí, že moje manželka k srdci tvému přilne, že bude tvou přítelkou, a že vespolně jediný, outlý svazek duší uzavřeme.

Marie. Jste na omylu — ona by se utrápila.

Vilém. Matce mých dítek všecko vyjevím — ona bude tvou přítelkou.

Konrád (vejde). Milostpaní se navrátila a čeká na vás. (Odejde.)

Marie. Velký Bože! nyní — v této chvíli!

Vilém. Jdi k ní, Marie! Ona je dobrá a šlechetná. Budete se milovati — já to vím. Neváhej, Marie! Jdi, mohla by přijíti a zanícení moje poznati. — Viď že půjdeš, Marie? (S jemnou bolestí na ni pohlíží.)

Marie. Půjdu — ale nedoufejte, že tady zůstanu. Já jsem již uvykla, považovati vás za mrtvého a zpomínku na lásku naši pěstovati jenom ještě co kvítko na hrobě. (Zvolna v pravo odchází.)

Vilém (za ní hledě).

Hnulo by tě přec mé hoře —
Žalu mému žila bys?

Ach, i toť je útěcha, že před svým trudem neprcháme a s bolestí svou — se svými slzami se zasnubujeme! (Přestávka, — on naslouchá blíže dveří.) Tu se teď křižují oboje dráhy, po nichž osudu mého koule běží! — O jen hledej — hledej tón, v kterém bysi ráda s ní mluvila. (Bolestně.) Ach jak studeně — jak pánovitě s ní rozpráví! Že pak i ty nejšlechetnější duše někdy do tónu přijíti nemohou, kterým by měly při neštěstí jiných začíti! (Poslouchá.) Nyní má ji k fortepianu sednouti — nyní!

(Slyšeti několik velmi jemných akkordů, ježto posléze v bouřlivo-bolestnou hru přejdou.)

Ubohá duše! co musíš asi trpěti! Ve zvuky nástroje vdechuje bolesti své. Ha! ona se vrhá geniovi hudby v náruč, aby vybouřila city své! Jak divoce — jak divoce! O jen bouří — jen bouří! (Hudba náhle umlkne. — on se lekne jako něčeho démonického.) Struna praskla! — ledový dech smrti proviívá oudy mé! (Náhle se zmuživ, kročí ku předu.) Ona zůstane! Že zůstane? — Kam zabluzuji? Závrať se mě chytá na rozcestí; tamto moje povinnost — tady přísaha. (Přemítaje.) Toto náhlé shledání — rozpomenutí — (odhodlaně). Před svým svědomím jsem bez viny; svěřím se manželce — ať

je ona soudcem pocitů mých. Svět může mi jinou cestu k vyváznutí okázat; kdo ale srdce v prsou má — ten mně bude rozumět, jako mně Bůh rozumí. (Odejde.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Pokoj u Jordána. Troje dvéře. Po levé straně okno, po pravé stůl s nářadím ku kreslení. Zvoneček na stole.

Výjev první.

Vilém, pak mladý Skalický.

Vilém (v ozdobném oděvu jezdeckém, s ostruhami a bičíkem, klobouk na hlavě. Ze dveří:) Honem, honem, ať jsou koně osedláni! (Vytáhne lístek z kapsy, radostně.) Co pak to asi bude? — Mimochodem strčila mi Marie psaníčko do ruky. — Já si nemohl ještě srdce dodati, abych se byl Julii svěřil. — Marie bude tedy nejspíše zase hroziti, že odejde. Vždyť jsem to musel celý týden, co je v domě, poslouchat. (Čte.) „Tento stav déle nevydržím. Trápím se žalostí, že vaši lásky-plnou, ušlechtilou manželku zrádně klamu; krom toho nemám pokoje od protivného člověka, tajemníka Vlkovského, který mne již déle než rok pronásleduje —" (se smíchem). Podívejme se! déle než rok! A chtěje si honbu usnadniti, přivedl si ubohou pod střechu. Nu, počkejte, pane tajemníku, však já s vámi promluvím!

Skalický (též po jízdecku oděn, vejde). Dobré jitro, bratře. Víš-li pak, co ti nesu za novinu?

Vilém. Nu?

Skalický. Teď se nám to pojede! Za čtyry neděle budeš prý prvním radním.

Vilém. Konečně!

Skalický. Ale člověče! Co pak bys chtěl všecko outokem dobýt?

Vilém. Ještě musím výš — ještě výš; pak teprva budu ve svém živlu.

Skalický. Ba, již v něm jsi — a já jsem rád, že tě tak veselého a života plného nalézám.

Vilém. Věru, za těch osm dní udělal se ze mne zcela jiný člověk.

Skalický. Mrzutý a truchlivý jsi sem přišel. Teď je tě vidět v besedách, v divadle, na koni —

Vilém. Já nemohl nikdy na koně, když nebyla hlava svobodna a srdce beze vší starosti. Byl jsem duševně nemocen — tuze nemocen. Teď jsem ale jako novorozený a přivinul bych celý svět k srdci svému tak horoucně, jako (rukou mu potřásaje) tebe, můj Hermane! Teď ale pojďme. Koně jsou již osedláni. — Víš někde o nějaké krásotince?

Skalický. Jezdíval jsem ovšem jednou ulicí —

Vilém (v úsměvu). Zamilován?

Skalický. Ach to ne! Já považuji stav manželský za odvážlivý skok, kterýž se nám jen tenkráte povede, když ho člověk beze všech příprav učiní. Pojď jen! znám několik oken, kde celý týden o tom mluvívají, když před nim mužský na koni poklonu udělá.

Vilém (odcházeje vezme jej okolo těla). Ne — ne! My pojedeme okolo oken té jisté —

Skalický. Ah jdi! Ať se nezapýřím! (Vesele odejdou.)

Výjev druhý.

Doktor Skalický s kloboukem a holí. Julie z pravé strany.

Doktor. Ale co pak chcete ještě? Vilém je zdráv a vesel. — Na mou víru, jemnostpaní! mně se zdá, teď začnete vy hlavu věšet.

Julie (stísněná). Ach — vždyť mě činí tato veselost manžela mého velmi šťastnou.

Doktor. Nu, zvenku to není na vás vidět. Co pak je vám, jemnostpaničko?

Julie. Snad to bude — že jsem byla tak dlouho zvyklá, Viléma zasmušilého viděti; nyní je najednou vesel a pln života — snad si nemohu tu změnu ještě navyknout.

Skalický. Něco takového to bude, jinák sice — nemějte mi za zlé —

Julie. Prosím vás, milý pane doktore, co pak vám napadá? Jsem trochu mrzutá; bude to snad proto, že bylo jenom jediné rozmluvy s vámi potřebí — jen trochu zjinačeného způsobu života — a z mysli Vilémovy zmizel temný trud, kterýž mne tak dlouhý čas nešťastnou činil. Ó což jsme to my ženy za slabé, nic nemohoucí stvoření!

Doktor. Všichni lidé — všichni, drahá jemnost paničko! V pravý čas pustit žilou, vykoupat se, pravidelně se procházet — ani byste neřekla, co takové prostředky pomohou. Celý dějepis člověčenstva dostal by jiné podoby, kdyby si lidé

větší diéty hleděli. (Julie se od něho odvrátí.) Mně se zdá, že pláčete? Nebuďte divná, milostpaničko! Proč pak? (mrzutě). To je na světě docela jiné bídy a jiného neštěstí, a nedá se slzami spláchnouti.

Julie. Pravé neštěstí není pranic proti stavu, kde pod zeleně lesklou záclonou zdánlivého blaha půda se boří a city nás proto děsí, že nevíme, odkud přicházejí a kam jdou.

Doktor. To není moje filosofie! Kdybyste ještě řekla: Někdy bývá štěstí naše tak nevýslovné a přemáhavé, že nemůžeme svou blaženost jinák nežli slzami projevit. Ostatně blaze tomu, kdo nemusí noci ve strasti plném bdění tráviti!

Julie (u vážném zamýšlení). To musí více lidí, nežli si myslíme.

Doktor. Nu, vy přece ne! Manžel váš je opět s celou duší přítomen, když vás do náručí pojme; smích mu jde k duhu, je ve společnosti plný života — a přece nejste spokojena.

Julie. Právě ta jeho nynější veselost má něco do sebe, co mi větší ouzkost působí, nežli jeho bývalá trudomyslnost. Odkud to náhlé novorození? Proč se nestalo na moje prosby, na moje přímluvy? A v celém jeho rozmaru je cosi tak napnutého — křečovitého. Mně je při něm teskno. Ve všem překračuje meze, kteréž i radost a rozkoš míti musejí. Někdy se až poděsím tou prudkostí, když děti objímá — nebo rozpustilostí, když se buď ke mně nebo k naší pěstounce — Marii —

Doktor (podá jí ruku, hledě jí do očí). Snad nejste žárlivá?

Julie. Prosím vás, milý doktore! — já jsem nešťastná.

Doktor (dá se do smíchu). Dejte si něco povědít, jemnost paní! My lékaři věříme na jakousi nakažlivou, tak řečenou hříšnou substancí, kteráž v těle semotam putuje a se prochází. Kdyby se byla tato z vašeho manžela do vás přestěhovala! O jen podržte hlavu vzhůru, paničko! Měla byste to udělat, jako on — arci, arci! Musíte na koně — trochu se projíždět — hned zejtra! Musíte — (odcházeje) to vám nepomůže ani — ještě dnes promluvím s pojezdným a se štolbou. To vám pomůže! (Odejde.)

Výjev třetí.

Julie, na to Konrád a Vikovský.

Julie. Dobrý člověk, ale pojatý všedními náhledy. Každou bolest duše připsal by rád krví. Pak by arci byla snadná pomoc — (sedne ke stolu ku kreslení). Ach, jen kdybych se mohla na chvíli zabaviti, abych té ouzkosti pozbyla. — (Zamyslí se.) Ondyno mi řekl, abych se pokusila — Marii výkreslit. To nebylo pouhé pochlebování mým nepatrným schopnostem, tím chtěl něco více vyjádřit — více! Proč asi tak na to dotírá, abychom jedna k druhé přilnuly a důvěru k sobě nalezly?

Konrád (mezi dveřmi). Pan tajemník Vikovský.

Julie (vstane).

Vikovský. Račte zůstati — račte zůstati, jemnost paní, nedejte se vytrhovati.

Julie (okáže na sesli). Jestli se líbí vedle mne? (Sedne.)

Vikovský (přináší pro sebe sesli). Já chtěl jen v krátkosti svou ranní poklonu — i vida — vida! (na kreslení okáže) již opět o závod s Rafaelem.

Julie (se usměje). Hračky!

Vikovský. Vida, vida! — toť bude obraz panny Lipinské. —

Julie. Nacházíte v něm podobnost?

Vikovský. Oh, jako živý — jako živý! Hodláte snad pana manžela překvapit?

Julie. Mého muže?

Vikovský (potutelně se usměje). Mně to jen tak napadlo. Víte-li pak, co ondyno pan manžel ve společnosti řekl?

Julie. Co pak? (zpomíná si, usmívajíc se.) Jsem věru zvědavá.

Vikovský (usmívá se). Od nějakého času má pan rada hrozně veselé nápady.

Julie. Co pak řekl?

Vikovský (jakoby se něčemu žertovnému smál). Že prý je druhý hrabě Gleichem, že má také dvě paní.

Julie (sklopí oči, ale jakožto dáma z velkého světa se zpamatuje). Aj — aj! já bych řekla, že má jedné dost. (Po chvíli vstane vášnivě a jde k oknu, jakoby se ním na něco podívat chtěla).

Vikovský (mezi tím). A již pro tu jedinou má jemu svět co závidět. (Vstávaje, pro sebe.) To ji dojalo. Marie musí z domu. Myslí, že je jista, ale já zkrotím její názory.

Julie (u okna). Nic to nebylo. (Vrací se.) Myslila jsem, že to byl někdo známý. (Sedne zase a vymaže kreslení prudkými tahy.)

Vikovský. Ah, toť zmaříte . . .? (Opět se posadí.) Není pan manžel doma?

Vyjel tušim. Je to pamětihodné, jak se v tom krátkém čase proměnil.

Julie. Zdá se vám to také?

Vikovský. Celý jiný — ani k poznání! A všecko od té doby, co jsem měl čest s jemnostpaní stran panny Lipinské jednati — od té chvíle celý jiný.

Julie. Ta daleká cesta sem byla ho trochu unavila.

Vikovský. Ba právě — a k tomu se ještě ledaco přihodí . . . víte co ondyno řekl?

Julie. To je věru ku podivu, jak svědomitě si všechny řeči jeho pamatujete! — Co pak řekl?

Vikovský. Že nebude teď žádné obrazy kupovati, ješto prý se mu nyní doma na místě mrtvých tolik živých budidel jeho krasocitu naskytuje. (Usmívá se.)

Julie. Nacházíte v tom něco?

Vikovský. Oh — nic, nic, jemnostpaní, leda že si člověk tak pěkné průpovídky pana manžela rád pamatuje. Já se mu často divím, když ho na zahradě potkávám. Listí již opadává — loubí a chodby začínají řídnouti — on tam ale bloudí tak o samotě — anebo se zabere do rozprávky se slečnou Lipinskou . . .

Julie. S Marií?

Vikovský. O, to je spanilá známka srdce ušlechtilého, že svou lásku k dítkám i v obzvláštní pozornosti k jejich pěstounce projevuje. Ona je však také plna milosti a zasluhuje, že se k ní chová jako k sestře.

Julie (u velikém pohnutí se vzchopí). Dovolte, pane tajemníku, malé domácí zaměstnání — jenom na chvilku — (jakoby chtěla v pravo odejít).

Vikovský (chtěje svou sesli odstaviti). Prosím za odpuštění, jestli jsem tuze dlouho —

Výjev čtvrtý.

Konrád, pak Vilém a Skalický. Předešlí.

Konrád (přiběhne). Neračte se leknout, milostpaní!

Julie. Pro Boha, co se přihodilo?

Skalický (Konráda ven strkaje). Nic, nic! Zpropadený žvatlale!

Vilém. Nestojí to za řeč. Spadl jsem s koně.

Julie. Viléme!

Skalický. I vždyť je zdráv a bez ourazu. Kůň se poděsil a my se trochu lekli.

Vilém (zemdlen posadí se). Upokoj se, milá Julie! Nic se mi nestalo.

Vikovský. Velice lituji, pane rado! Budete potřebovati pokoje. Poroučím se uctivě. (Odchází.)

Vilém. Prosím, pane tajemníku — měl bych s vámi něco k vyjednávání.

Skalický. To nebudu tedy překážet. Šetři se, Viléme. (Před Julií se pokloní.) Milostpaní — pane tajemníku! (pak ironicky.) V sirotčí kase prej straší.

Vikovský (se lekne). Jak to?

Skalický. I nu, myslím jen, že máte dnes prohlídku. — Poroučím se vespolek. (Odejde.)

Výjev pátý.

Vilém, Vikovský, Julie.

Vikovský (sedne). Jsem žádostiv, pane rado —

Vilém (přemáhá své pohnutí a je velmi nevrlý). Pane tajemníku — doslýchám, že chytáte slova, které náhodou nebo v žertu někdy prohodím — a pak že z komárů velbloudy děláte.

Vikovský (odpíraje, na Julii pohledna). Pane z Jordánu — prosím —

Julie (chce se vzdáliti).

Vilém. Zůstaň, milé dítě, zůstaň! Pane Vikovský! vy zacházíte se ctí mého domu trochu nešetrně.

Vikovský (vstávaje). Pane rado!

Vilém. Dáma, kterou jste nám za pěstounku poručil, nezdá se míti vůli, aby vám díky svoje tím způsobem projevila, jak byste vy žádal.

Julie (chce odejít).

Vilém. Milá Julie, zůstaň! Týká se to více tebe, nežli mne. Prosím tě!

Julie (sedne k svému kreslení).

Vikovský (vstávaje). Nemohli bychme někdy jindy —?

Vilém. Pane Vikovský, musím snažně prositi, abyste se trochu zdržel. — Bylo mi doneseno, že vychovávatelku mých dítek pronásledujete —

Julie (pro sebe). Jemu?

Vikovský. Pronásled . . . Pane z Jordánu —

Vilém (popuzen, přemáhá se). Ta dáma nemá ale chuti, pane Vikovský — rozumíte mi? pod žádnou výminkou není nakloněna —

Vikovský. K čemu?

Vilém. Vy jste jí, abych řekl, nepří-

jemný, skoro protivný, a proto vás žádám — rozumíte, pane Vikovský?

Vikovský (pohoršen vstane, jakoby chtěl svou sesli odstaviti). Pane rado!

Vilém (vyskočí). Ďábel je váš rada, pane!

Julie (odejde odměřeným krokem do vedlejšího pokoje, u něhož dvéře otevřeny zůstanou.)

Vilém. Jak se můžete opovážit dívku pronásledovati, kteráž je pro vás tak nedosáhlá, jako hříšníkovi ráj? Pane, já vám radím — roztáhněte sítě tam, kde můžete v kalužinách loviti!

Vikovský. Pane z Jordánu! jak si můžete takovéto řeči dovolovati?

Vilém. Z toho vám nejsem povinen oučty skládati. Dosti na tom, že vám všechno další ucházení-se o tu dámu zapovídám.

Vikovský. Jakým právem? Ustanovila si vás ta panna za poručníka?

Vilém. Já — já se ustanovil za to sám!

Vikovský (potměšile). Nu, tedy vás žádám o její ruku.

Vilém. Vy? mne? — Pane, co tím chcete?

Vikovský. Nezaplítejte se, pane z Jordánu! budete si muset sám odporovati.

Vilém (poněkud se zapomínaje). Vy — vy mně chcete klásti osidla? Vy chcete duši nazývati svou, kterouž sami bohové za tak neobyčejnou drželi, že ji ani tomu nepopřáli — pro takovou ženu musí býti člověk narozen, aby měl právo odvésti ji od oltáře v pozemskou sprostou skutečnost života! Musel by s ní trpěti, smáti se, plakati — a vy, vy byste chtěl okolo tohoto mistrovskou rukou boží zhotoveného obrazu černý, červivý rámec dáti, a tak jej do svého pokoje pověsiti? — Pane! to je k smíchu!

Vikovský. O jen se smějte! (Okáže na vedlejší pokoj, aniž to Vilém pozoruje.) Jinde se budou slze vylévat !

Vilém (nadšeně). Ženich v černém fraku, s vyšívanou vestou, kytku za ňadry, postaví se před ranní červánky, začne po nich zamilovaným okem házeti a klepaje na svadební smlouvu v kapse (s hořkým humorem): Krásná zoře, vezmeš si mne? Spanilá jitřenko! pojď, dostaneš se pod čepec! — Pane, já nevím, mám-li se vám smáti — anebo smyslů se minouti.

Vikovský. Rád bych se ještě déle květoucím rozmarem vaším vyrážel — (na Julii poukáže) jen kdybych se nebál, že se to stane ku škodě jiných.

Vilém. Pryč! z mého příbytku!

Vikovský. O já jdu — ale co se týče vašich urážek — (odcházeje) budete na mne pamatovati! !

Vilém (se ohlídne.) Vy mi chcete hroziti?

Vikovský (mezi dveřmi). Budete na mne pamatovati!

Vilém (za ním, an zatím opět Julie vystoupí). Okrádejte vdovy a sirotky — okrádejte člověčenstvo, ale nebi nechte, co z nebe pochází. (Zavře za ním silně dvéře.)

Výjev šestý.

Julie, Vilém, posléz Konrád.

Julie (kteráž byla mezi předešlou scénou s nejhlubší bolestí manželovo oučastenství s Marií pozorovala, hlasem třesoucím-se). Viléme, co tě znám, nebyla bych nikdy myslila, že přijde okamžení, kdežto se mezi náma země v tak nesmírnou propast rozpoltí, že se přes ni žádný most více překlenouti nedá. Tento výjev nerozloučí mě sice od otce mých dítek: rozváže ale svazek, kterýž mě posud k srdci milencovu poutal.

Vilém (pro sebe). Já se prozradil! Teď ji všecko vyjevím. Odbudu to najednou.

Julie. Malé mráčky na obzoru našeho manželství — ty jsem arci očekávala; tmavé noci ale — (jemně) ztráty tvé lásky jsem se nenadála.

Vilém (něžně). Julie!

Julie (opět se zmuží).O nech hlasu, jehož smířenlivá lahoda pro mne zhynula! (Čileji.) Co jsem viděla, jak jsi plamenným jazykem rozkoš majetnosti maloval, kterouž já — já tobě nikdy poskytnouti nemohla — (zničená) — Bože! co jsem to musela slyšeti!

Vilém (mírně a jemně). Milá Julie, každý jiný muž v mém nynějším stavu hleděl by tě potěšiti — podezření tobě vymluviti —

Julie (vpadnouc mu do řeči). A ty mě nechceš ani upokojiti?

Vilém. Vidíš, milé dítě! já mám tak skalopevnou víru, že se tento výjev smířenlivě mezi náma skončí, že se osměluji, k tvým nynějším starostem ještě něco připojiti, čím by snad kvašení u jiných překypělo — tvoje se tím ale po mírném rozvážení přetrhne a zajde.

Julie (bez sebe). Ještě více?

Vilém. O příhodu více, ale o starost méně. (Přinutí ji, aby si sedla a sedne k ní ztěsna). Julie, vyšívaný věnec nad mým psacím stolem je — od Marie.

Julie (chce vstáti). Od Marie?

Vilém (zdržuje ji). Poslyš mne! Právě jsi slyšela, že se Marie toliko přičiněním onoho člověka k nám dostala. Sotva mne poznala — chtěla se vzdáliti. Já ji nutil, aby zůstala. (Julie chce zase vstáti.) Julie, zkoušej pozorně! Nepřekvapuj se — Julie, poslyš!

Julie (byla se vyvinula a jde nyní třesoucí-se na druhou stranu). Jsem-li pak ještě na živě?

Vilém (jde za ní). Poslyš mé důvody! Marie je chudá, stojí osamotnělá na světě, musila výživu po cizích domech vyhledávati.

Julie. Mohls jí uděliti z naší hojnosti — mohls ji bez mého vědomí druhou, třetí rukou podporovati.

Vilém. K tomu je tuze pyšná, aby dary přijímala, nevědoucí od koho.

Julie. A já jsem tuze pyšná, abych se ve svém domě o vládu s jinou sdělovala.

Vilém. O vládu? Hm! Játť myslil, že veškeré své péče jen mému štěstí obětuješ?

Julie. Mám snad k vůli tvému štěstí okolo sebe osobu trpěti, kteráž veškerý plamen vášně tvé znovu roznítila?

Vilém. Já miluji t e b e, Julie! Já bych se bál, že nebudu spasen, kdybych tobě — své choti — jakékoliv právo ztenčovati měl. Ale považ jen mírnou myslí, jaké city ve mně bouřiti musejí, a pak uznáš, že jsem bez viny.

Julie. Nemysli, že jsem tak velikomyslná — ničeho mi nedůvěřuj, nežli slabost ženy. Obrovsky silnou chci býti v této slabosti své — já c h c i býti slabá!

Vilém. Julie — dětinské vášně pohlaví svého neměla by míti bytost, kteráž jednou, an jsme ve Švejcařích na vysoké hoře stáli — (Julie si zastře oči rukou) a ranní červánky z hlubokých propastí nočních vystupovaly, na prsa moje klesla a zvolala: Viléme, buďme větší, nežli jsou lidé jiní!

Julie (sízíc). Mne roznítila tehdáž marná domínka, že mě miluješ.

Vilém. A pravím nyní, že Marii ještě miluji? Játť se nad ní hanebné nevěrnosti dopustil. Já zkazil veškerou její budoucnost. Já ji přivedl v tento bídný stav, kterýž ji donucuje, že se musí po cizích domech za duševní služku najímati. Já zapudil muže, kteří se o ni ucházeli —

Julie (divoce). A za to mám nyní já pykati?

Vilém (rozčilen). Ještě více! Já se kochal v květu její mladosti, já umrtvil životní žílu duše její nevděčně ji opustiv, já ji zbavil víry v člověčenstvo — já jsem vinen, že se odnaučila jiné milovati — já přísahal —

Julie. Ustaň! Nemysli, že se tvé výmluvnosti podaří, mě oklamati, co je tvoje povinnost, co je tvoje právo. — V onom okamžení, když jsi mně ruku podal, zavřela se brána vedoucí nazpět k minulosti tvé. Že ji násilně zase otvíráš, je zločin — spáchaný nade mnou a nad našemi dětmi.

Vilém (hledě k nebi, mírně). Já si za to odpovím.

Julie (roznícená). Já ale žádám — nemohoucí na tobě lásku vynutit — abysi alespoň cti mé ušetřil. Marie půjde z domu.

Vilém. Julie, tvá prudkost —

Julie. Nemysli, že mě pomateš, chtěje snad moje city, jak právě z pohnutí srdce mého tekou, za něco všedního vykládati! Já to cítím, že se mi ublížilo, že jsem odstrčena, zneuctěna, a jmenuji to jménem, kteréž mi zoufalství nad tvým k nebi volajícím činem do úst klade.

Vilém (odhodlaně). Nech si říci!

Julie (divě). Nic, nic! Mně se ošklivějí zásady, dle nichžto si k svému prospěchu jakýsi nadpozemský svět utvořiti chceš. Koleje mravů jsou vyměřeny od tisíců let, a ty jim nevykážeš jinou dráhu. Kdo, jako ty, cestám pořádku Božího opříti s osměluje, musí konečně jakož obět vlastního provinění klesnouti. (Vilém se zamyšlen odvrátí.) Ty bysi rád hvězdám cesty předpisoval a nejsi v stavu malou, skrovnou stezku nalezti, po nížto čest a mravnost putuje? Vezmi si nazpět přísahy, jimižto jsi mi lásku potvrzoval — vezmi je nazpět, abych nemusela viděti, jak předemnou stojíš hanbou zničený.

Vilém (jako ze sna probuzen, aby ji upokojil). Marie!

Julie (u největším popuzení). Spravedlivý Bože! (bolestně) Marie! Marie! Tak neustále obletuje obraz její duši jeho, že se i v této strašlivé hodině zapomenouti a mne jejím jménem volati může! (Plačíc rukama si tváře zastře).

Vilém (rozhorlen). Julie, nepopouzej

mne. Nepopouzej mne, Julie! Musí to tak býti, já chci míti pokoj!

Julie (na oko mírnější). Máš jej míti — budeš pokoj míti — budeš! (Jde zprudka ke stolu a zvoní).

Vilém (odhodlaně se přiblíží). Co chceš? Co zamejšlíš?

Julie (ještě se třesoucím, po zmužilosti pracujícím hlasem). Já se uteku pod ochranu svých rodičů! Pojedu naproti otci — hned —

Konrád (mezi dveřmi).

Julie. Konráde — připrav kočár — běž na poštu — koně — pojedu —

Vilém (odhodlaně přistoupí ke Konrádovi a velí, aby odešel — pak jde k Julii a vypukne s velikou silou). Ty se mi chceš zpouzeti? — mně, jejž vnitřní nepokoj duše již bez toho dost trýzní, ještě se zpouzeti? — Ty mě chceš u rodičů, kteří mi bez toho nepřejí, o čest jména mého připraviti? Ani přes práh tohoto domu nekročíš! Pod touto střechou musí se uzel rozvinouti, kterýž na věky zadrhneš, jestli k mým starostem ještě svou vášeň připojíš. Co plamen domácího ohniska osvěcuje, nebývá pro veřejné světlo denní stvořeno, a běda tomu, kdo tajemství manželské světu vyzrazuje! (Odejde.)

Julie (dva kroky za ním). V jeho slovech leží pravda — to cítím; jsouť však pravdy rozumu, k nimžto srdce někdy se nevznese. Staň se cokoliv! Láska je nejbohatší, když všecko rozdala a žádných darů více dáti nemůže; ale co požaduje — (divě a odhodlaně) a co má právo požadovati — o to se nechce s jiným děliti! Všecko anebo nic. (Odejde.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Velmi ozdobný pokoj u ministra Jordána. Trojí vchod.

Výjev první.

Julie, President, pak Jan.

President. Žebych všechny outlé svazky srdcí vašich tak potrhané nalezl — toho jsem se nenadál. Bratru ministrovi netroufám si ani o tom zprávu dáti. On byl vždy proti tomu sňatku, a měl dobře, považím-li, že takovému blouznilci — tak výstřednímu člověku co věřiti nebylo. Ještě dobře, že nepřišlo k nejhoršímu, a že jsi od něho odešla. Neodpovídáš? Je ti snad líto, žes to učinila?

Julie (má hlavu o stůl opřenu). Já to jen oplakávám, ale nelituji.

President. S tím člověkem nepořídíme nic, leda mužnou odhodlaností. Vůbec tady slyším o něm věci, které se nedají omluviti. Zanedbává službu, a dovoluje si nepořádek, kterýž mne i mého bratra ministra do nesnází přivádí.

Julie. To povídají o něm závistníci.

President. Ne, ne! Představený jeho ouřadu je velmi rozmrzen! Co jsou platny veliké schopnosti a nadání ducha, když se neumíme zákonů držeti? (Pomlčení.) Psala jsi mu? — Proč neodpovídáš? — Psala jsi mu?

Julie. Nepsala.

President. Já půjdu teď k němu a budu s ním přísně o jeho povinnostech mluviti.

Julie (vstávajíc). Není ale moje vina větší nežli jeho?

President. Každá jiná dáma na tvém místě byla by tak jednala.

Julie. To není tuze veliká čest, jednati jako každá jiná.

President. Julie! nechci doufati, že tě jeho blouznivé smejšlení již nakazilo? Tys vychovaná dle zásad, které se jistě míry ve všech okolnostech drží. Co je přes míru, vede ku zkáze.

Julie. Náruživost mě přemohla. Zapomněla jsem, že je Marie tuze šlechetná.

Jan (vejde). Jakási Marie Lipinská mluvila by ráda s milostpaní.

President. Kdo je to?

Julie. Ona je to, otče — kteráž mě snad bez viny o veškerou života blaženost oloupila.

President. Řekni jí, že má dcera postonává — aby se písemně —

Julie. Ne, ne, otče! Nenáviděti ji nemohu. Ať vejde!

Jan (odejde).

President. Darmo se rozhorlíš. Ani bys na ni pohlednouti neměla.

Julie. Otče, krev mi hoří ve všech žilách — ale nemohu ji zarmoutit. — Nech mne s ní o samotě.

President. Zpamatuj se! Já půjdu zatím k tvému manželu, a vezmu tvé děti od něho.

Julie (schová své líce slzíc na prsa jeho).

President. Těší mě, že byla tvoje samostatnost ještě silnější, než tvoje lás-

ka. — Ta osoba přichází. Chovej se k ní s opovržením, jak to zasluhuje. (Odejde.)

Výjev druhý.

Julie, pak Marie.

Julie (sama). Slyším ji — ale ještě hlasitěji slyším tlukot srdce svého. Bože! tu jest! (Sedne).

Marie (bez klobouku a pláště, ale v šálu). Paní z Jordánů — již dle pozdní hodiny, kterou k vašnostem přicházím, můžete poznati, jak důležitá věc mě sem přivádí.

Julie (zdvořile, bez chladnosti). Jste mi vítána!

Marie. Nacházím se v nemalých nesnázích, jak bych vašnostinu pozornost k jistému cíli upnula.

Julie. Nechte okolků — a sáhněte do prostřed myšlének, ježto máte o mně, o sobě, o — nebi a zemi; — my si budeme rozuměti, i kdybychme mlčely.

Marie. Nuže tedy, milostpaní! — Vidím, že je vaše domácí štěstí rozkotáno, mrakem zastřeno — a musím říci, že jsem já — Bůh je můj svědek! — beze vší viny dílem toho příčinou.

Julie. Nic bychme nezískaly, kdybychom to i zamlčeti chtěly.

Marie (ohnivěji). Milostpaní, kdybych vám měla noci zobraziti, které jsem od té doby v slzách ztrávila, co jsem pod vaši střechu kročila — kdybych vám měla bouři své zoufalosti nad bezděčnou vinou popisovati, kteráž duši mou tížila, ach — mně se zdá, že musíte rozervanému srdci mému rozuměti — že mě nemůžete zatracovati.

Julie. Myslíte, že vám budu dělat výčitky?

Marie. To nemyslím — ví Bůh! také nesmíte! Já obětovala sebe samu, i vážnost, kterou jsem od vás zasluhovala, jen abych šeré světlo zpomínek uhasila, kteréž tak děsivě do srdce vašeho manžela padaly. Já musela v domě vašem zůstati, aby se ozvěna jeho vášně mimo stěny pokojů vašich nerozšířila. Jáť myslila, že mohu na něj spolehnouti, že sebe sám přemůže, a nikdy jsem se nenadála, že bychme my dvě někdy tak proti sobě stály — jako nyní.

Julie (hlavu o stůl opírajíc — dlouho a bolestně, ale bez hořkosti ji pozoruje). Vás tedy první květ lásky jeho libodechem ovíval?

Marie. O zastřeme časy minulé! Před očima jeho třáslo se upsání, kterým se mi byl — jak se domníval — na budoucnost uvázal, písmeny tohoto úpisu nebyly ale květinové poupata nově probuzené lásky, nýbrž temná, šklebivá strašidla vinou zkličeného svědomí. — Já zničuji, co ho strašilo, a vracím úpis roztržený do jeho rukou.

Julie. Jak to myslíte?

Marie. Já se provdám.

Julie (vstane). Vy byste chtěla k vůli mně se obětovati? Nikoli! Raději protruchlím krátké dny života svého jako vdova ve smutku nad ztracenou jeho láskou, nežli bych násilí učinila vašemu srdci, kteréž k němu dříve právo mělo.

Marie (odhodlaně). Já jednám z vlastní vůle — a musím vám z něčeho se vyznati.

Julie. Tonu mezi nadějí a studem. Co jiného můžete mi říci, nežli že své city utlačujete, abyste mně život zachovala? (Sedne.)

Marie. Mluvím k srdci, kteréž miluje, a cit ženy budiž mým tlumočníkem. Co mi Vilém býval — to —nech vám dosvědčí vaše vlastní štěstí, nežli jsem je rušiti počala, jakož i zoufalost, kteráž jej dostihla, kdyžto myslil, že něco proti mně provinil. Když začaly dopisy jeho chladnouti, jsouce jenom plny krásných slov, ale prázdny všeho citu — když později toliko všední zprávy o zevnějších poměrech života obsahovaly — vždy řídčeji přicházely — a konečně i přestaly — (slzíc) já vám nemohu zoufání popsati, kteréž mě tenkráte nemocnou na lože uvrhlo, a před smrtí jen proto uchránilo, abych pak doslechla, že pojal manželku, a že je pro mne na věky ztracen.

Julie (se odvrátí).

Marie. Od té doby uplynulo pět let. Smrt otce mého, smrt matky mé — právě tyto přírůstky k mému neštěstí — učinily mne posléz tichou, odhodlanou a silnou. Poznalať jsem, že je na světě škola utrpení, v které se člověk naučí býti nešťastným, svou jedinou a první lásku zvykla jsem považovati za pěkný sen, kterýž jen jako zlatá bájka, líbezná báchorka ze dnů dětinství mého ve mně zazníval.

Julie. A nyní chcete jinému se zasnoubiti? — To nemůžete — to neučiníte z vlastní vůle.

Marie (sejme prsten). Přijměte znamení našeho slibu a umluvy. On nechtěl tento prsten nikdy nazpět vzíti.

Julie (vezme prsten). Ještě tak lesk-

lý — a tolik slzí ho již asi porosilo. (Strčí jej na prst.) A však vy mě trápíte — vy to neučiníte z vlastní vůle.

M a r i e. Z vůle — nikoli — ale přece ráda — z celého srdce, z celé duše! Co si myslím, to Bůh vidí! — Nebe mi důvěrně kyne, a okolo mne to zní, jako šeptavé hlasy andělské: Učiň tak, učiň! My se z toho radujeme.

J u l i e (ji obejme.) Marie!

M a r i e (slavně, a méně pohnutá). Jáť věděla, že si porozumíme.

J u l i e (vyvine se — kvapně). Nyní pospíším k otci! Zůstaň Marie —počkej. Musím mu oznámiti, jaká proměna osudu mého mě náhle potkala — a okáži mu anděla, kterýž mi blaženost mou zvěstoval. (Odejde v pravo.)

J u l i e (jde do vedlejšího pokoje).

M a r i e (rozčilená). Zůstati mám a souzvučiti s blahostí, která se jim na radostně skvoucích tvářích zrcadliti bude? Nikoli! to nemohu! — Na hrobech svých mohla jsem se vztýčiti — místo umrlčího kvítí rosmarinu do vlasů plésti — ale slze, které jsem při tom vylila — ty nemohu zakrýti. — Vyšší mocnost mě obživuje — síla nebeská mě rozněcuje. — Jej milovati byl by můj život — jeho se odřeknouti, byla má smrt, zachovati ho ale — štěstí mu zahájiti — manželku a děti navrátit, to je rozkoš nejvyšší. (Odejde.)

PROMĚNA.

Pokoj Vilémův.

V ý j e v t ř e t í.

V i l é m (sedí u stolu, v ruce list; čte): „Ponejprv spatřil jsem Marii u okna — malého domku. I hleděl jsem, aby si mne povšimla. V domech, kde hodiny dávala, často jsem v pokojích vedlejších poslouchal. Její sladký hlas, její vzdělanost, ten bolestný a přece tak nevýslovný tah okolo rtů jejích —“ On má dobře! Proč by měla tato květina uvadnouti, aby jiného šťastným neučinila? — Hermane, můj jediný, věrný příteli, tebe vedl proud síly magnetické. (čte): „— dlouho to trvalo, nežli se rozhodla —“ dlouho? Trháš sebou ještě jednou srdce v prsou vyhaslých? Ne, nikoli! Buď šťastný, můj milý Hermane! A ty, Marie! Co jsem proti tobě provinil — za to činím hořké pokání. Buď zdráva a šťastnější nežli já.

V ý j e v č t v r t ý.

V i l é m, K o n r á d.

K o n r á d (rychle a bázlivě). Pane rado — pan president!

V i l é m (vstane). Můj tchán!

K o n r á d. Zdá se býti u velkém pohnutí — sotva že se na děti podíval. Mám snad —?

V i l é m (určitě). Dej mi pozor na děti! Nech nás o samotě! (Posadí se.)

V ý j e v p á t ý.

P r e s i d e n t kvapně vejde, zůstane chvíli u prostřed pokoje stát, a když se V i l é m zvolna vzchopí, popojde.

P r e s i d e n t. Je to vítání, jak je zasluhuji?

V i l é m (ho vítá rukou).

P r e s i d e n t (silně). Neznáte mne?

V i l é m (chladně, ale tiše). Jste president z Jordánů!

P r e s i d e n t. Jsem pošetilec, kterýž druhdy toulavému mladíku, an chudý na dvéře domu mého zatloukl, a o mou dceru požádati se osmělil — žádné almužny neposkytl, nýbrž v skutku svou dceru, jmění a své jméno dal; — já jsem onen pošetilec, kterýž dobrodiní svá nevděčnému prokázal.

V i l é m (poklidně). Já měl již dříve jméno, nežli jsem dostal vašnostino.

P r e s i d e n t. A také lásku, dříve nežli jste onu mé dcery dosáhl. Člověče, řekněte mi, v jakém světě to žijete, že musím o vás věci slyšeti, které jsou přestoupení všech mravů a dávných obyčejů? A co máte vůbec ještě s tím co dělati, co dávno minulo a za vámi leží?

V i l é m. Myslíte snad, že jsem neměl podlé hnutí vlastního srdce jednati, dokud jsem jméno vaše neměl?

P r e s i d e n t. K čemu jsem vám dal bohatství? Měl-li jste bývalou známost na svědomí, mohl jste jednati jako poctivý muž, a vyrovnati staré právo dobrodiním.

V i l é m (mírně). Penězy nedá se rozervané srdce vyhojiti — a banknotami nesetřela se ještě žádná slza.

P r e s i d e n t. Nechte mudrckých průpovídek, ježto se hodí do kněh, ale ne do života. Co hodláte nyní s mou dcerou začíti?

V i l é m. Ona opustila mne a děti své — ona ví, že nebylo mezi mnou a Marií nic trestu hodného, že je duše této dívky tuze šlechetná, a moje vlastní láska k

choti moji tuze veliká, aby mohla nějaké podezření míti —

President. Vy ale nemáte míti žádnou minulost — ani pro mne ani pro mou dceru. To požadují zákony stavu manželského a vaše nynější okolnosti.

Vilém (úsměvavě). Žádnou minulost?.

President. Nebudu se proti tomu zpouzeti, že může člověk při shledání své bývalé milenky radostí a leknutím na všecko zapomenouti, ano i to nacházím přirozené, že jste překvapením tolik zmužilosti neměl, abyste byl to děvče z domu vzdálil; ale já na vás vidím, že jste s veškerým svým stavem naskrze nespokojen, že se nikdy více nezpamatujete, a žeby dcera moje po boku takového snílka nešťastna byla.

Vilém (mírně). Bojí se toho také dcera vaše?

President. Já se toho bojím, já znám svět a lidi. Vím také, jaká budoucnost z této smutné přítomnosti povstane. Vy zanedbáváte svůj ouřad — děláte mně a mému bratru hanbu —

Vilém (vyjede). Pane presidente!

President. Myslíte, že utajím, co vám říci mám? že se těchto hrozivých tváří bojím? Já věřím, že mou dceru milujete; ale tento sňatek nepřinese žádného požehnání, nezachováte-li výminky, které jsem vám při zasnoubení předepsal.

Vilém (rozčílen a hrozivě). Nedotýkejte se, já vás zaklínám — této rány! — nedotýkejte se! — Neopakujte strašlivé slovo — že nemám žádnou minulost míti. Já vás o to prosím, nechcete-li mě k nejhoršímu popudit.

President (určitě). Jak to myslite?

Vilém (sotva se zdržuje). Pane presidente, já vás zaklínám! jsem nemocný, nešťastný člověk.

President. Vy se chcete proti mně vypínati? Co myslíte tím nejhorším?

Vilém. Mějte outrpnost! nechte mě!

President. Mluvte! — hořím zvědavostí!

Vilém. Nuže tedy — vy mne k tomu nutíte! Okolnosti, neomluvný kročej mé ženy mě k tomu dohánějí — ona mne opustila, ačkoliv cítí, ačkoliv jí srdce praví, že jsem nevinen. Vy jste mluvil o nejisté budoucnosti, a myslíte, že povstane z mého postavení na světě. Já vám ale pravím — to jest otázka, kterouž jen srdce rozhodne! Stojí-li láska na skalopevném základě, pak na ní vystaví život svou budoucnost. A nyní poslyšte. Můj celý budoucí věk leží v tomto okamžení přede mnou! Žena moje ví, že ji miluji, ale že odemne odešla, odpustím jí jenom tenkrát, bude-li mě právě v této minulosti milovati, kterouž byste vy rád zahubil — bude-li mě milovati bez důstojnosti, pro kteréž jediné před vašima očima nějakou cenu mám — bude-li mě milovati jakožto nově zrozeného Viléma Vernova, kterýžto jsem byl a na věky zůstanu. Vy jste chtěl to nejhorší — vy sám jste mne k tomu donutil! (Chce na pravo.)

President (stojí zaražen).

Výjev šestý.

Komisar Svoboda s dvěma ouředníky v civilním šatě. Předešlí.

Svoboda. Prosím, odpusťte — že bez ohlášení — Pane rado! na slovíčko! (mluví důvěrně k Vilémovi).

Vilém. Jen mluvte nahlas!

President. Co to znamená?

Svoboda. Pro nějaké malé příhody v kanceláři pana radního —

President. Vyšetřování?

Svoboda (otálá — na kynutí Vilémovo). Máme jen písemnosti pana z Jordánů s sebou vzít — nesměli bychme (na pravo) do těchto pokojů? —

President (potajmu k Vilémovi). To jsou tedy následky mé přízně, kterou jsem vám daroval? — Dcera moje nebude se teď ani k vašemu bývalému, ani k nynějšímu jménu hlásiti, an jste je zhanobil. Já od vás ruku svou odtrhnu, a zůstavím vás vašemu osudu. (Odejde.)

Vilém. Díky, díky! Záclona se protrhla, kteráž mi vlastní mou sílu skrývala. — Štěstí mohlo mě vysíliti — neštěstí mě otuží — a bolest bude mým vůdcem. Okovy pukají a svobodně, jako vlny mořské zdvihají se opět prsa má. (Vida, že ouředníci ještě čekají, rychle a zdvořile, jakoby se nebylo nic přihodilo.) Ah, moji pánové — vy ještě čekáte? Račte, prosím, jen napřed! Já půjdu za vámi! (V pravo odejdou.)

JEDNÁNÍ PÁTÉ.

Salon u ministra Jordána. Přípravy k velké besedě. Troje dvéře — nebo lépe v levo sloupení, jímžto se odcházeti může.

Výjev první.

President. Vlkovský.

Vlkovský. Myslím toliko, pane presidente — kdyby se někdy nějaká příležitost v ouřadě nahodila —

President. Buďte jist, pane tajemníku — chcete-li do naší služby přestoupiti, učiním, co bude možného.

Vlkovský. Jen k vůli mému zdraví, pane presidente! Ach, ta vašnostina krajina je tak rozmanitě spanilá. A ti upřímní, srdeční lidé — ten svobodný, veselý způsob života!

Výjev druhý.

Hosté v oděvu civilním i v uniformách, vcházejí, vespolek se vítajíce, mezi nimi Sokol, z Ostrovic, Slatinský, Fresko, Skalický aktuar s komisarem Svobodou.

Skalický. Ah, tu ho máme! (důvěrně.) Hledáme vás, pane tajemníku!

Vlkovský (se lekne). Mne?

Svoboda (po straně k Vlkovskému). Musíte býti při dnešním vyšetřování v záležitostech pana z Jordánů, pane tajemníku!

Vlkovský. Já?

Skalický. Ovšem, drahý pane Vlkovský. Musíte nám dáti klíč.

Vlkovský (pohoršen). Jak to?

Skalický. Ty milý Bože! co pak se lekáte? Máte nám podati klíč k nějakým pohádkám, těžkostem a pletkám, které se u vyšetřování vyskytly.

Vlkovský. Ah tak! tedy jakožto svědek!

Svoboda (stranou, an tato kupa od ostatní společnosti se oddálila). Pane tajemníku, nemohu se meškati —

Vlkovský. Jakožto svědek — jenom jako svědek.

Skalický. Vaše přítomnost je prý náramně důležitá.

Vlkovský. Důležitá? toť se rozumí — jenom že — (k Svobodovi) ale k čemu to spěchání?

Svoboda (důvěrně). Je mi líto — mám ale rozkaz, abych vás doprovodil.

Vlkovský. Doprovo... ha, ha! To je komické nedorozumění!

Skalický. Však ona to komise vysvětlí.

Vlkovský. To se rozumí — pouhé nedorozumění! Pojďme tedy — pane komisare — (nejistým hlasem, nutí se do žertu.) Co pak dělají vaše hezounké dítky? Je to s nimi asi radost! Kdykoli jdu kolem —

Svoboda (potají). Pojďme, pojďme, pane tajemníku!

Vlkovský. I to víte! Jaké to krásné sukno na vašem kabátě! pravé holandské — není-li pravda? pravé holandské — nu pojďme — proč bychme nešli?

Skalický (po straně). Toť je pravý šibeniční rozmar!

Vlkovský. A jak se lidé tak podivně scházejí! Jestli pak se ještě pamatujete? jak jsme jednou spolu — na diližanci — do Vídně — seděli jsme vedle sebe — byla to roztomilá cesta — (Odejde s komisarem, ostatní si toho nevšímali.)

z Ostrovic (ku Skalickému). Nu, jak pak? Můžeme vám gratulovat?

Skalický. I třeba. Jen kdybych to měl již s krku. Odjakživa jsem se toho ženění více strachoval, nežli když jsem rigorosa dělal.

Fresko. A co pak bude se svatební hostinou, pane Skalický? He? Poslechněte! Pan otec je výborný lékař — snad se ale nedrží homeopatie?

Skalický. Nemějte starosti, milý barone! Já dám tabuli od vás pořádat.

Fresko. Pak je dobře! Všecko všudy na světě, jenom žádnou homeopatii! (Hosté tratí se do zadu.)

Výjev třetí.

Doktor. — Aktuar Skalický.

Doktor. Hermane, tvoje žádosti jsou vyplněny, ale že náš Vilém posavád v těch trudných okolnostech vězí — to mne bolí. Nu — jdi teď k své roztomilé nevěstě — já musím s Vilémovou paní promluvit a vyzvědět, jak to v jejím srdci vypadá.

Skalický. Dřív se musím na ouřad podívat — jak to s jeho vyšetřováním vypadá. Co jsem pozoroval ouzkost Vlkovského — ničeho se již nebojím. Za šťastného bych se pokládal, kdybych mohl Vilémovi první zprávu o jeho propuštění přinesti.

Doktor. Tvoje horlivá starost o Vilémův osud musí Marii pohnout a potěšit.

Skalický. Ona mi slíbila věrnost až do hrobu. Já řku: Ale dříve na celý dlou-

hý život plný jasného slunce a lásky. Dejte pozor, otče, z nás bude ještě nejšťastnější párek! — Trochu s ní pojedu do světa — to rozptýlí její myšlénky — a kde dříve láska panovala, tam bude, až se navrátíme, svaté přátelství bydleti. K čemu ale to žvatlání! Škoda času! Mějte se dobře! Musím na ouřad. (Odejde.)

Doktor (samotem). Ona není první, jejíž bolestné rány čas léčivým balsámem zacelil. Kdoby to byl řekl, že ji ten třeštěnec tak miluje! První láska její ho sice trochu zalekla — ale vášeň a přátelství ho přemohly. Oba jsou nyní šťastni tou myšlénkou, že je osud svedl, aby zachránili přítele! — Aha — pan president! — ale nějak mrzutý. — Musím ještě počkati, nežli se k Vilémově paní podívám. (Ustoupí.)

Výjev čtvrtý.

President a Jan, pak Julie.

President. Řekni mé dceři, aby na okamžení ke mně přišla.

Jan. Mně se zdá, že je milostpaní — churavá. —

President (roznícené). Jenom na okamžení — slyšíš?

Jan (odejde v pravo).

Doktor. To bude nějaká bouřka — musím dáti pozor. (Vejde v levo do pokoje anebo mezi sloupení.)

Julie (v černém oděvu). Milý otče!

President. K čemu černý oděv? Nevíš-li, že je dnes u bratra společnost, a že jsem mu slíbil —?

Julie. Jak jsi mohl mysliti, milý otče, že bych já do společnosti —

President. Žádné námitky! K vůli své cti musíme před lidskýma očima na člověka zapomenouti, kterýž je tebe nehoden.

Julie (vine se k němu slzíc). Otče!

President. Cítím s tebou, co trpíš, lépe ale učiníme, když si kvapným odhodláním pomůžeme, než abychme po celý život v bídném stavu postonávali. On ti psal — není-li pravda? — Neodpovídáš? — Osmělil se, učiniti tobě tak hanebné návrhy, jako mně? Doufám, že jsi mu —

Julie (se obrátí).

President. Julie, co je ti?

Julie. Otče! já nemohu své děti opustit.

President. Děti jsou naše. Jak pak by také on moje vnuky vychoval? Děti vezmeme s sebou.

Julie (s rostoucím zanícením). Což bysi nemohl snésti myšlénku, že se odřekne stavu a poměrů, ježto mu tolikerých muk přinášejí, a že opět své staré, jemu tak drahé jméno přijme?

President (bystře). Já se domníval, že v tobě více shledám, nežli poslušnou dceru; doufám, že nezapomeneš na svůj stav — na své vychování. Mimo to lpí na něm pro zavedené vyšetřování skvrna, kterou se moje čistá krev nakaziti nesmí.

Julie. On je nevinen. Znám jeho nepřátely, znám jeho čistou vůli. Cítím, že jsem jeho srdci nerozuměla, že mě miluje — a že mu obět přinesti musím, abych mu okázala, že jsem jeho lásky hodna. Tato noc, kterou jsem vzdálena od něho a od svých dětí ztrávila, byla pro mne tak strašlivá, že nechci ještě jednu přečkati. O pusť mne k němu, otče! Pusť mne!

President. Jsou to tvé mírné, jasné náhledy? Jest to řeč mé dcery?

Julie. To je řeč mého srdce, ježto na nic ve světě ohledu nebere! Otče, dovol, mi s ním vytrvati, a odřeknutím se jména mého oběť mu přinésti, kteráž mou pravou vnitřní cenu o nic nezmenší.

President. Julie! své rodiče bysi opustila? Nelekáš se muže, kterýž pro svou první lásku tebe jenom na okamžení z mysli vypustiti mohl?

Julie (náhlým nápadem povznešena). Otče, to jsi se dotknul struny nepravé! Marie ho mohla jen proto ještě jednou opoutati, protože jsme ho chtěli minulosti jeho zbaviti. Mohla-li ona tak velikou duševní oběť přinesti, aby mne, aby jeho ke mně lásku, aby jeho budoucnost zachovala: nechci já menší býti nežli ona! Já jsem jeho žena — a poslechnu hlasu svého srdce. (Kvapně v pravo odejde.)

President. Jen se nepřepočti! Stůj co stůj — já musím věc ukončiti. (Odejde prostředkem.)

Výjev pátý.

Vilém v lehkém domácím šatu; Doktor ho násilně za sebou táhne, pak Julie.

Doktor. Sotva jsem první slova její zaslechl, již jsem věděl, že je a zůstane tvoje na věky. Tu jsem pro tebe poslal

— dobře, že jsi přišel. Musíš ji vzít pod ochranu — neboť ona se uvoluje všeliký stav života s tebou snášeti.

Vilém. Kdybyste se ale mejlil — kdybych byl ale oklamán? —

Doktor. Ne, ne, Viléme! Ona je tvá, a kdybysi na poušť odešel.

Julie (se šálem, celá oděná k vyjití).

Vilém (s nadějí). Julie!

Julie (letí k němu). Viléme! na tvých prsou je úleva!

Vilém. Jak ti tluče srdce, Julie! — Julie, milovaná ženo!

Julie (s největším zanícením, rozkoší a bolestí). Já nemohu než plakat.

Vilém. Jsi moje?

Julie (překonaná). Jsem a zůstanu tvou na věky!

Doktor (plesaje). Není-li pravda, dítky? — člověk by musel teprva nějakou řeč vymysliti, aby takovou bouři vyslovil, co se mu ze srdce na jazyk dere?

Vilém. Julie, když si pomyslím, co v těchto posledních časech mou vnitřnost pobouřilo —

Julie. Nech toho, Viléme — nech toho! Já tě vykoupila ztrátou lásky rodičů svých — já půjdu s tebou, kamkoli mě povedeš!

Vilém. O má Julie! Až si jednou v pozdních letech na tento čas zpomeneme, jenžto se na nás jako těžké povětří sesypal: pak se nám všecko vyjasní a my poznáme, že nás to, co nám rozloučením hrozilo, jen pevněji k sobě připoutalo.

Výjev. šestý.

Zadní dvéře se otevrou. President se všemi hostmi.

President (zahlídne Viléma s Julií, zarazí se poněkud, ale pak přívětivě se přiblíží). Zdá se — že již víte —

Vilém. Že jsem nevinen — a že mě komise za to prohlásila.

Julie. Jak, Viléme? A tys mi o tom nic neřekl?

Vilém (laskavě). My měli důležitější věci.

President. Ale to snad ještě nevíte, že je tajemník Vlkovský jediná příčina celého zmatku? (Vytáhne lístek.) Psal mně to právě představený vašehoouřadu, a nejen, že v něm hanebného utrhače vaší cti shledali — také v jiných přestupcích ho zastihli, tak že bude muset na pevnost.

Doktor. I toť je pravý drak!

President (poněkud rozpačitě). Mimo to jsem požádán, abych vám dal zprávu, (hledí na papír) že prý ode dneška ouřad jakožto první rada navštěvovati můžete — budete-li chtít ještě déle zde vytrvat. (Malá přestávka.)

Vilém (důvěrně). Tvoje vůle, milá Julie, rozhodni! Pane presidente, já tu důstojnost přijímám a vynasnažím se, abych na světské další dráze jménu mého tchána čest učinil.

President (vezme jej za ruku). Milý synu!

(Ostatní hosté vstoupí trochu do zadu.)

Vilém. Já bych se byl rád ke svému starému, drahému jménu navrátil — tomu jedinému dědictví po mých rodičích, ale (na Julii) ona je v okolnostech narozena, kteréž musím ctít, nechtěje býti ukrutný.

Julie (jakoby odpírala). Viléme!

Vilém. Tím, co nás potkalo, milá Julie, nahlídla jsi hluboko ve příběhy oněch srdcí, kteréž vám lásku přísahají, nahlídla jsi do temné říše, kterouž vám rádi ukrýváme. V tisíci duších věku našeho dřímá odpor srdce a světa. Blaze tomu, kdo jej tak vyrovnati může, jako já — tebou!

(Opona spadne.)

ŽIVOT ZA PŘÍTELE.

Činohra ve třech dějstvích. (Dle Aubigniho.)

Psáno r. 1851. — »Divadelní ochotník« z r. 1870.

OSOBY:

Felix, **Robert,** sergeanti ve francouzském pluku, který stojí na zdravotním kordonu proti Španělům.
Morazzi, pobočník v tom samém pluku.
Gustav, mladý kadet od námořstva.
Žofie Dervillova.
Adolf, její synáček.
Valentin, vysloužilý voják, nyní v její službě.
Paní Bertrandová, sestra žalářníka (klíčníka) vojenských vězení v Port-Vendru.
Lauretta, její neť.
Sans-Regret, desátník.
Poručík.
Selka.
Rolník.
Starý Bask.
Jaques, plavec.
Jiný plavec.

Baskové a obyvatelé ostrova de Roses.

Vojáci, plavcové, obyvatelé z Port-Vendru.

Hra se děje v 1. a 3. jednání v Port-Vendru a v 2. jednání na ostrově de Roses 3 hodiny vzdáleném.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Předsíň vojenského žaláře.

1. **Robert. Felix** (sedí u stolu, na němž láhev a dvě sklenky).

Robert (uchopí sklenici). Na tvé zdraví, Felixe!

Felix (též tak). Též na tvé, Roberte!

Robert. Dobrý to přípitek v době, když vojenský soud nad námi rozhoduje.

Felix. A nám ani dost málo naděje nezbývá! — Vždyť jsme trestu hodni, a služba na zdravotním kordonu jest právě tak přísná, jako ve válce.

Robert. Ten proklatý Španěl je vinen naší smrti. (Skoro pro sebe.) Kdyby nebylo mé Lauretky, nic bych si z toho nedělal. Ale Bohu díky, že je se svou tetou Bertrandovou na cestě, a teprva zítra se vrátí.

Felix (též tak). Ach, moje ubohá manželka, můj syn! — tak jim na blízku — umříti, ani je neviděti, ani je naposled neobejmouti!

Robert. Když si pomyslím, že jsem se skoro se všemi národy v Evropě potýkal — a že mě nyní soudruhové — to mně bolí.

Felix. Já, jakožto starší, měl jsem nával tvého dobrého srdce zmírniti, tebe zdržeti, a následky našeho činu lépe si rozložiti.

Bertrandová (za scénou). Ano milý příteli, naše cesta šla výborně.

Robert. Ach! Paní Bertrandová se již navrátila. Také to trápení! Jak ukryju své neštěstí před Laurettou?

Výstup 2.

2. Bertrandová. Předešlí.

Bertrandová (vstoupí). Pan Robert zase tady? To jsem si mohla myslit — k službám, pane Felixe!

Felix. Služebník, paní.

Robert (živě). Ach, povězte mi, kde je Lauretta?

Bertrandová. U svého ujce s pakostnicí.

Robert (pro sebe). Bohu díky! Starý Bertrand jí nic neprozradí.

Bertrandová. Milý pane Roberte, vy jste hodný, správný voják, každý chválí vaši zmužilost a vaše dobré srdce, i já vás mám ráda, ale pro Lauretku se nehodíte. Po šest měsíců, co tady váš pluk na kordonu stojí, neprošel ještě týden, aby vás byli do této síně nezavedli, a to jen proto, aby jste mohl Lauretku vidět a její bláhovou hlavičku tak pomást, že nechce nyní žádného jiného než vás, a tím méně toho, kterého jsem jí vyhledala. — Tomu všemu musí býti konec, pan pobočník Morazzi jest do Lauretky zamilován, vřeleji než kdy jindy, a poněvadž jsem mu své slovo dala, tedy —

Felix. Aj, milá paní, to jste neudělala dobře! Což pak máte na tom svém Morazzim? Kdož pak je to? Cizinec, jenžto, Bůh ví jak, zůstal ve francouzské službě, jenžto se vedral do našeho pluku, jehož udatnost není taková, jaká se býti zdá; a tomu chcete dáti svou neť?

Bertrandová. Věru, pane Felixe, vy malujete krásně obraz svého pana adjutanta, na štěstí ale znám důvody, které vás pohnuly, namočiti štětec do jedu a žluče. Činíte to z lásky k svému příteli, ale můj záměr tím ani o stéblo nezměníte. Vynasnažím se, aby nám nemohl pan Robert žádné překážky dělati.

Robert. O, paní Bertrandová, brzo nebudete míti potřebí, aby jste se překážek z mé strany bála. —

Felix. Ano, milá paní, zítra budeme oba —

Bertrandová. Co?

Felix a Robert. Zastřeleni!

Bertrandová (uleknuta). Všemohoucí Bože! co to má býti? Ach ubozí lidé, co pak jste zavinili?

Felix. Provinili jsme se trestuhodným přenáhlením.

Bertrandová. Kontrabantem, není-li pravda?

Robert. Co vás napadá? Dva poctiví seržanti!

Bertrandová. Nehněvejte se, milý pane Roberte, vždyť jsem to tak zle nemyslila. Ale co pak se vám přihodilo?

Felix. Včera byl můj přítel v přední řadě na stráži. Bylo 6 hodin, když jsem mu donesl heslo, tu jsme si pohovořili, a vzdálili se asi na sto kroků od stanoviště. Najednou spatříme Španěla jedoucího na mezku. Když nás uzřel, sestoupil a dával nám znamením na srozuměnou, že by rád přešel linii našeho kordonu, a podával nám hrst dublonů. — Robert mu káže, aby se vrátil. Místo odpovědi vysypal ale Španěl na zem všecko své zlato, co měl v opasku. — Dvakrát zvolal na něj Robert, aby se vrátil, a když nechtěl Španěl poslechnouti, zamířil naň Robert, a hrozil mu smrtí! Tu teprva rozmrzel se Španěl, sebral zlato, posadil se na svého mezka, a v okamžení zmizel mezi skalami. Nedlouho na to zaslechli jsme již za soumraku jakési bědování. Obrátíme se v tu stranu a zpozorujeme z dálí ženštinu k nám se přibližující. Ach, paní Bertrandová, to byl smutný pohled!

Robert. Při ní se vlékly dvě dítky, asi 5 a 6 let staré, matčina šatu se držíce, a třetí, ještě mladší, nesla žena na rukou. Dal jsem znamení, aby se zastavila. Ona uposlechla a vypravovala nám žalostně, že přichází z krajiny, kde morová rána ještě nezuří. Nešťastná matka a její nevinně nešťastné dítky mne tak pohnuly, že jsem se musel odvrátit, abych tu bídu déle neviděl, ale pokynul jsem, že nesmí dále. Při tomto znamení zkřikla ubohá zena, vrhla se nám k nohoum s oběma dítkami, sepnula před námi ruce, a prosila o smilování! Ohlednu se na Felixe — slzy mu kanuly přes tváře.

Felix. O milý Roberte, tys nemohl pro pláč mluviti. My stáli při tom výjevu jako zkamenělí — jedním citem opojeni klesli jsme jeden druhému do náručí!

Robert. Já přiskočil k nešťastné matce, pomohl jí vstáti, převedl ji stranou okolo svých stráží — Felix pak dále druhou řadou.

Bertrandová. A že jste na okamžik uposlechli hlasu lidského citu, proto vás chtějí na smrt vydati? Ne, to není možno! — Jak pak se ale —

Robert. Ten přestupek prozradil? — O! ten ohava, jehožto peněz jsme opovrhli, číhal za skalou, a byl tajným svěd-

kem všeho, co se přihodilo. Ze msty nás udal. Dnes jsme byli zabaveni a před soud pohnáni. Vyslechli naše hájení, teď se o to radí — (slyšeti bubnování.) a rozsudek jest právě pronešen.

3. Morazzi. Sans-Regret s několika vojáky. Předešlí.

Morazzi (k Robertovi a Felixovi). Soud vás očekává. (K Sans-Regretovi.) Provoďte ty pány.

Robert (k Bertrandové). Milá paní Bertrandová, mějte se mnou slitování, nenechte Lauretce o mém stavu ničeho věděti, její slze, její zoufalství bych nesnesl a přece bych rád co řádný voják zemřel. (Oba odcházejí se stráží.)

Bertrandová. Ano, ano, milý ubohý pane Roberte. (K Morazzimu.) Pane pobočníku, neopovažuji se vás ptáti . . .

Morazzi. Jsou odsouzeni.

Bertrandová. Odsouzeni!

Morazzi. Je mi těch hodných mužů líto, jako vám. Jsou to dva stateční bojovníci, jichžto ztrátu celý pluk pocítí — věru! upřímně jich lituji.

Bertrandová. Litujete jich? — obou, pane pobočníku?

Morazzi. Obou. Felix požíval všeobecné vážnosti; po tři leta, co je u pluku, nesmí ho nikdo ani z toho nejmenšího viniti. Jeho řeč, jeho chování, jeho mravy dokazují výborné vychování a schopnost k nejvyšším důstojnostem.

Bertrandová. A Robert?

Morazzi. Nemohu zapříti, že mi velmi ublížil; kdyby nebylo jeho lásky, byla by Lauretta dávno k mému štěstí svolila; ale proto přece nemám práva, z jeho neštěstí se radovati — a kdybych ho mohl vysvoboditi, rád bych to učinil.

Bertrandová. Tak mluvíte pěkně, pane adjutante? to ráda slyším — a přála bych si, aby to také ti lidé slyšeli, kteří nechtějí věřit —

Morazzi. Že mohu litovati svého soka? — Ti mně činí křivdu.

4. Sans-Regret. Předešlí.

Regret. Pane pobočníku, pan president soudu vás očekává.

Morazzi. Přijdu hned. (K Bertrandové.) Snad abych vykonal ortel. — Jakýž to rozkaz pro mě. (Odejde s desátníkem.)

Bertrandová (sama). Ten dobrý Morazzi! — A přece chtějí dokazovat, že je zlý, mstivý, a Bůh ví, co všecko. Vida, i ty nejlepší lidé mohou býti pomluveni.

5. Lauretta. Předešlá.

Lauretta (ještě za scénou). Tetinko, tetinko!

Bertrandová. Můj Bože, Lauretta!

Lauretta. Hledali jsme vás — nahoře a dole, v pravo a v levo. Nemohla sem to sama snésti — musela jsem vám to říci — jak jsem blažena! Můj milý, rozkošný Robert! Nevíte ještě co udělal?

Bertrandová. Vím, an mi všecko řekl.

Lauretta. Když jsem odcházela na okamžik od ujce, potkala jsem ho s Felixem. Vedli je k výslechu před pana kapitána. Ale divná věc, mnoho vojáků šlo s nimi — jakoby byli něco provinili, a přece vykonali tak šlechetný skutek! Ujec mi právě tu příhodu s ubohou ženou a jejími nešťastnými dítky vypravoval — já byla tak pohnuta, a myslím, že jsem měla ještě několik slzí v očích, když jsem Roberta potkala; tu jsem se nemohla zdržet, běžela jsem mu vstříc a padla mu okolo krku — a pak — pak jsem také pana Felixe obejmula.

Bertrandová (pro sebe). Ubohá dívko, kdybys věděla —

Lauretta. A z čeho mám ještě radost, — že mi strýc povídal, že bude Robert a Felix bezpochyby odsouzen — proto že rozkaz nezachovali —

Bertrandová (se lekne). Odsouzen —

Lauretta. Ano, ano, — zůstanou zde šest měsíců u vězení.

Bertrandová (vzdychne). Šest měsíců u vězení! (stranou.) Ubohá Lauretto!

Lauretta. Ano, milá tetinko, nejméně šest měsíců, to bude — (je slyšet bubnování.) Co je to? Bubnování? Teď — vždyť je stráž již dávno zavedena.

Bertrandová (pro sebe). Čte se jim rozsudek.

Lauretta. Drahá tetinko, to se musím podívat —

Bertrandová (pro sebe). Teď je povedou od soudu, ona je nesmí spatřit! (nahlas.) Ne, ne, Lauretto, nech toho, já se sama podívám. Jdi k ujcovi, mohl by tě pohřešovat. (Odejde.)

Lauretta (sama). Doufám, že mi moje dobrá teta nebude již Morazziho vnu-

covat. Mám prý udělat štěstí a státi se paní důstojníkovou! I to může jen počkat; vyskytne-li se příležitost, může se také na Robertovi dočkat. On je mladý, a obratný a udělá ještě štěstí.

6. Gustav. Předešlá.

Gustav (venku). Počkám tedy, až bude po soudu. Musím s ním mluvit. (Vstoupí a zhlédne Laurettu.) Aj, tu rozkošná Lauretka.

Lauretta. Jste vy to, pane Gustave? Koho pak hledáte?

Gustav. Pana pobočníka Morazziho.

Lauretta. Co mu chcete?

Gustav. Aby dal rozkaz pro naše oddělení vojska, co leží na ostrově de Roses.

Lauretta. Poplujete na ostrov?

Gustav. Ano, milá Lauretko, za hodinu.

Lauretta. Povětrnost není arci ta nejpohodlnější. Na štěstí ale není plavba dlouhá, ani nebezpečná.

Gustav. Půl druhé krátké míle; za hodinu jsem tam. Jedu tam dnes ponejprv; ale stane se to teď častěji, neb tam poplavem každý týden jednou.

Lauretta. Bezpochyby nové nařízení proti té ukrutné nakažlivé nemoci, co nám teď tak hrozí.

Gustav. Tak jest, panno Lauretko. Žlutá zimnice se tuze zmahá, proto jsme stráže na ostrově zmnožili, poněvadž tamější obyvatelé ze zisku s těmi krajinami, kde nakaženina zuří, obchod vedou. Všecky lodě a prámy jsme odplavili, a tím jsme jim každé spojení s pevnou zemí překazili. Aby ale vojsko, jakož i obyvatelé hladem neumřeli, poručil tamější velitel, aby tam každý týden loď s potravou připloula. A první komanduji já.

Lauretta (směje se). Komandujete? Ale to zní vznešeně. Pan Gustav tedy bude komandantem?

Gustav. A proč ne, panno Lauretko? vždyť jsem námořní kadet druhé třídy, a to bych myslil, že dle mého stavu —

Lauretta. Ah, prosím nejuctivěji za odpuštění, pane námořní kadete druhé třídy! nechci vám upírati vlohy k plavbě; ale dovolíte přece nezkušené prosté dívce, když se domnívá, že jste ještě mladý, trochu plachý ku komandování!

Gustav. Mladý! — Vždyť je mi již osmnáct let. Plachý! To může být, myslím ale, že jsem již víc než jednou dokázal —

Lauretta. Že jste mladý svěhlavec — i ano — ku příkladu při té bezmyslné sázce, kde by jste se byl málem utopil.

Gustav. To je pravda. — Kdyby nebylo odvážlivosti Felixe, byl bych ten tam. On se vrhl do vln mořských, když jsem již sílu ztrácel, a se potápěl, a tak mne vyrval smrti s nebezpečenstvím svého života. Svou krev, své naděje na všechnu slávu dal bych za to, kdybych se mohl odměnit.

Lauretta. Snad víte, že je zde v domě?

Gustav. Zde? v káznici? — Aha, snad navštívil některého přítele.

Lauretta. Ne, ne, bohužel na svůj účet. Přivedli ho ještě s jedním seržantem, s mým milým Robertem.

Gustav. Robertem?

Lauretta. Znáte ho také? Ach ten (je slyšeti volati: Lauretto! Lauretto!) Teta volá, musím jít, abych se něco dozvěděla. (Hledí do scény.) A na štěstí právě přichází muž, kterého hledáte, a s kterým se já sejíti nechci. Šťastnou plavbu, moudrý pane komandante! (Odběhne.)

Gustav. Jest tak veselá, a její milenec sdílí osud Felixův, nemám se tedy o něho co báti.

7. Morazzi. Předešlý.

Morazzi (drží papír v ruce; pro sebe.) Zbytečná milosrdnost! Co jen mohlo soud k takové slabosti pohnouti?

Gustav. Pane pobočníku, velitel divise mi dal rozkaz na velitele ostrovu de Roses; chtěl jsem se poptati, mám-li také nějaké rozkazy od vás k očekávání.

Morazzi. Pohovte si jenom na okamžení ve vedlejším pokoji, hned obstarám vaši záležitost.

Gustav. K službám, dovolte mi jenom ještě jednu otázku, pane pobočníku. Řeklo se mi, že je seržant Felix u vězení, a mně na tom záleží, proč asi —

Morazzi (ukazuje na papír). Tímto jest odsouzen.

Gustav. Odsouzen?

Morazzi Pan velitel dal rychlý a přísný příklad.

Gustav. (nahlídl do papíru). Veliký Bože! Četl-li pak jsem dobře — tedy jest k smrti odsouzen!

Morazzi. Tak jest! Jsou oba k smrti odsouzeni — ale čtěte dále.

Gustav (s třesoucím hlasem). „Potáhmo na dnešní rozsudek uzavřel vojenský soud s ohledem na příkladné vy-

svědčení a minulé chování obou seržantů Felixe i Roberta, a že jen lidským citem zavedeni pravidla přestoupili, aby byl ortel na cestě milosti jenom na jednom z nich vykonán. Los mezi nimi rozhodne, a osvobozený bude pak i z káznice i z pluku propuštěn.“ O nebesa! náhoda má rozhodnouti mezi oběma nešťastníky?

M o r a z z i. Ne jinák, a já mám na to protokol zavésti. Oba sem hned přijdou.

G u s t a v. Seržanta Roberta neznám, však jsem o něm všecko dobré slyšel, ale — pane pobočníku, Felix mi zachoval život, a mně nemůže nikdo za zlé mít, když mu přeju, aby byl zachráněn.

M o r a z z i. Žádný mu toho nemůže více přáti než já. Beru srdečného podílu na něm, a byl bych v stavu . . . jen kdybych o nějakém prostředku věděl — však přicházejí, a já nevím, jest-li by vaše přítomnost —

G u s t a v. Máte pravdu, pane pobočníku! ale budu zatím k nebi o pomoc volati, aby Felixovi štěstí přálo. (Odejde v levo.)

M o r a z z i (hledí za ním). Kdybys věděl, proč mu to také přeji!

8. F e l i x. S a n s-R e g r e t. Stráž. Více vojáků toho samého pluku, kteří je provází bez zbraně. Předešlí.

R o b e r t (k vojákům). Přátelé, chrabří, milí soudruhové; cítím hluboce tento důkaz lásky a soucitnosti. Pozdravujte všechny ostatní, a řekněte jim, že ten, kteréhož osud trefí, až do posledního dechnutí jich a svého pluku hoden jest. S Bohem! (Tito odcházejí podávajíce si ruce.) Bratře Felixe, domnívali jsme se, že oba smrti neujdem, a hle, nyní má se jen jeden smrti podrobit.

M o r a z z i. Pánové, jest mi nařízeno od soudu, abych vyřknutí jeho vykonal, a — —

R o b e r t. Vy, pane pobočníku, máte býti svědkem? Hrajeme vysoko, ale uhlídáte, že máte se řádnými hráči co jednati.

M o r a z z i. Znám vaši studenou krev i vaši zmužilost, protož přikročte k rozhodnutí. (Na pokynutí Morazziho postaví Sans-Regret koflík z dvěma kostkami na stůl a ustoupí stranou.)

R o b e r t. Několik puntíků více nebo méně na těchto kostkách (béře kostky do ruky) rozhodne nad živobytím a smrtí dvou hodných vojáků.

F e l i x. Darmo bych ti nabízel, abys mne nechal kráčeti touto vážnou cestou, ty bys to nepřijal ode mne, tak jako já od tebe. K čemu tedy daremná pře velikomyslnosti, když oba své srdce známe? Rychle, můj drahý Roberte, ať náhoda rozhodne.

R o b e r t (podává Felixovi koflík). Ty hoď napřed, jak se to patří, jsi starší ve službě.

F e l i x. Tedy já začnu.

R o b e r t. Šťastné hození, drahý bratře!

F e l i x. Děkuji ti za to přání, drahý bratře! neboť vím, že přichází ze srdce. (Hodí kostky.)

M o r a z z i (upřeně na stůl hledí). Dvě pětky — deset! (radostně) krásné to hození.

R o b e r t (vroucně). Ano, drahý bratře, tys hodil výborně!

M o r a z z i (k Felixovi). Jste zachráněn!

R o b e r t. Teď je lehko na mně vyhrát, není-li pravda, pane pobočníku? Ale podíváme se přece! (vezme koflík a kostky, nechá však jednu na zem padnout.) Aj, copak dělám! mohlo by se myslit, že se třesu, a to není pravda. (Shýbá se pro kostku.)

L a u r e t t a (venku). Nechte mne přec projít, když vám pravím, že jsem neť profosa Bertranda.

R o b e r t (rychle se vzchopí). Velký Bože! Pro všecko na světě, nenechte ji nic znát.

9. L a u r e t t a. Předešlí.

L a u r e t t a (běží k Robertu a Felixovi). Konečně jste tu opět? Váš výslech trval hrozně dlouho! A co tu děláte? (Hledí na stůl.) Aha, zahráli jste si z dlouhé chvíle.

R o b e r t. Ano, pro vyražení!

L a u r e t t a (ukazuje na Morazziho). Hraje tento pán také s vámi?

R o b e r t. Ne, pan pobočník sází jen proti mně!

L a u r e t t a. A já budu s vámi hrát na polovic, pane Roberte.

R o b e r t. Jak, vy by jste chtěla se mnou —

L a u r e t t a. Štěstí i neštěstí sdílet. Ach, když prohrajete vy, prohraju také ze srdce ráda.

R o b e r t (pohnut). Drahá Lauretto! (Obejme ji.) Nemohu vás míti za oučast-

nici této hry, neboť hraju nešťastně. Hra je skoro u konce, a jde tu jenom o jedno hození.

Lauretta. A to rozhodne? I to musím při tom zůstati; hrajete snad, kdo víc?

Robert. Hrajeme, kdo víc hodí.

Lauretta. A kolik jste hodil vy, pane Felixe?

Felix. Deset.

Lauretta. Ach milý pane Roberte, to máte již jako prohráno! to vás zanechám vašemu neštěstí.

Robert. Ano, Lauretto, opusťte nešťastníka.

Lauretta. Znáte ale přísloví: Neštěstí ve hře — (sklopí oči, jemněji) štěstí v lásce!

Morazzi (netrpělivě). Pane Roberte!

Lauretta. Ale můj milý, teď musíte dokončit hru, pan pobočník čeká, aby jste prohrál.

Robert. Znám příčinu netrpělivost pana pobočníka, protož mu tu radost udělám. (Chopí se kofllku.)

Lauretta (vezme mu jej z ruky). Nechte mne za sebe hodit, přinesu vám štěstí.

Morazzi (živě). To nejde!

Lauretta. Arci, proto že vy jste vsadil. (Hodí mrzutě kostky na stůl.) Tu! — (vesele.) Oh, poděkujte se panu pobočníkovi, že mne nenechal za vás hodit. Jen se podívejte, hodila jsem tři, — to by jste si byl dal.

Morazzi (mrzutě k Robertovi). Pane, udělejte tomu konec!

Robert. Máte pravdu! (hodí).

Lauretta (radostně). Jedenáct!

Morazzi (zbledne). Jedenáct? je-li možná?

Lauretta. Jen se sám podivejte. Šest a pět!

Robert (chopí Felixe za ruku). Ach, milý bratře!

Felix (pokojně). Co pak, milý Roberte, já prohrál, a tím je dohráno.

Lauretta (k Robertovi). Proto že nejste tak ošklivý hráč, jako pan pobočník. Dáte mu dozajista podruhé náhradu.

Felix. To jest nemožné!

Lauretta. A což kdyby pan Robert chtěl?

Felix. Tedy bych to nepřijal.

Robert. Milá Lauretko, prosím vás, opusťte nás na okamžení.

Lauretta (se diví). Já mám jít pryč, pane Roberte? Vždyť je dobře — půjdu — ale nepřijdu zas tak brzy. Aj, aj, vaše hra musela být velmi zajímavá, že vás jediné hození tak pohnulo.

Robert. Drahá Lauretto, kdyby jste věděla —

Lauretta. Nechci již nic vědět! Podržte si svoje tajemství. Vida — abych snad ještě prosila? Co je? — Co to máte? — nic nechci vědět, — nic — (odcházejíc) Můj Bože, jsou-li to ošklivl hráči!

Morazzi. Spíšu protokol, vy pak svá jmena podpíšete. (Odcházeje a na Roberta hledě.) Ten protivný člověk musí míti všude štěstí.

10. Felix. Robert.

Robert. Milý Felixe!

Felix (měkce ale pokojně). Drahý Roberte! Naše okamžení jsou odpočítána. Prosím tě jen o jednu vážnou službu.

Robert. Jsem ke všemu připraven.

Felix. Příteli, musím ti svěřiti tajemství — mám ženu a syna.

Robert. Jak? ty jsi manželem a otcem? Jmenovals mne přítelem, a toto jsi mně nesdělil?

Felix. Pět let jsem již od manželky a dítěte odloučen. Jenom ještě jednou byl bych si přál, tyto drahé osoby uzříti, je k svému horoucímu srdci přitisknouti, pak bych byl pokojně umřel; a však musím tuto slast minouti, ačkoli je mi tak na blízku, na ostrově de Roses. Dnes tam poplave loď, prokaž mi svou poslední službu přátelskou, jeď tam, a dones mé Žofii — mému Adolfovi poslední mé: Zdráv buď! Učiníš to, milý bratře?

Robert. Vykonám tuto smutnou povinnost.

Felix. Poslyš ale také mé celé neštěstí, které jsem ti až posud nesvěřil, abych tvé outrpné srdce nezarmoutil.

Robert. O, že jsi mlčel! Snad bych ti byl mohl dříve pomoci.

Felix. Nikoli! — Neslyšel jsi kdy o kapitánu Dervillovi?

Robert. Co prchnul s kasou?

Felix (bolestně). Roberte, i ty mne držíš za vinného? (Podává mu ruku.)

Robert (upře zrak na něho a podá mu ruku). Ne — jestli tato ruka nešťastnému Dervillovi náleží.

Felix. Ano, jsem Derville. Byl jsem přešťastný člověk, blažený manžel a otec, měl jsem pěkné postavení ve světě, až

mne uchvátilo neštěstí. Přijal jsem totiž mladého člověka z příbuzenstva své choti k sobě, a tento bídník dobyl se do kasy, a uprchl s dvakrátstotisíci franky. Rozvaž si mé zoufalství! viděl jsem propast, do nižto mne toto ukrutné neštěstí vrhnouti mělo, stál jsem zničen, a viděl se již zhanoben, k bezectnému trestu odsouzen? Uchopím se bambitky, abych životu svému konec učinil — ale obraz mé choti, mého dítěte upoutal mne opět k životu; pro ně jsem chtěl déle žíti. Odhodil jsem čestný kříž, a napsav několik řádků, jenžto měly ženu a dítě upokojiti, prchnul jsem do širého světa, a odevzdal se náhodě.

Robert. Nešťastný příteli!

Felix. Po dlouhém blouzení dostal jsem se k tvému pluku — a brzy na to, milý Roberte, uzavřeli jsme mezi sebou přátelství. Odpusť mi, že jsem toto před tebou skrýval.

Robert. Přece bys byl lehčeji své neštěstí snášel.

Felix. A nyní, milý příteli! Nyní mám zemříti, zemříti tak blízko u své manželky, u svého dítěte, nemohu se ani s nimi rozloučiti. Tato myšlénka činí mne malomyslným!

11. Morazzi. Předešlí.

Morazzi (s papírem v ruce). Pánové — podepište.

Felix. Má se státi, pane pobočníku.

Robert (přemýšleje). Výborný nápad, — tak to půjde — (rychle k Felixovi, jenž chce podpisovati.) Počkej příteli! Pane pobočníku, račte jenom několik slov poslechnout. Povíme si pravdu. Jsem váš sok, Lauretta mne miluje, vy mne nenávidíte, přejete si mou smrt, to všecko čtu v duši vaší. A přece vás prosím o milost.

Morazzi. O milost?

Robert. Ano, tak to nazývám. Poslyšte: můj přítel si přeje co nejvřeleji, aby mohl před svou smrtí manželku a syną spatřiti, a s nimi se rozloučiti.

Morazzi. Co mohu já? —

Robert. Dovolte mu na ostrov de Roses se přeplaviti.

Morazzi. Kam to myslíte? A kdo by mně za to ručil, že se navrátí?

Robert. Já!

Morazzi. Neznám žádného prostředku.

Robert. Nic lehčího než to! Na protokolu nejsou ještě naše jmena napsána; dovolte, abych směl své jmeno na místě svého přítele Felixe napsati.

Felix. Roberte! Co to pravíš?

Robert (nedbá na něj). Pak jsem já k smrti ustanoven; podržíte mne zde u vězení a toliko my tři víme o té celé věci.

Felix. To nemohu připustit.

Robert. Abych za tebe 24 hodin u vězení pobyl, a abych ti poslední útěchu života podal? Neboť jen v tom pozůstává služba, kterou ti prokazuji. (Tiše k Felixovi.) Setníku, pomyslete, zdali by jste to také neučinil, kdyby jste byl na mém místě! Dozajista. Nemaťte mne, a přijměte od bratra Roberta, co vám nabízí.

Felix (podá mu ruku). Šlechetný příteli!

Robert. Co se vás dotýče, pane pobočníku, vy nemáte žádnou zodpovědnost.

Morazzi. To jest arci pravda, ale vojenský soud —

Robert. Neřekne nic. A kdyby vás i na několik dní zavřeli, co z toho? Věřte mně, že může člověk málo kdy tak malou obětí tak velký vznešený skutek vykonati.

Morazzi (k Robertovi). Což ale kdyby nešťastná náhoda, nebo jiná nenadálá překážka Felixe proti jeho vlastní vůli zdržela, co potom?

Robert (vesele). Pak ztratíte soka.

Morazzi (pro sebe rozmýšleje). Prostředek, jejž mi nabízí — Gustav děkuje Felixovi svůj život — ten učiní slepě vše, co mu řeknu — on zemře — Lauretta bude mou —

Robert. Jen rychle, pane pobočníku! nechte přec jednou své srdce mluviti, — buďte jen jednou ve svém životě velkomyslným — jistě vám to ponese štěstí!

Morazzi (vede Roberta stranou). Jest-li tedy Felix v pravý čas nepřijde —

Robert. Klečím já místo něho na písku —

Morazzi (pro sebe). Já ho znám; ten bláhovec raději zemře, nežby zradil svého přítele. (Nahlas.) Staň se tedy! Roberte, vidíte zajisté nebezpečí, do jakého se vydávám; ale vám nemohu ničeho odepříti; pane Felixe, pomněte, že tady zítra odpoledne o čtvrté hodině býti musíte.

Robert (vpadne mu do řeči). Nebojte se ničeho, pane pobočníku; on bude jistě slovo držeti.

Morazzi. Úcta, kterou jste ve mně vzbudil, pane Felixe; účastenství s vaším neštěstím, ježto se v každém srdci ozývá, to vše mne ustanovuje —

Robert (uchopí ruku Morazziho). Toto hnutí srdce vašeho mne s vámi smiřuje.

Felix (k Robertu a Morazzímu). Buďte ujištěn, že se vaší důvěry a tvé velikomyslnosti hodna proukáži. Přísahám na svou čest a přátelství, že mne nic na světě nezdrží, abych se před určitou hodinou vrátil.

Robert (k Felixovi po tichu). Pro toho ať platí přísaha — ale mezi námi nic více o tom; rozumíš, Felixe?

12. **Gustav.** Předešlí.

Gustav (ze strany). Pan pobočník, zdá se, na mne zapomněl, a já bych zašel netrpělivostí.

Morazzi (ho zhlídne). Ah, jste vy to? Přicházíte právě vhod.

Felix. Milý Gustave!

Gustav (velmi nepokojně). Milý pane Felixe! (Hledí brzy na Felixe, brzy na Roberta.)

Morazzi (ke Gustavovi). Pan Felix poplave s vámi na ostrov de Roses.

Gustav (radostí bez sebe). Je-li možná? — Vy byste tak šťastný —? (k Robertovi.) O nemějte mně za zlé, bylo to silnější než já sám — on mi zachoval život.

Morazzi (k Felixovi a Robertu). Teď vyplňte protokol a podepište svá jména, pánové. (Felix a Robert jdou k stolu, přečtou protokol a podepíšou.)

Gustav (k Morazzímu). Bůh vyslyšel mou prosbu; ochránce mého života ušel smrti.

Morazzi (stranou ke Gustavovi). Mýlíte se. Právě on jest to, kterého si náhoda za oběť vyvolila. Rád bych jej zachránil, a k tomu jest toliko jediný prostředek; ano, jenom na vás to záleží!

Gustav. Na mně? o mluvte —

Morazzi. Nepochyboval jsem o vaší vděčnosti —

Gustav. Oh, jak vám děkuji! Vy jste četl v mém srdci.

Morazzi. Následujte mne. Povím vám, co budeme míti při tom na práci, a jestli se dorozumíme, bude váš ochrance zachráněn.

Robert (k Morazzímu). Všecko v nejlepším pořádku.

Morazzi (hledí do papíru). Dobře, velmi dobře. Teď zašlu protokol panu presidentovi od soudu. Pojďte za mnou, pánové; chci být přítomen, když odplavete.

Felix (k Robertovi). Roberte! Spolehej na mé přátelství!

13. **Lauretta,** (později) **Bertrandová.** Předešlí.

Lauretta. Jak? Vy odcházíte? Nejste již déle uvězněni?

Robert. Upokojte se, milá Lauretko já zde zůstanu.

Lauretta (k Bertrandové, jenž vstoupí). Milá tetinko, chtěla jste vědět, jak se to mezi těmi pány rozhodne, a teď vidíte, pan Felix odchází, a — (plna radosti) my si zde podržíme pana Roberta.

Bertrandová (pohnuta). Tedy on? (stranou) Ten nešťastný!

Morazzi. Pojďte, pánové!

Felix (vezme Roberta za ruku). Roberte! ať se cokoli stane, tvůj přítel je zde zítra před čtvrtou hodinou.

Robert. Jsem šťastný, budiž jen také ty šťastným.

Morazzi (u předu ke Gustavovi). On vám zachránil život; navrátí-li se, jest po něm veta! (Gustav projevuje radost. — Skoro zároveň s dřívější řečí

opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Jeviště představuje nábřeží ostrova. V zadu moře, v pravo stavení s pavillonem. Do pavillonu vedou z domu schody. V levo věž spojená s onou od pevnosti. Nedaleko domu olivový strom, pod ním sedátko z drnu.

1. **Adolf.** Později **Valentin.**

Adolf (sedí na kraji pavillonu a hledí na moře; pak se najednou otočí a volá). Valentine, Valentine, milý stařečku, pojď, honem!

Valentin (z domu). Zde jsem, Adolfku, co pak se děje?

Adolf. Podívej se, stařečku. — Vidíš tam to černé místo — dole tam vzdálí — to je loď, která se blíží.

Valentin (vyšel na pavillon). Věru dítě! Máš pravdu. Již rozeznávám plachty.

Adolf (radostí skáče). Loď, loď! Ach, již jsme tak dávno žádnou loď neviděli.

Ach, jen kdyby nám nějakou zprávu o našem tatínkovi přinesla.

Valentin (hledí neustále na moře). Plave sem. — Teď okolo děl pevnosti. (Je slyšet ránu z děla.) Znamení, že se dá znáti.

Adolf (také tak). Teď vytáhli prapor! Jaká to radost! Je francouzský!

Valentin. Není žádné pochybnosti. Jistě je to loď, kterou z Port-Vedru očekáváme.

Adolf. O běž starečku, řekni to matince, vždyť víš, jak ouzkostně odtamtud nějakou zprávu očekává.

Valentin. Již jdu, buď ale poslušný, Adolfku, a nelez jako ondyno přes skály, aby neměla matinka o tebe smrtelné strachy, a aby nebyl starý Valentin notně peskován. (Jde do domu. — Je vidět připlouti loď, na níž Felix a Gustav se nacházejí.)

Adolf (sám, hledí pořád na moře). Můj Bože! jak mi srdce radostí tluče — nemohu si pomoci — a co je víc, když budu vyvaděn; matinka je dobrá, vždyť nebude tak zle. (Přeleze přes zábradlí u pavillonu a ztratí se mezi skalami.)

2. Selský lid se všech stran. Vzadu Felix, Gustav a plavci, kteří vystupují z lodi, někteří z nich na ní zůstanou.

Mladý sedlák. Jen zčerstva lidičky — tamto přistavila francouzská loď, přichází z Port-Vendru.

Sedlák. Výborně, výborně! potrava a nové zprávy!

Všickni. Bohu chvála! — Dávno jsme již čekali! konečně! — (Běží k lodi, mluví s plavci, a přicházejí zpátky v hlučném hovoru.)

Felix (vystoupí, spěchá ku předu). Zde jsem konečně. Bože, jak mi srdce tluče! Po pěti letech mám je zase spatřiti, kteréž miluju — ach, a naposledy. Jak snesu radost a žal? Nebesa, sešlete mi síly a jim svou milost. (Položí se o skálu, jako by se modlil.)

Gustav (ještě v zadu k plavcům). Polovička půjde semnou na sucho, ostatní zůstanou na lodi, která doleji své věci složí a sem se vrátí. (Přijde s plavci a obyvateli ku předu.) Přátelé, mohu si vaši netrpělivost představiti; ale nejsem v stavu, abych vše najednou zde složil; rozkaz mne poukazuje na břeh u Saintonu, pročež si neobtěžujte tu malou zacházku. (Obyvatelé se rozejdou v pravo, kam loď plave.)

Mladá selka (přistoupí k Felixovi). Aha, tu stojí jeden v uniformě pluku Tomášova. (Jde k němu a škube ho za kabát.) Ten má mnoho co přemejšlet — hm, he! Pane vojáku, nemáte pro mne žádné psaní?

Felix (se probere z myšlenek). Pro tebe, mé dítě?

Selka. Ano, ano, od Tomáše.

Felix (se diví).

Selka. Tak? Což neznáte Tomáše? (On kývá, že ne.) Ne? mého milence, co je ve vojště.

Felix (srdečně). Ne, milé dítě, já neznám tvého Tomáše.

Selka. To je ale k smíchu. (Odchází.) To je také čistý voják. Když nezná Tomáše, nezná žádného.

3. **Gustav.** Plavci. **Felix.**

Gustav. Pane Felixe, teď jdu do pevnosti, chcete mne doprovodit?

Felix. Vždyť víte, pane Gustave, jak málo hodin mohu obětovati své rodině. Ona bydlí nedaleko od břehu, protož se hned poptám.

Gustav. Drahý příteli, jak své rozkazy a tento balíček odevzdám, hned se vrátím k vám.

Felix (hledí na nápis balíčku). Jak? nemejlím-li se, patří tento balíček paní Dervillové?

Gustav. Patří. Znáte ji?

Felix. Bože, vždyť jest to moje manželka.

Gustav. Vaše manželka? Tím líp. Tento balík mi odevzdal pan velitel, abych ho doručil paní Dervillové. Poněvadž ale vy svou rodinu dříve spatříte než-li já, tedy budu prosit — (podá mu balíček.)

Felix. Pečeť ministerstva války, co pak asi obsahuje.

Gustav. Mějte se dobře, milý příteli, hned se zase vrátím.

Felix. Dobře víte, milý Gustave, co jste mi slíbil. Mám vaše slovo, že naši cestu zrychlíme, a ještě před určitým časem se vrátíme. Co nejvroucněji vás za to žádám, vykonejte rychle, co vám nařízeno —

Gustav (podá mu ruku). Buďte bez starosti —! (v odchodu) Pros jen, drahý příteli, pros; to činí tvému srdci čest, ale do Port-Vendru již nepoplaveš. (Odejde.)

4. Felix (samoten, drží balíček v ruce). pak Adolf.

Felix. Dopis od ministerstva! — Oč se asi moje manželka ucházela! Ha, snad se chtěla o mně dovědět. (Hledí na psaní a pomačkává je.) Je v něm mnoho papíru. Snad moje vysvědčení o bývalém chování ve službě. O Bože, vysvědčení po rozsudku, ježto mně ze řady šlechetných vyvrhuje.

Adolf (sešel se skal a je na blízku břehu). Nu tu jsem zase, přece mi to bylo peprné. Na štěstí mne matička neviděla. (Obrátí se a uvidí Felixe.) I můj Bože, tu je někdo a ani jsem ho neviděl.

Felix (zahlídne Adolfa). Bojíš se mne, hošíku?

Adolf. Já a bát? proč pak? Vždyť jsem také vojenské dítě, a před uniformou se nebojím. Můj otec měl také uniformu, a mnohem lepší než ty, měl zlaté náramky. Matička mi to často vypravuje.

Felix. Tvá matka? Tys tedy svého otce nikdy neviděl?

Adolf. Přece, byl jsem ale malý, tuze malinký. My se zde na ostrově již dávno zdržujeme, ale on nás nikdy nenavštíví.

Felix. Že nikdy? a jak dlouho jste již zde?

Adolf. Mnoho, mnoho let, a jsem s matičkou vždy o samotě. Oh, ta je velmi smutná. Podívej se, tu je náš pavillon; matinka na něm každý den několik hodin tráví, a hledí pořád do moře, neboť očekává otce.

Felix. Ne, déle nemohu pochybovati. To jest můj Adolf.

Adolf. Adolf? odkud víte moje jméno?

Felix (zvedne jej a celuje). Adolfe, můj drahý Adolfe! (Pro sebe.) Ubohé dítě, nalézáš otce, abys ho na vždy ztratilo!

Adolf. Proč pláčeš? a máš mě rád? Můj Bože, snad nejsi můj tatínek? I to by bylo výborné! Ale ne, ty nemáš zlaté náramky.

Felix. Můj synu, můj drahý synu! — O Roberte, jaké díky jsem ti povinován, žes mi dopřál rozkoš tohoto okamžení!

Adolf. Tedy jsi jistotně můj tatínek! O teď vím, proč mi tak srdce tlouklo, když jsem zahlídl loď. — Ale matinka bude mít radost! Tatinku, teď poběhnu honem k matince, a povím jí to. (Chce odběhnout.)

Felix (jej zdržuje). Zůstaň, mé milé dítě, náhlá radost mohla by tvé matce uškodit. Ještě bude slabá při tak velkém utrpení.

Adolf. Je arci nemocná, neustále pláče, a jenom já ji chvílemi potěším. Asi před dvěma měsíci dostala veliké psaní s velkou pečetí, a když je otevřela, vykřikla, padla na kolena a modlila se. Pak mne obejmula a řekla: Milý Adolfe, teď uvidíš zase otce svého; teď nám bude zase náležet; a věru mluvila pravdu, neboť jsem u tebe!

Felix. Ano, jsi u mne, — mám dítě, mám opět manželku, (pro sebe) abych je na vždy ztratil!

Adolf (hledí naň). Ale řekni mi tatínku, ty si chodíš jako sprostý voják, a matinka mi řekla, že jsi důstojník.

Felix. Ano, můj synu, jsem důstojník, neštěstí ale —

Adolf. Můj Bože, ano — tvé neštěstí, o kterém matinka často vypravuje.

Valentin (za scenou). Nechte mne jen milostpaní jednat, půjdu k veliteli, a doufám, že zde bude nějaké psaní.

Adolf. Aha, to je Valentin.

Felix (chce se upamatovat). Valentin?

Adolf. Můj dobrý přítel, můj staroušek! Neznáš ho? Byl vojákem v tvém pluku, on tě má rád, a nikdy se od nás nevzdálil.

5. Valentin. Předešlí.

Adolf (mu běží vstříc). Starečku, na vzdor tvému zákazu jsem přece vylezl na skálu, a hleď, koho jsem našel.

Valentin. Velký Bože! Můj pane setníku! (Volá.) Milostpaní, milostpaní, pan setník je tady!

Felix (jde k němu a chopí ho za ruku.) Ticho, ticho, příteli!

6. Dervillová. Předešlí.

Dervillová. Co voláš, Valentine? (Uzří manžela.) Všemohoucí Bože! Můj Derville!

Felix. Má Žofie!

Dervillová. Vidím tě zas! Nyní ráda umru!

Felix (pro sebe). Ona umříti!

Dervillová. Ty ukrutníku necháš mne pět dlouhých let v zoufalství!

Felix. O má Žofie, vždyť víš —

Dervillová. Jenom naděje na toto

okamžení mne zachovala. A Bohu díky, mám tě opět!

Felix (ouzkostně). Jsem opět tvůj!

Dervillová (vesele). Na věky!

Felix (vroucně). Na věky!

Dervillová (ukáže na Valentina). Hleď, tento poctivý muž neodešel ode mne, těšil mne, a —

Felix. Mnoho díků jsem ti povinen, statný Valentine!

Valentin. Bůh uchovej, pane setníku — to nestojí za řeč. Vysloužil jsem si svá léta ve vojště, a měl jsem vám mnoho co děkovat; já vás miloval a vážil si vás, pročež jsem se zapřisáhl, že vaši paní a vaše děcko nikdy neopustím a nebo že je jednou do vašeho náručí uvedu. Bohu chvála, poslední se vyplnilo, a má práce jest u konce.

Felix (významně). Ještě není, Valentine, ještě budu přátelství potřebovati, a spoléhám na tebe.

Valentin. V životě a v smrti, pane kapitáne.

Adolf. Ale tatínku, pověz mi, proč pak si ani jednou k nám nepřišel?

Felix. Jednalo se o mou čest.

Dervillová (naň hledí). Nyní teprv pozoruji — a tento šat?

Felix. Pod tím jsem ukryl hanbu a neštěstí.

Dervillová. Ty si se tedy neosmělil? — Adolfe!

Adolf. Co matinko?

Dervillová (mluví s ním potichu). Rozumíš? Běž a vrať se brzy.

Adolf. Dobře. Pojď stařečku se mnou, já ti ještě něco povím. (Odběhne s Valentinem.)

7. Felix. Dervillová.

Dervillová (hledí za Adolfem). A nemáš radost ze svého syna? — Jen mateřská láska dodala mně zmužilosti, že jsem snesla tíži života.

Felix. Drahá Žofie, ty jsi šlechetná žena! slíbiš mi ale projeviti sílu ducha, kdyby nás mělo nové neštěstí potkati?

Dervillová. Ne, nikdy nás nesmí více potkati, neboť jsme spojeni, a šťastní dnové budou se na nás usmívati.

Felix. Šťastní dnové!

Dervillová. Smrt ujce mého poskytla nám jmění, kteréž postačí k zapravení nevyhnutelných potřeb. A takto budeš u své Žofie a svého Adolfa, povýšen všeobecnou vážností —

Felix. Co mluvíš o všeobecné vážnosti? zapomněla jsi na smutný rozsudek? —

Dervillová. Veliký Bože! Ty tedy ještě nevíš? co tě vede sem?

Felix (s citem). Přišel jsem, abych tě ještě jednou spatřil, a posledně obejmul!

Dervillová. Posledně?

Felix. Musím — (si vzpomene) musil jsem život oželeti.

Dervillová (radostně). Oželeti život, když tě očekává štěstí?

Felix. Štěstí?

8. Adolf. Předešlí.

Adolf. Zde tatínku, zde je tvůj řád. Matinka ti ho schovala.

Felix (bojí se řádu dotknouti). Můj řád — smím ještě toto čestné znamení nositi?

Dervillová. Tys je neměl nikdy odložiti — ale nyní je vezmi bez starosti. — Tvoje nevinnost je uznána. (Zavěsí mu řád.)

9. Valentin (přivádí sedláky a selky, dívky nesou věnce). Předešlí.

Valentin. Ano, jak vám pravím, pojďte jen, a uvidíte: naše dobrá milá paní Dervillová nalezla opět svého vznešeného manžela.

Lid. To je výborné!

Valentin. Nemohl jsem se zdržeti. Když jsem k nim u lodě přišel, a jim vypravoval, nechtěli my to ani věřit, a tu jsem je musel s sebou vzíti.

Starý Bask. Ano, ano, milá paní, mi vás máme všickni rádi. Co zde mezi námi bydlíte, není tu ani člověka, jenž by se důkazem vaší dobroty honositi nemohl, pročež nám dovolte, abychom srdečného podílu brali na vašem štěstí, kdežto se váš milený pan manžel opět u vás nachází, a váš dobrý mladý Adolf jeho pana otce nalezl, pročež vám přejeme mnoho štěstí.

Všickni. Zdráva buďiž naše dobrá paní Dervillová, a její manžel.

Mladá selka. I je-li možná, toť je ten pán, co jsem se ho ptala po mém Tomášovi.

Felix (se usmívaje). Je pravda, a který ti neuměl dát odpověď.

Selka. Nedělá nic, mohu si myslit, že jste měl jiné věci na mysli. Dostala jsem přece od Tomáše stužku. (Ukazuje ji.)

Dervillová. Tak jste všichni šťastni, pročež zde zůstaňte lidičky, strávíme tento večer vesele. Byli jste oučastni mého bolu, vezmětež tedy podílu na mé veselosti.

Felix. Můj Bože! Jak to?

Dervillová. Když jsem tě spatřila, domnívala jsem se, že již o všem víš. Byla tedy všechna psaní, která jsem po tobě rozeslala, marná? Nu, buďsi! za to požívám nyní nebeské blaženosti, že jsem první, co ti vypravuje, že skvrna setřena, která lpěla na tvé cti.

Felix. Ještě se nemohu z obdivu probrati. — Žofie! Jak? měl bych býti uznán za nevinného?

Adolf. Ano, tatínku! Ten ošklivý člověk, co tvou kasu okradl, všecko vyznal.

Felix. Je-li možná?

Dervillová. Svědomí jej pronásledovalo, psal mi přes moře, a dal mi sumu doručiti, která se nedostávala, kterou jsem i s dopisem ministerstvu války zaslala.

Felix. Ministerstvu války? Veliký Bože! snad neobsahuje toto psaní —?

Dervillová. Psaní? (otevře balíček rychle). Manželi, milený manželi! to jest dekret, kterýž potvrzuje tvou nevinnost.

Felix. A já sám ti ho musel doručiti! o Božská prozřetelnosti! Obdivuji cesty tvé!

Dervillová. Poslyš, budu čísti! (čte) Paní, spěchám vám oznámiti, že jest rozsudek nad manželem vaším od vojenského soudu zrušen. Jeho královská milost ráčila na můj přednos o této nešťastné události, aby dal vašemu manželi důkaz účastenství na jevo, jej za plukovníka zvoliti. Přiložený najdete dekret o jeho povýšení, a rozhodnutí kasačního soudu. Právě dávám rozkaz, aby se toto všem plukům v známost uvedlo.

Felix. O Bože. Bože! jak ti děkuji! Teď mohu aspoň svému synovi neposkvrněné jméno zanechati! (Obejme choť i syna.) O má Žofie, můj Adolfe!

Dervillová. Místa máme dosti, připravím vám večeři v zahradě, budeme slaviti den lásky a štěstí ke cti mého drahého manžela. — Je-li ti to jinak libo, milý manželi?

Felix. Milá Žofie, ty jsi tak dobrá — (pro sebe) Bože, pro mně slavnost!

Adolf. Tatínku, nesmíš to mamince ani těm dobrým lidem odepřít.

Dervillová. Dovolíš tedy?

Felix. Jak pak bych mohl tobě a jim tuto radost odepříti! Ano, dobří lidé, zůstaňte zde, buďte našimi hosty, a přijměte vroucí díky za to, co jste mé choti a mému dobrému dítěti dobrého proukázali, a kdyby měli snad budoucně rady, útěchy potřebí, spolehám se na vaše přátelství.

Valentin. Sláva kapitánu Dervillovi!

Všickni. Sláva kapitánu Dervillovi!

Dervillová (podá s úsměvem dekret Valentinovi). Kapitán Derville praví? — tu čti —

Valentin (nahlídne do něho). Jak? Plukovník? — no to je přece něco moudrého! — tedy jsem první, jenž skládá úctu panu veliteli! Sláva našemu veliteli!

Všickni. Sláva!

Felix. Děkuji vám. (pro sebe.) Jak mně bolí tyto důkazy náklonnosti — to přání! Chtělo by snad štěstí mou odhodlanost přerušiti? — ne, ne — mužnosti, duševní sílo, neopouštěj mne!

10. Gustav. Předešlí.

Gustav (přikvapí). Ach, pane Felixe — pane kapitáne Derville!

Valentin. I co kapitáne? Plukovníku se říká, plukovníku.

Gustav. Vím všecko, šlechetný muži! Zpráva, kterou jsem panu veliteli této pevnosti přinesl, obnáší bližší okolnosti vašeho osudu. Třásl jsem se při zprávě o neštěstí, co vás potkalo, a jásal jsem při spravedlnosti, kterou vám prokázali.

Felix. Bohu díky, milý Gustave, moje čest je opět čistá (táhne jej na stranu. ztiha) a zítra musím umříti.

Gustav (rychle). To záleží jenom na vás, jestli —

Felix (upřeně naň hledí). Gustave, co to slyším!

Gustav. Odpusťte, pane plukovníku! (Pro sebe.) Jsem přinucen, jej proti jeho vůli zachrániti.

Felix (představuje ho své paní). Milá Žofie, zde vidíš pana Gustava, mladého námořního kadeta, plného ochoty a bujarosti —

Gustav. Jenž panu veliteli svůj život děkuje, a dychtivostí hoří, aby mu mohl svou vděčnost prokázat.

Dervillová. Oh, jsem přesvědčena, že-si můj manžel nehodného nezavděčil.

Gustav. Jistě ne, paní, neboť bez něho bylo by po mně veta; (s potahem)

suďte sama, co bych já učinil, kdyby jemu nebezpečí hrozilo. Rád bych dal svůj život za jeho.

Adolf. Tatínku, teď musíš dát dobře pozor a býti vesel, slavnost hned začne. Ti lidé by rádi tančili, a já —

Gustav. Slavnost, tanec? — výborně! Při tom musí býti také moji jonáci. Vzhůru kamarádi, pohovte si, přiveďte ostatní hochy z lodě, a nechte jenom starého Jakuba na stráži. Tancujte, jásejte, a buďte s těmi lidmi veseli. (Plavci odejdou k lodi, přinesou vesla a přijdou k ostatním zpátky.)

Felix (probere se z myšlenek). Mé srdce jest zničené! (Hledí na paní a dítě.) Čím déle na manželku a dítě hledím, tím více mizí moje zmužilost. — Můj milý Bože! zítra, zítra! až mi žena a dítě kolena obejmou, až mě budou zapřísahat, a bolem hynouti, — jsem jenom člověk — jedno slabé okamžení — kdyby chtěli násilí použiti — mě zdržeti — kdyby mne Gustav zradil? Ne, ne, ani svítání dne nebudu očekávati k svému odchodu. — Roberte, Roberte! Felix jest opět slávou a štěstím obsypán — ale nemáš se čeho obávati.

Dervillová (jde k němu). Co ti schází, milý manželi? ty se od nás vzdaluješ, ty se třeseš?

Felix. To není nic jiného než náhlá radost — unavení.

Dervillová. Ano, potřebuješ odpočinutí vejdeme do domu, do onoho jednoduchého bytu, kdežto jsem tolik slzí vycedila. Oh, nyní bude jen hlaholem a radostí naplněn. (Ke Gustavovi.) Milý pane Gustave, nechtěl by jste s námi povečeřeti? —

Gustav. Děkuji uctivě. Musím dáti ještě rozkazy svému plavci na lodi, pak se hned vrátím, abych svou povinnost učinil.

Dervillová. Tedy pojď, můj milý!

Felix (zticha ke Gustavovi v odcházení). Očekávejte mne zde, Gustave, v několika okamženích jsem tady. (Odejde s Žofií a Adolfem.)

Valentin (k lidu a plavcům). Milé lidičky, pojďte se mnou do zahrady, tam je pro vás večeře připravena, i připijem si na zdraví naší vrchnosti. (Odchází.)

Lid. Ano to uděláme! (Všichni odejdou.)

11. Gustav (sám.)

Gustav (hledí za Felixem). Ubohý! jak hrozná musí být jeho bolest, an všecko trápení, co jej potkává, v srdci uzavírá! Měl by jej osud jen všemi pozemskými statky obsypati, aby tím silněji pocítil cenu života? — Nadarmo bych mu domlouval, aby zde zůstal; neboť on tomu nesvolí. Násilím musím mu návrat do Port-Vendru překaziti. U Roberta se nemám čeho obávati; pobočník Morazzi dal mi na to slovo. Volná jest tedy ruka má, mohu splatiti, čím jsem ochranci svého života povinován. — Mám toliko jediný prostředek, Felixe zdržeti, a ten jest neklamný, jen do mé ruky vložen — arci jest tento prostředek násilný, a pro mně snad i záhubný, — protož se pokusím ještě jednou s ním promluviti, dříve nežli se prostředku toho uchopím — vím ale již napřed, že mne nevyslyší, proto ale budu si ho tím více vážiti a nesmím déle otáleti, i kdyby mi to největší škodu přineslo. — Mám na něj čekati; — co mi asi chce říci? to mne činí nepokojným. Mé rozkazy jsou již dány, přece ale musím na každé okamžení (volá k lodi) Jakube, Jakube!

12. Jakub (z lodě). Předešlý.

Jakub. Volal jste mne, pane Gustave?

Gustav. Jest všecko složeno, co jsme přivezli?

Jakub. Ani zrna není již na lodi, co jsme měli složit.

Gustav. Jsi připraven, jak jsem ti rozkázal?

Jakub. Ano, pane veliteli, všecko jest v nejlepším pořádku.

Gustav. Není žádný více na lodi?

Jakub. Ani živá duše, kromě já se svými starými hnáty. Ostatní hledí tamto v zahradě své síly nahradit.

Gustav. Znáš svou úlohu?

Jakub. Vždyť jste dost jadrně se mnou mluvil.

Gustav. Ať jsi každé okamžení připraven. Při první ráně z bambitky budeš na svém místě a při druhé vykonáš svou úlohu.

Jakub. Má se státi.

Gustav. Zodpovědnost vezmu na sebe.

Jakub. O to se nestarám. Vy dáváte rozkazy a já poslouchám.

Gustav. Dobře tedy — někdo přichází, jdi na své místo, a při druhé ráně —

Jakub. Vykonám svou úlohu, buďte bez starosti, pane Gustave, starý Jakub se naučil rozkazy plniti. (Odejde na loď.)

Gustav. Ať pomůže prosba, nebo násilí. (Chce do domu.)

13. Felix. Předešlý.

Felix (z domu). Jen mocí uklouznul jsem její laskavé ochotě. — Gustave, musíme pryč! —

Gustav. A hned?

Felix. Ještě v tomto okamžení.

Gustav. Kam myslíte? Tak časně. Zítra máme dost času.

Felix. Kdo mne může za zejtřek ručiti? zlé povětří neb jiná náhoda může mi návrat překaziti. Gustave, použijem tohoto okamžení, an jsem samoten; svolejme lid, ať se vydáme na cestu.

Gustav. To nemohu.

Felix. A proč ne?

Gustav. Upokojte se jen!

Felix. Vy mi to odpíráte? — Tak držíte svůj slib?

Gustav. Proč pak ale tak spěcháte?

Felix. Abych svému štěstí ušel. Pro Boha, Gustave, mohli by přijít, mě zdržovat — pospěšme! —

Gustav (pevně). Svého ochrance nepovedu smrti do rukou.

Felix. Jak? Gustave! Proto jsem nabyl opět své cti, abych sám sebe hanbou poskvrnil? Nevyslyšíte-li mé prosby, budu přinucen uvésti vám v paměť dobrodiní, ježto jsem vám proukázal. — Gustave, zachránil jsem vám život. — Ve jménu vděčnosti, kterouž jste mi povinován, prosím, zaklínám vás, zachraňte mi více než můj život — zachraňte mi čest, a přiveďte mě zpět!

Gustav. Přislíbil jsem, že vás více do Port-Vendru nepřivedu.

Felix. Ohavný člověče! — Tys mne tedy zradil! — Přisahals Roberta obětovati? — chceš mně následovat? (Gustav kyne hlavou že ne.) Dobře tedy, půjdu sám, vyhledám tvé plavce — arci že jsem těmto život nezachránil, oni však budou přece velikomyslnější než ty, budou se mnou míti útrpnost; vyslyší o pomoc volajícího, vyslyší. (Kvapně chce odejít.)

Gustav (jej zdržuje). Pro Boha, ještě okamžení!

Felix. Nic — nic déle.

Gustav. Dobře tedy, ať se stane! (Běží k domu.) Pomoc, pomoc! paní Dervillová! Adolfe! Není ani okamžik k ztracení.

14. Dervillová. Adolf. Valentin. Předešlí.

Gustav (k nim). Pojďte, paní, Adolfe, Valentine, spojte své prosby s mými, a nepouštějte ho odtud!

Dervillová. Což chce jíti pryč? Veliký Bože, jaké to nové neštěstí!

Adolf. Tatínku, neopouštěj svého Adolfa.

Valentin. Můj veliteli! .. ..

Felix. Svatá povinnost mne volá k pluku. Brzy mne opět uzříte.

Gustav. Neposlouchejte ho! jestli odejde — veta po něm. — Na druhém břehu očekává jej smrt!

Dervillová. Smrt?

Felix (ke Gustavovi). Člověče, chceš mne učiniti docela nešťastným?

Gustav. Násilím vás musím zachránit. (K Dervillové.) Tedy, vězte, dnes ho odsoudil vojenský soud k smrti, a zítra má býti zastřelen!

Dervillová (v největším zoufalství). Ne, ne, Derville, ty nesmíš pryč, dokud budu moci dýchati.

Adolf. Ach tatínku, snad neuděláš svého Adolfa sirotkem?

Valentin (tasí šavli). Kdybych se měl násilí dopustit, vy nesmíte odtud!

Felix (vážně). Valentine, tvůj dřívější kapitán ti káže, abys odešel.

Valentin. Jak poroučíte, pane kapitáne. (Jde několik kroků zpátky, zůstane ale stát, skrývajíc pláč.) Nesmím se tedy s mým drahým panem velitelem rozloučit?

Felix (měkce). Zůstaň, soudruhu! (ku své paní). Žofie, dodej si síly! (K Adolfovi.) Neplač mé dítě. Jest pravda, jsem odsouzen, a zítra nemáte více manžela ani otce — zůstal jsem ale vždy vás hoden. — Pravda, že bych se mohl osudu, jenž mne očekává vymknouti, ale Žofie, posud sama. Přítel, soudruh vstoupil zatím velkomyslně na místo mé, ručí za mne a nevrátím-li se, zemře místo mne. (Gustav chce jej z řeči vytrhnout.) A nyní Žofie, šlechetná ženo! Mluv, mám svůj život ohavným zločinem vykoupiti? — Žofie, odpovídej!

Dervillová (zastře zraky rukama). O můj drahý!

Adolf. Ach tatínku, to by arci nebylo hezké.

Felix. Děkuji ti, tys mi vychovala syna, který jest tebe i mne hoden. (Obejme oba a hledí k nebi.) Tam, tam se opět uvidíme.

Dervillová (ke Gustavovi s prosebným hlasem). Život vám zachránil.

Gustav. A já zachráním jeho. (Jde k Felixovi.) Veliteli, proti vaší vůli jsem hotov, vám svou vděčnost prokázati. Na tomto ostrově není lodě kromě té, na které jsme přijeli, a jen ta může vás na druhý břeh převézti. Staň se tedy! (Vystřelí z bambitky do povětří. Je viděti Jakuba, jak s hořící pochodní z lodě vystoupí, a se na břehu ztratí. V samém okamžení se sbíhá selský lid a plavci na schodech, které vedou na pavillon.) Učiním navrácení vaše nemožným. (Vystřelí druhou bambitku, na toto znamení jest slyšeti bouchnutí v lodi. Oheň všude vyráží, loď dílem vyletí do povětří, dílem zůstane ve vodě; veliké pohnutí přítomných.)

Felix. Všemohoucí Bože!

Gustav. Nyní jest vám nemožno navrátit se do Port Vendru, a jste zachráněn!

Felix. Roberte, Roberte!

Gustav. Nebojte se o jeho život — nejednal jsem bez vyššího rozkazu — pobočník Morazzi —

Felix (pln leknutí). Morazzi?

Gustav. On jest to, kterýž vás smrti vytrhnul — já vyplnil jenom jeho vůli — když se zítra nedostavíte, všecko vyjeví, a Robert —

Felix (s hlasem zoufalství). Robert jest ztracen. — Nešťastníku, což jsi učinil? Morazzi jest Robertův sok, Morazzi žízní po jeho krvi, a tys jej vydal v zkázu.

Gustav. Jak by to bylo možné?

Felix (v největším zoufalství). Roberte, Roberte, tys uvěřil svému příteli, ty v něj doufáš — očekáváš jej — ale on nepřichází — a místo něho kráčíš k smrti. O Roberte, Roberte, můj příteli — tys můj ochrance, a já — já jsem vrahem tvým. (Upadne překonán. Jeho paní a Valentin drží ho v náručí. Adolf se vrhne k jeho nohoum. Gustav hledí smutně na to postavení. Přítomní hledí co zkamenělí.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Jeviště představuje prostranný dvůr v pevnosti Port-Vendru. V levo žalář, do něhožto vchod vidět. V pravo spojuje zeď dvůr. U prostřed stojí arkáda, kteráž vede do kaple, od níž jenom kus věže s hodinami viděti. V zadu moře. Břeh jest mezními kameny posazen, které jsou řetězy spojeny.

1. Morazzi přijde ze žaláře. Za ním Sans-Regret. Po několika krocích ukazuje poslednějšímu levou stranou na nádvoří.

Morazzi. Vidíš — tak — hodně blízko u břehu — u této staré zdi. — Vyřiď kapitánu od první setniny, aby komandoval čtyry muže a důstojníka.

Sans-Regret. K službám, pane pobočníku. (Chce odejít.)

Morazzi (volaje jej zpět). A hnedle bych zapomněl — přikaž jim, aby, jak udeří třetí hodina, zde již byli — rozumíš? Jak udeří čtvrtá, věc se vykoná.

Regret. Má se státi, pane pobočníku. (Odejde.)

2. Morazzi (sám).

Morazzi. Jestli se Gustav zachoval, jak jsem se s ním umluvil, nebudu míti brzo žádného soka u milostné Lauretky. A jistě to Gustav vyvésti neopominul. Pročež mohu býti jist, že se Felix v pravý čas nenavrátí, a nebude-li to v pravý, nebude to nikdy. Jsem také na každý případ protokolem kryt, jejž oba podepsali.

3. Bertrandová. Předešlý.

Bertrandová (kvapně). Hledala jsem vás, pane pobočníku. Co pak pomohla prosba, která byla za ubohého Roberta předložena?

Morazzi. Důstojnictvo celého pluku v průvodu pana plukovníka šlo k jenerálovi a prosili ho, aby vykonání rozsudku odložil; on je ale ujišťoval, že od své povinnosti ani na vlas upustiti nemůže.

Bertrandová. Ach, tedy jest po nešťastném Robertovi veta!

Morazzi. Já alespoň neznám žádného prostředku.

Bertrandová. Právě přicházím od něho — ale pane pobočníku, tak hodného vojáka strčili jste do tak špatné díry!

Morazzi. Je k smrti odsouzen, musel

jsem jej tedy dáti do žaláře, kterýž je pro takové zločince ustanoven. —

Bertrandová. Ach kdyby jste ho jen viděl, jak je odhodlán?

Morazzi. Neptal se vás, jest-li se Felix již navrátil?

Bertrandová. Ne, ani slova o tom. Má tedy pan Felix zase přijít?

Morazzi. Ano, před čtvrtou hodinou.

Bertrandová. O tom mi Robert nic neřekl. — Ach pane pobočníku, osud toho nešťastného mladého člověka mi jde velmi k srdci. Zlobím se sama nad sebou. Dříve jsem mu vždycky všecko zlé přála, — teď — teď mám mnoho co nahradit, a poněvadž vím jen o jedné věci, která na mně záleží, a jemu radost i ulehčení v posledních okamženích udělati může, tedy jsem předešla jeho žádostem. —

Morazzi. To jste dobře učinila, paní Bertrandová.

Bertrandová. Ach jeho zmužilost jest veliká, ale co se stane s Laurettou? Ta nepřečká tu ránu. Nemějte mi za zlé, pane pobočníku, ale při těch okolnostech nemohu svou neť k sňatku nutit, k němuž nemá chuti. Pročež vám dávám vaše slovo nazpět a žádám vás, aby jste v té věci na mne nespolehal.

Morazzi. Milá paní Bertrandová, vše bude zas dobře, a já nezoufám. Teď vás ale musím opustit, plukovník mne očekává. Mějte se dobře, milá útrpná paní Bertrandová. (Odejde.)

4. Bertrandová (sama).

Bertrandová. Bohu chvála, že jsem se svého slibu sprostila, protož nebude smět pan pobočník nic namítati, když se dozví — Ale ten dobrý Robert se ani neosmělil své srdce přede mnou otevříti, čtla jsem to však v jeho duši, že jeho nejvřelejší a jediné přání, aby mohl ještě před smrtí manželem mé Lauretty se nazývati, a to jmeno pak sebou do hrobu vzíti. Jeho přání má se vyplnit.

5. Předešlí. Robert (provázen od desátníka.)

Robert (k desátníkovi). Děkuji ti kamaráde! Jak ti známo, pustil mne na mé slovo předseda soudu vojenského z té tmavé žalářní díry, a věru zde jsem tužeji zajat, nežli tam za trojími mřížemi.

Bertrandová. Jak? vy zde, pane Roberte?

Robert. Ach, má dobrá paní Bertrandová! Právě jsem psal plukovníkovi, a doufám, že mně povolí, oč jsem prosil. Ještě nemohu zcela své štěstí pochopiti. — Manželem mé milé Lauretky! Ach — vám mám za to co děkovati, vy jste vedla svou velkomyslnost tak daleko, že jste mi ji sama nabídla. Věčný Bůh vás za to požehnej. Že jste mi dala Lauretku, vyplnila jste mé nejvřelejší přání. Nechci však nadužívati tento nával vaší andělské dobroty, a optám se vás ještě jednou upřímně, jestli byste toho nelitovala, co jste pro mne učinila, kdyby se štěstí na mne usmálo, kdybych snad ještě smrti ušel?

Bertrandová. Ach, milý Roberte, kdyby to bylo možná — Ale jak? doufáte opravdu?

Robert. Mám více než naději, (s pohnutím) mám dané slovo přítele.

Bertrandová (pro sebe). Ubohý, jak se sám klame! Čeká na prosbu, která byla za něj přednešena.

6. Lauretta. Předešlí.

Lauretta. O tetinko, milá, dobrá, předrahá tetinko! Je to pravda, co mi ujec řekl? Svolujete, abych si svého milého ubohého Roberta vzala?

Bertrandová. Ano, dobrá Lauretto, jestli pan plukovník povolí — tedy —

Lauretta. O, to jistě učiní, on to učiní, sama k němu poběhnu, a budu ho prosit; mně jistě nic neodepře. Milý dobrý Roberte! Jsi-li pak také jako já rád? Nebudu již o tom ošklivém muži, o tom panu Morazzim slyšeti, budu tvá, tvá v živobytí i v smrti. Ach milá tetinko, já věděla dobře, že budeš spravedlivá, a ty můj drahý Roberte, vidíš, že dobrý skutek nezůstane bez odměny.

Robert. Tento den bylby nejšťastnější mého života, kdyby nešťastný Felix —

Bertrandová. On nešťastný —

Lauretta. Snad proto, že mohl svou manželku, své dítě obejmout, od nichžto byl tolik let vzdálen?

Robert. O Lauretto! Sotva že je přitisk k srdci, musí opět — neboť já ho ještě dnes očekávám.

Lauretta. To si nech chuť zajít, přítelinku, neboť se mně řeklo, že Gustav pravil, že se nejméně dva dni na ostrově de Roses zdrží.

Robert. To není možná, drahá Lauretko! (Vážně.) Než odbije čtvrtá hodina, uvidíte dozajista Felixe.

7. Morazzi. Předešlí.

Morazzi (drže psaní v ruce). Pan plukovník mi nařídil, vám toto psaní odevzdati.

Robert (vezme je). Odpověď, na niž čekám. Pane pobočníku, vypadla dobře?

Morazzi. Nevím, o co se tu jedná. Napadl jsem plukovníka na odchodu do Belle-Garde, dal mi psaní, a řekl mi, že mi obsah sdělíte; také mne žádal, abych řízení, které mně v něm odevzdává, ochotně převzal.

Robert (přečetl psaní). Výborný muž, vyslyšel prosbu mou, a s jakou mírností, s jakým výrazem dobroty.

Lauretta. Až přijde z Belle-Garde, půjdeme oba k němu, a poděkujeme se.

Robert. Ano, drahá Lauretto, — oba — pan plukovník mi píše, že to již duchovnímu oznámil, a že po třetí hodině —

Lauretta. Po třetí hodině? Aj ty milý Bože — a můj oblek! — To nesmíme ani okamžiku ztratit — rychle, rychle tetičko!

Morazzi (se diví). Co to znamená?

Lauretta (udělá mu poklonu). Že se provdám, můj vážený pane pobočníku!

Morazzi (se diví). Že se — provdáte? — Nemožno! — Paní Bertrandová!

Bertrandová (v odchodu). Tak jest, pane pobočníku, tyto oba jsou zasnoubeni.

Lauretta (též v odchodu). A oba se poroučejí vaší vysoké protekci. — Roberte! Já se jen drobet přestrojím, a ty se pro mne zastav u mého ujce — a pak, pak — oh, pak jsem nevýslovně šťastna. (Odejde.)

8. Morazzi. Robert.

Robert (dá mu psaní). Zde čtěte, pane pobočníku.

Morazzi (čte). „Sergeantovi Robertovi! Dávám vám povolení k sňatku, o které jste mě žádal. Kdyby mne právě služba do Belle-Garde nevolala, byl bych vás do chrámu doprovodil. Pro tak správného muže, jako jste vy, nemůžeme dosti činiti, a byl bych si přál, vám důkaz mé úcty veřejně projeviti. Poněvadž ale této radosti dosáhnouti nemohu, požádal jsem pana pobočníka, aby mne zastoupil.“ (Živě.) Mám se státi Laurettiným družbou?

Robert. Kdyby byl pan plukovník o vaší lásce k Laurettě věděl, jistě by vám byl tak bolestného rozkazu neudělil. Pane pobočníku, vy jste mi prokázal velikou službu, i byl bych nevděčníkem, kdybych vašeho nynějšího stavu zneužíval. Protož zůstaňte doma a neprovázejte nás. — Omluvím vás u pana velitele, a přejmu všecko na sebe.

Morazzi. Děkuji vám. Musím se arci přemáhati, ale voják musí být ku každé oběti připraven — vykonám tedy rozkaz pana plukovníka! (Rána z děla. Morazzi se lekne, pro sebe.) Snad to není? (nahlas). Loď, jenž vešla do přístavu.

Robert (lhostejně). Bude to ona, jenž má přivésti Felixe. (Pro sebe.) Ten ubohý! Již je zde tak časně!

Morazzi (šel do zadu, aby lépe viděl na moře). Ne, to jest portugalský koráb. — Hleďte na jeho prapor!

Robert. Tím líp, alespoň se Felix déle u své rodiny pozdrží. Pane pobočníku, teď se zastavím u Lauretty; kde vás najdu? (Ani s místa se nehnul.)

Morazzi (ukazuje na místo, kde má býti Robert zastřelen). Tam!

Robert. Hned jsem opět zde. (Pozdraví ho a odejde.)

9. Morazzi (sám).

Morazzi. Laurettin manžel — on! a mne k tomu velitel ustanovil, abych jej — ha, oni se budou pásti na mém zoufalství! — Potom ale, až uhodí čtvrtá hodina — potom budu já plesati! (Hledí na moře.) Nic, pranic není viděti. Gustav držel slovo a zpurný Robert umře!

10. Důstojník (s dvanácti granátníky a bubeníkem. Granátníci se postaví v zadu.) Předešlí. Sans-Regret.

Morazzi. Přicházíte v pravý čas, pane důstojníku!

Důstojník. Však proti mé vůli, to vám přisahám. Kdybych měl s těmito hodnými muži pevnost dobývati, velmi rád bych to učinil, ale —

Morazzi. To jste již dokázal.

Důstojník. Lituji ubohého Roberta, a přál bych mu, aby se nalezl prostředek, jenž by ho zachránil.

Morazzi. Pan plukovník prokázal mu ještě tu milost, že se může před výkonem ortele se svou milenkou zasnoubiti. Očekávám zde oba, abych je do kostela provodil. Ach tu jsou.

11. Robert. Lauretta. Bertrandová.

Několik přítelkyň Laurettiných a několik Roberta provázejících neozbrojených vojáků. Pochod přijde z levé strany, žalost jest na všech viděti, jen Lauretta je plna blaženosti.

Důstojník (k vojákům, když pochod přichází). Pozor! vzdejte čest! (Stane se, on kloní kord.) Úctu před neštěstím.

Robert (obrácen k důstojníkovi). Pane důstojníku, jak jste laskav —

Lauretta. Jakže? I čestná stráž? Ne, takového pána, jako je pan plukovník, není věru na světě!

Morazzi (zticha k Robertovi). Ještě zde není — pochopujete jeho váhání? — Což kdyby se stal věrolomný?

Robert. Pane pobočníku, nehaňte mého přítele! A kdyby — nemáte zde mne?

Morazzi. Pak by jste ale byl k politování.

Robert. Ne já, ale ubohý Felix. — Já jdu nyní vstříc nejblaženějšímu okamžení svého života, neboť Lauretta stane se mou; až pak se vrátím, zaujmu opět místo, kteréž mně vykázaly čest a přátelství.

Morazzi. Nemáme času k maření, protož pojďme.

Robert (jde k Bertrandové, která jenom moci slze udrží). Proč jste tak smutná, drahá paní? Což jsem neřekl, že mám více než naději?

Morazzi (podá Laurettě ruku). Pojďte, krásná Lauretto!

Lauretta. Jak? pane pobočníku, vy by jste chtěl —

Morazzi (potichu k ní). Můžete z toho poznati, jak velice trpím.

Lauretta (v rozpaku — ohlédne se kolem, a zdá se poznati žal na všech obličejích). Ale Roberte, pověz mi, čím to jest, že mne nyní ouzkost pojímá? O pospěšme již raději do kaple, tam u oltáře stanu se tvou, pak se nemám již ničeho co báti.

Robert. Upokoj se, drahá Lauretto! Co tě může znepokojovati? Což nejsi u svého milence, svého manžela, u prostřed své rodiny, svých přátel?

Lauretta (ukazuje na Morazziho). Ale on, on!

Robert. On tě ztrácí, jest tedy nešťastný! (V tom vezme Morazzi Laurettu za ruku, která mu ji bezděky nechá. Robert podá ruku Bertrandové. Ostatní se sestoupí v řad. Na věži bijou tři hodiny.)

Morazzi (zastaví se a obrácen k Robertovi). Roberte, třetí hodina odbila.

Robert (k Morazzimu). Pro šťastného není žádných hodin. — Pojďte, přátelé, k mému štěstí! — (Celá řada se pohybuje ku kapli, zvony zavzní, pak, když se průvod v kapli ztrácí, utichnou. Napotom je slyšeti chrámovou hudbu na varhany, k jejížto konci začne důstojník mluviti.) K boku zbraň!

12. Důstojník. Sans-Regret. Vojáci.

Důstojník. Ubohý Roberte! Nyní přistupuje k oltáři, aby se spojil s dívkou svého srdce, a za několik okamžení — (hledí na zeď, kde má býti Robert zastřelen) přestane jeho srdce tlouci. A Lauretta? — Bože, jak nešťastné bude to ubohé stvoření. (Položí ruku na čelo a oči, pak hledí na hodiny.) Bože, jak ten čas utíká; zdá se mi, že jdou hodiny dnes rychleji, než kdy jindy, jenom aby již mohly nešťastnou hodinu Robertovi zvěstovat. (Přestávka, hledí opět na hodiny.) Hrozné okamžení se blíží, — povinnost mi rozkazuje, musím poslouchati. Nežli přijde, ať jsou aspoň přípravy, pro něj tak hrozné, dokončeny. Staň se! Pozor! (Vojáci se postaví v řad.) Nabij! (Vojáci nabíjí, ku konci zavzní zvoneček na věži, znamení to k požehnání.) Nyní ho kněz požehnává. Slast života a příprava k smrti v jednom okamžení.

13. Plavec (od břehu). Předešlí.

Důstojník (k plavci). Koho hledáte?

Plavec Pana pobočníka Morazziho.

Důstojník. Ten jest nyní zaneprázdněn, netrpí-li ale věc žádného odkladu, tedy —

Plavec. Přicházím jen dle jeho rozkazu povědít, že dala stráž u přístavu znamení, a že se žádná loď na moři nevynachází. Prosím, račte mu to vyřídit.

Důstojník. Vyřídím to.

Plavec. Děkuji srdečně, pane důstojníku. (Odejde.)

Důstojník (poslouchá. Zvonění přestalo.) Neslyším více zvuky zvonu. Obřad je ukončen.

14. Morazzi. Předešlí.

Morazzi (pro sebe). Dokonáno jest — Lauretta chotí Robertovou — nemohl jsem to déle vydržet. Býti svědkem štěstí svého soka, může-li býti většího trápení! A jak ho miluje! V něm pohřížena ani nepozorovala žalost, která se na tvářích všech přítomných jevila. Ach, on jest přece šťastnější než já. (Nahlas.) Pane poručíku! ..

Důstojník (předstoupí). Pane pobočníku!

Morazzi. Oznámilo se vám, že se věc o čtvrté vykoná.

Důstojník. To vím.

Morazzi. Jak udeří čtvrtá. Kdyby snad odsouzenec chtěl něco namítati, neposlouchejte ho.

Důstojník. Pane pobočníku, nemějte starosti. Muž, jako je Robert, neuvede ani lhavého slova, aby si několik hodin tohoto života vykoupil. Ručím za to, že se bude zde také tak chovati, jako před nepřítelem.

Morazzi. Možná, možná. Mějte se dobře, pane poručíku. Lituji vás pro bolestnou povinnost, kterouž musíte nyní vykonati, ano srdečně vás lituji. (Odchází ke kapli, hledí na hodiny, vytáhne své hodinky a řídí je po věžních hodinách.)

Důstojník. Zapoměl jsem mu udání plavcovo vyřídit. Kdožpak ale může na všecko mysliti. Neškodí však nic, beztoho na tom nic nezáleží.

15. Robert. Lauretta (z kostela). Předešlí.

Robert (velmi nepokojný). Nech mne, nech mne, Lauretto!

Lauretta (běží za ním). Roberte, proč se vzdaluješ? Proč se vyhýbáš mé blaženosti?

Robert. Již jsem řekl, že mě sem povinnost volá, a já tě prosil — abys s ostatními v chrámě zůstala.

Lauretta. Ani nevím, co to má býti. Všichni slzí. Když jsem chtěla za tebou, tu mne zdržovali, a ty sám zkřikl jsi: měj se dobře Lauretto, měj se dobře na věky!

Robert (velmi dojat). Lauretto, zapřisahám tě naší láskou — upokoj se, a jdi k své tetě do kaple. Modli se za mně za nás oba.

Lauretta (se ohlédne, uzří vojáky. a uchvácena myšlenkou). Velký Bože, — proč jsou zde ještě tito vojáci?

Robert. Tito vojáci? to nevím. — Co je ti, má drahá?

Lauretta (uchopí Roberta a táhne jej pryč). Pojď pryč, — pryč odtud! (Hledí na zad v pravo.) Znám toto místo! (Okazuje na díry od kulek.) Zde bývají odsouzení vojáci zastřeleni! O pryč, pryč!

Robert (pro sebe). Zmužilost mě opouští! O Bože, posilni mě!

Lauretta (ukazuje na vojáky). Hleď jen, oni již čekají na oběť, — o pojď, o pojď odtud!

Robert (v zoufalství). Nemohu!

Lauretta (vykřikne). Všemohoucí Bože! — čekají tedy na tebe?

Robert (silně). Ano, na mě!

Lauretta (jak zkamenělá). Na tebe? (Delší přestávka.)

Robert. Znáš moje provinění.

Lauretta. Vždyť jste byli dva.

Robert. Jenom jeden měl zemříti, a los rozhodl. — Štěstí přálo Felixovi —

Lauretta (jako ze sna probuzená, u velkém pohnutí). Ne, ne, pamatuji se — byla jsem při tom! ne, ne — Felixovi padlo míň — připadla mu smrt!

Robert. Jak můžeš jen myslit —

Lauretta. O hrozné, hrozné. Tebe obětovati — ne, ne, to se nesmí státi, poběhnu k veliteli — (chce odběhnout.)

Robert. Ustaň, Lauretto!

Lauretta. Já musím, nech mne, musím pryč —

Robert. Tak pak jen poslyš.

Lauretta. Já slyším jen ohlas tvé smrti.

Robert (padne před ní na kolena a chce ji zdržeti). Lauretto, zaklínám tě naší láskou — tvou nadějí na onen svět, nezlehčuj mého přítele!

Lauretta (se vyvine). Já jsem tvá žena, teď náležíš mně! (Odběhne.)

16. Robert. Důstojník. Sans-Regret. Vojáci.

Robert. Lauretto, co chceš počíti? — Ona neslyší. — Kam chce jíti? — Kdo jí uvěří v tomto stavu poloviční

šílenosti? — O Felixe, Felixe, jaká to muka jsi mně připravil! — A však nikoli, nenaříkám na tebe. — Ty ses nevrátil, pročež nejsi na živu — odešel jsi do hrobu přede mnou. Staniž se, také já chci pokojné svému osudu vstříc kráčeti. — Ona zde není, ubohá, a já cítím opět stálost přátelství, kterouž láska zničiti hrozila. — Manželce obětuji poslední okamžení života. (Vytáhne tobolku a píše.) Tyto řádky budou mým rozloučením, a dosvědčí, že můj poslední dech toliko jí náležel. (Když napsal, podá tobolku důstojníkovi.) Milý pane poručíku, neráčil by jste tuto tobolku mé manželce odevzdati když — (Hodiny bijou.)

Důstojník. Ano, můj milý Roberte.

Robert. V několika okamženích jsem připraven. (Jde k vojákům, pozdravuje je.) Přátelé, mějte se dobře, děkuju vám za vaši náklonnost a přízeň; dosvědčte dnes oboje — naposledy; miřte dobře (k Sans-Regretovi.) Ty jsi zde také, Sans-Regrete. — Pane poručíku, dovolte mi ještě několik slov. (Důstojník svoluje kynutím hlavou; Robert vede Sans-Regreta stranou.) Sans-Regrete, při poslední stráži byl jsem mrzutý, tys mi zhurta odpověděl a já tě dal na 24 hodin zavřít; hněváš se na mne?

Regret. Ani na to nemyslím.

Robert. Tu máš mou dýmku (vyndá ji z klobouku) na památku!

Regret. Velmi rád.

Robert. Ale za to — ty už víš. (Ukazuje kam má střelit.) Spolehám se na tebe.

Regret. Stane se, o to se nestarej.

Robert (k důstojníku). Kde máte ten nešťastný šátek na zavázání očí? (Důstojník ukáže, že žádný nemá.) Šlechetný muži, jak vám za to děkuji, an myslíte, že ho Robert nepotřebuje. A nyní, ku předu! (Jde na naznačené místo ke zdi, postaví se před vojáky, a jeho zraky padnou na kapli. Klekna modlí se vroucně.)

Důstojník. K modlení stav! (Bubeník dá troje znamení.)

Robert (rychle vstane, — pokojným hlasem). Nyní jsem připraven. — Přátelé, pochovejte mne s mým řádem. (K Sans-Regretovi na řád nad srdcem ukazuje.) Sans-Regrete, sem zasaď své oko. (Komanduje.) Pozor! Hotov!

Důstojník (komanduje). K ohni!

17. Felix. Předešlí.

Felix. (V tom okamžení vyvrhne vlna Felixe na břeh. On sebéře poslední sílu a volá.) Roberte! Ustaňte! Roberte!

Robert (hledí v tu stranu, zapomene se.) Felixe, Felixe!

Důstojník. Bože! — Felix! — Tak by to bylo pravda, co Lauretta vypravovala (Komanduje.) K boku zbraň! (Sans Regretu.) Desátníku, převezmete stráž — půjdu, abych to ohlásil veliteli. (Rychle odejde.)

Všickni (běží k Felixovi, zvednou ho a přinesou do předu. Jest ve mdlobách, zdá se býti mrtvým.)

Robert. Felixe! Můj drahý Felixe!

Felix (otevře oči, ohlíží se, pak uzří Roberta. Jeho síly se vrátí, v tomto okamžení, an se vztyčí, vrhne se do náručí Robertova). Roberte, drahý, věrný příteli! (Padne na kolena, modlí se.) O Bože! Veliký milosrdný Bože! Jak ti děkuji, žes mne zachoval, že jsem přišel v čas!

Robert. O můj příteli, já nikdy nepochyboval.

Felix. Ukrutná zráda mě zdržela. Ohavný Morazzi přísahal ti smrt. A mně zbýval jenom jediný prostředek. Vrhl jsem se do moře, abych až k druhému břehu připlaval, a Bůh mi dopřál síly! Ano, přátelé, obdivujte v tomto šlechetném muži hrdinskou sílu přátelství, jakožto nejkrásnější příklad věrnosti. Robert zaujal místo mé, a já mám býti usmrcen.

Robert. Milý bratře, neučinil jsi více, nežli já, abys mohl slibu dostáti?

Felix. Roberte! došel jsem opět své cti, objal jsem ženu a dítě, mohl jsem přítele zachovati — nyní rád umru.

18. Lauretta. Důstojník. Bertrandová a sprovoditelé ze svatby s jinými obyvateli z Port-Vendru vychází z kaple. Předešlí.

Lauretta (drží papír v ruce, šat a vlasy jsou v nepořádku, bez dechu). Roberte, jsi zachráněn, vykonání ortele nad tvým přítelem jest odloženo.

Důstojník. Ano, vy obrazové šlechetného přátelství! Nezahynete, ale budete žíti pro čest vlasti a člověčenstva. Náš jenerál je o všem zpraven, a dal právě pobočníka Morazziho zatknouti.

Lauretta. A píše prosbu o milost ku králi. On jest dobrotivý. Doví se, v čem jste pochybili, a milostivě vám odpustí. Velitel a důstojníci jsou pyšni, že mají ve svých řadách takové dva muže, jako jste vy. A já — Roberte, tím že jsem tak mnoho trpěla, jsi mi ještě dražším. O jak silná musí býti láska tvá, an tvoje přátelství zkoušku na smrt dodrželo.

Důstojník. Vzdejte čest!

Všickni (volají). Bůh vás žehnej! Sláva věrnému přátelství!

Felix a Robert (si padnou do náručí).

Lauretta (obejme, radostí plačíc, Roberta).

Všickni (vyjadřují cit a účastenství).

(Opona spadne.)

DĚDIČNÁ SMLOUVA.

Drama ve dvou odděleních. (Dle J. Vogla.)

Psáno roku 1832. — »Divadelní ochotník« z roku 1872.

ODDĚLENÍ I.

VRAŽDA O PŮLNOCI.

Předehra v 1 jednání.

OSOBY:

Jetřich ze Slatině, dědičný pán na Těchobuzi.
Zděnek, jeho bratr.
Sezima z Božetic, zemský sudí, obou přítel.
Ctibor, Těchobuzský hradní.
Jan, Těchobuzský lovec.

Děj v Čechách na dědičném hradu pánů Těchobuzských léta 1520.

Jednající osoby vesměs v černém oděvu.

Krátká gotická síň; na zad troje dvéře, mezi nimiž prostřední mnohem vyšší jsou a do dvou dílů se otvírají. Na nich jest viděti mnoho čarodějných a dvanáct zvířecích znamení. Mimo to jsou zde dvoje postranní dvéře, pravé z hradu, levé do ostatních komnat vedoucí. Na dvou skvostných stolech hoří voskové svíce, podle stolu bohaté židle.

1. **Sezima** a **Jan** přicházejí z levé strany. Jan nese světlo.

Jan. Zde ta síň jest, pane sudí —

Sezima. Zcela se dobře znám. (Na pravé dvéře v zadu ukazuje.) Tamto líhal starý pán. (Na levé dvéře.) Tamto čítával, a touto divně ozdobenou branou šlo se úzkým průchodem do hvězdářské věže.

Jan. Která tedy s onou šíjí rozbořena v prachu leží, tak že na dva kročeje ani z dveří vyjít nelze; jinak padesáte sáhů v černou propast slítnete.

Sezima. Pomním-li jen na tu hloubku, již mne závrať pojímá. Nepochybně každý přístup pevně zamezen?

Jan. Ba arci. Brána jest uzavřena, Ctibor má od ní klíč.

Sezima. Jak se to jen ale stalo, že se před třiceti lety od vladyky vystavená, jak se k víře podobalo, na věčnost zde upevněná věž teď bez třesení země aneb jiným násilím sama sebou zbořila?

Jan. Jak se to zde dělo, věru, kdybych snad měl život dáti, neuměl bych povědít. Že se to však mohlo státi, patrně teď vidíme; bohu se jen divíme, jak hněv jeho v okamžení co tu hříšno rozdrtí.

S e z i m a (s hrůzou). Myslíš tedy —

J a n. S dovolením, já jsem živ v tom domýšlení, aby člověk zdání svoje nepotápěl v tajné zdroje. A co věčně tmavou nocí boží moudrost zastíní, neodhrnuj vlastní mocí, pak tě bázeň neesvírá.

S e z i m a. Dobře tak, to slyším rád.

J a n. Nebožtík měl jiný řád, divné věci tropíval v této věži noci dnem, v planetách to sháníval, kde zde blaho naleznem. Cokoli však před se bral, spokojenost neokusil, ten plod zlatý nepoznal.

S e z i m a. Ubohý!

J a n. Tak bez řeči a smíchu, jak jej v rakvi zříte, byl živ po vše dlouhé časy. Dobře u něho bylo žít, a přec vstaly hrůzou vlasy, musel-li kdo k němu jít. Ctibor sám jen smělost měl, proto jej i také pán rád vždy vedle sebe míval, ač mně dříve hněviv býval. Že byl synu mladšímu oddán víc než staršímu, a že skoro vinou jeho trvající v bratřích zlost vzala zniku hlubokého.

S e z i m a. Hrubá věru necnost je, když se bratří nenávidí. Jak mile jsem tedy zvěděl, že již otec v pánu spí, k vám se dostavit jsem hleděl, zdali se mi nezdaří, bratry spojit v milování, když se otec k hrobu sklání.

J a n. To mi věřte, že náš pán, dědic Jetřich, bratru svému, náhradu tu nedostán.

S e z i m a. Kde pak Zdeněk ještě váhá? Blíží se již k pohřbu čas. Tuším půlnoc? (Jedenáct hodin bije.)

J a n (se lekne a počne se třást). Právě bije v hradní kapli jedenáct —

S e z i m a. Proč pak bledneš — co ti schází?

J a n. Nechte to jen, pane, být, až přestane zvonec znít, všecko přejde. — Bohu chvála — já jsem zdráv, pevný jak skála, ale toho zvonu zvuk strašlivě mne upomíná na pád věže, a ten hluk, co se děl tou hodinou, když se náhle stala rána, jak by praskla v pekle brána, až se stěny roztřesou, a strach hradem roznesou. Co to? Proč a jak a kde? Tak se volá tam a zde. Ctibor vypáčí hned bránu, zkřikne: „Pánbůh pomoz pánu, snad ho to tam zabilo.“ Já však rychle k ložnici — a co spatřím — tichý, zbledlý, jak jsme jej za živa zhledli, seděl raněn mrtvicí. Proto mne to popadá, když ta chvíle připadá.

S e z i m a. Přepodivno věru. Ví již Jetřich o příhodě?

J a n. Sotva že se dostavil, všecko jsem mu vypravil.

2. J e t ř i c h. P ř e d e š l í.

J e t ř i c h (od levé strany). Kde dlí Ctibor? Proč jen on stále se mi vyhýbá novému co pánu — proč? Přivítat mne nespěchá, co by jako hradní měl nejprvnější učinit.

J a n. Promiňte to, pane, starci; on se rmoutí náhlou smrtí otce vašeho.

J e t ř i c h. Zda možna? Že můj otec sešel, není, co jej trápí velice. Já že ale žiji, a že jsem dědic, vládce, jeho pán i Zdeňka, jeho miláčka, — proto zalézá teď liška bázní před lvem zdrážděným, vědouc, že se provinila. Zavolej ho!

J a n. Odpusťte mu, vzpomena, že u otce čtyřicet let věrně sloužil.

J e t ř i c h. Jako tygr vlku slouží, an dřív sám se v krvi plouží. Trestán buď však vrchovatě, že se bídník jedovatě mezi nás a otce vdral. Mžikem ať se ke mně staví, dnešek úřadu ho zbaví. Ty pak, věrný sluho můj, na mé tvrzi hradním sluj.

J a n. Bůh mne račiž uchránit, bych měl službu vyvolit, kterou jiný zastat může; to mi nedá požehnání, a já bych přec s radostí, bohu slouživ s důvěrností, chování své počestné bez předhůzky bolestné zachoval až do skonání. (Odejde.)

3. J e t ř i c h. S e z i m a.

S e z i m a. Ukroťte pak krutý hněv nad mužem již letitým —

J e t ř i c h. Dřív se neutiší krev, až co mi s ním začít zvím. To mě věřte, příteli, on byl vinen, že náš otec bratry od sebe rozloučil; Zdeňka do půlnočních krajin, do Švýcar mne vyloučil.

S e z i m a. Nemohu však pochopit, jak jste při té rozdílnosti jedním dnem z té vzdálenosti mohli se tu dostavit?

J e t ř i c h. Toto psaní mého otce, ač mi dílem také temné, vám snad temnost vysvětlí. (Vytáhne list a podá jej Sezimovi.) Čtrnácte dní tomu dnes, co jsem ten list obdržel. Bezpochyby Zdeňkovi také jeden poslán byl.

S e z i m a (čte). „O půlnoci mezi prvním a druhým dnem měsíce října léta páně tisícího pětistého dvacátého budu

pochován. Tímto psaním zvu tě ku pohřbu.“ — Mráz mé údy projímá.

Jetřich. Čtěte jenom dál!

Sezima (čte). „Budeš-li déle povrhovati rukou bohaté hraběnky Kostomlatské, kterou jsem ti za choť zvolil; setrváš-li ve své nesmyslné lásce k chudé švýcarce a nezmaříš-li sňatek mezi ní a tebou nehodný, zastihne tě kletba Hanuše.“

Jetřich (vezme list nazpět). Věru, to jest dobrotivý otec, který nechá synu vůli mezi nevěrou a kletbou. Hraběnku zde pojmouti — tak by kletba otcova byla chytře odvrácena, a mou novou skvostností slávou slovem zastoupena. Nesměla by ubohá předstírat mi špatnosti jako pánu mnohých hradů. Nesměla by ani tomu, co jí o čest připravil, před vším světem pohanil, co jí v horách ob dům k domu nechal chudou plakati, ba i se svým vlastním synem o kus chleba žebrati.

Sezima (s podivením). Je-li možno — syna máte?

Jetřich (nedbaje na něho, vždy ohnivěji). Ne, však ty jsi přetrpěla, ctnostná, věrná choti má; konec vzala bolest tvá! V panské k sňatku přípravě zapudím ti bledost s tváří při nádherné oslavě. Až jen milá budeš dlíti v loktech muže věrného, pak jest kletba zmařena, o níž pověře se zdá, že jest věčná k strachu, k hrůze. — Kdo mi odmlouvá, ten shání se jen po mé naději, ten mi krade v posmívání víru v boží smilování.

Sezima. Rád vám přeju onu víru na nebeské řízení; kdo by nebyl smýšlení, nechati vás s čákou v míru? Jen se hodným ukazujte, upřímně se k bratru mějte, povolným se prokažte, a oč poprosí, to dejte!

Jetřich (zprudka). Nikoli, to není nic; všech svých dluhů svévolných, jedenkrát stotisíc chce, abych mu dal z peněz mých —

Sezima. Dí se ale, že váš otec velký poklad zůstavil?

Jetřich. O tom nevím; všecky schránky nalezl jsem vyprázdněné —

Sezima. Mělo by se aspoň zkoumat, zdali snad tam ve věži skrytý poklad neleží, o němž jenom otec věděl.

Jetřich. Kéž to pravda! Ale ach, kdo by se proň opovážil, a v tu propast stoupit snažil, aby nepojal ho strach —

Sezima. Našla by se pomoc.

Jetřich. Tedy hned bych dílo počít chtěl, bych tu zpoustu uviděl.

Sezima. Ctibor chová klíč —

Jetřich. A právě přichází.

4. Ctibor. Předešlí.

Ctibor (přijde z levé strany). Po mne jste se, pane, ptal?

Jetřich. Já se neptám po tobě!

Ctibor (se zarazí). Jan mi aspoň povídal —

Jetřich. Že máš zůstat při sobě, zpomena, cos pánu svému povinnen.

Ctibor. Aj věřte, pane, že co strážce v tomto hradě —

Jetřich. Mlč a zůstaň při své radě, o tvé službě později. Teď ty dveře otevři.

Ctibor (se lekne). Otevřít mám?

Jetřich. Hni se, hni —

Ctibor. Pane!

Jetřich. Cože?

Ctibor. Nechte toho, před tou branou pozor mějte, za ní číhá smrt a pád; spíš ten průchod zazdít dejte, nežli abyste se snad —

Jetřich (úsměšně). Kdyby to šlo o Zdenka, nemohl bys víc se bát; máš snad strach, že v propasti mohu poklad nalézti! Právě proto, že se bojíš, toužení mé jenom dvojíš, nahlednouti v hrůzy ty. Otevři!

Ctibor (odhodlaně). Ne, nikoli!

Jetřich (hněvivě). Kdo se mi to protiví?

Sezima. Nechte to, až podruhé —

Jetřich (na nejvýš rozzloben). Otroku! Svou službu konej!

Ctibor (na kolena padne). Vyslyšte mou prosbu, pane, byste bránu zatarasil; neboť jak se krok z ní stane, nad propastí stojí se —

Jetřich (ztekem bez sebe). Do níž bych tě s chutí srazil, domácí ty starý pse! (Při tom Ctibora do prsou kopne; tento bolestně zkřiknuv, zkácí se.)

Sezima (Jetřicha zdržuje). Jetřichu, co činíte?

Jetřich. Sem dej klíče, zhurta, zhurta!

Ctibor (odvrátiv se, klíče mu podá).

Jetřich. Který z nich? Nu — dáš mi zprávu?

Ctibor (vzchopiv se, ukáže na velký klíč, pak počne zajíkavým a třesoucím se hlasem mluviti, v němž tajný vztek prozrazuje). Vy jste mne zde proti právu, mne — mne, jako psa jste kop, pohaněl, div nezabil; jdu však, bych se pomodlil, dříve než vás polkne hrob. (Chce odejít.)

Sezima (k Jetřichovi tajně). Promluvte pak lahodně!

Jetřich (hněv a přenáhlení přemáhá). Hradní, počkej!

Ctibor. Nechte mne —

Jetřich. Tady zůstaň, pojď sem blíž.

Ctibor (se vrací). Pane můj, co poroučíš?

Jetřich. Jestli ti čím ublíženo, má je na tom vinna krev, an se vzejme co prudký hněv, kde jen na vzdor pomyšlení —

Ctibor. Arci, když krev rozdrážděna, beránku hněv vlčí dá. — Ale váš měl právo vztek, vždyť jste pán, já pacholek.

Jetřich. Kdo mne ještě ponouká, když ho poctí milost má, ten je srdce zkaženého. (Pospíchá k prostředním dveřím a otevře je.)

Sezima. Nehleďte tam zvědavě!

Ctibor (pro sebe). Slítni tam jen po hlavě!

Jetřich (zatím otevřel — na obloze je měsíc v ouplňku, v zadu jest viděti vrchole kopců jasně osvícených). V jasné záři vidím hory, luka, háj a vesnici.

Ctibor (pro sebe). Zatemni se měsíci! Pohltí ho propasť černá!

Jetřich (ucho v hloubku nakloniv). Slyš tam dole skuhrání, jako by to známým hlasem bylo žalné volání: Kletbě mé se neposmívej! (Rozvine otcův list.) Ne, můj otče, věrný syn nemá v posměchu tvůj čin. (List roztrhne.) Tu však nelze kletbu dáti, protož ji rač nazpět bráti. (Měsíc se zastře mrakem, vítr začíná skučeti.) Otče, vezmi kletbu zpátky! (Při tom hodí roztrhnuté psaní dolů. Jako ducha hlas zvolá to z hloubky: Běda!! Měsíc se zatemní, bouře se ozve. Jetřich potácí se ku předu, dveře se samy od sebe zavrou, náhle vše utichne.)

Jetřich. Co to bylo? Nezněl hlas jako „běda!“ z hlubiny? Nezbledly též nebes tváře, neuhasla jasná záře? (Zmuží se.) Blázne vidíš duchy zas, kde jen pouhý vítr skučel, když tam skalinami fučel; aneb snad to proto znělo, že by v hloubi ležet mělo zlato tajně schované? A že nad ní otcův duch jako strážce bloudívá? (Zhurta k Ctiborovi.) Mluv však slovo pravdivé, co se o pokladech soudí, které otec zachoval?

Ctibor (upřeným okem pod sebe hledí). „Běda tí!“ duch zvolal, an tu ještě pro hřích bloudí —

Jetřich. Proč se z cesty uhýbáš, kterou z mého ptaní znáš?

Ctibor (na žádného se nepodívaje, hlasem temným jako sám k sobě). Poklad největší snad leží s onou věží pochován. Jiný nalezne as pán v otcovské tu ložnici u postele k levici, kde se na zdi malba ztáčí, smáčknutím se otvírá, uvnitř ale v truhlici bohatství se uhlídá. Dvakráte stotisíc zlatých jest tam v měšcích postaveno. S pečlivostí shromážděno, by se zaplatily dluhy synů —

Jetřich. Tak? A kterého? Já jsem smlouvou dědičnou pánem jmění otcovského. Proč se ale mám s tebou o milánka hádati? Chceš-li se ho zastati, můžeš ho vzít z hradu s sebou! Pravdivá-li zpráva ta, vděčnost má ti vyhoví, od zejtřka však vůle má tebe z hradu vypoví — (K Sezimovi.) Pojďte se mnou, příteli. (Vezme svíci se stolu a jde do ložnice.)

Sezima (tajným spěchem k Ctiborovi). Nic se neboj, mne nech jednat. (Odejde.)

5. Ctibor sám.

Ctibor. (dívá se po chvíli za ním, pak trpce se směje). Ha ha ha! Zda-li možná? Arci, co pak s prašivcem?! Toho z domu vyženem. Ať i schřadne lítostí, na tom dost, že z milosti vzteklým být ho nehlásíme, útrpně ho vyživíme, a že místo rány v čelo milosrdným kopnutím z brlohy jej vystrčíme. — Panáčku, jen pozor dej, — dříve, než se pánem staneš, s pěstounem se porovnej. (Chce v pravo odejít.)

6. Zděnek. Předešlý.

Ctibor. Buďte vítán, pane, rcete pánem být neb sloužit chcete?

Zděnek. Co to ptaní znamená a tvé rozpálené líce?

Ctibor. V očích mých jest řeči má, jiné netřeba tu více. Bratr váš mne pošlapal, z hradu jíti rozkázal, ba i — ale nechte toho, mně již po něm nic víc není. Vy se teď jen připravte k stejnému snad pohanění —

Zděnek. Pozbyls rozumu?

Ctibor. Možnotě!

Zděnek. Jak? Můj bratr?

Ctibor. Dychtí po té jistotě, aby sám zde panoval, a kdo by se zpěčoval? Kšaft tu není, v němž by snad vám byl odkázaný hrad; když pak jsem mu otce přání o pokladě vyjevil, tu se vztekem rozpálil, nechtě míti o vás znání.

Z d ě n e k. Může-li kdo mezi lidem bratra takto nenávidět?

C t i b o r. Pomstu za mstu, za hněv vztek tomu, kdo mne nenávidí; hanbu nepřetrpí rek, ani při ní slzu cedí. Mějte tedy zmužilost, bolest svou si představiti.

Z d ě n e k. Mám co rytíř ohně dost, v krvi se i ochladiti. Protož meč tu rozhodne na vzdor hněvu bratrova, kdo z nás mrtev zůstane.

C t i b o r. Ne tak, ujměte se mne, — cokoli před se vezmu, dejte mi až do skonání v hradu jisté přebývání, a co vám by patřilo, dáti se však nechtělo, bez vraždění dosáhnete, s ženou, dítkem užijete, — jen mi slibte ochranu.

Z d ě n e k (podá mu ruku). Jist buď, že tě zastanu, rci jen —

C t i b o r. Ticho, již jsou zde! Co vám k spáse, brzo zvíte, jen ať vy pak také ctíte, co jsem pro vás učinil.

7. **J e t ř i c h. S e z i m a. P ř e d e š l í.**

J e t ř i c h (měšec plný peněz v ruce k Ctiborovi pospíchá.) Ctibore — (Bratra uviděv zarazí se.) Jak, Zděnek zde? (S nucenou srdečností.) Buď mi vítán v hradě!

S e z i m a (Zděnka obejme). Srdečně mi vítán buďte.

J e t ř i c h (k Ctiborovi). Křivda se mnou tobě stala, dlužníkem však nechci být; vezmi to, i víc máš mít. Jen můj čin, jímž jsi rozhněván, nebuď déle jmenován. (Mezi tím mu měšec do ruky vnutil a obrátí se nyní k Sezimovi.)

C t i b o r (oběma rukama zlato popadá, zlostně). Krev, ne zlato!

J e t ř i c h (se obrátí). Řekls něco?

C t i b o r (odhodlaně). Inu, pane, ač se vám, tuším, jenom psem být zdám, jsemtě přece věrný pes. Věrnost ale nezískáte, když jen za ní zlato dáte. Musíte psu lichotit, má-li se k vám věrně mít. (Hlasem dál a dále až k hrůznému výrazu povýšeným.) Pročež také jako pes vaším darem povrhám. (K prostředním dveřím pospíší, spěšně je otevře a měšec do hlubiny vrhne.) Tu jej vrhnu do propasti, sám se na žebrotu dám. Ústa moje zpráhněte, údy žalem svadněte, krev se rozplyň po dolinách, tělo roztluč na skalinách, i má duše přijdi v zmar, přijmu-li kdy od vás dar! (Pravou stranou odkvapí.)

J e t ř i c h (vytasí meč a za Ctiborem spěchá). Ničemníku proklatý!

Z d ě n e k (s obnaženým mečem mu do cesty vstoupí). Ustaň, sic tě proteknu!

J e t ř i c h. Zděnku, ty se osmělueš — hněvu vstříc se postavuješ?

Z d ě n e k. Já ho pod ochranu vzal!

S e z i m a (mezi ně vstoupí). Bratři, kam to s vámi dojde? Mám snad místo smíření patřit, kdo zde v krvi pojde?

Z d ě n e k. Se zlým nechci v míru býti, statně musím obájiti, jemuž jsem se zavázal. Raději bych život dal, než bych sluhu opustil, kterého jsi zhanobil, že co mně tu náleží, zastal proti loupeži —

J e t ř i c h (vztekle). Loupeži? Ha — slovo to, bratrovrahem řeknuto! — Stav se! —

S e z i m a (ho zdržuje). Jetřichu!

Z d ě n e k (s mečem napřaženým). Jen pojď!

S e z i m a. Zděnku — bratře!

J e t ř i c h (z prostředka ho vyháněje). Pryč mi z cesty, abych zlostí zaslepen —

S e z i m a (zase mezi ně se vrhne). Dychtíte-li po vraždě, tedy má ať teče krev! Mne svým mečem protekněte, svého hosta probodněte, jenom uhaste svůj hněv. (Přestávka; bratři stojí s odvrácenou tváří a sklopeným mečem. Z dálky jest slyšeti smutné vyzvánění, kterým se všickni patrně pohnou.)

S e z i m a. Slyšte, bratři, z hrobky zvony smutným zvukem volají k pohřbu otce vašeho! Proč se bratři hněvají? Může slavnost taková v nenávisti být a smíchu? Kdo chce ale bratrem slouti, pravým, ctnostným býti dítětem, nesmí více mečem hnouti, musí se spíš nad otcem spojit s bratrem s lítosti k obapolné žalosti. (Bratři na sebe pohlednou, šlechetný cit vznikne v jejich prsou, že až hbitě meč do pochvy zarazí a do náručí si padnou.)

S e z i m a (s výrazem největší radosti). Díky tobě, mocný pane, skončena jest bratrů zlost, nechať jejich společnost pohromy zas nedostane.

J e t ř i c h (k bratrovi). Vezmi půlku mého jmění, s chotí u mne přebývej, bratrsky se ke mně měj.

Z d ě n e k. Jazyk můj jest ohromený, — v duši pakli nelze číst, před tebou jsem zahanbený, jehož smrt jsem často přál, aniž jsem tě dobře znal.

S e z i m a (oba dva obejme). Nyní pojďme, bychom vzdali tomu poctu poslední, kterého jste otcem zvali. Jeho tvář se vyjasní, laskavě duch na vás shledne, vám své požehnání sešle, an jste

bez hněvu a zlosti nad rakví si ruce dali, přátelství si přísahali. (S oběma v levo odchází.)

J e t ř i c h (pohledna na prostřední dveře ustrašen vzkřikne).

S e z i m a a **Z d ě n e k** (s hrůzou). Co jest ti?

J e t ř i c h (tiše ale určitě). Jděte jen, popřejte mi okamžení o samotě zůstati. Srdce dojde ulehčení, nebude víc pukati.

S e z i m a. Doba ku pohřbu se blíží, půlnoc mžikem uhodí —

Z d ě n e k. Pověz, bratře, co tě tíží?

J e t ř i c h. To se pro tě nehodí. Nechte tedy všeho ptaní. Určitý než vyjde čas, spatříme se v hrobce zas.

Z d ě n e k. Modli se, bůh vyslyš tě. (Odejdou.)

8. **J e t ř i c h** sám.

J e t ř i c h. Amen nesmím dříve říci, dokud duch mi nepřináší, an se nad propastí vznáší, odlevu, a kletbu svou neodvolá nade mnou.. (Vezme svícen se stolu a zraky k nebi obrátí.) Věčný bože, milostivě vzhledni na mne nábožného, an se k tobě lítostivě vracím bez úmyslu zlého. (Jde k prostředním dveřím, otevře je, vítr mu shasne svíčku, tak že celé divadlo až ke dveřím se zatmí. Otevřenou branou jest viděti měsíc, zprva jasný, až posléz jako krví se zardí. Při tom jest slyšeti šumot bouře a skučení vichru. **J e t ř i c h** postaví svícen na zem.) Divoce se bouře vzteká tmavým borem v údolí, ty však slyšíš také brouka, když blesk hromem zápolí. Slyš o tedy, slyš i mne, promiň, v čem jsem svévolně se proti otci provinil; kletbu, níž mne obtížil, sejmi ze mne a z mé ženy. Za vinu pak synovou rač mi lásku připočísti bratru proukázanou. Slyš mou prosbu, slyš mé lkání, uděl mi své smilování, lítostného hříšníka nezatrať co vinníka! (Nad propastí na kolena padne, tváří k ní obrácen. Ticho. Zvon bije dvanáct. Posledním udeřením vystoupí z pravé strany Ctibor, hořící kahanec v ruce nesa.)

9. **C t i b o r. P ř e d e š l ý.**

C t i b o r (vystoupí, pozorně poslouchá a kolem se ohlíží). Zdálo se mi, že hc slyším, an sám sebou rozmlouvá. Ha. — kdo to klečí nad strašlivou hlubinou? On snad?

J e t ř i c h (se modlí). Bože, posilň duši mou, ať nezoufá!

C t i b o r. On jest to! Za vlasy mně to tam táhne, bych ho z prahu do propasti — (Trhne sebou.) Když se modlí? (Odhodlaně.) Blaze jemu, nepoletí do pekla. (Hřmotně lampu na stůl postaví.)

J e t ř i c h (uslyší hřmot, na polo se ohlédne, a skoro s leknutím zvolá). Ctibore, mluv, co tu děláš o půl noční hodinu?

C t i b o r (se rozkřikne, vztekle naň běží). Neptej se psa prašivého, z cesty jdi, pryč! Dolů — tak! (Nežli se Jetřich vzchopiti mohl, strčí ním do propasti, do níž tento, pronikavě vzkřiknuv, slítne).

C t i b o r (třesoucíma se nohama ku předu se potácí). Pro bůh, co jsem učinil? (Hlas z hlubiny, volající „běda") Běda, vrahu, běda, běda! (Popadna lampu odkvapí; blesk a hrom.)

(Opona spadne).

ODDĚLENÍ II.

ZLÉ SVĚDOMÍ.

Drama ve 4 jednáních.

OSOBY:

Lidmila, ovdovělá choť Zděnkova.
Břeněk, její syn.
Jitka, její dcera.
Sezima z Božetic, zemský sudí.
Anežka, jeho dcera.
Ctibor, hradní.
Vít, jeho schovanec.
Jan, polesný.

Děj na hradě Těchobuzském a v jeho okolí o dvacet let později. Válečníci v oděvu barvy rozličné; Ctibor v šatu z prvního oddělení, šedivý.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Polní krajina, v levo na zad na výšině hrad Těchobuzský, zvláště onen díl, o jehožto zboření řeč byla; viděti jest onu bránu, jejížto otvor velikým kamenem zazděn jest, před ním ještě kus šije visí, větším dílem zároveň s věží sbořené. S obou stran podle brány nalezají se okna z ložnice a z knihovny. Více na zad vykukují za kamenným zábradlím stromy hradní zahrady. V předu v levo dům polesného, v pravo drnové sedátko. Slunce zapadá, po obloze červánky, ku konci tohoto jednání po celé dědině soumrak.

1. Vít stojí na sedátku a letorostě splétá; po malé chvilce harfu přinese a k loubí jí postaví, na své dílo pohlížeje radostně:

Tobě dávám, lásko svatá, toto loubí k svěcení, jsoutě husté letorostě věrnosti mé znamení. Když své hebké údy složí dívka moje v měkký mech, ať se vrcholek váš třese, s lupeny se chládek snese, v její klín váš vonný dech! Ah, tam kráčí, tamto jde! Zpěvy lesní, co jste pěli, ač jste krásu jako zde jinde ještě neviděli, v plesu písně z hrdla lejte, chvalozpěvy hlučně pějte; kdy se myslíc přiblíží, ať se váš zpěv nestíší. Promluví-li, umlkněte, zazpívá-li, poslechněte, nebo vy neznáte kouzelný onen zpěv, když se rozplamenní krev, o lásce pak srdce lká. píseň její nejlíp zná. (Schová se za loubí.)

2. Jitka z levé strany. Později Vít.

Jitka (z levé strany). Víte! Jak on spěchá dále, zrakům mým se vyhýbá? Počkej, hlavo svévolná. Láska přikouzlí tě zpátky. (Pospíší k harfě.) Jen až zavzní píseň moje, dostihne tu srdce tvoje, ta tě jistě přivolá! (Posadí se a počne hráti; Vít s lovčí trubkou v ruce v pozadí se okáže, radost jeví a zase zmizí; zpívá:)

Co vede lovce k hustině,
kde vlk a medvěd líhá?
Čím zmuží se, že v pustině
i dravci v ránu pobíhá?
To láska poroučí,
ta síle naučí.
A z lásky z domova i táhne,
Neb láska po hrdinství práhne.

Vít (přizvukuje na trubku při druhé a třetí sloce).

Jitka. Co vede reka do boje
a v kruté potýkání,
kde zhouba chvátá do boje,
a smrt se po svých shání.
To láska poroučí atd.

(Troubení Vítovo se jí líbí a ohnivě zase počne:)

Co vábí srdce chudobné,
že k slečně s láskou spěchá?
Co ohnivě ním k boji hne,
nechť umře nebo dýchá?
Jen láska sílu dá,
že s láskou spolek má,
a zmužilost ho štěstím spojí,
a věrností se upokojí.

(Po skončeném zpěvu padne jí z loubí věnec na hlavu, ulekmuta vyskočí, a věnec s hlavy sejme).

Co to? Jest to mámení — něco na vlasech mi leží? Z květin krásně spletený, růže tu, zde zvonky běží.

Vít (přikvapí a ohnivě počne). Kdybych ze všech světa dílů korun královských měl sílu ze zlata se lesknoucích, jakéž Otava k nám vodí, drahokamením se skvoucích, co se v cizích horách rodí, bych měl moc k té koruně, vám jen bych jí, slečno dal! Jitku vidět na trůně, celý svět by zaplesal! Já pak před ní ozdobenou divem diel bych na kolenou. (Poklekne před ní.)

Jitka (své zalíbení milostným žertem zakrývajíc). Nevědouc, že básníváte, právě teď bych myslela, dobrý vtip že k bajce máte, an si jako zpěvně s králem, s korunou co s pouhým málem, s trůnem jako s veršem hráte. (Odepne s kader pásku a podá mu jí.) Vezmi pásku, — za odměnu nikoli, neb tuto cenu nevkládá v ní mysl má. Proto jenom budiž tvá, že se věrně k lásce znám, a že, jak jsem přísahala, tomu ruku k sňatku dám, komu jsem již srdce dala, než mne k oltáři veď sám. (Skloní se do jeho náručí.)

Vít (rychle se zvedne a děvu obejme). Vás buď získám tímto darem, aneb se stane mým zmarem.

3. Lidmila. Předešlí.

Lidmila (zarazí se, jak obejmutí milujících spatří). Jitko! děvče!

Jitka (překvapena). Matko má!

Vít (také od Jitky odstoupiv). Ha!

Lidmila (mezi oběma stojí). Zda možna, co tu zřít? Sluha smí ti v loktech dlít!

Jitka (pevně a odhodlaně). Váš i můj to ochrance, jehož zvolím za manžele.

Lidmila (hněvivě). Dcero!

Vít. Zlobí vás to, vzácná paní, co zde slečna pevně dí; až se všecko vypoví, nezanevřete víc na ní. Vězte tedy, před týhodnem, když se plavba po jezeru s hrůzou, želem skončila, když mi bůh tu milost dal, že jsem hloubkou bez ustání za vámi se šťastně hnal, a z vln vynes s namáháním, tu jsem prosbu plamennou z nejvroucnější duše vyslal k mocnému tam nade mnou, aby posilu mi seslal; zavázav se, že když zvedu, v co se mužně odvážím, slečnin obraz budu ctít; a když přijde blahý čas, že si pro choť přijdu zas, bude jméno mé co vaše ctěno, já, co syn váš, rytířem. (Okáže pásku.) Vizte pásku, za odměnu od slečny mi podanou na důkaz své věrné lásky. Ať umru raději, — nežli na chvilku ji se zbyl — aneb nevěrným bych byl. I kdy musím ze světa jít, bude láska s duší žít. (V pravo odejde.)

Lidmila. Což tu země okouzlena? Či lze očekávat divy?

Jitka. Není v Čechách otevřena cesta jistá, když jest jinoch po slávě a jmění chtivý?

Lidmila. Zdali pak i bratr jemu, v okolí jsa mocný pán, někdy svolí —

Jitka. Právě k němu má svou prosbou býti slán, by mu cestu k cti a slávě, po níž sám se čestně bral, bratrsky teď okázal.

Lidmila. Alespoň to zanechme, abych dobu vyvolila, a mu zprávu tu sdělila.

Jitka. O v to svolím srdečně; jest-li vy nám chcete přáti, nebudem se bratra báti.

4. Jan. Sezima. Břeněk vede Anežku. Předešlí.

Sezima. Vzácná paní, milo-li vám, zbohatneme oba dva, vy mou dcerou nevěstou, já pak vaším statným synem.

Lidmila. Pro radosti mateřské není srdce nikdy skromné. (Anežku obejme.) Jako dceru vítám vás!

Anežka. Máti má!

Jitka (obejme Anežku). Má Anežko!

Anežka. Drahá, milovaná sestro, šťastnou jsem tu mezi vámi —

Břeněk. Šťastni jsme i tebou my!

Sezima. Po přečtení kšaftu hned zýtra vás tu zasnoubím, pak i svatbu vystrojíme. (K Lidmile.) Arci, jestli svolíte —

Lidmila. Co si jenom zlíbíte, k tomu svolím, jenom nechte, abych, kšaft když otevřete zemřelého manžela, přítomna být nesměla.

Sezima. Té bolesti vyhnouti se nesmíte, než — vzácná paní, račte jen, co srdce žádá, lkejte, plačte, smutněte; — i já rád naň vzpomínám, a když zde se ohlídám, v rozmanitém položení smutný příběh v mysli mám. (K Janovi, na hrad ukazuje.) Jsou to nešťastné ty dveře?

Jan. Které Ctibor po skutku spěšně zazdít poručil —

Břeněk (ohnivě). To ti, Jene, špatně sluší, starce věkem sešlého nařknouti, že jeho duši tíží vražda pána svého, byť by to i jedním slovem.

Jan (do řeči mu vpadne). Toho rač mne chránit bůh, žalostně jen zpomínám, že ty dvéře nešťastné dříve zazdít nenechal.

Sezima. Přece ale na příhodě celé leží hrůzná tma. Ctibor byl jen v podezření. Před tím se naň obořil, a hned od té doby byl jiného již chování; protož běžím po té zprávě do světnice k hradnímu. Dveře byly otevřené, stěny lampou osvětlené. V loži ale hradní spal, — spal tak tvrdě, jak by více ani nechtěl probudit se. Zahanben tu před ním stojím, mysle: Kdo tak může spáti, toho nelze vrahem zváti. — Pak jsme byly toho zdání, že snad Jetřich z nenadání z dveří padl v hlubinu.

Břeněk. Že se to tak jistě stalo, i můj otec věříval.

Sezima. Tenkrát se to nepřiznal, obávalť se Ctibora, nechtě s ním víc mluviti. Ač byl dědic jediný, opustil přec tento hrad, kde schudoběl a zbohat.

Lidmila. Věčnou bolest v srdci maje, lítostné i pomnění, varoval se toho kraje v slibu, který učinil; celý život smuten byl.

Sezima. Zadržen jsa povinností, též i velkou vzdáleností jeho hradu od mého, nemohl jsem navštíviti přítele; a pak se zdálo, že se přede mnou sám chrání, neb se na mé časté psaní odpovědi nedostalo. Když mně ale před svou

smrti dědice své poručil, a mne k úplnému vyplnění poslední své vůle zvolil, to mi zřejmý důkaz dalo, přátelství že vytrvalo.

Břeněk. Díka jemu, nebo nyní Anežku mi přivádí, a mne láskou blaženého v dědictví mé uvádí.

Sezima (důrazně). Jsou-li Těchobuzi vaše, aneb —

Břeněk (zaražen). Zdá se vám snad, že —

Sezima (jej upokojit chce). Zítra po přečtení kšaftu o tom více!

Břeněk. Což pak nejsem po otci syn jediný?

Sezima. Jistotně!

Břeněk. A nebyl otec dědičný pán v okolí?

Sezima. Byl ním; nechme toho však, nechtěl jsem vás polekat, zmíniv se jen o možnostech —

Lidmila. Milý pane, mýlíte se —

Břeněk (ohnivě). Nevěda, že jediný, co by k dědictví měl právo, Aleš totiž, strýčkův syn, tenkrát již i s matkou svou ve švýcarské zemi zemřel, když zde skonal otec Jetřich.

Sezima (hbitě). Jak vám přišla ta zpráva?

Lidmila. Poslem, kterého byl manžel schválně vyslal do Švýcar.

Sezima. Nebyl Ctibor oným poslem?

Lidmila. Nebyl, pane sudí; přítel věrný mého manžela.

Sezima. Zdá se mi však, že jsem slyšel, jak si Ctibor po svém pádu na dalekou cestu vyšel?

Jan (s rostoucí srdečností). Jestli pane dovolíte, to ode mne snad zvíte. Ctibor, péčí o své zdraví maje, an se leknutím byl rozstonal, jel do Polska pro bratrova synáčka, který časně osiřel. Vítek to byl, útlé dítko, jen tři leta staré as. To přivezl sebou zas, vychoval je k potěšení svému, tak že podoben ani k sprosťákovi není, na koni se dobře zná, a co nejlepšímu střelci, ba i výbornému pěvci ráda se mu chvála dá; a že dobře plavat umí — pán bůh nám tu milost dal, před týhodnem dokázal.

Sezima. Co mi Břeněk o jinochu povídal, to chvále tvé, statný Jene, prospívá. (K Lidmile.) To jste jeho dlužnicí, paní vzácná, — vy i slečna.

Lidmila. Arci že; však nevíme, jak mu to kdy splatíme.

Sezima. Kdo pak by se rozmýšlel? Hrdinský byl onen čin, a můj zeť, váš statný syn, soudí-li tak jako já, hrdinsky se odmění, a na den svůj svatební rytířem ho udělá!

Jitka (nemohouc se udržeti, slzíc roníc Sezimu za ruku uchopí, k ústům a ňadrům ji přitiskne a do náručí Lidmile klesne).

Lidmila. Jitko!

Jitka (se zpamatuje, k Sezimovi). Budiž omluvena moje vděčnost nekonečná. (Odkvapí.)

Sezima (jako by tajemství byl pozoroval). O ty milé, vděčné děvče! Proč pak ale utíká?

Lidmila (jsouc na rozpacích všemožně se přemáhá). Nejspíš aby dříve v hradě byla a se podívala, zdali se tam pro hosti večeře dle hodnosti a dle zásluh připravuje, neb se noc již přibližuje.

Sezima. Děkuju. Vy Břeňku, jděte s matkou napřed jen. (Na Jana ukáže.) Já si zatím zamluvím honbu na zýtřejší den! (K ostatním.) Vy pak číše naplňte, a než k jídlu zavoláte, připíjet mne uhlídáte. (Břeněk odvede Ludmilu a Anežku.)

Sezima (po malé přestávce). Jene, jestli pak ti známo, co mne tady zdržuje?

Jan. Nu — snad lov —

Sezima (hbitě a přísně). Lov po činech, které věčná kletba tíží, ač jen temnost na ní leží.

Jan. Nerozumím, pane sudí.

Sezima. Jak zde Jetřich život skončil, zhynul-li též jeho syn, zda, co mému dítěti má se dostat k oběti, pravé jest, — to zvědět musím, nežli pokoj duše zkusím.

Jan. Ach, tu hrůzyplnou noc neosvítí lidská moc.

Sezima. Jediného tu jen máš, který může světlo dáti, a se k čisté pravdě znáti, — a to jestiť hradní váš.

Jan. Ctibor?

Sezima. On!

Jan. Ach, drahý pane! Nechte starce sesláblého. Hluboké má brázdy v tváři, celý na smrt ubledlý. Na nohou pak zetlelých sotva že mu lze víc státi, a když po schodech tu jdou, chraplivě se prsa dmou. — K tomu ještě černý šat, který na sobě měl dobu, když jsme nesli pána k hrobu, nesloživ jej dosavád. Spatříte-li takto muže šedivého klopýtati, bolným hlasem žalovati: „Ach, proč mi smrt nepomůže!“ tu vám želem srdce puká. Bohu věc tu zanechejte; věřte, on nám vy-

světlí, co šlechetnému činu prospěje, on svou pomstu věčně stíhá, k hříšnému kdo spolku vbíhá, a — to s hrůzou povídám, zde ho msta již zastihla.

Sezima. Zastihla? — A jak to?

Jan. Vězte! O půl noci při měsíčku musí v hradě chodit duch. Bude to snad rytíř Jetřich. Já sám jsem ho kolikrát od hradního z ložnice viděl v onu síň se brát. Slyšel jsem, jak skučel tak strašlivě a hlasitě, že mi hrůzou vlasy stály, údy mrazem drkotaly. Druhý den, když na to z rána spatřila se ona brána — celá, jak tu zazděna, byla krví zbrocena.

Sezima (rychle). Krví pravíš — na zdi krev?

Jan. Arci, pane. Dlouhé pruhy, jako z prstů odřených, jak to po zdi škrabalo. — Mně to pokoj nedalo, až jsem se sem vystěhoval.

Sezima (stranou u velikém pohnutí, zrakem k nebi pozdviženým). Věčný! Má dle vůle tvé z krve na zdi vylité přijít vrah snad na jevo?

Jan. Pane!

Sezima (hbitě se k němu obrátí). Jene, mluv, máš sílu, se mnou činu hříšnému hustou roušku strhnouti?

Jan. Co pak chcete počnouti?

Sezima. Toho ducha s krví hříšnou zažehnat neb pochytit.

Jan. Milý pane, tuto smělost račte z mysle vypustit —

Sezima. Nezoufej, — co začínáme, jistě nebe požehná. Zkoumati, kde hříchů roj s potvorou se pouštět v boj, po pravdě se sháněti pro rytíře spíš se hodí, nežli půtka pro statek. Protož také jako rek čestný boj zde nastoupím, ty pak panošem mým buď. (Odchází.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Krátká gotická síň bez prostředních dveří, po levé a pravé straně jsou vchody. Napřed v levo hoří svíčky jako v prvním oddělení.

1. Ctibor u velikém rozčilení.

Teď to vidím, že jsem zrazen, že jsem ztracen — slyš, tu jde — jde snad, by mne k soudu vlekl, do mučírny uvrhnul — ne, ne — všude ticho — blázne, ať i jelen postřelený krvácejíc utíká, přece lovci neuprchne! (Vrhne sebou na židlici.) Co zde hledá Sezima, jehož se tak lekám, bojím po vůkolí celé země jako sebe samého. Vždyť mi bylo, jak by zrakem chtěl mi prsa rozpoltit a mé s kletbou potýkání a své o hříchu mém zdání z každé žíly vykouzlit? (Zvolna se vzchopí.) Proto tedy dvacet let potajmu mne trápívalo, co se smrti podobalo. Proto jsem až k hrobu zbled, jako kat se z tuha mučil, ba i dítě pěstoval, ač mne otec z hradu hnal? Proto jsem vše trpěl, činil, zapravit chtě, co jsem zvinil. A teď má mne stihnout maně pomsta, a k své věčné haně mám svou lebku šedivou, na popravu klásti krvavou — Ha, že bych měl — i? Měl bych? Jedovatý hade, chceš snad, abych spáchal nový hřích, novou vraždu? Křič si ano! Já dím: ne! a tenkrát zas opáčí to s nebe hlas! Budiž raděj, zachraň Bože! v popravišti moje lože. (Chce odejít.)

2. Vít z prvních dveří. Předešlý.

Vít (se zarazí). Otče, nepůjdeš dnes spát? Jedenáct již dávno bilo — proč se na mne díváš, jak by ptaní pečlivého syna byla hrůzná, hříšná vina? (Dobromyslně.) Rci mi, co tu ještě děláš o půl noční hodině?

Ctibor (vzkřikne). Ha!

Vít (se lekne). Co jest ti?

Ctibor. Tak se ptáš? Mluv, jsi v spolku ďábelském?

Vít (se hrozí). Nebesa, jsi bez smyslů?

Ctibor (hlasem temným nezvučným). Ctibore, mluv, co tu děláš o půlnoční hodině — (Náhle se jej zmocní vztek.) Víš již o té novině? Kdo ti oznámil ta slova, nimiž ty, ty jedině těžkou kletbu budíš znova?

Vít (poněkud s úzkostí). Otče, já ti nerozumím; strach mne jímá —

Ctibor (rychle). Oč?

Vít. Ach, odpusť, strach mne pojal o tvou hlavu —

Ctibor (kvapně, s rostoucím vztekem). Tedy víš, jak smýšlejí? Co se vůbec o mne dí? Že se starý zločinec před soudem a trestem třese, až se katův ostrý meč pomsty nad hlavou mu vznese. Rci mi všecko, ať to zvím — sic tě, kluku uškrtím! (Přiklopýtá až k němu, chce se ho chopit, záhy však klesne jako zdrcený.)

Vít (do náručí jej uchytí). Pro bůh, on jest bez smyslů. Co s ním nyní počít mám? (Usadí jej na židli.) Otče, otče, zpamatuj se, zbav se zdání strašlivého. Do světa se veselého zase navrať! Slyš mé lkání, úpěnlivé naříkání srdce vděčně věrného, strachem na smrt hnutého! (Obejme jeho kolena.)

Ctibor (si oddechne). Tys to, Vítku?

Vít (se rychle zchopí). Chvála Bohu, že mé oko tvé zas zná. (Vezme ho za ruku a políbí jej.)

Ctibor (Vítovu ruku na srdce položí). Hle, má hlava plápolá, zde — a zde —

Vít. Tvé srdce to, milý otče!

Ctibor. Ach já stůňu, těžce stůňu —

Vít. Přinesu ti —

Ctibor. Nech jen, léky neuhasí v duši bolest ohnivou, nic tu balsám neprospěje. Jenom milou rukou tvou poskvrna se čistě smeje.

Vít. Nepůjdeš již na lože?

Ctibor (vstane). Ano, slabost to jen byla, síla se zas navrátila. (Odchází.) Dobrou noc — až na shledanou, již bych spal — nu, jen jdi stranou —

Vít. Já tě k loži doprovodím —

Ctibor (rychle). Ne, ne, tím se zbudí lehko podezření.

Vít. Podezření —

Ctibor. Ne, to ne, — než jest tu sudí, s ním cizí lid a proto mním, aby jim snad nenapadlo, že se stavím nemocným. Vždyť jsem zdráv a plný síly. Až se jenom vyspíme, rádi se zas spatříme; — oznam jenom všem tu chvíli, že si zpívám, že si přeju, že se veselím a směju — hahaha! a proč pak ne? Nemám srdce zločinné, co se veselo jen staví, než se tuhé pasti zbaví — já mám k smíchu plnou moc, hleď — hahaha! — dobrou noc! (Třesa se v pravo odejde.)

Vít. Nebohý, tvé žertování, jako mráz mne pojímá, nebo zbuzuješ ním zdání, že se v srdci ukrývá, co tě vinníkem být praví, ač se ústa čista staví. (Okem k nebi obráceným.) Rač mu pokoj uděliti, cokoliv i zavinil, a cos pro mne stanovil, tím rač jeho potěšiti. To dej starci šedivému, odplať otci pečlivému. (Chce levou stranou odejít.)

3. Sezima vystoupí. Předešlý.

Sezima (se zarazí, jak Víta spatří).

Vít (to pozoruje, zastaví se nad tím a ustoupí).

Sezima (pospíší k němu, za ruku jej uchopí, do předu ho uvede a pozorně naň pohlíží).

Vít (nanejvýš zmatený). Pane!

Sezima. Mič! (Pojme ho za obě ruce ještě ostřeji se naň podívá, velké pohnutí pocítí, promluvit nemůže — až posléz slzy vylévati počne, a s bolestným vzdechnutím na židli klesne.) Ubohý můj příteli!

Vít. Nevím, pane, jak to míníte!

Sezima (vroucně ho obejme). Sem pojď, hochu, k srdci mému, ať tě rychle políbím, na žalost ať zapomenu, novou rozkoš pocítím, ty jsi Aleš!

Vít. Vít mé jmeno!

Sezima. Měj si jmeno to neb ono, na tom dost, že vím, kdo jsi. Oči, čelo, ústa, nos — ba i hlas tvůj mně to svědčí. Příroda tě znamenala, bůh tě živ, ty nemůžeš otce svého zapříti.

Vít (radostně). Mého otce? Vy jste tedy zemřelého otce znal?

Sezima. A co bratra miloval.

Vít. Já byl ještě útlé dítě, když mi zemřel, na cestě jsa do své vlasti vzdálené; brzo šla i za ním matka. Tak jsa časně osiřelý, stál jsem v světě opuštěný, až mne ujec k sobě vzal a co syna vychoval.

Sezima. Ctibor?

Vít. Ano, odplatit mi nelze jeho věrnou péči, vím-li co a jsem-li čím. Jest-li se co ze mne stane, nejvyšší i blaho, pane, jest mi uděleno ním!

Sezima. Jak, i blahost nejvyšší?

Vít. Cit mne překvapil jen, pane —

Sezima (zpytuje). Však já vím, ty Jitku mníš?

Vít (se lekne). Ha — i o tom víte již —

Sezima. Sezimovi z Božetic, v tomto kraji sudímu, otce svého příteli, upřímně se se vším znej, že to smlčí, víru měj, možna-li i pomoc chtěj.

Vít. Podivno, že nevím sám, co mne stále vábí k vám, pročež chci se k tomu znáti, co mi ujec vyjevil. Když jsem se mu se vším svěřil: „Miluj pevně, věř a doufej, mám tu jisté upsání“, pravil, „žádný tobě Jitku za choť pojmout nezbrání. Ale od těch písemností, které s tajnou pozorností hluboce jsem zakopal, smrt, smrt mne jenom oddělí. Zradíš-li mne, tedy běda, — nežli bych kdy z činu svého udal světu vyznání, spálím spíš to upsání, s ním i základ štěstí tvého.“ To mi řekl! — Nyní znáte mé i jeho tajemství. Hle, a přece se nebojím. Zrádu jsem tím

neobmýšlel — nikoli, jen zřejmý důkaz, že má láska k slečně Jitce pouhý sen a marnost není, ač nás dělí stav i rod. Buď si tedy slavný její plod, hvězdu vidím při zatmění mého štěstí svítati, do nebes mne vítati; a když ta i víru zklame, přece nebe dobudu. Vlastní silou zvítězím, nebo v hrob se položím!

Sezima (radostně ho poslouchá a nyní horlivě obejme). Věř, můj drahý, miluj, doufej, pomni však, že mlčet máš, lásku svou tajně v duši ukrývat. — Nedej, by se projevila, než se temnost vyjasnila — kterou osud protivný nad štěstím tvým rozprostřel. Jsem-li bohem ustanoven, bych ji roztrh, zapudil — bude-li mi nápomocen, by mi cestu nařídil, po které se k světlu kráčí, budu věčně velebit to, co věčná jeho milost ráčí! (V pravo rychle odejde).

Vít. Úzce a vždy úžeji mhy se kolem ztahují, a z té teskné, tmavé noci darmo oko vyhlídá, kde mu jasno vysvítá!

4. Jitka z levé strany. Vít.

Jitka. Vítku, skrejte, ach, skrejte se —

Vít. Co se stalo? Proč se skrýt?

Jitka. Břeněk —

Vít. Bratr?

Jitka. Nechte ptaní! Raději mi pásku vraťte, tak ho zase uchlácholím.

Vít. Pásku? Život raděj dám, ten mi může spíše vzíti, nežli blahost mého žití, kterou v pásce ukrývám. Řekněte mi ale jen —

Jitka (dosud polekaná). Matka, jsouc té naděje, že se doba přiblížila pohodlná, by mu svazek našich srdcí vyjevila. (Z venku slyšeti hluk.) Běda, již se zase blíží! (V pravo na dvéře ukazuje.) Tuto na útěk se dejte; pakli za vámi se dá, sestra se mu v cestu staví, jí ať dříve světla zbaví, nežli vás jen uhlídá.

Vít (celou mocí ji obejme a v levém paží podrží). Zde, zde jest místo mé. Nemyslete, že snad prchnu, kde se o váš život hrá. Jako jsem vás z proudné vody vynesl, tak podám nyní na ochranu prsa má. A kdo by vám vlasem hnul, ba jen hnouti pohrozil, (obnaží meč) toho meč by probodnul, byť by váš to bratr byl!

Břeněk (venku volá). Pusťte mne, kde jest —

5. Břeněk levou stranou. Za ním Lidmila a Anežka. Předešlí.

Vít (Břeňkovi se vstříc postaví). Tu jsem!

Břeněk (překvapením postoupí). Ha!

Anežka. Ach!

Lidmila. Ještě zde!

Vít. Mně-li, Víta, hledáte, tu mne státi vidíte!

Břeněk. V pěsti obnažený meč — mé moci se staví vstříc?

Vít. Celé moci pekelní, když se proti andělu pozdvihnouti osmělí.

Břeněk. Že jsi smělý odvážlivec, s vděčností se přiznávám. Dosavád jsem neodplatil, pohanění tvé jest mi vhod! Rád bych bohatě ti splatil. (Obnaží svůj meč.) Ač jen sprostý je tvůj rod, dědičný pán v Slatině, an se potud jedině s urozeným na boj pouštěl, onu čest ti proukáže, že ti v souboj jíti káže, až ty padneš nebo já.

Jitka. Bratře!

Lidmila. Chceš se vrahem ochrance tvé matky stát?

Břeněk. Proč bych mu měl milost dát? Což snad nemám sluhu svého, divou vášní šíleného, an chce čest mou zhanobit, ba se zpouzí myslí mstivou rukou po krvi mé chtivou, náležitě potrestat?

Vít. Myslíte to tak? A máte žádost jenom na mou krev? Nedychtí váš slepý hněv, aby také její tekla? O, pak hádku skončíme, aniž více spatříme, že bych se vám protivil. O že tím i na kolenou lásku k slečně neskrocenou, zhaste vy též pomstě chuti, vražte meč mi v prs a hruď, — ne však váš, jen můj se hodí k hanebnému pomstění, ať se jenom sluhův meč v jeho sprosté krvi zbrodí! Vezměte a zabte mne, jehož srdce upřímné vaši sestru vyvolilo. Má-li sílu, aby jí slavným skutkem zasloužilo, smrti pro ni podstoupí.

Břeněk (s patrným pohnutím od Víta meč vezme). Ty mi svůj meč podáváš?

Vít. Tu jest!

Lidmila. Bys jej pokornému velkomyslně zas vrátil.

Břeněk. Nechte mi jen vůli — (K Vítovi ostrým důrazem.) Tímto mečem učinils mne pánem nad svým životem. Jsa ním tedy, žádám nyní, a to s vírou upřímnou onu pásku sestřinou.

Vít (rychle). Věru, to jsou věrná slova — pásku jakživ nevrátím!

Břeněk. Nepřekvap se, Víte. Pomni, že ti svobodu a život dám jen pod tou výminkou.

Vít. Od pásky se neoddělím, na srdci mém odpočívá, (na Jitku ukáže) jako ona v srdci dlí. Ať mne váš hněv krutě stíhá, nedaje mi pohovy, ať mne sepne v okovy, v mučírně ať se mnou lihá, — údy, duši, těla, krev, — všeho s chutí pozbudu. Co však láska lásce dala, co mi Jitka darovala, nedám za svou svobodu.

Břeněk (radostí se zapoměna). Totě mysl hrdinská, sluha jsi, však šlechetný! (Meč svůj pozvedne.) Nuže, tedy poklekni!

Vít (před ním klekne).

Břeněk. Ruce přes kříž, hlavu skloň! (K ostatním.) Učiním, co možná proň. (Pasuje ho rytířem.) Jako rytíř nyní vstaň, můj meč vezmi místo svého, a jak vzejde první den, pojedeš v boj z hradu ven. V kruté půtce zvítězíš, a co slavný český rek s pochvalou se navrátíš, mne co bratra pozdravíš. (Obejme ho.)

Vít. Pane!

Jitka. Dobrotivý bratře!

Lidmila. Milé dítě, v tobě znám —

Anežka. Já své duše miláčka.

Břeněk (vstoupí mezi Jitku a Víta). A tak budiž sestra má, jenž se po milenci věrném radostně teď ohlídá, má-li matka vůli mou, milovanou nevěstou.

Lidmila. S radostí vám požehnám!

Jitka (v náručí Víta). Víte!

Vít. Jitka chotí mou!

Břeněk. Nyní rychle k dokončení, ať se ještě dnešní noci vyhotoví pojištění rytířské tvé nové moci. Při tom dostaneš i meč, způsobilý v krutou seč; z rána na kůň vystoupíš, tichý hrad náš opustíš, neb se déle nepřísluší, aby ženich s námi byl, nýbrž aby jako v letu cestu k slávě nastoupil, a tam statně dokázal, že jsem služby zbaveného reka jako z rodu svého věrně sobě uvázal! (V radostném pohnutí všickni v levo odejdou.)

PROMĚNA.

Síň z prvního oddělení. Prostřední dvéře jsou zazděny. Stůl a židlice zůstanou z předešlé scény státi.

6. Sezima a Jan z levé strany.

Jan (nese svíčku). Vzácný pane, tu jsme již.

Sezima (se ohlíží). Ano, tu jsme v oné síni před prahem tím krvavým. Mráz mne věru projímá, jak se na zdě podívám. Jako kámen hrobový, zapáchaje umrlčinou, vystupuje z propasti, jako by nám říci chtěl: za mnou pán smrt přetrpěl.

Jan. Věřte, pane, to je klam!

Sezima. Co zde klam, to pomine, ale zdání, že se zločin vražedně tuto stal, jako sen mi nezhyne. Svěť pak sem —

Jan (posvítí mu na zazděné dvéře).

Sezima (vykřikne). Ha, bůh tě živ, — znamení jsou patrná, že tu krev jest prolita.

Jan. Co jsem řekl —

Sezima (se zmuží). Kolik jest hodin?

Jan. Brzo půlnoc!

Sezima. Tedy duchu vstříc se postavíme, jestli ho dnes uvidíme!

Jan (k pravým dveřím pospíchaje). Slyšte! —

Sezima (jde za ním). Co jest?

Jan (u dveří poslouchá). Nic neslyšíte?

Sezima (taktéž poslouchá). Věru temné skuhrání šíjí se sem přihání. (Otevře dvéře a dívá se ven.)

Jan (podívá se také ven, trhne sebou). Pane bože, rač nás chránit. (Bije 12 hodin.)

Sezima (hbitě zase dveře přivře, Jana za ruku pojme, hlasem temným promluví). Ticho, Jene, nechť to kdo chce, jehož teď s hrůzou poznáme, jménem na něj nevolej, v tichosti ať kolem jde; pokřik usmrtit ho může, smrt nám však nic nezpomůže. (Oba se postaví za stůl po levé straně.)

7. Ctibor. Předešlí. (Ctibor z pravé strany s obnaženou hlavou, v dlouhém šedivém nočním oděvu, v ruce lampu nesa do dveří vkročí.)

Jan. Pane bože, totě —

Sezima. Ticho!

Ctibor (hluboce si vzdychne, dveře za sebou zavře a třesouc se ke stolu kráčí).

Jan (každé hnutí jeho sleduje). Zrovna k nám se ubírá.

Sezima. Zdá se, že nás nevidí, jak to u měsíčných lidí bývá; nyní ale pozor dejme, a co počne, zřetel mějme.

Ctibor (k stolu se přiblíží, lampu postaví a k zazděné bráně kráčí).

Jan. Jak by mne chtěl probodnout, oči na mne upíral.

Sezima. Přece jest jen slepý, hluchý, jako v spánku smrtelném; duše jenom ponouká divnou mocí slabé tělo, že je samo nevědoucí jako hříčka poslouchá. Hle, teď stojí u dveří.

Ctibor (položí ucho na zeď, hlavou potřese a vzdychne; napotom počne, jak vysoko mu lze, oběma rukama na zeď škrabati).

Sezima. Boží hněv — tedy vidíš snad, odkud krvavé ty pruhy!

Jan. Aj! ba arci; strach mne při tom každou žílu probíhá!

Sezima (jako na Ctibora). Škrab a skuhrej, starý vrahu, nám tvé hříšné svědomí skutek černý vyjeví, zabitého nezbudí.

Ctibor (se na kolena spustí, třesoucí ruce nad hlavou sepne, a hlasem nezvučným volá). Milost, smilování!

Sezima. Smilování bůh ti dá, lidský cit tě odsuzuje, a krev tebou prolitá pomstu právem požaduje.

Jan. Pane, chtěl by jste —

Sezima. Co musím, a co spravedlnost káže —

Jan. Starce již tak letitého!

Sezima. Zločin nikdy nesestárne, by se pro mstu nehodil; než ho ale odevzdáme právu, bude potřeba, aby svobodně se vyznal, k vraždě spáchané se přiznal, a kam po nešťastném otci útlověký syn se děl. Proto zticha —

Jan (na Ctibora ukáže). Hleďte, hleďte!

Ctibor (jako by poslouchal, položil kleče ucho zas na zem; tuto jako by něco vyrýti chtěl škrabati počal, najednou se vyděsí, oči maje o dveře upřené, jako by ho pronásledoval duch, s hlasitým skučením k stolu přiklopýtá, lampu popadne a z dveří v pravo pospíchá. Sezima a Jan za ním).

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Hradní zahrada; přes celé divadlo táhne se vysoké kamenné zábradlí. Za ním jest viděti díl hradu se zazděnou branou. Položení její jest takové, že ačkoli se od pravé strany k levé divákům ztrácí, předce ale do prostřed divadla postavena být musí, by všem patrna byla; mezi zábradlím a o 4 asi střevíce výš stojící branou leží propast, v předu po stranách jsou drnová sedadla, nad nimiž se stinné stromoví sklání. Den.

1. Vít. Ctibor (spí, po levé straně na sedadle leže).

Vít (v slušném oděvu rytířském u velkém pohnutí pravou stranou přijde, aniž si Ctibora všimne). Co pak se to se mnou děje, jest to pravda, jsou to sny? Budoucnost se na mne směje, jako v rajské krajině. Tělo mé pak sílu přeje, že naučí mne z otčiny abych sobě v boji jmeno dobyl slávou ověnčeno, jen to mi hněv působí, že tu musím prodlévati, sudí mi to ale dí. Protož volím poslouchati, zýtra se to promění, pak se mi lze přichystati do boje a k vítězství, kde se prapor lásky skví. Jitka bude na to mou, ze všech nevěst nejkrásnější; co jest trůn i s korunou, oo jest kořist nejvzácnější proti dívce nejmilejší! Nazvu-li tu perlu svou, bude to na rozkaz zdejší; v jejím oku stkví se mi nebe již tu na zemi. (Chce dále jít, spatří Ctibora.) Ha, můj strýc zde tvrdě spí, bledý, ale s těžkým dechem, jako by měl kruté sny.

Ctibor (ve spaní). Pomoz — běda, pomoz —

Vít (ho spěšně probudí). Zbuď se, otče, zbuď se, zažeň ty sny strašlivé.

Ctibor (ze sna se probudí). Ha, kde jsem?

Vít (ho obejme). V mé náručí, — syna svého na prsou.

Ctibor (ještě celý poděšený na Víta se nepodívá). Tys to, Vítku? tys mne zbudil? Děkuju, tys dobře měl, neb ta potvora mne právě se smíchem a lichocením chtěla tnout své pazoury do prsou a potměšile roztrhat je, rozedrat! (Zemdlen klesne na sedadlo.)

Vít. Jaká potvora, můj otče? Den tě pouze vyděsil.

Ctibor. Ach to byl sen strašlivý! Zdálo se mi, že kdes lesem kráčím myslí veselou. Bylo to tak k večeru. Ptáci zpí-

vali tam plesem, dravá zvěř si laškovala, jako plachá ovce hrála, ba i hyena své zuby nešklebila z lité huby. Jeden vlk jen potvora v divém vzteku na mne bije, jako hlasem lidským vyje. Prašivče, co ty tu chceš? Kyjem šelmu udeřím, až se celý zakrvácí, tuhé údy k zemi zkácí, až ho zabitého zřím —

Vít. Milý otče, zdálo se ti ale také o potvoře, co své drápy —

Ctibor. Slyš jen dále. Lité šelmy zbaven jsa, jdu zas na to z vesela. Ale krok můj nenadále skučením se zastaví: Po hlase tom k rokli pádě spatřím po tom dravci mládě, jak tu umořené dlí! Pohnutý jsa útrpností, že jsem ubohému v zlosti právě otce zavraždil, an již bez matky snad byl, dám se nad ním do pláče.

Vít. Dobrý otče —

Ctibor. Vezmu tedy sirotka hned sebou k nám, poskytnu mu jídlo, pití, v lůně si ho vychovám. Ne však jako lesní zvíře, ne, co milostného kloučka, jako vlastní, drahé dítko miluju a chovám ho. A tak zrost jako strom, divný sen mi ale v tom k strachu ve smrtelné hrůze brzo vlka před zrak staví, tu však mrav, i šat i chůze, že to statný rytíř praví. (Mezi tím již vstal a na Víta se podíval.) Běda, co to musím zříti, chce snad se mnou peklo hrát a mne zrádně oslepiti?! Tyto tváře, tento šat neviděl jsem ve snu také, tyto jedovaté zraky? (Divoce se ho chopí, s rostoucí prudkostí, která se až ve vztek promění.) Tys mne zradil, chlapče, prodal; a žes nevděku se oddal, jest ti za mzdu povoleno rytířské teď chování! Mlč, mně všecko vyjeveno! Neb tvé tajné plesání patrně mi vysvětluje, že strýc oklamaným sluje! Řekls jim, kam jsem co schoval? Okázals jim tajnou skrýš? O já blázen, že jsem výš, nežli sluší, důvěřoval. Třes se ale, třes se, kluku, před vzteklostí starcovou, zemi zbarvím krví tvou, sám v ní skoupav vetchou ruku. Není-li můj poklad skryt, musím já si pomstu vzít. (V levo odejde.)

Vít (zmámený k sobě přichází). Co to? Spí snad stařec ještě, obklopen jsa těžkým snem? Nebo provádějí hříčku se mnou samým diví snové? Jako by to hluboce byla z hrobu zpráva smělá, tak mi slova umrtvěla, když mne stiskl divoce.

2. Sezima z pravé strany. Vít.

Vít (pospíchá mu vstříc). Pane, vy jste posel z nebes, dobrým bohem ke mně slán, vytrhnout mne z mrákoty; — věkem sesláblému starci zdálo se, že kdesi vlka zlostnou rukou zavraždil a mládě jeho vychoval. Probudiv se, za potvoru, která místo vroucích díků v snách ho vztekle roztrhala, držel mne, mne nevinného! Krvavou mi pomstou hrozil, pakli co byl zakopal, na svém místě nenalezne. A tak plný prudké zlosti jako zmaten odkvapil, a mne v bázni zůstavil neznámého s nepravosti. Rcete, co mám začíti?

Sezima. Nic, můj milý, jdi mu z cesty, co on schoval, nalezne, tím i každé podezření jemu z mysle vypadne. (Ukáže na zazděnou bránu.) Znáš tu bránu nešťastnou?

Vít. Jan mi jednou vypravoval, jak se Těchobuzský pán — Zdeňkův totiž strýc to byl — z brány té, když byla ještě nezazděná, vysmekl a v propasti smrt nalezl!

Sezima. Věru, Jan ti pravdu řekl. Jmenoval ti také muže, co zde skonal hanebně?

Vít. Jetřich jmenoval se.

Sezima (hbitě s důvěřivostí). Jetřich byl to ubohý. Jetřich — nezdá se ti jméno, že ti na něm záleženo?

Vít. Jak to míníte, rytíři?

Sezima. Jdi jen, jdi teď, synu můj. Nebe o tě pečuje! Cokoliv ti daruje, radosti a štěstím sluj! (Jej obejme.)

Vít (taktéž). Ať i štěstí pro mne kvete, vděčnosti se nevyrovná, která pro vás v prsou mých z pramenů těch nejčistších proudem věčným vytéká. (Chce odejít.)

Sezima. Víte!

Vít. Pane —

Sezima. Odpověz mi — kdyby osud podivný byl poklad pro tě uchystal, který jiný užívá, — ne snad že ho zrádně vzal, neb se v pravdě domnívá, že mu k němu právo dáno, nechal bys ho při omylu, nímž mu bylo štěstí přáno, chtěl bys zmařit blaho jeho, odřekna se práva svého!

Vít. Buďto žert, buď pravda čistá co se ptáte, jedno jest. Proto přece, na mou čest, odpověď má bude jistá. Sláva jest a láska cíl, k němuž jsem si namířil. Silou slávu vydobudu, láskou lásku vyzískám. Jitka jest mi za náhradu, statečnosti sláva dá. (V pravo odejde.)

Sezima. Nyní rychle k hradnímu, v duši jeho nahlednouti, až se přizná k zločinu, budu moct si oddechnouti. Tak i musí písemnosti, co nás zbaví pochybnosti, do rukou mých složiti. Ha, tu jde! —

4. Ctibor. Sezima.

Ctibor (šátek v ruce drže, nímž si pot stírá, na Sezimu se nepodívaje). Tys nevinnen! Místem není pohnuto, protož odpusť podezření, nímž se vztek můj rozplamení.

Sezima. Hradní, pozbyls rozumu?

Ctibor. Vy jste to, pane sudí — —

Sezima. Kdo pak jiný?

Ctibor (zrak s podivením naň upíraje). Vy, vy jste to, pane sudí? Odpusťte, myslel jsem, že Víta naleznu!

Sezima. Víta?

Ctibor. Arci!

Sezima. Právě šel ven!

Ctibor. Dovolte mi za ním jít!

Sezima. Zůstaň, brachu, zůstaň, rád bych s tebou slovo promluvil.

Ctibor. Totě milost!

Sezima. Tento Vít se zdá být jinoch bez vady. Na vysokém čele sedí, z plameného oka hledí patrně rod šlechtický!

Ctibor. Šlechtický?

Sezima. Chůze, mravy, zrůst a tváře, ba i hlasu známý zvuk, co tak jemně k srdci mluví. Nezpomínáš při tom všem na muže, jenž osudu a pomstě padl za oběť? Tak ho nebe znamenalo, že se mi již často zdálo, jako by v tom mámení dávalo mi znamení, že to Jetřichův syn Aleš. Přec se vůbec povídá, že tvým synovcem být má!

Ctibor (rozpačitě). Arci že —

Sezima. Hle, jako strýci mohl bych ti závidět, slyším ale, že se tvá radost často tratívá?

Ctibor. Jak to, pane, myslíte?

Sezima. Ctibore! vím, že tvou duši tajně bolest tlačívá, s hrůzou jsem se na to díval, an jsi jako noční duch s půlnoci, jsa v tichém spolku ve snách, a přec bdící zrakem jako hlídač ostražitý bloudil tady po hradě!

Ctibor (jako u vyjevení naň chvíli hledí, pak se nutí k smíchu). Ha, ha, vyť, pane sudí, máte hroznou k žertu chuť.

Sezima. Bůh tě živ, tvé trápení, pod nímž slábnou prsa, cítím jako bolest vlastní, rád bych ti dal úlevu. Hle dnes, co v nočním oděvu jako duch jsi do nešťastné síně vstoupil, v třesoucích se rukou nesa světlošku, zrak jsi na mne upíral, ačkoli jsi mne, kde stojím, neviděl a nepoznal. K nešťastné pak bráně kráčíš, počneš na zeď škrábati, potom ale hrůzným hlasem milost, milost volati! A ta slova tak mi zněla, že se duše bázní chvěla. Když si na to s hrůzou, strachem, jako by tě honil duch, z oné síně utíkal, chtěl jsem se tě zmocniti, ale darmo; ty jsi zmizel, a než já k tvým dveřím přišel, byly pevně zavřené, aniž jsem co více slyšel!

Ctibor (na nejvýš pomaten, slabostí div na kolena neklesne a sotva dechu popadaje, dí:) Totě hrůza! (Poněkud se vzchopí.) Ale ne, ne, to býti nemůže!

Sezima (uchopí jej za ruku do výšky ji vyzdvihne). Hle, tvé prsty odřené a nehty zamodralé, krví zalité, ty svědčí, že tě tiskne vina větší!

Ctibor (hbitě ruku odtrhne, pronikavě vzkřikne, zdrcen na sedadlo se skácí).

Sezima (po chvíli k němu přistoupí hluboce pohnut). Pojď a odlehči své duši pod tou tíží přehroznou, jakákoliv tvoje vina, doufej v milost nebeskou! Kdo se lítostně k ní sklání, tomu dá své smilování.

Ctibor (jako by na vzdor jednotlivá slova po chvilkách ze sebe vypouštěje). Já jsem nic, nic nezavinil, co jsem ve snách učinil a co mluvil, není zpráva platná u soudního práva. (Dá se do pláče.) Jsem stařec věkem sešlý, mějte se mnou útrpnost. Nedělějte mi nic zlého, abych skonal v pokoji!

Sezima. Bych tě sprostil všeho zlého, poslouchám hlas srdce svého; když se ale nepřiznáš, tajnou bolest nevyznáš, raděj mlčíš tvrdohlavě, (ostře na sebe váhu klade) jinou cestu vyvolím, a tak bez muk, bez trápení tajemství tvé jistě zvím.

Ctibor (uleknut kvapně). Jakou cestu? —

Sezima. Všecko jedno! Zítra vím již, co tě trápí a co skrýváš v srdci svém. Byť i lup i vražda byla, co se u vnitř země skryla — nepokojné svědomí, černým skutkem narozeno, hříšnou krví napájeno, každou tajnost vyjeví. Ctibore, mou radu slyš: jest-li o svém hříchu víš, co se stát má, staň se v čas, dřív než přijde půlnoc zas. (V pravo odejde.)

Ctibor (zoufanlivě poslední slova opakuje). Co se stát má, staň se v čas, dřív než přijde půlnoc zas. Nezní-li to, jak by řekl: Hned se přiznej, vrahu, hned. Nech se vléci na popravu, katům více neutečeš! — Ach ba arci, marný útěk, starý jelene! Tu stojíš nad propastí bezednou, po zadu se krvechtiví lovci na tě přiženou. Buď se tedy svrhnouti, neb co kořisť padnouti! — Žádnou pomoc, žádnou, žádnou vrah tu kolem nevidí, místo slzí krev ať teče, nad zločinnou ohavností lidský cit se zkamení. (Klečе.) Ty mne tedy, soudce, slyš, v nebesích co vévodíš, ty mi sešli smilování, ať se maticí hrom tvůj shání nad mou lebkou šedivou, ať ji smysle pominou. Rozlij kolem z hrobů puch, by se nebe zakalilo, a co jiným vonný vzduch, mne tu hbitě otrávilo! Pošli na mne štíra s hadem, nech mne vlkům roztrhat, ať se země otevře, by mne mohla pochovat. Rád se k smrti každé znám, strpím, snesu, požehnám. Tvá se vůle, pane, staň, před katem mne jenom chraň! (Na zem sklesne.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Gotická síň jasně osvětlena.

1. **Sezima** a **Jan** z pravé strany.

Sezima. Nuže tedy, soudruhu u zastání cti a práva, co se dělo na hradě? Viděls Víta? Ctibora?

Jan. Oba, pane.

Sezima. Hodí se Vít k svému štěstí novému? Viděl tě a mluvil s tebou?

Jan. Nikoli, neb schválně jsem se vyhnul; v zahradě nedaleko besídky, kde má na vás čekati, viděl jsem ho při měsíčku sem tam rychle kráčet.

Sezima. Ať se jenom neprozradí.

Jan. Pak i klečel na kolenou — s duši k nebi obrácenou zdál se zbožně modliti. A jak tu tak tiše klečí, hlavu maje sklopenou, tu se za ním, pane bože — až mne zašel vid a sluch, — tu se v nočním oděvu krade Ctibor jako duch rovnou cestou do hradu —

Sezima. Dokud hřích svůj nevyzná, pokoj v srdci nepozná.

Jan. Že se mi pak při tom zdálo, jako by se sem byl dal, hleděl jsem ho předejít.

Sezima. Dobře tak, jen pověz mi, zdali jsi též rozeznal, jestli bděl neb ve snách bloudil, když se ze zahrady bral?

Jan. Z dálky jsem ho jenom viděl, — slyšte však, tu kráčí zas —

2. **Ctibor. Předešlí.**

Ctibor (v nočním oděvu, otevřenýma očima do dveří vstoupí, jde až do předu, kde zrakem upřeným státi zůstane).

Sezima (se po přestávce velmi zdlouha přibližuje).

Ctibor (při prvním kročeji Sezimovu sebou trhne, k němu se však neobrátí).

Sezima (zase se k němu blíží, až stranou vedle něho státi zůstane).

Ctibor (počne se třásti, jak se Sezima přibližuje, a třesení ono se množí, čím blíže přichází, jak ale podle něho stojí klesne na kolena, ruce třesoucí na prsa sepne a zvolá hlasem jednozvučným:) Milost, milost!

Sezima. Znáš mne, hradní?

Ctibor. Znám, jste sudí, Sezima z Božetic.

Sezima. Jest to pravda, že jsi Jetřichův vrah?

Ctibor. Ano, já jsem Jetřichův vrah.

Sezima. Že jsi ho do propasti srazil?

Ctibor. Ano, já ho srazil do propasti.

Sezima. A že manželka jeho zemřela?

Ctibor. Zemřela.

Sezima. Syn jest ale živ?

Ctibor. Syn jest arci živ!

Sezima. A jmenuje se Aleš?

Ctibor. A jmenuje se Aleš.

Sezima. Vít tedy, kterého jsi vychoval, jest Jetřichův syn?

Ctibor. Vít jest Jetřichův syn!

Sezima. Jak se ti to povedlo, že jsi ho za mrtvého vydal?

Ctibor. Uplatil jsem posla.

Sezima. Proč jsi to učinil?

Ctibor. Abych zachoval Zděnkovi dědictví a sobě život.

Sezima. Můžeš to všecko dokázat?

Ctibor. Všecko!

Sezima. Přiznej se mi, jak?

C t i b o r (vytáhne z ňader rozličné spisy a podrží je rovně v ruce). **Vezmi to a čti!**

S e z i m a. Dej to sem. (Vezme mu je z lehka z ruky a zdá se, jako by za ně nebi vroucně děkoval).

C t i b o r. Raduj se jen, raduj, nevinnost zvítězila, zločin zahyne. —

S e z i m a. Že jsi se svobodně přiznal, trestu tobě umenším.

C t i b o r. Také bůh? (poslouchá, jak by někdo volal). **Hned, hned přijdu.** (Vstane a odchází.)

S e z i m a. Chceš odejít?

C t i b o r (jde). **Hanuš mne volá.**

S e z i m a. A kam?

C t i b o r (se obrátí, hluboce vzdychne, ruce k nebesům sepne, usměje se a dí s potěšením:) **Do hrobu!** (V pravo odejde.)

S e z i m a. Bolestí a hrůzou dělí se mi srdce stísněné. Brzo se jen hříchem děsí, brzo žalostí se hne.

J a n. A co, pane, čeká asi na zločince nešťastného?

S e z i m a. Než mi onen soudce kyne, a než jeho tělo zhyne, musí dlíti v žaláři, kde noc černá nepomine, kde naň slunce nezáří. Nyní pojď! (Odejdou.)

PROMĚNA.

Zahrada jako v předešlém jednání. Měsíc celý krvavý stojí naproti zazděné bráně a osvěcuje ji. Černé mračno ji zatemní. Bouře se blíží, v divadle tma a ticho.

3. **V í t.** Pak **C t i b o r** a **J a n.**

V í t (klečí v zadu u zábradlí, k bráně jsa obrácen; po dlouhé chvíli). **Otče, matko, slze moje jako oběť vezměte, a jak tekou z čista zdroje, na nebi je přijmete. Blahodějné požehnání nad svým vděčným dítětem, abych byl až do skonání věrným ctnosti ctitelem.** (Blýskání a bouře.) **Také lásku požehnejte, v čistých srdcích zrozenou, ve své ochraně ji mějte, pro věčnosti zplozenou. Požehnání dejte všem, s kterými zde v spolku jsem.** (Silný blesk a rána. Vít se vzchopí, vítr a hřmot.) **Hučte jenom, větrové, strašlivé ať hromobití, u všech živlů vztekání ať se v boji prohání. Komu srdce tiše bije a kdo bez poskvrny žije, toho bouře nejhroznější třeba v spánek ukonejší.** (12 hodin bije.) **Kde jen sudí as dlí, půlnoc právě bije zvon, aniž se tu vidět dává. Tu prý mám naň čekati, než učiní slavný krok, by můj osud osvětlil, a co Alše představil.** (Hodiny za tím odbily; za to rána co nejsilnější zahřmí, blesk roztřepí zazděnou bránu, tak že skrze otevřené dvéře zase do síně viděti. V í t sebou trhne.) **Chraň nás, pane na nebesích, zapálilo snad, ach ne — zeď se jenom zbořila, za kterou jest ona síň, z nižto nešťastného otce strašlivá smrt schvátila. Otče ubohý!** (Ohlédne se na bránu.) **Ha běda! Který spozdilec se blíží k prahu, pod kterým se jako jícen černá propast níží?** (Blesk osvítí bránu, že je Ctibora viděti, an se ve snách po síni ku předu blíží.) **O můj bože, Ctibor tuto po síni co k bráně kráčí.** (Nahoru volaje.) **Otče, ustaň! před tebou se smrt a černá propast šklebí.** (Hřímání nepřestává.) **Otče, otče!** (Úzkostí sem tam běhaje.) **Nadarmo, ach, úzkost má, mé křičení. Probůh — jen co počít? Nebe, země, slyš mé prošení! Smilování, lidé, mějte, pomoc otci, pomoc dejte!**

J a n (z pravé strany). **Co se děje?**

V í t. Tamto hleď, rychle pospěš k pomoci!

J a n. Tiše — při své nemoci kráčí jistě —

V í t (bez sebe). **Do propasti, kde ho v prvním okamžení strašlivá smrt zachvátí! Hleď, o hleď!** (Vší silou se rozkřikne.) **Ctibore, slyš, vrať se zpátky!** (Blesk osvítí Ctibora, an již nad propastí stojí; při zvolání svého jmena, jako by se ze sna probudil, ruce nad hlavu zdvihne, vykřikne a vrhne se dolů.)

V í t (vrávorá do předu a klesne na zem). **Věčná nebes dobroto!**

J a n (pohnut ruce a oči k nebi pozdvihna). **Tvůj, o pane, soud jest to!**

5. **P ř e d e š l í. S e z i m a. B ř e n ě k. L i d m i l a. A n e ž k a. J i t k a.**

S e z i m a a B ř e n ě k. Co se děje?.

L i d m i l a, A n e ž k a, J i t k a (společně). **Mluvte, co se zde stalo?**

J a n. Bůh dnes pomstil mocí svou vraždu tajně spáchanou.

S e z i m a (se lekne). **Chtěj nám jenom zprávu dát, jak se to vše mohlo stát?**

Jan (ukáže nahoru). Ctibor branou zbořenou padl v propast bezednou.

Všichni (s hrůzou). Co že pravíš?

Jan (k Sezimovi). Ve snu kráčel hradní, jak nám známo jest, — Vít, ach, to byl boží trest, zavolal naň jménem —

Sezima. A on padl?

Jan. Rukou boží! (Temně hřímá.)

Všichni. Hrůza, hrůza!

Jitka (k Janovi). A kde je Vít?

Jan. Aj, ten leží bez smyslů zde na zemi. Soudí, že jest vinen sám na smrti —

Jitka. Drahý bože — (Všickni pospíší k Vítovi a obstoupí ho; Sezima a Břeněk mu pomáhají.)

Břeněk. Bratře!

Lidmila. Synu!

Anežka. Přijďte k sobě!

Sezima. Hlavu čistou pozdvihni.

Vít (otevře oči a s podivením se vůkol dívá). Co se stalo, kde pak jsem?

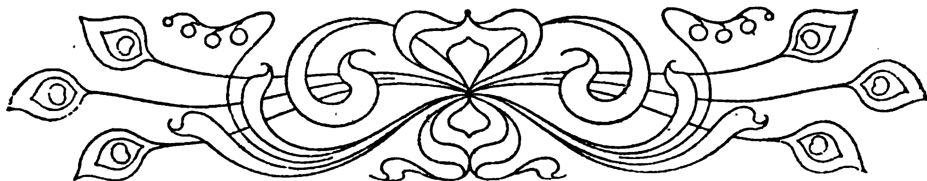
Sezima. Ve středu tě milujících, v náruči tvých přátel.

Vít (zpamatovav se vyděšen). Pryč, pryč! Na mne nesahejte žádný — zbarvené jsou ruce mé a krví zbrocen šat. Spáchaltě jsem vraždu černou, zabil starce, duši věrnou, mnou jest otci život vzat.

Sezima. Vrahemť otce Jetřicha, a tys jeho pravý syn.

Vít. Učiň mne jich lásky hodna, dobrý bože; v jejich lůně leží sklad mé blahosti. Vy pak z nebes výsosti prosbu mou co slyšíte, rodičové, jenž jsem neznal, k vůli svému dítěti, dejte všem, k nimžto se sklání srdce jeho k oběti, dejte všem své požehnání! (Po posledním hřímání se oblaka vyjasnila, měsíc se jasně stkví, celý obzor nebes poset hvězdami.)

(Opona spadne.)

BANKROTÁŘ.

Obraz ze života měšťanského ve 4 jednáních.

Psáno roku 1847. — Poprvé provozováno dne 1. ledna 1848. — »Divadelní bibliotéka« z roku 1854.

OSOBY.

Záleský, bohatý velkokupec.
Emilie, dcera jeho.
Baron Radoveský.
Hájek, zámožný měšťan.
August, jeho syn, doktor lékařství.
Kartáček, vysloužilý voják, nyní vyklepavač šatů.
Vdova Beránková, slepá, jeho sestra.
Lizinka, dcera její.
Hrdlička, Lizinčin ženich.
Vdova Jahodová, hokyně.
Veronika Vorlíčkova, kramářka.
Lupínek, **Burian**, } měšťané.
Josef, sloužící u Záleského.
Marinka, panská Emiliina.
Dorotka, služka Vorlíčkové.
Lid obojího pohlaví.

Děj se koná v hlavním městě.

PRVNÍ JEDNÁNÍ.

Jednoduchá světnička. Chatrný nábytek.

Výstup 1.

Lizinka sedí u stolku a šije košili; Beránková na druhé straně a plete punčochu; Kartáček vejde, nesa několik párů bot přes rameno.

Kartáček. Dobrého zdraví, děti!

Lizinka. | Dobré jitro, strejčku!
Beránková. | Dobré jitro, bratře!

Kartáček. I ba — dobré! — aby mu dali přištipek! Špatné jitro, žluč a jed. Zase tři páry — jakoby je hodil do vody. (Shodí boty.)

Lizinka. Co pak?

Kartáček. Tu máte zas ten karabáč našich časů — tu zpropadenou fabrikaci! Už mají také lak na boty a lidé našeho umění budou si dlouhou chvílí prsty okusovati. Moje veselost jde žebrotou, a neděle je přede dveřmi.

Lizinka (sepne honem ruce na znamení, aby před matkou nestýskal).

Beránková. A my tobě na krku! (Spustí ruce na klín.) Ach, já jsem jen přece nešťastná osoba a tvoje zkáza! My ti ztenčujeme všechnu radost.

Lizinka. I co pak ti napadá, matinko! To já znám strejčka líp. Takové posesknutí — to je mu právě tak, jako když se našinec zasměje. Po tom dobře zažívá.

Kartáček. To máš dobře, šněrovaný doktore — he, he! (Přistoupí k sestře, velmi laskavě:) Baruško — nebuď bláhová! Toť víš, to je tak můj hloupý zvyk, že si musím na svět zabasantit; to mi dělá, jakobych pil něco hořkého, a pokaždé spravím si žaludek. Ale do srdce nepřijde mi ani kapka; tam zůstáváš jenom ty.

Lizinka. A já! Či jste mě už vypověděl z toho příbytku?

Kartáček. I ty utrhačný jazejčku! Chceš, abych tě poslal k profousovi?

Lizinka. Proč ne, když mi uděláte pouta ze své náruče.

Kartáček. Ahá! — ty víš, kde by tě to netlačilo. Ale co pak by říkal pan Johanes — he?

Lizinka. Ten by se nechal zavřít se mnou.

Kartáček. I ty liško — podívejme se! To věřím, takovou šatlavu nechal bych si také líbit, jak jsem starý chlap. Nu — a jakž je? Byl už tady? Přinesl nějakou novinu?

Lizinka. Ještě tu nebyl. Snad samou radostí zaspal.

Beránková. A nebo nechce žalostí ani přijít.

Kartáček. Ah, nebuď pak — ty vidíš všecko jen z černé stránky.

Beránková. To je pravda. Přede mnou je všecko černo — věčná tma.

Kartáček (pleskne se přes ústa). Pleskale! — Nehněvej se, Baruško, já to tak nemyslil.

Beránková. Nešťastný se nesmí na své dobrodince hněvati.

Kartáček. Baruško — teď se budu hněvat já — to ti povídám! Ty mě tím slovem ještě jednou dopálíš. Dobrodince!

Lizinka (ho chlácholí).

Kartáček. Eh, vždyť je pravda! Dej mi pokoj, šotku! Já vás musím míti u sebe; vy nemáte ode mne žádného dobrodiní, když to chcete už tak jmenovat, ale já je mám spíše od vás. Vždyť bych byl na tom božím světě opuštěný člověk, kdybych neměl vás. A přece jsem vlastně hrozný lichvář a dávám si ten mizerný kapitálek své lásky dvojnásobně splácet. Ale nyní basta — a dost řečí!

Výstup 2.

Hrdlička. Předešlí.

Hrdlička. Dobré jitro vespolek!

Kartáček. Ah, my o vlku, a vlk za kamny, poněvadž humna nemáme.

Lizinka. Strejčku, to mi neděláte veliké radosti, když tohoto mládence vlkem nazýváte. Kam pak bych se potom já ubohá Beránková poděla?

Kartáček. Však on tě nespolkne! — Dobrého zdraví, pane Hrdličko! Nu, co nám nesete?

Beránková. Dostal jste službu?

Hrdlička. Tu bych dostal.

Lizinka. Proč tedy koukáš, jako by ti potlouklo?

Hrdlička. Musím mít ale 200 zlatých kauce.

Lizinka. Dvě stě?

Beránková. Ty milý Bože!

Hrdlička. A já je nemám; také nevím, kde je dostanu.

Lizinka. To je arci škodná nevědomost — a tím škodnější, poněvadž já také tak zpívám.

Kartáček. To je mizerné duetto.

Beránková. Ale což pak není jiné pomoci? Nemůžete dostat službu bez peněz?

Kartáček. O, těch dostane dost, ale taková není mu nic platná; on potřebuje službu s penězi, a tu dostane jenom skrze peníze. Toť víš, milá Baruško! peníze jsou hlavní páky lidského života; jak do něho vejdeš a jak z něho vykročíš, už abys měla peníze; zadarmo není ani smrt, a peníze straší tak dobře v živote chuďasa jako boháče.

Lizinka. Ne, ne! Já se nenechám zastrašiti, a nebude-li jinak, s Pánem Bohem, službo s kaucí! počkáme, až bude nějaká **bez**. (Podává Hrdličkovi ruku.) Čekání lásku nezabije — viď?

Kartáček. Jen abychme tě potom nevylili, až budeme potřebovat — ocet!

Lizinka. Strejčku, za to byste zasloužil, aby vás Hrdlička vyzval na kordy!

Kartáček. Chceš abych tě udělal vdovou, než bude svatba?

Beránková. Ale bratře, děvče, co pak vás to napadá? Tu je řeč o tak vážné věci, a vy ji —

Kartáček. My ji zaháníme lehkomyslností — he, he! Mlč, staroušku! Ono to koštuje jedny peníze, a chutná lépe nežli smutkový svítek se slzavou omáčkou. Ostatně můžeme také obočí stáhnouti, vážně zahučeti a krmiti se novou nadějí.

Hrdlička. Jen kdyby byla naděje!

Kartáček. Jakže? Což pak tě obehrálo štěstí tak do hola, že jsi také s nadějí na mizině?

Hrdlička. Rodiče chtějí, abych tu službu přijal, aby prý měli také nějakého ulehčení.

Kartáček. Moudrá myšlénka; ale jak ji vyvésti?

Hrdlička. Vyvésti by se dala, ale s mým neštěstím. Rodiče vědí o vdově, kteráž má několik tisíc —

Kartáček. Ah, tudy do zelí!

Hrdlička. A stojí na tom, abych si jí vzal.

Lizinka (kvapně). Abys si ji —

Hrdlička (pokývá hlavou).

Lizinka. A ty?

Hrdlička. Ach, neptej se mě, nechceš-li mi naměřiti ještě vrchovatější míru hořkosti. Jáť beztoho už nevím, kde jest té mé žluče konec a kde počátek. Těch několik set připraví mě o rozum.

Kartáček. I to by za to stálo — he, he! Taková mizera není ještě člověk, aby musel k vůli hrsti stříbrných plíšků svůj nejdražší poklad porouchati, tu boží jiskru v sobě utlačiti. Třebas to člověka i svíralo a bolelo, když nemůže do kapsy; však ono ho to nezamáčkne. Potřebujeť se jen hodně otřást, a zas je dobře.

Hrdlička. Máme ale přece příklady, že prázdná kapsa člověku srdce utrhla.

Kartáček. Pak je neměl dost pevně přidělané — pak mu neviselo na šňůrách veselé mysli a mladé naděje. Ale vy dva nebudete bláznit, sice bych se hněval. Ono je beztoho už pouhé pomyšlení k zlosti, že mají takové mrtvé střepy štěstí živých lidí kazit; a když si pomyslím —

Lizinka. Ne, ne, milý strejčku, nemyslete nic! Není-li vaše hlava jako plná kapsa, aby z ní vypadlo něco cinkavého, marně byste myšlením se trmácel. Mne chudoba nezabije, a není-li Hrdlička z vosku, aby se ohnul, jak se komu líbí —

Hrdlička. O mne se nestarej, já si nenechám hlavu nahučet; jen že budeš muset chodit do školy k trpělivosti.

Kartáček (byl se zamyslil a tleskne teď rukama.) Děti, mně něco napadá!

Lizinka. Jen aby z toho také něco vypadlo!

Kartáček. I vypadne, jestli to šťastně dopadne. Je to arci trochu lechtivé, ale z nouze se chytá člověk stropu. — Ty, Baruško! ty bys mohla, kdyby ti přitom nebylo, jakoby tě bral do kleští —

Beránková. Co pak?

Kartáček. Na jistém místě máš ještě něco k požadování.

Beránková. Nevěděla bych —

Kartáček. Zapomněla jsi na Záleského?

Beránková. Jak bych mohla na toho —

Kartáček. Ten by vám mohl pomoci.

Beránková. Ten? — bratře!

Kartáček. Každý člověk má někdy slabou chvíli, možná, že také u toho kamenáče nějakou najdeme. On vás otaškařil, peníze má, kdyby tě viděl, snad by mu kůra okolo srdce pukla; podle práva máš za ním něco víc nežli mizerné dvě stě; pojď k němu, Baruško!

Beránková. Nevíš, kolikrát jsem u něho byla, dokud jsem na cestu ještě viděla?

Kartáček. Zkus to jednou, když na ni nevidíš; já půjdu s tebou.

Beránková. Ty?

Kartáček. Já, ano, a budu v tom hůře nežli ty. Ty nebudeš toho vlka v lidské podobě alespoň vidět; ale já budu muset na ty vyzáblé tváře hledět.

Lizinka. K vůli mně si tu hořkost nedělejte — a ty, matinko, se marně rozpláčeš. Taková ohyzda božího obrazu, jako jest Záleský, nestojí za slzu poctivého oka; však my se dovedeme spokojit. Zůstaňte doma a poručte to vůli nebeské.

Kartáček. Strčte ruce do kapes, koukejte oknem a čekejte, až vám budou pečení vrabci do huby lítati! Ne, ne, ty moudrá hlavičko! Chce-li člověk štěstí lapnout, a třebas to bylo jenom za cíp, musí mu ze všech koutů nadbíhat. Takových miláčků je málo, kterým štěstí samo nadskakuje, a my k nim až posavad nepatříme. Tedy žádné okolky! Hrdlička nemá kauci, ty ho máš ráda, mohli byste sedět v medu, kdyby hnul jistý člověk plným sáčkem — tedy k němu!

Beránková. Ano, milé dítě! k vůli tobě pokusím se o to ještě jednou.

Lizinka. Bude to nadarmo, matinko!

Kartáček. Ticho, malý advokáte! a nemysli si, že to bude cesta křížová! (Velmi jemně.) Vždyť jde matka k vůli svému dítěti! — Byla by tobě cesta těžká, kdybys měla k vůli matce někam jít? Vidíš to? já tomu také rozumím, třebas neměl žádnou berušku, jako ty jsi, děvečko! A potom, což pak nás může potkat? co se nám může stát? nic, leda že s prázdnýma rukama zas přijdeme; proto svět nespadne. Jdi tedy, staroušku! vezmi na sebe šátek, abys měla kam výslužku schovati. S Bohem, Johanýsku! Na večer uslyšíte, jak se nám koleda podaří. (Provází Hrdličku ze dveří.)

Lizinka (odvádí matku do pobočních dveří).

PROMĚNA.

Skvostný pokoj. Bohaté nářadí.

Výstup 1.

Záleský (s listem v ruce ze svého pokoje).

Záleský. Vida, vida pana doktora, chytrého pana doktora! Ovšemť, taková pacientka by neškodila; ale plat za těch několik receptů byl by trochu drahý. Zvolna, uděláme počet hezky pozorně. Hlavní věc: Jak to vypadá u něho v knihách? jak to zvoní v kase? To myslím, že dobře. Otcovský dům je vydlážděný toliary — arci jen řemeslníkův .... ale moje peníze padly by do rukou, kde by hnily jako pláňata; na špekulaci nebylo by pomyšlení — a však s druhé strany moje Emilie a já pro svou osobu měl bych toho bitého stříbra také dost, i kdybych je na dva díly rozdělil . . .

Výstup 2.

Marinka. Předešlý.

Marinka (vejde prostředkem, nesouc pěkný hrnec se vzácnou květinou, a jde k Emilii.)

Záleský. Je-li slečna v pokoji, že chci s ní mluvit.

Marinka. K službám.

Záleský. Odkud je ta květina?

Marinka. Pan doktor ji poslal.

Záleský. Ah tak! Dobře, dobře!

Marinka (odejde).

Záleský. Pan doktor! Což pak vynáší medicina tak málo, že se chytá zahradnictví? Ovšem, láska prý se všemu přiučí; poslechneme, jestli už také pacientka něco pochytila.

Výstup 3.

Emilie. Předešlý.

Emilie. Dobré jitro, tatínku! (Políbí jej.) Poroučel jsi něco? Marinka mi řekla —

Záleský. Že bych se rád s tebou potěšil — ano, milé dítě.

Emilie. Zarmoutilo tě něco, že potřebuješ potěšení? Nelekej mě, tatínku!

Záleský. Což není hodná dcera vždy otcovo potěšení?

Emilie. Ah tak! (Lichotně.) A myslíš ty, že jsem hodná?

Záleský. Aspoň si to myslím, a nerad bych se oklamal; já nemám jiné radosti na světě; tys kořen i vrchol mých nadějí, mých starostí.

Emilie. O, to by bylo tuze mnoho, tatínku! takové kuře, jako já, nestálo by ani za to, aby se otcova hlava o mne tak starala. Já vezmu za vděk, jen když na mne nezapomeneš.

Záleský. O to se nestarej! — Jak ti slouží zdraví?

Emilie (usměje se). Mráz kopřivu . . . a tak dále, neznáš to přísloví? Teď je zase dobře: ono to bylo jen tak malé pokušení, jestli bych se lekla smrti; když to nešlo, táhla paní s kosou dál.

Záleský. Nežertuj s myšlénkami na smrt, já neznám na světě nic vážnějšího. Ale doktor sem ještě dochází?

Emilie (v malé nesnázi). Já mu zapomněla říci . . . a on si snad myslí, že mi ještě něco schází.

Záleský. Myslí si? — a ty?

Emilie. Nu, já si myslím, že nebude své nynější docházky k lékařským návštěvám počítat.

Záleský. Ano, to si myslím také; zvláště co vím, že dělá tvého zahradníka.

Emilie (sklopí oči).

Záleský. Já dostal dnes od něho psaní.

Emilie (živě). Psaní? Co pak píše? Chce něco?

Záleský. Skoro. Poslyš. (Čte:) „Blahorodý . . . a tak dále. Nikoli pouhá povinnost lékaře, nýbrž dobrý anděl člověka uvedl mě do Vašnostina domu a pomáhal mi slečnu dceru léčiti.“ Tu to máme! Pak si nemají doktoři stýskati, an se jim také už andělé do řemesla míchají! — „Ona se uzdravila, ale já odnesl ránu, kterouž sám a sám za celý věk života svého nezhojím. Chtěje Vašnost i sebe trapného stavu zbaviti, kdybyste musel prosbu mou oslyšeti: utíkám se k Vašemu srdci písemně a svěřuji Vám, že Vašnostinu dceru miluji. Požehnejte lásku naši — a tak dále.“ Ostatní je pro milující holá proza, řeč o pozemských statcích.

Emilie (netroufá si oči pozvednouti).

Záleský (po krátkém zamlčení). Musím říci, že jsem ještě nikdy tak zajímavého dopisu nedostal. Co říkáš obzvláště tomu místu: Požehnejte naši lásku?

Emilie O, můj tatínku! (Vletí mu do náručí a ukrývá tvář na jeho prsou)

Záleský. Ai, ai, copak je to? (Nadzvedne jí hlavu.) Slze v očích mé veselé Emilie?

Emilie. O, já se v nich utopím, budeš-li se hněvati; ale já za to nemohu. Na mne to přišlo jako boží blesk, a duše moje zplanula nebeskou rozkoší. I chtěla jsem už několikráte o tom s tebou mluviti; ale kdykoli jsem otvírala ústa, bylo mi vždycky, jakoby neviditelný duch na ně pečeť položil.

Záleský. Milé dítě, já ti rád věřím, všecko to může býti, ale jaký bude z toho následek?

Emilie (sepne před ním ruce). Požehnejte naši lásku!

Záleský. Milé dítě!

Emilie. Požehnejte naši lásku! Matku nemám, abych se jí vrhla na prsa a hledala přímluvčího před hlavou i před srdcem otcovským — a protož volám k nim sama: Požehnejte naši lásku!

Záleský. Takový krok je na uvážení.

Emilie. Já už uvážila. Doktor je mladý, hezký, bohatý muž.

Záleský. Ale jen lékař!

Emilie. Jen lékař? Ai, toť právě všeho koruna! Ani zlato celého světa neosuší tolik slzí, nerozdechne tolik radostí, jako lékařovo umění. O, jen se pamatuj, tatínku! jaks ty sám se rozveselil, když ti Hájek řekl, že jsem vyvázla ze všeho nebezpečenství — mně se zdá, že se ti také slze v očích třpytily! a já bych neměla lékaře nade všecko stavěti? To musím, tatínku! To je ten nejkrásnější stav, a ty jsi tuze dobrý, pečlivý, moudrý tatínek (políbí jej), a budeš vědět, co tvou Emilii šťastnou učiní. (Odskočí zas do svého pokoje.)

Záleský. Tvou Emilii! — ano, tys můj poklad, nedotknutý, neporušený; kdybych tebe neměl, byl bych samoten, se svým němým, studeným kovem, a s tím hlasem tuhle pod žebry, jehož ty neznáš a netušíš.

Výstup 4.

Jozef. Kartáček. Beránková. Předešlý.

Jozef (mezi dveřmi zdržuje Kartáčka.)

Kartáček. Milý, zlatý přítelíčku, to si mluvte, co mluvte, já se nemohu nechat odbyti jako člověk jednoduchý, já jdu za dva, alespoň za ně koukám.

Záleský. Co to znamená?

Jozef (pokročí do pokoje). Tuhle ti lidé chtějí mermomocí —

Kartáček (za ním vcházeje). Nepodřekněte se, příteli! Nic mermomocí, pane Záleský! Přicházíme pokorně.

Záleský (stranou). Co to? Ký duch přivádí sem tyto podoby? — Co tu hledáte?

Kartáček (kyne Jozefovi, aby odešel).

Jozef (nevěda co dělat, zavrtí hlavou a odejde).

Kartáček. Pane Záleský — tuhle přichází osoba — snad se budete pamatovati — její nebožtík měl ve vašem obchodu malý kapitálek —

Záleský. Ah, pamatuji se — paní Beránková. Nenadál jsem se. Naše věci jsou dávno vyrovnány, jak přicházím k této návštěvě?

Kartáček (k sestře). Nu, tedy to jen pověz, pojď!

Beránková. Račte odpustit, pane, Záleský, že se opovažuje sklíčená matka —

Kartáček. No, no, jenom ne tak jako s funusem!

Beránková. Ale jedná se o štěstí mé jediné dcery; muž, kterého miluje, dostal by službu, kdyby měl dvě stě zlatých kauce —

Kartáček. On je ale nemá a holka také ne . . . tak pak jen mluv!

Beránková. A proto jsem se opovážila —

Kartáček. Já ji musel domlouvat.

Záleský. Poslouchám, ale nerozumím.

Beránková. Neštěstím, které před dvanácti lety váš dům potkalo, přišla jsem o tisíc zlatých; vy jste si od té doby pomohl —

Záleský. Ještě nerozumím.

Beránková. Chtěla jsem tedy prositi, abyste pro památku mého nebožtíka, kterýž vám tak věřil —

Kartáček. A pro ulehčení svědomí —

Záleský. Nu, co je? co chcete?

Beránková. Abyste nám — o můj Bože! (Zastře si tváře šátkem.)

Kartáček. Slovem: abyste jí z toho jistého tisíce jen dvě stě navrátil, že budete navždy vyrovnáni.

Záleský. Ah tak, nyní rozumím! Ale jest mi líto. Za jedno jsem dosaváde v tom stavu, do něhož mě před dvanácti

lety nešťastná špekulace a zlé časy uvedly, a za druhé: co tu vidíte, bylo jmění mé nebožky paní, a náleží teď jejímu dítěti. Já nemám nic na rozdání.

Kartáček. Jenom dvě stě! To můžete jednou na páru koní strhnout, až si budete novou ekvipáži jednat.

Záleský. Chcete mi předpisovati?

Kartáček. Je to pro chudou ženu, kteráž vaším bankrotem ovdověla, znuzovatěla, kteráž lítostí, noční prací a pláčem oslepla.

Záleský. Ano, slyšel jsem, a je mi líto, ale pomoci nemohu; ostatně nás vyrovnaly zákony.

Kartáček. Také svědomí?

Záleský. Člověče!

Kartáček. Je to pro ženu, kteráž na celém světě žádného nemá, nežli bratra žebráka; je to pravá hanba, že to musím říci, starého vojáka, který by ji na rukou nosil, ale ze svého invalidu dvě stě ještě neuložil.

Záleský. S Bohem! já nemám času k maření.

Beránková. O pojď, pojď, bratře! Já to věděla napřed.

Kartáček. Počkej ještě, Baruško! (Přistoupí až k samému Záleskému, velmi mírně.) Záleský, prosím tě, je to pro mou sestru a její dítě.

Záleský. Člověče, co se to opovažujete? Mám zavolat služebnictvo?

Kartáček (zprudka). Na mne?

Beránková. Bratře!

Kartáček (opět se mírní). Pane Záleský, já přišel tiše, pokorně, ale chcete-li, aby celý dům vaši hanbu slyšel, tedy ho svolejte; já mu povím pohádku, že mu uši zalehnou.

Záleský. Tak? Toť je z brusu nový způsob chodit žebrotou!

Kartáček. Však já bych si také za ten nápad mozek vypálil, že jsme šli žebrotou! To jsem mohl po tmě vidět, že spíše kámen obměkčíme, nežli srdce bankrotářovo.

Záleský. Bídáku! kdybych neměl outrpnost s tvou starou lebkou, objednal bych ti místo v blázinci.

Kartáček (dá se do smíchu).

Záleský. A nebo chcete snad se mnou komedii hrát? Myslíte, že budu dělat pošetilého slabocha, jako jste snad někde na divadle viděli? Nu, jen tedy začněte (posadí se), už poslouchám.

Kartáček. A ty se opovažuješ mě k tomu vyzývati, jako bys mě neznal? (Pořád horlivěji.) Nu tedy slyš, a podrž tam kus ledu, kde má poctivý člověk srdce! — Byl mladý člověk a měl přítele, a ten přítel měl děvče, a to mu ten mladý člověk svedl, a přítel se dal jako bláhovec ze zoufalství na vojnu; mladý člověk si ale zahvízdal, opustil sklamané děvče a zašel do hlavního města, zahnízdil se v domě u letité vdovy, a ta našla na něm zalíbení, vzala si ho za muže, a on začal vésti obchod, držel veliký dům, měl úvěrek, měl v rukou cizí peníze a vydělával nimi peníze, až pak najednou řekl, že nemůže vyplácet. Zatím ale povaloval se na hedbávných lenoškách a jedl na stříbrných talířích a cinkal plnými sklenicemi, aby neslyšel nářek a proklínání ošizených vdov a sirotků.

Záleský. Dobře, dobře! Opatříme pánovi místo u divadla. (Náhle se vzchopí, přísně.) Zde je toho ale dost! Pryč, nesmyslníku!

Kartáček. Poslyš jenom ještě, jak se ten člověk jmenoval.

Záleský. Ani slova dále! (Přikročí rychle ke stolu a zazvoní.)

Výstup 5.

Emilie. Předešlí.

Emilie (rozčilena vyběhne). Otče — ustaň! Nesvolávej lidi!

Záleský (stranou). Ha, mé dítě! jestli zaslechla — nedopouštěj! Co zde hledáš, Emilie?

Emilie. Otče, co se to zde vypravuje?

Záleský (podtají ku Kartáčkovi). Mějte milosrdenství, ona je nevinna, o ničem neví, dostanete, co žádáte.

(V tom vejde Jozef, ale Záleský dá mu znamení, aby zas odešel.)

Emilie. Co chtějí ti lidé?

Záleský. Milé dítě — to jsou — (utírá si pot).

Kartáček. Nedávejte si na práci, abyste nás nějak vylíčil. My jsme —

Záleský (prosebně). Člověče!

Kartáček. My jsme nepřišli kapat jedem po nevinném kvítí! (K sestře potichu.) Je to jeho dítě, zdá se, že vyrostlo bez vědomí o hříších otcových; nevinnost mu svítí z očí, mám ten jasný pramen zakaliti?

Beránková. Nemstěme se na nevinných.

Emilie. Vysvětli mi, otče —

Záleský. Milé dítě! (Podtaji Kartáčkovi.) Přijďte zejtra — učiním —

Kartáček. Ruku bych si uťal, kteráž by tu nyní sáhla po almužně! — Panenko, nedělejte si marné strašáky; my jsme jen — sprostí, chudí komedianti, kteří zde malou podporu hledali, a kousek komedie zahráli, jakž ji každý den v životě lidském najdete. Jestli jste všemu nerozuměla, dejte si to od pana otce vysvětliti; on tu komedii zná, jakoby ji sám byl skládal. (Vezme sestru za ruku.) Pojď, moje stará, ubohá kejklířko! zde jsme propadli; musíme hledat diváky, kteří mají kus vřelejšího srdce. (Odchází.)

Emilie. Otče, co to znamená?

Záleský (pojme ji prudce v náruč.) Ptej se jenom po mé lásce, ta tě svým bohatstvím tak zasype, že na celé zemi děsivých tváří nepotkáš.

(Opona spadne.)

DRUHÉ JEDNÁNÍ.

Čistý pokoj měšťanský.

Výstup 1.

Doktor Hájek přichází rozčilen z ulice.

Doktor. Duše moje houpá se na vlnách rajské rozkoše, a v jarním lesku leží přede mnou celá budoucnost. O moje drahá dívko! jediným slovem vykouzlila jsi okolo mne život plný bujných květů z nichžto se každý na mne usmívá a praví: Pojď a kochej se v našem libovonném lůně!

Výstup 2.

Kartáček. Předešlý.

Kartáček (otvíraje dvéře). Mé ponížené služby, pane doktore!

Doktor. Ah, náš Kartáček! Copak mi nesete v tak neobyčejnou hodinu?

Kartáček. Tenkráte jen svou mizernou osobu.

Doktor. Nu, jen tedy s ní dále, dále! Jste nemocen?

Kartáček. I ba, nemocen, malomocen, ničeho mocen. Leží mi to na srdci, pane doktore! a rád bych nějaký recept.

Doktor. Tedy mluvte.

Kartáček. Mám tuty dny malý kříž a chodím, jako bych měl prsa v železích. Div že mi neprasknou. Jdu právě z božího kostela, a myslím si: Koho pak ti přece nebeský otec pošle, aby ti ulehčil? — Tu letíte okolo mne vy, odpusťte, pane doktore! ale vy jste opravdu letěl, tváře vám jen hořely a oči hrály živou rozkoší. Tu mne to bodne pod žebry: Ten ti pomůže! — a já mašíroval za vámi.

Doktor. A čeho se to týká?

Kartáček. Co myslíte, pane doktore? vy jste učený pán, musíte tomu rozumět; teď je mi pět a padesát, mohu se ještě deset let na tom božím světě klepat?

Doktor. Proč ne? třeba dvacet; vy jste zdráv a vedete život pořádný.

Kartáček. Však jsou také podle toho časy, že si nemůže člověk ani z kopejtka vyhodit! Nu, naděl otec nebeský! Ale — dovolte, pane doktore! není-li pravda, těch deset let mi dopřejete vejdělečk za to moje kartáčování?

Doktor. Nu, nepřijde-li nám mezi to něco zlého — ale nač se ptáte?

Kartáček. Vidíte, pane doktore, já mám sestru, ta má holku a ta má ženicha, to jest: hoch by mohl býti ženichem, kdyby měl dvě stě zlatých kauce na službu, ale kde je vzít a nekrást? Já klepal tu a tam; ale ona musí teď nějaká nemoc panovat, při kteréž lidem uši zaléhají; nikde mě neslyšeli; teprva teď mi něco připadlo, co by — snad —

Doktor. A co je to?

Kartáček. Vidíte, pane doktore, kdybyste mě těch deset let podržel, dostal bych za to summa summarum dvě stě čtyřicet zlatých. Tu jsem si myslil, kdybyste mi — dobrotivě — (Stranou.) I hrom do toho! já to nedostanu z krku! Jsem už přestrašen.

Doktor. Ai, ai, toť musí být něco hrozného, že to starého vojáka tak zarazilo!

Kartáček. Holka je hodná, pane doktore, hezká; hoch má také dobrou konduitu, a učinil byste milosrdný skutek na matce i na mně —

Doktor. Ale jak pak? posud vám nerozumím.

Kartáček. Kdybyste mi ten můj vejděleček, to jest: jen dvě stě zlatých, napřed vyplatil, já nechám za vámi všecko, co mi za ta leta připadne, nevyberu ani haléře, a vy budete mít ještě zaplať Pánbůh!

Doktor (hledí naň chvíli s velikým

oučastenstvím.) A stojí ti mladí lidé za to, že byste pro ně tolik obětoval?

Kartáček. I vždyť je to sestřino kuřátko, pane doktore!

Doktor. A myslíte, že budou spolu šťastni?

Kartáček. Za holku nechal bych se krájet, pane doktore! a kdyby se to pro starého chlapa slušelo, na mou duši! řekl bych: Ta by šla mně samotnému pod fousy! Děvče jako veverka, veselá, pracovitá, a tuhle (na srdce) jako dobrá hodina. A hoch je také řádný.

Doktor. Nu tedy se zejtra nebo pozejtří opět přihlaste; právě nemám tolik pohromadě; ale já vám ty peníze opatřím.

Kartáček (u radostném pohnutí). Pane doktore!

Doktor. Ale to vám povídám: Umřít mi nesmíte!

Kartáček. Pane doktore! Vidíte, ty moje stará kukadla se nestydí a mokvají, jako . . . nu (dá se do radostného smíchu), naděl otec nebeský! a dej, abyste jednou do hodné brindy padl, a já mohl pro vás do ohně skočit. Můj život máte v zástavě, dokud budou kosti pohromadě držet. Udělejte si ze mne stoličku pod nohy, podušku pod hlavu, starý Kartáček je váš na věky. (Odběhne.)

Doktor. Poctivá duše, jakž bych ti mohl dnes něco odepříti! Dvě stě zlatých — a taková radost! Založeno jimi štěstí několika lidí. Bohužel, bohatství ani neví, jakých rozkoší by mohlo jen svými odpadky natvořiti!

Výstup 3.

Starý Hájek. Předešlý.

Hájek. Ah, dobrého zdraví, milý doktore!

Doktor. Pozdrav Bůh, otče! Byl jste na ranní procházce?

Hájek. V zahradě. Je to dnes utěšený den, a pod zeleným stropem požehnaných stromů otvírají se prsa jako brány chrámu, když má vejíti Hospodin.

Doktor. Vy jste dnes ve svátečním rozmaru.

Hájek. Jsem. Sladkou rozkoší naplnilo se mé srdce pod jasnou oblohou. Ty však hledíš také, jako bys byl u radosti pozván na hody.

Doktor. To jsem také, milý otče! a rád bych abyste přisedl se mnou ke stolu.

Hájek. Jak to?

Doktor. Vím dobře, že si přejete, abych svobodný stav svůj proměnil.

Hájek. Ano, přeju si to, a však nikoli jen k vůli sobě, nýbrž k vůli tobě. Muž vykonává jen polovici občanské své povinnosti, když zůstává bez úvazku manželského, a pak bych ve tvém domě rád zase omladnul.

Doktor. To se může nyní státi, milý otče! Před dvěma měsíci byl jsem povolán k nemocné dívce do vzácného domu. Hned při prvním kročeji k loži jejímu ozval se ve mně hlas: To bude sladké vítězství tvého umění, jestli se uzdraví! a ona se uzdravila; ale já pak nemohl od ní se odtrhnout, a nadarmo jsem vyhledával hojivého léku; mimo nadání byl jsem k dívce upoután už milostnějšími okovy nežli povinností lékařskou, a andělská duše její sklonila se k mojí v nejvřelejším úvazku. Milujeme se, a právě mi zjevila, že její otec lásku naši požehná. Teď leží moje štěstí v rukou vašich, milý otče!

Hájek. Aj, aj, zamilovaný blázínku! Od které chvíle neví pan doktor, že štěstí každého člověka v jeho vlastních prsou spočívá? Ostaně jsi také svým pánem. — A kdo jest ta dívka?

Doktor. Jest jediná dcera vážného, bohatého domu.

Hájek. Pěkné přídavky u nevěsty; ale toť nejsou přece její hlavní cnosti?

Doktor. Jest to dcera velkokupce Záleského.

Hájek (ostře na něj se podívá). Koho?

Doktor? Záleského.

Hájek. Toho? . . . Tos mohl říci nejdříve, a byl bych tě zbavil dalšího vypravování.

Doktor. Proč?

Hájek. Jak můžeš myslit na spojení s takovým člověkem?

Doktor. Já myslím na jeho dceru, a ta jest vtělený anděl.

Hájek. Dcera ohavného bankrotáře, nevíš to?

Doktor. Já na to zapomněl, když jsem se kochal v pokladě její milosti, a jinak zdá se mi také otec její býti dobrý muž.

Hájek. Mlč, nezhanobuj ústa svoje chválou člověka, jehož jméno jest zaplaveno slzami a zanešeno kletbou.

Doktor. Takové neštěstí může potkati sebe poctivějšího člověka.

Hájek. To může, neboť každé štěstí stojí na křehkém podstávku, a snadno se převáží; pak jest to ale něco jiného, pak nejezdí takový člověk v kočáře, an se okolo něho v blátě bídák potácí, hříšnou jeho spekulací znuzovatělý. Skutečně a bez viny na mizinu přišlému podám ruku ochotně, pozdvihnu jej; ale od vylíčeného loupežníka s ošklivostí se obrátím.

Doktor. Ale což může dcera za vinu otcovu? To jsou nelidské soudy starých časů.

Hájek. Nehaň, nelaj staré časy, já z nich také pocházím; ale hříchy otců bývají spláceny v devátém koleně — na to pamatuj.

Doktor. Nevinná dívka neměla by tedy rozkoš tohoto života požívati, že otec její —

Hájek. Já jí to nebráním; ale ať si vyhledá jiné heslo ku své rozkoši, ne sňatek se synem poctivého měšťana.

Doktor. Otče, až ji poznáte —

Hájek. Mlč, nechtěj mé srdce obelstíti, mou starou hlavu sladkým štěbetáním omámiti. Dělej, co se ti líbí; tys odrostl otcovskému napomínání, jsi pánem svým. Já si chtěl arci v lůně tvé domácnosti na svoje stáří tichý stánek vystavěti: ale se Záleským nemohu tam bydlit a donesu tedy naděje své do hrobu.

Doktor. Otče, já vím také, co je čest.

Hájek. To ještě doufám.

Doktor. Ale vaše zdání o cti jest přehnaná úzkostlivost.

Hájek. Jak? ty mě chceš nyní tomu přiučovat, čemu jsem dlouhá leta věku svého věnoval? Čest je zrcadlo, jehož lesknavou plochu i sebe menší dechnutí tak zakalí, že se nikdy více očistit nenechá. Stírej, jak chceš, a kdybys poskvrnu i setřel, jednou tady byla, a na to místo bude svět prstem tak dlouho okazovat, dokud se jeho paměť nerozpadne v popel.

Doktor. Vy tedy myslíte, abych se dcery Záleského odřekl?

Hájek. Já nevím, co ti poroučí tvoje čest.

Doktor. Ta mi poroučí, abych splnil, co láska moje slíbila.

Hájek. Pro libůstku srdce chtěl bys obětovat čest?

Doktor. Ustaňte! to nesmějí o mně říci ani ústa otcovská. Ne svou láskou, ale tím bych zakalil jasnolesk jmena svého, kdybych k vůli zastárlému předsudku, k vůli strašivému přízraku falešné cti od dívky se odtrhnul, kteráž nemá ani toho nejmenšího tušení o poklesku otce svého a jarním kvetem nevinnosti se zastkvívá.

Hájek. Nu, tedy se na ni upni a odtrhni se od otce.

Doktor. Nebe nedopouštěj! Srdce jest k vašemu upoutáno vazbou lásky nezkončené a zůstane v něm ukotveno, dokud poslední krůpěj krve jeho nezledovatí; ale abych k vůli pouhému vrtochu brány svého ráje zavřel, to na mně nepožadujte! Což je mi do otce mé dívky? Což do jejího jmena, jejího bohatství? Štěstí její spočívá v její lásce, a v tomto pokladě kochal bych se, i kdybych ji byl poznal jako žebračku. Ono vás to jen překvapilo, milý otče! ale vy si to jistě rozložíte a shledáte, že není při mé lásce žádné překážky, ješto by jako hromonosný mrak outlé pupence blaha mého zničily. (Odejde.)

Hájek (zůstane pohřížen v myšlénkách). Hochu, hochu, tys mi pokazil den, jehož počátek řadu radostných hodin sliboval. Dejž jenom nebe, abysi ze svého omámení brzy procitnul! já bych to nesnesl, kdyby měla vazba srdcí našich puknout. (Zvenku se klepá.) Jen dále!

Výstup 4.

Záleský. Předešlý.

Záleský (mimo obyčej přívětivě). Služebník, milý pane Hájku!

Hájek. Nápodobně. S kým pak mám to potěšení?

Záleský. Vypadl jsem vám už docela z paměti? Vida, vida! Před lety jsme se přece častěji při obchodě potkali.

Hájek. Ah, je pravda! Pan Záleský, jestli mě staré oči neklamou.

Záleský. Člověk arci stárne —

Hájek. A dozrává k odplatě. Vy jste trochu sešel, co jsme spolu nemluvili.

Záleský. Za to vy tu ještě stojíte, jako zdravý, silný kmen.

Hájek. Snad proto, že mě žádný červ nehryže. Neposadíte se u nás, pane Záleský? (Oba sednou.) A co pak se líbí?

Záleský. Něco milého, pane Hájku! Není to řízení obchodní, přicházím co otec k otci.

Hájek. Ahá!

Záleský. Váš pan syn, náš milý doktor, miluje mou Emilii —

Hájek. Právě byla o tom řeč.

Záleský. Byla? Nu, to mě těší. A moje Emilie praví, že bude s ním šťastna. Já mám tu jedinou, pana doktora znám, i myslil jsem si tedy: Budeš těm dětem po vůli, pojednáš s panem Hájkem —

Hájek. Počkejte, pane! Jestli vás do mého domu nic jiného nepřivedlo —

Záleský. Přicházím jen v té záležitosti. Myslím si, když otcové spolu vyjednávají, přijdou mladí tím spíše k cíli.

Hájek. V té záležitosti mohl jste si chůze ušetřit. Já nechci o té věci slyšet.

Záleský. Jak?

Hájek. Ani slyšet. Syn může jednat, jak se mu líbí; v tom ohledu je svým pánem; ale já budu pak také dle své hlavy jednat.

Záleský. Pane Hájku, víte, že bych se měl hněvat?

Hájek. To můžete.

Záleský. Co máte proti mé dceři? Ona jest ozdobou svého pohlaví, její jmění vyrovná se vašemu, není-li spíše větší —

Hájek. O tom se přede mnou nezmiňujte, abych vám nemusel říci, že bych dceru vaši spíše uvítal, kdyby byla chudá. Slovem, abychom si dobře rozuměli, pane Záleský! když se otcové k sobě nehodí, bývá manželství dětí jejich bez požehnání.

Záleský (už popuzen). A proč bychom se k sobě nehodili? Jak to myslíte?

Hájek. Ušetřte mi dalšího výkladu.

Záleský. Co máte proti mně?

Hájek. Nu, chcete-li to zevrubně slyšet, já to říkám nerad, ale vy mi nejste roven.

Záleský. Že nejsem . . . (Dá se do smíchu a beře klobouk.) To můžete mít pravdu. A kdyby to nebylo ve vašem příbytku, řekl bych vám —

Hájek. Co?

Záleský. Že jste — sprosťák.

Hájek. Ano, jsem; sprostý řemeslník jsem, ale mám něco při sobě, čemu se nevyrovná ani urozenost, ani důstojenství, ani všechno učení, ani světa hluk a lesk, bez čeho sebe skvostněji krumplovaný zlatohlav člověku jen jako loupežníkův plášť s beder visí — čest mám, pane! zachovanou, neposkvrněnou čest, pane Záleský! — jsem poctivý člověk, a v tom si nejsme rovni. Rozumíte?

Záleský (chce odpovídat, zamlčí se ale, odchází, opět se však zastaví). Po tomto upřímném odhalení vašeho srdce upustil by zajisté každý jiný na mém místě ode všeho dalšího vyjednávání; ale já vám chci okázat, že mám také něco při sobě, co se vaší cti vyrovná, a v tomto případu ji snad i převýší, totiž lásku k svému dítěti. My si nejsme rovni; ale což je našim dětem do toho? Ty jsou si ve své lásce rovny a mohou býti šťastny; protož jim nechtějme ztenčovat právo, kteréž jim udělila sama příroda. Pamatujte na to, poctivý člověče! až jedenkráte strašidlo neporušené cti na chvíli od vás ustoupí, a pomyslete pak na to, abyste synu svému vezdejšího života štěstí nekazil. (Odchází.)

Hájek (volá za ním, an je skoro už u dveří). Pane Záleský, ještě na slovo!

Záleský. Nevylil jste ještě všechnu žluč?

Hájek. Tnul jsem vás snad trochu přes míru, ale krev se mi pobouřila myšlénkou, že má skrze vás různice do mého domu vejíti, kdež posud kázeň a bázeň bydlela.

Záleský. Já povolal ku své dceři jenom lékaře, nikoli milovníka.

Hájek. Abyste ale neřekl, že miluje sprostý řemeslník syna svého méně nežli popanštilý kupec dceru svou, tedy poslyšte! Když mě přesvědčíte, že skrze vás moje čest netrpí — nemračte se, neškubejte sebou, já to myslím dobře.

Záleský. Co chcete?

Hájek. Pojďte se mnou mezi lid.

Záleský. Ne snad aby byl mým soudcem? Ten stohlavý, storuký a přece tak slabý ještěr, kterýž zkrotne, když se mu hrst peněz na dračku hodí!?

Hájek. Pane, to se vám jen zdá, a ve své zaslepenosti lajete soudci, kterýž se nenechá oklamat, třeba jste ho i na nějaký čas omámil. Soud lidu je mocnější nežli zvuk vašeho stříbra, a já se ho musím držet, já jsem s lidem živ.

Záleský. Co má tedy býti?

Hájek. Pojďte se mnou mezi lid — já sice nevím, nebudu-li muset někde oči sklopit, ale jen pojďte; a když se nikdo na mne nezaškaredí, tedy se poddám, požehnám lásku syna svého a v žádném právu ho neztenčím.

Záleský. Já bych mohl na to odpovědít, že není váš lid lidem mým, i mohl bych vás uvestí do společnosti, kde moje chvála zaznívá; ale zajedno neuměl byste v tom živlu dýchat, a za druhé chci vám dokázat, co bohatý muž u vašeho lidu platí.

Hájek. Nu, tedy se na to podíváme.. a víte-li co? dnes máme nejkrásnější příležitost. Je boží neděle, a na veřejných místech máte hromady lidu, na jehožto soudu mi záleží. Pojďte! Pod širým nebem, v lůně radostí, kde srdce lidské upřímností přetýká, tam vyrovnáme svou rozepři.

Záleský (do sebe). Emilie — mé dítě! jen k vůli tobě kořím se této hrubé vůli! — Budiž tedy, půjdeme.

Hájek. Tak! alespoň poznáte něco nového, člověka v přirozené veselosti, při kteréž mu břemeno celého týhodne se srdce podává, a těžké lopocení celého života z hlavy se vykuřuje. Jestli je tedy libo, pustíme se v závod, a do večera se ukáže, kdo vyhraje a — kdo prohraje. (Odejdou.)

PROMĚNA.

Kartáčkův příbytek z prvního jednání.

Výstup 1.

Lizinka přivádí **Beránkovou.**

Lizinka. I nestarej se, matinko! Vždyť není strejček dnešní, abysi musela mít strachy, když se hned nevrací.

Beránková. Je tu jen o to, aby ze samé horlivostí někam nevešel —

Lizinka. Odkud by ho více nepustili? To by byla ovšem rána. Ale toho se nebojím. Já mu řekla, aby už nechal všeho starání a běhání; však ono nebude tak zle, dostane-li Hrdlička trochu starší nevěstu. Aspoň bude potom ze mne mudrc.

Výstup 2.

Jahodová v klobouce a vůbec nad svůj stav vystrojená. **Předešlé.**

Jahodová (vcházejíc vůkol se ohlíží). Služebnice! Jsem zde u jistého — Kartáčka, co vyklepává šaty?

Lizinka. Zrovna u něho, ačkoli není právě doma. Co se líbí, jemnostpaní, nebo s kým mám to potěšení.

Jahodová. Ah, to jste vy tedy dozajista ta osobička, za kterou se mladý Hrdlička blázní?

Lizinka. Je-li k tomu právě bláznění potřebí —

Jahodová. Hotového bláznění, neboť ten mladý člověk je sám proti sobě, šlape si po štěstí, může dostat osobu s hezkými penězi, s hodnou živností, slušnou osobu; já bych to neměla sice říkat, ale deset jiných by se oblízlo, osobu, která za to stojí, aby se mužský na ni podíval.

Lizinka. To mě těší.

Jahodová. To vás těší?

Lizinka. A jak! Vždyť z toho vidím Hrdličkovu velikánskou lásku, když na to všecko nedbá a přece na mne myslí. Já měla už strachy, že mi ptáček ulítne.

Jahodová. Však on také ulítne.

Lizinka. Nevím. Já nemám sice hezké peníze, ba ani nehezké, také nevím, jestli by se jich deset oblízlo: ale to vím, že mě má Hrdlička rád, a to také něco platí.

Jahodová. Ale co pak je mu to platno? Rodiče tomu nechtějí a nedopustí, aby si uvázal na krk osobu, která by mu celé štěstí zkazila.

Lizinka. To jsou arci moudří rodiče! Bůh jim osvěť skořepinu, kde jiní lidé mozek mívají.

Beránková (potají). Ale dítě, kdo pak je to?

Lizinka. I to Bůh ví! V těch šatech byla bych hledala něco chytřejšího.

Beránková. Milá paní, nebo kdo jste, co pak vám na té celé věci vlastně záleží?

Jahodová. Cože mi na ní — o tuze mnoho! však uslyšíte. Jako dobrá osoba přišla jsem panně povědít, aby tu známost přetrhla, aby neměla daremné opletání, aby měla povážení a nestavěla se jiným do cesty.

Lizinka (se směje).

Beránková. Ale paní — jakým právem?

Jahodová. Tím nejlepším, vůlí rodičů, z dobrého srdce, starostí o toho mladého člověka; a vy, jakožto matka, měla byste také slovíčko do toho promluvit, mastné slovíčko; ale arci, teď jsou matky, že mají radost, jen když se holky pod čepec dostanou; jak se tam dostanou —

Beránková. Ale milá paní —

Lizinka. I nech, matinko! já si to odbudu sama, s tou paničkou v klobouce a šálu, jaké já ani o božím hodě nenosím. Podle všeho zdá se mi, že je panička (s úklonkem) ta samá panička s hezkými penězi a tak dále, kterou si má Hrdlička vzít, nebo vlastně: která si chce Hrdličku vzít: a tuť není arci divu, že vyjíždí s tak ostrou zbraní do pole; hezký, mladý ženich za to stojí, je-li pravda? Ale já se

nedám tak snadno ani posekat, ani postřílet. Služebnice, paní Hrdličková — ale ne!

Výstup 3.

Kartáček s uzlíkem v ruce. Hrdlička. Předešlé.

Kartáček (už mezi dveřmi zpívaje). Laudate Dominum — veselte se, radujte se! Dobrého zdraví, děti! Ah, máme hosti! Ponížený —

Hrdlička. Jak? vy tady, paní Jahodová?

Jahodová. Není vám to vhod? Chce-li člověk panáčka vidět, musí ho jen tady hledat.

Kartáček. Jakže? Pan Johanes tu paničku zná?

Lizinka. Vždyť je to — (Tiše s ním rozpráví.)

Jahodová. U mne se tedy nedáte vidět?

Hrdlička. Ale paní Jahodová, jak vám to napadá?

Kartáček. Ba, je to nápad, jako kdyby chtěla babylonská věž kotrmelce dělat. Milá, zlatá paničko — ale u všech rarášků! — my bychme se měli také znát, inu ovšem! vždyť beru u vás brambory! (Konstantin.) Paní Ančerle, hokyně tamhle z dlouhé třídy! A vy tedy pasete na pana Johanýska? I proč ne, he, he! Jste hezká osobička a radost je na vás koukat, když ty brambory měříte; ale tady nebude z toho mračna déšť. Pan Johanes dostane službu i bez vašich peněz.

Hrdlička (mluví po tichu s Lizinkou a Beránkovou.)

Jahodová. Snad za ty, co vy vykartáčujete?

Kartáček. Ano, za ty, he, he! proto jsem Kartáček. Ale nynčko — mám z toho radost, že jsme se i z téhle strany poznali, ale teď bych prosil — (ukáže na dvéře) abyste nezmeškala.

Jahodová. Pane Johanes, vyprovoďte mě; musím vám něco říct.

Kartáček. I jen si to nechte za lubem, on toho má nynčko dost; a musíte-li mít nějakého kavalíra, aby vás provedl, tu jsem; udělám si tu radost a vyvedu vás až za dvéře.

Jahodavá. O nenamahejte se, však já nebudu déle překážet Bez toho vidím, že je pan Hrdlička celý slepý němý —

Kartáček. A hluchý k tomu.

Jahodová. Ať si běží tedy do zkázy!

Kartáček. Už je u ní.

Jahodová. A nebo ať si užívá radosti — mně je to všecko jedno; snad se půjde také do Hvězdy, ha, ha?

Kartáček. Oh, a jak! generálním maršem. Tuhle je už proviant (ukáže uzlík), za pět grošů okurek.

Jahodová. No, tedy přeju pěkné vyražení, ha, ha! za málo peněz málo muziky; krátká vlna se brzo zkartáčuje. Služebnice! (S ouštěpným smíchem rychle odejde.)

Kartáček. I bodejž do tebe! — a to nemá člověk na svět bručet, když vidí takový trojníkový krám v samém hedbáví! Potom se naříká na zlé časy.

Lizinka. My nebudeme na ně naříkat.

Kartáček. Pověděl vám už pan Johanes?

Beránková. Je to pravda, milý bratře?

Kartáček. Učiněná pravda; zejtra nebo pozejtří máme peníze.

Beránková. Ale odkud pak je —

Kartáček. Na to se neptej, jen když budou cinkat. Teď ale honem, zapřahejte! pojedeme za bránu. Dnes musíme vytřást všechny trampoty.

Beránková. I kam pak se mnou na takové místo! To by bylo jenom k posměchu.

Kartáček. Jen ať se někdo opováží! Co ti napadá? Krásný den je boží dar pro každého, koho nemají lidské paragrafy právě v klepetách. Mlč, my ti vybereme pěkné místečko, kde se ti zaraduje srdečko, ha, ha! a na mne musí dnes celý svět veselou larvu vystrčit. (K Lizince.) Teď ale jen honem, ty pečlivá Marto! košík a mísu, nože a vidličky, flašku na ocet, místo pepře vezmeš s sebou svůj jazejček —

Lizinka. A vy svůj! Budeme mít alespoň špičky k obědu. (Běží pro košík a t. d., přinese klobouk a šátek pro sebe i pro matku.)

Kartáček. A pan Johanes strčí na cestě několik cerbulátů do kapsy.

Beránková. Ale bratře, takové marné útraty —

Kartáček. Mlč, dnes je veliká tabule pod zelenou, Kartáček dává traktaci! Honem, nevěsto, nějakou tu ošatku na hlavu, a kde pak je moje plachta, kdyby nás chtělo nebe postříkat? (Běží do kouta pro deštník.)

Lizinka. Dnes bude mít snad nahlídnutí —

Kartáček. Ano, k vůli nám se bude dělat jiný kalendář! Honem ženichu! chopte se košíku, ten nebolí. Pojď sem, stará! (vezme sestru pod paží) a vy dva hezky za námi. Vida panu Johanesovi to sluší jako rekrutovi buben, hehe!

Lizinka. Však on se vykřeše!

Kartáček. A zperfektí, je-li pravda? Jen až ho vezmeš do kordy! Teď ale pozor! Hejsa muzikanti trubte, páni jdou! (S deštníkem na rameně zpívaje odchází.)

Hrdlička, Lizinka (se vedou a poskakují za ním.)

PROMĚNA.

Veřejná zahrada (čili Hvězda u Prahy se svým rozmanitým životem). Hosté rozličného stavu. Po pravé straně v koutě několik krámů.

Výstup 1.

Vorlíčkova u jednoho krámku, Dorotka při ní.

Vorlíčkova. Pojďte, mládenci, pojďte! Máme tu prsteny pro nevěsty, laciné dýmky, obrázky skoro za darmo. (K Dorotce:) Dnes tu civíme nadarmo. Počínek nebude ani za to stát, kdyby to nebylo právě na cestě, nebyla bych se tady ani stavila. Dej trochu pozor; já se podívám mezi lid. Zdá se mi, že jsem prve někoho zahlídla, koho bych ráda ještě jednou potkala. (Odejde.)

Výstup 2.

Lupínek. Burian.

Lupínek. Já nevím, co to starému Hájkovi napadá! Co má s tím člověkem co jednat? a tak veřejně.

Burian. Je to věru jenom pro lidskou pomluvu.

Lupínek. Já bych s ním nešel mezi lid, a kdybych při každém kročeji dukát našel.

Burian. On si toho tuším už také povšimnul, že jsme se mu vyhnuli.

Lupínek. I kdo pak by se s ním zastavil! Jděme raději k našim lidem, abychme ho ještě jednou nepotkali.

Burian. Tu máš! My o vlku a vlk za humny. (Obrátí se a zacházejí mezi lid.)

Výstup 3.

Hájek. Záleský.

Hájek (volá za nimi). He, pane kmotře! dobrého zdraví! — Aj aj, co pak je těm pánům? Jako by do nich střelil, a jsou přece dobří známí! Nu, jak se vám tu líbí, pane Záleský?

Záleský. Oh, je tu jak náleží veselo, živo, lidnato; ale často bych sem nechodil.

Hájek. To věřím, proto že tu mnoho přívětivých tváří nevidíme, leda těch, co nás neznají. (Přejdou.)

Výstup 4.

Kartáček se žbánkem ze zadu.

Kartáček (ohlíží se). Ať jsem kosův nebo čí — tady to myslím bylo, a nebo měl jsem vidění. Arci, za ta leta, kam pak se děla podoba! on je to nápad rohatý, na něco takového myslit, hehe! (Kouká se po krámech.) Také ji tu nevidím; ale nedalo mi to přece pokoje, až jsem naším upláchnul, abych se přesvědčil, a mně se všecko zdá, hehe! že ona po mně také merčila. Byl by to mordiánský kousek, hehe! (Pije.) Dnes prasknou tři dvacetníky, to už vím; ale vezmi si je rarášek! vždyť je podle toho den. Pod tím božím klenutím teče to, hehe! jako do holinky. (Napije se a zpívá.) „V tom berounském kraji" — Co že? Není to starý Hájek? Ať nemám tři leta co kartáčovat, není-li ten vedle něho, ten hubený vydřiduch! U všech všudy, jak přichází ten poctivý muž do těch pazourů?

Výstup 5.

Hájek a Záleský se vracejí. Předešlý.

Hájek. Snad abychom si někam sedli a podívali se, co tu mají ve sklepě.

Kartáček (ho pozdravuje). Pánbůh rač pozdraviti, pantatínku!

Hájek. I dobrého zdraví, Kartáčku! Také tady?

Záleský (stranou). Zase to setkání!

Kartáček. Také tady, také; my sprostá čeládka musíme také jednou ten prach setřást, co nám celý rok na zádech leží. (Kloní se.) Velice potěšen, že nás také pan Hájek poctil, ačkoliv také oči vyvaluju, že se právě s tímhle pánem sešel.

Záleský. Co se opovažujete?

Hájek. Ai, ai, člověče, nahlídl jste už tak hluboko do žbánku, že urážíte vzácnou osobu?

Kartáček. Vzácnou a vážnou — i ano, ale jinde, ne u nás, drahý pane Hájku.

Záleský. Budeš mlčet, nestydatý? a nebo chceš, abych tě dal odvest?

Kartáček. Mne? i ty kalibáne! zač pak? proč pak? I pojď, pojď! Mne odvest! Lidičky poslechněte! On prý mě dá odvést — tenhle bankrotář!

(Lid se nastaví kolem.)

Záleský (chce odejít).

Kartáček (ho chytne za kabát). Počkej, kamaráde, teď stojíme spolu jako hosté u jednoho stolu, pod jednou střechou, teď si povíme do pravdy. Tys mi pokazil živobytí, já se klaněl před tebou, moje sestra plakala, prosila, oslepla! (Pol̕o s pláčem.) Lidičky, moje sestra oslepla, že ji tento hltoun odřel! — a ty mě zavřít?

Hájek. Ticho, ticho, Kartáčku! (Vstoupí mezi ně.) Pamatujte se!

Záleský (rychle odejde).

Lid. Šťastnou cestu, ha ha ha!

Výstup 6.

Vorlíčkova. Předešlí.

Vorlíčkova (mezi tím přijde, postaví se stranou a pozoruje Kartáčka s účastenstvím).

Hájek. Víte, že můžete mít opletání?

Kartáček. Ať si mám, ať pojdu, ať toho má ten lupič ještě více na svědomí! Vy tomu, pane Hájku! nerozumíte, co to je, když se chudý člověk ozývá, to musí míti ránu až do kosti. Ať si mě zavrou, jestli jsem toho zasloužil, ale já mu potom teprva okážu —

Hájek. Nu, nu, jen se upokojte, vždyť nebude tak zle!

Kartáček. Bude zle, a je už zle; když se já zlobím, to něco znamená.

(Lid se zas pomalu rozchází.)

Hájek. Nu, tedy tu zlost spláchněte; a kdybyste chtěl píti na mé zdraví, udělal byste mi radost. (Strká mu tolar do ruky.)

Kartáček. A — a — pane Hájku!

Hájek. Mně k vůli.

Kartáček. A k vůli panu doktorovi, až do smrti; ano má se státi, he, he! poctivé spropitné není žádná hanba.

Hájek. Tedy se veselte, a (vezme ho za ruku.) zůstaňte až do smrti pronásledovníkem vší nepravosti, třeba se ukrývala sebe lesknavějším kabátem. Zachovej Pán Bůh, milý Kartáčku! (Odejde.)

Kartáček. To je muž! Z toho mohl by doktor prášek dělat a dávat ostatním užívat! — dá mi celý tolar! No, počkejme, teď bude teprva den! Vivat pan Hájek!

Vorlíčková (k němu rychle přistoupí). A Kartáček vedle něho!

Kartáček (vypoulí oči, hledí po ní a po krámu). Chval každý duch Hospodina, tu je zas! Já nevím, panímámo, a jestli se mi mozek nezklochtal, tedy bych vás měl znát.

Vorlíčkova. To věřím, máte dobré oko, ačkoli je tomu víc než půl kopy let, co jsme se neviděli.

Kartáček. Arci, arci; vždyť je to ještě také její hlas, celá ta stará muzika, při kteréž jedenkrát mé srdce tancovávalo! Verunko! paní a nebo? —

Vorlíčkova. Panna, ještě panna —

Kartáček. I šlaku! panna — a —? (Ohlídne se po krámu.)

Vorlíčková. Stará kramářka! tuhle jsou moje poklady. Ale jak pak, nedáte mi ruku na přivítanou?

Kartáček. Tu je máte obě — i se žbánem, moje zlatá; tu je máš, Verunko! Já se nemohu ani zpamatovat.

Vorlíčkova. A nehněváte se?

Kartáček. Měl bych, měl bych se hněvat a to hodně; ale starému kocourovi by to divně slušelo, a pak nás ten had oba napálil, není-li pravda?

Vorlíčková. Však nebude mít za to žádného požehnání!

Kartáček. Za to je nemá; ale čert kamaradovi přece pomáhá. Neviděla jste ho tady?

Vorlíčková. Záleského? je tady?

Kartáček. Byl tady, ale já ho vzal na paškál, a tu odplaval. Oh, to je vám pán, to budete koukat, až vám povím — na kolena padnete, že ho nemáte na krku. Darmo se zlobit!

Vorlíčková. Ale ne snad na mne?

Kartáček. I kam pak bych dal rozum! To už dávno ve mně vyhaslo, to jest: žluč a mrzutost je ta tam; ale takto, he, he! člověk nemůže nikdy za sebe stát, když má takovéhle pokušení.

Vorlíčková (dá se do smíchu). Buďte tak dobrý a nabručte mi hlavu, abych se na stará kolena ještě zbláznila!

Kartáček. I, však ono by vás to nezabilo, a mne také ne.

Vorlíčková. Tak?

Kartáček. Toť víte: Starý voják —

Vorlíčková. Zralý hříšník. A mohl by vás člověk ještě koupit?

Kartáček. Za pět prstů, moje zlatá! jako poctivého mládence. Ale nynčko tady nestůjme, já tu mám své lidi, sestru Barušku; nemohla byste od svého krámu trochu odskočit?

Vorlíčková. Nějakou chvíli dej ještě pozor, Dorotko! potom ale skládej!

Kartáček. My půjdeme zatím k našim, je-li pravda?

Vorlíčková. I půjdeme, jestli to spolu ještě dovedeme.

Kartáček. I proč pak bychme nedovedli! Co dělá člověk rád, to dovede vždycky. Jen to sprůbněme. (Nastrkuje loket.) Vzácná panno Verunko!

Vorlíčková (směje se). Vážený pane Kartáčku!

Kartáček. Vy jste moje hrdlička.

Vorlíčkova. A vy můj holoubek!

Kartáček. Chcete si mě zavřít do truhly?

Vorlíčková. Vy byste se mi tam zadusil.

Kartáček. Nu, tedy leťme! (Odchází hopkem a zpívá.) Alou, alou do Parizu!

Vorlíčkova. Ale člověče! Kartáčku!

(Opona padá.)

TŘETÍ JEDNÁNÍ,

Světnice u Kartáčka.

Výstup 1.

Vorlíčkova sedí u prostřed. Beránková a Lizinka u práce.

Vorlíčkova. Má zlatá ženo, moje celá historie není tuze dlouhá, leda bych měla o těžkém živobytí povídat. Já to nemohla hanbou doma vydržet, když mi ten darebák straku na vrbě okázal, ačkoli jsem to zasloužila, proto že jsem byla fiflena a štěbetání kupeckého šviháka mě omámilo. Když jsem tedy viděla, že mám v ruce cvrčka místo holuba, svázala jsem si raneček a hejdy do světa. Mladá, silná jsem byla, díla jsem se nebála, i řekla jsem si: Budeš hledat službu. Ale štěstí nebo neštěstí, kdož to může říci? — svedlo mě hned první večer, na hosopodě s lidmi, co šli se svým zbožím na výroční trh; byla mezi nimi také žena, Bůh jí dej lehké odpočinutí! už je dávno na pravdě, ta hledala právě někoho ku své ruce, aby se mohla na něj spolehnout. Já řku, že bych to zkusila, neboť se mi stará líbila, že měla něco při sobě, co vypadalo po matce. I smluvily jsme se, a já u ní zůstala.

Beránková. Napořád?

Vorlíčkova. Bez ustání.

Lizinka. A nebyla jste vdaná?

Vorlíčkova. To bych si byla popadla. Z počátku neměla jsem ani času na to myslit, byly plny ruce díla, a pak jsem měla mužských až po krk, už skrze toho jediného darebu. I zůstala jsem tedy se starou jako její vlastní holka, a také jsem po ní všecko dědila. Není toho sice mnoho, ale na jednu osobu je toho dost. Svobodné živobytí se mi zalíbilo, i vydržela jsem při něm, až jsem sestárla.

Výstup 2.

Kartáček vejde s hlavou sklopenou a po světnici přechází. Předešlé.

Vorlíčkova. Ah, náš hospodář už tady?

Lizinka. Ale copak to dělá za bubáky?

Kartáček. Nebyli tady ještě stran arestu?

Beránková. Ale tak pak nás jenom neděs.

Kartáček. E co, tenkrát jsem to zasloužil, a bývalý kamarád mi to neodpustí. Teď sem ale pojďte, holky! pojďte sem a vyfackujte mi.

Beránková. Co pak tě to napadá?

Kartáček. Ta zlořečená huba! já si ji zašpejlím aby mi jakživo nic nevyklouzlo. Děti . . . ne, já to nemohu ani říci!

Lizinka. Ai, ai, pane strejčku! vyť děláte, jako by vám měli zpívat rekvie.

Kartáček. Ba, nešťastná beruško! Tobě budou něco takového zpívat.

Lizinka. Mně? A to bych si vyprosila; já necítím na sobě ještě nic umrlčího.

Kartáček. Však ono to přijde. Já sám vystrojil tvému štěstí funus; já jsem — já — já se okousám!

Vorlíčkova. Ale tak pak se nepitvořte jako dítě! Co se vám stalo?

Kartáček. No, tedy poslouchejte! Já přijdu k milému doktorovi, hned na prahu pozoruju, že mu leží něco na čele; ale pomyslím si: bezpochyby dělá nové pilulky! Ano, dělal pilulky, a já dostal první: Milý Kartáčku, teď se divím, že mi neřekl: huňáči! teď vám nemohu pomoci. Já vám zůstal, jako když do mne nůž vrazí, že prý má rád dceru Záleského, že tomu ale starý Hájek nechce, že byl se Záleským mezi lidmi jako na zkoušku, a já že jsem celou věc ještě více pokazil, že nechce teď otec o Záleských ani slyšet, a já že musím tedy čekat, v okamžení že mi nemůže peníze dát, až jestli prý se s otcem porovná. To je ta paštika kterou jsem upekl, a já bych si vytloukl zuby.

Vorlíčkova. Ah, to je hloupost!

Beránková. My jsme už jako pro samé neštěstí stvořeni; sotva se naděje vyskytne, hned zas také zmizí.

Lizinka. A co z toho? Jen se proto neusužuj, sice budu myslit, že bys mě už ráda měla z krku. a to by mě teprva bolelo.

Kartáček. Já řku na to arci doktorovi, aby se nezlobil, že jsem se na toho vydřiducha tak rozčepejřil, že vám ublížil, a co jsi ty stará všecko vystála, a tu byl zas mým dobrým doktorem. Vyskočil a běhal po pokoji, ale konečně vypadlo z toho přece jenom, že peněz nemá, že neví sám, jak to bude v jeho budoucím hospodářství vypadat, jestli otce neoblomí.

Vorlíčkova. A vy potřebujete jen dvě stě zlatých?

Kartáček. Pravá žebrota, je-li pravda?

Vorlíčková. Aby vám služba zatím neulítla postarám se vám o ně sama.

Beránkova. Vy?

Kartáček. Verunko, vy byste mohla a chtěla? Osobo —

Vorlíčková. I nevídáno! to mě nezabije. Promluvím se Záleským; on musí více vyklopit.

Kartáček. Ah, to je marné těšení; a teď se už docela nepohne.

Vorlíčkova. Kdo ví, snad s ním ještě nikdo tak nepromluvil, aby se mu bylo svědomí otřáslo; já mu ale povím do duše; má u mne snad více na vrubu, než u těch, kteréž o pouhou mamonu oloupil. Mne okradl o dobrého muže (podává Kartáčkovi ruku), o radosti domácího života a o tichý stánek na stará kolena.

Kartáček. Ach, má zlatá Verunko! kdo ví, jestli byste nebyla u mne bídu louskala a nouzi přikusovala.

Vorlíčkova. Ach, když jedí dva z jedné mísy, chutná to vždycky, třebas na ně bída šilhala. No, už se stalo a nedá se zjinačit. Ale s tím kazisvětem promluvím, až mu praskne mázdra na očích a kůra na srdci, není-li už celý ďáblův.

Kartáček. Kdo ví, jestli se k němu dostanete.

Vorlíčkova. Já? Na to bych se podívala! Vorlíčkova chodí mezi poctivější pány, nežli je takový . . . no, však uvidíte! A jestli všecko nic nepomůže, snad se najde pomoc ještě jinde. Vždyť se musím o to vaše kuře postarat, měla jsem být vlastně jeho tetou, že ne? Co jsem jako mladé kachně zkazila, musím jako stará krůta napravit.

Kartáček. Verunko, na mou duši! vy jste přece ještě jenom —

Vorlíčkova. Co pak?

Kartáček. Ta bývalá Verunka, to moje sluníčko, ta nejlepší ženská na světě, až tuhle na mou Barušku.

Vorlíčkova. Pšt! kdyby vás někdo slyšel —

Kartáček. Ať si! a jestli naší holce pomůžete, ať jsem šlakův! Já —

Vorlíčkova. Co pak, starý příteli?

Kartáček. Já budu v stavu, vzít vaši krosnu na záda a tahat se vám za to, až pustím ducha.

Vorlíčkova. I to by za to stálo! Ne, ne, milý Kartáčku! Zůstaňte vy jen v teplém hnízdě, které jste si upletl; bývalá Verunka bude ráda, nalezne-li v něm na chvíli dost malé místečko, jestli k němu ještě jednou zabloudí. Teď ale půjdu, dokud je věc horká. Já neuměla nikdy dlouho rozvažovat; jedna dvě, a hned do toho, podej se nebo praskni! Pojď, starý! a okaž mi, kde ta pijavka zůstává! (Vezme ho pod paží.) S Bohem zatím, paní švagrová! Lizinko, podívejte se, jak nám to sluší! (Odchází s ním.)

Lizinka. Choďte tak jenom ještě dvacet let!

Vorlíčkova (už u dveří). Vy byste tomu dala!

Beránková (vstala a volá za nimi). Provázej Bůh, abyste se šťastně vrátili! (Odejde s dcerou.)

PROMĚNA.

Pokoj u Záleského z prvního jednání.

Výstup 1.

Emilie z pravé strany, jde k levé, odkud Jozef vychází.

Emilie. Nu, jak je otci? Co je otci? Mluv, ty to víš dozajista! Povídej, nebo se budu hněvat.

Jozef. Neračte mít starosti, nic mu není; nějaká malá mrzutost, nebo obyčejné bolení hlavy.

Emilie. Ne, ne, to je něco jiného; tak jsem ho ještě neviděla. Jako poděšený vrátil se domů, zavřel se a nenechal se posud žádnému vidět — ani mně.

Jozef. Tedy to budou obchodní starosti, špekulace; kdyby to bylo něco jiného, poslal by si pro pana doktora.

Výstup 2.

Radoveský. Předešlí.

Radoveský. Bon jour, bon jour! ah to je deliciezní quid pro quo: hledám starého pana Pluta a nalezám květoucí Afroditu, jako by se byla právě z mořské pěny vyloupla. Comment? Co tomu říkáte, ma chère? Takovým nápadem neleskne se ani Paul de Kok. Ale kde pak máte starého pána?

Jozef. Je ve svém pokoji.

Emilie. Nebude však takového rozmaru, aby přijímal návštěvy, třebas tak vzácné, jako pana barona.

Radoveský. O, vous êtes charmante! a já s ním musím —

Jozef (krčí rameny). Račte trochu později, teď to nepůjde.

Radoveský. Ale co pak je to? Mon Dieu, snad nebude starý pán v nějakém derangement stran té včerejší scény? (Podtají k Jozefovi.) Že s ním musím mluvit, potřebuji dvě stě dukátů.

Jozef (odejde v levo).

Emilie. O jaké scéně to mluvíte, pane barone?

Radoveský. Comment? Vy to nevíte? Ah, vždyť prý to bylo grandiosní, celé město o tom rozpráví. Avec permission! (Sedne si pohodlně na pohovku.)

Emilie. O čem rozpráví město?

Radoveský. Papá měl kdesi rencontre s nějakým sprostákem, veritable scénu z francouzského vaudevillu, ha ha ha!

Emilie. Můj otec?

Radoveský. Oui. Byl to ale také nápad, pustit se mezi rozhýřenou luzu! En verité, grandiosní nápad, ha ha ha! Na to by ani božský Dumas nepřipadl.

Jozef (se vrátí). Aby prý se líbilo za hodinu poslat. (Odejde.)

Radoveský. Bon, pošleme!

Emilie. Ale pro milý Bůh! co se to vlastně přihodilo?

Radoveský. Prosím vás, ma chère, napadlo tam sprostému člověku, právě en canaille vyčítat starému pánu, že udělal bankrot.

Emilie. Můj otec?

Radoveský. Teď ne, ma chère; neradujte se, to je stará historie, víte — ah, je pravda, vy jste byla tenkrát ještě malá sylfida.

Emilie. Tedy — před lety?

Radoveský. Ouj, a byl to řádný bankrot; pamatuji se jako dnes, en verité; grandiosní kousek, a všecko v pořádku, nikdo nemohl starému pánu do živého ha ha ha! Tomu se musím od něho ještě naučit.

Emilie. Můj otec, bankrot? — a co je to vlastně?

Radoveský. Co, comment? (Vstává.) Co že to je? Ha ha ha, to je grandiosní vtip, en vérité! grandiosní.

Emilie. Co je to, pane barone? Pravý význam toho slova tajil se mi vždycky s jakousi nesnází, oh, já se dobře pamatuji, ale od několika dní slyším je jakožto žalobu; co je to?

Radoveský. Ah, to je kolosální, ha ha ha! Slečna Záleská chce vědět, co je bankrot, ha ha ha!

Emilie. Prosím o to.

Radoveský. Že ještě prosíte? Enfin ma chère! Víte, co je — liška?

Emilie. Vím.

Radoveský. Když vleze liška do želez, a myslivci už nad ní stojí a ruce natahují a na kůži se těší, a liška jim přece uklouzne a myslivci se v pasti ještě uskřípnou, to je bankrot.

Emilie. A — něco podobného, že by byl můj otec —?

Radoveský. Oui, ma chère! Byla to excelentní operace finanční, k popukání. Ani Eugen Sue nemůže nic pikantnějšího vymyslit. To bylo křiku a běhání, naříkání, pláče, cher papa mnul si ale ruce a počítal stotisíce.

Emilie. Pane, to není pravda! to není pravda!

Radoveský. Parole d' honneur! mluvilo se o velikých summách, kteréž mu ta špekulace vynesla.

Emilie. Pane, vy jste! . . . . Jděte, nežli zavolám otce, nežli svolám lidi —

Radoveský (hledí na ni s podivením a pak se dá do smíchu.) A, a to je grandiosní! Toť vypadá skoro, jako byste se hněvala? Mon Dieu, proč pak? Toť je historie, kterou by sto jiných rádo o sobě povídalo; parole d' honneur, já sám! a proto vám nerozumím.

Emilie. Jděte pane, nežli se zapomenu, jako vy jste učinil. Štěstí vaše, že vás tady nikdo neslyšel.

Radoveský. Ah, to je deliciésní nedorozumění, ha ha ha! Ne, ne, můj anděle, tu je všechno rozhorlení zbytečné; my stojíme už dlouhá léta se starým pánem v účtech, a víme, co víme. Bankrot, nebankrot, proto jste vy přece koruna všech našich poupátek; ani Victor Hugo nemohl by pro novou Esmeraldu nic pikantnějšího vyvolit, parole d' honneur! nic pikantnějšího! Au revoir, mon ange! au revoir! (Odejde.)

Emilie. Co je to? — Onehdy ti dva staří lidé, dnes tento protivný hejsek; kdo mě vyvede z toho bludiště!

Výstup 3.

Doktor Hájek. Předešlá.

Emilie. O pojď, pojď, drahý příteli! a vyveď mou duši z vln pochybnosti, nemá-li žalostí utonout. Po městě prý se povídá — víš o tom, co mého otce včera potkalo?

Doktor. O, jakž bych nevěděl! Vždyť je toho moje láska vinna, odpusť!

Emilie. Tvoje láska?

Doktor. Můj otec —

Emilie. Netaj mi ničeho!

Doktor. Je člověk ze starých časů, a nechtěl slyšet o spojení s domem otce tvého —

Emilie. Nechtěl?!

Doktor. Vyzval ho mezi lid —

Emilie. A tam jej pohanili?

Doktor. K mému neštěstí.

Emilie. A tvůj otec? — Nepovídal jsi, že je poctivý, šlechetný muž?

Doktor. Pro čest by obětoval život.

Emilie. A je proti mému otci? O běda mně, tedy je to všecko pravda!

Doktor. Upokoj se, drahá dívko!

Emilie. Ne, ne, můj Auguste! tak mě neukájej; ale zbav mě dříve traplivé nejistoty. Znáš příběhy našeho domu?

Doktor. Znám.

Emilie. A je to pravda, že můj otec . . . . počkej, ještě nemluv! nech mě ještě jednou všechny květy minulosti sesbírat, v nichžto se mi jeho láska jevila, v nichžto se mi jeho měkké srdce lesknulo! Já se pokochám ještě jednou v tom neposkvrněném, spanilém obraze! — O můj nešťastný otec!

Doktor. Zpamatuj se, Emilie —

Emilie. Ne, netěš mě, ať nemyslím, že je vina jeho ještě větší, nežli se už obávám. Tedy je to pravda? Udělal otec . . . ne, ne, já to nemohu věřit! Zlý člověk mluvil tady o nářku a pláči, o viď, že nebyl otec příčinou žalostných slzí?

Doktor. Milá Emilie —

Emilie. Ty se vyhýbáš odpovědi? Tedy byl?

Doktor. Jáť pozoroval už dávno, že jsi vychována bez vědomosti o té nešťastné příhodě; doma se ti to po všecka leta pečlivě tajilo, a z domu si takořka ještě nevystoupila.

Emilie. O kéž bych mohla v něm také zahynout, aby svět o mně nezvěděl!

Doktor. Emilie!

Emilie (přivine se k němu, a pak mu podá ruku). Měj se dobře, drahý příteli!

Doktor. Co ti napadá?

Emilie. My se musíme rozejít.

Doktor. Emilie!

Emilie. O, nemysli si, že tomu mladý můj rozum nerozumí! Prudkým paprskem může i slabý květ rychle dospěti.

Doktor. Ty mě nemiluješ —

Emilie. O můj Auguste!

Doktor. Jak můžeš tedy jiné hlasy poslouchat, nežli co ti praví srdce tvé?

Emilie. Proto, že tě miluji, musím je poslechnout. Uznávám i cítím, proč se tvůj otec pevnému spojení s domem naším protiví, a já nedopustím, aby se na tvé choti nějaká skvrna černala.

Doktor. Kdož by směl o tobě pochybovat —

Emilie. Nech mě! Já nevím proč, ale tuhle (ukáže na srdce) to stojí najednou psáno písmem plamenným, že nemůžeme býti svoji, dokud nebudeš moci po boku své nevěsty přede tváří světa s pýchou kročit.

Doktor. Ty bys mohla blahý úvazek srdcí našich sama roztrhnout?

Emilie. Ai, kdož pak mluví o tom?

Moje duše zůstane věčně k tvojí upoutána, i bude jí to v osamělosti sladkou útěchou, když pozná, že se i tvoje od ní neodtrhuje. Ale teď, teď musím myslit jenom na otce a na naše neštěstí. Buď zdráv, až do radostného shledání! (Odejde do svého pokoje.)

Doktor. Emilie! O nešťastná vina otova, kteráž nyní chrám dceřiny blaženosti boří! Upokoj se, dívko milostná! nebudu se dotýkat tvého citu jemného, neboť jej musím ctít; ale budu na tvou lásku spolehat. Věrné setrvání zažene mraky, ježto se nad ní stahují, a rozkošně bude nám opět slunce blaha zářit. (Odejde.)

Výstup 4.

Marinka (vyjde z pokoje, ohlídne se, jde nazpět a řekne mezi dveřmi:) Ani živá duše!

Na to vystoupí

Emilie (jde ke dveřím na levo, otvírá, a naslouchá). Jak? zavříno? Otče! milý otče! tvoje Emilie prosí, čeká tady —

Výstup 5.

Vorlíčkova. Jozef. Předešlá.

Vorlíčkova. A já vám, pane komorníku, nebo co jste, povídám, že mě neodbudete.

Emilie (se lekne). Nebesa, co to? Někdo jde k otci — a zase sprostá osoba? Co jest, milý Jozefe?

Jozef. I tuhle ta —

Vorlíčkova. Osoba se nechce nechat odbýt, protože má s pánem tohoto domu co mluvit.

Emilie. S mým otcem?

Vorlíčkova. Ah, jste vy dcera domácí, slečna Záleská? No, těší mě!

Emilie. Jdi, milý Jozefe, aby sem nikdo nevešel. — Co hledáte u mého otce?

Vorlíčkova. Bývalého Záleského, kupeckého mládence z našeho městečka.

Emilie. Vy jste otce tenkráte znala?

Vorlíčkova. Já? skoro. Chcete vědět jak? Máte-li milého, tedy mu tuze nevěřte; mohl by vám kousek vyvest, jako mně váš otec vyvedl.

Emilie. Vám, můj otec?

Vorlíčkova. Oh, nekoukejte na mne! Já byla krev a mléko jako vy, a pan otec švihák v modrém fráčku, ačkoli měl na něm více knoflíků, nežli dvacetníků v kapse. A já se mu líbila; potom ho to ale rozešlo, nu, on býval od jakživa dobrý špekulant, jak se později také v Praze okázalo. Což bylo také na tom, že sprosté holce slovo nedržel.

Emilie. Milá ženo —

Vorlíčkova. Vy tu cnost na něm snad ještě ani neznáte? Není divu; on jich má tolik, že se nenechají spočítat.

Emilie. To zní skoro jako byste chtěla — prosím, mluvte o mém otci s úctou.

Vorlíčkova. I jakž jináč! .. ..

Emilie. Či trpěla by to vaše dcera, kdyby se o vás nehodně mluvilo?

Vorlíčkova. O mně? Moje zlatá slečno, o mně se tak mluviti nemůže, já jsem poctivá žena, a kdybych měla dceru, nevěšela by na sebe hedbávné šaty, zlaté náramky a tak dále, ale strhala by to s těla, kdyby slyšela, že někde lidé bědují, kteréž matka — bankrotem ošidila.

Emilie. Spravedlivá nebesa — osobo!

Vorlíčkova. Kde máte otce? Já se odtud nehnu, dokud s ním nepromluvím.

Emilie. On je — churavý; přijďte podruhé.

Vorlíčkova. Je-li churavý, tím lépe pro něho; bude mu to snad užírat svědomí, a pak byla by naděje, že se všechen ještě vyhojí.

Emilie. Co to máte, lidé, najednou proti mému otci? On je vtělená dobrota, já bych dala za něj život! Ach, ano, milá ženo! máte-li proti otci mému něco na srdci, svalte to na mne; já ráda všecko vytrpím a nebudu reptati.

Vorlíčkova (hledí na ni s velikým účastenstvím). Jak? — Záleský má takovou dceru? Na mou věru, to nejsou oči falešné, tam nesedí počtář s falešnými rejstříky; a on může mít takovou dceru? Nu, pak může ještě jednou bankrot udělat, a bude přece dost bohatý.

Emilie. O, milá paní, vy se nezdáte býti zlá; a nyní na mne hledíte, ach, kdybych neznala matinku z obrazu, neboť jinak se na ni nepamatuji, myslila bych, že stojí přede mnou!

Vorlíčkova. O milé dítě, kdyby tu stála, jako mohla státi, pak byste vy tu nestála s tou bázní v mladém srdci. Ale ono se to musí zjinačit; už k vůli vám si musí otec ulehčení zjednat, a dceři útěchu. Kde jest?

Emilie. Co mu chcete?

Vorlíčkova. Radit mu chci, aby svrhnul břemeno, pod nímžto se nikdy s lehkým srdcem nevztyčí!

Emilie. Jak to?

Vorlíčkova. Vy tomu arci nerozumíte, vás tomu neučili; ale věřte, mamona není štěstí člověka. Pohledněte na mne, já nemám nic jiného, nežli co nuzně životu z klepet vytluku, a jsem přece pokojná a směle mohu každému pohlednout do oči! I váš otec bude to moci ještě učinit, jen kde je? Skrývání mu není bez toho nic platno; já s ním musím mluvit, a kdybyste mě dali koňmi vyvleci.

Emilie. Nuže, tedy zde milá paní počkejte! Otec vyjde snad ze svého pokoje, a nebo půjde k němu náš starý Jozef; já mu řeknu, aby vás k němu uvedl. Ale potom hezky laskavě, rozumíte, milá paní? jako se starým přítelem! Ach, jen kdybych vám mohla svůj jazyk půjčit, abyste pravou strunu srdce jeho zasáhla, a bolestný zvuk z prsou jeho nevyloudila. (Odchází prostředkem.)

Vorlíčkova (hledí za ní). Utěš se, ty květe lásky dětinské! tebe se nechci drsnatou rukou dotknout; ale musím zde čekat na soudní hodinu. (Postaví si sesli blízko u dveří a sedá si — v tom

Opona padá).

ČTVRTÉ JEDNÁNÍ.

Pokoj Záleského s pěkným nábytkem.

Výstup 1.

Záleský (stoje u dveří, naslouchá). Ticho! — Kdo to asi byl? Také Emiliin hlas jsem zaslechl. (Přechází). K takovému konci to tedy se mnou dospělo, že se mám přede tváří světa ukrývat? Ne, tak to nemůže zůstati; pod tím břemenem klesnula by moje síla. A však, nejsem-li pošetilec? Což je to: Křik luzy? Já bych jí mohl hrdé čelo okázat a hrdlo zlatem zacpat . . . . mohl bych? — nešálej se dále, zpupné srdce! Ty to cítíš, cokoliv i počítavý rozum šeptá, cítíš to, že je hlas té luzy mocnější, než tvé mrzké zlato; cítíš to, (temně) vždyť sám z té luzy pocházíš. Ale co se stalo, stalo se, ty musíš přece světu na oči vstoupit; mysli na to, a mysli na své dítě! Ach moje Emilie, pro tebe jsem . . . . svět by se mi vysmál, kdybych o té velikosti své lásky k tobě rozprávěl; a nebudu muset před tebou oči klopit? Já se zachvěl ve hlubinách duše, když jsi prvé volala, a přece je pramen útěchy mé jenom u tebe! Zachvěl jsem se, a ještě nevím, jestli mou vinu znáš! (Po krátkém odhodlání jde ke dveřím a otevře.)

Výstup 2.

Vorlíčkova. Předešlý.

Vorlíčkova. Přec tedy konečně! Jáť jsem už myslila, že si budu muset u dveří ustlat.

Záleský. Co jest? Kdo jste? Kdo vás sem pustil? (Jde ku zvonci.)

Vorlíčkova. Nechte zvonění; vaši lidé vědí, že tu jsem. A snad se nebude pan Záleský sprosté ženy bát?

Záleský. Co chcete? Já nemám času, abych s každou —

Vorlíčkova. Světoběžnicí, a tak dále. Špatné výmluvy, když se hosté odbývají. Před lety jste jinak zpíval.

Záleský. Já?

Vorlíčkova. Podívej pak se na mne, člověče! Což není pranic na mé tváři, co by tě upamatovalo, žes býval mladý?

Záleský. Ženo!

Vorlíčkova. Tebe arci také leta sedraly, a sedíš přece v teplém hnízdě; jak pak měla tedy Veronika svou barvu podržet, co se dřela dnem a nocí po světě?

Záleský. Vy jste — Veronika?

Vorlíčkova. I jen mi tykej, já jsem tvoje Veronika, ano! (Pomlčení.) To je chladné uvítání po tolika letech, a když jsi odcházel, také ses mi tuze zdvořile neporoučel.

Záleský. Co vám napadá mluvit o věcech, ježto leží v hrobě zapomenutí?

Vorlíčkova. To neleží, sice bych se k tobě nehlásila.

Záleský. A co tu hledáte?

Vorlíčkova. I fuj, styděl bych se! Já jsem jen sprostá kramářka, a nemám paláce, abych mohla hosta uctít; když ale potkám krajana, a třeba jsem ho jakživa neviděla, podám mu ruku a řeknu: Pozdrav Bůh! Ale arci, já se mohu každému směle do očí podívat; já nejsem taková dlužnice.

Záleský. Ženo, nebuďte nestydatá!

Vorlíčkova. Jen jako s dlužníkem, který dlouhá leta neplatí.

Záleský. Co můžete vy ode mne požadovat?

Vorlíčkova. Co? Ai Petře! ty musíš míti děravou paměť a protrhané svědomí, že nevíš, co jsi sliboval.

Záleský. Osobo, tys pomatena!

Vorlíčkova. Tak, jen mi tykej, třeba si nadával, ono to jde líp od srdcé. Tys mi zkazil celý život, a dáš mi teď náhradu!

Záleský (stranou). Toť se zrovna zlý duch proti mně pozdvihl, že mi takové pošetilce na krk posílá. Zkrátka, co chceš?

Vorlíčkova. Měla bych se vlastně mstít; vyčítat bych ti měla, ptát se: Proč jsi mě opustil? ale ty bys našel výmluvu, a já si už také svoje na světě odbyla, o tebe nestojím a dotvrdím se raději v křesťanské povinnosti. Odpustím a dám ti dobrou radu.

Záleský. Ty, mně?

Vorlíčkova. Neškareď se a poslyš! Tys boháčem, ale jak jsi nabyl svého bohatství?

Záleský. Ha, ty opovážlivá! Ven, nežli tě dám —

Vorlíčkova. Vyhodit? To bys mohl, kdybys měl lehčí svědomí. Ale proto jsem právě tady, Petře, abych ti ulehčila. Odhoď, co ti nepatří, navrať, co jsi odcizil.

Záleský. Ven, ven, osobo! nežli se zapomenu, jakos ty všechnu slušnost mimo sebe pustila! Jak se můžeš opovážit mně do tváří —

Vorlíčkova. Co? žes udělal falešný bankrot, to ví celý svět; a že ti dávám dobrou radu, to není také opovážení.

Záleský. Do pekel s ní, i s tvou pošetilostí, nerozumná, dravá, nenasytná láje. To bys ty plesala a se šklebila, kdybych plnýma rukama zas rozházel, co jsem za dlouhá leta po krůpěji snesl. To by byl vítaný kvas lidskému úsměchu! ha ha ha! Záleský se minul s rozumem! křičela by roznášivá ústa, trhá si maso z těla a pouští krev, jdéme, najezme se také, napijme se, je to pohodlná historie! . . . . pryč, pryč, nepřiprav mě o chladné považení.

Vorlíčkova. Však ono by i po takové hostině ještě tolik na tobě zůstalo, že bys pohodlně až ku hrobu se dovlekl. Myslíš-li ale, že upokojené svědomí za takovou cenu nestojí, tedy té rady nech; dala jsem ti ji beztoho jen k vůli tvé dceři.

Záleský. Co víš o mé dceři?

Vorlíčkova. Že nedostane skrze tvé jméno poctivého muže —

Záleský (dá se hořce do smíchu).

Vorlíčkova. A že ji tvoje hanba užere!

Záleský. Mlč, ty článku závistivé nuzoviny, to je moje starost, a okolo své dcery vystavím tak vysoké hradby ze zlata, že k ní váš hladový skřehot nedolítne.

Vorlíčkova. Tak? Nu jak myslíš, chytrý počtáři! Umyj tedy skvrny svoje jak sám myslíš, já ti už nebudu umývadlo podávat. Jenom jedno mi udělej, vezmu to za úplnou náhradu. Dej vdově Beránkové, co jí patří.

Záleský. Nic jí nepatří! Já byl už dosti slabý, že jsem jí chtěl býti po vůli, ale mým ochotenstvím bylo pohrdáno. Ani mi nepřipomínej, nepopuzuj mě! Žádnému nic nepatří, zákony nás vyrovnaly. A ta slepá žebračka, ta ť je sestra toho —?

Vorlíčkova. Ano, toho člověka, jemuž jsem přála, nežli jsi mě obelstil.

Záleský. To ať mi raději každý haléř jako ohnivá jiskra prsa propálí! — nic nedám, nic nejsem povinen; a toho člověka budu nenávidět —

Vorlíčkova. Ne snad jako hřích? O, pak by se mohl radovat, neboť bys jej miloval. Ale ty se rozmýšlíš, viď, Petře, a dáš —

Záleský. Nic nedám; to je mé poslední slovo.

Vorlíčkova. Tak? Nu, tedy se ukryj, hluchá skalino! za hradby svého zlata a hospodař tam se svým svědomím. Teprva ode dneška budu nebi na kolenou děkovat, že tě ode mne zahnalo. Ty nejsi ani hoden, abys cítil, co to jest: poctivost! Já jsem proti tobě žebračka, ale dám svoje poslední, abych dceři té ženy pomohla, kteráž vstoupí jedenkráte před váhu věčné spravedlnosti, tam na své slepé oči ukáže, a tebe zatratí. (Odejde.)

Záleský (stojí několik okamžení jako ztrnulý, pak se rozbouří). Ne, toho vítězství jim nedopřeji, po tolika letech, nikoli! Svět se mi nemá ani smát, ani mě litovat. (Jde rychle ku kase.) A od tebe měl bych se odtrhnout, ty všemohoucí živle, jenžto jsi částí mé bytosti? Dokončím, jak jsem započal a obrním prsa proti náběhům nemohutných ouškleblků. Když padne chvíle rozhodná, vine se mi luza vždy přece u nohou. — A jaké odpovídání? Byl to můj čin? můj výmysl? Ať za to odpovídá . . . ona, tam nahoře . . . nebo dole. Ona! já byl pouhý nástroj v jejích rukou. Žena byla mým hadem! Já jsem čist, a mohu směle světu do očí pohlednout! (Chce ven.)

Výstup 3.

Emilie velmi jednoduše přestrojená.

Předešlý.

Záleský. O mé drahé dítě!

Emilie. Milý otče!

(Obejmutí.)

Záleský. O pojď, pojď! Už se mi svírá srdce toužením. Ale co to znamená? Jaký to máš oděv?

Emilie (sepne ruce). Otče, milý otče! Já tě skoro ještě nikdy prosbou netrápila; tys byl vždycky tak dobrotivý, žes mi učinil, cos mi na očích uviděl; ale nyní prosím, a chceš-li, na kolenou . . .

Záleský. Živá nebesa, dítě, co ti napadá?

Emilie. Ty říkáš, že jsem tvoje největší bohatství, já prostinké děvče, okaž to jednou, tatínku! nebudeš toho litovat.

Záleský. Co chceš? Ty mě lekáš!

Emilie. Ne, to nechci, tatínku! Doufat máš, důvěřovat, rozehřát má se tvé srdce, jsem tvůj poklad, ano?

Záleský. Jsi, jsi, mé dítě!

Emilie. O, tedy je dobře, tedy také snadně ostatních oželíš a pohřešíš, já ti je svou láskou nahradím.

Záleský. Promluv jasněji!

Emilie (ostýchavě). Tedy mi ještě nerozumíš? Já vím všecko.

Záleský. Co?

Emilie. Že jsi před lety — udělal — o můj Bože! (Zakryje si oči.)

Záleský (ztrne a netroufá si na ni pohlednout). O věčný mstiteli! co jsem tak pečlivě před ní ukrýval, stojí konečně jako soudce přede mnou! — Ty nevíš, milé dítě —

Emilie. O vím, vím —

Záleský. Obelhali tě, oklamali —

Emilie. Ne, ne, Hájek neklame; otec jeho nechce o nás slyšet, a prvé ta srdečná žena —

Záleský. Nic, nic, nevěř jim, oni nevědí —

Emilie (kvapně). Tedy to není pravda?

Záleský. Co?

Emilie. O nebesa, jak to mám říci! . . . že jest naše bohatství slzami utištěných lidí skropeno.

Záleský. Emilie!

Emilie. O zahoď je, tatínku, zahoď, rychle —

Záleský. Dítě, kdo hodil tento jed do tvého srdce?

Emilie. O, žádný jed, ale blahé semeno, ježto rychle zrostlo, rozkvětlo a libou vůní mou celou duši naplnilo! Ano, dobře měla ta žena poctivá; já to cítím, jinak se nezbavíš břemena, ježto nás oba tíží.

Záleský. Spravedlivá nebesa, Emilie! já se počínám o tvůj rozum strachovat! Zbav se té blouznivé, té strašné myšlénky; to není loutka, není kytka do vlasů, o čem rozprávíš —

Emilie. O vždyť já vím; pro takové hříčky netloukla bych tak na bránu srdce tvého. Tu se jedná o naši celou budoucnost; já si to dobře rozpočtla; ach, vždyť je tomu snadno rozumět, a ty to cítíš také dozajista, a už bysi byl mou prosbu vyplnil, jen že ti starší návyk ještě překáží.

Záleský. Ustaň, to je dětinství, i bylo by to vyznání před světem —

Emilie. Ať si je! Já se ho nebojím, já se co děcko pěstounce také přiznávala, a pak mi bylo vždy tak volno!

Záleský (stranou). O ty anděle s mečem plamenným, jehož slova nepoznanou silou prsa moje rozdírají; ale jakž bych mohl? — Naposledy, nech toho; mluvíš sama sobě na zkázu.

Emilie. O ne, ne, o mne se nestarej, já si mluvím k prospěchu; já budu moci pyšně oči pozdvihnout, dostanu svého Augusta a oddám se péči o tebe. Učit se budu, starat se budu, snášet budu, spokojím se; takovýto šat bude mne více těšit, nežli hedbáví, jehož nitě slzami . . . o, že není matinka na živu! ta by mi teď dozajista prosit pomohla!

Záleský. Mlč, mlč, o té nemluv; (temně) ta by závistivě tu rozkoš zapudila, kteráž se mi teď násilně do prsou vlívá.

Emilie. Tatínku!

Záleský. O mé drahé dítě, k vůli tobě nahromadil jsem bohatství —

Emilie. Ne, Bůh mě uchovej, já nechci z něho ani pírka; (sepne ruce) já chci jen Augusta a pak tebe mezi nás.

Záleský (v těžkém zápasu). O kde svalí se mne tuto tíži, abych mohl volně oddychnout?!

Emilie. Tatínku, vyslyš moji prosbu, já to cítím, že budeme šťastni.

Záleský (zkříkne). Ano, ano mé dítě! budeme šťastni, dostaneš svého Augusta! (Prudce ji obejme.)

Emilie. O můj drahý, drahý tatínku! O vždyť jsem já to věděla, já jsem tvé srdce znala, a věřila jsem také sama u sebe, že jsi nebyl příčinou . . . kdo ví, co tě přinutilo; ale teď bude zas všecko dobře, teď se na nás nikdo nezamračí, o ne! teď bude okolo nás jasno, bude veselo, okolo nás, i (ukazuje na srdce) tuhle v nás, milý tatínku! (Odběhne.)

Záleský (návalem citů překonán, vrhne se na kolena). Bože, Bože! po dlouhém čase volám k tobě opět z celého srdce, kajicně volám, vracím se a děkuji tobě, žes mi takové dítě daroval. (Vstane.) Ano, teď je mi volno, teď snesu, cokoli na mne sešleš! (Běží ku kase a odtrhne víko.) Pryč s tebou, proklatá mamono! ty zlořečený draku, jenžto jsi tolik let moje srdce užíral; darmo hledíš na mne těmá kouzelnýma očima, dceřin hlas jest kouzlo mocnější! (Sedne rychle ke stolu a píše, pak zvoní.)

Výstup 4.

Jozef. Předešlý.

Záleský (dává mu papír). Tu vezmi, a doskoč k starému Hájkovi, že ho dávám prosit, může-li mě na tento list navštívit, jen k vůli štěstí našich dětí . . . potom běž do novinárny, zejtra to musí býti vytištěno a u veřejnosti.

Jozef (hledí s podivením na jeho rozčilení). K starému Hájkovi? a potom — (Nahlédne do papíru, čte a žasne.) „Kdokoli má za nížepsaným od roku 1835ho něco pohledávat, neohlížeje se na vyrovnání o jeho — bankrotu — ať se přihlásí“ — (Mumlaje dočítá, papír se mu v rukou třese; pak uchopí Záleského za ruku, líbá ji a odkvapí.)

Záleský. O tluč, tluč, srdce novorozené! staré tvoje hradby jsou ještě tak pevné, že tvůj bouřlivý, dávno nepocítěný ples vydrží! — O mé drahé dítě! kéž bych se mohl aspoň před tebou očistit! . . . a však to nejde, muselť bych památku tvé matky zohavit, a za tu cenu nechci se před tebou lesknout! Miluj zemřelou — živoucího milovat se naučíš!

Výstup 5.

Starý Hájek. Předešlý.

Hájek (mezi dveřmi). Jest to pravda?

Záleský. Přicházíte ke mně?

Hájek. Přes práh poctivě jednajícího muže neostýchá se poctivý měšťan vejíti.

Záleský. A budu se moci šperkem tohoto jmena konečně zas honosit? Budu moci mezi vás vstoupit?

Hájek. Nevíte, že jest psáno, jak se pastýř nad ztracenou ovcí raduje? Nevíte, kdo jest Hospodinu milejší nežli devadesát devět spravedlivých? A měl by křehký člověk ve svém soudě býti přísnější?

Záleský. Šlechetný muži! před vámi se otvírá srdce neskonalou důvěrou! Nahleděte do něho, a snad poznáte, že je pro ně omluvy. Já se nechal při onom nešťastném podniknutí od manželky svésti; mimo vás to ode mne ještě nikdo neslyšel, ona naplnila mou duši chtivostí po mamoně, ona mi vyobrazovala budoucnost svůdnými barvami tak dlouho, až jsem klesl.

Hájek. Dejte sem ruku! Co jste provinil, provinilo před vámi a proviní po vás mnoho jiných, takový jest světský běh; ale co svým napravením učiníte, neučiní snad nikdo z nich, ba vím, že si budou někteří z toho také smích tropit, o ty však se nestarejte! tolik vám zůstane přece, abyste si mohl jednou jako poctivý člověk dát pohřeb vystrojit, nebudete-li chtít ničeho od dětí přijmout, kterým hned tolik po oddavkách odevzdám, že budou moci pro otce i tchána kus pohodlí připravit. Nu, co tomu říkáte?

Záleský (obejme ho). Šlechetný muži! zatím přijměte mé díky . . . vy jste byl první, kterýž mi zrak vyjasnil!

Hájek. Já ne. To vám spíše chudý vyklepavač kabátů oči vytřel.

Záleský. A po něm ona poctivá kramářka; i budu na ně vděčně pamatovat, a doufám, že s nimi ještě mnohou utěšenou chvíli ztrávím; ale více nežli vy všickni otřásla mým srdcem —

Výstup 6.

Emilie, pak doktor Hájek. Předešlí.

Emilie (mezi dveřmi). Smím, tatínku?

Záleský (pokračuje ve své řeči)

Toto mé dítě! To bylo mou svítící hvězdou, mým strážným andělem, a proklestilo mi cestu z temnot k jasnosti! O, pojď, pojď mezi dva smířené otce!

Emilie. Půjdu, půjdu; ale já tu nejsem sama!

Hájek. Nu, jen tedy vejděte do páru! Já jí poslal hned pro doktora.

Emilie (vejde s doktorem). Oh, za to vás budu míti ráda, jako byste mi byl tu nejlepší medicinu předepsal a život navrátil.

Záleský. Chce-li pan doktor nevěstu bez velikých statků —

Doktor. Můj druhý otče!

Záleský. Tedy přijměte z mých rukou anděla, kterýž bude i v chudobném rouše, bez lesku zlata, cesty naše osvěcovat.

Hájek. Aby se vám ale po nich měkce chodilo, o to se postará otec Hájek.

Záleský. Zakladatel našeho nového štěstí.

Hájek. Ah, co vám napadá! Já budu rád, když se o mně jedenkráte řekne: Byl poctivý člověk! — Krásnějšího titulu si nežádám.

(Opona padá.)

BRUNCVIK, KNÍŽE ČESKÉ.

Činohra ve třech jednáních s předehrou. (Dle národní pověsti.)

Psáno r. 1842. — Ukázky ve »Květech« z r. 1842. — »Divadelní ochotník« z r. 1871.

ODDĚLENÍ I.

BRUNCVIKŮV ODCHOD Z VLASTI.

(Předehra v jednom jednání.)

OSOBY:

Stojmír, kníže české.
Bruncvik, jeho syn.
Neomena, kněžna Neapolská, jeho nevěsta.
Kleofat, kníže Sicilianské.
Meč, jeho důvěrník.
Lev, Bruncvikův pavezník.
Liduše, klíčnice na hradě knížecím.
Bořita, } měšťané.
Čapek, } měšťané.
Knížecí hosté.
Panoši a služky Neomeniny.

Lid obojího pohlaví. Tanečníci.

Místo děje v Čechách za časů starodávných.

Zahrada knížecí, sem tam krásné loubí a křoviny. Ranní červánky.

1. Kleofat. Na to Neomena.

Kleofat (vystoupí). Otevři svou růžovou bránu, krásné jitro! ať vejde pokoj v duši mou. Pojď a urychli můj úmysl. Nesmím déle váhati — a byťby i hlás rozumu bouři srdce mého překřičoval. Teď bije chvíle rozhodná! V čarolesku rdí se před tebou růže královská, smělé sáhnutí — a snad je tvá. Ha, tamto se bělá roucho ženské, to je ona! dobře mi popsala uplacená služka místečko. (Odstoupí.)

Neomena (v ranním oděvu, mluví za sebe). Počkejte na mne v pravém loubí, hned se navrátím. — O samotě musím ještě jednou pozdraviti drahá místa, kde se mi zlatá poupata lásky rozvila, ještě jednou probuditi sladké sny svého srdce, ježto se mi dnes co nejkrásněji vyjeviti mají.

Kleofat (přistoupí). To ti přeji z nejhlubšího srdce, ačkoli sám při tom blaženost života svého ve hrob uložím.

Neomena. Ty zde, pane? Touto hodinou? Co tu hledáš?

Kleofat. Nebeský lesk oka tvého. Na okraji černé propasti chvěje se noha má, a jen tvůj pohled může ji před zoufalým skokem zastaviti. O kněžno, obrať zraky své k nešťastnému.

Neomena. Pane, já ti nerozumím.

Kleofat. Což je oka mého řeč tak nemluvná, že si dle ní srdci mému ještě neporozuměla, byť i jazyk byl nemluvil?

Ach, ovšem! oko české hoří mocněji a jasněji, jazyk český zvučí líbezněji, těm jsi porozuměla. O kněžno, proč jsi opustila čarodeché kraje italské? Tam by jsi byla ve slovech mé touhy smysl nalezla.

Neomena. Pane, znějí-li slova tvá vskutku tak, jak se mi jen zníti zdají —

Kleofat. O vylož je jen dle nejsmělejší mužské žádosti.

Neomena. Pak ti pravím, že jsem nevěsta, a dnes —

Kleofat. Je sňatek tvůj — to vím, a proklínám svou pamět, že to již dávno z hlubin svých nevymítila. Mou bys měla býti a celá země oděla by se k tomu plesu rouchem svátečním. Zlatí snové moji měli by se vyjeviti.

Neomena. Dosti, pane! Jakým právem takto ke mně mluviti smíš?

Kleofat. Ptej se hynoucí květiny, proč umdlené čelo po slunci vypíná? Jedním rodem, jednou vlastí stojím tobě blíže, nežli cizinec, a měl bych se spíše radovati v záři lásky tvé, nežli tento, jemuž takový poklad jako ve spaní připadl.

Neomena. Ustaň! jenom žes mi jedním rodem, jednou vlastí blízký, poušťím mimo sebe nehodné řeči tvé, ale déle je poslouchati nesmím. (Odchází.)

Kleofat. Postůj, kněžno! rozhodná uhodila hodina a jasno musí zasvítati na mé příští cesty.

Neomena. Jakého světla se můžeš ještě nadíti, ježto by již dávno cesty tvé neosvěcovalo. Ode mne neočekávej ničeho. Ještě jednou ti pravím, že jsem nevěsta a —

Kleofat (prudce). Jen tímto slovem, tímto šípem jedovatým nestřílej po mé duši, aby se palčivě raněná nevymkla z okovů mírnosti, a divou šíleností celé okolí nepoděsila.

Neomena. Nuže, tedy pozbuď rozumu a jako pošetilec rozhluč okolí svým divým pokřikem. Po třetí pravím tobě, že jsem nevěsta, a víš-li co toto svaté slovo znamená, vznikla-li někdy ve tvém srdci sladká touha, aby se ti celý význam jeho v úplném květu vyjevil: tedy ustup a lítou vášeň svou udrž na uzdě. Pozorovalať jsem už dávno, co tvé oko jako zapovězené písmo ke mně mluviti se snažilo —

Kleofat. O mne blaženého!

Neomena. Ale, myslelať jsem, že jeho plamen mou panenskou důstojností vyhasne. Já ti nedala příčiny, aby jsi ho na oltáři srdce svého zapálil, ty jej krmíš násilně marnou žádostí a drzou nadějí —

Kleofat. Nech k sobě přistoupiti, Neomeno! Můj život je ztracen bez tvého!

Neomena. Nuže, tedy zahyň, nehodný!

Kleofat. Kněžno!

Neomena. Špatně splácíš důvěru, kterouž tě můj otec poctil, vyslav tě se mnou do dalekých končin za ochrance svého dítěte. —

Kleofat. Já slíbil, že budu nad tvým blahem ochrannou ruku držeti, a vyplním svůj slib. Ty útlá holubice, vyrostlá na lučinách rajských, nemůžeš býti blaženou v náručí neuhlazeného dravce.

Neomena. Střež se, by tento dravec svých drápů do tebe nezaťal, já bych ti sotva na pomoc přispěla.

Kleofat. To vím! Ty se paseš na mých bolestech!

Neomena. To nečiním! Nechci ale také, aby bezuzdá tvoje vášeň byla pramenem cizích bolestí. S tímto odejdi, a zahlaď jmeno mé ve své paměti. Jest to poslední naše rozmluva. Skvělá pověst o věrnosti žen českých táhne končinami světa, jako hejno sněhobílých labutí — já o ní slýchala v dalekém domově s hrdou nadějí. Příští hodina učiní ze mne kněžnu těchto žen — a já budu hledět, abych toho krásného jmena po vše časy hodna zůstala. (Odejde.)

Kleofat. Neomeno! — Proklatý budiž každý krok tvůj, jedem naplněný každý větérek, jenž ústa tvoje celuje — ne, ne, já sám budiž proklatý, ježto se rouhám světici! Zlořečený stav! — Kde se chytím vesla, jež by mne z toho vlnobití vyneslo!

2. Meč. Předešlý.

Meč. Nu, jak hvízdá můj milostivý ptáčník? Sedl zlatohlávek na vějičku?

Kleofat. Nemáš-li dnes lepší otázku pro mne, tedy si jazyk ukousni a vyplívni světu na posměch, nebo ti ho vytrhnu.

Meč. Ach to je smutná písnička, a pakli si, pane, minulou hodinu něco lepšího nezpíval, tedy se nedivím, že ti ptáček ulítnul. Jak povídám, když já při tom nejsem, je to špatné číhadlo.

Kleofat. Všechen poklad řečí svých

jsem rozplýtval — ale nadarmo, ona odvrátila očí svých —

Meč. Ale stranou po nich šilhala! Ty mi povíš, jak to ženské dělají. Vysoké i nízké, v lásce mají všechny stejnou míru, a na všechny dá se stejnou zbraní střílet; ale vytrvat se musí, pane, vytrvat. Rozumíš? Když jsem byl ještě doma čtyrpíďový kluk, chtěl jsem vysoké ploty přeskakovat, jednou, dvakrát, třikrát — šestkrát jsem se rozběh!; ale přes plot jsem přece nemohl.

Kleofat. A co z toho pro mne?

Meč. Že jsem běžel po sedmé i po desáté, a že jsem se přece na druhou stranu přehoupnul, ačkoli plot plotem zůstal. Tu je arci marné rozbíhání, měl jsi dříve rady poslechnout, ale pravda zůstane přece pravdou.

Kleofat. Tys blázen, a darmo mne svou pošetilostí popouzíš.

Meč. Je to ještě možné, abych tě popudil? Já myslil, že jsi již všechnu žluč vypotil, a že jsi živá mrtvola. Nu, tím líp! tedy se popuď — a mysli, že není ještě všecko ztraceno.

Kleofat. Svět je prázdný, an se mi ona z něho ztratila.

Meč. Že se ztratila? Pah! to je výrok zamilovaného. Za dobré slovo ti ji, pane, vynajdu — celou, jak by jsi ji nejraději měl. Snad bude mít svatební šaty na sobě.

Kleofat. Nesmyslníku, proč mi na to připomínáš!

Meč. Aby jsi nemyslil, že je svět prázdný. Plný je, přeplněný lidských vášní a pošetilostí, a z těch upleteme žebřík k žádanému cíli. To by byl špatný kus lidského důvtipu, aby nedovedl dva lidi rozvést a kdyby je kováři celého světa zkovali.

Kleofat. Daremné snažení, Neomenu již neodtrhneme.

Meč. Tedy odtrhneme toho českého medvěda.

Kleofat. Jak by to bylo možné?

Meč. Mezi jitrem a večerem leží dlouhý den, a tu se dá snadno z člověčího mozku něco chytrého vyšťourat. Spolehni se na mne, pane. K oltáři ji ten medvěd povede, ale nic dále! A kdybych měl ďábla o radu poprosit. (Ve vzdálí zní hudba.) Nyní pojď, chystají se do chrámu! Nevěstin průvodce nesmí mezi svatebníky scházeti.

Kleofat. Já ale nepůjdu. Svatební tento průvod je můj pohřební — a já to nechci tajiti.

Meč. Nu, tedy půjdeme spolu do rady. Je to s vámi kříž, vy zamilovaná čeládko! Chcete mít svou hlavičku, a přece vás musí člověk pořád na vodítkách vodit! Pustí-li takového třeštilka jen na dva kroky — bác, tu leží a rozbije si nosejček! Ne, ne, pane Kleofate, samotného tě nenechám běhati! Jednou jsem tě vzal do díla, a musel bych se před celým světem zastydět, kdybych z tebe alespoň strašidlo na ženicha nevykroužil. Pojď, pojď, pane, do rady! (Odejde s ním. Hudba utichá, a po chvíli se ozve jiná, taneční.)

3. Liduše. Bořita. Čapek. (Později naplní lid obojího pohlaví zadní prostor jeviště, a baví se tancem, hrou, rozprávkou a jídlem, ježto knížecí sluhové přinášejí. Celek musí poskytovati veselý obraz.

Liduše. Jen vesele, přátelé! Dnes popusťte radosti veškerá kolečka! Takového dne se podruhé nedočkáte.

Bořita. To máš pravdu, kmotra! První svatbu nemůže člověk nežli jednou slavit, a jelikož myslím, že je pan Bruncvik také člověk —

Liduše. Tedy nebude pravda u takového dělat výminku. Velmi moudře praveno! To si myslil bezpochyby také kníže otec, a chtěje kolem sebe veselé tváře shromáždit, dovolil vám, aby jste dnešní den v jeho knížecí zahradě ztrávili. —

Bořita. Myslíš tedy, že se starý pán mezi nás podívá?

Liduše. Za tu otázku bysi zasluhoval, abychme ti samotnému dvéře před nosem zavřeli! Jestli se mezi nás podívá!

Čapek. Bude-li pak ale při tom také něco do hrdla?

Liduše. Něco mokrého?

Čapek. Suchého nebude také na škodu, je to skrze základ, aby si člověk neudělal potopu v břiše. Ah, tamhle mi už něco padá do očí. (Žene se na zad.)

4. Kleofat a Meč (rozmlouvajíce mezi sebou, vystoupí). Předešlí.

Meč. To mi věř, pane, tak si napneme luk nejlépe. Nadej mi slepých krtků, jestli ho šíp náš nedostihne.

K l e o f a t. Já se na to odvážím, kdež ale zůstane úcta hostinného práva?

M e č. Bláznovství! Co je to hostinné právo? Modla, které se každý bojí, které se ale přece šňupka dáti může, aniž mu ruka upadne.

B o ř i t a (k Liduši). Musí to být přece hodný pán, že se mezi nás vejít neostýchá.

L i d u š e. Hodnost jeho jsem ještě neocenila. Takto sem z daleké Neapole knížecí nevěstu doprovázel — a vezmeš-li to za důkaz jeho hodnosti, tedy ho nesmíš držet za špatného.

5. S t o j m í r a dva panoši. P ř e d e š l í.

L i d (radostně jej vítá, volaje). Zdráv buď kníže Stojmír!

S t o j m í r. Dejž to věčný bůh! Ale nerušte si radost! Veselte se! děti, veselte! Radostná tvář lidu je pravé zdraví knížat. Užívejte, co vám z nebes požehnání uděliti mohu — jde to ze srdce! (Zahlédne Kleofata.) Jak, ty zde, pane! Je ti také milo na radost lidu se dívat?

M e č. Mezi veselými je nejveselejší stánek náš, a smích na tvářích je nám tak rozkošný, jako paprslek jarního slunečka.

S t o j m í r. To ti věřím, hochu! Vždyť pak jsi, říkaje, z kolébky ženských rozkoší k nám přiklusal. Ta vaše milá země! když na ní pomyslím, otvírá se mé ztuhlé srdce dokořán, a radostné upomínky táhnou do něho slavným průvodem. Já ji poznal! Byly to krásné doby, když jsem v ní svůj prápor rozvinul.

M e č. Pověsti vlašské povídají až posud o rekovských čínech knížete českého.

S t o j m í r. To věřím! Byl to také kousek díla — dvanácte ozbrojenců v oceli upnutých od paty až po zuby, jednoho po druhém, byli to statní bijáci. No, však jste o tom slyšeli, teď o tom pomlčíme, ať mi samou radostí starý jazyk jako neposlušné děcko neuteče. Pojďme do síně! Pojďme k svatebníkům! Při sám bůh! teď mi teprv napadá, že jsme tě již pohřešili.

K l e o f a t. Nech mne, pane, o samotě. Nemám chutě hledět na neštěstí dcery knížecí, mně jednou vlastí příbuzné.

S t o j m í r. Na neštěstí? Ne, ne. Je-liž pak to moje zdravé ucho — dcery knížecí? Toto je přece má ruka, mé čelo — toto moje zahrada a v ní veselost! Vždyť slyším! Na neštěstí? Jak to znělo?

K l e o f a t. Nejspanilejší ratolest domu knížecího měla se jinam vštípit, nežli na slabý kmen rodu tvého.

S t o j m í r. Ha, co to?

K l e o f a t (chce odejíti).

S t o j m í r. Stůj — a nemetej po mně šípy palčivými, aby se o tvrdou bránu staré mé lebky neodrazili a vlastního střelce neporanili. Co máš, panáčku, proti mému rodu? Bylť čas, kdy otec té nejspanilejší ratolesti velmi snažně o přízeň Stojmírovu stál a sám by mu vlastní krev byl zasnoubil.

K l e o f a t. O tobě, pane, tu není řeč —

S t o j m í r. To bych také nerad slyšel — bůh můj svědek! Já mohu až dosud ku slávě jmena českého na kolbiště vyjet, a ještě jednou dvanáct praporců proti hancům pověsti své přelámat.

K l e o f a t. Znám tvé činy pověstné. Čím se ale může syn tvůj honositi, aby byl Neomenu zasloužil?

S t o j m í r Můj syn?

K l e o f a t. Jen záře otcova stkví se na jeho jmenu. Zbav ho této cizé oslavy a státi bude ženich Neomeny ve stínu — jako bojácný pacholík.

S t o j m í r (prudce). Přestaňte hodovati! Toho se nemá o knížeti českém říci, že by k štěstí svému byl jinak přišel, nežli vlastní zásluhou! Ať se kvas ukončí! Je po svatbě — honem, rozneste mé rozkazy, ať vás nežene můj hněv!

(Panoši odejdou. — Hudba umlkne, a lid se staví do rozličných kup, věci v předu se dějící úzkostlivým okem sledujíce.)

S t o j m í r. Slávou osypati musí jmeno své, a vyvěžiti pověst rodu svého tak vysoko, že se jí ani smělá ruka utrhačství, ani pěnivá slína pomluvy více nedotkne.

M e č (ku Kleofatovi). Naše střela trefila do terče!

K l e o f a t. Nemysli, pane, že jediný tak soudím! Řeči takové jdou ode rtů ke rtům mezi hrdinskými zástupy —

S t o j m í r. Oni musejí umlknouti, oněmiti musejí ústa, která se k hanbě rodu mého otevrou — anebo roztrhnu toto své roucho knížecí, a jako nejhorší mezi svým lidem budu chodit po světě. Čistě posud se stkvělo jmeno mé, pýcha celého národu — a kdybych měl nyní

vlastní krví plýtvati, abych lesk jeho udržel, proudem polil se z ňader mých, to přísahám památkou otců svých — a česká přísaha platí něco ve světě!

6. Bruncvik s Neomenou (oba v drahém svatebním rouchu. — Za nimi panstvo obojího pohlaví. — Lev, hřmotného těla, jde za Bruncvikem a posadí se stranou v popředí zrovna na zem, odkud pak z pána svého ani oka nespustí). Předešlí.

Bruncvik. Co se děje, milý otče?

Neomena. Jaký rozkaz to pochovává naše veselí?

Stojmír (vkročí mezi ně). Odstupte od sebe! — Miluješ syna mého, dcero knížecí? Vyznej to neostýchavě přede tváří světa, abychme slyšeli, jakým pokladem se honosí.

Neomena. Co bych se ostýchala vyjeviti, co je štěstí mé, co chlouba má! Ano, miluji syna tvého a v srdci jeho je zakotvena duše má.

Stojmír. Nuže tedy, ať se učiní hodna této ceny vysoké — té lásky tvé! Ať si posadí hrdinskou rukou vítězný věnec na čelo, a potom teprvé ať se kochá v chladě květoucího stromu tvé milosti.

Bruncvik. Kde příležitost, abych mohl hrdinskou ruku osvědčiti?

Stojmír. Hrdinský duch ji hledá i nalezne.

Bruncvik. A proč jí hledat právě dnes? Co tě popuzuje k řeči takové?

Stojmír. Tvoje čest a oslava. Chystej se k odjezdu.

Neomena. Co pravíš, otče?

Stojmír. Že ti chci manžela do náručí uvésti, na jehož jmeně ani mráček lpíti nesmí. Dnes odjede, aby hrdinskými skutky slavnou pověst vydobyl.

Bruncvik. Dnes? v tento blažený den života?

Stojmír. V tento den!

Lev (polo pro sebe). Pane, pojď!

Bruncvik. Pane, pro bůh! nemysli, že mluvíš s děckem.

Stojmír. To myslím, dokud se budeš bázlivě zpouzeti.

Bruncvik. Bázlivě? Tou střelou mne ještě nikdo raniti se neosmělil.

Stojmír. Tedy se to osměluje otec tvůj.

Lev (hlasitěji). Pane, pojď!

Neomena (k Stojmírovi). Pane, vyhlaď ten podivný nápad z paměti, chceš mne o dnu svatebním učiniti vdovou?

Stojmír. Raději vdovou hrdiny, nežli ženou bázlivce — či ne? —

Neomena. Může kdo Bruncvika bázlivcem nazvati?

Stojmír. Posud nemůže! Ale o statečnost rodu mého nesmí se ani pochybnost otříti — a já bych musel otcovské srdce, tu plnou schránì nevyvážné lásky proklínati, že synu dříve nekázalo mužné dobrodružství hledati, nežli si lidská ústa z hrdinství jeho posměch učinila. On pojede.

Lev. Pane, pojď!

Neomena (přivine se k manželi). On zůstane! On je můj. Věčným svazkem — svatým právem můj, a nikdo mi ho nevyvábí z objetí!

Stojmír. Ani čest?

Neomena. Měj milosrdenství!

Stojmír. Ustup od něho! — A je-li tvoje láska větší nežli touha po cti —

Neomena. Nedopověz!

Stojmír. Chceš býti, ženo, choulostivá, kde se o takovou cenu hraje? Tvoje srdce krvácí, nezapírám to, ale mocně musím tok jeho zastavit. Duch slavného tvého otce hledí na tebe, a hledí na mne, jemuž tebe z lože smrtelného poslal, aby starý svazek domů našich nově upevnil. Stará hlava moje byla tuze rychlá, tuze povolná; ale bohu díky! dosti časně vstoupila přede mne čest s plamennou korouhví. Bruncvik pojede, a plesej nevěsto knížecí! navrátí se k tobě k rozkoši, otci k radosti, a k věčné chloubě svému národu! (Odejde.)

Lev (se rychle vzchopí).

Neomena (obejme Bruncvika). O můj manželi!

Bruncvik (vzmuží se). S bohem, choti má!

Lev. Tedy pojedem?

Neomena. O vy kamenné srdce, ježto nemáte váhu na bolest milující ženy!

Bruncvik. Zotav se, choti má! Kostky padly — jinak býti nemůže. Musím tě opustit, neboť hluboce poznávám pravdu slov otcovských. Pevně musí státi pověst moje, abys ty — a lid můj důvěrně se mohli o mne opříti.

Lev. Tedy pojedem? Jedno slovo, pane! Lev se ptá, pojedem?

Bruncvik. Chystej vše na cestu.

Lev. Pojedem, pojedem! (Odběhne.)

Neomena. Oh, kdo mi dá náhradu za žalost dlouhého rozloučení?

Bruncvik. Okamžik radostného shledání a láska má. Zatím uchovej ženicha svého v paměti, sladká nevěsto! Padne hodina, kde ho slávou ověnčeného zase k prsoum přivineš! Buď zdráva, choti má!

Neomena. Stůj — stůj! Já tě nemohu pustit, manželi! Černě hledí na mne celý svět, jak pustý velký hrob, an tebe nevidím. Zahynu úzkostí!

Bruncvik. O má drahá Neomeno! Napni sílu ducha svého, ať můj také neklesne. Choti, kněžno! celý národ bude hledět na tvou bolest — na tvou malomyslnost, chceš ho pevné víry ve svého panovníka zbaviti? Z ráje svého utíkaje, pouštím se na pouť pro slávu, aby jste všechny leskem jejím okřáli. (Ze vzdáli slyšet troubení.) Slyšíš jejich volání? Palčivě proniká mne tento hlas a naplňuje srdce moje heslem: „Pro tebe a pro můj lid!“ Buď zdráva, nevěsto! K novému sňatku se opět shledáme. (Odkvapí.)

Neomena. Manželi! (Klesne paním do náručí.) Oh, běda mně!

Meč. Střela naše trefila do terče!

(Skupení. — Opona spadne.)

ODDĚLENÍ II.

BRUNCVIKŮV PŘÍCHOD DO VLASTI.

(Činohra ve 3 jednáních.)

OSOBY:

Neomena, nově prohlášená kněžna česká.
Bruncvik, její manžel.
Stojmír, jeho otec.
Kleofat, kníže Sicilianské.
Meč, jeho důvěrník.
Lev, Bruncvikův soudruh na cestách.
Ješek, Děpolt, Materna } čeští pánové.
Liduše, krčmářka.
Bořita, Čapek } měšťané.
Vrátný, Klíčník } na hradě knížecím.
Stráž.
Jeník, Homolík } pacholíci.
Motyka, Lopata } zbrojnoši Kleofatovi.
Panoš kněžny Neomeny.

Lid obojího pohlaví. Děti. Oděnci.

Děj se koná o sedm let později nežli v oddělení prvním.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Předsíň na hradě knížecím. Dvéře na zad a po stranách, v levo stojí dva oděnci s kopím na stráži.

1. Kleofat. Meč.

Meč. Pane, pusť všechny starosti mimo sebe. Mysli, že jsou to mladé korotve, a nech je z hnízda vyskákati, sotva se vylíhnou.

Kleofat. V tak těžké chvíli, jako je ta příští, rozveselují tvoje žerty velmi špatně. Že se ničeho nehrozím, a vytrvati umím, to jsem již, tuším, dokázal. I počítal jsem také na jistou výhru; an se ale rozhodné okamžení blíží, loudí se okolo mne bázeň a šeptá: k jakému to dojdeš konci?

Meč. Na trůn a ku svatbě — to mi věř! Síť naše je tuze pevná a chytře roztažená. Lov se nemůže pokazit.

Kleofat. Kdybych se byl přece oklamal! Kdybych se byl celých sedm roků marnou nadějí ukájel, a nyní pod sutinami zlatých snů svých pohřbíti se musel.

Meč. Pro živé moci, pane! kde je tvá zmužilost? Fi, zarděl bych se sám před sebou, kdybych ti měl pamět svolávat, abysi poznal, co jsi již všecko se odvažil. Teď jenom posledního kroku potřeby — a pyšně, pevně budeš státi na výši, po které jsi tak dávno zamilovanýma očima střílel.

Kleofat. Jsou naši přátele ke všemu povolni?

Meč. Jako vosk! A kam pak se také děje? Ono jim to dělá rozkoš, že jsme nimi při tom zdejším jednotvárném životu trochu zatřásli. Mrskají sebou, jako lekající kapříkové, když se do nového proudu dostanou.

Kleofat. A starý?

Meč. Ten, hahaha! Až budem míti hezké české žitniště, postavím ho do něho, aby vrabce zaháněl. Toho nechme tiše doklepat, žádný si ho nevšímá. Teď ale, plav tuhle do síně, a hleď všem stranám přívětivou tvář okázat. Rychle — tamhle vidím nový roj našich najatých včel. Musíme na ně chytře zazvonit. (Provází Kleofata ke dveřím, pak se obrátí ku vcházejícím.)

2. Ješek. Materna. Děpolt. Meč.

Ješek. Nu, jak se daří naší věci?

Meč. Kdyby se ještě lépe dařilo, měl bych strachy, že nás potká přísloví: Všeho moc dobrého škodí. Tak se ale vaří kaše s pravou mírou sladkého mléka, a bude se brzo na stůl nositi. —

Ješek. Jen aby nebyla tuze horká!

Meč. Myslíte, že byste si mohli jícen spálit?

Ješek. Vždyť snad dovedeme foukat — co?

Meč. I jakž byste nedovedli, pánové! A mimo to není na světě nic tak horkého, aby se to do úst vzíti nemohlo — vždyť jsem viděl i žhavé železo políkat. Slovem, Bruncvikovu vdovu prohlásíme dnes za kněžnu a paní — dle vašeho vlastního úsudku.

Ješek. A naše další naděje?

Meč. Kdo bude chtít svatební věneček, bude se muset o rozmarinu postarat. To bude jen na obratnosti pánů záležet, kdo se dříve k svému štěstí přitočí.

Ješek. A co počnem se starým?

Meč. Ten se může v tichém koutku pro synáčka vyplakat — k jinému se teď beztoho nehodí.

Ješek. Dosti dlouho nás lehtal po týle. Teď zkusíme, je-li také lehtivý, aneb dovede-li hlavu ohnouti.

Meč. Člověk se všemu naučí, zvláště má-li dobré učitelé, jakož není o vás co pochybovati. Pánům nebude ani smělosti, aniž péče a dobré vůle scházeti. S těmi třemi vlastnostmi naučí ten nejmizernější abecedář medvědy tancovat. My snad to také daleko přivedem — co myslíte? Bude-li se líbiti, třebas hned započnem. (Provází je v levo ke dveřím. Všickni se smějí.) Jsem žádostiv na toho medvěda! To bude pěkné učení. (Odejdou.)

3. Stojmír (o malé berli).

Stojmír (vejde a dlouho se kolem dívá). Což můj knížecí dům vymřel, a položili moje staré tělo do rakve? Je to jasně osvětlená hrobka, aneb má knížecí komnata? Kde jsou moji lidé? Lidé, kde je můj syn? Zavolejte mého syna! Bruncvika! ah, tak! — ten šel spát! — spát — a mne tady nechal s láskou o samotě! — ach, a ona je tak veliká, že jí moje stará leta déle nesnesou! Musím hledat pomoci. He, příteli! Jsi ty hrobník nebo kostelník?

Stráž. Já jsem poctivý zbrojnoš!

Stojmír. Bůh tě zachovej. Ale co zde stojíš na zahálce?

Stráž. Já tu stojím v povinnosti, abych nezvaných hostů nevpouštěl.

Stojmír. Nezvaných hostů? Rozumné heslo. Kdy jsem ti je dal, můj synu?

Stráž. Ty, pane? od tebe je nemám.

Stojmír. Ne ode mne? — Znáš mne darebo?

Stráž. Znám, a vím, že tě přes tento práh nepustím.

Stojmír. Ha, odbůjče! Ty hanebný lišeji na těle mého milosrdenství! He, stráže, přátelé!

Stráž. Daremný povyk, pane! Tu písničku zde již neznáme. Chceš-li ale dobrou radu, tedy hleď, abysi se jiné přiučil.

Stojmír (uhodí jej). Tu máš, darebo, za svou radu.

Stráž. Pane!

Stojmír. Já tě naučím radu dávat mistrovi — ty školácká skořepino!

4. Meč. Předešlí.

Meč. Jaký to povyk?

Stojmír. Ha, vítej mi, milý příteli! Pojď, budeš mým pavezníkem.

Meč. Děkuji, pane, zde není dost písku na turnaje — snadno bych se mohl smeknout a kolena narazit.

Stojmír. Kdo postavil tohoto chlapa ke dveřím?

Meč. Bezpochyby ten, kdo nechce aby mezi ně každý nos lezl.

Stojmír. A kdo zde dává rozkazy, aby nimi zotročila vůle má?

Meč. Bezpochyby ten, kdo chce mít šedivé služebníky.

Stojmír. Ha, co je to? Vymknula se příroda z věčné koleje? Má chodit stáří na dětinských vodítkách? Kde je můj syn? kde nevěsta? Kam se poděla úctivost?

Meč. Tu jsme dali na výminek, aby nám zde nepřekážela.

Stojmír. Kde je má dcera? Já se jí zeptám, zná-li tyto šediny. Umí-li čísti v této vráskovité tváři. He, Neomeno, slyš!

5. Neomena (ve smutku. Paní ji provázejí). Předešlí.

Stojmír (kvapí jí vstříc). Dcero, pojď, pojď, a zažeň kouzelným pohledem strašidla, ježto mi ostrým drápem srdce trhají a starým mozkem mým nakrmit se chtějí!

Neomena (pořád chladně). Co se děje, pane?

Stojmír. Ďábelství se kuje tamhle za prahem, a mně se zabraňuje tam vkročiti!

Neomena. Bude to k tvému prospěchu. Vyskytlo by se ti třebas nemilé divadlo. Lépe tedy, když nevědomý a bez starosti kráčíš po domě, kdežto jindy zněly tvé rozkazy.

Stojmír. Mluví to dcera má? Syna mého manželka?

Neomena. Mlč o synu! Této rány se nedotýkej, čerstvá z ní dosavád kypí krev.

Stojmír. Nech ji kypěti, ať se spojí s mou v jediný vřelý proud.

Neomena. Mezi námi stojí sedm roků, s nesčíslnou bolestí ženského srdce, rozervaného tvým rozmarem; u mne tedy nehledej, co by ti prospělo. Já jsem mrtva pro veškerý svět.

Stojmír. A to mluví ženské srdce? To mluví srdce, na němžto se hřáti mělo srdce mého syna?

Neomena. Jak ty mluvíš o srdci? Kdybys byl více dbal na srdce, nežli na tvou starou tvrdou hlavu, mohli jsme nyní oba v květu blaženosti státi.

Stojmír. Mou kletbu na takovou blaženost! Blaženost není bez lásky, a láska není beze cti. Mou kletbu na ni!

Neomena. Neklej, by kletba jiných tě nedostihla.

Stojmír. Kdož může srdce kliti, kteréž láskou puklo! Oh, kněžno — ty mluvíš jako led! Syn můj nebude míti z tebe radost až se vrátí!

Neomena. Vrátí? Tvůj syn?

Meč. Nezdržuj se, paní, marných řečí plýtváním, v síni čekají na tebe radostní hlasové.

Stojmír. A já se těšil, že budeme vespolek všickni sedati, že vás ovinu ratolestmi lásky své.

Neomena. Žaluj tedy sám na sebe, že jsi vydal syna svého na smrt.

Stojmír. To jsem neučinil — ne; Bruncvik neumře, já tomu nevěřím, ještě po tisících letech bude žíti v ústech svého národa.

Neomena. Víra tvá nic nenapraví; ale drž se jí, an tě činí šťastného. Jiné dílo tu bez toho nemáš po ruce. Správa země požaduje mysl statečnou — na to břímě seslábla tvoje ramena. Běh tvůj je dokonán. Nech světu cos mu dal, a nežádej, co ti nemůže poskytnouti. (Odejde.)

Stojmír (chvíli za ní hledí). Byla to má dcera? Nevěř tomu, staré srdce. Kde je, kde?

Meč. Já tě dám dovést do tvé komnaty, snad ji tam nalezneš.

Stojmír. Kde je můj lid? Mé komonstvo?

Meč. Těm zalehli uši, darmo by jsi volal.

Stojmír. Kde je Neomena?

Meč. Šla se podívat, jak jí to bude na knížecím trůně slušeti. —

Stojmír. Ha, běda jí, zasedne-li většího místa, nežli jí patří vedle Bruncvika. Já ho přivedu.

Meč. Aj, to si tedy pospěš, pane; abys ho ale našel, rozsviť si hodně dlouhou dračku. Pak si dejte dva stejné kabáty udělat, a nebudete-li chtít nosit rolničky, odejděte spolu na poušť, a vyhrabujte kořínky. (Odejde.)

Stojmír (vypukne v hořký smích, a zůstane tak dlouho státi.) To je krásný sen! Pryč ohavy závistné, vy mi ho nesmíte rušiti. Myslíte, že jsem nemohoucí slabec? Oh, však já si najdu společníka. Pojď, synu, pojď, stůj při mně a buď mou pavezou.

Hlasy (za scénou). Sláva vdově Bruncvikově, sláva!

Stojmír. Haha! vidíš jak utíkají!

Kde jsi byl tak dlouho? Mně se stýskalo! Já tě miluji — tak nemiloval ještě žádný smrtelník; a ty se mi pořád ještě ukrýváš!

Hlasy. Sláva naší kněžně, sláva!

Stojmír. Pusťte ho! A kdyby jste ho byli v ledvinách země upoutali, mé otcovské oko jest silnější nežli světská lest, a víra je jako skvělý stříbrný sloup, kterýž ani moci pekelné nezvrátí. Já si ho přivedu, a potom — třeste se — potom bude soud. (Běží ven.)

(Za scénou hlahol trub a víření bubnů.)

PROMĚNA.

Před krčmou, blízko knížecího hradu. Přede dveřmi strom, stůl a lavice.

6. Bruncvik (v rouchu poutnickém, široký klobouk na hlavě, rychle z krčmy vystoupí).

Bruncvik. Ne, ne, déle nebudu poslouchati! Jako sikaví hadové otáčejí se zlopověstná slova okolo ňader mých, a brodí se, tonou, laškují v krvi mé. Místo radostného uvítání plný toul palčivých šípů do srdce, kdežto unaven po dlouhých a těžkých bojů práh domu svého zase pozdravuji! — Tamto stojí! Zbožně a hostinsky hledí do dáli a vlastní syn jeho netroufá si v bránu jeho vkročiti! Otče, Neomeno! — Vlasti má! Vy troje zlaté hvězdy, ježto jste zářili na cestách mých! Jaké potkání naše na luhách vlasteneckých? Kdo mi odhalí temnou roušku příštích dnů.

7. Liduše. Lev (za ní, sedne na zem vedle lavice). Předešlý.

Liduše. Nu, jakž je, nábožný příteli? Požíječ pokrmu pod šírým nebem? Také dobře, na čerstvém povětří se chutě jí a dobře povídá.

Bruncvik (zamyšlen). Bruncvik je tedy mrtev, krčmářko?

Liduše. Tak se alespoň věří. Přišliť lidé z dalekých končin s tou novinou — a jeho starý otec, pan Stojmír trhal si vlasy žalostí. Od té chvíle ho nic netěšilo, a duch jeho bloudil chvílemi v krajinách, kde doufal syna svého nalezti.

Bruncvik. Je ale stařec posud na živu?

Liduše. I ty věčná dobroto! Je-li to být na živu, kdežto se člověk co pouhý stín po domě potácí, a žádný si ho nevšímá, tedy je na živu. Já se nemohla na to déle dívati, odešla jsem z knížecího hradu, a najmula si tuhle krčmu. Zde si mohu alespoň svému srdci ulehčit.

Bruncvik. A co dělá ovdovělá kněžna?

Liduše. Co by dělala? Je ženská, a má kus rozumu.

Bruncvik Co to znamená?

Liduše. Že má srdce, kterému se bezpochyby lásky chce — a že jí hlava radí: Lépe sestárnouti po boku manžela, nežli jako věrná vdova.

Bruncvik. To myslí Neomena? Ha, ďáble škodlivý — to že myslí? Dala toho důkazy?

Liduše. Nu, pokud jsem byla na hradě — myslím, že nedala. Komnata její byla pravá poustevna. Co se ale kníže Kleofat navrátil, začalo být na hradě zase živo — nu, když to zmohl, že ji tolik našich pánů za kněžnu zvolilo, tedy snad také dovede, že si ho jediná paní za kníže vyvolí. Tak se aspoň povídá.

Bruncvik. Povídá se? Hahaha! O věrnosti a lásko! vy sladké pohádky, jimžto se mužné srdce v bouři světské tak rádo ukájí, kdo vás vymyslil? Kdo vás ozdobil tak čarodějným rouchem, že vám člověk více důvěřuje, nežli křehká síla naše snese. Oh, Neomeno, Neomeno! jestli jsi mne sklamala! Je-li pověst, kteráž mne již na pomezí mých krajů do tohoto šatu vehnala — je-li pravdivá, tak bych skvělý věnec svých činů zoufanlivě strhnul, a k tvé lásce do hrobu jej položil. — Soudce na vysostech! tak nedej zahynouti mé sladké naději. (Vrhne sebou na sedadlo, a skloní hlavu na stůl.)

Liduše. Pane — tato slova!

Lev. Mlč!

Liduše. Teď se mi počíná svítat —

Lev. Nech býti tmu.

Lid. Ano, to je jeho hlas!

Lev. Neposlouchej ho.

Liduše. I tebe poznávám.

Lev. Já tě ale neznám.

Liduše. Inu arci, ty jsi —

Lev. Nic nejsem — a chceš-li někoho jmenovati, nejmenuj zvíře, co by tě mohlo roztrhat.

Liduše. I milé nebe, kam pak jsem dala hlavu, že jsem vás hned nepoznala!

Lev. Oči ti vytrhnu, jestli nás kdy poznáš. To je nábožný poustevník, a já jsem jeho sluha.

Liduše. Věrný a statečný jako lev!

Lev. Ženo!

Liduše. Uchovej bůh, jáť nemyslím nic zlého, a umím jazyk za zuby držeti. Teď mne ale pusť — vždyť musím do sklepa a do kuchyně, abych tak vzácného poutníka uctila. (Odběhne.)

Lev (sedne k nohoum Bruncvíka).

8. Stojmír (s houfem dětí rozličného stáří). Předešlí.

Stojmír (pořád jako dítě). Jen zvolna, moji přátele! Musíme na ně s chytrou. Pojď sem, ty rado, promluvíme spolu, jak se rychle chytají.

Jeník. To nevím, staroušku! Ale chceš-li, povím ti jak se na sýkoru líkne.

Stojmír. Haha! také dobré řemeslo! Ty budeš tedy mým ptáčníkem, a ty budeš roznášet almužnu.

Lev (trhne Bruncvíkem). Pane!

Jeník. Dáš nám také ale hodně jíst a pít?

Stojmír. U jedné mísi budeme sedět vespolek a z mého pláště vám nastříhám suknice.

Lev. Pane, podívej se!

Bruncvík (se probudí ze svého žalu).

Stojmír. Ty můj černohlávku — tebe udělám hrobníkem.

Havlík. Já bych byl raději zahradníkem, dědečku.

Stojmír. To můžeš být, když svítí sluníčko, a večer při měsíčku budeme spolu hroby kopat. Na jeden potřebuji mnoho kvítí, tam položíme našeho synáčka.

Bruncvík. Mocnosti nebeské, tento hlas, ta podoba!

Lev. Já jí znám!

Bruncvík. Ne, to není možná! Moci pekelné omamujou moje smysle! Jdi — to není lidská postava — to je stín z temné říše poslaný na boží světlo, aby mne poškádlil. Jdi a dotkni se ho, on se ti v rukou rozplyne!

Lev (jde k Stojmírovi a líbá mu ruku). Jak se ti vede pane můj?

Stojmír. Pozdrav tě ruka páně. Jsi dobrý lékárník? Já potřebuji něco pro slabou pamět.

Bruncvík. Běda mne! to je hlas, kterýž mladistvé ucho mé slavnými pověstmi napájel — to je tvář, jejíž obraz nelze z duše vytrhnouti. Otče, otče!

Stojmír. Co jest? — Jaký to zpěv! Ha, tys to duchu z říše povětrné! Tebe bych měl znát.

Bruncvík. Strašný soudce na vysostech! Rozum jeho stal se dítětem!

Stojmír. Já tě miloval, milý duchu — tys ale dal sobě daleko ode mne černý hrob ustlati.

Bruncvík. Ne, ne, otče! Já to jsem sám, tvůj syn!

Stojmír. Ach, můj syn! (Omdlí.)

Lev (zachytí starce a spustiv se na koleno drží hlavu jeho na druhém. Děti okolo něho.)

Bruncvík. Otče, otče! (Vrhne se mu k nohoum.) Nech v jediném políbení celou minulost zahynouti. Otevři oči — otevři ústa — pověz, kdo tě takto s obnaženou hlavou pod širé nebe vyhostil? Kde je tvůj knížecí šperk? Kdo se provinil na těchto šedinách tak svatokrádežně?

Lev. Nech ho, pane, spát — takto je mu nejlépe. Teď je ve svém novém knížetství!

Bruncvík (se vzchopí). To jest — ale, ze starého neměl se takto vystěhovati. Pomsta — pomsta tobě, hlavo zneuctěná. Ne svou bolest, ne sedmiletou strast a touhu, ne lásku zpronevěřilou, ne ztrátu knížectví, nic nepoložím na váhu, ale že tebe, starče, takto zhanobili, všechna práva zneuctili, a tak daleko tě přivedli, za to mi dají strašlivou pokutu. Jako lstivý had vypátrám jejich nejtajnější zámysly, a jako hladový tygr nasytím se jejich zrádnou krví!

9. Liduše (z krčmy). Předešlí.

Liduše. Co se tu děje?

Lev. Sem, přispěj pomocí!

Liduše. Pane na vysostech, to je náš starý pán!

Bruncvík. Lve!

Lev. Pane!

Bruncvík. Tobě odevzdávám poslední svůj poklad, hlavu otcovu!

Lev. Pane, já jsem Lev!

Bruncvík. Šetři jí, nedej ani vlásku skřiviti.

Lev. Pane, já jsem Lev!

Bruncvík. Starej se o něho, jako o svátosti svého života, ošetřuj ubohého, opuštěného a zneuctěného starce, aby se jako z dlouhého snu probudil a na život radostný se zasmál. Já mu půjdu zatím cestu připravit. (Poklekne.) Velký bože, po tolika letech klečím zase poprvé u své kolébky, na posvátné zemi svého domova

— nadchni mne svou sílou k pravému kročeji, nemůžeť se mi krásnější cíl před očima stkvíti, nežli je hlava otcova! Nech jenom ať naleznu manželku, jak si ji žádá srdce mé. (Vzchopí se.) Potom ať letí spravedlivá pomsta! S bohem, starče velebný! Na popraží trůnu tvého se opět shledáme. (Odkvapí.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Komnata na hradě knížecím.

1. Kleofat. Na to Neomena.

Kleofat. Tiše — tiše prsa — nebuřte se před koncem. Jinak nyní nemohu. Dosti dlouho jsem rozsíval, nyní se musím v bohatých žněch kochati.

Neomena (vyjde se strany). Žádal jsi se mnou rozprávět?

Kleofat. Dlouho jsem se chystal na tuto hodinu — dej bůh, aby byla šťastná.

Neomena. Co se skrývá za tvou důležitou tváří, mluv!

Kleofat. Kněžno, pevně stojí nyní trůn tvůj, a žádostivě budou se po tobě zraky nejvzácnějších mužů točiti.

Neomena. Marné snažení! Já se musím ode všech odvrátit, a nepodám ruky žádnému.

Kleofat. Kněžno, toho úmyslu se spusť, nevede tě k cíli. Stateční jsou mužové okolo tebe i takoví, co ve službách pro tebe veškerý život obětovali.

Neomena. Kdo mi sloužil veškerým životem, musel již odměnu v samé službě nacházeti.

Kleofat. To jsem nacházel — ale —

Neomena. Ty, pane? Mluvíš tedy o sobě?

Kleofat. O nezahaluj se mrakem hněvivosti, ženo milostná. Věčné břemeno své tajné lásky nesl jsem v sobě, dokud byl na živě zasnoubenec tvůj. ..

Neomena. Nevzpomínej na to.

Kleofat. Nyní teprva, kdežto mi tu žádný sok v cestě nestojí —

Neomena. I nyní jest marné snažení tvé. Já slíbila jen jednou věrnou lásku, a dostojím slibu svému až do smrti. ..

Kleofat. A myslíš, paní, že tím budou spokojeni, kdož tě na trůn dosadili?

Neomena. Nejsi-liž mezi nimi ty?

Kleofat. Ten jsem! A věz toliko mou rukou jsi povstala.

Neomena. Já zde stojím právem svým!

Kleofat. Já je mohu otřásti i s tvým trůnem knížecím.

Neomena. Učiň to, strhni mi s čela a s beder ozdobu knížecí — já přece kněžnou zůstanu.

Kleofat. To zůstaneš a nade všechny bohatá. Krása tvoje — mysl tvá je poklad nehynoucí. S tím budeš panovat i bez koruny a bez pláště, a kořiti bude se ti svět i v chatrči.

Neomena. Ušetři mne tímto zvukem lichotným.

Kleofat. Neomeno!

Neomena. Jaká jsi to třtina, že jedním okamžením hrozíš a druhým sladce vrkáš. Já nenávidím barvy měnivé.

Kleofat. Nuže tedy, vezmu jednu barvu na sebe — škaredého mučení. Nebodej mne tímto zrakem plamenným — mé srdce je obrněno dávnoletou vášní! Já tě musím po boku svém viděti, anebo se uložím do hrobu. (Odejde.)

Neomena (sama). Jdi, šílenče! hoří to arci v tobě dávnoletou vášní, ale plameny tvoje nezahřívají, nýbrž obracejí v popel. Kořen života mého okřívá však věčnou zpomínkou; a tu si nedám tvým pohledem rušiti. Sama budu po celý život státi lidu svého matka, jemuž můj Bruncvík otcem býti sliboval.

2. Panoš. Později Bruncvík. Předešlá.

Panoš. Poutník z dalekých krajin prosí knížecí tvou milost, abysi ráčila vyslyšeti důležitou zprávu.

Neomena. Poutník? Nech ho vejíti, a přines plnou číši na přivítanou.

Panoš (otevře dvéře a vpustí Bruncvika, pak odejde).

Bruncvík (se ukloní a oko jeho dychtivě spočívá na kněžně). Ruka páně s tebou, kněžno milostná!

Neomena. Také s tebou, nábožný poutníku. Přistup neohroženě, a pověz, jakou zprávu mi přinášíš.

Bruncvík. Odpusť paní, že vstupuji hlavou přikrytou. Nábožný slib mi nedovoluje obnažiti hlavu kromě místa posvátného.

Neomena. Použí práva poutnického, a oznam co tě ke mně přivedlo.

Bruncvík. Ležíť mi věc tak důle-

žitá na srdci, že nevím kde začíti, abych jí dobře vypravil, a nebyl ti obtížen. Mnohá leta ztrávil jsem v cizině, a prošel daleké končiny. Na kvetoucím východu poznal jsem muže, jehož jmeno slaveno bylo po zemi a po moři, od lidnatých měst až k mrtvým pustinám. Hřmotně tlouklo srdce mužné, kam pověst jeho přilítla — a sladce zahořela ňádra panenská, kde se lesk postavy jeho objevil.

Panoš (přinese číši).

Neomena. Zdál se býti tvým přítelem, že tě spomínka na něho tak rozněcuje. Píj na jeho zdraví, muži nábožný!

Bruncvik (vezme číši od panoše). Bůh ho žehnej v těžkém počínání; mát on posily jeho zapotřebí. (Pije, pak dá číši panošovi, kterýž ji na stůl postaví a odejde.)

Neomena. Ten nešťastný!

Bruncvik. Právě, když došel k chrámu, v jehož svatyni mu měla odplata kynouti, počalo se jeho neštěstí. Pouštěje se na pouť pro svou oslavu, zůstavil doma milovanou choť, a po sedmi letech se domu navrátiv, nalezl ji nevěrnou — co nevěstu jiného, kterýž chtěl v domě jeho rozkazovati.

Neomena. Ubohý!

Bruncvik. I vstoupil před ní, aby vyzpytovav její myšlenky věděl kam své pomsty míru obrátit a v kořenech otřásla duší jeho zoufalost, an celý svůj obraz v paměti její vybledlý nalezl.

Neomena. Potrestal jí opovrhnutím?

Bruncvik. Měl to učinit? (Stranou.) Všemohoucí, nedej se mým smyslům roztýliti, abych tu ledovou přetvářku duše její prohlédnout mohl.

Neomena. A jaká je prosba tvoje, muži nábožný?

Bruncvik. Přítel můj podal mi tak spanilý obraz tvé šlechetnosti, že se k ní utíkám, abys mi dovolila, při dvoře svém nějaký čas odpočinouti.

Neomena. To učiň podle libosti. Ale odkuď vzal tvůj přítel obraz takový?

Bruncvik. Ze rtů tvého manžela!

Neomena (vzkřikne). Ze rtů mého manžela?

Bruncvik. S nímžto jsem byl na svých cestách přátelství uzavřel.

Neomena (najednou celá obživne.) A znal jsi také mého manžela? Můžeš mi o něm něco zvěstovati?

Bruncvik. Mohu tě naučiti pověstem, ježto šli o jeho rekovnosti — a mohu zpívati písně o jeho přepodivných osudech. Jako bajky o dávnověkých hrdinách, ježto vedli boje se strašnými velikány, a zvítězili nad litými dravci, naplnili pověsti o Bruncviku daleké končiny.

Neomena. O mlč, mlč o nich, nemůžeš-li jinou zprávou ucho moje naplnit, darmo oživuji ve mně bolestnou zpomínku. Již dávno přišli ke mně zprávy takové, avšak přišla také jeho smrt.

Bruncvik. Tedy mrtev manžel tvůj?

Neomena. Mrtev!

Bruncvik. Máš toho jisté důkazy?

Neomena. Časté zprávy z krajin dalekých.

Bruncvik. Nemohli býti klamné?

Neomena. Jeho mlčení.

Bruncvik. Nemohli býti překážky, co jeho zprávy zdržovali?

Neomena. Jeho meč.

Bruncvik. Ta věrná zbraň!

Neomena. Z mrtvoly jeho sejmutá.

Bruncvik (s hořkým smíchem). A ty jsi tomu věřila.

Neomena. Celá zem shledala to pravdivé.

Bruncvik. Celá země byla žádostiva proměny a toužila zbaviti se mrzutého vdovství. Věříš to dosavád?

Neomena. Musím, tak alespoň leží přede mnou celý život v jistém světle — a já mohu dle toho své kroky říditi.

Bruncvik (pro sebe). Odpočiň v pokoji, nešťastný Bruncviku, zde pro tebe již nebije žádné srdce žádoucí. (Chopí se číše.) Neposkvrněná zůstala památka tvého manžela! (Pije, pak stáhne prsten a pustí jej do číše.)

Neomena. Amen! Bůh mu dej slavné z mrtvých vstání! Již o tom ale přestaňme! Není dobře z trudné minulosti roušku strhovati.

Bruncvik. Že není? (Stranou.) O kdo mi tu její ledovou tichost vysvětlí. Vytiskuje obraz můj mermomocí z paměti, aby v něm jiný pohodlného místa nalezl? (K ní.) Praví se, žes opět zaslíbená ženichu?

Neomena. Nepřekročuj meze zvědavosti, muži nábožný. Jsou věci v srdci ženském, ježto nerady přes rty kráčejí.

Bruncvik. O rozumím ti, rozumím, ženo věrná! Ačkoliv je srdce tvého pohlaví věčná pohádka, poslechni jen hlas ňader svých, najdeš-li po jeho stopě blaženost. Nelekej se ale — nebledni a neutíkej z náručí nové lásky své — nedej se žádným stínem minulosti děsiti, po-

tká-li tě za dnů příštích postava tvého věrného — v lásce tvé vymřelého Bruncvika. (Odkvapí.)

Panoš (vejde pro číši).

Neomena. Ha, co to? Jaká to slova? A ten hořký, žalupiný, bodavý zvuk — jaké to tušení projímá duši mou?

Panoš (najde prsten v číši). Paní, v číši nalezám prsten, který tam prvé neležel.

Neomena. Prsten? Ha, divotvorná nebesa! Tento zlatý kroužek s plamenným kamenem — on to jest! Já ho znám! Touto pravicí nastrčila jsem ho na prst svému ženichu, to je poselství od Bruncvika! On přísahal, že mu ani v posledním smrti zápasu z ruky nesejde, a nyní přece tady? A prvé ta dvojsmyslná slova poutníkova. Zavolej mi Kleofata! Běž — přiveď mi poutníka!

Panoš (odejde).

Neomena. Pryč, pryč, svůdné myšlenky, že by to mohlo býti znamení jeho života — přestaňte svým sladkým šeptem, pro tolik blahosti nemá duše má bránu dosti širokou.

3. Kleofat. Předešlá.

Kleofat. Co se stalo, že se komnata tvým radostným plesem ozývá? Takto jsem ještě neviděl zářiti oko tvé!

Neomena. O ještě mne jinak uvidíš!! Nový život mi kyne sladkou nadějí! Dej mi každého cizince na hrad přivésti. Lekni se, anebo zaraduj — teď nemohu city své líčiti nebo ukrývati — je tu zpráva o Bruncvikovi.

Kleofat. Cože pravíš?

4. Meč. Předešlí.

Meč. Veselá novina, pane. Přiklop uši, aby ti z nich ani písmenka nevyklouzla. Právě byl poutník na hradě.

Neomena. Byl, byl!

Kleofat. Dále!

Meč. Když odcházel napsal na bránu: „Vrátil se, kdo před sedmi lety odešel.“

Neomena. Vrátil se! Hvězdy nebeské! To je Bruncvik sám.

Kleofat (k Meči). Běda nám!

Meč. Teď začíná historie dostávat uzel, a k rozmotání bude potřeba veselé mysle.

Neomena. Pryč, pryč, nestůjte! Pusťte se za ním, přiveďte ho sem se slávou! Otče, otče, zpráva o tvém synu! (Chce ven.)

Meč. Toho voláš, paní, nadarmo; ten se nám z hradu vystěhoval.

Neomena. Co pravíš, ten slabý stařec?

Meč. Bezpochyby se mu nynější hnízdečko nelíbilo — bude se někde toulat po jiném.

Kleofat. A bude mezi lidem budit hořkost! Pryč, za ním — přiveď mi ho nazpět! Na duši ti to ukládám! Vypátrej cizího poutníka.

Neomena. Já půjdu sama! Mé oko jej dostihne nejdříve.

Meč (potají Kleofatovi). Nepouštějte skrvácenou holubici.

Kleofat. Ty zůstaneš doma, paní! a v tichosti vyčekáš.

Neomena. A to mi ty chceš veleti? — Nyní veleti? an duše moje po sedmi dlouhých letech blahostí rozehřatá z těsné ohrady tohoto domu vyletá?

Kleofat. Bedlivost to požaduje. Strojí se nám podvod.

Neomena. Tedy ho bystrým okem prohlednu — a jasně bude celá příhoda před námi ležeti.

Meč. Nesahej tě věci tuze na srst, paní, bude třeba pichlavá — mohla by ses pokrvácet.

Neomena. Z cesty, muži surový! Je to uctění práva mého, uctění mého pohlaví? Aneb myslíte, že je milující žena tak slabé proutí, aby se každým dechem mužské svévole ohnula? Já půjdu — a nikdo mne nezdrží!

Kleofat. Ty zůstaneš, a kdybych se měl tvé moci zprotiviti.

Neomena. Protiviti? Člověče k smíchu, jenžto jsi povstal jmenem mým — a jmenem mým zas můžeš klesnouti. Ne, že bysi mohl mne zastrašiti a tím strachem donutit, ale že jsem jistá šťastného výsledku — tedy zůstanu. Ale nemyslete, že jste proto zvítězili, vy rekové zlého svědomí! Kráčí-li člověk, o jehožto smrti jste snad nepravé pověsti roztrousili — kráčí-li tu zase po svém knížectví, tedy vám nespomůže ani zámek, ani mříž. Před ním se otevře dokořán, co jste chtěli spoutati — a vítězoslavně povznese Bruncvik nad vámi hrdinské čelo své! (Odejde.)

Kleofat. Přisám bůh, toho nedosáhne! dokud já stojím na hradě.

Meč. A dokud nám nezdřevěnějí jazyky, nebo naupadnou obě ruce.

Kleofat. Pryč, hleď, abysi poutníka se dopídil! Rozešli všechen lid, ať číhá,

kde se jeho tvář ukáže! Dostati jej musím, anebo nebudu moci usnouti. (Odejde s Mečem.)

PROMĚNA.

Před krčmou, jako v jednání prvním.

---

5. Bořita. Čapek. Lid.

Čapek. Je to skutečně Bruncvík? Vtělený syn našeho Stojmíra?

Bořita. Ten samý co se pral se zlou saní — a co devíti obrům žebra přelomil.

Čapek. Co plaval po vařícím moři?

Bořita. Ten samý — co byl na pustých ostrovech a zaklenou princeznu osvobodil.

Čapek. No, to jsem žádostiv — jak teď ta cizá holota z naší vlasti potáhne!

6. Stojmír. Lev. Liduše. Předešlí.

Stojmír. Pusťte mne, pusťte! ať se širému nebi do očí podívám — měl-li jsem pěkný sen anebo se pravda na mne usmála.

Lev. Pravda, pravda, starý pane! syn tvůj se navrátí, a věrný Lev jeho s ním.

Stojmír. Můj syn! O krásné sladké jmeno! Já bych se byl málem zapomněl. O má hlava! moje pamět — to jsou tenké pavučiny, hochu!

Lev. Však oni ještě něco vydržejí, neměj strachy, pane!

Stojmír. A navrátil se udatný můj syn? Nese věnec na čele?

Lev. Vždyť je tvoje krev — a zdravá! Až ti začnu vypravovat, pane, uzdraví se duše tvá — a byť bys už na márách ležel.

Liduše. Já s ním, pane, mluvila! Rozkoš je do tváří jeho se podívat, a řeči jeho znějí jako nábožný zpěv.

Stojmír. Bůh tě potěš, milá hospodyně! Ty strojíš chutné pokrmy — lahodné pro mou starou duši. Proč mne alc zase opustil?

Lev. Šel se podívat do hnízda, kam se mu cizí dravec usadil. Toho teď ale vystrašíme.

Stojmír. Ano, ano, to uděláme. Já vám pomohu! Vystrašíme ho! Nejsem slabý, ani bázlivý — a jak vidím, máme zde mnoho pomocníků.

Lev. O těch ještě nevím, dovedou-li kus práce udělati; ale sáhneme jim na klouby! He, přátelé, víte proč jste se tu sběhli?

Bořita. Začíná se mezi lidem šeptati, že prý se kníže Bruncvík navrátil.

Lev. Aj, jste vy tak žádostiví knížete? Nemáte pořád jednoho pod střechou? Neznáte tuhle hlavu?

Bořita. Jakž bychme ji neznali. Vždyť je to náš starý pán.

Lev. Zdá se ale, že jste na to zapoměli, sice by tady nestál jako vyhnanec. Stojmír, je to onen Stojmír — co jmeno české oslavil, co srdce česká miloval, co hrdla česká napájel — náš drahý pán to je — a vy jste se mohli pokojně dívat, jak se pod šírým nebem toulá?

Čapek. My za to nemůžem, to musíš hádku s jiným počíti.

Lev. To také počnu, ale vy musíte hlasu svého přidati. Pohleďněte na tu hlavu, na tu leskle stříbrnou; a nemyslete, že je to přítel, otec, pán váš — myslete jen, že je to člověk nahý, pouhý člověk, jak bohu z ruky vyskočil — pomyslete, jaká křivda se mu stala, a jestli vám i potom srdce lítostí se nerozhřeje — jestli potom také hlasu svého pro něj nepozdvihnete, tedy nejste lidé, nejste moji krajané! Hanba vám!

Lid (hlučně volá). Zdráv buď kníže Stojmír!

Lev. Tak vás rád poslouchám! To je zvuk, že při něm srdce okřeje! Není li pravda, pane, líbí se ti?

Stojmír. Ty jsi dobrý učitel, všechny své děti k tobě do školy pošlu, aby se učili zpívat.

7. Meč. Klíčník a zbrojnoši. Předešlí.

Meč. Ah, tu jsme dopadli šedohlávka. Pane Stojmíre, co tu děláš pod šírým nebem?

Stojmír. Jsi ty můj vůdce, že se na mé kroky ptáš?

Meč. To ne, jsem ale kus rozumu knížete Kleofata, kterýž by rád s tebou pohovořil.

Stojmír. Blesk do něho, já ho neznám.

Lev. A má-li s panem Stojmírem co mluviti, nechť přikluše sám. Cesta je stejně daleká.

Meč. Po tvé moudrosti zde není poptávka. — Pojď domů, pane!

Lev. On je doma, neboť je mezi svými.

Meč. Jsi ty jeho nádvorník?

Lev. To ne, ale tvůj nepřítel.

Meč. To mne těší, tak tlustého nepřítele jsem ještě neměl.

Lev. Je to alespoň zralé nepřátelství, neboť se má kde rozložit.

Meč. Já si ho příležitě prohlédnu. Teď ale nemáme času se meškati.

Lev. My tě nedržíme, táhni dál!

Meč. Pane, pojď se mnou; kněžna Neomena mne posílá.

Stojmír. Ať přijde sama a s ohnutým kolenem učiní pokání — já jí prominu. Ode dneška ale umlknul vůle její zvuk — neboť se Bruncvík navrátil.

Meč. Že se — hahaha! To je veselá pohádka, skoro tak pěkná, jako o červené karkulce — jen že musím dlouho na konec čekati. Anebo snad umíš mrtvé z hrobu vyvolávat?

Lev. Nenuť se, brachu, do žertu! vždyť se ti leknutím brada třese.

Lid (se dá do smíchu).

Meč. Ty se osměluješ —

Lev. Lepším právem nežli ty. Nejsi jistého pána pomocník?

Meč. A sice takový, že ti na šibenici pomohu!

Lev. Brachu, mne by žádný provaz neudržel.

Meč. My ti dáme železný obojek — a košík na hubu, jako kousavému psu.

Stojmír. Mlč, odbůjče, a netup mého dělníka. Můj hněv —

Lev. I nezlob se, to je tuze drahé kladivo na ten vyšeptalý ořech — já ho znám. Jeho tvář mi vázne v paměti ještě z těch časů, nežli jsme z domu odjeli — ačkoliv bych jí byl rád vymazal. Na to mečisko musí člověk jinou zbraň nabrousit.

Meč. Škoda, že jsem tě dříve neznal; potřebovali jsme šaška u dvora.

Lev. I proč pak ne, já bych se hodil za všelicos, třeba za vrátného, aby se nezvaní poběhlíci přes práh nedrali.

Stojmír. Dobře — dobře, synu!

Lev. Aspoň bych byl dával dobře pozor, aby pán žalostí ze svého domu neutíkal.

Meč. To byl jeho vlastní rozmar, že si vyběhl na procházku, protož ho teď zase v slávě domu uvedeme. Pojď, pane — pojď, doma po tobě toužejí.

Lev. Zpátky, a nikdo se nedotýkej tohoto těla drahého. Toho má v rukou Lev, a nedá si ho tak snadno vyrvati!

Stojmír. Dobře, dobře, můj učiteli!

Meč. Ha, bídný chmouře, ty se protivíš?

Lev. Tobě a tvým pochopům. Obrať kroky svoje a nech pána mezi jeho věrnými — nebo ti zatnu tyto ruce do těla, že z něho duše vyletí

Stojmír. Dobře, dobře, můj zpěváku.

Lid (nepokojně). Jen do něho!

Meč. K vůli starému bláznu chceš si krvavou kazajku zjednat?

Lev. Ohlaď si jazyk úctivostí, to ti povídám, nebo ti ho vytrhnu a na výstrahu všem daremným rádcům a ošemetným sluhům přibiju ho na sloup u veřejné cesty.

Meč (sáhne po meči). Ha, ty širokočelý bůvole! Začneš ty trkati? Myslíš, že není zbraně na tvé rohy? (K svým zbrojnošům.) Chopte se ho!

Lev. Zpátky — nechcete-li abych na tuto půdu vaše kosti rozsil; jako hloží a chrásť padnete mým krokem; jako slabé proutí zlomíte se pod mou rukou.

Meč (obnaží zbraň). Jedno slovo ještě, a na věky zacpu průchod tvému štěkání!

Lev. Nech to pírko v kosince, panáčku; tady nebudeš více psávati. (Skočí po něm, popadne ho v půli těla, vyzdvihne a stiskne.)

Meč (strašně vzkřikne).

Lev (ho pustí k zemi a šlápne mu na prsa).

(Prudké pohnutí mezi zbrojnoši.)

Lev (se na ně rozhorleně sape). Ne ocelí, ne mečem v počestném zápasu, těmato rukama jako slepé psi vás podávím, začnete-li ještě zuby cenit nebo štěkati! Touto pěstí poženu vás k vašemu hanebnému nájemníkovi, abyste mu pověděli, co jsem jeho náhončímu učinil. Ať si teď radí sám, a vymýšlí sám osidla, zařvete mu ale také smrtelným strachem do uší, že je to Bruncvíkův Lev — a že mu je všechny potrhá. Běžte!

Lid (se hrne na oděnce).

Oděnci (se dají na útěk).

Lid (volá). Sláva knížeti Stojmíru!

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Komnata na hradě knížecím.

1. Kleofat (přijde). Na to klíčník.

Kleofat. Pryč! — nestav se mi před oči, ty bledý, okovpadlý strachu! Pryč, nechci tě vidět, jedohryzé svědomí! Já musím na jiný obraz hleděti. Rozhodnuto jest. On — nebo já! Jak to ale vykonám? Mám to pouze vraždou pokřtít anebo lesknavým pláštíkem výmluvy pokrýti? Kde jen váhá Meč? Duše moje kotácí se na vlnách — kde zůstává nyní rada tvá?

Klíčník (vejde). Pane, právě přivádí sbor oděnců cizého poutníka.

Kleofat. Ha, vítaný posle!

Klíčník. Šťastně ho postihli.

Kleofat. A neprotivil se?

Klíčník. Zdá se, že měl beztoho zase na hrad zaměřino, neboť se ptal po tobě a žádal úsilovně s tebou mluviti.

Kleofat. Odveďte ho do kamenné síně v podzemí; rychle — ať nepadne čeledi do očí. Navrátil se s vámi Meč?

Klíčník. Meč, můj pane? Zdá se, že jsem tě právě vítanou novinou potěšil, odpusť tedy, že jsem horší naposled ponechal. Po Meči je veta!

Kleofat. Co že pravíš?

Klíčník. Leží mrtev na veřejné ulici, zardousený od člověka, kterýž prý před lety odejel s Bruncvikem, nazývá se Lev!

Kleofat. Ha, zpráva nešťastná! Pryč! Uzavírejte brány a střežte prahy domu tohoto, aby do něho nevklouzlo, co naší barvu nezná, a naše jmeno nenese. Pospěš! každé promeškání může přinést nebezpečí.

Klíčník (odejde).

2. Neomena. Předešlý. Na to klíčník.

Neomena. Kleofate, stála jsem u okna, a toužebné zraky vysílala do dálky — tu přiváděl od tebe najatý zástup cizého poutníka do hradu.

Kleofat. Nevím o ničem!

Neomena. Nevíš? a při tom stojíš zlomyslně vzdorný jako chlapec postížený ve lži. Proč mi nedíš pravdu? Mluv!

Kleofat. Tedys dobře viděla. Poutník je na hradě.

Neomena. Nech ho tedy rychle předstoupit, ať vysvětlí, jak mu do rukou přišel prsten Bruncvikův!

Kleofat. Sám s ním promluvím.

Neomena. Sám? Já ti nevěřím! Co budeš s ním mluvit? A co mi potom zvěstuješ? Tys tuze dlouho se lží obcoval, abysis mohl nyní pravdu oblíbiti. Také s ním nemáš co mluviti! Mne se týká jeho poselství.

Kleofat. Já mám ale vésti starost o tvé bezpečí a nemohu každému podvodníku hru s tebou povolit.

Neomena. Kleofate, věříš na věčnou odplatu?

Kleofat. Neomeno!

Neomena. Věříš na onen soud, kdež to se budou všechny činy lidské vážiti? — Věříš-li naň, touto vírou tě zaklínám, neděs mne strachem nastrojeným — co to s poutníkem obmýšlíš?

Kleofat. Nic — chci jenom jistoty nabýti.

Neomena. Nuže tedy, půjdu s tebou: Vyptávej se ho, zpytuj — ale já musím zároveň s tebou smysl jeho slov vážiti.

Kleofat. Odejdi pokojně do své komnaty.

Neomena. Já tě nepustím! Tvé oko září vlčím hledem — mozek tvůj se rozhřívá vražednickou myšlenkou.

Kleofat. Neomeno!

Neomena. Neodmlouvej! ty jsi schopen všeho. V jasném světle leží teď předemnou všechny tvoje zámysly, všechny tvoje skutky; a sama nad sebou bych vyřkla kletbu, že jsem příliš velikou žalostí poražená, ode všeho světa oči odvracujíc hanebné osnovy tvoje dřív neprohlídla. Ošemetný podvodník jsi, ale setba tvoje se nezdaří a milostně vypučí zase blaha mého květ.

Klíčník (vejde). Pane, již je učiněno, jak jsi poručil.

Kleofat (odejde).

Neomena. Co jest učiněno?

Klíčník. Cizého poutníka uvedli jsme do podzemního klenutí.

Neomena. O mé předzvídání! Rychle, doprovoď mne na to místo.

Klíčník. Paní, nevím —

Neomena. Nemáš-li svou kněžnu poslechnouti?

Klíčník. Ach, má drahá paní, my bychme pro tebe život dali, jen kdyby vlády pána Kleofata nebylo. Staň se ale co staň — já tě dovedu kam žádáš, měj malé strpení, až službu u Kleofata vykonám.

Neomena. A takž tě bůh pošle nejlepšího anděla, kterýž by tě provázel po celý život. Pojď, můj příteli, a pyšni se

tímto průvodem! Snad vedeš blaženou knížecí nevěstu — snad ji vedeš k novému, krásně skvělému životu! (Odejde s klíčníkem.)

PROMĚNA.

Před knížecím hradem. Brána s baštou.

3. Lopata. Motyka.

Lopata. Kmotře Motyko, ty jsi první vejr, kdykoli s tebou vylezu, vždycky nám všecko ptactvo ulítne.

Motyka. Hahaha! Co pak jsme si vyšli ptáky chytat? Mně se zdá, že jsme pásli na těch sedm let.

Lopata. Pásli — ale propásli jsme je; kde zůstane teď mzda?

Motyka. Hehehe! ta je arci fiť — ta tam!

Lopata. A jiní neuhlazení světoběžníci ji slíznou. Já bych si zlostí hlavu utrh! Viděl jsi, jak ho lapli?

Motyka. Neviděl, mně padl právě do oka komár!

Lopata. Shrnulo se jich na něho jako čmelíků — tuze zdvořile to nebylo — dva vlašští holomci mu podrazili nohy, a nežli se mohl sebrati, měl ruce svázané.

Motyka. A tak je tedy po díle!

Lopata. A po výdělku. Kdybys nebyl jako motovidlo, mohli jsme teď mít něco na zub.

Motyka. Přej to těm hladovým chrtům; však my proto přece nezhladovíme.

Lopata. Ale ta čest, Motyko! Ta čest!

Motyka. Hehehe! co je to čest? Je to něco k snědku? Nebo si můžu z toho nohavice udělat?

Lopata. Ale ten výdělek — ten slib pana Kleofata.

Motyka. To je něco moudřejšího. To může člověk přece potěžkat. Podívej se, tamhle se jich valí, jako vos; snad něco mezi nimi bude.

Lopata. Pojď tedy stranou a otevři oči a uši, aby nám nic neukIouzlo. (Oba ustoupí.)

4. Stojmír. Lev a zástup lidu obojího pohlaví. Předešlí.

Lev. Syn tvůj šel domů, to mi věř!

Stojmír. Tedy tam půjdem taky! Pojďte, přátelé! Uděláme si dobrý den! Hola! co to znamená? Kdo kázal bránu hradu mého zavříti, dokud slunce svítí? Šli tam všecky spat? He, moje pravá ruko — zatluč, ať otevrou.

Lev. Já bych raději zařval, až by se předemnou hradby sesypaly. Já mám rád širokou cestu.

Stojmír. Jdi jen, jdi — můj dobrý zbrojnoši!

Lev. Poslyš, tam nahoře — kdo jsi na stráži, otevři uši a vrata!

Vrátný. Kdo to?

Lev. Jestli jsi nedal krtkům oči do zástavy, tedy se podívej a otevři.

Vrátný. Já nesmím žádnému otevřít!

Stojmír. Já nejsem žádný — tvrdohlavý hlídači. Já jsem někdo, a mohu se tu ptáti: „Šelmo, kdo tě naučil tak odpovídati?“ Blesk do tebe! Otevři!

Lev. Za těch sedm let, co jsem tvou čeleď neviděl, dostala železné jazyky.

Lopata (jenž byl s Motykou ve vzdálí pozorně poslouchal). Sedm let? Slyšel jsi? To bude ptáček do našeho sklopce!

Motyka. Dej pokoj, to je nějaký lamželezo.

Lev. Vrátný, odbůjný ničemo! Udělej nám cestu, nebo si ji prolomím.

Vrátný. Máš-li tak tvrdé čelo! Okus toho — vraz ním do brány.

Stojmír. Aby tě ruka páně uchvátila, proklatý pacholku! Vraž do brány, má pravá ruko, vraž do těch prken a udělej z nich rakev pro toho neposluchu!

Lopata (přistoupí). S dovolením, starý pane! je tuhle ten člověk tvůj služebník?

Stojmír. Jsi ty hrdelní soudce, že se vyptáváš? Jdi do rady.

Lopata. Příteli, nejsi cizinec?

Lev. Já jsem Lev.

Motyka. Hehehe! to je čtveráček! Ten nás nekousne.

Lopata. Ale jaký Lev? Nemluvil jsi o sedmi letech?

Lev. Tedy jsem sedmiletý lev.

Motyka. Nech ho, ať nevyšklebí zuby?

Lopata. Neodešel jsi před sedmi lety?

Lev. Odešel!

Lopata (k Motykovi). Přichystej se!

Motyka. Já jsem hotov!

Lopata. A opět jsi se vrátil?

Lev. Vrátil!

Lopata. Přichystej se!

Motyka. Já jsem hotov.

Stojmír. Posvěť mi, rozume! Co chtějí ty dva křivé oštěpy?

Lopata. S dovolením, pane Lve! Ty musíš s námi na hrad.

Lev. I rád! My bychme tam všichni rádi!

Lopata. To nepůjde.

Lev. Proč?

Lopata. Protože není mezi vámi všecko sedmileté!

Stojmír. Aby do tebe živý blesk! Z mých let udělám celé hejno sedmiletých lvů, a pošlu ti je na hrdlo.

Lev. Tedy pojďme!

Lopata. Dej mi ruku, milý Lve, tak — a tomuhle druhou.

Motyka. Jen aby nedrápal.

Lopata. A teď sebou netrhej. My ti opatříme dobrou večeři!

Lev. A tuhle moji přátelé, mám je pozvat ke stolu?

Lopata. Až někdy jindy — dnes není pro ně místa. Hejsa, vrátný! Ve jménu pana Kleofata!

Vrátný. Co jest?

Lopata. Otevři, vedeme sedm let.

Vrátný. Ty již přivedli.

Lev. Jak to povídá?

Lopata. To byla z nich jenom noční polovička; mi vedeme denní.

Motyka. My vedeme lepší.

Lopata. Honem — pusť nás pro výdělek. Tobě z toho také něco ukápne.

Stojmír. Jsou ti lidé krčmáři, že zvou ke stolu?

Vrátný (otevře).

Lev. Pozor přátele! (Provázen od zbrojnošů vede do brány, tam jim vytrhne zbraň odhodí jí, popadne vrátného a vymrští ho z brány.) Sem, pane! Cesta je čistá! Práh tvůj je prázdný.

Stojmír. Dobře, můj pavezníku! Ty, dobře meteš.

Vrátný. Zráda, zráda!

Lev. Mlč! Ať nepocítíš moje pařáty! Zde je dílo tvoje u konce! Chceš-li ale nové služby, dáme ti ohaňku do ruky, a postavíme tě sem, abysi mouchy zaháněl. Za mnou, přátele! Pojď, pane — půjdeme domu! Teď si nám žádný v cestu nelehne. Bruncvikův Lev přichází, a pod jeho nohama se třese země! (Vše odchází do brány.)

PROMĚNA.

Na hradě. Vzadu pavlán, s něhož se schází po schodech dolů.

5. Kleofat. Později Bruncvik.

Kleofat (s mečem v ruce, vyřítí se v divém pobouření ze strany). Ne, to nemohu učinit — vraždou nemohu své ruce zprzniti — cokoli jsem podniknul — tuto nemohu! O Meči, Meči! Kde jsou tvoje slova? Proč právě nyní umlknul? Odešel jsi napřed, abys mi cestu proklestil? Ty bázlivci také ode mne ustupují. Pouhé jméno Bruncvikovo je naplňuje strachem. Moje říše kloní se ku konci! O Bruncviku, Bruncviku, kdyby tebe nebylo!

Bruncvik. Stýská se ti po mně?

Kleofat. Stýská. (Stranou.) Jako hladovému vlku po beránku!

Bruncvik. Nevolal jsi mne?

Kleofat. Tebe tvůj anděl smrti posílá!

Bruncvik. Já necítím ještě křídel jeho vanutí; tebe ale polívá příchodem jeho bledý strach.

Kleofat. Nepopuzuj ve mne dřímající zvíře škádlivým posměchem, abysi hryzu jeho nepoznal.

Bruncvik. Což ho ještě neznáme? Z domova jsi mne vypudil — do rukou mořských loupežníků mne vydal — mou smrt jsi rozhlásil — můj lid oklamal, a k úpadu přinutil, o mou ženu jsi se pokoušel — o knížectví jsi mne připravil, mne — dědičného pána této země, poručil jsi hanebně zajmouti — myšlenka na vraždu tebou nyní lomcuje — teprva bych měl tvůj hryz poznati?

Kleofat. Umírni svá slova! Pamatuj, že je právo na mé straně silnější. Já mohu učinit, že na věky umlkneš.

Bruncvik. To nemůžeš! Z tebe sičí jen poslední vztek hynoucího ještěra. Abysi uštknul — k tomu jsi již ztratil žihadlo.

Kleofat. Bruncviku, já bych tě mohl vrhnouti do vězení, kam jiskra denního světla nepadne.

Bruncvik. To můžeš, k tomu se hodí srdce bázlivcovo.

Kleofat. Já bych mohl z Neomeny lásku vynutit!

Bruncvik. Vynutit? pravíš, vynutit, v tom smyslu, když nás člověk nenávidí? Ze srdce odvráceného, zatvrzelého lásku vynutit? Kleofate, nepříteli! — Toto jediné chudé slovíčko „vynutit“ mi do-

svědčuje, a já nezapomenu, jakým břemenem jsi dni života mého obtížil.

Kleofat. Co ti z toho vyplyne?

Bruncvík. Buď se chytím života s novou nadějí, aneb vykročím z něho s blahostnou vírou, že mi zachovala věrnost.

Kleofat. Tu ti zachovala — lháti nebudu v této hodině — ona tě posaváde miluje, o slovo proklaté —

Bruncvík. Miluje? Milosrdný soudce na vysostech! Já hříšně reptal proti tvému řízení, i zoufal jsem nad tvou milostí, a tys mi zatím chystal nebe vezdejší. Ona mne posud miluje! Nech mne této slasti čarodějnou číši do dna vyprázdnit, a novou neskonalou důvěrou se k tobě jako dítě přivinu.

Kleofat. Neplesej, ještě se nekocháš v jejím objetí.

Bruncvík. A jak mi to chceš zabránit?

Kleofat. Ty nebo já musíme ustoupit, pro oba zde není místa; to vědomí leží hluboko v prsou mých, a nedá se vykořeniti. Jediné bodnutí tohoto ocele, a stál bych u cíle!

Bruncvík. A nemůžeš-li k tomuto bodnutí ruku pozdvihnouti, čeho smíš pak očekávati ještě? Neomena je má choť!

Kleofat. Ustaň, ustaň, a nerozdírej ňádra moje jedovatým jazykem. Neomena tvojí chotí — já nesmím na ten strašlivý obraz zraků svých pozvednouti, aby se mi žíly šílenstvím nenapnuly.

Bruncvík. O slabochu!

Kleofat. Ne — tímto zvukem nedráždi mou choulostivost, aby jako litá saň z hnízda svého nevyletěla. I krví se mohu k cíli svému pokropiti; tu jsme o samotě — mrtvolu tvou lidské oko nespatří — Neomena bude svobodná — (U náramném pobouření citů přiblíží se k Bruncvíkovi s pozdviženým mečem.)

Bruncvík. Ha, bídný vrahu!

Kleofat (pronikavě vzkřikne, pustí meč, a tvář si zahalí.)

(Přestávka.)

Bruncvík. Ani za koruny veškerého světa nestál bych nyní na tvém místě, Kleofate! — ani za lásku ženy nejspanilejší nechtěl bych být tebou — nešťastníku!

Kleofat. Běda mně!

Neomena (za scénou). Kleofate! Bruncvíku!

Kleofat. Ha, volej, volej, pomsty andělil! Duše má ti rozumí. Tu jsem — postavíš mne na soud. (Probodne se dýkou.)

6. Neomena. Předešlí.

Neomena (spěchá dolů po schodou). Bruncvíku! Můj manželi!

Bruncvík (běží jí naproti). Drahá nevěsto!

Neomena. Jsi ty opravdu, můj hořce oplakaný ženich? Můj sladký hrdina? Ach, já bych se rozplynula v pohledu aby každá částka duše mé slast hodiny této pojala! O můj Bruncvíku!

7. Mezi tím přichází Stojmír, Lev, páni a lid obojího pohlaví s pochodněmi. Předešlí.

Lid. Sláva Bruncvíkovi! slavnému knížeti!

Neomena. Poslyš lidu plesání — a tímto hlaholem ozve se celá země!

Bruncvík. Můj drahý otče!

Stojmír. Ach! (hledí naň s dětinskou radostí, mezi pláčem a smíchem.) Je ta statečná postava můj syn? Mé oplakané a opět nalezené dítě? O mluvte, mluvte! proč mne k srdci svému nevine?

Bruncvík. O můj otče!

Stojmír (klesne mu v náruč). O můj synu!

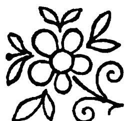
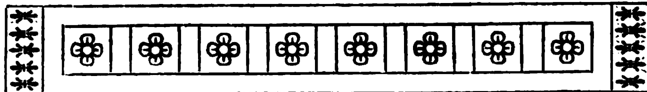
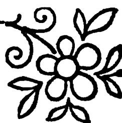
Neomena. Promiň, otče, ledovou mysl dceři, v kterouž ji poutala žalost neskonalá. Rozpuštěni jsou opět potokové duše mé a s vděčnou radostí vrhnu se v život, pečujíc o tvou rozkoš, jako dcera vděčná.

Stojmír. Vidíš, ty nevěřící ženo! Nepovídal jsem, že je Bruncvík živ? — Že ti ho přivedu, tu si ho máš — buďte šťastni obadva! (Vloží jich ruce do sebe.)

Lev (byl se zatím k tělu Kleofata přiblížil). To budou, pane můj, neboť zde někdo odpočívá, co síl koukol mezi květnici — a nemá chuti se více probudit. Dobrou noc! Zamilovaný hospodáři! A teď, sláva tobě, pane můj!

Lid. Sláva Bruncvíkovi — sláva knížeti našemu!

(Opona spadne.)

PRECIOSA, SPANILÉ DĚVČE CIKÁNSKÉ.

Romantická hra se zpěvy ve 4 jednáních. (Dle A. Wolfa.)

Psáno r. 1831. — Poprve dáváno dne 20. listopadu 1831. — »Divadelní ochotník« z. r. 1871.

OSOBY:

Don **Francesko de Karkamo,** šlechtic Madridský.
Don **Alonzo,** jeho syn.
Don **Fernando de Azevedo,** šlechtic z Valencie.
Donna **Klára,** jeho choť.
Don **Antonio,** jejich syn.
Don **Contreras,** čtvrtník.
Donna **Petronela,** jeho nevěsta.
Don **Pedro,** hradní.
Vůdce cikánů.
Vjarda, matka cikánů.
Preciosa, její vnučka.
Vára, **Besta,** cikáni.
Fabio, hospodský.
Ambrož, rolník.
Jiný rolník.
Dva sluhové.
Hosté, vojáci, sluhové, lid, cikáni.

Děje se v Madridě, v okolí a ve Valencii.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Zahrada dona Franceska v Madridě.

1. Francesko. Fernando.

Fernando. Řízení, jak povídám, skončeno mám celé již, zítra —

Francesko. Ještě předržíš.

Fernando. Nikoli! Hned z rána dám na cestu se, příteli. Totě času promrháno! Dávno mohlo porovnáno všecko být, by dívčí zrak nebyl nás tu zmátl tak, že kdo stojíš a kde jdeš o cikánce zaslechneš.

Francesko. Sám jsem věru žádostiv, spatřiti ten ženský div, co vše krásou pojímá.

Fernando. Tak že moudrý bláznívá!

Francesko. An jí právě ještě dnes v městě pobýt dovoleno, mám tu všecko připraveno, by se na nás také vznes paprsek té spanilosti. Brzy vkročí do zahrady, mnoho známých čeká tady, až kdy počne s umělostí zpěv a hra; — mně milo pak, že i ty, než odjedeš, uvidět ji v našem spolku příležitost nalezneš.

Fernando. Mně se nezalíbí tuze; jsemtě z venku, a tam dům zavíráme cikánům. Kdož by také přál té luze!

Francesko. Jaká řeč to urážlivá! Počkej jen, tu jde můj syn!

2. Don Alonzo. Předešlí.

Francesko. Nu, Alonzo, jestli víš, mluv, kde Preciosa dlí?

Alonzo. Z panské zahrady jde již, k vám hned za mnou dostoupí. Po stromech a v kole dlelo diváků tam na tisíce, a kam vůkol oko zřelo, byla hlučná tlačenice. Na to v líbém, chladném stínu počne struny probírat, hle! a jak by na květinu, studni, strom, ba celý sad byla kouzlo vyvodila, taká tichost kolem byla. Až kdy ze rtu růžového vyplynul pak zpěvu zvuk, ozval se též chvály hluk, věnce z květí líbezného lidé na ni sypali, ba i plesem zpívali.

Fernando. Totě věru k popukání,

jak tou holkou zatrolenou hlavu máte pomatenou. Jakého tu vychloubání!

Alonzo. Když se sama přirozenost do takové výšky vznese, ztichne žravá utrhačnost, před cností se hana třese.

Francesko. Slyš pak jen, co hoch tu dí.

Fernando. Ba, tak mládež bloudívá, ač ji stáří učívá: S loupeži cnost nebydlí.

Alonzo. Loupež? tam, kde ona bývá? Preciosa srdce loupí, a kdo na blízku jí vstoupí v prach se před ní pokloní. Až jen zpěvy uslyšíte z růžových rtů plynoucí — až jen obraz uvidíte září hvězd se lesknoucí: pak vám krása, hry a zpěv omladí již ztuhlou krev. Ach, vždyť samo nebe zdá se z oných písní rozkoš bráti, a kdy tílko k tanci má se, novým blahem oplývati. (Ve vzdálí zavzní pochod cikánů.)

3. Sluha. Předešlí.

Sluha. Cikáni již, milostpane —

Francesko. Jdou?

Sluha. I s hudbou jsou již tady. Však i množství nepozvané s nimi stoupá do zahrady. Sotva se mů zabránilo.

Francesko. Když by je to potěšilo, rádi je tu uhlídáme. (Sluha odejde.) My pak hosty přivítáme, by se hry již začaly, na něž dávno čekaly. (Odejde s Fernandem.)

4. Alonzo (sám).

Alonzo. Mám tě tedy ještě zírat? Naposledy ve tvou tváři, lesknoucí se nebes záři, žádoucí se zraky zpírat? Jednou ještě blaho ssáti, než mu musím výhost dáti?! Osude! tys krutý vládce! Po slávě mi toužit nedáš, v ní jen štěstí mého hledáš, a přec nade mnou jsi zrádce.

5. Francesko. Fernando. Contreras. Petronela. Alonzo. Hosté. Lid. Pak cikáni, mezi nimi Vjarda a Preciosa.

Zbor: Precioso, budiž zdráva,
věnčená buď květinou!
Hlasně tvá se ozvi sláva,
zde i dále krajinou!
Dána ti buď věčná radost,
v rozkoších zde stále bývej,
z ráje tvá je spanilost!
[Svět o kráse písně zpívej,]
krásné písně tobě zpívej!

(Mezi zpěvem vystoupí Preciosa s Vjardou a cikány; všickni hosté tleskají.)

Všickni. Preciosa zdráva buď! Buď zdráva Preciosa!

Preciosa (pokročí ku předu a všem se uklání).

Fernando. Krásné, živ tě Bůh! to dítě!

Francesko. Spanilé to, věru děvče!

Vjarda (stojí vedle Preciosy, potutelně se kolem ohlíží). Jestli pánům libo bude vnoučeti, mé Preciose, otázku teď předložiti: postará se aby v rýmech řádnou odpověď jim dala.

Fernando. Výborně! i toť mi milé! Nechte mně ji úkol dáti! Rozený jsa Valencian, mám i právo k básnění. Kdybych mlád byl, krásným ústům o milosti pět bych velel, muž a otec musí ale na domácnost mysl mít. Protož nám dej jemný obraz o nejsladším nebes daru, o dětinské, zbožné lásce v náručí svých rodičů.

Preciosa (truchlivě se naň podívá, pak zraky k nebi obrátí, vzdychne a rukama si tvář zakryje).

Fernando. Nu, co pláčeš?

Alonzo (horlivě). Jaké ptaní? Má vás dívka osiřelá bolestí svou obveselit? Na sirotku smíte žádat, o blahu by obraz dala, jaký nikdy nepoznala?

Fernando. Toť jsem vědět nemohl, že —

Francesko. Ticho, hle! teď počne snad.

Preciosa (vezme od Vjardy loutnu, rázem struny proběhne, a zamyšlena k zemi hledíc, počne pak improvisaci melodramatickou). Libý večer zemi kreje, lid radostné písně pěje, všude zní tu ples a smích, rozkoš maje v milování, po dětech se otec shání, děcko volá po prsích, v místa pak, co blaho dlívá, sirotek se z dálky dívá, po ní sbor tam netouží! Hrůza — strach — se na ní proudí, světem opuštěna — bloudí, až se tajmo usouží! (Potká zrakem Alonza.) A v tom, co z ráje slán, jí věrný přítel dán — a duše slastí práhne, kde on, i ji to táhne, o čem kdy měla zdání a nač kdy víru, přání, — oč smutná plakala, to v něm tu shledala. Doufání jí všecko vzato, srdce marnou láskou jato, věčnost její trápení; každý den tu před ním státi, o své lásce tajně lkáti, a pak mít se k loučení, jen smích — a hněv — a klení dnem, nocí za ní jdou, ni dům, ni vlast tu není, co bývá ochranou. Svět nedá smilování, sám svůj si nesa kříž; co zbude dívce k přání, než smrt a hrobu tíž. Ne však! odleva ji prá-

na, otevře-li pro ni brána tvá se, svaté umění. Hrá-li struna, zní-li píseň, uleví též v duši tíseň, slza v smích se promění! Při zpěvu se bolest krátí, v srdce zlatý mír se vrátí, bouře v prsou nebije; z pramene co slzou kalný, slasti proud se vine valný, strast se z něho napije. (Kročí nazpět, a Vjardě sesláblá v náruč klesne.)

Francesko. Což jsme, bratře, okouzleni?

Fernando. Okouzleni? Bez sebe jsme! Totě, pane, živý div!

Francesko. Aj, tys brzo jiné hlavy.

Fernando. I ba, řekni bez hlavy.

Francesko. Ať se to jen donna Klára, manželka tvá nedozví.

Fernando. Žena nesmí o tom vědět, dnes tu jsem co mládenec. Precioso, poslyš pak! (Preciosa zatím se vzchopí, a s vyjasněnou tváří k předu zas pokročí.) Jak se cnost a krása daří, kde se čas jen hříchem maří! V chudobě jsouc postavena, máš se oukladu co báti; jak lze pozor na cnost dáti, zborem zlým jsouc obklíčena?

Preciosa. Někdy také v pustém lese potěší nás jemné kvítko, jest-li z dobré matky dítko, ať se pak i samo vznese, chudoba mne nesouží, za bohatou spíš se mám, a kdo se zlým po mně touží, vtipně se mu vyhýbám. V sebe sám ať víru mívá, po dobré kdo cestě chodí, ochrancem pak nebe bývá, k žádanému cíli vodí.

Fernando. Živtě tě Bůh a víra má! Totě anděl vtělený. Pojď pak blíže! Mluv, zda umíš také z ruky hádati?

Preciosa. I to věřím, vzácný pane! S chutí mi jen ruky dejte, a že povím, co v ní shledám, pevnou na mně víru mějte!

Fernando (podá jí ruku.) Každá zpráva ze rtů tvých bude mi zde lahodná! Nu!

Preciosa. Kde silný kmen a husté ratolesti, co sobě cestu ku kořenu klestí, tu mír a spokojenost přebývá, a žádná bouře nimi nehýbá. Ta třínožka zde s touto čtverrohou vám náhle jakýs poklad vymohou; a ta, co větvemi se tuto plouží, a dole zase k počátku se krouží, znamená něco dávno ztraceného, teď ale zase brzo vráceného. A čárka ta, co s obou stran tu máte, povídá, že mi něco darem dáte. (Pokloní se a ruku mu pustí.)

Fernando. Výborně! an temné dost!

Francesko. Má to ale podivnost.

Fernando (sejme prsten a dá jí ho). Podrž sobě tento prsten na památku, milé dítě.

Contreras (starý, směšný pán, přepjatě oblečen). He! pst! babo! teď pojď sem!

Vjarda. Co by ráčil milostpán?

Contreras. Víš, kdo jsem?

Vjarda. Ach to věru, nevím.

Contreras. Don Contreras jsem, ty draku; padesát let nejprvnějším čtvrtníkem zde v hlavním městě.

Vjarda. Zachraň pán Bůh!

Contreras. V okamžení bude konec oné lhůty, kde ti zákon dovoluje pobýti tu se svým sborem. Dám ti tedy ještě milost, jakou věčně nezkusíš. (Ukáže na Petronelu.) Hle, to donna Petronela, mocná paní v Žebrákově, naše pýcha, ozdoba, má nevěsta.

Vjarda. Nu, Bůh vás posilň!

Contreras. Ona ti chce dovoliti něco z její velké dlaně hádati.

Vjarda. I totě milost! Musím ale připomenout, že kdy pravdu říci mám, na dlaň křížek udělám. Darujte mi na to něco.

Contreras. Darovat? já? čtvrtník tobě?

Vjarda. Arciže; a zlato, stříbro radši mám než samou měď. Tou se štěstí nepřivábí, mé ní aspoň velmi trpí.

Contreras. Jak se jí to z huby práší! Dejte, paní Petronelo, něco tomu satanáši!

Petronela. Hned! (Hledá v kapsách.) Ach, tu mi napadá, že jsem všecky peníze prve chudým dala; vy byste snad mohl spíše —

Contreras. S radostí! (Hledá též.) Než, tu to máme! Vždyť jsem i já měšec svůj žebrákům hned z rána dal. (Hrdě.) Vezmi tedy se ctí za vděk.

Vjarda. Ač se nad tím kapsa rmoutí, chci přec u tak vzácné paní, každý dárek prominouti. (Dívá se jí do ruky a divné posuňky při tom dělá.) Jedna — dvě — a šest je devět — (vzkřikne) jeminku, ach, to je dlaně!

Contreras. Nu, co vidíš, stará saně?

Vjarda. Chraň vás Bůh! to bude štěstí! Obzvláště pak v tomto roce!

Contreras. Přijde terno?

Petronela. Svatba?

Vjarda. Ne, ne!

Contreras. K čemu tedy zpráva ta?

Vjarda. Že vám přijdou — dvojčata!

Petronela (zkřikne). Nestydatá! (Klesne ženichovi v náruč.)

Contreras. Sladká naděje! Nyní ale jděte k šipku, déle vás tu trpět nesmím!

Vjarda. Rychle tedy, ještě k zpěvu, bychom za dne přišli dál. (Hudba, cikánský tanec.)

Všickni. Preciosa budiž zdráva!

Preciosa (postaví se do prostřed divadla). Již konec hry a nás děl nespatříte! (Všickni dávají ji věnce, kytky a p.) Mne přízeň svými věnci ovila, a byť je divá ruka rozbila, přec zaplesám, když na mne pomyslíte. Loď mou vždy bouři plouti uvidíte, neb není kraj, kde bych se ukryla. O, kýž by se jen v chrámě stavila, co vzpomenutím pro ni vystavíte. (Shybne se pro kytku, kterou ji hodil Alonzo.) Vy kvítka, obraz tiché žádosti, co dnem se rdíce, v noci umíráte, ať na mých prsou v smrt se odevzdáte! Mne žene bouře noční temnosti, a srdce mé tu pozůstane vděčně. Buď s vámi bůh a jeho milost věčně!

Zbor: Precioso, budiž zdráva, a t. d.

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Tábor cikánský. Vjarda stojí před vysokým kotlem, pod nímž oheň plápolá. Rozdává ostatním potravu. U prostřed pařez, na něm kámen a velké kladivo. — Jasná noc.

1. Vůdce cikánů. Vjarda. Vára. Besta. Cikáni.

Zbor: Hlas náš v horách
a v poušti po borách, horách
se rozléhá,
kolem se ozývá.
Tu písně a trubky lahodný zvuk,
prolítne lesem a opáčí hluk —
Trara, trara, trara!

Kde noc a den,
kde zem a nebe jen a den,
tu náš je stán,
svět širý nám vítán.
A kamkoli kráčíme zní zpěv náš,
v horách, po dolách, i kde pusto máš.
Hola, hola, hola!

Vůdce (vzchopil se a nyní kladivem na kámen udeří, zpěv utichne). Vzhůru braši! rychle k dílu! Dávno jest již po půl noci, a my časně potáhnem.

Vjarda. Kam pak půjde cesta, mistře?

Vůdce. Slyšte, hoši! co si myslím: Španělsko — krom Valencie, kříž a křížem jsme již prošli: bychom tedy od tamtuď snad se po moři do Vlach dali, neb se v Říši podívali. Co se tobě, Vjardo, zdá?

Vjarda. Inu, arci — místa není, kde jsme hru svou neprovedli, a lid je si všude roveň; pakli tě dnes přivítali, zejtra na tě hůl by vzali.

Vůdce. K čemu tedy rozmejšlení? Vzhůru, do Valencie!

Cikáni. Hejsa! do Valencie!

Vůdce. Jen se dříve lopat chopte, a co kolem zakopáno, ze země zas vydobuďte. Pak si hleďte Preciosy, jak se zbudí, padne stan a na vozík se naloží.

Vára. To se může státi hned, neboť prázdný její stán; co jsme tu, je truchlivá, v samotě jen bloudívá.

Vjarda. Jděte ji jen tedy z cesty; nechte ji, vždyť víte, jak po hvězdách jde její zrak, v nichžto kouzelné čte písně.

Vára. Pro flétnu si tedy půjdu; jestli počne zpívati, budu z dáli pískati; víme, že to ráda má.

Besta. My pak trubky připravíme, na tvou hru ti odpovíme.

Vůdce. Jděte jen, vy druzí též! Jak se rozdní potáhneme, jasnáť noc, den bude parný, z rána tedy vykročíme, v poledne si odlehčíme! (Rozejdou se.)

2. Preciosa (sama; s loutnou).

Romance: Sám kde duch si sotva steskne,
spíš mukám se odleví;
v záři jak se lůna leskne,
[tvá milá se tvář jeví.]

Práce má i vroucí přání,
zná jen bol a blaha díl;
pouti mých a mého stání,
[žádanýs ty věčný cíl.]

V dálce, ach, co tiché hvězdy,
krása tvá jen plápolá;
v dívce láska darmo vezdy,
[v ňádru touha darmo hrá.]

3. Vjarda. Preciosa.

Vjarda. Proč pak nespíš, holoubku?

Preciosa. Jasná noc mne vyvábila.

Vjarda. Nu, tak si tu poklepneme. Přiznej se mi, jestli pak jsis v městě při poslední hře všimla toho hezounkého pána, Franceskova syna?

Preciosa. Co se na mne smutným okem stále díval?

Vjarda. Ano, toho! Není-li to tulipánek, mezi muži — hošík jako z hedbáví a marcipánu?

Preciosa. Byltě spůsobný to pán.

Vjarda. Spůsobný? ach, Preciosko! Co pak myslíš, beruško? Mužíček to ze zlata, celý z drahých kamenů.

Preciosa. Líbil se mi arci nejlíp ze všech pánů v Madridu; já kde byla, byl i on, když mně jiných lichocení trápilo až k omrzení, stál on vzdálí, hleděl na mně, slova ani nepromluvil, očima jen kdy se s mýma potkaly, mi řekl více, nežli všech ta sladká ústa, co mě chválou slavila.

Vjarda (důležitě). I tak poslyš, milé dítě: Tento rytíř, když jsme po hře z Madridu se brali — ke mně přiletí, a takto zvolá: „Kdy se hnete z této krajiny?“ I můj zlatý pane — já řku — jak jste mne to polekal! „Mluv, kdy kraj náš opustíte?“ Nu, my — tuším — krátký čas tu v okolí se zdržíme. „Smím se na to spolehnouti?“ Učiňte to vzácný pane! „Dobře, máš mít z toho zisk, na shledanou o tom více.“ A tak zase odkvapil.

Preciosa. Aniž, řekl co by chtěl?

Vjarda. Co by chtěl? Nu, co si myslíš?

Preciosa. Nevím, věru —

Vjarda. On se blázní za tebou! I nelekej se! Já bych za to hrdlo dala, kdyby se tak hezký hošík také do mne zamiloval.

Preciosa. Nu, kdo ví —

Vjarda. Tak? I jdižiž, jdi! Ano, před lety — to za mnou také rytíř chodíval a zaklínal se na mou krásu, až mu vlasy vstávaly, odpusť mu to milý bůh!

4. Vára. Předešlé.

Vára. Vzhůru, hoši! dejte pozor! Jakýs rytíř jede k nám.

Vjarda. Dítě, to jest on. Běž, Váro, pomoz mu s koně honem! (Vára odběhne.) Preciosko, koukni se jak sedí krásně na koni. A jak spěchá — jako vítr! Brr — již stojí — nyní slízá, jsem tě věru žádostivá.

5. Alonzo. Několik cikánů. Předešlí.

Alonzo. Nezbloudil jsem. Ha, tuť ona! Don Alonzo přijel k vám.

Vjarda. Vždyť vás ještě v mysli mám, buďte nám tu mile vítán, milostivý panáčku!

Alonzo. Jsem-liž vítán, Preciose?

Vjarda. I to věřím, srdečně!

Alonzo. A přece nemá pro mne slova. Nech mne tedy okamžení s Preciosou samotna.

Vjarda. Jakže? Samotna? to nejde, pro vše na světě to nejde. Tys mi asi pěkný ptáček! Ne, můj krásný panáčku, samoten s ní nesmíš být.

Alonzo (podá jí plný měšec). Nu, chvilku mi tu jen popřej.

Vjarda (měšec potěžkávajíc). Hihihi! Tys dobrá duše, jaký to máš zlatý spůsob, s pánem bohem tady buď! (K cikánům.) Nu? co zevlujete, lenoši? Pojďte se mnou, dílo čeká. (Odejde s cikány.)

6. Preciosa. Alonzo.

Alonzo. Precioso!

Preciosa. Vzácný pane —

Alonzo. Mám ti tedy slovem říci, žes mi srdce láskou jala, což tos dříve nepoznala, že mne necháš v pochybnosti? Věrná jest ti milost má, nevýslovná — živobytí chtěl bych pro ni nasaditi. Mluv, co dí as duše tvá?

Preciosa. Vzácný pane —

Alonzo. Ne to jméno! Či se nesmím spolehnouti v píseň, co v tvých ústech zněla? Nemám slova poslechnouti, co mi ráj tu otevřela? Mluv!

Preciosa. A kdybyste i měl?

Alonzo. Měl? O řekni jen, že smím. život se mi osvědčuje, srdce blahem rozněcuje z upřímného vyznání.

Preciosa. Cože díte, vyznání?

Alonzo. Ach, ba arci, jazyk sice stydlivě se zapírá, pohnutí tvé tím však více o tvé lásce povídá. Mou jsi, já tě neopustím, chtěj si nebo tomu nechtěj, milost moje věčně plála, a že také v službě stála, důkazy dám patrné. Nejlíp se to může státi, chceš-li na mou vůli dbáti, aby byla pouta sňatá, aniž nehodně tu jatá se mnou tedy pojď.

Preciosa. Ne, ne! Světu ať se co chce zdá, život můj bůh pořádá; vy pak,

pane, mýlíte se, mysle že tu kol kolem nepravost a hřích jen dlívá; ač náš život těžký bývá, přece cnost milujem.

Alonzo. V tebe skládám důvěru, než —

Preciosa. Také, pane, lidu zbor, hrou co skoro sama živím, byť i prost a nevzdělán přece ctí a pravdě zdán, řídí se jen vůlí mou, an jsem jeho královnou.

Alonzo. Co však z tebe, dívko, bude —

Preciosa. V sebe sám ať víru mívá, po dobré kdo cestě chodí, ochrancem pak nebe bývá, k žádanému cíli vodí.

Alonzo (po krátkém rozmýšlení). Nuže, marná-li řeč má, tedy mně veď záře tvá.

Preciosa. Jak, vy chcete —

Alonzo. S tebou dlíti, s tebou v zlém i dobrém žíti, až mne poznáš docela.

Preciosa. Zdali možná?

Alonzo. Na mou čest!

Preciosa. Lze-li vám jen víry dáti?

Alonzo. Oku nelze takto pláti, se zrádou kdy v spolku je.

Preciosa. A váš otec?

Alonzo. Myslí zatím, že jsem táhl s vojskem v boj.

Preciosa. Všecko ale konec má, co se potom s vámi hodí?

Alonzo. Ochranou pak nebe bývá, k žádanému cíli vodí.

Preciosa (radostí přemožena). Rač vám tedy nebe štěstí dáti za to mužné smýšlení, ráda se chci k tomu znáti, láska tvá, že štěstí mé! (Padne mu do náručí.)

Alonzo. Precioso, ty jsi mou!

Preciosa. Ano, hochu, věčně tvou! Není to však pouhý sen, marná radost, šalba jen, neklameš mne?

Alonzo. Precioso!

Preciosa (srdečně naň hledí). Ne! mne podvod neobkročí, pravda svítá z těchto očí! Vždyť pak celé lidské přání na tváři je lehko k znání.

Alonzo. Chtěj mi tedy zprávu dáti, v tváři mé co asi čteš?

Preciosa. Tobě jest se blaze ptáti. Kde se tak pne pyšné čelo, po cti se vždy srdci chtělo, sílu značí hustý vlas, černé oko, lásky hlas, tvé se skoro tuze skví. Malá ústa, krásné řeči, plná brada stálost svědčí, v důlku tom dlí šelmovství, tuto ale věrnost sedí, ač se u mužských též stává, že se těžko uhlídává, proto s ní nic se nedí. Chceš-li však ten poklad míti, vůli tvé to budiž ponecháno, mně pak bude blaho přáno, chceš-li naň vždy pozor vzíti. (Odejde.)

Alonzo (sám). Drahá, sladká kouzelnice! Pro tě nejsem rytíř více, rád však stavu výhost dám. Nevídáno světské slávy, s ní se život blaze tráví, v ní jen ráj tu nalézám. Kde se na nás krása dívá, kde se leskne cnosti šat, požehnání tam též bývá, buď to les, či pyšný hrad. Netřpytí se hvězda v noci? Není spjata s trním růže? Nemusí se perla moci dobýt ze sprostého lůže? Tak se ona jasně stkví, ač se vůkol všecko tmí; za hvězdu ji proto mívám, perlu v ní a růži ctívám.

7. Vůdce. Alonzo.

Vůdce. Preciosa povídala, vzácný pane —

Alonzo. Pravdu vám. K nepoznání, v sprostém šatu, půjdu s vaším zástupem; škodu vám to nepřinese.

Vůdce. Na zisk, pane, málo dbáme, k vůli Preciose jen tu buďte vítán srdečně. Náš zbor rád se veselí, světem hravě projíždí, kdo co žádá, to i má, an se lehko spokojíme; prápor náš je střídmota.

Alonzo. A tak žije Preciosa?

Vůdce. Ne tak, pane rytíři! Ozdobný jest pro ni stán, pohodlně udělán; po polích a v pustém lese, mezi námi se vždy nese, ji co drahý poklad ctíme, život pro ni nasadíme.

Alonzo. A což není žádné zdání, či by asi dítě byla?

Vůdce. Žádné; nám co děcko malé byla, pane, přinešena, zpráva po rodičích ale nebyla s ní zůstavena. (Hudba; pochod cikánů.)

Alonzo. Co pak znamená ta hudba?

8. Vjarda. Předešlí.

Vjarda. Milosti, ach, jestli možná, co mi řekla Preciosa? Vždyť se radostí jen směje, rozkoš se jí v tváři směje. Hoši, holky, ženy, děti, okolo ní poskakují, celou nám ji hubičkují, to je křik a —

Vůdce. Ticho, stará! Mluv, zda všecko připraveno?

Vjarda. Všecko.

Vůdce. Tedy hned se vypravíme; již se dní a u Madridu sotva dél se zdržet smíme. (Udeří kladivem na kámen.)

9. Preciosa. Cikáni. Předešlí.

Vůdce. Honem, braši! půjdem dále!

Preciosa. Vy dva, Varo a ty Besto, rytíře mi veďte lesem k potoku, kde jeho kůň! (K Alonzovi.) Tak vám nelze s námi jít, až se sejdem o půlnoci, v šatu lovčím vás chci mít.

Alonzo. Nuže tedy! Sami bozi, dle pověstí dávnověkých, ukrývali děvám k vůli v prostý oděv slávu svou, proč bych já to neučinil?

Preciosa. Zřídka pověst víru mívá, útěchy mně málo dá; naději mou Bůh jen bývá, srdce tvé a láska má.

Zbor: Budí se den!
A ním veden —
po vůkolí rozplyne lesk.
A krásný čas!
Vše dýše zas
a slunko vysílá blesk!

A zde a dál
co zbor kdy stál
mu svítila hvězda na pouť!
Precioso, tvá
to tvář milá
za níž zboru rádo se hnout.

(Mezi zpěvem sedne Preciosa na ozdobná nosítka, a celý sbor táhne pak okolo, ubíraje se dále; Preciosu čtyři cikáni odnášejí.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Romantická krajina ve Valencii. Vzadu vrch, po němž se do hradu kráčí. V předu krčma, před ní pod stromy stůl a lavice.

1. Venkovský lid. Fabio a Ambrož (si připíjejí). Selská svatba při stole. Hudba a tanec.

Fabio (podnapilý). Hejsa! Ženich s nevěstou ať se věrně milujou! (Připíjí.)

Lid. Ať jsou zdrávi na sta let!

Ambrož. Dejž to pán bůh, milý kmotře! Děkuju vám místo holky. Zpomeňme jen při kvasu též na našeho milostpána, vystrojilť nám veselku, a holce mé dal ženicha; zdráv buď za to milostpán!

Fabio. Milostpán buď věčně zdráv!

2. Pedro (přichází z hradu). Předešlí.

Ambrož. Koukněte pak, nešmaťchá se to tam hradní v běhu k nám?

Fabio. Kýho šlaka! on to věru! Nu, ten má dnes běhavou.

Ambrož. A co bude asi řečí o veliké reterádě.

Pedro. Honem lidé! veselte se! Dnešek samou radost nese — luminaci, hudbu, ples — všecko jsem již sběhal dnes. Traktaci dá milost pán, a každý je darmo zván.

Ambrož. Traktaci?

Pedro. A chlast a tanec! Juchuchu!

Fabio (k Pedrovi). Pijte, kmotře!

Ambrož. Na outraty panské tedy budeme mít luminaci.

Pedro. Všecko bude v regraci, já jsem v tom jen celý bledý. Hrom a peklo! sám a sám všecko pořádám, v míru, bitvě stejný rek.

Fabio. Nebuďte pak —

Pedro. Ani cek! Znal jsem se co voják brát, aniž teď dám sebou hrát! U veliké retirády, co jsem ztratil tento hnát — (ukáže na svou dřevěnou nohu).

Fabio. Leta dvacátého — kmotře, zavdejte si!

Pedro. Dvacátého. Což jsem to již vypravoval?

Fabio. I ba, stokrát!

Pedro. Tisíc ďáblů — ať si! Čím to víc, tím líp. Byla právě neděle — jako dnes to pamatuji — an již z rána jeneral, tuto inštrukci nám dal: „To vám, hoši, nařizuju, chraňte noh, toť boží dar, chytrostí dnes zvítězíme. Neboť vůdce tenkrát ctíme, nepřijde-li vojsko v zmar. Protož ať se šetříte, dám-li já se v utíkání, nechte všeho potýkání, za mnou se hned pustíte." Pane, to byl moudrý pán! Neboť sotva skončil řeč, dostali jsme jakous křeč, a hned na outěk se dali. Každý z nás byl při kuráži, jak nám vůdce poradil; já jen zůstal při bagáži. Sám a sám ji ubránil. Jednou nohou utíkám a druhou se potýkám; v tom se přiženeme k městu; všecko, co jen vidí cestu, pádí k otevřené bráně. Já co rek, ji život chráně, s levičkou se proderu; v tom však spustí závoru — rozumíte? A tak tato šťastně ušla zohavení, uskřiplo mi tu však za to božím a vrat uzavření —

3. Don Antonio. Předešlí.

Ambrož. Hleďte, tam jde milostpán!

Pedro. Honem, lidé! křičte vivat!

Věickni. Vivat, don Antonio!

Antonio. Děvčátka, mé díky vám! Vyvolte si hudbu, ples; dvojnásobné právo mám, dvojíť máme slavnost dnes. Pětadvacet roků právě tomu, co se matka s otcem před oltářem spojili, jako dnes se radujíce. Řekl vám již Pedro snad? Kde pak vězí?

Pedro. Zde, milosti! Že mně ušla skoro síla, bral jsem u vína si rady; od veliké retirády nebylo tu tolik díla.

Antonio. Učinil jsi, co jsem kázal?

Pedro. Všecko pane, na mou čest!

Antonio. Jak se tedy skloní den, v zahradě nalézt se dejte, a tam k tanci, k plesu jen bez překážky hned se mějte. (Venku hudba cikánů.) Slyšte, co to?

Pedro. Muzika!

4. Rolník. Předešlí.

Rolník. Od Madridu horami přichází zbor cikánů.

Antonio. Možná-li? Snad Preciosa? Kýž to ona! Dnes by nám tu k plesu byla vítána.

Ambrož. Hleďte, tamto jde!

Fabio. I věru.

Antonio. Totě děva spanilá!

Pedro. Hrome! krásy toho řádu neviděl jsem od té doby co jsme měli retirádu.

5. Preciosa. Alonzo (v lovčím oděvu). Vůdce. Vjarda. Cikáni. Předešlí.

Antonio (jde jí vstříc). Děvo, jsi ty Preciosa, jižto schopnostem a krásc Španělé se obdivují?

Preciosa. Preciosa jest mé jmeno, ostatní však pouhý žert.

Antonio. Ať se duch tvůj jak chce skrývá, krása tvá se jasně stkví.

Preciosa. Zdá se, že vám k žertu bývá, známo jest mi přísloví: Krása že a mnohá cnost ve Španělích hojně žije, že ní ale okrášlena nejvíce jest Valencie.

Antonio. Za tak milé pozdravení odpověď a dík se dá; zatím ústům k posilnění sladké vínko přát se má. (Podá jí naplněnou číši.)

Vjarda (hned z počátku se úzkostlivě ohlížela, tiše k vůdci). Koukni se pak starý, koukni!

Vůdce. Kam pak?

Vjarda. Jen se ohlédni, co pak se tu více neznáš? Právě tomu šestnáct let — tamto hrad a tuto les —

Vůdce. Ďáble, kde jsme se tu octli —

Preciosa (zatím s Antoniem rozmlouvala, nyní tajně k Alonzovi). Proč pak se tak škaredíte? Na vzdor šatu lovčího se tu ještě prozradíte. (Číši mu podávajíc ručnici odnímá.) Vezměte, a připijte mi! Líbezno tu, a ne bolno jako v cizé krajině; drahně nebylo mi volno jako v této dědině. (Postaví ručnici ke stromu a číši vrátí.)

Alonzo (pro sebe). Proklato buď přestrojení, pro něž práva k řeči není.

Antonio. Aj, tys velmi starostlivá o jonáka škaredého.

Preciosa. To můj ženich, milý pane!

Vůdce. Račte, pane, dovoliti — nám se nelze dél tu zdržeti; večer hned a cesta dlouhá.

Antonio. Kdo pak vás tu zdržuje? Vy si jděte, kam se líbí, Preciosa zůstane.

Vůdce. Preciosa tady?

Antonio. Ano! Mníte, že jen v městě znají, jak se dívky uctít mají? V kraji také na to dbáme, když tu sličného cos máme. (Ruku kolem Preciosy ovine.)

Preciosa. Milostpane —

Antonio. Upejpáš se?

Preciosa. Nemyslete si nic zlého.

Antonio. Před ženichem obáváš se? Žehrá s tebou holoubek?

Alonzo (nemoha déle zdržeti svou žárlivost). Nikoli! než vaše žerty, pane, nejsou mi tu vděk!

Antonio. Táhni tedy!

Alonzo (vezme Preciosu za ruku). Precioso, pojď!

Antonio (vstoupí mezi ně). Stůj! to není vůle má! Přijď si zítra pro nevěstu, dneska sám však nastup cestu!

Alonzo. Stýská se vám po vádě?

Antonio. S tebou snad? I totě k smíchu!

Alonzo. Že jste k smíchu se mi zdá!

Antonio. Chlape!

Alonzo. V žilách zlost mi hrá!

Preciosa. Slyšte!

Antonio (sáhne po meči). Ani slova více!

Alonzo. Táhněte, já postojím!

Antonio. Padouchu! tě zakolím! (Šermují.)

Fabio, Ambrož, Pedro. Chopte se ho! (Vyderou Alonzovi meč.)

Pedro. Zbijte ho!

Preciosa. Věčný bože, on je ztracen!

Antonio. Svažte ho!

Pedro. A držte ho!

Preciosa. Milost, milost!

Pedro. Totě zlosyn! Od veliké retirady neviděl jsem také vády!

Preciosa. Tu mne patřte na kolenou!

Alonzo. Vstaň! tě v prachu pokořenu před ním nelze viděti.

Antonio. Odveďte ho!

Preciosa. Tak slyšte jen —

Antonio. Žádná milost! se zlosynem do žaláře!

Pedro. Honem, lidé!

Alonzo. S bohem, buď tu, Precioso!

Preciosa. O můj bože!

Ostatní. Pryč s ním! pryč! (Odvedou Alonza.)

Preciosa (chce za nim. Vůdce a Vjarda ji zdržují).

Vůdce (tiše). Zůstaň jen, a drž se nás!

Antonio. Ať tu luzu zaženete! Kdokoli tu dél se zdrží v okovech mi přivedete. (K Preciose.) Tebe jen, že spatřím zase, rukojemství pevné mám; přijdeš-li k nám v pravém čase, ženichovi milost dám. (Odejde do hradu.)

6. Předešlí bez Antonia a Alonze.

Vůdce (k Vjardé). Toho šťastně s krku máme, teď jen pilný pozor dáme, bychme ji též neztratili.

Vjarda. Pojď, holoubku, pojď a nehleď k zemi jako bez sebe.

Pedro (pánovitě vykročí). Nyní déle žádnou vádu, sice vás tu zmelu sám! Na mou čest a retiradu — strašlivě to přísahám.

Vjarda. Pojď již, pojď!

Preciosa. Já s vámi jíti? — Na hrad musím já se míti!

Vůdce. Zadrž! my tě nepustíme!

Pedro. My však ji tu podržíme. Onať na hrad pozvána. Jdi jen — budeš vítána.

Vůdce (na cikány pokyne). Zmýlil se pán, když to kázal, nás-li odtud vyhnat chtěl, též i jí to velet měl; k ní on nemá žádné právo.

Vjarda. To se ví; ať zlosyna si tady nechá u vězení, do nás ale nic mu není.

Pedro (odstupuje). Tedy jděte všecky k čertu!

Preciosa. Běda mně!

Vůdce a Vjarda (odvádí Preciosu). Nerozdrážď tento lid!

Preciosa. Smilování!

Cikáni. Pryč jen, pryč. (Odejdou.)

7. Pedro. Fabio. Ambrož.

Pedro (křičí za nimi). Jestřábové, luňáci! Zažeňte je do lesa! (S čela pot si stírá.) Hrom bij do nich!

Fabio. Pijte, kmotře!

Pedro (jediným douškem číši vyprázdní). Totě dneska pracný den!

Ambrož. Ten chlap měl as uděláno!

Fabio. A ba, opici měl spíše.

Ambrož. Ne, ne!

Fabio. Ano, pravím!

Pedro. Tiše!

Ambrož (lekne se). Pán bůh s námi!

Pedro. Tulipáni!

Ambrož. Neklejte tak!

Pedro. Látro hromů!

Fabio (podá mu číši). Zapijte to, kmotře! Pak nám raděj povídejte, proč —

Pedro (vypije). V povídání musím sedět u sklenice, v nížto něco k prolévání. Pojďme tedy do světnice; až dostanu lumenaci, udělám vám exšplikaci. (Odejdou.)

8. Preciosa (sama).

Preciosa (bledá a udýchaná). Neviděna, šťastně zboru divému jsem uklouzla. Žádný za mnou — nuže tedy! Osměl se, lásko má! Neseslabne síla tvá; prosbu, slze, všecko zkusím, okovu jej zbavit musím! Ale jak? Ach, vždyť mi nebe vtip a sílu udělilo, častokrát i pro hru, pro zpěv dobré duše naklonilo. (Loutny se uchopí.) Ty, pojď tedy, věrná přítelkyně, družko v želu, v radosti, mocná jsi ty kouzelkyně, čáka vroucí milosti! Pomoz ty mně svými zvuky vyvést hocha z divé ruky. (Chce na hrad, vůdce zastoupí jí cestu.)

9. Vůdce. Předešlá.

Vůdce. Ha, tu mám tě!

Preciosa. Z cesty jdi!

Vůdce. Precioso!

Preciosa. Ani slova!

Vůdce. Rychle se mnou!

Preciosa. Nikoli! Být mi měli život vzíti musím dříve hocha zříti. (Chce odběhnout.)

Vůdce (zadrží ji.) Stůj, a nehni se mi z místa!

Preciosa. Jaká řeč to?

Vůdce. Poslechni, sic tě mocí přinutím. Čiň co čiň, nic platno není; máš-li na vzdor pomyšlení, v nejhorší se odvážím.

Preciosa. Oh, Alonzo!

Vůdce. Zhlť ho peklo! Co byl u nás, čertův chlap, štěstí jako by se vzteklo. Dobře, že se tady chňap, sám bych ho byl bez toho —

Preciosa (s hrůzou). Oukladníku! a ty mníš, že se vrátím mezi vás? V nenávisti, oškilvosti jsou mi vaše hrubé cnosti, v něj buď nyní spoléháno, s vámi nikdy obcováno!

Vůdce. Opravdu-li? Bláznivá! Učiníš cos povinna; aneb — bůh mne zatrať — jestli svéhlavou tě až tam k lesu na ramenou nedonesu.

Preciosa. Pomoc, pomoc!

Vůdce. Ticho!

Preciosa. Milost!

Vůdce. Ani slova!

Preciosa (v ouzkostech). Pane bože! kdo a kde mne uchrání?

Vůdce (zuřivě). Se mnou pojď!

Preciosa (ohlíží se a spatří ručnici Alonzovu). Ha! staň se tedy! (Jde k stromu, chopí ručnici a namíří naň.) Zpátky, vrahu!

Vůdce. Hrom a peklo!

Preciosa. Ani kroku! Sic ti zrádné srdce kulkou proženu!

Vůdce (dupne). Ďáble! (Chce utéci.)

Preciosa. Stůj! ha, tak to buď! Půjdeš se mnou do hradu!

Vůdce. S tebou na hrad? Nikoli!

Preciosa. Chceš-li, já tě donutím! (Míří.)

Vůdce (na kolenou). Neobmýšlej zkázu mou!

Preciosa. Nevděk chci jen potrestati za milence, jehož jali, budu prosit aby vzali, jako hodné vyplacení, mé i vaše celé jmění; ty jim budeš v zástavě.

Vůdce (jako bez smyslů). Precioso! slyš mě!

Preciosa. Mlč! Obojetník jsi ty mstivý, věčně jenom zisku chtivý, teď však v prachu přede mnou, protož mi buď za ochranu, dokud hocha nedostanu — vzhůru! běž — já za tebou! (Žene ho s namířenou ručnicí před sebou do hradu.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Sál na hradě dona Fernanda. — Večer.

1. Fernando. Antonio. Klára.

Fernando. Jak, zda možno? S cikánem tys vešel v hádku? Preciosa tady jest?

Klára. V mé komnatě, a tam slze prolévá. Dnes, kde všecko plesá, jenom oko její zkaleno. Nechte milost právem býti, navraťte jí ženicha.

2. Služebník. Pak Vjarda. Předešlí.

Služebník. Před branou tu, milostpane, stojí zástupy cikánů; nejstarší z nich žena se sem dere, a chce s vámi mluvit.

Fernando. Pusť ji sem!

Služebník. Tu jest již. (Odejde.)

Vjarda (vejde). Zachovej vás ruka páně, vrchnosti má vespolek.

Fernando. Co bys ráda?

Vjarda. Preciosu, moje vňouče, vzácný pane! A pak zetě, vůdce mého. Pro bůh, co pak ten tu zvinil, že jest také ve vazbě?

Fernando. Šelma jesti vůdce váš, an chtěl trápit Preciosu, protož jí tu podržím.

Vjarda. Milosti, ach, vždyť jste moudrý, povážlivý pán — to nejde! Zejtra na ní čeká celá Valencie, slaví se tam svátek, při němž býti musí; tedy nás tu nezdržujte.

Fernando. Chceš mi dávat rozkazy? Vás tu nikdo nezdržuje, ty jsi jdi, jen ona ne!

Vjarda. Ach, můj bože — milost paní, mladý pane — přimluvte se! (Klekne.)

Antonio Táhni, babo!

Klára Měj pak rozum; to ti nepřinese škodu.

Fernando. Ať nic více neslyším, sic tě vyhnat poručím.

Vjarda (plačtivě). Nu, toť hrůza, na mou víru! S přáteli tak zacházet.

Fernando. Co že pravíš?

Vjarda. A což není don Karkamo přítel váš, a příbuzný?

Fernando. To jest.

Vjarda. A jeho syn jest Preciosin ženich.

Fernando. Jak?

Klára. Zda možno?

Antonio. Don Alonzo?

Vjarda. Od Madridu s námi šel. Bránili jsme tomu ovšem, což si dá však láska říci?

Klára. Neslýcháno!

Fernando. Lež to jest!

Antonio. Kdo by mohl tak se bláznit?

Vjarda. Bláznit? tedy se půl země blázní, jako rytíř ten. Starý, mladý rád se sklání, kde mé vňouče k uhlídání. Vám — nu arci — vám i otci nevěsta to není milá.

Fernando. Nestydatá! mám tě pomoc —

Vjarda. Jednu jen, tu já vám povím, vyplaťte nám tisíc zlatých, vůdce mého propusťte, my pak z rána odejdeme s Preciosou; po moři se dál v cizou zemi pustíme, aniž víc se vrátíme. Don Karkamo bude rád, když to za něj vyjednáte. Nechcete-li, uhlídáte, že si jinoch život vezme, než by holku opustil.

Klára. Jestli možno?

Fernando. I to věřím, tomu bláznu se to rovná. Teď jdi dolů, starý draku, počkej, až tě zavolám.

Vjarda. Račte, milosti! Pomněte, že nás dle práva zdržovati nesmíte. Zlosyn budiž u vězení, na nás vám však právo není. Tedy tisíc — a můj vůdce — nu, vždyť vy mi rozumíte! Pusťte, vyplaťte — a nás tu zejtra více nespatříte. Jinak arci třeba synka přítelova usmrtíte, aneb — hyhy! starou Vjardu jako tetku pozdravíte. Zatím s bohem! (Odejde.)

3. Předešlí bez Vjardy. Pak sluha

Fernando. Toť jsou kusy! A vždyť se mi o tom zdálo, jak jsem ho již v Madridě o cikánce mluvit slyšel.

Klára. Co jen tomu otec řekne, an tu chvíli zde být musí?

Fernando. Starému se dobře děje, proč mu ve všem vůli přeje.

Sluha (vejde). Don Karkamo z Madridu vjíždí právě do hradu. (Odejde.)

Fernando. Tu ho máme! teď si může sám to s drakem vyjednat.

Klára. Já pak zatím Preciosu z nehody té potěším. (Odejde.)

4. Francesko. Předešlí.

Francesko (mezi dveřmi). Zdráv buď ženich s nevěstou!

Fernando (jde mu vstříc). Děkuji ti, buď mi vítán.

Francesko. Jak se máš? Nu, skočíme si, jako na první hned svatbě?

Fernando. Toť se ví. Tu je můj syn!

Francesko. Don Antonio? I hleďme, totě z něho švarný junák! Když jsem tu byl posledníkrát, roztloukl jste nosejček si ještě jilcem mého meče.

Fernando (k synovi). Jdi, a řekni hradnímu — (něco mu šeptá).

Antonio (pokloní se Franceskovi a odejde.)

Francesko. Statného máš syna, věru!

Fernando. Prostý jest a způsob městský ještě nezná — arci tvůj —

Francesko. Ach, to jesti ďáblův chlapík, po slávě a cti jen hoří.

Fernando. Teď ho máš snad u vojska?

Francesko. Toť víš, ten se nedá zdržet.

Fernando. Podivej se!

Francesko. Těžko věřit, co mi dělá za starosti ohněm svým.

Fernando. Co pak ti píše?

Francesko. Nic, on nepsal ještě.

Fernando. Až snad v bitvě zvítězí.

Francesko. Toť nejspíš.

Fernando. Šťastnýs otec. Měl bych teď však prosbu. Jakýs cikán dal se se synem mým do hádky, ba i meč naň vytasil —

Francesko. Kýho ďábla!

Fernando. Nechtěl bys jej za mne vyslechnout a soudit?

Francesko. Proč pak ne?

Fernando. Jen přísný buď!

Francesko. Na kůl s ním a šibenici.

Fernando. Zachraň bůh! Jen zastrašit ho musíš.

Francesko. Na kůl s ním — mně k vůli.

Fernando. Nu, když myslíš —

Francesko. Dejte ho přivést.

Fernando. Hned zde bude.

Francesko. Dobře, já se zatím k soudu posadím.

Fernando. Jen se, bratře, nepřekvap. (Odejde.)

Francesko. Hlouposti, chlap musí viset!

5. Pedro (s mečem, dva sedláci se zbraní). Alonzo (v poutech). Předešlý.

Pedro. Stůjte!

Alonzo. Ha, můj otec!

Francesko. Blíže!

Pedro (přikulhá).

Francesko. Co jsme zač?

Pedro. Mne Pedro zvou; patnáct let byv u armády, dvanáct roků hradním jsem; u veliké retirady, co mne —

Francesko. Dobře, vězného!

Pedro (obrátí se, kulhá na předešlé místo). Pozor, půjdem — v pravo dál! (Sám v pravo, sedláci v levo kráčí.) Pravá, levá — pravá, levá — stůjte! (Zastaví se před Franceskem, obrátí se a chce Alonzovi ukázat, celý zmatený.) Hrom bij do vás!

Francesko (se směje). On zde vede dobrý cvik.

Pedro. Pardon, vaše milosti! Hloupý to lid — štatysti! (Oboří se na ně.) Jděte k čertu!

Sedláci (odcházejí). Dejž to pán bůh!

Francesko. Blíže s vězněm!

Pedro. Hni se, brachu!

Alonzo (strčí ním nazpět a před otce se postaví).

Francesko. Ha, co vidím?

Pedro. Darebáka! Milostpane, ničemníka!

Francesko. Ty jsi to?

Pedro. Ten šelma? arci.

Francesko. Co zde děláš?

Pedro. Čeká na smrt.

Francesko. Budeš mluvit?

Alonzo. Nejsme sami.

Francesko. Odešel!

Pedro. To nejde, pane, sic se vám tu něco stane!

Alonzo. Jděte jen, toť otec můj!

Pedro. Cože? co?

Francesko. To syn můj jest.

Pedro. Hrome, teď jsem dostal světlo.

Francesko. Proč pak nejde?

Pedro. Bez vší vády —

Alonzo. Mějte to však v tajnosti!

Pedro. U velké retirady —

Francesko. Jděte k čertu!

Pedro. S radostí! (Odejde.)

6. Fernando (ve dveřích). Francesko. Alonzo.

Francesko. Nu, můj drahý?

Alonzo (padne mu k nohoum). Odpusťte mi! Stalo se to všecko z lásky.

Francesko. Z jaké lásky?

Alonzo. K Preciose.

Francesko. K cikánce?

Fernando. Již od Madridu v tomto šatě za ní jde.

Francesko. Pane bože — syn můj — cikán!

Fernando. Hrdinské to jeho kusy, o nichž se otci zdá, ba, ten spíše uhlídá jeho rod že hanbu zkusí.

Alonzo. Hanbu? což ji samo nebe nezdobilo spanilostí? Ji kdo haní, haní sebe — cizí jsou mu svaté cnosti.

Fernando. Než víc o tom promluvíme, ať vás v jiném šatě zříme; tu se vedle převlečte.

Alonzo. A co s Preciosou?

Fernando (přísně). Jděte! Až, jak slušno na rytíře přede mnou se postavíte, odpověď pak uslyšíte. (Zavře za ním dvéře.)

7. Klára. Předešlí.

Klára. Srdečně mi vítán buďte!

Francesko. Přijel jsem si pro zármutek.

Klára. Bolest vaší znám i cítím, syna však přec vymlouvám, ach, to není dívka prostá, pro rod nízký nedojde s ní šlechtic hany, šlechetnost jest její srdce, pevnou silou ztrátu svou zde oplakává, miláčka se odříkává.

Francesko. To jest mnoho.

Fernando. Ku podivu.

Klára. Ještě dnes se odebéře, dříve ale náš tu ples chce svým zpěvem oslavit.

Fernando. Což to možná?

Klára. Tak to žádá.

Fernando. Nuže, tedy bůh ji rač svou pro budoucnost milost dáti, aby mohla v těžké době životem se šťastně bráti. Naše síla nestačuje, co i srdce požaduje, outrpnost jen v moci máme, jděme, ať ji uhlídáme. (Odejdou.)

PROMĚNA.

Skvostně osvícená zahrada. Lid tu a tam se veselí a tancuje. V předu rovnají sluhové sedadla. Pedro sem tam pokulhávaje, dává rozkazy.

I. Francesko. Klára. Fernando. Antonio. Pedro. Hosté, kteří se všichni usadí. Pak přijdou cikáni, napřed Preciosa, loutnu v ruce nesouc, za ní vůdce a Vjarda. — Všecko Preciosu tleskajíc přivítá, ona pak, majíc posud oči sklopené, nyní je pozvedne a překvapena, užasnuta kolem sebe hledí.

Preciosa (improvisuje). **Bože, jaké podívání, se tu zrakům otvírá? Což pak mého srdce přání, v pravdě se tu usmívá? Září naplněné sady, lid a skvostné stavení, snů mých obraz vidím tady, ach, a přec to mámení.**

Klára. Co pak jest ti, ubohá?

Preciosa. Proč jsem se kdy narodila!

Vjarda (k vůdci). **Strach mne tu již pojímá.**

Vůdce. Slovem by nás prozradila.

Preciosa. Zapomeň však na svou tíseň, vzchop se, srdce trápené, zněte struny, zazni píseň, přehluč hlasy zmořené. (Divoce struny proběhne, podá se boku a pustí loutnu.) **Ach, vždyť nelze — nedá se! O loučení zpívat chtělo, zmužiti se srdce mělo a jen hořem puká se!**

Klára. Nešťastná!

Preciosa. O běda dívce! Veškerou má bolest číti, ba, co hříčkou mysle bylo, musí teď s ní v zkázu jíti.

Klára. Co pak tě tu zarmoutilo?

Preciosa. Mysl má se v blahém hnutí zdvihla z prachu častěji, a co blesk mne na pouti nesla k zlaté naději; drahou vlast jsem uviděla v čarokrásných obrazích, co jen duše přát si směla, zjevilo se ve snách mých. Mezi svými jsem tu stála, plna citu blahého; našla, po čem věčně plála, otce, matku, milého!

Klára. Co mi napadá —

Vjarda a vůdce (pobízí). **Již čas!**

Vůdce. Precioso! pojď! (Chopí ji za ruku; cikáni udeří na bubínky.)

Preciosa (sebou trhne). **Kdo volá? Jdu, již jdu!** (Klekne před Klárou.) **Buď s vámi bůh! Duše má zde zůstane!**

Vůdce. Precioso! (Cikáni udeří na bubínky.) **Do Valencie!**

Preciosa. Do Valencie! Ano, tam, a dál a dále! V divém moři uhasím, co v prsou hoří! V tichém zdroji pochovám i slzu svoji, a tak nes mne vlastní žal dál a dál! Když pak mizí drahý břeh, věrný vzdech po větrách ti posílám, sama hrob si ustýlám, lásku však smrt nezryje. (Zoufale.) **Vzhůru, do Valencie!**

Klára. Precioso, zůstaň, počkej! (Za ruku ji chopí a zpět vede.) **Neoslyšte choť svou, drahý! K srdci mi jde osud dívky, vidouc ji tak trápenou; jestli vy též dovolíte, tedy ji tu podržíte jako dceru milenou.**

Preciosa. O můj bože!

Fernando. Ano, staň se! (K cikánům.) **Vy pak, před nimiž tu dívka pomoc hledala, ať k ní právo dokážete, jinak bez ní odejdete. Patrnoť, že není z rodu vašeho.**

Vjarda. Jen považte —

Fernando. Mlč a považ sama, že jsi na mém statku, a že moci tě lze nutit k vyznání, jak vám přišla do ruky.

Vůdce (k Vjardě). **Nech ji být, již ztracena!**

Vjarda. Chcete-li ji podržeti, nebe odplať skutek váš. Dovolte jen připomenout, slíbeno že má sbor náš, že naň nechce zapomenout, budeli jí štěstí přáno.

Fernando. Slovo mé ti také dáno.

Vjarda. Zaplať vám to věčné nebe! Ach, vždyť samou vděčností, tajemství bych vyzradila, kde se holka narodila.

Fernando. Tak —, ty víš!

Vjarda. Vzácná společnost je svědkem. — Právě tomu šestnáct let, an jsme také k večeru táhly touto krajinou. Mívala jsem časté zdání, že mám něco dostati, čím bych došla požehnání; budu-li to chovati. Hle — tu leží, v samém kvítí, mohlo as tři léta míti, děťátko, a libě spí. Žádný nebyl v okolí nežli chůva, ale ta hochem jsoucí objatá v blízkém háji málo dbala; co jsem já ji zatím vzala.

Klára. Pane bože! Mé snad dítě?

Fernando. O němž vůbec povídali, že je víny pochovaly?

Vjarda. Šátky jenom hodila jsem na břeh jezera; než děcko starostlivě jsem vychovala a pak Preciosou zvala.

Fernando. Preciosou? ona tedy —

Vjarda. Dcera vaše!

Klára. Ona jest to! Leta, tvář i srdce hlasy praví nám, že ona to! (Vine ji k srdci.)

Vjarda. Na důkaz, že dcera vaše, znamínko má na rameně; já pak chovám ještě křížek, který měla na krku a na němž psáno: Anna Klára. (Podá ho Kláře.)

Fernando. Kdož pak by chtěl pochybovat, já se rád k své dceři znám. (Obejme ji.)

Preciosa. Otče, matko, jaká rozkoš.

Antonio. Sestro!

Preciosa. Vy? tys bratr můj?

Antonio. Bratr tvůj, an lítostně, co provinil, zas napraví. (Odejde.)

Francesko. Zde Alonzův otec stojí!

Preciosa (klesne mu v náruč).

Francesko. Dcero má!

Fernando. Ba věru, bratře, díky sluší synu tvému, pro jehožto věrnou lásku k dítěti jsem přišel svému.

Francesko. Nevíš, co ti Preciosa, v zahradě mé hádala?

Fernando. Že, co dávno ztraceno, zas mi bude vráceno. Průpověď ta vyplněna, znova dnes mi narozena: Anna Klára Preciosa.

Pedro. Svatba, křtiny, zasnoubení — jedním dnem víc možno není, vše buď zdrávo!

2. Antonio vede Alonza. Předešlí.

Antonio. Podívej se!

Alonzo. Zdali možná? (K Preciose.) Ty, mluv, co mi k doufání?

Preciosa. Byloť v Boha spoléháno, tím i lásce blaho dáno.

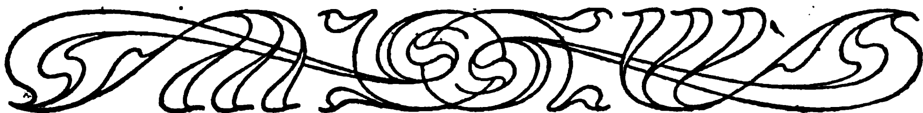
Fernando. Požehnání s vámi buď! (Ruce jim spojí.)

Pedro. Ženich s nevěstou ať zdrávi jsou!

Preciosa (postoupí ku předu). Zda větší možno užít radování?! Jen jedno znám, co mám zde vroucně k přání — by totiž hra, co dnes se provodila, též drahým příznivcům se zalíbila.

Zbor. Preciosa, budiž zdráva a t. d. (jako v prvním jednání).

(Opona spadne.)

PRAŽSKÁ DĚVEČKA A VENKOVSKÝ TOVARYŠ,

ANEBO:

PALIČOVA DCERA.

Činohra v pěti jednáních.

Psáno r. 1846. — Poprve dáváno 26. prosince 1846. — Samostatné vydání z r. 1847.

Blahorodému Pánu, Panu

JOSEFOVI AŁ. GABRIELOVI,

doktoru veškerých práv,

Musy české spanilomyslnému příznivci na důkaz nelíčené úcty a upřímného přátelství obětuje

spisovatel.

OSOBY:

Radní Horina.
Aktuar Květný.
Paní Kateřina Šestáková, zámožná plátenice.
Valenta, bratr její, venkovský šumař.
Rozárka, dcera jeho, v Praze ve službě.
Madlenka, | její sestry.
Kačenka, |
Vdova Jedličková.
Antonín, její syn, krejčovský tovaryš.
Soused Vondráček.
Soused Bláha.
Martin Toužimský, mladý řezník.
Bětuška, jeho sestra.
Podleský, zámožný koňař.
Pavel Kolinský, osadník z Ameriky.
Prokop, mladý Indián.
Jablonský, ouředník hrdelního práva.
Starý Melichar, venkovský hrobník.
Liduška, služka Šestákové.
Pozorný, dohlédač nad vězněmi.
Dva drábové.

Děj se koná dílem ve Květolibech, městečku venkovském, dílem v Praze.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Přes celé jeviště zeď venkovského hřbitova. Za ní sem tam některý strom. U prostřed otevřené mřížované dvéře, jimiž na hroby viděti. Nazad v levém koutě zadní část kostela.

Výstup 1.

Ze hřbitova zaznívá jemný čtverozpěv:

Odpočívej v tichém lůnu,
Dokonána tvoje pouť;
V záři u věčného trůnu
Čeká na tě Boží soud.

Milostivý od věčnosti
Povolal tě nebes Pán,
Na odplatu tichých cností
Upravil ti blahý stan.

(Po zpěvu se ozve v předu po pravé straně, ale trochu z dálky, veselá píseň národní, přednášená od několika mužských, kteří jako dál a dále zacházejí, tak že píseň pomalu zaniká. — Mezi touto písní se trousí lid ze hřbitova, jakož venku po

nuzném pohřbu obyčej, vše pomalu a vážně, na levou stranu. Po písni vystoupí konečně)

Vondráček a Bláha.

Vondráček. Ale prosím vás, nebýt ani na funuse!

Bláha. Jakého pak divu? Tomu člověku jsou karty milejší nežli kantorovy noty s umrlčí písničkou. Bezpochyby sedí v hospodě a zapomněl, že má doma ženu na prkně.

Vondráček. Já bych jen rád věděl, co by z toho bylo dnes vypadlo, kdyby tu nebyla ta holka z Prahy.

Bláha. Bezpochyby by ležela nebožka ještě v komoře.

Vondráček. A pak jsem žádostiv, jak se bude ten člověk nynčko protloukat. Dluhů je tady až nad hlavu — a to víme beztoho, že se o všechny krky jen nebožka starala.

Bláha. Bůh jí dej věčnou slávu! Byla to řádná žena, a bez ní byl by Valenta už dávno někde na — smetišti. (Oba mezi tím odcházejí za ostatními.)

Výstup 2.

Valenta v ouzkém fraku a krátkých nankinových pantalonách, s houslemi pod paždí. Podleský polo po selsku přistrojen z druhé strany.

Valenta. Nestarej se, bratře! Já řeknu jen dvě slova, a všecko půjde, jakoby to namazal.

Podleský. Jsou u tebe tak zvyklí podle tvé melodie tancovat?

Valenta. To věřím. Já jen zapískám a všecko se to bude točit. A dobře jsi mi zpomněl, že je nebožky funus; to zde holku třeba ještě zastihnem a hned s ní promluvíme.

Podleský. Tady?

Valenta. Nu, není to dost hezké místo? Její srdce bude bezpochyby hodně na měko, a tu se nechá sem tam zakroutit.

Podleský. Pro mne si to navlékni jak chceš, jen když dostanu, co mám dostat. To víš: holku nebo chalupu. Já nejsem takto hořký host, ale tenkráte ti hodím na krk oprátku — hahaha!

Valenta. I vždyť je dobře, však já se ti nechci vysmeknout. Nynčko buď ale tak moudrý a jdi zatím napřed. Na první pohled nejsi pro mladé děvče tuze velké vábidlo, leda by měla na obou očích cink.

Podleský. Myslíš? — Nu, jen když vábím tatíky, kteří potřebujou pořád peníze — hahaha! Já jdu tedy zatím domů; však ty se mi neztratíš. (Odejde.)

Valenta (zlostně za ním hledě). Kdybych tě mohl — a ba! taková duše ani za to nestojí. Ale já vězím v jeho klepetách — a nebude-li mít holka pováženi . . . proklatý kus života! Nemohla si ta hubená s kosou raději pro mne přijít nežli pro nebožku? Tak by bylo po všem.

Výstup 3.

Rozárka vedouc Kačenku a Madlenku přichází smutně ze hřbitova, je oděná jednoduše po městsku, v černém čepečku. Později Antonín. Předešlý.

Madlenka. Ah, podívej se, Rozárko! tuhle stojí tatínek.

Rozárka (pozvednouc oči, vážně). Dobré jitro, pantáto!

Valenta. Dobré jitro, holka! dobré jitro! No, už jste to odbyli? Já se zameškal při vejdělku — pak by mě bylo také tuze srdce bolelo. Nu, nekaboň se, holka, nekaboň! Já mám pro tebe něco veselého.

Antonín (vyhlídne ze hřbitova po Rozárce, však zase ustoupí — a jenom chvílemi se vzadu okáže).

Rozárka. Tady?

Valenta. Právě tady. Jestli mě matka uslyší, řekne ti, abysi poslechla.

Rozárka. Co pak je to?

Valenta. Tvoje štěstí. Ty jsi chudá — já nic nemám, a tuhle (na děti) jsou ještě dva chřtány, které chtějí také jíst.

Rozárka. Ty snadno uživíte, jen když budete chtít.

Valenta. Já? — ano, uživím je, to jest: nakrmím je snad; ale kdo se bude o ně starat, když nebudu doma? A jak to vůbec navlíknu, abych mohl někde doma být?

Rozárka. Jak tomu mám rozumět?

Valenta. Zkrátka: Náš domek je zadlužený. Zlé časy, nemoce, drahota — ani šindelák na něm není můj; ale ty bysi to mohla jednou ranou zase napravit.

Rozárka. Já?

Valenta. Ty. Já znám jistého člověka, který by tě dobře zaopatřil — také by se o tyhle mřeňata postaral, a mne by nehrdlil pro dluhy.

Rozárka. A co chce ten dobrý člověk?

Valenta. Nic — nežli abysi mu ved-

la hospodářství. On je možný a nebude to požadovat zadarmo.

Rozárka. A zná mne?

Valenta. On tě znal už, dokud jsi bývala doma, a již tenkráte ses mu líbila; nynčko tě viděl zas, a měl by tě rád u sebe.

Rozárka. Proč ne; myslíte-li, že by to byla dobrá služba a v hodném místě, mohla bych se v Praze poděkovat. U koho pak je to?

Valenta (nesmadně). U koňaře Podleského.

Rozárka (hledí chvíli na otce). Není ten člověk svobodný?

Valenta. Co na tom? Tím líp pro tebe!

Rozárka. Ten hrubý křikloun?

Valenta. To jsi slyšela jenom něco vyzvánět. Ono je s ním snadno vyjít. Skořepina je trochu drsnatá, ale jádro je v ní dobré — a nota bene — tolarami špikované.

Rozárka. Ten nemravný tulák! — ten —

Valenta. Ah, pa, pa! Proč by neužíval života, když nemá pro koho by šetřil?

Rozárka. Co udělal již několik osob nešťastných —?

Valenta. To je lež! On se s každým vyrovnal, a já bych si přál, abych byl s ním také tak v pořádku. To mi věř, holka —

Rozárka (odbývajíc děti). Jděte ještě trochu k mamince! jděte! já hned pro vás přijdu. (Ony odejdou na hřbitov.) Otče — já to nemohla studem před dětmi poslouchat. Považil jste, co mi nabízíte?

Valenta. Tuze dobře.

Rozárka. Co mi nabízíte skoro u hrobu mé matky, kteráž mi tu své požehnání nechala, protože mohu až posud o sobě říci, že jsem živa podle božího přikázání?

Valenta. Nebuď bláhová! Tu není řeč o žádném přikázání! já myslím na tvůj užitek —

Rozárka. Když mne o čest připravujete?

Valenta. Kdo to povídá? O čest! Kdož ví, co se nechá později dělat? Podleský má slabé hodiny, třeba ho přemluvíš, aby si tě —

Rozárka. Mlčte, mlčte, otče! já trnu ouzkostí, když na něco takového pomyslím. Kdybych se tak zapomněla, musela bych hanbou zajít.

Valenta. Pomalu, pomalu! Co je to za bláznovské řeči? Škoda že přicházíš z velikého města. Já jsem jenom venkovský šumař, ale to vím, že jsou peníze všecko na světě. Kdo sedí v teplém hnízdě, snadno se jiným vysměje.

Rozárka. Přijde na to, jak si do něho sedí.

Valenta. Ne, na to nepřijde, leda před očima bláznů. Nad tím se zdržujou jen slaboši. A potom pomysli! Ten chlap — to jest: Podleský mě drží v pasti; hrozí, že mi dá domek prodat; přitom praskne snad také pole —

Rozárka. To je mi líto, ale já — já vám nemohu pomoct!

Valenta. Jak? Je to řeč hodné dcery?

Rozárka. Dozajista.

Valenta. Otcovo neštěstí —

Rozárka. Se nedá hanbou dítěte napravit: hodný otec byl by potom ještě nešťastnější.

Valenta. Cože, ty mladá strako? Ty mě budeš kárat, místo co máš poslouchat?

Rozárka. Jen ve všem dobrém, pantáto!

Valenta. Děti nevědí, co je dobré — co jim nese užitek. Ty musíš poslechnout.

Rozárka. Že musím?

Valenta. Chceš, abych tě donutil? (Jde na ni.)

Rozárka (mu hledí tiše do očí).

Valenta (se pozastaví a řekne pak stranou). Zlořečené oči! zrovna jakoby nebožka na mne koukala.

Rozárka. Milý otče!

Valenta (se utrhne). Jdi — jdi mi s očí! Ty jsi falešná, nevděčná duše.

Rozárka. To nejsem, pantáto! Já jsem chudé děvče a nemám nic nežli svou čest — to své poctivé jméno; ale to nedám za vezdejší užitek. Dělejte, otče, ať se uživíte; o sestry se budu starat sama, a vypadne-li při mé chudobě také něco pro vás: vy tím nepohrdnete, a já se s vámi třeba o poslední sousto rozdělím. Ale tu věc ode mne nežádejte. Já bych mohla pro otce snad umřít; ale čest mu nemohu obětovat; ta je dražší nežli život. (Jde na hřbitov.)

Valenta (zůstane chvíli v myšlénkách, pak dupne zlostně nohou.) Zlořečené živobytí! (Odejde.)

Výstup 4.

Antonín. Rozárka s dětmi ze hřbitova.

Rozárka. Děkuju vám, pane Jedličko, že jste si těch dětí zatím povšimnul.

Antonín (srdečný, ale velmi jemný a ostýchavý). Oh, prosím — děti, to jsou moje potěšení, a zvláště když jsou vaše — to jest: vaší nebožky panímámy — vaše sestry.

Rozárka. Ano, vy jste býval u nás jako doma. Já se dobře pamatuju.

Antonín. Že ano? Ach, což teprva já! Mně nevyšlo ani to nejmenší z paměti.

Rozárka. Vždyť jsme spolu skoro celé dni hrávali.

Antonín. Ach arci! A já bych hrál třeba zase hned.

Rozárka. K tomu bychme byli snad už přece trochu velké!

Antonín. Proč pak? Teď bychme tomu teprva jak náleží dobře rozuměli; a (s nesmělým úsměvem) kdybyste chtěla —

Rozárka. Co pak? Ne snad hrát?

Antonín. Také — ale ještě něco jiného. Já to mám už několik dní na jazyku; ale tuhle ty časy se to nechtělo šiknout, abych s tím byl vylez —

Rozárka. Co pak je to?

Antonín. Vidíte, panno Rozárko, když jste přišla před čtrnácti dny z Prahy, poněvadž vám panímáma stonala — a když jsem vás po třech letech zase uviděl: tu mi bylo .... nemohla byste zatím sestřičky napřed poslat?

Rozárka. Proč pak?

Antonín. Ono to nechce před nima ven.

Rozárka. Před dětmi? Co pak je to něco zlého?

Antonín. I uchovej — ta nejlepší věc na světě, sice bych o tom nemluvil tady, na svěceném místě; ale já to nemůžu z huby dostat, když mi někdo třetí do ní kouká — proto jsem si tady na vás počíhal; a poněvadž jsme tak hezky o samotě, tedy bych to rád odbyl.

Rozárka. Totě jsem žádostivá. (K dětem.) Jděte zatím napřed, ale hezky tiše; já vás ještě dohoním.

Kačenka. Ale neudělejte nic Rozárce, pane Toníčku! (Obě odejdou na levo.)

(Malé pomlčení.)

Rozárka, No, co pak tedy chcete?

Antonín. Vy jste chudá — viďte?

Rozárka. Je to hanba?

Antonín. I uchovej! — ona je to jen tak moje hloupá otázka. Ale kdybyste mohla bejt svou vlastní paní — nebylo by vám to milejší, nežli sloužení?

Rozárka. To si můžete snadno pomyslit.

Antonín. A .... máte už nějakého milovníka, panno Rozárko?

Rozárka. To je divná otázka.

Antonín. Hloupá, viďte? ale musí bejt. U vás by to nebylo také divu. Tedy máte? — jen vystřelte, ať to vím jednou ranou.

Rozárka. Nemám.

Antonín (chytne ji za ruku). Ach, to jste hodná! (Honem ji zas pustí.) Vidíte, panno Rozárko! já mám svůj domek, to víte; několik korců polí je přitom — za čtyry neděle se budu dělat mistrem... a potom bych potřeboval mistrovou. Oni mi arci už tu onu dohazovali, ale člověk se musí také srdce ptát a potom nechce zajíce v pytli koupit.

Rozárka. To máte pravdu.

Antonín (pořád srdečněji). Ale když jsem po třech letech zase vás uviděl — ach, panno Rozárko! tu se mi zajiskřilo v očích a v srdci to tlouklo: Tu anebo žádnou. O nehněvejte se, panno Rozárko! já to myslím dozajista dobře — zlý také nejsem, ano lidé povídají, že by mi trochu krocaní krve neškodilo, a kdo chce, může se mnou vyjít. Panno Rozárko — co myslíte? Já vás mám rád, že bych se hned za vás do hrobu položil — o vaše sestry se postarám, jakoby byly moje — a pro pantátu se také něco najde, aby nemusel tak .... no, vždyť uvidíte. — Co tedy myslíte?

Rozárka (podá mu ruku). Vy jste poctivý člověk, to vím, ale teď a tady vám nemohu dát odpověď. Také máte ještě matku —

Antonín. I co pak ta! Ta bude ráda, když dostane takovou nevěstu. No tedy — jak vypadne ta odpověď?

Rozárka (po krátkém rozmýšlení). Přijďte si zejtra pro ni! (Rychle odejde.)

Antonín. I naděl Pán Bůh! — Teď jsem pán! teď se mi nevyrovná ani náš pan syndikus, a ten přece myslí že je kozla kus.

Výstup 5.

Bětuška. Předešlý.

Bětuška. Tak? tedy opravdu? tady — v širém poli, pod tím Božím sluncem —

Antonín. Co pak je vám? Vyť jste celá rozpálená —

Bětuška. Jsem? cejtíte to? Ano, jsem rozpálená, abyste to věděl — a to na vás, vy špatný člověče!

Antonín. Pomalu s tou flintou! co je to za řeč?

Bětuška. Nešla odtud ta pražská fiflena?

Antonín. Koho to myslíte?

Bětuška. O jen se dělejte, jako byste mi nerozuměl a jako bych jí nebyla potkala! Však já si to hned ráno pomyslila, že sem za ní poběhnete — jen že jsem nemohla dnes od práce.

Antonín. | Mluvíte-liť o Valentovic Rozárce, tedy si vyprosím trochu manýry.

Bětuška. I vy darebný — vy se jí tedy ještě ujímáte a nestydíte se předemnou?

Antonín. Já?

Bětuška. Vy, ano! O já to pozoruju těch čtrnácte dní dobře, jak jste po ní koukal, jak jste se po ní točil, jakobych nebyla ani na světě.

Antonín. Vy? co pak je vám do toho?

Bětuška. I vy bohaprázdný — a tohle se mi líbí! Co je mně do toho? Mně je do toho, abyste věděl, vy vrtkavý mozku! — či nemá z nás bejt párek?

Antonín. Z nás?

Bětuška. No — budete to zapírat? nevíte o tom?

Antonín. To bych lhal, protože mi to panímáma nadhodila —

Bětuška. Tak? panímáma? — a sám jste na to nepomyslil?

Antonín. Ani mi nenapadlo.

Bětuška. I vy — vy — proč pak jste tedy k nám chodil? proč pak jste celé dni u nás sedal a civěl?

Antonín. No co pak nejsme sousedé? neznáme se už mnoho let?

Bětuška. Tak? a to je to všecko? Nekoukal jste na mne? nebral jste mě za ruku?

Antonín. To není ještě žádné namlouvání!

Bětuška. A když jsem povídala, co dostanu věna, co mám peřin a co prádla a cejnu — neměl jste radost? nesmál jste se?

Antonín. No, co pak jsem měl plakat?

Bětuška. A to není u vás ještě všecko nic? Nemyslí celé městečko, že si mě vezmete? nedostali už proto jiní lidé odemne košem?

Antonín. To já nevím, a také za to nemůžu. Já vás mám rád jako starou kamarádku —

Bětuška. Jakou starou?

Antonín. Tedy jako mladou kamarádku; ale abych si vás vzal? — ani pomyšlení.

Bětuška. O já nešťastná!

Antonín. I proč pak? Já nejsem žádné štěstí; takových ženichů dostanete na mandele.

Bětuška. To vím — a to mě právě dopaluje, že jsem mohla bejt takový blázen, a na takového člověka si tak myslit.

Antonín. Ano, to jste byla hrozný blázen.

Bětuška. Ale počkejte, však vy nemáte ještě vyhráno. Na vás pošlu bratra, ten vám poví, jak se vede tele na jatky. A té pražské fifleně vycinkám sama.

Antonín. Vy! dělejte nějaké hlouposti!

Bětuška (si dupne). Mlčte! Ona si myslí, že se může jenom pražskou vodou umejt a potom sem tu svou larvičku strčit, aby se to všecko po ní bláznilo. Ale počkej, já ti ji nalíčím, abysi věděla, že máme hochy venku pro sebe — všech deset prstů ti na ni vytisknu — a vy mi nechoďte už na oči, to vám povídám, leda byste měl za kloboukem rozmarinu. (Odběhne.)

Antonín. I jdi mi . . . . já jsem celý pitomý! Tuhle dostat za ženu, to by bylo pěkné nadělení, jako když vleze kuna do holubníku. Nedej Bože! to bych se dal raději na poušť a okusoval suché kořínky. (Jde za ní.)

(Malá přestávka — potom)

Výstup 6.

Kolinský v letních pruhovaných kalhotách, červený pás okolo těla, široký klobouk na hlavě. **Prokop** též tak, a lehounký vak na zádech.

Kolinský (kvapným krokem vystoupí, u prostřed se pozastaví, smekne před místem posvátným, pak učiní zas několik kroků v pravo a zabere se jako v utěšené podívání.)

Prokop (přijde za ním). Ale otče! tyť utíkáš, jako bychme byli v našich lesích na honbě.

Kolinský. Mlč, mlč, hochu — a podívej se, tuhle je ta dlaň země, o které jsem za mořem tak dlouho mluvíval, o které se mi zdávalo, když jsem se na korábě v plachtě houpával.

Prokop. Ah, to je roztomilé oudolí! Tady jsi se tedy narodil?

Kolinský. Vidíš tamhle tu velikou planou hrušku — a pod ní ten malý domek? Tam stávala moje kolíbka — tam zůstávali moji rodičové, kteří teď už bezpochyby dávno pod chladným drnem dřímají. Počkej, já navštívím jejich hroby. (Jde ku vchodu.) Tuhle, zrovna proti vchodu ustlali mé matce — ten rok nežli jsem z domu odešel; snad leží na blízku také někde otec. Ale — podívej se, co je to? Otvírají se tady o polednách hroby anebo mě mámí zpomínka? Vidíš tamhle něco?

Prokop. Vidím; dvě nohy, ruce, tělo v kazajce, na něm šedivou hlavu a na rameně lopatu. To je bezpochyby hrobník.

Kolinský. Myslíš, hochu? (Vine ho k srdci.) Myslíš?

Prokop. Nu, na tom poli nebude přece nikdo zem na brambory zdělávat?

Kolinský. Mlč, mlč — on přichází! Ano, to je celá jeho tvář — arci trochu sešlá; celá jeho postava — arci trochu sehnutá —

Prokop. Znáš ho?

Kolinský. Jestli ho znám? Ať neumřu na vodě! Tak jako tebe, jako sebe.

Výstup 7.

Melichar stařec asi 75tiletý s bílou hlavou. Předešlí.

Melichar (zahlídnuv cizí, trochu se pozastaví a pošoupne čepici). Dobrého zdraví, krajané! (chce jít dál.)

Prokop. Děkujeme, pantáto! Dnes je parno, a vy jste už byl pilný, jak vidíme!

Melichar. No, zaplať Pán Bůh! U nás nebývá nikdy na popli.

Prokop. I ba, tady je tak hezky, že by tu lidé ani umírat neměli.

Melichar. Ach milý hošíku! nemá-li člověk něco sám v sobě, co by ho na té zemské šlupce drželo, o tu pouhou prsť není co stát, a kdyby měla sebe onačejší kůru.

Kolinský. Ať neumřu na vodě! toť zní skoro, jakobyste na celém světě žádného neměl.

Melichar. Také nemám.

Kolinský. No, ve vašem stáří to není arci divu.

Melichar. Tak? ono to bývá také naopak. Ale já jsem tomu už dlouhá léta zvyklý. Jdete do našeho městečka?

Prokop. Ano, a držíme to za dobré znamení, že jsme vás před ním potkali.

Melichar. Tak?

Prokop. Ovšem; z toho si vykládáme, že tu budeme dlouho živi.

Melichar. To bych nevěděl —

Prokop. Či nejste hrobník?

Melichar. Jsem, ale právě proto —

Prokop. Právě proto; u nás doma vykládáme si všecko naopak, tak jako sny. Růže znamenají slze, svatba smrt, pohřeb svatbu, tanec bídu, hrobník dlouhý život; a ten si přejeme již proto, že ho chceme užít ve vaší pěkné krajině.

Melichar. U nás?

Kolinský. Nejinák.

Melichar. Znáte naši krajinu?

Kolinský. My o ní slyšeli.

Melichar. Tak? — a přicházíte zdaleka?

Kolinský. Ještě projde. Byli jsme za mořem.

Melichar. Za mořem?! — ach, to je asi daleko?

Prokop. Pěšky byste tam aspoň nedošel.

Melichar. Vida, vida! Vy jste byli tedy také za mořem?

Prokop. Já jsem tam rozený.

Melichar. Ty můj Bože! za mořem? — a já si tak často přával, kdybych se tam mohl podívat.

Prokop. Vy?

Melichar. Je to stará historie, pánové! Ale ona je ta země za mořem asi hodně veliká — viďte? Kdo ví, jestli bych ho byl nalezl. Já si to dal sice před lety od našeho velebného pána vyložit; ale stará hlava to dlouho nepodrží — a také to již není potřeba; však my se přece ještě jednou sejdeme.

Kolinský. Oho! toť zní skoro, jako byste měl za mořem něco milého.

Melichar. Ano, měl jsem, měl — jediného syna.

Kolinský. Tak? a již ho tam nemáte?

Melichar. Tak si myslím; sice by dal přece o sobě vědět.

Kolinský. I kdož ví, co mu překáželo. Já znal také člověka z této krajiny —

Melichar. Za mořem?

Kolinský. Jestli se nemejlím, odešel z domova skrze člověka, kterýž —

Melichar (dychtivě). Skrze jistého Valentu, není-li pravda? To byl syn z bohatého statku a měl na hocha mého s vrchu již ve škole, protože mu ho učitel vždycky za příklad uváděl. Ten samý Valenta měl také sestru, a tu si můj hoch oblíbil, když dorostl, a holka ho měla také ráda; ale bratr byl proti tomu a štval rodiče, a ti nechtěli pak o té lásce ani slyšet, ale tejrali holku, a hoch mi odešel ze samé lítosti do světa. Od té chvíle jsem o něm neslyšel — nežli jednou, to psal z jisté Ameriky.

Prokop (stranou). I ať mi papoušek nos uklobne, tu historii znám!

Kolinský. Ano, tento samý příběh vypravoval mi také přítel za mořem.

Melichar. Cože? vám to vypravoval? — a mně nedal nic zkázat?

Kolinský. Bezpochyby myslil, že vás jeho pozdravení již nezastihne.

Melichar. Ano, jsou to hezká leta — nějakých pětadvacet.

Kolinský. On přišel na svých cestách až do Hamburku, tam se dostal podivnou příhodou na koráb, plavil se přes moře, přišel do všech dílů světa, pak zase na moře, že neměl dlouhý čas ani oddechu, a konečně myslil, že by jeho zprávy otce již ani na živě nezastihly.

Prokop (stranou). A — teď čuju pečeného králíka! (Mne si radostí ruce.)

Melichar. To se arci mejlil. Hospodin navršil počet mých let, abych se potěšil za dnů posledních. Někdy se mi arci zdálo, že mě jenom proto tak dlouho chová, abych ještě jednou svého hocha spatřil — no, jen když jsem o něm alespoň něco zaslechl.

Kolinský. A — co pak byste říkal — kdyby se jednou zase navrátil?

Melichar (pustí lopatu, kterouž mezi tím jako hůl v ruce držel, a hledí na něj upnutě).

Prokop (stranou). Toho jsme se arci nenadáli!

Melichar (skoro dětinsky). Myslíte to — opravdu? tak jak se říká: opravdu?

Kolinský. Jestli pak byste ho poznal?

Melichar. Oh — hned! oči mi už arci trochu přecházejí — ale hocha svého poznám, vždyť ho vidím ještě před sebou.

Kolinský. Vidíte? — O, s tím se stala velká proměna!

Melichar. To si také myslím, on bude z něho už statečný muž.

Prokop. A hodný muž.

Melichar. Ty ho znáš také?

Prokop. Jako sebe.

Melichar. O že jste mi ho nepřivedli — nebojte se, že jsem slabý starec — (skoro s pláčem) že by mi radost ublížila —

Kolinský. Nuže — tedy se mi podívejte do očí!

Melichar. Co že — co — ty?

Kolinský. Neříkával jste, že je váš Pavel k matce podoben? Nevidíte z ní pranic na mé tváři?

Melichar. Milostivý Spasiteli!

Kolinský. Ano, starý otče — já to jsem!

Melichar. O můj hochu! (Padne mu do náručí.)

Prokop. Viktoria, česká země! (Hodí čepici radostně do povětří.)

Opona rychle spadne.

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Sprostá sednice s nuzným nábytkem, mezi ním stará lenoška vedle chatrného stolu. V pravo dvéře do komory, v levo okno.

Výstup 1.

Rozárka s Madlenkou a Kačenkou.

Rozárka. Nynčko jděte s Pánem Bohem do školy a pěkně se chovejte. Po škole dostanete chleba s máslem.

Děti. Ale hodný kus! (Odběhnou.)

Rozárka (zamyslí se). Tak by bylo arci najednou po starosti. Jedlička je dobrý, poctivý člověk, a —

Výstup 2.

Bětuška vejde rychle s Martinem. Předešlá.

Rozárka. I vítám tě, Bětuško! to jsou hosté do obydlí smutku! Jáť jsem už myslila, že mě ani neznáš. Co jsem doma, ještě jsi u mne nebyla — a já sama k tobě nemohla, to víš. Měla jsi tedy o svou známou více dbát.

Bětuška. O, však oni dbají o tebe jiní lidé!

Rozárka. Tak? O tom ani nevím.

Bětuška. O jen se nedělej! (potají k bratrovi). Začni!

Martin. Jak pak?

Bětuška. Zhurta.

Martin (se proti ní rozkročí, zarazí se jejím pohledem). Ano — tak je, — panno Rozárko!

Rozárka. Co pak chcete?

Martin. Nic.

Bětuška (ho šťouchne).

Martin. To jest —

Bětuška. E, co budeme dělat dlouhé otáčky? Ano, chceme něco. Nejdřív se tě chceme zeptat, jestli se to sluší, aby ses tak chovala? (k bratrovi) Dolož!

Martin. Ano, jářku, sluší se to? fi — hanba! (k sestře) Vidíš, už to jde! Mně je vždy jenom o začátek. Já nejsem v stavu vepře píchnout, dokud mu nedá někdo palicí.

Rozárka. Já jsem celá omámená! Co pak to mluvíte o mém chování?

Bětuška. Jestli jsi přišla z Prahy jen proto, abysi nám hochy pobláznila, tedy jsi tam mohla zůstat; my bychme byli tvou matku i bez tebe pochovali.

Martin. Boží pravda, já bych ji byl třeba sám odnesl.

Rozárka. Já vám, lidé, nerozumím. Co chcete?

Bětuška. Jenom zapírej!

Martin. Však vy to přece nezaperete! Špína zůstane jen špinou.

Rozárka. Teď si vyprosím, mluvte zřetelně a nezapomínejte, že jste v cizím stavení.

Bětuška. Nepobláznila jsi mladého Jedličku? Nelákala jsi ho, až ti jako slepý hejl na vějičky pad? (k bratrovi) Dolož!

Martin. Já říku, panno —

Rozárka. Počkejte, milý —

Martin (honem se k sestře obrátí). Počkejme.

Bětuška. E co počkejme! já jsem osoba, která se může o své právo hlásit; ale od tebe je to špatné, že přijdeš schválně z Prahy, abys mi ženicha odloudila. To jsem si na tobě nezasloužila. (k bratrovi) Mluv!

Martin. Ano, panno Rozárko, to jste neměla dělat. Když je naše Bětuška takový blázen, že si na toho člověka myslí, proč pak jí ho nepřejete? Nemáte zde jiných, říznějších mladých lidí — he?

Rozárka. Dovolte mi —

Martin. Dovolme jí.

Rozárka. Ona je to hrozná mejlka, že jsem ti mladého Jedličku odloudila. To nebýval nikdy můj obyčej.

Martin. Boží pravda. Proto jste si také nikdá mé osoby nevšimla.

Rozárka. Co jsem doma, sotva jsme spolu několik slov mluvili; teprva dnes mě zastavil, když jsem šla ze hřbitova, a řekl mi —

Bětuška. Nu? — co?

Martin. Co?

Rozárka. Že by si mě vzal.

Bětuška. Vzal?

Rozárka. Kdybych totiž chtěla.

Bětuška. A tys nechtěla — toť se ví! (Nutí se do smíchu.) Hahaha!

Martin (po ní). Hahaha!

Rozárka. Já mu nedala ještě žádnou odpověď.

Bětuška. Že ne?

Martin. Že ne?

Bětuška (k bratrovi). I drž hubu! (k Rozárce) Ty ho tedy nechceš?

Rozárka. To nemohu tak zhola říct.

Bětuška. Jak? tedy ho chceš? Osobo, já ti radím — já povedu stížnost, jak bude první ohláška. A pak mám také ještě lidi, kteří se mě ujmou. (k bratrovi) Vyjeď na ni!

Martin. No, a jaké lidi — ti vám udělají mordiánskou mrzutost. Já jsem takto dobrý chlap, ale když začnu sekat do masa, tedy z toho lítají kusy.

Rozárka. Já vím; ale nezapomínejte, že nestojíte u špalku.

Martin. I ne; to je naše Běta.

Rozárka. Kdybych měla Jedličku ráda, tedy by mě ani vaše sekání nezastrašilo —

Martin. I vždyť bych já ani nedoložil.

Rozárka. — leda kdyby byl už tobě připověděl, co mně sliboval. Ale to není při něm ani pomyšlení; co ho znám, je člověk poctivý, a já věru nerozumím, jak se o něj tak dereš.

Bětuška. Tak? ty tomu nerozumíš? I vždyť je dobře; nech si ho — schovej si ho — toho poctivého. Ale to ti povídám — rámus udělám, a kdybyste už stáli u oltáře, tedy řeknu před celým světem, že je špatný člověk, až ti zajde laskomina, chtít být paní mistrovou. Zůstaň u dřezu! Tu máš! spolkni to a neudav se. (K bratrovi.) Pojď, tys to pěkně dorazil! (Rychle odejde.)

Martin. Hehe — boží pravda; hubu má ta naše Bětka jako klapačku a jazyk jako zavírák. (dělá po ní) Ratatatata, ratatatata! Ale takto je z gruntu dobrá

holka, a já vím, až se vyzlobí, bude natahovat moldánky. Nebojte se jí, panno Rozárko; ale kdybyste toho Jedličku právě nechtěla, tedy bych věděl o jiném šikovném ženichu, hehe, tuze šikovném. Vy potřebujete něco řádného a ten je pro vás jako dělaný. (Odejde.)

Rozárka. Co je to? kdyby mi to všecko posud v uších neznělo, řekla bych, že se mi to zdálo. Měl by Antonín — ne, to nevěřím! On mluvil tuze upřímné a duše jeho nezná falše.

Výstup 3.

Jedličková. Předešlá.

Jedličková. Pochválen buď Ježíš Kristus! Dobré odpoledne, panno Rozárko!

Rozárka. I pěkně vítám, paní sousedko! Co pak mi nesete? (Jde jí pro židli.)

Jedličková. Sama sebe, milá děvečko, sama sebe. Děkuju. (Sedne si.) Máte chvilku času?

Rozárka. Co pak byste ráda?

Jedličková. Dnes bych vám sice neměla na krk lézt, protože budete mít ještě snad těžké myšlénky; ale odkládání by mohlo také škodit — sedněte si také, panenko!

Rozárka (postaví si židli k ní).

Jedličková. Mluvil s vámi dnes můj hoch?

Rozárka. Mluvil.

Jedličková. A to vám .... no, vidíte, panno Rozárko, vy jste hezká holka, hodná jste bývala od jakživa, a co jsem vás tuty dny pozorovala, tedy vás to pražské povětří ještě neofouklo; já vás mám jak náleží ráda, ale s mým hochem — to nebude nic.

Rozárka. Milá paní Jedličková —

Jedličková. Dovolte, děvečko! Můj hoch má arci domek a kousek pole, ale na mistrovství padne také hezkých pár zlatých, živobytí je nynčko těžké, řemeslo jde špatně — a proto musí nějakou pomoc dostat. Vy ji nemáte.

Rozárka (s očima sklopenýma). Já jsem na to nikdy nezapomněla.

Jedličková. I to vím, děvečko! a chudoba cti netratí. Ale my to měly už tak hezky navlíknuto, že si vezme hoch Toužimských Bětušku; ta má pěknou pomoc.

Rozárka. A má ji váš Antonín rád?

Jedličková. Ty můj Bože! ten se snese s každým. Holka je arci trochu prudká, ale ta se k němu právě hodí. Co jednomu schází, to druhý dodá, a nežli jste přišla, bylo už také skoro všecko v pořádku; on tam docházel, byl by holce hezky přivyknul a my už v duchu počítali, kdy budeme vázat věnečky. Tu jste přišla vy — a najednou bylo všecko, jakoby to uťal. Hoch je jako očarovaný, myslí a mluví jenom o vás — o Bětušce ale nechce ani slyšet.

Rozárka. Za to věru nemohu.

Jedličková. Arci, vy za to nemůžete. Pán Bůh vás obdařil krásou, ale jenom ní nehřešte —

Rozárka. Milá paní —

Jedličková. To jest — dovolte, milá panno! — jenom ji neužívejte ku škodě jiných. Vidíte, kdyby vás nebyl hoch viděl, byli bychme nynčko všickni šťastní

Rozárka (vstane). O nemyslete si, paní sousedko, že bych chtěla někomu štěstí pokazit. Váš syn mi nabízel z vlastní vůle, nač jsem jaktěživa nepomyslila.

Jedličková (také vstane). Vím, vím; ale vy budete moudrá osoba a řeknete mu, že ze z toho nic nebude. Je-li pravda?

Rozárka. O nemějte starosti! co bych to musela bejt za osobu, abych si mohla po těchto řečích ještě na to myslit, že byste mě přijala za dceru!

Jedličková. No to jste hodná, že mi nechcete štíra do hospodářství nasadit. Není přes živobytí, jako když se lidé hezky snášejí. Však on bude mít Pán Bůh nahlídnutí a dá vám někde něco jiného. Pozdrav Pánbůh! (Odejde.)

Rozárka. Z té naděje není tedy nic! Nu, děj se vůle Boží — jáť se toho skoro bála. Půjdu zase do Prahy. Ale co počnu s dětmi? S otcem nic není; — — mám je nechat v cizích rukou? Matka mluvila arci poslední chvíli o Pražské tetě — ale já ji ani neznám a ona k nám se také nikdy nehlásila.

Výstup 4.

Podleský. Předešlá.

Podleský. Ah, vida, to přicházím dobře. Panenka doma, tatík bezpochyby také?

Rozárka. Ještě není —

Podleský. Nic neškodí. My to od-

budem i bez něho. Nu, jakž je, Rozárko? Mluvil s tebou tatík?

Rozárka. Mluvil.

Podleský. No, máš chuti, holka? co? Živobytí budeš mít u mne jako v Hanáckém nebi, mezi sirobem a marcipánem; prací se nepřetrhneš, a já tě budu nosit na rukou.

Rozárka. Dovolte pane Podleský, já nemohu tu službu přijmout; já jsem ještě v Praze nevypověděla —

Podleský. Ah, co službu! Kdo pak mluví o službě? Jáť nechci, abysi se tahala. Já tě rád vidím, a —

Rozárka. Já nemohu, pane Podleský, teď věru nemohu.

Podleský. Tak? (Dá se hrubě do smíchu.) Mně se zdá, že nechceš? Nu jak se ti líbí. Řekl ti tatík, co z toho vypadne?

Rozárka. Řekl, ale já si myslím, že jste mu jen vyhrožoval, a že máte tolik křesťanské lásky, abyste ho docela nezkazil.

Podleský. Měj ty sama kus lásky. Já ho nezkazím; on se zkazil sám a ty ho dotrhneš.

Rozárka. Mne při tom ušetřte! Já vím, co mám dělat, a nedám si od žádného cestu vykazovat. Buďte milosrdný! Pomyslete, že jsou tu ještě dvě malé děti —

Podleský. I proč ne; když budeš moudrá — (blíží se k ní.)

Rozárka (ustupuje). Nechte mě!

Podleský. No, no! co pak jsi skleněná?

Rozárka. Pro vás, ano! Pro vás je něco na mé duši, čeho se nešetrná ruka ani dotknout nesmí, nemá-li na ní hned věčná poškvrna zůstati.

Podleský. Oho, ty Pražská princezno! nebuď jenom nemoudrá a považ rozdíl mezi svou nuzotou a pohodlným životem, který u mne povedeš.

Rozárka. Mlčte mi o tom, nemám-li za vás hanbou shořet — a nevypínejte se mamonem, o němž nechci ani říct, jak jste ho vydobyl. Myslíte-li, že nemá chudý člověk pranic při sobě, čím by se bohatému vyrovnal, to se hrozně mejlíte. Jeho svědomí a čest převyšuje všechny měšce vašich tolarů, a dává mu síly, že každým hříšným nabídnutím povrhne.

Podleský. Ah, vida, vida — panenka je zkažený kazatel! No, mluv jen také tatíkovi do duše, aby se s bohatým člověkem vyrovnal — hahaha! nebo mu pomoz mošnu nosit.

Rozárka. Chcete-li být tak nelidský — ano, to mohu učinit. Ale to jsou jeho starosti, a já tu nejsem, abych otci rozkazovala. Co jakožto dítě podle božího přikázání udělati musím, to udělám; ale dále mě nepohne celý svět ani o krok, a kdyby mě vábil všemi rozkošemi. To je mínění chudé děvečky — a dle toho se držte.

Výstup 5.

Valenta, na němžto viděti, že pil.
Předešlí.

Rozárka. Ah, chvála Bohu, že jdete, pantáto! Tuhle vás někdo hledá —

Valenta. Ah, řež poklony, vyber si veselou tvář — to je tvůj nastávající —

Rozárka. Nic není, otče! Já vám již řekla, co o té věci myslím, a také se dle toho zachovám. Kde se jedná o čest, je i ten nejchudší člověk svým vlastním pánem a může se proti každé nepoctivé žádosti vší silou bránit, a tak učiním také já! (Odejde.)

Valenta (za ní). Hohó, děvečko! — nebuď — Rozárko!

Podleský. Jen volej, volej — hahá! já jsem jenom rád, že vidím, jak se tady podle tvé melodie tancuje. Nu, mnoho štěstí!

Valenta. Ona musí —

Podleský. Nedělej si práci. Já jdu zejtra na ouřad; dovolení k exekuci mám v kapse.

Valenta. Ale kamaráde — ona musí!

Podleský. I bodejž do tebe! Nedělej mi hloupé kejkle, abych oči zamhouřil. Holka má hlavu jako kamenáč; ta se nepodá.

Valenta. Ona musí, kamaráde — měj pak rozum — dej mi hubičku! — snad nebudeš bláznit.

Podleský. Ano, už jsem bláznil, že jsem ti dávno ten děravý krov nad hlavou neprodal. Ale zejtra přijdeme a ty se budeš stěhovat. Ještě se tu jednou vyspi — hahaha! (Odejde.)

Valenta. Kamaráde! — jdi mi do horoucí . . . . ne, dnes nebudu klít, dnes nesmím — dnes jsem pochoval nebožku — (dá se do pláče) ta ubohá! jak mě prosila když měla duši na jazyku, abych pomyslil, že mi tu zanechává ty škvrňata — — ach, já — (klade housle na stůl, které mu visely posud na knoflíku) — já bych

jí byl tak rád po vůli, ona to myslila vždycky dobře — (sedne na lenošku) ale ten proklatý červ tuhle pod levými žebry — ten mi nedal pokoje — já nemohl přijít k vyvedení — oumyslu — ah! to je — parno! (Usne.)

Výstup 6.

Rozárka s dětmi. Předešlý.

Rozárka. Ach, otec usnul! — tiše! Jděte jen zatím do komory a vyndejte si z truhly prádlo — (děti odejdou pobočními dveřmi). Otec spí? — také dobře. Oznámím mu to písemně. (Otevře pozorně šuplík u stolu, vyndá z něho kus starého notového papíru, skleněný kalamář a píše.) — Příležitost je dobrá a laciná . . . .

Výstup 7.

Antonín. Předešlí.

Antonín (vejde celý rozčilený). Panno Rozárko! je to pravda?

Rozárka (mu kyne, aby nezbudil otce).

Antonín (šeptem). Je to pravda?

Rozárka (dopsala a obrací se k němu). Co pak?

Antonín. Byla tady moje matka?

Rozárka. Byla.

Antonín. A vy jste jí —

Rozárka. Ano, pane Jedličko! já jsem jí dala odpověď.

Antonín. Ne, to není možná! Dnes ráno jste byla tak — tak — já si dělal tu nejkrásnější naději.

Rozárka. Nemělo to být.

Antonín. Ale proč pak?

Rozárka. Vaše matka je proti tomu — a bez požehnání rodičů se nedaří chůze k oltáři.

Antonín. Ale panno Rozárko! nechte si pak říct — matka jen tak —

Rozárka. Ona se vyjádřila pevně.

Antonín. Ona tomu nerozumí — toť víte, taková stará osoba — ale když bude vidět, že bez vás nemůžu bejt —

Rozárka. Ne, ne, milý Jedličko! Pusťte tu myšlénku již mimo sebe! já vám sice přeju —

Antonín. Oh, panno Rozárko!

Rozárka. Vy jste dobrá duše —

Antonín. Oh, milá panno Rozárko!

Rozárka. Ale na mne si nemyslete.

Antonín. Rozárko!

Rozárka. Nemůže to být. Odejdu také ještě dnes do Prahy!

Antonín. Já půjdu za vámi.

Rozárka. To si udělejte, jak chcete; ale ono vám to nepomůže.

Antonín. Já to bez vás nevydržím. Vy jste moje myšlénka, když ráno oči otevru — a vy jste moje myšlénka, když je večer zavírám.

Rozárka. Však vy zas odvyknete —

Antonín. Není možná, já to nevydržím. Ach, slitujte se, panno Rozárko! Tak vás nemá na celém světě žádný rád — jako já.

Rozárka. Já vám věřím, ale —

(Krátké pomlčení.)

Antonín. Tedy — ne?

Rozárka. Nechme toho, milý Jedličko!

Antonín. Tedy ne? nu dobře, děkuju za odpověď; ale až uslyšíte, že tady mládenci s bílými fábory někoho na svaté pole vyprovázeli, tedy si pomyslete, že to byl váš — milý Jedlička.

Rozárka. Však ono nebude tak zle.

Antonín. Bude — bude dozajista; já se znám; já si lehnu a za čtrnáct dní bude po mně. Ani nedechnu.

Rozárka. Ale já nevím, jak můžete proti vůli své panímámy —

Antonín. Ach, to je pravé neštěstí, že musí mít každý člověk panímámu! Ale jak pak, kdyby ona chtěla — co? pak byste chtěla také, viďte? O ano, ano!

Rozárka. Tiše! (Okazuje, že otec spí.)

Antonín. Už ani nemukám! ale poběhnu domů a nedám pokoje až matku převrátím. (Odběhne.)

Rozárka. Milý člověče! — do té doby budou mezi námi hory a doly ležeti. (Jde do komory.)

Valenta (ze spaní). Pryč — nekoukej na mne těma očima — já mám srdce na zámek —

Rozárka (majíc velký šátek přes sebe a nesouc uzlík svých šatů vrátí se s dětmi, kteréž také uzlíčky v ruce drží).

Madlenka. Ale kam pak to půjdeme, Rozárko?

Rozárka. K tetince — do Prahy.

Děti (se tiše radují).

Rozárka. Ale — teď se tu ještě jednou ohlídněte, abyste si pamatovali, jak to vypadalo — kde vám panímáma umřela. Takové místo a takové srdce už nenaleznete; ale musíte si na obě nábožně zpomínat. A tuhle — polibte tatínkovi ruce

— také na něj musíte pamatovat, aby se vám dobře vedlo na zemi. (Dá uzlík sestře, přistoupí k otci a políbí ho na čelo.) Odpusť, muži nešťastný — my tě opouštíme; ale Bůh šatí lilije na poli — on nezavře svou ruku před tebou, když se k němu obrátíš. My tě necháváme pod pláštěm jeho milosti a — (nemůže pro bolest dále) s Bohem! Měj se dobře, moje kolébko, ty svatyně mých dětinských radostí — (vezme sestry za ruce) Pojďte! ruka věčné milosti připraví cesty naše a otevře bránu do srdce lidského milosrdenství! (Odejdou.)

Valenta (ze spaní). Pavle — nech mi tu kapku krve — Podleský — já nemám kde spát — a moje děti — nechte mne — nechte — pryč! (sáhne po houslích, mrští jimi ve snu jako po někom a protrhne se tím ze spaní) Co — co to? — co to bylo? Ah! — já jsem spal — a zase byly u mne moje strašidla a pily mou krev — — hahaha! hloupé sny! (Počíná se stmívati. On jde k oknu a rozhaluje si prsa. Oknem padají naň večerní červánky.) To je — tím parnem; ono leží na člověku jako skála. Ach! slunce zapadá — moje zapadlo už dávno — dávno; okolo mne je noc — a v té noci přicházejí — (obrátí se od okna do prostřed sednice a kopne do roztlučených houslí). Co to? — a tak — hahaha! jste vy to? ještě jsem musel také vás pochovat, moje věrné společnice? tak — teď jsem hotov.

(Červánky pominuly a z venku je slyšeti Kolinského, an jda po městečku zpívá:)

Z jasné výše nad oblaky
Hledí na svět Boží zraky.

Valenta. Ha! spím ještě — nebo bdím? Tuhle píseň zpívával — Kolinský — od té chvíle tu nezněla!

(Kolinský zpívá dále:)

Nestrachuj se, duše má,
V mocných rukou spása tvá!

Valenta. To je Pavel sám! — Co tu chce po tolika letech —? Proč opouští daleký hrob? Já ho nehodil do vody — já ne! on tam spadl sám . . . . Rozárko! děti! pomozte! zažeňte — (běží do komory, hned se ale zas vrátí) Nikde nic! — opuštěn — samoten — v těchto tmách! Ha, tam to vystupuje: to je nebožka — a vedle ní bledý Pavel — o pryč! pryč! mějte milosrdenství! Já vám nic neudělal! (Běží ven.)

Opona rychle spadne.

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Slušný pokoj u vdovy Šestákové. V pravo napřed stůl, sem tam sesle. Po pravé straně dvéře do krámu.

Výstup 1.

Liduška. Rozárka se sestrami.

Liduška. K paní Šestákové byste ráda? co pak to má být?

Rozárka. Mám něco důležitého a nebudu dlouho obtěžovat.

Liduška. Tedy počkejte! (stranou) Vypadá mi trochu skroušeně. Bezpochyby nějaká žebrota. (Jde do krámu.)

Rozárka. První uvítání nebylo tuze laskavé, a co jsem o tetě zaslechla, nedělá mi velkou naději; ale musím to přece okusit.

Výstup 2.

Šestáková v jednoduchých šatech, černou hedbávnou zástěru a slušný čepec. Liduška za ní, ale odejde hned zase prostředními dveřmi. Předešlé.

Šestáková. Co je? co chcete? co jsme zač? Jen honem, já nemám kdy; v krámě plno lidu. (Šňupe.)

Rozárka. Odpusťte, jemnostpaní —

Šestáková (utrhne se). Ah!

Rozárka. My přicházíme z Květolib.

Šestáková. Co je to? Co je mi do Květolib! Já tam žádného neznám, nechci žádného znát.

Rozárka. Ach, jemnostpaní —

Šestáková. I dejte mi svatý pokoj s tou jemnost — nevíte kdo jsem? Plátenice Šestáková; krám bez velikého zlatého nápisu, ale s dobrým zbožím. (Šňupe.) Co jste chtěla říct?

Rozárka. Že by to byla pro mne smutná věc, kdybyste nechtěla z Květolib žádného znát.

Šestáková. Proč? co je vám do toho?

Rozárka. Já jsem Valentova.

Šestáková. Co že?

Rozárka. A to jsou moje sestry.

Šestáková. Tak? A vy se opovažujete? vy osobo se opovažujete—? Já neznám žádného Valentu; přes dvacet let se to jméno ke mně nehlásilo: co chce teď najednou? Pryč s ním, ono je mi jako sůl v očích!

Rozárka. Mně se zdá — že jste také rozená Valentová?

Šestáková. Co je komu do toho? Já jsem tak rozená pro sebe, a ne pro jiného. (Šňupe.) Valentová! vida! — (jemněji) Co pak dělá matka?

Rozárka. Tu jsme už pochovali.

Šestáková. Procházkovic Madlenku? —

Rozárka (živě). Pamatujete se na ni, tetinko? Ach, ona o vás často mluvila a zpomínala na ty časy, když jste spolu ještě doma bývaly.

Šestáková. Zpomínala si? Tak? Ale dvacet roků nedala o sobě slyšet. Pěkné zpomínání.

Rozárka. Ona si netroufala — protože jste se na pantátu hněvala.

Šestáková (rozkřikne se). Na toho —

Rozárka. Prosím, paní tetinko! on je to náš otec.

Šestáková. Tak? a proto bych neměla říct, že je — (šňupne) Víš, co mi udělal?

Rozárka. Vím.

Šestáková. No? a za to bych ho snad měla na rukou nosit? Jak se máš, bratříčku? Co děláš, bratříčku? Ne, ne! do nejdelší smrti nechci o něm slyšet — aby do něho — no, puntík na to! — — Jak pak se matce pořád vedlo?

Rozárka. Oh — dobře!

Šestáková. Dobře? A koukáš přitom, jako bys jí šila košili do hrobu. Je-li pravda, mužíček asi vydělával — z groše na trojník. Dělal muziku, toulal se — ano, ano, to boží požehnání! Od té chvíle, co mně ublížil, šlo to s ním s kopečku; o rodičích nebudu nic zlého mluvit.

Rozárka. Nazbyt nebylo u nás arci nikdy — ale —

Šestáková. Co to mluvíš? Nazbyt! Kde je na světě co nazbyt? Hloupé řeči. Má-li kdo co víc než jiný, nemá to nazbyt, nemá to, aby rozhazoval, ale aby jiným . . . . Hlouposti! řekni jen zrovna, že jste neměli do syta. Ale dobře na tvou matku; já té holce říkala: Neber si ho, on tě umorduje! (Šňupe.)

Rozárka. Paní tetinko!

Šestáková. Co dobrého?

Rozárka (stranou). O Bože! dej mi to trpělivě snést! — (hlasitě) My jsme chudí; otec má špatné vejdělky a brzo bude snad muset i domek prodat —

Šestáková. Tak?

Rozárka. Aby se teď o malé děti staral, to mu bude skoro nemožno —

Šestáková. Tak?

Rozárka. To poznávala také matka na smrtelné posteli —

Šestáková. Tak?

Rozárka. A poněvadž nemáme v Květolibech jiné přátele, zpomněla si zase na vás, paní tetinko!

Šestáková. Tak?

Rozárka. Ona měla už skoro oči v sloupu — tu mě vzala ještě za ruku: Až se vám povede nejhůře — jděte do Prahy — ona byla vždycky hodná a my se měly rády — že jste děti bratra, kterého nenávidí — za to nemůžete — pozdravte ji odemne — poproste ji — ona vás neopustí —

Šestáková. Tak? — tak? — (Šňupe, aby ukryla své pohnutí.) Vaše matka byla blázen. (Sem tam přejde a začne si Rozárku pozorněji prohlížet.) No, my vypadáme ještě dobře — a je tohle teď móda v Květolibech?

Rozárka. Já sloužím už tři léta v Praze.

Šestáková. Tak? už tři léta? Podívejme se — a já o tom ani slova! I ovšem, co pak je mi do toho. Pro mne třeba deset let.

Rozárka. Odpusťte, paní tetinko! já bych se byla ráda přihlásila —

Šestáková. Děkuju, nestojíme o hosti; jako by se stalo! (Šňupe.) Nu — a proč pak jsi nepřišla? Musela jsi běhat? střevíce trhat — co?

Rozárka. Já se ostýchala —

Šestáková. Slyšela jsi bezpochyby, že je teta skrblice, že bručí a lidem na prsty kouká? Rozhazovat arci neumím, protože vím, jak je těžko vídenský vydělat. Když jsem se dostala z domu, musela jsem se hezky mezi lidmi otáčet a pilně mužovi pomáhat, nežli jsem mohla vlastní krám otevřít a mládence i s učedníkem do něho postavit. Rozumíme? (Šňupe.) Proto jsme sem ale mohli vždycky přijít; nebo jste mysleli, že musím já přilézt a pro Boha prosit, abyste se ke mně hlásili? To můžete dlouho čekat. — (Malá přestávka, mezi kterou Šestáková sem tam přechází.) No — a jak pak? Umíš kus práce udělat?

Rozárka. Moje paní je se mnou spokojená.

Šestáková. Tedy vypověz.

Rozárka. Paní tetinko!

Šestáková. Vypověz; řekni, že jsi našla tetu. Potom to můžeš u mne zkusit.

Rozárka. Oh, děkuju vám, paní tetinko! O sebe nemám takové starosti, já se uživím; ale o sestry bych prosila —

Šestáková. Drž hubu! Ty vypovíš a přijdeš — ne, hned mi tady zůstaneš; já se s tvou paní vyrovnám. Vida, ona mi bude předpisovat! to by mi ještě scházelo — — (Sem tam se točí a najednou se na dětí obrátí.) No, a co pak vy tam pořád stojíte? Nemáte nohy?

Rozárka. Jděte, polibte ruku paní tetince!

Šestáková. Nechte toho, nechte! o to lízání vám nestojím — (Hledí na ně.) Jak pak vám říkají?

Madlenka. Já se jmenuju Madlenka.

Šestáková (srdečně). Madlenka?

Kačenka. A já Kačenka.

Šestáková. Celá Procházkovic Madlenka! I pojď sem, ty můj červíčku, a dej mi štípanou! (Vyzvedne ji k sobě a líbá ji.) Tu máš, ty škvrně! A ty sem pojď také, aby ti neukáplo! Tys také moje Kačenka! Ale poslouchat musíte, sice by se maminka v nebi hněvala.

Děti. My budeme poslouchat.

Šestáková. Že budete? No, tak tedy pojďte! podíváme se, jak to dovedete, až vám naleju šálek dobrého kafíčka. Pojďte! Vy jste tetiny — a (s dobrosrdečným smíchem) tuhle velkou — tu tady necháme! Ta si může sama pomoct — ta trefí do kuchyně bez nás. Pojďte moje kuřátka! (Odejde s dětmi prostředkem.)

Rozárka. Ty dobrý Bože, co se to se mnou děje? O té ženě mluví lidé — ne, já to nesmím ani opakovat! — ona je zatím učiněná dobrota.

Výstup 3.

Prokop. Předešlá.

Prokop (mezi dveřmi). Zůstává zde paní Šestáková?

Rozárka. Jen dál; co dobrého?

Prokop. Já bych s ní rád mluvil.

Rozárka. Ona nebude daleko. Já vám ji zavolám.

Prokop. Buďte tak dobrá. Ale počkejte — řekněte mi: je to hezká panička?

Rozárka. Nu, jednou to byla dozajista; teď je už trochu —

Prokop. Ahá! trochu sešlá — co? No, nic nedělá. Jen sem s ní. Že se jí dávám poroučet.

Rozárka. Vyřídím to.

Prokop. Řekněte jen, že je tady někdo z jistých Květolib, to hned přiletí.

Rozárka. Z Květolib? To bych vás měla tedy znát.

Prokop. Vy?

Rozárka. Já jsem také odtamtud.

Prokop. Není možná? I pěkně tedy vítám, krajane! Jak se vede?

Výstup 4.

Šestáková. Předešlí.

Šestáková. No, co pak to znamená? neřekla jsem, abysi přišla — (zahlídne Prokopa) Co je to? kdo je to? co chceme?

Prokop (stranou). Ah, ta má nabroušeno!

Šestáková. Jdi k dětem, a podívej se, kde co stojí.

Rozárka. Poroučejte, tetinko! (Odejde.)

Prokop. Ah, to je tetinka? hezká tetinka! Máte jich ještě víc?

Šestáková. Proč?

Prokop. Kdyby vám snad nějaká vybejvala, já bych si na ni počkal.

Šestáková. Člověče, nedělejte šašky a řekněte, co chcete. (Šňupe.)

Prokop. Že se vám dává pěkně poroučet.

Šestáková. Kdo? co? jaké jsou to řeči?

Prokop. Ah tak! já vám ještě neřekl, že přicházíme z Kvě — co byste řekla: odkud? Že neuhodnete?

Šestáková. Hledáte-li blázny, tedy se ohlídněte jinde. Já nemám času k takovým hloupostem.

Prokop. Víte, kde se rodějí opice?

Šestáková (ukazuje na dvéře). Tuhle — tu! tu jsou dvéře!

Prokop. I ne, ne; to bych to pěkně vyvedl. Vždyť jsem tady na zvědách.

Šestáková. Na jakých zvě — člověče! teď toho mám dost! Mluv rozumně!

Prokop. No tak tedy! Já měl sice poručeno, abych trochu sem tam objížděl, nežli vjedu s plnou plachtou do přístavu, a proto jsem také dřív zde onde ucho nastrčil a slyšel, že naše panička ráda — brouká, a proto bych ji byl rád dříve svými hloupostmi rozesmál, nežli hlavní věc přednesu — no, no, nechte tu škaredou larvu, ještě nechodějí maškary! Já hned spustím jinou. (Vysekne poklonu.) Mno-

hovážená paničko — neměla jste jedenkráte něco milého?

Šestáková. I ty nestydatý —

Prokop. Kluku! jen ven s tím hromem, však on mě nezabije.

Šestáková. Co je ti do toho?

Prokop. Mnoho, tuze mnoho! Neznáte jistého Kolinského?

Šestáková. Co že?

Prokop. Pavla Kolinského?

Šestáková. Jak?

Prokop. Ahá, vidíte, jak koukáte! Jako ryba když vidí červa. O já to znám! Abyste věděla — já jsem mladý Indián.

Šestáková. Pro mne třeba krocan, držte jenom hubu. Co chcete s tou řečí? co to znamená?

Prokop. Neříká vám srdce nic? Můj otec se toho nemohl ani dočkat, až vás zase uhlídá. Sotva jsme pobyli den u starého tatíka, už jsme táhli ku Praze.

Šestáková. Je-li možná? Ten blázen se tedy vrátil, co před lety utekl?

Prokop (poněkud pohoršen). Ano, ten blázen je už tady; ale já myslím, že začal teprva bláznit, když se vydal na cestu do Prahy.

Šestáková. Ten člověk ani za to nestál, co jsem se pro něj naplakala, neboť jsem to myslila upřímně. (Šňupe.) No — a on je tvůj otec? — He, Liduško!

Prokop. Ano, můj pravý otec.

Výstup 5.

Liduška. Předešlí.

Šestáková. Přines flašku z levého kouta — a něco na zub. (Liduška odejde.) Ty jsi tedy mladý Kolinský?

Prokop. To jest: já se tak jmenuju, ale nejsem jeho krev.

Šestáková. Tak?

Liduška (přinese několik sucharů a láhev vína, z kteréž do dvou skleniček naleje. Pak zase odejde.)

Prokop. Já jsem chudý sirotek a pocházím z amerikánských lesů; rodiče mi zahynuli v krvavé různici, a kdyby mě nebyl Pavel zvedl, bylbych snad hladem pošel; ale on udělal ze mne člověka, dal mě pokřtít a vykázal mi ve svém srdci to nejlepší místečko.

Šestáková. Tedy sem pojď a vypi na jeho zdraví sklenici českého vína.

Prokop. Oh, s radostí! Na tu jsem se již dávno těšil. Českou řeč a české písně — ty rozkošné zvuky znám již dávno, proto že mě jim otec naučil, mysle při tom, že je živ v daleké otčině. Ale o české víno jsem ještě ani nezavadil. První sklenici tedy na vaše zdraví — a na radostné shledání! (Pije.)

Šestáková. A aby ti huba nezamrzla! (Pije.)

Prokop. On si myslil arci — hehe —

Šestáková. No, co se zubíš?

Prokop. On —

Šestáková. Budeš mluvit?

Prokop. I proč ne? a kdyby na mne krokodil zuby šklebil, já to řeknu. Ono je to věru k smíchu. Otec mluvil pořád o hezkém děvčeti, které prý v Čechách zanechal; — vy jste mohla mít arci jedenkráte hezkou barvu — ale nynčko už trochu vyšla.

Šestáková. I ty — hahaha! tys pravý Indian! Ale mně se zdá, že bude Pavel už také starý koštál.

Prokop. Inu, tuze mladý není —

Šestáková. Tedy drž hubu, mladý sysliku! Rozumíš? A — (šňupe) kde pak jsi ho nechal? Proč nepřišel hned s tebou?

Prokop. Co pak jsem vám neřekl, že jsem tady na zvědách, jestli ho ráda uvidíte?

Šestáková. Ať tam zůstane, že nechci o něm ani slyšet. Podívejme se! jestli ho ráda uvidím! On byl a zůstane blázen. Pí (pije) a jez a potom pro něj doskoč — že musí u mne zůstávat Však my budeme mít ještě koutek pro takové dvě cizozemské zvířata.

Prokop. I to nebudu už ani pít ani jíst — ale ano, ještě jednou: Na zdraví všech českých paniček! (Pije.) Tak! — ale teď je mám už v hlavě, anebo mi škubá radost všemi žilami. (Obejme ji.) Mějte se zatím dobře, naše zlatá mumlalko — za půl hodiny jsem tu s vaším mumlačem. (Odběhne.)

Šestáková. Ty můj nesvětější — co pak se to dnes se mnou děje? — Liduško!

Liduška (vyjde).

Šestáková. Přichystej nahoře modrý pokoj, dostaneme hosti. Potom ukaž té holce, jak co u nás chodí. Zkusíme, čemu se naučila.

Liduška. To budeme vědět za čtyryadvacet hodin. (Odejde.)

Šestáková (za ní volajíc). A nezapomeň to s její paní vyjednat — Jsem věru žádostiva — (šňupe) jak ten člověk —

Výstup 6.

Kolinský. Prokop. Předešlá.

Prokop (mezi dveřmi). Tuhle ho máte panimámo! Ale držte ho! Já se zatím podívám, jak to u vás jinde vypadá. (Zmizí.)

Kolinský a Šestáková (stojí naproti sobě několik okamžení mlčky.)

Šestáková. Vy jste tedy —?

Kolinský. Vy jste tedy —?

Šestáková. Ty jsi se hrozně proměnil.

Kolinský. Ať neumřu na vodě, ty jsi také celá jiná.

Šestáková. Tak? Myslil jsi, že jsem se schovala na ten čas do bavlnky? Práce člověka drží, ale také ho utahá.

Kolinský. To máš pravdu. (Podá jí ruku.) Pozdrav Bůh! No, jak pak se ti pořád vedlo, Kačenko?

Šestáková. I zaplať otec nebeský, dobře.

Kolinský. Tys byla vdaná?

Šestáková. No, snad jsem neměla na tebe čekat, abych nynčko klasy zbírala? Ne, ne, hochu! Já tě měla ráda, ale když jsi byl ten tam a rodiče scházeli, a můj nebožtík přišel a požádal o mne — tu jsem nemohla říct: Jdi s Pánem Bohem! já mám hocha, ale někde — tam kde vlci běhají. Ne, ne, holečku, já si ho vzala a jsem nynčko ráda; sice bych tě nemohla pod vlastní střechou přivítat.

Kolinský. To bylo arci prozřetelně —

Šestáková. Bylo. (Šňupe.) — A — ty jsi zůstal pořád, jak jsi odešel?

Kolinský. Muž je z pevnějšího dřeva.

Šestáková. Také habr zpráchniví.

Kolinský. Já si myslil pořád jenom na tebe, jako —

Šestáková (se smíchem). I jdi, jdi!

Kolinský. A těšil jsem se, až se jednou vrátím —

Šestáková. Že najdeš starou pannu, která by na tebe čekala? To bych si byla dala. Za to máš zde nynčko upřímnou přítelkyni. (Podá mu ruku.) Pojď a pí!

Kolinský (stranou). Ať neumřu na vodě! z té se udělala divná žena. Já poslouchám a otvírám oči.

Šestáková. Na šťastné shledání! (pije).

Kolinský. Nebe nám je požehnej! (pije).

Šestáková. Ale proč pak jsi nepřišel dříve, Pavlíčku?

Kolinský. Moje věci nebyly ještě v pořádku —

Šestáková. Proč jsi tedy nepsal?

Kolinský. A komu? otci? já myslil, že už dávno hnije; a jinému —

Šestáková. Tak? jiný zde tedy nebyl? O ty jsi čistý muž! (pije) A kdybych nebyla dnes tak dobrého humoru, nesměl bys mi na oči. Celý čas mě živá duše nezná, a dnes se hlásejí celé Květoliby. (Pomalu je na ní pozorovati, že jí víno zahřívá.)

Kolinský. Jak to?

Šestáková. Pomysli si, také bratrovy holky mi přišly na krk.

Kolinský. Ty jsou tady? A vědí už —?

Šestáková. Co?

Kolinský. O neštěstí.

Šestáková. O jakém?

Kolinský. Ten den, když pochovaly matku, vyhořel jim také domek.

Šestáková. I ty nejsvětější —

Kolinský. A poněvadž nebylo o nich při ohni památky, myslili jsme zrovna, že uhořely, anebo že snad samy — ale o tom nechci ani mluvit. Otec nebude teď mít, kam hlavu položit.

Šestáková. Boží trest; nezasluhuje nic jiného; ale nemluv o tom před nejstarší holkou, ona se zdá bejt hodná — a k vůli matce jí odpustím chybu otcovu. Beztoho nemám jiného na světě. No, nechme toho, nechme — já jsem veselá — a nebudu schvalně do šťovíku kousat. Pojď Pavle! Podívej se na mé hospodářství — arci kdyby to bylo před třidceti lety — hehe! — to by se ti více líbilo. (Pomalu odcházejí.)

Kolinský. Proč pak? Ty jsi ještě řádná, hezká žena —

Šestáková. I jdi, jdi, balbouse, a nedělej mi — já mám už beztoho něco v hlavě — a to máte vy Indiani na duši — dej mi pokoj!

Kolinský. Ne, na mou víru, já za sebe nestojím —

Šestáková. Ty! (Jsou už skoro u dveří.)

Kolinský. Ty jsi přece moje stará — obejme ji a políbí.)

Šestáková. I podívej se! ještě jsi to nezapomněl! (Oba ze dveří.)

PROMĚNA.

V kuchyni u Šestákové. V jednom koutě ohniště, v druhém postel, jakž obyčejně pro čeleď bývá, totiž se svrškem, kterýž ve dne za stůl slouží. Nyní stojí svršek podle zdi.

Výstup 7.

Rozárka nese čisté povlaky.

Kdož by si to byl pomyslil, že to všecko tak vypadne? Mně je tak volno, jako bych byla nově zrozená, a dovedu-li konečně, že teta i otci odpustí, pak bude všecko dobře. (Chystá se k povlékání peřin.)

Výstup 8.

Prokop. Předešlá.

Prokop (ještě mezi dveřmi). Český bažante!

Rozárka. Koho to voláte?

Prokop. Vás, moje zlatá! vždyť ještě ani nevím, jak vám říkají.

Rozárka. Kdo mne má trochu rád, říká mi Rozárko.

Prokop. I moje zlatá Rozárčinko! Co pak to děláte? já vám pomůžu.

Rozárka. I jděte svou cestou — tomu vy nerozumíte.

Prokop. Proč pak ne? Podívejte se! (Vezme jí z ruky svrchnici, hodí ji přes sebe jako plášť a běhá kolem.)

Rozárka. Ale vy pokušiteli! chcete mi čerstvé povlaky ušpinit? Že na vás něco vezmu? (Běží do kouta pro smeták.)

Prokop. To neplatí! To není stejná zbraň! Já nemám tak dlouhé ruce.

Rozárka. Tedy si je nastavte nohama a utečte! (Žene se za ním.)

Prokop (běží kolem, pak hodí cejchu na postel a uklouzne ze dveří).

Rozárka. To se zdá být veselý kvítek a dělá už, jakoby byl doma. Či zůstane snad u nás? (Prohlíží povlak.) No, vždyť jsem řekla! cejcha celá zmačkaná — přijde-li se teta podívat — (Jde ku předu, a trochu ji natahuje a urovnává.) Čí pak ten hošík vlastně je?

Prokop (otevře zticha dvéře, pohrozí Rozárce dovádivě a sklouzne pod svršek postele, která stojí zrovna u dveří).

Rozárka. Musím se ho přece zeptat —

Výstup 9.

Valenta. Předešlá.

Valenta (strčí hlavu mezi dvéře). Jsi samotná?

Rozárka. Pro živého —

Valenta (rychle vejde). Mlč! nehulákej — (zastrčí závoru.) Nepřijde sem žádný?

Rozárka. Proč zavíráte?

Valenta. Protože nechci, aby mě tady kdo napadl.

Rozárka. I neostýchejte se. Teta je dobrá —

Valenta. Nemluv mi o ní, ona je první příčina mého neštěstí — a poslechni! Mně se něco přihodilo — něco mrzutého —

Rozárka. Já trnu!

Valenta. Již teď — hahaha! Ty držíš na čest, je-li pravda?

Rozárka. Jaká to otázka?

Valenta. Protože chci, abysi na to pamatovala, až ti mou historii vypovím. Když jste mi utekly —

Rozárka. Nehněvejte se, pantáto, já vám chtěla ulehčit —

Valenta. Já vím, toho večera jsem potřeboval ulehčení.

Rozárka. A poněvadž jeli právě lidé skrze Květoliby do Prahy —

Valenta. I vždyť je dobře, já našel tvou ceduli v noci na stole. Ale večer mě to vyhnalo z prázdného domu — já běžel do hospody — tam byl ten zatrac . . ten tvůj odmrštěný ženich, a nabíral mne, že vypadám jako stahaný kůň, ale zejtra prej — zejtra bude u tebe veselo! to budeš mít z čeho pít! Já bych mu byl nůž do chřtánu vrazil a zaklel jsem v duchu: Počkej, však já ti tu tvou radost přejedu. A jako zmatený letěl jsem domů a smál jsem se svému nápadu — a když jsem si v tiché sednici rozsvítil — přišlo mi kousek hubky do ruky — já ji zapálil — a (s přidušeným hlasem) strčil do postele.

Rozárka. Spravedlivý Bože!

Valenta. Co je? co se lekáš? Tys to neviděla, jak se za půl hodiny na to v komoře rozsvítilo — hahaha!

Rozárka. Otče, otče!

Valenta. Já stál venku za stavením a nemohl se pohnout — nohy moje byly z olova; díval jsem se, jak to vesele oknem vyšlehlo; ale tu mě to popadlo u srdce, a jakoby se byla nebožka v okně okázala a prstem hrozila — vjelo mi to do všech

oudů a já běžel do polí — běžel — a za mnou zvonili k hašení!

Rozárka. Nešťastný otče, co jste to myslil?

Valenta. Co myslil? Mne uchvátila krev a ty neseš polovičku viny mé.

Rozárka. Já?

Valenta. Proč jsi odcházela? proč jsi mě opustila, že jsem zůstal s peklem samoten?

Rozárka. O můj Bože!

Valenta. Proto nynčko také pomoz, nechceš-li, aby to propuklo. Vždyť jsi řekla, že bys mohla pro mne umřít! Doma budou mít podezření — já tedy půjdu do světa, a kdybych i nešel, nemám teď co hrýzt; zjednej mi peníze.

Rozárka. Já?

Valenta. Nebo chceš, abych se udal? Chceš mít, aby svět věděl, že jsi paličova dcera?

Rozárka. O věčné slitování! Peníze nemám — poslední jsem vydala na cestě — ale tu máte zatím mé granáty — (sundává je s krku) jsou po nebožce matce — já se nenadála, že je dám pro takovou věc od sebe!

Valenta. Sem s nimi.

Rozárka. Zejtra nebo pozejtří budu zde mít svoje věci — snad se mezi tím ještě něco najde, nebo poprosím tetu — přijďte zas, ale potom se ukryjte — odejděte, aby se —

Valenta. Dobře, dobře, to bude moje starost; hleď jen, abysi něco shrábla.

Rozárka. Teď ale jděte, aby vás tu nikdo neviděl.

Valenta. Bojíš se o poctivé jméno — haha! Neboj se; dokud budeš moudrá, ani se ti malík nezlomí. Tedy zejtra nebo pozejtří — ale hodně mnoho! — rozumíš? Já zanesu potom naše neštěstí tak daleko, že ho ani ďábel nenajde. (Odejde.)

Rozárka (stojí chvíli mlčky v hrozné bolesti — pak zvolá). Paličova dcera!

Prokop (mezi tím pozorně vylézá, chtěje vyklouznout, ale tabule nad ním se trochu pohne).

Rozárka (šramotem zděšena). Co to? — (Ohlídne se.) Ha, my nebyli samotni! (Běží k Prokopovi, popadne ho za ruku a trhne ním ku předu.) Vy jste slyšel —

Prokop (hledě k zemi). Slyšel.

Rozárka. O tedy je po všem veta! — Člověče, já vás neznám, ale váš pohled ukazuje tolik dobroty srdce — učiníte nás nešťastné?

Prokop. Já?

Rozárka. Prozradíte —? o ne, ne! vy jste nic neslyšel! vy to pochováte hluboko v prsou svých a hodíte na to kámen zapomenutí! Pro lásku synovskou — pro pomyšlení na otce, kterého dozajista milujete — pro milosrdenství Boží — neprozrazujte!

Prokop. Já —

Rozárka. Vždyť jsme všickni už dost potrestáni vědomím, že se u nás nedovolená věc zpáchala, a otec je na mizině — o smilujte se! Na kolenou vás prosím —

Prokop. Co děláte?

Rozárka. Ne pro sebe — já jsem snad něco provinila, že musím snášet tuto pokutu, a také to břemeno ponesu, až pod ním zahynu; ale mám dvě malé sestry, nevinné stvoření — ty ještě nic nezavinily — o slibte mi, že nás neprozradíte!

Prokop. Neprozradím —

Rozárka (se naň křečovitě upínajíc). Slibte mi to, při všem, co je svaté — čeho si vážíte jako věčné blaženosti duše své — o slibte, slibte mi to!

Prokop. Bůh mne opustí, jestli co řeknu!

Rozárka (ho prudce obejme). Bůh vás potěš, jako budu já prosit, aby mě potěšil! (Běží ven — v tom)

Výstup 10.

Šestáková. Liduška. Jablonský a dva ouřadní sluhové. Předešlí.

Šestáková. Tuhle ji máte, tu daremnici! Ale to si vyžádám, aby slavný ouřad zvěděl, že je u mne teprva od dneška.

Jablonský. To se doví beztoho.

Rozárka. Co je to?

Jablonský. Strojte se, půjdete s námi.

Rozárka. S vámi?!

Šestáková. A kam pak ji vlastně povedete?

Jablonský. Do kriminálu.

Rozárka (strašlivě zkříkne, začne se potácet). Do krimi — ná —

Posluhové (jenž k ní již přistoupili, ji teď rychle zachytnou).

Šestáková (s hrozným leknutím). I ty nejsvětější!

Liduška (též tak). Ta hanba!

(Všeobecné skupení, při němž Opona rychle spadne.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Pokoj u Šestákové.

Výstup 1.

Šestáková. Prokop sedě smutně na stoličce. Potom Antonín.

Šestáková (semtam přecházejíc). To je hanba! Já nemůžu hlavu do krámu strčit — a celou noc jsem oka nezamhouřila. (Zvenku se klepe.) Fi! jak jsem se lekla! Co to zas bude? — Jen dál!

Antonín (vejde). Pozdrav Pán Bůh! jste vy paní Šestáková?

Šestáková. Služba. Co se líbí?

Antonín. To mám radost, že vás poznávám!

Šestáková. Já také — (Šňupe.) Kdo —?

Antonín. Nepamatujete se na žádného Jedličku z Květolib? Já jsem jeho syn.

Šestáková. Z Květolib?

Antonín. Ano, že prej jste spolu husy pásali.

Šestáková. Z Květolib! Co pak se ty proklaté Květoliby jenom k mé zlosti spikly? Co tu chcete?

Antonín. No, jen se nezlobte; já přicházím tak vesele, že bych se dal hned do tance. U vás je Valentovic Rozárka?

Šestáková (se utrhne). Není!

Antonín. Že ne? I ty můj Bože — v její bývalé službě mi přece řekli — kde pak ji tedy naleznu? Prosím vás, já to musím vědět; já jí nesu pěknou novinu.

Šestáková. Tak? pěknou novinu? No, tedy běžte! Jděte do kriminálu.

Antonín. Do kri — co to povídáte? Takové žerty si vyprosím. Ona je moje nevěsta.

Šestáková. Mnoho štěstí; ale tady ji nehledejte; já nechci o té darebnici ani slyšet.

Antonín. Lidé, vy jste blázni! Taková osoba — na její nevinnost mohl by ten nejpoctivější člověk jako na Boží písmo přísahat — a v kriminálu? Proč pak?

Prokop (poslouchá ho se zalíbením a teď k němu přistoupí). To se snad brzy dovíme. Ostatně mě těší, že semnou jednu melodii zpíváte. Já povídám také, že je nevinná.

Antonín. Není-li pravda? A tady chtějí lidé říkat — (pohlédne stranou po Šestákové.)

Šestáková. Já si zapovím každý vejklad!

Antonín. Ta holka je nevinná, já dám za ni svou hlavu.

Šestáková. Máte-li jich půl mandele v zásobě —

Antonín. Nešpičkujte! moje hlava není žádná makovice. (K Prokopovi.) Ale řekněte mi, co pak se vlastně stalo?

Výstup 2.

Kolinský. Předešlí.

Prokop. Tuhle máte odpověď.

Šestáková. No, co dokázala?

Kolinský. Ať neumřu na vodě — já to nemohu ještě pochopit, a kdybych to neměl z jistého pramene, myslil bych, že mě obelhali.

Antonín. Víte, pane, něco o Rozárce? Ona je moje nevěsta — a tu slyším věci, že by se mohl člověku mozek překotit.

Kolinský. Ba, milý příteli! Na podívanou prej by to v tom děvčeti nikdo nehledal; ale arci — člověk mívá zlé okamžení, vášeň ho uchvátí — no, my to nebudeme rozbírat; ale slovem: ta holka je palička!

Všickni. Co že?

Kolinský. Tu samou hodinu, než odešla domů, založila oheň, kterýž potom v noci vypuknul a otcovský domek i sousedovo stavení v popel obrátil.

Prokop (prudce). To není pravda!

Antonín. To není pravda!

Kolinský (k Prokopovi). Co pak ty víš? Ona se hned vyznala.

Prokop. To je lež!

Antonín. To je lež!

Šestáková (šňupe). Palička — a přede mnou se dělala svatou, že bych byla řekla — a nasadí mi sem ještě to plemeno — ale ty háďata musejí mi hned z domu.

Antonín. Koho to myslíte?

Šestáková. Její sestry.

Antonín. Ty jsou u vás?

Šestáková. Brzy tu nebudou.

Antonín. No, však oni se lidé o ně ještě postarají; ku příkladu: my!

Prokop (jenž posud s Kolinským rozprávěl). Ale co pak by ji to bylo napadlo?

Kolinský. Kdož ví? lidská vášeň — ona praví, že se chtěla člověku pomstít, kterýž jejího otce pro dluhy tlačil.

Prokop. Lež — samá lež. Ona je nevinná!

Kolinský. Ale ty zpropadený mudroune! když to sama —

Prokop. Lež, a já to dokážu.

Kolinský. Ty?

Antonín. Vy?

Prokop. Ano, já! Počkej, Rozárko! to jsme spolu nevyjednali. Ale však já tím hned zatočím.

Kolinský. Co ti to napadá?

Prokop. Něco moudrého. Ty jsi byl u slavného ouřadu — já tam s pomocí Boží také trefím, a pánové mě poslechnou. Věřte si, co věřte, ale já vám povídám, že je holka nevinná. Já bych mohl jen hubu otevřít — (plácne se přes ústa) ale ne, já nemohu, a kdybych mohl, tedy bych to neučinil — z trestu, tatínku! že jsi byl tak nevěřící, když tvůj Prokop něco povídá. Ale vy pojďte semnou, vy věřící, vám budu na cestě tak dlouho o její nevinnosti povídat, až jí koupíte pentli na svatbu. (Odejde s Antonínem.)

Kolinský. Já tomu hochu nerozumím.

Sestáková. Já nerozumím již ničemu, leda že mi ta daremnice jenom na samou škodu do domu přilezla. Jejího otce musel nám sám ďábel do rodiny strčit. A kdyby mi přišel ještě jedenkráte pod prsty —

Výstup 3.

Valenta. Předešlí.

Valenta (napilý vrazí do dveří). Rozáro! — kde pak jsi? — já nemám času — (zpozoruje lidi) Ah, s dovolením! (Chce nazpátek.)

Šestáková. Stůjme! co jsme zač? co hledáme? co to znamená? (Mezi tím se přiblížila až k samému, nejednou se pozastaví a začne couvat.) Ha! — co je to?

Valenta. Co pak? neznáš mě, Kačenko? — my se arci už dlouho neviděli .... jáť jsem přece u paní Šestákové, rozené Valentové?

Šestáková. Ty se opovažuješ —?

Valenta. Já slyšel, že jsi otevřela své srdce — a žes dala mé holce —

Šestáková. Mlč, hanebný otče nezdárných dětí — a hleď, abys odešel!

Valenta. Proč pak, Kačenko? Já jsem dnes tak veselé mysli — po dlouhém čase zahnal jsem zase bubáky, co se mi někdy do cesty pletou — nekaz mi ten den — holka mi přála, že jsi hodná teta —

Šestáková. Pryč, pryč! a nemusíš-li utect přede mnou, tedy se ohlídni!

Valenta (se obrátí ku Kolinskému). Má služba! — těší mě, že mám — (dívá se na něj a slova mu váznou) to — po — tě — že ....

(Pomlčení.)

Kolinský. Znáš mě, Valento?

Valenta (trhne sebou a vykřikne). Ha, tys tedy ondyno večír u nás zpíval —? (Chvěje se a nemůže oči pozvednout.)

Kolinský. Zpíval.

Valenta. Mou pohřební píseň!

Kolinský. Tys mi ji také jednou odzpíval a nemyslil jsi, že se takto sejdeme.

Valenta. Však ty jsi také ještě v tůni zlata neumřel!

Kolinský. Myslíš ty v této chvíli na bídnou mamonu? Já nemluvím o zlatě ale o svědomí, a tu jsi bídný žebrák!

Valenta (se zoufalou zpurností). O jen se blýskej — vypínej se, ty milosrdný sudiči, a vykřič, co jsem a co budu! — tys býval od jakživa zrcadlo všech cností! — ono ti to sluší, když se mi posmíváš.

Kolinský. A smíš ty ode mne milosrdenství očekávati, ty vrahu mého štěstí — mého života?

Šestáková. Jak to myslíš?

Kolinský. O jen se ho zeptej, však on ti poví, jak jsme se v jednom velkém městě trefili; jak se na mne lichotně pověsil, jakoby litoval, co mi byl doma učinil, až jsem mu uvěřil a on mě na hráz vyvedl — pod nížto se veliká řeka k moři valila —

Valenta. Mlč, mlč!

Kolinský. A — jak jsem tam najednou po hlavě do vody sletěl — a on vykřikl: Jen leť a nezastav se!

Šestáková. Není možná?!

Valenta. Ano, učinil jsem to, ale duše moje byla v zoufalství a hněvu. Štěstí mě bylo opustilo a já musel život světem protloukat — tu jsem tě napadl v Hamburce —

Kolinský. A co jsi doma nevyvedl, chtěl jsi v cizině dokonat. Ale plavci z blízkého korábu mě vytáhli, a já šel s nimi do světa. Ty jsi ale hrál zatím jako nad mým hrobem veselou písničku.

Valenta. Tak — teď jsi to pověděl, teď sis ulevil; či povlečeš mě ještě do želez —? o pojď, pojď!

Kolinský. Já nejsem tvůj biřic, ale nebudu také s tebou na šlechetného slabocha hrát. Vidím, že jsi ve svých hříších dozrál.

Valenta. Vidíš to — haha! A na to se neptáš, co jsem za ta léta utrpěl? Ano, utrpěl! já to nezapírám; svědomí rozhryzalo duši mou, štěstí mi ukázalo paty, život můj se zmařil — a když na to všecko pomyslím a cítím, že jsem ještě živ, mohla by mi lebka prasknout!

Kolinský. A tím bysi chtěl napravit, co jsi pokazil?

Valenta. Pokazil? koho? kde? Sestra sedí v teplém hnízdě — či jsem pokazil snad tebe?

Kolinský. To ne! Bůh mě požehnal.

Valenta. Tedy nemluv — mne Bůh zatratil.

Kolinský. Ano, on se od tebe odvrátil, an tě nezdárnými dětmi potrestal.

Valenta. Cože?

Kolinský. Největší pokuta rodičů je zločin vlastních dětí.

Valenta (k sestře). Co ten člověk mluví? Ty jsi poznala mé dítě — ať mě ďábel opustí, jako že mě nebe opustilo! — moje děti jsou zdárné — ty vychovala moje nebožka —

Kolinský. Tvoje nejstarší je zlosynka a sedí u vězení.

Valenta. Mé dítě? Člověče —

Kolinský. Na udání květolibského ouřadu — a po tobě se shánějí.

Valenta. Po mně — ano! Ale mé dítě? — Sestro — kde je mé dítě?

Šestáková. Neslyšel jsi? Holka sedí a již se vyznala, že schválně doma založila.

Valenta. Mé dítě? — hahaha! Moje dcera? — zapálila — a vyznala se — a oni jí uvěřili? (S hroznou bolestí.) To mi neklaď na váhu mých hříchů, Pane na výsosti — to jsem nechtěl — na to jsem ani v nejčernější chvíli nepomyslil!

Kolinský. Co to znamená?

Valenta. Tvoje přísnost je veliká a pokutuje otcův hřích i na dětech!

Šestáková. Jak?

Valenta. A ti krátkozrací červové zde na zemi se domýšlejí, že moje nevinné dítě — ne, ne! já to učinil! já hodil do vlastního domu plamen žeroucí!

Kolinský a Šestáková. Ty?

Valenta. Ano — já! a ona to ví — o teď se mne na to nevyptávejte; já bych si musel srdce vytrhnout a jeho krví každou odpověď napisovat; pojď raději se mnou, Pavle! Já ti ublížil — ale tato chůze je pokuta, kterou si ukládám, abych své viny aspoň poněkud napravil. Já jdu své dítě osvobodit —

Kolinský a Šestáková. Osvobodit?

Valenta. A zmůže-li hříšníkova slza něco u věčného trůnu, tedy jí z nejhlubšího vězení požehnání Boží vyprosím — a vy mi odpustíte k vůli dítěti, kteréž chtělo na sebe uvalit, co otec provinil. (Odchází s Kolinským.)

Šestáková. Podivná historie! (Šňupe a hlavou vrtíc jde do krámu.)

PROMĚNA.

Čistý pokoj.

Výstup 4.

Radní Horina, starý a pořád vlídný pán. Prokop.

Horina. A to má býti všecko pravda? Víte, mladý člověče, co pravíte?

Prokop. Vím, a můžu-li podle vašich zákonů přisahat, dám na to spasení své duše. Jáť arci slíbil, že budu mlčet — a možná, žebych měl za to také něco slíznout; ale já si myslil: jak si otec ustlal, tak bude spát, a když svou střechu zapálil, je to jeho vlastní škoda; co by z toho pojít mohlo, to mi nenapadlo.

Horina. Ale proč by se byla k té věci přiznala?

Prokop. To je pro můj rozum trochu tvrdý ořech, ten nerozlousknu. Ale takto bych hádal, že to udělala jen skrze otce, aby z něho podezření zmizelo. Ostatně to z ní vytáhnu.

Horina. Vy?

Prokop. To jest, když dovolíte. Možná, že by před vámi zapírala, co jsem prozradil, a já bych snad nemohl proti ní svědčit; proto si myslím, že byste to mohl odbejt jiným způsobem, kdybyste byl totiž tak laskavý —

Horina. No, co pak, amerikánský advokáte?

Prokop. Dejte ji sem přivést a sám zůstaňte vedle v pokoji se svým panem písařem, kde všechno uslyšíte, co s ní budu rozprávět.

Horina. A to, myslíte, že postačí k dokázání její nevinnosti?

Prokop. Já bych myslil. Nejde-li to ale podle vašich paragrafů, pak to navlíkněte jináč.

Horina (pro sebe). Zajímavý případ je to dozajista — pravá pohádka, co všechno člověk z vášně dokáže; zkusiti to mohu. (Otevře postranní dvéře.) Pane Květný, dejte přivést naši novou inkvizitku.

Květný (vyjde z pobočních dveří a odejde hlavním vchodem).

Horina (k Prokopovi). A vy se tu chovejte hezky moudře, ať uděláte čest amerikánským procesům; já přijdu potom na to s domácím zákonem. (Odejde po straně.)

Prokop. Jak náleží hodný pán! U toho musí bejt radost dát se vyslejchat. Ze mne vytáhl alespoň hned na první chvíli, kdo jsem, co je můj otec, odkud přicházíme a tak dále.

Květný (se vrací a jde zas do druhého pokoje).

Prokop (se mu klaní). Také hodný panáček! Sedí tak tiše u stolu a píše jako nová mašina.

Výstup 5.

Rozárka. Pozorný. Předešlý.

Pozorný (otevře dvéře a pustí Rozárku do pokoje).

Rozárka (vejde s očima sklopenýma, bledá).

Prokop (po chvíli). Rozárko!

Rozárka. Ah! — co to? — (Běží k Prokopovi.) Vy tady? — a co tu děláte?

Prokop. Chci se vás zeptat, jak se máte?

Rozárka. Děkuju vám. A nic jiného?

Prokop. A potom se vás chci zeptat, co jste to myslila?

Rozárka. Co?

Prokop. Že jste se přiznala k věci, kterou jste —

Rozárka. Vy to již víte? (ohlížejíc se.) O mlčte o tom, mlčte; já nemohla jinák — a nechte již být, jak co je. Řekněte mi raději, nebyl otec u tety?

Prokop. Já ho neviděl.

Rozárka. Kdyby přišel a vy jste ho zahlídnul — řekněte mu, aby se tady nezdržoval, a kdyby stran té jisté věci k něčemu přišlo, aby jen říkal, že o ničem neví —

Prokop. To jest, abych ho učil lhát?

Rozárka. Milý —

Prokop. Vždyť je dobře. Máte ještě něco na srdci?

Rozárka. Co dělají sestry?

Prokop. Těm se vede ještě jako husám na vodě.

Rozárka. Bohu díky!

Prokop. Jiného nemáte nic na srdci? Nynčko dovolte, abych i já svalil, co na mém srdci leží. Víte-li pak, že jsme tak spolu nevyjednali? Já vám jenom slíbil. —

Rozárka. O mlčte, mlčte!

Prokop. — že budu stran otce mlčet; o vás nestojí ale v našem kontraktě ani slova.

Rozárka. Vy jste slíbil, při všem, co je svatého, že nás neuděláte nešťastné —

Prokop. I to bych přece rád věděl, kde v mém mlčení jaké štěstí vězí! Vy jste nevinná, a to musí na jevo.

Rozárka. Nevinná — ale paličova dcera! — a víte, co to znamená? to je hroznější nežli moje přiznání! Já odtud nechci, tady je dobře, tady mě nikdo nevidí. Co mám také venku dělat? aby lidé prstem na mne okazovali? Já ještě nevěděla, proč mě sem vedou, a již volněj mi bylo, když tu za mnou dvéře zamknuli, nežli dříve na ulici, tak že jsem vzdychla: Nikdy více odtud! To mrtvé ticho bylo mi lahodnější, nežli shon veřejných diváků a jejich nelitostné řeči.

Prokop. Ale vy nemůžete být přece trestána, když jste nic nedokázala.

Rozárka. Bůh sám ví nejlépe, proč toto zkoušení na mne posílá — a já jinák nemohu. Mé poctivé jméno je to tam, buď již tak nebo tak; nechť jsem paličova dcera — nebo sama palička. To stojí jako živo předemnou. Pro mne je veta po radostech života — ale mým sestrám to bude méně škodit, když se bude říkat, že byla — sestra — v poutech — nežli — že byl — otec .... však on mi Pán Bůh odtud pomůže! — tam, kde všechna hanba přestává.

Prokop. Tak? A otec? — ten, myslíte, že ujde pokutě?

Rozárka. Alespoň jsem Boha o to prosila.

Prokop. Moje zlatá! já nejsem sice ve vašem dílu světa tuze dlouho; ale to už vím, že se tady nemůže člověk schovat, aby ho lidské oko nevypátralo. Ano, kdyby byl u nás, v těch velikánských pustinách a lesích, kam od stvoření světa lidská noha nepáchla, tam by snad mohl leckde sedět, kde by ho člověk nenašel.

Rozárka. Já na to nemyslím a také to neočekávám. Moje udání je pravdě podobno a dle něho bude bezpochyby ortelováno. Po jiném vinníku nebude se potom pátrat.

Prokop. A což já? — budu mlčet?

Rozárka. Budete — musíte — a jak mi chcete co dokázat? Či není to zákonu jedno, kdo se dá za vinu potrestat?

Prokop. To sotva.

Rozárka. A pak si nemyslete, že ujde otec pokutě, i kdybych ho všeho podezření zbavila! Ach, on ji vleče již mnohá léta v sobě. Je vlastně dobrý muž, ale vášeň a nešťastná příhoda z mládí zasmušila život jeho, a svědomí jeho stalo se mučírnou, kdežto hlodavý červ nemilosrdně zuřívá. O kdybyste znal jeho těžké sny, jeho nepokoj a noční bědování, pak byste věděl, že je už dávno odsouzen, a dopřál byste mu té milosti, aby svým nedospělým dětem alespoň zdání poctivého jména zachoval. Zákony smíří za něj dcera.

Výstup 6.

Horina. Předešlí.

Horina (jenž byl mezi minulou řečí do dveří vstoupil). To nesmíříte, milé děvče! Zákony smíří jen sám vinník.

Rozárka. Věčná milosti — já se zapomněla — srdce mi uteklo s jazykem!

Výstup 7.

Pozorný. Kolinský. Valenta. Předešlí.

Pozorný (otvíraje dvéře). Pan rada bude v tomto pokoji.

Valenta. Rozárko!

Rozárka (sebou trhne). Ha — běda mně! Otče! (Běží k němu u velikém pohnutí.)

Valenta. Mé drahé dítě! (Obejme ji.)

Rozárka. Co zde hledáte? (Vede ho prudce ku předu.) Pryč odtud — vy jste nevinný — vy o ničem nevíte — vinník se již našel.

Valenta. O mlč, mlč, drahé dítě! Já bych se měl před tebou v prachu pokořit, že jsi za mne nehodného —

Rozárka. Nic jsem za vás — mlčte o tom — já se již vyznala — já založila oheň — (k ostatním se obracejíc) já, pánové! — abyste o tom věděli — otec je nevinen — cokoli mluví —

Kolinský (jenž byl zatím několik slov s Horinou promluvil a na Valentu poukázal). Zpamatujte se, panno! již je všecko na jevu.

Valenta (k Horinovi). Milostpane, učiňte, co zákon poroučí. Já jsem vinen!

Rozárka. Zadržte!

Valenta. Dcera má je nevinna.

Rozárka. O běda mně! (Zakryje si tvář dlaněma.)

Valenta. Ne, ne — drahé dítě! Hojné požehnání tobě — vyprošené s nebes od kajícného hříšníka, kterýž po dlouhých letech zase jednou radostné slze vylévá! Odpusť mi, dcero — co jsem učinil, abych mohl s lehčím srdcem vinu svoji smířiti.

Rozárka. O můj otče! (Klesne mu na prsa.)

Valenta. Mé drahé dítě!

Opona spadne.

JEDNÁNÍ PÁTÉ.

Hřbitov jako v prvním jednání.

Výstup 1.

Rozárka. Antonín.

Antonín. Tady si musíte ale odpočinout; už jste celá zemdlená. Já nevím, co vám to napadlo! Po silnici jsme mohli pohodlně až k našemu domku zajet; tady musíme přes vrch —

Rozárka. Tak přijdeme domů zadem, aniž nás kdo uvidí.

Antonín. A proč by nás neměli vidět?

Rozárka. O tom se brzo přesvědčíte. a já trnu již teď, když na to pomyslím. Nezapomínejte, že nechtěla vlastní teta o mně slyšet.

Antonín. I co je vám do tety — a do celého světa! Když budete chtít, budu já vaší tetou a třeba celým světem. Ostatně jste už ani s tetou nemluvila.

Rozárka. Já nemohla. Ona se chovala ke mně tak hrubě, když mě odváděli —

Antonín. A já jsem udělal potom tu hloupost, že jsem vám řekl, že nechce ani sestry podržet.

Rozárka. To jste udělal dobře; alespoň jste mě zbavil nového zahanbení.

Antonín. I což — já jsem byl spokojen, že jste k ní už ani nepáchla a hned se mnou z Prahy odešla.

Rozárka. Mně tam bylo hanbou, jako by na mne domy padaly. I děkovala jsem Bohu, když jsme byli za branou.

Antonín. No — a teď jsme tady, u nás — brzo u mne. Jen pojďte.

Rozárka. Jděte zatím napřed a řekněte matce, že ji prosím, aby mě přijala — vždyť musí o tom vědět.

Antonín. I ta to už beztoho ví, protože budou sestry s vozem doma — a ty řeknou, že přicházíme. Ostatně si nemyslete, že je moje matka lidojed.

Rozárka. Ať mi popřeje místa jenom na tak dlouho, až se trochu zpamatuju —

Antonín. Ale, Rozárko!

Rozárka. A sama si něco vyhlídnu.

Antonín. Rozárko, že se budu hněvat! — Co pak jsem vám tak protivný, že —

Rozárka. Mlčme teď o tom, Toníčku! Vy jste můj upřímný přítel — to vím, nikdy na to nezapomenu.

Antonín. To je moudrá myšlénka! Ano, já jsem váš upřímný přítel. To mi věřte, já se takto nerad chlubím, ale taková upřímnost nebyla ještě na světě — a poslušný jsem také, vidíte? — já už jdu! Ale za čtvrt hodinky si zase pro vás přijdu. (Odejde.)

Rozárka. Dobrý človíčče!

Výstup 2.

Martin. Předešlá.

Martin. I na mou věchu! tedy jsem se přece nemejlil!

Rozárka. Ah, dobrého zdraví, pane Toužimský.

Martin. Serbus! Já jdu tuhle ze vsi — z tentono — tam — a vidím před sebou pořád někoho do kopce. Já řku, to je jako ta pali .... no, já jsem ještě nedořek, panno Rozárko! — ale kdo pak je to asi s tím Jedličkou, myslím si tak pořád u sebe — a poněvadž jsem nehnal telata, tedy jsem běžel za vámi.

Rozárka. Chcete snad něco —?

Martin. Ne — to bych nevěděl. Vidíte, našinec má svou reputaci a nemůže se s každým špinit.

Rozárka. Pane —

Martin. Nehněvejte se! Ony jsou to vlastně slova naší Běty. Já jsem ondyno doma tak něco prohodil, kdybyste nechtěla Jedličku, že bych věděl o někom jiném a Běta ani necekla; ale když bylo po ohni a potom se rozneslo, že jste to bezpochyby vy sama s tatíkem — no, já jsem ještě nedořek — ale vy jste tak najednou utekla, že to muselo každému napadnout; tu byla Běta hned na mne venku s jazykem: Vidíš, to bysi teď měl, kdyby ses byl s tou osobou zašpinil! Mezi náma — Běta má mordiánskou hubu.

Rozárka. Ono je těžko někomu bránit, aby to neb ono nemyslil; ale mluvit — a člověku do očí mluvit: to si přece vyprosím.

Martin. Ovšem — to si můžete vyprosit — na všechen pád. Ale u nás to bude, jako byste hrách na stěnu házela. Naši lidé mají na celou vaši familii už jakousi pikanterii, že je hrůza povídat.

Rozárka. Já zde nebudu u žádného nic pohledávat.

Martin. To uděláte nejlíp. Arci, oni jsou zde také moudřejší — já sám vím o jednom — a ten by si z toho pranic nedělal, že jste paličova — no, já jsem ještě nedořek — ale jiní se budou na něj sápat, aby si vás nevšímal —

Rozárka. Ať toho tedy nechá.

Martin. Ale vy jste tak — na mou věchu! co byl ten oheň, jste trochu bledší — ani dost málo připálená — a to vám sluší; to mi věřte, kdyby nebylo lidských hub, že bych byl v stavu —

Rozárka. Děkuju, a největší vděk mi uděláte, když půjdete svou cestou.

Martin (dívá se na ni, pak stranou). Ono jí muselo kolečko přeskočit! Škoda holky! takto je — žeby mohla běžet pro vola, kdybych nebyl někdy doma. (Odejde.)

Rozárka. Ten člověk mluví, co v městečku slyší — o že jsi musela přede mnou odejít, drahá matko! Nyní teprva cítím, co to je být opuštěným sirotkem! (Odejde na hřbitov.)

Výstup 3.

Jedličková. Antonín.

Jedličková. Nech mě, já s ní musím promluvit, nežli mi vejde přes práh. Může-li chtít, abych se já ze svého vystěhovala — s Pánem Bohem, já proti tomu

nic nemám; ale pod jednou střechou nebudu s ní zůstávat.

Antonín. Ale, panímámo —

Jedličková. Mlč, tys nerozumný, a že jsem ti trochu povolila, hned nevíš, kde je konec litanije. Víš, co děláš?

Antonín. Tuze dobře; chci si vzít tu nejhodnější holku z celého městečka.

Jedličková. Nejhodnější?

Antonín. Ano; kdyby dal všechny ostatní do moždíře, nevytluče z nich ani polovic tak hezkých věcí, jako má při sobě Rozárka.

Jedličková. Antoníne!

Antonín. Panímámo!

Jedličková. A ty chceš co nevidět do cechu?

Antonín. Chci.

Jedličková. A myslíš, blázne, že tě přijmou, když se dovědí, koho si chceš brát?

Antonín. Co pak je cechu do toho? Ten se neženi, a Rozárka může být jednou tak dobře starší, jako bude nynčko paní mladší.

Jedličková. Já ti ale povídám — no, s tebou se nebudu hádat, ty jsi celý pomatený, ale s holkou promluvím; ona měla vždycky pováženi — kde pak je?

Antonín. Bezpochyby vešla na hřbitov; — ah, tuhle přichází.

Výstup 4.

Rozárka. Předešlí.

Rozárka. O drahá paní sousedko! nemějte mi za zlé, že se opovažuju na pozvání pana Antonína —

Jedličková. I proč pak, milá děvečko? Ono mě to těší, že máte ke mně důvěru: vy jste byla vždycky hodná holka —

Antonín (stranou). No, tohle je přece řeč!

Jedličková. A já bych vás vždycky ráda u sebe viděla, kdyby se nebylo nedávno něco přihodilo —

Antonín (potají). Ale panímámo!

Rozárka. Snad mi nebudete přičítat —?

Jedličková. I uchovej, nic vám nepřičítám; vy za to nemůžete, a co na vás Pán Bůh seslal, to musíte snášet; ale to nebudete jakožto moudrá osoba žádat, aby jiní lidé k vůli vám trpěli.

Antonín. Panímámo!

Rozárka. Trpěli?

Jedličková. Či myslíte, že nám to bude dělat čest, když se s vámi spřátelíme?

Antonín. Panímámo!

Jedličková. Vy arci za to nemůžete, že váš otec —

Antonín. O nedejte na její slova! Ona to tak zle nemyslí —

Jedličková. Mlč, však ona mi panna rozumí; já nemám nic proti její osobě; ale co člověka jednou potká, to se nenechá změnit, a to si panna Rozárka sama vypočte, že nepřijmu nikoho za nevěstu, po kom by lidé prstem okazovali.

Rozárka. Ne, toho se, milá paní, neobávejte! Já bych se musela teprva v skutku hanbit, kdybych se chtěla jako mermomocí někde zdržovat — někam se dotírat, kde po mně lidé s posměchem koukají — an toho nezasluhuju! Ano, paní, nezasluhuju! A proto vás nebudu obtěžovat.

Antonín. Ale Rozárko, tak pak mějte rozum, když ho nemá panímáma! Vy jste moje a já od vás neupustím, kdyby se na mne celý svět rozhněval.

Jedličková. Mlčíš?

Antonín. Ne, tady nemůžu mlčet. Já si Rozárku vyvolil a nespustím se jí — dokud mi ona sama všecku naději nevezme. Nezůstane-li u nás, protože by to mezi nemoudrými nevydržela, tedy půjdu za ní.

Jedličková. Jakže? ty bysi chtěl matku opustit k vůli takové —

Antonín. Počkejte, ať vám nevykypí něco hloupého. Či myslíte, že musí jen žena k vůli mužovi rodiče opustit? I, syn to může také!

Jedličková. I ty —

Výstup 5.

Bětuška. Martin. Předešlí.

Bětuška. No, kde pak je ta paličova — ah, pěkně vítám z Prahy! no, přišli jsme se podívat, jak to tady vypadá?

Antonín. Panno Toužimská! já si vyprosím, abyste mluvila způsobně. Zde nejsou žádné štětiny.

Bětuška. Cože, vy křečku? vy mi budete zakazovat —?

Antonín. Až do soudného dne! Rozárka je moje nevěsta.

Bětuška. I snězte si ji!

Antonín. A já nebudu trpět, co se její cti dotýká.

Bětuška. Její cti — hahaha! (k bratrovi) Směj se!

Martin. Hahaha!

Antonín. Co se smějete? — tak vám jednu —

Bětuška. Cože? — vy mi — no? uhoďte! (k bratrovi) Sprař ho!

Martin. Nech toho, Tondo! já bych tě sice musel plácnout, že by tě ani deset krejčů nesflastrkovalo!

(Mezi tím sešlo se více osob, mezi nimi také Vondráček.)

Bětuška. A abyste věděli — ta osoba nesmí do městečka! Ani živá duše ji nepřijme pod střechu! (stranou) Počkej, já ti zasolím!

Vondráček (k Rozárce). Ono je to vůbec od vás divné, osobo, že se tady ještě okazujete. Či se jdete na mé spáleniště podívat? — aby do vás —

Jedličková. Tu to slyšíte! A já bych vám byla radou, abyste si jinde místo hledala.

Rozárka. Svrchovaný Bože! je-li pak možná, aby bylo lidské srdce tak kamenné? Já se bála světského posměchu — ale takovou zatvrzelost jsem neočekávala. Tedy zde není ani tolik místa, kde bych své zemdlené tělo složila?

Antonín. I pojďte jen, Rozárko! Pod naší střechou je místa dost.

Martin. Pod naší také.

Bětuška (ho šťouchne). Budeš mlčet!

Jedličková. U mne není, co by do oka padlo.

Bětuška. U nás jak by smet.

Vondráček. Ještě abychme se o plemeno starali, když nám tatík střechy nad hlavou zapálil!

Lid. Pryč odtud!

Rozárka. O můj Bože!

Výstup 6.

Melichar, jenž byl již dříve mezi vchodem u hřbitova se okázal. Předešlí.

Melichar. Tedy pojď ke mně, dcero má! Já, ten nejchudší mezi těmito, kteří budou jedenkráte veskměs pomoci u mne hledati — já tě přijmu pod střechu, poněvadž věřím ve tvou nevinnost, a kdybych i nevěřil, tedy učiním jako nejsprostější sluha podle slova Páně a slituju se nad hříšníkem. (Jde ku předu.) Co se usmíváte?

Bětuška. Mnoho štěstí k takové nájemnici!

Melichar. Zastyďte se, že tady, na posvátných hranicích mezi životem a smrtí, srdce svoje tak nelidsky zavíráte a nepovážíte, že se může také před vámi to veliké srdce zavříti, od něhož všickni milost očekáváme. Co máte proti holce? Já ji znám tak dlouho — myslíte, že něco zlého spáchala?

Antonín. Ani toho nejmenšího! A kdybyste věděli, co učinila —

Rozárka. Antoníne!

Antonín. Ruce byste jí museli ulíbat.

Rozárka. Já vám zapovídám —

Antonín. Otec její tady zapálil a ona chtěla jeho vinu vzít na sebe.

Melichar. O pojď sem tedy, dítě! a pohřešíš-li otce, přituI se k srdci starého hrobníka; ten ví, co je neštěstí a bolest; a když zamhouřím oči, však on se zase někdo najde, kdo ti svou náruč otevře.

Jedličková. To je všecko hezky — ale ona je přec jen paličova —

Melichar. A to je celé její provinění? — a proto máte právo nemilosrdně s ní nakládat? Jste vy proto něco lepšího? Myslíte, že naši otcové nehřešili, třebas i hříchy jejich na jevo nevyšly? Myslíte to? Anebo můžete posoudit, který hřích před očima věčného soudce více váží? — To já se raděj přiznám, že jsem hříšník a budu s dítětem hříšníkovým obcovat, nežli abych je nevinně zavrhnul a tak se opravdu hříchu dopustil. Pojď, mé dítě, pojď! (Odchází veda Rozárku v náručí, ostatní ustupují na druhou stranu.)

Výstup 7.

Prokop. Kolinský a Šestáková. Předešlí.

Prokop (ještě venku). Ah, tuhle jsou všickni pohromadě! Pojď, otče! (Vyběhne a přistoupí hned k Antonínovi a Rozárce.)

Melichar. Ah, můj hochu! již nazpátek?

Kolinský. Dobrého zdraví, otče! My byli už doma, ale nemohli se vás dočkat. (K Antonínovi.) Ah, jste vy zde již také?

Melichar. Znáte se? No tím líp; tohle bude teď naše nájemnice, protože

jí v celém městě kámen pod hlavou nepřejou.

Kolinský. Této dívce? (Vezme ji za ruku.) Ať neumřu na vodě! Kdo má co proti ní?

(Reptání mezi shromážděnými.)

Ona je nevinná, a co provinil otec, to se napraví. Tuhle přijela jeho sestra z Prahy —

Všickni. Ah!

Jedličková. Je-li možná? (Běží k ní.) Valentovic Kačenka? I ty můj nejsladší! — znáte-li pak ještě Suchánkovou, co si vzala Jedličku?

Šestáková. Jste vy to? No to mě těší!

Kolinský. Ona a já zapravíme škodu, co se stala ohněm, a cokoli má kdo k požadování.

Vondráček. Ah, to je něco jiného! Já nemám také nic proti Rozárce — ona byla vždycky hodná.

Ostatní. Tuze hodná.

Melichar. To rád slyším.

Bětuška. Ti blázni! (Odejde.)

Martin. Ta má pifku! (Jde za ní; také ostatní lid se rozchází.)

Jedličková. Ať si jedná každý dle svého rozumu, já jsem se vším spokojená a žádnému nic nepředpisuju; ale při tom zůstane: palič je palič — a jeho dítě zůstane jeho dítětem. Pozdrav Pánbůh vespolek! (Odejde.)

Šestáková. I totě žena jako Turek! Mluví jakoby chtěla člověka samou láskou sníst — a zatím — (šňupne) Já se také zlobila, ale když se mi to rozleželo, dala jsem zapřáhnout — a tu jsem! Tys hodné děvče, a budeš mou i s druhýma holkama.

Antonín. I zaplať Pánbůh! No, tak se přece zaradujte, Rozárko! Teď bude všecko dobře.

Rozárka. Ne, ne — dobře tu nebude již nic.

Antonín. Ale tak pak nebuďte —

Rozárka. Či se domníváte, že již všecko zlé smejšlení ze srdcí vašich lidí zmizelo? Že mě budou milovat? Ukrývat se bude jejich zášť a při nejprvnější příležitosti zase propukne. Nemyslete na mne — já zde nemohu být více šťastnou a musím jít, kde mě živá duše nezná.

Antonín. Dobře; tedy si taky ranec svážu a půjdu za vámi.

Rozárka. Vy dobrý člověče! pomyslete —

Kolinský. Ale děti, nebuďte bláhoví a netrapte se daremně. — Ty bys ráda někam, kde tě lidé neznají? Chtěla bys hodně daleko?

Prokop. Pojď k nám!

Kolinský (ho zakřikne). Půjdeš-li pak —? Já mám kus pěkné země —

Prokop. Oh, a jaké!

Kolinský. Tam bys mohla i se sestrami hospodařit.

Prokop. Celá moje myšlénka.

Kolinský. Máš tam pěkné sady — pole, vody, lesy — co hrdlo ráčí a bujnou ourodu. Nu? Já ti to svěřím.

Rozárka. A kde je to?

Kolinský. Za mořem.

Antonín. Ale pro mne musí tam bejt také místečko!

Kolinský. Třeba i pro tvé děti.

Antonín. Ach, Rozárko, jen tedy honem.

Rozárka. Navždy z domova? — a můj otec?

Kolinský. Nemluv o tom — ten přijde svým časem za vámi; teď vás povede můj Prokop, a přečkám-li zde někoho (s pohledem na otce), tedy se zas všickni shledáme.

Prokop. Hejsa, do Ameriky! To bude živobytí! do lesů, do polí, na ptáky, na ryby — ve dne v noci, hejsa!

Šestáková. I ty šlakovitý Indiáne! — ty mi děláš skoro laskominu, abych se také do té Ameriky podívala. Co myslíš, Pavle?

Kolinský (podá jí ruku). Jak se ti zalíbí!

Melichar. No, tedy se jen s Pánem Bohem chystejte! Já vám nebudu dlouho překážet.

Kolinský. Otče!

Melichar. Mlč, hochu, mlč! Já si své již odbyl — vám kyne ještě život. Nebojte se budoucích dnů. Víš, hochu, jak jsi zpívával? (Zpívá)

Z jasné výše nad oblaky
Hledí na svět Boží zraky.

(Ostatní to opakují.)

Melichar.

Nestrachuj se, duše má,
V mocných rukou spása tvá!

(Ostatní to opakují a mezi tím spouští se povolně opona.)

SPANILÁ SAVOJANKA.

Činohra ve 3 odděleních s předehrou. (Dle d' Ennerya a Lemoina.)

Psáno r. 1846. — »Divadelní ochotník« z r. 1869.

Předehra.

Mateřské požehnání.

OSOBY:

Hector Achylles Bonicard, baron.
Loustalot, pachtýř panského dvorce.
Marta, jeho žena.
Marie, jejich dcera.
Marcel, vesnický sudí.
Tereza, Petr, Jakub, mladí Savojané z údolí Chamourského.
Laroque, správec na statcích baronovy sestry.

Savojané obojího pohlaví. Sloužící baronovy.

Hra se děje v Savojsku v údolí Chamourském.

Oddělení I.

Perla Savojská.

Ve dvou jednáních.

OSOBY:

Baronka ze Sivru.
Artur, její syn, pod jménem Filipa.
Baron Hektor Achylles Bonicard.
Panna Panáčková, švadlena a obchodnice s modním zbožím.
Petr, Savojan.
Marie, Savojanka, nazvaná perla Savojská.
Slečna z Darlincourů.
Lafleur, baronův sloužící.
Barončina komorná.
Příbuzní slečny z Darlincourů, hosté obojího pohlaví a služebnictvo.

Hra děje se o 3 měsíce později v Paříži.

Oddělení II.

Zrušený slib věrnosti.

V jednom jednání.

OSOBY:

Marie.
Artur ze Sivru.
Ofelie, baletní tanečnice.
Petr.
Loustalot, starý Savojan.
Jan, Ludvík, sloužící Arturovi.

Hra se děje zas o 3 měsíce později v Paříži.

Oddělení III.

Navrácení se do hor.

V jednom jednání.

OSOBY:

Baron Artur ze Sivru.
Marie, }
Petr, } Savojané.
Jakub, }
Ofelie, baletní tanečnice.
Loustalot, chudý Savojan.
Marta, jeho žena.
Marcel, sudí.
Ofeliin lokaj.

Savojané obojího pohlaví a obyvatelé vesničtí.

Hra se děje asi o měsíc později v údolí Chamounském.

Předehra.

MATEŘSKÉ POŽEHNÁNÍ.

V nuzné chýši na Alpách. V zadu viděti hornatou krajinu. V pravo dvéře do komory.

1. **Marta** (sedí na velké dřevěné židli s lenochem u stolu a přede). **Petr** (přijde z venčí).

Petr. I kýho šlaka! Tak časně již u přeslice? Totě pilnost!

Marta. Ach, můj milý Petře! Co je dělat, když to musí býti?

Petr. Inu ovšem — co musí být, to musí být, říkával můj dědek. Ale já si myslím, že se nemusí člověk proto přetrhnout. Při každé práci je také jistá míra zapotřebí.

Marta. I co míra! Kdybych si měla práci odměřovat, to bych daleko nedošla. Pokud síla stačí jen pilně do toho. Vždyť nás práce živí.

Petr. No, vždyť já také proti tomu nic nemám. Pracujte si, až vám ruce upadnou; jen když vám to Pánbůh požehná. Ale vaše Marie —

Marta. Co?

Petr. Ta by si měla přece trochu přát! Ta není skoro ani k naší venkovské práci stvořena. Kdybyste jí dali panské šaty, vypadala by jako rozená slečinka.

Marta (se usmívajíc). Tys blázínek!

Petr. Proč pak?

Marta. Takové řeči o holce před matkou! Vždyť bych mohla zpyšnět.

Petr. To také můžete — na mou duši! Beztoho je naše celé oudolí na ni pyšné. Ale kde pak vězí?

Marta. Ona ještě spí.

Petr. Ještě spí?

Marta. Mladá krev má dobré spaní, a ona toho také potřebuje, proto že je až do pouhé noci na nohou a dost se natahá. Nechť se tedy vyspí. Za to si přisednu já o hodinku dříve k přeslici — sem tam něco pouklízím — a tak je všecko v pořádku.

Petr. No, tohle je přec hodná matinka — právě jako moje nebožka. Na ten způsob nepošlete ji z domu — viďte?

Marta. Kam pak?

Petr. Inu tam — co jdou dnes ostatní — do Paříže.

Marta. Do Paříže? Mé dítě z domu? Mou Marii? To by se mi chělo! Ať si posýlá kdo chce, své děti z domu, já své nepustím. Však oni zkusí, jak se jim povede.

Petr. Dobře tak matko! to máte moudrý nápad! To mi věřte, milá kmotra, já jsem jen chudý pasák, ale nežli bych šel do Paříže, raději budu tady suché kůrky chroustat, a kdybych měl v Paříži pečeni dostat. Co člověk jednou má, to má, a kdyby neměl třeba nic, jen když to má doma.

2. **Loustalot. Předešlí.**

Loustalot (vešel již mezi poslední řečí, odložil klobouk na židli). Mnoho štěstí k tomu bohatství; já se nebudu s tebou dělit.

Petr. I dobré jitro, pantáto! Mně se zdá, vy jste nás poslouchal.

Loustalot. Jakoby to nebylo jedno, jestli pojdeš tady anebo tam.

Marta. Co pak je ti, muži?

Loustalot. Bída je všude stejná — a v Paříži máš aspoň kus naděje, že štěstí uděláš, ale tady? Zde se dočkáš jenom bídy, nouze a starosti.

Petr. To je hořké kázání.

Loustalot. Naposledy ti prodají peřinu pod tělem, jako náš pan správec —

Petr. Ach, to je pěkný ptáček! Toho znám! Ten vypadá zrovna jako můj černý kozel, když chce trkat.

Marta. Prosím tě, staroušku! Byl jsi už u něho?

Loustalot. Byl. Prosil jsem ho — žebral jsem — co poctivý člověk jen udělat může; ale on nechtěl o ničem slyšet. Spíše by se naše skály pohnuly.

Marta. Snad jsi měl jít na zámek — a milostpaní markýzku poprosit —

Loustalot. To by byla daremná práce. Je zde tuze mnoho jiných, kteří se na nás tisknou, a ti mají peníze. A což je prosba proti penězům? Slovem: správec chce, abychme se ještě dnes vystěhovali, a co ten jednou řekne, to se musí stát. Člověk by mohl o rozum přijít.

Marta. Ach nenaříkej — nenaříkej! Tuhle přichází Marie! Ona to nesmí ještě věděti!

3. Marie. Předešlí.

Marie (z pobočních dveří). Dobré jitro, matinko! Ach, dobré jitro, milý otče!

Loustalot. Dobré jitro, milé dítě! (Políbí ji na čelo.)

Petr. Dobré jitro, Márinko! (Stranou.) Na mou duši, dnes je zas o mnoho hezčí nežli včera.

Marie. Tobě, matinko, neměla bych dobré jitro dávat!

Marta. Proč pak?

Marta. Protože se na tebe hněvám, a že tě musím — vyhubovat! Ano, ano, moje zlatá matinko! Co pak je to za způsob, nechat mne tak dlouho spát?

Marta. I požehnej ti to Pánbůh!

Marie. To udělá, třeba bych tak dlouho nespala — a potom snad ještě spíš, poněvadž bych tebe neokrádala.

Marta. Neokrá —?

Marie. Ano, ano! Mezi tím, co já pěkně spím, šukáš ty už po domě a odbýváš práci samojediná, ježto by si mohla ještě dobře odpočívat. A to není hezky od tebe — to nemáš dělat! Ať mne podruhé zbudíš, to ti povídám! (Líbá ji.)

Petr. I pro pána! to je dobrota! Já bych se dal s chutí do pláče; tak mne to popadlo u srdce.

Loustalot Marie má dobře! Ty ji celou zkazíš; uděláš z ní zahálečku — městskou fiflenu, jako by z ní jednou veliká paní býti měla — nebo Bůh ví co!

Marta. Ale jdižiž, starý! a nedělej se, jako bys jí nic nepřál. Však já vím, co dělám a pro koho to dělám. Marie to také nahlídne a zůstane naší hodnou dcerou.

Marie. Nemějte starosti, milý otče! Vždyť já vím, kdo mne vychoval a komu náležím. Či nevěříte mi?

Loustalot. Věřím, milé dítě, věřím! Vždyť na tebe radost svého stáří zakládám.

Petr (byl se mezi tím na zad obrátil). I podívejte se, kdo pak to tamhle jde? I na mou kuši, to je ten černý kozel!

Loustalot. Kdo že?

Petr. Náš pan správec.

Loustalot. Tak brzo?

Petr. Jde s nějakým vzácným pánem, kterého neznám. Ah, teď se zatáčejí sem!

Loustalot. Bezpochyby, aby nám řekli, že se musíme stěhovat.

Marta. Pane na vysostech! (Dá se do pláče.)

Loustalot. Nu, děj se vůle Páně! Já jsem na všecko odhodlán!

Marie. Ale drahá matko! Co pak se to stalo? Proč naříkáš?

Marta. Oh, však ty se to dozvíš, milé dítě!

Petr. Vida, teď jsou již tady — ten vzácný pán s tím kozlem —

(Laroque se v zadu objeví, nahlídne do chýše a dává Bonicardovi znamení, aby šel dále.)

Loustalot. Ó jen svolávej pomocníky své ukrutnosti, duše ledová!

Petr. Na mou kuši! kdybych uměl čarovat, tedy bych teď nechal tomu kozlu bandaskou po zádech tancovat, až by celý zmodral.

4. Bonicard. Laroque. Předešlí.

Bonicard (ještě vzadu). On tedy myslí, že to hezounké stvoření, které jsme včera potkali, v této nuzácké boudě bydlí?

Laroque (potají k němu). Jak jsme řekli, milostpane! Tito dva staří jsou její rodiče. (Ustoupí uctivě na zad.)

Bonicard (pro sebe). Hektore! teď ukaž, co může panské chování a vybroušený jazyk! (Jde ku předu.) Moji zlatí — tento, hm, hm! — milé selské plemeno — bon jour! — ano — tento — povězte mi, nemáte vy dceru, kteráž někdy do blízkého lesa drvoštěpům jídlo nosí?

Loustalot. Máme, vzácný pane! — Pojď sem, Márinko! Co pak jsi dokázala, že se —

Marie (se lekne). Já, milý otče? — to bych nevěděla — (stranou) snad zahlídl někde mého Filipa!

Bonicard. Milý rolníku! neplišněte to ubohé poupátko — buďte laskavý! Neboj se, zlatoušku! já tě vezmu pod svou ochranu. (Béře ji za ruku).

Marie (vymkne se mu). Já se nebojím, milostpane! (Pohledne naň a pozná ho.) Ah!

Bonicard. Nelekej se, holoubátko! Já jsem bratr naší milostivé vrchnosti, urozený pan Hektor Achylles Bonicard —

Marta (potají k muži). Poslouchej, starý! bratr naší milostivé vrchnosti — (počne s ním důležitě mluvit).

Bonicard. A nepřišel jsem, aby se tvé hezounké očinky zakalily; au contrair — právě naopak; já chci, aby hodně svítily.

Marta (polohlasitě s manželem). Já ti povídám, že to půjde.

Loustalot. Já to ale nechci.

Bonicard (si toho všimne). Co pak to máte, milí rolníci?

Marta. Ach, milostpane — celá ta věc —

Loustalot. Nestojí ani za řeč —

Marta. Ba stojí, milostpane! My jsme pachtýři na tomhle malém dvorci, a račte si jen pomyslit, milostpane, že jsme nemohli poslední čtvrtletní nájem zaplatit —

Petr. To nestojí vlastně za řeč!

Marta. Tedy nám všecko zabavili, a když prý do zejtřka nezaplatíme, tedy se musíme docela vystěhovat — a to všecko jen proto —

Loustalot. Že jsi nerozumná osoba! (Obrátí se nevrle.)

Marta. Ne, ne! ale proto, že nám sedí tuhle pan správec na zádech.

Petr. Arci, pan správec sedí nám pořád na zádech; už to není k vydržení!

Bonicard (dělá se přísným). Co mi to přichází k uším? Já řku, pane správče — à propos! — co pak se opovažujeme —

Laroque. Ale vždyť jste mi sám, milostpane, poručil —

Bonicard. Mlčme — ticho! — Ani nemukejme! — Osle!

Petr (stranou). Ah, ten ho musí dobře znát!

Bonicard. Upokojte se, milí vesničané — a poddané plemeno — ani vlásku se vám nezkřiví; já sem proto schválně přicházím — en vérité — na mou čest! — Milostpaní sestra vám přeje a nebude trpět, aby vám lecjakýs osel ublížil — zvláště co se týká vaší hezounké dcerušky. A když teď milostpaní sestře jak náleží všecko vyložím a na srdce položím —

Petr (pohnutě). Ah, to je roztomilý pán!

Bonicard. Na mou čest! Pak se s vámi hned jinak naloží. He, he! Já jsem už teď v tom nejlepším rozmaru a ještě se nic nestalo; ale za všecko vám stojím — parole d'honneur! za všecko!

Marta. Ó náš dobrotivý příznivče!

Loustalot. Děkuji vám co nejsrdečněji, milostpane! — a učiníte-li pro nás vskutku něco, tedy uchráníte několik poctivých lidí.

Bonicard. Bon, můj milý rolníku — bon! Ale při tom si pamatujte, že se to všecko jenom k vůli vaší hezounké dcerušce děje — jenom k vůli tomu holoubátku! Jářku, pane správče, ať se těmto naším milým poddaným nic nestane, to mu povídám; sice půjde k šípku! Rozuměl?

Petr. Sice půjde k šípku! (Mne si ruce). Šťastnou cestu!

Laroque (se kloní). Když poroučíte, milostpane —

Bonicard. Oui — oui — my poroučíme — my!

Petr (poskočí radostí a zkřikne zrovna vedle Bonicarda). Vivat, náš milostivý pán!

Bonicard (sebou trhne). Mon Dieu! Co pak je to za řvoucí kreaturu?

Marta. To je Petr, milostpane — tady z vesnice; on pase kozy a je takto dobrá duše.

Bonicard. Ale chřtán má, že by mohli člověku, jako jsme my, uši prasknout!

Loustalot. On to myslí dobře!

Bonicard. No, to si také myslím! sice bychme — polib nám ruku, pasáku! (Nastrkuje ruku.) Bon! A vy, milí selští lidé, mějte se zatím dobře! nemějte ani

té nejmenší starosti — slyšíš, holoubku? ani té nejmenší starosti! — Tenkráte jste pod ochranou urozeného pána Hektora Achylla z Bonicardů a ten vám pojišťuje svou milost a všeobecnou spokojenost. A Dieu! (Odchází s Laroquem.)

Petr. Vivat, náš milostivý pán! (Jde za ním.)

Marta.
Loustalot. } (ho vyprovázejí, projevujíce při tom svou vděčnost).

Marie (zůstane sama). Ó že nám nemůžeš ty pomoci můj drahý Filipe! Ty nejsi ovšem vzácný pán, ale tvou pomoc přijala bych mnohem raději, nežli tu od našeho zemana, kterýž mne ondy tak polekal, když jsem ho na poli potkala. Ale co naplat! Ale co naplat? Filip je chudý, nemá ničeho, nežli tu svou krusnu s kramářským zbožím, kterou musí v potu tváři z místa na místo vláčet — a mimo to mne prosil, abych nikomu neřekla, že se scházíme — ani své dobré matince — že prý se musí tady na nějaký čas potají zdržovat, aby se neprozradil. Já bych se měla arci matce svěřit, i chtěla jsem to také již několikrát udělat; ale tu mi vždycky napadne, jak mne Filip prosil — a slovo mi na jazyku uvázne. Ach, já se mu oddala celou duší a musím mu důvěřovati. — Teď bude zas dozajista na mne čekati — ó dozajista, a já jsem ještě tady! O pryč, pryč! aleepoň na okamžení, abych ho upokojila. (Chce odejít, v tom potká ve dveřích sudího.) Pane na nebi! — náš sudí! Teď se musím zdržet!

5. Sudí. Předešlá.

Sudí. Kam pak tak rychle, milé dítě?

Marie. Já jsem chtěla — (stranou) — čeho pak se lekám?

Sudí. Kam jsi chtěla? Nu? Proč pak se ostýcháš? Mám ti to sám povědít?

Marie. Ach, milý pane sudí —

Sudí. Já jsem nejstarší přítel tvého otce — tebe jsem držel na křtu na rukou, mám tedy právo upřímně s tebou mluvit a otci tvému žalosti ušetřit.

Marie. Žalosti?

Sudí (přísně). Nepotkala jsi ho nedávno u lesa?

Marie (sklopí oči). To je pravda.

Sudí. Neřekl ti při tom, že jsi hezká?

Marie. Ano — to mi řekl.

Sudí. A dnes přišel již k vám do domu.

Marie. O tom nevím ani slova.

Sudí. Ale já o tom vím! On mluvil s tvými rodičemi — udělal jim naději, že tady zůstanou.

Marie. Je-li možná?

Sudí. Kontrakt je už vyhotoven.

Marie. Ach, to je štěstí.

Sudí. Tak? O zaslepená! Řekni raději, to je neštěstí! Neboť bratr naší vrchnosti je člověk, o němž nic pěkného neslyším.

Marie. Ale co pak je mi do toho?

Sudí. Co? On to s tebou špatně myslí? proto slíbil tvým rodičům, že zase v nájmu zůstanou.

Marie. O něm jste tedy rozprávěl?

Sudí. O kom pak jiném? On tady byl — a bude-li chtít tvým rodičům něco dobrého proukázat, tedy to učiní jen proto, že nalezne u tebe náhrady.

Marie. Milosrdný bože! Co to myslíte —?

Sudí. Ten bídný kus chleba, který tvým rodičům hodí, máš koupiti za svou čest!

Marie. Slitovníku na nebesích!

Sudí. A ten hanebník rozestavěl okolo tebe svá tenata tak chytře, že mu nemůžeš uklouznout. Všude ti hrozí nebezpečí!

Marie. Co si mám tedy počít? O mluvte, můj druhý otče!

Sudí. Ty se musíš odtud vzdálit!

Marie. Odtud? Ale kam?

Sudí. Čím dál, tím líp! To víš — od nás jde každý rok houf mladých lidí do Paříže, kdežto si štěstí nebo nějakou živnost hledají. Dnes jdou zase někteří z naší vesnice pryč — jdi tedy s nimi.

Marie. Do Paříže? — Pryč z domova?

Sudí. Nelekej se toho; vždyť se po čase zase navrátíš. Zatím bude po všem nebezpečí.

Marie. A co si počne zatím moje ubohá matka?

Sudí. Ta se upokojí, když nahlídne, že to musí být! Jenom jí sama loučení neztrpčuj! Pomysli na to, mé dítě, co jsem ti povídal a poslechni rady starého muže, kterýž v poctivosti sešedivěl a rád by také čest přítelova domu zachoval.

Marie. O můj Bože!

6. Marta. Loustalot. Předešlí.

Marta. Ah, pěkně vítám, pane kmotře! Pověděla vám už Marie?

Sudí. Pověděla, mluvíte-li o dalším pachtu tohoto dvorce. Já vám ale pravím, abyste se z toho tuze neradovali.

Loustalot. Proč? Jak to myslíte?

Sudí. Vám se hrozilo jen proto, že se budete muset stěhovat, aby se vám mohlo na oko dobrodiní učinit — ale za hanebnou cenu.

Loustalot. Jak by se mohl kdo opovážit ode mně —

Sudí. O vás není řeč — zde se jedná o vaši dceru.

Loustalot. } Co že pravíte?
Marta. } Pane na nebesích!

Sudí. Ta má dáti panu zemanovi náhradu, že se vás milostivě ujal; a jen proto vás také utiskovali.

Loustalot. Ha, blesk do toho! že mi to hned nenapadlo! a přece mi byl ten nadutý chlap hned na první pohled protivný. Omámit nás tedy? Oklamat? — ano, ano — to by jim vonělo — a proto byl také ten milostpán k holce tak laskavý — aby do něho! Ale ovšem — co pak na nás také záleží! Myť jsme jen bídná sprostá žebrota a nemůžeme o nic přijít nežli o čest — hahaha!

7. Petr (s papírem v ruce). Předešlí.

Petr (skoro bez dechu). Tu ho máte! — tu je nový kontrakt zase na šest let, a jenom prej k vůli naší Márince — a já budu hajným — a to také jen k vůli naší Márince —

Loustalot (vytrhne mu papír). Drž hubu, hlupáku!

Petr. Hlupáku? (Stranou.) No, je-li tohle odplata za mé přičinění, tedy se neuhodil příliš přes kapsu. Ale já toho hlupáka zatím spolknu.

Loustalot (k Martě). My zde nesmíme nic přijmouti.

Petr. Co že povídáte?

Marta. Považ jen tu bídu!

Loustalot. Raděj v potu tváři o denní chleb pracovat a u cizích lidí se mozolit, nežli přijít o poslední poklad, kterýž zbývá chudému. Já mám ještě zdravé ruce, abych tebe i sebe uživil, a co se týče Marie —

Marta (s úzkostí). Nu, co je s Marií?

Loustalot. Ta musí z domu!

Marta. Mé dítě z domu?

Sudí. To jsem od vás očekával.

Loustalot. Můj úmysl je pevný, nezrušitelný. Raději v bídě zahynout, nežli v hanbě živu být. (Roztrhá smlouvu.)

Marta. Co děláš?

Loustalot. Svou povinnost!

Marta. Kdo se nás ujme?

Loustalot. Bůh, když budeme o spasení svého dítěte pečovat.

Marta. A vy, pane sudí, mlčíte? Chcete také, abych své dítě z domu poslala? Já to nepřečkám!

Sudí. Však on přijde zase den, kde vám nebesa zase Marii navrátí; a do té chvíle nezůstane bez ochrany. Já napsal tuhle psaní starému příteli do Paříže — Marie mu je odevzdá, a on jí přispěje radou i pomocí.

Marie (padne matce okolo krku). Neplač, matko, neplač! Já zase přijdu — já se dojista navrátím!

(Ve vzdálí jest slyšeti zpěv loučících se Savojanů, již se pozvolna blíží a s hor sestupují. Následní řeči mluví se mezi zpěvem.)

Zbor Savojanů.

S Bohem, s Bohem buď, kraji náš,
Ty věčně lásku naši máš!
Pro štěstí z domu táhneme,
Radostně zase přijdeme! —

Sudí. Hodina padla — náš lid přichází. Teď se musíte rozloučit!

Loustalot (odhodlaně). Marie, dej matce s Pánem Bohem! Já ti zatím složím věci na cestu. (Odejde do komory.)

Marta. Muži počkej! Nech si povědít! Ó já nešťastná matka! (Odejde za ním.)

Marie. O běda! Mne opouští zmužilost!

Sudí. Pamatuj na má slova, milé dítě!

Marie (stranou). A co řekne můj ubohý Filip?!

8. Jakub s ostatními Savojany, pak Tereza. Předešlí.

Sudí (mluví s Marií a odevzdá jí psaní).

Jakub. Tak! Tady jsme všickni pohromadě, a poněvadž jsme, pane sudí, zaslechli, že jste šel k strýci Loustalovi, tedy sem přicházíme se rozloučit.

Sudí. Bůh vás opatruj, milé děti!

Tereza (přiběhne s krajícem chleba s máslem). Tak! Já jsem tady taky — ale nepůjdu do světa. Já zůstanu hezky doma a taky se tady uživím. Mimo to se budu co nevidět vdávat, poněvadž to lépe

chutná, když dva z jedné mísy jedí — a ty, Márinko, ty budeš mou družičkou. (Mezitím pořád jí.)

Petr. Ale jak pak může být družičkou, když půjde do Paříže?

Tereza. Co že? Do Paříže?

Marie (plačíc). Já musím, milá Terezo! a povím ti ještě proč.

Tereza (pláče také). No, tohle bude pěkná svatba bez družičky!

Marie (k Petrovi a Tereze). Není-li pravda, moji milí! vy budete mou matku těšiti?

Petr (smutně). My ji budem těšiti.

Tereza. Já nevezmu sousta do huby, abych se s ní nerozdělila.

9. Loustalot. Marta. Předešlí.

Loustalot (přináší uzlík šatů; Marta se oň opírá). Tak pak se přece trochu zmuž a zpamatuj! Vždyť zůstanu já u tebe — a já také něco vydám. (Dovede ji k židli, na níž ona sklesne.)

Marie (klekne před ní). O moje drahá matko!

Jakub. Nynčko, přátelé, na cestu! Rozlučte se!

(Savojané se loučí se sudím a odcházejí; Jakub a několik jiných čekají na Marii u dveří.)

Loustalot. Marie! (Dává jí znamení, aby se s matkou rozloučila.)

Marie. Moje drahá matko!

Marta. Oh, počkej, počkej ještě okamžení — buďte milosrdni! vždyť ji snad více nespatřím!

Loustalot (pohnutě). Obejmi ji — ale jenom ji už nezdržuj. Já ji kus cesty vyprovodím!

Marie. Dej mi své požehnání na cestu, milá matinko!

Marta. O mé zlaté dítě! Moje požehnání bude tě na všech cestách provázet — jen ať tvé srdce pronikne a nikdy z tvé paměti nezmizí. (Usedavým hlasem, skoro jen mluvíc, položí ruce na hlavu Marii, kteráž před ní klečí.)

(Hudba doprovází polozpěv její.)

Jdi tedy těžkou toho světa cestou
a boží milost budiž vůdce tvůj;
a potká-li tě trápení a žalost,
důvěrně oči k nebi pozdvihuj.

(Bolestí přemožena sklesne na židli; Marie klečí vedle ní.)

Nechť víra tvoje vždycky pevně stojí,
a v práci pomáhej ti modlení;
nechť tvoje cnost se pomyšlením zbrojí,
že v slovech matky leží spasení.
Na temných cestách žití tvého
dá boží milost světla svého!

(Skoro ve mdlobách klesne nazpět.)

Loustalot. Teď honem pryč, Marie! — pryč!

Marie (s hroznou bolestí). Milostivý slitovníku na nebesích! opatruj mou matku. (Obejme ji vášnivě, políbí sudímu ruku a nechá se pak od otce odvádět.)

Petr, Tereza (ji provázejí s pláčky).

Sudí (obírá se zatím s Martou).

Marie, Loustalot (ubírají se s ostatními na hory).

(Mezi tím dohrává jemná hudba matčina požehnání a trvá až do konce.)

Marta (nabývá pozvolna smyslů). Marie! — kde je mé dítě? — pryč! veta po něm! (Rozpíná po ní ruce, pak zase klesá — sudí ji podpírá.)

(Mezi tím opona padá.)

Oddělení I.

PERLA SAVOJSKÁ.

Jednání první.

Světnička na krově. V zadu vchod. Po straně dvéře do komory. V pravo nazad komín a nad ním zrcadlo; dále ku předu okno, vedle něho kolovrátek.

1. Tereza. Marie. (Tereza v ouhledném oděvu městském a pudrovaná. Marie v upravenějším oděvu savojském. Obě sedí uprostřed jeviště u stolu a večeřejí.)

Marie. Já to nemohu po tu chvíli pochopit, milá Terezo! Tebe bych se nebyla do nejdelší smrti v Paříži nadála. Já myslila, že jsi již dávno provdaná.

Tereza (pořád pilně jí). O já jsem zatím už tři měsíce v Paříži, a bydlím nedaleko od tebe.

Marie. A pověz pak mi přece pořádně, jak se to jen stalo?

Tereza. O moje zlatá! Člověk má příhody a nehody, celou řadu všelijakých příběhů — cesty sem a tam — oh! kdybych ti to měla všecko povídat. (Podává jí talíř.) Dej mi sem ještě trochu omáč-

ky! — Nejprve ti ale řeknu, že jsi měla zatrápeně dobrý nos, že jsi nešla na zámek. Milostpán myslel, že se přijdeš poděkovat, ale tys byla dávno přes hory a doly, a to bylo tvoje štěstí!

Marie. Jak? Je barončin bratr v skutku takovým — ?

Tereza. Ničema, dareba, hanebný pokušitel a tak dále! Ale jeho daremné oumysly se mu nepovedly — (zlostně) tomu podvodníku! Ty, dej mi tohle žebírko, to já ráda. — Když šel ponejprv okolo mne, ani si mne nevšimnul; on se mi zdál býti sice šeredný jako pavian — ale přec mne to mrzelo, že si mne nevšimnul; po druhé — trochu toho salátu! — po druhé se trochu otočil, a řekl svému lokajovi: Uveď tohle venkovské stvoření do kuchyně, a dej jí dobrou snídaní — „to víš — já slyšet o snídaní — nu, snídaně, oběd, svačina a večeře, to jsou moje slabé stránky — — já tedy byla hned při ruce, a když jsem ho potkala po třetí, to se mi už nezdál být tak šeredný; pak jsem si myslila, ty jeho panské způsoby, to bohaté šatstvo, prsteny, zlaté řetízky, stojí také za něco — ty, ještě tuhle stehýnko, to se zdá být pěkně upečené — a tak se to stalo, že jsem měla hlavu plnou, až mne to celou pomátlo. Ale jednou — ještě trochu omáčky! — místo co mne měl poslat do kuchyně, posadil mne ku komorné jeho paní sestry do kočáru — ach, to ti byl kočár, jako samé hedbáví, ne jako naše káry, na nichžto se člověk celý roztřese, a sotva jsme přijeli do Paříže, složí mne ta netvora u jedné švadleny, a tam jsem musela zůstat sedět, a ještě jiné jméno si dát —

Marie. Jak? Ty se jmenuješ teď jinak?

Tereza. Ah to věřím! Vždyť mám svůj vlastní sklad ženského zboží — nitě, krajky, čepce, co se komu líbí — a jmenuji se teď — mamzel Panáčková!

Marie. Panáčková? hahaha!

Tereza (vážně). Mamzel Panáčková, proto že se můj krám už dříve, nežli mi ho můj starý Turek koupil, u čínského panáčka jmenoval — je to řádný krám a obstarává ty nejvzácnější dámy.

Marie. A co dělá nyní ten tvůj Turek? —

Tereza. Tu netvoru není teď ani vidět — jako by byl do vody padl; ale však já ho ještě dopadnu, a pak běda jemu! Tak, teď jsem hotova — talíře jsou prázdny — naděl pán Bůh! (Vstanou od stolu.)

(Venku je slyšet Petra jak si zpívá.)

Tereza. Co pak je to? ten hlas bych měla znát? inu arci, on to je.

Marie. Kdo?

Tereza. Náš Petr!

Marie. Petr zde v Paříži?

2. Petr (s kolovrátkem). Předešlé.

Petr (vystrčí hlavu dveřmi). Dobrého zdraví vespolek!

Marie a Tereza (běží mu naproti, a všickni tři radostně hopkují).

Petr. Pozdrav tě pán Bůh, Marie! Pozdrav pán Bůh Terezo!

Marie. I ty milý Petře! Jsi to skutečně? Kde pak ses tu vzal?

Petr (skládá kolovrátek a klobouk). Já to nemohl doma vydržet. Co jste vy odešla, vypadá tam všecko smutně; já prodal tedy své tři kozy, koupil si kolovrátek — ale jaký kolovrátek! ten hraje kousky! nu však vy brzo uslyšíte! — a teď s ním chodím po Paříži a dávám na ulici koncerty.

Marie. Ale jak pak jsi mně v tak velkém městě našel?

Petr. Inu, z počátku mi to dalo trochu práce, dnes jsem ale od našich krajanů zvěděl, kde bydlíte a pak se bylo snadno doptat, proto že vás po celé čtvrti znají — a perlou Savojskou nazývají — ano, ano, perla — proto že jste tak hodná a — hezounká, že umíte tak hezké písničky. Kdo by to byl ve vás hledal!

Marie. Člověk se musí do všeho vpravit, proto jsem se také přičinila a za 6 měsíců si právě tolik uhospodařila, že jsem si mohla tu sedničku najmouti.

Petr. A že svým chudým rodičům ledacos posíláte, o tom neříkáte nic?

Marie. Ach jdi, to nestojí za řeč. Na počátku mi šlo dost krušně; já se spoléhala nejvíce na starého přítele našeho sudího, ale ten byl už dávno zemřel, a tak jsem zůstala v Paříži celá opuštěná. Ale matka mne požehnala, když jsem z domu odcházela, a vložila mi na srdce, abych měla Boha před očima, já to posud učinila — a hle, Bůh mne neopustil.

Petr. A teď se živíte samotná?

Marie (s úsměvem). To věřím; vždyť jsem skoro v modě.

Tereza. Jako já! — Já jsem v samých modách.

Petr. A také samotná zůstáváte?

Marie. Samotná.

Petr. A žádný vás nenavštěvuje?

Marie. Žádný.

Petr. No, to mně těší.

Tereza. Mně by se to nelíbilo.

Petr. Já už si tak ledaco myslil a trochu se mi to nelíbilo —

Marie (se lekne). Co pak?

Petr. Eh! dole na schodech jsem potkal nějakého otevřhubu v liveraji a ten mluvil cosi o perlách, a ptal se —

(Z venku je slyšet, jak se rukama třikráte zatleská.)

Marie. Ha, to je on!

Petr. Co pak je to?

Tereza (stranou). Aha! Známe se! to je tolik jako: Jděte domu!

Marie (stranou). Co si mám počít? (Tleskání se opakuje.)

Petr. Toť vypadá jako nějaké znamení!

Tereza. No, a co z toho? Ano, je to znamení — týká se mé osoby a znamená tolik, jako abych šla do krámu.

Petr. A ty máš krám?

Tereza. A ty půjdeš se mnou, Petře!

Petr. Já?

Tereza. A poneseš mi tyhle škatule.

Petr. Ale můj kolovrátek?

Tereza. Ten si pověs na záda! Však je máš dost široké! Měj se dobře, Marie! (Potají.) Nu, jestli pak jsem to nevyvedla? — no? to znamení se týká mé osoby, viď? O ty čtveračko! — No, pojď, Petříku! Zítra se uvidíme u snídaně. Pak si budeme povídat. — (Strká Petra ze dveří.) Pojď, pojď, Petříčku! S Bohem, Márinko, nezapomeň na tu snídani! (Odejdou.)

Marie (sama). Co to chtěla říct? Uhodla snad? Ne, ne! To není možná? — A kdyby? Což je mé tajemství něco zlého? Filip je tak upřímný a skromný, je můj přítel, učitel — a já mu mohu směle věřit. (Zatleská rukama.)

3. Artur. Předešlá.

Artur. Ó moje drahá Marie! Již jsem myslel, že tě dnes neuhlídám.

Marie. I což nevíte, že jsem v neděli vždycky doma? Ve všední den si musím arci svého živobytí hledět, ale sváteční den obětuji pánu Bohu a —

Artur. Nu, a komu ještě?

Marie. Mé drahé matince.

Artur. A na mne nezpomeneš?

Marie. Ach, vy jste můj přítel — vy mne ubohou vyučujete, ale, bohužel! až posud jsem udělala velmi malých pokroků!

Artur. Ach nemluv mi o tom, Marie! Vidíš, já bych ti tak rád pověděl — .

Marie. Bezpochyby, co budeme dnes číst? Co pak je to?

Artur. Tuhle to psaní.

Marie. I co pak vám napadá? To já ještě nedovedu! Ale k vůli vám se o to pokusím. (Postaví dvě sesle do prostřed jeviště.) Musíte mi pomáhat — nesmíte být tuze přísný! (Posadí se.)

Artur (sedne). O já budu tuze přísný!

Marie. Jen se nesmějte! Nu, tedy začnem!

Artur (jí drží list).

Marie (čte, skoro slabikuje). Od — té — chvíle — co — tě znám — je to tak dobře?

Artur. Jak náleží, dobře!

Marie. Co — jsem — tě — potkal — na — horách — není-li pravda, že to půjde?

Artur. Dozajista!

Marie. Sná — ší — se — tvůj — obraz — okolo — mne. — Co pak je vám? vy se třesete?

Artur (na rozpacích). Já bych věru nevěděl —

Marie. Držte to psaní pevněji! O — kolo — mne, a sto — jí — všude — pře — dem — nou! Ach, to je hezky. Ale komu pak je to psaní?

Artur. O čti jen dál — jen dál!

Marie. Ano — ty — jsi — to — drahá — Marie! (Vyskočí a poslouchá.) O Bože! (Běží ke dveřím.)

Artur. Co pak je ti?

Marie. Ticho! Někdo jde po schodech.

Artur (stranou). Právě teď!

Marie. To bude zajisté Petr, z naší vesnice — já bych nerada, aby vás zde někdo zastihl — já mu ještě neřekla — vejděte zatím tuhle do komůrky —

Artur (odejde).

Marie. Jenom na okamžik, milý příteli! — já ho hned odbydu. (Otevře hlavní vchod a vzkřikne úžasnutím.)

4. Baronka se služebníkem, potom Bonicard. Předešlá.

Baronka. Jsi ty to děvče, kteréž po celé Paříži Savojskou perlou nazývají?

Marie (velmi ostýchavě). Jsem, milostpaní!

Baronka (stranou). Žádná pochybnost! ona je to!

Marie. Čím mohu posloužit, milostivé paní?

Baronka (hrdě). To hned uslyšíš! (Pošeptá něco sloužícímu, kterýž odejde, a potom s Bonicardem se vrátí.)

Marie (stranou). Jak hrdě si počíná? Co pak tu asi hledá?

Bonicard (vchází udýchaný). Kdo začal domy se schodami stavět, ten by se měl na galeje poslat! Parole d' honneur, já nemohu dechu popadat. (Sklesne na židli a pozoruje Marii.) Jestli se nemýlím — (utírá si čelo).

Marie (stranou). Ha, můj nepřítel!

Baronka (mluvila zatím se služebníkem a obrátí se zase ku předu). Co je ti?

Bonicard. Na mou čest, ona je to! (Stranou.) A jak zatím rozkvětla.

Baronka. Znáte to děvče?

Bonicard (stranou). Hektore, dej pozor! — Jestli ji znám? Nu, ano! proč bych ji neznal! Paní sestra ji může také znát; jestli se nemýlím — je to dcera vašeho pachtýře v Savojsku — mladá Loustalotova — ovšem, ovšem! já mám železnou paměť. (Podá mezitím sestře židli.)

Baronka. Je-li možná? A proč pak jsi šla do Paříže?

Bonicard. Ano, ano, proč pak jsi šla do Paříže? To bychom také rádi věděli.

Marie. My horané máme všickni stejnou příčinu, že jdeme z domova — totiž z chudoby.

Baronka. Ale vždyť jsem chtěla tvým rodičům pronajetí dvorce zase přenechati — to vás mohlo dobře uživit, tys musela mít ještě jinou příčinu.

Marie. Ano, měla jsem, milostpaní! Jistý vzácný pán si mne oblíbil — (hledí na Bonicarda) — proto jsem musela z domu, abych ušla jeho úkladům.

Bonicard (stranou). Lhát ještě neumí! Ale to se ještě podá! však my si ji ještě přistříhneme! To my umíme!

Baronka (vstávajíc). A kdo pak byl ten vzácný pán?

Bonicard (stranou). Teď to vypleskne!

Marie. Já jsem zapomněla, jak se jmenoval.

Bonicard (stranou). I vida lišku! Již umí také lhát! Bon, bon! však ono to půjde! (Mne si ruce a dává jí potají znamení své spokojenosti.)

Baronka. A kdo pak se o tebe stará — zde v Paříži?

Marie (prostě). Bůh!

Baronka. Tak?

Marie. A moje pilnost!

Bonicard. Milost sestro — já mám nápad — na mou čest excelentní nápad! Jestli se nemýlím, máte dnes u sebe společnost.

Baronka (důrazně, při tom na Marii hledí). Mám. Budeme držet zasnoubení slečny z Darlincouru s mým synem Arturem, baronem ze Sivru. (Stranou.) Ani se ji to netklo. Ona to není.

Bonicard. Eh bien! Jakž pak by tedy bylo, kdybyste tuhle perlu, poněvadž je právě en vogue a v modě — kdybyste ji k sobě pozvala, aby nás svým zpěvem obveselila? Comment? Není-li to geniální myšlénka? co?

Baronka. O to zajisté! (Stranou.) Tak zvím pravdu nejlépe. Nu jakž je, milé dítě? Chtěla bysi u mne zpívat?

Marie. Jestli poroučíte, přijdu s velkou radostí!

Bonicard (stranou.) Jen až tam bude.

Baronka. Budu tě tedy očekávat. (V tom okamžení otevře Artur z nedočkavosti dvéře, hned ale je zavře, když spatří lidi.) Co to bylo?

Marie (by jí ráda cestu zastoupila).

(Přestávka.)

Baronka (otevře dvéře; stranou). Nikdo tady! Já se přeslechla!

Bonicard (šel také za ní; zpívá si písničku a hledí také do dveří). Ah, její spací komůrka!

Marie (stranou). Nebesa, to bylo leknutí! — On skočil dozajista oknem na střechu.

Baronka. Na shledanou tedy, milé dítě! Za hodinu pošlu pro tebe kočár. (Odchází.) Vaši ruku, pane barone!

Bonicard. O s radostí, paní baronko! (U dveří se obrátí.) Miluj a buď mlčenlivá. (Odejde.)

(Počíná se stmívat.)

Marie. Spravedlivé nebe! Já se nemohu ještě ani zpamatovat! Kdyby ho byla zastihla — co bych si byla počala? — Teď jen kdybych věděla, kde naleznu Petra; on musí se mnou k baronce, sama tam nepůjdu. Ha, co to? někdo je v mé komoře. (Bázlivě.) Kdo to?

5. Artur. Předešlá.

Artur. Já jsem to, Marie!

Marie. Mocnosti nebeské? Tys ještě tady? O jdi už domu — dobrou noc!

Artur. O jenom ještě okamžení, moje Marie — kterouž tak vroucně miluji.

Marie. Filipe!

Artur. Ano — já tě miluji — a přísahám ti — že bych se rád všeho bohatství a zemské slávy odřekl, kdybych mohl s tebou žíti v chudobě.

Marie (radostí se třesouc). O nebesa! slyšte ho! Ne, ne! Tento hlas mne nemůže oklamat!

Artur. U tvých nohou — Marie — na mém srdci — (mocně ji obejme).

Marie. Filipe! — nech mne — o nech mne —

Artur (nadšeně). Když jsi odešla z domova, krvácela duše moje, nežli jsem tě dohonil, a zase nalezl; v této chvíli nalezám tě opět — nalezám tě s celým pokladem lásky — a mám odejít? O můj živote!

Marie. Nech mne, odejdi!

(V tom je slyšeti pod oknem kolovrátek jak hraje píseň matky její z předehry.)

Marie. Ha, milostivé nebe! Filipe, slyšíš tuto píseň? To je hlas mé matky, volající ke mne: Marie, pamatuj na moje slova!

Artur. Marie!

Marie. O pryč nyní odtud, můj Filipe! pryč odtud! Jestli mne miluješ — pro živého Boha! pryč! pryč!

Artur. Marie! Hleď, jak tě miluji! Měj se dobře! (Rychle odejde.)

Marie (u blahém vytržení). O můj drahý, milovaný Filipe! Nyní důvěřuju slovům tvým — budu bez starosti svůj osud očekávati. Mateřské požehnání mne provází a ruka Páně bude mne na všech mých cestách vésti. (Radostnou vděčností přemožena sklesne na kolena.) Jemu se zcela oddávám. (Otevřeným oknem vnikají do sedničky večerní červánky — dole zní píseň ještě — a mezi tím opona padá.)

Jednání druhé.

Skvěle osvětlený sál. U prostřed vchod; po levé straně okno, po předu poboční dvéře; kolem nákladné sesle. V pravo napřed pohovka.

1. Baronka. Bonicard, hned za nimi Artur.

Bonicard. Parole d'honneur! — já se na dnešek těším jako dítě! Ta mladá Savojanka bude pravou perlou v naší společnosti — a až začne zpívat —

Baronka. Ale což pak nevíte nic jiného co mluvit? Totě jako by vám ta Savojanka byla všem hlavy pomátla!

Bonicard. Ah, tu přichází náš Artur — náš roztomilý sestřenec — Mon Dieu! Jako by nám s oka vypadl!

Artur (vejde prostředními dveřmi). Řeklo se mi, že chcete se mnou mluvit, milostpaní!

Baronka. To víš, milý synu! — když jsem ti psala, abys přijel zase do Paříže, podotkla jsem také, že jsem ti vyhledala nevěstu.

Artur. Já vaší mateřskou starost uznávám — ale toto zasnoubení je — mi věru nemožné.

Bonicard. Nemožné? není možno!

Baronka. Z jaké příčiny?

Artur. Jedná se o štěstí mého života — i musím se přiznat, že již miluju.

Baronka (stranou). Ha, tedy přec?

Bonicard. A co z toho? Jednu milujte, a druhou si vezměte.

Baronka. A nesmím vědět, komu si své srdce zadal?

Artur. Oh, všecko se dozvíte —

Baronka. Mne se ale zdá, že již všecko vím! Ty víš ale také, co obmejšlím, a budeš se dle toho řídit. Rozumíš? Já se na to spoléhám. — Pojď, uvítáme hosti! — Podej mi ruku. (Odejde s ním.)

Bonicard (samoten). Všecko se vede podle žádosti; ta savojská perlička tu bude co nevidět — a potom, potom (samolibě se usmívá) o ty zpropadený potutelný Hektore. Však já ti rozumím. Ty jsi malý rozpustilec a víš, jak se ženské srdce dobývá! O, ty jsi čertův chlap!

Komorná (ze scenou). Ano, milostpaní je doma.

Bonicard. Co to? Nebyl to ženský hlas? Snad je už tady? Ano, moje milující srdce mi praví, že je to ona! (Jde ke dveřím, které se tu chvíli otevrou: lekne se.)

2. Tereza. Předešlý.

Tereza (upustí překvapením škatule). Aha! pěkně vítám, chytili jsme ptáčka! Znáš mne ještě, ty nelidský člověče?

Bonicard. Ale můj zlatý panáčku — prosím tě —

Tereza. Já nejsem žádný tvůj panáček — já se jmenuje Tereza — někdy se mi říkalo Terezko nebo Terinko.

Bonicard. Arci, arci — ale jenom žádný povyk, žádný skandál!

Tereza. Ahá, milostpán se bezpochyby bojí o svou čest! Ale já mu povím! Mně dovést do Paříže? Mne tu nechat sedět — v krámě mezi krajkami — oh, však já budu s milostpaní sestrou mluvit!

Bonicard. Ano, ano! já jsem ukrutník, milá Terezko!

Tereza (dupne si). Já nejsem žádná Terezka — já jsem modistka Panáčková.

Bonicard. Ach můj zlatý panáčku! — já ti povídám —

Tereza. Já nejsem pánův ty!

Bonicard. Nu tak tedy vy! — Ale jen poslyšte —

Tereza. Já nechci nic slyšet; vy jste se mi už toho dost napovídal; a co jste z toho splnil? nic! Neslíbil jste mi, že tady povedu život jako princezna?

Bonicard. Já myslil jako divadelní princezna?

Tereza. To je mi všecko jedno. Jen když je to princezna. A jestli mi to nesplníte, budu na vás u paní baronky žalovat.

Bonicard. I splním, splním — parole d'honneur! Divadelní ředitel je můj přítel, za 14 dní jsi u baletu. (Stranou.) A pak ji budu mít s krku!

Tereza. Ale ať mohu podle toho život vést, to vám povídám, sice —! Ráno v 8 hodin se probudím; vezmu zvoneček — cililililink! — panská bude vědět co to znamená, a přinese tři kotlety, ty já pěkně schroupám, a ještě jednou se položím. V 11 hodin vstanu, vezmu zase zvoneček, cililililink! teď přinese panská dobrou snídaní, a s tou vydržím až bude poledne. Pak ale počne pravé živobytí: polívka s magronkami a parmazánským syrečkem, hodný kapoun, nějakou koroptvičku, dvojí, trojí salát, nadívané šneky, — a k strávení kousek dobrého sýra na památku bývalého domova. S tím pak vydržím až bude po divadle, pak vezmu zase zvoneček —

Bonicard. Uděláš cililililink! a panská už bude vědět co to znamená; — a tak to půjde den jak den, a ty budeš všecko co hrdlo ráčí mít, můj cukroušku.

Tereza. Ano, ano všecko; já víc nechci.

Komorná (z pobočních dveří). Milostpaní poručila, abyste na ni tuhle v pokoji počkala. (Vezme škatule a zas odejde.)

Tereza. Hned, hned, já už letím. (Potají k baronovi). Držte slovo, sice budu já slovo držet. (Hlasitě.) Prozatím ale jsem s největší úctou a oddaností urozeného pána nejponíženější služebnice a nastávající tanečnice u velikého baletu. (Prozpěvujíc odběhne.)

Bonicard. Adiu, adieu! O ty čertový diblíku! Ach milý Hektore, ty tropíš zase pošetilé kousky! Mně se zdá! — mně se zdá — ten krásný svět tě přivede ještě na mizinu.

3. Hosté obojího pohlaví. Slečna z Darlincourů. Baronka. Předešlí.

Baronka (pozdravuje na všechny strany, pak představuje slečnu). Pane barone, naše nastávající neť, slečna Aurelie z Darlincourů! — Drahá slečno, můj pan bratr Hektor z Bonicardů.

Aurelie. Já si to kladu za velikou čest, že vás poznávám, pane barone!

Bonicard. Oh prosím! (Stranou.) Jako pro nás rozená. (K ostatním.) Víte-li pak ale již, vysocevážení, že nám paní baronka dnes roztomilé překvapení uchystala.

4. Marie. Petr (s kolovrátkem), pak Lafleur. Předešlí.

Bonicard. Ah, tu ji máte; nu jen dále, dále perlo savojská!

Hosté. Savojská perla? Ah to je hezké! to je roztomilé! (Mluví mezi sebou.)

Marie (ještě v pozadí). O Bože! to je to zde krásné!

Petr. Já jsem celý omámený!

Baronka. Jen blíže, blíže, milé děti! (Posadí se s Aurelií na pohovku, ostatní hosté se rozesednou a rozestaví.)

Petr (dělá poklony). I my jsme už tady! s dovolením paní — (k Marii) jak pak ji mám říkat?

Marie. Milostpaní baronko!

Petr. My jsme už tady, milostpaní baronko!

Bonicard (k Marii). Proč pak jsi přišla s tím mladým medvědem?

Petr. Cože to povídáte o medvědu?

Marie. My jsme zvykli spolu zpívat, milostpane!

Petr. No vždyť to víte, starý pane, ještě ze Savojska. Či jste nás tam nikdy neslyšel?

Bonicard. Oh a jak! (Stranou.) Počkej Filou! Toho starého pána ti oplatím! (Nahlas.) Poslechni, synáčku! (Kyne na Lafleura, a mluví s ním tajně.)

Petr. Co pak se líbí, starý pane? Tu, tu mne máte celého! (Postaví se k němu.)

Bonicard. Rozumíš?

Lafleur. Tuze dobře milostpane!

Bonicard (k Petrovi). Teď nebudete ještě zpívat, jdi tedy s tímto hodným mužem zatím do kuchyně.

Marie (dává Petrovi znamení, aby to nečinil).

Petr. I co pak vám napadá, já zde nemohu Marii nechat samotnou!

Bonicard. I vždyť je to jen proto, milý Savejane, aby ses trochu občerstvil a posilnil.

Petr. Ah to je něco jiného! Počkej, milá Marie — já se jen trochu občerstvím, a hned zas přijdu. (Odejde s Lafleurem.)

Baronka. Nu, milé dítě, teď by jsi nás mohla nějakou písní potěšit.

Marie. Jestli poroučíte!

Bonicard. Eh bien! jen ven s tím zlatým hláskem!

5. Sloužící za ním **Artur.**

Sloužící (ohlašuje). Pan baron Artur ze Sivru. (Odejde.)

Artur (vejde, pozdravuje na všechny strany).

Marie. Nebesa, co to vidím!

Artur (stranou). Marie?

Bonicard. Nu začni — začni holoubku!

Marie. Ach já nevím, já nemohu — já jsem všechny písně zapoměla —

Baronka (stranou). Ha, ona je to přec!

Marie (stranou). On tady? Filip? Ne, ne — to není možná! Já se mejlím!

Baronka. Nu jestli pak začneš?

Marie (chce zpívat, hledí ale pořád na Artura). Tichým večerem — (hlas jí nestačí, ona se dá do pláče a zapomenouc se běží pak k Arturovi.) On je to přec! Můj Filipe!

Všickni. Co to?

Artur (z ticha). Moje Marie, drahá Marie!

Marie. On je to! on je to! (Omdlí a klesne na pohovku, komorné jí pomáhají).

Artur. Pro živý Bůh! Marie!

Baronka (potají k němu). Pane barone, nezapomeňte, že jste v domě své matky a před svou nevěstou.

Sloužící (vejde). Tabule je přichystaná.

Baronka. Nuže tedy pojďme! Barone, veďte slečnu.

Artur (stranou). V tom stavu jí opustit nemohu — o nebesa!

Bonicard. On tedy za ní pálí? ai, ai!

Baronka (k bratrovi). Pane barone, postarejte se o to děvče. (Tajně.) A hleďte aby svou pošetilost ucítila! (Odejde.)

Bonicard (tajně). Já ji zničím!

Artur (tajně). Ujče! ochraňte ji. (Odchází.)

Bonicard. Nestarej se, ani vlásek jí nesejde!

(Všickni hosté odejdou.)

Bonicard (ke komorným, které se ještě s Marií obírají). Teď ji nechte — však ona se zpamatuje!

(Komorné odejdou.)

Jak tu krásně leží — parole d'honneur! jakoby ji vymaloval! Očka má sice zavřeny — a přece to v nich jen hoří. Já vím — hubička jí pomůže líp nežli všechny kapky! Slaďounká hubička — ach já jsem čertův doktor. (Chce ji políbit.)

6. **Tereza. Předešlí.**

Tereza (byla se mezi tím přikradla, a zachytí teď jeho políbení rukou). Aha! chytila jsem mlsáka!

Bonicard. Kýho čerta! můj panáček!

Tereza. Ano, panáku!

Marie (se vzpamatuje). Kde to jsem?

Tereza. U své Terezi, neměj starosti! Já tě nenechám v pasti.

Marie. Kde ses tady vzala?

Tereza. Já tady byla s prácí; dostala potom něco k občerstvení — a tu slyším, že tady leží perla Savojská ve mdlobách!

Marie. O pojď, pojď! doveď mne domů!

B o n i c a r d. Ne, ne! to nejde, na mou čest to nejde! mé roztomilé poupátko! já tě nesmím pustit, dokud můj sestřenec nepřijde, aby se omluvil.

M a r i e. To se mu sotva podaří!

T e r e z a. Ba, to by musel dříve celé přátelstvo omejvat.

B o n i c a r d Zatím vám činí pozvání —

T e r e z a. K čemu?

B o n i c a r d. Jestli by nebylo milo — tady malou večeři —

T e r e z a. Oh, bylo, bylo — a jak! Ale hodnou večeři! Ty jsi ještě celá slabá, Marie! tak nemůžeš jít domů — to nejde! Dříve budeme večeřet!

B o n i c a r d. Ale, — mon Dieu! toť se netýká vaší osoby!

T e r e z a. Že ne? barone!

B o n i c a r d. To jest — poněvadž —

T e r e z a. To se netýká mé osoby, jak se váš pan sestřenec omluví; já budu večeřet, ať se omlouvá a čistí — já budu večeřet — a večeřet. (Živě.) Nu, kdy pak to bude!

B o n i c a r d. Jak račte poroučet! (Stranou.) Ta jen když může večeřet. Ale počkej panáčku! Já ti nasolím, že budeš na Hektora pamatovat! (Odejde.)

T e r e z a. Věř mi, Marie, to je velmi moudré, že jsme to pozvání přijali. Při té příležitosti klepnu toho zamilovaného plesnivce přes prsty.

7. **P e t r** (leze oknem a skočí pádně do sálu). **P ř e d e š l é.**

M a r i e a T e r e z a (zkřiknouc). Ach!

P e t r. I ticho, ticho! To jsem já.

M a r i e. Ty jsi to Petře?

P e t r (tajemně). Já, a chci vás vysvobodit.

M a r i e. Co pak se děje?

P e t r. My jsme v loupežnické peleši.

T e r e z a. No, ty jsis musel notně přihnout! Já to znám!

P e t r. Není pravda! Oni mi dávali arci to nejlepší víno, ale mne to bylo podezřelé — a když jsem chtěl konečně pryč, nechtěli mne pustit; to mi bylo už docela podezřelé. Naposledy mne ale zavřeli, a tu jsem viděl, že jsme v krásných rukou. Já poslouchal u dírky v zámku a slyšel jak povídali, že nás opijou a odnesou.

T e r e z a. Marie, to se týká tvé osoby! já to znám.

P e t r. Já vyskočil tedy oknem, potom vylezl zas nahoru — a teď jsem tady.

T e r e z a. Ten starý plesnivec by nás rád přelstil, to já znám. Já vím jistě, že nás tady zavřou.

P e t r. Nebojte se, já mám dobré pěstě.

T e r e z a. Což je do těch! Jeho lokajové mají kordy. Tu musí pomáhat lest proti lsti. Petře, ty se někam schováš.

P e t r. Ale kam? — někdo přichází. (Ukryje se za Terezu a Marii.)

(Dva sloužící přinášejí stůl s jídlem pro 4 osoby, pak odejdou.)

T e r e z a (tiše). Vlez pod stůl.

P e t r. Pod stůl? Nu pro mne! Ale uvidíte, ono to nepůjde! (Vleze pod stůl.)

M a r i e. A když bych měla na stůl zaklepat, tedy vylezeš.

P e t r. Vylezu.

T e r e z a. Ty Marie, nesmíš vzít víno ani do úst; když ti ten starý hastroš naleje, dej pokaždé sklenici Petrovi. Teď ale ticho — někdo jde!

8. **B o n i c a r d. P ř e d e š l í.**

M a r i e. Já se třesu po celém těle!

T e r e z a. Neměj starosti, já ho ani z očí nepustím.

B o n i c a r d. Nu, moje milostenky — jestli se líbí — tady je prostříno.

T e r e z a (prohlíží mísy). Ah, co pak to všecko máme? Ah, paštiku, dvě koroptve, sluky, kartofle s burgundským — ah, všechnu čest, pane barone!

(Sloužící přinášejí šampaňské.)

Jak? Také šampaňské! Oh, to já znám, to bude perlit!

(Sloužící přistaví 4 židle.)

B o n i c a r d (rozmlouval zatím s Marií). Nu, jen když vám zase na tom liliovém poli růže rozkvětly! Teď bude zas všecko dobře, můj andílku!

M a r i e. Ale kde pak je Filip — chci říci pan baron ze Sivru.

B o n i c a r d. Bezpochyby jej ještě paní baronka zdržuje — ale on přijde dozajista; parole d'honneur! můj cukroušku — zde jest pro něho místo u stolu!

T e r e z a (vstoupí mezi ně). Dost toho žvatlání! Koroptve nám vystydnou a šampaňské ztepli.

B o n i c a r d. Oh, tys roztomilá upomínačka! (Podá Marii ruku a vede ji prot'

její vůli ke stolu, a chce si do prostřed sednout.)

Tereza. Ne, ne — tam naproti — já zůstanu v prostředku! (Strčí ho až k sesli naproti Marii, pak velmi laskavě.) Abych byla hezky u vás, můj rozkošný!

Bonicard. O ty můj papoušku! (Stranou.) Já bych zlostí puk'. Zamilovaná schůzka mezi šesti očima!

Petr (nadzvedne ubrus). Mezi osmi očima, starý berane! Zde jsou také dvě!

Tereza. Nač pak ještě čekáme? Pozor! Natáhněte kohoutek a spusťte! Nalejte mi pane barone! (Nastaví sklenici.)

Bonicard (nalévá). Na tvé zdraví, malý diblíku! (Připíjí.)

Marie (pokaždé dá svou sklenici Petrovi, kterýž ji vypije).

Tereza. Nalejte mi, a to na vaše zdraví, pane barone!

Marie (se ohlíží). Ale kde pak jen Filip tak dlouho zůstává?

Bonicard. Aj, aj můj andílku! Co pak je ti u mne chvíle tak dlouhá? Jen ztrpení — on tu bude hned! (Nalévá.) Mezi tím budeme tu pít na zdraví našeho panáčka! — naši nastávající tanečnice a divadelní princezny! Ať je zdráva! hehehe!

Tereza. Ano, ať je zdráva! (Pije) To se perlí — co? jen s tím dolů! (Pije.)

Bonicard (stranou). Jen počkej, diblíku! Však on ti dá! — Nu a jakž je, moje spanilá holubinko? nepřejeme si také? na zdraví našeho domova! (Zpívá.)

Co je živo na horách
Co se hýbe dole —

Petr (povznese sklenici). Co se hýbe dole!

Tereza (pokyvuje ospale hlavou). Ale barone — co pak je to? — Stěny a strop se se mnou točí — podlaha se mnou tancuje — to jsou čáry!

Bonicard (stranou). Aha! panáček už kývá hlavou.

Marie. Terezo — ty milý Bože — Terezo! ona spí! (Vstane polekaná.) Milostpane, teď je svrchovaný čas, abych odešla!

Bonicard. I co pak ti andílku napadá! teď nemůžeš — tak samotná —

Marie (klepá na stůl).Nedělejte si o mne žádných dalších starostí; já tu mám někoho, jenž mne doprovodí a také ochrání. Petře, Petře! (Klepá silněji.)

Bonicard (stranou, bázlivě). Co to znamená? Je tu někdo schovaný?

Marie. Ano, pane barone, a proto mne déle nezdržujte. (Klepá silněji.) Petře, Petře! (Odhrne ubrus.)

Petr (spí na zemi a chrápe).

Bonicard (ho prohlíží skrze sklíčko). Hahaha! teď tomu rozumím! on vypil to víno sám! hahaha! En vérité — roztomilý kousek!

Marie. Petře, Petře! Terezo!

Bonicard. I nech je — ti dobře spí, a nedělej si daremné vrtochy, já ti nedám ublížit! (Blíží se k ní.) Ty jsi teď pod mou ochranou, a já tě dovezu ve svém kočáře domů, andílku!

Marie. Ne, ne — já se odtud nehnu, až ho uvidím — až s ním promluvím —

Artur (tluče na poboční dvéře). Marie, Marie!

9. Artur. Předešlí.

Artur (vytrhne dvéře). Marie, Marie!

Marie (běží k němu). Filipe, můj drahý Filipe!

Bonicard. Oh, oh! quell' horreur! To je rána, to je zpropadená rána!

(Opona rychle spadne.)

Oddělení II.

ZRUŠENÝ SLIB VĚRNOSTI.

Pěkný pokoj s ouhledným nábytkem. V pravo dvéře. Uprostřed pozadí veliké okno. Mezi ním a dveřmi Arturův obraz. V popředí stůl s všelikerými ozdobami. Velké zrcadlo atd.

1. Artur. Ludvík (se schránkou na šperk).

Artur. Polož to jen na stůl — a odejdi!

Ludvík (odejde).

Artur (sám). Kde vezmu tolik zmužilosti, abych před ní vstoupil? Co jí mám říci? Ona myslí, že je v domě u mé matky. Oh, co mne to stálo podvodného namáhání, nežli tomu uvěřila. — Co s ní ale nyní počnu? Matčini vyzvědači přišli mi na stopu, vypátrali toto tajné outočiště, a matka mi teď hrozí, jestli Marii neopustím, a Aurelii za manželku nezvolím — že vymůže poručení, aby se ubohá dívka zatkla. Nedopouštěj nebe! Marie u vězení — a pro mne? Ó raději být mrtev, nežli se toho dočkat! (Zamyslí se.)

2. **M a r i e** (v bílých šatech). **P ř e d e š l ý.**

M a r i e (radostně). Můj Arture!

A r t u r (se zachvěje). Marie!

M a r i e. O kde pak jsi byl tak dlouho, že jsem tě neviděla? Neseš mi konečně naději? Uvidím tvou matku brzo?

A r t u r. Moje matka — ta —

M a r i e. Řekls jí přece o mé pilnosti? — víš, že se po ty celé tři měsíce učím a připravuju, abych věděla, jak se ve světě chovat — jen abych se jí zalíbila.

A r t u r. Ano, milá Marie! Já s ní o tom mluvil.

M a r i e. Nu — a ona? co pak řekla?

A r t u r (podává jí schránku). Posýlá ti — tenhle šperk!

M a r i e (truchlivě). Šperk a vždy jen šperk! Kdy pak ji uvidím — a kdy svou matku? tu drahou matku! Tys mi to slíbil, Arture!

A r t u r (v nesnázích). Měj ztrpení, milá Marie — a zmužilost. Moje matka žádá, aby všecko až do našeho zasnoubení potají zůstalo. Nikdo nesmí vědět, že tady zůstáváš — jedná se o naše štěstí — a zvláště dnes se neokazuj — ani u okna.

M a r i e. Myslíš-li, že je toho potřeba, tedy se ukryju, a budu jen s tvým obrazem se obírat. Ach, vždyť jsi ty jedině mé celé štěstí.

A r t u r. O moje drahá Marie!

M a r i e. Teď jenom ještě něco —

A r t u r. A co je to?

M a r i e. Na tvůj rozkaz nesmějí ke mně ani chudí lidé přicházet — a to mne bolí — zvláště když jsou to nuzní krajané. Já bych jim tak ráda něco poskytla, když sama hojností oplývám.

A r t u r. Ale pomysli jen —

M a r i e. I nestarej se, — však on mne žádný nepozná. Kdo pak by hledal v těchto šatech chudou Savojanku.

A r t u r. Budiž tedy. Já ti nemohu tu nevinnou radost pokazit.

M a r i e. O děkuji ti, milý Arture! Ach, tys tak dobrý.

A r t u r. Teď se měj zatím dobře, Marie! brzo se zase uvidíme.

M a r i e. Jak, ty by jsi mne již zase opustil?

A r t u r. Já musím, drahá dívko! buď zatím zdráva, a neokazuj se u okna.

M a r i e. Ty tomu nechceš — tedy se to nestane.

A r t u r (obejme ji vášnivě a odejde).

M a r i e (sama). O můj drahý Arture! jak tě miluji — každého dne víc a více! Ale já musím tu svou lásku tajně ukrývat, sice bych nemohla slovům jeho vzdorovat. — O moje drahá matko! Tvoje požehnání ozývá se ještě napořád v duši mé a dodává mi sílu, že mohu v cnosti potrvat.

(Venku se ztrhne šramot.)

3. **T e r e z a** (v elegantním obleku, dva sloužící jí zastupují cestu). **P ř e d e š l á.**

T e r e z a (odstrčí lokaje). Já vás naučím do cesty mi chodit. Když se jmenuje dáma Ofelie a je baletní tanečnice, tedy se před ní celý svět otvírá. Rozumíte!

M a r i e (běží k ní). Ach Terezo!

T e r e z a (obejme ji). Milá Marie!

M a r i e. O jak jsem ráda, že tě zase vidím!

T e r e z a. A pomysli si, ti chlapi mně nechtěli k tobě pustit. (Jde na ně.) Nu, nač ještě čekáte? Chcete mít přídavek? Táhněte, paviáni!

(Sloužící odejdou.)

T e r e z a Ty máš ještě hrozně neohlazený lid, milá — apropos! jak pak se teď jmenuješ?

M a r i e. Jak pak jináč než Marie.

T e r e z a. Pořád ještě Marie? Ty můj Bože, to je dlouhochvilné. Já se jmenuju teď Ofelie — ah, to zní jinak!

M a r i e. Věru, ty ses velmi proměnila!

T e r e z a. A přece jsem ještě ta stará Tereza — veselá a upřímná, ačkoliv mám dva kuchaře a pět kuchtíků.

M a r i e. Pak jsi ovšem šťastna. Ale řekni mi, měla jsi k tanci tak velké schopnosti, že jsi najednou tak velké štěstí udělala?

T e r e z a. Já schopnosti? ó! až hrůza! A kdybys věděla jaký plat beru — to jsou ty pravé schopnosti. A jak umím rozprávět. To není človíčka, abych s ním nedovedla rozprávět. Angličan, Francouz, Polák, Italian, Němec — všecko jedno, a co nedovedu jazykem, to dovedu očima, při tom jenom řeknu Monsieur vous-êtes — klepnu ho přes prsty, a holeček myslí, že je v ráji. K tomu mám schopnosti a jsem vždycky ze všech nejchytřejší. Já dovedu každému něco milého povědít.

M a r i e. To dovedeš; já tě alespoň vždycky ráda poslouchám.

T e r e z a. Není možná! Nu já ti to věřím. Ale teď pověz, jak se ti po celý čas vedlo? Mně se zdá, že dobře. Tyť máš příbytek jako ňáká kněžna. Jen ať se pan

baron k vůli tobě na mizinu nedostane — ačkoliv by to bylo v pořádku.

M a r i e. Co tu vidíš, nepochází od něho. To jsou dary jeho velkomyslné matky, kteráž mne brzo svou milou dcerou nazývati bude.

T e r e z a (se chechtá). Že bude? hahaha! jeho matka? hahaha! O, to je roztomilý nápad! hahaha! toť je k popukání! Nebuď jen tak dětinská, Marie! Mně můžeš pravdu říci! A abys věděla, že jsem k tobě upřímná, tedy ti povím, jak jsem se dozvěděla, kde zůstáváš.

M a r i e. Bezpochyby od paní baronky?

T e r e z a. Od té? hahaha! Tam bych nabrala! Ne, ne! člověk má jiné známosti — má přátele, kteří jsou šťastní, když na ně trochu očima zamžhouráme — nebo když jim ruku stiskneme. Jednomu takovému jsem uložila, aby vyzpytoval, kde zůstáváš — a za tři dni jsem měla odpověď. Pak jsem si sedla do kočáru, přijela, šla nahoru — dala tvým lokajům něco na památku — a tu jsem.

M a r i e. Ty se ale mejlíš, Terezo!

T e r e z a. Ofelie!

M a r i e (u velkém pohnutí). Já ti přísahám, že je Artur — ó nebesa! — kdyby mne byl oklamal! Tato strašlivá nejistota musí zmizeti — já mu budu psát — a sice hned.

T e r e z a. Ano, piš mu! — ty to umíš, já se tomu ještě nenaučila — já mám tuze mnoho jiné práce. Piš mu. Já se zatím ohlednu po tvém příbytku. Radost ze šťastného shledání, tolik řečí a smíchu — až je mi od žaludku mdlo. Já se podívám do tvé jídelny, a dám si přinést nějakou snídani! To je mé živobytí — a bez jídla bych umřela. (Odejde.)

M a r i e (sedne ke stolu). Já s ním musím mluvit, tu chvíli se musí přede mnou ospravedlnit — anebo odejdu z tohoto domu beze všeho prodlení.

4. J a n. P ř e d e š l á.

J a n. Milostslečno —

M a r i e. Co chceš?

J a n. Venku stojí muž —

M a r i e. Chce almužnu — tu máš, dej mu —

J a n. Račte dovolit — je to Savojan, kterýž by rád s mladým panem baronem mluvil, chce se zeptat na jakési mladé děvče, kteréž nemůže nalézt.

M a r i e. To bude Petr! O honem, pusť ho sem!

J a n (odejde.)

M a r i e. Ten hodný Petr! Co se mne asi nahledal. A teď mi ho sem posýlá nebe. On musí Arturovi mé psaní dodat — a bude-li potřeba — pomůže mi z tohoto domu. (Jde mu naproti.)

5. L o u s t a l o t. P ř e d e š l á.

L o u s t a l o t (vejde a uctivě se ukloní).

M a r i e (hlasem zatajeným). Nebesa — můj otec! (Klesne na sesli.)

L o u s t a l o t. Odpusťte nešťastnému starci, milostpaní — sloužící paní baronky měl outrpnost s mými slzami a poukázal mne do tohoto pokoje. Zde prý naleznu mladého pana barona. O nemějte mi to za zlé, milostpaní — že vás obtěžuju.

M a r i e (stranou). Jak je sklíčený! O Bože! co musel asi vytrpět.

L o u s t a l o t. Vy ráčíte být bezpochyby jeho paní manželka? O ztraťte tedy za mne dobré slovo, milostpaní! Bůh vám dá za to své požehnání.

M a r i e. O velmi ráda, co pak žádáte?

L o u s t a l o t. Jenom aby mi pomohl mou dceru vyhledat. On je náš pán a milostivá vrchnost — já tu žádného neznám — jsem zcela v Paříži samoten — a tuze chudý.

M a r i e. Chudý! Oh — tu máte, tu máte, můj milý — (dává mu měšec).

L o u s t a l o t. Děkuji vám, milostivá paní! Já jsem jaktěživ nežebral; ale teď se nesmím za to stydět. Jsem už tuze dlouho v Paříži a hledám svou dceru. (Utírá si oči.) Moje ubohá Marie! Tři měsíce nedala o sobě žádnou vědomost — a tuť se musím k cizím dobrodincům utéci, jen abych se mohl tak dlouho zdržet, dokud ji nenajdu. Neboť vidíte, milostivá paní, ono se ledaco o ní roznáší, (živě) praví se, že si vzácného bohatého pána namlouvá.

M a r i e (stranou). O nebesa!

L o u s t a l o t. Ale to není pravda! Ne, ne! Já znám svou Marii — a protož chci, aby se domů navrátila, a zlým jazykům okázala, že je posud tak hodné, počestné děvče, jako byla, když z domu odešla.

M a r i e (stranou). Spravedlivý Bože!

L o u s t a l o t. Ona nám posýlá ovšem peníze — ale ty si zasloužila dozajista poctivě, a jen proto, aby své nemocné matce nadlepšila.

M a r i e (stranou). Nemocna?

Loustalot. Proto ji také musím nalézt a domů přivést, aby ubohou matku potěšila, nebude-li už tuze pozdě. (S pláčem.) Anebo aby se alespoň na jejím hrobě pomodlila.

Marie (se zapomene). Milostivé nebe!

Loustalot. Právě jsem zase od krajanů doslechl, že je s mou ubohou starou hůře — a že bezpochyby umře!

Marie (zkřikne). Umře! moje ubohá matka!

Loustalot (teprva nyní bystřeji na ni pohledne). Spravedlivý soudce nebes — tento hlas — tato podoba —

Marie (vrhne se mu k nohoum). Ano, já to jsem, drahý otče, jsem Marie, vaše dcera, kterouž hledáte!

Loustalot. Marie? v tomto domě — v těchto šatech? Marie? (Pomlčení.) Ne, to není pravda — vy lžete! vy nejste moje dcera!

Marie. Já jsem beze vší viny otče! — Bůh je můj svědek!

Loustalot. To není pravda! Moje dcera nemůže bydlet v žádném paláci. Moje dcera nemůže svému starému otci almužnu podávat.

Marie. Otče! —

Loustalot. Pryč ode mne! Vaše dotknutí je žhavý plamen, kterýž mou duši zabíjí. Pryč ode mne! Já nejsem váš otec — já nemám už žádnou dceru — dítě mé je mrtvo! o můj Bože! Almužnu — a tento život! o zachovej mne před zoufalstvím, svrchovaný Bože, abych ji neproklel. (Odejde.)

Marie (zkřikne a klesne k zemi).

6. Tereza. Předešlá.

Tereza. Co pak je to zde za povyk?

Marie (s těžkostí se sbírá). Můj otec tady byl —

Tereza. Tvůj otec?

Marie. Myslí, že jsem trestuhodná — a nechce se již ke mně hlásit.

Tereza. Upokoj se, však on si dá říci

Marie (nedbaje na ni). A moje matka! Moje ubohá matka se trápí — umírá, o Bože! mne přecházejí smysly — moje hlava — moje hlava! (Sedne k stolu pomocí Terezy).

Tereza. Dole čeká na mne kočár — já za tvým otcem pojedu —

7. Petr. Předešl[illegible]

Petr (ještě za scenou). Pann[illegible]ko! milá Márinko! kde pak jste? já musím s vámi mluvit. (Přiběhne.)

Tereza. Ah, dobře že jsi tady, Petře! To je šťastná příhoda. Zůstaň u Marie a hleď ji trochu potěšit. Já tu budu zase co nevidět. (Odejde.)

Petr. Márinko, vy musíte se mnou, vy musíte odtud pryč —

Marie (obrátí se k němu; pevně). Nikdy! Zde mne otec nalezl, zde mne zavrhnul — zde zůstanu, dokud mne Artur k oltáři neodvede. Až budu jeho manželkou, pak mi bude také zas otec věřit.

Petr (důrazně). Ale jak pak — kdyby vás byl pan baron přece oklamal?

Marie. Artur? To není možná!

Petr. Poslyšte mne, Márinko! Dnes ráno měla být svatba — ale nebyla; nevím, co do toho přišlo. Velcí páni mají při tom vždycky více okolků než my.

Marie. Dále!

Petr. Za to prý se bude ta svatba dnes večer odbývat.

Marie. A co z toho?

Petr. Průvod musí touto ulicí — tuhle z okna mohla byste všecko vidět —

Marie (vyskočí). Z toho okna? — ano, pamatuju se — dnes byla o něm řeč — on mne prosil, abych z něho nehleděla. (Z venku slyšeti zvony.) Ha, co to vyzvánějí?

Petr. To je svatba slečny z Darlincouru s baronem Arturem —

Marie. Ne, ne! to nemůže být! to je lež! s Arturem! (Běží k oknu a otevře jej.) Řada vozů a tlačenice lidu — samé kvítí — ha! to je nevěsta! — oh jak se vystrojila — a mladý člověk ji vede — teď se ohlíží — Arture! Arture! — o běda! — (Sklesne po hrozném vykřiknutí na zem.)

Petr. Pro pána krále — Márinko! zpamatujte se — (Obírá se s ní.)

Marie (zvolna vstane a hledí upřeně před sebe). Arture! (Pohlíží divým okem okolo sebe, až zahlídne obraz Arturův.) Můj Artur mne opustil — podívejte se — tu je!

Petr. Co to povídá? Pane na nebi, ona se tu celá ještě pomate! Ach jen kdybych ji mohl z tohoto domu dostat, pak by se to snad všecko podalo — tady nevěřím ani živé duši. — Márinko — poslechněte! pojďte se mnou.

Marie. Vidíte ho? nyní mne povede k své matce. Tak, můj drahý Arture! — oh, to je vzácná paní — já se jí bojím —

Petr. Pojďte, pojďte Márinko!

Marie. Já měla také matku — to byla dobrá žena —

Petr. O můj dobrý Bože! ona mne neslyší a nezná — a já jsem viděl okolo domu ty dva šelmy starého pana barona obcházet, co mně tenkráte zavřeli — pro milosrdenství boží! co pak mne nic nenapadne, aby mne poslechla?

Marie (opakuje bezděky matčinu řeč z předehry.)

Na temných cestách žití tvého
Dá milost boží světla svého.

Petr. Ha, to jsou slova její matky! To jí vnuknul Bůh! (Rychle odejde.)

Marie (obrátí se k obrazu). Ty zůstaneš u mne — viď můj Arture? na věky! (Venku hraje Petrův kolovrátek matčinu píseň z předehry.)

Marie (radostně poslouchá, pokročí, když se ale tóny vzdalují, jde smutně za nimi.) O neodcházej — neopouštěj mne! Počkej! zůstaň —

(zvonění, píseň se pořád vzdaluje)

Běda tyto zvuky — já se pamatuju — to je smrtný zápas mé matky — moje matka umírá — (k obrazu) Arture! moje matka umírá — moje matka na mne čeká! (Kvapí poklesávajíc ven; zraky pořád na obraz upírajíc, a mezi tím opona spadne).

Oddělení III.

NAVRÁCENÍ SE DO HOR.

Oudolí Chamourské. Vzadu pahorek, po něm cesta od levé k pravé straně a pak zase k levé; za pahorkem širá vyhlídka. Na levo v popředí chýše, u ní stoly a židle.

1. Jakub a jiní Savojané na pahorku. Loustalot (sedí zamyšlený u stolu). Potom Sudí — opět Savojané sestupují s hory; jiní jim přicházejí se všech stran naproti a vespolek se pozdravují.

Savojané. Pozdrav pán Bůh! Vítáme vás!

Sudí. Vítejte nám zase v domově, doufáme, že vám Bůh požehnal, a že jste každý něco vydělal.

Jakub. I to věřím, pane sudí. Já si uložil 300 franků, a mimo to mi slíbil náš mladý pan baron, že mne přijme za lokaje. On sem ty dny přijede, proto že stará paní baronka umřela.

Sudí. Je-li možná? Nu jen když jste vy všickni pohromadě a zdrávi — až na jednu, kterouž mezi vámi nevidím. (K Loustalotovi.) Kdež pak je vaše milá dcera Marie? proč pak také nepřišla? Vždyť jste to své nemocné ženě slíbil.

Loustalot (vstávaje, trudně). Marie se více nevrátí.

Sudí. Co že pravíte?

Loustalot. Já nechtěl ubohé matce všechnu naději vzít — ono by jí to bylo do hrobu přivedlo. Oh, tu přichází. (Jde jí naproti a podpírá ji.)

2. Marta (z chýše). Předešlí.

Loustalot. Proč pak jsi vstala?

Marta (slabě). Ach, mně bylo dnes ráno jak náleží hezky. Já si v noci vypočítala, že musejí dnes naši lidé přijít; a třebas bych jí nemohla ještě obejmout, dám si o ní přece povídat. — Viď, milý Jakube, Jakube, tys jí vídal.

Jakub. Koho to myslíte?

Marta. Nu, naši Marii!

Jakub. Marii? Nu —

Loustalot (mu dá znamení).

Jakub. Inu, ovšem, já ji vídal často.

Loustalot. Vždyť jsem ti už povídal, že Marie s nimi nezůstávala. Ona si najala sedničku pro sebe.

Sudí. Dnes je trochu ostré povětří — mohlo by vám uškodit; nechtěla byste raději v sednici zůstat?

Loustalot. Jdi, Marto, jdi do sednice — já ti potom všecko povím.

Marta. Nu, vždyť já už jdu. Ale jen se hodně vyptávej — prosím tě, staroušku! (Odejde s Loustalotem a Sudím do sednice.)

Jakub (k ostatním). I podívejte se, tamhle jde nějaká vzácná dáma. Kdo pak je to asi? Počkejte! já vám okážu, jak jsem v Paříži takové pány natahoval, když se nechali.

3. Tereza (sestupuje mezi tím s pahorku v jízdeckém šatě. Lokaj za ní opodál). Předešlí.

Jakub. Pán Bůh rač pozdravit, paní baronko!

Tereza. Paní baronko! — ach ten

Savojan je důvtipný. Tu máš hochu! pij na mé zdraví. (Dá mu peníz.)

Jakub. I tisíceré díky! Toť bych přál, aby se vám tady vedlo jako v ráji, paní hraběnko.

Tereza. Hraběnko? toť je roztomilý hoch! Tu máš ještě něco! udělej si dobrý den. (Dá mu opět.)

Jakub. Zaplať pán Bůh, paní kněžno!

Tereza. Kněžno? tu máš, tu máš! (Dá mu celý sáček.) Ale teď nemám nic více u sebe.

Jakub. To nic nedělá! Mně došla také titulatura — a teď jsi zas naše Terinka!

(Ostatní se smějou.)

Tereza. Terinka! Ach to je roztomilý kousek! Já to hned řekla, že ten Savojan má důvtipu za deset mudrců.

Jakub. Oh a jak! Proto jsem ti okázal, jak se důvtipně peníze vylákají. V Paříži bylo dost takových bláznů, že by byli za kus titule poslední halíř dali. Pamatuj si to! — Teď ale pojďme! vždyť musíme do vsi — dnes bude celý den co povídat. (Všickni Savojané se rozejdou.)

Tereza. Jděte, jděte! já vám ten drobet mého zlata přeju! vždyť jsem zase jednou doma! Doma! Ach jak mne to slovo těší, jako bych seděla u nejlepší tabule. Však já toho zde také užila — to bývali krajíce — a co másla na nich — a co syrečků, až se mi srdce směje, když si na to zpomenu. Však to dalo také práce, nežli mne z Paříže na dovolenou pustili. Já ani nevím, jak ten balet beze mně obstojí. Ale já mu nemohla pomoci; když Marie odešla — musela jsem také z Paříže. Jen kdybych ji zas našla; mně by se protivilo celé mé živobytí a všechny jeho lahůdky, kdyby ji mělo něco zlého potkati. Ne, pane Bože! Já bych ztratila všechen apetit, a co pak by ze mne bylo! (Odejde do chýše, pokynouc lokajovi aby šel za ní.)

(Přestávka.)

4. Petr, potom Marie. (Petr se objeví na pahorku a sestoupí zvolna a smutně až do prostřed; pak se ohlíží jde-li Marie za ním, a hraje na kolovrátek. Marie v oděvu Savojském ukáže se na pahorku; má sklopenou hlavu, jde velmi zdlouhavě, a jako bezděky za písní. Když přijdou až ku předu, přestane Petr hrát a Marie sklesne omdlelá na židli.)

Petr. O ty milý Bože, děkuji ti, že jsem ji sem přece dovedl. Takový kus cesty a tímto způsobem, to není žádná maličkost. Každý den ji to táhlo zase do Paříže nazpátek; tu jsem musel začít hrát, a ona držela mou písničku za hlas matky své. To jí dodalo vždy nové síly a zmužilosti. Teď jen kdyby bylo možná s ní promluvit! — Marie! — poslyš —

Marie. Kdo volá?

Loustalot. Ach, milá Terezo! Jí nesmíme brát všecku naději, třebas mně žádná nezbývala. — Nebesa, co to vidím? Petře — ty jsi tady?

Tereza (běží k Marii). Marie! Marie! Ona je to! Ach, jaké to štěstí! (Chce ji obejmout.)

Marie (ji jemně odstrčí).

Tereza. Vždyť jsem to já, tvoje Tereza, tvoje přítelkyně Tereza — což pak mně už neznáš?

Marie (zůstane beze všeho pohnutí).

Loustalot. Tento divý pohled — tyto bledé tváře?

Petr. Ba, milý Bože — dobře pozorujete — ona pozbyla rozumu.

Tereza. Pane na nebi!

Loustalot. To je trest boží!

Petr. Nedělejte jí křivdu, otče — ona je nevinná. Či myslíte, že bych byl s ní tolik mil po horách a dolech běžel, kdybych nevěděl jistě, že je tak zachovalá, jako vždy doma bývala? Ano, ano, otče, vy jste jí učinil křivdu — a měl byste toho litovat.

Loustalot. Je-li možná? Marie — že by byla — o vylož — vysvětli mi všecko, Petře!

Petr. Ach, co pak bych teď vykládal, k tomu není kdy, hleďte raději, aby se zotavila, starejte se o ni —

Loustalot. A její matka — velký Bože! jestli ji najde v tomto stavu!

Tereza. Zůstaňte u ní — já se podívám zatím k matce a řeknu jí, že se Marii tuze stýskalo, že se trochu roznemohla a tak dále — pan sudí je také u ní, a on mi pomůže; to by bylo zle, aby se nám oběma nepodařilo ji utišiti. O moje ubohá Marie! Na mou věru, raději bych celý měsíc nesnídala, jen aby se zas pozdravila. (Odejde.)

Loustalot. Co myslíš, Petře, snad abych na ni promluvil?

Petr. Počkejte, ještě já to zkusím — Marie!

Marie (lhostejně). Kdo volá?

Petr. Já to jsem — Petr — víte?

5. T e r e z a. L o u s t a l o t. P ř e d e š l í.

M a r i e. Petr — vím, vím — mám zase jít — zase na cestu. (Vstává, ale zemdlená opět sklesne.)

L o u s t a l o t. O mé ubohé dítě!

P e t r. I ne, Márinko! teď nepůjdeme už nikam. Teď jsme doma.

M a r i e (se ohlíží). Doma?

P e t r. I ovšem, jen se ohlídněte! zde jsem doma — víte? v Savojsku — tam na horách.

M a r i e (vstane a jde do zadu). Na horách? Oh, arci, tam je blaze.

L o u s t a l o t. Bohu díky, zase naděje.

M a r i e. Na horách? — a naše chaloupka — ach, toť musím odejít — a daleko — až do Paříže.

L o u s t a l o t. O nebesa!

M a r i e. Ano, jen rychle pryč! S Bohem! (Jde několik kroků, pak se náhle zastaví.) Ale ještě mi něco schází, co by mne ochránilo, abych tomu nevěřila, kdyby mi řekl: Marie, já tě miluju! — abych jej odbyla, kdyby přede mnou klečel.

(Hudba hraje píseň z předehry.)

Ano, ano, to je moje matka! (Radostně.) Ona je to! (Klekne a mluví s průvodem hudby.)

Nech víra tvoje vždycky pevně stojí:
A v práci pomáhej ti modlení;
Nech tvoje cnost se pomyšlením zbrojí
(rozmýšlí se).

P e t r a L o u s t a l o t (projevují svou žalost posuňkami).

6. M a r t a. T e r e z a. S u d í. P ř e d e š l í.

M a r t a (vstoupila mezi hudbou do dveří, ačkoli ji Sudí a Tereza zdržují, přikrade se za Marii, položí jí ruce na hlavu a mluví dále).

Že v slovech matky leží spasení,
Na temných cestách žití tvého
Dá milost boží světla svého!

M a r i e (zvukem jejího hlasu překvapená, pozvolna se vzchopí, chce mluvit, nemůže, hlasitě zaštká, rozpíná ruce proti matce a zvolá konečně), Matko, moje matko! (Sklesne jí v mdlobách do náruče.)

V š i c k n i. Pozdraví se, pozdraví!

M a r t a (s velikou radostí). Drahé dítě! Marie! ona mne poznala! Oh, vy nevíte, co může hlas matčin.

(Všickni ji obklopí.)

P e t r. Už přichází k sobě! teď otvírá oči!

M a r i e. O drahá matko! Ty jsi živa — živa! (Rozpomíná se.) Tedy to všecko byl pouhý sen?

S u d í (dá všem znamení).

V š i c k n i. Ano, pouhý sen!

M a r i e. Ach, můj otče! — také vy? (S hrůzou.) Oh, v tom snu jste mluvil strašlivě.

L o u s t a l o t (stranou). Děkuji ti, pane na nebesích!

M a r i e. A ty Petře, Terezo, vy pane sudí! — tedy jste tu všickni? Ale kde pak je Artur? Ne, ne! Filip, Filip?

V š i c k n i. Filip?

M a r i e. Ano, já ho najdu také, není-li pravda? tam na horách!

7. A r t u r (v oděvu panském — Savojané za ním). P ř e d e š l í.

A r t u r (ještě za scénou). Marie, drahá Marie!

M a r i e. Tento hlas! pusťte mne, to je on, to je on! můj Filip!

A r t u r (přikvapí).

M a r i e (mu běží v stříc, a oděv jeho zpozorujíc ustrne). Artur! (Rukama si zastře tvář a k matce se uchyluje.)

A r t u r. Ano Marie, Artur je to — ale při tom pán své vůle, kterýž bude od této chvíle jen pro tebe živ, pro tebe, moje drahá Marie! Onen protivný sňatek jsem neuzavřel, v posledním okamžení proniklo tvé bolestné zkřiknutí mou duši — a já nepřistoupil k oltáři. Nyní ale, Marie — kdežto Bůh mou matku k sobě povolal, kdyžto jsem tě zase nalezl, nyní, Marie, odpusť, co jsem se na tobě provinil — co jsi pro mne utrpěla — a budiž mou chotí před Bohem i světem!

M a r i e (sklesne mu do náručí). Tvoje na věky!

(Oba sklesnou na kolena, Marta jim klade ruce na hlavy a při hudbě opakuje.)

Na temných cestách žití tvého
Dá milost boží světla svého.

(Všeobecné skupení.)

(Opona zvolna padá.)

PRAŽSKÝ FLAMENDR.

Obraz ze života měšťanského ve čtyrech jednáních.

(Psáno roku 1846. — Poprvé dáváno dne 25. listopadu 1846.)

OSOBY:

Sýkora, bohatý sládek.
Adolf, jeho syn.
Veronika, stará hospodyně u Sýkory.
Apolenka, její vnučka.
Jelínek, sladovnický mistr.
Podhajský, zametač ulic.
Filip, jeho syn, truhlářský učedník.
Liskovec, dohledač na obecní práci.
Jahoda, truhlářský fabrikant.
Zelnický, Vožický, } hejskové a Adolfovi přátelé.
Havrdová, nádennice.
Pepík, Terinka, } její děti.
Václav, mládek u sládka.
Městský lid.

Děj v Praze.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Malá světnička s nepatrným nábytkem. V pravo stará lenoška. V levo stolek a židle, na stolku ohořelá svíčka ve sprostém svícnu a plechová lampička. Na kulise dřevěné hodiny.

Výstup 1.

Veronika sedíc v lenošce dřímá. Apolenka šije. — Hodiny bijou tři.

Veronika (procitne). Hned, hned, již jdu!

Apolenka. Jen zůstaňte, babičko!

Veronika. Což nezvonil?

Apolenka. To bily hodiny.

Veronika. Kolik pak již máme?

Apolenka. Tři.

Veronika. A ještě nejde? Snad jsem ho propásla.

Apolenka. Vždyť jsem já tu, a ještě jsem oka nezamhouřila.

Veronika. To se mladým očím jen tak někdy zdá, a přece bývají pevně slepeny. Nynější svět nic nevydrží.

Apolenka. Já jsem své věci jista. Jen se podívejte, co jsem za ten čas ušila.

Veronika. Ah, vy jste nyní z docela jiných kostí! Jdi už, jdi, lehni si.

Apolenka. Teď by to za to již nestálo.

Veronika. Co si ale pomyslí pan Adolf? To bude vypadati, jako bychom na něho čekaly.

Apolenka. A což nečekáme?

Veronika. Já! — Ale ty? to by vypadalo jako stíhání, a toho nás Bůh uchovej! My jsme jen služebné osoby.

Apolenka. Však on si mne pan Adolf beztoho nevšimne.

Veronika. Nemá také proč.

(Venku je slyšeti silné trhnutí domovním zvoncem.)

Apolenka (rychle vstává). Tu jest!

Veronika. (také vstává). Honem, posvěť mi na předsíň! (Běží ven.)

Apolenka (jí svítí, ale zastaví se mezi dveřmi). Jen dejte pozor, babičko! Já tady počkám se světlem. Dej Bože, aby to dnes bez mrzutosti odešlo! Starý pán měl zas na čele hrozné mračno, a my tu beztoho již ani nevíme, jak den jasný vypadá. Však je také pravda, trochu mírněji mohl by Adolf nabírati, aby nepřebral.

Výstup 2.

Adolf elegantně oblečen, ale jsou na něm patrné známky prohýřené noci; chůze jeho je nejistá. Veronika ho vede. Apolenka.

Adolf. Ale u všech všudy, kam pak mě to vlečeš, stará Megero? Proč utekl ten dareba, co mi otvíral?

Veronika. Jen pojďte, pojďte, mladý pane! Zde si hezky odpočiňte.

Adolf. Ale já chci do svého pokoje, tam si odpočinu nejlíp.

Veronika. Dnes to již nepůjde, mladý pane! Musíte vzíti za vděk s mou nepatrnou světničkou.

Adolf. Ale, ty stará sůvo, co ti to vlezlo do kotrby? Ještě kdybys byla o padesátku lehčí.

Veronika. Pst, pst, mladý pane!

Adolf. Anebo chceš se, čarodějnice, mladou krví omejvat?

Veronika. Pane Adolfe!

Adolf. Anebo — (Všimne si teprv Apolenky.) Ah — hahaha! nyní rozumím! Na stará kolena chytilas se dobrého řemesla! Tuť máš také něco mladého v sukýnce. (Blíží se k Apolence.)

Veronika (vstoupí mu do cesty). Ale, mladý pane, což pak neznáte mou Apolenku?

Adolf. Tvou —? Na mou věru, z toho pupenečku se udělala roztomilá růžička, co jsem ji neviděl. Kde pak jsi vězelo, poupátko?

Apolenka. Já nevytáhla ani paty z domu, ale vy se nyní tak málo doma zdržujete.

Adolf. Že ani nevím, jaká hvězda by tady svítit mohla — viď? A jak se máš, moje hvězdičko?

Apolenka. Děkuju, pane Adolfe! Ještě to ujde. Teď ale poslechněte babičku; ona myslí dobře.

Veronika. Aspoň se tuhle posaďte. (Okáže na lenošku.) Je to kus nábytku po nebožce panímámě.

Adolf. Mlč! na to mi nezpomínej. Chceš, abych se rozhořčil, že nemám živé duše na světě, která by mi přála?

Veronika. Aj, aj, což pak váš hodný pan otec?

Adolf. Ten —? Hahaha! arci, ten je hodný, ten mi přeje, ten by rád viděl, abych vedl život jako poustevník. Nemluv mi o tom, a doveď mě do pokoje.

Veronika. Dnes ne, mladý pane! Byla by z toho mrzutost. Pan otec se hněval, že jste večer zas tak pozdě nepřicházel, a řekl, že si na vás počká. Zůstaňte jen tedy u mne; sem on nepřijde, a do rána se hněv jeho vykouří.

Výstup 3.

Sýkora. Předešlí.

Sýkora (ještě venku). Počkej s lucernou na dvoře.

Veronika. I ty milé nebe! toť je pán!

Sýkora (vejde). Co to znamená, Verunko? od kterého času dáváte synovi mému noclehy?

Veronika. Teprva dnes jsem se opovážila, pantatínku —

Sýkora. Chcete jeho noční toulání ještě podporovat?

Veronika. Já? I ty umučení! Já chci jen, aby mezi otcem a synem nová hořkost nevypukla; to je zlé semeno, a já bych nerada, aby se v tomto domě pořád plemenilo.

Sýkora. Tedy zadržte ruku, kteráž je rozsívá! (K Adolfovi.) To je tedy následek mého včerejšího mluvení?

Veronika (k Apolence). Jdi si lehnout, jdi, má děvečko!

Apolenka (si rozsvítí lampičku a odejde tiše do pobočních dveří).

Adolf (držel se mezitím lenošky, nyní se posadí). Já napadl večer několik známých, kteří věděli, že je zítra můj svátek, a ti mě nechtěli pustit.

Sýkora. Tvůj svátek? A ten má býti výmluvou tvého nepořádku? — ten den, který se nejkrásněji v tiché domácnosti, u stolu otcovského slaví, ten má býti zástěrou tvého hýření? Zapovídal jsem ti kdy slušné vyražení?

Adolf. Snad abych chodil po šenkovně od nádenníka k drvoštěpovi a šňupec tabáku jim nabízel?

Sýkora. Kdo tě živí, toho cti, a často vězí v nádennické kazajce poctivější ruka, nežli jest ta, která jen šampaňským

lahvím hlavy uráží. Mimo to máš naši domácnost, všecko pohodlí —

Adolf. A k vyražení můžeme si spolu zahráti zmrzlíka.

Sýkora. Aspoň by to byla hra poctivější, nežli jest tvoje nynější, kteráž tě přivedla tak daleko, že tě lidé před otcem skrývají.

Adolf. Já se o to neprosil. Tohle kázání mohl jsem snésti také ve svém pokoji.

Sýkora. Ha, ty nestydatý!

Veronika (chlácholíc ho). Pantatínku!

Sýkora (zpamatuje se a sem tam přechází).

Veronika. Teď není s mladým pánem dobře mluvit; nechte ho, až se prospí.

Sýkora. Co chceš ty se svou moudrostí? Až se prospí? Prospal já jsem se? Hledí on na moje spaní? Nemusím jako noční duch bloudit, chci-li s vlastním synem promluvit? Kdyby se byla nebožka matka toho dočkala!

Adolf (se vzchopí). Kdyby! — ano, pak bychom dozajista takto proti sobě nestáli! Ale od vás není to moudré, že mi na ni zpomínáte; pak vidím ještě patrněji rozdíl mého tehdejšího a nynějšího života. Matka mě — milovala. (Sklesne zase na lenošku.)

Sýkora. A já tě nemiluju?... Pane vševědoucí, odpusť mu ten hřích! Žena jest žena, ta poslouchá, jen co srdce radí — láska jest její království; ale muž má na světě něco většího, má svou čest, má své občanské jméno; to je dražší nežli všechny rozkoše, k nimžto srdce přivolí. A proto tě prosím, nezaháněj spaní z mých starých očí, nezhanobuj zachovalé jméno otce svého, pro památku matky tvé tě prosím — tvůj otec tě prosí — (vezme jej za ruku) již dávno nedržel jsem tě takto za ruku — (pozná, že usnul) — ha, ničemníku!

Adolf (procitne a vstává). Co jest? Já všecko zaplatím!

Sýkora (chopí ho za prsa). Svou krví to zaplať, ale z mého domu nepřijde tvou rukou ani haléře! (Pustí ho.) Já mám své staré srdce na jazyku, a ty jsi při tom hluchý, slepý, jako mně na posměch? Jdi si tedy, jdi! Míra mé dobroty překypěla; od této chvíle budu jen přísné váhy užívati. Jdi a spi až do polepšení. (Volá ze dveří.) Václave! posviť mladému do pokoje!

Adolf (chce něco namítat).

Veronika (jej chlácholí). Jděte, jděte, mladý pane! Vyspání jest dobrá věc, a boží den zas všecko vyrovná. Provázej Pánbůh! (Vede ho k otevřeným dveřím. Na předsíni okáže se Václav s lucernou a odvádí Adolfa.)

Sýkora (prudce přechází).

(Mezi tím bijou hodiny čtyry.)

Veronika (po malé přestávce). Pantatínku!

Sýkora. Co jest? co chcete? Vaše vina, že jsem tady — proč jste ho nenechala jít, kam patří —

Veronika. Pusťte tu žluč mimo sebe. Pan Adolf je mladá krev, ta musí vybouřit.

Sýkora. Bouřit může, ano; nesmí ale při tom jako divá po hlavě skákat a o hanbu se otírat.

Veronika. Tomu nerozumím; já jsem sprostá osoba, a myslím si jen, že musíme vespolek své křehkosti snášet, chceme-li míti —

Sýkora. Křehkosti? Jest nedbalé, hejřivé, popanštilé živobytí měšťanského synka pouhou křehkostí? U všech všudy, stará osobo! co vám to napadá, chtít toho kluka omývati?

Veronika. I ty milé nebe, což jsem nenosila jeho matku na rukou a nebyl on její miláčkem?

Sýkora. Byl, byl, bohužel! (Těžce.) On jí padne také na duši.

Veronika (sepne ruce). Mé nebožce? Pantatínku, co o ní mluvíte?

Sýkora. I vždyť je pravda! Nebožka myslila, že by její dítě nemohlo být šťastné, kdyby vyrostlo tak prostě jako jeho otec. Celá naše domácnost musila míti tu proklatou novomódní barvu — a já byl slabý muž, já se nemohl ženě opříti, protože mi celá v srdci ležela — ach, vždyť byla anděl i s tou svou slabostí! — a takž rostl hoch jako proutí na panské louce, a co jsem já za den na něm urovnal, to ona za hodinu zbořila.

Veronika. Ona byla milující matka, pantatínku, a vy nevíte, co to znamená.

Sýkora. Že nevím? — A víte vy, co milující otec znamená? Vy ženy máte na lásku jen míru opičí, a jestli se otec se synem pořád nemazlí, hned jste hotovy s ortelem, že ho nemiluje. Ale jeho denní starosti, jeho probdělé noci, aby bylo ze syna něco řádného, aby byl živ sobě a re-

dičům ke cti a radosti, o těch nevíte, těm nerozumíte.

Veronika. Ó prosím, pantatínku! Matka má také své starosti; ale nemluví o nich, když je nemůže dítě pochopit — když je ospalé, že se nemůže na nohou udržeti.

Sýkora. Já s ním mluvil již mnohokrát, i když byl střízlivý.

Veronika. Mluvte s ním ještě jednou, pantatínku; láska nepočítá slova, jako lakomec své poklady, udělejte jednou něco k vůli staré Verunce. Jáť jsem již jako pára nad hrncem, dlouho-li mohu ještě dělati? Bůh mě k sobě povolá, a sejdu-li se tam nahoře s nebožkou, tedy bych jí ráda řekla, že je tady všecko v pořádku — jak se kdy na to těšila.

Sýkora (pohnut v myšlénkách). Těšila se — já se také těšíval; ale ten tam nad námi, zdá se, ustanovil jináč. Nu, děj se vůle jeho! té se nemůžeme protivit. (Podá Veronice ruku.) Ano, promluvím s ním ještě jednou, až vystřízliví. Zítra jest jeho svátek — přistoupím k němu a podám mu celé srdce vázaného. I já si myslím, že se jedenkráte s nebožkou sejdu, a tuť bych jí rád přinesl zprávu, že jsem jejího Adolfa tady šťastného zanechal. (Velmi měkce.) Ty ale nesmíš jí říkati, že jsem ho nemiloval, slyšíš, stará osobo? To bys dávala křivé svědectví, neboť ví Bůh! on mi vrostl do srdce jako nejdražší pozůstalost po mé nebožce, a bez něho jsem chudý člověk uprostřed svého bohatství. (Odejde.)

Výstup 4.

Apolenka. Veronika.

Apolenka (vykoukne a pak radostně přiběhne). Ach, vy hodná babičko! to je dobře, že jste pána zas obrátila.

Veronika. Co je to? proč jsi si nelehla?

Apolenka. Ach, jak pak jsem mohla, když měl starý pán na mladého takovou zlost — já se celá třásla.

Veronika. Co je ti do toho? Snad jsi poslouchala?

Apolenka. To ne — schválně jsem neposlouchala, ale ono je v komoře beztoho každé slovo slyšeti. A tu bych vám byla hned okolo krku padla, když jste pánovi tak pěkně domlouvala, aby se udobřil.

Veronika. Ale co ty se o to staráš?

Apolenka. Nu, já si myslím, že se musí každý domácí radovati, když je pod střechou svornost, a zvláště s tak dobrým mladým člověkem, jako je pan Adolf.

Veronika. Co ty víš o jeho dobrotě?

Apolenka. Ó já to vím ještě z těch časů, když jsme spolu hrávali; to bylo ještě za nebožky paní, a my byli oba děti, já asi o tři, čtyry leta mladší — ach, babičko! to byly krásné časy! Později to arci přestalo, on musil do školy, jednomu učitelovi z ruky, druhému do ruky, a mne jste postavili k ohništi; ale když jsem viděla první jiskry doutnati, bylo mi dlouhý čas, jako by se na mne Adolfovy oči dívaly, a když vesele oheň praskal, bylo mi zase, jako by Adolf se mnou dováděl.

Veronika. Apolenko, co to slyším? Jsou to myšlénky pro chudobnou děvečku?

Apolenka. Nehněvejte se, babičko! Posud o nich ani živá duše neví, a před vámi jsem je vyzradila, protože myslím, že mám býti k vám upřímná. Ach, vždyť nemám jiného člověka na světě, s kterým bych mohla upřímně promluvit.

Veronika. No, vždyť je dobře! Ale ty bláhové myšlénky mi vypuď z hlavy, děvečko! ty tě k ničemu nevedou, a mne by jen zarmoutily — slyšíš?

Apolenka (vezme ji srdečně za ruku). Nestarejte se, babičko! nestarejte! Já si dám všechnu práci; také je to již dávno, co jsem ty myšlénky mívala; vy se nebudete rmoutit, ale jedno musíte mi ještě dovolit.

Veronika. Co pak je to?

Apolenka. Zítra — nebo vlastně již dnes je Adolfův svátek — já mu upletla sáček na peníze —

Veronika. Tak? O tom ani nevím.

Apolenka. Já vás chtěla překvapit.

Apolenka. To je daremné maření času; mladý pán může si takových věcí snadno koupit, a tys mohla zatím něco užitečnějšího pracovat.

Apolenka. Ale, babičko —

Veronika. Ale když tu ten sáček jednou jest, tedy mu jej dám.

Apolenka. I ne, ne, babičko! to nejde. Toť by vypadalo, jako bych byla vzácná osoba, která může své lidi posýlat — a to nechci. (Lichotivě.) Já jsem jen vaše chudá děvečka, a jako taková přistoupím sama k mladému pánovi. Mně jest jen o to, že tu bude dnes radostný

den, a že bych také ráda svůj podíl dostala. Viďte, že ano, babičko? .. .. ..

Veronika. Nu ano, ano! Ale teď mysli na práci. (Bije pět hodin.) Tu to máme, již pět hodin! Chasa bude vstávat — já musím dohlídnouti.

Apolenka. Ó já budu pracovat — (shasí svíčku a vezme svícen) že radostí omládnete, milá babičko! V kuchyni, v domě, u šití, u prádla — co vám na očích uvidím. Ach, vždyť nemám žádného jiného, komu bych mohla nějakou radost udělat, nežli vás, moje drahá babičko! (Běží do komory.)

Veronika (hledí za ní starostlivě). Radost? — jenom nedej Bůh, abys mi tu poslední zkazila. Dala bych tě nerada od sebe, vždyť jsi jako mladý oud mého starého těla; ale k vůli dítěti mé nebožky musím si srdce z prsou vytrhnout. Jak se Pánubohu líbí — já jsem jen sprostá osoba. (Jde ven.)

PROMĚNA.

Náměstí, po němž rozmanité osoby přecházejí — Je z rána.

Výstup 5.

Podhajský nuzně oblečen, ale nikoli otrhaně, asi pětapadesátník, zametá ulici, ale drží se jen podle kulisy. Jiný zametač nedaleko od něho. S protější strany vystoupí Filip, bez kabátu, s truhlářskou zástěrou, nese asi žejdlíkový hrnek, při tom zpívá. Ku konci Liskovec.

Filip. (jde svou cestou vesele a zahlídnuv Podhajského zastaví se). Třísky a drtiny! co pak je to? Nevyspal jsem se ještě a snad se mi něco zdá? To by byl ošklivý sen! (Tahá se za nos.) Ale tohle je přece můj nos a tohle hrneček s mou snídaní? (Odhodlá se a běží nazad.) Tatínku!

Podhajský. Ah, dobré jitro, Filipe!

Filip. Dobré jitro, tatínku! Ale co pak se to děje? Jak přicházíte do této práce?

Podhajský. Myslíš, že se za ni stydím?

Filip. To právě ne.

Podhajský. Moje vina to není, že jsem jiné práce nedostal. Či mám snad chodit žebrat?

Filip. Žebrat?

Podhajský. Anebo hladem pojít?

Filip. Hladem! Tu máte, tu máte — (Dává mu hrneček.) Já chtěl právě k vám domů — tuhle mi přilila kuchařka trochu polívky! člověk jí snese zas trochu dobrých třístěk.

Podhajský (vezme hrneček se lžicí a chutě jí). Děkuju ti. Ale snad jsi sám nehladověl?

Filip. I to to! Já jsem jako myš, já se všude přiživím.

Liskovec (vystoupí). Hle, co je to? lelky chytat?

Filip. I ne, tady se chytá něco lepšího! (Okazuje na jídlo.)

Liskovec. Teď není k tomu čas! Vy lidé nemyslíte na nic jiného, než abyste měli pořád plné břicho. Do práce, do práce!

Filip. Dejte sem to péro, tatínku (vezme mu koště) — a snídejte v bázni boží dál. Já to zde zatím za vás oprášim. (K dohledači.) S tou výměnou můžete být spokojen, jemnostpane! Já mám zdravé ruce! Podívejte se, jak to jde. (Pilně mete.)

Liskovec (domlouvá ještě Podhajskému).

Výstup 6.

Jahoda, silný muž v modním obleku s holí se zlatým knoflíkem. Předešlí.

Jahoda. Kýho ďábla! co to znamená? můj učedník mete ulici? He, hola! (Lupne ho pozadu přes záda.)

Filip. Ah! jaká to hloupost! (Obrátí se a napřáhne koště.) Ha, třísky a drtiny — můj mistr!

Jahoda. Co tu děláš, darebáku?

Filip. Já — prosím — já pomáhám tuhle tatínkovi, aby se mohl zatím nasnídat.

Jahoda. I ty nestydatý ničemo! Ulice mést, člověk z mé fabriky?

Filip. I vždyť je to místo tatínka — a ve fabrice dělám horší práci.

Podhajský. Odpusťte, vzácný pane Jahodo! já tu jedl zatím trochu polívky —

Jahoda (ustoupí hrdě, jakoby se ho štítil). Co je to? Kdo se to opovažuje se mnou tady —

Filip. To je můj otec, jemnostpane, vždyť ho znáte.

Jahoda. Já? — Takového —

Podhajský (vážně). Co takového?

Filip. Pan mistr to spolknul, a to bylo to nejmoudřejší.

Jahoda. Co že, kluku?

Filip. S dovolením, jemnostpane! můj otec není žádný *takový*, aby se na něj s ošklivostí hledělo. Že vykonává obecní práci, za to se nebude přece stydět? Vždyť mu ji dává sama slavná obec, a k té náležíte, tuším, také vy? Že nechcete otce mého znát, tím ho neubude.

Jahoda. Budeš mlčet, kluku? Tak tě —! (Rozpřáhne se na něj.)

Filip. Pomalu s tou mírou! Já jsem dnes svou porci již dostal a na veřejné ulici nepřijímám takové peníze. Já mlčím, dokud se to mé vlastní kůže týká — to můžete sám nejlépe říci, protože se již celých šest let u vás tahám, a ještě za vyučenou dostat nemohu, ačkoliv jste mému otci — tuhle tomu — slíbil, že mě za čtyry léta pustíte a já se teď s hoblíkem i mnohého mistra nebojím. ....

(Mezi tím nastaví se rozličných diváků.)

Jahoda. Jen přijď domů, já ti dám za vyučenou, že tě všichni čerti nepoznají!

Filip. Já se vás již nebudu o to prosit! Naše milá Praha jest i bez vaší fabriky pro pilného člověka dost veliká, a když budu chtít od rána do večera táhnout, jako táhnu u vás, tedy uživím sebe i otce a kdybych měl sirky prodávat!

Jahoda. I ty zlořečený taškáři!

Podhajský. Filipe!

Liskovec. (k Podhajskému). Jděte po své práci! Jaký je to pořádek?

Filip. Nechte mě, tatínku! Já netrpím, aby se někdo po vás ošklíbal. Chudoba je těžká věc, ale kdo jí ubližuje, kdo ji hanobí, je desetkrát špatnější.

Hlasy (mezi diváky). Dobře tak! má pravdu!

Jahoda. Nu, počkej, ty otrhaná čeládko! (Zlostí uteče.)

Někteří. Šťastnou cestu, hahaha!

Jiní. Že se nestydí!

(Lid se rozchází. Mezi diváky je také **Sýkora**, kterýž stoje opodál, celou příhodu s velkým účastenstvím pozoruje.)

Filip (padne vroucně otci okolo krku). Pojďte tatínku! Teď zůstaneme zas u sebe. Nehněvejte se a nestarejte se, však ono bude dobře i bez této zástěry (okáže na svou) — ve které jsem nemohl za šest let k ničemu přijíti. Ono bude dobře, i kdybychom měli spolu na železnici kopat anebo ulice zametat! Raději od slavné obce půl zlatého nežli tolar z takové fabriky! Pojďte! — Pánbůh nás neopustí. On řekl: cti otce i matku svou, a slíbil, že se nám dobře povede. Já ho poslechnu a doufám, že se jeho slova vyplní! (Obejme otce.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Čistý pokoj u Sýkory.

Výstup 1.

Sýkora. Jelínek. První je v domácím obleku, jakž obyčejně ku práci dohlíží; druhý je svátečně ustrojen, dle kroje staršího, má krátké spodky, boty německé atd. Je přišedivělý, pravé dobrotisko a rád se usmívá.

Sýkora. Ah, nemluv mi o budoucnosti! Jsem připraven již na to nejhorší.

Jelínek. No, člověk nesmí nikdy zoufati — boží přikázání.

Sýkora. To vím i bez tvého výkladu! Ale jak se má člověk bránit, když ho k tomu jiní za vlasy táhnou?

Jelínek. No, tak zle není s pantatínkem!

Sýkora. Ba je, starý člověče! Den jako den samá hořkost. Nu, jdi sám, jdi — a přednášej svou gratulaci, vždyť jsi tady již po třetí. Mladý pán leží ještě v peřinách, a nebude ani vidět, že jsi k tomu se vystrojil.

Jelínek. To je tak zvyk ještě z časů nebožky paní, ta na to držela. Pan Adolf nebude se hněvat, přijdu-li konečně i v domácí kazajce.

Sýkora. Jen bude-li s ním jaká řeč! Kdo ví, kdy vyleze z postele, a já nechci dnes do toho hromem uhodit.

Jelínek. Nebude také potřeba; a další starost o jeho vstávání — he, he! mohl byste, pantatínku, snad někomu jinému přenechat.

Sýkora. Jak to?

Jelínek. Byl by to snad vůbec dobrý prostředek.

Sýkora. Co pak?

Jelínek. Ožeňte ho — he, he!

Sýkora. Oženit? Která pak by ho chtěla?

Jelínek. Oho, tak nezpívejte!

Sýkora. Leda která by s ním do zkaženého sladu patřila.

Jelínek. Ale což kdyby se našla nějaká, kteráž by byla dobrý slad a — chmel k tomu, he, he!

Sýkora. Leda by bláznila.

Jelínek. No, při vybírání mužských mívají ženské časem divné gusto. Někdy by člověk myslil, že jsou celé slepé — ale ony přece dobře vyberou.

Sýkora. Ne, ne, to není nic! Nejsem já tím klukem dost potrestán? Vi Bůh milý, proč jsem to zasloužil! Já nebudu jím ještě jiné trestat. Dokud se neobrátí na jinou cestu, nesmí na ženu pomyslit.

Jelínek. Ale toť ho může právě obrátit! Láska prý zmůže mnoho — he. he! povídá se; také to stojí v kronikách.

Sýkora. To by se musil ale sám zamilovat, musil by sám ženu si vyhlídnout; to však nyní od něho neočekávám, a kdyby to ihned učinil, bojím se, že by to nebylo nic kloudného. (Poněkud váhavě.) Já bych — já bych věděl jiný prostředek, bude-li moje dnešní rozmluva zase nadarmo.

Jelínek. Ah, toť jsem věru žádostiv! Že pak jste ho pantatínku, již nepoužil?

Sýkora. Znám ho teprva ode dneška. (Sem tam přechází, pak se před Jelínkem zastaví.) Víš, co jsem ti povídal o synovi toho nuzáka, co metl ulice?

Jelínek. Nu?

Sýkora. Proč se ten asi vydařil?

Jelínek. Kdož to ví? Řekl bych, že měl dobré vychování —

Sýkora. Také, také; ale hlavní věc to není. Já ti povím jináče: protože vyrostl v chudobě.

Jelínek. Ah, to nevěřím! Toť by musil každý flamendr hodné syny míti.

Sýkora. Nu, vždycky se děti arci nedaří, ale mně se nyní pořád zdá, že by musila chudoba Adolfovi pomoci. Kdyby byl sám na sebe, jenom na své ruce odkázán, musil by se alespoň starat, něco začíti —

Jelínek. Jen jestli by něco dovedl!

Sýkora. Tolik dovede přece, jako kdybych ho dal zavřít.

Jelínek. Uchovej! To snad nemyslíte?

Sýkora. To jsem myslil již kolikrát. Já si nevěděl pomoci, až se mi dnes ráno vyskytla.

Jelínek. No, chcete-li již tak prudkou medicinu, to bych vám poradil dobrý domácí prostředek.

Sýkora. Nu?

Jelínek. Já bych mu notně vyprášil! To mi věřte, pantatínku! Březovec je dobrý pomahač a metla vyhání....

Sýkora. Ne, ne, milý Jelínku! to není podle mé noty; to se mohlo snad dřve stát, ale teď nemohu dělat biřice. Mně by se třásly ruce, kdybych měl na svou vlastní krev ... ne, ne, to bych si jen vlastní hanbu vytloukl. To se musí jinak poddati! Ach, kdybys byl dnes ráno toho chlapce viděl a slyšel, jak mluvil — člověče! já bych ho byl s chutí k srdci přitisknul. Za to jsem si ho vzal potom stranou a řekl mu, aby ke mně přišel.

Jelínek. Sem?

Sýkora. Nu, co se tomu divíš?

Jelínek. I nic, pantatínku! Co pak s ním chcete?

Sýkora. To nevím, ale myslím, že mi to udělá radost, když budu s takovým dítětem rozprávět. Jdi, starý, jdi, a odbudeš-li svou gratulaci, dej dole pozor, kdyby hoch přišel.

Jelínek. Nu, jak se pantatínkovi líbí — ale já bych takovému klukovi tuze nevěřil. Ta čeládka drží pospolu jako klíšť, a člověk by myslil, že najde mezi ní beránka; ale nežli se naděje, tu máš! — obrátí srst a již je z toho ježek.

Sýkora. Ty máš dnes chuť do kázání.

Jelínek. To dělá ten sváteční kabát, pantatínku, he, he! Ale já ho také hned svlíknu, a v kazajce dostanu snad jiné myšlénky. Zachovej Pánbůh, pantatínku! (Odchází.)

Sýkora. Provázej Pánbůh!

Jelínek (otvíraje dvéře). He, co je to? Co tu hledáme? co tu civíme?

Filip (venku). Hledám pana starého Sýkoru.

Jelínek. Tak? No, tedy dál! — Mně se zdá, pantatínku, že ho zde již máte. (Vpustí Filipa a chvilku si ho prohlíží.) No, futral ještě projde — he, he! Není-li v něm jenom samé mláto! (Odejde.)

Výstup 2.

Filip. Sýkora.

Filip (stoje u dveří). Dej Pánbůh dobrého zdraví!

Sýkora. Nu, jsi tady? Doptal jsi se?

Filip. Ah, prosím, tomu já rozumím, a k panu starému Sýkorovi mi každý pověděl.

Sýkora. Nu, pojď dál, pojď dál! — Jak pak ti říkají?

Filip. Filip Podhajský, jemnostpane!

Sýkora. Jsi zdejší?

Filip. Rozený zde nejsem; ale otec mě sem přivedl, když jsem byl ještě malé dítě.

Sýkora. A co byl tenkráte tvůj otec?

Filip. To vlastně nevím. On sám o tom hrozně nerad rozpráví, a nemá také s kým; ale zdá se mi, že býval někde u panského úřadu.

Sýkora. A co dělal, když přišel do Prahy? čím se živil? (Posadí se.)

Filip. No, nejdříve ledaco pro lidi opisoval, také dával hodiny; ale pomalu stárnul, opisování a hodiny přišly mladším do rukou, a tak — tak to začalo bledě vypadat. Ach, on musil často hlad trpět, a já nemohl pomoci, neboť jsem byl v učení a nemohl si mnoho od úst utrhnout, a nežli by si byl někomu postěžoval, byl by raději — nu, vždyť chodil po práci a ne po žebrotě. Ale starému člověku je těžko práci dostat — on hledal, nabízel se k tomu, onomu, za nic se nestyděl; ale ono to přece nešlo, zrovna jakoby to bylo učarováno, a tyhle dni to přišlo konečně tak daleko, že se musil — obecní práce chytit. Já o tom ani nevěděl.

Sýkora. A je vás doma víc?

Filip. To ne. Co já vím, byli jsme vždycky my dva samotni. Na matku ani se nepamatuju, znám jenom otce.

Sýkora. A miluješ ho, viď? — máš ho rád?

Filip. Já? Pane, to je divná otázka. Což nemáte vy žádného syna, že se takto ptáte? Což bych měl já ubohý na světě milovat, kdyby to nebyl otec? Ptejte se mne, proudí-li mi v žilách ještě krev, umím-li ještě myslit, vím-li, co jsem a proč jsem na světě, kdo je nade mnou v těch nekonečných výšinách a vedle mne v dalekém prostranství, a když nebudu moci na to odpovědít, pak nebudu již také otce milovat — ne, ne! pak budu mrtev, ale otce budu ještě milovat.

Sýkora (hluboce dojat vzchopí se). Jak pozoruju, vedl tě otec ke všemu dobrému, ale poslušnost ti jaksi nevštípil; ku svému mistrovi jsi alespoň tuze dobře se nezachoval.

Filip. Jemnostpane — (V nesnázi kroutí čepicí.)

Sýkora. Nu, co je?

Filip. Já byl čiperný dvanáctiletý kluk, a otec můj se postaral, že jsem uměl něco více, nežli abych byl jako papoušek věci odříkával, kterým bych nebyl snad rozuměl — no, já uměl, co tak hoch mého věku potřebuje, a měl jsem chuť do študií; ale o tom nechtěl otec ani slyšet, a kdykoli jsem o tom začal, pokaždé se zarmoutil. „Já tě nebudu zdržovat," říkával, „máš-li chuť při študiích bídně se protloukat; ale já bych si přál, abys byl hodným řemeslníkem." Co jsem tedy měl dělat? Já se poddal, a otec mi vyhledal místo u pana Jahody, protože myslil, že se tam něčemu řádnému naučím a že nebude bohatý fabrikant na každý den tak hladově hledět, neboť jsem nemohl za učení platit. Ale tam jsem přestál svůj očistec, a kdyby nebylo otce bývalo, byl bych již dávno z fabriky upláchnul. Týrání až do kostí — nebylo věru divu, že mi dnes žluč přeběhla, a zvláště když to bylo k vůli otci. Nabroušeno měl jsem již dávno, a dnes to prasklo.

Sýkora. Ale co pak hodláš teď počíti?

Filip. To vlastně ještě nevím, ale k hoblíku se již doprošovat nebudu. Já jsem beztoho pod těmi fošnami celý zakrněl, a rád bych teď něco dělal, při čem bych se mohl proběhat. Jen co své věci od mistra dostanu! Otec mi již pro ně šel.

Sýkora. A co potom?

Filip. Mám zánovní kabát, ten prodám, koupím si nějaké drobotiny a začnu malý obchod. Budu to roznášet a sem tam přece něco odbudu.

Sýkora. Ah, k čemu by to vedlo? To je daremné zabíjení času, takové běhání.

Filip. Proč pak? Já si myslím, každý začne, jak může; mnohý začal kudly roznášet, a když umřel, zůstaly po něm dvě fabriky; jiný mazal jako kluk formanům boty, a zanechal po sobě největší hospodu. Já se přičiním. Nohy jsou zdravé, huba také něco utluče — a kdo ví, nenahodí-li se mezi tím něco jiného. Já se chytím všeho, jen když budu moci otce uživit.

Sýkora. Nu, tedy něco začni —

(vyndává tobolku) ale abys nemusil kabát prodávat — tu máš zatím nějakou maličkost a zjednej si, co myslíš. Uvidíme, co svedeš.

Filip (na rozpacích). Ach, jemnostpane —

Sýkora. A otce pozdravuj, aby — nu, ber! ber! Či tím pohrdáš?

Filip. Ach ne— to ne! Ale — (ostýchavě a skoro plačtivě) — viďte, já nežebral?

Sýkora. I ty mladý hrdopýšku! Ty bys tedy nežebral?... snad ani pro otce?

Filip. Pro otce? — ach ano, pro otce bych žebral; ale tak dalece mne Bůh neopustí.

Sýkora. To doufám také, milý hochu! dokud se ho sám nespustíš. Tohle jest ale moje dobrá vůle, a tou snad přece nepohrdneš?

Filip (vezme rychle bankovku). Ó ne, ne!

Sýkora. Nyní se zastav dole, poptej se na mistra a pověz mu, kde bydlíte. Potom pozdrav otce, aby se potěšil, že se snad něco také pro něj najde.

Filip. Ó Bůh vám to rač stokrát oplatit! Já nemám ani slova k poděkování, a můj dluh u vaší dobroty jest tak veliký, že tu musím srdce v zástavě nechat. Jednejte s ním, jakoby již bylo propadlé — ono jest vaše a nehne se od vás v radosti a žalosti. (Odběhne.)

Sýkora (samoten). Není-liž to věčné řízení, že jsem dnes k vůli vlastnímu dítěti oka nezamhouřil a potom si vyšel, aby staré údy okřály? Či byl bych i jinak tohoto cizího mladíka nalezl, s nímžto se nyní mysl i srdce obírá?

Výstup 3.

Apolenka vrazí do dveří a rychle je za sebou zavře. Sýkora.

Sýkora. Aj, aj, co pak je to, Apolenko?

Apolenka. Ach, pantatínku — já se tak ulekla —

Sýkora. Čeho pak? Toť jest, jakoby tě někdo honil.

Apolenka. Já chtěla k mladému pánovi, protože je dnes jeho svátek — a já si vymyslila malou gratulaci —

Sýkora. Tak? — Milé dítě, ten ještě spí.

Apolenka. I ne; já slyšela, že jest u něho již hezky živo, ale nevěděla jsem, že má hosti; otevru tedy dvéře a chci vejíti; v tom ale přiskočí ke mně — řekla bych hezký panáček, jen kdyby nebyl podle té nové módy celý zarostlý — a ten chtěl —

Sýkora. Co chtěl?

Apolenka. Chtěl mě vzít okolo těla; ale já vám dostala takovou ošklivost, jakoby na mne nohatý pavouk padal, vyskočila jsem ze dveří a běžela po chodbě, až jsem vrazila tady k vám.

Sýkora. Tak, tak! — Tedy má Adolf hosti?

Apolenka. Bezpochyby jsou to gratulanti.

Sýkora. Nebo špekulanti. No, podíváme se jim na zuby.

Apolenka (sepne ruce). Ale pantatínku! — bez hněvu.

Sýkora. I ty malá káratelko! co pak ty víš o mém hněvu?

Apolenka. Že je zlý — a bolí.

Sýkora. Tebe snad ne?

Apolenka. Ach také — když jde na pana Adolfa.

Sýkora. I podívejme se! tyť se toho kluka ujímáš jako pravá orodovnice.

Apolenka (pokývá hlavou).

Sýkora. Tak? Vida, o tom jsem ani nevěděl. Jáť myslil, že si ho ani nevšímáš — tak jako dlouhý čas o jeho tatíka nedbáš.

Apolenka. Ach, pantatínku, nedělejte mi křivdu. Já si vás všímám tuze dobře; ale máme také mnoho práce po domácku, a babička netrpí, abych —

Sýkora. Ahá, stará tě hlídá! Dobře dělá, ty bys se mohla snadno ztratit. Tyť jsi celá roztomilá! (Štípne ji do tváře.)

Apolenka. Ale pantatínku!

Sýkora (prohlíží ji se zalíbením). A jak jsi vyrostla! Na mou věru, co tě bába od nás vzala, udělalo se z tebe řádné děvče.

Apolenka. Že také před vámi uteku?

Sýkora. Ty! Ať neužívám svého domácího práva!

Apolenka. Jakého pak?

Sýkora. Že ti budu poroučet.

Apolenka. Ó poroučejte!

Sýkora. Ano — abys věděla, ode dneška budeš o mne více dbát — budeš se mnou u stolu jídat —

Apolenka. Ó budu, budu! (Velmi živě.) Ty nejlepší kousky budu vám předkládat; to se samo sebou rozumí, že bı

du o nich vědět, protože je sama přistrojím — a na oči budu vám koukat, na tváře, a když se okáže na nich mračno — šusty! hned budu po ruce a nedám pokoje, až je zaženu.

Sýkora. Že ano?

Apolenka. Ó na to jsem již dávno myslila! Já bych vám byla z celého srdce ráda ty strašáky zaháněla, abyste se zasmál, jako jste dělával, když jste mě ještě na kolenou houpával — víte, pantatínku? — ale vždyť jsem k vám nesměla tak hezky na blízko, jak bych si byla přála; babička nechtěla a já se bála.

Sýkora (s komickým rozhorlením). Tu starou dám z domu, nežli mi tě celou zkazí. Já starý bláhovec! kde jsem to měl oči, že jsem ten poklad v domě neviděl! Pojď sem, milé dítě! (Přivine ji k srdci.) Dnes mám šťastný den! Teď jenom ještě jednoho takto u srdce, a pak bude míra mého štěstí plna.

Apolenka (s vroucím pohledem). To myslíte, pantatínku, pana Adolfa — viďte?

Sýkora. Ano, milé dítě! a to si také hned odbudu. Vždyť jsem to slíbil tvé bábě, že s ním dnes ještě promluvím, a nevleze-li mi tuto chvíli celé srdce na jazyk — pakli toho člověka nyní neoblomím —

Apolenka. Oblomíte, pantatínku, oblomíte! Ó jen pojďte, pojďte! já na vás počkám, budu se těšit.

Sýkora. Dejž Bůh, aby se splnila naděje, kteráž v tomto okamžení moje otcovská prsa prochvívá! Já na ni stavím zlaté hrady svého stáří, a chci v lesku jejich zmládnouti. Pojď, milé dítě, pojď! (Odejde s ní.)

PROMĚNA.

Pokoj Adolfův s pěkným nábytkem. Vzadu sbírka rozličných dýmek, na stolku skřínka na tabák, schránka na cigara, hořící svíčka atd.

Výstup 4.

Adolf v úhledném modním županu, s čepičkou na hlavě. Zelnický. Vožický. Později Veronika a Václav.

Zelnický. Ale nebuď bláhový! což nerozumíš žertu?

Adolf. Žertuj si kde a s kým chceš, ale to děvče mi nech na pokoji, kdyby jsem ještě jednou veřila.

Zelnický. Nu, já nevěděl, že je tvá —

Adolf. Nic není — to si vyprosím. Já jsem rád, že jsi mě jedenkráte navštívil, ale zůstaň jenom u dýmek. Sklenice přijdou co nevidět. — Pane barone, nelíbí se? Jsou zde také havanská cigara.

(Veronika přináší na talíři pěknou bábovku; brzo po ní vejde Václav, nesa dvě láhve vína a na táci skleničky.)

Veronika. Pánbůh rač pozdravit, mladý pane! Já vám přeju šťastný a veselý svátek —

Adolf (rád by se jí před hostmi zbavil.) I vždyť já vím, milá Veroniko!

Veronika. Božské požehnání —

Adolf. Děkuju, děkuju!

Veronika. A po smrti nebeské království.

Adolf. Vždyť je dobře.

Veronika. A tuhle tu maličkost přijměte —

Adolf. Proč pak se trmácíte sama? nemohla jste poslat Apolenku?

Veronika. Odpusťte — a vezměte zavděk se starou osobou — ta holka bude již někde v práci. Přeju pěkné vyražení! (Odejde.)

Vožický. Ha, ha! ta nám přeje vyražení a kouká při tom, jako by si dávala poslední zub trhat.

Adolf. Ta osoba je starý nábytek po nebožce matce — my ji trpíme z křesťanské lásky.

Zelnický. Rokokó je, to máš pravdu; kdyby byla v miniatuře, hodila by se na stolek mezi komické figury.

Vožický. Ha, ha, ha! tam by stála famosně!

Václav (postavil láhve a skleničky na stůl a stojí v pozadí).

Adolf (kyne hlavou, aby šel ven).

Zelnický (hledě za klukem skrze skýlko). A ten žokej je originální!

Adolf. Můj lokaj včera se rozstonal; tohle je pomahač v našem chemickém laboratorium. Ale pijte, pánové, pijte!

Zelnický. Na tvé zdraví, Adolfe! Allons, Vožický! Vivat Adolfus!

Vožický. Vivat! (Pije.)

Adolf. Děkuju.

Vožický (víno pochutnává). Ah, a la bonheur! Z vlastního sklepa?

Adolf. K službám. A jestli chutná —

Vožický. Merci! Ale jak pak — nebudeme míti také potěšení viděti pana otce? Musí to býti roztomilý mužíček, když má —

Adolf. Prosím, pánové, pijte! Můj otec není doma; touto hodinou jezdívá k hraběti Křičenskému —

Vožický. Aj!

Zelnický. I podívejme se! to jsem ještě nevěděl —

Adolf. Pane barone, na vaše zdraví!

Vožický. Děkuju. (Pije.)

Výstup 5.

Sýkora. Předešlí.

Sýkora (ještě mezi dveřmi). Ah, dobrého zdraví vespolek! Tuť je veselo. Nu, proč ne, vždyť je tady svátek! (Jde ku předu.)

Zelnický. Co pak je tohle za patrona?

Adolf. To jest — (potají) — otcův faktor, kterýž v chemickém laboratorium dohlíží. (Přitočí se k otci, šeptmo.) Ale pro živý bůh! co vám to napadá?

Sýkora. Co pak?

Adolf (jako prve). Jak živ sem nepřicházíte, a dnes v tomto obleku — právě když mám takové hosti — to je baron Vožický — co si o vás pomyslí? — jak se vymluvím?

Sýkora (v hrozném ustrnutí). Adolfe!

Adolf (pořád potají). Vy nevíte, co nynější svět požaduje, mnoho-li na zevnějšku záleží, na jisté způsobnosti —

Sýkora. Adolfe — ty se — ty se stydíš za svého otce?

Adolf. Já? — ó, proč pak? Kdyby zde byl, s radostí bych jej pánům představil; poněvadž ale bezpochyby z domu odešel — (Dává otci tajné znamení, aby se vzdálil.)

Sýkora (stranou). Co pak se to se mnou děje? Zdá se mi to jenom? — jest to pravda? Já sem jdu s přeplněným srdcem, se zlatým květem nové naděje — a zde ta zlořečená zrada — ten palčivý mráz na můj útlý květ!

Adolf (vysvětloval zatím hostům, přitočí se zas k otci). Prosím vás, otče —

Sýkora (hněvem sotva dechu popadaje). Mlč, hanebníku! — Teď bych měl vzíti hůl a nepustit ji z ruky, až bys mi zůstal pod nohama; ale na tvé kůži není místa na ránu, která by něco pomohla! (Pozdvihne hlasu.) Pryč tedy — pryč ode mne! Tvůj otce odešel z domu, jak pravíš — a ty ho v něm také nikdy více nespatříš! Tento dům jest od této chvíle můj — a ty jsi v něm dnes večer naposled. Kniha tvých radostí jest v něm skončena — další její listy musíš hledati rozmetané po všech končinách! (Odejde.)

Hosté. Co je to?

Adolf (nutí se leknutí své rozmarně zakryti). Veselý nápad — hahaha! — žertík — náš pan faktor miluje české divadlo, a co tam v neděli vidí, to mi potom doma hrává. Na jeho zdraví! Pijte, pánové — hahaha! — Vivat!

Hosté. Vivat!

(Mezi tím děje se:)

PROMĚNA.

Malá, nuzná světnice při zemi. Z jedné strany dřevěná truhla v popředí a dvě židle; na jedné hliněná mísa a džbánek. Po druhé straně starý stůl a tři židle. Hloub dvéře do kuchyně.

Výstup 6.

Filip prostředkem. Podhajský z kuchyně.

Filip. Pozdrav Pánbůh, tatínku! Tu jsem zase s tělem i duší.

Podhajský. Pojď, pojď! Musíš do fabriky. Mně nechtějí tvé věci vydati; abys prý si pro ně přišel sám.

Filip. Až zejtra — dnes nebudu se zlobit. Ostatně ať si těch nějakých kloců třeba nechají; já dostanu pro první okamžení něco laciného v židech!

Podhajský. Ale zač pak?

Filip (vyndá bankovku a drží ji do výšky). Za tohle!

Podhajský. Hochu, co je to?

Filip. Kus papíru, jaký jsem ještě jaktěživ neměl. Dvacítka!

Podhajský. Kdes ji vzal?

Filip. I — já ji dostal — u pana starého, co mě objednal. Ach, to je vám duše!

Podhajský. Co by to cizímu člověku napadlo? Tys mu snad bědoval —?

Filip. I co vám napadá? On se mne jenom ptal, jak se máme, a tu jsem mu tak strčil, co právě neškodilo.

Podhajský. Ale takovou sumu! toť aby dal kníže!

Filip. Však to je také kníže mezi měšťany! A při tom žádná pánovitost, a v celém domě, na koho se člověk podívá, všecko tak srdečně naštemováno, jakoby měli samé veselé kousky zpívati. Tu se

mi rozevřelo srdce a já okázal, co v něm vězí.

Podhajský. Mohl by vskutku někdo s nešťastnou chudinou tolik outrpnosti mít? (Venku se klepá.) Jen dál! Kdo pak u nás ještě klepá?

Výstup 7.

Sýkora. Předešlí. ..

Sýkora. Zůstává zde —? Ah, tuť jsi, můj hochu!

Filip. Tatínku, tatínku! To je pan starý!

Podhajský. Je-li možná. Náš vážený dobrodinče — hoch mi právě vypravuje —

Sýkora. Nechte toho, milý muži! Co činí pravá ruka, nemá levá — a tak dále, jak stojí psáno. — Podej mi nějakou židli, Filipe!

Podhajský. Ach, odpusťte, že jsem —

Filip (přinese židli, mísu a džbán na zem postaviv). Tu máte naši nejlepší, ale nevím, jak si odpočinete. Polštář není ještě hotový.

Podhajský. Můžeme vám, ctěný pane, něčím posloužit?

Sýkora (hledí naň chvíli). Vy jste chudý — nešťastný člověk?

Podhajský (položí ruku na Filipovu hlavu). To jest mé celé bohatství.

Sýkora. Proto jste šťastný a bohatý otec.

Podhajský. To mě drží na světě.

Sýkora. Podejte mi ruku — vy jste řádný muž, já vám důvěřuju, a přál bych si, abyste něco pro mne učinil.

Filip. Ach tatínku!

Sýkora. Přicházím ve jménu jistého otce — a prosím za něj jako za sebe.

Podhajský. Nezahanbujte mne! Poroučejte se mnou!

Sýkora. Ten jistý otec má syna; on sám jest — to mohu říci před bohem! spravedlivá duše, i požehnán jest na statcích; ale syn jeho jest nezvedený, ztracený syn, jak písmo praví — a takž jest ubohý otec v lůně vší pozemské hojnosti hroznou ranou poražen. Co se naprosil, co nakáral, co nastaral — vše nadarmo, a káznici nemůže ze svého domu udělati. I usmyslil si tedy ve své žalosti a spravedlivém hněvu, že se chopí jiného prostředku.

Podhajský. A ten jest?

Sýkora. Chudoba.

Podhajský (ustrne). Chudoba? ..

Sýkora. Ano; vyvrhnu jej z domu svého jako žebráka; ať si —

Filip. Vy, drahý pane?

Sýkora (pozastaví se trochu). Ano — já! (Zamlčí se v hluboké bolesti.)

Filip (stranou). Ah, proto se ptal, zdali otce svého miluju! Ó ubohý!

Sýkora. Já jsem ten nešťastný otec, kterýž se musí nepřirozeného prostředku uchopit.

Podhajský. Ale uvážil jste také, drahý pane, čeho se odvažujete? Budete s to srdci svému odolati a soudu světskému se ubrániti?

Sýkora. Musím — třeba se toho i strachoval.

Podhajský. A myslíte, že chudoba syna vašeho napraví?

Sýkora. To myslím od té chvíle, co jsem poznal syna vašeho.

Podhajský. Ó pane! to je něco jiného — obcovati s chudobou od outlého věku a hozenu býti v náruč její za let dospělejších. Víte, co chudoba obnáší? Vy jste ji v její nahé hrůze ještě neviděl, a nemáte míru na její boje se životem, na její modlení a kletbu, na její hrozné břemeno! S chudobou nejsou žádné žerty, drahý pane! — to jest věčně hladový dravec, kterýž z nedostatku pokrmu i vlastní tělo požírá a vlastní krví se napájí.

Sýkora. Proto se k vám utíkám. Jáť nechci syna do cizího živlu vyhnati jako plavce do pustého moře bez vesla; ale odevzdám jej do vašich rukou, a vy s ním budete nakládati, jakoby byl váš...

Podhajský. Já, pane?

Sýkora. Vy, milý muži! — nesmíte mi to odepříti! Nemějte starosti, že bych vás chtěl marným břemenem obtěžovati; já vám poskytnu každou podporu — vždyť nechci, aby syn můj zahynul, ale jen aby prošel novou školu života a napraven do otcovského domu se navrátil. Jak to dovedete, zanechám vůli vaší docela.

Podhajský. Pane, to jest úkol příliš veliký —

Filip (prosebně). I jen to zkuste, tatínku! O krk tu neběží, a když bude nejhůře — však on pan starý pomůže.

Sýkora. A na tvém dítěti to splatí.

Filip. Pusťte se do toho, tatínku!

Podhajský. Nuže, já se o to pokusím, ačkoli tuto chvíli nevím, co uči-

ním; ale Bůh posílá paprsek moudrosti své i chudému a snad mě osvítí.

Sýkora (vstane a srdečně mu rukou potřese). Děkuji vám, milý příteli! Tímto slovem rozoral jste na mých prsou skalinu, a již počíná ve zúrodnělé půdě semeno blahé naděje pučeti.

Podhajský. Musím ale míti při tom vůli úplnou.

Sýkora. Od této chvíle jste pánem syna mého — ty mu budiž bratrem.

Filip. O mne nemějte starosti! já budu při něm jako stín.

Sýkora. Tedy je všecko v pořádku — stůjte mi jen věrně v slibu svém. Bohatství hledá pomoc u chudoby — a se vší silou nic nesvede, když mu chudoba své ruky odepře. Ó kéž by mě tu mohli všickni viděti, kteří sedíce na hromadách své mamony na chudobu hrdě shlížejí! Sypký písek jest půda pod jejich nohama, a nežli se nadějou, musí je chudé ruce zachytnouti, aby neklesli. Bratr a bratr, děti jediného otce, musí býti naše heslo — a potom bude zářit slunce dnů blažených. — No, uchovej vás bůh — až do radostnějšího shledání! (Odchází.)

Podhajský. }
Filip. } (jej vyprovázejí).

Provázej pánbůh! Šťastnou cestu!

(Mezitím opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Tatáž dekorace jako k posledu jednání druhého, jenom po straně Podhajského leží v zadu slamník. Na stole stojí nůše.

Výstup 1.

Podhajský sedí na truhle, maje hlavu o dlaň opřenou v hlubokých myšlenkách. Vzadu na slamníku leží Adolf v chatrném obleku. Filip stojí nad ním s rukama založenýma. — Havrdová vyjde z kuchyně.

Havrdová. No, co pak je to? dlouho-li pak bude ten flamendr se provalovat?

Podhajský. Přejte mu to, paní Nanynko! On dospává svůj nejkrásnější sen, a na probuzení má dosti času.

Havrdová. Nu, chcete-li sám uklízet, proč ne! Já se nemohu zdržovat.

Filip. Jen jděte po svém řízení; já to sám spořádám.

Havrdová (bere nůši na záda). Já nevím, co vám to napadlo, vzít k sobě takového flamendra — a to právě, když byl po chlastu jako zabitý.

Filip. No, no — vždyť vám řekl tatínek, že dostanete přídavek na činži.

Havrdová. No, to si také myslím. Ale ať to nezůstane jenom při řeči. Dobrého zdraví! (Odchází.)

Filip. Šťastné pořízení! Provázej pánbůh, paní Nanynko! (Obrátí se zase k Adolfovi.) Ah! — tatínku, on již se budí.

Podhajský (rychle vstane). Dej mu, Bože, jen první okamžení přečkati!

Adolf (posadí se na slamník, ohlíží se, pak vyskočí, hledí ve hrozném zděšení okolo sebe a běží ku předu). Kde to jsem? Co to znamená? Hraje se mnou peklo?

Podhajský (blíží se k němu). Zpamatuj se, Adolfe — vždyť jsi u nás.

Adolf (couvaje). Kdo jsi člověče? Co tu se mnou děláš? Jak přicházím do této brlohy? Pryč odtud — zde mi padá hrůza na prsa! (Běží ku dveřím.)

Filip (mu nadskočí. Pomalu, bratře — pomalu!

Adolf. Bratře? — Lidé, jste poraženi slepotou, anebo sám ještě spím a ve spaní mě škádlí potvorný sen?

Podhajský. Což pak mě opravdu ještě neznáš?

Adolf. Tebe — jak bych přišel k té skořepině bídy?

Podhajský. Vždyť jsi doma.

Adolf. Doma? věčné mocnosti — jsem již v blázinci, anebo mě tam chcete dostati?

Podhajský. S bolestí pozoruju, že jsi ještě nemocen. To trvá již dlouhý čas.

Adolf. Nebo je to hloupě vymyšlený žert? Tisíc ďáblů — již mi začíná být protivný! Kdo vám dal k němu právo?

Podhorský. Žádný žert, jen se zpamatuj! Vždyť si u nás od jakživa, jen že tě pořád ta nešťastná myšlénka pronásleduje.

Adolf (spráskne ruce). Ha, strašlivý mstiteli — ti lidé jsou blázni, a mne k nim zavřeli. — (Divě se směje.) Hahaha — zavřeli! To jest kousek otcovské starosti — ano, teď se pamatuju, on mi včera vyhrožoval — hahaha! To je více nežli zdravý rozum snese! Od otce zavřen v blázinci!

Podhajský. Filipe, okaž mu, že jsou naše dvéře otevřeny. (Filip tak učí-

ní a vyjde ven.) Má-li chuť, může vyjít na ulici a na lidi se podívat.

Adolf. Ach, ano, ano! pryč odtud — neboť vaše tváře jsou půlnoční strašidla. (Běží ke dveřím.)

Podhajský. Ale podívej se dříve na sebe.

Adolf. Ha, pekelný oukladel já nemohu mezi lid — jsem svoboden a nemohu. Jako zakletý musím tady zoufati, anebo se kojit šílenou myšlénkou, že je všechno vůkol mne jen pouhý sen.

Podhajský. Ne, ne — to je živá pravda; ale co jsi posud tropil, co jsi myslil a vyváděl, to byl pouhý sen, a teprva nyní probuzuješ se k životu. Tobě se posud zdálo, že jsi dítě bohatého člověka —

Adolf. To je pravda!

Podhajský. A tu jsi bujně skákal, myslil si, že můžeš s otcovským jměním prameny světských rozkoší vyprázdnit, byl jsi marnotratný, pro otce neměl jsi kusa cti —

Adolf. Mlč! Kdo tě učinil sudičem mých činů?

Podhajský. Já nesoudím, já vypravuju toliko tvůj sen. Či to nebyl sen? Mohl jsi v pravdě takové věci provádět? Mohl jsi štěp synovské lásky opravdu tak zanedbati, že ho slezl jedovatý hmyz, a on pak ožrán u veřejný prach se poválil? Ne, ne, to jsi činil jenom ve spaní. Nyní teprva jsi procitnul a jsi živ, a hledíš beze všeho zemského obalu životu do tváří, jenom jak jsi Stvořiteli z ruky vyskočil; nyní teprve poznáš úplný význam života.

Adolf (temně). Ušetři svých slov! Či myslíš, bláhový šprýmisto, že jste mě tímto zakuklením všech smyslů zbavili?

Podhajský. Nu, chceš-li mermomocí, tedy tomu dejme, že jsi nežil ve snách — víš také, co jsi potom zasloužil?

Adolf (hořce). Chceš ty to rozhodnouti?

Podhorský. Již je rozhodnuto. Podívej se na sebe a ohlédni se kolem, všude stojí zřetelná odpověď.

Adolf. Kdo jsi, potměšilý ďáble, že jsi k této frašce přivolil?

Podhorský. To poznáš později, až budeme déle pospolu.

Adolf. Pospolu? Ó, ještě neplesej, bídný pomahači při této dětinské smyšlénce! Otec mě chce tímto nuzáctvím zastrašit — tomu již rozumím; ale já mu ten žert brzo přetrhnu. Ještě je právo na světě.

Podhajský. Jak? ty mluvíš o právu? — ty, ztracený syn, proti svému otci? Tobě nezbývá nic jiného, než útěk pod plášť jeho milosti, až se budeš moci očistěn k němu přiblížit.

Adolf. Na to se podívám!

Podhajský. Podívej se! Jdi, postav se na veřejné místo, pozdvihni hlasu a rozkřič, co tě potkalo; žaluj a volej o právo. Všecko se od tebe obrátí, co sluje spravedlností. Sem tam vyskočí snad slza útrpnosti, ale moudré považení ji ihned na tváři zas usuší. Ty jsi propadl soudu světskému.

Adolf. S tebou nebudu se hádat, tys jen ohlas mistra svého; ale se uchýlím k svým přátelům, však ony se kostky obrátí.

Podhajský. A byl bys opravdu tak zpozdilý, abys myslil že máš přátele, kteří by ti pomohli? Tvoji přátelé jsou oplzlé mušky, které obletují, dokud svíce štěstí plápolá! Jdi raději na poušť, nedovedeš-li života jinak se chytit nežli s pomocí přátelskou. Žebrák nemá žádných přátel, a otec tvých snů tebe zavrhnul — tys nahým bídákem.

Adolf. Ne, ne, to není možná — pak by se položila všechna lidskost do hrobu, a celý svět byl by jen velikou, pustou kostnicí. Snad jsem chybil, přiznávám se; ale chyba moje byla slabost mladých let, za tu nemohu býti k věčnému zahubení odsouzen — ne, ne! to by šlo přes právo a meze lidského uznání! Proti takové pokutě budu se bránit.

Podhajský. Bránit?

Adolf. Půjdu k otci.

Podhajský. V tom ti nebudu překážet.

Adolf. Okážu se mu, aby mi pohleděl ve tvář i do srdce. Nebudu se štítit pohledu světa, i přijmu jeho úsměch za trest a spravedlivé pokání; ale otec musí mě vyslechnout — musí, a byť se i jeho srdce ode mne odvracelo, já budu k němu mluvit, až se ke mně obrátí. Ve tvém jménu, zvěčnělá matko, budu k němu mluvit, až na tu nejjemnější strunu srdce jeho uhodím. Ó vzhlédni na mne a polož horoucí střely na jazyk můj, aby pronikly prsa jeho v nejzakrytějších hlubinách. (Běží ven.)

Filip (okáže se hned po něm mezi dveřmi).

Podhajský (vzal zatím čepici se hřebíku). Honem za ním! On jde k otci — já přijdu za vámi. (Odejde).

PROMĚNA.

Pokoj u starého Sýkory.

Výstup 2.

Sýkora. Jelínek. Později Veronika.

Jelínek. Ani sebou nehnul; poslední láhev toho silného, ta ho dotrhla. Beztoho pil také jako z dešperace. Potom ležel jako zabitý; ale když jsem se na něj jak náleží podíval — tu mi přešly oči.

Sýkora (velmi stísněn a zasmušilý). Vždyť je dobře! Teď se vyptej, co asi jeho nové dluhy obnášejí; ať se všecko zapraví.

Jelínek. Poroučejte, pantatínku! — Ale bude to dlouho trvat?

Sýkora. Co?

Jelínek (velmi dobrosrdečně). Ta maškara. Vidíte, pantatínku, já si netroufám mezi lid.

Sýkora. Tys blázen; to zanech mé starosti.

Jelínek. No, já to jen proto — že jste mohl snad přece raděj ten domácí prostředek —

Sýkora. Jdi, jdi — a nepokoušej.

Jelínek (pokrčí ramenoma a tiše odejde).

Sýkora (samoten). Toho jsem se bál, že se mi budou jako pijavice věšet na srdce a ránu při tom rozdírat. Oni nevědí, co při tom trpím!

Veronika (vejde u velikém rozčilení.) Pantatínku — co se to děje?

Sýkora. Co pak?

Veronika. Kde je mladý pán?

Sýkora. Kde by byl! Bude mezi svými.

Veronika. Můžete mi to říci na svoje svědomí?

Sýkora. Cože? Jsi ty můj zpovědník?

Veronika. S dovolením, pantatínku — já jsem jen služebná osoba; ale co se týče syna mé nebožky, to musím ústa bez obalu otevřít. — Kde je mladý pán?

Sýkora. Jsem já jeho hlídač?

Veronika. Ah, ne tak, pantatínku! Tak volal Kain, když se ho ptal Hospodin — bože rač odpustit, co mi to v úzkosti napadá! — Ale abyste nevěděl, kde je syn?

Sýkora. Ptal se on kdy na mne? staral on se někdy, jak a kde se zdržuju?

Veronika. Mluvil jste s ním včera, jak jste mi přislíbil?

Sýkora. Mlč, stará osobo, a to mluvení mi ani nepřipomínej! Bez něho byl by kluk snad ještě pod mou střechou.

Veronika. Že by byl? tedy zde již není? — a vy jste ho od srdce svého zapudil?

Sýkora (temně). Míra viny jeho byla převršena.

Veronika. Ó můj drahý pantatínku, to je zle jednáno! A jak chcete vy obstáti před Pánem, kterýž shovívá, když vy neshovíváte?

Sýkora. Jak? ty se opovažuješ —

Veronika. Ó ano, když je to pro dítě mé nebožky. Vy jste hodný, dobrý pán; ale člověk je křehký a hřeší denně sedmkrát, jak praví svaté evangelium — ach, vždyť to víte líp nežli já sprostá osoba. Jak jste mohl nad vlastní krví tak se zapomenout? To je neotcovsky jednáno.

Sýkora. Budeš mlčet?

Veronika. Ne, při takových věcech nemohu mlčet. Já jsem částka domu tohoto — já tady sestárla — já tu bývala, když tu boží požehnání bydlelo — ale teď?

Sýkora. Jen mě ještě dopaluj!

Veronika. Nu, vždyť je dobře, já už mlčím, a seberu své staré kosti, abych je z tohoto domu odnesla.

Sýkora. Veroniko!

Veronika. Ano, milý pane starý — (Pláče.) Jako jste se vy nad synem zatvrdil a od něho odvrátil, tak se nyní každý dobrý člověk také od vás odvrátí a zatvrdí nad skutkem nepřirozeným.

Sýkoro. Veroniko — jděte, osobo, po své práci, jděte — já nic neslyšel.

Veronika. To je právě chyba, a proto je také srdce vaše zavřeno. Co se týče práce mé — ó však já vím, co mi přísluší! Mé dílo je teď vyhledat si koutek, kde bych starou hlavu složila, a kde by ještě tolik místa zbylo, abych v něm i dítě mé nebožky paní po mateřsku ukryla. To je teď mé dílo, pane starý, abyste se od chudobné staré ženy naučil, jak se děti milují — to je mé dílo, a Bůh mě k němu posilni. (Odejde.)

Sýkora (hledí za ní.) Jdi, jdi, poctivá duše, a poslechni svého vnuknutí. Já tě pouštím s těžkým srdcem od sebe; ale bůh dá, že se ještě radostně sejdeme.

Výstup 3.

Adolf. Sýkora.

Adolf (vrazí kvapně do dveří a zastaví se u nich zaražen).

Sýkora (zarazí se též a odvrátí tváří svých).

Adolf (bojácně). Otče —

Sýkora. Co je? Kdo jste? Já vás neznám.

Adolf. Ó vylejte — vylejte proudy hněvu svého, ať mě zalejou až po temeno: já to snesu pokorně — ale pak mě také vyslyšte! Já jsem přiběhl jako řadami plamenných prutů — každé oko mimojdoucí zabodlo se mi do prsou jako břitký nůž — každá krůpěj mé krve klokotá se v divém víření a volá: Otče, zrušte svůj úmysl!

Sýkora. S kým to mluvíte? Já zde otce vašeho nevidím.

Adolf. Ano, tak jsem vyřknul sám nad sebou — zničte mě vlastním hříchem mým — já zasluhuji tento trest. Já se odtrhnul sám od srdce vašeho, a měl bych se nyní jako zavátý lupen se stromu vaší milosti z končin do končin zmítati — já se přiznávám a chci učiniti pokání; ale přijměte mě zase pod střechu otcovského domu.

Sýkora. Dokud zde nebude váš otec bydleti, není zde také pro vás místo.

Adolf. Trestejte mě — trestejte, ale nevyvrhujte na mrchoviště života, kde straší bída špinavá a kde mě krvelačný hlad svýma vpadlýma očima o rozum připraví! Pro památku matky mé, otče — prosím vás —

Sýkora (sebou trhne a kyne prudce, aby odešel).

Adolf. Otče, tak jsem ještě neprosil — a chcete-li naučím se prosit, že vám každé slovo jako žhavá jiskra na duši kápne — (s rostoucí úzkostí) — otče, tak mě nesmíte trestati!

Sýkora (přísně). Že nesmím?

Adolf (v zoufalém odvážení). To je více, nežli vražda! — to je neotcovsky vymyšlená muka, zdlouhavé zabíjení duše mé i těla mého! Co bych mohl v chudobě začíti?

Sýkora. Tak? Ptávals ty se někdy, co mám já při tvém bývalém živobytí počíti? Tys mě vraždil také — pomalu a zúmyslně vraždil jsi čest mou i tělo mé. A jako's ty se mne před svými přátely odřekl, tak se odříkám tebe já před světem. Jdi — nevracej se přes práh domu tohoto, dokud nebudeš moci v rouchu nového života vejíti; dřív tu nebude otec tvůj bydleti.

Adolf (padne před ním na kolena). Smilování, otče! Nechte mě tady — já budu nejhorší službu konati — nechte mě v podobě nejchudšího dělníka odpuštění vašeho zasloužiti, a já vás budu žehnati! Pro jméno matky mé vás —

Sýkora. Mlč! — to jméno jest na tvých ústech hřích.

Adolf (ruce spínaje). Otče!

Sýkora. Jdi svou cestou, člověče — já tě neznám.

Adolf (vyskočí). Otče, nenapínejte nit mého rozumu přes míru, aby nepraskla! Já bych pak mohl do širého světa vyběhnouti a jméno vaše tímto činem na pranýř postaviti.

Sýkora. Pryč — pryč, tvrdošijný nezdárníku!

Adolf (jako bez sebe). Já bych se mohl v šíleném vzteku na vás vrhnout a násilím za násilí oplatit —

Sýkora. A sáhnout na otce, kterýž o tvé spasení pečoval! Ha, ničemný padouchu! Tu jsem tedy! (Příkročí až k němu.) Vztáhni svou zlořečenou ruku a ukonči věnec svých hanebností vraždou na otci!

Adolf (nazpět se potáceje). Ne, ne, ne — já nejsem vrah! Ruce mé jsou čisté — ale míra mého neštěstí jest tak veliká, že pod ní malomocně klesám — že musím klesnouti! Olověnou tíží zavěšuje se na mne krutý osud a strhuje mě v propast, z kteréž není vykoupení. (Bolestně si tváře zakryje.)

Sýkora (u velikém zápasu, obrátí se od něho k pozadí. V tom Filip tiše dvéře otevře a dává znamení, že Adolfa hledá, pak opět zmizí. Sýkora spozoruje to potěšen).

Adolf (po malém zamlčení). Což mohu od života očekávat, an se mne vlastní otec odříká? Jak mohu s ním zápasit, an mne vlastní otec opouští? (Pláčem přemožen.) Ó žes musila přede mnou odejít, matko zvěčnělá! Ty bys byla klíč k jeho srdci snad nalezla — já to nemohu — mně nezbývá nic jiného než hledati cestu za tebou! (Běží ven.)

Sýkora. Ó vezmi jej pod svou ochranu, Pane všemohoucí! Kdybych jej měl ztratit! — Ale ne, ne! vždyť jsem mu dal moudré povážení a srdečnou ochotu za hlídače — ty mi ho dozajista z temného bludiště vyvedou!

Výstup 4.

Apolenka. Sýkora.

Apolenka (kvapně). Pantatínku!

Sýkora (stranou). Nyní přichází také ta mne mučit!

Apolenka. Je to pravda? Babička skládá věci a pláče, a povídá, že prý jste ale ne, ne! já tomu nechci věřit! Viďte, že to není pravda?

Sýkora. Co pak?

Apolenka. Stranu pana Adolfa. Já viděla arci včera, že jste vyběhl od něho celý rozpálený, tak že jsem si ani netroufala to mračno zahánět — a dnes jsem mladého pána ještě neviděla — ale on může býti ve společnosti . . . není-li pravda, pantatínku?

Sýkora (zatřese hlavou).

Apolina. Že ne? — Tedy je to pravda, že jste Adolfa — — ne, ne! já to nemohu ani vyslovit! Tím slovem pokazila bych si krásný obraz, který jsem si v duši o dobrém otci utvořila.

Sýkora. Tedy to slovo z úst nevypouštěj!

Apolenka. Ó jak byste mohl na dítě své tak zanevříti? Toť by bylo více, nežli může otec na váhu spravedlnosti položit! to by byla pokuta, že ani nevíte, co vyznamenává. Pak by byl Adolf bez matky i bez otce — a víte, co to je, státi tak na světě? Já to vím — já neznala ani matku ani otce — já mohu Adolfův stav posoudit.

Sýkora. Jdi, milé dítě, jdi, a nestarej se o věci, do kterých ti nic není.

Apolenka. Ó do těch je mi tuze mnoho. Vy mne jmenujete milým dítětem a dovolil jste mi, abych dávala pozor na váš hněv — a teď bych neměla se ptáti: kde je Adolf, tatínku?

Sýkora. Pryč je, pryč!

Apolenka. A kdy se navrátí?

Sýkora. Až bude čas.

Apolenka. A kdy to bude?

Sýkora. To nevím.

Apolenka. Otec neví, kdy syn domů zavítá? Ó kam jste ho poslal?

Sýkora. Kam i tebe pošlu, nedáš-li pokoje! Starej ty se o kuchyň, o svou zástěrku, a nepleť se do cesty, kterou si vyhledává péče otcovská. Můj syn je — můj syn vězí tuhle — (bije na své srdce) — vyrvi si ho, můžeš-li! (Odejde stranou.)

Apolenka. Pantatínku — poslechněte! — Ten tam je, a já nevím, kam se v úzkosti srdce svého obrátit.

Výstup 5.

Jelínek. Apolenka.

Jelínek. Není tady pán, aby dohlídnul k sypání?

Apolenka (stranou). Ah, to je starého pravá ruka! — Pane mistře!

Jelínek. Co dobrého, panenko?

Apolenka. Já vás mám ráda, pane mistře, to víte!

Jelínek. Ne, ještě to nevím, ale myslím si to.

Apolenka. Tak? A kdo pak vám strojí každé ráno tak dobrou polívku?

Jelínek. Ach, milá zlatá duše — dnes mi nechutnala.

Apolenka. To ráda věřím. Ale já vám povím, jak by vám zas chutnala. Povězte mi, kde je mladý pán; vy to víte, není-li pravda?

Jelínek. Já? — no, to jest —

Apolenka. To jest: vy to víte, a nemůžete lhát, viďte? Povězte mi to!

Jelínek. Tobě, děvečko? A proč?

Apolenka. Inu — já bych to ráda věděla.

Jelínek. Co pak ti to pomůže?

Apolenka. Ó tuze mnoho; budu mít aspoň pokoj.

Jelínek. Tak? — a teď ho nemáš?

Apolenka. Ani co by za nehet padlo. Dokud pana Adolfa zas neuvidím, budu dělat všecko bez hlavy.

Jelínek. Aj, aj, panenko! Co pak je na tom hochu tak obzvláštního vidět?

Apolenka. Ó mnoho, přemnoho! Nešťastného člověka je na něm vidět, ode všech opuštěného, a toho nemůže bližní jen tak ledabylo minouti. Mužské oko to na něm arci snad nevidí — ale já —

Jelínek. Ty, děvečko?

Apolenka. Já bych jej ráda potěšila, aby si nevzal nic do hlavy.

Jelínek. Ty?

Apolenka. Nu proč pak ne? Což není synem té nejlepší paní, která mně, u bohého sirotka na rukou nosila! Ó jděte, jděte! já se již hněvám, že musím tak dlouho prosit. Honem, kde je?

Jelínek (stranou radostně). I vida vida! tohle se hodí, jako by to vyhlíď! Holka je po něm celá zapálena; hodná

hezká je — a pán by na chudobu nehleděl — vida, vida, he, he!

Apolenka. Vy se smějete? Já trnu úzkostí, a vy se smějete! Ó jen abyste věděl — my Adolfa neopustíme — babička a já ho neopustíme —

Jelínek. I vždyť je dobře! já ti už rozumím. Ty ho máš ráda, viď?

Apolenka. Pane mistře —

Jelínek. No, nechce-li to ven — já tě nebudu brát na skřipec, a jest-li mladému přeješ, tedy tě sám k němu dovedu.

Apolenka. Je-li možná? Ó vy hodný pane mistře!

Jelnek. Ale musíš být k němu hodně vlídná, aby poznal, že ho má ještě někdo rád na tomto světě — aby se obměkčil —

Apolenka. Ó nestarejte se! já si vyberu tu nejveselejší tvář a vymyslím si ta nejsrdečnější slova, jen aby se ve svém neštěstí vyjasnil. Co je opuštěn, zdá se mi, že mohu s ním mluvit jako s bratrem. Já mu řeknu, aby se netrápil, že jsou ještě lidé na světě, kteří by za něj duši dali — kteří mu pomohou kamenitou cestu života urovnat a kteří — ach, což vím nyní, co mu řeknu, až jej uvidím! Ale to vím dozajista, že budu mluvit ze srdce, a snad také do srdce. Pojďte, pane mistře, pojďte! (Odvede ho.)

PROMĚNA.

Podle břehu Vltavy. Napřed po pravé straně skalisko, s pozadí křoviny a stromoví, za nimiž po levé straně pražské věže viděti, lesknoucí se večerními červánky. Později nastává soumrak.

Výstup 6.

Adolf. Filip. Potom Podhajský.

Adolf (kvapně vystoupí). Co chceš, mladý člověče? Co se mi věšíš na paty jako stín? Já chci býti samoten.

Filip. Samota je nemilá a přivádí na divné myšlénky. Tys běžel, že ti otec ani stačit nemohl; ale on nás přece dohoní. Ah, tu ho máme!

Podhajský (potají). Jdi trochu stranou, ale zůstaň na blízku.

Filip (pokyne hlavou, že rozumí, a odejde).

Podhajský (se blíží k Adolfovi.) Co hledáš na břehu naší tiché řeky? Tvé místo je teď uprostřed městského hluku; tam kyne život z pilné ruky; tady roste pro tebe shnilotina.

Adolf (stojí tu s rukama založenýma). Nech mě; tady kyne odpočinutí.

Podhajský. Ty hledáš již odpočinutí?

Adolf. Dlouhé — dlouhé odpočinutí! (Vrhne se zoufale na skalisko.)

Podhajský. Pracoval jsi již tak dlouho, že's umdlen?

Adolf. Mne uštval osud, a já nemohu se mu vymknouti.

Podhajský. K tomu štvaní vyzval jsi ho sám; nesmíš tedy na něj naříkat. Ale ještě můžeš mu uskočit, ještě jsi nic neztratil.

Adolf. Chceš se mi člověče posmívat? Což mohu ještě ztratit?

Podhajský. A já se tě ptám, co jsi již ztratil? Což pak byla celá tvoje minulost? Ty jsi plýtval bohatstvím; ale ono bylo ve tvých rukou zbraní, kterou jsi se poranil. Pravou cenu bohatství jsi ještě nepoznal. Kdybys byl býval churavé bídě slzy utíral. kdybys byl nouzí hladové tělo krmil, sedrané údy pokrýval a díky z jektajících úst chudoby zaslýchal: pak bys mohl říci, že's byl bohatý a že jsi všecko ztratil, an tě zapudili od pramene, u něhož jsi jako dobrodinec člověčenstva stál. Pak bys mohl bědovat; neboť to je ta pravá kletba chudoby, že má ruce svázány, že nemůže sobě rovným pomoci. Co jsi tedy ztratil? Čemu jsi ani nerozuměl — a toho nemůžeš také želeti.

Adolf. Ty můžeš takto mluvit, protože jsi jiného života nepoznal.

Podhajský. Co víš ty o mém životě? — co o životě vůbec? Nyní teprva počíná tvůj život — nyní teprva budeš síly svoje zkoušet a o svém štěstí pracovat.

Adolf. Já nemám síly do života, o němž rozprávíš — nemám také pro koho bych se životem zápasil — sám sobě za to nestojím. Pro mne je život jen pouhá mučírna, a vykročení z něho přinese mi úlevu.

Podhajský. Tys nemocen, mladý člověče! Podívej se na mne; já jsem starší a nehledám ještě cestu z té mučírny.

Adolf. Tys narozen v živlu, v němžto já se zalknu.

Podhajský (sedne k němu). Poslechni, co ti povím. Ještě jsem nemluvil o tom se žádným člověkem — ani se svým vlastním dítětem. — Já nejsem v chudobě narozen. Na mne usmívalo se

šťastné mládí venkovského života, a v lehkém zápasu dosáhl jsem dobrého místa u vrchnostenského úřadu. Nebylo to mnoho, ale mírná, nebaživá mysl mohla dobře obstát. Já byl spokojen. Jenom to mě časem bolestně tísnilo, že jsem stál v mužných letech samoten na světě. Rodiče a příbuzní byli mi již odešli. Tu jsem pojal mladou manželku. Ach, to byly nejkrásnější dny mého života! Já přenesl celý svůj svět do srdce jejího. Ale za tři léta na to dostal se do našeho místa mladší úředník — městský, hladký hejsek — a ten mi sehnal hromové mraky na jasnou oblohu štěstí mého; ten sladce štěbetal, a moje žena jej poslouchala. Já měl patrné důkazy její nevěry, a musil jsem ji z domu svého.... (Vyskočí bolestnou vzpomínkou uchvácen.) Víš, mladý člověče, co tenkrát v mém srdci zuřilo? Já stál na ssutinách svého štěstí, a byl bych rád břemeno života se sebe shodil; ale jediné pohlédnutí na mé dvouleté dítě zvrátilo ten úmysl. Já opustil službu i místo, a utekl se do hluku hlavního města, kde mě žádný neznal a kde jsem chtěl života s jiné strany se chopit. Ale s nevěrnou ženou obrátilo se ode mne i nevěrné štěstí, a já musil často se vším nedostatkem tak kruté boje vésti, že bych byl již rád — z té mučírny cestu nalezl. Ale tuť bylo zase mé dítě, a to mě přivedlo nazpět k Tomu, jenžto řídí všechny kroky naše! — to mi zatarasilo cestu hříšného zoufání.

Adolf (sedě, v tuhém boji hledí mlčky před sebe).

Podhajský (po nějaké přestávce velmi jemně). Přirovnej teď sebe ke mně! Já byl již při letech a neměl přátel, aniž jsem věděl, jak je získat. Tys ale mladý, a nechceš-li na sebe žádnou cenu klásti — jako že klásti máš, abys mohl jedenkráte Pánu za svou hřivnu odpověděti: tedy máš otce — tu svatou hlavu otcovskou, pro kterou se požehnání nebes na děti spouští. A jakož byl já živ pro své dítě, musíš ty živ býti pro otce.

Adolf (se rychle vzchopí). Ó kdybych měl takového otce, jako ty máš dítě — pak bych se vrhnul ještě nadějně do víru tohoto života.

Podhajský. Kdybys měl — o mládeži! jak jsi rychlá se svým úsudkem! Který syn může říci, že ví, jak jej otec miluje? a kdy se může dítě s otcem v lásce měřiti?

Adolf. A kterak mám ono požehnání nebes přivolati? Nejsem-liž holé ptáče, vyvržené z hnízda, abych lítal bez peruti opeřených?

Podhajský. Podej mi ruku — a důvěřuj! Cesty lidské bývají podivně zkřižovány, a často vyskytne se nám pomoc na místě, kde ji nejméně očekáváme. Podívej se — tamhle vysvitla již první hvězda, to rukojemství oka božího. Nech ji býti hvězdou věřících poutníků a pojď za ní k tichému domovu. (Odvádí jej.)

PROMĚNA.

Světnice u Podhajského.

Výstup 7.

Havrdová se svíčkou z kuchyně. **Filip** nese dříví od hokyně. Později **Podhajský** a **Adolf**.

Filip. Šťastný dobrý večer, paní Nanynko! Přistavila jste náš hrnek s brambory?

Havrdová. Nu, podívejte se, nestojí-li tam jako na parádě.

Filip. A kde pak tu dostaneme kousek dobrého másla, paní Nanynko? Dnes musíme dát brambory na sklouzačku, protože budeme mít hosta. Otec s ním přijde co nevidět.

Havrdová. Dejte sem peníze a — (z kuchyně je slyšeti dětský křik) — budete-li pak hubu držet? Jestli na vás přijdu! — Dohlídněte mi trochu na tu drobotinu, aby mi nevlezly do ohně. Já vám to máslo přinesu — ale musím ještě vedle k sousedce skrze numera. (Odejde.)

Filip. Šťastná lotristka! Teď by mohla šídla padat a děti by jí mohly uhořet: ona nevidí nic nežli numera.

Podhajský (vstoupí s Adolfem). Ah, jsi již doma?

Filip. Já mám mladší nohy nežli vy a pak, vždyť musím strojit večeři. (Jde do kuchyně.)

Adolf (posadí se mezitím zamyšlen na truhlu).

Podhajský. Nic se nestarej! Snad máš dobrou, čitelnou ruku? — nu vidíš, na začátek bude to dobrá věc: já ti opatřím opisování, že ani nestačíš.

Adolf. Tak? — a sobě jsi nemohl —

Podhajský. To je něco jiného, mně se již třesou ruce.

Výstup 8.

Jelínek. Apolenka. Podhajský. Adolf.

Jelínek. Dobrý večer vespolek!

Podhajský. Dobrý večer.

Apolenka (má šátek přes sebe). Ah, tu je! — Pane Adolfe!

Adolf. Co to? Ha — tys to, Apinko? Co tu —

Apolenka. Nelekejte se mne, pane Adolfe! — já přicházím v dobrém úmyslu.

Adolf. Do tohoto místa!

Apolenka. Ó já děkuju Pánubohu, že nás takto svedl; jinak nebyla bych snad ještě vašeho hlasu zaslechla, kterým jste mě jindy volával — dokud jsme spolu hrávali. Víte ještě?

Adolf. A co tu hledáš?

Apolenka. Což pak bych hledala! Vás hledám — vás; abych viděla, že se vám nic nestalo, že jste živ a zdráv — a vesel — nu vesele sice nevypadáte, ale to se podá; však já vás rozveselím.

Adolf. O milé děvče, na mých tvářích bude teď veselost vzácným hostem, a cesta do srdce jest jí zatarasena.

Apolenka. O však my ji vyklidíme — urovnáme. Babička vás pěkně pozdravuje, abyste byl dobré mysli — a já vás prosím také, abyste hlavu nevěšel — a že se musíte k ní přestěhovat. U ní nezahynete, to se nebojte a já také něco dovedu. Ó to bude živobytí!

Adolf. Děkuju vám; ale já nesmím domů.

Apolenka. To nic nedělá! vždyť my tam také nebydlíme.

Adolf. Co že?

Apolenka. Praha je veliká, a my si najdeme někde hnízdečko.

Adolf. Já ti nerozumím.

Apolenka. To nic neškodí. Teď jenom hezky poslouchejte, co vám budeme poroučet — totiž já a babička. Já — víte? já jsem chtěla již tenkráte někdy poroučet, když jsem byla ještě takováhle — (ukazuje dětskou výšku) a vy jste byl již poloviční študent.

Adolf. Ale, co pak se to děje?

Podhajský (rozprávěl zatím s Jelínkem). To se děje, abys poznal, že nejsi tak opuštěn, jak jsi ještě před chvílí se strachoval. Tuhle se ti zjevuje anděl strážce v podobě roztomilého děvčete — a za ním přijde mateřská láska s poctivou stařenou.

Apolenka. Ano milý Adolfe! babička bude se o vás starat jako matinka, a žalost nesmí nám ani na práh vstoupiti.

Adolf. Ne, ne — to nejde! Já bych se musil z hlubokosti duše zastyděti, třebas i srdce plesalo, že se mi náhle tolik útěchy nabízí.

Apolenka. Zastydět! Pane Adolfe, to bolí. Jáť jsem arci jen cizí osoba, ale jestli vám kdo přeje, tedy se mohu směle vedle něho postavit, a babička nosila vaši matku na rukou — to víte, a nebožka na ni držela; od té můžete tedy něco přijmouti. Ostatně je to naše povinnost, postarat se o syna toho domu, v němžto jsme užily obě tolik dobrého.

Adolf. Já bych vás měl obtěžovat?

Apolenka. Obtěžovat? I co pak vám napadá? Však ona vám nebudou pečená kuřátka u nás do úst lítat, ty vám nemohu slíbit, ale ono jich nebude také potřebí. To mi věřte, Adolfe, míska čistého prostého jídla, když odbude člověk svou práci, ta chutná líp nežli pamlsky, kterými si musí boháč žaludek dráždit.

Výstup 9.

Filip. Předešlí. Později Havrdcová.

Filip (s hrncem brambor). Tuhle jsou koroptvičky v munduru!

Apolenka. Brambory? I vida, to se hodí. Já jsem také ještě nevečeřela.

Filip (vyvaluje na ni oči). Třísky a drtiny! Bude tahle panenka s námi večeřet?

Podhajský. Přijme-li u chudých lidí za vděk —

Apolenka. I s radostí! Jen sem s tím!

Filip. Tedy dělejte kuchařku — (postaví hrnec na truhlu) — abyste se mi třeba nevysmála. Tuhle máte mísu. Ale ubrus je v prádle — nože jsou u šlejfíře a talíře dali jsme sklížit.

Podhajský. A kanape jsme spálili.

Havrdová (vejde s máslem).

Filip. Ah, dobře, že jse tady, paní Nanynko! Teď se namastíme. (Vezme máslo od ní, pak běží do kuchyně, přinese na malém talířku sůl a dá to na truhlu.)

Havrdová (jde za ním do kuchyně).

Apolenka (vysype zatím brambory na mísu klekne si vedle truhly a vytáhne z kapsy zavíráček). No, líbí-li se — já vám nějaké oloupám; uvidíte, že budou jako kaštany.

Jelínek (potají k Podhajskému). Ta mu jistě pomůže. Holka je hodná a stará se jako pravá Marta. Myslím, že se nemohl do lepších rukou dostat.

Podhajský. Bude pán spokojen?

Jelínek. O to se nestarejte.

Výstup 10.

Pepík a **Terinka** vyběhnou z kuchyně; **Havrdová** za nimi s mísou bramborů. **Předešlí.**

Děti. Brambory! brambory! (Snášejí židle a honem na ně sedají.)

Havrdová. No, no, toť je jako byste čtrnáct dní nejedly.

Pepík. Teď si dáme berdo! (Hrne se rukou do mísy.)

Havrdová (plácne ho přes prsty). No, co pak je to? Tak se chodí k jídlu?

Děti (kleknou, sepnou ruce a modlí se). Pane Bože, rač nám požehnat!

Apolenka. Ah vida, samou radostí jsem zapomněla na to nejhlavnější. (Vezme Adolfa za ruku a řekne velmi srdečně.) U nás budete se musit modlit, Adolfe — víte, jako jsme dělávali, když jsme byli děti. Bez modlení se nic nedaří. (Sepne ruce.)

Adolf (hledí k zemi s hlavou svěšenou, s rukama sepnutýma.)

Ostatní (stojí s přiměřeným účastenstvím v tichém skupení.)

(Mezi tím opona volně padá.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Příbytek staré Veroniky. Malý čistý pokojíček. Po pravé straně stolek a sesle, po levé stůl větší. Vzadu stará skříň s talíři a sklenicemi.

Výstup 1.

Apolenka sedí v pravo a šije tenké prádlo. **Adolf** v levo pilně píše; je prostě, ale čistě ošacen.

Apolenka (podívá se na Adolfa, zakašle, pak vstane, jde po prstech k němu a ťukne jej do ramena). Ne tak mnoho těch čárek a puntíků, Adolfe! Zkazíte si oči a zkřivíte si prsty. Já vím, jak mě bolí, když mám půl hodiny psát. Odpočiňte si.

Adolf (pořád velmi jemně). Já musím býti dnes hotov.

Apolenka. I dnešek bude ještě dosti dlouhý, to můžete ještě celou knihu opsat. Položte to péro — (bere mu je z ruky) — budeme trochu rozprávět, sice mi zas celý zakysáte — (přinese si židli a sedne si k němu) — a to nemohu teď potřebovat. Má-li jíti práce od ruky, musím okolo sebe mít veselé tváře.

Adolf. Kdož by mohl zůstat zasmušilý při tvém rozmaru? Tenť padá do temnosti života mého jako sluneční paprsek.

Apolenka. Naposledy svítím jako svatojanská muška?

Adolf. Těch několik měsíců mi uteklo, aniž vím, kam uběhly.

Apolenka. A což mně! To byste ani nevěřil. Někdy zrovna myslím, že se ani nemodlím; tak se mi dni pletou a utíkají.

Adolf (bere ji za ruku). Jen kdybych ti mohl jednou všecko nahradit!

Apolenka (vstane). Ale jděte! — že se budu hněvat!

Adolf (za ní se bera). Jen tobě mám co děkovat, že se ze mne jiný člověk udělal. Tys mi hodila zlaté lano, když divoká bouře okolo mne zuřila; já se ho chytil — a šťastně vyploul.

Apolenka. O tom nevím ani slova.

Adolf. A víš, co je teď moje nejvroucnější žádost?

Apolenka. Ó to si mohu pomyslit! Týká se to pana otce, viďte?

Adolf. Ne; pomyšlení na toho muže ukrývá se posud jako plachá laň v houštině mých snů a netroufá si ještě na světlo.

Apolenka. Co je to tedy? Mluvte, snad vám budeme moci posloužit. Já budu babičku prosit —

Adolf. Ta mi nepomůže; to musí přijít od tebe.

Apolenka. Ode mne? — a jak to?

Adolf. Apinko! budeš mi — kdybych se polepšil, že by mohla poctivá duše se mnou obcovat —

Apolenka. Pane Adolfe!

Adolf. Ó já vím dobře, co mám ještě napravit! Ale když se mi to poštěstí —

zůstaneš mi s tou milostí nakloněna, kteráž nyní blaženost mou v sobě zavírá?

Apolenka. Proč bych nezůstala?

Adolf. Tak nakloněna, jako musí býti dvé srdce, když chtějí ve sladkém ouvazku věčně spolu obcovati?

Apolenka (radostně se lekne). Ó můj Bože!

Adolf. Až posud nemám sice, co bych ti se svým srdcem podal; ale až budu moci jedenkráte říci: Apolenko, chceš býti mou? — co mi odpovíš?

Apolenka (štkajíc). To mi utrhne srdce!

Adolf. Apolenko, hvězdo mého života! Co je ti? Ublížil jsem ti?

Apolenka (potřásá hlavou). Ó ne, ne — jak bys mi ublížil! — tyť otvíráš přede mnou bránu zlatých lučin, do kterých si prosté děvče ani nahlédnouti netroufalo, kteréž ani neví, jak to blaho snese, aby ji neusmrtilo! Ó můj Adolfe! (Padne mu k srdci.)

Adolf. Moje drahá dívko!

Apolenka. Ó tys mi vězel odjakživa v srdci — hluboko a pevně; ale já nesměla tvůj obraz na vrch pustit a oči po něm otočit, jako nyní dělám, můj Adolfe!

Výstup 2.

Veronika. Předešlí.

Veronika. Co je to? dětí! děvče!

Apolenka (běží k ní). Ó milá babičko! já jsem tak šťastna!

Veronika. Co jsem viděla, není tvoje štěstí, a nemůžeš-li se ho varovat, musíš z domu. Já to chtěla již dávno učinit.

Adolf. Matko, co vám to napadá? Musí-li někdo z domu, tedy půjdu já.

Veronika. Ty? Mé dítě — k vůli cizí... nu, vždyť je dobře. Holka půjde a ty zůstaneš.

Adolf. Já nezůstanu; Apolenka nezasluhuje, abyste se hněvala; já jí sám právě vyznal, že ji miluju a že bude jedenkráte mou.

Veronika. Ne, to nejde! Syn takového domu —

Adolf. Zavržený.

Veronika. Ó však on pan otec přijde brzo k poznání.

Adolf. Nechme toho, matko! Já na to již skoro nemyslím, a kdyby mě i zase přijal, tedy bude také mou lásku chválit.

Veronika. To nebude — to nemůže; já té holce nerada k srdci sáhnu, ale k vůli synovi mé nebožky nemohu cizí osobu šetřit.

Apolenka. Cizí! — ach, ano — teď to cítím.

Veronika. Děvče!

Apolenka. Ale pro živé rány, co pak to máte, babičko?

Veronika. Mlč! Já jsem tě před tím varovala, ale tys měla své zvláštní myšlénky; nyní budeš toho pykat. Pojď, milý synu — já ti povím, co tobě i tomu děvčeti překáží. (Odchází.)

Adolf. Upokoj se, drahá dívko! Pevná moje vůle zaplaší tento mráček na obloze naší lásky. (Jde za Veronikou.)

Apolenka. Nebeské hvězdy co je to? proč se dere babička tak najednou do ráje mého života? co může Adolfovi o mně říci? Sotva se květina blaha mého rozvila, již má zase uvadnouti?

Výstup 3.

Podhajský. Filip. Jelínek. Apolenka.

Jelínek. Dobrého zdraví, panno Apolenko!

Apolenka. Vítám vás, pane mistře! To jsou hosté! Vždyť jsem myslila, že jste již na nás zapomněli.

Filip. Za to přicházíme všickni tři najednou. Jestli pak mě ještě znáte, co? Jen se podívejte, jak jsem se vystrouhal! o třískách a drtinách již ani památky! Ale to dělá všecko, že byl našinec při truhlářství; proto rozumí polituře.

Podhajský. I jdižiž, věčný mluvko! Nevidíš, že panně Apolence něco schází?

Jelínek. Ano, ano, pozoruju. Co pak je to? Snad domácí starosti.

Apolenka. I ne; mne bolí jen trochu hlava.

Filip. Jiného nic?

Apolenka. Nevěděla bych.

Filip. Je tu jen o to, že bych vám dobrého doktora dohodil — a na blízku. Kde pak je?

Apolenka. Koho to myslíte?

Filip. A vy to nevíte? No, to bych se poděkoval, kdybych byl vaším milovníkem.

Podhajský. Ale Filipe!

Jelínek. I nechte drůbež, ta ráda dovádí — he, he! a při tom se nepokousá. Ale kde pak máte mladého pána, děvečko?

Apolenka. Odešel právě teď s ba-

bičkou ven. Bezpochyby ho vedla do zahrádky, protože s ním chtěla něco mluvit — aby to žádný neslyšel.

Jelínek. Tak, tak. No, to musíme trochu počkat.

Apolenka. Jestli chcete, já pro něj doskočím. Posaďte se zatím, abyste nám spaní nevynesli. Babička také bude mít radost. (Odejde.)

Jelínek. Slyšel jste? že prý jsme na ně zapomněli.

Podhajský. Inu, to si arci nepomyslí, že my o každém jejich kroku víme — a že se pán o to stará, aby měli pořád jistý výdělek.

Jelínek. Za to je ale také sám v tajné rozkoši živ, a svět to nemůže pochopit; on si myslí, že by měl skrze syna jako zkažený ocet vypadat.

Podhajský. Všecko dobře; ale toho dnešního zkoušení mohl skoro nechat a věřit, že se hoch polepšil. Což kdyby při té zkoušce mladého zas něco lidského napadlo?

Jelínek. Myslíte? Nu, pak by nebyl ještě polepšen.

Filip. S dovolením — já jsem jen mladý kos, ale myslím si, že tohle je všecko zbytečné chození s kostelem okolo křížku. Adolf zkusil již dost horkou lázeň hned na začátku — teď se má také ještě co brodit a brodí se udatně; myslím tedy, že si zkoušku již odbyl.

Výstup 4.

Adolf. Veronika s Apolenkou, kteréž domlouvá. Předešlí.

Adolf (radostně rozčilen, již mezi dveřmi). Ó netruchli, Apolenko, ty dostaneš tisícerou náhradu. Ó vítejte nám, přátelé! Toť jest jako nebes poselství! Dobrého zdraví, mistře! Jak se vede, bratře?

Filip. Mně, kapitálně! Já jsem teď nejmladší sladovnický učedník a s úplným titulem zapalevač pod kotlem. Ty nevěříš? Jen se zeptej tuhle pana mistra — ten si mne nemůže dost vynachválit, a to vím dozajista, že se nebudu šest let učit.

Veronika (mluvila zatím s Jelínkem, kterýž jí vysvětluje, kdo je Podhajský).

Adolf. Ty jsi šťastný člověk s tou svou veselostí!

Filip. No, ty také nevypadáš, jakobys žalmy zpíval.

Adolf. V tuto chvíli jest mé srdce přeplněno divnou rozkoší — a ty z ní také svůj podíl dostaneš.

Filip. Já?

Adolf. A vy také, můj druhý otče!

Podhajský. O čem je to řeč!

Adolf. Dřív ale musíte malou pohádku poslechnout.

Filip. Ale ne snad o červené karkulce?

Adolf. Ne, ta bude snad trochu kratší, tak že ji můžete i stoje poslechnout. S dovolením, matičko! teď přijde tvoje tajemství na jevo.

Veronika. Ale tady — přede všemi —

Adolf. To jsou právě ti jediní, kteří to musejí vědět. Tedy poslechněte: Byla jistá poctivá žena, ta bydlela v Praze a jmenovala se —

Veronika. Ale, dítě —!

Adolf. Tedy se nejmenovala. Asi před sedmnácti lety seznala mladou cizí ženu, která přicházela na stravu do domu, kdež ona poctivá bydlela. Byla to tichá, trpělivá osoba, ale chudá a nešťastná. O své minulosti mluvila nerada, a poctivá žena nezvěděla od ní nic jiného, nežli že odešla od muže, kterýž byl někde úředníkem. Asi půl léta na to, když byla svého muže opustila, požehnalo jí nebe holčičkou; ona sama ale, již dříve utrápena, se těžce roznemohla, a když měla duši již na jazyku, prosila starou poctivou ženu, aby se jejího sirotka ujala. I chtěla jí při tom ještě něco svěřiti, ale slovo jí umřelo na ústech. Dítě bylo pokřtěno na jméno matčino, a když se zapravily pohřební útraty, nezbylo po nebožce nic jiného nežli několik nepatrných věcí a kapesní tobolka — svědek časů šťastnějších. Stará poctivá žena vychovala to osiřelé poupě jako vlastní matka, a teď je z něho kvetoucí růže. Chcete-li je znáti — tuhle stojí ta poctivá zahradnice a tuhle to osiřelé poupě, Apolenka Dubinská.

Podhajský. Milostivé nebe — Dubinská.

Adolf. A tohle jí zbyle po matce. (Dá mu skrovnou tobolku.)

Podhajský. Spravedlivý na výsostech — ta tobolka patřila mé manželce — ó já ji znám — byl to dar mé lásky — a tuhle mou rukou psáno — také lístek nebožky. Na ten způsob byla by Apolenka —

Adolf. Vaše dcera.

Podhajský. Moje dcera!

Filip. Moje sestra!

Apolenka. Co se to se mnou děje?

Podhajský. Moje dcera? — já bych mohl tuto růži, kteráž bez mých péči na cizí půdě vykvetla, teď svojí nazývat? Ó dejž to Bůh! — a chce-li mě za otce uznat —

Apolenka. Ó můj tatínku! (Běží k němu a objímá jej.)

Veronika. I ty můj nejsladší — nejsou-li tohle cesty boží!

Filip. Sestro! nezapomeň — já jsem tady také.

Apolenka. Milý bratře!

Filip. Proto mě to bodlo, když jsem tě zahlídl ponejprv, že bych byl málem hrnec upustil.

Apolenka. Ó milý Adolfe! teď bude všecko dobře — teď vím, komu náležím, kdo se mne ujme — ach, odpusťte mi, babičko!

Adolf. Teď nebude tvoje vzdorování, matičko, nic platné! Já zadám apelaci jinde.

Jelínek. No, toť jsme přišli v požehnanou chvíli do domu! Škoda, že máme sami něco nepožehnaného za łubem.

Veronika. Vy, pane mistře?

Filip (stranou). Aha, teď začne otcovská komedie!

Jelínek (k Adolfovi). Víte, jak se vede panu otci?

Adolf. Nu?

Jelínek. Řekl bych: hubeně, kdyby podle toho vypadal — řeknu tedy: bledě.

Adolf. Jak to myslíte?

Veronika. Co pak se přihodilo? My se ten čas o dům nestarali —

Jelínek. Za jedno nahrnuly se mnoholeté dluhy —

Veronika. Dluhy?

Jelínek. Pak se hlásí bratr o podíl, o němžto se myslilo, že je dávno mrtev; živnost také vázne —

Veronika. Co jsem řekla, že se boží požehnání vystěhuje?

Jelínek. Slovem, pán nebude moci pivovar snad ani udržet —

Veronika. Na svoje stará kolena! Já nešťastná osoba, čeho jsem se to dočkala! (Venku se klepá.)

Apolenka. Jen dál!

Výstup 5.

Sýkora. Předešlí.

Sýkora. Dobrého zdraví vespolek!

Veronika. I ty mé umučení — totě jako na zavolání! Pán Bůh rač pozdravit, pantatínku!

Apolenka (líbá mu ruku). Pěkně vítám, pantatínku!

Sýkora (s potěšením na ni hledě). Pozdrav tě bůh, má milá děvečko! Ale tuť je celá společnost! — No, přijdu podruhé. Já chtěl tuhle s tím mladým pánem několik slov o samotě —

Veronika. Ah, to můžete hned, pantatínku! To je věc bohumilá, ta se nesmí odkládat. Tuhle jsou samí přátelé — ti se podívají se mnou zatím do zahrádky. (Odchází.)

Apolenka. Ona je arci jen čtyry kroky dlouhá —

Filip. Ale když berani netrkají, vejde se jich hodně mnoho do jednoho ovčince.

(Všickni odejdou, vyjímaje Sýkoru a Adolfa.)

Adolf (stojí v popředí stranou, nevěda, jak se k otci chovat).

Sýkora. Synu!

Adolf. Ó můj drahý — spravedlivý otče!

Sýkora. My se dlouho neviděli.

Adolf. Dlouho.

Sýkora. Já byl trochu tvrdý —

Adolf. Ó, nemluvte o tom — to bolelo!

Sýkora. A nyní k tobě přicházím —

Adolf. O kýž se vyplní, co si posud vyslovit netroufám.

Sýkora. Abys — abys mi odpustil.

Adolf (blíží se k němu). Ó můj dobrý otče! Já vás musím ještě na kolenou prosit —

Sýkora. Ne, ne — ty ne, milý synu! Od těch časů mnoho se změnilo. Řekl ti mistr, jak to se mnou vypadá?

Adolf. Což mají starosti o pozemský mamon s naším srdcem —

Sýkora. Ó ty starosti jsou základ všeho štěstí. Kdo nemůže pozemský statek udržet, kloní se celý k úpadu. I se mnou se to kloní; ale bylo by ještě pomoci —a sice skrze tebe.

Adolf. Skrze mne? Ó mluvte; toť bude počátek jara v mém životě, když budu moci vinu svou setřít a do lásky vaší se zakoupit!

Sýkora. Já mám pro tebe bohatou nevěstu — také hezkou — a když dostaneme její věno do domu, bude nám pomoženo, a ty budeš pro budoucnost hotovým pánem.

Adolf. A jiné pomoci není?

Sýkora. O jiné nevím.

Adolf. Ó, pak jsme oba k politování. Krev bych za to dal, kdybych si mohl jméno zdárného syna vydobyti, ale tuto vaši vůli nemohu vyplnit.

Sýkora. Co pravíš?

Adolf. Mé srdce — moje ruka jest již zadána.

Sýkora. Bez mého vědomí?

Adolf. Mohl jsem se nadít, že byste se o to staral? — A já se zaslíbil dívce, kteréž děkuji, že jsem z kalu vybředl.

Sýkora. A já — moje prosba — moje nesnáze neplatí u tebe nic?

Adolf. Ó platí, platí! Ale vyť jste mi sám o cti mluvíval; a jakž bych ji teď zachoval — jaká by to byla cesta navrácení, kdybych nyní dané slovo porušil? Chtěl byste míti takového syna?

Sýkora. To tedy jest vůle tvoje, kterou se chceš do mé lásky zakoupit? Z pomsty chceš mě vidět v chudobě?

Adolf. Bůh je svědek, té hříšné myšlénky zhrozil bych se v duše hlubinách, a není-li jiné pomoci, tedy budu za vás dnem i nocí pracovat, jen abych blahé šepotání žehnajících rtů vašich zaslechl. Odtrhněte srdce svoje od zemského mamonu; já poznal nyní jeho lichou cenu a vím, že v něm všechno štěstí nespočívá.

Sýkora. Pošetilá výmluva! Pouhá hračka chtivého srdce je ti milejší nežli prosba starého otce? k vůli dívce chceš opustit —

Adolf. Ne, ne — já se na vás upnu železnými kruhy, ale nezruším proto povinnost, kterou jsem se dívce zavázal — a to ku dceři muže toho, v jehož ruku jste můj osud položil.

Sýkora. Jak to?

Adolf. Apolenka je dcera Podhajského.

Sýkora. Milostivé nebe! což pak jsi všechnu rozkoš starého srdce na jednu chvíli uschránilo? Pojď sem, hochu — pojď! — a přitul se k mému srdci — a odpusť otci zkoušení. Ty jsi dobré zlato a vydržel jsi v ohni.

Adolf. Co jest to, otče?

Sýkora. Mam a klam — smyšlénka bojácného otce; ale za to obejme tě blaženější jistota.

Výstup 6.

Podhajský. Filip. Jelínek. Veronika. Apolenka. Předešlí.

Sýkora. Pojďte, pojďte, přátelé! a dosvědčte mu, že jsem s ním jen hrál! Nic není z toho všeho pravda, co prve Jelínek povídal — ha, ha, ha!

Adolf. Jak?

Jelínek. Ano, já jsem lhal; ale potil jsem při tom krev.

Sýkora. Nic — leda to, že jsem mu odevzdal pivovar, nežli se Filip vyučí, a tomu jej potom pronajmeme. Tobě jsem koupil na venku statek, a dovolíš-li půjdu tam s tebou.

Adolf. O můj drahý otče! — Ale samotni tam nepůjdeme.

Sýkora. I to víš; samotným mužským by se stýskalo. Ty si vezmeš mladou a já starou. Co myslíš, Apolenko, budeš moci s ním obstát?

Apolenka (padne mu okolo krku).

Sýkora. To je tuším ano? Nu, s Pánembohem — nemá-li tuhle ta osoba nic proti tomu.

Podhajský. Otcovo štěstí spočívá na štěstí dítěte. Bůh vás požehnej!

Sýkora (k Veronice). No, a co pak ty, stará dezerterko?

Veronika. Ach, toť víte, pantatínku! — já nemohu syna mé nebožky opustit.

Sýkora. No, tedy zůstaneme u sebe, až nám oči zatlačí. Prozatím je ale ještě nezavřeme, a budeme se vespolek radovat, že se to všecko takto vyrovnalo. Ještě jednou nechtěl bych takové léčení milovaného dítěte podniknout a také je žádnému neradím; neboť vždycky nejsou takovíto pomahači po ruce. (Okáže na Podhajského a Apolenku.)

Filip. A zvláště tahle! To je pravé extrato luminato — jako říkávala paní Nanynka!

(Opona spadne.)

CHUDÝ KEJKLÍŘ.

Charakterní obraz ve třech jednáních.

Psáno r 1847. — Poprve dáváno dne 2. února 1848. — Pod změněným názvem »Chudý komediant« dáváno poprve v Budějovicích dne 22. dubna 1856 (za nemoci Tylovy).

OSOBY:

Kosmas Vejvoda, bohatý sládek.
Ředina, podstarší jeho.
Zikmund Herzog, cestující kejklíř.
Efrozina, jeho dcera, tanečnice.
Vendelín, jeho paňáca.
Kryšpín Vejvoda, chudý švec.
Háta, jeho žena.
Starý Vejvoda, schudlý měšťan.
Paní Ptáčková, hospodyně u Kosmasa.
Konopásek, Pěnkava, } švihácí z Prahy.
Blažková, hospodská ve vsi u Prahy.
Principál cestujících kejklířů.
Jeho bajazzo.
Tereza, mladá kejklířka.
Hvozda v pivovaře.
Sladovnická chasa. Dráteníci. Chasa venkovská.

Lid obojího pohlaví.

Děj v hospodě venkovské, potom v Praze.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Světnice v hospodě venkovské.

Výstup 1.

Zikmund a Efrozina. Později **hospodská.**

(Zikmund sedí s hlavou svěšenou na nízké židli; Efrozina, která jest němá, stojí vedle něho, chvíli na něj hledí, pak mu pozdvihne hlavu, sepne ruce a dělá znamení, aby nebyl smuten; hudba vždy při posuňkách Efrozininých hraje, značíc její city.)

Zikmund. Mé růžové poupě! rád bych ta strašidla z mozku i ze srdce vypudil, jen kdyby se mi nebyla do všech krůpějí krve zahnízdila. (Hudba.)

Efrozina. (prosí, aby se rozveselil, ona že se přičiní, by jej potěšila).

Zikmund. Věřím ti, věřím; ty bys ráda ty mraky z duše mé zahnala, tvářila se vesele, třebas měla srdce v mučírně. (Vzchopí se.) **Ale teď se namáhati, navlíkati na sebe tu kukli světského bláznovství k vůli soustu chleba, který se někdy psovi ze žertu hodí; necitelnému diváku strojiti kratochvíli, když to v prsou klokotá, jako by mělo srdce prasknouti — zlořečené živobytí!** (Hudba.)

Efrozina (jej chlácholí, potom hrozí, že bude také smutna).

Zikmund. Ach, ty zlatá kotvice mé útěchy, ty mě neudržíš, a já neudržím tebe; mám zlomené perutě. Kdyby nebyl alespoň Vendelín odešel! (Hudba.)

Efrozina (konejší ho, aby se nestaral, Vendelín že zas přijde).

Zikmund. Máš to tak jisté, že zas přijde? (Hudba.)

Efrozina (svědčí, že ano a že bu-

dou spolu pak pilně své kousky provádět).

Zikmund. Pěkná radost, když ti nezbývá nic jiného, než abys vedle matčina hrobu kotrmelce dělala. (Hudba.)

Efrozina (zpomínkou na matku se zarmoutí, ustoupí, zakryje si dlaněma tváře, pak pohlédne vzhůru, jakoby nebožku o pomoc vzývala, zmuží se a jde zas k otci, aby neměl starosti, ona že bude tančit.)

Zikmund. A měla bys tolik síly? (Hudba.)

Efrozina (prudce jej obejme, pak jakoby chtěla říci: „pro tebe všecko! podívej se!" a počne tančit; v tom vejde hospodská).

Hospodská. Tak, tak, jen hezky do kola, jen pořád jako holub na báni, to si budu moci aspoň také brzo poskočit.

Zikmund. Vy, paní hospodská?

Hospodská. Ano, pane komediante! Což mi nerozumíte? Už toho mám až po krk, to vám povídám; čeho se mám držet? Kde co bylo, zanesl jste, prodal jste, jakoby to vítr smeť, a já mám u vás hezkou řadu na vrubu. (Hudba.)

Efrozina (jí chlácholí, aby se nehněvala, že jí zaplatí).

Hospodská. I dejte mi pokoj s těmi faxi! za to nedostanu ani žejdlík octa! Plaťte hotovými, aby to cinkalo, pak budeme přáteli.

Zikmund (vstoupí mezi ně). Milá paní hospodská, buďte tak dobrá —

Hospodská. Nic dobrá, já nejsem dobrá, nechci být dobrá, konečně musela bych ze samé dobroty s mošnou chodit.

Zikmund. K vůli nám ji nebudete nosit, a když vám konečně za vaše kyselé pivo, za plesnivý chléb —

Hospodská. I vy opovážlivý člověče!

Zikmund. A za vaši nectnou hubu dobré peníze dám, tedy můžete držet jazyk za zuby.

Hospodská. Tak? tedy je sem dejte, ty dobré peníze, sem s nimi! Odkud pak? A za mou hubu? Kdybych neměla tak křesťanskou lásku, byla by vaše nebožka pod širým nebem dodělala. Dejte je tedy sem, ty dobré peníze! Ano, kdyby vám chtěly s nebe pršet! Proč neděláte komedii?

Zikmund. Protože mám tuhle něco pod žebry, co mi žíly stáhlo — když moje nebožka ležela.

Hospodská. Hlouposti! já tu mám také něco a přece jsem se otáčela, když ležel můj nebožtík na prkně. Ale vy jen se povalovat, a já abych se tahala! Chyba lávky! tak jsme si neřekli, já vás nebudu déle krmit. Dělejte komedii, to vám povídám; vybírejte peníze, dejte mi je a potom s Pánembohem! Rozuměli jste? Já mluvím hezky zřetelně. (Odejde.)

Zikmund. I ty jedovatá krabice! (Hudba.)

Efrozina (jej zdržuje, aby se nehoršil).

Vendelín (venku zpívá).

Mně kyne blahá pohoda
a život plný žertu!

Efrozina (sebou trhne a poslouchá).

Zikmund. Toť je Vendelín!

Vendelín (zpívá u samých dveří).

Uteč mi těžká nehoda
a truchlivost jdi k čertu!

Výstup 2.

Vendelín, Předešlí.

Vendelín. Viktoria, pane patrone! dobrého zdraví, naše kvetoucí olivo! Tu mě zase máte!

Zikmund. A měli bychom zvolat: Zůstaň při nás, neboť se připozdívá.

Vendelín. Jak to? stalo se něco? Ano, již to merčím! vždyť jste si nastrojili tváře, jako byste slavili popeleční středu. Kde je naše paní?

Zikmund. Včera jsme ji položili do studené postele.

Vendelín. Do studené postele — mou druhou matku? Tedy přece? (Hudba.)

Efrozina (si zakrývá bolestí tváře).

Vendelín. Ne, to není možná!

Zikmund. Jdi a zeptej se hrobníka, pro koho kopal nejnovější hrob.

Vendelín. A já nebyl při tom! Já odešel, když namohla z lůžka vstát! já ji neviděl na věky oči zavírat! já — ode dneška neměl bych se ani vystát! Nu, tedy spi v pokoji, milá, dobrá matičko! (Utírá si oči.) My se musíme otřást a bolest shodit, ta nic nepomůže! Teď zůstanem hezky pohromadě; já nemám jinde ani živou duši, na kterou bych kousek srdce zavěsil. Paní teta se na mne ošklíbala jako stará kočka na mladého psíka a dala mi desítník na cestu. No,

také bon! aspoň nebudu mít co oplácet. Teď jsem váš! (Hudba.)

Efrozina (jeví radostné pohnutí, a jakoby chtěla otci říci: „Vidíš, co jsem ti povídala!“)

Zikmund. Já věru myslil, že jsi hledal příležitost, jak bys nám upláchl.

Vendelín. Leda bych byl vrtohlavý beran! Dělal jsem si hloupé myšlénky, že tetu pohnu, aby se s něčím vytasila, proto jsem k ní běžel; chtěl jsem vám pomoci, nějakou díru zastrčit — nu, nechme toho; teď budu dělat kotrmelce, že se budou diváci za břicha popadat, a grošáky budou muset jen lítat, zvláště bude-li naše holubička tančit. (Hudba.)

Efrozina (dotvrzuje, že bude tančit a hned že se vystrojí, potom že bude kolem peníze vybírat, děkovat, a že přines otci plnou zástěru, aby se radoval; pak ho obejme, podá Vendelínovi ruku a odběhne).

Vendelín. Ať je ze mne dřevěný panák, jestli ta laňka celý svět nerozveselí! No, tedy naštemujte nějakou jinou fiduci, pane patrone! Když vás vidím jako zmoklého kohouta, klesne mi také hned hřebínek.

Zikmund. Co mi nebožka lehla, jsem jako zmrzačený na těle i na duši. Také přichází na mne strach o holku, a tu mi dnes v noci napadlo —

Vendelín. Jsou-li to tři numera, prodám na ně poslední košili.

Zikmund. Jsem tady s holýma rukama; jest arci možná, že se zase vykřísám, také nejsem přestárlý; kdyby mne ale něco lidského potkalo, co bude z holky?

Vendelín. Ah, to jsou daremné strašáky. Já bych věděl sám pomoc —

Zikmund. Ne snad, aby se vlekla pořád s kejklířskými provazy? Teď je toho právě dost. Poslyš, co mi vlezlo do mozku: Já jsem z Prahy, to již víš; my byli doma tři bratři, já nejmladší; nejstarší byl otcův miláček a nemohl mne vystát, proč? To nevím; škádlil mě, sočil na mne, a skrze něho nezůstalo na mém těle místa bez modřin. Jednou měla mít hůl zase posvícení, ale tu to ve mně prasklo! vzal jsem nohy na ramena a pryč z domu! Bylo mi asi deset let. Jako slepý běžel jsem do světa, ale neběžel jsem daleko: právě v těchto místech padl jsem již do rukou společnosti, která hledala obratného kluka. Principál třel mi o hubu med, a já byl rád, že jsem našel přívětivé tváře; laskavé slovo mě omámilo, i zůstal jsem u něho. Od té chvíle nebyl jsem v domě otcovském.

Vendelín. A co teď zamýšlíte?

Zikmund. Podívám se do Prahy.

Vendelín. Ku přátelům?

Zikmund. Ano, chci zatlouci na dvéře u bratrů, otec bezpochyby již dávno hnije.

Vendelín. Dej Bůh svého požehnání, ale já přátelům nevěřím.

Zikmund. Snad se nezapomene vlastní krev, když k ní vejde člověk v těžké škole zkoušený a rány srdce svého odhalí. Tu důvěru mi neber, Vendelíne! Já jí až posud arci také mnoho nechoval, ale teď se jí chytám jako tonoucí zlomeného vesla. Je to jen k vůli mému dítěti; kdyby nebylo toho, zalezl bych někam na poušť, a nikdo by o mně nezvěděl; ale k vůli dítěti musím se chytat života, kde se mi jenom prst nastrčí. Když bude mezi lidmi nejhůř, pak zpomene snad ten hořejší na bídného kejklíře. (Odejde.)

Vendelín. Jdi, jdi! já nebudu pavučinu tvé naděje trhat; ale chtěl bych se vsadit o poslední knoflík, že málo pořídíš. Nejsem vyhlášený mudrc, ale tak daleko strčil jsem nos již přece do světa, že vím, co vím. Skoro každý miluje jen sebe, ale o jiného nedbá.

Píseň.

Nuzák prosí: „Pětkou, pane,
se mi velká pomoc stane!“
Ten však stáhne nos i řasy,
vymlouvá se na zlé časy;
za hodinu koupí na to
nový kočár, samé zlato,
deset psů a potah koní,
s přáteli pak loví, honí.
A takž vidět nastokrát,
[že má svět jen sebe rád.]

Manžel sedí v kanceláři,
louská cifry v potu tváři,
a pak v nuzném fráčku letí,
aby byl jen u svých dětí.
Paní zatím zve si hosti,
nebo sedí v společnosti,
kde se dobrá káva vaří,
manželova gáže zmaří.
A takž vidět nastokrát,
[že má svět jen sebe rád.]

Študenta si krmí mnohá
deset roků, přeubohá!

všude za něj slovo ztratí,
doktorát i posléz platí!
on pak ale vypočítá,
že už holka poodkvítá,
vybere si honem mladší,
jen když nemá kapsu kratší.
A takž vidět nastokrát,
[že má svět jen sebe rád.]

Drahé maso, málo chleba,
ani zemčat, jak je třeba,
děti mrznou, pláčou hlady,
manželka si neví rady.
Pán se zatím v krčmě baví,
na karty své štěstí staví,
a když najde v kapse díru,
vyhledá si v židech víru.
A takž vidět nastokrát,
[že má svět jen sebe rád.]

Mnohý volá: blaho vlasti,
to je pramen vší mé slasti,
k zvelebení naší řeči,
dal bych oběť sebe větší;
sotva však kus chleba shledá,
za celou řeč vindry nedá.
Již má strachy pouhým dechem
projeviti, že je Čechem.
Víte, odkud tento pád?
[Mnohý má jen sebe rád.]

(Odejde.)

PROMĚNA.

Na dvoře pivovaru u Kosmasa; sudy a sem tam sladovnické nářadí; na zad vrata, jimiž viděti na ulici.

Výstup 3.

Hvozda a chasa sladovnická na sudech, několik dráteníků. Později Ředina. Hned na to Kosmas.

Dráteníci (dopíjí z korbele). Zaplať Pánbůh nastokrát!

Hvozda. Teď ale ukažte, co umíte; honem nějakou od podlahy, nežli přijde starý kocour!

Tanec dráteníků.

Hvozda (po tanci). Dobrá, hoši, dobrá! (K chase.) Vy teď ale honem pod lisky; podstarší jde strašit!

(Chasa se rozchází po díle a dráteníci odcházejí.)

Ředina (ze hvozdu). No, je po díle? (Bruče.) Líná plž! jenom spát!

Kosmas (jehož rychlá chůze, mluvení a vše pohybování jakousi úzkostlivost projevuje, potká odcházející dráteníky). Co je to? Ředino, kolikrát mám říkat, aby se mi ta čeládka zde nepovalovala?

Ředina. Já to chase již řekl.

Kosmas. Ještě jednou: kdo mi bude takové tuláky předržovat, půjde o dům dál.

Ředina. Hm! ty špinavé košile dobře táhnou, a mnoho se jim nedá!

Kosmas. Nedá! ale přece něco dostanou, a nikdo to nedá ze svého, vždy to jde jen z mého; však já jim povím! (Jde do pivovaru.)

Ředina. Hm! zase rozvrzaný; snad nemohl ohnout chmelaře.

Výstup 4.

Zikmund. Ředina. Potom Kosmas.

Zikmund (ohlížeje se). Dovolte, pane! Jsem zde u sládka Vejvody?

Ředina. Nu?

Zikmund. U Kosmasa Vejvody?

Ředina. Co dobrého?

Zikmund. Rád bych s ním mluvil.

Ředina. Tak?

Zikmund. Je to důležité.

Ředina. Tedy mluvte.

Zikmund. Kde ho najdu?

Ředina (hodí hlavou za Kosmasem a odejde.)

Zikmund. Podivný patron! První setkání mnoho neslibuje; nu, Bohu poručeno, bratr bude snad vlídnější. Vždyť byl šťastnější než já a sedí v teplém, dobře upleteném hnízdě.

Kosmas (se vrátí). Co jest? co máte? obilí? chmel?

Zikmund. Rád bych s vámi několik slov mezi čtyrma očima —

Kosmas (bystře na něj pohledne). Mezi čtyrma očima — vždyť nejste mezi šesti; ty sudy neslyší.

Zikmund. Mám něco s vaším srdcem vyjednávat.

Kosmas. Jak to? Srdce nic nekupuje, nic neprodává.

Zikmund. Nesu vám pozdravení od člověka, kterého jste dlouhá léta neviděl.

Kosmas. Co to? kdo je to?

Zikmund. Váš bratr Zikmund.

Kosmas. Cože? kdože?

Zikmund. Bratr Zikmund; snad se pamatujete?

Kosmas. Ten? hahaha! Ten je tedy ještě na zemi? Játˇ myslil, že ho již dávno někde — vyvěsili, aby provětral.

Zikmund. Cože pravíte?

Kosmas. Nechme toho; vy jste bezpochyby jeho přítel? A co je? co chce ode mne? proč si na mne vzpomněl? Má svůj grunt? Má svou střechu?

Zikmund. Jemu štěstí tak nepřálo, jako vám.

Kosmas. Nepřálo?

Zikmund. Je po těžkém boji se životem tak schvácen, že vás prosí za posilu.

Kosmas. Mne? Utekl jste z blázince?

Zikmund. Ne pro sebe, ale pro jediné dítě, pro nešťastnou dceru prosí.

Kosmas. Co je mi do toho?

Zikmund. Jste prý vdovec, bez dětí; jste bohat, jak vidím.

Kosmas. Pryč! tu cestu jste si mohl uspořit.

Zikmund. Bratře! já jsem to sám!

Kosmas. Ty?

Zikmund. Já sám přicházím s prosbou!

Kosmas. Ty? ty žes Zikmund? Tebe bych nebyl poznal.

Zikmund. Ó učiň, abych také já tebe nepoznal; ukaž se mi, jak jsem tě nikdy neviděl, jak tě za to bratr prosí, vypuzený bratr z otcovského domu, vypuzený, po tolika letech se vracející —

Kosmas. Snad abys mně povídal pohádky?

Zikmund. Bratře, já se odřekl synovského práva, tys měl tím v otcovském domě užitek — daruj mi krůpěj z jezera svého bohatství.

Kosmas. Pryč! já neshromažďoval na jaře svého života, abych to proplýtval v zimě s tuláky.

Zikmund. S tuláky? Ano — (s hořkým smíchem) já jsem tulák, bídný, světem štvaný tulák! Ale kdo mě tím učinil? Ty, tys mě vypudil ze svatyně domova, tys mne okradl o požehnání otcovské.

Kosmas. To můžeš ještě dostat.

Zikmund. Nerouhej se, takovou krádež nemůžeš navrátit.

Kosmas. O tvůj podíl otcovského požehnání jsem se nedral, a posud se můžeš o něj hlásit.

Zikmund. Jak? což je otec ještě na živu? Ó tedy mne rychle k němu doveď! snad on se nade mnou ustrne a přimluví se u svého miláčka.

Kosmas. Mlč a jdi svou cestou! Tys opadlá, zahozená větev domu našeho, a já nemám chuti, k vůli tobě v prachu se přebírat. (Jde rychle do domu.)

Zikmund (za ním). Bratře, ještě slovo!

Výstup 5.

Ředina. Zikmund. Později starý Vejvoda.

Ředina (zvolna přichází a zahlédnuv Zikmunda zastaví se).

Zikmund (se vrací). Nadarmo; jeho srdce je kus ledu! Mám to zkusit ještě u Kryšpína nebo u otce? (Všimne si Ředíny.) Pane, jste vy tady z domu?

Ředina. Co je?

Zikmund. Domácí pán má otce?

Ředina. No?

Zikmund. Totiž posud na živu?

Ředina. Proč?

Zikmund. Rád bych s ním mluvil.

Ředina. Mluvil?

Zikmund. Buďte tak laskav, kde ho najdu?

Ředina. Vy?

Zikmund. Či není tady v domě?

Ředina. Ten?

Zikmund. Ano, starý Vejvoda.

Ředina. S tím nevaříme.

Zikmund. Kde ho tedy naleznu?

Ředina. Hm! leckde.

Zikmund. Jak to? vede ještě živnost?

Ředina. Živnost?

Zikmund. Jakou?

Ředina. Žebrá.

Zikmund. Co — co pravíte? Klamou mě smyslové? Nevidím, či neslyším? Pane, jak že to znělo?

Ředina. Co?

Zikmund. Žebrá?

Ředina. Jeho vina; pán ho chtěl dáti do chudobince.

Zikmund. Chtěl! hahaha! A starý otec —?

Ředina. Že ne, že nechce takové dobrodiní.

Zikmund. To věřím — od miláčka vykázaný koutek, aby tiše ležel a necekal. Hahaha! Ó lásko synovská! jak jsi na tom světě zakrněla! jak jsi se zpotvořila! A já se chtěl divit, že mi bratr ani drobku se svého stolu dopřáti nechce! Vy tedy nevíte, kde toho žebráka naleznu?

Starý Vejvoda (vešel mezitím do vrat a počne teď na housle hrát).

Ředina (ohlídne se). Ten vám to poví. (Odejde.)

Zikmund. Ten? Mně trne jazyk před novou otázkou, a srdce mé jest rozštípeno žalostí!

Vejvoda (přijde mezitím ku předu a zpívá).

Stroj si hody, zpupný světe,
v rozkoši se bujně top,
jásej, pokud jaro kvete,
nádherou si tělo zdob.
Však je šperk tvůj pouhá larva,
vnitř tě hlodá žravý hryz,
na tvé kráse zhyne barva,
[z tvójí slávy pojde hmyz.]

Opusť otce, zrádný synu,
zapři matku, dcero zlá,
plesem tajte hřích i vinu,
ať kol vás jen rozkoš hrá.
Konec bude plesu všemu,
duše hrůzou zpitomí,
až jen k loži smrtelnému
[vstoupí bledé svědomí.]

Zikmund (ustoupil mezitím do zadu, opakuje pro sebe mezi hudbou). Až jen k loži smrtelnému vstoupí bledé svědomí! — Ne, ne, pak jí neuklouzne, té věčné pomstě!

Vejvoda (zpívá).

Jednou budem v stejném šatě
u nebeské brány stát,
choďme tady v hadrách, v zlatě,
tam nebudou na to dbát;
tam nalezne první místo,
koho blaží vlastní soud;
kdo tu neměl srdce čisto,
[sedne v tmavý, pustý kout.]

(Odchází.)

Zikmund. Na slovíčko, milý muži! Právě mi tu někdo řekl, že byste mně mohl pověděti, kde najdu starého otce sládka Vejvody.

Vejvoda. To mohu; co se líbí?

Zikmund. Je to pravda, že —

Vejvoda. Co?

Zikmund. Ono mi to nejde z hrdla! Jak se mu vede?

Vejvoda. Dobře.

Zikmund. Dobře?

Vejvoda. Bůh mu přeje zdraví, že může odpykati, co provinil.

Zikmund. Provinil?

Vejvoda. Že slepotou poražen jen jednoho syna miloval, že pro něj statek a zdraví obětoval, až sám zchřadl, znuzovatěl a zbídačil. Ten jeden mu potom ale za odměnu každé sousto chleba vyčítal, každé místo pod střechou ztrpčoval, až starý Vejvoda oči otevřel, do prsou se udeřil, odešel a k lidskému milosrdenství se uchýlil.

Zikmund. A na to dívají se dva synové?

Vejvoda. Jeden by arci rád pomohl, ale nemá, oč by se rozdělil, leda o srdce; a druhý — nu, právě tak musilo se díti podle věčné spravedlnosti. Starý to zasloužil, i snáší to co pokutu, ale přichází přece ještě jako bláhovec do jeho domu, ne k vůli sobě, nýbrž aby se probudilo svědomí synovo.

Zikmund. Jak?

Vejvoda. Je tu skoro každodenně jako varovný duch se svými houslemi a s nějakou písničkou.

Zikmund. Cože pravíte?

Vejvoda. Nu — já jsem to sám!

Zikmund. Vy? milostivá nebesa, vy? Ó moje drahá, svatá hlavo! tebe mohla ta ohava všech synů do bouře živlů vyhnáti! on mohl hlasy největší povinnosti v srdci svém tak udusit, že tě jako tonoucího do pustého moře života vyvrhnul? Ó já bych tu skvrnu člověčenstva —

Vejvoda. Co vás napadá?

Zikmund. Ó můj ubohý otče! (Padne mu k nohoum.)

Vejvoda. Co — co to pravíte, člověče?

Zikmund. Ztracený syn volá k srdci vašemu a vztahuje ruce a prosí: odpusťte zbloudilci!

Vejvoda. Ty — ty že's můj Zikmund? dávno oželený, oplakaný! Ó mé dítě, mé dítě! Vstaň, vstaň, a nech mě pokleknouti a odprositi — já tě zkazil!

Zikmund. Ne, ne, otče! neodhalujte záclonu s ran zastaralých, vykrvácených! Toto jediné okamžení přeplnilo duši mou tak velice, že tam již není místa pro obrazy minulosti. Teď budu myslit jenom na něho, na toho prznitele největších úvazků.

Vejvoda. Ne, ne, synu! toho člověka nech, ten patří již na jiný soud. (Zpívá.)

Tam nalezne první místo,
koho blaží vlastní soud;
kdo tu neměl srdce čisto,
sedne v tmavý, pustý kout.

Zikmund (klekne). Ó můj otče!

Vejvoda (vloží mu pravici na hlavu.) Bůh ti požehnej, synu nalezený!

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Jednoduchá světnice s obuvnickým nářadím.

Výstup 1.

Kryšpín. Háta. Později starý Vejvoda a Zikmund.

Kryšpín (pracuje u verpánku a zpívá).

Vystavím si skrovnou chaloupku,
všecko čistě jako na sloupku —

(Uhodí kladivem.) Bác ho! podívej se, paní Háto! (Ukazuje pantofel.) Zas jeden, jak by ho vymaloval.

Háta (lemuje u stolu pantofle.) Nu, jen abych ho už odbyla.

Kryšpín. I odbudeš! Staňky mají velký chřtán a snesou mnoho takové drobotiny. Anebo dej si pozor, bude-li zejtra nějaká kopulace; takový dárek ženichovi, to koupí každá nevěsta.

Háta. Škoda že jsem to nevěděla, když jsme měli my kopulaci.

Kryšpín (pracuje dál). Arci, arci, já bych ti byl sám nějaký prezent udělal, to víš!

Háta. No, no, jen se nechlub!

Kryšpín (zpívá). Co pak ti naši dělají, dělají, že se mi ženit — ale poslyš, paní Háto, dnes je pondělek.

Háta. Co z toho?

Kryšpín. Měl by být modrý!

Háta. Nebo vlastně mokrý.

Kryšpín (vyskočí). Ó ty rozkošný vyznavači starodávných mravů! (Jde k ní.) Pojď sem, ať vidíš, že jsem se včera holil! (Políbí ji.) Ještě ani chloupek!

Háta. A co má být? Nadarmo se nedotíráš; znám ptáčka po zpěvu.

Kryšpín. Nemáš na mázíček?

Háta (krčí ramenoma a klepá na kapsář). Jakoby vypláknl.

Kryšpín. Alespoň na holbičku.

Háta. Víš-li co? jdi k panu bratrovi, tam dostaneš vědro.

Kryšpín. I aby do tebe — jdi, paní Háto, jdi, nekaz mi den! Přines mi sklenici vody, ta mi půjde lépe k duhu nežli malvaz u tamtoho —

Vejvoda (se Zikmundem vstoupí). Dobrého zdraví, děti!

Kryšpín. I pozdrav ruka Páně, pantáto! Že pak se dáte vidět!

Vejvoda. Z toho si nic nedělej, hochu! mám svoje cesty a nerad svým milým překážím; proto na vás nezapomínám, a že to chci dokázati, tuhle vám někoho vedu. Máte-li pro mne ve svém srdci nějaký koutеček, tedy to místečko honem vykliďte, aby se mohl tento člověk tam přestěhovat.

Kryšpín. No, má-li vaši rekomandaci, ať se přestěhuje; u mne má místa dost; najde-li je ale také u mé staré, to nevím; jindy bývá v jejím srdci rezidence jenom pro mne.

Háta. I však on se pro toho pána nějaký koutek vynajde, když se pantáta přimluví.

Kryšpín. I vida, vida, paní Háto!

Háta. Posaďte se u nás, posaďte se, pantáto!

Zikmund. A vy se ani neptáte, kdo jsem?

Kryšpín. Aj, což vás nepřivádí otec? Chcete-li vzít u nás za vděk —

Vejvoda. Tak, tak, milý synu! Nahraď, co otec provinil, nešetři svou lásku.

Kryšpín. Jak to?

Vejvoda. Nezdá se ti nic, koho jsem ti přivedl? Posvěť si na paměť, zaběhni do dětinských let a zpomeň si na ztraceného bratra.

Kryšpín. Na Zikmunda?

Zikmund. Ano, ano! A když jsi nezapomněl jmeno, budeš míti snad ještě někde koutek ve své paměti a v srdci, kde ti bratrův obraz oživne.

Kryšpín. I ty umučená hodino! co to najednou? snad nejsi —

Zikmund. Ano, jsem tvůj bratr Zikmund.

Kryšpín. Vy — ty že jsi — ?

Háta (spíná ruce). Pan švakr?

Kryšpín. Ten malý ničema — ouha, hubo! Nehněvej se, to mám ještě od Kosmasa! Nu, pozdrav tě ruka Páně! tys nechal hezky dlouho na sebe čekat, bezpochyby seděl jsi v medu, topil se v rozkoši — nu, mluv, co děláš? jak se máš?

Zikmund. V této chvíli dobře; škoda jen, že není moje srdce zlatá hrouda, abych se o ni s vámi rozdělil.

Vejvoda. I teď nech daremného přání, hochu, a řekni zrovna, jak se máš.

jak se ti vede: zle se mu vede, děti, a přišel si k nejstaršímu o pomoc.

Kryšpín. O pomoc? to si mohl také raději nohy zpřerážet! Ale co tropíš? sedni si a povídej. (Přitočí se k ženě.) Jak pak, stará, nemáš tu někde tak něco na zub?

Háta (krčí ramenoma). To víš, že potlouklo.

Kryšpín. No, tedy něco sežeň!

Háta (odchází).

Zikmund. Ne, ne, k vůli mně si nedělejte starosti.

Háta. I co dáme, to dáme rádi!

Zikmund. To mi již otec řekl.

Kryšpín. Ah, ten ví o tom málo.

Háta. Ten od nás nic nepřijme.

Vejvoda. Však on ví proč. Ale teď není řeč o mně, nýbrž o Zikmundovi; on má dcerušku —

Kryšpín. Máš dceru? ó ty šťastný, bohatý člověče! Já měl také holčičku, byla jako růže, jako holoubátko, ale Pánbůh potřeboval snad andělíčka a vzal nám ji.

Háta (si utírá oči).

Kryšpín. No ticho, stará! piano! nezalejvej! vždyť ona je nahoře dobře schována — už je po všem. (K Zikmundovi.) A kde máš tu holčičku?

Zikmund. Teprva tyto dni pochoval jsem její matku.

Vejvoda. A teď neví kam s dítětem, protože musí do širého světa —

Kryšpín. Do světa?

Vejvoda. Za svou živností.

Kryšpín. Jakou vedeš?

Vejvoda. Musí dělat komedii.

Kryšpín. } Komedii?
Háta. } Ty můj spasiteli!

Zikmund. Ano, vidíš před sebou chudého kejklíře — to jest boží požehnání za jeho útěk z domu otcovského.

Kryšpín. Ah co, o tom se tady nemluví. (Rád by věc v žert obrátil.) Ale komedii dělat, ha, ha! to bych tě rád viděl. Děláš něco na provaze?

Háta. Ty můj spasiteli! Kryšpíne!

Kryšpín. Nu co? komediant nebo řemeslník, oba jsou v ruce boží a stejní před jeho očima. Ono mne to jenom na první okamžik trochu bodlo; ale proto nepatřím k těm vybíráčkům, kteří jenom na slupinu hledí, já dbám na jádro, a to může býti dobré i v nejstrakatější kazajce. Nu, a kde máš svou holku? přiveď nám ji!

Zikmund. Vám?

Kryšpín. Nu? myslíš, brachu, že tomu moje stará nerozumí? Oho, ta umí s dětmi zatáčet, jako by je měla na krámě; u ní se tvá holka neztratí.

Zikmund. Děkuji vám; tato chvíle vyrovnává poněkud, co mi kdy osud zkřivil; ale abych vás obtěžoval, břemena vám přikládal —

Kryšpín. I nemluv a nehněvej mou dobrotu! Nazbyt nemáme arci nic, na mne si fortuna ještě nezpomněla, ale tolik je na míse u nás přece, aby na ní tvé dítě něco našlo, není-li zvyklé samému perníku a cukrovinkám.

Zikmund. Ó mlč již, mlč a nerozdírej mi srdce svou laskavostí, jak to učinil druhý svou tvrdostí! Ano, přivedu vám své dítě, abyste poznali, že dovede chudý kejklíř vděčnou dceru vychovati; přivedu vám ji, třebas nenašla nic nežli vaši lásku a dědovo požehnání. (Odkvapí.)

Vejvoda. Počkej, hochu, neutíkej zase! — Tu to máme, už mi zase utekl; ale tenkrát ho jistě naleznu a neopustím. Jeho dítě budu chovat, hlídat jako zřítelnici oka svého, hejčkati na rukou, aby mi ještě v srdci oživlo pro syna teprva nalezeného, čím jsem hříšně plýtval ve slepé lásce k nevděčníku. Dítětem chci býti s dítětem a v obejmutí jeho zapomenouti na smutnou minulost a nevšímati si chladného světa kolem sebe, kterýž mě nechává okolo svých dveří chodit jako starého žebráka. (Odejde.)

Kryšpín. No, jen počkej, tatíku, však já ti to tvé koledování přece ještě překazím, a kdybych tě měl na knoflík u srdce svého přivázat. Ale ty, stará, nyní honem hleď, abys nějaký párek odbyla, ať máme pár grošů doma, až zase přijdou — nota bene, nebude-li proti tomu navštívení domácí královna.

Háta. Měla bych proti tomu být, protože o mně tak smýšlíš, ty bláznivá hlavo! Neznáš mě? anebo jsi již viděl, že jsem takový kakabus, abych na hodného člověka zuby vycenila?

Kryšpín. I vždyť já vím, ty jsi moje dobrá, stará komandantka s pantoflem; tu máš dva párky, jdi, běž, já se také někam podívám. Kde je má čepice? mám stát za dvě podrážky, snad něco kápne — alou! alou! (Strká ji ke dveřím a odejde s ní.)

PROMĚNA.

Venkovská pivnice. Mladý lid obojího pohlaví stojí v kupách jako po tanci. Několik šviháků.

Konopásek a Pěnkava. Potom Vendelín a Efrozina. Později Zikmund.

Konopásek. Takové posvícení je pravé gaudium! Jen se podívejte! holky jako lusk a řípa. To si musíme také skočit.

Pěnkava. Skočíme, ale jen ať si něco neslízneme.

Vendelín (co paňáca přistrojen vejde a klopýtne; někteří se dají do smíchu; on jde nazpět a prohlíží podlahu). He, paní patronko! paní hospodská!

Hospodská. Co je? co zas povykujete?

Vendelín. Přineste podávky!

Hospodská. Nač pak? na váš mozek?

Vendelín. Tuhle na ten kočičí chlup, já se mohl přes něj přerazit! (Smích.)

S dovolením, mládenci a panny,
já se klaním na vše strany,
a něco vám přinášíme,
že vás jistě potěšíme.

Tuhle něco uvidíte, že budete hubu otvírat; je to veritábl tanec španělských cikánů, když se jejich kněžna vdává. Prosím, vzácné panstvo, jenom trochu pozor! (Třikrát rukama tleskne.)

Efrozina (přijde k produkci ustrojena a provádí tanec; po tanci se všech stran potlesk.)

Vendelín (jde vybírat). Uhoďte se, mládenci, přes kapsu, panenky, zacinkejte kapsáři, nebeský otec vám to nahradí na dětech.

Konopásek (přistoupí k Efrozině). Nu! což ty nepůjdeš kolem? tvoje koleda vynesla by víc! (Chce ji obejmout. Hudba.)

Efrozina (vyhne se Konopáskovi a ukáže na Vendelína, aby tomu dal.)

Konopásek. I což je nám do toho panáka! ten musí dřív po stropě skákat; my skládáme oběť jenom kráse. (Chce ji obejmout. Hudba.)

Efrozina (se brání).

Vendelín (zahlídne to a skočí mezi ně). Pomalu s tou fůrou, tu je zeď! dejte pozor, ať nezlomíte voj!

Konopásek. Cože, ty hubená figuro? (Hudba.)

Zikmund (vejde).

Efrozina (běží mu vstříc a vine se k němu).

Zikmund. Co je ti, mé dítě?

Vendelín. Oh, nestojí to za řeč! tuhle tomu panáčkovi zachtělo se naši holubičku pohladit, ale ona myslí, že jsou to pazourky ostřížovy a že by ji mohly poškrábat.

Zikmund. Pane!

Konopásek. Co je?

Zikmund. Je vám tak těžko outlého květu šetřiti? Třeba vězel v šatě chudé kejklířky, květ zůstane přece květem; či má člověk myslit, že již všechen stud na světě pohynul a šetrnost pominula?

Konopásek. Oho, přemoudrý komediante! já nevěděl, že je to poupátko z tak cnostného kořene, hahaha!

Zikmund. Pane!

Vendelín. Nechtěl byste cvrnknout nějakým dvacetníkem? to bude nejlepší pečeť na celý proces. (Pokročí se Zikmundem ku předu.) Pomalu, patrone, pomalu, ať se nedostanem na vyhazov!

Zikmund. Oh, kdybyste věděli, co ve mně hoří! (Hudba.)

Efrozina (prosí, aby se nehoršil).

Zikmund. Has ty plameny, has, a ochvívej mě svou perutí, bílá holubice! Pro tebe jsem dnes něco našel. (Hudba.)

Efrozina (pro mne?)

Zikmund. Tvého děda! (Hudba.)

Efrozina (diví se a jeví radost).

Vendelín. Vašeho otce?

Zikmund. Ano, ale u bratrů byl jsem nadarmo.

Vendelín. To jsem věděl.

Zikmund. Jeden pomoci nechce a druhý nemůže, třeba se chtěl o poslední krůpěj krve rozdělit.

Vendelín. I nechte starostí! za to máte nás dva u sebe, a tak se na světě neztratíme, dokud bude na něm pár očí, aby se na nás dívaly.

Zikmund. Mlč, mlč mi o tom dření a poslyš: ještě jednou půjdu k bohatému bratrovi, nutí mě to k prudkému prostředku; po celé cestě věšela se na mne ta myšlenka jako žravá pijavka. já se jí nemohl ubránit — a s mírností člověk u toho ledového srdce beztoho nic nepořazí.

Vendelín. Co chcete počít?

Zikmund. Mluviti s necitelným bo-

háčem a zatvrzelým nevděčníkem. Vyberu si k tomu noční hodinu, když svědomí z tuhé dřímoty snadněji se probouzí. Nemějte o mne zatím starosti; navrátím se, než usnete.

Vendelín. Ah, vždyť nejsme děti, a já dám na naši hrdličku pozor, jako byste tady sám byl, a ona si u mne nezasteskne, je-li pravda? (Hudba.)

Efrozina (srdečně na něj pohlédne a podá mu ruku, potom k otci, aby jen šel, ona že se u Vendelína nebojí, že se budou zatím spolu veselit).

Vendelín. Tu to máte, pane patrone!

Hospodská (se přihrne). No, bude-li pak? myslíte, že je dnes moje šenkovna proto, abyste v ní radu drželi? Vary s cesty! A potom, jářku, jak to bude s naší věcí? Víte, co jsme si řekli?

Vendelín (přitočí se k ní). My že jsme si něco řekli, paní patronko? Na mou věru, já mám pamět jako cedník; co do ní padne, hrrrr! už je to zase venku.

Hospodská. Však já také do vaší palice nic nelila, vy kanafasový paňáco! Já vařím tuhle s principálem, a ten ví, co mám na srdci; jmenuje se to: tititi, platiti, rozumíme? Kam jste dali vybrané peníze?

Hlas mezi hosty. Pivo!

Hospodská. Hned, hned! — Vyklepte je na srážku!

Zikmund. Ale mějte jen strpení!

Vendelín (potají). Nechme ji! bude-li dopalovat, srazíme jí hřbet.

Hlas. He, šenkýřko!

Hospodská. No, no, snad nehoří, a roztrhnout se také nemohu. (Vrátí se.) To vám povídám, peníze musím dostat; já jsem chudá žena, a kdybych (vzadu se řinká sklenicemi) no, no, to je nějakého rámusu! to bude zas žejdlík do mázové nádoby! Kdo se to tak zpropadá? (Jde mezi lid.)

Vendelín. A teď pojďme, drak uletěl; snad se nechá ještě v hořejší hospodě něco utrhnout (Odejde s Efrozinou a Zikmundem.)

Hlasy. Hej! muzikanti, hrajte, co budeme zahálet! (Hudba a tanec.)

PROMĚNA.

Pokoj u Kosmasa.

Výstup 3.

Kosmas. Ptáčková.

Kosmas. Nic nepřidám, nic, daremné řeči!

Ptáčková. Nu pro mne, já nebudu zkrácena; budu vařit oukrop, a na hrách nedám omastek. Co bude ale chasa říkat?

Kosmas. Co může říkat? Jest u mne na krmníku nebo v díle? Slovem, osobo, nezlobte mě; já vám dávám peněz, že byste mohla celé kasárny stravovat, a vy děláte pořád lamentaci.

Ptáčková. Musím ji dělat; proč je všeho sotva štipec? masa jako šafránu, mouky jakoby se letos ani zrno pšenice nebylo urodilo, drůbež je hubená

Kosmas. Hlouposti! výmluvy! Ale vy byste chtěla, aby vám cpal člověk pořád do krku.

Ptáčková. Mně? ty mučednická koruno! já jím jako střízlík.

Kosmas. Ano, jako střízlík, co se krmí šiškami. Až nebude husího sádla, dám vás podříznout.

Ptáčková. Umučená hodino!

Kosmas. Však my víme! Teď mi dejte pokoj a lépe hospodařte.

Ptáčková. Lépe hospoda — já? lépe? Ó ty sladká hodinko! mně takovou potupu! Toť je zrovna, jako bych vám něco zpronevěřila. (Utírá si oči.)

Kosmas. Jděte jděte, já mám beztoho plnou hlavu.

Ptáčková (odcházejíc, pro sebe). No, no! to je zas bručidlo. Člověk nebude smět už ani ústa otevřít. (Odejde.)

Kosmas. Proklatá čeládka! Člověk jen aby se pro to tahal, co jí strčí do chřtánu! I proč ne, svět by byl chytrý, kdyby nebyli lidé ještě chytřejší. Ale že nejde Ředina. (Klepá se na dvéře.) Kdo to zase? Jen dále!

Výstup 4.

Kryšpín. Kosmas.

Kryšpín. To jsem já, bratře! nelekej se návštěvy. Dobrý večer!

Kosmas. Dobrý — co je? co chceš? já nemám kdy.

Kryšpín. Nu, nu, jenom nefoukej a nehoukej! vždyť tu nebývám tak často, aby ses musel bát, že ti zůstanu sedět na

krku. Nepřicházím k vůli sobě, spíše k vůli tobě a k vůli někomu třetímu.

Kosmas. Co je? mluv! dlouhé orace nemohu vystát.

Kryšpín. Kosmase, nebyl u tebe bratr Zikmund?

Kosmas. Co se ptáš? co je mi do toho poběhlíka?

Kryšpín. Inu, myslím si, že je ti do něho aspoň tolik jako do člověka, jenž od tvého otce pochází, a jemuž se zle vede.

Kosmas. Bůh ví, koho navštívit.

Kryšpín. Bratře, bratře, to je velké slovo! Ano, Bůh to ví, ale jen ty na to nezapomínej! Bůh je však také pramen lásky, a člověk podle něho stvořen; mohl bys také trochu lásky do srdce svého pustit.

Kosmas. Starej ty se o své srdce, v mém je všeho pravá míra.

Kryšpín. Že je? Nu, já jen tak myslím, že bys k vůli Zikmundovi na té míře mohl něco přirazit. Bratře, pomoz mu; já bych dal, ale z prázdné mošny je těžko krajíc chleba vyklepat.

Kosmas. K vůli ničemu jinému jsi nepřišel?

Kryšpín Na tom bude zatím dost.

Kosmas. Tedy jsme hotovi. S Bohem!

Kryšpín. Učiníš tedy, zač tě prosím?

Kosmas. Jdi, jdi!

Kryšpín. Kosmase, pověz mi upřímně, učiníš něco pro Zikmunda?

Kosmas. Nepopuzuj mě zbytečným vyzvídáním, pošetilý slabochu! Jdi svou cestou! tak dlouho jsme se neviděli, i dnes mohl jsi mi toho potěšení ušetřit.

Kryšpín. Kosmase, je třeba, abys pro něj něco učinil.

Kosmas. Jakže?

Kryšpín. Zikmund by to mohl od tvého svědomí požadovat.

Kosmas. Chceš mi držet kázání?

Kryšpín. Nebylo by nazbyt, ale tomu já se neučil; nepohne-li tebou prostá řeč bratrova, nepohnou tebou také vyšperkovaná slova kazatele. (Srdečně.) Bratře, udělej něco pro Zikmunda, abys měl lehkou poslední hodinku.

Kosmas. Jak? ty se opovažuješ —?

Kryšpín. — zde mluviti, nač musí být nuzák i boháč každou chvíli připraven. Bratře, ty bys měl ledacos napravit, nejen co jsi provinil na otci a na bratru, ale to svoje lichvaření penězi a tím božím zrnem, neboť víme, že máš plné truhlice i špejchary.

Kosmas. Jakže? Chceš být měřitelem kroků mých? Pryč, jdi svou cestou!

Kryšpín. Až dopovím! Tvůj celý život potřebuje opravení; učiň tedy alespoň na bratrovi, co ti přísluší; na váze spravedlnosti vydá to snad tolik, že se tvým ostatním hříchům ulehčí.

Kosmas. Pryč, pryč! Od této chvíle vymaž, vyhlaď ze srdce i ze hlavy, co by tě snad na mne připomínalo; od této chvíle tě neznám, nikoho neznám, chci být samoten.

Kryšpín. To jsi již dávno projevil; ale ať toho jednou nelituješ.

Kosmas. Starej se jen o sebe, bídný nuzáku!

Kryšpín (poněkud popuzen). Nuzáku? je to tvoje nejostřejší zbraň? jinou dýku neumíš nabrousit? jinou střelu neumíš vypustit? Nuzáku! to slovo od bratra! Já nepřišel prosit pro sebe, já tebe nepotřebuju a mám snad více nežli ty, synu otce mého. (Na prsa.) Tuhle mám poklad, který převyšuje všecko tvoje bohatství! Ale odpusť a pomoz Zikmundovi.

Kosmas. Jako prašivého psa dám toho poběhlíka vybičovat, jestliže mi sem ještě nohou páchne!

Kryšpín. I ty ohavníku! ty hříchem přetékající nádobo! To by ti musel dříve jazyk zdřevěnět, nežli bys něco takového učinit poručil. Zahyň sám jako praši — ne, ne! se zlým přáním nejsou žerty, a peklo je hned po ruce. (Se svou obyčejnou dobrotou.) Já ti nepřeju nic zlého, vyjednej to se svým svědomím, jak můžeš, já ti odpouštím. Mluvíme spolu v tom životě snad naposled, rozejděm se tedy v pokoji na tomto světě, ať podle milosti Páně pak tím déle na onom spolu obcujem. (Odejde. Mezitím se pozvolna setmělo.)

Kosmas. Jdi do pekelné výhně, ohavný žebráku! budu rád, když se docela ode všech odtrhnu. (Jde do pobočních dveří.)

Výstup 5.

Po chvíli se otevrou dvéře a opatrně nimi vklouzne Zikmund u velkém rozčilení. Potom Kosmas a Ředina.

Zikmund. Šťastně jsem proklouznul, nikdo mě nespozoroval; zde se ukry-

ju, zde počkám na příhodnou chvíli, až budu moci bratrem zatřásti; musím ho obměkčit, aby nechal z hojnosti své malý pramínek na mé cesty přetýkati. (Vstoupí za španělskou stěnu.)

Kosmas (se svítilnou, bez kabátu). Kde jen Ředina vězí? nedočkavostí jsem jako na ohnivých vlnách.

Ředina (vejde).

Kosmas. Konečně! konečně! Jak to stojí, přišla zpráva?

Ředina. I což!

Kosmas. Je tu nebo není?

Ředina Na polovic.

Kosmas. Tedy mluvte: projely moje lodi s obilím? jsou za hranicemi?

Ředina. Vaše? ještě nevím.

Kosmas. Že nevíte?

Ředina. Posel přijde po půl noci.

Kosmas. Ať mi to hned povíte! Bylo by to do nebe volající, kdyby —

Ředina. — vaše obilí zadrželi? Arci, tady bylo žito po osmi, tam by bylo za dvacet čtyry; a což pokuta?

Kosmas. Držte hubu!

Ředina. Co by to asi dělalo?

Kosmas. Raději bych skočil

Ředina. Do kotle? Hm! tedy by platil dědic.

Kosmas. Žádného nemám, nebudu mít, po mně nic nezbude.

Ředina. Hm! možná!

Kosmas. A co dělá váš náklad?

Ředina. Já poslal svou trochu na vozích.

Kosmas. Jidáši!

Ředina. Proč?

Kosmas. Nemohl jste mi to říci? Jděte do hvozdu!

Ředina. Jdu. (Vrátí se.) A když přijde posel?

Kosmas. Přiveďte ho!

Ředina. I se zlou novinou?

Kosmas. Jděte do horoucí

Ředina. Jdu! (Odejde.)

Kosmas. Zlořečený pořádek! proklatá spravedlnosti! Zadržovat mé obilí, ukládat pokuty! (Sem tam přebíhá.) Ne, ne, na to nesmím myslit, štěstí mě ještě neopustilo, a já bych neplatil — já nic nemám! (Sundá se stěny malý obrázek a zmáčkne hřebík; tím se odšoupne přihrádka a objeví se malý výklenek.) Já nic nedám! (Mezitím počne zdola zpěv sladovnických při várce.)

Každé dílo chválí Pána,
ontě žehná pilnému;
komu jeho pomoc dána,
vede práci k dobrému.

Kosmas (vyndá z výklenku skříni, postaví ji na stůl a hltavě ji otevře). S vámi nemohu se rozloučit, s vámi ne! (hrabe se v penězích) vy částky mé duše, krůpěje krve mé, k vůli vám jsem obětoval svědomí — (Náhle sebou prudce trhne.) Ha, já zapomněl zavřít! (Chce jít zavříti dvéře, v tom vystoupí Zikmund.)

Zikmund (jenž byl s velikým účastenstvím poslouchal). Počkej okamžení!

Kosmas. Ha, co je to! (Potácí se nazpět k penězům.)

Zikmund. Zpamatuj se!

Kosmas. Pryč! pryč, ohavný loupežníku!

Zikmund. Kosmase!

Kosmas. Pomoc! pomoc!

Zikmund (s rostoucí úzkostí). Tiše! tiše!

Kosmas. Loupežníci!

Zikmund (uchvátí jej za chřtán). Umlkni, nesmyslný krkavče!

Kosmas (zavyje, skácí se a strhne s sebou skříni, tak že se peníze kolem rozsypou).

Zikmund (ho pustí a zděšen uskočí). Bratře! bratře! Mstitelná nebesa, on je mrtev! Běda mně! Kam se vrhnu? (Pádí ke dveřím, náhle však se zarazí a běží k oknu, jež prudce otevře.) Tady uklouznu! Ty milostivý tam nad oblaky, ty víš — to jsem nechtěl — opatruj mne, opatruj k vůli mému dítěti! (Vyskočí oknem.)

Ředina (otevře dvéře a spatřiv Kosmasa na zemi pozastaví se a potom přikvapí na prstech, s úžasem na něj hledí jakož i na rozházené peníze, a vida, že se Kosmas nehýbá a nedýchá, vrhne se dychtivě na peníze).

(Mezitím zní zpěv sladovnické chasy bez ustání, až opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Čistý pokoj.

Výstup 1.

Kryšpín. Vendelín.

Kryšpín. Tedy vypadá pořád jako popeleční středa? Šlakovité dílo! kde to jenom vězí? jak se tomu dostat na típek?

Vendelín. To nevím; ono to má zpropadeně tlustou mázdru.

Kryšpín. Jen kdybychom věděli, jak to začalo?

Vendelín. To je to! ale to je právě zamotaný uzel. Něco se mu stalo hned toho dne večer, když šel do Prahy navštíviti bratra; když se navrátil, bylo již hezky pozdě na noc, i poručil mi sebrat, kde co zbývalo, a nežli ráno slunce vyšlo, byli jsme již hezky přes hory a doly. Upláchli jsme, jak se říká. Co ho znám, bylo to poprvé, zrovna jakoby nám seděl někdo na patách, a od té chvíle šlo to s námi s vrchu; zakabonil se, štítil se lidí, zanedbával výdělek, a kdyby nebylo naší holubičky, byl by musel často zuby osoušet.

Kryšpín. No, však my už víme, že jste také svou přehrší k tomu přidával. Ostatně jste byli sami vinni, že jsme se vás dříve nedopídili.

Vendelín. Protože jste nevěděli, pod jakou larvou nás hledat; principál se jmenoval už dávno Herzog místo Vejvoda.

Kryšpín. My vás hledali dosti dlouho, neb téhož dne ráno, když jste upláchli, našli nejstaršího bratra mrtvého, ruka Páně byla se ho náhle dotknula — ležel ve svém pokoji mrtvicí poražen. Právo přisoudilo pozůstalost bratrům.

Vendelín. Ale vy jste se nechtěl ničeho dotknouti, dokud se bratr nenajde, ó však my už víme! a když jste se ho nemohli novinami dovolat, vydal se starý otec na cestu a bloudil po krajích, potloukal se mezi čeledí komediantů, až nás dopadl.

Kryšpín. My ho nemohli zdržet, nedal si to vzít.

Vendelín. Já vím také proč; chtěl tím něco z minulých let napravit. Ale málem byla by se mu celá pouť zkazila; principál se ho na začátku skoro sděsil, potom nechtěl o dědictví ani slyšet.

Kryšpín. Není divu; vězí na něm mnohá slza vinou nebožtíka, a my budeme mít dosti stírat.

Vendelín. Ale k vůli Efrozině navrátil se konečně přece do Prahy.

Kryšpín. Jen aby nám nyní žádné bazamáty nedělal. V Praze je blaze, říká se — když jsou peníze, dokládají někteří; my je máme, můžeme si tedy blaženost objednat. Ale pan bratr chce naše staré přísloví jaksi ve lži stíhat. Aby to šlak s ním vydržel!

Vendelín. Naposled je v Praze nakažlivá povětrnost, neboť abych se vám upřímně vyznal, mně je zde také, jako bych měl srdce sešněrováno a hnáty přetlučeny.

Kryšpín. Tak je vám?

Vendelín. Pořád se mi zdá, že bych měl lítat a skákat, ale že mám na těle hrozitánské závaží.

Kryšpín. I vy prožluklý strakapoune! Ale počkejte, však já vás ofouknu. Dnes musíte justament oba dva veselé kabáty obléci už k vůli mně, protože slavím svátek.

Vendelín. Jaký pak?

Kryšpín. Fidlovačku — snad znáte naši fidlovačku? vždyť bývá každý rok outočištěm některých skokanů na provaze. Dnes se tam podíváme vespolek a uděláme každé žilce bene. Nic mu ale neříkejte, já ho přepadnu a zatřesu ním, až z něho všechny vrtochy vylítají; ja ho naučím míti bratra Kryšpína a věšet hlavu jako zmoklá slepice. (Odejde.)

Vendelín. Dobře, tak to rád slyším; já vám ho sem pošlu, vycinkejte mu notně!

Výstup 2.

Zikmund z pobočních dveří. Vendelín. Později Ředina.

Zikmund (protrhne se z myšlének). Kdo to? Ah, tys to — dobrého zdraví, Vendelíne! jak se máš?

Vendelín. I takto by to šlo, o to je hej! ale jinak je zle. Nevím, co počít; všude je mi těsno, a když si zpomenu na bývalou veselost, musím zatnout zuby, abych se nedal do pláče.

Zikmund. Ba máš dobře! byl to pěkný čas milé svobody, když byla moje nebožka na živě; i ty každodenní obtíže byly kořením života. Ale ovšem, se mnou je konec, já nesmím na to myslit. (Zamyslí se.) Když jsem tropil poslední čas kejkle, kmitaly se mi před očima bledé tváře — uškrceného — a hrozily sehnati mne z provazu. (Klepá se.) Kdo to k nám zabloudil? Jen dále!

Ředina (vejde). Ponížená služba, vzácný pane!

Zikmund. Ah, to jste vy? Co mi přinášíte?

Ředina (v nesnázi). Sám sebe — jak se říká —

Zikmund. Jsem povděčen —

Ředina (ohlíží se po Vendelínu).

Zikmund. Podívej se po Efrozině.

Ředina. Ano, ano, po Efrozině!

Vendelín. Ta je s dědečkem v zahradě. (Odběhne.)

Zikmund. Teď mluvte bez okolků.

Ředina. Já vám vedu živnost po nebožtíku.

Zikmund. To vím a jsem přesvědčen, že je vše v pořádku, ačkoli jsem v domě ještě nebyl.

Ředina. Mám několik tisíc.

Zikmund. Slyším.

Ředina. Dvacet, třicet tisíc.

Zikmund. To jste mohl již dávno něco na vlastní ruku počít.

Ředina. Rád bych.

Zikmund. Chcete nám snad odejít?

Ředina. O ne!

Zikmund. Co tedy chcete?

Ředina (stírá si pot). Vzácný pane, vy máte dcerušku.

Zikmund. Ano.

Ředina. Já ji viděl — oh, vidím ji každý den! jako růže!

Zikmund. Co dále?

Ředina. Dejte mi ji.

Zikmund. Vám?

Ředina. Prosím!

Zikmund. Mou Efrozinu za manželku?

Ředina. Bez ní žádný život.

Zikmund. Pane, mám jen to jediné dítě a nerad bych s její rukou obchod vedl.

Ředina. Jak to?

Zikmund. Miluje vás moje dcera?

Redina. Nevím, ale musím ji dostat, sice zahynu.

Zikmund. K vůli mé dceři zahynout? co vám napadá? Ostatně nebudu dceři nic předpisovat.

Ředina. Hm!

Zikmund. Mimo to považte, jakého s ní obcování, jakého vyražení? Když jí bylo deset let, spadla mi při produkci s výšky na zem, štěstí že na písek, a od té chvíle pozbyla řeči.

Výstup 3.

Efrozina. Starý Vejvoda. Předešlí. (Hudba.)

Efrozina (běží k otci a políbí jej).

Ředina (ani oka s ní nespustí).

Zikmund. Nebe tě potěš, hravé ptáče! právě vhod! Vidím ale něco v očích tvých, co jako smutek vypadá. (Hudba.)

Efrozina (skloní hlavu).

Vejvoda. Jen jí přečti kapitolu, mě nechce poslechnout, aby se zasmála. (Hudba.)

Efrozina (vezme jej za ruku, pak otce, a jeví, že za svůj zármutek nemůže, ale že se přičiní aby byla veselá, i chlácholí je, aby se nestarali).

Ředina. Oh, ta růže kvetoucí!

Zikmund. Něco ti povím, milé dítě, co tě snad rozveselí. Proti všemu nadání přihlásil se o tebe ženich. (Hudba.)

Efrozina (radostně sebou trhne a ohlíží se, pak jakoby se ptala: o mne? a kde? kdo?).

Zikmund. Záleží na tom, zdali bys ho milovala. (Hudba).

Efrozina (rychle že „ano" vroucně přisvědčí).

Ředina. Oh! tak? (Hudba.)

Efrozina (se zarazí a sklopí oči).

Vejvoda. Kdo je to?

Zikmund. Tuhle náš pan Ředina. (Hudba.)

Efrozina (sebou trhne a couvá, že nechce, pak spíná ruce, aby ji nenutili).

Ředina (vášnivě). Panno Efrozino!

Zikmund. Bude všecko nazbyt.

Ředina. Buďte mým andělem!

Vejvoda. Milý pane Ředino, do toho si také slovo promluvím. Toto dítě stalo se rozkoší mého stáří, a já slíbil před Bohem, že budu bedlivě kroků jejích šetřiti. To poupě se pro vás nehodí.

Ředina. Hm! Panno Efro — (blíží se k ní. Hudba.)

Efrozina (ustupuje, jakoby se ho varovati chtěla).

Zikmund. Jest mi líto, milý pane, ale moje dcera je paní srdce svého i ruky své!

Ředina. Tak, tak! Nu, dobře, dobře! ale zavřete ji, aby neupíjela člověku krev, aby — oh, dobře, dobře, ale bez ní nebudu živ! (Utíká).

Vejvoda. Divý člověk! Mě přepadla vždy jakási bázeň, když jsem ho potkával v domě nebožtíkově.

Zikmund. Přece bych nerad, aby se pohoršil; zdá se býti podivín, ale jinak statný muž, a jeho správou daří se dům po bratrovi. (Těžce.) Dojdu k němu.

Vejvoda. Tedy přece do toho domu?

Zikmund. Ano; byla to snad přece pouhá zpozdilost, že jsem nechtěl přes práh kročiti, kde onen boží metlou zchvácený dokonal.

Vejvoda. Nezpomínej na to, synu!

Zikmund. Ba dobře máte, otče! snad se mi ještě podaří všeliké zpomnění z kořene vyvrátit. Buď veselá, mé zlaté dítě! tvůj smutek rozrýval by ještě hlouběji srdce mé! Rozveselím se, vypadne-li tato chůze, jak si dávno přeju. (Temně před sebe.) Já se měl k chůzi té dávno odhodlat, ale bázeň byla větší nežli naděje. (Zmuží se.) Nebe tě opatruj, zlaté dítě, až do veselejšího shledání. (Odejde.)

Vejvoda. Nu, pozvedni hlavu, moje hrdličko! vzhůru s ní! není tak zle, aby nebylo zas dobře! (Hudba.)

Efrozina (důvěrně se k němu tulí).

Vejvoda. Však tě nebude nikdo nutit, zlaté ptáče, abys vlezlo do klece, kde bys umořilo se. (Hudba.)

Efrozina (radostně mu děkuje).

Vejvoda. A když přijde jedenkráte čas, že ti budeme plést věneček — (Hudba.)

Efrozina. (potřásá prudce hlavou, že to nikdy nebude).

Vejvoda. Cože, panenko? Myslíš, že jsem si tě proto v širém světě vyhledal, abych tě nechal uvadnout, abys mužovo srdce nepotěšila? (Hudba)

Efrozina (prosí, aby o tom nemluvil).

Vejvoda. I co, starý děd může s tebou o tom mluvit, staří lidé jsou prý jako děti, a kromě toho má ti nahražovat, co otci utrhnul. Ale ty jsi malá čtveračka! (Hudba.)

Efrozina (ptá se: já? a proč?).

Vejvoda. Tys prvé nadarmo se tak nezaradovala, když byla řeč o ženichu, ty máš něco na srdci, panenko! (Hudba.)

Efrozina (tvrdí, že ne).

Vejvoda. Nu, nu, vždy tě neberu do kleští. Podrž své malé tajemství, však to nebude nic zlého; k tomu jsi moje milá. bohabojná děvečka, a když přijde čas, zajisté to dědečkovi povíš. (Hudba.)

Efrozina (svědčí, že poví, a pak se k němu přivine).

Vejvoda. I vždyť já vím! Já nestál na světě se slepýma očima a znám lidi. Vy panenky jste proto na něm, aby tu chodila vtělená láska; škoda jen, že na to někdy samým dováděním zapomínáte. Víš, co povídá stará písnička?

Píseň.

Sotva děvče povyroste,
už jsou u ní denní hosté
první lásky znamení:
očkem hází, ústa špoulí,
pomalu se k hochu toulí,
[tone v sladkém pýření.]

Se šestnácti lety stojí,
jak by zvala všechno k boji,
že to krásou pokoří;
směle počne hru si tropit,
starým, mladým notně topit,
[až je láskou umoří.]

Když má ale dvacet roků,
nechá panna marných skoků
a myslí už na čepec.
A když přijde pětka k tomu,
je už ráda paní domu,
[třebas to jen byla klec.]

Zraje-li však do třicátky,
pak už musí s láskou zpátky,
z té vyprahnul sladký med.
Protož radím: mladý světe,
miluj, dokud život květe,
[sic tě dáme na ocet.]

(Odejde.)

Efrozina (zůstane v tichém zamyšlení, jehož obsah vyjádří píseň národní: „Ach není tu, není, co by mne těšilo“).

Výstup 4.

Vendelín kvapně. **Efrozina.**

Vendelín. Froni, je to pravda, hlásil se ženich? (Hudba.)

Efrozina (že nechce o tom ani slyšet; při tom melodie: „Kdybys měla, má panenko, sto ovec“).

Vendelín. Já myslil, že bude po mně, když jsem to zaslechnul. (Hudba.)

Efrozina (sklopí oči).

Vendelín. Je to arci ode mne velká hlouposť, že se chci při tom já chuděra ozývat. (Hudba.)

Efrozina (chopí ho za ruku; melodie: „Adámku náš —“).

Vendelín. Ach, zlatá Froni! kde jsou ty časy, kdy jsme spolu dováděli! celý svět byl náš! (Hudba.)

Efrozina. („ach arci! tam jsem by-

la šťastna, tam jsem byla veselá; tady musím chodit jako dřevěná, zde jest jako v žaláři nic mě netěší“.)

Vendelín. Na mou věru, kdyby to nebyl hřích, přál bych vám, abyste byla zas chuda a zase někde se mnou pod tím širým nebem; tam bych vás nosil na rukou! (Hudba.)

Efrozina („ach ano, já bych strhala tyto šaty, běžela bych do širého světa a tam bychom spolu zas tančili“).

Vendelín. Froni! smím si to vyložit, jak srdce žádá? Znáte mne, víte, že jsem poctivý chlap — smím, Froni — smím? (Hudba.)

Efrozina (vřele na něj pohlédne a podá mu ruku).

Vendelín. Ó moje zlatá holubičko! (Přitulí ji k srdci.) Teď je viktoria, teď budu tiše čekat, co nám nebeský otec nadělí, je-li pravda? (Hudba.)

Efrozina („ano, to udělej, já to učiním také; do jeho rukou se odevzdávám, on je milostiv; pak se dojista dobře povede“ — ruku v ruce s ním odběhne).

PROMĚNA.

Pokoj v Kosmasově domě ze druhého ho jednání.

Výstup 5.

Zikmund. Ptáčková. Později **Ředina.**

Ptáčková. Jen se račte okamžení zdržet, ohlídnu se po něm. Bezpochyby zas někam zalezl, aby ho nikdo neviděl.

Zikmund. Jak to?

Ptáčková. Je to s ním od nějakých časů pravý kříž; někdy myslím, že blázní. Byl sice od jakživa hrozný podivín a nelida, ale teď se lidí skoro bojí, při tom někdy sám k sobě mluví, a co nikdy nedělával, také pije! a jak pije! zrovna jakoby chtěl v sobě něco utopit. Dej Pánbůh, aby v tom nic nevězelo. (Odejde.)

Zikmund. Dech se mi tají, nohy se mi třesou. Zde mě zničil křik umírajícího. Avšak — umřel — pod mou rukou? Nevešel nikdo po mně? Celou duší chytám se té myšlénky — ale bojím se také pravdu stopovat. To jsem viděl jistě, že si ustlal na svém pokladě, a přece nebylo ještě zmínky, že by ho byli tak našli. Kam se ty peníze poděly? Já se nesměl o nich zmínit, abych nevzbudil podezření. Obraz tu ještě visí, ještě skoro všecko tak, jak to bylo onoho večera. (Přistoupí k oknu, tak že ho vycházející Ředina pro španělskou stěnu nevidí).

Ředina (vyběhne z pokoje). Pryč, to já nebyl! já ne! (Hrůzou se otřese.) Jdi, mrtvý ďáble, já mám dost živého — Efrozino, nehleď! já nechci, tvé oči mi propálí srdce, ono hoří již beztoho. (Vyndá ze skříně láhev a pije.) Tak, to chladí — oh, kdybych to mohl všecko uhasit, všecko!

Zikmund (pro sebe). Co ten člověk tropí?

Ředina. Co jsem ti učinil, Efrozino? já se ženy vždy vystříhal.

Zikmund (pro sebe). Ubohý!

Ředina. Vstávej, zlořečený, a zavdej si! (Dupne.) Ó mé čelo! (Pije, pak klesne na židli.) Nešťastný Kosmase! musel jsi tu jiskru do mne vdechnouti, že jsem po tom mamonu lakotil! Já býval dobrý člověk — (Pije a pak vyskočí.) Já tě sem nepoložil, já ne! Proč jsi otvíral ještě oči, když jsem to zlaté zrní sbíral — proč? Já se nemohl zdržet a popadl jsem tě za chřtán. (Dá se divoce do smíchu; v tom přistoupí Zikmund u velkém pohnutí.)

Zikmund. Pane na výsostech, co to povídáte?

Ředina (lekne se). Ha, kdo to? (Chytí se pozadu oběma rukama stolu a vyděšeně na Zikmunda hledí). Co tady? co tady?

Zikmund. Člověče, vy jste nalezl zemřelého bratra na penězích?

Ředina. Ne, ne, nenalezl!

Zikmund. Proč jste neohlásil tajnou schránku tamto ve stěně? (Chce k ní.)

Ředina (skočí mu do cesty). Smilování!

Zikmund. Co se dělo?

Ředina. Já za to nemohu, za vlasy mě to vleklo — on tu ležel, a ďábel mamonu mě lákal — já chtěl tu světskou modlu sebrat, ale on otevřel oči, jakoby ji hlídal, a já po něm sáhl: „Chceš tu být na věky?“ — a on mi v rukou zmodral — uškrcen — (zmožen klesá na kolena a dá se do hořkého pláče) a já byl dobrý člověk —

Zikmund (poslouchal s ustrnutím, nyní zajásá). A já jsem tedy bez té velké viny, ruce moje jsou čisté! On byl te-

dy živ, když jsem odtud odcházel? živ? Ó můj Bože! ó můj Bože!

Ředina (upře na něj oči). Co je?

Zikmund. Vstávej, hříšníku!

Ředina. Pryč, pryč ode mne. (Vyskočí.) Vidíte ji! Efrozino, neužírej tuk duše mé! jestřáb se krmí masem mým — ó nechte mě! (Spínaje ruce.) Brzo bude po všem! Pojď, Efrozino, raduj se! já ti chtěl dáti strýcovo zlato, tys je nechtěla — vezmi si mou krev! (Mezi tím odchází do pobočního pokoje.)

Zikmund (rychle za ním zavře). Ty se pokutě nevymkneš, my tě nepotřebujeme již ortelovat.

Výstup 6.

Vendelín. Kryšpín vede Hátu pod paží. Zikmund.

Vendelín (otvírá dveře). Pozor, pane patrone!

Kryšpín. Fidlovačka jede, pane bratře; namaluj si tváře hezky sváteční!

Háta. Ano, pane švakře! dnes musíte trochu mezi lidi.

Vendelín. Já mám také naštemováno!

Háta. Je tam pravý jarní den, a můj starý nedá pokoje!

Kryšpín. A poněvadž jsme u tebe zaslechli, že jsi tady —

Háta. — pustili jsme se hned za vámi.

Kryšpín. Jen aby toho užila; to je ti nenasyta! — Ale co to vidím? tys celý nějak ozářen! To vypadá skoro jako radost.

Zikmund. Ano, bratře, raduju se; prasklo pouto, které mi až posud prsa svíralo a širokým proudem vylévá se z něho žravá tíseň! Já přestál těžké učení, že je nebezpečno s myšlénkou třeba jenom zahrávati, která se hříchem sousedí. Nu, nechme toho, a chcete-li dnes ku své radosti míti soudruha, tu mě máte.

Háta. Nu, toť je jednou —

Kryšpín. — moudré, to víš. Ale jak pak, nebudeš se za mne stydět, pane bratře? Já svou kazajku nesundám, v té jest mi nejvolněji, a mně je milejší, když vidím svého tovaryše v pěkném kabátě. Kdo nechce mistra Kryšpína, jak jindy býval, ať nechá tak.

Zikmund. I nemluv, ať se nezlobím! Pojď, ještě jednu trudnou věc uvedu do pořádku, a potom do proudu rozkoše.

Kryšpín. To je moudré! Tedy hejsa, fidlovačka! Já nejsem takto, abych nepřál novotám, ale na staré zvyky držím, zvláště když je při tom veselost. (Odcházejí.)

Háta. A plný džbánek!

Kryšpín. I třeba dva, moje domácí tyranko! (Všickni odejdou.)

PROMĚNA.

Louka v Nuslích a na ní slavnost fidlovačky. Lid v půl kruhu shromážděný okolo kejklířů.

Výstup 7.

Bajazzo. Pozor, slavné auditorium! nyní přijdou vyhlášení Angličané a budou dělat kousky, až se bude půda bořit!

Produkce atletů.

Ku konci přijdou z předu Zikmund, Efrozina, Vendelín, Kryšpín, Háta, Vejvoda; po produkci principál kejklířů.

Principál. Bajazzo!

Bajazzo. Herr Patron!

Principál. Co přijde nyní?

Bajazzo. Taliánská kunštýřka, a bude tančit po nohou.

Vendelín. Bravo! ten chlapík má vtipu jako komár sádla.

Bajazzo (potají k principálu). Jářku, holka má bolavý palec a nechce tančit.

Principál. Ať mne nedopaluje. (Jde na zad.)

Bajazzo (jako svrchu). Nu, jak myslíte! (Nahlas.) Adio, Herr Patron, já jdu na fidlovačku! (Zaběhne mezi lid, kde své kousky provádí, později přijde zas ku předu; hudba.)

Principál (přivede tanečnici; ta má tančit tanec s kastaněty, začne, najednou však zkřikne a nemůže dál; principál se sápe a třese ní).

Efrozina (jež byla vše s velkou dychtivostí pozorovala, skočí mezi ně, chlácholí kejklíře a tulí dívku k sobě; pak jeví principálovi, že bude místo ní tančit).

Zikmund. Dítě!

Vendelín. Nechte ji, patrone! — Jen dále, zlatá holubičko, zatřepej svýma

křidélkama, honem! (Svlíká si kabát.) Začněte, hned bude veselo!

Vejvoda. Ale děvečko!

Zikmund. Sečkejte, otče, já jí rozumím. (Hudba.)

Efrozina (vezme kastaněty a vyvádí tanec. Po tanci se ozve hlučné tleskání).

Efrozina (běží k otci a padne mu okolo krku).

Zikmund. Dítě, zpamatuj se! (Hudba.)

Efrozina (ó nech mě, teď jsem šťastna; já nechci nic jiného od tebe, ale daruj mi svobodu").

Zikmund. Jak? Ty bys chtěla k bývalému životu? (Hudba.)

Efrozina („no, jen pryč do světa").

Háta. Ale bláhová tetičko, co vás to napadá?

Kryšpín. Však ono jí to zas vypadne!

Zikmund. A šla bys beze mne? (Hudba.)

Efrozina (ne, ne! ty se mnou").

Zikmund. Abych šel s tebou, kdežto mi po mnoha těžkostech pokojná budoucnost kyne? (Hudba.)

Efrozina (se zarmoutí).

Vejvoda. Pomysli si, že ti naše láska nejpěknější stánek vystavěla.

Zikmund. Tys arci bylina v šírém poli vyrostlá, a chceš-li ještě jednou svobodného povětří užiti, nebudu tě zdržovat; ale což tu není pro tebe žádné radosti? (Hudba.)

Efrozina (ukrývá tvář na prsou jeho).

Kryšpín. Jak pak, Vendelínku, nevíte o ničem, co by panenku potěšilo?

Vendelín. I což je o to, já bych věděl, co by snad pomohlo, ale jak může bývalý paňáca —

Zikmund. Bývalému kejklíři může vždycky pověděti, co by jeho dceři prospělo.

Vejvoda. Ach šlaku! teď vím, děvečko, proč jsi se červenala, když byla řeč o ženichu.

Kryšpín. Nu tedy nedělejte dlouhé okolky, sice nám zkyše pivo.

Zikmund. Jak pak, milé dítě, snesla bys tady život, kdyby ti ho Vendelín nésti pomohl? (Hudba.)

Efrozina (jeví radost a díky).

Vendelín. Ach, pane patrone! co mám jen počít, abych to zasloužil?

Zikmund. To si vyjednejte spolu! Jděte spolu do světa co děti chudého komedianta anebo zůstaňte v tiché domácnosti zámožného měšťana; láska má je tak nezištná, že vám nebude činit žádného násilí.

Vejvoda. Doma zůstaňte, aby měl dědeček co chovat.

Kryšpín. Ale jen se neperte, dejte si raději někdy zahrát ,jako já to nyní se svou starou udělám. Hejsasa! fidlovačka jede, hrajte, páni muzikanti!

(Hudba, všickni provádějí velkou polku. až opona spadne.)

ŘEMESLNICKÁ MERENDA.

Obraz ze života v jednom jednání.

Psáno roku 1849 — Poprvé provozováno dne 28. září 1849.

OSOBY:

Jesenský, bohatý stavitel ve hlavním městě.
Václav Závora, zedník, Čech.
Barbora, jeho manželka.
Cyril Holeček, zámečník, Hanák.
Háta, jeho manželka.
Dragutín Kuljevič, tesař, Horvát.
Terinka, jeho manželka.
Stanislav Marlinský, truhlář, Polák.
Pavel Šimko, zednický tovaryš, Slovák.
Vdova **Kozlíková**, hostinská na zednické hospodě.
Boženka, její dcera.
Řemeslníci se svými ženami a dcerami.
Hosté na merendě.

Zahrádka před hostincem, vzadu mříž. Stoly a židle. V pravo hospoda.

VYSTUP 1.

Jesenský a **Kozlíková** výjdou z hospody.

Kozlíková. Račte se na mne spolehnout, jemnostpane! Jakmile dnes nebo zejtra tovaryš přes práh kročí, už vám ho pošlu s cedulkou. Dnes mi beztoho živá duše neproklouzne, proto že ani patu z domu nevytáhnu.

Jesenský. Proč pak?

Kozlíková. I, naši lidé mají tu dnes ňákou legraci — merendu — nebo jak to tou novou češtinou pokřtili.

Jesenský. Jak? je tu nějaká nová čeština? Šlaka, o tom ani nevím a jsem také kus řádného Čecha. Jaká je ta čeština?

Kozlíková. Inu ta, co nynčko do kněh strkají, nebo co mají na divadle. Našinec tomu ani nerozumí.

Jesenský. A tak, haha! To je dobrá výmluva pro toho, kdo nechce do divadla jít. To mi věřte, paničko, ta divadelní čeština je stará zachovalá řeč našich poctivých praotců; ale nezdařilí potomkové udělali si novou hatmatilku, a ta má na sobě tolik příštipků, že poctivého Čecha při tom uši brní. Ale nechme toho; řekněte mi raději, jaká to je merenda? Já o tom ani slova nevím.

Kozlíková. Nu, oni snad teprva s pozváním přijdou — nebo si myslí, že byste o to nestál.

Jesenský. To by se velice mýlili. Já neznám srdečnějšího vyražení, jako když jsem mezi svými lidmi.

Kozlíková. O vy jste také zrcadlo všech pánů, vás aby dali do špiritusu — ano, ano, jemnostpane, na ukázku všem ostatním. Teď ale račte prominout; musím se podívat do kuchyně. Na tu holku se nemohu teď spolehnout.

Jesenský. Tak? a proč?

Kozlíková. Vlezlo jí něco do hla-

vy; darmo bych se zlobila. Ponížená služebnice! A kdybyste mi dal dnes tu čest — budu mít bažanta, mh! jako učiněné zlato! Ponížená služebnice! (Odejde.)

Jesenský. Kdyby nebylo k životu více třeba nežli dobré kuchyně, mohla by ta žena nejvyšší mužovy žádosti uspokojit.

VÝSTUP 2.

Pavel. Jesenský. Později Boženka.

Pavel (s rukou zavázanou). Moja uctivá služba, pane mistre!

Jesenský. Aj, aj, co ty zde hledáš, Pavle?

Pavel. Vás, pane Jesenský! Já bol u vás doma, ale něnašol jsom vás; rekli mi tam, že jste šel na našu hospodu.

Jesenský. Co chceš?

Pavel. Prácu, můj drahý pane mistre, prácu. Já znám, že potrebujetě delníky, a něchcu teda zahálet. Němám pokoja; mňa šetko bolí, keď tako prechádzám

Jesenský. Hleď jenom dříve, aby tě ruka nebolela; o práci se nestarej, ta přijde potom sama od sebe.

Pavel. Ale ako mám snášeť vašu dobrotivosť, pantatínku, že mňa tak zadarmo živíte ako lenocha. Já něpřišol u vás k úrazu, abystě sa o mňa staral.

Jesenský. Pavle, Pavle, chceš mě rozhněvat? Ano, nepřišel jsi u mne k ourazu, ale odešel jsi ode mne zdráv a silen do boje pro svobodu svého národa. A když jsi se vrátil raněn, měl jsem snad počítat a vyměřovat, zdali bys měl větší zásluhu, kdybys byl při mém díle spadl s lešení? Myslíš, že si vážím ve svatém boji raněného vojáka méně nežli při pokojné práci porouchaného dělníka? Oba jsou pevné sloupy obecního blaha, a protož buď oběma stejná odměna.

Pavel. Ach, drahý pane mistre, je to šetko pekné; ale já sa preca stydím, že mám lenošiť — lebo jsom zdráv.

Jesenský. Zdráv budeš, až mi to doktor oznámí.

Pavel. A pak ma trápí dlhá chvíla.

Boženka (vstoupí).

Jesenský (všimnuv si Boženky). Tedy si ji zatím tuhle ukrať, a jsi-li statný bojovník, dobývej štěstí s velikou nadějí a láskou; mně se všechno zdá, že nebude naše Boženka tak urputný nepřítel, aby byla proti každé kapitulaci. (Odejde.)

Boženka. Co to panu Jesenskému napadá? Ten je dnes v roztomilém rozmaru.

Pavel (objímá ji). O moja zlatá Boženko! To je hodný pán; on to myslí dobre

Boženka. Pomalu, pomalu! nezapomínej na svou ruku!

Pavel. Ach, já něčuju žádnú bolesť, keď môžu do tvojho očka nazérať.

Boženka. Nic, nic; dřív musíš mít atestaci od doktora, pak uvidíme, co se nechá dělat.

Pavel. Zítra něbudem už nosiť obvazok a začňu zase robiť. Len kebych veděl, ako bych moc vyrobil, abych těba zaslúžil.

Boženka. Hleď jenom, abys nějak mou matku na svou stranu dostal, já si tě vezmu i s holýma rukama.

Pavel. Ach moja zlatušká dušenko!

Boženka. Když se dva lidé upřímně milujou, nebolí je nouze, a Pánbůh jim pomalu pomůže.

Píseň.

Když budem spolu jednu neděli,
Pánbůh nám jistě mísu nadělí,
a na míse vejslužku, krajíček chleba,
pro dva lidi není více potřeba.

Když budem spolu druhou neděli,
Pánbůh nám jistě pekáč nadělí,
na pekáčku pár koláčků,
a na míse vejslužku, krajíček chleba,
pro dva lidi není více potřeba.

Když budem spolu třetí neděli,
Pánbůh nám jistě stolek nadělí,
při stolečku i sesličku,
na pekáčku pár koláčků,
a na míse vejslužku, krajíček chleba,
pro dva lidi není více potřeba.

Když budem spolu čtvrtou neděli,
Pánbůh nám jistě postel nadělí,
na posteli povlak celý,
při stolečku i sesličku,
na pekáčku pár koláčků,
a na míse vejslužku, krajíček chleba.
pro dva lidi není více potřeba.

Když budem spolu pátou neděli,
Pánbůh nám jistě truhlu nadělí,
v truhle také nové šaty,
na posteli povlak celý,

při stolečku i sesličku,
na pekáčku pár koláčků,
a na mise vejslužku, krajíček chleba,
pro dva lidi není více potřeba.

Když budem spolu šestou neděli,
Pánbůh nám jistě kuchyň nadělí,
do kuchynky plné skřínky,
v truhle také nové šaty,
na posteli povlak celý,
při stolečku i sesličku,
na pekáčku pár koláčků,
a na mise vejslužku, krajíček chleba,
pro dva lidi není více potřeba.

Když budem spolu sedmou neděli,
Pánbůh nám jistě domek nadělí,
při domečku pár stromečků,
do kuchynky plné skřínky,
v truhle také nové šaty,
na posteli povlak celý,
při stolečku i sesličku,
na pekáčku pár koláčků,
a na mise vejslužku, krajíček chleba;
pro dva lidi není více potřeba.

(Obejmou se.)

VÝSTUP 3.

Závora a Kuljevič ve všedních šatech, jak jdou od práce, vkročí ku konci zpěvu do zahrady. Předešlí.

Kuljevič. Živio, slovenski brate, živio! Jenom pozor, da si ruku neprelomiš.

Závora. Silentium, bratře Chorváte! My, co jsme čtenáři, máme z takového objímání pravé gaudium. (Přistoupí blíže.) Ecce! milujte se — a tak dále. Slovanský národ potřebuje takového plemene.

Pavel. Dobrého zdraví, pánové!

Kuljevič. Dobar dan, hochu! Kako ide? dobro?

Pavel. Děkuju. Včil jde dobre.

Boženka. Milí pánové, nemyslete si nic zlého, že jste —

Závora. I všecko nejlepší, holoubku! My, co jsme čtenáři, tomu rozumíme. Vy jste mladí, máte se rádi — proto jste na světě. Dej Bůh, aby šli všickni Slované za vaším příkladem.

Kuljevič. Ej bogu, češki brate, oni půjdó. Kako se kaže: na razvalinách oživi novina, tako se na razvalinách rodu slavenskoga oživi nový strom.

Závora. Jen aby z toho byla hodně košatá lípa, abychom se pod ní všickni bratrsky srovnali. — Zatím ale nezapomeňme, proč jsme přišli. Jak pak, panno Boženko? Je na dnešek všecko uchystáno? půjde to podle šňůry, co?

Boženka. S naší strany všecko, pane Závoro; budete míti radost.

Závora. Tedy bene, pak si zazpíváme také laudamus. Zatím byste nám ale mohla přinésti něco na zub.

Kuljevič. A nešto u staklo — eh, do sklanyce. Mene pali sunce.

Boženka. Hned jsem tady, pánové. (Odejde.)

Pavel. Čo to zde máte, páni? čo má býť uchystáno?

Závora. Ahá! čuješ pečinku, šuhaječku? Ano, máme tu něco. My, co jsme čtenáři, jmenujem to merendu.

Pavel. Merendu?

Kuljevič. Evo, brate, merendu! Mluv, dušo, ljubiš ty merendu?

Pavel. Prečo bych nělubil? Ale merenda tento čas —

Závora. Nekoukej na časy, Slováku! ale raduj se, dokud hrom nebije, a vesel se, dokud duše na jazyku nesedí. Ty jsi také pozván.

Pavel. Na tu merendu? Já — něvím —

Závora. Nevíš-li, tedy tě zvu nynčko; ale hoď na sebe „peknú kabanicu", abys vypadal jako šuhaj z tatranského kraje.

Pavel. Ale já medzi vás —

Kuljevič. Zašto ne među nas? Ty jsi zidar — zedník, tedy među nama — ajde taky na merendu!

Závora. Počkej, já ti to vyložím. Vidíš, kdybys byl krejčí nebo švec — mangari, všecku estimaci, všecku čest — ale juks a legraci bys musel hledat jinde. My, co jsme čtenáři, máme latinské přísloví: Sutár ne cultra repidam — to jest: neskákej přes mezník, aby ses nepřetrh'!

VÝSTUP 4.

Boženka přináší láhev a dvě sklenky. Za ní Kozlíková s talířem. Předešlí.

Boženka. Tuhle nesu flašku zrovna od ledu. Dejte, páni, pozor, aby vám hrdlo nezamrzlo.

Kozlíková. Služebnice, pánové! pěkně vítám!

Závora. Servus, panímámo!

Kuljevič. Sluga, moja gospójo, sluga!

Kozlíková. Pánové prý něco poroučeli —

Závora. Jen tak něco na zub.

Kozlíková. Mám tu uzený jazyk —

Závora. Už ho máte uzený? Škoda, že se toho váš nebožtík nedočkal. (Sedá ke stolu.)

Kozlíková. To je pravda, pane Závoro! Vy máte vždycky nějakou kudrlinku při ruce. (Dala zatím talíř na stůl a všimne si dcery a Pavla.) No? co je to? Nemáš co dělat? Proč tu lelkuješ? Nehněvej mou dobrotu!

Boženka. Ale ty můj Božínku, vždyť se musím hostů ptát, jestli něco poroučejí.

Kozlíková. Nemaluj! však já vím dobře, co tu pan dobrovolný hrdina poroučí — ale to není u mne k dostání; tady nejsou žádné patálie — a jestli jsme zabloudili, tuhle vede cesta.

Boženka. Ale panímámo —

Kozlíková. Ty jdi do kuchyně!

Kuljevič. Što toho junáka peskujete? Hajde sem, Pavle! tady sedni; tys náš gost! Razumíte, gospójo? Staklo sem — sklanycu!

Boženka (běží do domu).

Kozlíková. Co že, pánové? Tenhle člověk — ten poběhlík? ten darmochleb —

Pavel. Paní! čo to pravíte?

Závora. Silentium, hochu, pomalu! — počkej, já jí to vyložím. (Vstane, vezme Kozlíkovou za ruku a vede ji ku předu; velmi zdvořile.) Paní Kozlíková! Vy ráčíte tohoto mladého člověka poběhlíkem, darmochlebem biřmovat; já mám to vzácné potěšení, znáti vás už nějakých dvacet let; ale musel bych nestydatě vaši reputaci špinit, kdybych řekl, že jste za všechna ta léta tolik dokázala, jako tenhle mladý darmochleb, když se vydal se slovanskými dobrovolníky do pole, aby hájil svou potlačovanou vlast. Krůpěj krve takového muže váží víc, než kdyby se deset vykrmených kachen zapíchlo, jako ráčíte vy být, paničko.

Kozlíková. Já — kachna?

Závora (velmi laskavě a chlácholivě). Nebo husa, všechno jedno, panímámo! Nehádejme se o gramatiku a zůstaneme přáteli. (Jde ke stolu.)

Kozlíková (hledí zlostně po Pavlovi). Počkej, hrdino! však já ti zasolím! —

Boženka (se vrací). Tu je sklenička!

Kozlíková (jí šťouchne). No, no, jen se nepřetrhni!

Boženka. Ale panímámo, vždyť musím snad hostům posloužit!

Kuljevič. Ajde, brate Slováku, ízpio popio, braťa na veselje! (Nalévá mu.)

Závora. Pí, a potom rejduj domů; uhemuj se na merendu, ať nepřijdeš s křížkem po funuse.

Pavel. Němajte starosti. Já mám pekný šat a dobre sa vystrojím. Vinšujem stálého zdraví! (Pije.)

Boženka. Pavlíčku, já jsem také pozvána!

Kozlíková (jí šťouchne). Budeš mlčet!

Boženka. Ale co mě pořád šťoucháte?

Závora. Ano, panímámo! proč to kuřátko pořád šťoucháte? Je to snad znamení mateřské lásky a otcovského zalíbení?

Kozlíková. Ah, nemíchejte se do mého domácího pořádku — a ty jdi k ohništi! (Potají.) Jestli mi toho Slováka nenecháš, uvidíš, co udělám.

Boženka. Co pak? Budete se trochu zlobit, a potom bude dobře! Na shledanou, Pavlíčku! (Odběhne.)

Pavel. S Bohem, Boženko! Něchajte zlosti mimo seba, panímámo! Já jsom dobrý, poctivý hoch a budem vás milovať ako svoju mamičku.

Kozlíková. Ako svoju mamičku! Jen kdybych tu řeč neslyšela!

Pavel. S Pánem Bohem, pánové! Pekne děkuju za pozváně. (Odejde.)

Závora. Ten děkuje za pozvání a nemerčí ještě ani dost málo, že to vlastně jenom k vůli němu strojíme — haha! to bude gaudium!

Kuljevič. Bog živio, já se na to těšim kako na veliký svátek. Što iz srdca ide, k srdcu prijde.

Kozlíková. Kdyby pánové něco poroučeli, račte jen zaklepat; já se podívám k ohništi. (Odejde.)

Závora. Ta ji má zas nabroušenou!

Kuljevič. Zloglasna gospója, ta majka, a našeho mladoga neljubi.

Závora. Ať si lubí nebo ne, Pavel je řádný člověk a musí děvče dostat. Slyším také, že mu chce sám Jesenský do proudu pomoci.

Kuljevič. Ah? Dobro, vrlo dobro! To je najbolji, najdobrji čověk. Živio, mnogája ljeta! (Oba pijou.)

VÝSTUP 5.

Marlinský. Holeček ve všedních šatech. Předešlí.

Marlinský (přichází zpívaje nápěv písně: „Ješče Polska nězginéla!“). Ah, dobrého zdraví, šanovní páni kamarádi!

Závora. I šlaku, na Poláka jsme docela zapomněli! Dobrého zdraví! Dobře že jsi přišel, truhláři! Musím ti něco vyložit.

Holeček. Tož já mu to už pověděl.

Marlinský. Jest prý tu merenda? A la bonér!

Závora. Ale my dáváme tu merendu k dobrému účelu, na památku — k oslavení zásluh, k malému vypomožení.

Marlinský. Slyšalem už o tom. Dobrodzej Holeček mi to teraz povidal. Má být nějaká kolekta. Polak jest dla tego! Tutaj jsó peňondze! (Klepá na kapsu.)

Holeček. To je všecko pěkná i hrubá múdrosť. Ale kamarádi tu již sedéjó a dobře papajó. Což tu není také něco pro nás kúsať?

Kuljevič. Jest, milý pobratyme, jest! Ajde, sedni; zaklepáme na krčmaricu.

Marlinský. To jste měli mne požadač, mne objednač, já bych vám byl zachystal večeři — jakem živ pravda, kapitalní tabuli. Já znám šukač co dobrého — smažonych kurčátek, štufatu, malých paštečikův —

Holeček (se směje). Tož jen kdebe belo kúsek dobré bochte! na mú milú dušu, o jiné ti nestojím.

Závora. Kdo by se byl nadál, že i takové kunšty dovedeš a že bys se snížil, abys nám večeři objednal? Tyť jsi jindy samá pýcha!

Marlinský. Tak jest! tužúr samá pýcha! Polak jest pýcha, a može byč pyšný. Polak jest syn slavnej Polsky, dítě velkégo národu, který světem otřásal.

Závora. No, no — jenom se ve svou pýchu nezamotej!

Holeček. A řekni zkrátka: Me sme me! však me ti porozumíme; vždeť nejsme dnešní. (Sedá.) Co je ale tobě, bratře Kuljeviči? Tož vypadáš, jako bes měl jiť na funus.

Kuljevič. Ah, kad já slyšim govority o velkom národu, bole meni u srca. Já znádem taky velký národ, Bog živio! junački narod, koji kralja svoga ljubi, koji svoju krv za rod i dom vylévá — Chorvat, Slavonec, brat Srbin, sami junáci! Ale tko meni povi, kako jim bude? Popálená města, pogubljený národ — to víme, to čítáme; ali tko meni povi, što bude národ za ty svake boje užívaty?

Závora. Pusť bázeň mimo sebe, bratře Chorváte! a drž se naší devize: Důvěřujme, ale také pracujme, a nebudeme zklamáni.

Marlinský. Tak jest, tak jest, hahaha! To je ta ovčí slavjanská politika, co ještě žádného vlka nezadávila!

Závora. Poláku!

Holeček. Pokoj v Čechách i na Moravě, kamarádi! Máš dobře, Závoro! Pracujme — ale mysleme si něco o sobě. Vždeť sme me národ přeca jen kořen, na kterom se všecko zakládá. Ale ovšem, musí to byť kořen zdravý, pevný, zachovalý, jako ten náš slovanský. (K Marlinskému, kterýž se byl zatím stranou zamyslil.) No, a co ty, bratře Poláku, zalézáš do kúta, jako bes včil neměl žádnú naděju?

Marlinský. Něchaj mě, kamaráde — tomu nerozumíš.

Holeček (srdečně). Že ne? Aj aj aj! Me tomu všickni rozumíme, ale ty nechceš nám rozumět. Ty zpomínáš na dom, na otčinu, na svoje dědiny — a tu se ti srdce kormoutí, je-liž pravda? Ale já ti povídám, pozvedni oči zhůru a bí se do prsu jako statečný člověk — pak bude dobře, to uvidíš.

Závora (vstane a jde k Holečkovi). Bene, bene — to je pravda, Hanák dlouho nerozváže, ale když se jednou do toho pustí, tedy to umí vyložit. Dej mi hubičku! My, co jsme čtenáři, se známe!

Holeček. E čož, me se známe všecky vespolek! Tož abychom si na to připili? — He, paní hospodská! — Potom si zazpíváme ňáku pěsničku.

VÝSTUP 6.

Boženka. Předešlí.

Boženka. Líbí se něco, pánové?

Marlinský. Vy se nám líbíte, spanilá hvězdo! Caluje rončke!

Holeček. Doneste nám piva, dušenko!

Marlinský. Mně tu něchajče svoju milošč — svoju lásku!

Boženka. Té byste se hrozně málo nasytil. (Odejde.)

Z á v o r a. Podívejte se na polského kavalíra! tu chvíli ho bolelo srdce, když si zpomněl na domov, a v okamžení na to dvoří se zástěrce.

M a r l i n s k ý. Pozvol, paně — tomu nerozumíš; Polák je tužúr dvorný, třeba srdce pukalo!

B o ž e n k a (se vrací, nesouc láhev a dvě sklenice). Tu je pivo zrovna od čepu! (Dá to na stůl a odejde.)

H o l e č e k. První sklenicu na vaše zdraví, dušenko! — Nalejte si kamarádi! Potom sklenicu do ruky a s ňú do kola. Budeme zpívať.

M a r l i n s k ý. Tak jest. Bendzemy zpěvač! Polák jest dla tego. Ty začni, Hanáku!

Z á v o r a. Ale pozor, aby ti mutace nepřeskočila!

H o l e č e k. Ah! vždeť jsme me Hanáci rození zpěváci. (Zpívá.)

Dejte Polsku pozdravení,
sláva mu a čest;
ono pro své omlazení
neslo krví křest;
a když hoří jeho plémě
pro svobodu svojí země,
tu s ním stůj, rode můj,
věrně ho miluj!

V š i c k n i.

Kdo chce být svoboden,
je lásky tvé hoden!

M a r l i n s k ý (zpívá).

Zdráv buď, bratře, na Moravě,
v ráji bohatém,
zvedni oči k nové slávě
v chrámu lesknatém;
starý trůn tvůj jasně blýskal,
hleď, by zase lesku získal;
pak s ním stůj, rode můj,
bratra pomiluj!

V š i c k n i.

Kdo chce být svoboden,
je lásky tvé hoden!

Z á v o r a (zpívá).

Srbům ke cti zazpívejte,
hrdinská to krev;
věrné družstvo s nimi mějte
orlice i lev.
Kdo vede boj pro otčinu,
toho miluj, Slávy synu,
při tom stůj, rode můj,
to je bratr tvůj!

V š i c k n i.

Kdo chce být svoboden,
je lásky tvé hoden!

K u l j e v i č (zpívá).

Živio Čechů kmen udatný,
on je slávy štít,
v skupštině i v biblí statný,
zná nepřátel bít.
Pro vlast zvedal pervi hlasy,
než zasvitly jasné časy;
při něm stůj, rode můj,
bratra pomiluj!

V š i c k n i.

Kdo chce být svoboden,
je lásky tvé hoden!

K u l j e v i č. Živio naša sloboda!

V š i c k n i. Živio! Vivat!

K u l j e v i č. Živio veliká, slavná Austria!

V š i c k n i. Vivat! Sláva!

Z á v o r a. Nynčko ale kamarádi pomysleme už na to, co máme dnes před sebou. Hlavní věci budou sice v pořádku — v kuchyni hoří, muzika přijde — umluvme se jenom stranu té sbírky.

M a r l i n s k ý. Ah, ta kolekta? Dobře. Tu jsó peňondze. Za koho pak jest?

Z á v o r a. Což ti to Holeček nevyložil? Pro mladého Šimka.

M a r l i n s k ý. Pro — koho?

H o l e č e k. Pro mladého Šimka, pro toho poctivého Slováka.

M a r l i n s k ý. Pro toho s tou blezurou, kterou si v boji proti Uhrům ulovil? Ah, to se mi podoba! A za tego mam dávač na kolektu? Hahaha! A to se nestydíte dělat mi takovú propozicíu?

V š i c k n i. No? co ti napadá?

M a r l i n s k ý. Čicho, dobrodzeju Chorvate — a ty také, Moravče! ty tomu nerozumíš; vy jste děti v politice — ale tutaj — ten Čech tomu rozumí a nechce tomu rozumět — ten jest —

Z á v o r a. No, nabíjej, nabíjej, truhláříku! ať vystřelíš.

M a r l i n s k ý. Ten jest reakcionář!

Z á v o r a (se rozpálí). I ty prazlořečený křečku! ty — ty —

K u l j e v i č. Složno, brate, složno! Nesrdy se, Poljaku! Nezlob se, zidare!

H o l e č e k. Vždeť nebude tak zle, kamaráde! vždeť ničeho neřekl, co be tě zabilo.

Z á v o r a. Neřekl? Tomu tvoje hanácká nátura nerozumí! Nenadal mi reak...? Já nemohu to slovo ani z úst dostat! Ať mi nadá tupohlavých beranů, podšitých lišáků — my, co jsme č t e n á ř i, víme co o tom soudit; ale reakcionářů? fui! Řádný Čech není žádný reakcionář, a třebas

nebyl vždycky hr, hr do toho, jako jiný potomek! Nyní to víš.

Kuljevič. Dobro, dobro; já Čechu věřím, že je za slavensku slobodu.

Marlinský. A já tomu Slovákovi nedám přece ani dudka!

Holeček. No, no, to be belo hezké!

Marlinský. Nedám!

Kuljevič. Ale brate Poljaku!

Výstup 7.

Jesenský. Předešlí.

Marlinský. Nedám!

Závora (s velikou zdvořilostí). A proč mu pan dobrodzej nedá ani dudka?

Marlinský. Protože nechci!

Závora (vypukne). Že jsi blázen, že ti zase hlava utíká!

Holeček. Ale, ale, kamarádi! což nemôžete dať trochy pokoja?

Závora. Když nedáš kolektu, nepůjdeš také na merendu.

Holeček. No, no, no, však on přinde!

Jesenský (kterýž je byl poslouchal, teď přistoupí). Aj, aj, přátelé! Hrajete snad na slovanskou svornost?

Závora. S dovolením, pane Jesenský — ale s tím Polákem nelze vydržet!

Marlinský Paně dobrodzeju, Čech gada takové glupstva, že se musím dopálit.

Jesenský. Co se událo tak hrozného, že se rozpalujete?

Závora I měli jsme tak nápad, co jsme čtenáři — nu, však my také vzácného pána se vší reputací pozveme — a chceme mladému Šimkovi malou poctu udělat a něčím mu přispět, že se tak statečně v poli proti Maďarům držel. Ale panu Polákovi se to nelíbí; že prej —

Jesenský. S bolestí pozoruju, že se mysl našeho přítele spíše k nepřátelům Slovanů, nežli k samým Slovanům nachyluje.

Marlinský To ně pravda! Já jsem přítel svobodnego ludu a nemožu vystát —

Jesenský. Zadržte, aby vám něco nevyklouzlo, co byste zodpověděti nemohl. Či myslíte opravdu, že je mezi Slovany Polák ten jediný, který po svobodě touží? Buďte především svorni, sjednoceni; osviťte ducha a otužte srdce: pak budete svobodni.

Kuljevič. Vrlo dobro, gospodine! Živila sloga! Kdyby byla sloga, svornost mezu nama, ani peklo by nás nezadávilo.

Jesenský. Bůh žehnej svornosti a dej slávu silám spojeným! Protož není-li vaše krev zapáchlá tekutina a mysl vaše holá pustina, žije-li ve vašem srdci ještě kus vřelého zdravého citu — tedy si podejte ruce, přátelé! Čechu, Moravane, Poláku, Chorváte — spojte paže v nerozdvojný věnec s kmeny velkého Rakouska, aby se k vám cizí škůdce nedotřel, a v tom věnci vystavte chrám svého pozemského blaženství. (Podává jim ruce.)

Všickni (se vespolek objímají).

Závora (mezi pláčem a smíchem). Pozdrav vás ruka Páně, drahý pane Jesenský, že jste nám tak osrdím zatřásl! Na mou duši, to šlo do živého! Ano, hoši, jenom svorně! Moravče, Chorvate, a ty, polský konipásku! ručaj! plácnem si na poctivé přátelství! Tak — a nyní pojďme, ať se přichystáme na merendu. Pane Jesenský, budeme se těšit. Pojďme, a cestou si zazpíváme, aby to celý svět slyšel, že jsme přátelé svornosti.

Všickni (zpívají).

My jsme svorni Slované,
Češi,Srbi, Polané,
[svoji zem
milujem,
jí svůj život věnujem!

Buďme jako bratrové,
Němci, Vlaši, Uhrové,
[jeden pán
nám je dán,
ten buď věrně milován.

(Odejdou.)

Jesenský. Řádní, poctiví lidé! Ono to v nich vře jako zlatý písek v ryžovně, jenom že nemůže zlato ještě formu nalézti, ve které by na dno usedlo. Z takového lidu se dá vyvést něco velkého — před tím leží skvělá budoucnost, když se mu volné cesty otevrou, když se jeho silám přirozený průchod učiní. (Odejde.)

Výstup 8.

Kozlíková vyjde z domu. Pak Boženka.

Kozlíková. Pánové jsou dnes veselí — jak? už odešli? a žádný nedohlídne! (Do domu.) Slyšíš?

Boženka (vyjde). Chcete něco, panimámo?

Kozlíková. Nemůžeš dohlídnout? Mám všecko sama dělat?

Boženka. Já myslila, že nechcete, abych sem chodila.

Kozlíková. Nehněvej mou dobrotu! Však ty víš dobře, kdy sem máš chodit a kdy ne. Dnes je právě čas k takovým výmluvám. Dej si radš ještě dvě nohy a dvě ruce přidělat.

Boženka. I s rukama já vystačím; ale takhle čtyry nohy do tance, to by dnes neškodilo.

Kozlíková. Bože mi hříchy odpusť! Osobo, nehněvej mou dobrotu! Ty budeš tancovat se sklenicemi, pamatuj si to!

Boženka. Ale což nevíte, že jsem také na merendu pozvána? a sice za tanečnici. Já se už také na to těším.

Kozlíková. Ať se těší, kdo si to bláznovství spískal, ale tobě do toho nic není! Já bych radš ani ten výdělek neviděla, jen abych se tím zlobit nemusela.

Boženka. Dělejte to jako já a radujte se.

Kozlíková (po ní). Dělejte to jako já — dej pozor, aby ti nesklaplo!

Boženka. A co by mně mohlo sklapnout?

Kozlíková. Co? Podívej se mi do očí!

Boženka. Nu?

Kozlíková. Neraduješ se, že sem také ten tvůj chromý zedníček přijde?

Boženka. I arci že přijde a bezpochyby co řádný Slovák.

Kozlíková. Řekni co mrzák, to budeš mít pravdu.

Boženka. Ale panímámo!

Kozlíková. Není to snad pravda? Může pracovat? Nemůže. Může se uživit? Nemůže. Ale dobře se mu děje; kdo mu poroučel běžet do Uher? kdo mu poroučel jít mezi dobrovolníky? Nemoh' sedět doma, světoběžník? nemoh' —

Boženka. Počkejte, panímámo! Mladý Šimko se vám nelíbí, to vím, poněvadž nemůže dělat muziku dvacetníky; ale proto nezasluhuje, abyste ho tupila, abyste mu na cti utrhala, a nejméně už proto, že byl v boji proti nepříteli národu svého poraněn. On mohl doma sedět, i ano, kdyby byl jedním z těch zakrnělců, kterým je všecko jedno, vlekou-li se na vlastním palouku v tuhém spřežení, anebo chodí-li rovně, se vztýčeným temenem — jenom když mají čím břicho naplnit. On se ale postavil dobrovolně mezi zástupy, kterým šla svoboda národu nad tělesní pohodlí, a kdo v takovém boji krvácí, toho údy měly by se cdít do zlata.

Kozlíková. Blázni byli, kordy měli — marné kázání, které nic nevynáší, a pro tebe je docela zbytečné. Ty vypusť všecko jiné myšlení z hlavy a mysli jenom na Loukotu. Jinému tě nedám.

Boženka. A já budu radš do nejdelší smrti písek vázat, nežli bych si vzala toho člověka.

Kozlíková. Osobo! Co máš proti němu?

Boženka. Já nechci takovou neužilou duši, takového Nedočecha. Já bych se musela stydět, kdybych s ním měla mezi poctivé lidi jít.

Kozlíková. Zbláznila jsi se?

Boženka. Vždyť je pravda! Já jsem české děvče a chci mít něco, co se ke mně hodí. Ale ten pan Loukota? Aby se jmenoval Lakota! Kdy vydá vídenského za českou knihu? A věru on by si měl koupit ještě slabikář, aby se dotvrdil v jazyku, v kterém ho matka otčenáš učila. A kdy jde ten člověk do českého divadla? To, to! Když ho pobízíte, aby se tam také jednou podíval, říká: „Bin sich abunirt in taičes!“

Kozlíková. No, a to je neštěstí!

Boženka. Je to neštěstí! Když nebudou zámožní lidé naše národní ústavy podporovat, kdož se jich má ujímat?

Kozlíková. No, no, však on ví, proč to dělá, má z toho rozumy.

Boženka. Ale já si ho nevezmu, a kdybyste mě krájela! Kdyby byl Němec, řádný, rozený Němec, to by bylo něco jiného; láska nehledí vždy na národnost; ale takž vím, čím jsem své krvi povinna. Slyšte, co praví jedna píseň:

Píseň:

V Čechách jsem já narozena,
vlast má slovanská země,
milá mi jest a vážena,
drahé mi její plémě,
a můj milý mi souzený
| Slovan musí být rozený. |

Za řeč Čechů se nestydím,
ta bývala jich sláva,
a slabocha nenávidím,
kdy Čechem být přestává;
kdo můj chce líbat rûměnec,
| upřímný budiž vlastenec! |

Já se Slovany zrůstala,
sestra mezi bratřími,
a věrna jsem jim zůstala,

chci žít a umřít s nimi;
protož i můj oblíbenec
[Slovan budiž a vlastenec!]
(Odejde do domu.)

Kozlíková. Ne, to by člověka zrovna mrtvice ranila! To jsou mateřské radosti! Slováka chce, dráteníka, plátenkáře — já bych se zlostí do brady kousla!

VÝSTUP 9.

Jesenský. Kozlíková.

Jesenský. Aj, aj, naše paní matka sama s sebou v horlivé rozprávce?

Kozlíková. Ah, služebnice, ponížená služebnice, jemnostpane! Když má člověk plné srdce, snadno z úst něco vyklouzne. Mám toho domácího kříže, že nevím, kam se otočit, aby mne nezamáčknul.

Jesenský. Nu, nu, snad nebude tak zle! Živnost vám jde — a ke všemu máte ještě roztomilou dcerušku —

Kozlíková. I ba, ta je právě nejtěžší dřevo na mém kříži.

Jesenský. Ta? Nu tedy bych se jí sprostila. Však se někdo najde, kdo si ji vezme na starost.

Kozlíkova. I což je o to! Už se někdo našel; ale holce vlezlo něco jiného do hlavy.

Jesenský. A snad také do srdce?

Kozlíková. Ba, to je právě moje mrzutost.

Jesenský. Nesmí člověk vědět, co jí tam vlezlo?

Kozlíkova. I proč ne? alespoň, jemnostpane, poznáte, že mám příčinu se zlobit. Ten váš porouchaný tovaryš, ten Slovák je to.

Jesenský. Můj Šimko? (Stranou.) Tedy jsem se přece nemýlil!

Kozlíková. To se divíte, je-li pravda? Já se také divila. Ale holka má po otci kus toho bláznovství — toho — toho vlastenectví, jak se říká; on ji brával mezi ty Čechy, do té české Besedy; doma si chtěl také něco takového zavést, ale já ho hnala; i chodil tedy k ňákému Vlotokarovi, a moh' se radostí potrhat, když se holka té češtiny chápala. Co jsem se namluvila: Nech toho, budeš mít mrzutost, páni to nemají rádi! Ale to jako by hrách na stěnu házel.

Jesenský. Ano, ano, to jsem pozoroval. Vaše Boženka je horlivá Češka.

Kozlíková. Horlivý blázen! Já jsem také Češka, když chcete, ale abych měla k vůli tomu rozum prodat, i to to!

Jesenský. A Boženka to dělá?

Kozlíková. A jak jináč? V tom svém vlastenčení fantaziruje pořád o samých Slovácích —

Jesenský. Snad o Slovanech?

Kozlíková. Ale prosím vás — Slovani, Slováci, Slezáci — je to anýz jako kmín, půjde to všecko do jednoho žejdlíka. A že se jí tu takový Slovák vyskyt', už myslí, že ho musí mít.

Jesenský. Vida, vida! To si mohla také něco doma vybrat. Vždyť jsme také Slované, že ne?

Kozlíková. My? He he, jemnostpán je v dobrém humoru! Moji rodičové nechodili nikam drátovat, a vaši bezpochyby také ne.

Jesenský. To je arci hlavní důkaz proti naší slovanské krvi.

Kozlíková. Ostatně jsem jí už něco vyhlídla — ale ona že prej ne.

Jesenský. Vidíte, toť bych vám snad mohl pomoci z nesnází.

Kozlíkova. Jak to, prosím, poníženě?

Jesenský. Vy nepřejete člověku, kterého si dcera vybrala.

Kozlíková. Protože je chuděra.

Jesenský. A dcera nepřeje člověku, kterého jste vy jí vyhlídla.

Kozlíková. Však já jí pomohu.

Jesenský. Což abych jí sám něco vyhlídnul?

Kozlíková. Vy byste — oh, prosím poníženě, to by bylo tuze mnoho, abyste sám — (Stranou.) Počkej, co je to? Naposledy on sám vdovec je, živnosť má —, před ním se musí Loukota schovat — ta holka to štěstí ani nezasluhuje.

Jesenský. Nu, co myslíte?

Kozlíková. Oh, to je něco docela jiného — když byste vy sám —

Jesenský. Já vám za toho člověka stojím a ještě dnes vás s ním seznámím.

Kozlíkova. He he — já ho snad už trochu znám — či že ne?

Jesenský. Možná. Ale má jednu chybu.

Kozlíková. Ty můj Bože, ňákou chybičku máme každý, a ta u toho pána — nebude tak velká —

Jesenský. On také trochu vlastenčí.

Kozlíková (pořád velmi zdvořile). I ty můj Vykupiteli! takový pán! To je něco jiného, to je nevinné potěšení, ten může vlastenčit, ten žádného nepotřebuje

— oh, vždyť já umím dělat rozdíl, já si dovedu také zavlastenčit, ale musím vědět kdy a kde, a koho mám před sebou. Račte jen tedy poroučet, já jsem všechna podle vaší libosti; tomu jistému pánu mou úctu a jemnostpánu mé ponížené služby. (Odejde.)

Jesenský. To je pravda, taková vlastenka může udělat člověka šťastným, a kdyby se jich dalo půl kopy do posady, spasily by vlast štěbetáním, jako husy Řím. — Nyní však musím pro Pavla jednat, aby mě moji lidé nezahanbili. (Jde do domu.)

(Hudba, veselý pochod.)

VÝSTUP 10.

Závora, Kuljevič a Holeček se ženami, Marlinský a více jiných řemeslníků s dívkami i ženami vesměs v v národních oděvech. Pavel.

Závora. Salus, paničky a pánové! Vítáme vás z tak dalekých končin! Nežli se ale začnem veselit, odbudem si hlavní věc, a uděláme radost svému srdci. (K Holečkovi a Kuljevičovi.) Chcete vý to Šimkovi pověděti?

Holeček. E jen mu to vylož ty! Kdež ty začneš, to to běží do kabata, skrze košilu až do hrudí.

Kuljevič. Tako, tako, jen sam, brato, govori.

Závora. Tedy přistupte, přátelé! Přistup ty, milý Šimku, mladý hrdino, a poslyš, co k tobě slovanská ústa promluví! — Ty jsi táhl dobrovolně do pole — honor andum est, jako říká latinář; my, co jsme čtenáři, máme z toho velkou radost — a že jsi dostal plezuru — to nám dělá potěšení — poněvadž — a protože — na památku — abys viděl, že si umíme vážit zásluhy, slavíme dnešní merendu — abys viděl, že ti přejeme — to jest: poněvadž bychom ti rádi okázali — a vůbec — abys si mohl přilepšit — neměl nám za zlé, hochu — ale já mám tuhle od našich přátel — ňákou maličkost — (vyndá tobolku) tu máš — nedělej okolky — abys měl na kolíbku, až se oženíš — a teď mi dej hubičku!

Holeček (utírá si oči). Mluviť umějó v Čechách, to je pravda.

Kuljevič. Vrlo dobro!

Pavel. Ale zlatí pánové, já něznám, čo to se mnú robítě? Ako bych já toho zaslúžil! — já něborák!

Závora. Silentium, co se stalo, stalo se rádo.

Pavel. Oh, já pekne děkuju, dobrí pánové a šlechetné paničky, já mám velikú radosť, ně tako k vóli mňa ako k vóli někomu, co sa zaraduje se mnú. Boženko! Boženko! (Běží do domu.)

Holeček. Na mú milú dušu, to je radosť, jako be mel půlu Hany. A já mám z toho potěšení, že bech si hned nějakú pěsničku zazpíval.

Závora. I dejme se do toho!

Marlinský. Tak jest! Bendziemy zpívač.

Závora. Vždyť jsme Slované pohromadě.

Kuljevič. A jaká to merenda, gdě něma pěsmi!

Závora. Tedy si naštemujme!

Holeček (zpívá).

Ai, což na světě mi schází
v kraju Hany bohatém?
Děvče rádo okem hází
po klobúčku kulatém.
Tež je ten klobúk hezúčký,
fintěn kvítím, pentlami,
též kabát můj zeleňúčký
[se žlutými sponkami.]

A což červené ty spodky,
hezčích nemá generál;
modrý plášť a černé botky,
pás, jak by ho maloval.
Nač se starat o své pole?
Starost zbytečný je kříž;
zaseju-li oves v role,
[sklízím žito nebo rýž.]

A mé koně, bujné koně,
proč byste včil orali?
Zde dost pastev, honem pro ně,
buďme, jak jsme bývali.
Tak to bylo jako živo,
tak vždy bude, já jsu jist;
pastva, koně, děvče, pivo —
[to hanácký čtverolist.]

Závora. Dobře máš, Moravče, že svou Hanu chválíš. Však je to také kousek země, zrovna jako by byla Pánu Bohu z ruky vypadla, když tvořil ráj. A ty hanácké bochte, veď?

Holeček. To věřím!

Závora. Ale nynčko poslechni také upřimne slovičko. (Zpívá.)

Moravo, Moravo, Moravičko milá,
co z tebe pochází chasa ušlechtilá,
chasa ušlechtilá, žádostiva boje,
[a jaké to vojsko plodí půda tvoje.]

Moravo, Moravo, Moravičko drahá!
proč se přidržuješ úhlavního vraha?
Úhlavního vraha, Pán Bůh na to patří,
[že jsme my Čechové tvoji vlastní bratří.]

Moravo, Moravo, tvá orlice pestrá
byla našeho lva vždy upřímná sestra;
vždy upřímná sestra budiž ještě dále,
[máme my jednoho a dobrého krále!

Všickni. Sláva mu! Vivat! Živio!

Holeček (padne Závorovi okolo krku).

Marlinský. Teraz také já vám něco zazpievám. (Zpívá.)

O gwiazdeczko, cos blyszczala,
gdym ja ujrzal swiat,
czemuž to tak gwiazdko mala
twój promyczek zblad'?
Czemuž mnie już tak nie plonie
jak w dziecinných dniach,
gdym na matki igral lonie
w malowanych snach.

Predkos, predkos, żeglowala
po niebieskim tle;
o gwiazdeczko moja mala,
wiodlas ty mnie zle!
Żartkcs wbiegla wsród niebiesów,
jam też chyżo żyl,
i z rozkoszy zlotych klosów
wczesnie wieniec zwil.

Znikly róże, zwiedly wience,
pożólk życia maj,
i zapaly i rumience,
cudny zludzen kraj.
Wszystko milo nad okolem
lza pomroku cmi,
ach! bo blada nad mym czolem
ma gwiazdeczka tkwi.

O gwiazdeczko, dawne życie
w twym promyku wzniec,
nie w pomroku, na biekicie
jeszcze dla mnie 'swiec;
niech me serce jeszcze zezna
dole mlodych lat,
ni mie reka tknie żelazna
za sloneczny swiat.

Kuljevič. Bog, živio, brate! to je trudné! To já zazpívám veselejší! (Zpívá.)

Složno, složno, bratjo mila,
po Slavii slavnoj,
nek nas vodi naša vila
k zori obečanoj.

Korak, korak za korakom,
Slavjan žurno za Slovjakom,
na bojiště za dom mili,
ajdmo, ajdmo proti sili,
na bojiště za dom mili,
ajdmo, ajdmo do boja!

Napred, napred, ajd Slavjane,
iz duboke tmine,
danak nama bjeli svane,
sva opakost mine;
korak, korak za etc.

Závora. Ano, bratře, do boje! ale ne pořád s mečem v pěsti, s ostrou ocelí! Nejmocnější zbraň je lidský duch. Tou zbraní hleďme dobýt vítězství; ještě máme k tomu sílu, ještě máme srdce.

Všickni.

Hej Slované, ještě naše
statné plémě žije,
ještě naše věrné srdce
pro svůj národ bije;
žije, žije duch slovanský,
bude žít na věky,
[hrom a peklo, marné vrahů
proti nám jsou vzteky.]

Jazyka dar svěřil nám Bůh,
Bůh náš hromovládný,
nesmí nám ho tedy vyrvat
na tom světě žádný.
Třebas bylo dravých škůdců,
kolik lidí v světě:
[Bůh je s námi; kdo proti nám,
toho Perun smete.]

VÝSTUP 11.

Jesenský. Pavel. Boženka. Kozlíková. Předešlí.

Jesenský. Ano, přátelé! Bůh je s námi, kdo proti nám? Toho hesla se držme, ono nás nezklame. Odpusťte, že mezi vás přicházím ještě v rouchu nepatřičném, však já to brzo napravím. Teď bych vám jen rád nový slovanský páreček uvedl, a sice pannu Boženku s naším mladým hrdinou. Já slíbil naší hospodyni, že se dcerušce o ženicha postarám; tuhle ho tedy představuju.

Kozlíková. Ale dovolte, jemnostpane! já myslila —

Jesenský. Mám vaše slovo! Pavel je mladý, zachovalý, Boženka ho má ráda, on má svou živnost —

Kozlíková. Nevěděla bych jakou.

Jesenský. Když mu přenechám

hlavní dovoz všeho staviva, není to nic? A aby se mohl hned na začátku hnout, nesejde mi také na nějakém tisíci, který mu tuto co svatební dárek podávám. (Dá mu peníze.)

Kozlíková. Ah, to je něco jiného!

Pavel. Ó můj dobrotivý pane!

Božena. Naděl vám to Bůh stotisíckrát!

Jesenský. Ticho, ticho! K čemu by mi byl Bůh pozemského statku nadělil, kdybych ho neměl s jiným sdělovat? S sebou ho vzít nemohu. Teď se veselte! Za chvíli budu zas mezi vámi. (Odejde.)

Kozlíková (promluví několik slov s mladým párkem a odejde).

Všickni. Sláva! Vivat!

Marlínský. A teraz budeme tancovač; jakže?

Božena. Ano, to je dobrá myšlénka! V tanci a zpěvu jeví se radost slovanská.

Závora. Bene, zlatá děvečko, bene! A abys viděla, že tě poctivý Slovan poslechne — (k ženě) pojď, stará, půjdem do kola! dáme dobrý příklad.

(Tance.)

(Opona spadne.)

ČESTMÍR.

Dramatická báseň ve dvou odděleních.

Psáno r. 1835. — Poprvé provozováno na král. stavovském divadle Pražském dne 3. května 1835. — Samostatné vydání z r. 1838.

BLAHOROZENÉMU PÁNU, PANU

JANU NEP. ŠTĚPÁNKOVI,

her českých na král. stavovském divadle v Praze řediteli, pro výtečné zásluhy velkou zlatou medalií obdařenému, Novin Pražských toho času redaktoru, v sirotčím domě u sv. Jana Křestitele jakož i nad ústavem pro hluchoněmé a ve školce na Hrádku dozorci, národního museum skutečnému členu, pokladnice musejní k vydávání knih českých spoluzakladateli, společnosti k zvelebení kostelní hudby vedoucímu oudu, čestnému měšťanu pražskému a vůbec muži po vlasti na slovo vzatému

obětuje

na důkaz upřímné úcty své a zvláštní šetrnosti srdečně oddaný

spisovatel.

Oddělení první.

Sláva a láska.

Předehra v jednom jednání.

OSOBY.

Vojmír, vladyka z knížectví pražského.
Častava, dcera jeho.
Čestmír, pastýř na dědinách Vojmírových.
Klen, pěstoun jeho, rolník.
Sytek, rolník.
Radovan, národní zpěvec.
Rolníci pastýřové a dívky venkovské.
Čeleď Vojmírova.

Veliká lučina — kolem husté křoví. Na zad viděti za rozmanitým stromovím Vojmírův týn. Rolníci a pastýřové s dívkami obveselují se na trávníku národními tanci, při čemž píšťaly, trouby a harfy se ozývají.

Výstup první.

Klen v předu mezi mládeží.

Klen. Hopsa, hoši — hezky do kola!
Tanec to je proud, jenž oplakuje
z příkrých břehů života, čím péče,
bolest, hněv a nehoda je zaplaví.

Sytek. Aj, nás třeba není pobízeti
k skokům, otče! — Pot se leje z čela,
rozkoš proudí do srdcí, a nohy
dosaváde stesk si nevedou.

Klen. Tak se, hochu sluší! — Každým skokem
padá hrstka po hrstce nám z ramen
břemena, co darem Zloboh klade
na popraží člověka.

Sytek. Ty jsi jistě v každém kole stával,
dokud věkem sněhu nenapadlo
na hlavu!

Klen. To Láda ví! Já děcké

škorně v tanci rozemlel a svatbu
smluvil při tanci, i kolem hrobu
tančil jsem; — a přijdu-li tam jednou
v jasný kraj, a Světovid se zeptá:
„Klene, co bys rád měl za odměnu,
že jsi zlopověstným nesloul na zemi?“
Ajta — zvolám — přej mi tance,
tanečku!

Mládež. Dobře otče! — Tance, tanečku!

Výstup druhý.

Čestmír v hlubokých myšlénkách v zadu se vyskytne.

Klen. I ký šotek! — Nejde-liž tam
Čestmír?

Sytek. S hlavou svěšenou? Ba, tak se
dlouhý
čas už ploužívá; i dnes, an celá
dědina tvář jasně rozesmála,
on sám jediný svou v smutek obléká.
Jděm a cestu do kola mu okažme!

Klen. Nechte, ať se sám doň rozhoupá!
Nesmí člověk do plesu se nutit;
zoškliviť si snadno dary vnucené.
Jděte sami k tanci — s Čestmírem sí
já tu po otcovsku hovor zavedu;
zdaří-li se, do kola jej přivedu.

(Se Sytkem a ostatní mládeží do zadu zajde, kdežto se všichni k tanečníkům připojí.)

Čestmír *(s volným krokem až ke předu dostoupiv, z myšlének se protrhne).*
Blbý obyčeji — — zlostní bohové,
kam jste kroky moje zavedli, bych
pohlédnutím na ledové, shnilé
duše — v prachu svém se kochající —
novým želem zahořel, že já jen
sám zde kráčím, touhu nesa
v prsou! —
Ó to šťastné, pochválené plémě
člověčí, jež v dětském skoku blaho
svoje nalézá, a všecku sílu
obracuje za vřeskotem píšťal!
Pryč — pryč odtud! — Tady uchu
tvému
nestrojí se pokvasy, a dívčí
smích se příčí mužným bolestem.
(Odchází.)

Klen *(ze zadu se vrací).*
Čestmíre, můj hochu!

Čestmír *(zastaví se — a Klenovi okolo krku padne).*
Klene — otče
můj!

Klen. Dej hlavu vzhůru! Napni týlo! —
Hochu, pro Peruna, co ta mračna
po jinošské tváři?

Čestmír. Mračna?

Klen. Mračna?
Jasný blesk! — a kdybych zazpívat
měl
o trudu, jen na tebe se podívám.
Styď se, hochu! — Slyšíš? — Mladá
tvář buď
věčně jasnou oblohou, a vždycky
na ni svítej slunce radosti!
Podívej se, tam jsou také hoši,
nemají co pátá částka tvého
stáda pošlape, a přece smích jen
na tváři jim zkvítá!

Čestmír. Na mém čele zraje vážnost.
Smích i
trud je bohů dar — a stejných darů
neodměří ruka bohův člověkům!
Veselimť se já svým způsobem.

Klen. Jsi však pastýř, a ten má se
tancem
veselit a zpěvem.

Čestmír. Nechci já se
veseliti s pastýři a z mysli,
z duše vyrvati chci vědomí, že
den co den se vleku s holí pastýřskou.

Klen. Co že pravíš?

Čestmír Koni, psu — té blbé
nerozumné zvěři laje člověk,
méně-li se nežli jiná službou
zapotí — a přec ni pes ni kůň to
nemá poznání, že k větší službě
stanoven! A člověk maje v mozku
bohů světlo, v srdci bohů plamen,
samochtě by v temnotách se plazil?
Samochtě by hlas, co k jasnostem ho
zůve, na hanebné zaklel mlčení?
Pryč mi s holí pastýřskou — já
nechci
déle podle bravu sedati, a
ucho napájeti brekem beránků!

Klen. Aj, ty pýcho!

Čestmír. Takéť pýcha bohů
dar, a v mé-li srdce její žhavý
osten vetknut, nesmím bodu jeho
zpečovati se, an sice dvojí
bolest srdce touhy plné roztrhá. . . . .
Jakož orla, sotva opeřence,
horkou krví k oblakům to táhne;
jakož potok z hornatého věnce
k řece spěchá, až i v moře sáhne:
takž i mne to, duši jarem vroucí,
z lučin známých vede v cizí kraje,
kdežto duch, co ve snu, v záři
etkvoucí
s čarokrásným obrazem si hraje.
Zhyne pastýř, jiné zkvetou časy;
žijíť bozi — v srdci mém jich hlasy!

Výstup třetí.

Radovan s harfou. Sytek s mnohými běží mu v ústrety.

Sytek. Vítej, Radovane! — Vítej pěvče bohomilý! — Bez tebeť by věru postonával ples!

Lid. Aj, vítej nám!

Radovan. Požehnání bohů dobrých s pěvcem přichází, a radost okřidluje srdce lidská chvěním zvučných strun. Nebylať — co jasný Neklan, v úctě maje otců zvyky, Přemyslovo roucho vložil sobě na bedra — tak jasná blahost po dědinách, jakou dnes nám dobrý Vojmír ustrojil, chtě oslaviti dcery jaro šestnácté. Bohové mu žehnejte! —

Lid. Žehnejte mu!

Radovan. Ke cti pak mu, zdárnému to synu otců zdárných, zazpíváno budiž o praotci, o statečném Bivoji.

(Lid jej obklopí, on zpívaje píseň hraním na harfu provází.)

„Co vproudilo v Bivoje sílu,
že mužně s divou šelmou se bil?
Láska a boj!
Pevně lípa v bouři stane,
pyšně líbá nebes tváři;
bojem v reku síla vzplane,
k jasné vzplane jména záři.

Co rozžalo v Bivoji touhu,
že vroucně o kněžny přízeň dbal?
Láska a boj!
Jarním dechem pnou se květy,
vanot větrů s květy hraje;
dechem lásky vstanou světy,
vstanou krásné, blahé kraje.

Co věnčilo Bivoje slávou,
že po věk to jméno v písních zní?
Láska a boj!
Svitnou hvězdy v temnou stezku,
dvojím světlem v světa pásky!
Růže zkvetou z jejích lesku,
věčné věnce z boje — z lásky.

Lid (pln radostného vděku Radovana obklopí a do zadu jej uvádí, kdež on posléze mezi množstvím zmizí).

Čestmír (an byl s horlivostí píseň poslouchal).
Slyšels otče? Boj a láska! To ten plamen, kterýž mdlobu žžírá z duše lidské; to ta hvězda, kteráž muže vede k oslavě! Ó, rozuměl jsem tobě, zpěvče bohumilý — a však běda! že jsem rozuměl!

Klen. Co pravíš — ?
(srdečně)
Synu, nezmnožuj mi vrásky na čele a v srdci hořkosti! Lásky se ti chce? — I hejsa! obrať se a pohoď okem mezi matek našich mazánky, a z nejkrásnějších poupátek se věnec kolem tebe . . . . otočí.

Čestmír. Ó hlavo moudrá, ježto kvítí sypeš na cestu, ač poutník zraků neobrací k dítkám stinných ouvalů!
(Sobě sám — v blahém snění.)
Ji jedinou — tu krásnou — na výsluní vzešlou květinu mi, bozi, dejte uschovati v ňádrech, aby temná dnů mých zjasnila se pout a jistý stkvěl se před očima cíl!

Klen. Co? I aby Lel a Polel na tě zanevřeli! — Tedy zahradníkem jsi již předc — a jedně jenom květiny? V bohy věřím! — to je za dlouhý čas první slovo moudré.

Čestmír (jako prvé).
Smí-liž ale pastýř k tobě ruku vztáhnouti — to holi jenom a ne meči zvyklou bohatyrskému?

Klen. Proč jsi ale dřív už nezavrkal? Máš snad strachy, holoubku můj, že ti holka nos ukousne, když jí řekneš: Mám tě rád; a nebo: Pojď sem, dej mi hubičku? — Hahá! To já je lépe znám! Která je to? Pověz! Sám k ní půjdu!

Čestmír (Klenovi ruku tiskna).
Ó, proč jsi mne pověstmi a zpěvem o hrdinách jen a slavných čінech napájel, když děcko nerozumné, vševědivé, po zábavě žíznilo! Proč jsi ve prach nezašlápnul jiskru a to hádě v prsou neumořil, dokud v plápol, v hada nezrostly!? Šťastným byl bych nyní; blbým klukem zůstav, nebloudil bych jako ve snách životem a spokojil se ve tmách!

Klen (ruce nad ním sepne).
Čestmíre! — Já mluvím o holce a na hody se těším —

Čestmír. Ano, těš se, hlavo stará —
Klen. Ty však žalozpěvy počínáš!
Čestmír. Ó já bych veselé pěl písně — kdyby o mně také zavzněly! Žijeť Sámo, Bivoj, Horymír — a reků jiných jména v ústech lidských znějí —
Tak se dej mé síle rozvinouti,
a můj duch se plesem zplamení;
touha ve skutek se promění —
v slavný skutek — cíl mé zemské pouti!
A pak směle k ní, k té hvězdě spasné
aby ze tmy vzešly doby jasné,
aby ruka po pokladě sáhla,
po němž duše mnohé časy práhla!

Výstup čtvrtý.

Vojmír. Častava. Čeleď.

Lid. Zdráv buď Vojmír! Zdráva Častava!
Čestmír. Častava? — Ta doba po druhé se nevrátí! — Dost dlouho v srdci dusím plápol; nechť se nyní vyhrne a na popel mne ztráví, aneb oblahoslaví! Ty, Ládo sladká, přispěj na pomoc!
(Spěchá do zadu, kdežto Častava s divkami se obírá.)
Nebesa tě, dcero Vojmírova, nejstkvělejším obestřete bleskem! V prachu Čestmír před tvou milostí, a na ústech mu prosba. Poslyš jeho volání!
Častava. Co tvoje prosba, pastýři?
Čestmír. Dej, bych s tebou, paní, slovo tajné promluviti směl — své blaho, život na něm zakládám!
Častava. (kráčí ku předu.) Jen v slovech jasných pověz, o čem posud hovor vedeš temný.
Čestmír (za ní v zápětí). Častavo! Teď na okamžik sestup z rodu svého výsosti, a zapomeň, že slova pastýřova bijí v ucho tvé; jen muže ve mně patři — odhodlaného i mužné dílo podstoupiti — odvážiti se, seč býti může síla lidská!
Častava. Sílu miluji, a chválím odvážlivost mužovu; toť jeho cena nejvyšší.
Čestmír. A čím prudčeji se střela jeho pne, čím výše postavil si cíl: tím prudčej také milosti tvé kořen vyráží? — Ó řekni: vyráží! — a blaho v žilách mých se rozproudí! Po nejvyšším, co jsem poznal v báji kdy a v životě, se roztoužil můj duch. — Já tebe miluji!
Častava. Co pravíš?
Čestmír.
Nezatemňuj líce mrakem hněvu — bouře je to zkázy plodná, ježto zvrátit hrozí naděje mé chrám! Rozvážil jsem dobře, nežli ze rtů slova sklouzla v duši tvou co šípy vbodnutá. Již ven se poženu, v ten život mnohotvárný, jména svého dobyt oslavu. Jeť ve mně víra, že se činem k rekům oslaveným vznesu, Častava-li podá slova nadějného, že mi láska její bude slávy odměnou! — Ó promluv slovo milosti!
Častava. Dnešku zásluhám to připočti, že jsem tě posud tiše vyslechla. Pomaten jsi dnešním veselím, a medovinu okusils. Jdi, obrať zraky k děvám rolnickým — dnes vinu prominu.
(Odchází.)
Čestmír. Stůj, Častavo!
Častava. Ty v slova ještě smělejší se pouštíš?
Čestmír. Pouštím — neboť doba padla nad životem rozhodující!
Sám tu stojím v světě lidnatém — i nemohl jsem před ním zotvírati ňadra, aby zhlídnul outrpně, co psáno v srdce hlubinách — jáť sobě sám byl věčnou pohádkou! Tu tebe, paní, Praha stkvostná krajům slala, tebe spatřím — citů roj náhle zkončí divý boj,
Světlost duši ve tmách kleslou jala!
K tobě, paní, nesou se mé síly,
v tobě touha má se spojuje;
pomoz mládci k žádanému cíli,
ať jej sláva s láskou věncuje!
Nesmí doba marně uplynouti,
nelze déle ve tmách bloudit — stůj, a byť bys nad životem pronesla mi soud!
Častava. To snadno se ti hodí! Napjal ty jsi střelu k výši závratné, že

luk se v rukou přelomí a střelce raní drzího!

Čestmír. Ach, Častavo!

Častava. Smělý, odvážlivý pomatenče! Synu z pluhu! — Tak-li tebe, sluhu, vycvičili v úctě míti pána svého dceru? Oslepniž, an drzím okem k jasnosti se dereš sluneční! Postarám se, abys v temnu zůstal, v nízké rodu svého brloze!

(Rychlým krokem na zad se obrátí, kdežto zatím Vojmír s čeledí svou mezi rolníky se bavil.)

Otče!

Vojmír. Co bys rádo, zlaté dítě?

(Jde jí vstříc; rolníci a čeleď za ním, a u předu se půlkolem rozstoupí.)

Častava. V černé roucho obléká se dnešek; dceři tvé tu hrozí hana!

Vojmír. Častavo!

Častava. Ano, tak tu právě také slovem hanobícím, v horkých ve snách, ústa zvolala, ta nehodná! — Leč to tvé mírnosti, té slabé mysli, zralým ovocem jest, že se v neváżnosti dům tvůj potácí, a na mne, dceru vládykovu, ruce z prachu sáhají.

Vojmír. Co se stalo? Duše tvoje bouří!

Častava. Bouří — neboť rtové opáčiti mají rodu svého pohanění! Sluha — robě z lože rolnického ke mně láskou zahořelo; — Čestmír o milost mou dbá!

Vojmír. Ten pastýř!?

Lid. Blázen!

Čestmír. K otci Vojmíru se utíkám a k vládykovi, aby mezi dceru svou a pastuchovu slepou vášeň mezník vytknul, k nezvrácení holí pastýřskou!

Vojmír. To ať se stane — hned! Láska jesti mostem nad prohlubní mezi mou a sprostou kolébkou, i s jistotou se po něm k srdci mému kráčí. A však nesmím lhostejně se dívati, an z dola ruka smělá, k výši mé se vypínajíc, pána hrozí strhnouti. — Můj poslyš rozkaz, pastýři! Než k večeru si slunce za horami ustele, ať noha tvá již na dědinách nestojí, kde káže Vojmír! V cizinách se nauč milkovati s dcerou rolnickou, an domácí se tobě nechutí! —

(Obrátí se, aby odešel, a Častavu za ruku pojme.)

Klen. Pane, zastav! — Čestmíre, ach, omluv se!

Vojmír. Ostatní si hleďte svého veselí.

Klen. Pane — vládyko! ach, odvolej svůj přísný soud!

Vojmír. Můj soud jest pevný; váha jeho spravedlivě váží!

Klen. Synu, rozvaž ústa! — Hněv tvůj, pane, řeč mu zadrh', sice by již u tvých nohou klečel! (Klekne sám.) Odpusť provinění! Mladá, nerozumná krev — ta snadně překypí; já sám se z viny znám, že nedobře jsem hocha strážil — tresci mne a jonákovi promiň. K mnohým službám půjčili mne tobě bohové — nech je býti odplaceny jedním, lehkým skutkem: Čestmíru dej milost!

Vojmír. Vzchop se, starče!

Klen. Častavo, ty jádro našich modliteb — zkroť mysl hněvnou; vyřkni, paní, slovo milosti! Jeť dávný čas už nemocen můj Čestmír, v divých ve snách divé zhlídá obrazy; celá dědina to dosvědčí — ó hleď, jak všickni kývají a prosí! Mne živu nelze býti bez hocha! Dej smilování lebce šedesáti zašlých zim, a nechtěj také vlasy šedé vyhnat v cizí déšť a vítr.

Častava (lhostejně). Promiň, otče! Pomyslime, že tu člověk bloudil mezi zbory v plesu tonoucími, jehož mysl drzou, jakž nás kněží učí, mocní bozi trestávají šílenstvím.

(S dívkami na zad se vrací.)

Čestmír (kterýž byl bez pohnutí, v tuhém bolestném boji stál). Ó sypte — sypte šípy plápolavé, Ládo mstitelná i krutý Ládoni, by s čelem, s tváří znamenanou jinoch světem bloudil vyhnaný, že z prachu povznesti se chtěla duše k jasnostem!

Vojmír. K hněvu nevložili bozi srdce v prsa má, i vážím sobě prosby, Klene můj, kdy z mezí slušných ven se k nemožnostem nevine. objímej se tedy ještě déle s hochem svým, dej ale příště pozor

na holuba vrkavého; nyní
peroutka mu ostříhej, a hleď, by
znovu nezabloudil v cizí háj!

(Všickni do zadu se vracejí, kdež nové tance počnou.)

Klen (hbitě se vzchopí a radostně k Čestmíru se přivine).
Čestmíre, můj hochu!

Čestmír. Děkuji ti,
Klene můj, tys k novým díkům srdce
moje zpoutal přímluvou.

Klen. Co, k díkům!
O své blaho měl jsem péči —
K díkům!
To tak studeno ti kape ze rtů . . . .
jako rosa na podzim, a já div
blahem nepláči, že spolu opět
budem zpívávat.

Čestmír. Ba nebudem! Ty
zpívej, jak ti dávnoletý velí
zvyk, ta mysl čistá, věčný pramen,
z něhož tokem hojným proudí
veselost;
já svou bolest v hloubi duše, v krvi
srdce svého utopím a věčně
budu mlčeti!

Klen. Škádlí tě dnes Černoboh? — Co
jest ti?

Čestmír. Co mi jest? Ó, tebe bozi
těžce
strestali, že sluch i zrak ti slábne!
Úcta mi jest v krajích domácích, a
milost nedostihlá s bídným
šílencem —
ta mi jest! — Ó bozi, bozi! Jak zní
slovo, jímž bych krajům o své touze
věštil? — k jakým činům chystati
mám
chtivé páže, aby hrdý ousměch
nedal v odpověď?

Klen. Ty budeš pásti
tiché stádo — milovati holku
z klidné chyše, to tvůj čin, tvůj
stav, kde
střecha vysoká se na hlavu ti
nezkácí, a pochvala ti zavzní
ze rtů hodných rolníků a veských
děvčat. Aby šotek do toho!
Proto-li jsem na rukou tě nose
písně zpíval veselé, bych z huby
odrostlého nyní pláč jen poslouchal?

Čestmír. Tedy také tobě skrýti měl
jsem
vřelý srdce stesk? I ty jsi tužbě
neporozuměl? — Tys jediný, co
žely moje slyšíš; dosavád jsem
v duše hloubi před světem je
skrýval —
tobě hoře jevím; ty jsi hocha
bez rodičů, bez domova, jako
otec pěstoval — mé srdce tvým jest
na věky! Tys blažený mi v chyši
hodlal život ustlati, leč vůle
bohů jinák určila, jinde
vykázala domov můj. Nech jíti
Čestmíra!

Klen. Jíti? — z domova? Kdes posud
milé
činil bohům oběti? — Ó nech té
strastné myšlénky!
Na palouku domov tvůj, jsi k tomu
narozen, a musíť růsti holí
pastýřských, tak jako železa se
rodí k mečům vládickým; i protož
moudře kladou bozi lidské plémě
do kolébek rozličných, a jedněm
cestou vysokou, těm druhým nízkou
putovati káží.
Nevybíhej z vykázané koleje, ať
závrat s vyšin nezvyklých tě
v propast
nevrhne, kde zahynutí číhá
na oběť.

Čestmír. Tou starostí se netrap!
Pevně postavím se u výsosti,
závratu se nehrozím; leč dole
Tlíti hrozí můj se duch.

Klen. A mne bys,
hochu, otce svého, starý doubec
dole v širém poli zůstavil, by
neměl, nač by kmeny rozpnul
sesláblé?

Čestmír. K výši tebe povznesu, a
v novém
výsluní tvůj umrtvělý život
omladím.

Klen. Ó mne nech v stínu státi,
kde se dnů mých věnec usrovnal.
Tam chci státi, dokud smrti dechem
hlava neklesne; chci ale s tebou
státi, mého stáří podporou.

Čestmír. Ty tu pevně postojíš i beze
mne!
Kolem tebe po sadech ti pučí
plno srdcí soucitných; leč já si
teprv musím půdu vyhledati,
kdebych kořen budoucího věku
zaklonil, by sesílil; neb k té tvé
staré víře o stavu a činech
přisvědčiti nemůž duše mladá,
nemá-li se báti, že jsou bozi
člověka i zvíře postavili
k stupni stejné výsosti. — Nech jíti
Čestmíra!

Klen. A kam?

Čestmír. Kde boj a láska pokyne! Jáť do hry nesázím, mně všude zkvete jistota — buď věnec k vítězství, buď do rakve — vždy výhra
proti oušklebkům, těm užírajícím,
proti lenivosti smrduté, jenž
na mne tady číhá v lučinách.
Dej mi, otče, požehnání na cestu!

Klen. Ach, můj synu — Čestmíre!

Čestmír. Požehnej mě otče — radostně se opět spatříme!

Klen (s pláčem ruce mu na hlavu skládaje k nebesům pohlédá).
Snad tamto! — Perun
tebe provázej a moje láska!

(Mezi tím byli již vzadu nové tance začali, při nichž ale hudba jenom jemně zní.)

Čestmír (rychle se vzchopí).
Nyní ven — ven, kde se čestně slouží,
kde se pro slávu a lásku bojuje!
Po tom plesu duše dávno touží,
v něm si život — v něm si blaho slibuje.
Vy pak, nebesa se usmívejte,
v boji, v lásce jasných dnů mi dejte!
(Odbíhá.)

Klen (ruce po něm rozpínaje).
Čestmíre!

Čestmír (se vrátí a k srdci jej přivine.
Otče můj!
(Odkvapí.)

Klen (tváře rukama si zakrývá. — Hudba se živěji a hlučněji ozývati počne.)

Oddělení druhé.

Praha v boji se Žatcem.

Ve čtveru jednáních.

OSOBY.

Neklan, kníže Pražské.
Vlastislav, kníže krajů Žateckých.
Slavoš, jeho vychovanec.
Vojmír, vladyka z knížectví Pražského.
Častava, dcera jeho.
Čestmír.
Kruvoj, vládyka v knížectví Kouřimském.
Liběna, dcera jeho.
Luděk, pán z čeledi Vlastislavovy.
Bohuše, věštkyně ze Šárky.
Radovan, zpěvec národní.
Stobor, posel Kruvojův.
Klen, **Sytek**, } rolníci.
Lopotové a čeleď Neklanova i Vlastislavova.
Pražané. Oděnci Kruvojovi.
Branný lid Pražský a Žatecký.

Děj o 6 let později.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Veliká síň na hradě Žateckém. An se opona vyhrnuje, slyšeti za jevištěm veselý hlahol trub a bubnů.

Výstup první.

Čestmír u okna v myšlénkách pohřížen. **Pánové** u stolu — mezi nimi **Luděk** a **Slavoš.** Na stole číše.

Slavoš. Opět stojí v myšlénkách, a jakby
ve skle hledal skryté, převeliké
tajemství, ty zraky v okno upírá.

Luděk (kožený maje okolo sebe pas, a na něm upevněný řemen, kdežto svou číši zavěšenou nosí, když nepije.
Snílek jest a němý promrzelec!
Když k nám přišel — sprostý pasák přijal
službu mezi pacholky — měl slova
jadrná; a čin i moudrá rada
byly po ruce, an skočmo stoupal
k Vlasiavově milosti; než teď? — I
Aby Černoboji se neušklíbal! —
Čestmíre!!

Slavoš. Nech, nevytrhuj ducha jeho an, se s velkým oumyslem snad potýká.

Luděk. On ale nemá se teď potýkat — to učinil již v bitvě se Sasíky. Nyní na to pijeme! Musí také píti! — Pane Čmíre!

(S těžkou poněkud hlavou se vzchopí, v ruce nesa číše.)

Slavoš (k Čestmíru přikročiv.) Příteli, můj Čestmíre! — Kdes opět myšlénkami vzdálen od přátel? Dnes tobě ke cti slaví otec hody; kolem radost nad pobytím Sasů, jichžto hluky lehly mečem tvým co zralá stébla ostrou kosou ženců — kolem plesání a živé žerty: na tvé jenom tváři poletuje smutek mlhavý.

Čestmír. Nech jen, mlha splyne, jasný bude zářiti zas den.

Luděk (až k němu se dostav.) To bych ti také radil, pane Čmíre! — Vida reka! Hlavu věší jako svadlá tykev. Pálí slunko? Zalívej — tu máš! — Hle plná baňka medoviny, sladké jako dívčí ústa. Pij!

(Vnutí mu nádobu do ruky.)

Nu pij — a Nedělej mi výtočky! Jen ještě — tak! Nu, já si na tebe smím houknout — Či že ne? Můj vous je delší, nežli tvůj! — Buď zdráv a vesel, pane Čmíre!

(Dopíjí.)

(Venku opět zavzní hlahol trub a bubnů — i slyšeti, an se volá: Zdráv buď Vlastislav!)

Výstup druhý.

Vlastislav a družina jeho. Předešlí.

Vlastislav (již mezi vchodem). Zotvírejte brány srdcí svých; a veselí ať stany své v nich rozbije. Zachovej tě Perun, Čmíre můj — ty statný Sasobijče! — Plnou číši! Vlastislav ji na zdar svého spásy vypije!

Slavoš (mu číši podá).

Čestmír (jiné se chopiv). A takž ať na věky tvé jméno velebíno, slavný Vlastislave! Oba pijí.)

Luděk. Tak vás vidět oba velikány — rozkoší mi srdce žebry proráží.

Vlastislav. Blázne vousatý! Nic lepšího ti neproraží žebry železné? V lité bitvě setkání dvou reků — ten ti pohled srdce jako nebes blesky zapálí! — A tak jsem tebe spatřil, Čestmíre, an zrádná o mne Morana se pokoušela v boji se Sasem; tys ale vrahy kruté zaplašil, a život můj ti věčným dlužníkem! Touto chvílí, kdežto reků oči na nás hledí, shromážděných k plesu chrabrým skutkem zaslouženém, slibuji ti učiniti, oč se koli prosba pokusí. To nerci svět, žes v mé službě zmařil mládí svého květ; Vlaslav mužný čin a věrnost líbí, vyplní též, odměnou co slíbí.

Čestmír. Ustaň v milosti své, Vlaslave, by oko studem k zemi klopiti se nezvyklo, že ucho nepostačí chválu pojmouti, jenž tobě splývá se rtů! — Jaké přání vzniknouti by mělo v duši dychtivé, jehož bych jméno již co skutek přízně tvoji neznal? — Perun páže rekovné ti zachovej a tebou krajům věčný štít!

(Pije.)

Vlastislav. Buď zdráv! — (Připijí.) Dobrý doušek!

Slavoš. Kéžby jen i mraky spláknul z čela Čestmíru.

Vlastislav. A co mu na čelo je shání? Vlastní trud — či pohoršení z rukou cizích? — V oběť smrti padne, kdo mi na Čestmíra oko vrhne zášti plné, aneb —

Čestmír. Nebuř krev si, Vlastislave! Tajných bohů ruka na mně spočívá. K branám sídla jejich vstupovati se mi vidělo, an sprostý rolník poprvé jsem táhnul za zvukem tvých trub, i šťastně k poražení vrahů cizích meče napínal. A rozkoš bohův okusil jsem, k přízni tvé se povznesa; leč jakbych nyní nohou nejistou stál nad prohlubní, svírá se mi srdce tušením, a hlava závratem se točí.

Vlastislav. Nestrachuj se! V milosti mé stojíš pevně. Zloboh o tebe se pokouší.

Luděk. Sem s plnou bańkou! Žízní se mu ouží dech, a z toho závrat povstává i tušení.
Čestmír. Smím-li hlasům věřiti, co mluví
v nejtajnější srdce mého schránce:
Vím jak dovršiti štěstí svého
míru; ač i při tom pomyšlení
strach mnou třese, že se naplní snad
věštná slova otcovská.
Vlastislav. Mluv, a já-li na vrch míry přidat
mohu, plnou hrstí nasypám.
Čestmír. Dvojí byla hvězda, co mě světlem
čarodějným vedla z chyše pastýřské:
Jména mého oslava a láska!
Vlastislav. Měj se k první — za druhou se neber!
Čestmír. Přede mnou se obě leskly, jako
v pevném kruhu byla světla jejich
splynulá, i za oběma touha
moje letěla, až posléz jedna
oblohu mou opanovala, a
druhá mřela v mlhách vzdálených.
Slepý pospíchal jsem za slávou, a
octnuv se až u stkvělých bran její
výsosti, již opět novou touhou
srdce chovám sklíčené a poznávám, že
musí obě hvězdy na mne zářit,
má-li se mé štěstí blaze tvářit —
bez lásky mi sláva mrtvý host.
Vlastislav. Klamné domněnky tě budiž prost!
láska ženy noční bludička jest —
lehkáť smyslů hříčka v loktech dívčích
pohova; to při ní nejlepší, co
krátký podá, kvapný okamžik; však
zanášet se ženou na mysli, to
muži na škodu.
Čestmír. Tys nemiloval.
Vlastislav. Ženu nikdy! Já jsem slávu zvolil
za ženu, a boj a vítězství mi
padly za věno:
lidné kraje Žatecké mi byly
domem, rodinou: co otec lidu
denní péči tisícův jsem objal,
v pravici meč drže ochranný.
K rozkoši jsem děcko cizí jako
syna vychoval — pojď sem, můj Slavoši!
A když na mne bázeň padla, žeby
nepojala mysl mladá výšku
reka zletilého, v jaké mu se
Vlaslav zjevoval: tu Světovid mi
tebe poslal, Čmíre můj, a obraz
příhodnější mému Slavoši! — Buď
mezi náma srdce tvé, a ke hře
se ženou se nezahoď!
Čestmír. I budu
mezi váma, dnes i v příštím věku —
touto zaklínám se tobě hodinou!
Jiné k světu povinnosti pominou,
k tobě nikdy, knížecí můj reku!
Tys mé slunce, v teplu tvém a lesku
Pozbyl jínoch těžkých touhy stesků;
v službu tvou má duše navždy dá se,
přízní tvou mé blaho uchystá se.
Vlastislav. Slyš tě Perun! Libá slova linou
se ti se rtů v prsa má, i buďtež
jako poklad vzácný v hlubinách je
skrývati, a medem jejich tužit
mysl v krutém s protivenstvím zápasu! —
(Z venku se trouba ozve.)
Hosté?
Luděk. Zdá se.
Slavoš. Nahlídnu.
Vlastislav. Ať vejdou!

Výstup třetí.

Stobor se dvěma zbrojnoši.

Stobor. Oslaviž tě Perun, Vlastislave!
Kruvoj, na Kouřimsku vládyka, své
služby tobě vzdává. Morana jest
uložila kníže Zlické v tmavý klín —
Vlastislav. Zemřel kníže?
Stobor. Podlé otců spočívá.
Ví však Kruvoj vládyka, že tobě,
pane, nejstarší-to Přemyslovské
větvi, právo jest, se uvázati
v osiřelé knížectví —
Vlastislav. To soudí
Kruvoj moudře!
Stobor. Kouřím tedy jménem
Tvým již obsadil —
Vlastislav. To dobře tak! — Ha,
krásně nám dnes oko tvoje svítí,
Světovide věčný; rozkoš plnou
branou v Žatec přichází! I slyš můj
slib: těch nejtučnějších beránků ti
dvě stě vložím na oběť!
Číše do ruky, a slova do úst
veselá! I vítaného posla
v kolo plesů našich vtáhněte!
Zdrávo budiž právo na bohaté
dědictví!
(Pije.)
Všickni (číše se chápají).
Zdráv buď Vlaslav, kníže Lučanů!

Stobor. Zdráv buď nový na Kouřímsku pán!
(Od jednoho z družiny knížecí plnou číši obdržev, připíjí; venku hlahol trub a bubnů.)
Nyní ale dovol, bych i prosbu
Kruvojovu pověděl; onť, pane,
o pomoc tě vzývá proti Neklanu.

Vlastislav. Proti Neklanu? Ha —
(Dá se do smíchu.)
živo ještě
ono knížátko, ta v rouchu mužském
zakuklená zženštilost? — A proč jen
proti Neklanu? Či snad i on si
práva na Kouřímsko zastává? Nu,
slyš mě Perun — daleko ať prsty
nenatahuje! To vyřiď svému
vládyce, že pomoc dá, i vůli
ochotnou mu splatí Vlaslav Žatecký.
Vůle bohů v ruku silnou klade
vládu nad národem jedněch otců,
v ruku mou; a jen krev příbuzná mi
dosavad to kníže Pražské na té
skále Vyšehradské trpět kázala.
Dále mi však nesmí vůle jeho
sáhati než po mezníky polí
Kouřímských a Luckých lesů.

Stobor. Praví
se, že u cizinců za Šumavou
hledá Neklan pomoci.

Vlastislav (číši o zem hodí). Ha, zchvať ho
třas! — Ten bázlivec! — To tedy blaho
strojí národu, by cizí rukou
sesíliv, i cizím podrobil jej
poplatkům? Tu tedy spásu chystá
kraji Slovanskému — cizopanské
okovy? Jeť Perun nademnou! v tu
hanbu Čechů Vlaslav nesvolí! Ty
Luděku, mi sedneš na kůň, k Praze
poletíš. To Vlaslav Neklanovi
vzkazuje, by marnou nekojil se
na Kouřímsko myšlénkou, a s prosbou
nezabíhal k chtivým Němcům. Chce-li
tiše na stolici Přemyslově
posedět, než bohů samých ruka
ve prach skácí slabého, ať babsky
nezadává knížecí a lidskou
důstojnost; já po ten čas ho ztrpím.

Čestmír. Postůj, Luděku! — Mne pošle Vlaslav.

Vlastislav. Tebe, Čestmíre? Proč tato žádost?

Čestmír. Jakby v Praze rozplynout se měla
kůra ledová, co ducha mého
tíží, k Vyšehradu mě to vábí,
hlasně ožývá se v ňadrech touha.
U Prahy mi žije pěstoun — šestkrát
jaro zemi ulíbalo, beze
mne co po pastvinách zpíval; nechať
zlíbám jeho šediny, a léta
poslední mu zlehčím dary vděčnými.
U Prahy mi živa dívka, jejíž
milost jsem si přával za odměnu
oslavy — mně neznámo, čím po tu
dobu posejpali bohové jí
cestu života, a jak jí mysl
uzrála; tu nech mi spatřiti, a
jedním letem knížecí tvou vůli
vykonám, i snadže srdci ulevím.

Vlastislav. Vzdorovati nemohu tvé prosbě,
jen mi s hříčkou nemať povinnost. — Spěš
ku Praze!

Čestmír. Mé díky!

Luděk. My tu zatím
se Slavošem naostříme šípy;
zdá mi se, že Pražských terčů dostanem.

Vlastislav. Nepošle je choulostivý Neklan —
netěšte se; nerodí se v Praze boj.
Ty se, posle, navrať k vládykovi,
oznam, co jsi uslyšel. A ty, můj
Čmíre, v paměti měj slova moje!
Nehleď hry, co ducha v pouta víže;
krásnější ti mužných činů zdroje
kynou: Vlast a víra, národ, kníže!
Z těch vyplývá oslavení jména
ty jsou mužův jmění, šperk a cena!

(Odejde stranou, Slavoš za ním — ostatní prostředkem.)

Síň na tejně Vojmírově.

Výstup čtvrtý.

Vojmír a Častava přicházejí.

Častava. Pravda tedy? Čestmír opět vítěz
nad Sasiky?

Vojmír. Tak se praví; novým
opět věncem vítězné si čelo
zdobil z luhů Pražských syn — to ale
v službě cizí.

Častava. Místem neuvadnou
květy zásluhám, a Žatec jako
Praha domovem je Českých synů

z jedněch rodičů. Ó, bozi posud vlídně na Častavu vzhlédají, že milostí svou oslořují Čestmíra!

Vojmír. Aj, proč tobě z toho radost proudí se tak jasným potokem?

Častava. Ptá se Vojmír Častavy — proč plesáš nad svým dílem liduspasným? Proč ti bohův rozkoš vlní žilami, když na hrdinu Žateckého zpomeneš? Já jsem — já ho na stol posadila pověsti, kde jako kníže vládne v říši rekovství; a neměla by duše má se pýchou sladkou pásti při tom zpomnění?

Vojmír. Jen příliš, dcero, duši nepni na ten vzdálený muže lesk, a okem milostným se obrať k mužům bližším, o tvou milost prosícím.

Častava. Mohou oni pro milost mou k výši Čestmíra se povznesti? Jáť jiné míry neznám nyní na hodnosti mužův, pro něžto bych srdce dala v ouvazek. Může-liž kdo září Čestmíra se honosit? — A já jsem slunce, z něhož záře jeho vyšla!

Vojmír. Dítě, dítě! Blahostnějˇ by řeči tvoje zněly v uchu otcovském, by jako píseň o lásce, by jako sladká touha lkaly, pro niž bozi jemnou ženu postavili na zemi. Tys ale jako vyvržená z pokolení — jako ulomená snítka z lípy sladce páchnoucí, a práhnoucího poutníka již nepotěšíš nikdy. Ó, že tebe láska nenapájí medem svým, bych v přežádoucím rodu lůna tvého jako dítko ještě jednou hříčky mladosti své obnovil a sám se pacholetem stal.

Častava. (v zamyšlení). Starý, nevidoucí muži! — Tobě nebe zraky mlhou zimních jiter pokrylo, žes posud lépe srdce dívčí nepoznal! Že nemiluji naříkáš? Ó jak se s tebou hádati! Jinoch z lože nízkého se o mou lásku pokoušel; i zhrozila se pýcha vládycká a obraz jeho z mysli pustila — tři slova jeho pouze „Já tě miluji“ posud jí v uchu zní. Stal hrdinou se jinoch; pýcha vládycká se zarděla, i ráda pronikla by roušku, jižto léta mezi ni a reka vetkaly; obraz jeho oživil se v srdci mém, a „Já tě miluji“ i v uchu mém se ozývá — i rádo z úst by zaletělo k němu!

Vojmír. Častavo!

Častava (z okna pohlédnouc vykřikne). Ha!

Vojmír (k ní přistoupí). Co jest? — Cizí muži jedou k týnu — čeleď mnohočetná. Pána vítá starý Vykoš u brány, a zdá se příchozímu povídati, že nás doma nalezne. Kdo as to jest?

Výstup pátý.

Čestmír hbitě vkročí.

Čestmír. Požehnej vám Světovid!

Častava (kvapně se obrátíc). Ha Čestmír!

Vojmír. Čestmír?!

Čestmír. Mnohozjevné slovo to ti Dobří bozi kladou na jazyk! Jsem Čestmír, děvo — jestli že mě oko, na půvabech ženské krásy dávno nenasycené, a v srdci hlasy ještě nevymřelé neklamou — ty dcero Vojmírova, Častavo! — A žes mě poznala, mi platí svědectvím, že ani jméno ani obraz můj ti zcela z mysli nezmizel! Buď zdráva! Zdráv buď, Vojmíre!

(Ruku mu podává.)

Vojmír. Světovid mě miluje, že okem zdravým patřiti mi přeje na tvář reka, jehož jméno chloubou jesti kraje Luckého.

Čestmír. A proč ne také Pražského? Není-liž, co na Lucku se leskne, stejným právem Prahy ozdobou, a co kdy v kraji Pražském zasvítá, i tímže právem Žatce okrasou? Vltava i Ohře kraje České probíhá, a srdce České, strom ten bohatý, svých darů v lůno všechněch nasejpá. Již ruku dej mi jakož krajanu!

Vojmír. To dávám. Vítán buď, a odpustiž, co před lety tě na mém luhu potkalo, co —

Čestmír. Léta ale šťastnější již také do bezedna zapomnění vrhnout kázala. Aj vládyko! Jáť k soudu nepřicházím, kdežbych jenom na své štěstí musel klásti žalobu; teď pouhý pastýř

pod střechu tvou nevešel — mne nyní
pánem zvou„ ba zpěvy pochlebné mi
reků přezděly!

Častava (až posud jako u vytržení ani oka s něho nespustivši).
A pěly pravdu,
byť i zvukem čareplným všecku
chválu v jednu píseň byly shrnuly.
S touto, věru! podobou mi v duši
stával obraz bohatýra, jakž ho
světům na památku síly svojí
bozi poslali! Ty zraky — živé
blesky; čelo, na němž psáno: Já jsem
světa pán!

Čestmír. Aj, Častavo! — ty snů mých
duše plamenná! Rci ostrunilas
pravdou ústa krásnomluvná, ježto
v slovech nečekaných odhalují
srdce tajemství? Můj duch se k tobě
sklání s úžasem, i v blahosti se
ztápí, ze rtů medoplynných slyše
o jménu svém chvalozpěv. Ach, v srdce
mé tu, jako v bránu otevřenou
po dlouhém a smutném uzavření,
vtáhl průvod rozkoší, co noha
přes práh tento kročila — a s novou
tváří, s nevídaným úsměchem mi
kyne svět! Ó, zjev mi také, smí-liž
nyní Čestmír opětovat slova
o své milosti?

Častava. Ó, nezahanbuj,
netrap slabou dívku, reku můj!

Vojmír. Alebrž ji k prsoum přiviň — bys tu
hanbu ve tváři jí neviděl, tu
planoucí! — Jáť ovšem stojím jako
v blahém vidění, když mdlému oku
zemskému se první rdění krajin
věčných odkrývá; mněť arci zápal
tváří dívčích jitrem být se vidí
krásnějšího dne — a stařec plesá —

Častava. Otče!

Čestmír. Ó, nech kmeta věštcem býti
srdce tvého! V sebe tolik víry
ještě nekladu, bych směle o tvou
lásku popresil — to vyznávám; a
ouzkost nepovědomá mi prsa
víže, jak by k radosti neb žalu
slzy měly vypuknouti z tajné
hlubiny; i náhle shrnula se
rouška s očí touhou zatemnělých,
že se bojím bystře prohlédnouti
v nové jasnosti, bych opět neoslep'!

Vojmír. Miluješ ty dceru mou?

Čestmír. Až posud
netoužil jsem v poutu vřelejším, než
jakové mě váže k Častavě.

Vojmír. A co ty mi, dcero, odpovíš?

Častava. Má-liž dcera vládykova ještě
zřejměj odhaliti srdce panenské?

Vojmír. Bohové vás tedy žehnejte, a
jak dva libé zvuky při zapění
jedné písně splývají, tak duše
vaše spojte! — Bude to mým přáním
a mou denní modlitbou; neb tam se
štěstí zemské v květu nejvonnějším
rozvine, kde bohů požehnání
odpočívá na dítkách.
V těchto slzách přijmětež mé díky,
domu mého strážcové! — A nyní
ven — ať kvasem dnešek oslavíme,
a jak syna tebe zahostíme;
ať i celý tejn mé blaho sdělí,
s šťastným pánem svým se oveselí.

(Odejde.)

Čestmír. Radost omladila otce tvého —
nemohuť mu oběť hostinosti
slovy zdrahavými kaziti, a
při početí hned ten jasný pramen
veselosti jeho kaliti. Ach,
ve mně samém připomínky ze dnů
mladosti mé vznikají a okem
libým tak se na mne usmívají,
že mi jinak nelze, nežli s celou
duší obraz jejich líbati.
Meškati však na týně v tu dobu
nemohu; mne volá k Praze povinnost.

Častava. Jak mne lekáš, reku můj! — Tak brzo
měla bych, jak z krásných ranních snův, se
protrhnouti z krásnější té pravdy,
že se dnů mých řada příští leskem
ojasnila milostným? Tak rychle
mne chceš opět zůstaviti v temných
touhy pustinách?

Čestmír. Te nezůstavím
nikdy! Bozi nedopustí, doufám,
na mne nehodu bych beznadějným
okem opět dlouhá léta z dálky
hleděl po tobě a mořil srdce
hlasy, mocně ven se deroucí.

Častava. Nezpomínej na ta dlouhá muka,
na to vzdálení tvé, kdež i moje
srdce brzo panskou pýchou mřelo,
brzo dívčí touhou do hrobu se
kladlo!
Stálať nenávist má proti tobě,
hrdost vládycké to dcery proti
synu

z matky sprosté zrozenému — když však
pověst o tvé slávě hlásala, již
s okem zarosenym památku tvou
odprosila jsem, a v blahém snění
vzdychla: Já jej učinila hrdinou!
Čestmír. Drahá sněško!
Častava. Ano, snila jsem, ač ne tak blaze,
jako sen se vyjevil! Mé srdce
reku vzdáno bylo, aniž kvetla
naděje, že pomiluje Čestmír
Častavu.
Čestmír. To bozi spravedlivěj
řídili, i příště zařídí! Myť
na věky se v blahém duši svazku
jednou cestou spolu povedem.
Častava. Na věky? To s tebou na věky? Ach,
kdož mi podá blahosti mé míru?
Srdce jako u bouřlivém víru
k nebesům i k propasti se zmítá,
žádná meze víc je nebaví;
jako na dar celý svět mu zkvítá,
láska je i k bohům postaví.
Nyní teprv dnů mých jaro svítí,
k zdobným věncům tys mi podal kvítí!
Čestmír. Ty však pěkně kolem nás je ovineš!
Častava. Celou duši tobě na úsluhu
lásky věnuji; tys jejím bohem
oživujícím! — Ach, mluv jen také,
po němotě dlouholeté potěš
dívku slovem blahomluvné milosti!
Čestmír. Těmi slovy, jako ústa tvoje
libě páchnoucí, již o své lásce
promluviti neumím; jeť jazyk
zvyklý jenom rozkaz vojínovi
dávati; leč jako včela z vonných
kvítků ssaje i mé ucho medu
z řečí tvých a duši napájí.
Častava. Aj, to věčně tedy žízně bát se
nemusíš; mé lásky pramen živý
nestačí věk vyvážit!
Čestmír. A já úst
neutrhnu od něho, než kdy mě
starší služba zavolá! — I teď již
musím od tebe.
Častava. Již tedy opravdu?
Čestmír. K Vyšehradu kvapné poselství mne
vede od Vlaslava; pobuď ale
bez starosti, brzo bude zkončeno.
Častava. To se neboj, reku můj, že o tvou
povinnost se dívčí bázeň bude
vzpírati! To byl jen první povzdech
lásky pečlivé, jenž ale brzo
před tvou vůlí mlčet dovede, když
v povolání služby rekovské tě
z náruči mé povinnosti povedou.
Slávě tvojí musí láska má se
pokořit — a živa jsemť já s tebou
všude, buď jsi po Pražských, buď Luckých
kráčel krajinách; dokud mi s tebou
nelze jít, jen tělo na otcovském
tejně zůstane, můj duch vždy bude
u tebe!
Čestmír. Ó, dívko milostná!
Častava. Láska má je lípa věkovitá,
kořen její mé je doufání;
žádná bouř jí čelo nesklání,
jistá pod ní schránka z víry svítá!
Jdi můj reku! — Krátké rozloučení
sladkou v srdci touhu rozplamení,
a když vroucně bohy poprosíme,
v brzkém objetí se políbíme.
(Odejdou.)

Veliká síň na Vyšehradě; v zadu sloupení a vyhlídka po náhradí.

Výstup šestý.

Neklan s mnohými lopoty. Po malé chvíli přijde z náhradí Čestmír se čtyřmi oděnci.

Čestmír. Jménem Vlastislava Žateckého
Pozdravuje tebe Čestmír, Neklane!
Neklan. Dávno byla žádost moje, reka
poznati, jímž šťastnější můj strýc se
honosí. Co vzkazuje mi Vlaslav?
Čestmír. Prázden stojí — jakž i tobě známo —
Zlický stolec, na nového pána
čeká Kouřím. Vlaslav, nejstarší kmen
domu Přemyslova spojí tedy
Žatec s Kouřímem, a poněvadž jej
překvapila pověst nemilá — to
o tobě se rozlétající: již
oznamuje tobě vůli svou, bys
nadarmo si pomoc nenajímal
za Šumavou u Němců, a hanbu
sobě nestrojil i národu.
Neklan. Vlaslav mluví smělá slova; a však
přece bych snad na zvuk jejich zapomněl,
strýce jenom slyše mluviti. Než
jaké on dá svého práva důkazy?
K Praze padá Kouřím podlé starší

úmluvy, a Neklan bude platnost její hájiti.

Čestmír. Te rozněcuješ válku, Neklane!

Neklan. Že válku? A to mezi krajany — snad se strýcem? Aj, dovede-li Vlaslav krví Českou, s dobrým svědomím to právo svoje přede světem vypočítati, já rád se v pole dostavím.

Čestmír. To, pane, chlouba dí, a líp jest ušetřiti krev krajanů.

Neklan. A svaté právo zadati! — To's, reku, povědít měl Vlaslavu. Či z vlastní vůle k válce neradíš? Snad najednou se Čestmír krve strachuje?

Čestmír. To nikdy! Jest-li na tebe strach nepadá, mé rámě hotovo vždy k boji nalezneš.

Neklan. Věřím; protoťs poslán, reku .. Žatecký! roznesuť i v pověst Pražanům, že rámě v krajích Pražských vyrostlé si meče strojí na jich lebky.

Čestmír. Kníže!

Neklan. Vejdeť ovšem radost v srdce jich, a když se ústa tisícerá ptáti budou: Čí to vděčné rámě zhoubu chystá na dědiny domácí? — pak musí kníže oněch dědin vesel říci: Rámě Čestmíra!

Čestmír. Křivdu činíš, pane, slovem trpkým! Pravda, že jsem vzrostl v kraji Pražském, avšak vzrostl jen, a vadl touhou, až jsem služby svoje pánu zadal Luckému, kdež tedy věrně musím plnit rozkazy. Tu na tvém dvoře, při té škole, plné mravů beránčích, nemohla má duše nabýt potravy.

Neklan. Díky tobě, že mne z bludu vedeš hrubého. Jáť tyto tváře kolem sebe za lví míval, za udatné; nyní vím, že jsou jen plaché beránčí.

Čestmír. Moudří leši vojínu to slovo prominou! Jich jména oslavuje pověst skutky jinými, než reky kolem bojovného Vlaslava; a v škole jeho s dobrým vědomím, že mohu síly zkoušeti jsem myslil, .. neboť v jednom domě, v jednom stojí českém národě —

Neklan. Jen že více pánů v domě káže, viď? — A těžko bylo rozhodnouti koho poslechnout? Nech, synu .. Pražský, těžké omluvy a pobuď rekem Luckým, jinák-li ti srdce nekáže; .. marným vytáčením sebe sám jen v hustší ještě pletku zatočíš.

(Jednomu z lopotů.)

Pospěš, Ratiboře! — Válkať s Lučany — a.. ryčné trouby, k zbrani zvouce, posla vyprovoďte Luckého!

(Lopota odejde.)

Čestmír. Mne tresci Perun, vím-li, čemu diviti se více; zda tvé mírnosti a tiché jistotě — zda Vlaslavovu duchu plamennému, po jistotě živě toužícímu.

Výstup sedmý.

Klen (posud venku volá).
Kde že? — Kde jest?

(Pacholíkem veden přiklopýtá.)

Pusťte mne, ať ruce vztáhnu na to.. drahé tělo — bibé oči slouží nevěrně!

Čestmír. Ha, čí ta postava — ten hlas?

Klen. Čestmíre!

Čestmír. O, mocní bozi! Klene — otče můj!

Klen. Můj synu — Čestmíre! — Díky, Světovide! Lhavá byla pověst o mém synu škaredá! — Onť nezapomněl ještě na Klena.

Čestmír. O můj otče, tebe léta smutným rouchem zahalila.

Klen. Smutný to byl věk a slabost očí slali bozi na šedivou lebku; ale dobrý Neklan péči vede o slepé svých krajů, a takž trávím nyní život tichý, nevidoucí, opuštěný, sám a sám — leč nyní pomlčme o bolestech; mne tu hnusný povyk poděsil a zbraně hluk — ó pověz, co tě na Vyšehrad přivedlo?

Neklan. Bohům, starče, děkuj, že ti zraky hustou rouškou pokryli, že studu plápol v tváři Čestmírově nyní nevidíš!

Klen. Jak? Tedy pravda? — Tedy

proto jsem si děcko vypěstoval,
proto bozi ducha rozjitřili,
proto boj a láska čáry vedly —
abych, stará hlava, pod popelem
mladých snů svých smutný našel
hrob?

Čestmír. Ustaň!

Klen. ..Běda tobě, kdybych ustal!
Vyrván ležel by už kořen lásky
mé — ta však je život můj, a ty jsi
napájen mým životem, mou láskou —
miluji tě ještě — šest let slabý
stařec plakal, blázen — oči hasly —
pod žebrami ale vesele si
srdce hrálo —

Čestmír. Otče!

Klen. Hrálo všechněm
po dědinách; neboť naděje v něm
byla: Živ je Čestmír, a když bude
škoda krajům hroziti, on žravý
hryz jí vyláme! — Ó bláznů zlaté sny!

Čestmír. Neprojímej srdce!

Klen. Dej mi Perun,
abych projal! — Z nohou prach ti
líbám —
otec synu — nechoď k Vlaslavovi!

Čestmír. Ustaň, otče! Duše má tvým
slovem
krvácí, však přišlo pozdě! Jsem již
Vlastislavu povinen —

Klen (rychle se sbíraje).
A čím mu
povinen, čím tebe starší vazba
na dům na kraj, na lučiny naše,
na otce a bratry, na to kníže
Pražské neváže? Či musíš proto
statek ustoupiti, že ti rolník
soused rolí orat pomáhal? — Proč
ale sprostá slova srdci slávou
zatvrdilému? — Přileť jen, ty reku —
tyto vetché hnáty nejdřív podrť —
tyto zraky, pro synáčka pláčem
vysílené, chutě vytrhej: pak
budou o činu tvém krásnou píseň
zpívati, a jméno Čestmír bozi
na nebesa vpíší hvězdami!

Čestmír. Dosti, dosti střel těch
plamenných, jenž
duši zkrvácenou v noční temno
srážejí! — Kdo podá jasnoty, kdo
nohu svede z kraje nad bezednou
propastí? — To duše ví, jak sluší
jednati, jen bojem novějších a
starších povinností leží jako
rozpoltěna bez moci a vůle.
Vlasti, já tě miluji! Tys jedněch,
svorných otců šťastná kolébka, a
synové jen hádku vedou, komu
větší patří částečka! — Ach, kam se
uchýliti — kam?

(Z venku lomoz a křik.)

Výstup osmý.

Sytek a zástup rolníků.

Pomoz, Praho! — pomoz!

(Přiběhnou.)

Sytek. Vzhůru, kníže! O pomoc tě luhy
Vojmírovy vzývají!
Zničeny jsou naše chýše, stáda
odvedena!

Klen. Běda, běda! Doba
záhuby se na dědinu valí.
Slyšíš, reku?

Neklan. Kdo se opovážil?
Vzchop se, rolníku, a pověz!

Sytek. Tichá
půlnoc byla, v míru naše ves, až
náhle strašný hluk nás vyděsí, a
rudou září zaslepen je zrak. Byl
nářek žen a dětí pláč a mužů
povyk mezi řváním dobytka i
mečů řinkotem — týn Vojmírův stál
v plamenu!

Čestmír. Co pravíš, muži?

Klen. Běda!

Neklan. Světovide, co se dělo? Kdo to
učinil — již pověz!

Sytek. Zlický Kruvoj,
divý loupežník nás pohubil, a
metlou Žateckého Vlaslava se
nazýval.

Neklan. Ha, zrádce krvavý!

Čestmír. To je lež — je omyl, podvod!
K zrádě
takové a loupeži své jméno
Vlaslav nezapůjčí nikdy!

Neklan. Ale sluha krvechtivý pána
po krvi jen práhnoucího skutky
své dle mysli jeho pořádá! I
můžeť růsti pýcha tvá, žes v spolku
s takovými reky! — Vzhůru, vzhůru!
Na Kruvoje pomsta poletí!

Čestmír. Vlaslav o tom neví!

Sytek. Jemu ke cti
Vrazi hlučnou píseň řvali, když nám
vládyku a dceru jeho vlekli
v zajetí.

Čestmír. Ó lháři, lháři, lháři!
Chceš mne novinami, Zlobohem ti
vštípenými, zbavit rozumu? — Že
Vojmír s dcerou v zajetí? To bozi
nedopustí!

Sytek. Ba, již dopustili.
Chce prý Kruvoj svatbu slavit s dcerou
Vojmírovou.

Klen. Slyšíš, Čestmíre?

Sytek. Dobří bozi! — to že Čestmír? Ó, pak
pomsta na blízku! Tvé jméno, pane,
znělo dívce na ústech, když ruce
na ni sáhly, z dědin otcovských ji
vlekouce — a jako boha svého
tebe vzývala, by Kruvoj svatbu
strojit nemohl.

Čestmír. A Perun tomu
zabrání! Jeť ještě ruka moje
k pomstě hotova — mé oko vzhledem
sokolovým vraha dostihne!
Zmizí mračno, jasně oko vzírá,
spadla pouta, duch se volně vzpírá!
Domov budiž nových činů heslo,
aby ve prach cizí chtění kleslo!
Srdce káže, hlava se mu koří,
jedním bleskem čest i láska hoří.

(Odepne meč a oděncům, jenž ho provázeli, k nohám jej hodí.)

Pryč, ty zbraní! svědku těžkých bludů,
s tebou služby, s tebou viny zbudu;
nový život v duši mou se vlívá,
a co tvůrce tebe, pane, vzývá!
(Klekne před Neklanem.)

Neklan. K srdci mému, k srdci, reku statný!
Vědělť jsem, že z bludné cesty sejdeš.
Mým si vojvodou, s mým mečem přijmiž
lidu ochranu i hojné statky.
(Svůj meč mu dá.)

Všickni. Sláva Neklanu — buď sláva Čestmíru!

Čestmír (vzchopiv se — meč vítězoslavně povznese).
Vítej, dare — ty můj nový vůdce
pro domov a právo knížecí!
Zaplaš vzteky jizlivého škůdce,
ochraň lásku, zbraní blyštěcí!
Zaplesejte se mnou! — Otče — pane —
bratří — pro vás všechny Čestmír plane!
Vzhůru, Praho! Tvého chráním práva,
pod mou péčí jest tvůj mír — tvá sláva!

(Všickni v živém pohnutí a na hbitém odchodu.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Prostranná předsíň na tvrzi Kruvojově; vzadu velikým, sklenutým průchodem se přichází. Ranní temnosti.

Výstup první.

Z venku slyšeti táhlé zvuky rohů, temný povyk a břinkot zbraně. Po malé chvíli Kruvoj (na polo oblečen, divoce ze sna vyděšený — sekeru v pravici temným vchodem se vyřítí).

Černobohu! jaký povyk! — Tropí
se mnou hrůza divé hry — anebo
ve snách slepý, hluchý mním, že boje
řvání v moje uši zaléhá?
Ne — to není klamné zdání! — To je
mečů známý břinkot —
(okno otevře)
divý hlahol
k outoku se ženoucích! — Ha, vzhůru —
vzhůru! vzhůru! Zlořečen, kdo nyní
shnilému se spaní vzdává! Vzhůru,
zatřeste se stěny — a to mrtvé
spaní protrhněte k životu!
(Žene se ven — v tom ale)

Výstup druhý.

Stobor s několika oděnci.

Stobor. Zrada, pane! Hrad je přepaden a
pomsty meč nám nad hlavou!

Kruvoj. A trestu
sekera ti na temenu, jest-li
nepřestaneš píseň hrobovou! — Co jest?

Stobor. Hlukové se hrnou jako mraky
po skalině na hradby!

Kruvoj. Ven, ven! — a
nevracuj se žádný hnát z těch hradeb —
Černobůh mne slyší! — dokud tato
(sekerou potřásaje)
srážet bude lebky nepřátel! Již ven!
(Spěchá ze síně — ostatní za ním.)

Výstup třetí.

Častava a Vojmír na polo oděni.

Častava. Ký to pokřik vytrhnul tě ze sna,
vyplašil mne z ranní dřímoty, jenž
ledva nočním pláčem rozpálené
víčka stižila?

Vojmír. Stůj! — to ryk je blízké bitvy — jako
outok na zdi, jenžto skalným pásem
nás tu drží u vězení. Bozi!
Bozi! Nekyňte mi stříbrostkvělou
letorostí naděje, bych po ní
sáhna, o trní se bolestného
klamu neranil! Spěš — podívej se,
možno-li je proniknouti rouškou
jitra vzbuzeného, či to smělost
o hradby se pokouší!

Častava (u okna). Je všecko
ještě pochováno v temnotách; jen
v divém hemžení se staví před zrak
divné postavy. Ó, kéž by oči
moje jak dvě slunce zplamenaly,
aby spasnou byly nenadálým
pomocníkům pochodní! Ó, kéž by
blesky byly, aby krutých vrahů
oudy požehly!

Výstup čtvrtý.

Liběna (polekána přiběhne z jiné strany — v nočním oděvu.)
Otče! otče! — dobří bozi — kde jest
otec?

Vojmír. Kdo tu volá?

Liběna. Liběna!
Hrůza dceru z lože vyděsila,
bázeň o vládyku otce. — Ach, kdes
otče?!

Častava. Kruvoj vládyka? Ha, to je
tedy mládě z toho hnízda štírova?

(Ke předu ji vleče, kdež oknem ranní červánky po síni se rozplývají, a pomalu se dníti začíná.)

Pojď sem blíže, outlá křepelinko,
vyleť ze tmy, ať mi ranní záře
na tě posvítí, by na věky se
obraz tvůj mi v paměť zaryl, pomstu
krve Vojmírovy stálou krmíc
potravou.

Liběna. Pusť, ó pusť! — Tvá slova děsí Liběnu!
Otče!

Vojmír. Dcero!

Častava. Mlč — a nech, ať pomsta
oběť zaslouženou uchvátí!
Z prstů mých se vlčí drápy, ze rtů
dračí zuby stanou, abych plným
hrdlem, oběma se rukama v tvé
krvi kochala!

Liběna. Ach, pomoc, pomoc!

Výstup pátý.

Několik raněných pacholků vzadu přes jeviště se potácí. Kruvoj ustupuje před ranami Čestmíra. Lid Pražský za nimi.

Čestmír. Vzdej se, zrado!

Kruvoj. Kdy bys Morany byl
nejčernější zárodek — tvéráně
dále neustoupím! — Braň se!

Liběna. Otče!

Častava. Čestmíre!

(Na to zkřiknutí oběma mužům ramena sklesnou k ranám napřažená. Liběna k otci — Častava k Čestmíru letí. Onen v úžasu na Čestmíra — tento s obdivením na Liběnu se dívá.)

Krátké pomlčení.

Liběna (na prsou otcových).
Ach, jaký strach vjel v pevný
hrad — mně hyne duše ouzkostí!

Častava (na srdci Čestmírově).
Díky, díky, reku můj — můj Čestmíre!
Častava ti vzdána k lásce na věky!

Kruvoj (který nebyl s Čestmíra očí obrátil — zaříve). To je Čestmír?

Čestmír (jako z vidění se potrhna).
Kdo mne volá?

Kruvoj. Čestmír! —
Ha, těch žertů smrtících, jenž pravdu
za klam, a klam za pravdu mi staví
na oči! — Tys Čestmír,
jehož chrabrou službou Vlastislav se
vychloubá?

Čestmír. Ten jsem, anebo lépe:
býval jsem. Má služba Neklanu je
nyní dána, krajům otcovským, a
potrestati loupež tvou je první
v této službě čin.

Kruvoj. Ha, nevděčníku!
Taktos tedy vůli dobroděje
svého ctil, tak bylo pánu tvému
na věrnosti zakládati hrady?
Ha, ha! těš se Neklane, ty pevnou
nohou na svém Vyšehradě stojíš,
podepřen jsa na zradu!

Čestmír. Chraň se, hnusný utrhači, abych
s upřímností stejnou činy tvoje
v obraz nesestavěl; oko by se
s ošklivostí odvrátilo od něho!
Smíš ty slinou hany skutek mužův
káleti, jímž procitlému srdci
práva dobyl starého? Ty
loupežníku, jenžto v klidné kraje,

noci černou zastřen, po kořisti
s krvavými zuby vbíháš — smíš ty
mluvit o nevděku, an tě hlasy
tisíceré proklínají krajanův, že
chtivé drápy své jim v týlo zatínáš?
(Na Vojmíra a Častavu okáže.)
Těmto dvěma žalobníkům, vrahu,
do tváře se podívej, a potom
kárej spravedlivou metu!

Kruvoj. Já nechci
vidět ničeho, než tvoji zkázu!

Čestmír. Tedy oslepniž, a v bohaprázdné
slepotě se připrav na soud Neklanův!

Kruvoj. Kletbu svou — a mrtvé tělo tomu
zrádcův najímači pošlu na soud
hanebný; dřív ale na krvavou
lebku tobě zaznamenám vůli svou!
Stav se, věrný sluho! — ještě vládne
Kruvoj ramenem.
(Zbraň pozdvihne.)

Čestmír. Ha, tedy padni!

Liběna. Zpátky, zpátky! Neníť reků heslo:
z divé chuti vražda — zůstavení
sirotka! — Můj otec krvácí —

Kruvoj. To
lež je, děcká bázeň — mohu do boje!
Síla muže neopustí — nesmí
opustit, než vraha potrestám, a
zrádce Žateckého —

Liběna. Neposlouchej,
co tu otec zuří, bojem, ranou,
krví rozlícený — pomatený —
neposlouchej! — Obraz otce svého,
matky slova na mysl si uveď,
prosby jejich za mé vem', a učiň
milosrdenství!

Kruvoj. A nečiň je!
Kletba padni na slova, co prosí
o milost — kletba na ruku, co
k milosti se vztáhne! — Vrať se mládě!
Sem pojď! — Černobohem se ti dokládám —
(Zmuživ se, Liběnu chopiti se namáhá, vysílen však opět se potácí, až i dvěma zbrojencům do náručí padne.)

Liběna. Otče, otče! — Ach, což v zoufalství mám
zajíti a nikde z rukou lidských
pomoc nekyne? — Ó, tedy ty se,
nebe, ustrň, a ty, Světovide,
věčným bleskem milosti své lidská
srdce zahřej, aby nadarmo mých
slzí tok se neřinul!

Čestmír. Ó šťastný,
za koho se láskydechá ústa
k prosbám otevrou a milostkvělá
páže jak dva pruty kouzedlné
z říše nemožnosti skutek strhnou
na potřebnou zemi!

Častava. Čestmíre!

Čestmír. Upokoj se v duchu, dítě medové!
Volání tvé nebe proniklo, i
slyší Čestmír žalost vděčné dcery.
Nejsouť slova tvoje neuzralé
símě — není srdce moje hora
kamenná, by pevným kořenem se
vo mně neujaly, blahostného
nevydaly ovoce! I s otcem
tebe nejmilejší starosti a
ochraně své poroučím.

Častava. To, reku,
neporoučej! Stojíť tady Vojmír
vládyka i s dcerou spravedlivý
žalobník, a nedopustí, abys
vinu neuvedl před soud Neklanův.

Kruvoj. Dobře tak!
(S divokým smíchem.)
Tys káně krvochtivá —
tvoje hněvy jsou mi lahůdkami,
tebe miluji, a ty bys hodnou
Kruvojovi družkou bývala — ó
proklatého přání! — a teď na soud!
Meč mi do ruky, a potom na soud —
Potom!

Liběna. Otče!

Častava. Ó, pěň ústa vztekem
jedovatým, hnusný lupiči, tvé
ryky smrtelné mne ochvívají
libým větrů podvečerních vanotem.

Čestmír. Častavo! — aj, udus plamen z prsou
žžavě kypící, a —

Častava. — lichotivá
slova promluv — smířenlivá, jako
hlasy holubice nad bezprávím
smutně vrkavé? Ó, hanba duši,
ježto z bázně nebo lhostejnosti
na ztrpené zapomíná příkoří! Či
má snad dcera vraha Kruvoje
větších práv tu k prosbám za otce, než
dcera Vojmírova k žalování
na outisky nad otcem i nad ní
zpáchané?

Čestmír. I náhradu, i právo
zjednám otci opět na statcích — to
nebesa mi dosvědčí, že proto
v službě Pražské meč jsem opásal, bych
jej i tebe z kruté vazby vytrhnul.

Co se ale škody tvé a bázně týče,
pomstu šlechetnější učiníš, an
vítězi — to reku svému — jako
na odměnu za tu rychlou spásu
dovolíš, by vedlé vlastní vůle
s Kruvojem a dcerou jeho jednal.

Č a s t a v a. K Vyšehradu jim kaž jíti — tam ať
Neklanovo vyřknutí jich další
cestu vyměří — buď k smrti, nebo
ke dnům ještě hříšnějším. Či snad bys
raději to sokolovo mládě
pod střechu si nevěstinu veď a
zapálil jí ohně svatební, kde
otec její černé spáleniště
zanechal?

Č e s t m í r. Častavo!

V o j m í r. Aj, dítě, dítě! — Nehleď,
synu, na to dívčí kypění; jáť
rád se v oumysl tvůj bohatýrský
podrobím — i dcera uctí vůli tvou.

Č e s t m í r. Toho bych i na nebeských světlech
sobě vyprosil! Mně ne co hrdá sosna,
jako sykot hněvu, větrův hluky,
břinkot mečů, nad vítězem zvuky —
mně co růže v prvním uzardění,
jako zábřesk jitra, hvězdy lesk,
jako touhy plné harfy stesk,
jako úsměch dítka, květů chvění
žena milená se jevila,
po níž mladá duše dychtila.
Takž i prsa tvá, to doufám, panno,
nebesa co nástroj libozvučný
nastrojily tak, že jak se ho jen
prsty jemné dotknou, sladce zazvučí.
(L i b ě n u blíže přiváděje.)
A zdaž tyto ústa — zpěvci nebes,
tyto zraky — jasné večernice.
dosti jemným na srdce tvé nejsou
dotknutím, má Častavo?

Č a s t a v a. A smí-li
pak tvá Častava se tázati, co
s těmi ústy — s těmi zraky počneš?

Č e s t m í r. Statkem Kruvoj Neklanovu soudu
propadl, a škody té ho žádný
nezbaví; leč to si před knížetem
zodpovím, že zhoubci život daruji,
abych první dílo v službě nové
nezasvětil krví domácí.
Svázaného pošlu Kruvoje hned
k Vlastislavu, pod jehožto peruť
dravec po loupeži ukrýti se chtěl.

K r u v o j. Sesypte se hradu stěny skalnaté!

Č a s t a v a. A co s dcerou?

Č e s t m í r. Ó, by srdce ženské
tobě slova kladlo na jazyk tak
pečlivá, co dceru dále potká!
Ale oko tvé jak ostražitý
blesk se točí, aby v početí již
blaženosti její símě požehlo;
a předc dívku žádná částka viny
roditele netíží; — či-liž to
těžko uvážiti Častavo?

Č a s t a v a. Postavíš ji tedy před soud lásky své?

Č e s t m í r. Kruvojova dcera — hoden toho
štěstí lupič není, jakové mu
dívkou bozi poskytli — ta otce
k Žatci doprovodí, doufám.

L i b ě n a. Na věky!

Č a s t a v a. Z očí tedy, z mysli pustíš děvu?

V o j m í r. Dcero, jaký s tebou hraje duch? —
Pojď, ať k odjezdu se připravíme!

Č a s t a v a (Čestmírovi na prsa padne).
Odpusť — odpusť lásce, reku můj, jenž
jako plápol víří v srdci mém, a
šlehem prudkým všecko setřít hrozí,
co se k tobě jako s pousmáním
lásky přiblíží!
Z tvého srdce vyproudili bozi
život v duši mou, a hrdá, ale
mrtvá sosna v pustinách bych stála,
kdyby vyschnul milosti tvé pramen.
Z tvého slibu, jako z jména tvého,
svítá slunce blaha pozemského;
ale ať jen věčně na mne září,
světla nedá jiné — cizí tváři!
A jakž jedno v Čechách jmeno tvoje,
buď i jedno srdce tvé — to moje!
(Odejde.)

V o j m í r. Vidiš, tak je posud, jak ji od let
mladších znáš, ta vroucí krev s ní ještě
zahrává; leč pro toho ji také
na smrt vyleje, kdo jednou kořen
života jí zalévati začal.
Ona tebe miluje a splatí
věrností, cos jí a otci, statný
ochránče náš, prokázal; jen spolu
přímo cestou života se dejte,
bozi vám pak požehnání přejte!
(Odchází za Častavou.)

K r u v o j (všechnu sílu sbíraje).
Ne, to nepřejte, vy bozi černí,
jenžto pomsty metlou poháníte
člověka — vy ostrozubou hrůzu,

bledou bázeň, strach a žel a hanbu
vychrlete na tu zrádnou hlavu
Čestmíra — ať vzejde zkáza, kady
noha jeho kročí k spasení! — A
Kruvojovi meč — meč mi dejte
do ruky — jáť musím tělo v krvi
umýti, než do hrobu ty hnáty
položím, jež vyhrožují s hanbou
spáliti! — a po vítězné pomstě
vzdám pak duši vašim službám
krvavým.
Slyš mne, Čarte! — tvůj jsem, zahubíš-li
Žateckého zrádce! — tvůj jsem — zahub!

(Na zbrojence podepřený ven se potácí.)

Liběna (s ostatními za ním).

Čestmír (samoten — po malé přestávce). Chmurné jitro, jakých dnů
jsi věstitel?
Divná řada obrazů mi vstoupá
před oči — a chtivá ruka jednák
po nich sáhá, jednák s hrůzou couvá.
Jest to boje plod — je dívčí pohled,
co mi v ňádru pění krev? — Je jiné
kouzlo, co mě k dceři Kruvojově
vábí, než co táhlo k Častavě? — A
z kterého mi posléz vyvine se
dávnoleté touhy odměna? —
Strach se na mne sype! Ctižádost jen
byla, bojím se, ten osten bohů
lákavých, co na otcovských loukách
v pastýři tu k dceři vládykově
touhu zrodila: já nemiloval
Častavu — jen slávy se mi chtělo,
milovánu býti dcerou vládyky!
Míjel ale pořádavý čas, a
světla napadalo v divou citů
směsici; když pak mi dnes tu hvězdy
zraků Liběniných
zasvitaly: skleslo šedé bělmo
z očí mých.
Dlouhá přede mnou se rozprostírá
pustina, kdež teprv za ní v sivé
dálce opět nová poletují
světla vábivá — ty dívčí
krásné oči!
Smím-liž kráčet za nima? —
Ó Častavo! —
Strastiplodné příští, ty mi rýčem
závistivým dráhu podkopáváš,
abych pod břemenem klamných losů
shrben padnul v prohlubeň! Už ty mě
tedy, Lado, pod ochranu vezmi;
tys mi v srdci za dnů mladosti svým
dechem jiskru lásky zbudila — mé
duše půl ti z časů oněch vzdáno
buď i láskou blahó tvé jí sláno!
(Odejde.)

V Žatci, jako v jednání prvním.

Výstup šestý.

Vlastislav z komnaty postranní — Slavoš dveřmi prostředními.

Vlastislav. Žádné posud zprávy?

Slavoš. Ani Čestmír,
Ani průvod jeho nevrátil se.

Vlastislav. Bohové prý mluvívají
temným
hlasem v srdcích lidských, zvěstujíce
doby radostné i žalostné Mně
v prsou hlasy nelibostné znějí.

Slavoš. Šálivé to tušení. Jeť dáno
v Čestmírovy ruce poselství, a
jemu bozi zdaru dopřejí.

Výstup sedmý.

Luděk (rychle přichází.)

Napni uši, pane Vlaslave, a
duši k sluchu na stráž posaď, aby
žádné slovo neuklouzlo! — Čestmír —

Vlastislav. Nu, co míříš? Jaká hrůza
ti to
sedí na jazyku?

Luděk. Ha, ten zrádce!
Slovo v jícnu vázne, že má skutek
pojmenovat, o němžto se Žatci
nezdálo, co Čechův rod v něm bydlí.
Kéž bych jazyk vyplivnouti mohl,
co kus masa zkaženého! —
Čestmír —
ten se ti už nenavrátí!

Vlastislav. Co pravíš?
Slavoš. Nedej Perun!

Luděk. Čeleď jeho z Prahy
samotna se vrátila s tou zprávou;
právě mi ji vyjektala.

Vlastislav. Ale což se
stalo? Vypověz — a trpělivost
moji nerozbíjej článek po článku!
Co se stalo?

Luděk. Aj, to chtivé „co se
stalo!“ — V službě u Neklana zůstal.

Vlastislav. Jak že?

Slavoš. To ses přeslechl!

Luděk. I černý
skřítku! Komu pravíš: Přeslech'
jsi se — ?
Nevím co je ucho a co hluchota?

Vlastislav. V službě u Neklana? — U Neklana! V službě u Neklana!

Slavoš. Omyl jest to. Klam a pravdu Luděk rozeznati neumí — to z něho medovina páchne!

Luděk. Aj, ty holobradý střízlivče! Pil jsem — to je pravda; zlost jsem zalil na tu zprávu; dobře vím však ještě, co je prázdná a co plná baňka! Venku stojí zvěstovači; ti ti poví, jakže Neklan Čmíru medu podával, jak slepý rolník pěstoun staré báchorky mu rozkládal o povinnostech — až srdce reka v báchorku se převrátilo o zradě.

Vlastislav. Kde je čeleď?

Luděk. Venku stojí. Čije, že tu slunce pod chmurou, a moudře mne sem k zažehnání poslala.

Vlastislav. Ať mi sama vydá svědectví! — Mně sbratřiti se nelze s vírou, že by Čestmír — Ne, to nedej Perun, aby skutek nevěru mou zahanbil! — Což Neklan kdy proň učinil? Což dala Praha pastýřovi, co by Vlaslav a to Lucko mírou paterou mu byly nedaly? Pryč, pryč! — Ať přijdou poslové!

Luděk. Já je pošlu — ale —

(Ramenama krče odchází.)

Vlastislav. Třas ti tvoje „ale" udav v ústech! — Ne, ne! to Černoboh si zahrál s Luděkem! — a ústy jeho závistivě škádlí Vlaslava, že věrnou reka svého oddaností vychloubat se chtěl! — Což tobě, Slavoši — ó mluv, a hněv mi z ňader vymluv! — co se tobě o té hnusné zprávě zdá?

Slavoš. Že lží je černou, jako noc je černá proti denní světlosti!

Vlastislav. To já řku také! Čestmír můj a zrádce, odpadlík? Nu tedy bozi nahý podvod rouchem pravdy zastřete, a za svatost jej světům pošlete! — Můj Čestmír, mezi nímž a tebou duše moje stála, sosna nebetyčná mezi dvěma skalama — Čestmír zrádcem! Tedy víru ztratit musím v pravdomluvné bohy!

(Z venku slyšeti zvuk trouby.)

Co to? Slyšels? Bozi chtějí Vlastislava zhanbiti a Čestmíra mu, reka statečného, přivádějí. Ven — ven!

(Výstup osmý.

Luděk, hned na to Kruvoj, Liběna

Vlastislav. Nu mluv — náš bohatýr se vrací?

Luděk. I to aby pod mezník ho pohrobili, anebo nezkropený popel jeho do všech větrů roztrousili!

Slavoš. Dosavad jsi hněvliv?

Vlastislav. Co jsi zvěděl o Čestmíru?

Luděk. Nic, co povídání hodno — byť by o prázdné to baňce byla pohádka.

(Kruvoj vejde na smrt ubledlý, hlavu maje zavázanou, na dva pacholky se podpíraje, vedle něho Liběna.)

Tu ale, pane, podívání máš, a z toho zvíš i celou pohádku.

Vlastislav. Čí jest ten obraz utrpení?

Luděk. Tvého sluhy — k tomu nedávného, ale brzo dobře za své služby placeného.

Vlastislav. Nehraj se mnou o žert! — Čí ta vysílená tvář?

Kruvoj. Ha, ha, ha! Arci vysílená! Bývala však síla v oudech — býval Kruvoj zdráv!

Vlastislav. Tys Kruvoj? Divý sokol z lesů kouřimských? — A s touto tváří?

Kruvoj. Hejno krahulíků z luhů Pražských sehnalo se na sokola — hněvem, že jsem práva tvého hájit počínal.

Vlastislav. Z Prahy na tě zkáza připadla? — Ha, mně se v mozku blýskat začíná!

Luděk. Je-li blesk ten jméno „Čestmír" dobře zablesklo se!

Kruvoj. Ano, Čestmír! — To jest jméno, při němž duch se mroucí vine z chladných loktů Moraně — a nový zápal mrtvé oudy zbuzuje!

Liběna. Otče, otče! — Ušetři se!

Vlastislav. Tedy pověst pravdivá, že Praha sluhu

nového si najala? — Je Čestmír strojem Neklanovým?

Liběna. V službě Pražské zplenil otcův týn —

Slavoš. To nedopověz, dívko milostná!

Vlastislav. Ba ne — an sice rozhněvaných bohů blesky pro tu zradu neslýchanou dříve by ho zchvátily — než pomsta má ho dosáhne! —
Do rukou všem meč a v srdce hněv!
Slyš mě, Perune, ty hromovládce mstitelný, a pošli hněvu mému, vlku žeroucímu, hojné potravy!
Dřív se veselost mi nerozhosti v ňádru — prázdná zůstaň srdce mého pustina všech radovánek, dokud váha moje neodplatí třikrát těžší mírou co mi Čestmír učinil!
Jakož jsem ho miloval, teď moje nenávist ho bude stíhati — a dříve se mnou zvrať se Lucký stol, než jej kdy v míru, v boji ušetřím.

Kruvoj. Slyš ho, Perune! — i moje tak zní modlitba! — Podej mi ruku, Vlaslave, ať se na tu berlu mnohomocnou noha umíravá podepře —

Vlastislav. Žalost duší potřásá, an tobě takto ve tvář dívám se, a ruka na mysli mi tane vraždivá! I také Vlastislava ťala drápem klikatým!

Kruvoj. Tys šťasten, Vlaslave! Ty rámě k ranám pozdvihneš — já musím do hrobu! —
(Všemožně se vztýčiv.)
Kdo káže Kruvoji, že Musí do hrobu? — Já nechci — nesmím do hrobu!
(Strhne si pásku s hlavy.)
Mne síla neopouští — zdráv jsem, mocen —
(Klesá.)
do boje — oh, proklatě!

Liběna. Dobří bozi! — Otče, uchovej se! Uchovej se dítěti!

Kruvoj. Slyš, Vlaslave! Morana mne shání — slib mi, kníže! V službě tvé jsem zašel — slib mi pomstu! Vlaslave, slib pomstu!

Vlastislav (z divé bolesti se protrhna). Pomstu? Ha, tím dechem větru jízlivého netřeba mi jiskru v prsou teprv rozdychovat — sama sebou zniká — rozmáhá se — ňader kienutí mi hrozí spáliti! — Jen pomstu, pomstu! Nebes rosa blahokojná kape z toho slova v prsa raněná! — A pomstu Vlastislav ti slibuje! Mne zachvať Morana, když nenakrmím Lucké krkavce a jestřáby tím masem zbitých Pražanů!

Kruvoj. Ha, ha — dobře! Při té písni lehčej se to loučí — se životem — Liběno!

Liběna. Otče! — Kníže, pomoc poskytni!

Vlastislav. Tu je pomoc marná!

Kruvoj. Ano, marná! Cítím to — dech hrobu ofukuje tváři mou. Slib, Vlastislave — dítě moje opatruj — mne pomsti — Kruvoj — Čestmír — Morana!

(Klesá — oděnci zpovolna jej na zemi spouštějí, až i jedním kolenem pokleknou, tak že se mu hlava na jich druhé koleno skloní.)

Liběna (sklesne vedlé něho.) Bozi pomozte — ach, otče!

(Ticho — přestávka.)

Vlastislav. Plač — jen plač, ty outlá duše v těle kyprém, se slzou tvá bolest odplyne — tyť otce opět ve mně nalezneš, i bratra tobě podám Slavošem; leč pláče tady duše mužná v oudech skalnatých — a jí se zahojení nezrodí! — Jak jsem se vychloubal! — že poklad vzácný ve hlubinách duše chovám — Čestmírovu oddanost? Ha, ha! Vzácný poklad!

Slavoš. Zanech, pane, trudných připomínek na nevděčníka; — co kolem tebe posud věrně stojí, také tobě ztrátu nahradí.

Vlastislav. To dejtež, bozi! Míra přízně mé tak velká byla, že by hněvu tolik vyvrátilo

pokld všehomíra z kořene! A
předce musím nenávidět jej; a
jakž i láska s hněvem duší hýbá:
sloučit musím citů hlasný boj!
Boj?! — Ha, jak se jedním slovem
jasně
staví před oči mi cesta budoucí!
Ano boj — a všechny jeho strasti!
— Ven,
Luděku! — Můj meč — kdo z jeho
vejšky,
v řady mé se postaví, a káně,
sokoly a krahulíky s sebou
vezme na Pražanův hnáty! —

(Luděk spěchá ven — již na prahu, an ho Vlastislav zakřikne.)

Zastav!
S vůlí mou i k Praze poletíš, ne
ale mírně žádat o Kouřímsko
Neklana, a potom v jeho službě
zůstati — tam budeš hlásati:
Zhouba za mnou s Vlastislavem kráčí,
tučné hody strojí pomsta zrádě!
Praha klesá, Lucký stol se vztáčí,
s ním i bujné krajů Zlických mládě;
a co svět se jmenem Čechův krásí,
tuto válku slavná pověst hlásí.

(Odchází v komnatu postranní. Luděk několik krokův mezi tím se přiblíživ, nyní prostředními dveřmi ubíhá. Slavoš pospíší k Liběně, dosavad podlé otce klečící.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Na Vyšehradě — jako v jednání prvním.

Výstup první.

Neklan na knížecím stolci; kolem něho lopotové, mezi nimiž i Vojmír s Častavou a Čestmír. Luděk s dvěma zbrojnoši Vlastislavovými na protější straně. Na zad v půl kole shromážděný lid Pražanů.

Luděk. To jest jádro mého poselství! —
teď
čiň, co čiň už, Neklane — však dej se
na prosby! Jeť žravých krahulíků
v rukou Vlaslavových.

Neklan. By ti jazyk
zkameněi — ty nectný posle pána
nestoudného! Rychle krokův obrať
k Žatecku, a oznam jeho pýše:
„Takto mluví Neklan, Prahy pán:
z hněvu Vlaslavova nerodí se
Praze strach, a proti meči jeho
dobrý ocel brousíme i ostré
šípy na krahujce kováme.
Co by hlavy sklonil, neustoupí
Neklan z otcovského statku Kouřim
starým právem jeho jest, i nedá
ztenčovati prospěch národu.

Lid. Zdráv buď, Neklan! Zkáza nepřátelům!

Čestmír. Ustaniž a slovo muži dovol,
kníže, zběhlému! Jeť válka divé
zvíře, tučných rolí v slepém vzteku
přerývající; leč válka mezi
bratry potvora je třikrát horší,
bohův kletba nejtěžší! — Nech ať se
v míru porovná, co mezi Prahou
křivého a mezi Lučany, já
sám se o to v Žatci pokusím —

Častava. Nedejte mu domluvit, Pražané!

Lid. Neposlouchej rady, kníže!

Neklan. Čestmíre!
Mám-li věřit sluchu?

Luděk. Ha, ha, uvěř!
Naučilť se Čmírek v hejnu Pražských
zajícův i zaječímu škvikotu.

Čestmír. Nenaučil! — Neopětuj mi to
slovo hnusné, abych nezapomněl,
že máš delší vous — a drzá ústa
tobě nezacpal! Je Čestmír jméno
mé, a jako čest mi vůdcem byla
do bojů se ženoucímu; jesti
před bojem mé heslo — mír!

Častava. To bozi
nedejtež, kde hanba hrozí národu!
hoj — a žádný spolek ani s bratry,
jenžto dětem jedné matky koupel
krvepinou chystají!
Mír je vražda Pražské oslavy a
spásy naší píseň pohřební.

Vojmír. Upokoj se, dcero!

Častava. Nechci býti
pokojná! To ženich můj, a s bázní
Častava se nezasnoubí!

Čestmír. S bázní?
Kdo smí Čestmíra tu pokárati
z bázně? Moudré povážení zlých a
dobrých následků je statečnost.

Neklan. Také u mne dobře povážíno.
reku náhle mírumilovný!
Či-li mníš ty Neklana být slabým
soudcem nad blahostí národu, a
matným jeho opatrovníkem? Ať
vydá hlasy národ sám!

Lid. Buď válka!

Vojmír. Válka buď! — to spojený náš hlas.

Neklan. Válka buď! — a tak jest uzavříno myslí jednosvornou! Běda, kdoby zradu obmejšlel!

Lid. To běda! běda!

Luděk. Slyšíš, Čestmíre? — Tu vyhrožují zrádě!

Čestmír. Zradě? Padá výhrůžka ta na mne? Zpáchal já kdy zradu? Na kom? V službě u Vlaslava konal jsem, co povinností bylo dlouhý, věrný čas, i bylyť učilištěm války jeho, kdežto zkoušeti se měla mladá peruť moje, nežby v prospěch ztužila se vlastním krajanům! Ta doba přišla — zrak mi osvětlen, i ojasněna cesta oudům ztuženým, a rámě, srdce moje od té doby dáno službě domácí. A nyní — Kdož mi předhodí, že toužím po zradě? Mluvil jsem, jak znělo v Čestmírovi člověku — i nestydím se citu jemného — teď mluvím hlasem reka: Válka buď a válka! Hlavu blaze v lůžko nesložím a nezotavím oudů, dokud jediný se bude na vlast brousit meč! A takž mi ve tvář budiž od každého z lidu plyváno, buď hanba spolek můj, když volat přestanu: buď zhoubcům zkáza — Nepříteli smrt!

Lopotové (na meč udeří). Buď zhoubcům zkáza — Nepříteli smrt!

Lid (čepice do povětří metaje). Buď sláva Neklanu!

Neklan (vzchopí se — Luděkovi). Ohlas vůle jednosvorné, v srdci vzniklé veškerého lidu, slyšel jsi — s tou zprávou zaleť k Vlastislavu Chlubnému! Jeť Praha odhodlána vzteku jeho opříti se každý čas a řečí na smrt hrozivých se nebojí co hrotů jistě smrtících. V smutek obléká se duše věrná, vidoucí, an větve jedněch matek, jedněch otců kmeny, rozhořčení, závistivi na sebe se tisknou, zůmyslnou zkázu strojíce; leč jak i bolestí se ňádra plní, kdy se v kraje krev a plamen vlní, v boj a k smrti musí s lidem kníže, má-li národ prost být cizí tíže!

(S lopoty odejde — lid jinou stranou se roztrousí.)

Luděk. Čmíre!

Čestmír. Nezačínej píseň hlasem, jenžby nazpět uvedl mě ke dním, v jichžto proudu nikdy kochati se nebudem! — Co žádáš ještě?

Luděk. Bratře! Proč jsi nám tak učinil? — Toť rozkoš moje byla — jako tatík jsem se na ni těšíval — když znělo vůbec: Vlastislav je kořen náš — a Čestmír stromu vrcholek! — Pojď se mnou do Žatce!

Čestmír (kyne, aby odešel).

Luděk. Dobrý šotek tě tu zdržuje, a neradím ti, abys rady jeho někdy zamítal; to vím, že v Lucku na tě číhá Morana — a já si baňku dříve medem nenaplním, dokud do ní krve nenaberu z tebe jako z bystřiny! — Buď zdráv!

(Se zbrojnoši odejde.)
(Krátké pomlčení.)

Častava. Podivení věru jímá duši mou, žes, reku, tolikeré vnadě odolal, a Vyšehradu jako chudičkému žebráku neřek': Stůj, jaks léta bez Čestmíra stál — mne vede jinám srdce hlas!

Čestmír. Mne? — Jak to? Nezadal jsem rámě, srdce svoje krajům otcovským? — a nesvěřil mi Neklan lidu svého spasení? Proč bych Vyšehrad měl zůstavit? — proč slibu svého vazby trhati?

Častava. Proč? — Ó nevědomý hrdino! A tímto „proč" — tou vetchou zbraní, hodláš opříti se dívčí ostrozrakosti? Silnější tě pouta vábí k Žatci nežli Praha jest i Častava — a proto byl bys, reku, vojvodu rád v sobě zapřel, aby slabý člověk jednati směl podle chuti smyslův.

Čestmír. O čem mluvíš? — Já ti nerozumím.

Častava. Ó, to velké tajemství! — A pro vše, co se bohům líbí, ať se o tom srdce tvoje nedoví! — Ha, zrádce! U mé lásky, u té vroucí, slabé, shovívavé, poděkuj se, že jsem před knížetem, před očima Prahy neodkryla hanbu tvou, a vlastní bolest v duši hloubi ukryla. Či myslíš, že bych v skutku nevěděla, proč jsi radil mír — a proč i v Žatci rovnati se chtěl?

Čestmír. Tys vševědoma, věru! Dosti hlasně projevil jsem zdání své a úmysl.

Častava. O Liběně jsi se nezmínil! — Ha, jak ti jako šíp to jméno srdce projelo!

Čestmír. Kam tapeš ve bludech?

Častava. Blud byl arci — těžký blud byl, když jsem po dnech dlouhých, po mnohém snu, jasnou hvězdu na obloze žádostí svých v tobě spatřila, a předůvěrně za ní dnů mých cesty řídila. Ó, blud byl arci, když jsem nezrušeně, bez bolesti, bez posměchu — na vždy ve tvém srdci chtěla vládnouti; blud byl — směj se nyní slzám dívčím, ježto kanou z bludu.

Čestmír. Ty se sama soužíš — bez příčiny.

Častava. Sama? — A to „sama" jako vítr mrazivý ti věje ze rtů! Jsi-li bez viny, proč oko v oko, ústa na ústa mi nedosvědčíš pravdu? — Ó, nech — nenuť tváře k úsměchu! Je zrada každé mužské usmání, a kdyby slovo lichotivé ze rtů mužských jako símě padlo na zemi, již celý svět by porostlý byl podvodem a zradou.

Čestmír. Častavo! Tak jsem tě ještě nepoznal.

Častava. Já Čmíra také tak ne — jako nyní poznávám.

Čestmír. Mně dívka, žena milovná posud jako družka mužova se jevila — co služka jeho bolestí a slastí —

Častava. Služka? — Služka já — ta Vojmírova dcera, Bivojova vnučka!

Čestmír. Služby manželčiny zušlechťuje láska mužova, a jako na dobré své bohy na ně spoléhá; ty ale vlády chtivou, hrdou řeč, rukou dívě rozpálenou ztíráš, rušíš nemilosrdně, co v blahém snění hravá duše přeochotně v obraz krásný, plný libých úsměchů si k těše setkala — a jako druhdy na palouku před pastýřem vidím tebe nyní před vojvodou bytost ženy v pýchu zahalovati.

Častava. Ano, dívka pyšná jsem, a zpřízněn mi je knížat Pražských dům — jich krev je život oudů mých; a podám-li se lásce mužovy, chci samojedna jako kněžna v srdci jeho vládnouti. Znělyť sliby tvoje také jako slova bohů, srdci důvěrnému blaho jisté udělujících — a nyní zrádně vrtkavý se k dívce jiné obracíš.

Čestmír. Važ lépe slova svá!

Častava. Můžeš vyvrátit mou žalobu?

Čestmír. To nemohu i nechci! Sebe sám bych musel v ošklivosti míti, kdybych zapíráním, chytře nastrojenou lží snad mysl dívčí opoutati chtěl. Pravdu pověděla's! Bohův ruka dotknula se zraků mých, že děvu spatřil jsem — ne krásnější než dcera Vojmírova jest; leč pohled, slovo, jednání a smysl její tak se outlé, jemné, lásky plné zjevily, že ona jediná mi zdá se býti zdrojem, po němž práhne duše má, když do stínu se chýlí z veřejného vedra. Ano — věz! mé srdce novou milostí se kloní k Liběně, a život bez ní jest mi smutná poušť!

Častava. Běda! Běda mně!

Čestmír. Násilně jsi strhla srdce mého záclonu — i stojím před tebou, jak jsem, a kleji přetvářku. Zděšena je prudkostí tvou duše má, a byťbych i hned vedlé otcův obyčeje dávnoletého vás obě zvolil za družky své pouti pozemské —

Častava. Ustaň! — ani slova dále netrať o sňatku své zrady s upřímností

mou! Hleď ženu jinou ukovati
v obyčej ten ukrutný —
dívku, kteráž nemiluje, ani
nemilovala;
já ti pouhý posměch za odpověď
dám, až opět začneš o lásce a
o soudružství na té pouti pozemské.

Čestmír. Častavo! ty hovor divně
zatáčíš!
Hleď se, bys té doby nelitovala.

Častava. Litovati? Já — ta Vojmírova
dcera litovati? — Vidíš, láska
moje tak je vroucí — tyto tváře
planoucí, ta slza v očích o mé
lásce dosvědčí; však litovati
nebudu, co z lásky, z panenského
hněvu, z bolesti — ne! z oškliVosti
ústa moje řekla!
Opadáváť milosti mé květ —
cítím to — a hrobem je mi svět;
k lítosti však Častava se nesníží
jakkoliv jí zrada ubližíl
Kráčej dále na své nové dráze
rozloučené běží naše kroky!
Láska bude myslit na ouskoky,
až ti pomstou splatí v plné váze!
(Odejde.)

Čestmír (po dlouhém, hlubokém zamyšlení). Sem až tedy — k této chvíli
— k tomu
konci přivedla mě ona touha,
od outlého věku doutnající,
s každým rokem palčivější? — Jedna
hvězda z dvou mých věrných
průvodkyň tu
zhasla — zašla v moři ledové mé
lhostejnosti! A však nesmí, nemůž
druhá sama zářiti; jiť živí
jenom usvit družky sesterské, a
bez ní svalila by tma se na mne
půlnoční! — Ó, Liběno! má hvězdo
nová, jediná! Tys jemnějším se
leskem pousmála v tuto noc, a
jakž i slabý jenom zásvit ke mně
dálkou proniká: mne předce vábí.
Půjdu za tebou!
Půjdu za tebou, bych dlouhá léta
marnou touhou neprohrál, a skok jen
maje na rozhodnou k žádanému
cíli, neustoupil jako bázlivec.
(Semotam přecházeje.)
Žatec není daleko — mne sprostý
oděv zahalí — zde zatím počnou
k válce přípravy, a nežli bude
vůdce potřebí, již oblažený
do Prahy se vrátí. — Oblažený?
Ano! — jiné věci přáti nesmím,
jiného se báti nemohu — to
na svém srdci, na své víře, na své
bytnosti a na vší odplatě bych
musel zoufati! — Ne, jinák nemohu!
Klesne pouto, v němž má touha lkála,
dokud bludné sny ji svíraly;
vůle rekova je pevná skála,
byť i světové se zpírali!
Klesnout může rek tou divou mocí —
jen se k světlu vypni z tmavé noci,
meč i srdce braň si svého práva,
v slávě plesej láska, v lásce sláva!
(Odejde.)

Zahrada podlé týna Vlastislavova v Žatci.

Výstup druhý.

Liběna. Slavoš.

Liběna. Což pak zbraní musíte, zlí
muži,
práva proti sobě hájiti? Což
není líbeznějších léků proti
nesváru dvou knížat, nežli oheň
v tiché chýši rolníkův a proudy
krve v květných krajinách? Ó srdce
kamenná!

Slavoš. Mým letům neslušno je
rozhodnouti spory knížecí — mně
konati jest, co mi velí pán a
dobroděj. Mé rámě nepostačí
na čin jeho váhu držeti, mé
srdce pevnou vírou k jeho vůli
spoutáno a podlé krokův jeho
řídí se i kročej můj.
Bázeň z duše outlé vypusť. Málo
dnův jen uplyne, a s vítězi se
vrátiv, opět k srdci tebe, duše
moje, přivinu.

Liběna. Ach, já se neptám
po vítězství, po tom plesu divých
mužů; i když otec ohnivými
slovy o rekovských činech mluvíval,
já si v duchu s outlejšími hrála
obrazy, jakž po matce mi byly
v mysli zůstaly — a teď bych větší
došla rozkoše, bych loučiti se
s vámi neměla. Mne děsí černí
snové. Vlaslava jsem v krvi zřela —
tobě vtiskala jsem bílý věnec
na čelo —

Slavoš. Aj, bohům vřelé díky!
Toť je vítězství a našich svateb
znamení. Ó, neměj o mne ani
o Vlaslava trapných starostí. On

stojí pod ochranou dobrodějných bohů, a jich milost také mne i tebe ozáří.

Liběna. Ó, já se kořím bohům věčným; ale oni tváře mé již v mládí jako z hněvu orosili slzami, že nevím, jestli oko zjasněné kdy k slunci pozdvihnu.

Slavoš. Aj, Liběno! Což není láska tvoje dosti vroucí, by ji uschla každá slza bolestná? Láska jeť lék bohů při žalosti lidské. — Také mně se jitro zorní mého žití nesmálo; byl mladý den, a chmurou povlečena stála ještě obloha: až Vlaslav se ujal péčí otcovskou mne sirotka. Krásněj pletl se pak dnů mých věnec, až doň kvítko nejkrásnější — tebe Liběno má! — Lada připojila milostná!

(Obejme ji.)

Liběna. Můj Slavoši! Ach, jak tě miluji! — Jen abych touto láskou, rychle zňatou, bohy nerozhněvala! Sotva otec pohřben —

Slavoš. Tys oči plné slzí přinesla mu k slušné oběti! A tím se právě bohů vůle zjevuje, že tebe k mému srdci poutají; neb když v tvé modré, čisté oko hledím, jest mi, jakbych na obloze jasné viděl psáno štěstí své i tvé.

Liběna. Jsou-li zraky okna v nejtajnější schránku srdce lidského: tuť u mne spatříš věrné lásky outlý květ.

Hlas Luděkův za scenou. Kýho šotka, Slavoši! — Kde vězíš? Pojď, a nalívej si! — Vlaslav čeká.

Slavoš. Což mi ani dobu krátkou nelze odloučit se z plesu hřmotného? Jich srdce u kvasu je veselo, a k blízkým bojům chuti nabývá. Já tu před odchodem v vzduchu lásky, v sladké samotnosti ztápěti chci duši — a již volá závistivá, skoupá povinnost. Ty zatím prodlí v stínu hustých větví; brzo vrátí se má vroucí láska.

(Odejde.)

Liběna. Moje bude s touhou na tvé obejmutí čekati!

Výstup třetí.

Čestmír v oděvu rolnickém. Liběna.

Čestmír. Nelekej se — nenaplňuj tichý večer děsným křikem, je-li tobě dvojích prsou volný dechot milý — tvých a mých!

Liběna. Ó, spas mě Perun! Čí je tato tváře?

Čestmír. Tvého přítele! S důvěrou se na mne dívej; blaho tvé je moje přání, úsměch tvůj má odměna. Ó, nastruň srdce svoje milostí, by prosba má v něm líbě zavzněla!

Liběna. Prchni, muži divý! Ústa tvoje ovšem dobré slibují; leč oko hoří zkázychtivým plamenem.

Čestmír. Plamenem; — díš dobře. Láska moje nejpřímější cestu hledá k průchodu.

Liběna (chce odejíti).

Čestmír. Neubíhej! Na rozhodnou padla doba, štěstí nebo zkázu v lůně nesoucí, a nikdy se již krokem nepřikulhá zpátečním.

Liběna. Ó bozi, zbavte dívku zšíleného muže! Pryč, ať nezavolám o pomoc!

Čestmír. Nevolej — a pomni na dobu, když na otcovském týně ondy v strachu u nohou mi klečelas —

Liběna. Spas, Lado, ubohou! Tys —

Čestmír. Nevypouštěj jméno — heslemť je tu nepřátelským! Ano, jsemtě, jehož míníš — jemuž jsi se hvězda stříbrostkvoucí v temné noci zjevila, že vzešlo jasno v duše pustinách. Ni lidu hněv, ni meče nepřátelské nezastaví krok můj, an mě srdce pudí za tebou!

Liběna. Prchni, prchni! Vlaslav na blízku zde strojí hody válečné —

(Z dálky zavzní hlahol trub a bubnů, jakož i veselé pokřikování.)

Čestmír. To vím, a kdyby veškeren svět mi odpor činil, já se musil k milosti tvé na pouť vydati.

Liběna. Své zkáze vběhls do rukou! Běda tobě, dostihne-li tebe Vlastislavův hněv!

Čestmír. Z tvé nemilosti střílí po mně zkáza šípy plamenné! Pro tvou milost prsa proti střelám msty a zlosti mužně ozbrojím — leč bez milosti tvé je život můj i bez štítu. Ó, nakloň srdce mladé! Hrdý vítěz klečí u tvých nohou — prchni semnou — v Praze tobě krásný vstane lásky chrám.

Liběna. Ty o lásce mi mluvíš, vrahu otce mého? Tebe nenávidět musí osiřelá dcera, jakož v nenávisti má, co dobří bozi kletbou trestali.

Čestmír. Vylij, vylij hněvu svého proud — tys v hněvu krásnější, než tebe duch můj v milosti si zobrazil!

Liběna. Ó, nemluv! Nesmím tebe poslouchati.

Čestmír (vzchopí se). Nesmíš? A já stavit nesmím citů proud! — Mé oko ztopeno v tvé spanilosti — duše moje ponořena v plamenu! Jednák v proudu, jednák ve požáru v lásce tvé jsem pochován! Já pro tě slávu, dnů svých cenu nejkrásnější, ve hru dám, i musím vítěz cíle svého dospěti!

Liběna. Ty vystav jinde brány svého vítězství! Jeť válka před rukou, tvé krvožízni koupel vítaná — v té zaraz pevně sloupy chrámu svého, by se na tvou vlastní hlavu nezřítil!

Čestmír. To učiním! Zpousta padne v chyše, zhouba na role. Perun svědek můj, že vášni svojí krve plné hody ustrojím! Ty jediná jen můžeš přiodíti krutost rouchem beránčím. Jen slovo ke mně prahnoucímu — krátké slovo ze rtů medových —

Liběna. Tvé snažení je marné! Slova medová již láska dívčí jinde věnovala, díkem za dar upřímného srdce. Znáš-li Slavoše?

Čestmír. Ha, Čarte! —Slavoše?

Výstup čtvrtý.

Slavoš. Předešlí.

Slavoš. Kdo tu volá?

Liběna (běží mu v oustrety). Ó, můj Slavoši! Ha, jen pukej — pukej oblohо mých zlatých snů a pokladem svým toho chlapce zasypej!

Slavoš. Pro mocnost Běsů! — To je Čestmír! ?

Čestmír. Je tu Čestmír — a s ním tvoje zkáza, jenžtos oulisně se k cíli jeho touhy nejvroucnější před ním přikradl.

Slavoš. Ha, prchni, zrado! Poděkuj se bohům, že jsou v Žatci lepší srdce zůstala, než sliby lomná tvoje nevěra mu odvedla!

Čestmír. Nuže, tedy dokaž mi, že také udatnějších milovníků v Žatci zůstalo! Již napni meč, anebo Liběny se odříkej!

Slavoš. Co pravíš?

Liběna. On tvé dívce mluvil o lásce, a k milosti chtěl srdce její dívým slovem pohnouti.

Slavoš. Co slyším?

Čestmír. Výrok smrti své! Pryč od Liběny odstup,.. aneb k Moraně se schyl!

Slavoš (Liběnu v náruč pojme). V to darmo doufáš, odběhlíku! A že mečem vládnouti mě Vlaslav naučil — to víš. Ni ranám smrti láska moje neustoupí!

Čestmír (tasí meč). Musí ustoupiti!

Liběna (Slavoši z loktů se vymknouc). Pomoz, pomoz, Vlastislave!

Slavoš (vytasí meč).

Čestmír (třetí ranou meč mu vyraziv Liběnu uchvátí.)

Liběna. Pomoz, Pane!

Čestmír. Nebuř tichý večer — pro svou lásku —

Výstup pátý.

Vlastislav kvasem roznícený — za ním Luděk a množství lopotů.

Kdo tu volá Vlastislava?

Liběna. Vrahové zde!

Slavoš. Čestmír tady, pane — zakuklený šatem rolnickým, a k lásce rozněcuje Liběnu!

Vlastislav. Jak? Ty se mnou hříčky tropíš?

Čestmír. Netropí! Je tu Čestmír — zdráv a silen, jak tu často stával s Vlaslavem.

Vlastislav. Ha, černí Bozi!

Luděk. Přineste mi baňku! Tady tokem červená se zakouří.

Vlastislav. Díky tobě, mocná Morano! tys na válečné kvasy vítanější nemohla mi poslat pochoutku!
(Čestmírovi.)
Psové by tě měli na odměnu roztrhati — divé ptactvo v šírém poli na tvých zrádných kostích hrdlo naplniti hladové: leč milost prokáže ti Vlaslav nezasloužemou, milost — jako reku na boji, a vlastní rukou tebe — meč mi dejte, meč!
(Vytrhne Luděkovi meč z pošvy.)

Čestmír. I tu se blýská meč a ruka mužná; odhodlaná smělost vládne mečem tím, i nedá udatenství svého pověst przniti — a byťby k ochraně se tímto štítem měla ukrýti!
(Liběnu k prsoum přivine.)

Liběna. Ach, Slavoši můj, pomoz!

Slavoš. Ustaň, Vlastislave! Zkáza hrozí dívce nevinné tou zdivočilou zoufalostí Čestmíra — a blaha mého chrám je na životě jejím založen!

Vlastislav. Zpátky, mládě! — nekaž honbu pánu svému, horoucímu po krvi jak lesní hladovec! — Již napni ocel, zrádný hrdino! Tvůj učitel tě zůve k boji poslednímu. Pojď — a děvu pusť!

Čestmír. I za veškeré blaho nebes, jakovým nás v zapálení přeposvátném těšívají bohů sluhové — tu děvu nepustím. Můj život v ní je zakořeněn. Živ s ní Aneb mrtev zůstanu!

Vlastislav (divě se zasměje). To pravíš moudře, reku choulostivý! Dívčí prsa nastraž, kde tvá zrada, s bázní věrně spolčena, se nemůž opříti! Bláhovec já, že jsem touto rukou knížecí ti ustlati chtěl v chladné lůno Morany! Jen s povrhelci spáti musíš, sluho beze cti!

Čestmír (sebou trhne a pustí Liběnu, kteráž na to k Slavošovi se uchýlí.) Beze cti?!

Vlastislav. Co ještě mluvíš? — Co tu hledáš v týně pána Žateckého? Po čem slídí krok tvůj, jenžto zradou na svém dobrodinci nasycený z učiliště — z domu nevděčně se vyhostil a k nové službě v Praze uvázal? — Jsi tady vůlí Neklana? Z Prahy's prchnul, jakož povinnosti k Žatci, starý vděk a platné sliby porušil — jsi zrádcem tam i tady, sluho beze cti!

Čestmír. To lžeš a lžeš — jak že mě Perun slyší hromovládce — hrdý Vlaslave, a jenom tobě tu lež odpouštím. Já tobě sloužil, dokud syna starší povinnosti k otcovskému kraji nepřipoutaly, aniž Neklanu jsem sliby zrušil, za hlasem své lásky odváživ se na Žatec. Zde ovšem odkvetlo mé doufání, mé touhy hvězda jitřní zanikla, i stojím nyní v rukou tvých — ač bych si mohl mečem věrným sám hrob vykopati v kůpě četných mrtvých těl: však viděti má Vlastislav, že jeho žáka i smrt méně důstojná již nevyděsí, an se lásky odříkati má — toho sloupu dnů svých pozemských. Mohlť bych ti nyní zavolati v pamět knížecí, co nedávno mi slíbil před těmito lopoty, že učiníš, oč tebe požádám, nechť osud nás dva, jak chce, postaví; teď ale jazyk neví o prosbách — a tuto stojím — tu je meč můj u tvých nohou, abys poznal, umírám-li se ctí — nebo beze cti!

Luděk. Chopte se ho — mečům na pokvasy!
(Pohnutí mezi družinou.)

Vlastislav. Zpátky! — Ani o krok blíže k tomu na hrdosti dmoucímu se pastevci!

(Pomlčení. — Po nějaké chvíli Čestmírovi.)

Mníš ty velkou myslí vyniknouti nad Vlastislava? — Meč opět zdvihni. Tobě nezáleží na životě — mně nezáleží na tvém úmrtí; a skřítkové mi na výstrahu tváře byťby domů mého opatrování plny strachu okazovali, že nepřítele, záhubu svou propouštím:

Odejdi a vrať se k novým službám
do Prahy, i s větší věrností se
k vykonání povinností připrav,
abys vědomí, to živé v prsou
hádě umořil, že tebou Vlaslav
opovrhuje.
Marnéť bylo s hvězdami tvé hrání,
s bludičkami sílu's promařil;
věnec slávy tvé se k hrobu sklání,
a květ lásky tvé se nezdařil.
Nás tu pohled tvůj již nezasmuší;
tuto viz — to dvé já požehnám —
(Ruce Liběny a Slavoše spojí.)
Vášeň tvá jich lásku neporuší,
bohům o to hojné žertvy dám.
Ty se k Praze navrať, k službě nové,
Vlastislav ti odjít dovolí;
chraň se ale, by nás příští dnové
s braní nepotkali na poli!
Jednou viny mine pánů hněv,
podruhé jej uhasí jen krev;
a kde my se příště uhlédáme,
tam i hrobům jistou kořist dáme!

(Odejde se svými — Čestmír jinou stranou.)

Na Vyšehradě, jako z počátku tohoto jednání. Večer.

Výstup šestý.

Klen. Sitek. Pražané obojího pohlaví — někteří s pochodněmi. Vojmír a Lopotové, mezi nimi Neklan vyjde s některými pány.

Neklan. Jaká hrůza vběhla mezi lid můj,
že mu za večera utichlého
divá bázeň hlavy mate, a slov
moudrých, rozvážlivých promluviti
nedá.

Sitek. Pane — Lučané — ach, jazyk
trne ještě ulekáním, obraz
maje vylíčiti, jenžto sluch i
zraky vyděsil. Ó, poslyš, pane!
Vlastislav již pálí dědiny, a
výpar krve jako hrozný posel
před ním pospíchá.

Lid. Pomoz, pane! Zapuď nepřítele!

Neklan. Kde je Čestmír? Vzhůru, strojte zbory!
Předlouho již prodléváno. Kde je
Čestmír?

Výstup sedmý.

Častava rychle vystoupí.

Častava. Kde je Čestmír? Ustup lide!
Snad se ve tvém stínu chová — snad své
řady k bitvě urovnává — snad si —
ha, ha! Statný vojevoda! Já ti
povím, Praho — slyš mě kníže i ty
lide, jenžtos jistou hradbou myslil
ohnati své blaho, Čestmíra si
zvoliv za vojvodu — já ti povím,
kde tvůj Čestmír vězí! Zajel do Žatce.

Neklan. Co jsi řekla?

Vojmír. Dcero, dcero!

Lid. Zkáza zrádci!

Klen (dera se ku předu).
Nevěřte jí, Pražané! — Tys dcera
pána mého, neklame-li ucho,
jakož oko učinilo — prach jsem
tobě s nohou líbával, vždy tvého
poslušen jsa rozkazu: teď ale
musím hlasu v odpor pozdvihnouti!
na omylu's, paní drahá — odvolej!
Čestmír nejel do Žatce.

Častava. Zatřáslo mé slovo tak tvým vetchým
kořenem, že jako nad hrobem se
kácí osněžená lebka tvá? .. ..
Zoufal by si, starče slabý, kdyby
pravdou zněla ústa má, ač bys jen
hrstku smutných dnů co těžké břímě
před Moranou zahoditi mohl?
Ó, žes oslepnul, bys viděl moje
plesání, ač dlouhá řada jarních
dnů teď pokažena leží předemnou.

Neklan. Upokoj se, panno! Těžká nemoc
o tebe se pokouší a smyslům
hrozí bolná pohroma. Měj, otče
na starosti dceru nemocnou!

Častava. Nemocnou? Ba, bozi vědí, že jsem
byla nemocna! Ó, těžká nemoc
klíčila mou duši! Nevýslovná,
přetajemná vazba srdce moje
k muži poutala, jejž dívka věrná,
jakby ozdobou byl pokolení
svého, denně ve snách vídala, nic
na daleké zemi světějšího
neznajíc, než milovati jej, a
nestydím se toho vyznání —
život jemu obětovati.
Zmizela však nemoc má, co oko
moje duši jeho proniknuvši,
schránku plnou zrady, křivých slibů.

pokrytství a lsti a nevěry v ní shledalo. Již uzdravena jsem, a vlastní pravé povinnosti své teď lépe znám. Ó, posilňtež mě, bozi, v lásce k národu a knížeti — a zrádce Čestmíra, jenž Prahu tajně opustiv, jel vyjednávat s nepřítelem, k činu hanebnému dávno úzce spojeným.

Lid. Buď zkáza Čestmíru!

Výstup osmý.

Čestmír vystoupí. Kdo volá Čestmíra?

Lid (pobouřený). Zabte zrádce — Černobohu na obět!

Častava. Postůjte a mně si v krvi jeho ruce zmýti přejte! Jako vás i mne — ba hůře, bolněj, hanebněji oklamal, jsa slibem lásky ke mně upoután a uchystané svatby. Na mně spáchal zradu největší — mně tady přede všemi sluší pomsta.

Čestmír. Aj, co hnulo myslí Pražan tak, že plaché dívky tvářnost litých saní oblékají, zvuky zhladovělých vlčic vydávajíce? Jsem zahnán mezi zšílené?

Neklan. Kdes meškal, Čestmíre? Stojí zbory v pořádku?

Čestmír. Než jitra růže nejrannější na východě temném zaplanou, již muže k boji povedu.

Neklan. Však sbory Žatecké již pálí naši dědinu. Kdes meškal? Byl jsi v Praze?

Čestmír. Nebyl.

Klen. Odvolej! Ach, synu, synu! Nevěřte mu lidé dobří! Podřekl se Čestmír! Byl ť on v Praze, věda, kde ho víže slib. Ó zpamatuj se, synu!

Neklan. Byl jsi v Praze?

Častava. Nebyl! Nečekejte na odpověď, ústa zrádců nemohou ji dáti.

Neklan. Kde jsi meškal?

Čestmír. K čemu otázka, kde odpověď již před otázkou známá? Nestojí-liž tady Častava, a nevedla-liž na mne žalobu, an samojedna tuší, kam sem na čas krátký z Prahy odešel? Či ze rtů mých to chcete slyšeti? Nuž tedy vězte: Byl jsem v Žatci!

Častava. Ha, tu slyšte vyznání té zlolající zrady!

Klen. Žádná zrada! Nerozuměl otázce! Seber smysly, synu — řekni, že ses neobrátil tajně k Lučanům; sic lásku starou z těchto ňader všecku vyplením co koukol píchlavý a zklamaného lidstva kletbu na tě vrhnu krvavou!

Čestmír. Jen poslyšte! Jáť zradu nespáchal, ač nelze pravdu zapříti, že jsem byl na Lucku!

Klen. Běda, běda! Pryč mě odvlekni, kdo milosrdí učinit chceš nešťastnému pěstounovi, než ho jedovatý výpar lité šelmy ztráví, kterouž ondy synem zval a dědin ozdobou. Vyslyš prosby moje, Perune — a zatrať duši zradyplodnou — běda, běda! Ó, mé srdce! Ó, můj hrob! (Klopýtá mezi lid.)

Čestmír. Otče! Klene!

Lid (křiče a po zbrani sahaje). Zpátky, zrádce! Zahyň!

Čestmír (z pošvy meč vytrhne). Ani krokem, pomatenci! ke mně nepřistupuj, kdo se těší na zejtřek! Zšíleni jste křivou zprávou lité vzteklice, a slova moudrá jako v rozbouřeném větru o skaliny bijí o hlavu a srdce vaše nadarmo! Nuž, tedy mluvte! Jakou zradu spáchal jsem, že láska k dívce do Žatce mě vedla, nežli bitva mezi Lučany a Prahou zkončena? Měl se Pražan vůdce všechněch citů odřeknouti, kromě tuhé služby ve zbrani? Měl Pražan vůdce sprostým podrobencem býti vašich rozmarů? Prosta jest má duše trestu hodné viny, leda že jsem tuto divou žalobnici k nedostojné pomstě rozeškádlil, nemoha k ní láskou přilnouti, jakž po ní ve snách kdysi toužila. A kdož mě proto zrádcem nazve, rušitelem povinností k národu?

Častava. Ó, zaslepený, jenžto právě před národem vinu kladeš na vinu a zkázu sobě chystáš přejistou. Mně by stud co břitký ocel prsa projel, kdybych zpomenouti měla,

žes mi kdy co žvatlal o lásce! To omlouvání kratičký je pláštík na tvou zradu, a byťs ve lži o své k dívce milosti až po ústa se zatáčel, ta neukrytá vina tvoje pod chatrnou tkaninou předc nahé oudy okáže.

Čestmír. To lžeš — a jen své ženskosti, ač odrodilé, divé, surové, se poděkuj, že ocel tuto ve tvém lhavém hrdle nezkoupám! Své zapři pohlaví a plnou hubou hněv můj z krve tvé se nasytí! — Tam vzhůru pohledni, kde jako svědky věčné hvězdy hoří; přede zrakem věčných bohů — přede sluchem těchto mužů táži se tě: víš-li, že jsem z jiné příčiny jel do Žatce, než milostí hnán k Liběně!

Častava (v náramném boji citů odporných). Vím že z jiné příčiny jsi zajel do Žatce!

Čestmír (hrůzou ucouvne). Ha, tedy ustup, černých bohů výplevku, jejž — aby věrné duše škádlil — na zem poslali! Ty nejsi Častava, to dítě vládycké! Takto hněvy bohův zúmyslně budit, nelze panně pozemské.

Častava. Metej střelu hany přenáhlené na má prsa neostražená; tebeť ona raní letem zpátečním. Hanobení ze rtu zlého zní co věci dobré pochvala. Tvé slovo nedostihne ucha lidského; i otec tvůj tě opouští a mužstvo kolem od tebe se odvrací.

Čestmír (s rostoucím popuzením k shromážděnému lidu). Nuže, tedy k vám se utíkám — vás k poslechnutí zvu a pronešení soudu spravedlivého —

Lid. Nic nechcem slyšeti!

Vojmír. Již předlouho co zřejmé viny svědkové tu dlíme.

Lid. Učiň spravedlnost, Neklane!

Vojmír. A vyluč poběhlíka z řadův lidu Pražského!

Čestmír. Ne — mně bozi hledí na hlubinu duše — tato drzost, prosta všechněch vazeb oddanosti, déle o mne otírat se nesmí! Učiň spravedlnost, Neklane, a vydej důkaz věhlasnosti v tomto zmatném smyslův kolotání lidu pobouřeného. Již o to, pane, žádám.

Neklan. Hlasy lidu buďte vládci svatými, když v potřebách je srdce vypouští, a moudré kníže dle nich vyřknutí své pořádej. Tys vůli Pražan jednohlasnou zaslechnul, jsi vinen, žes dle slova vlastního jsi s nepřítelem tajně obcoval — a vůle má se s lidem jednotí.

Čestmír. A ten tedy nález tvému vůdci, Neklane?

Neklan. Již nejmenuj se vůdcem! Udatenství lidu jako pevným, nepřekotným sloupem důvěrou je k vůdci svému opřeno, a bez ní jen co slabý rákos na větru se houpá. V tebe nelze důvěřovati — zbory Pražan nepovedeš k bitvě!

Čestmír (s divokou hořkostí se zasměje). Dobře, dobře — moudrý soudce, ha, ha! Pouhé zdání, ženské slovo, slabý stín — což dále potřeba, bys muže odmrštil a silné pozbavil se podpory! Aj tedy sám si hádku s luckým strýcem vyrovnej, a s mečem v ruce mezníky své opatruj. Já při takovém řádu po vyřknutí spravedlivém nedychtím a z viny očisťovati se nebudu. Tím jenom Praze nevinu svou vtisknu do očí, že mezi zbory jako vojín sprostý zbraň svou povznesu a okáži, jak zrádce bojuje.

Lid. Zrádce nesmí s námi bojovati!

Vojmír. Ani zadní v zborech nesmí Čestmír prodlévati, aby podezření strachem netížilo naše ramena!

Čestmír. To jsi na omylu, vládyko, a na toho se podívám, kdo tento meč mi z ruky vymkne, aneb aby v bitvu nešel zamezí. Jeť ještě Čestmír Čestmírem, a nejmenšího z národu by kníže sám i moudří lopotové z řadů bojechtivých vyháněti nesměli, kde i to rámě nejmenší dle síly k zisku obecnímu věrně přispěje!

Neklan (víc a více popouzen). To by nesměl učiniti s nejmenším, ale s nejhorším a — s tebou! Či-li

obnaženým mečem práva svého
přede mnou chceš zastávati? Tolik
úcty k pánu svému naučil tě
míti Vlastislav? — Slyš poslední mé
slovo: Dráže musím lidu svého
přání vážiti, než podezřelé
sliby zpronevěřilců. Mé zbory
tebe nechtí mezi sebou trpěti;
žádný muž se k tobě svazkem přízně
nepoutá: jsi tedy všaké práce,
všeho slibu v kraji Pražském prost.
Vrať se k Lučanům a ctnosti jedné
dříve tam se přiuč, nežli opět
jinde rámě zadáš ke službám — to
myslím: věrnosti! Již jdi, a kroků
svých déi nestav na Vyšehradě; jsi
z něho vyloučen — a
kletba s jistou smrtí tebe zachvátí,
jestli se kdy krok tvůj k Praze
navrátí!

(Odchází — lopotové za ním.)

Lid. Sláva Neklanu — buď kletba
zrádci!

Čestmír. Prokleta buď žíla, ježto
meč kdy
k boji pozdvihnouti pomohla!
Prokleta buď krůpěj krve, ježto
žílu sesílila — prokleta buď
každá myšlénka, jenž o slávě a
lásce hlavu, krev a srdce pronikla!

(Šlápne na meč a zlomí jej.)

Děckou hříčku — berlu pro pastýře
z tebe, ošemetný prute, udělám.

Vojmír (se navrátí). Neslyšel jsi vůli
knížecí?
Ustup z Vyšehradu! Přítomností
tvou se kazí povětří!

Čestmír. Ó plesejte —
plesejte a rykem naplňte
nebesa, že na Čestmíru kousek
hrdinský jste vyvedli! Ha, ha, ha!

(Častavě.)

Dobřes předpověděla, že láska
pomstu vykrmí — tys pravdoústá
věštkyně a milující milenka! —
Pryč — pryč ode mne! a žádný
na mne
nehleď — nechci tomu; oči vaše
plamenné jsou černých běsů zraky,
mně pak svítí hvězdy milostné —

(S divokým smíchem.)

Sláva má a láska!

(Pádí pryč.)

Častava (jenž tu napořád v náramném boji citův bez pohnutí těla stála, zkřikne nyní jako ve smrtelné úzkosti).
Čestmíre! —
Běda mně! — Já zhynu!

(Kvapila za ním, padne ale bolestí překonána Vojmírovi do náručí.)

Lid. Zkáza zrádcům!
Sláva Neklanu!

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Malé, skalami obklopené údolí. V zadu viděti tmavou jeskyni. Ranní šero.

Výstup první.

Čestmír přijde. Pak Bohuše.

Čestmír. Zahaliž mě, šedorouché jitro,
zahaliž mou hanbu i můj žal!
Zhroziliby se jasný den mé hnusné
tvářnosti a vyvrhnul mě jako
tvora prznícího z říše přírody. — Ó,
slávo — lásko má! Vy světla bludná
nade hlavou zemských poutníkův!
Za vámi jsem kráčel, zraky maje
pozdviženy k výsostem, a noha
sklouzla v propast bezednou! Ó, kde
jste
nyní s tváří lichotivou, abych
vůdce našel z těchto temností!

Hlas Bohušin. Čestmíre!

Čestmír. Ví sova o mé potulce?

Bohuše (vystoupí z jeskyně).
Čestmíre!

Čestmír. Ha tamto z ranních mrákot
lidské tělo vyvstává!

Bohuše. Slyš, Pražský
vojevodo u vyhnanství!

Čestmír. Běda!
Pustiny již vědí o mé nehodě.
Kdo tu volá?

Bohuše. Služka bohův, jenž tě
ke mně přivedli. Pojď blíže!

Čestmír. Chceš mě
trestem poděsiti, aneb knihu
budoucnosti otevříti přede mnou?
Ničeho se nelekám! Co zlí neb
dobří bohové již na mou hlavu
seslali, i všechen trest i hrůzu
překonalo. Na všecko jsem odhodlán!

(Rychlým krokem za Bohuší do jeskyně jde.)

Výstup druhý.

Vojmír se třemi lopoty a Sytek se třemi vojíny. Mlčíce po obou stra-

nách nedaleko jeskyně kleknou a potom jednohlasně zvolají.

Všickni. Služebnice bohův — Bohuše! Slyš
Bohuše! Slyš hlasy naše!

Vojmír. Praha k tobě volá před bitvou!
Deset kravic tučných skolil Neklan
bohům za obět, by milostivě
bděli nad zbraní. Dej sluhům zbožným
věštbu pravdivou!

Bohuše (z jeskyně opět vystoupí a vážným krokem u prostřed mužů jde až ku předu. Hlas její je povýšený, slavný, — oko k nebi upnuto).

Tak mnou vám bozi
zvěstují: „je žhoucí den — je krutý
boj — je krve proud — je píseň vítězná!

Vojmír. S námi, ženo bohomilá?

Bohuše. Muže
vidím v rouchu knížecím — je před ním
v krvi tělo knížecí — je rozkoš
po Praze!

Vojmír. Ó, díky, díky! Vlaslav
zhyne rukou Neklanovou?

Bohuše. Dva jsou
reci v řadách Pražských; blízký — vzdálený!

Sytek. Jenom na Čestmíra nezpomínej!
Zrádce je to s Luckem ve spolku.

Vojmír. Bozi nedopustí, aby z novu
klamal víru národa.

Bohuše (hlasem vysokým). Jsou reci
dva v tom boji mezi bratřími, a
obou jména jsou dvě jasné hvězdy.

Sytek. Jméno Čestmírovo černé jest.

Vojmír. Zakaleno hnusným nevděkem.
Proklata buď pověst domácího
zrádce! Proklatý buď Čestmír!

Všickni. Proklatý buď Čestmír!

Bohuše. Podivné jsou bohů mocných cesty,
a jich vůlí padne k Praze vítězství.
Muže vidím v rouchu knížecím — a
nežli den se potká s večerem, je
s mužem na bojišti píseň vítězná!

Všickni. Díky, díky — služko bohomilá!
díky potěšených Pražanů!

(Vážně odcházejí, Bohuše dosavad v předu stojí.)

Výstup třetí.

Čestmír vyběhne z jeskyně.

Potvoru mi tedy, Světovide,
utvořiž! Dej místo těla zradu,
v očích nevěra jí šilhej, v srdci
nevděk líhni se a shrbena buď
kletbou národa, bych podobu svou
uviděl.

Bohuše. Jeť v moci člověka se
podobati bohům.

Čestmír. O tom se mi
také jednou snělo, dokud ještě
snem se ukájelo srdce chlapcovo.

Bohuše. Snové patří zemi, skutečnost jen
bohové z nich tvoří.

Čestmír. Tomu věru
věřím rád, neb člověk by si zlaté
sny své vodil na jevo. Ó,
mně se pěkně o slávě a lásce
snívalo —

(S trpkým úsměchem.)

A tak jsem blázen zvyknul
na ty sny, že probudiv se nyní
jako v bludišti vidím na světě,
odkud není vyváznutí kroku
lidskému.
Ajta, bozi, jenžto ze snů ze všech
vytváříte pravdu jistou, kde a
kady vede cesta z toho bludiště,
abych poznal pravý stav a konec svůj!

Bohuše. Nerouhej se Bohům, ale ptej se
viny své.

Čestmír. Své viny? Prokleta buď
tedy vroucí moje krev a nebo
ruka, jenž mně žíly horoucí tou
tekutinou napnula, že věčnou
touhou jako trapnou žízní duše
moje hořela.

Bohuše. Tys nemiloval
slunce; v pouhé záři sluneční ses
kochával. Že slunce za mrak zaniklo,
bez útěchy bloudíš v temnostech.

Čestmír. Co
věští tato slova tajemná? Mluv
k srdci zbouřenému pochopitelně.

Bohuše. V slávě miloval jsi slávu — v lásku
pro lásku ses potápěl. Tys při své
slávě nepomyslil na oslavu
národní, a pro lásku bys vlasti
blaženost byl hodil do hry. Zisk a
rozkoš tvého srdce byla touha

tvoje nikdy neukojená.
Mezi kouř a dým jsi duši zakotvil — loď se utrhla a bouří hnána tone na moři.

Čestmír. Ba tone! Propast na mne černý jícen šklebí — ó, kdož poví plavci nešťastnému, kdy as pevnou zemi dostoupí?

Bohuše. Až bohům na smíření články spojíš duše rozpadlé.

Čestmír. A jak je spojím!

Bohuše. Smrtí!

Čestmír. Smrtí?! — Smrtí?! — Smrtí v letech mých, an teprva se v potok života chci vrhnouti? An žíly teprva se mužně napnuly, bych pevně udržel, co proudem v náruč připlave?

Bohuše. Je tobě bázeň před smrtí?

Čestmír. Směle jsem jí do očí se díval, dokud sláva k bohům vábila, a celé kraje na mne hleděly; však zahynouti v hanbě, zaniknouti ve tmách — složiti to rameno i s mečem do hrobu, kde nikdy zbožný kročej poutníkův se nestaví — ó, nikoli — toť osud třikrát horší, nežli úmrtí!

Bohuše. Chceš tedy dále vleci život v stavu nynějším až k zdálenému hrobu?

Čestmír. Ne, tak ne! Než bez lásky se potýkat a v hanbě zápasiti s věčným toužením, to raději ukončiti dnů těch smutných ach, a v osamělých tlíti pustinách. Urovnejte, bozi, pokaženou dnů mých směsici, a smrt mi pošlete!

Výstup čtvrtý.

Častava v oděvu mužském.

Častava. Oko moje po nábožné bohův služebnici pílí —

Bohuše (jde jí na krok v oustrety). Vítej Bohuši! V dobrou hodinu jsi na cestu se dala, Vojmírova dcero.

Čestmír. Co že řeklas, věštko bohomilá. Tento jinoch —

Častava. Jaký hlas to?

Bohuše. Setkání dvou známých zpěvů.

Častava (zkřiknouc u velikém pohnutí Čestmírovi k nohoum se vrhne a kolena mu objímá). Ó, můj Čestmíre!

Čestmír. Ustaň! Já tě neznám! Co tu hledáš, k nové pomstě zakuklená Lutice? Není ještě soud náš vyrovnán a duše tvoje zasycena pádem mým a zkázou?

Častava. Ó, nech přelítostnou žalobnici svou zde klečíc o tvé odpuštění žebrati — ó, nech ať vinu svou zde mořem žalných slzí umyje a smířena v tvém stínu postojí!

Čestmír. Co počínáš? Ty hrdá s prosbou k vyhnanci se chýlíš, ač mu vlastní rukou věnec pocty z čela ztrhalas?

Častava (vzchopí se). Ó, Čestmíre! Ty neznáš lásku — jakož já ji nepoznala dřív tu divů plnou krotitelku hněvu lidského! — I zdálo se mi že tě nenávidím — jako outlost hrubostí se děsí, jako jemné lidumilenstvo si prolévání krve oškliví: tak že jsi dívce protiven se nezkušené zdálo; honosilať se tou myšlénkou, že tebe snadno z duše vymýtí. Když ale hanbou, kletbou ztížen — a to na mou žalobu jsi zoufanlivě prchal z Vyšehradu: ach, tu teprv poznala jsem, že má láska hněvem jenom síly dospěla, a že mi bez ní vyschne pramen života.

Čestmír. Lituji tě, ubohá! Proč ale Prahu opustilas? — v tomto šatě?

Častava. A co zbývalo mi v Praze? Tam jen usoužení, plno těžkých vzdechů, předlouhavé zahynutí na mne čekalo! Já vím však, že se kácí dnů mých kořen zvyklaný, a kvapem, odhodlaně volím zemříti! Jen tebe ještě spatřiti jsem chtěla, v loktech lásky blaženého, a v tom pohledu, s tím bodem smrtícím pak v otevřený jícen hrobu skočiti. Bohuše mi, dávnoznámá, ještě radou měla posléz přispěti.

Čestmír. Spatřiti mě chtělas v loktech lásky

blaženého? Nuž. tvá pouť je zkončena! Tu mně viz, a raduj se! Mne v lokte nepojme již nikdo, nežli Morana.

Častava. Jak že, vládyko? Tvou lásku dívka nezplatila Žatecká? Tys poznal muka srdce nemilovaného? Kletbou stížen, opuštěný, beznadějnou milost v srdci prahnoucím — ó, muži ubohý! Mně dívce zklamané by rozkoš měla vyrůstati z tvého neštěstí: než láska moje tak je veliká, že hořké slze roním nad tebou!

Bohuše. Ty nad ním nenaříkej, ale nové štěstí přej — i bozi mu je dopřejí, a krví jeho zvlaží kořen blaženosti národa.

Čestmír. Ha, co pravíš? Mám-li v tuto věštbu věřiti? — Ó, slova krásná! Z vašich zvuků libé vane ticho v ňádra zbouřená! Jen ven z těch nuzných těla okovů! Tec krev — leť duše vzhůru na perutích svobody, kde věnec nový kyne zásluhám; ať slavně dnů mých řada dokoná, a pověst usmířená památce mé slzu zasvětí!

Častava. Odpusť, odpusť, reku můj! Že jsem tě křivé zrádcem nazvouc, takto ve prach ponížila, z něhož poznovu se dotírati musíš k výsostem. Rozjitřena byla duše má tím červů plným plodem nehodného žárlení a jazyk otráven!

Čestmír. Ty jsi pravdu mluvila; já nebyl bez viny, a věrná tvoje láska byla zaslouženou žalobou. Do pláče mi jest, an tebe takto k srdci vinu zklamanou — a jakož ty mně odpouštíš, i já tvůj skutek smaži z paměti. Nás obou vůlí bohův nevyvratnou zemský chrámec blahosti je podkopán, a záhy sutiny nás pohrobí!

(Obejmutí — přestávka. Zatím se úplně rozednilo. V dálce začnou táhlé zvuky rohů zněti.)

Bohuše. Již volá bohův hlas!

Čestmír. Ó, jenom dnes mě sluchu zbavte, bohové, bych muka dvojí nesnášel. Toť první zvuk, co Prahu volá do boje, a vůdce její vyhnaný zde bloudí mezi skalami!

Častava. Nebude však bloudit! — Chop se meče.

Čestmír. Zlomeného na Vyšehradě?

Častava. Dej radu, Bohuše!

Bohuše. Ne po zbrani se sháněj, kdo se bohům odevzdává k oběti, a na jich rozkaz ptej se pokorně. Teď kráčej za mnou, Čestmíre!

Čestmír (na rozchodu).
Zdráva budiž, Vojmírova dcero!

Častava. Postůj, reku, bohům obětovaný! Naše dráha se již nerozvětví. Jméno mé je vymazáno z počtu života, co tento šat mé oudy pokryl. Láska obvlékala jej a láska tebe doprovodí v něm — až do smrti!

Čestmír. Ó, bozi, vy mě těžko trescete, že tolik milosti jsem v chtivé srdce vtěsnat neuměl a drahý poklad rozplýtval!
(Zvuk rohů opět se ozývá.)

Bohuše. Bozi tebe milují — v jich svaté usouzení důvěřuj. Tu slyš jich volání! Jen sypký písek byly kroky tvoje k jitru života; dnes věčné skály povstanou z nich na Tursku. Muže vidím v rouchu knížecím — a v rukou jeho spása Prahy leží — pod nohama zkáza Lučanův! Již důvěrně pojď za mnou, Čestmíre! Bozi volají — i volá vlast!

(Odchází — Čestmír s Častavou za ní).

Širá, daleká krajina, v zadu pahorek. V předu po straně skalisko.

Výstup pátý.

Několik okamžení zůstane jeviště prázdné — slyšeti mezi tím bližší a bližší zvuky rohů. Na to **Bohuše** a **Častava**.

Bohuše (oči v onu stranu pevně upírajíc, kde bitva zvučí).
Bitva začala. — jsou kruté rány po všech končinách! — Ó, dobří bozi,

tomu zabraňte a štítu svého
Neklanovi dejte.
Častava. Tamto zástup —
jako na outěku z boje couvá
krokem zpátečním!
Bohuše. Ty bohův ruka
vede podlé soudu od věčnosti.
Divně bozi vyměřují cesty.

Výstup šestý.

Neklan raněný podpírá se o meč; Vojmír a Sytek ho vedou. Několik vojínů.

Neklan. Nedej lidu zmalomocnět,
Perune!
Vojmír. Pohodlné pne se tamto
skalisko.
Tam si odpočineš pane!
Bohuše. Těžkou
zbroj mu svlekněte!
Neklan. Ha, tys tu ženo
bohoslužebná? — Jak zněl tvůj výrok
před bitvou? Mne chápe bázeň, že se
věštba tvoje nesplní.
Bohuše. Chceš bohů
věčných soudy ve lži stíhati a
s nedůvěrou přijímati slova
jich?
Neklan. Jak zněla? — Opakuj!
Bohuše. Muž v rouchu
knížecím — a před ním v krvi tělo
knížecí.
Neklan. Což aby tělo moje
v krvi utonulo?
Bohuše. V Praze píseň vítězná —
znělo bohův další vyřknutí, a
bez tebe ji město plesající
pěti nebude! Jen rychle těžkou
zbroj tu svlekni —
Vojmír. Volněj sobě, pane,
oddechneš.
(Se Sytkem brnění mu snímá.)
Neklan. Ó ženo bohomilá!
Novou sílu z nebes milosrdných
vypros Neklanu, by nezlořečil
dnu, když v shnilé mdlobě ležel, an se
o bezpečí lidu jeho hrálo
ve hře krvavé.
Bohuše. V bohy doufej, oni hledí
na tebe!
Přistup, Častavo!
Vojmír. Co pravíš? Dcero!
Je-li možná?
Častava. Nelekej se, otče!
Nekárej své dítě nešťastné, že
jako dívka plachá, ostýchavá,
v úzkých mezech zvyků nezůstala.
Přeplněno jesti srdce mé, a
Vojmírova dcera v tísni hradu
lenit nemůže, když hluky mužův
v poli šírém právo naše hájí.
Neklan. Aj, ty děvo statná, vítej
mužům
na osudném poli! — Přej si štěstí,
otče; také reka tobě s dcerou
darovali bozi.
Bohuše. Vezmi zbroj, a
v jisté ruce dodej!
Častava. Smím-li slova
tvoje podle zdání svého a dle
žádosti své vyložiti?
Bohuše. Vylož!
Častava. Díky, díky tobě, pomocnice
bohem seslaná!
(Odchází s brněním.)
Vojmír. Co jest? kam spěcháš,
dítě?
Neklan. Nech ji, vládyko! Je
v dobrých
rukou zbroj, i s plnou vírou v děvu
spoléhám a v služebnici bohů.
Tělo bez těžkého opnutí se
snadněj hýbá — chladný větřík tváří
oslazuje bojem zpocenou a
starostí! — Zde posečkám; vy spěšte
do boje a každé hnutí zborů,
šťastné i nešťastné mi oznamte!
(Sytek a vojínové odejdou. — Rohů zvuk blízko zní.)
Bohuše (k bojišti hledíc).
Trvá bitvy hněv — a proudy krve
barví pole Turské. Spaste, bohové!
Vojmír. Klesá Praha?!
Neklan. Neklesá! To Čechů
strážný duch tam v nadvětrné výši
milostivě zabrání, a pohne
bohův ramenem, by hanbu svalil
s hlavy národa!
(Mečů třesk a lomoz bitvy slyšeti.)
Vojmír (hledě do pole). Již bitva
hrůzy
svoje v tuto stranu nese — našich
síla jako na outěk se obrací!!
Neklan (vzpínaje se na skalisku).
Neobracuj se — já tělem cestu
zamezím!
Vojmír. Ó zůstaň! Nerozmnožuj
bolesti.
Neklan. Znáš větších bolestí, než
utrpení srdce knížecího,
an se národ v krvi tona s hanbou
klade do hrobu? — Ó, ženo, ženo,
modli se!
Bohuše. Jeť v rukou bohů bitva;
oni divně kroky její vedou!

Výstup sedmý.

Sytek se zbraní v ruce — několik bojovníků s ním. Čestmír a Častava. Vojmír a Bohuše, k nimž i Častava přistoupí, stojí před Neklanem, že ho příchozí se Sytkem spatřiti nemohou.

Sytek. Pomoz, pane! Praha na útěku!

Čestmír (rychle vystoupí v Neklanovu brnění).
Kdo zde jektá o útěku?

Všickni. Pomoz, pomoz!

Sytek. Bázeň chopila se
Pražan tebe nevidoucích, o němž praví,
že mu zaslíbili bozi jisté
vítězství.

Čestmír. To učinili — a v ně
důvěra je silná berla skutků
člověčích. Jsou velcí bohové — ta
víra ve mně pevná jest a jasná.
Zmužte se, a trojí na paměti
mějte: Prahu, Neklana a vítězství!

(Kvapí do boje. Sytek s vojíny za ním.)

Častava (až do prostřed jeviště za ním spěchajíc, tam na kolena klesne, blahostí přemožena).
Díky, dobří bohové — a při svém
reku stůjte!

Neklan. Čí ta postava?

Bohuše (hlasem vysokým).
Muže vidím v rouchu knížecím — a
před ním v krvi tělo knížecí!

Neklan. Díky, věštko pravdoústá! Slavnou
bohům oběť zapálím.

Častava (se vzchopí a v dálku hledí).
Boj kolem
v kole točí se — je nový život
na Tursku, a nová síla mezi
Pražany!
(Bitvy hluk se rozmáhá.)

Neklan. Dej setrvání, Ladoni!

Výstup osmý.

Zadem přižene se s krutými ranami Vlastislav doráženje na Čestmíra couvajícího.

Vlastislav. Vzdej se, Neklane! Již pro památku
otcův našich milost tobě dám! Buď
zdráv a poddej se! — Ty povrhuješ
Vlaslavovou milostí? Hleď, abys
v poutech o ni nežebral.

Čestmír (se naň žene).

Vlastislav. Ha, tedy
padni v lůno Morany, a pověz
běsům o mých ranách!
(Krutá seč silnými ranami.)

Čestmír (umdlévaje nazpět odskočí, klesá).

Častava (byla se zatím při Bohuši držela, nyní jakby Čestmíra tělem ukrýti mohla, k němu letí).
Spaste, bozi!
Vzchop se, reku vojvodo!

Vlastislav (k ráně se rozehnav — Častavu zasáhne; ona se kácí.)

Čestmír. Ha, vrahu!
(Sebrav se rozlícen boj znovu začíná.)

Vojmír. Světovide! Spas mé dítě!
(Běží k dceři a pochytiv ji v náruč — umírající až k předu dovleče.)

Neklan (všemožně se vztýčiv — do prostřed jeviště se dostane.)
Ustaň,
vrahu!

Vlastislav (vyděšen uskočí).
Ha, co jest to? Hraje se mnou
Černoboh? — Tu jeden — druhý
Neklan!
Je to zraků mam — či výtvor mysli
bojem znícené?!

Bohuše (hlasem vysokým).
To posel Morany!

Vlastislav (zuřivě). Tedy rozprostři
svůj tmavý klín, a
všem nám ulož lože studené, ty
černá, neuprosná bohyně!
Proudy vřelé krve buďte naší
cestou ke hrobu, a truchlé zpěvy
o pobitých recích naší památkou!

Čestmír (naň doráží; bojujíce oba na zad se ztratí, kdež i jiní zástupové nyní ustupují, aneb k předu se ženou, až opět všckni zmizí.)

Vojmír. Dcero! dítě! Otec volá —
uslyš!
Ó, vy bozi spravedliví, těžce
doléháte na mou lebku šedivou!

Neklan. Vzchop se, otče! — Přispěj,
Bohuše; snad
pomoc ještě možná.
(Častava s hlubokým vzdechnutím oči otevře.)

Vojmír. Dcero! dcero!

Častava. Kde je Čestmír?

Vojmír. Ó, nech nevěrníka,
proklatého slibův rušitele,
dítě nešťastné — a mysl k otci
obracej, zde hynoucímu v pláči.

Častava. Neplač nad dcerou — již blaženou — a neklej spáse Prahy. Nevinen je Čestmír —

Neklan. Co že pravíš, panno nešťastná?

Častava. Brzo jeho nevina co hvězda nad národem vzejde — odpusťte mi — bozi kynou — v středě jejich s tváří usmířenou rek můj — Čestmír!

(Umře.)

Vojmír. Sečkej, sečkej, dítě! — Ó, ty oči — na věky se zavřely — ta ústa oněměla na věky! — A moje oči musí na svou ztrátu hleděti ústa moje o bolestech mluvit!

(Hřmotné pokřikování za scénou.)

Neklan. Jaké hlasy? Sklání se již bitva ku konci, a k Lučanům snad padá vítězství? —

(Na kolena klesne.)

Ó nebesa, vy mocná, otevřená prosbám nelíčeným, slyšte moje volání! Já oběť přinesu vám bohatou — i sebe sám, i krev, nejvřelejší touhu srdce vlastního vám s plným vděkem podám na žertvu — jen vítězství mé Praze dejte — vítězství!

Bohuše. Slyš bohů vyřknutí!

(Za jevištěm jednozborné volání: Praha, Neklan, vítězství!)

Neklan. Ó díky, díky — nebesa!

Výstup devátý.

Sytek (přiběhne).
Kde je Neklan?

Neklan. Co mu neseš?

Sytek. Bozi s námi jsou — tys, pane, tu — a v boji tvoje podoba je vítězem, i v krvi Vlaslavově meč svůj zčernila. Utíkají Lučané!

Bohuše. Hněv bohů vrahy zchvacuje!

Neklan. Kdo, pověz, ženo pravdozvěstná, kdo mi Prahu zachoval?

Výstup desátý.

Čestmíra s hlavou obnaženou — na smrt ubledlého bojovníci na oštěpích přinášejí. Slavoš a Luděk mezi zajatými Lučany. Veškeré zástupy Neklanovy.

Všickni. Sláva Čestmíru!

Neklan. Ha, mám-li sluchu věřiti? — Tys, reku, zlostnou Prahou nepoznaný —

Čestmír. Dej mi ruku, Neklane! Odpusť v této chvíli poslední — jeť Praha tvá, mou smrtí vítězná — i s Kouřimem ti Žatec podroben. Tu máš meč Vlaslava — a tělo jeho na bojišti krvácí. Dej těmto milost —
(Na Slavoše a Luděka okazuje.)
Mým i jeho přátelům! — Můj Slavoši, buď zdráv — i s Liběnou!

Neklan. Ó, můj Čestmíre!

Vojmír (z bolestí svých nad tělem dceřiným se protrhne).
Kdo volá Čestmíra?

Čestmír. Vojmíre — můj otče! Kde máš dceru, kmete nešťastný? Již odpusť v tuto dobu bohy požehnanou — jejich cesty vedly v těžkou zkoušku muže křehkého!
Brzy opět spatřím dceru tvou — tady ještě položte můj popel dle té schránky panny rekovné.

(Zmuživ se silou poslední — dá se dovésti k Častavě.)

Výstup jedenáctý.

Radovan vzadu na pahorku se objeviv, strůny harfy zvučně probírá a pěje:

Co věnčilo Bivoje slávou,
že po věk to jméno v písněch zní?
Láska a boj!

(Den se sklonil k večeru.)

Čestmír. Pěj, ó pěj, ty posle bohů věčných — plyňte zvuky lahodící — vy jste duši probudily — teď ji na věk ukonejšejte! —

(Sklesne podle Častavy.)

Má Častavo — ty moje slunce — Nyní vyhaslé! Tvůj ženich — věren tobě ve smrti! — Buď zdráva, Praho má!

Neklane — ty věrně chraň ji v právě —
Čestmír hyne v lásce své a — slávě.
(Umře.)

B o h u š e (stojíc nad mrtvolami — vznešeně).

Utišen je ducha boj, a bohů
mír se kleslým usmívá! — Toť lidí
nejkrásnější cíl, z těch země pout se
vyvinouti ku spasení národův.
Věky vidím zmizeti — a Praha
skví se slavná — slavné jméno Čestmíra!
Bozi mocní jsou — buď člověk v pokoře!

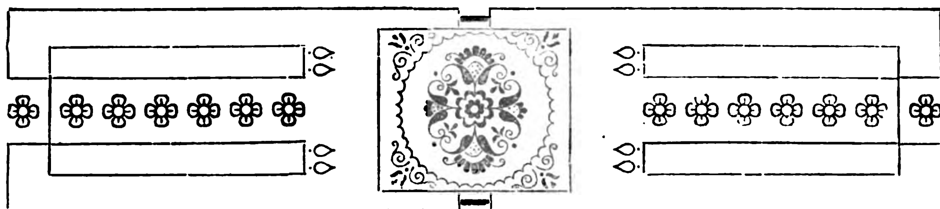
(Krokem vážným odchází prostředkem veškerých zástupů, jež vesměs pokleknuvše okem nábožným k nebesům hledí.)

R a d o v a n (opět hraje a zpívá, provázen zborem bojovníků).

Svitnou hvězdy v temnou stezku —
dvojím světlem v světa pásky!
Růže zkvetou z jejich lesku,
věčné věnce z boje — z lásky!

(Mezi zpěvem zahořela obloha večerními červánky.)

Nyní opona zvolna se spouští.

JAN HUS.

Dramatická báseň v 5 odděleních.

Psáno r. 1848. — Poprve provozováno dne 26. prosince 1848. — Samostatné vydání z r. 1849.

OSOBY:

Zikmund, císař německé říše.
Václav IV., král český, jeho bratr.
Žofie, manželka Václavova.
Jan XXIII., Římský papež.
Petr Angeli, kardinál a legat papežský.
Albík z Uničova, pražský arcibiskup.
Štěpán Páleč, mistr svatého písma.
Mistr **Míchal z Českého Brodu**, prokurator pražského arcibiskupství v Římě.
Jan Hus, mistr svobodných umění, kazatel v betlémské kapli.
Jeronym, nazván **Pražský**, mistr svobodných umění, jeho příťel.
Jan Žižka z Trocnova.
Pan **Hanuš z Chlumu**, příjmím **Kepka**.
Pan **Vok z Valdštýna**, královský dvořanín.
Pater **Blažej**, ze řehole Minoritů.
Marketa, matka Husova.
Lupáč, **Havlík**, žákové na vysokých školách pražských.
Šembera, pražský měšťan.
Háta, jeho žena.
Martin Křidélko, zvoník v Betlémské kapli.
Latík, mladý tovaryš.
Robert, biřic kostnický.
Kurt, měšťan kostnický.
Stará **Wolfová**, měšťanka kostnická.

Kardinálové. Mniši. Panstvo. Komonstvo císařovo. Družina papežova. Panoši. Paní královniny. Lid pražský. Lid kostnický. Žoldnéřové. Holomci.

Hra se děje v Praze na rozličných místech, v Husinci a posléz v městě Kostnici.

ODDĚLENÍ PRVNÍ.

Prostranství před betlémskou kaplí. Viděti, jak do ní velký počet lidí vchází.

Výstup první.

Markéta, žena u vysokém stáří o berličku se podpírající, sedí na kameně u kaple.

Šembera a **Háta** se potkají.

Šembera. Hoi, paní Háto! přišel jsem ti na stopu?

Háta. Já nezasejpám kroky svoje popelem, aby jich nebylo viděti; ale činím zjevně, co mi káže duch.

Šembera. Ale nekázal já tobě, já tvůj pán a manžel, kterýž se na tebe mozoluje — nekázal já tobě, abys mi do toho kacířského hnízda nelezla? abys mi děti tou vředovinou nenakazila? Ty ale do té ďábelské brlohy zase letíš, jako by tě byl sám belzebub z píšťaly vystřelil.

Háta. Kaž ty mně, jakou ti mám polívku vařiti; ale o pokrm duše mé se nestarej.

Šembera. O hříšná slepoto! Pokrm duše! Pokrm z jedovaté nádoby! Pokrm z nevypláchnutých úst člověka, kterého satanáš za nohu drží.

Háta. Jdi a hulákej to svým tovaryšům do ucha, budou-li tě chtít poslouchati; mně ale nech mou cestou kráčeti.

Šembera. Ani z místa!

Háta. Mistře Šembero, nedopaluj mou dobrotu! Já se nechlubím, že se na tebe mozoluju, ale moje ruce to dokazují! Nech mi tedy, čím na duši okřívám a na těle se zotavuju.

Šembera. Já ale nechci, abys na duši okřívala v předpeklí a zotavení nacházela ve chřtánu pekelném. Pojď se mnou do chrámu Páně, kde —

Háta. Kde slúha ancikristův lidské duše napájí a do temnosti zavléká! Není-liž pravda? Pojď do chrámu — jako ty nedovařený Čechu — kde mi němčinou duši mordují, abych tam stála jako sloup a nepocítila teplý paprslek slova božího? Jdi si ty sám do takového papežského doupěte; ale mou duši nech se napájeti rosou nebeskou, kteráž kape od úst kazatele betlémského! (Jde do kaple.)

Šembera. O světe neřestný! Kdy přijde na tebe anděl Míchal s mečem plamenným? (Zajde.)

Marketa (kteráž byla bedlivě poslouchala, vstane). Umučený Spasiteli, co jsem to slyšela? I mezi mužem a ženou roste již trní nesvárů a různic! Město plno zlého kvašení, ode všech úhlů země hrozné pověsti — a to vše skrze betlémského kazatele? Kryste Ježíši! zachovej mě při paměti, osvěť duši mou a rci, mám-li tam vejíti nebo ne?

Výstup druhý.

Lupáč. Předešlí.

Lupáč (přicházeje zpívá).
Zbyněk biskup na svém hradě
slabikuje písmo kradě!
(zahlídne Marketu.) Salve mater speciosa! (chce do kaple.)

Marketa. Ach, to je jistě také žák, jako býval Jan. — He, mládenče!

Lupáč. Voláš mne, starý věchýtku?

Marketa. Prosím tě, synáčku! nemáš-li na spěch, odpověz staré cizí ženě na několik otázek.

Lupáč. Odpovím, jenom je vyklop!

Marketa. Jsi na učení pražském, je-li pravda?

Lupáč. Bene sentis; ano tetičko! máš dobrý čich. Jsem pražský žák.

Marketa (pro sebe). Ach arci, můj Jeník také tak vypadal! — To znáš tedy pražské mistry, ty učené pány?

Lupáč. Znám.

Marketa. A toho, co v téhle kapli — je to přece Betlém!

Lupáč. Odkud pak jsi vyletěla, stará, že se teprv tážeš, zda to Betlém?
Ano, je to Betlém, onen Betlém,
jehož jméno nepomine, dokud
bude český národ svatá místa
ctít, a poslední zvuk český v znění
trouby archanjela nezhyne, co
bude volat k soudu! To je Betlém,
z něhož vyjde český Mesiáš.

Marketa. Nerouhej se, mládenče a promiň
staré ženě pochybnost. Znáš toho
mistra, co tu káže?

Lupáč. Mistra Jana?
Koho bych měl znáti, kdybych neznal
muže, jehož dechem Praha nově
oživla a celé Čechy okřály?
Koho by měl znáti český žák, by
neznal mistra, kterýž v spravedlivém
boji dobyl práva žáku českému,
jenžto musel dříve pode vlastní
střechou ustupovat cizincům? Jan
Hus je modlou žáka českého, tak
jako hvězdou nad královstvím českým
v jasné záři stojící!

Marketa. Jen aby
nespadla, jak často v tiché noci
vídati! — Ty tedy mistra ctíš, můj
synáčku? — snad miluješ?

Lupáč. Což jest to,
miluješ?
Kdybych mohl v hubené to slovo
vtěsnat, že mu tělem, duší sloužím,
že jsem posel jeho kynutí a
přání jeho stín a ohlas — že bych
pro něj chutě krev svou do krůpěje
vycedil: pak řeknu arci, že ho
miluji!

Marketa. O zlatý mládenče! Tys
mistru tedy na blízku?

Lupáč. Ba zrovna
v jednom domě, mezi betlémskými
ztrávníky.

Marketa. A nejsi sklíčen těžkým
svědomím, jak veselé tvé oči
praví? Nejsi v bázni o své spasení?

Lupáč. .
Aj, Sybylo zlovidoucí! Odkud jsi, žes touto nedůvěrou napáchla? O spasení bát se při betlémském kazateli? Já ti pravím: Boj se o svou duši, nestojíšli při něm!

Marketa.
Ráda, ráda bych já při něm stála! Ráda požehnala hlavu drahou, na nížto se hrne z mnohé strany prokletí!

Lupáč. Ať hrne, matičko! To sůvy houkají, že vstává nové jitro mocným zábřeskem, jež ony zrakem temnolibým snésti nemohou! Kdo jsi ale, teto poctivá, že na mistra tak pečlivě se ptáš?

Marketa (bedlivě naň pohlednouc). Tobě, synu, mohu to snad svěřiti — snad mi tebe samo nebe poslalo! V celé Praze nezná mě než jedna osoba — a ta je ten váš kazatel.

Lupáč. Mistr Hus?

Marketa. Tož budeli co syn se ke mně hlásiti.

Lupáč. Petr Deos! co to pravíš? On tvůj syn? ty jeho matka?

Marketa. K hrobu sklíčena!

Lupáč. Ty jeho matka? (Klekne před ní a líbá jí ruku.) Matka mistrova? O nech, ať ruku tobě zlíbám jako vlastní matce, kterou jsem již dávno pochoval — ty matko požehnaná mezi matkami?

(živě se vzchopí.)

Nech, ať svolám bratry, celou bursu — všechno žákovstvo, ať oslavíme den, kde práhy naše překročila matka mistrova!

Marketa. Stůj mládenče, a utichni! Já přišla —

Lupáč. Abys věkem sprahlou duši zatopila v záři lásky synovské a slavné pověsti!

Marketa.
Nebo abych hořem zaplakala a hlavu sklonila.

Lupáč. Ký duch tě matko, ovanul? To foukal z lesů páně biskupa a jeho nohsledů, těch synů světské bujnosti! Já ti ale pravím: Mistr Hus je —

Marketa.
Neprav ty mi nic, a radč mě uveď do kostela, kde ho uslyším; to bude moje míra. Ale ať mu nedáš znamení, že přišla stará matka ortelovat skutky synovy; chci ho znáti bez přetvářky.

Lupáč.
Tak jej uvidíš, a zhledneš na dno duše křišťálové, kde si ryzá pravda stanek rozpnula! Již tedy pojďme; já tě dovedu, kde slova jeho jako zlatá zrna v prsa tvoje padnou, by pak jako silná sosna čisté víry k vysostem se vypnula! (odejde s ní.)

———

PROMĚNA.

Komnata Husova. Skromný nábytek. Na stole papíry a knihy.

Výstup třetí.

Štěpán. Havlík

Havlík (mistra Štěpána uváděje). Rač, pane mistře, jen malou chvíli posečkati. Mistr Hus právě oraci dokončil a přijde jistě domů.

Štěpán. Byl veliký počet nábožných duší ve svatyni Páně?

Havlík. Sotva že kaple stačila. Od té chvíle, co nám jeden z těch pánů, kteří se teď mermomocí na Petrovu stolici derou —

Štěpán. Žáku, jaký je to způsob rozprávěti o náměstku apoštola, na němžto Ježíš brány svého království založil?

Havlík. Rač prominouti, vzácný mistře! To je způsob mezi betlémskými žáky. Pro nás je Aleš Pátý, tak řečený římský papež, pouhý nepřítel; ale to nepatří snad k naší rozprávce. Chtěl jsem jen pověděti, že od té chvíle, co nám onen pan Aleš zvláštní bulu do Prahy poslal, aby se v kaplích nekázalo, nábožných posluchačů jako po úrodném dešti přibývá.

Štěpán. Však je také co přáti, aby slovo pravdy zvítězilo a rozšířilo se od východu až k západu.

Havlík. Revera, domine reverendissime! (S obzvláštním důrazem.) Ano, to jest velice přáti! Veliká toho potřeba, aby slovo pravdy zvítězilo a falešní prorokové, odpadlí pastýřové aby zmizeli. I máme naději, že z Betléma světlo po celé zemi se rozšíří a škodné nájemníky z vinice Páně vypudí. (Pokloní se a odejde.)

Štěpán. Co že myslí ten neopeřenec? Měli by již holobradí žáci mou síť prohlížeti a věděti, na jakou zvěř ji prostírám? — Nediv se Štěpáne! Vždyť jsi byl také mezi bláhovými sluhy církve, kteří počali věřícímu stádu s očí pásku ztrhovati, zapomínajíce, že každý zrak ryzí světlo nesnese, a že je dobře pásti v temnotách. Přece však se nestrachuj! Nikdo neprohlednul ještě duši tvou! (Přejde po komnatě, zastaví se u stolu, na němž rozličné knihy a papíry leží, vezme knihu do ruky.) „O vtělení slova božího." — „O trojici".
Leží, leží tady zbraň, ta z ruky anglického vraha svaté církve půjčená a na zbourání hradeb jejích nově ostřená! I bude mnohé síly, důvtipu a mnohé hrůzy s naší strany potřeba, i musí církev plamenem se bránit, nežli zmůže světlo v mozku lidském rozené. To sotva znikne jiskrou, již co rána morová se táhne celým pokolením člověčím, až toho, co je znítil, posléz upálí.

Výstup čtvrtý.

Hus. Předešlý.

Hus (ještě venku).
Mistr Páleč, pravíš? Je-li možná? (Vejde.)
Ai, ký dobrý anděl přivedl zas jednou tebe přes můj tichý práh? Buď vítán, příteli! — tož jestli tebe tímto jménem nehaním. Tys velmi vzácným v Betlémě, co na biskupském dvoře bytuješ.

Štěpán. Jeť tyto časy mnohá práce v domě Hospodinovu —

Hus. Mnohá, pravdu díš, a veliká!

Štěpán. Dnové ubíhají, pilný pastýř neví jak, i zbude sotva chvíle, kteráž by se mohla věnovati přátelství a utěšené rozmluvě. V duchu arci vždy jsem u tebe a s tebou, Jene můj!

Hus. Rád věřím, vždyť jsme spolu z jedné číše pívali a v jednom loži mládeneckým snům se odevzdávali. I těším se, žes jednou mimochodem Betlém neminul. Pověst skoro tvrdí, že ses přátel starých odřekl.

Štěpán (ruku mu podávaje). Tys tomu věřil?

Hus. Ačkoli již od mnohého sklamán, v tebe ještě doufám.

Štěpán. Díky Bohu! Tedy nebyla snad cesta moje nadarmo a v šťastnou hodinu mé kroky vedl Pán.

Hus. Co myslíš? Pověz.

Štěpán. Jene! Nevešel jsem mimochodem k tobě, jak jsi pravil, ale vážné věci k tomu nutily. Mně nelze déle patřit na ty půtky, ježto zemi českou rozrývají, na kraj propasti ji vlekouce, kde ruka lidská ji pak nezdrží, až padne v hloubí ubohá.

Hus. To hoře svírá také duši mou, i rád bych věděl, jak tě zkáze ubránit.

Štěpán. To leží v rukou tvých.

Hus. Co pravíš?

Štěpán. Nerozumíš mi? Tys hlava všeho hnutí, ježto na základy stavby církevní se uvrhlo, že z něho pošel vřeskot pronikavý po všech končinách! Tys vůdce učení, co hrozí posud nedotknuté sloupy římské vlády vyvrátit.

Hus. Co mluvíš o mně slabém, nehodném? Proč nevzpomínáš mistrů, mluvě o žáku? Ne o mně, příteli! O Miliči Kroměřížském, o tom zbožném proroku a mravokárci; o Matěji z Jánova, tom statném čistiteli Ježíšova ovčince — o těch hvězdách mluv, co přede mnou již zářily a cestu osvěcovaly, po níž já se pustil učednickým kročejem. Mluv o velikém Viklefu, jehož velebystrý duch a smělé ruce chrámem třásti počaly, jež papežstvo si hrdě vyklenulo nad blyštěcí modlou zohavené víry — o těch mluv; neb já jsem pouhým pomocníkem na té těžké stavbě, kterouž oni počali.

Štěpán. Nebyl bysi Husem, kdybys v roucho pyšné řeči myšlení své odíval. Dobře známe tě, leč to si ani v nejtajnější hloubi srdce svého nezapři, žes nyní vlastně hlava všeho v církvi české různění — a

kdybys ustoupil z té dráhy, že by
přišlo brzké narovnání křivých stran.

H u s. Já? A to mi navrhuje muž, co
jindy každý záhyb srdce mého znal?
Já mám říci, že jsem býval ihářem,
přznitelem církve neklamné i
slova Božího? Dny minulé mám
stavět na pranýř, by světský klam a
kněžská hrdost slavily své vítězství?
Špatně poznals, mistře, člověka, to
mysle, žeby mohl přesvědčení
jako sukni převlékat.

Š t ě p á n. Přesvědčení? Jenom věčný
Bůh je
vědoucí a neklamán; však lidské
přesvědčení měnívá se podle
poznání; i já to shledal na sobě.

H u s. Neklam sebe, chtěje mne tu
klamati!
Ty teď jednáš proti přesvědčení;
v tebe zapustila kořeny své
pravda tuze hluboko, bys lehko
je zas mohl vytrhnouti; ony
v tobě posud vězí; jen že jsi je
pokryl pláštěm zisku světského.

Š t ě p á n. Z čeho mě to viníš?

H u s. Z lidské křehkosti!
Já tě znám, tys pravdu zamiloval,
byl jsi protivníkem bludů, ježto
zohavily slova Kristova; leč
velká tvoje ctižádost tě svedla
s cesty vytknuté a vrhla v ruce
nepřátel. Žes nebyl všude p r v n í m
mezi opravcemi církve jmenován,
že jsi ze své hřívny hojnost darů
světských nevytěžil: opustil jsi
pravdy praporec a postavil se
v šiky jejích nepřátel, kde tučná
prebenda ti kyne.

Š t ě p á n. Od tebe to
snesu, Jene, že tak ostrým šípem
v prsa moje střílíš!

H u s. Nechceš býti
kanovníkem? Nemyslíš i třeba
na biskupství?

Š t ě p á n. Kdyby kynul Pán, tuť
musím poslechnouti. Proto však jsem
neupustil zrádně od hloubání
na základech církve; ale proto,
že jsem poznal slabost rukou lid-
ských,
aby mohly bez vtělení ducha
tvořivého od věčnosti vyvést
novou stavbu na zemi, by v síni
její pravověřící s čistým srdcem
Bohu sloužili. I shledal jsem, že
v skutek vešlo slovo Krista, a že
církví jeho neotřesou ani
brány pekelné! Co na ní rozum
nechápe, to srdce věř; tak bude
pokoj na zemi, v němž základ má i
nebes království.

H u s. S ustrnutím tebe poslouchám a
nevím, jaký jest tvé řeči cíl.

Š t ě p á n. Abys nebourał, co nezmůžeš, a
ruku podal k smíření.

H u s. Já nechtěl
nikdy různice, jen slušné opravy.

Š t ě p á n. Ony přijdou; církev sama
na ně
pomyslí.

H u s. Ta měla celá století
na pomyšlení — a nemyslila,
leda jak by upevnila panskou
vládu na sutinách člověčího
rozumu.

Š t ě p á n. To páchneš Jeronymem.
z tvého srdce nevytéká toto
nařknutí.

H u s. Ty myslíš tedy, že je
církev, že jsou její služebníci
bez vady?

Š t ě p á n. To nechme běžet; pravda
zvítězí, to sám jsi učil; nechť si
tedy sama cestu klestí; ty radč
podej ruce, by ji v míru nalezla.
Jinak nelze nyní zemí českou
před záhubou uchránit. Jen aspoň
jediný krok smírný učiň, vydej
Viklefovy knihy!

H u s. Jen? to k soudu,
kterýž arcibiskup zavede a
našich škol se nezeptá?

Š t ě p á n. Soud bude
spravedlivý! Je to jenom, aby
vůle byla na jevu, že přeješ
pokoj národu!

H u s. Ten může kněžstvo
dáti, jen ať nechá volný průchod
mému učení. Své knihy nevydám.

Š t ě p á n. To zní skoro, jakoby ses bál je
soudu podati, by tvoje pravda
nezbledla.

H u s. Já se báti? Jest to ohlas rádců
biskupských — či tvoje mínění?

Š t ě p á n. Neptej se a učiň po mém slovu.

H u s (po krátkém odhodlání jde ke dve-
řím). Žáku!

V ý s t u p p á t ý.

H a v l í k. P ř e d e š l í.

H u s. Seber knihy: Dialog a
Trialog i s českým překladem, a
co tu leží z Viklefova péra,
nes je na biskupský dvůr — nu ano!

Vždyť to biskup velel, nediv se! a řekni: Mistr Hus je posílá a stoje v spolku s pravdou, nebojí se ortele!

Havlík (vrtě hlavou sbírá knihy a odejde).

Štěpán? Jene!

Hus. Nevykřikuj v duchu vítězství! Cokoli s tím písmem učiníte — takovou zbraň v ruce nemáte, by pravda klesla. Zastřít, zapudit ji na čas můžete; leč ona boj ten brzy obnoví, a já co věrný chránce budu při ní mužně státi, bych i za to život svůj měl dáti.

Štěpán. Pusť tu myšlénku! Jeť marný boj to; síla kněží je tak veliká, a sítě její, vyznávám to, jsou tak prostřeny, že musíš klesnout, kdybys ještě dále z její slávy roucho trhal! Pro to naše přátelství tě prosím, varuji, nech boje s církví! Lidská ruka neodolá žezlu jejímu; a byť bys v zanícení svatém válčil k poslednímu dechu, padneš přec a zhyneš bez prospěchu! (Odejde.)

Hus. Od jakého štíra vypůjčil si jazyk, že mi po těch slovech srdce nepokojně klokotá? Já pevně posud věřil na své cesty, lidu zdravá mysl provázela kroky moje s účastenstvím; símě mého učení již nese pěkné ovoce — měl by nyní přítel mého mládí, bývalý můj spolubojovník, být věštitelem zlého konce?

Výstup šestý.

Jeronym v oděvu pocestném. Předešlí.

Jeronym (ještě mezi dveřmi). Jene!

Hus. Živý Bože! Příteli — můj Jeronyme! Tebe samo nebe posílá mi k pozdvižení ducha trnoucího!

Jeronym. Mám tě zase? — Jako poklad srdce svého nejdražší tě slávo lidu českého!

Hus. Odkud ale, příteli, tak náhle? Spíše bych se byl snad nadál — držím radosten a volám: Zdař Bůh,

Jeronym. Že tě biskup Zajíc navštíví, tvůj dobrý přítel, jak jde pověst kolem světa, a můj dobrodinec — jak ti známo — kterýž mně dal v Uhřích stíhat, až mi sám pan biskup ostřihomský na dva týdny bydlo v tmavém sklepu vykázal — Bůh ho osvěť! — Pak jsem zajel na Krakov, i bylo veselé tam živobytí; také na vinici Páně, nebo vlastně v hospodářství sluhů papežských jsem pilné dílo konal, tak že ubohým již hlavy hořely; mne ale vedla cesta dálší ku bratrským Rusínům, kde srdce moje okřálo. Ach, bratře! To je posud jádro slovanské, jak o nás staří kronikáři zvěstují. Rozkoší jsem zplakal, vida u nich otců našich zahynulý mrav, ten přirozený způsob, před oltářem Bohu sloužit v řeči mateřské. Nesu od nich také pozdravení k našim věrným pěstitelům slova Božího — i naději, že příště v jednu velkou, očištěnou církev spolu splyneme.

Hus. Nezmaří-li Slovany duch římský.

Jeronym. Nebojme se; bystrým proudům věku nového se kněžstvo neubrání. Teď však pověz ty, jak roste církev naše? Sladce tlouklo srdce, když jsem kroky před Betlémem zastavil a pomněl, že z té malé síně světlo vzchází po všem světa prostranství!

Hus. Vzchází — ale má již zhasnouti! Chtějí mi v ní zapovídat všechnu službu, všecko učení.

Jeronym. Což bláznějí?

Hus. Na farách jen mají zas privilej, a to německým zas jazykem — už jako bych to viděl — podávati lidu blahý pokrm duše, jako býval způsob od cizinců v české obce vtlačený, než my se práva ujali a cestu vyrovnali mateřskému hlaholu. A já bych měl teď svatyň zavřít, kde Čech cítí, že je Čechem? Lampu měl bych zhasnout, která do všech úhlů šíré vlasti věčné světlo rozlévá?

Jeronym. Ai, to by ruka tobě zvadnout musela, bys tuto vraždu zpáchal na spasení českém! Opři se — a plav i proti vlnám zbouřeným, to slušno muži víc, než hrání na pokojných řeky hladinách. Teď zase veslo tobě vésti pomohu!

Hus. Ba věru, potřeba mi
podpory a zhřívající posily!
Z domu biskupova vane ostrý
vítr. Zatracuje Viklefa a
sbírá jeho knihy.

Jeronym. Dej mu plný
hříchů jeho inventář, ne květy
ducha nesmrtného, v jehož rukou
by jen zvadly? A co říká tomu
Praha?

Hus. Mistři s celým učením se
staví na odpor.

Jeronym. A král? Co dělá
při tom Václav? drží s papežníky
nebo s českým učením?

Hus. To nelze
ani určit; máť on dobrou
vůli, přeje, národu, však padne
lehko v nastrojená osidla, a
biskup není váhavý — a mimo
to se králi ustavičným sporem
o papežskou stolici věc pouze
církevní už skorem zošklivila.

Jeronym. A což královna, ta zbožná
Žofie?

Hus. Ta je žena králova a ne král
sám, však vždycky duše šlechetná.

Jeronym. Ale mírná jako její zpo-
vědník.
Podívám se tedy ke dvoru, bych
poznal, kde se dá co pohnati, by
naše kolo lépe běželo. Mně
není možno snésti pokulhávání,
nebo jako slepých po tmě chmatání;
zrovna musí cíl stát přede mnou, a
rychlým krokem veď pak k němu
cesta!

Hus. Nepřekvap se, až jak nad Viklefem
ortel vypadne; já knihy odvedl —
možno také, že to jiní po mně
učiní.

Jeronym. Žes knihy odevzdal? Ach,
Jene, Jene! kam tě vedla zas ta
přímá poctivost? Proč točíš zraky
ještě k zrnu řečí biskupských? Jen
jako prázdná šupina má rozkaz
jeho kolem ucha tvého šumět;
ty však stůj co skála, na níž právo
české má své základy. Měj v ruce
bibli svou a v ústech výmluvnosti
meč — a na prsou měj pravdy štít:
tak
vyjdeš jako vítěz z tuhých půtek —
a kněz římský bude nosit smutek!
(Odejde.)

Hus. Jako vítěz z tuhých půtek! — Ano,
touto svodnou písní zotavuje
se má duše posud při nábězích
zbloudilého světa. Posud žije
ve mně víra, že jsem nešel darmo
v nebezpečný zápas, a že, chci-li
zvítězit, jen musím vytrvati!

Výstup sedmý.

Lupáč. Marketa. Předešlí.

Lupáč (otevře dvéře).
Excusabis, domine! Mám tady
hosta, jemuž brány srdce otevřeš.
(Vpustí Marketu do komnaty.)

Hus. Živý Bože, kdo to vchází?

Marketa. Synu!
Dítě!

Hus. Matko! (Vřelé obejmutí.)
Toť mě nebesa dnes
hojností svých darů zasypají!
Ale co tě náhle pohnulo, žes
opustila tichou dědinu a
bez vědomí mého do hlučného
světa vešla?

Marketa. Ty můj synu, ty mé
dítě nešťastné! Jak metla ohnivá
šlehala mě pověst o tobě. Žes
plný ducha svatého a jazyk
jeho planoucí, že na tebe se
vznesl, pravilo se nejdřív — a mé
staré srdce živilo se rozkoší;
nyní ale povídají, že jsi
bludná ovce, a že jiným cestu
okazuješ k temnostem — a to mi
srdce utrhnouti hrozilo. I
sebrala jsem vetché oudy a šla
ku Praze, bych sama viděla a
sama slyšela, co syn můj činí.

Hus. Tedy pohov oudům, rozbij stánek
u syna, a viz a slyš, co činí.

Marketa. Již to vím.

Hus. Že víš?

Marketa. Jdu rovnou cestou;
vyptala se na kapli, kde boží
símě rozsíváš; však srdce bylo
ouzkostí tak sklíčeno, že slabá
u samého prahu zpočinouti jsem
musela, by nohy neklesly — až
přišel žák a do kaple mě uvedl.

Hus. Proto bylo dnes tak volno srdci
mému, že jsi byla na blízku — a
duše moje vznášela se jako
na oblacích kolem trůnu Páně!

Marketa. Ano synu — ty jsi mluvil,
že mi
sladkou mukou srdce trnulo, i
musela jsem plakat; pak jsem Boha
vzývala, by úst tvých k rozmnožení
slávy své jen použil.

Hus. A co nyní o svém synu soudíš?
Uhostil se pokoj v srdci tvém?

Marketa. Ušlá sedíc v kapli na kameně
pozdřímla jsem tiše, v duchu
s tebou se jen obírajíc. Tu mi
bylo, jako by se lidé ze všech
uhlů světa scházeli, by zhledli
tvoji oslavu; v tom vzešla záře
na nebi, tak jakby celý východ
hořel velkým plamenem, a v prostřed
něho stál jsi ty — však já tě poznat
nemohla, měls divné roucho na těle
jako z nějakého kejklíře — a
když jsem na tě volat začala, tu
rozplynula se tvá podoba, a
celé nebe zalilo se krví,
že jsem hrůzou procitla.

Hus. Má tvůj sen být odpovědí na mou
otázku?

Marketa. Sny přicházejí od Boha.
Sestárla jsem v této víře; protož
tebe prosím, Jene můj! — jsi arci
moudrý muž a boží služebník, já
sprostá žena jen; však srdce mé se
drželo vždy Boha, a to nyní
prosí: Sejdi z cesty, kterou kráčíš.

Hus. Matko, co tě napadá?

Marketa. Tvé slovo
sice zahřívá, co ostrý meč i
srdce proniká; leč kdybych tebe
dlouho poslouchala, myslím, žebych
musela se všeho odřeknout, co
posud v pevné víře zachovávám;
tak by se i jiným vedlo, kteří
v náboženství otců k stáři dospěli.
Já jsem aspoň ještě neslyšela
kázat jako tebe v Betlémě;
ne tak, co se týče pěkných slov a
řádné domluvy — jen co se týče
smyslu.

Hus. To je osud přísné pravdy,
že ji ucho nezvyklé tak snadno
nesnese, byť zněla zvukem sebe
dojímavějším.

Marketa. Na mne jde však bázeň, jako by se
tvými slovy starý pořádek měl
porušit, a jakby měly přijít
věci nové, po nichž by svět vzešel
plamenem.

Hus. Jen kdyby zhynul koukol,
kterýž ruší boží požehnání.

Marketa. O to nech jen Boha pečovati,
víť on nejlépe, co jeho domu
prospěje; ty ale neruš rukou
odvážlivou, co v něm posud rostlo
k utěšení myslí nábožných.

Hus. A když vidím chyby, blud a klamy,
mám se mlčky obrátit? Mám držet
s lidmi soběckými, kteří slovo
Páně vykládají k svému prospěchu?

Marketa. Člověk vázne v poutech křehkosti, a
jeden nesmí vinit druhého. Služ
každý Hospodinu pobožně, a
pokoj bude na zemi.

Hus. Ano, kdyby bylo pokolení
lidské tvého srdce, nebeské té
čistoty: ó, pak bych nebyl musel
do boje se dáti, abych potřel
světa pych a vylíčené svůdnictví!

(Venku ozve se zvonění kostelními zvony a sice tak, že na rozličných místech povstává, až posléz na všech stranách zní — ale ovšem tak, aby nerušilo rozmluvu.)

Kdyby byla boží spravedlnost
na světě a lidské právo platilo:
pak bych nebyl musel pozvednouti
hlasu, abych — — co to znamená? Toť
jakoby se vyzvánělo slavné
vítězství?

Marketa. Anebo jsou to hrany
ku slavnému pohřbu.

Výstup osmý.

Lupáč, Havlík, více žáků. Předešlí.

Lupáč. Víš-li pak už, mistře, co se děje?

Hus. Co jest?

Lupáč. Biskup slaví pospasy, a
na pochoutku vzal si Viklefovy
knihy.

Hus. Jak to myslíš?

Lupáč. Sotva že jsi
po Havlíkovi ty svoje poslal,
již i mistři snášeli, kde jaký
traktát měli z Viklefova učení.

Havlík. Na biskupském dvoře byla radda
pohromadě, majíc knihy skoumat —

Lupáč. Měla však již ortel hotový, než
knihy v ruce držela.

Havlík. A když jich
bylo na dvě stě už snešeno —

Lupáč. Dal pan Zajíc vystavěti hranici —

Hus. Nedej Bože!

Havlík. Ba již dal!

Lupáč. A kmotr
kat snes na ni knihy kacířské, a
pak ji zapálil, až černý dým se
válel po dvoře.

Hus. A Praha na to
hleděla? A vy jste nebránili?

Lupáč. Byla nás jen hrstka; biskup ale ověnčil si palác žoldnéřskými palcáty — a Malá strana drží více s pány, kteří Krista Pána podle svého smyslu malují — a zplašila se kletbou, kterouž vyřknul biskup nad tebou i tvými přátely.

Marketa. Matko Boží — dítě moje — v kletbě! (klesá.)

Hus. Nelekej se toho slova, drahá matko! Je to šíp, jenž sotva kůži protkne, za to ale v krvi plamen roznítí. Oni chtějí boj, a všechnu sílu vyzývají, s ouskokem se bratří, násilí se chápají, i práva nešetří — nuž tedy budiž boj! Mne bázeň nejímá a směle nesu třeba hlavu na obět. Já zvolil pravdu za heslo a postavil se v její šik, i neopustím ji, až buďto zvítězí, anebo já co věrný hájce její zahynu!

Marketa (ze sedadla vstávajíc). Upusť, synu, od té myšlénky! — mně praví duch, že zahyneš!

Hus. Pak se zaraduj a požehnej mou památku! Mne nemůž' blaženější osud potkati, než mučedníkem býti pro pravdu, a v jevo dáti zemi české, že jsem hoden slouti jejím synem. — (K žákům.) Běžte po mistřích, ať přijdou k černé růži v poradu — já dojdu k Jeronymovi, a spolu půjdeme pak ku králi. Ty, milý Lupáči, měj matku na starosti. nežli —

Marketa. Nevycházej, synu, z domu! Uchovej se na mém lůně, aby světa nátisk tebe nepotkal!

Hus. Já jsem v rukou Páně — světa nátisk přejde nad mou hlavou bez ouhony, jestli on sám nepokyne, aby žhavý blesk mě potřel. Ve tvé lůno, matko, nemohu se ukrýt, dokud zbraně neulehnou k boji tasené; leda bych chtěl věc svou zradit jako bázlivec — a toho mě Bůh vystříhá! Ukrej ty mě v modlitby své, ženo pobožná — a nech jít mužně k cíli! Dechem božím provívaná dmou se prsa má, a nechť i odpůrníci zbraně pekel v zápasu tom zmaří: se mnou Bůh, a dílo mé se zdaří! (odchází.)

Žáci. S tebou Bůh, a dílo tvé se zdaří! (Odcházejí za ním.)

Marketa. Hospodine! osvěť jeho cesty!

Lupáč (přítulně se obírá s Marketou).

(Opona spadne.)

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

Královská komnata na Vyšehradě.

Výstup první.

Václav (v oděvu loveckém sedí u stolu při víně). Vok (vedle něho sesli opřený). Štěpán.

Václav. To ti pravím bez obalu, mistře! Že bych přál, než poručím, by vašim rozmíškám již bylo jednou konec. Jest to jed, co zdravé oudy lidu mého kazí — a já nechci vládnout zkaženinou, abych musel pořád hojit železem a ohněm. Řekni to jen panu Albíkovi, aby věděl, proč jsem mu dal arcibiskupství. Jeť už věru starý dost, by pokoj miloval.

Štěpán. To činí pán dle slova Hospodinova, a naše vina není, jestli mír už nekvěte.

Václav. Však já druhým také žílu zatnu, aby v bujnosti své přestali — a mistr Hus si musí schladit krev i s divým Jeronymem (udeří na stůl a vzchopí se). Žhavé blesky! Myslíte, vy páni v klerikách, že vaše sváry o písmenu, vaše honby po stínu a bublinách — že ty jsou všechen základ spasení a jádro péčí vladařských? Myslíte, že není v zemi třeba ortele a řádu jiného, než abych vyrovnával kněžské různice?

Štěpán. Zde se, pane, jedná o církev, ne o několik jejich sluhů — a tu podkopává mistr Hus se svými přátely.

Vok. Aj, nejsi ty též jeho přítelem? Vždyť víme, že jsi také pilně čítal Viklefa, i s Husem táhl v jednom spřežení!

Václav (se zasměje). To bylo, Pane Voku — bývalo, než vlezl

chytrý mistr z kůže lidské zcela
do kněze.

Štěpán. Než Hospodin mé zraky
osvítil a cestu k spasení mi
okázal.

Václav. Neb vlastně k biskupovu
dvoru. Tam je vládce váš a pán — ať
velí tedy také mistru Husovi.
Či mám pořáde jen smírce dělat
v kněžských nesvárech?

Štěpán. To potřeba jen,
aby Hus byl tvého slova poslušen.

Václav. Hus! — Ten Hus vám leží
jako skála
na prsou, že nemůžete volně
oddychovati. Ten Hus je všeho
vinen, a přec dokud káral světské
stavy, dokud panstvu prostopášnost
vytýkal a hříšnou marnost boháčů:
to byl váš — to nad něj kazatele
nebylo; když ale počal kněžské
vady odkrývat a mnohý neduh
církve tepat: ejhle, tu jste zdvihli
i hned hlasy, a jak divé vosy
shrnuli se na něho.

Štěpán. Dokavad se nedotýkal církve
posvěcených základů, měl volný
řeči proud.

Václav. Však víme; dosti žluče
jste mi natropili škádlením! Či
zapomněl jsi na spálení kněh a
na zápověď v kaplích kázati?

Štěpán. Zákaz přišel od samého papeže.

Václav. Od papeže, kterého jste chytře
navedli — již o tom ticho! Však jste
za to pykali, a to ti pravím
ještě dnes a pánu tvému vzkazuji:
Hlásí-li se posud někdo z mistrů
o náhradu za spálené knihy,
musí mu je biskup dáti z důchodů,
třebas on byl toho kněhpaliče
bezouhonný nástupce A nyní
(vrhne se na stolici)
mluv, co vlastně Albík žádá, že mne,
an jsem ledva kročil na Vyšehrad,
hned tvou učeností pozdravuje?

Vok. Ale bez hořkého koření! To
sami dovedem si přidat, mistře!

Štěpán. Vím to, pane Voku! však jsi
mistr
v setbě takového semena.
Přičiním se býti bez hořkosti,
ač jsou věci, kde to těžko člověku.
Známo tobě, pane královský, že
svatý otec Jan dal kázat válku
proti králi napulskému, jenžto
drží ještě při Řehoři Dvanáctém,
ač je se stolice apoštolské sesazen.

Václav. Pohříchu, že zase posvěcené
prsty lezou do věcí, jenž patří
světským vladařům.

Štěpán. Dal kázat válku,
pravil jsem, a slíbil odpustky všem
věřícím, jenž
buďto do pole se postaví, neb
ku vedení války peníz darem
položí.

Václav. To známe; však jsme sami
hloupost udělali, že jsme bule
papežovy o té věci dali
ohlásit.

Štěpán. Proti tomu vyzdvihnutí války
učinil zas pokřik Hus i jeho
dvojec Jeronym — ba sám pan Vok si
masopustní žertík na ulicích
vystrojil a s bujným houfem žáků
buly spálil.

Vok. Byla to jen oplátka;
nikomu tak neškodila jako
upálení Viklefa.

Václav. Již o tom
pomlčte! Či chcete znova bouřit
moje hněvy? Já tu frašku jednou
prominul — teď konec. Svolal jsem již
také radu pražskou, o té věci
na Žebrák i kázal, aby nikdo
více žerty z listů papežských si
netropil — to pod pokutou hrdla,
Nechť je kdo je!

Štěpán. Královského slova
tohoto jen chtěl jsem slyšeti a
potvrzení tvého rozkazu — pak
půjdu spokojen, již věda, že nám
dána moc té zkáze ubránit, co
z toho veřejného zporu proti
slovům Ježíšovu náměstku by
mohla povstati. Neb což má býti
z ovčince, kde pastýřův hlas ne-
slyšán?
Co má býti —

Václav. Ušetři nás kázáním!
K tomu mám i na Žebráce plebána —
proto nepřijel jsem do Prahy; a
chcete-li mi tady uši plnit
pletichami kněžskými — to ať mi
krůpěj vína hrdlem neproběhne,
když se na vždy na své tiché hrady
neuchýlím a tam otěž vlády
nechopím — i kdybych ji měl zkrátka
držeti.
Myslíte-li vy, že jenom duši
lidu třeba míti na péči — to
podle vašich regulí; já pravím
vám, že musí také tělo jeho
býti opatřeno, má-li se mu
dařiti — a to je starost králova.

S Bohem, mistře písma! Vyřidiž to Albíkovi.

Štěpán. Pán světla od věčnosti Račiž tebe při úmyslech posilnit, které chováš k oslavení církve!

(Odchází, a potkav přicházející královnu hluboce se pokloní.)

Výstup druhý.

Žofie s paními a panoši. Chlum. Předešlí.

Žofie. Milý pane! zlé to znamení, že tento odpadlík nám vběhl do cesty.

Václav. Aj, má drahá choti! Kde jsi byla s celým průvodem? Mé srdce touhou skoro tesklilo.

Žofie. Můj pán je vždycky milostiv, i těším se, že rozmar jeho právě rozkvětá. Já byla v Betlémě a pookřála slovem Páně na duši.

Václav. Ty v Betlémě? Aj, paní Žofie, a nevíš ty, že zapovězíno tam služby boží držeti?

Žofie. To nepoznávám ve svém svědomí a jdu tam jako tisíc jiných duší s vírou neporušenou.

Chlum. Vůbec, pane, biskupský ten zákaz kapli zvedl teprv ku slávě, a jako k jedinému pramenu tam spěje národ slova Páně dychtivý.

Václav. Po novotě vždy se točí lid, a Hus je dobré vnadidlo; však mám již velikou chuť tvému zpovědníku, paní, zlatý zoubek obrousit.

Žofie. Jde to pánu mému od srdce, neb zní to z něho smysl mistra Štěpána?

Václav. Myslíš, paní, že mi nelze vlastním rozumem se řídit?

Žofie. Nepochybuji, a prosím také: nedopouštěj, aby se dral někdo mezi tebe, pane můj, a naše mistry.

Chlum. Největší to panovníků neštěstí, když jich srdce cizím ouskokem se uhne od lidu a nedůvěře místa popřeje.

Václav. Děkuji ti, pane Chlume, za tu moudrost! Tys hned při ruce, když běží o přítele Husa — věřím rád; však co se králi o tom zdá, to nedbáš.

Žofie. Chceš-li znáti jeho přátele, i také mne k nim počítej. Jsem pyšna slouti královnou té země, kteráž rodí duchy takové, co jasný otisk ducha od věčnosti nesou na sobě, a sám ty nejednou jsi Jana poctil plným uznáním, i mužnou jeho mysl velebils; já ale znám i zbožnou jeho mysl, nikdy ještě nelitujíc, že jsem zvolila jej za zpovědníka a duchovního rádce.

Václav. Nezapírám toho; Hus je statný muž a hojně dařen od Boha; však nasil mi jen rozbroj po zemi, že nyní skoro pořád ruce strkat musím v kněžské různice, a to je trní, o něžto se snadno raní pověst sebe pevnější. Jen kvas mi hodil do lidu, a nemůže ho zmoci teď, by nepřetékal plnou nádobou; tu já mám pomáhat, a nepůjde-li to, již na mne kněží poctivého vlasu nenechají.

Žofie. Nech ať rodný kvas ten přetéká, však on zas vejde v přirozené hráze, nesa jako rajské požehnání omlazenou krajinou, a jméno tvoje bude velebeno s jménem Husovým, tím novým křestitelem lidu českého, když lásku svou mu neztenčíš. Nic na to nehleď, co snad zlostné péro píše o tobě, a kdyby pověst tvoji zhanobilo do černa: duch času neklamný ji zase omeje a očištěnou vrátí potomkům!

Václav. Má sladká štěbetko! Až bude prázdné místo mezi mistry práv, tož tebe dosadím, bys vedla defenze.

Výstup třetí.

Panoš, pak Hus a Jeronym. Předešlí.

Panoš. Milostivý králi! Mistr Hus a Jeronym žádají, abys je ráčil vyslyšeti.

Václav. Ah, ti si vybrali dobrou chvíli! Teď musíme Husa předpustit, když tu má takovou orodovnici.

Vok. A já se přimlouvám za Jeronyma.

Václav. Rovné k rovnému. Nebudu vám radost kaziti. Nechť vejdou pánové!

Panoš (odejde).

(Hus a Jeronym vejdou.)

Václav. Salvete magistri Co mi nesete? Bez obalu; mluv, kazateli, jenžto mi

české hlavy mateš; máš nějakou žádost?

H u s. S prosbou utíkám se k tobě, pane, královský, a jsem-li milosti tvé hoden, paní šlechetná — buď mojí přímluvkyní.

V á c l a v. Co jest?

Ž o f i e. Zjev to, mistře!

H u s. Právě káže biskup na dvéře všech kostelů zas přibíjeti list, co může v obci novou bouři způsobit.

V á c l a v. Žhavé blesky! Zbláznil se ten starý lékovar? Co jest to?

H u s. Nová bula papežská a přísné provolání abych k očištění ze svých bludů do Říma se dostavil.

C h l u m. Že do Říma?

Ž o f i e. Nedopouštěj!

J e r o n y m. By mu jako druhdy Milicovi v tmavé vazbě času dali k rozmýšlení — nebo vlastně k oměknutí, by jej mohli potom jako z vosku otáčeti.

H u s. Já se jíti nehrozím, neb srdce mé jest plno důvěry, a co jsem učil, budu přede tváří Boha tvrditi; leč bojím se teď školy opustit a kapli zanechat, by nepovstala zpousta na roli neb škodné zbouření.

V á c l a v. Což ale Římu zase napadlo, že pokušení nové na nás posílá?

J e r o n y m. Je to dílo přátel Husových, těch mistrů Štěpána a Stanislava Znojemského, a jak se jmenují; ti psali biskupskému prokuratoru, Michalovi z Brodu Českého, co tvoje kapsy okradl, když hory zlaté u Jílovi dobýval, a potom prchnul do Říma; ten otci svatému zas v uši nahučel, že Hus je arcikacíř hanebný, již po dvě léta v klatbě, od slabého krále hejčkaný; i naše pány obžalovali — a tuhle pana Voka, pana Lažanského s Husem ženou do Říma, by českou zemi nenakazili.

V o k. Já pěkně děkuju! Mně je honba v českých lesích věru milejší, než putování do Říma.

V á c l a v. Já však posud nechápu, co Římu napadá, že bez ustání u nás poroučí jak v hospodářství vlastním.

C h l u m. To víš, pane! Řím má dlouhé ruce, rád by držel celý světa obor v náručí, by nikdo hnout se nemohl, leč jak by svatý otec dovolil.

V á c l a v. To může držet ve svém domě; ale do mých síní ať mi nesáhá.

J e r o n y m. A nebo ať se učí s chutí jíst, co v české kuchyni se vaří.

Ž o f i e. Protož pane nepřipouštěj, By se vyplnila jeho žádost! Sama zvedám hlasu, nedej vůli svoji obmezovat slovem cizím, třeba se to dělo jménem papeže. Ty jsi pán své země, tobě dán je lid a jeho šperky v péči otcovskou; ty máš kárati, kde chyba vládne, jakož obdařovat milostí, kde květe zásluha; i nesmí tebe másti cizí soud. A chtěl bys nyní perlu svého lidu, horlivého sluhu v očistěném domu Páně, chtěl bys lidu svého miláčka dát v ruce nepřátel? I staň se, co staň knězi z Betléma, jen věř mi pane, to se celé české zemi stane!

H u s. Milostivá královno!

V á c l a v. Ba věru, mistře! kdybych nebyl Václavem a mužem paní Žofie, již přisámbůh! musel bych se domýšleti, že tu za tě prosí — nevěsta.

Ž o f i e. Můj pane!

V á c l a v. Nehorši se, paní! Tys má duše, soudce můj a porotník. — Co myslíš pane Kepko, abych podle jejích slov se zachoval?

C h l u m. To také musíš, Milosti! Jeť koruny tvé dostojno, abys dvoru římskému se opřel, kde ti sáhá do práva.

V á c l a v. Nu, když to koruny mé raddy nejvěrnější usoudí, již musím poslechnout, a mistru poručiti, aby se mi z Prahy na krok nehýbal!

H u s. Můj králi!

V á c l a v. Chce-li tě kdo z bludů soudit, ať si přijde k nám; že ne?

Ž o f i e. O děkuji ti pane, jménem lidu, jehož kněžnou jsi mě učinil, a při němž moje

srdce bydlí, jakby z něho bylo
vyrostlo!
V lesku nově rostoucího jitra
vidím řadu příštích dnů, kde chrámy
české vypnou svoje hrdé báně
jako vyvolené obce Páně,
a kde zpovědníka mého jméno
svaté bude od národu ctěno.
(Odejde s paními stranou.)

Václav (k Husovi).
Výmínkou ti ale kladu na srdce,
abys trochu míry držel ve svém
kázání, a lid mi marně nebouřil.
Nemluv, pane — známe se! Já nechci,
abys jako žák se vymlouval.
(Laskavě mu ruku podávaje.)
Vždyť jsme svoji — a tak zůstanem.

Výstup čtvrtý.

Žižka. Předešlí

Žižka (ještě venku).
Co že? Opovídat? Žižka chodí
přímo do královských síní (Vejde.)
Zdař Bůh, pánové! Jan z Trocnova tě
pozdravuje, králi Václave, a
přináši ti rámě svoje k mužným
úsluhám.

Václav. Ký ďábel přináší tě
do Čech, rytíři?

Žižka. Co dělat v Polsku
po zkončené výpravě? Tam věší
zbraně na hřeby a nalévají
poháry; jeť konec vojenskému
řemeslu a protož osedlal jsem
koně k domovu, bych Václavovi
meč svůj nabídnul.

Václav. Jeť věrná ruka
rytířská mi vždycky vítaná; leč
jak ti důvěřiti, an jsi v Polsku
stál mně naproti?

Žižka. Ne, králi, tak! Tys
proti nám tam stál. Ký rarach dal ti
radu, abys držel s těmi mnichy
pruskými? My vytrvali věrně
s bratry Poláky a porazili
tebe u Tannenberku — to neměj,
pane, za zlé! Byl to čestný boj, a
my tam stáli v šiku starých přátel.

Václav. O jen spolehej se na to
polské
přátelství a chlub se ním! Já větších
sebemilců nepoznal a rodu
hrdějšího nežli na těch polských
panácích! Když jednou s tebou
zvítězí,
po druhé i třetí vyhrávají
s jinými. Nu, nechme toho! Ty jsi
býval řádný muž a tvrdý český
leb — nu, chceš-li přijmout za
vděk chlebem
Václava, již zůstaň v domě mém. Nač
také děl se toulati? Toť přece
zkusila hlavo zkušená! — byť i zlaté
květy sypala ti cizina,
pravým outočištěm po zápasu
světském zůstane jen otčina!

(Odcházeje v pravo.)

Zdař Bůh, pánové!
Vok a Chlum odejdou za ním.

Žižka. Pořád ještě staré ryzí zlato
je to srdce Václavovo — ale
co to vidím? Jsi to nebo nejsi,
mistře kouzelníku, jenžtos
polským kněžím hlavy zmáti? Jsi to
pane Jeronyme?

Jeronym. Že paks přece
oči otevřel a staré známé
pozdravil!
Vítej v Čechách, statný bijce Němců!
Snad jsi přišel v pravou hodinu, a
chceš-li získat nových přátel, radím
tobě tuhle — mistra Husa.

Žižka. Betlémského kazatele?
(Hledí na něj chvíli s celou duší.)
Ty jsi
tedy muž, co pověstí svou všechny
uhly světa naplnil? Tys tedy
mužný bojovník ten na vinici
Páně, při jehožto jménu člověk
pravdochtivý sladce zahoří?
Dovol, mistře, bych ti ruku stisknul!
Dávno tebe znám, ač oko tváře
tvoje nezřelo! Neb když jsem Čechy
opouštěl, tys blahé símě teprv
rozsívati počínal; však v dáli
jsem tě poznal duchem, a takž věru
jak tě nyní vidím v podstatě,
stál jsi před očima v obraze — tak
tichý a přec všeho mohútný!

Hus. Nevynášej pochvalou, co v míře
takové ji nezasluhuje. Jáť
posud málo vykonal, bych mohl
říci: dokonáno jest!

Žižka. Aj, kdož může takto hovořit!
Však
nežli přijde dokonání, bývá
mnoho konati, a to jsi mírou
vrchovatou vyplnil — i neznám
muže v dějích věku našeho, by
tebe dostihnul.

Hus. Chceš, abych hanbou
zapýřený tváře odvrátil neb
odešel?

Žižka. To nechci, Bůh je nade mnou! Mluvím ale, jak mi velí plné srdce. Či-li nevěříš? Kdož medle jako ty lid český ze sna probudil? Kdo mu zjednal práva ve školách i kostelích, že Němcům ustupovat nemusí? Již pro to jediné, že tvojí snahou cizozemci z pražských měst se vytratili — ač je k tomu nikdo nedoháněl — již to jedno klade na tě neocennou zásluhu; já pak složil bych dnes chutě hlavu do rakve, bych mohl říci: Já jsem pro lid český učinil co Hus!

Jeronym. Stejnou cestou to již nejde, brachu! Vojín bývá špatný kazatel; však stojí cesty jiné do kořán, kde pádný meč a mužné rámě vlasti může sloužiti.

Žižka. To ale s vámi, přátelé!

Hus. Jak s námi, muži bojovný? Jeronym si ovšem také meč rád opáše i nepohrdne sečí; ale moje zbraň je bible, aneb slovo od Boha mi položené na jazyk.

Žižka. I blahořečím zbrani takové; mne učiň jenom její opatrovníkem, mne její pevnou záštitou, i kdyby všeho světa šípy jedovaté sypaly se na tebe. A Bůh je nade mnou! jak tuto mezi vámi stojím (podá jim ruce), zdá se mi, že ruce naše k jednomu a velikému dílu srůstají! Nový život přihání se vlnou rozbouřenou na dědiny české, budeť třeba postaviti sloupy, na kterých si národ věřící své kotvy upevní. I stujmež tedy my co nová trojice — ať s božím pomožením jako zdárné plémě obnovíme slávu české země!

(Odejdou.)

PROMĚNA.

Staroměstské náměstí. U Týnského chrámu. Přede chrámem kostelník s pokladnicí, kterouž chvilkami potřásá. Vedle něho Blažej, minorita; okolo nich 4 žoldnéřové a bubeník. Lid chodí mimo, a někteří dávají dárky do pokladnice, za což od kněze požehnání dostávají.

Výstup pátý.

Křídélko a Latík. Blažej.

Křídélko. Podívej se na ty papežské zaslepence, jak si nadlehčují kapsáře! Oni myslejí opravdu, že si za ten groš nějaký kouteček v nebeském království koupí, nebo že si těmi odpustky děravé svědomí spraví! — Ah, počkej! Nyčko se ten papežský ptáčník hýbá! Snad bude zas hejly svolávat, aby mu sedli na vějičku!

Blažej (přichází ku předu; zbrojnoši s ním, bubeník bubnuje, lid se okolo nastaví).

Křídélko (stoje v popředí). Dávej pozor! Teď uvidíme masopustní mumraj.

Blažej. Poslyšte, přátelé a bratří v Kristu Ježíši! — Poslyšte beránkové z pravého ovčince! — Poslyšte, kdo chcete nebeskou hudbu slyšeti! Otevřte srdce, kdo chcete andělského zpěvu počíti. Vzpoměl si nebes Pán na zem českou, a připravil vám koupel, abyste omyli hříchy s duší svých, abyste vyčistili komoru srdce svého! Válka je, válka pro království boží! Káže ji svatý otec, zástupce Ježíšův na zemi! — káže ji proti nepříteli církve! Vzchopte se, duše křesťanské, které ještě ve chrámu prokletých Viklefistů nevězíte — opašte bedra! Kdo vezme do ruku meč a nebo nábožnou rukou do sáčku sáhne: na toho vzhlídne Pán Pánů s velikým zalíbením a naplní míru jeho dnů velikou sladkostí! Amen, amen, pravím vám! Smeteny, setřeny, zahlazeny budou hříchy vaše — kupujte odpustky!

Křídélko. Naplňujte kněžské kapsáře — krmte klášternická břicha — a mniši se vám vysmějou!

Blažej. Co že to blaboníš, Belialův potomku?

Křídélko. Co každý poctivý člověk rozumí, Šidba je to — hřích je to, bráti za odpustky peníze, jako by se musel Pán Bůh uplatit — když má někomu něco odpustit. Udeř se v prsa, výmluvný služebníku boží! a učiň pokání.

Blažej. Hrůza, hrůza! Lidé, slyšeli jste?

Lid. Slyšeli.

Blažej. Chopte se ho, muži ozbrojení!

On se rouhal a propadl katovi — to podle rozkazu samého krále Václava.

Latík (poškubuje Křídélkem, aby prchnul).

Křídélko. Nech mě — ať jen po mně sáhnou Já nejsem babská osyka, abych se třásl, když věje vítr z úst vzteklého papežence nebo z tmavého vězení! Jen pojďte, holomci německých rádníků — já vám zbarvím hřbety, že vás ani váš mistr nepozná! — a když mě přemůžete, — ať si! nebudu plakat žalmy.

Blažej. In nomine Domini — chopte se ho!

Zbrojnoši dorážejí na Křídélko. Ještě větší sběh lidu, kterýž se rozdělí na dvě strany; třenice a volání: Pokoj! Zabte ho! Viklef! Zažeňte papežence!

Výstup šestý.

Lupáč z jedné strany, Háta z druhé, zrovna jako z kuchyně. Předešlí.

Lupáč. Jaké to rejdy?

Háta. Co se to mele?

Někteří. Ah, tu je ženský Viklef! Kacířská suknice.

Háta. Aby vám jazyk uhnil! Co to hučíte?

Lupáč. Co tropíte s tímto mládencem? To je Křídélko — náš poctivý zvoník z Betléma! Co s ním hodláte?

Blažej. Abstinebis discipule! Kliď se; to je rouhač proti slovům papežovým, a potáhne do žaláře!

Lupáč. To bych ti, pane, neradil, nechceš-li zkusit, jak študentské pěstě šturmují!

Blažej. I ty plode satanášův!

Háta. Co se nadýmáš, pane Blažeji? Bubnoval jsi zase, je-li pravda, muži podholený, a svolával omámené včely, aby ti medu nanesly, — a ten hoch ti strčil prsty do mísy? Pusťte ho!

Blažej. Jdi svou cestou, ženo farizejská! nebo tě dám také sebrati.

Háta. Mne? I ty žebravý měchu! mne sebrati, počestnou pražskou měšťanku? A proč pak? Snad proto, že jsem na tebe s pravdou přijela?

Blažej. Apage diabole! — a vy odveďte toho kacíře na radnici!

Lupáč. Stůjte, on je náš! On patří k Betlému a k burse! Co jsi udělal Martine?

Křídélko. Smál jsem se mnichovi, že vyvolával odpustky jako mastičkář oleje.

Lupáč. A velebný otec svolal na tebe halapartníky? hned sudlice a partizány? I bodejž do tě jeho kapitoly! Pusťte ho!

Blažej. I ty puer nequam! Chceš také, abych tě dal do klády?

Lupáč. Mne? žáka vysokého učení? (Směje se.) Mám se smáti tvé vykrmené hlouposti, nebo sádelnaté pýše? Byl jsi pouhý školomet — anebo se ti už vykouřilo, že mě ani král do klády dáti nemůže, když rektor nesvolí? O človíčku věžatého nerozumu! Svého kalkanta můžeš mezi dřeva položiti; ale českého študenta se nesmí ani třikrát svěcená ruka dotknouti.

Blažej. O insania. Pryč odtud, lidé, pryč! Tady bude padati síra jako na Sodomu a Gomoru.

Háta. Tedy uteč a hocha pusť!

Blažej. Zpátky, ženo povzteklá!

Háta. Co pak tu není žádná poctivá ruka, aby mi pomohla těm najatým drábům dřevce polámat?

Blažej. Lidé, braňte svého pastýře! Bubnuj bubeníku! Nastavte dřevce — vlečte padoucha do žaláře!

(Zbrojnoši se hnou s jatým Křídélkem k radnici; část lidu s nimi.)

Blažej (chytá se kostelníka).
Kdo se pohne proti mně — tomu zdřevení ruka, a proklat bude do pátého kolena — já jsem pod papežským majestátem!

Lupáč. O jen se nadýmej a čepejři! Ty nestojíš za ránu! (Volá za Křídélkem.) A ty se neboj, netruchli, ochromená peroutko! Já doběhnu k mistrovi, svolám žákovstvo, a pak se podíváme, nebudeš-li ještě dnes v našem Betlémě klekání vyzvánět.

(Odběhne.)

Blažej. Vběhni do tlamy pekelné — toho více neubráníš, a kdybysi Lucipera přivedl. Pryč s ním, muži bojovní!

Žoldnéři (jatého Křídélko odvedou).

Háta. A vy necháte tu mladou duši zavléct? Vy nepomyslíte, že může také vás uskřípnouti, co se na toho poctivého jonáka shrnulo? Ó vy v bahně bludů potopení? Když necháme takhle sebou vláčeti, tedy nás budou za každé slovo kaceřovati, uvězňovati a ortelovati. Pravda bude jen děckou pohádkou! Ale to ti povídám, krámaři papežských pilulek —

Blažej. Apage satanas! Lidé, ta saně rozsápe mé oudy! Chraňte mě — já jsem dotýkaná osoba!

Lid (po straně Háty). Dotýkaná — hahaha! To myslí, abychme se ho my nedotýkali!

Lid (po straně Blažeje). Ticho, betlémská čeládko! Táhni do svého pelechu!

Háta. To ti povídám, jestli se tomu mladému zvoníkovi jenom vlas na hlavě ukřiví, tedy ti dám na pleš záplatu, že se ti krví přilepí.

Blažej (pořád s kostelníkem couvaje). Ona mě zabije! Spaste duši, kde jste kdo! Pomozte! dostanete rozhřešení bez taxy! Já zpovídám zadarmo! (Zajde do Týna i s lidem.)

Háta. I tedy běž, aby ti zpovědnice nevystydla — ty satanášův náhončí!

Hlas (mezi lidem). Nech ho, kmotra! Tamhle jde už mistr Hus!

Háta (se obrátí i s houfem). Kde vychází naše slunce? Kde je naše hvězda? Ó požehnané oči, kteréž tě vidějí! Blažené uši, kteréž tě slyšejí! Pojďte mu naproti, přátelé! a zpívejte: Hosanna na výsostech! Neboť s ním přichází království boží do oudolí zemského! (Odchází.)

Lid. Sláva mistru Husovi! (Stranou za ní.)

(Opona spadne.)

ODDĚLENÍ TŘETÍ.

Veliká síň na Vyšehradě; na zad sloupení, a výhled na skvostné sady. Za sloupením se procházejí stráže, a viděti tam královské panoše.

Výstup první.

Václav, Albík a Štěpán přicházejí ze zahrady; za nimi po chvíli **Žofie** s dvěma paními a **Chlum** v tichém hovoru.

Václav. Neměj za zlé, že jsem si tě pozval,
pane Albíku! Mne tlačí něco
u srdce a nerad bych to dlouho
nesl.

Albík. Neduh nějaký?

Václav. Ba skoro;
však ho nyní nevyléčí starý Albík
bývalý můj lékař; to jen Albík,
arcibiskup dovede, a já ho
o to žádám slovem královským,
aby se mi posléz nevedlo,
jako s nebožtíkem Zbyňkem.
S tím jsme
oba něco nosili. i hryzli
se a hněvali, až odešel
víc se nevrátil.

Albík. Byl muž to velké
zbožnosti, i písmu dobře rozuměl.
Smrtí jeho utrpěla svatá
církev ztrátu velikou!

Václav. To všecko
pravda; ale společníci jeho
pomátli mu kolečka, že musel
slýchat písně o sobě, jak pouhý
abecedář. Neklop oči, mistře
Štěpáne! Tys nebyl vůkol Zbyňka
jediný, a nemusíš nést vinu
za všechny.

Štěpán. Já vždy činil povinnost a radil
pánu podle nejlepšího svědomí.

Albík. Ano, pane Václave! Náš mistr
Štěpán také mně se jeví jako
věrný raditel, když neuvyklá
mysl v těžké případy se vpravit
neumí.

Václav. Ať tedy nejlepší hned
radu vymyslí! Chci totiž, aby
církevní ty vady přestaly, co
Prahu nám i celé království již
zbouřily, a k tomu stanovíme
den, kdež obě strany, tvoji i tu
mistra Husi, svoláme, by moudrým
povážením věci pohoršivé
konce svého dospěly a v rakev
ulehly.

Albík (pohledne s nejistototu na Štěpána).

Štěpán. To ať jen mistra Husa
věčné světlo osvítí! My věc už
povážili dávno, o sloupy se
pevně opírajíc, na nichž svatá
církev — (povýšeným hlasem)
nezvratně své pravdy zakládá!

Žofie (jenž byla již dříve vešla a bedlivě poslouchala).
Chce-li kdo se rovnati a při tom
křivou důměnkou se živiti: tož
věru vypadne smír nerovně!
Slyšte Husa s důvěrou, nic zlého
o něm netušíce, jak ho národ
slýchá, jenžto nábožnou svou žízeň
po nebeské rose míruplným
jeho slovem tak rád hasívá;
s nedůvěrou budete zlí soudcové.

Václav. Dobře, paní! Také mně se zdá,
že

všechna posavadní nerovnost jen z toho pochází, že — (k Štěpánovi) rovnost nechcete!

Štěpán. Lidská vůle neplatí, kde dlužno držeti se daných zákonů.

Albík. Pověz ale, mistře, že jsme sami na to myslili, a chtíce býti spravedliví ze samého Říma prostřednictví žádali.

Václav. Co pravíš?

Štěpán. Jiná pomoc nebyla, než aby papež ruku vložil vyšetřující.

Václav. Zase inkvizitoři?

Chlum. A hrdí poručníci v českém království, jak na potupu vlastní moci královské — k pokárání dospělého národu?

Žofie. Takou radu nemohl dát věru leda mistr Štěpán — Viklefista zpronevěřilý.

Štěpán. Mne nelze o to do sporu se pouštět s královnou.

Václav. Žhavé blesky. pane Albíku! To měl ses lépe poradit — a z krále svého nedělati podnožku hned kardinálských klobouků. Já měl těch římských komisarů dost, když poprv sami přijeli i bez zavolání.

Výstup druhý.

Hus (kvapně v pozadí). Předešlí.

Hus. Dovol, královský můj pane, abych bez omluvy, bez průtahu srdci svému ulehčil, an hrozí puknouti!

Václav. Co se stalo?

Žofie. V takovém rozjitření jsme tě ještě neviděli!

Hus. O má královno! Jsouť věci na zemi, že holubičí mysl při nich krví sokolovou zapáchne, a tichost beránčí se vlčí zuřivostí oděje!
Pane královský! Tři mládenci, jenž bujnou krví puzeni a snad i jiskrou světla vedeni to snésti nemohli, že kněží na veřejných místech kramařili s odpustky — jsou jati, již i ortelováni, a mají býti — právě jsem to zvěděl na radnici — mají býti, pane považ! — na popravu vedeni! Mně ledovatí krev, když na to zpomínám!

Václav. Nevěděl jsi. mistře, že jsem to sám poručil? A nebylo to známo po Praze?

Štěpán. Ba ohlášeno po všech kostelích.

Hus. A kdyby psán byl tento rozkaz písmem jako věčné hvězdy planoucí — já řku, že musí shasnouti; je nespravedliv, tebe, synu Karlův, nehoden!

Václav. Co pravíš?

Štěpán. To je rouhání!

Žofie. Mně však zdá se, že pravdu dí. O považ slova, pane můj! — tok její pramení se z duše neklamné. Ten rozkaz v srdci tvém se nezrodil; tou pravdou překvapili tebe nepřátelé pravdy, v žoldu starých bludů stojíce.

Hus. Tuto stojí arcibiskup, k jehož tváři radda jeho připustit mě posud nechtěla; ať praví sám, co soudí o těch odpustcích.

Albík (v patrných nesnázích). To dáme svolat doktory a usnešením rozhodnem.

Hus. Já se ptám jen tvého srdce, tvého rozumu, jak býval, dokuds léky strojil, tělo neodíval rouchem biskupským! A ostýcháš-li se to říci, řku to sám, tu přede tváří všech, že je to kramaření církve, římský klam a lidu svádění, tak jako ve školách i v kapli jsem již pověděl.

Štěpán (povýšeným hlasem). Já však pravím tobě: nesluší to lidské křehkosti, by hlavu církve z klamu vinila — a sluha její drž se poslušnosti, kterouž přislíbil. Spasitelno jest, co ona činí mocí od Ježíše danou v prospěch ovcí pravověřících!

Hus. A kdybys hlasu zdvihnul, žeby nejen tato staroslavná klenba, ale sama nebes opona se zatřásla, bych mlčel, rozum držel v tiché vazbě, kde se jeví blud a vede lidstvo k temnosti: tu já bych raděj zvedl ruce k vysostem a zvolal: Pane, Zbav mě zdravých smyslů, učiň ze mne lesní šelmu, v tmavé noci, v krvi rozkoš nalezající! Neb býti člověkem a nesmět cítit, mluvit, jednak jako člověk, nesmět práva člověckého užívati: to jest za živa být zakletým, být s nebes

padlým andělem, být stížen kletbou nejtěžší — a chlubiti se božím obrazem a těšiti se věčným blahoslavenstvím!

(Opodál znění trub.)

Václav. Co znamená ten hlahol?

Výstup třetí.

Panoš. Předešlí.

Panoš. Od Nového města jede k Vyšehradu s mnohým komonstvem vzácný posel z Říma — a množství lidu ho provází.

Václav. Naposledy bude to již objednaný inkvisitor.

Žofie. A co jej vede na Vyšehrad? Má snad jeho úřad zpytováním našich svědomí počíti?

Václav (k Štěpánovi). To ti, mistře, povídám! Jestli jsi mi spředl nějaké hořkosti, já ti naměřím mírou podobnou.

Výstup čtvrtý.

Pozadí se naplnilo zatím domácí čeledí a lidem, kterýž ale stráže opodál zdržují. Nyní přicházejí 4 papežští oděnci s hlasatelem, pak 2 dominikáni, posléz kardinál Petr. Předešlí.

Petr. Pax vobiscum — in nomine Domini!

Všickni. Amen!

Václav. Kdo nás pozdravuje na Vyšehradě?

Petr. Jsi ty Čechů král, syn Karla onoho, kterýž hojné dary svaté církvi přinášel?

Václav. Jsem Václav, jeho syn. A ty?

Petr. Jsem kardinál a posel papežský, Petr Angeli. Zas došly hrozné zprávy k sluchu otce svatého, že tvoje země jedem kacířství již přeplněná, hanou, vzpourou, škodou hrozí svaté církvi Kristově. I přišli žaloby tak strašlivé, že svatý otec uznal potřebu, již pevnou rukou zhladit jedovatou bylinu, co zemi českou zkazila.

Václav. Aj, to měl jsi tedy k biskupovi zajet, s ním se poradit; onť s tebou zahradníkem v jedné vinici a chová dobré pomahače. Tuhle stojí sám — i jeho pravice.

Albík. Vítej pane! Připraven je sprostý dům můj.

Štěpán. Poroučíme se tvé milosti.

Petr. Pozdraveni buďte jménem Kristovým! — K tobě ale, králi, především jde cesta má i první otázka: Proč nezmařil jsi hrozné kacířství a bujný pramen jeho nenastavil? Ano spíše hlavu jeho — toho zlověstného Husa, choval v milosti?

Václav. Kardinále, já jsem činil, co jsem ve svém domě uznal potřebí; však o kacířství nevím.

Žofie. A kdo otci svatému ty zprávy zaslal, hrozné žaloby, ať odpoví. Já nevím, jak mu bude možno zahaliti slunce jasně zářící, a kdyby z šípů lží a pomluv celé mraky vypustil. Ty arci vzlétnou, ale pevné půdy nenaleznouc, budou nazpět padati, a možná — že i střelce poraní.

Petr. Aj, ta hlava zbujná má tu vzácné orodovníky! Však s paními jsem jednat nepřišel.

Chlum. Nuž, tedy jednej s muži! Já jsem také orodovník jeho — tisíce jich v Praze najdeš: chceš-li ale mistra bez orodovníků, tu stojí sám — ten zlopověstník.

Petr (se po něm obrátí a stojí chvíli překvapen). Tento jest ten kacíř ohavný?

Dominikáni (se znamenají křížem).

Hus (stál v pozadí, nyní tiše přikročí a mužně kardinála pozoruje).

Žofie. Mistr Hus to, pane kardinále!

Petr. Nuže tedy slyš, ty mistře Huse! jenžto pravou, svatou, pravospasnou církev vyvrátiti chtěje z pevných základů, jsi nové smyslil učení: Kristův zástupce mi velel, tebe stihnout od prvního setkání a vyvrhnouti z počtu věřících, když neodvoláš bludy své.

(Pohnutí mezi přítomnými.)

Štěpán (stranou). Mé psaní mělo dobrý účinek!

Hus. Mé bludy nikdo ještě nedokázal.

Petr. Jakže? Netupil jsi kněžstvo? Nehaněl jsi otce svatého?

Hus. Já vady jen a pokiesky jsem káral, nikdy osoby:

proti nádheře jsem brojil, proti pýše kněžstva, proti svatokupectví.

Petr. Nevtíral jsi v bibli smysl falešný? Nerozsíval bludy Viklefovy? Nepodrýval zákon církevní?

Hus. Činil jsem, co velel duch a vroucí toužení, bych pravdě vzhlédl do tváří. Nikdo posud nedosvědčil, kde jsem z rovné cesty pobloudil; já opak odhalil, kde církev chybuje a neklamnou se býti vychloubá!

Petr (k Dominikánům). Slyšeli jste rouhání, co vyšlo ze rtů hříchem kypících, že chlubná církev chybuje? — Již odvolej, sic tebe stihne zasloužená pokuta!

Hus. Já se nebojím! To dávno u mne zavřeno, že hrození mě v cíli nezmýlí a víru moji nezvrátí.

Petr. Odvolej!

Hus. To kážeš nadarmo! Mne hlasy papežského sluhy neděsí.

Petr. Buďiž tedy proklet jménem toho papeže —buď proklet skrze církev Kristovu — buď vržen z ovčince a pozbaven vší útěchy a naděje!

Žofie. Ustaň, kardinále!

Petr. Proklínám tě jako arcikacíře — a proklínám i člověka, kdo k bludům tvým se zná, i s tebou drží přátelství — a zemi proklínám, kde kráčí noha tvá a dech tvůj věje. Chrámy stůjte zavřeny, zvony nezvoňte, a služba boží pomiň, kde se proklatec ten objeví.

Václav. Ticho, člověče!

Petr (s rostoucí horlivostí). Nikdo nepouštěj ho přes prah domu, nikdo neposkytuj pokrmu — až bídně prstem Páně poražený zahyne a jako lesní dravec v zemi shnije nezasvěcené!

Lid, (jenž byl s hrůzou poslouchal, se rozutíkává, volající: Běda, běda, — jenom někteří zůstanou na místě).

Žofie. Svrchovaný, čím jsme poklesli, že prudké střely takových slov snášet musíme!

Chlum. Že musíme? Má drahá královno, i ptám se, kde to stojí psáno, by tu cizinec směl kázat jako vlastní čeledi? Již tuze dlouho posloucháme jeho řeči divý proud, jenž hučením chce strašit, vlnami však břehy nestrhne.

Petr. Kdo jsi, muži opovážlivý, že

Chlum. Svobodný jsem Čech, a vedu tady slovo jménem svobodného národu! Čech jsem, pravím; tady domovem — a tebe chrání jenom právo hosta, že se domácího práva nechápu.

Petr. Jménem církve —

Chlum. Nech tu záclonu, již stále vyvěšujete, jen aby vaše skutky ukryla; však známe vás a nedáme se cizopanskou vůlí poutati. Jsme národ silný, pro svobodu krev svou vylévati zvyklý — a dost dlouho dopouštěli jsme, že v práva domácí nám cizí ruce sáhaly. To déle nemůž' být i nebude, a chcete-li, by naše úcta s vámi byla: zjevte, kněži, že jí zasluhujete, že jste synové té samé církve, kteráž druhdy chudobou a mravů čistotou se leskla!

Petr (u velikém hněvu). Uvrhněte do žaláře toho opovážlivce!

Chlum. Do žaláře — mne? zde před tváří krále mého, mojí královny? Zde v tomto sídle panovníků mých a v lůně svobodného národu?

(Tasí meč.)

Již pojď, kdo chuti máš a zmužilosti!

Václav. Ustaň, Chlume!

Chlum. Promiň, pane! — promiň královno! Jsouť věci na světě, že nejchladnější krev by roznitily ohněm žíravým a porušily jemné způsoby!

Žofie. Mně velkou službu prokázal jsi, pane! Děkuji ti, věrný příteli!

Štěpán. Mně ale zdá se, že by lepší službu královskému domu prokázal, by pro kacíře proklatého nevedl —

Václav. Ty mlč! a hledej odtud cestu — potměšilý rozsévači zlého semena, jež nyní hrůzně vzejde nad zemí a národ na dví rozdělí.

Štěpán. Můj pane —

Václav. Pryč mi z očí — pryč! z mého království, abysi v něm s proklatcem tím dýchat nemusel. Nech tebe kardinál si vezme v družinu!

Albík. Považ, pane!

Václav. Již jsem povážil a vyřknul!

Petr. Nepřesáhej mezník svého práva!

Václav. O to nepečuj a sám se podle toho řiď!

Petr. To učiním — a vyřknu kletbu nad zemí, kde kacíř jisté útočiště nalézá.
(K Albíkovi.) Pojď!
Vespolek to prohlásíme, jaké břímě svatá církev na království české uvalí.

(Odejde s kněžími i s družinou.)

Chlum (volá za ním). Pak ale hleď, bys průchod našel z městské brány svobodný.

Hus (stojí pořád u velikém víru v popředí).

Žofie. Neklesej již, drahý mistře, na mysli,

Hus. Stojím v rukou Hospodina, jehož duch se vznáší nade mnou!

Žofie. A tebe milostivě zastře před vší pohromou!

Václav (minulým výjevem rozčilený). Nech té starosti teď, královno! Na pohromu vlastní nebude tak mistr dbáti, jako na tu, kteráž hrozí celé Praze, dokud bude on v ní meškat, papežovou kletbou stížený. Co bylo jindy jménem biskupa jen pouhým strašidlem, to vejde nyní v smutnou skutečnost!

Žofie. Pane!

Václav. Nedotýkej se mne hlasem líbezným, ať pevně v povinnosti obstojím.

Žofie. Chceš mistra vypovědít?

Václav. Nechci; žádat ho však musím, aby učinil, co k míru obecnímu přispěje!

Chlum. Jak, milostivý králi?

Václav. Mlčte, přisám Bůh, a šetřte ránu, kteráž bolno ve mně krvácí! Či myslíte, že panovnická rozkoš v trestu spočívá a v pokutě? Já srdce své bych rozdal do poslední krůpěje, jen kdyby o mne se tu jednalo. Však běží o spasení celé země — a tuť musí srdce zůstat nerozdrobeno, jen svatou povinností ztuženo!

(Velmi měkce.)

Dej krátce s Bohem svému zpovědníkovi — až do blahého shledání.

Žofie. Buď s Bohem! nebe ostříhej tvé kročeje!

(Odejde s paními.)

Václav. S Bohem, Jene! Rozeznávej krále od Václava — přítele! (Odejde).

Chlum (ho provází až ke dveřím).

Hus (v nejhlubší bolesti). Osamotnělý!!

Chlum (se vrátí). To nejsi Jene! Tisíc srdcí bije pro tebe — a můžeš jenom kynouti, by stály tobě po vůli i v odpor klatbě papežské.

Výstup pátý.

V zadu se vyhrne zástup študentů. Lupáč, pak Marketa. Předešlý.

Študenti (ještě v zadu). My chceme vidět mistra! Pusťte nás!

Chlum. Tu medle hejno mladých orlů, co se vůkol svého vůdce slétají! (Kyne strážím.) Ty pusťte dál.

(Žákové se vyhrnou).

Lupáč. Slyš, mistře! Hrozí prý ti nebezpečí? Město kypí, papežníci rotí se — my přišli nabídnout ti pomoc proti nátiskům!

Marketa (se prodírá houfem). Tu neber, synu můj!

Hus. Spasiteli! Nyní ta zde!

Marketa. Slyš mě, synu! — smrtedlná úzkost mluví k tobě! Jako bouře letí pověst strašlivá, že tebe církev nyní opravdu již z lůna svého — o já nemohu to ani vyslovit! — o synu, synu! cos to počínal? jak zodpovídáš krev tu prolitou? Dílo takové se vrhne nazpět na dělníka, v sutinách ho zahrabe!

Hus. Co to mluvíš o krvi?

Marketa. Tou dílo
tvoje zasvěceno!

Hus. Nezbavuj mě
smyslů? Co se stalo?

(Malé teskné pomlčení).

Lupáč. Odpraveni
jsou již mladíci, jenž byli jati,
že se posmívali odpustkům.

Hus (hluboce dojat). Odpraveni? Soudce
na vysostech,
to mi nekla'ď na váhu!

Marketa. Krví zbrocena je půda, na
níž
stojíš — proboří se pod tebou — o,
slyš a ustup z ní, ať mír se vrátí
v duši tvou a v tvoje okolí!

Lupáč. Neustupuj, mistře! Nic se
neboj!
Celé žákovstvo je při tobě i
s poctivými doktory.

Žáci. Na život a na smrt!

Marketa. Neposlouchej svůdných hlasů
světa
hlučného, a obrať mysl k tichosti!
Se mnou pojď — v tu naší klidnou
dědinu,
kde jsi v bázni boží prospíval;
Tam se duše tvoje zotaví. O pojď!

Hus. Ano, matko! v naší klidnou
dědinu!
V tichou chatrč, kdes mě poprv ruce
spínat učila — tam na hřbitov — kde
poprvé jsem klečel na otcovu
hrobě. Svět mě vyvrhuje — tedy
ty své srdce otevři, má stará
matko! ať v něm najdu útěchy a
outočiště jistého.

(Vrhne se jí okolo krku.)

Marketa. Velebeno budiž jméno Páně!

Lupáč. A mne vezmeš s sebou, pane!
neb jsi
otec můj, jsi přítel — tys můj svět!

Chlum. Tak tě upokojen propouštím!
Jeť
láska matky při tobě a péče
mladistvého přítele — dva velké,
nerozbitné štíty v davu světských
návalů. I tady bude o tě
starati se přátelství — to staré,
zkoušené, a jména tvého pověst
chrániti.

Hus (rozčileně). Buď tedy s Bohem,
Praho
má! — ty roditelko slastí mých a
strastí! Loučím se, by lůno tvoje
nevyprahlo blesky žhavými, než
mračna nad tebou se přeženou; a
má-li tě mé oko navždy minout,
nedej aspoň památce mé zhynout!
Tělo jde, duch bude v tobě žíti,
s tebou stát a oupadem tvým umříti!

(Odchází s matkou a se žáky).

Chlum (jde do královy komnaty).

Mezi tím padá opona.

ODDĚLENÍ ČTVRTÉ.

Poklidná krajina venkovská s vyhlídkou na blizký hřbitov. V dálce je viděti hory. Z předu chýše, strom a sedátko.

Výstup první.

Lupáč vede Marketu z chýše.

Lupáč. I jen pones ty choré oudy do božího povětří! Dnes věje tak lahodný větříček, jakoby chtěl do celého světa nový život nadýchat.

Marketa (si sedne). Bodejž nebylo ni kdy jiných léků potřebí, aby choroba zmizela! Proti stáří není však léku žádného — a bolest srdce je těžko hojiti. — Kde jest mistr?

Lupáč. Bude na hradě u pána — nebo je na předhradí mezi lidem, kterýž jeho výklad poslouchá, jakoby mu hrála nebeská muzika. Per Deos, je to podivný osud našeho vypovězení! Z Prahy musel mistr. aby ho lid neměl na očích, a tady se hrnou k němu celé krajiny.

Marketa. Ano, v jeho slovech leží váha tak veliká, že se mu citelná duše neubrání. Ale proto není přece mistr — šťastný.

Lupáč. Qua de causa, proč? On je zdráv, tady se otvírají před ním všechny chýše a srdce do kořán — jen že je trochu tichý a zamyšlený; to je tak v jeho přirozenosti. Víš, matičko — my učení máme vždycky něco vážného.

Marketa. Ne, ne, milý mládenče! to není tichost, není vážnost učeného muže, to je sklíčenost nespokojeného člověka. Nechci říci, že ho — (s povzdechem) ta hrozná kletba tíží.

Lupáč. To neříkej. Z hněvivého blabolení takových sluhů Páně, co se odívají zlatohlavem a na kmentu líhají — z toho si nic neděláme.

Markéta (hlavou potřásajíc). Vím to, vím — Bůh vás potěš! On se ale zachytil do toho svého pražského učení tak pevně kořenem života, že uschne a padne, jestli se k němu zas nevrátí.

Lupáč. Co tě napadá!

Markéta. A on by se byl již vrátil — na vzdor kletbě, na vzdor bouři, kteráž by z toho pošla, kdyby staré matky nebylo; ta mu překáží.

Lupáč. Kdo ti to namluvil?

Marketa. Však mu nebudu již dlouho překážeti! Pán doměřil počet dnů mých a brzo mě povolá.

Lupáč. Ne, to aby u tebe prázdná skořepina vydržela, ale ne veselý žák. Co je to za řeči? Jen kdybychme tak blízko u toho hřbitova nebydleli; z toho pocházejí samé umrlčí myšlénky.

Marketa. To jsou bohumilé, sladké myšlénky, mé dítě! — Ale chceš-li přijíti na jiné, povídej mi něco o Janovi, dokud jste v Praze bývali.

Lupáč. Bene mater carissima, to je moudré! Ale co pak honem, aby to vypadalo jako kus veselosti? Z rejstříku mistra Husa nedá se mnoho veselého vybrati — ale počkej, povím ti o velikém stěhování cizích studentů. — Když zakládal nebožtík Carolus Quartus naše pražské učení, hleděl na to, aby k rychlému jeho zvelebení ihned mnoho mistrů a žáků přilákal. Doma, na těch samorostlých planinách, jich ještě tuze mnoho nerostlo, tedy museli přijít z ciziny, a tu dostal každý cizozemec tolik práva, že když začali potom s našimi o věc mluviti, vždycky byl jeden hlas český a tři nečeské. Na počátku to arci nebolelo; ale když přirostlo mistrů i žáků z domácího plemena, tu je to počalo hryzti, že měli při obsazování všech úřadů a služeb mezi čtyřmi hlasy jenom jediný. A mistr Hus to chytil posléz za pravý konec, učinil žaloby na to zkracování domácího plemena, a Václav — Bůh mu dej dobrého vína až do nejdelší smrti! — ten vydal majestát, že mají míti Čechové na učení pražském vždycky tři hlasy a jiní národové jenom jediný — jakož od jakživa slušelo.

Výstup druhý.

Hus vyjde ze hřbitova s listem v ruce, jsa pohřížen v myšlenkách, kráčí zvolna ku předu. Předešlí.

Lupáč. Tomu nechtěli ale Švábové, Bavoři, Poláci a ti jiní rozumět; i rozlítili se, a zdvihli se a okázali Praze paty. Mistr měl z toho pak arci mnohou mrzutost, a sice od lidí kramářských, kterýmž to vyvandrování o nějaký groš kapsu sedralo; ale co byli řádní Čechové, počali mistra velebiti a přáli sobě vždy takového zástupce. — Nu, co tomu říkáš, mater dilectissima? — Jak? — Již opět spí? Ta slabá stařice! — ta jednou usne, a víc se neprobudí.

Hus, (jenž ho byl již poslouchal).
Přej jí takového usnutí!
Já bych za tu milost nebi z celé
duše děkoval.

Lupáč. Co pravíš, mistře?

Hus. Že je blažen, kdo tu oči zavře
na věky; neb stopí duši v záři
věčné pravdy.

Lupáč. Zapuď, mistře, liché
myšlénky a vzhledni v tváře životu.
Také matka pozoruje tvoji
skormoucenost; já pak myslím, že ji
krmíš nadarmo. Tys opět pánem
slova svého, učitelem lidu,
kterýž by tě vznesl k nebesům, a
tak jsi proměnil jen kazatelnu;
z malé kaple vystěhoval jsi se
v šíré pole, pod klenutí nebes,
kde se scházívají tisíce a
po tvém slově prahnouce i hrozeb
papežských se nebojí!

Hus (s malou hořkostí).
Ano, učím zase; ale kde? tu
na odlehlých ladech, kde se jako
zhladovělé káně po kořisti
sletáme a písně svoje skuhřeme,
ježto zatím v srdci země, v slavné
Praze učení mé neuznáno,
proklato — a jeho kolébka, můj
drahý Betlém prázden stojí,

zpustošen! Ó, to je červ, co srdce
moje hryže! To je plamen, v kterémž
duše moje usychá! Já mužně
nevytrval na místě mi Bohem,
hlasem srdce mého vykázaném.
První hnutí bouřlivé mě slabce
měkého již vyšinulo z kolejí;
krví jsem se zděsil, zapomenuv,
že se z krve rodí osvobození!

L u p á č. To si nemyslím! Tys ucouvnul jen
z vyšších ohledů, tys pro obecný,
mír a mysli utišení odešel;
chceš-li ale, stojí pro tě ještě
otevřená cesta zpáteční.

H u s. Ano, mladý příteli! Mé duše
mír se nenavrátí, dokud zase
v zjevném boji s nepřátelskou stranou
státi nebudu, a buďto prápor
pravdy jako vítěz vztýčím, nebo
přemožený klesnu.

L u p á č. Tedy se zas vrátíš do Prahy?

H u s. Snad že půjdu ještě dále.

L u p á č. Dále?

H u s. Tomu storukému obru, svaté
církvi, zrovna do srdce. Mně píše
z Prahy Chlum, že bude veliký sjezd
oudů vlády církevní i světské,
aby pominuly nesváry již
mnoholeté o stolici papežskou.
Tomu sjezdu předložil bych rád svou
rozepři, by učiněn byl nad ní
spravedlivý soud.

L u p á č. U tvých nepřátel, jenž na tvou zkázu
číhají, tam volíš spravedlnost
hledati?

H u s. S mým učením je pravda
v jednotě, a tu mi síla světská
nezvrátí; tak aspoň doufám. Jedno
jen mě ještě zdržuje — má stará
matka.

M a r k e t a (jenž byla před tím tiše usnula, hlavu majíc na zpět o strom opřenou, otevře nyní oči).
Opásej bedra svá — a
vezmi na pout berlu do ruky.

H u s. Matko!

M a r k e t a. Já tě v duchu slyšela — i
znala dávno tvoje tiché žaly.
Rozvesel se, muži! Svobodná je
cesta tvá — a strážně bude duch můj
provázeti tvoje kročeje.

H u s. Ne, já neopustím domov, dokud
oči tvé, ty tiché hvězdy mého
utěšení, v temnost života mi
jasně svítí.

M a r k e t a. Oči mé se zavrou —
kyne Pán a služebnice přijde.
Hle, již otvírají brány nebeské —
a ten boží beránek, co snímá
hříchy světa, ten se přelibostně
usmívá — a kyne! Drž se, dítě,
kroků mých — ať spolu vejdem v říši
blahoslavených!

H u s. Ó Bože, matko!
Co to na tě přichází?

M a r k e t a. Tys kněz, mé
dítě — pomodli se za mne —
můžeš-li se
v klatbě modlit. — Otče náš,
jenž jsi na nebesích, posvěť se — oh!
Pomodli se za mou hříšnou duši —
Já se budu modlit za tebe, bys
neshořel!

H u s. Matko zpamatuj se!

M a r k e t a. Dechy příštích
dnů mě ovívají — mraky zemské
trhají se před očima —
zatažena je zas obloha tou
září plamennou — a dítě moje
stojí v záři té — a leskne se jak
bílá holubice — a již letí —
(nahne se zpět)
k výšinám, kde věčné jaro světí
(skoná).

(Hluboké pomlčení).

H u s (stojí nad ní s rukama sepnutýma — po chvíli):
A světlo věčné ať jí svítí!

L u p á č. Amen!

O b a (pokleknou vedle ní v tichém modlení).

PROMĚNA.

Královská zahrada na Vyšehradě, a sice tak, aby se velký růžový keř před skupením posledního výjevu nastrčil.

V ý s t u p t ř e t í.

Ž o f i e. V á c l a v. Opodál panoši.

Ž o f i e. Slyšeti mě musíš, pane můj!
Já to nemohu dél snášeti, bys
hody strojil na hradě a hlučné
bankety, an zatím jedovatý
ještěr nesváru lid užírá.

V á c l a v. Chceš ty býti přísnou měřičkou mých
kroků? Počítal já někdy tvoje
radovánky?

Žofie. Ó což rovnáš sebe k slabé ženě? Moje říš je tichá domácnost, té náleží má péče; ty však stojíš v čele národa, tys vyvolen, být otcem tisíc tisíců; tělo, duše jejich na starost ti dána: to je úkol, hoden ducha nejstatnějšího, a požehnán jest, kdo v něm obstojí.

Václav. Myslíš ty, že neobstojím?

Žofie. Nemyslím, když vidím, že chceš vládnouti. Tys ale za dnů těchto jako schválně mysl zvrátil od lidu a pochoval se v rozkoš. Václave! tys vždy mi dovolil, bych směla mluvit v prospěch tvého lidu: Obrať k němu tváře laskavé.

Václav. A buď marnou hračkou jeho svévole? Nechci již; dost dlouho povoloval jsem, a vždy měl opravdovou péči o Čechy, až hana připadla mi od Němců — i říšské koruny mě zbavila. Teď musím uzdu vlády z tuha držeti. A co se týče hodů mých? Mám býti samojeden v království, bych nesměl mraky z duše vyhnat, zcela setříti? Lid plyne v hojnosti, a jeho vina je to, jestli v nerozumném nesváru se užírá. I král chce živ být podle chuti; svět mu nedá náhrady.

Žofie. Pane, tebe uchvátila hrozná proměna! Já sama bývala ti náhradou, když tíže vlády na tě dolehla; eď jakoby tvé srdce bylo vypráhlé!

Václav. To není, mlč! Mně srdce kypí láskou upřímnou, i rozdělilo by se rádo mezi lid; však byl jsem posud nešťastný v tom rozdělování, a za svou dobrou vůli utržil jsem nevděk. Vlastní bratr, k vůli němuž korunu jsem složil císařskou — ten čeká na mou smrt, by na trůn český dosedl.

Žofie. Pane!

Václav. Mlč, to není výčitka! Tys ještě jediná — jen kdyby se tvůj zápal pro novoty utišil! Ten kazatel nám nasil všechno zlé, co záhubivě po zemi se rozbíhá.

Žofie. Bože, jaké převrácení!

Výstup čtvrtý.

Žižka. Vok a několik pánů. Předešlí.

Žižka. Pusťte mě! To znám Václava lépe nežli vy, myslíte-li, že mu svobodné slovo jako těžký palcát na prsa padne!

Václav. Co jest?

Vok. Víno jej rozehřálo.

Žižka. Ano, rozehřálo mě! Víno je dar z božské kuchyně — a proto zapuzuje všechnu faleš. Pane, dej Betlém otevříti a udělej mě jeho hlídačem!

Václav. Co tě napadá? Snad abych hnízdo ještě zahříval, kde se štír usadil?

Žižka. Pane! máš-li hořkost v srdci, vylej si ji na mne; já to vezmu na vrub za tu polskou historii; ale neměj žluči na jazyku, ani v duši proti Husovi. On musel býti narozen, by česká země nezakrněla.

Žofie. Ano, to je pravé slovo, pane! Ó, bys pojal jeho pravý smysl!

Žižka. Proto k němu ihned každé srdce lnulo, vyjímaje arci těch, co přišly k ztenčení a hanbě jeho slovem hřímavým — ti cizí ptáčkové a černí havrani. A (se smíchem.) chtěl-lis vyvést něco chytrého, by slova jeho dál se neroznášela: Neměl jsi ho přemlouvati, aby z Prahy odešel. Teď běží za ním celé krajiny, a nákaza se rozežírá jako rak!

Václav. Vzal jsem já tě k družině své, bys mi držel kázání?

Žižka. Snad přece ne, bych s tebou jícen prolévai? Nic za nic, něco za něco. Mé ruky právě nepotřebuješ, tuť sloužím jazykem. Protož pravím: učiň průchod slovu Husovu, by jeho zrůstáním se zácpa nestala, neb do pořádku obecního průtrž nepadla.

Václav. Však já pevnou rukou pořádek již udržím!

Žižka. Tak ne, jak zamýšlíš! Ty kážeš lidu, aby všechen smysl vtěsnal v kukli jedinou, to papežskou:

kážeš pobrati mu zbraně, aby vůli svoji bránit nemohl, by ztratil hodnost svou i víru v sebe samého, tu mohútnou; to zlou ses poradil a v pokušení lid jen uvádíš. On dlouho nechá s sebou pansky hrát; když ale vstane, hry se nabaživ, tu zatřesou se trůny.

Václav. Ty se osměluješ?

Žižka. Pravda není osmělení. Učiň u vyznání svobodu a Husa nazpět povolej! Třebas potom veřejně se obec bouřila: to lépe jest, než aby zpouru kula po taji a k hrozným činům zoufalství se krmila.

Vok. Je to žádost spravedlivá, pane!

Žofie. Z duše lidu vycházející! Ó kdybys chtěl jen tenkrát minulou tu přízeň v srdci obnovit a Husa povolati!

Václav. Pozbyli jste rozumu? Znovu vrhnout v obec hlaveň hořící? Nikdy! Spíše Němce z rady městské vypudím, co všechnu bouři proti betlémskému kazateli zlostně spřádají! Však jeho? a snad zase kněžím k vyrovnání? Žhavé blesky! Dosti dlouho nechal jsem to zcela na vůli těm hábitům a klerikám, aby způsobily pořádek, i kladl jsem to Albíkovi na duši, učiniv ho biskupem; však on se lépe hodí, svářet mastičky a sedět na měšci, než církev spravovat. Teď se chopím toho já — a protož nesmí Hus mi do Prahy, a třeba jste mi zašli toužením! On také nepůjde!

(Z venku temné hlasy.)

Václav. Co se děje?

(Všecko hledí na zad.)

Vok. Přisám Bůh! Ho je Hus! (Volá na zad.) Ustup, strážníku!

Žižka. Nebo ti vlastním dřevcem lebku roztluku!

(Běží mu vstříc.)

Výstup pátý.

Hus. Chlum. Předešlí.

Žižka. O můj Huse! Nech se obejmouti, ať mé žalostivé srdce okřeje!

Václav. Mistře, ty se osměluješ vejíti do Prahy a hrůzu kletby do ní přinášeti?

Žofie. O pane, tak nevítej muže bohumilého!

Hus. Pokoj s vámi, pravil Pán, a takž i já k vám přicházím. Jeť uzavřena moje minulost, jest ukončeno moje zkoumání v té říši, kde se bude pravda s bludem věky věků potkávat — a já se vypravil, abych v prospěch přátel, kteří stáli se mnou v boji počátečním, složil počet, zda-li byla pravda nebo blud, co za prápor jsem vyvěsil; pak teprv nastane má budoucnost.

Václav. Jak to myslíš?

Hus. Dám se souditi.

Václav. Komu souditi? Co to? Již dříve scházeli se doktoři a zákoníci, jádro hledajíce v šupině — a marné bylo zubů skřípění.

Hus. Já se pouchýlím k nejvyššímu soudu věcí církevních. Jdu na sněm Kostnický.

Všichni. Co pravíš?

Hus. Pevně stojí moje vůle, navštíviti sjezd ten kardinálů, obeslaný od dvou prvních světa hlav — to papeže a císaře. Ať koncilium řekne, jaké bylo moje mínění.

Žižka. Jene, ty bys běžel do osidel? Do brlohy šelem, kteréž na slova nic nedají a jenom na sudlici nebo palcát poslechnou?

Žofie. Ó považ, co jsi předsevzal? Toť do rukou se dáváš zjevných nepřátel — a já se bojím, že v nich nebude ta šlechetnost, co tebe na sněm povede. Ó považ, jaké péče rozrývaly prsa přátel tvých, an jsi do Říma byl povolán! Všichni stáli proti tomu s dobrým vědomím — a nyní bys je tak chtěl zarmoutit, a patrně se vydat v záhubu?

Hus. Má milostivá královno!

Václav. Paní, mlč! Já potichu se keřím síle mistrově.

Žižka. Čert vezmi sílu když ní neodolám peklu celému — Odpusť, paní šlechetná! — mně kypí žluč! Já nepřipustím, aby odešel! Jeronym se zase po cizině toulá, by mu četl kapitolu: ozbrojím se tedy na něj sám a vyštvu celou Prahu, by ho z lůna svého nevypustila!

Chlum. Ušetři své horlivosti, příteli! Mistr Hus je pevný v úmyslu a nic ho z něho nesvede.

Václav. A já mu přeju štěstí — celé zemi slávu, když jej provede. Můj Jene, já tě ještě neznal úplně.

Žižka. O slepá slepoto — již horší, než mé prázdné oko!

Hus. Umírni se, Trocnove! Mně pudí duch — a bez očisty není žádná blaženost.

Žižka. O Jene, my se více nespatříme!

Hus. Ne tak druhu, věrný! Toho já se nebojím. My se jistě spatříme.

Žižka. To ale musí celá země ohněm spráhnouti a krev se vycedit!

Chlum. Co tě napadá?

Žižka. To pravím tobě, chytrý tkalče, jenžto jsi tu nit as přísti pomáhal, co mistra mezi papežence táhne: jestli že ho něco potká —

Chlum. My ho provodíme s věrnou čeledí, když král a pán náš dovolí, a vyžádáme pro něj jistý průvod od samého císaře.

Václav. To učiň, milý Chlume! Dám ti listy k bratru císaři.

Žofie. A vřele našeho mu zpovědníka poručíme.

Žižka. Všecko dobře; pro mne ale málo: žádná jistota. Já musím jíti s tebou! Nespustím se kroků tvých co stín, a neodepnu meč, až budem státi zase na domácí půdě.

Hus. Zůstaň v Čechách, příteli!

Žižka. Ty nechceš průvod můj?

Hus. Tebe nechám doma jako pevný štít mé mladé setby. Vidím v duchu, že jí bude mužné ruky třeba, aby v bouři nezahynula.

Žižka. Tedy zůstanu — a žalostí se budu krmit, vztekem napájet, že moje nejkrásnější naděje jdou marně ku hrobu! Ó, jen se smějte, že je bojovníku v zbrani sešlému těsno u srdce — a že mu oči mokvají! To ale pravím vám, co plesáte, že mistr na sněm kněžský putuje: Potká-li ho nehoda, to bude rána pro veškeré království, a všechny jeho živly otřesou se hroznou bolestí! Já pak — ať jako vojín nezahynu na poli! — já vyštvu všechny živly do boje, až celý obor světa strachem ustrne. Mstitel České cti tu budu státi, zkázu nepřátelům v duši řváti!

Ostatní (ubírají se s Husem a mezi tím padá opona.)

ODDĚLENÍ PÁTÉ.

Veliký sál v Kostnici.

Výstup první.

Míchal. Štěpán.

Míchal. Co to, mistře, znamená? Tyť sklíčen jsi dnes na duchu, an plesati bys měl, že přišel den, kdež bude zkažen nepřítel. Hus má dnes výslech poslední; kardinálové však dávno ortel pronesli.

Štěpán. To vím.

Míchal. A byť i papež k vůli císaři chtěl Husa zkázy zbavit, nesmí, aby s kardinály vše si nezkazil, an slabého jen třeba dotknutí, a Jan se bude ze stolice apoštolské poroučet. Ujmouti se mistra nemůže — a kolej biskupů nám krajana již zatratí.

Štěpán. Myslil jsem, že uvítám tu chvíli s radostí, však duše trne lítostí.

Míchal. Co to slyším?

Štěpán. Hus byl přítel mého věku mladého.

Míchal. A pak tvůj nepřítel.

Štěpán. Jen můj odporník, to když jsem zradil jeho učení; mým nepřítelem mistr nebýval.

Míchal. Chceš hráti náhle na citelnou duši? — na slabocha?

Štěpán. Spravedlivým chci být jednou. Jeho mužná odhodlanost, že se k soudu dostavil, ta svatá mírnost, kterouž

pevně zachovává v lůně škodných nepřátel — ta projímá mé srdce jako ostrý meč.

Míchal. Aj, mistře Pálče! Takovými slovy nelíčil jsi kacíře, ans psával o něm z Prahy.

Štěpán. Nemluv o kacířství, ješto dobře víš, jak velká tato vina Husova. Já ho lituji.

Míchal. To k falešné se cestě kroutíš, myslíš-li, že po ní k novým důstojenstvím dospěješ.

Štěpán. Ó to svůdné důstojenství! To mě odcizilo pravdě, zradilo mi přítele a vyhnalo mě z domova. Nemluv o něm; neboj se však také, že bych pro to hnutí srdce církvi déle sloužit nemohl. Jsemť její, jak jsem slíbil a již dokázal.
(Slyšeti slavné vyzvánění.)

Míchal. Ticho! Hodina již padla. Jděme; koncilium přichází.
(Oba odejdou.)

Výstup druhý.

Z levice: Komonstvo císařovo, páni a knížata, pak Zikmund; z pravice: řeholníci, biskupové a kardinálí, Petr, Míchal a Štěpán mezi nimi, pak papež Jan XXIII. Na zad oděnci.

Zikmund (setká se s Janem u prostřed a poklekne před ním). Děkujeme tvojí svatosti, že konečně se vyrovnává nesvár církevní i světský.

Jan (podá mu ruku; aby ji políbil). Já co sluha sluhů těším se, že naši vůli poznáváš. S boží pomocí to dokonáme.

Zikmund (vstane a sedne pod nebesa). Hlasateli! zvěstuj sněmu počátek!
(Troubení; pak se vyhrne lid dveřmi, které se v zadu otevrou.)

Jan. Nyní přiveďte již mistra českého!
(Mnich odejde s 2 oděnci).

Výstup třetí.

Chlum. Předešlí.

Chlum (vejde, pozastaví se, pak vážně přikročí.) Císaři a pane! dovol krátké slovo.

Zikmund. Kdo jsi?

Chlum. Neznáš mě již? Český pán jsem, Hanuš Chlumský, příjmím Kcpka, z Prahy s mistrem Janem poslaný, bych kroky jeho ostříhal; i chovám list, to s tvojí, p ne, pečetí, že bez ouhony cestu vykoná, k níž svobodně se odhodlal.

Zikmund. A co nyní žádáš?

Chlum. By se listu toho smysl vyplnil.

Zikmund. A což se porušil?

Chlum. A to se, pane, ptáš Nevíš ty, že lstivě z bytu ho zde vylákali k výslechu, a potom do bídného vězení jej zavlekli?

Zikmund. Nevím o tom; stalo se to bez mé viny.

Chlum. Díky nebesům, že bratr mého krále ruce neměl při té zradě! Však mi radilo hned srdce: uval to jen na kněži, ti ruší v prospěch církve i ten nejsvětější slib!

Jan. Opovážný!

Chlum. S tebou, svatý otče, nemám já co jednati; Mně vede světská povinnost, a z té se jenom (k císaři) k tobě, pane, obracím. V tvé ruce kladu naši věc, věc lidu českého! Ceň ji vysoko! To prosím jménem téhož lidu, jehož trůn ty jednou nastoupíš.

Zikmund. My proti vaší věci nebrojíme; také nemůžem však bránit soudu spravedlivému, a je-li mistr uvězněn, tož vědí páni proč.

Chlum. Že vědí, pane? Vědí! Jako vědí vlci, proč se dají do kořisti, když ji napadnou.

Jan. Mluvíš směle, Čechu! Nezapomeň, kde tu stojíš!

Chlum. To se nestarej! To každý pohled hluboko mi vtiská do mysli a smělosti se nediv. Mně je mistr pod ochranu dán, i mám jej přivést nazpět všemu národu!

Zikmund. Buď pokojen a věř! I my až posud musíme zde soudcům věřiti; však budem zkoušet jejich úsudek.

Chlum. Ó bude on to krásný úsudek! Jak oni usoudí, to

máme neblahé již tušení, a
ty se budeš točit v nesnázi. Však
to ví Bůh! kdy vlas mu nakřivíte,
světa obor krví zaplavíte!
(Ustoupí.)

(Reptání mezi kněžstvem.)

Jan (k Petrovi). Nemohli jste jednat opatrněji?
Nebyloť snad třeba, mistra proti
slibu vsadit do vazby.

Petr. Co se stalo, muselo se státi.
Skalná mysl kacířova musí
v žaláři se oblomiti.

Výstup čtvrtý.

Hus uveden od mnicha a žoldnéřů zůstane vážně v pozadí státi, kde Chlum k němu přikročil.

Petr. Ten jest mistr Hus!

Zikmund (pro sebe). To tedy muž, jenž
bourati se osmělil, co lidé
tisícerá léta v úctě chovali?
Skoro se mi srdce převracuje
jeho pohledem.

Jan. Kardinále inkviziční — promluv!

Petr (předstoupí). Slavné shromáždění! Tu viz člověka,
jenžto v zemi české osmělil se,
veden duchem pekla, rouhati se
svaté církvi, podkopávat její
základy a novou víru vymýšleti,
od samého pekla vnuknutou,
od Boha i světla prokletou.
Kormoutí se duše nad tím člověkem —
neb i pastýř pláče nad ztracenou
ovcí; a tenť vběhl do bludů tak
velikých, že musí býti z lůna
církve vyvržen a zatracen, když
hříchy svoje nepozná. Neb nemůž'
církev trpěti, by na lesknoucím chrámu
její svatosti se usazoval
žravý rez, to k pohoršení, snad i
na záhubu duší pravověřících;
však jest také matka milostná, a
žádnou neuloží pokutu, když
pobloudilec odvolá, co učil
v bujné zaslepenosti. — Již přistup,
mistře Huse!

Hus (přistoupí tiše ku předu).

Chlum (postaví se blíže něho).

Petr (vezme od mnicha rukopis). Spisoval jsi tyto traktaty?

Hus (prohlídne rukopis). Ano, spisoval jsem je.

Petr. Slyšelo jsi, slavné shromáždění? On se přiznává. — Svatí otcové měli ty práce v poradě, a shledali, že jest v nich kacířství.

Zikmund. Nechtěl bys nám, pane kardinále, okázati, jak to kacířství vypadá?

Petr. Okážeme to. (K Husovi.) A tvrdíš dosavad, co jsi tuto psal?

Hus. Tak dlouho, dokud mě z bludů nepřesvědčíte; — až do mého skonání.

Kněží (mezi sebou). Jaká tvrdošíjnost!

Petr. Mistře Ondřeji, prokuratore de causis fidei! Oznam kacířství!

Míchal (rozvine papír a čte). Hus rozšiřoval Viklefovy knihy, kteréž církev zatratila — a reptal, když byly spáleny.

Hus. Já ctil Viklefovo zpytování — a že jsem reptal, stalo se proto, že byly knihy jmění mé a bez důkazů spáleny.

Míchal. Hus pravil, že si přeje, aby duše jeho přišla tam, kde Viklefova bydlí.

Hus. A to má býti svědectví o mém kacířství? Ano, pravil jsem to, neboť myslím, že je Viklef v říši pravdy, poněvadž ji hlásal na zemi.

Míchal. Hus dokazoval, že nemůže býti papež, ačkoliv jest hlava církve — a kolej kardinálů jakožto její tělo — pravými a jedinými soudci u věcech církevních.

Hus. Je-li papež hlava církve a kolej kardinálů její tělo: tedy jsou pospolu již církví veškerou. Což jsou ale potom ostatní věřící? kam patří ostatní křesťanstvo? A protož pravím: Připouštějte všechny věřící ku správě církevní, jakož na počátku bývalo; ať pomine samovláda biskupů.

Kněží. Hrůza! Hrůza!

Míchal. Hus učil, že není svátost oltářní v duchu Krista Ježíše.

(Mezi kněžstvem veliké pohnutí.)

Hus. To není pravda!

Míchal. Mistře Štěpáne, dosvědč to!

Štěpán. Dosvědčuji. Pravda jest to.

Hus. V smyslu Ježíše Krista — učil jsem, není večeře Páně, dokud i laikům kalich nepodáte a všechny věřící k jednomu stolu nepřipustíte. V duchu božského zakladatele jest ale svatost oltářní, když se k ní přistupuje v čistotě.

Míchal. Hus horlil proti odpůstkům a bránil na ně věřiti.

Hus. Proti nestoudnému kramaření horlil jsem — jako činil Pán, když prodavače z chrámů vyháněl; proti hanebnému svatokupectví, jenž zohavuje církev, chtící slouti pravdivou a svatou.

Michal. Hus tupil papeže a neuznával jeho moc.

Hus. Haněl jsem jen člověka v tom rouchu
papežském. I může státi církev
bez takého pastýře. Jen Pán jest
skála, na níž církev pevně stojí;
Člověk jest však z prachu stvořen,
byť i podle nebeského obrazu —
křehký jest a vrátký — a tím nemůž
býti neklamný.

Kněží. Ó hříšné rouhání!

Hus. Vy pak všickni, co se odíváte
rouchem bohatým, an Spasitel sám
živ byl chudobně; co v hojnosti se
kocháte a světské nádheře — vy
chcete slouti zástupcové svatých
věcí na zemi a náměstkové
apoštolů?

Petr. Utichni již, zavržený!

Kněží. Pronášejte soud!

Michal (svine papír). To jsou bludy,
jenž mistra Husa zatracují.

Hus. Zatracují? — mne? a proč? kde jakých
důkazů, že bloudím? Přesvědčte mě,
že jsem pochybil, a já rád uznám
vinu svou — to slibuji!

Petr. Tys právě
sám své bludy spočítal a důkaz
dovršil. Či není tomu takto,
slavné shromáždění?

Kněží. Kacíř jest.

Petr. Kacíř jsi a zůstaneš, když neodvoláš
bludy své, jenž vedou k věčné zátratě!

Hus. Ó jen mluvte zřetelně! Já dávno
jsem již poznal, v jaké ruce jsem se
vydal svobodně — to pravím ještě
jednou: svobodně! — neb ani král můj,
ani národ nebyl by mě vydal
na papežské požádání! — Mluvte
zřetelně, že nechcete, by pravda
byla vítězem. Mne nepolekáte.
Poznal jsem vás od prvního setkání.
Vy jen lstí a ouskokem mě chcete
přemoci — a zdání práva sobě
uchovati; já pak nepoddám se
na takové důkazy a neodvolám!

Petr. Já tě varuji! Zde nejsi v Praze,
mezi bujným rodem kacířů!

Chlum. To mu neuváděj na pamět; to
cítí sám, a nemysli, že na tvá
slova odvolá! My nejsme jako
třtina, tady dnes a jinde zejtra,
známéť jsou ty tvrdé lebky české!
Mluvte jen, co soudíte. V té vaší
jedovaté mysli dávno jste již
určili — nač tedy rozvažování?
Třebas i byl císař svobodný mu
průvod slíbil — vy ho zrušíte, a
císař bude mlčet; tolik jsme již
tady poznali; však běda vám, až
bude všeho světa národ vaše
soudy posuzovati!

Zikmund. Mistru Janovi jsme arci dali
průvod svobodný, však nikoliv, by
jemu sloužil za štít v neprávi — a
raděj přiznáme se, že jsme chybili, než
aby list náš vyprostil ho soudu!

Chlum. Dobře, dobře, králi! Jen se
neostýchej! My již víme, že si
svatou církev rozhněvati nesmíš.
Povím já to také Čechům, v jichžto
jméně tady stojím; povím já to,
aby na to nezapomněli!

Jan. Ustaň muži, prudkých řečí! Špatně
takto sloužíš svému příteli; to
raději ho k tomu měj, by odvolal.

Chlum. To je starost mistrova, ne moje.
Odvolá, když svědomí mu dovolí.

Kněží. Musí odvolati!

Jan. Odvolej, ať nepropadneš pokutě!

Hus. Neodvolám — na takový soud, tak
jako že Bůh nade mnou!

Jan (ke kardinálům.) Vyřkněte již tedy
ortel jeho, otcové!

Kardinálové (mluví mezi sebou; pak se vzchopí a zvolají:)
Kacíř jest, tak jménem církve soudíme!

Petr. Protož jej i stihne pokuta, co
na tu hroznou vinu určena. Tu,
(k Zikmundovi:)
pane jasný, vyslov sám!

Zikmund. Poněvadž tě svatá církev viní
býti kacířem, my podle moci
od Boha nám dané usuzujem,
že ten těžký hřích svůj umýti máš
na plamenné hranici.

Hus. Ó můj spasiteli! (hledí tiše zhůru.)

Chlum. Bože, dej mi sílu, abych snesl
tuto nespravedlnost! Toť aby
ruka byla z dubu, z olova, by
netasila meč a jedním rázem

nepřeťala této hanebnosti
hrubou osnovu!

Petr (kyne mnichovi a oděncům, aby Husa odvedli).

Hus. Buď mírný, pane
můj! Mně vešel blahý pokoj do
prsou.
Ještě jeden boj, ten snadno zmohu;
jak jsem počal, dokonám i v Bohu.
(Odejde.)

Chlum (k shromáždění). Běda vám,
jenž slepou nenávistí
puzeni, jste tento ortel pronesli!
Vzpírám se mu jménem všeho lidstva,
ježto touží po osvícení;
vzpírám se mu jménem národa, kde
první jiskra pravdy zasvitla, a
kteráž jednou v taký plamen vzejde;
že ní celá vaše říše sejde!
(Odkvapí.)

Zikmund a Jan sejdou se svých sedadel a odcházejí s družinou.
Mezi tím děje se

PROMĚNA.

Krátké vězení.

Výstup pátý.

Hus (vejde). On mě posilní! Jáť stál jen
v boji
pro šíření jeho království, a
doufám, že tam nový domov naleznu.
Ovšem — zemské soudruhy již
nespatřím;
neuslyším sladké zvuky, jimiž
srdce okřívalo v různém hovoru, a
nepocítím blahý zápal duší
věřících. — Zdaž asi v Čechách na
mne
myslí? Jakž by nemyslili! To vím
jistě, že mé jméno s jménem lidu
srostlo, stánek majíc v nejoutlejších
jeho útrobách. I pošlu k němu
poslední své pozdravení v listu
bratrském.

(Sedne ke stolu a píše; po chvíli rachotí za dveřmi svazek klíčů, je slyšeti zámek otvírat.)

Výstup šestý.

Robert. Štěpán. Předešlí.

Robert. Tu, pane, vejdi, když přicházíš
jménem kardinála; já počkám na
šíji. (Odejde.)

Štěpán. Jene!

Hus. Kdo mě volá? Jak? ty mistře,
tady?

Štěpán. Ano, já — ten nešťastný, co
násilně své srdce z kořen zvrátil,
aby padlo od tebe — a z vlasti
vyhnán, trápen svědomím teď
pyká, že tak učinil.

Hus. Mně podivením
smysly přecházejí! Co to znamená?
Není hra tvá ještě skončena?

Štěpán. Zvolej aspoň jednu upomínku
z naší mladosti, by srdce tvoje
oblomilo se, a prosbě mojí
průchod popřálo!

Hus. Ty ke mně s prosbou?
To by věru světských věcí běh se
převrátil!

Štěpán. Ba spíše běh se zase
vyrovná! Já pochybil, mne
svedla — vyznávám se — závist,
pýcha
falešná; chtěl vysoko jsem státi
nad tebou — a stojím nyní v prachu
ponížen. Ó, že to muselo vzít
konec takový!

Hus. Ty sám jsi chutě
počátek jeho osnoval, i mohls
věděti, kde pásmo to se ukončí.

Štěpán. Že se vydáš do Kostnice —
to jsem
tušit nemohl.

Hus. Proč tedy proti
mně jsi svědčil?

Štěpán. Proto že jsem v tenatech,
proto že mě svedl pekelný duch
zisku. Vyhnán jsem — a zde mi
hojnou
slibovali odměnu, když budu
proti tobě svědčiti; mě hnětla
nouze, duch byl sklíčený — a když mi
doložili, jakou službu svaté
církvi prokáži: tu byl jsem polapen.
Když jsi ale přišel — když tě jali,
a tys neohroženě tu pravdu
hájil, pro kterou jsme druhdy oba
hořeli, ach!
Tu jsem poznal teprva tvou mysl
velkou — a tu jejich nízkost. Třásl
jsem se, když jsem proti tobě svědčil.

Hus. A co z toho všeho?

Štěpán. Abys odpustil!
Abych zlého červa v srdci neživil.

Hus. Já jsem odpustil všem nepřátelům;
tebe nevyjmu. (Podá mu ruku.)

Štěpán. Ó Jene, Jene!
Mám-li tomu věřit, tedy zapuď
na okamžik všechnu zášť — a jako

druhdy, když nás zvali blíženci — nech mě na srdci tvém spočinouti!

H u s. Sám jsi od něho se odtrhnul — já pak ti nikdy nebránil, bys k němu zpět se navrátil. A stojíš-li tak osamělý na světě, i od svých přátel církevních tak opuštěn, že nemáš duši, kde bys našel sladké útěchy: tož vrať se k srdci, v jehož lásce druhdy tvoje blaho květlo.

Š t ě p á n. O můj Jene! (Obejmutí.) Jak jsi šlechetný!

H u s. Budiž mírný v této velké chvíli!

Š t ě p á n. Ó což není možná, bychom spolu zase kráčeli, a pracovali v jedné vinici?

H u s. Jak tomu rozumíš?

Š t ě p á n. Přicházím i jménem císaře; on žádá, abysi byl ochráněn, a myslí, že bys mohl odvoláním —

H u s. Mistře!

Š t ě p á n. Ne tak abys odvolal, cos posud učíval, jen abys moudře odvolal se na církev, co říši boha milosrdného, pak abys kardinálům na milost se poddal; myslí císař, že se —

H u s Ani slova! Studem shořeti bych musel, kdybych žebrati měl, kde mám právo žádati. Slavný by to zástupce byl víry, slavný zástupce i národu, by na milost se dával hlavám v zlatém ornátě neb panovnickým korunám, ježto leskotu a síly svojí nabývají mrzkým utlačováním a zplozováním temnoty. To Bůh snad na mne nesešle!

Š t ě p á n. Musím ti jen doložit, že Zikmund v ruce má teď kardinály, kteří musí světské moci v rozhodné té době býti v mnohém po vůli.

H u s. Já ti nerozumím.

Š t ě p á n. Papež dal se na outěk.

H u s. Co pravíš?

Š t ě p á n. Co jsem dávno tušil. Nemohlť se déle zachrániti u výši, kam lstí se dotřel, aby svět měl divadlo tří papežů. Hrozný zmatek pojal z toho celý sněm i město veškeré, a jenom silnou rukou zdržel Zikmund pořádek; protož doufá, že teď kardinály snadno ku straně tvé nachýlí.

H u s. Nemůže to doufati, a ty to nevěříš. Či myslíš opravdu, že nová vina, kterou zpáchal papež outěkem, mě k tomu pobídne, bych vytěžil z ní prospěch? Já jsem v právu chce-li císař něco pro mne učinit, ať koncilium k tomu navede, by domnělé mé bludy zvrátilo, mě poučilo, z bible, ze slov Kristových mě přesvědčilo, ne však hájení mé zamezovalo a přec vynášelo ortel nade mnou.

Š t ě p á n. Ó, již vidím, že je cesta moje marná! Ty jsi poučení jinak vykládáš, než kardinálové — a koncilium nesmí, nemůže se nechat mistrovati. Bodejž bysi pochopil, co jsem již v Praze pravil: abys nechal boje s církví; lidská ruka neodolá žezlu jejímu!

H u s. Nuž tedy ať se na mne objeví, co násilím si hrdá osobuje za právo!

Š t ě p á n. Nepodáš se tedy k příznivému výkladu?

H u s. To nikdy!

Š t ě p á n. Budiž tedy s bohem, slavný vítězi — i třeba nepřátelé nad tvým pádem plesali. Mně tvou výsost nelze postihnouti. Odpusť mi — a oroduj pak za mne u Slitovníka! Já nemohu, než smáčeti tvůj popel slzami — a kajicně pak život na poušť zanésti. (Odejde.)

H u s. Ó, bys raděj tam ho zanesl, kde nové ovoce by mohl přinášet! Pilné dílo na vinici Páně — to by byla pravá kajicnost.

V ý s t u p s e d m ý.

R o b e r t otevře a vpustí C h l u m a. P ř e d e š l í.

C h l u m. Jene!

H u s. Drahý pane! (Obejmutí.)

C h l u m. Jene, zapuď hořkost z velikého srdce a nech přiblížit se člověka, kterýž větší břemeno si vložil na bedra, než mohl donésti. Já tebe slíbil bez ouhony provodit —

H u s. Nech té věci, pane! — mělo se tak státi k oslavení našemu.

C h l u m. Tak jsem také myslil, vida tebe v boji státi pevného, a prsa

moje vydmula se pýchou; ale nyní zdírá bolest útrobu, a nevím, jak se vrátit do Čech, abych snesl ztrátu ohromnou a trpké všeho lidu výčitky.

Hus. Tys nevinen! Mužnou péči věnovalo mi tvé přátelství — jáť také vděčen toho v listech dosvědčil; co ale zde mě potkalo, to kladu za vítězství svého učení.

Chlum. Bys volně odtud k nové práci do vlasti se vrátil: to bych nazval vítězstvím; však bez tebe bude símě doma hynouti.

Hus. Je-li z Boha, bude Bůh též o ně dále pečovat, jak o nejmenší polní bylinu vždy pečuje, a kdyby samo peklo dechem svým ji trávilo. Však není-li věc moje z Boha, tedy zahyne a kdyby síla nelidská jí nadržovala.

Chlum. A přec musím tebe žádat — jménem císaře a kardinálů, kteří by teď rádi s naší zemí dobré zachovali přátelství — jménem lidu českého, jenž navrácení tvoje očekává — můžeš-li — a není-li snad jenom falešný stud příčinou tvé neustupnosti —

Hus. Pane!

Chlum. Nehorši se; láska mi ta slova klade na jazyk — a můžeš-li se srovnat se svým svědomím: tož odvolej, a církev zruší ortel svůj!

Hus. Již ustaň, pane! abych žalně myslit nemusel, žes Husa nikdy nepoznal.

Chlum. Znám tě, znám — a právě proto chci tě vlasti uchovat. Jen zdržet, zdloužiti hleď ortel — máš tu brance nového — jest tady Jeronym!

Hus. Co že pravíš?

Chlum. Srdce z daleka jej pudilo, i přišel, a chce tebe hájiti; dnes vydá po veřejných místech vyzvání —

Hus. Ne, ne! Ať zjevně nevystupuje! Zde není jist!

Chlum. Posavad se tají; ale pevně odhodlán chce jménem všech, co s tebou drží přátelství a víru, vésti tvoji defenzi.

Hus. Ať toho nečiní! Mně srdce zvlaženo jest sladkou útěchou a díkami, že na mne zpomněl — vyřiď mu to, pane! Ať však nemešká tu v Kostnici, a do vlasti se vrátí; tam jest jeho úkol!

Chlum. Možná ale, že se jeho přičiněním oba vrátíte.

Hus. Nevzdávej se marné naději. Jsem oběť zvolená — a krví mou se zmuží mladá setba mého učení.

Chlum. Já ti ale pravím, že tvou krví zaleje se kořen bouře domácí; hněv se v Čechách rozmůže a pomsta, vražda nastane a z dvojí strany hrozné hubení — o považ to! a můžeš-li, hleď kardinály smířit s učením —

Hus. A lži, a dej se světu na posměch a zaslouženou hanu, že jsi jako sketa opustil své místo, an jsi příklad pevné mysli dát měl nové obci, kterou jsi chtěl k rozmnožení slávy boží založit! Češi nebudou se bouřiti; tu

(vezme list se stolu)

Dones list jim bratrský a vřelé pozdravení! Ať se v míru Páně utiší, a pevně na bibli se zakládajíc světlo věčné hledají.

Chlum. A ty — neodvoláš?

Hus. Leda by mě přesvědčili, že je psáno něco lepšího.

Chlum (v bolestném zápasu do sebe). To posud nedokázali! — S Bohem tedy!

Hus. S Bohem! (Obejmutí.) Pozdravuj mi přátele — i pána mého krále, paní šlechetnou — a Žižku našeho —

Chlum. Pozdravím — ó, pozdravím! však dříve půli srdce nechám u tebe — a druhou budu napájeti hněvem, aby nezhynulo, dokud smrt tvou nepomstím!

Hus. To nečiň, pane! chceš-li, abych tiše odešel a v ruce Pána odevzdán. To věř mi, že rád umírám, a nepodrývej mužnou mysl, aby neklesla!

Chlum (chce mluviti, však bolestí přemožen, zkřikne jen): Ó svatý mučedníku náš!

(Prudce ho obejme a odkvapí.)

Hus (odejde tiše stranou).
(Za malou chvíli vejde mnich s dvěma žoldnéři a jde zvolna za Husem; v zadu viděti biřice, kata, holomky a stráž.)

PROMĚNA.

Za branou města Kostnice.

Výstup osmý.

Kurt. Wolfová. Rozličný lid.

Wolfová. Tedy ho tady dozajista povedou?
Kurt. Což nemáš uši, abysi slyšela? Povedou ho tady. Nynčko mají ještě nějaké ceremonie v kostele.
Wolfová. Co že? — s kacířem ještě v kostele?
Kurt. No, vždyť mu dříve musejí vzít posvěcení!
Wolfová. Posvěcení?
Kurt. Toť se ví. Tak ho nemůžou upálit — jako pátera.
Wolfová. Jen abychme ho uviděli! Já bych si hlavu ztrhla, kdybychme ho propásli.
Kurt. No, no, jen se nepotrhej! A neuvidíš-li jednoho, uvidíš snad brzo druhého.
Lid. Jak to? co to?
Kurt. I přijel si vám zas jeden z toho kacířského plemena — také takový český neznaboh, a přibil na všech kostelích kus papíru, že se bude s koncilium hádat, že je Hus nevinen.
Lid. To je hrůza!
Kurt. Tamhle na bráně je také takový list; ale jestli kacíře chňapnou, tedy nebude žádný více rozvěšovat. (Obrátí se ku bráně s lidem.)

Výstup devátý.

Jeronym v plášti. Předešlí.

Jeronym (kvapným krokem, pohnuté mysli).
Já ho musím ještě spatřit, ještě
jednou sladkým zvukem řeči jeho
okřáti — a pak i třebas jeho
cestu nastoupiti! Nemajíť se
vychloubati, že snad jednou ranou
strom ten zvrátili, co ze zdravého
jádra na jich pokaženém sadě
vyrostl. Mne mohútně duch pudil
z cizíny, bych stejné vydal s Husem
svědectví; a byť i tady
skončilo se moje putování:
však již nezhyne mé rozsývání!
(Ustoupí.)

(Z města slyšeti zvony. Lidu přibývá.)
Lid. Už ho vedou! Už ho vedou!

Výstup desátý.

Řada císařských žoldnéřů. Mnichové. Opět oděnci. Radda městská. Kat a holomci. Mnichové. Biřic, stráže a Hus, s provazem okolo těla. Chlum vedle něho. Oděnci. Mnichové. Míchal. Štěpán. Panstvo s kardinálem Petrem. Komonstvo. Žoldnéři. Lid.

Kurt. vidíte ho? Vidíte ho?
Wolfova. Na mou duši! A jak jde tiše!
Jako by byl neviňátko!
Hus (v popředí se pozastaví — a pozdvihne oči k nebesům).
Dobřes měla, drahá matko! Nebe
plane září velikou — a tvoje
dítě putuje ní na očistu
k branám světla věčného. —
(K Chlumovi.)
Buď s Bohem,
pane! — zde se na čas rozloučíme!
(Obejmou se.)
Čechy pozdravuj — a v Betlémě se
za mne pomodli!
Chlum. Ba pomodlím se,
Pomodlím!
(Násilně se utrhne, zahalí se do pláště a ustoupí stranou v popředí.)
Petr. Jménem Boha, kterýž stírá hříchy
metlou plamennou — slyš, Jene Huse!
Církev se tě odřekla, a světské
moci odevzdává nyní tělo
tvé — a duši tvoji ďáblu.
Chopte se již kacíře, jenž podle
vůle biskupů i císaře má
býti upálen!
Hus. To očekávám
v bázni boží! Tělo moje klesne
plamenem, však slovo moje vzejde
z popele, a bude živo na věky. To
věřím a s tím umírám!
(Odchází, v tom se prodere)
Jeronym. Jene!
Hus. Ó můj Jeronyme! Blahé
okamžení nešťastného shledání!
Jeronym. Nech je býti šťastným, Jene
můj!

Štěpán (k Petrovi a Míchalu).
To jest Jeronym, ten bujný Husův pomahač!

(Mluví s nimi potají, pak si Jeronyma s oděnci obejde.)

Hus. Ne, na to nemysli, a prchni raděj z Kostnice, bys ušel osidlům.

Jeronym. To darmo strašíš mysl mou; já přišel provést tvoji obranu, anebo s tebou skonat. Jenom zatím odvolej —

Hus. To nikdy!
Neodvolám, ne!
Hospodin mě dovedl až v tato místa — on mě dovede i dále.
Neodvolám! — Na to pamatuj!

(Odchází.)

Jeronym. Jene! (Chce za ním.)

Štěpán (mu zastoupí cestu).
Jménem biskupů a císaře — ty jsi vězněm kostnického sněmu. Jeronyme pražský!

Jeronym. Vběhl jsem vám do sítí? Nuž tedy, vykažte mi byt. Já přišel bez listu a slova císaře — i usnadním vám dílo!

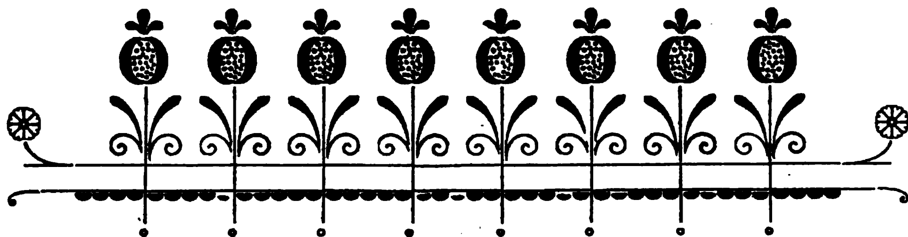
(Odejde, veden do města — an mezi tím průvod s Husem na druhou stranu odchází.)

(Zvonění utichne. — Malá přestávka. Nyní počne malým zvonečkem umíráček a temný zpěv mnichů: Miserere ei Domine! a stranou viděti malou zář.)

Chlum, (který stál posud v bolesti své zarytý, nyní se protrhne.)
Jaký zvuk to? — Běda! již mu slavnou rozsvítili pochodeň — již pějí písně vítězné — že po žilách mi lehá led! — Ó Bože, Bože! posilň duši mou, ať neklesne, než vejdu přes práh domova, bych pověděti mohl neslýchanou, nevídanou věc — a naplň české oči tokem přehořkým, by mohly zmáčet drahý poklad, co jim přinesu — ten Husův popel!

(Zůstane státi v hoři potopen.)

Zpívání a zvonění dále zní a mezi tím padá opona.

JAN SACHS.

Dramatická báseň ve čtveru jednání.

(Dle Deinhardsteina.)

Psáno roku 1836. — »Česká Thalia« z r. 1837.

OSOBY.

Císař Maximilian První.
Mistr Blažek, zlatník Norimberský.
Kunhutka, dcera jeho.
Vít Hes, radní pán z Augšpurku.
Jan Sachs, švec a zpěvec.
První | **Druhý** — komorník císařův.
První | **Druhý** — zpěvec Norimberský.

Mistr Jakub, pekař | **Mistr Martin**, kramář | **Mistr Mikula**, zámečník — Norimberští měšťané

Družina císařova. Norimberští vojáci, zpěvci, mečíři — cechovní pořádkové — lid obojího pohlaví.

Děj se koná v Norimberce okolo léta 1517.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Hercům po levé ruce Janův dům se zahrádkou.

Výjev první.

Jan v oděvu svátečním, hlavu maje na dlaň podepřenu, pod velikým, kvetoucím stromem sedí. Před ním stojí stůl s psacím nářadím.

Jen pak se, duše upokoj!
ta bouře musí uleviti;
kdy žhoucích v tobě citů boj,
ni slova nelze projeviti. —
Nemožno se mi skoro zdá,
jak jiní bez ohně co pějí;
mně srdce div že nepuká,
kdy smysly po vysosti spějí.
Zde noc a hvězdné její blesky,
tu den a jarní jeho květ,
ba veškeп láskyplný svět
se kloní ke mně svými lesky;
mně ku podivu vzírati
v to kolování lidských řádů,
a žádný nechce zůstati
z těch vroucně milovaných vzadu.
I pověsti a bájky hlas,
jich rozmanité, čarné kroje,
a co kdy zplodil dávný čas,
pěla by ráda píseň moje;
leč málo kdy se poštěstí
myšlénku slovem pronesti.
(Pomlčení.)
Když arci šesti dlouhých dní
duch trapným řemeslem se souží,
jeť na zábavu sváteční
den kratší, nežli srdce touží,
a jinak žádnou odplatou
ni den mě neodvábí práci;
Bůh požehnaltě pilnost mou,
ať tedy vděčnost má ji splácí.
Stav jsem si volný pěstoval,
a vlastní rukou odchoval;
i světa rozkoš by s ním diela,
by manželka mi nechyběla.

(S ohněm rostoucím.)
Ba nic, než ji — tu jedinou
si přeji k štěstí ouplnému,
a Kunhutka-li bude mou,
přiznám se k žití spokojnému.
Zrak jasný, sílu jadrnou,
stav mírný, ženu šlechetnou,
a k tomu trochu vtipu — zda
vše ostatní pak není hra?
Leč bez choti — pryč, pryč mé psaní,
(vstávaje na stole papíry urovnává)
ty pomoz básnit později,
teď myslí věrné srdce na ni,
tamť kvete život krásněji! —
Jen lásku znej a brzo díš:
Toť kouzelná je zpěvu říš!
(Rychle odchází — v tom)

Výjev druhý.

Zpěvec druhý s rukopisem. Jan.

Zpěvec druhý. Tu, mistře, báseň
opět přináším,
těch devatero darův bohyň, co jste
mi ondy po zpěvecké schůzce dal,
bych o ní vám pak mínění své řekl.
Jan (poněkud bázlivě).
Děkuji. Což mi teda díte?
Zpěvec druhý. Já —
Jan. Jen mluvte přímo, cokoliv se zdá.
Zpěvec druhý. Nu, mám-li mluviti,
jak soudím — tedy —
Jan. Což tedy? — Prosím.
Zpěvec druhý. Přislibte mi dřív,
že vás mé slovo nijak nepohorší.
Jan. Tu báseň podav soudu, doufal jsem,
že pravdu říci umíte i chcete;
jakžbych se jí teď pohoršiti měl,
an mi ji posléz věrně jevíte?
Zpěvec druhý. (trochu oddálaje)
Nuž, tedy vězte — mně se nelíbí.
Jan (patrně se zarazí).
Nelíbí? — Věru, slovem jediným
jste rozkotal mi krásnou naději;
v té básni mnoho jsem si zakládal.
Zpěvec druhý (určitě).
Nic do ní není.
Jan. Nic! — A medle proč?
Ne z pochybnosti, k svému poučení
se na to ptám — kde vlastně
chybeno,
a proč, jak díte, do básně nic není?
Zpěvec druhý (na rozpacích).
Nu — předně jste hned formu porušil,
i slabiky jste slušně nečítal,
a rýmů neužíval pozorně —
a zkrátka — celou formu porušil.

Jan. Jen forma-li je chybná, dovolte,
pak úsudek váš meze překročil;
na formě záleží, než hlavní věc,
jak mně se zdá, je živoucí v ní duch.

Zpěvec druhý. Žeť vám se vždycky
jiné zdá, než nám!
I mládí a stáří v básni škádlíte
zde bláznovství, tam slabost
odkrýváte;
toť musí budit hněvy; stokrát jsem
vás varoval — předc toho nenecháte.

Jan. Ach, milý pane, to mi vězí v krvi!
Mne každý zná, že rovnou chodívám,
i rád zvu dítka, jak jsou pokřtěna.
Jinák mi nelze být; já miluji
lid upřímněji snad, než jiný kdo;
než vidím-li, jak pošetilostmi
a hlupstvím přeplněný svévolně
si kazí krásné štěstí života,
i bližnímu je často boře; pak
se mžikem vzejme hlava, ňádra, duch
tak podivně, že nemám odlevy,
až na papíru oheň vyproudím.

Zpěvec druhý. Proč ale sám se
v básni chválíte?
Vám devatero bohyň dary snáší:
úplnou vůli, lásku k umění,
a schopnost, pílí, bystrost rozumu,
i poznání a moudrost, pěkný sloh —
ba co jen k smyšlení; toť pýcha však,
a z pýchy roste nepřízeň a zášti.

Jan (v zanícení se zmáhajícím).
Ach, pane můj, takž já to nemyslil!
Ač mnohou chybu mám, to předce
vím,
že pýcha v řadě jejich nestojí.
Nač bych se také pyšnil? Mám-li
snad
i jaké schopnosti — což je to skutek
můj
a zásluha? Ne, mistře, z pýchy ne,
jeť k poučení báseň sepsána,
by uvedla mi v paměť vrtkavou,
co zpěvci potřeba, a čeho mně
se nedostává. Dobřeť vím, že na
mne mnozí nevrou, dobu trpkou mi
to často působí; však doufám, že
je záhy všecky smířím, toho-li
jsou domnění, že pýchu mám; já
pýchu,
(s dobromyslným usmáním)
Jan Sachs — nu, rcete, není-liž to
k smíchu?

Výjev třetí.

Zpěvec první. Předešlí.

Zpěvec první (Jana zahlídna, stranou).
Jest ten tu také zas!
Jan (ruku mu podávaje).
Zdař, mistře, Bůh!
Zpěvec první. Zdař Bůh! —
(K zpěvci druhému se obrátí.)
Již víte snad, že v jedenáct
je schůzka dnes? — I budou prý se tam
číst privilegia, jež nám, jak známo,
zas poslal císař Maximilian.
Jan. Bůh odplať císařské to milosti!

Výjev čtvrtý.

Jakub a Martin. Předešlí.

Jakub. I dobré jitro, pane!
(Ruku zpěvci podává.)
Zpěvec první. Gratias!
Martin. Právě jsme slyšeli, že hlasatel,
k vám od císaře pána vyslaný,
list milostivý včera přinesl
a s ním též mnohé vzácné právo.
Jan. Císař
pán vlídně splácí naši péči o
umění, na něž velmi laskav jest.
Zpěvec druhý. I mečířové práva dostali,
neb rytířský jich cvik pán miluje.
Martin (zpěvci druhému, od Jana s patrnou nevšímavostí se odvrátiv).
Ach, kéžby se byl toho dočekal
pan purkmistr — nu, ten by byl měl radost!
Vždyť víte, jak vám odjakživa přál —
vám, drazí pánové, i umění,
co písní nás a zpěvem těšívá.
Žeť musel právě na den skonati,
jenž vám tak vzácnou rozkoš přináší!
Jan Byltě to řádný muž, a sotva kdo
tu vznikne dobrou vůlí nad něho.
Jsem žádostiv, až bude volení,
kdož asi v ouřad po něm nastoupí.
Jakub (s posměchem).
Nu, bez pochyby vy!
Jan. Já, mistře, to
mi věřte, nikdy po cti nebažil;
a byť mi radda místo svěřila,
i nechci je; co zastat nelze, v to
se nepustím!
Jakub. Co zastat nelze? — Vám?
Aj, což pak by to bylo? — Ševcem jste
a mečem vládna děláte i verše;
Jste oudem ctného zboru,
(na oba zpěvce okáže)
do něhož
jste jen se vedral.
Jan (poněkud popuzen). Vedral? — Zdáť
se mi, že záminku jen hledáte
mne urazit. Že jsem se vedral — lež
to jest, a já se nedral v tento zbor.
Jeť volno v naší obci každému
se podrobiti zkouškám, ježto dřív
se kladou, nežli se kdo stane zpěvcem.
Dokažte vy, že máte v moci rým,
že rozumíte slabikám, dle počtu že
jich použít víte, soudím že,
co chyby opravují, mnoho práce
nedáte, a co více potřeba —
pak můžete být zpěvcem jako já.
Mne ostatně mou cestou nechte jíti,
(srdečně)
a odlevu mi přejte, kterou zpěv
po mnohé trapné práci poskytá;
vám nesáhám tím do díla, a mám-li
se blaze já, tím vám se nepovede zle.
(Odejde.)

Výjev pátý.

Předešlí bez Jana.

Jakub (za ním hledě).
Tě vyplatím, že na mne zpomeneš!
Martin. Až hrůza, jak mi ten chlap odporný!
Je švec — a mudrcem chce slout!
Toť bych
se zbláznil!
Zpěvec druhý. Víte, co se povídá?
Že jemu za své privilegia
jen máme děkovati; jeho verš ..
prý došel přízně u císaře pána.
Jakub. To není možná!
Zpěvec druhý. Tak se vůbec dí.
Martin. I tedy pro pána, můj drahounký,
jen toho před ním tajte!
Zpěvec druhý. Toť rozum dá;
jen aby jinady to nezvěděl!
Jakub. To ztěžka; mezi námi řečeno,
jeť každému již jako v očích sůl —
ten mistr vševěda!
Zpěvec druhý. Že schopnost má,
toť arci pravda — než co —
Zpěvec první. Schopnost! Schopnost!
Kdo pak se na tu ptá? Tabulaturam
ať poslouchá; kde aequivoca jsou
neb relativa, slova slepá, ať
je vypouští a srážky zamítá;

ať nezatrhuje, jakž jeho zvyk,
a píseň uhladí — to žádáme,
to zpěvce působí, ne schopnosti!
I můžeť leckdo míti schopnosti,
ne však ten pravý sluch, tu pečlivost
chybám se moudře vyhnouti; a ta
i jemu schází; ještě usedlý
dost není; škody mnohé dělává
mu fantasí!

Martin (jenž byl s otevřenými ústy poslouchal).
Nu, brachu! — to je muž
z jiného těsta, nežli mistr Jan!

Jakub. Když toho slyším, něco aspoň zvím.

Martin. Neměli byste po chvilce a chuť
si u mne sednout? Nový soudeček
jsem včera koupil vínka dobrého,
a při tom dá se moudře promluvit.

Zpěvec první. Nu, dovolíte-li, již chutě jdeme;
kam Bacchus pozve, básník pospíchá!
(Všichni odejdou.)

Zahrada u Blažkova domu.

Výjev šestý.

Kunhutka (kvapně přichází a nepokojně se ohlíží).

Již osmá hodina — a ještě nejde!
Kde zase dlí? — Ach, povážím-li všecko,
jsem věru holka ubohá; neb Hesa
si nevezmu — to raději hned umru —
a nebude-li Jan mým, umru také.
Div nezoufám! — Jen kdyby nebyl ševcem!
neb o to, bojím se, že nejhůře
ta pýcha otcova se urazí.
Jan však je také tuze tvrdohlavý,
a řemesla, jež nepotřebuje,
se nespustí. Což jest to k rozkoši,
jen se smolou se obírat a kůží?
Jeť jistá věc, že velmi zle se mám!

Výjev sedmý.

Jan. Kunhutka.

Kunhutka. Že pak již jdeš!

Jan. Měj strpení!
Kdybych vždy směl, jak srdce chtívá,
bylbych co blesk tu bez dlení;
než mnohdy překážka i bývá,
co v štěstí mé se vetřela;
dnes návštěva mě zdržela.

Kunhutka. Že hoch se lehko vymluví,
to celý svět už dávno ví;
než měl jsi zkrátit navštívení,
měl-li jsi v duchu pomyšlení,
že pořídku nám chvíle přáno,
a jenom krátké lhůty dáno,
jenž bláhu naši pokradě
tu světu skrývá v zahradě.
Hra tvá jeť arci lehká jen,
ty můžeš do světa se hnáti;
z mé duše však bouř nesmí ven,
ta musí tajně v prsou pláti.
A otec mluví tři dni zas
Jen o Hesu a o mé slasti
manželské — běda! kdyby hlas,
ba zrak jen vjevo dal mé strasti.
Já musím pilně skrývati,
že, když mi na mysl jen padne,
jak ženicha mám vítati —
všecka má radost na smrt vadne.

Jan. Ať na sta radních přijede,
tvé srdce žádný nesvede,
(ji objímaje)
toť věčně mým; — jen abych věděl,
jak spoutati je bych si hleděl! —
Noc mnohou tím se zabývám,
i často ve snu trápívám,
ba chtivě do knihy když hledím,
neb u denního díla sedím;
tuť čarovný se obraz tvůj
i kvapně staví před zrak můj,
a mne — ač jinak těžkou snahou
jen s navyklou se loučím drahou —
tak sladkou řečí ovane,
že práce ležet zůstane.

Kunhutka. I dobře tak — to musí být!
Můj obraz měl bys věčně zřít,
až na tvůj stav se zamračí,
z ruky ti kleště vytlačí
a řekne: teď mou vůli slyš,
a dílo takové nech státi!
Tyť k posledu se utrápíš —
nemoh's mu dávno „s Bohem“ dáti?

Jan. A nebýt ševcem — povídáš?
Nech, dívko, slabosti té zcela;
tys dobrá, smysly jasné máš,
i proč bys na marnosti lpěla?
(S rozmarem.)
Jen zmař můj stav, že v pomluvě,
a v špatném půjdeš obuvě.
Že trochu ruce zdrsnatí,
tím cenu lásky neztratí;
mne máš ty ráda, ne můj stav,
pak jedno, čímkoli se bav.

Kunhutka. I chraniž Bůh! Stav mnoho zmůže,
a nám stav k cíli dopomůže.
To víš, můj otec nezná hněv.

však pyšnější jest na svou krev
než hrabě kýs; kdo k dceři jeho
by pozdvihnul rád oka svého,
již musí ctného stavu slouti,
má-li jej otec poslechnouti.
I sama já se přímo znám,
že větší o tě strachy mám,
než kdybys byl co řádného

Jan. Jak to?

Kunhutka (poněkud nesnadně).
Bys rodu vzácného
Byl — a pak něco víc —

Jan. Nu, Vítek,
co radní pán, je vzácný kvítek!

Kunhutka. Ach ten — však ty mi rozumíš,
a, z lásky že chci muže, víš.
ty sám jsi kvítek můj; než hleď,
to dvojí slast by přineslo —
Nu, jen se mi tak neškareď!
Ne že jsem já tě k tomu zvala —
by vůle otcova se stala,
hleď nechati své řemeslo.

Jan (poněkud zprudka). To planá řeč, to darmo je;
kdo živ chce být, ať pracuje.
Stav milý, v němžto živi jsme,
i važme si a milujme;
kdo v stavu skrovném robívá,
jak statně síla stačívá,
ten o sto víc než onen platí,
co v stavu velkém sílu tratí.
Když tak mě otec nerad má,
všeho již musím oželeti;
mně nelze žádost vyslyšeti,
jenž mi se špatnou býti zdá.

Kunhutka. Nu, jenom se mi nepřekvas!
vždyť jsem to pouhý nápad měla;
ty nechceš — dobře; hleďme zas,
by rada prospěšněji zněla.
I stůj co stůj; jen otci prav
a jadrné dej vysvětlení,
že obou nás to usmrcení,
když manželský nám zvrátí stav.
Pak učiň řádné zmínění
též o zpěvech a umění,
a nezapomeň na jmění;
dobrou-li vůli v jevo dá,
již ostatní si spravím já.
Podruhé ale mírným buď.
(za ruku ho berouc)
a ke hněvu mě nepopuď!

Jan. Nevíš-li, jak mi vždycky bývá,
když protivné mě potkalo?
Dnes mnoho pak se udalo,
čím duch se náhle rozhorlívá.
(Ruku jí podávaje)
již odpusť mi!

Kunhutka. Tu vidíš sám,
Že moudřejší jsem já! I znám
se v tom, že prchliví jsme oba;
co z toho pojde? — Hněv a zloba.

Jan. Hle, nepřichází otec?

Kunhutka. Arciže;
ach, tedy pospěš!

Jan. Poslední
buď bolné toto loučení!
hned zejtra dojdu k otci tvému,
že tě chci za choť, řeknu jemu.
to stálé v bázni prodlévání
mi v ňádrech boj a bouři shání.
Ty na to již ho připravuj,
a vůli jeho pozoruj;
kdy svolí — znamení rač dáti,
já budu blízko domu státi.
(Odejde.)

Výjev osmý.

Kunhutka. Ach, jest to srdce pravdivé
a věrné, dobré, pečlivé!
Jen to mi není k libosti,
že příliš velké skromnosti.
Však já to předce dovedu,
své hrubé řemeslo že složí;
ač při rozumném pohledu
zisk právě jako jiné množí;
jen že je skoro celý svět
vždy pojmenuje naposled.
A zcela nic to pro něho!
Onť krásných tváří, zrostu štíhlého,
a všecek jemný ve mluvení;
ten hravý oheň v jeho zření,
ta sladkých zpěvů líbeznost,
co v srdci budí lahodnost —
ta k šídlu nesluší, ta ne!
Ať ševcem býti přestane.

Výjev devátý.

Blažek. Kunhutka.

Blažek. Kde, děvče, lítáš? — Celé ráno
tě hledám již.

Kunhutka (jakoby nevěřila).
Toť žertováno!

Blažek. Ba kozla! — Kdyby nebyl den,
kdež nerad bývám pozloben,
měl bych do vády větší chuť;
dnes ti však odpuštěno buď,
že tvého narození den.

Kunhutka (jakoby šťastnou myšlénku postihla).
I hleďte, nač jsem zapomněla!
Že jste mi sám však připomněl,

již musím držeti se práva
mně vámi jednou daného,
že, co si v den ten vyprosím,
vždy splníte; toť starý zvyk.

Blažek. I dnes proň nesvedeme křik;
takéť už na tě zpomínáno,
a vázaného přichystáno;
že —

Kunhutka (do řeči mu vpadnouc).
Ale —

Blažek (nedbaje na ni).
Že mne uvidíš
jen s plnou hrstí, dávno víš;
co —

Kunhutka. Otče!

Blažek (hlasem povýšeným).
Co ti nad vše milo,
dnes pro tě zamluveno bylo;
to —

Kunhutka (všemožně k slovu se dostati namáhajíc).
Slyšte! —

Blažek (ještě hlasitěji).
To —

Kunhutka. Můj slyšte hlas!

Blažek (hřmotně). Mlč!

Kunhutka (leknutím nazpět uskočí).

Blažek. Nu, co myslíš, jest to as?

Kunhutka (slzíc). Já nechci nic!

Blažek (se zasměje). A ne? — Však vím,
že se ti dárkem zavděčím.
(Na křoví ukazuje).
Tam vězí!

Kunhutka (s podivením). Tam?

Blažek. Viď, to tam brejlíš?
Jen chutě hádej! — Že se zmejlíš?
Jeť hodné to!

Kunhutka (se rozmýšlí). A veliké?

Blažek. Ne, malé.

Kunhutka. Snědé?

Blažek. Někde je.

Kunhutka. A k smíchu snad?

Blažek. To není lež!

Kunhutka (zkřikne). A zvíře, ne?

Blažek (se zachechtá). Nu, časem též.

Kunhutka (rukama tleskajíc).
I toť jsem dobrý nápad měla!
Opička jest to, jak jsem chtěla.

Hes (hlavu z křoviny vystrčí, hlasem sladinkým jí jako káraje).
I já to jsem!

Kunhutka (s úžasnutím do křoví hledí, pak s patrným zošklivením).
Ach! — Tento chrt?
I zachraň Bůh! — Toť moje smrt! —
(Utíká.)

Výjev desátý.

Hes. Blažek.

Hes (s podivením za Kunhutkou se dívaje).
Mne zhlídnouc, hlasně vykříká
a kvapně odtud utíká —
aj, aj — tu nejsou jasné časy!

Blažek. I neškubte si proto vlasy!
To všecko zajde, až se vdá;
vždyť patrno, že s vámi hrá,
že tolik vše na strach činí,
a pak se vám jen vysmát míní.

Hes. Než já vám, pane, povídám,
že silné podezření mám;
(tajně a důležitě)
neb sotva do domu sem vkročím,
člověka ven se krásti zočím,
jenž tomu jen se podobal,
že křivou cestku miloval.
Jsemť lidu znatel velký dosti —
no zvláště co jsou mužské cnosti —
a onen muž mi padl v zrak;
na tom je dost!

Blažek. I jdetež pak!
Jsa otcem, musím přece dbáti,
co se tu v domě může státi,
kdo vejde a kdo odejde?
I stojím za to, žádný zde
dnes nebyl.

Hes. Říci však se musí,
že často podivnými kusy
nám vrtochy se natropí.
Kdož medle to hned pochopí,
že v Norimberku člověk dýše —
jest pouhý švec — a verše píše.

Blažek. Ah, Sachsa mníte?

Hes. Arci; u
nás leckde jeho písně mají,
a hezké se jim býti zdají;
než, čím to moudřej' považuji,
tím věru méně pochopuji,
by švec i verše psal.

Blažek. A proč?
Jeť člověk jako my.

Hes (stranou). Ó bloude! —
Můj drahý, dovolte — mne hněte
jen, že se ke mně sprosťák plete.
a muži vůbec vzácnému,
jejž i co zpěvce všude slaví —
jak soudruhu se na bok staví.

Blažek. A proto byste nářek veď?
Jen považte, že, co i zrobí,
přec bude ševcem věčné doby.
Pak také na to mějte vzhled,
že v Normberce již od let dávných

se několiko mužů správných
přátelsky k zpěvu spojilo,
a po chvílkách i básnilo;
ba školy na zpěv zařídili;
kde se teď písním učívá,
ve verších píše, mluvívá,
i zpívá se, co vymyslili.
Jeť při tom plno vážnosti;
zde sudí jsou, tu žáci, mistři,
a ti, co na chyby jsou bystři. —
nu slovem, jsou v tom těžkosti,
a že prý nám tím prospěch dán,
sám pomáhá v tom císař pán;
a k tomu spolku patří také
švec, mistr Sachs.

Hes (ousměšně). Nu, rád bych znal
již věru toho chlapíka!
V duchu ho vidím mužíka —
kdybych ho jednou vtipem ťal,
jest po něm; bystrý pohled k tomu,
a chlap víc nepoleze z domu.

Blažek (do dálky hledě, jako pro sebe).
Kdož pak to tamhle jde?

Hes (rychle a tajně). Hle, to
jest, o němžto jsem pravil.

Blažek. Kdo?

Hes. Jehož jsem viděl z domu jíti.

Blažek. Co pak zde asi bude míti?

Hes. A jak se v houští ukrývá,
kde nikdo vidín nebývá!

Blažek. Až ku podivu!

Hes. To nechte mne
teď zkoumati, a jistotně
ho budeme hned oba znáti.
Zatím se račte domů bráti,
by samotným se tady mněl —
i já se schovám stranou. Chtěl
bych hádat, že ho schůzka volá
sem s vaší dcerkou.

Blažek. Bázeň holá!
S pokojem nechte žárlení;
jáť bráním všemu scházení.
a Kunhutka vás ráda má.
(Důležitě.)
Ten tam — se zloděj býti zdá!
(Odejde.)

Výjev jedenáctý.

Hes. Že zloděj chlapík zdobený?
Tys, milý Blažku, zmatený —
ten hledá zisku jiného.
Teď rychle do kře hustého!
(Na zad postupuje.)
Již přichází — a kývá — zde
i Kunhutka již k němu jde!
Nu, Blažku! — Jak se to tu vede? —
Můj Bože! mne svět nepodvede!
(Schová se za křoví.)

Výjev dvanáctý.

Jan, hned za ním Kunhutka.

Kunhutka (na kvap). Ach, Hes je tu!

Jan. Ba vím to již.
a jako když mě opaříš,
mi bylo při tom spatření.

Kunhutka. Jeť doba zlá; i bez dlení
se musíš nyní k otci brát
a vše mu svěřit.

Jan (povzdychne si). Má se stát;
Jen se mnou pojď.

Kunhutka. Měj doufání,
Bůh blaho k cíli uschrání,
an ve hře celý život náš.
Proč jen tak těžko povzdycháš?

Jan. Že povzdychám? — Měj outrpnost!
Hesových tváří odpornost,
i směšný kroj a mrzký chod
mě zmátly tak —

Kunhutka. To pravdu máš!
Neb k tomu je Hes pravý plod.
Ty smejšlení mé o něm znáš;
leč jak jsem ho tu spatřila,
že umřu hned, jsem myslila.
Toť blázen od hlavy až k patě!

Hes (několikráte mezi řečí hlavy z křoví vystrčiv, poslouchal, nyní stranou).
Jen sekej zoubkem jedovatě!

Kunhutka (potajmo a na spěch).
V půl šesté jenom k studni přijď,
já zatím Hesa chytře odstraním
a otce na tvůj příchod připravím.
Kývnu-li z okna, pospěš nahoru,
a pevnou mysli o mne pros.
Rci otci: „Když nás nespojíte,
své dítě k hrobu utrápíte! —“
Nám jiná pomoc nezbyla,
než k čemu nouze nutila;
a snad se prosbám přece vzdá,
když tebe s Hesem porovná.

Jan. I zkusím to; tvá důvěra
i čáky mé jest podpora,
jí pak se srdce nespustí,
když mě i štěstí opustí.
Leč pomni, že — co z toho pojde —
jen přání tvoje cíle dojde!

(Oba odcházejí — Hes jim do cesty vkročí.)

Výjev třináctý.

Hes. Předešlí.

Hes. Jen zdlouha! — Nedělejte skoky,
ať vám i moje stačí kroky.
Kunhutka (poděšená). Pomoz nám
Bůh! — on poslouchal.
Hes (ouštěpačně se usměje). To věřím!
— Pilný pozor dal
jsem na vše, co se dělo tady.
Jan (Kunhutce). Teď věru nevím, jaké
rady;..
již ví; co o něm v mysli máme,
(mluví, aby to i Vít zaslechnul,)
ač ho tím sotva rozhněváme,
an bezpochyby také ví,
že milenci jsou žvatlaví;
ti štěbetají bez ustání,
a o míře jim ani zdání.
Protož i —
(Hesovi) — nechte, pane, hněvu;
neb k lásce nepohnete děvu,
a nemáte oč tedy dbát,
než mému štěstí vzniku dát;
tou obětí si, pane Víte,
dvě blahé srdce zavděčíte.
Hes. Pohnu-li k lásce, nebo ne —
to ptaní zcela zbytečné;
není-li panna při chuti,
otec ji k lásce donutí.
Kunhutka. I na to bych se podívala!
Jan. Ba sotva by se víra dala
té vaší řeči! — Že přinutit
ji chcete?
Hes. Chci!
Jan. To nechte být,
sic toho, tuším, oželíte!
Hes (nadutě). Vy ať zde nic víc netu-
šíte!
Raději hleďte, by tu místo
mžiknutím po vás bylo čisto;
a nepůjdete-li, jak dím,
i váhu dodám slovům svým.
(Chápe se meče.)
Jan. Co, pane? — vy mě vyháníte,
a sám tu po hostinsku dlíte?
Hes. Již jděte —
(na meč si uhodí.)
sic to zmůže ten!
Jan (se usmívá).
Netaste hračku z pošvy ven,
já nemám strach.
Hes (naň doráží).
Hned běžte dál!
Jan (rozhorlen blíží se k Hesovi).
Jak? — Opravdu? — I teď bych přál,
abyste věc tu rychle skryl —
(Hes couvá zastrašen.)
Sic bych se snadno rozezlil!
Hes (rychle meč zastrčiv, pro sebe).
Tvé štěstí, že jsem moudrý dost!
Jan. Či míníte, kdo se nevynáší,
že každý úraz volně snáší? —
Podruhé buďte žertů prost,
sic vás poženu v hněvu zlém
po celé říši potěhem!
Kunhutka (rukama tleskajíc).
Dobře tak!
Hes (stranou).
Potěhem! — Jak sprostě! —
Řeč vaše podivno mi zní.
Jan (vždy prudčeji).
Mně vaše také; z lesů hlas,
jak zněl do nich, se ozve zas!
A slovem — dívka ta jest má,
mé jest i právo k milování,
a nutit ji, se špatné zdá;
i protož nechte namlouvání,
sice svou vášeň oželíte.
Dnes ještě k otci dojdu sám
a o dceru ho požádám;
buď mír, než vůli jeho zvíte,
a nechte, až to spořádám,
všech ouskoků, sic — v tom se
dokládám! —
(rozpřáhne se naň — ten se ale kvapně
shrbí a na střevících něco si urovnává)
Jako že vám tu hrozím pěstí —
co živ mě máte v mysli nésti!
Hes (semotam na šatech cosi pořádaje,
stranou na Jana pohlédá).
Ten človíček je hrubý tvor,
protož mu nestůj na odpor;
a že vám tu hrozím pěstí —
buď na uzdě můj prudký hněv.
Kunhutka (Janovi).
Já měla dřív tě ráda sic,
teď však ti přeji mnohem víc;
tyť ducha máš co hrdina —
ten mužík tu co ženština.
(Se smíchem k Hesovi se obrátí a rukou
na jeho rameno se podepře.)
Budoucně nechte, pane, seče
a netahejte z pošvy meče.
Věc tato není pro vás k hraní —
nic nezmůže a snadno raní;
já pánu lepší radu dám:
Až půjdete zas k námluvám,
dejte si pozor, ženu že
i síla těší u muže!
(S Janem v smíchu odejde.)

Výjev čtrnáctý.

Hes (v užasnutí za nimi se dívá).
Ký chlap to s onou řečí byl?
Jak? On mi pěstí zahrozil?
(Meč rychle vytasí a za nimi se rozběhne.)
Ať tedy ze msty jeho krev se leje! —
(Po krátkém uvážení nazpět ustoupí a meč uschová)
Stůj! — Výhru má, kdo poslední se směje! —
(Odkvapí.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Prostranné náměstí. Vzadu Janův dům; na domě znak ševcovského řemesla.

Výjev první.

Zpěvec druhý. Jakub.

Jakub. To není možná! — Že vám odmlouval?
A přede všemi snad?
Zpěvec druhý. Jak povídám;
on vedl řeč, a právě jakoby
stál mezi tovaryši v dílně své,
tak mluvil; obyčej nám předstíral,
jejž při volení máme — ouzkostným
a stranným, vtipu škodným nazval jej;
to proto však, že člověka jsme ve zbor
nechtěli, jehož on si pod ochranu
vzal — Puschman slove chlap a žebravě
tu v jeho domě po tři měsíce
už tráví z milosti. Než, tuším, já
se jadrně naň osopil, že chuť
mu na vždy k podobnému žertu zajde.
Tak jsem ho zahanbil, že jaktěživ
to nezapomene. —
(Důvěrně.)
Tu nedávno
mi tajmo jakous báseň dal a prosil,
abych mu o ní mínění své řekl;
i na tu přivodil jsem dneska řeč,
a před očima zboru celého
mu hrubé vady, ježto na ní lpí,
tak živě předstíral, že kolkolem
se strhlo hlasné chechtání, a švec
již hanbou, zlostí zbledlý jako stín,
a po těle se třesa, bez dechu
síň opustil.
Jakub (ruku mu podávaje).
Nu, vy jste hodný pán!
(Tajně.)
A mezi náma řečeno — i my
s ním švandu chceme začít nějakou.
Jeť každému již odporný, an tak
se nadýmá i všecko mudruje,
ba konečně i ve svých hloupých fraškách
se soudcem dělá našich slov i skutků,
a veždy jinák jest než my. Jen rád
se o samotě zdržuje ba jak
se zdá i schválně schůzky naše míjí;
když pak mu nelze jim se vyhnouti,
tak důležitě tváře nafoukne,
že zlost mi do všech oudů zarejdí.
Zpěvec druhý (za jeviště hledě).
Hle, tamto ulicí sem přichází —
i pojďmež domů.
Jakub (s posměchem).
Hleďte doktora,
jak hlavu sklopuje a ruce skládá —
snad spása obce na srdci mu leží!
Co živ, jsem neznal takového ševce.
(Oba odejdou.)

Výjev druhý.

Jan (zamyšlený zdlouha přichází).
Jest to tvé blaho, básnění?
Být zahanben a posmíván!
Nebyl by spíše ples mi přán,
bych neznal tvého mámení? —
Tys vedlo z tiché domácnosti
mne do hlušící veřejnosti,
a postavilo ve spěchu
všem nepřátelům k posměchu,
ba místo slasti růžené
trn bodlos v srdce raněné. —
(Po malé přestávce.)
I bez nich, doufám, stanu zdráv,
an ohavných je v spolku práv.
Co živ je nechci déle zříti
a nikdy do sněmu k nim jíti;
ač překrásný to býval čas,
co sladce mi tam rozkvétal,
když umdlen po práci jsem vstal —
však nepůjdu tam nikdy zas.
Dle zvyku šest dní ujde-li,
kdež pouze na dílo mi dbáti,
chopím se péra v neděli —
neb někdy musím předce psáti —
a schovám písmo v tichosti,
kde světu leží zavřeno;
snad přece, když co zdařeno,
někomu vzejde k libosti.
A pak — co truchlím? Nevolá

mne blaho nevýslovně sladčí,
než bolest co mě v hlavě tlačí?
Vždyť moje hvězda plápolá,
a blesk, co z ní se proudívá,
tak divnou mocí kouzlívá,
že jako slunce polední
mhu noční mžikem rozední!

Výjev třetí.

Hes na domě Janově znak spatřiv, zrovna ke dveřím pospíchá. Jan.

Hes. Nu posléz!
Jan (s podivením ho zpozoruje).
Co pak ten tu hledá zas?
Hes (silně na dvéře tluče).
Otevřte! — Brzo-li se stane?
Hej! — Neslyší tu nikdo hlas?
Jak dlouho mám zde —
Jan (jde k němu). Milý pane,
co žádáte?
Hes (Jana spatřiv, bázlivě).
Já? — Pomoz Bůh,
tu stojí zas ten z pekla duch!
(Spěšně klobouk sejme.)
Zlou příhodu jsem právě měl,
a roztrh', že jsem kvapně šel,
si cos —
(na střevíc ukazuje)
a to se nesluší;
neb kdož by tomu dal jen víru,
že radní v střevíci měl díru? —
I ohlížím se tedy po ševci,
kterýž by rukou schopnou dost
mi vyspravil tu mrzutost;
zde arci visí ševců štít,
než nikdo nechce z domu jít,
ač dosti tluku.
Jan. Okažte —
(shýbne se k zemi a Hesovi střevíc ohledává — přitom obratně a řečí znatelovou dí)
Ah — to se stalo o kámen;
bývá již obstaralá kůže,
co dávným skladem zpukřívá,
pak podati se nechtívá —
ba v přehybu se zlomit může
Hes (poslouchá ho s podivením — stranou). Ten člověk blázní!
Jan (na dům ukáže). Pojďte dál.
Hes. Jeť prázdno tam; již jsem tu stál
a bouřil dost.
Jan (prostě). Nu, prázdno-li,
sám vám to spravím.
Hes (s užasnutím naň hledě). Vy?
Jan. Proč ne?
Hes. Kdo račte být, se musím ptát?
Jan. To na štítu je snadno znát,
že švec.
Hes. Co že?
Jan. Že švec.
Hes. Vy
jste jenom švec —
(klobouk si rychle na hlavu dá)
a rád byste
mi holku, jíž mé srdce vzdáno,
odvábil? — Toť je neslýcháno!
Jan. Ach, prosím vás, můj drahý pane,
již nechte nové řeči plané,
ať moje vás děl nehněvá.
Kdo v prsou srdce nechová
z ocele, milovat ji musí;
a lidská vůle neudusí,
co příroda nám v duši dá;
i protož mír jest mysl má.
Zde pravici mou vezměte
a z hlouposti že, myslete,
jsem prvé vám ji zahrozil;
vy zprudka jste, já zhruba byl —
a děcky je snad obojí.
Zde ruka má!
(Blíží se k němu.)
Hes (nazpět uskočí). Pryč ode mne —
vy sprosťáku!
Jan (uražen). Co není vhod
vám, nechte být!
Hes. Vy jen mi plod
jste špatný.
Jan (rozhorlen). Špatný? — Víte-li
pak, co tu díte, příteli?
Hes (naň s opovržením pohlíží).
Já ševců přítel nebývám.
Jan. Vy —
(všemožně se přemáhaje)
ale proč se vadit mám?
I mluvte si dle libosti,
mne nezbudíte k prchlosti,
a mírně všecko ponesu;
jen toho chladně nesnesu,
že mnou, co ševcem, pohrdáte
a větším být se vychloubáte.
Kdo pravdu má, lze rozhodnout,
když práce možno prohlédnout
mé s vašimi. Já střevíců
vám snesu deset tisíců,
a nikdo z města celého
z nich neztupí co chybného,
ba chválu spíš mé práci dá,
neb každý dílek správnost má;
tak prospívám co dělník řádný. —
Teď přineste však, pane radní,
též díla svoje, okažte,
jak nad mé předčí, dokažte
i prospěch, jímž se honosíte,
a snadno nad mnou zvítězíte.

Kdy však se důkáz nepodá,
je, vzácný pane, výhra má;
neb to vám předc můž' napadnout,
že ševcem líp, než — bláznem slout.

(Odejde do domu.)

Výjev čtvrtý.

Hes. Není-liž to dnes po druhé,
co mi bláznů přezdívá?
Oč, chlapíku, že po třetí
to slovo ze rtů nesletí? —
(Po krátkém rozmejšlení.)
Jak se Kunhutka vyznala,
stav jeho sotva poznala;
duch její samá pýcha jest,
i nemožno jí ševci přáti;
a ledva pozná jeho lest,
již láska v prudký hněv se zvrátí;
ať tedy zví, že zklamaná! —
Co však, kdy šalbu sama zná?
pak aspoň otci se to dí,
ten chlapa z domu vyhodí;
nedáť se hrdost jeho šálit.
(Na Janův dům pohlížeje — hrozí.)
Tě bude ještě blázen pálit!

(Odejde.)

V domě Blažkově.

Výjev pátý.

Kunhutka. Blažek.

Blažek. Už jdi a nech mě — všecko nadarmo,
Hes má můj slib, a při něm zůstane.
Kunhutka. Ach, vždy jste říkal, že mě máte rád,
a předce, otče, všecku blaženost,
ba život můj — neb to vám povídám,
že za den umru, když mě přinutíte —
a co jen draho mi a milo, do
hry sázíte; — vy nemáte mě rád.
Blažek. I měj pak rozum, holka! — Pomysli,
kdo já jsem a kdo ty? — Já boháč tu
jsem největší a zlatník; ty — nu tys
má jediná, jsi bohatá co já;
i na tě padá stavu mého zář.
Mluv sama, komuž pak tě mohu dát? —
Jen muži, jenž by mně byl podoben,
a byť i ve všem se mi nerovnal;
a muž ten jest pan Hes, ba stavení snad
i ještě přednější, an čtrnáct let
v Augšpurce u radního stolu sedí.
Kunhutka. A dřímá při něm snad!
Blažek. Nic nedělá!
Dost na tom jest, že sedí u něho;
to sezení mu dává důstojnost.
(Polo nahlas a důležitě.)
Než on mne na víru též ujistil,
že básníkem jest, jemuž nikdo roven.
Kunhutka. Mně protiven — zas já vás ujistím.
Jen buďte spravedliv! — Či znáte již,
jehož jsem zvolila? Vždyť nevíte,
zda více není, mnohem více snad
než Hes? — Ne co se stavu týká — což
jest ale radní pán tak velkého? — Pán,
jenž radit má; — to sama dovedu.
Vám ku příkladu radím: Pošlete
již Víta pryč a miláčka mi dejte.
Blažek (zvědavě). Nu, kdož pak ale vlastně jest ten pán?
Kunhutka. Jest moudrý, bohatý a slavný uměním,
jež také milujete.
Blažek. Ale stav?
Jen stav!
Kunhutka (s pravdou oddálajíc).
Hle, otče, to je dosavad
věc tajná — on však sám ji vysvětlí,
neb na mé pobídnutí přijde k nám,
a sice za chvilku. Jen pohleďte
naň jakož dobrý otec; slíbil mi,
že zcela vám se svěří. Tatínku,
nic neříkám, než sám se přesvědčíte —
nu vždyť mě znáte — že jsem sprostého
nic věru sobě nevyvolila.
(Lichotivě ho za bradu berouc.)
Jen slibte, že ho vlídně přijmete,
hodna-li uznáte ho ruky mé;
a tak-li tomu není — nechci nic.
Blažek. Jen kdyby slibu mého nebylo!
Kunhutka. Není mé blaho dražší, než ten slib
váš, tatínku?
Blažek. Ty kotě oulisné!
Nu, podívám se, jaký to as pán.

Výjev šestý.

Hes celý udychtěn. Předešlí.

Hes. Ah, mistře — prosím, sedadlo mi dejte!
Blažek (rychle mu sesli přistavuje).

Co pak se stalo? — Sotva k poznání
jste; zotavte se!

Hes. Totě hrůza!

Blažek a Kunhutka. Co pak

Hes (Kunhutce). Vy buďte zticha; neboť vy jste mě —
jak řeknu jen — mě takto — zchvátila.

Kunhutka (s podivením). Že já?

Hes. Vy — ano vy!

Kunhutka. A zeptám-li
se, čím?

Hes. Svou chutí překrásnou,
svým milkováním!

Kunhutka. Ach, a ničím jiným?

Hes (Blažkovi). Nu, víte-li pak, co je zač, jehož
si dcerka zvolila?

Kunhutka (stranou). Chraň bože nás!
touto-li cestou otec něco zví,
jest po nás veta! — Nabuď smělosti,
a všeho zkus teď!

Blažek (okem zpytujícím na Kunhutku
hledě). Právě pravila,
že sám se mi tím svěří; tuším však,
že muž jest od stavu.

Hes. Ba pěkný stav —
Je ševcem!

Kunhutka (kvapně). Není pravda!

Hes. Ševcem jest,
a sice v každém kloubě.

Kunhutka (skoro s pláčem.)
Lež to jest!

Blažek. A pravda strašlivá by byla! — Švec
mé dcery hoch? — Tak opovážliví
předc lidé nejsou.

Kunhutka. Nevěřte mu nic;
jen pomluva to, více nic, a závist.
(Hesovi.)
Hle, vystáti vás nemohu; mně žádný
tak není protiven jak vy — a vás
když spatřím, zdá se mi, že pavouka
už vidím, nebo myš; to víte sám.
a proto byste mě rád poškádlil;
to vám však nepomůže ani tolik —
hle — ani tolik!

(Na prstech obyčejné znamínko udělá.)

Hes. Dobře, jste-li tak
své věci jista, přivolíte k tomu,
co k rozhodnutí podám. — Ševcem-li
jest hoch, mně ruku svou dnes podáte;
a není-li — já ustoupím. — Nu,
chcete?

Kunhutka (zmatená).
Chci! — Jděte však teď, sic vám oči za
to nestydaté lhaní vydrápu!

Hes. Jsou k vašim službám; ale dlouhý čas
mi ještě, tuším, budou sloužiti,
abych se divil vaší kráse.
(Náhodou z okna pohlédne.)
Hle!
Tuť právě ženich po ulici jde —
a zrovna do domu.

Kunhutka (byla si k oknu pospíšila).
On jest to — jest!
Již dává znamení, že přijde k nám.

Blažek. Ta věc se pořád horší! — znamení
už také mají.

Hes (Blažkovi). Zaslechl jste, co
mi slíbila?

Kunhutka (netrpělivě).
I zaslechl; jen jděte!

Blažek. Nu, se mnou se vám točí celá zem,
a jakživ poprvé dnes — hloupý jsem!
I mám-liž pak té zprávě víru dáti,
že by si švec měl takou smělost bráti,
a k tobě, holka, na námluvy jít?
Až posud dím: Zde musí mejlka být!

Kunhutka. I ovšemť! — Učiňte jen po mé vůli
a tuhle do komnaty vejděte;
já zatím roušku temnou roztrhnu,
že celou věc pak jasně spatříte.
Jen tajně mi s ním dejte promluvit,
a protož račte —
(na Hesa ukáže)
toho s sebou vzít.

Hes. Já jdu, to vám však napřed dím,
že se co ženich navrátím.
(S Blažkem odejde.)

Výjev sedmý.

Kunhutka. Teď jedna pomoc jenom zbývá —
by totiž Jan se v oběť dal;
a věrnou-li vždy lásku mívá,
i žel náš by již dokonal.
Onť otci zalíbit se musí,
on vtip a zrůst i jmění má;
a překážku-li jakou zkusí,
stav jedinou se býti zdá.
I musíť jím dnes povrhnouti!
Pak by směl otci zetěm slouti,
a srdce mé by těšilo,
po čem již dávno toužilo.

Výjev osmý.

Jan hlavu dveřmi vystrkuje. Kunhutka.

Jan. Jsi samotna?
Kunhutka. Ach, pojď jen blíž.
Jan. Mluv, duše má, ví otec již?
Jest doma?
Kunhutka (naň ouzkostně pohlíží).
Ba, již hodnou chvíli.
Jan. Proč po mě tak tvé oko pílí?
Mluv, co se stalo?
Kunhutka (po malé přestávce).
Jene můj!
Jen v této době mužně stůj,
an lásky můžeš důkaz dáti,
když v radu mou rád přivolíš,
k nížto se musím z bázně bráti.
(Lichotivě.)
Viď, že se prosbám podrobíš?
Jan. Možno-li pochybnosti míti?
Ta otázka mě rozhněvá;
jakž bych ti směl co odepříti?
Kunhutka. Kéž k poslední jen Pánbůh dá,
bys takovou měl k činu píli!
Pak jistě dospějeme k cíli —
jiná však pomoc není nám.
Jan. Jen pověz mi, co počít mám?
Kunhutka (bojácně a s tísní).
Hleď, Jene! Hes tu ze zlých mravů
pověděl otci o tvém stavu;
mně jiná pomoc nezbyla,
než k jaké nouze nutila —
a tak jsem bez dlouhého dlení
řekla — (zamlčí se).
Jan. Co?
Kunhutka. Že to pravda není.
Jan (se lekne). Cos počala?
Kunhutka. Co dávno jsem,
ač neráda jen, radila.
Tvou vůli vždy jsem ucítila;
teď ale musím o svou dbáti —
(s nuceným rozmarem)
a třeba zlým tě k činu hnáti.
Stav svůj již musíš opustit —
a sice dnes!
Jan (za dobrou chvíli s podivením se na ni dívá). To v skutku doufáš?
Kunhutka (uražena). Snad nevěříš?
Jan. Ba, věru ne,
tvé prosení jest daremné,
a radu zavrhnouti musím,
sic u všech lidí hany zkusím.
Měj pak jen sama uznání —
nebylo-by to k vysmání,
bych řemesla teď nechat chtěl,
jež od mládí jsem v rukou měl,
a při němž moje láska byla?
Bych zahálel, neb začal díla,
jež ani neznám? — Celý svět
by s posměchem tu na mne vzhleď,
že z lásky jsem už rozum ztratil,
a dráže se, než patří, šatil.
Kunhutka (hněv přemáhajíc). Ty tedy nechceš?
Jan (pevně). Nechci.
Kunhutka (zprudka). Ne?!
Jan (mírně). Mé příčiny jsou důkladné.
Kunhutka (hněvu zponenáhla se podávajíc, konečně jím jako přemožena na sesli sklesne).
Ty! — Jakých ti jen názvů dáti?
Řeč nemá pro tě ani jmen!
Pryč? — Budeš-li se ke mně dráti,
násilím budeš vyvržen!
Jan (v ustrnutím — po chvilce). Násilím?
Děvo, sotva víš,
co se mnou v hněvu rozprávíš!
Toť strašlivá by doba byla! —
že paks to ze rtů vypustila!
Kunhutka. Tak smejšlím, a tak zavírám:
Jak tě tu opět uzírám,
hned o cestách ti právo poví.
Jan. Jen dovol —
Kunhutka (všecka bez sebe). Ani dvěma slovy!
Muž jestli dívku miluje,
a ve všem se jí zpěčuje,
co však mu k nectí, dráže cení —
ni její zlosti hoden není.
Jan (poněkud popuzen). Stav můj mi, panno, ke cti jest;
to však by zmenšilo mou čest,
bych jako blázen víc chtěl míti,
než Bůh mi ráčil uděliti;
tím bych se zlému zástupu
dal právem hodné v potupu!
(za ruku ji pojme — hlasem srdečným)
Mé srdce —
Kunhutka (kvapně). Člověk nemá srdce,
když ničím není!
Jan (pořád se více rozpaluje). Řeči tvé
jsou pouhý žert! — Či's hraběcí,
anebo dcera knížecí?
tvůj otec měšťan jako já.
Kunhutka. Zda možno? — Člověk rodu tvého
chce stavěti se vedlé mého?
Jan (s dobrým vědomím). Že sobě rovni, se mi zdá.
Kunhutka. Ty sprostáku!

Jan (patrně uražen — po chvíli outrpně). Ty zpozdilá!

Kunhutka (kvapně se naň rozběhne).
Ty — ty! Však budiž ticho zde,
an právě na mysl mi jde,
že hlupáctví a ševčina
jsou z hrubé krve rodina.

Jan (u vnitř hluboce raněn). Tvůj posměch jako světa tíže
mi těsno věrná prsa víže,
an bezpráví a hrubost byl.
Ač stav můj řád je sprosťounký,
já jsem je sobě nezvolil;
v tom stavu jsem se narodil,
a protož mi byl milounký.
Jsemť já, čím někdy otec byl;
v čem on mně doma cvičíval,
jsem v mužném věku robíval,
i matku měl jsem k obstarání,
dvě sestry byly na živu;
měl jsem se spustit povolání,
co jistou dalo obživu?
Či měl se syn a bratr stydět,
že s potěhem jej bylo vidět?

Kunhutka (na rozpacích). To arci všecko pravda — než —

Jan. Ty díš mi, že jsem lásku tvou
měl prchati? To není lež!
Však nyní žehnám nemoc svou,
a v pravé době sílu mám,
že v blízkou propast nepadám.

Kunhutka. Jsem propast já snad?

Jan Bohu žel —
i díky, že jsem uviděl,
jak svět se drží bez ustání
jen klamně zevnitřního zdání;
že však i muž jsa v posměchu,
cos v ňádrech chová k oddechu,
čím lhostejno se činívá,
svět-li se šatu posmívá.
Bylť jsem až posud možný muž,
leč nebudu jím déle už;
své řemeslo — to složím tady;
než k vůli vám v to nesvoluji,
an vámi všemi povrhuji —
já rozdám dvůr a dům a sady!
Mně mezi vámi nelze žít,
chcete-li hrubí, vzteklí být.
Hněv mohu snesti, smích a zlobu,
však ne, jak tys mě ranila!
Bůh nepošli kdy na tě dobu,
bys pro čin dnešní truchlila.
Ač mnohé srdce, žádné však
již nenalezneš věrné tak
a stálé v želu, v radosti!
Uděl ti Bůh vší blahosti —
to stálý jest můj k němu hlas.
Buď zdráva! — (s okem k nebi pozdviženým) tam se sejdem zas!
(Kvapně odejde.)

Výjev devátý.

Kunhutka (zajíkajícím se hlasem).

Můj Jene! — (za ním pospíchajíc)
Nekvap! — Dřív mě slyš! —
Bůh pomoziž! — jeť pozdě již!
(Rukama si tvář zakryje a na sesli sklesne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Krajina lesní.

Výjev první.

První a druhý komorník potkají se.

První komorník. Nespatřil nikdo císaře?

Druhý komorník. Ba nikdo;
že bloudí po lesích se podobá —
jeť valná dubina to, neznámá.
Dlouho jej třeba nenalezneme.

První komorník. A jak jen zmizel?

Druhý komorník. Jaké ptání to!
Chuť po honbě, co v pánu stále hrá,
se nejspíše ho zase zmocnila.
Zhlídne-li srnku nebo jelena,
hned za ním pá í, nedbaje, zda je
kde nebezpečno.

První komorník. Pravdu máte, věru!
Co nebezpečí, jen dle jména zná.

Druhý komorník. Však on to draze jednou zaplatí!
Jsmeť jednou živi jen, a mně se zdá,
že nad život nic v světě lepšího.

První komorník. To pán si nemyslí.

Druhý komorník. Dost možno; já si to však myslím.

První komorník. Vy a on — jste dva.

Druhý komorník. To věřím; mámť i úctu pro pána —
jen časem divné zalíbení mívá.
Což ku příkladu to mu napadlo,
že na zapřenou do Normberka jde,
by díla toho města uviděl?
Což na tak sprostém počínání má?

První komorník. Co na něm má?
— Ba přemnoho!
Mně posud žádné město vědomo
tak živné, pracné, možné na statcích
a penězích i na duchu, co Normberk.
Ač mívá obyčeje menších měst,
je vlastních předce, vtipných způsobů,
a pilně pracuje v něm zbožný lid;
ba leccos dovede, co ve školách
a dílnách města jiná neumí.
I zpěvu se a veršům oddává,
kteréžto umění pán miluje,
a ježto si — což velmi podivno —
tam vede jako řádem cechovním
zbor mužů, zpěvci vůbec nazvaných,
a z nichžto jeden, jakž mi pravil pán,
se duchem zvláštním čině slovutným,
je všechny převyšuje schopnostmi,
ač pouze — pravý div to! — ševcem jest.

Druhý komorník (velmi se podiví).
A pán si všímá takového muže?

První komorník. Co velkého kde,
všudy sobě všimne;
A znáte většího co nad schopnosti?

Druhý komorník. Než považte jen
— ševce!

První komorník. Právě tím
se jeví pána mysl veliká,
že skořepinu bystře prohledav,
i cenu jádra zpytuje a pozná;
a tak, ač nízkého je stavu onen
muž, vlídně uznal jeho zásluhy;
mně pak se jako slunci podobá,
an jemu roven, blahé paprsky
své stejně v celou říši posílá.

Druhý komorník. To s vámi plným
srdcem dosvědčím;
jen kdyby se tak neoddával honbě.
Mně nyní s vámi jíti dovolte,
neb jak jsem tamto kráčel houštinou,
podivné kvičení jsem zaslechl,
co hlasy zvěři divoké — s tou pak
se nerad zabývám.

První komorník. Nu, pojďme spolu;
jáť brzo k družině vás dovedu,
Neb není daleko.

Druhý komorník. Mé díky vám!
(Oba odejdou.)

Výjev druhý.

Jan (v oděvu cestovním — krokem zdlouhavým přichází — zamyšlen se zastaví — pak zpátky se ohlíží).

Bůh tebe, vlasti, opatruj,
mé oko již tě neuvidí!
Ty pak se posilň, duchu můj,
neb těžko se mé kroky řídí. —
Ach, toho jsem se nenadál!
Snadně se zdálo rozloučení,
an v hněvu jsem a roznáhlení
oklamán před Kunhutkou stál.
Teď oko na vše jinak zírá,
a po městu mě touha svírá,
kde jsem se blaze narodil
a mnohé dobv šťastně žil.
Co ve snách vidím ještě domy
a známý sad a květné stromy,
jenž — jako druhdy v mladosti —
mi v prsou budí radosti;
ach, pevnější přec není pásky,
než domova — a blaha lásky!
(Slova svá na mysli přemítaje.)
Něž blaha lásky? — Blaho to
bylo-liž tobě přiřknuto? —
Či neutiskla žalost žhoucí
tvé srdce — věrnou láskou vroucí —
že, co i časem blaha zví,
sotva se již kdy zotaví? —
Pryč odtud, kde jsi posměván,
kde lépe duch tvůj není znán,
kde na vtip, na mrav nehledí,
a — ševcem buď, mi stále dí.
Což já kdy na to pomyslil,
by někdy ze mne básník byl?
I květinám Bůh vůni dal,
Bůh pramen v život povolal;
jakž ovoce dal stromu Bůh,
i na mne se vznes' jeho duch;
Onť ráčil posilu mi dáti,
že umím hezké písně psáti.
Proč tedy lid jen v hněvu je,
a života mi ztrpčuje? —
Co umím, jsem si nežádal,
Bůh, aniž vím jak, mi to dal.

(Odchází.)

Výjev třetí.

Císař Maxmilian v oděvu loveckém — později družina jeho. **Jan.**

Císař. He, pocestný!

Jan (se vrátí). Co chcete, milý pane?

Císař. Jest Normberk daleko?

Jan. Dvě hodiny.

Císař. Jak vede cesta?

Jan (uvádí jej na místo, kudy sám byl přišel a do dálky ukazuje). Vizte
pahorek —
a zrovna k němu jděte; od něho
se pusťte v levo, stále v levo — až
kde konec lesu; z něho viděti
jest polní pěšinku, a tou se dejte,

až na horu vás přivede, s níž před
sebou již město ležet spatříte.
Císař. Vyť máte velkou ve mne důvěru,
že na vše, co tu díte, pozor dám.
Tu les a hora, v levo, na pravo —
nejlépe, když mě k městu provodíte.
Jsemť cesty nevědom a chodě
bloudím;
bohatě vám tu službu nahradím.
Jan. Ach, pane, mzda mi starost nedělá,
i chutě vám to k vůli učiním.
Až na místo vás jistě dovedu,
kdež více zbloudit nelze; do města
však s vámi nepůjdu.
Císař. Však musíte!
Jan (se zarazí). Že musím? —
(stranou po sobě hledí) Jistě
vykukuje mi
zas někde švec! — Já, pane, nemohu!
Císař. Čím vám to hodné město ublížilo?
Jan (radostně). Ach, viďtež město hodné
jest?
Císař. Ba věru!
Proč na ně nevřete?
Jan. Že na ně já?
Mne samo nenávidí, protož odcházím.
Císař. Jste tedy z města?
Jan. Jsem.
Císař. A prcháte
co druhý Koriolan ze vlasti? —
Jest vám to jméno známo snad?
Jan (se usměje). To věřím!
To Římský vůdce byl, jejž potom
vlast,
jím jsoucí zachráněna, vyhnala.
S tím v stejné případnosti nejsem;
vlast
mi nemá, bohužel! co děkovat.
Císař. Kdož tedy jste?
Jan. Švec, milý pane, jsem
a slovu Sachs.
Císař (hbitě). A verše děláte?
Jan (chvilku naň bázlivě pohlíží — pak
tiše).
Ach, ano; — víte to?
Císař (s podivením). Jste vy Jan
Sachs?
Jan (pln radostného pohnutí).
I což mě, pane, znáte? — Slyšel jste
snad o mých písních? Přicházite, jak
se zdá mi, zdaleka — a předce víte
o písních mých? — Ó pane, to mě
těší,
že, hleďte, rozkoší div nepláči.
Císař. Již o vás mnoho slýchal jsem,
a drahně
si poznati vás přál, o němžto dí
se, že tak řádný, prostý, přitom pak
i vzácným vtipem zdoben jste, že Bůh
se vámi zřejmě objevil!
Jan. Ach, viďte,
že od něho vše pošlo?
Císař. Milý Jene,
a mníte, vlast že vám nic dlužna
není?
No dím tu já, že mnoho dlužna vám,
i jednou že to jistě uzná.
Jan. Bože,
toť sprostý já se musím zapýřit!
Císař (oči s něho nezpouští).
Tu stojíte, jak jsem si myslíval,
a divno se mi vámi ňádra dmou!
Snad nejste šťastný? S milou otčinou
se nerád loučíte? — To nesmí být!
I pojďte zpátky, mne se nespusťte,
kde vás co hněte, pravdu povězte,
snad mohu pomoci — jen upřímně;
to miluji.
Jan (nesměle). Kdož, milý pane, jste?
Císař. Jsem muž, jenž jiné rád má
veselé,
a na vaší mu spáse záleží.
Nu pojďte! —
(V dálce ozvou se lovčí rohy.)
Předce posléz! —
(Chopí se trubky, jenž mu po boku visí,
a na dané znamení odpoví.)
Jan (stranou). Sotva že
se udržím, tak mysl zmatena
jest tím, co vidím a co slyším!
(Družina císařova přichází.)
Císař (jde rychle k druhému komorní-
ku a dí tajně).
Žádný ať
mé jméno před mužem tím nejeví!
(Komorník se pokloní a vůli císařovu po-
šepmo druhým oznamuje.)
Jan. Kdo jsou ti páni?
Císař (se usměje). Dobří známí. Teď
už ptání dost — jen cestu okažte;
jdeť touha moje po oddechnutí,
a mnoho máme spolu hovořit.
Jan (po nějaké chvíli, kdež na císaře
s podivením a podivem pohlédal.)
Pohnul jste srdcem mým — i půjdu
s vámi!
Ach, milý pane, sotva uvěříte,
co za oběť vám přináším — však staň
se! Budou se mi arci posmívat,
Kunhutku spatřím zase, otevrou
se rány staré novou bolestí;
než — vaše oko tak se usmívá,
že na postavu statnou pohledění
mi obraz laskavosti odkrývá;
i zdáť se mi, že o vás krásné čtení

je v starých knihách, kde se dozvídáme,
jak o vítězném reku soudit máme;
jdu proto s vámi, s duší raněnou
necítě u vás bolest plamennou!
(Císař odchází — Jan i ostatní za ním.)

Prostranná zahrada — v pravo Blažkův dům. Vzadu se táhne přes jeviště nízká zahradní zeď, přes nížto za křovinou porostlý pahorek a za pahorkem širá dálka viděti jest.

Výjev čtvrtý.

Kunhutka (z domu přichází, v předu na drnové sedátko se posadí, punčochu plesti začíná — povzdychuje, pak práci nevrle na zem hodí).

Tu leží — Tebou mi nejde zpět,
co srdci schází, hloupá věci! —
Ach, tenkráte byl hezčí svět,
když on mě objal ramenem,
jsa puzen lásky plamenem;
tenkrát mi kvetly blahosti
a nevyslovné sladkosti!
Srovnám-li nynčko k zašlé době,
byla bych radši v tmavém hrobě;
neb kam se hnu, kam otočím,
pro touhu jenom jeho zřím.
(Po chvilce.)
Jen zůstat měl — já z ohledu
bych byla předsudek vždy snesla,
i otcova by k posledu
se pýcha zmenšila i klesla; —
(pořád horlivěji)
než tu mi do světa se žene,
a na mne snad již nezpomene;
jáť řekla jen, co jiný praví,
běh světa mnou se nezastaví!
(Do myšlének se zabeře, hlavu si rukou podpírajíc.)

Výjev pátý.

Hes v oděvu ozdobném; jak mile Kunhutku spatří, přikrade se k ní a oči jí zadrží. Kunhutka.

Hes. Kdo to?
Kunhutka (poděšena se vzchopí — vytrhne se a chce uteci).
Ach, pomoz Bůh!
Hes (ji zadržuje). Jen zdlouha!
Zde kvapný krok se zastaví,
a daným slibem zabaví.
Já sám se vystrojil co k svátku,
i hosté čekají tam k sňatku;
již tedy splňte vroucné přání,
a pojďte k panu otci jen,
by nám dal svého požehnání.
nu, pojďte!
Kunhutka (zmatena). Jděte samoten,
já nemám chuť vás poslechnouti;
až podruhé.
Hes. I musím vás
předc ze samoty vytrhnouti;
nač pak bych byl — jakž vidět snad —
své tílko upjal v zdobný šat?
Pak —
(blíží se k ní).
Kunhutka (v nížto se nevrlost rozmáhá).
Jděte pryč — to rada má!
Neb dneska, věru, tak jsem zlá,
že bych, ce vidím, pro úlevu
hned zahubila v prchlém hněvu.
Hes (ucouvne). Co vám to, panno, napadá?
Kunhutka (hněvem přemožena).
A on se na to ještě ptá?
Kdo pak zde lásku srdce ctného
závistí blbou pokazil?
Však bude žít, co zlého sil!
Co živ mi bude žalosten,
že ho zlá hvězda ke mně táhla;
teď bych mu chutě na krk sáhla,
pak z něho smích si ztrhla jen!
(Odejde.)

Výjev šestý.

Hes (chvilku se za ní dívaje).
Hm, zdá se mi, že ještě chuti nemá!
(Rozmejšlí se.)
Musí ji míti! — Otec tomu chce,
a spíše na to život nasadím,
než abych domů přišel bez ženy. —
Že přinutit se musí, patrnoť;
než jak? — Nu otcem! — Toho bojí se,
a bázeň ta mi k choti pomůže.
Jen aby také starý neustoupil!
I musím si ho nadejít, a tak
si přízeň jeho získati, že oželí
radš děvu nežli mě. — Jen jak to začnu?

Výjev sedmý.

Jakub. Martin. Mikula. Hes.

Jakub. Jste, vzácný pane, z domu zlatníkova?
Hes. Jsem, dá Bůh! — mistra Blažka zeť, jinák
pan radní Hes, co přijel z Augšpurku.

Martin. (se sklání). Nu, to nám, pane
vzácný, rozkoš dělá,
že vás tu vidíme. — Je Blažek doma?
Hes. I ovšemť; právě jsem s ním
hovořil.
Martin. Již odpusťte, že odcházíme zas.
Na tchána čeká milá novina,
i má ji námi zvědět.
Hes. (zvědavě). Novina?
Ó dejte podílu mi na ní vzít,
rád s muži hodnými se těšívám.
Mikula. Obec ho za purkmistra zvolila,
a nám to jemu zvěstit určila.
Hes (diví se). Zda možno? Věru-li? —
Toť milá věc!
(Jakoby na dobrou myšlenku přišel.)
I — dovolte — sám Blažka zavolám;
onť právě v dílně jest, a sotva tam,
jakž víte, koho uvítá.
Jakub. Jen račte —
my naň tu počkáme.
Hes. (po straně). Věc vítaná!
Teď náhodu tak zchytra navléknu,
by mně se poděkoval za úřad;
a jakž ho na koníka posadím,
již neuklouzne víc, i Kunhutka
se podá potom naší vůli.
(K měšťanům s náramnou zdvořilostí.)
Hned
jsem tu zas, pánové!
(Jde do domu.)

Výjev osmý.

Jakub. Martin. Mikula.

Martin. Toť vlídný pán!
Jakub. Ba věru! —
Mikula. Jemných mravů, útlé postavy,
a ví, jak obcovati s člověkem;
dáť každému, co slušno.
Martin. Věřím rád;
jeť radní pán!
Jakub. I proto! — Bývají
to hrubiáni.
Mikula. Ba, myslí, že
jsou mnohem lepší, než my měšťané.
Martin. Proč sám ho z domu volá, víme
už;
máť dobré srdce, jak jste slyšeli,
a rád by první Blažkovi to řek',
že purkmistrem jest. Jemu ale jest
to přáno; takovému pánovi —
když něčím jest a k tomu zdvořilý,
rád ve všem povolím.
Jakub. Já též.
Mikula. I já!

Výjev devátý.

Předešlí. Hes. Blažek jako bez
sebe z domu se vyhrne.

Blažek (k měšťanům).
Jsem jim?
Hes. Nu ovšemť.
Blažek. Purkmistrem?
Hes (rázně). Tak jest!
Blažek (jakoby zchvácen na drnové
sedátko sklesne).
Hes (k ostatním se obrátí). Odpusťte,
milý páni, že jsem vás
již předešel; neb laskavé vás vida
musil jsem srdci uzdu popustit
a mistrovi to oznámiti první.
Mikula. I učinilť jste dobře, vzácný
pane;
vám postoupíme rádi.
(Blažkovi.)
Slavná rada —
že měla zřetel na stáří a jmění,
a pak, že dobře o zásluhách ví,
jež jste si dobyl po třiceti let
zde v obchodu — vás za purkmistra
si
dnes volila; i byl nám rozkaz dán,
tu zprávu radostnou vám zvěstovat.
Již o desáté zejtra veřejně
se představíte městu. — Přijmětež
i ode mne hned přání k úřadu.
Martin (ruku mu podávaje).
I já vám přeji štěstí!
Jakub (taktéž dělaje). Také já!
Blažek (jako ze sna se protrhna).
Jsem tedy v pravdě — v pravdě
purkmistrem?
Toť tedy musím — budu — ještě
dnes —
(sobě sám)
I seber — seber se! jsi purkmistrem!
(K měšťanům s nalíčenou mírností.)
Všem radním pánům oznamte mé
díky,
že učiním, co žádá úřad můj,
a zítra k desáté se přichystám.
Vám vůbec toto jedno slibuji,
že slávou nad předchůdce vyniknu,
co jich kdy slavných bylo v naší obci.
Jsa při tom bedliv důstojnosti své;
a co se moudrosti mé týče — já
se nerad chlubívám — však vy mě
znáte!
(Všichni tři měšťané se pokloní.)
Blažek. Než bychom však co k práci
před se vzali,
dovolte, bychom dceři zprávu dali,
že otce nové důstojenství krásí.

Martin. I račte — ať to někdo z nás jí hlásí;
toť hodí se, když nás k ní pošlete.
Blažek (po krátkém uvážení s potěšením posvědčí).
Jeť pravda! — Tedy pro ni dojděte!
(Měšťané se pokloní a do domu odejdou).

Výjev desátý.

Blažek. Hes.

Blažek. Ach, milý zeti, sotva uvěříte,
jak mnou ta vaše zpráva pohnula;
i nemám v paměti tak divný cit; —
nebylť jsem arci ještě purkmistrem!
Hes. I mne to těší, těší-li to vás,
a tisíckrát mi práce splacena,
jížto jsem vám zde v úřad pomohl.
Blažek (rychle se vzchopí a Víta vroucně obejme).
Mé nevýslovné díky přijměte
až do nejdelší smrti! — Mluvte, čím
vás mohu potěšiti? — Zjednám to —
jsemť boháč — volte, co jen srdce ráčí.
Hes. Jakáž to slova jsou? — Což nevíte,
že o nejdražší z jmění vašeho —
že o dceru jsem vás již poprosil?
Blažek. Aj, o té nemohou být řeči; toť
již drahně skončeno — tať vaší jest.
Hes. Nevím — nevím; neb co se týká jí,
že nemá do mne chuti, zdá mi se.
Blažek. Že nemá chuti — do vás nemá chuti?
I ať se opováží! — Nechte jen
mě jednati; hned vyjde ven, a buď
mi pak jen slovem, okem na příkoř,
tu před vámi ji z domu vyženu.
Ne zítra, dnes buď vaší manželkou;
jsemť za své blaho vaším dlužníkem,
i buďtež tedy za své také mým.
Hes. Nu staň se, rád v ta slova spoléhám. —
Než o něco vás prosím: nemluvte
mi před jinými o vděku a mzdě;
staloť se rádo — teď bych ale nerad,
aby se zmínka o tom činila.
To slibte mi.
Blažek (s pohnutím se naň dívaje).
Vy muži šlechetný!
Tu přijměte můj slib, že nikdy se —
kde svědky budou — o tom nezmíním.
Leč jak jste to jen, mluvte, zeti, začal,
že jste mi k důstojenství pomohl?
Hes. To bylo vyjednáno, než jsem přijel,
a častým psaním s radou smluvíno;
já vám je vhodnou dobou okáži.

Výjev jedenáctý.

Kunhutka. Jakub. Martin. Mikula. Později císař s družinou a Jan. Předešlí.

Blažek (dceři v ústrety jda).
Nu, slyšelas, čím jsem?
Kunhutka. I slyšela,
a přeji štěstí vám.
Blažek. Já tobě též;
neb jsem-li — otec — purkmistrem, jsi ty
již purkmistrova dcera.
Hes. Arciže!
Blažek. A víš-li, komuž děkovati máme —?
Hes (naň kývá, aby mlčel).
(Mezi tím dostoupí Císař na pahorek za zdí, dle něho Jan, za nimi družina. Sotva že Jan Kunhutku spatří, jakoby spoután se zastaví.)
Císař (Janovi).
Co jest vám opět?
Jan. Na mžik dovolte.
Hned přijdu za vámi.
(Císař i družina odchází; Jan pak se přikrade k zahradní zdi, vyleze na ni a dolů hledí.)
Blažek (dceři). Že nová v domě mém se záře skví,
jeť šlušno dle ní také jednati.
Má tedy vůle zní, bys ruku svou
dnes muži dala, jemuž vděčen jsem.
(Při tom ji k Hesovi přivádí).
Kunhutka (u velikém zmatku).
Ach, odpusťte —!
Blažek (přísně). Či mám se naditi,
že odmluvou mě k hněvu popudíš?
Ty k oltáři s ním půjdeš.
Kunhutka. (s větší úzkostí). Nemohu!
Ach, otče, věru nemohu!
Blažek (hněvivě). Ty půjdeš —
A sice hned!
Martin (k ní). Jen pak se podejte,
a otce darmo nezlobte!
(Na Víta okáže.)
Jeť pán
to šlechetný a srdce dobrého.
Kunhutka. Raději umru!
Blažek (hněvem přenáhlen). Staň se tedy! —
(Hesovi)
Jen
ji veďte k oltáři, a nechce-li
jít po dobrém — ať násilím.
Hes (Kunhutku pod paží vezme, pánovitě).
Nu, pojďte!

Kunhutka (se mu vymknouti chce, silou však nestačí a do mdlob upadá).

Jan (přes zeď přelízá). Toť příliš!

Blažek (Hesovi). Chopte se jí; svéhlavost
se musí krotit!

Hes (na měšťany pokývne, kteří na to vespolek dívku odvésti se strojí).

Jan (zatím do zahrady skočí a ke Kunhutce pospíší; ostatní se s podivením rozstoupí; — k měšťanům).
Od ní upusťte,
a ruku smělou na ni nevztáhni,
kdo zdráv chce s místa domů dojíti!

Hes (uskočí za strom, jenž u zdi stojí).

Blažek (na Jana oči vyvalí).
I toť je, zdá se mi, ten švec! —

Jan. Ten jsem;
je pravda!

Jakub (všecko uchlácholiti chtěje).
Mistře, což jste pozbyl smyslů?

Jan. Pozbudu, té-li tady ublížíte —
vy chaso surová!

Měšťané. Co — cože? — Jakže! —
I vyhoďte ho ven!

Blažek. I ven s ním!

Hes (za stromem). Ven!

Jan. Jen chutě, je-li nazbyt zdravých oudů?
Jak povídám, jste hrubí, neřidští,
že otci dovolíte s ubohou
zle jednati, an jako ukrutník
ji nutí k sňatku s chlapem darebným.

Hes (trochu se přiblíží, hned se ale opět schová).
I vyhoďte ho!

Mikula (k ostatním). Chopme se ho, kmotři!
(Všichni se na Jana hrnou.)

Jan (holí je odhání). Zpátky! —
(Měšťané couvají.)
Věc tuto soudu odevzdám,
i uhlídáme, zda-li ubohá
to snášet musí — zda-li ochranu
jí právo nepodá!

Blažek (na slova všemožně váhu vkládaje).
To nepodá,
ty hlupáku! Neb já zde právo jsem —
a teď ho vyhoďte!

Kunhutka (oči otevrouc Jana spatří; žasnoucí naň chvíli hledí, pak mu okolo krku padne — hlasem touhy nejvřelejší zvolajíc).
Ó Jene můj!
Tys tady zas, a pošetilosti
mnou spáchané již odpouštíš? — Ach, viď,
že nikdy — nikdy více neujdeš?

Jan (pln radostného úžasu).
Ha, miluješ mě tedy, dívko moje,
a zdání marného ses pustila?
Mé bolné rány léčí ruka tvoje —
věrně jsi uznala, žes chybila?
Ať tedy vírou duch se rozpaluje,
že — ač nás krutý osud rozlučuje —
přec tebe za choť nemá —
(na Hesa ukáže)
ten tu mítí!
Jen ve mne doufej, vím, kde pomoc vzíti!

(Letmo ze zahrady pospíchá; Kunhutka za ním ruce rozprostírá; Vít se bojácně za stromem ukazuje a v blbém omámení s ostatními za Janem hledí.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Skvostná síň v obydlí císařovu.

Výjev první.

První a druhý komorník.

První komorník (oknem se dívá na ulici).
Hle, jaké tamto lidu hemžení!
Vše nám se dívá do oken; — i byl
bych v městě nehledal tu zvědavost.

Druhý komorník. Kde k divení se něco vyskytne,
tuť lid se jistě najde; kdyby pak
byl zvěděl, že tu bytem císař pán,
sotva by chvíli k oddechu mu přál.

První komorník. Hle, tedy dobře má, že za hrabě
se vydává! Co bez obalu teď
zde vidí, ztěžka by, neb zlíčeno
jen spatřil jako císař.

Výjev druhý.

Jan mezi prostředními dveřmi se zastaví. Předešlí.

Jan. Vzácní páni,
dovolte, prosím, na slovíčko!

První komorník. Aj,
toť průvodce náš! — Pojďte blíž.
(Jan vkročí do síně.)
Proč bázlivě? Jen blíže přistupte.
Co dobrého?

Jan. Ach, milí pánové,
mámť mnoho na srdci — než —
(Ostýchavě se ohlíží.)
Druhý komorník. Mluvte jen;
co máte na srdci? Již chutě ven
s tím!
Jan. Pravda-li, rcete, jak se vůbec dí,
že pán, jehož jsem potkal po lesích,
je mocným hrabětem?
Druhý komorník. I pravdaže!
Jan. Ach, tedy buďtež již té dobroty —
ne k vůli mně, to nemyslete, ne!
Leč jedná se tu o blaho a mír
osoby, ježto milejší mi jest,
než vlastní život můj — ach, ohlaste
mne u pána; onť na cestě mi slíbil,
že volí přispěti, kde postačí;
tu stačí snad; neb já — Bůh jesti živ!
si nedovedu pomoci.
První komorník. I rád
bych posloužil, však nemůže se stát.
Teď pán je důležitě zaměstnán —
i nesmím vás mu opovědít, leč
by hodinu jste počkal.
Jan (s rostoucí úzkostí). Hodinu? —
Ach, pane můj, pak bude pozdě snad!
Teď jenom čas, a nezpomůže-li,
přec o radě mi poví.
Druhý komorník. Nadarmo;
pán zakázal mu činit výtržku.
Jan (hlasem povýšeným v největším
želu).
Již tedy bez pomoci zahyneš —
i zhynu já! — Ó kéž bych podruhé
byl do tohoto města nevstoupil,
kdež na takové muky hledět mám!

Výjev třetí.

Císař Maxmilian. Předešlí.

Císař. Co tu?
Jan. Ach, to jest boží řízení!
Teď pomoc mám, neb nikdy nepřijde.
První komorník. I měli jsme jej
ohlásit; leč vy
jste výtržku si zakázal, a tak
jsme nesměli, oč prosil, učiniti.
Císař. To dobře stalo se. — Co chceš
tu, Jene?
Jan. Ach, pane, odpusťte mi, jest-li vám
tu v důležitých věcech překážím.
Mne potkalo však neštěstí tak těžké,
že nevím pomoci, ni rady sám.
Císař. Mohu-li pomoci, rád pomohu —
toťs poznal, že ti přeji. Svěř mi hoře
své; zkátka však, mámť mnoho na
práci.
(Posadí se — komorníci do zadu ustoupí.)
Jan. Ach, pane, jáť jsem vám již povídal,
jak Kunhutku jsem miloval, a jak
mě nelítostně z vlasti vyhnala.
To všecko přešlo — ona lituje
co na mně zpáchala, a slzavě
mi ujistila znova lásku svou.
Císař (usmívavě).
Přeji vám štěstí oběma.
Jan. Ach, to
by dobře bylo — teď však přijde zlé;
neb otec nutí ji, by třeštíku
svou ruku dala, Hesu radnímu,
jejž dívka nenávidí.
Císař. Zlá to věc!
Kdy však se vůli dívčí ubližuje
a vlastním otcem děje bezpráví,
oznam to ouřadu!
Jan. To nejde, pane!
Jsemť u všech v nenávisti, otec pak
se purkmistrem stal, a dnes o desáté
svůj nový ouřad slavně nastoupí;
a než by na mou stížnost přišla řeč,
již ona snad by v rakvi ležela.
Císař (se usměje).
Tys v lásce nešťasten, můj milý
Jene!
I poslyš radu mou — nech lásky být.
Jáť pokojný ti život nabízím,
bys umění své klidně pěstoval.
Jsi mezi množstvím jiných vyvolen
i nadán schopnostmi, jak málo kdo.
Cíl tobě kyne vyšší, krásnější,
než láska upejpavé dívčice;
ba, zdá se mi, že nebezpečna jest
ta láska tvoji slávě.
Jan. Nevěřte
to, vzácný pane; právě láska jest
mých rýmů živý duch. — Ó dejte mi
jen Kunhutku, a podíváte se,
jak budu bájiti! — Co vám jen libo,
historie a frašky výborné,
i masopustní hry, jak Folz je psal;
však bez ní, pane! — bez ní nemohu
vám ani veršík napsati, a mrtva
jest duše má. I proto smilujte
se, pane; pomozte mi v mukách
mých.
Císař. Jen řekni, co bych as měl učinit?
Jan. Vždyť pak jste znamenitý, mocný
pán,
a jistě dobře známý císaři;
i dokažte, ať Blažek všeho nechá,
až rozhodne tu při sám císař pán.
K němu se obrátím; onť spravedliv,
a nade mnou se slituje.
Císař (dobromyslně). Hle, Sachse,
to půjde ztěžka; zlatník pobude

vždy otcem dívčiny, a nesmí se
mu kázat, by ji tobě zasnoubil.

Jan. Nu, hleďte aspoň, ať ji nenutí,
by s Hesem došla k oltáři —
toť může císař předce zamezit;
jeť věc to nepravá.

Císař (vstane). I mrzutá!
(V myšlénkách semotam přechází.)

Jan (horlivěji naň dotíraje).
Již, pane, rozmejšlíte? — Podejte
se hlasu, jenž se v prsou ozývá.
Vždyť nechci pro sebe nic; jenom
jí —
jí zahynouti nedejte; já hned
zas počnu řemeslo, a nocí, dnem
se práci oddám, abych nezpomínal
na to, co bylo někdy — a co jest;
ba všecko vykonám, co ráčíte,
jen —
(tichým a bázlivým hlasem)
abych verše nepsal, pane můj,
to jediné mi nelze.

Císař (šťastnou myšlénku pochytiv, na prvního komorníka pokývne a něco mu pošeptá. **Jan** hledí s ouzkostí a nadějí na císaře. **První komorník** se pokloní a na druhého pokývna, hlavním vchodem s ním odejde. — Janovi).
Za hodinu
přijď na náměstí k domu radnímu,
tam spolu promluvíme o tom víc.
(Chce odejíti.)

Jan (bázlivě). Smím čáku s sebou vzíti
nějakou,
můj pane vzácný?

Císař. Za to neručím;
než možno jest, že předc ti zpomohu.
Jeť láska tvá, jakž vidím, spojena
přepevně s uměním, jež miluji —
(vlídně se usměje)
a že se nezdařilo, zhojiti
tu vřelou vášeň, musímť pomyslit
již na prostředky, bych nám zachoval
tvé umění, an tobě nemožno
básniti, leč kdy milovati smíš.
Jen chutě jdi a bez starosti buď;
vždyť jsem ti ještě pocestného
dlužen.
(Na rameno mu potleská.)

Jan (políbí okraj císařova pláště).

Císař (do své komnaty odejde).

Jan (pln radostného pohnutí).
Hojí-li člověk, srdce! ránu tvou,
on jediný to zmůže přízní svou!
(Odejde.)

Velké náměstí — nazad radní dům s balkonem, na němžto červené, zlatem lemované a věnci okrášlené sukno visí. — Mezi proměnou slyšeti jest hudbu, pak počne

Výjev čtvrtý.

Purkmistrův průvod.

Městští vojáci, před nimiž erb města Norimberka se nese; za nimi hudebníci, korouhevník mečířů, za ním pak měšťan, na polštáři nesa císařské privilegia; na to ostatní mečířové s obnaženými meči po dvou. Nyní korouhev zpěvců a opět měšťan s privilegiemi. Zpěvci též po dvou; napřed čtyří sudí v černém oděvu (taláru) a za nimi zpěvci cechovní. Šest mistrů s věnci na rukou a se zlatým řetězem na prsou. Na to Norimberčané dle cehovního pořádku s korouhvemi. **Blažek** vede **Kunhutku** za ruku; za ním **Hes** jde s **prvním zpěvcem** — **druhý zpěvec** s **Jakubem Martinem** a **Mikulou**. Naposled zas vojáci a lid obojího pohlaví. — Když Blažek do domu radního vstoupí, hudebníci na balkon vkročí, zvukem trub a bubnů jej vítajíce.

Výjev pátý.

Jan (za chvíli vyjde a po radním domě se ohlíží). Jak valný hřmí tu v domě
hluk,
kdež jindy neozve se zvuk;
a ve mně kdež to hlasně znělo,
teď náhle všecko umrtvělo! —
Jak lichým zdá se mi teď sen,
když pod stromem se v jarní den
mi zpěvů Musa objevila,
a věncem hlavu ozdobila!
To krásné v duchu vidění
mi stále vroucím srdcem hrálo,
a v mukách, v bouři, trápení
se předůvěrně na mne smálo!
Ač jsem se k tomu nechtěl znát,
byl bych je v skutku viděl rád,
an příliš krásný byl můj sen
tam pod stromem v ten jarní den.
Teď arci, zrak si protra, znám,
že doufání mé bylo klam;
neb hlava, pro niž bob se zelená,
ta není jako moje ztrápená.

Výjev šestý.

Kunhutka z domu vyběhne, rychle a bázlivě. **Jan.**

Kunhutka. Můj Jene!

Jan (v oustrety jí pospíchaje). Tys tu?

Kunhutka (v ouzkosti). Na kvap jen
jsem z domu vykradla se ven,
vidouc tě z okna.

Jan (plesaje). Zas tě držím
v své náručí! — Ó nyní zdržím
tvé rány, neštěstí! — nebs milo
mi největší slast naplnilo!

Kunhutka. Kéž nejsem radši
zrozena!
Pro nás je radost ztracena;
co mlha mi to v očích plyne —
(skoro s pláčem)
div, že tě rámě k srdci vine.

Jan. Má drahá dívko, nabuď síly,
nás doba přivede snad k cíli,
a blaho znova vykvete!
Jeť hrabě od včerejška v městě —
dřív bloudil po neznámé cestě,
až já mu pravou okázal
a tím ho k náklonnosti jal —
tenť slibuje mi pomoci,
a kázal mi zde počkati.
Ač nevím, co as uzavře,
však v jeho srdci láska vře,
a možno-li — můj život na to! —
že trápení z nás bude vzato.

Kunhutka. Ach, nám on, Jene,
nezpomůže,
a slovem vrhnu v zoufání
tvé pevné v blaho doufání!
Tys — Bože, jak to vyznati,
co duši hrůzou láme? — Dnes
se radních spolek na tom snes' —
(pomlčení — pak rychle)
tě z naší obce vyhnati!

Jan (užasne). To mně? — A proč?

Kunhutka. Žes v otcův byt
se včera vedral násilím.

Jan. A proto bych měl z města jít?
toť není slýcháno!

Kunhutka. Jako kluci
tam v domě všickni plesají,
a nad tvou zkázou výskají;
dnes ještě prý to poví tobě.

Jan (rychle). Mne ale nenajdou k té
době!
Ta nejprvnější hodina mě tu
již nespatří.

Kunhutka (odhodlaně). Já s tebou
jdu!

Jan (ucouvna — s pohnutím).
A chtěla bys? — Věrnosti svatá,
zas tebou má být duše jatá —
a nesmím se ti oddati!
Či měl bych otci dceru svésti? —
Jakž možno myšlénku tu snésti?
To, dívko, nesmím zpáchati,
by nekřekli, až budu pryč,
že práva měli k vyhnání;
však oni přijdou k poznání.

Kunhutka. Já se již nehnu od tebe,
i začni si, co budeš chtít;
a kdybych měla Normberk mít
a dvacet měst snad pro sebe,
Zkoušela jsem to den po dni,
a nejlíp vím, jak srdce bolí;
má láska, ač se přemoct volí,
nesnese žádné nucení.
I protož mě jen s sebou vem',
jáť nevím rady v hoři svém;
a necháš-li mne samotnou —
hned rozběhnu se za tebou!

Jan. Tvá milost budí žel i slast —
však ostavím tu sám jen vlast;
ty vzdáleného v mysli měj
a věrně na mne zpomínej!
Bys se mnou šla, to možno není —
ach, neztrpčuj mi rozloučení!
Ti tam mě chtějí z města hnáti —
můž-li se větší hanba státi?
Div, že již síla neklesla!

Kunhutka (v pláči udušeným hlasem). To nejlíp, abych s tebou šla!
(Padne mu okolo krku — v tom)

Výjev sedmý.

Blažek. Hes. Jakub. Martin. Mikula. Předešlí.

Blažek (milence zahlídna, jak ohromen na prahu se zastaví a na Jakuba se podpírá). Tam hleďte, sousedé!

Hes. Ha, toť je příliš!

Měšťané. Pryč od sebe!

Hes (k nim). Teď nejlepší je čas
mu oznámit váš úsudek.

(Všickni blíže přistoupí, Jan jde až ke předu, a Kunhutka se ouzkostně k němu přivine.)

Jan (Kunhutce). Tu sama vidíš —
proč mě zdržuješ?
Teď musím číši hořkou dopíti!

Blažek (dcery se chopí a k Hesovi ji uvede, na protější straně stojícímu — — pak se postaví před Jana, s opovržením naň pohlédaje).
Co zdejší měšťan znáte zákon náš,
jímž každý se, kdož v cizí obydlí
se vdeře mocí, tresce vyhnáním.
Že vy jste spáchal provinění to,
a k tomu v domě mém: tu slavná
rada
mně k vůli uzavřela, aby vás
i plnou mírou stihla pokuta. —

Jste soudem radním vyhnán z otčiny,
a protož jděte; za hodinu ať
jste z Normberku!

Jan. Já mocí násilnou
se nevdral do příbytku vašeho
aniž tam spáchal násilí.

Měšťané (křičíce). I mlčte! —

Jan. Ó nemněte, že zůstanu; již dřív
jsem odcházel, než vy jste myslili,
a náhoda jen přivedla mě zpět.
Mně na škodu si právo ztáčíte
dle libosti, a že tak děje se —
nemohu zapříti — to bolí mne,
a jiné s sebou těchy nevezmu
než tě, že toho nezasluhuji;
a takž Bůh s vámi buď.

Hes (na rameno mu poklepá). He, příteli!
Nenechte veršování v cizině,
bylaby věčná škoda!

Jan (se vrátí). Ubohý!
Ty z muže nešťastného posměch máš —
nu, Bůh ti srdce naprav; s rozumem
se nedá již nic začít.
(Chce odejít — v tom)

Výjev osmý.

Císař Maximilian s komorníky a družinou. Předešlí.

První komorník (pošepmo Janovi). Zůstaňte!

Jan (vrátí se ke předu).

Císař. Kdo z vás je zdejší purkmistr?

Jakub. Tu ten!

Martin (tajmo Blažkovi).
Toť cizí hrabě, co sem včera přijel.

Blažek (pokloní se hluboce).
Co račte poroučeti, slavný pane?
Jáť purkmistr jsem, jehož hledáte.

Císař. I přicházím, bych vesměs pochválil,
cokoli v městě vašem nalezám.
Toť ve všech věcech po dobrém jen pílí,
a všude vidět živou pečlivost;
což hodno pochvaly.

Blažek. Ach, jasnosti!
Tou pochvalou nás šťastné činíte.
Leč na mne padá z ní jen skrovná část;
neb od dneška jsem teprv purkmistrem,
a málo tedy učinil jsem sám.

Císař. Když město — jakož Normberk shledal jsem —
si zvolí purkmistra, lze doufati,
že muž to správný jest i pečlivý;
a protož v krátkém čase způsobíte,
že řekneme: On mnoho učinil!

Blažek (s patrnou rozkoší).
Toť milost příliš velká, jasnosti!
(Hesovi, za ním stojícímu.)
Tu moudrost jaktě živ jsem neviděl!

Císař (na Kunhutku okáže, kterouž byl již dříve pozoroval, an lístostivě na Jana pohlížela).
Jest toto děvče vaše příbuzná?

Kunhutka (se ukloníc — hlasem smutným).
Jsem purkmistrova dcera, Kunhutka.

Císař. A hezounká!

Kunhutka (si povzdychne).
Ach, což pak mi to platné!

Blažek (zlobivě na ni pohledí).

Císař (Blažkovi). Vyť as ji, pane, hodně milujete?

Blažek. Ba víc než sebe; mámť tu jedinou.

Císař (po nějaké přestávce).
I musím říci, pane purkmistře,
že kromě důvodu, jejž znáte již,
mě jiný ještě k vám sem přivedl.

Blažek. I buď co buď, jen rcete, jasnosti!

Císař. Že hlavou rady jste, ptal bych se vás
rád o rozsudek věci, jakážto
se udá málo kdy. — As před rokem
se zběhla v Frankobrodě, císaři
pak, jakž mi ondy pravil, byla na
to k rozhodnutí dána.

Blažek (podiví se). Císaři?
A jste s ním známý tak? —
Ó jasnosti —
pak nám tu vzácnou milost prokažte,
a před oči mu slovem jedinkým
a krátkým naše díla postavte,
jež sám jste prvé chválil milostně.
To nevěříte jak ho milujem,
a jak bychom mu rádi přišli vděk.

Císař. To stát se může; však ta věc —

Blažek (na rozpacích). Ach tak —
já posud málo věcí rozhodnul,
než posléz do všeho se hodíme;
a proto zkusím, zda co dovedu.

Císař. Mně záleží jen na mínění vašem. —
Měltʼ Frankobrodský měšťan skvostný kámen,
jenž kdysi podílem mu připadl;
co bohatství měl, všeho nejdražší
byl kámen předc, a protož ostříhal
jej ve dne v noci stálou pilností,

I byl mu z jmění všeho nejmilejší.
Však onen muž, jenž tuto ozdobu
mu v poslední byl vůli zastavil,
ten přikázal, by on ji toliko
až do jistého času podržel,
pak aby kámen ale přepustil
zas muži, kterého si vyvolí,
ten aby péči vedl o poklad,
sám předce však by zůstal
vlastníkem.
I přišla posléz doba určená,
a dva se pokoušeli o poklad.
Byl první z nich dle jisté zprávy
muž,
co neměl známost drahých kamení,
a šperk ten pouze pro chloubu svou
chtěl;
leč u něho, že sprostý kovář byl,
mu spíše pohroma jen hrozila;
ten druhý ale vtipné poznání
měl věcí takových, byl duše věrná,
i z císařovy milosti se těšil,
a toužil po kamenu, aby jej
dle mysli vlastníka vždy ostříhal.
Ten ale poklad svěřil kováři
a hrubou řečí odbyl druhého,
kterýž pak stížnost vedl císaři.
Co myslíte, jak ten měl rozhodnouti?
Co vy byste v tak těžké věci počal?

Blažek (se usměje). Vy se mnou
šaškujete, jasnosti,
že těžkou nazýváte věc, jejíž
se rozhodnutí na okamžik jeví. —
Ten měšťan blázen jest, toť patrno;
na čas ho k postní stravě zavřeme,
až se mu zase rozum navrátí.

Císař. Co s kamenem?

Blažek (pevně). Nu, ten se bez dlení
dá moudrému, a kovář musí pryč.

Císař (usměje se — po malé pře-
stávce).
Že tomu chcete sám, i staň se tak,
a sice v domě vašem, purkmistře!
Neb tam se zběhlo, co jsem
v podobenství
povídal. — Vyť jste měšťan
bohatý —
(Kunhutku za ruk pojme)
Ta skvostný kámen —
(na Jana)
po němž touží ten;
(svrchní roucho rozepne, načež jej v
leknoucím-se odění viděti jest, se zla-
tým řetězem na prsou)
Já sám jsem císař váš!

Blažek (jako bez sebe). Pro Bůh!
(On i ostaní na kolena padnou.)

Císař. Jen vstaňte!
(Všickni pozvolna se vzchopí. — Blaž-
kovi.)
Nu, mám dle vaší rady učinit?

Blažek. Ach, dovolte, ať řeknu,
pane můj,
že vděčnost káže, abych —
(na Hesa ukáže, jenž tu ve zmatku stojí)
radnímu
zde pánu dal své dcery ruku, an —
že purkmistrem jsem — jemu
-.děkuji.

Martin. Aj račte, pane Blažku! —
děkujte
to sobě sám a naší dobré vůli.

Jakub (na Hesa ukáže).
Tu toho pána neviděli jsme,
než včera, když jsme přišli
s novinou,
co rada uzavřela nad vámi.

Blažek (s podivením k Hesovi).
Či neřekl jste, že jste vy to zmohl —
že vám to možno listmi dokázati?

Hes (na nejvejš pomaten).
To byl jen — malý žert —

Blažek (rozhněván). I čertův žert!

Hes. I chtěl jsem —

Blažek (rozpálen). Mlčte!

Hes (ulekna se, zahanben ustoupí).

První komorník (k němu).
Jak se podobá,
jest vaše přítomnost zde zbytečna;
i tuším, že by dobře stalo se,
kdybyste po druhé nás poctil snad.

Hes (s největší zdvořilostí).
Ó děkuji — toť rada výborná!
(Uctivě se ukloní a rychle odchází.)

Výjev devátý.

Předešlí bez Víta.

Císař. Ta překážka je pryč!

Blažek (po krátkém rozmýšlení).
Bych, milosti!
již dokázal, že naskrz přeplněn
jsem vůlí k vaším službám, učiním,
co dřív jsem za nemožné pokládal,
a s chutí ruku dcery jediné
dám —
(s povzdychnutím)
ševci Sachsovi!

Císař. A dobře tak!
Neb o tom ševci mluvit bude svět,
když o Normberce řekne, že kdys
byl! —
Teď ještě jedno! —
(Vůkol stojícím — a však nikoli vytýkavě.)

Vy jste nechtěli
pro mužův stav i jeho uznat vtip;
(laskavě)
to déle nečiňte, a pomněte,
že právě proto tím je vzácnější,
že nalezen byl v stavu takovém.
I já, chtě jeho štěstí porovnat,
jsem této příčiny se neštítil,
a tisíckrát se omladí zas den,
než takového muže naleznem',
by ševcem byl a spolu básníkem.

Blažek (císaři). Vždyť já to povídal, a ještě dím,
že on by naší pýchou býti měl.
Ó, to jest velký duch!

Měšťané (polohlasitě). A slovútný!
(Někteří mu i ruce podávají.)

Kunhutka (císaři). Když lidé jsou, jak vy jste, milosti —
jak jsou as anjelé?

Císař (pokyne na prvního komorníka, jenž mu krásně upletený laurový věnec podá).
Teď, Muso něžná,
si ozdob čelo svého básníka
tím hustolistým věncem laurovým;
ať jest mu svědkem naší milosti
a krásná cena boje těžkého.

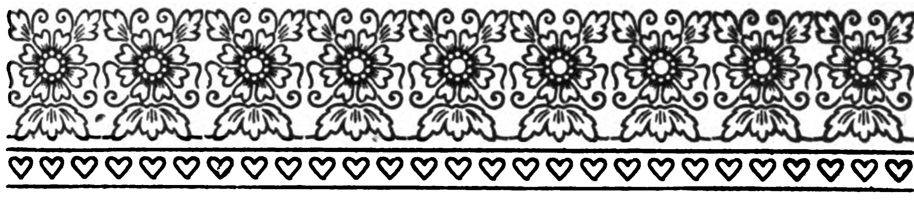
Kunhutka (k Janovi se přibližuje, kterýžto se skloní, oko maje jako u vidění na ni upřené).

Jan (pro sebe, an mu Kunhutka věnec na týmě položí).
Ó blahý sne, tys přece neklamal! —
(Vrhne se císaři k nohám, pln ohnivého vděku.)
An jste již, milostivý pane, vděk
mi plamenitý vproudil do všech žil,
i naučte mě, jak bych snesl jej,
by přeplněná prsa nepukla!

Císař. Své schopnosti, co dnes ti odplácím,
vždy užij k dobrému a krásnému,
i zachovej, co sluší měšťanu.
(Ostatním.)
Teď buďte zdrávi!
(Odejde s družinou.)

Všickni (vysokým hlasem).
Sláva císaři!
Buď sláva Habsburgským — buď na věky!

(Měšťané u veselém pokřikování klobouky pohazují — hýbají korouhvemi, a na balkoně ozvou se bubny a trouby.)

KRVAVÉ KŘTINY, čili: DRAHOMÍRA A JEJÍ SYNOVÉ.

Romantický obraz z dávných dějin českých ve čtyřech odděleních.

Psáno v Kroměříži za prvního ústavodárného sněmu říšského (1848). — Poprve provozováno dne 11. února 1849. »Divadelní biblioteka« 1868.

OSOBY:

Jindřich První, nazván Ptáčník, král Německý.
Sigibert, **Fredegar**, němečtí vyslancové.
Drahomíra, vdova po knížeti Vratislavu.
Václav, kníže Český, **Boleslav**, jeho bratr, její synové.
Ludmila, jich bába, vdova po knížeti Bořivoji.
Světimíra, kněžna Stodoranská, choť Boleslavova.
Hněvsa, mocný lech.
Popel, vládyka a zemský kmet.
Chrastěj, kněz křesťanský a učitel Václavův.
Česta, kněz pohanský.
Velena, jeho vnučka.
Tyra, zajatý Maďar a sluha Hněvsův.
Podivín, Václavův důvěrník.
Starý muž z okolí Pražského.
První, **Druhá** žena.
Sluha Václavův.
Vojín.
Zemští kmetové. Komonstvo Drahomíry a Ludmily. Čeleď vyšehradská. Vojínové čeští a němečtí. Pražský lid. Čeleď Boleslavova.

Děj připadá do první polovičky desátého století a končí se rokem 936.

ODDĚLENÍ PRVNÍ.

Veliká předsíň na Vyšehradě; vzadu prostranný vchod, před ním sloupy ozdobené zápraží.

Výstup 1.

Česta, stařec šedivý, stojí v předu u okna zasmušilý. **Hněvsa** vejde.

Hněvsa. Což vyhubila stará Morana knížecí Vyšehrad? Hoj, člověče! pohni nohou s místa a rozvaž úta!

Česta. Kdo velí starému člověku? Střelo Perunova! Ty, lechu, zase v Libušině slavném sídle?

Hněvsa. Znáš mě?

Česta. Kdož by neznal Hněvsu ze hradu nad Jizerou, komuž bohové zraky černou nocí nezastřeli?

Hněvsa. Co to znamená, že tak pusté síně nalézám?

Česta. Čeleď běžela k jezeru a tiskne se okolo knížecího stolce.

Hněvsa. Za jakou příčinou?

Česta. Aj, muži Svatovítův! bydlil jsi na hvězdách, že nevíš, co se děje na zemi? Včera tu zahrabali Vratislava do studené země.

Hněvsa. Knížete?

Česta. To podle toho křesťanského mravu. Nespálili údy nemohútné, aby duše pokoj nalezla, neskropili popel slzami a nesvětili bohumilou tryznu.

Hněvsa. A dnes?

Česta. Sázejí Václava na otcovský

stolec — tu letorost knížecí, ježto zkvetla v rukou cizověrných zahradníků.

H n ě v s a. Ty, zdá se, nejsi ještě přítelem víry Kristovy?

Č e s t a. Přítelem? Neznáš tuto hlavu šedivou?

H n ě v s a. Neklame-li paměť, tedy jsem tě vídal ve chrámě, kde domácím bohům oběť konali.

Č e s t a. Ano, vídal jsi mne. Jsem Česta, starý sluha bohů pravých. Jsem zbytek oněch zlatých časů, kdy kníže Bořivoj učení ukřižovaného cizozemce na Vyšehrad přinesl, navrátiv se vodou pokropený ze svatebních hodů sestry své a moravského Svatopluka. Od té chvíle nasypala Vesna více než padesátkrát čerstvého kvítí na zemi, a duše moje krmila se každé léto novým hněvem, novou žalostí.

H n ě v s a. A co tvoje dílo na Vyšehradě?

Č e s t a. Přicházím i odcházím jako duch půlnoční. Je to moje stará půda. Zde jsem posledním útočištěm těch, co posud věrně drží se bohů našich. Zde jsem krvelačným vlkodlakem odpadlíků od otcovské víry, hubitelů našich hájů posvátných.

H n ě v s a. Kdyby tvoje lebka stříbrem nekvetla, dal bych se ti do smíchu. Strachovati se tebe není třeba. Já jsem také křesťan.

Č e s t a. Ty? křesťan? hahaha! Toť musel tedy Perun hvězdy svoje svrhnouti do temné říše Morany, že jsi při zdravých očích oslepnul! Já tomu nevěřím! (Vzdálený hlahol trub a bubnů, jakož i lidského provolávání.) Aby vám ruce zkameněly a hrdla popraskaly!

V ý s t u p 2.

D r a h o m í r a. Za ní **B o l e s l a v** s družinou. **P ř e d e š l í.**

D r a h o m í r a (v živém pohnutí přijde až ku předu). Posléz tedy — posléz! Již již usíchala duše moje toužením, že nepřicházelo zemí slovanských osvobození! Konečně mohu okovy strhnouti, kterými slabí mužové vlastní rod svůj těsnali a cizincům v podnož pohazovali. A já se o to pokusím! Pracovati budu, dokud poslední jiskra ohně živoucího ve mně nezhasne. Zaskvíti se musí rod slovanský v záři svobody a blahoslavenství!

H n ě v s a (přistoupí). Kněžno!

D r a h o m í r a. Co jest? Ha, tys to Hněvso?

H n ě v s a. Vrátil jsem se z maďarského bojiště, kam mě z lenivého domova chuť po rekovném díle vyhnala.

D r a h o m í r a. Tys přišel jako od příznivých bohů poslaný! Zachoval jsi staré srdce svoje?

H n ě v s a. Jako svoje rámě. Budeš je potřebovati, paní vznešená?

D r a h o m í r a. Budu. Vratislav odešel k otcům; nyní moje doba nastane. nebude horší nežli minulá.

H n ě v s a. To doufám.

D r a h o m í r a. Já zamilovala v Bohu zesnulého, když přijel na knížecí dvůr otce mého, kterýž velel statným Luticům; neboť se mi zrodil v prsou paprsek naděje, že spojen s mocí bratrů mých obnoví slávu, kteráž byla při Slovanech, když v těchto krajinách Samo panoval — anebo že zkřísí rozkotané království Velkomoravské. Já zapřela starou víru slavných praotců, dala se křestem uvésti do chrámu cizího a letěla jsem z daleké vlasti k pověstnému Vyšehradu. Ale naděje moje zakrněla v neúrodném zrní. Vratislav byl slabý muž a v rukou kněží latinských, kteří přicházeli jménem bavorského biskupa, jemuž byly požitky z našeho knížectví lákavou pochoutkou. Co však nedovedl Vratislav, to počne Drahomíra, i oživí to skutkem, budou-li jí po boku státi čeští lechové, kteří slovanské jádro v sobě posud nepoprznili.

Č e s t a (jenž byl řeč její dychtivě poslouchal). To pozvedni hlasu hrdlem zuřivého hromu, aby tě zaslechli, jenž jsou rozptýleni po týnech i po chýších a tvář na den vynésti nemohou před obličejem nového boha na kříži. I slítnou se rozprášení orlové a potáhnou velikým rojem na cizí krahujce a pomrví jejich krví zemi otcovskou, aby vzešlo símě nových dnů a pokolení šťastného.

D r a h o m í r a. Hlavo věštivá! až budu válčiti střelami slov, povolám tebe; teď potřebuju mužných ramenou a železného oruží.

H n ě v s a. Moje rámě, čeleď má i statek můj ti bude pramenem věrné pomoci.

D r a h o m í r a. Synu Boleslave! ty viz lecha Hněvsu, věci naší statného pomocníka. On stával otci tvému po boku, až je k mému hoři nestejná mysl roz-

vedla. On mohl býti pevným sloupem našeho knížectví.

Boleslav (jenž stál až posud v myšlénkách pohřížen). Slovo matky mé jest skála, na nížto stavím svou důvěru. Je-li u tebe její přízeň, bude tam i moje přátelství.

Hněvsa. Nedáš je muži, který by jím plýtval jako pískem bez zlatého zrní.

Výstup 3.

Ludmila. Václav. Za nimi komonstvo. Předešlí.

Drahomíra. Dobře, synu Václave, žes kroky svoje v tuto stranu obrátil. Šťastným znamením počíná se den, kdy's vůlí národa na otcovský stolec dosedl. Navrátil se hrdina, jenž vládne v Čechách nejpádnějším mečem, a hned mu uložíme dílo důstojné.

Hněvsa. Hněvsa z Týnu nad Jizerou, starý přítel otce tvého, pane, pozdravuje nového knížete.

Václav. Vítej mi a buď milým pomocníkem při díle, které mi od této chvíle nastává.

Ludmila. I mně budiž vítán, matce tvého přítele, jestliže se naklonila mysl tvoje k dílu bohumilému, a noha zvykla kráčeti po cestách ku spasení vedoucích.

Hněvsa. Což nejsem pokřtěn?

Ludmila. Vodou dal jsi poznamenati se, já byla svědkem očitým, a slovo Páně nad tebou vyřknuli; však duch Páně se v tobě nerozhostil, leda jestliže jsi mu nyní stan v srdci vykázal.

Drahomíra. Nesahej, kněžno, slovem kazatelským do vnitra muže takového, jakých málo porodilo naše knížectví. On je host můj, to vězte všickni! a bohdá k velkým věcem určený, že právě nyní meč svůj z dalekého bojiště v domov přinesl.

Václav. Proč vítáš právě nyní meč?

Boleslav. Kníže by raději četl evangelium.

Václav. Ano, bratře! raději bych slyšel slovo Páně zníti, nežli mečů břinčení, a to ku blahu národa.

Česta (stranou). Ku blahu! Ó bohové, poražte mě hluchotou!

Drahomíra. Já neznám šťastnějšího počátku tvého panování, Václave! než abys ihned brány srdce svého rozevřel a nechal do nich vejíti lásku k rodu vlastnímu i slitování nad bratry štěpu jednoho. Ve sladké svobodě žily rody slovanské, mír s celým světem zachovávajíce, a bohové žehnali jejich krajinám; ale cizí nepřátelé, krutí závistníci udeřili na jich tiché stany a hrozí je v nemužné porobenství zavléci. Durinkové, Frankové a Sasíci nabrousili meče na kmeny slovanské, a Němců král, ten Jindřich, jemuž přezdívají ptáčníků, vede bitvy, že se řeky rozvodňují krví slovanskou! Obodrité, Lutici a Stodorané volají o pomoc, že se obloha lítostí otřásá, a nezdvihne-li se plémě Čechovo, shlukne se necitelné hejno dravců na všechen rod slovanský, a památka jeho zahyne!

Česta (zanícen předstoupí). Zahyne! zahyne! Neboť jste podřezali žíly jeho života a morem naplnili jeho krev. Zahyne jméno slovanské a smutkem zahalí se nebesa, a hvězdy budou padati, a ve zříceninách bude práchnivěti svět z míry vyvrácen. A prokleto bude jméno těch, kteří k tomu dílu ruce pozvedli, kteří podkopali kořen lípy posvátné a poprznili jméno bohů otcovských!

Václav. Tys tady opět, starý bloudilče? Zapomněl jsi, že tě kníže Vratislav, maje v úctě tvou hlavu šedivou, laskavě žádal, abys nepřinášel do jeho domu nářek pohanský?

Česta. Proto šla za ním moje nenávist, a lítostně složím kosti v lůno Morany, že jsem nemohl státi u jeho lože, když na věky oči zavíral, abych ho na rozloučenou těmato kostnatýma rukama byl zardousil!

(Pohnutí v komonstvu Ludmilině.)

Václav. Ustaň, zlolající nešťastníku!

Ludmila. Rychle odejdi, ty hlavo od Boha jediného šílením trestaná, abych nezapomněla, že mi víra i nepřítele milovati káže! Již opusť tyto síně a nikdy více do nich kroku svého nedonášej!

Česta. Abys plamenné metly děsiti se nemusela, je-li pravda, roditelko zkaženého ovoce? Já tu měl státi do skonání v záři bohů milostivých — tys měla dávno bleskem Perunovým zahynouti. Ty jsi pěstovala s Bořivojem jedovatou bylinu, pro jejížto símě čtrnácte zaslepených lechů k těm němým cizozemcům zaběhlo; ty jsi zasadila to učení Kristovo, že zrostlo ve strom mohůtný. Nad

tvou hlavou šumí hejno těžkých vzdechů z prsou českých jako hromopustá vichřice, a nese ve svém lůně prokletí.

Václav. Pryč odtud, nesmyslníče, nechceš-li jazyka pykati!

Česta. Ty, mládenečku, starce vyháníš?

Václav. Jen že jsi stařec, mírním spravedlivý hněv a zadržuju rozkaz, aby tě stihla pokuta.

Česta. Ó hraj si, hraj si na pána, ty poupě stromu zkaženého! a vyžeň věrného sluhu bohů, kteří tvoje praotce do těchto síní uvedli — vyžeň, vybičuj ho do pustého světa! Do kořene vyhubiti život slovanský velí tobě nové učení — ó jen je poslechni, ha ha! já učiním podle tvého rozkazu. Ale to ti pravím, vnuku Bořivojův, moje denní modlitba k bohům krvavé pomsty bude zníti: Spalte ratolest zpronevěřilců, a chcete-li svému sluhovi mnohoieté hoře nahraditi, pošlete mu den, aby spatřil na českém trůně krváceti plémě odpadlé! (Odejde.)

Václav. Stůj, nešťastníku, a odvolej!

Boleslav (kročí mu v cestu). Nech starce nemocného! však nejsou jeho slova břitký meč, abys hned krve se obával.

Václav. To vím, a protož mi nezbraňuj s chorým člověkem učiniti smír!

Drahomíra. Ustaňte a bijte se v prsa, kdo ho chce odsuzovati. Duše jeho je živou bolestí ostruněné varyto, a na každé dotknutí úpí z něho píseň žalostná. To považ, kníže, a nechtěj (s pohledem na Ludmilu) jako necitelná moudrost hráti na pána nelítostného. Víš, co je to, báti se o život národa? On umírá tou bázní, tou nejhroznější mukou na zemi. On ztratil dnů svých nejkrásnější poklady a živí se nyní krutým zoufalstvím. On je porouchaný sloup u chrámu tě slávy slovanské, kterou chtějí ku hrobu donesti.

Václav. To hledíš okem tuze nakaleným; já žádného hrobu nevidím.

Drahomíra. Ty ne, to věřím; ty bys raději v Budči hleděl na písmo a liché pověsti, než abys vyslal sokoly svých zraků, kde se hnízdí nebezpečí národů. Ale já vidím tu přichystanou propast a musím se před ní postaviti, aby se odrazila zloba nepřátel.

Václav. Ty, matko?

Drahomíra. Já! i vyzvu štěstí do boje! Kdo zoufá sám nad sebou, toho opouštějí nebesa. Já nezoufám. Svoboda musí zasvitnouti rodům slovanským, a jméno jejich zníti od jednoho úhlu světa ke druhému, dokud nad nimi poslední hvězda nezhasne. Proto budeme bojovati, až nám Morana v temné lůno ustele!

Ludmila. Špatně sluší, milá dcero, ženě křesťanské, na pohanské modly zpomínati a o Moraně rozprávěti.

Drahomíra. Kdož může klásti slovo na váhu, když srdce přetéká? Tu se dere mocně ze šupiny ven, co je živo v jádru, a s čím se člověk narodil. Nechme toho, kněžno pobožná! A ty, synu, poslyš, co káže učiniti doba. Seběřeme mužné pěstě a vypravíme je s rekovnou zbraní proti nepřátelům Slovanů, aby nevolaly rody bratrské marně o pomoc.

Václav. To na záhubnou válku?

Boleslav. Válka nenáleží k zábavám knížete Václava.

Václav. Válka není žádná zábava, a křesťanský kníže neměl by nikdy tuto hubitelku lidstva živiti. Či má býti první kročej mého panování krví znamenán?

Drahomíra. Když má jako voda křestná prolita býti ku spasení národů, nesmí se jí kníže hroziti. A kdož mluví o tobě? Ty hleď si knih a kněžských výkladů a modli se nešpory; já obstarám, co jménu knížecímu přísluší, a svěřím ozbrojené mužstvo Hněvsovi.

Ludmila. To neučiníš, dcero, bys mezník svého práva nepřekročila. Na stolec knížecí dosedl Vratislavův syn, ne jeho vdova.

Drahomíra. Ale matka knížete postaví se vedle stolce otcovského a bude k tomu zřetel obraceti, aby syn na něm seděti dovedl.

Ludmila. To bude jeho péče a starost vyvolených kmetů.

Drahomíra. Péči mateřskou nepřevýší rada najatá.

Ludmila (blíže k ní přistoupí). O jen to řekni zřejmo, že bys ráda sama zlatou uzdu vlády držela! Tvoje hrdost krmila se dávno touto myšlenkou, a sotva že manžel a pán tvůj na smrtelném loži vychladnul, již vztahuješ ruku po cizím pokladu. Já však pravím tobě, vdovo syna mého, že by ti lépe slušelo v pokoře se káti před Bohem a věsti péči o vřeteno, o domácí čeleď.

Drahomíra. Děkuju ti, matko mého v Pánu zesnulého manžela, za to naučení, jen že přišlo pozdě. Hlava moje dozrála, i srdce ví již dávno, co má v sobě živiti. Já nechci sama vládu držeti, vždyť jsi k tomu vychovala svého miláčka; ale k tomu chci sílu svoji napnouti, aby se rozprášily chmůry se jména českého, které tvůj manžel nade vlastí sehnal a synové jeho svou nemužností krmili. Já nechci slouti matkou knížete, který by panoval nad otroky německého krále. (Pohnutí mezi knížecí družinou.) Nechte pohoršení, mužové! a bychť i sladšího slova zvolila, jádro zůstane přece trpké. Bořivoj se od Moravy odštípil a vrhnul Frankům pod plášť ochranný; Spytihněv to nepřirozené přátelství utužil, a Vratislav nepomyslil na rozdvojení. Necháme-li ale tuto vazbu dál se vinouti, dovleče nás ku hrobům. To, bohům buď žalováno! nikdo neupře.

Ludmila. Já to upírám! Ne ruka lidská, ale Hospodin uchrání Čechy před úpadem; proto osvítil cesty jejich světlem víry křesťanské.

Drahomíra. Ale já nechci býti sebemilovna, nechci v paměti jen prospěch svého lidu chovati; i bratrští kmenové mají býti spaseni.

Ludmila. I k těm dojde světlo Kristova učení.

Drahomíra (s velikou hořkostí). Ba, již k nim dochází! Meč mu klestí cestu a plamen ryje stopy.

Ludmila. Proto že jsou srdce jejich kamenná, a že nechtějí slova míru slyšeti.

Drahomíra. A proto se musí hnáti do jezera krve prolité a dělati nad nimi kříže latinské? Mluví tak žena křesťanská? je to láska, kterou se učení tvoje vychloubá? Oni nechtějí, protože milujou mrav a víru, ve kterých se narodili, ve kterých vyrostli a sestárli; oni nechtějí, protože se jim cizí učení vtírá cizím jazykem, to proti vůli přírody, proti běhu všeho stvoření. Na vás přišli arci lidé chytřejší, a Cyril s Methodějem uchlácholili. Slovany zvukem slovanským, že se důvěrně novoty chytili a opustili staré modlení. Avšak hleďte, aby i za tím nečíhala záhuba.

Ludmila. S hrůzou tebe poslouchám.

Drahomíra. Já bych raději, abys poslouchala s površením.

Ludmila. Jsou to slova mnoholeté vyznavačky Krista Ježíše?

Drahomíra. To nedovedu nikdy, abych se líčila vaší pokorou a oblékala se v roucho povrchního zdání; jak to ve mně víří, tak se to řine ven.

Ludmila. A nalézáš tedy v učení Kristovu zkázu národa?

Drahomíra. To neříkám; ale na to z celé duše věřím: nepodáme-li bratrským kmenům pomocné ruky proti franckým nátiskům; nezbavíme-li se těch bavorských biskupů, jenž chtějí z naší země hnízdo pro své plémě učiniti; nezlomíme-li všeliký úvazek našeho trůnu s králem německým: jest veta po českém národě!

Ludmila. Drahomíro! ty jsi pronesla slovo váhy veliké.

Drahomíra. Chci za jeho pravdu umříti!

Ludmila. Já však pravím tobě, že jen u věrném přátelství s mocným sousedem, v dobré vůli bavorských biskupů rukojemství pro učení našeho Spasitele a v tom i základ blaženosti lidu nalézám. Já tě odkazuju ke všem, kteří slovo Páně v sebe přijali; neboť zvěstujou, kde blahoslavenství přebývá, a to kladu knížatům tohoto světa za nejvyšší úkol, aby živi byli národové v pokoji a při pokladech slova věčného, aby oplývali také statky zemskými! To považ, matko mladého knížete, a věz, že budu k tomu vší silou plnitelky slova Ježíšova pracovati, aby k nám zavítal nebes mír a rozprostřelo se tedy království Boha věčného! (Odejde v pravo s paními.)

Komonstvo. Sláva Ludmile! Spása naší matce!

Hněvsa (stál po celý čas o meč opřen a s hlavou sklopenou, nyní se vztýčí.) I takž povykujte, aby vaše babství celým světem otřáslo!

Václav. Matko! s bolestí stál jsem tu chvíli mezi dvěma plameny —

Boleslav. A strachoval se přistoupit, aby jiskra nestříkla a tě nepožehla.

Václav. Ano, strachoval jsem se, protože mě na obě strany stejná láska vábila. Matko! já se těšil, že poznamenám den svého zasednutí na trůn knížecí založením chrámu Páně, jakým se Praha ještě nehonosí, a to ke cti svatého Víta, aby za nás orodoval přede tváří Stvořitele věčného.

Drahomíra. To můžeš učiniti, synu! já sama přidám na tu stavbu ze svých pokladů —

Boleslav. A když bude dílo dokonáno, může tam kníže za místo věčného psaltářníka prositi!

Václav. Bratře, ušetři sobě vtipu hořkého! Kdo ví, zdali by přisluhování u božích služeb spíše ku blahoslavenství nevedlo, než po čem snad tvoje mysl touží.

Drahomíra. Nechte nesvornosti, synové, mezi něž se moje láska stejnou měrou dělí, a poslyšte matku, kteráž i na čest rodu svého myslí. Ty čiň k oslavení Boha, co ti zbožná mysl velí; já podniknu, co žádá ostatní povinnost knížete. My potáhneme do boje!

Václav. Chtěla bys opravdu —?

Hněvsa (jenž byl vzadu netrpělivě přecházel, nyní přistoupí). Václave! já posud mlčel, neboť se měřily ženské jazyky! Ale proti tobě musím pozdvihnouti zbraň, chceš-li matčině vůli ránu zasadit.

Václav. Povážili jste, jaký nepřítel se proti vám postaví?

Hněvsa. Německý Jindřich, jemuž dali jméno Ptáčník. Ale bohdá, že nebude takovým ptáčníkem, aby českého orla polapil, a byť i sebe silnější tenata nastrojil. To je moje považení.

Drahomíra. A nezpívají staré pověsti, že rozehnal český orel divoká hejna avarských krkavců? Nerozprchly se houfy Karla Velikého před českými prapory? neskropily Franků běsné roje pod Luděkem českou půdu takovou krve bystřinou, že podobné svět neviděl? a když přiletěli z pustých končin noví vrahové Slovanů, ti lití Maďaři, nepobily je české pěstě v boji přečastém?

Boleslav. A tak to bude také nyní! Poznovu rozepne český orel svoje perutě, aby se vznesl ke slunečním výsostem; ale Václav zůstane za prahem a bude umývati starý kotel, jejž předkové na korouhvi nosili.

Václav. Ty jsi dnes veselé mysli, Boleslave; přál bych ti, abych mohl s tebou stejnou píseň zpívati. Ale to nemohu, neboť duše trne úzkostí, jací dnové se na dědiny naše přivalí, ač kdyby jim nebezpečí hrozilo, i meče chopiti se dovedu, jak dobře víš. Já chci však duchem bojovati. Pole nebeského světla je moje bojiště, a k tomu chci vésti národ svůj. Pak nechť se na něj shrne světa nejkrutější nepřítel, bledá závist a zloba zarytá, on odolá všem útiskům! A byť i železné přesile na čas podlehnul — přijde doba, kdy z popelu se opět zdvihne novorozený a žíti bude život věčný. (Odejde. Komonstvo za ním.)

Boleslav. Jdi, potměšilá sketo!

Drahomíra. Neposílej za ním střely hněvu svého! On jest dobrý, a mysl jeho poctivá; ale ta stará služka cizích knéží zastřela rozum i vůli jeho tak hustou tkaninou choulostivého pobožnůstkování, že se nemůže jinoch ku statnému činu vztýčiti.

Hněvsa. A proto se musíš sama na jeho místo postavit, aby zůstalo české jméno bez pohromy a stolec vyšehradský bez poskvrny.

Drahomíra. Učiníme hned přípravy, aby se hojné zástupy do pole postavily.

Boleslav. I já vyzvu své přátele, aby se mnou pod jednou korouhví ostrost mečů nepřátelských zkusili.

Drahomíra. Ty bys chtěl také?

Boleslav. Chci, a to neodvratně. Či mám snad v koutě za prahem domu otcovského sedati a žalostně hleděti, jaké hospodářství zženštilý kníže vede? Já cítím v sobě také, že bych mohl vládnouti, a nedám si tu sílu ztrpasliti poslušenstvím, kde bych ji mohl panováním krmiti, kdyby náhoda mne byla dříve na denní světlo vyvedla, nežli Václava. K oslavení orla českého mě pudí každá krůpěj horoucí krve; i neodolám hnutí prudkému, až zapíšu své jméno v lidskou paměť skutkem, o němž budou mluviti nejpozdnější věkové. (Odejde; mužská družina za ním.)

Hněvsa. Bujná větev na stromě zpukřelém. Na tu bych zavěsil poznovu štít naděje, který jsem již pohodil.

Drahomíra. Však je lépe, že opustí na čas síně otcovské, aby símě nesvárů nezmohlo se mezi dvěma srdci, ježto by se měla jedním plamenem zhřívati.

Hněvsa. Nech mě trápí Třas! V těch síních straší divný duch, a skoro by mě zase do ciziny vyhnal.

Drahomíra. Já bych si ho troufala zakleti, kdyby jeho staré pěstitelky nebylo; ale dokud Ludmila život vleče v roucho nábožného pokrytství, nedojde slovo moje k cíli. A co více! dokud ona hojností svých statků křehké srdce

lidu zakupuje, nebudu nikdy dosti pevně státi při trůnu a držeti vládu.

Hněvsa. Aj! což má ta stará žena život zakoupený na věky? Mně se zdá, že již dosti modliteb nahromadila, aby po nich až do nebeské brány vylezla. (Blíže k ní přistoupí.) Snad by se našla cesta, která vede ku pramenu jejího života.

Drahomíra (dlouho na něj hledí). Víš, lechu, co povídáš?

Hněvsa. Kdyby stála přede mnou žena, jak ji bohové mužovi k milostné hračce přidali, nemluvil bych o tom; ale Drahomíra snese slovo odvážné.

Drahomíra (stranou). Co se mne to chápe prstem čarovným, že údy brzo ledem chladnou, a hned zase plamenem mi hoří? Co to vystupuje z nejtemnějšího kouta mého svědomí, kam se jistá myšlénka posud jako plaché káně skrývala a na den skutečnosti vylítnouti nechtěla? — (K paním.) Jděte napřed do komnaty! (Paní odejdou.) Nyní mluv, co myslíš?

Hněvsa. Já ti žádnou cestu nevyměřuju; ale kdybys jednou — postup za mnou, paní statečná! (ku vchodu se obrátív) a viz tam na předhradí muže.

Drahomíra. Je to divná postava! Já ho zde posud neviděla. Kdo je to?

Hněvsa. Můj stín; rozený Maďar nebo Kuman, nebo úlomek divokého plemene, které se přihnalo z dalekých pustin jako hladové kobylky, aby zhubilo Moravské království. Já ho zajal na bojišti, dal jsem ho pokropit, ačkoli nevím, jakému Bohu se teď vlastně klaní, a vybral jsem si jej za sluhu. Tam jsem ho postavil, když jsem tu vcházel na předsíň, a on by tam stál až do skonání světa.

Drahomíra. Co dále?

Hněvsa. Kdybys měla jednou dílo před sebou, že bys k němu nástroje nenašla, odporučuju ti toho člověka.

Drahomíra. Můžeš tak na něj spoléhat?

Hněvsa (volá). Hojó! Tyro!

Výstup 4.

Tyra. Předešlí.

Tyra (přiběhne). Tu je Tyra!

Hněvsa. Tamto přistup k oknu! Vidíš báni zlatou na vysoké věži?

Tyra. Vidím.

Hněvsa. Tam vystoupíš a povětřím se vrhneš dolů po hlavě.

Tyra. Vrhnu. Tys můj pán, mé slunce: když se odemne odvrátíš, musí býti noc. (Odchází.)

Drahomíra. Co, lechu, počínáš?

Hněvsa. Rád bych tě o jeho poslušnosti přesvědčil. (K Tyrovi.) Stůj! Ušetřím ti cestu se světa. Obnaž prsa! (Tasí meč.)

Tyra (rozhrne kabát). Tu jsou!

Drahomíra. Co tě napadá?

Hněvsa. Nic; nemám chuti.

Tyra (se zasměje). To věřím! Ty jsi holub a mohl bys býti ostřížem.

Hněvsa. Ať se jiná ocel v krvi tvojí koupá. Ukaž ještě levici a pověz paní vznešené, kde jsi zdědil tyto jizvy?

Tyra. Ho! pán Tyru ještě dobře neznal a chtěl zkusit, co as jeho kůže vydrží. Poručil mu ze hranice hořící hlaveň vynésti.

Hněvsa. Nyní slyš jinou úlohu. Tady na hradě je člověk, kterého bych rád viděl, aby ležel pod trávou.

Tyra. Hm! ustelu mu tedy lože studené.

Drahomíra. Hněvso, o čem to rozprávíš? Mne hrůza mrazí při chladnosti toho člověka!

Hněvsa. Tomu přivykneš, jen co mu několik rozkazů udělíš. Ode dneška jsi jeho paní.

Tyra. Paní?

Hněvsa. Dáš pozor na její mrknutí a jako na křídlech větru poletíš její vůli vyplnit.

Tyra. A nezabije mne?

Drahomíra. Tebe zabít?

Tyra. Či jsi také holubice, kde můžeš býti kánětem?

Drahomíra. Já ti nerozumím.

Tyra. Či nejsem bídák v boji zajatý? nejsem otrok, třtina v rukou pánových? Tento mě ještě ušetřil, nevím proč. (Dá se do smíchu.) U nás by to nebyl vojvoda učinil.

Drahomíra. Jsou u vás jiné způsoby?

Tyra. U nás? Ha, černí bohové! když sedneme na koně, hojá! jako s vichrem o závod a s bleskem drtícím přes hory a doly. A když se postavil nepřítel do pole, my jako krupobití na něj, a zbili, zdrtili, roztříštili houfy, v krvi se koupali a mrtvol nasekali — hojá! A když bylo po díle na poli, začali jsme rubati zajaté a páliti dědiny, aby zahy-

nulo přemožené plémě; a pánem byli Arpadovi potomci. Hoj, to byly časy, když se ruce v krvi máchaly a urubané lebky na kopí vrážely, a hořící pochodně k tomu svítily. Ha, černí bohové! proč jste mě tenkráte k sobě nevzali!

Drahomíra. Hněvso! jakého to běsa uvedl jsi na pokojný Vyšehrad? Ten by i nebes brány pobořil, kdyby věděl, že se krví zasytí. Vezmi jej ode mne! Mne přechází hrozné tušení.

Hněvsa. Jsi-li tak voskového srdce — moje vůle byla dobrá.

Drahomíra. Vezmi jej ode mne; on by na mrknutí kvapného hněvu celou zemi vypálil.

Hněvsa. Tedy ho vezmu s sebou do pole.

Drahomíra. To učiň, lechu! Ano tam, kde se bude Morana krví slovanských nepřátel napájeti, kde bude tučné hody na potříštěných údech vrahů našich slaviti, tam jej postav, tam bude prospěšné dílo konati. Já ale chci čisté ruce uchrániti, abych je mohla směle k nebesům vztáhnouti, kdybych je musela jedenkráte o pomoc vzývati. A bohů se nemůže smrtelník odřeknouti! — Ty svolej houfy ozbrojené a nesa k rodům bratrským spasení, zahuč válečným zpěvem do všech úhlů světa chválu jména českého. To je dílo reků nesmrtelných důstojné, to je chlouba knížecích starostí, to je moje nejkrásnější naděje! (Odchází.)

Hněvsa, Tyra (odcházejí prostředkem).

(Opona spadne.)

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

Vyšehradské náhradí. V pravo kaple sv. Klimenta. Tři stupně ku dveřím. Z kaple zní staroslovanský zpěv: „Hospodine, pomiluj ny!“

Výstup 1.

Dvě staré ženy a starý muž muž sedí na stupních. Po skončeném zpěvu vyjde z kaple Ludmila se dvěma paními. Ku konci žena s dítětem.

První žena. Hospodin provázej kroky tvoje, kněžno milostivá! Slituj se nad námi!

Ludmila (dává jim almužnu). Proč nevcházíte do svatyně? Kníže Bořivoj, můj nábožný manžel, vystavěl tuto kapli ke cti svatého Klimenta, aby vešel do ní všeliký člověk jediného Boha velebit.

Starý muž. Chudina se zhřeje také opodál svatého plamene a omyje se krůpějí milosti.

První žena. Já čekám na tebe, matko chudých, abych ti okraj řízy políbila a srdce pláčem zahřála. Ó pomoz, kněžno nábožná! Opuštěná žena spíná ruce před tebou!

Ludmila. Co tě potkalo tak hrozného? Kdo jsi?

První žena. Jsem žena stářím sklíčená, a chudoba sedí u mne na prahu a hledí do rozbitých oken. Jediný synek byl mým útočištěm, byl mou útěchou; ale hrdý lech mu kázal jíti do boje, i odvlekli jej do daleké ciziny, a vrazi ho tam ubili — (plačtivě) že vyletěla z něho holubice a bloudí pustinou — a já zbyla opuštěna, bídou sklíčena.

Starý muž. Mně také syna odvlekli, že nemám nyní berlu, o kterou bych staré oudy bezpečně opíral.

(Mezi tím vyšlo za Ludmilou více osob z kaple a postavilo se zvědavě okolo staré ženy. Nyní z nich vystoupí)

Žena s dítětem. A já se teď musím se třemi sirotky nouzi bránit, protože mi věrného pomocníka v cizině zabili. Ó slituj se, nábožná kněžno, nad námi!

Výstup 2.

Drahomíra, za ní dva panoši levou stranou. Předešlí. Později Tyra.

Ludmila. Pojď, dcero, pojď a slyš, jaký nářek tady srdcem otřásá! Jsou to chvalozpěvy o tvé válečné výpravě z úst vdov a sirotků.

Drahomíra. Znám takové zpívání choulostivých duší, kteréž myslí, že je všechno stvoření jenom pro jich úsluhu na zemi, a které k vůli obecnímu prospěchu ani nejmenší obět nesnesou. Kdybych je píchla pouhou jehlicí, budou křičeti, že je svět mečem rozsekán.

Ludmila. Cokoli nejmenšímu z těchto učiníte, mně jste učinili, praví Spasitel. Knížatům sluší na prospěch každého mysliti, tak zachrání prospěch veškerých.

Drahomíra. Vidím, že přicházíš z kaple, kde starý Chrastěj bezpochyby za-

se bibli vykládal, žes duchem jeho napáchla, sice bych ti odpověděla. Já jsem si vědoma, že činím, co knížatům přísluší, a netřeba mi pokorou se pyšniti.

Tyra (se dvěma ozbrojenci vstoupí). Sláva kněžně vyšehradské! Sláva matce hrdinského Boleslava!

Drahomíra. Tys tady, Tyro?

Ludmila. Co jest?

Tyra. Tak mi přikázal pověděti Hněvsa, pán a vůdce českých zástupů, ježto přicházejí po mé stopě neušlapané.

Ludmila. Tedy se již vracejí? Ó díky Hospodinu! (K chudině.) Přijďte do mých komnat, děti! Učiním, co mohu, aby toužení vaše utichlo a bolest vaše ulevila.

Drahomíra. Mluv, mluv, jak se vám vedlo?

Tyra. Hó, jako liškám mezi kohouty. Dvě třetiny našich hnije sice mezi červy, ale sláva jim sedí na hrobech.

Ludmila. Věčný Spasiteli! tolik nevinného lidstva! Ó jak zodpovídáte před Bohem, že jste křesťanskou krev marně prolili!

Drahomíra. Ušetři žalmů na chvíli, až budeme za padlé muže modlení držeti. (K Tyrovi.) Byli jste poraženi?

Tyra. My? hoho! Pan Hněvsa je Arpadovým duchem posedlý, a hoch Boleslav se daří v tom řemesle. Ten si vysekal nevěstu a přijíždí s ní domů.

Drahomíra. Nevěstu?

Tyra. Ó, je to jasná hvězdice, ta panna Stodoranská! Tatík padl pod německou sekyrou, a Boleslav se ujal jeho dědictví.

Ludmila. A vzývá ta děva boha jediného?

Tyra. To nevím; já se s ní nemodlil. Ale ta může k tomu nebo onomu bohu volati, ji každý vyslyší.

Drahomíra. A zbraně vaše byly šťastny?

Tyra. Ha, to věřím. My vystrojili krvavé hody v dědinách! Hó, Čechové to umějí také, jako by to od nás byli pochytili. Byl to veselý tanec při tom porubání Sasíků, a dědiny při tom hořely jako světla na velké síni. Žádná milost, prach a popel, krvavé lázně, pláč a klení — a nad tím český orel jako pán! Hojá! to zas jednou srdce okřálo, a jméno české bude dlouhá léta u těch cizáků strašidlem!

Výstup 3.

Václav vystoupí mezi tou řečí z kaple a jeví účastenství. Podivín. Předešlí.

Ludmila. Ustaň, divoký člověče, aby ti jazyk nezkameněl takovým vypravováním, a nebe se od nás neodvrátilo! Duše trne nad hrůzami, jimiž se poskvrňuje národ křesťanský, kterýž by měl jako tiché slunce kráčeti a jiným cesty pokoje osvěcovati.

Drahomíra. Chceš rekovnost národa mezi skvrny počítati?

Ludmila. Rekovnost s myslí křesťanskou je ozdoba národa, ale divé vraždění a lité pustošení sluje hřích.

Tyra. Však nám Sasíci také plnou mírou nasejpali, a přece kázali jejich kněží v čele zástupů, že přinášejí ratolest pokoje a spasení. Zub za zub, oko za oko, to je válečné pravidlo.

Ludmila. Neklaď jim to, Hospodine, na váhu. (Obrátí se ku kapli a zhlídne Václava.) Ó pojď, synu, a dej si povídati —

Václav. Slyšel jsem již vypravování.

Ludmila. A je-liž pravda, srdce ti ztrnulo žalostí? Ó učiň, aby se jméno české nehanobilo! Ty jsi pánem knížecího stolce; dosedni na něj, aby tě vládychtivá žena vytisknouti nemohla, a byť to i vlastní matka byla.

Podivín (pro sebe). Vyslyš nás, pane!

Drahomíra. Ty chceš dítě proti matce popouzeti?

Václav. To nechce, milá matko!

Ludmila. Tak mou spravedlivou bolest nevykládej. Já mu připomínám povinnost! Ve jménu otce tvého Václave! památkou nábožného děda tvého, který slovu Páně v Čechách volný průchod učinil — prosí, zaklíná tě žena stará, chop se vlády podle křesťanského srdce svého, abych utěšena oči zavřela a k manželu s tou zprávou odešla, že vnuk jeho v milosti boží prospívá.

Podivín. To bys mohla odejíti hned, ale nedopouštěj!

Drahomíra (přikročí k Ludmile). Ty počínáš tedy nové různice? Zde před tváří lidu chceš mě snížiti? mou péči o jeho slávu zlehčiti?

Ludmila. Nic nechci s tebou, ale chci, aby pravý kníže v Čechách porou-

čel, a jeho slovem aby zlatý pokoj rozkvítal.

Drahomíra. To může býti, až mu cesty připravím, až ohradíme konce našeho knížectví, že cizí závist do něho šilhati nebude. A proto musíme nové zástupy do pole vyslati, aby doklenuli slávy chrám, na němž i mladší, statečnější kníže pražský stavěti pomáhal.

Tyra. Hoj, to bude nové rubání!

Podivín (pro sebe). Vysvoboď nás, Pane!

Ludmila. O to se, Drahomíro, marně pokusíš, a kdybych měla svýma starýma rukama tomu brániti. Děkuj nebesům, že nám nepřítel domácí půdu nehubí, a nezanášej vražedný meč přes mezník pokojného domova, abys vraha nevyštvala. Já se tomu protivím.

Drahomíra. Jen bude-li míti protivení váhu!

Ludmila. Chceš, hrdá ženo, se mnou závodit?

Drahomíra. Já miluju zápas jenom stejných sil.

Ludmila. A já doufám, že se mohu s tebou měřiti. Zkusme toho! Ty sbírej mužstvo do pole, já na ně zvolám: „Neodcházejte! Poslechněte svého pravého knížete a buďte pamětlivi slova Páně, ježto hlásá mír a lásku ku bližnímu.“ — Uvidíme, čí hlas k srdci našeho lidu donikne!

Václav. Upokoj se, drahá bábo! Uvážíme, co bude veleti potřeba, a matka nebude raditi k věcem záhubným.

Ludmila. Nechlácholmé hoře, dítě! Já nechci, nemohu viděti, jak odvlékají ku krvavé smrti lid, u něhož odjakživa láska moje bydlila, a s nímžto jsem se po cestách Páně kráčeti učila. Ty ale pamatuj na svou povinnost a vydej poselství k národu, a (k čeledi) vy je rozneste rychle po Praze: že je konec vlády Drahomířiny a konec záhubného válčení.

Drahomíra. Ha, střelo Perunova!

Podivín. Velebeno budiž jméno Páně.

První žena. Ó běžte, běžte, mladé nohy! a doneste medovou zprávu k ušším toužícím, aby okřálo srdce sklíčené.

Lid. Milost Páně s naší matkou! (Někteří odejdou.)

Drahomíra. Ty se opovažuješ lid ku zjevné zpouře popichovati?

Ludmila. Já činím, co mi káže duch věčnou milostí seslaný, i nechci nic k vůli vrátké slávě pozemské, která hyne jako ranní pára nad řekou, když na ni dechne sluneční paprsek. Já se modlím k Hospodinu: Učiň můj národ blahoslavený, to na vezdejších nížinách i na hvězdnatých výsostech! A proto jsem proti tobě hlasu povznesla, ježto mu kopeš náhlý hrob a před časem jej k němu dovlékáš, i budu proti tobě hlasu zvedati, dokud se neobrátíš na cestu, která je vyměřena kněžně křesťanské. (Odchází, ale ještě se vrátí.) Dcero! dej přistoupiti prosbě mojí k srdci svému, k srdci matky i vdovy knížecí. Uchyl se, ustup z hluku veřejného života kde mužové se radí o štěstí národa, a majíc slovo Páně na paměti pěstuj květinu domácího štěstí. Synovi nech držeti zlaté žezlo, kteréž mu národ vložil do rukou, aby jej pásl jako věrný pastýř svůj ovčinec. To rozvaž a promiň staré ženě slovo. (Odejde.)

Václav a Podivín odejdou za Ludmilou a za těmi lid.

Drahomíra (byla se do myšlének zabrala). Vrátil se Tyra náhodou? nebo jej poslal Hněvsa naschvál z moudrého považení? nebo jej přihnal proud mého osudu? — Tyro!

Tyra. Tu je Tyra!

Drahomíra. Víš, co povídal jednou Hněvsa, když jsi přišel poprvé na knížecí hrad — že jest tady člověk, kterého by rád viděl, aby ležel pod travou?

Tyra. Vím.

Drahomíra. On je tady posavad, a já bych ho tam nyní také ráda viděla.

Tyra. Hojá! Tyra mu tam tedy ustele!

Drahomíra. Ticho, ticho! aby se ohlas tvé ochoty větrem nerozlítnul a jako zúrodňující rosa v srdce nepadl, kde by mohl jako jedovatá bylina zlého podezření vzejíti a věc zkaziti. Přijď za mnou do komnaty, tam uslyšíš mou vůli. (Odejde.)

Tyra. Přijdu, paní! Vítr mě tam donese. (Odejde s oděnci.)

PROMĚNA.

Předsíň z prvního oddělení.

Výstup 4.

Ludmila. Václav.

Václav. Ty bys mě chtěla o samotě nechati? zůstaviti jako třtinu na pou-

šti, kde záhubný vítr duje? Slýchati bych neměl tvého laskavého hlasu? ta slova plná vůně nebeské?

Ludmila. Tys dozrál ku svému povolání, a když budeš míti povinnosti na mysli, a když učiníš ze srdce svého příbytek Páně, nebudeš státi na poušti, nebudeš samoten. Mě ale nech se uchýliti na můj tichý týn, abych u vřelých modlitbách tu hrstku dní skončila, kterou mi Hospodin ještě dopřeje. Mé staré srdce je dosud jako ptáče; sotva se ho lidský prst dotkne, již hned poskakuje a štěbetá, a když se jedná o lid křesťanský — ach, tu se ho dotkne každé slovo tak důtklivě, že mi někdy poplašeno uletí. A protož odejdu, abych mezi tebou a tvou matkou ničeho neučinila, co by mohlo vazbu srdcí vašich ještě více zviklati.

Václav. Toho se nestrachuj. Vímť já dobře, čím jsem matce povinen, a nikdy povinnost svou nezkrátím.

Ludmila. Na tom není dosti; ty musíš svou povinnost i v plné míře udržeti, musíš ji hájiti. Tvoje povinnost je tvoje právo, a to ti nesmí ani matka ztenčiti, neboť na tebe upadá odpovídání. Na tvou váhu shrnou se činy tvého zástupce, a donesou je k věčnému soudu buďto v průvodu lidského pláče nebo vděčného žehnání. — (Zvuk vojenských trub a volání lidu na náhradí.) To jsou bezpochyby naše zástupy, ty drahé ostatky, jež nepřátelské zbraně ušetřily! Ó slyš, mé dítě! šetři krve lidské, neboť není proto knížatům svěřena, aby ní podle chuti, podle hravého rozmaru plýtvali, a budou jedenkráte počet skládati za každou krůpěj marně prolitou!

Výstup 5.

Boleslav v železné košili. Světimíra a její služka. Předešlí.

Boleslav. Leť jen směle, moje bílá holubice! rozleť se jako po domácím háji. — Ah, naše paní bába — a pan bratr Václav, pražský kníže, jak se říká. Odpusťte, jestliže jsme vám liturgii zkazili. Hledám kněžnu matku.

Ludmila. A matka otce tvého, tvůj starší bratr není hoden, abys jej při prvním vkročení pozdravil?

Boleslav. Což je o pozdravení, stojíte-li o ně! Ale já vím, že jste rádi, když vám střely mých řečí okolo uší nefičí.

Václav. To záleží, bratře, jenom na tobě, aby jako šípy nefičely, ale aby libezně šuměly jako vlažný déšť, jehož každá kapka požehnání snáší na zemi vyprahlou. Vítej mi na hradě otcovském!

Boleslav. Máš-li právě kus upřímnosti nazbyt, tedy to přijímám, neboť jsem veselé mysli.

Václav. Vítej nám i sličná panna, kteráž je bezpochyby tvoje choť, jak posel zvěstoval.

Boleslav. Ano, to je nejskvělejší kořist, kterou jsme na výpravě dobyli, moje Světomíra, letorost knížecí, i doufám, že mi bude svým leskem celý život zdobiti a přemilostně zhřívati!

Václav. Rozhlédni se tedy kolem jako po svém novém domově, ty jasná dennice na obloze mého milého bratra! i leskni se mezi námi k naší útěše a k oslavě jména českého.

Světimíra (potají k Boleslavu). Je to ten slabec, o němžto si ousměšně mluvíval?

Ludmila. Přistup blíže, milá panno! Já jsem bába tvého ženicha, o němž doufám, že si vyvolil choť šlechetnou.

Světimíra. Já tě budu ctít jako matku, jejíž popel jsem již dávno slzami skropila.

Ludmila. O to se nejedná, mé dítě! neboť dnů mých je na méle, a ty starou ženu ještě neznáš. Ale poněvadž máš s mým vnukem radosti i žalosti tohoto světa sdíleti, zjev mi, zda-li jsi Kristovo slovo poznala?

Světimíra. Vyznávám jeho učení a jsem křestem uvedena mezi věřící.

Ludmila. Pak ti žehnám, milá dcero! V oku tvém je psána srdce dobrota, i budeš milou, věrnou pomocnicí vnuka mého, jehož ohnivému duchu milost ženy slušnou míru vyměří.

Boleslav. Takovou měřičku nechám si líbiti, ta mě nezkrátí.

Václav. Dovol, bratře, abych i já tvé choti okres vykázal, kde by mohla dary milosti své rozsívati, a ty rozkvět jejich mužnou rukou chrániti. Přijmi ode mne úrodné kraje podle živé Jizery, kde se proud její vine do Labe, okolo hradu, kdežto k rozmnožení slávy boží chrám sv. Kozmy a Damiana báně svoje vypíná. Tam panuj podle vnuknutí věčné milosti a pomáhej bratru spravedlivě žádosti národa plniti.

Ludmila. Hospodin tě oslav mezi svými vyvolenci, drahý synu! To jest bo-

humilý spůsob bratra vítati. O bodejž mezi vámi vždy takový duch panoval!

Boleslav. Aj, bratrovi to sluší kraje rozdávati, kterými posud nevládne. Či pustila jej matka z vodítek?

Ludmila. Boleslave, nech hořkosti, a přijmi, co ti bratr podává. On je pán, vůlí národa po otci potvrzený —

Václav. I odhodlaný, berly vladařské se chopiti.

Boleslav. Je-li možná? Tedy ti již sesílila peroutka? Aj, ovšem! vždyť rozhazuješ celé krajiny.

Ludmila. Děti, děti! nezpěčujte se hnutí vrozenému! Já bych ráda, nežli vás opustím, aby srdce vaše jedním ohněm hořela, ohněm shovívavé lásky.

Boleslav. To ať jen Václav ve svém srdci oheň rozdechne; mé jest dosti chytlavé, jakž moje Světimíra dosvědčí.

Světimíra. Z jakého zrní bohové srdce tvého knížecího bratra utvořili, to jsi, myslím, právě slyšel, an tak milostivě zvučelo.

Boleslav. Aj, spanilá nevěsto! jsi ty již jeho chvalozpěvkyní?

Ludmila. Kdyby nebylo tvé prudkosti, tvé hrdosti, napájené matčinou vládychtivostí, i ty bys chválu jeho pěl a brány srdce svého dokořán mu otevřel.

Boleslav. Však ony se otevrou, až na ně pravým slovem zatluče.

Václav. Kdybys chtěl rozuměti mému tlučení, již dávno bych ve tvém srdci bydlil.

Ludmila. Děti, děti! pro věčné spasení, nekalte si první chvíli šťastného shledání! Neztrpčujte mi poslední okamžení, které trávím v domě našich praotců! Zašlápněte hada, jenžto se okolo srdce vašeho otáčí a krev jedem nedůvěry napouští. Buďte svorni jako letorosti kmene jednoho, jako děti, ježto pod jedním srdcem ležely a slovem Páně pospolu se živily. Boleslave! ty jsi chtěl jméno české hrdinským bojem oslaviti; ozdob je také cností křesťanskou a vyhubiž v prsou všechen koukol hořkosti. Ty pak, můj Václave! vymaž z paměti, co se kdy mezi vaše srdce tisklo, že jste již dávno v náruč sobě neklesli!

Václav. Je-li srdce bratrovo rozehřáto touto hodinou, já ho přivinu k prsoum horoucně.

Ludmila. Boleslave!

Světimíra. Nech mi to býti znamením mé šťastné budoucnosti v tomto slavném sídle, když upevníte tak pěkný, bohumilý úvazek srdcí bratrských.

Boleslav. Zůstane-li vždy bratrem upřímným s tou štědrou rukou, jako se dnes ukázal, můžeme spolu z jedné mísy jídati.

Václav. Vezmi mou krev a pokrop ni kořen svého štěstí, aby bujně zkvetlo a žádnou pohromou se nezvrátilo! (Obejme Boleslava.)

Ludmila (blahostně). Vzhlédni na děti své, můj synu zvěčnělý, jenžto jsi oči zavíral bázní trápen, že hubivá nenávist srdce jejich užere! Setrvejte v tomto blahém úvazku, drazí vnukové, a pamatujte, že není na knížecím trůně větší ozdoby než ona ctnost, kterou slovo Páně zvěstuje, a jež slove: láska! To zapište hluboko v prsa svoje písmem plamenným, a vděčnost národů postaví vám nehynoucí pomník oslavy! (Objímá je.) Hospodin vás pomiluj a kroky vaše ostříhej! (Odejde.)

Boleslav. Pojď, má zlatá růže! Pečlivá bába naplnila nás duchem latinské moudrosti; nyní se podíváme k matce Drahomíře, abychom zvěděli, co řekne její statečnost, až uslyší, jaké smlouvy a úvazky jsme tady světili. (Odvede Světimíru.)

Václav. Dejž nebe, aby dlouho trvaly a nás k žádoucímu cíli dovedly!

Výstup 6.

Hněvsa. Václav.

Hněvsa. Zdař Bůh, co kuje meče vítězné! Já nesu novou píseň o vítězství, pane Václave! Nasili jsme německých kosti po poli.

Václav. Slyšel jsem to zpívati; však budu rád, když jednou zase nábožné žalmy zazněji.

Hněvsa. To můžeš, pane, se svými kněžmi odbývati; ale zbrojné mužstvo nech v poli veselé písně dělati.

Václav. Zbrojné mužstvo navrátí se nyní k pluhu a povede zápas s úrodnou zemí, aby z ní požehnání dobylo.

Hněvsa. Co se ti to zdá?

Václav. Co požaduje štěstí národa. Zbraň pověsíme na hřeby, jak sluší lidu bohabojnému, i nebudeme z divé chuti cizí kraje válkou hubiti.

Hněvsa (dá se do smíchu). Ať mě Morana zadáví, jestliže Drahomíra dívku

neporodila, kterouž Václavem přezděla! Štěstí ještě, že sama mužnou rukou knížecí správu vede!

Václav. Já ji povedu na Vyšehradě. a ty jsi slyšel moji vůli.

Hněvsa. Divé lutice! Ty bys chtěl zkaziti, co my zdárně počali? Ty bys chtěl orla v letu zdržeti, aby mu kořist uprchla? Hahaha! Byla by to pro potomky věru pěkná báchorka o hrdinském knížeti, kdyby Drahomíry nebylo.

Václav. Já chci panovati na trůně, kterýž jest vonným květem míru osypán, a ne v proudu krve postaven.

Hněvsa. Ne, ne, to nejde! Zapýřiti by se musel rekovný Čech studem, kdyby měl v běhu ustati a k cíli zády se obrátit. To si rozmysli!

Václav. Rozmyšleno jest, a ty se podle mé vůle zachováš!

Hněvsa. To nikdy, a kdybych měl o to svou sílu zlomiti. Pokořen musí býti cizinec, a nyní je k tomu doba příhodná, ježto mu mdloba po krvavé půtce oudy potřásá. Já povedu na něj nové zástupy.

Václav. Leda bys je ve svých lesích nasbíral. Z mého lidu nepostavíš ani duše do pole.

Hněvsa. Aj, tedy zahyň mezi svými latinskými litaniemi, k vůli nimžto velíš, aby řinčení českých mečů umlklo. Ale ty jsou právě zlá jinovatka, ježto padá na květ bohoslužby národní, ježto nám slovanské slovo, slovanské zpěvy dusí a hladových cizáků do země nasadí. Avšak nechť toto mé rámě zdřevění a Morana mi nejtemnější kouty vykáže, nebudu-li tomu co poctivý Čech brániti.

Václav. Ty bys chtěl proti svému knížeti —?

Hněvsa. Jako ty proti Iechovi, kterýž jméno tvého knížectví oslavil, a kterýž, kdyby chtěl, i tvé moci by se vyrovnal. Ale arci! měl jsem věděti, jak zní píseň o knížecí uznalosti a pohádka o knížecí odplatě! Hahaha! Jen se posaď pevně na svém stolci, mládenečku! Chceš-li hráti na pána, aby se mužná ruka sídla tvého nechytila a s ním nezatřásla, až bys se zvrátil! (Odchází, v tom je slyšeti z předhradí táhlý zvuk trouby.) Hoj! ten zvuk se vine z útrob rohu německého! Slyšíš je volati o milost?

Výstup 7.

Knížecí sluha. Hned za ním Sigibert a Fredegar, pak čeleď a komonstvo. Předešlí.

Sluha. Přijeli poslancové ode dvora německého krále, a žádají, aby byli ihned připuštěni bez velikých okolků.

Václav. Nechť tedy vejdou na síň, a s nimi kdokoli je chce slyšeti.

(Sigibert a Fredegar vystoupí, za nimi domácí čeleď a komonstvo rozličného druhu.)

Sigibert. Jsi ty, květe mužstva, kníže Čechů?

Václav. Jsem. Co přinášíte?

Sigibert. Pozdraven budiž tedy ve jménu Spasitele, syna božího!

Václav. A milost jeho budiž s námi na věky.

Hněvsa. Co dále?

Sigibert. Takto mluví k tobě skrze ústa moje slavný král Jindřich, jehož nazýváme Ptáčníkem: Ký duch tě posedl, kníže Čechů, že jsi zbrojné houfy poštval do zemí sousedních, ježto držely s tebou mír?

Hněvsa. Ale ty země nedržely mír s našimi přáteli a strojili záhubu kmenům slovanským.

Sigibert. Zástupy tvoje poplenily naše krajiny, a pláč lidu volá o pomstu. I mohl by ji zjednati udatný meč Jindřichův; ale pamětliv jsa ještě věrnosti, kterou tvoji otcové předkům jeho drželi, chce křivou věc na cestě míru vyrovnati a žádá, abys učinil náhradu za všelikou škodu, kterou tvoji zástupové nahromadili.

Hněvsa. To ať si jen pro ni přijde, pro tu náhradu, my mu ji naměříme vrchovatou mírou!

Václav. Lechu! drž svou vášeň na uzdě a pomysli, že tento muž jmenem svého pána rozpráví.

Sigibert. Neučiníš-li ale, co ti podle práva ukládá, tedy vtrhne do tvé země s lidem zbrojeným a vezme si mečem i ohněm stonásobně, cos mu dáti povinen.

Hněvsa. To ať jenom hrdinům svým železné paže přidělá, aby lépe sekali, a do škorní ať jim olova naleje, aby utíkati nemohli!

Sigibert. Kdo jsi, ty smělý člověče, že takovými slovy k vyslancovi mluvíš?

Hněvsa. Člověk jsem, jenž loupeživé skety vaše potloukl, a jenž činí rozdíl mezi vyslanci; takovému, jako ty jsi, pro hanbu bradu oškube. (Pěstí mu hrozí.)

Václav. Umírni svou nevázanost!

Sigibert. Přisámbůh, toho budeš pykati! Dobře praví o vás pověst, že jste lidé divocí, jen z lesů vyběhlí a jemných mravů neznalí. Za toto pohanění přiletí na vás krvavá pokuta.

Hněvsa (sahá po meči). Nechceš-li sám za každé slov pykati a tímto péřem krvavou odpověď odnésti, již obrať rychlé nohy k lesnatým hranicím a zvěstuj —

Václav (mezi ně vkročí). Stůj! ani slova dále, lechu vášnivý! Toho se nemá svět dočkati, aby se řeklo, že dovolil slovanský kníže posvátné právo vyslanectví zneuctívati! (K Sigibertu.) Co tento člověk rozbouřený jazykem nepozorným pronáší, k tomu se nezná srdce mé, a mírně chci s tebou jednati.

Sigibert. Mírně? O dobře hraješ na svatého! Ano, to jsou způsoby slovanské! Ošemetnost, potměšilost, nevěra! Nejdříve dáš od svého nástroje vyslance pohaněti, a potom chceš s ním mírně jednati! Já ale pravím tobě jmenem pána svého, že porušen a pochován jest mír, a že vzejde z popelu jeho válka! (Odejde s Fredegarem.)

Václav. Stůj, vyslanče! Zastavte je!

Hněvsa. Ne, ne! jen utíkej, nežli ti kníže Čechů k nohoum padne, a ty se rozmyslíš!

Václav. Ustaň, lechu odbojný, jenžto mermomocí zkázu na hlavu knížete svého vrháš a národ za ním vlečeš ku propasti. Cokoli nás zlého utiskne, padni na tebe i na tvou krev; s mých očí ale ukliď se, aby se tvým dechem ještě horší neřest v mém domě nerozhostila.

Hněvsa. Jak? ty mě vypovídáš?

Václav. Vládni na svém týnu podle rady smyslů svých; tam se může z vůle tvé i skutek roditi; já postavím okolo sebe mužů povážlivějších a budu spoléhati na kmety, jež národ vyvolil.

Hněvsa. Ty — mně toto — před tváří lidu? Hojá! Kdo jsi, mládenečku, jenžto s Hněvsou takto rozprávíš?

Václav. Já, tvůj kníže!

Hněvsa. Ha, střelo Perunova! tuto chvíli zaznamenej si do nejhlubšího kouta své paměti, abys věděl, čeho se máš naditi, až budeme jednou zase proti sobě státi! Drž se potom, můj kníže, pevně svého trůnu, aby se pod tebou netřásl a snad nezbořil! (Odejde.)

Václav. Jdi, zuřivý člověče! Kdyby nestál knížecí trůn pevněji, než aby jej mohla ruka pošetilého vášnivce sbořiti, nebylo by žádoucno na něm seděti. Avšak láska národa je tak pevná jako hradba, že ho žádný outok slepé zlosti nezvrátí.

Výstup 8.

Chrastěj. Předešlí.

Chrastěj. Běda! běda! zahalte tváře! posypte hlavy popelem!

Václav. Co tě potkalo, muži nábožný?

Chrastěj. Peklo si ustlalo hnízdo v domě tvém, a vyslalo syna Luciferova, aby spáchal hřích, nad nímžto se nebe černým rouchem zahalí.

Čeleď. Běda nám!

Václav. Neprojímej srdce moje —

Chrastěj. Právě tvoje srdce musím sedmerým mečem proteknouti, synu bohumilý! Ale neklesej na mysli, neboť nad námi jest Hospodin. — Přišla hodina, že jsem měl modlitbu s nábožnou tvojí bábou konati; i vejdu k ní do komnaty — ale hrůza! — kdož vypoví moje leknutí? bohabojná žena tu leží bez života na zemi!

Václav. Co že pravíš?

Chrastava. Vražedná ruka zhasila život její!

Václav. Neopouštějte mě nebesa! (Kvapí v pravo.)

Čeleď. Běda nám! Naše matka zhynula!

Václav (se vrátí). Zavražděna! — Zavřena ústa, z nichž moje sladká útěcha plynula! vyhasly oči, z nichž na mé cesty vodící paprsky padaly! zledovatělo srdce, v němž slovo boží bydlilo, a celý národ blahý stánek nalézal. Ó světe hrozný, světe zlý! hříchem tak přeplněný, že musí proud jeho i světice uchvátit!

Chrastěj. Zpamatuj se, kníže můj!

Václav. Ó což má býti jisto na zemi? co váženo a ctěno, když se vtělená cnost v krvi utápí, a nepravost k hodům zasedá?

Chrastěj. Otuž se, pane, myslí křesťanskou.

Václav. Ale já vyženu toho ducha z knížetství, a strašlivě pomstím tento čin krvavý, aby stín ženy bohabojné spatřil jeho očistu. Očistu? Ach, což může tuto vraždu očistit? Novou vraždou neosvětím tvou památku, duchu vyvolený, jenžto již po boku svého Spasitele v janých výsostech se vznášíš! Nes palčivé vědomí činu svého, zlostný vrahu, co pokutu nejtěžší; já učiním podle slova Páně a budu prositi: (S nábožnou vřelostí.) Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme svým vinníkům!

Chrastěj (pozdviženým hlasem). A neuvoď nás v pokušení, ale zbav nás všeho zlého.

Čeleď. Amen!

Všickni (stojí v pobožném skupení, až

spadne opona).

ODDĚLENÍ TŘETÍ.

Předsíň jako v prvním oddělení.
Na úsvitě.

Výstup 1.

Česta stojí u okna. Drahomíra přijde v hlubokých myšlenkách. Později Boleslav.

Drahomíra. Sen prchá z očí mých, a do prsou mi sedl nepokoj tak hluboce, jako by tam chtěl sídliti na věky. Kam nyní dokročím, an jsem tak zlou hru počala? Kam to dojde s naším národem? Budu jej moci déle držeti, anebo bude skvělé roucho s jeho slávy strháno a větrové zanesou otržky do všech úhlů světa. Ó bohové, jenžto jste až posud milostivě na nás hleděli, ty ukřižovaný synu boží, k němužto mě ruce spínati naučili — slyš mě a ochraň národ — ha! běda mně! já nesmím tyto ruce k nebi pnouti, abych sama na sebe nežalovala. (Zhlídne Čestu.) Ha! kdo tu?

Česta. Vyhnaný pes připlazil se ku prahu, aby se ohřál pod střechou, protože mu zapálili krov nad hlavou.

Drahomíra. Kdo ti to učinil?

Česta. Aj, nepozvali jste si hostů do otcovských krajů? Nebřinčí nám jejich meče po hlavách, co vy zatím pod kamenným stropem sedíte?

Drahomíra. Ba, je to pravda strašlivá! Nepřátelské vojsko přitrhlo skoro až ku hlavnímu sídlu našeho knížetství, a není myšlénky, jak bychom je z lůna utištěné vlasti vyhubili.

Česta. Najmi si ruce, jež uškrtily Ludmilu.

Drahomíra. Co povídáš?

Česta. A pošli je na toho německého ptáčníka.

Drahomíra. Tys lebka ztřeštěná!

Česta. Ale oči hledí jasně ve křivolaký světa běh! Já bych ti svoje ruce nabídnul, ale nejsou ještě zasvěceny krví knížat domácích. Ó žes mě na Ludmilu neposlala!

Drahomíra. Co tě napadá?

Česta. Co celá Praha šeptá, mně jako hlasná pověst se rtů skáče. . . . .

Drahomíra. Ty se opovažuješ —? (Stranou.) Avšak nesmím z něho nepřítele učiniti! Část národa ho ctí co nadaného věštce.

Česta. Avšak ještě není konec hry krvavé v rodině tvé. Na stolci Přemyslovu sedí jestřáb, jenž volá cizí pomocníky k rozmnožení kříže, třebas i národ zabíjel.

Boleslav (ozbrojen vstoupí).

Česta. Ó žes neposadila tohoto sokola na otcovo sídlo! V něm žije duch slovanský, a byť i staré bohy zapíral, přece by na ně cizí vrahy neštval.

Boleslav. Co jest, matko? Přicházím od zástupů, kterými již nedočkavost lomcuje.

Česta. Tedy ji pusťte z otěže, ať letí jako hřebec divoký a vrahy podupá!

Boleslav. Dnes musím zvěděti, proč jsem pole sebral a dům i ženu opustil; dnes musím slyšeti, mám-li přede tváří nepřátelskou lenivě hníti, anebo se konečně s odpůrci měřiti.

Drahomíra. Duše má je sklíčena až ku hrobu. Já prahla vřelým toužením, abych mohla sílu slovanskou před světem rozvinouti nepříteli na postrach. Nyní padla doba nejpříhodnější, a já stojím v pokoutí. Srdce národa se ode mne uchyluje, to si nesmím zapříti, a syn můj váhá, nechává zemi hubiti a orla českého plašiti!

Česta. Však on se nepoplaší, ale pobouřen vyletí ze starého hnízda a zatne ostré drápy v hejno krkavců!

Boleslav. Bodejž bys pravdu věštil, stará lebko! Ale jestliže se Václav brzo nerozhodne, budeš na hrobech na-

šich plakati anebo z kostí našich velikou mohylu stavěti. Kde vězí to hrdinské knížátko?

Drahomíra. Klečí snad od půlnoci v kostele, anebo peče chléb pro kněze, místo co by měl meče brousiti.

Česta. Nebo železnou košilí se opínati, aby nepronikl meč, který jest na prsa jeho ukován. Krví zbrocen vidím již knížecí plášť, blahostně topí se mé oko v tom pohledu, a dech mu požehá jeho zsinalou tvář. Ha! varujte ho, aby se nebližil, neboť nad Vyšehradem vzchází nová dennice, a na otcovském trůně sedí Boleslav! Požehnán budiž ochránce bohů domácích, a jméno jeho jmenováno na věky! (Odejde.)

Boleslav. Starý ztřeštěnec!

Drahomíra. Ale oko jeho vidí ve hlubiny, kam jiné oko lidské nedonikne.

Výstup 2.

Václav a Podivín přijdou prostředkem, ale s jiné strany, než kudy Česta odešel. Předešlí.

(Zatím se pozvolna rozednilo.)

Václav (u samého vchodu). Nebyl to onen sklíčený kněz pohanský?

Podivín. Byl. Ruka Páně rozmetala jeho hnízdo a ukázala mu cestu ku spasení.

Václav. Postarej se, aby ho nedůstatek netísnil. — Velebeno budiž jméno Páně, matko! Co mi neseš, bratře, hned za jitra?

Boleslav (udeří na meč). Tohle jest moje odpověď. Dobře, jestli jí rozumíš, sice bych ti musel oznámiti, že tak mnoho mečů počne vzdychati. Již musíme věděti, co nám den přinese. Tys nechal — živá duše nemůže pochopiti, proč — nepřátelský roj se rozplynouti po všech krajinách, až nám své korouhve skoro před samou Prahou vystrčil. Lid náš stojí ve zbrani, ale musí zahálkou se užírati. Co myslíš? Třesou se ti prsa pod brněním? Aj, tedy přepusť velení muži, který se netřese!

Podivín (stranou). Ale zbav nás pokušení.

Drahomíra. I já musím všechny šípy z toulu svého vybrati, abych srdce tvoje trefila. Již ukaž, synu, že sedě nespíš na stolci svých otců; vzmuž se, bojuj, a třebas i v boji zahynul — lépe zahynouti se slávou jako s drahou chotí, nežli za živého těla práchnivěti a nechati si po temeně šlapati.

Podivín (jako prvé). Hospodine, smiluj se nad námi!

Václav. Co projímáte srdce mé tak rozmanitou zbraní? Já činil, co jsem posud učiniti musel, nechtěje národ v nejistém boji vésti k záhubě. Jindřich sebral na nás se všech končin hlučné pole; takovému proudu nemohli jsme postaviti hráze.

Boleslav. Česká prsa jsou dost široká i pevná.

Václav. Kdyby nebyla ničím jiným nežli terčem pro cizí střely — ano! Ale ona mají býti libodechou květnicí, kde v míru blaženém učení Kristovo se zaskvívá, a ta se nesmí nadarmo zalévati krví. Nechal jsem tedy Jindřicha táhnouti, aby na obou stranách vražda přestala; nyní stojíme proti sobě se silou sebranou, a já povedu zástupy své do boje.

Drahomíra. Povedeš?!

Podivín (stranou). Anděle strážce, opatruj nás!

Boleslav. Však jsme dosti dlouho čekali, než to slovo dozrálo!

Drahomíra. Ó synu, synu! tímto jedním slovem svalil jsi mi s prsou skalinu, pod nížto jsem krutý zápas vedla s úzkostí! Ty nevíš co bych pro lid mohla podstoupiti — (Zarazí se.) Nech mě na svém srdci zapomenouti minulost!

Podivín. Hospodin počítá skutky naše.

Václav. Buď dobré naděje, milá matko! Povedu své zástupy a nevrátím se do Prahy, leda bych pojistil blaho národa a květ víry Kristovy.

Drahomíra. Ó leť tedy, Boleslave, k zástupům, a zvěstuj zprávu radostnou, že se brzo vypne orel nad jejich hlavami a k vítězství je povede. Dosti dlouho nechali jsme půdu cizími nohami šlapati; ať hledají nyní rychlým krokem cestu k domovu. Já budu zatím věnce vínouti, abych ozdobila vítěze a národa svého spasitele rekovné. (Odejde.)

Boleslav. Na shledanou tedy, bratře! v čele zástupů! Uvidíme, kdo z nás hrobníkům nebo krkavcům více práce nadělá. (Odejde.)

Václav. Ó divné pokolení světa, jež plesá, že mohou synové jediného otce vražedně se hubiti.

Podivín. Hospodin neosvítil ještě oči jejich i klopýtají v temnostech.

Výstup 3.

Velena. Předešlí. Ku konci Česta.

Velena (fantastičně oděna přiběhne). Aj, věčná Děvano! zde ho také nevidím! Povězte mi, mužové — ah, veliký Svatovíte! odpusť! (Klekne.)

Václav. Co je ti, dívko neznámá?

Velena. Ó proč jsi opustil jasné výsosti? Pudí tě slitování, viď, bohu milostivý? Ach, my jsme sklíčené plémě.

Václav. Jsi na omylu; nejsem váš Svatovít, ale pokorný ctitel Krista.

Podivín. Otevři oči, strakatá pěnkavo, je to kníže Václav!

Velena. Václav? ten mladý vrah starých bohů? Ó běda mně! (Utíká, ale opět se vrátí.) Ale nikoli! to není možná, tys mě, starý muži, jen postrašil. V těchto očích neblýská se zuřivost a krutě nepřátelství. To jsou dvě hvězdy, na něž bych mohla tak dlouho hleděti, jako na večernici, když se k bohům pomodlím a chci jíti na lože.

Václav. Kdo jsi, milé dítě.

Velena. Ty neznáš Velenu?

Podivín. Bude to ptáče z pohanského hnízda.

Velena. My připutovali včera do tohoto velikého týna, protože nás hnali cizí vrahové.

Václav. A kohos tady hledala?

Velena. Děda Čestu.

Václav. Starého kněze?

Velena. Ach ano, on je starý; bohové ho milujou a posypali vlasy jeho stříbrem; ale ten zlý cizí Bůh, kterého teď vystrkujou na kříži, ten nepřeje dědovi, a ubohý děd je sklíčen velkou žalostí.

Václav. Nepoznala jsi pravdu, milé dítě! Onen cizí Bůh přeje tvému dědovi; onen Bůh dýchá a žije pouhou láskou, a bez lásky nemůže ho nikdo ani pojmouti. Ale tvůj děd uzavírá srdce své a neživí je láskou, a protož v něm onen Bůh nebydlí.

Velena (vrtí hlavou). Ne, ne, to zpívá děd jinou píseň o tom Bohovi; jak prý se k vůli němu svaté háje posekávají, jak se zahánějí rusalky a polednice, jak se nesmí ani před šotkem koleno ohnouti, ani v kole děvčat veselé sobotky slaviti. Co ale slyším tvého hlasu libé znění, jest srdce rozpolténo ve dví, i nevím, kam jeho skloniti.

Václav. A já bych ti mohl o tom cizím Bohu píseň zazpívati, že by ti srdce poskočilo radostí — (s náboženským plouzněním) jak svou mocí a milostí nebe i zemi oživil a k vůli člověku, jenž před jeho očima v těžkou vinu upadl a zkažen měl býti na věky, svého syna poslal na zemi, a jak tento syn boží vzal vinu lidskou na sebe a za nás umřel na kříži.

Podivín. A zbavil smrti věčné.

Velena. Nevinný?

Václav. Co obraz lásky. A o jeho matce mohl bych ti povídati sladké pověsti, jak nyní v jasné říši nad hvězdami sedí, a okem láskyplným hledíc na to lidské pokolení, které syna jejího velebí, a jak potom jeho vyznavače, když dokonají pouť vezdejší, pod svým pláštěm shromažďuje ku věčné radosti.

Podivín. Rodičko boží! oroduj za nás!

Velena. Ach, ta milostná!

Václav. Mohl bych ti povídat o spanilých andělích, jenžto s nebe snášejí se na oblakových perutích a neviditelně dobré lidi provázejí, aby je zbavili ourazu.

Velena. Já jsem také dobrá, bude mě také anděl provázeti, kdybych vyznávala toho Boha cizího?

Václav. Milost jeho posílá nám všem své opatrovníky.

Velena (s dětinskou důvěrou). A vypadají andělé jako ty?

Podivín. Ó pohanská moudrosti!

Václav. Aj, zlaté dítě! já jsem zemské stvoření a nesmím se k nebeským tvorům rovnati.

Velena. Nestrášej proto déšť hněvu svého na Velenu! Vidíš ona vyrostla jako chudé kvítko ve stínu hustého lupení; nemohla ani hlavu na boží slunce vypnouti, a nezná žádného, než kdo do starého chrámu bohy vzývat přicházel. Ale Velena ráda poslouchá, a tebe by poslouchala jako slavíka za tichého večera pod hájem.

Podivín. I zavřeš-li neobroušený zobák, ty zaslepená modlářko!

Česta (přibíhaje). Veleno! Veleno!

Velena. Ha, to jest děd! Hledáme jeden druhého.

Česta. Co zde děláš, dítě nešťastné, vnučko lechů slovůtnějších, než býval oráč Přemysl, jehož potomci národ zradili?

Velena. Upokoj se, dědel Já tady poznala anděla.

Česta. Běsa, vlkodlaka poznala jsi, vraha bohů otcovských! Pryč od něho, aby krev na tebe nestříkla. (Z venku slyšeti válečné ryky.) Slyšíš tu píseň hodovní, kde Morana sedá ke stolu! Ó jen

huďte, zvuky ze rtů Svatovítových, a zvěstujte nám spasení! (Odvádí Velenu.)

Václav. Spasení přijde, jen otevři své srdce! Hodina volá! věrný druhu, připínej mi brnění, ať věkové pozdní rozhodnou, byl-li jsem hoden slouti knížetem křesťanským. (Odejde s Podivínem.)

PROMĚNA.

Širá krajina. Ležení německého vojska. Před stanem Jindřichovým.

Výstup 4.

Jindřich. Sigibert. Za nimi několik vzácnějších vojínů.

Jindřich. Nech Sasíky na levé křídlo přiharcovati; my zůstaneme v čele.

Sigibert. Hned pro pozdravenou na první setkání.

Jindřich. Jestliže se vůbec jakého dočkáme. Ďas ví, k jakému konci to chce ta česká chytrost dovléknouti, že se nám ještě v oči nepodívala. (Troubení za scenou.) Co to?

Sigibert (odejde).

Jindřich (k vojínům). Mezi mužstvem jeví se neobyčejné pohnutí. Snad vystrčil konečně český medvěd rypák z brlohy, do nížto zalezl, že nebylo ani chlupu viděti.

Sigibert (se vrátí). Svět se, pane, převrací! Noviny od českého knížete.

Jindřich. Jaké?

Sigibert. Hlasatel z Prahy přijel až ku strážím — (hořce) a naši ho nepohaněli!

Jindřich (se usměje). Dobře měli, brachu! (Důvěrně.) Však nám bylo to pohanění osoby tvé dosti vhod; měli jsme hned v ruce bič, kterým jsme chtěli psa švihnouti. Nu, a co s tím hlasatelem?

Sigibert. Český kníže chce prý s tebou vyjednávati; abys mu pojistil svobodný přístup ku své osobě.

Jindřich. Vyjednávati? Ha! lomcuje ním strach? A chce se dáti na milost ten český hrdina? Nu, mohu-li naší krve ušetřiti a přece zvítěziti —

Sigibert. Krve ušetřiti? Já ti ale pravím, pane, že nebude míru na světě, dokud slovanská krev se nevykouří do poslední krůpěje.

Jindřich. Aj, tak zle není se světem, ty prchlá kotrbo! Musíme jen té krvi slovanské vykázati pevné řečiště. Pusť sem toho orla českého! ať poslechnu, co bude skuhrati.

Sigibert (odejde, ale hned se opět vrátí a přivádí Václava).

Výstup 5.

Václav a několik vojínů, kteří ale v pozadí zůstanou. Sigibert. Předešlí.

Václav. Pozdravuju tebe, králi, jmenem Boha jediného, v kterého oba věříme.

Jindřich (chvíli naň hledí). A já pozdravuju tebe, kníže! (K Sigibertovi.) V tomto páňátku nehledal bych vůdce ocelových pěstí.

Václav. Přicházím, abych zatloukl na brány tvého srdce a promluvil ku tvé rozvaze.

Jindřich. Co jest? Jenom na světlo se řeči, jako učinili tvoji lidé v našich krajinách se zbraní.

Václav. Já tu zbraň do vašich krajin nevyslal a nesu litostně, že se ní zlé páchalo, jakož i to, že jsi tak popuzen vlasti naše zbrojným mužstvem zaplavil.

Jindřich. Aj, vždyť jsi mohl okolo mezí nastaviti hradbu z pěstí, jež naše kraje tak zmužile hubily.

Václav. Králi, nechtějme si připomínati časy minulé; i tys ukřivdil kmenům slovanským.

Jindřich. Proto držím v ruce meč křesťanského krále, abych vyhubil zlořečené pohanstvo.

Václav. Ne, pane! proto ho v ruce nedržíš; ale abys mladý ovčinec Krista chránil, proto je ti dán! K vyhubení pohanstva slouží slovo Spasitelovo; onoť jest slovo boží a mocnější nežli všeho světa meč!

Jindřich. Co to znamená? Přišel jsi přede mnou litanie zpívat?

Václav. Já přišel, abys uvážil, že vede král křesťanů válku s knížetem křesťanským, jimžto oběma v krvi národů ruce smáčeti nesluší. Co zavinili zástupové, kteří mají nyní hnáni býti do boje? Spůsobili oni sami tuto výpravu, která může býti jejich pohřebním průvodem? Nikoli! to učinily hlavy těchto národů; a nemůže-li hněv jejich bez krve býti uhašen, ať tekou tedy proudy krve těchto hlav!

Jindřich. Já se vlastní krve nezhrozím, najde-li český meč cestu k jejímu pramenu.

Václav. Nuže, tedy vejděme do boje my dva jediní! Vyjednejme mezi sebou, co má býti vykoupeno krví tisíců, a ti nechť se vrátí klidně k domovu.

Jindřich. Ty bys chtěl se mnou jíti v zápas? proti tomuto ramenu ohněm mnohých bojů otuženému? Ty, outlé ptáče s mužným sokolem?

Václav. Však jsem ptáče z doupěte orlího, a se mnou stojí Hospodin!

Jindřich (k Sigibertovi). Přisámbůh! ten mládenec tu stojí jako v záři archanděl, jenž nade hlavou točí mečem plamenným. Rád bych se mu smál, ale mám prsa divně sevřena.

Václav. Chceš-li ale věeliké krve ušetřiti, tedy nech ocel v pochvě zarezavěti a přijmi slib mého přátelství.

Jindřich (jako prvé). Vezmi to satanáš! ten doléhá na mne ohnivými střelami! Takž by bylo arci nejkratčeji rozhodnuto k našemu prospěchu, co by mohlo v boji na druhcu váhu padnouti. Ale kde zůstane náhrada?

Václav. Tvoje mužstvo vzalo ji v našich dědinách vrchovatou mírou!

Jindřich. Můj dům o tom neví. Dáš-li ale každý rok pět set hřiven stříbra a sto a dvacet skotů dvoru našemu —

Václav. Dám.

Jindřich. A slibiš-li věrnost držeti nám i našim nástupcům na stolci královském, jakž tcho bude požadovati prospěch říše německé, tedy budeme dobré sousedství s Čechy zachovávati a poskytneme jim ochranu proti cizím nátiskům.

Václav. To slibuju; však jediná výminka má býti základem naší úmluvy. Jakož já tobě slibím věrnost držeti, tak mi slibíš ty, pane, pomocnou ruku podati, aby se rozšířilo v Čechách učení Kristovo, i budeš mi vysílati učitele slova božího, když je budu z krajin okolo trůnu tvého povolávati.

Jindřich. Aj, ty růže s keře rajského! Učiním to, mladý příteli, jehož hrdinskou šlechetnost a křesťanskou mysl ctím. I podávám ti ruku na znamení, že jest obnoven úvazek, jakýž býval za tvého děda i otce mezi králem německým a českým knížetem, který kněžna Drahomíra roztrhnouti se osmělila.

Václav. A já skládám do té ruky slib věrnosti!

Jindřich. Já odkážu tento slib svým nástupcům co nejkrásnější dědictví, aby jej drželi jako nejdražší kámen své koruny a zemi české ani v nejpozdnějších věcích od říše se odštípiti nedovolili! (K svému lidu.) Konec boje, statní mužové! Ozdobte zbraně letorostí míru! Přátelství je mezi králem Jindřichem a knížetem Václavem! S Bohem, kníže! nechť cesty naše vždy tak vedle sebe běží, aby se nikdy nepřátelsky nedotkly! (Odejde se svými.)

Václav. A nyní radostným letem ku Praze, abych ve blahém míru křesťanské dílo vlády své dokonal. (Odejde.)

PROMĚNA.

Náhradí na Vyšehradě.

Výstup 6.

Drahomíra. Vojín a houf lidu. Později Boleslav.

Drahomíra. Ne, to není možno, vojíne! Ucho tě sklamalo! Toť by musela země vnitřnosti své vyvrhnouti, aby zhladila plemeno, jež kuje zradu na svém vlastním rodu.

Vojín. Tomu nerozumím; ale to vím jistě, že je po válečné výpravě.

Drahomíra. A že se kníže poddal?

Vojín. A přátelství uzavřel.

Drahomíra. Přátelství s úhlavními vrahy Slovanů! To je báchorka, že by ní mohl reka strašit. A slíbil odváděti poplatky?

Vojín. Slíbil.

Drahomíra. Ha, ha, ha!

Muž. Já nevím, co jest na tom zlého! Teď bude alespoň pokoj a řemesla se budou dařiti.

Drahomíra. Budou se dařiti! bude pokoj! Kdybych tě spoutala jako lesní šelmu a do železné klece uvrhla, měl bys také pokoj! Kdyby vycedili naši krev, kdyby nám pobořili tiché krovy, rozkotali svaté chrámy, že by kolem velké, pusté spáleniště leželo, a jen sova v ssutinách se hnízdila, byl by také pokoj! Ó pokolení zmámené! V takovém pokoji páchne umrlčina, uhnívá kořen života, vadnou květy ducha, takový pokoj sluje smrt! Ale člověku patří život, a život se rodí v zápasu.

Muž (k lidu). Ona litala vždycky rozumem po oblacích — a vždyť víme, co by chtěla, hráti na paní.

Drahomíra (s velikou bolestí pro sebe). A proto musila Ludmila odstoupiti! Proto jsem chtěla míti ruce nevázané, abych si teď na ně otrocká pouta navlékla!

Boleslav (s hořkým smíchem vstoupí). Slyšela jsi, matko? Meče pohodíme do prachu a budeme tancovati podle cizí písně. Nerozehřálo se ti při tom srdéčko jako panici, když slyší poprvé o svatbě?

Drahomíra. Ty můžeš v této chvíli žertovati?

Boleslav. To je nejchytřejší kukle, do které se vztek a lítost ukryje, aby se jim falešný svět nevysmál. Přeju ti zde veselý život, rodičko hrdiny vyšehradského! Já půjdu na svůj týn a budu štvanici na latinské kněze držeti; neboť jenom z těch vešla do Václava ta zbabělost.

Drahomíra. Nebudeš s ním mluviti?

Boleslav. Aby mi žluč vjela do paží a já sáhnul po meči a skoupal ho po rukověť v prsou člověka, kterého jsi kojila?

Drahomíra. Synu!

Boleslav. Ano, já jej nenávidím, musím nenáviděti! On je prznitel naší slávy a vrah národa, o jehož novozrození a velikosti se mi co pacholeti krásně zdávalo. I zlořečil bych nebesům, že jsem musel s tím sketou v jednom lůně ležeti! Mne neuvidí Vyšehrad, leda by se proudem krve cmyl a plamenem udatenství očistil. Do tě chvíle ať práchniví jeho hospodář. Já se k němu nehlásím a budu raději při kuželi své ženy čas ubíjeti sladkou zahálkou, než abych se tady krmil u koryta otroctví! (Odejde.)

Drahomíra. Boleslave!

(Volání za scénou: Mír! zlatý mír! Sláva knížeti!)

Drahomíra. Aj, tedy provolávejte svou hanbu, aby se usadila po všech končinách a nevyhynula na věky! Mne ale, bozi milostiví, zbavte rozumu a zdravých smyslů, aby se mne tato hrůza nedotkla!

Výstup 7.

Václav. Za ním vojínové, čeleď a rozmanitý lid. Předešlí. Ku konci Chrastěj.

Lid. Sláva knížeti Václavu!

Drahomíra. (Kníže!) synu! (Vede jej prudce ku předu.) Ty se nebojíš stoupiti na tuto půdu, kterou jsem posvětila novou svobodou, přetrhavši s Německem úvazek ohavný? Ty můžeš matce v oko hleděti, která tě živila dechem po svobodě prahnoucím? Ty můžeš tváře ukázati národu a neshořeti studem?

Václav. Matko! uveď své vášně svoje v klidné řečiště a věř, že nedbám horlivěji o spasení duše své než o blaho národa.

Drahomíra. Krásné blaho, když převlékáš svobodné duše v otroky!

Václav. Kdo to praví? Jen přátelství jsem slíbil držeti —

Drahomíra. A poplatky odváděti, hahaha! Ó známe takové přátelství, které žije z tuku cizího! Synu! tyto ruce, které tě prvorozeného otci tvému nejprvnější v lokte vložily, že zplakal radostí — ty se teď před tebou spínají: zruš ten hanebný úvazek!

Václav. Matko, co ti napadá?

Drahomíra. A chceš-li, ohnu před tebou i kolena, ta kolena, jež se posud jen před bohy ohýbala. Vysvoboď národ z otroctví!

Václav. K čemu mě svádíš? Měl bych zrušiti věrnost slíbenou a podle zasloužení vyštvati nepřítele na zemi českou, z nížto chci květnici Páně utvořiti?

Drahomíra. Nu, tedy ti Pán k tomu pomáhej! Ale poctivý člověk se od tebe odvrátí, a matka zahladí tvou památku hořkými slzami, i kdyby měla hvězdy zraku svého pláčem zkaliti. Lépe býti poraženu slepotou, nežli ponížení národa svého viděti! tak jako lépe poraženu býti hluchotou, nežli nářek rodu svého slyšeti. To je víra ženy, která svůj národ v srdci nosí: a co třeba muži věřiti, to nech ti jednou procitlé svědomí zahřímá. (Odejde.)

Václav. Matko!

Chrastěj (vstoupí). Veleben buď, kníže Václave, žes přemohl v sobě člověka a nechal vládnouti syna Kristova.

Václav. Ó můj otče! stůj při mně, abych nezůstal bez útěchy, neboť se zatahuje moje obloha.

Chrastěj. To bych nevěděl! Nyní teprva vzejde slunce nad tvým knížetstvím. Ó nyní bych odešel rád složit počet Hospodinovi, ježto se oči moje tohoto dne dočkaly. Již trnulo srdce bázní o zdar pravého ovčince Kristova, ale dnes jsou upevněny jeho ohrady.

Výstup 8.

Popel a několik kmetů. Předešlí.

Popel. Pozdraven budiž, kníže Václave!

Václav. Vítejte mi vzácné hlavy!

Toť vás nemohla chvíle příznivější přivésti. Budu rady vaší potřebovati.

Popel. Bodejž bys pravdu mluvil, že není doby příznivější, nežli v které tenkráte otcovské tvé zlaté sídlo pozdravujeme. Pak by spadlo s mých prsou břímě, a volněji bych oddychnul.

Václav. Jaké břímě?

Popel. To tvoje slovo, ta tvoje úmluva s nepřítelem rodu našeho, jež jako vítr letí po vlasti; to tvoje pokoření, a co snad více, nač svobodný národ ani pomysliti nesmí.

Václav. I tobě zdá se býti rychlý pokoj horší nežli dlouhý boj?

Popel. Ale jaký pokoj? Kde zůstala čest a svoboda národa? Tu nelze za každý pokoj koupiti.

Václav. Cti jsem nic nezadal, neboť na obou stranách stály váhy stejně; i vymohl jsem dobré sousedství.

Popel. Jen že se doma hnouti nesmíme, kdyby se to sousedovi nelíbilo; a za to máme dáti ještě poplatek.

Václav. Tebe klame staré záští; já učinil, co mi prospěch národa učiniti velel.

Popel. Proti tomu se jménem národa opírám! Tys učinil, cos učiniti ani práva neměl. Či myslíš, pane, že tě proto národ ze své vůle na trůn posadil, abys plýtval jeho nejdražšími poklady? Myslíš, pane, že proto na tebe svoje právo přenesl, a proto ti vládu vložil do rukou, abys podle zdání, podle nápadu o svobodu jeho hrál a pot i mozoly jeho cizincům pod cenou prodával?

Václav. Vládyko!

Popel. Dovol, mladý kníže, jsem mnohá léta od národa vyvolený kmet, jsem jeho zástupce a mám býti také rádcem tvým. Nech mne domluviti, jak mi povinnost slova klade na jazyk. Tak daleko nesáhá tvoje moc, abys bez vědomí národa mohl osud jeho rozhodnouti a celé příští jeho příběhy podle své chuti měřiti. Na to jsi měl pamatovati, a byl bys nám ušetřil žalosti.

Chrastěj. A já pravím, že se Hospodin hněvem od vás odvrátil a slepotou vás tresce, sice byste plesali! Přátelství s německými sousedy proklestí volnou cestu víře křesťanské a přinese blaho knížetství českému.

Popel. Ty, muži dobrý, mluv, když se jedná o chrámy a modlení; ale světské starosti neklaď sobě na bedra. Já tě ctím a kořím se slovu Kristovu; ale proto nezradím svobodu národa.

Václav. A myslíš ty, vládyko, že nemá časný prospěch nikdy ustoupiti věčnému? Jen proto jsem uzavřel pokoj s Jindřichem, a budoucí věk dokáže, zdali jsem pravou cestu vyvolil, abych světlo pravdy rozšířil.

Popel. Tos nemusel chodit na západ, mohl jsi se obrátit k východu, odkud první paprsek do Čech zavítal, a to světla slovanského.

Václav. Tam leží sutiny říše moravské, a maďarské plémě překáží na cestě ku slovanským biskupům.

Popel. Tedy jsi mohl vyzvati Jindřicha, aby ti pomohl potříti nepřítele křesťanstva, to by národ vděčně byl uslyšel. Ale co jsi s německým králem uzavřel, tos učinil bez díků i bez vědomí národa, to můžeš pro svou osobu, na svou škodu držeti; my o tom nechceme věděti, my nedáme k tomu svazku svého svolení a nesneseme, aby nám z ciziny prsty lezly do hospodářství. Ale za to budeme věrně státi při trůnu, na němž tvoji otcové sedali.

Václav. Já se odvolám k samému národu!

Popel. To učiň, pane! chceš-li v pravdě jeho vůli poznati a slouti spravedlivým knížetem. Ale nedej se másti hlasy, ježto zaznívají okolo tvé osoby, při dvoře a komonstvu; to nebývají hlasy národa. Nedej se másti hlasy, které velebí jen zemský požitek a rozkoš těla bídného, třebas i duch zahynul! Ale poslyš svobodné hlasy od národa vyvolených zástupců, a řiď podle nich vůli svou i skutky své, i oprav, co jsi pokazil! Pak skloníme rádi před tebou koleno, ježto jsme tě učinili naším opatrovníkem. Jinak ale museli bychom boha vzývati, aby nás zbavil neštěstí, jakéž jest slabý nebo samovolný panovník! (Odchází. Všeobecné hnutí.)

(Opona spadne.)

ODDĚLENÍ ČTVRTÉ.

Zbořený chrám pohanský. Uprostřed táhne se kus zdi ku předu, tak že celé jeviště jako na dví přepaženo vyhlíží. Sem tam spadlé zdi. Hřímání a blýskání. (Do obou oddělení vchází se po straně.)

Výstup 1.

Česta sedí po pravé straně na kameně u porouchaného oltáře, na němž malá modla stojí; před ní hoří plamen. Velena vedle starého ve hlubokých myšlenkách. Po levé straně vyjde Václav, nesa otep dříví na bedrách; Podivín nese sekeru.

Václav. Aj, vida, nebe nás miluje! Tu jest útočiště před větrem. Musili jsme silně s cesty zablouditi.

Podivín. Pán vede všechny kroky naše. Kdo ví, k čemu dnešní odměřil.

Václav. Jsi-li ty, starý příteli, spokojen, já mohu noc na holé zemi stráviti. Líto mi jen, že moje chudá vdova darmo na palivo čeká.

Podivín. Důvěra v milost Páně ji zahřeje.

Václav. Kde asi jsme?

Podivín. Zdá se to býti staré hnízdo modlosložebníků.

Václav. To musí již tedy duch Radihostův nebo Perunův dovolit, aby jednou vyznavač Kristův v jeho domě přenocoval. (Lehne si na ssutiny.)

(Silné blesknutí a zahřmění.)

Česta (pozvedne hlavu). Silněji, Perune! silněji musíš zlobu svou hlásati! — Veleno! nespi, dítě, a přilož na oheň! Ještě jsi nekonala večerní modlení.

Velena. Já nespím, ale procházím se po dalekých, krásných končinách. Řekni mi, dědel neviš ty nic o andělích?

Česta. Nač se to ptáš, dítě nešťastné?

Velena. Neměl náš Perun žádnou matku, která také nad hvězdami bydlí, jako matka Boha cizího?

Česta (vyskočí). Nádobo pošetilosti, čím to přetékáš? (Hřmění.) Tu poslyš, jak ti samo nebe odpovídá rozhněváno, že jsi na Vyšehradě ucho k cizím bájím sklonila a duši jedem napustila.

Václav. Nezní to blízko jako lidské hlasy?

Podivín. Snad to bloudí duše z očistce. (Silné udeření.)

Výstup 2.

Týra. Předešlí.

Tyra. Ho, ho! otřásej se, obloho, až prraskneš. Ha, tu je oheň!

Česta. Kdo jsi, člověče, jenžto se do této svatyně dereš?

Tyra. Zeptej se těch, jenž mě vyslali starou sůvu hledati, nebo těch tam nahoře. jenž mě sem v bouři přihnali, a pověz mi, znáš-li Hněvsu?

Česta. Toho bijce vyšehradských zrádců? Znám.

Tyra. A jsi Česta, věrný bohů služebník?

Česta. Jsem.

Tyra. Tedy se vyprav nad Labe k Boleslavu. Jde prý o tvé bohy.

Česta. Či jazyk mi to povídá? Kdo jsi?

Tyra. Hněvsův vítr, Hněvsův dech, haha! Či chceš slyšeti moje nejkrásnější jméno? Snad se ti bude lépe líbiti. Jednou jsem byl pravá ruka Drahomíry —

Česta (zkříkne). A zardousil jsi Ludmilu?!

Václav (vyskočí).

Tyra. Ano, já — haha! Zlořečené okamžení, kdy se ruka moje napnula! Byl to babský čin a pálí mě jako žhavé železo, a honí mě světem jako ohnivý bič. (Hřmění.) Vždyť je dobře, já to už cítím ve hlubinách, a vydám hned holou hlavu v povětří, aby z ní vichr paměť vyšlehal. (Uteče.)

Václav (přeběhne v pravo). Stůj! ve jmenu Boha mstitele!

Velena. Ha, můj anděl na růžových oblacích! (Letí k němu.)

Česta. Kdo je to?

Velena. Můj vyšehradský Svatovít! Ach, dědel ten vypravuje krásné pověsti.

Česta. Tys vyšehradský bohů vrah? a tady, na mé půdě? Přišel jsi se podívat, kde vyhnaný pes lihá? Aj, vidíš, Tyhle ssutiny mu zbyly ze slavného domova! Tohoto boha uchránil ze hrozné záhuby, a ten drahý nůž (bere jej s oltáře) jímžto činil bohům oběti, tu ocel svěcenou, kterou nyní ve krvi tvojí skoupá, aby odešel radosten do říše Morany. (Žene se po Václavu.)

Velena (vrhne se Václavu na prsa). Ustaň, dědel nechceš-li ocel v srdci Veleninu skoupati! Já chráním svého anděla! To není vrah tvých bohů! Ze rtů jeho plyne med a sladká pověst o matce boží nad hvězdami! O dej si povídati!

Česta. Pryč od toho vlkodlaka, který tě morovou ranou ovanul! Pryč! Krev jeho musí pokropiti tuto půdu, aby se bohové smířili! (Dotírá na Václava.)

Podivín. O sešli, Pane, své anděly!

Václav (ustoupí a tasí meč). Ustup, hlavo pomatená! (Vyrazí mu nůž) a nečiň

vražednou zbraň z ocele, kterou jsi jindy svým bohům milé oběti kácíval.

Česta. Ještě mám tyto ruce kostnaté, abych tě zardousil!

Podivín. Vysvoboď nás, Pane!

Václav. Jestliže to kážou tvoji bohové, tedy pojď a zkus, jak jejich rozkaz vykonáš. Ale dříve pověz, kdo to zde mluvil o Ludmile? Ty víš o vrahu! Mluv, neboť jako že jest Bůh nad námi, já tě přinutím.

Velena. Ó nečiň mu nic zlého, můj Svatovíte! Byl zde muž, cizí pták, oko naše ho nikdy nevidělo; nemsti se za to na dědu! On jest dobrý, trochu prchlý, ale velice nešťastný.

Václav. Mé zlaté dítě, proto jsem ctitel jediného Boha a vyznavač víry Kristovy, abych plnil zákon lásky.

Velena. Ach, ano, plň jej vrchovatě!

Česta. Tu jest má šedivá lebka! Nedrž tu ocel nadarmo!

Václav. Já nevím, čemu tě tvoji bozi učí, ale můj Bůh velí milovati svého bližního jako sebe samého a nepříteli odpláceti přátelstvím. Já tě nebudu mečem obraceti na víru, ale nechám ti času, abys poslechnul slovo Kristovo; neboť to je zbraň, které neodolá žádná moc, a na které se všeliký odpor roztříští! Protož otevři staré srdce své a nech do něho vejíti světla paprsek!

(Hřímání zatím přestalo.)

Velena. A což vejde do mého, můj anděle?

Václav. Přijď s dědem zase na Vyšehrad, zlaté dítě! Tam se vznese holubice svatého ducha na tebe a srdce tvoje zahřeje se rozkoší.

Velena. A budeš mi zase povídati pověsti?

Václav. Budu, mé dítě! až se odvrátíš od bohů falešných a skloníš koleno před obrazem ukřižovaného syna božího.

Česta. Ne, ne, nikdy! To zaškrť raději dítě mého dítěte, vystříkej mou krev do krůpěje — já chtěl zhasiti plamen tvého života — zhas ty můj! (Vrhne se na kolena.)

Václav. Proto jsem křesťan, abych ti odpustil, a kdybys i ještě jednou vražednou ocel proti mně zaměřil. V tom poznej rozdíl a ne váhu víry mé! (Odchází.)

Podivín (sbírá otep). A Hospodin otevři zraky tvé!

Velena. Kam letíš, můj anděle?

Podivín. I začneš-li pak jinou píseň?

Václav. Nech to jarní poupě, které se bezděky po slunci obrací, aby rozepnulo své lupení ve kráse úplné i vůni milostné. Buď zdrávo, milé dítě! V ovčinci Páně se opět sejdeme! (Odejde s Podivínem.)

Velena (tiše stojí).

Česta (v divém rozjitření). Jaký jest to Bůh, jenž učí za nepřátelství měřiti přátelství? Jakáž je to víra, která velí odpouštěti vrahovi? To jest proti běhu hvězd a slunce, proti běhu všeho stvoření! To bych musel krev svou přemraziti v led — ha! to je boj proti přírodě, a protož musí pramen jeho rozšlapán býti nepřirozeně! Ano, připlazím se k němu jako lstivý had, ne jako vlk hladem vyštvaný — (shání se po noži) a osvobodím bohy nepřítele strašného! Poleť, mladě káně, z pouští!

Velena (z myšlének). Umíš povídati o tom Ukřižovaném?

Česta (se rozsápe). Ha, zlořečená moci! Zažírá se ten cizí jed tak prudce, že na pouhé jeho dechnutí i moje pokolení umírá? To spíše píseň o tmavém lůně Morany zaslechneš, nežli z úst mých slovo o tom Ukřižovaném!

Velena (utíká k oltáři). Já nechci o tvé zlé Moraně slyšeti! Já chci pověst o té matce nad hvězdami —

Česta. Tedy leť za ní — (probodne ji) aby tě mé oko nevidělo!

Velena (sklesne). Ó můj anděle! moje matko! vezmi mě pod svůj stříbrotkaný plášť — můj Svatovíte! (Umře.)

Česta (vypukne ve hrozný smích). Hahaha! tu odpočívá nejmladší křesťanka ze slavného rodu Iecha Česty, posledního sluhy bohů otcovských — hahaha! Nesviť jí, plamene! (Rozhání oheň nožem.) Nestůj nad ní, bohu malomocný! (shodí modlu) jenžto nemůžeš ani ruku pohnati, ani zdržeti! Bez bohů buď země, neboť na nebesích vymřeli! Pusto buď a prázdno na tom širém světě, a jen on stůj na té poušti daleké, on jediný! abych našel pomsty cíl a překotil sloupy chrámů křesťanských! (Odběhne.)

PROMĚNA.

Komnata na hradě Boleslavově.

Výstup 3.

Světimíra. Boleslav. Potom Drahomíra.

Světimíra. Ó pověz, drahý Boleslave! co to chováš na srdci?

Boleslav. Co tě napadá? Zděsila tě polednice nebo divá žena?

Světimíra. Po všechen čas byl jsi zasmušen, i často divoký! dnes najednou jsi mysli veselé.

Boleslav. Aj, což nemá manžel plesati, že se pozdravila manželka? Nemá se otec veseliti, když chce první křtiny strojiti?

Světimíra. To není to jediné! Ale že čekáš Václava, proto jsi celý se proměnil.

Boleslav. Aj, ty ostrozraká věštkyně! A neměl bych se radovati, že zase jednou milostivého bratra uvidím, toho pověstného dobrodince chudiny, toho nočního pekaře hostií a pilného vinaře — hahaha!

Světimíra. A pozval jsi ho schválně?

Boleslav. Což nejsem mladší bratr a nemusím býti způsobný? Však on by přijel také sám, neboť je svátek svatého Kozmy a Damiana, a tu musí poklečeti v kostele.

Světimíra. Ale k čemu přijel škaredý Hněvsa, a jiné cizí tváře, s nimiž míváš tajné rozmluvy? Hněvsa nenávidí Václava jako nikdo na zemi.

Boleslav. Jako nikdo? Myslíš, Světimíro? Ale což je Boleslavově choti do toho? Bojíš se snad o Václava?

Světimíra. Ano, bojím se — tys vyřknul, co mi nechtělo s jazyka. Od první chvíle, co jsem jej spatřila, vydobyl si místo v duši mé.

Boleslav. Aj, aj! toť abych ti ho ani na oči nepouštěl! ještě bys ho mohla pošinouti na místo, kde mám jenom já sídliti. Nesvolávej daremná strašidla a chystej se k veselým hodům.

Světimíra. Přichystám se, jenom ať jsou vskutku hody veselé! (Odejde.)

Boleslav. Plachá holubice! z tebe neudělám ostrou zbraň k útoku, a v umění hadí lstivosti nebudu tě cvičiti.

Drahomíra (stranou vstoupí).

Boleslav. Aj, bábo! To nejsou tváře na křtiny, jak jsi je měla přes práh svého mladšího syna přinésti.

Drahomíra. Přemítám na mysli, zdali jsem neměla raději v samotě zůstati, do níž mě staršího syna zbabělost zaklela.

Boleslav. Jak? A nechtěla bys pomoci podrývati sloup, na kterém naše hanba visí? Nechtěla bys role zdělávati, na němžto má nová oslava národu vzejíti?

Drahomíra. Já dala s Bohem oslavě, a to nové sáhnutí po jejím věnci padlo do mého tichého života jako palčivý blesk a naplnilo mě úzkostlivým tušením.

Boleslav. Aj, matko! jak jsi zchoulostivěla! Dobře, že jsi na památku — či na očistu smrti Ludmiliny, nebo z jaké příčiny — archandělu Michalovi kostel vystavěla! Ať mám křtiny zkaženy, jestliže se nedočkám, že tam budeš pilně otčenáše odříkávati. Buď aspoň Drahomírou před hostmi!

Výstup 4.

Hněvsa a několik lechů. Předešlí.

Boleslav. Vítejte, pánové! Pozval jsem vás na hody, i žádám, abyste nechali rozkoš vejíti do srdcí. Ale když je srdce veselo, je také úrodnou půdou, kde snadno símě velikých věcí dozrává.

Hněvsa. Nerozbíhej se zdaleka. To jsou muži jiskrných zraků a vidí, co se děje. Proto přijeli na hody. My nenávidíme Václava. On otrhal českou slávu do naha; toulá se po kostelích, místo co má k zemské správě hleděti, a naplnil kraje cizím kněžstvem, že naše slovo již ledva kde zaslechnu, když jedenkráte nohy do kostela zanesu. Bude-li to déle trvati, udělá se z české země hnízdo pro cizince, a my budeme sotva na okraji nebo někde vezpod sedati.

Drahomíra. Tiše, tiše o tom! Zmačkla jsem již hlavy hadům, jenž se jednou do srdce mého zažírali a krví mou sytili! Neoživujte je poznovu, aby mě zase neuštkli.

Boleslav. Uštknutí nebude smrtelné, ale probudí k životu.

Hněvsa. A proto musí Čechy jinou sukni obléci. Václav musí s trůnu a jiný nahoru.

Drahomíra (s vášní pořád zrůstající). Myslíš ty, lechu, že jsou trůny jako sedadla při veřejné silnici, kde může je-

den tisknouti se na druhého, až mu ustoupí?

Boleslav. Že nejsou trním tak ohraženy, aby nebylo přístupu, to jsi dokázala sama.

Drahomíra. Co se daří jednomu, druhému se maří. Mezi vůlí a skutkem leží hluboká prohlubeň.

Hněvsa. Nebude tak široká, abychom ji nepřeskočili.

Boleslav. A pro oslavu jmena českého jest snadno odvážiti se skoku, i kdyby o krk běželo. Já se toho aspoň nehrozím a nedostanu závrať.

Drahomíra. A jak to myslíte provésti? Já nevidím konce té nebezpečné osnovy. Lid miluje Václava.

Boleslav. Lid je nástroj v našich rukou.

Drahomíra. Jen potud, dokud neví, že může podle své vůle jednati.

Boleslav. Ejhle, paní matka nalezla v některém koutě srdce svého veliký kus lásky ku svému staršímu.

Drahomíra. Já ho milovala vždy láskou mateřskou, ale s bolestí jsem nesla jeho blouzení, a jestliže jsem nešetřila práva, jež mu slabci svěřil národ, dělo se to jen z lásky k tomu národu. Kdyby se však vůle lidu změnila, jsem první, jenžto ruku podám ku znovu oslavení jmena českého, i kdyby se díti mělo pádem knížete. Jen že nevidím, jak nyní stolec pod ním skáceti.

Boleslav. Tu stojí lechové, kteří k tomu dílu silné paže podají.

Hněvsa. Meč náš provodí nového knížete na stol vyšehradský.

Drahomíra. Meč?

Hněvsa. Velkou pomoc očekávám také od strany, která ještě při otcovských bozích stojí. Pojednám o tom s vášnivým Čestou.

Drahomíra. Krví tedy chcete znamenati cestu novému knížeti na stolec?

Boleslav. Svět se věru divně převléká! Kdo by byl řekl, že se bude Drahomíra krve hroziti? Ale my chceme takovým deštěm půdu kropiti, z nížto mají nové časy vykvésti! Dnes přijede Václav na křtiny — a Boleslav pojede zejtra místo něho na Vyšehrad; přátelé jej doprovodí, a on zasedne na trůn otcovský.

Drahomíra. A to myslíš tak rychle provésti, jako se den s nocí vystřídá? Chceš Václava z paměti a srdcí lidu vytrhnouti? Chceš Václava — ha! živé bohy — co chceš s bratrem počíti?

Boleslav. Ten může o samotě na mém hradě zůstati a liturgii zpívati.

Drahomíra. Já ale pravím tobě, bratře syna mého, chraň se, abys knížecí plášť, po němž tak dychtivou rukou saháš, nezohavil skvrnou, kterou žádným namáháním nesetřeš! Chraň se, abys neporanil svědomí své ranou, kterou žádným lékem nezhojíš!

Hněvsa. Zkušenou učitelku musíš arci poslechnouti!

Drahomíra. To může, byť jsi i svým slovům tajný smysl podkládal.

Hněvsa. Tajný? Milá kněžno, bývají tajnosti, že o nich celý národ báchorky povídá.

Drahomíra. Zde ale jest místo i doba špatně volena k opakování takových báchorek! Jak a proč se co dělo, víš ty, lechu, nejlépe a právě proto měl bys Boleslava varovati. Pro pouhé nasycení vášní není člověku radno s temnými mocnostmi do hry se pouštět; ty jej uchvátí za pouhou myšlénku a upletou z ní pouto, v kterém pak duše umírá.

Výstup 5.

Česta. Předešlí.

Česta. Perun vám posílá plamenné blesky, aby potřeli vraha bohů od početí světa jediných. Kdo potřebuje jeho blesk?

Hněvsa. Vítej mi, starý brachu, na půdě, kde roste toužení po dnech minulých, a podej mi pravici k poražení Vyšehradského knížete.

Česta. Tu ji máš, omočenou v krvi nevinné, a posilněnou, posvěcenou k pomstě!

Boleslav. Můžeme na tvé bratry spoléhati?

Česta. Převrhněte kříže, a zachovalý kořen rodu českého potáhne za tebou!

Drahomíra. A ty bys chtěl tohoto šílence přijmouti za společníka? Ty bys mu chtěl dáti do ruky meč, aby jej mohl smočiti v srdci bratrovu?

(Venku se troubí.)

Boleslav. Ha, to bude Václav! Hlásný mi dává znamení.

Drahomíra (prudce ho za ruku chopí). Nyní pověz jasně, na čem jste se ustanovili?

Boleslav. Kdybys byla Drahomírou, jako jsi bývala, dokud jsi na Vyšehradě sedala, netýrala bys mě tou otázkou a našla bys si sama v sobě odpověď. — Přátelé, vejděte zatím do síně, kde

plné poháry čekají. Já zde Vyšehradského pána uvítám a přivedu jej potom ke stolu, abychom (s hořkým smíchem) hned prvním douškem všechnu hořkost v sobě utopili a veselé křtiny slavili.

Hněvsa. Já bych mu jedu namíchal! (K Čestovi.) Pojď, starý kulichu, a zaskuhrej mu píseň do hrobu. (Odejde s Čestou i s lechy.)

Drahomíra (stojí v předu u velikém vnitřním boji; nyní se protrhne). Kdo mluví o hrobu? Synu — Boleslave! To slovo nenech dnešního dne ve svém domě zazníti! Je to den, kdy dítě tvoje bude uvedeno v Kristův ovčínec, a tam vede jenom láska.

Boleslav (dá se hlasitě do smíchu). I toť bych se chtěl zaklínati všemi bohy pohanskými, když tě slyším takto úpětí! Chceš snad u nás zastoupiti místo nebožky báby Ludmily?

Výstup 6.

Pınoši otvírají dvéře. Václav. Podivín. Chrastěj. Komonstvo. Předešlí.

Boleslav. Aj, vítej, vítej, bratře! Blahoslavená hodina, která tě dnes pod střechu šťastného otce uvádí! Jen jestli veselou mysl přinášíš!

Václav. Přináším — (s pohledem na Drahomíru) i smířlivou a vzýval jsem Boha, aby všechno křivé mezi námi vyrovnal.

Podivín. A vespolek se pokoříme před Pánem!

Boleslav. Co bylo mezi námi křivého neb hořkého, to utopíme dnes ve sladké medovině.

Václav. To pečuj hojnou měrou jen o své hosti ostatní; můj lid spokojí se slovem laskavým. Mě ale uveď především ku své choti, abych jí pozdravil.

Drahomíra. I matka tvoje by si přála, abys jí několik slov věnoval.

Václav. Pozdravuju tebe, jakož synovi přísluší.

Drahomíra. Kromě pozdravení chci od tebe ještě několik jiných slov slyšeti! (K Boleslavovi.) A protož uveď hosti napřed do síně, kde čeká číše na uvítanou; já přijdu s Václavem za tebou.

Boleslav (k Drahomíře stranou). Matko! nezapomeň, že jsi Drahomíra, a v domě syna mladšího, kde se rodí nový čas pro Čechy. (Odejde s Václavovou družinou.)

Drahomíra. Co je ti synu? Musíš mračiti tváře před matkou, která po synu svém tak dlouho toužila?

Václav. O matko, matko! nech mě pomlčeti o tom, co mi na tvář mraky shání! Já se těšil na tu chvíli, až se opět spatříme, i doufal jsem, že skutky moje železnou kůru okolo pyšného srdce tvého přelomí; ale tu se vetřelo mezi nás nové strašidlo.

Drahomíra. Jaké?

Václav. Matky otce mého duch!

Drahomíra. Jak to?

Václav. Neznáš pověst, která se o vrahu mé báby po zemi rozběhla? I na Vyšehrad zabíhala, ale já jí bránil posud přístupu. Teď však vím, kdo vražednou ruku na drahé živobytí najal.

Drahomíra (ztrne). Víš to? (Vzmuží se.) Ano, já to byla, já Drahomíra, ježto jsem chtěla každý kámen odvaliti, který mi ležel na cestě; neboť vysoko lesknul se můj cíl! Suď mě, můžeš-li mě souditi.

Václav. Já odpustil již vrahovi, ale nemyslil jsem, že vlastní matce odpouštím.

Drahomíra. Nemusel jsi odpouštět, a přece by stála očištěna před tebou. Svědomí ji provedlo očistcem, i bude již pokojně Ludmilu na soudu očekávati. Ty ale poslechni ženu kajícnou a — odejdi z domu tohoto!

Václav. Co povídáš?

Drahomíra. A chceš-li navždy mraky zkázonosné nad svou hlavou rozptýliti, dovol mi ještě jednou prositi: obleknì na sebe roucho zmužilého muže a zjev se co slavitel svého národa. Lechové na tebe žehrají, i mají právo žehrat, neboť nejsi jejich pán a velitel, aby museli své hlavy do tvé kukle vtěsnati! Žehrají, že neplníš jejich vůli a nálezy, ale že si hraješ na kostelníka, na mrhače zemských statků, aby cizí kněžstvo ztučnělo.

Václav (s rostoucím ohněm). Já však pravím tobě i nepokojným lechům, že bych mohl pyšně hlavu k nebesům pozvednouti, kdyby křesťanskému knížeti pýcha slušela. Dokonal jsem pomocí Hospodinovou, co jsem v bázni boží předsevzal. Požehnání rozprostírá bohaté dary po krajinách širé vlasti, a slovo Páně

velebí se v hojných chrámech i roste ze hlubokých kořenů v srdci národa. Směle očekávám soud, který potomstvo nade mnou vysloví!

Drahomíra. Ó mateřské srdce dalo by se rádo synovským slovem přemluviti; ale dokud není národ pánem svým, samojediným vládcem vůle své: nemůže ti věřiti. Přetrhni, uvolni alespoň úvazek s Jindřichem!

Václav. Abych vyštval zase bouři na zemi a pošlapal mladé osení našeho blahoslavenství?

Drahomíra. Ó nešťastná malomyslnost, ježto sama sobě nedůvěřuje! Čiň tedy dále, od čeho tě slabá žena zraditi nemůže, ale odejdi z domu tohoto!

Václav. Matko! víš, co povídáš?

Drahomíra. Vím a zaklínám tě památkou — matky otce tvého —

Václav. Ustaň, abych nemusel nad svým rodem, nad celým člověčenstvem zoufati! Proč mě odtud vyháníš? proč mě pudíš z domu, kde se koná slavnost v životě nejradostnější?

Drahomíra (temně). Tys mně nikdy nevěřil, proto zamítáš také nyní slova má!

Václav. To si nemysli, matko má! Já ti věřil hned za oněch časů, když jsi mi žezlo z ruky vzala. Věřil jsem ti; ale víra moje pokořila se vůli srdce mého, a to jest plno učení Kristova, které dýše láskou! Já jsem v domě bratrovu. Můželiž býti pevnějšího štítu na zemi? Přijďte ke mně na Vyšehrad, přijď ke mně nepřítel s mečem po krvi prahnoucím — a bude hostem křesťanského knížete, a láska mu vykáže první místo u stolu všech rozkoší! (Odejde.)

Drahomíra. Nuže, leť tedy, šípe, který jsem sama ostřila a na luk vložila; já tě nemohu zdržeti, a kdybys měl i moje srdce protknouti, že bych vlastní krví tu půdu zbarvila, kterou tak nevýslovně miluju! Těžká bouře visí nad rodem Vratislavovým; já nevím, kam a jak ji zahnati; na obě strany kloní se láska má. Musí-li ale bouře oběť zastihnouti, ať již zastihne hlavu mou! Ráda ji položím do rakve, vzejde-li z jejího popelu oslava národa! (Odejde.)

(Z hodovní síně slyšeti veselou přiměřenou hudbu, která po celý příští výstup trvá, ale ovšem tak, aby nerušila rozpravu.)

Výstup 7.

Hněvsa. Tyra.

(Celý výstup musí hráti se rychle a vášnivě.)

Hněvsa (vystoupí v živém pohnutí). To si pamatuj: z mé čeledi nesmí dnes nikdo ani oka zamhouřiti, a medoviny ať se šetří. Doma dostanete náhradu.

Tyra. Povím to čeledi. Ale —

Hněvsa. Co?

Tyra. Hm, já bych také něco.

Hněvsa. Mluv.

Tyra. Mám v sobě zlého ducha, pod žebry i v lebce.

Hněvsa. Co to?

Tyra. Nemohu hleděti do světa a nemohu přimknouti oči, abych neviděl tu starou ženu, kterou jsem musel zardousiti. Jako vlastní moje matka vstoupila mi vstříc: „Co hledáš, milý synu?“ — Haha! a já ji musel po krku — musel, protože paní poručila — a šátek zadrhnouti, až jí oči vystoupily jako dvě strašidla a mě hrůza splašila, haha! Byl to babský kousek, a já bych si nechal za to chutě ruku uschnouti! Od té chvíle mě ty oči straší, a dokud neuvidím jiné hasnouti a mužné tváře blednouti, bude mě hlodati červ. Dej mi někoho zabiti!

Hněvsa. Hojá, ruko ochotná! Kdo ví, není-li dílo na blízku!

Tyra. Ale aby za to stálo, pane! Však vím, že jsi vyšel na hon. Já budu pak celý den do těch bledých tváří hleděti, abych na starou ženu zapomněl a zahnal strašidlo.

Hněvsa. Teď oznam vůli mou čeledi, a potom budiž po ruce! (Odejde.)

Tyra (odcházeje). Po ruce, haha! po ruce! Potom zaženu strašidlo!

PROMĚNA.

Náhradí. Po levé straně knížecí obydlí s otevřenou branou. Na druhé straně kostel, před ním malý sínec, jako u kostelů bývá, jeden nebo dva stupně přede dveřmi; na dveřích mosazný kruh. Hudba ještě zní, ale ovšem vzdáleněji; někdy hlahol trub a bubnů. Noc.

Výstup 8.

Česta. Později Hněvsa a Tyra.

Česta (z knížecího domu). Umlkni, proude svůdných zvuků, aby bylo nářek

světa slyšeti! Já nechci tvým lichocením ucho napájeti, ale jediný zvuk chci slyšeti — chrapot smrtelný. Veselá to noc, haha! Já budu s nočními duchy na veselejší jitro čekati.

(Sedne v pozadí na stupeň u sínce kostela, tak že ho jen dopola je viděti. Hudba ve hradě utichne, i počíná se pozvolna rozednívati. Starý kostelník jde vážně ze hradu, ale ne z knížecího stavení, otevře dvéře kostela a vejde do vnitř.)

Hněvsa (vyjde s Tyrou). Já Boleslavu nevěřím. On mohl úmysl ve víně utopiti, a pomsta by se nenakrmila. Musíme jí sami kořist přihnati. Václav půjde jistě do kostela, bez kněžského požehnání nedal by se na cestu! zde musí živ nebo mrtev do rukou našich padnouti. Boleslav darmo celou noc otálel. (K Tyrovi.) Ty se posadíš tuhle u vchodu, aby tě hned nespatřil; my se — (zvoní se na ranní mši). Ah, zvoník svolává již kolena, která se chtějí ohýbati. Tu nedá Václav dlouho na sebe čekati! Ustupme do zadu! (Učiní tak.)

Tyra (se usadil z předu před sínec).

Výstup 9.

Václav. Boleslav. Předešlí.

Boleslav. Ne, ne, já tě vyprovodím do chrámu! Spolu jsme hodovali, spolu se budeme modliti! Já se mohu svatému Kozmu a Damianu tak dobře klaněti jako kníže Vyšehradský.

Václav. To můžeš, milý bratře! Ale nyní bych přál, abys odešel na lože. Radost otcovská tě příliš rozehřála.

Boleslav. To není pravda! Víno mě rozehřálo a tvoje vzácná osoba.

Václav. Vedl jsi věru velikou péči o veselí a pohostil jsi mě bratrsky. Ale do chrámu se mnou nemůžeš.

Boleslav. A já musím! Ty mi už neujdeš! Já tě ještě lépe pohostím! Já ti vykážu na svém hradě hnízdečko, že z něho do nejdelší smrti nevyjdeš.

Václav. Vykaž mi své srdce, pak máš dobře; z toho se nepohnu!

Boleslav. A což kdyby to bylo chladné hnízdečko tak mezi tichými stěnami a za mříží?

Václav. Uchyl se na lože, bratře, a mě nech do chrámu.

Boleslav. S místa se mi nehneš! Dnešní noci dokonal jsi panování, prázden stojí Vyšehradský trůn a čeká na knížete, kterýž jej oslaví!

Václav. Bratře, co tě napadá?

Boleslav. Co mělo dávno ve skutek vejíti, aby se očistilo jméno českého národa, které zbabělý modlář poskvrnil. (Vytasí meč.) Tys můj zajatý, a hlava tvoje houpá se na ostří tohoto meče. (Napne meč.)

Václav (chytne jej za ruku, zápasí s ním, vymkne mu meč a porazí jej na zem.) To ti odpusť Hospodin, jakož ti zbabělý modlář odpouští. (Odhodí meč.)

Boleslav. Vrahové! pomoc!

Hněvsa (vytasil meč, přijde ze zadu a tne po Václavovi). Tu jest pomoc!

Václav (se potáceje). Ha! ostříhej mě — Hospodine! (Přikvapí ku chrámu a chytí se kruhu — v tom vyskočí Tyra a Česta a proteknou jej, že klesne. — Zvonění přestane.)

Boleslav. Ha, plamenná nebesa! Co jste učinili?

Česta (šílen rozkoší). Krvavé křtiny! Plesej, Perune! krvavé křtiny! (Běží do hradu.)

Hněvsa. Vzhůru, Boleslave! Václavův lid ze hradu neujde. Čeleď stojí pohotově! Rychle na koně, letem ku Praze a na trůn! (Odvádí Boleslava.)

Tyra. Haha! to je spanilý umrlec, to je zlomená růže — ta nebude Tyru strašiti. Vzhůru, hrade Boleslavův! otevři oči! podívej se, co ti nadělilo jitro po křtinách! Haha! Vyšehradský hospodář se koupá v krvi! (Odejde za Hněvsou.) (Za scenou břinčení mečů a temný hlahol. Celé pozadí zaleje se ranními červánky.)

Výstup 10.

Čeleď se porůznu sbíhá zděšena, ráda by ku chrámu, ale neví co učiniti. Drahomíra, Chrastěj a Podivín z knížecího stavení.

Drahomíra. Co se to rozléhá ranním tichem, že umírá duše úzkostí?

Čeleď. Kníže Václav zabit!

Drahomíra. Co pravíte?

Podivín. Nedopouštěj Hospodine!

Drahomíra. A vy při tom stojíte jako z kamene? Ovanul i vás duch Boleslavův? Kde jste viděli knížete?

Chrastěj (přiblížil se ku chrámu). Milostivá nebesa, tu leží v krvi!

Drahomíra. V krvi? Ó tedy je v ní utopena moje blaženost! (Běží k Václavu.) Synu! dítě nešťastné! (Vrhne se na něj.)

P o d i v í n (kleká vedle něho). **Oroduj za nás, svatý mučedníku!**

C h r a s t ě j. Ó noci hrozná, ježto jsi tento skutek spáchala!

D r a h o m í r a. Synu, jenom jednou otevři ještě svoje láskyplné oči, jenom jednou otevři svoje milostná ústa, abych zaslechla, že vrahům odpouštíš!

C h r a s t ě j. Nadarmo miláčka páně probouzíš; on putuje již nad hvězdami v jasných výsostech.

P o d i v í n. A prosí za nás u Spitovníka!

D r a h o m í r a (ještě klečíc spíná ruce). **O pros také za svou matku, synu nešťastný!**

C h r a s t ě j. Ó nejmenuj ho nešťastným! On stojí po pravici Hospodina, a jméno jeho žije hluboko v srdci křesťanského národa i bude žíti na věky! On byl šiřitelem království božího na zemi a zůstane jeho ozdobou, dokud Pán anděla svého nepošle, aby poslední den světa zvěstoval!

(Všeobecné tiché skupení, při němž opona pomalu padá.)

ŽIŽKA Z TROCNOVA.

Obraz z českých dějin v pěti odděleních.

Psáno r. 1849. — Poprve provozováno v Praze dne 25. listopadu 1849. — Divadelní biblioteka z r. 1869.

OSOBY:

Václav IV., král český.
Pan Berka z Dubé, jeho milostník.
Mikuláš z Pistného, královský purkrabí na Husinci.
Jan Žižka z Trocnova, při královském komonstvu.
Anežka, jeho neť, mezi pannami královny Žofie.
Paní Sibila, její vzdálená příbuzná.
Břeněk Švihovský, český pán, později hejtman kališníků.
Niklásek, rychtář Nového města pražského.
Vavřinec, opat vypuzených Karmelitánů od Marie Sněžné.
Jan, nazván Dloubal, bývalý mnich Želivský, nyní na faře u Marie Sněžné.
Kolda, Václavův domácí šašek.
Pan Bohuslav Švamberk, vůdce vojska královského.
Vokoun, krejčí,
Dorota, kramářka,
Míchal, žák,
Dlabač, řezník, — Pražané strany husitské.
Řehoř Molnár, sluha městské rady,
Pankrác, žák, — Pražané strany husitské.
Adlinka, dcera purkmistrova v Plzni.
Kněz Václav Koranda, kazatel při obci plzeňské.
Rohata, truhlář,
Stašek, švec, — plzeňští měšťané.
Panoš krále Václava.

Čeští páni a rytíři. Měšťané Pražští i plzeňští. Žoldnéři. Žáci. Bojovníci. Lid.

Děj v Praze, v Plzni a u Sudoměřic r. 1419—1421.

Poznamenání: Úlohu žáka Míchala nechť hraje dáma.

ODDĚLENÍ PRVNÍ.

Veliká síň na Vyšehradě. V pravo dvéře do komnaty.

Výstup 1.

Kolda sedí s nohama přes kříž na stolici. Žižka stojí u okna. Panoši u dveří. Několik pánů v tiché rozmluvě.

Kolda. Náš Honzík je zase dnes na mrzutosti! To je nyní v Čechách každodenní snídaně, oběd i večeře. (Skočí dolů.) Poslyš, Janoušku, povím ti novou pohádku; snad se zasměješ.

Žižka. Pověz mi, jak se v příštích letech našemu království povede, a já se snad zasměju.

Kolda. Na vlas to nevím, ale z mé pohádky to snad najdeme. Zikmund, z milosti boží římský král a rozmnožitel říše, zpomněl si zase jednou na bratra, našeho Václava, a poslal mu kus pergamenu pod královskou pečetí, i dal to mnohokrát opsat a mezi lid náš rozdat.

Žižka. Slyšel jsem o tom. A co víc?

Kolda (vyndá pergamen z ňáprsí). Na konci tam stojí psáno: (Čte.) „Také král Zikmund vece: Věz každý Čech, Němec i Latiník, že sotva té radosti a času dočkati se mohu, až budu Wiklefy Husy topiti.“

Žižka (hledí do písma). To tam psáno?

Kolda. Jenom topit; na upálení Čechové ještě nedozráli.

Žižka. Aby se Bůh nad ním zapomněl, jako on se zapomíná nad pravdou a nad českým národem!

Kolda. A naši páni trou ten pergamen Václavu pod nos, až z toho bolení hlavy dostává. Vsadil bych se o kus veselosti, že s ním nebude dnes vyražení.

Výstup 2.

Václav vyjde rychle z poboční komnaty. Za ním Berka a Mikuláš. Předešlí.

Václav. Nehučte mi svoje žalmy se dvou stran; toť nevím, které myšlénky se zachytit.

Berka. Jednej podle toho, co ti srdce našeptává.

Mikuláš. A já pravím: nedbej na šepty, pamatuj na staré přísloví!

Václav. Dbám na to, co mi hlava káže a k čemu radí zkušenost. Královský náš bratr dobře poradil, a já měl dávno rady jeho poslechnouti; stál bych nyní bez bázně, jak se roztržení království našeho vyrovná.

Mikuláš. S dovolením, pane královský! stál bys nyní bez bázně, kdybys nebyl nikdy na cizí radu dbal a jenom svou hlavu poslouchal.

Berka. Tos ty, pane, ale také neměl radu přinášeti.

Mikuláš. Já činil jen svou povinnost, věda, že se s hlavou pána svého srovnávám.

Václav. Ticho, pánové; nemám chuti novou rozepři poslouchati, neboť chci všechen nesvár v království našem skončiti. Dobře nyní vidím, že jsem byl příliš lehkověrný, shovívavý, a nechci-li veškeré křesťanstvo proti sobě a království svému popudit, nechci-li všechny knížata k válce vyštvati a kvetoucí zemi svou nechat pohubit, jakož nám královský náš bratr velmi moudře na mysl uvedl, tedy musím každé odštěpení od naší svaté církve zamezit —

Mikuláš. Ne, vnuku Jana hrdinského, to nedopověz před českýma ušima! Ký duch tě ovanul tou nemužnou bázní? Nemáš-li jiných důvodů, abys odštěpení zamezil, strachem před válkou to nesmíš učinit, dokud sedíš na trůně, kde Břetislavové, Vladislavové, Přemyslové seděli, kde seděl Otakar.

Václav. Budeš ty mě mistrovat?

Mikuláš. Dosti často činils po mé radě, a já se pyšnil slouti tvým věrným služebníkem, dokud tě jiné zpěvy neomámily!

Václav. Živé blesky! Ticho! Jsem já králem a pánem svého rozumu, abych podle něho řídil soudy své — anebo jsem jen pouhou nádobou, do které a ze které ty svou vlastní moudrost vylévati chceš?

Kolda (k Žižkovi). Co jsem řekl? Žádné vyražení! Panoš mu přelil malvazír.

Berka. Celé království ti bude žehnati, když učiníš, pane, jak si ustanovil.

Mikuláš. Aj, tedy mi slěl to ustanovení, abych věděl, zač ti mám žehnat!

Václav. Zjevím, abys to věděl a hned svým přátelům oznámil. Předně vypovídám z Prahy člověka, který jest původcem klatby na městě našem ležící, mistra Jana Jesenického.

Mikuláš. Co pravíš, pane?

Žižka. Učeného mistra?

Václav. Ah, ty jsi zde také, stará lebko? Ano, ten věrný pěstoun Husovy setby musí ze škol a z obce! Za to uvedeme všechny věrné pastýře a dělníky na vinici Páně do far a plebánství, ze kterých musili násilím kacířské strany ustoupiti.

Žižka (se dá hořce do smíchu).

Václav. Co se směješ přede tváří svého pána?

Žižka. Kdybych uměl jazykem vládnouti jako přítel Husinecký, nesmál bych se, ale ohnivými slovy bych ti vyložil, co činíš. Věrné pastýře a dělníky chceš opět nasazovati? Dej pozor, ať ovčinec nezpláče a vinice nezpustne.

Václav. To bude mou péčí královskou!

Mikuláš. Ó řekni jen zrovna, pane: Mě už mrzí očistěný ovčinec, protože nemám dost mužné mysli do něho vstoupiti; raději tedy s přáteli ve starém kalu postojím.

Berka. Jak? Ty se osměluješ před králem — ?

Mikuláš. Ty mlč, pane Berko; však vím dobře, kdo Václava, bývalého přítele upálených mistrů, učí této převrácené moudrosti. Tys to sám a podkomoří Lobkovic a jiné pruty z panské jednoty, kteří jste milovníky pravdy a přátele národa českého od Václava zapudili a nyní v žoldu papežského Zikmunda krále k nespravedlivosti zavádíte.

Kolda. Poděkuj se, pane otče, a vezmi tohoto muže hned místo mne do služby. Tak pravdomluvného blázna už nenajdeš.

Václav. Chceš do kozelce, prostořeký?

Kolda. Dáš-li mě svázat, budu snad ohebnější; ale svému nástupci musím našeptat, že je mimo kládu ještě katovský meč na světě, a že nemá ani blázen krk z ocele.

Mikuláš. A kdyby visel meč již nade mnou, já hlavu neskloplm, abych se nevěře a lži poklonil. Pane, chceš opravdu Jesenického vypovědít a vyhnané kněze nazpět uvésti?

Václav. Tak jest moje pevná vůle.

Mikuláš. A myslíš, pane, že to přátelé očistěné víry snesou? že budou mlčet?

Berka. Máme ještě dosti prostředků, k snášení je navésti a v mlčení je držet.

Mikuláš. Ó šťastný panovníku, jenžto máš takové rady po boku! Co s národem, je-li pravda? Ať se vleče ve pluhu, jak ho panské ruce zapřáhnou; ať se potácí ve tmách, ať mu srdce i mozek vysýchá, ať — ne, ne, Václave! tak nesmíš pověst jména svého dáti v nebezpečenství! Tys beztoho již opět lidu svému ukřivdil, žes do rady Nového města pražského nasadil ouhlavní nepřítele nového učení; lid se kvasí, ó nedej mu vypuknouti v nevoli, abys toho nepykal?

Václav. Živé blesky! ty máš tolik smělosti, že králi svému vyhrožuješ?

Mikuláš. Varuju ho jen!

Berka. Místo co bys měl státi při svém pánu a pomýšleti, jak by se rozpadnutí celého království zamezilo, stavíš se v šiky proti pánu svému a pomáháš zemi rozkopávati!

Mikuláš. Činím co poctivý syn země, která mě zrodila, a kterou bych rád z cizáckých vředů vyhojil, a protož volám: Králi, nečiň novému učení nátisky!

Václav. Já ale nechci hlas tvůj slyšeti, poněvadž vím, z jakého pramene vychází; však radím tobě, zanes ho na svůj osamělý hrad, kde mezi pevnými hradbami zahyne. (Odchází.)

Mikuláš (ho zastaví). Ty mě tedy, královský pane, z domu svého vypovídáš?

Václav. Uchyl se k národu, o nějž se tak staráš.

Mikuláš. Pane, ať této chvíle nelituješ!

Václav. Živé blesky!

Mikuláš. Povstane-li národ, přelomí se tvoje síla, a nynější rádcové se rozprchnou!

Václav. Pryč mi s očí, smělý odbůjníku! Nedám si pokoj domu svého rušiti tvým prorokováním. Jdi a vezmi svobodný průchod na památku, že jsi jednou milostivému pánu sloužíval. (Odejde prostředním vchodem, páni a panoši za ním.)

Mikuláš. Ha, tedy spadni, ty stará klenbo, svědku mnohých činů velikých — spadni, a pokrej nás všechny, nežli se pověst této chvíle po světě rozběhne!

Kolda. Prosím, za takové přání se musím poděkovat; já chci mít jinak ustláno, až paní s kosou zaklepá.

Mikuláš (k Žižkovi). A ty stojíš jako bys nic neviděl, neslyšel a necítil?

Žižka. Nic necítil? Celé království mi padá na prsa, a rozdrceno krvácí mé srdce.

Mikuláš. Slyšel jsi? I já mám odejít!

Kolda. Proč ne, když jich šlo již tolik před tebou? Alespoň najdeš ušlapanou cestičku, a tady bude čisté povětří.

Žižka (v myšlénkách pro sebe). Kdo ví, k čemu to prospěje.

Mikuláš. Nyní přijde řada na tebe.

Žižka. Jsem uchystán, ale tak se nedám odstrčit.

Mikuláš. Stůj tedy a vytrvej s Bohem, ty máš k tomu krev; mě tu pálí pod nohama podlaha.

Žižka. Kam hodláš?

Mikuláš. Ještě nevím; ale půjdu kde moje slovo kyprou půdu nalezne.

Žižka. Jdi tedy a postav se za štít bratrů, kteří budou nyní utlačováni. Podívej se nyní do Oustí, co dílá Vaněk Bydlín; slyším, že se tam hrne množství poctivého lidu. Nevěřím Praze, vězíť ještě tuze hluboko ve starých nešvarech; šupina její světské rozkoše a tělesného pohodlí je posud tak silná, že se z ní nemůže mladé jádro vyloupnouti. Musíme si jiné útočiště vyvolit.

Mikuláš. To díš pravdu, na to musíme pomyslit.

Kolda. Půjde-li to zde dále jako posavad, budeme muset beztoho brzo z hnízda vyletět; mrzutý ptáčník vyžene slavíky, aby měly kukačky kam sednout.

Mikuláš. Bůh osvětiž tedy cesty mé; pustím se na ně k oslavení jeho svatého jmena, k rozšíření jeho neporušeného slova a k utěšení jeho věrných služebníků, a nechť mě zastihne trestající ruka jeho v jakékoli podobě, jestliže toto předsevzetí nemilou tobě myšlénkou zakalím. Buď zdráv, Jene můj! brzo o mně uslyšíš. (Odejde.)

Kolda (za ním odcházeje). Dej Bůh, abychom se při tom zasmáli, až bychom zapomněli, jak slzy vypadají.

Žižka (se zamyslil). K utěšení jeho věrných služebníků, pravil? Jak daleko letěly při tom jeho myšlénky? Zpomněl při tom, že Bohu slouží, kdo národ miluje a pro něj velké dílo počíná?

Výstup 3.

Anežka. Žižka.

Anežka (vcházejíc prostředkem pozorně se ohlíží). Ach — milý strýče! blaze, že tě nacházím!

Žižka. Neseš mi něco, milé dítě?

Anežka. Nesu ti teskllivé srdce a zkormoucenou mysl, drahý strýče.

Žižka. Aj, aj. plachá holubice! co tě polekalo?

Anežka. Divné řeči mých společnic, ouštěpky a smích, že by mi žalostí každou chvíli slzy vyhrkly.

Žižka. Světice boží! dítě, ty ses muselo přeslechnout. Což by to bylo? Což nejsi mezi královskými pannami? Neslíbila mi sama paní Žofie, že tě svou přízní obdaří?

Anežka. Ó ta královská paní je vtělená dobrota; laskavě mě přijala a milostivě po celé časy chovala. Nyní je však sama jaksi zamyšlena, roztruchlena, nevšímá si služebnic, a ty panny začínají po mně šilhati. Také o pánu Husineckém a o tobě vedly rozprávky; že prý jste zbaveni královské milosti a —

Žižka. Brousily si jazejčky! Ano, ano, vítr se na královském hradě obrátil. A to tě bolí, zlaté dítě?

Anežka. A jakž by nebolelo, milý strýče? Nemámť na dalekém světě žádného, jemuž bych věřila jako tobě. Tys můj dobrodinec!

Žižka. Anežko!

Anežka. Já zvykla jako otce tě milovat, a mám nyní poslouchat, že jsi — kacíř!

Žižka. Nu, není-li to nic horšího!

Anežka. Nic horšího?

Žižka. Až ti řeknou, že jsem zrádce národa, potom zapláč, potom hořekuj. To kacířství, co královské služky na mne uvalujou, snadno unesu.

Anežka. Ale já nejsem ty! a když to slovo slyším, vždy se mi duše kormoutí. I mistra Husa zhanobujou, a tys mě učil, abych ho ctila co muže Bohu milého a spravedlivého; a když jsem chtěla památku jeho před nimi hájiti, řekly mi — (Zastře si tváře.)

Žižka. Co, mé dítě?

Anežka. Že jsem také kacířka. Já to nesnesu, můj drahý otče! (Vrhne se mu na prsa.)

Žižka. Upokoj se, dítě!

Anežka. Nemohu oči k Bohu pozdvihnouti strachem, že se ode mne odvrátí, je-li co pravdivého v těch lidských řečech.

Žižka. Věříš jim více nežli svému otci?

Anežka. Nevěřím, nechci, nemohu věřit, a přece je v mém srdci nepokoj. Ó, žes mě nenechal v mém tichém útočišti, v té skrovné domácnosti, kde jsem jako ptáče zrůstala, kde mě učili Boha velebit a Rodičku boží vzývat, kde jsem byla živa se svými květinami a s modlitbou za nebožku matku. Tenkráte jsem byla šťastna každý den, a když jsi vešel ty přes práh, otče můj, dovršena byla míra mých radostí.

Žižka. Já to myslil dobře; chtěl jsem tě v rukou dobrých přátel nechati, kdyby mě něco lidského potkalo.

Anežka. Nač to myslíš, otče?

Žižka. Vždyť jsem starý muž a musím býti připraven, abych složil oučty. Ale rozkoš mých posledních let by uvadla, kdybych tě měl vidět v žalosti ztopenou; nemůžeš-li tedy nynější rozmary královských komnat snášeti, vyprosím tě zase u královny a odvedu tě v tichý příbytek. Půjdeš-li ráda, učiním to hned.

Anežka. Ó ráda, ráda! Vykaž mi útočiště sebe skrovnější; vezmi se mne tento světský lesk, daruj mi jen svou lásku, a já budu blažena!

Žižka. Dojdeš tedy své blaženosti lacino. (Temně.) Tady nás rádi propustí.

Anežka. Ale u tebe musím bydleti, s tebou povětří dýchati, tvými slovy se zahřívati; k cizím lidem mě nedávej.

Žižka. A nepohřešíš ničeho?

Anežka. Což bych měla pohřešit? Já ničeho neznám nežli svého Boha a tebe, drahý otče! Vše ostatní pojala jsem jenom očima, ale v srdci nebylo proto místečka.

Žižka. Nuže tedy oviň své outlé peroutky okolo mne, moje holubice! Já tě budu svým dechem zahřívati, svou láskou živiti, a chce-li mi Bůh na stará léta radost učinit, poprosím jej, aby vylil nádobu své milosti na tvou hlavu nevinnou. Pojď, půjdeme ke královně a potom do tichého domova, kde láska přebývá. (Odejde s Anežkou.)

PROMĚNA.

Prostranství před kostelem Marie Sněžné.

Výstup 4.

Dorota a Vokoun se potkají.

Dorota. Slyšel jsi už, kmotře? Jak se ti to líbí, co?

Vokoun. Nelekej mě, kmotra! Co se děje?

Dorota. Aj, ty duše pecivalská! kde líháš? co děláš? Svět se boří, a on jako krtek v díře!

Vokoun. Kmotra, nevyděs mi duši!

Dorota. Pan Václav nám ukazuje záda. Panská jednota, která stojí při papeži, chytila ho do sítě, a bratr Zikmund, náš nastávající pán, mu nahnal strachu. On se tedy škaredí na kalich a vyhnal mistra Jesenického z Prahy.

Vokoun. Umučená hodino!

Dorota. A ti římští služebníci, které jsme z osad vypíchli, usednou si zase do starého hnízda.

Vokoun. I ty Vykupiteli! to bude zase ta stará omáčka?

Dorota. To nebude, když ji nenecháme uvařit, když nestrčíme ruce do kapes.

Vokoun. To neuděláme; to se páni zlořečené mejlí. My jsme dobří beránkové a necháme si vlnu stříhat, ale dříví na člověku štípat — ne, to nejde!

Dorota. Bude to šeredné hospodářství; nám snad nezůstane ani kostel, kde bychom pili z kalicha.

Vokoun. I ty umučení! To abychom do toho hned praštili!

Dorota. Pomalu! kam a s kým? To se musí dobře v mysli rozležet.

Vokoun. Spasiteli, jen aby to neshnilo!

Dorota. No, však oni nás budou prohánět. My na Novém městě budeme se míti nejhůře. Nám prý poberou všechny školy a kostely, a nasadí tam cizého zrna.

Vokoun. Umučená hodino!

Dorota. Pojď se mnou; poptáme se na to kněze Jana, kterýž nyní tuhle v Mariánském kostele čisté slovo boží hlásá.

Vokoun. Ah, to je ten mnich, co utekl ze Želivského kláštera?

Dorota. Ano, to je on. Jazyk jeho jest jako archandělův ohnivý meč a řeč jeho jako pronikavý zvuk trouby o posledním soudu. Jděme, ten nás poučí. (Odejdou.)

Výstup 5.

Míchal a více žáků. Hned na to Pankrác a žákové s protější strany.

Míchal. Hola, stůjte! nemám-li mázdru na očích, valí se tamhle naši nejmilejší přátelé! Syn nového radního je také mezi nimi. Počkejme, zeptáme se jich, kam jdou; řeknou-li, že do školy, napíšeme jim gramatiku na hřbet, aby to měli na pergameně.

Pankrác (vystoupí se svými). Vidíte ty pekelné sršány? už se slítly. Ale nic se nebojte, my je pomačkáme.

Míchal. Salvete, juvenes! Jdete s kalichem anebo proti kalichu?

Pankrác. My jdeme na cestách svaté církve.

Míchal. To jest: proti kalichu! Děkujeme za tu zprávu. A kam se vlastně líbí?

Pankrác. Tam, kde byste vy sedět neměli, abyste poctivým lidem nepřekáželi.

Míchal. Chcete-li na šibenici, máte cestu otevřenou; jinak beztoho nevím, kde by pro vás místo bylo. Či se líbí snad do školy?

Pankrác. A proč se ptáš, ty všetečný puntíku?

Míchal. Protože bych ti dal vokabulář, dotíravý školomete.

Pankrác. Starej ty se o sebe, nečistý berane!

Míchal. Já se ti postarám o zadek, špinavý kulichu!

Výstup 6.

Řehoř Molnár. Hned za ním Dlabač s druhé strany. Předešlí.

Řehoř. Hoj, co je to, mladá drůbeži? Půjdeš-li od sebe? Chcete si zase krky pořezat jako ondyno u svatého Petra? Zpátky, ďábelská čeládko!

Dlabač. Necháš je, ty cizá červotočino? Však nebude té kapky krve škoda, která tady vyteče; z té vyroste zlatý klas.

(Z obou stran schází se více lidu.)

Řehoř. Nechť tedy ti každá ta kapka prolité krve jako vařící smůla na duši hoří, jsi-li tak proklatého smejšlení.

Dlabač. Chceš, abych já tobě něco přál, ty štětino z nečistého kurníku? Pohladím tě, že tě vlastní matka nepozná; jdi si už raději pro hrnec na krev a pro pytel na kosti!

Hlasy u Dlabače: Jen do nich, ďábel bude míti tučný kvas!

Hlasy u Řehoře. Jen pojď, kulichu! Tvoje panování došlo!

Výstup 7.

Dorota. Za ní Jan Želivský a Vokoun. Později Vavřinec.

Dorota. Ticho! Dělejte cestu! Boží prorok přichází!

Jan. Ve jmenu onoho, jehož ústa lidská vyslovit nemají, nejsou-li očistěna plamenem hluboké kajicnosti; ve jmenu onoho, pro jehož slávu opásati se má člověčenstvo mečem pokuty a smítati neřesti na východě i na západě; ve jménu jeho volání: stůjte, věrné ovce z Hospodinova ovčince, shromážděte se okolo mne a slyšte hlasu mého, neboť se připozdívá, i přikvapí noc a zahrne nás temnotou věčného zatracení, nebudeme-li bdíti s otevřenýma očima!

Dlabač. My bdíme a otvíráme oči, a protož vidíme, že se nám vlci do ovčince derou.

Jan. Zabíjejte je tedy, zabíjejte! zmáčejte ruce v jejich černé krvi, aby se zakouřila na prahu svatyně jako milá oběť, aby vůně její naplnila oblohu a obklopila trůn Páně od věčnosti; a on pohlédne se zalíbením na své udatné bojovníky a pošle na ně déšť své milosti. Zabíjejte!

Lid. Zabíjejte!

Vavřinec (šedivá, ctihodná postava, zjeví se na protější straně). Pokoj s vámi, pokoj! ve jmenu toho, kterýž kázal všemu světu lásku!

Jan. Ha, co chce ten najatý dělník mezi námi? Neposlouchejte řeči jeho! ukažte mu cestu, kterou má kráčet!

Vavřinec. Moje cesta vede k tomuto domu božímu (ukáže na kostel), kdežto jsem dlouhá leta ovce pásl, a odkud mě peklem popuzená vášeň lidská vyhnala. Tam vede cesta moje Bohem určená a od jeho věrných služebníků vyměřená! Ale tvoje by měla vésti z něho pryč, hříšný odpadlíku, do tvé tiché klášterní modlitebnice, a tam bys měl padnouti na holá kolena a bíti se v prsa a plakati: Bože, budiž mně milostiv!

Jan (jako u vytržení). A začerná se obloha na všech úhlech světa a zahoří plamenem a země se zatřese a peklo vychrlí své duchy! I vidím je hladově běhat v rouchu beránčím a mluviti slovem líbezným a do prsou věřících zatínali klikaté drápy, až teče krev ubohým — oh! zabte je, zabte!

Lid. Zabte je! (Hne se proti Vavřincovi.)

(Mezi poslední řečí vystoupil Žižka s Anežkou v předu a poslouchal bedlivě, co se děje, nedbaje na to, že ho Anežka pobízí, aby šel dále. Stejnou dobou vystoupí vzadu Břeněk.)

Výstup 8.

Břeněk. Žižka s Anežkou. Předešlí.

Břeněk (rychle vystoupí a postaví se proti popuzenému lidu). Stůjte! ve jmenu toho, k jehož svaté památce se hlásíte, ve jmenu prvního mučedníka naší očistěné církve, stůjte! a kdybyste měli přimrazeni státi na věčnost; jak se můžete vztekle sápati na vetchého starce?

Lid. Co je to?

Dlabač. A kdo jsi ty panáčku, že se chceš proti nám všem sápati?

Břeněk. Muž jsem, který nechce, aby se jmeno české hanobilo hříšnou vzteklostí a pouhým vražděním! Čech jsem jako vy a ctitel kalicha, ale musí to býti kalich Páně, a nesmí přetékati krví lidskou!

Jan. A vlci přijdou a budou obcházeti v rouše beránčím. Zabte je!

Lid. Zabte! (Hrnou se na něj.)

Břeněk (vytasí meč). Zpátky!

Žižka (rychle přistoupí i s Anežkou). Zpátky, pravím, a neslyšíte-li hlas toho šlechetného jinocha, slyšte slova dozralého muže!

Dlabač. Ty jsi tady? I vítej, pane Žižko!

Břeněk. Ha, ty jsi Žižka? Ó podej mi mužnou pravici.

Míchal. To je Žižka?

Dlabač. Ale ty nevíš, co se děje!

Žižka. Vím to, bohužel, a srdce mé se kormoutí! Nejsem přítel sluhů římských, těch ouhlavních škůdců kalicha; já nenávidím plémě cizích mnichů, jež se oddává marné zahálce, a sám jsem toto hnízdo vyprázdniti pomohl: ale nechci na to hledět, jak tu divé množství zuří proti sklíčenému starci, jenž jde svojí cestou opuštěn; nechci vidět krví psáti na šedivou lebku nemužné vítězství. Buďte mírni, bratři, a nebuřte se nadarmo; neboť přijdou časové — vidím je táhnouti jako hejno krkavců — kdy se bude vaše bojechtivost jinak krmiti! Ty, Jene, drž své plameny na uzdě, a (k Vavřinci) ty jdi v Pánu dále, věrný sluho papežský!

Vavřinec. Odcházím, ale na tebe volám hlasem varovným: Nekráčej dále, Jene z Trocnova! tvoje cesty vedou ku zkáze! (Obrátí se k odchodu, strana jeho zvolna za ním.)

Lid (na druhé straně). Sláva Žižkovi!

(Veliké skupení; jediný Jan vrací se do svého obydlí.)

(Opona spadne.)

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

Krátká komnata v Žižkově obydlí.

Výstup 1.

Anežka. Břeněk. Sibila sedí u vřetena.

Anežka (obírá se květinami, které stojí na stole).

Břeněk. Přisámbůh, slečno, když vás tak člověk vidí, prosil by Hospodina, aby ho polním kvítkem učinil. Kdyby se ho pak ruka vaše dotknula, byla by z něho nejkrásnější perla, jež by se mohla v koruně královské lesknouti. Také žíti a kvésti a opadati v rukou vašich podobalo by se rajské blahosti.

Anežka (tiše po něm se ohlídne). Co to mluvíte, pane rytíři? Zdá se mi, jako bych zřetelná slova slyšela, a přece jim nerozumím.

Sibila (pro sebe). Já jim také docela nerozumím, ale přece vím, co vyznačujou.

Břeněk. Myslím, že by byl člověk šťasten, kdyby mohl bez ustání před vašima očima život vésti.

Sibila (pro sebe). Aha, to je už srozumitelnější.

Anežka. Život vésti před mýma —? Aj, což by to bylo pro muže? Já slýchala, že musí muž do boje, že musí zápasiti, a strýc praví, že jest nyní každého statečného ramene třeba. Vy byste snad nechtěl mařiti život před dívčíma očima?

Břeněk. Mařiti? Ó mně se zdá, že bych nemohl život krásněji stráviti nežli ve vaší službě. Ale nechci to štěstí co dar nezasloužený. Národu obětuju toto své rámě, a pak budu v přízni vaší hledati odměnu.

Anežka. Tu budete míti sám v sobě, pane Švihovský, když posloužíte vlasti a kalichu. Moje přízeň je sotva chudobná sedmikráska do toho věnce, jejž si můžete veřejně získati.

Sibila (pro sebe). I nestarej se, on ji přijme jako nejkrásnější růži z královské květnice.

Břeněk. O jak jste vznešená v té své pokoře!

Anežka (velmi srdečně). Netrapte mě, pane rytíři. Nemluvte o mé nepatrné osobě, mne to bolí.

Břeněk. Rozhněval jsem vás?

Anežka. Ach, jak se to ptáte, pane Švihovský? Čím byste mohl mě nepatrnou dívku rozhněvati? Svou přívětivostí? Co byste musel o mně myslit? Mluvte mi o strýci, o svých přátelích, o veřejných událostech.

Břeněk. Drahá slečno, strýce svého znáte snad lépe nežli já, ačkoli v něm vidím budoucí sloup našich nadějí. O svých přátelích? To bych musel mluvit o mrtvých a zpomínati na to, že stojím osamotnělý. O veřejných událostech? Mám ucho vaše napájeti povídkami o krutém utiskování, které museji věrní synové kalicha snášeti? nebo o těch svévolích, kteréž nejen v Praze, ale po celém království nepřátelé českého národa páchají?

Anežka. Ach, což se od nás Hospodin odvrátil, že na nás takové zlé posílá?

Břeněk. Neodvrátil, nikoli! ale zamiloval národ český, a učiniv jej svým vyvoleným posílá na něj tuhé zkoušení, aby se očistil, a pak v ryzím šatě do říše zaslíbení mohl vstoupiti.

Anežka. Ach, vy laskavý těšiteli!

Břeněk. Ó neděkujte, kde strojím sám sobě útěchu, pouštěje se na houpavé vlny sladkého doufání! Postavme budoucnost pod otcovskou ruku toho, který řídí všeho světa osudy; otužme srdce a připravme paže pro věc národa; potom nastane řada dnů tak spanilých a rozkošných, jako kdyby vaše prsty z těchto květin krásný věnec uvily. (Líbá jí ruku.) Nezapomínejte na mne, drahá slečno, až nebudu před vámi stávati. (Odejde.)

Sibila (vstane). Provázej Pánbůh, pane rytíři; učiňte nám brzy zas to potěšení. Pán bude mít radost, když přijdete, a my také. (Vyprovázejíc ho odejde.)

Anežka (stojí v myšlenkách). Nezapomínejte na mne? Za to, zdá se mi, že nemusí žádati. Jest mi, jako by náležel k mému životu, a když odchází, jako by se částka mé duše loučila.

Výstup 2.

Sibila. Míchal. Anežka.

Míchal. I to si dělej, matičko, co chceš, dej obydlí na deset zámků, já se provleku dírkou klíčovou.

Sibila. Ale já ti povídám, že není pán doma.

Míchal. Ať si je nebo ne, já se odtud nehnu. Dodal jsem si jednou smělosti a nenechám ji nadarmo vykouřit. A třeba nebyl doma pán, vždyť je tady panna dcera, a ta má být mojí panovnicí.

Anežka. Kdo jsi, mládenče, a co hledáš?

Míchal. Žák jsem neotesaný, krásná slečno, a živím se z drobtů, které z cizích stolů spadají. Tu jsem viděl vašeho otce —

Sibila. Pán je slečnin strýc.

Míchal. Jenom strýc? Ah, to je škoda! já bych mu přál takovou dcerušku! Ale to nic neškodí; já ho viděl, a od té chvíle nemohu se dívat do knihy. U něho být, jeho řeči poslouchat a činit podle jeho rozkazů, to mi leží na mysli; a jsem-li k jeho službě ještě nedospělý, myslil jsem si a prosil bych za to, že bych mohl býti tvým panošem, spanilá růžičko, až se v rytířském řemesle vycvičím.

Sibila. I podívejme se na toho střízlíka! Co si to domejšlí!

Míchal. Nic se nedomýšlí, milá matičko, pranic. Vím, že jsem ještě habrové polínko, ale nechám se ořezat, ostrouhat, ohladit; to mi věř, matičko, ty budeš sama ráda, když budeš mít někoho při ruce, kdo ti bude pomáhat, přinášet, odnášet, v kuchyni, v komnatě — (klekne před Anežkou) ach, prokažte mi tu milost a vezměte mě do služby.

Anežka. Zdá se to býti dobrý hoch.

Míchal. Oh, jako máslo, to se přesvědčíte, krásná panenko! (Vyskočí.) A věrnějšího sluhu nedostanete! Ach, slitujte se nade mnou a nenechte mě umořit se při mrtvých literách. Nebudu vám těžkým břemenem, málo jím, kabát umím šetřit, a poběhnu pro vás do ohně, do vody, jen abych mohl sloužit panu Žižkovi, jen abych se u něho mečem máchat naučil!

Anežka. Přijme-li tě strýc, já tě nevyženu!

Míchal. I zaplať Pánbůh nastokrát! Pan strýc mě musí přijmouti, vždyť nemá teď žádného okolo sebe, koho by si mohl podle chuti vycvičit. Ó já se už dobře ohlídnul! a to mi věřte, panenko, ze mne si vychová živý štít a věrného strážníka! Teď doskočím jen ku staré tetě, dám jí s Pánembohem; že se neuvidíme, až bude ze mne rytíř se zlatými ostruhami! (Odběhne.)

Sibila. Ne, to je nějaké třeštidlo!

Anežka. Ale zdá se poctivá dušinka! (Odcházejí stranou.)

PROMĚNa.

Václavova komnata.

Výstup 3.

Václav sedí u stolu, na němžto konvice a číše. Kolda opodál na židli s číší v ruce.

Václav. Neoblizuj kraje, mistře mudrctví, ale prolej si chřtán silným douškem a spláknì všechen smutek, sice budu myslit, že se ti stýská po Wiklefistech, vezmu bič a vyženu tvé bláznovství z domu.

Kolda. Můj smutek našel by dost otevřených dveří; ale on nechce z Vyšehradu, chce tu zůstat i bez kalicha, a rád

by sloupnul kůži, aby vypadal jako veselost; ale ono je zde tuze chladné povětří.

Václav. Tak palčivé arci není, jako bývalo, díky Bohu, dokud mi tvoji staří přátelé krev pěnili. Nyní je zde ticho a volno.

Kolda (skočí se stolice). I ano! když leží člověk mezi šesti deskami, je mu také ticho a volno. (Přistoupí k oknu.) Chceš, pane, viděti, jak teď na Vyšehradě veselost vypadá?

Václav. Snad jako tvůj rozmar na ruby?

Kolda. Tamhle stojí vtělená, jako by ji z kamene vydlabal.

Václav (jde k oknu). Je-li to dcera tvé pošetilosti, dostaneš bičem. Ah! (Dá se do smíchu.) Toť je náš jednooký! To věřím, ten je zde jako osamotnělý dub na čerstvé pasece. Haha! Ale tak velice nepotřebuje se škaredit!

Kolda. To je teď jeho denní šat, i myslím, že snad už ani neví, že ho oblíká.

Václav. Když si pomyslím, jaký to býval soudruh při seči a víně! Ani po smrti nebude tak bídně strašit.

Kolda. Hoj, panoši!

Výstup 4.

Panoš. Potom Žižka. Předešlí.

Kolda (panošovi). Doskoč na dvůr a oznam ctihodnému rytíři z Trocnova, že královská Milost velí, aby sem paty svoje donesl.

Panoš (odejde).

Václav. Aj, pane Koldo, mám tě proto, abys mi hrál na krále? Já myslil posud, že tě krmím pro zasmání.

Kolda. Ta máš pravdu, pane Václave, a proto chci, aby se tu všecko smálo, i poslední z tvých bývalých miláčků.

Žižka (vejde).

Kolda. Ah, pozdrav tě ruka Páně, bratře Jene! (Potají.) Máš-li něco na mysli, dnes je Václav ze starého kořene.

Václav (si zatím nalívá). Aj, pane Jene, co to znamená? nelíbí se ti na Vyšehradě?

Žižka. Slyšel jsi, pane, že jsem žaloval?

Václav. To neslyšel, ale viděl jsem to psáno na tváři tvé přepatrnou literou.

Žižka. To je snad jen proto, že jsou moje tváře staré; na těch se ledaco ukáže, co mladší ukryjou.

Václav. Já bych to uhodl!

Žižka. To sotva, sice bych nebyl smuten.

Václav. Aj, ty pyšná lebko! Chceš, abych se o tebe staral nejvíce?

Žižka. O mne? netruchlím o sebe.

Václav. Tedy se ti stýská po přátelích? Haha! Ti jsou moudřejší než ty. Pán Husinecký hraje prý si na ochránce toulavých bratří z kalicha, na proroka, na nového Mesiáše.

Žižka. To nechť on si vyjedná se svým svědomím. Mě svírá bolest, kteráž by měla také tvoje srdce hrýzti.

Václav. Aj, ty moudrý lékaři!

Žižka. Mě bolí osud celého království.

Václav. Mě nebolí, neboť vidím, že se navracuje mír a pořádek.

Žižka. Jen aby tě zdání neklamalo! Ty hledíš jenom kolem sebe, sotva co ze svého Vyšehradu dohlédneš. Já však hledím dále a tu vidím království české uvnitř rozhryzeno a před cizinou v potupě! Nechť milostníci tvoji ti mluví co mluví: já vidím, že mohou cizincové nejslavnější muže naše usmrcovat, kacířů nám přezdívat, válkou vyhrožovat, a my to musíme anebo máme trpět.

Václav. Aj, pan Jan je dnes dobrým orátorem!

Žižka. Já chci býti jen pravdivým, a to mi, pane, jistě dosvědčíš.

Kolda. Já ti dám na to pečeť svého bláznovství.

Václav. Ale živé blesky, ať se nehorším! Což to mohu změnit? Vy jste sami věc tak daleko přivedli, že nevím, jak ji převrátit. Víš-li ty něco, muži zkušený, aj, tedy to učiň; posluž našemu království, naprav, co je zkaženo.

Žižka. Dovolíš to, pane?

Kolda. Aj, což nemluví pán dosti zřetelně?

Žižka. Dej mi na to své královské slovo, že budeš spokojen, když napravím, co je zkaženo.

Václav. Dávám ti své královské slovo!

Žižka. Že mi budeš věřit?

Václav. Budu ti věřit.

Kolda. A budu tě milovat — aby to šlo už jedním katechismem.

Žižka (u velkém sotva utajeném pohnutí). Králi, ty mi dáváš velkou moc do ruky: tato chvíle může porodit velké následky: ale cokoli se stane, cokoli o mně uslyšíš — to věř pevně, pane můj,

že to činím pro spasení českého národa! (Odejde.)

Václav. Aj, podívejme se, jak se umí ta stará lebka ještě rozehřát! Naposledy jsem ho něčím obdařil, co mi ani na mysl nepřišlo!

Kolda. Věř, pane, on ti to dá nazpět, shledá-li, že je toho tuze mnoho.

Výstup 5.

Panoš. Potom Berka, Niklásek a několik pánů. Předešlí. Později Řehoř.

Panoš. Urozený pan Berka, novoměstský purkmistr a několik jiných pánů prosí královskou Milost, aby je ráčila vyslechnout.

Václav. Chtějí-li číši vína, že jsou vítáni.

Panoš (odejde).

Kolda (pro sebe). Teď se obloha bezpochyby zamračí.

(Berka, Niklásek a páni vejdou.)

Berka. Odpusť, královská Milosti, že tak neobyčejnou hodinou —

Václav. Proč neobyčejnou? Co tě tak pomátlo, pane Berko? Kdy měl Václav hodinu neobyčejnou, když bylo důležité jednání? A tvoje tvář mi praví, že máš něco důležitého.

Berka. Jsou tu zprávy o Mikuláši Husineckém.

Niklásek. Já vypravil schvalní posly za ním, královská Milosti.

Václav (rozmarně). Nu a co tropí ten náš Mikuláš? Hraje si snad na krále osiřelých kalichů?

Berka (pohlédne na Nikláska). Pane, věc je na pováženi a vypadá vážněji než pouhá hra.

Niklásek. Libo-li ti, královská Milosti, přivedl jsem posla, který se již navrátil a byl očitým svědkem věcí, jež se dějí.

Václav. A toho mám snad poslouchati? Má obratný jazyk?

Niklásek. Ne-li obratný, alespoň pravdivý, a to jest nyní vzácná věc.

Václav. To je, pane purkmistře! to musíš ty vědět nejlépe.

Niklásek (jde a otevře dvéře).

Kolda. To abychom si snad sedli, pane Václave, aby se nám ty noviny do nohou nevrazily. (Sedne si u stolu na zem a poslouchá se hlavou svěšenou.)

Řehoř (vejde).

Niklásek. Tu se ukloň královské Milosti a pověz, co jsi viděl.

Řehoř. Já se pustil zrovna k Ousti, kde se to kacířské klubko tak dlouho rojilo; ale tu chvíli nebylo tam již kalichu, neboť pan Oldřich z Růže vypudil jeho přátele, a bratří kališníci vybrali si na blízku horu dosti velikou a nazvali ji Táborem dle písma svatého, a tam rozbili své stany a rozdávali tělo boží pod obojí. A lidé zaslepení přicházeli z blízka i z daleka jako k arše úmluvy. A tu povstal Mikuláš z Husi a ustanovil s kněžími na den svaté Máří Magdaleny velkou slavnost, a tu bylo hlučné putování z Čech i z Moravy, a bylo takové množství poutníků vůkol na polích, že se jich počítalo na čtyrycet tisíc.

Václav. A ti bezpochyby hejřili, topili se v rozkoších?

Řehoř. Nikoli, milostivý králi, pravdě průchod; všecko šlo v utěšeném pořádku. Jeden vítal druhého, jako by je drželo staré přátelství, všickni byli mezi sebou jako bratři a sestry, konali pobožnost, až mi srdce pukalo; na hru, na marnosti světské ani nepomyslili, ale těšili se vespolek velkou nadějí, že jejich svatý kalich rozkvete.

Václav. Tak? tím se těšili?

Berka. Ale když bylo po slavnosti a lidé mírnějšího ducha odešli, sebrali se odvážliví a Mikulášovi věrní náhončí a začali proti tobě reptati.

Václav (se smíchem). To věřím!

Berka. A z reptání přišli na vyhrožování a mluvili o svržení s trůnu.

Václav (zkřikne). Cože pravíš?

Berka. I byli to lidé, kterým jsi dobře činíval, jiných proto zanedbávaje, a ti zapomněli teď na vděčnost a chtěli složiti přísahu, že dosadí na trůn Mikuláše z Husi.

Kolda (vyskočí). To si nevidíš na jazyk, pane Berko! Kdyby tam byli seděli při číši, věřil bych tvé pohádce; ale při kalichu se nic takového neradí.

Václav (vstane). Živé blesky, utichni, ty žvavý blázne! Chceš ty stíhat moje rady ve lži? Mikuláš je dosti hrdá hlava, aby se dal korunovat.

Niklásek. A já tvrdím ještě, že to nebyla na novém Táboře pouhá pobožnost; odpadlíci chtěli se poznati, chtěli síly svoje sečísti —

Václav. Ačkoli to posel tvůj nespozoroval?

Nikl á s e k. On není zasvěcený v jejich tajnosti; ale já vím, že tam i z pražských měst mnoho lidí bylo, kteří se nyní tajně scházejí a zradu kujou.

Václav. Živé blesky! a co obmýšlejí?

Kolda. Snad se chtějí radním pánům na kapsáře dostat!

Nikl á s e k. A protož radím, abychom se opatřili.

Václav. Jak to?

Nikl á s e k. Nejdříve kaž měšťanstvu, aby všechnu zbraň složilo.

Václav. To staň se hned mým jmenem královským.

Nikl á s e k (Řehořovi). Dones tu vůli na radnici, ať se hned oznámí. Královskou pečeť si na to později vyprosím.

Řehoř (odejde).

Kolda (volá za ním). I své zavíráky, vidle od pece a kleště z kuchyně ať přinesou!

Václav (v prudkém pohnutí sem tam přechází). S trůnu! Živé blesky, ta nenasytná láj se osměluje zrádnou rukou sahat po mé koruně? po mém spravedlivém dědictví?

Kolda. Ještě na tebe nesáhla, jak dvakráte učinili ti páni kteří se teď u tebe ve klevetách cvičí.

Berka. Blázne!

Václav. O že jsem ti kdy ucho naklonil, ty mistře upálený! že jsem ti zrádné dílo nezkazil! Tak's mi nasil símě, které mi vzroste nad hlavu a tíží svou mě udusí.

Kolda. Ale pane Václave, jak se může člověk tak dětinských báchorek děsit, když má přes pět křížků na zádech?

(Temný hluk a rachocení zbraněmi.)

Václav. Co jest? táhnou snad již odbůjníci? Kde jest můj lid? kde jsou moji hejtmané?

Berka (u okna). Dvůr se plní ozbrojeným houfem.

Kolda. Jenom se nepřehlidni!

Václav. Jsme zrazeni!

Berka. Zdají se to býti Pražané.

Václav. Ha, ti nevěrníci! Navždy se od nich odvrátím a na svém novém hradě se uzavru.

Berka. Žižka je mezi nimi!

Václav. Žižka?

Výstup 6.

Žižka a několik ozbrojených měšťanů; více jich zůstane na předsíni, kdež jest otevřenými dveřmi je viděti. **Předešlí.**

Žižka. Zde jsem, pane!

Václav (couvaje). A co hledáš?

Žižka. Přicházím jen podle tvého rozkazu.

Václav. Podle mého rozkazu?

Žižka. Tys dal městům pražským poručit, aby složily svou zbraň a na Vyšehrad přinesly. Ejhle, pane, tu ji máš! Pražané ji přinesli a ptají se nyní skrze ústa moje: kde jest nepřítel, proti kterému ji potřebuješ?

Václav. Ha, zrada ohavná!

Žižka. Ano, pane, zdá se, že máš okolo sebe zrádce, kteří tě chtějí o lásku tvého lidu okrásti a památku tvou ztížit prokletím. Zrádce máš okolo sebe, kteří na pravdu a národ zapomínají a jenom o svůj prospěch pracujou.

Berka. Rytíři, ty vedeš smělá slova!

Žižka. Dotkla se tě, že se ozýváš?

Václav. Ticho na mém hradě královském! Složte zbraň!

Žižka. Zbraň sluší mužům svobodným, a jen otrok ji odkládá; ona jest v rukou našich k ochraně tvého trůnu, k zahájení našich práv, kdyby chtěl na ně škůdce sáhnouti; zbraní tou hodláme potříti nepřátele království.

Václav. Ty se zpouzíš pánu svému?

Žižka. Žádné zpouzení! chci jen hodnost lidu tvého a slávu koruny tvé zachovat, a tuť nedám meč z pravice, dokud v ní poslední krůpěj krve neztuhne. Pamatuj na to, pane královský, co jsem ti slíbil nedávno; cokoliv Žižka učiní, děje se pro národ, a to ti musí býti službou nejmilejší, neboť nejvyšší blažeností královskou je spasení svého národa. (Obrátí se k odchodu.)

Václav (vrhne sebou na stolici).

Kolda (spěchá k němu).

Berka (rozpráví s Nikláskem).

(Opona spadne.)

ODDĚLENÍ TŘETÍ.

V Žižkově obydlí.

Výstup 1.

Anežka sedí u ženské práce. **Sibila.**

Sibila (hledí oknem). Ne, co se to zase dnes děje! to je nějakého shonu. Je-

den druhého předbíhá, jako by šlo o blaženost.

Anežka (vstane). A kde jest nyní strýc? Mně začíná být ouzko.

Sibila. Kdež by byl strýc! ten je bezpochyby v proudu. Od té chvíle, co byl s měšťanstvem na Vyšehradě, chtějí ho míti všude v prvním šiku; a co král z Prahy ujel, roste nepokoj.

Anežka. A Míchal také odběhl; ten pacholík přijde ještě k ourazu.

Sibila. Neměj, panenko, starosti! mráz kopřivu nespálí; ten bude chtít bezpochyby vidět, jak krvavá rvačka vypadá.

Anežka. Krvavá?

Sibila. Nu, nu, kdo se bude děsit; to by pěkně Žižkově neteři slušelo! Nynčko jinak není; lidský rozum se poplašil, tedy ho musejí ranami dohromady shánět. Že při tom někdy trochu krve vystříkne, kdo za to může?

Anežka. A při takovém díle je můj strýc?

Sibila. Nu, pokud vím, spravil by to raději v dobrotě, ačkoli se rány nebojí, poněvadž při vojenském řemesle sestárnul; ale nevím, zdali tomu zabrání.

(Slyšeti zvony na poplach a temný hlahol.)

Anežka. Milostivý Bože! co znamená to vyzvánění?

Sibila. Neplaš se, holoubku! to se něco strhlo. Jen aby při tom nebyl průvod toho Želivského mnicha! Ten člověk jest jako ohnivá pec a usmyslil si dnes vésti procesí z Marianského kostela ku svatému Štěpánu, ačkoli nám ten kostel nepatří, a křižovník je na faře.

Výstup 2.

Míchal s velikou sudlicí, celý uhřátý. Předešlé. Později Břeněk.

Míchal. Pozdrav ruka Páně, slečno! dobrého zdraví, matičko! To jste měly viděti, to byla mela!

Anežka. Odkud to jdeš, a kde jsi vzal tu těžkou zbraň?

Sibila. Ona ti vytrhne rameno!

Míchal. Ouha, tak zle není! však já ní dovedu zatočit, a nejde-li to hned, půjde to později; nechám si to pírko na památku dnešní pranice!

Anežka. Co se stalo?

Míchal. To víte beztoho, že bylo dnes procesí; pána to mrzelo, to jsem pozoroval, i myslím si: počkej, jak to vypadne? Seberu se a jdu pozdáleči za pánem, který byl bezpochyby také zvědav a s rytířem Švihovským okolo svatého Štěpána se otáčel. A pán měl dobře! Když přišlo procesí ke kostelu, nechtěl je farář pustit do vnitřku. Ale náš páter ze Želiva se rozkřiknul, lid se rozpálil, vrazil násilně do svatyně, a ubohý farář odnesl krvavou lebku.

Anežka. Nejsvětější Panno! byla spáchána vražda?

Míchal. Aj, proč ho pokoušel rarášek, když viděl takovou sílu před sebou! A to bylo ještě to nejmenší, to byli naši ještě jako beránci! také se v bázni boží z kalichu napili, kněz Dloubal jim udělal pěknou oraci, a pak šlo to se zpěvem pokojně nazpátek. Ale když přišli k novoměstské radnici, hodil po knězi někdo kamenem, a nyní jste měly to boží dopuštění viděti! Všecko to začalo řváti a sápati se na stavení, jako by je byli chtěli roztrhat a rozmésti.

Anežka. A kde byl strýc?

Míchal. Ten byl hned při ruce a začal množství chlácholit a chtěl je spořádat; ale s druhé strany kázal mnich Želivský, a vzteklý houf se vrhnul do stavení, rval se s městskými pochopy, jiní běhali po zbrani, my pak jsme dole na ulici viděli, jak vytloukali okna, až to řinčelo, a za chvíli na to lítali páni radové i s purkmistrem Nikláskem.

Anežka.
Sibila. } Světice boží!

To jim bylo dávno slibováno!

Míchal. To vám byly kotrmelce, a dole ty divoké postavy, v rukou špičaté oštěpy a sudlice —

Anežka. Ustaň, ustaň, nešťastný člověče Jaké zalíbení nalézáš ve strašlivém příběhu? Mně trne srdce ouzkostí a hrůzou.

Míchal. Aj, tomu musíte zvyknouti, slečinko!

Anežka. Ach, co provinilo člověčenstvo, že na ně takovou metlu posíláš, Pane od věčnosti! A kde je strýc?

Míchal. Ten se musel potom chtěj nechtěj mezi houfy postavit.

Anežka. Mezi houfy vražedné?

Břeněk (kvapně vstoupí). Pozdravení od strýce — abyste byla pokojna, cokoli uslyšíte, drahá Anežko!

Anežka. A kde jste strýce zanechal?

Břeněk. On chláchoií rozuzděný lid a hledí způsobiti pořádek. (K Míchalovi.) Ty se nemáš z domu hýbat, a kdyby bylo něčeho třeba, nalezneš pána v Marianském kostele.

Sibila. Co tomu řekne panstvo, kalichu protivné? co řekne král, až uslyší o těch příhodách?

Břeněk. Králi bude snad hlavně o to, že se tak špatně jeho vůle na těch nových radních uctila.

Anežka (zabrala se do myšlének). Když jsem slýchala o bojích a bitvách, o prolití krve, viděla jsem vždycky v duchu zlé a cizí nepřátelské národy; ale že by povstal občan proti občanu, bratr proti bratru — ó hrozné pomyšlení!

Břeněk. Upokojte se, drahá slečno! Musí-li krev téci tímto způsobem, poteče z nemocného těla zkažená a poplyne ve prospěch národa.

Sibila. Ah, slyším pána na schodech!

Výstup 3.

Žižka. Předešlí.

Žižka (přijde v prudkém pohnutí a zastaví se u předu). Stalo se! já nemohl střelu zdržeti! Tedy leť a nemiň svého cíle! — Ah, jste vy zde, moji milí? A což moje holubice? tak vzdálena? Pojď ke mně s ratolestí míru a na mém srdci odpočiň!

Anežka (jde k němu zvolna a obejme jej).

Břeněk. Zdá se býti během dnešních událostí sklíčena.

Sibila. Však Míchal také o tom mluvil, až vlasy vstávaly.

Žižka. Nepozorný pacholíku! Arci, to nejsou věci pro tebe, mé dítě; při těch ztrne i srdce mužovo. Avšak neoddávej se bázni, Anežko! tobě nebude zkřiven ani vlas. Odejdi do své tiché komnaty a budiž pokojna, aby se můj nepokoj nemnožil. (Políbí ji na čelo.)

Anežka (tiše stranou odejde).

Sibila (jde za ní).

Žižka (chvíli za Anežkou hledě). To na mne neposílej, Hospodine, aby mi toto kvítko červem žalosti vadnulo! — Míchale, měj slečnu na péči, a každé pomyšlení ať se jí vykoná. Nyní doskoč k panu Adlarovi, k mistru Jakubovi, k Dlabačovi — že je obesílám do modlitebnice Marianského kláštera.

Míchal. Hned to vyřídím, jen co si tohle pirko schovám! (Odejde se sudlicí.)

Břeněk. Co myslíš učinit?

Žižka. Spojit musíme teď síly, kde které odtrženy leží, sice zahyneme, ježto jsme nepřítele tuze časně vyštvali.

Břeněk. Já se ti divím, starý hrdino, žes tak malomyslný! Ty bys mohl vší síle nepřátelské odolati, kdybys na lid zkřiknul a s ním na pole vtrhnul.

Žižka (kroutí hlavou). Na lid ve zbrani necvičený, vášní oslepený, kázni nezvyklý —? Ne, ne, mladý příteli! tys ještě nezkušený řemeslník. Já si chtěl dříve lid vycvičit, otužit a pak mírně s Václavem vyjednávat, aby nedal svobodné myšlení utlačovat, pravdu kazit a práva národa ztenčovat.

Břeněk. A kdyby nebyl ucha naklonil?

Žižka Pak — (chopí ho za ruku) pak by arci musel tasiti se pomsty meč, aby mohl z Českého království vředovinu stírat, i zdá se mi, že to musíme již nyní učinit. Protož děj se jak děj, času let nás uchvátil, nesmíme se zpouzet, ale pro oslavení českého jmena statek i život obětovat! (Odejde se Břeňkem.)

PROMĚNA.

Klášterní velká síň.

Výstup 4.

Jan. Mikuláš.

Jan. Pane, tys nemohl v příhodnější chvíli přijíti; jáť už myslil, že se nedočkám. Musíš jednookému domluvit anebo sám v čelo se postavit. Co se stalo, muselo se státi rychle, odhodlaně; váhání jest mi protivno a věci na zkázu.

Mikuláš. Toť neplatí o Žižkovi! Jest on člověk jako zlato, čisté srdce, pevná hlava.

Jan. Ale nechtěl moci do toho udeřit.

Mikuláš. Neprojevil nikdy svoje zámysly?

Jan. Nikdy; pořád se blýskal ještě na Vyšehradě a tiše na to hleděl, jak se nám děly nátisky. Řeč jeho zněla: času dočkati. Já jsem ale přítel rychlých, prudkých léků, i učinil jsem, co mi velel duch.

Mikuláš. I dobře's učinil a díky všech poctivých si zasloužil.

Výstup 5.

Žižka, Břeněk, Diabač, Vokoun a několik rytířů i měšťanů. Předešlí.

Žižka Aj, co vidím? Husinecký, ty zde také?

Mikuláš. Dnešní den je tuze důležitý, samo nebe mě sem poslalo.

Žižka. Nu, mlčme o tom, co se stalo, a mysleme na to, co se státi má. Vrženi jsme do prudkého proudu a musíme plouti, abychom dostoupili břehu. Bůh to vediž k dobrému a (s pohledem na Jana) netrestej toho, který to způsobil. Já myslil jinou cestou kráčeti.

Jan. Nevím, jakou bys mohl nalézti. Když má tělo nezdravého oudu býti zbaveno, musí na to přijít nůž. Tobě, zdá se, věkem srdce uměklo a bojí se pokrvácení.

Žižka. Je-li srdce moje měkké, neměl by mi to sluha církve vyčítat. Ono je však otuženo v krvavých bojích, i neběží mu o boj, o válku, ale o to, s kým a jak se válka povede, aby to nebylo vražedné zabíjení. Zde běží o domácí válku! Povážili jste smysl ten? Mně se zdá, že nepovážili, anebo máte zmužilejší srdce nežli já, že se jí nehrozíte.

Mikuláš. K čemu nyní slovy bojovati proti skutkům hotovým? Pomysleme raději, jak počaté pásmo dále zapředem. Já mohu hned pět set mužů přivésti.

Diabač. To je tisíc pěstí.

Žižka. K čemu?

Jan. A to se nyní ptáš, ty muži z kalicha?

Žižka. Ptám se, neboť nechci sběhlou, nezkušenou chasu, dokud nevím, co počneme.

Jan. Stírati budeme nepřátele kalicha, jako smítá půlnoční bouře uvadlé klestí; páliti budeme škůdce kalicha, až se obloha dýmem zatemní, a setneme hlavu tomu plemenu antikristovu!

Mikuláš. To jest: musíme v započatém díle rychle pokračovat, nepříteli času k oddechnutí nedat, Nového města se zmocnit, Vyšehrad opanovat a potom do Kundratic na samého krále vyrazit —

Břeněk (s vášní). A překotit otců jeho slavný trůn a sáhnouti mu na svěcené hrdlo!? — Ne, muži odvážný! toho nás uchovej ruka Hospodinova, aby nehlásala pověst pozdním potomkům, že se národ český v přenáhleném činu zohavil. Vypravme posly ku králi, on bude ohebnější mysli, ježto dnes jeho žoldnéři s pole ustoupili; ukažme sjednocenou vůli —

Mikuláš. Padněme na kolena, žebrejme za milost, kde máme právo žádati.

Diabač. Ne, to ať nám kolena raději ochromnou!

Více hlasů. Nepůjdeme!

Vokoun. Žádat není hanbou; ale co přijde potom, to je hlavní věc!

Hlasy. Vypravíme posly!

Jiní. Nevypravíme! (Křik a živé pohnutí.)

Výstup 6.

Kolda, jenž byl nespozorován v plášti vešel. Potom Koranda. Předešlí.

Kolda. Pokoj, bratři! — Král jest mrtev!

Všickni. Mrtev?

Kolda. Novina o dnešku jej porazila, skonal raněn mrtvicí.

(Všeobecné hluboké ticho.)

Jan (pozdvihne hlasu). Requiescat in pace!

Všickni (obnaží hlavy). Amen.

Žižka (pohnutě). On byl dobrý muž, a národ nenajde hned panovníka takového.

Jan. A já vidím nebesa otevřena, a Hospodin dává znamení: Až potud jest určen počet dnů králových! A pošlu muže jiného, v kterémžto mám zalíbení, a toho pomažte a představte národu! — Ecce popule! (Vezme Mikuláše za ruku.) Tuto je tvůj nový —

Koranda (jenž byl hned po Koldovi vešel). Přítel, slovútný Mikuláš z Pistného!

Všickni. Kdo to?

Koranda. Nezná mě tu nikdo? Jsem Koranda, sluha Páně z Plzně, a pozdravuju vás ve jmenu bratří z kalicha.

Jan, Mikuláš (tajně spolu rozprávějí).

Žižka. Tys Koranda?

Koranda. A ty Žižka? Podej mi pravici, ať se ve spolek zasvětíme k dílu spasitelnému. Odpusťte, bratři, že vcházím nepozván!

Žižka. My se nezavíráme, a jednání naše může viděti svět.

Mikuláš. Tebe však známe a víme, že jest obyčej tvůj všude se vtírati.

Koranda. Znáš ty mě tak dobře? Proč si se prve ke mně nehlásil? Snad nemáš dobré svědomí? Ano, jest můj obyčej vtírati se, kde vidím, že se právo, zákon a pravda ruší; proto jsem stál pro-

ti tobě na Táboře a budu státi na věky, kdybys chtěl svatozrádně po koruně sahati.

Kolda. Tedy hvízdal pan Berka přece pravdivou písničku?

Břeněk. Jak? tys chtěl tedy opravdu, jak zněla pověst, trůn český novým rodem obdařit?

Mikuláš. A myslí zde někdo, že bych to zapíral? Myšlénka vyšla z národa, a ústy jeho mluví Bůh; i nezdálo se mi, že bych dosedl nehodnější na trůn vladařský nežli rod lucemburských cizáků. S tou myšlénkou jsem nyní živ a umřu s ní! (Obrátí se k odchodu.)

Žižka (ho zastaví). A tak slyš i moje mínění! Králem a pánem naším jest nyní Zikmund, bratr Václavův, a tomu zde slibuju věrnost poctivě, i zachovám jí podle povinnosti, učiní-li, co království Českému prospěje. Neučiní-li však, tedy nastane boj, a z toho boje ať pak vyjde, kdo bude hoden slouti hlavou národa!

Jan. A ten má slouti z milosti boží Joannes Žižka!

Kolda. Mnichu, nemaluj čerta na stěnu!

Hlasy. Sláva Žižkovi!

Žižka. Stůjte, ani slova! ať se ani slabý ohlas nedonese ke sluchu světskému! To ať mě Bůh trestá úplnou slepotou, jestliže se taková myšlénka ve mně narodí! Chci býti jenom hlasem na poušti, nového kralování předchůdcem, ale potom složím kosti svoje do hrobu, aby z popele jejich nový věk se narodil!

Koranda (vztáhne na něj ruku). A ty budeš přece pánem království!

Kolda. A já tvým radou.

Hlasy. Sláva Žižkovi!

Mikuláš (se pohne hněvivě k odchodu).

(Velké skupení. Opona spadne.)

ODDĚLENÍ ČTVRTÉ.

Na ulici v Plzni.

Výstup 1.

Dlabač. Rohata.

Dlabač. E, to si mluv, co mluv, já těm tvým Plzeňákům nevěřím.

Rohata. Ale jdi!

Dlabač. Když to má mlátit, sotva že to cep pozvedne; když to má střílet, sotva že to tětivu napne. Je vás ještě mnoho, co stojíte při papeži. ..

Rohata. To je tak ze zvyku.

Dlabač. Já kdybych byl Žižkou, zapálil bych vám hnízdo nad hlavou.

Rohata. Ale jdi!

Dlabač. A odešel bych.

Rohata. Jenom kam?

Dlabač. Beztoho se neudržíme.

Rohata. Nesmíme se dát.

Dlabač. Těžko nesmět, když je deset psů na jednoho medvěda.

Rohata. To máš dobře.

Dlabač. Ten pan Švamberk nás tu tiskne; přisámbůh! kdybych ho dostal do klepet, stisknul bych ho, až by mu červená žebrami vystřikla.

Rohata. To by ho mrzelo.

Dlabač. A Žižka pošle ještě houf do Tábora.

Rohata. A jaký houf!

Dlabač. Ať si tam pomáhají sami, když o nás dříve nic nevěděli.

Rohata. Nechat je raději v louži.

Dlabač. Já bych to všecko proklel.

Rohata. Dejme se do toho!

Dlabač. K takovému dření mohli jsme zůstat v Praze.

Rohata. To vás sem poslal zrovna Bůh, abychom se poznali.

Dlabač. Tam bylo také dost sekanice. Páni se postavili okolo vdovy královny a bránili se proti kalichu; seděli na hradě, my pod ním; tam jsme obléhali my, tady obléhají nás.

Rohata. Tak je to na světě.

Dlabač. U všech výrů, jaké to máš řeči? Člověk ani neví, jakou barvu přidáváš.

Rohata. Bratře, tomu teď učí opatrnost. Člověk neví, jak se podřekne, a podřekne-li se, už ho mají za pačesy.

Dlabač. No, to jsme si sedli do krásného hnízda! Naposledy abychom si dali jazyk na zámek. Jděme raději na hradby; tam uslyšíme meče cinkat.

Rohata. Pěkná muzika! (Odejdou.)

Výstup 2.

Anežka s modlitební knížkou. **Sibila. Adlinka.**

Adlinka (běží za Anežkou). Panno Anežko, počkejme! to nejde tak jednou šňůrou domů, jako se jindy chodilo, že se nesměl člověk ani ohlídnout. Teď aby měl deset očí, několik párů noh a alespoň dva

jazyky. Za kostelem byl nějaký shon, musela jsem se tam podívat. Ty arci nevidíš nic jiného nežli jednu osobu, ostatní svět je pro tebe pouhou pustinou.

Anežka. Adlinko!

Adlinka. No, no, nehorši se, neklop oči; vždyť já budu také takovou, až padne moje hodinka. Při tom bys mohla však přece vědět, co se děje na světě, alespoň v naší Plzni.

Anežka. Mně se zdá, že to vím.

Adlinka. Nic nevíš, sice bys nechodila pořád jako jeptiška, když přebírá růženec. Tady jde o náš svatý kalich, rozvaž si to, Žižkova tetinko! To musí míti člověk všech pět pohromadě.

Anežka. To vyjednají mužové, poněvadž se věc už jinak vyrovnati nenechá nežli mečem.

Adlinka. Vyjednají mužové! Arci, ale oni se nemohou přetrhat, nemohou jednou rukou bojovat a druhou rukou rány zavazovat, nebo mísu obstarávat, nebo střelivo donášet. A proč by nemohla ženská tak dobře střelu pustit jako mužský? (Pantomimicky.) Tuhle máme lučiště — šíp z toulu ven — na tětivu — zamíříme — ft! už to letí! už se válí nepřítel kalicha. Vidíš ho? haha!

Sibila. Dívce sluší pěkně doma sedět a v ženských cnostech se utvrzovat.

Adlinka. Ah, jsi ty ta preceptorka, co ze Žižkovy tetinky tiché kuřátko vychovala? Pěkně doma sedět — i ano, jenom až přijdou zas časy, kdy se bude moci myslit na jehlu a na kužel, kdy se bude chodit se sklopenýma očima, a kdy bude zas platit: panenko, sedávej v koutě! Ale nyní by mi to utrhlo srdce, kdybych se měla do komůrky zavřít a vědět, že se na městských hradbách bojuje.

Anežka. Ty jsi podivné děvče.

Adlinka. Já jsem české děvče a piju z kalicha, to je všecko.

Anežka. To já činím také.

Adlinka. Víme, víme; ale kdyby měl kalich jen takové zastavatele, to by špatně pochodil. A což teprva kdybych byla Žižkovou tetičkou! Na mou věru, to bych si dala krunýř na prsa a přilbici na hlavu, a potom — jen pojďte, nepřátelé národa! Mnou to už trhalo, když jste se k nám přistěhovali.

Sibila. To je všecko hezké, ale člověk není jako člověk; naše Anežka má jinou povahu.

Anežka. Mě blaží pokoj!

Adlinka. I což, mě by také blažil, jen kdybychom ho měli na ten způsob, jak si ho žádáme a zasluhujeme.

Sibila. Ten přijde i bez našeho přičinění.

Adlinka. Dej Bůh, abys nebyla zlou prorokyní!

Sibila. Teď ale jděme, ať se dostaneme pod střechu! A kde je zas Míchal?

Anežka. Ten prohání naše žáky, aby se učili zbraní zatáčet. (Slyšeti vzdálené bubnování.) Ha, co to?

Sibila. Rychle domů.

Adlinka. Aj, ty pečlivá Marto, co ti napadá? Ty můžeš zalézti na bidélko, kde je hezky tichoučko; ale mladou drůbež nech letět, kde je život a pohybování! Korouhev do levice, meč do pravice, tak bych táhla proti nepřátelům kalicha! A abys to věděla — já si to od pana Žižky vyprosím! Jděte zatím domů, já se podívám, kde se to mele — české děvče stůj po boku českých bojovníků! (Odběhne.)

(Bubnování.)

Sibila. Jděme, dceruško, jděme!

Výstup 3.

Vavřinec. Anežka. Sibila.

Vavřinec. Pax tecum, in nomine Domini! Stůj, ovce svedená!

Sibila. Co to znamená?

Anežka (pro sebe). Toť jest onen starý pražský mnich —

Vavřinec. Poslyš hlasu mého, dítě!

Sibila. Jdi svou cestou, mnichu; my s tebou nemáme co jednati.

Vavřinec. Ty ne, neboť ty jsi ve chřtánu zlého ducha již uvázla; ale tuto nevinnou duši chci zachovati sborům andělským. Tys na omylné cestě, panno, a zahyneš na těle i na duši, budeš-li déle s těmi kráčeti, kteří se přidržujou kalicha.

Anežka. Co pravíš, muži ctihodný?

Sibila. Zpátky, služebníku antikristův! rozprostírej jinde svoje osidla.

Anežka. Neubližuj muži ctihodnému, dobrá Sibilo! sám strýc ho v Praze ušetřil.

Sibila. Ale zde ho neušetří, jestliže mu přijde na stopu. On bezpochyby náleží k tomu plemeni plešatých odpůrců našich, kteří nám zde kazí lid.

Vavřinec. Já jdu svojí cestou a hledám ovce zbloudilé. Kdybys ty, žero nebyla tak hluboce pohřížena ve hluku

pekelném, poznala bys smysl mého učení. Tobě, dcero, ale pravím: Kalich se neudrží! A jako že se vyznavači jeho z tohoto města v brzce vystěhujou, takž pomine věc jejich po celém království, poněvadž není z Boha. Pamatuj na slova moje, dcero! a připusť učení jediné svaté církve k srdci svému, až tě bude úzkost klíčiti! (Odchází.)

Sibila. Aby ti jícen scvrknul, aby z něho ani ceku nemohlo!

Anežka. Proč je mi úzko po těch jeho slovech?

Sibila. I kdo bude dbáti na takového výra! ten vrčí na slunce, protože se mu jasnost nelíbí. Jděme, děvče, jděme, ať přijdeme na moudřejší myšlénky. (Odejdou.)

(Bubnování a troubení se množí.)

Výstup 4.

Rohata, Stašek a více měšťanů rozličně ozbrojených.

Stašek. A já se vás ptám, sousedé, kdo mi to může poručit, abych se nechal zabit, anebo abych sám někoho zabil?

Rohata. I komu by to napadlo!

Stašek. To nestojí v žádném desateru božím.

Rohata. Leda v Žižkovském.

Stašek. A já na nic jiného nedbám; já vím, jaké víry se držeti.

Rohata. Jako já.

Stašek. Mně se ale všecko zdá, že jsi podšívaná liška a že zaváníš opravdu kalichem.

Rohata. Já? (Velmi rychle.) Bože nedopouštěj, ani pomyšlení! Kalichem! Kdyby to byl plný korbel, i ano, s radostí; ale s kalichem není žádné vyražení.

Stašek. Já bych rád věděl, proč ten jednoký v Praze nezůstal. Tam má více blatošlapů, tam si mohl rvačky strojit; my jsme poctiví řemeslníci.

Rohata. A milujeme pokoj, pořádek.

Stašek. Přišli nám sem na krk snad proto, že nemohli se po smrti krále v Praze shodnouti. Husita vystrkoval rohy, a poctivý katolík se bránil.

Rohata. To je to!

Stašek. Potom se to na Malé straně servalo.

Rohata. Šeredně!

Stašek. Ale co je nám poctivým měšťanům do toho?

Rohata. Nic nám není do toho! Ať si snědí kaši, kdo ji uvařili.

Stašek. Ano, dokud měli pouhé schůzky a pouti, to jsem ještě na toho našeho Korandu nic nedopustil; ale prát se pro kalich? Pěkně děkuju. My byli šťastni bez kalicha a také tak zůstaneme.

Výstup 5.

Míchal s houfem žáků rozličně ozbrojených. Předešlí.

Míchal. Pozor! ty na křídle tak nepospíc...hej! Stůjte! Zbraně hezky do výšky!

Stašek. I bodejž do toho tisíc netopýrů! Tu se p... podívejte na tu čeládku, co tropí.

Rohata. Hrůz... a hrůzoucí! Teď aby měli kluci meč hned ... v kolíbce!

Stašek. Ten praž...ský rejpálek nám ty děti celé zkazí. A hle! ... na mou kuši! můj Lacek je také mezi ni... ni! Lacku, Lacičku!

Rohata. Dostaneš facičk... u!

Míchal. Co dobrého, pánov...é? To je moje vojsko, vary od něho! Ne... máte co dělat? Neslyšíte bubny? máte už ... otlučené hnáty?

Stašek. I ty kluku šibeničná!

Rohata. Mladý rebelante!

Stašek. Žižkovský odštěpku!

Míchal. A jestliže se vám vrá... zilo olovo do nohou, tedy vám zatopím... e, aby se vám rozehřálo! Jděte na hradby

Stašek. Cože?

Rohata. Ty nám budeš veleti?

Stašek. Chceš vědět, jak vy... padají plzeňské modřiny?

Míchal. A chcete-li vědět, jak ... pražské rány chutnají, jen pojďte. Já ... e nebojím, a kdyby vás bylo dvakráte s... tolik! Pozor, hoši! Poženeme útokem!

Rohata. A to je zlořečená čelád... ka!

Míchal. Já řku ještě jednou: j... děte na hradby!

Stašek. I budeš-li držet hubu ...

Míchal. Nepůjdete? Tedy na ... ně! Za mnou, hoši! Na ně — hrr! (Rozb... řehne se na měšťany.)

Hoši (povykujou.) Hrr! F...

Měšťané (se leknou a c... ouvají). Dejte pokoj, mrňata! Dejte pokoj ... i!

———

PROMĚNA.

V Žížkově bytu.

Výstup 6.

Anežka. Hned na to Adlinka.

Anežka (vyjde zamyšlena z pobočních dveří a sedne ku práci). Ne, pracovati nemohu. Duše má je nepokojna! Ach, kdož mi poví, proč mě ten ctihodný stařec asi varoval?

Adlinka (ve dveřích). Jsi samotna?

Anežka. S jehlou.

Adlinka. Ne, jehla mě teď neuvidí, leda kdyby byla půl druhého lokte dlouhá a měla rukověť od meče. Šít musíš za mne ty, to máš za to, že jste se k nám přistěhovali! (Políbí ji.)

Anežka. Co to neseš? Snad něco k dílu?

Adlinka. To věřím! Co jsem nedávno povídala, že chci míti? Korouhev. Tu máš bílý kment, a zde je zas kus šarlatu. Střihni mi z toho znamení kalicha.

Anežka. Já?

Adlinka. No, a proč ne? Kdož by to měl lépe umět nežli ty? Vždyť jsi v ženských pracech mistryně a Žižkova tetinka; to musíš mít kalich v krvi.

Anežka (pro sebe). Proč mě před tím znamením najednou taková úzkost skličuje?

Adlinka. O tyčku se ještě postarám; to vezmu nějaké pěkné kopí z radnice, soused mi kment na ni přibije, a pak to bude korouhvička, že mě ještě na kolenou poprosíte, abych vám ní posloužila. Škoda, že nebyla dnes už hotova! ta by byla vlála na hradbách! červeně a bíle, v našich krásných barvách!

Výstup 7.

Břeněk v brnění. Předešlé.

Břeněk. Zdař Bůh, ušlechtilé panny! Není strýc ještě doma?

Adlinka. Ještě jsme tu samy, jak vidíte, pane rytíři, jenom že se v duchu s rozličnými přáteli obíráme! Je na hradbách již po všem?

Břeněk. Ba, skoro po všem.

Adlinka. Skoro? toť zní velmi smutně. Ale ovšem, pro hrdinu musí to býti mrzuté, když má zbraň odpočívat.

Břeněk. Jste truchliva, milá Anežko?

Anežka. Nevím, pane Švihovský —

Adlinka (tajemně). Má svírání u srdce, klepání — vzdychání — ano, ano, naše Anežka je hrozně nemocná a potřebuje lékaře. Nevíte o nějakém zázračném léku, pane rytíři?

Anežka. Adlinko, prosím tě, mně není do žertu, a jestliže svým trudem někomu překážím, raději se odstraním.

Břeněk. Anežko!

Adlinka. Co že to bylo, panenko? Z pokuty bych měla říci: Pane rytíři, nechte tu plačtivou Martu a vyberte si nějaké veselé děvče, ku příkladu mne! Ale já jsem příliš dobrá křesťanka a neudělám to, neboť nechci tě ani o trochu lásky připravit. (Ukáže to na prstě.) A myslíš-li, že se musí někdo odstranit, učiním to já, moje zlatá panenko! Ale nezapomeň na kalich, to ti povídám, sice si namluvím pana Švihovského! Poroučím se do milosti, pane rytíři! (Odběhne.)

Břeněk. Co to myslí o kalichu?

Anežka (po malém zamlčení). Milý Švihovský, povíte mi pravdu?

Břeněk. Přelhal jsem vás někdy?

Anežka. Nemyslím to, odpusťte. Vy mě zbavíte snad mého nepokoje.

Břeněk. Ó mluvte, co mám učinit?

Anežka. Povězte mi: bojujete s dobrým přesvědčením pro kalich?

Břeněk. Anežko, jak přichází tato otázka do vašich úst?

Anežka. Není při naší straně nic Bohu nemilého? nic kacířského?

Břeněk. Anežko, kdo vás zavedl v tuto palčivou síť pochybností? Mluvte, kdo spáchal na vaší nevinné duši tento hřích?

Anežka. Hřích? Že mi chtěl mysl osvítit a pravou cestu k Hospodinu ukázat?

Břeněk. Ó kam vás to svádí vaše měkké, bohabojné, pobožnosti plné srdce? Jak můžete pochybovat o věci, ku které se nejšlechetnější síly celého národa přihlašujou? Já vám přísahám na svou naději v budoucí spasení, že musejí do církevních věcí přijít opravy, a že mám obec našeho kalicha za očištěnou z mnohých bludů starého učení, a že doufám blaženě v ní skonat.

Anežka. Ó jak ráda vás poslouchám, jak ráda vašimi slovy srdce svoje napájím, abych se otužila vírou podobnou! Ach, stůjte při mně, když se zármutek o mne pokouší!

Břeněk. Ó ty dennice mého života! kdež by jsi našla věrnějšího přítele! Důvěřuj ve mne, dívko nábožná, mé srdce tě nesklame!

Výstup 8.

Žižka v brnění. Koranda. Několik rytířů a měšťanů ve zbroji. Za nimi Sibila. Předešlí.

Žižka. Nic, nic, pánové a bratří, nadarmo mě přemlouváte! Nadarmo proléváme tady krev a odrážíme útoky královských žoldnéřů. Plzeň je viklavá matrona, ta s námi nevydrží tanec válečný. Ty jsi se sklamal, bratře Korando, když jsi mi radil do Plzně se uchýlit; my se klamali všickni, když jsme z Prahy odjížděli, a lépe bylo by snad s věcí kalicha, kdybychom se byli hned na Tábor obrátili a všechny síly pod jeden praporec postavili. Královna a její přátelé vyslali na nás tuze mnoho lidí, Švamberk nás obklíčil — my se neudržíme!

Anežka. Milostivý Bože, co že pravíš? že se neudržíte?

Žižka. Aj, proto se, dítě, nelekej! Ještě na nás nesahají, a my si zjednáme odejití na počestné výminky.

Anežka. Ale musíš přece odejít? Věc kalicha se nemůže udržet? Ó odstup od ní, neboť není z Boha!

(Všickni strnou.)

Žižka. Dítě, ký duch tě posedá?

Anežka. Ó dobře jsi měl, muži ctihodný, a slova tvoje vycházejí brzo na jevo!

Žižka. Anežko, kam se obracuje mysl tvá?

Břeněk. Zdá se to býti následkem přemlouvání nepřátel kalicha.

Žižka. S kým obcuješ? Sibilo, s kým to dítě rozpráví?

Sibila. Se žádným; ale dnes ráno, když jsme šly z kostela, potkal nás ten pražský karmelitán a nahučel jí hlavu.

Koranda. On se tu zdržuje v klášteře.

Žižka. Ha, boží hněv ho uchvať!

Anežka. Ne, ne, nesvolávej boží hněvy, ať neuchvátí nás. Nezlob se na mne, strýče, nehoršete se, pánové! Já jsem slabá, nepatrná dívka, a nemohu srdci svému poručit, aby bylo jinak, než jak je stvořil Hospodin! Jeho se držím jedině, na něj spoléhám a prosím, abych nepřišla ve zkázu. (Odejde.)

Sibila (jde za ní).

Žižka. Ha, proklaté svůdnictví! to jest bolestný šíp do srdce, a rozkoš moje počíná se kalit.

Výstup 9.

Dlabač. Vavřinec, kterého dva zbrojnoši přivádějí. Předešlí.

Dlabač. Odpusť, bratře Žižko, že snad překážím; ale nemohu si pomoci. Rozkaž, co mám s tímto mnichem učinit?

Žižka. Ha, tys tady, šedivý pokrytče!

Dlabač. Zastihnul jsem ho na náměstí, an měl k lidu kázání, že je kalich smýšlení pekelné.

Žižka (sáhne po meči). Měl bych svou ocel tvojí krví zasvětit, ale nemáš říci, že jsem to učinil z přenáhlenosti. Avšak to slyš, ty šedivý bludiči: zastihnu-li tě na svých cestách po třetí, neujdeš krvavému osudu. Vyveďte ho z města!

Vavřinec. A já pravím tobě: Sejdi s cesty, kterou jsi vyvolil, neboť na ní zahyneš.

Břeněk. Zacpejte ústa šedivému šílenci, aby nerozsíval jedovaté símě nesvárů.

Dlabač. To by bylo nejlíp, abych mu dal přes celou hlavu železnou záplatu. (Odejde s Vavřincem a zbrojnoši.)

Koranda. Obraťme zřetel od tohoto divadla, jež naplňuje srdce zkormoucením, a pohlédněme k věci národu a kalicha.

Žižka. Slyšte moje mínění. Z Prahy nemůžeme pomoc očekávati; ta vězí teď v rukou panstva, které kalich opouští a národu se zpronevěřuje, protože má s ním práva děliti.

Břeněk. A přidej k tomu: panstva, které se nad svou ctí tak zapomíná, že se plazí před Zikmundem, jenž je nechal na kolenou za milost žebrati, a královstvím naším chce nakládati jako najatou štěpnicí.

Žižka. Já hledal tedy pomoc jinde.

Koranda. Kam ses uchýlil?

Žižka. Snad se podivíte — do Kutné Hory vypravil jsem posla.

Břeněk. K těm cizáckým rudohryzům?

Koranda. K úhlavním nepřátelům kalicha?

Žižka. Dobře máte, Hora byla dosud měšec antikristův, z něhož za hlavu ctitele kalicha jidášskou mzdu platili. Ale nyní je tam nový mincmistr dosazen, můj starý soudruh na vojenských výpravách.

Výstup 10.

Kolda. Předešlí.

Kolda. Zdař Bůh, páni a bratři vespolek!

Žižka. Ha, tu je můj posel z Kutné Hory! Mluv, ať jest jakékoli tvoje pořízení, zde není žádného tajemství.

Kolda. Na Horu nestav naději; ta musí býti z kořene vyvrácena, nežli se tam čisté símě ujme. Nový mincmistr Mikuláš se na mne ušklíbnul jako hladový vlk.

Žižka. A řekl jsi mu —

Kolda. Všecko jsem mu rozložil, jak by si zjednal o království zásluhy, kdyby k narovnání nesvárů přispěl s Horskou pomocí; že by šla po něm jiná města i panstvo odpadlé. On ale na mne: abych hledal nejbližší bránu, nechci-li zkusit, jak hluboké šachty na tamějších horách mají.

Žižka. A jmenoval jsi jmeno mé?

Kolda. Což jsem bez paměti?

Žižka. Že stojím s kalichem?

Kolda. Dokud pro něj nepadneš.

Žižka. A že rozumím ještě vojanskému řemeslu?

Kolda. On že prý není také nováček, a že je služebníkem královským.

Žižka. Nuže, tedy nám nezbývá nic jiného nežli spolehnouti na sebe a na Tábor.

Kolda. Již abychom tam seděli. Na cestě jsem potkal bratry, kteří mi divné věci o panu Mikuláši Husineckém vypravovali.

Žižka. Nemá ten starý blázen ještě pokoje? Chce jednoho vlka vyhnat a druhého nasadit. Ne, ne, bývalý královský purkrabí! a kdybych vám měl svým mrtvým tělem cestu zamezit. Musíme tedy z Plzně vytrhnouti.

Koranda. Chceš dáti město naše v šanc pomstě královských?

Žižka. Tady není tolik přátel kalicha, aby muselo město pro ně zahynout. a kdo stojí s kalichem, může malé protivenství snést anebo s námi odejít. Můj Břeňku, mám dílo pro tebe!

Břeněk. Jen ulož něco, aby to stálo za odvážení.

Žižka. Musíš z města ven a ku Švamberkovi.

Břeněk. Co u něho?

Žižka. Vyjednávati příměří a svobodný průchod našemu lidu na Tábor.

Břeněk. Šel bych raději k tanci, kde meče hudbu dělají.

Kolda. Ale prospěch kalicha žádá, aby stiskl orel pařáta a vzal na se roucho holuba.

Žižka. To žádá. Já bych mohl mlatem do toho udeřit a mužnou smrtí dokončit běh života. Ale jaký z toho prospěch národu? Co získá kalich, když mu zahynou bojovníci, nežli je svoboden v ruce každého? A protož jdi a moudrým slovem jednej s nepřítelem. Pak se hneme ven do nového domova! V Táboře vyvěsíme svatou korouhev a na hrobě národních nepřátel způsobíme oslavení kalichu!

(Vše se hne na odchod. Opona spadne.)

ODDĚLENÍ PÁTÉ.

Náměstí plzeňské.

Výstup 1.

Žižka. Kolda. Koranda. Stašek. Rohata a více lidu v rozličných skupeninách.

Žižka. To mi věřte že budu rád, až odtud odtrhnem. Duch můj dychtí už po činech, a zde by se usoužil jako v tenatech.

Kolda. Hleď tady všecku neřest vyplenit, to budeš mít díla dost.

Žižka. To ale jen kněžského nebo katovského, a duch mě nevede ani k tomu ani k onomu.

Kolda. Kat by tu měl vděčnější řemeslo než kněz. Náš Koranda se dosti namáhá, a přec mu ovčinec neroste.

Koranda. S velkou bolestí musím ti přisvědčiti; sklamal jsem se v městě otcovském.

Stašek (k měšťanům). Posel nejde dlouho, mně se počíná srdce kormoutit.

Rohata. Mně je už nanic. Aby tak ani nepřišel! to by byla rána.

Stašek. A proč by nepřišel?

Rohata. Aby ho tam zajali!

Stašek. Posla? kde by zůstalo právo?

Rohata. Ano, právo; v ležení královského hejtmana budou se málo ohlížeti na právo.

Stašek. Já dám deset svíček na oféru, až si oddychneme.

Výstup 2.

Dlabač. Hned za ním Břeněk. Míchal. Hlasatel. Předešlí.

Dlabač. Náš posel se již vrací. S hradeb je ho vidět.

Lid. Zaplať Pánbůh!

Rohata (plichtí se zase k Dlabačovi). Tedy se mu nic nestalo?

.. Kolda. Podívejte se, jak ti krtkové plesají, že si myslí: Nyní vystrčíme zase rypáčky!

Břeněk (vystoupí se svými). Zdař Bůh, přátelé a bratři!

Žižka. Vítej s cesty rozhodné a zvěstuj veřejně, co neseš, ať vědí zdejší přátelé i nepřátelé, jaké dny mají očekávat.

Břeněk. Slyšte, měšťané! slyšte, bratři! Královský hejtman Švamberk, jenž toto město obklíčil, slibuje mocí svého důstojenství všem ctitelům kalicha, že ho mohou v Plzni svobodně užívat.

(Živé pohnutí na obou stranách.)

Dlabač. To mu sám Bůh rozum osvítil.

Rohata. Zaplať Pánbůh!

Koranda. Radujte se, bratři, naděje nás neklamou.

Stašek (ku svým). Co že to má být? Kalich v Plzni svoboden? Já myslil, že se ho na věky zbavíme?

(Hlasité reptání.)

Žižka (silně). Co jest? co reptáte? Jste tak nestydati, že pod širými nebesy, pod očima samého Boha proti svatému jeho znamení brojíte? Já snášel posud vaše pokrytectví, avšak hleďte, aby vrchovatá míra nepřekypěla.

Míchal. Neškodilo by jim trochu krve pustit. To kvas opadne.

Žižka. Mluv dále!

Břeněk. Spolu však hejtman královský dovoluje, aby všechen lid náš, i každý ctitel kalicha svobodně mohl z města vyjíti a s vůdcem naším na Tábor se uchýliti.

Stašek. I zaplať Pánbůh!

Míchal (ho udeří do ramene). Zač?

Žižka. A protož, bratři, opásejte bedra, vydáme se hned na cestu. Tábor bude nyní útočištěm kalicha, a z něho vyjde po Čechách světlo a spasení!

(Lid se rozchází.)

Stašek. Jen kdyby už byli za branou, abychom mohli po nich vykadit.

Rohata. Já přidám na kadidlo celou kopu. (Odcházejí.)

Míchal. Lezte, lezte, štírové! a lehněte si do děr!

Žižka (Korandovi). Co stojíš tak zamyšlen, bratře?

Koranda. Počítám na mysli běh dnů budoucích, a tu se mi kormoutí srdce, že máme ještě tak daleko k cíli podle učení kalicha, které sluje „bratrství před Bohem a rovnost před světskými zákony“.

Kolda. Kormoutí-li se tvoje učenost, tedy pojď se mnou; moje bývalá pošetilost naučí tě doufati. (Odejdou.)

Výstup 3.

Anežka. Žižka. Břeněk. Míchal.

Anežka. Je to pravda, strýče?

Žižka. Aj, co tu hledáš, dítě? co tě pudí z tiché komnaty?

Anežka. Ona se bořila pode mnou, když jsem tu zprávu zaslechla. Je to pravda? Potáhnete z Plzně? Nemůže se váš kalich udržet?

Žižka. Ovanul tě zas ten svůdný duch? Zpamatuj se!

Anežka. Ó pak se vyplní jeho slovo prorocké, i padne v zahubení, kdo drží s kalichem.

Míchal. Co se naší panně stalo?

Žižka. Dítě, nerozněcuj hněvy, nerozrývej prsa žalostí!

Anežka. Slyš můj hlas, strýče, věř mé ouzkosti! Nech té strany kacířské a pojď se mnou, uchylme se v lůno bohumilé církve.

Břeněk. Slečno, zpamatujte se!

Žižka. Co se to děje? Je to dítě mé sestry? moje Anežka? ta hvězda, která měla staré dny mé osvěcovat?

Anežka. A vy také, rytíři, poslyšte prosby mé! Vy jste sveden, duše vaše tone ve bludech, ale Bůh jest milostiv —

Žižka. Ticho! u všech blesků nebeských! Jdi domů a chystej se na cestu.

Míchal. Nestarej se, pane! vždyť jsem já zde také.

Anežka. Nikdy nepůjdu s tebou, dokud cestu nezměníš.

Žižka. Co že to díš? Rozuměli jste?

Anežka. Já jsem si mnoho povinna, i puká mi srdce, že ti nemohu dluh oplatit; ale duše moje bojí se kacířství a nechce přijíti ke zátrátě.

Žižka. Pryč, pryč!

Břeněk. Upokojte se, drahá Anežko!

Anežka. Ano, pryč; nemůžeš-li podle mé prosby učinit, dej mě od sebe, dej mě do tichosti klášterní.

Žižka. To tě raději z kořenu srdce svého vyrvu a odhodím na veřejnou cestu, aby tě pěstoval, komu se zalíbíš! Nechceš-li mou víru věřit, dítě nešťastné, nechceš-li mým spasením se spasiti: zůstaň tady, já nebudu pro tebe bědovat, zůstaň o samotě, až tě Stvořitel buďto přetvoří, anebo mě svým bleskem osvítí, abych se spustil kalichu a zradil svobodu národa. (Odejde.)

Míchal (pro sebe). A tohle bude nyní veselá domácnost.

Anežka (stojí s rukama sepnutýma).

Míchal. Ne, to aby člověku zrovna srdce puklo!

Břeněk. Slečno, pro živého Boha! zpamatujte se!

Anežka. Já jsem při dobré paměti!

Břeněk. Vy jste nemocna!

Anežka. Byla jsem nemocna, ale zdá se mi tu chvíli, že se uzdravuju, a radím, prosím vás, užijte léku jako já.

Břeněk. Ne, drahá dívko, to nemohu! Já nesmím si dát mysl másti jako vy, já musím pevně, jasně zříti k cíli.

Anežka. A ten cíl?

Břeněk. Jest kalich!

Anežka (tlačí ruce k srdci, jakoby chtěla bolest udusit). Tedy se mějte dobře! Hospodin vás posilniž v zápasu. My se již nespatříme!

Břeněk. Anežko!

Anežka. Jděte s Bohem, pane rytíři!

Břeněk. Nebudu se nyní bolestně rozjitřeného srdce vašeho dotýkat, Anežko, a odcházím. Ale Bůh dá, že se mír do prsou vašich navrátí, a pak uvítáte ctitele kalicha co přítele! Já bych volil pro vás umříti, ale k vůli své vroucí, nekonalé lásce nesmím opustit věc kalicha a národa, aby jmeno moje v hanbu nevešlo u pozdního potomstva! Buďte zdráva, Anežko! (Odkvapí.)

Anežka. Pane, vezmi k sobě služebnici svou, neboť pro tebe jest opuštěna na světě!

Míchal. A kdyby vás nebe i země opustily, já se od vás nehnu, až se zotavíte; nyní přestalo beztoho vojenské řemeslo.

Anežka. Chceš mi nějakou službu prokázat?

Míchal. Všecko, třebas nebyl ještě rytířem. Jen mluvte, slečno!

Anežka. Tedy mě doveď do Prahy.

Míchal. Do Prahy?

Anežka. Do kláštera svaté Anežky.

Míchal. Do kláštera? Ale ty milý Bože, co vám to vlezlo do hlavy? S dovolením, to je snadno říci, ale —

Anežka. Pevná je má vůle!

Míchal. Takovou růži za klášterní mříže — a já ji tam mám ještě donášet? Co řekne moje svědomí?

Anežka. Chceš mi posloužit nebo nechceš?

Míchal. I ty můj Bože, chci! vždyť jste moje panovnice; víte, co jsem řekl, když jsem se doprošoval. Já jen myslím. že vás to později rozejde.

Anežka. Nikdy! Bůh mě osvítil, a já musím cestami jeho kráčeti. (Odchází.)

Míchal. Nu, pro mne; podíváme se, jaké jsou a kam vás dovedou. (Jde za ní.)

PROMĚNA.

Krátký les.

Výstup 4.

Švamberk. Vavřinec. Několik žoldnéřů je provází.

Švamberk. Nikoli, otče, ze strachu, ale pro ušetření krve s naší strany povolil jsem průchod na Tábor.

Vavřinec. To právě naopak měl jsi dračí plémě zašlápnouti, dokud leželo v malém kotouči svinuto; tak bys byl čisté krve ušetřil. Nyní kacířové sesilejí, a nastane boj prudší.

Švamberk. Prudší třeba, ale mužnější a reků hodnější, nežli moření v obleženém městě. Já byl rád, že jsme jich zbyli s krku, a že nám padne Plzeň do rukou. Z té musí být ještě pevný sloup svaté církve.

Vavřinec. A hradba stavu panského, na to nezapomínej. Neběžíť jedině o církev, ale i o vaše svobody; a proto musíš hledět, abys překazil oumysl jednookého, kterýž si teď vůdců přezdívati dává. Zástupy kutnohorské přirazí k tobě ještě dnes, a tuť musíte ihned kacíře přepadnouti, nežli se spojí s Táborem.

Švamberk. Proti zaručené úmluvě?

Vavřinec. Když to žádá všeobecný prospěch, musí mlčet úmluva dvou mužů. Církev a království to požadujou.

Švamberk. Ale musím ti zpříma říci, že se zpouzí moje svědomí.

Vavřinec. Tvé svědomí se musí řídit rozkazem božím a prospěchem království. Či chceš dopustit, aby se potokové stekli a potom sesíleným, rozbouřeným proudem na nás věrné sluhy Páně se uvrhli? Chceš tu krev zodpovídat?

Švamberk. To nechci.

Vavřinec. Tedy zvol rychle, co činiti. Jiný by děkoval nebesům, kdyby mohl církvi a království takovou službu prokázat.

Švamberk. Uvidím tedy, co řekne vůdce kutnohorských zástupů.

Vavřinec. Ten právě spěchá, aby zahubil Leviathána! A protož se opásej také ty jako nový Gideon a potři nepřítele.

Švamberk. Učiním podle toho, co mi v rozhodné chvíli vnukne Hospodin, jehož ovčinec na zemi vyčistit máme. (Odejde, ostatní za ním.)

PROMĚNA.

Širá krajina; vzadu les, uprostřed skaliska.

Výstup 5.

Koranda s kalichem uprostřed povýšen, kolem něho Žižka, Kolda, Břeněk, Dlabač a muži i ženy na kolenou. V pozadí u lesa pestré ležení.

Koranda. A díky tobě, králi králů, který jsi obec svoji z rukou nepřátelských vyvedl jako národ izraelský z Egypta! díky tobě, a milost tvoje budiž s námi na věky!

Žižka. A světlo tvoje ať nám svítí!

Lid. Až na věky! (Vstávají.)

Břeněk (pro sebe). A mě brzy k sobě povolej!

Žižka. Tamto strmí k nebesům věže Sudoměřické; tady dnes odpočineme. Rozdělejte ohně a připravujte pokrmy, ať tělo neumírá, když se duch veselí, vazeb jsa zbaven.

(Lid se uchyluje nazad.)

Dlabač (zajde).

Kolda. Nu, ty, bratře, nemáš té veselosti nazbyt!

Žižka. To nemám, ví Bůh všemohoucí! Dobrý anděl ode mne odstoupil, a zlý duch se o mne pokouší. Chtěl bych státi v bitvě.

Břeněk. A krví ztopiti tu palčivost, co duši užírá.

(Temný hlahol za scénou.)

Žižka. Co to?

Koranda. Blíží se hlučný zástup od strany plzeňské.

Kolda. Snad nás budou prosit, abychom se vrátili!

Výstup 6.

Adlinka se svým praporcem. Rohata a více měšťanů. Předešlí.

Adlinka (ještě za scénou). Jen vesele po mé stopě! již nezabloudíme! (Vystoupí.) Ha, tu je máme!

Rohata. Zaplať Pánbůh!

Žižka. Stůjte! Kdo jste?

Adlinka. Aj, pane, máš ty tak slabou paměť, že již dceru svého plzeňského hospodáře neznáš?

Žižka. Jsi ty ta dovádivá laňka? Ale co tě přivádí až k Sudoměřicům?

Adlinka. Osud kalicha.

Rohata. Hanebný!

Adlinka. Sotva jste byli za branou, vtrhli královští zástupové do města, a hned se začalo dít protivenství kalichu. Zapovídali ho užívat, a kdo byl známým jeho ctitelem nebo alespoň podezřelým, musel do železa.

Rohata. I mně chtěli objednati řetízky.

Žižka. Ha, zlořečení zrádcové! Tak se plní úmluva?

Kolda. Když je zrada výnosnější, hodí se úmluva pod lavici.

Koranda. Já bych zplakal nad městem!

Rohata. A já nad sebou.

Adlinka. My se tedy sebrali, co jsme myslili, že je království české větší nežli Plzeň, a vyšli jsme si jako do zaslíbené země s korouhví. Ještě více jich přijde za námi, a s nimi také můj starý otec.

Žižka. Toť není k uvěření; člověk by myslil, že je to vymyšlená bajka, poctivou duši poškádlit.

Výstup 7.

Dlabač. Předešlí.

Dlabač. Vzhůru, bratři, vzhůru! Kde je Žižka?

Kolda. Co tě žene, jako by ti peklo na patách sedělo?

Dlabač. Peklo vstává, královské vojsko přitrhlo, má posilu od kutnohorských havířů, i chtějí nás obklíčit a přepadnout.

Všickni. Cože pravíš?

Žižka (se divoce zasměje.) Ha, jen více, více takových šípů, pane Švamberku! To je dobře, aby moje stará krev zahořela a rámě k činům ozbrojilo! O zrado pekelná! Čeho se má člověk držeti, když děti od otců odpadávají a mužové své sliby ruší?

Koranda. Nejlépe věřiti v boží věc a podle ní kroky říditi.

Břeněk. Nejlépe meč vytasit a plamenem stopu znamenat! Zpamatuj se, příteli, ještě stojíme, a kalich zvítězí!

Adlinka (vlajíc praporcem). Slavně vypne se jeho znamení!

Žižka. Rychle, Břeňku, ohlídni se, jak věc vypadá, a seber lid v houfy podle rybníka.

Břeněk. Pozdvihni jen ty brzo hlasu před lidem, a přiřítíme se co mstitelé národa. (Odkvapí.)

Kolda. Počkej, mladý pane, je tu ještě staré rámě, jež umí silné rány rozdávat. (Odběhne za ním.)

Žižka. Ty zůstaň po mém boku, Dlabači, a (k lidu vůkol shluklému) vy, muži srdcí udatných, slyšte mého hlasu! Vrhněte se na ty zrádce slovorušné, zabíjejte napořád a nedávejte milosti! Ať se nasytí smrt těly zohavenými, ať se nakypří země hanebnou krví těch odpůrců! Vrchovatou mírou budu od této chvíle nahražovati, co kněžská lest a panská pýcha na kalichu spáchala i spáše, a kdybych měl jako rozlícený dravec ruce svoje do vlastní krve zatnouti! Vzhůru, kalich před námi! (Kvapí pryč.)

Muži. Vhůru! kalich před námi! (Jdou za ním.)

Adlinka. Tu je to svaté znamení, ať se leskne před vámi! (Běží za nimi.)

(Zdálí slyšeti trouby, bubny a ryk bojovný.)

Koranda. Hospodin vám žehnej! Otče od věčnosti, vztáhni svoje všemohoucí rámě a vyšli svoje blesky, aby před nimi cestu klestily!

Lid (kleká). Hospodine, vyslyš nás!

Koranda. Oslav kalich, svaté svoje znamení, a uveď národ ku spasení!

Lid. Hospodine, vyslyš nás!

Koranda. Ha, tam se valí černí zástupové Horníků! — a s pravé strany Švamberk — naši stojí v klínu — teď postupujou — ha, ta děva! jako blesk se zmítá v předu! — O, hrůza, hrůza! to je setkání — ani podoby nelze rozeznat! (Rozepne náruč.) Ó, Bože! pohleď s výsosti a nedej klesnout kalichu!

Lid. Hospodine, pomiluj nás!

Koranda. Ha, slyšte ten plesný křik: Sláva kalichu! Ó, zaplesejte s ním, neboť se otvírají nebesa!

Lid. Sláva kalichu!

Výstup 8.

Žižka a něco lidu. Předešlí. Později Dlabač, Břeněk, Adlinka.

Žižka (bojem rozčilen). Ano, sláva kalichu, a horoucí díky tobě, Hospodine, (klekne) veliký Bože bitev a míru, díky tobě, že ses na svých služebnících vyjevil a nepřátele pravdy porazil!

Lid. Sláva kalichu!

(Dlabač vede raněného Břeňka. Za nimi Adlinka.)

Žižka. Ó můj drahý Břeňku! Kolda mě již opustil, a ty mi chceš také odejíti!

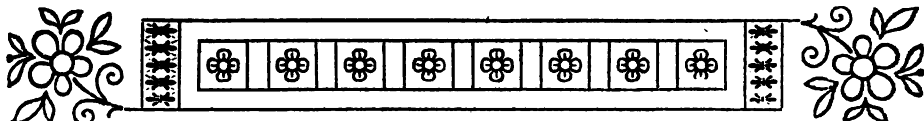
Břeněk. Pro — kalich a národ! (Sklesne a umře.)

Adlinka (sklopí na něj praporec).

Žižka. Ano, s tím heslem se sladce umírá, a já s ním bohdá také zahynu. Ty jdeš napřed — oroduj tam za nás. (Obnaží hlavu, jako by se modlil, ostatní učiní po něm; krátké pomlčení.) Dnešní den je draze zaplacen a zůstane mi v paměti. Zpomenutí na bitvu u Sudoměřic bude mou pomstu krmit a ruku mou na záhubu všech nepřátel kalicha a českého národa sílit; i neustanu, až je vyhubím. To zde přede tváří boží přísahám, a Hospodin mi k tomu pomáhej!

Všichni (po něm.) To zde přede tváří boží přísaháme, a Hospodin nám k tomu pomáhej!

(Stojí s pozdviženýma rukama. Opona spadne.)

KRVAVÝ SOUD, ANEB: KUTNOHORŠTÍ HAVÍŘI.

Činohra v pěti jednáních.

(Psáno r. 1847. — Poprve provozováno dne 24. dubna 1848. — Samostatné vydání r. 1848.)

Urozenému Pánu, Panu

FR. VÁCLAVOVI VEITHOVI,

pánovi na Kolíně, Klenové, Mlázově a Žikově, měšťanu Pražskému, činnému oudu České průmyslní jednoty a Měšťanské Besedy v Praze, jakož i společnosti hospodářské v Čechách atd. atd.

Spanilomyslnému příznivci všeho národního snažení

na důkaz hluboké úcty.

V Praze, na den prohlášení konstituce.

OSOBY:

Beneš z Vaitmile, nazván Vaitminar, nejvyšší mincmistr království Českého, sezením na Horách Kutných.
Hynek, jeho syn, perkmistr.
Oněk Kamenický z Topic, kr. hejtman na Poděbradech.
Jaroš z Poděhus, kr. hejtman Pražský.
Rekordat, urburní písař na Horách.
Prokop Kroupa, obecní starší.
Sestra **Klara**, Sestra **Bohdana**, tak řečené Bekvinky.
Opat, hutman a starší havířů.
Anežka, dcera jeho.
Vít, **Šimon**, z horního tovaryšstva Kutnohorského.
Holý, **Průša**, **Lana**, **Kužel**, **Černý**, **Havel**, z horního tovaryšstva Kutnohorského.
Anselmus, lékař.
Kostka, vrátný na Vlaském dvoře.
Dorota, stará havířka.
Božena, žena hutníkova.
Bohuš, sluha mincmistrův.
Horní biřic. — Drábové obce Kutnohorské. — Oděnci hejtmana Poděbradského. — Zbrojnoši hejtmana Pražského. — Hutníci, kovkopové, hlínaři a jiná čeleď hornická, jich ženy a děti.

Hra se děje r. 1493 za krále Vladislava Polského.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

V kavně na Rovini; podle stěn dřevěné lavice, zde onde převrácené koše, truky a pury. Nejrannější svítání dne letního.

Výstup 1.

Opat, Vít, Holý a více havířů; někteří stojí, druzí sedí sem tam po lavicích nebo na horním nádobí; všickni v hlubokém zamyšlení. Zdáli slyšeti zvonění na havíře a sice jasným, pronikavým zvoncem. Po chvíli ozve se venku hlas: „Dař Bůh!" — a hned na to mnohých hlasů odpověď: „Dejž Bůh!" — Na to vejde **Šimon.**

Šimon. Dař Bůh!

Všickni. Dejž Bůh! (Jinak se ale nepohnou.)

Šimon. Dobrého zdraví! — Nu, co pak to znamená? Zabloudil jsem někam

do zakletého zámku? či je to hřbitov poctivé kavny havířské? Vymřelo Kutnohorské tovaryšstvo?

Vít (zprudka vstane). Ba, je to proklatá zařezanost! Raději si dát pemrlicí všecky zuby vytlouci, nežli snášet tohle tajné hryzení — to přežvykování žluče a utrejchu.

Šimon. Bezpochyby počítáte, co vám dnešního lunu vypadne? dáte-li si zejtra alespoň škubánky bez perníku navařit?

Holý. Ano, Šimone! máme strach, že nám dnes opět něco utrhnou, aby si vlastní měšec nacpali; máme strach, že bude ta zejtřejší boží neděle den hněvu a skřípění zubů —

Šimon. A dětského pláče a ženského bědování! Ano, tím jsi ty požehnaný mezi tovaryšstvem.

Holý. U všech čertů, je ti moje bída k smíchu?

Šimon (chopí ho prudce za ruku.) Tak jako moje! K smíchu, ano, že bych si vlastní srdce vytrhnul a těm hladovým jestřábům hodil, aby se ním udávili. Ale dobře se nám děje! Proč je necháváme tak hospodařiti. My si mohli dávno pomoci, kdybychom nebyli baby v perkytlích.

(Zvonění na havíře utichne.)

Vít (jenž vzadu popocházel, přijde ku předu). Dej sem ruku! Tys to řekl, co mi tuhle pod levým žebrem již dávno burácí. Ani katův holomek nevláčel by se pokojně s prázdným břichem, kdyby viděl, že mu jiní z plné mísy kradou. Či chcete snad konečně hladem jazyk vyplazovat a zlodějům ruce olizovat, když vstanou od kvasu, který si za vaše mozoly vystrojili? I to ať jsem raději kusem vypálené škváry, kterouž může každý odkopnout.

Holý. To my také povídáme a víme, co bychom chtěli; ale mezi vůlí a skutkem je veliká propast a do té —

Šimon. Do té bys mohl slítnouti a krk zlomiti, ano. Ale mně by to bylo milejší, nežli tyhle ustavičné strachy o kus bídného chleba a to zlořečené šizení královských důchodů.

(Venku se počne nábožný zpěv havířů.)

Opat (jenž byl až posud v popředu tiše seděl, nyní se vzchopí). Ticho, tovaryši a přátelé! Šichta se počíná! Obraťte mysl od pozemských věcí k nebeským!

Ostatní (smeknou a vroucně k nebi hledíce, vpadnou do zpěvu).

Hospodine na výsosti,
Na sluhy své pohlédej,
Sešli světlo do temnosti,
Ruce naše požehnej!

(Po zpěvu odchází všickni vážně i s Opatem.)

Vít (zdrží Šimona). Nepouštěj z mysli, co jsi povídal; já to budu také v mozku převářet. Po druhé šichtě na mne počkej; něco promluvíme.

Šimon. Jen abychom mluvením nezabili, co chce být živo jednáním. (Odejde.)

Vít. Kdyby bylo možná Opatem zatřásti! — Kdyby on se k tomu postavil a slovo řekl, byl by plamen na střeše a posvítil by pánům na počty, že by oslepli.

Výstup 2.

Opat se vrátí. Předešlí.

(Mezi touto scénou se úplně rozední.)

Opat. Co pak tě přivedlo hned první šichtu do kaven?

Vít. Já chtěl vědět, na jakou rudu tady uhodím. V jalové skále nemůžeme déle pracovati, sice budeme naposled perlíky ohryzovati.

Opat. Ovšem, uhodili to zlí časové; ale musíme se v bázni boží křesťanskou trpělivostí opásati, až nastane proměna.

Vít. Trpělivostí? já ti ale povídám — a tvoje stará hlava to ví už také dozajista, že nám dříve prsty ořežou, nežli tu proměnu za srst popadnem. Z Vlaského dvora nepřijde; my si ji musíme v bázni boží sami udělat.

Opat. My? počítáš mne k tomu také?

Vít. A ty se divíš? ty, na nějžto všecko čeká, jen aby mrknul, hlavou hodil nebo slovo šeptnul? O jen to udělej, a pěstě naše uhodí na lebky, co se vypínají, že každý týden sto kop do svého měšce nahrabou, kteréž patří do kapes havířských a do komory královské.

Opat. Jak? myslíš ty, abych dal heslo k různici a bouřce? abych vás zavedl k neposlušenství?

Vít. Nic nezavedl; my po tom hoříme.

Opat. Tedy mám býti vaší zástěrou?

Vít. Ne zástěrou, naší korouhví.

Opat. K tomu je moje hlava tuze stará.

Vít. Ale srdce není — a jméno tvoje zní mezi tovaryšstvem jako jméno otcovo. O smiluj se nad námi!

Opat. Smilování hledej u mincmistra a u perkmistrů; já tovaryše miluju.

Vít. Tedy to ukaž! Postav se mezi nás, a my se povalíme na Vlaský dvůr, až mincmistrovi okna zařinčí.

Opat. Já sestárnul v poctivosti a pokoře věrného služebníka.

Vít. My bychom také rádi sestárli, ale nouze nám nedá k stáří se dokulhat. Či nevíš, jaké žalmy teď zpíváme? Zalehly ti uši, že tě štěstí do teplého hnízda posadilo, ježto my se zatím zimou třeseme?

Opat. Víte!

Vít. A nebo si chceš mincmistrovu přízeň zachovati?

Opat. Jak? Pomátla tě nepokojná krev již tak velice, že nevíš — — nepopuzuj mě!

Vít. O jen kdybych tě mohl popudit! Pak bychom se nemuseli domýšleti, že se naší spravedlivé věci ostýcháš, abys dceři sladkého miláčka a sobě panského zetě nezahnal.

Opat. Víte!

Vít. Můžeš to zapříti? Netrpíš docházky mladého Valtminara, syna našeho úhlavního škůdce?

Opat. Mlč, ať se konečně i neposkvrněné pověsti mého dítěte nedotkneš, jako se již mé poctivosti dotýkáš. Já trpím docházky mincmistrova syna proto, že mé dceři statečnou službu prokázal, proto že není otci svému podoben; ale jakož přišel, tak může zas odejít, a nikdy se více nevrátí.

Vít. To mluv klukovi, co začne na purách běhati, a ne člověku, co umí glanc od perku rozeznati. Mladý Valtminar miluje tvou dceru a tvoje Anežka —

Opat. Mlč!

Vít. Miluje syna dříče našeho, a jestli jsi to ještě nepozoroval, tedy ti to povím já — já Vít, prostý havíř, kterýž tvé dítě v srdci nosí, jako by to byla světice jeho života — ale ještě o tom slova neztratil, proto že se mu zdá jeho ruka tuze hrubá, tuze nízká býti, aby tak rahou stříbroskvoucí růži utrhla.

Opat (srdečně). Víte!

Vít. Teď jsi to slyšel — ale již to také na dně srdce svého pochovej. Já vím, že to nic neplatí; vidím, že se mezi nás vedle mé sprostoty i tvoje neútrpnost s tovaryšstvem dere. — Ty nás opouštíš! ty budeš proti nám státi se svým svědomím, a budeš očekávati, až ti Vlaský dvůr svou milostivou bránu otevře: ale já se zaslíbil v duchu slibem velikým, že si nedám oddechu, až padnou škůdcové, kteří samého krále zdírají a jeho poctivé dělníky mordují. Bůh mi pomoz — jinak nemohu — i kdyby se mi nad hlavou katova sekera zableskla. (Odejde.)

Opat. Prudká hlava, ale z ryzího kovu! Já ti věřím, ubohý! vždyť mi to opakuje každá krůpěj krve, čím ti srdce překypělo! Ale domácí různice — protivení? — nedej, Bože! abychom klesli tak hluboce.

Výstup 3.

Anežka. Předešlý.

Anežka. Dobré jitro, otče! zapomněl jsi dnes na snídaní?

Opat. Tělo nehledí na své potřeby, když je duch sklíčený bázní.

Anežka. Co ti schází?

Opat (chvíli na ni hledě). Ty jsi mě zarmoutila, Anežko!

Anežka. Já?

Opat. Nebo zlá příhoda, věčné řízení — co chceš; ale hleď jen, aby všecko do pořádku přišlo. Mladý Valtminar nesmí k nám déle docházet.

Anežka. Jakže, otče?

Opat. Já měl tomu již arci dříve přítrž učinit, ale někdy vládne slabost srdcem otcovským; za to se musí teď rychle státi, co se ještě nestalo, dokud není pozdě.

Anežka. Ale pro živý Bůh, milý otče! — on je tak šlechetný — co provinil?

Opat. On je syn nejvyššího mincmistra, kterýž naše tovaryšstvo hubí — a lidé myslí, že hledám skrze něj přízeň otcovu. Rozumíš tomu?

Anežka (po malém zamlčení). Rozumím.

Opat. Co je ti, milé dítě?

Anežka (přivine se žalostně k srdci jeho).

Opat (ji drží chvíli mlče v objetí). Vyplač se, mé dítě, na srdci otcovském, a posilni se myšlénkou, že nesmíme přáteliti s krví našeho úhlavního odpovědníka — že se tomu zpírá naše občanská povinnost.

Anežka. Ne, milý otče, tomu se nezpírá! Jakého účastenství má mladý Valtminar při nátlacích, ježto se dějí tovaryšstvu? Jakého při podvodech, ježto se dějí v královských důchodech, jakž celí

hory vypravují? On stojí od nich tak daleko, jak polední slunce od půlnoční tmy, a kdo s ním přátelí, není proto nepřítel obecní.

Opat. Ty jsi horlivá chvalořečnice toho pražského švihákal Já bych ale raději slyšel, kdybys podle mého smyslu mluvila. I kdyby nebyl Valtminar syn mincmistrův — k čemu by vedlo jeho další docházení do našeho příbytku? My se mu poděkovali a zůstaneme vděční dlužníci; ale o jiných věcech nemůže býti mezi námi řeč — ani mezi ním a tebou. Na to jsi nepomyslila?

Anežka. Nepomyslila. K čemu si bázeň strojiti z budoucnosti, když blaží přítomnost?

Opat. Ty, dcera nízkého člověka —

Anežka. A ptal se on, jakého jsem rodu, když mi svou rytířskou službu nabídnul? On viděl jenom dívku, a tě zachoval až posud přízeň svou — ne dceři nízkého člověka.

Opat. A je ta přízeň taková, jakou ti smí darovati?

Anežka. Já myslím, že nestojím tak nízko, aby se nemohl ke mně skloniti.

Opat. Aj, ty pyšné děcko! Chtěla bys ty přízeň jeho přijmout jako dar, za kterýž mu nemůžeš nic podobného podati?

Anežka. Já si myslím, že je přízeň dívky cíl dosti vysoký, aby mohl po něm všeliký muž toužiti.

Opat. Dítě, jaký duch tě posedá?

Anežka. Proč? proto že ti odkrývám srdce, jakož je? Chceš, abych tě líčenými slovy klamala? Proto se o své dítě nestrachuj! Ty nechceš, aby k nám Valtminar docházel — já ho nebudu k tomu vábiti.

Opat. Ještě lépe učiníš, milé dítě, když na něj docela zapomeneš.

Anežka (živě). Ne, otče, toho nechtěj! Což ti to medle pomůže? Já ho nechci viděti — nemáš na tom dost? Ale abych na něj zapomněla? Chceš, aby vyschnul pramen mého myšlení? aby opadal květ mé tiché rozkoše? aby se zvrátil kořen — — ne, ne, to nechtěj, otče! Já jsem tvé poslušné dítě, ale nezbavuj mne všech radostí.

Opat (sepne ruce). Veliký Bože! došlo to s tebou již tak daleko? A ví to Valtminar, že vězí tak hluboko v srdci tvém?

Anežka. Jakž bych já to věděla? Já se hřála v lesku jeho milostnosti jako muška na letním paprsku, a neptala se, jestli to pozoruje — jestli svým okem mé srdce proniká.

Opat. Tedy si pomysli, ty podivné stvoření, že nastala zima, že zanikly teplé paprsky, a poddej se, čemu nelze odolati.

Anežka. Já se poddávám. (Odchází s hlavou sklopenou.)

Výstup 4.

Hynek. Předešlí.

Anežka (zahlídnouc Hynka rychle se k němu rozběhne a za ruku jej uchopí). O můj drahý —

Opat. Anežko!

Anežka (ho pustí). Promiňte, pane rytíři, dívce rodu nízkého, že se z vděčnosti ještě jednou zapomněla — můj otec vám poví, co žádá povinnost. Mějte se dobře — a když budete ve svých bohatých komnatách panskou kratochvil strojiti, zpomeňte si, že je na Rovinském couku v jednom srdci malý tichý chrám, kde dívčí vděčnost okolo vašeho obrazu denně nové věnce otáčí. (Rychle odejde.)

Hynek. Co to znamená, otče Opate?

Opat. Že nebudete déle přicházeti na Rovinské předměstí, abyste navštěvoval Opatovu dceru.

Hynek. Co tě napadá?

Opat. Já vás o to prosím, urozený pane! Já nesmím déle vaše návštěvy trpěti — leda byste přicházel ve jménu svého úřadu; ten však nebudete bohdá zlehčovati.

Hynek. Při sám Bůh, tato řeč —

Opat. Je řeč nízkého služebníka na horách, ale přichází z poctivého srdce. Pane, já vás nesmím pod svou střechou vídati, nechci-li ztratit víru našeho tovaryšstva.

Hynek. Kdo by se mohl pro tu příčinu opovážiti —

Opat. Již se opovážili. Onoť z toho vůbec nepojde nic utěšeného, když jediný syn mincmistrův s dcerou prostého hutmana zahrává.

Hynek. Já s Anežkou nezahrávám. Já to myslím —

Opat. Ušetře si vyznání, kteréž vám vynucuje okamžik. Moje dcera —

Hynek. Je nejskvělejší poklad našich hor, a leskne se tak milostnou spanilostí, že k ní ani to nejpyšnější oko pohlednouti nemůže, aby na ní neutkvělo s vroucím toužením.

Opat. Já mám starší oko, vzácný pane, a vím podle své zkušenosti, že takové toužení uhasne, kdy se srdce od své hračky k věci vážné obrátí.

Hynek. O ty chladný mudrci! jenžto najednou tak hojně perlami své opatrné důvtipnosti plýtváš — nemohl jsi mi to dříve povědít? Ani včera jsi o tom ještě nevěděl? Jedním jitrem změnil se tvůj úmysl tak velice?

Opat. Osvícení rodívá se okamžikem, a jakož se každého dne stav našeho tovaryšstva horší, tak se horší také jeho smýšlení. A nechte si, pane, zkrátka povědít: i kdybyste nebyl syn škůdce našeho — promiňte starci hořké slovo! — i kdybyste zapomněl na výsost svého urození: tedy leží mezi vámi a mou dcerou ještě jiná prohlubeň, přes kterou všechna vaše přízeň ani dost chatrný můstek nezklene.

Hynek. A ta prohlubeň?

Opat. Je mnoholeté zášti. Váš otec je hubitel mé víry, je můj nepřítel — a já mu také nepřeju. Mezi námi nebude nikdy žádného tovaryšení, žádného spolčení. On mi nikdy neodpustí, že jsem se jeho usazení za mincmistra protivil — já, pouhý starší havířů, ačkoliv jsem se musel protiviti jménem celého tovaryšstva, s kterýmž pan otec, snad že byl několik let v cizině, na začátku ani rozpráväti neuměl, ačkoli přece věděl, že mají Hory Kutny staré právo, přijmouti jen Čecha za nejvyšší hlavu svou. To mi neodpustí, já to vím, a kdyby mohl, byl by mne již dávno z hor i z obce vypudil; ale poctivý horník stojí pevněji, nežli pan nejvyšší mincmistr království Českého na počátku myslil.

Hynek (nesnadně). To činíte otci mému křivdu; on není tak zlého srdce, jak se snad vůbec rozkřikuje.

Opat. Kéž by to Bůh dal — i k jeho i k našemu prospěchu. Ale jen to dokažte, ať pomine to stálé zkracování mzdy, to utahování horní čeledi! Dokažte, ať se do královské komory odvádí, co naši erckaufeři vytěží a co tovaryšstvo zdělá.

Hynek. Opate, vy mluvíte smělá slova! Nezapomínejte, že vás kromě syna mincmistrova i královský perkmistr poslouchá.

Opat. Ano, ten nejmladší pan perkmistr — k poníženým službám, a proto snad ještě ten nejhodnější. Ale ať jen poslouchá, snad to nebude nadarmo. On je mladý, nezkušený, krátký čas teprva na horách a neví snad, jakým stříbrem se v Praze blýskával; starý horník mu tedy poví, co se u nás děje, jestli ještě zarmoucené tváře dělníků našich neviděl, jestli ještě nářek neslyšel, co se celý týden v jejich obydlích ozývá. Horní práce je těžká práce, pane perkmistře! a potřebuje posilu; takéť ona ji odjakživa mívala — (pořád živěji) královská milost ji štědře vykazuje; ale páni na Vlaském dvoře a v čele jich váš pan otec — ti ji ukrádají! Teď to víte, pane perkmistře, a podle toho jednejte! Jděte k panu otci, řekněte mu, jaký soud o něm panuje, a první den, když se naše tovaryšstvo zase rozveselí, když při radostné písni zapomene, že mělo dlouhá léta utiskováním hrdlo stažené: tu vás uvítám ve svém chatrném domě s otevřenou náručí — bude-li vám na nízkém člověku ještě něco záležeti. (Odchází.)

Hynek. Stůj, Opate! Ty jsi mluvil, jakžby nikdo na horách ke mně mluviti nesměl, abych ho nepohnal k těžké pokutě. Ale vím, proč jsi to učinil, a slibuji, že nebyla tvoje přímost nadarmo. Já budu s otcem jednati.

Opat. Že byste chtěl?

Hynek. Jako syn a královský úředník.

Opat. Bůh vás posilniž!

Hynek. Jaké ovoce z mého jednání pojde, to arci nevím; ale pojdi co pojdi a stůj mezi námi cokoli, na to se ti dokládám spasením duše své: Anežku nepustím z paměti! Ať se i těžké mraky okolo mne seženou, její obraz mi bude zářiti jako hvězda doufajícímu poutníku, až mě dovede k chrámu pozemské mé blahosti. (Odejde.)

Opat (za ním hledě). Jdi — a slovo tvoje nebudiž semenem padajícím na skálu a rozcestí! Rád bych složil starou hlavu do hrobu, kdybych se dočkal napravení stavu našeho; ale musím o tom pochybovati. Beneš je oblázková lebka — a jestli o ni ocelová prudkost tovaryšstva zavadí: vzejde jiskra a uchvátí nás zhoubným plamenem. (Zamyslí se — pak s pohledem k nebi.) Pane! pošli nám paprslek své milosti, neboť se strašlivě přitmívá! (Zůstane tiše státi.)

Opona spadne.

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Mincmistrova komnata na Vlaském dvoře.

Výstup 1.

Rekordat. Beneš.

Beneš. Tedy byli páni spokojeni?

Rekordat. Pan urburýř kýval hlavou s mlsným pousmáním a páni perkmistři oblizovali pysky s velikou laskominou, když uslyšeli, co jim skrze páně mincmistrovu milost z nového výtěžku zase připadlo.

Beneš. My pánům rádi dopřejeme, co skrze naši péči hory vydávají a co můžeme podle práva učinit. Jiné noviny?

Rekordat. Ani co by novorozené děcko sneslo — leda, kdybych směl trusku svého rozumu před vaší milostí vyložit —

Beneš. Mluv!

Rekordat. Mám starosti, že se dá horní čeládka do křiku, když se jí zase z lunu strhne. Ona je to nenasytná vlčice.

Beneš. Nechme ji bědovat; však ona se neopováží, aby svůj nářek z temných dolů na den spustila. Já ji naučil se sklopenou hlavou choditi.

Rekordat. Naučil, svatá pravda.. Ale kdož ví! V slepé vášni se člověk leckam rozběhne.

Beneš. Co jest?

Rekordat. A zvláště, když myslí, že najde dobrou berlu, aby si při tom běhu nohu nevymknul.

Beneš. Já ti nerozumím.

Rekordat. Horní čeládka bude vystrkovat rohy, protože našla dobrého patrona.

Beneš. Nech žertu, písaři!

Rekordat. Žádný žert, milosti. Či není jednorozený synáček nejvyššího mincmistra dost hodný štít, za kterýž by se mohlo rudohryzí tovaryšstvo ukryti?

Beneš. Co povídáš?

Rekordat. Snesę vaše milost zamilovanou povídačku?

Beneš. Povídej.

Rekordat. Není tomu tuze dlouho — asi ty časy, co jsme dostali nejmladšího perkmistra — šla samým večerem od paní Ofky, počestné starší poctivého cechu krumplířek, mladá dívka domů na Rovinské předměstí, an se tu najednou okolo ní náš pan Jíra z Lorce vyskytne a kratochvil s ní začíná. Pán si myslí: Král Polák, já Polák, proč bych si trochu nezadováděl? Ale panenka nerozuměla takovým myšlénkám, opírala se i našla pomoc u panáčka, kterýž se k tomu náhodou přihodil. Ten zahnal dovádivého Poláka, vzal děvče jako orel holubici pod mohutné perutě, a sedá s ní teď sám jako holoubek i vrká bezpochyby sladké písničky.

Beneš. Nu?

Rekordat. A ten panáček byl nejmladší pan perkmistr —

Beneš. Můj syn?

Rekordat. A panenka — (se usměje) — svět je věru plný divných náhod! Panenka —

Beneš. Byla?

Rekordat. Byla dcera starého Opata.

Beneš. Co pravíš?

Rekordat. Toho samého, co na to tlačil, že se musel urozený pan Beneš z Valtmile teprva svou českou krví vykázati, nežli se mohl na Horách Kutnách jako nejvyšší mincmistr usadit.

Beneš (sem tam přecházeje). Mlč! — A syn tam chodí?

Rekordat. Jestli mě lidé moji nepřelhali —

Beneš. Žhavé blesky! — A ví to syn můj?

Výstup 2.

Hynek. Předešlí.

Rekordat. Tuhle přichází; račte nádobu své zvědavosti z prvního pramene naplnit. (Stranou.) Kruť se, novopečený! abys věděl, že tu starší těsto kysalo. (Odejde.)

Beneš. Co to slyším, perkmistře?

Hynek. Vidím, že jsi rozhorlen —

Beneš. Vidíš? — Nebyl jsi zase na Rovinském couku?

Hynek. Byl.

Beneš. Dohlížel jsi na doly?

Hynek. Nedohlížel; já byl u starého Opata.

Beneš. Ty se opovažuješ — ?

Hynek. Já nevěděl až podnes, že mu nepřeješ.

Beneš. Nepřeju? Že ho nenávidím — že bych peklo vyzval, aby ho ve svém černém lůně zdávilo! A tys mohl —? Co jsi měl za úmysl, že jsi s jeho krví obcoval?

Hynek. Já seznal pěřesté věnce Pražských krasavic a srdce moje zůstalo pohříženo v zimní dřímotě; tu se mi zje-

vila Opatova dcera, a srdce moje zbudilo se k jarnímu životu; co jsem ale myslil, nevím; já byl živ jenom v blaženém opojení a nemohl se dostati k chladnému rozmyslu.

Beneš (upadá v zamyšlení). Toho nebude také nyní potřeba. Já ti věřím, že tě mladá krev uchvátila... je to — děvče hezké?

Hynek. Jako první paprslek ranního slunce.

Beneš. A starý ji miluje?

Hynek. Ona je zlatý poklad jeho lásky.

Beneš. Tedy tě k ní vedl sám duch pomsty! Použij všeho umění, kterým tě Praha na poli milostné hry ozbrojila; použij všech kejklů zamilovaného blázna, a učiň, aby si dívka oči vyplakala, drží-li něco na panenský věnec.

Hynek. Otče!

Beneš. Co je? Toho se nebude pražský švihák předce strachovati?

Hynek. Nepočítej mě mezi hejno hejsků, jižto jsou na potupu mužské důstojnosti stvořeni.

Beneš. Poslechni a nahradíš mi všechnu péči, kteráž mě kdy o tvé štěstí trápila.

Hynek. Ustaň, otče, ať se mi lítostí srdce nezvrátí! Já přišel zapudit mračna, ježto se po Horách okolo jména tvého rozkládají; ale nyní se počínám strachovati, že je pověst pravdivá, kteráž tě škůdcem horního lidu nazývá.

Beneš. Co je ti do hlasu té luzy?

Hynek. Já se bránil až posud té víře, že bys byl pramenem nářku, jenžto se v obci rozléhá; já tě chtěl prosit, abys tu potupnou mlhu z našeho jména rozptýlil: a ty ponoukáš vlastního syna k činu, pro kterýž by ho kletba všech poctivých zastihla!

Beneš. Jsi hotov?

Hynek. O nejsem, otče! nejsem — a nevím, jak to vysloviti, co mi v prsou klokotá! Povídá se také o ztenčování královských důchodů, o nadužívání královské milosti; otče! pro veliký Bůh, řekni mi na hodnost rodu svého, že je to hanebná lež a zlomyslné utrhání.

Beneš. Jsi hotov?

Hynek. Okaž našemu tovaryšstvu, že jsi hoden důvěry Vladislavovy; okaž se lidu s laskavější tváří, nežli jsi posud snad číníval, a můžeš-li některou slzu setříti, některé vzdechnutí hned u pramene vyléčiti: tedy to učiň, abych mohl každému směle do očí pohlédnouti a čest našeho rodu k novému lesku povznesti! Učiň, co můžeš, aby se bývalá veselost na Hory vrátila. O vždyť to musí býti blahostné vědomí, když nás tisícerá ústa žehnají! Musí to býti ta nejkrásnější památka, kterou si člověk spravedlivý v srdci vděčného lidu vystaví!

Beneš. Jsi hotov?

Hynek. Jsem.

Beneš. Tedy ti pravím: hleď si svého úřadu, do něhož jsem tě uvedl, abys stál již jako na předsíni domu, kdežto budeš jednou po mně vládnouti. Cokoli slyšíš a vidíš, dělej, jako bys neslyšel a neviděl; neboť cokoli se děje, děje se s mým moudrým rozvážením a více k tvému, nežli k mému prospěchu, ježto zde musím jednou všecko zanechati.

Hynek. Bůh mě uchovej, abych se kochal myšlénkou na tvé bohatství! Ode dneška bude mě strašiti pomyšlení, že lpí na každém penízi krev a slze zchudlé horní čeledi, a že se dostala do našich rukou — zpronevěřením.

Beneš. Neamyslníku!

Výstup 3.

Rekordat. Předešlí.

Rekordat (kvapně vejde). Tu máme nadělení, co mi tajné strachy dělalo!

Beneš. Co je?

Rekordat. Havíři broukají.

Beneš. Nic víc?

Rekordat. Dnešní utrhnutí je rozpálilo.

Beneš. Však oni zas vychladnou.

Hynek. Nové utrhnutí mzdy?

Rekordat. Někteří hodili celou výplatu zrovna na zem jako špatné semeno.

Beneš. Jen ať jim z něho ještě horší ovoce nezroste!

Rekordat. Proto snad si usmyslili něco lepšího hledati. Dali si ruce a hrnou se teď jako veliké hromady do města.

Beneš (se lekne). Do města? A co chtějí?

Rekordat. Bezpochyby budou chtít s pány perkmistry mluvit, jestli se nějaká chyba v účtech nestala. Na všechen způsob to bude veselá koleda.

Beneš. Nech daremných šprýmů! — Celé hromady pravíš?

Rekordat. Ze všech dolů (Z dáli je slyšeti temné povykování lidu, které se pořád přibližuje.) Tu je máme!

Beneš. Oni se opovažují —?

Rekordat. Snad chtějí vaši milost prosit, abyste jim ráčil vysvětliti, proč mají zas celý týden zuby sušiti.

Beneš. Honem ven! Ať se zavře brána! ať se natáhnou řetězy, a kde se jaká ruka hýbe, ať se ozbrojí! Ven!

Rekordat (odejde).

Hynek. Otče! nech to býti výstražným znamením a neobracuj se proti rozhořčenému zástupu s ledovou hrdostí! sejdi dolů, okaž se lidu, promluv s ním a přislib —

Beneš. Mlč!

(Venku se zvoní na poplach tím samým zvoncem, jako se zvonilo na havíře.)

Rekordat (se vrátí). Už je máme u samého stavení.

Beneš. Ha, ti opovážlivci! (U velikém pohnutí sem tam přechází.)

Rekordat. Teď budou držeti sněm, mají-li nás podkopat a jako sysly vylejt, nebo jako jezevce ohněm zadusit.

Beneš. Napiš list hejtmanu poděbradskému, aby sem přirazil se vším lidem, co chová na hradě; posel se pustí zadní fortnou — potom svoláš perkmistry.

Rekordat (odejde do dveří pobočních).

Beneš (k synovi). Ty se odebereš honem k městskému rychtáři, aby obeslal šepmistry a obecní starší, pak aby svolal město ku zbrani. Honem!

Hynek (odejde).

Beneš. Jen huč, odbojná láje! Jen se zdvihej, mrzký zeměplaze, a vztyčuj po mně jedovatý hryz! Já ti šlápnu na hlavu a zoufajíc vypustíš ducha pod mýma nohama, nežli se naděješ! Strašlivým písmem zaznamenám k řadě tvých dluhů i tento: že jsi Vaitmara poděsil — a moje leknutí bude tvoje zkáza! (Odejde.)

(Temný hluk venku ještě napořád trvá a mezi tím děje se)

PROMĚNA.

Prostranství před Vlaským dvorem (čili Kutnohorskou mincovnou), jehož starobylé stavení jednu stranu jeviště zaujímá.

Výstup 4.

Vít. Šimon. Holý. Lana a množství jiných havířů a jiné horní čeledi.

Vít. Jak? sotva že jsme z děr vylezli a pěstě zatnuli, chtěli byste už zase jako poplašení zajícové brlohu hledati? Jste lidé ze samých rozškvarků, že se živá jiskra ve vás udržet nemůže?

Holý. Nekřič, neškubej sebou! nebylo by divu, kdyby nás před samým skutkem bázeň popadla. Když je člověk bídný, celý zakrní.

Vít. Tak? a myslíte, že nebude vaše vina tolik vážiti, když teď zase zalezete? Co jste podle písma Vlaského dvora udělati neměli, to jste již udělali — tak nebo tak, všecko jeden hřích; tedy stůjte, — jde to už na jeden vrub.

Šimon. I nech je, ty strašpytle! Oni budou raději rudu hryzt a k tomu dětské kvičení poslouchat, a budou si myslit, že louskají vlaské ořechy a že jim při tom andělíčkové muziku dělají.

Holý. Ty máš odjakživa hubu jako meč, a když je —

Šimon. Když je potřeba, mám i ruce jako kladiva.

Lana. A my ne?

Někteří. My je máme také!

Vít. Právě proto! Jen tedy s nimi ku předu! Jen do nich palcáty, není-li dost pemrlic!

Lana. Také nebylo řeči, že bychme nechtěli k svému právu státi —

Někteří. Ani pomyšlení!

Lana. My to chceme —

Vít. My to musíme! Teď nemůžeme couvnouti, aby se nám nevysmáli a snad ještě horších ohlávek na krk nehodili.

Šimon. Nebo vlastně: aby nás ještě k vyššímu žlabu nepostavili.

Holý. Já jen tak myslil, jestli by se to nedalo po dobrém zprostředkovati —

Někteří. To se nedá!

Vít (se dá hněvem do smíchu). I dá se — dá! Jen tam jdi a polož hlavu na špalek, a řekni, aby tě potom nakrmili. I to ať jsem raději kus vypálené škváry, nežli bych tak babsky žvástal! Má doma hladovou ženu, má hladové děti, čeká už dlouhá léta, aby si mohl jedenkráte zas dobrý den udělat — má k tomu také podle vůle samého krále, jejž Bůh zachovati račiž! úplné právo, a krčí se, okouní — místo co by měl — i fi! fi! fi!

Holý. No, no, však nebude tak zle, ty divochu! Já zatnu tak dobře dvě pěstě jako ty.

Šimon. Nechte jazykové šarvátky — a podívejte se raději, koho nám to sem Hora posílá! To nás jdou už bezpochyby vítat na hody.

Výstup 5.

Kroupa uprostřed čtyr městských drábů s oštěpy. Předešlí.

Kroupa (bojácný dobrák k drábům). Jen se držte hezky vedle mne! — Zdař Bůh, milí přátelé! (Hledí, aby se postavil zády k pilíři u Vlaského dvora.)

Havíři. Dejž Bůh!

Kroupa (pro sebe). To jim rarášek napískal, že se právě v naší čtvrti sběhli; já musím chtěj nechtěj orátora dělat. Pan rychtář nedá pokoje!

Šimon. Ten dlouho nabíjí! Co pak z něho asi vyleze?

Kroupa (pro sebe). Musím hledět, aby poznali, že je horní páni milujou.

Šimon. Ještě nemá všechny kapitoly pohromadě.

Kroupa (k lidu). Milí pánové!

Šimon. Počkej trochu! Kdybychom byli pánové, nestáli bychom tady na žebrotě.

Kroupa. Ty sladký ječmínku! toho jste sami příčina. Proč jste nezůstali doma?

Šimon. Kdybychom věděli, že zde takovou radu najdeme —

Kroupa. O, tuze dobrou, tu nejmoudřejší — vždyť mě snad znáte, pánové. Obecní starší v této čtvrti — Kroupa —

Vít (mrzutě). Maštěná?

Kroupa (vyvalí oči). Jak to?

Šimon. Že bychom se o tebe rozdělili, kdybys byl maštěný; my jíme už dlouhý čas kroupy bez omastku.

Kroupa (se lekne, k drábům). Nastrčte dřeva, aby ke mně nemohli! (K havířům.) Pánové, já zde stojím ve jménu pana rychtáře a všech šepmistrů!

Šimon. Však my máme také patřičnou míru uctivosti a ptáme se, co nám neseš? Jak je to s tou radou?

Kroupa. Dobře je to, moudře; jenom hezky poslechněte! Což pak zde také chcete? Proč se rotíte? Proč nás lekáte a pány zlobíte? Myslíte snad, že vám někdo ubližuje? To bych nevěděl! Toť snad přece sami víte, že vás páni nemilujou — to jest —

Všickni (se dají do smíchu). To je boží pravda! Moudře mluveno!

Kroupa. To jest — abyste mi dobře rozuměli — já chtěl říci, že vás milujou, srdečně, otcovsky vás milujou!

Šimon. O, to je doktor všeho písma, ten pan starší Kroupa; jen že stoje podle sloupa, mluví trochu zhloupa!

Všickni (se dají do smíchu).

Kroupa. Pánové! já zde stojím ve jménu městského rychtáře a všech šepmistrů, a prosím, abyste nám nedělali v městě rámusy. Za jedno je sobota, každý má před tou boží nedělí něco uklízet, potom se tu musí zametat, a konečně se vám dává slavná rada poroučet, abyste šli na Vlaský dvůr, tam že prý uslyšíte, co se vám jinde povědít nemůže.

Vít. Ať jsem čertův, teď toho mám dost! Jsme tu proto, aby s námi taková baba v mužské sukni vyjednávala? Nemají v celé obci většího blázna, aby s ním mohla bída rozprávět? Děje se nám to snad na posměch? Já mám deset chutí udělat z pěsti šlegl a zprejtovat mu záda, že ho vlastní žena nepozná!

Kroupa (k drábům). Držte mě!

Vít. Co nás posíláš, kam sami chceme a nemůžem? Není v tobě jiné zrní moudrosti?

Kroupa. Ale mužíčku, měj pak rozum; to není moje vina. Já vyřídil, co jsem musel, jakožto obecní osoba — vybrat si z toho můžete, co chcete, do toho vám nebudu ani prsty ani hubu strkat. Pozdrav Pán Bůh, pánové! (Bojácně pozadu odchází a drábové s ním.)

Vít. Budeme-li dlouho lelky chytat, ještě si z nás posměch udělají. Pojďme, zatlučeme na bránu, až jim ve dvoře uši zalehnou!

Výstup 6.

Opat. Předešlí.

Opat (kvapně vystoupí). Dař Bůh, přátelé!

Všickni. Dejž Bůh, otče Opate!

Vít. Dejž Bůh! teď je všecko dobře: s tebou poroste naše důvěra!

Opat. Na mne nespolehejte! S hrůzou jsem doslechl, čeho jste se odvážili!

Šimon. Skoč oko nebo zub; my to měli už dávno udělat.

Vít. Jedenkrát to musí prasknout!

Opat. Prasknout? A tím se má vrátit přirozený pořádek? Tím chcete učiniti opravu? Ale já vám povídám, že sami sobě škodu strojíte. Bídně se máte, to je pravda; ale tím sbíháním dovršíte hněv svých nepřátel.

Vít. Však my ho zkrotíme. My se nesletěli jako vrabci, aby nás pouhé plácnutí ruky zase zaplašilo.

Opat. Tedy myslíte na skutečný zpor?

Myslíte na zvržení zákonů a na prolití krve?

Vít. Pro nás tu nejsou zákony, proože s námi podle nich nenakládají; a poeče-li krev, bude to zkažená — ze vředů našich hor.

Opat. Divý člověče! Pamatuj, že je eliký rozdíl mezi tím, jak spravedlivý lověk práva svého hájí, a mezi tím, jak e běsný pes ze řetězu utrhne! Pamatuje, tovaryši! že nám ještě vypálení Malína, pohubení sousedního místa vyčítají, které si naši otcové ač ne bez příčiny na svědomí uvalili. Nevázanou chasou nás nazývají; jaký ortel pronesou nad námi, budete-li v lůně vlastního města zuřiti, a ako prsa matky rozdírati, ježto vás laskavě kojily? Domácí nesváry! Strašlivé slovo a duše má se děsí jeho obsahu.

Vít. Kdo mluví o domácích nesvárech? My hledáme jenom spravedlnost a tu nám musí Vlaský dvůr zjednati; co je nám do města.

Opat. Tedy očité zbouření proti mužům, ježto nám ustanovil milostivý král? zpouzení proti náměstkům jeho posvěcené osoby? To je stejná tíže na váhu vašeho provinění. My se jich nesmíme dotknouti!

Vít. Ale raději zcepenět!

Lana. Tobě je snadno mluvit; ty nevíš, co je bída.

Opat. Příteli, ty mluvíš těžké slovo! Myslíš ty, že leží všechen cit jenom v hladovém žaludku? To bych tě mohl arci hned rozveseliti, kdybys mohl vesel býti při žalosti tovaryšů. Tu máš můj měšec; vypuď ze sebe všechnu útrpnost a lidské politování — tu máš, je ti přáno!

Lana. Opate — neubližuj mi!

Vít. Toť aby si raději ruku uťal, kdo by se tuto chvíli jednoho groše dotknul! Kde není bída jedinou příčinou. Já nemám ženu a děti, jako tuhle ti; ale mě hryže to hanebné otročení nelidským nátiskům!

Opat. A kdož je na světě, jehož by žádné péče, žádné utrpení nehryzly? Proto se nesmí hned z vykázané koleje vysmeknouti. Neodvažujme se ničeho, dokud nezkusíme, co se nechá snášeti — a žádejme pokojně, aby nás páni jednou vyslechli. Bude-li ale tato prosba nadarmo, tedy vypravme posly ku královské milosti. Vladislav je pán srdce dobrého, i miluje Horu a bohdá že nás vyslyší. Jenom se nesbíhejme po městě a neděsme nevinné občany!

Výstup 7.

Hynek. Předešlí.

Hynek. Dař Bůh, tovaryši!

Někteří. Dejž Bůh!

Vít. Ale nám; tenkrát musíme udělat z pozdravení výminku.

Opat. Co tu chcete, urozený pane?

Hynek. Také ty, Opate, v tom zástupu?

Vít. Myslíš, pane, že je mu to k hanbě?

Hynek. Ušetře své žluči, příteli, na čas potřebnější, na mne nedostříkne. Já nepřicházím od těch, po kterých se sháníte, a máte-li nějaké hněvy, já nedal k nim příčinu.

Opat. To víme, pane! Ale co mezi námi hledáte?

Hynek. Rád bych vyrovnal propast, co se tak náhle mezi dvěma stranami prorvala. Chcete jednati s pány perkmistry, nebo se samým mincmistrem?

Šimon. Což je o chtění! Ale pánové nás skrze zeď neuslyší!

Vít. A daremné mluvení hluchotě.

Šimon. Což je o hluchotu; u nich není od přirození, a kdybychom jim mohli ústa blízko k uším přistrčit, možná, že by nás zaslechli.

Hynek. Kdo tedy chce s nimi jednati? Já vám zjednám přístupu. Vyberte mezi sebou počet skrovný, aby to nevypadalo, jako byste chtěli násilím něčeho dobýti; ostatní se tiše rozejděte.

Vít. Vyberte, kdo chcete; já nevěřím a nepolezu do klády. Já si najdu práci jinde.

Opat. Já půjdu k pánům hned!

Lana. Já také.

Někteří. Já též.

Holý. Ať jde Šimon; ten umí mluviti.

Šimon. Mluvení připravuje o jazyk a s jazykem upadává hlava; ale lépe bez hlavy, nežli to věčné bolení.

Opat (se zamyslil). Já jsem arci s mincmistrem nemluvil od těch časů... když to jsem prohlásil, že nesmí býti pánem našeho tovaryšstva — byla to hořká hodina — a kdyby se to mohlo nyní bez mé osoby odbýti —

Hynek. Nikoli, Opate, ty se nevzdaluj! Dej otci mému dobré slovo — ne pro sebe, ale k vůli tovaryšům —

Opat. K tomu mě nepotřebujete přemlouvati, mladý člověče! Já si jen myslil, jaké bude asi naše první setkání — a hledění tváří ve tvář — po tolika letech — při tom vědomí, že si oba nepřejem. Já

jdu rád, ačkoli se také jakési tísni ubrániti nemohu.

Vít. Nechoď, otče, já jim nevěřím!

Opat. Tos tedy člověk nešťastný! Kdo všechnu víru ztratil, tomu bylo by nejlépe, aby se položil do rakve.

Vít. Tam ještě nechci — proto bych nešel do Vlaského dvora.

Opat (pojme Hynka za ruku). Vypadá tento mládenec jako zrádce? jako vrah? Kdo má o jeho srdci pochybnost?

Vít. S tím nebudete vyjednávati, a za jiné vám nikdo neručí.

Hynek. Já za ně ručím — svou ctí a hlavou! Tak jako vaši poslové od vás odejdou, tak se k vám zase navrátí.

Šimon. To věřím! O chlup na nich se nebojím; ale kde zůstane pořízená?

Opat. O mlčte již, přátelé! Kdežby zůstala zásluha, kdyby neměl člověk více konati, nežli co se mu náhodou jako hračka nabídne? Já se musím skoro smáti, (obrátí se k Vlaskému dvoru) že vidíme strašidla za zděmi, kdežto z našich rukou veselý život vykvítá. Rozejděte se pokojně! My (vezme Šimona a Lanu za ruce) půjdeme na Vlaský dvůr bez bázně —

Šimon.
Lana. } Bez bázně!

Opat. Jeť to cesta pro spasení našich dětí — pro utěšení našich žen a matek, a pak nás provází vědomí poctivých dělníků, věrných občanů a služebníků božích! To jsou ti nejsilnější strážníci na pouti pozemské a proti jejich spravedlivé zbrani zpírají se nadarmo i brány pekelné. Jenom doufejte! Nad námi všemi prostírá se milost královská, a pod jejím zlatoskvoucím pláštěm můžeme nadějně o pomoc volati. Volejmež tedy — a Hospodin pomůže skrze zástupníky své! — A nyní: Dař Bůh, přátelé! (Odchází s Lanou a Šimonem.)

Ostatní. Dejž Bůh, přátelé!

(Vít stojí zamračeně stranou.)

Opona spadne.

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Sednice v domě Opatovu.

Výstup 1.

Anežka. Dorota.

Anežka. Nermuť se a neměj starostí. Já jsem veselé mysli a pevného doufání. Oni se neodváží ani tvému synu, ani mému otci vlasu zkřiviti.

Dorota. Ach milé, zlaté dítě! Nevím nevím, jestli se tvoje naděje vyplní. Já nemohla celou noc ani oka zamhouřit.

Anežka. Jáť byla na počátku také bázní sklíčena; ale pak jsem všecko považila a začala volněji dýchati. Naši lidé nic neprovinili, tedy je nemohou pokutovati.

Dorota. Tvůj otec nebyl arci vlastně při tom sběhu; ale můj Šimon —

Anežka. Dostavil se potom z vlastní vůle s prosbou před pány; to není věc nedovolená, a dej pozor, že je páni dnes propustí.

Dorota. Tvého otce propustí — možná, to je člověk s pováženim, ale můj Šimon má ostrý jazyk. A proč je tam nechali přes noc?

Anežka. Snad není věc ještě vyjednaná — kdož to ví, a pro jednu noc není tak zle. Ostatně se jim mladý Valtminar zaručil, že odejdou bez škody.

Dorota. Dejž Bůh, abys měla pravdu! Já bych to nepřečkala, kdyby mého Šimona něco potkalo. On je tak dobrý člověk! Trochu veselý, ale při tom jako kuře.

Anežka. Proto jej také celé tovaryšstvo miluje.

Dorota. Teď půjdu do božího kostela a poručím ty naše lidi věčnému Slitovníku. Jeho milost buď zatím s tebou, ty má zlatá těšitelko! (Odejde.)

Anežka. Jdi, milá ženo, jdi — a hledej útěchu u pramene věčné milosti. Já jsem líčila před tebou tváře jasnou veselostí; ale v prsou mi panuje temný smutek a drží srdce v okovech úzkosti.

Výstup 2.

Vít. Předešlá.

Anežka. Ha, Víte, co mi neseš? přicházíš z města? Ó mluv! Proč klopíš oči pod sebe? Nechceš snad vidět — nešťastnou dceru?

Vít. Posud se nic nestalo, ale již to je dost veliké neštěstí; naši poslové jsou ještě na Vlaském dvoře.

Anežka. Tedy ještě?

Vít. Oh, já to cítil — já to věděl — já je varoval. Hladový dravec nepovábí kořist do brlohy, aby ji zas pustil.

Anežka. Víte! — já slyšela, že je tam vedl mladý Valtminar.

Vít. Ano — on! ten šťastný — ten mladý náhončí starého trýznitele — o ne-

odvracuj se! nehněvej se, panno! já tě nechtěl pohoršiti, já vím — (náhle umlkne.)

A n e ž k a. Co víš?

V í t. Že — nedáš na nejmladšího perkmistra nic dopustit; ale já nemohu ani za svůj hněv, ani za svou bolest. (Temně před sebe.) Já se bojím, že bych nalezl i zalíbení v krvavé koupeli, kdybych dostal ty hanebníky do rukou.

A n e ž k a. Co pak myslíš opravdu, že by mohlo naše posly něco zlého potkati?

V í t. Je to něco dobrého, že je hned nepropustili?

A n e ž k a. Kdož ví — snad je posud úplně nevyslechli.

V í t. To máš pravdu, oni je ani neslyšeli — ale hned zavřeli.

A n e ž k a. Zavře—?

V í t. Či myslíš, panno, že je pozvali do Vlaského dvora na hody? Může dvoje záští z jedné mísy jíst? Já vím jistě, že spal dnes Opat na studené posteli.

A n e ž k a. Člověče — můj otec?

V í t. Jest i s druhými u vězení. Pro ty není na Vlaském dvoře místa jiného.

A n e ž k a. U vězení? — a vy jste je tam nechali?

V í t. O, já bych si uťal ruce až k ramenům, že jsem je nedržel, když je mladý Vaitminar sladkým lichocením sváděl — nebo že jsem celé tovaryšstvo nevyštval, když se večer nevrátili. Teď je hlídá Poděbradský hejtman se svými pacholky.

A n e ž k a. A těch se bojíte?

V í t. Bojíte? My je utlučeme hrudami, ale nepůjde to bez krve a modřin po naší straně — a pak je dnes boží den. Ale jestli nám je do večera nevydají, ať jsem raději kusem vypálené škváry, jestli to celé hnízdo hříchů nerozházíme.

A n e ž k a. Ne, ne, Víte! nepouštějte svoje hněvy z uzdy, aby jako rozkacené šelmy neztrhali, co jim vběhne do rány — ne k vůli otci, ne k vůli poslům, nečiň to k vůli pouhé a snad marné starosti. Já se o to sama postarám, aby přišli na svobodu.

V í t. Ty?

A n e ž k a. Myslíš opravdu, že jim hrozí nebezpečí?

V í t. Myslím.

A n e ž k a. Že by mohl mincmistr na vzdor synovu slovu vaše posly u vězení držeti?

V í t. To věřím dozajista.

A n e ž k a. Tedy půjdu, vrhnu se mu k nohoum, a budu tak dlouho prositi, až je propustí. Když uvidí Opatovu dceru v prachu před sebou, klesne jeho pýcha a v srdci mu usedne milosrdenství. Bez toho vězní posly snad jen proto, že může konečně proudem své pomsty otce uchvátit; ale k vůli jedinému nesmějí všickni trpěti.

V í t (ji s utrnutím poslouchal). Anežko — ty bys chtěla? Ne, ne! já tě nepustím, outlá holubice, a kdybych měl jako sokol své ruce okolo tvého panenského těla upnouti — ty nesmíš na Vlaský dvůr, nesmíš, nechceš-li, abych si zoufanlivě lebku roztříštil. Měj, panno, milosrdenství a nerozdrcuj sílu mou! (Vrhne se na kolena.)

A n e ž k a. Víte, co tě napadá?

V í t. Ach odpusť, odpusť! — ale neopouštěj práh svého domova.

A n e ž k a. Ty mi chceš zbraňovati, abych nemohla otci přispěti? — ty? abych nemohla přítele a přímluvce nalezti — a já ho na Vlaském dvoře naleznu —

V í t (bolestně). Vím to, vím!

A n e ž k a. A předce mi zbraňuješ? — Ty? o němžto vím, že si věc našeho tovaryšstva k srdci připouští? o němžto jsem myslila, že mi všelikou podporu poskytne? že mi snad cestu usnadní — ty mi zbraňuješ, an je spasení otce mého na váze?

V í t (vzchopí se). Ne, ne — já ti nebudu zbraňovati! Jdi, kráčej — snad jsi anděl pomsty, jenžto se vznáší přede mnou a připravuje cesty mé. Snad budeš plamennou korouhví, za kterou se všichni k volnému oddechnutí poženem! Kdybych mohl z každé krůpěje své krve ozbrojeného muže vykouzliti, s celým hejnem reků bych tě provodil; tak ale půjde s tebou jen moje myšlení a bude pásti kroky tvé!

A n e ž k a (podá mu vřele ruku). Tedy mě doprovoď! (Jde do vedlejších dveří).

V í t (hledě si na ruku). Ty šťastná ruko! — tebe se dotknula — tebe posvětila k zápasu! Učiň se jí hodnou — více od ní očekávati nemůžeš.

A n e ž k a (se vrátí se závojem na hlavě). Pojď, příteli! Každý promeškaný okamžik je prodloužení našich muk — a každým kročejem opadne trn z bodavého věnce, kterýž mému otci na nevinné čelo vtlačili. Pojď, já mu ho sejmu, a kdybych ním měla vlastní hlavu zakrváceti. (Odejde s Vítem.)

PROMĚNA.

Prostranná síň u mincmistra.

Výstup 3.

Beneš. Oněk. Rekordat. Z pobočních dveří.

Oněk. Tedy na tom zůstaneme, pane Beneši! Deset kop Českých spravedlivých grošů na hotovosti — pak co sním a vypiju a čeledi nějakou výsluhu, že byla celou noc na cestě.

Beneš. Rozumí se.

Oněk. A já se zdržím na horách tak dlouho, dokud se budou ty skalní myši hýbati. Kdybys chtěl potom ještě nějakou kopu přiložit, nebylo by na škodu; ono zde bude kus těžké práce.

Rekordat. I což je o kopu! Ta se utrhne té hříšné čeládce zas od huby.

Oněk. Kdyby to bylo v Poděbradech, pod nos bych těm rozježeným krtkům zaluskal, tam by si mohli o pevné zdě palici roztloukat; ale tahle vaše mince je ustrojena jako na bankety; tu se bude těžko brániti.

Beneš. Tedy myslíš, milý hejtmane, že by hrozilo nějaké nebezpečí, kdyby se ta luza zase shlukla?

Oněk. Dovede-li zdě bourat a slézat, jako umí doly vrtat — (krčí rameny) pak můžeš honem ještě do Čáslavi nebo do Kolína o pomoc poslati.

Beneš. Myslím, že nebude potřebí.

Oněk. Nu, jak myslíš; já se tady neznám; ale prohlídnu si zatím stavení, abych věděl, kam mám koho postavit. (Odejde.)

Beneš. Lakomý nadutec!

Rekordat. K nevystání — až na ten jeho meč!

Beneš. Je čeleď naše ve zbrani?

Rekordat. Všechna. Také obecní drábové procházejí se po městě pořád s oštěpy. — Ale co pak začneme s včerejšími hostmi? Dáte je, milosti, snad pozvat k obědu?

Beneš. Leda tam, kde by mohli zuby skřípati.

Rekordat. Tedy pustíme ptáky z klece?

Beneš. Mlč! ty mi dala sama pomsta do ruky. Ti mi budou otěží, na kteréž celou tu láj udržím, kdyby se chtěla zas trhati.

Rekordat. Nevím, jestli by nebyl řemen trochu slabý. Opat je arci hodný muž —

Beneš. Chceš k němu za společníka?

Rekordat. Děkuju, já mám dost na své společnosti; to je vždy nějaká ctnost u mne; ale pravda je pravda a třeba byla rohatá. K vůli Opatovi nebude se arci čeládka škubati; ale my nemáme k němu velkého práva, milosti!

Beneš. My? to si děláme.

Rekordat. On je usedlý Horník a patří také pod městského rychtáře; to nám může celé město na krk vlézt.

Beneš. To zanech mé starosti. On je v čele odbojníků.

Rekordat. Já vím ale od svých vyzvědačů, že je krotil.

Beneš. Jsi ty jeho přímluvce?

Rekordat. Ani mi nenapadne; ona mě jen tak chvílemi lidská dobrota posedá. Ale arci, když to chytne člověk za druhý konec, tedy vidí, že jim starý také zlořečeně moudrou radu dával — stran toho poselství ku královské milosti.

Beneš. Ten drzý pacholek! Ale ať si je vyšlou, pošetilci! Okolo Vladislava stojí lidé v žoldu nejvyššího mincmistra.

Rekordat. Mluvit s nimi tedy vaše milost nebude?

Beneš. Nebude.

Rekordat. Ani s Opatem?

Beneš. Živé blesky! Písaři, kdybych nevěděl, že mi věrně sloužíš, za tuto otázku posadil bych tě do sklepů. Dokud je živ, nechci ho viděti; leda bych chtěl při jeho smrtelném zápasu plesati.

Rekordat. A co řekne pan syn?

Beneš. Má ten hoch zde nějakého hlasu? On byl nástrojem vyšší mocnosti a tím vyplnil svůj úkol. Mlč mi o tom — a jdi, dohlídni, co se děje nového.

Rekordat (pokloniv se, odejde).

Beneš (se zamyslí). A smím jíti tak daleko? — Proč bych nesměl? kdo se může moci mé protivit? Ovšem — kdybych se mohl nadíti, že je láj tímto zatknutím poslů zastrašena — že je kořen její zpupnosti přelomen: pustil bych posly, aby se bývalý pořádek navrátil — a já bez hluku — cíle svého —

Výstup 4.

Hynek. Předešlý.

Hynek. Otče, budeš nyní s posly rozprávět?

Beneš. Neslyšel jsi včera mou vůli?

H y n e k. Slyšel a studem za tebe ztrávil jsem celou noc bez spaní.

B e n e š. Opovážlivý —!

H y n e k. Jmenuj mě tak, ale já musím o to státi, abys s posly promluvil nebo je propustil.

B e n e š. Ty musíš o to státi? Máš ty zde nějakou vůli, mladíku?

H y n e k. Zde mluví moje česť. Já se ní poslům zaručil.

B e n e š. Cos mohl tam zaručiti, kde poroučeti nemůžeš?

H y n e k. Poroučeti ne — ale očekávati jsem mohl, že bude otec vědět, co je synova čest, co je pověst rodu jeho — co je spravedlnost nebo aspoň lidská slušnost.

B e n e š. Živé blesky — ani slova!

H y n e k. Ještě celou řeč. Já nemohu popustit; to není dětská hra — to není pouhá libůstka, tu se jedná o čistotu mého jména a o jistotu nevinných lidí.

B e n e š. Odbojníky nazýváš nevinné?

H y n e k. Kde je to jejich odbojnictví? Že se sběhli? Kdo může říci, že to učinili se zlým úmyslem? Kde je hříšného odbojnictví účinek? Oni přišli prosebně. A kdež je vina Opatova?

B e n e š. Mlč — a to jméno nevypouštěj z úst, nechceš-li, abych zapomněl, že jsem tvůj otec.

H y n e k. To jsi již beztoho zapomněl! Já stojím zhanoben a nesmím světu tvář ukázati, aby na mne prstem neokazovali: Tu vizte, hanebného zrádce! tu zkaženou větev starých Vaitmilů.

B e n e š. Ha nezdárný!

H y n e k. To jsem — ano; ale musím nebi děkovati, že jsem se po tobě nezdařil! — o ty přísný soudce na výsostech! nekladˇ mi na váhu, co tady z bolestného srdce povídám! — Otče, zaklínám tě, nenech mě v hanbě utonouti; vyslyš posly vedle mého slibu!

B e n e š. Ani slova dále, nesmyslníku! a poděkuj se u mé péče, s kterou o rozmnožení lesku starých Vaitmilů pracuji, že ti odpovídám ještě jako otec — ne jako mincmistr. Cokoli se na horách děje, z toho skládám účty já — já jediný; a to si pamatuj pro celý svůj život: násilím se nenechá železná vůle moje ohnouti! (Odejde do pobočních dveří.)

H y n e k. Otče, na kolenou tě budu vzývati — nadarmo! Tedy přistup ty, mužná odhodlanosti; a vykonej z vlastní vůle, k čemu urputná zatvrzelost přivoliti nechce! Tolik bude snad moje slovo platit jménem otcovským, že nevinnosti žalář otevře! (Kvapně odejde.)

Výstup 5.

K o s t k a z protější strany. Hned na to **A n e ž k a.**

K o s t k a (se ohlídne). Jen vejdi, panenko! Zde se milosti jeho dozajista dočekáš — nebo můžeš do komnaty vejíti.

A n e ž k a. Děkuji ti, dobrý muži! Bez tvé pomoci nebyla bych sem přišla.

K o s t k a. Mlč o tom, panenko! Pán se bude arci hněvati; ale jakž pak jsem měl tvé prosbě odolat? Ona je spravedlivá a týká se spravedlivé věci. Buď jen zmužilá.

A n e ž k a. Já se nebojím.

K o s t k a. Přál bych, aby se pán rozpomněl a věc ukončil, kteráž — (V mincmistrově komnatě se zvoní.) Ah, teď někdo přijde a tebe uvede. (Odejde.)

B e n e š (ještě uvnitř). Písaři!

Výstup 6.

Beneš. Předešlá.

B e n e š (vcházeje zahlídne Anežku). Co jest? kdo jsi, děvče? co tu hledáš?

A n e ž k a. Milosti, urozený pane! rač prominouti, že se opovažuju. Přicházím s poníženou prosbou.

B e n e š. Kdo jsi?

A n e ž k a. Opatova dcera — a tím se ti vysvětlí příčina mého příchodu. Otec můj vešel včera s dvěma přátely k tobě a k pánům perkmistrům —

B e n e š. Tys Opatova? — a jsi tak nesmyslně drzá, že vstupuješ přede mne?

A n e ž k a. Já jsem hříšná osoba a nestýchám se vstoupiti před Hospodina; jsi ty, pane, přísnější? Nedonikne prosba k uchu tvému, když jde ze srdce poníženého? O vyjasni čelo paprskem milosti a propusť mi otce, pro kteréhož před tebou ruce spínám, pane vznešený!

B e n e š. Aj, tyť umíš ještě hezky skroušeně mluvit! Ját myslil, že tě hrdý otec pyšnějším slovům naučil.

A n e ž k a. Můj hrdý otec, pane? Kdo ti mluvil o jeho hrdosti? Slyšel jsi, že je beránek vražedný a holub krvežíznivý? Můj otec je živá pokora před Bohem a před lidmi spravedlivými.

B e n e š. Tak? a je takováto řeč také řeč pokory?

A n e ž k a. Dozajista, pane!

Beneš. Ona zní skoro, jako bys byla zvykla mluviti slovy panskými, které jsi pochytila od nejmladšího perkmistra.

Anežka. Milosti, urozený pane — já nepochytila ničeho, co by sahalo nad můj rod a co by prosté panně nepřislušelo. Já zde mluvím jazykem upřímné dcery — a volám k tobě: Pane, propusť mi otce na svobodu!

Beneš. Tys velmi nevědomá nebo neslýchaně smělá, myslíš-li, že učiním podle tvé žádosti.

Anežka. Pane — buď milosrdný! Otec je nevinen.

Beneš. Možná — kdyby tvoje ruce zákon držely.

Anežka. Nic o mně; jen kdyby spravedlnost soudila! Ale já upouštím od práva a — klekám před tebou a prosím, učiň alespoň milosrdenství!

Beneš. Pryč a nepopichuj moje hněvy!

Anežka. Pane!

Beneš. Pryč! ať se neptám, jak jsi do této síně přišla! Již to je vina dost veliká, že jsi Opatova dcera.

Anežka (vstane). Vina? Pane! že jsem dcera šlechetného muže?

Beneš. Dcera odbojníkova a zločinu jeho účastna — jestli ještě slovo promluvíš.

Anežka. Pane, to je... Bůh ti odpusť, co nám činíš, milosti! Ty jsi hroznější ve svém soudu, nežli soudce na věčnosti, a s bolestnou hrůzou vidím, že jsem přišla nadarmo! Slze moje zaplavily by píše všecky naše doly, nežli by tvé srdce pohnuly. Nech mě tedy s otcem dělit vězení — o pojď a doplň počet svých obětí! (Obrátí se jako na odchod, zahlídne Hynka a běží mu v ústrety.)

Výstup 7.

Hynek. Předešlí.

Anežka. O můj drahý pane! můj vysvoboditeli! (Vrhne se mu na prsa.)

Hynek. Anežko, ty zde?

Anežka. Ach odpusť, pane! že se nízká dívka opovážila, ale míra žalu mého je tak svrchovaná, že přetéká a mě proudem unáší.

Hynek. Co tu hledáš?

Anežka. Lidské srdce, jiskru milosrdenství — o pojď, pojď a spoj se mnou vřelé prosby, aby se tvůj otec obměkčil. Tvé sladké slovo pronikne tu kůru prsou ledových.

Beneš. Pryč odtud, nestoudná!

Hynek. Umírni svého hněvu, otče! Je to panna korunou všech cností zdobená.

Beneš. Hádě z mrzkého doupěte.

Hynek. Kladeš to růži za vinu, že roste na keři, o jehož trní jsi jednou se poranil?

Beneš (s opovrhavým úsměchem). Svou milůstku ti arci sluší chváliti: jen zvol jiné místo, zbabělče!

Hynek. Otče!

Anežka. O nech — nech, pane, dalších slov! Je to déšť zlatých krůpějí, který padá na vyprahlou skalinu a v pustém lůně jejím vysychá.

Hynek. Upokoj se, rozkošný květe našich hor — a navrať se pokojně v tichou svatyni svého domova. Otce svého tam již nalezneš.

Anežka. Otce?

Beneš. Co pravíš, bláznivče?

Hynek. Maje své rukojemství na mysli a péči o pověst nejvyššího mincmistra, pustil jsem posly z vězení a přišel jsem ti to oznámit.

Anežka. O můj drahý pane!

Beneš. Ha, ty nesmyslný opovážlivče! Ty bys jednal proti mé vůli —

Hynek. Já se odvážil a troufám si to zodpovídati.

Beneš. Ha, běda tobě, chlapče nezdárný! (Na zad volaje.) Lidé! Rekordate! — Já ti ukáži, kde stojí mezník moci tvé!

Výstup 8.

Rekordat. Předešlí.

Beneš. Kde jsou poslové?

Rekordat. Právě přicházím, abych vyřídil vaší milosti jejich uctivé vzkázání.

Beneš. Jak? Ty jsi tedy také věděl?

Rekordat. Pan perkmistr to poručil jménem vaší milosti.

Beneš. A ty jsi uposlechl?

Rekordat. Podle dobroty srdce svého —

Beneš. Za kterou tě dám vsadit do klády.

Rekordat. To dejte učiniti pánovi, kterýž poroučel; já jsem jen poslušný služebník.

Beneš. Jemu i tobě.

Rekordat. Jemu to bude snadno snášeti; on alespoň ví, proč to učinil. Kdyby se byla u mne taková ústa přimlouvala, kdo ví, co bych byl udělal.

Beneš. Mlč, bídný šašku!

Rekordat. Ostatně má zde vaše milost dobrou volavku. Jen ji strčte do klece, a starý za ní hned zas přilítne.

Hynek. Ha. ničemný padouchu!

Rekordat. Pane perkmistře! já nejsem terč vašeho vtipu, aniž vím, jak vaše mince vypadá.

Anežka. Nech ho, pane! K vůli otci snesu ráda, uvězní-li mě tady nespravedlivost.

Beneš. Ticho! Já nebudu takovým pošetilcem, abych hlídal nestydatou poběhlici.

Hynek. Při sám Bůh, otče —

Beneš. Co jest? Tvoje slovo zde doznělo! Takéť nevím, jestli by starý tak velice o ní stál, aby mi vběhl zase pod zámek; pošlu mu ji tedy nazpět, aby se potěšil — ha, ha! Aby se jí ale nic nestalo, povede ji městem holomek, a ty — (k Rekordatovi) půjdeš s nimi a budeš lidem vykládati, jak se na Horách koruna všech cností trestá, když běhá za panským milánem.

Anežka. Milostivý Bože!

Hynek (drže Anežku v náručí). Ne, to se nestane — a kdyby měly tyto mrtvé stěny mým křikem oživnouti a jako pevný štít tohoto anděla ukrýti!

Rekordat. Milosti, mne by ta pouť tuze netěšila —

Výstup 9.

Oněk. Předešlí.

Beneš. Dobře, že se vracíš, hejtmane! Zavolej několik statných lidí ze své čeledi, aby vyprovodili pannu, kterouž holomek z města povede.

Oněk. Proč ne; ale je to mimo úmluvu.

Rekordat (potají k němu). Žádej, pane, za každého muže kopu —

Oněk. Když dáš za každého muže dvě kopy —

Beneš. Dám, dám!

Oněk. Tedy to obstarám.

Hynek. Stůj, hejtmane! K této ďábelské hře nesmíš ruku podati, nechceš-li, abych tě pohnal před královský soud.

Oněk. Ty? mne?

Beneš. Čiň, co jsem řekl. Hlas tohoto pošetilce umlkne v temném klenutí. Tolik moci má ještě nad ním vlastní otec a nejvyšší mincmistr.

Oněk (jde do zadu a kývá na své oděnce).

Hynek (tasí meč). Nuže tedy, pojď si pro oběť své nelidské pomstychtivosti, ale dříve musíš proudem krve probřednouti. (V zadu vystoupí 4 oděncove s oštěpy.)

Anežka. Ne, ne, pane! K vůli mně nesmíš ani krůpěj své drahé krve zmařiti! Myslíš snad, že klesnu pod ortelem, kterýž tu nade mnou pronesli? Padá z toho na mne hanba nějaká? Vždyť to bude pouť, kterouž dcera k vůli otci vykoná, a šlápne-li při tom někde na trní — balšám jeho lásky jí ránu zahojí! Ty pak, můj drahý pane, nebudeš snad proto s opovržením k ponížené dívce zhlížeti?

Hynek. O můj anděli!

Anežka. Poruč tedy všechny cesty naše nebesum; ona je napraví — až do radostného shledání! (Obrátí se na zad.) Tu máte kořist svou! (Odejde u prostřed zbrojnošů — Oněk za nimi.)

Beneš (Rekordatovi). Ty vykonej, co jsem nařídil; je to z pokuty za jednání proti vůli mé.

Rekordat (se pokloní a odejde).

Hynek. Otče, ještě jednou —

Beneš. Nic, choulostivý milostníku! (Přikročí k němu a vezme mu z ruky meč.) Já si nenechám marnolibě hrady trhati, o kterých jsem dlouhá léta pracoval — a toto zhanobení Opatovy krve je vítaný pokrm pomsty mé. (Otevře dvéře ku své komnatě.) Tuto jde cesta tvá — já ti vykážu místo, kde můžeš pro svou milostnici nemužné slze vylévati. (Hynek v hlubokém bolu vejde, Beneš za ním.)

PROMĚNA.

Průčelí Vlaského dvora. U prostřed zavřená brána.

Výstup 10.

Opat. Šimon. Lana. Vít. Holý. Dorota a více horního lidu, mužů i žen.

Vít. Vítej mi, otče, vítej! — Bratří, vítejte! Jste tu konečně? — o mluvte, co přinášíte? Ale ne, — nemluvte! Vaše tváře mluví dost hlasitě!

Šimon. Ba nepotřebuješ znát ani písmeny — to písmo v našich tvářích snadno přeslabikuješ.

Dorota. Můj ubohý hochu!

Lana. My nebyli ani k pánům puštěni.

Vít. Že nebyli? A věděli tam, že přicházíte s prosbou celého tovaryšstva? Ha, ha! vidíte to nyní, čeho se dočkáme? Co nám zde ustrojí?

O p a t (s hlubokým žalem, ale velmi mírně). Ano, zde nemůžeme žádné opravy očekávati. Kde se královský zástupce tak zapomíná, že dá spravedlivé lidi do vězení vrhnouti, když se k němu s prosbou utíkají: tu přestává každé doufání.

V í t. A kdož ví, čeho by se byl ten dobrotivý zástupce ještě dopustil, kdyby nebylo takového přímluvce bývalo.

O p a t. Jakého přímluvce?

V í t. Vždyť tam vešla tvoje dcera.

O p a t. Moje dcera?

D o r o t a. Anežka?

V í t. Já stál při tom, když jí tuhle vrátný na veliké prosby malou fortnu otevřel.

O p a t. Anežce? Spravedlivé nebe! — A kdež je? já ji neviděl.

V í t. Že neviděl? Já se ti zakleju, že tam vkročila a ještě nevyšla. Já tu od té chvíle stojím a zastavuju přátele, aby čekali se mnou, na jakou žílu zde přece vrazíme. V první radosti z tvého pohledu zapomněl jsem, že nevidím také Anežku —

O p a t. Člověče — a tys ji tam pustil?

V í t. Mohl jsem se jí protiviti? Ona šla za tebe orodovat — slovo její zvrátilo všechno považení mé.

D o r o t a. I ba, sladce mluviti umí ta zlatá hlava!

O p a t. Jestli se obrátí vztek mého nepřítele na mé nevinné dítě —

V í t. Ne, ne, to nemysli! Tak vysoko nezroste lidská hanebnost, aby až na světici dosáhla.

O p a t. Pusťte mě nazpět! Já chci své dítě!

V í t. Ty ne, otče! Varuj se osidel! Vlastníma rukama vybouřím v té panské brloze hříchy z tuhé dřímoty! (Rozběhne se ku bráně. Ta se v tom otevře. Vidět na úzké předdvoří, kdežto houf oděnců stojí.)

V ý s t u p 11.

Z brány vycházejí čtyři zbrojnoši s oštěpy, mezi nimi **A n e ž k a**, v režné plátěné kytlici přes svůj oděv, provaz okolo těla, vlasy spuštěné, bledá. Za ní horní biřic, pak **R e k o r d a t**. Brána se za nimi zavře.

P ř e d e š l í.

V í t. Ha, pekelné mámení! co to znamená?

O p a t (zděšením couvne). Moje dítě!

A n e ž k a (povznese zraky). O můj otče! (Zakryje si tváře oběma rukama.)

O p a t. Mstiteli na nebesích!

V í t (na zbrojnoše). Stůjte! ani z místa, nechcete-li každý krok svou krví zaplatit! Pojď, Anežko, mezi nás!

(Zbrojnoši nastavují dřevce.)

V í t (skočí po jednom a vytrhne mu oštěp). Pryč, ty jalový štěrku! zde vládnou jiná ramena!

O p a t (volaje). Dítě!

A n e ž k a (mu vletí do náručí).

O p a t (ji prudce obejme). Můj živote!

(Zbrojnoši se hrnou jakoby chtěli za ní a na Víta.)

V í t. Zpátky, najaté duše! sice vás pošlapu, jako rákosí!

(I ostatní lid horní jim vyhrožuje.)

O p a t (přišel s Anežkou do předu, nesa ji skoro v náručí). Mé ubohé dítě! mé zlaté poupě! — zhanobené jako nádoba mrzkých hříchů! Pramen sladké mé útěchy zakalen jako ohavné bahniště! Oh, to tedy zahyň všechna trpělivost, pukni všechna pokora a umlkni lidská útrpnost!

V í t. Strhněte s ní tu ohavu!

D o r o t a (a jiné ženy obklopí Anežku a strhnou s ní kytli).

Š i m o n (chytne Rekordata, jenž stojí posud tiše v pozadí, za prsa). A co ty zde děláš, jedovatý pomahači milostivých pánů?

R e k o r d a t. Zvolna, příteli! Já jsem chatrný na prsa! Tenhle masopustní průvod nejde na můj řad! To je vtip nejvyššího mincmistra — mne dost srdce bolí —

V í t. Aby ti nepuklo, kazibrku!

R e k o r d a t. Že to s vámi dobře myslím, dokázal jsem tím, že jsem na slovo mladého Valtminara vašim poslům křídla rozvázal, ačkoli jsem věděl, že mi starý za to hluboký vroubek udělá.

O p a t. Ani nevinnost v rouše nejjasnějším není jim už tak důstojná, aby ji neposkvrnili rukou proklatou! Jakého ušetření, jaké milosti můžeme se tedy naditi? Oh, já bych plakal slze krvavé, že se Hora takového dne dočkala!

R e k o r d a t. Slze ti nebudou nic platné, leda by litaly jako palčivé jiskry, a celému tovaryšstvu do prsou padaly.

O p a t. Co mluvíš ty mezi námi?

Š i m o n. Nejsi ty prut z trnitého plotu, o který se naše vlna dře?

V í t. Nemáš dost vyzvědačů, že se ještě sám na to řemeslo vydáváš?

R e k o r d a t. Přátelé! vy mě neznáte. To mi věřte, kdybych já byl mezi perkmistry, drželi bychom dnes jinou neděli.

O p a t. Nemysli, abychom tuto chvíli osobě z Vlaského dvora víru obětovali!

Jdi raději a oznam pánům svým, že teprva nyní spravedlivý boj o naše právo nastává. Jdi! Oni nás nechtějí slyšet — my půjdeme tedy ku králi.

Někteří. Ano, ku králi!

Rekordat. Šťastnou cestu — ale škoda každého kroku.

Někteří. Proč?

Rekordat. Nežli vytáhnete paty z města, bude to mincmistr vědět, a pak najdete na královském dvoře jenom zacpané uši. Tam stojí řady mincmistrových přátel s naplněnými kapsáři — to mi věřte! Jsemť sice posavad jen písařem, ale vím, co se děje i za mými rejstříky. (Tajně.) Vy si musíte jinak pomoci.

Vít. Jak to?

Rekordat. Jak? — to je vaše starost.

Opat (po rozmyšlení mužně odhodlán). Ano — to bude také naší starostí — a pánové to mohou ihned věděti. Oni se odříkají nás, my se odřekneme jich; potrhány buďtež úvazky tiché pokory a ochotného poslušenství, jakož je porušeno právo královské a utlačeno vše milosrdenství; uvidíme, která strana toho bude litovati. Odřeknem se jich, a kdybychom měli staré hory opustit a nové pány hledati!

Vít (horlivě). Ano, to učiníme — pryč odtud! ať jsem kus vypálené škváry, jestli tady zůstanu.

Všickni. Nezůstaneme tady!

Opat (s rozepjatou náručí). Odpusť — odpusť mi to slovo, ty drahá, sladká kolébko a rodiště zlatých snů — já bych rád v tvém lůně kosti složil, kdyby mě ledová zlomyslnost z něho nevyháněla. Tys byla mnohým krvavým deštěm porosena a mnohým plamenem přepálena, nežli jsi vzešla v té čistotě, jakou se nyní mezi obcemi kalicha Páně zaskvíváš — a proto jsi připoutána k srdci mému poutem z kovu ryzího a láska moje bude při tobě na věky. Ale otročiti zde nechci zlému hospodářství; své dítě nemohu zůstaviti v denním nebezpečenstvím — a přátele nemohu viděti pod břemenem hynouti a býti bez naděje v žádoucí spasení! Pojď, milé dítě — pojď! Opášeme bedra svá, a třebas odcházeli s pláčem — tak zlý není ještě celý svět, aby v něm poctivá mysl žádného útočiště nenašla!

Ostatní. My jdeme s tebou, otče! my jdeme s tebou! (Všeobecné živé pohnutí.)

Rekordat (hledě s usmíváním po nich, odchází na Vlaský dvůr).

Opona spadne.

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Komnata mincmistrova.

Výstup 1.

Beneš sedě v trudných myšlénkách. Rekordat. Pak služebník.

Rekordat. Zapuďte všecko starání. Já bych se založil o půl Hory, že té čeládce brzo uši schlípnou.

Beneš. Myslíš?

Rekordat. Šest tisíc duší, děti a ženy při tom, to není žádné procesí — to se nejde na procházku. A jen kdyby byli šli, to nám mohli děr do rejstříků nadělat; ale to se uhnízdí na vrchu, půl hodiny za městem! Dejte pozor, milosti! To je přižene zas nazpátek. Tam je oblehnem a nepustíme, až budou hladem sami sebe polykat. Však oni budou zase staré lochy hledati!

Beneš (vstane). Jen kdyby v nich již byli! Já nemám pokojné chvíle.

Služebník (vejde). Královský hejtman z Poděbrad vjel právě do dvoru.

Beneš. Jen ho sem uveď.

Rekordat. A hodnou konvici vína za ním. Pak nezapomeň, že je milostpán nemocen! (Služebník odejde.)

Beneš. Pojednej s ním, Rekordate! Moje myšlénky jsou rozptýlené.

Rekordat. Nechte je lítat, milosti! Moje mají olověná křídla a drží se hezky pohromadě.

Beneš. Já vím, že mi věrně sloužíš — první perkmistr na Horách bude slouti Rekordat.

Rekordat. Bůh vám dej silnou paměť!

Beneš. Vyjednej s Kamenickým, co za dobré uznáš; nešetři peněz — ty jsou jeho modla: jen mi zjednej oddechu! Nechť padne, co padne — a kdybych měl na desíti rakvích líhati — jen když vím, že na nich pokoj naleznu. (Odejde pobočními dveřmi.)

Rekordat (hledě za ním). Navrtal tě již věčný červ, hrdý nelido? Jen počkej! však on ti přijde ještě do jádra!

Výstup 2.

Oněk v úplném brnění. Předešlý.

Rekordat. Ah, vítejte nám, urozený pane, a pohovte si jako na Poděbradech. Víno bude hned na stole.

Oněk (odkládá zatím přílbu a rukavice). Kde máš domácího pána?

Rekordat. Račte prominouti, je na loži a právě po nějakém prášku ve spaní. Ten poslední kousek naší milé čeládky ho sebral, že jsme již myslili: teď ho pochováme. Vypadalo prý to jako mrtvice. Není také divu; kdož by se byl nadál, že nám tj rudožrouti všickni ulezou.

Oněk. Rád věřím; můžete mít z toho proklaté opletky. Ale však my ty krtky zase přiženem. Čáslavská a Kolínská čeleď si je už obtáhla, můj lid nepropustí ani myš, a když bude nejhůř, musí na ně také Hora vylézt.

Služebník (přinese víno a číše).

Rekordat. Pravda, je to hezký houfec — teď ale račte, pane, hrdlo propláchnouti; máme den jako horkou lázeň a cesty plné prachu.

Oněk. No, projde, a z Kaňku je sem kočičí skok. (Pije.)

Rekordat. To je při celé historii to nejveselejší a dělá mi dobrou naději, že nemá ta čeládka vlastně žádnou chuť daleko odtáhnout.

Oněk. Ale čert jí dal radu, že se právě na tom vrchu uhnízdila. Nyní tam sedí za příkopem a hradbou a čumí kolem jako s bašty.

Rekordat. Což je to všecko proti zkušenosti hejtmana Poděbradského? Hřebík proti oštěpu. A kdyby si vystavěli babylonskou věž: vy je schytáte levičkou.

Oněk. Abych řekl — já se takto nerad chlubím, ale musím říci, že těm rudohryzům po čertech posvítím — to jest — haha! když budete mít rozum! (Pije.)

Rekordat. Máme ho, máme, statečný Gideone! Cinká ve všech kapsách! Musím ale doložiti, že nám neběží tak tuze o to, abychom tu prchlou čeládku jen schytali —

Oněk. Že ne?

Rekordat. S dovolením vaší rekovnosti! — jako spíše o to, abychom ji na křehko zkrotili, aby jí na budoucí časy všechny roupy přešly; pak aby na to pamatovala, že není moudře na pány pěstě zatínat.

Oněk (s hrubým smíchem). Inu, nad míru se jim divit nesmíš, pane písaři! Já sice nechci dotvrzovati, že by moji lidé tuze tučné břicho vláčeli —

Rekordat. Vždyť nejsou také proto na světě!

Oněk. Pravda, moudrý písaři! Ale tak jim předce žaludky nestahuju, jako vy to zde umíte! Člověk musí ve všem pravou míru držeti. (Pije.)

Rekordat. I nedopouštěj! vždyť není u nás tak zle; to je pouze lidská nespokojenost. A jestliže tu jindy ty havířské pěstě ještě něco více vyklepaly — jindy to chodilo na Horách vůbec docela jináč; ale teď se musejí páni krčit, jen aby jim holé nohy pod peřinou nevykoukaly, slovem — ale píte, urozený pane, píte! (Vůbec mu častěji nalévá.) Náš zákon a proroci záleží teď na tom, abychom celou věc jako zlou jiskru utlačili, jejich kousky na pranýř postavili — a jednoho nebo druhého za všecky pokutovali.

Oněk. Všechny, všechny!

Rekordat. Oni by toho koláče arci zasloužili — již proto, co mají u vás na vrubu.

Oněk. U mne?

Rekordat. Ty nectné řeči, posměch a žerty, co si z královského hejtmana tropili.

Oněk. Ze mne?

Rekordat. Hned jak jste poprvé do Hory přitrhnul.

Oněk. I toť je ďáblova teta krmila!

Rekordat. Že prý by vás — no, nechme toho, urozený pane! píte raději; však oni neujdou pokutě! Vám to udělá ovšem trochu práce —

Oněk. Žádné práce; jen když z toho něco bude.

Rekordat. Bude, urozený pane, bude — (důvěrně se k němu nahne) deset kop za každou hlavu a na deset mužů si myslíme — to je tedy sto kop, když to všecko dobře vypadne.

Oněk. Vypadne. Jak to myslíte?

Rekordat. Čeládka se v té své ohradě dlouho neudrží; buďto se bude muset skrze naše houfy protlouci, a to se jí sotva povede, vždyť stojí Poděbradský hejtman v poli —

Oněk. Já nepustím živé duše. Já jim zaženu posměchy!

Rekordat. Tedy budou muset vyjednávat, aby nemuseli hladem prsty ohryzovati, a tu si necháme říci; okáže-

me jim beránčí rouno, slíbíme, že se všecko vyrovná, vezmeme jich deset do zástavy za rukojmí, nežli se věc ukončí, aby se ostatní pokojně ku své práci vrátili — a to si vybereme deset takových, kteří si z královského hejtmana největší posměch tropili.

Oněk (udeří na stůl). Všechny vyberem! A já je položím na skřipec. Jedenáct kop českých grošů za hlavu. (Pije.)

Rekordat. Vy si je odvezete na Poděbrady, hraničné právo máte v rukou, poženete je k svému soudu — a tak dále! Rozumíte, urozený pane? Jedenáct kop za hlavu.

Oněk. A tak dále! (Sáhne si na krk, pak tne rukou v povětří.) Rozumím.

Rekordat. Je to jen pro výstrahu — pak abychom jim ústa zacpali; sice byste mohl míti ještě sám u pana Vladislava mrzutost, že jste podle svého práva v tomto kraji hadí klubko udusiti nepomáhal, dokud bylo ve vejci.

Oněk. Však my mu šlápneme ještě na hlavu — (vstane) ale dvanáct kop za každého muže, beztoho to nepůjde z mincmistrova sáčku.

Rekordat. Spolehněte se!

Oněk. A nějaký závdavek by také neškodil.

Rekordat. Mezi poctivými muži je to sice nazbyt, ale máte míti dvacet kop napřed. Já je hned vyzdvihnu, a potom půjdeme spolu do táboru.

Oněk. To je moudré! Vůbec ti musím říci, pane písaři, že jsi jak náležhodný, svědomitý člověk, mám z tebe radost. Pozdrav pana Beneše, aby se brzo vykřísal. Já si dám zatím brůnu osedlat. (Odejde.)

Rekordat (ho vyprovázel). Kdyby chtěl někdo vědět, proč to dělám? — musel bych zrovna říci, že musí každý člověk nějakou radost mít. A já si ji zd také zasloužil! Neškubali se mne peří, že jsem cizí pták, když jsem si chtěl na Horách usednout? A já trpěl a nepísknul a stáhnul jsem pazourky. Ale nyrčko jim je zatnu do týla, až se zakrvácejí. Svět za to nestojí, aby ho člověk šetřil; kde se ho dotkne, je živá shnilotina; pryč s ní tedy, dokud na zdravé maso nepřijdem. (Jde k mincmistrovi.)

PROMĚNA.

Tábor horní čeledi na vrchu Špimberku u Hory Kutny. Rozmanité kupy obojího pohlaví a všeho stáří. Sem tam rozepnuté plachty nebo šátky, místo stanů i jedlové střechy.

Výstup 3.

Vít sedí v předu na kameně v trudném zamyšlení, veliké kladivo vedle něho. Dorota, Božena v zadu. Holý, Pruša, Kužel přicházejí z pravé strany.

Holý. Dejte mi pokoj se vším domlouváním. Já povídal hned na začátku, že razíme na jalovo. My se tu ohradili a můžeme teď Pánu Bohu do okna koukat.

Kužel. Nu, nu, žádnou štolu neprosedneš za několik dní.

Holý. Bez kopáče ji neprosednu nikdy. A my zde nemáme pravého kopáče, sotva topůrko — a musíme se nechat postřílet, až začnou. Doma bylo alespoň přece kus černé calty; tady můžeme hroudy polykat. A hnouti se také nesmíme, proto že nás kolem obtáhli a sevřeli.

Pruša. Tys věčný kazatel a nechal bys si kůži odřít.

Holý. Tys mi na ni ještě nesáhl, sice bych ti pověděl.

Kužel. Dělejte hlouposti! Budete se vadit. Pojďte raději, podíváme se, co nám ženy přichystaly. (Odvádí je.)

Holý. Ne, tady nepůjdu, když vidím toho Víta — toho křiklouna, převrátí se mi vždycky žaludek. Bez toho mohli jsme pokojně na kdyni sedět a čekat, až to Pán Bůh napraví. (Zahnou se jinudy do tábora. Mezi tím přijde ku předu v horlivém rozmlouvání několik žen.)

Božena. Ne a ne! Já půjdu nazpátek; já uteču. Co pak potřebuju tohle toulání? Doma stál přece pořád hrnec při ohni — totiž plný hrnec; tady abych tam nasypala oblázkového kamení.

Dorota. A na něco jiného tu nepomyslíte? Jinou žalost nemáte? Že musíte opustit místo, kde jste se narodily, kde jste si jako děti hrávaly a pak i milé společníky života našly — to vám tady nenapadá? Já vám ale povídám: To je naše největší neštěstí, že musíme domov opustit! to je nejbolestnější rána, která se nás dotknula, a bude krváceti až do smrti.

Božena. To je arci boží pravda; ale kdož může na to myslit, když má prázdný žaludek.

Výstup 4.

Havel. Po něm se shlukne i houf můžů. Předešlí.

Havel. Přátelé, už je vyhráno!

Všickni. Jak to?

Božena. Povolili pánové? Půjdeme do Hory?

Havel. Otec Opat vyšel právě se Šimonem a Lanou z naší ohrady a bude vyjednávat s pány, kteří nám tu sedí na zádech.

Božena. Ah, to je hodný člověk!

Havel. A to víš teprva nynčko? Tos mohla alespoň ty dny pozorovat, co tuhle v té krčmě bez oken na noclehu dřepíme. Vždyť se mohl vaším hekáním utrápit.

Božena. A co pak budou vlastně vyjednávat?

Havel. No, bezpochyby, abychme se mohli zas domů navrátit.

Všickni. Ano — domů! domů!

Vít (se prudce vzchopí a popadne kladivo). Kdo zde mluví: domů? Neslíbili jsme přede tváří boží všichni vespolek, že budeme státi jeden za druhého? že se nepoddáme na hanebné výminky? A kdyby nám i dali výminky s prospěchem? — já jim nevěřím. Do pasti nás lákají. My zde nesmíme o domovu mluviti — a s chutí poznamenal bych čelo každému, kdo zde takovou řeč počíná. (Pozvedne kladivo.)

Havel. Pomalu, pane Víte, pomalu!

Dorota. I nech, ať udeří! — Jen tedy poznamenej, zlostný člověče! Udeř moje vráskovité čelo, ať se mi staré vlasy začervenají, jestli se tvoje tvář nezačervená! Myslíš ty, že tady jenom tvoje srdce rozpráví? Myslíš ty, že je míra žalosti tvé ta nejvyšší? Ty stojíš sám a sám, o žádného se nestaráš, žádného nemiluješ —

Vít. Mlč, mlč!

Dorota. A posloucháš jen svou tvrdou hlavu. Ty nevíš, s jakou bolestí se člověk s domovem loučí, proto že jsi jeho sladké zvyky nepoznal — ty nešťastný člověče! Proto žes se od prvních let mezi cizím lidem potloukal — bez otce a bez matky! Ale kdybys byl slýchal hlasy jejich, držel bys se pevněji té půdy, kde tě matka pod srdcem a na srdci nosila.

Vít (s hlubokou bolestí). Kdyby! Oh, ano! Ale pak bys nebyla také tak nelidská, abys se mé nejbolestnější rány dotýkala.

Dorota. O jen kdybych se jí mohla dotknouti! Já znala tvou matku, divá hlavo! a vím, že by nyní také s těžkým srdcem k tobě mluvila — ale ne, ne! kdyby byla na živu, byl bys nás tak nesháněl, a my bychom seděli ještě v tichém domovu.

Vít (zamračeně). Mně tam nekvete žádné štěstí! A co vyčítáš mně, co vlastně Opat učinil?

Dorota. A co ty se odvoláváš na člověka, kterýž to mohl učinit? Kterýž to chtěl učinit pro sebe a nikoho nepřemlouval, nikoho nesváděl? Bolest jeho byla veliká, a také zde neseděl tak zamračeně při naší truchlivosti — jako ty!

Výstup 5.

Opat. Šimon. Lana. Předešlí.

Opat. Dař Bůh, přátelé!

Všickni. Dejž Bůh!

Opat. Běžte — oznamte po celém ležení, že se tichá vůle vaše vyplnila — že se obrátíme do Hory.

Všickni. Zaplať Pán Bůh!

Vít. Do Hory?

Opat. Leda byste sami jinak uzavřeli a nechtěli se navrátit.

Všickni. Nic, nic! My se vrátíme!

Opat. Tedy svolejte nejstarší na poslední poradu! (Havel s některými odejde.)

Dorota. Bůh ti to oplať, milý Opate! Já jsem chudá vdova a nemám nic nežli svou modlitbu, ale tu budu hojně za tebe obětovati. (Zajde.)

Vít. Opate! opravdu tedy nazpátek?

Opat. Opravdu.

Vít. Zase do té mučírny, kde nám budou tělo i duši ohnivými kleštěmi trhati? Já začal již volněji oddychovati a mám si nechat prsa poznovu sevříti?

Opat. Tak zle více nebude.

Vít. Podali opravu?

Opat. Oprava se vyjedná.

Vít. A ty jim věříš?

Opat. Proč bych nevěřil? Jim záleží rovněž tak na vyrovnání jako nám; a kdybych i nechtěl, musím věřiti, proto že jiné pomoci nevidím. Odkud má přijít žádoucí oprava? Král se zdržuje v Uhrách, a hlas náš k němu nedonikne. Vespolek nemůžeme na nové Hory táhnouti a rozdrobení nepovede k prospěchu.

Vít. Raději rozplašení po všech končinách a o své vůli nežli pohromadě v otroctví.

Opat. To není myšlénka ostatních. Oni myslili jen Vlaský dvůr zastrašiti, a my si to jinak vyložili. To jsem viděl hned, když se nechtěli ani dále hnouti a tady čekati ustanovili. Tenkrát jsem měl svou vůli od nich odtrhnouti; ale svodné moci osudné držely mě již v osidlech. My se pustili do hry nebezpečné, příteli, a nevím, jestli se prohra na naši hlavu nesveze.

Vít. Sveze-li se, bude to ze slabosti. Měl jsi pevně stát a nemužného nářku si nehledět.

Opat. A v každé tváři viděti trpkou výčitku? v každých ústech slyšeti tajnou kletbu? Tovaryšstvo očekávalo pomoci — nechť ji tedy za jakoukoli cenu nalezne. Já rokoval před táborem s pány, a ti slíbili napravení učinit; já pak slíbil, že se vrátíme, pak na čest a víru deset mužů za rukojmí vydáme, že budeme pokoj držeti.

Vít. Deset mužů?

Opat. A sice na Poděbrady, aby se na Hoře neděla nespravedlivost. Já sám jsem desátý a ostatní mám vyvoliti z nejpřednějších. (Pomlčení, jako by Vítovo nabídnutí očekával.) Šimon a Lana půjdou také; pak myslím na Prušu a na Kužela. — Ty nepůjdeš?

Vít. A myslíš, starý muži, že se vrátíte?

Opat. To doufám.

Vít (se smíchem). Opravdu?

Opat. Na sebe nemyslím, ale budu Boha vzývati, aby zachoval přátele. A jestli sešle na mne něco lidského, to se dá snadno snésti — vždyť jsme si chtěli pomoci — (s tichou bolestí) tak si snad pomůžeme.

Vít. Ano, tak si pomůžeme — tak bude po vší bolesti, a co se bude potom dít, při tom nebudeme zuby skřípati. Lépe na Poděbradech, v rukou hrubého hejtmana, nežli na Horách, jako v ohnivé peci, kde se mi hlava i prsa upálí.

Výstup 6.

Anežka. Předešlí.

Anežka (rozčileně). Je to pravda? půjdeš za rukojmí na Poděbrady?

Opat. Půjdu.

Anežka. O můj drahý otče! (Prudce ho obejme.)

Opat. Mé zlaté dítě!

Vít. O zpívej, zpívej umrlčí píseň, sladký slavíku! Při těch zvucích bude se blaze umírat.

Opat. Víte!

Vít. Drž ho, spanilá holubice, a nepouštěj z útlých ramenou, chceš-li kdy ještě — a toto okamžení budiž mi ulevením

Opat. Nelítostný pošetilče!

Vít. O, tím nezroste její strach — to já ji znám, a ty mou víru neboř, jako já tvou neruším. Do Hory více nechci; jáť už v duchu vejskal, že mi na cizí půdě utěšení rozkvete; ale věčné řízení mě uchvátilo hned na prahu a žene mě k utěšení jinému. Měj se dobře, drahá Anežko! (Chopí ji za ruku a líbá ji, skoro s pláčem.) Ponejprv a naposled dotýkám se ruky tvé — a toto okamžení bude mi ulevením v poslední hodince. (Odejde.)

Anežka. Co je mu, otče?

Opat. Nestarej se; je to prudká, ale čistá krev a trochu se rozpěnila, protož ty divné řeči; nerozvažuj smysl jejich.

Anežka. To nepotřebuju; on leží jasně přede mnou. Ty jdeš cestou nebezpečnou, milý otče!

Opat. Netrap se pouhou domněnkou —

Anežka. Žádná domněnka a žádné trápení! Od té chvíle, co na mne sáhli — (Zachvěje se.)

Opat. Nebuď bláhová!

Anežka. Já chtěla pyšně kráčeti, myslíc, že učiním něco pro svou oslavu; ale jak se mne ty hrubé ruce dotknuly — jak na mne to nepoctivé roucho padlo: zatřásla se duše moje v kořenech a zvrácena ležela všechna moje naděje — já nemohla odolati; a od té chvíle vím, že se mne jiné trápení již nedotkne — a staré že se skloní se mnou ku konci.

Opat. Nešťastné dítě, a to povídáš otci?

Anežka. A komuž bych to měla povídati? On tady není — nesmí tady býti — a Bůh to ví! já se radovala, že složím hlavu na cizí půdu — kde moje zneuctění neznají. Nemělo to býti.

Opat. Dítě, dítě! Chceš mi svou ledovou žalostí učinit, abych nastávající vzdálení od tebe ani snésti nemohl? Mám tě v duchu vidět svévolně vadnouti?

Anežka (k němu se vinouc.) Ne, otče, vadnouti — ale k novému životu rozkvítati! O jen mi rozuměj — a nekla-

mej v tomto okamžení sebe sám — neklamej dítě své. Určí-li Bůh jinak, nežli očekávám: tedy ještě na srdci tvém odpočinu, jako nyní spočívám; jestli ale —

Opat (sevře ji v náruč). Ne, ne — ty na něm spočineš! Neruš mi tu pevnou důvěru — ať neklesnu na cestě, na kterou se z občanské povinnosti vydávám.

(Vzdálí počne zpěv horní čeledi.)

Těšme se blahou nadějí,
Že se vrátí zlaté časy!

Opat. Slyšíš ty hlasy nadějné? — to radování tovaryšstva, že se k starému pořádku navrací? O nech to být i naším heslem a neklesejme v bohabojné důvěře!

(Oba stojí v tichém obejmutí.)

(Zpěv se blíží hlučněji a trvá, dokud se opona, pozvolna padající, docela neshrne. Mezi tím i živé pohnutí v celém táboře.)

Opona spadne.

JEDNÁNÍ PÁTÉ.

Komnata mincmistrova.

Výstup 1.

Beneš. Rekordat.

Beneš. (bledý a na duchu sklíčený). Jen mě tu nech, já nemohu odpočívati; jako plamen hoří lože pode mnou.

Rekordat. Bude potřeba, abyste si dal pustit, milosti! To je od krve.

Beneš. Od krve? — Ano, zlý upomínači! Od krve — haha!

Rekordat. Milosti, nemyslíte snad od té, co se dnes prolévá?

Beneš. Do pekla s tou pamětí! Co mi vdíráš mocně do mozku, co chci z něho vyrvati?

Rekordat. A proč byste si v něm dělal díru? Já bych ho držel pevně v kruhu a nasypal do něho, co mi na Horách kdy zlostného semena vyrostl. Dnes je den veliké odplaty.

Beneš. To je! Ti pacholci toho jinak nezasloužili — a ostatní zašlápnu jako jedovatou zmiji, budou-li ještě hlavu z temných děr týčiti! — Ani tento den jim neodpustím.

Rekordat. Jen kdyby byl už pryč. Ale když člověk uváží, co se může přihodit, nežli tam všech deset —

Beneš. Jdi mi z očí, ledový ještěře! Zavolej mi syna; chci míti kolem sebe někoho, kdo muví srdečně.

Rekordat. A to má být pan perkmistr? Nu, jak se milosti ráčí. (Odejde.)

Beneš (za ním hledě.) Jedu bych mu dal — a kdyby ho měl z vlastní krve pít; ale je člověk obratný; sám osud hodil mi ho za nástroj — za nůž popravní. — Což ale kdyby byl ostrý na obou stranách, a já se pokrvácel, kdybych ho chtěl nejsilněji přitisknouti?

Výstup 2.

Hynek. Předešlý.

Hynek. Ptáš prý se po mně, otče?

Beneš. Ptám. Pojď sem, milý synu! Já jsem choré mysli — a ty se mi vyhýbáš.

Hynek. Nechci svou přítomností tvůj neduh množiti.

Beneš. Tys posud v hořkosti zarytý — k vůli —

Hynek. Nemluv o tom, otče! V té věci se nikdy neshodnem.

Beneš. Ano, to je mé neštěstí, že mi nikdo nerozumí! Ale tys mé dítě — posaď se ke mně — ty porozumíš otci.

Hynek. Až posud jsem ti nerozuměl.

Beneš. O, to bude jinak bývati — a nic více nevdere se mezi naše srdce.

Hynek. Ach, otče, proč jsi nemluvil takto dříve! Kolik hořkých hodin mohlo nás minouti?

Beneš. Ovšem, ovšem!

Hynek. O tedy mi dovol této chvíle použíti, ať mohu ještě jednou prosebného hlasu pozdvihnouti. Ukonči laskavě nesvár s horní čeledí.

Beneš (těžce). Ten se brzo sám ukončí.

Hynek. A propusť rukojmí na svobodu.

Beneš (skoro šeptem).Ti — budou — brzy svobodni.

Hynek. O tedy ti co nejvřeleji děkuji a samo nebe ti to splatí.

(Z hluboka zahřímá.)

Beneš (se děsí). Ha! co voláte na mne, nebesa? Neratrápili mě dost lidé?

Hynek (u okna.) Těžká mračna zakrývají oblohu — mnoho neděl žízní země po vláze; dnes ji poleje hojný proud.

Beneš. Ano — haha! dnes ji poleje horký proud a . . . oh!

Hynek. Co je ti, otče?

Beneš. O sedni ke mně — sedni — a řekni, že mě nenávidíš.

Hynek. Otče — jakž bych mohl — a jestli jsem v nedávných časech něco provinil, tvou dnešní laskavostí udělá se ze mne nejvděčnější syn. O dopřej mi té radosti a nech mě dojeti na Poděbrady, jestli jsi již neposlal —

Beneš. Nech toho, již je pozdě — (Opět hřímá.) Pozdě! slyšíš? ty jsi vyštval na mne boží hněv — ty čistý cherube! O dones k němu prosbu, aby odpustil!

Hynek. Jakou prosbu?

Beneš. O pojď, pojď! já se ti vyzpovídám — dnes je na Poděbradech krvavý soud — (zahřímání) slyšíš, jak to nebe opakuje? (S rostoucí úzkostí.) Já nenáviděl horní čeleď — ona se mi zpírala — když mě královská milost učinila mincmistrem — zpírala se, že jsem nemohl k ní hned promluviti jejím jazykem — jak si nestydatě smyslila — a já se musel pokořiti — žáka dělati — kletba jim! — a já si umínil žádného nešetřit. I přišel čas a pokuta dozrála — sami vběhli katovi do rukou. Já je podal hraničnému právu na Poděbrady, a dnes —

Hynek. Ha, pramene milosti! nedomluv — já ti nerozumím!

Beneš. O rozumíš, rozumíš — tvoje leknutí to zjevilo; ale ono nemohlo jinak býti, synu! Vina jejich byla tuze veliká, a já se zaklel, že jejich zkázou rod svůj oslavím.

Hynek. Kletba takovému oslavení — kletba té myšlénce —

Beneš. Synu!

Hynek. Nezneuctívej to krásné jméno — ať se nemusí na vždy jako prázdná skořepina, jako neberný — falešný peníz zavrhnout! Já trnu hrůzou, když pomyslím, že mám otcem nazývati člověka, jehož ruce krví tolika nevinných se černají.

Beneš (ruce po něm vztahuje). Hynku!

Hynek. Nedotýkej se mne! — aby nezůstala na mně věčná poskvrna. Oslaviti chtěl jsi rod náš, ano, oslavil jsi jej, oslavil, že budou o tom příští věkové mluviti — oslavil jsi jej, an jsi ho pláštěm hanebné ukrutnosti tak obtížil, že se jediná větev pod ním láme a ve prach upadá. Zůstaň tu samoten se svou oslavou, nežli tě právo dostihne — já budu jména svého očistění hledati. (Kvapí ven.)

Beneš (se vzchopí). Synu! živé blesky! — Zůstaň — já ti odhalil celé srdce — a ty mě opouštíš? Není kusa útrpnosti na světě? Já nechci býti samoten — což mě nikdo neslyší?

(Silné zablesknutí; dvéře se samy od sebe otevrou. Jeviště musí býti polotemné pro silné zatažení oblohy.)

Výstup 3.

Opat v havířské sukni z bílého plátna, černou čepicku na hlavě, obnažený krk a bosé nohy. Předešlý.

Opat (vejde vážným krokem, bledý; po celé bytosti leží hrobová tichost, v řeči hluboká mírnost). Já tě slyším, Beneši!

Beneš (se zděsí). Kdo jsi, postavo — jako bys o polednách z hrobu vstávala?

Opat. Neznáš mě opravdu?

Beneš. Ha, pekelné mámení — tys to, Opate?! — a v Hoře? — co tu hledáš? — Rekordate! písaři!

Opat. Ty jsi mě nechtěl za živa viděti leda ve smrtelném zápasu; přicházím tedy, abych se ti ukázal.

Beneš. A kde — kde jsou ostatní?

Opat. Nevíš, kam jsi je poslal?

Beneš (se chvěje). A ty — ty zde samojediný? Co tě sem přivádí?

Opat. Chci tě vidět — umírat.

Beneš. Ha — ty mě chceš zavra —? Rekordate! Bohuši!

Opat. Chci tě napomenouti, abys učinil s nebem pořádnost; za mnou kráčí spravedlnost a povede tě k odplatě.

Beneš. Ty se opovažuješ?

Opat. Já ne! Moje heslo je: věčný mír! Ale ten tam nad námi, (silné hřímání) jehož slovo takto zaznívá! (Zvolna odchází.)

Beneš. Ha, strašlivé mocnosti! — a kam — kam se nyní bereš?

Opat (u samých dveří se po něm obrátiv). Tam, kde tebe nespatřím! (Zablesknutí, dvéře se opět tiše otevrou a taktéž za Opatem zavrou. Při tom silné zahřímání, ježto se nyní častěji opětuje.)

Beneš (s hrozným ustrnutím za Opatem hledě). Co to bylo? Šálí mě za dne pekelný sen? — a nebo bdím — a rozpálený mozek vysílá stvůry, aby mě smrtelnou hrůzou uštvaly? Byl to — Opat? Byl to živý Opat — jak odešel na krvavý soud? nebo Opat — jak se vrátil z krvavého soudu — a nemaje pokoje, dokud mě k podobnému soudu nepozve, opustil meze hrobu — a já bych musel za ním? — Rekordate! Bohuši!

Výstup 4.

Rekordat. Služebník. Předešlý. Jeviště se pozvolna vyjasní.

Beneš. Proč sem každého pouštíte? Proč nehledíte lépe na mou bezpečnost? — na mou churavost?

Rekordat a sluha (na sebe pohlížejí, slovům jeho nerozumějíce).

Beneš. Proč jste nepřišli, když jsem prvé volal?

Rekordat. Že jste volal, milosti? Já nemám předce v uších nátku; já nic neslyšel a seděl jsem pořád na předsíni.

Beneš. Seděl? — tuto chvíli?

Rekordat. Pořád, a vypravoval jsem tomuto brachu pěknou pohádku. (Kyne Bohuši, aby odešel.)

Beneš. A neviděl jsi?

Rekordat. Neračte trochu slazené vody k ochlazení?

Beneš. K ochlazení — ano! k uhasení plamene, v němžto se má duše topí! — Neviděl jsi?

Rekordat. Koho?

Beneš. Člověka — ne! jazyk nemá pro to slova!

Rekordat. Těmito dveřmi nevešla živá duše.

Beneš (potáceje se). Ha, běda mně! Tedy — pro mne — přišel! (Sklesne na zem.)

Rekordat. Co je to? Ztrnutí? mdloba? smrt? Šťastnou cestu! Jen lež v tom bratrstvu, já tě budit nebudu. Teď si necháš jednou také na sebe šlápnouti — ty rozený tyrane, haha! Za to ti napíšu na hrob: Byl pokorný jako páv, milosrdný jako zloděj a udatný jako baba. (Odchází.)

Výstup 5.

Služebník otvírá dvéře Jarošovi, za nímž na předsíni zbrojnoši; později lékař. Předešlí.

Jaroš. Ve jménu krále! kde je mincmistr Vaitmile?

Rekordat. Tuhle odpočívá.

Jaroš. Co to?

Rekordat. Něco mu padlo na svědomí a srazilo ho k zemi.

Jaroš (nahne se k Benešovi). Ne snad mrtev?

Rekordat. Alespoň ne daleko od toho.

Jaroš. Proklatě! honem k pomoci! Obstarej lékaře. (Služebník odejde, dva zbrojnoši odnesou Beneše do vedlejší komnaty.) A ty jsi?

Rekordat. Rekordat, urburní písař.

Jaroš. Ah, ten tkadlec hanebné osnovy?

Rekordat. Já jsem písař!

Lékař (vejde).

Jaroš. A já královský hejtman, kterýž tě bere jménem jasného Vladislava do vazby. (Kyne, dva zbrojnoši přistoupí.)

Rekordat. Poroučejte. (Odchází.)

Jaroš (po tichu s lékařem rozmlouvaje odejde do vedlejší komnaty).

Výstup 6.

Kostka. Černý. Více havířů a jich ženy.

Kostka (k zbrojnošům). Jen je pusťte! — to nejsou lupiči; to je spravedlivý hněv a malá náhrada.

Havíři (se derou do komnaty). Kde je ten ohavník? Sem s ním!

Kostka. Jen mírně, lidičky!

Černý. Ha, tu je také jeden z těch hanebníků!

Rekordat. Jen se nepřehlídni, příteli! (Odejde.)

Černý. Jestli ten všechny své hříchy zapisoval, to zůstane po něm tlustá kniha.

Výstup 7.

Vít, pak Jaroš. Předešlí.

Vít (přikvapí v bílé havířské sukni s odhaleným krkem, bos, bledý). Kde ho ukrýváte? — ven s ním na den, ať se na jeho smrtelném strachu napasu! Kde je? Ať uhasím žízeň, z kteréž moje duše usychá. (Chce do komnaty, v tom vejde)

Jaroš. Co je? Co to znamená?

Vít. Pane, kde máš našeho vraha?

Jaroš. Ten odešel již k jinému soudu. Pohleďte! (Otevře komnatu, vše tam dychtivé hledí.)

Vít. Mrtev? již mrtev? — a snad bez bolesti? bez mučení? bez odplaty? A všecka moje naděje zmařena? můj hlad nenasycen? O, já bych mu ty skleněné oči žhavými kleštěmi vyloupal! Já bych mu —

Jaroš. Upokoj se, příteli!

Vít. Upokoj se! když celé hory žalostí se pukají a strašlivý nářek povětřím zatřásá? Upokoj se — když tisícerý jazyk toho vraha proklíná? (Do komnaty.) O

jen hleď, jen hleď na mne! Já tu stojím sám z desíti bratrů — krev ostatních polila vyprahlou půdu, až se i nebe hněvem zapálilo a mračna tu skvrnu spláchnula. Já tu stojím sám, abych tě k soudu pohnal — ale tebe uchvátil již jiný soud — a u mrtvého propadlo mé právo. Nyní se tě nedotknu.

Jaroš. Milí přátelé, odejděte tiše domů! Kdokoli vám učinil nepráví, toho zastihne pokuta — to vám slibuji jménem královským; jasný Vladislav chce zneužívání milosti jeho přísně kárati. Cokoli se vašim lidem přihodilo — to již tiše oželte. Tekloť arci mnoho krve, ale považte ji za očistu všelikého přestupku, a buďte živi té naděje, že se vám nyní staré, požehnané časy navrátí. Na to vám nesu královský majestát! (Odchází).

Všickni. Dejž to Bůh a zachovej milost královskou! Zdráv buď Vladislav! (Hrnou se za ním.)

Vít. Tedys předce tu nebezpečnou hru nepodnikl nadarmo! Duše tvoje ovšem krvácí a rozpadává se v kořenech — zakouřila se krev bratrstva: ale jen když z toho semene radostné příští vykvete! Nyní ještě k ní — a dokončen je úkol mého života. (Odejde.)

PROMĚNA.

Zahrada při domu Opatovu.

Výstup 8.

Anežka levou, Hynek pravou stranou.

Anežka. Jak? Vy tady, pane Valtminare? v naší osiřelé domácnosti?

Hynek. Ještě jednou, drahá Anežko! Vím sice, že bych lépe učinil, kdybych nepřicházel a zohavené jméno rodu svého v paměti tvé neoživoval —

Anežka. Milý pane!

Hynek. Ale nech mě, dívko, ještě jednou pohlédnouti na ta místa, kde se mi květ mladické blaženosti rozvíjel! — Zpomínka na tuto chvíli zbude mi jako ochranné kouzlo na budoucí pouť života! Přicházím se loučit.

Anežka. My se, tuším, již rozloučili, pane!

Hynek. Bohužel!

Anežka. Již tu chvíli, když jsem od vašeho otce zhanobena — (zakryje si tváře).

Hynek. O nezpomínej! Srdce mi poznovu krvácí. Já choval sice pořád naději — ale nyní! — ach, odpusť!

Anežka. Což bych ti měla odpustit?

Hynek. Co můj otec provinil.

Anežka. Vina jeho není vina tvoje, pane — a já budu Boha vzývati, abych se naučila odpouštět.

Hynek. Oh, můj otec bude toho míti potřebí. Vina jeho se valí na něj jako drtící skalina.

Anežka. To věřím.

Hynek (živě). Co věříš? Je ti snad již povědomo?

Anežka (též tak). Co? — že dal naše lidi soudit? — Dal je soudit?

Hynek. Ne, ne, mne se neptej! Na to nejsem v stavu odpovědít; každým slovem napuklo by poznovu srdce mé. Svrchovaný! — ty se třeseš — trneš?

Anežka. Nech jenom, nech! — Jáť to očekávala.

Hynek. Žes očekávala?

Anežka. Já mluvila s tvým otcem jenom jednou, ale tu jsem ho poznala až na dno duše. Spíše schudnou naše doly až do poslední stříbrolesklé žíly, nežli se v jeho srdci útrpnost usadí.

Hynek. A nebudeš památce jeho syna zlořečiti?

Anežka. Tvé památce?

Hynek. Já potáhnu do daleké ciziny, kde válka burácí, abych pověst jména svého očistil.

Anežka. Jdi, pane, s Bohem! Já se uchýlím v tichou samotu — uteku se k našim nábožným pannám — dokud mě Bůh udrží.

Hynek. A mohu vzíti s sebou myšlénku — ptám se tě na to ponejprv, drahá Anežko! — mohu se těšit tím vědomím, žes mi — přála? Že jsem se neklamal, když jsem ve tvém oku čítal, co jsem měl ve vlastním srdci napsáno?

Anežka (tiše). O můj Hynku! (Skloní hlavu na jeho ramena.)

Hynek. O sladce hořká číše milosti! že musím na tebe jen z dáli hleděti a nesmím tě k prahnoucím ústům přiložiti!

Anežka. Ne, pane — na to nemysli! Mezi námi stojí dva duchové a hledí hněvivě na sebe. Jdi s Bohem!

Hynek. S Bohem, můj anděli! (Odkvapí.)

Anežka (zůstane tiše státi). Lupen upadá po lupenu — až zůstane pustá ratolest.

Výstup 9.

Vít. Předešlá.

Vít (kvapně vystoupí). Anežko!

Anežka. Ha, věčný Spasiteli! Víte, ty jsi tady —?

Vít (přikvapí k ní, vrhne se před ní na zem a horoucně jí ruku líbá). O má spanilá hvězdo! že tě ještě vidím —

Anežka. Víte — pro milosrdenství Boží — odkud přicházíš? kde je —?

Vít. Neptej se — neptej se — o neptej se! O všech věcech tohoto života — jen o tom neumím povídat.

Anežka. Že — neumíš? O jen tedy vstaň! — vstaň — a povídej o sobě.

Vít (vstávaje). A — ostatní již — víš?

Anežka (s hlubokou oddaností). Nyní — vím všecko.

Vít. O má ubohá dívko! — Já nezůstal na Poděbradech; snad se bál hejtman zlého anděla — a to měl dobře; těmato rukama byl bych ho v plném krunýři rozdrtil. Ale já musel na Křivoklát s Lanou a Holým. Vyloudili nás, že tam budeme novou štolu raziti.

Anežka. A otec?

Vít. Zůstal s ostatními na Poděbradech; a když jsem odcházel, řekl mi: Víte, pozdravuj Anežku — já nevím, jestli ji uvidím. To řekl. Ale hejtman na Křivoklátu řekl čtvrtý den k svému katovi: Stínej! — a tu nás vyvedli na malý dvůr, a — já tě měl pozdraviti! — a Lana již klečel a já myslil na tebe — a již klekal i Holý — a já tě měl pozdraviti! V tom padla sekera — a já skokem po katovi a pěstí mu silnou ranou do čela, že se mi klouby zakrvácely — a potom jako štvaný jelen ze dvora. Poprava měla býti tajena, proto bylo při ní jenom několik pacholků — a ti křičeli za mnou: Ochránil se, ochránil! a nikdo mě nezdržel — a já vběhl do rány a branou po mostě do širého pole. Pozdravuj ji! znělo mi v uších — a já letím a nevím kam — lesem, polem — až padnu na lidi; a ti šli ku Praze, podívat se na krále, kterýž se po šesti letech z Uher navracel. To mne vyštvalo znova na nohy — a běžím a neustanu, až přijdu k hradu Pražskému — právě když král u veliké slávě přijížděl. Dej spravedlnost, pane! volám a vrhnu se, jak jsem, na zemi — volám, a on mě vyslyšel i poslal hned na Poděbrady. My letěli — půda pod námi hořela, když jsme tam jeho milost nesli, ale ukrutný hejtman byl si už pospíšil — a — milost králova — byla nadarmo — přišla s námi pozdě. (Zasloní si tváře dlaněma. — Dlouhé pomlčení.) A nyní tebe pozdravuju ve jménu otce, Anežko!

Anežka (v náramné bolesti skoro šeptavě). Děkuju ti, věrný Víte!

Vít. A stojíš-li teď na světě samotna —

Anežka. Samojediná.

Vít. Samojediná? — a on!?

Anežka. Kdo?

Vít. Ach ovšem, jakž bys mohla vrahovu synovi do tváří hleděti! (Pomlčení.) Jsi-li samojediná — budeš potřebovati ochrance; kdybys chtěla — upřímného bratra — dokud mě Bůh nepovolá —

Anežka. Děkuju ti, Víte!

Vít. Na každé hnutí oka tvého budu hleděti — každý tvůj kročej opatrovati — krví srdce svého přání tvoje krmiti, abych ti ve své oddanosti nový, tichý domov vystavěl.

Výstup 10.

Bohdana a Klara tiše vejdou. Předešlí.

Anežka (podá mu ruku). O můj věrný Víte! — Ale — (zahlídnouc příchozí) můj nový domov je mezi těmito pannami.

Vít. Ty mezi nimi, Anežko?

Bohdana. Aby našla ve skutcích křesťanské lásky sladkou útěchu. Pojď, panno! V útlé mysli nevinných dětí okřeje duše tvá a otuží se v Pánu.

Anežka. Bůh opatruj cesty tvoje, Víte, a uděl ti sílu k mužnému setrvání. (Zvolna odchází.)

(V tom je slyšeti zvonit umíráčkem.)

Anežka (se pozastaví). Co to?

Bohdana. Za duše nešťastných havířů.

Anežka. O můj otče! (Sklesne na kolena k tiché modlitbě.)

Obě sestry (stojí vedle ní s rukama nábožně sepnutýma).

Vít. Pane! povolej mě k přátelům!

(Všickni trvají v tichém postavení, a mezi tím padá pomalu opona.)

Vysvětlení některých slov hornických.

Couk, pramen stříbra nebo vůbec kovu.

Erckaufeři, rudokopci, totiž: lidé, jenž rudu od horních nakladatelů kupovali a přepálenou pak do královské komory odváděli.

Glanc, ruda bohatá.

Hutman, dolní šafář nebo dozorce.

Kavna, havířská chatrč při dolech.

Kdyně, horní dílo na úkol objednané.

Lun, horní mzda.

Naden, ze šachty nahoru.

Na purách běhati, na kolečku voziti.

Pemrlice, ruční havířské kladivo.

Perk, jalová skála.

Perkytle, havířská sukně s kápí.

Perlík, horní kladivo.

Pura, kolečko, na němžto se ruda vozí.

Rovin, předměstí na Horách.

Šichta, jistý počet hodin k hornímu dílu určený.

Šlegl nebo šligle, havířská kladiva; štít horníků, z nichžto jedno želízko, druhé pemrlice sluje.

Štolu prosednouti, prokopati.

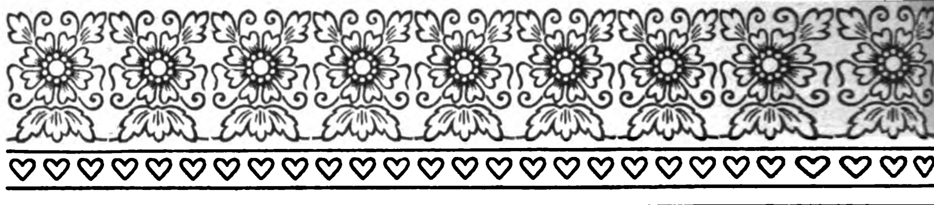
Truky, horní necky.

Urburýř, představený král. urbury, čili horních důchodů.

Vlaský dvůr, Kutnohorská mincovna, vystavená od Václava II., a tak řečená podle Vlachů, kteréž k ražení mince povolal.

Zprejtovati, rudy roztlouci a od perku odděliti.

Bekvinky byly panny světské, ale na způsob řeholnic, ježto za oněch časů u Hory Kutny mládež vychovávaly; na začátku 16. století nebylo tam však již po nich památky.

STARÉ MĚSTO A MALÁ STRANA.

Historická činohra v pěti jednáních.

Psáno r. 1850.

OSOBY:

Jindřich Korutanský, král český.
Anna, dcera po Václavu II., jeho choť.
Eliška, její sestra.
Jan Lucemburský, syn německého císaře Jindřicha VII.
Hrabě Aufenstein, nejvyšší vůdce vojska korutanského.
Rytíř Guntram.
Jan z Vartemberku, } čeští pánové.
Jindřich z Lipé, } čeští pánové.
Ojíř Lomnický, } čeští pánové.
Kunrád, opat kláštera Zbraslavského.
Jakub od Věže, } Pražští měšťané.
Mikuláš, } Pražští měšťané.
Olbram, obecní starší. } Pražští měšťané.
Mareš, } Pražští měšťané.
Starý Štuk, } Pražští měšťané.
Hynek, syn Jakubův, panoš Eliščin.
Adleta, } panny Eliščiny.
Žofie, } panny Eliščiny.
Dorka, chudá žena.
Sluha pána z Lipé.
Sluha Olbramův.
Panský zbrojnoš.
Měšťan.

Páni a rytířové Paní a slečny. Hosté. Hudebníci. Lid. Panoši. Paveznici. Zbrojnoši

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Pěkná, prostranná zahrada; mnohé loubí, kdež hosté hodujou; jiní se procházejí. Sem a tam domácí sluhové. Hudba hraje. V předu více ku pravé straně houf chudiny a diváků mezi nimi.

Výstup 1.

Mareš. Dorka. Hned potom **Jakub.** Ku konci **sluha.**

Mareš. Vidíte je tamhle, jak se pasou na plných mísách?

Dorka. Já bych si chutě žaludek vytrhla a před ně na stůl položila, aby viděli, že je také jinde místo, kam by mohl od jejich stolu nějaký drobet padnouti.

Jakub (vejde v oděvu chromého dudáka, s kuklí přes čelo). **Potěš vás ruka Páně, co mi hnát přerazila! Co to zde slavíte, veselí přátelé?**

Mareš. My? Smutnou podívanou.

Jakub. Aj, tedy jde vaše veselost s plačky? To se k mým dudám nehodí. Co to mají tam vzadu?

Dorka. Ti mají veselé podívání na dary z panské kuchyně.

Jakub. A proč to? Je tu svatba s veselým ženichem, nebo křtiny s veselým tatíkem?

Mareš. Odkud jsi, měchu, že nevíš, co se tu slaví?

Jakub. Já vylezl z Práchynských lesů a strčil jsem teprva dnes ráno hlavu do Prahy, jsme-li tady ještě v Praze.

Mareš. A kde bychom byli?

Jakub. Já slyšel v lesích vypravovat, že prý se české plémě odtud vystěhovalo a že se tu nasadily korutanské kobylky

Mareš. Aby je Bůh zatratil!

Jakub. Však on ví, co má činit!

Mareš. Co jsou tady, škube se Praha za vlasy.

Jakub. Patří tahle slavnost také k tomu škubání?

Mareš. Alespoň z něho vzešla.

Jakub. I toť jsem žádostiv! Mluv, udělám na to písničku.

Mareš. Od té chvíle, co nám toho Korutance na trůn posadili, začala v zemi samá třenice, a král neumí ten rozkvašený proud zastaviti. Ten je rád, když má kus masa na stole. Nejen že nás užírají cizí kobylky, i domácí panské nohy začaly si lézti do městských nohavic; ale ty to nechtěly trpět.

Jakub. Jak to?

Mareš. Města mají práva po velkém Otakarovi, a ta měla hodit pod kotel, kde si páni svoje práva uvařili.

Jakub. Aha!

Mareš. Ale města si myslila: Pomalu, pánové! my máme ruce, abychom se bránili. I smluvili se v Praze a v Hoře Kutné — ale což to nevíš?

Jakub. Ani slova.

Mareš. Smluvili se a vzali na obou místech několik vzácných pánů do vazby.

Jakub. Kýho ďasa!

Mareš (k ostatním). Není to pravda?

Ostatní. Boží pravda.

Jakub. A kdo to dokázal?

Mareš. V Praze měl v tom prsty hlavně Jakub od Věže.

Jakub. Kdo je to?

Mareš. Syn starého Velflína, liška peklem podšitá, z bohatého doupěte. Na pány má nabroušeno už od dávných let.

Jakub. Tak?

Dorka. Jeho sestra měla prý s jakýmsi panáčkem nějakou mrzutost.

Jakub. Znám takové mrzutosti, hahaha! A má ten Jakub v Praze přátele?

Mareš. Ten? Půl Prahy! Jinak by se nebyl mohl takového díla odvážit. My jim říkáme vůbec jen Velflovici.

Jakub. A při kom stojí druhá půlka Prahy?

Dorka. Ale člověče, což jsi vylezl teprva z vejce? Neslyšel jsi nikdy o bohatém Olbramovi?

Jakub. Je to pražský měšťan?

Mareš. A tak řádný, že by ti mohl za každý vlas hřivnu stříbra vyplatit. Mimo to je kus rytíře, zákonníka —

Jakub. A celý přítel Velfloviců?

Mareš (k ostatním). Ale děti, dejte se mu do smíchu! Olbramovici a Velflovici jsou na sebe jako pes a kočka. Praha nemá dosti cizích nepřátel, musí se ještě domácí děti mezi sebou poličkovat. Olbram táhne s pány na jednom řemeně, a měl štěstí, že upláchnul, když padli páni Velflovicům do klepet. Tomu byli by zlořečeně kůži vyklepali.

Jakub. A jak se choval při tom král? Co říkalo ostatní panstvo, když mu dali měšťané několik přátel do chládku?

Mareš. I toť si můžeš pomyslit! Panstvo dovádělo a dotíralo na krále, aby poručil zajaté propustit. Ale (tajeně) poněvadž prý vězel s měšťany pod jednou pokličkou — rozumíš?

Jakub. Čenichám.

Mareš. Tedy poroučel nadarmo, a měšťané ho neuposlechli, až pak sami s pány se smluvili a to na nich vymohli, že budou příště s pány na obecních sněmích sedati; a na důkaz svého přátelství zasnoubili vespolek svoje dcerušky a synáčky.

Jakub. Oho! Což chtějí pářiti holuba s jestřábem?

Mareš. Ba máš pravdu, příteli dudáku. Páni jim ukázali brzo ostré pazoury. Sotva byli z vazby venku, začali pole sbírat, a pán z Lipé vtrhnul s velkou silou do Prahy, zapomněl na smlouvu a vyhnal mnoho Velfloviců z města, z domu a od přátel.

Jakub. Jakuba bezpochyby také?

Mareš. Toho přede všemi.

Jakub. Ha, ha, ha! měl tedy pěkný výdělek z panské úmluvy!

Mareš. S pány vrátil se také Olbram a oblekl hned rytíře. Vpadl do křižovnického kláštera u mostu, vyčaroval okolo něho silné hradby a sedí tam nyní jako jezevec v pevné brloze.

Jakub. A páni?

Mareš. Ti se usadili na druhém konci mostu v silných baštách a mají takto v pěsti klíče od Malé strany i od Starého města.

Jakub. A co tomu říká náš pan král?

Mareš. Ten prý nemá teď času na takové trety dohlížeti, protože dostal dobrého kuchtíka. Ale jedná prý se o smíření obou stran, krále totiž a našich pánů, a proto si pozvali dnes pana Jindřicha na Staré město. Královský podkomoří strojí ke cti toho dne hostinu; ale ať jen —

Jakub. Co ať jen —?

Mareš. I nic! Je to jen tak hloupý

nápad, protože se už mnohdy hostina smutně skončila.

Jakub. Tedy myslíš —?

Sluha (vstoupí). He, vzácní páni, slavné urozenstvo! Jak pak? nelíbí se ještě dále? Jen dál, až tamhle k samým stolům!

Chudina a diváci (couvají).

Jakub. I proč ne, jestliže tvoje milost dovolí. My tam dovedeme tak dobře hnáty roztáhnouti, jako nejlepší vymetávač panské komnaty. (Kloní se.) Zachovej nás tvoje milost v dobré paměti. (Odchází s ostatními, kteří se chechtají.)

Sluha. Zlořečená čeládka! Jak jí člověk prst ukáže, už by ráda celou ruku ve hladové hrsti držela. (Zajde.)

Výstup 2.

Jindřich z Lipé, za ním Jan z Vartemberku a Olbram rychle levou stranou v předu.

Vartemberk. Ničeho mi netajte! Vidím to, cítím, že máte něco před sebou, co byste mi rádi ukryli.

Olbram. My ničeho netajíme, neboť sami nevíme, co příští hodina přinese.

Vartemberk. Olbrame, to mluv jinému; mě tvoje nalíčená mírnost neoklame. Tys příliš pozorný počtář, abys neměl nejbližší kroky svoje vypočítány.

Olbram. A což kdybych je měl vypočítány?

Vartemberk. Měl bych o nich věděti. Nečiníš je zajisté sám v sobě.

Olbram. Ale činím je bezpochyby s vědomím pána z Lipé, a to jméno může ti býti dostatečným rukojmím.

Vartemberk. Kdyby stál můj Jindřich pro sebe, ano, pak bych měl dobré rukojmí; ale kdož mi ručí, že on sám k něčemu nepřivolil, co z cizího mozku vybředlo?

Z Lipé. Příteli, neměj starosti! Cokoli se stane —

Vartemberk. Tedy se přece něco stane?

Z Lipé. Stane se pro obecní blaho, a tu musí každý osobní zájem pominout, každé osobní zdání umlknouti.

Vartemberk. I když se má něco dít, co se nesrovnává se ctí?

Olbram. Pane Vartemberku, nerač zapomenouti, že jsou v našem království ještě jiní lidé, kteříž na čest hledí, a připomeň si, že není na světě nic tak velkého, co by nemohlo býti obětováno, když jde o spasení vlasti, o prospěch obecní.

Vartemberk. A já pravím: raději zahynout, nežli ode cti se uhnouti!

Z Lipé. Umírni se, příteli! My ctíme tvůj šlechetný zápal a nadějeme se, že nebudeš u nás nic hledati, než co káže mužná opatrnost.

Vartemberk. O ta převrácená opatrnost! Chtivě točíte zraky jen po cíli a nehledíte, jakou cestou k němu kráčíte. Ale mysl má jest přímá, a každá oklika, každá záloha se mi protiví. Tak chci jednati s přítelem i nepřítelem, a tak znělo také tvoje heslo, můj Jindřichu, dokud jsi s pražskými pány v přátelství nevešel.

Olbram. Pane Vartemberku! kdybych netočil zraků svých, jak jsi právě řekl, jenom po cíli, mohl bych projeviti stejnou přímost, a následek toho by byl, že by se přátelství s pražskými pány roztrhlo. Ale obecní prospěch žádá toho přátelství, a tak snesu tedy hořký pelyněk, jejž mi tu kapeš do číše obecního veselí.

Vartemberk. Aj, tedy si dej až po kraj samého medu nakapat a opoj se ním, až ti začne počtářský rozum kozelce metati; pak bude s tebou snad lehčí jednání. Prozatím ale nechte mě vzdálena od své opatrnosti, a líknete-li tenata, já nechci o kořisti věděti. Pravice má je čista, neposkvrněna, jakož sluší českému rytíři, a zůstane bohdá neposkvrněnou, i když toho bude spasení vlasti žádati. (Odejde.)

Z Lipé. Jene! (K Olbramovi.) Já s ním ještě pojednám. Ty, pane, hleď tu zatím, aby šlo vše v pořádku. (Odejde.)

Olbram. V pořádku? Jak lehounce to slovo se rtů sklouzne! A víš, co bych musel zkáceti a znova postaviti, aby šlo všecko v pořádku? Tak malé slovo, a tak ohromné jádro, když jde o spasení národa, a každý hledá v jeho nesmírném obsahu něco jiného. Nu, nebudeme se dnes mudrctvím mořiti, ale postaráme se, aby měli naši hosté kratochvíli. (Jde do zadu.)

Výstup 3.

Jindřich s Guntramem. Za nimi Anna se dvěma paními.

Jindřich. To je pravda, kuchyni a sklep mají čeští páni, že je musí mezi královskými pohledat. Já si pochutnal.

Guntram. Jmenovitě na tom kančím hřbetě, královská Milosti! Do toho se zuby jen bořily.

Anna. Já bych radila, abyste hleděli spíše na hostitele než na hostinu.

Jindřich. To činíme, paní královno, a hostitelé se nám líbí.

Anna. Protože se vám líbí hostina.

Jindřich. Ano, paní královno. Ráčila jsi říznouti zrovna do kloubu.

Anna. Myslím, abys povážil, pane, z jakých důvodů tě na Staré město pozvali, a bude-li radno těmto důvodům zadost učiniti.

Jindřich. I což je nám do důvodů, když máme chutné jídlo na míse. Páni chtějí naše přátelství? Ať si je mají. To jim dáme.

Anna. Že dáme?

Guntram. Proč ne, Milosti? Přátelství jest lacinější nežli uplácení dluhu stříbrem z Kutnohorských dolů.

Jindřich. Aj, ty nádobo plná moudrosti, že jsi asi deset číší vyprázdnil?

Guntram. A kdyby nebyl pán z Lipé český medvěd, položil by ti na pokvasy tvůj úpis přetrhnutý na misu.

Jindřich. Ne, milý Guntrame! tak draze přátelství naše nekoupí!

Anna. Jestliže vůbec o ně stojí! Či myslíš, pane, opravdu, že budou pánové sliby zachovávat?

Jindřich. A myslíš, paní, že je budeme zachovávat my, když nám začnou překážeti?

Výstup 4.

Jakub. Sluha. Předešlí.

Jakub (zpívá ještě za scenou).
Já jsem dudák ubohý,
sotva do úst mám;
pomozte mi na nohy,
já vám zadudám. (Vystoupí.)

Sluha (mu zabraňuje vejíti). Ale já ti povídám, zpuchřelý měchu, že tě dám posaditi do klády!

Jakub. A já ti povídám, nafouklý měchu, že tě posadím pod klády, aby ti z mozečku trochu rozumu vystříklo, nedáš-li mi s královskou Milostí promluvit. Vím, že je pan Jindřich dnes veselé mysli, a že nepůjde moje truchlivost od něho s prázdnou kabelí.

Jindřich. Jaký to šašek?

Jakub (odstrčí sluhu). Poctivá chudoba, Milosti královská! upřímná duše! (Dokulhá se do prostřed, vrhne sebou na kolena a nazvedne kukli.) Obstoupněte mě, Milosti! Já to jsem!

Anna. Ha, náš Jakub od Věže!

Jakub. Dejte si pozor, Milosti!

Jindřich. Co jest?

Jakub. Mně se zdá, že tu nevěje čisté povětří.

Guntram. I hrom do toho!

Jakub. Ještě nebije, ale nebylo by na škodu, kdyby jich bylo několik po ruce.

Anna. Mluv zřetelně, věrný příteli!

Jakub. Hleďte, Milosti, abyste přišli na Malou stranu, ven z tohoto domu.

Jindřich. Ještě není po kvase.

Guntram. Já musím ještě asi čtyry konvice pochovat.

Anna. Nechte pošetilosti, když klepá nebezpečí na okno. Co se ti zdá, příteli?

Jakub. Nelekejte se, ale myslím, že odtud tak brzo nevyjdete.

Všichni tři (ucouvnou). Jak?

Jakub (spíná ruce a hlasitě běduje). Ó, nehrozte se nešťastného mrzáka! (Tajmě.) Přistupte blíže, ať se neprozradím.

Jindřich. Toť je do nebe volající hanebnost!

Jakub. Bezpochyby chtějí pánové královskou milost k něčemu přemluvit, něco vynutit.

Guntram. Lesní dravci!

Jakub. Neděste se toho a slibujte!

Jindřich. To je zlořečená země!

Jakub. Hrabě Aufenstein jest z Korutan již na cestě.

Jindřich. Ha! zaplať Bůh!

Guntram. To se chutě napiju!

Jakub. Za dva, za tři dny vtrhne s novými houfy do Prahy.

Guntram. Pak se těšte, Češátka! my vás po čertech zčešáme!

Anna. Víš to jistě?

Jakub. Dojista. Na mne spoléhejte, já jsem váš do posledního vzdechnutí! (Líbá okraj roucha jejího a vzchopí se.) Stotisíckrát naděl ti, pane královský, co jsi prokázal ubohému mrzákovi, jehož modlitba tě bude na všech cestách provázet. (Odcházeje ke sluhovi, jenž se byl chvílemi ukazoval, jako by na něj čekal.) Ah, můj nadutý měch čeká ještě, až ho posadím pod klády? Vezmi zatím závdavek, holečku! (Podrazí mu nohy a uskočí.)

Sluha (sbíraje se se země.) I ty prasklá kozlovice! ty odraná píšťalo! (Běží za ním.)

Anna (mluvila zatím se svými paními).

Jindřich. Paní královno, co začneme?

Guntram. Tlučme do nich! ukažme, kdo jsme.

Anna. Ne, ne, ještě nevěřím, že by mohli pánové takovou svatozradu spáchati! Odějme se rouchem mírnosti a očekávejme tiše příští hodinu, aby nás nepřekvapila.

Jindřich (s hněvivou malomyslností). Ale já nemohu tiše čekat, já nepřivedu sousta na jazyk a slovo s jazyka, celý den mám pokažený. Jsou to lidé nevděční! Čehokoli se vrtochům jejich zachtělo, všecko jsem jim povolil, statky rozdal —

Anna. A tím svou slabost projevil! Z velké přízně usychá trůn královský. Já bych si přála, abys měl, pane, něco z mého děda, tu silnou pravici, jížto držel panstvo na uzdě!

Jindřich. Až ho strhlo do hrobu.

Výstup 5.

Jindřich z Lipé. Předešlí.

Z Lipé. Aj, nesmím se ptáti, královský můj hoste, co to znamená, že se i s královskou chotí od nás vzdaluješ?

Anna. Bojíš se o nás, pane z Lipé?

Z Lipé. Želel bych toho, kdyby se zdálo, že jsem nedovedl královské návštěvě kratochvíli zjednati.

Jindřich. Musím ti říci, pane podkomoří, že mi není volno.

Anna. Manželi!

Jindřich. Rád bych domů!

Guntram. Ano, člověku jde tady hlava kolem.

Anna (nutí se do žertu). To máš ze svého silného vína, milý hospodáři, anebo věje tu na druhém břehu Vltavy jiné povětří, nežli u nás na vysokém vrchu.

Z Lipé. To přejde, pane můj, rač jen poshověti a srdce rozveseliti.

Jindřich. Ne, ne, musím ti říci, že se nemohu veselit, že musím si odpočinout.

Z Lipé. Tedy rač do mého domu vstoupiti jako do svého; komnaty jsou přichystány, rač jich použíti, jak dlouho se ti bude líbiti.

Jindřich. Ale já nechci do tvých komnat ani na chvíli!

Anna (potají). Umírni se, pane!

Z Lipé. A já tě musím prosit, abys je přijal ku svému pohodlí, k obecnímu prospěchu. Jeť mezi tebou a věrnými stavy našeho království o tolikerých věcech rokovat, že bude dobře, pane královský, když budeme na nějaký čas pospolu bydleti.

Jindřich. Ha, tedy je to pravda? Zrádný odbůjce! Ty se osmělueš na posvěcenou osobu krále svého ruku vložiti? Ty chceš navršiti míru zpupnosti své tak vysoko, aby dosahujíc až k oblakům, boží blesky zbudila? Kdo mě ochrání před tím zrádcem?

Anna. Jméno tvé, můj pane královský! tvůj trůn a žezlo tvé! Vyzvi jej směle, jenžto na tvé cesty klade osidla, vyzvi jej, aby se té svatozrady dopustil; on se hrůzou zachvěje a s očima sklopenýma odstoupí!

Guntram. Ano, to mu bude před králem a pánem lépe slušeti, nežli nafouklé tváře, jako když chce vrtohlavé klouče otci vzdorovat! Rozvaž si to, pane podkomoří a podívej se, co mám tuto ostrého.

Z Lipé. Na to ti dám, pane Guntrame, jiným časem odpověď, a doufám, že bude tak jadrná, jako obsah tvé moudrosti. Prozatím, aby tě nebylo viděti, postav se do stínu královské Milosti, kteréž musím oznámit, že cokoli se tady děje, neděje se toliko vůlí mou a mým ustanovením. Na tom usnesli se mužové, kteří povznesli vévodu korutanského na královský trůn, a kteří tuto přicházejí s prosbou, aby učinil narovnání věcí obecních, ježto posud křivé leží v našem království.

Výstup 6.

Olbram a pánové byli se mezi tím přiblížili. Předešlí.

Jindřich. Ha, tedy zrada se všech stran? Umluvené buřičství! Já myslel dosud, že umějí v Čechách jen měšťané zákeřnicky ze záloh vyskakovat; ale panská krev, jak vidím, tomu také rozumí.

Z Lipé. Nezapomeň, pane, že vůle tvoje také v záloze ležela, když nás kutnohorská láje s pražskými přáteli přepadla. My si vzali příklad na tobě, s tím jediným rozdílem, že se neostýcháme učinit za jasného dne, co jste vy studem a bázní učinili v noční temnosti.

Jindřich. Pane z Lipé!

Z Lipé. Královská Milosti?

Jindřich. Pravím ti, ať nepykáš jednou této hodiny! Přišel jsem na hostinu. Je-li co rokovat o věcech mimo hostinu, najdete mne na hradě. Chci na hrad.

Guntram. Udělejte cestu, urození pánové a tovaryši nočních šelem, sice si ji mečem proklestím a vašimi hnáty poseju.

Olbram. Rač dovoliti, pane a králi můj, abych tě ve jmenu Prahy jakožto hlavy celého království požádal, abys mezi námi pobyti si oblíbil, dokud nevyslechneš spravedlivé žaloby a nezavedeš trvalý řád v království. Déle nemůžeme na to hleděti, jak se cizí jestřábové krví našeho těla napájejí, jak se cizí měšec mozoly našich rukou naplňuje, jak se domácí štěp, cizím dechem otrávený, rozklešťuje a své ratolesti nepřátelsky proti sobě napíná. Rač to napraviti, to prosíme veaměs, pane královský!

Pánové. To prosíme, pane královský!

Jindřich. Zaneste prosby svoje na místě slušném! Snad zapomenu, že jsem byl s odbojníky na kvasu. Kde jest moje čeleď? He, Vilfride, Hanuši! Královno, pojď! Guntrame, tas meč, ať vidíme, jak daleko tu vzpoura pokročí!

(S pravé strany přikvapí několik královských panošů. Pohnutí mezi pány.)

Z Lipé. A kdybys, pane, všecky svoje korutanské pomocníky svolával, dvéře tohoto domu se ti neotevrou, dokud nebude mezi námi všecko v pokoji vyrovnáno.

Anna (s propukajícím hněvem). V pokoji? hahaha! Já posud nevěděla, že je královský podkomoří také šaškem pro zasmání! V pokoji! A to chcete snad meče tasiti, pánové, meče přede tváří svého krále, aby se tento pokoj nezrušil? To nám chcete vykázati tichou komnatu se mřížovaným oknem, abyste se mohli v pokoji srovnati? Pane z Lipé, dej si pozor, abych tě jednou na tvou pokojemilovnost nepřipomněla.

Výstup 7.

Ojíř byl se mezi tím přiblížil. **Předešlí.**

Ojíř (vážná šedivá hlava). Hospodine, co to moje staré zraky vidí? Já nechtěl sluchu věřiti, když mi zpráva duši pronikla, a tady se mi staví hrozná pravda před oči. Pánové, uvážili jste, co činíte? Kdyby zaklepal host na dvéře bídného žebráka, kdyby utekl úhlavní můj nepřítel pod mé přístřeší, přisámbůh, nezrušil bych právo hostinské, ten svatý obyčej našich praotců, a svou krví chránil bych nepřítele před zkázou. A vy si pozvete krále, pána svého ku kvasu, a chcete zradou, hříchem ruce svoje zprzniti? Vy chcete kostky metati a saháte po hlavě s korunou?

Z Lipé. Ušetři své moudrosti! Marné jsou střely tvých námitek. My dobře uvážili, co musíme pro obecní prospěch učinit.

Ojíř. To není pravda, to nemusíte; bylo by to jen svědectví vaší slabosti, kdybyste nemohli jinou cestou k cíli dospěti. My uznali manžela vnučky Otakarovy za svého pána — neutrhuj se nikdo! my jej uznali a plnou víru na něj složili. Byla-li víra naše zklamána, naděje naše zmařeny, to sem nepatří — odpusť, pane, že o tom začínám! Jindřich jest posud naším pánem, a jdou-li na něj stížnosti, aj, tedy je předneste na pořádném sněmu! Já stojím při něm posud věrně, jakož jsem mu slíbil svatou přísahou, a takž učiní každý, komu není čest pouhou báchorkou!

Jindřich. Ha poctivý příteli!

Guntram. Statný zabiják! (Hnutí mezi pány.)

Z Lipé. Ticho, přátelé! Že ctím tvé šediny, Ojíři Lomnický, nebudu pichlavou osnovu řeči tvé rozbírati. Tys byl odjakživa statečný muž, tvoje pověst žije mezi národem; ale k řízení obecních věcí jest více třeba, než udatného meče.

Ojíř. Především poctivosti, ostatní zanech těm, jenžto neumějí mečem vládnouti, můj statný Jindřichu! I tvoje pověst žije v lidské paměti, ačkoli jsi ledva prahu mužného věku dokročil; ó nechtěj, aby studem umlkla! I tys dbával na čest, dokud jsi (s pohledem na Olbrama) v jisté spolky nevešel! Ó nechtěj, aby ti nové přátelství větší škodu než užitek přineslo. Neohroženě zvedám hlasu svého: nesedejte s nepoctivostí ke stolu. Co se rodí z nepravdy a klamu, nemůže míti stání na světě, ať se to odívá rouchem sebe skvělejším, sice by světa řád byl proti Stvořiteli samému, který jest od věčnosti pravda neklamná! To vám dává na uváženou starec, který poznal světa úpady a stojí nohou nad hrobem. Každé právo konečně zvítězí, i sebe více utlačované; nebojte se o ně, přátelé! neder se nikdo k tomu pokladu s nepravdou a lstí, pak bude čisto, neposkvrněno jako slunce nebes na cesty naše zářiti! Ještě jednou: nesedejte s nepoctivostí ke stolu, abyste nemuseli trpkým žalem léčit své neštěstí. (Obrací se k odchodu.)

(Nadějné pohnutí mezi královskými. Pánové stojí s tvářemi zamračenými.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Velká síň na Pražském hradě; vzadu sloupení a prostranný vchod; před ním dvěma řadami zbrojnoši.

Výstup 1.

Jakub ve hlubokém zamyšlení. Hynek vejde.

Hynek. Aj, tu jsi, otče! Ale co to znamená? proč tak trudně zamyšlen, kdežto hrad veselím oplývá, že se mu pán a hospodář z vazby navrací? Ty bys měl jeviti radost největší, ježto jsi k tomu nejvíce přispěl, že se král a páni srovnali.

Jakub. Myslíš?

Hynek. Což nevíme, že jsi byl v Bavořích u samého vévody, aby v té nešťastné rozepři svou domluvu na váhu položil?

Jakub. Ano.

Hynek. Vévoda to učinil, a že mezi tím přitrhnul i Aufenstein s novým vojskem z Korutan, smluvili se páni s králem na jisté výminky, a dnes vejde Jindřich zase do slavného sídla českých panovníků.

Jakub. A tvůj otec? Víš, co se bude díti s otcem tvým? On musí ještě jako vyhnaný pes mimo domov bloudit; on musí ještě před prahem domu svého prchati, nemůže pozdraviti místo posvátné, kde kolébka jeho stávala, kde tebe matka učila první modlitbě, ta ubohá, opuštěná žena! Oh, cítíš, hochu, proč jsem nyní zamyšlen?

Hynek. My se tedy nesmíme navrátit? Proč to nepoložili mezi výminky panského narovnání?

Jakub. Proč? Hahaha! Vždyť položili; ale páni nás tuze milujou, nechtěli nás tak časně o rozkoš vyhnanství připravit; a král si myslil: co se budeme pro nepatrného měšťáka tak dlouho omeškávati; nebude-li se mu na hradě líbit, ať se toulá. Hahaha!

Hynek. A tys pro krále tolik učinil.

Jakub. Pro koho? Děcko s tou nevinnou lehkověrností, tu myšlénku vyžeň z mozku, vypuď ze srdce, chceš-li slouti mým synem!

Hynek. Tedy jsi spojencem pánů?

Jakub. Těch nadutců jenžto myslí, že jsou uhněteni z lepší hlíny nežli tělo měšťáka? Těch nepřátel našich práv? Já stojím jen při těch, kdo jsou utiskováni, a cokoli činím, činím pro blaho obecní, nic pro jednoho, druhého, nic pro sebe, a protož neočekávám žádné vděčnosti.

Hynek. Tomu nerozumím docela, a myslím, že komu se jedinou oddám, u toho také vytrvám. Tys mě uvedl ve službu kněžny Elišky, a já nemám teď jiné myšlénky, neznám jiné rozkoše, nežli býti jí oddán životem a duší. (Venku zní bubny a trouby.)

Výstup 2.

Anna s paními. Jindřich, Aufenstein, Guntram a panoši přicházejí řadou; zbrojnoši. Eliška se dvěma slečnami levou stranou. Předešlí.

Eliška. Ó vítej, drahá sestro! Bůh vyslyšel moje modlitby a uvedl tě zase do mého náručí.

Anna. Aj, kněžno sestro! což jsi myslila, že bych se do tvého náručí už nenavrátila?

Eliška. Hospodin uchovej! Ta myšlénka mě nemohla strašit.

Anna. Znáš tak dobře pány české, že jsi byla jista?

Eliška. Znám je, a doufala jsem v Boha. Cokoliv je k tomu vedlo, že obmezili vaši svobodu, to jsem věděla zajisté, že vás budou jako drahý poklad střežiti.

Anna. Věděla's to? Aj, ty moudrá prorokyně! Ano, střežili nás jako poklad, to díš pravdu, i byli by jej střežili a při tom na všech stranách oškubali, až by po něm nebylo památky. Ó, já znám ty české pány také a nenávidím je.

Eliška. Milá sestro, já přišla s radostným srdcem tebe uvítat, ale nemohu první chvíli našeho shledání kaziti sporem o mužích, kteří byli a jsou národa našeho ozdobou, trůnu tvého podporou.

Anna. Tedy se uchyl do svých komnat a hleď si přeslice. Zde budeme jednati o věcech veřejných.

Eliška (bystře na ni pohlédne, pak se ukloní a odejde. Panny a Hynek za ní.)

Anna (se posadí).

Jindřich (jenž se byl hned po vkročení na levo usadil). Tedy myslíš, milý hrabě, abychom hned bleskem do toho zajeli?

Aufenstein. Máš, pane, příčinu někoho šetřiti?

Jindřich. Vezmi to ďas, nemám příčiny, ode dneška také žádnému nevěřím. Mluv jen, jak to myslíš?

Aufenstein. Cokoli jsi slíbil, pane, dělo se slibem vynuceným. Zrušíš to?

Jindřich. Zruším to. Ku příkladu?

Aufenstein (vyndá list). Českého pána musil jsi učinit nejvyšším purkrabím — svrhneš jej.

Jindřich. Svrhnu jej, ačkoli to bude pána Zvířetického mrzeti.

Anna. I ostatní úřady obsadíš muži věrnými z Korutan, jakž nám je hrabě Aufenstein poradí.

Jindřich. Obsadím.

Aufenstein. Jindřichovi z Lipé vezmeš hodnost podkomořího.

Jindřich. Tak? Nu, myslíš-li. Ale udělá to hluk.

Aufenstein. Stříbro z kutnohorských dolů zadržíš.

Jindřich. Půjde-li to, bude mi věc velmi příjemná.

Aufenstein. K lepšímu pojištění nového pořádku uzavřeš smlouvu s knížetem Míšeňským a požádáš jej za vojenskou pomoc.

Jindřich. To máš dobře! Jen hodně mužstva branného, abych si mohl oddechnouti.

Aufenstein. Rač nyní podepsat.

Jindřich. Nu pro mne. (Podepíše.) Tu je jméno, hodně tlusté.

Aufenstein (sebere listinu). Přičiním se, aby se královské rozkazy tvé ihned vyplnily. (Odejde.)

Jindřich. Ale nyní je dost panování. Člověk není jenom z ducha, musí také na křehké tělo pamatovat. Hoj, kde jest víno?

Guntram. Víno! Neslyšíte? Hodně vína! (Dva panoši odejdou.) Rač, Milosti dovolit, já se také těším na doušek, neboť ačkoli nás na Starém městě dobře častovali, měl jsem přece jícen jaksi stažený, kdykoli jsem do něho něco lil.

Panoši (přinesou víno a číše).

Jindřich. Za to si doma oddechneme a bohdá teď pánům jícen zadrhneme. (Chápe se číše.) Paní královno, na veselé budoucí časy. (Pije.)

Anna. Dej Bůh. aby se nerozplakaly!

Jindřich. Ejhle, náš milý Jakub! Bůh tě pozdrav, dobrý člověče! Proč tak vzdálen? Blíže! ty se můžeš ukázati. Přál bych si, aby byla celá Praha podle tvého příkladu.

Anna. Netruchli, poctivý příteli, že jsme i tebe mezi výminky s pány postaviti nemohli. My na tvé služby nezapomenem.

Jindřich. Ostatně, co ti schází, dobrý člověče? Pod střechou jsi, jídlo i pití máš, dobře se odíváš a z naší přízně se těšíš.

Jakub. To vděčně uznávám.

Anna. Co se událo nového mezi tím časem, co byli pánové tak laskavi, že o náš pokoj pečovali?

Jakub. Nového? nevěděl bych, královská Milosti! Myšlení tvých nepřátel je staré, leda že snad novou zbraň proti královským Milostem vyhledávají.

Anna. Novou zbraň?

Jindřich. Co je zas lektá? Jen ať se nezklamou. My jim podruhé do pasti nevlezeme, a Aufenstein nám přivedl dobrých opatrovníků. Nech je hledati, my si nedáme rozmar kaziti. Sedni, Guntrame! Zavdáme si na šťastné vyváznutí, ostatní nám spořádá Aufenstein.

Anna (k Jakubovi). A co to myslíš, příteli? jakou zbraň?

Jakub (ohlídnuv se, kloní ústa k uchu královny). Kněžnu Elišku.

Anna. Co pravíš?

Jakub. Proskakujou o tom hlasy, arci ještě po řídku; ale takové řeči zrůstají jako sněhová koule s hory válená.

Anna. Jaké hlasy? Netrap mou zvědavost.

Jakub. Když volili krále po zahynutí tvého nešťastného bratra, pamatovali na kněžny domácího rodu královského, i byl vyvolen tvůj manžel.

Anna. Co dále?

Jakub. Ale ty nejsi jediná kněžna, ježto svítila na západě slavných Přemyslovců.

Anna. Jakže?

Jakub. Je tu ještě kněžna Eliška.

Anna. A —?

Jakub. Jakož mohl tvůj manžel na osiřelý trůn český dosednouti, tak prý to může i budoucí manžel Eliščin.

Anna (prudce vstane). Ha, co pravíš? Tak odvážlivě měli by napínati střelu svou?

Výstup 3.

Ojíř a Jan z Vartemberku venku před stráží. Předešlí.

Ojíř. Jakže? Ojíř Lomnický měl by za přístup teprva žebrati? Zpátky dřevce, nechcete-li, abych vám je jako třísky polámal.

Jindřich. Co jest? Ha, toť je náš poctivý přímluvčí! Jen dál!

Jakub (ustoupí do zadu, pozoruje chvíli, co se děje, pak odejde).

Guntram. Před tebou otvírá se brána srdce našeho do kořán.

Ojíř a Jan z Vartemberka (vešli).

Jindřich. Co nám neseš, příteli? Ačkoli tvoje moudrost na Starém městě neprospěla, a páni jednajíce dle svého bláznovství u sebe nás podrželi —

Anna. Docela novým způsobem hostinství —

Guntram. Na něž nezapomeneme!

Jindřich. Jsem ti přece povděčen a rád, že jsem mezi tolika havrany bílou vránu nalezl.

Ojíř. Pane, byla-li ti moje přítomnost milá v domě pana z Lipé, tedy bohdá i na svém hradě ucho před mými slovy nezavřeš.

Jindřich. Co jest?

Ojíř. Pane, rozletěla se pověst šeredná, mně nejde slovo se rtů, ježto se stydím před tebou i před sebou, že mám takovou věc vykládati! Ale pověst jde a praví, že prý chceš na smlouvu s pány sotva učiněnou opět zapomenouti.

Jindřich. To jsi slyšel dobře. Zapomenu.

Ojíř. Sliby svoje zrušiti?

Jindřich. Vynucené sliby zruším.

Ojíř. Pána Zvířetického, pána z Lipé svrhnouti?

Jindřich. Svrhnu.

Ojíř. Ještě větší počet cizinců do království zavolati?

Jindřich. Zavolám.

Vartemberk. Vůbec, že chceš, pane královský, to své důstojenství pustit z paměti a jako obyčejný kramář se zbožím království našeho lichvěti, krví naší plýtvati a právo naše nohama šlapati?

Jindřich (vyskočí). Pil jsi, pane, z přeplněné číše?

Guntram. A chceš svůj oheň ve chladu zaspati?

Ojíř. Utichni, Vartemberku! A ty, pane, dovol mírné slovo starcovi. Jakož jsem ondy pány varoval, pozvedám teď i hlasu před tebou a prosím: neruš slibů svých, o králi! Nenechávej sváděti se krví vášnivé, které sluší seděti na trůnu, z něhož má vycházeti příklad všech bohorovných cností.

Jindřich. Ušetři slov! Zde mluvíš právě s takovým prospěchem, jako jsi činil v domě bývalého podkomořího. Chceš-li co vyjednati, jednej s hrabětem Aufensteinem, ten má moje rozkazy.

Vartemberk. My ale nemáme s cizincem jednati, s tím nově najatým náhončím! My chceme jednati s mužem, do jehož rukou jsme osud národa českého vložili. Tebe jsme povolali, abys řídil běh věcí v našem království, od tebe očekáváme konečně vyplnění svých nadějí! Když jsme tě povýšili na slavný trůn Přemyslovců, myslili jsme na obnovení říše Otakarovy; ale ty jsi s to, abys poslední sloupy její sboural a ssutiny její rozmetal do všech úhlů světa, a před tím, pane, před tím nech se varovati!

Anna. A to se osměluje man králi a pánu svému do tváří? A král chová tak velkou míru milosti, že manovi po takové řeči příbytek u vězení neukáže?

Vartemberk. Do vězení? mne, že volám stůj! když běžíš ku propasti? Králi a královno, nepřišli jsme prosit na své jméno, nemluvíme ve prospěch několika přátel; ale jazykem naším volá země veškerá! A protož nedopouštěj, aby se dělo, k čemu tě cizí rada pobízí! Neukazuj se národu v úplné nahotě, aby docela nevyhaslo, co snad ještě v srdcích pro tebe doutná, slabý plamínek.

Jindřich. Ať vyhasne docela; vděku jsme nikdy neočekávali.

Anna. Budeme se na jiném plamenu zahřívat.

Vartemberk. Snad na plamenu našich střech? na požáru celých dědin, na rozpuštěném stříbru našich kostelů? Aj, proč ne? Česká země zkusila již jednou hospodářství takového za neblahých časů Oty braniborského! Avšak nerač, pane, na konec těch hospodářů zapomenouti! S krvavou lebkou ukázali hřbet českému pomezí, a ohryzujíce zbytky své kořisti oplakávali u vzdálené vlasti hanbu svou.

Anna. Ha, pominulý odbojníku! A ty se neostýcháš strojiti pánu svému stejnou naději? Bůh tě živ, královský manželi, tu se musíme časně postarati, aby přišla taková běsnost na řetěz, nežli jiných nakazí.

Guntram. Na řetěz i do řetězů, pane, královský! Mně kypí žluč při tě šílenosti. Hoj, stráže, ku předu!

Ojíř. Stůj, člověče! Ó pamatuj se, paní, pomni, králi, že jsme přišli v míru!

Výstup 4.

Eliška vyjde ze své komnaty a postaví se na zad. Předešlí.

Vartemberk. Neplýtvej tu slovy prosebnými! Já nechci slyšeti žebrání,

kde mi stojí právo po boku! Cokoli jsem tady řekl, jest ovoce zralé úvahy, a dokud jílec meče svého v pěsti držím, neprodám tak snadno svou svobodu. (Obrací se k odchodu.)

Jindřich. | (ucouvnou).
Anna |

Ojíř. Zastav proud své prudkosti!

Guntram. Stráže!

Jindřich. Chopte se jich!

Anna. Oba do žaláře!

Jindřich. Guntrame, pospěš pro Aufensteina!

Eliška (předstoupí). Zastav kroky, pane Guntrame! A ty, králi, dovol, aby slovo mírné cestu k srdcím nalezlo.

Anna. Do svých komnat, kněžno! Tam je místo tvé.

Eliška. Místo mé je tam, kde hrozí našemu královskému rodu poskvrna, kde hrozí národu českému pohroma, a ta hrozí tady!

Anna. Ty se osmělueš?

Eliška. Osměluju, ano! Památkou všeho zlého, co kdy z nesvornosti českých panovníků s prvními muži této země vzniklo; památkou našeho velkého děda, k němuž my se nemůžeme rovnati, prosím, zaklínám vás: neroztrhujte všechen úvazek jenžto pojí trůn váš k jeho podporám!

Jindřich. To jest naše starost, kněžno!

Eliška. Vaše i moje, pane královský! Já stojím hned vedle tvé choti v tomto království, alespoň mě tam srdce moje staví, byť ne zásluha, i nemohu na to mlčky hleděti, jak se hlava a nejvzácnější údy této země nepřátelsky do dvou táborů rozkládají! Neomlouvám prudkost těchto poslů — promiňte, rekové, panně slovo káravé — ale to vím jistě, že je sem poctivá starost přivedla, že z nich velká žalost mluvila, že je bázeň před úpadem naší vlasti rozplamenila! A směl bys jim to připočísti za vinu? Ó Bůh dej, pane, abys měl okolo sebe samých přátel takových, pak by lépe stálo naše království! Já se jich tak nehrozím, abych jim musela hroziti vězením. (Vstoupí mezi ně a podá jim ruce.)

Ojíř | (kleknou a ruce jí
Vartemberk | líbají.)

Bůh tě žehnej, kněžno šlechetná!

Anna (stranou). Oulisná hadice!

Eliška. Neobláčej tváře ve hněv a zarytost, o pane královský! Otevři srdce hnutí jemnému a nech tyto statné muže odejíti s nadějí, že se nepřetrhne poslední článek řetězu, který vás víže k obecnímu prospěchu. A jestliže poklesli, ó nech to vypršeti z paměti! Toť je knížat ozdoba nejskvělejší, zapomenouti na cizí poklesky! A jako se Bůh všemohoucí jeví v nedostižném milosrdenství, tak se má zástupce jeho na zemi napořád cvičiti v milosti!

Ojíř. Ó to kape nebes rosa se rtů tvých, kněžno šlechetná!

Anna (stranou). Proti tvé chytrosti mám také ostrý šíp! (Hlasitě.) Co chceme učiniti z milosti, k tomu netřeba tvého napomínání. Abys věděla, že není při nás vina všeho rozmíšení, které snad v zemi spatřuješ, zapomeneme na slova těchto mužů a propustíme je s tím dokladem, aby oznámili přátelům, že si nedáme na hradě královském ničeho vynucovati.

Jindřich. Ano, to můžete pánům na Starém městě oznámiti.

Vartemberk. My nepřišli vynucovat, a chceš-li nás propustit bez vyslyšení —

Eliška (kyne jim prosebně). Odejděte v pokoji a doneste všem přátelům naše pozdravení!

Ojíř. Milost Páně obsypej tě svým nejvonnějším kvítím, panno královská, abys utěšena příští cestou kráčela!

Vartemberk. Zdráva budiž, kněžno šlechetná, a silnou zůstaniž v doufání, že se nejkrásnější snové tvoji objeví. Odcházíme s tím sladkým vědomím, že jest posud anděl milosti na živu, který může zemi českou spasiti. (Odejde s Ojířem.)

Anna (stranou). Ha! Velflovic měl pravdu! (Pokyne paním, aby se vzdálily.) Posečkej, sestro! máme s tebou něco pojednávati! Pane Guntrame, ohlídni se, aby nám nikdo rokování nerušil.

Guntram (odejde zadem, kdež velí žoldnéřům, aby odstoupili, načež tito opodál přecházejí).

Jindřich. Co máš na mysli, paní královno?

Anna (tajně). Rychle musíme provésti, o čem dávno mezi námi rokováno. Elišce musíme dáti manžela, sice budou na ni nepřátelé naši stavět naději, která může korunou na tvé hlavě otřásti!

Jindřich. Metlo boží!

Eliška. Nesmím zvěděti, co se líbí královským Milostem?

Anna. My ti dali právě nový důkaz, že rádi sluchu přikládáme povážlivé radě.

Eliška. Jsem tím velice potěšena.

Anna. Tedy se také nadějeme, že i ty rovnou měrou ucho nakloníš, kde jde o prospěch obecní.

Eliška. Šťastnou budu, mohouc něčím ku spasení vlasti přispěti.

Anna. Tu jde především o tvou osobu.

Eliška. O mou —

Anna. Dospěla jsi v pannu kvetoucí, i nebude dlouho trvati, a statní mužové budou po tobě se sladkým toužením hleděti.

Eliška. Sestro!

Anna. Aby pak z toho nové spory nevznikly, aby se nemnožila nepřátelství, usnesli jsme se s královským manželem —

Eliška. Ustaň, sestro! nechci ničeho slyšeti, co se týká této stránky mého života. Tiše plynou posud moji dnové, netlačím se k veřejnosti, oddána v boží vůli čekám, jak Hospodin se mnou naloží.

Anna. Marné upejpání. Žena vykonásvé povolání dopola, když se nekloní láskou k manželu.

Jindřich. A já ti, milá kněžno, již také něco vyhlídnul. Nejdříve jsem myslil, že ti dám svého milého Guntrama —

Eliška (s ošklivostí se odvrátí).

Jindřich. Ale paní Anna myslí, že by se mladý Bergov lépe pro tebe hodil!

Eliška. Dosti, pane královský! Budu to míti za milostivý žert a zapomenu na něj. (Odchází.)

Anna. Postůj! Nežertujeme! Péče naše jest opravdová, abychom tvou budoucnost pojistili.

Eliška. Nuže, tedy vězte, že vím, čím jsem rodu svému povinna, a že nepodám ruky své žádnému, kdo v řadě knížat nestojí.

Jindřich. Aj, vždyť víme, že s trůnu Přemyslova časem hezky nízko sestupovali.

Eliška. Pak to bylo ušlechtilé kvítko z krve domácí, k němuž se ratolest Přemyslovců sklonila, a nikoli odštěpek stromu cizího, který chtěl v naší půdě ztučněti.

Anna. Bohatý Bergov vyrovná se mnohému knížeti.

Eliška. Ve tvých očích možná, v mých nikoli, a já na místě tvém hořela bych studem, činíc rodné sestře takové nabídnutí.

Anna. A kdybychom ti nabídli pána českého?

Eliška. Já mínění své již projevila.

Anna. Někdy bývá s prospěchem své mínění měniti.

Eliška. Když je s prospěchem, je to i s moudrostí.

Anna. Ty se podrobuješ nutnosti.

Eliška. Ve sňatku s Bergovem nevidím žádné nutnosti!

Anna. A s knížetem?

Eliška. Alespoň bych ušetřila slušnosti.

Anna. A sáhla po naší koruně!

Eliška. Sestro!

Anna. Ha, zrádná úkladnice!

Eliška (důstojně). To nejsem, paní sestro, ač bych snad jako ty korunu českou nositi dovedla. Já v sobě cítím něco z velkého děda našeho a vím, že bych za korunu neprodala blaho národní.

Anna. Ha, pohlédni jen, pane královský, jak svláčí to roucho beránčí a ukazuje zuby vlčí dávno skrývané. Hádě je to, na prsou našich zhřívané, i bude čas, abychom ho žihadla zbavili.

Jindřich. Ano, kněžno, nalezneme prostředek, tvou tvrdošíjnost oblomiti.

Eliška. To můžete zkoušeti!

Anna. Chceš se nám protivit?

Eliška (pořád rozhorleněji). Vy nemáte práva hnáti mne do mého neštěstí.

Anna. Sňatek s Bergovem bude nás všech štěstím, a ty se podrobíš!

Eliška. Nikdy! Svou hlavou se toho dokládám, před Bohem, před tebou a tvým manželem, nebo chceš-li více svědků — (Volá v pravo i v levo.) Adleto! Žofie!

(Slečny a paní vycházejí.)

Jindřich. Ona je bez sebe!

Eliška. Slyšte to vespolek! Nehrozím se před celým dvorem vyznati, že ve sňatek s Bergovem nikdy nesvolím. Královská moje krev jest památkou příliš drahou, abych ji dala zhanobiti ve prospěch škůdců rozdírané vlasti. Panna jsouc česká nezadám své ruky nežli spasiteli mého národa. (Prudce odejde.)

Jind. } (u velikém hněvu druhou
Anna. } stranou odejdou.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Síň v křižovnickém klášteře.

Výstup 1.

Kunrád, Jan z Vartemberku, Jindřich z Lipé, Ojíř, Olbram více pánů.

Kunrád. Ještě jednou pozdravuju vás, urození pánové a vzácní přátelé! Mé srdce hořelo již touhou po vlasti, a noha kvapila ku branám pražským. Když jsem odcházel v záležitostech řehole do země francouzské, bylo království naše skličeno velkým zármutkem. I doufal jsem nalézti tváře rozveselené, když se navrátím; ale kamkoli jsem dosud zraky obrátil, vyskytlo se truchlení.

Ojíř. Ba! Hospodin se rozhněval na zemi českou a posílá na ni těžké zkoušení.

Kunrád. Ach, jak je to věc velmi pohodlná uvrhovati na Boha, co dokáže člověk ve své zaslepenosti! Nebylo by lépe kořen všeho zlého blíže hledati nežli na nebi?

Vartemberk. Aj, toť třeba pohlédnouti jen přes vodu do korutanského doupěte!

Kunrád. Možná, i neupírám krvavé rány, ježto vlády neschopný Jindřich království našemu zasadil. Bůh to napraviž! Ale možná také, že bychom i na pravém břehu Vltavy nalezli, co nám království ve zmatek uvádí.

Z Lipé. Nechtěl bys, důstojný pane, zdání svoje zřetelněji pronésti?

Kunrád. To leží vskutku, nevím za jaké hříchy, jako boží kletba na českém národě, že jej duch nesvornosti vodí k úpadu. Strana zuří proti straně, každá se honosí, že má obecní prospěch na zřeteli, a při tom tvrdošíjném honosení klopýtá obecní prospěch ku hrobu.

Z Lipé. Pane opate!

Kunrád. Dovol, pane Jindřichu, nechci mít na uvítanou kázání, ale —

Ojíř. I jen měj, pane opate! Dobré věci nemá člověk nikdy dosyta. Jen nám otřes hrudím.

Kunrád. Chtěl jsem jen slovo promluvit o věci, která mě naplňuje velkou žalostí. (Pohlédnuv se.) Což nepřišla ještě hodina, aby byla alespoň Praha jednoho smýšlení? Nemohou synové jedné obce, vychovaní v jedné škole, posilňovaní v jedné svatyni, vespolek si ruce podati? Musí panovati záští Velfloviců a Olbramoviců?

Olbram. Z úst důstojného opata, věrného přítele národa, jest velmi divno slyšeti takořka obranu nepřátel obecních! Nestojí-liž psáno, že máme oud těla odvrhnouti, když nás pokouší? I jeť obec tělo a nemůže trpěti oud zkažený, který ji přivádí v nebezpečenství.

Kunrád. A ví obec jistě, že jest nemožno zkažený oud vyléčiti?

Olbram. Dosavad nehodí se zámysl jeho k jejím záměrům, a my víme jistě, že by nám Velflovici učinili stejnou měrcu, kdyby se dostali ku vládě.

Vartemberk. A k čemu vůbec omluvy? Velflovic stojí při Korutanu; Korutan jest naším nepřítelem — pryč tedy s oběma.

Kunrád. Smělé slovo!

Vartemberk. Ale pravdivé! A nemá-li jiný smělosti je pronésti, já se nehrozím, já je pronáším! Jindřich jest nepřítel národa českého, i nesmíme ho déle trpěti. Jakož jsme jej z vlastní vůle povýšili, takž jej z vlastní vůle ponižme!

Kunrád. A myslíš, pane z Vartemberku, opravdu, že se mohou knížata s trůnu sháněti, jakož lze lidskou vášeň zbouřiti a zase uchlácholiti?

Vartemberk. Pravý kníže nedá se s trůnu sehnati, a na toho se také nikdo neodváží! Ale kdo to svaté jméno, to důstojenství božího zástupce na zemi navlékne na sebe jako malovanou kukli, jen aby se kochal v rozkoši anebo strašil jiné, tomu se může strakatá kukla s tváří strhnouti. Mně se protiví každá vzpoura proti věčným světa zákonům, a k těm patří také trůn; ale kde se kolem něho jenom nářek rodí, loupež prostírá a vražda zuří, tam pozdvihnu z celé duše pravici svou ku spasení národa!

Ojíř. Přisámbůh, to rád poslouchám, můj statný Vartemberku!

Z Lipé. Nám také nic jiného nezbývá, chceme-li, aby se opět blahodějný pořádek do země navrátil.

Vartemberk. Velká naděje oživuje srdce mé, a oči hledí po hvězdě, která utěšeně září na obloze české. Znáte ji? Nazývá se Eliška!

Všickni. Eliška?

Vartemberk. Ta spanilá ratolest zlomeného kmene královského.

Kunrád (chopí jej vřele za ruku). Eliška! Ó můj drahý pane Vartemberku, kdo ti vložil to slovo na jazyk? kdo ti od-

halil záclonu s nejtajnější schránky srdce mého? Ó já bych zaplakal rozkoší při té myšlence, že by mohla tato panna královská, ta lilie z rajské zahrady, při nížto od jakživa srdce moje bývalo — ano, ano! otevřu vám stará prsa dokořán a zradím své nejblaženější tajemství. V prachu velebil bych Hospodina, kdyby se Eliška na českém trůnu zaskvěla! Proto jsem pospíchal do vlasti, proto jsem žebral za svornost, proto bych přál síly spojené!

Z Lipé. I hleďte strašlivého odbojníka!

Kunrád. Hospodin mi račiž hřích ten prominout, ale jsem hotov pro spasení vlasti se ho dopustit.

Ostatní. A my s tebou!

Kunrád. Aj, tedy by nescházelo nic jiného, než aby Eliška pojala manžela, jejž bychom korunovali.

(Pomlčení.)

Vartemberk. Nuže, tedy jí dáme takového manžela!

Z Lipé. Snadné slovo, ale ať nepokulhává skutek za vůlí. Odkud jí dáme důstojného manžela?

Ojíř. Což by neměla být mezi domácími rody hodná ratolest?

Z Lipé. Nic, nic! Nechtějmež opakovati krvavý sněm z biskupského domu, kdež měl král také z domácího kmene volen býti.

Olbram. Utichněte, urození přátelé! Musel bych se velice mýlit, nechce-li nám důstojný opat sám něco navrhnout. Vidím to na jeho zamyšlené tváři.

Kunrád. Ano, dobře čteš, pane, v srdci mém i na tváři. Myslil jsem na to, a zazlete mi nebo chvalořečte, jednal jsem o tom s císařem, slavným Jindřichem z domu Lucemburského.

Všickni. S císařem?

Kunrád. Postesknul jsem si před ním o té bídě naší vlasti, a že bude třeba ohlédnouti se po novém statném plavci, který by tonoucí loď království českého z vlnobití vyvedl; i shledal jsem, že by byl císař nakloněn dáti nám vlastního syna za krále.

Všickni. Svého syna?

Kunrád. Panického Jana. Spanilý to jinoch! Srdce moje zaplesalo, když se pásly oči na té hrdinské postavě. Jan může s císařskou pomocí být obnovitelem říše Václavů a Otakarů.

Vartemberk. K čemu tedy odkládání? Rychle k cíli.

Kunrád. Zvolna, toť není věc, jako když odhodíš staré brnění a dáš si nové kovati. To musí býti dříve dobře ujednáno s císařem, i slyšána musí být Eliška.

Výstup 2.

Sluha. Hned na to Hynek. Předešlí.

Sluha. Račte dovoliti, urození pánové; vím sice, že nemá nikdo vstupovati, ale z venku dere se do síně mladík, jenžto praví, že musí s pány mluviti.

Olbram. Odkud přichází?

Hynek (mezitím vstoupí). Z královského hradu přicházím.

Sluha (odejde).

Někteří. Co to znamená?

Olbram. A kdo jsi?

Hynek. Hynek Velflovic.

Olbram. Syn vyhnaného zrádce?

Hynek. Jsem syn Jakuba od Věže, pane Olbrame — ty jsi snad muž, co při pánech stál a pak jako liška utekl? Je-li však otec zrádcem, k tomu nestačí tvůj úsudek; neboť ty sám sluješ také zrádcem po Praze. Já ale nepřišel proto, abych nevinen trpké lání poslouchal; nerozumím vašim rozmíškám a sloužím kněžně Elišce.

Všickni. Elišce?

Hynek. Jsem jejím panošem, a královna učinila moudře, že dala syna Velflova kněžně sestře za sluhu. Rcete, pánové, nalezám tady přátele naší ušlechtilé kněžny? Ale což se ptám? Nejsi ty pan Vartemberk, jenž ondy mužné slovo vedl na hradě?

Vartemberk. Tuto s přítelem Lomnickým!

Hynek. Kněžna mluvila o vás i před svými pannami.

Vartemberk. Že mluvila?

Hynek. Ó plesej, pane, a opásej se k činu rytířskému; neboť blažen jest, kohož ona do svých zpomínek zavírá! Na tebe vzpomněla i v neštěstí svém.

Všickni. V neštěstí?

Hynek. Na tebe, na pána z Lipé —

Vartemberk. Co se děje, mluv!

Hynek. Král i královna nutí pořád ušlechtilou kněžnu, aby podala svou ruku hejsku Bergovi.

Kunrád. Nedopouštěj Hospodin!

Hynek. Kněžna mužně vzdoruje, ale teď jí začínají hroziti vězením!

Všickni (se hrozí). Vězením?

Vartemberk. Ano, to jest spůsob

korutanský, shledal jsem to na sobě! Ale já byl nízká pleva proti té perle knížecí, kterou tam nyní chtějí vrhnouti do prachu. Avšak bohdá se nestane, aby měli příští věkové o nás říci, že jsme nechali dceru královského rodu za hračku cizopanské zpupnosti!

Všickni. To se nestane!

Olbram. Můžeme ale slovům mladíkovým také věřiti?

Vartemberk. Ty jasná střelo zůstaň nyní se svou městskou nedůvěrou za dveřmi! Nevidíš v jasném oku jinochovu až na dno duše jeho?

Hynek. Kněžna vylila stesky svoje do prsou ctihodného zpovědníka Berengara, a ten šlechetný dal pokynutí mně, abych hledal ochranu.

Vartemberk. Kněžna musí prchnouti.

Hynek. To jsme již ujednali.

Ojíř. Jen bude-li moci ze hradu?

Hynek. O to se postaráme. Přestrojíme se.

Kunrád. Bůh vás ochraniž!

Olbram. Ale kam s tou ušlechtilou pannou, aby pokoj v Praze byl udržen?

Z Lipé. Doprovodíme ji do Nymburka. Město jest nám věrné a oddáno a nezapomene, jakých dobrodiní od Eliščina otce užilo.

Vartemberk. Já se hned přihotovím na cestu. Ale troufáš si, jinochu, kněžnu bezpečně ze hradu vyvésti?

Hynek. Ze hradu a vám do rukou. Poslední krůpějí krve se vám na to upíšu, jen vy jí útočiště jisté připravte!

Kunrád. Připravíme! Jako jediný muž postavíme se na ochranu té dcery královské, na nížto teď veškera naděje vlasti naší spočívá. Jdi, synu, a dones paní svojí naši úctu hlubokou a oznam ušlechtilé trpitelce, že nevymřelo ještě staré plémě, jež věrně podle trůnu otce a děda jejího stávalo; že jsi našel muže, kteří budou právo její proti útokům všeho světa brániti. My ale hotovme se k činu, přátelé, a na všech cestách našich sviť nám hvězda Eliška!

Všickni. Sláva Elišce! (Odcházejí.)

PROMĚNA.

Před klášterem. Velká vrata v silné zdi, kamenné stupně vedou vzhůru. V pozadí mostecká věž, dále vyhlídka na hrad.

Výstup 3.

Na schodech tlupa rozličného lidu, mezi ním Mareš. Na druhé straně jiný menší zástup, mezi ním Mikuláš. (Později Jakub.

Mareš. To mi věřte, to jsou dělníci z Velflovické kovárny! Jak sem koukají! Jako by se chtěli očima prokopat.

Mikuláš. To mi věřte, jsou to řemeny z Olbramovské kůže! Lepí se na tu novopečenou tvrz, jako by chtěli ze sebe udělat na ni přištipek.

Mareš. Hoj, co stojíte tak pozdálečí? Přimrazil vám někdo hnáty? Nebo se bojíte Olbramova hnízda?

Mikuláš. Hnízda? Hohoi Ale ten hmyz nás mrzí, co tam obletuje.

Mareš. Snad abyste ho zaplašili, co?

Mikuláš. Bude-li tuze hučet, kdo ví, nedáme-li mu přes hubu.

Mareš. Děti, hučte, ať vidím, jak umějí ti hmyzotepci plácat! Hahaha!

Jakub (v oděvu poutnickém přiblížil se zatím ku předu). Pokoj s vámi, pravil Hospodin, a nejnižší sluha jeho opětuje to slovo v pokoře.

Mareš. Velebeno budiž jméno Hospodinovo. Nám by arci byla skrovná míra českého pokoje milejší, nežli to korutanské veselí, při němž pije člověk na bratrství s bídou.

Jakub. Ano, přišli zlí časové, zvrácena jest nádoba hněvu božího, a v pláči volám: Hospodine, pomiluj! Avšak bijte se v prsa, čiňte pokání, sice bída od vás neodstoupí.

Mareš. I u všech rohatých, jaká pokání? Což můžeme my za to, že se pánové tak šeredně ofoukli, když si uřezali z té korutanské řepy králíka? To jdi a tluč na domy těch, co nám tu bídu zavolali. Jdi Velflovici domluvit, že stojí ještě při té pijavce!

Jakub. O krátkozraký člověče! Kdo ti dal jistotu, že jest naší bídy právě Korutan příčinou? Kdo vám poví, že pánové, jenžto se v tomto klášteře scházejí, ještě horší věci na vás nevymýšlejí?

Mareš. Co že to hvízdáš?

Jakub. Kdy myslili páni s ubohým lidem poctivě? Přede tváří Páně jsme si rovni vespolek, stojí napsáno; ale páni tomu písmu nerozumějí, a proto jsou proti Korutanskému, že daroval svou přízeň lidu nižšímu.

Mikuláš (ke svým). Ať mě ďábel trkne, není-li to — (Mluví s nimi tajně).

Jakub. Nuže, kdo mi poví, co se děje v této zneuctěné svatyni? v tom opevněném brlohu člověka, který pošed z krve měšťanské jako slabý holub pod perutě jestřába utekl? Kdo mi poví, co tu kuje Olbram?

Mareš. Odkud tě sem vítr přivál, muži nábožný, že nám takové vrtochy do kotrby seješ? oslyš, tu jsou také muži slova božího, vzácnější kleriky, opat Zbraslavský —

Jakub. Jakže? Kunrád je v Praze?

Mareš. No? pálí tě to? Myslil jsi, že se už nenavrátí, a chtěl jsi být sám opatem?

Jakub (přiblížil se zatím ke druhé tlupě). Mikuláši!

Mikuláš. Ha, Jakube!

Jakub. Ticho, Nevíte, proč se dnes páni tady sešli?

Mikuláš. Jde to proti Jindřichovi.

Mareš. Jakže, bohumilý habite? Ty znáš také tyto dušičky? (Blíží se k němu a snaží se pod kukli mu nahlednouti.)

Jakub. Cesty moje vedou mezi ty, jenž budou státi po pravici i po levici Páně.

Mareš. A proto chodíš v rozličných podobách?

Jakub. Já?

Mareš. Ať zhubením jako cvrček na prázdném ohništi, jestliže jsem tě neviděl už v jiné mumraji! (Přitočí se za ním a mrští jím mezi své přívržence.) Chyťte ho! držte ho! To je přestrojený dudák! Ten nám zahraje veselý kousek.

Mikuláš. Zpátky od něho! Pusťte ho! Je to nábožný poustevník z údolí Chuchelského.

Mareš. Hejsa! fouká vítr od té strany? Držte ho, děti! Hrr Olbramovici! Páni ven!

Mikuláš. Velflovici ven! (Několik se jich rozběhne volajíce:) Velflovici ven!

Výstup 4.

Oděnci vyhrnou se z kláštera. Potom Olbram. Předešlí. Ku konci Kunrád.

Mareš. Pěkně vítáme, páni lovci! Tuhle (na lid) máte zvěř z Velflovických lesů, hoňte ji! My jsme chytili už lišáka.

Oděnci (se ženou na Velflovice a po krátkém odporu je zaženou. S jiných stran sbíhá se lid rozličný, volaje:) Olbramovici ven!

Olbram (vystoupí). Jaký to hluk? Co se tu děje?

Mareš. Neměj mi za zlé, pane Olbrame! Šnek Velflovic vystrkoval rohy, a my mu je trochu polili. Při tom nám uváznul tento habit v rukou. Zdá se, že v něm vězí něco jiného, než má vězeti. Nu, chtěl jsi vědět, co pan Olbram kuje. Tu ho máš, zeptejte se ho sám.

Olbram. Kdo jsi, muži neznámý, že tě dobří tito lidé zdržujou?

Jakub (mlčí).

Mareš. Nu, zamrznul ti jazyk? Aj, tedy ukaž alespoň svou tvář. (Strhne mu kukli.)

Olbram. Ha, Jakub od Věže? Tys to, nešťastníku?

Mareš. Ah, proto nás chtěl obrátit na víru!

Olbram. Nevíš, co obec nad tebou vyřkla?

Jakub. Obec? Patří šlechta s ozbrojenou rukou také k obci? Moji nepřátelé, nádenníci pánů, vyhnali mě z města. Obec o tom nevěděla.

Olbram. Mám se ptáti těchto shromážděných?

Jakub. Je to celá obec?

Olbram. Proč jsi tedy učinil po vůli svým nepřátelům? proč jsi odešel? proč jsi nevolal obec na pomoc?

Jakub. Chceš tropiti moudrostí svou žerty z přemoženého?

Olbram. Beze žertu ptal jsem se tebe, víš-li, co obec nad tebou vyřknula. Tys neodpověděl. Snad jsi na to zapomněl? Vyhnanství ti usoudila, a při dopadnutí ve zdech Pražských smrt. Chystej se ku smrti!

Jakub. Jakže, Olbrame? Ty bys chtěl sáhnouti na tuto hlavu, ježto co živa desetkrát větší nebezpečí pro obecní prospěch podstoupila, nežli kdy tvoje? Ty bys mohl vyplnil ortel, který vyšel z rozkvašených vášní nad člověkem, jenž snad poklesl tím, že chtěl národ spasiti? Ne, ne, Olbrame! Ty vedeš sice chytrý obchod s přízní, která na okamžik nejvíc vynáší, ale za krev svého spoluměšťana nebudeš chtít koupit usmání těch lidí, kteří nám v srdci nikdy nepřáli.

Olbram. Nečiním nic o své vůli a vyplňuju toliko ortel obecní. Při dopadnutí smrt!

Jakub. Olbrame, vyznám se ti ze své křehkosti, jsem člověk s kusem srdce lidského! Přišel jsem, abych potěšil utrápenou manželku, své sladké dítě, otce sta-

rého, jenžto všichni pláčou v opuštěném domě, a ježto jsem nechtěl s sebou do vyhnanství strhnouti doufaje, že přijdete brzy k poznání a přijmete opět poctivého muže! Svatým citem otcovským tě zaklínám —

Olbram. Mlč a uchystej se ku smrti! Postavte kůl zde na místě a všem škůdcům obce na výstrahu pověste Jakuba od Věže!

(Hnutí mezi lidem, přivlekou kůl a zadělávají ho do země.)

Jakub (vytrhne meč zpod roucha). Ha, zlořečený katane! (Bližší oděnci mu ze zadu meč vymknou.)

Olbram. Nechtěj s přetékající mírou hříchů na soud věčný odejíti.

Kunrád (objeví se nahoře na stupních).

Jakub. Člověče! pamatuj, že jest ruka Páně všemohoucí, že mě může vytrhnouti z moci tvé a postaviti tebe na můj soud!

Olbram. Připravuj se na cestu a spořádej se s nebesy!

Jakub. Kleba tobě, ty skvrno krve měšťanské, a hanba mně za každé slovo, kterým jsem před tebou se ponížil, chtěje život k obecnímu blahu, k vyvrácení vaší vlády zachovati! Kletba tobě za každým kročejem, jejž s nepřáteli svobod městských učiníš, a krev má přijdiž na tebe i na tvé potomky.

Kunrád (jenž byl s velkým pohnutím poslouchal, chce promluviti, v tom)

Výstup 5.

Hynek, Eliška a dvě panny, zahalené velkými loktušemi, jako sprosté ženy. Předešlí.

Hynek. Rychle několik krcků ještě, paní, pak nás mohou stíhati. Tu jsme již mezi přáteli!

Olbram. Ha, pozdrav tě Bůh, čacký jinochu! Kde máš — ha! je-li možno? v tomto rouchu? Ó vítej, kněžno šlechetná!

(Všeobecný úžas.)

Jakub. Ha, co se to děje? Hynku, synu!

Hynek. Jak, ty zde, otče? Co to znamená? proč obklíčen?

Jakub. Abych našel cestu na šibenici.

Hynek. Světice boží!

Jakub. Co ale ty zde činíš jakožto přítel s nepřáteli otce svého, s vrahy našich práv?

Hynek. Neptám se na tvé nepřátele, ale utíkám ku přátelům jasné Elišky.

Jakub. Jaké to pohádky? Mluv, ať poznám tu novou osnovu panských úkladů a tebe prokleju co syna nezdárného, jestliže jsi od štěpu rodinného samochtě se odštípil.

Olbram (k Elišce). Rač vejíti do domu — (k lidu) a vy konejte svou povinnost.

Hynek. Postůj, pane! postůj, paní! ať zvím, co otce mého potkalo!

Olbram. Nejmenuj otcem toho vyvržence a děkuj Bohu, že tě na pravou cestu přivedl. Jděme!

Eliška. Stůj! Sama chci vědět, co se tu děje s věrným sluhou královským.

Olbram. Dopaden ve zdech Pražských propadl smrti dle obecního ortelu.

Eliška. A první krok můj pod vaši ochranu má býti zaznamenán smrtí občana? Ne, ne, to nedopustí Bůh!

Kunrád (hlasem povýšeným). To nedopustí, kněžno šlechetná! i přivedl tě v pravou dobu ke smutnému příběhu, aby se tu obměkčilo srdce přetvrzené horlivostí nelidskou.

Eliška. Ó můj šlechetný učiteli!

Olbram. To se mýlíš, pane důstojný! Konám jen svou povinnost a nesejdu s cesty práva.

Kunrád. Že nesejdeš? Aj, hrdý člověče! Chceš ty rovnati se Bohu, který samojediný ví, co jest pravého? Zapomněl jsi již opět, jak nám třeba svornosti? že se zmůžeme jen dorozuměním? Ó což je každý řádek o milosti vymazán z knihy vašich zákonů, a je tak nesnadno učiniti smíření? Olbrame! tu stojíte dvě hlavy stran odporných; ó což nenajdu slov dosti mohutných, abyste poznali důležitost okamžení tohoto a nechali prasknouti kůru srdcí svých?

Eliška. Olbrame!

Hynek. Pane!

Olbrame. A kdybyste mi srdce vyrvali, nemohu říci nic jiného, nežli že musí umříti.

Hynek. Milosrdný Bože!

Kunrád (přistoupí k Jakubovi). Nuže, tedy já ho vezmu pod svůj štít, já rozumím jinak zákonům a čtu je ve knize věčného milosrdenství. Učením křesťanské lásky budu ho proti obci zastávati, pod milostnou záštitu dcery královské s ním uteku — ha! Pane na výsostech, děkuju ti za ten paprsek v této temnosti!

Všickni. Co jest?

Kunrád. Ptám se tě, lide shromáž-

děný, na tvé dobré svědomí: chceš-li starého práva šetřiti?

Lid. Chceme!

Kunrád. Nuže tedy, dle starého práva nalézá odsouzený ku smrti outočiště u přítomnosti královny.

Olbram (prudce). Zde není žádné královny!

Kunrád. Třebas nebylo korunované, stojí tuto přece již volená — naše budoucí.

Jakub (pro sebe). Ha, co to?

Eliška. Co pravíš?

Kunrád. Ano, drazí přátelé! Černé mraky na obloze naší pominou, a nové jitro bude svítati. Tuto se leskne naše dennice, a jakož já před ní skláním kolena a co českou královnu ji velebím, takž učiníte i vy a zasvětíte toto okamžení tím, že ušetříte krve občanské!

Všickni (kromě Olbrama a Jakuba klekajíce volají). Sláva královně! Sláva Elišce!

Kunrád. Pohlédni na svůj národ, Hospodine, a učiň, aby před tváří tvou milost nalezl!

Eliška (klesá). Ó běda mně!

Panny. Milostivý Bože, kněžna umírá! (Velké hnutí.)

Kunrád, Olbram (k ní kvapíce). Co se děje?

Eliška. Pomoz, Panno nejsvětější, a odpusť nepřátelům mým! Jsem otrávena!

Všickni. Otrávena?!

Jakub. Pusťte štvaného jelena, on vám přinese lék! (Utíká.)

Kunrád. Ó běda, ubohý národe! (Stojí uprostřed s hlavou svěšenou.)

Olbram. Rychle do stavení.

Někteří z lidu (se rozbíhajíce). Zabte Velflovice! To je úklad Velflovicû! (Živé hnutí na obou stranách.)

(Opona rychle spadne.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Komnata na královském hradě.

Výstup 1.

Jindřich a Anna sedí. Aufenstein vedle nich. Jakub před nimi.

Anna. Jsme ti, věrný příteli, velice povděčni, že jsi vážil tak dalekou cestu až do Frankobrodu.

Jakub. Já se obával tak důležitou věc do cizích rukou složiti, a odvážil jsem se toho pro tvou přízeň královskou.

Jindřich. A viděl jsi všecko sám a sám?

Jakub. Nespozorován od poslů českých stál jsem na veliké síni v klášteře svatého Antonína, kde se shromáždili knížata němečtí a kde sám císař seděl na sněmu, když tam vešli čeští poslancové, prelátové, páni a měšťané, aby přednesli své žaloby.

Anna. Kdo mluvil nejvíce?

Jakub. Slovo nejvřelejší vedl opat Zbraslavský a podal truchlivý obraz království českého — promiň, pane, že to opakuju — a vzýval říši o pomoc.

Anna. A císař?

Jakub. Dle úmluvy vznesl rozhodnutí na knížata, a ti vydali odpověď, že po zahynutí rodu Přemyslova připadlo císaři právo míti péči o království české, tebe pak, jasný pane, že na trůně ponechati nemůže, ježto jsi byl volen bez jeho vědomí, léna jsi nepřijal a protož i dán byl do klatby, a přísahy od českých pánů tobě učiněné že nic neplatí. Na to doložil císař, že dá syna svého naší kněžně Elišce v manželství, a pak že ho Čechům pošle za krále.

(Přestávka.)

Jindřich. Co tomu říkáš, milý Aufensteine?

Aufenstein. Že jsi měl dříve se hrůzou na trůn dosednouti.

Jindřich. Ale nyní, nyní?

Aufenstein. Nepouštěj kněžnu Elišku ven ze země. Z Nymburka se směle navrátila; nedej jí podruhé z Prahy vyklouznouti.

Anna (se prudce vzchopí). Ó tato Eliška! ta ošemetná hadice! Já bych přála —

Jindřich. Co?

Anna (polo pro sebe). Aby pověst byla pravdiva která pravila, že jí dáno bylo jedu.

(Přestávka.)

Jindřich. Tedy myslíš, ne ven ze země?

Jakub. Nebude-li pozdě, ježto se již chystá k odjezdu.

Anna. Chystá se již?

Jakub. Pánové o tom rokujou.

Anna. A to pod našima očima?

Jindřich. A kdybychom i kněžnu

zadrželi, nepřijde si pro ni císař s brannou rukou?

Aufenstein. Zatím zde bude nová pomoc Míšenská, a pak jsme dosti silni.

Jakub. Dosti silni?

Aufenstein. Kdo se ničeho neodváží, ničeho nezasluhuje. Štěstí bydlí s udatným.

Jakub. Ale neštěstí vchází k nerozvážlivým. Kdybychom směli na města spoléhati, byli bychom snad dosti silni; ale pokud jsem jel nyní královstvím, a co známe Prahu, nelze na města doufati.

Aufenstein. Proč?

Jakub. Dobře že se ptáš, pane; neboť co jsi tady, přispěl jsi hojně, že se i po městech nechuť k našemu panování zbudila; páni pak již docela od nás odpadli.

Aufenstein. Měšťane!

Jakub. Ano, to jest můj rod, můj erb, moje pýcha, a třebas jenom sloužil, sloužím pánu svému věrně a nehrozím se sluhy sebe většího. (K Jindřichovi.) Pane, radím ti, hleď si srdce získati; pouhýma rukama nic nesvedeš. Dej si přivésti vojínů, ne však lupičů.

Aufenstein. Ještě slovo —

Anna. Milý hrabě! Příteli!

Jindřich. Ale co to znamená? Nerozumím —

Jakub. To znamená, že tvoji lidé, Korutané i nově přišlí Míšňáci po všech krajích drancujou a plení.

Aufenstein. Jenom na potřebný žold.

Jakub. Že mizejí české peníze i veselé tváře.

Jindřich. Ale boží metlo, o tom já nic nevím! Já nedávám pleniti! Já se skrbím jako pravý nuzák. V naší kuchyni nebylo kousek nějaké pochoutky ani nevím kdy, a sklepník již také hrozí, že víno dochází.

Výstup 2.

Guntram. Předešlí.

Guntram. S dovolením, královské Milosti! Nesu veselou novinu.

Jindřich. Co jest?

Guntram. Vida tvůj stálý zármutek nad tím, že tě Čechové o tak bídném stole nechávají, nesl jsem to s velkou lítostí, i vyjel jsem si sehnat něco na zub, ať už padne co padne. A hle! nebe se usmálo. Potkali jsme dva plné vozy s krásnou zvěřinou, já ji větřil na sto kroků; pražští kramáři a několik pacholků ji provázelo. My hejsa do nich, a za několik okamžení bylo všecko naše. Pražáci utekli s natlučeným čelem.

Jindřich. Ha, můj statný Guntrame! A zvěřina?

Guntram. Je na hradě.

Jindřich. Honem tedy, ať se na ni podíváme.

Jakub. A měšťané?

Jindřich. Slíbíme jim náhradu jakmile první stříbro z Kutné Hory dostaneme. Pojď, milý Guntrame. (Odejde.)

Aufenstein. I toť bych tedy přál —

Anna. Nehorli, milý hrabě, a hleď dle mužného uznání napraviti, co slabost hrozí zkaziti.

Aufenstein. Dáváš mi k tomu plnou moc?

Anna. Dávám.

Jakub. Nezapomeň také na mou radu, Milosti!

Anna. Přilož ji k zámyslům hraběte Aufensteina.

Aufenstein. Oheň s vodou se nebratří.

Jakub. Velkému plamenu neškodí časem malé pokropení.

Anna. Ba věru, nevím, zdali bychom lépe nestáli, kdybychom nebyli první radu tvou poslechli a starého Ojíře slova k srdci připustili.

Aufenstein. Chceš-li, paní, býti hračkou v ruce lidu rozuzděného, postav na místo mé jiného.

Anna. Aufensteine!

Aufenstein. Celá chyba vězí ve královĕ pohodlnosti z počátku.

Anna. A myslíš nyní — ?

Aufenstein. Přísnost zdvojiti.

Jakub. Svým lidem?

Aufenstein. Na ten mohu spoléhati.

Jakub. A doufáš, pane, vystačiti?

Aufenstein. Meč a oheň pomůže.

Jakub. Meč a oheň? Tedy města pustošiti, z lidnatých dědin hřbitovy dělati, to má býti cena tvé mužnosti? Na bídné poušti chceš trůn pána svého upevňovati? Já ti pravím, nech násilí! Hleďme především Prahu na svou stranu dostati! Nechme pány s kněžnou odjeti, ať proti nám i doma vojsko nesbírají; a když odjedou, zmocníme se města —

Aufenstein. Usedneme v teplém hnízdě a budeme zas po domácku hospodařiti! Toť je smysl řečí tvé? Ty chceš domů, viď? Rač býti bez starosti, paní

královská! Zde pomůže jen smělá odvaha, a co lze tou vyvésti, to vyvedu.

Anna. Spoléhám na to, milý hrabě! (K Jakubovi.) Příteli, srozuměj se s naším vůdcem! Doufám, že nám oba věrně sloužíte, ač bych mohla pro tvého odpadlého syna pochybovati! I bylo by nám tedy k velké lítosti, kdyby mělo mezi vámi něco panovati, co by ten krásný úvazek rušilo. (Odejde.)

Aufenstein (kloní se a odejde hlavním vchodem).

Jakub. Má to býti předchůdce mé odplaty? Jsou to moje naděje, moje sny o měšťanských svobodách? Hodil jsem jméno, statky, život proto do hry odvážné, abych na levém břehu jen to nalezl, co mě na právém svíralo? Ó pošetilé plémě nízkosti, ježto chtíc k výšinám se povznésti vysokému ptactvu na perutě usedáš! To tě nese, dokud mu nejsi obtížno, pak tě setřese zas do prachu! Nemáš-li dosti síly samo skončiti běh k výsosti, zůstaneš na věky nízkým otrokem. Otrokem? Ne, to raději slabé žíly vlastním zubem rozhryzti a proudem krve utopiti svou památku! (Odejde.)

PROMĚNA.

Novoměstské náměstí. Radnice. Hlavní vchod a stupně k němu.

Výstup 3.

Před radnicí čtyři oděnci na stráži. Malé i větší hromady rozličného lidu, zvědavě po radnici hledícího nebo rozmlouvajícího. Mezi ním Mareš a Dorka. V popředí Mikuláš na kamenné lávce před domem. Zástup přátel okolo něho. Později Ojíř, Jindřich z Lipé a Olbram. Ku konci Jakub.

Dorka. Ach, což platno všecko těšení na to panské rokování; při tom zhubením. Já bych raději, aby hráli těm Korutanům už vymetov, pak si snad přece oddechneme.

Mareš. I ba, už toho mám po krk a ještě dál. Na mou milou duši! někdy bych si přál, aby to prasklo tu nebo tam. A tak je člověk ve strachu ze dvou stran!

Mikuláš. To je ten chrt, co na nás u kláštera zuby cenil. Teď je suší na větru.

Jeho přátelé (se chechtají).

Mareš. Co se ti tam řehtají?

Dorka. I nechme je! Dokud nerýpají, nebolí mě jejich řeč.

Jiný měšťan. To jsou dozajista — nu, však jim brzo sklapne.

Mareš. Dejž to Bůh nebeský, aby neseděli dnes páni nadarmo.

Dorka. Kněžna Eliška se už vystrojila na cestu pro nového krále.

Mareš. Nevím, nevím! Korutané dostali pomoc z Míšně a ještě prý novou očekávají.

Mikuláš. Slyšíte? Už dostávají zimnici. My jim dáme pro pocení.

Mareš. Komu že dáte?

Dorka. Pomalu, muži! Ne tak zhorka.

Mareš. Komu že dáte pro pocení?

Mikuláš. Máš tak dlouhé uši, že tě naše rozprávka píchá?

Přátelé (se smějou).

Mareš (k jiným). A my tohle trpíme? před radnicí? pod očima samého sněmu, kde se jedná —

(Trouby a bubny na radnici.)

Lid. Ticho, ticho!

(Z radnice vystoupí dvojí řada halapartníků, před nimiž stráže ustupujou; pak Jindřich z Lipé, Ojíř a Olbram, kteří zůstanou na stupních.)

Z Lipé. Slovútný lide pražský! Ctihodní měšťané a přátelé! S povzneseným srdcem vstupuje před Vás jakožto hlasatel usnešení stavů zemských, které má ve království našem novou správu zavésti, rozkotané věci zase upevnit a květ obecního blaha povznésti. K tomu cíli musíme především kruté vlády korutanské pozbýti! Země hyne, národ běduje, nehodným stal se Jindřich naší důvěry, našich obětí, a zraky naše obracejí se s novou nadějí k císaři. Jindřicha se odříkáme!

Ojíř. Ve jmenu všech pánů, ježto jsme až posud při všem protivenství přátel věrni svým přísahám při Jindřichu stáli, odříkám se všeho úvazku s tímto knížetem.

Olbram. Ve jmenu všech měst, která hledíce k obecnímu prospěchu novou správu země žádají, odříkám se Jindřicha Korutanského!

Mikuláš. Kulichové se ozývají!

Lid. Pryč s Jindřichem! pryč!

Z Lipé. A sláva kněžně Elišce!

Lid. Sláva!

Mikuláš. Jen hučte, sršáni!

Z Lipé. Touto chvílí buďtež pocho-

vány všechny různice, jež mysl naši uchvacovaly a sílu naši rozdvojovaly. Přestaň záští všeliké, a kdokoli posud vypovězen míjíš půdu města tohoto, vrať se v pokoji! Nechceme ani jediného muže při tom díle pohřešovati, ježto nyní před se bereme.

Mikuláš (rychle přistoupí). Je to pravda, věhlasný mluvčí sněmu panského?

Z Lipé
Ojíř } To přísaháme!
Olbram

Mikuláš. A Jakub od Věže?

Z Lipé. Vím dobře, že šlechetně použil své známosti bylin léčivých a v tuhém zakuklení kněžně Elišce dobrého léku podal, když ji trávil jed hříšnou rukou sestry podaný. Obec ho přijímá opět za syna, a od této chvíle bude Jakub Velflovic pánem kroků svých.

Jakub (vystoupí kvapně z houfu přátel). Děkuju vám, pánové, a podávám ruku k obnovení naší drahé vlasti.

Lid. Jakub od Věže!

Jakub. Ano, je to ten štvaný jelen, po němžto nejedna střela již letěla! Máte-li luk ještě napnutý, spusťte hned, nežli poznovu blahosten v lůně domácnosti se usadím.

Z Lipé. To čekáš nadarmo.

Olbram. V zástupu našem není střelce zrádného.

Jakub. Tedy slibuju ve jmenu všech přátel věrně ku prospěchu obecnímu přihlížeti a pravici svou přičiňovati.

Mikuláš (stranou). Dle našeho smýšlení.

Z Lipé. Přijímám sliby tvé, a tím přestaň i záští Velfloviců a Olbramoviců. Pryč jméno to i ono! Od této chvíle panuj jen jméno Pražanů. (Hnutí mezi lidem; jedni si podávají ruce, jiní se objímají.)

Mareš. Tak? tedy si už nebudeme štilce dávati?

Mikuláš. I proč ne? Kdyby tě měla kůže svrběti, jen se ohlas.

Z Lipé. A nyní prohlašujeme ku konci, že vyjedeme ještě dnes na cestu ke dvoru císařskému, odkud má nové slunce vzejíti! Provázejte nás vroucími modlitbami, a zapomenouce pro dnešek na útisky, korutanské oslavte znovuzrození našeho království hlučnými radovánkami!

(Uvnitř bubny a trouby.)

Lid. Sláva Elišce! Sláva pánům! Sláva Pražanům!

Jakub. A kdo chce býti hostem mým, ať přijme za vděk, co poskytne můj dům.

Lid. Zdráv buď Jakub Velflín!

(Před radnicí vyskytnou se píšťcové a hrají k tanci, do něhož se někteří také pouštějí.)

Mareš (k Borce). Poctivá duše, ten Velflovic kdo by to byl řekl! Jak pak, pane Jakube, smím já k tobě také?

Jakub. Proč bys nesměl? Aj, tys — nu, co škodí? Já na tvém místě byl bych tě snad také uštval! Pojď a přijmi za vděk! (Odchází s některými k pozadí.)

Mikuláš. Ten hledá nájemníky na vinici Páně.

(Hrčení bubnu za scenou.)

Všickni. Co to?

Výstup 4.

Aufenstein, korutanští rytíři a zástup zbrojnošů na ním; tito se zastaví u postranic, aby se počet jich maskoval. Potom **Hynek**. Později **Jan z Vartemberka. Předešlí.**

Aufenstein (chce do radnice).

Stráž (skřižuje dřevce).

Zbrojnoš. Stůj! Heslo!

Aufenstein. Aufenstein!

Zbrojnoš. Neprojde.

Aufenstein. Lotře!

Zbrojnoš. Jsem panský zbrojnoš.

Aufenstein. Ďáblův pomahač!

Hynek (vyjde z radnice). Dovol, pane hrabě; tomu člověku to neměj za zlé, že tě nechce do radnice vpustit On tu stojí na rozkaz shromážděných pánů.

Aufenstein. Kdo má zde rozkazovati kromě krále Jindřicha? a kdo se shromažďuje bez jeho vědomí? Běž a řekni těm smělcům uvnitř, že jim dám na dvéře zahřímati, až se stěny otřesou.

Hynek (odejde).

Jakub (rychle a potají k Aufensteinovi). Zanech nevčasné horlivosti, pane hrabě! Neodvažuj se příliš daleko; věci naše stojí tu lépe, než myslíš.

Aufenstein. Měj péči o sebe!

(Lid se drží po straně radnice, směle na Korutany pohlížeje. Velflovici na druhé straně v popředí.)

Vartemberk (přijde). Co jest? Kdo tu žádá vejíti bez hesla?

Aufenstein. Já.

Vartemberk. Neseš naši barvu?

Aufenstein. Nesu barvu krvavou, budeš-li se déle tázati!

Vartemberk. Ach, tedy jsi ptáček ze hnízda korutanského! Ovšem, ovšem, nyní tě poznávám! Co bys mezi námi rád?

Aufenstein. Ptáti se vás chci, jakým právem se tady scházíte?

Vartemberk. Tím samým právem, jakým jsme drželi sněm, když jsme tvého pána Jindřicha volili.

Aufenstein. To právo jest propadlé, dokud sedí Jindřich na trůnu, a já vám další sněmování, další ukládání o posvátný život královských osob zamezím. Ihned se rozejděte!

Vartemberk. To musíš, pane, více křičeti, aby tě na sněmu slyšeli.

Aufenstein. Dám zahřmíti až se základy vaší sněmovny pobořé.

Vartemberk. Hřímej tedy, hřímej!

Jakub (k Aufensteinu). Nech toho! Město je plno panského vojska.

Aufenstein. Kdo mi chce odmlouvati? Napněte kopí! Tasete meče! K útoku!

Vartemberk. Stůj, běsný vrahu, nechceš-li svévolně lidu svému vykopati hrob! Máš-li ty sám tolik vřelé krve, že potřebuješ puštění, aj, tedy se postav jmenem svého pána proti mně; já tě vyzývám jmenem českého národa, a přede tváří jeho skončíme svůj boj!

Aufenstein. Odpověď napíšu ti na krvavé čelo! Udeřte na buben a potom na jejich lebky.

Vartemberk. Nešťastné počínání. (Zmizí.)

(Počne se bubnovat a hnát útokem.)

Vartemberk. Bratří, ven! Je tu korutanský kvas! (Vyskočí ke vratům a se stráží zdržuje útok.)

(Z radnice vyřítí se Jindřich z Lipé, Ojíř a více rytířů; ze stran zbrojnoši. Nastane obecný boj. Lid křičí: Udeřte na zvon! Velflovici, sem! Hrr na Korutance! — a vidouce, že se tito nehýbají, hrozí jim. Mareš ptá se posunky Mikuláše, nepůjde-li do boje; ten mu dá štilec. Jan z Vartemberka raní Aufensteina, ten se potácí, jeho rytíři jej obklopí a bránice odvádějí.)

(Opona rychle spadne.)

JEDNÁNÍ PÁTÉ.

Širá ulice před domem Jakubovým.

Výstup 1.

Aufenstein, Mikuláš, Jakub a zástup zbrojného lidu.

Vzdálený lomoz bojujících. Po chvíli ticho. Pak vyjde rychlým krokem Aufenstein se dvěma pavéznfky a jde do stavení Jakubova. Na to provolávání za scenou:

Praha! Velflovici na věky! Sláva!

Mikuláš. Hahaha! Těm jsme posvítili zase od hradeb, že jim bude čtyry neděle v mozku hučeti.

Jakub. Dovolte, přátelé, abych vám poděkoval ve jmenu obce za tento nový důkaz udatných myslí a mohutných paží. Doba příští ocení zásluhu vaši lépe než nynější.

Mikuláš. Pánům Olbramovicům se otřese hrudí novým leknutím, až uslyší, že jsme jejich přátelům před branou zase vyklepali. A teď myslím, byla by nejlepší chvíle pustit se jim zrovna na hlavu.

Jakub. Myslíš na Olbrama?

Mikuláš. A co s ním? Polovička jeho tovaryů, již beztoho z města utekla; dostaneme-li jeho osobičku do skřipce, odpadne choutka i ostatním.

Jakub. On sedí pevně v klášteře.

Mikuláš. I co, teď jsme právě rozpařeni-! Já seberu lid, a houfy míšeňské nedají se také pobízeti k útoku na to hnízdo krve zkažené. Jen za mnou, přátelé! Praha a Velflovic! (Odchází.)

Lid. Praha a Velflovic! (Kvapí za Mikulášem.)

Jakub. Letí — ještě letí šíp! Kdož mi poví, zdali se neodrazí od cíle a vráceným letem střelce neraní? Ach, pryč, myšlenko! V boji stojím a nesmím ustati!

Výstup 2.

Jindřich, Aufenstein, dva pavezníci ze stavení. Jakub.

Jakub. Poseď tiše u skrovného stolu měšťanského, jasný pane, a nenechávej se vytrhovati!

Jindřich. Tedy pravda? útok císařského vojska zase odražen?

Jakub. Kde roste nebezpečí, roste síla mužova, a my tu sedíme za pevnými hradbami.

Jindřich. Všecko chvalitebné, že jsme tvým přičiněním celé město opano-

vali; jen kdyby před ním císařské vojsko neleželo.

Jakub. Vojsko, kteréž jako houf samých svatebníků ani Kutných hor a Kolína dobýti nemohlo a honem ku Praze přitrhlo, aby si tu zuby obrousilo? To je špatný průvod nových manželů, kterým se chce na tvůj trůn! Toho se nebojme; to nemá již co hryzat.

Jindřich. Jak to?

Jakub. V celém okolí nebylo píce a zásoby, o to se již dříve lid páně Aufensteinův postaral! Mám jisté zprávy, že je německé vojsko nedostatkem trápeno; a to bude nejvíce hněv českých pánů popichovati. Ti prý chtěli Elišce první dni stavu manželského velmi rozkošně osladiti.

Jindřich. Ona by se jich nebyla dočkala, kdyby tvoje nevčasné lidumilství, jak jsme slyšeli —

Jakub. Dovol, pane, já vedu rád stejnou zbraní boj a pomáhám utiskovanému, kde ho nalézám. Pak se ukázalo, že mi byla ona služba počítána.

Aufenstein. Kdybychom Elišku nebyli pustili, dařily by se věci naše lépe. Na pouhou naději nebyl by císař takové vojsko do Čech vypravil.

Jakub. Aj, proč jsi tedy kněžnu nezdržel? Nehorši se! Já ti, pane, pravím, že bylo možno Prahu opanovati, jen když nejvřelejší hlavy strany panské odjely. Ty bys horlivostí svou byl málem všecko pokazil. Štěstí, že jsi musel couvnouti.

Aufenstein. Jakube, nenaplňuj míru smělosti své příliš vysoko. Bez mé ruky —

Jakub. Neudržel bych se ještě nad obcí, to uznávám, ale —

(Opodál hrčení bubnů, táhlé zvuky trub.)

Jindřich. Co to?

Jakub. Naši přátelé vyhánějí Olbrama z brlohy. (K Aufensteinu.) Ty bys, pane, mohl přičiniti svoje umění a útok říditi. To pevné stavení mělo být již dávno v rukou našich, nebo rozkotáno ležet v sutinách.

Jindřich. Ano, milý Aufensteine, přičiň se, aby po mostě byl průchod svobodný. Já se navrátím na hrad.

Jakub. Nevejdeš ještě přes práh domu mého?

Jindřich. Musím na hrad. Královna postonává, sice by tě byla také navštívila. Hleďte, abychom brzy v pokoji se mohli navrátit. Pak zasedneme vespolek ku stolu a zapomeneme na přestálé trýzně. (Odchází.) Abych nezapomněl! Co jsi uložil Guntramovi, milý hrabě? Pošli mi ho brzo nazpět. Službu jeho může snad někdo jiný zastati. (Odejde.)

Aufenstein (ho provází).

Jakub. Zmizíš, hvězdo mžikavá, od nížto si musím paprsků vypůjčovati, chci-li obec k cíli přivésti. I ty musíš posléze na obloze naší vybledno uti, má-li naší svobodě nové slunce vzejíti.

Výstup 3.

Hynek zdlouha přichází. Jakub.

Jakub. Ha! kdo mi přivádí tuto zakrnělou větev štěpu mého nyní před oči? Kde meškáš celé dni, že tě nevidím, kde bych tě měl s jinými syny obce viděti?

Hynek. Bůh naše cesty rozštípil! Já tonu ve hlubokém proudu bolestí a padám ke hlubinám, že jsem pozbyl otce.

Jakub. Co pravíš, bláhovče?

Hynek. Že nemohu již nalézti muže, jehož ústa mi druhdy o lásce ku vlasti a o povznešení národa mluvila.

Jakub. Chlapče!

Hynek. Ó přál bych si býti zase v onom dětském věku, když jsem věřící tě poslouchal. Ale čas přioděl tebe i mne do roucha cizího, a já tě už neznám, nerozumím ti!

Jakub. Protože jsi uvázl v tenatech světské marnivosti, že ti utkvělo oko na lesku panské milosti, že se ti pomátl rozum sladkými slovy dvorní chytrosti.

Hynek. Ne, ne, to nemohu věřiti, sice bych musel o každé pravdě, o svém zdravém smyslu pochybovati! Ty jsi znova slíbil obci sloužiti —

Jakub. To také činím.

Hynek. Že činíš?

Jakub. A doufám přivésti ji ku spasení.

Hynek. Tím, že jsi v ní zase občanské záští obnovil?

Jakub. Protože musím vyhubiti hmyz, kterémuž jen o vlastní měšec, o vlastní hrdlo běží, a ne o zisk obecní, ne o právo!

Hynek. To nepostačím rozhodnouti rozumem, ale víra ve mně plápolá, kdo se druží s Eliškou, že pracuje k obecnímu prospěchu. Ona jest plna tak velké milosti, že tím pokladem celý národ oblaží.

Jakub. Ó krátkozraký blouzniče! Ty myslíš opravdu, že bude milost její vlád-

nouti? nebo že budou paprskové milosti její tak vřelé a dalekosáhlé, aby donikly až k lidu nízkému? Hejno nejbližších nohsledů a dvořanů bude se jimi zahřívati, my pak budeme ve chladě umírati. Či nezkusil jsi to již sám na sobě?

Hynek. Já?

Jakub. Nebyl jsi jejím panošem? neprokázal jsi jí znamenitou službu? Trpěli tě jako věrného sluhu dokud bylo třeba; pak tě odmrštili, že jsi z krve člověka nízkého. Na výpravu svatební jsi se nehodil, haha!

Hynek. To jest od věčnosti vyměřený řád, že nemohu státi na místech, kam náleží rod panský.

Jakub. Kam náleží — a takto mluví syn Velflovic? Já ti ale pravím, že bys tam mohl státi, kdyby se ti práva neukrádalo!

Hynek. Ó pozbudiž té zarytosti, otče, a otevři srdce důvěře! Do tvých rukou dána jest nyní v městech Pražských moc veliká, ó použij jí k obecnímu spasení!

Jakub. To učiním!

Hynek. Kaž brány otevříti a vpusť kněžnu, nově vycházející dennici do města!

Jakub. A s ní roj nových zhoubců obecní svobody? S mých očí, nezdárníků!

Hynek. Otče!

Jakub. Pryč! a děkuj za to jen lásce matky své, že touto rukou na tebe nesáhnu a jako uschlou, vředovitou snět s těla rodu svého tě nestrhnu. Jdi, zaběhni k mým nepřátelům, slabochu, a uč se líbati panské šlépěje jen proto, abys na vysluní jejich milosti se zahříval.

Hynek. Neučinil's to také?

Jakub. Proto? Nikdy! Do mých sítí měli vběhnouti; síly chtěl jsem nabýti, abych z ní mohl pro obecní spásu těžiti.

Hynek. Ó zanech té nebezpečné hry, která tě z vykázané dráhy vyhání.

Jakub. Mlč, tato doba se více nevrátí. Jeť přízniva, jen požaduje odvážení mužného. Já se odvážím.

Hynek. A zklame-li tě naděje?

Jakub. Pak dovedu v lůně hrobu temného pochovati smělé sny i tělo křehké! Umru s tou myšlénkou, že není svět ještě dozralý, aby se nový ráj z něho utvořil, a zanechám opravu věkům budoucím. To si vtiskni v otrockou duši, nedospělče, a přijdi k poznání .(Odejde.)

Hynek (učiní několik kroků za ním, zastaví se pak ve hlubokém zamyšlení).

Výstup 4.

Ojíř. Štuk. Mareš. Několik měšťanů a oděnci. Později Guntram.

Ojíř. Bůh nemůže déle na tu neřest hleděti a musí ji plamenem potříti. Ale my nesmíme při tom ruce do lůna klásti.

Mareš. I což, my bychom jimi třeba točili, jen kdybychom věděli jak.

Ojíř. O to se musíme právě smluvit. Náš nový král stojí před branou, třeba jen, aby dostal Prahu do své moci.

Štuk. U vojště císařském panuje prý už nespokojenost, ježto se nenadálo, že takový odpor nalezne.

Mareš. Škoda, že nesehnali páni trochu vojska, nežli s nevěstou odjeli.

Ojíř. To nešlo, milý muži, a pak spoléhali na město, jež slíbilo víru držeti.

Mareš. Kdyby Velfloviců nebylo!

Ojíž. A myslíte, dobří lidé, že není v Praze už tolik poctivosti, aby se mohl muž na radostnou chvíli těšiti, když není právě zlodějem nebo vrahem?

Štuk. Poctivosti? Třeba se nyní skrývala, té najdeš v Praze ještě tolik, že můžeš na velké tovaryšstvo spoléhat.

Mareš. Ale zchytra do toho! Jakub má ďábelský nos.

Ojíř. A Satanášovo srdce!

Mareš. Ba! Kdož by se byl těchto časů nadál, když ten člověk nové služby obci sliboval! A sotva se ve hnízdě oteplil, již počal se svou rotou to pekelné hospodářství.

Ojíř. Nejhlavněji běží o to, abychom dali přátelům v císařském táboru vědomí, že mohou na pomoc naši spoléhati.

Štuk. Ale jak to dovésti? Ve branách sedí Velflovičtí chrtové a nepustí lidskou duši z města.

Guntram (vystoupí se čtyřmi oděnci). Já řku, s místa, odbojníci! Nač strkáte hlavy do sebe? Co stojíte na veřejné ulici?

Ojíř. Dej nám sedadlo, a my se posadíme! Hleď si své cesty, korutanský slídile, a vrať se domů, aby se pánu tvému nestýskalo.

Guntram. Proto jsem tady, aby se mu nestýskalo, abych počítal kroky vaše, abyste novou zradu nekuli.

Ojíř. Na zradu máte jen u vás kovárny, a tys tuším také kus ohavného kováře.

Guntram. Já ti ukážu na tvé šedivé lebce, že jsem notný kovář, nedáš-li na mé slovo.

Hynek (jenž byl příchodem Guntrama ze své zamyšlenosti vytržen). To nedá, pokud já šlechetného pána znám.

Guntram. I ty ptáče vyletělé! co ty se ozýváš? Chceš do klece?

Hynek. Musel by teprva ptáčník přijíti, který by mě polapil.

Guntram. Ptáčník je tady? Nevidíš ho?

Hynek. Nadutého cizáka vidím, který poctivým lidem překáží.

Ojíř. Jen dál tu melodii!

Guntram. I ty nedozralé klouče! (Tasí meč.) Chceš, abych tě hnal metlou k tatíkovi?

Hynek. Ó jen pojď! Mé paže není vrbové proutí, abys je tak snadno přetnul.

Ojíř. Stůj, mládenče, tebe můžeme potřebovati! A chce-li královský břichopásek zkusiti, jak české rány chutnají, já mu jich nastelu, že bude na mou ruku pamatovati! (Tasí meč.)

Guntram. Ty šedivá kostnice, mně? Já tobě snad, tu vezmi závdavek. (Šermujou.)

Ojíř (raní ho). Tu máš nádavek

Guntram. Ha, proklatě! to šlo do plic! Zlořečená ruka! Bude-li mně ucházeti dech, co jest mi platna číše! Držte mě!

Štuk. Doveďte ho tuhle k příteli Jakubovi.

Mareš. Snad mu dá na to záplatu!

Guntram (an ho zbrojnoši odvádějí). Proklatá díra! Co řekne můj ubohý Jindřich, jestliže se tuze dlouho nevrátím, a ze hrobu není kočičí skok! Čert vezmi Aufensteina, že mě poslal do služby. Pozdravujte ho, že na něj počkám v předpeklí!

Ojíř (jenž byl Hynka s velkým zalíbením pozoroval a s měšťany rozprávěl). Mládenče, tys panoš kněžny Elišky?

Hynek. Bývalý.

Ojíř. Odpadl jsi od ní?

Hynek. Já jsem lupen s keře nízkého, vítr panský mě setřásl a zavál.

Ojíř. A proto jsi od kněžny se odvrátil?

Hynek. Kdož může od ní zraky, mysl, ducha, srdce odvrátit, když byly k ní jednou připnuty?

Ojíř. Jsi jí tedy oddán?

Hynek. Což nejsem posud na živě?

Ojíř. A chtěl bys opět státi jí na blízku?

Hynek. Za cenu svého života.

Ojíř. A tvůj otec?

Hynek. Nemám žádného.

Ojíř. Jak.

Hynek. Mluv, pane, o kněžně!

Ojíř. Co myslíte, přátelé? Chcete mu důvěřovat?

Štuk. Oko jeho hledí upřímně.

Mareš. Taková liška nebude jako otec.

Ojíř. Já mu věřím! (Opodál lomoz bojovný, trvající až ku konci této scény, která se musí velmi živě a rychle hráti.) Ha, to se pokoušejí zase o klášter u mostu, aby je síra nebes popálila! Mládenče, chceš-li kněžně posloužiti, hleď se dostati ven ze brány; tys Velflovic, tebe stráže propustí. Vymysli si něco ve jménu otcovu; selži, to ti svatá církev promine, pospěš k císařskému táboru a vyhledej české pány. Jindřich z Lipé leží prý sice poraněn, ale najdeš pana Vartemberka, ten ti uvěří, tomu řekni jmenem mým — znáš mě?

Hynek. Kdož by neznal statečného Ojíře?

Ojíř. Řekni mu, aby tam stáli pohotově ve zbrani, a jak uslyší třetí udeření na zvon chrámu Týnského, aby hnali útokem na bránu u sv. Františka, že máme umluvení s knězem Berengarem. On dá znamení, my tu sebereme přátele a prosekáme se jednou dobou branou ven! Rozuměl jsi?

Hynek. Rozuměl.

Ojíř. A chceš to učinit?

Hynek. Učiním.

Ojíř. Na tvé spasení?

Hynek. Na své spasení!

Ojíř. Tedy s Bohem k cíli! (Hynek odkvapí.) A my půjdeme vyzvati přátele, aby stáli ozbrojeni k tichém úkrytu, až je cvěcená ústa zvonu k pomstě zavolají. Jděmež k dílu, jež má býti českého jména novou oslavou! (Odejdou.)

Výstup 5.

Jakub. Hned na to Mikuláš s houfem lidu, jenž vede Olbrama.

Jakub (vyjde z domu). Co se to dělo? Kdo smočil svou ocel v krvi Guntrama?

Mikuláš (vystoupí). Hejsa, lov se podařil! Stálo to několik krvavých lebek, ale lišku jsme chytili v doupěti. (Strčí Olbrama ku předu.)

Jakub. Olbram? (K Mikuláši.) Jdi, příteli, a dohlídni bedlivě ku branám i po hradbách, ať nás nepřekvapí zlá příhoda.

Po šťastné denní práci vespolek si pohovíme!

Mikuláš (promluví tiše s měšťany a odejde s nimi, toliko dva tu nechav, kteří odstoupí na zad).

(Přestávka.)

Jakub. Olbrame, pamatuješ se ještě, jak jsem tě prosil, jak jsem tě varoval, že tě může Bůh postaviti na můj soud?

Olbram. Na tvůj soud? Kdo tě učinil mým soudcem?

Jakub. Moc královská a snad ono přirozené právo silnějšího, z něhož jsi ty sám tak hojně ku škodě mé čerpal. Já mám po své straně královský majestát, vy jste ale jako zjevní odbojníci po mé hlavě sahali.

Olbram. Ty máš po své straně také zvracování všeho řádu, hubení obecního blaha, a tím jsi propadl i s majestátem zákonu.

Jakub. Od vás nově vykládanému! Nech podobných řečí, Olbrame; víš dobře, že jich osnovu prohlédám, a že ti mohu rovnou měrou naměřiti, jako tys chtěl měřiti.

Olbram. Jen měř!

Jakub. Kdo ví, co bych učinil, kdybych byl tak krvechtivý jako vy!

Olbram. Ty nejsi krvechtivý! (Hořce se usměje.)

Jakub. Olbrame, u živého Boha! jsi tak na mysli převrácen, abys měl věřit, že bych mohl krví měšťanskou plýtvati? Jsi tak zaslepen, že nevidíš, k čemu veškeré moje snažení mířilo? Jsi tak prázden vší vlastní vůle, vší touhy po svobodě občanské, že mi posud nerozumíš?

(Slyšeti silné rány na velký zvon.)

Olbram. Že ti nerozumím? tvé nevázané bujnosti, tvému bažení po veřejném zmatku, z něhož se rodí pláč a chudoba? Že nerozumím tvé vládychtivosti?

Jakub. To lžeš, a kdo mluví s tebou jedním jazykem, utrhá mi na cti. A takž se odvrátiž ode mne věčné milosrdenství, nechci-li obce spasení, třebas v ní sám zůstal člověkem nejnižším. I vím jistě, že by se dílo nyní povedlo, kdybychom šli jednou dráhou vespolek!

(Zvuky zvonu se opět ozývají.)

Olbram. Pleniti království?!

Jakub. Království? Nevím, jaký smysl do toho slova vkládáš. Chceš-li ale říci, národ této drahé země, tedy ti přisahám, že hledám jeho blaženost. Domluvme se, Olbrame! tato chvíle se více nevrátí; podej mi ruku k dílu jednomu!

Olbram (mlčí).

Jakub (pořád zaníceněji). Neslyšel jsi, nečetl jsi o slavné starožitnosti, o národech, kde správu vedli svobodní občané, nejsouce utlačováni domnělou předností urození vyššího? Kdežto — (Zvon zase zní.) Co hučí ten zvon, jako by ku hrobu vyzváněl? Kdo poroučí zvoniti? To zní jako na poplach.

(Vzdálený lomoz bojovný.)

Olbram. Toť je uchu tvému hudba lahodná a oblíbená v Praze.

Výstup. 6.

Mikuláš s několika měšťany. Předešlí.

Mikuláš (divoce). Ha, ty tady stojíš pokojně, a zrada se líhne po městě i za městem!

Jakub. Co jektají tvá ústa?

Mikuláš. Umluvením srotili se Olbramcvici, poslali císařským znamení a přepadli nás zároveň s nimi u brány. Není možno z předu i ze zadu se bránit, nový králík vtrhne do města! Po nás je veta!

Jakub. Ha, prokletá neostražitost! A kdo tam donesl znamení?

Mikuláš. Tvůj syn.

Jakub. Můj syn?

Mikuláš. Na tvé jméno vylhal se u našich stráží z města k císařským.

Jakub (vypukne v divoký smích). Hahaha! Vlastní krví tedy zahuben! Osení ducha mého vlastním rodem zašlapáno! A na to bych měl zoufající hleděti? týmě svoje v nové jařmo skláněti? Doneste synu mému kletbu mou a toto tělo dědictvím! (Kvapně dýku vytasí a protkne se.)

Mikuláš. Věčný mstiteli, co činíš, Jakube? A zde, přede tváří úhlavního nepřítele? Ať jsem ďáblův, na to nemá hleděti! (Chce na Olbrama.)

Jakub. Postůj, příteli, a nech ho odejíti v pokoji; to je poslední má prosba! Mně je takto blaze — na svobodě — a ne v novém vězení! Lze-li co ve prospěch obecný zachovati — jediný Olbram může to silnou rukou uchvátit — ač v jiném smyslu nežli já! To mi slibí na smíření!

Olbram (podá mu ruku).

Jakub. A nyní — s Bohem — ubohá Praho moje — nevyproštěná! (Měšťané ho odvedou.)

(Mezi tím kvapí více měšťanů přes jeviště, Olbram s nimi.)

PROMĚNA.

Velké prostranství u městských hradeb.

Výstup 7.

Vjezd Jana Lucemburského. Trubači, korouhevníci, pavezníci, panošové, rytíři a hrabata, Čechové i Němci, vévoda Bavorský. **Jan** i **Eliška, Kunrád** a **Vartemberk**, opat sedlecký a tepelský, páni, rytířové, pavezníci, korouhevníci. Zbrojnoši. Lid. Bubny a trouby. Z města přicházejí řady panen s ratolestmi, obecní starší, lid, volání: Sláva! sláva!

Eliška. Sláva národu českému a pokoj po všech krajinách! Povýšena svobodnou vaší vůlí vracím se v lůno drahé vlasti po boku manžela, který se mnou zároveň rukojemství vděčného srdce přináší a ku spasení našeho království ze vší síly přispívati slibuje.

Lid. Zdráv. buď Jan! Zdráva Eliška!

(Bubny a trouby.)

Jan. Naše pozdravení všem věrným přátelům! Zapomenuto budiž veškeré záští obecní, a milost dána všem, co proti nám stáli odporně. Skutkové naši dokážou, zdali jsme bázeň jejich zasluhovali. Cokoli jsme s posly českými umluvili, věrně splníme. To slibujeme zde přede tváří národa, do rukou předůstojných mužů.

Kunrád. A tak slibujeme i my tobě, pane královský, věrnou oddanost k rozmnožení slávy naší svaté církve a tohoto království.

Vartemberk. Věrnou oddanost k upevnění tvého trůnu před cizím i domácím nepřítelem, k zahájení obecního blaha před vším úpadem.

Lid. Sláva!

(Bubny a trouby.)

Výstup 8.

Ojíř s lidem zbrojným s jedné. **Olbram** s měšťany s druhé strany. **Předešlí.**

Ojíř. Sláva ti, pane královský! S úctou klaním se před Tvou Jasností a oznamuju, že je Staré město i Malá strana prosta všech nepřátel. Úprkem stáhli se Korutané okolo hradu a hotoví se na daleký útěk.

Eliška. Učiň milost, pane, ubohé mé sestře!

Olbram. A takž skláním i já ve jménu města Pražského koleno ve prach před tebou a slibuju věrnou oddanost. Hlavnímu odpůrci svému podáváš milost nadarmo! Nemoha snésti břímě viny své právě dokonal.

Eliška. Jakub od Věže?

Ojíř. Syn zapravil vinu otcovu.

Jan. Nic o tak smutných příhodách v tento den vítězný, kdy se před námi nový život otvírá, kdy tisícerá naděje zlatým květem lahodí. Pokoj vejdi mezi nás, a smíření ubytuj se v srdcích našich, aby tam cestu našlo i radostné veselí.

Lid. Sláva králi! Sláva národu!

(Bubny a trouby. Hudba. Skupení.)

(Opona spadne.)

MĚŠŤANÉ A ŠTUDENTI.

Historický obraz v šesti jednáních.

Psáno r. 1850. — Poprve provozováno dne 29. července r. 1850.

OSOBY:

Hrabě Koloredo z Valse, císařský polní maršálek.
Mikuláš Turek z Rožmitálu, purkmistr starého města pražského.
Norbert Zatočil, městský písař.
Dopita, Nekvasil, } cechovní starší.
Hlasivec, mlynář.
Kateřina, jeho sestra, vdova po knížecím polesném.
Verunka, její dcera.
Jiří Plachý, učitel na vysokých školách Klementinských.
Sýkora, Král, Moravec, Nejedlý, } študenti z vysokých škol pražských.
Štěpina, drvoštěp.
Dětřich Odvalský, starý vypovězenec.
Arnošt, jeho syn, bývalý setník císařský.
Helena, jeho manželka.
Hrabě Königsmark, vůdce Švédů.
Vingolf, setník, Erik, Vojta, } vojáci } ve švédské armádě.

Císařský důstojník. Vojsko. Měšťané. Študenti. Chudý lid. Venkované. Mlynářská, sladovnická i řeznická chasa. Švédské vojsko.

Děj v roku 1648.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Staroměstské náměstí. Po pravé straně radnice, po levé napřed malý domek. Prodavači. Lid a študenti.

Výstup 1.

Helena vyvádí Dětřicha z domku. Později Arnošt.

Helena. Jak bych zaplesala, kdybych vás mohla mimo město, mezi kvetoucí sady na čerstvé povětří vyvésti! Tam by tělo vaše lépe okřálo.

Dětřich. Ne, ne, milá dcero; nežádám si jiného povětří, nežli které věje po tomto slavném náměstí. Tím okřívá moje pamět a živí se moje spravedlivá žízeň po mstě. Tělo může vadnouti.

Helena. To nesmí, otče, abychom ještě lepších dnů spolu strávili! A ti dnové přijdou. Arnošt má novou naději, že vstoupí zase do služby.

Dětřich (hořce). Má naději, že bude zase hubitelům našim otročit, že bude na hroby svých otců kamení metat.

Helena. Vždyť víte, že to činí s těžkým srdcem, ale žebrotou se nemůže pustit do světa.

Dětřich. Kdo ví, zdali by samovolná žebrota nebyla spasitelnější, nežli bude pohodlné otroctví.

Helena (tajemně). Kdož ví, jaký prospěch nová jeho služba, nové seznáme-

ní se s českým vojskem přinese. Pozoruji na něm, že se obírá velikou myšlenkou.

Dětřich. Však je čas, aby v Čechách někdo myslil. (Okazuje po náměstí.) Podívej se na ty bludné postavy! Nechodí to jako s vypáleným mozkem a vysušeným srdcem? Kdo mezi nimi zpomíná, že je každá hrstka země pod jejich nohama drahou krví zmrvena? že je každý kámen na těch místech potokem slz vykoupán? Tady zemřelo české království, a zbytkové jeho nemají pro ně bídné memento!

Arnošt (přichází). Dobrého zdraví, milý otče! Zaraduj se, moje drahá Heleno! tvůj Arnošt našel klíč k lidské milosti.

Helena. Přicházíš od Koloreda?

Arnošt. Přicházím.

Helena. A vyslyšel tě?

Arnošt. Ještě má sice uši trochu zalehlé, ale propustil mě s tučnou nadějí; nejdéle za tři dni dá mi rozhodnutí.

Helena. Dobré?

Arnošt. Aspoň to myslím, protože bude brzo mužných paží třeba.

Helena. Jak to?

Arnošt. Protože se Švédové zase do Čech pozvali.

Dětřich. Co pravíš, synu?

Arnošt. A tenkrát může se i Praha zapotit. Švédský generál Königsmark je miláček fortuny a také již několik míst osadil. Z císařského vojska není v celé zemi skoro ani pušky, bezpochyby povede tedy Švéda rychlý tanec až ku Praze.

Helena. A ty mluvíš o tom, jakoby se opravdu jen o tanec jednalo?

Arnošt. A jak má voják o blízké válce mluviti? Či myslíš, Heleno, (zpytavě) že se příchodu švédského vojska obávám?

Dětřich. Ne, ne, to nemůže manželka syna mého mysliti! Či nejde před Švédy svoboda vyznání? nejde s nimi kalich a světlo? nejde za nimi —

Helena. Ticho, ticho, otče! ať nás vyzvědavé ucho neslyší a nejtajnější záhyby srdce našeho na denní světlo neobrátí. Ha, slyšíte?

Arnošt. Co jest? Neleknej se! Buďto šašek nějaký, nebo hladový člověka, který ze hladu zapomněl, že stojí psáno: Nepokradeš.

Výstup 2.

S pravé strany vyhrne se poděšený lid, uprostřed něho Zatočil a Dopita. S levé k němu jiný lid přistupuje, mezi ním Nekvasil. Předešlí.

Dopita (běží před ostatními). Toť hrůza! boží dopuštění! metla Páně! (K lidu s druhé strany přistupujícímu.) Slyšeli jste už? brní vás uši?

Nekvasil. Aj, aj, co vás tak poděsilo, sousede, že jste celý bez sebe?

Dopita. Však vám také duše vyletí, máte-li ještě jakou. Švédové jsou zase v Čechách.

Lid (na levo). Pomoz Bože!

Nekvasil. Byl jste snad na Šmerhově a slyšel jste klepy při džbánku?

Dopita. Já, při džbánku? (Ohlíží se po Zatočilu, jenž přicházeje ku předu lidem tiše vypravuje.) Vzácný pane městský písaři — abyste věděl, to je můj vysoce vážený přítel, pan Norbert Zatočil — prosím, poníženě, vyložte tomuto nevěřícímu Tomáši, co jste nám právě zvěstoval.

Zatočil. Není jinak, milí sousedé! Ti cizozemští zhoubcové naší drahé země rozlézají se již opět po českých krajinách jako hladové kobylky.

Lid. Běda nám!

Zatočil. Já byl tyto dni za příčinou malé pozůstalosti v Plzni, a tu nás došla smutná zpráva, že jsou Švédové již v Klatovech, a že se chystají ihned na Plzeň udeřit a ku Praze táhnouti. I spěchal jsem bez prodlení, abych tu žalostnou novinu brzo do Prahy přinesl, a jdu právě, abych ji slavné radě oznámil. (Jde do radnice.)

Dopita. Jenom ať se o to neradí tak dlouho, až nám vlezou Švédové na záda!

Lid (se dílem rozejde, dílem zůstane zvědavě před radnicí).

Dětřich. Tedy opravdu? Slyšela jsi, dcero? Synové očistěné víry táhnou zase k nám, kde se rozšířili bludové a temnosti!

Helena. Nepůjdete raději zas domů, milý otče, aby vás prudký proud citů nezradil?

Dětřich. Ne, ne, nech mě tady! Chci vidět a slyšet, jak se budou potomkové bělohorských reků tvářit! Budu mlčet — a polykati žluč, jak celých dvadcetosm roků činím, až se ní zardousím.

Arnošt (byl se hluboce zamyslil).

Kdybych mohl do jejich prsou zrakem hodit a někde v nejskrytějším koutě jiskru vypátrati, kteráž by se nechala rozdmychat, aby v jasný plamen vyšlehla! Kdybych mohl odhrnouti tu těžkou přikrývku, kteráž nyní leží na Praze, abych zhlídl, že tam krev česká do poslední žíly ještě nevyschla, český život ještě neskonal. Ha! pak bylo by odvážení lehkou hříčkou, pak by se musel spoutaný lev český brzo pod švédským praporcem vztýčiti!

Výstup 3.

Z radnice vyjdou dva městští žoldnéři a bubeník, kterýž počne bubnovati; lid se opět sbíhá. Mezi bubnováním vyjde z radnice Mikuláš a dva radní. Předešlí.

Mikuláš. Pražané! Radosten, jako otec mezi děti, jako přítel mezi přátele, vstupuji obyčejně mezi vás; ale dnes přicházím sklíčený, a toliko na vás záleží, aby mé srdce okřálo. Zaslechli jste smutnou novinu, že vpadl Švéd zase do našeho království a že již vítězně po něm své korouhve rozpíná, a my zde vojska císařského nemáme. Neodvrátí-li Bůh tu metlu zkázyplnou, kterou na nás posílá, jakoby chtěl hříchy otců na dětech trestati —

Arnošt (pozorně ho poslouchaje dá se hořce do smíchu). Ba, to máte dobře!

Lid. Co je to? kdo se tu směje?

Mikuláš. Pane, co je vám tuto chvíli tak směšného?

Arnošt. Vaše důvody, pane purkmistře, že leze švédské vojsko do českých cudolí proto, aby staré hříchy trestalo. Možná, že jste trefil slepě do terče.

Mikuláš (ostře se na něj podívá). To si myslím také. A protož pravím ještě jednou, neodvrátí-li sám Bůh tu metlu starých hříchů našich, aby se neopětovaly hrůzy, před lety od Švédů spáchané, když Banner celou zemi pohubil, potom i ku Praze přitáhl, a zde teprva konec vítězení svého nalezl: tedy se musíme opásati zmužilostí, musíme zavolati lásku k vlasti na pomoc, a s těmi v šiku musíme se postaviti proti švédským zástupům. Já pospíším nyní k našemu slavnému maršálkovi Koloredovi, abych mu sdělil ty noviny a o potřebných přípravách s ním pojednal. Mocí svého úřadu ale činím tuto provolání ke všem, kteří jsou v té práci zběhlí, aby se dostavili rychle k opravování porouchaných hradeb, které se v dobrý stav uvedou na obecní útraty. A toto usnešení rady oznamtež nyní rychle po městě. (Pokývne na bubeníka; ten odejde i se žoldnéři, načež je ho slyšeti opodál bubnovat. Lid se pomalu rozchází, však ne tak, aby zůstalo náměstí prázdno.)

Dětřich. Leť, zotročilá plevo, a uvízni v bahně lidské pošetilosti!

Arnošt. Nech je, starý muži, ať oslepne, kdo nechce viděti!

Mikuláš (přistoupí k Arnoštovi). Pane, vy jste sloužil v císařském vojsku?

Arnošt. Sloužil, záleží-li vám na tom. Byl jsem setníkem.

Mikuláš. A nyní bez služby?

Arnošt. Naposledy stál jsem před šesti lety u Lipska, kde Švéd Torstenson rakouského Leopolda s pole sehnal.

Mikuláš. Pane, vy mluvíte —

Arnošt. Jako pravý voják, kterýž váží také nepřítelovu rekovnost.

Mikuláš. A od té chvíle jste bez služby?

Arnošt. Nemluvte o tom; nedělá to našim pánům mnoho cti.

Mikuláš. Bezpochyby jste sloužil v pluku —

Arnošt. Madlonském, z něhož po prohrané bitvě desátého muže zastřelili, ano! Chcete brousiti svůj vtip, pane Turku z Rožmitálu? Když chybí generál, je to věc pohodlná, může-li vinu na lid svaliti.

Mikuláš. Vy se opovažujete

Arnošt. Pro svou osobu všecko! Já si dal u Lipska tuhle na svou schromlou levici napsat vysvědčení, že jsem stál v ohni a necouvnul. Ale u císařského dvora takové písmo nečtou.

Mikuláš. Je-li váš meč tak ostrý jako jazyk, tedy najdete brzo příležitost na lebkách švédských jej okusit.

Arnošt. To záleží jenom na panu maršálkovi. Až posud se nepřehnal.

Mikuláš. Bude míti své příčiny. Snad jste také před ním prohodil, čeho se co věrný služebník Císařské Milosti ulekl.

Arnošt. Já? Proč vám to napadá? Ulekl jsem se snad i vás, věrný služebníku Císařské Milosti?

Mikuláš. Na jaké hříchy otců myslil jste prvé, když jste po mně Švédy metlou boží jmenoval?

Arnošt. Mně se zdá, že zněla moje slova právě jako vaše; snad měla tedy jeden smysl.

Mikuláš. To vám také radím, pane

setníku! Poněvadž ale zaznívala jako z tajné modlitebnice kacířské, bylo mou povinností alespoň vás varovat a ku větší opatrnosti vybídnout. Já nesmím držeti zkažený ovčinec.

Dětřich (chtěl již dříve mluviti. Helena však mu bránila, nyní vypukne). Aj, tedy vezmi hůl a vyžeň z něho všechnu nečistotu, opatrný pastýři, a netrmácej muže otázkami, kterýž je před očima Páně čist a nevinen!

Arnošt. I upokoj se, hlavo šedivá! Kdo běhá šest let s prosbou o službu, ten zvykne podobným výslechům.

Mikuláš. Kdo je ten muž?

Arnošt. Můj otec.

Mikuláš. Zde usedlý?

Dětřich. Zde rozený a mučený.

Mikuláš. Kdo vám ublížil?

Dětřich (vášnivě k němu přikročí). A ty se na to ptáš? Mám ti uvést na pamět, jak tvůj bratr zahynul?

Mikuláš. Co je to?

Dětřich. Mám ti rozkřísnout v paměti, že padl tam na hoře, kde jsme bojovali o život a o smrt jména českého? Nevíš ještě, kdo nám ublížil?

Mikuláš. Jak? tato slova zde —

Dětřich. Tobě se arci vlásku nezkřivilo, neboť ty jsi byl odpadlá větev stromu, jejž hodili do ohně; ty jsi stál s mečem proti nám. Ale právě zde to musíš slyšeti, kde byli tvoji krevní přátelé ortelováni, kde —

Mikuláš. Ha, v naší obci ještě zatvrzelý kališník!? (Stojí strnulý; na to přistoupnou k němu oba radové, kteří se posud vzadu s měšťany obírali.)

Výstup 4.

Štěpina. Předešlí.

Dopita (jenž byl mezi tím sem tam přebíhal a s rozličnými osobami rozprávěl). Kališník? o hrůza! (Počne jiným vykládat.)

Helena (přistoupí kvapně k Dětřichovi). Pojďte, pojďte, otče, pro živého Boha, neprobouzejte hněv nepřátel! (Vede ho násilně stranou.)

Dětřich. Čeho se bojíš, dcero království božího? Leká tě křik dětí Ancikristových?

Helena. Ať se nepokazí Arnoštova cesta budoucího života!

Dětřich. Ať se zmaří, kdyby vedla k temnostem!

Štěpina (k houfu, mezi nímž stojí). A co z toho, že je kališník? Ubude vám proto sousta do úst? vyprahne vám jícen?

Dopita. Člověče, co to blabolíš? Vyletěl jsi z předpeklí?

Štěpina. Proč? Snad proto, že nezatracuju člověka, kterýž něco jinak věří nežli já? Můj otec pil také z kalicha a byl řádná duše, poctivá, to jsem slýchal odjakživa; měl bych ho snad zatracovat? do pekelné výhně posílat? Myslím, že stojí psáno: Po skutcích je poznáte — po skutcích! O rozdílu mezi oplatkem a kalichem jsem v bibli nečetl.

Arnošt (pro sebe). Ha, tedy ještě jiskra! O jen se rozlítni a zapal!

Dopita (hrůzou strnulý). Slyšeli jste, lidé! slyšeli jste a nezkameněli jste?

Mikuláš. Kdo jsi, člověče?

Štěpina. S dovolením, urozený pane purkmistře, jsem pouhý drvoštěp, syn starého Štěpiny.

Mikuláš. A víš, jaké smýšlení to jevíš?

Štěpina. Já velebím Boha Otce, Syna i Ducha svatého, vzývám Pannu Marii, jdu každý rok ke stolu Páně a jsem katolík podle učení naší svaté církve. Že neproklínám ty, co svou víru trochu jinak měří, to mi Bůh milostivě promine, sice bych musel ještě ve hrobě zapřít rodiče, kteří se utrápili pro kalich, a ono stojí psáno: Cti otce i matku svou, abys dlouho živ byl na zemi, a tak dále.

Dětřich. Slyš jej, Hospodine, a vylej na něj pramen své milosti!

Dopita. O hrůzo hrůzoucí! Lidé, urozený pane purkmistře, já prosím a vznáším to na vás ve jménu všech pravověřících, zamezte, aby se toto bludařské semeno dále nerozmítalo! My chceme mít čistý ovčinec, a to jsou kacíři!

Lid. Kacíři jsou! k biřicovi s nimi!

Mikuláš. Ticho, měšťané!

Dopita. Nic ticho, urozený pane purkmistře! my nechceme ticho! Jeho Císařský Majestát poroučí výslovně a slavná jezovitská kolej učí zejmena, že nemá býti v království našem kacíře, a my jsme věrní poddaní a také takoví křesťané.

Štěpina. Blázni jste a nedáte člověku pokoje! (Odchází.)

Dopita. Stůj! Chyťte ho!

Arnošt. Pryč od něho! sice vás bude můj meč jako chrastí potírat.

Helena. Můj Arnošte!

Mikuláš. Jak, pane, vy se opovažujete —?

Lid. Kacíři! kacíři!

Výstup 5.

Koloredo s důstojníkem. Předešlí.

Koloredo. Aj, tu je živo! a slovo „kacíř“ bije mi o sluch? (Všickni mu činí poctu.) Víte snad již smutnou novinu, že nám Švédové zas přes hranice vtrhli, a mluvíte zde o nich?

Mikuláš. Ba, bohužel, pane maršálku, již to víme. I spěchal jsem právě k Vaší Milosti, však tu mě skoro ještě smutnější příhoda na cestě zastavila.

Koloredo. Jaká příhoda?

Mikuláš. An se máme vší silou ozbrojiti proti cizinskému kacířství, pozoruji s hroznou bolestí —

Koloredo. Co? mluvte!

Mikuláš. Že není ještě vlastní půda vyčistěna po tom zlém semeni.

Koloredo. Jak to? Přisámbůh, jak to?

Mikuláš. Padla taky slova — a však nechme toho, Milosti! vítr to zavěje, a všecko se utiší.

Koloredo. Ale já se neutiším, pane primátore! Jaká slova?

Mikuláš. Mluvilo se i o kalichu —

Koloredo. Jakže?

Mikuláš. A nezatracoval se —

Koloredo. A kdo o něm tak rozprávěl?

Mikuláš. První zavdal příčinu tento muž. (Ukáže na Odvalského.)

Koloredo. Jak? nejste vy Odvalský?

Arnošt. Nezná mě již pan maršálek?

Koloredo. A vy jste mluvil —?

Mikuláš. Po něm jeho otec.

Koloredo. A vy hledáte outočiště pod pláštěm Císařské Milosti?

Arnošt. Zdá se mi, že jsem dal k žádosti své pevné důvody.

Koloredo (pronikavě na něj hledě). Jste věrný syn svaté církve?

Arnošt (s lehkým úsměvem). Aj, od kterého času je polní maršálek i polním zpovědníkem?

Koloredo. Jste věrný syn katolické církve?

Arnošt. Já se žehnám křížem jako pan maršálek.

Koloredo. Odpovězte — na svou čest!

Dětřich. Ano, odpověz, můj sy[n] na svou čest, na tu čest posledního [d]cha, ať to vědí synové Belialovi, že posud na živu syn člověka, kterýž vyh[na]dlouhá léta v cizině proplakal, své d[ítky] u víře svých otců vychoval a při to[m] drahý domov tak miloval, že nemohl [v] cizí půdě kosti složiti. (Všickni strno[u].)

Helena. Otče, pamatujte se!

Koloredo. Co to mluví ten šedivec? Znáte se k tomu, pane Odvalský? A je toto vyznání stupeň, po němžto se chcete k Císařské Milosti překrásti?

Arnošt (hrdě). Pane maršálku!

Helena (potají). O zadrž proudy svého hněvu, Arnošte, ať dojdem na výsluní žádoucího cíle!

Koloredo. Tedy jste kacíř?

Helena. On je věrný poddaný Císařské Milosti a poctivý služebník svého pána!

Dětřich. Stůj, synu, pevně a nedej se zavésti leskem zemské mamony, abys zapřel víru otců svých! Tu viz (vytrhne z ňader šátek) jejich svatou krev! Já smočil ten šat v černém potoku, kterýž se valil před dvaceti šesti lety po tomto náměstí; on ti budiž praporcem k vítězství!

Dopita. Hrůza! Ten člověk se rouhá, seberte ho!

Lid. Vyžeňte je! Ukamenujte je!

Mikuláš. Tiše, přátelé! Ještě platí slovo zákona, kterýž je odsoudí.

Koloredo. Slyšíš hlas boží, kterýž se ozývá v lidském orteli? Nepodaří se ti poskvrniti čistý ovčinec. Měl bych tě soudu odevzdati, ale jakož sám od Boha milost očekávám, chci ji také plnit. Opásej bedra i se svými a opusť ihned Prahu, opusť do třech dnů České království, nemá-li tě katovo rámě stihati.

Arnošt. Ha, zlořečený — (Sáhne po meči.)

Helena (chytí ho za ruku). O dej sem ruku, dej, a podepři se na mne při té pouti žalostné.

Arnošt (vypukne v hořký smích a zakryje si tvář oběma rukama).

Dětřich. Pojď, synu, pojď a zaplesej! Hospodin nás miluje, že cesty naše novým trním posejpá, abychom našli bránu do jeho království!

Arnošt. Ne, to není možná, klamný zvuk mě ošálil a chce lehkověrné děcko starou báchorkou děsiti! Do nového vyhnanství? poctivého služebníka? a tuto hrstku vetchých kostí, stojících nad hro-

bem? tuto nevinnou ženu? Což se vaše nesnášenlivost ještě nenasytila? Ještě neobměkčil Bůh kůru vašich srdcí, aby mělo k nim přístup učení Kristovo o lásce?

Koloredo. Pryč odtud, hříšný rouhači!

Lid. Pryč s kacířem!

Arnošt. O tedy pojďte, pojďte! Napněte se, zchvácené perutě mé duše sklíčené; opášáme bedra a zapláčeme na mezníku země nešťastné! Zaneseme kroky svoje do ciziny, aby zvěděli všichni světa úhlové, že nepřišla ještě hodina, aby měl poctivý Čech místo ve vlasti, kde by mohl hlavu skloniti, kde by mohl popel jeho v pokoji odpočívati! Oh, je to veselá pohádka, a příští věkové budou ji s potěšením vypravovat. Pojďte, pojďte, společníci mých rozkoší! (Odchází v levo.)

(Hnutí mezi lidem a volání: Pryč s kacíři! pryč!)

Koloredo. (s Mikulášem obrátí se k radnici).

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Širá krajina u lesa, vzadu viděti přední část švédského táboru. V pravo napřed na pahorku kamenný kříž.

Výstup 1.

Vojta, Erik, oba s ručnicemi na stráži.

Vojta. To stání na stráži a daremné koukání Pánu Bohu do oken vymyslil ten nejlenivější zrášek!

Erik. Proč? To je první škola trpělivosti, a té musí mít voják nade všecko.

Vojta. Starý houser jako ty, ano; ale konopásek jako já, ten by raději letěl deset hodin cesty, ani by nevzdychnul.

Erik. No, však ty se po těch Čechách třeba ještě naběháš, že si prošoupeš podešev i patu.

Vojta. To také chci; proto jsem se doprosil ku Königsmarkově armádě.

Erik. Tak? Ah, tebe svrběla bezpochyby krev; tys tuším napolo z českého plemene.

Vojta. Po tatíku rovnou čarou; matka byla ze švédského hnízda. A proto bych rád tu zemi kříž a křížem proletěl, o kteréž mi tatík povídával, až mu srdce usedalo.

Erik. Proč?

Vojta. Ale stará puško, což se ti nikdy po švédském povětří nezastesknne? a ty můžeš domů, až přestanou naše bubny bubnovat, můj tatík ale nesměl domů.

Erik. A tak!

Vojta. A nač se tady zvláště těším, haha! co bys řekl?

Erik. Na české stříbrňáky!

Vojta. Ah, já nepřišel naplnit si kapsu.

Erik. Tedy na českou pečeni.

Vojta. To spíš, ačkoli myslím, že švédské tele právě tak chutná jako české. Hádej něco lepšího!

Erik. I dej pokoj!

Vojta. Na česká děvčata!

Erik (vyvalí na něj oči a dá se plným hrdlem do smíchu). To máš dobře, konopásku! to je kapitální zboží!

Vojta. To si právě myslím, protože ním tatík často matku škádlíval. Ale podívej se, tamhle někdo leze! mám po tom střelit?

Erik. Proč?

Vojta. Nu, vždyť tu snad proto stojíme, aby nikdo na nás nestřelil.

Erik (díval se do dálí). No, chceš-li svoje hrdinství na ženských a starých lidech krmit, tedy spusť! Já si šetřím ránu na hodnější zvěř, leda by chtěla tahle zuby na nás vycenit.

Výstup 2.

Arnošt ve dlouhém plášti, na hlavě klobouk se širokým okrajem. Za ním Helena v jednoduchém pocestném šatě, s loktuší na hlavě, vede Dětřicha, jenž se o hůl opírá a s obnaženou hlavou přichází. Předešlí.

Arnošt (zvolna přicházeje po pravé straně v samém popředí). Tu je kříž, o němžto rolník vypravoval — a v skutku, tamto leží storamenné tělo švédské armády! Jsme na místě! Odpočiň si, otče! oddechni si, milá Heleno!

Dětřich (obejme a políbí kříž). Velebím tě, svaté znamení! Ty bys mělo státi v erbu mého národu. Budiž tomu lehčí, kdo pod tebou dřímá, nežli je kříž, jejž my světem vlečeme.

Arnošt. Ty mlčíš, Heleno? celou cestu jsi nepromluvila. O netrestej mě tou zarytou žalostí! Mě tresce dost mé svědomí, že jsem ti nemohl slib své vroucí lásky splniti. Vonným kvítím chtěl jsem

tvé cesty posejpati; ano, růží jsem ti natrhal, jen že vonné listí opadalo a jenom trní zůstalo.

Helena. O, nemluv o tom, můj Arnošte, abych se nemusela strachovati, že jsi mé srdce ještě nepoznal. Já byla a jsem vždy jenom ve tvé lásce blažena, a ta může ke mně přistoupiti v rouchu knížecím nebo v kukli žebrácké. Tvou radostí živila se radost moje, tvým žalem krmil se i žal můj. Ale jiná věc leží mi nyní na srdci.

Arnošt. Co je to? Máš přede mnou tajemství?

Helena. Tys učinil zmínku o mém mlčení, a sám něco přede mnou tajíš, že mi tušením dechu ubývá.

Arnošt. Nebuď bázlivou holubicí, moje Heleno!

Helena. Kam to jdeme?

Arnošt. K novým přátelům.

Helena. Ne snad švédským táborem?

Arnošt. Lekáš se protestantů, dcero z českých bratří?

Helena. Já nevím, co mi prsa úží; já se tě neptala, když jsi řekl: opustíme Prahu, ten zmatený Babylon! — ale nyní se tě ptám s úzkostí: považil jsi dobře, kam jsi kroky zamířil?

Dětřich. Dobře, dcero, dobře! Jméno Páně budiž pochváleno! Můj Arnošt vejde čistý k otcům svým, shromážděným okolo pramene věčné milosti a světla!

Arnošt. Nepotýkej se s marnou bázní, Heleno! Já nemohu jinou cestou kráčeti. Ve hlubokém hrobu leží za mnou minulost, musím se uchýliti k budoucnosti.

Helena. A nekyne ti budoucnost nikde jinde nežli u nepřátel vlasti?

Arnošt. Naší vlasti? Chceš ty zpívati jako protivníci pravdy? Švéd nevede boj s českou vlastí, ale s tím cizím hmyzem, co se v jejich ledvinách usadil, s tím cizím chmýrem, co se na jejím krásném těle jako vředovina uložil, a v takovém boji pomáhati, jak mužná pravice postačí — Bůh mě slyší! — to není pro poctivého Čecha dílo nejhorší. Avšak nechme toho! Kola osudu mého běží, otevřme oči, ať nás nezamačkají! (Jde ku strážím.)

Erik. Kam to? (Oba namíří
Vojta. Stůj! ručnicemi.)

Arnošt. Přítel Švédů chce mluviti s generalem Königsmarkem.

Erik. Ty?

Vojta. Tak vypadají právě lidé, co mluvívají s naším generalem.

Arnošt. Nech před mužem své mudrctví v kolíbce, z nížto jsi nedávno vylezl, a chceš-li být poctivým vojákem, tedy oznam generalovi, až budeš vystřídán, že mu chce — avšak počkej, tu jde důstojník s hlídkou, ten mi snad lépe posloučí.

Výstup 3.

Vingolf se čtyrmi vojáky. Předešlí.

Vingolf. Co jest?

Vojta. Něco v podezřelé kukli, pane setníku!

Vingolf. Proč jste si z toho neudělali terč? Nemáte nabito?

Arnošt. S dovolením, pane setníku! Já přišel v míru a žádám, aby se oznámilo panu generalovi, že mu chce český šlechtic něco zjeviti, co švédským zbraním prospěch přinese.

Vingolf. Český šlechtic? Jest toto roucho českého šlechtice?

Arnošt. Nevíte, pane, že stojíte v zemi, kde musí od posledních let protestantský Čech kukli nastrkovati? nevíte, že již pod vaším slavným Gustavem mnohý český šlechtic bojoval, kterýž se musel z vlasti v zakuklení vykrásti?

Vingolf. To víme a ctíme český meč; ale zkušenost nás učí býti pozornými.

Arnošt. Dám vám své nejdražší, poslední statky v zástavu, ostýcháte-li se může proti muži, šlechtice Odvalského proti hraběti Königsmarkovi postaviti. Tu jest můj starý otec a moje choť; odveďte je do táboru, dokud své věci s generalem neskončím. Vám je odevzdávám, na čest důstojníka švédského.

Vingolf (chvíli na něj hledě). A na čest důstojníka švédského je přijímám. Pojďte, vzácná paní, a následujte mě do stanů.

Arnošt. Jdi, drahá Heleno, jdi, milý otče, a buďte mi rukojemstvím při rozhodném obratu života.

Helena. Arnošte, víš co počínáš?

Arnošt. Vím.

Helena. A kam to povede?

Arnošt. V budoucnost hledí jediný Bůh! Jdi! radostněji se opět shledáme! (Mezitím se vystřídala v zadu stráž.)

Vingolf (odejde s Helenou, Dětřichem i vojáky).

Arnošt. Co že počínám? Nechci, nesmím déle rozvažovati! Smělým skokem vyšinu se z nízké koleje, abych listy v osudní knize vlasti obrátil. A kam že to

povede? Zavzníti má opět svobodné slovo po Čechách a Praha býti hlavou. (Krátké bubnování v táboře.) Ah, snad Königsmark! (Vzadu staví se vojsko do řady.)

Výstup 4.

Königsmark a dva důstojníci, kteří zůstanou opodál. Arnošt.

(Stráž vzdává čest.)

Königsmark (vážně popojde a pozoruje bystře Odvalského). Kdo jste?

Arnošt. Arnošt Odvalský, český šlechtic a protestant.

Königsmark. Protestant? na této půdě?

Arnošt. V rouchu líčeném ukrýval jsem posud mysl i srdce své.

Königsmark. Co vás vede ke mně?

Arnošt. V těch slovech, zdá mi se, leží moje vyznání a žádost: Jsem český protestant, přeji tedy štěstí protestantské zbrani a přináším jí pomoc statného ramene i moudré rady!

Königsmark. Chcete vstoupiti pod švédský praporec?

Arnošt. Chci vám prokázati službu, jakou vám ještě nikdo neprospěl.

Königsmark. Vy?

Arnošt. Zamýšlíte obrátit se ku Praze?

Königsmark. Mám člověku neznámému odkryti své úmysly?

Arnošt. V prostém ne neb ano nevypátrám nic, co bych také nepoznal, když se s vojskem hnete. Ale mé další vyjednávání zakládá se na tom, abych věděl, chcete-li Prahu do své moci dostati.

Königsmark. Já ji dostanu.

Arnošt. Osmělím se připomenouti, že ji chtěl Banner dvakrát dostati a že zůstalo jen při chtění.

Königsmark: Já si vyhlídnul jiný čas, pane Čechu! Vím, že je Praha bez vojska.

Arnošt. Ale je tam dosti statečných rukou, ježto se budou bránit. Pane vůdce, já bych věděl pro vaši zbraň jinou cestu.

Königsmark. Jinou cestu?

Arnošt. Krátkou, a tak jistou, že neprolejete proudy krve.

Königsmark. Mluvte, ať rozumím.

Arnošt. Pane hrabě! když mi řeknete ve jménu své královny a na čest jména švédského, že míníte s Prahou učinit, co učinili Sasové roku třicátého, když se vrátil Matyáš Thurn s Arnheimem, aby obnovili svobodu učení a vyznání; když mi řeknete, že chcete vymoci totéž, co chtěl Banner od císaře, aby totiž všechny věci v Čechách zase uvedeny byly v pořádek, jakýž býval před bitvou bělohorskou: pak vám tuto slibím přede tváří boží a jako že věřím v příští oslavení vyznavačů očistěné víry Kristovy, že budete za dva dni státi na hradě pražském a pod vámi bude ležet město ve stínu švédských korouhví!

Königsmark (bystře na něj hledě). Vy jste odvážlivý hráč. Víte, co slibujete?

Arnošt. Vím.

Königsmark. To můžete vyvésti jen cestou zrady!

Arnošt. Zrady? Pane hrabě, já jsem Čech a protestant, a v obou osobách mám dost hořké příčiny, abych vlast svých otců z tuhé vazby vyprostil. Či neznáte naše příběhy.

Königsmark. Znám, sice bych s vámi nevyjednával.

Arnošt. Nuže tedy, můžete to jmenovati zradou, když chci, aby se vrátili do tohoto království dnové, jakož počali zářiti, když se vyzul národ ze světských i duchovních okovů? Vy jste povinen moje navržení přijmouti, abyste co nejrychleji úkol vykonal, pro který jste z dalekých končin překročil české hranice. Ostatně přijměte mě do služby, pak jsem váš a mám povinnost, každým prostředkem ku prospěchu švédských zbraní pomáhati.

Königsmark (po krátkém zamlčení). Nuže tedy, chci v Čechách věci provésti, které jste žádal vědět.

Arnošt. To jsem doufal, pane vůdce, a proto vám i rámě i svou hlavu nabízím.

Königsmark. Sloužil jste již u vojště?

Arnošt. V Madlonském pluku byl jsem císařským setníkem, a znáte-li osud pluku toho, víte, jak jsem přišel o službu.

Königsmark. Chcete-li co podplukovník vstoupiti do švédské armády, tu jest moje ruka, složte do ní přísahu naší královně.

Arnošt. Já ji skládám, pane vůdce! přísahu své věrnosti a spolu svého díku. A nyní rozkažte ihned vojsku na pochod se chystati; ve tmách dorazíme ku Praze, a tam vás povedu k průlomu ve měst-

ských hradbách, že vrazíme bez rány do města.

Königsmark. Věřím vám, jako jsme věřili všem českým vypovězencům. Poněvadž se ale snad oba do hry odvážlivě pouštíme, nedivte se, budu-li pozorně do karet hleděti. Bůh dá, že nic neshlédnu, co by mou víru zvrátilo, tak aby Čech i Švéd jako blíženci jednoho ducha u věrném svazku spolu trvali. Na shledanou, pane podplukovníku! (Jde do táboru, důstojníci za ním.)

Arnošt. Kostky padly, ale jaký počet na nich leží, to nemohu ještě spočísti. Kde bude asi výhra? Půjdeme na kvas k naději, aby nás nechala ztučněti; pozveme na tanec fortunu a dáme pozor, aby nám nohy nepodrazila. (Bubny a trouby na rozličných místech v ležení; vojsko se hýbe a řadí. Stráže se stáhnou.) Aha, Königsmark nenechá má navržení vystydnout; bezpochyby hneme se hned ku Praze!

Výstup 5.

Helena rozčilena z táboru. Dětřich za ní. Arnošt.

Helena. Arnošte, je to pravda?

Arnošt. Co?

Helena. Šeptem proletuje pověst po táboře, že potáhne švédské vojsko ku Praze.

Dětřich. Sladkým plesem trne duše má!

Arnošt. Ty se tomu divíš?

Helena. A český šlechtic prý je povede?

Arnošt. Ten jsem já.

Dětřich. Hospodin tě osvěť!

Helena. Tedy opravdu? Odvalský, povážil jsi, co počínáš? Což může Praha, ci celá země za to, že ti ublížilo nekolik stvůr? Proč nenávidíš staroslavnou hlavu království, to lůno české osvěty, kde mnohý věrný syn potají snad běduje?

Arnošt. Já že Prahu nenávidím, ten zkrvácený památník naší svobody? O ženo bláhová! S radostným pláčem poslouchal jsem o ní pohádky, když jsem co pachole bloudil cizinou; já miloval tu zedranou královnu vzdálen, i nesu ji v srdci v novém vyhnanství, a právě proto, abych svou lásku dokázal, odhodlám se k činu smělému.

Dětřich. Hospodin mu požehná!

Helena. A víš, jak tě světa pově odsoudí?

Arnošt. Nepřítel soudí vždycky nepřítel.

Helena. Víš, jakému soudruhu j ruku podal? Švédské jméno je hrůz lidu českého. Tolikráte valilo se to ciz krajně vojsko jako dravá povodeň p vlasti a pokaždé zůstala po něm hrozn poušť.

Dětřich. Ať zhynou nepřátelé na víry, ať zpustnou brlohy, kde se peleš temný blud!

Arnošt. Upokoj se, Heleno! Právě aby se pouště nešířily, pomohu Švédům k rychlému vítězství. Ostatně co nyní v Čechách hyne, je pořídku z českých matek rozeno; zde se roztahuje chtivé cizí plémě. Či přeješ ty více našim vrahům nežli zbrani švédské, kteráž jediná může přinésti spasení?

Dětřich. Rozpomeň se, dcero, a opásej ducha silným doufáním!

Helena. Já nevím, na čem se ustanovit, i musím přáti zbrani, kteráž může ukončiti naše trápení; ale nevýslovné tušení láme duši moji, tonu v bázni, že tebe pozbudu v nepřirozeném zápasu.

Arnošt. O nech mě zahynouti, můj sladký anděle! zahynouti v zápasu, po němžto na královském hradě pražském korouhev naší svobody zaveje! Nech mě zahynouti, Heleno, a obětuj mé památce slzu vděčné radosti, když se mé dílo podaří! Což je hrstka dnů jediného muže proti osvobození celé vlasti? Jako hračku hodím je do sázky, jako lehké símě do úrodné půdy. (Vezme Helenu i Dětřicha za ruku.) Volejte jen k Hospodinu, dobří duchové mého života, volejte, aby se nad mým hrobem zlatý květ českého spasení zalesknul! (Mezi tím zazněly v dáli trouby na pochod, a v zadu táhne oddíl vojska přes jeviště.) Ha, již nás volají! Mně jest, jakoby posel Páně kynul: Vejdi do bran blahoslavenství! Ty veliký, spravedlivý soudce nad oblaky, nedej, aby naděje moje byla zklamána! (Stojí s rozepnutou náručí. Helena hledí nábožně vzhůru. Dětřich se vrhne na kolena. Trouby znějí pořád.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Velká síň na staroměstské radnici.
(Nežli se otevře opona, je slyšeti několik ran z ručnic a pak bubnování i zvonění na poplach.)

Výstup 1.

Mikuláš. Zatočil. Nekvasil. Dopita. Více radních a měšťanů.

Mikuláš. Tedy celá Malá strana v rukou švédských?

Dopita. I s Hradčanami a se zámkem; můžete se spolehnout; já mám dobré prameny.

Zatočil. Štěstí bylo, že při tom přepadnutí císařský praporečník Přichovský za tmavé noci ze hradu vyklouzl, Malou stranu i most šťastně přeběhl a na stráž u staroměstské věže zkřikl, že se mohla brána rychle zavříti.

Mikuláš. Děkuji vám, přátelé, že vás po té ráně vlastenecké srdce tak rychle v tato místa přivedlo. Těžké časy zdá se, že na nás ulehnou! Krutý nepřítel vedral se přímo do srdce našeho království, ale okažme, že nás jen překvapil, nikoli zastrašil!

Dopita. Ach, jen držme při sobě!

Nekvasil. Já nemohu posud pochopit, jak se mohl Švéd tak náhle Malé strany zmocniti! Brány byly střeženy, hradby opraveny až na malý průlom —

Zatočil. A právě tím průlomem mohla zrada s nepřátelskými houfy do města vklouznouti.

Mikuláš. Zrada?

Zatočil. Chtěl bych na to umříti.

Mikuláš. Zrada s naší strany? Příteli, to jest ostře souzeno.

Dopita. Ale moudře, velmi moudře! Vždyť se ráčil urozený pan purkmistr sám nedávno přesvědčit, že tu nejsou všechna srdce čistě vymetena.

Mikuláš. Nebudeme o tom hádkou čas mařiti, budoucí dnové to vysvětlí. Nyní mějme na mysli obhájení toho, co Švédům ještě do ruky nepadlo.

Výstup 2.

Hlasivec s puškou na rameně. Předešlí.

Hlasivec. Zdař Bůh, pánové! stálého zdraví, vzácný pane purkmistře! Odpusťte, že přicházím zrovna s touhle nevěstou, ale já se s ní dnes oddal a nepustím ji více od sebe.

Mikuláš. Vítejte nám, muži poctivý! Zbraň v rukou statného měšťana je nyní utěšený pohled.

Hlasivec. Několik hodných pěstí mohu sám opatřit. Tu jsou moje dvě, a doma čeká chasa ze všech mlejnů, hoši jako stavidla. Dejte nám jen zbraň, a my budeme z našich mlejnic pálit přes most, že se Švédovi zlořečeně z kabátů zapráší. Aby to strh' palečník! My tam sedíme zrovna jako přední stráž a nedáme ani živé myši proklouznout, kdyby nás chtěla přes vodu navštívit.

Zatočil. Na neštěstí padla s Malou stranou i zbrojnice nepříteli do rukou.

Hlasivec. Tedy se musí vyzvat všichni puškaři a mečíři.

Nekvasil. Kupec Waldmann v železné ulici má asi pět set pušek v zásobě.

Dopita. A co jich bude v židech!

Mikuláš. Učiníme hned provolání k celé obci, aby se dostavil, kdo je zbraní opatřen.

Nekvasil. Také bude dobře vyhledati muže zkušené ve vojanském řemesle, aby nás vzali trochu do cviku.

Dopita. Arci, arci, nezačínejme jenom nic bez opravdových vojáků!

Hlasivec. I, na to bych tak tuze nedbal. Když má člověk z jádra jedenkráte v pěsti něco ostrého, tedy do toho mlátí i bez cviku a pravidla, a ono to jde přece do masa — aby to strh' palečník, hahaha! Leda takhle někoho, kdo by řekl: He, hoši! teď se hrňte tam! nyní stůjte zde! — Kde je pan maršálek?

Mikuláš. To ví Bůh! Posavad se bojím, že padl Švédům do rukou.

Dopita. To by byla hrůza!

Hlasivec. No, však on se neztratí, a my zatím také ještě někoho najdeme. Teď bude hlavně na tom záležet, abychom hodně statečného lidu sehnali.

Mikuláš. K tomu obešleme cechy, naše měšťanské střelce —

Výstup 3.

Nejedlý a tři jiní študenti. Předešlí.

Nejedlý. Salvete, domini! a dovolte!

Mikuláš. Gratias, pánové! Co nám nesete?

Nejedlý. Aj, toť musí pan primátor nejlépe vědět, jakmile teď několik zdravých jonáků uvidí. My vám neseme ve

hrudi chuť, ale prázdné pěstě. Dejte nám do nich pušky, a my si naděláme ze švédských preou terče.

Hlasivec. Hejsa, páni, to jsem při vás! My naděláme ze švédského masa řešeta.

Mikuláš. Jsme vaší ochotě velice povděčni, milí pánové, a historia zapíše vaši lásku k vlasti zlatými literami do památných kněh. Jste z Klementina, pánové?

Nejedlý. Z Klementina? To nejsme, pane purkmistře! Či myslíte, že jen v jezovitské zahrádce roste dřevo, z kterého se dá obrance vlasti vytesat?

Mikuláš. Nikoli, to mi nenapadlo; já jen myslil —

Nejedlý. Že nemá staré Karolinum již ramene, kteréž by dovedlo meče pozvednouti nebo kohoutek natáhnouti, když hrozí Praze nebezpečenství!

Hlasivec. Ale páni — páni!

Nejedlý. No, nic na pohoršení; my spolkneme tu hořkou pilulku a zůstaneme přece při chuti, Švédovi zrak vypálit.

Zatočil. Takéť jsme od vás nic jiného neočekávali —

Nekvasil. A ta otázka prvé povstala jenom náhodou.

Dopita. Dozajista, jenom nahodilou náhodou, a urozený pan purkmistr nemyslil nic jiného, nežli že by tak mladí páni mezi usedlými měšťany — snad —

Nejedlý. Nu co? Jen vystřelte a netlučte ten špunt tak dlouho do pušky.

Dopita. Že by vám to mohlo býti obtížno — a —

Hlasivec. I aby to strh palečník!

Nejedlý. O jen ji nechte zvučeti, tu cože, sousede?
nádobu občanské starosti! Aby nám to nebylo obtížno? Aj, k čemu by tedy byla bujará mysl mládeže, k čemu lehká její krev, kdyby jí měl býti boj a zápas obtížný? Komu slušno nejdříve si boky opásati a ramena otužiti proti nepříteli k boji statnému, kdyby k tomu mládež práva neměla? Ale my vás povážlivé pány známe! To máte strach, abychom o vás někde mečem nezavadili, když jdete pohřížení ve starostech o svůj břich a měšec, a proto nechcete dáti mládeži zbraň do ruky.

Hlasivec. To je, s dovolením, lež, pane študente! Kdo to nechce? my že nechceme? I aby to strh' palečník! Platí hloupost jediného za moudrost obecní?

Zatočil. To ne, a já se postavím podle našich študentů s radostí, když bude Švéd na nás dorážet.

Nekvasil. Já také.

Dopita. I což je o to, milí páni! ale já jen myslím —

Hlasivec. Zalezte s tím svým myšlením někam na šalandu, kde vás živá duše neuslyší. Zde musí jiné zrno zvučeti. Já myslím, vzácní páni, že nemůže být ani dost malé pochybnosti, má-li se květ naší mládeže do řadů našich obránců postavit.

Mikuláš. Dobře pravíte, milý sousede! (Ke študentům.) A tímto podáním ruky přijímám šlechetnou vaši horlivost co dar spanilý, jejž nejen naší obci, ale veškeré vlasti na oběť kladete.

Nejedlý. Gratias, pane purkmistře! Uvidíte, že jste nenajali falešných pastýřů.

Mikuláš. Zbraň se vám vydá, jakmile první zásobu dostanem.

Hlasivec. Tak, pane purkmistře, tak je to moudře. Hleďte jen také, aby bylo dosti prachu; aby se vybouchal, o to my se postaráme.

Mikuláš. O všechno budem péči míti. Srdce mé jest lehké v kruhu statečných občanů.

(Padne rána z děla.)

Dopita. Umučený Ježíši! (Celý se třese.)

Nekvasil. Co to?

Dopita (plačky). To byla rána!

Nejedlý. Švéda začíná dělat muziku, abychom šli k tanci.

Hlasivec. Nebo nám posílá z malostranské kuchyně olověné ptáky, abychom viděli, jak umějí Švédové kuchařit. Ale ať se nezmýlí, aby to strh' palečník! my těm kunštům také rozumíme! My jim napečem oplatek a placek, že si zlořečeně přecpou žaludek. (Zase rána.) Jděme, přátelé! a postavme se chutě na místa, kde chtějí českému lvu hřívu otrhat! Dokud se může poslední prst český pohnout, nesmí se našemu lvu ani vlasu strhnout! (Odchází s měšťany.)

Študenti (za ním). Vivat Praga! Vivat Čechia!

Mikuláš (s radními stranou).

PROMĚNA.

U mostecké věže, před křižovnickým klášterem. Na hromadě kamení věje študentský praporec.

Výstup 4.

Král, Sýkora, Moravec a houf študentů rozličně ozbrojených.

Král. No? pan Švéd najednou zase umlknul?

Sýkora. Snad se překřikl, anebo mu uvázlo něco v krku.

Moravec. Anebo to byl jen pouhý strašák.

Král. Ať si to už bylo teplé nebo studené, my musíme dát pozor, aby nás odtud nevylil.

Sýkora. Aj, což nemáme oči, ruce, prach a pušky?

Moravec. A pevné stěny na věži?

Sýkora. To ty máš nejradši, viď? Skrze ně nepadne člověku nic do oka.

Moravec. I ty pichlavý ježku, chceš, abych tě pohladil?

Král. Per Jovem et bovem! dáte-li pokoj?

Sýkora. Jsi ty náš pán a vůdce, že chceš rozkazovat?

Král. Kdybych jím byl, nemluvil bys tak. A věru, je ho už třeba.

Sýkora. I tedy si ho udělejte; ale ať rozumí žertu!

Výstup 5.

Štěpina s houfem lidu prostého. Předešlí.

Štěpina. Pozdrav Bůh, páni študenti! Slyšeli jsme, že tu máte plny ruce díla, a to nám hnulo mozkem, že bychom vám mohli snad v něčem vypomoci. Nekoukejte na náš kabát; my jsme chudí, ale proto máme přece tuhle pod košilí něco teplého, co miluje vlast tak dobře, jako to srdce pod hedvábnou kazajkou.

Král. I vítejte nám, poctiví lidé! co bratří jedné matky, kteří se scházejí k její ochraně.

Štěpina. S puškou a mečem neumíme se arci otáčet, ale takhle co se dá dělat sekerou, to nás pusťte, milí páni, do díla, to uvidíte, jak budou Švédům kosti praskat.

(Za scénou zpěv študentů.)

Král. Per Jovem, hoši! koukejte! toť jsou švihácí z Karolina!

Sýkora. I ať mne výr! co ti zde chtějí?

Král. I ty scvrklý kolomete, co ty zde chceš?

Výstup 6.

Nejedlý s houfem študentů již ozbrojených. Předešlí.

Nejedlý (se svými). Vivat Čechia!

Král (se svými). Vivat et florescat!

Nejedlý. Hoši — bratří — páni kolegové — pacholíví z mladší, ale proto ne chatrnější matky nežli je naše alma mater — vy bradáči s tuhými vousy, za které jsme často škubali — i vy mláďata s hladkou srstí, po které jsme se často hladili — je tu mezi vámi ještě místa, kde bychom při muzice švédských pušek vedle sebe postáli a zapomněli, že jsme byli mezní rváčové?

Král. Místa dost, abychom si tu všickni všudy vystavěli pomník svornosti a lásky k drahé otčině. (Ke svým.) Hola, bratří! rozevřete řadu, otevřte srdce, ať z nás zroste pevný řetěz, nerozlomný švédským násilím! Vivat Carolinum!

Študenti. Vivat!

Druhá strana. Vivat Clementinum!

Všickni. Vivat Čechia! (Spěchají k sobě a objímají se.)

Výstup 7.

Plachý, jenž byl dříve vystoupil a poslouchal. Předešlí.

Plachý. Požehnána budiž chvíle, kteráž rozdvojené posud větve učení pražského v tento krásný věnec svinula! Na tu jsem čekal při blízkém nebezpečenství toužebně, a s radostí vstupuji teď mezi vás.

Študenti. Sláva Plachému!

Nejedlý. Reverendissime domine, jehožto jméno nejen in theologia, ale po celém pražském učení libě zaznívá rač dovolit, aby ti jus romanum svou úctu složilo; a na důkaz, že to myslíme beze vší klausule, a poněvadž před námi stojíš jako přestrojený Mars, buď naším vůdcem, dokud budou knihy a manualy v prachu odpočívat.

Študenti. Vivat! ano, buď naším vůdcem!

Plachý. Přátelé! Musím se vyznati,

srdce mé plesá velikou rozkoší. Prostý, mírumilovný sluha Páně přistoupil jsem k vám, abych odloživ na čas knihu věčného spasení s vámi zároveň chopil se meče proti zhoubcům naší svaté víry! Vy mě stavíte v čelo své. I přijímám tuto důvěru, kteráž mě naplňuje hrdostí, a slibuji zde před očima Nejvyššího, že budu plniti svou povinnost až do posledního vzdechnutí.

Nejedlý. A tak slibujeme i my tobě, nehnouti se ani na vlas od čáry, kterou nám předepíše povinnost nehnouti se s místa, kam nás srdce dohnalo, a kdyby padal smrtících šípů lijavec!

Král. Postav nás, pane, kde bude nebezpečí svůj nejostřejší hryz ukazovati, a jestliže mezi námi někdo zbledne, toho jméno vymaž z knihy poctivého studentstva.

Plachý. O vaší statečnosti nesmí být pochybnosti, ta se projevila v prvním okamžení, sotva že nebezpečí na fortnu naší tiché domácnosti zahřmělo. Já v ni kladu víru, a protož se také o budoucnost nebojím. Ať sídlí onen cizí dravec na královském hradě, ať bouří děly svými na naše svatyně: on neotřese naše kořeny, my ukážem světu, co zmůže láska k otčině, pevná vůle a vřelá oddanost v ruce Hospodinovy!

Študenti. Vivat Praga!

Štěpina (k svým). Hoši, to je muž! pro toho by vlezl člověk do plamenné výhně, nebo by si dal hlavu jako špalek rozštípnout. Ten zná srdce prorývat!

Výstup 8.

Zatočil. Nekvasil a něco ozbrojených měšťanů; nejzáze Dopita. Předešlí.

Zatočil. Ha, tu máme již hlučnou společnost! Pozdrav Bůh, šlechetní pánové! My jdem pomáhat.

Nejedlý. Pěkně vítáme! Z takových pomáhačů bývají dobří dělníci.

Dopita (spozoroval Štěpinu, k Nekvasilovi). Ale sousede! co tu chce tahle čeládka?

Nekvasil. Nu, bezpochyby si chce také o Prahu nějaké zásluhy dobýt.

Dopita. Ale taková zběř — pomyslete, až budeme v nejlepším boji, může nám padnouti za zády do domů a kde co je vydrancuje — a —

Nekvasil. I aby vás už rohatý s tou věčnou podezřelostí! co —

(Padne rána z děla.)

Nejedlý. Ahá! Švéd seje hrách! Ale dejte pozor, hoši! je trochu tvrdě vařený, ať vám nezůstane v žaludku.

Výstup 9.

Hlasivec s chasou. Později Koloredo. Předešlí.

Hlasivec. Pomáhej Bůh, vzácní pánové! Mně se zdá, že bude Švéd dělat bouřku, aby ho strh' palečník! Ah! ráčíte vy zde také být, velebníčku? I toť je vyhráno! Vy nám dáte požehnání.

Plachý. O kéž bych je mohl s nebes vyprositi, za tu cenu položil bych s radostí svou hlavu na oběť. Ale to se musíme vesměs ke Slitovníku obracet a volati: Pomoz, pane, služebníkům svým!

Koloredo (ve sprostých šatech mezitím vystoupil). A on pomůže všemu zástupu, kdož na něj spoléhá!

Všickni. Co to?

Koloredo. Neznáte mě, přátelé?

Někteří. Pan maršálek?

Dopita. Ubožáček! jako sprosťák našinec!

Hlasivec. Zaplať otec nebeský! My byli již ve strachu.

Koloredo. V tomto zakuklení ušel jsem ještě v noci z domu, když nám Švédové Malou stranu zděsili, a nyní se mi podařilo přes řeku se dostati. I spěchám na místo, kde hrozí pro tu chvíli nebezpečí největší, a hle, duše moje tone v rozkoši při tom pohledu! Tady není stopy po zradě, kteráž chtěla Prahu zahubit. Silnou hradbu nalézám zde proti nepřátelskému návalu.

Plachý. Ano, stojíme tu pevně co štíty naší svaté víry, drahé země české a vlastních statků pozemských.

Hlasivec. I budeme státi jako skály, až se o nás záhubné vlny odrazí!

Koloredo. O nedejte jen mysli klesati! Nenecháme dlouho město bez vojenské pomoci. Hned vyšlu posly za maršálem Buchheimem, aby nám alespoň dva tisíce ozbrojeného lidu přivedl. (Několik ran z děl.) Ha, Königsmark počíná svou hru! Na to nedbejte, ale na most a na blízké břehy obraťte svou pozornost, aby se nám přes ně švédská noha nepřehoupla.

Nejedlý (jenž po vystřelení k Malé straně hleděl). Hola, pánové a přáte-

lé! Z Malé strany rojí se švédské včely, a mezi nimi několik brumbálů se železnou tlamou! Točí se to k mostu! bezpochyby chtějí zkoušet, je-li naše věž z perníku!

Dopita. A to jsou všetečkové!

Koloredo. To bude odvážlivý útok, a protož seberte všechnu zmužilost, abychom nepozbyli tohoto klíče od Starého města!

Dopita. Těžko pak hledat zámečníka!

Plachý (chopí se praporce). Vzhůru, přátelé! osaďte bránu a pamatujte na svůj slib! S hvězdnatého trůnu hledí na nás Hospodin, kterýž může kynutím prstu nepřátelské mraky rozprášiti; k němu vzneste ducha, on pomůže! (Spěchá k mostu.) Pro Boha a krále!

Študenti (za ním). Pro Boha a krále!

Nejedlý. A kdyby měl Švéd desetkrát přepalovanou lebku, on si ji o naši věž rozbije! A kdyby měl desetkrát kovaný hryz, my mu ho pěstmi vytlučem! Neboj se, Praho stověžatá, ty spanilá kněžno v lůně nebeského požehnání, dokud tvoje Karolinum stojí, nebude ti statných branců scházeti, a třebas proti nim pluky stály, které celý svět naplnily strachem. Vzhůru, bratři, k vítězství! (Za Plachým.)

(Švédové přitrhnou na most se dvěma děly; střelba; študenti je zaženou. Koloredo velí na břehu, kde chtějí Švédové na lodích přirazit.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Sednice ve mlýně.

Výstup 1.

Kateřina. Chasa. Později Verunka a Vojta.

Kateřina (rozdává chase jídlo). Hoši, jiná pomoc není, musíte si boky trochu stáhnout; tolik vám do nich vyklopit nemohu jako jindy, když se pekávaly buchty pro každého, kdo přišel na zaplať Pánbůh. Ten proklatý Švéd nám vlezl tuze čerstvě na krk, obec neměla dost zásoby. No, jen jděte, však vy nezhladovíte; zítra vám udělám škubánky. Jen se dobře držte! (Chasa odejde.) A kde je ta holka, aby vzala něco do úst? Bude zas někde s puškou na rameně. Na té jest věru kluk pokažen!

Verunka (vejde s puškou na rameně; za ní Vojta, kterého vedou dva chasníci). Jen sem s tou vodní myší; ať nám neuklouzne z pasti!

Kateřina. Světice boží! koho to vedeš? totě Švéd!

Verunka. Něco podobného, nebo něco víc. Je to kus veselé historie. Já stojím na jezu a koukám, neleze-li něco švédského po mostě; tu vidím, že se něco šplouchá ve vodě. Stůj, co to? zvolám a natáhnu kohoutek. Ale ono to z vody čistě po česku: Nestřílejte! já jsem to, dobrý kamarád! a pak vyleze ten kapr ve švédských slupinách. Já mu zastavila zpáteční cestu, a tu si ho vedu, aby pověděl, co tady chtěl. (Kyne chasníkům, aby odešli.)

Vojta. Ale ty umučená hodino! tak pak si jen odpočiňte a nechte mě promluvit. Já jsem člověk jako kuřátko, já přišel k vám jen se podívat, protože mi to nedalo doma pokoje.

Verunka. A tos musel hodit se do téhle mumraje?

Vojta. Mumraje? Vždyť je to můj mundur.

Verunka. Tvůj? Kdo jsi?

Vojta. Nu, to vidíte, že jsem Švéd.

Obě. Švéd?

Vojta. Ano, český Švéd, nebo švédský Čech.

Verunka. Jaká je to motanice?

Vojta. To je moje motanice, hezounká mušketýrko!

Verunka. Vary s cesty, nebo tě seknu, že ti prsty opuchnou!

Vojta. Buďte tak dobrá! jsou-li všechny české panenky tak napařeny, to jsem mohl také doma zůstat.

Kateřina. Ale co je to? já pořád poslouchám a ničemu nerozumím. Kdo jsi, mládenče? poběhlík? zloděj? vyzvědač?

Vojta. Ou, ou! ten rejstřík poctivých jmen si nechte! A abych to zkrátka vyklopil — neznáte zde jakéhosi Hlasivce?

Ženské (dívají se na sebe). Koho?

Vojta. Tomáše Hlasivce; co vlastně je, nevím, ale otec byl mlynářem.

Kateřina. Má nás ten brouk za blázna?

Verunka. Já mu spražím podešve, chce-li dělat šašky!

Kateřina. Ten Tomáš Hlasivec je pánem tohoto mlýna, domácí hospodář.

Vojta. Není možná? A vy jste snad —

Kateřina. Jeho sestra, vdova po knížecím polesném.

Vojta. Není možná!

Kateřina. A proč by nebylo?

Vojta. A tohle boubelaté housátko?

Kateřina. Je má dcera, Verunka.

Vojta. Není možná!

Kateřina. A proč by nebylo?

Vojta. Aj, to se tedy nechte obejmout, moje zlatá tetinko! Tralalala! A vy mi dejte hubičku, cukrovaná sestřeničko! Tralalala! (Tančí s ní.)

Kateřina. Ale ty divý sršáne!

Výstup 2.

Hlasivec. Předešlí.

Hlasivec. I aby to strh' palečník! jaký je to zde masopust? Tisíc stavidel! švédský kabát pod mou střechou? Co je to? kdo je to?

Kateřina. To ví sám Bůh, milý bratře; ten hoch se musel najíst bolehlavu.

Verunka. Jen si pomyslete, pane strejčku, on mi přezdívá sestřenic.

Vojta. To je tedy pan strejček? Viktoria! jako naši volávají, když mají na vrchu. Dejte mi hubičku!

Hlasivec. Chceš, abych ti dal oškrtem? Kdo jsi? co tu děláš? Já nemám chuti se švédským kabátem frašky vyvádět.

Vojta. No, tedy otevřte všickni všudy uši a vyprázdněte srdce dokořán, abych mohl do něho vklouznouti! Já se jmenuju Hlasivec jako vy.

Všichni. Cože?

Vojta. Vojta Hlasivec, a otce mého houpávala táž matka na klíně, která pro vás oba kaši vařila.

Kateřina. I ty sladký Ježíši!

Verunka. A to je bratránek, jako by spadl s nebe, jen že mu nohy z pekla čouhají.

Hlasivec. Jak? ty bys byl syn Václava Hlasivce —

Vojta. Co před šestadvacíti lety z Prahy vyvandroval, světem se potloukal, až se mezi Švédy usadil.

Verunka. Vrána ku vráně a zajíc ku zajíci!

Hlasivec (rozhorlen). Kdyby byl měl kus rozumu a srdce na místě, mohl sedět doma a nemusel s těmi kacířskými tvrdohlavci —

Kateřina. Ale, ale, Tomášku, nech staré historie a pomysli, že jsme byli také bludné ovce, nežli nám císařští komisaři s pány jezovity cestu vyrovnali.

Hlasivec. No, vždyť je dobře, mně to jen tak vyklouzlo. Pojď sem tedy, hochu, a dej mi ruku, ačkoli bych tě měl v tomhle šatě hodit pod kolo. Syn z českého otce proti Čechům ve zbrani! Nestydíš se?

Vojta. I to prý jste vy tady zvyklí, říkal můj otec. Čech prý se nejraději s Čechem pere, proto prý také máte, co máte. Ale mě to tam za vodou již mrzelo, a proto jsem připlaval k vám.

Kateřina. A co dělá otec? jak se má?

Vojta. I ještě to projde; on už dávno hnije.

Kateřina. Ty můj Ježíši! to se tedy snad neuvidíme! Ale podívej se, bratře, ať jsem nevím jaká! ten hoch je celá jeho podoba! No, sedni si, Vojtíšku — (utírá židli) ale raději bych tě viděla, kdybys neměl tu zlopověstnou hazuku na sobě. (Několik ran z ručnic.) Fi! to jsem se zas lekla! Nedají-li na té Malé straně brzy pokoj, bude to má smrt!

Výstup 3.

Sýkora. Předešlí.

Sýkora (přiběhne). Prosím vás, pane mlynáři, Nejedlý a Král dávají vás žádat — stalo se nám neštěstí. Pater Plachý obcházel po břehu, tu padlo několik ran — pojďte, pojďte! (Odběhne.)

Hlasivec. Nedopouštěj Bože! Co se zas strhlo? (Za ním.)

Kateřina. He, Verunko, podívej se do almárky, není-li tam ještě něco v láhvici. Hody ti nemůžeme vystrojit, Vojtíšku, ale víš-li co? tvůj otec jídal rád vaječník, ten ti mohu ještě upéci. (Jde ven.)

Verunka (přinese zatím láhev s vínem a sklenici a postaví to na stůl před Vojtu).

Vojta (se na ni zasměje a maleje si). Nezavdáš mi, panno sestřeničko?

Verunka. Až budeš zase na mostě, pošlu ti odpověď ze své pušky.

Vojta. Ale dovol, ty krvežíznivá holubice —

Verunka. Co?

Vojta. Nic. Já bych jen rád věděl, jsouli všecky české holky na to brdo jako ty.

rýž odešel roku čtyryadvacátého z domova.

Verunka. Všechny.

Vojta. Brr! to jsem si tedy přišel pro pěkné radosti. Ale vem to nešť! však já si najdu přece holčičku, která bude mít lidské srdéčko. Na tvé zdraví, trkavá beruško! (Pije.)

Verunka. Děkuju, otrkaný berane!

Vojta. Poslyš, zlatá sestřeničko, podívej se na mne.

Verunka. Nevím, co bych na tobě viděla, leda terč, do kterého bych ráda vypálila.

Vojta. Ale ty jsi pravá saně! Což nemáš pro mne ani kousek sestřenické lásky?

Verunka. Pro tebe? pro člověka v tomhle kabátě, kterýž stojí při lidech, co nás chtějí poškrtit, podusit vypálit, vyhubit —?

Vojta. I dej pokoj! já tu nezastřelil ani vrabce.

Verunka. A to jsi čistý hrdina! to se postav tedy do zelí! Ty máš stříleť, proto jsi vojákem.

Vojta. Ale ty umučená hodino! teď mám střílet a nemám střílet — co mám tedy dělat?

Verunka. Svléci toho Švéda se sebe, vzít na sebe českou kazajku a být hodným člověkem.

Vojta. Máš ty — hodného člověka ráda?

Verunka. Až ním budeš, pak ti to povím.

Vojta (blíží se k ní, ona couvá). A co bys řekla, kdybych ti dokázal, že jsem už hodný člověk, a dobrý jako nové máslo, že zasluhuju, abys mě měla ráda — co bys tomu řekla?

Verunka (z ostra, při čemž zase on couvá). Abys zavřel tu svou švédskou klapačku! Že nedělají slova, ale skutky člověka, a že tě neznám, že tě nechci vidět, dokud nejsi v české kazajce.

Kateřina (s rendlíčkem a měchačkou). No, tu jsem jako na koni! Pojď a jez, Vojtíšku dokud je to teplé.

Vojta. Inu, když myslíte, pobízet se nedám. (Sedne a jí.)

Kateřina. Tvůj otec to rád jídal, když jsme byli ještě doma jako kuřata. Ach, to byly jiné časy! žádné vraždy (ohlíží se), jestli jeden nebo druhý něco jirak vykládal a věřil. No, teď nesmím o tom začínat; my jsme všichni věrní katolíci.

Výstup 4.

Dopita. Později Hlasivec. Předešlí.

Dopita (přiběhne). Pozdrav Pánbůh! nemáte zde pana otce? (Zhlídne Vojtu.) Ah!! hrůzo — hrůzoucí — toť — je — Švéd —!

Verunka. Jenom se ním neudavte.

Dopita. Švéd, zrovna mezi námi — mezi dvěma horlivýma, váženýma, pověstnýma — mně se točí mozek!

Hlasivec (vejde). Honem, děti! kde je moje lenoška? Dostaneme hosta.

Dopita. Dobrého zdraví, sousede! Koukněte, kdo tu sedí.

Hlasivec. Mladý Švéd.

Dopita. A to vámi netrhne?

Hlasivec. Nevěděl bych proč? Ten přišel v dobrém úmyslu.

Dopita. Nu, tedy se lekněte něčeho jiného. Páter Plachý je ten tam!

Hlasivec. Kdo?

Dopita. Plachý. Před hodinou utrhla mu kulka hlavu.

Hlasivec. Plachému? Hahaha! Byl jste při tom, když mu s krku letěla?

Dopita. Já ne, ale mám dobré prameny.

Hlasivec. Nu, tedy si ji snad zas přiklížil. Jen se podívejte!

Výstup 5.

Plachý s obvázanou rukou, s ním dva študenti. Předešlí.

Dopita. Na mou duši, on musí umět přece čarovat!

Plachý. Nedělejte okolky, kulka jen zavadila; za chvíli bude zase dobře, jen co se krev usadí.

Študenti (ho vyprovázejí k lenošce).

Kateřina (ho vítá).

Dopita. Ah, pochváleno budiž jméno Páně! Tedy nejste, velebný pane, bezhlavý?

Plachý. Jak to? ..

Hlasivec. Lidské řeči! (Mluví s ním dále potichu.)

Vojta (ještě u stolu). Kdo je to lamželezo?

Verunka. Pater Plachý.

Vojta (vyskočí). Plachý? ten študentský jenerál?

Plachý. Co je to? Švéd ve vašem domě?

Hlasivec. Syn po mém bratru, kte-

Plachý. A co tu hledá?

Vojta. S dovolením, já hledal strýce, jen proto jsem se pustil s armádou; ale našel jsem tu mnohem víc, a že jsem našel také vás, za to bych dal hned pětidenní žold.

Plachý (se usměje). Co ti na tom záleží?

Vojta. Vy — vy prý jste sakivenská ferina.

Hlasivec. Co se to opovažuješ?

Dopita. } A to je hrůza!
Kateřina. } Ale Vojtíšku!

Plachý. Nechte ho; kdo ví, čeho se dovíme. Jak to myslíš?

Vojta. Inu, u nás to tak povídají. Že prý jste své študenty očaroval, že jsou jako slepí do rvačky, a že se jich kulky ani nedotknou. Ráno prý jim dáváte z pekla pilulky a večer z očistce vodičku.

Verunka. A v poledne masť z předpeklí!

Dopita. O hrůza!

Hlasivec. A větší hloupost nemá Švéd v násypce?

Plachý. Ta nám neškodí; až bude mladík déle mezi námi, však on prohlídne.

Vojta. Mezi vámi?

Plachý. Či nechceš tady zůstat?

Vojta. Což je o to, jmenovitě dokud bude ta rvačka trvat. Já tam nejsem beztoho nic platen. Kdybych měl z té naší Malé strany vystřelit, mohlo by mi napadnout, že to padne na Starém městě nějakému strejci nebo tetě do oka, a to aby čert byl vojákem. Proto mě tu nechte, až bude po všem; pak ale potáhnu a řeknu našim, že jsem byl chycen.

Kateřina. Tedy chceš zase nazpět?

Vojta. Ano, leda by se tu něco změnilo.

Plachý. A co by to bylo?

Vojta. Ani se neptejte, to nesnesete.

Hlasivec. I aby to strh' palečník! mluv, co to máš za lubem?

Verunka. Nestyď se za švédskou moudrost.

Vojta. Nu, já zde zůstanu, vyplní-li se, proč jsme přitáhli.

Plachý. A to jest?

Vojta. Aby zde mohl našinec se svou vírou přebývat.

Kateřina (ho šťouchne).

Verunka. S jakou vírou?

Plachý. Jak to povídáš?

Hlasivec. Chceš do lednice, abys se ochladil?

Vojta. Proč? Vy tím neutrpíte, věřím-li já něco jiného než vy.

Dopita. O Sodomo a Gomoro! toť je nový ancikrist!

Hlasivec. Ticho, kloučku! a jsi-li z takového dřeva tesaný, tedy půjdeš z mého domu!

Vojta. Tak? a tím mě přesvědčíte, že jsem v bludu?

Kateřina (ho šťouchne).

Plachý (vstane). Nyní to slyšíte a vidíte, s jakým úmyslem ty houfy půlnočních dravců do naší krásné země přilítli, an tím již i nejnižší zoldněř jejich zapáchá. Naši svatou víru chtějí znovu potlačit, vyhubiti Kristův ovčinec, pro jehož vyčistění již tolik krve vyteklo. Avšak nežli bychom se nechali v nové okovy bludného kacířství sepnouti a při tom i svou kolébku znovu sedrati: to nechť se valí krev novým potokem, až řekne Hospodin: Je dosti! očištěni jste!

Dopita. Proč jen Pánbůh ty kacíře stvořil!

Hlasivec. To si tedy zapiš za uši a pověz to svým přátelům, aby jim zašly laskominy.

Vojta. Ale vždyť já k nim teď nechci, a tady neprozradím ani malíkem, že jsem se učil jinému katechismu nežli vy.

Verunka. Jen tedy dolů s tou hazukou; já z tebe udělám poctivého krajánka.

Výstup 6.

Zatočil. Předešlí.

Zatočil (kvapně). Vzhůru, přátelé! Pan maršálek mě posílá, abyste se hotovili k boji! Právě přitrhly nové zástupy nepřátel pod vůdcem Wirtemberkem a položily se na vrchu Žižkově.

Dopita. O kéž by se chtěl s nimi probořit!

Zatočil. Pan maršálek myslí, že bude chtít nyní Švéd zároveň po mostě i Horskou branou do města vrazit, a proto zanechává most udatnosti pánů študentů.

Plachý. Také se nesklamel. (Ke študentovi.) Rychle ku věži a oznamte Královi a Nejedlému, aby pilně dohlíželi.

Študent (odběhne, načež Plachý druhému študentovi něco poroučí).

Verunka. Viktoria, to dostane také moje puška zase potravu!

Vojta. Ale snad bys nechtěla — (Mluví s ní dále.)

Zatočil. A novoměstské hradby chce brániti s měšťany a vojskem.

Hlasivec. To dobře učiní. (Ze dveří.) He, hoši, chystejte se, bude nové dílo! Kde jsou sekerníci? A kdyby přiletělo Švédů jako hejno kobylek, však my najdem ještě dlaní, abychom je zamačkli. Ve mně to zas hraje, jako bych měl jít k muzice. (Rána z děla.) Ha, to už zase bručí z Hradčan! Rádi by nám rozbořili vodárnu a vypálili mlýny, aby to strh' palečník! ale my přece žízní neleknem a hlady nezajdem!

Plachý. S Bohem tedy, statný příteli! Z tichého podkroví volá nás povinnost zase do hluku krvavého zápasu, pro čest a slávu Hospodina i jeho věrných služebníků!

Hlasivec. S Bohem, velebníčku! však my se zas brzo shledáme! (Rány s jiné strany.) Tu to máme! to houkají už bezpochyby na Žižkově! O jen houkejte! však české uši něco snesou, a české srdce tak snadno nestrne! A kdybyste houkali, až by se obloha zbořila, do Prahy se nedostanete, i kdyby se naše hradby sesuly! Pak jsou tu prsa českých měšťanů, a to je hradba, kterou žádný nepřítel nezmůže! Jděme k novému vítězství! (Odchází s Plachým.)

Verunka. Pojď také!

Vojta. Počkej, jen co dojím vaječník. (Sedne si.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ PÁTÉ.

Jeviště na dví rozdělené. Na levo od obecenstva část města u hradeb, kteréž běží prostředkem jeviště a asi v prostřed hloubky na levo se zahýbají. V té straně nová brána, nad ní bašta. — Na pravo před hradbami švédský tábor pod Žižkovem.

Výstup 1.

V levo: Nekvasil a více měšťanů ozbrojených. Štěpina s oštěpem na bráně za baštou popocházeje. Okolo zdí sedí více chudiny a lidu selského. V pravo: Königsmark. Arnošt. Později Vingolf.

Königsmark. Proklel bych ten zaslepený český lid, kdybych se mu obdivovati nemusel.

Arnošt (pořád temně). Já ho proklínám, ačkoli jej také miluji, jako otec někdy své malomocné děcko právě nejvíc miluje.

Königsmark. Jistá věc, že jsme udělali oba chybu v počtech před Prahou. Ale já svou chybu vyhladím, to jsem přísahal při slávě jména švédského! Já musím Prahy dobýti, ačkoli bych se raději toho vítězného věnce odřekl, kdybych ji byl dostal s menším krve prolitím. To však nejde.

Arnošt. Já to předpovídal hned v prvním okamžení našeho setkání.

Königsmark. Ale vaše počty byly dělány do větru. Praha nemá již v sobě zárodku, z něhož by se touha po vymknutí z nynějších okovů klíčila.

Arnošt. Já tomu ještě nevěřím, ještě nezoufám. Ještě tam leží mnohé dobré símě, jen že nemá vláhu a teplé povětří; proto zlořečím člověku, který při našem vtrhnutí z Malé strany vyklouzl a Staré město varoval. Kdyby byla celá Praha v naší moci, vzala by na sebe hned jinou tvář.

Königsmark. Tu jí nastrčíme sami, až do ní přes svaliny hradeb a kupy mrtvol vtrhneme. Zítra poženeme hlavním útokem.

Arnošt. A já mám zdání, že náš útok zase bude odražen. Jde stará pověst, že jenom Čech Čecha přemůže; i myslím, že se také zde vyplní.

Königsmark. Ale já vám dokážu, že jsou pověsti klamavé. Zítra musí švédský praporec na pražských hradbách zavláti, anebo udělám z celého království velikánský hřbitov, a na něm může potom Praha státi co náhrobní kámen. — Co jest?

Vingolf (vejde). Oznamuji, pane vůdce, že odpluly šťastně lodi, na něžto jsme klenoty z pražského hradu a vzácné knihy naložili. Bezpečný lid je provází až do Štokholmu.

Arnošt (pro sebe). O má ubohá, zedraná země! Kdy přestane každý cizozemec na tobě svatokrádež páchati!

Königsmark. Dobře, pane setníku! Čím déle Praha proud vítězství mého zdržuje, tím záhubněji budou naše vlny břehy její podrývati a kaziti, až pak její zříceniny zahrnou, aby místo pro čistější obec vypláklý. Na shledanou, pane plukovníku, při vojanské poradě. (Zajde.)

Vingolf (za ním).

Arnošt (stojí ve hlubokých myšlenkách).

Výstup 2.
V levo.
Zatočil. Předešlí.

Nekvasil. Aj, aj, sousede! co se tak mračíte?

Zatočil. A jakž bych se měl veseliti, když v Praze již s horším nepřítelem zápasíme, nežli je ten před Prahou.

Nekvasil. S kým to?

Zatočil. S hladem.

Nekvasil. Což je tak zle?

Zatočil. Potravy pořád ubývá, krušný nedůstatek tiskne již chudšího měšťana, a teď, co nás Švéd se všech stran obklíčil, je těžko novou zásobu sem dostati.

(V pravo.) Arnošt. Což není žádné cesty z tohoto temného bludiště? Měl jsem býti pomahačem při tom stavení, abych v jeho chodbách zahynul? Bažil jsem toliko po lesku a důstojenství, po skvělém šatě, plné číši, nebo po úsměvu cizinském? Nikoli! Já chtěl něco více; ale nyní před tím stojím jako před zakrytým obrazem, a nevím, mám-li roušku odhrnouti.

Zatočil. Mimo to víte, že nás Buchheim se svým vojskem opustil, jen aby městu nadlehčil a novou silou z venku na Švédy udeřil; ale přišly zprávy, že je sám od Wirtemberka poražen, kterýž se odtud za ním pustil do kraje budějovického. A takž nemohouce brzkou pomoc z venčí očekávati, musíme vlastní síly zavojnásobiti.

Nekvasil (polotajně). Ale což dělá císař? což na nás zapomněl?

(V pravo.) Arnošt. Stůj, stůj, myšlenko! a nekmitej se jako svůdná bludička; nech mě pevně do své tváře hleděti! — Měl bych se toho odvážit? — Cena stojí za odvážení, i kdyby se skutek nezdařil — staň se tedy, odhodlám se!

Výstup 3.
(V pravo.)
Helena. Arnošt.

Helena. Arnošte!

Arnošt. Ó pojď, pojď, mírupiná holubice, a skloň ke mně svou zelenou ratolest, aby se mé srdce ukonejšilo! Dnes ti děkuji, že za mnou až do těchto sadů smrti přicházíš, má duše touží po tvé útěše.

Helena. Co je ti, Arnošte? Tys divně pohnut!

Arnošt. A jakž bych nebyl pohnut? Květ mé nejkrásnější naděje zas opadává, i bojím se, že opadne, jestli ho rychle nezvlažím, a kdyby to mělo být mou krví.

Helena. Co to zamýšlíš?

Arnošt. Nevíš, jaké sny mou duši obletovaly, když jsem vedl Švédy do Prahy? Když mě na to skutečnost probudila, shledal jsem arci, že mě pouhé sny mámily. Avšak nejsem děcko a nedám se škádlit. Půjdu tedy neunavně za vytknutým cílem, a kdybych měl na cestě — krk sraziti.

Helena. Nerozumím ti.

Arnošt. Praha musí padnouti Švédům do rukou.

Helena. Že musí?

Arnošt. Já ji přinutím.

Helena. Ty?

Arnošt. Že se ještě protiví, to ji drží jen čas ve klikatých drápech a hrozí orlem rakouským.

Helena. O nevěř —

Arnošt. Kdyby směla, jak by chtěla —

Helena. Ne, ne, Arnošte, v to nedoufej! nynější Praha drží se pevně trůnu; věrnost její nic nezvrátí.

Arnošt. A já zaklepám přece na skrytou fortnu, kudy do ní tajné přání vcházívá; já jí zaklepám na žebra, aby se ozvalo, co v nejskrytějším záhybu jejího srdce dřímá.

Helena. Ty bys chtěl — ?

Arnošt. Do Prahy.

Helena. A co tam?

Arnošt. Hledat přátele, kteří by pomohli švédský praporec na městské hradby zatknouti.

Helena. O běda mně!

Arnošt. Co běduješ, má duše?

Helena. Tedy musím přece hlavu závojem opuštěné vdovy zakrýti?

Arnošt. Heleno!

Helena. Tvoje cesta do Prahy je cesta — na popraviště!

Arnošt. Tvůj otec mohl také jinam zatočiti, i nebyla by ho cesta vedla pod katovu sekeru; ale on se nedal zastrašit a vytrval co muž.

Helena. O nešťastná země, kdežto se nenávidí jedné matky synové! — Ach, neopusť mě. Arnošte! (Přitulí se k němu.)

Arnošt. Nabuď mysli, Heleno! Ve městě počíná již hlad zuřiti; já tam najdu jistě dost velkého kvašení, abych

mohl do něho símě hodit, kteréž by rychle vzrostlo a ovoce vydalo.

Helena. O jen ať sám sobě nezaseješ osidla, ve kterých bys musel zahynout!

Arnošt. Aj, ty divná choti vojínova! Jakýž by to byl soudruh války, aby neměl na Fortunu spoléhat? Důvěřuj, já té nenechám dlouho v nejistotě tonouti. Bude-li moje cesta marna, ustoupím opatrně; zdaří-li se ale moje zámysly, zhlídneš můj klobouk blízko Horské brány vystrčený na tyčce; oznam to pak rychle Königsmarkovi, ať udeří kvapně útokem, k němuž se beztoho hotoví; tu chvíli najde za hradbami věrné přátele.

Helena. A což nedáš-li znamení, ani nevrátíš-li se?

Arnošt. Pak vylej slzu na hrobě posledního českého protestanta a vzdychni: On byl hotov umříti pro obnovení vlasti své! Hospodin tě zastíní svou milostí, vytrvej a miluj mého otce! (Objav ji odchází.)

Helena. Arnošte!

Arnošt (se vrátí). Má Heleno! (Obejmutí; on zajde na zad, ona stranou.)

Výstup 4.

(V levo.)

Dopita s puškou, celý schvácen. **Předešlí.**

Dopita. Ach, ty nejsladší Vykupiteli! což nebude těch občanských povinností brzo konec? My chceme pokoj, mír a pořádek! Ale tahle horlivost nás umorduje!

Zatloukal. Aj, aj, mistře Dopito! odkud ta malomyslnost? Neříkal jste sám: „Jen se držme, a pevně při sobě!"

Dopita. Říkal, dokud to byl žert, pouhé strašáky; ale teď je člověk sedřen jako kůň; řemeslo hnije, vojsko nám také odvedli; pánové, já si musím lehnout; oznamte to purkmistrovi.

Nekvasil. To by bylo snad už nejlíp, abyste vzal ženskou sukni na sebe!

Zatočil. Ano. ta vás zahřeje!

Dopita. Jak? vám je, páni, ještě do žertů?

Zatočil. Do žertů? Přisámbůh, já bych nad vámi krvavé slzy vylil!

Štěpina (kterýž byl mezi tím na stráži vystřídán, teď přistoupí s několika sobě rovnými). Jak to bude, pánové! Postavili jste nás arci jenom na stráž, abyste nabyli zatím síly ku střílení; ale člověka i stání unaví.

Zatočil. Co chcete, dobří lidé?

Štěpina. Inu, krátkým slovem: něco na zub. My se rádi trmácíme, ale tělo je tak zvířecí a žaludek tak divoký, že nechce poslouchat, když hlava řekne: Mlč!

Dopita. To máte dobře, milý člověče! žaludek je lesní šelma!

Zatočil. Cítíme to s vámi, dobří lidé, a budeme o to pečovat, aby se vám pomohlo.

Štěpina. Jen to udělejte brzo; člověk je člověk, výdělky nejsou —

Dopita. Ba, drahý muži, po výdělku ani památky. Ó, já bych ty nesváry už proklel!

Výstup 5.

(V levo.)

Hlasivec, hned za ním **Verunka** a dvě ženy s kotlíkem. **Vojta** ve mlynářském oděvu, s malou nůší na zádech, několik chasníků s nimi. **Předešlí.** Ku konci **Nejedlý** a tři studenti.

Hlasivec. Dobrého zdraví, přátelé! Jak se vede? Co dělá Žižkov se švédskou čeládkou?

Dopita. Ještě se nerozbořil.

Zatočil. Königsmark se chová najednou tiše; ale ta tichost se mi nelíbí, zdá se mi to býti jako před bouřkou.

Hlasivec. I ať třeba uhodí! Vždyť máme české lebky, a ty prý tak snadno neprasknou. Pojď, holka, pojď! (Verunka přijde s Vojtou.) Tuhle vám posílá moje sestra něco na zub.

Vojta (jí buchtu). Buchty jako dort!

Verunka. Já je sama zadělávala a doufám, že dojdu pochvaly. Tuhle máme také trochu polívky pro spláchnutí prachu. (Rozdává se ženami pokrm mezi měšťany.)

Hlasivec. Je to z čerstvé mouky, přátelé! Švéd hlídá sice okolo Prahy každou pěšinku — aby ho strh' palečník! ale moji hoši přivezli přece včera v noci několik pytlů pšenice ze Zbraslavi po vodě, ačkoli prý okolo nich švédské olověné oříšky jen fičely. Hned jsme ji dali na koš, a tu máte něco na zkoušku. Páni študenti dostali také; a takž doufejme, že přijde pomoc i pro dny budoucí. Poctivého Čecha Bůh neopustí.

Dopita (jenž byl také podělen, přijde ještě jednou). Nesměl bych vás pro-

sit, vzácná panenko, nemáte ještě jeden bochánek nazbyt? Moje žena trochu postonává; já bych jí udělal radost.

Verunka. To jste jí mohl dáti ze svého podílu, to by jí chutnalo. (Zahlídne Štěpinu, stojícího se svými opodál.) Ostatně myslím, že jsou tu chudobnější nežli pan Dopita. (Jde ku Štěpinovi a rozdělí bochánek.) Tu máte, dobří lidičky! je prozatím poslední, tu máte! Proč jste stáli tak opodál? člověk nemůže míti všude oči.

Štěpina. I naděl Pánbůh, zlatá panenko! vždyť to nemusí ani být.

Verunka. Že to nemusí být? Jaké jsou to řeči? Styďte se za tu lež! Ono to musí být, a pro vás to musí být především; my si lecjak pomůžeme, nám nevyschne olej ve džbáně tak rychle jako vám. Nemusí být! Abyste věděli, že to musí být, ať si přijdete do mlýna, to vám povídám, tuhle k našemu panu otci Hlasivcovi; je-li pravda, strejčku, že jim mohu plný pekáč vyklopit?

Hlasivec. I vyklop třebas dva; dokud postačí špižírna, nebudeme skrblit; až bude prázdná skořepina, ohlídnem se jinde.

Štěpina. Naděl Pánbůh, pane otče, a vám také, panenko! Ono tu není o ten kousek chleba, ačkoli nemůže člověk bez něho být, ale je tu o srdečnost, s kterou se podává, a ta sytí jako nejtučnější kvas.

Verunka. Aj, to si tedy můžete u nás zrovna hody udělat. Pro koho je u nás otevřen dům, pro toho je také srdce dokořán, jenom když se zve poctivost za hosta! Na shledanou! Mnoho štěstí, strejčku! Ale na mou věru, raději bych tady zůstala!

Hlasivec. Půjdeš-li pak, ty chtivá kolčavo! nemáš doma revír dost veliký?

Verunka. Ach, já si myslím, že je každé švédské hlavy škoda, která odtud zdráva odejde, a proto bych ráda pomohla. Pojď ty domů, pane bratranče! spravím si choutku na tobě! a potom sem zas poneseš, co teta zatím upekla. (Odejde.)

Vojta (k chasníkům). Pojďte, hoši, se mnou! sice se mi hladoví kluci na to shrknou, a bude po buchtách. (Odejde.)

Nejedlý (vystoupí). Salvete, domini! Nás trápí už dlouhá chvíle u věže; nemáte zde kus veselejšího života? Jak to kvete na hradbách?

Hlasivec. Jako na mostě. Švéd leží před dírou a čeká, bude-li honit lvíčata.

Nejedlý. To musí k nám přes most: tady leží už staří lvové.

Výstup 6.

(V levo.)

Nekvasil. Arnošt v rolnickém oděvu, s kloboukem na hlavě. Několik měšťanů. Předešlí.

Nekvasil. Dobrou novinu, sousedé! Tento hodný muž dokradl se švédským táborem až ku fortně, a volal, aby byl vpuštěn. I oznamuje, že se lid okolní chystá obilí do města dovésti; jen aby se mu průchod spůsobil.

Hlasivec. Vítej nám, dobrý člověče! Byla by to pěkná věc, ale trochu lechtivá. Počkejme, až přijde pan maršálek, on bude snad radu vědět, a my ji vyvedem; že ne? (K Nejedlému, s nímž dále rozpráví.)

Štěpina. Odkud pak, příteli?

(Také více jiných přistoupí.)

Arnošt (ho pozná). Ha, to je tvář vítaná! Jdu s místa, kde nejsou lidé ještě jako vy napolo zazděni.

Štěpina. Nu, však Švéd venkovu také nepromine.

Arnošt. Musí to býti zlořečené živobytí, vězet jako v kleci a mít každý den smrt před očima.

Štěpina. Tuze veselé to není. Ale co dělat? máme si dát od nepřítele kůži odřít?

Arnošt (polotajně). A kdo vám to zapovídá? Myslíte, že je Švéd náš nepřítel? S našimi pány vede válku, ale nás by ušetřil.

Někteří. Co že je to?

Arnošt. Vy zde arci nic nevíte, než co vám panská ústa nahučí; ale my venku obcujeme se Švédy; to mi věřte, kdybyste věděli, co víme my, že byste tu nedřepěli, jen abyste z hladu prsty okusovali, ježto byste mohli u plné mísy seděti.

Dopita (jenž byl také přistoupil). U plné mísy? Ó nádobo moudrosti! A jak by to bylo možná?

Štěpina. No, já si na plné míse právě nezakládám, ale kdyby zde mělo ledacos jinou podobu, nebylo by na škodu.

Arnošt. Vím, vím, tobě a mnohému jinému záleží více na pokrmu duše. na

svobodném povětří. Ale to by všecko mohlo být, pokoj by se vrátil, řemeslo by kvetlo, živnosti by šly, a radost by se zase mezi námi usadila, kdybyste se zbavili myšlenky, že je Švéd náš nepřítel.

Dopita. Mně se točí mozek!

Arnošt. On chce jen staré zlaté časy našeho království obnovit, když byl Čech šťasten v domově a proslaven v cizině; pro nic jiného nepřišel. Ale naši velcí tomu nechtějí, ti by neradi otěže z ruky pustili; proto se mu staví na odpor, a on musí zbraně svoje v krvi máčeti.

Štěpina. Ale u všech rohatých, co máme počít?

Arnošt. Rozehřáti srdce důvěrou a otevříti brány!

Štěpina. Člověče, z tebe mluví buď peklo nebo —

Arnošt. Váš anděl strážce!

(Pohnutí mezi poslouchajícími.)

Hlasivec. Aj, co to zde rokujete?

Štěpina. I tady nám kdosi vykládá —

Dopita. Tuze jasně, že nejsou Švédové naši nepřátelé.

Hlasivec (silně). Co že kokrháte?

Arnošt (pořád rozníceněji). Před vámi to všemi opakuju a vzývám Boha, aby byla slova moje žhavé jiskry, jimiž by se ztuhlá srdce vaše znítila! Proč se bráníte proti zbraním, které chtějí našemu království nové oslavení spůsobit? A pro koho se bráníte? Pro ty, kteří dali otce vaše na popravu vésti, kteří bratry vaše z vlasti vyhnali, statky vaše pobrali —

Hlasivec. Stůj, ani slova dále, abych ti nemusel proklatý jícen vlastní rukou zmáčknout! Nedejte se nakaziti jedem, přátelé, a stůjte věrně při své povinnosti. Ó, že nejsem jazykem dost obratný, abych vám mohl vylíčit zkázu, kteráž by naši zemi opět rozsápala, kdybyste na vlas upustili od toho, co zákon a víra poroučí. Nedejte se mámit pohádkou o časech minulých a děkujte Bohu, že jsou ta léta věčných různic za námi. Neustupně drž se náš lev perutí dvouhlavého orla; ve bratrském úvazku zkvetou pro ně věky blažené.

Nejedlý. Anebo chcete opravdu věřiti, že jsou to naši přátelé, kteří české střechy jako z kratochvíle pálí a v české krvi jako ve zdravodatné koupeli se brodí? kteří naše chrámy plení, poklady a drahé památky zavážejí, protože nechceme míti svobodu, jakouž oni hlásají? že je nám svatá víra naše dražší nežli ta, kterou oni nám chtějí vštípiti? I to si tedy volte vlky za společníky a těšte se, že obcujete s beránky; až vám ale zatnou drápy do masa, pak si zpomeňte, co vám prorokoval pražský měšťan s českým študentem!

Štěpina. Pryč s ním! Je to zrádce! Vyžeňme ho!

Lid. Vyžeňme ho!

Výstup 7.

(V levo.)

Koloredo. Mikuláš. Brzo za nimi Vojta s košem na ruce a dva chasníci. Předešlí.

Koloredo. Co se tu děje, přátelé?

Hlasivec. Chytili jsme vlka v rouně beránčím.

Štěpina. Tento člověk chtěl nás přemluvit, abychom drželi se Švédy.

Koloredo. Co že pravíš?

Mikuláš. Kdo jsi, člověče?

Arnošt (stojí s rukama založenýma, hledě před sebe).

Štěpina. Neslyšel jsi? Nevíš, kdo s tebou rozpráví? (Strhne mu klobouk.)

Koloredo. Šálí mě podoba? anebo jsi to opravdu? Odvalský?

Vojta. I na mou kuši, totě náš nový pan plukovník! Ale nač ta maškara?

Koloredo. Co je to? kdo jsi ty?

Hlasivec. Uprchlý Švéd, milosti! syn po mém nebožtíku bratru.

Koloredo. Tak? A kdo že je tento?

Vojta. Ten váš krajánek, co nám v noci díru ve hradbách ukázal a švédské vojsko do Prahy uvedl.

(Všichni strnou.)

Koloredo. Odvalský! Čechu! slyšíš tuto žalobu? Co můžeš na ni odpověděti?

Arnošt. Co třeba ti odpovídati, víšli, že s Čechem rozprávíš? Učinil jsem to a jsem hotov umříti. Bůh zachovej české království, to mé slovo poslední.

Koloredo. Odveďte jej, a nechť ho katův pacholek pro výstrahu na kůl pověsí! Jmeno jeho přejdi na potomstvo co význam ohavnosti občanské!

(Čtyři muži odvedou Arnošta.)

Výstup 8.

V pravo: Helena. Dětřich, kterýž se o ni opírá.)

(V levo.) Koloredo. Přátelé, vytrvejme ještě krátký čas; mám jisté zprávy, že zamýšleji evropští knížata všeobecný pokoj uzavříti; pak ověnčíme zbraně zelenou olivou, zavěsíme je na domácí tiché stěny a budeme se v radostech míru kochati. (Odchází.)

Hlasivec (za ním). Bůh dej, abychom se toho dočkali! Našinec si arci rád trochu s puškou zahraje, ale vlastně ji má přece raději na hřebíku nežli na rameně. (Jde s Nejedlým.)

(V pravo.) Helena. Mohl jste zůstati ve stanu, milý otče!

Dětřich. O nech mě, dcero, jsem dosti silný, abych i poslední naději viděl zkvítati aneb hynouti.

(V levo.) Vojta. To budou mít naši lidé radost, až se dovědí, že tu dávají švédského plukovníka na houpačku.

Štěpina. Nechceš-li na ni také, tedy mlč! Mně zůstal tuhle klobouk po té čertově podšívce; co s ním? na poctivou hlavu se nehodí. Ah, počkej, vím, co uděláme. (Strčí ho na oštěp.) Ukážeme ho bratříčkům na Žižkově; poznají-li ho, mohou si pro něj přijít. (Jde a vypne ho ven přes hradbu.)

(V pravo.) Helena. O, že se musel toho odvážit a mou duši v tuto tíseň potopit!

Dětřich. Musel, dcero! Kynul Pán, a člověk se nemůže protiviti.

(V levo.) Vojta. Teď bych nechtěl míti témě pod tím kloboukem; snadno by si mohl někdo na druhé straně udělat z něho terč, a to by mohl člověk dostat hlavy bolení. (Zajde.)

Helena (pohledne ku hradbám.)

(V pravo.) Ha, co vidím? nešálí mě zrak? Arnoštův úmysl se daří, našel srdce nakloněné, dává nám znamení — ó rychle k vůdcovi! (Běží do zadu.)

Dětřich (padne na kolena). O díky tobě, Hospodine, že jsi vedl kroky služebníka svého k rozmnožení slávy své! Díky tobě, žes mě nechal této chvíle se dočkati, kdy se Praha z tuhého spaní probouzí! (Temné bubnování v táboře.) O veď i dále zbraně věrných synů svých a připrav jim oslavení před národy světa!

(V levo.) Štěpina (na hradbě). Na mou věru, mně se zdá, že si chce Švéd opravdu pro ten klobouk přijít. Hrome, podívejte se, jak se to hýbá zrovna k nám! Udeřte na buben, honem ku zbrani!

Zatočil (odběhne. Počne se tlouci na buben a zvoniti).

(Trouby v táboře.)

(V pravo). Dětřich. Ha, to jsou tvoje hlasy, Všemohoucí nad hvězdami! to je veselá píseň tvých zástupů! O nech ji zníti, až se otřesou srdce nevěřících do kořán, a mě nech při ní skonati! (Zajde.)

Výstup 9.

(V levo.)

Koloredo s vojskem. Hlasivec s měšťany a chasou. Plachý se študenty.

Koloredo. Čechové, přišla hodina, kdy svou slávu na věky do paměti lidské vpíšete, aby pozdní potomkové věděli, co statečnost věrných občanů znamená a co spojené síly vymohou! V rukou vašich leží dnes snad osud celého království! Zachovejte tu nejkrásnější perlu v koruně císařské, abyste pak sami v lesku jejím stáli blaženi! Vzhůru na hradby! Heslo naše: Bůh a vlast!

Všickni. Bůh a vlast!

(Študenti řítí se na hradby, s nimi Štěpina a jeho přátelé. Švédové slézají zdi, nahoře jim brání. Střelba z pušek i děl. Brána se proboří. Švédové se ní hrnou. Pražané však na ně zoufanlivě padnou a opět je zaženou.)

(Opona spadne.)

JEDNÁNÍ ŠESTÉ.

Náměstí.

Výstup 1.

Koloredo. Mikuláš. Plachý. Dopita. Sem tam kupy měšťanů a študentů. Později důstojník.

Koloredo. Draze vykoupili jsme svou svobodu, ale prolitá krev vzejde co požehnané símě a přinese nám spasení.

Plachý. Tím dražší jsou nám poklady, ježto jsme zachránili takovou obětí: svatá naše víra i celé království.

Mikuláš. Lituji statné měšťany a hrdinské jinochy, kteří ten den oslavili smrtí, ačkoli bychom jim snad měli závidět. Dej Bůh, aby zde ztráta tolika přátel nezplodila malomyslnost.

Koloredo. Právě naopak myslím, že nyní všecko mužně vytrvá, ježto vidí, co hrdinská mysl dokáže.

Dopita. Jenom že může Švéd Prahu hroznou silou obklopit, a nás tady pořád ubývá. Kam se podějem?

Mikuláš (zostra). Kdo se míst nebezpečných vystříhá, ten se nemusí strachovati.

Koloredo. A já nevěřím, že by znal Čech cit, kterýž sluje strach; ne, ne, tu myšlénku nenechme vzniknouti. My zničili již tolik nepřátelských útoků, my obstojíme do konce, nám kyne palma vítězství! (Z daleka rána.)

Lid. Běda nám!

Koloredo. Co to? začíná Švéd opět —?

Hlas (za scenou). Kde je pan maršálek?

Lid. Tu! tu!

Důstojník (vstoupiv, podá složený list maršálkovi). Zvláštní posel od císaře!

Koloredo. Co jest? (Rychle čte, radostí se třese. Rána, lid se děsí.) Neděste se, nelekejte se; Hospodine, děkuju tobě v své poníženosti! (Objímá přítomné.) Přátelé, plesejte! Žádoucí doba přišla, jest pokoj, mír!

Všickni. Pokoj?

Dopita. Zaplať Pánbůh na stotisíckrát!

Koloredo. V Osnabruku usnesly se na tom hlavy korunované. Honem, přátelé, běžte po městě, dejte zvonit, otevřte brány a nechte radosti průchod po všem prostranství!

(Několik měšťanů se rozběhne volajících: Pokoj! Nastane zvonění.)

Výstup 2.

Zatočil. Vingolf. Předešlí. Později Helena a Dětřich.

Zatočil. Důstojník ze švédského tábora žádá mluviti s panem maršálkem.

Koloredo. Co mi přinášíte?

Vingolf. Především i pro vojína radostný pokoj, jejž již také v táboře slavíme.

Koloredo. Proto vaše střelba!

Vingolf. Potom úctu od našeho vůdce, hraběte Königsmarka, kterýž by rád svou poklonu složil hrdinskému hajiteli slavné Prahy, nežli odtáhne se svými zástupy.

Koloredo. Mou úctu jemu nazpět, a že se budu těšit, abych poznal muže v pokoji, jehož jsem vážiti si musel ve válce.

Vingolf (odejde).

Helena (přijde s Dětřichem). Kde jest? Brány se zdobí zelenými věnci, volají pokoj — o navraťte i pokoj mně!

Koloredo. Co hledáte, milá paní?

Helena. Posledního protestanta, Arnošta Odvalského.

Koloredo. Ha, vy jste —

Helena. O povězte mi, kde jste ho ukovali, ať rozhřeju potokem krve jeho okovy!

Koloredo. Utište se, ženo nešťastná, a děkujte Bohu, že toho zrádce již nepotkáte!

Helena. Že nepotkám? O mějte milosrdenství; ne pro sebe, pro starého, nešťastného muže prosím. Ó hleďte zde na starce, kteréhož připraví bolest o rozum.

Koloredo. Nechte ho býti smyslů rozptýlených, sice zahyne hanbou synovou. Vy ale proste Boha, aby manželovi odpustil. neboť již stojí před jeho soudnou stolicí.

Helena. Mrtev?

Koloredo. Ortelován i odpraven!

Helena. Ó běda nám! (Vrhne se Dětřichovi okolo krku.)

Koloredo. Odejděte v pokoji! Uchylte se ku přátelům, kteréž vám získala manželova zrada. Bůh vylil nádobu milosti své na nás, my nebudeme rozkoš v nemilosti hledati. Odejděte v pokoji. (Odejde se všemi.)

Výstup 3.

Vojta. Helena. Dětřich.

Vojta. Ti volají pokoj? No, buď Bohu chvála, teď mě snad nebudou pošťuchovat. Ale co se mnou? Mám tady zůstat? To bych musel říci, že věřím tomu a tomu, jinak české děvče nedostanu. A Verunku prý nedostanu nikterak, i kdybych otce ve hrobě zapřel, protože je moje sestřenice! Potáhneme tedy zase domů.

Dětřich. Pojď, mé dítě! Já tě povedu jistým kročejem! Dovršena jest míra zkoušení, vidím před sebou otevřený ráj, u brány stojí anděl v záři růžové a kyne nám!

Vojta. Kýho výra! toť je — co vy zde děláte? Vemte nohy na ramena, sice vám dají něco na krk.

Dětřich. Kráčej napřed, posle míru, a potři Leviathana, kterýž se vrhá na cesty naše! Světy se boří v temnostech, veď nás do ráje!

Vojta. To by bylo tuze časně! Chcete-li ale s námi do končin, kde si může člověk v čerstvém povětří svobodně oddychnouti, tedy pojďte za mnou! (Všickni odejdou.)

PROMĚNA.

Širé prostranství před branou.

Výstup 4.

Ze zadu se pohybuje průvod študentů. V levo císařské, v pravo švédské vojsko. Koloredo. Plachý. Mikuláš. Měšťané. Königsmark. Wingolf.

Königsmark. Slovem našich mocnářů padly hradby, které posud mezi námi stály, pane maršálku! Nežli opustím toto království, kolébku tolika statečných reků, dovote, abych vám osvědčil své obdivení a svou vážnost.

Koloredo. I já uznávám hrdinnost národa, který z dalekých končin své vítězné praporce k nám donesl —

Königsmark. Až mu zde měšťan a študent další cestu zarazili. Podejme si ruce, pánové! Málo který list dějepisu vykáže se takovým hrdinstvím, jakéž tu světu na odiv projevil študent s měšťanem.

Plachý. Kde vznikne boj o nejvyšší, co člověku Hospodin udělil, o víru, tu se stane snadno lev i z tichého beránka.

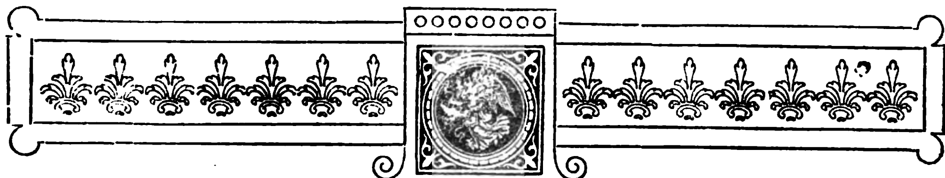
Königsmark. To shledali také moji Švédové, a na důkaz naší vážnosti volám ve jmenu jejich: Sláva Čechům! Sláva Praze!

Švédové. Sláva!

Koloredo. Děkuji vám ve jménu oněch, kteří ten důkaz vážnosti vaší zasluhují. Navraťte se v míru do daleké otčiny a zvěstujte cestou, co sjednocené síly dovedou, když stojí ve bratrském šiku, majíce za štít lásku k vlasti, k národu a ku své svaté víře!

(Hudba, bubnování a troubení.)

(Opona spadne.)

OBA ŠELMY.

Dle Castellia.

Dramatický žert v jednom jednání.

Psáno r. 1838. — V časopise »Jindy a Nyní« z roku 1838. — Poprve provozováno na stavovském divadle v Praze r. 1884.

OSOBY:

Běla, komorná u zemanky Květinovské.
Jan, bývalý komorník u setníka Hrombila.

Pokoj u zemanky Květinovské. V zadu a po stranách jsou dvéře.

Běla (veselé mysli vystoupí z prostředních dveří). Díky, že se páni z města odebrali
a mně doma správu ponechali!
Nyní mohu oddechu si přát,
časem snad i na paničku hrát;
bez kočky je myší posvícení,
bez vrchnosti snadné pořízení.
Jen že paní přísně kázala,
bych prý na kohosi čekala,
jenž tu dneska do služby k ní vstoupí.
Komorník? — Aj, to je kousek hloupý!
Já bych měla panský vděk a plat
s poběhlíkem cizím zdělovat?
On by vstoupiti měl do milosti,
já pak uváznouti v nelibosti?
Ne, to nelze! Sem se nehodí,
tady mně jen štěstí lahodí.
(Semotam přechází)
Arci, že ho strejček milostpaní
jako syna vychvaluje v psaní; —
i ať tedy při něm zůstane,
k nám se příhodnější dostane.
Protoť jsem si zamluvila syna
poklasného dcery z Hloupětína!
toho si dle vůle navedu,
onoho však z domu vyvedu.
Ale jak? — jak? — Styď se, hlavo skvělá,
že ti pouhá hříčka strachy dělá.
Může-liž co snadnějšího být,
chce-li děvče hocha ošidit? —
Poví se mu jménem jemnostpaní,
že nic nemá hledati co za ní,
zde že jeho blaho nezkvítá,
ať se jinde po něm ohlídá.

(Sedne ke stolu a píše.)

Jan (potichu dvéře otvírá).
Běla (píše). „Jan, můj komorník —
Jan. Nu, co pak dále?
Běla. — přijde dnes —
Jan. Již je tu.
Běla. — že však stále o něm slyším —
Jan. Hodně chvály as?
Běla. — že je dareba —
Jan. I kýž to ďas!
Běla — schopný k ničemu a —
Jan. Už je dosti!

Běla. — živá lež —
Jan. Nu, to jsou krásné ctnosti.
Běla — tedy, věrná Bělo, pozor dej —
Jan. Věrná? Jen se, strako, vychloubej!
Běla. — a jak přijde, vypověz ho
z domu — (Směje se.)
Jan. Děkuju.
Běla. — máš plnou vůli k tomu.
Jan. Toť se krásné věci dozvídám.
Běla (s úsměvem). Jitka z Květinova."
Jan. Povídám —
toť je podvodnice nejhříšnější!
Právě koná skutek nejčernější,
aniž při tom trochu zarděná!
Sklapne ti však pletka strojená;
neboť stará pravda světu svědčí:
Šelmu velkou zklame šelma větší.

(Pozorně zase dvéře zavře.)

Běla (sama, lístek zatím složivši).
Tak — teď máš-li chuti, přijď si jen,
zde mi nezůstaneš ani den;
s útrpností pánu lístek dodám
a tak zchytra: S Bohem buď! mu
podám.
Jan (se vrací plný pokory).
Račte odpustit mé smělosti,
milostpaní — pakli Vašnosti
nepřicházím v příležitou dobu;
lítostí bych usvadl až k hrobu.
Běla. Co byste rád?
Jan. Co mi slíbeno,
an mi vlídně bylo řečeno,
že se stanu sluhou milostpaní.
Běla (náhle po pansku).
On je tedy —?
Jan. Chuďas — jak to v psaní
Vašnosti pan strejček oznámil,
jehož věrný komorník jsem byl.
Běla. Věrný? proč pak nezůstal, kde
sloužil?
Jan (rozmaru svému víc a více uzdu popouští). Nerad bych se po světě
s ním ploužil.
Sama víte —
Běla. Co?
Jan. Že zejtra snad
do Vlach jede, pustiv dům i sad;
hodný Čech se ale v Čechách těší,
v cizím kraji smutně hlavu věší —
službu tu jsem tedy opustil,
(dvorně) abych vůli českých paní
ctil.
Běla. Jmeno tvé?
Jan (důrazně). — Jan Krcálek.

Běla. Pryč mi s očí!
Fi donc! takto nazývej se kočí,
ne můj komorník.
Jan. Bohužel!
že jsem na křtu málo rozuměl.
Ani nevím, zdali se mě ptali,
když mi líbezné to jmeno dali.
Běla. Jak? — Ty laškovat se osmělíš
před vrchností? Ať se veselíš
jinde, sice —
Jan. Sice —? Puknu zlostí,
ne? (Odhodiv nalíčenou pokoru.)
Nu, teď toho mám do sytosti!
Jen se, lidé, na ni podívejte,
z brusu novou paní v úctě mějte!
Já sám políbím jí ručinku —
chce-li, dám jí třeba hubinku.
(Přitočí se chtě ji obejmout.)
Běla (ustupuje). Co to znamená?
Jan. Že všecko pojde,
že i posléz na komorné dojde.
Běla. Nedělals mi ctu a poklonu?
Jan. Chceš-li, spustím zase do honu.
(Hbitě se sklání.)
Jemnostpaní — Vašnosti — snad
chcete,
abych na kolena padnul? Rcete!
Běla (hněvivě). Tys mne tedy neměl za
paní?
Jan. I což neznám kvočnu v kukani?
Paní! — S tváří takto boubelatou,
s malým nosejčkem a důlkovatou
bradou —
Běla. Mám se zlobit, nebo smát?
Jan. Chtěl jsem ti jen světlý důkaz dát,
švarného že budeš komorníka
za věrného míti milovníka.
Běla (uštěpačně). Škoda, že z toho
nic nebude,
an si pán tu sotva pobude.
(Lístek mu podávajíc.)
Račte čísti, co mi paní psala,
abych vám to pro útěchu dala.
Jan (pro sebe). Známe to již, liško
nevěrná!
Běla (taktéž). S chutí! Pilulka to
peprná!
Jan (postoupí na stranu a čte: potom.)
Ó můj drahý Bože! to je rána!
Běla (polehounku se k němu přiblíživši,
potutelně).
Co pak zarmoutilo pana Jana?
Jan. Spíše bych se byl zlé smrti bál,
výpovědi jsem se nenadál.
K čemu však se paní rozmyslila?
Běla. Dříve již to místo zaslíbila
mladíkovi z blízké vesnice.
Jan. Nu, to bude chytrá pšenice!

Běla. Panská láska po zajících litá.

Jan. Ať si — naděje mi přece svítá!
Dobře, že jsem přijel s pánem svým.

Běla (se lekne). S pánem?

Jan. Hned se k němu vypravím.
On to jistě u zemanky zmůže
a mně do služby zas dopomůže;
zatím, andílku, si dobu zkrať!

Běla (ráda by se lístku opět dopídila).
Dřív mi panin lístek zase vrať!

Jan (se uhýbá). Aj, ten pánu okázati musím,
křiku sic a hrozné huby zkusím.

Běla (s druhé strany po lístku sáhne).
Nech si říci —

Jan. Měla bys ho znát;
zle by nabral, kdo by chtěl mu lhát.

Běla. Věrným služebníkům lehko věřit.

Jan. Mohl by mě dříve holí změřit;
v prchlivosti stane se to hned.

Běla. Což pak je tak zprudka? (Chňapne po lístku.)

Jan (rychle utrhne). Jako jed.
Mám-li na zemanku žalovati,
nemoha se listem vykázati,
začne: Kýž tě, lháři, hrom a prach!

Běla (stranou). Ve mně bouří smrtedlný strach!

Jan. Neplač ale, nervi sobě vlasy;
brzo navrátí se zlaté časy,
a co nad hlavou nám visí bouř,
rozplyne se v lehký dým a kouř.
Pro týž lístek budu mou tě zváti,
s upřímností o tvou lásku dbáti;
v duchu tě již vroucně objímám,
s tebou živ jsem — chřadnu — umírám!
Jakéž pak by řízení to bylo,
aby nás dva nebe nespojilo?
Z vesela! Než chvilka odletí,
na větru ti ženich v zápětí!
(Odběhne.)

Běla. Jene! Slyš! Ach, šelma zpropadená!
Všecka v úzkosti jsem postavená.
Kýž jen pán se po mně netáže,
jestli mu Jan lístek okáže!
Buděť strejček písmo tetky znáti,
mně pak z podvodu a klepu láti.
(Krátké pomlčení. Sem tam přechází. Velký nepokoj se na ní jeví.)
Jak by po něm černé mračno jelo,
vidím paní kaboniti čelo;
již i proniká mě její hlas,
a co v službě po veškerý čas
z dobré vůle do dlaně mi dala,
přílišná teď ziskuchtivost vzala.
(Vzdychne si.)
Blaze, kdo se umí poddati,
náhodě hru volnou nechati;
ač ní škodu někdy utrpíme,
jindy náhradu zas okusíme.
Tak i Jan je mimo nadání
hošík, věru! — k zamilování.
(Nevrle.) Nemohla-li jsem to dříve vědět?
Nemusela bych teď smutná hledět.
Jak se paní z klamu vymluvím?
(Na mysli přemítajíc.)
Zdali pak jí čistou pravdu dím? —
Nebo —

Jan (z venku). Kéž ji peklo pohltilo!

Běla. Jaké volání to venku bylo?

Jan (jako poprvé). Chňapnu-li ji, nezbude z ní vlas!

Běla (třesoucí se). Běda! to je jistě strejcův hlas!
Zhlídne-li mě, bude po mně veta!
Ontě horší nežli zlostná teta.
Kam se schovám, kamo zaskočím?
Tamto — ne! Ach, sem — Tak vykročím
lehko ze dveří ven.
(Za lenošku, blíže u dveří stojící, všemožně se skrčí a ubobkuje.)

Jan (nahrbený, ve volném oděvu důstojnickém, má velké knífry, na oku černou pásku a klobouk hluboce do tváře vtlačený; vstoupiv zvolá zhurta.)
Tisíc hromů!
Vyklouzla mi už ta kočka z domu?
Kde jsi, Bělo? Ztratila jsi sluch?
Počkej — za to má strýc ostrý čuch.
(Vytasí kord, semotam ním seká, ohání se a hledá.)
Ho! ho! — (Nenadále kordem před Bělou do lenošky řinkne.)

Běla (vykřikne). Ach!

Jan. Ahá! tu píská sysel!
Hybej z díry!

Běla (se bázlivě přibližuje, stranou).
Přála bych, bys visel
na nejvyšším dubě.

Jan. Jenom dál!
Pomni, jako by tu soudce stál.

Běla. Smilování, milostivý pane!

Jan (se oboří). Nemilostiv budu, až se stane,
co ti kážu, mlsná veverko —
lstivý hade — štíre — ještěrko!
Kdy se o pánovu milost prosí,
sluší padnout na kolena bosí.

Běla (klekne na jedno koleno).
Milostivý — (spěšně) nemilostný —
Jan. Mlč!
a též druhé koleno mi skrč!
Sepla ruce — hlavu vzhůru dala —
tak — a teď se k svému hříchu znala.
Běla. Milostpane — já, ach, myslela —
Jan. Že bys lehko zrak mi vytřela?
Jak tu klečí! — Řekl bych, že neví,
co je žito a co pouhé plevy.
(Rozpřáhne se kordem.)
Tak tě —
Běla. Ach, ach!
Jan. Hned se přiznala,
proč tu černou zradu spáchala?
proč mi Jana, okrasu všech lidů,
ze služby té vyháněla v bídu?
Jeho měli bychom pozlatit —
tebe, draku, ale utratit!
Běla. Já jsem — já to tak zle nehodlala.
Jan. Ale hůře, nežli's dokázala!
Tu mi kliky háky naškrábne —
když si ťopka v písku zahrábne,
je to hezčí — po té mi chce lhátl,
že to měla paní teta psáti.
Běla. Odpusťte mi, pane!
Jan. Tichá buď!
Běla. Ano.
Jan. Sic mi zlostí pukne hruď.
An jsi za třikrát se provinila,
trojího's též trestu zasloužila.
Ke stu ranám šípkovitou hůl —
Běla. Ano —
Jan. — šibenici —
Běla (vždy úzkostněji). — ano —
Jan. — kůl!
Běla (s plačky). Prosím — jednoho
bych dosti měla.
Jan (zapomene se).
Vidíš — proč jsi moji zkázu chtěla?
Totiž — v podobenství řečeno —
neb jest Jan mé pravé rameno.
Že však mužům bývá křehké ženy
líto, budiž ti trest umenšený;
po výprasku půjdeš z domu — hned!
Běla. Ach, kdo ví, co Jan as na mne
sved?
Jan. Mlč a seber tu své suché švestky,
k podvodům tě vedou jiné cestky.
Běla. Ale —
Jan. Mlč!
Běla (plná utajeného hněvu, rychle se vzchopí). A nemlčím, a ne!
Však i k vám se pomsta dostane.
Komorníku, jak mi v cestu kročí,
vydrápu ty jedovaté oči.

Jan. Cože, draku, ty mi odmlouváš?
Vjel do tebe živý satanáš?
Běla (zlostí pláče).
Do vás leda! — Raděj s mostu
skočím,
utopím se — v noci na to kročím
z hrobu jako duch — a běda vám!
kusy z vás a mastě nadělám.
(Ubíhá vlevo do postranního pokoje.)
Jan (za ní se žena).
Bodejž — Ha, ha, není-li to k smíchu,
jak tu odložila panskou pýchu?
Vtipný se ti musel důkaz dát,
s kým bys — kdyby chtělo štěstí
přát —
měla v spolku trávit živobytí.
(K posluchačům jako obrácený.)
Holku škádlit, ženu rozzlobiti,
okázat, že muž je hlava — pán,
ženám, aby poslouchaly, dán:
to se sluší, na to pozor dejte,
a kde možno, prosím, vykonejte!
(Hubičky za komornou posýlaje.)
Bělo, pá! — (Hlasem jako z počátku tohoto výstupu hrubým.)
Než to ti povídám,
umřeš, pakli tě tu uhlídám! (Prostředkem odejde.)
Běla (truchlivě přichází).
Zlou to, Bělinko, si radu dalas.
ve vlastní se síti zamotalas!
Ó jen zrádně jámu jiným kop,
první jsi, co padne v tmavý hrob.
Mám se hněvat — nebo nářek vésti?
zoufat — nebo nehodu svou nésti?
Snesu, až se vrátí paní má,
s tou se přece pojednati dá;
pan strejc arci nebyl k uprošení,
ženskou ale svede lichocení.
Jenom ať sem Jan teď nepřijde,
zdráv mi sice z domu nevyjde.
Jan (vzadu mezi dveřmi se vyskytne, zticha). Jak? tys, holubinko, ještě
tady?
nenašla jsi dosti hrubé vady?
Nu, kde ženská hnízdo zasedne,
celý svět ji z něho nezvedne.
(Obrátí se zadem k obecenstvu a hlasem hned jako pánovým, hned svým ze dveří mluví.)
„Ať se mi ten ještěr klidí z domu!"
Račte! hned ji budu hnáti k tomu.
„Zatím za tetkou se podívám."
Já pak Bělu z domu vystrkám.

„Ano, staň se!" — Přeju šťastnou cestu!
(Dělá poklony, jako by se poroučel; na to do předu pokročí.)

Běla (z počátku se leknuvši, nyní stranou). Jdětež oba k ďáblovému městu!

Jan (stavě se překvapeným).
I hle! vítáme se, Bělinko!
Nu — kdy půjdeš od nás, chudinko?

Běla. Od vás? Vida! Myslíš ty snad sebe
již tu přijatého?

Jan. Spíš než tebe.
Pán mne právě přísně poučil,
bych ti z domu brát se poručil.

Běla (s líčenou lhostejností).
Není na službě mi záležíno.
Slovem lze být všecko zapravíno!
nežli ale v domě s tebou žít,
s možnou raděj na žebrotu jít.

Jan. Mnoho štěstí! (Stranou.) Ta má tvrdou kůži!
pomoz, Bože, budoucímu muži!
I trp tedy, klevetnice, dál,
aby žert můj za řeč aspoň stál.

Běla (stranou). Marný ples tvůj, že jsem ošizena;
krutá msta ti bude nastrojena.
Strýc jel k tetě — hra se povede.
(Hlasitě.) Viděl pán již milostpaní kde?

Jan. Neviděl.

Běla. A co pak o ní slyšel?

Jan. Nic.

Běla. Toť do milounké služby přišel!
Zemanka je plná úkladů,
plná zlosti, divných nápadů,
ani týden u ní neobstojíš.

Jan. Aj, ty sladkou nadějí mě kojíš!
Ponesu však břímě — tak neb tak.
(Stranou.) Jistě mi chce bázní zastřít zrak.

Běla. Nestež tedy, velestatný reku,
kříže své až do šedého věku;
známtě dávno, co tu zkusíte,
ač si lahodným to místo myslíte.
Vidím, pane, že již vroucně ždáte,
až mě z domu jdoucí uhlídáte;
až vás ale paní usouží,
pak se srdce po mně roztouží;
pozdě budete však honit bycha — . .
k posměchu mi bude vaše pýcha.
(Úsměšně se ukloní a v pravo odejde.)

Jan. Aj, ta prská — jako mokrý prach.
Pomlouvá snad, by mne pojal strach?
Či by v pravdě o paní to znělo?
Tuť by se mi ovšem zle tu vedlo.
Proč však muži rozum dostali?
by je ženy volně spoutaly?
Dalo nám snad nebe chytrou hlavu,
by nás holky vedly na popravu?
Za otroka muž se nehodí,
pro pouta se ženy narodí.
Buď si nová vrchnost zlá — ač není,
neboť zač by stálo přičinění
Běly, by tu vládla sama jen,
já pak se bral z říše její ven?
Toť mi za zemanku ručit musí.
Komorná však za lež hoře zkusí;
až když v hořkém pláči rozplyne,
teprv moje pomsta pomine;
až se lítostně dá na pokání,
dobude si mého slitování. —
Ticho však — tu někdo! Běla zas —?
Počkej — strýc ti zlomí brzo vaz!
(Zadními dveřmi rychle odejde.)

Běla (ještě uvnitř). Bělo! Bělo! Kde to děvče lítá?
(Kvapně vstoupí, majíc na sobě zemančin pláštík a klobouk, tváře závojem zacloněny, a proměňuje hlas dle potřeby.)
Žlučí se mi v těle srdce zmítá!
(Žádného zde nespatříc, odkryje závoj.)
Aj, aj! pan Jan se již odstranil?
aby snad se k službě připravil!
Připravuj se, máš-li dosti síly,
horkou lázní probrodit se k cíli.
Mžikem klesne, tuším, bujnosť tvá,
až tě (na sebe ukazujíc) milostpaní uvítá.
Kéž bych jenom zrcadlo tu měla,
do něhož bych trochu pohleděla,
jak se po zemansku státi má,
jak se nos i hlava vypíná,
jak bych měla ruku napřáhnouti,
bych mu chtěla něco (okazujíc, jak se políček dává) poskytnouti.
Ha, ha! Zdráva budiž dívčí lest,
na muže to zasloužený trest.
Než co slyším? někdo se tu blíží?
Celá duše radostí se tíží;
ať jen přijde služby chtivý pán,
perný stav mu bude udělán!
(Zastře rychle zase obličej závojem.)

Jan (kvapně se přižene opět v oděvu důstojnickém).
Opět se ta kočka okázala?

Běla (hlasem zemančiným).
Kam jen se ta holka zatoulala?
(Jeden druhého se lekne, a trhnuvše sebou ve strachu od sebe vzdáleni státi zůstanou.)

Jan (stranou). Zemanka tu? Smrt si pro mne jde!

Běla (taktéž). Běda! divý strýc je zase zde!

Jan (jako poprvé). Tu to máme! Z bláta padnu v louži.

Běla (taktéž). Leknutím se duch mi v ňadrech ouží.

Jan (taktéž). Nejlíp na lítostného teď hrát —

(Pomalu se k Běle přibližuje.)

Běla (taktéž). Ach, zas musím k podvodu se znát —

(Drobným krokem k Janovi se loudá.)

Jan (stranou). Odplatu již cítím v tváři.

Běla (taktéž). Pomoz nyní, kde jsi který lhář!!

(Najednou se oba rozběhnou, chtíce jeden před druhým kleknouti. Jan jest ale hbitější a dříve na kolena padne.)

Jan. Slitujte se!

Běla (zarazivši se). Cože?

Jan. Smilování!

Běla (rychle se pamatuje).
Kdo pak je to?

Jan. Jeník ve zoufání!

(Smeká klobouk, snímá pásku a odvazuje kníry.)

Běla. Tys to tedy, šelmo?

Jan. Milosti,
ustrňte se nad mou lítostí!
Komorná, ta šelma, smělost měla,
že mě z domu vystrnadit chtěla;
já pak, abych blaha použil,
milostpaní věrně obsloužil,
vzal jsem outočiště k přestrojení.

Běla. Však mu k prospěchu ta šalba není,
neb se odpustek mu sotva dá,
an mi Bělu šelmou nazývá.
Dívka je to věrná, v lásce silná,
k vykonání svého díla pilná —

Jan. Milosti, ach, to ji neznáte,
poctu neslušnou jí dáváte.

Běla. Jakže?

Jan. V ní je stračí zlata chtivost,
liščí podvod, vlčí vztek a mstivost —

Běla. Jakéž utrhání!

Jan. Pravda jen,
světlá jako krásný z jara den.
Běla umí na paničku hráti —

Běla (trhne sebou, pro sebe).
Což mne poznal?

Jan. Že to ani znáti.

Běla. Ticho! — Již ať slova neztratíš,
zle sic odmluvu svou zaplatíš.
Pro dnešek ti budiž odpuštěno,
Jene — Jan je, tuším, tvoje jméno?

Jan. K službám.

Běla. Pilný však si pozor dal,
by se milosti té hoden stal;
od zejtřka jsi naším komorníkem.
(Pánovitě mu ruku k políbení podává.)

Jan (vstane a políbí jí ruku).
Milostpaní věrným služebníkem.

Běla. Naučení mu též musím dát,
jaký při službách tu vládne řád.
Pán je z ostra, já pak mírná dosti;
dá-li on ti někdy facku v zlosti,
já tě dám jen shodit se schodů.

Jan. Nedej Bůh tak šťastnou příhodu!

Běla. Ať se leká před klením a křikem,
kdo zde pánu neposlouží mžikem;
než, kdo mně už v očích nevidí,
co kdy ráčím — ať se uklidí,
sice ho dám pro žert psemi štváti.

Jan. K tomu žertu nebudu se dráti;
mrkne-li jen kdo, hned pozor dám,
vzácné panstvo čekat nenechám.

Běla (stranou). Ten je chladné krve!
(K Janovi, do levého pokoje mu ukáže.)
Teď se může
tamto svléci z vypůjčené kůže!
Pak se počne služba. S rychlostí!

Jan. Veleti jen račte, Vašnosti!
(Jde v levo do pokoje.)

Běla (s polohlasitým chechtem).
Nu, co říkáte, můj drahý pane?
kdo se posléz vítězem tu stane?
Mně jste šalbou strachy nahnat chtěl,
sám jste ale úzkost vytrpěl.
Ještě vám však odpuštěno není;
pán tu půjde teprv do cvičení,
až se mu tak libě vyhoví,
že sám z trpké služby vypoví.

Jan (vrací se v oděvu vlastním: se směšnou truchlivostí pro sebe).
Nyní vidím, šat že muže dělá;
dříve pán — teď chudoba jsme celá.

Běla. Jene!

Jan. Račte —

Běla. Tuto sesli vzal;
sem ji postavil! — ne, tam ji dal.
(Sedne si.)
Do Hvězdy se chci dnes podívati,
a že kočí trpí na závrati —
(s důrazem) on tam, Jene, se mnou pojede.

Jan. Bohdá, že se mi to povede.

Běla. K obědu pak dostaneme hosti;
že však včera kuchaře jsem v zlosti
vyhnala — sám bude péči mít,
by zde bylo hodně jíst a pít.

Jan. Stane se!

Běla. A proto kvapně musí
na trh pro kejtu a krmné husy;
pak se na Hradčanech zastaví,
ať mi krejčí šaty připraví.
Rychle ale!

Jan (po každém poručení k odběhnutí se chystaje). Poletím jen.

Běla. Jene!
Mon Dieu! kam se bez rozkazu
žene? —
Z Hradčan na Poříč má nejblíže
pro žurnál a krajky z Paříže.

Jan. Pospíším si.

Běla. Jene! — jen pak slyšel!
Na psíka dnes ráno křeč mi přišel;
musí pro doktora na Karlov.

Jan. Hned.

Běla. Pak s knihou skočí na
Strahov.

Jan (spráskne ruce). To je skok!

Běla (vždy čerstvěji a hlasitěji.)
A potom do divadla
pro několik lístků na sedadla.
Cestou zamluví si mandle, hrách,
víno, líčidlo a myší prach;
koupí špendlíky a čokoládu,
papír, vosk a mísu na pomádu;
ať je tu však za pět minut zas!

Jan. Za pět? — Nu, to nemám k stání
čas. (Utíká.)

Běla. Jene! — Podívej se dřív, zda čistě
v našem sklepě všecko na svém
místě.

Jan (běží na zad). Podívám.

Běla. A knihu z knihárny!
(Do pokoje po levé straně ukazujíc.)

Jan (tam spěchá). Knihu.

Běla (okáže na pravo). Loutnu tamto
z lehárny!

Jan (zase tam letí a již mezi dveřmi skoro stojí, v tom

Běla (jako nedočkavě). Jene!

Jan (sebou potrhne, obrátí se, kvapem pak u Běly klopejtne a na zem padne).

Běla (se mu stranou potutelně vysmívá; znenáhla pak zase slabým hlasem začne).
Ach, mne obklopují mdloby —
černou bránu otvírají hroby!
Jene — prosím — dojdi k lékaři;
pak mi svaříš víno v lektvaři.

Jan (kolena si oprašuje).
Svařím —

Běla. V prsou mě to dusí —
píchá —

Jan. Ach — a chudák Jeník sotva
dýchá!

(Pomlčení s obou stran.)

Běla (se náhle rozkřikne a se židle vyletí).
Nu?! — Proč nejdeš litá šelmo, proč?

Jan (stranou). I kýž — ta má píšťalu!

Běla. Hned skoč,
kam ti bylo vlídně poručíno,
sice bude přísně pomožíno. (Tleskne ho v tvář.)

Jan. Ach! — Nu, to jest sladká odplata,
neřku-li spíš — hrubá záplata.

Běla. Cože? snad by chtěl pán žalovati,
neb si na nesnáze stěžovati?

(S pitvornou líbezností.)

Nejsem na vlídnosti rozená?
není služba u mne blažená?

Jan (dlaní si tvář utíraje).
Pražená — to dobře máte.

Běla. Za to
však, že soudíš olovem být zlato,
můžeš jíti, já tě nedržím.

Jan (se poklonf). Půjdu, nežli více
utržím.

Běla. Tak? Což abych „zůstaň!“ rozkázala?

Jan. Zůstaň? Tady? — (Stranou.) Ta
by tomu dala!
Přiznati se musím, Vašnosti,
se mnou neskusíte radosti.
Tupý jsem a váhavý jak — osel;
špatný kuchtík, nepotřebný posel,
k tomu na levičku kulhavý,
hluchý pařez, celý šilhavý —
(Dle udávání svého nohu skrčí, oči zkroutí atd.)

Běla. Tres bien! Kdo se dobrovolně
přizná,
že je k nepotřebě — kdo se vyzná,
že je zvíře plno tuposti:
z domu táhniž podle libosti.

Jan. Poroučejte! (Jde k pokoji, v němž to se převlíkal).

Běla (na prostřední dvéře ukazujíc).
Tamto cesta jeho!

Jan. Račte — mám tam ještě pána
svého. (Jde do pokoje.)

Běla. Ha, ha, chytil jsi se, panáčku?
Neobletuj sklopce, čermáčku!
(Klobouk a povrchní šat zatím svlíká a do protějšího pokoje odhazuje.)
By však pomsta peluňková byla,
abych po rekovsku zvítězila:

jemnostpaní hbitě ustoupí;
komorná pak po ní nastoupl,
by se muži pro nehodu smála,
že s ním dívka jako s děckem hrála.
Jan (oděv setnický pod paží nesa).
Milostpaní — — ďáble! Bělinko!
Běla. Proč pak se mě lekáš, hubinko?
Jan. Kdes pak, liško, ty se tady vzala?
Běla. Liška se sem na pokání dala.
Jan. Na pokání? — Ba, dobře máš.
Běla. Tedy sám již pravdu poznáváš?
Neřekla jsem, že jsou u ní zlaté časy?
(Potutelně na tlesknutí do tváře naráží.)
Kolik ti jich namastila asi?
Jan. Mně? — A jakž pak ty to všecko víš?
Běla. Aj, tyť brachu, těžko pochopíš!
Zemanka mi právě oznámila,
že tě navždy z domu vyhostila.
Jan. Ona? Tobě? — (Stranou.) Život nasadím,
není-li to pouhý kouř a dým!
Běla. Arci že jsem přimlouvat se chtěla —
Jan. Za mne? — Toť se velká s tebou děla
změna! — Je tu paní v pokoji?
Běla. Ovšem — o tebe však nestojí.
Jan. Poroučeti se však přece musím,
protož toho ihned raděj zkusím.
(Chce do pokoje, do něhož Běla šaty ukryla.)
Běla (se lekne a do cesty mu kročí).
Cože?
Jan. Její hněv se uleví —
(stranou) mně pak čistá pravda vyjeví.
Běla. Postůj!
Jan. Pusť mne!
Běla. Nemůže to býti;
hůře by se mohlo s tebou díti.
Jan (stále do pokoje zaměřuje).
Tvá škoda to není.
Běla (taktéž mu cestu zastupuje).
Nedělej
znovu sobě muka.
Jan. Péči měj
sama o sebe.
Běla. Jest velmi rozzlobená!
Jan. Věru-li? — A v tomto uzavřená?
Běla. Kdež pak jinde?
Jan. Tedy mě tam nech!
Běla. Rovný by to do zkázy byl běh!
Jan. Do zkázy? — (Stranou.) Že není doma paní,
že se lišce opět chtělo hraní,
a že oklamán jsem, jasně znát;
však i na mne dojde k pomstě řád.
Běla. Schází vám snad něco, mladý pane?
Jan. Rozjímal jsem, co se s tebou stane,
an zde musíš věk svůj tráviti.
Běla. Nač se marným želem trápiti?
Odvrátit se krutý osud nedá!
Jan. Lítostí mi srdce sedá,
že mi nelze tebe s sebou vzít.
Běla. Jdi jen, já zde budu v pláči dlít!
Jan. Ach!
Běla. Ach! (Stranou.) Proč as nejde?
Jan. Abych počkal?
Běla. Zde bysi se sotva blaha dočkal.
Jan. Dobře díš; kde dívka vévodí,
pro mužské se blaho nerodí;
leč by jemná byla tvoje vláda.
Běla. Já bych vám všem dala jedu ráda!
Jan. Věru-li? — Ó dobré stvoření!
Slyš pak teď i moje mínění.
Buď i vtipným kouskům naučena,
také liška bývá obelstěna.
Ať si pak jen, milá, nezoufáš,
a spíš chutě do smíchu se dáš;
smích se vtipem liščím blaze snáší —
ty můj andílku, můj — satanáši!
(Odejde.)
Běla (několik okamžení za Janem se dívá).
Cože? — Zdá se mu snad —? Nikoli!
Hněv a závist jen v něm zápolí.
Ať se zlobí, ať si smejší jmena,
mé jest víno, jemu zbude pěna.
Štěstí ale, že se odebral
a mně k smíchu času ponechal;
sic by navzdor mužské vznešenosti
ještě více zkusil msty a zlosti,
ač jsem valně žluč svou vylila,
kousků s ním až k pláči ztropila.
Jako chtivé po pamlsku ptáče,
ježto zapleteno v síti skáče,
tak se honil s místa na místa,
podlahu mi meta do čista.
Naučení se tím světu stalo,
jak by děvče do bojů se dalo,
kdyby práva svého chránilo,
mužským útokům se bránilo.
Kamž pak by to medle s dívkou došlo,
kdyby mužským na zemi vše prošlo?
Posléz by nám, jako jehňátku,
těsnou ustrojili oprátku;
protož ať se žena muži brání,
potřeba-li, zuby nehty chrání.
Jan (venku sprosťácky zpívaje).
Má milá punčošky máčela,
žabka jí za ňadra skočila —

hop, hopsa!
žabka jí za ňadra skočila.

Běla. Probůh! jakáž to tu píseň zas?

Jan (zpívá). Na druhý den
máčela len,
žabka jí skočila ze ňader ven —
hop, hopsa!
žabka jí skočila ze ňader ven.

Běla. Totě rozchraptěné krůty hlas!

Jan (vejde v oděvu vesnickém a z celého hrdla se chechtá).

Běla. Probůh! což to chlapisko tu hledá?

Jan (se řehtá).

Běla. Smích mu ani promluviti nedá.
Co tu hledáš?

Jan. Co? — he — prosím — nic.
To jest — já řku — panskou sic —
ale — (směje se).

Běla. Panskou? Před tebou již stojí.

Jan. Co? I ať vás do podmáslí skrojí!
Vyť jste — prosím — ňáká slečinka,
jako u nás správce Terinka.
(Šklebí se.)
Děvečky jen černé kytle nosí,
takhle kraťounké, a chodí bosy.

Běla. To je bib! — A co bys u mne chtěl?

Jan. U vás? — (Chechtá se.) Já bych lecco, kdybych směl.
Dnes mi ale máma povídala,
že byste mne do služby zde vzala.

Běla. Ty jsi tedy —?

Jan (hlavou hloupě kývaje). Honza Dorotčin.

Běla. Tobě nelze zapřít Hloupětín.

Jan. Viďte!

Běla. Nový šat bych za to dala,
by ho matka zase k stádu hnala;
strach je, kam s tím blbem dojedu.
Především tě, Honzo, navedu,
na jakých se u nás otáčeti budeš.

Jan. Na jakých? — Toť krásnou píseň hudeš!
(Řehtá se.) Žeť ne na rukou, jen na nohou!

Běla. Pane! shlédni na mne ubohou!
V jaké práci, myslím, v jakém šatu
budeš; v jaké službě, v jakém platu —

Jan. Toť jste už mé mámě svěřila
a sto rýnských dáti slíbila.

Běla. Snad ne tisíc? — Padesát máš dosti.

Jan. A kam ostatek?

Běla. Já za své zlosti,
za své s tebou péče utržím;
div, že hlupáka tě podržím.

Jan. Cože? hlupáka? Jen panno, zdlouha!
Volů nadal mi sic kantor — slouha —
celá ves; leč to se, prosím, mejlíte,
jestli hlupáků mi přezdíte;
já vynašel nový barometr!

Běla. Ty? Tys moudrostí as jakživ spletl!

Jan. Ano, prosím, já! (Žvatlavě.) Jen vemte poleno,
poleno, co tři dni sušeno;
z něho tenkých tříštěk naštípejte,
a ty třísky na venčí pak dejte.
(Přestávka.)
Zmoknou-li vám — jistě prší vá,
nezmoknou-li — slunce svítívá.

Běla. Zdali možná? Hle, tys chytrá liška.

Jan. Kocour jen — leč vy jste hladká myška.
Zbytek služby tedy pro sebe?
A to chcete přijít do nebe?
Počkejte, to povím jemnostpaní!

Běla. Cože?

Jan. Rovnou nohou půjdu za ní.
Šelmu byste chtěla ze mne mít,
hocha o počestnost připravit?
(K pláči se chystá.)
Víte-li, co se šelmám stává?
Čert je — achich! — za pačesy brává.

Běla. Že to trpím!

Jan. Ouvej!

Běla. Táhni pryč!

Jan. Achich!

Běla. Na ulici „achich“ křič!

Jan (brečí). Ano, „achich“ zkřiknu na ulici,
že mne chcete přivest k šibenici.
(Odchází.)

Běla (na rozpacích).
Počkej! — Co si dívka počít mám?
zda mu zákaz — aneb vůli dám?
Nová mrzutost jen z toho pojde,
až i na lstivé mé kousky dojde.
Jak jsem s rozumem se zpozdila,
že jsme Jana z domu odbyla!
Zda mne neměl za hezounkou holku?
zda jsem nemohla s ním žíti v spolku?

S Janem by to bylo k obstání,
s tímto Jankem skoro k zoufání.

Jan (se zatím v zadu svlékl, nyní se přiloudav Bělu obejme).

Jen mi neskoč, milá, do vodinky;
nabralo by se ti do hubinky —
jakž pak bys se potom vyznala,
žes mě za miláčka přijala?

Běla. Jakže? — Tys to, Jene?

Jan. Jakéž divy!
Oba dva jsme byli zisku chtiví,
šelma s šelmou vedli krutou seč —

Běla. Ty jsi směl —

Jan. Nech dokončiti řeč!
Z chytrých kousků se teď oba známe,
nejlíp tedy, když si ruce dáme,
v spolku se nám dobře povede.

Běla. Pakli se nám ale něco nezvede?

Jan (okazuje na diváky).
Myslíš ty tam? — Pst, jen hezky ztícha,
abys v nečas nehonila bycha.
Dřív mi jenom k sňatku ruku dej,
pak se, co chceš, paní, pánů ptej.

Běla (ruku mu podává).
Tebe jsem si ovšem vydobyla,
(k obecenstvu)
jestli ale vaši chválu zasloužila,
to mne arci posud tajno jest —

Jan. Věřte mi však, na hereckou čest!
že jí velmi na tom záležíno,
by to hlasně bylo projevíno.
Kdož pak nezná ženské trápení,
má-li před sebou co v tajení?
Již jen tedy k pochvale se mějte,
Dlaněma jí vysvědčení dejte.

(Opona spadne.)

POUŤ K CHRÁMU UMĚNÍ.*)

Předehra v 1 jednání.

Psáno r. 1846. — K početi her českých za ředitelství pana Jana Hoffmanna, provozována dne 14. dubna 1846

OSOBY:

Melpomena, muza truchlohry.
Thalie, muza veselohry.
Euterpa, muza zpěvohry.
Thespis, jich obřadník a dozorce chrámu divadelního umění.
Lubor, český národní básník.
Milota, mladý Čech.
Divadelní ředitel.

Půvabná krajina, osvětlená večerními červánky; na zad chrám divadelního umění. Okolo chrámu malebné skupení osob rozličného stavu, v oděvu poněkud idealním.

Lubor a Milota v předu na skalisku.

Lubor. Věkoslavné bojovníků seče,
Mužné pěstě a ty pádné meče,
Moudrost knížat, kouzlo krásných paní,
Sladkou milost, zpěv a lásky hraní
A co ducha sílí, duši zvedá,
A co člověk jako rozkoš hledá:
Vše jsem hlásal po končinách vlasti,
A vše srdce hrála blahou slastí.
Ale jedno znám, co plamenněji
V prsa lidská bije, než kdy znějí
Písně pěvcovy — co čaromocí
Vodí věky dávné z hrobů noci,
A pak probuzené s tváří živou
Podle slov i skutků opravdivou
Světu před žasnoucí zraky staví —
A tou hrou je milo klamně baví.

Milota. Slýchal jsem již o té hře, co reky
Dávné, ale též i naše věky
Zobrazuje, až prý srdce skáče,
Nebo oko žalnou slzu pláče.

Lubor. Slýchal jsi? však oko neuzřelo?

Milota. V tom se posud u nás málo dělo.

Lubor. Žel! To krásné umění, ten skvělý
Samých bohů dar, jejž v úctě měli
Zašlých časů nejslavnější rody,
Pěstujíce jeho zlaté plody,
U nás posud jako kvítko v cizí
Půdě, sotva vzejde, zase zmizí.
Posud nebylo tam vůle silné,
Zdravých kořenů a ruky pilné,
Posud pravé slunce nesvítilo,
By se kvítko zdárně povztyčilo,
A svým libodechem, čarným leskem
Duši ovanulo jako bleskem.

Milota. Protož jdu teď s tebou, víru maje,
Že mě doprovodíš v ony kraje,
Kde to divuplné podívání

*) V prvopise: „Zaslíbení".

Počátek svůj má i setrvání.
Rád bych viděl zkříšené tvary,
Živé obrazy, ten celý starý
Svět a divy nového.

Lubor. To věřím,
Neb tvé toužení dle svého měřím.
Já již viděl podivné to hrání,
Vážný boj i bujné laškování,
A když na to pomním, zveselí se
Duše, avšak také zarmoutí se —
Že jsme nemající.

Milota. A což zoufáš
Nad chudobou naší? — nebo doufáš,
Že i my těm divům vystavíme
Slušný chrám, a že jim zasvětíme
Oltáře?

Lubor. To doufám! (vstane a pohledne vzhůru.) — O to prosím,
A tím přáním šedý věk svůj rosím:
Na to myslím, chystám již i zpěvy,
Abych slavil přerozkošné zjevy;
Na to rád své slabé síly zmnožím,
A pak tiše starou hlavu složím.

(Vzadu se otevře chrám. Thespis z něho vystoupí a pokyne čekajícímu zástupu kterýž pak vážně do vnitř vejde.)

Thespis (bere se ku předu).
Nepřišli jste pozdraviti síně,
Kdežto jako v tajuplném týně
Vyvolenců svaté hry se dějí?
Bohorovné kněžky naše ctějí
Hosta každého, kdo vejde s čistou
Myslí.

Lubor. Aj, to máme tedy jistou
Přízeň jejich; ale ještě váhá
Noha ušlá, neb se v duši zmáhá
Nejistota, nepřijde-li vřelé
Přání naše tady na zmar celé?

Thespis. Jaké přání to?

Lubor. Můj soudruh mladý
Rád by jako žák váš zůstal tady,
S vámi krásné umění to pěstil
A pak svému domovu je věstil.

Thespis. Velké přání!

Lubor. Čistať jeho duše. —

Thespis. Věřím; — snadno letí z pružné kuše
Lehký šíp a z mladé hlavy přání,
Nevědouc, kde najde pevné stání.
Víš-li, jinochu, co žádost tvoje?
Do jakého uvrháš se boje?
Kdo se nám tu zadá, musí s celou
Duší, svatým ohněm zplamenělou,
Býti náš, a vzíti na se kříže,
Zápasit a nehrozit se tíže!
Pak jen pokynou mu slávy věnce,
Jimiž nebe zdobí zasvěcence.
Ale kdo sem lehkovážně stoupí,
Zkázou duše záhubu si koupí.

Milota. Nestrachuj se. Jak mé srdce touží,
Tak i věrně povinnostem slouží.
Celou duši, všechnu svoji sílu
Obětuji vytknutému dílu.

Thespis. Tedy pojďte! Uvedu vás k paním,
Kde se mistrnému slovu klaním.
Ty nechť rozhodnou pak osud mládce,
Já mu zůstanu vždy věrný rádce.
Potřebať mu toho na té nové
Dráze, dokud pouhým žákem slove,
Neboť ač jen hrajeme, přec v jádru
Této hry se kryje jako v ňádru
Vřelém vše, co velikého plodí
Vesmír a co vášeň lidská rodí;
Protož musí vůdce kroky věsti,
Chce-li herec k výšinám se vznésti,
Kdež pak nad ním vděčné množství jásá,
Jméno jeho pozdním věkům hlásá.

(Vede je do chrámu.)

(Jemná hudba.)

Krajina se promění v oblakovou síň. Na zad spočívají v oblacích Melpomena, Thalie, Euterpa, vůkol geniové — jenžto nyní tanec prováděti začnou. Po tanci.

Melpomena. Dosti plesu hravého! — teď spějte
K dílu vážnému, a píseň pějte,
By si duše sladkým bolem steskla,
Slza útrpná se v oku leskla.

Thalie. Aj, vždy nemůže se nářek tropit,
Bledé líce slaným tokem kropit;
Vesele se musí život tvářit,
Má-li z něho pravé blaho zářit.
Zeptej se jen zpěvoústé sestry!

Euterpa. Nejpěknější je vždy život pestrý:
Protož dobře jednou vážně zpívat,
Podruhé pak —

Thalie. Při tom hezky zívat!
Moudře mluvíno; však sporu dosti —
Věrný famulus nám vede hosti.

Thespis vystoupí, za ním Lubor a Milota.

Melpomena. S kým jsi to k nám vešel?

Thespis. Dovol, paní!

S úctou se vám tito cizí klaní,
S prosbou vstupujíce v síně naše.

Melpomena. Odkud jste? a jak zní prosba vaše?

Lubor. Domov náš je zem, kde hojné luhy
Jako rukou boží tkané pruhy
V bujném květu v jasné záři leží,
Lesy šumí, zlaté proudy běží,
Hory pnou se, plné klasy vlají,
Kde ti v každé chýši zazpívají —

Melpomena. To je země česká! znám to jméno,
Od pradávna šírým světem ctěno;
Oko mé již dlouho po ní sbíhá,
Nově pučící se květy stíhá;
Hrdě také znám se k tomu, že mi
Ctitelů a žáků zrůstá v zemi
Vaší, na jichž oběť ráda hledím.

Thalie. A což já tam osiřelá sedím?
Moje hry a žert, jejž bujně svádí
Náhoda, tam mají také rádi.

Euterpa. Nezapomeň, že se ku praporu
Mému staví nejvíc českých sborů:
Zpěv a hudba — to je Čechů heslo,
Oběmať se jméno jejich vzneslo.

Lubor (Milotu předváděje).
Tedy také synu z krve české
Dovolíte vzhlédnout na nebeské
Zjevy svatyně své — a pak z něho
Utvoříte služebníka svého.

Melpomena. Doutná-li v něm živá jiskra svatá,
Na plameně věčných světel zňatá;
Naučím ho statné reky hráti,
S lidskou vášní v tichém boji státi.

Thalie. Já s ním budu zase pozor dávat
Na blázny a marnostem se smávat.

Euterpa. Já mu vložím do úst libé zpěvy,
Slávu hrdinství a chválu děvy.

Milota. Jakkoli mi cestu vyměříte,
V mužném zápasu mě uvidíte.

Melpomena (k Thespisovi).
Tobě, mistře, žáka odevzdávám,
Umělce z tvých rukou očekávám.

Thalie. Já řku ale, nekaz mi to mládí,
Nežli svadne, ať se vydovádí.
Smutná hra jen těžkou mysl dělá;
Na to času, až mu hlava zbělá.

Melpomena. Sestro!

Thespis. O nech hráti bujné kvítko,
Onoť světu milované dítko.
Proto přec tvé obrazy jak hvězdy
Na obloze polesknou se vezdy.
Mimo to je mladík —

Thalie. Čech, a právě
Proto, na vzdor truchloherní slávě,
Bude hře mé přáti. Znám ty čilé
Duše, a vím, co jim bude milé.

Euterpa. Věřím; ale oběť nejbohatší
Budou dávat mně, co síla stačí.

Lubor. V srdci našem místa uchystáno
Pro vše, co nám spanilého přáno —
Vždyť to na jinochu okusíte!
Když ho ale v službu zasvětíte —

Thalie. Pošlete ho zase domů — je-li
Pravda? byste také mistra měli —

Lubor (radostně).
Ano, paní — a pak vašim hrám i
U nás postavíme skvělé chrámy.

Melpomena. Neměj péči! i než mladík zmuží
A své síly ku hře vlastní ztuží,
Pošlu mistra vám, by rozmetané
Símě snesl, ratolesti plané
Zušlechtil, her vašich mladé puky,
Vzešlé snahou nedospělé ruky,
Ostříhal a k rozkošnému květu
Přived na radostný obdiv světu.

Thalia. Jeť náš miláček a mnohou školu
Chvalně prošed, dá se do úkolu
Nového s tou chutí a tou silou,
Jakož činil, hlídaje nám milou
Svatyni tam na půlnočním pasu —
Nám i sobě ke cti dle všech hlasů.

Euterpa. Nejkrásnější ale sluší jemu,
Že se pilně koří žezlu mému.

Melpomena. Není sice z domácího kmene,
Ale blízký — rozen u pramene,
Z něhož věrným krajům blaho proudí,
A kde spravedlivý mocnář soudí —
Bude šetřit všechněch přání rovně,
Vaši lásku hledat usilovně.
Vrať se tedy, nežli spatříš Prahu,
Vyplníme tvoji vroucí snahu.

Melpomena. Thalie. Euterpa.
(do oblak se vznášejíce).
Vrať se, starče! k otcovskému kraji,
Nežli přejdeš mezník, již tam hrají.
(Ostatní odejdou.)

(Oblaka se promění ve skvostnou síň, z pozadí vystoupí:)

Ředitel. Jako poutník po slíbeném ráji,
O němž pověst zlaté divy bájí,
S vroucí touhou řídí kroky svoje,
S bouří živlů veda kruté boje,
Takž i já jsem české země hlavu
Z pestrého slavných sídel davu
Za cíl přání svého volil sobě,
Síly své jí chtě nést ku ozdobě.
(Na zad se objeví část Prahy a sice Hradčany.)

Konečně tu stojím! — V tiché kráse
Jako druhdy svému lidu k spáse
Pne tu králů hrad a sídlo Páně
Na pověstném vrchu svoje báně,
Vážná kolébka to velkých činů,
Svatý památník všech věrných synů.

(Při hudbě dle národních nápěvů objeví se ostatní panoráma.)

A hle dále! Jako v čarném kruhu
Vidět slavných domů pestrou pruhu,
Čela paláců a starých věží,
Na nichž oblouk samých nebes leží,
A kde každý kámen, jako čtena
V knize dějů českých, ozdobená
Lesknavými věnci věčných reků
K obdivení vyzývá i vděku;
A kde ze všech úhlů drahé písně
Hlásajíce starých bojů tísně,
Jako zvony o zkříšení dují,
Blahodatné leto prorokují;
To — hle! českým srdcím veledrahý
Obraz věkovité matky Prahy.

Sneste se a kryjte perutěmi,
Strážní duchové, tu krásnou zemi,
Kde již umění svá sídla mělo,
An vše vůkol ještě ve tmách tkvělo,
Sneste se, vy andělové míru,
Chránice nám bytost, dům a víru,
By se rozproudilo hojné světlo,
V němž by naše počínání květlo;
My tu, pokud stačí čas a síly,
Naložíme obnovenou píli,
Bychom jako v bohorovné službě
Vyhověli spravedlivé tužbě.
Pevná vůle naše — ta by chtěla
Skvoucí vavřín za okrasu čela;
Buď jen s námi shovívání vaše
Jako věrná pěstitelka naše.
Pak vám vzejdou utěšené chvíle,
A my dojdem žádoucího cíle!

(Opona spadne.)

MATKA SLÁVA.

Příležitostné představení k národní slavnosti.

Psáno r. 1848.

Širá pustá krajina, z předu po obou stranách křoviny; na zad sloupení starého chrámu vysokým křovím pokrytého.

Výstup 1.

Polák. Kamo zanesu to hoře svoje?
a kdy stiším jeho živé zdroje?
Jako válečný oř v trojím pluhu
úpí národ velký v tuhém kruhu —
a přec rozptýlený, rozmetaný,
do všech končin světa rozehnaný.
Třikrát vztýčil prapory své k boji
za svobodu vlasti v krutém roji,
všeho světa srdce pro něj bilo —
ale rameno se nezbrojilo!
Já bych jako bratr s ním se pojil
a pak směle proti škůdci brojil. —
Nuže, tedy zajdu v onu stranu,
kde bych došel k bratrskému stanu;
budeme-li v pevném šiku státi,
musí vítězně náš prapor vláti!
(Zajde popředu.)

Výstup 2.

Starý Slovák a mladý Ilir.

Slovák. Ne, ty neznáš rány srdce mého!
Dovrš míru neřesti a zlého.
Prokleto má býti jeho jméno,
a pak na věk ve hrob uvrženo.
Ilir. Vím to, vím — a v hloubi duše mladé
se mi hněvem ostří meče klade;
ale při tom v ní též víra bije,
že se blíží záhuba té zmije.
Slovák. Co že pravíš? — Nezmejli se, drahý!
těžko pokořit ty naše vrahy.
Neznáš je —
Ilir. Že neznám? Což jsou moje
prsa méně zdraná nežli tvoje?
Nehučí i nám těch vrahů ryky?
Nebrousí i na nás meč a dýky?
Jednoho my s vámi škůdce máme,
jednou ranou odplatu mu dáme!
Slovák. Dej to Bůh! — leč víra moje slábne —
Ilir. Jen když u synů tvých neochabne!
Stará tvoje hlava starou tíží
zkormoucena ku hrobu se blíží,
bratrové, co u zlatého prahu
zarazili stan a stavili svou dráhu,
ti že z dáli podají nám ruky
k vypuzení všeslovanské muky!
(Zajdou.)

Výstup 3.

Starý Čech (zamyšlen).

Ne, to břímě musím s duše střásti!
nedám žalosti se na mně pásti!
Smělý krok — a silnou rukou rána —
musí prasknout vykoupení brána!
Po zhynutí starých pokolení
hledají v tvém lůně sesílení!
Znáš-li, matko, ještě jejich hlasy,
zjev se nám a probuď slavné časy!

Výstup 4.

(Křoviny vzadu se rozevrou a z chrámu vystoupí matka Sláva.)

Sláva. Vítej, synu dávno oželený,
z loktů matky krutě vypuzený,
všickni musíte si svornost slíbit —
pak se bude dílo bohům líbit!
Pak vás žádný škůdce nerozmete,
sjednoceným věčná sláva zkvete.

Čech. Kde však bratry najdu?

Sláva. Zvedni hlasu,
doneseť ho ke všem hnutí času!
svolávej je kolem chrámu matky,
tu jen zrostou síly jich a statky.

Čech. Slyšte, bratří světem rozptýlení,
stavte se kol matky ku spasení!
Dosti dlouho těžké jho nás váže,
zvedněm jednou pro svobodu paže!
zvedněm je však jeden za druhého,
svorně ku potření vraha zlého.

Výstup 5.

Polák. Ilir. Slovák. Předešlí.

Polák. Kdo zde volá? kde jsou jací bratří?

Ilir. Komu hlas ten láskyplný patří?..

Sláva. Vy jste bratří! Poznejte se, děti!
ať tu matka novorody světí!
Dlouhé věky jste se nepoznali,
že vás losy světem rozmetaly —
poznejte se — ruce sobě dejte,
a pak mužně k oslavení spějte!

Čech. Já je chutě podám, bratří moji!

Ilir. Já je chutě přijmu k míru, k boji!

Polák. Já jsem váš i s duší svou i s tělem.

Slovák. Svatý duch buď při tom svazku celém!

Sláva. Přisahejte svornost!

Všickni. Přisaháme!

Sláva. Svatá práva lidská —

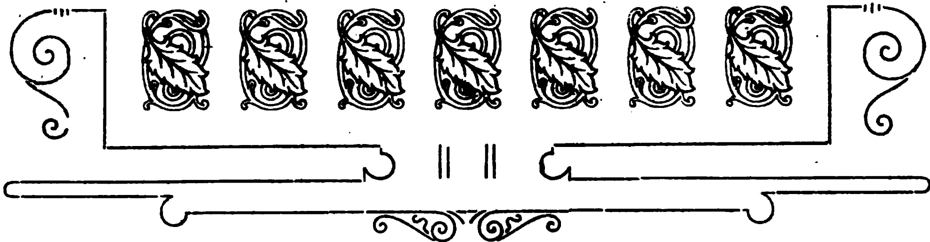
Všickni. Zachováme!

Sláva. A teď spějte se mnou na poradu!
Půjdem v nejmilejší z našich hradů,
v jehož lůně jméno velebeno,
jímžto nejdřív pouto přelomeno,
kteréž moje rady léta dlouhé
tisklo jako zotročilce pouhé.
Tam svých hlasů spojte, a pak dejte
na vše strany zvonit, písně pějte
o zkříšení rodu Slovanského
přede tváří otce královského.

(Kyne — panorama Prahy, socha panovníka.)

Veliký den bije mojim dětem,
ony budou všeho světa květem!
Opři o ně, Pane, sloupy trůnu,
ony složí blaho své v tvém lůnu!

Všickni. Opři o nás, Pane, sloupy trůnu,
my své blaho složíme v tvém lůnu.

PROSLOV K OTEVŘENÍ ARENY VE PŠTROSCE.

(Ke dni 11. srpna 1849.)

(Psáno r. 1849)

Kopřiva s kloboukem a holí v ruce sem tam přechází. Rozmarina zvolna si klobouk přičesává.

Kopřiva. Dělej, dělej, ať se z domu hneme,
božího dne ještě užijeme!
Rozmarina. Právě myslím, kam se asi dáme,
ježto Pštrosku pokaženou máme.
Kopřiva. Ani nezpomínej! Tisíc hromů,
škoda procházky a stinných stromů.
Rozmarina. Člověk to měl zrovna podle ruky,
když chtěl honem minout městské hluky.
Kopřiva. Zlořečené novoty! Jen bourat,
bořit, kazit, kopat, rejpat, šťourat.
Rozmarina. Byl jsi tam už za posledních časů?
Kopřiva. To bych raději se zapsal ďasu!
Jak tam první kmínek uťali,
na vždycky mě z Pštrosky vyhnali.
Rozmarina (po chvíli). Že prej to tam vypadá dost hezky?
Kopřiva. Pro mne!
Rozmarina. Hrát prej se tam bude česky.
Kopřiva. Právě proto máme se co stydět!
Proč jít z města, když chci něco vidět?
Rozmarina (po chvíli). Dnes prej to tam začne!
Kopřiva. Pro mne třeba,
já jim nedám ani kousek chleba.
Rozmarina. Pro žert — ale nemusíš hned houknout —
mohli bychom se tam přece kouknout.
Kopřiva. To budu raděj po silnici hroudy
sbírat — nežli bych šel do té boudy.
Rozmarina. Vždyť prej budou pěkné kusy hrávat.
Kopřiva. Šašky, frašky, rejdy budou dávat.
Rozmarina. Hm, hm, divná řeč! Já slyšel zase
věc tu chválit v posledňějším čase.

Stanislav (vejde).

Rozmarina. Prosím, pane doktore — ach, pojďte!
Moudré slovo mezi nás tu hoďte!
Jaká je ta arena? Co? — Stojí
za to, abychom tam šli?
Stanislav. Proč moji
páni, byste nešli? Já mám přání,
by se líbilo to podnikání.
Kopřiva. Vy? tam za branou?
Stanislav. Ba, to je právě
dobře. V letě na zelené trávě,
v zimě na ledě je vyražení —
takž i při hereckém představení.
Podle Řeků budem v letě sedat
pod oblohou; v zimě budem hledat
Muzy pod střechou — a že tam záhy
najdem také českou, mám tři sáhy
dlouhou naději. Ta letní hraní

chystána je pro dámy i paní,
ježto neradi se v potu tváři
na hru dívají; teď mohou v záři
denní, na povětří čerstvém sedět,
pohodlně na divadlo hledět —
a to nechť jsou Češi nebo Němci,
domácí a nebo cizozemci,
v obou jazycích se bude hrávat.

Rozmarina. Vidíš? Ten to bere z jiné strany.

Kopřiva. Hlouposti! Ty naděje jsou plány!
Kdož se bude na ty kejkle dívat?

Stanislav. Kdo je vůbec zvyklý Muzy ctívat.
Také tam se bude oběť pálit,
kterou bude cit a rozum chválit;
a vy sám si místo vyhlídnete,
kde si rád a často zasednete.

Kopřiva. To bych musel —!

Rozmarina. Nehádej se, hochu!
Zvědaví jsme přece oba trochu,
jaké to as je.

Kopřiva. Já ne! a jsi-li
ty ten bloud — no, jdi si.

Rozmarina. Ale, milý
bratře! ty mě vyprovodiš přece.

Kopřiva. Já? — a ty chceš vskutku do té klece?
Haha! mnoho chuti k vyražení!

Rozmarina. Tu již mám; jen jestli marná není.

Kopřiva. Zcela marná!

Stanislav. To se přesvědčíte,
až se po desáté ze hry navrátíte.

Kopřiva. To můžete dlouho čekat. Já se,
nekořím té pozabranské kráse.

Stanislav. Tedy ne? (vyndá mu z vesty dva lístky.) A co pak to zde máte?

Kopřiva. Ale jestli pak mi pokoj dáte?

Rozmarina. Brachu! toť jsou lístky do divadla.

Stanislav. Do letního — ano! Na sedadla;
hned dva kusy, které napřed koupil,
by vás o místečko nikdo neoloupil.

Kopřiva. Půjdu-li tam, to jen k vůli bloudu,
abych přítomen byl smrti soudu,
kterýž nad tou věcí pronesou.

Stanislav. A hned při funuse — až ji ponesou!
Vždyť je dobře! Bručte, ale choďte,
k zdaření té věci dvadcetníček hoďte.
Já si myslím, že z vás ještě přítel
bude zábranské té hry a ctitel;
neboť — kde se jeví vřelé snažení,
může růst a zkvítat umění —
ať je to už ve vyzděném domu,
nebo v lůně samorostlých stromů,
a kde srdce něco k utěšení najde,
tuť i předsudek a záští zajde.
Na počátku arci dobře bude,
když vám trochu shovívání zbude —
nu, vždyť víte, nejdříve se seje,
nežli vítr po žitništi věje.

Rozmarina. Aj, aj, vy se silně přimlouváte!

Kopřiva. Naposledy z toho něco máte.

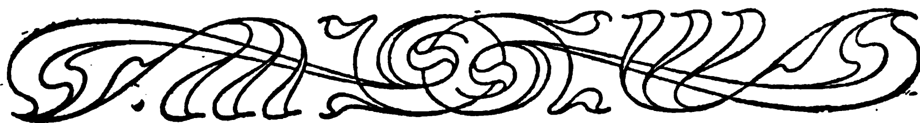
Stanislav. Mám — a sice jako z podniknutí
každého, jež značí ňáké hnutí
ducha, pokrok — živé radování
z toho mám, spolu vřelé přání,
byste také vy v tom něco našli,
byste si tam rádi často zašli.
Jeden bez druhého nedovede
mnoho — nu, to znáte; dobře se však vede
silám spojeným, a protož dejme
nový důkaz staré pravdy zřejmé,
že, kdo umělecké podniknutí
s vroucím snažením a živou chutí
pod ochranu slavné Prahy vloží,
radosti se dočká na svém zboží.

Rozmarina. He, he, vy nás celé převrátíte!

Kopřiva. No, no! ať se v počtech nezmejlíte!

Stanislav. Nezmejlím! Tuť ale už jen jděme,
jestli dneska něco vidět chceme;
na cestě si více povíme,
a jestli tam co spatříme,
co by zasloužilo ňáké chvály —
vím, že nebudete tvrdé skály,
ale že se hnete, zatleskáte,
podnikateli i hercům chuti dáte;
vaše přízeň všechnu obtíž zmaří,
vaší podporou se dílo zdaří

— —

SLOVANSKÁ LÍPA.

Novoroční proslov.

Psáno r. 1848.

Osoby: Strážný duch Českého národu. Milota, Lidumír, Blahotín, Samoslav, jinoši z kmene Českého.

Širá krajina. U prostřed veliká lípa. Pod lípou sedí Duch. Milota a Lidumír z pravé strany.

Milota. Tu, hle! stojí v bujné kráse lípa, majíc týmě posypané květem libodechým, rámě ozdobené hustolistým rouchem, jak to praví stará pověst, ježto vedla naše kročeje.

Blahotín a Samoslav od levé strany.

Blahotín. Tu viz ty vlídné tváře, oči laskavé — ty postavy, jak kdyby s námi jedné matky byli synové. — Zdař Bůh!

Milota. To na věky! Z daleka?

Samoslav. My jdeme ode břehů zlatonosné Otavy.

Lidumír. My pak od živého proudu Orlice.

Blahotín. Orlice? To jméno žije v našich pověstích! A jak se nazýval váš praděd?

Milota. Čech!

Blahotín. Aj, toť jsme tedy větve z kmenu jednoho — a rodní bratři.

Blahotín a Samoslav. Vítejte!

Milota. My požehnáme chvíli, která nás tu svedla!

Milota a Lidumír. Vítejte! (Obejmutí.)

Duch (se byl mezi tím přiblížil). Ano, požehnána budiž na věky, an jste od jihu a severu se na své pouti potkali a ruce sobě podali, by obnoven byl úvazek těch srdcí, ježto jindy k prospěchu a slávě svojí věrně spolu držela! — Však vyjev také, rode z lvího doupěte, co hledá tvoje oko v této oddálené krajině, kam dávné roky noha lidská nevstoupla, leč která vyšla zkoumat zašlých věků památky.

Milota. Žije stará pověst v našich tichých oudolích, že byla jednou veliká rodina, to statných, pilných mužů, ta že musela se rozprchnouti, jsoucí hnána cizí závistí a krutým výbojem — a živa býti v porobenství, v duši chovajíc jen svaté zpomínání na bývalé věky.

Blahotín. A v tom těžkém stavu, v tuhém zkoušení že měla očistění z pádu svého nalezti, i síly nabýt k živobytí novému, a potom opět shledati se v jednom domě, jednu tvoříc rodinu.

Duch. Známtě rodinu, a srdce moje bylo při ní, když jí kvetla nebes

nejkrásnější květina — ta svatá svoboda; i bylo při ní, když jí prstem věčným usouzeno bylo otroctví. — Jeť nevyvážný poklad její duch a srdce, tak že byť by světa zášť a zloba na ni hory prachu metaly a neřesti: přec ještě v lůně jejím skví se drahé kamení a perle, ježto ruka spravedlivá na den vynese. — Leč jak zní dále vaše stará pověst?

Milota. Dlouhá leta budou rozptylenci kvílet v temnostech — než vzejde nový den a pozdraví je šťastným jitrem.

Blahotín. Pak se musí vzchopit potomci a v šeru jitra nově zbuzeného putovati k srdci širé vlasti, kde je všeho probuzení ohnisko.

Milota. Tam že najdou otcům posvěcený strom, to lípu posvátnou, kde v stínu milostném a opojeni dechem sílícím zas do bran nové slávy kročejí.

Duch. Dobře pověst pravila, i stojí lípa v srdci širé vlasti, k nížto chýliti se mají všechny zraky synů české rodiny, by velký význam její v srdci pochovali hluboko. Však to jste zapomněli povědít, že musel dříve přijít muž, to ozdobený korunou, jenž velikým by slovem zničil pouta, v nichžto rod náš úpěl — jedním slovem nahradil, co provinili jeho otcové; — i přišel pán a vyřknul slovo mocné, hoře lidu snesti nemoha — a lípa, drahně časů vsazená, však hněvem krutých věků v zrůstu zadržená, počla hnáti bujný květ, i stojí nyní v odiv světa — stojí lípa slovanská.

Všickni. Slovanská?

Duch. To její nejsvětější jméno — a to máte vštípit rodu svému v paměť nejhlubší. Slovanský buď oltář, na němž díky vzdáte nebesům; buď život slovanský, kterýž povedete po skončeném otroctví — v tom leží vaše spasení.

Milota a Lidumír. Povedeme jej, to přísaháme!

Blahotín a Samoslav. Památkou svých otců nešťastných!

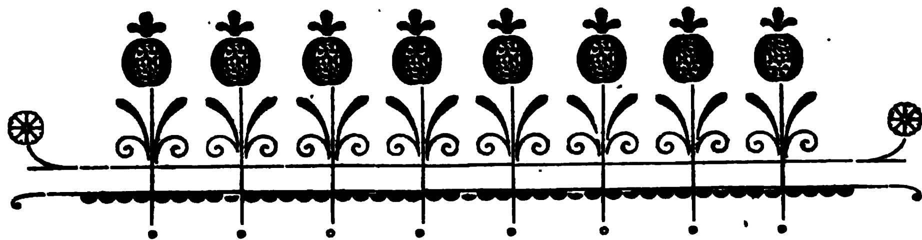
Duch. Nebesa vás vezmou pod ochranu, jestli sami sebe neopustíte!

Milota. Hojné vystavíme stany kolem lípy —

Blahoslav. Novou slávou ozdobíme sídla!

Milota. Věrně sobě ruce dáme, kdyby uškození hrozilo!
(Z dáli slyšeti slovanskou píseň.)
Ha, již táhnou naše sbory, chtivě stopy bratrů následujíce!

Duch (vřele). O, nechť tedy táhnou, ať se tady seřadějí kolem stromu posvátného — domov slavný obnoví. Ať pomine žal věku starého — ať zacelí se rány bolestné, a otevřou se brány ku spasení lidu Slovanského během leta nově zrozeného!

SŇATEK PANOVNÍKŮV.

Proslov scénický.

Psáno r. 1851.

Osoby: Hrdina. Lidmila, žena jeho. Slavín, Jaroš, obou synové. Austria.

Rozmanité oudolí.

Ludmila stojí skormoucena. Hrdina, hlava šedivá, jí těší. Vedle něho Slavín.

Hrdina. Jaká jsi to slabá žena!
Setři slzu! Syn tvůj táhne —
jak mu zdárné srdce práhne —
po oslavě svého jména.
Snes tu oběť — a vy druzi
chystejte se chutě k chůzi
s puškou v ruce do řadu;
nestůj nikdo v pozadu.
Vždyť vám zní tak svaté heslo,
že by děvu k boji neslo:
Pro krále a otčinu
jmění, krev a rodinu!
Chápete ta slova velká?
Či jste nádoba tak mělká,
že tam pro ně místa není?

Slavín. Netrap, otče, tak zle není.
Pro to heslo srdce bije.

Ludmila. A když oko slzu lije,
jest to právo dobré matky,
věnující trůnu, vlasti
v synech nejdražší své statky,
svoji útěchu a slasti.

Hrdina. Právo to ti neupírám —
vždyť i v srdce ženské zírám;
známeť jeho trud a tíseň —
nu, vždyť jest to stará píseň!
Sotva hochu zroste peří,
že by rád se v boji zkusil,
již hned matka strachem věří,
že by hoch jí padnout musil.
Voják má však pevnou kůži,
a smrt se ho zrovna bojí!
On však statně před ní stojí,
jako vždycky sluší muži!
Nač tu ale plýtvat řečí!
Rozum váš mi nepřisvědčí,
srdce vaše? — to se brání.
darmo začít povídání,
jak to bujně v těle hrává,
když se v branném poli stává,
nad hlavami korouhev!
Každý muž je statný lev.
Ostrá šavle v ruce blýská,
po boji se krví stýská,
oheň šlehá z pohledu,
a pak: Hurá! ku předu!

Slavín. Z tebe, starče! vzpomínání
tvoří zase jinocha!
Bylo by jen utrhání
tebe nazvat slabocha.

Hrdina. Však to nejsem! Křehké tělo
musí času daní platit,
pouvadnout, sílu ztratit —
ale srdce netrpělo;
to posavad kypí živě,
s praporem by táhlo chtivě!

Ludmila. Tak jsou hlavy — otupělé
hlukem boje dlouhého;
tak jsou srdce — zkamenělé
tíží stavu zbrojného!
Za válečné štěstí liché
dají blaho chýše tiché.

Hrdina. To mi neklaď za vinu!
Což je život bez činů?
Statný muž jen jednou žije —
když krev pro své drahé lije! —
A to byly také doby,
které já jsem přečekal!
kdybych uměl křísit hroby,
nový život bych jim dal.

Slavín. Laješ ty snad novověku
místo povinného vděku?

Hrdina. Bláhovče, ty zoveš láním,
kdyžto blahým vzpomínáním
staré srdce okřívá?
A tu slávu starých časů,
rozněšenou množstvím hlasů,
novým věkům dopřívá? —
Proti dědu svaté hlavy,
kterouž nyní vzývá říš,
hrnuly se velké davy,
hrozila mu zkázy tíž!
Jeho lid však věrně stával,
kde jen bitva zuřila,
nepřítel se v útěk dával,
násila se bořila;
ze všech bojů, z kruté tísně,
zněly slavně naše písně!
Rozkoš tu i vám bych přál —
vůdce rek by v čele stál! —
Až i vstane půle světa
proti orlu s korunou,
ubrání jej — není veta,
Císař rukou hrdinnou!
A vy za ním jako lvové
s rekovností plamennou,
vrazi prchnou — vítězové
čelo věncem ovinou!
Trůnu, vlasti zachováno,
slávy světem provoláno!

Ludmila. K srdci mluvíš — ale matku
ztratit syna více trápí,
nežli ztratit všechněch statků,
pro něž tváře nepokrápí!

Jaroš (v čistém šatě selském, kytku za kloboukem, volá již vcházeje).
Vzhůru, tiché oudolí!
vydej plesné hlaholy!

Ludmila. Ha, mé dítě! — dobré nebe,
klobouk kytkou ozdoben!

Jaroš. Matinko, jsem odveden!

Ludmila. Přec mám tedy ztratit tebe?
Žalem hynu —

Jaroš. A já výskám,
Cenu všeho žití získám.
Vesele si, matko! točím
ozdobeným kloboukem,
šavli připnu, mužně kročím
k slávě zlatým obloukem!
Příznivě mi osud kyne,
z domu šel jsem šťastnou chvílí,
a že dojdu k blaha cíli,
doufání mé nezahyne.

Hrdina. Co se děje? Zrak ti září,
rozkoš mluví z mladých tváří!

Jaroš. Zaplesejte všickni se mnou;
zrušte trudu roušku temnou,
ověncujte práhy, krovy,
cesty kvítím posypejte,
srdce plesům zotvírejte,
radostnými pějte slovy.
Celá země k době blízké
roucho slavné obléká,
hrady panské, chýše nízké
proud blahosti protéká:
Nejkrásnější slavnost říše,
seslaná co s nebes výše,
národům to nastává:
Zeměvládce ruku svoji
k úvazku, jenž navždy pojí,
jasné kněžně podává!

Ludmila. Co hlásají ústa tvoje?

Hrdina. Neklame-li ucho moje?

Ludmila. Národ bude matku míti?

Jaroš. Což to není na mně zříti,
že mám v srdci utěšení,
jiskru toho zanícení,
jež teď vládne celou zemí,
pohybujíc stavy všemi? —
Projdi vísky, města, lesy,
Všechen národ strojí plesy,
velký, nízký, starý, mladý
jednotí se, berou rady,
aby byl ten krásný den
ze vší síly oslaven.
Za šťastnou mám tuto dobu,
A jsem z celé duše rád,
že jsem nyní tuto zdobu
za klobouk si mohl dát;
zdáť se mi, že požehnání
přijde na vše počínání!

Ludmila (obejme Jaroše).
Také ve mně, dítě drahé,
mnohoslibně mluví hlas:
že počátek doby blahé
přiblížil se v tento čas.
S radostí tě pouštím z domu
a dám požehnání k tomu!

Slavín. A co při nás bude síly,
čím jen srdce, ruka hne,

dáme v oběť se vší pílí
na památku toho dne.

Hrdina. Všecko chystá oběť hlučnou,
radovánky, píseň zvučnou —
a jakž já mám v jevo dáti,
co se v srdci ozývá?
Stařec bude v koutku státi,
potichu si zazpívá:
„Bože, nech ať tento den
počtem je šťastných věků,
ať je mírem, plným vděků,
trůn i národ oblažen!“

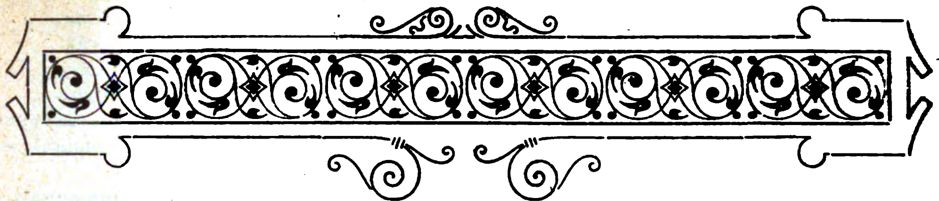
Ostatní (opakují s tichým pohnutím).
Ať je mírem, plným vděků,
trůn i národ oblažen!

(Zadní opona se vyhrne — v přiměřené dekoraci objeví se:)

Austria. Prosby tiché jako zpěvy hlasné
zapoletnou ku obloze jasné.
Na prameny hledí oko boží,
z nichžto proudem volání se množí;
rozdíl stavů před ním cenu tratí,
žádné roucho, srdce jenom platí,
víra zůstaň s vámi skálopevná,
že vám bude věštba moje zjevná:
Celá říše novorozená
tímto sňatkem bude blažená!
Z těžkých bojů vyšel mladý vládce,
krutá spoura zuřila jen krátce;
milost boží vyslala svou stráži,
chránila jej nepřemožnou páží,
a z bran věčných s tváří blahoskvoucí
mír se vrátil s větví nevadnoucí! —
Vladařovo srdce zaplesalo,
sladkou touhou jemně vzplamenalo.
Na královském sadě kvete růže,
šperkem ráje zdobená co bůže;
na té spočinulo oko blahé,
k ní se sklonil — vládce k choti drahé:
Nová hvězda bude zářit s trůnu,
blaho prýštit z milostného lůnu!
Vládci bude břímě snáze nésti,
lidu bude láska matky kvésti;
s obnovenou nadějí k ní hleďte,
s pevnou důvěrou k ní kroky veďte:
Vedle síly bude milost státi,
o spasení národů svých dbáti.
Vy je v srdci vděčném uchovejte,
jako děti k Bohu zavolejte:
„Bože vezmi pod ochranu
Císaře a naši zem!“

Ostatní (tyto verše opakují).

(Hymna.)

SLAVNOSTNÍ HRA

v předvečer narozenin neb jmenin J. M. Císaře a Krále Českého.

Psáno r. 1850.

Čech. Kam to zabloudila noha? Oko vázne po neznámých končinách, však srdce tluče ohnivěji, jak by stálo blízko zřídla, z něhož se mu vyprýštět má sladkost útěchy! Mám-li jít a — odvážlivým slovem zvolat ducha času, aby proti moudrým tvůrce zákonům, dle nichžto běhy lidských osudů jsou kryté oku lidskému, mi rouškou věčných tajemností odhalil? Zda hříšné rouhání to nebude? Zda kletba, pokuta mě v patách nezastihne, uvodíc mi před zrak hrozné obrazy? Není lépe člověku, když pevně ratolestí naděje se drží, jejich sladkým květem duši napájí? Ne, to nelze muži odhodlanému! Nejde o mé blaho, o můj život, o mou krev — to snesu tiše břímě nejistoty, věda, že jsem tvůrce svého neštěstí a štěstí! Ale kde je osud národů již na váze — tam buď činěn rychlý krok!

Slyš, duchu času, duchu od věčnosti! zjev se mi a ulev tísni mého srdce!

Duch (vystoupí.) Kdo mě volá smělým slovem na den pozemský, a ruší bedlivý můj zřetel na běh všeho světa?

Čech. Tíseň plamenná mě pudí hlasu pozvednouti před tvým sídlem, žádost horoucí, bys zrakům smrtedlným odhalil, co kryje temné lůno budoucnosti.

Duch. Co tě, smrtelníku, pohnulo, že odvážlivě v tajnou dílnu světských osudů se dereš, okem červa zemského chtě hledět na osnovu tajností, jež oko božské jenom proniká? Tvá duše ztrne, zemře velikostí toho pohledu!

Čech. Ať splanu jako lupen zavátý, když letmo o něj blesku jazyk zavadí! Jsem živá větev kmene slavného, jenž hrdě v šedé minulosti temeno své k nebesům pnul, až mu bleskorodé mračno popálilo korunu a větve ve prach zemský sklonilo až drahá země domácí se v ledví otřásla a krví zalila. A v prachu ležel kmen a vedl život bez vláhy a slunce; jenom šťávou vlastních žil —

Duch. Jen zbytkem vlastní krve napájel se, živil se a zhoubě věků vzdoroval. On hasnoucí již jiskru života si v prsou nedal zmařiti, a pěstoval ji, proti bouři, proti škůdci hájil, až se v plamen živý vzejmula a údy všeho lidu proniknula jako odlesk světla božího!

Čech. Ano, ty ho znáš, můj drahý národ, toho mučedníka ubitého na kříž, pohřbeného za živa. Dlouhá léta ležel v temném hrobu, nežli mohl po ranách se zdravě vztýčiti, by víko na své rakvi nadzvihnul, a v denním světle, v teplém paprsku své údy vykoupal.

Duch. Avšak vztyčil se, a milostivým slovem pomohl mu k jasnu krái, i rozmetal to jeho mnohověké vězení a vyčaroval vůkol něho květuplný ráj, kde v záři nehynoucí pne se blahonosná palma svobody!

Čech. Ach, to byly zlaté chvíle, když se vyzvánělo kmenu mého vzkříšení! Písně zněly, vlály korouhve a plesy kolem slavily se, jako u bran nebeských! O, škoda, že ty dny tak časně odplouly!

Duch. Že odplouly? Mně se zdá, že jenom první zápal plesu pominul, jenž jako prudký vichr srdce vaše províval a hlavy stáčel u blahostném víru. Nyní přišla doba chladnějšího rozmyslu, by zralá moudrost k radě zasedla a o spasení lidu hlasy pozdvihla.

Čech. O bys mluvil pravdu! Ale srdce trne, vidouc kraje kolem vlasti naplněné nezkrocenou bouří, vidouc vlastní kraje zastíněné rouškou nových mraků, v jichžto lůně rodí se snad škodné blesky mladé svobodě.

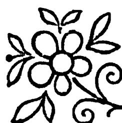
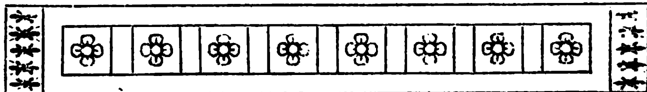
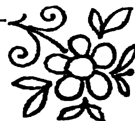
Duch. Ven! Ven s tím jedovatým štírem nedůvěry z ňader tvých, a nech tam ulehnouti víru v teplém srdce tvého doupěti!

Čech. O, já bych rád a ze vší síly svobodného ducha chytil bych se kotvice, již nebes dcera nejkrásnější, skvělá naděje mi podává; však srdce jednou zklamané —

Duch. To musí samo sobě důvěřovati a pevnou, neústupnou vůlí k cíli kráčeti. Kráčej tak — a nevěř na zklamání; ale oko zvedni k výsostem, kde na knížecím trůně hvězda září vodící — všem duším věřícím; ta nemůž vésti k temnostem, an sama světlem vzala počátek, a z bojů narodila se, by národům mír přinesla. — Nic z budoucnosti, ale z přítomnosti odhalím ti obraz veledůstojný, a na ten vlož své doufání a před ním živ buď mužnou vůli, byste spojenými silami k cíli došli, k němuž z dvojí strany putujete — k tomu vrcholi, kde v jasné záři vypíná své báně blaženosti chrám.

(Pokyne, zadní opona se rozhalí a objeví se socha mocnářova v přiměřeném skupení.)

Čech. Ano, před tím obrazem se koří duše má a klade na něj víru na oběť.
Budiž hvězdou naší hlavo svatá,
úctou, láskou je má duše vzňatá.
Budiž otcem, příznivcem, kde sluješ
pánem, a kde soudy vyslovuješ,
učiň srdce svoje chrámem milosti
pro člověčí omyl, blud a křehkosti!
Opni trůn svůj místo jiné pásky
růžovými věnci vděčné lásky,
aby rod tvůj novou slávou svítal,
národům tvým blahý život zkvítal.

PROSLOV

k představení pro Chrudimské pohořelce.

Psáno r. 1850.

Širá krajina. Po pravé na pahorku viděti skupení odpočívajících pohořelců. Po levé pěkný venkovský statek. — Jitro; zvoní se klekání.

Těchorad (šedivý stařec, procitne).
Jasný bílý den — a zvonek volá
k modlitbě! — Ti ještě dřímají! Sen
dobrodějný sklonil míruvonnou
větev na zrak uslzený, aby
ztopil duši v zapomnění krátké,
že je všeho světa štěstí vrátké.
Posilni je, Pane, k žalné pouti,
nenech víru jejich zahynouti!
Vím, že skrze divé živlů zuření
vedeš k bráně pokoje a spasení!

Žalomil (sedě tu s hlavou v kolenou složenou).
Aj, to bychom tedy měli zpívat
písně veselé a nebe vzývat,
že jsme bídě klesli za kořist?!

Těchorad. To bys měl; neb tebe se jen proto
ruka Páně dotkla, aby tvrdá
kolem srdce tvého kůra změkla,
aby slza po tváři ti stekla.

Žalomil. Co mi zmůže tvoje měkkost slzavá?
Nasytí mi děcko hladem trápené?
Postaví mi střechu z popele? Či
naplní snad prázdné stáje? Nebo
utká ženě šat, by skryla nahotu?
Tobě snadno mluvit, strome sešlý,
v osamělé pláni stojící, an
ve tvém stínu nikdo útočiště
nehledá! To snadno těšiti se
sladkým šeptem naděje, když kolem
tebe utrápené tváře nesedí,
smutně na prázdné ti ruce nehledí.

Milina, (mladá žena, zatím procitla, poslouchala jeho řeč, nyní *k němu* přikročí).
Nestrachuj se — nebudou tak hledět,
na tváře tvé upnou zraky, aby
na nich četli srdce tvého hnutí,
by ho netížilo zpomenutí;
to sviť raděj blaženějších časů
záře do tvé duše po západu;
veliký je svět a milost Páně
nasila svých květů na vše stráně;
tak zlý člověk není, aby zmařil,
čím ho Bůh sám jako šperkem dařil.

Těchorad. Slyš ta slova, muži zoufající,
slyš a nech je býti jasnou svící
na té pouti světa končinou.

Žalomil. Nevěřím já světu! Je to shnilé
kaliště, co rodí morný dech a
hubí květy našich snů. A párou
jeho napojen jest čas, a mate
lidské hlavy, jiskrou boží vzňaté,
vraždí, co se v srdci hýbe svatého;
rozsápaných vášní divý roj
vede krutý, nelítostný boj,
nešetří, co lidem bylo drahého!

Těchorad. Ne, já nedopustím rouhati se
takto času našemu. Já, svědek
věku minulého, uvítal jej
s pláčem radostným, a pozdravil v něm
blaženější doby předchůdců! Ne
na čas, na zbouřený citů proud své
stesky uval, jenžto někde slabé
břehy podryl; — proud se utiší a
blahodatně po květnatých stopách
poplynou zas jeho vlny; láska

v jejich klínů nezhyne, ni jiskra
ztopí se, co Bohu rovná člověka.

Milina. Ano, drahý muži, soudruhu mých
strastí — otuž naději, že v srdci
lidském útočiště pro své hoře
naleznem.
(V stavení ozve se ženský zpěv.)

Těchorad. Co to? Aj, pěkné stavení!
Hle, tak blízko nás — a my tu skoro
přede prahem jeho pode pláštěm
noci dřímali!

Žalomil. To jest to štěstí
nešťastníka, že mu před samými
ústy kyne ovoce, on ale
nemůž' ruku vztáhnouti, by jazyk
zprahlý navlažil.

Ludmila (vyjde ze stavení).
Aj, kdo jsou ti lidé cizí, že tak
za ranního jitra na cestu se
vydali, jak vidím? Zdají se být
nešťastní; jeť na jich tváři smutek
rozlitý a oči trudně k zemi
klopí se. Toť abych je snad aspoň
potěšila, nebude-li možno
poskytnouti pomoc v nesnázi. —
Pochváleno budiž jméno Páně!

Pohořelci. Velebeno budiž na věky!

Ludmila. Kdo pak jste, a kam vás vedou kroky,
že tak časně hole poutnické jste
vzali do ruky?

Těchorad. My zanášíme
neštěstí — a tuť se nemůž' noha
dosti časně vzchopiti, by svého
zbyla břemena. Jsme poraženi
vztekem záhubného požáru — jsme
žebráci, jenž v milosrdných loktech
teplé místo hledají.

Ludmila. Jste vy ti
nešťastníci, o nichžto nám pověst
žalnou zprávu donesla? Ó vítejte!
Ubohý ty stařečku jsi musel
bedra opásati přede sklonkem
života, a slabým prstem tlouci
v cizím domě na dvéře! — ty, ženo
kvetoucí máš v prachu, těžkém parnu,
po veřejných místech žalné tváře
okazovati — a toto milé
děcko nemá hráti v koutečku, kde
stála jeho kolébka! — Ó lidé
ubozí! Ó kýž je každá krůpěj
srdce mého zlatý proud, bych nový
pro vás domov upravila,
stěny jeho věncem lásky ozdobila!

Milina. Slyšíš, muži, zpěv ten blahověstný?

Těchorad. Omlaď kořen víry své a doufej!

Milina (k Ludmile).
Díky tobě za tvé slovo sladké!
S bázní opustila noha naše
domov ohněm ztrávený — by ruka
ostýchavě na svatyni cizích
prsou zatloukla a vlídnou pomoc
hledala; však bázeň byla v srdci
našem, že snad . . .

Ludmila. Že snad? Jaká bázeň?

Milina. Že snad hledaný ten poklad nenajdem.

Ludmila. Nenajdem? Aj, lidé zlí! vy srdce
špatnou vírou krmená — což nejste
v Čechách rozená? Či myslíte, že
láska, útrpnost a milosrdí,
že snad všechna cnost, jež staré dědy
naše krášlila, tak vyhynula
jako domov váš? Aj, za to bych vás
měla ztrestati, a jako dcera
jedné vlasti na práh domu svého
postaviti škaredého strašáka,
byste honem museli svých kroků
zvrátit — byste měli, čeho se tak
bojíte! — Však ne! tu chloubu nesmí
ani nepřítel mé krve míti,
že by soucit měl již v Čechách hníti.
Jeť tu láska, jsou tu štědré ruce,
ježto rády uleví zlé muce:
dokud bude české srdce bíti,
nemá stesk a prosba darmo zníti;
cítíme žal s vámi — a co máme,
z upřímného srdce také dáme!
(Odběhne do stavení.)

Těchorad. Velebno budiž jméno Páně,
milost jeho s námi přebývá!

Milina. Vyjasni tvář, drahý muži! Cesta
naše začíná se zatáčeti
z temna k jasnosti!

Dobroděj (vážný stařec, vyjde, vyveden Ludmilou).

Ludmila. Tu jsou nešťastníci!

Dobroděj. Nešťastníci
ovšem, dokud zoufajícím okem
vůkol sebe hledí! Neopusť jen
člověk sebe sám, pak nebude i
opuštěn. Již vítejte mi, přátelé!
Znám váš osud — a co moje síla
poskytnouti může, to vám láska
hojně naměří — to pro vás také
pod sousední střechou zpraví
soucit bratrský!

Těchorad. Ó díky tobě,
bratře šlechetný! Jak rosa boží

ovlažuje tvoje slovo srdce skličené — a jasní zrak, by mužně hleděl budoucnosti vstříc.

Dobroděj. Tedy opravdu jste nedůvěře padli v náruč ledovou? Aj, styď se, kdo směl takto nad pomocí rukou bratrských tu zoufati?

Žalomil. Jeť velké naše neštěstí, a čas — ten zavřel mnohé srdce klíčem litých vášní, zplodil hada nevěry a lichvy, od toho jest těžko očekávat útěchy!

Dobroděj. Ó, běda tobě, muži ubohý, jen takto-li jsi čas náš pochopil! Nech zavřené být mnohé srdce ouzkostí a závistí — jeť na tisíce jiných otevříno, rozvinuto jako kalich kvítí dechem májovým — a pravé heslo času nového jest láska! — Směle Pozdvihněte hlasů svých, a jako střela boží bleskem nešená, a všechna srdce pronikající, rozletí se po krajích, a ves i město, chatrč, palác pohybne se při té ozvěně, i pomůže vám léčit rány bolestné. A hlavu staroslavnou naší drahé vlasti vidím, ana klade hojné dary na oltář, kde pro vás oběť hoří.
Po vše věky Praha v předu stála
ve všem dobrém jako pevná skála;
zrcadlem se leskla českým synům,
povzbuzujíc k ušlechtilým činům;
a takž bude také tenkrát státi,
až se bude o váš osud hráti;
za tou matkou půjde celá země,
osvědčujíc svoje zdárné plémě.

OBSAH:

ABECEDNÍ POŘAD HER:

